שו״ת · אחרונים · בית יצחק

בית יצחק אורח חיים

רבי יצחק יהודה שמלקיש

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בית יצחק אורח חיים
רבי יצחק יהודה שמלקיש

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-יצחק-אורח-חיים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דבר אל הקורא 7
הקדמה 7
בית יצחק אורח חיים 33
סימן א 33
סימן ב 44
סימן ג 63
סימן ד 75
סימן ה 90
סימן ו 107
סימן ז 122
סימן ח 142
סימן ט 155
סימן י 162
סימן יא 173
סימן יב 185
סימן יג 207
סימן יד 230
סימן טו 248
סימן טז 262
סימן יז 268
סימן יח 275
סימן יט 302
סימן כ 313
סימן כא 327
סימן כב 340
סימן כג 345
סימן כד 350
סימן כה 359
סימן כו 369
סימן כז 372
סימן כח 379
סימן כט 383
סימן ל 396
סימן לא 410
סימן לב 418
סימן לג 448
סימן לד 453
סימן לה 464
סימן לו 482
סימן לז 493
סימן לח 501
סימן לט 514
סימן מ 520
סימן מא 531
סימן מב 539
סימן מג 558
סימן מד 566
סימן מה 579
סימן מו 588
סימן מז 593
סימן מח 602
סימן מט 604
סימן נ 620
סימן נא 623
סימן נב 629
סימן נג 643
סימן נד 659
סימן נה 676
סימן נו 689
סימן נז 696
סימן נח 699
סימן נט 701

סימן ס 715
סימן סא 725
סימן סב 733
סימן סג 736
סימן סד 750
סימן סה 767
סימן סו 768
סימן סז 771
סימן סח 774
סימן סט 782
סימן ע 788
סימן עא 796
סימן עב 803
סימן עג 806
סימן עג 808
סימן עד 812
סימן עה 822
סימן עו 826
סימן עז 829
סימן עח 831
סימן עט 834
סימן פ 834
סימן פא 840
סימן פב 847
סימן פג 850
סימן פד 852
סימן פה 858
סימן פו 861
סימן פז 874
סימן פח 877
סימן פט 882
סימן צ 884
סימן צא 893
סימן צב 897
סימן צג 903
סימן צד 907
סימן צה 916
סימן צו 920
סימן צז 929
סימן צח 933
סימן צט 934
סימן ק 943
סימן קא 946
סימן קב 950
סימן קג 952
סימן קד 954
סימן קה 961
סימן קו 963
סימן קז 966
סימן קח 971
סימן קט 975
סימן קי 980
סימן קיא 982
סימן קיב 984
סימן קיג 987
סימן קיד 990
סימן קטו 992
סימן קטז 994
קונטרס מנחת אהרן 1003
סימן קיז 1044
צלעות הבית 1055
סימן א 1055
סימן ב 1061
סימן ג 1067

סימן ד 1075
סימן ה 1087
סימן ו 1089
סימן ז 1096
סימן ח 1098
הגהות ומפתחות 1103
סימן א 1103
סימן ב 1104
סימן ג 1104
סימן ד 1104
סימן ה 1105
סימן ו 1105
סימן ז 1105
סימן ח 1106
סימן ט 1106
סימן י 1106
סימן יא 1106
סימן יב 1106
סימן יג 1107
סימן יד 1107
סימן טו 1107
סימן טז 1108
סימן יז 1108
סימן יח 1109
סימן יט 1109
סימן כ 1109
סימן כא 1109
סימן כב 1110
סימן כג 1110
סימן כד 1110
סימן כה 1110
סימן כו 1110
סימן כז 1110
סימן כח 1110
סימן כט 1110
סימן ל 1111
סימן לא 1111
סימן לב 1111
סימן לג 1112
סימן לד 1112
סימן לה 1112
סימן לו 1113
סימן לז 1113
סימן לח 1113
סימן לט 1113
סימן מ 1113
סימן מא 1113
סימן מב 1114
סימן מג 1114
סימן מד 1115
סימן מה 1116
סימן מו 1116
סימן מז 1116
סימן מח 1116
סימן מט 1116
סימן נ 1117
סימן נא 1117
סימן נב 1117
סימן נג 1118
סימן נד 1119
סימן נה 1119
סימן נו 1119
סימן נז 1119
סימן נח 1119

סימן נט 1120
סימן ס 1120
סימן סא 1120
סימן סב 1120
סימן סג 1120
סימן סד 1121
סימן סה 1121
סימן סו 1121
סימן סז 1121
סימן סח 1121
סימן סט 1122
סימן ע 1122
סימן עא 1122
סימן עב 1122
סימן עג 1122
סימן עג 1122
סימן עד 1122
סימן עה 1123
סימן עו 1123
סימן עז 1123
סימן עח 1123
סימן עט 1123
סימן פ 1123
סימן פא 1123
סימן פב 1123
סימן פג 1124
סימן פד 1124
סימן פה 1124
סימן פו 1124
סימן פז 1124
סימן פח 1124
סימן פט 1124
סימן צ 1124
סימן צא 1125
סימן צב 1125
סימן צג 1125
סימן צד 1125
סימן צה 1125
סימן צו 1125
סימן צז 1126
סימן צח 1126
סימן צט 1126
סימן ק 1126
סימן קא 1126
סימן קב 1126
סימן קג 1126
סימן קד 1126
סימן קה 1127
סימן קו 1127
סימן קז 1128
סימן קח 1128
סימן קט 1128
סימן קי 1128
סימן קיא 1128
סימן קיב 1128
סימן קיג 1128
סימן קיד 1128
סימן קטו 1128
סימן קטז 1128
סימן קיז 1129
קונטרס מנחת אהרן 1129
השמטות 1129

דבר אל הקורא

מאשר כל ישעי וכל חפצי בהוציאי ספר זה לאור הוא אך להעיר אזן בלמודים ולהרים קרן הלימוד בש"ס ופוסקים על כן אחלי לפניך קורא יקר אם בוא תבוא בשדה מחברתי זאת למקום איה אשר בניתי לי פלפול וענין על אשיות דברי הגמ' רש"י ותוס' לבלתי זנוח טוב מהגוה בתלמוד מפורש ושום שכל. כי ברוב פעמים קצרתי מהביא כל הענין מדברי רש"י ותוס' ויהי' תדבר לפניך כספר החתום. ואם פתוח תפתח לך חיש את המסכת ושמת עינך ורוחך לדברי הש"ס ולמדת בעין בוחנת באר היטב את הנחוץ להענין המדובר או אז אך משנה פרי ותנובה תשוה לך בלמדך הסוגיא באר היטב ומגלגלין זכות וכו'. ובהפיץ לך נוגה ואור עד נכון לך כל הענין כולו כספיר לטהר והי' זה שכרי. וד' ירים קרן התורה ולומדי' להגדיל תורה ולהאדירה:

הקדמה

שיל"ת כי מימיני בל אמוט

אדונינו משה רבינו ע"ה עת דבר בקדשו והזיל מים מדליו לקהל עדת ישרון קרן עור פניו מנוגה כבוד ד' באור פני מלך חיים אמנם עת כלה מדבר אתם ייתן על עניו מסוה לאות ולמופת שאור פניו איננו אור העצמי אך כעין מראה מלטשת בהירתו מתפלש מנצוצי ברק שמש חכמתן של ישראל אשר האירו אל עבר פניו וקרנים מידם לו ובהעלות ענני כבודן של ישראל מעל אהלו ובא שמש אורו כוכבי ננהו על דרך שאמרו חז"ל (ברכות ל"ב) על מקרא לך רד וגו' כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל. וע"ד זה אמר בקהלת (י"ב) ויותר שהי' קהלת חכם עוד למד דעת את העם כי יותר אשר זורעו מעיני חכמתו מים נחלים הי' חכם ומבין מדמהו כי כל זה עשה אלהים להשקות עדרי הצאן הצמאים וחרדים לדבריו יתברך והתנא האלהי בן זומא רמז על הענין הזה באמרות קדשו איזה מכובד המכבד את הבריות וביאורו לדעתי עם המשך מה שקדם במאמרו איזה גבור הכובש את יצרו איזהו עשיר השמח בחלקו. נ"ל דהנה רוב תשוקות האדם אשר יכסוף וישים לו למטרה היא אחת מג' מעלות העושר והגבורה והחכמה ואליה כלות מעלת הכבוד והסיבה אשר נצמח ונטוע בלב האדם תשוקת הקנינים האלו לפי שהאדם מדיני בטבע וההכרח יאלצהו לחיות בחברה אנושית ולהשתתף בכחו ורצונו עם אחרים להמציא לגוו די צרכיו ולנפשו די מזורה כפי ערך אשר חלק לו בבינה ע"ד שאמר בן זומא (ברכות כ"ח) כמה יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וזרע וקצר וכו' ועד שמצא בגד ללבוש גזז ולבן ונפץ וכו' ואני מוצא כל אלו מתוקנים לפני. הנה התנא

הזה נתן תודה לאלהינו אשר נתן בלב האדם לחיות חיי המדיני להכין רבות צרכי האדם מבלי שיצטרך האחד לעמל ויגיעה רבה ולאשר אין ביד האדם להיות מתבודד בעניניו אך לחיות חיי השיתוף והמדיני כאמור על כן יכסוף כל אדם ליתרון מעלה ותוספת קנין למען ימצא חן בעיני החבורה האנושית שיטיבו לכת עמו ויפעלו לטובתו לנטות לרצונו ומטרת חפצו וע"י כן הוא נכסף לקנין העושר למען ע"י חקות שכר וריצוי כסף יניע לבב אחיו כלבבו או למעלת הגבורה למען המס לבב אחיו שייראו ממנו ופקודתו תשמור רוחם או למעלת החכמה ועמה הכבוד למען יכבדו אותו ליתרון חכמתו ובינתו ולמלקוש דברו ייחלו להפיק מאוויו ולבצע עוונותיו. והנה לפי שכל תשוקות אלו לא באלה חפץ ד' יען כל מגמתו לטובת עצמו ולא זה דרך סלולה נאוה תהלה ולא זאת העיר עטרת תפארת ישראל ולא זאת מטע ד' משיבת נפש מעומק טיט ורפש. לא זאת מסלה העולה בית אל הר הקודש וההראל ולא כאלה חלק יעקב לקרוא לשבויה דרור ולפקוח קוח האסורה הלב העקוב. אמנם כי נטע ד' בקרב איש ולב תשוקות המעלות הנכבדות האלו הי' להטיב לזולתו בקנינים האלו שיהי' עשיר למען יתמוך דלים ונפש נענה ישביע ושיהי' גבור שייראו ממנו למען לא יעסקו דלים ואל ידכאו עני בשער ושיהי' חכם ונכבד למען ישמעו לדברו דברי חכמה ומוסר וילמדו תועים בינה. וע"ד זה אמר הנביא אל יתהלל חכם בחכמתו עשיר בעשרו גבור בגבורתו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ד' עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאום ד' (ירמי' י') והכונה שאל יתהלל במעלות האלו אך בזאת יתהלל המתהלל אם הוא מודבק במדותיו יתברך שהוא מנהיג עולמו בכוחותיו אלה ועושה חסד במדת חכמתו ללמד לבני אדם דעת ובמדת גבורתו לעשות משפט ובעשרו להשפיע צדקה ומזון ומחי' כי באלה חפצתי כי במעלת האלו יש לי חפץ לא למעני אך להטיב לבריותי כאמור:

וע"ז אמר בן זומא התנא האלתי איזה גבור כי הנה קנין הגבורה לפי חפץ האדם למען ייראו מלפניו ויארהו עמו לחברה למלאות תשוקותיו ואם הוא כובש את יצרו עם המון חוגג חמדותיו ותאוותיו כבר השיג מטרתו בלי כבישת אנשים אחרים תחת זרוע מתו ולמה האדם נכסף להון עשיר בעבו' תקו' שכר מאנשי החבור' אשר יעמולו למענו וימלאו שמשועי מחמדיו ואם הוא שמח בחלקו ולא יכסוף למחמדי תבל ורבת צאצאיה הלא הוא העשיר האמיתי אשר אין חייו תלוים בזולתו ואיזה מכובד כי תועלת הכבוד לא למעט אך למען ישמעו לדבריו ויסורו למשמעתו. ועל זה אמר המכבד את הבריות שהוא משתמש במעלת הכבוד אך למען כבוד הבריות אשר יכבדוהו וע"י כן יטו אזן לטוב לקחהו להשמר מדרך הרע כאמור (ומה שהוזהר במעלת הגבורה והעושר לבחור בקצה

המתנגד להם תחת הגבורה לכבוש יצרו ותחת העושר לשמוח בחלקו ובמעלת הכבוד לא הזהירו להתרחק ממנו זולתו להשתמש בה לתכלית נרצה יען כי השנים הראשונים דברים גשמים ומטרידים את הגו ומונעים אותו מהשלימות האמיתי לא כן השלישי, הוא דבר רוחני וכחו רב לזרוע זרע אמת על תלמי לבות בני אדם) ועל השכלה זאת אמר בלק כי כבד אכבדך מאוד וכל אשר תאמר אלי אעשה. כי זאת יתרון הכבוד ותכונת מעלתה במדה היותר גבוה לשמוע בקולו ולמלאוה כל אשר יצוה עליו. ואולם לבלעם (אוהב עצמו) לא הי' ענין הכבוד במדה הזו נחשב למאומה אמר לא זאת שתכבדני במה שתשמע לקולי אך אף אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף או זהב לא אוכל לעבור וגומר. וזה נ"ל בגמ' דסנהדרין ז' ויומא פ"ז רב כי הוה חזי אמבוהא אבהרא (פרש"י סיעת אנשים) אמר אם יעלה לשמים שיאו וגו' כגללו לנצח יאבד רואיו יאמרו אי' ולא יתכן שרב אמר על עצמו דבר רע אחרי שאמרו חז"ל לעולם אל יפתח אדם פה לשטן. אמנם אחרי שהי' לו כבוד גדול אמר אם יעלה לשמים שיאו הכונה אם ישתמש ויכהן פאר הכבוד לשמים היינו לכבוד אדונינו יתברך על דרך האמור למעלה (האם איש כזה) כגללו לנצח יאבד? א רואיו יאמרו אי' שרואים ידונו וישמעו איך עפעפיו יישירו כנגדו בעת יכבדו אותו אם הוא משתמש בזה לצרכו או לכבוד שמים - אמנם לפי מה שכתבתי בראשית דברי כונת המשנה ע"ד זה איזה מכובד המכבד את הבריות שבזה הכבוד שמכבדין אותו למעלת תורתו וחכמתו מכבד את הבריות שיודע בעצמו שחכמתו לא ניתנ' לו משמים אך בזכותא דרבים המכבדים ומיקרים אותו וכבודו הוא כבודם וע"ז הביא ראי' מקרא שנאמר כי מכבדי אכבד שבאותו הכבוד שהם מכבדים אותו הוא מכבד אותם כי חכמתו שלהם היא כאמור למעלה בהבנת הדבר אשר שם אדונינו משה רבינו המסוה על פניו עת כלה לדבר עם ישראל:

ואם במשה רבן של כל הנביאים כך אנן מה נעני אבתרן מי אנכי ומי ביתי כי אבא עד הלום בער אנכי מאיש ולא בינת אדם לי ולא למדתי חכמה היטב אדעה מך ערכי ושפל מצבי את המעט אשר אדע לא בזכותי תליא מילתא אך בזכותא דרבים אשר שמו המשרה על שכמי וצמאים לשחות מי יאורי לא זכים ולא צלולים לפרקים בזכות השואלים ד' יאיר עיני אדלת חספא ואשכח מרגניתא לעתים בזכות אבותי הקדושים אשר כשמת צדקתם ותורתם כאבני נזר יתנוססו עלי ועל מי יאורי יעלה ברוש יאריכו דליותיו ורבו פארותי' למען רוות הצמאים חברים מקשיבים לקולי פעם בפלפול ופעם בהלכה ועכ"ז לא באתי לידי מדה זו להדפיס ספר איזה בית אשר אבנה לי בין להקות חוברי חבר להשמיע בחוץ קולי. אולם אספרה כמו את אשר הנימני לחשוף עטי ולבוא עם הספר. זה

יותר מארבעה שנים אשר הכיתי בית מאהבי בעו"ה נתתי בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי עלה המות בחלוני והניף חרבו הקשה על בני יחידי ועל גבר עמיתי בן יקר וחריף וירא ד' מנעוריו הרב מ' אהרן זצ"ל ביום י"ז לחודש אדר שנת אבל יחיד עשו ומספד שתיתי קבעת כוס סף רעל חרב על זרועי ועל עין ימיני וכל חקותי כהם ואבדה כמספד יחיד, וכהמר על הבכור ולא ארבה בשבחי' לעורר עלי' אבל קינה ונהי שלא יאמרו הרב כמה קשה ד' נתן וה' לקח ימי שמו מבורך חסד ומשפט אשירה וכו' לך ד' הצדקה. אך אזכיר זאת אשר ביום נאסף נפשו הטהורה השמים התחנן לפני להדפיס ספר ולהוציא לאור בסוף מקצת חידושיו אשר קרא בשם מנחת אהרן הנני לקיים דבריו האחרונים. וכבר החילותי זה ג' שנים להדפיס מחברתי זאת ומרוב טרדות אשר כתרוני התמהמתי עד כה. וגם עתה לא הוצאתי אך חלק אורח חיים לקטתי התשובות השייכים לחלק זה. ומקצת מהלכות חג בחג דברי פלפול וחידוד. ויהי טעם ד' עלינו לכון לאמיתה של הלכה ולהוציא יתר החלקים לאור לזכות נפשי ורוחי ונשמתי אתה אדוני הכית אותי במקל חובלים אכא מקל נועמך יהי' משען לי לראות זש"ק נין ונכד בנים וב"ב עוסקים בתורה ובמצות והרחב גבולי בתלמודים ולא יטרדוני ויפרעוני ענינים שונים מלהגות בתורתך הקדושה ולבלי הכשל בהלכה ואור האמת לא יסתר ממני זכור נא אבי שבשמים זכותא דאבא מרא הרב המופלג בתורה וביראה החסיד ועניו המפורסם ע' שמעלקא זצ"ל (בהרב מ' סנדר בהרב מ' שמעלקא זצ"ל רב דחייטים בק' בראד. חתנו של הגאון בעל תבואות שור זצ"ל בהרב הגאון מו"ה משה זצ"ל האבד"ק זלאטשוב בן לאותו גאון עיר וקדיש מ' אלעזר רוקח זצ"ל אבד"ק בראד ואמשטרדאם אם ומכוחתו כבוד בארץ מקדושה) תהי מנוחתו כבוד ונפשו צרורה בצרור החיים וזכותו יגן על כל משפחתינו ועלי יזריח ד' שמש צדקתו ויאיר עיני בתורתו ותהי נא נפש בני הנ"ל אשר שקד על דלתי התורה. והתורה והמצוה היו אור לנתיבתו, צרורה בצרור החיים וזכותו יעמוד לדור דורים להגן עלינו כעתרת המדבר בלב נאנח. יצחק יהודה שמעלקיס האבדפ"ק פרעמישלא והגליל.

א **חוק** למחברי ספר מני שנות דור ודור. להציע לפני קוראיהם בראשית מאמריהם הקדמה אחת והיא הצעה אשר תכלול היסוד אשר כל דברי המחברת עליו ישענו. ונשימה פנינו לחקור אם גם למחברת אשר יסודתה בהררי לימודי תורתינו הקדוש' - כמחברתנו זאת - יש מקום להקדים הקדמה אשר תבאר אשיות המחברת כולה. והעמודים אשר עליהם נכונה, ואמן ואומר הנה תכלית ההקדמ' הוא להציב יד למושג כללי, אשר הוא התל אשר אליו כל דברי המחברת מהחל ועד כלה פונים, ד"מ בבוא

איש ללמד ארחות יושר, ומעגל משרים, במה יזכה איש את ארחו להשמר מעשות עול, ולהטיב צעדיו לבלי יכשל בדרך הליכתו ללכת עקלקלות, יבאר בראשונה כי המשפט הוא לאיש ישר הולך, להשתמש בהונו ורכושו, כחפצו ורצונו בלי עשות עול לרעהו. או להסב לו איזה נזק בפעלו, להפריעהו מהשתמש בקנינו כאות נפשו. היסוד הזה הוא אבן פנה למבנה בנינו, ובמחברתו יוסיף לבאר הענפים המסתעפים מהשורש הזה, להורות לפניו כל הדרכים המתאימים אל הלימוד הראשי הזה. אשר יבחר בהם האיש המעולה ואי אלו המתנגדים לו, אשר ראוי להשמר ולהתרחק מהם, ועד"ז התנהגו גם רבותינו חכמי המשנה ז"ל בחפצם להשאיר לנו ברכ' להישיר דרכנו ולהורותנו המסלה אשר בה נעלה במוסר ודעות, בקשו לנו איזה כלל קצר יכלול במעט דברים, וקוצר אמרים. את הנתיב הסלול אשר יובילנו למטרת חפצנו. כאשר הורה לנו רבינו הקדוש באומרו (אבות פ"ב מ"א) איזה דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה, ותפארת לו מן האדם, אשר בלי ספק הית' כונתו לתת לנו כלל בהנהגת האדם כולל כל המצות כולם ע"ד שאמר הנכרי המוזכר במס' שבת (דף ל"א ע"א) למדני כל התור' כשאני עומד על רגל אחת אשר כוונתו היתה בבירור שיורהו מושג התור' כולה ומצותיה בלימוד קצר אשר ישפיקו לו רגעים אחדים להבינו ולהביאו בקרב לבו. והנה הלל השיב לו על שאלתו "דסני לך לחברך לא העביד, והעירו ע"ז המפרשים דהלימוד הזה לא יכלול רק מצות לא תעש', שבין אדם לחבירו, ובמה יודע איפוא להשואל וחפץ לדעת שורש המצות העמוסות על האדם לעשות אותם, לחיות בהם אמנם לדעתי נראה ביאור דברי הגמרא מתאימים עם דברי רבינו הקדוש במשנתינו בהקדם דברי חכם אחד מהחכמים האחרונים החוקרים לכל תכלית שגדר גדר וגבול להפעולות המעולות אשר ראוי לאדם ישר לאחוז בהן, ולהתרחק מאלה היוצאים מגדר וגבול ההוא, ואמר, שאם יאחז צדיק דרכו לעשות פעולות כאלה אשר יבקש שיעשו מכל מין האדם ויתנהלו על פיהם לעשותם ליסוד אשר עליו יבנו ארחות חייתם, אז ילך לבטח דרכו ולא יכשל בה כי אם יטה אשוריו מני אורח המדות המעולות ובולמס המדות הרעות יאחזהו, ורסן הצדק והיושר מפניו שלח, אז בלי ספק לא תנוח דעתו כשיראה אשר יתר האנשים החיים אתו יתנהגו כן, ונכונים דבריו מאד כי האיש החומל על דל ותומך ברכים כושלות, לא תרע עינו ברעהו. אם גם היא יחוס על דל ואביון, ונפשות אביונים יושיע, לא כן אנשי רשע חבר שודדי לילה הבוחרים בטובת עצמם ולא יחושו על זולתם אם יסבו לו נזק בגופו או בקנינו, הנה לא יוחן בעיניהם רעהם אם יתנהגו במדות גרועות כאלה אשר בחרו. (וע"ד שאמר המלך החכם מכל האדם במשליו נפש רשע אותה רע לא יוחן

בעיניו רעהו) כי אז תהי' לריק יגיעם, ופחד תמידי ופעמם פן כגמול ידיהם יעשה להם לגזול מהם את כל הרכוש והשלל אשר הי' להם לשלל [ואולי זה טעם הכתוב שכל שבעים נפשות יעקב שירדו למצרים נקראו נפש ושש נפשות עשו נקראו נפשות (ע' מדרש ויקרא פ"ד) לפי שנפשות יעקב התאחדו כולם במדות השלמות ובחרו כ"א בטוב וישר אבל נפשות עשו אשר ברע בחרו לא יכלו להתאחד כי את אשר יבחר וייטב לו בעבור עצמו ירע בעיניו אם רעהו יעשהו] אולם חכמים אחרים בקשו לפרוץ גדר זה ושאלו ממדת הכילית אשר היא מדה פחותה וגרועה ובכ"ז מה לא לאיש כילי מחסר את נפשו מטובה, ועוכר שארו, אם ימצא עוד כבל כמוהו, אבן שבר הזה יש לרפאות על נקלה. כי גם הכילי אשר יקפוץ ידיו מתת לאיש מלחמו ולהפיק לרעב נפשו, לא יחפוץ שיתנהגו אנשים אחרים באכזריות חמה כמוהו, כי ידע היטב אשר גם הוא אינו בטוח לבלי יצטרך איזה עזר מאיש זולתו ואם יקפצו ידיהם מהושיט לו שרביט עזרתם בעת יצר לו יגוע ויאבד. וזאת תהי' תשובת הלל להנכרי ששאל להורות לפניו נתיב כולל, ארחות התורה ומצותיה בקצרה. "מה דעלך סני לחברך" הכוונה מה שלא תחפוץ שיעשה זה מן רעך הנולד בצלמך "לא תעביד" כי זה כלל כולל רוב מצות התור', ואידך פירושא זיל גמור, והתבונן קורא יקר מה שנטיתי מפי' המפרשים והמובן הפשוט שבשטחיות המאמר. ומה נעמו ע"פ דברינו אלה מאמר רבינו הקדוש ברוך שבחר במשנתו איזה דרך ישרה שיבור לו האדם, בשמירת הצדק והיושר ועזיבת המתנגד להם "כל שהיא תפארת לעושיה" בעשותו הטוב והמועיל, והמנעו מהרע והמזיק "ותפארת לו מן האדם" שחפץ הוא שכלל מין האדם יתנהגו כמוהו, כי דרך כזה בלי ספק מובילה אל התכלית הנרצה לאדם שלם, וראוי לבחור בו בלי נטות ממנו ימין או שמאל, ועד"ז יתנהגו בעלי אסופות בכל חכמה ומלאכה להציב ציונים בפתחי אמריהם אשר עליהם ישתרעו הלימודים כולם אשר בספריהם:

ב **אמנם** בלימודי תוה"ק קצרה דעתינו מעשות זאת לכלול בכלל אחד קצר את שרשי הלימודים כולם לעשותו לקוטב אשר עליו כל צירי הספר כולו יסובו, כי שונים הנה לימודי תוה"ק מיתר הלימודים אשר מקורם ומבועם משכל אנוש אנוש נבנים על מושגים בנוים על יסודי המושכלות הראשונות או ע"י היקשים מופתים, לא כן תוה"ק לא על בינת אדם נוסדה. אכן מקור מחצבתה מפי הקבלה המסורה למשה מסיני כל מצוה ומצוה בפני עצמה כללותיה ופרטותיה, ורחוקה היא מלימודים כאלה אשר ההיקש ההגיוני יולידם ויצמיחם, עד שאמרו חז"ל מלתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא, וטהורים אמרי נועם ביאור מאמר זה להרב הצדיק החסיד הקדוש מ' צבי אלימלך זצלה"ה בספרו

בני יששכר (חודש תשרי מאמר ז' וידוי דברים) כי הנה עלינו חוב קדוש לקיים מצות אדונינו ית' מצד מה שאבינו שבשמים גזר עלינו בתורתו הקדוש' לא לקיים המצות מצד מה שהשכל גוזר ומחייב זאת וכמאמר חז"ל אל תאמר אי אפשי בבשר חזיר. אבל אפשי ואבי שבשמים גזר עלי. והנה הק"ו הוא היקש הגיוני והשכל יחייבהו ורמזה לנו תוה"ק שאף שיש ק"ו טרח וכתב לנו קרא למען נדע כי זה יוכשר בעיני השי"ת לבלי עשות המצו' מצד מה שהשכל גוזר רק מצד ציווי בוראינו ית', (עיי"ש שמביא בשם הר"ן שכ' דמלתא דאתיא בג"ש ג"כ טרח וכ' לה קרא וכ' בספר הנ"ל דל"מ כן בכל הש"ס ודברי הר"ן הם בנדרים ג' בשם גמ' דב"מ דף ס"א אמנם מתוס' שם משמע דלא כהר"ן וכ"כ המ"ל בפ"ד מהל' מלו' וע' בר"ן שם דמלתא דאתיא בהיקשא אפשר טרח וכ' לה קרא וכתבתי בגליון דצ"ע דלא מייתי גמ' מפורשת זבחים מ"ט ב' וכ"ת נקשי אקושי ניחא לי' דכתבה בגופי' מדאקיש לה אקושי):

והנה הרעיון הזה יתנוצץ מתוך דברי חז"ל בשבת דף ל"א שהבאנו למעל' מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי וא"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גיירי' א"ל דעלך סני לחברך ל"ת זו הוא כל התורה ואידך פירושא זיל גמור. והנה המליצ' דחפו באמת הבנין מוזרה מעט בראשית ההשקפ' גם מה שאמר הלל ואידך פירושא זיל גמור אינו מובן כיון שלפ"ד אמר לו כבר זו היא כל התור' כולה, מדוע יעצו שוב שנית לגמור. והנ"ל דהנכרי בבואו לפני שני מצוקי ארץ אלה שמאי והלל, חפץ שיוגד לו כלל קצר שיהי' אבן מוסדות למבנה כל התורה כולה. ושמאי כשהבין שמגמתו להקיש מן היסוד הזה אל השאר לשפוט בעניני התור' עפ"י היקש שכלי ומשפט הגיוני דחפו באמת הבנין שבידו הכונ' דחקי ומשפטי התור' שונים המה משאר חכמות הבנוים על יסודי ההיקש ההגיוני כבנין אשר ימדד באמה לנטות קו, ולבנותו לאט לאט ממסד עד הטפחות. אך כל חקותיה ומשפטיה נמסרו למשה מסיני כל אחת בפ"ע ואין כאן מקום לתת כלל אחד יכלול כולה (ואגב דנקט בהאי עובדא באמת הבנין נקט נמי באידך עובדא שם) אמנם כשבא לפני הלל מלא חפצו והורתו כלל יכלול רוב משפטי התור' ובכ"ז א"ל אידך פירושא זיל גמור ואל בינתך אל תשען, והסכת ושמע חקי התור' ומצוותיה ע"פ הקבל' והמסורת:

ג **ולא** לבד במצות השמעיות אשר קצרה בינת אנוש להבין סודן ונלאה שכל אדם קרוץ מחומר לדעת רצון המחוקק העליון המצו' בהם, הית' דעת תוה"ק שהאדם יעש' אותם מצד גזירת בוראינו ולא מצד השכל, אכן גם במצות השכליות והם רוב מצות שבין אדם לחבירו יתעל' העוש' זאת בעבור ציווי השי"ת מהעוש' זאת מצד מה שהשכל יחייבהו

כמ"ש העקרים (ח"ג מאמר כ"ח) כי עשית דבר אחד בעצמו כגון נתינת הצדקה או להלוות לעני, או שימנע האדם מלהונות את חבירו, אם יעש' זאת עפ"י הנימוס, לפי שאלו מדות טובות אשר יושלם בהם הקיבוץ המדיני לא ימשך אליו שום שלימות פרטי. אלא השלימות מצד קיבוץ המדיני, וכשיעש' זה המתנהג עפ"י התור' מצד שצוה בהם הקב"ה כדי להכנע אליו ולהשלים מצותיו יגיע לו מזה תכלית אחר פרטי וכו' שע"י הכונה הזאת המתחברת אל המעש' יושג השלמות הנפשי וזה שאמר הכתוב (ישעי' ל"ב י"ב) והי' מעש' הצדק' שלום (כלומר עשיית הצדק' יגרום שלום בקיבוץ המדיני) ועבודת הצדק' השקט ובטח (אבל כונת נתינת הצדק' אם הוא מצד שצוה בה הש"י שזה יקרא עבודת הצדק') יגרום השקט ובטח עד עולם שזה ההשארות הנפשי הנצחי, וע"ש מ"ש דע"ז אמרו גדול המצו' ועוש' ממי שאינו מצו' ועוש', כי המצו' ועוש', מלבד הפועל הטוב והישר אשר יעש' בהתנהגותו עפ"י משפטי התור' וחקיה הנה הוא עוד מקיים גזירת בוראו, ועוש' רצון אבינו שבשמים אבל מי שאינו מצו' ועוש' אין בידו רק מפעל הטוב והישר ההוא לא זולתו. ובזה יש לבאר דברי ר' יוסף בב"ק פ"ז שאמר מריש ה"א וכו' כיון דשמענא לר"ח דגדול המצוו' ועוש' וכו' מאן דאמר אין הלכ' כר"י (דסומא פטור מן המצות) עבידנא יומא טבא לרבנן מ"ט דכי מפקידכא אית לי אגרא טפי, אשר כמו זר יחשב להעלות ח"ו על הדעת שר"י עשה המצות ע"מ לקבל פרס, אשר חז"ל הזהירו ע"ז במשנתם ואמרו אל תהיו כעבדים המשמשים ע"מ לקבל פרס, אמנם עפ"י דברי העקרים שהבאנו נחה שקטה דעתינו שאם יעש' המצות בתכונת מצוה ועוש' יביאו לו שלימות בנפשו והיינו דקאמר ר"י דכי מפקידנא אית לי אגרא טפי, שהנהו מקיים גזירת מלך נוסף על פעולת הטובות אשר יעש':

ד **וע"ד** זה יש לפרש דברי הגמ' (ב"ב י' ע"ב) וארא"א שאלו לשלמה בן דוד עד היכן כחה של צדק' א"ל צאו וראו מה פירש דוד אבי פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד. ר' אבא אמר מהכא הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים, כי כונת השאלה עד היכן כחה של צדקה היתה אחרי שצדקה היא מדה טוב' לתקן קיבוץ המדיני, האם יש עוד כח במצוה זאת לתת שלימות בנפש המשכלת לגרום עי"ז השארתה לנצח, וא"ל צאו וראו מה פירש דוד אבי פזר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד, וכמ"ש בעל המאור בהקדמתו כי הנפש החי' נקראת כבוד והחזיק אחריו מהרי"ע שער ע' בפי' המקרא עד מה כבודי לכלימה שהרצון בו שלימות הנפשי ומובא באפיקי יהודא דרוש מי חטאת ו', ומדכתב קרנו תרום בכבוד שהוא שלימות הנפש יראה בעליל דכחה גדול מאוד לתת שלימות והשארת הנפש לנצח,

ר"א אמר מהכא הוא מרומים ישכון, כי מדברי הנביא אלה מבואר יותר שיקנה לו עי"ז שלימות גדול והשארת נפשו במקום רם ונשא, ואמר מ"ט משום דלחמו ניתן ודבריו אלו יבוארו עפ"י מה שבארנו מקרא קודש נתון תתן לו ואל ירע לבבך בהתך לו ודרשו חז"ל (ב"מ ל"ב) אפי' מאה פעמים ובארנו עפ"י דברינו למעל' שמצות נתינת הצדק' הוא לתת בכונה שלימה מצד מצות בוראינו ית"ש לא מצד מה שהרחמנו' מתגבר בו ומרוך לבו לבלי לראות בצרת רעהו שהוא ממצות השכליות וביאור הדבר כי אם הוא נותן מצד כאב לבו אשר לא יוכל הבט איך העני מהגולל ברעתו ונפשו עטופה ברעב הנה האיש הזה ירפא כאב לבבו הרך וכנותן לעצמו יחשב. גם יש הבדל רב בין הנותן מצד מצות בוראינו לנותן מצד רחמנותו ורוך לבו כי הנותן מצד מצוה הבורא לא יחדל מתת מלחמו לדל אף אם כבר הורגל לשמוע שועת עניים אומללים וצעקתם. לא כן השני אם יתרגל לשמוע צעקת עניים מרודים כאלה, יכבו מעט מעט זיקי חמלתו ולא יתפעל מהם מאומה, ולכונה זו צותה התורה נתון תתן לו אפי' מאה פעמים ואל ירע לבבך בתתך לו (הרצון שסבת הנתינ' לא תהי' מרוך לבב) כי אז לא תתן הרבה פעמים אחרי אשר הסכין לשמוע צעקת עניים ולראות דמעת עשוקים. וגם לא תהי' הנתינה לו כ"א לעצמך וחפץ בוראינו המצוה, כי נתון תתן אפי' מאה פעמים לו להעני לא לעצמך, ומצות צדקה בשלימותה לכונה זאת בכתה להקנות שלימות הנפשי, ואלו דברי ר"א שאמר הוא מרומים ישכון וכו' מ"ט משום דלחמו ניתן מכבר ועכ"ז מימיו נאמנים שעוד יתן כמים נאמנים אשר לא יכזבו והוא אות שמקיים מצות צדקה בשלימותה כחפץ בוראינו ואמרו חז"ל (עירובין ק') אר"י אלמלא לא נתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול, וגזל מנמלה ועריות מיונה, ויש מקום לשאול דא"כ למה צותה אותנו התורה בחקים אלה אחרי שהיינו יודעים זולתה. אמנם ר"י השמיענו דהתור' צותה אותנו לעשות דברים אלה מצד מצות ה' לא מצד השכל הגוזר ומחייב לעשותם שאם כן היינו למדים כ"ז מעופות השמים האלו ויש להשיב בזה פני רבים השואלים מדוע לא צותה אותנו תוה"ק על מדות טובות ונעימות כ"א על המעט לא תקום ולא תטור ומדוע לא האריכה פארותיה בלימוד דעה מדות כאלה אשר הן תפארת האדם וצבי עדיו. אמנם לפי דברינו סרה מהר השאלה הזאת שרצון תוה"ק היתה שיקיים האדם מצותיה ומעשה פעולות הטובות מצד גזרתה לא מפאת נעימות המדות וחמדתן לבד ע"כ לא האריכה בהם ואך על המעט אשר הזכירה מהם:

ה **ונשיב** לראש דברינו דמפאת זה שהתורה נתנה כללותיה ופרטותיה מסיני אין מציאות לשום כלל יכלול כל לימודיה. ובכ"ז מצאנו לחז"ל שהעירובו על יסוד גדול לקיום

המצות בכללן ואמרו בדרשתם על הכתוב קדושים תהיו כי קדוש אני (ויקרא י"ט) שרוב גופי התורה תלוין בפרשה זאת. ודבריהם כשגבו מאד ויוכלל בתוכם מאמר חוקר א' מפורסם שאמר שיסוד גדול לאחוז במדות המעולות ולעזוב הפחיתות בשיכיר האדם תכונת הנפש וגבהה, וידע להוקיר יקר ערכה, ובכל פעולותיו אשר יעשה. או ימנע מעשות, ישים לנגד פניו לבלי תשפיל תפארתה, לרומם חלקי נפשו העבדים, ולהעביד החפשי, כי בזה בכללו כל המצות שבין אדם לקונו ובין האדם לרעהו, כי אדונינו ית' הוא נפש העולם ואם האדם יוקיר נפשו האצולה מכבודו ית' איך ישתפך נפשו ויאהב את אדונו צור ממנו חצב, ובכל פעולותיו ישקול בפלס אם הוא לפי רצון אדון כל, ויקנה שלימות הנפש לפי ערכה וישמר מחטוא על הנפש לבלי כלכל את הגו במאכלות כאלה אשר הוזהר מהם, המבריאים את הגו, ומחליאים את הנפש וגם ישמור תורת האדם לבלי עשוק את רעהו או להוכוהו, בשיזכור אשר גם לחבירו נפש אצולה מכבוד אדונינו כמוהו. ואם יטה אחרי הבצע לגזול מרעהו דבר. או יעיד שקר למען ינקום נקם מאחד האדם ולכחול כבוד המדומה. הנה ישים את רעהו הנולד בדמותו וצלמו, וגם נפשו מתוארת במחוגה אלהית, סבה לתכלית עצמו וישפיל יקרת ערך הנפש לשומה סבה בעבורו וכ"ז נכלל במקרא קודש קדושים תהיו כי קדוש אני, וכו' שיקדשו עצמם לדעת שהמה חלק אלהי ממעל ונאצלים מכבוד קדושתו ית':

ו והנה זה כלל גדול בתורה ובלימודה, לקנות שלימות בנפש וללמוד תור' לשמה מבלי שום תכלית אחר אך לאשר בת מלך היא ואדונינו חפץ בה ללמוד וללמד לשמור ולעשות וכפירש"י (בתענית ז') לשמה משום כאשר צוני ה' אלהי ולא כדי להקרות רבי, ואמרו חז"ל שם כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים וכל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות והקשו התוס' מהא דאמרינן בפסחים לעולם יעסוק אדם בתורה וכו' שמתוך שלא לשמה בא לשמה ופירשנו בדרך צחות ע"ד משל לאוצר יין ישן נושן כי יפתח, והמון רב ינהרו להזיל זהב לקנות ממנו, אלה מזה יעיפו להטיב לבם ביין היקר הזה. אשר יקר מציאותו, ולהתענג מטובו ויפיו. ואלה מזה יבואו למען רפא מחץ לבבם, ולחזק עמודי גויתם, אשר ימוטו מזוקן, או מיגון, או מחלה כי תפגעהו, כי בריש כל אסוון הוא חמר. כן גם בלימוד התורה ימצאו ב' תועליות הא' לקנות שלמות בנפש ולקשרה מעדנות במקום אשר אצולה ממנו ולהוסיף לו עונג רוחני, הב' להצילו מיה"ר המשיאו לחטוא ואורב לו בכל דרכיו להחטיאו וע"י עסק התורה ישמר מכל דבר רע כמאמר חז"ל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש, ואמרו בראתי יצה"ר בראתי לו תבלין, ובמדרש (בראשית פ' כ"ב) אמרו ר"ח ב"פ אמר אם בא יצרך להשחיקך

דחהו בד"ת, ר' שומין אמר אם בא יצרך להשחיקך שמחהו בד"ת וכונת דבריהם ז"ל הן הן הדברים שכתבנו למעל', דר"ח ב"פ אמר שידחה ליצה"ר בד"ת הכונה שע"י לימוד התורה ינצל מהלכד בפח היצר האורב עליו בסתר, ושטף מי זדונו לא יגיע אליו, אולם לר' שומין לא ניחא לי' זאת ולא הרגיע רוחו בתועלת הזה שהוא אינו רק לדחות הנזק מעליו ע"כ אמר שמחהו בד"ת שהתורה תוסיף לו חיים ונעימות בימין ה' להשיב נפשו אליו לעבוד אותו עבודה תמימה בשתי לבבות ולא יהי' שום מבוא להיצר להסיתו, ועד"ז אמרו חז"ל כל העוסק בתורה לשמה נעשית לו סמא דחיי הכונ' שהתור' תתן לו חיים ועונג נפש כמי שקונ' יין ישן לשתות לרויה ולהתענג בו, ומי שעוסק שלא לשמה נעשית לו סמא דמותא היינו שלכל הפחות הוא לו כסם נגד המות זה היצה"ר כמאמרם הוא שטן הוא יצה"ר הוא מלאך המות. ומיושב קושית התו' בטו"ט (ומה דמסיק בגמ' שם שנ' יערוף כמטר לקחי ואין עריפה אלא מות שנ' יערפו וכו' י"ל ג"כ הכונה יערוף היינו נגד טריפה שהוא מות כמטר לקחי שהתור' משמרתו ממנו, ופי' הכתוב לפי שאמר למעל' האזינו השמים ואדברה שמדבר נגד אנשי השם הנקראים שמים כמ"ש בעקדה ותשמע הארץ אמרי פי מדבר נגד המונים לזה אמר לאלו הארציים המונים הלומדים שלא לשמה יערוף כמטר לקחי והתורה נעשית לו סמא דמותא ורפואת תעלה נגד הטריפה ואמנם לשמיעים אמר תזל כטל אמרתי שנעשית סמא דחיים ומעכבת הנפש). וזה כונת הכתוב ראה נתתי לפניך את החיים ואת המות את הטוב ואת הרע וכו' החיים והמות נתתי לפניך ובחרת בחיים אשר יפלא בעיני כל משים לב מה צורך לתת עצה לבחור את הטוב ולמאוס ברע ואין מקום להורות וליעץ כ"א בבחירת דבר א' משני דברים טובים. אמנם הכוכ' ע"ד מש"ל נתתי לפניך דרך החיים להוסיף עונג ודרך להשמר ממות ואיעצך לבחור בחיים לאהבה את ה' ולשמוע בקולו ואז תתענג עליו וטוב לך:

ז **ואמרו** חז"ל (בשבת פ"ח) בשעה שעלה משה למרום אמרו מה"ש לפני הקב"ה רבש"ע מה ליליד אשה בינינו א"ל לקבל תור' בא. אמרו לפניו חמדה גנוזה וכו' ואתה מבקש לתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו, א"ל הקב"ה למשה חזור להם תשובה, אמר לפניו רבש"ע מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, א"ל אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשובה. שנאמר מאחז פני כסא פרשז עליו עננו, אר"נ מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. א"ל רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב וכו' לא יהי' אלהים אחרים בין עכו"ם אתם שרויים. לא תרצח יצה"ר יש ביניכם וכו' להבין דברי חכמים וחדותם בכל חלקי המאמר הסתום הזה נ"ל בהקדים ביאור דבריהם ז"ל בחולין (ד"ז) ר' פנחס בן יאיר אזיל לפדיון שבוים פגע בי' בגינאי נהרא א"ל גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך. א"ל אחת

הולך לעשות רצון קונך, ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה, אני ודאי עוש'. א"ל אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם. והנה בלי ספק מאמר רפב"י אם אי אתה חולק גזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם היה תשובה מספקת להשיב טענת גינאי שגם הוא עושה במרוצתו רצון קונו, אכן לוטה היא במעטה ההסתר איך סתם טענתו החזק'. באשר יש לו העוז והכח לבל יעברו בו עוד מים לעולם, ולגלות פני הלוט במאמר הזה נ"ל בשכשום עין על סדר בריאת תולדת שמים וצבאיתם, וארץ ומלואה כי בראשונה נברא הדומם ואח"כ הצומח ואח"כ החי ובאחרונה ברא אנוש על יבשתא די שליט על כל. והמתבונן היטב בד"ז עיניו לנוכח יביטו אשר כל הנבראים טרם נוצר האדם המה אך סיבות בעבורו והוא בנפשו המשכלת הוא תכלית הבריא' כולה וכדמיון מלך אדיר אשר חשב בדמתו להכין כסא משפט רם ונשא הרעיון הראשון הוא הכסא אחרי כן יחשוב ברעיוניו כי נחוץ להכין ארמון אשר בו יעמוד הבסא ואחרי כן יחשוב להכין מקום לבנות הארמון הזה ובעת יהי' נכון לבצע מעשהו להוציא לפעולת אדם את מחשבתו אשר חשב, נרא' בעינינו איך הדברים אשר עלו על מחשבתו באחרונה יוכנו בראשונה והתכלית מכל ההכנות אשר הי' ראשית הפעולות האל' ובעבורו יעשו יוכן באחרונ', כי טרם כל יכין המלך מקום פנוי מוכשר לבנין הארמון אשר בו יעמוד הכסא הכן ואחרי כן יבנהו ובעמדו לתלפיות יובא בו הכסא, וכן הי' בעת ברא ה' את עולמו הכין בראשונ' את כל הדברים אשר נבראו לשרת את האדם אשר נברא באחרונ' כי הוא תכלית הבריאה כולה ואמרו חז"ל בראשית ברא אלהים בשביל ישראל שנקראו ראשית וכו' כי אלו עלו במחשבתו תחל', (וכן אמרו חז"ל תחלת המחשב' סוף המעש') ועד"ז יש לבאר דבריהם ז"ל שאמרו רשעים בחייהם קרוים מתים עפ"י אשר נשכיל לדעת מכל מלאכת חרש וחושב אשר תכליתם הוא אך הצורה התכליתית אשר שם לו האומן העוש' אותם ואם לא יצלחו למלאכתם הלא ישובו להיות כאבן מעמסה על בעליהם, וכדמיון המורה שעות אשר בלגליו ואופניו לא יסבו, והמורים לא יצאו בתקופתם, לדעת ע"י הזמן ורגעיו, אשר יבחל בו נפש הנושאו וישליכהו ממנו, וכמו כן אם יחטיא האדם המטרה אשר אליה יקלע ולא ימלא חפץ ורצון בוראו, הלא חייו אינם חיים באמת כי יפקד ממנו הרעיון הראשי אשר בעבורו נברא. ובו יבחן כל כלי חפץ אם נמצא בו הציור המחשבי אשר שם לו עושהו בעת התנוצץ בקרבו הרעיון לעשותו, כי כל פעולת המציאות לכלי הזה הוא התלבשות רעיון עושהו בגוף הכלי הנעש' ואם יחסר ממנו הציור הזה, כמצב נבזה יהי' ולא יחשב למאומה, ומה נמלצה לחיך מליצת חז"ל (במדרש פ' תזריע) זכה (אדם) אומרים לו אתה קדמת במעש' בראשית לא זכה אומרים

לו יחוש קדמך, כי אם מלא האדם חפץ ורצון עליון והשלים תעודתו אשר בעבורה נברא בעולם הזה הנה הוא קדם במעלתו לפני כל מעשי בראשית והקדימה הזמנית אשר למ"ב נגד האדם מה הוא, אבל אם לא זכה והשחית הוד יפי האדם והשחית תארו ע"י הכניעו היקר לזולל, יש ליתוש קדימה בזמן על האדם כי היתוש באמת נברא בראשונ':

ח **והנה** אחרי התברר לנו כי האדם הוא תכלית כל הבריא', נשימה עין חודרת בשני חלקיו הגו והנפש איזה מהם הוא סבה ואיזה הוא תכלית ובמעט עיון יודע כי נפשו המשכלת היא התכלית והגו הוא סבה בעבורה, והחומר העכור הזה, בכל חדריו ואילמיו תאיו וגנזכיו, אשר מלאכת הבורא נפלאת בו בכל עורק מעורקיו ועצם מעצמיו, הוא אך מעון לבת השמים הזו אשר שלחה ממרום להשלים החפץ האלהי, כי כבר בחנו החוקרים וגזרו אומר שדבר העוש' פעולתו בחפץ ורצון לא יוכל להיות סבה לד"א, כי סבה לא תקרא כ"א אם בבואה כבר יושלם המעש' ויעשה בהכרח אבל אם גם בבוא הסבה אינו מוכרח עוד להעשות הפעול' הנדרשת. הדבר הזה לא יקרא סבה באמת, עד"מ אם איש חפץ לנסוע לאיזה מקום ויצו על עוש' רצונו לרתום לו הסוסים במרכבתו. הנה העגלה והסוסים המה סבה אחרונ' לנסיעתו כי מוכרחים הם במעשהו אולם מנהיגם העוש' פעולתו בחפץ ורצון לא נוכל לשומו סבה ומעתה אחרי אשר נתברר לנו אשר הנפש חפשה במעשיה ועוש' מעשיה כרצונה והגו מוכרח לשמוע בקולה הנה מבואר כי הנפש היא תכליתי והגו אך סבה בעבורה, ובעת יתנגדו צרכי הגוף לצרכי הנפש, ראוי לשום רסן בפי הגו אשר ימתקו לו אשכלות מרורות שנואי הנפש ולהוקיר את ערכה ולהשליטה על הגו, וזה עצם הויכוח שעבר בין גינאי נהרא ורפב"י שגינאי אמר לו אתה ספק עוש' ואני ודאי עוש' שנתן מגרעות ברפב"י על אשר פעולותיו אפשרים והוא עוש' רצון קונו בבירור וע"ז השיב לו רפב"י אחרי שפיך ענה בך שאין אתה בעל בחירה ופועל מעשיך בהכרח הנה אם אי אתה חולק לי (שהנני בעל בחירה ופועל ברצון ואינני סבה אך תכלית) גוזרני עליך שלא יעברו בך מים שהדבר שהוא תכלית יש לו שררה ושלטת על הדבר שהוא סבה:

ט **ונוכל** להמליץ ע"ז מאמרם שאמרו ז"ל שאמר הקב"ה למשה אחוז בכסא כבודי וחזור להם תשוב'. כי נפלנו הקדמונים בדעותיהם לדעת הר"מ גדלה מעלת מלאכי מעל' על האדם, ולדעת חז"ל במדרש האדם גדול מהם, ויובנו דבריהם עפ"ד למעל' לפי שהמלאכים אינם בעלי בחירה ומוכרחים במעשיהם לפי ענין שליחותם (כמ"ש מהר"מ אלשיך פ' נשא) והאדם הוא בעל בחירה, וכבר הקדמנו שהדבר שפועל בחפץ ורצון הוא תכליתי. ואמנם יש לשאול למה ברא הקב"ה בעולמו את האדם הזה והשליטו בחפצו

ורצונו אף למרות עיני כבודו, וראיתי להמפרשים שתירצו בזה יען שהקב"ה כל יכול חפץ להראות לנו שלימותו ויכולתו לברוא בריאות כאלה אשר יוכלו לפעול נגד רצונו העליון בחפץ ורצון עצמם שאלו לא הי' יכול לברוא בריאות כאלה הי' זה חסרון בחקו ית' והנה משרע"ה אמר להקב"ה מתירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם שכונתו שהאדם מלוכלך בעונות וחטאים כעין דאמרי' שבת קי"ט והבל פי המלאכים קדוש וטהור ויש להם מעלה על האדם הקרוץ מחומר, ואמר לו הקב"ה אחוז בכסא כבודי (שהוא שלם בתכלית השלימות וכל אוכל ולהראות שלימות ויכולתי בראתי את האדם פעל בחפץ ורצון) וחזור להם תשובה שע"י שלימות כסא כבודי אשר בראתי את האדם בעל בחירה הוא גדול ממלאכי מעלה והיינו דכתיב מאחז פני כסא פרשז עליו עננו. מלמד שפי' שדי מזיו שכונתו ועננו עליו ואין הכונה שפי' הענן על משה:

אך הכונה שענן על עצמו כביכול, לפי שענין הבחירה נתקשו בה הקדמונים שהרי ידיעת הקב"ה מסלקת הבחירה, אלא שהקב"ה מסלק ידיעתו להשאיר את האדם בבחירתו, ולכן אמר שפי' מזיו שכינתו (הוא ידיעתו) ועננו עליו שיוכל האדם לעשות כרצונו וחפצו בלי הכרח ולכן נצח משרע"ה בטענה זאת למ"ה ואמר להם כלום למצרים ירדתם כלום יצה"ר יש ביניכם. הלא אתם אינכם בעלי בחירה ולכן לנו משפט הקדימה להיותנו תכלית לבריאת העולם בכללה והענין נחמד:

יוד **ויש** לרמז דברינו הנ"ל בענין ידיעת הש"י ואפשרית הבחירה במאי שאמרו חז"ל בירושלמי (שקלים פ"ג ה"א) ר"פ בשם ר"ל אמר תורה שנתן הקב"ה למשה נתנה באש לבנה חרותה באש שחורה וכו' הכונה לדעתי כי שאלה זאת ידיעת הש"י והשגחתו בפרטים עם אפשרית הבחירה לאדם לפעול ברצון וחפץ נגד רצונו ית', הולידה והצמיחה שני מפלגות מתפלספים אשר נלוזו שניהם ממעגלי תורתינו הקדוש', אלה מזה אמרו אחרי שהש"י ברא העולם ומלואו הארץ וצאצאיה, וסוקר את כולם בסקירה אחת וידיעת העבר והעתיד בערך אחד אצלו. הנה בע"כ מעשי האדם וכל פעולותיו חרוצים המה ואין לו שום בחירה ורצון לעשות נגד ההכרח הנגזר עליו, ואלה מזה החליטו כי האדם בחירי במעשיו ואיננו מוכרח ולעומת זה כפרו בהשגחת הש"י בעולם השפל הזה וידיעתו בפרטים ואמרו עזב ה' את הארץ ואין ה' רוא' את מעשי האדם ותחבולותיו. אמנם אנחנו עם אלהי אברהם אשר אור תורתו נגה עלינו ונכנסנו בבריתה. נתברר לנו מאמתת אזהרותיה ועונשיה, ויעודיה לשלם לאיש כפעלו וכגמול ידיו, אפשרית שני הענינים האלו ביחד (וכמ"ש המפרשים בביאור הכתובים ואני ידעתי כי לא יתן אתכם פרעה מלך מצרים להלוך וכו' ובכ"ז ולא ביד חזקה) וזה אומרם ז"ל שהתורה נתנה באש

לבנה (והיא תאר לידיעתו ית"ש) ע"ג אל שחורה (הוא תאר העדר הידיעה שהחשך הוא המקום אשר נשלל ממנו האור) שזה הוא יסוד כל תוה"ק והאדנים אשר עליהם הטבעה:

יא **וע"פ** הצעתינו למעלה במעלת נפש האדם ויקר מחצבתה יש לפרש מקראי קודש (שמות י"ט) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וגו' ויבא משה וידבר לזקני העם וגו' ויענו כל העם יחדיו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' ויגד משה את דברי העם אל ה'. והנה רש"י ז"ל הרגיש הלא כבר כתוב וישב משה את דברי העם ומה הגיד עוד הפעם ולכן פירש שאמרו רצונינו לראות מלכינו ויפלא איפוא מאתנו תשובת הש"י על מה שאמרו ישראל כל אשר דבר ה' נעשה הנה אנכי בא אליך בעב הענן למה מנע הטוב מהם עד שהוצרכו לשאול רצוננו לראות מלכינו:

ונ"ל לפרש עפ"י מדרשם ז"ל (ויקרא פ"א) ברכו ד' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו בישראל שעמדו לפני הר סיני הכתוב מדבר שהקדימו עשיה לשמיעה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. וביאור דבריהם נ"ל עפ"י מאמרם (בשבת פ"ח) אריב"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצאה נשמתן של ישראל שנא' נפשי יצאה בדברו וכו' ונ"ל כוונתם לפי שנפש האדם אצולה מתחת כסא כבודו ויש לה כליון חזק וכוסף נמרץ לאדונינו ית' נפש העולם כולו (ע"ד החלק שמתאוה להכל) ולכן בעת נשמע דיבור הש"י בארץ הנפש מתדבקת בדיבור הקדוש הזה לבלי הפרד ממנו (וכדמיון הברזל הנדבק באבן השואבה) וזה עצם ענין מיתת נשיקה האמור בצדיקים שמתדבקים במקורם העליון אשר אליו ישתוקקו. וזה כונת הכתוב וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו ויאמר ה' אל עשה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת (ויקרא ט"ז י"ב) לפי שמקום קדש הקדשים היא מקום השראת השכינה והנפש שואפת להדבק במקורה כאשר זאת היתה מיתת בני אהרן בקרבתם לפני ה' ונתדבקו במקורם העליון. לכן אמר אל יבוא בכל עת אל הקודש ולא הורשה לבוא שמה אך ביוה"כ לבד:

יב **ובמדרש** (פ' אחרי) ר"א ור"ז פתח אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו מהו ויתר וקפץ. אמר הקב"ה לא יהיו בניו של אהרן דומין למטהו שנכנס יבש ויצא לח טיטוס הרשע נכנס לבית קדשי הקדשים וכו' נכנס בשלום ויצא בשלום ובניו של אהרן נכנסו להקריב ויצאו שרופים הה"ד אחרי מות שני בני אהרן. ולכאורה נראה ממרוצת דברי העד' בהביאו הכתוב אף לזאת יחרד לבי להפליא על רוע הסידור כקורא הגר על משפטי ה' ושנה דרכו להורות העיד כי משפטי ה' צדקו יחדיו והצור תמים פעלו. ע"כ נ"ל דהמדרש

כלל הענין הנ"ל במתק לשונו ונעימת שפתיו להבין דרכי ה' ומשפטיו. וזה כי לאשר נפש הצדיק שואפת למקורה העליון ולכן בבואה לבית קדש הקדשים מקום השראת השכינה בשפע רב מתרפקת על דודה ובחרדת קודש תדבק בשרשה ואין יכולה להפרד ולהשאר עוד במעון הגו העכור אשר היא בתוכו. לא כן נפש הרשע הרחוקה מה' ואין לה קישור עמו כליונה וכוספה לחיות על האדמה ימים רבים להיות בחברת גופה ולהתענג עמו, מה לו אם הוא יבוא פנימה אל מקום השראת השכינה אם הוא במישרים יתהלך ואינו חרד מקדושת ה' והדר גאונו ולזה הקדים המדרש אף לזאת יחרד לבי ויתר ממקומו מהו ויתר וקפץ הרצון בזה כי מגודל החרדה ויראת רוממות הש"י הנפש קופצת ממעונה ומקומה להדבק במקורה. אמר הקב"ה לא יהיו בניו של אהרן דומין למטהו. ואין הכוונה ע"ד השתוממת והפלא אך לבאר ההבדל שבין בני אהרן שהיו צדיקים גמורים ולכן נתדבקו במקורם העליון מפני פחדם ויראתם את ה' לבין טיטוס הרשע שהי' לבו לב אבן ובלתי מרגיש כמטה ולכן נכנס בשלום ויצא בשלום ואין שוטה נפגע:

אבל בני אהרן יצאו שרופים שהתדבקו נפשותם במקורם ושרשם. הת"ד אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' כמבואר למעלה:

יג **ולפ**"ז יפלא באמת איך נשארו ישראל בחיים אחרי שמעם דברות קודש ונפשם יצאה בדברו כמאמר חז"ל אמנם כבר כתב **האלשיך** הקדוש כי לאשר גוף הצדיק יתטהר ויתקדש בפעולותיו ונזדכך ונצרף באש להב התורה והמצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולכן הנפש נכספה למעונה ואינה חפצה לצאת מהגוף הקדוש ולכן מצינו באליהו שנאמר בו וישאל את נפשו למות שהוצרך לבקש מנפשו לצאת כי לגודל קדושת גופו שאפה הנפש אל מקומה ונרתיקה. ועי"כ נפש הצדיקים מתקימת בגוף ע"ד הפלא. והנה כמו שהנפש התעצם ותתחזק ע"י עניני המושכלות לחשוב מחשבות בכל דבר בינה חכמה ודעת. כן הגו העכור נזדכך ונתקדש ע"י פעולה ועשיה המצות וכל עוד שלא ימעול בגופו, לזרוע זרעו לצדקה ע"י פעולותיו, אין לגוף קרוץ מחומר מציאת שום קדושה והנפש המטוהרת אין לה נחת ועונג ממעונה ומשכנה ונכספה לשוב לבית אבי' כנעוריה. וז"ש במדרש פ' ויקרא הנ"ל ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו בישראל שעמדו על הר סיני הכתוב מדבר. הרצון שהם גבורי כח לשמוע בקול ה' ולהשאר בחיים ונפשותם עוד קשורה בגופם ונחוץ לזה התאמצות רב וגבורה נמרצה. ואמר עוד עושי דברו הכונה שע"י פעולות ועשית מצות ה' מזככים בהי נפשם, וגוש עפר גופם יעשה מעון לנפשותם, להיות קשרם אמין ושלום בחברתם, יתלכדו ולא יתפרדו, ויכולים לשמוע בקול דברו:

יד **ומעתה** יבוארו הכתובים אשר העירונו עליהם למעלה על נכון כי כשבא משה לדבר עם זקני העם מקבלת התורה יראה רעד אחזתם לבל ידבקו נפשותם במקורם העליון ובדבר הקב"ה אליהם נפשם תצא. ונועצו הזקנים ע"ז ואמרו כל העם יחדיו כל אשר דבר ה' נעשה הרצון שלשמוע בקול ה' והנפש השאר בגוה נחוץ קודם לעשות פעולות בכח הגוף לטהרו ולזככו למען יהי' ממון מוכשר להנפש השואפת למקומה שתכסוף הנפש להיות בנרתיקה:

ואיך יקבלו עתה התורה מפי הקב"ה טרם נזדכך גופם ע"י שלימות המעשים וטהרת הפעולות, וישב משה את דברי העם אל ה' ע"ד הכונה שביארנו. ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך והרצון שהוא ית' לא ידבר עם העם רק עם משה ואז יתי' מסך מבדיל בינם ולא יעלה הפחד משאיפת הנפש למקומה על לבם. וישב משה את דברי העם אל ה' כפירש"י ז"ל שאמרו רצונינו לראות מלכינו, הרצון בזה שאינם חפצים להיות ביניהם מסך מבדיל. אך לשמוע הדברות מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו. וע"ז השיב להם לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם שיהי' להם הכנה לטהר הגוף מכל חלאה וזוהמא (ע"ד רחצו הזכו) ואז הנפש תשלים עם גוה אחרי התקדשו והטהרו ויהי' גם הוא קדוש לאלהיו (ומכונה בפי חז"ל ארון הקודש) ותבחר להיות בחברתו ולהשאר בחיים גם אחרי שמע' דברי אלהים חיים והנה בשמעם דברי אלהים בדברות שתים חזרו ואמרו דבר עתה ממנו ונשמעה מגודל חרדתם כאשר אמר הקב"ה מי יתן והי' לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים כי מגודל חרדתם יראו לנפשותם לבלי ידבקו במקורם כמ"ש (ובמ"א ביארתי הטעם שלא נאמרו מפי הקב"ה רק ב' דברות הראשונות לפי ששני הדברות האלה עיקרן במחשבה ולכן נענשין עליהם אף על המחשב' משא"כ בכל התור' שאין עונשין כ"א על המעש'. ולכן נאמרו הח' דברות ע"י משרע"ה שאלו השמיענו הש"י בעצמו כ"ז הי' מענישן אף על המחשבה ובארתי בזה כוונת המד' (יתרו פכ"ח) וישב משה כו' אותו שמה בקש הקב"ה ליתן להם את התור' והי' משה עומד אמר הקב"ה מה אעשה מפני משה אר"ל משל למלך שבקש לעשות אפומשטאטא חוץ מדעתו של אפרכוס א"ל קרא לפלוני עד שהוא הולך עושה המלך מה שבקש כך בקש הקב"ה ליתן י' דברות הי' משה עומד מכדו אמר הקב"ה אני אגלה את הרקיע ואומר אנכי הם אומרים מי אמר הקב"ה או משה אלא ירד משה ואח"כ אנכי אומר שנא' וירד משה ואח"כ וידבר אשר דבריו נפלאו מאד הכי לא ידעו ישראל שהקב"ה נותן להם אש דת וח"ו עלה על לבם ספק שמשה יאמר להם מדעתו. אמנם עפ"י דברינו יובן שהש"י אמר הם אומרים מי אמר הקב"ה ונשאר הדבר במחשבה ואנו

נענשין אף על המחשבה או משה אומר ונתגשמו הדברות מרוחכיותן ואין אנו נענשין כ"א על המעשה והקב"ה הי' חפץ להשאיר ב' דברות אלה ברוחכיותן ולהעניש עליהן אף על המחשבה):

[טו] **ועיקר** הכלל בלימוד תוה"ק לחתור אחר האמת להוציא דין לאמיתו וההבדל בזה בין משפטי חכמי אוה"ע לבין חקי התורה ומשפטי חכמי ישראל. כי המה ישפוטו כפי מה שיורה להם השכל אף אם יתנגד לדברי חכמיהם הקודמים אם שכלם נוטה לחריצת המשפט כפי מראה עיניהם יבנו ע"ז דיק ויטו ממשפט הראשונים, כי גם הראשונים לא דרכו בנתיבות אשר הלכו למו החכמים אשר היו לפניהם, רק הורו מהעולה על דעתם, ושכלם, ושכל האנושי ישתנה לפי העת והזמן כאשר הורה הנסיון כי הדבר אשר הי' בימים הראשונים עול ונמאס, עתה הוא לנס ותפארת, לא כן עם תורת ה' בלבם אשר קבלו משפטי' מהר סיני אין לנו כח לנטות מדברי הראשוני' אשר תמכו דבריהם על הקבל' אשר קבלו מסיני ודבריהם המה לנו לעינים בכל המשפטים והדינים אשר יקרו לפנינו, לראות אם יעלו בקו הדמיון למה שהוזכר בדבריהם ולהתבונן אם מאזני הדמיון ישאו יחד. ובכ"ז נחוץ לחקור עוד בעין שכלו על אמתת הענין כפי מה שיר שכלו מגעת מלבד דמיון הענינים זל"ז. וד"ז יבואר עפ"י מאמר חז"ל (שבת י') כל הדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף להקב"ה במ"ב ודקדקו התוס' בכפל הלשון של אמת לאמיתו (וע' מ"ש הב"י בטח"מ ס"א והפוסקים) ונ"ל לבאר דהנה מלת אמת משותפת לשלשה ענינים שוכים והיפכן יתואר במלות שונות כזב. שקר. שוא. וכל ג' הפרטים ממושג מלת אמת נכללים בה וזה (א) אמת הגיוני (ב) אמת גופני (ג) אמת מוסרי, והנה אמת הגיוני הוא אם הלימוד בפני עצמו אין בו סתירה אף אם המציאות אינו כן. כגון אם נאמר כל אדם חי. כל חי מרגיש. הנה התולד' משני הקדמות אלה, ראובן שהוא אדם הוא מרגיש, תקרא אמת הגיוני לפי שהמשפט אשר חרצת אין בו סתירה, משא"כ אם תהפוך המשפט ומשני הקדמות אלה כל אדם חי, כל חי מרגיש, תחפוץ להוציא משפט זה השור שהוא מרגיש, הוא אדם, זה נקרא כזב כי המשפט בפ"ע מעוקל הנהו טרם תבחון על המציאות אשר יכזיבך, כי הלא אמרת כל אדם חי אבל לא כל חי אדם א"כ השור שהוא מרגיש אין הוכחה רק שהוא חי ולא שהוא אדם אבל המשפט הראשון אשר הוצאת ראובן שהוא אדם הוא מרגיש הוא אמת הגיוני, מחויב משני ההקדמות האמתיות, אבל בכ"ז יוכל להיות שהוא שקר אם המציאות יכזיבהו ויתנגד לו, אם ד"מ ראובן אשר חרצת משפטיך עליו אחרי שהוא אדם הוא מרגיש, איננו חי רק מת, שאז המשפט הוא שקר שאינו לפי המציאות אבל לא נוכל לכנותו בשם כזב לפי שהמשפט

אין בו סתירה אבל אם גם המציאות יסכים עם התולדה המוצאת שראובן הוא חי, אז תקרא התולד' המאומתת הזאת בשם אמת הגופני:

טז **ובזה** נ"ל לפרש מאמר חז"ל בבכורות גבי סבי דבי אתונא שאמרו שם נימא לן מילי דכדיבי א"ל הוה ההוא כודנייתא דילידא והוה תלי לי' פיתקא וכתב בי' דמסיק בי' אבא אלפא זוזי וא"ל וכודנייתא מי ילדה. א"ל הי נינהו מילי דכדיבי. ולכאורה בלא סתירה זאת דכודנייתא מי ילדה כל הסיפור הזה הי' בדוי מלבו שלא הי' לו כודנייתא, אך זה יקרא שקר לפי שהמציאות איננו כפי דיבורו אבל לא נוכל לכנות זה בשם כזב לפי שהדבר בפ"ע אם לא נשגיח על מציאת הדברים אפשר להיות, לא כן כשאמר כודנייתא דילדה שזה שקר הגיוני דכודנייתא לא ילדה ולכן אמר הי נינהו מילי דכריבי דכיון שאתם שואלין ממני דבר כזב בהכרח אני צריך להגיד לכם דבר כזה שבפ"ע איננו אמת בטרם נשגיח על המציאות:

יז **ואמנם** אמת מוסרי הוא כן דהנה כאשר הצייר איזה דבר ברעיונך ואתה חפץ לדעת אם הדבר אמת תדמה הציור אשר בנפשך אל המציאות אשר חוץ לנפש עד"מ המדמה הצ'יג לפניך ספינה של ברזל פורחת באויר. וחפץ אתה להוכח אם לא התל בך. תתבונן על המציאות אם ימצא דבר כזה במציאות לא התעך הדמיון. אבל אם לא נמצא דבר כזה במציאות תדע על נכון כ' התעך הדמיון, והרכיב שני דברים נפרדים אשר כ"א מהם הוא אמת והדמיון הרכיבם הרכבה שאינה קולטת ובאויר יסודה, אמנם בענינים המוסריים הדבר יתהפך כחומר חותם. כי כשיש לך ציור בנפש ממדת החסד והוא פעולת לגמול טוב את עמיתו מבלי שום תשלום גמול וזה ציור הנפש ממדת החסד, ועתה הנה איש א' עשה טוב עם רעהו והאכילו מלחמו ומגז כבשיו חממו, ואתה מסופק בפעולה הזאת אם חסד של אמת הוא או אין, אתה מדמה הפעולה אשר במציאות להציור הנפשי ממדת החסר ואם תמצאה לפי הציור הנפשי שאיש חסד הזה אין לחשדו בתקוה גמול או קבלת טובה לפנים או להתפאר תקרא הפעול' הזאת חסד של אמת שאין בפעולתו שום עירבוב מכונה אחרת זולתי לעשות חסד עם רעהו [ומטעם זה נקרא החסד שעושים עם המתים חסד של אמת שהוא אמת מוסרי בלי שום תקות גמול] וזה יקרא אמת מוסרי וההיפך מזה יקרא שוא וע"כ יקראו האנשים החנפים מתי שוא שאף שכפי המציאות ידברו שלום עם רעיהם ואולי אף יגמלו חסד למראה עינים אך לפי שפעולתם איננה כפי הציור שבנפש השם הנכון לאנשים כאלה פי המכעים זמירות יקבנו מתי שוא [ומטעם זה אמרו במדרש (תולדות פס"ג) ויקראו שמו עשו הא שוא שבראתי בעולמי]:

יח **ומעתה** דעת לנבון נקל שמה שאמרו חז"ל כל הדן דין אמת לאמתו וכו' היינו שיהי' אמת גופני ואמת מוסרי ע"ד משל בבוא למשפט ראובן עם שמעון ראובן תבע ושמעון טען ואתה מסופק אם הודה במקצת או כפר בכל צריך אתה לשום עין בקרת בראשונה לדעת לחרוץ המשפט אם כופר הכל הוא או מודה במקצת אם תחייבו שבועה כפי משפט התורה או תפטרהו וזה אמת הגופני לדין כפי המציאות אשר ימצא הדבר ההוא ואמנם הטעם שכ"ה פטור משבועה הוא לפי ששערה חכמת התורה שאין אדם מעיז פניו לכפור הכל על כן אף אם כן משפטך אשר חרצת ששמעון כופר הכל ופטור משבועה. אמנם אם בכל זאת אתה מסופק באיש הזה אולי יש לו חוצפה יתרה ושם מצחו כנחושה לכפור באיש חסדו ועמיתו את כל אשר נתן בידו הנה המשפט הזה הוא אמת מצד א' היינו אמת הגופני שכונת בו לדון כפי משפט התורה אבל בכ"ז יוכל להיות שהמשפט איננו אמת כפי המוסרי שהציור מזה האיש הכופר איננו כפי הציור מצד מניח הדת לפי שהאיש הכופר הזה הוא עז פנים ולא ידע עול בושת ויעיז נגד רעהו. ואם יכון הדין במשפטו האמת משני הצדדים האלה מצד הגופני שהמציאות יהי' כן - ומצד המוסרי – שהציור מכונת מניח הדת לא יתנגד למעשהו - אז יקרא אמת לאמתו ונעשה שותף להקב"ה בע"ב שנסתכל בתורה וברא העולם והכונה שהטביע העולם תחת ממשלת התורה ובכל פעולה השוה הפעול' היוצאה למציאות להציור הראשון בנפש ומחשבת הבורא ואם אתה כונת במשפטך למחשבת מניח הדת והוא אדונינו ית' כאלו נעשה שותף במעשה בראשית:

יט **והנה** דרך הלימוד הזה לדמות מלתא למלתא ולהפריד ולהבדיל בין ענינים הנראים שוים ודומים בראשית ההשקפ' הוא ענין גדול. ואמרו חז"ל (בברכות ל"ג) הבדל' בחונן הדעת מ"ט א"ר יוסף מתוך שהיא חכמה קבעוה בברכת חכמה ולהבין דבריהם. גם כונתם בירושלמי שם אם אין דעה הבדלה מנין. גם כוונתם (במגילה י"ז) מה ראו לומר בינה אחר קדושה שנאמר והקדישו את קדוש יעקב וכו' וסמוך לי' וידעו תועי רוח בינה ומת ראו לומר תשובה אחרי בינה דכתיב ולבבו יבין ושב ורפא לו:

נ"ל דהנה נמצאו כופרים מטילים ספק במציאות נפש רוחני חלק אלוה ממעל ואמרו הנה כל הדעת והחכמה אשר באדם הוא להשיג מושגים שונים. קצתם מושכלות ראשונות. וקצתם ע"י מופתים. אשר משני השגות יבנו מושג שלישי הכולל יותר. ואחרי שכל ההשגות מושגים ע"י החושים שראה כמה דברים שוים בתוארם וצביונם וע"י ראותו בעין יחוקה הציור הזה בנפש ועושה מזה מושגיו עד"מ שהשגת ענין הבית שהוא מחסה מחורב ושרב. ומסתור מזרם ומטר התחקה בנפשו ממה שראה בעיניו כמה בנינים

הנעשים לתועלת זה, ונמצאו השגות פשוטות לקוחות מהקדמה אחת ע"ד משל כל חי מרגיש. והשגות מורכבות משני הקדמות:

כל אדם חי. כל חי מרגיש. א"כ ראובן שהוא חי הוא מרגיש. ושתי ההקדמות אלה הושגו לו ע"י חושיו שראה אדם חי וחי מרגיש א"כ מי זה יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה (כאשר התעורר המלך החכם מכ"ה בהעירו על תלונת המתחכמים הנשענים אל בינתם) ויש בה מדעת קונו ורוחניותה אצולה מכסא כבודו. ולדעתם נפש האדם ונפש הבהמה אחת היא וכל השגותי' אך לקוחים מהחושים והיא עצמה אך כגליון ולוח אשר יחוקה עליו ממראית חושיו. אמנם אם נחקור היטב לדעת משפטי ההשגות וערכיהן נדע ונבין כי ד' נתן חכמ' יתר' בלב האדם והאציל עליו מכבודו ותפארתו. כי ענין ההשגה הוא לפשוט הצור' מן החומר ולהפריד בין עיקר הדבר שבהעדרו יבטל הדבר ממציאותו. ובין תואר הדבר שגם בהעדרו יהי' מציאותו קיים. עד"מ מושג השלחן הוא חומר שמניחין עליו דבר ויסבלהו והשתמשותו לכתיבה ואכיל' ושתי' וכמדומ'. ואם יחסר ממנו עמדתו ולא יוכל עמוד. הנה נשלל ממנו מושג השלחן. ע"כ תכלית מושג השלחן הוא עמידתו והשתמשותו אך הגוון והאורך והרוחב המה אך תוארים. ובהשגה ההכרח להשליך התוארים אשר הם מקריים לעצם הדבר, ולבנותה אך מן העצם לבדו. וע"כ הטיבו אשר דברו שההשג' אינה נמצאת חוץ לנפש והיא אך ברעיון האדם כי כל הדברים הפרטים והגשמים הנמצאים בהכרח שימצא להם תוארים מקריים כי לא נמצא שלחן שאין לו גוון ואורך ורוחב וזה אינו מהמושג כי המושג לא יבנה כ"א מהעצם לבדו. ע"כ ההכרה להפשיט הצורה מהחומר ולבנות בדעתו השגה מדבר עיקרי אשר בהלקח ד"ז מעצם הדבר לא יקרא עוד בשם זה. ואמנם איך יעשה המושג בנפש האדם לדעת מה עיקרו ומה תוארו הוא בראותו כמה דברים שוים בעיקרם ובתוארם שונים הם. ובכ"ז ישתמשו כולם לדבר אחד. אז ידע כי התואר איננו עיקר הדבר ע"ד משל שרא' שלחנות בצבעים מתחלפים. ותמונות משונות וכולם ישתמשו לכתיב' ואכילה ושתי' וראה שלחן שא"י לעמוד על רגליו ולא יצלח למלאכתו מזה ישפוט שהצבע וגם התמונה הגשמית אינם עיקר הדבר ויחליט שעיקרו של שלחן הוא עמידתו. ועי"כ הוא מפשיט הצור' מהחומר ועושה מושג מעיקרי הדברים ומשליך התוארים חוצה מהמושג. א"כ אף אם נאמר שמה שראה השלחנות לא יחשב דעת כי ע"י ראותו בחוש עינו נעשה מזה ציור פנימי כמו שכתבו החוקרים שכל ראי' הוא כמרא' לעושה. מ"מ ע"י ראית העין לבד מה שנרשם בדעתו ציורים שונים משלחנות משונים כאשר ביארנו לא יוכל לעשות שום מושג אך ע"י התבוננו על ההבדל שבהם וע"י ההבדל הוא חכם ומבין מדעתו מה

יקרא עצם הדבר ומה תוארו. והרי ההבדל הזה לא נולד מציור אשר בנפש מן החושים ע"כ יש באדם איזה ענין רוחני להשיג ההבדל שיש בין הראיות וזאת היא עיקר ההשגה. ע"כ א"א לומר שהנפש היא אך גליון ולוח להרשם עליו צורות שונות אך היא שופטת ומבדלת בין הראיות ועוש' השגות שונות כי היא אצולה מתחת כסא אדונינו ית' וכל דיבוריה ושמותי' המה השגות ולכן הבהמ' שאינה משגת אינה מדברת:

כ **וכונה** זו מעולפת בירושלמי הנ"ל אם אין דעה הבדל' מנין ורצונם בזה להכות על קדקוד הדוברים סרה על הנפש שהיא איננה רק לוח וגליון להרשם בו הצורות המוחשות דאם אין דעה בנפש הבדלה מנין להבדיל בין דבר לדבר. הלא ההבדל הזה לא נעשה מראית העין לבד אשר נצטייר בנפשו וע"כ צריך אתה להודות שהחונן לאדם דעת שם דעת בנפש האדם וחננו בדעה והשכל. וזה כוונתם בש"ס דברכות מתוך שיש בה חכמה קבעוה בחונן הדעת כי כבר כתבנו שעיקר החכמה הוא ההבדל' בין דבר לדבר ולכן קבעו הבדלה בחונן הדעת וכן אמרו בצדק אחר בינה תשובה כי מי זה אשר יראה מפעלות אלהים חיים דיהיב חוכמתא לחכימין ומעת צאת הילד מרחם אטו רוח ד' יפעמהו: ושכלו יתנוצץ בקרבו לעשות לעצמו השגות. ולא ישתומם על המרא' ובכל לבבו ונפשו ישיב אל ה' לאהבה אותו ולדבקה בו:

ובהצעה זאת יפורשו דברי המדרש (בראשית י"ז) בשעה שבא הקב"ה לברוא את האדם נמלך בעה"ש א"ל אדם זה מה טובו. א"ל חכמתו מרובה משלכם. הביא לפניהם את הבהמה ואת החי' א"ל זה מה שמו ולא הי' יודעין העבירן לפני אדם א"ל זה מה שמו וכו' א"ל ואתה מה שמך. א"ל לי נאה להקרא אדם ואני מה שמי וכו' וע"פ מ"ש יש לפרש כונת המדרש שהקב"ה הרא' למה"ש חכמה יתרה שיש באדם לקרות שמות לכל דבר. וידוע דקריאת השם היא השגה שכליה ובכל מושג שכלי ההכרח להפשיט הצור' מהחומר וזה בינה יתרה שבאדם. וא"ל הקב"ה ואני מם שמי. רצונו שאחרי שהשגת האדם הוא אך ע"י ראותו דברים שונים מתחלפים בתארם ומתדמים בצד מה עי"ז ידע ויבין לחרוץ משפטו איזה הוא עצמי ואיזה מקריי ואז מפשיט הצורה מהחומר ועוש' ממנו מושג בשכלו וקורא שם. אמנם בדבר יחידי בעולם שאין ממנו להקיש ולדמות לד"א איככה יעשה מושג שכלי ולכן שאלו הקב"ה ואני מה שמי שאני יחיד ומיוחד וא"א לעשות השגה וע"ז השיב לך נאה להקראות ה' שאתה אדון כל הבריות ולפי בחינת האדנות יש לתאר את אדונינו ית'. שהוא אדון כל:

כא **אמנם** לפי שגם זאת אין ענין רם ונשא כ"כ שיתפאר הקב"ה בתפארת האדם למה"ש יש לפרש כונת המדרש הנ"ל בד"ז דהנה אמרו בספרי היראים על מ"ש הר"מ ז"ל שמפני

זה נקרא לשה"ק לפי שאין בה שמות הגנאי שאמתת הדבר אין כן לפ"ד אלא שמטעם זה נקרא לשה"ק שכל תיבותי' ושמותי' נמשכות מהעולם העליון ע"ד משל יד נקרא כח השפע בעולם העליון ולפי שאנו רואין שגם יד האדם יש בה כח השפע להטיב נזולתו נקרא בלשונינו יד. וכן שור עיקר מציאתו בעולם העליון וכן ארי' וכן נשר ולפי שאנו רואין בארי כח הגבור' ובשור כח השפעת המזונות – ע"ד ורב תבואות בכח שור – קראו הארי' והשור למטה בשמות הכחות הנקראים למעלה. ולפ"ז גדול כח חכמתו של אדה"ר שהשיג כל הכחות העליונות לתאר בשמות אלו כל הבריאות התחתונות וזה חכמה יתרה שבאדם אשר ע"ז אמר חכמתו מרובה משלכם. ובזה יש לפרש כונת ר"ב (במדרש פ' אמור פ' כ"ו) וירא לכרובים תבנית יד אדם אר"א בשם ר' ברכי' מי מעמיד העליונים ותחתונים הצדקה שעושים ביד. ונ"ל בזה כונה עמוקה לפי שמלת תבנית אינה אך ציור הדבר והנה אם יד האדם היא עיקר היד והכח המשפיע שהרא' הקב"ה לכרובים הוא ציור היד הי' נכון פי' המקרא שהרא' הקב"ה ציור היד שהוא הכח המשפיע בעולם העליון. אמנם לפי האמור למעל' שעיקר הכח המשפיע בעולם העליון נקרא יד ויד האדם הוא דמות ותבנית היד העליונ' והקש' לר"ב למת נכתב תבנית יד אדם ולכן פי' מי מעמיד עליונים והתחתונים זו הצדק' שעושים ביד:

א"כ כח הצדק' שבאדם הוא באמת עיקר היד והכח המשפיע בעולם העליון היא תבנית יד האדם שעיקר כח המשפיע נמשך מהעולם התחתון ומזה יראה הרוא' כמה גדול כחו של אדם בפעולותיו להמשיך ע"י שפע העולם העליון ולהעמיד הכל על מכונו:

כב **ובמדרש** רוח פסקא ישלם ה' ישלם ה' פעלך א"ר חסא אשר באת לחסות תחת כנפיו א"ר אבין שמענו שיש כנפים לארץ שנא' מכנף הארץ זמירות שמענו. כנפים לשמש כנפים לחיות כנפים לכרובים לשרפים וכו' בא וראו כמה גדול כחן של צדיקים ושל צדק' ושל ג"ח שאין חסין לא בצל שחר ולא בצל כנפי ארץ ולא בצל כנפי שמש כרובים ושרפים וכו' אלא בצל מי שאמר והי' העולם? שנא' מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. הנה בדברי ר' חסא כבר דשו בו רבים מה הוסיף על הכתוב. גם יתר דברי חכמי המדרש צריכין ביאור ונ"ל כונה כאותה כי רעיון גדול ונשגב המליצו ברמז דבריהם כי חכמי העיון שמו עיונים ומופתים רבים ונכבדים בנוים לתלפיות על השגת מציאותו ית' ואופן השגחתו והנהגתו בזה המציאות ובריאתו העולם ומלואה בכונה שלימה ורצויה. מקצתם הביאו מופת מסידור טבע הנמצאות כולם. וריבוים ושלימותם כי כל זה עדות על מציאת פועל חכם בב"ת ע"ד שפי' בעקדה ש"א הכתובים מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמ' עשית. מלאה הארץ קניניך. כי דבר שהוא במקרה והזדמן מבלי כונת פועל חכם

בב"ת א"א להיות בריבוי ושלמות וסידור נכון. (ופירשתי בזה במ"א דברי הגמ' (חולין ס') דרש ר"ח ב"פ יהי' כבוד ה' לעולם וכו' פסוק זה שר העולם אמרו בשע' שאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים ק"ו בעצמם וכו' ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא אמר הקב"ה למינהו אנו על אחת כמה וכמה. מיד כ"א ואחד יצא למינו פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' לעולם והיינו שיציאת כ"א למינו בסידור נכון הוא עדות על מציאת פועל חכם בב"ת) וקצתם הביאו מופת מכוכבי השמים וכסיליהם ע"ד שאמר הנביא שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה וקצתם הביאו מופת מהשמש ותקופת' ע"ד שאמר המלך החסיד בתהלותיו השמים מספרים כבוד אל וכמו שפי' בעקדה אלמלא קול קול גלגל חמה הי' נשמע קול המונה של רומי. שהכונה אם לא שהשמש תספר ותרא' לעיני כל מכבוד אל הי' נשמע קול המון' של רומי המכחישים וכופרים מציאתו ית'.

כג **אמנם** המלך החסיד אמר ה' פעמים ברכי נפשי את ה' ואמרו חז"ל (בברכות ו') הני ברכי נפשי כנגד מי אמרן כנגד הקב"ה מה הקב"ה מלא כל העולם אף הנשמ' ממלא' כל הגוף. מה הקב"ה רוא' ואינו נרא'. אף הנשמ' וכו' ומה הקב"ה טהור אף הנשמ' טהור'. וביאור דבריהם אלו נראה דהנה אנו

רואין בנפש המשכלת ובמדות האדם. דברים נפלאים ויוצאים מגדר הטבע והמה אך כח אלהי עד"מ מדת הצדק' נמצאת באדם באופן שירעיב א"ע וימנע הטוב ממנו ולהעניק מאשר חננו ה' לאחרים להאכילם לרעבם ולהלביש מערומיהם וישמח בעשותו הטוב, ויתעצב בעשותו עול. כמאמר המלך החכם שמחה לצדיק עשות משפט וכו' והנביא אמר תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך וכו' ולא פחדתי אליך וכו' וביאורו שהרע' אשר עשית הוא בעצמך תיסרך ותשבית שלומך ומרגוע נפשך להנחם על מעשיך מבלי פחד ה' והדר גאונו. ובעת הוכיחם אמר כי רמהיכי אז העלתי והוא לאות על רוע נפשך ומדותיך הנשחתות עד כי תשמח בעשות הרעות. ואנו רואין בעיננו כמה גדולים וטובים שמסרו נפשם על דתם וקבעת כוס התרעלה אשר שתו מצו לא הפחידם להתעות ולהאמין בשוא. ובשמח' וטוב לבב בחרו מות מחיים לבל ילוזו מעגלותם מדרך האמת אשר בה דרכה רגלם כל ימי היותם. ומאין לנפש האדם תשוקות חזקות ונמרצות כמו אלה. אם לא שהוא אצולה מתחת כסא כבודו ית' וכ"ז עדות על השגחת ומציאת בורא שמים וארץ בב"ת. ולפ"ז כונת חז"ל היפך המובן הפשוט דמייתי מופת מהקב"ה על הנפש. אמנם כונתם עד"ז מה הקב"ה טהור לכן אף נשמת האדם חלק אלוה טהור'. כי בראות המלך החסיד נשמת האדם מוכתרת ומקושטת בקדוש', וטהר' מזה יצא לאור משפטו על קדושת השי"ת. ואמר ברכי נפשי את ה' וע' בעקדה שער ס"ח מה שפירש עפ"י דרכו:

כד **וזה** כונתם במדרש רוח הנ"ל כנפים לארץ היינו שהאדם יכול להתנשא לאהבת השי"ת כמו בכנפים ע"י סידור תבל ומלואה הארץ וצאצאי' שנא' מכנף הארץ זמירות שמענו וכן יוכל להתנשא בכנפים ע"י השמש והכרובים והאופנים לעוף שמים ולהשיג אור האמת ע"י וגדול כחן של עושי צדק' וחסד שאין חסין בצל כנפי הארץ להביא מופת ממנה ולא בצל וכו' אך מכח הנפש לבדה וכליונ' החזק לעשות צדקה וחסד יחזו אלו' שנא' מה יקר חסדך אלהים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון. וזה כונת ר' חסא דהנה הצדקית רות עשתה עם חמותה חסד למעלה מכח האנושי ולא רצתה להפרד ממנה ודבקה נפשה בה. גם אחרי כן כשהית' בחסר ובכפן התאמצה ללכת ללקט שבלים ולכלכלה לעת שיבתה וע"י מדת החסד אשר נתעורר בקרב' ביתר שאת ויתר עוז הכירה שיש בורא יוצר ומנהיג והוא אשר נתן לה הכח הזה ונתגיירה וחסתה תחת כנפיו. ועי' ר"ח הכתוב ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה והיא צדקתה וחסדת הרב אשר באת לחסות תחת כנפיו והרצון אשר ע"י מדת החסד והרחמים אשר נתעוררו בקרב' הכירה כח אלהי ובאה לחסות בכנפיו (ומלת אשר שב על רות והיא נתינת טעם על התדבקה באלהי ישראל ע"י פעולת צדק' וחסדה) וסמך לזה המאמר גדול כחן של עושי צדקה וכו' וכמבואר:

כה **ויפורשו** בזה הכתובים בס' עזרא ויבא עזרא הכהן את התורה וכו' ביום אחד לחדש השביעי וכו' ויקראו בספר תורת אלהים וכו' ואל תבכו כי בוכים כל העם בשמעם את דברי התורה ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' הוא מעוזכם וילכו כל העם לאכול ולשתות ולשלוח מנות ולעשות שמחה גדולה כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם. ומקראות אלו קשי ההבנ' בראשית ההשקפ' כי לאשר הי' ד"ז בראשית השנ' ביום אשר עדת ישראל יעמדו לפני אדון כל לבקש על נפשם בהשפטם לפניו מה מקום הי' לאכול ולשתות ולשמוח שמח' גדול' גם הלשון כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם אינם מובנים כי למאמר פשוט כזה לכו אכלו וכו' א"צ הבנת הלב. אמנם יובנו הדברים עפ"י דברינו הנ"ל דהנה מצות היום הוא להמליך את הקב"ה בעולמו ע"י אמירת מלכיות זכרונות שופרות כמ"ש חז"ל אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם. והנה להעליך עליו את מלך מלכי המלכים נחוץ התבוננת רב ולבב אנוש בשר ודם ימס בקרבו. בזכרו כי קצר כחו להשיג מציאותו ית' ונחל דמעות ישטוף מבבת עינו בראותו כי לא בא בסוד ה' על כן בכו העם בכי' גדולה בשמעם דברי התורה ומצות וידעו כי קרוצי חומר כמוהם רחוקים המה עוד מהתכלית הנרצה. ואז אמר להם עזרא אל תתאבלו ואל תבכו אכלו משמנים. ושתו ממתקים אך, שלחו מנות לאין נכון לו ואז ישמח לבבכם ותשאלו שמחה זו מה

עושה ותכירו פעולת הנפש האצולה מכסא כבודו ית' (וזה כונת אמרו כי חדות ה' הוא מעוזכם שהשמח' אשר השיגו מעשי' זאת תתן לכם העוז להשיג מציאותו ית') ואז תעופו על כנפי הצדק' להשיג אמתתו ית' (כמבואר למעל' בביאור דברי המדרש) והמליכהו עליכם ולכן אמר וינכו וכו' ולשלוח מנות ולעשות שמחה גדול'. ואין הכונ' על כמות השמח' שתהי' גדול' אכן על איכותה כי הענין גדול מאד וע"ז נאמר כי הבינו בדברים אשר הודיעו להם. והוא ענין נכבד:

כו **ואם** כל כך גדול כחן של עושי מצות כמה גדול כחן של בעלי תור' טוב' כפול' ומכופלת וביחוד ללמד את הנערים צעירי הימים היא מצוה רבה ויקרה והיא תפארת ישראל אשר בו נתפאר אברהם אבינו מהש"י כמאמר הכתוב כי ידעתיו (הוא לשון חבה כפירש"י ז"ל) למען אשר יצוה את בניו ואת ב"ב אחריו וחז"ל הקדמונים תקנו לנו לומר פ' העקדה יום יום ודעת לנבון נקל כי הוא להזכירנו ללכת בעקבות הצור אשר ממנו חצבנו לקרב בנינו וב"ב לעבודתו ית' ומגיחם מרחם אמם נחנכם לאהב' את ה' ולדבקה בו ועצת רשעים המחנכים בניהם לעניני העה"ז לבדו מבלי לחוש אם ע"י השתלמותו בעניניה הנחוצים לזה העולם יחסר ממנו שלמות הנפש ללכת בדרכי ה' ותורתו תהי' רחוק' מאתנו כי חוב קדוש עלינו לגדל בינינו לתורה ולתעודה מנעוריהם וגם כי יזקנו לא יטו מני דרך הזאת ובש"ס (חגיגה ג') דרש ראב"ע על מקרא הקהל את העם האנשים והנשים והטף. אנשים באים ללמוד נשים לשמוע טף למה באים ליתן שכר למביאיהם ומסיים ע"ז במכילתא ובמדרש אר"ע אשריך אברהם אבינו שראב"ע יצא מחלציך והדבר בלתי מובן לכאורה אמנם לפי דברינו מבואר מאוד שהלימוד והדרש אשר דרש ראב"ע במקרא הזה הוא מתאחד עם השבח אשר נתן הש"י לאברהם אבינו לנחות את בניו ואת ב"ב בדרך הש"י וזה שאמר ראב"ע טף למה באים ליתן שכר למביאיהם שע"י עמלו וגידולו עמו מנוער לכנסו לבית המדרש ולהרגילו בלימודים יחונך מנוער לעבודת הש"י ותורתו ושכר גדול יהי' להמביאו עי"ז כי זה עיקר גדול וחוב קדוש עלינו, ולכן אמר ר"ע אשריך אברהם אבינו שראב"ע יצא מחלציך:

והצון בזה שהלימוד היקר הזה אשר דרש ראב"ע ממך אברהם אבינו יצא שנתפארת בזה מאבינו שבשמים. כן יזכנו ה' ללמוד וללמד לשמור ולעשות ונזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצות עד ביאת ינון:

ב"ה ברעזאן יום ב' ב' מרחשוון תרכ"א לפ"ק.

בית יצחק אורח חיים

סימן א

ברכה ושלום להרבני המופלג החריף חכם ושלם וירא ד' מ' בעריש ב"י עושה ציצית מדאברמיל וכעת מסתופף באה"ק יע"א:

ע"ד אשר שאל במלאכתו מלאכת שמים עשיית הטלתים והציצית בנידון הצמר שיש חשש תערובת משהו פשתן וגם אחר הבדיקה עוד ישאר משהו ובדעתו לערב קודם הטריפה צמר גפן שיהי' רוב נגד הפשתן ולטרפן אח"כ אי יאי למיעבד הכי.

א **תשובה** במשנה דכלאי [פ"ט משנה א] איתא צמר גמלי' וצמר רחלי' שטרפן זה בזה אם רוב מן הגמלי' מותר ואם רוב מרחלים אסור וכן בש"ע ויש להסתפק מהו הכוונה רוב מן הגמלים אם הכוונה שהצמר גמלים יהי' רוב הן נגד צמר רחלים והן נגד הפשתן והבגד נקרא על שם צמר גמלים או הכונה שהצמר גמלים רבה על צמר רחלים ואף אם הפשתן רוב הן נגד צמר גמלים והן נגד צ"ר מ"מ מותר והדין הזה האחרון נחלק לשלשה מחלקות היכא שמתחילה ערב צמר גמלים ורחלים וטרפן ואח"כ מערבן עם פשתן או שמערב הכל בב"א או שעירב פשתן עם צמר רחלים ואח"כ מערב צמר גמלים והנה מלשון הרמב"ם שכתב אם הי' הרוב מן הגמלים מותר לערבו עם הפשתן מפני שצורת הכל צורת צמר גמלים ואין חוששין לנימת של צמר המעורב משמע הואיל והבגד הוא של גמלים אין חוששין לנימת צמר המעורב אבל אם רוב מהבגד הוא משל פשתן והצמר גמלים ורחלים מיעוט אף דצמר של גמלים רוב משל רחלים ל"ש לומר דהרחלים בטל בהגמלים דאדרבה הגמלים בטל בהפשתן דלא ניכר והוה כמאן דליתא וצמר רחלים ל"ב בפשתן ואסור משום כלאים וכן להיפך אם רוב מהבגד הוא של צמר רחלים ופשתן וצמר גפן מיעוט אף אם הצמר גפן רוב נגד פשתן ל"ש לומר שהצמר גפן מבטל הפשתן דאדרבה הצמר גפן בטל בצמר רחלים ואין לו כח לבטל הפשתן דכמאן דליתא דמי והצמר רחלים אין מבטל הפשתן ואסור משום כלאים ואמנם היכא שמתחילה ערב צמר רחלים בגמלים וטורפן ואח"כ מערבן בפשתן נ"ל כיון שכבר נתבטל רחלים בגמלים אינו חוזר וניעור והכי מוכח מלשון המשנה מדקתני אם רוב מהגמלים מותר ואי ס"ד דבעי דוקא שהפשתן יהי' מיעוט למה סתמה המשנה ולא ביארה דדוקא מיעוט פשתן מותר לערב כיון דמלשון המשנה אין הכרע וע"כ אף אם רוב פשתן מותר מטעם שכבר נתבטל ואינו חוזר וניעור והכי מוכח מדברי תשו' הר"ן סימן נ"ז שמביא ראי' ממשנה זו דאינו חוזר וניעור וה"ה לחמץ שנתבטל קודם הפסח ותמה עליו שארי הגאון מליסא בסימן תמ"ז ס"ק ח' דמה ראי' מביא מצמר גמלים וצמר רחלים אף דצמר אינו בטל בפשתן

מ"מ כשנתערב מקודם בצמר גמלים אינו חוזר וניעור ומזה מביא ראי' דגם בפסח אינו חוזר וניעור ולכאורה לאו ראי' היא דהא דצמר אינו בטל בפשתן כתבו התוס' והפוסקים כיון דע"י תערובתן נאסר כך אסור המרובה כמו המיעוט ואין כאן רק חתיכה א' של איסור וא"כ כשיש דבר אחר דהיינו צמר גמלים לבטל הצמר רחלים מה"ת לא יתבטל דאמרינין סילק הפשתן וצמר גמלים מבטל לי' ואין אנו סומכין על הביטול של קודם לזה רק בשעה שמתחיל האיסור דהיינו בשעת טוי' אתי צמר גמלים ומבטל לי' משא"כ בחמץ בפסח אינו בטל וע"כ אתה סומך על הביטול של קודם פסח ומה שתי' במקו"ח דראיתו מדלא מצרף הצמר והפשתן שהם גוף אחד של איסור שיבטלו הצמר גמלים וע"כ אתה סומך על הביטול שמבטל הצמר גמלים קודם שנתחבר אל הפשתן הנה עדיין צ"ע בדבריו דהרי באו"ה מבואר דכזית בשר וכזית חלב א"צ ס' רק נגד זית אחד כמ"ש בפ"מ שער התערובת עיי"ש ח"ב ריש פ"ה ובאבני מילואים תשו' ד' באריכות וה"ה הכא אם יש רוב בצמר גמלים נגד פשתן לבד ונגד צמר רחלים לבד אף שהם תרוייהו מרובים מצמר גמלים לא יוכלו לצרף כיון שלא נאסר מקודם ואין מבטלין הצמר גמלים אדרבה הצנר גמלים מבטל כל אחד כמ"ש האו"ה לענין בב"ח דדוקא כשכבר נאסר בעי ס' נגד כל האיסור אבל לא קודם שנאסר וצ"ע בזה אמנם לפמ"ש א"ש דמשמע לי' להר"ן דהפשתן גופה רבה על הכל מדלא הותנה במשנה ואי ס"ד דחוזר וניעור רק דאתה סומך על הביטול של עכשיו הרי עתה רבה הפשתן על הצמר גמלים ומבטל לי' והוה כמאן דליתא ואין בכחו לבטל הצמר רחלים דהוה כאלו הוא פשתן ופשתן אין מבטל צמר רחלים וע"כ אתה סומך על הביטול שבטל צ"ג את צ"ר קודם שנתחבר לפשתן וזה ביאור נכון לדברי הר"ן ומזה מייתי ג"כ ראי' נכונה דהיתר בהיתר בטל דע"כ אתה סומך על הביטול שנתבטל קודם שנתחבר לפשתן:

ב **ואמנם** להפוסקים החולקים על הר"ן וס"ל חוזר וניעור קשיא מתניתין ודוחק לומר שהם יפרשו דדוק' עם מעט פשתן מותר לערב וכן לפי מה שקשה ממשנ' זו להפוסקי' דהיתר בהיתר ל"ב ועיין בר"ן נדרים נ"ב שכתב בשיטת הרי"ף דהיכא דיש לו היתר עכשיו אף מבא"מ לא בטלי וקשיא ממתניתין דבטל צ"ר בצ"ג אף שיש לו היתר עכשיו ובקושיא זו כבר הרגישו האחרונים וע"כ צ"ל דמתניתין לאו מטעם ביטול הוא רק כמ"ש בתשו' תשב"ץ ח"ב סי' ד' דה"ט כשנתערב פשתן עם קנבוס מותר לערבו עם צמר משום שנעשה ע"י התערובת מין אחר כמו פרידה שמרביעין עלי' מינה שכתבו התוס' משום שנתבלבל עיי"ש באריכות ועיי"ש במ"ש לחלק בין חיטין בחוטין דהוי הרכבה שכניות משא"כ בלא חוטין ותערובת פשתן וקנבוס וטרפן יחד הוה הרכבה מזגיות ופנים חדשות

בא לכאן ולפ"ז ל"ק להפוסקים דחוזר וניעור דכאן אין הטעם משום ביטול רק משום שנעשה ע"י התערובת מין אחר ובזה מיושב ג"כ מה שהרגיש המ"ל בה' משכב ומושב על עיקר הביטול מכלאים הרי נהנה מהכל בב"א והוה כטומאת משא עיי"ש ולהנ"ל ניחא דאין הטעם משום ביטול כלל רק משום שנעשה מין אחר ואם כי דברי התשב"ץ בראשית ההשקפה תמיהים הראיתי מקום לדבריו מבכורות י"ז דעל צמר מנדמה אין לוקין משום כלאים הואיל שנשתנה וה"ה כשטרפו במין אחר אבל מאוד קשה לי על דבריו מסוגיא דשם דאמרינין שם מה פשתן שלא נשתנה אף צמר שלא נשתנה ואי ס"ד דמשכחת שינוי בפשתן לשויא כמין אחר איך יליף מפשתן ומקשה שם אלא מעתה הולדה פשתן על גבי הונא ה"נ דלישתני א"כ לא מצית אמרת מה פשתן שלא נשתנה ומשני דלא נשתנה ריחו ול"ח שינויי ואי ס"ד דמיקרי שינוי ע"י תערובת לשויא מין אחר הק"ל איך אמרינין מה פשתן שלא נשתנה וצ"ע והנה התשב"ץ הוסיף קימחא בזה דאפי' מחצה על מחצה הוא מן הדין להתירו דהרי פנים חדשות בא לכאן והוא מורכב הרכבה מזגיות אלא דא"א לצמצם דשמא הפשתן רוב והקנבוס מועט וראי' מתוספתא דנגעים דפליג ר"ש ואמר מחצה על מחצה אינו מטמא בנגעים דספק נגעים להקל משמע דאיסורא דכלאים משום ס' הוא דא"א לצמצם הא אם יבוא אליהו ויאמר דהוא מחצה על מחצה הי' מותר כדין פרדה עם מינה משום דברי' בפ"ע היא עיי"ש שהאריך וקשה לי' על דבריו לפמ"ש תוס' חולין כ"ח וסוכה ועירובין דהיכא דמחצה על מחצה מותר אף א"א לצמצם מותר מטעם ס"ס שמא שוין ושמא ההיתר הרוב א"כ אס"ד דבכלאים מחצה על מחצה מותר אף אם א"א לצמצם מותר מטעם ס"ס שמא שוין ושמא הקנבוס הרוב ולפע"ד אדרבה מדאסר הת"ק בכלאי' מוכח דמחצ' על מחצה אסור דשוין לכ"ע אסור ורק דר"ש ס"ל בנגעי' מחצ' על מחצה מותר דהיינו טעמ' דס"ל כיון שהתורה התירה ספק בנגעים הואיל ופתח בטהרה תחלה אף ס"ס להחמיר מותר כמ"ש הר"ש מפליזא בשיטה מקובצת ב"מ ד' ו' דכיון דהתורה התירה ספק מעשר אף רוב ל"מ ה"ה בנגעים שהתורה התירה ספק אף ס"ס להחמיר מותר לכן ס"ל לר"ש מחצה על מחצה מותר דכיון דא"א לצמצם איכא ספק שמא קנבוס הרוב ואף דאיכא נגד זה ס"ס להחמיר אינו מטמא בנגעים (ולפי זה נ"ל לומר דספק טומאה ברה"ר טהור אף דאיכא ס"ס להחמיר כמ"ש המ"ל בפ"י דמקואות ה"ו לענין ספיקא דרבנן וה"ה בספק טומאה כיון שהתורה התירה הספק להדיא ובהכי מחיישבין דברי התוס' פסחים ט' ע"ב שהקשו התוס' האי בור היכא קאי אי ברה"ר למ"ל ס"ס והרי בלא"ה ספק ברה"ר טהור וקשי' על קושיתם הרי יש ס"ס להחמיר שמא לא גררוהו ואת"ל גררוהו שמא גררוהו נגד רגליו ומה הקשו

ולהנ"ל ניחא דספק טומאה ברה"ר טהור אף בס"ס להחמיר מיהו למה שפי' מהרש"א קושיתם בנדה ט"ו יש לדחות הראי' דלפי מה שפי' קושית התוס' קאי על ספק שמא רוח הפילה שמא נפל ובזה ליכא ס"ס להחמיר אמנם גם זולת דברי מהרש"א יש לדחות הראי' דהכי קשי' לתוס' אי ברה"ר סגי בספק שמא אכלוהו העכברים או לא ובזה ליכא ס"ס להחמיר ודו"ק) והנה מלבד מ"ש צ"ע על התשב"ץ שכתב דטעמא דר"ש דבכלאים אסור משום דא"א לצמצם ובנגעים מותר משום ספיקא והרי ביבמות י"ט אמרינן דר"ש ס"ל כריה"ג דבידי שמים אפשר לצמצם וכ"ש ביד אדם אך ביבמות שם יש תירוץ אחר ולתי' זה י"ל דס"ל לר"ש א"א לצמצם עיי"ש שוב ראיתי במ"ש בנגעים גם ס"ס להחמיר טהור לכאורה יש ליישב קו' התוס' בנדה י"ט דלמ"ל קרא לספק נגעים והלא איכא חזקת טהרה להנ"ל י"ל דאיכא ס"ס להחמיר שמא בפ"א באו הבהרת והנגע ושמא הנגע קודמת ולדעת התוס' מיקרי זאת ס"ס ועכ"ז התורה גילתה דטהור ולזה צריך קרא אבל לאחר העיון נראה דהיכי דהנגע והשער לבן באו בפ"א טהור הגם דלשון המשנה סותר בזה דברישא דקתני בהרת קודם טמא משמע דבב"א טהור ובסיפא דקתני שער קדום טהור משמע בב"א טמא ומ"מ מלשון הר"ש בפ"ד דבנגעים שכתב ב' פעמים לא שבאו בב"א עיי"ש משמע בב"א טהור ולפי זה ליכא ס"ס להחמיר אדרבה איכא ס"ס להקל שמא בב"א ושמא שער קדמה וצ"ע ל"ל קרא אף לתירוץ התוס' דמיירי בהי' לו נגע אחרת כמ"ש תוס' בכתובות ע"ה מ"מ ס"ס מהני ומזה משמע דכל כה"ג לא מיקרי ס"ס דהוי משם אחד ודו"ק ומ"מ הסברא שכתבתי דבנגעים אף ס"ס להחמיר טהור שריר וקיים והרבה יש לפלפל בדברי התשב"ץ אך לפי שכל הפוסקים לא כתבו כן אקצר ולא אבנה דיק עליהם ודע דהפרי תואר סי' צ"ט ס"ל דכל איסורין שנתערבו מחצה על מחצה ל"ה רק ספק ולפע"ד מהתוספתא דנגעים הנ"ל דס"ל לר"ש ספק נגעים להקל במחצה על מחצה יש ראי' להפ"ה אולם לפמש"ל יש לחלק בין נגעים לשאר איסורין ואמנם בגוף הקושיא על הפוסקים דהיתר בהיתר ל"ב ממשנה דכלאים יש לומר כמ"ש התוס' יבמות דף פ"ב דביבש ביבש אף ר"י מודה דמב"מ בטל ה"ה ביבש ביבש היתר בהיתר בטל לפוסקי' דהיתר בהיתר מטעם מב"מ ומ"ה בכלאים בטל ויהי' איך שיהיה דבר זה ברור דלרוב פוסקים דאינו חוזר וניעור בנתערב מקודם צ"ג בצ"ר אף שאח"כ מערבו ברוב פשתן אינו חוזר וניעור:

ג **אמנם** אם נתערב מקודם הצמר בפשתן כמו בנ"ד קודם טוי' אם מהני אח"כ שיבטל המעט פשתן בקנבוס או בצ"ג מרובה וכן היכא שנתערב הכל ביחד בזה צריך לפנים אם לא נימא כיון דהצ"ג או הקנבוס מיעוט ובטל ברוב צ"ר אין בו כח לבטל המעט

פשתן והנה מדברי הירושלמי דקתני צמר ופשתן שערבן מביא ליטרא ועוד צ"ג י"ל דמיירי שהי' ליטרא צמר וליטרא פשתן ולכן הליטרא ועוד מבטל הצ"ר משא"כ אם הצ"ג מיעוט נגד צ"ר ולכאורה הדבר תליא אם אמרינין דמיעוט שנתבטל הוי כליתא בעולם או לא דברש"י מנחות כ"ג ע"ב במ"ש דהגמ' לא פריך רק דליבטלא שירים לטיבלא והו"ל כחסרה ולא הקשה דליבטלא טיבלא לשירים והו"ל רובא סלתא דא"נ בטל לא אייתר לה דכמאן דליתא דמי ומבואר דרש"י ס"ל דדבר הבטל כמאן דליתא דמי ולפ"ז כשצ"ר הרוב מבטל הצ"ג כמאן דליתא דמי ואין בידו לבטל הפשתן אבל התוס' כתבו דרש"י סותר א"ע ומשם בארה דס"ל מיעוט כמאן דאיתא דמי ולפ"ז אף שבטל יכול לבטל הפשתן ולאחר העיון י"ל דגם רש"י יסבור דמיעוט כמאן דאיתא דמי אך רש"י כיון בדבריו כוונה מיוחדת כמו שאגיד ובזה סרה קו' התוס' ורש"י אין סותר כלל את דבריו דהפ"מ בפתיחה לה' תערובת כתב בשם המ"כ דאיסור נהפך להיות היתר אבל היתר לא נהפך לאיסור ועיין במ"ל ה' מעילה דלא ס"ל כן אבל בר"ן נדרים נ"ט שכתב דהאיסור דרכו להתבטל ולא ההיתר משמע כדברי הפ"מ ולפ"ז שפיר כתב רש"י דהגמ' לא חשש רק דמיבטלא שירים לטיבלא דהוא איסור בהיתר אבל שיבטל הטיבלא לשירים להיות רובא סלתא לא פריך דכמאן דליתא דמי וכוונת דבריו דכיון דשירים המה היתר אין בטלים בטיבלא שהוא איסור דהיתר לא נהפך לאיסור ומ"ה ל"ה רובא סלתה דכמאן דליתא ולא נתרבה על הטיבלא ומיושב קו' התוס' בהא דכתב רש"י במנחת כהן משיח ומנחת נסכים דהו"ל רובה שמנה דשם קומץ אחד מבטל לחבירו ובשניהם שוין שייך ביטול משא"כ שהיתר יתבטל באיסור וזה ישוב נכון לדברי רש"י באופן דגם רש"י סובר דמיעוט כמאן דאיתא דמי ודע דאין להביא ראי' לדין שלפנינו מהא דאמרינין סילק את מינו כמי שאינו ושא"מ רבה עליו ומבטלו וכן לדידן להיפך דשם הרוטב ניכר בין החתיכות ול"ב ושפיר אמרינין סלק החתיכות או להיפך משא"כ היכא ששייך ביטול ובע"ז ד' ע"ג בנפל מתחלה מים ביין ואח"כ נפל יי"נ לבור דאמרינין רואין היין כאלו אינו ומים מבטל היי"נ ול"א כבר נתבטל המים ביין מיירי שלא הי' ביין שיעור לבטל וגם דשם הוי אינו מינו אבל אם יש שיעור לבטל ונאמר דהיתר בהיתר בטל ודאי אח"כ לא אמרינין רואין גם אין להוכיח מהא דאמרינין לדידן סלק שא"מ ומינו מבטל כמ"ש הטו"ז בגוף הסברא דמינו מבטל מקודם לאיסור ובכ"מ שטעמו מורגש אמרינין היתר הוא ולמה לא ניחוש שהאיסור נותן טעם לאינו מינו קודם שנתבטל וה"ה הכא בנפלו בב"א נימא דמעיקרא מבטל הקנבוס הפשתן קודם שבטל בצמר דז"א דשם הטעם כל דרך בשולו לא נעשה נבילה וכיון שאח"כ טעם האיסור בטל במינו היתר מותר משא"כ

בזה חיישינין שמא מעיקרא נתבטל הקנבוס בצ"ר ואח"כ כמאן דליתא דמי איברא דלפי המבואר בכ"מ חילוק בין לח בלח דהוי כמאן דליתא ובין יבש ביבש דכמאן דאיתא דמי ומה"ט פסקינין בה' פסח דיבש ביבש חוזר וניעור דכמאן דאיתא דמי א"כ בנ"ד אף שיש רוב בצ"ר נגד צ"ג עדיין כמאן דאיתא דמי ומבטל לפשתן ועיין עוד לקמן:

ד **ואמת** דבגוף דברזה אם צמר גפן מבטל לפשתן או צמר רחלים לקנבוס דבר זה תלי באשלי רברבי דהתיו"ט מכלאים כתב על משנה דאם רוב מן הגמלים מותר דמין במינו יבש ביבש בטל אפי' מדרבנן ובתר שמא אזלינין לענין מב"מ אפי' אית לחד שם לוי' כדאמרינין פ' בתרא דעכו"ם ופי' דבריו הפ"מ בה' ציצית סי' ט' דס"ל דוקא צ"ג מבטל לצמר רחלים דהוה מב"מ בשמא אף דאית לחד שם לוי' אבל לפשתן לא מבטל צ"ג דהוי מבא"מ בשמא והוא ז"ל הפליא עליו דביבש בא"מ הטעם שמא יבשלם ויתן טעם והיכי דל"ש זה אף בא"מ בטל ושוב הביא י"א דמבא"מ מ"ה ל"ב עיי"ש ובאמת אם אמרינין דרבא אזיל בתר שמא אף בפחות מס' דלא כהש"ך עיין במרן הגאון מליסא סי' צ"ח דע"כ ס"ל אף בליכא נתינת טעם בעי ס' כמהרא"י עיי"ש באריכות וצדקו דברי התיו"ט וכן מוכח במ"א סי' תצ"ח ס"ק כ"ח לענין אפר באפר דדוקא הואיל דמדרבנן מהני רוב אבל בדאורייתא בעי ס' אף דליכא טעם ודוקא בטומאה כתבו התוס' דל"ש ט"כ אבל באיסורין בעי ס' ועיין פ"מ כבר הקשה על מ"א הנ"ל אבל ברור דהמ"א כוון לדברי מהרא"י דאף בליכא נתינת טעם בעי ס':

והנה עפ"י דברי התיו"ט והפ"מ הנ"ל דדוקא צ"ר בצמר גמלים בטל ברוב דהוי מב"מ בשמא אבל פשתן בצ"ג ל"ב ברוב רק בס' דהוי מבא"מ הנה לפי זה דברי המשנה הירושלמי דצו"פ שטרפן מביא ליטרא ועוד ומבטל היינו ממש דינו של הרשב"א בסי' צ"ח במינו ואינו מינו דאמרינין סלק ובלח בלח בעינין נשפך דמדרבנן בעי ס' אף במינו וביבש במינו ל"ב נשפך ועכ"פ דינו של הרשב"א מפורש במשנה ובירושלמי ועיין בפ"מ בס' צ"ח נסתפק יבש ביבש אי אמרינין סלק ומסקנתו דל"א סלק והנך רואה דלדברי התיו"ט היינו ממש דין סילק דרואה את א"מ כאינו ומינו רבה עליו ומבטלו ועיין תוס' נדה ס"א הקשו בבגד שאבד בו כלאים דליבטלי ברובא כמו דאמרינין בשער נזיר בסוף תמורה וכן הקשה רש"י שם ולהנ"ל י"ל דל"ה ס' וצו"פ בעי ס' ובתמורה בהך דשער נזיר הוי מב"מ ובטל ברוב ועכ"פ התוס' לא ס"ל כן ולשיטה הנ"ל באמת י"ל הכי ולדעתי שיטה זו הוא שיטת הרמב"ם עיין ברמב"ם פ"ג מכלאים ה"ג שכתב לפיכך עורות הכשבים אעפ"י שתופרין אותן בפשתן מותרין ואין חוששין לנימת צמר שהרי בטלו במיעוטן והראב"ד תמה וכי צמר בפשתן בטל ברוב רק שאינו טוי אסור מדרבנן

והכ"מ מביא מדברי הירושלמי ראי' לדברי הרמב"ם ותמה בטו"ז דמדברי הירושלמי מוכח להיפך דבעינין רק מין אחר ומ"ש בט"ז דעורות גופי' הוי מין אחר הוא יותר תמוה דהרי העור אינו בתוך התערובת דהתערובת ל"ה בעור רק בצמר ובפשתן ואמנם לפמ"ש יתיישבו דברי הרמב"ם דהוא ס"ל צמר בטל בפשתן רק דבעינין ס' וכן מביא במנחת כהן שיטת הרמב"ם דביבש ביבש בעי ס' מהתורה עיי"ש ובפ"מ בשער התערובת ומ"ה קאמר הירושלמי מביא מין אחר דהוא מדין סילק ומב"מ בטל ברוב ובעורות הכבשים דל"ה רק מדרבנן דל"ה טוי וגם מיירי דל"ה שוע ורק תפור וגם להרמב"ם ל"ה רק מדרבנן ומ"ה בטל ברוב כדין מבא"מ ביבש ביבש באיסור דרבנן עיין בש"ך סי' ק"ט ובפוסקים ומ"ה פסק בטל במיעוטן והרבה יש לדבר ואקצר:

ועכ"פ כבר נתוכחו הפ"מ והתיו"ט בזה אי בטל צמר רחלים בקנבוס ופשתן בצ"ג ומצאתי שכבר נסתפק בזה התשב"ץ ח"ב סי' ד' וכתב ויש לי מו"מ במשנה זו אי דוקא צמר בהדי צמר או פשתן בהדי קנבוס אבל איפכא כגון צמר רחלים בקנבוס או צ"ג בפשתן לא ולפ"ז פשתן ל"ב בצ"ג או דילמא האי דנקיט לי' תנא משום דאורחא דמילתא וה"ה איפכא ולפי זה פשתן בהדי צמר גפן שפיר מתבטל אלא שנ"ל זה האחרון עיקר הנך רואה שגדול הקדמונים נסתפק בזה ומסיק דגם צמר גפן מתבטל בפשתן ובאמת הכי מסתברא דהרי בירושלמי מביא סתם מביא ליטרא מין אחר ומבטלן והכי מוכח מכל הפוסקים דלא כהתיו"ט וביחוד לפמ"ש הש"ך סי' ק"ט להלכה דמבא"מ א"צ ס' רק מדרבנן שמא יבשלם ויתן טעם בכלאים דל"ש זה ל"ב ס' ועיין ג"כ בפ"מ בפתיחה לתערובת מביא דברי התיו"ט ואקצר.

ודע דבלאו הכי הי' מקום לומר דבעינין ס' דבאמת בכלאים שנתערב צמר בפשתן וגם במין אחר ואח"כ נטוה האיסור נולד בתערובת דקודם טוי' אין כאן איסור ול"ב כעין שכתב המרדכי ביבמה שרקקה דם ורק דקשה מדברי המרדכי גבי דשיל"מ דדבר שהאיסור נולד בתערובת בטל אף בדשיל"מ ועיין בכו"פ ועיין בנוב"י תניינא סי' נ"ד שתי' דיש חילוק בין רוב ובין ס' דברוב ל"ב דל"ה דומיא דסנהדרין ובס' בטל וה"ה הכא י"ל הואיל ונולד בתערובת בעי ס' אבל הרבה יש לפלפל על דברי נוב"י הנ"ל ועוד דאם ל"ב ברוב דאחרי רבים לא נאמר באיסור שנולד בתערובת אף ס' ל"מ דכאן ל"ש ליילף מזרוע בשלה כיון דל"ש בזה שיתבטל ויהי' כמאן דליתא הואיל והיא יבש ביבש ודו"ק:

ה והנה במה שנסתפקתי לעיל אם הצמר גמלי' מיעוט בפשתן אם מהני לבטל הצ"ר כמו שהארכנו הנה המפרש בירושלמי פי' על הך דמביא ליטרא ועוד ממין אחר דמסתמא מיירי בשוין הצמר והפשתן ונמצא לפ"ז המין אחר ל"ה מיעוט נגד אחד מהם אך מדברי

הפרישה מוכח דאפי' במיעוט מותר וז"ל והא דקאמר ומבטל אחד מהם ר"ל הפחות שבהם כגון שנתערב מעט צמר רחלים עם הרבה פשתן דמביא צמ"ר ומבטל הצמ"ר שהיא המיעוט דאילו לבטל הפשתן הי' צריך לביטולו הרבה עיי"ש מוכח להדיא דאפי' הי' הצ"ג מיעוט נגד הפשתן מהני ואם כי ברוב דבריו חולק זקני, הטו"ז בזה לא אשכחן מאן דפליג עלי':

ותבנא לדינא הנה בנמצא תערובת פשתן בצמר מה שיכול להסירו ע"י בדיקה וחיפוש ע"י פועלים כמו שעושין עד היום בעלי מלאכה זו ודאי דל"ב כלל כעין שכתב הטו"ז בסי' ק"ד גבי האי אימרטוטי אימרטט וכן פי' במנחת כהן כהטו"ז וכן פי' שארי הגאון מליסא בחו"ד ואין זה דומה למה שבטל בפשתן כשאינו ניכר אף שיכול להכיר הפשתן ע"י צבע כדאמרינן בנדה ובטוש"ע דז"א דכמ"ש תחו"ד מדברי הרשב"א בסי' ק"א דהיכי דבטל ברוב אף דיכול לברר ע"י קפילא א"צ לברר היכי דהוה טירחא ה"ה היכא שיכול לברר ע"י צבע כיון דלע"ע אינו ניכר והוי תערובות ושייך ביטול ברוב משא"כ היכי שניכר רק שקשה להוציא כגון בקום וכגון בנ"ד אין כאן תערובות ול"ש ביטול וכ"כ בתשב"ץ דבניכר ל"ש ביטול ועוד נ"ל אפי' לדעת הש"ך בסי' ק"ד גם הוא ס"ל בניכר אין איסור נהפך להיתר כמ"ש הטו"ז להדיא ורק דמותר לאכול מטעם אחרי רבים להטות ובנ"ד בעינין שלא יהי' חוזר וניעור ובעינין שנתהפך להיתר כמ"ש בשם הר"ן וזה ודאי ל"ש בניכר ועוד בכאן שלא יערב רק משהו צמר גפן אולי לא יפגש ויטרף עם הפשתן כלל אם הוא ברוב צמר ואנן בעינין שטרפן זב"ז כמ"ש בתשובת הרא"ש באופן דחלילה להקל בלא בדיקה וחיפוש במקום שיש ששש פשתן רק כל המלאכה תעשה ע"י אומנין בקיאין בחיפוש אחר חיפוש אך כ"ז יען כי הפועלים עצלים והבעה"ב דוחק אותן לכלות המלאכה ויש ששש שאינם זהירים כ"כ ויש ששש אפי' בבדיקה כי אינם יכולים להוציא הכל טוב וכשר הדבר לערב עוד מין אחד והיה נ"ל שטוב יותר לערב קנבוס דבזה לד"ה בטל הפשתן ברוב אפי' להתיו"ט אך אולי ל"ב הקנבוס בצמר ויש ששש לענין ציצית כמ"ש לקמן לכן נ"ל לערב מעט צמר גפן ולסמוך על כל הני פוסקים הפרישה והתשב"ץ והפ"מ דבטל פשתן בצמר גפן ודו"ק ומה שראוי לדבר בנ"ד הוא דלפמ"ש המ"א בה' ציצית באם נמצא תערובת צמר גפן אין לטלית הקנה לדעת הגה"מ דבשאר מינים ל"מ רק ציצית צמר ופשתן יחד והוא פי' דברי רבא דצו"פ פוטרין בין במינם בין שלא במינם היינו במינם צמר או פשתן ושלא במינם צמר ופשתן ובטלית צמר ויש תערובת מין אחר אין לבגד תקנה דשמא הואיל ויש תערובת מין אחר ועושין ציצית מצמר בעי צמר ופשתים ואיך יערב כאן צמר גפן ואמנם המ"א בעצמו הביא דברי הרדב"ז דרק בשלא

טרפן אסור אבל לא בשטרפן דנתבטל הצמר גפן ברחלים ועיין בישוי"ע לענין טלתים של משי מ"ש בזה ולא חשש רק אולי נמצא חיט של משי משא"כ בצמר גפן בלא חיטים ודאי בטל בשטרפן כדאיתא בירושלמי והובא לעיל ועדיין יש להסתפק בנ"ד כיון דבכוונה מערבין הצמר גפן שיבטל הפשתן א"כ הצמר גפן ל"ב ברחלים כמ"ש הרשב"א הובא ביו"ד סי' קל"ד דדוקא בנתערב דרך מקרה אבל כל שבכוונה עושין כן לא בטל וכ"ש כאן כיון שבכוונה רוצין שיבטל הפשתן בתוכו ולא שיבטל הוא ויש חשש לשיטת מהר"ם מרויטנבורג והג"מ דבשאר מינים בעי צמר ופשתים ואין לומר שהר"ם לא כתב דבעי משאר מינים צו"פ רק לשיטה דשאר מינים דאורייתא דמוכח לשיטה זו מהו"א דמנחות דבעי צו"פ אבל אי שאר מינים מדרבנן מסיק הגמ' שם צמר או פשתן ובנ"ד לפמ"ש המ"א בסי' תמ"ב דאפילו להרשב"א דכל שעיקרו כך ל"ב הוא רק מדרבנן ונמצא דבנ"ד מדאורייתא אין כאן בגד של שאר מינים ורק מדרבנן ואם שאר מינים דרבנן סגי או בצמר או בפשתן וה"ה בכה"ג י"ל דסגי בחד דז"א דיש לחלק בין הדבקים דאם שאר מינים מדאורייתא חייב בציצית ה"ה בכה"ג דל"ב רק מדרבנן אבל צו"פ ביחד בעי כיון דיש בו משאר מינים ואם שאר מינים מדאורייתא חייב בציצית בעי צו"פ ביחד אך אמנם בנוב"י תניינא חלק יו"ד סי' נ"ו האריך להוכיח דאין הלכה כהרשב"א ואף דבר שעיקרו כך בטל וגם דמבואר בה' ציצית דבתר עיקר הבגד אזלינין וביחוד בנ"ד לא יהי' בהצמר גפן כדי לצרף ג' ע"ג ואין כאן בגד כלל של שאר מינים וביותר אין הלכה כשיטת המהר"ם והגה"מ רק ד"ז הב"ח חשש לשיטת המהר"ם ובנ"ד שלא יהי' רק משהו ונטרף יפה ולא יהי' רק מיעוטא אף המהר"ם מודה ודו"ק:

והנה ק"ל על שיטת המהר"ם והגה"מ תימא רבתי דלשיטתם רבא דקאמר צו"פ פוטרין בין במינם בין שלא במינם היינו שלא במינם בעי צו"פ ועיין בביאור מרדכי להגאון מוה' מרדכי בנעט מ"ש לשיטתם פלפול עצום ומפורש יוצא דבצו"פ סגי בחד ובשלא במינם בשאר מינים בעי תרווייהו וק"ל מגמ' ערוכה בנזיר ד' נ"ח דמקשי ומאן דנפקא לי' מראשו מ"ט לא נפקא לי' מגדילים ומתרץ אמר לך לכדרבא הוא דאתי דצו"פ פוטרין בין במינם בין שלא במינם ולשיטת מהר"ם בשלא במינם בעי צו"פ א"כ עדיין מוכח אף אם קרא לכדרבא משאר מינים דעשה דוחה לל"ת דהרי התורה התירה לעשות על בגד משאר מינים ציצית מצמר ופשתים ביחד והוי כלאים ומוכח דעשה דוחה לל"ת וא"ל דקרא לכדרבא ובשאר מינים נמי פוטר או צמר או פשתן דהרי למהר"ם אין זה כוונת רבא וכך כוונת רבא צו"פ ש.ניהם ואם הכונה כעין דיוק רבא הו"ל למימר כדיוקא דרבא כדאמרינין ביבמות ד"ה ועוד דאם מאן דנפיק מראשו וקרא דגדילים הוי מוקי לרבא והוי

ס"ל זולת קרא דצמר או פשתן פוטר בשאר מינים מנ"ל למסקנא דכתיב ראשו ועשה דוחה לל"ת דצמר או פשתן לא יוכל לפטור משאר מינים דבזה ליכא קרא וגילוי דעת וע"כ צ"ל למהר"ם דס"ל רבא דקאמר כן מסברא או מלשון הקרא דצו"פ תרווייהו בעי שיפעלו פעולתן לפטור שאר מינים ואיך מאן דיליף בראשו מוקי קרא לכדרבא ומ"מ הרי מוכח ע"כ משאר מינים דע"ד ללא תעשה והיא קושיא גדולה:

ומה שנ"ל ליישב בדרך פלפול הנה בישי"ע ה' ציצית סי' ט' הקשה לשיטת מהר"ם בשאר מינים דע"ד לל"ת והרי אפשר לקיים שניהם דיעשה ציצית במינו והתוס' הקשו בכתובות ובמנחות מ' בצו"פ גופי' ותי' דמגו דצמר פוטר בפשתן ע"כ דא"א במינו לכן פשתן פוטר בצמר עיי"ש משא"כ בשאר מינים דל"ש מגו זו הדבר קשה איך יעשו כלאים עיי"ש שהאריך ואמנם לפמ"ש התוס' במנחות מ' בתירוץ השני דכלאים בציצית הותרה לגמרי ואפי' בלילה ואפילו אשה ומ"ה אפי' באפשר מותר ור"ל במנחות ל"ק רק מדרבנן ל"ק משאר מינים דכלאים בציצית הותר לגמרי והנה התוס' ביבמות ד"ה הקשו איך ילפינן דע"ד ל"ת מכלאים בציצית דילמא שאני כלאים בציצית דהותרו בבגדי כהונה מכללו ותי' דשם ג"כ רק משום דעשה דוחה לל"ת ואמנם אם בגדי כהונה הותר לגמרי ואפי' בלילה הוי שפיר הותר מכללו וכן בלא"ה אם כלאים בציצית הותר לגמרי אפי' בלילה ואפי' באפשר לקיים שניהם ליכא למילף מכלאים בציצית דע"ד לל"ת דשם גזרת הכתוב אפי' באפשר לקיים שניהם והותר לגמרי כמ"ש תוס' יבמות ג' דליכא למילף מיבום מה"ט משום דהותר וע"כ אי יליף מגדילים דעשה דוחה לל"ת לא ס"ל דהותר לגמרי ולא ס"ל כדרבא ואמנם אם ס"ל כדרבא דצו"פ פוטרין שלא במינם ולמהר"ם בעי שניהם יחד וקשי' הא אפשר במינו וע"כ מוכח דהותרה ואם הותרה בלא"ה לא מוכח בזה דע"ד לל"ת ומעתה שפיר קאמר בנזיר דמאן דיליף מראשו לא יליף מגדילים דס"ל כרבא דצו"פ פוטרין שלא במינם וע"כ דהותר לגמרי ולא מצי למילף דע"ד ללא תעשה ודו"ק והוא דבר יקר ועיין תוס' יבמות ה' ע"ב ד"ה כולה משעטנז נפקא הקשו וא"ת ודילמא כולה לכדרבא הוא דאתי ומנ"ל למישרי כלאים ותי' דהכי משמע לא תלבש שעטנז צו"פ יחד גדילים תעשה לך מהם והכי איתא פרק שני נזירין וצ"ע בדברי התוס' דבאמת הכי איתא שם אבל אח"כ איתא ומ"ד נפקא מראשו אמאי לא נפקא מגדילים ותי' כדרבא הרי דלרבא לא מוכח מקרא אבל כוונת התוס' דבזה פליגי השני מ"ד בנזיר למר מוכח ממשמעות ולמר לא מוכח ממשמעות ומוקי קרא כדרבא אמנם לשיטת מהר"ם ל"ק כלל קו' התוס' דאף לכדרבא מוכח דכלאים בציצית מותר כנ"ל רק דלחד הותרה ולחד דחוי' ועכ"פ קו' התוס' ל"ק למהר"ם וזה נ"ל בדעת הרמב"ם דס"ל כלאים בציצית

אסור בלילה ובאשה משום דפסק דשאר מינים רק מדרבנן ודלא כדרבא וכיון דלא ס"ל כרבא לא מוכח מקרא דהותרה כנ"ל ויש להאריך ולקצר אני צריך ומענין ביטול איסור לכתחילה מבואר בט"ז דמותר קודם חלות האיסור וכן הוא בש"ע יו"ד סי' קל"ז ומוסכם מכל הפוסקים:

ואכפיל עוד הפעם לזרז שלא יסמוך ע"ז רק אחר הבדיקה וחיפוש אחרי חיפוש ואחרי זאת להציג מחשש איסור שעטנז ראוי להטיל צמר גפן מעט מזעיר קודם הטריפה ולטרפן יחד וכתורה יעשה וד' יעטהו ישועות ונחמות כנפשו ונפש מוקירו [ועיין לקמן סי' ב' פלפול עצום בדין הנ"ל]:

יצחק שמעלקיש האב"ד דפ"ק הנ"ל והגליל. **בשולי** המכתב קשיא לי קושיא גדולה אדברי תוס' יבמות פ"ב ד"ה ר"י שכתבו דיבש ביבש בטל לר"י והא דאמרינין בהקומץ דמנחות שנתערבו לא בטלו לר"י התם נמי מתוך שמנן וכו' א"כ כשיאפו אותן יתנו טעם זב"ז וקשי' לי אתירוץ ב' דא"כ הדרא קו' הגמ' לדוכתא שם בהקומץ הא קא מיבטלי שירים לטיבלא והו"ל חסר סילתא דלע"ע קודם שיאפה בטל ואף דלאחר שיאפה יתן טעם מ"מ הא כבר נדחה ונראה ונדחה אינו חוזר ונראה והרי התוס' בזבחים ע"ד ד"ה רואין הקשו איך מוכח דעולין אין מבטלין או מב"מ ל"ב מקרא דולקח דילמא אולי הי' מים הי' בו מראית דם ותירצו דעיקר הוכחה דאי ס"ד דמבטל כשמערה טפה ראשונה הו"ל נראה ונדחה עיי"ש וה"ה בהך דמנחות כיון שלע"ע קודם שיאפה בטל והו"ל חסר סילתא והו"ל נראה ונדחה ואין לומר כל שבידו ל"ה דיחוי כדאמרינין במנחות נ"ט עיין תוס' שם ודף י"ב וד' נ"ט בזבחים דא"כ קשי' גם אתוס' זבחים ע"ד הנ"ל הרי בידו לערות עוד והרבה יש לדבר בפרט זה וצ"ע וגם בעיקר דברי התוס' הנ"ל צ"ע לפוסקים דאינו חוזר וניעור א"כ לר"י הרי בטל קודם שיאפה ואינו חוזר וניעור וצ"ע שוב ראיתי שיש ליישב קו' הראשונה בדרך זה דהנה ר"י אית לי' במנחות ט' במנחה שחסרה מביא מתוך ביתו וימלאנה א"כ ודאי מהני מה שנותן טעם ע"י האפי' דל"ג ממה שהביא מתוך ביתו אך זה דוקא אם ממלא קודם קמיצה אבל לא אחר קמיצה כדמוכח מרמב"ם פי"א מפסולי המוקדשים ה' ט"ז א"כ קשי' מה מהני האפי' דזה הוי במנחת סולת לאחר הקמיצה ואז ל"מ המילוי ולזה יש לומר דתוס' ס"ל שם מיירי במנחה מאפה דאופין קודם קמיצה ולא מיירי במנחת סולת והרי לשיטת הרמב"ם מנחת סולת לא הי' צריך אפיה ול"ש תי' התוס' ולכן אף אם נאמר דתוס' יסברו דהי' צריך אפיה מ"מ אין תימא אם תוס' יתרצו המשנה דמיירי בשאר מנחות ולא במנחת סולת כן נראה לי לחומר הנושא:

ב"ה בערזאן יום ה' לימי חנוכה תרכ"א לפ"ק.

סימן ב

ברכה ושלום לידידי כנפשי הבחור החריף הגדול ובקי בכל חדרי תורה מורג חרוץ קנקן חדש מלא ישן כ' צבי מאיר נ"י מטארני וכעת הוא רב בק' סאמפאלנע במדינת פולין.

א **ראשית** דבריך הקשית על דברי הר"ן שהוכיח ממשנה דכלאים דאינו חוזר וניעור ולפמ"ש הגאון מליסא במקו"ח סי' תמ"ז כוונת דבריו דאי ס"ד דמקודם ל"ב רק דכעת אחר שנתערב בפשתן אמרינן סלק הפשתן והצ"ג מבטל א"כ אדרבה נימא הצמר והפשתן מצטרפו יחד לבטל הצ"ג וע"כ דנתבטל מקודם ואינו חוזר וניעור ע"ז הקשה דהרי מבואר בירושלמי וכן ברמב"ם ובטוש"ע דאפילו נתערב מקודם הצמר והפשתן מביא ליטרא ועוד ומבטלן עיי"ש לק"מ דהירושלמי מיירי דנתערב קודם טוי' דל"ה איסור כלל ושפיר בטל בהצ"ג דעדיין כלו היתר ועיקר הוכחת הר"ן דל"א חוזר וניעור אחר שנעשה איסור דאז הצו"פ כגוף אחד משא"כ קודם הטווי' וז"ב אלא שעדיין יש לתמוה בדברי הירושלמי דאמאי ל"ב הצמר בפשתן או להיפך דהתוס' בנדה ס"א ובע"ז הקשו דליבטיל ברובא ותירצו דכיון דשניהם היתר וע"י תערובתן נאסר הוי כגוף אחד של איסור וכמו שביאר הש"ך סימן רצ"ט ביתר שאת כוונתם דכך אסור המרובה כמו המיעוט וכ"ז אם היתר בהיתר ל"ב או שלא נתערב רק אחר הטווי' אבל אם אמרינן היתר בהיתר בטל ונתערב קודם הטווי' כמו שבטל צ"ר בגמלים דהוי שניהם היתר כן ליבטל צו"פ דהוי שניהם היתר ואח"כ אינו חוזר וניעור ובשלמא אם אמרינן דלא כשיטת הר"ן רק דאח"כ כשנתערב הצמר בפשתן צ"ג מבטל בעת שנעשה איסור שפיר הצמר בפשתן כגוף אחד אבל אם נימא כדעת הר"ן דנתבטל בעוד היתר שהביא ראי' דאינו חוזר וניעור אמאי לא נתבטל הצמר בפשתן דע"כ יש רוב באחד מהם דא"א לצמצם קודם טווי' דאז דברי התוס' וסברתם אין מספיקין ודבר זה קשה טובא לשיטת הר"ן אלא שנ"ל ישיב נכון לזה דהנה לפי המבואר במשנה דתרומות והפוסקים דאפי' אם ל"א חוזר וניעור כ"ז בנתערב עד פלגא אבל בנתרבה האיסור מהיתר ודאי אמרינן חוזר וניעור מטעם דהוי כניכר האיסור וזה אפילו לשיטת הראב"ד שהוא היותר מקיל בענין זה כמבואר להדיא במשנה דתרומת פ"ה מ"ז ועיין ג"כ בתוס' יבמות פ"ב כתבו ג"כ הכי אלא שמהתוס' ב"ק ק' משמע דאמרינן קמא קמא בטל אפי' בנתרבה האיסור שהרי הקשו אהא דנתן סאה ונטל סאה כשר עם רובו וברובו מיהו פסול ונימא קמא קמא בטל ואם ברובו ס"ל חוזר וניעור ל"ק קושיתם ויש לתמוה על דבריהם ממשנה דתרומות שהבאתי לעיל דמבואר שם עד שירבה התרומה על החולין הרי דבנתרבה תרומה אסור ועיין פ"ח ופ"ת בסי' צ"ט שתמהו על הש"ך ממשנה זו ולא הביאו דברי התוס' ואמנם י"ל דהתוס' ס"ל כשיטת

הרמב"ם דפי"ג מתרומת ה"ה שפי' משנה זו לא שנפלו נ"א סאה רק שנפלו מאה סאה ועוד עיי"ש ובתיו"ט

ואין ממשנה זו ראי' רק על כולה ולא על רובה ודו"ק ועכ"פ הנה שיטת רוב הפוסקים דבנתרבה האיסור כ"ע מודה דאמרינין חוזר וניעור ומעתה נ"ל דמש"ה ל"ש בצו"פ ביטול קודם הטווי' אף דהיתר בהיתר בטל ול"ש סברת תוס' בנדה דאח"כ אם יטוה ויעשה בגד חוזר וניעור האיסור ויעשה כולה איסור ובנעשה כולה איסור כ"ע מודה דחוזר וניעור כמבואר במשנה ואינו דומה לשאר ביטול איסור דשם הוי מקצת איסור ותערובות וכאן הצמר אסור כמו פשתן ורוב כמו המיעוט ונעשה כולה איסור ובכולה איסור ודאי חוזר וניעור וא"ל דמ"מ בעינין דבר אחד שיעורר האיסור וכדאמרינין בבכורות כ"ג אם טומאה מעורר טומאה טהרה מעורר טומאה עיי"ש דז"א דהרי פסקינין גם שם דל"ש אלא לטבל פתו אבל לקדירה מצא מין את מינו וניעור דטהרה מעורר טומאה וה"ה הכא ומאי בין שנתערב אח"כ מים או שעשה בגד דנתהוה כולה איסור והרי זה דומה לחמץ קודם הפסח דלדעת הרבה פוסקים חוזר וניעור בהגיע הפסח אף דלא נעשה כעת פעולה חדשה דכיון שהגיע הפסח נעשה איסור והפוסקים דס"ל אינו חוזר וניעור משום שכבר נתבטל שם אף בימי הפסח ל"ה רק תערובות ורובא היתר משא"כ בצו"פ דאיתעבד כולה איסור כ"ע מודה דחוזר וניעור ואף אם קודם נתבטל כשנעשה בגד שוב נאסר ואף דבנתרבה איסור ונעשה רוב כתבו הפוסקים הטעם דמ"ה אמרינין חוזר וניעור לכ"ע מטעם דהוי כניכר האיסור ועיין בראש"ש ובפ"ת ופ"ח באריכות כאן הוי כניכר האיסור דהצמר גופי' נעשה איסור וכל הבגד הוא ניכר וא"ל דנתבטל הפשתן ול"ה ניכר דגם שם לונח מה שנתבטל בראשונה מה שנתערב אח"כ הוי מיעוט ורק בהצטרף הוי רוב וכאן בהצטרף הוה כולה איסור וז"ב ואמנם בנתערב הפשתן בקנבוס או צמר בצ"ג הנה לפי המבואר בנוב"י תנינא סי' קפ"ו דבגד של צ"ג אף אם איכא כלאים בבגד ל"ה כולה איסור דדוקא בבגד של צמר אף דליכא רק בצד אחד פשתן הוא כולה איסור אבל בבגד של שאר מינים אינו אסור רק הצד שהוא כלאים ואם הוא מונח בארץ מותר להתכסות בצד השני והוא לדעתי דבר פשוט דהרי ל"א חתיכה נעשה נבלה רק בדברים המתבשלים דומיא דבב"ח כמ"ש הר"ן ותוס' בע"ז אלא דבנוב"י שם כ' דלדעת הרמב"ם דס"ל דאם בצד א' פשתן ובצד אחד צמר אף אם אינם נוגעים זב"ז הוי כלאים כל הבגד נעשה איסור וזה לא נהירא כלל דטעם הרמב"ם דס"ל דהתורה אסרה כלאים אף אם אינן מחברן רק מין אחר דדיבוק ע"י דבר אחר מהני וכמו שפי' הרמב"ם במשנה גבי השק והקופה מצטרפין לכלאים וגבי גדיל של צמר בשל פשתן והרא"ש ס"ל דבעי שיקשור הכלאים

יחד אבל מודה הרמב"ם דהאיסור משום הצמר והפשתן ואם אין מתכסה כלל בצמר ופשתן רק בצד הצ"ג ודאי מותר וז"ב ואכמ"ל בזה ובזה נלע"ד לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל בפ"י מכלאים שכתב לפיכך עורות הכושים שעושין מהן מלבושין מותר ואין חוששין לנימת צמר לפי שבטלו במיעוטן והראב"ד תמה עליו דכי צמר בטל בפשתן והכ"מ כתב דמפורש בירושלמי צו"פ שטרפן מביא ליטרא ועוד ומבטלן וזקני הט"ז תמה עליו תמה גדול דשם הרי מביא מין אחר ואדרבה מוכח להיפך דצו"פ ל"ב ומה שתי' הט"ז דעורות הכבשים הוי מין שלישי הוא ג"כ תמי' דהכי עורות הכבשים בכלל תערובות העור ניכר לעצמו והצמר לעצמו ואין תערובות רק הצו"פ ואמנם לפמ"ש הן אמת דצו"פ ל"ב דהוי כגוף אחד של איסור והמרובה אסור כמו המיעוט ואיך יתבטל אבל אם אמרינן דהיתר בהיתר בטל נתבטל הפשתן בצמר קודם טווי' דל"ה כגוף א' רק דאח"כ בהטווי' הוי כולה איסור אמרינן חוזר וניעור וכ"ז כשכל הבגד או רובו הוא צמר אבל כשהבגד מעורות הכבשים דהוי מין שלישי וכבר ביארנו דאפי' להרמב"ם זה הוי היתר ורק דנמצא עדיין תערובות צו"פ במיעוט מהבגד בזה ל"א חוזר וניעור כמו בכל תערובות לדעת הרמב"ם ושפיר בטל הצמר בהפשתן שנתבטל כבר והוכחה ברורה לזה מדברי הירושלמי פ"ט דכלאים דאמרינן שם צו"פ שטרפן בטלין רב אמר אסור בתערובות מה פליג מה דאמר רב כשעשאן בגד בפ"ע מה דאמר ר' ירמי' כההוא דבעי מערבתא עם חורן ולפי הבנת הפוסקים דהמין אחר מבטל איך אמר צו"פ בטילין דמשמע דבטל הצמר בהפשתן ול"ל דהכוונה דתרווייהו בטלין במין אחר דהרי ל"ב רוב רק נגד אחד כמ"ש הפרישה ועיין לקמן ועכ"פ אין צריך לבטל רק א' מהם וע"כ דבטל הצמר בהפשתים וגם יש לדקדק בירושלמי דמשני כשעשה בגד בפ"ע ולא משני דמיירי בלא תערובות מין אחר וגם י"ל בירושלמי דקאמר רב אסר בתערובות ול"ק רב אמר אין בטלין ולהנ"ל כונת הירושלמי כמין חומר דצו"פ בטלין קודם טווי' רק דרב אסר בתערובות כשעשאן בגד בפ"ע דכולה איסור אמרינן חוזר וניעור ומאי דהתיר ר' ירמי' כההוא דבעי מערבתא עם חורן ולא יעשה בגד בפ"ע ול"ה כולה איסור ול"א חוזר וניעור ובטל הצמר בפשתן קודם טווי' ומעתה גם דברי הכ"מ נכונים דבטל צו"פ וראי' מירושלמי היינו מסוף דברי הירושלמי ודו"ק היטב בהערה זו כי פירוש זה יקר מאוד והגם דבגוף הפירוש בדברי הרמב"ם עוד צ"ע דמשמע מדברי הרמב"ם דמעיקרא לא נתבטל רק דעתה בשעת תפירה הנימות של צמר יכרכו בהפשתן לא כמו שכתבתי דנתבטל מקודם מ"מ הפירוש בירושלמי עולה יפה ומדוקדק מאוד:

ב **ואמנם** שיטת רוב הפוסקים דצמר ל"ב בפשתן רק דהמין אחר מבטלן ועכ"פ לדעתי הי' נראה דבעי רוב הבגד ממין
אחר וכמו שמוכח מפשטא דלישנא דהרמב"ם שכתב לפיכך אם הי' הרוב מהגמלים מותר לערבו עם פשתן מפני שצורת הכל צורת צמר גמלים ואין חוששין לנימת של צמר המעורב בהן ולשון מפני שצורת הכל צורת גמלים משמע דעכ"פ בעי שהבגד כולו יהיה עיקר הצ"ג ולפי מה שביארנו לעיל דברוב איסור ודאי אמרינן חוזר וניעור אם רוב הבגד צמר כמו בהשאלה דידן ומיעוט מין אחר אמרינן חוזר וניעור לכ"ע ורק דברוב מהבגד הוא של מין אחר ולזה צריך הרמב"ם לומר מפני שצורת הכל צמר גמלים ומ"ה אינו חוזר וניעור והירושלמי דקאמר מביא ליטרא ועוד היינו דמיירי בחצי ליטרא צמר וחצי ליטרא פשתן ובזה יתיישב להפוסקים דצמר נ"ב בפשתן דברי, הירושלמי דצו"פ בטלין דמשני כשערבן עם חורן והרגשנו לעיל דאיך קאמר דצו"פ בטלין להפוסקים דצמר נ"ב בפשתן ולהנ"ל נכון דבעי רוב נגד הצו"פ דאם הצמר הוא הרוב הוי רובא איסור וחוזר וניעור דלא כמשמע מדברי הגאון מליסא ומדברי הרבה פוסקים ואמנם בהבנת דברי הר"ן שהביא ראי' מירושלמי דהיתר בהיתר בטל והגאון מליסא תמה עליו דאף אחר שנתערב נימא סילק הצ"ר והצ"ג מבטלו כדאמרינין בכמה דוכתי סילק ולדעתי לק"מ דהתוס' בחולין ק' ובכורות כ"ג הקשו בהך דאמרינן סילק מהא דאמרינן בבכורות דלקדרה מצא מין את מינו וניעור ולימא סילק המים הטהורים וציר רבה על המים הטמאים ותירצו דדוקא באיסור שנתערב דאין מינו נאסר אלא מכח האיסור שנתערב וא"א להגדיל ובכ"מ שישנו היתר הוא ולפיכך שייך לומר סילק אבל התם דמינו עצמו מטמא מחמת מגע מים טמאים ל"ש לומר סילק. ויש לפרש בדברי התוס' ב' פרושים א' דדוקא כשמיני לא נעשה גוף א' עם האיסור רק מצד תערובות נאסר ועיקרו עדיין היתר שייך לומר סלקהו. דהתערובות נתבטל בהאינו מינו. אבל כשיתהפך לאיסור איך אתה תסלקהו והרי הוא גופו של איסור. ויש עוד לפרש פי' ב' דבאמת בכל ענין סילק עיין בטו"ז סי' צ"ח יש להבין לפימ"ש הוא ז"ל דבכ"מ הולך עם האינו מינו ומנ"ל דתחלה נתבטל בהאינו מינו שמא תחלה הולך למינו וכבר רמזו ע"ז בתוס' ע"ז ע"ג ע"ב בטעמא דחזקי' דל"א רואין וז"ל אלא היין מתערב תחלה עם היין כשר עי"ש אך הדבר יתכן דנהי דמעיקרא נתערב אבל אח"כ נתבטל דל"א נעשה נבילה בדרך הילוכו כמ"ש תוס' חולין ק' כיון שסופו להתבטל. וכבר כתבתי כן בתשובה הראשונה ומעתה שפיר כתבו התוס' דבמים ל"ש כן דתיכף כשיגעו במים נטמאו ול"מ אח"כ הביטול ומ"ה ל"ש לומר סילק אבל מפשטא דלישנא דתוס' שכתבו דבכ"מ שישנו היתר היא משמע כפי' הראשון שהבאתי והיכי

שהמין גופא נעשה איסור ל"ש סילק באופן דל"ק קו' הגאון מליסא דנימא מטעם סילק והיינו אף לאחר שנתערב נימא סילק הצמר והפשתן נתבטל במין אחר. דז"א דכיון דהצמר והפשתים נעשין גוף איסור ל"א סילק כמ"ש תוס' הנ"ל וכונת הר"ן אף אם נאמר דבעינין רוב נגד שניהם ועכ"פ לא יהיה רוב בצמר או בפשתן משום שלא יהיה חוזר וניעור כמו שכתבנו אבל עכ"פ ל"ב שלא יהיה שניהם ניכרין רק אף אם ניכר א' מהם אבל לא ניכר מין השני כגון הצמר או הפשתים מותר. דמ"מ רוב מהבגד של מין אחר של היתר. וכ"ז אם נתבטל בעודו היתר. אבל אם כבר נעשה איסור ע"כ בעינן שלא יהיה ניכר שום אחד מהם וז"ב בסברא. דאם ניכר אחד הרי ניכר איסור. וכיון דבמשנה מבואר ברוב נגד הצמר מותר ומשמע אף שניכר הנימת של פשתן. ע"כ בטל בעודו היתר. דאם כבר נעשה איסור כיון דסילק ל"ש כלל בעינן שלא יהיה ניכר שום אחד. ומוכח דבטל בעודו היתר ודוק. ואין ראי' מכ"ז דמהני רוב נגד א' מהם אף שהמבטל הוא בעצמו מועט נגד השני. אך דבפרישה מבואר להדי' הכי וכבר הארכתי מזה בתשו' הראשונה:

ודע דע"פ מ"ש לעיל דאם נעשה גוף אחד של איסור וכולה איסור ודאי חוזר וניעור מיושב קו' התו' ב"ק ק' אמאי בכלאי כרם אסור בהוסיף מאתים ונימא קמא קמא בטל. ולהנ"ל נכון דבכלאי כרם אם הוסיף מאתים כולה נעשה איסור וחוזר וניעור כמ"ש לעיל באריכות דהוי כרוב איסור. והתוס' לשיטתי' דברוב איסור נמי אינו חוזר וניעור ואילו מ"מ יש חילוק בין כולה לרוב אבל להראב"ד דברוב חוזר וניעור מיושב קו' התוס' והרבה יש לדבר בזה ואקצר שבתי וראיתי דזה ליתא דמה שאסור בכלאי כרם בהוסיף מאתים בזרוע ובא ל"ה רק מצד תערובות ול"ה איסור מצד עצמו כלל ול"ש כלל סברא הנ"ל דהוי כולה איסור או רובא ודוק. וראיתי בזה דברים תמוהים להגאון בעל חתם סופר יו"ד סי' פ"ג שהניח בצע"ג על דברי התו' בנדה דכלאים ל"ב דהוי היתר בהיתר ומצד חיבורן נאסר ממעביר עציץ נקוב בכרם בלא הוסיף מאתים שמותר מטעם ביטול והרי הוה היתר בהיתר. ודבריו תמוהין דמאי שגדל אח"כ הוי תערובות איסור בהיתר והוא גופא של איסור שהזרעים יונקין מהכרם ומה שגדל כבר הוי היתר ונתבטל ממש איסור בהיתר כמו כל תערובות שבתורה ומה זה ענין לצמר שנתבטל בפשתן והפלא על בעל חתם סופר בזה:

והנה עפ"י מה שכתבתי לעיל דהיכא דאיתעבד כולה איסור אמרי' חוזר וניעור מיושב קו' התויו"ט פ"א דמקואות משנה א' וז"ל ומ"מ קשי' לי דמדבריהם משמע שצריך שיקבלו המים טומאה מהטיפה כדי שיחזרו ויטמאו לככר דתיפוק ליה משום טומאה עצמה הואיל וניערה מביטולה עיי"ש. ולהנ"ל מיושב דאם לא יטמאו המים מהטיפה לא נימא

חוזר וניעור רק משום שיטמאו המים ויהיה כולה טומאה אז אמרינן חוזר וניעור וע' ספר דברי חיים לשארי הגאון מסאנדץ מקואות משנה א' שהקשה על הראב"ד הרי בלח בלח ל"א חוזר וניעור להנ"ל לא קשה דהיכא דמיתעבד רובא איסור לכ"ע אמרינן חוזר וניעור: **והנה** עפ"י מ"ש לעיל בדעת הרמב"ם דמ"ה ל"ב צמר בפשתן קודם טווי' משום שחוזר וניעור דהוי כולה או רובא איסור לפמ"ש בפליתי סי' צ"ט דאפי' ברובא איסור ל"ה אלא מדרבנן ה"ה בזה ל"ה רק מדרבנן ויתיישבו דברי הרמב"ם בפ"י מה' עדות שכ' בלבש בגד שנתערב בו חוט פשתן ל"ה רק פסול מדרב' ורבים מקשים עליו למה ל"ה פסול רק מדרבנן להנ"ל נכון דמיירי דקודם טוו' נתערב ול"ה רק מדרבנן דחוזר וניעור מדרבנן הוא והוא יותר נכון ממ"ש מהר"ז מרגליות חיו"ד סי' ע' בלי טעם וסברא דל"ה רק מדרבנן ודוק. וגם בנדה ד' ס"א בהאי מאן דשדי חיטא דכותנא ולא ידע אי נתר דמותר מטעם ס' דרבנן שהקשה בבית אפרים שם והרי איתחזיק איסורא וס' דרבנן אסור לשיטת הרבה פוסקים ולהנ"ל ניחא דגם חיטא בטיל כמ"ש הנוב"י סי' קפ"ו דלא מצינו שיהי' דבר חשוב ורק דצו"פ ל"ב דחוזר וניעור ועכ"פ כיון שכבר נתבטל וס' אי חוזר לאיסורו איתחזיק היתרא ואם נימא דהרמב"ם ס"ל באיסור דרבנן אינו חוזר וניעור יתיישב דלא הביא מימרא זו כלל דאם היה כלאים דרבנן אינו חוזר וניעור. וכן יתיישב הך דעורות הכבשים בפשיטות. כמ"ש הראב"ד דל"ה רק מדרבנן ומ"ה פ' הרמב"ם דבטל צמר בפשתן ואינו חוזר וניעור והרבה יש לדבר בפרטי הדברים בכ"ז ואקצר:

ג **ולדאתאן** עלה במ"ש רו"מ דהיכי דלא נ"מ בהביטול לא נתבטל כלל. כגון שיתבטל הצמ"ג בהצ"ר או בפשתן דלא נ"מ כלל דאם כלאים בצד א' אף הצד השני אסור. ואין נ"מ בהביטול זה לא יתכן כלל לפמש"ל בשם הנוב"י וחזקתי הדבר לכ"ע דאם בצד אחד מין אחר וצד השני כלאים. אם הכלאים מונח לארץ ואינו מתכסה מותר ומעתה נ"מ שפיר בהביטול דאם נתבטל יהיה אסור אם נאמר היתר נהפך לאיסור והבן:

אך אמנם מדה טובה אינו חוזרת בגוף הדבר שהסברא דהיכי דלא נ"מ בהביטול לא נתבטל כלל הכי נ"ל ובזה נ"ל דאפי' אם היתר בהיתר בטל היינו שיודע שיבוא לכלל איסור כגון חמץ קודם הפסח יודע שיאסור וכן, צ"ר בצ"ג יודע שיעשה בגד ויתערב בפשתן. אבל היתר בהיתר ואינו יודע שיבוא לכלל איסור ודאי ל"ש ביטול. דל"ש אחרי רבים להטות דלמה יעקור הרוב להמיעוט ובסנה' כבר הוצרכו לכך לענין הנידון שבא לפניהם. ואפי' אם נאמר דגם בלא נודע התערובות בטל מדאורייתא כמ"ש המנחת יעקב וכמה פוסקים דלא כדעת הש"ך בסי' ק"ט ע' בפ"מ היינו דשם הוי איסור בהיתר ונתבטל ממילא ברוב אבל היתר בהיתר ג"כ אזלינין בתר רובא אם נ"מ לבעלים וזה ודאי תליא

בדעת הבעלים. ובזה מיושב מה שהקשיתי בתשו' הראשונה בע"ז ע"ג בנתערב מים ביין ואח"כ נפל היי"נ אמרי' רואין את מינו כמו שאינו והקשיתי דאם היתר בהיתר בטל כבר נתבטל המים ביין דמשמע דיין הוי רוב ומאי כח יש אח"כ למים שיתבטל היין ומזה הוכחתי דמיעוט כמאן דאיתא לענין השאלה דשאילנא קדמנא דאפי' אם הצמ"ג מיעוט נגד פשתן יוכל עדיין בתערובו' לבטל צמר רחלים. ולהנ"ל אין כאן ראיה דשם בע"ז ז הכי ידע שיפול יי"נ ולא נ"מ בביטול המים ואם אח"כ נפל באקראי אמרי' שפיר רואין אבל בעירבו בידים כגון בנ"ד אם יקח הצמר והפשתן והצמ"ג הרי נ"מ בביטולו ודאי יש מקום לומר דנתבטל והרמ"א בסי' צ"ט בחלב שנפל לתוך מים ואח"כ נפל לקדירה של בשר דמותר והקשה הש"ך דהו"ל למימר דאפי' לכתחלה יכול ליתנו לקדירה של בשר כמ"ש בת"ח ולהנ"ל מיושב שפיר דלפמ"ש או"ה הטעם לזה דהיתר בהיתר בטל א"כ לא מיבעי' אם מערב לכתחלה דמותר דכבר נתבטל דהרי נ"מ בביטולו אלא אפי' נפל ממילא והו"א דאינו עומד לכך שיתערב בבשר ולא נ"מ בהביטול ולא נתבטל עדן קמ"ל דכיון דמותר לערב לכתחלה נפקא מינה בהביטול ונתבטל אפי' בנפל ממילא ודוק ומה שהקשה הפ"מ דאם נפל בלא"ה אף אם נאמר דלא נתבטל יתבטל עכשיו דלפי חשבון משערינין לק"מ די"ל דמיירי בנפל על הקדירה או לקדירה ועל הקדירה. ואם לא נתבטל מעיקרא תאסור הקדירה דגבה ל"ש ביטול קמ"ל דהיתר בהיתר בטל ונתבטל כבר ודוק וע' עוד מזה לקמן:

ד **ודע** במה שהעירתי לעיל בסוגיא דע"ז ע"ב בנפל מים תחלה ליין ואח"כ נפל יי"נ דאמרינן רואין והרי אם היתר בהיתר בטל כבר נתבטל המים בהיין. ואיך מבטל אח"כ היי"נ שם בתשובה כתבתי ליישב דמיירי שלא היה ס' ביין נגד המים. ולח בלח במבא"מ בס' וכעת אנכי הרואה דעדיין קשה לפמ"ש הטו"ז באו"ח סי' ר"פ ס"ק ה' דמים לית בי' טעם של עצמו רק מה שמקבל מאחרים עי"ש א"כ ל"ש ביה טעם כעיקר ובטל ברוב היין ושפיר קשה בע"ז. ואמנם גוף דברי הטו"ז תמוהין מסוגיא דע"ז שם דמים דאיסורא שנפל תוך יין דהתירא בנותן טעם הרי דבמים שייך ג"כ טעם כעיקר ולומר לחלק דהטו"ז לא כ' זה רק גבי ברכות דמים אין לו טעם מושבח ומ"ה בבישולו עם בשר או מין אחר נתבטל. אבל באמת יש לו טעם ושייך טעם כעיקר. הוא דוחק בעיני. דמטו"ז משמע שאין לו טעם של עצמו וכן מוכח ג"כ מחולין צ"ח בביצת טמאה דאמרי' דא"צ ס' דמיא בעלמא ולא יהיב טעמא. משמע דמ"א ודאי לא יהיב טעמא וצ"ע מע"ז. ואמנם לזה נ"ל כמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' ק' דאף דבגיד ליכא טעם בנימוח צריך ששים מדרבנן וע' בפ"מ שנסתפק אם מדאורייתא בעי ס' ומחלוקת הפוסקים ואמנם לפמ"ש הת"ה דמבא"מ צריך ס' אף

דליכא טעמא. ע' בחו"ד סי' צ"ח שהביא דבריו וראי' מקמח בקמח דהוי לח בלח אף דלח יהיב טעמא מטעם דיש בילה צריך ס' עי"ש בסי' צ"ח באריכות נמרץ א"כ כ"ש במים דבעי ס' ואדרבה קשה אדברי ת"ה הארוך בסי' ק' שמביא בטו"ז בגיד בנימוח דל"ב ס'. ועכ"פ ל"ק מע"ז דהכונה בנ"ט היינו בס' או מדאורייתא או מדרבנן. ואם כנים דברינו י"ל דבר נחמד בזה בישוב דברי המחבר סי' קל"ד סעיף ג' מים שנתערבו ביין או יין במים בנ"ט מפני שהם מבא"מ במד"א בנפל היתר לתוך איסור אבל אם נפל במשקה איסור לתוך היתר קמא קמא בטל והוא שיורק מצרצור קטן ואם נתרבה המשקה האסור כדי נ"ט אסור. ותמה רמ"א דדבריו סותרין זא"ז דתחילה ל"ב רק נ"ט ומשמע דבנפל איסורא לגו היתרא קיל יותר ואח"כ כ' דאוסר בנ"ט עי"ש ולי יש לדקדק עוד בדברי המחבר שכ' כמו מבא"מ והוא שפת יתר. ולהנ"ל יש לומר אף לפמ"ש דבעי ס' אפי' ליכא טעם או שנאמר דטעם קלוש יש כמ"ש הפ"מ גבי גיד וגבי ביצה וה"ה גבי מים. אבל חוזר וניעור ודאי ל"א אם נתבטל כבר. דטעם דחוזר וניעור בנ"ט היא דטעמו הוא הכרתו כמ"ש הפ"ת והיכי דלא יהיב טעמא ממש ל"א חוזר וניעור וז"ב. ולפ"ז כונת המחבר יין שנפל למים או מים שנפל ליין אסור בנ"ט כדין מבשא"מ והיינו אף דמים לא יהיב טעמא ול"ש ט"כ צריכין ס' כמבא"מ כמ"ש והוא רבותא גדולה דאף דליכא טעם ממש בעי ס' בד"א וכו' אבל אם נפל משקה האיסור לתוך היתר קמא קמא בטיל וזה במים אפי' פחות מס' שכבר נתבטל ול"א חוזר וניעור ולזה כתב המחבר ואם נתרבה המשקה האיסור עד שיש בו כדי נ"ט איסור היינו נ"ט ממש דבטעם ממש אמרינן חוזר וניעור. וממילא מובן דבמים דליכא נותן טעם מותר דאינו חוזר וניעור ודוק. ולפי שעיקר דבר זה דבמים ל"ש ט"כ הוא דבר חדש מסתפינא מחבראי וכ"ש מרבותי. ועיין במפורשים הקשו לר"י דמב"מ ל"ב מאי מהני הגעלה בכלי מדין במים כמבואר בקרא ושמא בישלו מים של ע"ז. ולהנ"ל י"ל דבמים ל"א כלל טעם כעיקר וא"צ הגעלה אפי' לר"י. ואף דבמשהו אוסר זה אם נ"ט לא נתבטל אבל אם אין לו טעם כלל אף ר"י מודה ע' ברשב"א חולין צ"ח ובאחרונים מזה. ואמת דאם מים גרע משאר מינים כמ"ש הט"ז א"ח לענין ברכה וע' בפ"מ שם יש להבין ג"כ בתוס' חולין ק"ח פלפלו הרבה ל לענין חלב נבילה היא אם נאסר מאינו מינו אם דינו כמינו עי"ש שהביאו גבי רוטב של בשר. ולהנ"ל מים שאין לו טעם של עצמו ודאי דנתהפך למינו ולא שאר דברים כגון חלב. כמו שהדין לענין ברכה דאף אם רוב מהמים בטל לטעם שאר דבר. ואמנם בתוס' חולין ק"ח י"ל דהקשו לרבינו שמואל מכח כ"ש דאם ברוטב דנתהפך לבשר בעי רבינו שמואל ס' כבשר דהוי מב"מ עם הרוטב כ"ש בחלב ודוק אך הרבה יש לעיין בפוסקים מזה וכבר כתבתי דמסתפינא

לחדש במים כזה וע"כ לחלק בין ברכה לכאן ואך אם נאמר דבמים יש טעם קלוש לענין חוזר וניעור י"ל שפיר כדכתיבנא ואקצר כי אכ"מ. והנה שבתי וראיתי כי בדברי הת"ה דבלח בלח בא"מ אפי' ליכא טעמא בס' וכמו שביאר החו"ד סי' צ"ח שם בטעמא דכיון דיש בילה וכזית בכא"פ דאוריי' ול"ב ברוב ילפינן מזרוע בשילה ולפ"ז צ"ע אמאי יין נסך בטל במים בששה חלקים כמבואר במחבר והא במבא"מ אף בליכא נתינת טעם בעי ס' ולא עוד אלא שהרשב"א פסק ג"כ כהראב"ד וצ"ע. והנה אם נאמר דמחבר שם סי' קל"ד בסעיף ה' קאי ג"כ רק אחוזר וניעור דאז כשיש ו' חלקים מים אינו חוזר וניעור כיון דליכא טעמא אבל בתחילת נפילה בעי ס' בלא"ה מיושב קושית רמ"א דה"פ בהמחבר מים שנתערבו ביין בנ"ט היינו בס' מפני שהוא א"מ אף דבו' חלקים אינו נ"ט מ"מ בעי ס' שהוא שיעור נ"ט בכל מקום בד"א בהיתר לתוך איסור אבל איסור לתוך היתר קמא קמא בטל עד ששה חלקים אבל אם נתרבה יותר אסור כיון שיש נתינת טעם ממש דדוקא ביותר מו' ופחות מס' מותר דכיון דליכא נתינת טעם ל"א חוזר וניעור אבל פחות מו' אסור וזה ישוב נכון. אבל לא משמע כן אלא דגם בתחלת נפילה סגי בשש חלקים ודוק. וצ"ע בישוב דברי הרשב"א לדברי הת"ה שהובא בסי' צ"ח. וגם בדברי הפ"מ בסי' ק' צ"ע מה בין גיד ליין ואולי יש בגיד טעם קלוש וביין ליכא טעם כלל ודוחק. ועדיין צ"ע בכל זה:

ה **ובהך** ענינא דהיתר בהיתר ל"ב הענינים רחבים והפוסקים פלפלו די באר ומהראוי לקצר ועכ"ז אכתוב לך פרפרת

א' מה שנ"ל בזה. דבזבחים ע"ח קאמר ר"ל הפיגול והנותר וכו' ומקשה עליו מהעושה עיסה וכו' אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה. ומשני מדרבנן ומקשה א"ה אימא סיפא ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח עי"ש ולשון א"ה קשה דליקשי מסיפא תיכף בלא רישא וגם הו"ל למימר אימא סיפא בלא אי הכי והנלפע"ד דיש להקשות בסוגיא דמקשה על ר"ל מסיפא והרי יש ליישב בפשיטות לפמ"ש הפוסקים דהא דצריך ללמוד טעם כעיקר מג"נ היינו שלא ליבטל ברובא ע' ברש"י חולין ובחו"ד דטעם גופיה אסור מדכתב הטמאים לאסור צירן וה"ה הטעם, אך הלימוד מגעולי מדין איצטרך שלא יבטל ברוב. ומעתה אף דר"ל ס"ל בפיגול ונותר דט"כ ל"ד זה באיסור אבל היתר בהיתר דל"ב. אף הוא יסבור דט"כ ורק באיסורין בטל ברוב והיתר בהיתר ל"ב ומאי קו' מאדם יוצא י"ח בפסח דהוי היתר בהיתר ומ"ה טע"כ דאורייתא ואף דר"ל סובר איסורין מבטלין זא"ז וה"ה היתר בהיתר ז"א דאיסורין שאינם שוין שפיר מבטלין דהוי כב' מינים אבל היתר בהיתר ל"ב אף בא"מ לדעת הר"ן נדרים ובפרט לפמ"ש במקום אחר בישוב קו' החק יעקב בסי'

תע"ה על הרא"ש והטור דפ' דמצוות אין מבטלין זא"ז ואיסורין מבטלין זא"ז. וכתבתי ליישב עפ"י מה שהעירותי וכבר הודעתיך בהיותך בצל קורתי דעתי דבפלוגתא דר"י ורבנן דר"י ס"ל מב"מ ל"ב אף שאחד איסור וא' היתר משום ששוין במהות ורבנן ס"ל הואיל דלא שוין באיסור והיתר בטל. ולא נודע באיזה סברא פליגי. וביארתי בסברא דרבנן ס"ל כל איסורי מאכלות הוי איסור חפצי כדעת רש"י בכריתות ע' בברוך טעם. ויש חילוק בין החפצים דזה איסור וזה היתר, ור"י ס"ל איסורי מאכלות הוי איסור גברא כדעת הנמ"י בנדרים פ"ב והחפצים שווין באמת ורק דאגברא יש חילוק מ"ה ס"ל דל"ב אף דזה איסור וזה היתר מ"מ החפצים שוים. ורק אגברא חלין איסורין והארכתי הרבה בזה א"כ במצוות דודאי הוי רק אגברא והכל מודים כמ"ש הנמ"י נדרים י"ח. ומ"ה מצות אין מבטלין זא"ז דהחפצים שוין. דאין עליהם יחס. ורק דכל מצות עשה הוא אגברא והוי מב"מ ושפיר פ' הרא"ש והטור דאיסורין מבטלין זא"ז דהוי חפצים שאינם שוים באיסורן והוי מבשא"מ ומצוות אין מבטלין דהמצוות ל"ה רק אגברא והחפצים אין נפרדים והיינו דקאמר בזבחים ופליגא דר"א סבר דכמו שמצות אין מבטלין כך איסורין אין מבטלין אבל אין דומין זל"ז ומ"ה פליגי עלי' והעתקתי בקיצור נמרץ א"כ לר"ל אף דאיסורין מבטלין היתר בהיתר לא בטיל וטעם כעיקר דאורייתא ומאי מקשה ממצה ולכאורה יש לומר דנהי דהשתא כשהיא היתר ל"ב והו"ל לצאת אבל אם יחמיץ הוי איסור בהיתר ובטל ומצה שאינם חייבין על חומצו אינו יוצא בה ולכן הקשה אמאי יוצא ידי מצה בעשה עיסה מאורז ויש בו טעם מצה הלא אין חייבין על חימוצו דאי נתחמץ הוי בטל והיא סברה נחמדה אבל להמג"א שכתב דל"ב רק מין הבא לידי חימוץ ע' סימן תנ"ד ס"ק א' וקצת מוכח כן מהעושה עיסה מן האוחז וכו' דגם בזה אין חייבין על חימוצו כרת ואפילו בכדי א"פ כמ"ש במנחת כהן ס' התערובות ח"א פ"ו רק מלקות וע"כ ממין הבא לידי חימוץ וכאן אם היתר בהיתר ל"ב נמי יוצא והדק"ל:

ואמנם באמת הדבר נכון מאד דכיון דתני במתני' וחייבין בחלה ואדם יוצא בה י"ח בפסח ומקשה מעיקרא אמאי חייב בחלה הרי זה הוי איסור בהיתר ומשני מדרבנן אבל מדאורייתא נתבטל דזה הוי איסור בהיתר ועלה קאי ואדם יוצא ידי חובתו וכיון דנתבטל איסור בהיתר איך יוצא י"ח בפסח אבל אסיפא בלא רישא ל"ה מצי להקשות כלל והוא הערה יקרה בסוגיא עמוד והתבונן באופן דאם אין אופין שיעור חלה רק פחות כדאיתא בפסחים שפיר יש מקום לומר דאפי' למ"ד טעם כעיקר לאו דאורייתא יוצא דהיתר בהיתר ל"ב ובהכי יתיישבו דברי הרמב"ם שפסק בפ"ו מחמץ ומצה דהעושה עיסה מאורז ויש טעם דגן יוצא אף דפסק ט"כ ל"ד. וע' כ"מ שכתב שהוא מטעם גרירה

ובפר"מ בפתיחה לה' פסח חלק ב' אות ג' באריכות להנ"ל מיושבין דברי הרמב"ם בטיב טעם דבאיסורין ט"כ ל"ד דבטל ברוב כמ"ש רש"י ובהיתר בהיתר דל"ב ס"ל טעם כעיקר דאורייתא ולכן יוצא י"ח ובזבחים לא הקשה הגמ' לר"ל רק מרישא אסיפא דקתני ברישא חייב בחלה והו"ל איסור בהיתר כדכתיבנא. אבל הרמב"ם בה' חו"מ שלא העתיק זה מיירי בפחות משיעור חלה דה"ל היתר בהיתר ושפיר יוצא ודוק היטב. ובזה יש לפלפל הרבה בדברי הרא"ש לחלה ובדברי הראב"ד ואקצר כי מוסכם מפוסקים הרבה דהיתר בהיתר בטל ואין נ"מ לדינא:

ו) **והנני** חוזר לדבריך כתבת הך ענינא חי איסור נהפך להיות היתר תליא בהך דאחרי רבים להטות ובדברי התו' ב"ק לענין אין הולכין בממון אחר הרוב מה שהקשו מסנהד' ותירצו בדיינים שאני והיינו דשם המיעוט הוו מוכרחין לחזור מדבריהם וליכא מיעוט כלל. וזה כבר מבואר בגט פשוט באריכות נמרץ בביאור דברי התוס'. וקצוה"ח בקו' הספיקות הקשה עליו דכל זה בב"ד הגדול של ע"א אבל שלא בב"ד הגדול מאן לימא לן דלא יוכלו המועטין לפסוק כדעתן עי"ש. ולפע"ד מוכח להדיא מיבמות מכל הסוגיא דאפי' שלא בב"ד הגדול לא היה רשאין המועטין לפסוק כמותן דפליגי שם אי עשו ב"ש כדבריהם או לא עשו כדבריהם ומעולם לא הבינותי למ"ד לא עשו וכי משוא פנים יש בדבר ואיך לא פסקו כסברתן וע"כ לא היה רשאין לעשות כן הואיל וב"ש היו מועטין ולא היה רשאין לעשות כסברתן ולמ"ד עשו אמרינן שם הטעם דהא ב"ש מחדדי טפי ול"ה מיעוט השוה כמ"ש הר"ן ג"כ ביומא לענין רופא משא"כ במיעוט השוה מוכח להדיא בגמרא דהמיעוט אינו רשאי לפסוק כמותן והוא תמוה גדולה על הקצוה"ח. ושוב ראיתי שיש לדחות הראי' דהנה בריטב"א שם פי' דהמחלוקת הוא אי עבדי לקולא אבל לחומרא עשו ב"ש כדבריהם עי"ש שמביא ראי' מעקביא בן מהללאל שעמד בשמועתו דלחומרא עשה היחיד כדבריו והיה מוכרח לעשות כדבריו כמו שאמר לבנו עי"ש ודברי הריטב"א המה תמוהין מאוד ולי צע"ג בדבריו דהרי עקביא נחלק בד' דברים ואחד מהם לקולא גבי שער בכיר שנשר ואם עמד בשמועתו ע"כ עמד בכל שמועתו ועשה אף לקולא ומאן מפיס עוד יש להבין דהריטב"א מביא ראיה מעקביא ובסנה' פ"ז אמרי' וא"ת מפני מה לא הרגו לעקביא מפני שלא הורה הלכה למעשה הרי דלא עשה כדבריו רק שהורה כן להלכה ולא למעשה וא"ל דכ"ז לר"א שם אבל לת"ק דהוא אומר מפי השמועה והם אומרין מפי השמועה אינו נהרג עקביא הורה למעשה דהרי הלכה כר"א כמ"ש הרמב"ם ולדידי' עקביא לא הורה הלכה למעשה וליישב דברי הריטב"א נ"ל ע"פ דברי הר"ן בחידושיו לסנהדרין דזקן ממרא אינו חייב עד שיורה להקל אבל בהורה להחמיר אינו

חייב משום זקן ממרא עי"ש שהקש' מרמב"ם שמביא בין שהמה מתירין והוא אוסר ומה שתירץ שם אינו מובן ונ"ל ביאור כונתו דלהרמב"ם בעי שיהיה אח"כ נ"מ מהוראתו לקולא בדבר שחייבין על זדונו כרת כדמשמע מלשון הגמ' שנחלקו בדבר המביא ליד זדונו כרת ואם כבר בא לידי כך הרי נחלקו בדבר שכבר זדונו כרת וצ"ל הכונה שבשעת שנחלקו ונשאו ונתנו היה הוראתו לחומרא והיה רק דבר המביא לידי כרת ואח"כ הורה כן לקולא ולא נשאו ונתנו מחדש ונמצא שהוא לעת עתה אסר ובית דין הגדול התירו. ואח"כ עשה יעשה להקל כסברתו וזה ביאור דברי הר"ן שם ודוק עכ"פ לדברי הר"ן יתכנו דברי הגמ' דאמרינן דעקביא לא הורה הלכה למעשה דעמד בשמועתו ולהר"ן באמת להחמיר בכל הג' דברים הורה למעשה ומחמת שהחמיר לא היה הזקן ממרא כשיטת הר"ן אך להקל לא הורה שלא יהיה כזקן ממרא. ומעתה הריטב"א מביא שפיר ראיה מעקביא דלהחמיר עשה היחיד כדבריו והיה מוכרח לעשות כן ולהקל לא הורה הלכה למעשה ודוק כי היא ישוב נכון לשיטת הריטב"א. ועכ"פ לשיטת הריטב"א דב"ש עשו כדבריהם לח לחומרא לדברי הכל ה"ה היכא שיש קולא לנתבע וחומרא לתובע רשאי היחיד להורות כסברתו ומוכח כן לריטב"א ומיושב דברי הקצוה"ח. ואמנם גם הר"ן שם מסיק דלאחר שנשאלה שאלה אסור להמיעוט להורות כדבריו אפי' לחומרא עי"ש ומשיטת התוס' ביבמות מוכח דלא כהריטב"א רק דאפילו לחומרא לא עשו כדבריהם וע' בריטב"א שהקשה כמה קו' לדבריו מדמקשה מק"ש ומסוכה עי"ש. באופן דדברי הג"פ נכונים יותר דאפי' שלא בב"ד הגדול לא היה היחיד רשאי לעשות כדבריו. וע' בדברי התוס' ביבמות ד' י"ד ד"ה בשלמא ב"ש משמע דטעמא דלא עשו ב"ש משום לא תתגודדו ולא מטעם אחרי רבים. וקצת משמע כן בגמ' דמשני בשוקת יהוא התם הרואה אומר וכו' ומשמע היכי דל"ה כפרהסיא מותר להורו' כן ובגמ' משמע מטעם רובא דאמרי' למ"ד לא עשו דהא ב"ה רובא ודוק:

אמנם לריטב"א שם לא היה רשאין להורות בפרהסיא ובצנעה מותר ולקולא אפילו בצנעה אין רשאין ודו"ק ולפמ"ש הג"פ דאם המיעוט לא ישבו יחד ל"ש סברא הנ"ל צ"ל דב"ש וב"ה ישבו יחד כדמשמע מכמה דוכתי אמרו להם וכו' ומ"מ הוה ב' בתי דינים בעיר אחת כדאיתא ביבמות דההוראה הי' כל אחת בפ"ע ובמחלוקתם ישבו יחד ודוק ואכ"מ. ובעיקר הדבר י"ל דתליא במחלוקת הגמ' למ"ד עשו כדבריהן רשאין המיעוט לעשות כדבריהן ולמ"ד לא עשו אין רשאין המיעוט לעשות כדבריהן ודו"ק ומ"מ להוכיח מזה דהמיעוט נתבטל לגמרי ונהפך להיתר אין לנו דמה שהמועטין מחוייבין לפסוק כרוב משום שע"כ איכא כאן רוב ול"ש לומר שהיא מן המיעוט שהרי בדין זה גופא

יש רוב נגדו אבל בתערובות שנמצא מיעוט איסור ואתה אוכלו אין להוכיח מסנה' ע' במרדכי מ"ש סברא לענין קבוע דל"ש בסנהדרין מה"ט וע' בראש אפרים בסי' מ"ש בזה בדברי התוס' ב"ק וע' בתוס' זבחים ע"ט שכתבו דמשום רובא לא נעביד דבר שהוא שקר ודאי לחייב מי שלא הרג בסקילה וכונתו ג"כ להנ"ל דעכ"פ איכא מיעוט ואינו דומה למי שהרג ולא ידעי' אי טרפה אי שלם דאזלי' בתר רוב דליכא מיעוט בהך ענינא וכן יהיה כונת התוס' בסנהדרין ובזה ל"ק לדבריהם מסנה' ס"ט גבי א' אומר בב' בחדש דאם לא אזלי' בתר רובא והעדים מוכחשים לא ידעי' אם הרג כלל ולמה שם אזלי' בתר רובא וכבר הקשה כן בישי"ע או"ח סי' שכ"ט עי"ש דברים נחמדים. ולהנ"ל לק"מ דאם אזלי' בתר רובא ליכא מיעוט בהך ענינא. ושם בנסקלין בנשרפין איכא מיעוט עכ"פ ודוק והרבה יש לדבר:

ז **ורגע** אדבר עוד במה שעלה בדעתך דאם כלאים בציצית מותר אם גוף הטלית מצו"פ מותר לשיטת הפוסקים דכלאים בציצית הותרה ובזה יצא לך היתר חדש בטליתים הואיל ומדאורייתא מותר ורק מדרבנן וספיקא לקולא דבר ברור זה דהתורה לא התירה רק אי הבגד כלאים עם הציצית אבל אם בבגד גופא כלאים לא התירה התורה דהרי בעיקר הקרא נלמד לא תלבש שעטנז צו"פ יחדיו גדילים תעשה לך מהם א"כ לא הותר רק אי עשה הגדילים מצמר או מפשתן אבל לא כשהבגד היא צו"פ דאל"כ קשיא איך הוכיח דקשר עליון דאורייתא דאל"כ ל"ל למישרי כלאים בציצית הרי אין כלאים ודילמא התירה התורה כשהבגד גופא כלאים וכונת המקרא לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מהם ואם עשה גדילים מותר אפי' כלאים וע"כ ליכא למידרש הכי רק דהגדילים יהי' מכלאים ואף דכל הבגד נעשה איסור. אבל עיקר האיסור הוא מהגדילים וזה התירה התורה. ועוד י"ל בזה דלפמ"ש המרדכי אין איסור ללבוש בלא ציצית רק דאח"כ בא חיוב לעשות ציצית א"כ כשהבגד בלי כלאים ונתחייב בציצית דראוי ללבישה שייך לומר דהתורה התירה לעשות הציצית מכלאים דגוף הבגד יש חיוב ציצית ואי דאח"כ אינו ראוי ללבישה מהכלאים התורה התירה. אבל אי הבגד גופא מכלאים ואינו ראוי ללבישה מצד האיסור כלאים ואינו חייב בציצית כלל ובא העשה לדחות הל"ת הרי אין כאן עשה כלל דאינו ראוי ללבישה ואף למ"ד כלי קופסא חייב בציצית אבל עכ"פ בעי ראוי ללבישה. ואף שיש לחלק בין בגד של זקן העשוי לכבודו דלאו ללבישה עביד וכאן הכסות ראוי ללבישה רק דארי' הוא דרביע עלה מ"מ איסורו חישבו אינו ראוי ואין זה דומה למ"ש התוס' ריש חגיגה לענין לא חזו בראשון דמחמת שבת הוי חזי ורק ארי' רביע עלה דאיסור שבת שאני דל"ה רק איסור גברא וכבר כתבתי בביאור דברי הר"ן

ריש ביצה מ"ש לענין תרנגולת העומדת לאכילה או עז לחלבה בשבת דחשוב כאוכל אף דאינו יכול לשחוט בשבת דהאוכל מצד עצמו ראוי הוא אלא דארי' רביע עלה דשם ל"ה רק איסור גברא דהיום אסור ולמחר שרי וכמו שכתב בס' ברוך טעם ובתיו"כ מ"ה הוי כאוכל אף דאינו ראוי לאכילה משא"כ איסור כלאים לעולם אסור ול"ה איסור התלוי בזמן הוי הבגד מצד האיסור אינו ראוי ללבישה והיה מקום לפ"ז ליישב בדרך פלפול שיטת הרמב"ם דס"ל בהטיל למוטלת הואיל ועובר בב"ת נפסלו הציצית הראשונים דלא כשיטת הראב"ד והקשה השאג"א אמאי לא מוקי בסנהדרין פ"ח גבי זקן ממרא אם הוסיף גורע בהטיל למוטלת והתוס' מנחות מ"ח הקשה להם זאת ותי' דהטיל למוטלת יוצא המצוה ועובר בב"ת ול"ה מוסיף גורע דמשמע דפסולין משא"כ לרמב"ם קשה. והנ"ל הנה הטורי אבן הקשה בר"ה באבני שוהם ד' פ"ז למה הוסיף ר"י בסנהד' פ"ח לילף מקרא דתורה ויורוך דחייב אפי' אדבר שאין חייבין על זדונו כרת ואין לנו אלא תפילין ולדעת רש"י בעירובין צ"ו דאיסור ב"ה משויא כמשא בהוסיף בתפילין וחייב משום שבת והוי זדונו כרת ומאי הוסיף ר"י עי"ש ואמנם כבר העירותי בזה דהשאג"א הקשה להב"י דשבת לאו ז"ת היינו שאסור להניח תפילין א"כ ליהוי התפילין כמשא בשבת כמו איסור ב"ת ואמאי מותר להכניס זוג זוג וכתבתי דדוקא איסור שהוא לעולם אסור דהוי איסור חפצא משויא כמשא כמ"ש הר"ן בביצה הבאתי לעיל דהוי ס"ד דאיסורו חושבו כפסולת משא"כ שבת הוי איסור גברא לא משויא כמשא. ואמנם הן עוד מכבר כתבתי דמחלוקת ר"י ורבנן דמב"מ ל"ב ורבנן ס"ל דמב"מ בטל הואיל דזה איסור וזה היתר דדבריהם צריכים ביאור במה פליגי וביארנו דר"י ס"ל כשיטת הנמ"י בנדרים דכל האיסורין הוי איסור גברא והחפצים שוים באמת ומ"ה ס"ל דלא אזלינין בתר איסור והיתר דאין חילוק בין החפצים ורבנן ס"ל כשיטת רש"י בכריתות י"ד דאיסורין הוי איסור חפצא ומ"ה לא ילפו מולקח מדם הפר דשם שניהן שוין משא"כ היכא דזה איסור וזה היתר ול"ה מב"מ. ומעתה לר"י דס"ל דכל האיסורין הוין אגברא י"ל דלא ס"ל דאיסור ב"ת משויא כמשא דהתפילין תכשיט הם ורק דהוא עובר עליו בב"ת אבל משא ל"ה דדוקא אם אמרי' בכל האיסורין דהחפץ אסור שייך דהאיסור מחשבו כמשא ולא כתכשיט ולפי שהסוגיא בסנהדרין קאי לר"י קאמר שפיר בתפילין דהוי תורה ויורוך ומעתה גם בציצית דמקשה והא איכא ציצית קשה כהנ"ל דאיסור ב"ת משויא כמשא ואיכא כרת ומשכחת בשבת חיוב חטאת ובחיוב חטאת א"צ לאשמעונן וכבר הקשו כן הגאונים מפה"י בס' מגן גבורים אך להנ"ל מקשה שפיר לר"י לשיטתי' ל"ה כמשא דהוי רק איסור גברא ככל

איסורין שבתורה כשיטתי' ולא אתי ב"ת ומשויא כמשא וליכא איסור כרת ומ"מ חייב זקן ממרא וליחשב ציצית כמו תפילין ודו"ק:

והנה בטעם הרמב"ם דס"ל בהטיל למוטלת דהציצית ראשונים פסולים משום תעשה ולמה"ע וכבר הקשה הראב"ד ז"ל במה נפסלו הראשונים י"ל כהנ"ל דכיון דאסור ללבוש בגד זה משום ב"ת האיסור מחשבו דאינו ראוי ללבישה ואינו יוצא ידי מצות ציצית בבגד זה דאינו חייב בציצית ואינו מקיים המצוה ומ"ה הציצית הראשונים פסולין וכ"ז אי איסורי תורה הוו איסורא חפצא כמ"ש הריטב"א גבי נבלה הבגד הוי אינו ראוי ללבוש ואינו יוצא ידי מצות ציצית ונפסלו הראשונים אח"כ משום תולמה"ע. אבל אי הוי כל האיסורין רק איסור גברא הוי הבגד מצד עצמו ראוי ללבישה וארי' רביע עלה וכעין שכ' הר"ן לענין התרנגולת וכיון דהגמ' ע"כ הקשה לר"י לשיטתי' דאל"כ מאי הוסיף והרי איכא חיוב חטאת וע"כ לא הקשו רק לדידי' ולדידי' הטיל למוטלת כשרין הציצית הראשונים דל"ש איסור מחשבו לאינו ראוי דרק ארי' רביע מצד הבעלים וכיון דלר"י שם ל"ק ל"מ לאיקמא בהטיל למוטלת ומיושבין דברי הרמב"ם והוא הערה נכונה הגם בעיקר איזו סברות עוד יש להבחין וסמכתי על המעיין כי אין עת להאריך בזה ועכ"פ בגוף הסברא שכתבתי לענין כלאים נ"ל נכון ומצאתי שגם הגאון בישי"ע כ' כעין זה סי' ח' סוף ס"ק א' שהקשה למ"ד חובת מנא מנ"ל דשרי ללבוש דילמא רק מותר לעשות ציצית לכלי קופסא. ועוד דהוי אפשר לקיים שניהם שיעשה ציצית ולא ילבוש הבגד ולמ"ד כלי קופסא חייב קיים המצוה בלא לבישה ותי' דאם אסור ללבוש שוב אינו חייב בציצית כמו זקן העשוי לכבודו כדכתיבנא. ואמנם לדעתי יש להתוכח בזה:

ח **וגם** במ"ש לעיל גבי ב"ת דאם אסור ללבוש הבגד שוב הציצית ל"ה בבגד חיוב ואינו יוצא ידי המצוה נלפע"ד דדוקא אם הבגד אינו ראוי ללבישה הן מצד איסור כלאים והן מצד עצמה. אבל כשהציצית גורמין האיסור והבגד מצד עצמה הוי בגד חייב בציצית. ואמנם כ"ז בבגד צמר דאפשר במינו והוה הבגד ראוי ללבישה מצד עצמו אבל בבגד פשתן הבגד אינו ראוי ללבישה דאף למ"ד כלי קופסא חייב בציצית ומ"מ אין רשאי ללבוש הוה בגד שאינו ראוי ללבישה ושוב פטור מציצית ובזה יש ליישב דברי הב"י בסימן י"א שכתב על דברי רבינו ירוחם דאם מוציא ממינו אינו דוחה לל"ת ואינו נ"ל דכיון דאלו היה מוציא מינו לא דחי אף שעכשיו אינו מוציא מינו לא דחי ותמהו כל הפוסקים מסוגיא דשבת קל"ב דאמרי' שם ואי איכא אחר ליעבד אחר ומשני דליכא אחר הרי דאם ליכא אחר עשה דוחה לל"ת ע' במפורשים ובשאג"א ולהנ"ל הוכחת ב"י דלא כר"י בדרך זה דמוכח דכלאים בציצית הותרה לגמרי אפי' באפשר לקיים שניהם

כמ"ש ג"כ תוס' במנחות דאל"כ למ"ד חובת מנא וכמה פוסקים ס"ל הכי איך ילבוש בגד כלאים בציצית מצד דע"ד לל"ת והרי המצוה מתקיימת בלי דחי' ולא לבישה ולא ילבוש כלל בגד זה רק יניחנו בקופסא וא"ל דאם אסור ללבוש שוב הבגד מצד עצמו אינו חייב בציצית דז"א דהבגד ראוי הוא מצד עצמו ואלו מוציא את מינו היה ראוי ללבישה ורק שאין לו כעת ציצית כזו אבל הבגד ראוי ללבישה מצד עצמו ויוצא המצוה ואיך דחי דהוא מקיים בל"ז מצות ציצית ומדהתירה התורה ללבוש מסמוכים לא תלבש שעטנז כלאים תעשה ומותר ללבוש מוכח ע"כ דהותרה אף באפשר ודוק כי הפירוש הזה נחמד מאד. ומעתה אין ראי' מסוגיא דשבת דשם בליכא אחר וא"א לעשות המצוה היום העשה דוחה לל"ת דאין למצות אלא מקומן ושעתן משא"כ בציצית אם נימא דלא הותרה רק בחויה אסור ללבוש ויקיים המצוה בלא לבישה דא"ל דאם אסור ללבוש הוה הבגד אינו ראוי ללבישה דז"א דמ"מ הבגד ראוי ללבישה אלו הי' לו ציצית שהם מינו וז"ב ונחמד. ובזה יש ליישב הרבה ענינים לשיטת הפוסקים דלא סבירא להו הותרה כלאים לגמרי ומשום הכי לס"ל כשמואל דמנחות ע' תוס' חולין ק"י דלמ"ד כלי קופסא חייב ע"כ הותרה לגמרי מדהתירה התורה ללבישה ושמואל כשיטתי' משא"כ למאי דפסקינן חובת גברא מיהו למ"ש המג"א בסי' י"ט דלמ"ד תיבת גברא חייב בלבש אף באינו ראוי ללבישה עי"ש מכ"ש בכלאים בלבש חייב בציצית יש לדחות גוף הסברא שכתבתי ודו"ק. אבל עכ"פ בגוף הדבר דאף למ"ד הותרה לא הותרה רק הציצית אם הם כלאים אבל לא אם הבגד כלאים ז"ב. עוד י"ל דלפמ"ש תו' ביבמות דמצות ציצית ל"ה רק אחר העיטוף והקשו איך דחי לכלאים דהוה לי' שלא בעידנא י"ל דבפעם ראשון באמת קו קובר אחר העיטוף ול"ה כלאים רק אח"כ ובעידנא. וכיון דבעינין עכ"פ שיותר בהאי בגד א"כ אם הבגד כלאים ל"ה בשום פעם בעידנא דתיכף עובר ואינו דוחה ודו"ק. וע' עוד בשאג"א ובטורי אבן דעשה לא דוחה לל"ת רק אם הם בדבר אחד אבל בחצי' שפחה וחצי' ב"ח לא דחי צד דחצי' חירות לצד דחצי' עבדות וצ"ל איך דחי עשה לל"ת בכלאים בציצית דדבר ברור דהמצוה עושה רק בהציצית לא בהבגד ורק משום שהציצית גופא הם כלאים ובזה דוחה משא"כ היכא שהבגד גופה כלאים. ובהבגד אינו עושה מצוה ודאי ל"ד אף למ"ד הותרה ואכמ"ל יותר:

ט **ודע** דסבור הייתי לומר דמה שכתבו תוס' בכתובות ובמנחות דבבגד פשתן מותר לעשות לבן של צמר הואיל וכבר נעשה כלאים ע"י תכלת ומקור הדבר מגמ' אמר שמואל משמי' דלוי חוטי צמר פוטרין בשל פשתן ע' מנחות ל"ט ע"ב והרמב"ם לא פסק הכי ע' בב"י סי' י"א באריכות דאפי' איכא תכלת אסור בחוטי פשתן וצריך ליתן טעם למה לא

פ' כשמואל. ונ"ל דזה תליא אם מותר להרבות בשיעורין לחולה בשבת דכ' הר"ן בביצה דלצורך יו"ט מותר להרבות והקשו שם ממנחות באמדוהו לחולה לשני עוקצין שנים יהבינין עי"ש משמע דאסור להרבות ותי' הר"ן דיש חילוק בין יו"ט לחולה בשבת דיו"ט הותרה ושבת לחולה דחוי' וה"ה להרבות כלאים בבגד ושמואל לשיטתי' דס"ל כלאים הותרה דקאמר במנחות מ"א אין בתכלת משום כלאים אפי' בטלית פטורה ומ"ה מותר להרבות אפי' לבן אף דזה אפשר במינו משא"כ הרמב"ם דפ' דלא הותרה מדכ' שמא יתכסה בלילה. ע' שאג"א ומ"ה כ' דגם להרבות בכלאים אסור כדין כל ריבוי איסורין והוא לכאורה נכון מאד. אך צ"ע אם אין לחלק בין כלאים לשאר איסורין דלפ"ז לא יהיה רשאי להוסיף אפי' פשתן ואם יש לו בגד פשתן בציצית לא יוכל להוסיף אף פשתן בבגדו דג"כ הוי מרבה באיסורין. ולכן צריך עוד ביקור בסברא זו ואקצר:

י **ולדאתאן** עלה בישוב קושיתי לשיטת מהר"ם דצו"פ תרווייהו בעי לשאר מינים וזולת זה אינו פוטר והקשיתי מנזיר דקאמר מאן דיליף מראשו למה לא יליף מגדילים ותירצו לכדרבא ואם הכונה דרבא דצו"פ בעי יחד ע"כ קים ליה בזולת זה לא יפטור ועדיין מוכח דע"ד לל"ת יפה העירות לכאורה די"ל דאיהו לא קים ליה דקשר עליון דאורייתא דלא ילפי' מכלאים בציצית ולדידי' קרא לכדרבא ולעולם קשר עליון ל"ד נעביד בלא קשר ול"ה כלאים ואינו מוכח כלל כן דבריך בקיצור. ואמנם הרי רבא גופא קאמר ש"מ קשר עליון ולפ"ז יהיה דברי רבא סותרין. אך מ"מ יתכן דהרי תוס' ביבמות ה' ע"ב הקשו איך ילפינין מסמוכין לכלאים בציצית ודילמא לכדרבא ותי' דמשמע דלא תלבש שעטנז צו"פ כו' קאי אגדילים להתיר כלאים בציצית והכי משמע בנזיר וביארנו דלכאורה בנזיר משמע למ"ד לכדרבא לא מוכח כלל כלאים בציצית. ואך כונת התוס' דמשמע דמאן דיליף מכלאים לא חייש על הא דדחי לכדרבא אך דהוא ג"כ ס"ל כן והיינו כתי' התוס'. ומעתה רבא גופי' דס"ל תרווייהו משמע שפיר קאמר ש"מ קשר עליון אבל מ"ד יליף מראשו ס"ל קשר עליון ל"ד. וזה נ"ל בסנהד' פ"ט דקא' הגמרא אי ס"ל קשר עליון ל"ד והרגישו התוס' דליכא מ"ד הכי ע' ג"כ בהר"ן. ולהנ"ל נכון דהיינו מ"ד יליף מראשו וקרא לכדרבא וקשיא לשיטה מהר"ם עדיין מוכח דע"ד. וע"כ ס"ל קשר עליון ל"ד הר' דאיכא מ"ד הכי. ולפי"ז יש אדרבה עוד ראי' למהר"ם ז"ל דהאי מ"ד מוכרח מפאת סברתו לסבור קשר עליון ל"ד. ואמנם שוב ראיתי בתוס' מנחות מ' ד"ה סדין כתבו אי נמי לאשמעונין קשר דלעיל לא ידעינין אלא מכלאים בציצית ודברי התו' אין להם הבנה כלל ע' בצ"ק שפירושו דחוק. ונ"ל שצ"ל אי נמי לא שמעינין קשר וקאי אדלעיל למאן דיליף מראשו דלדידי' לא שמעינן קשר דקרא לכדרבא וסברת התו' יהיה נכון מאוד. וגם לב"ש י"ל דכיון

דקשר עליון ל"ד אבל מדרבנן בעי קשר כדמפורש לעיל דאי ס"ד דרבנן ומשמע דמדרבנן בודאי הוא וא"כ מש"ה פטרו ב"ש דכיון דרבנן בעי קשר עשו חיזוק לדבריהם ומעתה מה יעשה בלא קשר לא יקיים המצוה כתיקון ואי דיעשה בקשר יעבור אל"ת ומדאורייתא אין כאן עשה לעשות קשר ואין כאן כלאים מדאורייתא ואיך יעבור אל"ת במצוה דרבנן ומ"ה אסרו ושייך שפיר לשון פוטרין דבאמת לעשות קשר שייך איסור אבל בלא קשר אין כאן איסור וה"א דיעשה לקיים מצוה דאורייתא והם פטרו ולעשות קשר אסרו שפיר והוא לדעתי שיטה מוחוורת אם לא כוונו התוס' כן ראוי לומר כן אך לדעתי יכול לסבול זאת הכוונה והמעיין בתוס' יבחר הפירושים ולשון התו' בזה דנראה דצ"ל לא שמעינין ודוק ועכ"פ לענין קו' התו' סנהדרין פ"ט ארש"י שכתבו פלוגתא במנחות ולהנ"ל י"ל דזה הפלוגתא בסדין בציצית דבית שמאי לא סבירא להו קשר עליון דאורייתא ודוק ועכ"פ יש מקום ליישב סוגיא דמנחות להנ"ל אך כ"ז אם לא נימא כתי' תו' מנחות ל"ט ד"ה קשר דמגדילים ילפי' לקשר עליון ולפי שזה ענין רחב מאוד אקצר גם ביתר דבריך אשים קנצי לדברי. ועוד חזון למועד לפלפל יותר הארכתי בזה לפי חומר הנושא והענינים מרובים. ואתה בחור חמד שים עינך ולבך למה שכתבתי כי קצרתי מאוד בהסוגיות ציינתי וסמכתי על שקידת עיונך והודיעני כפעם בפעם משלומך ומשלום תורתך גם אם יהיה לך איזו הערות בדברינו הודיעני וד' יברכך בכל טוב כנפשך ונפש מוקירך:

יצחק שמעלקיש האבדפ"ק והגליל:

בשולי המכתב ע' במג"א סי' י"א ס"ק י"ג הביא דעת הרא"ש דתוקף ב' תקיפות אינו חייב אא"כ קושר וס"ל לתיו"ט דדוקא בב' קשרים חייב וכתב ביד אפרים שם בדעת הרא"ש והתיו"ט לחלק בין כלאים לשבת והוי כלאים בב' תפירות וקשר אחד ומשום שבת אינו חייב רק בב' קשרים. ומ"ה כתב המג"א דבציצית סגי בקשר א' כמו בכלאי' עי"ש. וקשיא דא"כ קשיא לשיטת הרא"ש מהך דמנחות ל"ו בנפסקו הציצית בכרמלית דא"צ לפשוט הבגד דכבוד הבריות דוחה איסור דרבנן. והרי הוא עובר בעשה דלובש בגד בלא ציצית וליכא לתרץ כמ"ש המרדכי הובא במג"א סי' י"ג דבשבת אינו חייב בציצית מדאורייתא כיון דאינו יכול להטיל ציצית. דהרי להרא"ש יכול להטיל ציצית בשבת בב' תקיפות וקשר אחד דהוי קשר לציצית ולחיוב שבת בעי ב' קשרים וכן קשיא לשיטה הנ"ל מהא דאמרי' בשבת קל"א דאף לר' אליעזר ציצית אינו דוחה שבת הואיל ובידו להפקירן ות"ל דלא דחי שבת דיכול להטיל ציצית בקשר אחד ולתרץ זאת נאמר דנהי דבשבת לא מחייב רק בב' קשרים מ"מ בקשר ציצית חייב בקשר אחד מיגו דהוי קשירה לענין ציצית הוי קשירה לענין שבת ומיירי בשבת קל"א בקשר אחד ומ"מ חייב משום מיגו כמו דאמרי'

בשבת צ"א. ולפ"ז קשיא קו' גדולה דהרי המג"א הקשה על המרדכי דבשבת אינו חייב בציצית מהא דסד"א דלר"א דוחה שבת ותי' המג"א דאם ציצית דוחה שבת חייב בשבת בציצית והמרדכי קאי למסקנא דציצית אינו דוחה שבת ומ"ה בשבת אינו חייב בציצית. ולפ"ז קשיא למסקנא אמאי חייב משום שבת והרי לא עשה אלא קשר אחד. וליכא לתרץ משום מיגו דהוי קשר לציצית דז"א דהרי אליבא דאמת אינו חייב בציצית בשבת ולא הועיל כלום מדאורייתא כיון דאינו חייב היום בציצית ול"ש מיגו ואמאי חייב משום שבת וצ"ע:

וליכא לתרץ דלפ"ז מיירי בעשה ב' קשרים דאם ציצית דוחה שבת מותר לעשות אף בב' קשרים דגם בקשר אחד מחלל שבת משום מיגו ול"ש לומר דאפשר לעשות בקשר אחד דז"א דנהי דבקשר אחד נמי איכא חילול שבת משום מיגו מ"מ אף אם דוחה שבת אסור לעשות בב' קשרים דמיעוט במלאכה עדיף כדאמרינן במנחות דף ס"ד לענין חולה וע"כ לא הותר רק בקשר אחד ובפרט לר"א דמחייב בכריתות י"ט על גמר מלאכה חייב בב' קשרים וע"כ לא מיירי רק בקשר אחד והק"ל. והנ"ל דקשי' בלא"ה להמרדכי דס"ל בשבת אין איסור מדאו' ללבוש בגד בלא ציצית דא"כ איך אמרינן מנחות מ"ג דמ"ד לילה זמן ציצית ל"ה מ"ע שהזז"ג ונשים חייבות. והרי להמרדכי שבת לאו זמן ציצית והי"ל מ"ע שהזז"ג כמו דאמרינן בתפילין בעירובין צ"ו וע"כ צ"ל דנהי דבשבת אינו עושה איסור אם הולך בבגד בלא ציצית כיון שאינו יכול לעשות ציצית מ"מ אם הולך בציצית מקיים מ"ע. ואינו דומה לתפילין דאינו עושה המצוה כלל בשבת משא"כ בציצית הגם שמותר ללבוש בגד בלא ציצית מ"מ אם הולך בציצית מקיים מצוה. ולפ"ז שפיר חייב משום שבת בקשר אחד משום מיגו דמועיל קשר אחד שיקיים מצוה דמצוה הב"ע ל"ה כמו דאמרינן בירושלמי בקורע בשבת וה"ה בקושר ציצית בשבת דנהי דשבת אינו חייב בציצית מ"מ בהולך בציצית קיים מצוה ושייך מיגו ומה שיש לפלפל לפמ"ש בטורי אבן ר"ה דף כ"ח דהיכא דאם נימא דלא יצא המצוה יתוקן האיסור לכ"ע אמרינן מצוה הבא בעבירה לא יצא שיתוקן האיסור כמ"ש הרשב"א ביבמות ק"ג כעין זה. א"כ בקשר קשר אחד דלא חילול שבת רק משום מיגו דמקיים מצות ציצית נימא דלא יצא דהוי מצוה הבא בעבירה ול"ש מיגו ויתוקן האיסור דלא יתחייב משום שבת. וע"כ צ"ל דאף היכא שיתוקן האיסור ל"א בכה"ג מצוה הבא בעבירה כיון דל"ה גופה עבירה רק היום גורם כמו דאמרינן בירושלמי לענין קריעה ודוק:

סימן ג

ב"ה ברעזאן יום ג' י"ד אדר א' כטל לישראל לפ"ק. **שלום** וברכה וכ"ט להרב החריף החכם השלם מהיר ומשכיל על דבר כש"ת מו"ה אהרן יואל בלאנקנשטיין נ"י תתן אחי הרב החריף הגביר הירא וחרד נדיב ושוע המפורסים מ' סענדר שמעלקיש נ"י מקראקא.
(**א**) **יקרת** מגלת ספרך הגיעני ולי מה יקרו דבריך דברי חן ושכל טוב ד' יאשר כחך וחילך לאורייתא ויחזיק בידך להגות במרחב בתורתינו הקדושה והנני להשיב על דבריך דרוש נא מעל ספר זה ושמע חות דעתי במנחת אומר שהקרבת לפני וכה דבריך:
במנחות ד' מ"ב אמר רב ציצית א"צ ברכה ומקשה מי א"ר הכי והא א"ר ציצית שעשאן נכרי פסולה וכל מצוה שכשירה בנכרי בישראל א"צ ברכה ואם פסולה בנכרי צריך לברך ואיתא שם בגמ' תפילין הוה תיובתי' אלא ה"ט דמצוה דעשייתה הוי גמר מצוה צריך לברך והכא בהא קמיפלגי מ"ס חובת טלית ומ"ס חובת גברא עיי"ש כל הסוגיא והדבר הקשה בסוגיא דהרי למסקנא ל"ק כלל דרב אדרב וגם יקשה בגמ' דקאמר א"ל ר' מרדכי וכו' אנן הכי מתנינן דכשר בנכרי ול"ק כלל והא למסקנא לא תלוי במה דכשר בנכרי. וכבר תמה בסוגיא זו בס' מעין החכמה במ"ע דציצית דף קל"ג דפוס לבוב עיי"ש וע"ז כתבת דהקשו המפרשים לשטת ר"ת דנשים פסולים לתלות ציצית מטעם דכל שאינו בלבישה אינה בעשי' דא"כ למ"ל קרא למעט נכרי מדכתיב בני ישראל ות"ל מטעם כל שאינה בלבישה וע"ז כתבת דזה לא קשה רק למ"ד חובת גברא דתלוי בלבישה ויש לדרוש כל שאינו בלבישה אבל למ"ד חובת טלית ל"ש למדרש כן. ולפ"ז מקשה שפיר דרב אדרב. דכיון דרב ס"ל א"צ ברכה ע"כ ס"ל חובת גברא ול"ה העשי' גמר מצוה כמסקנא דגמ' ומדממעט ציצית בנכרי מדכתיב בני ישראל וק' למ"ל קרא ת"ל דכל שאינו בלבישה ע"כ ס"ל חובת מנא וליכא למעוטי מכל שאינו בלבישה וק' דרב אדרב ולכן משני דרב מכשיר בנכרי מילפותא דקרא ובאמת ס"ל חובת גברא ומסברת חוץ נכרי פסול מטעם כל שאינו בלבישה ורק דקרא מרבה נכרי להכשיר זאת תוכן דבריך ודברים אלו משמחים לב אבל אם לדין יש תשובה דהכי לבישה כתיב בציצית אנן הכי דרשינן כל שישנו במצות ציצית ישנו בעשיית ציצית וכמו למ"ד חובת גברא פסול נכרי כן למ"ד חובת מנא נימא כל שישנו במצות ציצית היינו שמחויב לעשות ציצית בכלי קופסא שלו ישנו בעשי' ואיני יודע שום חילוק בין מ"ד חובת גברא לחובת מנא בזה דהרי למ"ד חובת גברא אינו מחויב ללבוש בגד של ד' כנפות ורק כשילבוש היא חייב ולמ"ד חובת מנא אף בכלי קופסא חייב ובין כך וב"כ נימא כל שחייב במצות ציצית ישנו בעשי' ע"כ לא ניתא לי תירוצו בסוגיא:

ב **ואשר** אנכי אחזה ליישב הסוגיא הנ"ל מה דקשה בסוגיא דמסיק והכא בהא קמיפלגי דכיון דלא קשיא כלל דרב אדרב לא מצינו פלוגתא כלל בהא אי ציצית צריך לברך ואיך קאמר דקמפלגי בהא ועל דרכינו יש לפרש דברי הגמ' בדרך זה הנה בדרוש לשבת תשובה שנה זאת אעתיקו אי"ה לקמן הארכנו בסוגיא דכלאים בציצית ומשם בארה דמ"ד כלי קופסא חייב ס"ל נשים חייבות בציצית וטעמא דידי דהתוס' הקשו בקידושין כ"ט למ"ל קרא דאותו למעט נשים דאין חייב למול בנם ת"ל דהו"ל מ"ע שהזג"ותירץ הפ"י דנשים אין פטורות רק ממצוה שבגופו שא"א לעשות ע"י שליח משא"כ מצוה שאפשר לעשות ע"י שליח ולדבריו קשה מצות ציצית דנשים פטורות והרי אפשר לעשות ע"י שליח וכבר הרגיש בזה המקנה שם אך הדבר נכון דלמ"ד ח"ג החיוב על הלבישה וזה א"א ע"י שליח והוה מצוה שבגופו משא"כ למ"ד כלי קופסא חייב בציצית ל"ה מצוה שבגופו דציצית בבגד יכול לעשות ע"י אחר ואף נשים חייבות ובהכי תרצנו דברי הרמב"ם דפסק כלאים בציצית דחוי' והתוס' הוכיחו במנחות מ' ע"ב הלשון שמואל שאמר תכלת אין בו משום כלאים ואפילו בטלית פטורה מלשון ואפי' דכלאים הותרו לגמרי וצריך ישוב להרמב"ם למה לא פסק כשמואל ותירצנו דהתוס' יבמות ה' ד"ה טעמא הקשו אי בעלמא עשה דוחה לל"ת (כגון למ"ד דיליף מראשו דעשה דוחה לל"ת) ל"ל קרא לכלאים בציצית ויש ליישב קו' התוס' דקרא מיותר קמ"ל דהותרה לגמרי כלאים בציצית אפי' בלילה והתוס' תירצו דקמ"נ דעשה שאינו שוה בכל דוחה לל"ת השוה בכל וזה למ"ד נשים פטורות מציצית אבל למ"ד נשים חייבות ליכא ליישב רק בדרך שכתבנו דקרא קמ"ל הותרה ולפי"ז מיושבין דברי הרמב"ם דשמואל כשיטתי' דס"ל כלי קופסא חייבין בציצית ולדידיה מצות ציצית ל"ה מצות שבגופו ואף נשים חייבות כשיטת הפ"י וקשיא למ"ל קרא לכלאים בציצית כקו' התוס' ותיפוק לי' מראשו דעשה דוחה לל"ת וע"כ כנ"ל דהותרה אבל הרמב"ם פוסק דנשים פטורות ולא מוכח מקרא דהותרה דקרא קמ"ל עשה שאינו שוה בכל דוחה לל"ת ומ"ה פוסק דחוי' וזה ישוב נכון מאוד ובהכי מיושב סוגיא דידן דהתוס' הוכיחו מנחות מ"ב ד"ה מנין מדנקיט רב מנין לציצית בנכרי שהוא פסולה מכלל דס"ל לרב דנשים כשרות עיי"ש וקשיא אמאי נשים כשירות נימא כל שישנו בלבישה וכו' אי נימא למעט נשים מבני ישראל כקושית המג"א סי' י"ד וצ"ל דרב ס"ל נשים חייבות בציצית ומ"ה אינו ממעט רק נכרי וכבר הקדמנו לעיל דמ"ד חובת גברא הוי מצות ציצית מצוה שבגופו ונשים פטורות ולמ"ד חובת מנא ל"ה מצוה שבגופו דאפשר ע"י שליח ונשים חייבות ומעתה שפיר מקשה דרב אדרב דמדקאמר רב א"צ ברכה ס"ל חובת גברא ול"ה גמר מצוה ומ"ה אין בעשייתה

ברכה ומדקאמר מנין לציצית בנכרי ולא ממעט נשים ס"ל חובת מנא וקשיא דרב אדרב ומ"ה מסיק בהא קמפלגי א"ל ר' מרדכי לרב אשי דהוא מתני בשם רב מנין לציצית בנכרי שהוא כשרה ונקט נכרי לרבותא דגם נכרי כשר מקרא דעשו להם אחרים וכ"ש נשים גלי קרא דרשאין לעשות מקרא זה ולעולם ס"ל חובת גברא ונשים פטורות ומ"ה א"צ ברכה דל"ה גמר מצוה ומ"מ מותרין לעשות מרבוי דקרא ורב קמ"ל רבותא דנכרי כשר וכ"ש אשה ול"ק דרב אדרב וזה ישוב נכון ונחמד:

ודע דאין להקשות לסברתינו דמ"ד כלי קופסא חייב דציצית אף נשים חייבות דל"ה מצוה שבגופו א"כ איך דייק במנחות מ"ג מר' יהודה דראי תכלתא לפרזימא דאינשי ביתי דס"ל לילה זמן ציצית דילמא לעולם לילה לאו זמן ציצית ורק דס"ל כלי קופסא חייב בציצית ול"ה מצוה שבגופו ולכן נשים חייבות ול"ק קו' הגמ' שם אבל לק"מ דכיון דברך בכל צפרא ע"כ לא ס"ל כלי קופסא חייב דלמ"ד הנ"ל אינו מברך רק פ"א בעת שעושה הציצית דמה שפושט אח"כ בכל לילה ל"מ לדידי' דלא בטל המצוה בהפשטה דאף במונח בקופסא חייב ודוקא למ"ד ח"ג מהני הפשיטה וההפסק שיברך עלי' אח"כ ובפרט לשיטת הרא"ש דטלית של יום חייב אף בלילה ע"כ ל"מ ההפשטה והלילה להפסק שיברך אח"כ וע"כ צ"ל דס"ל חובת גברא ושפיר מקשה בגמרא ודוק:

והנה כסברת הפ"י כתב ג"כ הריטב"א בקידושין כ"ט רק בשנוי קצת ולריטב"א אין מוכרח כסברתינו ורק גבי מילה ל"ה מצוה שבגופו דגם הב"ד חייבין וס"ד דאשה חייבת כמו הב"ד משא"כ בציצית ורק להפ"י דברינו קיימין ועדיין יש לפלפל הרבה ותן לחכם ועיין ריש חגיגה ס"ל לרש"י ותוס' דנשים פטורות אף מראיית פנים והתוס' מביאין מירושלמי דנשים חייבת בראיית פנים ורק מקרבן פטורין וש"ס דידן לא ס"ל כן ולהפ"י שיטת הש"ס דילן מוכרחת דליכא למימר דבראיית פנים חייבין רק מקרבן פטורין דא"כ מה מקשה שם ד' ד' למ"ל קרא דזכורך להוציא נשים ת"ל דהוה מ"ע שהז"ג ולהפ"י לק"מ דקרבן אפשר ע"י שליח ונשים חייבות במצוה כזו אף דזמן גרמא ובסמיכה בל"ה נשים אין סומכין ובראיית פנים חייבין ומה מקשה הגמ' וע"כ פטורין מראיית פנים ואזה קאי זכורך וראיית פנים אי אפשר ע"י שליח ושפיר מקשה ודוק היטב בזה ומ"מ יש לפלפל הרבה בזה על הפנ"י ולקצר אני צריך:

ג **עוד** נלפע"ד בדרך פלפול ליישב הסוגיא הנ"ל במנחות הנה בסוכה דף ט' אמרינן וב"ה ל"ל דרב יהודה וכו' ומשני שאני ציצית דכתיב לך לשם חובך ומקשה והרי לך בעי למעוטי גזולה ומשני גזולה ילפינן מלהם ולשיטת רש"י קאי הסוגיא שם אליבא דרב אף דטווי' לא בעינן לשמה אבל תליית הציצית בעי' לשמה ומקשה לכ"ע עיי"ש ולפ"ז קשה

ללישנא בתרא דמנחות [מ"ב ע"ב] דיליף מומשו להם אחרים יעשו להם והיינו נכרים והרי קרא דלהם בעי למעוטי גזילה כדאיתא בסוכה ודא ודאי קושיא וכבר הרגיש בזה בברכי יוסף וליישב זאת נאמר הנה אם גזל צמר ועשאן חוטין ודאי קונה בשינוי כדאיתא בסי' י"א אך בגזל חוטים ל"ה העשי' שינוי ובש"ס דסוכה ד"ל ע"ב מקשה וליקנינהו בשינוי מעשה משום דאגדן ומשני לולב א"צ אגד ואת"ל צריך אגד הוי שינוי החוזר לברייתו ולפי"ז בציצית ודאי בעי קשר והוי שינוי ורק דהוי שינוי החוזר ולפ"ז נאמר דרב בהך לישנא ס"ל כרבה בב"ק שכתבו התוס' ד' ס"ה ע"ב דרבה ס"ל שינוי החוזר לברייתו קונה מדאורייתא ולפ"ז ל"צ קרא למעט גזולה דאף בגזל חיטים ותלאן בבגד קונה מדאורייתא ולכן מוקי קרא דלהם לרבות נכרים שעושין ציצית (וקצת בדרך רחוק יש להוכיח דרב ס"ל שינוי החוזר לברייתו קונה מדאורייתא דהגאון מליסא סי' ל"ד בחו"מ הוכיח במה דפליגא אביי ורבא בתמורה בשינוי קונה ותליא בכל מילתא דא"ר ל"ת זה דוקא בשינוי החוזר לברייתו עיי"ש בדברים נעימים וכיון דרב ס"ל כר"י בפסחים כ"ט ע"ב דמב"מ ל"ב ויליף מדם הפר ע"כ ס"ל מערבין לקרנות ומ"ד מערבין לקרנות ע"כ ס"ל כמ"ד כ"מ דא"ר ל"ת אי עביד מהני כדאיתא בתמורה ד' ד' ולדידי' אף שינוי החוזר קונה כמ"ש הגאון מליסא ומזה מוכח דרב ס"ל שינוי החוזר קונה מיהו אף בלי ראי' הדבר ברור דסוגיא דמנחות ס"ל כן) ואמנם שיטת התוס' דאף בקונה הדבר הוה מה"ב ולפ"ז צריך קרא גם לגזל ואף דשנוי החוזר קונה מ"מ הוי מה"ב וקרא איצטריך דקמ"ל אף בדבר שאינו בא לרצות כקרבן פסלי' קרא משום מה"ב כמ"ש הריטב"א בסוכה ל"א ודעת התוס' דהיכי דקנה מקודם ל"ה מה"ב ורק היכא דקנה בשעת המצוה ולפ"ז יש חילוק למ"ד ציצית חובת מנא דהוי בשעת עשיי' גמר המצוה הוי מה"ב אף דקונה בהתני' מטעם שינוי החוזר מ"מ הוה מה"ב דבשעת הקנין הוה המצוה אבל למ"ד חובת גברא ובשעת העשי' אינה עושה המצוה ורק אח"כ כשלובש ומ"מ הקנין בא משעת עשי' שייך סברת התוס' דהיכא דקנה מקודם ל"ה מה"ב ול"צ קרא לגזל דהרי בכל גזל יוצא משום דקונה לחוטים בשעת תלייתן והמצוה אינו מקיים רק אח"כ כשלבשן. ולפ"ז הסוגי' כמין חומר והכי מקשה כיון דס"ל לרב א"צ ברכה א"כ ס"ל ח"ג ול"ה גמר מצוה ושוב יוצא אף בגזל חוטים דקנה קודם המצוה ול"ה מה"ב ול"צ קרא לגזל ומיותר קרא דלהם ואיך אמר ציצית בנכרי פסולה והרי קרא מיותר דלהם מרבה שאחרים יעשו בשלמא אי ח"מ הוה גזל מה"ב כנ"ל וצריך קרא דלהם לגזולה משא"כ השתא דס"ל א"צ ברכה וס"ל ח"ג קשיא דרב אדרב ולכן משני שפיר דקרא דלהם מרבה נכרים וכ"ז לסוגיא דמנחות ואמנם סוגיא דסוכה ד' ט' אזלא אם נאמר דרב ס"ל חובת מנא דהרי פליגו בהכי וצריך

קרא דלהם לגזלה דהוה מה"ב דקנין בא בשעת המצוה ובזה מיושב קו' הברכי יוסף וכל הסוגיא ודוק והנה ראיתי דרך אגב בתוס' ב"ק ס"ז מביאין הך דסוכה דאמר רב להני אוונכרי ולא גורסין רב הונא ולדעת על כרחיך טעות סופר הוא דרב סבירא לי' יאוש כדי קני בב"ק ס"ח ובשמעתא דאוונכרי משמע לשיטת התוס' דיאוש לא קני בכדי דלא כשיטת רש"י וע"כ צריך לגרוס ר"ה ועיין תוס' סוכה ל"א דאגודה ל"ה שנוי דבקל יוכל להסיר ולפ"ז להלכה ודאי שינוי דקשירה ל"ק וכל דברינו רק אם נאמר דשנוי החוזר קונה מדאורייתא:

ד **עוד** באופן אחר יש ליישב הסוגיא דהתוס' הקשו בסוכה למ"ל קרא למעט לגזל ת"ל דהו"ל מה"ב וליישב נאמר דקרא איצטריך לספק גזל דל"ה מה"ב כיון דספק גזל קונה בשנוי החוזר לברייתו כמ"ש הריב"ש הובא ברמ"א ס"ס שנ"ח ומ"מ לענין מצוה אינו יוצא דבעי שיהיו ודאי שלו כיון דאיכא חזקת חיוב וכ"כ בכפות תמרים בסוגיא דאוונכרי גבי וליקנינהו בשינוי מעשה ומ"מ מה"ב ל"ה כיון דלענין ממון ל"ה גזל והנה הא דבעי שיהיו ודאי שלו היא משום חזקת חיוב וזה דוקא למ"ד ח"מ דכבר נתחייב בודאי בציצית בעת גמר הבגד וספק אם ציצית אלו פוטרו ל"מ ספק נגד חזקת החיוב אבל למ"ד רובת גברא אם תלה הציצית קודם שלבש הוי ספק אם נתחייב אח"כ כשלבש ול"ה חזקת חיוב וכ"כ בישי"ע ה' ציצית סי' י"א עיי"ש ולפ"ז הכי מקשה בשלמא אי ס"ל חובת מנא צריך קרא דלהם לספק גזל כיון דאיכא חזקת חיוב מ"ה ממעט נכרי מבני ישראל ולא מרבה מלהם כיון דצריך קרא למעט גזל כדאיתא בסוכה ט' אמנם כיון דס"ל א"צ ברכה ע"כ ס"ל ח"ג ול"ה גמר מצוה ומ"ה א"צ ברכה ואם חובת גברא ל"ה חזקת חיוב ול"צ קרא למעט גזל דהוי מה"ב ובספק גזל באמת יוצא דל"ה חזקת חיוב ולמ"ל קרא דלהם וע"כ להם מרבה נכרי ואמאי אמר רב ציצית נכרי פסול וקש' דרב אדרב ומשני בגמרא דהאמת הכי ס"ל לרב דקרא דלהם מרבה נכרי וזה לסוגיא דמנחות אבל סוגיא דסוכה אזדא למ"ד דרב ס"ל ח"מ וצריך קרא לספק גזל וגם זה נכון ונחמד מיהו יש ליישב גם סוגיא דסוכה למ"ד ח"ג רק דקרא אצטריך לספק גזל היכא שעושה הציצית אחר שלבש דאז הו"ל חזקת חיוב וסוגיא דמנחות ס"ל זה לדוחק לוקמא קרא דוקא בכה"ג כדמוכח בגמ' שם דהרי בכה"ג הוי בעשייתה גמר מצוה וליבעי ברכה והרבה יש לדבר בסוגיא זאת ואך כיון שהיא דרך פלפול אקצר וחדאי קוב"ה בפלפולא ודע דבגוף הדבר שכתב מהר"ם ור"ת דנשים פסולות לעשות ציצית משום שאינן במצות ציצית צריך להבין דע"כ יליף מס"ת מזוזה ותפילין שכתבו נשים דפסול משום שאינן במצוה זו והרי במזוזה נשים חייבות ומ"מ פסולין לכתוב וצ"ל דבמזוזה דפסול דכתיב בקרא וקשרתם וכתבתם ודרשינן כל

שישנו בקשירה היינו תפילין ישנו בכתיבת מזוזה ומ"ה פסולות לכתוב מזוזה משא"כ בתפילין וס"ת וציצית הטעם דלא שייכה במצוה זו וזה טעם הרמב"ם דנשים אינן חייבין בכתיבת ס"ת ויליף לה מגמ' גיטין מ"ה הנ"ל ובשאג"א סי' ל"ה דחי ראי' זו ממזוזה דפסולים לכתוב אף דחייבין במצוה זו וליתא דמזוזה שאני דכתיב בי' קרא דקשרתם וכתבתם כדמוכח להדיא שיטת הר"ת הכי ומ"ש בשאג"א דילפינן ס"ת ממזוזה ליתא דבמנחות ל"ב ע"ב ול"ד ילפינן כתיבה כתיבה ופרש"י דילפינן מזוזה מגט ותוס' חולקים וכתבו ד"ה נאמר דילפינן מזוזה מסוטה והוא פלא דבמנחות מ"ב ע"ב ד"ה כתנאי כתבו התוס' גופא דילפינן מזוזה מגט וסתרי א"ע ולרש"י קשה א"כ אשה תהי' פסולה לכתיבת גט כמו מזוזה ולתוס' ניחא שכתבו מזוזה מסוטה ילפינן ומבואר ברמב"ם פ"ג מסוטה דפרשת סוטה בעי כהן דוקא ואפי' ישראל שכתב הפרשה פסולה וזה אין להקשות נילף מזוזה מסוטה דבעי כהן דוקא דבמזוזה ל"ש לומר כן והיכא דהסברא מתנגדת לגז"ש ל"ש לומר אין ג"ש למחצה אבל לרש"י דיליף מזוזה מגט כיון דנשים חייבת במזוזה ומ"מ פסולות לכתוב ה"ה בגט יפסלו וצ"ע ולרמב"ם דבעי כהן דוקא בפרשת סוטה צ"ל הא דפליגי אי מוחקין לה, מ"ה היינו בכתב כהן התורה ודו"ק ועכ"פ מ"ש השאג"א דילפינן ס"ת ממזוזה לא ידענא והמחוור כדבריו הראשונים דמכאן יש ראיי' לדברי הרמב"ם גם אהא דקטן שכתב פסול משום שאינו בקשירה צ"ע מתוס' גיטין כ"ג ע"ב שהקשו למ"ל בקטן שפסול לכתוב גט משום שלא לשמה ת"ל דלאו בר כריתות ותי' משום לכשיגדיל יהי' בר כריתות ולדבריהם תיקשי מגיטין מ"ה הנ"ל דקטן פסול משום שאינו בקשירה והרי לכשיגדיל יהי' בר קשירה וצ"ע:

ה **ודע** שיש להקשות לשיטת המרדכי דנשים אסורות לקשור הציצית הואיל ואינן חייבות במצוה זאת ועיין בטו"ז סי' י"ד דדוקא בעשי' קפיד אבל לא בטוי' ובנתיב חיים חולק עיי"ש וקשיא לשיטת הנתיב חייב איך נשים טוו את העזים למשכן דאין נשים חייבות דבנין ביהמ"ק ל"ה בלילה כדאיתא בשבועות די"ד וה"ה משכן והו"ל מ"ע שהז"ג ואיך טוו להמרדכי דהיכא דאין חייבות פסול עשייתן ולזה י"ל דנשים חייבות בבנין ביהמ"ק כדאיתא ברמב"ם פ"א מה' בית הבחירה ה' מ"ב דהכל חייבין לבנות ולסעד אנשים ונשים אמנם צ"ע מקידושין ל"ד דלא חשיב לה בהדי מ"ע שהז"ג דנשים חייבות ואמרו שם דמצה והקהל הו"ל ב' כתובים והרי בנין ביהמ"ק נמי הו"ל מ"ע שהז"ג ומוכח מקרא הנ"ל שחייבות ועיין עוד ביבמות דף ו' דמקשה בגמ' אלא הא דקיי"ל ע"ד ל"ת נגמר מהכא היינו בנין ביהמ"ק דלא דחי שבת והקשו התוס' הרי שבת הו"ל עשה ול"ת ולהנ"ל י"ל דמקשה מהא דנשים אין בונין בשבת דהם ג"כ חייבות וליכא רק ל"ת בנשים

כמ"ש התוס' בקידושין ל"ד ועיין עוד בשבועות דף י"ד דאין בנין ביהמ"ק דוחה י"ט וקשיא גם כן ליבני ע"י נשים כמ"ש התוס' בקידושין בשריפת קדשים ומה שתירץ הפ"י דנשים אין עליהם עשה דשריפת קדשים ל"ש לתרץ כן בבנין בהמ"ק דנשים חייבות וליבני בי"ט דעשה דוחה לל"ת מיהו לפירוש התוס' ביבמות ד"ה שכן הכשר מצוה דקאי אלאו דמחמר דל"ה בשבת רק לאו ולא כרת ומ"מ גלי קרא דלא דחי ילפינן יו"ט משבת משא"כ לפירוש רש"י דקרא דשבת קאי אלאו שיש בו כרת למסקנא צ"ע דליכא למילף יו"ט משבת שיש כרת בשבת ומ"ה בנין ביהמ"ק אין דוחה שבת אבל יו"ט ליכא כרת וע"כ דאין דוחה רק משום דהו"ל עשה ול"ת וקשיא ליבני ע"י נשים וצ"ע מיהו שמא י"ל דנשים אינו חייבות במ"ע דבנין רק לסייע לביהמ"ק ולא לבנות מדלא חשיב לה בקידושין בהדי מ"ע שהזז"ג דנשים אינו חייבות והא דהיו רשאין לטוות די"ל משום דגלי קרא בהדיא ועיין ביומא דף ס"ח אשה חכמה שאלה את ר"א מפני מה לא הי' מיתתן שוה בעגל והשיב אין חכמה לאשה אלא בפלך יש לפרש התשובה דבאמת אשה פטורה מת"ת ומ"ה לא רצה להשיב לה בדברי תורה, אך דקשיא איך טוו את העזים דפטורה מבנין ביהמ"ק וע"ז השיב אין חכמה לאשה אלא בפלך דבזה גלי קרא בהדיא מיהו למה שצדדנו לעיל דנשים חייבות בבנין ביהמ"ק ג"כ נכון תשובתן דבבנין ביהמ"ק חייבת ולא בת"ת ועדיין צ"ע אי נשים חייבות בבנין ביהמ"ק ובדברי הרמב"ם הנ"ל ודו"ק ועיין בפנים יפות פרשת ויקהל שהוכיח דגם במקדש הוצרך טוויה לשמה עיי"ש ושוב ראיתי בכסף משנה פ"א מה' בית הבחירה מביא המקור לדברי הרמב"ם מקרא דכל אשה חכמת לב וצ"ע בראי' זו דדילמא לא היו מחויבים ורק שהם עשו מעצמן ולשיטת הר"ת והמרדכי הנ"ל ראיות הרמב"ם נכונה ומזה משמע קצת דהרמב"ם סובר כשיטת הר"ת והמרדכי ודו"ק היטב בכ"ז שוב ראיתי לפי מ"ש לעיל והבאתי דברי הפ"י דמ"ע שיכול להעשות ע"י אחרים נשים חייבות אף במ"ע שהזז"ג לפ"ז בבנין ביהמ"ק נשים חייבות אף דהוה מצות עשה שהזז"ג ומזה ראי' גדולה לשיטת הפ"י אמנם בעיקר הקושיא מה שהנשים טוו הנוצה של עזים יש מקום לומר לפי מה שהקשו התוס' בסוכה דף מ"א דמשני דאיבני בלילה והלא אין בנין ביהמ"ק בלילה שכתב לי ש"ב וידידי הרב הה"ג מו"ה שמחה בונם איגר זצ"ל בהגאון המפורסם החסיד מו"ה עקיבא זצ"ל בשם גדול אחד בישוב קושית התוס' הנ"ל דהן אמת דאין בנין ביהמ"ק בלילה אבל בנין מזבח יכול להיות בלילה דמזבח ל"ה רק כלי מקדש ולא מקדש גופי' והוא כתב לי זאת בקיצור ואנכי הבאתי ראי' לזה מגמ' דזבחים ד' ס' דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מבנין ומבואר דמזבח הנחושת לא מקרי בנין ומ"ה נכון דברי הגמ' דסוכה דאיבני בלילה הכונה שהמזבח יבנה בלילה

ומקריבין אע"פ שאין בית כדכתבו תוס' שם ד"ה דאישתקיד וזה הערה חדשה ולפ"ז נאמר דהא דנשים טוו את העזים משום דגם היריעות מותר לעשות בלילה דכתיב ויפרש האהל על המשכן ולא מקרי זאת רק אהל על המשכן ועיין שבת כ"ח ובנין בהמ"ק מקרי העמדת הקרשים ולא עשית היריעות ומ"ה הנשים טוו דעשית יריעות מותר בלינה ול"ה ז"ג ועיין ג"כ בשבועות ט"ז דאיתא שם אלא משכן דאיקרי מקדש מנלן דכתיב וישאו הקהתים נושאי המקדש ההיא בארון כתיב ומשמע ג"כ דמכלים אין לדון על המקדש מיהו בעיקר הדבר מוכח מסוגיא דשבועות ט"ו דגם מזבח לא נבנה בלילה דאל"כ אמאי אין העזרה מתקדש בשיורי מנחת חמץ של שתי הלחם משום דאין גומרין בלילה הבנין ובנין בהמ"ק אינו דוחה יו"ט. ונגמר בלילה בנין המזבח ומשמע דגם המזבח לא נבנה בלילה מיהו יש לומר כיון דבעינן קידוש בשעת בנין בעי שישייר מבנין גופי' וממנ"פ ל"מ שיור המזבח דאם בונין בלילה המזבח משום דלא איקרי בנין בהמ"ק שוב ל"מ שיור המזבח דל"ה קידוש בשעת בנין ועיין במ"ק ד"ט בהא דאמרינן דהו"ל לשייר כלי' עורב עיי"ש וצ"ע והרבה יש לדבר מזה ואקצר הפעם ויה"ר שנזכה במהרה בימינו לבנין בית עולמים:

ו **ושוב** ראיתי דעפ"י מ"ש לעיל יש ליישב בדרך פלפול סוגיא דר"ה ל"א וסוכה דף מ"א עמוד והתבונן בזה דאיתא שם דרנב"י אמר דמדאורייתא ס"ל לריב"ז דיום הנף אסור ומקשה מי סבר כר' יהודה הא מפליג פליג ומשני ר' יהודה טעי בדר' יוחנן ב"ז הוא סבר דמשום גזירה אסור ולא היא אלא דמדאורייתא אסור ולכאורה סוגיא זו תמוה מאוד דמי הכריח לרנב"י לומר דר' יהודה טעי בדר"י ב"ז ואיך יתכן דאמורא יאמר על דברי התנא שטעה בדברי התנא חבירו ומנ"ל זאת וכבר תמה ע"ז במעיין החכמה במצות בנין ביהמ"ק דף ל"ו ע"ש מ"ש בזה דבר חריף אבל לפי הנ"ל י"ל בדרך זה הנה ר"פ ורנב"י פליגא בר"ה ל"ב וס"ל לר"פ דריב"ז התקין בכרם רבעי שא"צ להעלות לירושלים ורנב"י ס"ל לשון של זהורית התקין ולא כרם רבעי והנה אם נימא דכרם רבעי התקין ס"ל ע"כ קדושה ראשונה קידשה לשעתו וקידשה לעתיד לבוא דאי ס"ד לא קידשה לעתיד לבוא א"צ היתר כלל דאין נוהג רבעי לאחר החרבן וכן כתוב המהרש"א בביצה דף ה' ומ"ש מהרש"א דהי' צריך היתר משום דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו כבר תמה בזה בפ"י שהרי כל מצות שבטילין לאחר חורבן א"צ היתר וכן צ"ל בביאור דברי רש"י עיי"ש ולפ"ז י"ל דמה"ט ס"ל לרנב"י לשון של זהורית ולא כרם רבעי משום דס"ל לריב"ז לא קידשה לעתיד לבוא וא"צ היתר כלל כמ"ש מהרש"א בביצה והן אמת דבר"ה אמרינן הטעם משום דקרי לר' אליעזר חבירך ולא קאמר משום דס"ל לא קידשה לעתיד לבא

משום דלא מצי לתרץ כן דמנ"ל דהתקנה הי' לאחר חורבן דילמא הי' המעשה קודם חרבן רק שרבו הפירות ולא חשו לעטר ירושלים כמו שהקשה הפ"י בביצה ולזה ל"מ לתרץ דסבר לא קידשה לע"ל דהרי הי' קודם החורבן ולזה קאמר רנב"י ממנ"פ אי קודם חורבן ואז לא הי' לר"א תלמידים הי' צ"ל רבך ואי לאחר החרבן ולא הי' צ"ל רבך משום כבודו כדאמרו בגמ' הרי ס"ל לריב"ז לא קידשה לעתיד לבוא וא"צ היתר עיין עוד בחגיגה ג' ובתוס' מגלה י' משמע דריב"ז ס"ל לא קידשה לעתיד לבא ולפי"ז יפורשו דברי ר"נ ב"י בטוב טעם דהך חששה לאסור מדרבנן יום הנף משום שמא יבנה ביהמ"ק. ע"כ צ"ל דיבנה בלילה דהרי בנין בהמ"ק אין דוחה יו"ט וע"כ במוצאי יו"ט וקשיא איך בונין בלילה כקו' התוס' ע"כ צ"ל שמא יבנה מזבח לבד שיבנה בלילה ומקריבין אע"פ שאין בית משום דקדושה ראשונה קידשה לשעתו וקידשה לעתיד לבוא כדאיתא במגילה ד' ו' ומ"ה יש לחוש לשמא יבנה ויאמרו אישתקד כדכתיבנא לעיל אבל לפי מה דס"ל דס"ל לרנב"י דריב"ז לא התקין כלל בכרם רבעי משום דס"ל לריב"ז לא קידשה לעתיד לבוא וכן מוכח בחגיגה ד' ג' דריב"ז ס"ל כן א"כ אין מקריבין בלא בית ואין לחוש כלל לשמא יבנה בלילה ע"כ צ"ל דר"י טעי בדריב"ז ובאמת ריב"ז מדאוריי' אמר ודוק היטב כי חריף היא קיצור הדברים דרנב"י דקאמר דר"י מטעי טעי ובאמת ריב"ז מדאורייתא אוסר ול"ק דבאמת מדרבנן אוסר משום דאזיל לשיטתו דס"ל בר"ה דריב"ז לא תיקן בכרם רבעי משום דס"ל לא קידשה לעתיד לבוא אין לחוש כלל לשמא יבנה בהמ"ק בט"ז ניסן בלילה דאין בונין בלילה וליכא לתרץ דיבנו מזבח לבד ויקריבו אע"פ שאין בית דהרי לשיטת ריב"ז ס"ל לא קדשה לעתיד לבוא ואין מקריבין בלא בית ולכן ע"כ מדאורייתא אוסר ור"י מטעי טעי ודוק היטב:

ז **מיהו** בעיקר הקושיא שהקשיתי מבנין ביהמ"ק דנשים חייבות אף דאין בונין בלילה והיותר תמה לשון הרמב"ם בה' בית הבחירה שהתחיל אין בונין בהמ"ק בלילה ותכ"ד כתב והכל חייבים לבנות נשים וכו' והיא סתירה מני' ובי' נ"ל עפ"י דברי הטורי אבן מגילה ד' כ' שהאריך להקשות אהבאת ביכורים איך נשים חייבות דהוי מ"ע שהז"ג ולפמ"ש בטורי אבן חגיגה ט"ז ע"ב כלל חדש דהא דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג ומה דפטור בלילה הוי ז"ג היינו דוקא מצוה שחייבין בה לעולם כגן ציצית ולולב ותפילין ובלילה פטור אבל מצוה שאין מחויב לעשות רק פעם אחת כגון מילה וסמיכה ואם לא עשה בלילה יעשה ביום ואם יעשה בלילה א"צ לעשות יותר ל"ה הלילה רק מפסקת ולא מבטלת ול"ח זאת מ"ע שהז"ג עיי"ש בדברים ערבים לפ"ז קושיתנו מיושבת דבנין בהמ"ק אין מחויב לבנות רק פ"א ואם יבנה בלילה א"צ לבנות ביום ואם לא יבנה בלילה

יבנה ביום אבל אין זה מצוה תמידית כמו ציצית ותפילין ומ"ה נשים חייבות אף דאין בונין בלילה וזה מה שרצינו לבאר והשאג"א האריך בטורי אבן הנ"ל ועדיין לא ביאר כל הצורך דבברכות אמרינן ד"כ דק"ש ה"ל מ"ע שהזז"ג ואף דבק"ש חייב בלילה מ"מ כיון שק"ש של יום יש לו זמן עד ג' שעות מקרי זאת זמ"ג ולשאג"א קשיא והרי אינו חייב ביום רק פעם א' ומ"מ הו"ל זמן גרמא ה"ה בשאר מצות שחייב לעשות פעם אחת ונקצב זמן ביום ולא בלילה הו"ל זמ"ג אבל יש לחזק סברתו בדרך זה דבק"ש אם לא קרא עד ג' שעות הפסיד ואח"כ לא קיים מצותו ומבטל המצוה כמ"ש המג"א סי' נ"ח דלא ככ"מ שם ומה שאח"כ ביום השני יקרא ק"ש מתחיל חיוב חדש וזה מעוות שלא יוכל לתקן כדאמרינן בחגיגה ד' ט' הרי זה הוי זמ"ג משא"כ מצות מילה אם לא מל ביום אמת שלא ימול בלילה אבל אותו מצוה עצמה קיים ביום השני דאם הי' מל אתמול או בלילה לא הי' לו למול עתה א"כ הלילה אינה רק מפסקת ולא מבטלת ול"ה זמ"ג ודבריו חזקים כראי מוצק וה"ה לענין בנין ביהמ"ק הלילה אינה רק מפסקת ולא מבטלת ועיין תוס' שבת קל"א ד"ה ושוין שכתבו להדיא כעין סברת השאג"א ועפ"י סברת השאג"א הנ"ל מיושב קו' גדולה ונפלאה הקשיתי בש"ס דשבועות דיליף דנשים פסולות לעדות מדכתיב ועמדו שני האנשים עיי"ש ודלמא לעולם נשים כשירות להעיד ורק שאין מחויבת להעיד דכיון דאין מקבלין עדות בלילה ה"ל מ"ע שהזז"ג ומ"ה כתיב ועמדו שני האנשים אבל לעולם אם רוצים כשרים להעיד ומצאתי שכבר התעורר בזה במקצת בספר שערי משפט סי' כ"ח והוא הקשה עוד יותר דבגמ' אמרינן שם ועמדו שני האנשים בעדים הכתוב מדבר דאי בבע"ד וכי נשים אין באות לדין ואמרו בגמ' ואם נפשך לומר כל כבודה בת מלך פנימה וכו' והקשה התוס' דאפי' אי קרא מיירי בעדים איך מוכח דנשים פסולות דילמא נקט אנשים משום כל כבודה ותי' התוס' דכיון דעד מפי עד פסול ע"כ צריכה לבא לב"ד והקשה הוא דילמא נשים פטורות משום מ"ע שהזז"ג ומש"ה משום כל כבודה בת מלך אין דרכן לבא ומ"ה נקט אנשים ול"ש תי' התוס' דמחויבת לבא בעצמה דהרי פטורה להעיד דהו"ל מ"ע שהזז"ג והיא קושיא גדולה אמנם להשאג"א הנ"ל ניחא דכיון דא"צ להעיד בעדות שיודעת רק פעם אחת ואם לא תעיד בלילה יש לה זמן להעיד ביום והלילה אינה מבטלת המצוה אך מפסקת כמו שהאריך בטורי אבן במתק לשונו לא מיקרי זאת זמ"ג לפטור נשים ואס"ד דכשירות להעיד א"כ מחויבת נמי בעשה דוהוא עד וכמ"ש הרמב"ם במנין המצות ול"ש כל כבודה כמ"ש התוס' והנה מ"ש דזולת סברתינו הוה עדות מ"ע שהזז"ג אף דאם לא יגיד לאו היא (ודלא כמ"ש בשער המשפט הנ"ל) מ"מ כיון דכתיב והוא עד דהוא מ"ע כמו שכ' הרמב"ם במנין המצות הלאו דבתרי' קאי על העשה

וכיון דנשים פטורות בעשה הלאו לא קאי עלי' כעין שכתב השאג"א דנשים אינן בבל תאחר והיא איבעיא בר"ה ד' ו' אף דנשים ודאי ללאוין הם שוין מ"מ כיון דכתיב ובאתם שמה כל שישנו בביאה עובר בל"ת ונשים שאינן בעשה אינן בל"ת וה"ה לעדות כיון שאינן בעשה דוהוא עד אינן בל"ת דאם לא יגיד ובהכי נלע"ד דמ"ה שבועות העדות אין נוהגת אלא בראוים להעיד והרי משכחת לה תועלת גם בנשים לשיטת הרא"ש בתשובה דמיגו במקום עדים פסולים לא אמרינן משכחת לה שבועת העדות בנשים ויש תועלת בעדותן שיפסיד בעל דינו המיגו וכבר הקשה כן בתומים סי' פ"ב כללי מיגו ס"ק ח"י עיי"ש להנ"ל נאמר דנשים פטורות ממ"ע דוהוא עד ומ"ה ליתנהו בלאו דאם לא יגיד אף ביש תועלת בעדותן ומ"ה פטורות מקרבן שבועה ואף אם נאמר דאיכא לאו אחרינא בעדות והוא לאו דלא תעמוד על דם רעך כמו דאיתא בספרי סי' רל"ז וע"ז נשים חייבות מ"מ כיון דקרא דאם לא יגיד סמוך לקרא דוהוא עד ונשים ליתנייהו בעשה זו דהו"ל מ"ע שהז"ג ליתנהו בלאו דלא יגיד וקרבן שבועה אלאו דלא יגיד כתיב ואפי' חייבות בלאו דלא תעמוד מ"מ כיון שאינן באם לא יגיד פטורות מקרבן שבועה כן נלע"ד מיהו עדיין משכחת שבועה העדות בקרובים לשיטת הרא"ש מיהו לסברת השאג"א כל זה ליתא והענין רחב ועמוק תן לחכם ויחכם ועיין נוב"י קמא חלק אה"ע סי' ל"ג מה שהקשה למה לא משכחת אשה חייבת קרבן שבועה בעד טומאה ועיין בחינוך סי' קכ"ה שכתב דקרבן שבועת העדות לא משכחת בנשים ועיין בהגהות מ"ל בפרשת דרכים סוף הספר שכ' דכיון דנשים ליתא בת"ע אף שיש תועלת בעדותן אינה חייבת קרבן שבועה להנ"ל א"צ לכ"ז והטעם פשוט דהוי עדות מ"ע שהז"ג מיהו כ"ז תלוי בדברי שאג"א הנ"ל ודוק:

ח **ושוב** נלפענ"ד בדברי הרמב"ם הובא לעיל שכתב הכל חייבין בבנין ביהמ"ק א' אנשים ואחד נשים והכ"מ לא הראה מקום לזה והדבר תמוה דהרי הוי מ"ע שהז"ג דאין בונין בהמ"ק בלילה נ"ל מקורו של הרמב"ם מב"ב ד' ד' דמקשה שם בגמ' ובבא בן בוטה היכי נתן עצה להורדוס לבנות ביהמ"ק והרי אמרו מפני מה נענש דניאל וכו' ומשני שאני עבדים דאיחייבי במצות ולכאורה קשה הרי בנין ביהמ"ק הוי מ"ע שהז"ג ונשים ועבדים פטורות והק"ל וע"כ כדעת הרמב"ם דנשים ועבדים חייבין בבנין ביהמ"ק וזה מקורו של הרמב"ם ז"ל מיהו יש לדחות דנהי דעבדים פטורים מ"מ מותר ליתן לו עצה לעשות מצוה ואינו דומה לנכרי וזה כוונת הגמ' מיהו לפי מה שהקשה הר"ן בסוכה גבי טבי עבדו של ר"ג שישן תחת המטה ומשמע מירושלמי שהי' לר"ג למחות לו שלא ישב בסוכה והקשה הר"ן ומה איכפת לן אם יקיים מצות סוכה וכתב הפני משה בירושלמי שהי' לו למחות שלא יאמרו עליו שהיא ישראל מקיים מצות שהאשה פטורה עיי"ש הק"ל איך

נתן לו עצה לסייע בבנין ביהמ"ק והא יש לחוש שיאמרו עליו שהוא ישראל וע"כ כוונת הגמ' דבאמת עבדים חייבין בבנין ביהמ"ק ומוכח כדעת הרמב"ם ודוק:

ואתה ח"א הי' שלום צלח ורכב על דבר אמת ותורה וגדולה יתאחדו בביתך ובית אחי הרב נ"י והתענג על רב טוב כנפש דודך אוהבך יצחק שמעלקיש האבד"ק.

בשולי המכתב הנה הפמ"ג ליו"ד סי' ל"ג וסי' מ"ח כתב דניקב עור אחד **בושט** או בקורקבן ועלה קרום ואח"כ ניקב עור השני מהני הסתימה כיון דבשעה שנסתם לא הי' טרפה עדיין והקשיתי עליו מש"ס דשבת קי"ב ובעירובין כ"ד דאמרינן שם בכלי דכדי טהרתו היא כמוצא רימון וניקב כמוצא זית ונסתם וחזר וניקב עד שבצירוף יש כמוצא רימון טהור משום דבצירוף נקובה ראשונה יש כמוצא רימון ומייתי לה ממשנה דסנדל עיי"ש וה"ה בושט דבעי נקיבת ב' עורות אם ניקב עור אחד ונסתם ואח"כ ניקב עור השני יהי' טרפה דהרי בצירוף יש ב' עורות נקובין ול"ת איסור מטומאה לא ילפינן דהרי בעירובין כ"ד ילפינן מזה לענין איסור שבת בפרץ אמה וגדר אמה דמועיל כיון שבצירוף יש עשר אמות וילפינן לה מסנדל ועיין קהלת יעקב אלגזי אות איסור מטומאה שהוכיח דילפינן איסור מטומאה והעירני חכם אחד דלדברי יקשה על הטו"ז בה' ציצית סי' י"ב שפסק דהיכא דנפסקו הציצית ל"מ קשירה וקשירה בחוט קודם תליית הציצית מהני וכתב הלבושי שרד דה"ה בנפסק חוט אחד ונשתייר מצד השני כדי עניבה וקשרו ואח"כ נפסק צד השני כשר וכן פסק הגאון מליסא בסידור שלו ולדברי זה לא יועיל דמה שנפסק בראשון הוה ככלי שניקב פחות ממוצא רימון ומה שקשר הוה כסתימה ואם אח"כ נפסק השני פסולין הציצית כמו שם שבטל מתורת כלי ואומר אני אף שמה שהקשיתי על הפ"מ יש לישב דשם בכלי הוה ככלי חדשה כיון שיש בכלי מוצא רימון חדש ומה לי אם עשה הנקב בפעם אחת או שלא בפעם אחת ומ"ה בטל טומאה וכן בסנדל וכן בגדר הוא עשה עשר אמות חדשים משא"כ בהך דושט שניקב מה איכפת לן אי פנים חדשות בא לכאן ול"ה כראשונה ועוד בטריפות הטעם דל"מ סתימה דל"מ טריפות שחוזר להכשירו וכאן לא נטרף עדן בנקב הראשון ומועיל סתימה מ"מ בהך דציצית צ"ע על הגאון מליסא בסידור שלו דהרי אנן בעינן שיתלה הוא הציצית ואם נפסל אח"כ אף שחזר לכשרותו ל"מ כמ"ש הטו"ז סי' י' א"כ כיון שנפסק בתחלה חוט אחד ואח"כ נפסק חוט השני ונקשר שניהם נימא נמי פנים חדשות בא לכאן ול"מ מה שתלאן בראשונה כמו בכלי שניקב וכמו בסנדל דאזדה לה טומאה ראשונה וה"ה הכי לדעתי צריך שיתיר הציצית ויחזור ויקשור והרי לטו"ז אם נפסק בשיעור לפסול ל"מ קשירה ה"ה אם נפסק פחות מכשיעור ונקשר ונפסק עד לכשיעור וצ"ע לחלק בין הדבקים:

סימן ד

ב"ה ברעזאן י' כסלו כטל לישראל לפ"ק:

שלום וברכה וכ"ט לידידי כנפשי ה"ה הרב הגאון החריף ובקי וירא ד' מרבים בנש"ק המפורסים מוה' צבי הורוויטץ ני' בעהמ"ח לקוטי צבי ושאר ספרים יקרים:

יקרת מכתבו ובו איזה הערות על פלפלת כ"ש בחיבורי שיח יצחק וגם ספרו כרם שלמה על הלכות ציצית הגיעני ושמחתי מאוד בדבריו היקרים ובמחברתו ואשיב לכ"ת בזה על איזה הערות כפי אשר ד' יורני:

א **כ"ת** הקשה אדברי מ"א סי' ח' שכתב דאם אין יוצאים בציצית התחובין בפנים איכא לועג לרש אם תוחבין בטלית של מתים והקשה דכמ"ש התוס' נדה ס"א דבכלאים ל"ש לועג לרש הואיל ול"ה חימום ה"ה בציצית התחובין דל"ה בר ראי' ל"ש לועג לרש לדעתי לק"מ לפמ"ש התו' דבלא"ה ל"ש לועג לרש בציצית כיון שאינו נהנה ורק דבציצית כיון דשקולין כנגד כל המצות חמור טפי וחיישינן ללועג לרש נכונים דברי המ"א ג"כ דבציצית שייך לועג לרש לכ"ע מיהו תירוצו נמי עולה יפה אך לא הוצרך לזה לאחר עיון בתוס' נדה:

והנה התוס' אנהירנא לעיינא בזה במילתא חדתא דגם במצות ציצית אינו חייב רק בבגד שנהנה בו דומיא דכלאים בימי חורפי תירצתי בדברי התוס' אלו קושיות הברית אברהם שהקשה להרשב"א דגם בהנאת הגוף אמרינן מצות לאו להנות נתנו למ"ל קרא דעשה דוחה לל"ת ומ"ה מותר כלאים בציצית ת"ל כיון שמקיים מצות ציצית בבגד זה מלל"נ ולא מיקרי הנאה ואיני עובר משום כלאים לדברי התוס' הנ"ל ניחא דאם נימא מלל"נ ולא מקרי זאת הנאת הגוף א"כ שוב אינו מקיים מצות ציצית דגם במצות ציצית אינו מקיים בבגד בלא הנאת לבישה ולכן א"א ליתפס החבל בב' ראשין וע"כ מיקרי זאת הנאת הגוף דזולת הנאה לא מיקיים המצוה וה"א לאסור משום כלאים והיוצא מזה דע"כ ל"ק הרשב"א מלל"נ אף בהנאת הגוף דוקא היכא דהמצוה מתקיימת בלי הנאת הגוף אבל היכא דבלי הנאת הגוף אין המצוה מתקיימת ע"כ ליהנות ניתנה ולכן לא בטל ההנאה לגבי המצוה דזולת הנאה גם מצוה ליכא ול"ק קו' קושית הברית אברהם ואמנם מה שאזכיר בזה היא הנה בכ"מ פ"א מציצית הל' י"א כתב בטעם דצמר עיר הנדחת פסול דכתותי מכתות שיעורי' ומדלא כתב משום איסור הנאה מוכח דס"ל מלל"נ בציצית וכן הוכיח הפ"מ סי' י"א ובודאי הכ"מ ג"כ סובר דהיכא דאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה מל"נ אך דס"ל לכ"מ דמציצית גופי' אין לו הנאת הגוף ורק מהבגד דהציצית ל"ה לבוש. ורק הבגד מהנה ומ"ה הצריך לומר כתותי מכתת שיעורי' ולפי"ז ל"ק מה

שהקשיתי על שיטת מהר"ם דס"ל בבגד של שאר מינים בעי צמר ופשתים ביחד ואיך קאמר בנזיר נ"ח דמאן דיליף מראשו לא יליף מגדילים דעשה דוחה לל"ת דאיצטריך לכדרבא והרי גם לרבא דקרא קמ"ל צמר ופשתים פוטרין שלא במינו נמי שמעינן דעשה דוחה לל"ת דהרי הציצית מצו"פ הוין כלאים בשאר מינים [עיין תשו' א' שהארכתי בזה] להנ"ל ל"ק לפמ"ש הנוב"י סי' קפ"ו [היכא ג"כ לעיל סי' א'] דבגד של שאר מינים ויש בו צמר ופשתים ל"ה הבגד כולה כלאים ואם הכלאים מונח לארץ מותר ללבוש הבגד א"כ לפ"מ שהוכחתי דמציצית לא נהנה כלום ורק מהבגד א"כ בשלמא כשהבגד הוא של פשתן וציצית צמר דאסור אף אם צד אחד מונח לארץ דהוה כולה איסור כמבואר בסי' ש"א מה לי שלא נהנה מהציצית לו יהא אלא שמונחים לארץ אסור ללבוש הבגד משא"כ בגד משל שאר מינים והציצית הם כלאים ומהציצית אינו נהנה ומהבגד מותר להנות כדברי הנוב"י הנ"ל ואיזה איסור עושה ומיושב קו' הנ"ל אלא שעומד לנגדינו גמ' ערוכה במנחות דף מ' דמקשה רבא לר"נ דס"ל שאר מינים דרבנן איך צמר ופשתים פוטרין וס"ד תרווייהו ביחד איך מישתרי כלאים אם ל"ה רק דרבנן ולהנ"ל לא מקשה מידי דכיון שהבגד שאר מינים ול"ה כלאים רק הציצית לא איכפת לן כיון דלא נהנה מהציצית כדברי הנב"י הנ"ל אלא ע"כ דליתא לסברא הנ"ל דאף שאם חלק הכלאים מונח לארץ מותר מ"מ אם לבש בגד של שאר מינים ובו חלק אחד כלאים אף דלא נהנה מהכלאים אסור דהוה דרך לבישה ומ"ה מקשה שפיר או דס"ל לגמרא כיון דמכלאים אסור אף שאר הנאה אם הוא דרך לבישה כדאיתא ביו"ד דאסור לקחת ביצה חמה ע"י כלאים שהכלאים שמרו מהחמימות ה"ה הכא אף שלא נהנה מהציצית מ"מ כיון שע"י מותר ללבוש הבגד הוי זאת הנאה דכלאים ועיין בטו"ז וש"ך מה שכתבו לענין לובש כלאים לענין מכס כסברא הנ"ל ולפ"ז מיושבין דברי מהר"ם בדרך זה דבאמת הי' לי' לומר דמותר ללבוש כלאים בציצית דמלל"נ כקושית הברית אברהם אך כיון שיש הנאת הגוף בבגד ל"א מלל"נ ובלא"ה ל"ק קושית הברית אברהם דבבגד אינו עושה מצוה כלל ורק בהציצית ול"ש לומר מלל"נ דבהבגד אינו עושה מצוה כלל אך כ"ז בבגד צמר או פשתים משא"כ בבגד של שאר מינים דאינו עושה איסור בהבגד רק בהציצית מלל"נ ואף דבהנאת הגוף ל"א מלל"נ מ"מ כיון שהוכחנו דמהציצית אין לו הנאת הגוף רק גרם הנאה שע"י כן לובש הבגד בגרם הנאה אמרינן שפיר מלל"נ כמו שכתב הרשב"א לענין טבילה אף שמכשרתו בקדשים מלל"נ וכבר ידוע שיטת הרז"ה דבמצוה דרבנן מצות ליהנות ניתנו ואף החולקים ע"ז נ"ל דזה דוקא היכא שאין לו הנאה רק מהמצוה אמרינן השתא מצוה דאורייתא לא נחשב הנאה כ"ש מצוה דרבנן משא"כ היכא שיש

לו גרם הנאה ממש כגון הכא שזולת הציצית ל"ה רשאי ללבוש הבגד והוי גרם הנאה ממש מכלאים זה וודאי אסור במצוה דרבנן לכ"ע ושפיר מקשה בגמ' דמנחות איך יעשה כלאים שאר מינים דרבנן כ"ז אם שאר מינים דרבנן משא"כ אם שאר מינים דאורייתא שפיר אמרינן מלל"נ כיון שהוכחנו דל"נ הנאת הגוף מהציצית רק גרם הנאה ושפיר אמרינן בנזיר דלא יליף מגדילים דעשה דוחה לל"ת דקרא אתיא לכדרבא ושאר מינים דאורייתא ולא הוי הבגד איסור רק הציצית ומציצית אין לו רק גרם הנאה ומלל"נ משא"כ אם ילפינן מגדילים דעשה דוחה ל"ת שפיר ילפינן דהתורה התירה לעשות בבגד פשתן ציצית של צמר והבגד גופה אסור ומזה יש לו הנאת הגוף ול"ש מלל"נ ועוד דאם בהבגד עושה איסור ובזה אין עושה מצוה כלל ונהי דעשה דוחה לל"ת אף שאינן בדבר אחד דלא כשיטת השאג"א [שהובא לעיל סי' ב'] לפי מה שביארנו השתא מ"מ מלל"כ ל"ש אם בבגד עושה איסור ואינו עושה מצוה והתבונן בכל דברינו אלו ושוב נזכרתי שלדרך זה העירני חכם אחד [הוא הרב מסאמפאלנע השואל בסי' ב'] אבל לא ביאר בכל הצורך ות"ל הדברים מבוררים:

והנה הרשב"ם הקשה איך לובש כלאים והאיכא לועג לרש ותי' דכיון שלא נהנה גם בחי שרי והקשה התוס' למה האי שעתא ודאי רמינן ציצית משום לועג לרש הרי גם בחי כה"ג פטור מציצית והנ"ל בישוב קושיא זו וכל הקושיות שהקשו התוס' בנדה ובברכות ובע"ז ובב"ב דשמואל קאמר האי שעתא ודאי רמינן משום לועג לרש ואנן מסירין הציצית ונ"ל הנה סברת התוס' דל"ש לועג לרש בציצית משום דגם חי פטור אם אין לו הנאה ל"ש רק למ"ד חובת גברא דאז בעי שילבש ויהי' לו הנאה אבל למ"ד חובת מנא וכלי כופסא חייב בציצית נהי דבעינן בגד הראוי ללבישה אבל ל"ב שילבש ואף במונח בקופסא חייב ואף מוכרי כסות חייבין בציצית לדידי' ולפ"ז ודאי איכא לועג לרש במת דבחי כה"ג שאין לו הנאה חייב. ומעתה שמואל קאמר במנחות כלי קופסא חייב ואח"כ אמר האי שעתא ודאי רמינין ומ"ה קאמר ב' מימרות יחד דחדא באידך תלי' דלדידי' איכא לועג לרש ול"ש סברת התוס' ומיושב אמאי אנן מסירין הציצית דל"ש לועג לרש דאנן פסקינן חובת גברא ואף בחי בכה"ג שאין לו הנאת לבישה פטור וזה יהי' סברת הרשב"ם וזה דבר יקר וברוך ד' שהנחני בדרך אמת וכמעט תימא בעיני שלא תי' התוס' כן:

ושוב ראיתי דבמה שכתבתי לעיל דלמ"ד כלי קופסא חייב בציצית

אף מוכרי כסות שלהם חייבין בציצית נהי דל"ה לבישה מ"מ הבגד שנהם ול"ג מכלי קופסא וזה תמוה גדולה על התוס' נדה הנ"ל דהרי התוס' קאי לשמואל דהוא בעל מימרא דהאי שעתא ודאי רמינן כעת נראה ליישב דברי התוס' חדא די"ל כיון דכתיב בקרא

כסותך אשר תכסה בה בעינן שהבגד תעמוד שיכסה בה בעצמו אבל בבגד שעומד למכור לאחרים ואינו עומד שיכסה בה בעצמו ל"ת תורה בציצית ובהכי מיושב מה שהקשה במלא הרועים בהא דדייק מר' יהודה דהטיל ציצית לפרזימא דאינשי ביתא דס"ל ציצית ל"ה מ"ע שהז"ג ונשים חייבות דילמא ס"ל חובת מנא והבעל חייב בציצית שהבגד' שלו [ואף דהמקדיש נכסיו אין לו בכסות אשתו ובניו מ"מ זה הטעם דאין דעתו על כסות אשתו כדאיתא בב"ק ק"ב מ"מ גוף הכסות שלו כדמוכח בכתובות נ"ד דל"ה הגוף שלה דשמין מה שעלי' עיי"ש מ"מ לדעתי קושיא זו לק"מ דכיון דהבגד שלה לכסות בה כ"ז שהיא תחתיו ואין בידו למכור ל"ה שלו לענין ציצית ויבואר במקום אחר] להנ"ל ל"ק דדוקא בבגד שהיא מכסה בו חייב דקרא כתיב אשר תכסה בה ומה שכתב במנא הרועים דא"כ למ"ל לומר דבגד זקן שעשוי לכבודו פטור אין ה"נ דמה"ט פטור משום דאינו עומד שיכסה בה בעצמו בעודו בר חיובא הן אמת דקשיא בגמ' דדריש אשר תכסה לרבות כסות סומא או לרבות בעלת חמש והרי בעי אשר תכסה למעט כסות שעומד למכור אף דהוי כסותך מ"מ פטור ושמא אין ה"נ למ"ד חובת מנא לא מרבה בעלת חמש וס"ל כמ"ד ארבע ולא חמש וקרא דאשר תכסה אתי' להכי אמנם מדברי ב"י ס"יא לא משמע כן אך דאם הוא עומד שיכסה בה בר חיובא חייב בציצית לדידי' איברא דגם זולת קרא דאשר תכסה בגד שעשוי למכור פטור מציצית אף למ"ד חובת מנא הרי זה דומה קצת למה שמבואר ביו"ד סי' ק"כ בישראל שקנה כלי והשאילה לאחר דחייב בטבילה כיון שכבר נתחייב ביד ישראל ומ"מ בישראל שקנה לסחורה והשאילה פטור מטבילה דלא מיקרי נתחייב בטבילה כיון דקנה לסחורה ה"ה הכא בקנה בגד לסחורה פטור מציצית לכ"ע ולשיטת האו"ה שחולק שמא גם הוא יחלוק על סברא דידן:

וקצת יש לומר דדבר זה תליא במחלוקת שבין רש"י ותוס' בחולין קל"ג וס"ל לרש"י אף דכהן פטור ממתנות מ"מ בשוחט למכור לאחרים חייב מדאורייתא דל"ח מתנות דידי' ששוחט למכור ולפ"ז לרש"י ה"ה בציצית אינו חייב בציצית אבל התוס' כתבו שם דמדאורייתא פטור כיון שלע"ע הוה דידי' ה"ה בציצית חייב דלע"נ הוה הבגד שלו ועיין עוד בטו"ז סי' קי"ז ס"ק ב':

ומכל זה נראה דצדקו דברי התוס' שכתבו דמוכרי כסות פטורין אפילו לשמואל ולפ"ז יש לפרש גם מה שכתבו התוס' ואפי' בחי כה"ג פטור והיינו דאף דשמואל ס"ל כלי קופסא חייב בציצית היינו דוקא בבגד שעומד ליהנות בו. אבל בבגד של מת שאיננו עומד ליהנות אף בבגד חי שאיננו עומד ליהנות פטור וליכא לועג לרש. וזה ביאור דבריהם ושוב אחר כתבי זאת הראו לי שכבר הרגישו במפרשי הים בתשובה שבסוף הספר

לתמוה על דברי התוס'. והנלע"ד לישב דבריהם כתבתי. ויש לי לדין קצת במה שכתב המג"א סי' ח"י דדוקא מוכרי כסות פטורין מציצית אבל בלובש בגד להבריח המכס חייב בציצית כדאמרינן בכלאים דאסור. לפמ"ש הב"ח בטעמא דלובש כלאים להבריח המכס אסור משום דהוה ההנאה פסיק רישא. וע' במרכבת שביאר דבר זה הובא בפתחי תשובה. ולפ"ז י"ל דבאיסור עשה אף פסיק רישא מותר. דדוקא בל"ת החמור מעשה מודה ר"ש וזה תליא אי עשה קיל מל"ת שיבואר לקמן וכבר חקרו בזה האחרונים אי בפסיק רישא איכא בשבת ל"ת ועשה או ל"ת לחירא. וזה תליא ג"כ במחלוקת זה. ולצד זה נאמר דבלובש להבריח המכס דאינו מתכוין להנאה אינו עובר בעשה אם לובש בלא ציצית. מיהו לטעם הטו"ז י"ל דחייב. והענין רחב מאוד ואקצר הפעם:

ב **והנני** חוזר לדברי כ"ת מ"ש דרבא ור"א בזבחים צ"ו פליגי אי **עשה** חמור מל"ת וס"ל לרבא דעשה חמור מל"ת ומ"ה במקדש דל"ת ג"כ חמירא אין עשה דוחה לל"ת ור"א ס"ל דל"ת חמור מעשה ורק דגזרת הכתוב היא דדוחה כדאמרינן ביבמות ד"ז ומ"ה גם ל"ת שבמקדש נדחה. סברתו נכונה ובחג האסיף החולף היה נראה לי לישב בכעין זה שיטת הרי"ף שהשמיט הך דרבא דאמר וכן לשבת מיגו דהוה דופן לשבת. וזה דרבא סובר דעשה חמור מל"ת ולכן אמרינן מיגו דהוה דופן לעשה הוה דופן לאיסור ל"ת ונהי דאמרינן שם מהו דתימא מקילתא לחמירתא ל"א מיגו היינו משום דאיסור שבת חמור דבסקילה. וקמ"ל דמ"מ אמרינן מיגו מעשה ללא תעשה כיון דעשה חמור מל"ת. וזה לרבא דס"ל בכ"מ דעשה חמור מל"ת גם ס"ל דשבת ל"ה עשה רק ל"ת כמו יו"ט דס"ל לרבא דל"ה רק ל"ת ע' תוס' ביצה ז' ע"ב והרי"ף סובר כסוגיא דיבמות דל"ת חמור מעשה. וגם סובר דשבת הוה עשה ול"ת ולא אמרינן מיגו מעשה לל"ת ועשה. עוד הארכתי במקום אחר לענין אי אמרינן ט"כ באיסור עשה. והקשיתי על הרב המגיד פ"א ממאכלות אסורות דכתב דמ"ה חלב אדם מותר אף דבשר אדם אסור והחלב יוצא מטמא משום דכלל דיוצא מטמא לא נאמר רק בל"ת. אבל באיסור עשה לא נאמר כלל דיוצא מטמא טמא והובא בש"ך יו"ד סי' ע"ט דקשה לי מגמ' ערוכה חולין ק"כ דבשביעית משקה היוצא כמותה אף דל"ה רק איסור עשה והתוס' הקשו מנ"ל בשביעית דל"ה רק עשה ותירצו עי"ש ועכ"פ דברי הרב המגיד תמוהים מגמ' מפורשת והנה בדרוש לפסח שנה זאת כתבתי בישוב תמוה זו לפמ"ש בהקדמת ספר משנת חכמים בישוב דברי הרמב"ם שכתב נבילה וספיחי שביעית מאכילין ספיחי שביעית ולא הביא נבילה ושביעית מאכילין שביעית דהרי ל"ת חמור מעשה וכן כתב הרא"ש דנבילה ושביעית מאכילין שביעית וכתב הוא דס"ל להרמב"ם דשביעית כיון דאית בה תרתי איסור הנאה

ואיסור אכילה חמור מל"ת. ולכן אין מאכילין שביעית אלא נבילה. ולפ"ז שפיר אמרו בחולין ק"כ בשביעית דחמור מל"ת היוצא אסור כיון דהוי איסור הנאה ואיסור אכילה משא"כ ביוצא מבשר אדם דל"ה בחיים רק איסור אכילה קיל מל"ת והארכתי הרבה מענין זה לענין ט"כ לפמ"ש בחו"ד דהיכא דיוצא מותר ט"כ ג"כ מותר. אמנם כעת נ"ל דזה ג"כ תלוי במחלוקת דבין רבא ור"א. והסוגיא דחולין ק"כ ס"ל דעשה חמור מל"ת דלא כסוגיא דיבמות ולכן ס"ל לאסור יוצא משביעית וההי"מ סובר כהלכה דל"ת חמור מעשה ולכן יוצא מעשה מותר והרבה יש להאריך בפרט זה מיהו לפמ"ש הפוסקים דגם, רב אשי סובר

אין עשה דוחה ללא תעשה שבמקדש ורק שהוסיף עוד טעם בסוגיא דזבחים דבריו ליתא ותן לחכם:

ג **גם** מ"ש אמה שכתבתי בחיבורי שיח יצחק דה"ט דאין יוצאין בתרומה ידי חובת מצה משום דאין עשה דוחה לל"ת שיש בו עון מיתה וכתב ע"ז דתוס' קידושין כתבו דאין עשה שקודם הדיבור דוחה לל"ת שלאחר הדיבור ע' בדברי האחרונים מה שמקשים על דברי התוס' מריש יבמות והאריכו הרבה בפרט זה גם מ"ש דלפמ"ש המ"ל דיוצאין בח"ש א"כ בחצי שיעור אינו במיתה ישתקע הדבר לומר דיוצאין בת"ש והמ"ל לא כתב רק אם אין לו כזית שלם אז מסופק אם גם בחצי שיעור מקיים מצות התורה. אבל מדאוריי' בודאי בעי שיעור כזית למצה. והנה כעת נ"ל דבעשה לא אמרינן דבח"ש יהיה מצות התורה אם אין לו כזית שלם מהא דאמרינן בבכורות מ"ח חמש ולא חצי חמש ומ"ה ס"ל לר"מ דאם חלקו היורשים הנכסים פטורים משום דאין להם רק חצי חמש וקשה נהי דהתורה כתבה דחמש סלעים מצות פדיון הבן אבל אם אין ליורשין רק חצי חמש יתחייבו מדין חצי שיעור. ומזה מוכח דמצוה עשה ל"א שיתחייב בח"ש אם אין לו שיעור שלם. וכן מוכח קצת מחצי כופר דאמרינן שפטור לגמרי ויתחייב מדין חצי שיעור ושמא היכי דמיעט קרא להדי' שאני דס"ל לגמ' דמקרא אימעט להדיא חצי חמש ויש לעיין בהערה זאת. שוב ראיתי שיש לישב קושיא זו אמאי לא משלמין היורשין חצי חמש כדין חצי שיעור די"ל דבשלמא אם אין לו רק חצי זית מצה החיוב עליו לאכול ולקיים מקצת המצוה משא"כ פדיון הבן שאינו נותן להכהן בחנם אך בתורת שעבור זה קונה הבן אצל הכהן א"כ כשאין לו רק חצי חמש ולא יועיל פדיונו למה יתן לכהן בחנם כיון שאין תועלת בפדיון זה. ואף דשם במשנה דבכורות הבנים לעצמן א"צ פדיון כיון שכל אחד בספק ורק מנכסי אביהן מתחייבין ליתן ממ"נ מ"מ כיון שמנכסי אביהן לא יועיל להם פדיון שיתנו החצי אין חייבין ליתן כלום וז"ב בסברא. והנה בני הרב החריף מוה' אהרן זצ"ל

(אמר המחבר על זה דוה לבי שנאסף באביב ימיו ועל האי שופרא דבלי בארעא קבכינא) העירני בזה במה דאמרינן רב כהנא שקיל סידרא בפדיון הבן ואמר לדידי שוי אמאי אין היורשין חייבים משום דל"ה רק חצי חמש ונימא הכהן לדידי שוי ויש לישב דדוקא בסידרא ורב כהנא דגברא רבה אמרינן כן כדאיתא בקדושין מיהו לפ"מ שפסק הרמב"ם דבכל דבר יכול לו' לדידי שוה (וע' ביו"ד סי' ש"ה ובש"ך ס"ק ה' שמביא גירסא אחרת בגמ') קשיא כנ"ל ולכן נלע"ד לישב דמ"ה לא מצי לומר לדידי שוי היכא דלא נשאר רק חצי חמש דלא מצי הכהן לומר לדידי שוי לכוף היורשין דבמקום פסידא דאחרינא ל"מ לו' לדידי שוי כדאיתא בחו"מ סי' ק"ט דבמקום פסידא דיתמי ל"מ המלוה לומר לדידי שוי ודוקא היכי שהוא בודאי חייב לכהן חמש סלעים מצי הכהן ליטול פחות משא"כ אם ליכא רק חמש לא מצי לכוף בשביל אמירתו לדידי שוי. אך מה שיש לעיין בסוגיא שם כיון דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי וע"כ מיירי בקרקע ואין פודין בקרקעות וכעין שהקשו התו' בשבועות ד"ד. ואולי כיון שעיקר שיעבוד של הכהן ששעבדה התורה הוא על מטלטלין דאין פודין בקרקעות בזה גובין אף ממטלטלין ושוב נ"ל דלעולם מיירי בקרקע ורק דלולא דפטורין מחמש ולא חצי חמש היו מחויבין למכור הקרקע וליתן מעות חצי חמש ודוק וכיוצא בזה כתבו התוס' בשבועות דף ד' וצ"ע שלא כתבו כן אמשנה דבכורות מ"ח שהקשינו לעיל ולפ"ז ממילא מיושב קו' הנ"ל דלא מצי הכהן לומר לדידי שוי כיון שבלא"ה אינו נוטל הקרקע ואף בחמש היורשין מוכרין לאחר ונותנין לכהן המעות ומ"ה בחצי חמש פטורין ומה שפלפל כ"ת אמה שכתבו התוס' מנחות פ"א דלא מהני חזרה תכ"ד בהקדש דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט והקשה דהרי התוס' בקידושין ד' כ"ט ע"א ד"ה משכו כתבו דהיכי דהוי בטעות לא אמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וחזרה תכ"ד משוה לטעות כבר הארכתי בביאור דבריהם בתשובה שכתבתי אודות מעות ארץ ישראל ושם ביארתי דהיכא דאינו חוזר רק מקצת דיבורו ל"מ **ואף** שאלה במקצת לא מהני ושם ביארתי כל הענין. וע' בקצוה"ח סי' רנ"ה וקשה עלי לחזור על הראשונות:

ד **והנה** ראיתי בספרו כרם שלמה תמה אדברי רש"י יבמות ס"א ע"ב שכתבו יבום קטנה דהגדל אצלו שתתקיים מצות יבום ומשמע דלע"ע אינו מקיים מצות יבום וכתב דרש"י סובר באמת כן דרק כשתגדל מקיי' מצות יבום דבעודה קטנה אינה ראוי' להקמת השם ועי"ש. הנה יעיין בתו' יבמות ד"כ שהביאו ראיה מזה דל"ב רק שהיבם והיבמה יהי' ראוין להוליד אבל לא שיהי' הביאה ראוי' להתעבר דאם לא כן היאך הקטנה מתיבמת. ואמנם גם דעת רש"י דאף בעודה קטנה מקיים מצות יבום דהרי רש"י כתב בסנהדרין

ד' ס"ט דקנאה ביבום לגרשה אם יקבל אביה גיטה ואי ס"ד דבעודה קטנה לא מקיים מצות יבום אמאי מגרשה בגט. ועוד כיון דדרשינן ביבמות קי"א יבמה יבוא עלי' כל דהו וכן כי ישבו אחים יחדיו אפילו יום אחד כ"ש ביבמה קטנה. ולכאורה יאמר דאדרבה משם מוכח להיפך דכמו דמוכח ביבמות קי"א דיבם קטן מיבם מקרא ומ"מ עוד לא קנה לגמרי כדאיתא בקידושין כ' ויבמות צ"ו כן בקטנה נהי שמותר ליבם אבל לא קנה לגמרי וכ"ז אינו דדוקא ביבם קטן ילפינן מכי ינאף פרט לאשת קטן שלא קנה משא"כ ביבמה קטנה כדמוכח מקדושין ד' י' שפירשו התוס' דחייבין משום אשת איש קאי איבום קטנה וע"כ דקנה לגמרי ומקיים מצות יבום ובודאי רש"י אינו חולק ע"ז. אבל כונת רש"י דהוא ס"ל דמצות יבום קאי בין על היבם ובין על היבמה דלא כשיטת הרשב"א דס"ל מצות יבום קאי רק עליו ולפ"ז קשה לרש"י איך מיבם את הקטנה כיון דלע"ע אין המצוה עלי' ואיסור אשת אח קאי עלי' וקטן אוכל נבילות אסור לספות לי' מדאורייתא וכעין זה הקשו התוס' פסחים פ"ח איך מאכילין לקטן פסח הרי הוא פסח שלא למנויו וה"ה הכא כיון דלע"ע אין המצוה עלי' איך מיבם אותה. אמנם כבר תירצו תוס' פסחים פ"ח קושיא זו וכונת דבריהם דהא דאסור להאכיל לקטן הוא שמא יאכל כשיגדל ובפסח לא שייך זה דכשיגדל יהיה מחויב בפסח. וע' במ"ל שדקדק בדבריהם אבל כונתם מבוארת א"כ ה"ה הכא כיון דלכשתגדל תתקיים המצוה מ"ה מותר גם עתה לייבם אותה ואין בזה משום קטן אוכל נבילות. אבל זה ברור דלע"ע היא מקיים מצות יבום בקטנה. ולכן יוצאת בגט כן נלפע"ד בישוב דברי רש"י התמוהים ודוק:

ה **ובעיקר** קושית הגאון ר"ע איגר זצ"ל שהביא כת"ה בספרו לשיטת התוס' ריש יבמות דדוקא בקיבלה עלי' ס"ל לר"מ קטנה אינה מתיבמת אבל בלא קיבלה מתיבמת ממנ"פ דאם איילונות היא הו"ל קדושי טעות א"כ מה מקשה בגמ' יבמות ד' ס"א אר"א וכר' מאיר מי סבר לה והתניא ר"א אומר קטנה מתיבמת ואינה חולצת דילמא מיירי בלא קיבלה ומ"ה מתיבמת ממה נפשך:

ונ"ל דבר חדש הנה בפירוש המשניות להרמב"ם ריש פ' בא סימן בנדה כתב וז"ל וכבר ידעת שהאשה לא תחלוץ עד שתביא ב' שערות ומותר היבום בקטנה זולת לר' מאיר שהיא מקיש אשה לאיש ולא יהיה אצלו יבים כשר אלא בגדולה ולכן אמר פה לא חולצת ולא מתיבמת עי"ש ודבריו תמוהין מאוד הכי טעמא דר"מ משום דמקשינן אשה לאיש ומ"ה לא תתייבם והרי הטעם משום שמא תמצא איילונות וכבר תמה בדבריו הגאון מהר"ש זצ"ל בספרו מי נדה ריש פרק בא סימן והנ"ל דרמב"ם מישב קו' התוס' ריש יבמות שהקשו דליבם ממנ"פ דאם איילונות הוא ל"ה אשת אחיו ומ"ה מתרץ

הרמב"ם דכיון דקטן אינו מיבם שמא ימצא סריס מ"ה גם קטנה אינה מתיבמת משום דמקשינן אשה לאיש דהרי לר"מ ביבום חיישינן מדאורייתא למיעוט לשיטת הרבה פוסקים דאיכא חזקת איסור משום דבחי' במלה היתה אסורה ולמ"ד מחזקינן מאיסור לאיסור הוה בחזקת איסור ואסורה מדאורייתא ומקשינן אשה לאיש ואין כונת הרמב"ם אל היקש אשה ואיש דאיש לא כתיב גבי יבום רק גבי חליצה וראי' מרבנן דס"ל קטן מיבם ואינו חולץ ורק כונת הרמב"ם דילפינן יבמה מהיבם דחזינן בחליצה שהוקשו זל"ז וה"ה ביבום ילפינן יבמה מהיבם ודוק והא דאמר ר"מ שמא תמצא איילונות מיירי ר"מ בקיבלה עלי' דאז שייך בקטנה החשש ואגב דנקט בקטן שמא ימצא סריס נקט בקטנה שמא תמצא איילונות דמיירי בהכיר בה דשייך גבה גופה החשש אבל באמת גם בלא הכיר בה אינה מתייבמת כיון דבקטן חייש ר"מ מקשינן יבמה ליבם ובהכי אולי יש לכוין גם בפי' הר' אברהם מבורגיל דהוא לא הקשה רק אטעם דקאמר שמא תמצא איילונות ומשמע דלא מטעם ההיקש סובר ר"מ רק מטעם שמא תמצא ומקשה התוס' דזה הטעם אינו ואזה תי' הר' אברהם דר"מ מיירי בהכיר בה ומ"ה קאמר שמא תמצא אבל גם בלא הכיר בה אין מתייבמת מטעם דהוקשה אשה לאיש כדברי הרמב"ם. ומעתה מקשה בגמ' יבמות ס"א שפיר דכיון דקאמר ר"א קטנה אינה חולצת משום דמקשינן אשה לאיש אי ס"ד דס"ל כר"מ דקטן אינו מיבם גם קטנה אינה מתיבמת משום דמקשינן אשה לאיש ואף בקטנה בלא קיבלה אינה מתיבמת משום ההיקש כדברי הרמב"ם הנ"ל:

ובזה מיושב מה שהקשו התוס' ביבמות ס"ו אר"י דס"ל דקטנה חולצת וקשיא כיון דר"י חייש למיעוטא א"כ נימא כל שאינו עולה ליבום אינה עולה לחליצה ותירצו דכיון דאינה עולה ליבום רק מחמת ספק איילונות שפיר עולה לחליצה כדאמרינן ביבמות ד' מ"א גבי ספק שקידש אחת משתי אחיות אבל צ"ע על תירוצם דהרי שם אמרי' בפחות מג' חדשים אינה חולצת משום שאינה עולה ליבום לר' יוסי אף דהוי מחמת ספק וע"כ דבשלמא בספק שקידש אחת משתי אחיות הוה ספיקא דמעשה ומהני סברת אם יבוא אליהו דאיתא שם משא"כ בפחות מג' חדשים דל"מ אם יבוא אליהו כדאיתא שם דאפילו ודאי לא מיעברי צריכה להמתין ולפ"ז בקטנה דחיישינן שמא לא תביא ב' שערות והוה עתידות והתוס' כתבו ביבמות ל"ה ד"ה איגלי מילתא דהיכא דהוא עתידות ואין עתיד להתברר עכשיו ל"מ סברת אם יבא אליהו. ושייך לומר כל שאינו עולה ליבום וקשיא לר' יוסי וקצת י"ל דזה אם הוא איילונות או לא ל"ה עתידות דאיילונות משנולדה הוה איילונות אבל מלשון הגמ' שאמרו שמא תמצא איילונות משמע קצת דזה הוה ג"כ עתידות ועוד לפמ"ש התוס' בבכורות ד' י"ט ע"ב ותו' ביבמות ד' פ' לפי'

מהרש"ל החשש באיילונות וסריס שמא לא יביאו שערות עד ל"ה שנה ואז יודע שהוא איילונות ע"ש שהוכיחו כן מכח קושיתם א"כ זה הוה ודאי עתידות ולא שייך לומר אם יבא אליהו ועוד גם בחליצת מעוברת י"ל דל"ה עתידות דאם הולד הוא בריא ודאי יולד והרי התוס' סבירא ליה כסברת הנימוקי יוסף שתירוץ דשמא דבר אחר גרם לה להפיל באופן דלדעתי איילונות דומה לספק אם תפיל הולד ובפרט לתוס' בכורות הנ"ל וקשי' כנ"ל אבל לפמ"ש מיושב קו' התוס' בטוב טעם דמהסברא אף קטנה מתייבמת בלא קיבלה כקו' התוס' רק דמשוינן אשה לאיש ולר"י דס"ל קטנה חולצת ולא מקיש אשה לאיש אף קטנה מתיבמת בלא קיבלה והוי שפיר עולה ליבום ולכן ס"ל חולצת. ולפ"ז י"ל דבקיבלה דאינה מתיבמת לר"י דחייש למיעוטא ס"ל דאינה חולצת ודוק בכ"ז:

ובעיקר הסברא שכתבתי דמקשינן אשה לאיש לענין יבום לכאורה יש לסתור דבאיש שייך חשש שמא ימצא סריס משא"כ באשה דשייך ממה נפשך. אך י"ל דכמה פעמים ילפינן מהיקשא אף דאיכא סברה לדחות ההיקש וראי' מנדה ריש פרק בא סימן דילפינן מהיקישא מה איש בסי' אחד אף אשה בסימן אחד אף דבאיש אין לו רק סימן אחד ובאשה יש לה ב' סימנים מ"מ ילפינן מהיקשא וה"ה הכא ילפינן יבמה מהיבם אף דאיכא סברא לחלק ויותר יש לי להטעים סברא זו דמצד הדין אין קטנה מתיבמת דאינה ראוי' להקמת שם ורק כמו דילפינן ביבמות קי"א ע"ב יבמה יבא עליה כל דהו אפי' בן יום אחד מקשינן אשה לאיש לקולא ומ"ה קטנה מתייבמת ולר"מ דס"ל קטן אינו מיבם וע"כ לא דריש קרא דיבמה יבוא עלי' כל דהו להכי ובפרט אם נאמר דמדאורייתא חייש למיעוטא וע"כ לא דריש קרא להכי שוב מקיש להיפך אשה לאיש. וזה ברור בישוב דברי הרמב"ם:

ו **ובימי חורפי** ישבתי קושית התוס' ריש יבמות בדרך פשוט דהרי בגמ' יבמות קי"א מקשה קרי

כאן להקים לאחיו וכתבו התוס' דהוי כמו סריס חמה אף שיש לו רפואה ומשני א"ק יבמה יבוא עלי' כל דהו ולא דמי לסריס תמה שאין רפואתו ברורה כמו בקטן שבודאי יבא לידי גדלות. ולפ"ז כ"ז לרבנן אבל לר"מ דחייש למיעוטא שוב בקטן אין רפואתו ברורה והוי כמו סריס חמה. ולפ"ז אין הפירוש בדברי ר"מ דקטן אין מיבם בספק רק כמו דסריס חמה ודאי אין מייבם ואין חולץ מספק ה"ה קטן כיון דאין רפואתו ברורה דשמא יהיה סריס ל"ה השתא בר יבום והוא הדין בקטנה ול"ק קו' התוס' דמייבם לה ממ"נ דנהי דקטנה זו ל"ה איילונות מ"מ כיון דכל קטנה יש ספק א"כ ל"ה שום קטנה בת יבום והרי סריס חמה ודאי אינו חולץ אף שיש ספק שמא יהיה לו רפואה ויחלוץ

מספק כיון שאין רפואתו ברורה אינו חולץ בודאי וה"ה קטנה ויתכן יותר לומר דר' מאיר חייש שמא תהיה ספק איילונות ובספק איילונות ל"ה מקח טעות כמו שכתבו התוס' ריש יבמות ומ"מ ל"ה בר יבום כיון שאין רפואתה ברורה הוי כסריס חמה ול"ה בת יבום בוודאי. וכן כתבו התוס' יבמות דף פ' ע"ב דחיישינן לספק סריס אם נפרש דברי התוס' כמשמעותן דלא כפי' רש"ל ומ"ה שאין בו סימנים משנולד חיישינן ע"ש וה"ה דחיישינן לספק איילונות וכיון דאין רפואתה ברורה ל"ה בת יבום והוי בודאי אשת אח שלא במקום מצוה ומ"ה לר"מ אין מתיבמת אף שלא הכיר בה דהוה כסריס חמה. ולפ"ז י"ל מה מקשה בגמ' דף ס"א לר' אליעזר והרי ר' אליעזר ס"ל יבמות ע"ט דסריס חמה חולצין לאשתו וגם הוא חולץ מפני שיש לו רפואה ול"ש התירוץ שכתבתי לר"מ דבכל קטנה יש ספק ואין רפואתה ברורה דלדידי' סריס חמה חולץ וע"כ צ"ל לר"א רק בקיבלה והדרא קו' הגאון רעק"א לדוכתא דלר' אליעזר ע"כ דוקא בקיבל עליו אינה מתיבמת ומה מקשה בדף ס"א מברייתא דילמא שם מיירי בלא קיבלה ודוק בכל זה. ולדברי הנ"ל הבאתי ראי' מדקא' שמא תמצא איילונות ובסנהדרין ס"ט אמרינן דילמא איילונות הוא ולא לשון שמא תמצא איילונות וע"כ כנ"ל דביבמות הפי' שמא תמצא איילונות ואין רפואתה ברורה ולא הוי השתא בת יבום אבל בסנה' הפירוש שמא איילונות היא השתא והוי קידושי טעות ואין להאריך בזה יותר וע' בתוס' יבמות דף פ' ד"ה עד שהקשה התוס' לרב הונא דסבירא ליה עד שיהא בכולן ומ"ה קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין כשמטיל מים ועושה כופה יחליץ וייבם לר"ה כיון שאינו לקוי ממעי אמו ודברי התוס' שכתבו יחליץ תמוהים מאוד דקטן אינו חולץ משום דאיש כתוב בפרשה ולא משום שמא סריס הוא ובשלמא ביבום הקשה התוס' שפיר. אבל מה שהקשו שיחלוץ דברי תימה הם וכבר הקשה כן בערוך לנר אבל כבר קדמו מהרש"ל במקומו ובדרך פלפול יש לישב דבריהם בדרך זה לפ"מ שכתבתי לעיל דר"מ ס"ל קטן אינו מיבם בודאי דכיון דאין רפואתו ברורה ויש ספק אי יבא לכלל גדלות הוא כסריס חמה כמו שהוכחתי לשון התוס' דף קי"א א"כ מהאי טעמא ג"כ אינו חולץ כיון דהוה ספק אי אתי לכלל גדלות ולעת עתה לא הוה בר הקמת שם הוה כסריס חמה. זה שייך גם בחליצה כיון שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה כמו בסריס ולפ"ז י"ל דהא דכתיב איש בחליצה וממעטינן קטן ג"כ טעמא דקרא שמא סריס הוא ומ"ה ממעטינן לקטן דשמא לא יבא לכלל גדלות והו"ל כסריס חמה ור"מ דריש טעמא דקרא כמו שכתוב בתורת השלמים הלכות נדה סימן קפ"ג. ולפ"ז דר"מ דריש טעמא דקרא וטעמא דמיעט קרא משום שמא סריס הוא כמ"ש שפיר קשיא לתוס' היכא שמטיל מים ועושה כופה יחלוץ כיון דלא שייך טעמא דקרא דזה ל"ה סריס

כן נ"ל לישב דברי התוס' התמוהים מאוד. ואם לא כיונו לזה אבל הענין נכון בעצמותו (ובאמת יש לצדד בדרך זה לומר דלמאן דדריש טעמא דקרא לקולא הטעם דקטן אינו חולץ משום דלאו בר דעה הוא ומטעם זה גופה מיעט הקרא מאיש. וע' תוס' יבמות ק"ד הקשה למ"ל איש תיפוק ליה דלאו בר דיעה הוא ותירצו דקרא אתיא לגדול עומד על גביו להנ"ל יש לומר מאן דדריש טעמא דקרא טעם המיעוט משום דלאו בר דיעה הוא וגדול עומד על גביו מהני ובזה יהיה נכון מה דמייתי בירושלמי תרומות פלוגתא בקטן שקידש וס"ל לר"י בנו של ר"י ב"ב חש"ו שקידשו בינו לבין אחרים קדושי' קדושין (מ' בית מאיר סי' קכ"א מה שהביא בשם ספר אור הישר וע' בתורת גיטין שם) ומה שפירש דקאי על קידוש אפר פרה אמת דבתוספתא מס' פרה איתא כן אבל בירושלמי דתרומות לא משמע דקאי אקידוש אפר פרה לדרכינו נאמר דר"י בנו של ריב"ב ידרוש טעמא דקרא לקולא וסובר טעמא דמיעוט קטן מחליצה ומקידושין היא משום דלאו בר דיעה הוא והיכא דב"ד מלמדין אותו מועיל. ולפ"ז יפורשו דברי התוס' הנ"ל עוד בדרך אחר שהקשו לר"מ יחלוץ בעושה כופה היינו בגדול עומד ע"ג דר"מ דריש טעמא דקרא כמ"ש בתורת השלמים ובגעע"ג מהני רק דמ"מ אינו חולץ משום דל"ה בר יבום שמא סריס הוא והקשו התו' בעושה כופה יחלוץ היכא שאחרים מלמדין אותו דלא ממעט מאיש כנ"ל ופירש הראשון מובחר יותר ומ"מ הבאתי פירוש זה לפי שיוצ' מדברינו פירוש דברי הירושלמי. גם נ"מ גדול' דלפ"ז קטן שחלץ בב"ד הוה חליצה לחומרא כעין עובדא דספר אור הישר ובבית מאיר קכ"א תפס עליו להנ"ל הדבר ספק שמא דרשינן טעמא דקרא וטעמא דקטן לא חליץ משום דלאו בר דיעה הוא ומהני גדול עע"ג. כן נ"ל בדרך אפשר כי לא באתי רק לעורר הענינים והמעיין ישקול בפלס) ודע דזה אין להקשות לר"מ לפ"מ שפרשתי לעיל דאסור ליבם כיון דהוה ספק שיבא לכלל גדלות הוה כסריס חמה א"כ איך מיבם אח"כ נימא כל יבמה שאין אני קורא בה יבמה יבא עליה בשעת נפילה הרי הוא כאשת אח שיש לה בנים ושוב אינה מתיבמת כמו שהוכיח בגמ' קי"א שם ומייתי ראיה מזה דקטן מיבם וקשיא לר"מ איך מיבם אח"כ ובשלמא לפי' התוס' דהוה מחמת ספק י"ל דלא מיקרי זאת כל יבמה שאין אני קורא בה מה שמחמת ספק אינה מיבם משא"כ לפי פירושי דאם הוה ספק שיבא לכלל גדלות לע"ע ודאי אינו מיבם ק' כנ"ל ולישב זאת נ"ל דריטב"א הק' בד' קי"א דל"ל תרי קראי חדא יבמה כל דהוא וחדא כי ישבו אחים יחדיו ותי' דאי מחד קרא ה"א דקרא אתי להתיר לקטן ליבם משיגדיל אבל לא בעודו קטן קמ"ל קרא השני עי"ש ולפ"ז נכון דכיון דר"מ אוסר מדאורייתא ליבם ע"כ לא דריש קרא דיבמה כל דהוא ויליף מקרא דכי ישבו אחים יחדיו דמיבם כשיגדיל ול"א

כל יבמה שאין אני קורא בשעת נפילה יבמה יבא עליה שוב אינו מיבם ובעודו קטן אסור ליבם ודו"ק היטב והרבה יש לדבר ולפי שאכ"מ אשים מחסום לפי:

ז **והנה** בני היקר הרב החריף מוה' אהרן (זצ"ל א"ה חבל על דאבדן נפש יקרה צבי תפארתי) פי' דברי הפירוש המשנה להרמב"ם הנ"ל בדרך פשוט ואולי האמת אתו דהנה בש"ס בריש פ' בא סימן בבא סימן העליון עד שלא בא התחתון פליגא ר"מ ורבנן וס"ל לרבנן דא"א שיבא העליון עד שיבא התחתון ור"מ פליג ומקשה בגמ' וליתנא וחכ"א או חולצת או מתיבמת ואנא ידענא משום דא"א ומקשה מהרש"א דאם לא ליתנא משום דא"א נטעה דסימן העליון הוה סימן ותי' דמאי נ"מ דהרי סי' העליון מועיל בלא"ה משום דא"א לבא בלא התחתון ומה טעות יהי' בזה וקשה על מהרש"א דא"כ איך אמרינן שם בגמ' ע"ב ואימא או הא או הא ומשני כאיש מה איש תחתון ולא עליון אף אשה תחתון בלא עליון ומה נ"מ בהיקש זה לרבנן דהרי לרבנן מהני בכל דוכתא עליון מטעם דא"א ע"כ צ"ל דהיקש זה לר"מ. וכ"כ הגאון מהרש"ק זצ"ל במי נדה ולפ"ז הפי' בדברי הרמב"ם הכי וז"ל. אמנם לר"מ אפשר שיבא העליון ולא יבא התחתון ולכן לא חולצת לפי שהסמיכה היא על התחתון וכבר ידעת שהאשה לא תחליץ עד שתביא ב' שערות ומותר היבם בקטנה זולת לר"מ שהוא מקשה אשה לאיש והיינו דמקיש דלבעי דוקא סי' התחתון מהיקש ולא יהי' אצלו יבום כשר אלא בגדולה בסה"ת ולכן אמר לא חולצת ולא מתיבמת והכונה עד שיהיה לו סימן התחתון ולפע"ד כיון האמת בעהי"ת ודפח"ח (תנצב"ה) והנה בסוגי' הנ"ל בריש בא סי' י"ל בהא דמשני אי לא תני משום דא"א ה"א רוב נשים התחתון בא ברישא ור"מ לטעמי' דחייש למעוטי' וזה קאי אף להאמת כדמוכח מתו' ד"ה בא סימן ורק לרבנן להמסקנא ליכא שום מיעוט אבל לר"מ נמי יש רוב וק' אמאי אינה מתיבמת והרי הוה תרי רובא רוב אינן איילונות ורוב פעמים התחתון בא קודם ובתרי רובא אף ר"מ מודה כמבואר בתשובת בית יעקב עי"ש מה שהביא ראי' משבועות ל"ג מהא דנקט ונשותיהן גוססין והארכתי מזה בתשובה במקום אחר. והנ"ל בישוב הדבר לפמ"ש זקיני התב"ש דהיכי דנשתנה במקצת לא אזלינן בתר רובא ועיין בבכורות מ"ב הואיל ואשתני אשתני ולפ"ז ה"ה הכא כיון דליכא סי' התחתון ורק דלרבנן מנתר קא נתר וכיון דברוב נשים לא נתר איתרע לה רובא וחייש ר"מ אף לתרי מיעוטי ודוק היטב:

ח **והנה** אשר שאלני ע"ד פלפול שכתבתי ע"ד זקנו הגאון בעל מחנה לוי שהבאתי בספרי שיח יצחק אודיעהו שביארתי דברי התוס' בנדה מ"ו ע"ב ד"ה כגון שהקדיש התמוהין מאוד שהקשו למ"ל לאוקמא בהקדיש הוא ואכלו אחרים נוקמי שאכל הוא בעצמו

משהגדיל ותירצו דניחא לי' לאוקמי כשאכלו אחרים מיד סמוך לנדרו וזה תמוה מאוד דהא גם באכלו הוא משהגדיל משכחת לה שאכלו סמוך לנדרו כגון שנולד באמצע ליל ר"ה ונדר קודם ביה"ש של ערב ר"ה דל"ה רק מס"ל ותיכף כשהגיע לילה נעשה בן י"ג לדעת המ"א סי' נ"ג וש"ך חו"מ סי' ל"ה ונמצא אכלו מיד סמוך לנדרו ואין הבנה לדבריהם וביארתי הכונה קצת בדרך פלפול עפ"מ שחקר במחנה לוי איך ילקה אחר שיגדל הרי התוס' הקשו בגיטין איך לוקין בנזיר הרי הוה התראת ס' שמא ישאל על נזירתו ותי' דאוקמינן אחזקה וזה שייך כשהוא יכול לשאול אבל בקטן מס"ל דאינו יכול לישאל כמ"ש המחנה לוי א"כ אין ראיה ממה שלא שאל עד עתה וליכא חזקה א"כ כשיגדיל איך לוקין שמא ישאל. (ואמנם מ"ש המח"ל דכשאכלו אחרים לא שייך ספק זה כיון דלאחר שילקו האחרים לא מצי לישאל זה ליתא דכיון דאם הוי התראת ספק אין לוקין אמרינן שפיר שלא ילקו דהוי התראת ספק אך בלאו הכי ל"מ לישאל רק אם יגיע לו מלקות משא"כ אם נאכל כולה ומגיע לאחר מלקות ל"מ שאלה דידי') ועכ"פ קו' המחנה לוי קשה דמה הקשו התוס' בשלמא בהקדיש הוא ואכלו אחרים שפיר לוקין דלאחר שאכלו ל"מ שאלה משא"כ באכל הוא הו"ל התראת ספק. אך י"ל דעדיין קשה דנוקי שאכל איזה ימים אחר שיגדיל דאז כבר מצי לישאל ולא שאל עד עתה ואיכא חזקה ושפיר הקשו התוס' ואהא תירצו דניחא ליה לאוקמי כשאכלו אחרים מיד סמוך לנדרו וליכא לאוקמי כשאכלו הוא אחר כמה ימים ואי דווקא כשאכל הוא תיכף משהגדיל שוב ל"ש חזקה והו"ל התראת ספק והוא פי' נחמד וחריף אך בעיקר דברי המח"ל שסובר שתי' התוס' בגיטין הוא משום חזקה שלא שאל עד עתה שמעתי מתלוננים עליו שכונת התוס' היא משום חזקת איסור כמו שאסור עתה יאסר ג"כ אח"כ אבל לשון התוס' מכות ט"ז משמע כדבריו שכתבו שלעולם עומד כמו שהוא עומד עכשיו משמע דמוקמינן אחזקה כמו שלא שאל עד עתה אבל לפי זה לא ילקה נזיר אם שתה תיכף אחר שקיבל נזירות ע"כ יש קצת לפקפק על דבריו:

ט **והנה** בספרי שם כתבתי סברא גדולה דהיכי דמצי לשאול חכמים עוקרין דבר מה"ת דלא גרע דברי חכמים והסכמתם משאלה דידי' דג"כ חכמים מוחלין לו עי"ש והקשיתי מנדה ס"ו דמקשה אתי נישואין דרבנן ומבטלי נדרא דאורייי' ומה בכך והרי היכא שישנו בשאלה חכמים עוקרין דבר מן התורה ותירצתי עפ"י דברי המח"ל דמופלא הסמוך לאיש אינו יכול לישאל על נדרו כעת נ"ל לישב בזה קו' התוס' שהקשו מאי משני קטן אוכל נבילות ועדיין תקשי לרב הונא דהוא נמי לוקה מאי מועיל ונ"ל דהנה בגוף הדבר דמהס"ל אינו יכול לישאל על נדרו כבר פקפק הגאון מהרש"ק במי נדה ע"ש אך לדעתי

נראה בפשיטות דר"ה אמר קטן שהקדיש לוקה כל שישנו בהפלאה ישנו בלא יחל אף דבפסוק כי יפליא לא כתב לא יחל פרש"י כיון דילפינן דנדרו נדר ממילא קאי בלא יחל וזה לר"ה אבל לר"י ור"ל לא קאי בבל יחל ולפי זה נאמר כיון דהיתר נדרים ילפינן מלא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין זה דוקא אם הנודר קאי בלא יחל דרשינן הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין אבל בנדר קטן דלא קאי בבל יחל לא מהני מחילת אחרים. ולכן ל"מ לישאל על נדרו אבל לר"ה דקאי בלא יחל שפיר מצי לישאל ושוב מצאתי כן להדיא במחנה לוי ומעתה נמצא לר"ה לא קשה כלל מיתומה שנדרה דכיון דמהני שאלה חכמים עוקרין דבר מן התורה ולא הקשה רק לר"י ור"ל שפיר משני קטן אוכל נבילות ודו"ק כי הוא דבר נחמד ודרך אגב תמוהין בעיני דברי התוס' שם ד"ה לאותן המוזהרין עלה שהקשו תימא היכא ס"ד דליחייבו קרבן לפי שמניחין לו לעבור על נדרו ומאוד תמוהין בעיני דבריהם דהרי במעילה חייב קרבן כשהושיט לתוך פיו של חבירו או כשנתן לו לאכול כדאיתא במעילה י"ט ובתוס' שם ובתוס' קידושין מ"ג נסתפקי התוס' ואף דהוא מטעם שליחות ואין שליחות לקטן מ"מ אמרינן במעילה כ"א דגם בנתנו לקטן חייב מידי דהוה אמעטן של זתים וסד"א דליחייבו קרבן מעילה בהקדיש קטן שנתן לו לאכול משום שינוי רשות או משום הנאת אכילה דקטן אם נימא זה נהנה וזה מתחייב קמ"ל דאהקדש קטן אין חייב קרבן ויותר קשה לפמ"ש המ"ל בסוף ה' מאכלות אסורות דתי' לאותן שמוזהרין עלי' וגם ש"מ קטן וכו' קאי אמה שמאכילין בידים א"כ מה הקשו התוס' וצ"ע:

והנני ידידו הד"ש באהבה יצחק שמעלקיש האבדפ"ק והגליל. **בשולי המכתב** הנה ראיתי לזקינו הגאון בעל מחנה לוי דברים תמוהים בגיטין ל"ג שהקשו התו' בנזיר שאמרו לו אל תשתה אל תשתה שחייב מלקות אמאי שמא ישאל על נזירתו שהקשה מהרש"א למה לא הקשו מאל תשתה פעם אחת ותי' הוא דמפעם אחת ל"ק דיש לומר דמיירי שהביא קרבנות וכמ"ד תגלחת מעכבא וקודם תגלחת אסור ביין ומתרין בו ממנ"פ אם לא ישאל חייב מלקות משום נזיר ואם ישאל יהיה חולין בעזרה וחייב מלקות משום חולין בעזרה ודבריו תמוהין מאוד דעל חולין בעזרה אינו חייב מלקות דל"ה רק עשה כדאיתא במשנה בחולין ר"פ אותו וא"ב דשחט או"ב חולין בפנים השני סיפג את הארבעים והראשון פטור דאחולין בעזרה אינו חייב מלקות כפירש"י שם. וע' בצל"ח פסחים כ"ד באריכות ובפנ"י שם ואמנם עפ"י דרכו של המחנה לוי יש לפרש ששחט הקרבנות בכלי שרת כדאיתא ברמב"ם פ"ד ממעשה הקרבנות דלכתחילה בעי כלי שרת וכן דעת התוס' פסחים ס"ז והתרו בו שאם ישאל יתחיי' מלקו' משום מועל בהקדש דשחט חולין בסכין

הקדש וממנ"פ לוקין מיהו יש לומר כיון דהשחיטה אסור בהנאה משום חולין בעזרה לא מעל בהקדש ובזה יש לפלפל הרבה. ועוד יש לישב דמיירי שנטמא בכלים שנגעו במת וטבל ולא הוזה ונכנס למקדש וס"ל לרמב"ם בפ"ד מביאת מקדש דחייב על ביאת מקדש אף שאין הנזיר מגלח. ובה' נזירות פסק הרמב"ם פ"ז דנזיר שנטמא בכלים שנגעו במת אין טעון הזי' שלישי ושביעי וכתב ויראה לי שדין זה מיוחד בנזיר אבל כל אדם שנטמא בכלי טומאת ז' יזה בשלישי ובשביעי עי"ש. ולפ"ז באמרו לו לנזיר אל תשתה והוא נכנס למקדש בטומאה שנטמא בכלים שנגעו במה ולא הוזה מלקין אותו ממנ"פ דאם ישאל על נזירתו שוב הוה למפרע ככל אדם וטעון הזי' וחייב על ביאת מקדש ודוקא נזיר פטור וחייב מלקות ממנ"פ ולכן לא קשיא רק מאל תשתה אל תשתה והוא דבר חריף ועיין תוס' נזיר נ"ד נראה שחולקים על הרמב"ם ודרך אגב ראיתי בספר ארצות החיים על ה' ציצית סי' א' שכתב דמדברי הרמב"ם משמע דה"ה כל אדם שנטמא בכלי שנגע במת שטעון הזי' אם אח"כ נעשה נזיר נטהר מטומאתו ואני אתפלא על חכם שכמותו מה ראה לומר כן והכי נזירות מטהרת טמאים והרמב"ם לא קאמר רק אם הוא נזיר קודם חידוש היא שחידשה תורה בנזיר. אבל אם הוא נטמא מקודם וכבר חייב הזי' אין שום ה"א שיטהר בלא הזי' ובזה נדחו כל דבריו שם ודוק בכל זה:

סימן ה

לעיל ס"ג יעדתי להעתיק הדרוש משבת תשובה הנ"ל בבערזאן בסוגיא דיומא ס"ט ובכלאים בציצית אעתיק מקצת מהדברי'

(**א**) **לבאר** דברי התוס' יומא ס"ט ד"ה בגדי כהונה שכתבו למ"ד דוקא עודהו על מלחו יכול להניחו כל שעה ואור"ת דלכ"ע יכול להניחו ואע"ג דאצטריך שלא יסיח דעתו ודבריהם תמוהין דתו' קאי השתא לר"ש דאין על מצחו מרצה ולדידי' אין לו קרא על היסח הדעת ומה זה שכתבו דאצטריך שלא יסיח וכבר תמה בזה בשעה"מ ה' בית הבחירה והנ"ל דמכאן ראי' למ"ש השאג"א סי' ל"ח בישוב דעת הרמב"ם שפסק טומאה דחוי' בציבור כר"ש ומ"מ פסק דתפילין אסורין בהיסח הדעת והקשה בשאג"א וכבר קדמו מהר"י קורקס דהא קרא אתי דתמיד מרצה ומנ"ל היסח הדעת ותי' דכ"ז קודם דידע הגמ' דפליגי במצח אבל למסקנא ס"ל לר"י דיש ב' דרשו' מעל מצחו וגם דהו"ל לכתוב מצח ואתא קרא אחד לנשבר הציץ ומיעוט השני דאינו על מצחו אינו מרצה אף בלא נשבר דבלא קרא השני הוה ממעטינן דוקא נשבר ומסברא ה"א דאף אם אינו על מצחו מרצה ורק משום שיש שני מיעוטין ולפ"ז לר"ש דלא דריש מצח מצחו נקטינן מיעוט אחד לנשבר הציץ ואינו על מצחו מסברא כמו דה"א לר"י ולפ"ז למסקנא גם

לר"ש דרשינן תמיד שלא יסיח דעת עי"ש ולפ"ז דברי התוס' מזוקקין דגם לר"ש דרשינן קרא דתמיד שלא יסיח דעת ושפיר כתבו התו' דלר"ש אצטריך שלא יסיח דעת ורוה"ק הופיעה בבית מדרשו של השאג"א דכן מבואר בתוס' והוא ישוב נכון מאוד ודוק היטב:

ב **ונבוא** לישב קושי' התוס' לפי מה דאמרינן בגדי כהונה קשין ואין בהן משום כלאים א"כ אמאי אמרינן בעירוכין ד"ג כהנים אצטריך לי' הואיל ואישתרי כלאים לגבייהו ומה שתירצו בתוס' דקשין מותר דוקא להציע ולא ללבוש כבר הקשו בביצה דנמטי גמדי דנרש שרי' משמע אף ללבוש עי"ש והנראה דנהי דקשין שרי מ"מ בבגדי כהונה אסור דלפי מה דאמרינן ביבמות דה"ט דבעי לבישה דאית בה הנאה דזולת זה לא מקרי לבישה דכי כתיב הנאה בכלאים ורק דילפינן מדכתיב לא תלבש וסתם לבישה אית בה הנאה. ולפ"ז בבגדי כהונה כיון דמקרי לבישה לענין לבישת בגדי כהונה דכתיב כמה פעמים לבישה בתורה ה"ה לענין כלאים דכיון דהוה לבישה למצות בגדי כהונה הוה לבישה לכלאים (כמ"ש המרדכי בקושי' התוס' חולין ח' אהא דס"ל לרבינו אליהו דתפילין צריך לקשרן בכל יום והקשו התוס' דא"כ אמאי אסור לקשור בשבת והרי הוה קשר שאינו של קיומא ותירץ המרדכי דמיגו דהוה קשר לענין תפילין הוה קשר לענין שבת) ואפ"ה התורה התירה לכהנים ללבוש הבגדים וסד"א דלא לחייבו בציצית קמ"ל. ולפ"ז בגדי נמטי דנרש שרי' אף ללבישה ובגדי כהונה באמת אסור ללבוש מטעם אחשבי' כיון דהתורה קרי' לבישה ומ"מ להציע בגדי כהונה תחתיו מותר כיון דבאמת קשין ומותר ללבישה רק מטעם מיגו אסור אבל להציע דל"ה רק מדרבנן לא אסרינן בזה ולכאורה לפ"ז דוקא בשעת עבודה הוה כלאים מטעם מיגו דמקיים מצות לבישת בגדים אבל שלא בשעת עבודה ל"ה כלאים דל"ש מיגו אך זה אינו דכיון דבגדי כהונה מקרי לבישה והתורה קרי' לבישה מה לי בשעת עבודה או שלא בשעת עבודה דכיון דבגד זה הוה לבוש אסור משום כלאים ולפ"ז נ"ל בדעת הרמב"ם דס"ל דלבישת בגדי כהונה מטעם דעשה דוחה לל"ת. וכן כתבו התוס' ביבמות דף ה' ע"ב והקשה בשאג"א דהרי ל"ה בעידנא דס"ל לשאגת ארי' דלבישת בגדי כהונה ל"ה מצוה בפ"ע רק דהעבודה הוה מצוה והלבישה ל"ה רק הכשר עבודה ואינו דוחה לל"ת כמו כיבוד אב שאינו דוחה מטעם דל"ה ברוב פעמים רק הכשר מצוה כמ"ש התו' ביבמות דף ו' ומ"ה הקשה בעבודה ל"ה בעידנא ומוכח מזה דכלאים הותרה כשיטת ר"ת להנ"ל לא מוכח מידי דבאמת בגדי כהונה קשין הן ולא הוי כלאים רק משום דהחי בגד ראוי למצוה והתורה אחשבי' ללבישה וכ"ז כשראוי ללבוש ומעתה איך נאמר שאסור ללבוש הבגד משום כלאים כיון דלא הוה בעידנא דאם נאסר ללבוש הבגד לא הוי בגד הראוי למצוה ושוב לא הוה כלאים ומש"ה

מותר מ"מ ללבוש הבגד דכיון לא הוה כלאים רק משום דחזי למצוה המצוה דוחה אותה וזה ברור ומ"מ אם הכהן ילבש שלא לצורך עבודה חייב כשיטת הרמב"ם כיון דהבגד חזי למצוה והוי לבישה ובזה מיושב קושית שאג"א ביומא דף ס"ט לה"א דגמ' דמקשה שינה היא דלא הא מיכל אכלי או הלוכי מהלכי אמאי לא מקשה ולטעמיך הרי הוי כלאים לשיטת הרמב"ם דלוקה שלא בשעת עבודה דבהוה אמינא דגמרא כל עוד שלא ידע דבגדי כהונה קשין הן לא היה מצי להקשות ולטעמיך שינה היא דלא הלוכי מהלכי והלא הוי כלאים דלה"א קשי' איך הכהן לובש כלאים והלא לא הוי בעידנא. וע"כ היה צריך לומר דהותרה ומש"ה לא איכפת לן מה שהולך בכלאים שלא בשעת עבודה כמו שהוכיח בשאג"א ולק"מ אך למסקנא דמשני בגדי כהונה קשין הן ולא קשה האיך לובש אף לצורך עבודה הלא לא הוי בעידנא כמו שכתבתי לעיל דאם נאסר ללבישה לא הוי כלאים כלל ומש"ה יש לומר דבאמת לא הוי רק דחי' ושלא בשעת עבודה אסור ומש"ה פסק כן הרמב"ם ובהכי מיושבין דברי התוספתא הובא בתוס' מנחות מ"א דאיתא שם כ"ג שלבש שלא לצורך עבודה והרמב"ם פסק דחייב בכהן ואמאי ל"פ כתוספתא דהר"ן כתב בביצה דף י"ד דדוקא בגדי כהן הדיוט היו קשין אבל בשאר בגדי כהן גדול והוא האפוד ושאר בגדים לא היו קשין לפ"ז קשי' הא בבגדי כהן גדול לא היו בעידנא ובבגדי כ"ג לא שייך תירוץ הנ"ל וצריך לומר דבבגדי כ"ג הותר לגמרי כהוכחת השאג"א משא"כ בגדי כה"ד דליכא הוכחה הנ"ל לא הו רק דחיה. ולפ"ז יתכן התוספתא וז"ל כ"ג שלבש בין לשרת בין שלא לשרת פטור ולכאורה צ"ע אמאי נקט התוספתא דוקא בכ"ג והלא אף בכ"ה הי' כלאים ולהנ"ל נכון דבכ"ה כיון דלא הוי רק דחיה מש"ה כיון שלבש שלא לשרת חייב כשיטת הרמב"ם ומש"ה לא נקט התוספתא רק בכ"ג דבכ"ג גם הרמב"ם מודה דהותרה כדמוכח מדשרי ללבוש לצורך עבודה אף דלא הוי בעידנא כיון דבגדי כ"ג לא הוי קשין. הנה כ"ז חשבתי בהשקפה ראשונה והוא ישוב נכון:

ג **אבל** הנלפע"ד ליזול בתר איפכא דאם בגדי כהונה קשין הן ול"ה כלאים רק משום אחשבי' מיגו דחשיב לבישה לענין בגדי כהונה כשהותר לצורך עבודה הותר לגמרי. דהנה הרא"ש כתב ביומא הא דבחולה בשבת שוחטין לו ואין מאכילין לו נבילה אף דנבילה קלה מאיסור שבת משום דאיסור שבת הותרה אצל חולה ואיסור נבילה הוא רק דחויה וצריך להבין מ"ש איסור שבת מאיסור נבילה וכתב הרא"ש וז"ל ושחיטה המאכל מותר אבל הנבילה המאכל עצמו אסור ואריה רביע עלה ומשמע מסברתו שהחילוק היא בין שבת לנבילה דשבת הוי איסור גברא והמאכל עצמו מותר לכן הותר אצל חולה לגמרי משא"כ נבילה דהמאכל עצמו אסור והוי איסור חפצא ל"ה רק דחוי' וכן משמע בב"י

סי' שכ"ח דאפילו למ"ד שבת הותרה אצל חולה אבל נבילה ל"ה רק דחויה והיינו מה"ט ולפ"ז נ"ל דה"ה היכא דעשה דוחה לל"ת תלי' בזה דאם הוא איסור גברא הותר לגמרי ואם הוא איסור חפצא ל"ה רק דחויה ולפ"ז אם היה כלאים ממש הוי איסור חפצא ול"ה רק דחויה משא"כ היכא דבאמת לא הוי כלאים כגון הכא בקשין דל"ה כלאים רק משום חשיבות המצוה דל"ה רק איסור גברא כשעשה דוחה לל"ת הותרה לגמרי והארכתי בפרט זה בסוגיא דמי שאחזו בולמס דסברת אחשבי' ל"ה רק איסור גברא. ולפ"ז נ"ל דהרמב"ם לא יפסוק דבגדי כהונה קשין הן כמ"ש בשעה"מ ה' כלאים לישב דברי הרע"ב פ"א דתמיד שפירש דכנגד ראשיהן הכהנים מניחין ולא תחת ראשיהן וכתב השעה"מ דאין הלכה כתי' ר"א דב"כ קשין הן וכן י"ל דרמב"ם ס"ל הכי דבפי' המשניות לרמב"ם ריש תמיד כתב דדוקא כנגד ראשיהן כמ"ש הרע"ב וע"כ כנ"ל ובהכי מיושב דל"ק על רמב"ם מתוספתא הנ"ל דתוספתא יסבור דהלכה כר"א דב"כ קשין הן ול"ה כלאים רק משום אחשבי' ומ"ה הותרה לגמרי ומ"מ בלבוש במדינה חייב כמו שצ"ל לשיטת ר"ת דשם לא הותרה לגמרי ותסבור התוספתא דכל בגדי כ"ג היה קשין דלא כהר"ן הנ"ל משא"כ הרמב"ם ס"ל דל"ה קשין אף בגדי כה"ד דלא כר"א והוי כלאים ממש מ"ה ל"ה רק דחוי' ושלא בשעת עבודה חייב:

ובהכי מיושב מה שהקשה השאג"א על הרמב"ם דס"ל ל"ה רק דחוי' מנזיר כ"ט דס"ל לר"ל דאב מדיר בנו בנזיר כדי לחנכו ומדרבנן ואיך לובש הכהן כלאים דאו' א"ו הותרו ב"כ להנ"ל י"ל דר"ל יסבור כר"א דבגדי כהונה קשין ול"ה כלאים רק משום אחשבי' והותרה לגמרי. והרמב"ם ל"פ דקשין הן ומ"ה פסק דחוי':

ד **ובאופן** אחר יש לישב הקושיא על הרמב"ם מהא דרשב"ל ס"ל כדי לחנכו כנ"ל דהנה כבר מבואר לעיל מה שהקשה השאג"א

איך אפשר דהטעם דלבישת כלאים דכהן משום דעשה דעבודה דוחה ל"ת דכלאים הא ל"ה בעידנא ואזה תירץ בספר ערוך לנר יבמות דף ה' ע"ב והמגיה בשאג"א בק"א דהא דכהן לובש כלאים אין זה משום דעשה דעבודה דוחה לל"ת רק דלבישת בגדים גופה מ"ע היא כדמוכח מהרמב"ם בספר המצות סי' ל"ג וזה הוי שפיר בעידנא אלא דעדיין יש להקשות בזה דהנה הא ודאי דלבישת בגדים אינו מקיים עד שילבוש כל הבגדים וא"כ עדיין קשה דבפרשת תצוה מבואר דגם הכ"ה לבש האבנט תחלה ואח"כ מגבעות דלא כהשאג"א שכתב דכ"ה לבש האבנט לבסוף ובזה יש לתמוה על הש"א א"כ שוב קשיא הא ל"ה בעידנא דבשעה שלבש האבנט עבר על ל"ת דכלאים והעשה לא מקיים עד שילבוש המגבעות והנה בדבר זה יש מבוכה גדולה בין הפוסקים דבנ"י כתב בפ"ב דב"מ

דאם התחיל במצוה אף שלא גמרה מיקרי בעידנא ובתו' ב"ב י"ג וגיטין מ"א לא משמע כן שכתבו דה"ט דעשה דפ"ו לא דחי לאו דלא יהיה קדש משום דעשה דפ"ו אינו מקיים רק בגמר והל"ת עובר בהעראה ול"ה בעידנא אף שכבר התחיל במצוה והש"א כתב בסי' צ"ו דה"ט דאינו יוצא במצה של טבל ולא אתי עשה ודחי לל"ת משום דע"כ צריך לאכול יותר מכזית דבחלקו של כהן אינו יוצא ותיכף שאוכל כזית עובר בל"ת דטבל והעשה אינו מקיים עד שיאכל יותר כנגד חלקו של כהן ול"ה בעידנא והקשו עליו מדברי הנ"י דכיון שכבר התחיל במצוה הוי בעידנא הרי דדבר זה תלוי באשלי רברבי במחלוקת הפוסקים ראשונים ואחרונים ולפעד"נ דדבר זה מחלוקת בין ר"י ור"ל דהנה המ"ל כתב בריש ה' חו"מ דכמו דס"ל לר"י דח"ש אסור מן התורה ה"ה במ"ע מקיים מצוה דאורייתא אפי' אם אין לו רק ח"ש דבח"ש הוא מוזהר מדאורייתא אבל לר"ל אינו מקיים מ"ע בח"ש דכמו שאינו עובר בח"ש כך אינו מקיים מ"ע בח"ש ולפ"ז לר"י שפיר הוי בעידנא אף אם לבש האבנט קודם המגבעות ואף שלא קיים כל המצוה מ"מ הרי כבר עשה מקצת המצוה ועכ"פ קיים מד"א משא"כ לר"ל דח"ש מותר מ"ה ולדידי' ה"ה ח"ש מן המצוה לא מיקרי מצוה כלל א"כ היאך אפשר דעשה דוחה לל"ת כיון דלע"ע לא עשה מצוה מ"ה כלל והל"ת דכלאים כבר עבר ודא הוא ברירא דהך מילתא ואף דלר"י ג"כ לא קיים כל המצוה מ"מ הוי התחלת מד"א משא"כ לר"ל ואף דזקיני הח"ץ כתב דח"ש לא שייך רק במידי דאכילה כבר תמהו עליו מרש"י שבת ע"ד והשתא דאתינא להכא תלוי דבר זה אי לבישת כלאים היתרה או דחוי' בפלוגתא דר"י ור"ל דלר"ל ע"כ הותרה דל"ל מטעם דעשה דוחה ל"ת דל"ה בעידנא דבשעה שלובש האבנט הרי עבר על ל"ת והמצוה ל"ק רק ח"ש ולדידי' בח"ש לא עביד מידי ש"מ ע"כ דהיתרה משא"כ לר"י בח"ש ג"כ מקיים מד"א ויתכן יותר לפי מה שיש להבין גוף סברת הא דבעינן בעידנא הוא מאחד מב' טעמים או מטעם שמא ימות אחר דחיית הל"ת בעוד שלא קיים העשה או מטעם דמצות אין לך אלא מקומן ושעתן וכיון דלר"י עשה לע"ע מד"א שהוא ח"ש ואף אם ימות הוי עכ"פ טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שסבור שיגמור כל המצוה וכבר עשה מקצתו וקיים מד"א ומש"ה לדידי' שפיר דוחה העשה לל"ת משא"כ לר"ל אפי' שעשה חצי מהמצוה ל"ה שעת מצוה כלל מדאורייתא ובהכי יש לישב קו' התוס' בסוכה דף ל' דלמ"ל קרא דאין יוצא בטבל תיפוק ליה משום דהו"ל מהב"ב להנ"ל י"ל כתירוץ הש"א דס"ד דעשה דחי לל"ת ואי דל"ה בעידנא דהעשה אינו מקיים עד שיאכל יותר מכזית משום חלק של כהן והל"ת עובר בכזית דז"א דמאן אית ליה מה"ב ר"י בסוכה דף ל' ולדידי' הוכחתי לעיל דזה מיקרי בעידנא כדכתיבנא ולפ"ז דברי התוס' ב"ב דף י"ג שכתבו דלא מיקרי

בעידנא הואיל ובהעראה עובר ולא מקיים העשה עד גמר ביאה קאי לר"ל ודוק ולפ"ז מיושב דברי הרמב"ם דס"ל כהן שלבש כלאים שלא בשעת עבודה לוקה ואיך אמר ר"ל כדי לחנכו בנזיר כ"ט והרי הכהן עובר על איסור דר"ל לשיטתו דח"ש מותר מ"ה ולדידי' יש הוכחה דכלאים הותרה וכן מיושב שהקשה הג' מוהר"ץ מהאמבורג לר"ל דס"ל חייבי מלקות שוגגין פטורין מתשלומין ואמאי לדידי' כהנים שפיגלו מזידין חייבין והרי חייבין מלקות משום כלאים ויפטרו מתשלומין דאף דלא אתרי משום כלאים לדידי' מלקות פוטר אף בלא התראה דר"ל כשיטתו ס"ל דכלאים הותרה אבל הרמב"ם דפוסק כר"י ושפיר הוי בעידנא וס"ל באמת דכלאים דחוי' ושלא בשעת עבודה לוקה ודוק היטב וע' מ"ש בדרוש בשיטה דחזקי' לישב סוגיא דנזיר עי"ש:

ה **והנה** קשי' ביבמות דף ד' דמקשה לתנא דבי ר' ישמעאל טעמא דכתב רחמנא צו"פ הא ל"ה לא דחי והרי כתיב בגדיהם וסתם בגדים צו"פ וא"ר עביד תכלת וקשי' לשיטת הפוסקים דציצית הותרה אף בלילה דילמא קמ"ל קרא דהותרה. וכבר הקשו כן האחרונים. ונ"ל הנה בשאג"א הוכיח דהותרה לפמ"ש התוס' יבמות דכלאים עובר בשעה שלבש ומ"ע דציצית ל"ה רק אחר שנתעטף וקשי' דל"ה בעידנא וצ"ל דהותרה ונ"ל דמקרא אין להוכיח די"ל דבאמת לובש הטלית בלא ציצית וכשלבש עושה ציצית ובאו האיסור כלאים והעשה בב"א. אמנם זה אינו דהרי אנן ס"ל דארבעתן מצוה אחת ונמצא כשלבש טלית ועושה ציצה אחת עובר בכלאים ולא עשה מ"מ כיון דליכא ארבעה ומוכח מקרא דהותרה. ומ"ה ס"ל לר"ת הותרה אבל לר' ישמעאל דס"ל ארבעתן ד' מצות שפיר אית לי' דחי' דל"ל דמוכח דהותרה משום דא"א בענין אחר דל"ה בעידנא דז"א דהרי לדידי' יכולנא לומר דהתורה צותה לעשות ציצית לאחר לבישה דאז הוי שפיר בעידנא דכשעושה אחת מקיים מצוה דאורייתא והתוס' כתבו בפסחים ה' דתנא דבי' ר"י ור"י אחד היא. ולפ"ז שפיר קשה לתנא דבי ר' ישמעאל לשיטתי' דס"ל ד' מצות וס"ל דחי' דהוי שפיר בעידנא ולמ"ל קרא. וזה הערה נכונה אבל שוב ראיתי דאדרבה לדידי' יותר קשה כיון דמגוף המצוה לא מוכח דהותרה קמ"ל קרא מיותר דהותרה ובשלמא למ"ד מצוה אחת א"צ קרא דמגוף המצוה מוכח דהותרה משא"כ לתנא דבי ר' ישמעאל וזה קו' נפלאה וצ"ע והיוצא מזה לפמ"ש לעיל והכא דלר"ל דח"ש ל"ה מצוה מוכח מקרא דהותרה דליכא למימר שעושה ציצית לאחר שלבש דתיכף בעשה אחת עובר ומצוה לא מקיים משא"כ לר"י בעשה אחת תיכף מקיים חלק מהמצוה כדכתיבנא לעיל. ובזה מיושבין הרבה דברים הסותרין בענין זה:

והנה בגוף קושית השאג"א בהא דמשני בש"ס דיבמות ד"צ שוא"ת שאני והקשו התוס' הרי הוי קים ועשה שלובש עליה בלא ציצית והוכיחו מזה דלא נתחייב בציצית רק לאחר שלבש והקשה בשאג"א הא ל"ה בעידנא וש"מ הותרה. נ"ל הנה בש"ס דברכות אמרינן דכבוד הבריות אינו דוחה רק בלאו דלא תסור והקשו בגמ' ממה מצוה מלאחותו עי"ש ומשני שוא"ת שאני והקשה התוס' הרי טומאת כהנים הי"ל קום ועשה ותירצו דהוה שאינו ש"ב ונדחה מכבוד הבריות. ולפ"ז נאמר דכמו דל"ת שאינו ש"ב נדחה מכבוד הבריות כמו כן חכמים עוקרין דבר מ"ה בל"ת שאינו ש"ב דלא גרע כבוד חכמים מכבוד הבריות. ובזה מיושב מה שהקשה הר"ן בנדרים צ' באומרת טמאה אני לך איך חכמים עוקרים דבר מ"ה בקום ועשה דלפמ"ש ל"ת שאינו ש"ב נדחה מכבוד הבריות וה"ה דחכמים עוקרין דבר מ"ה ושם בטמאה אני לך באשת כהן באונס משום טומאה הוי שאינו ש"ב אלא שעומד לנגדינו מה דמקשה בגמ' דף צ' מציצית דחכמים עוקרין דבר מ"ה. וכן מקשה בגמ' מקטנה דבעלה מטמא לה וחכמים עוקרין מן התורה והרי טומאה הוי שאינו ש"ב. אמנם כ"ז ניחא לפמ"ש בשיח יצחק דסוגיא דברכות ס"ל חבורה ל"ה מ"ע ולא מידחי רק מפני כבוד הבריות ומ"ה כבוד הבריות דוחה לל"ת שאינו ש"ב. אמנם למ"ד קבורה מ"ע יש לומר דמ"ע דקבורה דוחה ביחד עם כבוד הבריות ובזה מיושב מה שקשה על המרדכי הובא במ"א סי' י"ד דהיכי אינו פושט אף בכרמלית אם נפסקו ציצית והרי עובר בעשה והקשה בישי"ע דכבוד הבריות דוחה ל"ת שאינו ש"ב וה"ה בעשה להנ"ל י"ל דס"ל למרדכי דלא כסוגיא דברכות דלמ"ד קבורה מ"ע אין ראי' דכבוד הבריות דוחה ל"ת שאינו ש"ב ולפ"ז ס"ל לסוגיא דיבמות דגם ל"ת שאינו ש"ב לא נדחה מכבוד הבריות וה"ה דחכמים אין עוקרין אמנם לסוגיא דברכות י"ל דחכמים עוקרין דבר מ"ה בל"ה שאינו ש"ב ולפ"ז ניחא בנדרים צ' ומ"ה י"ל דמצות ציצית הוי קודם שנתעטף ומ"מ חכמים עוקרין מן התורה וניחא סדין בציצית וניחא מה שמברכין להתעטף ומ"מ בדעת הרמב"ם ליכא לתרץ הכי לפמ"ש בחבורי הנ"ל דהיא ג"כ לא ס"ל כסוגיא דברכות ובזה מיושבין הרבה ענינים וקצרתי:

ודע דקשי' לי ביומא ו' פליגא בני ר"ח ור"י כיצד מלבישן וס"ל לחד אהרן ואח"כ בניו ולחד אהרן ובניו בב"א ואמרינן שם כיצד מלבישן למסבר קראי דלמאי נ"מ. הנה הא דל"ק דנ"מ לדינא אם אבנטו של כ"ה היה כלאים דע"כ פליגא בהכי. וע"כ לומר דהרי כבר פליגו בזה רבי וראב"ש. אבל קשיא דהרי נ"מ גדולה מפלוגתא זו אם כלאים דחוי' או הותרה. דכבר כתבתי לעיל דלבישת בגדים גופה מ"ע ובודאי דהמ"ע אינו מקיים עד שילבש כל הבגדים לפ"ז קשיא איך לבש הכ"ג הבגדים והאפוד שלבש מקודם היה

כלאים והפסיק בלבישת האבנט עד שילבשו בניו ועובר בל"ת בחנם דעדיין אינו מקיים המצוה וע"כ צ"ל דמ"ד אהרן ובניו בב"א והפסיק בלבישת כ"ג ס"ל הותרה כלאים לכ"ג ולכן אין קפידא אם הפסיק בבגדים אף דלא מקיים העשה ומ"ד אהרן ואח"כ בניו ס"ל דחוי' לגבי כ"ג ומ"ה לא רצה משה רבינו להפסיק בבגדי כ"ג שלא יעבור בחנם על כלאים ולא יקיים העשה. ולפ"ז דיש נ"מ לדינא היה לו לגמ' לומר דפליגא בדינא מיהו כיון דלא פליגא בהדי' בזה נראה יותר לגמ' לומר למסבר קראי. ולפ"ז י"ל קו' על הרמב"ם דס"ל דחוי' מתוספתא דאיתא שם דכ"ג שלבש שלא בשעת עבודה פטור דהתוספתא תסבור כמ"ד אהרן ובניו בב"א ולדידי' מוכח דכ"ג הותר בכלאים כדכתיבנא ומ"ה ס"ל בכ"ג שלבש שלא בשעת עבודה פטור וניחא דנקט כ"ג דדוקא בכ"ג יש ראי' שהותרה והרמב"ם שפסק אבנטו של כ"ג זהו אבנטו של כ"ה וס"ל ע"כ אהרן ואח"כ בניו כדאיתא בסוגיא שם ולדידי' אין ראי' דהותרה ומ"ה ס"ל דחוי' וזה ישוב נכון להמעיין היטב בגמ'. ולכאורה י"ל דלבישת אהרן ובניו הוה עשה אחת וכן מנה הרמב"ם אבל מ"מ הדבר ברור דאהרן כשלבש בגדים שלו הוא קיים העשה ודוק:

ודרך אגב ראיתי בישועות יעקב א"ח ס"ט האריך בפלפול ליישב דברי הרמב"ם שהביא בה' עיוה"כ דאם ממנים כהן אחר תחתיו מחנכין אותו בלבישת ח' בגדים ובגמ' אמרינן דלובש ח' ומהפך בצנורא והרמב"ם לא הביא הא דמהפך בצנורא ובזה האריך בפלפול ודבריו תמוהים דהרמב"ם פוסק דא"צ גם חינוך ועבודתו מחנכתו כדאיתא להדיא פ"א מיעו"כ ומ"ה לא מביא הא דמהפך בצינורא וע' בגמ' וע' ביד דוד מה שמפלפל על הרמב"ן ואכ"מ להאריך:

ח **ובישוב** דברי רש"י שסותר עצמו דבשבת כ"ה פירש"י גזירה משום כסות לילה כסות המיוחד ללילה משמע דס"ל כסות יום מותר בלילה אף בכלאים כשיטת ר"ת ובמנחות פירש"י שמא יתכסה בו בלילה וכבר תמה בזה בשעה"מ נ"ל בדרך זה הנה בשבת הוה עובדא בתלמידי דר' יהודה בר' אלעאי ומסתמא כר' יהודה רבם ס"ל. ויש להוכיח דר' יהודה ס"ל כלאים בציצית הותרה דהתוס' יבמות הקשו בדף ה' ד"ה ליגמר דנילף ממילה וכהן ונזיר דעשה דוחה ל"ת ועשה ותי' דהוה כמו שני כתובים דחד לא איצטריך עי"ש. ולפ"ז לר"י דס"ל מלמדין לכאורה עשה דוחה ללו"ע ואמנם לרמב"ם בה' נזיר דס"ל נזיר מצורע ליכא רק ל"ת וע' בשיח יצחק שכתבתי לישב דבריו ליכא למילף רק דעשה דוחה ל"ת לבד. ואמנם לל"ת לבד א"צ קרא לכלאים בציצית לר"י דאיכא למילף ממה הצד הנ"ל דלדידי' ב' כתובים מלמדין והתוס' הקשו למאן דיליף מראשו דעשה דוחה ל"ת למ"ל קרא לכלאים בציצית ותי' דקמ"ל דעשה שאינו שוה בכל דוחה ל"ת ולר"י ליכא

לתרץ הכי דתוס' כתבו שם דלר"י דתפילין ל"ה מ"ע שהזמ"ג יליף מסמוכין דנשים חייבות בציצית והו"ל עשה השוה בכל ואין לומר דלר"י באמת ל"צ קרא לכלאים בציצית רק דנשים חייבות בציצית מכל שישנו בכלאים דהרי התוס' כתבו בדף ה' ע"ב דמקרא משמע גדילים תעשה לך מהם והיינו לכלאים בציצית ולר"י למ"ל קרא וליכא לתרץ רק דלדידי' איצטרך קרא לכלאים בציצית דהותר לגמרי וסתם ר"י הוא ר"י בר' אלעי כדאיתא ברש"י ביצה כ"ו (ע' לעיל ס"ג) וז"ב ולפ"ז שפיר פירש"י בשבת דקאי לתלמידי דר' יהודה משום כסות המיוחד ללילה דכסות יום מותר בלילה בכלאים, וע"כ הגזירה על כסות המיוחד ללילה אבל במנחות דלא קאי לר"י שפיר פירש"י שמא יתכסה בלילה ואליבא דאמת קרא איצטרך לכלאים בציצית אף דהוה עשה שאינו ש"ב. ולא מוכח מקרא דהותרה וזה ישוב נכון:

ט **ובדברי** ר"ת בתוס' מנחות מ' התמוהין מאוד שכתב בתחילה דשמואל קמ"ל תכלת א"ב משום כלאים דאפי' בלילה מותר ותכ"ד כתב דטלית של יום חייב בלילה בציצית א"כ אין כאן חידוש שמותר בלילה בכלאים דהרי חייב בציצית נמצא דר"ת סותר דבריו תכ"ד וליכא למימר דקמ"ל אפי' כסות לילה מותר בכלאים דבזה גם ר"ת מודה דאסור כדאמרינן משום כסות לילה וכבר תמה בזה הש"א סי' ל' וכבר הרגיש בזה הרא"ש ובתוס' גופה מצוין שר"ת סותר דבריו נ"ל לפרש דר"ת יסבור אף דכסות יום חייב מדאורייתא בלילה בציצית מ"מ אין דוחה בלילה העשה לל"ת דכלאים רק מטעם דהותרה והסברא היא כן. הנה הריטב"א הקשה איך ילפינן עשה דוחה לל"ת מכלאים בציצית שאני ציצית ששקילה כנגד כל המצות ולישב זה נאמר דלעומת זה ציצית קיל שאינו שוה בכל ומ"ה ילפינן ולפ"ז הנה טעם דציצית שקולה כנגד כל המצות הוא דכתיב וראיתם אותו וזכרתם וגו' למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי ולפ"ז נהי דטלית של יום חייב בלילה בציצית דלא מי מימעט מקרא דוראיתם הואיל וביום רואה ולא ממעט רק כסות המיוחד ללילה מ"מ ציצית של לילה ל"ה שקולה כנגד כל המצות דל"ש בלילה וראיתם וזכרתם כיון שאינו רואה בלילה וכיון דהוי עשה שאינו ש"ב ולא דחי רק משום ששקולה כנגד כ"ה בלילה דל"ה שקולה אינו דוחה רק משום דהותרה מותר בלילה:

עוד י"ל הנה ר"ש דריש טעמא דקרא ובקרא כתיב טעם למען תזכרו וגו' ובלילה דל"ש טעם זה סובר ר"ש דבלילה פטור ור"ש באמת סובר דאף כסות יום פטור בלילה. ואמנם אנן לא דרשינן טעמא דקרא ואף דל"ש למען תזכרו בלילה מ"מ חייב בציצית ומה דמיעט קרא מיותר דוראיתם אותו מוקמינן לכסות המיוחד ללילה וידוע מדברי הח"ס ליו"ד ומלא הרועים והאריך בזה בספר נחלת יעקב דדוקא לקולא אנן לא דרשינן טעמא דקרא

אבל לחומרא דרשינן. ולפ"ז הן אמת דלא דרשינן לקולא לפטור כסות יום בלילה דל"ש טעמא דציצית וחייב בציצית אבל להחמיר לאסרו בכלאים דרשינן ומ"ה ס"ל לר"ת דמן הדין אסור בכלאים רק מצד דהותרה. כן נלע"ד לישב דברי ר"ת ושלא יהי' תמוהין כל כך:

י **ובישוב** קו' תוס' שבת כ"ה אהא דקתני ב"ש פוטרין ול"ק אוסרין נלע"ד. הנה התוס' הקשו דנדרש להיפך במקום גדילים לא תלבש שעטנז ותי' דא"צ קרא לאסור דלולא הקרא העשה לא דחי לל"ת ולפ"ז נאמר הנה בגמ' רצו ללמוד מנזיר מצורע דעשה דוחה לל"ת ודחי שאני נזיר שישנו בשאלה. ולפ"ז לב"ש דס"ל אין שאלה בנזירות יש ללמוד מנזיר דעשה דוחה לל"ת ולולא קרא דגדילים היה מותר קמ"ל קרא במקום גדילים לא תלבש שעטנז והא דל"ק אוסרין י"ל דס"ל כרשב"א בזבחים ס"ו דקרא דלא יבדיל היינו א"צ להבדיל והקשה התוס' נימא קרא דלא תלבש שעטנז א"צ ללבוש ותי' דאמאי ה"א שיצטרך ללבוש כלאים ויסברו ב"ש דסמוכין דריש הכי לא תלבש כלאים אף במקום גדילים דה"א דעשה דוחה לל"ת ויהיה מחויב קמ"ל דא"צ ללבוש כלאים אבל אם רוצה במקום מצוה רשאי ומ"ה קתני ב"ש פוטרין ולא אוסרין כנלע"ד:

יא **והנה** התו' יבמות ד' כתבו דמה"ט לא דרשינן לחייב נשים בציצית מסמוכין דכלאים דהיקשא דתפילין עדיף והקשה התוס' בעירוכין ד' א"כ למה נשים חייבות במצה נימא הקישא עדיף ומה שתי' אינו מובן וביבמות משמע כונתם דמצה וחמץ כתיב בחד קרא ומיקרי ג"כ היקש ולפענ"ד לישב קו' התוס' בדרך זה דקשי' בלא"ה למ"ל קרא דחייבין במצה כיון דחייבין בפסח מקרא כדאיתא בדף צ"א בפסחים ודאי חייבין במצה דכתיב על מצות ומרורים יאכלהו וצ"ל דהרא"ש כתב דבמרור ל"ב כזית דקרא דכתיב יאכלהו קאי אפסח אבל מרור ל"ב כזית רק מטעם הברכה אבל מצה בעי כזית מטעם דכתיב קרא מיוחד בערב תאכלו מצות וע' בשאג"א וסד"א דנשים פטורות ממ"ע דבערב תאכלו מצות ואף דחייבים בפסח וגם במצה סד"א דל"ב כזית כיון דאין חייבין בחיוב דבערב רק בפסח ויאכלו מצות פחות מכזית קמ"ל. וכן סד"א דבזה"ז דליכא פסח ואין חייב במצה רק מקרא דבערב תאכלו כדרשא דפסחים כ"ח סד"א נשים לא ליחייבו מ"ה איצטרך למילף מקרא דכל שישנו בבל תאכל חמץ וכיון דבעיקר חייב דמצה כבר ידעינן מפסח ל"ש להקשות נילוף לפטורא דיותר טוב ללמוד מסמוכין כיון דבלא"ה חייבת במקצת המצוה כיון שחייבת בפסח כנ"ל. מיהו מ"מ צריך לבוא לתירוץ הראשון דאל"כ עדיין קשי' לר"ש דס"ל נשים בפסח רשות ואין חייבות בפסח ומ"מ חייבת במצה מטעם כל שישנו בבל תאכל חמץ כדאמרינן בפסחים צ"א ובזה ל"ש תירוץ הנ"ל ועכצ"ל דדרש כל שישנו בבל תאכל ל"ה סמוכין רק היקש ודוק:

ודרך אגב יש לפרש הא דאמרינן בפסחים צ"א שם לר"ש וכ"ת אפילו טפילה נמי לא אהני קרא דמכסת נפשות לטפילה ולע"ל קרא אמאי ס"ד דנשים אפי' טפילה לא והרי ר"ש ס"ל נשים סומכות רשות בחגיגה י"ז וה"ה רשות לעשות הפסח ותו אמאי אין שוחטין עליה בפני עצמן ושמא בקרבן שאני דאם אין מחויבת בקרבן הו"ל חשנ"ב ולכן אין שוחטין בפ"ע וקמ"ל קרא דעכ"פ טפילה מותרת ויש להסתפק למ"ד נשים בראשון רשות אי נשים אסורות בפסח שלא למנוי' לפמ"ש הר"ן בנדרים ל"ו דה"ט דאי שה לבית לאו דאורייתא מותר ליתן לקטן ול"ה פסח שלא למנוי' משום דכל שאין מחויב בפסח אינו עובר משום שלא למנוי' א"כ ה"ה אשה דהו"ל רשות ואין חייבת משום שלא למנוי' שוב עיינתי בלשון הר"ן שכתב ה"מ בראוין להמנות משא"כ בקטן וכיון דנשים עושים אותה טפילה מקרא הו"ל ראוין להמנות ובוודאי אסורין משום שלא למנוי' וזה גופא קמ"ל קרא דרשות הן והו"ל ראוין להמנות וחייבין משום שלא למנוי' וז"ב:

יב **ונבוא** לישב הקושיא על ר"י דס"ל סומא פטור מכל המצות וקשיא לדידי' למ"ל קרא וראיתם אותו פרט לכסות סומא או קרא דאשר תכסה לרבות כסות סומא והרי הוא פטור מכל המצות וליכא לחוץ דנ"מ אם אחר שאל ממנו דטלית שאול פטור מדאורייתא ע"ז העירני בני הרב החריף מיה' אהרן (זצ"ל א"ה על אסיפת שמשו בימי עלומיו קבכינא) די"ל דאף לר"י סומא חייב בציצית לפמ"ש בנוב"י סי' קי"ב ובבשמים ראש סי' ע"ג ופמ"ג דסומא מוזהר בל"ת ודוקא ממ"ע פטור אם כן דרשינן סמוכין כל שישנו בכלאים ישנו בגדילים והרי התו' כתבו ביבמות דלר"י דתפילין ל"ה מ"ע שהז"ג אף אם ציצית הוי מ"ע שהז"ג נשים חייבות מטעם הנ"ל וה"ה בזומא הוי הכי לר"י ומ"ה בעי קרא לר"י לרבות או למעט ולפ"ז לר"י ה"ה דסומא חייב במצה מטעם כל שישנו וכ"כ בבשמים ראש הנ"ל דבמצה חייב מה"ט וה"ה בציצית י"ל כן ודפח"ח והרבה יש לדבר בפרט זה:

יג **ודרך** אגב הנני לבאר דברי הגמ' ב"ק פ"ו דיליף ר"י עיניך עיניך מעדים זוממין מה התם שלא בסומין ופירש"י בב"ק שם דעדים א"א בסומין דאם לא ראה היאך יעיד וע"ז קשה דמשכחת לה עדים זוממין סומין שראו ואח"כ היו סומין בשעת העדות ואיך מחליט ר"י דעדים זוממין שלא בסומין:

עוד קשיא הכי לא משכחת בסומא שיעיד ששמע שהודה אחד לחבירו ומכירם בטביעת עינא דקלא כדאמרינן בשבועות ל"ד דיש עדות בידיעה בלא ראי' וע' בחולין צ"ו ואמנם בנדה דף מ"ט פירש"י דבעינן שיוכל לראות ולפ"ז לא משכחת עדים זוממין סומין דאף שנסתמא קודם הגדה פסול מדאורייתא וכן איתא ברמב"ם פ"ט מה' עדות הלכה י"ב ובכ"מ ושם מייתי מערוכין י"ז דבעי שיהיה בשעת הגדה בר ראי' והרמב"ם מייתי קרא

דהוא עד או ראה דל"ה עד עד שיוכל לראות וכן הוא בתוספתא פ"ג דשבועות דסומא הוי פסול הגוף ומהך דב"ק הקשיתי על הרמב"ן והר"ן פ"ב דגיטין שכתבו בפתוח ונסתמא הטעם משום דילמא לא מכוין שפיר ואפי' תימא דמצי מכוין אפשר דגזור רבנן והובא בקצה"ח סי' רנ"ט והרי מדיליף ר"י עיניך עיניך מה עדים זוממין שלא בסומין משמע דאם בשעת עדות הוא סומא פסול מדאורייתא כדכתיבנא וצ"ל דרמב"ן ור"ן יפרשו כפירש"י בב"ק דקאי אשעת ראית העדות אבל זה דוחק בפירוש הגמ' גם צ"ע הקושיות שהקשיתי לרש"י והנה בבשמים ראש סי' הנ"ל הקשה לר"י למ"ל קרא דסומא פסול לעדות (הכונה לדרש התוספתא והוא עד או ראה פרט לסומא) ית"ל דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה דר"י פוטרו מכל דינים שבתורה (ולהפוסקים דל"ב בממון עשאי"ל ל"ק קושיתו) ובישוב קושיתו הנחמדה נ"ל עפ"י דברי התו' ב"ק דפ"ז ד"ה וכן שהקשו למ"ל לר"י עיניך עיניך שפטור מבושת והרי פטור מכל הדינים ותירצו התו' אי לאו דגלי ג"ש דעיניך לפטור סומא היה סברא למידרש בגלות כר"מ עי"ש ואם הוי דרשינן בגלות כר"מ היה חייב בכל המצות כדאיתא בסוגיא וגם בכל הדינים ומעתה ל"ק קושיתו דלבתר דילפינן דסומא פסול לעדות ילפינן עיניך מעדים זוממין ופטור מבושת ושוב פטרינן אותו מגלות ומכל הדינין אבל לולא קרא דפסול לעדות היינו מכשירין אותו אם מכוין מצרנהא ול"ה דרשינן עיניך עיניך ושוב הוי מחייבין אותו גלות ומיתה וכל הדינים והיה עדות שאתה יכול להזימה וז"ב בישוב הקושיא ועפ"ז נ"ל לישב הסוגיא דעירוכין דף י"ז דמקשה שם לר"י דבעי שיהיה ע' מתחילתו ועד סופו א"כ אמאי פתוח ונסתמא וחזר ונתפתח כשר עי"ש דקשיא בסוגיא מנ"ל דאתיא כר"י ולהנ"ל יש לישב בדרך זה דהנה בב"ב דף קכ"ח ס"ל לשמואל דפתוח ונסתמא כשר אפשר דמכוין מצרנהא ומקשה מברייתא ומסיק בתיובתא ולכאורה קשה לפמ"ש דבאמת הוי לר"י עדות סומא עשאי"ל רק דלולא הקרא דסומא פסול לעדות ל"ה פטורין מגלות ומשום דין ולבתר דגלי קרא שוב הו"ל עשאי"ל ולפ"ז מה מקשה אשמואל מברייתא דילמא אתיא כר' יהודה דסומא פטור מדינים ומ"ה ל"מ עדות פתוח ונסתמא דהו"ל עשאי"ל ושמואל לא ס"ל כר"י וצ"ל דלא ניחא ליה לאוקמא כר"י דהרי ר"י פוסל בחתנו אם יש לו בנים ובברייתא קתני סתמא משמע אף ביש לו בנים ולכן מקשה לשמואל ולפ"ז סוגיא דעירוכין אזלא לשמואל ולשאר מ"ד דס"ל פתוח ונסתמא כשר וקשיא מברייתא וצ"ל דברייתא מיירי באין לו בנים ואתיא שפיר כר"י ולר"י פסול פתוח ונסתמא דהו"ל עשאי"ל ושפיר הקשה דברייתא תא ע"כ כר"י דאל"כ פתוח ונסתמא כשר והיא ישוב נחמד ונעים (ויש לפלפל הרבה בזה ויבואר עוד בתשו' להגאון המובהק מו"ה שמואל בירענבוים מדובנא אי"ה):

יד והנה יש להקשות אף אם נאמר בשיטת הרמב"ם ורש"י בנדה דסומא הו"ל פסול הגוף ודריש שפיר מה עדים זוממין שלא בסומין דסומא בשעת הגדה נמי פסול עדיין קשיא איך מחליט דעדים זוממין שלא בסימין הרי משכחת עדים זוממין סומין שהעידו ואח"כ נסתמאו והנ"ל לתרץ דר"י באמת מחייב בושת בפתוח שבייש ואח"כ נסתמא וכן חייב מלקות ומיתה אם נסתמא לאחר המעשה ויליף שפיר מה עדים זוממין שלא בסומין בשעת העדות דאז ל"מ העדות כן פטור מבושת אם בשעה שבייש היה סומא וכן לענין גלות ומיתת ב"ד תליא אם בשעת מעשה הי' פתוח אלא שעומדת לנגדינו משנה בסנהדרין ע"א ע"ב בבן סורר שברח והקיף זקן התחתון פטור משום דאישתני, דינא אישתני קטלא ובגמ' שם טעמא כיון דאילו עביד השתא פטור לאו בר קטלא הוא עיי"ש וצ"ע בדין זה אמנם הנראה דזה דבר שא"א לאמרו נהי דהא ל"ק לר"י לא משכחת שום התרא' דהו"ל התראת ספק שמא יסמא עיניו בידים שלא יהרגנו דזה ל"ה התראת ספק דמוקמינן אחזקת הגוף כעין שכתבו תוס' גיטין ל"ג אבל זה קשיא לר"י דא"כ כל חייבי מיתות ב"ד יפטרו א"ע ממיתה שיסמאו עיניה' קודם גמר דין וכמו שהקשו התו' על רש"י מכות ה' דס"ל דכל מב"ד חייבי הוי קנס דא"כ כל חייבי מב"ד יודו וזה ל"ק רק שיודו קודם העדאת עדים ועוד איכא מ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב והרי לר"י לא משכחת שום חיוב מיתה שיסמא עיניו ויפטור וע"כ חייב אם נעשה סומא לאחר המעשה ולא יסבור ר"י כמתניתין דסנהדרין דאישתני דינא אישתני קטלא אילו עביד השתא פטור ועיין כתובות מ"ה ונ"ל עוד דת"ק דס"ל בהוריות בחטאו עד שלא נתמנו הרי הן כהדיוטות ס"ל דאף בחטאו בשמיעת קול חייבין מדסתם אף דבשמיעת קול פטור נשיא ואילו עביד השתא פטור מ"מ חייב אמעיקרא וה"ה דס"ל לר"י בסומא דחייב אמעיקרא אף דאילו עביד השתא פטור ונ"ל ראי' נכונה דר"י לית לי' הך דינא דאשתני דינא אישתני קטלא אף היכא דאילו עביד השתא פטור דר"י ס"ל בשור של הפקר דפטור ממיתה ואמרי' בב"ק מ"ד שם יתר ע"כ אמר ר"י אפילו נגח ואח"כ הקדיש נגח ואח"כ הפקיר פטור שנאמר והועד בבעליו עד שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין באחד עיי"ש וקשיא למ"ל לר"י ללמוד מקרא דוהועד בבעליו ות"ל דאישתני דינא אשתני קטלא והרי כמיתת הבעלים כך מיתת השור וכי היכי דבאדם אמרינן אישתני דינא אישתני קטלא כיון דאילו עביד השתא פטור בשור נמי נימא הכי אלא מוכח דר"י לית לי' הך סברא ודוקא בשור יליף מקרא ומיושב קושיא הנ"ל הגדולה אמנם לשיטת רש"י יש לדחות ראי' זאת דרש"י פירש שם ד"ה אם דלר"י לאו דוקא הפקיר אלא ה"ה מכרו לאחר נמי פטור ולפ"ז שפיר אצטריך קרא דוהועד דהרי אלו עביד השתא נמי חייב

והכי נחמד דבר זה בישוב דברי רש"י שתמה בש"מ מנ"ל לרש"י זאת דילמא דוקא הפקיר אבל מכרו לאחר חייב וכן דעת הרשב"א ולהנ"ל נכון דאהפקיר ל"צ קרא כיון דאילו עביד השתא פטור ואישתני דינא אישתני קטלא ולכן ל"צ קרא רק במכר ואילו עביד השתא חייב ילפינן מקרא שפטור ולפ"ז לרש"י אף נסתמא השתא פטור לר"י דלרש"י ס"ל לר"י כמשנה דסנהדרין ולרשב"א יחלוק ר"י וזה מה שרצינו לבאר בזה עוד יש לישב הקושיא שהקשיתי לעיל לרמב"ן דס"ל סומא בשעת הגדה פסול מדרבנן ואיך דריש עיניך עיניך מעדים זוממין והרי משכחת מדאורייתא עדים זוממין בסומא בשעת הגדה דכשר מדאורייתא י"ל דנהי דהעדות כשר משום שהעידו בסימנים ומועיל מטעם רוב מ"מ לא מחייבין להעדים דהם יכולים להתנצל עצמם שטעו דהיכי דעדים אמרו עפ"י רוב מהני התנצלותם לומר דאזלינן בתר המיעוט כמ"ש התוס' ביבמות קט"ו לענין גמלא פרחא ומ"ה נהי דמועיל העדות מטעם רוב אבל כאשר זמם לא דיינינן ויסבור ר"י דבממון ל"ב עשאי"ל ומ"ה ניחא מה דאמרינן בחולין דאם אמרו פלניא דהאי סימנא קטיל נפשא לא קטלינן דבד"נ בעינן עשאי"ל מיהו יש לדחות דגם בד"מ יכול הנידון לומר קים לי בנפשאי ועיין תוס' ב"ק כ"ז ובחידושי לפסחים י"א הארכתי בזה:

טו עוד הנני חוזר לדין סומא לר"י מ"ש בבשמים ראש דאם לדידי' סומא מוזהר בל"ת ולא בעשה כשנפלה לפניו ליבום אינו מיבם דבדידי' עשה אינו דוחה לל"ת ולפ"ז משכחת גם לר"י שש עשרה כשנפלה לפניו ליבום ויבם אחי' וחזר ונתפתח דפוטרת צרתה הואיל ונאסרה כשנפלה לפניו ראשונה ואמאי אמרינן ביבמות דלר"י לא משכחת שש עשרה נ"ל דזה ודאי דסומא חייב בשבע מצות ב"נ דלא ניתנה תורה לקולא וגם בפרי' ורבי' חייב מה"ת ולכן גם במצות יבום חייב הגם דמה שנהגו ביבום קודם מ"ת ל"ה רק מנהג ול"ה מצווים כמ"ש הריטב"א ביבמות מ"מ כיון דהרשב"א בתשובה כתב דיבום ל"ה רק משום לתא דפ"ו ומה"ט המצוה אינו חל על האשה עיי"ש וכיון שסומא חייב בעיקר המצוה גם ביבום חייב ומ"ש ר"י דפטור מכל המצות ל"ד ואין למדין מן הכללות ועוד נ"ל דאף אם נאמר דאינו חייב במצות יבום ומוזהר בל"ת מ"מ כיון דאינו חייב מלקות בעבר על ל"ת וכ"ש כרת דאינו חייב אינו פוטר צרתה משום צרת אשת אח כיון דל"ה חיוב כרת ומלקות עלי' וז"ב ומה"ט שכתבתי דאיתא במצות פ"ו ניחא דאיתא בדיני גיטין וקידושין בגיטין דף כ"ג כיון דאיתא במצות פ"ו ומה שחקר שם בתשובה אי גם לרבנן סומא פטור מסוכה דלא שליט בה עינא כדאיתא בסוכה למעלה מעשרים אמה ישתקע הדבר דלא דרשינן טעמא דקרא לקולא ועוד גם טעם דלמען ידעו דורותיכם שייך בסוכה שאחר שרואה אותו יושב ידע ומה"ט חייב כסות סומא בציצית הואיל וישנו בראי' אצל

אחרים ועיין סוכה כ"ח גבי רב יוסף אמר לאפוקי ממטללתא ועיין גיטין כ"ח דשולח חטאתו מקריבין בחזקת חיים ומקשה והא בעי סמיכה ומשני בקרבן נשים ויותר הי' לו לאוקמא בסומא דאינו סומך כדאיתא מנחות צ"ג דהרי המשנה קתני בלשון זכר ונ"ל דלר"י סומא אינו מביא חטאת דאף אם נאמר שמוזהר בל"ת מ"מ כיון שאינו לוקה וגם אינו חייב כרת ורק נדר מביא ולא רצו לאוקמא דלא כר"י דלתי' רבא שם שחילק בין שמא מת לשמא ימות אתיא מתניתין אף כר"י ולכן משני רב יוסף ככ"ע ובקרבן נשים ודוק בכ"ז:

טז **ונשוב** לדברי הרמב"ם מב"כ הנה השאג"א סי' כ"ט הקשה לדברי הרמב"ם דס"ל כהן שלבש שלא בשעת עבודה לוקה מהא דס"ל לר"א אברין בעלי מומין שנתערבו בתמימין אם קרב הראש כולם יקרבו והרי הכהן עובר באיסור כלאים ומאוד תמוהין דבריו דהרי בגמ' אמרי' שם לא התיר ר"א אלא שנים שנים ונמצא דאף בשעה שמקריב האבר בעל מום מקריב אבר מתמימין ומה איסור כלאים יש כאן נ"ל דהשאג"א יפה הקשה לשיטת הרמב"ם גופי' דמפרש שנים שנים היינו דבתחלה הקריב שנים אבל אח"כ מותר להקריב אחד אחד ולשיטתו גופי' יפה הקשה איך מקריב אחד ויעבור באיסור כלאים וכוונת דבריו אף דקשי' איך מקריב בע"מ והתורה התירה משום ביטול או אפי' חד בחד כאשר יבואר וה"ה שהתירה איסור כלאים מ"מ קשיא לי' בשלמא איסור בעל מום א"א לתקן והו"ל דיעבד התירה התורה אבל איסור כלאים הוי לכתחילה דיקרב שנים ולא יעבור ואמאי ס"ל לרמב"ם דמותר להקריב אחד כן נ"ל לפרש דברי השאג"א והנה הלח"מ תמה על הרמב"ם דס"ל שנים שנים היינו דבתחילה הקריב ב' ראשין דלפ"ז מה מקשה בגמ' שם דף ע"ז ע"ב מחכמים דאמרו אפי' קרבו כולן חוץ מאחד עיי"ש ולרמב"ם לק"מ ותי' דבתחלה פרשה הגמ' דברי ר"א שנים שנים היינו להקריב אח"כ שנים כפירש"י ולמסקנא שם הפירוש כדברי הרמב"ם ומאוד תמוה דמנ"ל לרמב"ם לפרש כן ונ"ל ראי' לפי' הרמב"ם דבדף ע"ד בזבחים אמר רב טבעת של ע"ז כיון שנפל אחר הותרו כולן ומקשה שם לרב ומשני רב דאמר כר"א ומקשה והא אמר לא התיר ר"א אלא שנים שנים ואם הפירוש כרש"י דעתה יקריב שנים שנים מה הקשה דילמא מש"ה בעי ר"א שנים שלא יעבור הכהן באיסור כלאים כדכתיבנא כקו' השאג"א וכשמקריב שנים אין כאן איסור וזה הוי לכתחילה וזה ל"ש בטבעת של ע"ז ודא ודאי קושיא ומזה הוכיח הרמב"ם דאין הפירוש שיקריב עתה שנים רק שקרב בתחילה שנים ועתה מותר להקריב אחד אחד ושוב אין חילוק בין טבעת של ע"ז לאברי בעלי מומין ודוק ובחידושי ישבתי קו' זו בכמה אנפין ותן לחכם:

טוב **ודרך** אגב הקשיתי קושי' גדולה לפמ"ש התוס' בדף ע"ד דקרא קמ"ל דאברי בעלי מומין בטלין חד בחד והתוס' כתבו בדף ע"ז ע"ב דגם רבנן דשם מודין דמדאורייתא מרצה א"כ מה הקשה במנחות ה' למ"ל מן הבקר להוציא טרפה ת"ל מק"ו דבע"מ שמותר להדיוט אסור לגבוה והרי אם נילף מק"ו נימא דיו לבמה"ד ל"כ ויבטל חד בחד כמו בע"מ ומ"ה לא ילפינין מק"ו וכתבה תורה קרא מיוחד ובודאי טרפה ל"ב חד בחד ככל איסורין שבתורה וליכא לישב דהרי בלא"ה מקשה שם מה לבע"מ שכן עשה קריבין כמקריבין ורק דנילף מיוצא דופן ומבע"מ ויוצא דופן ל"ב חד בחד וליכא למימר דיו דז"א דכיון דמיוצא דופן ליכא למילף דא"ל שאינו קדיש בבכורה ורק מיוצא דופן ובע"מ שפיר איכא למימר דיו וז"ב:

ולישב התמוה הזאת נ"ל דבר חדש דאף דר"א ס"ל אברין בעל מומין בטלין בתערובת חד בחד כדכתבו תוס' מ"מ מחוסר אבר ל"ב חד בחד וסברתי דמחוסר אבר הי' אסור לב"נ אף קודם מ"ת ועיין תוס' ע"ז י"ג מה שהקשו למ"ל קרא למחוסר אבר בעוף ת"ל מי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור עיי"ש מה שתירצו ולפ"ז איך יתכן דלישראל מחוסר אבר בטל חד בחד עדיין קשיא מי איכא מידי דבודאי לנכרי אסור חד בחד כמו קודם מ"ת דליכא קרא להתיר וע"כ מחוסר אבר ל"ב חד בחד והכי מוכח מקו' התוס' גופה דלמ"ל מחוסר אבר בעוף ת"ל מי איכא מידי דילמא קרא כתבי' להיתר שיהי' בכלל שאר בע"מ ויבטל חד בחד וע"כ חד בחד ל"ב במחוסר אבר ואף דבדף ע"ז בזבחים רצה לומר דלא אמר ר"א אלא בדוקין שבעין משום דס"ל אם עלה לא ירד ודחי לה היינו דאטעם אם עלה לא ירד מקשה והא ר"א לכתחלה קאמר לכן פירשו טעמא אחרינא בגמ' דיליף מקרא אבל גם קרא לא קאי רק אבע"מ ולא במחוסר אבר שהי' אסור לב"נ והתורה לא ניתנה לקולא ולשיטת הסוברים כן בחולין ל"ג ודאי הכא נמי כן היא ומה דמקשה שם דלמ"ל לר"א לטעם משום עצים והא קרא מרבה דמרצה בתערובות ולא תי' דר"א במחוסר אבר קאי משום דמשמע לגמ' דר"א אסתם בעלי מומין קאי או שמא גם לשם עצים ל"מ במחוסר אבר דשייך ג"כ הסברא הנ"ל יהי' איך שיהי' תערובות חד בחד ל"מ במחוסר אבר והתוס' כתבו במנחות ה' דהק"ו מבע"מ יכול ללמוד ממחוסר אבר דשייך בעופות עיי"ש ושפיר מקשה דנילף מק"ו וליכא למימר דמבטל חד בחד דנימא דיו ז"א דגם מחוסר אבר ל"ב חד בחד ואם הגמ' יתרץ דליכא למילף מק"ו דבע"מ דנימא דיו עדיין תיקשי דנילף ממחוסר אבר דליכא למיפרך כנ"ל וע"כ הוצרך הגמ' לדחות הק"ו שכן מומן ניכר כן נלע"ד בישוב הקו' ומ"מ עדיין יש לעיין בדבר זה:

חי **ובאחרונה** הנה באתי לבאר הטעם דל"מ שיהי' לבגדי כהונה ציצית והמעיל הי' לו כנפות ולא הי' לו בית יד וליבעי ציצית וכבר נתקשיתי בזה ומצאתי בספר היקר מנחת חינוך פ' תצוה שנדפס מחדש שכתב הטעם משום שלא הי' של הכהן רק הקדש ול"ה כסותך ולדעתי אף אם אמת הדבר דדבר השאול לו על זמן הרבה ואף על כל ימי חייו מיקרי שאול כדמשמע בב"מ סוף פ' השואל גבי שואל אדם בטובו לעולם עיי"ש מ"מ למה שכתבו התוס' בחולין ק"י דטלית שאול יותר מצ' חייב מדרבנן ה"ה המעיל ליחייב מדרבנן מיהו שמא כיון דמדרבנן היא אסור להוסיף על הבגד או דבמעיל ל"ש הטעם דנראה כשלו אבל קצת י"ל דכיון דאמרינן בעירוכין הכל חייבין בציצית והקשה פשיטא ומשני כהנים איצטריך לי' הואיל ואישתרי כלאים כל שאינו בכלאים אינו בגדילים קמ"ל נהי דבעידן עבודה מותר בכלאים שלא בעידן עבודה אסורי בכלאים ומ"ה חייבין בציצית ולפ"ז בעידן עבודה דמותרין בכלאים באמת פטורין מציצית מה"ט כן י"ל והמובחר דכיון דבגדי כהונה ל"ה להנאתן רק למצוה פטורי מציצית ועיין בתוס' חולין ק"י משמע דגם כלאים מותרין מה"ט דל"ה בגד העשוי להנאתו ודוק ודרך אגב הנני אומר בהא דאמרינן ביומא דף ס"ט שאני אכילה דצורך עבודה היא לפענ"ד אכילה הוה עבודה ממש כדאמרינן בפסחים ע"ג דאכילת תרומה מיקרי עבודה וכ"ש אכילת קדשים ובהכי נלע"ד מה שנתקשיתי טובא האיך אכלו הכהנים שיורי מנחות בעזרה בחג הסוכות ובודאי לא הי' סוכה בעזרה דהי' בגג מכוסה להנ"ל ניחא דאמרינן בעירוכין ג' כהנים איצטריך לי' הואיל ואינן יכולים לקיים תשבו כעין תדורו פטורין מסוכה קמ"ל נהי דבעידן עבודה פטורין שלא בעידן עבודה חייבין וכיון דאכילת קדשים הוי עבודה בעידן עבודה פטורין והא דלא משני בגמ' כהנים איצטריך הואיל ואינן יכולין לאכול רק בעזרה ושם אין לעשות סוכה משום שהי' יכולין לעשות סוכה בלשכות הבנוית לחול ופתוחות לקודש שאוכלין שם קדשי קדשים והתורה רבתה חצרות הרבה כמ"ש התוס' ביומא כ"ה ושמא מותר שם לעשות סוכה ול"ה מוסיף על הבנין ושמא באמת כן עשו אם אכלו שיעור החייב בסוכה וכן עשו הלוים השומרים עיין תוס' עירוכין ג' דלא מיקרי זאת עוברי דרכים עיי"ש ומטעם עוסק במצוה פטור מן המצוה ליכא למפטרינהו כיון שיכול לקיים שניהם ועדיין צ"ע:

ובמ"ש דכהנים הי' עושין סוכה בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש דאוכלין שם קדשי קדשים כדאיתא בזבחים נ"ו ולדעתי ל"ה מוסיף על הבנין באותן לשכות הבנויות בחול וצ"ל אף דלא הי' רשאין לישן שם לשיטת התוס' יומא כ"ה ובדף ח' ואם עושין שוכה שאינה ראוי' לשינה אף באכילה אינו יוצא הכה לפי מה שחולק זקיני הגאון ח"ץ

סי' צ"ד על דין זה הדבר נכון בפשיטות אמנם אף לשיטת המרדכי והרמ"א והמג"א דלא כח"ץ נכון לפי מה שכתבו התוס' בזבחים ט"ז דאיסור ישיבה בעזרה ל"ה רק מדרבנן ולפ"ז ה"ה שינה ל"ה רק מדרבנן וכיון דמדאורייתא הסוכה ראוי לשינה יוצא ידי אכילה ובלא"ה י"ל דכיון דהסוכה ראוי לשינה רק הוא אסור לישן שם ידי אכילה שפיר יוצא ודוק:

סימן ו

ב"ה שנת תרי"א לפ"ק זיראוונא

לכבוד ידיד נפשי מחותני הרב המאוה"ג החריף ובקי בכל חדרי תורה זך הרעיון יפה נוף מוה' אשר זאלקי נ"י מטארני וכעת הוא אבד"ק גראדזיסק:

(**א**) **ראשית דבריך** שאלת על הרמב"ם שפסק באם אינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה והרי הוא מוקי קרא

דושמרת לתפילין ולדידי' דפסק כר"י דהשמר דעשה נמי לאו הוא אף היכי שהמשמעות שיעשה דלא כתוס' [עירובין צ"ו ד"ה השמר] דפסק בהל' שמטה מי שנמנע מלהלות עובר בל"ת ולדידי' באם אינו מניח תפילין ביום יעבור בל"ת ע"כ וכבר הרגיש בזה השעה"מ ה' תפילין על הרמב"ם ממה שפסק ז"ל בהל' בית הבחירה דאם אינו משמר את המקדש עובר בל"ת עיי"ש אבל הנלפע"ד דכל זה לא קשה כלל דאדקשי' לי' על הרמב"ם אמאי אינו עובר בל"ת תיקשי על הגמרא מנחות דקאמר עובר בשמונה עשה ופירש"י דאכל פרשה קיימא תרי עשה דוקשרתם והיו לטוטפות ובפירוש זה החזיק הרמב"ם שכתב שהרי בארבע פרשות צוה על תפילין של ראש ושל יד ועיין בפירש"י לפי' ב' שהרגיש בעשה ושמרת אבל לפי' א' תיקשי הרי יש כאן ט' עשה למ"ד השמר עשה היא אבל המובחר מה שנלע"ד דבאמת כבר תמה בשאג"א סי' מ"ג אהא דמניח תפילין בלילה עובר בל"ת מקרא דושמרתם ואמאי לא נימא כמו בפסח דקמ"ל שיעשה פסח כן קמ"ל שיניח תפילין ביום ובלילה פטור כמו בכסות לילה וניחא לי' דבפסח אם נוקי שלא יעשה כל השנה הוי לאו יתירא ומ"ה מוקמינן לפסח בזמנו משא"כ בתפילין אם נוקי שיניח בזמנו הוי עשה יתירא דבלא"ה עובר בשמונה עשה מוקי לה שלא יניח בלילה והוי מלתא חדתא וקמ"ל אף היכי שאינו בבל תוסיף כגון בלשמרן עובר ואם נוקי ליום הוי עשה יתירא ע"ש ולדידי' הקשיתי על הרמב"ם דס"ל השמר דעשה נמי לאו הוא ואם נוקים ליום הוי לאו חדתא ואמאי מוקים לה ללילה לעבור בלאו ולא מוקים לה ליום לעבור בלאו ודא ודאי קשיא להשאג"א וע"כ צ"ל כמו שכתבו דכל היכי דאיכא למידרש לא מוקמינן ללאו יתירא כן היכי דאיכא למידרש שילקה וללאו שלא ילקה

מוקמינן ללאו שילקה ואם נוקים ליום הוי לאו שאין בו מעשה ואין לוקין ולילה לוקין ומ"ה מוקמינין ללילה ודוק וממילא עכ"פ א"א לומר דקרא דושמרתם אתי ליום כמו בפסח דא"כ מנ"ל דעובר בלילה ויהי' כמו כסות לילה וע"כ קרא דושמרת לא קאי על יום רק על לילה וביום לא משמע כלל לא עשה ולא ל"ת וקרא אתיא על המיעוט של יום ואין כאן קושיא כלל ומה"ט לא איפלגי ר"י ור"ל רק במניח בלילה ולא באינו מניח ביום דקרא לא אתי ליום. עוד צ"ל בישוב דברי הרמב"ם הנ"ל שלא הביא באינו מניח ביום עובר בל"ת וגם בלשון הגמ' דפליגי בלילה ולא ביום דהרמב"ם הוכיח כן משיטתי' דס"ל נשים פטורות מתפילין דהוי מ"ע שהז"ג ואיתקש תפילין לת"ת ואם נאמר דקרא דושמרתם הוי לאו וקאי על יום ואשה הוקשה לאיש לכל עונשין שבתורה ודוקא בעשה פטורין ולא בל"ת ויתחייבו נשים בתפילין ובאמת פטורין מכל מ"ע מהיקשא דתפילין ובשלמא לר"מ ס"ל דקרא דושמרתם לא קאי אתפילין ול"ה מ"ע שהז"ג ול"ל היקשא דת"ת לתפילין משא"כ אנן דס"ל דהוי מ"ע שהז"ג ואיתקש לת"ת וכל התורה לתפילין ונילף דנשים פטורות אף מנ"ת ובאמת מוכח מקרא דהוקשה אשה לאיש לל"ת וע"כ קרא דושמרת לא קאי ליום רק ללילה וביום אינו עובר בל"ת והוא ישוב נכון מאוד:

ב **הן** אמת כי יש להקשות לפ"ז קושיא אחת דהגמרא הוכיח דר"מ ס"ל שבת זמן תפילין מדס"ל בנשים מכניסין זוג זוג וע"כ תפילין ל"ה מ"ע שהז"ג ומנא לן הא ודילמא ס"ל שבת לאו זמן תפילין היא ורק ס"ל ושמרת הוי ל"ת כמו להרמב"ם וקאי על יום ולדידי' נשים חייבות בתפילין והרי ממ"נ איהו ל"ל היקש דת"ת לתפילין דס"ל נשים חייבות בתפילין ודילמא ס"ל שבת לז"ת הוא ורק דל"ת נשים חייבות והיא קושיא גדולה להנ"ל ונ"ל ליישב דהג' דקדק היטב מברייתא דקתני זוג זוג אחד האיש ואחד האשה וע"כ אשה זוג אחד שלא תעבור על בל תוסיף ועיין בתוס' ומעתה ברור דבל תוסיף ל"ש רק בעשה מ"ע ומוסיף משא"כ בעושה מעשה ואינו מקיים מצוה רק עשה שלא יעבור בלאו ודאי ל"ש בל תוסיף וכל טצדקי דאפשר למיעבד עבדי ועיין בחינוך מצוה תנ"ד בשם רוב המפ' ומעתה מוכח שפיר דשבת ז"ת והוי מ"ע שהז"ג ונשים חייבות ועוברות על בל תוסיף ומ"ה מכניסין זוג זוג משא"כ אם נימא שבת לז"ת והוי מ"ע שהז"ג ורק נשים חייבות מצד הלאו דושמרת וכיון שאינן מחוייבות בעשה אין עוברות על בל תוסיף וליכנסו שנים שנים וע"כ נשים חייבות בעשה והוא דבר נחמד מיהו לשיטת הר"ן קידושין ל"ד והרבה פוסקים דכל היכא שהן חייבין בלאו אף בעשה חייבין בתפילין אם נוקי קרא ושמרת ללאו אף בעשה נתחייבו ועוברות על בל תוסיף וקשה כנ"ל ואמנם אם נימא דלא כמ"ש בתי' הראשון רק דהל"ת קאי בין על יום בין על לילה יש ליישב קו' זו באופן אחר

דהשאג"א סי' מ"א הקשה איך מכניסין זוג זוג אי שבת לז"ת ואם ילפינן מקרא דושמרת הוי איסור להניח וליתי איסור ליחשב כמשא דע"כ לשמרן ג"כ אסור להניח בשבת וביאר הסברא דלשמרן אסור דבכונה לשם מצוה בלא"ה עובר על ב"ת ול"ל קרא למעט שבת דהרי לפטור בשבת ידעינין מקרא דר"ע דשבת גופי' אות ובשלמא לר"א דס"ל דהוי עשה קרא לאוסיפי עשה אתי משא"כ לר"י ע"כ קרא אתי לאיסור לשמרן וכמו שפסק הרמב"ם דלשמרן אסור מדאורייתא וקשיא ליתי איסור זה ולישויא כמשא כמ"ש רש"י בעירובין דב"ת משויא כמשא ה"ה זוג אחד יהי' כמשא כיון דאסור מדאורייתא להניח ולפע"ד אנא אזיל בתר איפכא דלר"י דהוי לאו ע"כ אשה המנחת תפילין בלילה ובשבת נמי לוקה דהרי הוקשו לכל עונשין שבתורה ובבל תוסיף ודאי אינה עוברת דביום לא מקיימת המצוה ומה ב"ת יש בה וא"כ י"ל דקרא דושמרת לאוסיפי נשים אתי דאסור להניח תפילין בלילה ובשבת ולעולם לשמרן מותר דקרא לא אתי להכי ומ"ה מכניסין זוג זוג ומעתה מיושב קושיתי דע"כ לר"מ שבת ז"ת ומ"ה נשים מכניסין זוג זוג דל"ל כנ"ל דלעולם שבת לאו ז"ת ורק השמר לאו הוא ביום ג"כ ונשים חייבות אף בעשה ולפי זה ודאי עוברת בב"ת ואיסור דלילה ושבת ל"ל לנשים דהרי ריה"ג נמי אקרא דר"ע סמוך וס"ל דשבת בל"ה פטור כיון שהוא גופי' אות כמו שפרש"י ולמ"ל קרא דממימים למעט שבת לאסור בלאו ות"ל דעובר בב"ת ובשלמא אם אמרי' דנשים פטורות מתפילין קרא לאוסיפי נשים אתי דעוברין בלילה ובשבת אבל אם נימא לר"מ חייבין דלאו ושמרת קאי בין ביום שעוברין בלאו אם אינו מניח בין לשבת ולילה שעוברין ביום אם מניח למ"ל לשבת ת"ל כיון שפטור מקרא דלאות הרי עובר על ב"ת וגם נשים עוברין כיון שחייבין להניח מצד הל"ת בחול חייבין ג"כ בעשה לשיטת הר"ן בקידושין ועוברין על ב"ת וע"כ קרא דממעט שבת אתיא בלשמרן לאסור וקשיא אמאי מכניסין זוג זוג דע"כ לשמרן אסור ואיך מכניסין זוג זוג וליתי איסור ולישויא כמשא וע"כ שבת ז"ת הוא ודוק ובזה יש ליישב מה שקשה בסוגיא דמקשה ודילמא ס"ל נשים סומכות רשות וקשיא דאס"ד דס"ל רשות ונשים פטורות ואינן עוברות בב"ת ואמאי רק זוג זוג וכבר ראיתי מקשים כן ולהנ"ל יש ליישב דהנה בקו' השאג"א הנ"ל דילמא קרא דממעט לילה אתי לפטור בלילה כמו בציצית יש ליישב בפשיטות דמשמעות הקרא ושמרת משמע איסור ואין זה דומה לכסות לילה דממעט מוראיתם אותו פרט לכסות לילה אתיא לפטור משא"כ גבי ושמרת מיעוט ולא בלילה אתיא לאסור אך זה ברור למאן דס"ל נשים סומכות רשות וכל מ"ע לדידי' בנשים רשות ע"כ בלילה ושבת נמי אתיא לרשות באנשים ועיין במ"א סי' קכ"ח ס"ק ל"ו כעין זה גבי נשיאת כפים בעשה דכה תברכו תליא בזה ועיין בזבחים ס"ו גבי

ולא יבדיל א"צ להבדיל וכתבו תוס' דבכל לאוין ל"ל הכי דקרא למאי אתי משא"כ בזה למ"ד רשות י"ל דקרא אתיא דא"צ ובודאי תליא בפלוגתא הנ"ל א"כ לפמ"ש לעיל באמת י"ל דר"מ ס"ל שבת לאו ז"ת הוא ורק נשים חייבות מקרא דושמרת דאתיא לחיוב היום וחייבות נמי בעשה להר"ן ובב' זוגות תפילין עוברות בב"ת ורק דא"כ קרא ללילה לשבת למאי אתי וע"כ לאיסור להניח לשמרן דל"ל לנשים כנ"ל דבלא"ה עוברין בב"ת וקשיא אמאי זוג זוג ומקשה שפיר ודילמא ס"ל נשים סומכות רשות וקרא כמו בכל התורה אתיא לפטור וה"ה בשבת ומ"ה מכניסן זוג זוג ודו"ק היטב כי הדברים נכונים ועמוקים והוכיח דר"מ לא ס"ל כן וה"ה בשבת אתיא קרא לאיסור ואמאי מכניסין זוג זוג וע"כ שבת ז"ת ודו"ק ויש להמשיך הפלפול בכ"ז לענין פסח ועיין בלשון הריטב"א קידושין בישוב קו' התוס' ממעקה דכל היכא דהל"ת בא לחזק העשה ליתא בנשים וליתא לדברינו ואין כן דעת התוס' עוד נ"ל דמש"ל דושמרת דממעט שבת מתפילין מרבה נשים שעוברין בשבת אם מניחין תפילין כיון שהוא לאו ונשים הוקשו לכל עונשין שבתורה יש לדחות דכיון דבכל יום אינן בעשה להניח אין עוברין בשבת אם מניחין בלאו כמו דאמרינן בר"ה ד' ה' כל שאינו בהבאה אינו בכל תאחר ה"ה וכ"ש בנשים דאינן חייבין בימי חול בעשה דתפילין אין עוברין בשבת בלאו ודו"ק ויען כי הרבה יש לדבר בכ"ז קצרתי:

ג **ובקו'** השאג"א על הרמב"ם שפסק דמכניסין זוג זוג ולדידי' אסור להניח תפילין בשבת נ"ל ליישב דאף דס"ל להרמב"ם דלשמרן אסור להניח בלילה מ"מ בשבת מותר להניח לשמרן ועפ"י השאג"א שביאר כנ"ל דע"כ קרא אתי לשמרן דלשם מצוה בלא"ה עובר על ב"ת ונ"ל לפי זה דלפמ"ש הריטב"א בסוכה ד' ל"א אהא דאמרינן בסנהדרין דהיכי דהאי לחודא קאי אין עובר בב"ת וכן אמרינן בסוכה אי לולב א"צ אגד כ"א לחודא קאי ואין עוברין על ב"ת בה' מינים ואמאי בכהן שעולה לדוכן והישן בשמיני לוקה אע"ג דבכל יום לחודי' קאי. עיי"ש שכתב אבל מורי נרו מפרש דכל היכי דאמרינן האי לחודא קאי ליכא משום ב"ת ובכהן שעולה לדוכן כיון שהכל עולה עם פרישת כפים הו"ל כלולב לר"י דצריך אגד ול"א האי לחודא קאי והישן בשמיני ל"א האי לחודא קאי כיון שכל הימים רצופים ואין הפסק בנתים עיי"ש ולפ"ז י"ל ברור דבלילה עובר על ב"ת בתפילין דכיון דביום הוי מצוה ותיכף הוי הלילה כשמניח בלילה עובר ול"ש לחלק בין תחלת הלילה לסופה דהלילה הולך תיכף אחר היום ואין הפסק בנתים והוי כישן בשמיני בסוכה משא"כ בשבת ביום כיון שיש הפסק לילה בנתים דאין עלי' בלא"ה המצוה שוב אמרינן האי לחודא קאי וכעין דאמרינן באתרוג דמיפסקא לילות מימים ואינו עובר על ב"ת והוא דבר חדש ולפ"ז בשבת לשמרן מותר וקרא אתי לאסור בכיון לשם מצוה

דאינו עובר על בל תוסף ומ"ה פסק מכניסין זוג זוג ולא מכוין לשם מצוה משא"כ קרא דמיעט לילה ע"כ אתי' למניח לשמרן דבמניח לשם מצוה בלא"ה עובר על בל תוסף כמ"ש השאג"א ודוק:

ד **ולי** בסוגייא הסרה פלפולים ואעפ"י שלא העליתי אותם על כור הבחינה לא אמנע מהציג קצתם ויהי מה והוא בישוב דברי הרמב"ם הנ"ל שפסק דמכניסין זוג זוג ולא חייש לאיסור שבת והנ"ל דהנה הקשו באחרונים והשאג"א על הגמ' דקאמר מ"ה רק זוג זוג דיעבור בב"ת וס"ל מאצ"כ ולשיטת התוס' והר"י דבמכוין להיפוך שלא לצאת לכ"ע לא יצא ובוודאי אינו עובר על ב"ת יתכוין להיפך ויכניס שנים שנים והדברים עתיקים ובאמת לכאורה אין הדברים מובנים דבשלמא אי צ"כ אמרינן לי' שלא יכוון לצאת ובודאי יעשה כן משא"כ אם אינו מכוין כלל יוצא המצוה ועובר בב"ת ורק שיכוין להיפך והאיך ניתן לו מכשול כזאת ואם ישכח בדרך ולא יכוין כלל יעבור בב"ת ובודאי ישכח בדרך ולא יכוין כלל ויעבור בב"ת ובלולב הוא רק רגע אחד יכוין להיפך משא"כ כאן והנ"ל הנה משמע מכל הפוסקים דלענין ב"ת לא בעינין שיכוין להוסיף ורק דהדבר תליא שיכוין למצוה אי מצוות צריכות כונה ואי מצות אצ"כ לא בעינין כונה כלל וכונה להוסיף ודאי לא בעי זולת מה שהבאת מדברי הר"ן ובאמת לא מצאתי להר"ן ז"ל עד הנה שיצטרך כוונה להוסיף ובאמת הדבר תמוה וטעמא בעי ואמאי תלוי בכונה לשם המצוה ולא בעי כוונה להוסיף והרי בכל התורה דשא"מ מותר ומוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכונו ובשבת בעינין שיכוין למלאכה ולא ידע שאסור ובנזיר יכוין לתלוש שער וכאן אסור להוסיף וליבעי שיכוין להוסיף ועוד אם אינו מכוין להוסיף ויודע שיש איסור בהוספה ורק הוא מכוין למצוה איך יתכן שילקה ע"ז הרי הוא טועה בדבר מצוה וע"כ בעי שיכוין להוסיף ועוד אמאי תלה הגמ' פלוגתת ר"ג ורבנן במצות צ"כ ולא תלי לה בדשא"מ ובזה פליגו דלמ"ד שנים שנים משום שאינו מכוין להוסיף רק להציל או אף למצוה והוי דשא"מ (ובאמת בדבר זה הרבה יש לדבר בדברי התוס' ביצה ל"ג שכתבו אבל הכא מיכוין לעשות מה שהוא עושה וכו' ואין הבנה לדבריהם דהרי שם אין מכוין לבנין רק להעמיד הקדירה על הכירה וכן בביעתא הכי יש לו כונה לעשות אהל והוי דשא"מ כמו שהקשו שם ומה זה שכתבו דמתכוון לעשות מה שהוא עושה וצ"ל בכונת דבריהם דהרי בכל דשא"מ לא לחנם הוא עושה והוי דשא"מ וביאור הדבר דבכל מקום יש לו כונה מיוחדת כגון בגורר הגרירה אין שייכית להמלאכה משא"כ בהעמדה כוונתו להעמיד וזה גופא הבנין ובתפילין נמי י"ל כן כוונתו ללבוש תפילין וזה גופא הוי הוספה על התורה ואולי מ"מ כשאין כונתו באמת להוספה רק למצוה או להציל

הוי כמו מוכרי כסות ואם אינו מכוין להוסיף הוי דשא"מ וכן כתבו התוס' בכתובת דף ו' ד"ה ואת"ל בסופו וז"ל שהוא מתכוין לבטלה ואינו מתכוין לעשות כלי ושייך פסיק רישא הואיל ואינו מתכוין לעשות כלי והיא ממש היפך דברי התוס' ביצה הנ"ל ועיין מנחות מ' משמע נמי דבעי כוונה להוסיף עיי"ש):

אך באמת הדבר נכון דהרי בכל דבר שאין מתכוין אם הוא פסיק רישא אסור ומוכרי כסות מיירי בענין דל"ה פסיק רישא כמ"ש התוס' וכאן כשלובש ב' זוגות ע"כ עובר בב"ת ומ"ה אסור אף באינו מתכוין ומ"ה תלי לה הגמ' במצ"כ ולא בדבר שאין מתכוין ומעתה שפיר הקשו האחרונים והשאג"א דאמאי לא יכניס שנים שנים ויכוין להיפך ול"ק מה שהקשיתי שמא ישכח ולא יכוין כלל ויעבור על ב"ת דז"א דהרי אינו מכוין להוסיף ואינו עובר ופסיק רישא ל"ה דהרי יכול לכוין להיפך ובאמת מתחילה כיון להיפך והוי ממש כגרירה והיא דבר נחמד בהבנת הקו' ואמנם נ"ל בישוב קושיתם דהרא"ש בביצה דף כ"א ע"ב גבי מכבדין בין המטות ביו"ט הביא דר"ג ס"ל דשא"מ אסור ומעתה ר"ג דס"ל שנים שנים ע"כ ס"ל מצ"כ ואינו עובר על ב"ת דל"ל דס"ל מאצ"כ ורק שמכוין בהיפך שלא לצאת דבודאי ישכח בדרך ולא יכוין כלל ויעבור על ב"ת ואי דאז יהי' דשא"מ הרי הוא ס"ל דשא"מ אסור ואין להקשות דאכתי תיקשי לת"ק דס"ל זוג זוג ואימא לא שנים ויכוין להיפך כנ"ל די"ל דהגמרא ס"ל דהת"ק ר"מ כדמשמע בגמ' דקאמר א"ה לר"מ זוג א' נמי לא ור"מ ס"ל נמי דשא"מ אסור כמו שמוכח בבכורות דף כ"ה דפליג עם ר"ש גבי בכור שאחזו דם ומ"ה שנים לא דיעבור על ב"ת ואם יכוין בהיפוך שמא לא יכוין באמצע ודשא"מ אסור:

ה **ובזה** נלפענ"ד ליישב דברי רש"י התמוהין שכתבו דאתי איסור ב"ת ומשויא כמשא ותמהו בזה דמה איכפת לי' אי מצד איסור ב"ת אסור ולהנ"ל י"ל עפ"י דברי הפוסקי' שהקשו מסוגיא דעירובין אסוגיא דהנחנקין דמשמע דהאי לחודא קאי ואינו עובר בב' זוגות בב"ת ותי' זקני הט"ז סי' ל"ד ס"ק ב' דהא דאמרינן בעירובין דעובר בב"ת היא מדרבנן ומעתה לשיטת רש"י שבת מ"א ותוס' בכורות כ"ה דר"י נמי מודה באיסור דרבנן דשא"מ מותר תיקשי נהי נמי דר"מ ס"ל מאצ"כ ועובר בב"ת יכוין שלא לצאת ואי דשמא ישכח ולא יכוין יהי' דבר שאין מתכוין ול"ה פסיק רישי' ובאיסור דרבנן דשא"מ מותר ומ"ה תירץ רש"י דכיון דאסור מדרבנן בב"ת הו"ל משא מדאורייתא ועיין לקמן וחייב משום שבת וכיון דאיסור דאורייתא הוא חיישינן שמא ישכח ואיסור ב"ת משויא כמשא ועובר מדאורייתא ובדאורייתא דשא"מ אסור ודוק היטב ועפ"י הנ"ל יש להעלות פרפרת נאה בישוב דברי רבינו יהונתן שכתב דאף אי שבת לאו ז"ת ואינו עובר על ב"ת מ"מ

אסור להכניס שנים כיון דבחול אסור ללבוש ב' זוגות שוב ל"ה דרך מלבוש ותמהי עליו דאיש ל"ל לש"ס לומר דפליגי אי לעבור שלא בזמנו בעי כונה ות"ק ס"ל דל"ב כונה ונימא דכ"ע ס"ל דבעי כונה ורק הואיל דבחול הוי ב"ת דבחול הוי בזמנו ל"ה בשבת דרך מלבוש והוא קו' גדולה ועיין מהרש"א ומג"א סי' ש"א שדחקו לישב זאת ומלבד דברי ר"י הרי סברא זו מוכרחת מהגמ' דאמרינן בסוגיא התם דרך מלבושו כחול שויא רבנן ולהנ"ל הדבר נכון מאוד דת"ק ע"כ ס"ל שלא בזמנו נמי לא בעי כונה ובשבת עובר בב"ת ואי דיכוין שלא לצאת ודאי ישכח ולא יכוין כלל ואי יהי' דשא"מ וב"ת איסור דרבנן ודשא"מ מותר מ"מ מצד איסור ב"ת הוי כמשא והוי איסור דאורייתא משא"כ אם נאמר דבאמת בשבת אינו עובר בב"ת בשום פעם דבעי כונה ורק הואיל דבחול אינו יכול לצאת ל"ה דרך מלבוש יכול ללבוש בשבת ויכוין שלא לצאת ובחול כה"ג שרי דאינו עובר על ב"ת ואם ישכח יהי' דשא"מ באיסור דרבנן ובחול ל"ש דאיסור משויא כמשא וע"כ אפילו בשבת עובר על ב"ת והיא דבר נחמד כפתור ופרח וממילא עפ"י כל הנ"ל מיושב דברי הרמב"ם הנ"ל דאמרינן זוג זוג דנהי דס"ל להרמב"ם דלשמרן נמי אסור כמ"ש השאג"א מ"מ י"ל דבמכוין שלא לצאת אף להרמב"ם שרי אם מכניסן זוג זוג ויכוין שלא לצאת ואי דשמא ישכח יהי' דשא"מ והוא ס"ל דשא"מ מותר ועוד דהרי להרמב"ם אין איסור רק להניחן בשבת ולא שחייב לחלצן מדאורייתא וכיון שמניחן בהיתר ע"י כוונה להיפך אח"כ לא איכפת לן דהרי אין החיוב לחלצן ובזה מיושב אמאי לא שנים שנים או דבשנים שנים לא ס"ל מקום יש בראש כמ"ש המג"א ודו"ק היטב כי הרבה יש לדבר בכל זה:

ו) **ולולא** דמסתפינא לחדש דבר חדש הוי אמינא פלפלת חדא עוד בישוב דברי רש"י והוא דנ"ל לכאורה דכמו דאמרינן בברכות גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה **(הג"ה ושייך לס' ה' אות ח"י מה שכתבתי שם דהעזרה הי' מכוסה היא טעות הקולמס דהעזרה הי' מגולה במקום מזבח כדאיתא בפ' המשניות לאבות וע' רמב"ם ה' ב"ה פ"ה ה"ז דארבע לשכות שבעזרה לא היו מקורות וכ"ה במשנ' דמדות ובכ"ז לדעתי לא הי' אפשר לסכך שם דהוי מוסיף על הבנין כדאיתא בחולין פ"ג ושמא הואיל והוי רק לז' ימים לא מבטל לי' ול"ה מוסיף על הבנין וצ"ע:)** כמו כן כבוד שמים והרי מצילין תיק הספר עם הספר למבוי המפולש ועכ"פ חמור מאוד כבוד ס"ת ותפילין ולפ"ז כמו בכבוד הבריות דוחה בשב ואל תעשה כ"כ בכבוד התפילין ואמנם מ"ה אין מכניס כאן רק זוג זוג דיעביר על ב"ת והוא קים ועשה ואמנם כבר ביארו המ"ל והאחרונים בביאור רחב בענין לבישת כלאים אי מה שאינו פושט הוי קום ועשה וביארו בזה דכשתחלת הלבישה הוי

בהיתר הוי כשב ואל תעשה לא כן כשתחילת הלבישה באיסור ומעתה שפיר הקשה השאג"א דבתחילת הלבישה יכוין שלא לצאת ואינו עובר על ב"ת ואי דאח"כ ישכח ויעבור על בית כשתחילת הלבישה בהיתר הוי שואית וכבוד הבריות דוחה אותה כש"כ כבוד שמים. וממילא מיושב דברי רש"י לשיטת התוס' שתי' בברכות כ' דמה שכבוד הבריות דוחה לאו דנזיר משום דהוי לאו שאינו שוה בכל ודוחה אף בקום ועשה ומעת' אי שבת לאו ז"ת וליתא בנשים ואין עוברין ג"כ על ב"ת והוי לענין תפילין האיסור ב"ת לאו שאינו שוה בכל ולידחי מפני בזיון כתבי הקדש ומ"ה תירצו דאיסור ב"ת משויא כמשא ושבת איסור שוה בכל ואינו נדחה מפני כבוד הבריות וממילא מיושב קו' הנ"ל לשיטת רבינו יהונתן דנימא באמ' בשב' אינו עובר בב"ת ורק הואיל שבחול עובר ל"ה דרך מלבוש דבחול כה"ג הוי שרי שנים שנים משום בזיון כתבי קודש דל"ש סברת רש"י ודוק היטב ואמנם אשים מחסום לפי כי עוד צריך להתיישב בזה ובגוף הסברא אין לתמוה דהרי להר"ן במ"ע א"צ לפזר כל ממונו רק להיות שוא"ת דהוי כמו כבוד הבריות ועיין פ"י בפסחים בסוגיא אפשר ולא קמכוין שנשתמש ג"כ בסברא כזו ויש לדבר הרבה לסתור ולבנות ואקצר:

ז **ועתה** נחזור לדבריך הנה העירות לר"ע נמי נהי דס"ל מדאורייתא אין איסור להניח תפילין בשבת מ"מ מדרבנן אסור כמ"ש האחרונים בכמה דוכתי וליתא איסור דרבנן ולישויא כמשא וע"כ איסור דרבנן משויא כמשא דהרי עיקר ב"ת בב' זוגות הוא מדרבנן כמ"ש הטו"ז וחילקת דדבר שהוא אסור בחול משויא כמשא ולא דבר שהיא אסור רק בשבת נכונים דבריך ולי נראה בהבנת הדברים עפ"י דברי המ"ל בה' סוטה שכתב דאף דבבעל ביאה אסורה דרבנן ל"ה מנוקה מעון ומדאורייתא אינו שותה היינו דוקא היכא שבעל ביאה שאסורה תמיד אבל בבעל ארוסתו בבית חמיו שלמחר תהי' מותרת לו הוי מנוקה מעון מדאורייתא והוא הדברים שדיברנו דאיסור ב"ת שאסור תמיד משויא כמשא מדאורייתא משא"כ איסור שהוא אסור רק בשבת הן אמת כי יש לפלפל בזה לר"י בסוכה כ"ג דס"ל דאיסור דרבנן לא מיקרי ראוי מדאורייתא ויש לחלק ודו"ק ואמנם נפלאת עליך שאתה מסופק בדברים אלו והדבר מוכרח דאל"כ תיקשי על כל הני מתניתין דבמה אשה יוצאה דקתני אינה יוצאה ואם יצאה אינה חייבת חטאת וליתא איסור דרבנן ולישויא כמשא וליחייב חטאת אלא היא שדיברנו דאיסור שבת בדרבנן לא משויא כמשא מדאורייתא ודו"ק היטב ובגוף קו' השאג"א לדברי רש"י דאיסור ב"ת משויא כמשא מסוגיא דהקומץ דלמ"ד ג' מצות הן היוצא בג' ציצית פטור וליתא איסור בל תגרע ולישויא כמשא נ"ל דל"ק כלל דנ"ל ברור דסברת רש"י ל"ש רק בתכשיט דמותר

לצאת בו ואם הוא איסור ל"ה תכשיט ומ"ה הוי כמשא אבל בלובש בגד באיסור לא אתי איסור ומשויא כמשא ותדע דאל"כ הלובש כלאים בשבת יחייב משום שבת ולא מצינו כן הגם שהפ"מ נסתפק בזה בסי' י"ג אבל הדבר ברור דאינו חייב כרת וסקילה בבגד כלאים בשבת ועוד דא"כ יאסור בכלאים בציצית בשבת כיון דהוי כמשא אין עשה דוחה ל"ת ועשה דשבת וא"ל דכיון דע"ד הל"ת דכלאים אין כאן משא דכ"ז אי כלאים בציצית הותרה משא"כ אם נאמר דדחוי' הוא אדרבה לימא דליהוי כמשא והעשה לידחי בשבת והן אמת כי הרבה יש לדבר בזה לשיטת המרדכי דבשבת ל"ה עשה כיון שאינו יכול לעשות ציצית בלא"ה יש לעיין בזה ואיך לובש כלאים בציצית וע"כ כלאים ם הותרה כמו שמותר בלילה אבל עכ"פ לשיטת הפוסקי' דדחוי' הוא מאי איכא למימר ועוד דהרי תיכף כשלבש דל"ה עשה לשיטת תוס' יבמות דהעשה ל"ה רק אחר שנתעטף וליהוי מתחלה כמשא ואח"כ לא לידחי העשה והרבה יש לדבר בזה אך זאת א"צ לפנים דל"ש כ"ז רק בתכשיט דכיון דאיסור הוא ל"ה תכשיט אבל בבגד הכי אם איסור הוא ל"ה בגד ומעתה דוקא בב' זוגות תפילין דהתפילין השניים לא יצא בהן שום מצוה ול"ה תכשיט והוי כמשא משא"כ בג' ציצית באותן ג' ציצית מקיים מצוה והוי תכשיט והיא עושה איסור בהבגד שלובש דאז עובר על בל תגרע ואטו אם איסור הוא ל"ה בגד ודו"ק כי הסברא ברורה ודע כי בעיקר הקו' שהקשה השאג"א על רש"י דאם איסור ב"ת משויא כמשויא איך מכניסין זוג זוג ניתי איסור דושמרת ולישויא כמשא י"ל כעין שכ' התוס' שבת צ"א גבי הא דזרק כזית תרומה לבית טמא שהקשו למ"ל כזית והרי לר"י חצי שיעור אסור מה"ת ונימא דמיגו דהוי שיעור לענין טומאה והרמה הוי נמי לענין שבת ותירצו דדוקא כזית דהוי שיעור נלקות עניו זר האוכלה ע"ש ד"ה הכא י"ל דוקא איסור ב"ת דחשוב ללקות עני' משויא כמשא משא"כ ושמרת לר"א דל"ה רק עשה לא משויא כמשא וי"ל דהסוגיא קאי לר"ח ודוק מיהו למה שכתבו התוס' שם דבאיסור עשה נמי אמרינך מיגו שוב י"ל דאיסור עשה נמי משוה למשא לר"א ודוק והרבה יש לדבר בענין זה וקצרתי כעת:

ח **וששאלת** על הר"ן שתי' לקו' התוס' דניליף דנשים חייבות בציצית מסמוכין ותי' הר"ן דכיון דאיצטרך לכלאים בציצית תו ל"ה מיפנה למידרש סמוכין והקשית דהרי התוס' הקשו דניליף מכיבוד אב מדהתם לא דחי מכלל דבכ"מ דוחה ותירצו דציצית הוי עשה שאינו שוה בכל ומעתה קשה דנוקי קרא לסמוכין דנשים חייבות בציצית וממילא ל"צ קרא לכלאים בציצית דניליף מכיבוד אב ובאמת ל"ק כלל דדברי התוס' אמורין רק לה"א דכיבוד מיירי בשחוט לי בשל לי וקמ"ל קרא דבעלמא דחי ושפיר הקשו משא"כ למסקנא

דמיירי במחמר וקרא איצטריך לגופא דלא דחי וליכא למילף דבעלמא דחי ול"ק כלל מכלאים בציצית ושפיר תי' הר"ן. ואמנם במה שישבת קו' התוס' וביארת דברי התוס' יבמות שכתבו דלמאן דיליף מראשו ע"כ ס"ל דנשים חייבות בציצית וביארת דלדידי' ע"כ נשים חייבות בציצית מסמוכין יפה העירות ועפ"ז יש ליישב מה שקשה על דברי התוס' מדברי התוס' ד"ה שהקשו דאדרבה דילמא קרא אתא במקום גדילים לא תלבש שעטנז ותי' דמנ"ל בלאו קרא דדחי וקשה לפ"ז למאן דיליף מראשו דע"ד ל"ת ובלא קרא דחי דילמא כלאים בציצית אסור וקרא אתיא להיפוך והוא קו' גדולה ולפי דבריך ניחא דהא דבלאו קרא דחי ע"כ לבתר דציצית נשים חייבות והוי עשה השוה בכל וכיון דהא דנשים חייבות ע"כ מסמוכין שוב ליכא לאוקמי לסמוכין לאסור כלאים בציצית דאיצטריך לנשים ומעתה ממ"נ כלאים בציצית שרי דאי קרא לנשים דחייבות ל"ה מופנה וכלאים בציצית שרי מראשו ואי קרא אתיא לנשים מסברא הוי שאינו שוה בכל וליכא למילף מראשו ולא איצטריך ההיקש לסמוכין לאסור רק להיתר כלאים. משא"כ אם נאמר כוונת דברי התוס' דס"ל בלא"ה נשים חייבות דלילה זמן ציצית תיקשי כהנ"ל מנ"ל באמת כלאים בציצית דילמא קרא אתיא כקו' התוס' וזה ביאור יפה בדברי התוס' ודוק:

ואמנם במה שהקשית בדברי התוס' דף ג' ביבמות שתירצו מאשת אח ליכא למילף כיון דמצותו בכך וליכא לקיים המצוה בלא דחי' והקשית דא"כ איך יליף ממצורע דהתורה גילתה שמותר לגלח כל שערו והרי התם נמי א"א לקיים מצותו בע"א נפלאתי דכבר הרגישו התוס' במקומן ביבמות וכתבו דגולח את כל שערו דמצורע מקיים בשער דהיתר וביאור דבריהם אף דעשה קאי על כל השער מ"מ עיקר המצוה הוה בשאר השער עיי"ש עוד כתבו דאפשר לקיים בנמרט השער ראשו וזקנו עיי"ש:

ט **והנה** ראיתי דברי פלפולו ביבמות דף כ' בקושית התוס' שם ד"ה מיתיבי והוטב בעיני ואמנם לפענ"ד יש לישב קו' התוס' בדרך זה דהנה ראיתי בישועות יעקב בה' ר"ה סי' תקפ"ו בשם בנו דהא דהיכא דאפשר לקיים אין עשה דוחה לל"ת היינו דוקא לכתחלה אבל בעבר ועשה שפיר קיים המצוה ול"ה מה"ב דזה רק לכתחלה כיון דיכול לעשות בהיתר למה ידחה לל"ת ותמהתי עלי' מגמ' מפורשת דיבמות דהרי רבא אמר דמדאורייתא העשה אינו דוחה לל"ת כיון דאפשר בחליצה והקשה בגמ' לרבא מהא דאם בעלו קנה ומסיק בתיובתא ולהנ"ל מאי קושיא דנהי דלכתחלה אין עשה דוחה לל"ת מ"מ כיון שכבר בעל לא עשה עבירה כלל וקיים העשה ואמאי ל"ק וע"כ דלא כסברא הנ"ל ואמנם גם בחור חדש פסחים ובפ"מ ראיתי סברה זאת כעת לא נודע לי מקומו ומדה טובה אינה חוזרת דבזה מיושב קו' התוס' דלעיל דאמרו בגמ' דחייבו לאוין

מדאורייתא לא חזיא ליבום מקרא דיבמתו שפיר מקשה רבא מהא דאם בעלו קנה דכיון דגלי קרא דאין עשה דוחה לל"ת ודאי אף בדיעבד ל"ק היבמה דלא עשה מצוה בהיבום אבל למה דמשני רבא דמ"ה אין עשה דוחה לל"ת כיון דאפשר בחליצה ס"ל לרבא דזה רק לכתחלה שיכול לעשות בהיתר למה ידחה אבל אם כבר יבם שפיר העשה דוחה לל"ת ול"ק לרבא אך הגמ' לא ס"ל סברא זאת דכיון דאפשר לקיים שניהם הוי מה"ב ולא יועיל היבום ומקשה מואם בעלו קנה והנה התוס' הקשו בחולין דף פ"ה וביומא דף ס"ד בהא דאמרינן שם בחולין בשוחט עגלה ערופה אותו ואת בנו ר"ש פוטר וחכמים מתירין והקשה בגמ' דעגלה ערופה שחיטה ראוי' היא דכיון דשחט לא נאסר כלל ומ"ה אמרו אינה משנה והקשו התוס' דנימא דעריפת' זו היא שחיטת' ומיירי בעורף ומ"ה ר"ש פוטר וחכמים מחייבין עיי"ש ולפי הנ"ל מיושב שפיר דכיון דמקיים עשה בהעריפה איך אפשר שיחייבו רבנן באותו וא"ב הרי העשה דוחה לל"ת ואין לוקין ע"ז ונהי נמי דנוקי בהי' אפשר לעשות עגלה אחרת והיכא דאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה לל"ת מ"מ כבר כתבתי דרבא סובר דבדיעבד לא לקי ע"ז כיון שמ"מ קיים עשה ואף אם נאמר דעגלה ערופה כפרה כתיב בה כקדשים ואיכא במחוסר זמן עשה ול"ת כמו שכתבו התוס' חולין דף ע"ח ד"ה מנין מ"מ הרי דעת הריב"א דהיכא דעשה דוחה לל"ת ועשה אין לוקין עלי' בעבר ועשה ועוד לא לכל מילי עגלה דומה לקדשים דהרי מומין אין פוסל בעגלה וה"ה מחוסר זמן ואין כאן רק ל"ת ועוד לפי מה שכתבו התוס' זבחים ל"ג דעשה החמורה דוחה לל"ת ועשה ה"ה עגלה ערופה הוי עשה דרבים וכן כתוב המג"א ס' תמ"ו דעשה דרבים דוחה אף שלא בעידנא ודוקא בלתו"ע ושלא בעידנא לא דחי ובעגלה ערופה שהיא בעידנא ודאי אין לוקין ובהכי נ"ל אף למ"ש לעיל דלא כאחרונים הנ"ל אלא דהיכא דאפשר לקיים שניהם אף בדיעבד אינו יוצא המצוה מ"מ בעשה דרבים דאלים טובא ודאי יוצא אף באפשר לקיים שניהם דהותרה לגמרי כיון דל"ב בעידנא ועוד נ"ל דכיון דבאמת לא שחיט אותו וא"ב ורק דעריפתו הוי שחיטה מחשובת המצוה והיכא דל"ה שחיטה רק מפאת חשובת המצוה בזה העשה דוחה לל"ת אף באפשר לקיים שניהם דהותר לגמרי דכל האיסור ל"ה רק מפאת המצוה והעשה דוחה זאת [וכבר כתבתי כן לעיל סי' ה' אות ג' דהיכא דהאיסור הוא מצד אחשבי' ל"ה רק איסור גברא והיכא דעשה דוחה לל"ת באיסור כזה הותר לגמרי כמו שבת שהותר אצל חולה] ועל כן א"א לומר שילקה משום או"ב לכ"ע ומיושב קו' התוס' בטוב טעם ואף אם נדחה כל זה ונאמר דאם יש לו עגלה אחרת חייב מלקות על ששחט או"ב מ"מ איך תני סתמא דחכמים מחייבין

והרי אם אין אחרת פטור ואיך קתני סתמא ומה שיכול ליערף למחר אין חייב מפאת כן כיון שעשה מצוה בשעתו כמ"ש הפוסקים:

יא **והנני** מעתיק לידידי פרפרת נאה ביבמות בסוגיא הנ"ל בדף כ' דשם פליגי באשת כ"ג באלמנה אם פוטרת צרתה וכתב אדונינו מהרש"א דמשמע דפליגי דוקא לענין צרתה אבל היא גופה אף אם אינה עולה ליבום נפטרה בגט ותמה בשעה"מ דא"כ מאי מקשה שם מואם בעלו קנה דילמא היא גופה קנו לפטרה בגט כמ"ש מהרש"א דל"פ רק לענין צרתה והיא תימה רבתא על מהרש"א ז"ל ומה שתירץ בשעה"מ דמשמע לגמ' דאם בעלו קנו אף בשוגג והמהרש"א לא כתב רק מטעם דקדושין תופסין כיון דל"ה רק חייבי לאוין וזה דוקא במזיד אבל לא ביאת שוגג דל"ק רק ביבמה וכיון דבשוגג קונה משמע דמדאורייתא מתיבמת ומ"ה מקשה הש"ס שפיר כבר דחה דבריו באבני מילואים סי' קע"ד דביבמה אין שום קדושין תופסין מהיבם כמ"ש תוס' דף מ"ט ורק היבום מועיל ואם ס"ל לר"י דביאת כ"ג פוטר צרתה הוא רק מטעם יבום ואף בשוגג עיי"ש ומה דאיתא בש"ג בחולץ ליבמתו ואח"כ עשה מאמר הרי זו מקודשת קדושין גמורין זה דוקא אחר חליצה דנפקע זיקה אבל קודם חליצה ל"מ קדושין רק יבים עיי"ש שהאריך ולפענ"ד לישב דברי מהרש"א הנה בנוב"י תנינא סי' נ' רצה השואל לומר דאף דקדושין תופסין בחייבו לאוין זה דוקא בכסף ושטר אבל לא קדושי ביאה וסברה זאת יש לחזק במסמרות נטועים דכיון דבאמת הי' הסברא דלא יהי' קדושין תופסין וכ"מ דארל"ת אעל"מ ורק דילפינן מחלולין היא עושה ואין עושה ממזרים משמע דקדושין תופסין א"כ י"ל זה בקידש בכסף דלע"ע לא עשה איסור כל כך דלדעת התוס' יבמות י' בקידש ולא בעל לא עשה רק איסור דרבנן שמא יבעול ואף לדעת התוס' ב"מ י' דאם בעל אח"כ לוקה על הקידושין מ"מ בעת הקדושין לא עשה איסור אם לא יבעול לא יעבור וגם אם יבעול אינו עובר בשעת קדושין רק בלאו אחד ולכן התורה אמרה שקדושיו קדושין משא"כ בקידש בביאה דעובר על לא יקח ולא יחלל ביחד מנ"ל שיועילו הקדושין בעובר על ב' לאוין ועוד קדושי ביאה אינו קונה רק בגמר ביאה ועובר על ג' לאוין ומנ"ל שיקנה בזה דאין ראי' מקרא ואמנם הנוב"י כתב דכיון דיכול לקנות האשה בכסף אף בביאה קונה כמו דל"א בשוחט בשבת כ"מ דארל"ת כיון שיכול לשחוט בחול עיי"ש ובהגה שם שם שעשה סמוכין לזה מזה דמהני תנאי בביאה אף דא"א לקיים עי"ש כיון שמועיל תנאי בכסף עיי"ש:

ולפ"ז נאמר ביבמה חייבי לאוין דלא קניא בביאה דבזה אמרינן כ"מ דארל"ת דל"ש לומר דיכול לקדשה בכסף דהרי ביבמה אין קונה רק בביאה ול"ש סברא הנ"ל וקשיא

על המהרש"א שכתב דבחייבי לאוין לכ"ע קונה אותה בביאה ולישב זאת נאמר לפי דברי השלטי גבורים המובא לעיל דלאחר חליצה מאמר קונה מדאורייתא והטעם דכיון דפקע זיקה הוי כאשה דעלמא חייבי לאוין ומעתה אם היא חייבי לאוין והוא מייבם אותה מרצונה קניא שפיר כמו כל חייבי לאוין ואי כ"מ דארל"ת הרי יכול לקדשה בכסף ואי דאין קדושין גומרין בה מ"מ בידו לחלוץ לה ולקדשה בכסף ושייך תירוץ הנוב"י בפרט אם שניהם רוצים ומ"ה הואיל ויכול לקדשה בכסף ל"ש כ"מ דארל"ת ודוק והנה בדף פ' מייתי הגמ' הברייתא דאם בעלו קנו ומקשה דהברייתא ע"כ ר"ע דסריס אדם בר חליצה ויבום ולדברי' חייבי לאוין כחייבי כריתות ומשני האי תנא תנא דבי ר' עקיבא דס"ל מחייבי לאוין דשאר הוי ממזר מח"ל דלאו דשאר ל"ה ממזר והנה נ"ל דמחזיר חליצתו הוי ח"ל דשאר כמו מחזיר גרושתו ועיין תוס' יבמות מ"ט וכן היא להדיא בתוס' יבמות י' שכתבו דמוכח דמתני' ס"ל אפי' ת"ל דשאר תופסין קדושין מדלא קתני גרושתו וחליצתו ומעתה לר"ע ל"ש סברא הנ"ל ולפ"ז הסוגיא נכונה מאוד דר' יוחנן ור"א פליגי רק בצרתה אבל היא גופה סגי לה בגט דאף דמדאורייתא ח"ל אין מתיבמות דאין ע' דוחה לל"ת הואיל ואפשר בחליצה מ"מ ל"ה רק ח"ל דאיסור א"א פקע וכמו כל חי חייבי לאוין קונה בביאה ואי דנימא כ"מ דארל"ת הרי יכול לחלוץ לה ולקדשה בכסף כמ"ש בשם שלטי הגבורים והגמ' מקשה שפיר מואם בעלו קנו דהרי הברייתא ר"ע ואי ס"ד דמדאורייתא ל"ח ליבום ואינה פוטרת צרתה אף היא גופה ל"ק מטעם כ"מ דארל"ת דלר"ע ל"ש לומר כדכתיבנא דיכול לחלוץ לה ולקדשה בכסף דהשתא הוה ח"ל דלאו דשאר ואם יחלוץ לה יהי' ח"ל דשאר ואין קדושין תופסין לר"ע ומדקתני אם בעלו קנה ש"מ דמדאורייתא חזיא ליבומי דמדאורייתא עשה דוחה לל"ת ופוטרת צרתה וזה תירוץ נחמד ונעים בישוב דברי המהרש"א התמוהים מאוד וזה אין להקשות איך חל איסור חליצה על איסור פצוע דכא הרי אין איסור חל על איסור דכיון שכולל האחין דמעיקרא הי' מותרין בה ועכשיו אסורין נאסרת עלי' באיסור כולל וז"ב:

ואם נאמר כדעת השואל בנוב"י והנראה דגם הנוב"י אין חולק בזה דהא דמקשה בתמורה והרי אלמנה לכ"ג דנימא כ"מ דארל"ת ומשני דילפינן מקרא דחלולין הוא עושה לא הקשה רק אאלמנה לכ"ג וגם התי' קאי דוקא על זה וביאור הדבר לדעתי דהנה דוקא באלמנה לכ"ג או בגרושה קידש ובעל לוקה שתים אחת משום לא יקח ואחת משום לא יחלל ומ"ה מקשה ונימא אקידושין לבד כ"מ דארל"ת כיון דעובר בלאו אקדושין כמ"ש התוס' ב"מ י' משא"כ מפצוע דכא או ממזר לא הקשה כלל דבזה בקידושין לבד ליכא לאו כלל דלא כתיב לא יקח ומ"ה לא הקשה מזה ולפ"ז באלמנה לכ"ג כיון דילפינן מקרא

דחלולין הוא עושה וגלי קרא דקידושין תופסין באיסור ה"ה בביאה קונה וה"ה ביבמה קונה באיסור אבל בפצוע דכא דליכא איסור בקידושי כסף מדאורייתא אין ה"נ דבקדושי כסף קונה אבל בביאה הדרן לכללא דכ"מ דארל"ת וניחא דברי מהרש"א בפשיטות דדוקא באלמנה קונה ופוטרה בגט לכ"ע משא"כ בפצוע דכא אס"ד דמדאוריית' נא חזיא ליבומי אין קונה בביאה והקשה בגמ' שפיר ודוק היטב ואכ"מ:

והנני ידידו וד"ש באהבה יצחק שמעלקיש

בשולי המכתב הנה בפנים כתבתי לישב קו' התוס' חולין פ"ב אהא דלא משני דמיירי בעורף וחייב באו"ב לרבנן וכתבתי דאינו לוקה דאתי עשה ודחי ל"ת ואף דאפשר לקיים שניהם מ"מ בעבר ועשה אינו לוקה כמ"ש האחרונים ודחיתי זאת מיבמות כ' דמקשה לרבא מואם בעלו קנו הרי דכיון דאפשר בחליצה אף בדיעבד העשה ל"ד לל"ת וכעת ראיתי שדברינו נכונים דהנה בל"ז יש לישב קו' התוס' בחולין הנ"ל דהא דעריפת' זו שחיטת' היינו דוקא שהערופה כשרה ויוצאין מצות הערופה אבל בערף או"ב הוי מה"ב ולא יצאו ידי חובתם וכיון דהערופה פסולה אינו חייב משום או"ב ולא עוד אלא דבזה לכ"ע מה"ב דאורייתא כמ"ש הרשב"א ביבמות ק"ג ובטורי אבן ר"ה כ"ח דהיכא דאם נימא דלא יצא המצוה לא יעבור העבירה אמרינן דאינו יונא המצוה שלא יעבור ולכ"ע מה"ב דאורייתא (והובא לעיל בש"ה סי' ב') א"כ כשערף או"ב ונימא דהערופה פסולה לא עבר כלל אינו יוצא המצוה לכ"ע ואינו חייב מלקות ול"ק קו' התוס' אמנם לאחר העיון יפה הקשו התוס' דכמו דקורע בשבת יצא ידי קריעה וטעם הדבר משום דההזמן גורם האיסור ל"א דא"י משום מה"ב וכמו דאמרינן בירושלמי תמן הוא גופה עבירה ברם הכא איהו קעבר עבירה ה"ה באו"ב כיון דאך היום אסור לשחוט הוי רק איסור גברא ול"ש מה"ב [ובזה תמוהין בעיני דברי הנוב"י, וחתנו הרב מוהר"ז שהקשו בנוב"י קמא בסוף החיבור אדברי ריב"א בפסחים מ"ז שכתב דמ"ה לא ליחייב אחרישה דיו"ט אף דהוי עול"ת משום דהל"ת נדחית עכ"פ והקשו דהוי מה"ב ול"ק העשה ולקי על הל"ת ול"ק להנ"ל דכיון דההזמן גורם ל"א מה"ב כשיטת הירושלמי הנ"ל ולדעתי גם בחולין קמ"א בשלוח הקן ל"א מה"ב דהאיסור תלי במקום ובזמן וכמו דהיכא דאיסור יש לו החלות בזמן ל"א מה"ב כן היכא דהאיסור יש לו התלות במקום כמ"ש הנוב"י תנינא סי' ט' לענין כ"מ דארל"ת קצת כעין זה וע"כ ל"ק גם שם קו' הנוב"י] ושפיר הקשו התוס' מיהו לשיטת המ"כ בשם ספר א"מ היבא בפ"ח סי' תנ"ד דלא ס"ל כירושלמי מיושב קו' התוס' כנ"ל ואמנם אם נימא דל"ה מה"ב שפיר מיושב דברי הראשונים דכיון דעשה דוחה לל"ת אף באפשר לקיים שניהם מ"מ בעבר ועשה אינו לוקה כיון שקיים עשה

ול"ק מיבמות מהא דמקשה אם בעלו קנו דשם הוי מה"ב וכיון דלכתחילה עשה אינו דוחה לל"ת דאפשר בחליצה הוי מה"ב ומ"ה לא ליקני בדיעבד משא"כ באו"ב דל"ש מה"ב וכיון דקיים העשה לא לקי ומיושב קו' התוס' שפיר שבתי וראיתי דכל דברינו ליתא ויפה הקשה התוס' דנוקי שערף הראשון ושחט השני ופליגי אי חייב אשני משום או"ב וכשערף הראשון ל"ש מה"ב ולא דעשה דוחה לל"ת וע"כ צ"ל הכי לר"ל בשוחט לע"ז דקתני במתניתן שם ומוקי ר"ל בראשון לע"ז עיי"ש ולפ"ז ה"ה בעגלה ערופה נמי הכי היא אמנם עכ"ז דברינו נכונים דר"י פליג שם אר"ל ומוקי לה בשני לע"ז וחייבי מיתות שוגגין חייבין מלקות וי"ל דפליגי בזה דהנה במתניתין קתני חייב משום או"ב וזה יתור לשון וס"ל לר"י דזה קאי על כל המשנה וקמ"ל דכל המשנה מיירי בשני וחייבי מיתות שוגגין חייב מלקות ור"ל ס"ל משמעות המשנה דמיירי בשני לא קאי רק אסיפא ולא ארישא ורישא מיירי בראשון וכן כתוב בלב ארי' שם ולפ"ז לר"י דס"ל דכל המשנה מיירי בשני שפיר קאמר עגלה ערופה אינה משנה דכיון דהמשנה מיירי בשני ליכא למימר בעורף דעשה דוחה לל"ת ולקי משום או"ב כנ"ל ולא ניחא לאוקמא מתניתין בראשון כנ"ל ודרך אגב אשים מקום למרגניתא טבא אשר עלתה בידי בעזה"י בישוב דברי אדונינו מהרש"א בקדושין נ"ז תד"ה כפרה כתיב שכתב דמסתמא לא פליג ר"י על ר' ינאי רבי' דס"ל עגלה ערופה נאסרה מחיים משום דכפרה כתיב עיי"ש ודבריו תמוהים מאוד מסוגיא דחולין פ"ב דהרי אמרינן דר"י אמר עגלה ערופה אינה משנה הרי דמותר בהנאה עיין פ"י ושעה"מ ה' רוצח שתמהו בדבריו ובאמת היא דבר תימא ולישב דבריו הקדושים נ"ל הנה בקידושין נמצא שם גירסא ישנה ברש"י גבי כפרה כתיב בה אי מה קודש תופס את דמי' עיי"ש ורש"י מחקו ועיין רש"א ורש"ל ופ"י ובעיני הדבר תמוה לפי המבואר במ"ל ה' רוצח בשם הר"ש דעגלה ערופה יש לה פדיון קודם עריפה אף שנאסר בהנאה א"כ מ"ה רש"י מחקו לגירסא דבאמת למ"ד דיליף מקדשים יש לה פדיון ותופס דמי' ודברי רש"י נכונים וכמדומה שכבר הרגישו בזה האחרונים ואמנם קשה לי על התוספתא והר"ש והמ"ל דא"כ כשאמרו שם בחולין פ"ב פרה אינה משנה מטעם שמותר ות"ל אף אם אסור בהנאה אינה משנה משום שיש לה פדיון והיא תמוה גדולה אמנם הדבר נכון דזה תליא אי ילפינן דעגלה ערופה אסור בהנאה משום דכפרה כתיב בה ואז הוי כקדשים שתופס דמי' ויוצא לחולין ועיין מקנה קדושין שם דיותר יש לדמותו לקדושת בדק הבית ודלא כהפ"י שם אמנם אי ילפינן מצפורי מצורע אין לעוף פדיון וה"ה ע"ע אין לה פדיון דבאמת ל"ה קדושה ואך אי ילפינן מקדשים ילפינן לגמרי מקדשים ומעתה הסוגיא בחולין נכונה דבתחלה אמרו דאינה משנה משום דמותר

בהנאה והקשה בגמ' דהרי ר"ל ס"ל דאסור בהנאה דיליף צפורי מצורע מעגלה ערופה והגמ' מייתי אך תחלת הסוגיא דקדושין וכונת הגמ' ע"כ כמסקנת הגמ' שם ועיין תוס' כריתות דר"ל יליף עגלה ערופה מצפורי מצורע וכן דרך הגמ' להביא תחלת הלימוד ולסמוך על המסקנא ועיין תוס' חולין במקומ' ולדידי' דס"ל עגלה ערופה יליף מצפורי מצורע ע"ע אין לה פדיון ואמאי אינה משנה ומשני אלא ר"י אמר אינה משנה ואף דס"ל ג"כ ע"ע אסור בהנאה כמ"ש מהרש"א מ"מ לדידי' דיליף מקדשים יש לה פדיון והו"ל שחיטה ראוי כמ"ש בפרת חטאת דאינה משנה מה"ט ודברי מהרש"א נכונים בטעמן ובהכי מיושב קו' התוס' בסנהדרין מ"ז ע"ב ד"ה מ"ט דאמרינן שם דרבא ל"ג מעגלה ערופה דמשמשין ממשמשין יליף ותקשה דכי גמר נמי מע"ע ת"ל דס"ל כר"י בכל דוכתא דע"ע לא נאסר מחיים להנ"ל דברי הגמ' נכונים דגם ר"י ס"ל דע"ע נאסר מחיים והיוצא מדברינו להלכה דפסקינין דבהזמנה לגוף הקדושה מילתא היא כדברי הרמב"ן שהובאו במג"א סי' מ"ב והמג"א דחה דבריו לפמ"ש התוס' דגם בעגלה ערופה לא נאסר מחיים לר"י דהלכה כדבריו ולדידי' גם הזמנה לגוף הקדושה לאו מילתא לפ"מ שכתבתי בשם מהרש"א וישבתי דבריו בטוב טעם הלכה כהרמב"ן ודלא כמג"א ודוק היטב בכ"ז ודע דזה שכתבו כל הפוסקים דבאיסור התלוי בזמן ל"א כ"מ דארל"ת אעל"מ מצאתי בתוס' זבחים קי"ד ע"ב שהקשו אהא דמחוסר זמן קדיש קדושת הגוף דנימא כמדארל"ת אעל"מ ולדבריהם ל"ק קושית התוס' ומוכח דתוס' לא ס"ל הכי מיהו י"ל דמה שכתבו ושמא יש טעם אחר כוונו לזה ודוק:

סימן ז

ב"ה כ"ז ניסן תרכ"ז לפ"ק. **שלום** וברכה וכ"ט לידידי ה"ה הרב הגאון החריף ובקי בכל חדרי תורה מו"ה שמעון מעללער נ"י אבד"ק פאדהייעץ:

א **תמוה** השגתי מכתבו ע"ד הסופר אשר בדקו אחריו ונמצא שאינו בקי בדינים וחשש כת"ה על כל התפילין והבתים שמכר מכבר וכתבתי לו שעל הבתים אין לחוש מחשש עיבוד שלא לשמן דהמ"א פסק כרמב"ם דכשר שלא לשמה ובמקו' ספק אין להחמיר ועוד דאיכא להסופר חזקת כשרות ומה שעשה עד הנה כשר הי' ויבואר לקמן מזה ובת"ה חשש שמא עשה הבתים מעורות טמאים ידידי למה לא הביא דברי המ"א סי' ל"ב ס"ק ס"ו שכתב דוקא כשידוע שמקצתן עושין מטמאה דהו"ל קבוע אבל מסתמא אזלינין בתר רובא דרוב בהמות הנאכלין טהורות הם ואף דרוב בהמות טמאות הם העכו"ם אין נוחר בשביל העור ונבילות וטריפות מיעוטא נינהו עיי"ש ומסיק המ"א דמן הדין אין לקנות מעכו"ם משום לשמה עיי"ש ושפיר כתיבנא דיש לסמוך אדעת הרמב"ם מספק

הן אמת זה איזה שבועות כתבתי בתשובה דיש סברא גדולה דלא ליזול בתר רובא לענין עורות של תפילין והוא עפמ"ש הריב"ש סי' קצ"ב לענין ס"ס דל"מ בעופות טמאים וכתב וז"ל ועוד כיון שהתורה צותה לבדוק בסימנים שלא יהי' מכ"ד עופות הטמאים כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"א מה' מ"א ע"ב יש לנו לחוש לכל אחד מהם ואפי' היא מיעוט זולת לפרס ועזניה בישוב שאינם נמצאים שם כלל כמ"ש הרמב"ם ז"ל וכו' אבל כשאפשר להמצא חוששין למיעוט כדאמרינן גבי בהמה בהי' הולך במדבר ובלבד שיכיר ערד ואע"פ שהערד מיעוטא דמיעוטא לגבי שאר בהמות טהורות ובעלמא אין חוששין למיעוט כדאמרינן גבי בצים לוקחין בצים בכ"מ ואין חוששין לא משום נבילות לא משום טריפות והאי דלא לישפי שברא (צ"ל שיכרא) כיון שהוא רגיל להיות תמיד כן עשו אותו כוודאי לחוש אפילו כשיש שם ספק אחר עכ"ל עיני כל רואות דס"ל לריב"ש דל"מ ס"ס ורוב בעופות ובהמות טמאות והסברא דכיון דהתורה אמרה מצות והבדלתם צריך שיכיר בבירור ורוב או ס"ס ל"מ הכרה בבירור כמ"ש הר"ש מפלזיא בשיטה מקובצת לב"מ ד' ו' והארכנו בזה בתשובה לענין עופות הטמאים לסתור כל דברי האחרונים בזה וכמדומה לי שדיברתי עם כת"ה פא"פ בזה ופירשתי בזה דברי הירושלמי שקלים פ"ז ה"ד אהא דבנמצא אזלינין בתר רוב ואמר ר"י נמצא ביד גוי כנמצא בפלטיא ואמרינן שם ראב"ח חמי חד ארמאי מקטי מן סוסיא ומפיק לברא א"ל הדא הוא דאמר ר"ל נמצא ביד נכרי כנמצא בפלטיא ומשני כי אמר ר"י בראוהו יוצא ממקולין ישראל עכ"ל הירושלמי וקשיא ע"ז דמאי מקשה הדא הוא דאמר ר"י וכי בשביל אחד שמכר לא אזלינין בתר רובא דילמא הוא מן המיעוט שמכר וליכא למימר רוב בהמות טמאות דהרי המג"א כתב דרוב בהמות הנאכלות טהורות ועכו"ם אינו נוחר בשביל העור ונבילות וטריפות מהם מיעוטא ומאי מקשה אף בדא ועוד קשה דמאי מועיל שראוהו יוצא ממקולין ישראל וממנ"פ אם אין טריפות במקולין למה לי רובא ואם יש טריפות במקולין ניחוש שמא טריפה מכר לו כדאמרינן גבי סוסיא לעיל וע"כ הוכחתי כדברי הריב"ש דלענין טמאים לא אזלינין בתר רובא ומ"ה מקשה שפיר על ר"י אף בדא דבטמאים לא אזלינן בתר רובא וא"כ ניחוש לטמא ומשני לא אמר ר"י אלא דבראוהו יוצא ממקולין ישראל דבישראל לא שייך החשש משום טמאה דישראל אינו עושה סחורה בדבר טמא ולא חיישינן אלא משום נבילה ובזה שפיר אזלינין בתר רובא ולפע"ד היא כוונה אמיתית בפי' הירושלמי בעזהי"ת ולפ"ז יצא דלענין תפילין נמי לא אזלינן בתר רובא כיון דבעי מן המותר בפיך ולענין מותר בפיך לא אזלינן בתר רובא ובעי הכרה ורוב לא נקרא הכרה ובזה ישבתי קו' התוס' שבת כ"ח דאמר ר' יוסף לא הוכשר למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה

ומקשה תפילין בהדיא כתיב מן המותר בפיך והקשה התוס' אטו ר' יוסף לא יוכל להשמיענו מה דאיתא בברייתא ונלמד מקרא עיי"ש להנ"ל הכי פירושו דר"י אמר לא הוכשר אלא עור בהמה טהורה ולפי לשון זה אזלינין בתר רובא ואם רוב בהמה טהורה בשוק מותר ליקח מרוב ומקשה הר' יותר מזה כתיב מן המותר בפיך וכיון דבעי מותר בפיך ולענין אכילה לא אזלינין בתר רובא ובעי הכרה, והבדלה ושיכיר בסימנים ולא אזלינין בתר רובא כמ"ש הריב"ש אף לתפילין ל"א בתר רובא והו"ל למימר בהאי לישנא ואולי יש לפרש כן בלשון התוס' עיי"ש ועיין חולין ס"ג דאמרינין שם רוב עופות טהורים ולהכי פרט הכתוב הטמאים נ"מ ללשון קצרה ול"ק נ"מ לספק וכבר הקשו כן האחרונים ועיין בתשו' כנסת יחזקאל ולהנ"ל יתכן דבטמא ל"א בתר רובא ובזה מיושב ג"כ קו' התוס' חולין ס"ג שם ד"ה וד ודילמ' ואמנ' שם בתשו' כתבתי דע"כ לא קאמר ריב"ש רק בסימן ח' שלם והוא בסימני' ויוכל להכיר לא סמכינין ארובא דהתורה אמרה שיכיר בסימנים ולא נסמוך אס"ס ורובא רק שיכיר בסימנים משא"כ היכא שמצא חתיכת בשר ורוב היתר ודאי אזלינין בתר רובא דאמרינין דהוא מהרוב שיש לו הסימנים ואולי הוה הבהמה לפנינו היינו מכירים בסימנים ודוקא שהעיקר הספק בסימנים ל"א בתר רובא ולפ"ז שפיר הקשה התוס' ד"ה ודילמא דכיון דאין העור לפנינו רק הביצה שפיר ניזול בתר רובא ומ"מ דברינו משבת כ"ח נכונים דכ"מ בבא הבהמה לפנינו בסימן שלם ואינו בקי בסימנים או דאיכא ספק וללשון מן המותר בפיך אין ליקח לתפילין מזה אמנם לפי"ז דברי המ"א נכונים דהיכי דהבהמה ליתא לפנינו להכירה בסימנים אזלינין בתר רובא ואמרינין דהוא מרוב הנשחטים ויש לה סימנים ובלא"ה כתבתי במקו"א דמסוף דברי הריב"ש שכתב לראי' מההוא דלא לישפי שיכרא כיון שהיא רגיל להיות כן עשו אותו כודאי וכוונתו להא דאמרינן בחולין ס"ז לא לישפי שיכרא בצבייתא באורתא דילמא פריש לעיל מצבייתא ועובר משום שרץ השורץ וס"ל דשם יש ס"ס שמא לא נמצא תולע ושמא לא פירש ומ"מ אסור משום דחיישינן למיעוט השכיח משמע דל"א הריב"ש בהעופות טמאים רק משום דהמיעוט הוי מיעוט הרגיל ולפ"ז נכונים ג"כ דברי המ"א דס"ל דבגידין לא הוה מיעוט דרגיל ועדיין צ"ע דמתחילת דברי הריב"ש משמע כדכתבתי ראשונה:

ב **והנה** בדברי הירושלמי הנ"ל יש לפרש חוץ לדברינו לעיל בתרי אנפין הפירוש הא' למ"ש הר"ן בחולין דמ"ה פריך וליחוש שמא מעוף טמא אף דהוה מיעוטא דמצרפינין מיעוטא דנבילות למיעוטא דטמא ותרי מיעוטא כפלגא ופלגא דמי ולפ"ז מקשה בירושלמי אף בדא אמר ר"י נמצא ביד נכרי והרי יש לחוש לטמא והוה תרי מיעוטא

ומשני כ' אר"י בראוהו יוצא ממקולין ישראל ואין לחוש לטמא רק לנבלה ולטרפה ואזלינן בתר רובא אבל היכא דיש לחוש לטמא הוה תרי מיעוטא ובזה נכונים דברי הרמב"ם שפסק נמצא ביד נכרי הוה בשר שנתעלם מן העין ותמה הב"י דפסק כירושלמי ולא כש"ס דילן להנ"ל נכון דס"ל לרמב"ם דגמ' דידן מיירי שמכיר שאינו בא מטמא כגון שניכר במראה או במקום דלא שכיח כלל בשר טמא ורק מחשש נבילות אזלינן בתר רוב אבל מחשש טמא לא אזלינין בתר רוב דהוה תרי מיעוטא או כמ"ש לעיל בדברי הריב"ש ולפי זה לתפילין דכותבין על עורות דנבילות וטריפות ורק על טמאה אין כותבין אין לחוש למיעוטא והפירוש הב' יש לפרש דהכי מקשה דנהי דאזלינין בתר רובא מ"מ היכא דחיישינן שאחד מוכר דברים האסורים להרויח ואומר שהוא כשר וכה"ג חיישינן שלוקח בכיון ממיעוט להרויח וכיון דבשר סוסיא זיל מבשר בהמה מקשה אף בדא אמר ר' וכי מותר ליקח אצל נכרי שמא עשה בשאט נפש להרויח ומשני כי א"ר יוחנן בראוהו יוצא ממקולין ישראל והוא אינו מוכר בשר רק באקראי ראה שלקח נכרי והוא קונה אצלו ל"ח שלקח ממיעוט כדי להרויח אבל היכא שמוכר תדיר חיישינן שלקח ממיעוט כדי להרויח ולפי זה יצא לנו דהיכא דיש לחוש שאחד עושה כדי להרויח חיישינן שעשה בשאט נפש ולקח ממיעוט דזיל לגבי' ול"מ רובא כלל ויש הוכחה לסברא זו בש"ך יו"ד סי' קי"ח ס"ק כ"ה שכתב אבל נ"ל ברור דל"ד לסי' א' דלא ידעינן מי שחט ואזלינן בתר רובא אבל הכא ששלח ביד עכו"ם ויש לחוש שהחליף והילכך אפי' במקום שרוב ישראל מצוים יש לחוש ששחט בעצמו לזה שהחליף כדי להרויח ע"כ עיי"ש הרי אף ברוב טבחי ישראל היכא שיש לחוש שהגוי עבד להנאתו חיישינן שזה הבשר הוא ממיעוט וה"ה בכל דוכתא בכה"ג. ולכאורה יש להוכיח הכי מדברי הר"ן פ' גיד הנשה שכתב דכי שרינן בשר הנמצא ביד גוי ה"מ היכא דלא הוחזק שיש טריפות אבל היכא דהוחזק שיש טריפות אסור דרובן של גוים מטריפות לוקחי' דמוזלא גבייהו וזקיני הת"ש והפרי מגדים למדו מזה דהיכא דטריפות זיל מכשרות אין ליקח מיד גוי עיי"ש אף דרוב כשרות הן ועיין עוד פמ"ג ס"ג ס"ק י"א אך משם אין ראי' כלל דהרי כתב הר"ן דרובן של גוים מטריפות לקח דמוזלא גבייהו א"כ כשלוקח מיד גוי יש לומר אדאזלת בתר רוב כל בשר שהיא כשרה ניזיל בתר רוב גוים ורוב גוים קונין בשר טרפה והמוכר הזה מרוב מוכרי גוים וא"כ אדרבה קצת יש להוכיח מר"ן היפך סברתינו מדכתב דרוב של גוים טרפות לוקח ולא כתב כיון דטריפות זיל חיישינן שלקח מטריפות דזיל גבייהו וע"כ דוקא בכה"ג שרוב גוים קונים מטריפות אסור:

אך מדברי הש"ך הנ"ל יש הוכחה דמשמע ממשמעות לשונו אע"ג דרוב גוים קונים בשר שחיטה חיישינן ששחט בעצמו כדי להרויח וה"ה בכ"מ חיישינן שקנה ממיעוט כדי להרויח והן אמת דמכל הסוגיא דחולין צ"ה לא משמע כדברי הש"ך ועיין בתוס' שם ד"ה רבי לטעמי' שכתב ול"ח שמא יביא עכו"ם מנבילה שבביתו למכור במקולין דבתר רוב בשר אזלינן גם בתוס' ד"ה ובנמצא שהקשו במקום שמכריזין והכריזו משום טריפה אחת אסרינן כל המקילין. ולא תירצו דמיירי שהטריפה בזול ומ"ה לא אזלינין בתר רובא דחיישי' שמוכר טריפה מביתו וממה שקנה כדי להרויח וע"כ כיון דרוב בשר כשר ל"ח להכי והנה בריטב"א חולין כ' ומ"ש רבינו וטרפה לא מכרוה לו למכרה כאן נראה שרבינו סובר שלא התיר רב בשר ביד גוי אלא בשנמצא במקולין אבל בביתו חיישינן שמא הוא שוחטו בביתו אבל זה אינו נראה מההיא מתניתא דעיר שישראל ונכרים דרין בתוכ' עכ"ל הרי דהריטב"א בתחל' רצה לומר כדברי הש"ך ודחה לה ולהש"ך צ"ל דהריטב"א לא מיירי כשיש הרוחה אבל כשיש הרווחה חיישינן שהחליף למה ששחט בעצמו ואין במשמע כן. אך מלשון הירושלמי שמקשה אף בדא אמר וכו' ומשני כי אמר ר"י בראו יוצא ממקולין ישראל משמע קצת כמו שעלה בדעת הריטב"א דהיכי דיש לחוש שהביא מביתו אסור ועיין תוס' מנחות מ"ב ד"ה ואין נקחין כעין סברת הש"ך בנמצא בשוק חוטין כשרין דרוב מצוין אצל תכלת מומחין הן ובלוקח משאינו מומחה חיישינן שמא הוא צבען וה"ה בשחיטה בכה"ג ודוק ועכ"פ הדבר תליא באשלי רברבי ובנ"ד לפענ"ד אין לחוש שלקח מבהמה טמאה כדי להרויח אף לפימ"ש לעיל דיש לומר דלא מיקרי רוב מ"מ כל מה שעשה אמרינן שעשה מחסרון ידיעה וטעה בדינים כיון שהוא אינו מומחה לא שעשה בשאט נפש כמו שיבואר:

וזה בודאי יודע שתפילין אין עושין אלא מעור בהמה טהורה וגם ע"ז מוקמינן בחזקת כשרות. ועוד אין אתנו יודע אם עור בהמה טמאה זיל מעור בהמה טהורה ועוד נלפע"ד דמדאורייתא בוודאי אזלינן בתר רובא אף היכא דאיכא הרוחה והש"ך סי' קי"ח הנ"ל לא חשש רק מדרבנן דרבנן תיקנו שלא לקנות מגוי היכא דאיכא חשש כמו שכתבו תוס' בחולין צ"ה ד"ה ובנמצא דעשו חכמים תיקון ע"ש ומ"ה היכא דאיכא חשש אחלופי הוי ג"כ בכלל התקנה אבל בכ"מ אזלינין בתר רובא ולפ"ז בתפילין אין לחוש למיעוט עורות מבהמה טמאה דליכא תקנה בזה:

ויש להביא ראיה דל"ח בתפילין שמא כתב בעור בהמה טמאה מעירובין פ' המוציא דאיתא שם בלוקח תפילין ממי שאינו מומחה בודק שלשה עיי"ש ועיין ברמב"ן במלחמות סוכה דף ט' מה שהרחיב שם הפילפול לענין עיבוד לשמה וכ' וגרסינן בגמ'

מנחות מ"ב תפילין ומזוזות יש לה בדיקה ולוקחין מכל אדם דלא כגירסא דידן עיי"ש שהאריך אי בעי עיבוד לשמה ומדלא חששו שמא כתבו בעור בהמה טמאה ודוחק לומר דמיירי שניכר העור וע"כ ל"ח מטעם שכתב המג"א דאזלינן בתר רוב או דדבר זה כ"ע יודעין ולא חיישי' רק לחסירות ויתירות או לעיבוד לשמה ונמצא דבבתים לבד ל"ח למידי לרמב"ם דל"ב עיבוד לשמה בבתים:

ג **והנה** כת"ה חשש עוד בשין של הבתים דבעי חק ירכות אולי עשה חק תוכות אמנם לדבריו קשה בתפילין דלגי' רמב"ן בסוכה נקחין אף שלא מן המומחין וגם לגירסא דידן אם לקח שלא מן המומחה בודק בחסירות ויתירות אמאי לא חיישינן שמא עשה חק תוכות דלזה ל"מ בדיקה והנה לגירסא דידן ולשיטות התוס' במנחות יש ליישב דהתוס' כתבו דל"ח שעיבד שלא לשמן דהכל בקיאין ה"ה י"ל לענין חק תוכות אך להרמב"ן שהביא ראיה זה דל"ב עיבוד לשמה מדלוקחין מכל אדם וקשה עדיין שמא כתב חק תוכות וצ"ל כיון שבדקוהו וראו שבקי בחסירות ויתירות מסתמא בקי בחק תוכות אך לפ"ז קשה דא"כ לענין עיבוד לשמן נמי נימא מדחזינן דבקי בחסירות ויתירות ה"ה דבקי בענין לשמה ומאי מייתי וע"כ אין ראי' מחסירות ויתירות די"ל שכתב מתוך הספר ואין ראי' אלשמה וה"ה דאין ראי' אחק תוכת ומתוך כך נראה דלזה ל"ח לכ"ע דרוב כותבי תפילין כותבין כדרך כתיבה וכמ"ש התוס' רוב מצויין אצל תפילין מומחין הן ולענין חק תוכות כ"ע מודה ואף הרמב"ן שחשש אלשמה היינו כיון דבעי שיוציא בשפתו כמ"ש הרבינו ברוך הרי מוקמינן אחזקה שלא עשה מעשה להוציא בשפתיו וסמוך מ מיעוטא לחזקה אבל לענין חשש חק תוכת דל"ש חזקה זו דהרי נעשה המעשה הכתיבה ממנ"פ ל"ח שנעשה שלא כדין והא דבעי בדיקה בחסירות ויתירות היינו כיון דאיכא לברורי מבררינן אבל לענין חק תוכות דליכא לברורי סמכינן ארובא:

אמנם כ"ז שייך בלקח מסתם אדם י"ל אזלינן בתר רוב אמנם בנ"ד דחזינן דהסופר אינו מומחה ואיתרע לה רובא. לכאורה יש לחוש שמא עשה השין חק תוכות אך לפענ"ד אין לחוש לזה רק אם נימא דשין שעשאה בדפוס פסול ועיין במחצית השקל שביאר החשש שעשה עוד בעץ אחד שוקע האותיות ודחק על זה וזה לדעת קצת חק תוכות עיין במג"א סי' ל"ב ס"ק נ"ז יש לחוש לזה אבל לדעת הפוסקים דאף בדפוס כשר דמה לי שדוחק על הנייר ומה לי שדוחק הנייר עליו כמ"ש במחצית השקל א"כ אין חשש בזה וכיון דהרבה פוסקים ורובם פסקו דכשר בדפוס וגם בתשובת ר' מנחם עזרי' פסק שכשר ע"כ בנ"ד דהוי ספק אין לחוש לזה כנלע"ד ודרך אחר שיעשה חק תוכות א"א בהשין דלחוש שיעשה רק עץ שוקע לבד א"א שיעשה שין ע"י זה לבד. והנה ראיתי

בספר מאיר עיני סופרים סי' י"ח שכתב על הי"א דכשר בדפוס שלא פסול חק תוכות אלא בפרשיות של תפילין ומזוזות וס"ת שנאמר בהן כתיבה אבל בשין לא נאמר בהל"מ כתיבה ע"כ ולא ידעתי אנה מצא דעה זאת וכפי הנראה הבין מדברי הד"מ שכתב דאין לחוש בזה משום חק תוכות היינו דאין לחוש בהשין משום חק תוכות ולפע"ד דכוונת הד"מ דמה שעושין בדפוס הוי ג"כ כשר דל"ה חק תוכות כמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' רע"א. והרבה פוסקים אבל שנאמר בהשין כשר חק תוכות ודאי ל"א ואף דלא נאמר כתיבה מ"מ כיון דהשי"ן הלכה למשה מסיני צריך לעשות השין כדין ואמנם ראיתי בא"ז סי' תקס"ג משמע כדבריו דאין לחוש לחק תוכות בשין וז"ל ואפילו גואי ורשימו מיחרץ חריץ דל"ה כתב לענין גט משום דכתיב וכתב והאי ממילא אבל שין של תפילין דיה שתהא עשוי' בכל ענין בין ממילא בין בידים מסתבר דמהני עיי"ש וזה שיטת הי"א ובכ"ז דברי הא"ז ז"ל המה דברי פלא דהכי בתפילין גופי' כתיב כתיבה רק ילפינן ממזוזה דבעי כתיבה ועיין מכות י"א דאף להלכותי' איתקש וה"ה להיפך מאי דהוי הלכה נמי ילפינן מהיקש והגם דאין לדון ק"ו מהלכה וה"ה היקש וה"ה להיפך הלכה מהיקש מ"מ כיון דגוף התפילין נלמדו ה"ה ההלכה הוי כגוף התפילין כמו שצ"ל בשבת כ"ח דמקשה שין הלכה למשה מסיני ע"ש וצ"ע:

ועוד דלדברי הא"ז דמהני השין ואפילו ממילא א"כ ה"ה כשכתבו גוי או הוא עשאן שלא לשמן מהני כיון דאפילו ממילא מהני. ואין משמע כן ואולי יש לומר אף לא"ז בעי לשמה דלא קאמר דממילא מהני רק דל"ב וכתב אבל מ"מ יעשה הוא האות תדע דהר"ן כ' בשבת דחייב משום שבת בחק תוכות ומ"ה כיון דהוי עשי' בעי לשמה אך באמת אין ראי' משבת דגם זורה והרוח מסייעתו חייב משום שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה כדאמרינן ב"ק ד' ס' הן אמת דלדברי א"ז יתיישב מה שיש להקשות במנחות ל"ד דמקשה שם אהא דמתפילין של ראש עושין של יד ולמ"ד הזמנה מילתא מאי איכא למימר ויש להקשות לשיטת ר"ת בסנהדרין ובכמה דוכתי למ"ד הזמנה מילתא ל"ב עיבוד לשמה דסגי בהזמנה ומ"ד הזמנה לאו מילתא בעי עיבוד לשמה ולא סגי בהזמנה ולפי זה אחרי העיבוד והכתיבה לשמה אין לשנות למ"ד הזמנה לאו מילתא דהרי העיבוד והכתיבה לשמה עדיף מהזמנה אם כן במנחות ל"ד דכבר נכתב השל ראש וכתיבה לשמה עדיף מהזמנה אמאי מקשה רק למ"ד הזמנה מילתא ועיין בביאור מרדכי שהביא בשם ספר התרומה דלמ"ד הזמנה לאו מילתא גם לאחד העיבוד מותר לשנות אף לשיטה זו אבל מדברי הבעל המאור לא משמע כן בסוכה רק דמעשה כתיבה ועיבוד עדיף מהזמנה. ועיין בביאור מרדכי מה שמקשה שם בסוגיא זו על השיטה דהזמנה לגוף הקדושה

מילתא ומה שתי' ע"ז דמ"מ לקדושה קלה מותר לשנות כמ"ש הב"י והמג"א ובכ"ז לא מתיישב קו' הנ"ל דכתיבה עדיף מהזמנה לשיטת ר"ת להנ"ל יתישב בטוב טעם דכל עיקר הורדת הקדושה משל ראש לשל יד הוי משום אות השין וכיון דהשין אפי' ממילא כשר כמ"ש הא"ז ל"ב לשמה ול"ה הכתיבה משין כמעשה כיון דאפי' ממילא מהני ול"ה רק הזמנה בעלמא ובגוף הקדושה שוין של ראש לשל יד רק משום השין שפיר מקשה רק למ"ד הזמנה מילתא והוא ישוב נכון ונחמד ומה שמקשין להב"י דמקדושה חמורה לקלה מותר לשנות אף בהזמנה לגוף הקדושה מאי מקשה במנחות למ"ד הזמנה מילתא וכבר הקשה כן בתשו' עבודת הגרשוני עיין בביאור מרדכי ובתשו' בסוף ים התלמוד באריכות לדעתי ל"ק דמעלת השין ירד לגמרי מקדושה דבשל יד להשין אין שום קדושה כלל ומ"מ לא מקשה רק למ"ד הזמנה מילתא כמ"ש לעיל בישוב הדבר ודוק ועיין בעל המאור בסוכה ט' דמוקה הא דפליגו רשב"ג ורבנן אי בעי עיבוד לשמה ברצועות דבתפילין גופן כיון דהכתיבה ודאי בעי לשמה ה"ה דהעיבוד בעי לשמה דכל דבהדי כתיבה ככתיבה דמי עיי"ש והרמב"ן הקשה עלי' דמשמע מלשון הגמ' אע"פ שלא עיבדן לשמה דאתפילין קאי וצ"ל הא דלא מוקה לה בבתים הוא ג"כ מה"ט דכיון דשל ראש בעי כתיבת השין לשמה העיבוד ג"כ בעי לשמה דכל דבהדי כתיבה ככתיבה דמי אמנם לפמ"ש בשם א"ז דהשין מהני ממילא ול"ב לשמה ה"ה דהעיבוד מהבתים ל"ב לשמה ויש לאוקמא הפלוגתא בבתים משא"כ הפרשיות ודאי לכ"ע בעי עיבוד לשמה ודוק וכ' ראיתי לפלפל קצת בדברי הא"ז כי ממקום גדול יוצאים הדברים אבל בגוף הדבר צ"ע דהוא תמוה מ"ש דאפי' ממילא מהני ואכמ"ל יותר ועכ"פ לנ"ד כיון דדפוס מהני כמ"ש רמ"ע בתשובה ולא"ז מהני חק תוכות א"כ בספק איך עשה הסופר ויש מקום לומר דמסתמא עשה כמו שעושין רוב הסופרים דאין לחשוד למכשיל במזיד במה שאין לו הנאה כלל אין לפקפק דכשר:

ד **והנה** בגוף הדין מהסופר לכאורה במה שהכשיר תפילין פסולים היינו שהניח פרשיות בבתים ונמצאו פסולים אין לפסלו למפרע רק משעה שהניח הפרשיות בבתים ומה שעשה עד הנה מוקמינין אחזקתו מטעם רוב מצוין אצל תפילין מומחין הן והשתא שכח אומנתו אלא שיש להסתפק בדין זה דהרי לא ידוע אם נטל קבלה. ובשוחט הדין דאם לא נטל קבלה אסרינין למפרע כמבואר ברמ"א סי' א' ביו"ד ומשמע מלשון הפוסקים דה"ה אם אינן יודעין אם נטל קבלה ויש להסתפק דיש לחלק בין סופר לשוחט דגם בשוחט הקשה הד"מ נימא רוב מצוין אצל שחיטה מומחים הם והשתא יצא מהרוב ותי' הש"ך דאין רגילות לשכוח בפעם אחת ועוד דאוקמא אחזקה דמשנולד לא ידע ולפ"ז

ה"ה בסופר אך י"ל גם בלא נטל קבלה יש ס"ס שמא רגע זו שכח ושמא שחט שפיר כמ"ש התוס' שמא לא שחט נגד הפגימה אך ס"ס במקום חזקה לא אמרי' ובהמה בחיה בחזקת איסור עומדת ועיין בש"ך בכללי ס"ס וזה שייך בשוחט אבל בסופר דלא שייך זה י"ל דמהני גם בלא נטל קבלה מטעם ס"ס שמא רגע זו שכח ושמא עשה כדין וכן מוכח קצת מדברי זקיני הת"ש שכ' בנמצא שאינו בקי בבדיקה יש להכשיר במקום הפסד אף בלא נטל קבלה דהוי כנאבדה הריאה וזה ג"כ מטעם דליכא חזקת איסור אך עכ"ז יש לומר דסופר גרוע מבדיקה דהוי חשש דאורייתא וגם יש לומר דל"ה ס"ס דקרוב יותר לומר שלא ידע משנימא ידע ושכח כמ"ש הש"ך עוד י"ל דל"ה ס"ס דשם אונס חד הוא דכל עיקר הספק אם עשה כדין או לא אך י"ל יש נ"מ בין הספיקות אם שכח השתא אבל מקודם כל עשיות הוי כדין ואם שכח מקודם על כל עשיות יש ספק ועיין בפלתי סי' א' ס"ק ז' משמע קצת דתופס עיקר התי' דבהמה בחיי' בחזקת איסור וזה ל"ש בסופר וצ"ע בכ"ז והנה בסופר שידעינן שנטל קבלה ודאי לכ"ע מוקמינן אחזקתו ומה שעשה עד השתא כשר ואף להטו"ז שאסר בשוחט עיקר הטעם דקי"ל כרב הונא בשלא שיבר וזה מטעם בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת משא"כ בסופר אלא שיש מקום לומר דסופר הוה כמו שוחט דכל אדם יש לו חזקת חיוב להניח תפילין ובית לעשות מזוזה וחיוב לקרות פרשת פרה דמדאורייתא היא ולא מהני ס"ס נגד חזקת חיוב וגם איכא חזקת חיוב של האדם נגד חזקת הסופר ובאמת כבר הי' ויכוח גדול בענין זה בין הגאון מהרש"ק ז"ל ובין הרבה גאונים דהגאון מהרש"ק לענין אתרוג ס"ל דחזקת חיוב הוי חזקה כשאר חזקה ול"מ ע"א להעיד שאינו מורכב והרבה חולקים עליו דנהי דאיכא חזקת חיוב מ"מ הע"א אינו נגד חזקה רק מברר החזקה דזה האתרוג כשר וכעין שכתב הר"ן בסוגיא דקדשתי את בתי ועיין בפרי עצי הדר ובשנות חיים סי' ר"ע כמה תשובות בענין זה ובאמת מבואר בה' תפילין סי' ל"ט במוכר תפילין ואמר של של אדם גדול נאמן וכתב המג"א דע"א נאמן באיסורים. ואי ס"ד דחזקת חיוב אלים טובא איך ע"א נאמן נגד חזקה. אך מזה אין ראי' דגם בשחיטה נאמן ע"א כמ"ש המרדכי דמוחזק בכשרות נאמן או מטעם רוב מצויין עיין פ"מ סי' א' או מטעם דבידו וה"ה לתפילין נאמן מה"ט ועכ"פ לענין סופר שנמצא פסול עליו הדבר תלוי באשלי רברבי ומחלוקת הנ"ל אך לדעתי נראה דחזקת חיוב אינו אלים כחזקת איסור וזה תלוי במחלוקת הראשונים לענין אינו יודע אם פרעתיך וטענו שניהם ספק לשיטת הרשב"א בגיטין ע"א דחייב כמו שהוכיח המ"ל פ"ד משאלה ופקדון לשיטה זו חייב באינו יודע אם פרעתיך אפי' היכא דלא הו"ל למידע הרי דחזקת חיוב אלים טובא אפילו נגד חזקת ממון אך לדידן פסקינין סי' ע"ה

ס"י בטענו שניהם ספק פטור וגם בטוען אינו יודע אם פרעתיך איכא מחלוקת בלא הו"ל למידע ומקצת סוברים איני יודע אם פרעתיך הטעם דשמא גרוע וברי של חבירו טוב וס"ל דחזקת חיוב לא אלים הואיל וכל חוב עומד ליפרע והוי כמ"ש הר"ן בתשו' לענין מקוה שעשוי' לפסוק ועיין מ"א סי' ח' ס"ק י"א באופן דחזקת חיוב קלוש מכל חזקות ואין אתנו יודע להכריע בזה ויש סברא לומר כיון דספק של תפילין הכא אם יש בהם קדושה וזה ל"ת נגד חזקה ואתה מחליט שהם כשירין ויש בהם קדושת תפילין וממילא נפטר היא אך זה ליתא דעיקר יש, להסתפק תיכף אם התפילין יבובי לפטור מחיוב שיש על קרקפתא דגברי:

והנה ראיתי לאחד קדוש מדבר הגאון מהר"ח כהן בתשו' סי' נ"ה כתב להדיא דבסופר שנמצא בו מינות כשר מה שעשה מקודם וחילק בין שוחט דהוי תרתי לריעותא לסופר דל"ה אלא חדא לריעותא הרי דס"ל דחזקת חיוב ל"מ דאי ס"ד דחזקת חיוב מהני א"כ איכא נמי תרתי לריעותא העמד גברא בחזקת חיוב ואי העמד סופר על חזקתו הרי חשוד לפניך וגם מוכח מתוס' גיטין מ"ה לשיטת רש"י שם דכשר מטעם ס"ס ובודאי גם על פ' פרה כוונו התוס' דהוי מדאורייתא אף דאיכא חזקת חיוב מהני ס"ס והרבה יש להאריך בזה ואך לפע"ד נראה כי אין נ"מ כ"כ דהסופר מפה ק' הגיד לי שפתח תפילין ומצא שלא הי' שערות ותפילין אלו הניח הפרשיות בקיץ העבר בעוברו דרך פה א"כ עכ"פ מאז פסולין כל עשיות הגם דהוא רק ע"א ואינו נאמן לפסול אבל הוא נמצא כעת חשוד ויש ע"א שמקודם נמי עשה שלא כדת אין ספק שיש לפסול מזמן שאומר העד אך הבתים שמכר פה עשה עוד קודם לזה בביתו וכבר הראיתי לדעת שעל הבתים אין לחוש על כן נראה ברור להכשיר אותם:

ה **והנה** כתבתי לעיל לענין חשש עיבוד שלא לשמן בבתים לסמוך אסברת הרמב"ם בספק מטעם דהמ"א פסק כשיטת הרמב"ם. הנה באמת דברי הרמב"ם תמוהים מאד שפסק בתים א"צ עיבוד לשמה וכתב המ"א ס"ק נ"א דס"ל כשיטת רש"י דלמ"ד הזמנה ל"מ א"צ עיבוד לשמה ופסק דפרשיות צריך עיבוד לשמה משום דהוי הזמנה לגוף הקדושה ומילתא הוא עיין מ"א סי' מ"ב א"כ גם בשל ראש ליבעי עיבוד לשמה דהוא ג"כ לגוף הקדושה משום השין ועיין תוס' סנהדרין מ"ח ע"ב שהקשו אהא דהזמנה ל"מ מהא דס"ת בעי עיבוד לשמה וכתבו ואין לחלק בין עור של תפילין לגויל של ס"ת וכוונתם בזה דבס"ת הוי הזמנה לגוף הקדושה משא"כ בבתים ודחי זאת דהרי שין הלכה הוא והיינו דזה הוי גוף הקדושה א"כ לרמב"ם קשיא כנ"ל וכמדומה לי שהקשו רבים כן ועיין בביאור מרדכי ובתשו' של הגאונים מפרשי הים סוף ים התלמוד ובתוש' הגאון מהר"ץ

שם ושוב עיינתי במכתבו שהקשה כן ולפמ"ש לעיל דברי הא"ז דס"ל חק תוכות כשר בשין מטעם דאפי' ממילא מהני וכתבתי לעיל דלפ"ז כשר שלא לשמה בשין כיון דל"ב עשי' ואפילו ממילא מהני יתיישבו דברי הרמב"ם בטוב דהרמב"ם יסבור דהיכא שהיא גוף הקדושה בעי עיבוד לשמה כשיטת הבעל המאור ומ"ה בעי פרשיות מתפילין עיבוד לשמה משא"כ בתשמיש קדושה מצד גוף המצוה א"צ עיבוד לשמה ומשום הזמנה נמי ל"צ לשמה דהזמנה לאו מילתא וממילא לא תיקשי משין של תפילין דס"ל כי בעי לשמה היכא דבעי שיעשה הוא אז בעינין שיהי' כל עשיות לשמה וכמ"ש הבעל המאור כל דבהדי כתיבה ככתיבה דמי משא"כ השין דלא בעינין שיכתוב הוא ואפילו ממילא מהני ול"ב לשמה ומ"ה א"צ עיבוד לשמה משום השין דגם הכתיבה ל"ב לשמה כנ"ל לכאורה אך מרצועות עוד צריכין ישוב לדברי הרמב"ם שפסק רצועות צריך עיבוד לשמה ועיין בביאור מרדכי מ"ש בזה. והנה בימים האלו כתבתי תשובה בתפילין ותמהתי שם על המהרש"א במנחות ל"ה שכתב דהשין לולא דהוי הלמ"מ הי' חציצה:

עוד כתב דגרע מטולה דאינו ניכר אם הוא עור אחר משא"כ השין וכפי הנראה ס"ל להמהרש"א דשי"ן נעשית דבוקה מעור אחר מה שכבר יצא לפסול מכל האחרונים והפלא שכל הגאונים לא ראו דברי המהרש"א אמנם בגוף הדבר יש כמה טעמים לפסול בשי"ן דבוקה והטעם היותר גדול בזה הוא מדאמרינן בגיטין דף כ' דעבד אינו יוצא בכתב שעל גבי כיפה ואנדוכתרי פרש"י שאם רקמו על הבגד אינו גט הואיל שאינו כתוב וקבוע אלא מוטל על הבגד וה"ה השי"ן הדבוקה. על התפילין ומה שחלקו האחרונים בין דבקו היטיב או לא והוא מדברי ס' תוס' שבת במ"א סי' ש"מ אינו ברור בעיני דהרי רש"י כתב אנדוכתרי תכשיט שרוקמין עליו צורות במחט ומשמע דהצורות תפירות בבגד ומה לי דבקו במחט או בדבק ומ"ש רש"י שאינו כתוב וקבוע היינו דבעי שהכתב יהי' קבוע בנייר כמו כל כתיבה ולא מונח על הנייר א"כ השין הדבוקה מונח על הנייר אמנם ראיתי דבר נחמד בפירוש דברי המ"א סי' ש"מ שמביא ראי' מהך דגיטין דאסור לתחוב אותיות של כסף ע"ג נייר בשבת ואדרבה מגיטין משמע דל"ה כתיבה ואמאי אסור בשבת ומצאתי כתוב בתשובות אמרי אש בראש הספר קודם המפתחות פירושו דלכאורה קשה מגיטין דמקשה למימרא דחקיקה לאו כתיבה הוא והתניא עבד שיצא בכתב שעל גבי טבלא יצא לחירות אבל לא בכתב שעל גבי כפה ואנדוכתרי וקשה למה מייתי הגמרא הך סיפא דאין יוצא בכתב שע"ג כיפה ואנדוכתרי אך לכאורה ל"ק כלל מגיטין אעבד די"ל ברייתא לא ס"ל גז"ש לה לה מאשה כמ"ש הטו"ז י"ד סי' ס"ז סעיף י"ח דהך ג"ש אינו מוסכמת לכ"ע דמ"ה עבד יוצא בחקיקה ולעולם ל"ה כתב לענין גט ומ"ה הוצרך הגמרא להקשות

מרישא ומסיפא מדקתני דעבד אינו יוצא בכתב שע"ג כיפה וע"כ אית ליה הג"ש דזה ג"כ אינו פסול רק דבעינן וכתב וע"כ ברייתא יליף לה לה ושפיר מקשה דע"כ חקיקה הוי כתב עכ"פ מוכח מגמרא דגיטין דאנדוכתרי ג"כ הוי כתב ורק דמיעט מוכתב א"כ לפמ"ש הר"ן בשבת דבשבת חייב אף בחק תוכות דאינו דומה לגט ה"ה כתב שע"ג כיפה דזה נמי הוה כתב רק דמיעט מוכתב ונכונים דברי המג"א ודפח"ח א"כ לפמ"ש הא"ז דשי"ן של תפילין מהני חק תוכות דלא בעי וכתב ה"ה כתב שע"ג כיפה ואנדוכתרי וה"ה דמהני שי"ן דבוקה ואין לתמו' על המהרש"א אם ס"ל שיטה זו בתוס' וזו הערה נכונה ליישב מילתא דתמו' טובא מ"מ להלכה חלילה להקל בשי"ן דבוקה ולא בחק תוכות כמו הסכמות כל הפוסקים:

ו והנה ראיתי לכת"ה שכתב דאם דבק על של ראש עור אחד ועשה חריץ על ד' בתים אך לא חתך כל העור מעבר לעבר פסול מדאורייתא והוכיח מדשל יד כשר בכה"ג שהוטלה עור מכלל דשל ראש פסול הוכחה זו ליתא דבשל יד כשר בלא עשה חריץ והיכר שהם ד' בתים ובשל ראש כשר בעשה חריץ והיכר ואמנם כדבריו כתב בחיי אדם בשם הגאון בעל בית מאיר דפסול בכה"ג וכן כתב בעטרת חכמים להגאון מלייפניק סי' א' וקצת י"ל דזה דומה להיכר סדק המבואר בריאה ביו"ד סי' ל"ה ושיטת רש"י דאפי' הסדק בעומק כ"ש כשר וה"ה הכא אף אם לא נחתך כל העור מעבר לעבר הוי היכר חריץ ולהפוסקים דבעי שם סדק בעומק כטרפא דאסא ה"ה הכא בעי שיחתוך העור הטילה מעבר לעבר מיהו יש לחלק בין הענינים ועיין עוד ח"ס א"ח סי' ה' שדקדק מלשון רש"י דנקט חריצן ניכר ול"ק פרדון ניכר או שיהי' נפרדין ומזה הוכיח כמו שנוהגין הסופרים שמדבקין הד' בתים בדבק שלא יתקלקל המרובע ומ"מ כשרין התפילין כיון דבפנים הם ד' בתים ומבחוץ יש היכר חריץ ומזה מייתי הח"ס לראי' דדבק ל"ה חיבור ולפוסקים דדבק חיבור ומכשירין תפילין שאינם מעור אחד צ"ל דמ"מ כשר מה שדובקין הד' בתים ביחד וסומכין על מה שבפנים הם ד' ומבחוץ היכר חריץ ומפאת זה נלע"ד דאם לא חתך העור הטילה מעבר לעבר ודאי פסול כדברי הגאון בעל ב"מ ועטרת חכמים אך אם חתך העור מעבר לעבר אך בקצוות ובקרנות לא חתך העור הטילה כשר דכיון דבפנים הם ד' והעור הטילה נחתך אך מקום קטן לא נחתך ויש היכר חריץ בכל האורך עד המעברתא כשר ואין בידינו לפסלן. ומ"מ לכתחלה יש להזהיר לסופרים שיחתכו כל העור בכל האורך ודוק היטב:

והנה מ"ש כת"ה בטעם הרמב"ם דס"ל מגילה א"צ עיבוד לשמה משום דפסק כשמואל דמגילה אינה מטמא את הידים ול"ה גוף הקדושה כבר הרגיש שהמג"א סי' קמ"ז כתב

דדעת הרמב"ם דמטמא ידים דלא כשמואל אך אמנם י"ל דהרמב"ם סובר כמ"ש התוס' מגילה ז' דניתן לכתוב מדרבנן ומ"מ ס"ל דמטמא ידים כמו שאר כתבי קודש דס"ל לרמב"ם דמטמא ידים ומ"ה סתם בה' אבות הטומאה וכיון שלא ניתן לכתוב מדאורייתא א"צ עיבוד לשמה ולפ"ז יש ליישב מה שהקשה הר"ן פ"ב דמגילה על הרמב"ם דל"ח בירושלמי חילוק בין ספרים למגילה דמגילה א"צ עיבוד לשמה דהירושלמי סובר דמגילה ניתן לכתוב והו"ל גוף הקדושה וצריך עיבוד לשמה וכמ"ד אסתר מטמא ידים מדינא משא"כ הרמב"ם ס"ל אסתר לא ניתן לכתוב רק מדרבנן ודוק היטב:

ובמק"א תמהתי בדברי הר"ן מגילה הנ"ל בשם הרמב"ן שהביא ירושלמי מה בין ספרים למגילה אלא שספרים נכתבים בכל לשון וכו' ובאמת היא בבלי בש"ס שבת קט"ו והדבר תמוה גדולה על הר"ן והרמב"ן ותירצתי לפמ"ש התוס' דשם קאי לענין אין מצילין מפני הדליקה עיי"ש א"כ אין ראי' מזה ומ"ה מביא הירושלמי דבש"ס דילן קתני שהמגילה אינה כשירה אלא אשורית על הספר ובדיו משמע דספר לא בעי דיו ע"כ לא קאי רק על הצלה כמ"ש התוס' אבל בירושלמי לא סיים רק שהמגילה אין נכתבת אלא אשורית וספרים נכתבים בכל לשון ולענין דיו וספר שוין וקאי גם לענין לקרות ומ"ה מייתי הירושלמי וזה הערה גדולה על הר"ן והרמב"ן ז"ל וקצת צ"ע על הרמב"ן ז"ל דבסוכה ט' ס"ל דבמתני' מגילה חומרא קתני קולא לא קתני וכפי הנראה מלשון הרמב"ן שהביא הר"ן מגילה לא ניחא לי' בהא ואכ"מ הנה הארכתי קצת בענין זה ומ"מ להלכה לא מלאני לבי להקל רק בבתים שעשה מכבר קודם שאיתרע חזקת כשרות שלו הואיל ויש כמה חששות הוי קצת כס"ס להחמיר. ועיין באבה"ע סימן קמ"א אם הב"ד אינו בקי יש לחוש לכמה חששות:

ז **והנה** לעיל הקשיתי על שיטת הא"ז דס"ל שין כשר בחק תוכות הואיל ולא כתיב כתיבה והקשיתי דהרי בתפילין נמי לא כתיב כתיבה רק ילפינן במנחות ל"ד מהקישא דמזוזה והכל בכלל והנראה דא"ז ס"ל כיון דכתיבה לא כתב בתפילין רק ילפינן מהיקשא דמזוזה וההיקש לא קאי רק אגוף הקרא אבל על הלכה לא קאי ההיקש. ואף לדידן דס"ל בס"ת שתפרה בפשתן פסולה כהך מ"ד מכות ד' י"א דלהלכותי' נמי איתקש מ"מ להיפך מאי דילפינן מהיקשא לא קאי על הלכה. ונראה מזה ראי' למה שהארכתי בדרוש לחג הפסח שנה זו בסוגיא דט"כ בביאור שיטת רש"י דטעמו וממשו לוקין בכדי אכילת פרס וכתב הב"י סי' תמ"ב דרש"י ס"ל דוקא בלא נימוח אבל בנימוח אין חייב בכדי א"פ ומעולם לא הבנתי שיטה זו כיון דילפינן מנפש לרבות השותה דחייב בחלב נימוח ולחייב בכדי א"פ בנימוח ומאי לי נימוח או לא ופרשתי למה שכתב רש"י בפסחים מ"ד

דאכילת פרס הו' הלמ"מ ס"ל לרש"י דהלכה לא קאי רק אגוף דקרא אבל על מה דילפינן מרבויא דקרא כגון שותה בנימוח אזה לא קאי הלכה למ"מ דחייב בכדי א"פ כן יסבור רש"י בע"ז דלא כסוגיא דפסחים מ"ד דבכותח הבבלי חייב אף שחמץ נימוח והארכתי להבין סוגיות הסותרת אבל גוף סברת רש"י בע"ז ודאי הכי הוא וראי' עוד משיטת הר"ת בחמץ נוקשה אינו עובר בב"י אף דאיכא היקש שאור דאכילה משאור דראי' וה"ה להיפך ונילוף מהיקש דעובר בב"י דכמו דבאכילה אין חילוק בין נוקשה לחמץ גמור כן בראי' הכי היא וע"כ כיון דנוקשה לאכילה לא יליף רק מרבויא דקרא והיקש לא קאי רק אגוף דקרא וגוף הסברא שכתבתי די"ל דההיקש לא קאי רק אגוף הקרא ולא על ההלכה וכן מ"ש בשיטת רש"י דהלכה מכזית בכדי אכ"פ לא קאי רק על הדרש דנפש לרבות השותה תליא בהאיבעיות ירושלמי הובא בשעה"מ פ"ו מגירושין חצירו של שליח מה שתעשה כידו ופירש השדה יהושע מי אמרינן כיון דחצר האשה מידה איתרבאי והו"ל דבר אחד או דילמא כיון דשליח נמי מידה איתרבאי ל"ח ריבוי דריבוי עיי"ש וה"ה דלא אמרינן היקש מהלכה רק אגוף הקרא ועיין עוד בחולין כ' דאיכא למ"ד אין עיקור סימנים בעוף אף דעוף איתקש לבהמה מ"מ כיון דעיקור הוא הלכה לא איתקש לזה ועיין רש"י שבת קל"ב ואין להאריך יותר:

ח **והנה** ראיתי ברמב"ן סוכה ט' שמביא ראי' דלא בעינן עיבוד וכתיבה לשמה מדלוקחין תפילין מכל אדם ולא חיישינן שמא כתבה לשם מזוזה ע"ש שמביא דמה שנכתוב לשם קדוש' קלה ל"מ לקדושה חמורה וכן מבואר בב"י סי' ל"ב וי"ל ע"ז מהאי דאמרינן במנחות תפילין שבלה אין עושין מזוזה לפי שהוא קדושה קלה משמע ממזוזה שבלה עושין תפילין דהוי קדושה חמורה וק' דהרי לא נכתב לשם עשיית תפילין רק למזוזה והיותר ק' דמבואר בירושלמי סוף מגילה ובתוספתא הובא במרדכי תפילין שבלה עושין מזוזה דפליג אגמ' מנחות וס"ל מזוזה קדוש יותר וק' הרי נכתב לשם קדוש' קלה ומצאתי שהרגישו בזה בשאג"א סי' מ"ז ובפוסקים ונהי דאעיבוד י"ל דס"ל כמ"ד לא בעי לשמה אבל אכתיבה ק' דלכ"ע בעי לשמה כמ"ש שאג"א והנ"ל דהא דבתפילין שבלה עושין מזוזה לשיטת ירושלמי או להיפך לסוגי' דתלמידן היינו שמעביר בקולמוס דלר"י מהני ואף רבנן ל"פ אלא משום דכתיב זה אלי ואנוהו והתוס' מנחות ל"ב כתבו לענין שרטוט דתפילין ל"ב נוי כיון שהם מכוסים ומ"ה ל"ב שרטוט ולפ"ז גם רבנן מודה בתפילין דמהני מעביר הקולמס וזה דבר חדש ת"ל וכן כתבתי בתשו' אחת ושם נסתפקנו אולי לא כתבו תוס' רק לענין שרטוט ולא לענין העברת קולמוס ומפשטא דלשנא משמע דאין חילוק ויש לצדד דמהני העברת הקולמוס וכן י"ל דברי הירושלמי הנ"ל ואף דבמזוזה בעי

שרטוט ונוי ושייך זה אלי ואנוהו מ"מ הירושלמי יסבור כר"י דמכשיר העברת קולמוס אף בס"ת וס"ל כס"ד דש"ס דילן דגיטין נ"ד דאף בכולה פ' מהני העברת הקולמוס ואמנם בתפילין ניחא בפשיטות כדכתיבנא ואף דאנן פסקינן אף בגט. ל"מ העברת קולמוס כר"ח אף דל"ש זה אלי ואנוהו כדאיתא בא"ע סי' קל"א שם הטעם דבעינן וכתב ול"מ כתב על גבי כתב דמ"מ ל"ה כתיבת הבעל אבל כתב מזוזה לשמה ומעביר בקולמוס לשם תפילין מהני כעין שכתב בלבש"ר סי' ל"ג ס"ק ו' ליישב דברי המג"א בחזר והשחירן עיי"ש ודוק אמנם מה שנסתפקתי אי מהני העברת הקולמוס למ"ש תוס' גיטין ושבת ק"ד דכתב ע"ג כתב ל"מ רק היכא שהראשון הי' שלא לשמה משא"כ בתפילין או במזוזה דלתפילין הי' כשר. והכתב הי' יפה למה שנכתב וכעת רוצה להעלות לקדושה חמורה כיון דלעובדא דידי' חזי הוי כתב ע"ג כתב ונסתפקתי בכך אך מלשון התוס' שם שכתבו דהשני מתקן יותר מן הראשון ולא כתבו דהכתב הראשון לא הי' בו מועיל משמע היכא שהכתב השני יש בו קדושה יותר מהני והיכא שבלה התפילין להירושלמי או המזוזה לש"ס דילן ודאי מועיל כתב השני יותר אך בלא בלה יש להסתפק דל"ש לומר שהשני מועיל יותר דאם עושה מזה תפילין ל"ת למזוזה דאין מורידין לקדושה קלה ואיזה תיקון נעשה מעיקרא חזי למזוזה ולא לתפילין כעת חזי לתפילין ולא למזוזה וי"ל דל"מ אך להמג"א סי' ל"ב ס"ק י' אף אם זימן לקדושה חמורה מותר לעשות קדושה קלה כשהי' מזוזה ועשה תפילין חזי כעת לשניהם והוי תיקון ומהני כתב ע"ג כתב ומ"מ נ"ל דהתוס' שבת וגיטין אין כוונתם דהכתב השני מתקן רק דהכתב הראשון לא הי' מועיל אבל היכא דהכתב חזי למילתי' ל"מ מה שכותב אח"כ ע"י העברת קולמוס לשם דבר אחר ונ"ל ראי' מהא דמקשה בגיטין בהאי דנתן ס"ת לדביתהו ומקשה שם ודילמא נתן פשיטא לספרי' שיכתוב לשמה. הנה אמאי לא הקשו ודילמא העביר בקולמוס על הס"ת על מקרא דוכתב ספר כריתות לשמה דהוא שייך יותר מהא דנתן פשיטא לספרי' ובגט מהני לכ"ע ומדלא הקשה כן משמע דדוקא בגט שכתב שלא לשמה דל"ח כלל מהני העברת קולמוס אבל בס"ת שהעביר עלי' בקולמוס כיון דחזי למירתא ל"מ העברת קולמוס לשמה אמנם יש לדחות ראי' ז' דלכאורה קשה בגמ' דמקשה ודילמא נתן פשיטא לספרי' לפוסקים דס"ל דכל ס"ת בעי לשמה ולא דוקא אזכרות רק דאזכרות צריך לומר בפה ובס"ת מהני סתמא א"כ כאן שכותב בפירוש לשם גירושין ודאי פסול לס"ת ואיך ניחוש שהסופר יעשה זאת ויפסול ס"ת ואין לומר דאח"כ יעבור בקולמוס לשם ס"ת דז"א דהרי בס"ת ל"מ העברת קולמוס לרבנן משום זה אלי ואנוהו ובודאי ל"ת שיעשה בדרך איסור וצ"ל דהכי מקשה דילמא נתן פשיטא לספריה וכתב לשם ס"ת ולשם גט ולפ"ז יהי' מוכח דמהני

כתיבה לשמה ושלא לשמה ואינו דומה לקדשים דפסול לשמו ושלא לשמו דשם ח"א להיות תרווייהו משא"כ כאן באמת הוי גט וס"ת ולפ"ז מהני עיבוד לכל מה שיצטרך ועיין בעבודת הגרשוני ובפתחי תשובה סי' רע"ב מה שדקדקו בזה ורחוק בעיני בס"ת דמהני בזה הגם דקצת יש לכוין בזה לשון רש"י שכתבו ולשם גירושין בו' והיינו שנכתב לשם ס"ת ולשם גירושין ואולי י"ל כמו דאמרינן בזבחים ד"ג דמהני שחיטת קדשים לשם חולין ודוקא בגט דסתמא פסול ל"מ לשם אשה אחרת אבל בקדשים דסתמא כשר גם בלשם חולין כשר א"כ בס"ת דסתמא כשר בלא אזכרות כמ"ש התוס' מנחות מ"ב והמרדכי ה"ה במחשב לשם גט דל"ה קדושה כלל הוי כשוחט קדשים לשם חולין דמכשר ושפיר מקשה הגמ' מיהו י"ל דכ"ז לה"א בזבחים ד"ג משא"כ למסקנא דיליף מלא יחללו בס"ת לא מהני במחשב לשם חולין ודוק אבל כ"ז בשעת שכותב הספר די"ל כתי' הראשון או הב' שכתבתי אבל בהעביר בקולמוס בס"ת לשם גט כיון דכתב הפ"מ בסי' ל"ב בט"ז ס"ק ט"ו בהעביר בקולמוס על ס"ת שלא לשמה פוסל אותה עיי"ש והנכון אתו א"כ אין לחוש שמא העביר בקולמוס על הס"ת לשם גט דבכה"ג פוסל לס"ת דבזה מיגרע גרוע משעת כתיבה דאז סתמא ל"מ ודוקא בשעת כתיבה מהני בסתמא או בשני כוונות משא"כ העברת קולמוס לשם גט ומ"ה לא מקשה בכה"ג דאין לחוש שיפסול ס"ת ומזה ראי' לשיטת הפ"מ הנ"ל ועיין בסת"ם ה' ס"ת סי' שהאריך בדין הנ"ל. ועיין בס' יד שאול ה' ס"ת שהרגיש קצת בראי' מגיטין ולמ"ש יש ראי' מגמ' הנ"ל אך י"ל בגט גרע כיון דהכתיבה הוי כתיבה לגט לענין לשמה שיכשר הגט פוסל הכתיבה הראשונה לס"ת דא"א לתפוס החבל בתרי ראשין א"כ לפמ"ש בישוב הקו' בטוב טעם שפיר הדין נכון בטעמא דמזוזה לעשות תפילין מהני העברת קולמוס כמו שצדדנו לעיל וכמו שמשמע מפשטא דלישנא דתוס' ודוק היטב בכ"ז ועיין בחסד לאברהם סי' פ"ו והרבה יש לדבר מזה ואקצר ודע למ"ש לעיל בס"ת וגט מהני אם חושב לשם שניהם הכי משמע מגיטין פ"ו דמקשה שם דנמצא שני נשים מתגרשות בגט א' ורחמנא אמר לה ולא לה ולחברתה ותיפוק לי' דל"ה לשמה כיון שמחשב גם לשם חברתה וע"כ אם מותר לגרש בגט א' שתי נשים הוי לשמה במחשב לגרש שניהם ורק דל"מ לגרש לשתי נשים בגט אחד א"כ בס"ת וגט דיכול להיות תרווייהו מהני מטעם לשמה ואכ"מ לבאר יותר:

והנני ידידו ודו"ש:

יצחק שמעלקיש אבדפ"ק. **בשולי המכתב** הנה מה שנסתפקנו בפנים בסוף התשובה וכבר דברו מזה האחרונים אי מהני היכא דבעי לשמה ב' כוונות כגון במעבד עורות לצורך ס"ת ומכוון לשם ס"ת ולשם גט אי מקרי זאת לשמה נ"ל להוכיח מפסחים ח'

דאמרינן שם שמא תאבד לו מחט ואתי לעיוני ומקשה וכה"ג לאו מצוה היא והתניא האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחי' בני הר"ז צדיק גמור ופרש"י וכה"ג דמכווין למצוה ולצרכו לאו שליח מצוה הוא הר"ז צדיק גמור ול"א שלא לשמה עושה אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה ומתכווין אף להנאת עצמו עיי"ש הרי להדיא מפורש יוצא מרש"י ז"ל דהיכא דיש לו ב' כוונות מיקרי לשמה ורש"י מיישב בדבריו קו' התוס' שם מאל תהיו כעבדים המשמשים ע"מ לקבל פרס דשם אין לו רק כוונה לצרכו משא"כ במחט ובצדקה הי' לו ב' כוונות לקיים מצות בוראו וגם להנאתו והוי ממש כהך דב"מ ל' בשטחה לצרכה ולצרכו דמותר אף דאסור לשטח' לצרכו מ"מ כיון דמכווין נמי לצרכה ה"ה במצוה שיש לו ב' כוונות הוי לשמה וה"ה בעיבוד ובכתיבה ואין לדחות דמצוה שאני דל"ב כוונה דז"א דהרי הסוגיא דפסחים ע"כ קאי להלכה דמצות צריכות כוונה דאלת"ה מאי משני מעיקרא שמא תאבד לו מחט והרי למ"ד מצות אצ"כ אף במכווין לצרכו לבד נמי יוצא המצוה דל"ג מתוקע לשיר ועיין בר"ע ברטנורא ברכות פ"ב שפי' קורא להגיה שאינו קורא כהלכתו ומשמע דזולת טעם זה יצא ודוק וע"כ הסוגיא דפסחים קאי למ"ד מצ"כ וקצת הי' נ"ל דה"ט דמחלקינן בר"ה בין ישראל לאו"ה בנותן סלע לצדקה בשביל שיחי' בני והוא לפמ"ש בפנים הסוגיא דבזבחים ד"ג דמחלקינן בין קדשים דסתמן לשמה קאי מהני בשוחט לשם חולין משא"כ בגירושין דסתמא ל"מ דלאו לגירושין עומדת ל"מ בכותב להתלמד עי"ש א"כ בישראל דסתמא לשם מצוה עושה מהני כוונה לשם שיחי' בני משא"כ בנכרי דסתמא לאו לשמה עושה ל"מ בעושה בשביל שיחי' בני ואמנם רש"י ס"ל דגם בישראל בעי ב' כוונות דלא ס"ל סתמא מהני במצוה ורק בעי כוונה או דלס"ל הסברא הנ"ל דכתיבנא ובנכרי ע"כ ל"מ אף ב' כוונות ול"ל כנ"ל ולכן פירש בר"ה הטעם בנכרי דשמא לא יתמלא כוונתו ויבעט ע"ש ואכ"מ להאריך אפס אזכיר פה מה שמצאתי דברים תמוהין לשארי הגאון מליסא בנתיבות המשפט סי' צ"ז שהוסיף דין חדש דבעיסקא שהיא פלגא מלוה ופלגא פקדון מותר לתפוס ואינו עובר בלא דלא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו כיון דבשביל פקדון מותר לתפוס כשתופס חפץ גדול ששוה ככל החיוב מותר ואף שיכול לתפוס חפץ קטן ותופס בכיוון חפץ גדול שיהי' בידו גם נגד המלוה מותר ומייתי ראי' משטחה לצרכה ולצרכו ומקשה מבשביל שתינק ותידוש פסולה ומשני דשם הוי גזה"כ משמע דבמקום דליכא גזה"כ מותר כשמכווין בשביל דבר האסור ובשביל דבר המותר עיי"ש ודברים אלו תמוהין בעיני דאיך מותר לעשות דבר שיש בו היתר ואיסור ומכווין לשניהם והגע עצמך הרי שעומד לפניו תבשיל היתר ובב"ח ונתן האור ובישל ב' קדרות באור זה ונתכווין לשניהם הכי נאמר שלא

יתחייב מלקות הואיל ועשה בפעולה אחת היתר ואיסור ונתכוין לשניהם וע"כ צ"ל כיון שנתכוין גם לדבר איסור עובר בלאו וה"ה בתפיסה כיון שנתכוין לתפוס בשביל המלוה ג"כ עובר בלאו והנה קצת יש להגאון מליסא תנא דמסייע ליה בדברי הרשב"א בשבת סוף פ' האורג שכתב דמדברי ירושלמי נראה שהתירו לנעול ביתו ולשמור ביתו וצבי שבתוכו אע"פ שעי"כ ניצוד הצבי ממילא מותר ובלבד שלא יכוון לשמור את הצבי בלבד הרי דס"ל דכיון דמתכוון לדבר המותר היינו שמירת ביתו ודבר האסור היינו צידת צבי מ"מ כיון שאין מכוון רק לדבר האסור מותר וראייתו מירושלמי היא מדהותר שם בתינוק מבעבע בים ונתכוין להעלותו ולהעלות נחילה של דגים עמו עיי"ש ובאמת גם בש"ס דילן מבואר דבר זה במנחות ס"ד בשמע שנטבע תינוק ונתכוין לדגים בלבד פליגי הא נתכוין לשניהם לכ"ע פטור אך דמייתי מירושלמי דשם מבואר דמותר לכתחילה והר"ן תמה על הרשב"א דכי בשביל שצריך לנעול ביתו נתיר לו לעשות מלאכה בשבת ובירושלמי אין הכוונה שמכוין לצידת הצבי אך שאין מכוין רק לשמירת ביתו. ומה דמייתי מתינוק שם הוא פקוח נפש ומחויב להציל התינוק ומאי איכפת שם אם מכוין גם לדבר אחר משא"כ בדבר הרשות חס ושלום עיי"ש בר"ן ומעתה הנה להר"ן הדבר פשוט דליתא לדברי הנתיבות דמה דמייתי ראי' משטחה לצרכה ולצרכו שם הוא מחויב לשטוח האבידה לצרכה וזה בכלל השבת אבידה ומה איכפת לן אם מכוון גם לצורכו כהך דתינוק שנטבע משא"כ מה דתופס בשביל הפקדון היא דבר רשות וכיון שמכוין גם בשביל המלוה ודאי אסור אלא דלדעתי גם הרשב"א יודה בנידון דידן דשם אינו עושה איסור בידים דנעילת ביתו מותר ורק משום שהצבי ניצוד ס"ל לרשב"א דכיון שצריך לשמור ביתו הוי כלא אפשר וקמכוין ורשב"א לא כתב שהלכה כן רק דקאמר דבירושלמי התיר בכה"ג וסובר ירושלמי דלא אפשר וקמכוין מותר וכבר כתב הפ"י בפסחים כ"ו דזה דוקא באם אינו עושה מעשה בידים רק הנאה באה לו מאליו וה"ה בצידה דהכא צריך לנעול ביתו הוה כלא אפשר וקמכוין ומיושב קו' הר"ן ועיין בפסחים שם דמייתי גמרא הך דשטחה לצרכה ולצרכו וגם מהך דתינוק ותדוש להקשות אמאן דסובר לא אפשר וקמכוין אסור ומ"ה משני דבפרה הוי גזה"כ משא"כ למ"ד ל"א וקמכוין אסור ל"ה בפרה גזה"כ וזה ג"כ דלא כנתיבות ולפ"ז אולי סוגיא דב"מ ל' קאי ג"כ למ"ד ל"א וקמכוין מותר ומ"ה קאמר דהוי גזה"כ עיי"ש ולפ"ז אנן דקיי"ל ל"א וקמכוין אסור והיכא דעביד מעשה בידים כתב הפ"י דלכ"ע אסור ודאי דליתא לדברי הנתיבות הנ"ל והדבר ברור כשמש שעובר בלאו ואמת היא דלדברי הגאון מליסא יש ליישב בטוב טעם דברי רש"י ב"מ דף י' שכתב בתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ל"ק דוקא היכא דלא עשאו שליח והתוס'

הקשו עליו מהך דימר בר חשו דעשאו שליח עיי"ש ולייישב זאת נאמר הנה כבר כתב הפ"י בטעמא דתופס לבע"ח בשח"ל דל"ק משום דהוי דבר עבירה ואשלד"ע וטעמא לא ידענא דכיון דהוא עצמו מותר לתפוס איזה דבר עבירה עושה בזה:

אמנם לדעתי הדבר עבירה הוא שאם הוא תופס בשביל חובו בעצמו עובר בלאו דלא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו ואף לחטוף בשוק אסור ולדעת הסמ"ע היא מדאורייתא וכתב התומים דהסמ"ע מפרש לא תבא אל ביתו היינו רשותו והתוי"ט הקשה עליו דבגמרא משמע דחוטף בשוק ל"ה רק מדרבנן ואולם גם מהרמב"ם משמע כהסמ"ע ועכ"פ הדבר ברור דאינו יכול לחטוף ולדעת הרבה פוסקים אף לתפוס לגוביינא עובר בלאו דלא כשיטת ר"ת ואין רשות לתפוס רק למשכנו בחובו ע"י שליח ב"ד ולא בעצמו ומ"ה כיון שאסור לתפוס בעצמו הוי דבר עבירה ואשלד"ע אמנם כ"ז במלוה אבל בפלגא מלוה ופלגא פקדון מותר לתפוס לדברי הנתיבות ולפ"ז קשה לי' לרש"י דבגמרא נקט סתם תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ל"ק והרי משכחת לה דקנה כגון בפלגא מלוה וכו' דמותר לתפוס ול"ש אשלד"ע כנ"ל ולכן פירש רש"י כגון שלא עשאו שליח לתפוס דאז בכל מקום ל"ק דכיון דהוא לא עשאו שליח רק מטעם זכי' שהיא מה שהתורה עשאו שליח והתורה לא עשתה שליח לחוב לחבירו אבל היכא דהוא בעצמו אסור לתפוס דשייך אשלד"ע גם רש"י סובר דל"ק אף בעשאו שליח. ולפ"ז בהך דכתובות גבי יימר בר חשו ע"כ מיירי במלוה כדקתני לשון מסיק כמו שדקדק התוס' מלשון זה בב"ק דף ע' וגם בלא"ה ע"כ לא מיירי בפלגא מלוה ופלגא פקדון דלא נעשה מטלטלי אצל בניו כדאיתא בב"מ ק"ד וע"כ לא מיירי רק במלוה דאסור לתפוס רק ע"י שליח ב"ד שפיר אמרינן תופס לבע"ח ל"ק אף בעשאו שליח וזה ישוב נכון אמנם גם לפמ"ש לעיל לחלוק על הנתיבות י"ל דברי רש"י דמשכחת לה בחוב דמותר לתפוס כגון בשביל שכר פעולה ולכן כיון שאמר סתם התופס לבע"ח ל"ק הוצרך רש"י לפרש שלא עשאו שליח דבשליח דייניו דקנה כגון היכא דרשאי לתפוס ולפ"ז ל"ק מכתובת דשם הי' הלואה ואסור לתפוס ושייך לומר אשלד"ע ומיושב ג"כ קו' התוס':

אמנם לדעתי מותר לתפוס אצל יתומים ואינו עובר בלאו דכיון דכתיב לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו וכשמת לאו ביתו היא כמו בקונם ביתך שאני נכנס דמת מותר והיתומים אינם חייבין לו רק דהנכסים משועבדים מתורת ערבות דנכסוהי אינון ערבין ולערב מותר לכנוס כדאיתא בגמ' ודוקא לבית לוה שגופו משועבד אסור לכנוס ולפ"ז ליתא לתירוץ הנ"ל גבי יימר בר חשו דאחר מיתה מותר לתפוס. ואף דגבי לוה אף בשוק אסור זה מטעם שמא יכנוס לביתו וכמ"ש התוס' והתומים פירש לשיטת הסמ"ע ג"כ מטעם זה

אלא דסמ"ע ס"ל דטעם התורה נמי מחשש שמא יכנוס לביתו משא"כ אצל יתומים דל"ש גזרה זו מותר ועדיין צ"ע בכ"ז. שוב ראיתי דלפמ"ש התומים סימן ס"ו ס"ק י"ג דבמת לוה ובנו ירש נכסים יש להמלוה שיעבוד הגוף על היורש שפיר קרינן בי' כי תשה ברעיך משאת מאומה דיש לו עלי' ש"ה ועובר בלאו דלא תבא אל ביתו ונ"ל קצת הוכחה לזה ממה שפירש הרשב"ם בב"ב דקע"ה דשיעבודא דאורייתא ילפינן מקרא דהוא יוצא אליך את העבוט והתוס' הקשו עליו דמני' דידי' לכ"ע דאורייתא ונ"ל דרשב"ם יפרש דקרא קאי גם על יורשי הלוה וס"ל מדאורייתא אין חילוק בין קרקע למטלטלין כשיטת הרשב"א בחידושיו לב"ק הובא בקצה"ח סי' ל"ט ולכן מוכח מזה דשיעבודא דאורייתא ולפ"ז מוכח דגם ביורשים שייך קרא דלא תבא אל ביתו ודו"ק ויש מקום לומר דקודם שחלקו הנכסים כל הנכסים בחזקת האב קיימי כמ"ש רש"י בחולין כ"ו דמ"ה פטורים מקלבן וקרינן בי' לא תבא אל ביתו אבל כבר תמהתי להבין לסברת רש"י דכיון שמת יצאו מחזקתו וטעמא דרש"י לא הבינותי וגם טעם המשנה שם צריך לעשות לי רב ואכ"מ אחר כתבי זאת מצאתי בספר מנחת חינוך פ' תצא שמסתפק בזה אי מותר לכנוס לביתם של יתומים מטעם אחר והיא ע"פ מה דאיתא במשנה שם דא"צ להחזיר ליתומים וכתב רש"י דהשיב תשיב לו ולא ליורשי' ולפ"ז אולי דרשינן אל ביתו ולא ביתו של יורשי' עיי"ש ואמנם בדברי רש"י הנ"ל קשה לי דהרי רשב"ג קאמר שם אף לעצמו אינו מחזיר רק עד ל' ומשמע מלשון אף דמודה לת"ק [עיין תוס' ר"ה י'] דליתומים אינו מחזיר והרי רשב"ג ס"ל גיטין ע"ד דלו ואפילו ליורשים משמע וה"ה דקרא תשיב לו אף ליורשים משמע ואמאי מודה רשב"ג לת"ק ודא ודאי קושיא היא וצ"ל דדוקא בתנאי ס"ל לרשב"ג הכי אבל בקרא דריש מיתור לשון לו ולא ליורשי' ומיושב דלא תיקשי מהענקה דבקידושין ט"ו אמרינן שנותן ליורשי' דשם אתיא לו ולא לבע"ח ולא ממעטינן יורשי' ובכאן אין למעט רק יורשי' ולפ"ז בלאו דלא תבא אל ביתו דממעט ביתו דלביתו של ערב יכנס אין למעט יורשי' מיהו מדברי המ"ל פ"ג מזכי' משמע דגם בלא קרא ממעטינן יורשים לרבנן ודוק היטב כי אכ"מ להאריך ויהי' איך שיהי' דברי הנתיבות בסי' צ"ז תמוהים ועוד נדבר בזה אי"ה לקמן בהל' תפלה לענין משחרר עבדו ונמשכתי מענין לענין באותו ענין ואחזור לדינא דידן כבר כתבתי דלדעתי מועיל ב' כוונות בדבר אחד ויש לי עוד ראיה ברורה מפסחים ל"ח ע"ב דשם מבואר דשימור לשם מצה ולשם תודה מיקרי שימור וה"ה עיבוד לשם ב' דברים הוה לשמה וזה לענין אי הוה לשמה משא"כ לענין הורדת הקדושה עדיין יש חשש דכיון שעבד העור לשם ס"ת ולשם תפילין אי עושה מזה תפילין הוה זאת הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה וצריך להתנות בפירוש שאם ירצה לעשות תפילין הרשות בידו

ותנאי מהני כדמוכח במנחות ל"ד ועיין בתשו' הגאון ר"ע איגר ובתשו' עבודת הגרשוני שהקשו אמעבד לשם ב' דברים אמאי מהני והא בדאורייתא אין ברירה וצ"ע מפסחים ל"ח בחלות תודה דיוצא בעשאן למכור בשוק מטעם דסבר דאם לא ימכור יקח לו לשם מצה וה"ה במעבד עור לשם ב' דברים לאיזו שיצטרך ושמא בפסחים הו"ל תולה בדעת אחרים אם יהיה קונה משא"כ בסופר הו"ל תולה בדעת עצמו א"נ שם מהני ב' כוונת יחד דרבה לשיטתי' שם משא"כ בתפילין אם יהיה לו ב' כוונות הו"ל הורדה מקדושה חמודה לקדושה קלה וע"כ או זה או זה תליא בברירה וקצת היה נראה לי דחתיכות הנקצצות מיריעות שנעבדו לשם ס"ת מותר לעשות תפילין וראי' ממשנה דמעילה י"ד דגזברים שלקחו עצים מועלין בעצים ואין מועלין לא בשפי' ולא בנבי' ופירש"י דהגזברים לא קנו והקדישו אלא דוקא דבר שצריך לבנין וה"ה הכא לא הוזמן אלא דווקא דבר הצריך לס"ת ולא החתיכות הנקצצות אפס דמלשון הרמב"ם פ"ה דמעילה הל' ט' שכתב גזברים ששפו עצי הקדש וקצצו אותן מועלין באותן עצים הקטנים שחתכו מעת שקצצו ודוקא בשפי' ונבי' אין מועלין עכ"ל ולפ"ז העורות הנחתכות דומין לעצים הקטנים ואין להורידן מקדושתן מיהו מש"ס דסנהדרין מ"ח גבי הא דמשני במותר המת להיורשים דחזי לי' תפיס דלא חזי לי' לא תפיס ועיין בט"ז או"ח סי' תרע"ב יש ראי' להתיר ואולי יש לחלק בין מותר המת שנשתייר או מותר חנוכה בין חתיכות הקלף שחותך בסכין ולפמ"ש בפנים דבאמת מקדושה חמורה לקדושה קלה מותר לשנות בהזמנה לבד ומה שהקשה העבודת הגרשוני ממנחות ל"ד ישבתי בטוב טעם דשם משום מעלות השי"ן דהוה הורדה לגמרי דש"י אין צריך לשון ולפ"ז אולי יש להקל בצירוף טעם הנ"ל מ"מ להלכה למעשה אין להורות אך שיתנו הסופרים תנאי כנ"ל:

ב"ה יום ב' ד' אדר ב' פה ברעזאן ברכתה. לפ"ק

סימן ח

שלום וברכה וכ"ט לכבוד ידידי כנפשי וחביבי הרב הה"ג החריף ובקי זך הרעיון יפה נוף מו"ה פנחס שפירא נ"י מ"ק פאלטישאן.

א **ע"ד** התפילין אשר שאלני בשם הרבני המופלג מ' שמשון שו"ב מסנעטין במה שנוהגים לכרוך הפרשיות מסופה לתחילתה גם בשל יד והוא היפך מהמבואר בטור ובלבוש דשל יד ושל ראש שוין בהנחתן וצריך להניח הפרשיות קדש והכ"י מימין שמע והא"ש משמאל ומ"ה דעתו לכרוך כל פרשה בפ"ע היינו לכרוך מצד זה קדש ומצד זה והא"ש ואח"כ יכפול עוד באמצע ותמה בזה על מנהג העולם שעושין שלא כדת:

תשובה ראיתי דבריו שבדעתו לפרש מה שמבואר בטוש"ע סי' ל"ב ס' מ"ו של יד כותב הארבע פרשיות בקלף א' וגולל אותן מסופן לתחילתן היינו כל פרשה בפ"ע יכרוך מסופן לתחילתן ובאמת מצאתי בא"ז שכתב להדיא כמנהג העולם לכרוך הכל מסופה לתחילתה וז"ל סי' ת"ר ואם אין לו קלף א' לכתוב בו ד' פרשיות יכתוב פרשה פרשה מניח חלק בסוף העמוד ויתפרם ויכפלם לתחילתם מן והא"ש לקדש ויכרכם בשערן וכו' ומ"ש לתופרם לא שצריך לעשות כך דהא הלכה כר' יוסי ותו דחזר בו ר' יהודה אלא לרוחא דמילתא עכ"ל הרי לך מבואר דהגלילה שהיא כמנהגנו יוצא מפי הראשונים דבא"ז א"א לפרש פי' אחר וע"כ צ"ל מה שמבואר בטור ובלבוש דשל יד ושל ראש שוין בהנחתן כמ"ש הגאון מהרש"ק בסת"ם סי' ג' ה' תפילין שיהיה כתיבתם בגליון בשוה דאם יפתחם יקראם כספר הזה ובלבוש הפי' וכן הוא הסדר בשל יד היינו שיהי' מסודרין כך בכתב וגם דברי הטור אפשר לפרש כן ואני לא אבינה הגלילה שרוצה לעשות השואל שיהי' כל הד' פרשיות גלילות מסופן לתחילתן ויהי' מונח קדש בצד א' ושמע או והא"ש לצד השני וגם בב' פרשיות אמצעות לא יהי' היפך בהנחה דזה לדעתי דבר שאי אפשר אם לא שיניח הפרשיות כגט מקושר ובאמת הד' פרשיות צריכין להיות כריכות בשערן והכתב בתוכן ואם נאמר שיניח חלק בין פרשה לפרשה כמלא פרשה דאז אפשר לכרוך לא נמצא כן בשום מקום וא"א לעשות כן ועיין ג"כ בטו"ז ס"ק ל"ו שכתב דבעור אחד א"א להיות כריכות מסופן לתחילתן והגם דהטו"ז כתב דאין קפידא בזה מ"מ כיון דכתבו כל הפוסקים דבשל יד יהיו כריכות מסופן לתחילתן ע"כ אי אפשר אלא כמנהג העולם ועיין ג"כ ברמ"א סי' מ"ו שכתב שאם בא לפתחן ולקראן יהיו מונחים לפניו כהלכתן וזה שיהיה כריכות בשערן היא מהלכה למשה מסיני ולא מיקרי כרוך אי מקצתן פתוח והגם דבהך דשל ראש שכתב בעור אחד ומונח בד' בתים שכתב הטו"ז ס"ק ל"ו והמג"א שם לא הוי גלילות הפרשיות לעשות כן בכל של יד נגד לשון הפוסקים ונגד לשון כריכות זה דבר שאי אפשר:

ומה דקשיא לי' הרי פ' שמע לר"ת או והי' אם שמע לרש"י אינו רואה את האויר הנה ל"מ לשיטת הגאונים דבשל יד לא איכפת לן בזה כמבואר בתוס' מנחות ל"ה אין כאן קושי' כל עיקר וכפי הנראה הרגיש בזה הגאון החסיד מו"ה אליהו מווילנא במגינים שציין על הך שיגלול מסופן לתחילתן מתוס' הנ"ל דבשל יד לא איכפת לן מה דאינו רואה את האויר אלא אפי' אם נאמר דלא כשטה הנ"ל ג"כ לק"מ דבשל ראש כיון דכתיב ולטוטפות ודרשינין מזה שיהי' ארבעה פרשות נפרדות ל"ה כולהו כחדא ונהי דבאמת כשר ג"כ בעור אחר אם כתבו בע"כ כיון שראוין לחתוך החתיכה אינו מעכב אבל עכ"פ

כיון דלכתחילה בעינין ד' פרשיות ל"ה כולהו כחדא ומ"ה הן בעצמן מפסיקין אם הניח ברייתא לגויתא משא"כ יד כיון דלא כתיב לטוטפות מצוה מן המובחר שיהיו כולהו כאחד שיהיו לאות אחד דגם ר' יוסי מודה דלמצוה מן המובחר יהיו דבוקות כמבואר בפוסקים א"כ כולהו כחדא חשיבות ול"ה הפסק לענין רואות אויר ומ"מ אם לא כתבו כסדר פסול משום דבעינין שהקורא יוכל לקראם כסדר שהם מסודרין בגמ' כדפי' ר"ת בהך דוהקורא קורא כסדרן היינו שיקרא ב' מימינו וב' משמאלו עיין בנ"י ולרש"י ודאי נכון יותר דבעינין שהקורא יקראם כסדר שהם מסודרין בתורה אבל הנחה לא איכפת לן דכולהו כחדא חשיבא כיון שהם אות אחת ומעתה אף הפוסלין בשל יד היכא דבית החיצון אינו רואה את האויר היינו היכא דאיכא הפסק בית אחר או דבר אחר אבל לא הפרשיות גיפן דכולהו כחדא חשיבא בשל יד ובהכי מדוקדקין דברי המרדכי דבתחילה כ' דלא מיפסל משום ראיות אויר אלא בשל ראש ועוד דל"ש חילוק דבסמוך גויתא לברייתא ולכאורה מה הוסיף בהך ועוד דכבר אמר דל"ש פסול אויר אלא בשל ראש ולהנ"ל נכון דבתחלה כ' דל"ש פסול אף אם מפסיק דבר אחר ואח"כ כתב לראי' דהרי פסול בגויתא ודאי דל"ש בשל יד בהנחה והיינו מה"ט שכתבנו דכולהו כחדא ומ"ה ס"ל דל"ש כלל פסול אויר בשל יד והחולקים יסברו דמ"מ אם מפסיק דבר אחר הוי פסול ובגוף הטעם דל"ש בשל יד רואה את האויר הנה במרדכי משמע דבשל ראש הטעם רק משום השין שהיא תראה את האויר וזה ל"ש כלל בשל יד אמנם בב"י סי' ל"ב וברא"ש מצאתי טעם אחר שכתב דדווקא בשל ראש כיון שיש ד' בתים ושינה א' מן הבתים מקומו משא"כ בשל יד דליכא אלא בית אחד ונ"ל דדברי הב"י מוכרחים מש"ס דסנהדרין דף פ"ח ע"ב דשם אמרינין דהזקן ממרא הוסיף וגרע משום דאינו רואה את האויר ובודאי הזקן ממרא לא חלק על השי"ן שיהי' מבחוץ ורק הוא הוסיף פרשה אחת אבל על השין לא חלק וכשהוסיף בית אחד ע"כ עשה שין מבחוץ וא"כ במאי פסל לתפילין עדיין השין מבחוץ וע"כ משום שינה מקומו פסול כדברי הב"י ועיין בחידושי אנשי שם שם שפקפק על דברי המרדכי דמשמע ראיות אויר הוי קפידא שהפרשה תראה אויר הפנימי ואח"כ משמע ממרדכי דראיות אויר הוא שעור שעל התפילין היינו הבית תראה האויר עיי"ש לדברי הב"י הכל נכון דכל עיקר מה שצריך שתראה האויר הוא פסול משום שינוי מקום א"כ בין שיכרוך על הפרשה דבר שינה הפרשה ממקומה והרחיקה מסמיכות השין ובין שיכרוך על הבית ויעשה שין על הכריכה הוי הבית הפסק בין השי"ן לפרשה והרחיק מקומה ומ"ה בהך דסנהדרין דסמוך לה בית אף שעשה שי"ן בבית החמישי מ"מ הרחיק פ' ד' ממקומה לבית החיצון והסוברים דבשל יד נמי שייך פסול אויר היינו דבעי גם

פרשות של יד קרובות לבית החיצון ולא יהי' הפסק רק עור תפילין שהוא הבית ולא ד"א משא"כ הפרשיות גופא דכחדא חשיבא ודאי ל"ה הפסק לכ"ע וז"ב:

ב **והנה** מהיש מפרשים של רש"י בסנהדרין פ"ח ע"ב שפי' מה דאמרינן שם ואליבא דר"י היינו דהוסיף בשל יד ואליבא דר"י דצריך לדבק בשל יד משמע דבשל יד נמי שייך פסול שאינו רואה את האויר דהרי בגמ' אמרינן שם להדיא דהתפילין פסולין משום שאין רואה את האויר ע"ש ולכאורה משמע דרש"י נמי סובר כן מדלא דחי דברי היש מפרשים דהרי בשל יד לא שייך פסול אויר ול"ה גורע כלל וזה חידוש גדול שיסבור רש"י כן ולא הביאו הפוסקים ועוד בנ"ד עיקר סמיכתינו אשיטת הפוסקים דא"צ בשל יד ראיות אמר ואם רש"י לא ס"ל כן מי זה יהין נגד דעת רש"י ז"ל ומצאתי בתשו' בית אפרים סי' א' שהרגיש בדעת רש"י ובראי' זו ולאחר העיון יש ליישב בטוב טעם דרש"י ל"מ לדחות בזה דברי י"מ דבאמת י"ל עוד סברא אחת דל"ש בשל יד ראיות החוצה דדוקא בשל ראש בעי שיראה החוצה משום וראו כל עמי הארץ ואיכא קפידא בבית וגם בפרשיות אותן הסמיכות לחוץ שזכו לזה כדאמרינן בירושלמי לענין קרשי המשכן משא"כ בשל יד ליכא קפידא משום דכתיב לך לאות ולא לאחרים לאות וצריך לכסותן בלא"ה:

ואמנם י"ל דבהך דלך לאות ולא לאחרים לאות נמי תליא בפלוגתא במנחות ל"ד דר' יוסי סובר א"צ אות אחת בפנים ומ"ה א"צ לדבק העורות בשל יד ור' יהודה סובר צריך לדבק דאף בפנים צריך אות אחת כפירש"י משום דכתיב לך לאות אף בפנים שאין מורגש במשמוש אלא לך נמי אות אחת במשמע עיי"ש א"כ לר' יוסי דס"ל בפנים א"צ אות אחת מאי קמ"ל קרא בהך דלך לאות ע"כ קמ"ל ולא לאחרים לאות ומ"ה יסבור דצריך לכסות תפילין ש"י משא"כ לר' יהודה קאי הדיוק דלך לאות לרבותא כפירש"י אף לך נמי ומ"ה צריך בפנים נמי אות אחת שיהי' במשמושו אות אחת ומ"ה ס"ל צריך לדבק ומעתה להלכה כר' יוסי לא איכפת לן בש"י ראיית אויר משום דתפילין ש"י צריכין בלא"ה להיות מכוסין שלא יהי' לאחרים לאות אבל זה דוקא לר' יוסי משא"כ לר' יהודה דס"ל צריך לדבק באמת גם ש"י הוי אות לאחרים וא"צ לכסותו ואיכפת לן ראיית אייר ומ"ה לא הוי מצי רש"י לדחות דברי היש מפרשים מצד דבש"י א"צ ראיית אויר דהרי לר' יהודה באמת גם בש"י צריך ראיית אייר אבל לדינא גם רש"י מודה לשיטת הפוסקים דבש"י א"צ ראיית אויר וזה ישוב נחמד ונעים אמנם למ"ש בשם הב"י הטעם דש"ר שיש ד' בתים הוי שינוי מקום משא"כ בש"י א"כ להיש מפרשים דמיירי בש"ר שעשה ש"י וטולה עליהם עור ודבק פרשיות והזקן ממרא צוה לדבק עוד פרשה ועור טולה עליהם וגם בית הוסיף להניח הפרשה שלא הי' לו מקום כיון דבשל יד זה יש ד' בתים הוי

קפידא בשל יד והוי שינוי מקום משא"כ בשל יד דליכא אלא בית אחד כן י"ל בפשיטות ועיין מהרש"א ז"ל מה שדחקו ליש מפרשים וכתב דס"ל פסול אויר ל"ש ג"כ אלא בדבק ולא בהניח סביב ועדיין מחוסר תבלין דמי דחקם לאוקמי בשל יד לוקמי בש"ר ודבקי' לבית דבשל ראש לכ"ע בעינין שיהי' הבתים דבוקות משום זכרון אחד לכן נראה דהי"מ ס"ל כשיטת הסוברים דש"ר בעי שיהי' הבית מעור אחד ול"מ דבק, והב"ש באה"ע סי' ק"ל הקשה לפוסקים דל"מ דבק מהא דר"י ס"ל צריך לדבק . ובאמת י"ל דבשלמא היכא דצריך שיהי' מבחוץ אחת כגון בבית ש"ר ל"מ דבק דניכר שבאמת אינו אחת משא"כ לענין הפרשות שכתב רש"י דבעי שיהי' אחת שירגיש בממשן אות אחת כשהן דבקות ירגיש בממשן שהן אחת וכן כתב סברא זו בבית אפרים סי' הנ"ל וקשיא לרש"י איך משכחת דין זה דזקן ממרא שהוסיף אחד שהי' כשר למצוה ולתוס' שם אחר שהניח על ראשו עיי"ש והרי הוא ג"כ ס"ל ע"כ זכרון אחד ורק הוא ס"ל ה' פרשיות ואיך יעשה עוד בית א' ויחברו ודבק ל"ה חיבור ולא משכחת כלל שיורה כן להוסיף על תפילין ש"ר וע"כ פירש"י הי"מ דכל הסוגיא אזיל אשל יד דאז מהני דבק ומשכחת לה שצוה לדבק עוד פרשה ובית וטילה עליהם עור כנ"ל ורש"י הקשה דבגמ' לא משמע כן מדנקט אי דעביד ד' בתים משמע דמיירי בש"ר דבשל יד משכחת להאי דינא שהוסיף פרשה ודבקו בלא בית אמנם למ"ש לעיל בתי' השני ל"ק זאת על י"מ כנ"ל. כן י"ל דרך אגב בביאור דברי היש מפרשים ומזה מוכח דלדברי יש מפורשים בעי בש"ר דוקא עור אחד ול"מ דבק ולרש"י מהני בש"ר אף שאין מעיר אחד רק שדבקן יחד וכמה מעליא הא שמעתא להתיר תפילין ש"ר שעשאן ע"י דבק ולא מע"א ודוק:

ג **ודרך** אגב נ"ל לבאר דברי התוס' שם בסנהדרין התמוהים מאוד שהקשו שם דלוקמא אליבא דר' יהודה שאגד ג' מינים הכשרים ואח"כ אגד עמהם מין אחר דהו"ל מוסיף גורע ותירצו כיון דקודם נטילתו נפסל הו"ל גרוע ועומד, משא"כ בתפילין אם הניחן על ראשו ואח"כ הוסיף הו"ל מוסיף גורע משא"כ בלולב בעודו בידו והוסיף מין חמישי אין זה מבטל מצותו דמדאגבי' נפיק בי' והכונה דליכא למימר דכיון שלא לצאת בהגבהה דא"כ שוב הו"ל גרוע מעיקרו ע"כ ומאוד תמוהים דבריהם ז"ל דנהי דאלולב תי' שפיר אבל אציצית עדיין קשיא דהו"ל כתפילין ולוקמה בלבוש טלית ואח"כ עשה קשר והוסיף וס"ל קשר עליון דאורייתא ול"ש לומר גרוע ועומד כיון שכבר לבש כמו בתפילין והוא תמוה גדולה על דברי התוס' ובאמת התוס' במנחות ר"פ התכלת הקשו דלוקמא בהטיל למוטלת ותי' דאין זה גורע דעדיין יוצא רק שעובר בב"ת בהטיל עוד ציצית אבל בהוסיף חוטין בקשר זה ודאי ס"ל לתוס' דגרע ופסול כדמשמע להדיא בסנהדרין ולוקמא עדיין

בכה"ג ושוב מצאתי בתשו' בית אפרים סי' א' שתמה על דבריהם בזה ונ"ל לפרש כוונתם בדרך זה הנה דעת הלבוש דמצות תפילין כל היום מדאורייתא דכתיב לאות על ידך ובעי אות כל היום ומקצת אחרונים השיגו עליו שהוא רק מדרבנן ומתוס' בסוגין משמע דמצות תפילין כל היום מדאורייתא דאל"כ הוי כמו לולב וכבר יצא י"ח. ואולם מדחזינין שבת מ"ט גבי אלישע שתפס תפילין בידו והקשה הר"ן אמאי לא מסר נפשי' שלא לחלוץ תפילין ותי' דמ"ע א"צ למסור נפש והב"י ובכ"מ בה' יסודי התורה כתב דשאני התם שכבר קיים באותו היום מצות תפילין ולכאורה לשיטת הלבוש מאי בכך הרי חייב כל היום ומשמע דלא כלבוש אמנם מלשון התוס' שבת מ"ט נמי משמע כתי' הב"י ודלא כדמשמע מתוס' בסנהדרין הנ"ל והכרעת דעתנו בזה דמצות תפילין הוי כמו סוכה שחייב כל ז' ועכ"ז הרשות בידו לבטל ולא לישב רק בליל א' ועכ"ז כ"ז שעושה ויושב עושה מצוה דאורייתא כן נמי בתפילין חייב עלי' שעה אחת ומצוה כל היום ושפיר נכונים דברי התוס' סנהדרין דאם הוסיף בית אחר שכבר לבש תפילין שגרע דאינו עושה מצוה עוד וגם דברי התוס' שבת ודברי הב"י גבי אלישע נכונים כיון שהחיוב כבר קיים וזה נכון מאוד. ומעתה יש חילוק בין תפילין לציצית דבציצית כל עוד שלובש טלית בת ד' כנפות יש עליו חיוב ציצית ואם קלקל הציצית לא הועיל לו מאומה מה שכבר לבש דכל רגע ורגע יש עליו חיוב חדש כעין שכ' הרא"ש סוף מ"ק דכל רגע ורגע פגע בחיוב שבת ואין סוף השבת שייך לתחילתו. ובציצית בודאי הכי הוא כל עוד שלבש טלית ד' כנפות חייב בציצית וכשאינו לובש טלית אינו חייב מעולם. משא"כ בתפילין כשלבש תפילין ואח"כ קלקל אותם הועיל הלבישה שבתחילה לפטור מחיוב דאורייתא ומעתה שפיר כתבו התוס' בתפילין דל"ה גרוע מעיקרא כיון שלבש כבר משא"כ בציצית אף שלבש כבר אח"כ כשקלקל הקשר הוי גרוע ועומד דכל רגע ורגע מתחיל חיוב חדש. ועל הרגעים שיבואו הוי גרוע ועומד משא"כ בתפילין מה שכבר לבש הועיל לו גם על להבא לענין החיוב ונמצא דיש ג' מצות נפרדות. בלולב ל"ה גרוע כלל דל"ה מצוה רק פעם אחת ובתפילין הו"ל גורע ולא גרוע ועומד ובציצית דכל רגע מתחיל חיוב חדש הו"ל גרוע ועומד כשקלקל הקשר כן נ"ל ביאור דברי התוס' ואולי כונתי בזה האמת ת"ל ועיין בכ"מ ה' ממרים שכ' ג"כ בדעת הראב"ד דכשבטל הקשר ועשה קשר אחר פנים חדשות באו לכאן והו"ל גרוע ועומד ואולי בזה ג"כ יש ליישב דברי התוס' אבל למ"ש גם הראב"ד כיון לכוונה הנ"ל ודוק היטב:

ד **ובעיקר** מה שכתבו בתוס' בסוכה ל"א וגם במנחות ר"פ התכלת דאף שעובר על ב"ת יוצא המצוה ומ"ה לא מיקרי מוסיף גורע ודעת הרמב"ם בה' ציצית דהיכי דעובר בב"ת

אינו יוצא המצוה [עיין לעיל סי' ב' אות ז'] ומ"ה ס"ל בהטיל למוטלת הו"ל תולמה"ע דס"ל אם הוסיף ציצית נפסלו הכשרים אף שפסק אח"כ נ"ל בדעת הרמב"ם הסברא דהו"ל מה"ב ומ"ה אינו יוצא המצוה ומ"ה נפסלו הראשונים והו"ל תולמה"ע ואף דכתבו תוס' בסוכה ד' ל' דהיכא דהי' יכולה להיות המצוה בלא עבירה ל"ה מה"ב נ"ל סברה ישרה דזה דוקא היכא שעבירה יכולה להיות בלא המצוה כגון לולב של אשירה אבל בבל תוסיף העבירה לא הי' עבירה זולת המצוה הו"ל מה"ב ובזה מיושב מה שהקשה התוס' בסוכה מטבל דשפיר הקשו דבטבל לא נעשה העבירה רק ע"י מה שעשה המצוה ואכל מצה וכן כתבו התוס' דהיכא דל"ק רק ע"י המצוה כגון בקרבן ויאוש כדי ל"ק הו"ל מה"ב ובהכי מיושב דבר' הרמב"ם בה' ציצית פ"א ה' ט"ו דס"ל בהוטל למוטלת אף שפסק אח"כ פסול משום תולמ"ה וקשיא עליו ממנחות מ' ע"ב דבין רבא ובין ר"פ ס"ל אי עובר בב"ת ל"ה תולמ"ה ומהני מה שפסק אח"כ להנ"ל יש ליישב דרבא לפ"מ דאמרו בב"ק ד' ס"ח ע"ב מעיקרא הוי מוקי לברייתא בגזל קרבן מחבירו ולא ס"ל מה"ב דאין ראי' מברייתא ושוב הדר בי' ומוקי לה דיאוש כדי, לא קנה ורק מחמת הקדישו והו"ל מה"ב כמ"ש תוס' שם וס"ל לרמב"ם דמאי דאמר רבא במנחות ד' מ' השתא בב"ת קאי מעשה ל"ה וס"ל דלא נפסלו הראשונים ומ"ה ל"ה תולמ"ה זה אמר קודם דהדר ול"ס מה"ב ומ"ה אף שהוטל למוטלת יוצא המצוה אף דהוי מה"ב שעובר בב"ת ומ"ה לא נפסלו הראשונים ול"ה תולמ"ה כיון שלא נפסלו מעולם ומהני הקציצה אבל לאחר דהדר רבא וס"ל בב"ק מה"ב בהוטל למוטלת כיון שעובר בבל תוסיף הו"ל מה"ב ולא חזו למצוה אח"כ כשחתך הו"ל תולמ"ה ודו"ק היטב כי הוא ישוב נכון ונחמד ת"ל ליישב דברי הרמב"ם ממה שתמהו עליו גדולי הקדמונים אבל התוס' בסוכה ובמנחות כשיטתם בסוכה ט' דמה"ב ל"ה רק מדרבנן ונמצא דמדאורייתא יוצא ול"ה מוסיף גורע וזה ביאור המחלוקת:

ה **ולדאתאן** עלה מה דקשה ליש מפורשים שהביא רש"י בסנהדרין פ"ח דהרי ר' יהודא חזר בו במנחות ל"ד וכבר הקשה כן בבית אפרים סי' הנ"ל הנה בירושלמי מגילה פ"ק איתא הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין בעורות וכותבין בדין ומסרגלין בקנה וכורכין בשער וטולין במטלת ודובקין בדבק ופירש המפרש על הך ודובקין בדבק אם הי' כתובין על ד' עורות מותר לדבק אותן ולהניחן על היד וזה תמוה דהרי חזר בו ר' יהודה ואיך אפשר שיהי' זה הלכה למשה מסיני ולהלכה לכ"ע ל"ב דבק עורות וצ"ל כונת הירושלמי דס"ל כשיטת הפוסקים דדוקא בדיעבד מודה ר"י אבל לכתחילה בעי דיבוק עיין ב"י ואור זרוע שהובאו לעיל והגם דרחוק שיהיו הלכה למשה מסיני אלכתחילה ע"כ צ"ל כן

א"כ גם דברי היש מפורשים נכונים כיון דלכתחילה צריך דיבוק ועדיין יש לעיין קצת בדברי הירושלמי ומצאתי שכבר הרגיש במקצת בביאור מרדכי:

והנה ראיתי דבר תמוה במהרש"א ז"ל מנחות ל"ה [והובא לעיל סי' ז' אות ה'] ומאוד תמוהין דבריו דהשין ע"כ הוא מעור הבית ואינ' דבוקה ומאי חציצה יש כאן וכפי הנראה ס"ל להמהרש"א דשין דינה להיות דבוקה מעור אחר וע"כ משום דדבק הוי חיבור ומה דקשיא לי' דהוי לי' חק תוכות י"ל דמיירי דכותבו על הקלף וחותכו ודבקו ומה דק"ל לכל הגאונים בשבת ד' כ"ח דאמרו אלא לעורן והרי שין הלמ"ל ודילמא העור טמא והשין טהורה וסד"א דמותר קמ"ל ר"י דפסול י"ל מין במינו אינו חוצץ ומ"ה כששניהם טהורין מהני דבק משא"כ מבשא"מ כגון שין מעור בהמה טהורה על בית מעור טמא וגם דבק ל"מ במבשא"מ ובלא"ה פסול משום דשין ל"ה מעור הבתים ודבק ל"מ והרי ממהרש"א מוכח הכי ומ"מ חלילה להקל לעשות שין דבוקה ואולי יש ליישב דברי מהרש"א דכוונתו כמו דאמרינן בריש זבחים מינו מחריב בה שאינו מינו אינו מחריב א"כ לכאורה עור הבית גופה הוי חציצה בין פרשה ובין אויר החוצה אך כיון דהוי עור פשוטה ולא פרשה אינו חוצצת וכן כתבו תוס' דדוקא בית אחרת חוצץ א"כ השין החקוקה דהוי קדושה כפרשה הו"ל להיות חציצה לולא הל"מ כן כוונת דבריו ומ"מ ממשמעות דבריו לא משמע כן וצ"ע ואמנם. אף אם נאמר דמהרש"א ס"ל דמהני שין דבוקה דבריו צ"ע דכיון דמסברא הוי להיות פסול א"כ מאי ראי' מהל"מ הכי הוי הלכה דדוקא יהיה דבוקה ולא מקמטין מבית וא"כ כיון דמגוף העור ודאי כשר דילמא דבוקה פסול ולומר דהוא הבין מה שאמר בירושלמי ודובקין בדבק שתמהני לעיל עליו הוא יסבור הכונה על השין זה רחוק ועל כן דבריו צע"ג. ודרך אגב ראיתי בירושלמי מגלה דפרש ממה שאתה נותן לתוך פיך לא לשון הגמ' מן המותר בפיך ועיין רש"י מגילה ציפן זהב פסול משום דל"ה מותר בפיך ובנוב"י סי' א' תמה מאוד בזה דמאיזה טעם זהב ל"ה מותר בפיך עיי"ש והנה לפנינו לשון הירושלמי ממה שאתה נותן לתוך פיך היינו שיהיה נעשה מדבר מאכל והיתר כן משמע לשון מה שאתה נותן לתוך פיך ושפיר פרש"י ז"ל ולפ"ז יש לעיין קצת בדיו שעושין מעפצין דג"כ ל"ה ממה שאתה נותן לתוך פיך והי' מובחר לקחת דיו מעשבים ושמא אדיו לא קפדינין בזה ומ"מ דוקא בתפילין בעי מה שאתה נותן לתוך פיך ופסול זהב אבל במקדש כיון דגילתה תורה דזהב כשר דרוב מלאכת משכן הי' מהם לא ילפינין מתפילין רק למותר בפיך ולא למה שאתה נותן לתוך פיך גם מה שכתבו התוס' שבת כ"ח דמהני מין המותר בפיך כדבריהם ז"ל מבואר

בירושלמי מגילה ולא אבין בזה מה שפקפק זקני הת"ש על דבריהם בשבת שם ושם כתב שבתשובה חולק עליהם ולא זכינו לאורו וצ"ע דהרי דבריהם מבואר בירושלמי:

ו **והנני** חוזר לגוף הדין נעבור בין בתרי אמרותיו הנה מ"ש דש"י איתקש לשל ראש ובזה ישב מה דקשיא שבת כ"ח דמקשה משין של תפילין ולא מיקי הך דרב יוסף בש"י וע"כ ילפינן מהיקש אמת כן חשבתי ג"כ אבל באמת כיון דיש טעם מה דבית חיצון אינו רואה את אויר פסול בש"ר ולא בשל יד הן מפאת השין, והן מפאת דבשל ראש יש ד' בתים והן מטעם דוהי' לך לאות א"כ אין ללמוד מהיקשא היכא דאיכא סברא לחלק [וזה להיפך ממ"ש לעיל סי' ז' סוף אות ה'] כדמוכח מכמה דוכתי דדחינין היקש משום סברא כדאשכחן בקידושין ל"ד דדחינין היקש דמזוזה לתפילין בנשים משום דאיכא סברא דנשי בעי חיי ובכן אין ראיה ממה דילפינין ממנחות ל"ז אמרה תורה הנח תפילין ביד והנח תפילין בראש מה להלן בגובה היד ומ"ה כתב כת"ה דכמו דילפינין של ראש משל יד ה"ה להיפך דאין היקש למחצה דהפ"י כתב בריש קידושין דהיכא דיש סברא אין שייך אין היקש למחצה ובלא"ה הדבר תליא במחלוקת במכות י"א אי איתקש להלכותי' א"כ אין ראי' ממאי דדרשינין בגובה הראש מהיקש דזה ל"ה הלכה משא"כ בית חיצון רואה את אויר הוי הלכה ולהלכותי' לא איתקש מיהו אנן קי"ל ס"ת שתפרה בפשתן פסול דלהלכותי' נמי איתקש וקצת צ"ע לפמ"ש רש"י דציפן זהב ל"ה מותר בפיך איך אמרו במכות כי איתקש למותר בפיך להלכותי' לא איתקש והרי פשתן ל"ה מה שאתה נותן לתוך פיך ונלמד ג"כ מקרא דבפיך כמו זהב ושמא התפירה לא הוי בכלל הספר ובעי הלכה ע"ז:

ז **ומאי** דקשיא לי' בשבת כ"ח דמקשה מש' של תפילין ולא נוקי לר' יוסף אשל יד כבר הקשו כן הרבה אחרונים עיין בישי"ע ובדרוש וחידוש להגאון ר"ע ובתשו' שבים התלמוד ומצאתי חידוש גדול בבעל העיטור שהשין הי' עושין בין בשל יד בין בשל ראש וז"ל הבעהע"ט ורש"י ז"ל פי' בשבת ד' י' של שין (צ"ל שדי) עושין בקשר שקושר אחד לצפון ואחד לדרום כמין ד' ורצועה קטנה תלוי' בהן ואין בה אלא כדי כפיפה וכו' ונראה מדבריו שד"י עושין בש"ר ושד"י עושין בשל יד שין בקציצה וד' בקשר ויו"ד ברצועה קטנה והוא בבעל העיטור הנדפס מחדש חלק ב' ד' כ"ה ע"ב והוא ענין פלא והפלא ובאמת משמע כן קצת בתוס' מגילה כ"ו ע"ב שכתבו שין שבבתים בלשון רבים ולדברי העיטור ל"ק הקו' כל עיקר דשל יד נמי בעי שין ובהכי מיושב אמאי רצועות ל"ה רק תשמישי קדושה במגילה כ"ו ולא נקט רבותא יותר הבית של תפילין של יד וגם בנכנס לבי' הכס' חולץ גם תפילין של יד כסתמ' דתלמוד' ולא כשיט' ר"י יד מאורליינש ועיין

תוס' מנחות ד' ל"ה ד"ה דשין של תפילין בש"ר אמרו ועיין מהרש"א וצאן קדשים ונוב"י מה שכתבו בדבריהם ז"ל וכולם לא ביארו מה קמ"ל דשין של תפילין בשל ראש ודאי אמרו והוא פשיטא להנ"ל י"ל דבאו להוציא משיטת רש"י הנ"ל והוי קשיא להו אמאי שכתבו לעיל דכשר בתפילין ש"י אף דהמעברתא עולה על תפילין דבשל יד לא איכפת לן ברואה את האויר והרי גם בשל יד מכסה השין ומ"ה כתבו להוציא מדברי העיטור ושיטת רש"י וכתבו דשין הלכה למשה מסיני דוקא בשל ראש וכתבו הנותנה היינו הטולה בשל ראש דינו להיות פוסל דל"ד לטילה של ראש ועושה של יד דכיון שנעשה של יד א"צ להשין וכמו שפירשו מפורשים ז"ל והשתא דאתינא להכי מיושב מ"ש לעיל לדברי רש"י בסנהדרין פ"ח דלא דחי לדברי היש מפורשים דבשל יד ל"ש פסול דבית חיצון שאינה רואה את האויר דקשה להקל נגד דעת רש"י להנ"ל נכון דרש"י ס"ל גם בשל יד הי' שין ונמצא דשל יד נמי בעי שלא יפסוק דבר את השין כשיטת המרדכי דהוא רק משום השין ומ"ה לא דחי רש"י דברי הי"מ מטעם הנ"ל אבל בזה בודאי לא פסקינין כרש"י דאין שום אחד שעושה שין בש"י אין לחוש בש"י לראיות אויר אבל תמהתי מאוד על דברי בעל העיטור בשיטת רש"י דלהדיא כתב רש"י במנחות ל"ד היפך מזה דבש"ר הי' שין ודלת ובש"י לא הי' רק יו"ד ומ"ה ש"י עושין ש"ר וש"ר אין עושין ש"י ולדברי העיטור לא אדע מה חשיבות יש בש"ר מבש"י ושמא משום דבש"ר כתיב וראו כל עמי הארץ משא"כ בש"י שהם מכוסין וכן הוא ברש"י מנחות שם ועדיין צע"ג בדברי העיטור הנ"ל ומה דקשה על העיטור איך עושין יו"ד בש"ר י"ל שיחתוך ברצועה כעין יו"ד כמ"ש הטור ס"ס ל"ב וקצת יש הוכחה להנ"ל דהי' שין גם בש"י דהרי רש"י ס"ל דכל השם שין דלת יו"ד הי' הל"מ ואם נימא דשין דלת בש"ר ויו"ד בש"י איך עושין שם בב' מצות דהרי ש"י אין מעכב ש"ר דב' מצות הן וכן הביא הרא"ש דאף לרש"י ב' מצות הן ואיך יעשה שם אחד בב' מצות ועיין בטו"ז סי' כ"ז ואם אין לו רק תפלה אחת אין לו רק חצי השם ומזה נראה כדברי העיטור ורק לתוס' ל"ה הלמ"מ רק השין ול"ה בש"י ומ"מ כיון דדבר חדש הוא ע"כ הנראה דט"ס יש בדברי העיטור ועיין בב"י סוף סי' ל"ב דמייתי לשון בעל העיטור ולא הביא זאת:

ח **וכת"ה** חקר בהך דהחליף פרשיות איך דינו בשל יד ורצה לומר דבהחליף בכתיבה פרשיות של יד לא פסל רק מדרבנן ומ"ה בהנחה ל"ג ויש מקום לומר כן וכן עלה על דעת הגאון מלבוב בישי"ע דבשל יד בהחליף בכתיבה ל"ה רק מדרבנן ובאמת דעת בעל העיטור דבש"י גם ר"ת מידה לשיטת רש"י ועיין במרדכי ובכ"מ וצ"ע על השבות יעקב חלק א' סי' ב' שכתב דבשל יד של ר"ת וש"ר של רש"י לא יצא ואין לברך על של יד

ולכאורה בש"י של ר"ת אם אין לו של רש"י יש לברך מטעם ס"ס דשמא כר"ת ושמא בשל יד אין קפידא והנראה מזה דבתפילין ל"מ ס"ס כיון דאיכא כמה שיטות להפך שיטת שמושא רבא ושיטת הראב"ד בשם רב האי גאון ואכ"מ אמנם למ"ש לעיל א"צ לזה דבכתיבה איכא קפידא דבעי שהקורא יקרא כסדרן ולרש"י יסדר קריאתו מימין לשמאל כסדר ולר"ת יקרא מימין לשמאל ב' פרשיות ואח"כ יסדר קריאתו משמאל לימין כמ"ש הנ"י בהך דקורא קורא כסדרן משא"כ בהנחה אין קפידא דכשיגלול יקרא כסדר. ונ"ל דרך נכון בגוף סברת ר"ת ורש"י ז"ל דהנה בהך דכל פינות שאתה פונה יש ב' שיטות שיטות הב"י דהוא משמאל לימין ושיטת הלבוש דהוא כדרך כתיבה שאנו כותבין מימין לשמאל עיין סי' תרע"ז וסי' תרנ"א ודעת הטו"ז דאמת כמ"ש הלבוש דכל פינות הוא מימין לשמאל אך בחנוכה אם תתחיל בשמאל להוסיף אח"כ בימין ולילך מימין לשמאל יתחיל ביום הראשון משמאלו וזה לא נכון עיי"ש ומ"ה ע"כ צריך לילך משמאל לימין עיי"ש ונמצא דרש"י ס"ל כשיט' הלבוש ממש בהך דכל פינות ומ"ה מתחיל הקורא בימין וקורא כסדר ולר"ת לא ניחא לי' בזה דס"ל בכל פינות דהוא משמאל לימין ולעומת זה לא ניחא לי' לקרות משמאל לימין דהקורא צריך לקרות מה שפוגע בימינו כמ"ש הטו"ז ומ"ה הב' פרשיות ראשונות קורא מימין לשמאל כמו שפוגע ואח"כ כשכבר עבר מימין מתחיל לקרות משמאל ב' פרשיות אחרונות מטעם כל פינות ועכ"פ כיון דלדעת ר"ת הקורא צריך לקרות כן ומ"ה בעי כתיבתן כסדר קריאתן משא"כ בהנחה אין קפידא בשל יד כיון דכשיגלל נקרא כך ובגוף הקו' הגדולה שהקשה העיטור דף כ"ד ע"ב לשיטת רש"י למה בתפילין מסדרין מימין לשמאל הקורא ולא אזלינין בתר המניח ובאבני האפוד הי' מסודרין מימין לשמאל הכהן גדול כדאמרינין בירושלמי סוטה והוא תמוה גדולה כמ"ש העיטור ע"ז בעינא דאימא מילתא ומסתפינא מחבראי וכ"ש מרביתי וסיים קורא אני ע"ז וחלופא באבני אפוד עד יבוא מורה צדק אולם לפמ"ש לעיל יש ליישב קצת דבאבני אפוד כתיב והיו על לבו לזכרון לפני ד' ואמרינין ביומא נ"ג דמתפלל משתחוה לשמאלו נגד ימינו של הקב"ה וס"ל כשיטת הב"י בפירוש כל פינות שאתה פונה היינו לפנות לימין משמאלו ומ"ה מניח השמות מימינו של כ"ג שהוא נגד שמאלו של הקב"ה לפנות לימין משא"כ בתפילין דבעי שיהיו לאות ולזכרון להמניח דאין מקרא יוצא מידי פשוטו שיהי' לו לאות ולזכרון בעינין שהמניח יקרא ויפנה משמאלו לימינו ומ"ה מניח קדש בימין הקורא שהוא שמאל מהמניח כן נ"ל בישוב הקו' לפי חומר הנושא ושוב העירני הרבני המופלג החסיד מ' זלמן ב"פ מקאזאווא כי יש להמתיק הדבר יותר עפ"י דברי השל"ה הקדוש בשער האותיות בחתימת העשרה מאמרות ע"פ שויתי ד' לנגדי

תמיד כי מה שאמר שויתי ד' לנגדי היא ביען כי דוד המלך ע"ה הקים עלו של תשובה. ולכן צייר הקב"ה לנגדו ימינו של הקב"ה נגד שמאלו אבל בצדיק גמור הקב"ה נצב עליו והוא צל עליון הולך בדרכיו אחריו אז שכינה למעלה מראשו דבוק בו יד תחת יד עיי"ש היטב נועם דבריו הקדושים ולפ"ז מיושב קו' בעל העיטור בטוב טעם דתפלה היא בבחינת בעל תשובה כדכתיב תפלה לעני כי יעטוף ולכן לובשים תפילים ומניחין הפרשיות משמאלו של אדם שהיא ימינו של הקב"ה שעומד לנגדו אבל בכ"ג שהי' צדיק גמור ושכינת השם הי' חופף עלי' ולכן הי' הכתב מימינו לשמאלו והדברים מאירים ומשמחים ובדרושי הארכתי מזה מיהו המעיין בירושלמי יראה דששה ראשונים הי' נכתבים מימינו וששה האחרונים הי' נכתבין משמאלו של קורא עי"ש ולמ"ש בשיטת ר"ת יש להסביר הענין ואכ"מ ותבנא לדינא כיון שגדולי הפוסקים ס"ל בשל יד אין לחוש לראית אויר וגם הוכחנו לעיל דפרשיות של יד כיון שהם מעור אחד אינם חוצצים ומחשב רואה את האויר ודוקא פרשה אחרת חוצצת וגם דחינו הראי' מרש"י סנהדרין והראינו לדעת שבא"ז מבואר להדיא כן אין לזוז ממנהג שהנהיגו מכבר וכל המשנה ידו על התחתונה ויש בזה חשש לעז על הראשונים כמ"ש המג"א סי' ל"ב סוף ס"ק מ"ח ובצדק צותו גדולים המורים על השואל ועיין ת"ה מזה והנח להם לישראל אם אינן נביאים בני נביאים הם הנלע"ד כתבתי:

והנני ידידו וד"ש מוקירו ומכבדו יצחק שמעלקיש האבדפ"ק

בשולי המכתב אכתוב איזה הערות בענין הנ"ל הנה מה דבעינן במלאכת שמים מותר בפיך יש להסתפק אי הי' לי' שעת הכושר מימעט או לא ועיין בתוס' חולין ק"מ לענין הדרש ממשקה ישראל מן המותר לישראל כתבו דלא ממעטינין שהי' לו שעת הכושר ואולם דברי תוס' צ"ע כמ"ש המ"ל פ"ג מה' איסורי מזבח ועיין ברכי יוסף יו"ד סי' קמ"ו בא באריכות ובכן מסתפקנא לענין מותר בפיך אי ממעטינן ועיין נוב"י מהד"ת סי' ב' לאו"ח שהקשה מתכלת שהי' בחלזון דל"ה מותר בפיך ולהנ"ל ל"ק דתולעים הו"ל שעת הכושר קודם שפירש ועיין פלתי סי' ק' וחו"ד והארכתי במקום אחר בתשובה אולם מפשטא דלישנא דפוסקים משמע דל"מ הי' לו שעת הכושר ואכמ"ל יותר עוד מסוגיא הנ"ל סנהדרין הנה, ראיתי בטורי אבן לר"ה בסופו הקשה לשיטת רש"י בעירובין צ"ו דאתי איסור ב"ת ומשויא כמשא והקשה דא"כ מאי מוסיף ר"י דס"ל בתפילין נמי הו"ל זקן ממרא אף דלית ביה חיוב כרת וחטאת והרי משכחת לה חיוב כרת דר"י ס"ל שבת זמן תפילין ולתפילין של זקן ממרא עובר בב"ת ואתי איסור בל תוסיף ומשוי כמשא ואיכא חיוב חטאת עיי"ש שהאריך [וכבר הארכתי מזה לעיל ס' ב'] והנ"ל ליישב בפשיטות

דבשבת ס"ל לרבא בנתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר פטור דהו"ל מתעסק וכן פסק הרמב"ם א"כ זה שהזקן ממרא הורה לו לצאת בה' פרשיות הוא סבר שהדין כן בתפילין לצאת בפרשות אלו והו"ל תכשיט ובאמת אם עובר בב"ת הו"ל משא אבל זה ששאל לזקן ממרא בדעתו שכדין הורה ונתכוין לצאת בתכשיט ונמצא שהוא משא הו"ל מתעסק ואין כאן חיוב חטאת וכרת ואינו דומה לכל מה שנאמרו בסוגיא דסנהדרין שם דבכל אלו הו"ל שוגג משא"כ בשבת אם נתכוין לתכשיט ונמצא שהיא משא הו"ל מתעסק ואף דר"י ס"ל משאצ"ל חייב מ"מ בדבר שאינו מתכוין ל"ה רק מדרבנן כדאיתא בתוס' שבת מ"א וגם מתעסק פוטר ר"י כדמוכח מרמב"ם פ"א דשבת דמלאכה שאצ"ל חייב ומתעסק פטור ומ"ה שפיר הוסיף ר"י וזה ישוב נכון ונחמד מיהו למ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור מקרבן ליכא למימר כדברינו דא"כ בכל היראה זקן ממרא לא משכחת שגגת חטאת וע"כ הכונה שהכשילו בדבר שאם שגג בלא הוראה הי' חייב חטאת וזה שייך גם בשבת ודוק ועיין בטו"ז אה"ע סוף סי' י"ז ותן לחכם ויחכם עוד:

והנה אכתוב עוד הערה מענין בל תוסיף עיין תוס' פסחים מ"ז ד"ה שה ולא הבכור הקשו בלא קרא איך אפשר להביא תמים מבכור הלא אין מתנותיהן שוין ותי' דבכל הניתנין במתן ד' שנתן במתן אחת כיפר וצ"ל דקרא קמ"ל כאן אדיעבד דלכתחילה בלא"ה אין להביא אבל צ"ע על קושית' דהרי י"ל באין לו אחר להביא וה"א דאתי עשה דתמיד ודחי לבל תוסיף והתוס' עירובין ק' הקשה כן בנתערבו ותי' דהו"ל עשה דפשיעה וזה בנתערב אבל כאן באין לו תמיד אחר ה"א דאתי עשה ודחי לאו דב"ת קמ"ל דאין ליקח בכור לתמיד וכן יש ליישב קושי' שני' שם ואמנם עיקר תי' התוס' צ"ע דלכאורה בכל הניתנין במתן ד' שנתנו במתן אחת שיצא אבל בעינן ראוי למתן ד' וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ומעתה בעירובין בנתערב מעיקרא הו"ל ראוי למתן ד' ורק עתה נתערב או דגם עתה אלו יבוא אליהו והפריד התערובות הו"ל ראוי למתן ד' וכדאמרינן יבמות מ"א לענין עולה לחליצה ועיין בבית מאיר בתשו' שבסוף הספר ס"א דאינו דומה להך דב"ב דף פ"א דמחמת ספק ל"ה ראוי לבילה דיש חילוק בין ספיקא דמעשה לספיקא דד דדינא כמ"ש המ"ל ובהכי יש לדחות מ"ש השאג"א סי' ל"ח לענין חטאת העוף הבא על ספק דאיני יכול להניח תפילין ש"י מספק ול"ה ראוי לשל יד עיי"ש. להנ"ל בחטאת העוף הבא על ספק הוי ספיקא דמעשה ואינו דומה להך דב"ב ודוק וכן בהך דפסחים פ"ט הוי ספיקא דמעשה ומתנה על פסח או על שלמים ולו יבוא אליהו ידעינן שהוא שלמים והוי ראיי' למתן ד' אבל בהך דתמיד ובכור לדברי התוס' אינו ראוי כלל למתן ד' וכל שאינו ראוי למתן ד' ל"מ וצ"ע ונ"ל ישוב קושיא זו דתוס' ס"ל הכי בפסחים דאין ע"ד

ל"ת במקדש כדאמרינן בזבחים ורק מ"מ עשה דרבים דוחה כמ"ש תוס' ביצה ה' דעשה דרבים חמיר טובא אך זה אי אפילו בדיעבד אינו יוצא ח חובת התמיד אבל אי בדיעבד יוצא חובת התמיד במתן אחת המותר ל"ה עשה דרבים ואינו דוחה ומעתה האמת תי' דכיון דבדיעבד כיפר קמ"ל הכא ול"ק מה שהקשיתי דכאן אף בד בדיעבד ל"מ כיון שאין ראוי למתן ד' דזה אינו אם נימא בדיעבד ל"מ שוב עשה דוחה לל"ת דהו"ל עשה דרבים והו"ל ראוי למתן ד' וכיון דראוי למתן ד' שוב ל"ב מתן ד' ובדיעבד מהני בלא מתן ד' והוא ענין המתהפך כחומר חותם ודוק כי הוא ישוב נכון ונחמד מאוד לדברי התוס':

עוד מענין תפילין הנה הכסף משנה פ"ג מתפילין כתב בטעמא דס"ת על הגויל ותפילין על הקלף ומזוזה על דכסוסטוס דכל אחד לפי מעלות קדושתו דס"ת קדוש יותר לכן בעי עור חזק יותר ותפילין קדוש יותר ממזוזה ולכן נכתבין על קלף החזק יותר עי"ש וק"ל דהרי בירושלמי סוף מגילה פליגא שמואל ור"פ וס"ל לשמואל דמזוזה קדוש יותר ומייתי שם ברייתא דתפילין שבלו עושין מזוזה. ולשמואל אמאי הלכה למ"מ דתפילין על הקלף ומזוזה על דכסוסטוס והרי מזוזה קדוש יותר ולא אשכחן שיחלוק שום תנא ואמורא על הלכה זו. וצ"ל דשמואל מפרש דכסוסטוס הוא הצד שלצד השער שהוא חזק יותר וקלף דק יותר דהרי בלא"ה יש מחלוקת בזה איזה צד מיקרי דכסוסטוס כדאיתא בתוס' פ' המוצא יין ובהכי נלע"ד מה שהרמב"ן הובא בר"ן שם פירש דכסוסטוס היא של צד השער ומייתי ראי' מירושלמי דאיתא שם בקלף פני העור ומשמע לי' דהיינו הסמוך לבשר עיי"ש והר"ן דחה ראיתו לפמ"ש בלא"ה אין ראי' מירושלמי דס"ל מזוזה קדוש יותר וע"כ פירש קלף סמוך לבשר עור הדק ודכסוסטוס צד השער העור העב אבל לדידן הפירוש בהיפוך כדכתיבנא ויש לפלפל הרבה בזה ועיין בח"ס או"ח סי' ג:

ב"ה יום ו' י' טבת ישוב ירחמנו לפ"ק פרעמישלא

סימן ט

שלום וברכה וכ"ט לידידי כנפשי איזי וחביבי ה"ה הרב הגדול החריף ובקי בכל חדרי תורה מורג חריץ גן הדסים חכם ושלם המפורסים מ' חיים טוביש נ"י האבד"ק סאסיב יע"א.

ע"ד הקושיא שהביא כת"ה בשם ספר שו"ת משיבת נפש [ולא ראיתיו עד הנה] במגילה ח' דקתני אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרי' נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית, ולמה לא קתני דספרים שלא כסדרן כשר ותפילין ומזוזות פסול שלא כסדרן. הנה לדעתי היא קושית ירושלמי וז"ל הירושלמי במגילה, ולמה לא אמרינן יש בספרים משא"כ בתפילין ומזוזות שהספרים נכתבין בשני עורות

ותפילין ומזוזות אין כותבין אלא בעיר אחד, אמרין חבריא קומי ר' מנא נאמר דף אחד בשני עורות לית היא דרבה אמר לנו שכן אפי' ספרים אין נכתבין כן תולין בספרים אין תולין לא בתפילין ולא במזוזות ספרים שכתבו כתפילין ומזוזות אין תולין בהם תפילין ומזוזות שכתבו כספרים תולין בהם עכ"ל הירושלמי. ופירש הר"ן דברי הירושלמי בתשו' סי' ל"ט שהקשה למה לא תני במתני' החילוק דבספרים תולין ובתפילין ומזוזות אין תולין והר"ן פירש שם דטעמא דאין תולין לא מפני שהוא שלא כסידרן אך אפילו בתחילת הכתיבה אין תולין ולפי מה שכתב בספר התרומה בטעמא דבספרים תולין ובתו"מ אין תולין משום דהוי שלא כסידרן ופסול בתו"מ א"כ קו' המשיבת נפש הוא קו' הירושלמי. אמנם לפ"ז צ"ע בתירוץ הירושלמי ספרים שכתבן כתפילין ומזוזות אין תולין בהם ואמאי הא שלא כסידרן כשר בס"ת וכבר הקשה כן המפרש ודחק עצמו מאוד בתירוץ הירושלמי וגם מה דאיתא שם תפילין ומזוזות שכתבן כשאר ספרים תולין בהם ופירש המפרש דהיינו בשאר לשון כבר הקשה שם דהרי אסור לכתוב תו"מ בשאר לשון עיי"ש. ומה שנלע"ד ליישב קצת הוא ע"פ דברי הטורי אבן שכתב אמשנה דמגילה דממנ"פ במה אירי אי איירי שכתב ספר תורה לצאת בו ידי כתיבת ס"ת בזה וודאי בעי אשורית ואי מיירי שלא לצאת אף תו"מ נכתב בכל לשון ותירץ דבאמת הכי פרושו דמתניתן דספרים נכתבין בכל לשון שלא לצאת ותומ"ז אין נכתבין שלא לצאת ורק לצאת ולצאת בעינין לה"ק וזה למ"ד תורה חתומה ניתנית ואף למ"ד מגלה ניתנית דווקא בלה"ק כותבין אבל לא בש"ל דתרי קולא לא מקלינן ע"כ עיי"ש ולפ"ז י"ל דסבירא ליה להירושלמי דנהי דתו"מ שכתבן להתלמד אינן נכתבין אלא אשורית אבל תולין בהם דל"ב כסדרן בכתבן להתלמד וכאן ל"ה תרי קולא וגם יסבור הירושלמי דבס"ת נמי בכתבו שלא כסדרן אינו יוצא כתיבת ס"ת והא דס"ת מותר שלא כסדרן היינו דווקא דמותר לקרות בו אבל מצות כתיבת ס"ת אינו מקיים וכמו שכתב הש"א בסל"ו דכתב דבזה"ז דאין אנו בקיאין בחסרות ויתרות אין מקיימין מצות כתיבת ס"ת ומ"מ מצות קריאה מקיימין וה"ה גבי שלא כסדרן י"ל כן ושפיר משני הירושלמי שכתבן כתו"מ והיינו ספרים שכתבן לצאת מצות כתיבת ס"ת אין תולין בו ותפילין ומזוזות שכתבן כס"ת היינו שלא לצאת רק לקריי' תולין בו וס"ל להירושלמי תורה מגילה ניתנה ומתני' מיירי בתו"מ שכתבן רק לקריי' כמ"ש הט"א ומ"ה לא מצי למיתני אין תולין דבאמת תולין ומ"מ אין נכתבין אלא אשורית דתרי קולא לא מקלינן לכתוב מגילה אחת ובשאר לשון כמ"ש הט"א וכ"ז דוחק בפירוש הירושלמי אבל צריך למשכוני נפשין ליישב דברי הספר התרומה והב"י שכתבו

כמה פעמים דטעם דאין תולין משום דהוי שלא כסדרן מיהו מכל הפוסקים משמע דאף ס"ת שכתבו לצאת יוצא אף שלא כסדרן ועדיין צ"ע בפירוש דברי הירושלמי:
ודע דזה שכתב הטורי אבן דס"ת לצאת מצות כתיבת ס"ת וודאי אינה יוצא רק בלה"ק לע"ע לא אדע מהיכא למד זאת דאם ס"ת נכתב בכל לשון וכשר לקרות בו למה אינו יוצא מצות כתיבת ס"ת והרי עיקר מצות כתיבת ס"ת הוא בשביל הלימוד כדמשמע מדברי הפרישה סי' ר"ע ואפילו להחולקים מ"מ כיון שמצות קריאה מקיים למה לא מקיים מצות כתיבת ס"ת ולומר דהטורי אבן דייק מדכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. ודייק מהזאת ללשון הקודש לא אדע מנ"ל ושמא משמע ליה מדאמרינן בסוטה ל"ג לימא קסבר רבי כל התורה בכל לשון נאמרה ופירש ר"ח בתוס' שם דהא פשיטא דבשעת מ"ת ניתנה למשה בלה"ק ורק דהספק אם ניתן להעתיק בלשון אחר א"כ ע"כ מרע"ה אמר שירת האזינו בלה"ק ומדאמר כתבו לכם את השירה הזאת הכוונה ג"כ בלה"ק ולכן אינו מקיים מצות כתיבה רק בלה"ק ועדיין צ"ע ובפרט לתוס' ברכות י"ג שכתבו היפך מדברי הר"ח בסוטה הנ"ל רק דכל התורה בכל לשון נאמרה היינו בסיני שהיתה מתחלקת לשבעים לשון ודלא כר"ח הנ"ל שכתב דבסיני נאמר בלה"ק ובאמת צ"ע אר"ח משבת פ"ח שהביאו התוס' בברכות דאמרינן שם שהיה מתחלק לע' לשון. א"כ להנ"ל אולי יוצא ג"כ מצות כתיבה ג"כ בשאר לשון. ושוב ראיתי בטורי אבן דף ט' ד"ה מגילה מ"ט דפשיטא ליה דגם כתיבת פרשת סוטה שבמקדש היה בלה"ק לכ"ע עיי"ש ולפע"ד ראיה לזה מהא דאמרינן בקידושין דף ס"ב דלר"מ דבעי תנאי כפול קשי' מסוטה ומשני חנקי כתיב והיינו דווקא אי נכתב בלה"ק מילת הנקי יש לו ב' פירושים אם ה' מתחלף בח' אבל אי אמרינן דנכתב בשאר לשון מא"ל וע"כ צ"ל דפרשת סוטה בלה"ק נכתב והא דאמרינן בסוטה דשבועת הסוטה מהכהן הוי בכל לשון היינו דווקא האמורה מפי כהן לסוטה אבל הפרשה הכתובה אינו רק בלה"ק מיהו צ"ע דלא חשיב זה בסוטה בפ' אלו נאמרים דפרשת סוטה הוי דווקא בלה"ק וי"ל דלא חשיב רק הני דנאמרין בלה"ק אבל הא דנכתב בלה"ק לא קא חשיב ופרשת סוטה נאמר בכל לשון כדאיתא ברישא שם ובסיפא חשיב מה שנאמר בלה"ק לא מה שנכתב. ועיין סוטה י"ז מגילת סוטה שכתבה למפרע פסולה. ויליף מוכתב את האלה כדכתיבא ופירש"י למפרע ירך ולנפול בטן לצבות במעיך. ולולא פירש"י יש לפרש שכתב שלא כסדרן והקדים המאוחר למוקדם. דלפמ"ש השאג"א הנ"ל דבעי לה"ק ה"ה י"ל דבעי כסדרן דהרי בתפילין ילפינין מוהי' דבעי לה"ק ובעי כסדרן דחד טעמא הוא כמו שיבואר לקמן ה"ה במגילת סוטה

בעי כסדרן. ומדלא פרש"י כן משמע דלא תליא בהכי ואף דבעי לה"ק כשר שלא כסדרן. וכן לענין מצות כתיבת ס"ת הכי היא ועדיין צ"ע קצת:

ב **ויש** מקום לומר בישוב דברי הירושלמי הנ"ל דהנקודת הכסף כתב בסי' ר"ץ דלמאי דדחי במנחות וס"ל פרשיותי' פתוחות וקשי' מברייתא וע"כ צ"ל דברייתא מיירי להשלים וע"כ מיירי בכל ענין בין שישלים פ' שמע בין שישלים פ' והיה וש"מ דל"ב כסדרן ופליג הברייתא אמכילתא אבל למאי דקיימ"ל דפרשותי' סתומות א"צ לאוקמי להשלים וליכא פלוגתא אמכילתא ולכ"ע בעי כסידרן וקיי"ל הכי עיי"ש ולפ"ז הירושלמי דס"ל דמזוזה פרשותי' פתוחות וכמו שהביאו התוס' הירושלמי במנחות ל"ב ד"ה והאידנא וע"כ הברייתא מיירי בלהשלים ולכן מסיק דתפילין שעשאה כס"ת היינו בכתב גדול תולין בו דל"ב כסדרן לשיטת הירושלמי כמו שפי' המפרש בירושלמי אך מה שכ' שם דירושלמי שם מיירי שתולה בתחילת הכתיבה דהוי כסדרן. עדיין קשי' דליחשב במשנה דס"ת תולין לאחר כתיבה ותפילין ומזוזות אין תולין לאחר כתיבה וכבר הקשה עליו כן בתשו' זרע אמת ח"ג עיי"ש אך למה שכתבתי דהירושלמי יסבור דל"ב כסדרן כיון דס"ל מזוזה נכתב בפתוחות כמ"ש לשיטת הנקה"כ ניחא:

ג **ודע** דמהך דס"ת שבלה אין עושין אותן תו"מ ראיתי מקשים אדברי טו"ז סי' קנ"א דהא דאין מורידין מקדושה חמורה דווקא בחזי לקדושה ואמאי מס"ת שבלה אין עושין אותן תו"מ וצ"ל דהס"ת חזי לס"ת אחרת אם נחסר פרשה אחת ומ"ה עדיין חזי לקדושה ולפ"ז צ"ע לדברי הירושלמי שהובא לעיל דס"ל בס"ת ג"כ ל"מ דף אחד בשני עורות ואפילו ע"י תפירה ודבק כמו שהביא המפרש שם ולפ"ז בס"ת שבלה ל"ח לדבק פרשה בס"ת אחרת ול"ח לקדושה ואמאי אין מורידין וצ"ל דמיירי בס"ת שנשאר ג' דפין שלם או ב' דפין לשיטת המתירין דחזי לס"ת אחרת ולפ"ז יש ליישב דברי הירושלמי הנ"ל בדרך זה דהפירוש בגמרא מנחות דף ל"ב דילמא להשלים י"ל דמיירי שיחבר למזוזה אחרת בתפירה כמו שפירש"י ולפ"ז לעולם בעי כסדרן וי"ל כפירוש שני שבתוס' מנחות שם שנשאר גליון ויכתוב שמע בגליון ולפ"ז ל"ב כסדרן כמ"ש בנקודת הכסף ולפ"ז למה דס"ל להירושלמי דל"מ תפירה אף בס"ת ודלא כמו שהביאו התוס' מנחות כמ"ש המפרש בירושלמי וע"כ צ"ל להשלים כפירוש הב' שיכתוב שמע על הגליון ומ"ה מסיק הירושלמי דתו"מ שכתבן כס"ת בכתב גדול תולין אף שלא כסדרן אמנם להלכה דמהני תפירה בס"ת וה"ה במזוזה ופירוש להשלים כפירש"י שיתפור פרשה מס"ת לפרשה דמזוזה אין הוכחה לפי' ב' בתוס' הנ"ל ושפיר בעי כסדרן. ומיושבין דברי הירושלמי והפסק הלכה. וכ"ז תמכתי יסודותי על דברי נקה"כ הנ"ל אבל דברי נה"כ צ"ע ודוק:

מיהו גם תירוץ של כת"ה נכון דטעמא דבעי כסדרן בתו"מ משום דכתיב והי' וזה נמי טעמא דבעי אשורית וכחדא חשיב וכן תירץ בתשו' חת"ס או"ח סי' ה' מיהו כבר כתבתי דזה צ"ע דא"כ בפרשת סוטה דבעי לה"ק נימא נמי דבעי כסדרן ולא משמע כן ברש"י סוטה י"ז ושמא יש חילוק בין לשון האלה לבין והיה ועדיין צ"ע אמנם מה שתירץ כת"ה על הירושלמי הנ"ל דס"ת נמי בעי כסידרן בשם הקדוש ליתא דעדיין יש חילוק בין ס"ת לתפילין ומזוזות בשאר שמות וליחשוב במתניתן החילוק בין השאר שמות גם בעיקר הדין ליתא להלכה דאף השם ל"ב כסדרן אלא לכתחילה כמו שהארכתי בתשו' אחרת [אעתיקה פה אי"ה] ואין העת מסכים להאריך יותר:

ושוב בא לידי ספר משיבת נפש ומצאתי שהביא בעצמו ירושלמי הנ"ל. אך שהוכיח מירושלמי דבאמת שלא כסדרן כשר. וכבר כתבתי כמה אנפין לישב דברי ירושלמי. וגם מה שהוכיח שם בתשו' להוכיח דשלא כסדרן כשר ממנחות ל"ב דס"ת שבלה אין עושין מזוזה משום שאין מורידין ות"ל שמא ס"ת נכתב שלא כסדרן. ל"ק די"ל דקמ"ל אפי' בידעינין שנכתב כסדרן והרי אמרינן בעירובין פ' סוטה מוחקין מן התורה וקשי' הרי פ' סוטה בעי כתיבת כהן ושמא הס"ת לא נכתב ע"י כהן. וג"כ מיירי בידעינין וה"ה הכא דידעינין שנכתב כסדרן:

ועוד י"ל דאזלינין בתר רובא ורוב פרשות הס"ת כותב הסופר כסדרן. גם מה שהקשה מברכות י"ג עיין טורי אבן מגילה ט' ד"ה תו"מ מ"ט שכתב שם דמוהי' שמעינין תרתי שהיא בלה"ק ושיכתוב כסדרן עיי"ש שהרגיש בכ"ז. על כן אין לזוז מדברי הראשונים ועובדא בא לידי בתפילין שהיה סדק באות אחד. והיה ניכר הפרידה להדיא ולא מלאני לבי להקל להתיר התיקון אף שתינוק קרא כדת. וחששתי לדברי הפ"מ סוף סי' ל"ב שכתב להחמיר בדין זה וכן פוסק בשו"ת סת"ם להגאון מהרש"ק ה' תפילין סי' ל"ב. ושמא אף המשיבת נפש לא מיירי בניכר פרידתו להדי' והנלע"ד כתבתי והנני ידידו יצחק שמעלקיש האבדפ"ק הנ"ל והגליל:

בשולי המכתב עיין ב"י א"ח סי' ל"ב מביא דברי סה"ת שכתב דתפילין שכתבן בשמאל פסול דאין סברא לומר שיכתוב ס"ת כהלכתו בשבת ולא יהיה חייב אמנם גבי שחיטה כתיב וזבחת ותנן נפלה סכין ושחטה פסולה הא הפילה כשרה אפי' כלאחר יד ואפ"ה פטור בשבת משום דהוי כלאחר יד. ע"כ הנה מדנקט דפטור בשבת משום דהוה כלאחר יד ולא משום דבר שא"מ כדאיתא בב"ק כ"ו משמע דהפיל הסכין בכונה לשחוט. ומ"מ פטור משום דהוי כלאחר יד. וקשי' לי דא"כ מה הקשה בב"ק לר"מ דל"ל מת ומשלם מהא דמחייב בגנב וטבח בשבת דילמא מיירי בשחט כלאחר יד ע' הפלה ובדו"ה חייב

כיון ששחט בכונה ומ"מ לענין שבת פטור ומ"ה חייב בדו"ה. ואי דקשי' מ"ט דרבנן דפטרי דבזה גם ר"י הסנדלר מתיר כיון דפטור אשבת לישני כי קא פטרי רבנן אשארי כדמשני שם למ"ד מעשה שבת דרבנן. ונ"ל דבאמת עיקר הוכחת הגמ' דר"מ סובר מת ומשלם הוא מגנב וטבח לע"ז דבזה ליכא לשנוי' כנ"ל. ובזה מיושב קו' התוס' בכתובות ל"ד ע"ב ד"ה אבל שבת שהקשו לפירושם דרבה קמ"ל דאף בשבת דקיל ובעי התראה ס"ל לר"מ מת ומשלם והקשו מה קמ"ל רבה והרי עיקר מילתא דר"מ גבי שבת תניא לעיל להנ"ל י"ל דמה דס"ל לר"מ בטבח בשבת דחייב לא מוכח מידי כנ"ל ומע"ז מוכח דס"ל מת ומשלם. והוי אמינא דר"מ ס"ל כר"ש בסנה' דעובד ע"ז ניתן להצילו בנפשו והוי כבא במחתרת אבל בשבת לא ס"ל מת ומשלם קמ"ל רבה דאף בשבת דבעי התראה ס"ל לר"מ מת ומשלם ודו"ק. וזה אין להקשות להב"י אמאי פסח דוחה שבת לישחוט בהפלת סכין דהוי בכונה ופטור בשבת דז"א דאינו יכול לכוין שישחט יפה ומ"ה התירה התורה. ומ"מ דברי הב"י וסה"ת המה חידוש גדול. ולא נודע לי מקור טהור לדבריהם ז"ל וקצת יש ראיה לדבריהם דק"ל לשיטת רש"י ב"ק ל"ה דלתי' רבא שם ה"ה היכא דלא קבעי לאפרו והוי מקלקל מ"מ פטור מממון מדתנא דבי חזקי'. א"כ למה אמרינן בכתובות ל"א בזרק ד' אמות וקרע שיראין פטור ובמעביר חייב. והרי בלא"ה פטור אקריעת שיראין גופה דבל"ז שחילל שבת בהעברת ד' אמות הרי חילל שבת בקריעת שיראין ואי דקורע מקלקל היא הרי לרש"י גם מקלקל פטור כיון דאילו בעי לקריעה זאת היה חייב. ומ"ה פטור מדתנא דבי חזקי'. ולדברי הב"י ניחא דמיירי שקרע שיראין כלאחר יד וכיון דהוי מקלקל וגם כלאחר יד דל"ה רק איסור דרבנן כדאיתא פסחים ס"ו וליכא שום חיוב שבת ומ"ה חייב במעביר ופטור בזורק משום חילול שבת דזריקה. מיהו י"ל קו' הנ"ל בפשיטות דלא נתכוין כלל לקריעת שיראין ובדבר שא"מ גם רש"י מודה דחייב ממון כדמוכח מב"ק כ"ו כיון דלא עשה שום איסור משא"כ במקלקל דעביד איסור דע"כ ס"ל לרש"י כן. ונ"ל קצת ראי' לשיטת רש"י הנ"ל דבסנהדרין ע"ג מקשה מאלו נערות שיש להם קנס והרי ניתן להצילה בנפשה והקשה במ"ל ה' שבת פכ"ד דלישני דמיירי בשבת ובשבת לא ניתן להצילה בנפשה עיי"ש. להנ"ל ניחא דבאמת חבורי מיחבר או עושה פתח ואף דאין מתכוין לפתח הו"ל פסיק רישא ורק דמקלקל היא אצל הפתח וכיון דגם במקלקל פטור מלשלם לשיטת רש"י מדתנא דבי חזקי' ליכא לאוקמא הך דאלו נערות בשבת דבשבת פטור מקנס. ואף אם נאמר דל"ה פסיק רישא כיון דיכול לבעול בהטי' מ"מ כבר כתבו התוס' ד"ו ד"ה אלא מעתה ומהרש"ל שם דזה דוקא במכוין לבעול בהטי' אבל בסתם ביאה הוי פסיק רישא. ועיין תו' יבמות נ"ט דאין חייב קנס רק בהשרת בתולים לחד

שיטה וסתם בועל אין מכוין לבעול בהטי' והוי פ"ר ופטור מקנס בשבת לשיטת רש"י בב"ק הנ"ל. ולפעד"נ נראה בהבנת דברי רש"י ב"ק הנ"ל דס"ל מקלקל עביד איסור תורה דאל"כ אין שום סברא שיפטור מתשלומין. והא דמוכח בעירובין ל"ד בקשיר במיתנא ובעי סכינא למפסקי' ל"ה רק שבות עיין ברטנורה. יסבור רש"י דקורע ל"ה מלאכה רק ע"מ לתפור. כדמוכח קצת מלשון התוס' שבת ע"ג ע"ב שכתבו דלא מקרי קוצר אלא בענין זה מדי דהוי אקורע ע"מ לתפור משמע דקורע שלא ע"מ לתפור לא הוי מלאכה לא מטעם מקלקל וכן בסותר שלא ע"מ לבנות וכן מוכח מפירש"י שפירש בשבת מ"ח בפותח בית הצוואר חייב משום גמר מלאכה ולא משום קורע כפירוש הרמב"ם וע"כ ס"ל דקורע אף דאינו מקלקל פטור. וכן הוכיח הב"י סי' שי"ז מדברי רש"י ולפ"ז בעירובין דף ל"ד במיתנא דהוה קורע ל"ה רק איסור דרבנן אבל במקלקל במלאכה גמורה הוי איסור תורה:

וכן מ"ש רש"י שבת קמ"ו דאין במקלקל שום איסור ע"כ כונת רש"י בסותר ל"ה שום איסור כיון דל"ה ע"מ לבנות אבל בשאר מקלקל ודאי אסור ובזה מיושב קושי' הר"ן שם מיהו צ"ע לשיטה זו אמאי חייב בקורע על מתו. נהי דהוה תיקון מצוה מ"מ ל"ה ע"מ לתפור וכבר הקשה כן בחידושי ר"ע שבת ע"ג. אולי אזכה במקום אחר לבאר זאת ודוק היטב:

ועיין תשו' הגאון ר"ע אייגר סי' ח' שכתב דמתעסק הוי מלאכה דאורייתא ושגגת מלאכה בלא חיוב חטאת יפטור מלשלם הנזק דהוי חייבי מיתות שוגגין עיי"ש. וה"ה די"ל לרש"י כן במקלקל ולפמ"ש לחלק בין קורע לשאר מקלקל מיושב קושי' הנ"ל מכתובות ל"א בפשיטות ושוב נ"ל דלר"ש דס"ל משאצ"ל פטור ה"ה במקלקל ל"ה אף אי"ת דגם משאצ"ל ל"ה רק דרבנן מדשרי במקום צערא אך לר"י דס"ל משאצ"ל חייב ומקלקל פטור יסבור דמקלקל יש בו א"ת. ורש"י בב"ק אזיל אליבא דר"י ובזה יתישב הרבה סוגיות הסותר לזה ומה דאמרינין בכתובות ו' דלר"י דמקלקל פטור מותר לבעול בשבת משום מצוה ל"ק לשיטת רש"י הנ"ל איך מותר איסור תורה דשם ל"ה פ"ר דמיירי במכוין לבעול בהטי' כמ"ש התוס' ובשבת גם לר"י דשא"מ ל"ה רק מדרבנן ולכן במקלקל מותר משום מצוה אבל במקלקל במכוין למלאכה אסור מדאורייתא ולכן פטור מתשלומין כהך דב"ק ל"ד ודוק. וכבר שמעתי בשם הגאון ר"ע שמביא בשם הגאון ר' ליב פישלס דרש"י סובר דמקלקל הוא איסור תורה. והנה לפנינו ישוב הסוגיות הסותרות בזה. ואי"ה במקום אחר יבואר עוד:

אעתיק כאן התשובה שהזכרתי לעיל לענין שלא כסדרן בשנת תרכ"ו בעיר ברעזאן:

סימן י

נשאלתי בס"ת שנמצא בהשם על ה' הראשונה טיפת דיו אי יאי לתקן ה' ראשונה או ל"מ תיקון דהשם יהיה שלא כסדרן:

א **תשובה** דבר זה נפתח בגדולים. דבתשובת גינת וורדים איתא דהשם צריך להיות כסדרן ומה דמבואר בסי' רע"ו דמוחק ה' אחרונה מהני תיקון היינו דוקא בה' אחרונה אבל בה' ראשונה ל"מ תיקון דיהי' שלא כסדרן והובא בפתחי תשובה ואין לפני הספר הנ"ל לעיין בו אבל גוף הדבר שהשם צריך להיות כסדרן אף כי הוא מוזכר בנודע ביהודא בלשון השואל סי' ע"ו אך על אשר כי לא נזכר בכל הראשונים ע"כ מהראוי לחקור אחר מוצא הדברים וכפי הנראה דבר זה שהשם צריך להיות כסדרן אינו לעיכובא:

והנה מגמרא שבועות דף ל"ה מוכח דהשם בעי כסדרן מדנקט אל מאלקים וכו' אינו נמחק ש"ד וכו' נמחק ולא ביארו וה' אם נמחק. אלא ודאי דהשם בעי כסדרן ומבואר בכ"מ פ"ו מיסודי התורה דזה דש"ד נמחק דוקא אם לא נגמר השם אבל לאחר שכבר נגמר גם ש"ד אינו נמחק. וא"כ לא הוצרכו לבאר בגמ' אם וה' נמחק דאז כבר נגמר השם אמנם אס"ד דהשם כשר שלא כסדרן הי"ל לבאר אם לא נכתב רק וה' היכא הדין אם נמחק כיון דמותר לכתוב בתחילה חצי השם השני. אמנם אם בדיעבד מעכב אין ראיה מהגמרא דאם רק לכתחלה בעי כסדרן לא הוצרכו לבאר בגמ' אם כתב בתחלה וה' דמסתמא עושין כדין לכתוב לכתחלה השם כסדרן ובכ"מ פ"ו מיס"ה מביא גי' ישנה וה' אינו נמחק וע"ז פליג הראב"ד עיי"ש. ולמ"ש לא משכחת לה רק היכא שלא עשה כדין דלכתחלה צריך לכתוב כסדרן ודו"ק:

ב **והנה** מהא דתנן במס' סופרים ובפוסקים בכותב את השם אפילו מלך שואל בשלומו לא יפסיק משמע דהטעם משום דבעי לשמה. עיין ב"י בשם ר"י אכסנדרי שהביא ראי' מזה דכל השמות בעי לשמה. ולפ"ז אם הפסיק ואח"כ אמר שגומר השם לשמה כשר. אמנם מדברי הגהות מיימוני הובא בב"י סי' רע"ו שכתב הפסיק באמצע השם הרי זה לא יקרא בו. וע"כ מיירי שכתב וגמר לשמה דאל"כ פשיטא ומ"מ פסול. ונ"ל דהטעם דלא יפסיק היא לפ"מ שמבואר בגמ' דבכתב ש"ד או צ"ב הרי זה נמחק וכתב הכ"מ דזה דוקא כשלא גמר את השם אבל אם כבר גמר אפי' מוחק אות אחת חייב. ולכאורה צ"ב מתי נתקדשו אותיות הראשונות כיון בעת שכתבן לא היה בהן קדושה והיה רשאי למחקן וכן כתב הריטב"א בשבועות דלא מקרי קדשוה שמים אלא אם קדשוהו בשעת כתיבה וצ"ל דזה דומה קצת לבכור דקודם שיצא רובו היה רשאי להטיל בו מום ולאחר שכבר יצאו רובו נתקדש כולו. ואיכא פלוגתא בחולין ע' אי למפרע קדוש או מכאן ולהבא. ה"ה בשם

כל עוד שלא כתב רק שד' לא נתקדש. ולאחר שנגמר השם נתקדש כולו ואולי נתקדש למפרע כמו בבכור. ונהי דבשתי אותיות מותר למחוק דכיון דליתנהו ל"א למפרע קדיש כמ"ש רש"י בחולין אבל בגומר נתקדש כולו למפרע (ושוב מצאתי בתשו' זרע אמת בשם הלכות קטנות דנתקדש למפרע) ולפ"ז שפיר הטעם דלא יפסיק באמצע השם דכיון דאנן בעינן שיתקדש השם כולו אח"כ למפרע אין להפסיק באמצע ולפ"ז ה"ה דבעי שיכתוב השם כסדרן שתחול הקדושה כסדר האותיות כמבואר בזה"ק פ' ויקרא איך יכתוב השם כסדר שיחול הקדושה על האותיות עיי"ש:

וקצת היה מקום לומר דהא דאיתא במס' סופרים בהפסיק באמצע השם לא יקראו בו והפוסקים השמיטו זאת כמו שתמה בב"י וי"ל דמס' סופרים ס"ל בגומר השם למפרע קדוש ומ"ה בהפסיק מקצת השם דלא קדוש למפרע ה"ז לא יקרא בו משא"כ הפוסקים ס"ל כשגומר מהני אף אם נתקדש מכאן ולהבא ומ"ה לא איכפת לן אם הפסיק אם אח"כ כתב ג"כ לשמה ואמנם בגוף הסברא יש להתוכח ומצאתי בתשו' מנחם עזרי' סוף סי' ל"ו שכתב בתיקון הה' מהשם שנסמך להגג שיגרור הרגל ויכתוב אותה אח"כ מחדש לשם קדושת השם וז"ל וא"ת אי מעיקרא אזדא לקדושת השם בשביל דבוק הה' לגג איך יספיק עכשיו לכוין בתיקון הרגל י"ל דמצא מא"מ וניעור להכשיר כי אע"פ שאסור להפסיק בכתיבת האזכרות ומצוה מן המובחר לכתוב כבן קמצר אלו רצה ללמד מ"מ אין זה מן הדברים הפוסלים שהשם מתקדש לחצאין שישנה לקדושה מתחלה ועד סוף ואינה משתלמת אלא לבסוף עי"ש והנה מ"ש ישנה לקדושה מתחלה וכו' הכונה דצריך לקדש מתחילה ג"כ רק דקדושה לא חלה אלא לבסוף כמו בולד. ובזה נסתרו כל דברי האחרונים שהובאו בפתחי תשובה סי' קע"ו ס"ק ג' ומ"מ התיר בהפסיק דאין זה אלא לכתחילה ודלא כדמשמע מדברי הגה"מ וה"ה בכסדרן י"ל דל"ב רק לכתחילה:

ג **ויש** ראי' דכשר שלא כסדרן דהש"ך כתב דמקצת פוסקים מכשירין בתלוי מקצת השם ואם בעי כסדרן ל"מ תלוי כמו דאיתא בירושלמי מגילה לפי' ספר התרומה לענין תפילין ולומר דהכונה באות אחרון מהשם. א"כ למ"ל תלוי והרי יכול למחוק מה שנכתב לאח"כ דכותבין על המחק דעדיף מתשלוי כמבואר בש"ך ופוסקים. וגם המג"א סי' ל"ב מתיר ביוד של אלקים לתלות. ולא חש לשלא כסדרן. ונהי שכתב דיוד ל"ה מעיקר השם זה להתיר לתלות אבל לענין שלא כסדרן לא חש. ואם גם זאת מטעם דל"ה מעיקר השם וי"ל לפרש. וגם מתשו' מ"ע שהבאתי לעיל משמע דמהני התיקון להה"א ולא חש מה דהוי שלא כסדרן. על כן המובחר דאף אם נימא דבעי כסדרן זה בתחילת הכתיבה. דבעי שיחול הקדושה כסדר. אבל לאחר שכבר נתקדש כסדר ונתקלקל אות ראשונה. מהני

תיקון כסתימת לשון הפוסקים ראשונים ואחרונים ועוד דנהי דלכתחלה בעי כסדרן אבל בדיעבד כשר. ודוקא בתפילין דכתיב והיה דרשינן דבעי כסדרן אבל בשם בס"ת דלא כתיב קרא מיוחד ליכא עיכובא. והוי כפסח ששחטו קודם התמיד דכשר בדיעבד. וכן אמרינן ביומא ס' דלמאי דלא כתוב חוקה הסדר אינו מעכב. ונהי דבקדשים שאני דבעי שינה עלי' לעכב מ"מ לענין השם דאין לנו קרא. הסדר אינו מעכב. וכאן דאין לשם תקנה דאסור למחוק שאר אותיות כדיעבד דמי. ועוד דר"י סובר אפי' בהשמיט אות אחת מהשם מותר לתלות כמו שמביא בספר התרומה. ולא חילק בין אות לאות ומשמע אפי' מאותיות ראשונות ונהי דר' שמעון שזורי חולק וכן הלכה. כיון דהיא רק מכבוד השם ולא מטעם דשלא כסדרן אין לומר דפליגא בזה. ועל כרחך לכ"ע כסדרן אינו מעכב. ועיין בספר התרומה ה' ס"ת הגירסא טעה אות אחת מהשם יתלכה ר"ש שזורי אמר וכו' עיי"ש ועיין בתשו' בית אפרים סי' ס"א שהאריך שם אם למחוק היוד שנפל דיו ואח"כ נעשה חק תוכת. ומכל התשו' מוכח להדיא דלא חשו כלל לשלא כסדרן. וכן מוכח מתשו' חתם סופר סי' רס"ז דלא חש לשלא כסדרן בתיקון הה"א של השם:

ודרך אגב ראיתי בתשו' עבודת הגרשוני סי' צ"ה בכתב אלקיכם במקום אלוקים התיר לעשות מכ' מ' ולמחוק המ'. הנה מה שהתיר לעשות מכ' מ' יפה כתב אמנם מה שהורה למחוק המ' לא אדע על מה סמך כיון דהיא נתקדשה בקדושתה קיימא. ונהי דכעת לא חזי לאצטרופי. והוי כפולה. מ"מ כיון דמעיקרא נתקדשה. ואף דבתשב"ץ מתיר למחוק כדי לתקן וראי' מסתירת מזבח דמותר לסתור כדי לתקן מ"מ זה דוקא אי נעשה התיקון במקומה. משא"כ בזה שימחוק זאת הקדושה אזדא ולא יתקן במקומה אין ראי'. הגם דלכאורה בזה עדיף דהוי בעידנא דתיכף נתקן השם במחיקה גופה מ"מ לענין אותו האות הוי מחיקה ולא ידענא למה לא צוה לחתוך המ' ולגנוז ולעשות במקום זה מטלית דזה עדיף יותר ממחיקה. ואולי ס"ל כתשו' הרא"ש דאין לעשות נקבים ביריעה ומ"ה הרא"ש צוה לגנוז אבל למחוק לא נהירא לי. והנה בפ"מ הלכות קריאת ס"ת סי' קמ"ג מביא באותיות כפולות בשם למחוק יוד ראשונה וה' אחרונה. ובה' אמצעית חשש להחמיר וזאת מבואר בתשו' מ"ע ושם הטעם פשוט דביוד ראשונה כיון שכתב עוד אח"כ יוד לא נתקדשה כלל יוד ראשונה דהיוד גופה אין בה קדושה בכתיבה רק ביוד ה'. וכאן שכתב אח"כ עוד יוד לא נתקדשה כלל וכן ה' אחרונה כפולה לא נתקדשה כלל אמנם מ"ש הפ"מ והמ"ע בה' אמצעית כפולה להחמיר לא ידענא למה דה' שני' לא נתקדשה כלל כיון דהיא כפולה ומותר למחקה וצ"ע ושוב ראיתי לישב דברי העה"ג דס"ל אותיות השם בנפסל מקצתן גם שאר אותיות אין קדושות היכא דלא חזי לאצטרופי. וכמו קדשים

שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה וכמו חטאות המתות שמתו בעלי' דאין בו מעילה. דאף להפוסקים דנמחק אות אחת שאר אותיות נשארו בקדושתן זה דוקא אם עוד חזי לאצטרופי לשם אבל בהך דעבודת הגרשוני דשוב ל"ח כלל י"ל דהוי כבעל מום וגרע יותר דמטיל מום בבעל מום אסור מדאורייתא משום דחזי לדמי' כדאמרינן בע"ז י"ג משא"כ בשם שנפסל דל"ח לגופי' ולא לדמי'. מותר למחוק ואף דמדרבנן אסור אף בלא חזי כלל מ"מ לצורך תיקון לא אסרו רבנן ולפ"ז הכל תליא אם עוד חזי לאצטרופי עוד נ"ל דדברי העה"ג בלא"ה נכונים דבנטפל לשם כיון דאין בו קדושה מצד עצמו ואם ימחק ויגנוז לא יועיל דאין בעצמו קדושה כמ"ש בנו"ב סי' ע"ו לענין קליפה ומ"ה מותר למחוק.

ד **והנה** במ"ש דמטיל מום בבעל מום אסור משום דחזי לדמי כדאמרינן בע"ז י"ג נלע"ד לישב דברי מהר"י אכסנדרי התמוהין שהובאו בב"י סי' רע"ו שכתב דנדבק הרגל של ה' בגגה רק במקצת כיון דכל העולם קורין ה' אסור למחוק אף לתקן וליכא למימר דכל מחיקה שהיא לתקן שריא דנותץ אבן מהמזבח לא מחייב אלא בעושה דרך השחתה שכן מצינו בני חשמונאי שנתנו מזבח שבנה עזרא מפני שטמאוהו יונים כדאיתא ביומא (וצ"ל בע"ז י"ב ונכון ג"כ ביומא ט"ז וא"צ למה שכתבו האחרונים) דהתם שאני דא"א לנו בלא מזבח וגם א"א לנו לבנות מזבח במקום אחר. עיי"ש והרדב"ז תמה עליו דשם במזבח היא משום שבאו פריצים וחללוהו ויצא לחולין כדאמרינן בע"ז שם. ולפעד"נ דהר"י אכסנדרי ס"ל נהי בעת שבאו פריצים חללוהו דקנינהו מהפקירא ויכלו לאסור משום ע"ז כמ"ש רש"י בע"ז היינו משום דקני בכיבוש מלחמה או הוי הפקר מטעם יאוש כמ"ש הרשב"א חולין קל"ט תרנגולת שמרדה פקעה קדושתה וכתב הרשב"א מטעם יאוש עיי"ש מ"מ אח"כ כשנצחום בית השמונאי. נהי דגוף ל"ה חזי למזבח אבל הדמים חזי ומדאורייתא יש לאבנים דמים דרק מדרבנן אסרו שם בע"ז דכיון דאשתמש לגבוה לאו אורח ארעא. והדמים שייך להקדש דההקדש קני לאבנים אף אם נימא דחצר אינו קונה להקדש מ"מ כיון שהיו להקדש בראשונה והכהנים הצילו הוי כשיירא שעמד גייס לטרפה ועמד אחד והציל השכר לאמצע כדאמרינן בב"ק קט"ז בלא אמר לעצמי אני מציל. או כדאמרינן שם בב"ק אדעתא דארי' אפקרי' אדעתא דכ"ע לא אפקרי'. ועיין במקור חיים סתמ"ח הטעם משום שכלה היאוש קודם דאתי לידי זוכה. והנכרים לא זכו באבנים רק כיון שהיא לע"ע הפקר מצי לאסרו כמ"ש הרא"ש בנדרים ל"ד בככר הפקר דמצי להקדיש דאי בעי זכה בה. ועכשיו שכלה היאוש הרי היא של הקדש ממילא כמ"ש המק"ח סי' תמ"ח לענין יאוש ושפיר קשיא להר"י אכסנדרי כיון שכלה היאוש קודם דאתי לידי זוכה א"כ הן אם נאמר דנשאר בכל קדושה בודאי אסור לנתוץ והן אם נאמר

דקדיש אך לדמי מ"מ כיון דחזי לדמי מדאורייתא הוי כמטיל מום בבעל מום ומ"מ מותר לצורך תיקון וה"ה בשם לזה קאמר דשם שאני דא"א בלי מזבח וזה ברור ונחמד בישוב דבריו. ומה שמקשה בע"ז ונשקלינהו לנפשייהו. לפמ"ש דכלה היאוש קודם דאתי ליד זוכה הוי להקדש. הכונה בגמ' שיתנו דמים להקדש דהדבר מוכרח בסברא דהדמים שייך להקדש בלא דברי הר"י אכסנדרי כמ"ש לעיל. כן נראה לי בישוב דברי ר' אכסנדרי שלא יהיו תמוהין הגם דמרש"י לא משמע כן והר"י אכסנדרי סבר כשיטת הרמב"ן פ' ר' ישמעאל דפריצי עכו"ם חללוהו לא פריצי ישראל ע"י מעילה. או דיסבור הר"י אכסנדר' כהרז"ה דפריצי ישראל וס"ל כשיטת התוס' בקידושין נ"ה דבמעילה מהנאה או מתשמיש אינו ויצא לחולין רק כפי הנאה. ושפיר אמרו בע"ז דמצי אסר משום ע"ז כדי ההנאה יצא לחולין ומ"מ השאר קודש ושפיר מקשה איך נתצו האבנים ובזה נתיישבו בפשיטות דברי הר"י אכסנדרי והרבה יש לפלפל בזה ואקצר:

ומה שתמה הגאון ביד שאול סי' רע"ו תמוה גדולה מאוד על רז"ה בע"ז דס"ל דוקא מזבח יצא לחולין ע"י פריצים אבל כלי שרת לא יצא לחולין. מהך דנדרים ס"ב דאמרינן שם ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש נעשה חולין כיון שבאו בה פריצים. כבר כתבתי בתשו' לישב דגמ' נדרים קאי למ"ד ע"י מעשה אדם אוסר דש"ש וכיון דנאסר ול"ח לגבוה יצא לחולין אף כלי שרת והרז"ה ע"כ קאי למ"ד אא"א דש"ש אף על ידי מעשה. ומ"ה אך ע"י מעילה יצא לחולין ולא בכלי שרת דיש מועל לאחר מועל בחזי לקדושה וזה ישוב נכון להמעיין היטב. וצ"ל דגבי בלשצר היה ג"כ פריצי ישראל שבאו וע"י יצא לחולין דלרז"ה ע"י פריצי נכרים אינו יוצא לחולין ודוק. והנה אף שכתבתי לישב דברי הר"י אכסנדרי אבל מפשטות הסוגיא משמע דיצא לחולין לגמרי:

ומדה טובה אינה חוזרת במה שכתבתי לעיל דהיכא דחזי למקצת קדושה אסור לנחוץ ולמחוק דהוי כמטיל מום בבעל מום מיושב קושי' זקיני הת"ש על הטו"ז באו"ח סי' קנ"ד שכתב היכא דאין ראוי לקדושה חמורה מותר להורידו לקלה והקשה דא"כ מאי משני בע"ז כיון דאשתמיש לגבוה לאו אורח ארעא לאשתמש להדיוט ועדיין יכול להשתמש לקדושה קלה בבית המקדש. ולהנ"ל יתישב דמה דמותר לנתוץ אבני מזבח כיון שכבר אין לו קדושה אמנם אם היה ראוי להשתמש לקדושה הוי כמטיל מום בבעל מום ואסור לנתוץ דפשטא דשמעתין משמע דלא משום דצריך לבנות במקומו מזבח אחר מותר לסתור כדברי הר"י אכסנדרי רק משום דל"ח להקדש ואס"ד דחזי לקדושה שוב אסור לנתוץ דאף אי הוי הפקר כשבאו פריצים אח"כ כשהוא חצר הקדש קונה לכמה פוסקים ורק כיון דל"ח כלל ל"ק החצר ואס"ד דחזי לקדושה שוב הוי הקדש ואסור לנחוץ ודוק:

ה **והנה** בש"ג והרבה פוסקים וגם בתשב"ץ האריכו הרבה דעיקר איסור מחיקה ל"ה רק בעביד דרך השחתה אבל בעושה לצורך תיקון אין כאן שום איסור. ומצאתי בתשו' ב"א בשם תשו' רמ"א סי' ק' דגם בסוטה מה שהכהן מוחק השם ל"ה שום איסור כיון דעושה לצורך ובזה ביאר בתשו' רמ"א מה דיליף דוד ק"ו להשליך השם להמעיין בבה"מ ומה לעשות שלום ב"א לאשתו כו' כדאיתא בסוכה וקשה דשם גלי קרא דעשה דוחה לל"ת ואיך יליף וצ"ל כנ"ל דכיון דעושה לצורך אין כאן איסור מחיקה ומזה יליף דוד שפיר ק"ו דגם דוד היה עושה לצורך. וקצת צ"ע משם לרש"י עירוכין ו' בלשון שני דאין קדושת שם אך על הנייר וככתיבתו בספר וצ"ע דא"כ דוד דכתב אחספא למ"ל ק"ו. ולרש"י עירוכין צ"ל בשם שכתב על הכלים דיגנוז ל"ה רק מדרבנן משום בזיון דלרש"י אין בו קדושה ואולי גם בדוד יסבור רש"י דל"ה צריך הק"ו אך מדרבנן דלרש"י הוה זאת שם שלא במקומו. ונ"ל ראי' לשיטת רב האי ותשו' רמ"א מהא דאמרינן בברכות שאמרה חנה שתיסתר. ואיך תגרום איסור מחיקת השם. ולומר דכיון דהכהן יהיה מסופק יהיה הוא מותר לעשות דכיון דאין זה אך מפאת דחיות עשה לל"ת הוה רק דחוי' ואסור לגרום לכתחילה הגם שיש לומר דכיון דקיי"ל שבת קכ"א גרם מחיקה אין כאן איסור א"כ האשה הוי רק גורם והכהן אינו עושה איסור דאינו יודע אם טהורה. ומזה נ"ל דר' ישמעאל דריש קרא ונקתה על העקרות שיפקדו בברכות ל"ב והקשה ר"ע א"כ כל העקרות יסתרו. וצ"ל למה לא חש ר' ישמעאל לקושיא זו ונ"ל דבשבת קכ"א דרשינן לא תעשון כן עשי' היא דאסור הא גרמא שרי ואמנם ר"י לא דריש קרא דלא תעשון למחיקת השם ולנתיצת מזבח כמו שכתב רש"י בחומש והיא מספרי אלא לא תגרמו בעונותיכם ליחרב הבית עיי"ש. ולדידי' י"ל גרמא אסור דלא מוכח מקרא ומ"ה לא חש לזה שכל העקרות יפקדו שלא יעשו איסור לגרום מחיקה וזה הערה יקרה וחנה לא חששה לזה דס"ל גרמא מותר וזה להגי' בברכות דר"י ס"ל הך דרש דונקתה. אמנם לשיטת רב האי הנ"ל נכון יותר דברי הגמ' דקאמרה חנה שתסתר דל"ה איסור כלל במחיקה בעושה שלא לצורך מחיקה אך לאיזו תכלית אחר. ובמקום אחר כתבתי קושיא גדולה. לי ביבמות ל"ו אהא דנשא מעוברת חבירו דיוציא בגט ואפי' כהן וכתבו התוס' ד"ה ולא קתני בתי' השני דהיכא דקינא לה ונסתרה כיון דאסורה מדאורייתא ל"ב גט וקשיא לי דא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן שיגרש והרי הוא יקנא לה ותסתר ואז לא יצטרך לגרשה. ולהנ"ל דיש בזה משום מחיקת השם ניחא דל"ח שתגרום איסור מחיקת השם ודו"ק:

ו **ובאמת** בגוף הדבר שכתבו הראשונים דאיסור דלא תעשון כן היא דוקא בעושה דרך השחתה יש להבין דא"כ איך משני במכות כ"ב כגון שבישלו בעצי הקדש ואזהרתי'

מלא תעשון והרי שם ל"ה דרך השחתה שהרי בישל תבשיל בזה. וכבר הרגיש בזה הפ"מ באו"ח סי' קנ"א ברמז. אך באמת ל"ק דשם כיון שבישל איסור הנאה הוי דרך השחתה. ובזה מיושב קו' התוס' שם דליחשב הזיד במעילה ולדעתי ל"ק מידי. דממנ"פ בשעת אכילה כיון דקיי"ל אין שבח עצים בתבשיל. ואין איסור בתבשיל רק מדרבנן כדאיתא בתו' פסחים ע"ה וכ"ז אף בפת ל"ה רק מדרבנן אינו חייב על אכילה משום הזיד במעילה. ואי אפשר לחייבו רק על הבישול דאז נהנה מעצים שמתקן תבשיל. וממנ"פ אם כונתו להשחית העצים אי אתה מחייבו משום מעילה דמזיק פטור בהקדש. ודוקא בעביד להנות חייב ושיהיה כונתו להשחית ולהנות זה א"א דאם רוצה להנות אין כאן השחתה וזה ברור לדעתינו. ועיין בדברי ר"י שהובא בריטב"א שכתב בישוב קו' התוס' דאינו חייב משום מעילה רק היכא דזולת ההקדש מותר להנות אבל כאן גם לולא הקדש הוי איסורי הנאה ודבריו תמוהין דהרי אוכל חמץ של הקדש במועד מעל אף דזולת ההקדש הוי איסור הנאה. ואולי כונתו כיון דאסור בהנאה לא אפסדי' להקדש כדאיתא בפסחים כ"ט ולא משמע כן מדבריו:

ז **ועיין** בפסחים כ"ז ע"ב מקשה שם בתנור שהסיקו בעצי הקדש וכי מה בין זו לערלה א"ל הכי השתא ערלה בטלה במאתים הקדש אפי' באלף לא בטיל אלא אי קשי' ליה הא קשיא ליה והלא מעל המסיק. דלשון אי קשיא ליה משמע דהיא קושיא ראשונה ובאמת היא קושי' אחרת ובדרך פלפול יש לבאר דהכי מקשה דהנה בהא דמקשה והלא מעל המסיק יש להקשות למ"ד חייבי מלקות שוגגין פטורין מתשלומין וצ"ע דא"כ איך משכחת מעילה והלא הזיד במעילה באזהרה והוי חייבי מלקות שוגגין ובמקום שאין קרן אין חומש ואשם. וצ"ל דהיא מגזה"כ כמו שכתבו התוס' פסחים כ"ט ולפ"ז דוקא כשאין איסור אחר מעורב בו אבל כשאיסור אחר מעורב בו כגון בשורף, עצי הקדש דחייב מלקות משום ל"ת אינו לוקה ומשלם א"כ מאי מקשה והלא מעל המסיק. והלא אף בשוגג פטור מטעם חמש"פ ודילמא ס"ל כר"ל בזה ובמקום שאין קרן וכו' וצ"ל כיון דל"ה דרך השחתה אינו חייב משום לא תעשון. אמנם י"ל זה תליא אם יש שבח עצים בפת והוי כבעין או לא. דאם אין שבח עצים ול"ה בעין הוא עכ"פ משחית עצים ומה שהיא תיקון לגבי ד"א ל"מ לענין חיוב דל"ת וכן כתב הפ"מ סי' קנ"א דמה שהיא תיקון לגבי ד"א ל"מ אמנם אם יש שבח עצים בפת והוי כבעין אינו חייב משום ל"ת [וראי' ברורה לסברא זאת מב"ק ק"א ע"ב תד"ה שהנאתן אחר ביעורן דאם יש שבח סמנים בצמר ל"ה הבערה לגבי סימנים] ומעתה נכון דברי הגמרא. דכבר הקשו במה שתי' הקדש אפי' באלף ל"ב דהרי זה מטעם שיש לו פדיון ולפמ"ש הר"ש בפ"ב דמעשר שני

דהיכא שנאסר מחמת בליעה כיון שאינו בעין ל"מ פדיון א"כ בזה דהעץ אינו בעין ל"מ פדיון ול"מ דשיל"מ ואמאי ל"ב עיין בישועות יעקב ה' יוה"כ ובאבני מלואים תשו' ח' וצ"ל דכיון דבהקדש לכ"ע יש שבח עצים בפת דטעמא דמ"ד ל"א יש שבח ע"ב דהאפי' מהשלהבת וממשהו הנשרף כמ"ש התוס' ובהקדש אפרן אסור עיין מהרש"א וא"כ כיון דיש שבח עצים בפת הוי כבעין ומועיל פדיון (ומ"ש האבני מלואים הגע על עצמך אם ארג בכרכר של הקדש ויחלל אח"כ הכרכר הכי הבגד מותר הרי אין חילול הקדש אלא מכאן ולהבא והרי מ"מ מעיקרא עומד באיסורו והרי נארג באיסור לא נהירא דשם אינו מחלל הבגד רק הכרכר. משא"כ אם יחלל הבגד ונימא יש שבח בבגד ונתפס בקדושה מועיל חילול ובאמת זה תליא אם נאסר מדאורייתא או לא ודו"ק) ועכ"פ להתרצן דס"ל זה הוי כבעין א"כ ל"ה דרך השחתה ועיין ברש"י שבת ק"ו דאין לך הבערה שלא יהיה מקלקל העצים וכתבנו במקום אחר בתשו' לישב קושי' הגאון מהר"ם בנעט למ"ל למילף מקלקל חייב מהבערת בת כהן ולא מהבערה גופי' דכל הבערה מקלקל וכתבנו דזה תליא ג"כ אי יש שבח עצים דאז ל"ה מקלקל והוי כבעין וא"כ שפיר מקשה והלא מעל המסיק דבל"ז ל"ה מצי להקשות די"ל דהוי השחתה לגבי עצים וחייב משום ל"ת ומ"ה פטור ממעילה ואינו יוצא לחולין. אמנם לפ"ז קשה ומה בין זה לערלה וצ"ל דכאן מהני פדיון והוי דשיל"מ וס"ל זה הוי כבעין. א"כ אין כאן השחתה ושוב קשיא והלא מעל המסיק דאינו חייב משום ל"ת כיון שיש שבח עצים הוי כבעין וכמ"ש לעיל. וממנ"פ מקשה אי הוי כבעין ויש לו פדיון והו"ל דבר שיל"מ ול"ב ול"ק ומה בין זו לערלה דבהקדש אפי' באלף ל"ב קשי' והלא מעל המסיק ואי חשיב כאינו בעין והוי השחתה וחייב משום לא תעשון וס"ל חייבי מלקות שוגגין פטור מתשלומין ובמקום שאין קרן אין קרבן ואינו יוצא לחולין ולא קשי' והלא מעל המסיק שוב קשי' כיון דמחשיב לאינו בעין אין לו פדיון כדברי הר"ש במעשר ב' ול"ה דשיל"מ ובטל ושוב קשי' ומה בין זו לערלה. וזה פלפול נאה בעזה"י:

ח **ועכ"פ** הנה שיטת הרבה פוסקים דל"ש איסור דלא תעשון רק בעושה דרך השחתה אבל לא בעושה לצורך תיקון א"כ לסברת הפוסקים דבעי כסדרן לכאורה י"ל שמותר למחוק שאר אותיות השם ולכתוב מחדש. אך חלילה לעשות כן דהרבה פוסקים אוסרים למחוק אף לצורך תיקון. עיין משנ"ח ובית אפרים. וכש"כ לענין חשש שלא כסדרן דכבר כתבתי דכשר בדיעבד אף אם כתב שלא כסדרן על כן חלילה לעשום שום דבר בשאר אותיות ואף לא העברת קולמס שהתשב"ץ אוסר העברת קולמס וכן הרבה ראשונים:

ט ובגוף שאלתינו אי בעינן בשם כסדרן הנה מלשון הרמ"א או"ח ס"ס ל"ב מבואר דבעי כסדרן שהרי כתב ולא יעשה הקשרים אלא לאחר שעשה השין מתפילין ואח"כ יעשה הדלת ואח"כ היוד כסדר אותיות השם והרי מבואר דבשם בעי כסדרן ומי זה יהין לעשות דבר נגד משמעות לשון הרמ"א. ובודאי מקור טהור לדברי הרמ"א הוא מלשון הזהר הקדוש פרשת ויקרא דמשמע שם דבעי כסדרן. ע"כ לכתחילה ודאי בעי כסדרן כמשמעות לשון הרמ"א ומ"מ בדיעבד כשר דבכמה דוכתא אשכחן דמצוה הכי ואי אפוך לית לן בה כדאמרינן במצות חליצה בסנהדרין ד' מ"ט ע"ב, ועיין מנחות ס"ח ע"ב איבעי' דלא איפשטא בגמ' אי שתי הלחם מתירין שלא כסדרן וקצ"ע למה בעי כסדרן כיון דלא כתיב קרא לעכב כדכתיב בעבודת יו"כ:

י והנה בגוף הדבר דש"ד מותר למחוק כדאמרינן בשבועות ל"ה צ"ע למה עדיף מח"ש דהרי חזי לאצטרופי דאם יוסיף י' יהיה כל השם בקדושה ואמאי מותר למחוק חצי השם וצ"ל לפמ"ש הפ"מ יו"ד סי' ס"ב דפירוש חזי לאצטרופי היא שעתה אכל ח"ש ואם יאכל עוד בכא"פ מתחייב. וזה ל"ש הכא דאף דקודם מחיקה חזי לאצטרופי לאחר המחיקה ל"ח לאצטרופי משא"כ באכילה אף לאחר האכילה חזי לאצטרופי בכא"פ. ויש לחלק עוד דזה דומה למה שמותר לטלטל ב' אמות בר"ה ואינו אסור משום חזי לאצטרופי וטעם הדבר נראה לי למ"ש הר"ן פ' כלל גדול דד' אמות חשוב כרשותו. ויותר מד' אמות חשוב כמוציא מרשות לרשות. ומעתה בפחות מד' אמות ל"ה שום הוצאה כי הכל ברשות אחד. וה"ה הכא לע"ע לא התחיל שום קדושה ועיקר קדושה חלה בעת שכותב היוד. ועתה ל"ה אף ח"ש:

והנה שיטת זקני הח"צ סי' פ"ו דח"ש אינו אסור מ"ה רק במידי דאכילה ובשאר איסורי תורה כגון בשער אחד בנזיר או באיסור שבת אינו אסור מן התורה. ובמ"ש באיסורי שבת כבר הקשה במ"ל פ' ח"י דשבת מרש"י שבת ע"ד שכתב דח"ש אסור מן התורה. אמנם בשאר איסורין לא הכריעו גדולי האחרונים אמנם לדעתי יש ראי' גדולה לדברי החכם צבי. הקודם נאמר דמשבת אין ראיה לשאר איסורים דבת"כ פ' אחרי מבואר אין לי אלא מלאכה שחייבין עלי' כרת מלאכה שאין חייבין עלי' כרת מניין שלא יכתב אות אחד שלא יארג חוט אחד וכו' ת"ל וכל מלאכה ריבה וכיון דביוה"כ איכא קרא מיוחד מ"ה בשבת ח"ש אסור מן התורה דילפינן מיוה"כ ולשאר איסורים לא ילפינין מאיסור כרת. ודוקא באיסור אכילה דשייך סברת חזי לאצטרופי ואחשבי' כמ"ש הח"צ ילפינן מחלב אף דבחלב איכא כרת כמ"ש תוס' יומא. משא"כ באיסור דל"ש אחשבי' לא ילפינן משויוה"כ. ונ"ל דזה טעם הירושלמי דתרומת דאמרינן שם מודה ר"ל ביוה"כ ובש"ס

דידן ל"א הכי ביומא ע"ד דירושלמי סובר דאף ר"ל דלא דריש כל אף לאיסורא בעלמא ומ"ה לדידי' ח"ש מותר מ"ה מ"מ וכל דריש כעין שחילקו התוס' במנחות י"א ד"ה, ור"ש. וכתבו דר"י את לא דריש ואת דריש וה"ה לר"ל לא דריש כל וכל דריש וביוה"כ כתיב וכל. ובש"ס דילן קאי אאכילה ומ"ה פליג ר"ל ובירושלמי קאי אמלאכה או דש"ס דילן ס"ל ר"ל לא דריש וכל. ועיין פ"מ פתיחה להי שבת הרגיש שם בזה דבשבת כתיב כל מלאכה ומ"ה ח"ש אסור מן התורה. והפלא שגם ממנו נעלמו דברי הת"כ הנ"ל. וגם מ"ש שם דזה עוקר וזה מניח איסור תורה יש וכן כתב הפ"י ריש שבת. הנה לפנינו דברי התוס' עירובין ל"ג ד"ה אי בעי מייתי לה דרך עלי' דמשם מוכח דזה עוקר וזה מניח ל"ה, רק איסור דרבנן ואכ"מ:

יא **וכעת** נראה לי ראי' דבשאר איסורין שאינן איסור מאכל ח"ש ל"ה רק איסור דרבנן. מהא דאמר ר"ל בזבחים צ"ה מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו משום שנאמר לא יקרע ופסק כן הר"מ בפ"א ממעשה הקרבנות וקשי' הרי המכניס כ"ט למקדש לוקה ואיך מכניס פחות מכשיעור והרי חזי לאצטרופי דאם מכניס עוד משהו יתחייב. ואר"ל לא קשי' דאיהו כשיטתו דח"ש דרבנן ומותר להכניס משום מצות כיבוס כפירש"י ד"ה מדרבנן שם אבל איך פסק הר"ם כר"ל בזה והרי לדידן ח"ש אסור מן התורה אלא ודאי דדוקא באיסור אכילה ח"ש אסור מ"ה כדברי ח"צ ודו"ק. ועיין בתשו' מ"ע שכתב דאסור למחוק את השם אפי' נשאר האות כתקנו כדין ח"ש וזה חידוש גדול והובא זאת בתשו' עה"ג (כעת יצא לאור ספר מנחת חינוך וכתב שם מצוה תל"ז דהיכא דאינו מקלקל השם אין איסור מחיקה ונעלם ממנו דעת רמ"ע הנ"ל) ולדברי הרמ"ע דמקצת מן השם אף שאינו מקלקל כלל אסור משום ח"ש צ"ע מפחות מד' אמות דמותר לטלטל בשבת דל"ש תי' שכתבתי לעיל. וצ"ל דשם כשמטלטל פחות מד' אמות ומניח ל"ח עוד להצטרף משא"כ כשמוחק מקצת מהשם עדיין חזי לאצטרופי שימחוק עוד. וגם בעקירה אינו אסור מן התורה פחות מד' אמות מטעם חזי לאצטרופי דכיון דעביד עקירה אדעתא לטלטל ב' אמות אף אם יוציא ד"א פטור דלא היה עקירה משעה ראשונה לכך. ולכן אינו אסור מדין ח"ש ודו"ק:

יב **ודרך** אגב ראיתי לזקיני הש"ך. יו"ד סי' קע"ט דשם הנכתב בלשון חול מותר למחוק. ובספר חי' אדם דין מעונן ומנחש אות ז' תמה עליו ממקלל בשם דבכל לשון חייב ולק"מ דבמקלל בשם חייב אף על הכינוים. ומ"ה חייב בכל לשון כמ"ש הר"מ ה' סנהדרין דכיון שמקלל בכינוי חייב ה"ה בכל לשון עיי"ש. אבל במוחק את השם אין איסור בכינוים כמבואר בשבועות ל"ה. ובר"מ פ"ו מיסודי תורה. ומ"ה מותר למחוק שם הנכתב בשאר

לשון דדוקא על ז' שמות חייב. וזה צע"ק גם על לשון האורים והנתיבות סי' כ"ז דמה שהוכיחו על מה שנשבעים או מקללים בשם לשון אשכנז צדקו דבריהם אמנם מה שכתבו מה שאין חוששין שמוטל באשפה. הנה לדעת הש"ך מותר למחוק הרי דאין בו קדושה ודוקא בז' שמות יש בו קדושה. ושמא נהי דמותר למחוק מ"מ כל עוד שלא מחקו יש בו קצת קדושה ודוק:

שוב ראיתי במג"א סי' של"ד מביא בשם ש"ג להסתפק בשם שנכתב בשאר ל' וצ"ע גם עליו מדברי הרמב"ם הנ"ל ודוק. והנה זה דחנון הוי כינוי מבואר בר"מ פכ"ז דסנהדרין ולפ"ז צ"ע בשבועות ד' ל"ה דמקשה שם אהא דמשביע בחנון וכו' חייבין אהא דחנון וכו' מותר למחוק. ומה מקשה בשלמא במשביע חייב דגם בכינוי חייב משא"כ לענין מחיקת השם מותר למחוק כינוי כדכתיבנא וכדמוכח, מר"מ הנ"ל וזה קושיא גדולה ונ"ל ליישב דזה באמת פירוש הגמ' אמר אביי מתניתין במי שהוא חנון היינו ששם חנון כינוי להקב"ה שהיא חנון. ולכן משביע חייב דגם משביע בכינוי חייב. משא"כ לענין מחיקה אין איסור בכינוי ודו"ק בכ"ז:

יג **ודע** דאני מסופק הא דספרים נכתבין בכל לשון אם גם השמות נכתבין בכל לשון. ולפענ"ד דהשמות הקדושים ובפרט שם הקודש ה' ודאי בעי ככתבו דלפמ"ש מוכח מרמב"ם דל"ה רק כינוי שם הנכתב בשאר לשון ואיך נקרא בספר שהשמות אין מוקדשין ועכ"פ אין להם קדושה חמורה רק קלה . ועוד איך יכתוב ונוקב שם ד' יומת ויכתוב השם בלשון אחר ובכינוי איננו חייב מיתה ויכתוב דין שאינו אמת חלילה וע"כ לא העתיקו השם הקדוש הוי' בלשון אחר:

ואף דמברכות מ' משמע דהשמות נמי נאמרין בכל לשון דמקשה שם מהא דכל ברכה שאין עמה שם אינו ברכה ומשני דאמר בריך רחמנא מרא דהאי פיתא. ומקשה מאי קמ"ל אלו נאמרין בכל לשון. עיי"ש היינו בקריאה כיון דבלא"ה לא כשאני נכתב אני נקרא ולכן מהני ג"כ בשאר לשון דלכמה דינים גם שם א"ד הוה כינוי וכן כתב הריטב"א בשבועת דשם א"ד נקרא כינוי ובודאי לא לכל הדברים היה כן. דהרי כינוים מותר למחוק וז' שמות אין נמחקים רק לענין מברך השם הוה כינוי. ועכ"פ מ"ה מותר לומר השם בכל לשון ועיין פ"מ א"ח סי' רי"ט דגם בלשון אחר אין לברך ברכה לבטלה עיי"ש אמנם להעתיק בכתיבה שם הקדוש ללשון אחר אין לנו. וגם אונקלס לא העתיק השם הקדוש ע"כ צ"ע אהא דספרים נכתבים בכל לשון אם גם שם הקדוש בכלל כמו הא דאלו נאמרין בכל לשון או לא וצ"ע:

ועיין סי' ש"מ דשומע ברכת השם חייב לקרוע אף בלשון לע"ז ועיין בש"ך סי' רל"ז בשם תשו' מהר"ם דאם הזכיר השם בלשון לע"ז אף שלא הזכיר ל' שבועה הוי כיד. וכעת מצאתי בתשו' משיבת נפש סי' ס"ד שהקשה עליו דהוי כינוי ולא יד ובאמת הדבר מבואר בת"כ לא תשבעו בשמי לשקר אפי' בכינוי אבל כונת הש"ך אפי' לא הזכיר בלשון שבועה הוי יד עכ"פ. ובתשו' מ"נ הנ"ל כתב דאפי' ק"ש יוצא בשאר לשון אפי' השמות בשאר לשון עיי"ש. ומכ"ז אין ראי' רק באמירה אבל בכתיבה אם מותר לשנות אין ראי'. על כן צ"ע. ואם נאמר דבעי בכתיבה דוקא כלשונו בעי דוקא כסדרן בשם הוי' ובשאר שמות דמהני בכל לשון ל"ב כסדרן. כן נ"ל ומ"מ להלכה אין לנו אך דלכתחילה כולהו בעי כסדרן. ולצורך תיקון מהני בכולהו תיקון כדכתיבנא וד' יצילנו משגיאות:

ולעיל (סי' ט') הבאתי דברי הטורי אבן דפרשת סוטה נכתבת בלשון הקודש דוקא ולא נודע מנ"ל ונ"ל להוכיח כדברי' דאס"ד דכשרה בשאר ל' אמאי הותר מחיקת השם ויכתוב דוקא בשאר לשון ולדעת הש"ך אין איסור מחיקת השם בשאר לשון ולמה מותר בלה"ק דהוא מטעם עשה דוחת לל"ת כמ"ש בתשו' בית אפרים חלק יו"ד והרי אפשר לקיים שניהם אלא ע"כ דבעי דוקא בלשון הקודש. וא"א לקיים שניהם. אמנם למ"ש לעיל דאף בכתובת ס"ת דנכתבים בשאר לשון לדינא דגמ' מ"מ שם העצם הקדוש אין להעתיק לשאר לשון אין ראיה מזה די"ל דכל הפרשה כשרה בשאר לשון רק השם הקדוש בעי לה"ק ודו"ק:

סימן יא

א"ה לאשר תכלית הוצאות הספר לאור עולם לתת מזכרת לבני יחידי הרב החריף וכו' מו"ה אהרן זצ"ל אשר נאסף כנהו בימי נעוריו ועזב אותי לאנחות גם לא זכיתי לראות ממנו זש"ק בעונותי המרובים ד' יכפר בעדי אעתיק פה הסוגיא שלמדנו יחד בעת שנכנס למצות הנחת תפילין אשר דרש ברבים בשבת חנוכה שנת תרכ"ב בברעזאן ואני מבקש מאת לומדי תורה ויראי ד' שילמדו זאת עם בניהם בעת שיכנסו למצות תפילין ויהי זאת לזכות לנפש בני זצ"ל ומגלגלין זכות וכו' לשום להאי גברא ראש הבשמים צדיק תמים. מזכרת נצח ושפתותיו דובבות ובזכות זה יגדלו ביניהם לתורה ולתעודה ולאי"ט:

בסוגייא דהמוציא תפילין עירובין צ"ה ע"ב וד' צ"ו ע"א וע"ב וקצת בסוגיא דחנוכה. ויוצע מקודם הקושיות

א **ברש"י** ד"ה תנא קמא סבר שבת זמן תפילין. ופירש"י וכ"ש דכיון שבת זמן תפילין אתי איסור בל תוסף ומשוי עלי' כמשא. ודברי רש"י אלו תמוהין דלמ"ל דאתי איסור

בל תוסיף ומשוי עלי' כמשא ועובר על איסור שבת ותיפוק ליה משום איסור בל תוסיף גופי' דמ"ה אין לו להניח ב' זוגי תפילין דיעבור על בל תוסיף:

ב **הקשה** הגאון בעל טורי אבן בסוף ר"ה לדברי רש"י מסוגיא דסנהדרין דף פ"ח דקאמר ר"מ בזקן ממרא אינו חייב אלא בדבר שזדונו כרת. ור' יהודא אומר עד שיהא דבר שעיקרו מן התורה ופירושו מדברי סופרים ואנו אין לנו אלא תפילין. ובוודאי דר"י לא פליג אר"מ לפטור כל התורה כולה דמאי עביד בכל הני קראי דדריש לעיל מקרא דכי יפלא וכו' וע"כ לא בא ר"י אלא להוסיף דאפי' על תפילין חייב אע"ג דל"ש גבי מציאות שיחייב על זדונו כרת וכן פירש הריטב"א ולדברי רש"י מאי הוסיף ר"י והרי גם לר"מ הוי דבר שחייבין על זדונו כרת. כגון להוסיף על הפרשיות או להניח ב' זוגי תפילין דאתי איסור בל תוסיף ומשוי כמשא. ומאי הוסיף ר"י והיא תימא רבתא:

ג) הקשה בשאג"א לדברי רש"י דאתי איסור ב"ת ומשוי כמשא. ולפ"מ שפי' הטו"ז בסי' ל"ד באו"ח דאיסור ב"ת ל"ה רק מדרבנן כדמוכח מסוגיא דסנהדרין. ומ"מ משוי עלי' כמשא. ואיך יניח חאי' זוג אחד והרי לפי מה שפירש הב"י באו" סי' ל"א דאסור להניח תפילין בשבת ויו"ט ומדרבנן ודאי אסור כדמוכח בשבת ס"א בין למ"ד שבת זמן תפילין ובין למ"ד לז"ת. ונימא דאיסור זה לשוי כמשא ואפי' זוג אחד לא ללבוש במוצא תפילין דאתי איסור דשבת ומשוי כמשא ומ"ל איסור זה ומ"ל איסור של תוסיף:

ד **הקשו** התוס' בד' צ"ו ע"ב ד"ה לא ס"ד דבפ' מי שמתו איתא דנשים פטורים מן התפילין ומקשה בגמ' פשיטא והא איצטריך לאפוקי מר"מ ומר"י:

ה **הקשה** ה"ר יו"ט מווין בתוס' שם היכא דייק דר"מ לא סבר דנשים סומכות רשות מכח הך סתמא דאין מעכבין. ומכח זה צ"ל דר"י לא סבר כסתם מתני' דמי שמתו. ונימא דמשנה דמי שמתו כר"י ומשנה דאין מעכבין דלא כר"י עיי"ש :

ו **במה** שתירצו התוס' שם דמוכח ממתניתין דברכות דנשים אסורים להניח תפילין דהוי דומיא דקטנים הקשה רש"א דא"כ כמאן אתיא דלא כר"מ ור"י דאינהו ס"ל נשים חייבות בתפילין ולא כר"י דאיהו ס"ל נשים סומכות רשות וה"ה בתפילין כדמוכח בסוגיא עיי"ש:

ז **הקשה** מהרש"א בתי' השני שם דלמ"ל לגמ' הך הוכחה דר"מ ס"ל שבת ז"ת מנשים ות"ל מדס"ל זוג זוג וע"כ ס"ל דשז"ת דאי ס"ל שלז"ת אפי' שנים שנים דאינו עובר על בל תוסיף שלא בזמנו:

ח **תמהו** התויו"ט וצבא מהפוסקים על הרמב"ם דפסק שלז"ת ופסק דמכניסין זוג זוג ולמסקנת הגמ' מאן דס"ל שלז"ת ס"ל שנים שנים עיי"ש ובמג"א סי' ש"א ס"ק י"ד וליכא

למימר דלא ס"ל מקום יש בראש להניח תפילין וכי שרי רבנן במקום תפילין דהרי בגמ' לא קאי הכי. ורק דפליגא בשבת ז"ת ומנ"ל לרמב"ם דאפי' שבת לז"ת מכניסין זוג זוג:

ט

בקידושין ד' ל"ה ע"א מקשו שם בגמ' הניחא למ"ד שלז"ת אלא למ"ד תפילין משאהז"ג, מא"ל ופירש"י שם דא"כ לילף מתפילין לכל התורה כלה דמצות שלהז"ג נשים פטורות ותמה המהרש"א דמאן שמעית ליה שז"ת ר"מ כדאיתא בעירובין ואיהו ס"ל ע"כ נשים חייבות בתפילין מדס"ל אחד האשה ואחד האיש. ואיך כתב ללילף מהכא דפטורות ומשמע דרש"י ס"ל דגם להך מ"ד נשים פטורות מתפילין והיא תימא רבתא. וביחוד תמוהין דברי הריטב"א שכתב להדיא דר"מ ס"ל נשים פטורות מתפילין ותמה הפ"י דנעלם ממנו גמרא ערוכה בעירובין עיי"ש:

י **לישב** דברי הרמב"ם שפסק לענין מנורה דדוקא מנר לנר מדליקין ולא בקינסא וכיון דקיימ"ל כשמואל לגבי רב ע"כ צ"ל דבקינסא מודה כ"ע ובנר לנר פליגא עיין בסוגיא בשבת כ"א ובאמת הך לישנא איתותב בגמ'. ועוד יבוארו דברי הגמ' דרב ס"ל אין מדליקין מנר לנר ואין הלכה כר"ש בגרירה ואין מטילין מבגד לבגד ומאי שייכית הכי תלתא להדדי:

א **ובמאי** דסיימנא אפתח להיות כי מצוה לישב דברי רש"י ודברי הריטב"א אהפך בזכותם. הנה התו' הקשו בקידושין דף ל"ד ע"ב דמקשה בגמ' אדיליף ממורא לחיוב ללילף מפרי' ורבי' לפטור והקשו בתוס' והרי קולא וחומרא לחומרא מקשינן ויש לדקדק לשיטת רש"י בעירובין דאם נשים פטורות ממצוה אסורין הן לעשות המצוה דאיסור ב"ת משוי כמשא. ונראות כמוסיפות ובשבת חייבין מפאת כן דלאו תכשיט לגבן א"כ מה שנשים פטורות ממצוה ל"ה קולא רק חומרא דאסורין לעשות ואדרבה יכולין לבוא לידי כרת אם ילכו בשבת ומאי הקשו בתוס'. ולישב זאת נראה לי ברור דאף לשיטת רש"י דאם נשים פטורין אסורין לעשות המצוה זה דוקא במצות עשה שהז"ג, אבל במצות עשה שאין הז"ג אף אם פטורות מאיזו מצוה אבל מ"מ אין איסור עליהם לעשות המצוה. ויש הוכחה לזה דהרי פרי' ורבי' נשים פטורות וע"כ רשאין לקיים דאל"כ איך משכחת כלל שיקיים האיש פריה ורביה וע"כ האשה ג"כ מותרת עכ"פ ורק שאינה מחויבת ומוכח להדיא שיש חילוק דבשלמא במ"ע שהז"ג לא אשכחן בקרא שיהי' פטורין ומותרין לעשות אבל במ"ע שאהז"ג ע"כ מוכח מקרא דמותרין ומשם ילפינן ולפ"ז יפה הקשו בתוס' דנימא קולא וחומרא לחומרא מקשינן דל"ל דזה גופי' הוי חומרא מאי שפטורין ממצוה ואסורין לעשות המצוה דז"א דע"כ במ"ע שאהז"ג אף אי פטורין אבל רשאין

לעשות כדמוכח מפריה ורביה. וז"ב ועוד יבואר לקמן. והנה בפ"י הרגיש בזה בקושיא איך אפשר דמ"ד שז"ת ס"ל נשים חייבות בתפילין והרי יש לנו היקש מפורש דאיתקש תפילין לת"ת ובגמ' משמע דכ"ע אית ליה הך הקישא ואין חולק עליו לכן נראה לי דבאמת כ"ע ס"ל הך הקישא ואפי' למ"ד שז"ת נשים פטורות מהיקשא דאיתקש תפילין לת"ת כקושי' הפ"י ורק דהגמ' בעירובין אחר שהוכיחו דר"מ ס"ל שז"ת מדשרי נשים להוציא תפילין דאס"ד תפילין מ"ע שהזז"ג איך נשים יוציאו תפילין. קאמר בגמ' וכ"ת סבר ר"מ נשים סומכות רשות. ופירש"י נשים סומכות רשות מותרות אפילו בשבת כיון שמותרות ללכת בתפילין שוב הוי תכשיט לגבייהו כיון דפעמים הולכין בתפילין. וכן כתב ר"י וצבא מקדמונים. ומעתה לפ"מ שהקדמנו דלמ"ד תפילין מ"ע שאין הז"ג נהי דפטורות מהיקשא אבל עכ"פ מותרות ול"ה כמוסיפות כדמוכח להדיא מפרי' ורבי' כמו שהוכחנו א"כ שפיר ס"ל דנשים פטורות אפי' מאן דס"ל תמ"ע שאהז"ג. ומ"מ ס"ל לר"מ מכניסין זוג זוג אפי' נשים דהרי עכ"פ מותרות ללכת בתפילין ומותרין אפי' בשבת. כמו למ"ד נשים סומכות רשות ושפיר מקשה בגמ' למ"ד תפילין הו"ל מ"ע שאהז"ג מאי איכא למימר ופירש"י ונילף כל התורה מתפילין ופטורה. ול"ק קושי' מהרש"א דמ"ד מ"ע שאהז"ג ס"ל נשים חייבות מדס"ל מכניסין זוג זוג אפי' נשים דז"א דכיון דס"ל דתפילין הו' מ"ע שאהז"ג אף אי פטורין אבל מ"מ מותרין להניח תפילין ושוב הוי תכשיט ומותרין אפי' בשבת דדוקא במ"ע שהז"ג אסורין למ"ד דלא ס"ל נשים סומכות רשות אבל לא במ"ע שאהז"ג כדמוכח מפריה ורביה ושפיר ס"ל גם לר"מ היקשא דתפילין מת"ת דנשים פטורות מתפילין. ונכונים דברי רש"י. ואמנם הפירוש הסוגיא בעירובין דקאמר בגמ' ש"מ ס"ל לר"מ תפילין הוי מ"ע שאהז"ג וכל מ"ע שאהז"ג נשים חייבות משמע להדיא דנשים חייבות בתפילין אבל א"א לומר כן דכ"ע ס"ל הקישא דתפילין לת"ת. אבל פי' דברי הגמ' היא הכין דהנה כל דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש אין בו אלא חידושו. אבל אם יצא ללמד על הכלל כולו שוב ל"ה חידוש כלל כמ"ש תוס' יבמות ד"ז. ומעתה אי הוי תפילין מ"ע שהז"ג ובכל מ"ע שהז"ג נשים פטורות ל"ה תפילין חידוש כלל י"ל דפטורות וגם אסורות להניח דנראת כמוסיפות וכמ"ש רש"י ובשבת ל"ה תכשיט רק משא. אבל אי הוי מ"ע שאהז"ג ומ"מ פטורות מהיקשא דת"ת שוב הוי חידוש דהרי בכל מ"ע שאהז"ג נשים חייבות וכאן פטורות ואין לך אלא חידושו דפטורות אבל לא דאסורות וזה ביאור דברי הגמ' ע"כ ל"פ אלא בחדשות וישנות אבל באשה ל"פ ש"מ מ"ע שאהז"ג היא:

וכ"ל מ"ע ש"א הז"ג חייב"ת. ולפי הפירוש הפשוט זה שפת יתר דהוי ל"ל הו"ל מ"ע שאהז"ג וחייב ול"ל הך דוכל מצות עשה. אבל הפירוש הכי היא, הו"ל מ"ע שאהז"ג וכל מ"ע שאהז"ג נשים חייבת. א"כ בתפילין דפטורות הוי חידוש ואין לך בו אלא חידושו דפטורות אבל מותרות ושוב הוי תכשיט דאס"ד הוי מ"ע שהזמ"ג בכל מ"ע שהז"ג פטורות וללמד על כל הכלל אין כאן חידוש ושוב אסורות ול"ה תכשיט. אבל מעולם לא ס"ל לשום מ"ד דנשים חייבת בתפילין ובסוגיא דקידושין הוי בעי למילף לכל מ"ע שאהז"ג דפטורות ול"ה שום חידוש אבל שם קאי בקושיא למ"ד שני כתובין הבאין כאחד מלמדין והוי בעי למילף מת"ת ופריה ורביה. דפטורות מכל מ"ע שאין הזמן גרמא וכבר ביארנו דאם נילף מפריה ורביה ע"כ פטורין ומותרת ובלא"ה שפיר מתניתין דאחד האיש ואחד האשה דהרי ג"כ מותרות התבונן כי שני הסוגית נכונות וברורות. באופן דדברי הריטב"א דקידושין דס"ל להדיא גם לר"מ נשים פטורות מתפילין אינם סותרים שום גמרא והדברים ברורים בישוב דברי הריטב"א אשר עיניו כיונים על אפיקי הש"ס ומקום הניחו לי בזה בעזה"י. גם דברי רש"י נכונים וברורים וכן יהיה זה הפירוש בגמ' שבת ס"ב ע"א:

ומעתה מיושבין כל קושי' התוס' דמשנה דברכות דנשים ועבדים פטורין מתפילין אתיא כר"מ. ושפיר הקשו פשיטא ול"מ לאפוקי מדר"מ דזה ג"כ הוי פשיטא דכ"ע ס"ל היקשא דתפילין לת"ת. וכן ל"ק קו' הרי"ט מויכא מאי אילמא האי סתמא דסתמא דברכות ג"כ אתא כר"מ וגם לדידי' נשים פטורות ול"צ לתי' תוס' דמשמע ממשנה דברכות דנשים אסורות ואדרבה במשנה דברכות ג"כ רק פטורות ומותרת ואתא כר"מ. ולדעתי הדברים אמיתים לולא שהתוס' לא פרשו כן. ומיושב הכל על נכון ועין בסוטה פלוגתא אי מותר ללמד את בתו תורה. ויש להמשיך הפלפול בזה אבל לקצר אני צריך ודו"ק היטב:

ב **ומעתה** הבא נבא בישוב יתר הקושיות ובקושית מהרש"א ז"ל בדברי הרמב"ם בג' אופנים. הנה בדברי רש"י שכתב דאתא איסור ב"ת ומשויא עליו כמשא והקשיתי דל"ל דמשויא כמשא ותיפוק ליה משום איסור ב"ת גופו י"ל לפי מה שכתב הטו"ז בא"ח סימן ל"ד דהקשה מסוגיא דהנחנקין דמשמע דאינו עובר על ב"ת דהאי לחודא קאי ותירץ דל"ה ב"ת רק מדרבנן א"כ לפי המבואר בעירובין צ"ח שאין לך משום שבות שיעמוד בפני כתבי הק' ה"ה משום בזיון תפילין מותר לעבור על ב"ת דרבנן ואמנם כיון דתפילין הוי תכשיט ואם אסור מדרבנן משום ב"ת ל"ה תכשיט דאיך נקשט באיסור ושוב הוי מדאורייתא וזה ברור בכוונת רש"י אמנם בסוכה כ"ג פליגא ר"מ ור"י בעושה סוכה על גבי בהמה ס"ל לר' יהודא דל"ה סוכה הראוי לשבעה הואיל מדרבנן ל"ה חזי ואינו יוצא

מדאורייתא ור"מ ס"ל דיוצא הואיל ומדאורייתא מיחזי חזי. וה"ה הכא י"ל בגוף סברת רש"י דאיסור ב"ת דרבנן משויא כמשא מדאורייתא זה שייך לסברת ר"י בסוכה אבל לר"מ דסוכה ע"ג בהמה כשרה הואיל ומדאורייתא חזי. וה"ה הכא מדאורייתא אינו עובר על ב"ת כדאיתא בהנחנקין ול"ה משא מדאורייתא וז"ב. ומעתה מיושב קו' מהרש"א דהו"ל לגמ' להוכיח דר"מ ס"ל שז"ת מדמכניס רק זוג זוג ולא שנים שלא יעבור על בל תוסיף וע"כ שז"ת דאם שלז"ת שלא בזמנו אינו עובר על ב"ת דז"א דאף אם הוא ס"ל שז"ת קשה אמאי לא נקט שנים ואי דיעבור על ב"ת מדרבנן הוא ומותר משום בזיון תפילין ואי דאיסור ב"ת משויא כמשא הא ס"ל דאיסור דרבנן הוי ראוי' מדאורייתא. וע"כ מוכח דהוא לא ס"ל מקום יש בראש להניח שני תפילין דלא ס"ל כר' שמואל בר יצחק ואף אי שלז"ת נמי לא שרי רבנן רק במקום הנחתן כדאיתא לעיל בסוגיא. ובשלמא לעיל בסוגיא דלא קאי אליבא דר"מ שפיר הוי ניחא למ"ד שז"ת אף אי ס"ל מקום יש בראש מטעם איסור ב"ת משויא כמשא מדאורייתא. אבל לר"מ לשיטתי' ל"ל הכי ומיושב קושי' מהרש"א בטוב טעם. וכן מיושבין דברי הרמב"ם דהוא ג"כ פסק כר"מ בסוכה ולדידי' ע"כ מוכח דלא כר' שמואל בר יצחק דליכא למימר מטעם ב"ת דאיסור דרבנן לא משוי אינו ראוי מדאורייתא. וכיון שיש הוכחה דר"י חולק ע"כ על רב שמואל בר יצחק הוא ג"כ פסק הכי דלא ס"ל מקום יש בראש. ומ"ה אין מכניס רק א' דשלא במקום הנחתן לא שרי רבנן והתבונן בכל זה. ובזה מיושב קו' שהקשיתי לעיל והרגיש השאג"א דלדברי רש"י בשבת יהיה אסור אף בזוג אחד להב"י דשלז"ת ואסור להניח תפילין ומדרבנן ודאי אסור וליתי איסור זה ומשויא כמשא כמו בב"ת דל"ה רק מדרבנן. ולהנ"ל נכון הדבר מאוד והיא עפ"י מה שכתב המ"ל בה' סוטה במה שמקשים על הרמב"ם דפסק דכל שבא ביאה אסורה אפי' מדרבנן אין המים בודקין. [וע' מלא הרועים שהרגיש בסתירת דברי הרמב"ם למה שפסק בה' סוכה הובא לעיל] מסוגיא דיבמות דמשני בבא עלי' ארוסה בבית חמי' ותי' המ"ל דכיון שיהי' לה היתר ואינו אסור לעולם לא שויא האיסור דרבנן שיהיה אינו מנוקה מעון. ואף הכא נמי בשלמא ב"ת שאסור תמיד האיסור דרבנן משוה כמשא אבל איסור שלז"ת אינו אסור רק בשבת ובחול מותר ואיסור שיש לו היתר לא שויא עלי' כמשא מדאורייתא ודו"ק היטב:

ג **באופן** ב' יש לישב קו' המהרש"א ורמב"ם דהנה השאג"א הקשה לדברי רש"י דאיסור ב"ת עשוי כמשא מסוגיא דהנחנקין דר"י הוסיף בזקן ממרא בהורה להוסיף בתפילין ואם משכחת בזה איסור כרת דב"ת משוי כמשא מאי הוסיף אדר"מ והבאתי לעיל. ולכאורה היה בהעלם מהגאון בעל שאג"א לפי שעה דברי תוס' שבת ס"ב ד"ה כל מצות עשה

שהז"ג. וא"ת והא הוצאה כלאחר יד. ותי' דהוצאה כלאחר יד נמי אסור בתפילין אף משום בזיון הואיל ואי נקט ליה בידיה חייב חטאת. אבל עכ"פ הרי ס"ל בלובש תפילין הוי הוצאה כלאחר יד. א"כ בהורה הזקן ממרא להוסיף פרשה או אפי' זוג אחד. הכי הורה לנקוט בידו בשבת הרי בנקט בידי' חייב אפילו בתפילין כשרין כדאיתא בשבת ס"א ורק שהורה ללכת לבוש בהן. ואף ע"י איסור ב"ת הוי רק הוצאה כלאחר יד ואין כאן איסור כרת. וכונת רש"י ע"כ דמשוי כמשא. ויהי' הוצאה כלאחר יד דג"כ אסור משום בזיון אבל קו' השאג"א ליתא מכל וכל והתבונן. אבל מה שנ"ל בזה לפי מה דמסיק הגמ' שבת ס"ב באשה גזברית הואיל ודרך בכך ל"ה הוצאה כלאחר יד. ה"ה בתפילין דדרכן בלבישה ל"ה הוצאה כל כלאחר יד הרי זה דומה לחייט במחט התחובה לו בבגדו. דפליגא בזה ר"מ ור"י בשבת י"א ע"ב. ולר"מ פטור אבל אסור ולר"י חייב חטאת באומן וה"ה בתפילין דדרכן בכך כל אדם הו"ל כאומן ואם ב"ת משוי כמשא. הוי כאומן נושא כלי אומנתו וחייב חטאת אף בתחב. באופן דהתוס' שבת ס"ב הקשו שפיר דשם קאי אאשה למ"ד דהו"ל מ"ע שהזג"ג ואין דרכה בכך שפיר הקשו דהוי הוצאה כלאחר יד. אבל באיש ורק שהוא עובר על ב"ת אבל הוא דרכו להיות לבוש הוי כאומן נושא כלי אומנותו. ודרך הוצאה בכך. ומאי דאמרינן בשבת ס"א דלמ"ד שלז"ת פטור משום דדרך לבישה היא היינו משום דהוא תכשיט ושפיר הקשה השאג"א דאם עובר בב"ת הוי משא אבל לא קשה גם לפ"ז. דהרי ר"י שם קאי לפלוגי לר"מ דס"ל אין חייבין אלא בדבר שזדונו כרת ולר"מ לא משכחת זדונו כרת בתפילין דגם אי משוי כמשא הו"ל לדידי' הוצאה כלאחר יד דלא סבירא ליה הך דאומן דרך אומנתו. ומ"ה הוסיף ר"י לשיטתי' גם בתפילין אף דלדידי' גופי' בלא"ה חייב כרת אזה בעי לפליגא לשיטת ר"מ אף דלר"מ ל"מ חיוב כרת בתפילין דאף אם הוסיף בתפילין ולבש בהן הוי הוצאה כלאחר יד. ומ"מ הוי זקן ממרא משום התפילין גופי' באופן שיש לומר דזה שכתב רש"י ב"ת משוי כמשא הוי שפיר לחיוב כרת וחטאת דל"ה הוצאה כלאחר יד דהרי דרך הוצאה בכך. אבל כ"ז לר"י אבל לר"מ דס"ל גם באומן הוי הוצאה כלאחר יד גם חי ס"ל שז"ת עדיין תקשה דהוי הוצאה כלאחר יד וע"כ משום דלס"ל מקום יש בראש ושלא במקום הנחתן לא שרי רבנן וזה שייך אפי' שלז"ת. וכן נ"ל בישוב דברי הרמב"ם דגם הוא פסק כר' מאיר באומן ומ"ה ל"ל דמסקנא קאי בחילוק שבין שלז"ת לשז"ת לענין שנים שנים דאפי' אי שז"ת מדיין תקשה דהוי אד"ר ול"ש דמשוי כמשא דהוי הוצאה כלאחר יד. וע"כ דלס"ל מקום יש בראש ואף למ"ד שלז"ת נמי רק זוג אחד בשלא במקומן לא שרי רבנן ודו"ק. ועדיין צריך להעלות על המבחן דאולי תפילין ל"ד להנהו דלגמרי דרך הוצאה בכך ואף

ר"מ יודה כמ"ש תוס' שבת מ"א אלא שיש לחלק דשם דרך הוצאה בכך אבל בתפילין נהי דדרך לבישה בכך אבל אין דרך ללכת בהן לר"ה ומ"ה לא דמי' רק לאומן ולפלוגתא דר"מ ור"י ודו"ק:

ושוב הראני חכם אחד דברי הב"י סי' רנ"ב שכתב אהא דיוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה דדמי למחט תחובה בבגדו דהדיוט יוצא בה עיי"ש ומשמע דס"ל דתפילין דומה להדיוט ואפי' לר' יהודא פטור ביצא בראשו עי"ש ועפר אני תחת כפות רגלי מר"ן ז"ל אכן גם דברינו יש להם מקום בהלכה ובסברא. ושוב מצאתי ממש כדברי בזקיני הב"ח סי' רנ"ב אך הב"ח כתב דגם לר"מ חייב והביא ראיה מזב ומטלית שאינו מצויצת ולאו ראי' היא דבזב דרך ללכת בכיסו לר"ה ובטלית דרכו ללכת לר"ה אבל בתפילין אין דרכו לצאת לר"ה ולכן ל"ה רק כמו אומן נושא כלי אומנתו דתליא בפלוגתא ודו"ק:

ד **ובאופן** אחר נ"ל בישוב קושיות מהרש"א ורמב"ם הנ"ל נכון מאוד בדרך פלפול. דהנה הקשו האחרונים בדברי הגמ' דקאמר אי שז"ת אסור ליקח שנים דיעבור על ב"ת דמצות א"צ כונה ולשיטת רבינו יונה בברכות דאף דמצות א"צ כונה מ"מ במכוין בפירוש שלא לצאת אינו יוצא לכ"ע א"כ לכוין בפירוש שלא לצאת דאינו יוצא וגם בודאי אינו עובר על ב"ת ומותר אפי' שנים לישב זה נאמר דחיישינן שמא ישכח אח"כ ולא יכוין כלל. ויעבור על ב"ת דבשלמא שלא לכוין כלל יכול לזהר אבל שיכוין בפירוש שלא לצאת שמא ישכח בנתים:

ואמנם יש להקשות בזה קושיא נפלאה דהנה מבואר בשבת צ"א בהוציא חצי גרוגרות ותפחה פטור הואיל ונדחה בתחילת הוצאה:

וכן מבואר בכמה דוכתא ומעתה כ"ש אם לא היה בתחילת הוצאה משא רק תכשיט ואח"כ נעשה משא יש דיחוי אצל שבת. א"כ שוב תקשה שיכנס שנים ולכוין שלא לצאת ולא יעבור על בל תוסיף ולא יהיה משא רק תכשיט ואח"כ אף אם ישכח אמרינן הכ' עדיף מחצי גרוגרות ונתפח ה"ה הכא בתחילה היה תכשיט ובאמצע נעשה משא לא יהא אלא שנתפח מי מהני ואכתי קשה ליכנס שנים שנים וליכוין בתחילה שלא לצאת. ולומר דחיישינן שמא יעמוד לפוש ואז לא יכוין היא חששה רחוקה. ואמנם לדעתי הדבר תליא אי אמרינן מהלך כעומד דמי כמו דאמרינן בכתובות ל"א לבן עזאי דמהלך כעומד דמי חייב אף במפנה חפצי' מזויות לזויות ונמלך עליהם להוציאן דאח"כ הוי עקירה חדשה. ולדעתי ה"ה גם בכזית שנתפח נתחייב לבן עזאי והרי"ף פסק כבן עזאי. ואמנם בגמ' דכריתות אמרו יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאת ר"י אומר אף אם היתה שבת והוציאו בפיו. אמרו לו לא מן השם הוא זה והקשו בתוס' מ"ט דרבנן ועוד

דל"ה הנחה ותי' בליעתן זו הנחתן. וצריך להבין במאי פליגו רבנן ור"מ ואמנם לפי הבנת התוס' פליגא בזה דר"מ ס"ל מהלך לאו כעומד ומ"ה חשוב ליה בהדי אכילה דבאמת הוא מהלך ול"ה הנחה ורק הואיל ודרך אכילה היא בכך הוי דרך הנחה כמ"ש תוס' שם בשבת י"א כמו הוציא דיו וכתבו כשהוא מהלך. ולולא אכילה לא היה חייב. אבל רבנן ס"ל מהלך כעומד והיה חייב אף בלא אכילה ולכן אמרו לא מן השם. וכן פירש הגאון מלייפניק בברוך טעם והסברא נחמדה בביאור המחלוקת. ועכ"פ המורם מזה דר"מ ס"ל מהלך לאו כעומד ומעתה מיושב הכל בטוב טעם דבגמ' קאמר שפיר דאי שז"ת אסור להניח ב' זוגות דיעבור על ב"ת ויהיה משא. ואי דיכוין שלא לצאת שמא ישכח. ואי דבאמצע הליכה יהיה ככזית שנתפח דנעשה באמצע משא. הגמ' קאי אי מהלך כעומד דמי אבל לר"מ דס"ל מהלך לאו כעומד דמי. ולדידי' ליכא למימר דיעבור על ב"ת דיכוין שלא לצאת ואם ישכח ג"כ לא מחייב כנ"ל. ולכן ע"כ לא ס"ל מקום יש בראש, וס"ל כי שרי רבנן במקום תפילין ומ"ה ליכא להוכיח דס"ל שלז"ת. וכן מיושבין דברי רמב"ם דהוא ג"כ ס"ל ל"כ דמי. ומ"ה ע"כ כשנוי' דלעיל דפליגי במקום יש בראש, ומ"ה פסק דזוג זוג ודו"ק:

[ועיין לעיל סי' ו' הארכתי בסוגיא זו] עוד אמרתי בזה דתליא בדשא"מ דלכתחילה יכוין שלא לצאת ולא יהיה משא. ואם אח"כ ישכח ויעבור על בל תוסיף בלי דעת ויהיה משא והיה דש"מ כמ"ש תוס' בשבת י"א גבי לא יצא החייט במחטו דאינו מתכוין להוצאה וגם כאן לא יכוין להוסיף וממילא לא יכוין להוציאה. וע' בכורות ל"ג משמע דר"מ ס"ל דשא"מ מותר. ובזה יצאתי מענין לענין בסוגיא דחנוכה וטענינא דיומא:

ה **ונבא** לישב דברי הרמב"ם שפסק לענין מנורה דדוקא מנר לנר ולא בקינסא וע"כ בקינסא כ"ע מודה ובנר לנר פליגא דהרי הלכה כשמואל ובגמ' מסקי בקושי' להך לישנא ממנורה כמו שהקשה בלח"מ בה' חנוכה עיי"ש. ולבאר המשך הגמ' מדליקין מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכה כר' בגרירה ורב ס"ל אין מדליקין מנר לנר ואין מתירין מבגד לבגד ואין הלכה כר"ש בגרירה ונ"ל לבאר בדרך פלפול דאם אין מדליקין מנר לנר ע"כ ס"ל אין מתירין וכו' ואין הלכה כר' שמעון דהנה בגמ' מקשה עלי' דרב להך לישנא דפליגא מנר לנר ממנורה דמדליקין מנר לנר ואסקי' בקושיא. ולפי מה שהביא הרשב"ם בב"ב נ"ב ב' דהיכא דמסקי בקושיא יש לה תירוץ. ועיין בכללי הש"ס ולכן י"ל דלקו' הגמ' נוכל לתרץ בטוב. דבאמת רב ס"ל אסור להשתמש לאורה ולא תימא דוקא תשמיש אלא כל הנאות אסור מנר חנוכה. וכמבואר בפוסקים דנר חנוכה אסור בהנאה. והתוס' בשבועות הקשו ד' מ"ד לרב יוסף דשומר אבדה הוי שומר שכר דפטור למיתב

רפתא לעני ואמאי מותר לתקוע במודר הנאה דמצות ל"ל ניתנו והרי נהנה מפרוטה דרב יוסף. ועיין בישועות יעקב או"ח תקפ"ו דהקו' קשה גם לרבה לשיטת הרדב"ז דבשעה שעוסק ודאי פטור למיתב רפתא עיי"ש, ואמנם קו' התוס' יש לישב בפשיטות דהר"ן בגיד הנשה בסוגיא דריחא כתב דליכא למימר בבת תיהא משום הנאה. דבהנאה הוי דשא"מ דליכא למימר דהוי פ"ר דבהנאה ל"ש פסיק רישא וראי' ממוכרי כסות דמוכרין כדרכן אע"ג דהו"ל פסיק רישא עיי"ש. ומעתה בשלמא אי מלה"נ אסור דמתכוין למצוה וכמתכוין להנאה (עיין תוס' ביצה ל"ג) [ובזה מיושב קו' טורי אבן]. משא"כ אי מלל"נ ורק שנהנה מפרוטה דרב יוסף לזה לא מתכוין והוי דשא"מ וגם בלאו דברי הר"ן נכון דפרוטה דר"י ל"ה פ"ר דלמא לא יבא עני כמבואר וזה ברור. (ובעניותא נ"ל סברא ברורה דזה ל"ש רק במודר הנאה ואם אין מעילה בקונמות. משא"כ לענין שופר של עולה ושלמים ל"ש לתרץ כן. דלפי המבואר בגמ' פסחים ל"ג למעוטי נתכוין לחתוך את המחובר וכו' וכיוצא במעילה נתכוין לחמם בגיזי חולין עיי"ש וברש"י דאף דבכל איסורין בעינין מלאכת מחשבת במעילה ל"ב והוא דבר חדש. דלפ"ז בשופר של שלמים בנהנה מפרוטה דר"י אף שאין מתכוין אסור. ובזה מיושב קו' תו' בר"ה כ"ח על רב יהודא דס"ל בשופר של ע"א אם תקע יצא בשופר של שלמים לא יצא עיי"ש ולהנ"ל מיושב עפ"י מה שפלפלו האחרונים בישועות יעקב ובטעם המלך לרב יהודא דקשיא לדידי' מערבה דמוכח דמללה"נ. ותי' בטעם המלך דטעם דרב יהודא דס"ל כהכלבו דבשופר איכא הנאת הגוף בתקיעה עיי"ש ולדעתי י"ל דס"ל דע"כ הוי מה"ב דנהנה מפרוטה דר"י. ואמנם גם על הכלבו ועל קו' התוס' בשבועות י"ל דאין מכוין להנאה זו. ואולם לפי הגמ' פסחים שהבאתי במעילה חייב באינו מתכוין. ומעתה מיושב קו' תוס' דבשלמים לא יצא דנהנה דמתגאה והוי מה"ב. או מטעם דנהנה מפרוטה דר"י. ול"ש אינו מתכוין דבמעילה חייב ול"ב מלאכת מחשבת ואף דבשלמים ליכא מעילה מ"מ איסור הקדש יש בו. משא"כ בשופר של ע"ז דפטור באין מתכוין ליהנות מע"ז כדאיתא בפסחים כ"ו בסוגיא דלא אפשר וקמכוין. וע"כ במצוה גופי' ס"ל לר"ה מללה"נ ורק מהנאת הגוף או מפרוטה ולזה לא מתכוין ודו"ק. ועיין בד' כ"ו בפסחים תוס' ד"ה הא הכא דלא שכתבו ה"מ לאוקמי כר"ש דאליבא דר"י פליגא. לפמ"ש מיושב קו' התו' דבהקדש אף ר"ש ס"ל דשא"מ אסור כר"י. וכיון דלאביי למ"ד דשא"מ אסור בלא אפשר שרי אף במתכוין ה"ה בהקדש לר"ש דדשא"מ אסור בלא אפשר שרי אף במתכוין ול"מ לאוקמי כר"ש מיהו יש לפלפל בזה דאולי כיון דס"ל לר"ש בכל דוכתא דשא"מ מותר ל"ש סברת אביי ודוק

היטב. והרבה יש לדבר בזה. ויש לפלפל לענין מודר הנאה אי יש מעילה בקונמות. עיין ברש"י פסחים ל"ג דזה חידוש במעילה):

ו **ומעתה** לרב דס"ל אין הלכה כר"ש בגרירה שוב י"ל הטעם דאין מדליקין מנר לנר דנהנה מפרוטה דר"י באותו שעה שמדליקין. ולפי המבואר דלא נפטר רק בשעה שעוסק במצוה עיין תוס' ב"ק נ"ז אחר שהדליק כבר הראשון שוב נתחייב בפרוטה דר"י. ועתה שמדליק השני מראשון ונפטר הו"ל הנאה מהנר הראשון שפטור ע"י כן. והיינו דהוי אכחושי מצוה שהמצוה נפחת והוא נהנה ממנה הנאת הגוף שמרויח פרוטה דר"י. ואי דאין מתכוין רב ס"ל דשא"מ אסור ואמנם דעת הרז"ה דמצוה דרבנן ליהנות ניתנה. ותמה השעה"מ יציבא בארעא וכו' ותי' דס"ל כשיטת הרשב"א דאף בהנאת הגוף מללה"נ ורק דס"ל דוקא במצוה דאורייתא בטל הנאת הגוף בהדי מצוה ומותר. ובמצוה דרבנן לא בטל הנאת הגוף ואסור. ומעתה לא קושי' כלל לרב ממנורה דלפי מה שביארנו דנהנה מפרוטה דר"י והו"ל הנאת הגוף. ובמנורה דהוי מצוה דאורייתא מותר להדליק דמללה"נ אף בהנאת הגוף. משא"כ בחנוכה דהוי מדרבנן בהנאת הגוף לה"נ ולכן אין מדליקין מנר לנר דנהנה פרוטה דר"י והנר נפחת והיא נהנה הנאת הגוף ודשא"מ אסור ונכונים דברי רב ואף דבכל הדלקת נ"ח נהנה מפרוטה דר"י זה מצותו בכך אבל להדליק מנל"נ שכבר הדליק אסור ליהנות עתה להכחיש המצוה ולהרויח עי"כ פדר"י:

ואמנם כיון דע"כ ס"ל לרב במצוה דאורייתא אף בהנאת הגוף שרי דאל"כ קשיא ממנורה. ולשיטה זו הקשה בברית אברהם קו' עצומה דלמ"ל קרא לכלאים בציצית. והרי בלא"ה מללה"נ וכלאים אינו חייב אלא בנהנה ואי דהו"ל הנאת הגוף הרי לרשב"א אף דהנאת הגוף מללה"נ. ולמ"ל קרא לכלאים בציצים. וישבנו זה כביר דלפ"מ שכתבו התוס' בנדה ד' ס"א ב' דבציצית נמי אינו חייב רק ביש לו הנאה ל"ק קו' זו דע"כ ל"ק הרשב"א דבהנאת הגוף מלל"נ אלא היכא שהמצוה לא תליא בהנאה אתה אומר מלל"נ ול"ה הנאה. אבל כשהמצוה תליא בהנאה ובלא הנאה ל"ה מצוה ל"ש לומר כן:

דאם אין כאן הנה"ג אף מצוה אין כאן כגון בכלאים בציצית כשאתה אומר דל"ה הנה"ג אינו חייב בציצית. ואין כאן מצוה וע"כ הוי הנאה ודו"ק כי זה ברור (ועיין לעיל סי' ב' מזה) אמנם ההוכחה לזה מדמסירין ציצית מטלית של מתים. וע' בתו' שהקשו דמנחות אמרינן האי שעתה ודאי רמינן ובברכות אמרינן דליא לכנפי' שלא יהיה לועג לרש. משמע דטלית של מתים לא היה בציצית ובתוס' ב"ב ע"ד תי' דדוקא לשמואל דס"ל מצות אין בטלין לעתיד לבא היה ציצית אבל לדידן לא היה ציצית עוד תירצו שם דעשו ציצית ותיכף היה מסירין אותן עיי"ש ועוד דסומכין על מס' שמחות ותי' זה בכמה מקומות

ולתי' הראשונים לדברי הגמ' ג"כ היה מסירין הציצית ולפ"ז קשיא דהו"ל לועג לרש ואיך מסירין הציצית וע"כ כמו שכתבו תוס' נדה דגם בחי אם לא נהנה פטור מציצית. וע"כ במת ל"ה לועג לרש. וע"כ מוכח מדמסירין ציצית של מתים, דבציצית אינו חייב רק בהנאה ול"ק קו' הברית אברהם:

ואמנם אי ס"ל מתירין מבגד לבגד הרי אין כאן לועג לרש כלל מה שמסירין מטלית של מתים די"ל דצריך הציצית לבגד אחר. וע' תוס' שבת כ"ב בסוגיא ואין כאן הוכחה דבציצית בעינן הנאה. ומסברא לא בעינן הנאה ונתעורר קו' הברית אברהם:

ז **ומעתה** הסוגיא כמין חומר. דרב ס"ל א"מ מנר לנר וקשיא ממנשה דמנורה. וע"כ לו' דטעמא דרב דהו"ל הנאת הגוף מפרוטה דר"י. ובמצוה דרבנן אסור ליהנות הנאת הגוף היכא דמכחיש מצוה אחרת ובמצוה דאורייתא לל"נ אף בהנאת הגוף. ושוב קשיא למ"ל קרא לכלאים בציצית הרי במצוה דאורייתא לל"נ בהנאת הגוף כקו' הברית אברהם וע"כ לומר כתי' הנ"ל דתליא בהנאה ל"ש כן דאם הנאה אין כאן מצוה אין כאן. ומנ"ל הכא דבציצית בעינן הנאה. וע"כ מדמסירין טלית של מתים והרי לועג לרש. וע"כ דבחי בעינן ג"כ הנאה ואמנם זה יש לדחות. דלעולם ל"ב הנאה ורק דל"ה לועג לרש שצריך הציצית לבגד אחר ועכ"פ הרואה יסבור כן וע"כ רב ס"ל אין מתירין מבגד לבגד. ולכן יש הוכחה הנ"ל. ול"ק קו' הברית אברהם וע"כ שפיר במנורה ובחנוכה אסור דהו"ל הנה"ג ופרוטה דר"י וקשיא דהו"ל דשא"מ כנ"ל ולכן תירץ דס"ל אין הלכה כר"ש בגרירה. ולשמואל ס"ל בהפך מדליקין מנר לנר כדמוכח ממנורה. ואי די"ל שם הוי מצוה דאורייתא וללנ"ן אף בהנאת הגוף. ז"א דע"כ בהנה"ג ליהנות נתנו אף מדאורייתא. דאל"כ קשיא למ"ל קרא לכלאים בציצית הרי מלל"נ. ואי דהמצוה תליא בהנאה. קשי' מנ"ל לומר הכא. ואי בדמסירין טש"מ לתי' השני בתוס' ב"ב ע"ד. ס"ל מתירין מבגד לבגד ול"ה לועג לרש וליכא הוכחה וסברא החיצונה דל"ב הנאה. ומוכח מכלאים בציצית דבהנאת הגוף ל"נ ואי דא"כ אף לדידי' תיקשי' ממנורה דהו"ל הנאת הגוף דנהנה פרוטה דר"י לזה קאמר דס"ל הלכה כר"ש בגרירה. והו"ל דבשא"מ ול"ה הנאת הגוף כלל. ואם אין הנאת הגוף בין מצוה דאורייתא ודרבנן לל"נ ולכן מדליקין מנר לנר (והגם די"ל לשמואל גופי' נ"ח מותר להשתמש נ"ל דדחי רב לסברתו ובזה י"ל ג"כ לתי' הראשון דלשמואל לא הסירו הציצית מהטלית ודו"ק היטב):

ועכ"פ כיון דלרב יש לישב קו' הגמרא ס"ל לרמב"ם ז"ל דפליגא מנר לנר דלא איתותב רב ובקינסא כ"ע מודה ולכן פסק רמב"ם דבקינסא אסור. ובדרך פלפול נכונים הדברים מאוד. לחדד התלמודים:

סימן יב

לחכם אחד

ב"ה יום ג' כ"ז טבת רינה ושמחה לפ"ק ברעזאן

א **ע"ד** המג"א סי' ק"ו שכתב בטעם דהמחבר ס"ל תפלה ל"ה מ"ע שהזכ"ג משום דס"ל כהרמב"ם דתפלה דאורייתא ואין לה זמן וקשי' למה לא תי' המג"א כדברי תר"י בברכות שכ' דמ"ה ל"ה תפלה מ"ע שהזכ"ג אף שיש לו זמן קבוע משום דר"י דהלואי שיתפלל אדם כל היום. וע"ז תי' כ"ת דלשיטת התוס' דר"י קאי דוקא על ספק התפלל ס' לא התפלל. אבל אין לו להתפלל ב' פעמים. א"כ עדיין הו"ל זמ"ג. ואף בלא התפלל כלל מ"מ לשיטתם דאחר זמן ב' תפילות לא יוכל להשלים א"כ תפילת שחרית לא יוכל להתפלל לעולם בלילה. והו"ל זמ"ג. וגם לא מצי קאי לשיטת הגאונים דר"י מיירי בחידש דבר בתפילתו דא"כ תפלה בלא חידוש הו"ל זמ"ג. ורק לשיטת הרי"ף דס"ל דיכול להתפלל תפלת נדבה בלא חידוש כל היום ומ"ה ל"ה זמ"ג ולדידן דפסקינין דבעי חידוש ל"ש תי' רבינו יונה ומ"ה הוצרך מג"א סי' ק"ו לומר דס"ל כשיטת הרמב"ם דתפלה דאורייתא ומ"ה ל"ה זמ"ג דמדאורייתא אין לה זמן עכ"ד. הקודם נבאר דברי השאג"א שכתב בסי' י"ב לדחות הוכחת המג"א סי' נ"ח דבשכבך ובקומך הוא מדאורייתא לענין זמן ק"ש. דלא כהכ"מ דס"ל דל"ה רק אסמכתא ומדאורייתא כל אימת דבעי קרא. והוכחת המ"א מדנשים פטורים דהו"ל מ"ע שהזכ"ג. ואי ס"ד דמדאורייתא אין לק"ש זמן קבוע הו"ל מ"ע שלא הזכ"ג. והשאג"א כתב דכיון דעכ"פ מצותו ביום ובלילה. ושל יום אין זמנה בלילה ושל לילה אין זמנה ביום הו"ל מ"ע שהזכ"ג. דבר זה לא נהירא לי כלל דמצות ק"ש חדא מצוה הוא והתורה צותה שיקרא ק"ש ביום ובלילה. וזה הו"ל מ"ע שלא הזכ"ג. ואם לא קרא ביום אבד מצותו כמו אם דר בלא מזוזה יום א' ובלילה מחויב ע"כ לעשות מזוזה ולא יוכל להשלים מה שכבר הפסיד. וכן בק"ש מחויב לקרות ק"ש בלילה. וזאת לא הפסיד. אבל כיון דמצותו ביום ובלילה הו"ל מ"ע שאהזכ"ג וראי' לזה נ"ל ממצות ת"ת דאמרינן בקידושין ל"ד דה"ל מ"ע שאין הזכ"ג ורק דנשים פטורות מקרא דולמדתם את בניכם ולא בנותיכם. ועיי"ש דמקשה ונילף מת"ת והנה לא מבעי' לשמואל דס"ל ברכות דכ"א דק"ש דרבנן וקרא דבשכבך ובקומך על ד"ת קאי הו"ל דברי תורה לדידי' כמו ק"ש לדידן. ועכ"ז חשוב לה מ"ע שאין הזכ"ג אלא אפי' לדידן דס"ל דמצות ת"ת מקרא דושננתם והיא בכל עת בלי הפסק. מ"מ לפי מה דאמרינן בנדרים ד' ח' ומנחות צ"ט דאפי' לא קרא רק פרק אחד ביום ופרק אחד בלילה קיים מצות והגית. והנה דעת רש"י בנדרים ד' ח' דגם מצות ושננתם קיים. דהרי פירשו על הא דמושבע ועומד ב'. פירושים

או קאי על ושננתם או קאי על והגית והב' פירושים תליא בפלוגתא במנחות צ"ט אי האי לא ימיש הוי צווי או ברכה עיי"ש. עכ"פ מוכח מרש"י דס"ל דאי בעי פטר נפשי' בק"ש שחרית וערבית ממ"ע דת"ת. ואפי' להר"ן ז"ל דמושננתם לא פטר. ואמנם צ"ע להר"ן ז"ל מסוגיא דמנחות צ"ט דלמאי כ"מ דאמרינין דפטור מפרק אחד ממצות והגית וממצות לא ימיש אם לא פטור ממצות ושננתם. אולי כוונת הר"ן לחלק בין פרק אחד דבזה כבר הגה בדברי תורה משא"כ בק"ש לא קיים דרש חכמים על ושננתם ועכ"פ גם המקרא המפורש קיים בק"ש שחרית וערבית ומ"מ ס"ל להגמ' דהו"ל מ"ע שלהז"ג. אף דע"כ חייב ללמוד ביום מקצת ובלילה מקצת וע"כ כיון ששייך המצוה ביום ובלילה הוי מ"ע שאהז"ג וה"ה ק"ש אם נאמר כהכ"מ דהזמן ל"ד שפיר הו"ל מ"ע שאין הז"ג ושפיר הקשה המ"א. ושוב ראיתי שיש ליישב קצת הנה בתר"י בפ"ק דברכות חילק בין ת"ת דא"צ לברך בכל פעם לתפילין דשם כשפושטין נגמרה מצותו משא"כ בקריאת ת"ת מה שקרא פ"א לא גמרה מצותה שהיא כל היום. וצריך להבין דאיך כתבו דלא כסוגיא דמנחות צ"ט. וגם הרמב"ם בה' ת"ת פסק דסגי בקביעת זמן ביום ובלילה אף דלא פסק כר"י במנחות עיין בלח"מ בה' ת"ת וצ"ל דר"י ס"ל להלכה כרבנן דלקיים על השולחן לפני תמיד בעי תמיד דוקא וה"ה ת"ת בעי לא ימוש דוקא. או דס"ל כהר"ן דושננתם לא קיים וס"ל להר"ן שלא תקשה לדבריו דא"כ איך אמרו מנחות דבר זה אסור לאומרו בפני ע"ה. ולחד אדרבה מצוה ומאי אהני להו אם לא קיים ושננתם. איהו יסבור דמצות ושננתם לא לכל אדם נאמר רק למי שיועיל למודו שיהיה דברי תורה מחודדין בפיו ואיש כזה מחויב ללמוד כפי כחו. ומ"ה לע"ה קאי מצות לא ימוש בק"ש שחרית וערבית ובדידי' לא שייך ושננתם. ומ"ה ס"ל לרבינו יונה וכן פסקינין דכל אדם אין מיאש מת"ת וכונתו ללמוד בכל עת. בשגם דלפי מה דאמרינין ביומא דאסור לדבר שיחה בטלה כל אדם מחויב ללמוד כל היום אם לא טירדות פרנסה ומ"ה שפיר כ' ר"י דהא דאין מברכין בלילה היינו כמו דאמרינין בירושלמי אנן אגורי דיממא אנן יזפינין ביממא ופרעונין בלילי. ואע"פ שבשאר דברים היום הולך אחר הלילה בת"ת הלילה הולך אחר היום והוא ס"ל לא איברא לילה אלא לשינתא ורק שמשלים בלילה מה שחייב ביממא. ונמצא לדברי ר"י יש מקום לדברי השאג"א. דכיון דמה שלא למד ביום יש לו תשלומין בלילה א"כ הו"ל מ"ע שאהז"ג. ואף דלפי זה אדרבה הו"ל אך מצוה ביום ומ"ע שהז"ג צ"ל לר"י כיון דמהני השלמה בלילה הו"ל מ"ע שאזהז"ג ויבואר זה לקמן. ונמצא דהלילה והיום משלימין זה לזה. משא"כ בק"ש כיון דלשל יום ל"מ השלמה בלילה הו"ל ב' מצות והוה לי' מ"ע שהז"ג. כן י"ל בישוב דברי השאג"א. אלא דכ"ז לדעת הרמב"ן הובא בפרשת דרכים בדרך מצותיך

דק"ש הו"ל ב' מצות. משא"כ להרמב"ם דבשכבך ובקומך חד מצוה א"כ הו"ל חד מצוה שחיובה ביום ובלילה הו"ל מ"ע שאזהז"ג. אלא שבגוף דברי ר"י נ"ל דאין כונתו דבלילה ל"ה מצות ת"ת דא"כ הו"ל מ"ע שהז"ג ועוד דקרא נאמר מפורש והגית בו יומם ולילה ועכ"פ חיוב יש לפרק אחד בלילה ור"י קאי למי שתורתו אומנתו. והוא מחויב ללמוד בכל היום. וע"כ אמר אנן שכורי דיממא ופרעונין בלילה. היינו ללמוד בלילה יותר מפרק א' לתשלום החיוב של יום. ומ"מ ס"ל לר"י דחיוב ביום ובלילה כמו ק"ש ומ"מ כיון דמהני תשלומין אין ראי' לנגד השאג"א. ואמנם מדס"ל להרמב"ם דהוי מצוה אחת. סגי לדחות סברתו בזה. ושוב ראיתי שכבר הקשו על הר"ן מסוגיא דמנחות ועיין בשאג"א סי' א' ובתשב"ץ סי' ו' חלק א' בסופו משמע דהוי רשות ללמוד יותר מפרק אחד ומכל הפוסקים לא משמע כן. וכבר הבאתי דברי הר"י דס"ל דוהגית בו יומם ולילה הכונה כפשוטו ואולי אף במנחות לא כיונו רק דאינו עובר על לאו דדברי קבלה קרא דלא ימיש אבל העשה והגית עדיין איכא ועכ"פ כיון דהמצוה ביום ובלילה בלי הפסק אין ראיה נגד השאגת ארי' ועוד י"ל בפשיטות דאינו דומה לת"ת דשם כל מה שמוסיף ללמוד עושה מצוה ומ"ה נהי דחובה ליכא מ"מ מצוה איכא בלי הפסק משא"כ בק"ש דל"ה מצוה רק פעם אחת ביום ופעם אחת בלילה. אחר כתבי זאת מצאתי בשם ס' תשואות חן שהקשה אתלמוד תורה דל"ה זמ"ג מטעמא דמצי פטר נפשי' שחרית וערבית עיי"ש שהאריך. ע"כ לפענ"ד נראה אם כי יש לישב דברי השאג"א מ"מ לדעתי ל"ה מ"ע שהז"ג היכא שיש לו זמן ביום ובלילה כדברי המג"א גבי ק"ש:

ב **ומה** שהשאג"א היה נלחץ לסברא זו דקשיא ליה אמאי נשים פטורות ממצות הזכרת יציאת מצרים כיון שמצותו ביום ובלילה. נ"ל דכיון דבלילה לא מרבינין רק מכל ריבוי דקרא. ומגוף המצוה פטורות דהוה מ"ע שהז"ג גם ריבוי דכל לא קאי רק להוסיף על האנשים. ונשים כיון דפטורות מגוף המצוה פטורות אף ממה דמרבינין מיתור הקרא. ויתכן יותר לפמ"ש הפ"מ בפתיחה כוללת לק"ש דיציאת מצרים ביום הוי מ"ע אבל בלילה כיון דמרבינין מכל ל"ה דינו כעשה כמו שיש חילוק בין חצי שיעור דמרבינן מכל ובין עשה לענין אי איסור אחר חל עליו כמבואר בתוס' שבועות כ"ג (ומיהו מתו' שבת צ"א בקו' תוס' מ"ש חצי שיעור מכזית. דאידי ואידי הו"ל עשה וגם מתירוצם דמ"מ כזית חמיר טפי כיון דחשיב ללקות בכ"מ משמע דלא כהפ"מ) ולפי הנ"ל ודאי לא קשה אמאי נשים פטורות מהזכרת יציאת מצרים דהמ"ע הו"ל זמ"ג. דבלילה ל"ה דינו בעשה. ואמנם גם סברתי נכונה. ואף שהתוס' בקידושין כ"ט ויבמות ע"ב כתבו דלראב"ש דס"ל מילה שלא בזמנו כשירה בלילה הו"ל מ"ע שאזה"ג. אף דלא מרבינין לילה רק מיתורא דו' ה'

שם מילה באמת החיוב הוא בכ"ז ורק שאין יכול למול בלילה עיין במקנה קידושין כ"ט ישוב מה"ט קו' התוס' ורק התוס' ס"ל כיון שאין יכולין למול הו"ל מ"ע שהזז"ג ולראב"ש דרבי' קרא דיכול למול שוב הו"ל מ"ע שאזה"ג. משא"כ מצות יציאת מצרים דעיקר חיוב בלילה ילפינין מרבוי קרא ל"ה חדא מצוה עם עיקר הקרא. ולהפ"מ אף עשה אין בו. ומעתה כ"ז ביציאת מצרים אבל בק"ש דכתיב ובשכבך ובקומך. מדאורייתא שפיר כתב המ"א אי ס"ד הזמן דרבנן ל"ה מ"ע שהזז"ג. ואכמ"ל יותר:

ולפענ"ד בלא"ה לא קשה קושית השאג"א אהא דנשים אין חייבות ביציאת מצרים דהרי הרמב"ם לא חשיב במנין המצות להזכיר יציאת מצרים בכל יום. וע"כ נ"ל דהרמב"ם הוכיח מלשון הקרא דכתיב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך ולא כתיב בלשון עשה זכור כמו דכתיב זכור את היום הזה ולא יאכל חמץ וכו' וע"כ הוכיח דכונת הקרא למען תזכור. היינו שבעת ק"ש יזכור ג"כ היום הזה ול"ה מצוה בפ"ע רק מצוה המסתעפת דבעת שיעשה חיוב אחר יזכור ג"כ זאת כענין שאמרו במנחות למען תזכרו ראה מצוה זו ותזכור מצוה אחרת דזולת זאת הו"ל לקרא לכתוב בלשון זכור. וע"כ הרמב"ם כללה במצות ק"ש. ומעתה דנשים פטורות מק"ש פטורות נמי ממצוה זאת דל"ה מצוה אחרת רק נכללת בק"ש. ונ"ל ראיה לרמב"ם דיציאת מצרים טפל לק"ש. או למ"ד ק"ש ל"ד טפל למצות ובשכבך דהוא ת"ת מהא דאמרו ברכות י"ג ע"ב כדי להזכיר י"מ בזמנה ופרש"י בזמן ק"ש ולמ"ל זה להזכיר י"מ בזמן ק"ש. ע"כ דגוף המצוה טפל לק"ש. ומה ששאלו ברכות י"ב ע"ב פרשת ציצית מפני מה קבעוהו בק"ש אין כונתם על י"מ דזה לרמב"ם שייך לק"ש ורק על כל הפרשה שאלו. והו"ל לאזכורי י"מ לחודי' כגון מודים אנחנו לך:

ג **ומ"ש** עוד השאג"א סי' י"ב ועוד ע"כ הא דחשיב ליה למצות תפילה מ"ע שאהזז"ג אינו מטעם שמצטרפין כל הג' תפילות ביחד שהרי קי"ל תפילת ערבית רשות ואינו חוב אלא ב' תפילת של יום לבד והו"ל מ"ע שהזז"ג. ועוד הוסיף להקשות דהרי תפילת השחר עד ד' שעות והרי מד' שעות עד ששה שעות שהוא זמן המנחה אין כאן תפילה כלל ע"כ. מה שהקשה מתפילת ערבית רשות. הדבר פשוט ומבואר דכל מצוה אף שיש לה זמן קבוע אם בכל עת שעושה אותה מוסיף מצוה אף שהמצוה אינו חובה מ"מ כיון שיש לו מצוה בעשייתו. וזמן משך המצוה בין ביום ובין בלילה הו"ל מ"ע שאהזז"ג כדין ת"ת אליבא דשמואל דס"ל דק"ש ל"ד ובשכבך ובקומך בד"ת כתיב וע"כ ג"כ בזמן שכיבה וקומה והו"ל ת"ת מ"ע שהזז"ג. וזה ודאי אינו דכיון דגם לדידי' מצוה ללמוד ביום ובלילה וכל מה שהוסיף עביד מצוה. הו"ל כמו מצות סוכה שיש לו רשות שלא לאכול כלל. רק

בליל ראשונה חובה. ומ"מ מה שיושב הו"ל מצוה. וכן ת"ת חוב ל"ה רק ובשכבך ומצוה הו"ל כל יומא. וכן מצות תפילין הנה למ"ש תר"י הטעם דבכל פעם מברך כיון דכבר עשה המצוה הפשוטה הו"ל גמר מצוה משא"כ בת"ת דס"ל בת"ת לא קיים המצוה רק כל היום והיה חובת כל היום משא"כ תפילין ל"ה חובה כל היום רק מצוה כל היום ותפילין לסוכה דמיא. ודבר זה דתפילין דל"ה חובה רק פעם אחת במעל"ע והשאר מצוה כמו סוכה הוא מוכרח מסברא דאל"כ אנן היאך מקיימין מצות תפילין [ועיין לעיל ס' ח' אות ג' שהבאתי דברי הלבוש שלא כתב כן עיי"ש] ומאי דקשיא לפ"ז בשבועות כ"ה תפילין מי איתא בלא אניח והרי משכחת לה בכבר הניח תפילין דנפטר מחיובא דחל השבועה וקמ"ל דהשבועה חל אף דהוי מצוה דזה אינו דבאמת אינו חל כמ"ש בתשב"ץ חלק א' סי' ק'. דגם בשאר ימי הסוכה לא חל השבועה והרבה יש לדבר מזה ואכ"מ:

ומ"מ למ"ד לילה ושבת ז"ת הו"ל מ"ע שאהז"ג אף דלכאורה משמע דלמ"ד ג"כ לילה ז"ת ל"ה חובה רק מצוה ובהניח תפילין פ"א במע"ל קיים מצותו וכל שהולך בתפילין הוא מוסיף על המצוה ומ"ה הו"ל מ"ע שאהז"ג משא"כ למ"ד לילה לאו ז"ת אין כאן מצוה כלל ומעתה גם בתפילה כיון שמצוה להתפלל בלילה ורק דל"ה חובה הו"ל תפילה מ"ע שאהז"ג. ומה דקרי לה רשות היינו דמצוה לגבי חובה רשות קרי ליה. וע' בתשב"ץ חלק א' סי' ק' דלר"א דס"ל שמחת יו"ט רשות מ"מ הו"ל נשבע לבטל את המצוה דמצוה לגבי חובה רשות קרי ליה ועיי"ש. וכ"כ תר"י בריש פרק תפילת השחר. ומה דקשי' ליה דתפילה ל"ה רק עד ד' שעות ומד' שעות עד ו' שעות שהיא זמן מנחה אינו זמן תפלה כלל והו"ל מ"ע שהז"ג. הנה לפמ"ש תר"י דכיון דר"י אמר ולואי שיתפלל כל היום הו"ל מ"ע שאהז"ג והכונה ג"כ כדכתיבנא. דכיון דכל מה שמוסיף הו"ל מצוה הו"ל כת"ת ותפילין ומצוה שאהז"ג הו"ל. ונלע"ד דאף אמת הדבר דתפילת תשלומין אין לו להתפלל רק בזמן המנחה מ"מ תפילת נדבה יכול להתפלל לכ"ע בזמן ההיא כשלא התפלל בשחרית ול"מ לשיטת הטו"ז והב"י סי' פ"ט דאפי' עבר במזיד ולא התפלל מתפלל עד זמן מנחה ומקבל שכר ודאי ל"ה זמ"ג מחמת הב' שעות מד' עד ו' אלא אפי' להפ"ח שהיא מחמיר ביותר וס"ל דאם עבר במזיד לא יתפלל אחר ד' שעות מ"מ בתורת נדבה מותר להתפלל אף לדידי' להתוס' דס"ל דר"י קאי דוקא על ספק התפלל. אבל בהתפלל אין לו להתפלל בחנם כבר כתבו דהטעם הוא משום ב"ת ורשאי אז להתפלל ונהי שעבר זמן תפילות שתקנו חכמים וגם לא בא זמן תפילת תשלומין דשוי' רבנן כחובה. מ"מ שכר מצוה אית ליה לא שכר חובה. ורשאי להתפלל בתורת נדבה דאין כאן בל תוסיף כיון שלא התפלל בשחרית וזה יהיה פירוש דברי ר"י הלואי שיתפלל כל היום היינו דמצוה הוי כל

היום ורק כיון שתיקנו חכמים ג' זמנים שהוא חוב. או למ"ד תפילת ערבית רשות יכול לשויא חובה. ולהתפלל בתורת חיוב וזה חילוק בין תפילת ערבית לתפילת כל היום דתפילת כל היום בלי זמן אין לשויא חובה כלל ולהתפלל בתורת חיוב. אבל תפילת ערבית רשות להתפלל בתורת חוב. ול"ק לשיטת כל הפוסקים מה שהקשה תר"י ע"ז מאי חילוק בין תפילת ערבית לדברי ר"י ולמה תיקנו כלל תפילת ערבית כיון שבלא"ה רשות להתפלל כל היום דלהנ"ל תפילת ערבית יוכל להתפלל בתורת חובה וז"ב. א"כ כיון שתקנו חכמים ג' זמנים כשהתפלל יותר בתורת חוב הו"ל מוסיף על מצות חכמים. מ"ה בתורת נדבה אסור להתוס'. דחיישינן שמא לא יתכוין כלל ומצוה דרבנן א"צ כונה וגם לעבור בזמנו ל"ב כונה ועובר בב"ת משא"כ בספק התפלל כשעושה הדבר בתורת ספק אין כאן בל תוסיף כמ"ש הרשב"א וראשונים בסוכה. וא"כ כשלא התפלל שחרית מותר להתפלל בכל יום ושלא בשעת התפילה מותר להתפלל שלא בתורת חובה. דא"א להוציא דברי ר"י מפשטא דאמר כל היום. ואם נאמר דבב' שעות מן ד' עד ו' אין לו להתפלל אף מספק ואף בתורת נדבה איך קאמר כל היום ושיטת רב האי ג"כ יהיה כן דס"ל דבלא חידוש אין להתפלל דהוי כמוסיף. ורק בחידוש מותר ור"י דקאמר הלואי שיתפלל היינו בחידוש ומ"ה בספק מותר להתפלל בלא חידוש דכיון שעושה מספק אין כאן ב"ת והוי כחידוש. ומ"ה שפיר תי' תר"י דהוה לי' מ"ע שאזה"ג. וכת"ה הקשה דהרי בלא חידוש הוה ליה זמ"ג. וזה ליתא דכמו מצות ת"ת הו"ל מ"ע שאהז"ג דהוי מצוה ללמוד יום ולילה ובודאי דל"ה מצוה שילמוד דוקא דבר אחד. ולא עוד אלא דאם ילמוד פרק אחד כל ימיו אולי לא קיים מצות והגית או ושננתם שיהיו ד"ת מחודדים בפיו. ועכ"פ כשלומד פעם פרק זה ופעם פרק זה קיים מצוה כן בתפילה הו"ל מ"ע שאהז"ג. כיון שמצוה להתפלל כל יום בתפילת חדשות וכל מה שמוסיף להתפלל ביום ובלילה עביד מצוה ושוב מצאתי בפ"מ סי' פ"ט שכתב כן בשיטת הפ"ח כנ"ל. ובזה יש להמליץ על רבים מעמינו שמתפללין אחר ד' שעות דאפי' להפ"ח עכ"פ בתורת נדבה מותר עד לאחר חצות בחצי שעה:

ד **והנה** בברכות ד' כ"ו מקשה וכ"ע עד חצות ותו לא והא ר"א וכו' טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים וכו' ומשני כולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה בזמנה מכאן ואילך שכר תפלה יהבי ליה שכר תפילה בזמנה לא יהבי ליה וזה קאי לרבנן. ולר"י דעד ד' שעות אין הכרע דמותר להתפלל עד חצות ואנן פסקינן כר"י ומ"מ מותר להתפלל ותמהו בזה הראשונים. עוד דברי הגמ' תמוהין דמאי מקשה מר"י והרי ר"י קאמר טעה ולא התפלל. וזה תפילת תשלומין בזמן מנחה ושלא בזמן מנחה

אין לו להתפלל כמ"ש הרשב"א ואיך הוכיח מזה דכולי יומא מצלי ואזיל והנ"ל לבאר לשון הגמ' דבאמת לפי המבואר בסוכה מ"ה דהיכי דמיפסקי לילות מימים כל יומא הוה מצוה אחרת לענין ברכה עיי"ש. וזה ודאי דממצוה למצוה ל"מ תשלומין ומ"ה באמת עבר זמנו בטל קרבנו דכל יומא הוה מצוה אחרת. ובתפלה מ"ה מהני תשלומין דכיון דכל היום וכל הלילה זמן תפילה. תפילה אין לה הפסק וכולה מצוה אחת להתפלל ג' פעמים. וחכמים קבעו זמן לג' תפילות אבל הלואי שיתפלל כל היום כנ"ל. ומעתה שפיר מקשה בגמ' דאי ס"ד דלרבנן עד חצות ותו לא ואח"כ אסור להתפלל א"כ החצי שעה הוי הפסק דאז לאו זמן תפילה הוא כלל א"כ הב' תפילות הוי ב' מצות ואין תשלומין ממצוה לחבירו היכא דהוי הפסק זמן שאין תפילה כמו לילה לענין לולב ותפילין וציצית. ומ"ה משני כולי יומא מצלי ואזיל היינו דהמצוה הוה כל היום ואין הפסק. ורק דלא יהבי שכר תפילה בזמנו. ומ"ה חכמים תקנו בטעה תשלומין אבל אם היה הפסק והוה ב' מצוות אין שום סברא כלל דמהני תשלומין ממצוה לחבירו וממילא מוכח מזה דגם לר"י מותר להתפלל עד זמן מנחה דאם לר"י הוה הפסק זמן איסור תפילה לא יתכן כלל שיתקנו רבנן תשלומין בהפסק זמן שאין שייכות להמצוה. ומזה הוכיח הטו"ז שפיר דאפי' אחר חצות בחצי שעה מותר להתפלל ומיושב קו' הלח"מ וקו' מהרש"א ז"ל שם ועיין בפ"מ בטו"ז סי' פ"ט ה' שיטות בזה ומ"ש הוא הנכון בזה ודו"ק:

וזאת יהיה סברת הסוברים בסימן נ"ח דלק"ש ל"מ השלמה. ועיין בס' מצות להרמב"ם חשיב ק"ש מצוה אחת. ורמב"ן ס"ל דהוה ב' מצות עיין במ"ל בדרך מצותיך ומ"ה הר"ם ס"ל דלאחר שעה ד' ג"כ קורא בברכותי' ומדאורייתא ק"ש בכל היום וכל הלילה ואין הפסק והו"ל מצוה אחת ורמב"ן יסבור דהוה הפסק והו"ל ב' מצות ובזה פליגי הב' דיעות אי מהני השלמה ועיין ג"כ בב"י סי' תרע"ב דלנר חנוכה אם לא הדליק לילה אחת אין לה תשלומין עיי"ש. ובאמת לפי הנ"ל היה נראה לחלק בין ק"ש של ערבית לשל שחרית דבין של ערבית לשל שחרית ליכא הפסק זמן שאינה של ק"ש דקודם הנץ עוד זמן ק"ש של ערבית בשעת הדחק ומהני השלמה משא"כ בין של שחרית לשל ערבית אך מלשון הכל בו שמביא הב"י לא משמע כן:

ה **והנה** דרך אגב ראיתי לבאר דברי הרי"ף שכתב דמ"ה אין להתפלל שני פעמים דהוה כמקריב ב' תמידים ועובר בב"ת וצריך לבאר דהרי התוס' בר"ה ט"ז והר"ן שם כתבו דאין בעשיית המצוה שני פעמים משום ב"ת כגון בנטל לולב וחזר ונטל. וכן בברכת כהנים אם ברך וחוזר לברך וכן בכמה מצות ודוקא אם הוסיף על המצוה כגון ה' פרשיות. או הוסיף הכהן ברכה משא"כ בעשית המצוה ב' פעמים אינו עובר ומעתה אם מקריב עוד

הפעם תמיד אינו עובר בב"ת ולייישב זאת נראה לי דהרי"ף יסבור כשיטת הרמב"ם בספר המצות דשני תמידין ליום מצוה אחת וכשהקריב ב' תמידין בשחר ל"ה כעושה מצוה אחת ב' פעמים רק שהקריב ג' תמידין ליום והוא הוסיף על מצוה אחת כמו כהן שהוסיף ברכה אחת או כולו ה' פרשיות בתפילין ועובר בב"ת כמו מתן אחת שנתן במתן ד' ולפ"ז להרמב"ן דס"ל דהוי ב' מצות א"כ שני תמידין זה אחר זה הו"ל כעושה מצוה אחת ב' פעמים ואין עובר בב"ת וזה יהיה דעת התוס' והפוסקים דאין הטעם משום מקריב שני תמידין רק כמ"ש הפ"י מחשש ברכה לבטלה:

ומה שצריך עיון לדעת הרי"ף שכתבנו דיסבור כשיטת הרמב"ם דהוי ב' תמידין מצוה אחת עיין בדרך מצותיך בפ"ד. איך אמרו מנחות נ' לא הקריב שחרית מקריב בין ערבים ואפי' מזידין ל"ה רק משום קנס ולר"ש דוקא בתמיד לא יקריב אותו כהן ובקטורת אפי' אותו כהן יקריב. והרי עובר על לא תגרע דאם מקריב ג' תמידין עובר על ב"ת. באחד עובר על בל תגרע ולהרמב"ן ניחא. וגם להרמב"ם י"ל כמ"ש הוא בעצמו בסוף כלל י"א לספר המצות דאפי' אותן שאין מעכבין זא"ז כגון תכלת ללבן חשוב ליה כחדא מצוה אבל לרי"ף דבג' עובר בבל תוסיף א"כ בחד עובר על בל תגרע ואיך יקריב ולכאורה י"ל דשם הטעם דעשה דוחה לל"ת דל"ת דהוה בעידנא ולפ"ז קשה קו' נפלאה אהא דמקשה שם אמזידין כהנים חטאו ומזבח בטל ומה מקשה והרי בכל מקום דהוה ע"י פשיעה אין עשה דוחה לל"ת ומ"ה במזידין אסור להקריב וזה צ"ע. לישב זאת נאמר דכמו שכתבו התוס' שבת ד' דבמצוה דרבים אומרים חטא כדי שיזכה חבירו אף ע"י פשיעה ה"ה דעשה דרבים דוחה לל"ת אף ע"י פשיעה ושפיר מקשה. שבתי וראיתי דשם במנחות נ' יש טעם דילפינן מקרא דאף אם לא הקריב שחרית יקריב עיי"ש דילפינן מקרא דפ' פנחס ואולי משם ילפינן לקטורת ועיין ברש"י ד"ה במד"א שלא נתחנך ועכ"פ יש מקום ליישב שיטת הרי"ף בזה. (ו) ולמאי דאתאן עלה בישוב דברי המ"א שהביא בטעם דתפילה ל"ה מ"ע שהז"ג כשיטת הרמב"ם דתפילה דאורייתא ולא תי' כדברי ר"י דהלואי שיתפלל כל היום. וכבר כתבנו דלא כדברי מע"כ רק דתר"י אזלא אליבא דכ"ע דכיון דכל היום הלואי שיתפלל כל התפילות הוה מצוה אחת ומצרפן לשויא מ"ע שאהז"ג וגם בלילה נהי שאינו יכול להשלים תפילת השחר דהוי אחר ב' תפילות מ"מ כיון שיכול להשלים תפילת מנחה ותפילת ערבית הו"ל זמן תפלה בין ביום ובין בלילה דאין חילוק. נראה לי ליישב דברי המ"א בדרך פלפול קצת הנה אמת דתפילה נוהג בין ביום בין בלילה. ביום נגד תמידין ובלילה נגד אברים ופדרים. ואמנם לפמ"ש רמ"א בסי' רס"ז בטעם דמקדימין בשבת לתפילת ערבית דתפילה נגד אברים ופדרים ובשבת אסור להקריב דולא עולת

חול בשבת עיי"ש. א"כ בכל ע"ש מצוה להתפלל בעוד יום וליל שבת אין כאן תפילה דאז אין מקריבין אברים ופדרים א"כ הו"ל מ"ע שהז"ג כמו למ"ד תפילין בשבת פטור והו"ל מ"ע שהזמ"ג. ואמנם התוס' כתבו ביומא ד' מ"ו בתחילת לילה אין להקריב אברים ופדרים של חול אבל בסוף לילה דכבר ניתן שבת לדחות לצורך אש של עצי המערכה ע"ז קאי קרא דמושבותיכם למישרי אברים ופדרים של חול עיי"ש. לפ"ז בסוף לילה מותר להתפלל בליל שבת וכיון דתפילת ערבית זמנה כל הלילה הו"ל מ"ע שאין הז"ג אלא שהגאון בעל ישי"ע הקשה אדברי התוס' דא"כ מאי מקשה בפסחים נ"ט ע"ב כתיב לא ילין חלב חגי עד בוקר הא כל הלילה ילין והלא חלבי חול אין קריבין ביו"ט ודילמא כל הלילה ילין ומקריבו בסוף לילה דניתן בלא"ה לדחות לצורך אש כמו שדוחה שבת מה"ט והוא תמוה נשגבה. גם אנכי הקשיתי אדברי תוס' ממנחות ע"ב דמייתי אי ס"ד נקצר שלא כמצותו כשר העומר אמאי דחי שבת יקצר מע"ש. ומשני סבר לה כר"ש דחביבה מצוה בשעתה שהרי איברים ופדרים דוחה שבת ומקשה ור"א כר"ש אלא שאני התם שכבר דחתה שחיטה את השבת. ולהתו' הנ"ל דמהני מה שכבר נדחה שבת להדליק עצים לצורך היום להבעיר אף שלא לצורך היום דילמא גם קצירת העומר בסוף לילה וכבר נדחה שבת לצורך אש המערכה והארכתי הרבה בדבר. ואמנם המובחר מ"ש הגאון מלבוב בריש הלכות יו"ט דבאמת יש איסור נוסף על מלאכת הבערה בהקטרת אברים ופדרים והוא איסור מכבה דבשרא אגומרי והוא לא נדחה עדן בהדלקת עצים ואש. וגם שבזה תרי איסורא ורק דכיבוי הוי משאצ"ל. ומעתה התוס' קאי למ"ד משאצ"ל פטור עליו ואין כאן כיבוי רק הבערה. והבערה כבר הותר לצורך חובת היום וסוגיא דפסחים נ"ט קאי למ"ד משצ"ל חייב ואף קודם אור הבקר אסור להקטיר עיי"ש א"כ א"ש גם בנ"ד דהרי"ף פסק דמשצ"ל פטור עלי' כמו שהוכיח הר"ן בדף צ"ד בשבת. א"כ לדידיה מותר להתפלל ערבית בליל שבת דמותר להקריב אברים ופדרים סמוך לאור הבקר דלא איכפת לן בכיבוי דבשרא אגומרי ומ"ה הו"ל מ"ע שאהז"ג. משא"כ להמחבר דמביא כמה פעמים שיטת הרמב"ם דמשאצ"ל חייב עליו. עיין בסי' שי"א ב' דעות. ועיין במ"א סי' רע"ח א"כ לדידיה אין להתפלל תפילת ערבית בלילה בליל שבת דחברים ופדרים לא קרבו בכולה. וא"א לומר הו"ל מ"ע שאהז"ג רק לשיטת הרמב"ם דתפילה דאורייתא ומדאורייתא אין לה זמן קבוע דל"ה כלל נגד קרבנות רק רבנן קבעו לה זמן נגד קרבנות ולא באו להקל על אשה כן יש מקום לומר בדרך פלפול וחידוד:

ז **והנה** מה שכתבתי לעיל בדרך חידוד כמה מעליותא הא שמעתא דבר אמת ויציב בישוב דברי המ"א בסי' רס"ז התמוהין מאוד שכ' דמ"ה מתפללין תפילת ערבית בליל

שבת מבעוד יום משום דאברים ופדרים של ע"ש אין קריבין בשבת. ורבים תמהו על דבריו דבברכות ל"ו מיבעי לר"ח אי הלכה כר"י גם לענין תפילת מנחה ואח"כ אמר ר"ח ניחזי אנן מדרב מצלי ש"ש בע"ש ש"מ הלכה כר"י עיי"ש. והדבר תמוה דהרי הרא"ש והר"י מחלקים בין שבת לחול ובפרט למ"ש המ"א דמ"ה מתפלל תפילת ערבית בשבת מבע"י ומאי ראיה דהלכה כר"י. וכבר הרגיש בזה הפ"י. ועיין ג"כ בישי"ע סי' רס"ז תמה בזה ולפע"ד לפרש כמין חומר דביומא מ"ו אמר ר"ה תמיד תחילתו דוחה סופו אינו דוחה. וס"ל לר"ח אינו דוחה את הטומאה אבל דוחה את השבת ורבה ס"ל אליבא דר"ה דוחה את הטומאה ואינו דוחה את השבת ופירשו התוס' דפליגי לענין אי עושה להם מערכה בפ"ע אבל הרמב"ם בפ"א מתמידין ומוספין פי' דפליגי אם מקריבין כלל בשבת אברים שנותרו. וס"ל לר"ח דאברים שנותרו מקריבין בשבת לר"מ על המערכה בפ"ע ולרבנן על מערכה גדולה. ולרבה אין מקריבין אפי' משלה בהן האור ואפי' על מערכה גדולה. ולא ס"ל קרא לאברים ופדרים אתי וכ"ז כ' המ"ל בפ"א ה"ז מתמידין ד"ה וראיתי והנה דברי רמ"א לכאורה תמוהין דהרי במשלה בהן האור לתוס' בשבת כ' וביומא היה מקריבין בליל שבת אברים ופדרים ומתעסקים בהם כל הלילה. ואמאי אין מתפללין ערבית בלילה. ואך הדבר יתכן בשיטת הרמב"ם דפסק דאין מקריבים אברים ופדרים בליל שבת אפי' במשלה בהן האור ואפי' על מערכה גדולה. ואמנם ר"ח דס"ל ביומא תמיד סופו נמי דוחה שבת. וס"ל דמקריבין שפיר הוכיח מדרב מצלי של שבת בע"ש ש"מ הלכה כר"י דלדידי' אין לחלק בין שבת לחול בתפילת ערבית. ולדידן דפסקינן כרבה ביומא כמ"ש הרמב"ם שפיר חילק בין שבת לחול. ובזה נכונים דברי המ"א. וזה דבר אמת ת"ל.

ואמת הדבר דדברי התוס' ביומא צ"ע שכתבו לחלק דסמוך לאור הבוקר מותר להקטיר אברים ופדרים הואיל וניתן שבת לדחות לצורך אש המערכה ותחילת לילה לא. והרי לפי דבריהם דבמשלה בהן האור מותר לסדר האברים ואפילו לעשות מערכה בפ"ע. א"כ כיון שכבר ניתן שבת לדחות לצורך אותן אברים שמשלה בהן האור לישתרי ג"כ אברים שלא משלה בהן האור דניתן שבת לדחות. וא"כ שוב קרא דלא עולת חול במאי אוקמא ואי דמשכחת לה כשלא נמצא אברים ופדרים שמשלה בהן האור. רק הכל נתעכל בערב. א"כ מאי קשי' להו בדברי ב"ק דשפיר יש לחלק בין כשרים לפסולים דבפסולים בעי משלה בהן האור ובכשרים אם רק נמצא אברים ופדרים שמשלה בהן האור ופקעו וצריך להקטירן מותר להקטיר כל אברים דניתן שבת לדחות וצ"ע. ואולי ס"ל לתו' דזה לא שכיח שלא ימצא איברין שלא משלה בהן אור. ואם יהיה מותר כל אברין א"כ קרא

דלא עולת חול במאי מוקמא ומ"ה מוכח מקרא דלזה ל"מ הואיל וניתן שבת לדחות. או ס"ל לתוס' מסברא דלא אלים כ"כ אברים שמשלה בהן אור לתלות אגבייהו כל האברין משא"כ אש לצורך מערכה דיומא אלים טובא ועדיין צ"ע קצת. (ח) וכעת נפל מילתא בדעתאי ליישב קו' החמורה מהגאון מלבוב שהבאתי לעיל דמאי מקשה בפסחים נ"ט לא ילין חלב חגי עד בוקר הא כל הלילה ילין הלא אין מקריבין עולת חול ביו"ט והרי התוס' כתבו להדיא ביומא דזה דוקא בתחילת הלילה אבל בסוף הלילה מקריבין. ודלמא מקטירו בסוף הלילה:

ונ"ל הנה השאג"א האריך בסי' ע"א בפלפול עצום ורב אי למ"ד הבערה ללאו יצאת אסור ביוה"כ או מותר כמו ביו"ט ופלפל שם מענין חלבי שבת קריבין ביוה"כ ולמ"ל קרא למ"ד הבערה ללאו יצאת וחזינא לדעתאי דבהקטרה אין בו כ"א הבערה וכן דעת הגאון מלבוב. ואמנם אנכי לא כן עמדי. דבירושלמי שבת פ' במה מדליקין אמרו כיון שרוצה בעיכולן כמבשל דמי. א"כ ליתא לכל הפלפול מתשובה הנ"ל. ואמנם בש"ס יבמות ל"ג ע"ב מקשה אי בהקטרה והאמר ר"י הבערה ללאו יצאת ואם נאמר דבהקטרה הוי כמבשל מה הקשו בגמ' ופירשתי בתשו' אחרת להשוות דברי הירושלמי עם ש"ס דילן וכה דברינו דבאמת זר ששמש בשבת הוי מקלקל דאין כאן מצוה אך בהבערה מקלקל חייב מדאסר קרא לשריפת בת כהן והיינו מדאיצטריך לקרא דליכא למילף מדאסר שריפת בת כהן דדילמא תיקון מצוה הוי תיקון ורק מדאיצטרך לקרא והתו' כתבו ביבמות ד' ו' למ"ד ללאו יצאת ליכא למילף דמקלקל חייב דאיצטרך קרא להבערה גופה דאינו אלא לאו ושפיר מקלקל פטור. ורק תיקון מצוה הוי תיקון ושפיר מקשה ביבמות ל"ג אי בהקטרה והאמר ר"י הבערה ללאו יצאת ולדידיה מקלקל פטור וזה הוה מקלקל. ובזה מיושב קו' תוס' שם תימא אטו לא מני לאו גרידא והרי זר שאכל מליקה ליכא אלא לאו דהכי מקשה דלר"י מקלקל פטור ואין כאן אפילו לאו. אבל לעולם בהקטרה איכא בישול כדאיתא בירושלמי ורק בזר פטור משום מקלקל. והנה סברת הירושלמי איתא ג"כ בתוספי הרא"ש גבי ר' ישמעאל קרא והטה ליישב קו' התוס' יבמות ו' דר"י ס"ל ללאו יצאת וכתב בשמן כשהדליק הו"ל מבשל ועיין לקמן:

וכעת נראה להשוות דברי ירושלמי עם בבלי בדרך זה הנה סברת ירושלמי כיון שרוצה בעיכולן כמבשל דמי צ"ב. ויש מקום לומר דכמו דבישול הוי תיקון כן עיכול אברים הוי תיקון שיוצא מידי מעילה ולאחר העיון במסכת מעילה ד' י' בתוס' שם ד"ה הכל מודים מפורש יוצא דבאימורי קדשי קדשים יוצא מידי מעילה תיכף בהעלאה והיינו כשנאחז

בהן האור ובחימורי חטאת ואשמות או בשר עולה מועלין עד שתצא לבית הדשן ועיי"ש בשם ה"ר פרץ החילוק:

והנה החילוק בין הבערה לבישול דהבערה כשמבעיר העצים מקלקל העצים ול"ה תכלית ההבערה רק לתקן דבר אחר כמ"ש רש"י שבת ק"ו. ובישול מתקן אותו דבר שמבשל ובאברים ופדרים הנה אם אין מועלין תיכף בעיכולן שפיר הוי תיקון אותו הדבר דכשהתחיל להתעכל הוי תיקון והוי כמבשל והוי ג"כ צורך לגופו משא"כ אם מועלין עד שתצא לבית הדשן ל"ה תיקון כמ"ש ג"כ התוס' בשבת ק"ו דל"ה התיקון רק לאח"כ ול"ה תיקונו בשעת הקלקול והירושלמי מיירי באברים קדשים קלים ששחט בע"ש והעלה האברים בלילה. ושפיר קאמר כיון שרוצה בעיכולן והכונה דאף דבזר יש לומר דלא נעשה מצותו מ"מ כיון שהוא שוגג והוא סובר שמותר לשמש במזבח וא"כ לפי דעתו הוה מלאכה צריך לגופה כמ"ש תוס' שבת ק"ו לענין חובל ומבעיר בי"ה. והירושלמי יסבור דגם במקלקל מהני מה שלפי דעתו היה כונתו מלאכת תיקון ודלא כתוס' דס"ל זה ל"מ רק למשאצ"ל ולזה אמרו כיון שרוצה בעיכולן כמבשל דמי. וש"ס דילן או דס"ל דמקלקל ל"מ מה שבדעתו או דס"ל דמחלוקת בין ר' חייא ובר קפרא מיירי בקרבנות ציבור כדאמרי שם יבמות ל"ב שבת לכל הותרה אין כאן החיוב משום שבת עיי"ש ומיירי בקרבן ציבור ואימורי קדשי קדשים מועלין עד שתצא לבית הדשן ואין כאן תיקון והוי רק הבערה בעלמא ושפיר מקשה הא אר"י הבערה ללאו יוצאת יהיה איך שיהיה בישוב דברי הירושלמי והבבלי לפמ"ש לעיל מפורש יוצא דהתוס' שפיר כתבו ביומא דאברים ופדרים של תמיד מקריבין בשבת סמוך לאור הבקר דהרי בישול אין כאן. דכיון דמועלין עד שתצא לבית הדשן. ול"ה תיקון רק הבערה על אפר ול"ה דומה למבשל כלל. ושוב י"ל כיון שהותרה מלאכת הבערה לצורך אש המערכה מותר סמוך לאור הבקר. משא"כ בפסחים מקשה שפיר מקרא דלא ילין חלב חגי דפסח או חגיגה הוי שלמים קדשים קלים ולאחר שהעלן ומשלה בהן האור יוצא מידי מעילה. והוי תיקון ממש כמו בישול לצאת מידי מעילה ואיסור מבשל לא ניתן לדחות עוד בעצים של עצי המערכה. ומ"ה סמוך לאור הבוקר אסור. ושפיר מקשה דאין חלבי חול קרבין ביו"ט והוא ישוב נכון בעזרת הש"י והתבונן בזה:

ט **ואמנם** בפירוש הירושלמי לא נחה דעתי עד שהעירותי בסברא נאה ואם היא דברי פלפול לא אמנע מלכתוב כי הפירוש בירושלמי יוצא מזה עד סוף כונתו. הנה בשבת דף כ"א פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת אמרוה קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קבלה ואח"כ אמרוה

משמיה דר' יוחנן וקבלה עיי"ש והדבר נפלא וכי משא פנים יש בדבר וביארתי דרך דרש וחידוד. הנה הרשב"א ז"ל הקשה לשיטת הסוברים דאחר שיעור הדלקה מותר להשתמש לאורה ואיך מדליק בפתילות ושמנים שמא ישתמש לאורה אחר שיעור של הדלקה ואמנם י"ל הנה דבר זה מפורש מדברי המ"ל פ"א מה' יו"ט ובכמה מקומות דיש לחלק בין איסור לאו לאיסור כרת ואם אמרו לבטל מצוה מחשש איסור כרת ל"א לבטל מחשש איסור לאו וע' יבמות ד"ב וקי"ט וסוכה ט"ז ע"ב ובכמה מקומות ומה"ט בטלו תקיעת שופר משום שמא יעבירנו ולא ביטלו בכל יו"ט מחשש שמא יתקן כלי שיר והיינו מה"ט דיש לחלק בין איסור לאו לאיסור כרת א"כ למ"ד הבערה ללאו יוצאת לכאורה אין לבטל מצות הדלקת נר חנוכה באין כאן שמן אחר מחשש שמא יטה דלא חששו ללאו לבטל מצוה מחמתו. ואמנם כבר הבאתי דברי תוס' הרא"ש שכ' ביבמות בישוב קושית תוס' על ר' ישמעאל שהטה וכתב שיבא חטאת שמינה והרי הוא ס"ל הבערה ללאו יוצאת ביבמות ו' ותי' דבשמן הוי מבשל א"כ הוי חשש כרת ומיתת ב"ד. ואמנם לדעתינו הכרעה בזה דבש"ס משמע דגם באיכול אברים ופדרים ל"ה רק הבערה ולא בישול. ומה חילוק בין שמן לאברים. ואמנם בירושלמי אמרו דהוה מבשל ויהיה בירושלמי זאת הכונה. הנה החילוק בין הבערה לבישול דבהבערה אין תכלית כונתו רק לצורך דבר אחר דהעצים מקלקל לגמרי. ואין תכלית כונתו להבעיר העצים רק לבשל אגבייהו דבר זה או ליהנות. ובבישול תכלית כונתו לבשל הקדירה ומה"ט כתבתי במק"א שאין ללמוד מהבערה לכל מקלקל כמו שמקשה בירושלמי דכל עיקר המלאכה כך הוא וכמ"ש הריב"ש על גוזז לענין מלאכה שאצ"ל הובא במ"א סי' ש"ג. וזה ביאור דברי הירושלמי ואכ"מ להעתיק זה ומ"ה כתב הירושלמי כיון שרוצה בעיכולן ואין תכלית בהבערה זו רק העיכול סוף כונתו. אין זה דומה להבערה ודמי לבישול. וזה לדעתינו פירוש אמת בירושלמי. ולפ"ז יוצא בנר חנוכה כשמדליק כיון שהבערה תכלית כונתו. ולא כונה אחרת לו רק זאת המצוה הוי כמבשל וכ"ז בעת המצוה אבל אחר עשיית המצוה פשיטא לצורך תשמי הוי כמעביר שמן להשתמש לאורו ואין מצוה בהבערתו. ואין כאן רק הבערה בעלמא ולר"י ס"ל ביצה כ"ג בתוס' שם בשם ירושלמי הבערה ללאו יצאת דאיהו דקאמר בירושלמי לא תאסר ולא תשרי משום דמדינא אין איסור הבערה ביו"ט עיי"ש ואין בכחינו לבטל מצוה בחשש זה. ושפיר כשאמרו לו לאביי משמי' דר' ירמיה לא קבלוהו דקשי' ליה שמא ישתמש אחר שיעור הדלקה אבל משמי' דר"י קבלוהו דאיהו סברא ליה ללאו יצאת כן נראה לי. ולפי זה צ"ל דאם ס"ל מותר להשתמש לאורה החשש ג"כ שיטה לאורה לצורך תשמיש ולצורך הדלקת נ"ח שידלוק מהר והוא פלפול נחמד דרך חידוד אך לדינא אנן

פסקינן הבערה לחלק יצאת ומ"מ פסקינן דמדליקין בפתילת ושמנים וגם החשש שמא יטה אף בתוך שיעור הדלקה הוא לצורך תשמיש ודו"ק:

ודע דזה שהוכיחו התוס' ביצה כ"ג ממה דאמרינן בירושלמי לא תאסר ולא תשרי דס"ל ללאו יצאת בש"ס דילן משמע דר"י ס"ל לחלק יצאה מדאיצטריך למימר בביצה י"ב דהבערה אינו משנה משום מתוך. ואם ס"ל הבערה ללאו יצאת בלא"ה אינו אסור ביו"ט כמ"ש תוס' פסחים ה' וצ"ע. ויצאתי קצת חוץ לענין להיות כי חידוש גדול בעיני על השאג"א בסי' ע"א אשר עיניו כיונים על אפיקי הש"ס איך לא שת רבו להביא הירושלמי גם לא ראיתי שדברו מי מקדושים בדברי הירושלמי (וכעת מצאתי להגאון מוה' עקיבא בהגהותיו ליבמות שהרגיש וציין לע' בדברי הירושלמי):

י **ונחזור** לענין שאנחנו בביאורו. על קו' כת"ה על מה דס"ל לר"י דתפילה הוה מ"ע שאהז"ג דהלואי שיתפלל כל היום והרי לתוס' אין לו להתפלל נדבה רק בספק התפלל ס' לא התפלל. וכ"ז בזמן תפילה ולרב האי אין לו להתפלל רק בחידוש ונמצא דבלא חידוש אין לו להתפלל רק בזמן תפילה ובב' שעות שבין ד' ושש אין לו להתפלל ונמצא דהו"ל מ"ע שאהז"ג וכענין זה העיר בשאג"א סי' י"ב נלע"ד. דהנה צריך להבין שיטת רב האי החולק על הרי"ף וס"ל דאפי' תפילת נדבה אין לו להתפלל בלא חידוש ואמאי. והנראה דס"ל הטעם דכיון דמצות דרבנן א"צ כונה כמ"ש הרדב"ז והמ"א סי' ס' א"כ הוי כמוסיף כשלא יתכוין ורק דהרי"ף כ' שיכוין בפירוש לתפילת נדבה וחיישינן שמא ישכח ולא יכוין כלל. ויעבור בבל תוסיף בהקרבת שני תמידין ואף שיכוין פירוש המילות מ"מ זאת לא יכוין אי נדבה אי חובה. ובמקום אחר כתבתי כעין זה ליישב מה שהקשו על שיטת ר"י דס"ל במצות א"צ כונה היכא שמכוין להיפך ודאי לא יצא ואיך אמרו בעירובין צ"ו במוציא ב' זוג תפילין למ"ד מצות א"צ כונה אסור להוציא ב' זוג דעובר על ב"ת אף בלא כונה ואתי איסור ב"ת ומשויא כמשא ולכוין בפירוש שלא לצאת ואז ודאי ליכא בל תוסיף וכתבנו ליישב דחיישינן שישכח בינתים ולא יכוין כלל ויעבור על ב"ת ויחשב כמשא. וכשיעמוד לפוש יהיה עקירה והנחה ויתחייב משום שבת והארכתי בסברה זו כי הוא יסוד בענין. א"כ ה"ט דשיטת התוס' ורב האי ומעתה כ"ז בזמן המצוה אבל שלא בזמנו לכ"ע אינו עובר בב"ת רק בכונה כדאיתא בר"ה כ"ח ע"ב. א"כ בין ד' שעות לשש שעות דאז ל"ה זמן הקרבת התמיד גם תוס' ורב האי מודו דמותר להתפלל בתורת נדבה דגם אם ישכח ולא יתכוין כלל אין עובר שלא בזמנו א"כ דלכ"ע מותר אז להתפלל בתורת נדבה. שפיר כ' הר"י כיון דיכול להתפלל כל יום. אך אמנם אם נימא דכיון דמותר להתפלל בכל יום בתורת נדבה הו"ל מה"ט מ"ע שאהז"ג אז נחשב לכולא יומא זמנא.

ושוב הו"ל בזמנן ובשלא יכוין כלל יעבור בב"ת שמוסיף על תפילת חכמים דהדר הו"ל זמנו דבלא"ה לפמ"ש זקני הת"ש בשמלה חדשה שבסוף הספר אות י"ב התפילה ל"ה כנגד תמידין ממש רק כנגד קרבן שבמקום הקרבת תמידין עיי"ש. ובאמת היה ראוי להאריך בדבריו הקדושים דמדברי הרי"ף לא משמע כן. ובפרט לפמ"ש לעיל. ועכ"פ לפי האמת י"ל דגם באותן הב' שעות ס"ל לרב האי ג"כ דאין להתפלל נדבה בשכבר התפלל משום דכל היום הוי זימנא ויעבור על ב"ת אפי' בלא כונה וחיישינן שמא ישכח ולא יכוין אבל כ"ז אם נימא דכולי יומא זימנא הוא כמ"ש תר"י דזולת זה לא יעבור על בל תוסיף א"כ הדבר מתהפך כחומר חותם דממ"נ אם נימא לרב האי והתוס' דל"ה מ"ע שהז"ג וכולי יומא זמן תפילה דס"ל כשיטת הרמב"ם דמדאורייתא אין לו זמן או כמ"ש לעיל דאף דבעי חידוש לרב האי מ"מ הו"ל זימנא כיון שיכול להתפלל בחידוש כמו שהארכנו הו"ל מ"ע שאהז"ג ואם נימא דלא הו"ל מ"ע שאהז"ג כדברי השאג"א. ובאותן ב' שעות אין לו להתפלל ול"ה זמן תפילה שפיר יכול להתפלל בתורת נדבה ול"ח שמא לא יכוין דאינו עובר על בל תוסיף שלא בזמנו ושוב הו"ל כל יומא זמנה מפאת היתר תפילת נדבה. ולבתר דנחליט דהו"ל מ"ע שאהז"ג אז אין לו להתפלל נדבה ומ"ה נשים חייבת בתפילה. וזה הערה נכונה אבל עדיין צריך להתישב בדבר כיון דהדבר מתהפך כחומר חותם ודו"ק היטב:

יא **ובאמת** היה ראוי להאריך בדברים אלו וביחוד בדברי זקני הת"ש בענין זה. הנה מ"ש במקום הקרבת קרבן שכשר בזרים בנשים ובטמאים. דחכמים תיקנו עבודה זו כעין קרבן דבריו כצוף מתוקים. ובמקום אחר ישבתי בזה מה שתמהתי מאוד על תשו' מהרי"ק הובא בב"י סי' נ"ג דש"ץ לא יתפלל בע"כ דאיך נעשה שליח בע"כ ותמהתי בזה דהרי המהרי"ק כתב כיון דהוי במקום קרבן ואיך נעשה שליח. והרי התוס' כתבו ביומא ד' י"ט דהני כהני שלוחי דרחמנא מהני אף בע"כ ועיין מהרש"א שם והיא תמוה רבתי. ולדברי הת"ש ניחא דבשחיטה דכשירה בזר הוי שליחא דידן כמ"ש הפ"י ותפילה במקום קרבן שכשרה בזר כמ"ש הת"ש צדקו דברי המהרי"ק. אבל מה אעשה דלפמ"ש להקשות על הרי"ף ף שכתב דהוי במקום תמידין ויעבור על בל תוסיף דהרי בעשיית מצוה ב' פעמים אינו עובר וכתבנו לישב דכיון דב' תמידין מצוה אחת הוי הוספה במצוה זו. וכ"ז אם הוי כהקרבת תמידין ממש משא"כ לדברי הת"ש דהוי כקרבן אחר במקום הקרבת תמידין התי' הזה אינו עולה יפה. ואם ס"ל לרי"ף דבעשיית מצוה ב' פעמים עובר בבל תוסיף דלא כתוס' הו"ל לראשונים להודיענו כזאת וצ"ע קצת בזה. ויש ליישב אחר העיון:

עוד זאת ראיתי בס"ק י"ג התיר לומר בשבת פסוקי קרבנות יחיד ועיי"ש הטעם דגם בתפילת נדבה כ' הרי"ף בתשו' להתיר להתפלל וכ"ש בזה עיי"ש. ולפע"ד נראה להסביר קצת דברי הרי"ף בפסקים שכ' דאין להתפלל בשבת נדבה דאין נדבה בא בשבת והרי"ף בתשובה כתב הובא בב"י דבאמת מ"ט אין נדבה בא בשבת דהוי מלאכה בשבת. וכן כתבו תוס' בחולין דף מ' משא"כ באמירה בעלמא אין כאן חילול שבת ולכאורה נאמנו דבריו מאוד. אבל סברת הרי"ף והפוסקים האוסרין נ"ל להסביר קצת לפימ"ש הטו"ז ביו"ד סי' קע"ט בישוב דברי הרמב"ם בהאוחז את עינים וז"ל דכל שכונתו שלעיני הרואים יהיה נחשב כעושה מעשה אף שאינו עושה מעשה הוי כעושה מעשה ולוקה עיי"ש. וראיות הטו"ז מלאו דמחמר יש לדחות דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה שפיר חייב באזלה מחמתו כמו זורה ורוח מסייעו עיין בב"ק ד' ס' משא"כ בדין של הטו"ז ומ"מ בנ"ד מלאכת מחשבת אסרה תורה ודו"ק:

א"כ גם בזה כיון שהוא רוצה שיהיה נחשב כעושה מעשה הוי כעושה מעשה וזה ישוב נכון לדברי הרי"ף ועיין ג"כ בשבת דף ק"ג במאמן את ידיו ובתשו' תה"ד סי' ס"ה לענין לכתוב בשבת אותיות באויר והביא דברי הגמ' וכתב דגם מאמן את ידיו הו"ל שבות עיי"ש. א"כ כ"ש בזה שרוצה ואומר שיהיה במקום קרבן הו"ל שבות דל"ג ממאמן את ידיו. ואולי יש לחלק בזה. ועכ"פ יש לחוש לדברי הרי"ף גם לענין אמירת קרבנות יחיד. כן נ"ל לולא דברי זקני הגאון זצ"ל:

יב ומה שפלפל התר"י בדברי הרי"ף בענין הקרבת נדבת ציבור שכתב הרי"ף דאין ציבור מביאין נדבה ותמה מסוף כתובות דאמרינן מותר שקלים לקיץ המזבח ומסתמא אם לא היה מותר היה עושין נדבה שלא יהיה המזבח בטל תמה אני שלא הביא גמ' ערוכה בעירוכין י"א דבעי ר' אבין עולת נדבת ציבור טעון שירה משמע דמשכחת נדבת ציבור ורש"י פירש שם כיון דקיי"ל דבא ממותר חטאת ומותר אשם ובאמת קי"ל בא גם ממותר קרבנות ציבור. ולחד תנא עולת קיץ בא ממותר תרומת לשכה וצ"ע בזה. ומ"מ משמע מרש"י ותוס' דאין ציבור מביאין נדבה רק ממותר תרומת הלישכה. ועיין בפני יהושיע ברכות כ"ז שכתב לרבנן דזמן תפילת מנחה עד צאת הככבים וקשה דהרי דם נפסל בתחילת שקיעה וכתב לישב דתפלת המנחה הוי נגד נסכי התמיד עיי"ש סוף ד"ה בגמ' מ"מ אמרו תפילת המנחה. ולדידי' היה הקרבת הנסכים עד צ"ה אלא שצ"ע מאוד על דבריו מדברי הגמ' תמורה י"ד עיי"ש דברים שדרכן ליקרב ביום כגון הקומץ וכו' שמעלן מבוא השמש ומקשה מבוא השמש ס"ד אלא עם בוא השמש ופרש"י קודם שקיעה עיי"ש הרי דנסכי התמיד נמי קודם שקיעה וצע"ג על הפ"י א"כ לפ"ז ציבור דאין

מביאין מנחה בשותפות כדאיתא מנחות ק"ד. וכן מבואר בת"כ דאין ציבור מתנדבים מנחה ולפ"ז נ"ל דאין ציבור מתנדבים מנחת נסכים בפ"ע כמו שאין מתנדבים מנחה לקיץ המזבח. דמ"ש משאר מנחות. (ומ"ש בקי עיקרי העבודה כללי המנחות אות ה' לנ"ל. ומ"ש ראי' ממנחות ק"ו ברש"י אין ראיה דכונת רש"י הבאה בציבור היינו מנחת נסכים באה בחובת ציבור) ואולי גם בעולת קיץ היה מנחת נסכים כפשטא דשמעתין מנחות צ' כל קרבנות ציבור טעון נסכים. ואמנם שיתנדבו ציבור מנחת נסכים בפ"ע אין לנו א"כ עכ"פ הרווחנו דצדקו דברי הרי"ף במנחה דאין להתפלל ציבור בנדבה ורק יחיד דיחיד מביא מנחת נסכים בנדבה ואם הרי"ף יסבור הכי ויהיה כונתו לנדבת מ"נ מה טוב. ואם הרי"ף לא כוון לזה עכ"פ הדין כדכתיבנא:

גם בדברי הרמב"ם דס"ל תפילה דאורייתא. ורמב"ן בס' המצות הקשה דא"כ בספק התפלל יהיה מחויב להתפלל כמו באמת ויציב אגלה חות דעתי דרך ספק כמעיר בעלמא. הנה דעת הרמב"ם וצבא מהפוסקים דאבילות יום ראשון דאורייתא ומ"מ כתבו תוס' דספק להקל אף ביום ראשון עיין בעירובין דף מ"ז והרא"ש בסוף מועד קטן הקשה מזה על הסוברים דיום ראשון מדאורייתא וצ"ל לדעת הרמב"ם דספיקא דאורייתא רק מדרבנן לחומרא. א"כ כעין שכתב הרדב"ז בספק ברהמ"ז דמברך ברכה ד' כיון שמברך ג' ברכות שלא יהיה זלזול א"כ ס"ל להרמב"ם וצבא מפוסקים להיפך בספק אבילות אי נחמיר ביום ראשון נחמיר ע"כ בשאר ימים שלא יהיה זלזול דאם יחמירו באבילות דרבנן לא יניח תפילין והרי רצו חכמים שיהי' ספק דבריהם להקל ובאבילות יהי' מעולם ספק להחמיר ומ"ה אדרבה הקילו בזה בספק דאורייתא ג"כ כיון דאין כאן רק חומרא דרבנן בספק לא רצו להחמיר והניחו הדבר על דאורייתא אף להקל כמו דמצינו בעירובין דף ס"ז ע"ב לענין קרפף יותר מבית סאתים שרי לטלטל לים עיי"ש וה"ה בתפילה כיון דמדאורייתא אין שיעור לדבר ואפי' ברכה אחת יצא. ומדרבנן הוסיפו הרבה תפילות. והם רצו שיהי' ספק דבריהם לקולא להיות הפרש בין דאורייתא לרבנן. וכאן אם יצטרך להתפלל יצטרך להתפלל כל התפילה ויהי' ג"כ חשש ברכה לבטלה. כמו באבילות דיהי' קולא לענין תפילין דאין מניח ביום ראשון. ומ"ה בעת שתיקנו התפילות הניחו הדבר על דין דאורייתא שלא להתפלל גם בספק שהוא מדאורייתא משא"כ בק"ש כיון שפרשה ראשונה ושלישית דאורייתא משום אמת ויציב ויש שיעור מדאורייתא לא רצו להקל כן נ"ל בדרך אפשר בישוב דברי הרמב"ם. ועדיין יש להתיישב בדבר ועיין בכ"מ פ"י מכלאים ואקצר בזה אולי אזכה במק"א לבאר יותר:

יג ועל דברי השאג"א סי' ס"ו שהביא ראי' לשיטת הרמב"ם דהלכה כר"י דנשים עוברות בבל תאחר הואיל ואיתא בשמחה ודלא כאב בר"ה ו' מהא דאמרינן בנדרים ד' והרי חטאת יולדת דלא אתיא לכפרה ועוברת בב"ת הרי דנשים עוברת בב"ת. והוא לכאורה קו' גדולה איך יסתום בגמ' בכאן מה דאיבעי לן במקום אחר וכתבתי לו דלדעתי אין כאן ראי' דלפי המבואר בנדרים ל"ה ובב"מ ק"ד דאדם מביא קרבן עשיר על אשתו עיי"ש ובנדרים דאדם מביא קרבן יולדת על אשתו שוטה דמחוסר כפרה א"צ דעת וכיון דאשתו ערטילאי ול"ל כלום והבעל מביא בגינה הוא העובר על בל תאחר כשאינו מביא ומה דאיבעי בר"ה היא באשה שנדרה בנדר דהבעל אין מחויב לשלם נדרה כמ"ש תוס' ב"מ ור"ן בנדרים שם ואם יש לה נכסים ואין מביאה מיבעי לן אם אשה עוברת על ב"ת אבל ביולדת הוא העובר ול"ק קו' השאג"א. וע"ז השיב כבודו דז"א רק מתנאי כתובה כתובה: הקודם אזכור שיש לי תמוה גדולה בזה דבספרי הובא בס' המצות ברמב"ן מצוה צ"ד איתא להדיא ר"ע אומר כל היוצא מפיו יעשה ואשה כי תדור נדר מקיש אשה לאיש מה איש עובר בבל יחל ובל תאחר כך אשה. ופי' הרמב"ן דהו"א דפטורי כיון שאין מחויבות לעלות לרגל. ואיך קאי איבעי דר' זירא ומחלוקת שבין ר' זירא ואביי מפורש נגד דברי ר"ע ועמדתי כמשתומם ע"ז. עד שמצאתי בחידושי הריא"ף שכבר הרגיש בדברי הספרי. ומה שנ"ל בזה הנה בריטב"א איתא מפורש בר"ה דהאיבעי' הוא רק בקרבן אבל בצדקה דמחויב לאלתר ועובר על בל תאחר לשיטת התו' והר"ן בקיימי עניים אף אשה עוברת על בל תאחר דלא תליא ברגלים א"כ מיירי הספרי בנדבה לצדקה וקיימי עניים. ואיצטריך ההיקש דהו"א כיון דאיננה עוברת בבל תאחר בקרבנות אף בנדרים לא תעבור קמ"ל דעוברת. והוא ישוב נכון. והנה לפמ"ש הר"ן בנדרים דף ד' דהיכא דנדר בקרבן להביא מיד עובר תיכף בבל תאחר א"כ משכחת לה ג"כ בכה"ג אבל לא מצאתי מי שיסבור כדברי הר"ן בזה וכפי הנראה הר"ן לשיטתי' בר"ה דבצדקה ג"כ עובר בבל תאחר תיכף: וכן פסק הרמב"ם פ"ח ממתנות עניים. אמנם לרשב"א דס"ל דבצדקה ג"כ אינו עובר עד ג' רגלים ורק בעשה עובר תיכף עדיין קשי' מהספרי לדברי הגמ'. אמנם לדברי הטורי אבן דבשנה בלא רגלים גם אשה עוברת א"כ כונת הספרי לשנה בלא רגלים. אבל לפ"ז שוב נדחה ראיות השאג"א בתשו' סי' ס"ה מגמ' דנדרים מחטאת יולדת דאשה עוברת על בל תאחר די"ל דמיירי בשנה בלא רגלים ובזה אשה ודאי עוברת להשאג"א והוא סותר א"ע מטורי אבן לתשובה אבל בגוף הדבר הזה בשנה בלא רגלים אשה עוברת הרבה יש לדבר. ומה שנלע"ד בישוב דברי הספרי דלפ"ז מאי איבעי לגמ'. יש מקום קצת לפלפל. הנה הדבר הקשה אם אשה אינה עוברת על ב"ת והרי הקשה הכתוב אשה לאיש לכל

עונשין שבתורה. וכן הוכיחו התוס' קדושין ל"ד לענין לאו דלא תוכל להתעלם. ואין דומה ללאו דלא תקיפו דשם יש היקש מפורש. וכאן ל"ה רק סברא. דכיון דאין עולין לרגל אינן עוברין ומסברא לא דחינין ההיקש דהוקשו אשה לאיש כדאמרינן בב"ק דף ט"ו שיש הרבה סברות לחלק בעונשין בין אשה לאיש. וצ"ל דכיון דעל לאו דב"ת אינו חייב מלקות דהוי לאו שאין ב"מ מ"ה לא שייך ההיקש [וע' תמורה ב' לענין תמורה] ודחינין לפטור אשה מטעם הסברא גם מאיסור זה א"כ לשיטת הערוך בתוס' ע"ז ס"ד דר"ע ס"ל לאו שאב"מ לוקין עליו מדס"ל מקיים בכלאים לוקה. ודברי הערוך מוכרחין דדברי התוס' ב"ק פ"א שכתבו ע"ז דל"ה רק איסורא בעלמא יש לי עליהם תימא גדולה מאד ממכות כ"ב דמוקי מתניתין דיש חורש כר"ע ושם חייב מלקות וכתבנו בגליון הש"ס דדברי התוס' יש להם מקום מפורש בירושלמי פ"ה מכלאים דאיתא שם כלום אמר ר"ע ללקות עיי"ש וש"ס דידן לא קאי הכי ולשיטת הערוך לא גרס ר"ע במכות דף ד' ובחולין פ"ב רק ר' יעקב דהוא ס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולפ"ז לר"ע על ב"ת לוקין והוקשו אשה לאיש לכל עונשין שבתורה מ"ה ס"ל לספרי דאשה עוברת על ב"ת ורק לנדרים צריך קרא כמו דצריך קרא לנזירת:

כן היה מקום ליישב התמוה הגדולה שיש בזה. או שנאמר דההיקש דואשה מהספרי לא ילפינן רק בנדרים ובנזירות אבל בר"ה בעי הגמ' בחטאות ואשמות דאין להקיש לנדרים דבנדרים גופי' ילפינן בהיקש ודבר הלמוד בהיקש אינו חוזר ומלמד לא בהיקש ולא במה מצינו אבל בזה הרבה יש לבחון לפי כללי הש"ס. וביחוד אם המלמד חולין תליא בפלוגתא ואקצר:

(**שוב** העירני הרב החריף מ' מענדיל אבענד מפה די"ל דר"ע לשיטתי' דדריש ווין בסנהדרין נ"א משא"כ לדידן מבעי' בגמ' ולפענ"ד י"ל דסתם ספרי ר"ש והיא ס"ל ו' מוסיף על ענין ראשון מנחות י"ט ומ"ה ס"ל הכי וזה נכון לגי' רמב"ן):

ומה שיש לדבר לפי המבואר בנדרים ד' נזיר שטימא עצמו במזיד עובר על ב"ת א"כ משכחת לה ב"ת במעשה ולהרב המגיד בפי"ג משכירות דהיכא דאפשר במעשה לוקין על לאו אפי' בלי מעשה אמאי פסק רמב"ם דעל בל תאחר אין לוקין ומזה ראי' ברורה למ"ש הנוב"י או"ח סי' ע"ו דאפי' לה"ה בעי עכ"פ מעשה קצת עיי"ש וזה ברור. עוד זאת ראיתי ברמב"ן ובמגילת אסתר מצוה צ"ד דבנדרי רשות אין עוברין על ב"ת רק בנדרי צדקה והקדש ולהיפך מבואר בר"ן נדרים ס"ג ושם מוכח דרשב"א ור"ן תרווייהו ס"ל דעובר על ב"ת ולא מצאתי מי שדיבר בזה. והנני חוזר לדברינו מ"ש מעלתו לחלוק על דברינו שכתבנו דהלאו דב"ת עובר הבעל שהוא חייב בקרבן אשתו. ובזה דחיתי

ראיות השאג"א ס' ס"ה מחטאת יולדת וכ"ת כ' כיון דאינו רק מתנאי כתובה ל"ה רק כחוב בעלמא ידידי התנאי כתובה ל"ה רק על הקרבן שהיא חייבת מקודם אבל הקרבן שהיא חייבת תחתיו חייב מדאורייתא. וז"ל השיטה מקובצת ב"מ ק"ד מן התורה חייב בקרבנות שנתחייבה בהם מנשואין ומלשון הדיוט אפי' אותן שהיה עליה קודם נשואין וזה צ"ע מסוגיות הגמרא נזיר כ"ד דשם ע"כ נדרה תחתיו דאין הבעל מיפר בקודמין וצ"ל דיש חילוק בין נדרה בנזיר דל"ה חיוב כ"כ דלא היה לה לנדור ול"ה רק מתנאי כתובה משא"כ קרבן יולדת התורה חייבתו וז"ב בפירוש דברי הראב"ד ז"ל. א"כ כיון דמדאורייתא הוא חייב עובר בבל תאחר:

ועיין בפי' המשניות לרמב"ם סוף נגעים והם תמוהין מאוד. ולא נודע החילוק שבין ת"ק לר"י. ונ"ל שצ"ל ברמב"ם בדברי ר"י כן כל קרבן שהוא חייבת ולא שתתחייב וכוונת דבריו דת"ק נמי ס"ל דמביא קרבן עשיר בעבורה לפי שהוא כגופה ור"י ס"ל כמו שיקריב מאשתו קרבן עשיר כן כל קרבן שהוא חייבת והיינו שהיא חייבת קודם נשואין כשיטת הראב"ד ודברי התיו"ט שם תמוהין שכתב שלא ראה ברמב"ם הדין שהוא חייב בקרבנות אשתו וס"ל דיחידאה הוא ולא פסק כן והנה לפנינו בפ"י משגגות ה"ו כל קרבנות שהאשה חייבת בעלה מביא על ידי' והוא פלא ובכ"מ כתב אע"ג דר"י קתני לה משמע דליכא דפליג עלי'. וגם זה צ"ע מנזיר כ"ד דאמרינן שם מאן תנא ר"י דאי רבנן לא משעבד לה כלל אלא ה"ד דמשעבד לה כגון דאקני' ליה וכיון דאקני' הו"ל דנפשה הרי דאיכא דפליג וצ"ע ואין העת מסכים לחפש בספרי' ובודאי העירו מי מקדושים ואולי ג"כ כונתו דלא פליגא רק בקרבן נזיר או בנדר ונדבה ולא בחובתה. וע' בירושלמי פ"ד דכתובת ועכ"פ מוכח מלשון הרמב"ם שכתב הנה הוא מחויב אליו וגוף הסברא ברורה דכיון דהתורה חייבתו אמאי לא יעבור על ב"ת וכת"ה הביא ראיה מיורש. והנה לפמ"ש בגמ' דגם יורש עובר בעשה עכ"פ ורק בלאו לא יעבור. ושם הטעם דהוא לא נדר והוא קרבן נדר אבל הבעל שהתורה חייבתו יש מקום גדול לומר שהוא עובר דהתורה חייבתו ומאי בין נדר לצדקה דאישתעבדו גם נכסיו לשיטת הר"ן בכתובות ומ"מ איהו עובר על ב"ת. וכאן ביולדת דהא אתתא ערטילאי או שוטה הא ודאי חיובא דידיה. ועיין בב"מ צ"ו דבעי למימר שהבעל ימעול כיון דהוי כלוקח נכסים עיי"ש וכאן דמיחייב בודאי בקרבן איך נפטר מב"ת מיהו ודאי מודינא לשיטת הטורי אבן דבמעשר בהמה פטור מב"ת קודם המעשר וההפרשה כיון שיכול להטיל מומי בכולי עדרא. כן ה"נ לר"י כיון שיכול לגרשה ואז פטור לאחר הגירושין אינו עובר על ב"ת. אבל בסברא זו גופה עדיין יש לי לבחון אולי אזכה במקום אחר לבאר יותר:

דברי יצחק שמעלקיס אבדפ"ק והגליל:

בשולי המכתב בפנים הבאתי סוגיא דיבמות ל"ג ועתה הנני להעתיק מרגניתא טבא שם. הנה השעה"מ פ"ו מביאת מקדש הוכיח מרש"י סוגיא זו שפירש אהא דמקשה זר ששימש בשבת במאי אי בשחיטה שחיטה בזר כשרה ופירש"י ואין כאן משום זרות נראה מדברי' דמשום שבת מחייב אע"פ דשחיטה בזר כשרה. הנה דין זה דאע"פ דשחיטה בזר כשרה חייב משום שבת אף בקרבן ציבור דמיירי ביבמות כפירש"י שם דבקרבן יחיד אף כהן חייב. הוא תמוה מאוד ומרש"י אין להוכיח דכונת רש"י באמת דכיון דאין משום זרות גם אשבת פטור ומשום דקדוק זה אין להוציא דין חדש אפס מה שנ"ל ראיה ברורה מסנהדרין נ"א דאמרינן שם סד"א איהו דאישתרי ליה שבת לגבי עבודה היא כיון דלא אישתרי שבת לגבה אימא תדון בשריפה. וקשי' דהרי גם לדידה הותר בבשבת שחיטת קדשים דנשים כשרים לשחוט מדאורייתא אף בקרבן ציבור כדאיתא בזבחים ל"א וע"כ מוכח מזה דזרים אסורים לשחוט בשבת אף דשחיטה בזר כשרה ולפי שלענ"ד אין הדין כן. ומשנה שלימה שנינו בפסחים ס"ד שחט הזר וקבל הכהן וכו' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ולחלק בין פסח לתמיד אי אפשר דבג"ש ילפינן מהדדי כדאמרינן שם ס"ו על כן צריכין אינו למשכוני נעשין לישב הקו' הגדולה הנ"ל מסנהדרין ונ"ל לישב בדרך זה דהתוס' הקשו בחגיגה ט"ז דנילף נשים דאין שוחטת מבני ישראל כמו סמיכה. ומה שתירצו דבזבחים מרבינן נשים לשחיטה צ"ע דמשם לא מוכח רק דל"ב כהן אבל נשים נמעט מהיקש דסמיכה ועיקר התירוץ דהיקש שחיטה לסמיכה ל"ה רק מדרבנן. ובטורי אבן תמה אדברי התוס' ממנחות י"ט ותירץ ביד דוד דלר"ש דס"ל מוסיף על ענין ראשון ההיקש מסמיכה לשחיטה דאורייתא כדאיתא במנחות שם. והתוס' קאי לרבנן ועיין בברכי יוסף ס"א ליו"ד אריכות בזה. ולפ"ז אף אנו נאמר דלר"ש דס"ל ההיקש מסמיכה לשחיטה דאורייתא כמו דס"ל נשים סומכת רשות ה"ה דשחיטה הוי רשות מהיקש. ונהי דאסורין לאכול נבלה מ"מ עשה דושחט הוה רשות וכמו דבסמיכה למ"ד רשות אמרינן להו אקפי ידיכו שלא יעבדו עבודה בקדשים כדאמרינן בחגיגה שם ה"ה בשחיטה אמרינן להו שלא ישחטו בשבת דלענין זה מועיל ההיקש כמו שאין רשאין לעשות איסור בסמיכה כן אין רשאין לעשות איסור בשחיטה ולחלל שבת כמו דאמרינן בפסחים צ"א דאם נשים בראשון רשות אין דוחה את השבת עיי"ש ולר"ש ההיקש מסמיכה דאורייתא כנ"ל במנחות י"ט. וכיון דסוגיא דסנהדרין אליבא דר"ש אזלא דס"ל שריפה חמורה כדאיתא שם שפיר משני היא דלא אישתרי שבת לגבה אימא תדון בשריפה דלר"ש ודאי נשים אין שוחטין בשבת כדכתיבנא. אבל

זרים שוחטין אף בשבת בק"צ. וזה ישוב נכון לקושיא הנ"ל. ודרך אגב ראיתי בשעה"מ בפ"ג ממעשה הקרבנות. שכתב שם בישוב דברי התוס' פסחים פ"ט עפ"י דברי הקרבן אהרן דאפי' למ"ד נשים סומכת רשות מותר לסמוך בכל כחו ולא באקפוי ידם ול"א בסמיכה עבודה עובדת בקדשים שכך נתנה התורה לאנשים חובה והיא בעצמה מה שנתנה לנשים רשות עיי"ש שהביא מרש"י חולין פ"ה. והאריך בזה ולפענ"ד דברי הק"א תמוהין מפסחים צ"א דאמרינן אשה בראשון חובה ובשני' רשות ודוחה את השבת ומקשה אי רשות אמאי דוחה את השבת אלא בראשון חובה ודוחה את השבת. ולדברי הק"א דמותר לסמוך בכל כחו דהתורה נתנה רשות לנשים כמו לאנשים חובה ה"ה לענין רשות בפסח דילפינן מכל חוקת הפסח דנשים רשות דוחה השבת ומה מקשה אי רשות אמאי דוחה את השבת. וכ"ת דהכי מקשה דכיון דר' יהודה ס"ל נשים בשני' עושין אותה טפלה. אם רשות היא ואין שוחטין בפ"ע לא משכחת דדוחה השבת שהרי אין שוחטין בפ"ע. דז"א דכיון דר"י ס"ל אין שוחטין את הפסח על היחיד אפי' בשני משכחת לה דדוחה שבת כגון שיש טמא אחד ואשה אחת טמאה ובשביל היחיד אין שוחטין. ועושין האשה טפלה ודוחה שבת אף אם רשות היא. אלא ע"כ דלא כק"א. ורק אם היא רשות אין דוחין שבת בשבילה ועל היחיד אין שוחטין ושפיר מקשה. שוב ראיתי בצנ"ח פסחים צ"א דס"ל אף אם אין שוחטין על היחיד ונשים רשות מ"מ עושין נשים טפלה ודוחה שבת כיון דעיקר הפסח בשביל האיש. ולדבריו צ"ל הא דמקשה רשות ודוחה שבת ודילמא מיירי דאיכא יחיד בהדה דאז מותר לשחוט כנ"ל וצ"ל דמקשה בגמ' דמשמע דהדחיית שבת בשביל האשה ואם איכא איש יחיד בהדה לא מיקרי זאת שהיא דוחה את השבת. ולפ"ז י"ל לשיטת הק"א דמקשה כנ"ל איך דוחה השבת הלא אין שוחטין עלי' בפ"ע אם היא רשות ולא משכחת לה האי דינא. מיהו למ"ש הצל"ח דהא דאין שוחטין בפ"ע למ"ד רשות ה"ד בשבת ומטעמא דלא דחי שבת. א"כ להק"א קשי' אמאי אין שוחטין בפ"ע בשבת. כיון דהתורה נתנה רשות ואמנם יהיה איך שיהיה בישוב דברי הגמ' מפשטא דשמעתין מבואר דלא כק"א דאם רשות אין דוחה שבת וה"ה דאסור לעבוד עבודה בקדשים ודוק:

ודע דמסוגיא דיומא נ"א מבואר דפסח שני שוחטין על היחיד אף לר"י דמקשה שם ונוקמא בפסח שני. ובפסחים צ"ה ברש"י ד"ה מיבעי ליה ובתוס' שם מבואר דאף פ"ש אין שוחטין על היחיד ושמא כונת הגמ' ביומא למה דאמרינן בפסחים כמה דאפשר לאהדורי מהדרינין ופירש"י דמטמאין בשרץ. ולפ"ז אם לא נמצא רק אחד בפסח שני דלא טימאו בשרץ לכ"ע שוחטין. ושפיר אמרו ביומא וליקמא בפסח שני. ולפ"ז מאוד

תמוהין דברי הכ"מ פ"ב מק"פ ה"ב שהוכיח מגמ' זו דהלכה כר' יוסי דלר"י אין שוחטין כלל על היחיד עיי"ש וזה ממש להיפך מגמ' דיומא הנ"ל וצ"ע:

שוב מצאתי בס' מחנה ראובן שהרגיש בסתירת הגמ' יומא לסוגיא דפסחים הנ"ל ולפענ"ד צדקו דברי הגמ' אך דברי הכ"מ צ"ע. ונשוב לענין שאנחנו בביאורו מצאתי במחנה ראובן שדקדק ג"כ מרש"י יבמות ל"ג הנ"ל דאף דשחיטה כשירה בזר מ"מ בשבת חייב אף בק"צ. וכבר כתבתי דליתא ממשנה דפסחים. והנה מה שהביא שם תשובת הרא"ש כלל פ"ב ס"א שכתב אעשנה דיבמות ילדה תאכל בתרומה ואם הוא זכר מקריב על גבי המזבח ושוחט ומבעיר בשבת וכתב זקיני ח"צ סי' מ"ד האי ושוחט ל"ד דהא משנתינו היא שהשחיטה כשרה בזרים וכו' אלא ר"ל מקטיר ומבעיר. והמח"ר הוציא מזה דין דבשבת חייב זר אף בק"צ ולפענ"ד דברי הרא"ש בתשובה נכונים בפשיטות דאם שוחט וזורק ומקטיר. הוא מחלל שבת בשחיטה ובהקטרה דנהי דשחיטה בזר כשרה מ"מ אם זורק זר גם השוחט מחלל שבת דמחלל שבת בקרבן פסול. ושפיר קאמר הרא"ש דשוחט ומקטיר בשבת וכונתו אם גם יזרוק הוא חילל שבת בשחיטה והקטרה וז"ב. ועיין עוד בהפלאה כתובת כ"ג שכתב שם דאם כ"ג חלל שחט פרו של כ"ג אף אם שחיטת פרו בזר כשירה חייב בשחט בשבת ויוה"כ וכונתו ג"כ כנ"ל שזרק גם הוא וכיון דחלל היא ול"ה כה"ג. הקרבן פסול וחילל שבת בשחיטה בחנם. ובזה מיושב מה שרש"י יבמות פי' ואין כאן משום זרות דמשום שבת משכחת חיוב חטאת בשחט וזרק זר דחילל שבת דהקרבן פסול ולכן פירש משום זרות והא דלא מוקא בשחט וזרק וחייב אשחיטה משום שבת ואזריקה משום זרות משום דע"כ אחדא עבודה קאי דשייך לומר אאחע"א ובזה נדחה ראיות שעה"מ ומח"ר:

ונ"ל עוד ראי' דשחיטה בזר מותר אף בק"צ בשבת מהא דאמרינן ביומא מ"ב דשחיטת פרו בזר כשרה ופסק כן הרמב"ם פ"א מפסולי המוקדשין. ואס"ד דבשבת לא ישחוט זר איך ישחוט ביוה"כ. ואף אם נרצה לדחוק ולומר דהפלוגתא היא לענין אם שחט בדיעבד דבשוחט בשבת וביוה"כ שחיטתו כשרה עדיין קשי' לשיטת הרמב"ם בפי' המשניות דדוקא בשוגג כשר אבל במזיד בתחלת שחיטה נעשה מומר ושחיטתו פסולה. וגם ביוה"כ הוי מומר כדברי זקיני הת"ש ואיך אמרינן שחיטת פרו כשרה בזר. וע"כ אף בשבת שוחט זר בעבודת ציבור וז"ב:

סימן יג

ב"ה ברעזאן יום ב' ח' אדר א רינה ושמחה לפ"ק:

עוד להנ"ל על ענין הנ"ל (א

) **מה** שהקשה כת"ה דהתוס' ביומא ד' מ"ו לא כוונו כלל דאברים ופדרים של חול היו מקריבין בליל שבת בסוף הלילה רק לאחר עלות השחר ע"י מעלה ומלינה בראשו של המזבח. ולכך אמרו סמך לבקר כי מסדר מערכה דיומא. וזה הוי בעלות השחר כדאיתא במס' תמיד ובלילה לא ניתן כלל לדחות ובזה ממילא ל"ק קו' הגאון בעל ישי"ע בפסחים דף כ"ט שהובא במכתבי הראשון. והנה המעיין ביומא דף כ"ז יראה בכל הסוגיא דסידור מערכה גדולה היה בלילה. וסידור שני גזירי עצים תליא בשני לשונות. והתוס' שם ד"ה אף אנן נמי תנינא דאף שני גזרים הוי בלילה אף דכתיב בבקר בבקר הכונה תן בקר לבקרו של לילה ל"ה למסקנא. ומקדם הקשיתי מד' ל"ב ע"ב דאמר אביי בבקר בבקר דשני גזרין לא צריכה שדיא חד אהטבה וחד לדם התמיד. ולדברי התוס' צריכה טובא דכשירה בלילה. אבל לפי הנ"ל נכון דלמסקנא סודר שני גזרין ביום. ול"צ בבקר בבקר. ואמנם מערכה גדולה לכ"ע הוי בלילה כדמבואר שם בסוגיא. ועיין בתוס' ד"ה איכא דאמרי מבואר דל"ה רק בלילה. ונמצא דברי התוס' ביומא ד' מ"ו כמובן הפשט בסוף לילה כי מסדר מערכה דיומא וזה מערכה גדולה ששם מקריבין התמיד. ואין להוציא מפשטן ע"י מעלה ומלינה בראש המזבח. ודברי הרמב"ם פ"ב דתמיד שכתב בבקר עורכין עצים וסודרין מערכה גדולה. כבר תמהתי עליו מדברי הגמרא הנ"ל אבל גם הלח"מ הקשה איך מייתי קרא ובער עליו עצים בבוקר בבקר דזה קרא דשני גזירין. והלח"מ תי' דאין נ"מ מזה. והוא תמוה דנ"מ דמערכה גדולה הוי בלילה ושני גזירין ביום. ואולי י"ל להרמב"ם דגם שני גזירין הוה בלילה. ומ"מ פסק דזר חייב מיתה דעבודת לילה נמי חייב מיתה. ומה דנקט הרמב"ם בבוקר לאו דוקא. או דכל הכונה על סידור שכי גזירי עצים:

ומ"ה נקט בבוקר דאז נשלם סידור המערכה וס"ל שני גזירין הוה ביום ועכ"פ ז"ב דכוונת התוס' יומא כפשטן:

וכ"ת כתב דמשנה דתמיד משמע דסידור מערכה היה ביום ואדרבה ממשנה שם משמע דסידור מערכה היה בלילה. להמעיין בלשון המשנה שם. ואח"כ יצאו וראו אם הגיע זמן השחיטה וקודם הו' הסידור ובמק"א העירותי דבר חריף לישב קו' הישי"ע אהא דמקשה בפסחים נ"ט מהא דכל הלילה ילין והרי אין עולת חול קריב ביו"ט ונוקמא סמוך לאור הבקר לשיטת הר"י פורת ביומא עיין לעיל סימן הקודם] דלכאורה קשה בגמ' דמנחות ע"ב דהוכיח ראב"ש דנקצר ביום פסול מדדחי שבת מקרא דחריש וקציר ומקשה דילמא משום חביבה מצוה בשעתה ומייתי מאברים ופדרים ואמרו שאני התם שכבר דחתה שחיטה את השבת והקשיתי דא"כ דילמא הילפותא דדוחה את השבת בקצירת עומר היינו סמוך לאור הבוקר דכבר ניתן שבת לדחות בהבערת עצי המערכה דסוף לילה

וג"כ חביבה מצוה בשעתה דכשר לכתחילה כל הלילה וכבר ניתן שבת לדחות ומנ"ל דנקצר ביום פסול ואמנם הדבר נכון מאוד דלראב"ש גם סידור המערכה היה בשבת לאחר שחיטת התמיד דכיון דעיקר סידור המערכה היה לצורך הקטרת אימורים של תמיד כמבואר מלשון תוס' יומא מ"ו הנ"ל. ועיקר מצותו בסוף לילה כנ"ל אבל לראב"ש דל"ל חביבה מצוה בשעתא רק היכא שכבר דחתה שחיטה את השבת א"כ כמו דאתה אומר דהקטרת אימורין רק מה"ט מותר בשבת. כ"ש סידור המערכה בשבת לא הותר רק אחר שחיטה שכבר נדחה שבת. א"כ אי אפשר לומר דהא דדוחה עימר שבת היינו בסוף לילה שכבר ניתן שבת לדחות לצורך עצי המערכה דלפי סברת ראב"ש גם סידור עצי המערכה בשבת לא היה סמוך לאור הבקר רק לאחר שחיטת התמיד ושפיר הוכיח מקרא מדדחי שבת ש"מ דנקצר ביום פסול ולפ"ז מיושב קו' הישי"ע דהר"י פורת לא כתב כן רק לפ"מ דקיי"ל חביבה מצוה בשעתה כמו שפוסק הרמב"ם דאף אם נקצר ביום כשר מ"מ דוחה שבת ולא בעי שכבר דחתה שחיטה שבת והיה סידור המערכה בשבת ויו"ט קודם אור היום ולכן ס"ל דאברים ופדרים שניתותרו מותר להקריב קודם אור הבקר. וסוגיא דפסחים אזלא לראב"ש דס"ל ל"א חביבה מצוה בשעתה רק בשכבר דחתה שחיטה והיה סידור המערכה ביו"ט ושבת לאחר שחיטת התמיד ואין להקריב אברים שניתותרו קודם אור הבקר ושפיר מקשה בגמ' שם:

והוא דרך נכון מאוד. וקצרתי מאוד כי אכ"מ:

ב **מ"ש** כת"ה על דברי הרי"ף דברכות שכ' דהוי כב' תמידין ועובר על בל תוסיף והראיתי דסבירא ליה בעשיית מצוה ב' פעמים הוא עובר בב"ת. וכ"ת כתב דגם תוס' לא ס"ל בר"ה דאינו עובר רק היכא שעושה משום רשות. אבל בעושה בתורת חובה עובר בב"ת בעשיית מצוה ב' פעמים לא ידעתי האיך הוציא דברי התוס' מפשטן. שכתבו דל"ש ב"ת בעשיית מצוה ב' פעמים ומשמע דאף בתורת חיוב ומצוה. והריטב"א שתי' דכיון דעושין זאת מתורת ספק אין מכווין על אחת למצוה זה תי' אחר. אבל בתירוץ זה דאין שייך בעשיית מצוה ב' פעמים ב"ת מוכח אף דהיה דעתו למצוה אינו עובר בב"ת. והנכון יותר מה שכתבתי דהרי"ף יסבור דב' תמידין בקר וערב הוי מצוה אחת וכשמקריב ג' עובר בב"ת דמוסיף על מצוה אחת וז"ב:

ואמנם סברתו שצידד לומר דהיכא דלדעתו אינו יוצא רק בעשיית ב' פעמים וזולת זה אינו יוצא אינו עובר בב"ת לא נ"ל דמאי בין אחת לשנים או שלש לארבע. דאם הוסיף פרשה בתפילין עובר ואם יסבור דאינו יוצא רק בעשיית ב' פעמים נמי יעבור אך לפי העולה מסוגיא בסוכה דף ל"א וסנהדרין פ"ח דאם האי לחודא קאי אינו עובר בב"ת

ובעי דבר אחד שיצרפן יחד. א"כ בעשיית מצוה ב' פעמים אין דבר שיצרפן יחד. והישן בשמיני בסוכה כ' הרשב"א סוכה ל"א דהזמן שאין הפסק בו אגדו יחד והנותן מתן ד' במקום שצריך מתן אחת. כתב הפ"מ בפתיחה לא"ח דהמזבח אגדן יחד. ולפי דבריו צ"ל מה שכתבו תוס' ר"ה בנותן מתן אחת כמה פעמים באותו קרן אינו עובר בב"ת דעשי' ראשונה לשני' אין מצטרף ואמנם למ"ש תוס' סוכה ל"א דאף דאין צריך אגד עובר בב"ת רק דאין זה מוסיף גורע דהמצוה יצא. א"כ יש מקום לומר דבעשיית מצוה ב' פעמים בתורת חוב נמי עובר בב"ת. והענין רחב מני ים ולקצר אני צריך. ומ"ש כת"ה מדברי הרמב"ם בה' ממרים באם אמר על דרבנן שהוא דאורייתא עובר על ב"ת משם אין ראיה ליחיד. דבוודאי אם אמר יחיד מה שאומר אינו עובר על ב"ת רק בעשי' ורק בב"ד אם יאמרו זאת הם עוברין דס"ל לרמב"ם דיש ב' אזהרות אזהרה לב"ד שלא יוסיפו מצוה מן המצות. ובזה עוברים על על ההוספה בלבד. וקרא אחר יש לא תוסיף. וזה אזהרה ליחיד והוא אינו עובר רק בחמשה פרשיות בתפילין ודומיהם. ושמעתי בשם הגאון מהר"א מווילנא דבר נחמד במה שאמר ר"י שבת די"ב כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר והיינו שסתמו דבריהם ולא ביארו טעם הדבר שהוא מפני שלא יטה עפ"י גמ' סנהדרין דשני דברים שהתורה פרשה טעמם ונכשלו בהן גדולי ישראל והדברים עתיקים ומובאים בס' אהל יעקב אבל המעיין בה' ממרים בלשון הרמב"ם ספ"ב יראה שהתנה בפירוש שאם הב"ד אוסרים דבר המותר מה"ת מחויבים להגיד הטעם וז"ז הרי הם עוברים על ב"ת ע' היטב בלשונו הצח שכ' אבל אם אמרו בשר העוף מותר מה"ת ואנו נאסור אותו ונודיע לעם שהוא גזרה שלא יבוא מן הדבר חובה כו' לפיכך נאסור כל בשר בחלב אפי' בשר עוף אין זה מוסיף אלא עושה סיג לתורה וכן כל כיוצא בזה ע"כ אבל צ"ע על הרמב"ם מכמה מקומות דדרשו ק"ו ואמרו אמרה תורה ול"ה רק אסמכתא דרבנן כמ"ש תוס' ב"ב קמ"ט ועיין תוס' יומא ח' ד"ה ומה ציץ ולדבריו עוברין על ב"ת וכבר הקשו הרבה על הרמב"ם בסברתו זאת מכמה מקומות:

ג **והנני** חוזר לדברים שביני לבינו בדבר בל תאחר אם הבעל עובר באשתו יולדת שוטה להמבואר בנדרים ל"ה דהבעל חייב ומבואר בשטמ"ק לב"מ דהוא דאורייתא ול"ה חיוב דרבנן רק דמדאורייתא חייב ודעתי דעובר על בל תאחר. וקצת משמע כן מלשון הגמ' נדרים ד' דאמרו והרי חטאת יולדת דלא אתיא לכפרה ועובר עלה משום בל תאחר מדנקט ועובר ולא נקיט ועברה מוכח דהוא עובר. וחז"ל דקדקו בלשון ואפילו ו' דרשו כמ"ש תוס' מנחות מ' ע"ב גבי הטיל למוטלת ואפי' וכו'. ומיהו מצינו דנקט וילדה אחמור כמ"ש תוס' קידושין כ"ח ד"ה ש"מ. ומ"מ אם נוכל לישב דקדוק לשונם מה טוב.

גם מדברי הר"ן נדרים ל"ה שכתב להדיא דבשלמא קרא דזאת תורת בין גדול ובין קטן לאב קאזהר רחמנא אלא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה למאן אזהר ע"כ לבעל. א"כ כיון דאזהר עלי' רחמנא בקרא דזאת תורת ודאי עובר על בל תאחר. ואמנם כעת הדבר ספק בעיני אם אב עובר על בל תאחר על קרבנות בניו ובנותיו הקטנים בטומאת זיבה. אי התורה חייבה לאב בזה. די"ל דזאת תורת הוא רשות אם ירצה האב יכול להביא להכשירן בקדשים ואם לא ירצה לא יביא. או דהוא חייב להביא ולא מצאתי הדבר מבואר. ומדברי הר"ן משמע דהאב חייב ובעיני הדבר ספק. ובהכי אתיא שפיר להסוברים דהבעל אינו חייב רק מדרבנן והרי ילפינן לה מזאת תורת וכבר הקשו כן הראשונים ולהנ"ל נכון דמקרא ילפינין שיכול להביא והוא רשות. ומדרבנן הוא חייב להביא. ומלשון הת"כ שהובא ברש"י סוף נגעים משמע דהיא רשות להביא ע"י בנו ובתו עבדו ושפחתו להאכילן בקדשים אבל לא חובה ועיין נדרים דף ד' דאמרו דמ"ה עוברין על ב"ת בקרבן יולדת הואיל ומכשירה בקדשים. וכתב הר"ן מה"ט דאכילת קדשים הוה מצוה ונשים חייבות באכילת פסח עיי"ש. ואם גם באשתו שוטה הבעל עובר על ב"ת או האב בבנו ובתו הקטנים ל"ה חטאת נזיר שום חידוש. דגם בנו ובתו אינם חייבין באכילת קדשים ואולי הדבר תליא אי שה לבית אבות דאורייתא. ואי האב יכול למנותן ושוב עובר על ב"ת. ואמנם אף אם נאמר דבאשתו שוטה הבעל אינו עובר על ב"ת. אבל בפקחית י"ל דהוא עובר על ב"ת דהיא גברא ערטילאי. והתורה חייבה אותו לדברי השיטה מקובצת דהבעל חייב מדאורייתא והרי אף ביורש רצו לומר דעובר בב"ת מקרא דובאת שמה והבאתם שמה רק דקרא דמעמך מיעט זאת וכאן לא מיעט אותו ושייך ובאת שמה והבאתם שמה ומ"מ כשגירשה נפטר מחיובו. כמו דעובר על ב"ת כשלא הפריש מעשר כמבואר בר"ה דף ד' לחד שיטה עובר אף בלא הפריש ומ"מ כשהפקיר הכרי שוב אינו עובר בודאי. וה"ה בזה כשיש לו אשה חייב בקרבן שלה וכשגירשה נפטר וכבר כתבתי דהדבר תליא בספק של הטורי אבן אם במעשר בהמה עובר על ב"ת בלא הפריש הואיל ויכול להטיל מום ולדעתי גם שם עובר על ב"ת. ודברי הטורי אבן בזה צ"ע דהרי הוא גופי' החליט דבמעשרות עובר אף קודם הפרשה עיי"ש ד"ה ומעשרות דלא כתוס'. אף דיכול להפקיר התבואה ואמאי במעשר בהמה מחלק בין קודם הפרשה ואכ"מ. ומ"מ בגוף הספק אי האב חייב להביא בשביל בניו ובנותיו אין לי גילוי ובעירוכין כ"א דאמרו פעמים שחייבי חטאת ממשכנין ומייתי חטאת נזיר והו"ל לאתוי' חטאת יולדת וממשכנין להבעל דהוא לא איכפת ליה אם היא אסורה בקדשים ולפי הנראה ממשכנין אותו דאם אין ממשכנין וגם אינו עובר על ב"ת מי יכוף אותו שיביא. ואמנם אם עובר על

בל תאחר אין ממשכנין. ועדיין כ"ז צ"מ. שוב מצאתי בק"א לספר ש"א הנדפס מחדש שהעיר קצת על ש"א בזה:
ואשיב לדבריו מה שהקשה כ"ת בדברי הר"ן סוכה סוף פ' לולב וערבה שכ' דמ"ה אין מברכין שהחיינו בהלל הואיל ועל כל נס מברכין שהחיינו ולא קבעי לי' זימנא וקשה דא"כ ל"ה הלל זמ"ג ולחייבו נשים ולא כן מבואר סוכה ל"ח. ולפע"ד נראה בישוב הדבר דדעת הרמב"ן דהלל דאורייתא מדכתיב וביום שמחתכם. והובא ג"כ בשאג"א סי' ס"ט. ומדאורייתא אם ילפינין מהך קרא. בקרא זה לא נכלל רק יום מועד ועל שאר ניסים שלא ביום מועד ל"ה רק מדרבנן וכיון דמדאורייתא הו"ל מ"מ שהז"ג הם פטורות ולא תיקנו רבנן ע"ז. לחייב נשים כמו שפטורות מכל מ"ע. ומ"מ אין מברכין שהחיינו כיון שבכל ניסים מברכין הלל עכ"פ מדרבנן ול"ה זמן קבוע. ועיין עוד בר"ן שם שכתב דמ"ה מברכין שהחיינו בפדיון הבן כיון שיוצא מכלל נפל לכלל בן קיימא וצ"ע לכאורה דהיכא דידוע דכלו חדשיו ל"ה חשש נפל ולמה מברכין אז שהחיינו וצ"ל כיון דעיקר מה שצותה התורה להמתין היא משום לתא דלא כלו לו חדשי' כעין שכתב המ"ל מ"ה מבכרין שהחיינו אף בידוע דכלו לו חדשי':

ד **וע"ד** מה שהקשה כת"ה בנדרים דף ל"ו דאמרו שם כל הרוצה לתרום דלאו שליחות קעביד לענין מודר הנאה. ואף דבתרומה בעי שליחות מ"מ ל"מ הנאה. וא"כ מאי מיבעי' לי' אי הני כהני שלוחי דידן. ומייתי ממתניתין דמקריב עליו וכו' ואי ס"ד שלוחי דידן קא מהנה לי'. ודילמא לא מיירי שאמר לו להדיא שיעשה שליחתו רק שגילה דעתו כמו כל הרוצה להקריב דלא מיקרי הנאה במודר הנאה אף דמתעביד שליחותו כמו תרומה ע"ז תי' דכ"ז בתרומה דיכול לתרום בעצמו ול"ה הנאה אבל בקרבן דאינו יכול להקריב בעצמו גם זה הוי הנאה ושפיר הוכיח דשלוחי דרחמנא אינהו. יפה העיר. וזה לדעתי כוונת התוס' בגיטין דף ס"ו שהקשו מהא דכל הרוצה לתרום דל"ה שליח אהך דכל השומע קולו ותי' לחלק דנהי דהוי שליח אבל מ"מ ל"ה הנאה לענין מודר הנאה והקשה בב"ש סי' קמ"א סע' י"ט דא"כ מאי הקשו בכתובות דף ע' ע"ב ופרנס לאו שליחותי' וכו' וכל כה"ג לאו שליחות קעביד והתנן כל השומע קולו. והרי חזינן דלענין מודר הנאה ל"ה שליחות ולא מהנה היכא שהוא עביד שליחות כזה. וה"ה פרנס ל"ה שליח בכה"ג לענין מודר הנאה אף דהוי שליח בגט ומאי ראי'. ולפי הנ"ל י"ל דהיכא דהבעל הכרי מצי בעצמו למיעבד אין כאן תורת שליחות לענין מודר הנאה. משא"כ כשהמשלח בעצמו ל"מ למיעבד הוי שלוחו אף באומר כל הרוצה. ושפיר הקשו בגמ' דשם בפרנס איהו גופי' ל"מ לזון אשתו ומ"ה בעושה ע"י אחר ואמר כל הרוצה הוי שלוחו ודרך אגב נ"ל

לישב מה שרבים תפסו בזה על הב"ש הבית מאיר ותורת גיטין דמאי קשיא לי' כלל דהתוס' לא כתבו רק דל"ח הנאה למי שמצוה כגון בתרומה ל"ה הנאה לבעל הבית. משא"כ שם בהמדיר כיון דלענין ממון הוי שליחות. והבעל יהא צריך לשלם להפרנס היא יש לה הנאה ממנו ואסור עיין בב"ש סי' ע' ובהפלאה ג"כ הקשה שם כן, ולפע"ד יש ליישב דבריו עפ"י דברי הטו"ז יו"ד סי' ק"ס אות י"א שהקשה דמאי מקשה ופרנס לאו שליחותי' קעביד והרי אין שליח לד"ע. והטו"ז יסבור דזה מיקרי בר חיובא דאם היה הוא המודר גם הוא אסור כמ"ש התוס' ב"מ י"א דאם אמר כהן לכהן הוי בר חיובא אף דלא קידשה לעצמו ותי' הטו"ז דנהי דאין כאן חיוב אבל מ"מ איסור הוא עושה ונתקיים מחשבתו ע"י שליח והיא אסור ונמצא דהגמ' לא מקשה שהיא נהנית ממנו מה שיצטרך לתת להחנוני די"ל באמת יפטור לשלם דאין שליח לד"ע ודברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין ולהתוס' ב"מ השליחות בטל. ורק דמ"מ מקשה דכיון דהוא עושה בשליחתו הרי הוא גרם לה הנאה וכמו שדיבר עבורה לשולטן דעכ"פ מהנה לה. וע"ז משני באומר כל הזן דל"ה שליחו ושפיר הקשה הב"ש דבזה הי' להיות מותר כמו במודר הנאה אף דעושה רצונו כיון דלא שויא שליח ממש ל"מ הנאה כן בבעל שאמר לפרנס כיון שלא אמר לו להדי' ול"ה רק. גילוי דעת לא הוי הנאה לגבי דידה וגם הנאת ממונו לא היה לה דאין שליח לד"ע ודברי הרב וכו' גם בכה"ג שייך ודוק:

אמנם לפי הסברא הנ"ל דהיכא דאינו יכול לעשות מעצמו לא משווינין זאת לגילוי דעת רק לשליחות ממש. גם בזה אסור ואינו דומה לתרומה שיכול לתרום בעצמו לפ"ז מיושב קו' הב"ש כנ"ל:

ה **והנה** במש"ל דמה שאינו יכול לעשות בעצמו ועשאו אחר זה הוי הנאה ומש"ה מקשה בנדרי' שם ממקריב עליו קני זבות למ"ד שלוחי דידן צ"ע מדברי התוס' חולין ק"מ גב' צפרי עה"נ שכתבו דגבי קרבן נמי אמרי' מלל"נ ומאי מקשה לפ"ז ודברי התוס' מוכרחין מגמ' שם דאל"כ הוי מה"ב בלקח צפרי עיר הנדחת וכדאמרינן יבמות ק"ד גבי סנדל של איסור הנאה ע' ברשב"א שם וברי"ה כ"ח והרמב"ם פ"ה מה' איסורי מזבח פסק דאין מביאין מנחות ונסכים מערלה וכלאי הכרם דהוי מה"ב וס"ל בקרבן ל"ש מצות לל"נ והמ"ל הראה לדברי התוס' חולין ק"מ ומ"ש המגיה שם לכתחילה אסור הוא תמוה דהרמב"ם כתב דאף בדיעבד לא נתקדש. ועוד מוכח מר"ה גבי מודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו משמע דלכתחילה מותר (ומאי דקשי' ליה להמגיה בה' אשות על הך דמכרן וקידש בדמיהן הרי מלל"נ. ל"ק דקידושין ל"ה מצוה דאו' ואי משום פריה ורביה הרי יכול לקיים בפלגש כמ"ש הרא"ש בכתובות דף ז' ואכ"מ) ולישוב דברי הרמב"ם

שלא יקשה עליו מחולין ק"מ דמוכח בקרבן אמרינן מלל"נ כמו שהוכיחו התוס' שם נ"ל בפשיטות. לפי היוצא מסוגיא נדרים ל"ו ע"ב דאם בתורם משלו על של חבירו א"צ דעת בעלים מותר להפריש תרומה במודר הנאה ועוד מבואר יותר להדיא דף ל"ג דפורע חובו ולפי זה הדבר מבואר דכיון דהכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה דמביא קרבן על חבירו שלא מדעתו. והו"א דמותר להביא בכה"ג צפרי עיר הנדחת דהוא לא נהנה כיון שמביא זאת לצורך חבירו וחבירו ג"כ אינו עובר כיון שהיא מביא שלא מדעתו כמו שמפריש עליו תרומה שלא מדעתו ועוד מחוסרי כפרה הו"ל כבע"ח שאינו דוחק כיון שמותר לאחר להביא בשבילו ופורע לו חובו אף במודר הנאה ומקריב עליו קיני זבין ומ"ה ה"א דאם אחר מביא בשבילו מביא אף מאיסורי הנאה קמ"ל דלא וכ"ז בחולין ק"מ י"ל דמיירי במחוסרי כפרה שאחר מביא בשבילו אבל הרמב"ם דמיירי במנחות ונסכים שמביאים בעצמם שפיר פסק דלא יפרע הוא חובו מאיסורי הנאה וז"ב:

ועכ"פ לדעת הרמב"ם וכמ"ש בישוב דבריו לענין מלל"נ דל"ק מסוגיא דחולין לדבריו וס"ל להרמב"ם בקרבן לא אמרינן מלל"נ שפיר אתיא סוגיא דנדרים דמקשה משלוחי דידן דקא מהנה ליה אבל לדעת תוס' חולין קשיא בגמ' נדרים דמקשה משלוחא דידן וצ"ל דנהי דהבאת קרבן ל"ה הנאה דמלל"נ. אבל זה שעשה שליחותו הוה הנאה כמ"ש הר"ן לענין תקיעת שופר דהיכא דשויא שליח אסור דהשליחות הוה הנאה אחריתא. נמצא דכ"ז אי שויא שליח. אבל באומר כל הרוצה דל"ש שויא שליח הנאה לא איכפת ליה ול"ש התירוץ שכתבתי כיון דהוא גופי' אינו יכול להקריב זה הוי הנאה ואסור דהנאה לא איכפת לן בגוף הקרבה דמלל"נ. אבל לפמ"ש לעיל דהיכא דא"א לעשות בעצמו אמירת כל הרוצה הוי שליחות א"כ קצת יש מקום לתי' זה. ואמנם לאחר החקירה אין מקום לסברא זאת דבשלמא אם נאסר משום הנאה שפיר י"ל דהיכא דאי אפשר לעשות בעצמו הוי הנאה אבל אם אין איסור משום הנאה מ"ט נימא דהיכא דא"א לעשות בעצמו הוי אמירת כל הרוצה שליחות ואדרבה באי אפשר לעשות בעצמו קשה יותר לפניו לעשות שליח. דמה"ט אמרו בנזיר י"ב דלא משוה שליח מי שלא אפשר לעשות בעצמו ועיין לקמן. ואין הצורך להאריך לסתור סברא זאת:

[1] **ואמנם** בגוף הקושיא דלישני באומר כל הרוצה כבר הרגישו התוס' במקומן ומה שכתבו ושמא נראה לו דמיירי במודר הנאה מכל הכהנים דהאי ודאי לא מצינו למימר כי בכה"ג שאני דאז לא איצטריך דעת בעלים ואותן הוי שליחא דידן. וקצרו במובן ונראה כונתם. דהתוס' נמי אזדי בסברא הנ"ל וכונו לחלק בין מודר הנאה בכהן אחד ואמר כל הרוצה להקריב דאז אפשר לעשות הדבר בהיתר ע"י כהן אחר ולא עשה דוקא שליח לזה

המודר. ומ"ה לא נהנה מגוף השליחות משא"כ במודר מכל הכהנים כשאמר כל הרוצה עכ"פ אחד מהכהנים שירצה הוא נעשה שליח. ובודאי יהנה מאחד מהם מהשליחות והוא אסור מכל הכהנים ורק דהו"א כמו דאמרינן בדף פ"ה בנדרים בכהנים והלוים נהנים לי יטלו בע"כ דשויא כעפרא ה"ה בקרבנות דיטלו ע"כ דשויא כהפקר עיי"ש ע"ז כתבו דזה ל"מ למימר דאז לא יצטרך בעלים. (ודבריהם נאמנו מאד דדוקא בתרומה שכבר הפריש אמרינן באסר הנאה על כל הכהנים שויא התרומה כהפקר. משא"כ גבי קרבן כשהתורה אמרה דא"א להקריבו אך מדעתו. וע"י שליחתו. איך יקריב שלא מדעתו ורצונו ולא יהיה קרבן שלו מדעתו) ושוב כתבו ואותן הוי שליחא דידן. והיינו מטעמא דכתיבנא דכיון דכהנים שליחא דידן רק שהוא אמר כל הרוצה לתרום וכיון דעכ"פ אחד הוי שליח דידי' הוא ממ"נ נהנה משליחותו דאיסורא. משא"כ בלא אסר רק כהן אחד ואמר כל הרוצה גוף הקרבה ל"ה הנאה דמלל"נ. ומצאתי בתו' בדיבור שקודם לזה כיונו לזה דמה שנהנה מהמצוה לא איכפת לו רק מה שהוא נהנה משליחות. וכיון שלא עשאו שליח להדיא. ואם הוא לא יעשה אחר יעשהו שהוא אמר כל הרוצה. לא נהנה כלל משליחות זה דאחר עשהו בהיתר לולא שעשאו הוא. ומ"ה מותר בכה"ג. ושפיר מקשה בסוגיא דהמדיר דכיון דאי אפשר אך בשליחות דאיסורא גם האשה נהנה מזה ששלח שליח והוי כע"מ שאדבר עליך לשלטן דאסור והענין נכון ועמוק. ובהכי מיושב גם לדברי הריטב"א קידושין כ"ג שכתב דהאיבעיא בנדרים היא בכהן המודר הנאה. דבזה ל"ש מי איכא מידי דאיהו ל"מ עביד עיי"ש ולדידהו קשיא ולוקמא באומר כל הרוצה להקריב. דבזה ל"ש התירוץ כיון דאיהו ל"מ עביד הוי אמירת כל הרוצה שליחות דהרי איהו גופי' מצי להקריב אבל לפמ"ש תוס' ניחא דכיון דהוא גופי' אינו רוצה להקריב רק שאמר כל הרוצה. והוא אסר אכל כהנים. וא"א אך בשליחות דאיסורא אז אסור כמ"ש התוס' הנ"ל ודו"ק:

(**שוב** ראיתי דבש"ס ד' לבוב נחלקו דברי תוס' לשני דיבורים ומילת שאני מתחיל ד"א ולפ"ז צ"ל דט"ס בתוס' וצ"ל ל"ה שליחא דידן אמנם בש"ס ווין הגי' כדכתיבנא ועיין נ"ז שנדחק ג"כ לפרש דברי התוס' לדיבור אחר עיי"ש):

ודרך אגב ראיתי שהקשה בתשו' מהר"ם מינץ סי' י"ז על הריטב"א הנ"ל שתי' הסוגיא דנדרים מיירי בכהן ומ"מ איך מייתי ממשנה דמקריב עלי' קיני זבין כיון שהוא מחוסר כפרה ואסור לעבוד עבודה עדיין שייך כל מידי דאיהו ל"מ עבד כדמשמע בב"ק ק"י בכהן טמא מקריב כהן שבאותו משמר ולא מצי משויא שליח ול"ה ע"כ רק שלוחא דשמי'. (ויש מקום לומר בישוב הדבר דריטב"א יפרש דבאמת בגמ' לא מקשה מקיני זבין

ורק מקיני זבות דאיתא שם דזה קרבן אשתו שהוא חייב להביא וכיון דהוא ל"ה מחוסר כפרה הוי שליח דידי' ויהנה לי') ולפע"ד דברי הריטב"א נכונים ע"כ סוגיא דקידושין דאמרו שם בעבד דמצי משויא שליח. ואינו דומה לקרבנות דישראל ל"ש בקרבנות כלל. משא"כ עבד כיון שיכול לקבל גט לחבירו מ"ה משויא שליח. א"כ בכהן זב או מצורע דעכ"פ איתא בקרבנות. (ועיין בבית מאיר סי' קי"ט ובאורח מישור נזיר י"ב מה שהקשו מזה לסוגיא שם דאמרינן כל מילתא דל"מ עביד השתא לא משויא שליח) וכיון דמבואר ברש"י כריתות י"א ותוס' זבחים י"ז ע"ב ד"ה קסבר בסופו דלמ"ד מחוסר כפורים דזב לאו כזב דמי מותר להקריב בקרבן ציבור. א"כ עכ"פ איתא בקרבנות ומצי לשויא שליח. ול"ק מב"ק ק"י מרש"י באיכא טהורים טמאים לא מצי עבדו ול"מ שויא שליח אף דאיתא בקרבנות ציבור לפמ"ש בנוב"י תנינא חלק אבה"ע סי' ס"ט דשם הוי הטעם דאינו יכול להפסיד כהנים שבאותו משמר רק אם איהו גופי' מצי עביד עיי"ש דכהנים שבאותו משמר יש להם זכות ואינו יכול לגרע זכותם ובלא"ה לפמ"ש דנוב"י שם כלל חדש ל"ק אריטב"א הנ"ל. ובעיקר הסברא של הנוב"י דהיכא דהוא ל"מ עבד ושלוחו מצי עביד והוא ג"כ שייך באות דבר ל"ש כ"מ דאיהו ל"מ עביד שהוסיף כן בנוב"י סי' ס"ט ובדורש לציון דרוש י"ג עיין במחנה אפרים ה' שליחות מה שפלפל שם על הראנ"ח שצידד לומר בריש המדיר גבי פרנס לאו שליחותו קעביד. דנימא כל מילתא דאיהו ל"מ עביד ל"מ ליעבד שליחותו ומחנה אפרים חולק עלי' ולפי זה בכל שליח לד"ע שייך סברא זאת ול"מ שליחות ולהנוב"י לא סבירא לי' ג"כ הך דראנ"ח מצד סברא שלו:

ז **והנה** מ"ש המחנה אפרים דל"ש כ"מ דאיהו ל"מ עביד ל"מ למיעבד שלוחו רק אי עביד ג"כ לא מהני כלל כגון בזר שאינו יכול להקריב אבל היכא דבדיעבד מהני ל"ש זה ולדבריו יתישב קו' המ"ל בפ"ב מביאת מקדש מה שהקשה על שיטת התוס' ורמב"ם דכהן גדול אונן לא יתחיל בעבודה איך אמרו בב"ק ק"י כהן גדול אונן נתנו לכל מי שירצה והרי הוא לא יוכל לעשות עבודה בעצמו ונימא כ"מ דאיהו ל"מ עבד. דמתוך כך הוסיף המ"ל דהך דלא יתחיל הוא מדרבנן ובדרבנן לא אמרינן כ"מ דאיהו ל"מ עביד ולמחנה אפרים לק"מ. דכיון דעבד עבודתו כשירה מצי משויא שליח. ואין ראי' לדין של המ"ל דמדרבנן לא אמרינן כ"מ דאיהו לא מצי עביד. ולפי שיש נ"מ גדולה בדבר זה לענין השלשת גט באשה שנשתטית דיש מהם שאינה אסורה להתגרש רק מדרבנן. אביא ראיה לדברי המ"ל הנ"ל מב"ק ק"י בתוס' ד"ה אי דאיכא טהורין טמאין מי מצי עבדי. שכתבו לרב ששת פריך דס"ל טומאה דחוי' בציבור דלר"נ ס"ל אף באיכא טהורין טמאין מצי עבדי ומאוד תמוהין לי דבריהן ז"ל דמבואר ביומא ז' היכא דאיכא שירים

לאכילה לכ"ע היכא דאפשר למיעבד בטהרה עבדינן ומוכח מתוס' מנחות ט"ו ד"ה ר"י דל"ד במנחות דה"ה בכל קרבנות דאיכא אכילה לכ"ע דחוי' בציבור. וא"כ בב"ק ק"י דמיירי בקרבנות ציבור דאיכא אכילה כדאמרי' שם טמאין מי מצי אכלו ואמרו דניתנין לבעלי מומין עיי"ש א"כ לכ"ע טהורין עבד. והוא תמוה גדולה בתוס'. ולהנ"ל יתיישב דהתוס' ביומא ז' כתבו דמ"ד הותרה מדאורייתא בכל קרבן הותרה והיכא דאיכא שירים מודה מדרבנן דדחוי' עיי"ש א"כ דברי התוס' נאמנו מאוד. דמ"ד הותרה נהי דמדרבנן א"א למעבד בדאיכא טהורין. אבל עכ"פ שליח מצי שויא. והיא ראיה נחמדה מאוד:

ודרך אגב נ"ל לפרש לשון רש"י ב"ק שם ואינו חולק לאכול לערב שאנינות לילה מדרבנן עיי"ש ולא נודע מה בעי רש"י בזה אם כונתו דבאמת מותר לאכול בקדשים ז"א דמדרבנן אסור. וכיון דאסור מה נ"מ אי מדרבנן אי מדאורייתא. אבל המעיין בסוגיא דזבחים יראה כונת רש"י דשם דייק אינו חולק הא אי מזמני ליה אכיל והא אונן הוא ומוקי לה בליל פסח או בליל קבירה דאנינות לילה מדרבנן ומותר בפסח ומ"מ אינו חולק הואיל ובשעת עבודה ל"מ אכיל. וזה כונת רש"י דקשי' ליה לשון אינו חולק ומשמע דאם מזמני לי' אוכל. ולכן כתב רש"י דאנינות לילה מדרבנן ומשכחת לה שיאכל כגון בק"פ ודוק היטב:

ח **והנה** במה שהקשיתי על התוס' ב"ק דהרי בקרבן דאיכא אכילה לכ"ע דחוי' יש לחלק בין היכא דעביד עבודה דמטמא לשירים דאז לכ"ע נצרך לעשות ע"י טהורים. ובין עבודה דאין מטמא כלל להבשר כגון זריקת דם. ובסוגיא דב"ק דאיירי ע"כ דאף דעביד טמאים אין מטמאין לבשר דא"כ איך אכלי בעל מום ושפיר כתבו התוס' דלר"נ שפיר הותרה בטמאים אף דאיכא טהורים והטמאים יזהרו שלא יגעו בבשר. וזריקת דם אין מטמא לבשר ושחיטה כשר בזרים ולכן הותרה אף בקרבן דאיכא אכילה דזר ישחוט וטמא יזרוק הדם ולא מטמא הבשר. ולפ"ז נ"ל בתוס' מנחות ט"ו שכתבו ד"ה ר' יהודה דפסח דאיכא אכילה מודה ר' יהודה דלא הוה רק דחוי' אזלי לשיטתם בתוס' פסחים דף ע"ט ד"ה או שהיה כהנים טמאים ועשו בטומאה שהקשו והרי יכולים לזהר ועיין מהרש"א כונתם שישחט זר. וזריקת דם לא מטמא לבשר. ותי' כיון דאישתרי טומאת אימורים אישתרי אכילת בשר וס"ל לתוס' כיון שאי אפשר רק לעשות הפסח בטומאת הגוף דהכהן המקריב הוא טמא הותר אכילת בשר בטומאה וא"צ ליזהר ומ"ה ס"ל להתוס' דר' יהודה מודה בפסח דל"ה רק דחי'. אבל בשאר קרבנות דלא מיתאכלו בטומאה. ובודאי אף שיקריב בטומאה צריך ליזהר שלא יטמא הבשר ישחט זר וכהן טמא יקריב ויזרק והבשר לא נטמא והאימורין שיטמאו יקריב בטומאה והותר לגמרי ואין ראיה ממנחה דאיכא שירים והכהן ע"כ יטמא השירים כשיקמוץ דצריך כהן בקמיצה ומ"ה

לכ"ע דחוי' וזה יהיה כונת הברכת הזבח בתוס' שם. והשעה"מ בפ"ד מביאת מקדש הלכה י"ד תמה על הברכת הזבח דאדרבה בשאר קרבנות דאין נאכלין מהדרינן בטהרה. והרבה פצעיו חנם דבאמת דמהדרינין אטהרה. ומפאת זה צריך ליזהר הכהן טמא שלא יטמא הבשר ומ"ה הותרה וצדקו דברי הברכת הזבח. ואין ראיה ממנחת עומר דשם ע"כ מטמא בהקמיצה. (וראיתי בים התלמוד ב"ק ק"י שתמה תמהון גדול בסוגיא שם דאם ליכא טהורין והקרבן נעשה בטומאה איך יאכלו בעלי מומין הרי הקרבן בא בטומאה ואינו נאכל. ודבריו תמוהין דהרי שחיטה בזר כשרה. ולא נטמא הבשר. כמ"ש תוס' פסחים ולמה לא יאכלו טהורין הבשר):

ולפי הנ"ל שכתבתי להוכיח מסוגיא דב"ק ק"י דאף דטמאים עבדי עבודה לא נטמא הבשר דשחט זר והפשט וניתוח ג"כ כשר בזר ובמאי נטמא הבשר. מיושב היטב דברי רמב"ם פ"י מה' מעשה הקרבנות ה' כ"ג קרבן ציבור הבא בטומאה אין חולקין עם הטהורים לאכילה. ומיירי דלא נטמא הבשר. והכ"מ תמה שם והר"י קורקס נכנס בפרצה דחוקה . והכ"מ תמוה מאד בתירוצו דלמה לא יוכלו הטמאים להמנות עם הטהורים בפסח. כיון שיכולים לאכול לערב כמו דשוחטין וזורקין על טמא שרץ ועוד בלא"ה ודאי נמנו על הטמא ואין למנות על שני פסחים. וצ"ע הרבה בדבריו ומ"ש היא אמת וברור. וצ"ע על רש"י זבחים שהובא בכ"מ. וגם על כל המפורשים צ"ע:

אמנם לפי המבואר בריש חולין דטמא במוקדשין לא ישחט אף בסכין ארוכה שמא יגע בבשר. א"כ הסברא הפשוטה נותנת דהיכא דאיכא שירים לאכילה טמא לא יקריב שמא לא יזהר ואף בשאר עבודת לא יעשה שמא יטמא הבשר. ומ"ה מדרבנן לא הותרה ויעשה בכהנים טהורים. ומדהקשו התוס' ב"ק ק"י מוכח דאף אם מדרבנן לא יעשה בעצמו מ"מ מצי לשויא שליח. ואמנם מ"ש המשנה למלך דמ"ה בכהן אונן נמי לא יעשה בעצמו ומ"מ משויא שליח דבריו תמוהין דא"כ מאי הקשה בגמ' מאי קמ"ל תנינא והרי טובא קמ"ל אף דכהן אונן לכתחילה לא יקריב משוי' שליח וע"כ מוכח מגמ' דאונן לכתחילה יקריב ומוכח מזה כמסקנת המ"ל דאונן לכתחילה מקריב. וסוגיא דב"ק קאי כר' יוסי עיין יומא י"ג:

ט **מ"מ** נלע"ד מוכח מסוגיא זו גופי' דלא כמחנה אפרים בה' שלוחין שהוסיף דהיכי דבדיעבד מהני ל"א כ"מ דאיהו ל"מ עביד. דהרי מדמקשה אי דאיכא טהורים טמאים מי מצי עבדי וכתבו תוס' דסוגיא למ"ד דחוי' בציבור. ולפע"ד נראה דאף למ"ד דחוי' בהקריב הטמא עבודתו כשירה בקרבן ציבור דהתוס' ביומא ד"ז ע"ב ד"ה מכלל כתבו דהא דהיה מקריב מנחת פרים אומרים הבא אחרת הוא רק בנשבר הציץ אבל בלא נשבר

הציץ מרצה וא"צ להביא אחרת ורק שהתוס' ס"ל אין הציץ מרצה על טומאת גברי. והרמב"ם שפסק בפ"ד מביאת מקדש ה' ז' דבטומאת האדם בטומאה ידועה שדחוי' בציבור הציץ מרצה בציבור והא דממעטינן עון מקדשים בזבחים כ"ב היינו ביחיד ולפ"ז טמא שהקריב בציבור אף באפשר לאהדורי הקרבן כשר. ואמנם הדבר מבואר להדיא בתוס' יומא דף ז' ד"ה דם שנטמא דע"כ לא פליגא אלא קודם הקרבן אבל לאחר שכבר קרב בהאי לא פליגא ומשמע להדיא דהקרבן כשר. וא"כ לסברת המחנה אפרים דהיכי דבדיעבד מהני מצי לעשות שליח מאי הקשה בגמ' אי דאיכא טהורים טמאים היכא קרבו. הרי כיון שבדיעבד הקרבן כשר מצי שויא שליח ומקריב כל מי שרוצה. ומוכח להדיא דלא כמחנה אפרים אלא שי"ל דכיון דהוא יעשה במזיד לא הורצה ואף בדיעבד יפסול דבמזיד אין הציץ מרצה ומ"ה כשהוא בעצמו יעשה אף בדיעבד יצטרך לקרבן אחר. אך מתוס' יומא ד"ה דם שנטמא משמע דבשכבר הקריב הקרבן כשר אף במזיד בלא ריצוי ציץ. דהרי התוס' ס"ל דאגברי הציץ אין מרצה. וזה אין לומר כיון דלמסקנת התוס' נהי דהקרבן כשר אבל הבשר אינו נאכל בנטמא דם במזיד. א"כ בדאיכא טהורים הרי דם שיזרוק נטמא במזיד. ואתה מקריבו במזיד והכי מקשה בגמ' אי דאיכא טהורים טמאים מי מצי עבדי. ואי דכיון שכבר עבדו בקרבן כשר משוה שליח. איך יאכלו הבשר ואיך יזכה הוא בבשר כיון דאי עבד בעצמו הבשר אינו נאכל דז"א דהרי הבשר בלא"ה שייך לאנשי משמר והוא אינו זוכה בו. וכיון דבדיעבד עכ"פ העבודה כשירה מצי שוי' שליח על העבודה. אלא ודאי מוכח דאף דבדיעבד מהני העבודה כיון דלכתחילה אין לו לעבוד עבודה ל"מ משוה שליח ודלא כהמחנה אפרים. ואמנם להנוב"י שחילק דשם יש זכות לכהנים ואיך יכול להזיק זכותם משם אין ראיה. אבל גוף דברי הנב"י בסברא זו לא נהירא לי ובפרט בזה דכהן בקרבן ציבור דגם הוא מאנשי משמר ויש לו זכות להקריב. ורק שהוא טמא. אם היה אופן שיעשה שליח אמאי לא יוכל עשותו. זולת הטעם דכ"מ דאיהו ל"מ עביד:

(ושוב בא לידי ס' בית אברהם המיוסד על שו"ת בענין נשתטית ושם קונטרס גט כשר מעלה ב' חלק ה' סי' ד' כתב ג"כ כסברת המחנה אפרים דהיכא דבדיעבד כשר חשוב איהו מצי עביד ומשוה שליח ובזה מישב הא דערל וטמא משלחין קרבנותיהן אף דמצורע משתלח חוץ לג' מחנות מה"ט כיון דאם נכנס לעזרה כשר השחיטה. וחילק שם וכתב משא"כ בכהן טמא בק"צ דכיון דאיכא טהורים ולא מצי האי כהן טמא עביד אם עביד חילל ועבודתו פסולה האי ודאי מיקרי לא מצי עביד השתא דאם עביד חילל ומ"ה ל"מ משוה שליח עכ"ל ותמה תמה אקרא דהתוס' יומא דף ז' כתבו דבדיעבד לכ"ע כשר

העבודה. וצ"ל דמה שכתבו שם ע"ב דלמ"ד דחוי' היכא דליכא ריצוי ציץ אומרים לו הבא אחרת היינו כל עוד שלא הקריב הקרבן אבל אם כבר הקריב העבודה כשר לכ"ע. והיא ממש היפך מדבריו ודוק):

י **הנה** הארכתי קצת בענין זה שיש נ"מ גדולה לדינא בכל הנ"ל לענין השלשת גט. ועיין בס' א' וסי' קי"ט בבית מאיר ובצבא הפוסקים. ועיין עוד תוס' יבמות ובמ"ל פ"ט מה' אישות לענין היכא שהוא ספק אי משוה שליח. והתוס' יבמות ק' כתבו דכיון דאם יבא אליהו ויאמר שהוא כהן מצי לעבוד עבודה עבודתו ועורו שלו ומשויא שליח ושם הטעם כיון שיש לו חזקת מ"ק וכהנים משלחן גבוה קא זכו ואין יכולים לזכות מספק בעבודתו ועורו וכשהקדיש והוא מסופק אם הוא כהן אין יכולין להוציא ממנו דשמא יבוא אליהו ויאמר דהוא כהן ומצי לעבוד עבודה והוי שלוחו ועיין ב"ק י"ב אי מחיים הוי של הבעלים. משא"כ היכא שאינו יכול לעבוד בבירור לכתחילה אף אם יבוא אליהו אין שומעין לו. וזה ודאי לאו בר עבודה הוא אלא בגוף הדבר מה שנתוכחו בו המחנה אפרים והמראנ"ח בענין א"ש לד"ע אי שייך ג"כ כל מילתא דאיהו ל"מ עבד נפל פיתא בבירא בכל ענין א"ש לד"ע. והרי בלא"ה כ"מ דאיהו ל"מ עביד. אך עיין בתוס' סוכה ל"ג כתבו אע"ג דאסור למעט מיקרי בידו וכתבתי במק"א להבין דברי התוס' שבת מ"ג שהקשו במעשר בשבת בשוגג אמאי יאכל באית ליה פירי אחרינא ונימא מיגו דאיתקצאי ולא הוקשו אמזיד בלית ליה פירי אחרינא. וביארנו דענין מוקצה הוא שמקצה מדעתו ומוקצה מחמת איסור ג"כ מחומר האיסור אקצהו מדעתו וזה באינו רוצה לעבור לגבי דידי' איתקצאי לבין השמשות ומעתה מדחזינין שעובר במזיד ומפריש חזינן דאינו חושש לחומר האיסור מעיקרא ל"ה מוקצה לגבי' משא"כ בשוגג דאינו רוצה לעבור שפיר הקשו התוס' וכן לענין בידו כתבו תוס' שפיר כיון דחזינן שעבר ומיעטן מעיקרא הוא בידו למעטן. ומעתה לענין שליח לד"ע הוא הדבר דהיכא שהוא רוצה שיעשה איסור כעת כגון שהוא רוצה לקדש אשה גרושה ל"ש כ"מ דאיהו ל"מ עבד כיון שאסור לקדש דכיון שרוצה לעבור הוה בידו. ומ"ה שליח נמי מצי משוה. ורק מצד העבירה אמרינן אין שליח לד"ע. משא"כ בעושה שליח להקריב קרבן דאין כאן ראיה שהבעלים רוצים לעשות איסור כלל. אמרינן כיון דהבעלים אינם רוצים לעבור עבירה ל"ה בידו להקריב קרבן שאסור לכתחילה להקריב ואיך משוה שליח. ודא ברירא דהך ענינא ולפ"ז יש לדון היכא דהמשלח שוגג. אך זה בלא"ה הוה שליחות בטעות כמ"ש תוס' ב"מ קט"ו לענין חובל ריחיים ורכב בלא ידע שהוא איסור הוה זכי' בטעות. וממעילה אין ראיה דהוה גזירת הכתוב עיין חגיגה דאמרו מפאת כן דהוה גזה"כ ודא קצת ברירא דהך ענינא ותן

לחכם ויחכם עוד. ובמק"א הארכתי בענינא דשוחטין וזורקין על טבול יום דשחיטה כשר בטמאין ומ"מ לכתחילה לא ישחט שמא יגע בבשר. ושחיטה שלוחא דידן. וכ"מ דאיהו ל"מ עביד כו'. אך כיון שהוא דרבנן ל"ש כ"מ כמ"ש המ"ל הובא לעיל. וגם יש בו טעם דהוא לא ישחוט שמא יגע ושלוחו לא איכפת לו שיגע דהוא טהור והוא גופי' לו ידעינן שלא יגע הי' מותר. וזה נכון. ועכ"פ בדברי הריטב"א קידושין יש מקום בישוב דבריו לפי העולה מסוגיא דקידושין דהיכא דהוא בר קרבן יכול לעשות שליח. ולפי שסותר דברי הגמ' ב"ק ק"י הארכנו קצת לדברי הנוב"י בישוב הסוגיא דשם ליה מטעם כל מילתא רק שהכהנים יש להם זכות כמ"ש לעיל. ולפי שהדבר עוד צריך דרישה וחקירה ויש לפקפק בדברי הנוב"י:

יא **נ"ל** ישוב נכון לדברי הריטב"א דאף דכהן טמא אינו עושה שליח כהן מחוסר כפרה באותו קרבן משוה שליח דכיון דע"י כן גם הוא יכול להקריב שפיר משוה שליח וידו ושליחתו באין כאחד וכן כתבו תוס' כתובות י"א דמה"ט גר קטן מטבילין עפ"י ב"ד אף דזכי' מטעם שליחות ואין שליחות לנכרי כיון שע"י כן נעשה ישראל יש זכי' ושליחות עיי"ש. ואף דמחוסר כפרה צריך אח"כ טבילה לקודש זה מדרבנן אבל לא מדאורייתא והערב שמש ל"ב כמ"ש תוס' מנחות צ"ט. וכיו"ב כ' התו' בשבועות ד' ט"ו גבי אין העזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה אף דאין מנחה בבמה כיון שהכל בא בבת אחת הקידוש ועשיית מנחה לא חשבינן בבמה כיון שע"י המנחה ל"ה במה. וה"ה הכא כיון שע"י הקרבן גם הוא יכול להקריב שפיר עושה שליח וכמו דאמרינן גיטו וידו באין כאחד ועיין כה"ג זבחים צ"ג לענין מי חטאת שנטמא ומקומות הרבה מפוזרים בש"ס ועיין קצוה"ח סי' ל"ז דממון שאין אתה יכול להוציא בדיינים אינו יכול להקנות ואיך יסלקו בי תרי ולדייני כיון שע"י כן יכול להוציא בדיינים יכול להקנות. ועיין בר"ן ריש פ' המדיר סברא נחמדה בענין זה באופן דמ"ה בסוגין דמיירי דמקריב עליו קני זבין וכו' שפיר קאמר הריטב"א בכהן לכהן איבעי אי הוה שלוחי דידן. וזה מה שרציתי לבאר. וכבר צדדנו כעין זה דאף למ"ד המל ימול. ושאינו מל לא ימול בע"ז כ"ו מודה דמותר לאדם למול א"ע כיון שע"י כן יהיה הוא מהול ועיין פסחים ס"ב משמע קצת כן ברש"י ואכ"מ לבאר הספק שיש בזה וכאן הסברא ברורה ת"ל וע' בנדרי זריזין להגאון מהר"ש זצ"ל שתי' שם בעצמו כתי' הריטב"א וכבר פלפלתי עם הגאון המחבר זצ"ל בענין זה:

יב **ומה** שנלפע"ד בישוב קו' התוס' דלא משני באומר כל הרוצה להקריב. נ"ל דבר אמת ויציב הנה במשנה איתא ומקריב עלי' קיני זבין וכו' חטאות ואשמות ואמאי לא קתני שלמים דהוא רבותא יותר דהבעלים יש להם הנאה אכילת בשר ואם דגם בחטאת ואשם

הוי רבותא דיש לבעלים כפרה אבל בשלמים ג"כ רבותא הנאת אכילת בשר אלא דמוכח מזה דבאמת שלמים אין רשאי הכהן לשחוט ולהקריב לו דבזה יש לו הנאת גוף אכילת בשר ודוקא שאר קרבנות מותר דהבעלים אין להם רק כפרה. וזה הוה מצוה ומצוה לל"נ. ורצו הגמ' ליאסר מטעם השליחות ואי שלוחא דרחמנא שרי. ואם א"צ דעת ג"כ שרי משא"כ להקריב שלמים אף הזריקה אסור דמכשר ליה לבשר. והרי הטו"ז אוסר בסי' רכ"א אף שחיטת חולין במודר הנאה. ואף הפוסקים המתירין הוא מטעם דשוחט מקלקל הוא וזה בבהמת חולין. דעומדת לג' דברים אבל בבהמת קדשים ל"ש זה. ונמצא דמהנה להבעלים ואסור. והיה מקום להתיר גם בזה דלרבנן קדשים קלים נמי ל"ה ממון בעלים. ולר"י הגלילי דעת רש"י ב"ק י"ב דחלק הבעלים ג"כ משלחן גבוה קא זכו ותוס' כתבו דחלק בעלים לא זכי משילחן גבוה. ונמצא לתוס' שפיר אסור. אבל לרש"י י"ל איהו עביד בשל שמים והבעלים אח"כ קא זכו משלחן גבוה אבל לדעתי לא תליא זב"ז אף דמשל שמים הוא אוכל אבל עכ"ז הנאה יש לו אכילת בשר בגרמתו והרי אף אבידה אינו מחזיר לחד מ"ד כיון שנהנה מפרוטה דר' יוסף ואף דזה ודאי משלחן גבוה קא זכו. כ"ש בשלמים ואף הדם אין זורק לו דע"י כן יהיה לו הנאת הגוף אכילת הבשר. וזה לדעתי מוכח ממתניתן דל"ק שלמים. והנה בעירוכין כ"א פלוגתא אי שלמים צריך דעת ולשמואל צריך דעת בשעת הפרשה ולעולא צריך דעת בשעת הקרבה וזה במפריש משלו על חבירו ובשלו גופי' לכ"ע צריך דעת ומ"ה ל"מ להקריב שלמים. ואף דאם נאמר שלוחא דשמיא יהיה מותר להקריב עולה. ואם נאמר שלוחא דידן רק מחוסר כפרה א"צ דעת עולה אסור. וקשי' אי שליחא דשמיא אמאי לא תני' עולה. היינו דאם שלוחא דשמיא חטאת ואשם במשנה כפשטן ולא במחוסרי כפרה והוי עולה כש"כ ומ"ה לא תני אבל בשלמים צ"ל דודאי אין מקריבין ואמנם כ"ז אי לא אמר כל הרוצה להקריב אבל באמר כל הרוצה כמו דחזינן בתרומה התורם משל בעה"ב על של בעה"ב דיש לו ג"כ הנאה אכילת הטבל. ומ"מ מותר באומר כל הרוצה דהנאה של בעה"ב ממילא אתיא ואיהו לא אמר לו זאת וכמ"ש הר"ן דהתורם נתכוין לעשות מצוה ואדעתי' דנפשי' קעביד ובעל הכרי בגרמא בעלמא מתהני. ה"ה בשלמים יהיה מותר באמירת כל הרוצה דהבעלים ממילא מתהני. והכהן עביד עבודה בקדשים. ועל כרחך לא מיירי מתניתין באומר כל הרוצה מדלא קתני שלמים רק באומר לו להדיא שיקריב לו וע"כ בשאר קרבנות מותר דגוף הקרבה ל"ה הנאת הגוף והיא ל"ה רק שלוחא דשמיא. ובשלמים אסור דהוה הנאה אכילת בשר והוא צוה לו לעשות כן ושפיר מקשה בגמ' והוא ישוב נכון לפע"ד:

יג **ועיין** ברש"י ב"ק ע"ו דאף לשיטתו דבעלים נמי משלחן גבוה קא זכו היינו לאחר זריקה אבל בשעת טביחה אכתי דבעלים הוא לר"י הגלילי. וזה נ"ל נכון בישוב קושיות תוס' בקידושין מ"ב דיליף משחיטת הפסח שליחות והקשה בתוס' ונילף מפר של אהרן מדבעי קרא דבעלים דוקא מכלל דשאר קדשים ל"ב בעלים. ולהנ"ל י"ל דכשהקדיש הקרבן הוי ממון גבוה. ול"ה רק שלוחא דשמיא גם בשחיטה ובאמת הפ"י תמה בדברי הגמ' דיליף שליחות משחיטה ומנ"ל דבעי בעלים דוקא. ואמנם בפסח נ"ל לרבה דס"ל פסחים צ' פסח ממון בעלים עיי"ש. ובעי שליחות דידי' משא"כ בפר של אהרן דהוה קדשי קדשים וממון גבוה. ומ"ה גם השחיטה ל"ה רק שלוחא דשמי'. ועפי"ז יתיישב קושיות המפורשים דלא יליף שליחות מנזיר ומצורע דמשלחין קרבנות. וגם מה שהקשה בעל פנים מאירות דאמאי לא יליף מאיש איש שנודרים נדרים ונדבות כישראל וע"כ שוחטין ע"י אחר ולהנ"ל הכל על נכון ולא יליף רק מפסח דהוי ממון בעלים ובעי שליחות בשחיטה ונדרים ונדבות דנכרים דוקא עולות הוי כדאיתא מנחות ע"ג אבל הרבה יש לדבר בזה ועיקר דכפי המבואר בפסחים צ' הדבר במחלוקת וסוגי' דקדושין הנראה דאתיא ככ"ע וע' בתוס' קדושין ובמפורשים ולקצר אני צריך:

יד **אחת** היא מה שנראה לפי עניות דעתי בישוב קו' התוס' בכמה דוכתי איך איבעי בנדרים אי הני כהני שלוחא דרחמנא אי שלוחא דידן ור"ה בריה דר' יהושע קאמר בפשיטות דהוי שלוחא דשמיא דמי איכא מידי. והנראה לפע"ד הנה בקצוה"ח סי' רמ"ג כתב דמתנות כהונה הוי שכירות כמו פועל, והוא מקרא מפורש שכר היא לכם חלף עבודתכם וביד אפרים ליו"ד סי' ס"א חלק עליו וע' בתשו' מהר"ם מרויטינבורג חדשות נדפס מחדש סי' קי"ב איתא כדברי הקצוה"ח וע' לקמן. ואם הכהן הוי כפועל ולוקח שכר מיבעי ליה פועל של מי הוא אף דהתורה קצבה לו שכר העור והמתנות. ולפי המבואר בב"מ ד' י' דיד פועל כיד בעה"ב. ובמחנה אפרים ה' שלוחין דאף נכרי דאין עושה שליח אבל פועל ידו כיד בעה"ב. ועיין בשעה"מ צידד לומר אף דאשלד"ע אבל בפועל יש שליחות. יש מקום לומר דאף דכ"מ דאיהו ל"מ עביד ל"מ למיעבד שלוחא. אבל פועל ידו כידו. (וע' ברי"ט אלגזי דף ל"ו ע"ב פלפול עצום בדבריו ומה שהקשה מדברי תוס' גיטין כ"ג ע"ב שהוצרכו לומר מתורת חצר ולא מדין יד עבד והארכתי במק"א בעיון נמרץ ליישב דבר זה) א"כ הנה בקדשים קלים לריה"ג דדעת רש"י ב"ק ע"ו דבשעת עבודה הכל שלו. ורק אח"כ הכהנים משלחן גבוה קזכו הדבר מבואר דהכהן הוי פועל שלו ומ"ה י"ל דלא תני במשנה דנדרים שלמים דבזה ודאי הוה פועל שלו והאיבעי' הוא רק בקדשים דממון גבוה הוי וי"ל דהוה פועל של גבוה וההקדש נותן לו שכר. אבל בכ"ז יש ליישב

שני הסוגיות. דלפי מ"ש התוס' בקידושין מ"ב ד"ה נפקא ליה ומהרש"א ז"ל ביאר כונתם דבחטאת דאין ממשכנין הדבר תליא ברצונו ומצי משוה שליח משא"כ עולה דכופין אותו וממשכנין אין הדבר תליא ברצונו ול"מ משוה שליח עיי"ש. א"כ האיבעי' בנדרים קאי גם בחטאות ואשם ומחוסרי כפרה דאין ממשכנין. והדבר תליא ברצונו נהי דכהנים זכו משולחן גבוה מ"מ הוה פועל של הבעלים דאי בעי' לא מייתי לה. והוא משלם שכר אף דהתורה זכתה לו הגבוה זכתה בשביל הכהנים אבל עיקר בא מכחו ור"ה בריה דר' יהושע מייתי לה אעולה דכופין אותו וממשכנין ולא תליא ברצונו כמ"ש התוס'. ובזה הוה ודאי פועל של גבוה. ומ"ה א"א להיות שליח דידן דמי איכא מידי ומדברי רש"י קדושין נ"ג משמע ג"כ דהוי שכר פעולה שכתב בטעם דבעל מום חולק משום שאף הם הי' מתליעין בעצים ומפשיטין ושוחטין עיי"ש. והיא הוכחה נחמדה מאד:

טו **אמת** הוא דאם כנים אנחנו בהצעה זו דכהנים דין פועלים יש להם דמקבלים שכר היה מקום לומר הטעם דיליף שליחות משחיטת הפסח ורבים תמהו דלא יליף מנכרים דמקבלים מהם נדרים ונדבות ואין שליחות לנכרי ע' בפנים מאירות גם אמאי לא יליף שליחות מכל טמאים דשולחים קרבנות. ולהנ"ל הכל נכון דמכל קרבנות אין לילף דבכל קרבן יש לכהן שכר. חטאת יש לו בשר ועור. ועולה יש לו עור. וקדשים קלים יש לו חזה ושוק. ומ"ה יד פועל כיד בעה"ב ואין ליליף מזה שליחות די"ל דשוחט כהן בעל מום דמקבל ג"כ שכר עבור שחיטתו כמבואר ברש"י קדושין הנ"ל וכעין זה כ' בשעה"מ ה' קרבן פסח פ"ב גבי אמר לעבדו עיי"ש. משא"כ מפסח יליף שפיר דהוי קדשים קלים והעור לבעלים כדאיתא בזבחים ק"ג גם מתנות אין לכהן בפסח ואין לו כלום ול"ה פועל ע"ז דאין מקבל שכר ושפיר יליף שליחות. ולפ"ז יש לומר דעיקר הספק אי הוה פועל דידן או דרחמנא דמה שלוקח העור הוא משל בעלים דעל העור אין כאן קדושה כדאיתא ג"כ בזבחים ק"ג גבי מתפיס עולה לבדק הבית. ומה שלוקח הבשר הוא משל גבוה. אלא דגוף הדבר אם כהן הוה פועל או יש חילוק בין כהן ללוי צריך להעלות על כור הבחינה וגם בעיקר הסברא שכתבתי לעיל דבפועל מהני אף במידי דאיהו לא מצי עביד יש להתוכח דאינו דומה לשלד"ע כמובן. ומ"ה אין להאריך בזה ומ"מ העליתי הענין פה כי הסברות בנויות על יסוד הלימוד להבין לפי חומר הנושא בהסוגיות הסותרות וע' בלשון הרא"ש גבי מה שהקשה מכהנים שפיגלו במקדש שכתב דבשלמא אי כהנים שלוחא דרחמנא ניחא שיכול לאסרו שהרי הפקיע התורה קרבן מרשות בעלים ונתון לכהן עיי"ש וזה חיזוק לדברינו דהאיבעי' הוא פועל של מי הוא אם הבעלים בעליו או התורה הפקיע הקרבן. והוא ממון גבוה לכל דבר:

טז **אחרי** אשר הארכנו בפלפלת כ"ש נבוא הפעם לדבריו מ"ש ע"מ שהקשיתי על המהרי"ק שכתב בחזן דכל אחד יכול לעכב דתפילה במקום קרבן אין מקריבין בע"כ והקשיתי מתוס' יומא י"ט דמקריבין בע"כ ותירצתי לפמ"ש זקיני הת"ש דהוי במקום קרבן ועבודה הכשירה בזר וזה הוה שלוחא דידן ולא שלוחא דשמיא ואין מקריבין בע"כ. ולדברי הרי"ף שכתב לענין ב' תפילות דהוי כמקריב שני תמידין ומשמע מלשונו דהוי כקרבן תמיד ממש קשיא על המהרי"ק. וכת"ה כתב דאף, דש"ץ הוה ככהן ממש. מ"מ כיון שגם כל אדם יכול להיות ש"צ ככהן ממש נמצא דהוי שלוחא דידן. כבר הבאתי לו דברי הריטב"א דסוגיא דנדרים מיירי בכהן לכהן ומ"מ הוי איבעי' אי הוה שלוחא דרחמנא וכתבו תוס' דנ"מ לענין אי מקריבין בע"כ. ואיך כ' כן המהרי"ק בפשיטות דאין מקריבין בע"כ. ועוד מצאתי הדבר מבואר להדיא בתשו' מהר"ם מרויטינבורג הנדפס מחדש בלבוב סי' ק"ט וז"ל. ועוד סברא היא שאינם יוצאין בתפילתו וכו' תדע דהא ישראל שהפריש קרבן חובתו ובא הכהן והקריב ובעל הקרבן אינו חפץ בו שיקריב קרבנו הכי ס"ד שיתכפר לו קרבנו. והא אסקינן בתענית וכו' והאיך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גבו התקינו נביאים הראשונים כ"ד משמורת הא חזינן דאם אינו עומד על גביו לא יצא כ"ש שאינו חפץ וההוא דירושלמי דשוחט אדם פסח של חבירו שלא מדעתו. היינו באינו יודע וכו' הא למדת שאין לכהן להקריב אלא בהסכמת הבעלים עיי"ש באריכות יותר. וע"כ נראה דהתוס' חולקים עם המהר"ם דתוס' יומא כתבו להדיא דדוקא אם היה רק שלוחא דידן יכול לעכב אבל אם הוי שלוחא דידן וגם שלוחא דרחמנא מקריבין בע"כ ולא כל כמיני' לעכב על ידם שלא יקריבו כהני משמר. וכיון דמהרי"ק שורש ל"ו מייתי לה הך דרבנו שמחה שהוא הפוסק בתשו' מהר"ם דאחד יכול לעכב שפיר תמיהני על הב"י והמחבר שהביאו דבריו להלכה. והרי התוס' חולקים ע"ז. והנה הירושלמי דמייתי המהר"ם דשוחט אדם פסח של חבירו שלא מדעתו. המעיין בש"ס דידן דיליף שליחות משחיטת הפסח משמע דל"מ שלא מדעתו. וע' בפ"י בקידושין פלפל הרבה להשוות הירושלמי והבבלי. וע' בעירוכין כ"א ונדרים ל"ו וראיות המהר"ם ממשנה דתענית לכאורה גדולה הוא לשיטת רש"י תענית דישראל במועדן הוי עיכוב ואם אין מעמד אין מקריבין כיון דכולהו בעלים אינהו. וכ"ש באינו רוצה בכהן זה. וקצת י"ל דכיון דשחיטה כשרה בזר בשחיטה הוה הכהן שלוחא דידן ומ"ה בעי בעלים בשעת עבודה וה"ה דאין שוחט בע"כ ובשאר עבודת הוה שלוחא דרחמנא. אבל זה רחוק מכונת המהר"ם. ולדעת התוס' נ"ל דבאמת אם אינם רוצים לעמוד מעכב הקרבן. אבל כשעומדים שם אין להם להגיד מי יקריב ומקריבים בע"כ. או דהתוס' לא יסבור

כלל דמעמדות ישראל מעכבים. דבתוס' תענית ד"ה מר סבר משמע דטעמא דכהנים ולוים וישראלים מעכבים את הקרבן משום השירה וע' מהרש"א ויד דוד מפלפל שם אי רשב"א פליג על זה עיי"ש ולהנ"ל יסבור התו' דמעמדות אין מעכבין ולא הוי רק לכתחילה. ואמנם לפי מ"ש הר"ן בנדרים דף ל"ה דמדר' יוחנן דאמר הכל צריכין דעת חוץ ממחוסר כפרה אין לפשוט דשלוחא דידן. די"ל דרחמנא שווינהו לכהני שלוחין כל היכא דאיכא דעת בעלים. ומעתה כיון דבעי דעת בעלים בעי שיהי' עומד על גביו והיכא שהוא יודע מהקרבן והוא עומד על גביו התורה שוינהו לכהנים שלוחים ול"מ למימר לא בעינא לכהן זה וז"ב. ונמצא דברי רבינו שמחה תלי באשלי רברבי. ועדיין צ"ע בכ"ז ודברי התוס' בקידושין ודברי הרא"ש בפסקיו פ' אין בין המודר יש לפרש דמיירי שלא מדעת בעלים אבל לא בע"כ ובזה רבינו שמחה מודה אבל דברי תוס' יומא מבוארין בהדי' דאף בע"כ מקריבין ודלא כרבינו שמחה ודו"ק:

ובאמת הדבר צ"ע לפמ"ש בשם הגדולים בשם יד אהרן ומהרי"ט וצבא מהקדמונים דתוס' יומא הם ממהר"ם בר ברוך. והנה לפנינו נראה שהתוס' והמהר"ם חולקים בזה. ואי אפשר ששניהם יצאו מפי אחד וצ"ע. הנה הארכתי קצת להוציא פשר לדבר בענין זה. אולי אזכה עוד לבאר יותר בעזרת השם יתברך:

ידידו יצחק שמעלקיס אבדפ"ק והגליל:

בשולי המכתב בפנים הבאתי דברי התוס' חולין ק"מ ד"ה למעוטי. הנני כעת לבאר דבריהם ז"ל. הנה מה שכתבו דלא ממעטינן ממשקה ישראל אלא דומיא דערלה וכ"כ שלא היה להם שעת הכושר צ"ע מפסחים מ"ח דממעטינן ממשקה ישראל דאין מביאין מנחות מן הטבל יכול לא יביא מן המוקצה אמרת וכו' מי שאיסור גופו גרם לו ומקשה שם ואי אמרת מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר. ולתוס' דמה שהי' לו שעת הכושר אינו אסור מקרא דמשקה ישראל מה מקשה והרי מוקצה הי' לו שעת הכושר ולמ"ל לברייתא לומר כלל טעמא דאיסור דבר אחר. והרי הטעם פשוט. וליכא למימר דברייתא מיירי בנולד דהרי קאי אנסכים ונסכים בעי לפחות יין בן מ' יום דזולת זה הוי יין מגיתו כדאיתא ברכות כ"ז. ועוד דקאי שם אהא דהביא שה מן האפר עיי"ש וצ"ע. והנה לפי דברי שו"ת פני ארי' הובאו בברכי יוסף יו"ד קמ"ו דהתוס' לא כתבו כן רק לתנא דבי' ר"י דמפיק למוקצה ונעבד מבע"מ. עיי"ש אבל למאן דמפיק מקרא דמן הבהמה גם התוס' מודו דאף בהי' לו שעת הכושר ל"ח לגבוה ובזה מישב קו' המ"ל על התוס' גם קושיתינו מיושב אבל להב"י שחולק עלי' צ"ע. והיותר קשה על בעל ברכי יוסף דמסיק בישוב קו' המ"ל פ"ג מאיסורי מזבח דסברי התוס' דדוקא במוקצה

ונעבד ורובע וכיוצא דפסולן מגופן מצד עצמם אז ילפינן מטריפה דאין חילוק בין הי' לו ש"ה והתוס' לא כתבו רק בצפורי עיר הנדחת וצפורין שהחליפו בע"ז שאין פסולן מגופן ומצד עצמם ואין דומין לטרפה ומ"ה לא ילפינן ממשקה ישראל כיון דהיה לו ש"ה ע"כ. ודבריו כי נעמו צ"ע מפסחים דמקשה ואי אמרת מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו וכו'. והרי שאני ושאני שהרי הרב אומר כן. ושמא הגמ' ס"ל דאם מוקצה דאורייתא הו"ל ג"כ איסור גופו אבל ז"א להמעיין היטב וצ"ע:

והנה במה שכתבו התוס' צ"ע בבהמת עיר הנדחת אם עבר והקדישה והקריבה אם היא כשר. העירני הגאון המפו' רשכבה"ה מ' משה טוביס זצ"ל בתשובתו בימי חורפי דדברי התוס' תמוהים דבסנהדרין בעי ר"ח בבהמת עיר הנדחת אי מועיל שחיטה לטהרה מידי נבלה וסלקה בתיקו. ולפ"ז מה ספיקן של התוס' אם הקרבן כשר. והרי היא אבעי' אם היא טהורה מידי נבלה ואם היא נבלה ודאי פסול לקרבן דבעי שחיטה. ואיך העלימו התוס' עיניהם מזה. והיא תימה גדולה. וכעת יצא לאור ספר מנחת חינוך ומקשה ג"כ מסנהדרין על הגמ' גופה דמשני ל"נ אלא לצפורי עיר הנדחת ובודאי צפור אחד בעי שחיטה דכתיב ושחט ואס"ד דאינו מטהר מידי נבלה איך יקח צפורי עיר הנדחת דל"ה שחיטה כלל ונבלה היא ולמ"ל קרא. לפ"ז מאי מיבעי' לי' לר"ח. והנ"ל לישב זאת בפשיטות. הנה המעיין בסנהדרין וברש"י שם יראה דעיקר האיבעי' היא כיון דכתיב לפי חרב שחיטתו היא קטילתו וכהרגה דמי. ולפ"ז צ"ב למה בעי ר"ח בבהמת עיר הנדחת ולא בעי בשור הנסקל אך הדבר פשוט דבשור הנסקל בעי סקילה והוא שחט ולא סקל ודאי מטהר מידי נבלה. והרי איצטרך קרא דולא יאכל את בשרו לאסור בשרו באכילה והנאה. ולולא קרא הי' מותר ועכ"פ ודאי מטהר מידי נבלה. כיון דלא עביד סקילה כדכתיב בקרא. ואף דגם בשור הנסקל אם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו אתה רשאי להמיתו בכל מיתה דלא עדיף משאר חייבי סקילה ומיתת ב"ד דילפינן בסנהדרין מ"ה ע"ב ממות יומת. ועיי"ש בתוס' שכתבו דנסקלין נמי הכי היא. ונימא כיון דקטלה לשור הנסקל שחיטתו היא הריגתו ע"כ כיון דלא עביד הריגה ודין דכתיב בי' מהני שחיטה. וגם בבדק צור ושחט בי' אמרינן בב"ק דאסור באכילה והנאה ומ"מ משמע דמטהר מידי נבלה מדאיצטרך קרא לאיסור. היינו כיון דלא עבד אלא כעין סקילה דלאו סקילה ממש היא כדאמרינן שם דעביד כעין סקילה ומ"ה מטהר מידי נבלה ולפ"ז בבדק צור וזרק על הבהמה ונשחטה. דהוי שחיטה כשר כמו הפיל סכין. באמת נבלה היא דזה הוי סקילה ממש ותליא בבעי' דר"ח בסנהדרין. כיון דקיים בי' השור יסקל. ושחיטתו היא סקילתו ושמא י"ל גם בשור בעי בדחי' ובסקילה כדאיתא סנהדרין מ"ה

באדם דכמיתת בעלים כך מיתת השור כי לא מצאתי מבואר. אבל עכ"פ זה ברור דאם לא סקל השור כמצותו רק שחטו דקטלו בשחיטה טהור מידי נבלה כדמוכח מקרא דאיצטרך לאסור באכילה. ואחר הצעה זאת גם אנו נאמר אם בדק קרומית של קנה ושחט בהמת עיר הנדחת כיון דלא קיים מצות לפי חרב דהיא דוקא בברזל כדאיתא בתוס' נזיר נ"ד לענין חרב הרי היא כחלל דהיא דוקא מתכת. ואפי' לשיטת הר"י מסימפונט ורמב"ם דה"ה שאר כלים היינו דילפינן שאר כלים מכלי מתכת אבל חרב היא דוקא של ברזל לכ"ע. ונמצא דאם שחט בקרומית של קנה דלא קיים קרא דלפי חרב לא מיבעי' לרב חסדא ובודאי ילפינן משור הנסקל ששחטו דאינו מטמא כיון דלא סקל כדכתיב בקרא. שחיטתו לאו קטילתו ואף דבעיר הנדחת דרשינן בב"מ ל"א מקרא דהכה תכה אם אין אתה יכול להמיתן במיתה הכתובה דקוטלין אותו בכל מיתה הרי גם בשור הנסקל דינא הכי ומ"מ אם שחטו מהני שחיטתו ה"ה בעיר הנדחת דבעי לפי חרב והוא לא עביד הכי. כי קמבעי לר"ח בשחט בחרב או בסכין של ברזל דקטלה בחרב. מיבעי לי' אי הוה כשאר קטלא או לא כיון דקטלה דרך שחיטה. אבל בשחט בקרומית דאית בה תרתי דשחט דרך שחיטה גם לא הוה לפי חרב. ודאי מטהר. ומעתה הסוגיא דחולין ותוס' קאי בבדק בקרומית של קנה דמהני אף בקדשים כדאיתא חולין ג' ודאי מטהר מידי נבלה ור"ח נקט סתם משום דסתם שחיטה היא בסכין כן נ"ל:

עוד י"ל בישוב הקושיא דכי קמבעי' לי' לר"ח בבהמת חולין דל"ה שחיטה מצוה. והריגה הוה מצוה לפי חרב בטל פעולת הרשות לגבי מצוה והוי כלא שחט כלל רק שהרגה לקיים המצוה. ושחיטתו זו הריגתו לקיים המצוה. ומ"ה מטמא. דכיון שבאם עושה הקטלא לפ"ח קיים מצוה. ובשחיטה אינו מקיים פעולת הרשות בטל למצוה. ולכן ל"ה שחיטה רק קטלה אבל בשחיטת קדשים דהוה מצוה אם אין כונתו רק לשחיטה קיים מצות שחיטה ולא מצות קטלא לפ"ח ומטהר מידי נבלה. וכיוצא בזה כתב הר"ן בר"ה למ"ד מצות א"צ כונה דאם יש לו כונת רשות בטלה להמצוה ויצא המצוה ואם יש לו כונת מצוה אחרת מינה מחריב בה ולא יצא. וה"ה בבהמת עיר הנדחת דשחט והרג יש חילוק בין שחיטת מצוה לשחיטת הרשות ודוק היטב. (והגאון במ"ח נסתפק למה ל"א בסקילת שור הנסקל ובקטלת בהמת עיר הנדחת הריגתו זו שחיטתו כמו בעריפת עגלה ודחיית שעיר המשתלח. וז"א דשם בעגלה ושעיר המשתלח הוי קדשים וכפרה כתיב בי' מ"ה אמרינן דחיתו ועריפתו זו שחיטתו משא"כ בסקילת שור וקטלת בהמה שנעבדה בה עבירה דמשום עונש ובזיון קטלינין לה הכי יבא טהרה עי"ז וז"ב ופשוט) ואחרי שכל הדברים אלו תלוים בסברא אינני מחליט שום דבר:

והנה בסנהדרין קי"ב אהא דקדשי מזבח ימותו מקשה אמאי לא ירעה עד שיסתאב. ומשני ר"ל דאתיא כר"ש בקדשים שחייב באחריות ור"י משני משום זבח רשעים ומקשה ור"ל מ"ט לא אמר כר"י ואמאי לא משני דניחא לי' לאוקמא בין בקדשי צדיקים בין בקדשי רשעים. כסתימת לשון הברייתא וע"כ מוקי לה אקדשים שחייב באחריות וכדידי' דמי ומ"ה ימותו וכבר הרגיש במ"ח קצת נלע"ד לפשוט הספק של תוס' דבעבר והקדיש הקרבן כשר ול"א בזה כתותי מכתת כמו שנסתפקו דלפ"ז גם למה דמוקי הוא בקדשים שחייב באחריות ע"כ לא מיירי אלא בקדשי רשעים משום זבח רשעים וכמ"ש רש"י דמאיס מה"ט דבקדשי צדיקים נהי דנאסר משום עיר הנדחת מ"מ ליקרב דמצות לאו ליהנות ניתנו כמו צפרי עיר הנדחת לילא דגלי קרא וכמו שכתבו התוס' וע"כ גם הוא לא מוקי רק בזבח רשעים ושפיר מקשה מ"ט ל"א כר"י. וזה ראי' נכונה לכאורה מיהו י"ל דאף אם ההקדש הי' בהיתר אסור לכתחילה להקריב משום דמאיס לגבוה. אפי' בקדשי צדיקים והתוס' לא נסתפקו רק בדיעבד וכן משמע מדברי מהרש"א ומ"ה נקט ברייתא סתם קדשי מזבח ימותו ודו"ק:

והנה לפמש"ל בטעמא דמהני שחיטה לטהר מידי נבלה משום דשחט בקרומית של קנה ולא לפי חרב. לשיטת רמב"ם בה' מעה"ק דלכתחילה בעי בשחיטת קדשים כלי שרת מ"מ בצפרי מצורע דא"א בכלי שרת דאם ישחט בכלי ברזל יטהר מידי נבלה כדיעבד דמי. ומ"ה איצטרך למעוטי דס"ד דמותר לכתחלה כיון דא"א בענין אחר. מיהו י"ל דר"ל דמוקי לברייתא בקדשים שחייב באחריות או בקדשים קלים לריה"ג ולתוס' לא מיירי רק בקדשי רשעים דבקדשי צדיקים נהי דנאסר משום עיר הנדחת מ"מ ליקרב. ולמה נקט הברייתא סתם. להנ"ל י"ל דר"ל כשיטתי' דס"ל אין שחיטה לעוף מן התורה בנזיר כ"ט ולדידי' בשחיטת מצורע דכתיב ושחט בעי כלי שרת דשחיטה לאו עבודה מטעם דאיתא בחולין כמ"ש ר"י מאורלייניש יומא מ"ב משא"כ בעוף דל"ב בחולין שחיטה ובמצורע בעי הוה עבודה ובעי כלי שרת וכן כתוב במלא הרועים בשם הגאון מב"ד אות עוף אי טעון שחיטה. ולפ"ז לר"ל ליכא לאוקמא קרא דטהורות למעוטי צפרי עיר הנדחת כיון דבעי כ"ש ואין עושין כלי שרת של עץ ובעי מתכת והוי כקטלי' כר"ח ומסברת חוץ איסור הנאה פסול להקרבה ורק דתוס' כתבו כן למה דמוקי קרא דצפורי מצורע בהכי. אבל לר"ל דליכא למוקמא קרא בהכי בלא"ה ל"מ להקריב בהמות עיר הנדחת דהיא איסור הנאה. ולכן נקט בברייתא סתם קדשי מזבח אפי' נכסי צדיקים למ"ד קדשים ק' ממון בעלים ודוק. ויש מקום לומר דשחיטת צפור מצורע בעי כ"ש לכ"ע כיון דבעי כהן דוקא כדאיתא בר"מ פי"א מטומאת צרעת אבל לענ"ד נראה דלכ"ע לא בעי כ"ש כיון דטהרת

מצורע נוהג אף בח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית ואפי' זב ומצורע וטמא מת מטהר את המצורע ל"ב כ"ש לכ"ע. ולפ"ז אף לר"ל דא"ש לעוף מן התורה בשחיטת צפור ל"ב כ"ש ודוק. ובודאי שחיטת צפור ל"ב בגרי כהונה כיון דאפי' טמא מת מטהר מצורע ולפענ"ד אף בעל מום כשר כמ"ש במראית נגעים בר"מ דבהן בע"מ רואה נגעים וה"ה דמטהר מצורע אף דר"מ לא מביא בע"מ סמך אמה שהביא דכהן המטמא היא מטהרו ודוק. וגם במראית נגעים כתבתי במקום אחר דל"ב בגדי כהונה ואין עת האסף פה. ודע דמה שנסתפקו התוס' הוא משום דלשרפה קיימא וכתותי מכתת שיעורא. ואף דבהמה בעי לפי חרב מ"מ אח"כ שורפין כדמשמע מרש"י חולין. ולפ"ז שפיר גרסינין בתוס' דלשרפה קיימא והגאון ר' ישעי' גורס להריגה קיימא. ולפ"ז ל"ש כתותי מכתת שיעורא כמ"ש הפוסקים דמידי דבעי קבורה ל"א כתותי מכתת שיעורא וזה תליא במחלוקת אי גם מה שנהרג נשרף אח"כ ודוק:

והנה מה שכתבו התוס' בבהמת עיר הנדחת והקדישו וכבר תמהתי ומצאתי שהרגישו בזה מב"ק מ"ה דהקדישו אינו מוקדש עיין בתפארת צבי תי' נחמד מאוד וע' בח"ס א"ח ס' ק"מ:

סימן יד

ב"ה ברעזאן יום ג' טוב כסליו צדק ומשפט לפ"ק:

שלום וברכה וכ"ט לכבוד ידידי ה"ה הרב הה"ג החריף ובקי מוה' פנחס שפירא נ' מפאלטישאן:

ע"ד שאלתו בנדון אם יש איסור ללבוש פאות נכרית לנשים ובדינים המסתעפים לזה ובדבר זה כבר האריכו הרבה האחרונים ואעבור עיני על מקומות המפוזרים ללקט אורות גדלו בין שדמות הראשונים אולי אזכה לחדש דבר מה אחפש במטמונים ואסיע אבנים אראה אשיות הבנינים וד' יחנני לשפוט משרים:

א **מקור** הדבר בש"ס כתובות פ' המדיר. ראשה פרוע דאורייתא היא דכתיב ופרע ראש האשה ותנא דבר"י אזהרה לבנות ישראל שלא ילכו בפרוע ראש. ופרש"י מדעבדינן לה הכא לנולה מדה כנגד מדה כמי שעשתה להתנאות על בועלה מכלל דאסור. א"נ מדכתיב ופרע מכלל דההוא שעתא לאו פרוע היא ע"כ ויש להקשות ע"ז אס"ד דפרוע ראש דסוטה טעמא משום הכי הוא א"כ לר"י דס"ל בסוטה ז' שערה נאה לא היה סותר. ובשאין שערה נאה ע"כ לא הלכה פרוע להתנאות א"כ ל"ל פרוע השתא. גם לטעם השני ברש"י קשיא איך מוכח מדפרע לה השתא מוכח דעד השתא לאו פרוע הלכה משום דאסור דלמא משום דשערה איננה נאה מ"ה לא הלכה פרוע. ולא משום האיסור ומזה

מוכרח לכאורה דגם פיאה נכרית אסור. והיא קישטה עצמה בפיאה נכרית. ומ"ה עבדינן לה עונש גם לטעם השני נכון דמדכתיב ופרע מכלל דעד השתא לא היתה פרוע אפי' ע"י פיאה נכרית דגם זה מיקרי פרוע. ומוכח דאסור אבל יש לדחות ראי' זאת דבאמת מדאורייתא גם שערה נאה בעי פרוע בסוטה והקרא אצריך פרוע משום נשים ששערן נאה. ולא חילקה התורה. דרוב נשים שערן נאה והצריכה בכל הנשים. וחכמים עקרו דבר תורה בשוא"ת כמו שכתבו התוס' שם ולא אצריכו פריעה בנשים ששערן נאה. ובנשים שאין שערן יפה הניחו על החיוב ולק"מ וזה ל"ק כיון דכל עיקר פריעה מטעם הנ"ל משום נשים ששערותן נאה ולר"י ששערותן נאה לא הי' מגלה גם שערותן אינן נאה לא יגלו. דזה אינו דזה עקרו חכמים וזה לא עקרו. ועוד מצאנו כיוצא בזה במעוברת חבירו דטעמא משום סתם מעוברת למניקה קיימא ומ"מ גמלה וצימוק דדים מותר במניקה לדעת ר"ש הזקן ואסור במעוברת כמ"ש בנוב"י. ועוד נ"ל בישוב גמ' הנ"ל דבאמת ר"י לא דריש טעמא בקרא ומ"ה בשערותן איננה נאה ג"כ חייב בפריעה דל"ד טעמא דקרא לקולא. ואך תדבר"י דיליף מטעמא הקרא. הוא משום דדוקא לקולא ל"ד טעמא דקרא אבל להוסיף חומרא דרשינין ומ"ה מחמרינין לנשים שלא ילכו בפרוע דלחומרא דרשינן אבל שנקיל מפאת כן לנשים שאין שערותן נאה כיון דל"ש הטעם אין לנו וז"ב:

ב ודרך אגב ראיתי בשיטה מקובצת שפי' דאזהרה לבנות ישראל מדאמרה תורה דסוטה תלך בפרוע ראש מכלל דשאר נשים אסורות. ולכאורה יש לתמוה דהרי סוטה לא הלכה בפרוע, רק בהעזרה דהוי כחצר. ועיין במ"ל פ"ג מביאת מקדש ה"כ ובחצר אינו איסור אף בשאר נשים כמו שכתבו התוס' שם. ואף אם נאמר דעזרה הוי כחצר שרבים מצוים והוי כמבוי שאסור לילך בפריעה כמבואר בירושלמי. מ"מ מבואר בטו"ז סי' קט"ו דל"ה רק מדרבנן. וכן מוכח מלשון הרמב"ם בפכ"ד מאישות שכתב לענין דת משה אם הלכה בפרוע ראש בשוק. משמע דמבוי ל"ה רק מדרבנן ולפי הוכחה זו משמע דמדאורייתא הוא. ונ"ל דעזרה כיון דלענין טומאה הוי כר"ה כמבואר בפסחים י"ט ה"ה לענין פרוע ראש הוי כר"ה ואסור מדאורייתא. אבל אין ראי' מטומאה דלענין טומאה חצר שרבים בוקעין נמי הוה ר"ה. וכאן מבואר דחצר שרבים בוקעין ל"ה רק מדרבנן וצ"ל דוקא כשקצת בוקעין ועזרה מיקרי שרבים בוקעין והוי מדאורייתא וכן מוכח מלשון הטו"ז ודו"ק. והנה דברי הטוש"ע צ"ע בזה שלא הביאו תחת סוג דת משה שהלכה בפרוע ראש בשוק כמו דאיתא ברמב"ם ולמה לא הביאו פרוע ראש רק תחת סוג דת יהודית. ואולי כיון שאין נ"מ לדינא לא דקדקו וסמכו על הדיוק מדנקט שערה מכוסה במטפחת משמע דזולת זה הו"ל דת משה. ובאמת בדרך פלפול קצת הי' מקום לישב דברי

הטוש"ע. דלכאורה קשה בגמרא דמקשה דאורייתא דכתיב ופרע וכו' ותנא דבר"י אזהרה לבנות ישראל. ודלמא פריעת ראש ל"ה רק מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. כדאשכחן בשבועות י"ח אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתה וכתב הר"ן והראב"ד דלא הוי רק דרבנן ובאמת ברמב"ם במנין המצות לא הביא זאת. אך הנ"ל דזה תלוי אי דרשינין ט"ד. הוי ודאי דאו' מדענשה התורה לסוטה מדכ"מ. והנה במשנה דכתובו' חשיב נודרת וא"מ עוברת ע"ד משה ופי' בגמ' הטעם משום דבעון נדרים בנים מתים. וזה דעת ר' אלעזר בר' שמעון בשבת ל"ה ע"ב שקיבל זאת מאביו ר' שמעון כמו שפירש"י שם וע"כ מתניתן כר' שמעון דבעון נדרים בנים מתים ור"ש דריש טעמא דקרא. ולכן מקשה בגמ' דאורייתא היא ובאמת הוי מצי לשנוי דבזה לא אתיא כר"ש רק בגמ' האמת משני וגם בקלתה הוי דת יהודית אבל הטור לא רצה לכתוב בפירוש דהוי דת משה דילמא לדידן דל"ד טעמא דקרא הוי רק אסמכתא כן יש מקום לומר מיהו לומר דהוי אסמכתא מה דלא מצינו לאחד שיאמר כן אין לנו והמובחר כמש"ל דלחומרא דרשינן טעמא דקרא לכ"ע. ושוב ראיתי בכנסת הגדולה תמה על הפוסקים שפירשו הירושלמי דחצר שרבים בוקעין הרי הוא כמבוי היינו כמבוי מפולש דאפילו בקלתא אסור דלמא כונת הירושלמי היא כמבוי שאינו מפולש עיי"ש. לפמש"ל ל"ק מידי דכאן פריעת ראש דסוטה בחצר שרבים בוקעין ומדאור' אסור. ע"כ מדרבנן אסור אפי' בקלתא דזב"ז תלוי והדין מהירושלמי מוכח מסוטה גופה דל"ה פריעת ראש רק בחצר שרבים בוקעין וזה ברור:

ג **והנה** ממשנה דשבת לכאורה יש להוכיח דאסור לצאת בפיאה נכרית לר"ה אף בחול דבמשנה דף ס"ד קתני יוצאת אשה בכבול ובפיאה נכרית לחצר. והקשו התוס' בדף נ"ז ע"ב ד"ה אי כבלי דעבדי אמאי לא תני ברישא פיאה נכרית בהדי כבול דאין יוצאין בה לר"ה עיי"ש. אמנם אם נאמר בפיאה נכרית אף בחול אסור לצאת לר"ה מ"ה ל"ק ברישא דאסור לצאת לר"ה בשבת דבלא"ה אסור אף בחול. ובסיפא קתני דלחצר דמותר בחול דאף בשערה מותרת בחול. מותרת אף בשבת דל"ח בחצר לשלפה ומחוי. כן נראה לכאורה. אמנם לפמש"ל אדרבה יש ראיה משבת להתיר פיאה נכרית דכבר כתבנו לעיל להקשות על השיטה מקובצת שפירש מדסוטה התירה התורה לילך בפרוע ראש מכלל בשאר נשים אסור. והקשינו דהרי בחצר כל אשה מותרת וכתבנו דהעזרה הוי חצר שהרבים בוקעין ולטומאה הוי כר"ה וה"ה לענין שער כדאמרינן בירושלמי חצר שרבים בוקעין הוי כמבוי. ואפי' בקלתה אסור ומוכח דשאר נשים אסורים בחצר שרבים בוקעין מדאורייתא ולפ"ז קשי' במשנה דשבת דקתני יוצאין בפיאה נכרית לחצר ומשמע לכל

חצר אפי' שרבים בוקעין דדמי לעזרה שכתב המ"ל פ"ג מביאת מקדש דהוי כחצר לענין שבת כיון דמצד איסור הוצאה מותר אף בחצר שרבים בוקעין. ולענין שער אין חילוק בין חצר שרבים בוקעין ובין ר"ה ומוכח דפיאה נכרית ל"ה כשער ממש ומותר אף בר"ה. וזה יהי' כונת הש"ג שהוכיח ממשנה דמותר בפיאה נכרית ותמהו עליו דבחצר אף בשער מותר להנ"ל ראיתו נכונה. מיהו יש לומר כמו שכתב בספר באר שבע דמתניתן מיירי תחת השבכה ומ"ה מותר בפיאה נכרית. אבל בגילוי אסור ובהכי מיושב מה שהקשה בישועת יעקב או"ח סי' ע"ה לסברת האוסרין בפיאה נכרית ומתני' מיירי תחת השבכה למה התירו בחצר דחיישינין שמא תצא לר"ה. ימ"מ התירו שלא תתגנה על בעלה וליאסר בחצר פיאה נכרית תחת השבכה שמא תצא לר"ה ומ"מ לא תתגנה על בעלה שתלך בפיאה נכרית בלי שבכה דבחצר מותר אפי' בגילוי שער ובזה ל"ח שתלך לר"ה דלר"ה אף בחול אסור בלא שבכה. ול"ח שתצא עיי"ש. להנ"ל ל"ק מידי דחכמים הצריכו להתיר בפיאה נכרית תחת שבכה אף בחצר שרבים בוקעין דלענין שבת הוי כרה"י. ובזה הוצרכו להתיר בשבכה שלא תתגנה על בעלה אף דחיישינן שמא תצא לר"ה דל"ש לומר שיתירו בלי שבכה דחצר שרבים בוקעין אסור אף בחול בלי שבכה וכיון שהוצרכו להתיר בשבכה שפיר אמרו במשנה בפיאה נכרית לחצר מותר אף דחיישינן שמא תצא לר"ה וז"ב מאוד:

אמנם לפע"ד נראה דראיות הש"ג דמותר בפיאה נכרית בחצר שרבים בוקעין עפמשכ"ל ראיתו קמה וגם נצבה דליכא למימר דמשנה מיירי בפיאה נכרית תחת השבכה כמו שדחה בבאר שבע דהרי לשמואל דס"ל כבלא דעבדא תנן ס"ל דמתניתן לא מיירי בכופה של צמר משום דבכופה של צמר מותרת אפילו לר"ה כרשב"א. והנה בש"ס דילן אמרו בשבת דף ס"ה רבי ורשב"א אמרו דבר אחד דכל מידי דמגנה לא שלפא ומחוי. אבל בירושלמי אמרו דרשב"א כרבי דאמר דבר שהיא טמון מותר. פירוש דברי הירושלמי דס"ל טעם דרבי דס"ל בשן של זהב רבי מתיר כיון שהוא טמון בפיו מותר וה"ה בכבול שהוא טמון מותר תחת השבכה א"כ לשמואל דס"ל מתניתין נמי ס"ל בכופה של צמר מותר אף לר"ה וסיפא נמי מיירי דוקא בכבלא דעבדא כמ"ש התוס' דלא כרש"י פיאה נכריות לא מיירי תחת השבכה דאז הוי ככבול ומותר אף לר"ה מפני שהיא טמון. ומוכח דלשמואל מותר פיאה נכרית אף שלא טמון ומ"ה דוקא בחצר וכיון דרב ושמואל ל"פ רק בכבול אבל בפיאה נכרית ל"פ ומנלן לעשות פלוגתא כזה ע"כ מוכח דפיאה נכרית מותרת לצאת בגלוי בחצר שרבים בוקעין דהוי כר"ה. ואמנם יש לדחות ראי' זו דהרי בש"ס דילן לא אמרו טעם דרשב"א בשביל שהוא טמון רק משום דמגניא. ועיין ברשב"א

שמפרש בגמ' דכיון דיוצאת בכבול תחת השבכה ע"כ באשה קורחת היא ולא שלפה ומחוה. א"כ י"ל דל"ש זאת בפיאה נכרית ולעולם מיירי תחת השבכה (והנה מה דמשמע בירושלמי דטעמא דרבי בשביל שהיא טמון במשנה ה' בירושלמי ובגמ' משמע דטעמא דשן לרבנן משום שמא יפול ואתו לאתויי ד' אמות וצ"ל לירושלמי דרבנן ורבי פליגי בזה דרבנן חוששין שמא יפול. ורבי לס"ל חשש זה רק שמא שלפה ומחוה וכיון דטמון לא שלפה ומחוה) ויהי' איך שיהי' לש"ס דילן יש לדחות ראי' זו מיהו גם לש"ס דילן י"ל דטעמא דרשב"א משום שהיא תחת השבכה ועיין ברשב"א דף נ"ז וז"ל הקשה הרמב"ן אמאי כופה של צמר אסור לרבנן הא תחת השבכה היא ותירץ שהכופה אינה כולה תחת השבכה רק מקצתה בגובה הראש ואפשר לה לשלוף הכופה ועדיין השבכה מחפה ראשה ור"ש מתיר כיון דעל השער ממש הוא למטה מן השבכה. א"כ לשמואל דטעמא דרשב"א משום שעל השער היא למטה מן השבכה ומתניתן אתיא כותי' ודוקא בכבלא דעבדא ע"כ פיאה נכרית לא מיירי תחת השבכה מדשרי רק בחצר ומותר לדידי' פיאה נכרית בלי שבכה בחול ובזה ל"פ רב ושמואל ולכ"ע מותר בפיאה נכרית בלי שבכה אלא אפי' נתעקש לומר דדוקא לשמואל מותר. אבל לרב דמתניתין בכופה של צמר ופיאה נכרית דומיא בכופה של צמר. ע"כ לרשב"א בשם הרמב"ן מקצת הכופה ל"ה תחת השבכה. וה"ה פיאה נכרית מקצת מגולה דאם כולה מכוסה ל"ח לשלפה ומחוה והיוצא מזה דאם מקצת מגולה כמו שילכו הנשים הכשרות ומקצת נגד המצח מגולה מותר ואף כולה מגולה מוכח משמואל דס"ל מותר ורב ל"פ עלי' בזה וזה ראיות הש"ג:

ד **והנה** במש"ל במשנה דיוצאת בפיאה נכרית לחצר משמע אף רבים בוקעין. הנה לשיטת הר"ן דע"כ ל"פ בגמ' אי מותרת בחצר בכל הני חוץ מכבול ופיאה נכרית אלא בחצר שאינה מעורבת אבל בבית מותר בכל תכשיט. ע"כ מתניתין מיירי בחצר שאינה מעורבת. וסתם חצר שאינה מעורבת רבים בוקעין אף דלענין גילוי ופרוע ראש הוי כר"ה כדכתיבנא מיהו לשיטת רש"י דס"ל סיפא דמתניתן מיירי לכ"ע בכופה של צמר י"ל ה"ה פיאה נכרית מיירי לכ"ע תחת השבכה ובהכי מיושב קו' התוס' שהקשו איך קתני כופה של צמר לחצר דאפילו לרה"ר מותר לרש"י ל"ק דנקט כופה אגב פיאה נכרית לגלויי דוקא תחת השבכה מותר ובלי שבכה בלא"ה אסור דומיא דכופה ותדע לך דהכי הוא דקשי' במשנה דקתני שן תותבת ר' מתיר וכו' ומדמפליג בסיפא משמע דמודה ברישא והרי ר' ורשב"א אמרו דבר א' א"כ לרב דמוקי מתניתן בכופה של צמר אמאי פליג ר' רק בסיפא ולא פליג ברישא דקתני לחצר ולר' מותר בכבול לר"ה וא"כ צ"ל אף לרב דנקט לחצר לגלויי אפיאה נכרית וה"ה לשמואל י"ל הכי מיהו ראי' זו יש לדחות דאף

דאמרו בגמ' אמרו דבר אחד לאו דבר אחד ממש הוא כמ"ש הר"ן בריש סוכה דמה"ט אין הלכה כשיטה וי"ל ר' ג"כ סבירא לי' בכופה של צמר כרבנן דבשן יותר מגונה מכופה וגם במש"ל הרשב"א בשם הרמב"ן דתחת השבכה ל"ח לשלפה רק אם מקצת מגולה מרש"י דף נ"ז ע"ב משמע דחיישינין שתשלוף מתחת השבכה ולא מיגליא ראשה וזה דלא כרמב"ן באופן דראי' הנ"ל תליא במחלוקת שבין רש"י ותו' ורמב"ן ואין להאריך בזה יותר:

ודרך אגב הנני אומר בשבת ס"ל לשמואל כבלא דעבדא תנן ומשמע דכופה של צמר לדידי' שרי והרי הוה פלוגתא בין ת"ק לרשב"א כדאיתא בברייתא ואמאי לא מוקי שמואל כת"ק כמו רב ואין שום הבנה לדברי שמואל בזה. להנ"ל י"ל דבר נכון דכיון דר' ס"ל כרשב"א כדאיתא בדף ס"ה ובמשנה פליג רבי בשן ומשמע דברישא מודה ולכן מוקי שמואל בכבלא דעבדא ולא בכופה של צמר דבהכי ניחא דלא פליג ר' ברישא. אמנם מדברי הרי"ף נראה דשמואל פליג בדינא עלי' דרב שכתב והלכתא כר' אבוה דתניא כותי' לפמ"ש לעיל דבכופה של צמר אין נ"מ בין רב לשמואל וכ"ע מודה דפליגי תנאי רק בכבלא דעבדא נ"מ דלרב לא מיירי מתניתן ואף בחצר אסור ושמואל מוקי בכבלא דעבדא מטעמא דכתיבנא ולדידי' בחצר שרי אף בכבלא דעבדא ואין ראי' כלל מברייתא וזה הערה נכונה. ודע דהרמב"ם פסק פי"ט דשבת דילדה בשל זקינה מותרת לצאת דלא חיישינן דלמא שלפה ומחוה היכא דמחייכי עלה והלח"מ תמה בהא דאסר בשן של זהב עיי"ש. ועיין במרכבת המשנה ובעי נדה להגאון מהרש"ק ז"ל סי' צ"ח. לפמ"ש לעיל בשם ירושלמי שכתב דרשב"א ור' אמרו דבר אחד דבר שהוא טמון מותר. ולא נודע פירושו אנה רבי אמר דבר שהוא טמון מותר. כתבנו לעיל דירושלמי פי' מחלוקת ר' ורבנן בשן דלא כש"ס דילן משום דמגניא רק משום דשן טמון כדאמרינן בקידושין כ"ה לענין טבילה הוה כטמון עיי"ש. לפ"ז כ"ע ס"ל היכא דמגניא ל"ח לאחוי. ובשן לא מיגניא ורבי התיר משום שהוא טמון. ובזה לא פסקינן כותי' אבל היכא דמגניא לכ"ע מותר ודחי הרמב"ם שיטת הש"ס מקמה דירושלמי מדחזינין דבש"ס דילן נמי מקשה אמאי גנאי היא לה כן נראה לפי עניות דעתי:

ה **והנה** בש"ג הביא עוד ראי' מנזיר כ"ח דס"ל לרבנן דלא יפר משום תגלחת משום דאפשר בפיאה נכרית ור' ס"ל בפיאה נכרית איידי דזוהמא לא ניחא לה. הרי דמותר בפיאה נכרית והב"ש ובישי"ע דחו ראייתו דשם מיירי תחת השבכה כמו בשערה שלה דע"כ מיירי תחת השבכה ולכאורה קשה בגמ' שם למה לי' לומר ורבי אמר איידי דזוהמא לא ניחא לי' ותיפוק לי' דלא ניחא לי' משום שאינה יכולה לצאת בשבת בפיאה נכרית

לר"ה אף תחת השבכה כנ"ל. להפוסקים האוסרים. וצ"ל דלר' אייריגין שם. ורבי ס"ל תחת השבכה מותר כמו כבול. ויתכן יותר לרשב"א שכתב דכיון דהולכת בכופה של צמר ע"כ בקרחה איירי כמו פיאה נכרית ול"ש שלפה ומחוה משום דתתגנה ונמצא אף בשבת מותרת לצאת לר"ה תחת השבכה לרבי ומ"ה הוצרך לומר איידי דזוהמא לרבי לשיטתי. ולפ"ז מוכח קצת מ"ש לעיל דמשנה דפיאה נכרית דשבת לא מיירי תחת השבכה דאל"כ אמאי לא פליג ר' ברישא כמ"ש לעיל ולת"ק דנזיר אף דלדידי' ע"כ אסורה לצאת לרה"ר בפיאה נכרית אף תחת השבכה צ"ל דאין קפידא בכך כיון שיכולה לצאת לחצר. והיותר נכון דמה דמותר להפר במשנה דנזיר משום שערה לר' הוא משום שיכולה ללכת בחצר בגילוי ראש לגמרי ולכן אמרו רבנן הרי אפשר בפיאה נכרית. ובזה נראה לפע"ד לפרש דברי הירושלמי שם בנזיר דמקשה מיפר לה מפני שערה ופי' המפרש דקשי' ליה הרי אין בזה עינוי נפש ומשני גזה"כ הוא הפר נדרים הפר מה שעלי' בשעה שהוא מיפר נדרים מיפר מה שעלי'. והנה קו' ירושלמי תמוה מאוד דהרי שערות מין ממיני הקישוט ומבואר בנדרים פ' אלו נדרים ובכתובות דף ע"א בנדרה שלא תתקשט יכול להפר משום עינוי נפש לכ"ע כגון בכחול ופרכוס ובגדי צבעונים ועיין בר"ן נדרים דבקישוט של מעלה לא פליג אף ר"י רק בקישוט של מטה עיי"ש. ושערות ג"כ קישוט הוא. ומאי מקשה בירושלמי אמנם להנ"ל נכון. דהב"ש סי' קט"ו מביא בשם סמ"ג בשם ירושלמי דס"ל דלא כש"ס דילן אלא דאף בחצר יש משום גילוי הראש. ולכן מקשה ירושלמי לשיטתי' שפיר דכיון דפירשנו דעיקר קפידת הבעל משום שיכולה לצאת בחצר בפרוע ראש והו"ל קישוט אבל ירושלמי לשיטתי' פריך שפיר דכיון דאף בחצר יש פרוע ראש וצריך ללכת מכוסה ואין כאן שום קפידא ול"ה עינוי נפש. דל"ה קישוט כלל אבל לפי זה צריך להבין תירוץ ירושלמי ועיין בנדרים פ"ג ס"ל לשמואל בנדרה משתי ככרות מתוך שהוא מפר למתענה מפר נמי לשאינו מתענה וזה יהי' ג"כ תי' ירושלמי. אבל צ"ע דהרי מתניתן כר"ש דאחר זריקות קרבן אחד מותר לשתות יין ולא נשאר כלל דבר המתענה ואין הבנה לתי' הירושלמי וצ"ל דקושיות הירושלמי הוא לר' יוחנן שם בירושלמי דמוקי מתניתין אף לרבנן דס"ל בנזרק אחד מן הדמים אסור בתגלחת ויין. ומ"מ משמע ליה דעיקר הפרת הבעל משום תגלחת ומקשה והרי בתגלחת אין כאן עינוי נפש ומשני מתוך שהוא מפר וכו' ולפי זה צ"ל למאי דמסיק שם דמתניתין ר"ש הוי שערות מין ממיני הקישוט כמו דס"ל בש"ס דילן דלא שייך לומר מתוך שהוא מפר דלא נשאר עינוי נפש זולת השערות ודלא כס"ד מעיקרא. וזה מה שרצינו לבאר:

ו ודע דראיתי בתוס' רי"ד על שבת הנדפס מחדש דבר יקר מאוד והוא כקלורין לעינים. שכתב שם בריש במה אשה דהא דחיישינין ברצועות שבראש אשה שתזדמן לה טבילה של מצוה הנה לשלפה ומחוה לא חיישינין דלא מיגלי שערה משום פריצות. רק לטבילה חיישינין משום שאחר שתסירם בשעת טבילה שוב אין רשאי לקלוע בהם שערה בשבת כדאמרינין בפ' המצניע ולכן אתי' לאתינהו ע"כ. הנה ס"ל לתוס' רי"ד דלא כתוס' דף נ"ז דכמו שיש איסור בעשיית קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעה אך דסתירה שרי דל"ה סותר מ"מ לבנות או דס"ל לתו' רי"ד דיש איסור בסתירה רק דתעשה ע"י נכרי בשביל טבילת מצוה. וקליעה אסור אף ע"י נכרי. וכ"כ הטו"ז בריש סי' ש"ג. והמובחר בדרך הראשון שכתבתי. והיוצא מדבריו דל"ח שתסיר בשעת טבילה ותיתי ברה"ר רק במקום שיש איסור לחזור וללבוש. משא"כ היכי דליכא איסור ל"ח כלל דכמו שתשלוף לטבילה תחזיר ותלבש. ולכאורה דבריו תמוהין מאוד מגמ' דמקשה מחבקין שבצואריהן וא"א אין אשה חובקת חבקין אמאי לא והלא ל"ה חציצה וקשי' להתוס' רי"ד וליטעמיך דהרי בחבקין ל"ש איסור בקליעה ותחזור ותלבש גם מה משני הכא בקטלא עסקינין ומשמע בקטלא הטעם משום טבילה של מצוה והרי בקטלה אין איסור בלבישה. ולכאורה היא קושי' גדולה על התוס' רי"ד. ואמנם לאחר העיון נכון מאוד דרי"ד גורס בגמ' הבנות טובלת בחיטין שבאזניהם ולא בחבקין שבצואריהם. כדאיתא להדיא בתוס' רי"ד שם ולא קאי כלל על שבת רק דמקשה מטבילה גופי' ומשני בקטלא הוה הטבילה חציצה ומיושב לדידי' קו' התוס' אמאי קתני קטלא גבי תכשיטין דטעמא משום שלפה ולא משום טבילה. דבאמת בקטלא ל"ש חשש דטבילה דתחזור ותלבוש. ועיין בתשב"ץ ח"ג סי' נ"ח שהוכיח דנזמי אוזן א"צ להסיר בשעת טבילה מדיוצאת בשבת עיי"ש להנ"ל אין ראיה דבזה אין איסור לחזור וללבוש אמנם לגירסת התוס' רי"ד מבואר להדיא בגמ' דבנות טובלות בחיטין שבאזניהן ועיין במי נדה סי' צ"ח כתב היתר לאשה בשן תחוב לטבול בו וא"צ להסיר מדיוצאת בשבת בשל כסף. ול"ח לטבילה וכן הוכיח בבינת אדם עיי"ש להנ"ל אין ראי' דע"כ צ"ל דמותר ליטלו בשבת ולחזור להעמיד בפה דאל"כ אין לחוש לטבילה בשבת א"כ תחזור לתוך הפה ודוקא בקליעת שער יש איסור באופן דלתו' רי"ד יש לפקפק בהיתר זה דשן תחוב ל"ה חציצה לטבילה. מיהו להלכה כיון דכל הפוסקים לא ס"ל כתוס' רי"ד הלכה כרוב הפוסקים. אמנם מ"ש בספר בינת אדם דאף לשיטת הרמב"ן דשן של זהב מיירי שמשימה שן של זהב על שן של אדם או שחור להנאתה וגם זה אין חוצץ לא נהירא לי כלל. והמובחר דשן במקום שחסר להשן אינו חוצץ כמ"ש הגאון מהרש"ק אבל בשן על שן חוצץ ומדברי הרמב"ם אין ראי'

דס"ל כשיטת התוס' רי"ד דמה דמותר לחזור וללבוש אין לחוש לטבילה דתחזור ותלבוש ואכמ"ל הואיל ואין אנו עסוקין בדין זה ובאמת שיטת הרי"ד נעים מאוד ליישב הרבה קושיות דל"ח לתזדמן טבילה של מצוה בכמה דברים היוצאת בשבת והיוצא מדברי התוס' ר"ד לנ"ד. הנה לפמ"ש דמ"ה ל"ח בחיטין לשלף ומחוה דלא תגלי שערה משום פריצות אמאי חיישינן בפיאה נכרית לשלף ומחוה ובודאי בפיאה נכרית ל"ח לטבילה לטעם שכתבתי לעיל בשם הרי"ד וע"כ בפיאה נכרית הולכת תחת השבכה דזולת זה אסור ולכן חיישינן שמא שלפה ומחוה מתחת השבכה. ולפי זה מוכח קצת דאסור לצאת בפיאה נכרית בגילוי ראש מיהו לפי שנוהגין הנשים לשום פיאה נכרית על שבכה אין ראי' מזה דאם תסיר פיאה נכרית לא תיגלי ראש ג"כ ודו"ק:

ז **והנה** עוד הביא הש"ג ראי' מעירוכין דף ז' גבי תנתן שערי לבתי וגם משער נשים צדקניות דקמבעי' ליה בפיאה נכרית משמע דמותרת לצאת וגם ראי' זו דחו אחרונים וי"ל דמיירי שהולכת תחת שבכה. ולפענ"ד משם יש הוכחה גדולה ואבאר אי"ה. הנה יש לתמוה בעירוכין דף ז' ברש"י שכ' בשער נשים צדקניות דקמיבעי' ליה בפיאה נכרית אי כגופה הוי וניצל אי כממונא וקיי"ל צדיקים שבתוכה יוצאין ממנה ערומים וכל ממונם נשרף הנה מ"ש רש"י ערומים הוא תמוה דרש"י בסנהדרין דף קי"ב כתב להדיא דיוצאין בלבושיהן ואדרבה לדעת רש"י שם זאת עיקר האיבעיא אי הוה כלבוש. וכאן פירש"י דיוצאין ערומים בלא לבוש כמו האיש נסקל ערום בסנהדרין. ובכמה מקומות בש"ס אין מספר. ואין לומר דכונת רש"י לשון מושאל והוא בלי נכסים. דיותר יתכן לומר בזה נקי מנכסיהן וגם רש"י כתב להדיא וכל ממונם נשרף ולמה לי' לרש"י זאת גם לשון ערומים לא משמע הכי והנה מבואר שם בגמ' להדיא דהאיבעי' היא אי פיאה נכרית כלבושה דמיא. ומשמע דיוצאין בלבושיהן. וזה לדעתי תמוה מאוד ולא ראיתי לשום אחד שיתעורר בזה גם דברי הרמב"ם בה' ע"א תמוהים מאוד שפסק דפיאה נכרית מנשים צדקניות נשרפת ולא פירש דדוקא דתלי בסיכתא דאם קשור בגופה כגופי' דמי' וכבר תמה בדבריו הלחם משנה בפי"ר מה' אבל ומה שתי' בזה הוא דוחק כמבואר למעיין שם. והנה ליישב דברי רש"י התמוהין נלפע"ד כן דהנה רש"י הוכרח לפרש דשני סוגיות פליגי באמת בזה דקשיא לרש"י הנה לפי סוגיא דסנהדרין משמע דזאת פשיטא דפיאה נכרית הקשור עמה ל"ה כגופה ממש ורק כלבוש הוא חשוב. והראי' דרש"י פירש שם אי דקשור עמה פשיטא דכגופה היא וכמו שאין שורפין לבושיהן כך אין שורפין אותן משמע דאפילו בקשור לא הו' כגופה ובעירוכין משמע דאם קשור הוה כגוף ממש וראי' דנאסר בהנאה ובודאי לבושי המת אינן נאסרין בהנאה אף אם הי' קשורין בשעת

מיתה כמ"ש זקני הת"ש בחידושי הש"ס ע"ז. דדוקא פיאה נכרית או שן תותבת דהוה כגופה ממש ולא שאר לבושים עיי"ש. גם קשי' לי' לרש"י בעירוכין דמקשה בגמ' הא לא אמרה תנו גופה היא והא מיבעי' לי' לר"י בן חנינא ומשמע דלא קשי' בגמ' רק רק על האיבעי' והרי אפי' נאמר דשער נשים צדקניות הפיאה נכרית מותר דכגופה דמי מ"מ לא דמי דשם הלבוש מותר ופיאה נכרית הוה כלבוש משא"כ במת מותר הבגד שלבש בשעת מיתה וה"ה הפיאה נכרית ואמאי הפיאה נכרית אסור. ואין לומר דפיאה נכרית אם לא אמרה תנו ודאי בדעתה שתקבור עמה דמאן מפיס ולכן פירש"י דשני סוגיות חלוקות דבסנהדרין קאי הסוגיא למ"ד שער המת מותר בהנאה דלא כגופה דמיא אפי' שערות ממש ולכן איבעיא שם אי שערות ממש ניצלים משום דלא כגופה ומקשה והרי הוה מחוסר קציצה ומשני בפיאה נכרית ומקשה אי דקשור בגופה כגופה דמי וקשי' לרש"י מאי מקשה והרי מחוסר קשירה לאו כמחוסר מעשה דמי' דל"ה מחוסר מעשה רק אם היא מחוסר מעשה בגופה ועוקר דבר ממחובר כמ"ש התוס' גיטין כ"א ע"ב ד"ה יצא זה שמחוסר קציצה ופיאה נכרית שקשורה ל"ה מחוסר מעשה ולכן פרש"י דהקו' הוא דעכ"פ לבוש הוה וס"ל לסוגיא זו דניצולות בלבושה ולכן מסיק הגמ' ל"צ דתלי' בסיכתא. והכונה דתלי ביתד ולא לבש בה כלל. ורק שדעתה תמיד ללובשה כמו שפרש"י וגרס בגמ' כן. וכ"ז למ"ד שער המת מותר בהנאה ואפי' שערות ממש ל"ה כגופה. אמנם הסוגיא דערוכין ס"ל דלבושי נשים צניעות ודאי נאסרין ויוצאין ערומים כפשטא דקרא ולא ידבק בידך מאומה מן החרם. וע' ברמב"ם דהלוקח דבר מעיר הנדחת עובר בלאו ובודאי לבוש ל"ה רק כנכסים. עיין ב"ב קנ"א אמרינן גלימא איקרי נכסי (ועיין בעירוכין כ"ג המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו והרמב"ם פסק בה' עירוכין פ"ו פ"ג המקדיש או מחרים כל נכסיו לוקחין ממנו תפיליו ואצ"ל כלי אומנתו ובגדיו וה"ה אם התורה החרימה כל נכסיו בגדים בכלל וזה שכ' רש"י דקיי"ל יוצאין ערומים וכן נכסיהם נשרפי' ובגדיו איקרי נכסיו). ובאמת הסוגיא דסנהדרין תמוה מאוד דפשיטא לי' לרש"י וגם גרס כן בגמ' דלבושיהן אינן נשרפין וכבר הוכחתי ממקדיש ומחרים דבגדים בכלל ואין דומה למקדיש נכסיו דאין לו בכסות אשתו דשם ל"ה שלו כדמסקינן בב"ק ק"ב משא"כ בעיר הנדחת אפילו נכסי אשתו נשרפין ושמא י"ל דשני הסוגיות פליגי במה שחולקין המקשן והתרצן בב"ק ק"ב דאם אמרינן אין דעתו של אדם על כסות אשתו ובניו וה"ה דאין דעתו על לבוש שלו ונקט מתניתין במקדיש נכסים מעלין לו תפיליו דוקא תפילין משום דכיון להקדיש נכסים ועביד מצוה כונתו להקדיש תפיליו ג"כ כדאמרינן בעירוכין כ"ד משא"כ לבושים שלו. וה"ה שהתורה לא החרימה לבושו ולמסקנא בב"ק דדעתו

אכל מילי רק שלא יוכל להקדיש כסות אשתו מ"מ לבוש שלו נאסר ושפיר פסק הרמב"ם כ"ש בגדיו. וה"ה בעיר הנדחת התורה החרימה כל הבגדים וכדאמרינן בירושלמי סוף סנהדרין דלוט יצא וידיו על ראשו כמו מעיר הנדחת ע"ש משמע קצת דאפי' לבושים אסור ומי יתן ואמצא מי מקדושים שביאר דין זה להלכה. כי כעת לא מצאתי מבואר והרמב"ם סתם הדבר ויבואר עוד לקמן:

ומעתה יתפרש הסוגיא דעירוכין בטוב טעם דהגמ' ס"ל מדבעי לר"י בן חנינא בפיאה נכרית אי כגופא דמי' והאיבעי' אי כגופה ממש לא כסוגיא דסנהדרין ולכן מקשי תפשוט לי' מהכא דנאסר בהנאה. דאם אסור בהנאה במת ודאי הוה כגוף ממש ומשני כי קא מיבעי' לי' דתליא בסיכתא והכונה שהוא באמת לבוש אך לא קשור כדאמרינן במנחות דף מ' דתפר בסיכי. ומ"ה ל"ג בסיבתא דהוא יתד ורק בסיכתא. והוא באמת לבוש בו רק דל"ה קשור ול"ה כגופה ממש ובסנהדרין הכונה דל"ה כעת אפילו לבוש. וכמה מעלי' הא שמעתתא להחזיק בדברי זקני הת"ש הובא לעיל דדוקא פיאה נכרית נאסר במת ולא שאר לבושים ולכאורה תמוהים דבריו מסנהדרין דמשמע דפיאה נכרית לא עדיף משאר לבושים לפי הסוגיא דעירוכין נכונים מאוד דבריו ז"ל דלפי הסוגיא דעירוכין שאר לבושים ודאי נשרפים ורק בפיאה נכרית האיבעי אי כגופה ממש היא דעדיף משאר לבושים. ובהכי מיושב דברי הרמב"ם שכתב סתם דפיאה נכרית נשרף ולא ביאר דזה דוקא דתלי בסיכתא להנ"ל נכון דהרמב"ם לא ס"ל כסוגיא דסנהדרין דלבושים אינן נשרפין דס"ל כסוגיא דעירוכין מדמבעי' לי' בפיאה נכרית אי כגופה ממש דמי' משמע דלבושיהן נשרפין. ודוקא פיאה נכרית דקשור עמה דהוה כגופה. ואמנם גם בפיאה נכרית כ"ז למאי דס"ד דשער המת אסור ושערות ממש כגופה משא"כ למאי דפסק הרמב"ם בה' אבל דשערות ממש ממת אינו כגופו וכ"ש פיאה נכרית ומ"ה פסק דגם פיאה נכרית אפי' קשור נשרף דכגופה ל"ה ולבוש נשרף. דלא כסוגיא דסנהדרין אך כמסקנא בעירוכין ושערה ממש אין נשרפין משום דמחוסר קציצה וזה ישוב נכון לדברי הרמב"ם ועיין בלח"מ:

ח **והנה** בדרך אגב נפרש דברי ירושלמי סוף סנהדרין התמוהין מאוד וז"ל הירושלמי ר"י בן חנינא בעי שיער הצדקניות שבתוכה מאי נשמעינא מהדא ר"ש אוסר בהמתה ולא בכורות ומעשרות שבתוכה שללה ולא כסף הקדש ומעשר שני שבתוכה קדשי עיר הנדחת ר"י אמר אין מועלין בהן ור"ל אמר מועלין בהן (כצ"ל בירושלמי וכן מהפך הגירסא במראה הפנים ודבריו נכוני') וכו' ע"ש. והנה ריש דברי הירושלמי דקאמר נשמעינהו מהדא אין לו שום הבנה. והמפרש פי' דמיירי מבהמת קדשים שהוממו אין

נשרף דל"ד לשאר נכסים ה"ה פיאה נכרית וזה אין לו שום דמיון כלל. ונראה לפע"ד פי' הירושלמי בדרך זה הנה י"ל דירושלמי מיבעי' לי' בשערות ממש דלא ס"ל דשערות מיקרי מחוסר קציצה דשער העומד לגזוז כגזוז דמי כמו דאמרינן בגיטין דף מ' דלא מיקרא מחובר ע' בנזיר נ"א ויבואר לקמן. ומיבעי' לי' אי אמרינן הואיל והוא ניצלת אף שערה ניצלין. ומייתי מר"ש דאמר בהמתה ולא בהמת בכור ומעשר והנה בגמ' אמרו טעמא דר"ש אף דמעשר ממון בעלים ואפי' בעלי מומין אינן נשרפין משום דבהמתה מי שנאכלין בתורת בהמתה יצא זה שנאכלין בתורת בכור ומעשר ע' בש"ס דידן והנה ודאי דדוקא הבשר נאכל בתורת בכור ומעשר ואין נמכר באיטליז מדאורייתא דלא כפרש"י שפירש משום שם לוי' רק כגמ' תמורה ח' כמ"ש התוס' זבחים ע"ה אבל העור חולין גמור היא ע' עירובין כ"ז דלוקחין צאן אגב העור. וע' זבחים ק"ג דאפי' בחיי העולה יכול להתפיס העור לבדק הבית וקשיא להירושלמי נהי דהבשר אינו נשרף משום שנאכל בתורת בכור אבל העור דהוה נכסי הדיוט ואין בו משום קדושה תשרף ולר"ע בזבחים ק"ד אפי' בכור שנטרף נהנים לעורו. ומדנקט ר"ש סתם משמע דכל הבהמה ניצלת וע"כ צ"ל הואיל והעור מחוסר הפשטה ניצל אגב הבשר. ה"ה שערות ניצלים אגב דידה ואם נאמר האיבעי' בירושלמי בפיאה נכרית משום לבוש האדם נמי מייתי שפיר מדמצילין עור הבהמה דהו' לבושה אגב הבהמה ה"ה בפיאה נכרית הקשור וזה פי' נכון לדעתי. ושוב אחר כתבי זאת עיינתי בתוספתא ומבואר שם הברייתא וז"ל ר"ש אומר בהמתך ולא בהמת בכור ומעשר וכו' פירות המחוברין מותרין ותלושין אסורין. א"כ הנראה שנשמט זאת מירושלמי דקמיבעי' לי' בשער אי אסור ומייתי נשמעינהו מהדא וכונתו על סוף הברייתא דפירות מחוברין מותרין משום שמחוסר תלישה וה"ה שער כמו בש"ס דילן. וזה פי' נחמד בירושלמי וע' ברמב"ם שכתב פירות מחוברין מותרין וה"ה לשער שבראש. והכ"מ דקדק דהרי זה כבר ביאר לעיל להנ"ל נכון דכונת רמב"ם על ירושלמי דשער ילפינן ממחובר ודוק היטב. ויתר דברי ירושלמי דפליגי ר"ל ור"י וס"ל לר"ל מועלין ע"כ הפי' כדברי מראה הפנים ומאוד תמוהים לי בזה דברי המ"ל בפי"ד מה' אבל שהביא גירסא הירושלמי דר"י ס"ל מועלין ותמה בזה בסברת ר"י דמועלין מ"ש מחטאות המתות עיי"ש ומאוד תמוהין דבריו דבודאי הגירסא ר"ל ס"ל מועלין והוא ס"ל גם בש"ס דילן דירעה עד שיסתאבו ול"ד לחטאות המתות דל"ח לדמי משא"כ קדשי עיר הנדחת וצע"ג על המ"ל בזה. גם מה שרצה לדמות שם עגלה ערופה לחטאות המתות לא זכיתי להבין דבריו דלמאי דמבואר בתוספתא והובא במ"ל בה' רוצח דעגלה ערופה תופס פדיון ע"כ דדמי לקדשים והוה קדושה דאל"כ אינו תופס פדיון כמבואר בתוס' ישנים יומא נ"ד

ועגלה ערופה מכפרת ומ"ה הוי כקדשים משא"כ חטאות המתות אינו מכפרת וצ"ע להבין דבריו שם ואכ"מ:

ט עוד שם בירושלמי ביברין של חי' ושל עופות ושל דגים עוף שהיא טס למעלה מעשרה מהו. נ"ל לפרש דהספק הי' אם הפקר נאסר בעיר הנדחת ואף דנכסי צדיקים ג"כ אסורים היינו כדקאמר ר"ש מי גרם להם שידורו בתוכם ממונם לפיכך ממונם אבד. אבל הפקר אולי מותר דל"ה שלל העיר דגם אחר יכול לזכות. ואף דביברין הוי חצר כדאיתא בח"מ סי' רע"ג ע"ש מ"מ מיירי הירושלמי דבאו החי' ועוף לביברין אחר גמ"ד דלא קנה החצר כיון דהחצר גופה אסור בהנאה ול"ק לצדיקים ומ"ה מיבעי אי הפקר אסור ואח"כ בעי בירושלמי באת"ל דביברין אסור דגם הפקר אסור. אולי עוף למעלה מעשרה ל"ה בכלל שלל העיר ודוק. וכיון דבעיות ירושלמי היא רק אי דרשינן טעמא דקרא אבל אי לא דרשינן ט"ד כמו דנכסי צדיקים אסור ה"ה הפקר אסור מ"ה לא מייתי הרמב"ם לאיבעי' זו דפשיטא דאסור. מיהו גם פי' המראה הפנים נכון ולא הבאתי פי' אחר רק לפי שאני מסופק בהפקר האיך הדין כי לא מצאתי מבואר. ומה שאמרו בכריתות כ"ד בעה"נ שהוזמו עדיה כל הקודם זכה מטעם שהפקירו הכל. אין ראי' דהפקר אסור דשם הבעלים הפקירו אחר גמ"ד ול"מ ההפקר ודוקא בהוזמו העדים הוי הפקר כמ"ש הקצה"ח סי' ת"ה אבל אם לא הוזמו ל"מ הפקר דהוי דשא"ב. אבל אם הי' הפקר קודם גמ"ד י"ל דלא נאסר דמחד קרא ממעטינן שלל הפקר ושלל שמים וע' פסחים ו' לענין ב"י וצ"ע (ודרך אגב יש להסתפק בעבד של שני שותפים אחד רשע וא' צדיק מי זכה בחצי של רשע. הנה ודאי עבדי רשעים נהרגין כמו נשיהם וטפם ועבדי צדיקים אין נהרגין דל"ה דומיא דממונו כיון דההורגו חייב כמו על ישראל. ועבד של שני שותפים ודאי אינו נהרג דאנן סהדי דאדעתא דהכא נשתתפו כמ"ש הר"ן בנדרים בחצר שא"ב ד"ח שאין יכול לאסור על חבירו אך הספק אי זכה העבד בחצי או לא וזה תליא במפקיר חצר עבדו וצ"ע):

י **והנה** במ"ש לעיל ברש"י עירוכין דס"ל דאף לבושיהן נשרף העירני בני הרב החריף מ' אהרן זצ"ל (א"ה חבל על האי שופרא שנאסף נגהו בדמי ימיו) דמהסברא יוצאין בלבושיהן דגדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה כדאמרינן בברכות כ' ואיך יצאו כל הצדיקים ערומים. ואני אומר בני צדקו דבריך הגם דזה דוקא בלאו לא תסור אבל בל"ת דאו' לא וכאן הוה ל"ת לא ידבק בידך מאומה אך למאי דמבואר שם בשב וא"ת דוחה כבוד הבריות ומבואר בתוס' שבועות ובמ"ל פ"ג מה' ביאת מקדש ה' כ"א באריכות דדוקא כשתחילת לבושו הי' באיסור אז מיחשב כמעשה כגון בכלאים משא"כ כשתחילת לבושו היה בהיתר. וע' תוס' יבמות צ' ובס' משנת חכמים באריכות א"כ

כשהיו מלובשים בגדים בשעת גמר דין בהיתר גמור אח"כ יכולים לצאת בלבושיהן דהוה שוא"ת וא"צ להפשיט. ולפ"ז היה מקום לישב דברי הגמ' ודברי רש"י דבסנה' מיירי כשהם מלובשים א"צ להפשיט ורש"י מיירי כשאינם מלובשים אינם רשאים להלביש ובאמת אח"כ שורפין רק דלע"ע יוצאין בלבושיהן מיהו פשיטא דסוגיא לא משמע כן. גם הכי אינם יכולים להביא בגדים ממקומות אחרים להלבישן. כמו במקדיש ומחרים כל נכסיו דלוקחין כל מלבושיהן כמבואר ברמב"ם. ואמנם גם בעיני אינו מוחלט דרש"י יסתור דברי הגמ' סנהדרין אך בדרך אפשר כתבתי כ"ז להבין דבריו הקדושים וד' יאיר עיני למצוא גילוי לדברינו לעיל. (שוב מלא ד' רצוני ויצא כעת ספר מנ"ח וראיתי שהוא ג"כ מפקפק בהיתר הלבושים מצדיקים שבתוכן ע"ש):

והנה הטור פסק סי' שמ"ט דנוי המת המחוברין בגופו אסורים וכתב הב"י דא' לא הי' מחוברין בגופו רק תלוי בסיכתא אפשר דשרי כדמשמע התם בגמ' ותמה הלח"מ בפי"ד מאבל ה"כ דהרי בגמ' היא בעי' דלא איפשטא ולחומרא בא"ד בתלוי בסיכתא ואיך כתב הב"י דשרי. והעירני הרב החריף מ' מתתי' שוועבער נ"י מפה"ק לישב דברי מרן ז"ל לפמ"ש הלח"מ שם דהא דמוקמינן בעירוכין בעי' דריב"ח בתלוי בסיכתא זה דוקא לרב דמוקי מתני' דעירוכין בפיאה נכרית ע"כ בעי' דריב"ח בתלוי בסיכתא אבל לרנב"י דמתניתן דעירוכין מיירי בשערה ממש בעי' דריב"ח בין בקשור בסיכתא בין במחוברין בגופה והוסיף הרב הנ"ל לומר יותר דקשור בסיכתא נחית חד דרגא ולרנב"י דמשנה מיירי בשערה ממש בעי' דריב"ח בפ"נ המחוברין בגופה ובקשור בסיכתא פשיטא דאינה כגופה ואינה ניצלת בעיר הנדחת ואינו אסור במת. ולפ"ז לפמ"ש התויו"ט בעירוכין דגם הטור פוסק כרנב"י ורק דס"ל דגם לרנב"י שער המת אסור בהנאה ורק דס"ל רנב"י דמשנה מיירי בנתלש לאחר גמ"ד קודם מיתה ע"ש. וכיון דמשנה מיירי בשערה ממש איבעי' דריב"ח בפ"נ המחוברין בגופה. ובתלוי בסיכתא פשיטא דשרי וזה דעת הב"י:

והנה בגוף הדבר יפה העיר אמנם דברי הלח"מ תמוהין מאוד. דכיון דלבושי המת ודאי ניצולין. לפי המבואר בסנהדרין בגמ' איך אפשר דהאיבעי דריב"ח קאי אפ"נ המחוברין בגופה ומי גרע משאר לבושים שלובשת בהן דמה"ט הוכרח הגמרא לומר דהאיבעי' היא בתלוי בסיכתא ואינה לובשת אמנם לפמ"ש דלסוגיא דעירוכין הלבושין אסורין והאיבעי' היא אי פיאה נכרית עדיף מלבושין יש מקום לדברי הלח"מ ולדברי הרב הנ"ל ולפמש"ל לקמן דאף דלבושים מותרין דוקא אותן הנחוצים מפני כבוד הבריות יש לישב דברי הלח"מ לומר דפ"נ גרע מלבושין כיון דאינו נחוץ ודוק היטב:

יא ואחר שהארכנו קצת בפלפלת כ"ש בסוגיא דעירוכין וסנהדרין נבוא לעיקר הוכחתינו הנה לפי הסוגיא דסנהדרין פשיטא לי' לגמ' דפיאה נכרית ל"ה כגופיה ורק דמיבעיא לי' אי הוה כלבוש. והנה זה ברור דאף דיוצאין בלבושיהן היינו בלבוש שהם מוכרחין לצאת הן מפאת כבוד הבריות הן מפאת יראת הצינה. דכל דרכי' דרכי נועם כעין שכתב הב"י באו"ח סי' י' דמ"ה קוטא פטורה מציצית משום שאם היינו מחייבין אותם בציצית הי' נפסקין בכל עת הציצית התחתונים בדריסת הרגלים והי' צריך בכל עת לתקנם ואין זה דרכי נועם ע"ש. אבל מלבוש יותר מהצורך ודאי עוברין בלאו דלא ידבק בידך. ומעתה אי אפשר לפרש דפיאה נכרית מיירי בהולכין תחת שבכה דלפ"ז א"צ לזה רק לקישוט ובזה ודאי עוברין בלאו דלא ידבק בידך. אלא ע"כ דאין לה שבכה ורק בביתה או בחצרה הולכת בפרוע ראש וכשיוצאת לר"ה לובשת פיאה נכרית שלא תבא בפרוע ראש ותעבור. ומ"ה הוי צורך לבוש ומ"ה מיבעי' בגמ' משא"כ אם נאמר דגם בפיאה נכרית אל תצא לר"ה רק תחת שבכה ובחצר אין איסור פרוע ראש ל"ה הפיאה נכרית לבוש הצורך ובודאי אסור ללבוש ולעבור בלאו דלא ידבק בידך. ומזה נראה לכאורה הוכחה להתיר פיאה נכרית כדברי הש"ג. אמנם לאחר העיון יש לדחות ראיה זו וי"ל להיפך אי ס"ד דאין לה שבכה רק תלך בפיאה נכרית בלי שבכה הוי צורך גדול לפיאה נכרית ואין ספק דיוצאה בה וא"צ לשרוף דהוה לבוש הנחוץ וע"כ מיירי שיש לה שבכה ומ"ה מיבעי' לי' אי מ"מ הוה לבוש משום דרגילה ללבוש בזה או ל"ה לבוש הואיל ואין צורך לזה רק לקישוט ולפי זה יצטרך לומר בקשור בה פשיטא דיוצאת וניצל פ"נ אף תחת השבכה אף דא"צ לה רק לקישוט וזה צ"ע והיותר טוב דטעם דניצל פ"נ משום שמותרת ללכת בחצר בפ"נ ובפרוע הצניעות אין הולכין אף בחצר ועכ"פ אין מסוגיות אלו ראי' מוכרחת לשום צד אך מסוגיא דשבת כבר כתבנו דעתינו:

יב והנה האחרונים האריכו הרבה בנ"ד לענין שער המת לפי שיש חשש על הפיאה נכרית שהם משער מת נכרי. יש בזה אריכות דברים בס' תשובה מאהבה ובכמה גדולי אחרונים ועם כ"ז אכתוב איזה הערות בזה. הנה דעת הרמב"ם דשער המת מותר בהנאה דפוסק כרנב"י והרשב"א בתשו' סי' ש"ל דחה דבריו ופי' דרנב"י מיירי בתלש שער קודם מיתה לאחר גמר דין ואני תמה על אדונינו הרשב"א ז"ל דא"כ מאי קמ"ל נהנין בשערה ידה גופי' שנתלש קודם מיתה נהנין ממנה. ומאי קמ"ל בשער ולדעת הרשב"א סי' שס"ד מותר אפי' באכילה מדאורייתא דבשר אדם אינו אסור רק מדרבנן לשיטתי' ואין בו אמ"ה ואיסור דאורייתא ובהנאה ודאי מותר. ומאי קמ"ל בשערה אי לאשמועינן דגמר דין אינו אוסר לאשמועינן דנהנין ממנה. וע"כ מיירי בנתלש לאחר מיתה וצ"ע על הרשב"א ז"ל

בזה ודברי הרמב"ם בפי' המשניות לעירוכין באמת תמוהין מאוד כמו שתמה הרשב"א ז"ל בתשו' הנ"ל שפסק שם דשער אסור בהנאה דלא כמ"ש בחיבורו. גם מ"ש דמהני כשאמרה תנו שערי לבתי ואם אסור בהנאה מאי מהני אמירתה כמ"ש בגמ' אילו אמרה תנו ידי ע"ש. ולמה לא כתב דמיירי בפיאה נכרית. והנראה ליישב דבריו דבאמת שער המת מותר אך בנהרגה אסור משום דמסתמא מבטלין לשערה אגב המת. דהרי מה"ט לבושי המת אינו אסור בהנאה דמסתמא לא מבטל לי' כמ"ש המ"א סי' שי"א וכדאיתא בחולין קכ"ה. ובהרוגי ב"ד היכא שיש לחוש שמא יש דם הנפש בבגדים קוברין בבגדי'. כמו בנמצא הרוג ואף דבנמצא הרוג שייך מטעם להעלות חימה וזה ל"ש בהרוגי ב"ד מ"מ חיישינן שמא יש דם הנפש וע' סנהדרין דף מ"ד דעץ התלוי נקבר עמו ולדעתי גם הבגדים נקבר עמו. היכא דלא נהרג ערום. ומ"ה גם השערות מיבטיל לגבי המת ואסורין משא"כ באשה שמתה משא"כ כשאמרה תנו שערי לבתי דלא מיבטיל לי'. ובגמ' דפריך אלו אמרה תנו ידי מי מהני זה למאן דס"ל שער אסור בהנאה גם במת ל"מ אמירה משא"כ לרנב"י שער מותר בהנאה רק בנהרגה אסורין הואיל וקוברין גם בגדים מסתמא מבטל. ומשא"כ בשער מת ומ"ה מהני אמירתה. כן נלע"ד ומ"ה רנב"י נמי מוקי באומרת תנו שערי לבתי ומ"ה קתני בברייתא האשה שמתה נהנין בשערה ובנהרגה יש חילוק בין אמרה ודוק:

עוד נ"ל בישוב דברי הרמב"ם דהנה לענין טומאה פסק הרמב"ם דשער העומד לגזוז הוי ספק כמו דאיבעי' לן בנזיר נ"א אף דפסק בפ"ד דמעילה דאף בשער העומד לגזוז אין מועלין משום דבחי' כל כמה דמחברי אשבוחי מישבח כדאיתא בגיטין דף ל"ט משא"כ במת. ואולי מה"ט פסק הרמב"ם דמהני תנו שערי לבתי דאז בודאי הוא שער העומד לגזוז וכגזוז דמי. ואף דבנזיר הוה איבעיא דלא איפשטא שם מיירי שאח"כ לא גזז רק עדיין מחובר ואגלאי מלתא למפרע שלא היה עומד ליגזוז דשם קאי לענין גלגלין דע"כ לא נגזז כמו שפי' המפרש משא"כ באמרו תנו שערי. ונתלש השער אמרינן כל העומד לגזוז ולא נאסרו כלל וכיוצא בזה כתבו התוס' בחגיגה ד' סד"ה לא נצרכה ע"ש ומה דמקשה אטו מי אמרה תנו ידי וכו' לא ס"ל שער העומד לגזוז כגזוז דמי:

יג **עוד** נ"ל דהנה התוס' הקשו בנדה נ"ה ובכמה מקומות על עולא דאמר דבר תורה עור אדם טהור ורק דגזרי טומאה שלא יעשו עורות אביו ואמו שטוחים. והרי בלא"ה אסור בהנאה ותי' דעור מותר בהנאה דבעגלה ערופה נמי מותר בהנאה דילפינן מקדשים ע"ש. והנה במ"ש התוס' דעגלה ערופה מותר העור כדמשמע מדבריהם להדיא קשה לי דלפ"ז איך אמרינן בקידושין נ"ח המקדש בעגלה ערופה אינה מקודשת והרי העור

מותר בהנאה והיא קו' חמורה על התוס' דדוחק לומר שאין העור שוה פרוטה והנ"ל לישב דברי התוס' דהנה זה דעגלה ערופה העור מותר היא אי ילפינן מכפרה כתיב ביה כקדשים אבל אי ילפינן מוערפו שם ודאי העור אסור. ומה"ט דחי בתשו' צ"צ סי' י"ג דברי התוס' בנדה לענין עור האדם. אבל הנ"ל דתוס' יפה כיונו דהתוס' בקדושין נ"ח הקשו דמשמע עגלה ערופה אסור. מדכתי' כפרה בקדשים ובכריתות ילפינן שם מוערפו ותי' דמקדשים ילפינן דאסור קודם ערופה דלא נעשה מצותו ומוערפו ילפינן דאסור לאחר. עריפה דנעשה מצותו ע"ש. ולפ"ז ה"ה דילפינן מה מעגלה ערופה היינו בין קודם קבורה דלא נעשה מצותו בין לאחר קבורה דנעשה מצותו דהוא דומיא דעגלה ערופה. ובעגלה ערופה גופה יהיה קודם ערופה העור מותר דלא ידעינן רק מקדשים ובקדשים העור מותר משא"כ לאחר הערופה ילפינן מוערפו שם ודאי אסור העור. והתוס' לא כתבו רק קודם ערופה לא ידעינן דעור אסור ונ"מ בשחטו ולא ערפו אז מותר העור משא"כ לאחר ערופה ולפ"ז מאי דתנן המקדש בעגלה ערופה אינה מקודשת מיירי לאחר ערופה כמו מקדש בפטר חמור דמוקי בגמ' לאחר ערופה וד"ה והא דמביא בגמ' קדושין כפרה כתי' כקדשים לאו עיקר קרא נקט כמ"ש התוס' וזה ישוב נכון אמנם מלשון התוס' נדה לא משמע כן ע"ש ושוב ראיתי לישב קו' הנ"ל והוא לפי המבואר בחולין י"א דילפינן מעגלה ערופה דאזלינן בתר רובא דא"ר הערופה כשהיא שלמה וא"א לבדוק וכתבו התוס' דבעי שתהי' שלמה אחר הערופה כמו בשעת ערופה ע"ש ולפ"ז אף אם העור מותר בהנאה לאחר הערופה אבל אינו יכול לפשוט העור מהעגלה דבעי שתהיה שלמה לאחר עריפה כמו בשעת ערופה ולכן המקדש בעגלה ערופה אינה מקודשת דנהי דהעור מותרת בהנאה אבל האשה אינה יכולה לפשוט אותה דבעי שהעגלה תהיה לאחר ערופה תמיד כמו בשעת עריפה ומ"מ העור מצד עצמה מותר בהנאה אם נפשטה בדיעבד וכיון דלכתחילה אין להפשיט אינה מקודשת כמ"ש התוס' חולין ד' ע"ב וזה דבר יקר:

יד **והנה** גם בתוס' זבחים ע"א כתבו הכי דעור האדם מותר בהנאה אבל הנ"ל דעד כאן לא כתבו התוס' רק למ"ד עוד האדם אינו טמא דגזעו מחליף ול"ה העור בחיוב קבורה דהרי קרא אמר כי קבור תקברנו ולא תטמא את אדמתך ומה"ט ס"ל לתוס' יו"ט בשבת דאפילו כזית מן המת חייב בקבורה ע' במ"ל פי"ד מה' אבל משא"כ עור אינו חייב בקבורה משא"כ למ"ד בנדה י"ד דעור טמא מדאורייתא וכן לאידך לישנא בחולין קכ"ב הוה העור כמת ממש וחייב בקבורה דומי' דמת ואסור בהנאה ואינו דומה לעור קדשים דל"ח לקדושה. ובזה ניחא מה דהקשו התוס' בעירוכין ד' למ"ל קרא במת דאינו נערך ות"ל דאסור בהנאה ולא תי' משום העור דקושיתם למ"ד עור אדם טמא מדאורייתא.

והנה התוס' הקשו בסנהדרין מ"ח אי נימא דעור האדם אינו אסור מ"ש מתכריכין עיי"ש. ובאמת צ"ע על דבריהם דהרי לבושי המת לא נאסרו כמ"ש המ"א סי' שי"א דלא מבטל להו כדאמרינן בחולין קכ"ה משא"כ תכריכין. ולפ"ז עור האדם אם אינו טמא נמי לא מבטלי להו ומ"ה חיישינן שיעשה מעור אביו עורות שטוחין ומ"ה אינו דומה לתכריכין אבל הנ"ל דכ"ז קודם שגזרו טומאה אבל לאחר שגזרו טומאה דבודאי לא יעשה עורות שטוחים דחשו לטומאה יותר מאיסור ואם אחד לא יבטל בטלה דעתו אצל כל אדם כדאמרינן בכריתות כ"ב שוב העור נאסר באיסור דאורייתא דשוב מבטלו להו והוה כתכריכין. ולפ"ז בהך דינא דהצ"צ סי' י"ג ודאי אסור ליהנות מעור והתוס' לא כ' בזבחים ע"א רק דקרא דמת יהי' לו איצטריך משום העור דקרא הוא קודם גזירה. משא"כ לאחר שגזרו טומאה מסתמא מבטל והוה כתכריכין ואסור מדאורייתא. ולמ"ד עור טמא מדאורייתא ה"ה דבמת אסור מדאורייתא. ומעתה כ"ז בעור דגזרו טומאה ולחד מ"ד טמא מדאורייתא משא"כ בשער דטהור גמור ולא מיבטיל לי' אם רוצה ליהנות שפיר דברי הרמב"ם דמותר מדאורייתא. ובמ"ל סוף ה' אבל משמע דאף מדרבנן ס"ל לתוס' דעור אדם מותר בהנאה ומ"ה מוקי למשנה דשבת צ"ד דמוציא המת דחייב אהוצאת שבת בכזית אף דאסור בהנאה ואין מצניעין כמוה. ומוקי לה בעור ולמ"ד עור טמא מדאורייתא ולמ"ש ליתא דלמ"ד טמא מדאורייתא ודאי מבטל להו אגב המת ואסור מדאורייתא דלא גרע מתכריכין כקו' התוס' בסנהדרין. ובזה נכון מה שהקשו התוס' בעירוכין דף ד' למ"ל נפשות ולא מת תיפוק לי' דאסור בהנאה ולא תי' משום עור דאין קושיתם על הקרא רק על הברייתא למ"ל לאתוי זאת דהרי לדידן דטמא מדרבנן העור שוב מבטל לי' ואסור מדאורייתא כמו תכריכין כנ"ל ובזה ניחא מה דקשי' בתירוצם שם דסד"א דחייב כמו מנול ומוכה שחין. וקשי' דא"כ למ"ל קרא למנול ומוכה שחין. תיפוק לי' מדאיצטריך והעמיד והעריך למעוטי מת דמשם מוכח דאף שאינו בדמי' איתא בעירוכין ומ"ה איצטריך מיעוט ולמ"ל ריבוי למוכה שחין להנ"ל נכון דאקרא ל"ק למת למ"ל רבוי דאיצטריך משום העור (ובלא"ה אין קושיא על קרא דקרא איצטריך לגוסס דילפינן מקרא זה) ורק דקושית תוס' אברייתא למה מייתי לה. דלדידן בלא"ה אסור בהנאה ואהא שפיר תירצו ודו"ק. ושוב ראיתי דמנדה מוכח דאף אם עור אדם טמא מותר בהנאה דהרי אמרינן שם ואיכא דאמרי נמי לאחר עיבוד טמא שמא יעשה עור אביו ואמו שטוחין. ולהך לישנא עור אדם בעי קבורה ומ"מ משמע דמותר מדאורייתא מדחיישינן שיעשה שטוחין מעור אביו ואמו מיהו י"ל דאם מהני עיבוד לטהר העור שוב ל"ב קבורה דיכול

לעבד גם לא מבטל לי' ומ"ה מותר בהנאה ולבתר דגזרו טומאה ול"מ עיבוד ומבטל לי' שוב אסור מדאורייתא ודו"ק:

סימן טו

בענין הנ"ל (א) **ויש** לי ב' תמיהות גדולות על שני דיבורי התו' ופלא על גדולי המפורשים שלא ביארו דבריהם ז"ל חדא אתוס' ב"ק ד"י שכתבו שם ואי משום שהשער מותר גם שער פסולי המוקדשים מותר כדאמרינין בבכורות דף כ"ו ומאוד תמוהים לי דבריהם ז"ל דהרי להדי' מבואר בבכורות שם דשער בכור בעל מום שמת מה שמחובר בשעת מיתה ודאי טעון קבורה. כמבואר להדי' שם אי במת איפכא מיבעי' לי' את שנראה עם הגזיזה אסור דמיתה קאסרה לי' ומשם מבואר אף למאן דמתיר שער בכור שמת זה דוקא בנשר מחיים אבל מה שמחובר בשעת מיתה אסור לכ"ע וטעון קבורה ודוקא בנשחט מותר השער המחובר הואיל ומותר הבשר ובמת פליגי במה שנשר מחיים אבל בשער המחובר בשור פסולי המוקדשים שמת אסור לכ"ע כמבואר בגמ' שם ואיך הביאו ראי' לסתור. ועיין ברש"י בכורות שם. ואין מקום לפרש גמ' בכורות בדרך אחר כלל. ואין לומר דכונת התוס' על שער שנשר מחיים דהרי עתה נפל השור לבור וכל המחובר. עתה בשור אין ליהנות ממנו ול"ה המת שלו ומה מהני מה שיכול ליהנות מה שכבר נשר ממנו הגיזה והולדות שהי' לו מכבר וז"ב. ובודאי כונת תוס' על השער שהם מחוברין כמו בשער המת שכתבו. וזה אסור מדאורייתא כדמוכח בבכורות שם כמו שהבאתי לעיל:

הב' תמוהים בעיני מאוד דברי התוס' זבחים ע"א ע"ב ד"ה ובטריפה שהקשו אשור פסולי המוקדשין למה ל"ה המת שלו משום העור. ותי' דסוגיא דב"ק אתי' כמסקנא דפ' טבול יום דפסקינן כרבי דבשר בקבורה והעור בשריפה ע"כ. ומשמע דלר"ע העור מותר ומאוד תמוהים דבריהם דע"כ לא התיר ר"ע רק בהופשט ונמצא טריפה לאחר הפשטה. אבל במת בעורו לכ"ע אסור כדאמרינין בגמ' שם דייקי נמי דקתני אמר ר"ע עיי"ש ד' ק"ד ברש"י. ור"ע קמ"ל אף שנמצא טריפה ונפסל למפרע מ"מ כיון שלא נודע פסולו העור מותר משא"כ בנודע פסולו קודם שהופשט. א"כ כיון שנפל לבור ומת בעור לכ"ע אסור וצ"ע על דבריהם ולא מצאתי עדן מי מקדושים שתמה על דבריהם. וכן כ' בכ"מ פ"ג דבכורות ה"ו דאף לרמב"ם דס"ל בכור בע"מ לכ"ע מותר העור בנמצא טרפה היינו דוקא שנמצא טריפה לאחר הפשטה ובמת ודאי העור בקבורה. וצע"ג על דבריהם:

ב **ולייש** דברי התוס' נלפע"ד דאין כונת התוס' ב"ק הנ"ל דשער פסולי המוקדשים שמת מותר לגמרי רק דכונתם דמותר מדאורייתא ומ"ה הקשו אקרא דהמת יהי' לו. וזאת באמת מוכח מבכורות והיינו די"ל דשער פסולי מוקדשין אסור מדאורייתא מקרא

דתזבח ולא גיזה ואסור השער מדאורייתא אף בנשחט ולכן מייתי התוס' ראי' מבכורות דהשער מותר בנשחט והיינו כמ"ש התוס' שם דף כ"ה ע"א ובכמה מקומות דתזבח ולא גיזה היינו שאסור לגוז. אבל הגיזה מותרת ואין דומה לחלב עיי"ש. וס"ל לתוס' דהא דאסור השער בפסולי המוקדשים שמת הוא מדרבנן. ומ"ה קשי' ליה אקרא. עוד נ"ל דהדבר מוכרח דהא דאסרינין בבכורות שער המחובר בשעת מיתה לכ"ע וטעון קבורה. היא רק מדרבנן דהנה מה דהבשר צריך קבורה הוא מטעם אף דאם הבשר כשר מותר ליתן לנכרי כמ"ש התוס' בזבחים ע"א מ"מ אם הבשר טריפה אסור לנכרי מדאורייתא מטעם דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים. וה"ה שאר הנאות אסור מדאורייתא ולפ"ז ה"ה מעור אין ליהנות רק אם הבשר כשר. ואמנם התוס' כתבו בבכורות דף כ"ו ד"ה והוממה וז"ל א"נ חשוב האי צמר כבעל מום מעיקרו. וכן בשופר של עולה שייך פדיון מה"ט וביארנו במק"א דבריהם. והיוצא משם דצמר חשוב כבעל מום מעיקרו. ומ"ה בקדשי מזבח ל"ב העמדה והערכה משא"כ בקדשי בדק הבית. ולפי"ז לכאורה אמאי עור צריך קבורה במת מטעם אין פודין את הקדשים לכלבים והרי התוס' כתבו בפסחים כ"ט וכן מבואר להדי' בבכורות י"ד דבעלי מומין שקדם מומין להקדשן פודין לכלבים. והעור והגיזה חשוב כבע"מ מעיקרו ואפי' קרן עולה אף דאם עלה לא ירד בעודו מחובר חשוב כנפל מום מעיקרו וביארנו כונת התוס' בדרוש לר"ה [כאשר אעתיקו אי"ה לקמן] דהקרן ל"ח רק אגב הבהמה וכשנפרש בטל לי' קדושתו למפרע. כעין דאמרינן בשבת גליון אגב כתב קדוש עיי"ש. וכ"ש עור וגיזה וצ"ל הואיל והבשר צריך קבורה מדאורייתא העור צריך קבורה מדרבנן. וה"ה הגיזה. ולפ"ז שפיר הביאו התו' ב"ק ראי' מבכורות דעכ"פ מדאורייתא מותר. ומעתה מיושב נמי דברי התוס' בזבחים ע"א שתמהתי לעיל דס"ל לתוס' דלר"ע דס"ל בנטרף אחר שהופשט העור מותר אף דאיגלאי מילתא למפרע דמעיקרו פסול הי' והרא"ש בפ' גיד הנשה הוכיח באמת מזה דהידיעה גורמת האיסור ומ"ה כל עוד שלא נודע לא מיקרי נפסל והתוס' ס"ל דזה רק מדרבנן. מה שעור צריך קבורה או שריפה בנפסל קודם ומ"ה חילק ר"ע. ולחכמים דס"ל בנטרף אף שנודע לאחר הפשטה טעון קבורה משום דס"ל דעור צריך קבורה או שריפה מדאורייתא ומ"ה ס"ל דאין חילוק בין נודע מקודם דהידיעה אינו גורמת האיסור. רק אם אסור מדרבנן יש לחלק ושפיר הקשו בזבחים דהרי עכ"פ מדאורייתא מותר ליהנות. וע' תוס' שבועות י"א ד"ה משום עורה. ולפמ"ש דבריהם נכונים בטעמא דדוקא בקדשי מזבח דהבשר אסור גזרו על עורן אף דמדאורייתא מותר משא"כ בקדשי בדק הבית פודין העור בודאי. (ודרך אגב יש לפרש דברי גמ' בזבחים ק"ד דאמרינן שם הא קמ"ל דאפי' בגבולין ופרש"י בבעל

מום. ואמאי לא קאמר בגמ' להדיא בבעל מום משום דר"ע כשיטתי' דבחוץ לארץ אין להקריב בכור אף בזמן הבית כדאיתא בתמורה כ"א ומ"ה אין שוחטין רק בעל מום מיהו לשון בגבולין אין הכרח שהוא חוץ לארץ רק הכונה במדינה ולא בירושלים):
).

והנה ת"ל עלתה בידינו קצת לפרש שני דיבורי התוס'. שלא יהיו תמוהין ואין להקשות מנ"ל לתוס' דשור פסולי המוקדשין פטור מדאורייתא בעל הבור. דילמא מדאורייתא באמת משום שער ועור הוה המת שלו ורק הואיל דאסרו מדרבנן ל"ח המת שלו. ומ"ה קאמר רבא דפטור י"ל דמשמע לתוס' דעיקר הקרא דוהמת יהי' לו קאי להכי כדמוכח בגמ' ב"ק י' ולא אשכחן מה שהמת אינו שלו רק בשור פסולי המוקדשין ומ"ה הקשו שפיר אקרא ודו"ק מיהו בעיקר ישוב קו' תוס' זבחים הנ"ל י"ל דמיירי בשור שהתפיס עורו לבדק הבית והומם כדאיתא בזבחים ק"ג ובתוס' שם ד"ה לא מיבעי' דבכה"ג בנפל לבור ודאי העור אסור מדאורייתא דקדשי בדק הבית בעי העמדה והערכה ול"ה המת שלו מדאו' אף העור ודו"ק היטב:

ג **ועפ"י** הני מילי מעליותא אולי יש לפרש גם דברי התו' ב"ק נ"ג ד"ה לענין כלים התמוהין מאד שהקשו אמאי פטור בשור פסולי המוקדשין הרי דוקא לכלבים אין פודין אבל לשאר הנאות פודין עיי"ש והדברים תמוהין מאוד דזה דוקא בקדשי בדק הבית דל"ה רק מדרבנן מה שאין פודין אבל לא בקדשי המזבח שהוממו כמו שכתבו להדיא התוס' פסחים כ"ט והדבר מוכרח מכמה מקומות וכבר תמה על דבריהם בשעה"מ פ"א מאיסורי מזבח עיי"ש שהאריך גם תמה אדבריהם שכתבו ושמא רבא כרב יוסף ס"ל ומשמע דלרב אשי חייב בשור פסולי המוקדשין שנפל לבור משום שיכול ליהנות בשאר הנאות והרי רב אשי גופי' הקשה לעיל דף י' ליתני חומר בשר מבור עיי"ש. ולהנ"ל יש לפרש דבריהם בדרך זה הנה באמת הבשר ודאי אסור אף בשאר הנאות הואיל דמדאורייתא אין פודין כדכתבו בפסחים כ"ט אך תוס' ב"ק נ"ג נמי כונו על העור דכבר כתבנו דהעור הו"ל כבע"מ מעיקרו ובקדם מומן להקדישן פודין מדאורייתא לכלבים רק מדרבנן ס"ל לתוס' דאין פודין והעור אסור ומ"מ משום איסור דרבנן ל"ח המת שלו ומ"ה הקשו לרב אשי דשאר הנאות פודין א"כ יתחייב משום העור. ומ"ה כתבו לרב יוסף ניחא דגם שאר הנאות אסור מדרבנן וכונתם דרק מדרבנן פטור בשור פסהמ"ק דקרא דוהמת יהי' לו קאי בשור פסהמ"ק שהתפיס העור לבדק הבית דכה"ג ודאי העור אסור מדאו' ופטור מדאו' ורבא שאמר סתם שור פסהמ"ק היינו מדרבנן דכרב יוסף ס"ל. ולרב אשי הדבר תלוי במחלוקת שבין ר"ע ורבנן כדכתבו בזבחים ע"א ולר"ע העור אינו אסור

רק מדרבנן ולשאר הנאות פודין. ומ"מ משכחת גם לר"ע הקרא דממעט שור פסהמ"ק במתפיס העור לבדה"ב דאז מדאו' אסור העור. ולפ"ז בפ"ק מיירי רב אשי או לרבנן דס"ל עור אסר מדאורייתא. או גם לר"ע בהתפיס לבה"ב ונקט סתם כיון דלרבנן משכחת לה. ודוק כי קצרתי. הנה אף שהוא דוחק גדול ראוי לכנוס בפירצה דחוקה שלא יהי' דברי תוס' תמוהין מכמה מקומות. כן נ"ל:

ודע דמה שכתבו תוס' שם ואי הוה מיירי שלא נפדה לא תיקשי דהרי בלא"ה פטור מדכתיב רעהו כמו שהקשו מעיקרא י"ל דמיירי בקדשים קלים כריה"ג דממון בעלים הוא ודוק. ודע שהי' מקום לומר בתוס' זבחים הנ"ל עוד דרך אחר דמשכחת לה בשור פסולי המוקדשין שנפל לבור ולא מת דצריך בדיקה משום ריסוק איברים ושחטי' והופשט העור ונמצא טריפה דצריך לשלם בעל הבור לולא המיעוט מקרא וע"ז הקשה תוס' דעור כשרה דלא נודע הטריפות רק אחר הפשטה מיהו זה דחוק) הארכנו קצת להבין דבריהם הקדושים ונחזור לענינינו:

ד **הנה** לעיל כתבנו דמ"ש התוס' דעור המת מותר בהנאה זה למ"ד עור אינו טמא מדאורייתא משא"כ למ"ד עור טמא מדאורייתא אף אסור בהנאה מדאוריי' כי מקרא כתוב כי קבור תקברנו ולא תטמא את אדמתך. מצאתי לרמב"ן על התורה שכתב דהך כי קבור תקברנו אין הטעם על לאו דלא תלין רק היא מצוה בפ"ע. ומ"ה מי שמלין מתו בארץ ישראל עובר גם בלאו זה משא"כ מי שמלין בחוץ לארץ וכתב עוד דמה"מ קבר יהושע מלכי כנען אף דל"ש כי קללת אלקים וכו' קבר משום לאו זה ומשם בארה דבארץ ישראל נכרי טעון קבורה מהתורה כמו שקבר יהושע משא"כ בחוץ לארץ. אך זה למ"ד נכרי מטמא באוהל משא"כ למ"ד נכרי אינו מטמא באוהל א"צ קבורה דלא חששה תורה לקבור נבילות רק מטומאת אוהל קפדה קרא. ולרמב"ן ז"ל הא דמיבעי' בגמ' קבורה אי משום בזיוני אי משום כפרה. הא דל"ק משום טומאה דהרי מה"ט המלין מתו עובר בל"ת משום דמיבעי' לי' בחוץ לארץ דאין לחוש משום טומאה ועיין ג"כ במ"ק דאמרו דציון קברות הוא משום ל"ע לא תתן מכשול עיי"ש:

ולפי זה נ"ל דבאמת מה דילפינין מת אסור בהנאה מעגלה ערופה אף דבלא"ה מת צריך קבורה ובודאי אין ליהנות רק דסד"א דקודם קבורה יהנה ממנו כדאמרינן בפסחים כ"א סד"א בשעת שריפה יהנה ממנו קמ"ל וא"כ קרא ל"ה רק גילוי מילתא ואף נכרי אסור בארץ ישראל דטעון קבורה משום לאו דלא תטמא כמ"ש הרמב"ן. ול"ק דהרי לא ילפינן רק ממרים דקרא ל"ה רק גילוי מילתא דאף קודם קבורה אסור ליהנות משא"כ בחוץ לארץ. וכן למ"ד נכרי אין מטמא באוהל דבודאי א"צ קבורה מלאו דלא תטמא את אדמתך

מותר בהנאה דאין ללמוד מישראל דטעון קבורה מלאו הראשון דכי קללת אלקים וכו'. וכמ"ש הרמב"ן. ולפ"ז נכון מ"ש התוס' יו"ט בשבת דגם כזית ממת טעון קבורה דגם הוא מטמא וטעון קבורה מטעם דלא תטמא את אדמתך ובמ"ל סוף ה' אבל הקשה על התויו"ט מירושלמי דקאמר שם דמת מצוה אינו קונה מקום רק אם הוא כולו ולא מקצתו גם כהן אינו מטמא לו רק כשהוא שלם מלשון קבור תקברנו משמע כולו. אבל באמת צדקו מאוד דברי התוי"ט דנהי דמלשון תקברנו משמע כולו אבל מדכתיב ולא תטמא את אדמתך וכזית ממת מטמא באוהל חייב בקבורה משום לאו זה. ומ"מ למת מצוה חסר כהן אינו מטמא כיון דעיקר הוא משום טומאה איך יטמא הוא בשביל שלא יבואו לידי טומאה. ומ"ה אינו מטמא רק שלם דיש חיוב קבורה משום לאו דלא תלין. אבל לא משום טומאה. ובזה נלפע"ד ליישב דברי הגה"מ שכתב דמ"ה אין קוברין נפלין ביו"ט שני דאינו עובר בלא תלין ואינו חייב בקבורה ובמ"א סי' תקכ"ו הקשה עליו כמה קושיות. ועיין בח"ס או"ח סי' קמ"ד מה שפלפל בזה. ולפע"ד הגה"מ קאי בחוץ לארץ דעושין יו"ט שני ובחו"ל ליכא לאו דלא תטמא את אדמתך ומ"ה אינו חייב בקבורה אף דנפל מטמא כמו שהבאתי לעיל בשם הרמב"ן אבל בא"י חייב בקבורה משום לאו זה. ובזה מיושב מה שהקשה המ"א דלמה לי' קרא דאין מטמא כהן לבן נפל ת"ל דאינו חייב בקבורה להנ"ל נכון דמיירי בארץ ישראל דשייך טעם דלא תטמא את אדמתך אף בנפל וכזית מן המת קמ"ל דמשום לאו זה כהן אינו מטמא. וכללא של דבר כיון דכתיב כ' יהי' באיש חטא משפט מות ס"ל להגה"מ דנפל דל"ה איש לא שייך טעמא דכי קללת אלקים דל"ש טעמא דבזיוני בנפל ורק לא תטמא את אדמתך דשייך אף במת נכרי כמ"ש הרמב"ן ובחו"ל ליכא לאו זה ואין חייב בקבורת נפל וכן נ"ל להלכה לענין קבורת נפל ביו"ט:

ה **ומה** שהקשה המג"א מנדה נ"ז דמשמע דוקא כותים ס"ל דנפל אין לו קבורה י"ל דכותים אפי' בארץ ישראל אין קוברין. משא"כ לדידן בארץ ישראל חייב בקבורה מלאו דלא תטמא ובזה נלפע"ד לפרש הסוגי' שם דהתוס' הקשה על ר"י דאמר לא הי' קוברין והרי הי' זהירין בטומאה דהרי נאמנים לומר לא קברנו שם נפל עיי"ש גם קשה לשון המשנה דר"י קאמר לא הי' קוברין אלא משליכין ותיכף איתא שם נאמנים לומר קברנו שם הנפלים וכו' והרי לר"י לא הי' קוברין כלל הנפלים. להנ"ל י"ל דכותים ס"ל כמו דהתורה צותה לקבור המת משום שלא הטמא הארץ ולא חששה לקבורת נבילות מה"ט ע"כ לא חששה התורה רק לטומאת כהנים שמוזהרים שלא יטמאו במת ובשאר טומאת אין מוזהרים שלא יטמאו (כדאמרינן בבכורות כ"ט ע"ב א"נ בשאר טומאת דלא מוזהר עלייהו ופירש"י כגון נבילות. והפלא על תוס' חולין ל"ד שהוכיחו מר"ה ט"ז דכהנים

מותרים ליגע בנבלה ומשם לא מוכח ויותר הי' להם להביא גמרא זו). וכיון דנפל אין לו גבול ואין מצוה לקבור ע"כ ש"מ שכהנים אין מוזהרים שלא יטמאו בו אף שמטמא כמו שאין מוזהרים על שאר טומאת. ועיין תוס' פסחים ט' שכתבו כהן שוטה הי' שטמא לנפל להנ"ל הי' כהן כותי דלא חש על טומאת נפל. ואמנם כבר תמהתי תמהון גדול על הרמב"ם דס"ל פ"א מנחלות תינוק בן יום א' אף בלא כלו לו חדשיו דנפל היא נוחל ומנחיל. ועיין קצה"ח סרע"ו הוכיח מתוס' כן דעובר נוחל ומנחיל. ומאוד תמהני מגמרא ערוכה דנדה דמבואר דנפל אין לו נחלה. וצ"ל דסוגיא דנדה אזלא למ"ד אין זכי' לעובר. אמנם למ"ש הרב המגיד בפ"א מה' יבום דדוקא בגמרו שערו וצפרנו הוא דס"ל לרמב"ם דנוחל ומנחיל. א"כ הכל נכון בסוגיא דנדה ואדרבה יש ראי' לשיטת הרמב"ם מקו' התוס' הנ"ל וזה ביאור המשנה דהם מקצת נפלים אין קוברין היינו בלא גמרו שערו וצפרניו דאין לו נחלה אין לו גבול. וכיון דהתורה לא חששה על טומאת נפלים ע"כ הכהנים אין מוזהרים שלא ליטמא ובסיפא קתני נאמנים לומר קברנו מיירי בנפלים שגמרו שערן וצפרנם דיש לו נחלה. ומוזהרים כהנים על טומאתו ומיושב קו' התוס'. ובגמ' דמקשה והרי חשידי אלפ"ע ושמא קברו ואמרו לא קברו ומשני בכהן עומד. והקשו ושמא כהן טמא וה"ה דמצי להקשות שמא השליכו שם נפל שלא נגמר שערו שלא הי' זהירים מטומאתו. אך בלא"ה מקשה ולבתר דמשני באכל תרומה מיושב הכל דנהי שלא היה זהירים מטומאת נפל שסברו דהתורה לא הזהירה מלטמאות בו כיון שלא צותה לקבור מ"מ אם נטמא לא היה אוכל תרומה דל"ג מטמא בשאר טומאת ומה דקאמר שמא לא בקיאי ביצירה היינו דניחש שהשליך נפל קטן והוא סובר שאין בן מ' ואינו מטמא כלל. ומ"ה אמר לא קברתי. ועיין נזיר ס"א ויבואר אי"ה לפנינו. ולפענ"ד הפירוש הזה עולה יפה לולא דברי התוס' יהי' איך שיהי' בפירוש המשנה. עכ"פ זה ברור דמשנה דנדה מיירי בא"י ולא ס"ל ככותאי דכהנים מוזהרים על טומאת נפלים וחייב קבורה בא"י משא"כ בח"ל וצדקו דברי הגה"מ לדינא. ועיין נוב"י קמא סי' י"ז:

ושוב בא לפני ס' תפארת צבי ראיתי סי' כ"ז שהרגיש על הרמב"ם דנפל נוחל ומנחיל מסוגיא דנדה. ושמחתי שכונתי לדעתו עוד מייתי שם בשם הגאון מ' ישעי' פיק תוספתא הובא בר"ש פט"ז מאהלות דרשב"ג ס"ל דנפלים אין קונין הקבר וכתב הר"ש דס"ל כל שאין לו נחלה אין לו גבול. והקשה וכי רשב"ג ככותי' אמר לשמעתי' עיי"ש לפמ"ש נכון דכותאי למדו מהאי קרא דאף בא"י אין קוברין דאין כהן מוזהר על טומאתו. ורשב"ג לא ס"ל הכי רק בח"ל אין קונה קבר אבל מוזהרין על טומאתו בא"י (והנה בדעת הרמב"ם דס"ל בן יום א' נוחל ומנחיל אף נפל עיין ש"ך ח"מ סי' ר"י שהוכיח מה' תרומות דרמב"ם

ס"ל אין זכי' לעובר אף בירושה הבא מאלי' כרבא דפליג על אביי. וצ"ל דרמב"ם מחלק בנולד חי נוחל ומנחיל אף נפל ולא בנולד מת דעובר אין נוחל ומנחיל. ולא קשי' מנדה כלל. אך שיקשה על הרמב"ם לשיטתו מה הקשה בב"ב למ"ד אין זכי' לעובר מגר שמת ובזבזו נכסי' וכו' המחזיק בראשונה ל"ק. ונוקמא דמיירי שהפילה אשתו היינו שילדה נפל חי. ואח"כ מת דמיקרי ג"כ נפל ומ"מ נוחל ומנחיל אף למ"ד אין זכי' לעובר. ושמא לא משמע לגמ' לשון הברייתא הכי. אבל יש שיטה אחרת דרמב"ם פוסק יש זכי' לעובר בירושה הבא מאלי' כאביי. ומ"ה פוסק בן יום א' אף לא כלו לו חדשי' נוחל ומנחיל. ומה דנקט בן יום א' ולא עובר משום דקאי לענין לנחול אמו ולהנחיל לאחים והוא מיית ברישא קודם אמו ומ"ה נקיט בן יום א' וכן דעת הגאון מגלוגא בתפארת צבי שם אלא שלא הביא שיטת הש"ך גם יסבור הרמב"ם דרבא פליג אאביי בדינא וס"ל אין זכי' לעובר אף בירושה הבא מאלי' דלא כדעת הרא"ש פ' אלמנה דרבא ל"פ בדינא אאביי. ולפ"ז מיושב קו' הקצה"ח סי' רע"ו על הרמב"ם מהא דמקשה בכתובות ל"ט אהא דמבעי לרבא אי יש בגר בקבר ודבנה הו' ומ' מיעברא ותמה תמהון גדול הרי משכחת שתלד נפל ויחי' יום א' ונוחל ומנחיל לאבי'. עיי"ש להנ"ל ל"ק דכ"ז אי יש זכי' לעובר בירושה הבא מאלי' ה"ה בנפל בן יום אחד. אבל לרבא דעובר אין לו זכי' אף בירושה הבא מאלי' אף בחי יום אחד ל"מ כמו שהוכחתי מסוגיא דב"ב לעיל ושפיר מקשה בכתובות לרבא לשיטתי' ורמב"ם לא פסק כרבא רק כר"י דבירושה יש זכי' לעובר ומ"מ פוסק בה' תרומת דעובר חלל אין פוסל בעבדים ואוכלין בשביל אחיו הכשרים דבזה לא פסק כר"י אך סמוך מיעוטא דמפילות למחצה נקבות כמ"ש הכ"מ ושמא כבר מת הילד כמ"ש תוס' ודו"ק. והקצה"ח קיצר מאוד שם ולא ביאר הענין ע"כ הוצרכתי לבאר כללו של דבר לפי' הראשון שכתבתי בר"מ. סוגיא דכתובת ל"ט קשי' ולפי' השני סוגיא דנדה קשי'. ובנתיבות סי' רע"ו דחה דברי הקצה"ח וכתב ועוד דכיון דהאב היא הבועל והוא לעצמו פקע אב והיא בכלל מה דמסיק הש"ס וכתב וא"ל דמשכחת שאחר ג"ח לבועל הראשון נבעלה לבועל שני דבג"ח ודאי לא חי ובמח"כ נעלם ממנו דסוגיא אזלא למ"ד קטנה יש לה קנס מדמקשה וקטנה מי מעברא וע"כ דס"ל יש קנס לקטנה ולפ"ז משכחת שזינתה בקטנות והמתינה הרבה וזינתה בנערות וילדה בן ו' חדשים פחות יום אחד גם מ"ש דאפי' איכא עדים שנבעלה לזה בזנות אמרינן מדאפקרה לגבי האי אפקרה לגבי אחרינא והוי הולד שתוקי. לא קיי"ל הכי היכא שהוא מודה שהוא בנו. כמבואר בסי' ד'. ובפרט דבכתובות מקשה לרבא ורבא ל"ל מדאפקרה וכו' כמבואר ביבמות ס"ט. ודוק היטב בכ"ז):

ד **והנה** ראיתי דברים תמוהים בזה לזקני הגאון הק' מ' אלעזר ז"ל האבד"ק אמשטרדם שכתב בשם זקני הגאון ר' משה ז"ל בספרו שו"ת ארבעה טורי אבן סי' כ"ג דמת פחות מבן שנה מותר בהנאה דילפינין מת מעגלה ערופה ועגלה ערופה צ"ל בת שנתה. הנה לר"א דס"ל בפ"ק דפרה עגלה בת שנתה הכונה פחות מבן שנה כמו כ"מ דכתיב בן שנה ואף בן יום אחד חשוב שנה כדאיתא בר"ה דף י'. וע"כ כונתו דפסקינין כחכמים דס"ל עגלה בת שתים. והיינו יותר משנה אבל ג"ז אינו דרבנן ס"ל דכשר אף יותר משנה עד שתים אבל כ"ש דעגלה כשר בפחות משנה כמ"ש הרא"ש פ"ק דפרה והברטנורא והרמב"ם בה' רוצח. וא"כ דעגלה כשר בפחות משנה גם מת בפחות משנה אסור גם מ"ש זקני להוכיח מדנקט במשנה דשבת את המת במטה וע"כ מירי דוקא בבן שנה שיוצאין במטה. הדבר פשוט הואיל ונקט ברישא את החי במטה פטור אף על המטה נקט בסופה דבמת חייב אף על המטה. ואולי מה"ט מודה ר"ש ולא פליג רק אכזית מן המת דבמת במטה עכ"פ חייב על המטה דל"ה טפילה לגבי מת ובזה צ"ע. ועכ"פ הדין שהוציא בעל ארבעה ט"א לפע"ד תמוה גדולה ואקצר:

ה **ותבנא** לדינא. לפמ"ש לענין מת נכרי שנחלקו גדולי הראשונים ז"ל הנראה דבא"י דחייב בקבורה כמ"ש הרמב"ן אסור מה"ת למ"ד נכרי מטמא באוהל כיון דחייבין לקוברו ל"ה הילפותא מעגלה ערופה. רק גילוי מילתא ובזה נ"ל ליישב מה שהקשה הפ"ח סי' ע"ט לשיטת הרמב"ן והרשב"א דבשר אדם החי אינו אסור מן התורה. והקשה מהא דמיבעי' בנדה לר"מ ד' כ"ג אדם במעי בהמה מאי אי לאסור באכילה וכו' ואמאי יאסר באכילה כיון שאין בו משום אמ"ה ושום איסור. ותי' הפ"ח דהאיבעי' מטעם מת דאסור באדם ויקשה עליו דהכי עדיף ממת נכרי. וכבר הקשה זאת עמיתנו הגאון מהר"ץ אורנשטיין בישי"ע אבה"ע בתשובתו לענין פיאה נכרית. והפלא שלא הביא דברי הפ"ח בזה. לפמ"ש מיושב לשיטת רש"י סנהדרין נ"ט דר"מ ס"ל נכרי מטמא באוהל ודאי חייב בקבורה מלאו דלא תטמא כמ"ש להדי' הרמב"ן הנ"ל ושפיר מת נכרי מטמא בארץ ישראל. ויהי' זאת האיבעי' בארץ ישראל משא"כ בחו"ל. מיהו גוף דברי הפ"ח צ"ע דאם כן אמאי קאמר ליתסרי באכילה ולא קאמר ליתסרי בהנאה:

והנה במ"ל הביא ראי' דמת נכרי מותר בהנאה מפרק דם שחיטה דממעט שם דם מהלכי שתים משום שאין לו טומאה. ושקל וטרי אמאי מת אין לו טומאת אוכלים והקשה הוא אמאי לא נוקי כר"ש דס"ל אוכל שאין יכול להאכילו אין מטמא טומאת אוכלים ומת אסור בהנאה. ומזה הוכיח שיש מת נכרי דמותר בהנאה ומ"ה לא מוקי כר"ש עיי"ש. וצ"ע על ראיתו למה דאמרינין בבכורות דאם הי' לו שעת הכושר מודה ר"ש ושור הנסקל

לא הי' לו שעת הכושר דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת. ולפי זה לרמב"ן ורשב"א דבחיי אדם אין בבשרו שום איסור מן התורה ומודה ר"ש ואין שום ראי' מגמ' הנ"ל. וצ"ל דהמ"ל קאי בשיטת הרמב"ם דבשר אדם אסור מן התורה או דס"ל זה לא מיקרי שעת הכושר כיון דאסור לחבול באדם בחיים. וגם לא יניח לחבול וליטול אבר ודו"ק. אמנם למ"ש לעיל בטעמא דמת נכרי אסור בהנאה כיון דטעון קבורה בא"י משום טומאה וזה דוקא למאן דס"ל נכרי מטמא באהל אבל לר"ש דס"ל נכרי אין מטמא באהל. לדידי' נכרי א"צ קבורה ומותר בהנאה ואין ראי' מכריתות דלר"ש באמת מ"נ מותר בהנאה:

והנה שבתי וראיתי כי ראיות המ"ל צ"ע להמעיין במנחות ק"א ע"ב ברש"י ד"ה מה להלן שכתב בטעמא דשור הנסקל דלא מיקרי שעת הכושר דבהמה בחיי' בחזקת איסור עומדת ולטומאה נמי לא חזי מחיים. הרואה יראה דכל עיקר טעמא דר"ש דס"ל כל שלא ירדה תורת טומאה לדבר זה כגון שור הנסקל דמחיים אינו מקבל טומאה וכשנגמר דינו או כששחט אסור בהנאה אינו מטמא טומאת אוכלין. וכן פיגל במנחה ואקדיש במחובר מעולם לא הי' בזה תורת טומאה משא"כ במת דבחיים ירד עליו תורת טומאה בודאי מקבל טומאה אינו מועיל לר"ש מה שהוא כעת אסור בהנאה. ולכן צ"ל דבטלה דעתו וגם לר"ש מטמא טומאת אוכלין וצ"ע על המ"ל. ושמא יפרש המ"ל דברי רש"י דכונתו דמחיים ל"ח לטומאת אוכלין וגם אדם בחיים אינו מטמא טומאת אוכלין רק בחותך אבר ודוק:

(**ודרך** אגב נ"ל להוכיח מסוגיא זו כשיטת הרמב"ן ורשב"א דבאדם אין איסור אמ"ה דלא כשיטת הריטב"א. דהנה בברייתא קתני מה בהמה ועוף שיש לה טומאה חמורה ויש בה טומאה קלה משא"כ באדם שאין בו טומאה קלה. והקשה בגמ' ואדם אין בו טומאה קלה והתנן החותך מן החי וכו' ומשני דלאחר מיתה אין בו ט"ק משום דבטלה דעתו. ואמאי לא מוקי ברייתא כר"ש דס"ל אמ"ה אין טמא ט"א דל"ה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים כדאיתא בחולין קכ"ט ולפ"ז בבהמה יש טומאה חמורה בנתנבלה וט"ק בנשחטה או נתנבלה. משא"כ באדם אין בו ט"ק כלל לר"ש דמחיים בנחתך אבר אסור משום אמ"ה ואין טמא ט"א כדאיתא בחולין לר"ש. ולאחר מיתה בטלה דעתו. וזה עדיף יותר בלשון הברייתא מלאוקמא דוקא לאחר מיתה אבל בחיים יש בו ט"ק מה דלא משמע כן בברייתא. אלא ע"כ באדם אין בו משום אמ"ה. דאף לר"ש חותך מחיים טמא ט"א וליכא לאוקמא כר"ש דגם לדידי' באדם חותך מחיים טמא ט"א. ולפ"ז משנה דעוקצין בזה דקתני חותך מחיים מטמא ט"א אתי' ככ"ע ודוק. וזה ראי' ברורה לשיטת הרמב"ן ורשב"א):

ז **ודע** דמסוגי' דמנחות ק"א מוכח דאף אוכל שאין אתה יכול להאכיל מדרבנן אין מטמא טומאת אוכלין לר"ש דמשני שם על פיגל במנחה דאקדיש במחובר ומקשה הניחא להך לישנא דטהורין אין נפדין וקשי' גם להך לישנא איך ניחא והלא זה אינו רק מדרבנן משום דלא שכיחא כדאמרינן במנחות ק"א ע"א ועיין במ"ל פ"ה מה' עירוכין ומוכח דאף אם מדרבנן אינו נפדה אינו מטמא טומאת אוכלין. ולפ"ז קשי' לשיטת הרשב"א הובא ביו"ד בש"ך סי' נ"ה ס"ק י"ג דאבר המדולדל אסור להושיט מדרבנן לב"נ ואיך אמרינן בחולין ע"ד נשחטה הבהמה הוכשרה בדמי' ר"ש אומר לא הוכשר ומשמע דמהני הכשר אחר והרי הוי אוכל שאינו יכול להאכיל לאחרים מדרבנן כמו שהקשה התוס' שם ד"ה אי מההיא למ"ד עושה נפל ויותר יש להקשות גם למסקנא דמדרבנן הוי אוכל שאין אתה יכול להאכיל. מיהו יש לחלק בין הך דמנחות דעתה הוא אוכל שאין אתה יכול מדאורייתא. ורק דהי' לו שעת הכושר ומדרבנן לא הי' לו ובין אם הוא עתה מדרבנן (ועיין פ"מ סי' ס"ב שנסתפק אם מותר להושיט לב"נ פחות מכזית. ונ"ל ראי' מדס"ל לר"ש אמ"ה אין מטמא טומאת אוכלין ע"כ אין יכול להושיט אף פחות מכזית דאל"כ ליטמא טומאת אוכלין פחות מכזית ע"י צירוף. מיהו זה אין להקשות לר"ל דח"ש מותר מן התורה אמאי לר"ש איסור הנאה אין מטמא טומאת אוכלין ואף פחות מכזית ע"י צירוף דל"ק דאמרינן בירושלמי תרומות דר"ל מודה בח"ש באיסורי הנאה. ועוד ר"ש ס"ל כ"ש למכות ואין להאריך בזה יותר):

ושוב ראיתי בתוס' ב"ק ע"ז ע"ב ד"ה אומר הי' ר"ש נסתפקו בזה, אי ר"ש ס"ל גם במה שאסור מדרבנן אינו מטמא טומאת אוכלין עיי"ש גם עיינתי במנחות ק"א וראיתי שיש לומר מאן דס"ל טהורין אין נפדין הוא מדאורייתא. וקצת משמע כן ברמב"ם. וגם בגמ' מדקאמר חוץ ממנחת חוטא דמייתי מקרא ומשמע דשאר טהורין אין נפדין מדאורייתא מיהו י"ל דה"ק חוץ ממנחת חוטא כיון שהתורה כתבה בפירוש לא רצו חכמים לאסור כמ"ש הטו"ז בכמה מקומות. ועכ"פ אין הכרע ודוק:

ח **והנה** שיטת התוס' ב"ק דמת נכרי ועבד מותר בהנאה ואני תמה על שיטתם ז"ל איך אפשר לומר דעבד מותר בהנאה א"כ בגמ' דגיטין דף מ"ג שנסתפקו שם עבד שמכרו רבו לקנס מכר ומייתי מהך דילידי בית אע"פ שאינו שוה כלום אוכל ומקשה מי איכא עבדא דלא מזדבן לקנסא וקשי' דאף אם נימא מוכר עבדו לקנס אינו מכור משום מי יימר דמנגח ועוד דילמא מודה ומיפטר. אכתי יכול למכור שיאכלו כלבים לאחר מיתה ובודאי שוה פרוטה מ"ה. ועוד דבזה לא שייך תי' הגמ' בטריפה ומנול ומוכה שחין דעדיין שוה פרוטה לכלבים. ובזה לכ"ע יכול למכור ול"ש מי יימר דבודאי ימות. ועוד

אף אם לא ימכור שוה לדידי' פרוטה לאחר מיתה. ובשלמא לענין קנס ל"ש לומר דשוה לדידי' דזה ל"ה רק גורם לממון ולע"ע לאו כממון דמי ורק אם יכול למכור וליקח פרוטה עבור זאת הו"ל ממון גמור וזה דוקא בקנס דהוה ספק משא"כ אם לאחר מיתה יכול ליהנות ובודאי ימות הוה ממון גמור. כמ"ש בפ"י פסחים כ"ט דהיכי דבודאי יהיה לו ממון אח"כ הוי כממון ממש. א"כ אף אם נימא דאינו יכול למכור שוה לדידי' פרוטה משום שיכול ליהנות לאחר מיתתו. ודוחק לומר דמיירי דגם לכלבים ל"ש פרוטה דכל כה"ג הו"ל לפרושי. עוד קשי' על שיטת התוס' דא"כ בנגח שור לעבד דחייב ל' סלעים אמאי ל"א בזה בעלים מטפלים בנבילה ושמין העבד לאחר מיתה ואין לומר דכיון דאף אם אין העבד שוה כלום נותן ל' גם לאחר מיתה אף אם הוא שוה נותן ל' והעבד שלו דכל כה"ג הו"ל לאשמעונין במשנה. ועוד אדחשיב בב"ק מ"ב ע"ב חומרא שיש בעבד לבן חורין דעבד אף אם אינו שוה רק סלע נותן למד אמאי ל"ח נמי חומרא זו דבבן חורין עתה אינו שוה כלום. ובעבד אף אם עתה שוה נותן למד. וע"כ משמע דאם נותן ל' שייך העבד להמזיק. ואמאי לא אשמעונין זאת דבעלים מטפלין בנבילה. ולכאורה גם מסוגיא דכתובות ע"ט ע"ב קשי' לשיטת התוס' דמשני בבהמה ל"ח למיתה. דאיכא עורה וקשיא בשפחה איכא ג"כ שיור שיכול ליהנות לאחר מיתה. מיהו לזה י"ל דכיון דאינו שוה רק מקצת דמים ל"ח לה שיור ודוקא עור הבהמה הוה שיור. וע"כ צ"ל לתוס' דס"ל עור האדם מותר בהנאה. וע"כ עור האדם ל"ח שיור רק עור דבהמה דחשיב. מיהו מגיטין ומב"ק שהקשיתי לעיל ודאי קשיא:

ט **ולכן** הנ"ל לישב דהרשב"א כתב להדיא בב"ק שם תירוץ קו' התוס' דמיירי בעבד ערל של ישראל. הרי דס"ל לרשב"א דדוקא עבד שלא מל וטבל דהו"ל נכרי גמור מותר בהנאה לאחר מיתה דל"ה בר מצות אבל עבד שמל וטבל ודאי אסור בהנאה ונ"ל דאף שהתוס' סתמו דבריהם מ"מ ס"ל ג"כ דוקא שלא מל וטבל דלכאורה יש לדקדק בדבריהם דלמה נקטו עבד או נכרי הקנוי לישראל ומשמע דהתוס' כתבו שם ב' דרכים או דמיירי בעבד שמל וטבל. או נכרי הקנוי לישראל והיינו שלא מל וטבל. וקשי' כנ"ל. אבל י"ל דמיירי בלא מל וטבל. והא דחילקו התוס' בתרי היינו דע"כ צ"ל דמיירי בנכרי הקנוי לישראל קנין הגוף דאי לא קניא רק למעשה ידיו ל"ה רק שיעבוד. ואם נפל לבור ל"ה רק מזיק שיעבודו של חבירו. ואפי' למאן דדאין דינא דגרמי דוקא בנזקי עצמו אבל לא בנזקי ממונו כמבואר סי' שפ"ו. ואפי' הכהו בעצמו פטור כמ"ש הנ"י ביבמות דבקדם וטבל לשם ב"ח פטור משום דל"ה רק מזיק שיעבודו. ורק משום דמשתרשי לי' חייב העבד לשלם דמיו עיי"ש וברמ"א סי' רס"ז. וע"כ צ"ל דמיירי דישראל קנאו קנין הגוף ובישראל

שקנה עבד מן הנכרי ל"ק רק למעשה ידיו ורק בטבילה קנה. משא"כ ישראל שקנה נכרי בעצמו. ולא קנאו אצל נכרי אחר קנאו לגופי' כדאיתא ביבמות מ"ו ולכן כתבו התוס' דמיירי בעבד היינו בטבל לשם עבדות אבל לא מל. דל"ה בר מצות עד שימול ויטבול. ומ"מ קנאו לגופו בטבילה. או בנכרי הקנוי לישראל היינו שלא טבל ג"כ רק דקנאו בעצמו ולא לקחו אצל נכרי אחר דגם זה קונה לגופו. ולכן חילקו התוס' בתרתי. ואף דאסור להחזיק עבד כזה מ"מ מיירי קודם יב"ח או בהתנה עמו מעיקרא כדאיתא ביבמות מ"ח. וברמב"ם ה' מילה. אבל היכא שמל וטבל גם תוס' ס"ל דאסור בהנאה. ולפ"ז מיושב מהך דגיטין דמה שמשלם ל' סלעים ודאי מיירי בעבד שמל וטבל. דבגמ' ב"ק ד' מ"ג אמרינין כל היכא שהשור בסקילה בעלים משלמים ל' סלעים והשור אינו בסקילה רק בעבד שמל וטבל. דבלא מל וטבל הו"ל נכרי ושור שהרג נכרי אינו בסקילה כדאיתא בב"ק מ"א וה"ה בל' סלעים רק במל וטבל. ולע"ע לא מצאתי מבואר אבל ראי' הנ"ל חזקה. ועיין ברמב"ם ה' עבדים פ"ה הלכה ה' דאינו יוצא בראשי אברים רק עבד שמל וטבל. והכ"מ לא הראה את המקור לדברי הרמב"ם. ועד עתה לא נודע מקורו ולדברי הרמב"ם מיושב מה שמקשה בירושלמי וגם בתוס' קידושין כ"ד דלא תני במשנה דקונה עצמו בראשי אברים להנ"ל יתכן דמשנה מיירי אף בעבד שלא מל וטבל רק שיקנה קנין הגוף מדינא דמלכותא או שקנה העבד בעצמו. וזה קונה עצמו בשטר וכסף ולא בראשי איברים. ויש ראי' לרמב"ם מיהו הדבר ברור דשטר שזה העבד קונה עצמו א"צ לשמה ונכתב במחובר דלא איתקש לאשה מג' דלה לה רק עבד שמל וטבל. ואולי לא נאמר בזה גיטו וידו באין כאחד ונקנה בשטר רק ע"י אחרים. והפוסקים קיצרו בדין זה. ועכ"פ לענין קנס לדעתי ברור דאין משלם קנס רק דמים כמו ששוה העבד כדאמרינין בב"ק מ"ג דכל היכא דאין השור בסקילה משלם דמים וה"ה בעבד שלא מל וטבל. ולפ"ז כל היכא דמשלם ל' סלעים מיירי במל וטבל וזה לכ"ע אסור בהנאה ומ"ה לא כתבי התורה כסף ל' יתן לאדוניו והמת יהי' לו וקצת צ"ע בתוס' ב"ק ט' ע"ב ד"ה משא"כ שכתבו דאיצטרך שור ולא אדם לעבד או נכרי הקנוי. ומשמע דשור משלם ל' סלעים בנכרי הקנוי לישראל ודוקא בור פטור ובאמת כבר כתבתי דנכרי הקנוי לישראל שלא מל וטבל ודאי פטור מל' סלעים וצ"ל כוונתם דבשור משלם דמים עכ"פ משא"כ בבור ודו"ק. ועכ"פ בדברי התוס' יש מקום לומר דס"ל ג"כ בעבד אסור בהנאה במל וטבל. וגם דברי הרמב"ם פ"ה מעירוכין בראש עבד שכתב הכ"מ דס"ל מותר בהנאה י"ל דמיירי בעבד שלא מל וטבל. כמ"ש הכ"מ להדי'. ועיין מ"ש השבות יעקב סי' כ"ט אדברי התוס' ומ"ש המקנה קדושין נ"ו אדברי תוס' באריכות נמרץ והנלע"ד כתבתי:

וזה לי מכבר העירותי על הר"ן נדרים ל"ט ע"ב שכ' אהא דאמרי' בגמ' עבדים ושפחות הכנענים לעבידתא עבידא בהמה לפטימא עבידא וכתב הר"ן כשהם מתים מניחין אותם ואין אדם אוכלין. ומשמע דאדם אין אוכלין. ותיפוק לי' דאף שיאכלן אדם הרי הוא אסור בהנאה ואין לו הנאה מפטימא, ומזה מוכח קצת דהר"ן ג"כ סובר דעבד מותר בהנאה ורק דאין עומד לאכילה ואמנם לפמ"ש לעיל י"ל ג"כ דהר"ן רוצה לומר טעם אעבדים ושפחות שלא קיבלו מצות עליהן דמותר בהנאה. ולפמ"ש הר"ן דכשמת מניחין אותן. י"ל בישוב הקושיא שהקשיתי לעיל אגמ' ב"ק וגיטין די"ל דאינו שוה כלום. מיהו זה דוחק גדול. והרי דוד קידש בערלת פלשתים דס"ל חזי לשינרא:

י **והנה** במקנה קידושין נ"ו רוצה לומר בסברת התוס' דעבד הואיל ואין לו נחלה אין לו גבול כדאמרינן בנדה נ"ז ומ"ה מותר בהנאה ולדבריו מיושב דברי הכ"מ בה' עירוכין פ"ה שכתב בדעת הרמב"ם דעבד מותר בהנאה והמ"ל בה' אבל תמה על מרן ז"ל דהרי פסק בשלחנו דמת נכרי אסור בהנאה וכ"ש עבד אף שלא קיבל עליו מצות. ולדברי הפלאה ל"ק מידי דעבד אין לו נחלה דאינו יורש אביו וגרע מנכרי דיש לו נחלה. ויש לו יחס להוריש לבנו. אבל דברי הפלאה תמוהין דאין הלכה ככותאי כמ"ש המ"א סי' תקכ"ו. הובא לעיל. והא דאמרינן בנזיר ס"א דנכרי אין לו נחלה. היינו דל"ש לגבי' והתנחלתם להורישׁ עבד לבנו דל"ק עבד לגופי'. אבל ברור דנכרי יש לו נחלה משא"כ עבד אין יורש ומוריש כמ"ש השטה מקובצת בנזיר ס"א (ועיין כתובות קי"ב דאפי' שפחה שבא"י יש לה חלק לעוה"ב ולפ"ז ודאי חייב בקבורה ואסור בהנאה. והא דאמרינן בברכות י"ז דאין אומרין עליו ברכת אבילות לענין עומד בשורה שאני. אבל בהנאה ודאי אסור) ובתשו' הרשב"א ח"ג סי' תקמ"ט כתב דמת נכרי מותר משום דבשרו כבשר חמור דכתיב אשר בשר חמורים בשרם ומזה משמע דגם עבד מותר אף בטבל ולפמ"ש זה ליתא. כמו שהוכחתי מכמה ראיות ודו"ק. שוב ראיתי בתשו' חסד לאברהם חלק יו"ד סי' ק"ט שכתב שם דמת עכו"ם ועבד אין לו מצות קבורה כמו נפל משום שאין לו נחלה. וליתא דאף לדברי המקנה זה שייך בעבד אבל נכרי יש לו נחלה וכדברינו לעיל ודו"ק:

ושוב אנהירנא לעיינין בדברי הפלאה הנ"ל במ"ש דמ"ה עבד מותר בהנאה לאחר מיתה דאין לו קבורה משום דאין לו נחלה. הנה כבר קדמו הר"ש פ' ט"ז מאהלות שמביא שם דרשב"ג ס"ל נפל אין לו גבול משום דאין לו נחלה והקשה הר"ש דא"כ עבדים נמי. הרי דהר"ש חשיב זאת למילתא דתמוה לומר בעבדים דאין להם קבורה ובכ"ז אין זה תימא דהר"ש יסבור דעבד מת אסור בהנאה ולכן התפלא ע"ז וההפלאה כתב זאת בשיטת התו'

דעבד מותר בהנאה. ולפ"ז אין לתמוה על ההפלאה שכתב ככותאי דגם רשב"ג סבר כותי' וכבר התעורר על דברי הר"ש בתפארת צבי הובא לעיל. והנה נ"ל בזה לישב מה שסותר סוגיות הש"ס עם הת"כ. דבש"ס דכתובות ס' ממעטינן חלב ודם ממהלכי שתים מדכתיב היא וכתבו התוס' דבת"כ ממעטינין בשר מהלכי שתים. עיי"ש וצריך להבין במה פליג הת"כ והש"ס דידן. ונ"ל הנה הר"ן ז"ל האריך בזה להסוברים דבשר אדם אסור מהתורה מ"מ ממעטינין לי' בת"כ מלאו ול"ה רק בעשה. והריטב"א דחה גי' הת"כ וכתב דלא אשכחן בשר מהלכי שתים להתירו דאי בעודו חי הא איכא משום בשר מן החי ולא אשכחן להתיר בלא שחיטה חוץ מדגים וחגבים (דס"ל באדם יש לאו דלי דאמ"ה) ואי לאחר מיתה הא אסור בהנאה דגמר מעגלה ערופה ע"כ ולכאורה י"ל דממעטינין בשר אדם לאחר מיתה במת נכרי דמותר בהנאה לדעת התוס' ופוסקים. אך זה אינו דבת"כ מייתינין איסור בשר אדם מק"ו ומה בהמה שהקלת במגעה החמרת בחלבה אדם שהחמרת במגעו א"ד שתחמיר בחלבה ת"ל זה אוציא את דמו ולא אוציא את בשרו ת"ל זה והנה זה שבאדם החמרת במגעו הוא בטומאת נדה כפירש"י או מה שמקבל טומאה מחיים. וכיון דנכרי אינו מקבל טומאה מחיים ולא בנדה על כן הת"כ לא מיירי בבשר מת נכרי דבנכרי ל"ה ק"ו וא"צ זה למעוטי ומ"ה דחה הריטב"א גי' הת"כ. ואמנם לסוברים דמת עבד מותר בהנאה י"ל הת"כ קאי בעבד דמקבל טומאה מחיים ומטמא בנדה כדמוכח מנדה ז' בשפחתו של ר"ג ומיבמות ע"ד דשפחה מטמא בלידה וממשנה דמטמא בנגעים. ויבואר בסוף התשובה דעבד מקבל טומאה. דלא כדמשמע לכאורה בנזיר ס"א דלא קאי מסקנא הכי. וכיון דהחמרת במגעו איכא ק"ו וממעט הת"כ בשר המת שלו. אמנם כבר כתבתי להוכיח דעבד יש לו קבורה ואסור בהנאה דאין הלכה ככותאי. אולם לרשב"ג דס"ל בתוספתא הובא בר"ש באהלות דנפל אין לו גבול מטעם שאין לו נחלה ה"ה בעבד ולדידי' מותר בהנאה. ושפיר אתיא הת"כ בשיטת רשב"ג ומ"ה גרסינין בשר מהלכי שתים ומיירי בבשר המת מעבד וש"ס דידן לא ס"ל ככותאי ונפל יש לו גבול וה"ה עבד ומ"ה לא ממעטינין רק חלב ודם דבנכרי אין לנו ק"ו ובלאו קרא מותר ובעבד יש ק"ו אבל באמת אסור בהנאה והוא דרך נכון מאוד. ועיין בתשובה מאהבה מ"ש בזה הגאון בעל טעם המלך:

יא **ובגוף** הדבר דמת נכרי מותר בהנאה נראה לפע"ד דבאמת דמה דילפינין מת אסור בהנאה מעגלה ערופה ועגלה ערופה כפרה כתיב בה כקדשים שפיר י"ל דוקא מת ישראל דומה לקדשים וכן כתב בצ"ץ אך התוס' בע"ז כ"ט הקשו למ"ל למילף מת מעגלה ערופה אמאי לא ילפינין מת גופי' מע"ז בג"ש. ונלפע"ד בישוב קו' זו בפשיטות דבאמת ע"ז אינו

מטמא רק מדרבנן ואס"ד דילפינן בגז"ש מת מע"ז אין ג"ש למחצה ושוב הי' לע"ז לטמא מדאורייתא ומ"ה ע"כ הגז"ש לא נאמר' רק לעגלה ערופה ולא לע"ז. ולפ"ז ריב"ב דס"ל ע"ז מטמא באוהל מדאורייתא לדידי' הגז"ש נתקבלה מת מע"ז ולפ"ז אף מת נכרי אסור. והא דאיצטריך לדידי' הילפותא דויאכלו מזבחי מתים ותיפוק לי' מג"ש דמת היינו דג"ש לא נתקבל' מסיני רק התיבות ולא הענין כדמוכח מכמה דוכתי ולולא קרא דויאכלו ל"ה ילפינין ע"ז ממת רק הג"ש אתי למת מעגלה ערופה ולבתר דכתיב ויאכלו מזבחי מתים ידעינין דג"ש ילפינין מת לע"ז ובזה מיושב מה שמקשים לריב"ב מנ"ל דע"ז מטמא באוהל מדקרי' זבחי מתים דילמא למת נכרי דאינו מטמא באוהל להנ"ל נכון דלריב"ב עיקר הלימוד מג"ש דמת לע"ז כקו' התוס' וזה במת ישראל דכתיב ותקבר שם מרים והרבה יש לפלפל בזה ותבנא לדינא הנה עבד שמל וטבל ודאי אסור בהנאה אך בנכרי הרבה פוסקים ס"ל דמותר בהנאה וכיון דהרבה פוסקים ס"ל דשער אדם מותר בהנאה א"כ בשער נכרי יש ס"ס שמא מת נכרי מותר בהנאה ואת"ל אסור שמא שער אדם מותר בהנאה וע"כ אין לאסור מספק פיאה נכרית שמא הם משער נכרי מת דיש כאן כמה ספיקות הנה הארכתי הרבה לעיקר הדין והיוצא מזה דלדינא אין להוכיח לאסור פיאה נכרית מדינא דגמ' וקצת ראי' יש להוכיח להיתר אך אמנם יש לחוש לדברי האוסרין והם גדולי האחרונים והמורים. וגם לפי שע"י כן רבים יבואו לידי מכשול וחילול שבת גדול שסורקין הפיאה נכרית בשבת. גם הורה הנסיון שאחרי שהולכין בפיאה נכרית הולכין בשערות של עצמן דלא מנכר ובאין לידי איסור דאורייתא ע"כ שומר נפשו ירחק מזה ומהראוי לכל ירא ד' להזהיר לב"ב שלא ילכו בדרך הנשים הפרוצות אך בדרך הצניעות ולא ילכו בפיאה נכרית ויזכו לבנים כשרים כהני משרתי עליון כמאמר חז"ל:

סימן טז

בענין הנ"ל (א) **ועתה** אעבור בין בתרי אמרותיו בקצרה מ"ש לאסור פיאה נכרית לפמ"ש רש"י בלימוד פרוע ראש מדחזינין שהתורה ענשה מדה כנגד מדה כמו שעשתה להתנאות מכלל דאסור א"כ כיון שהתורה אסרה קישוט בשער ה"ה קישוט בפיאה נכרית הסברא נכונה אי דרשינין להחמיר טעמא דקראי. אך לפ"ז נאסור נמי בחצר ומדחזינין לשיטת התוס' והפוסקים דבחצר מותר דלא ילפינן לאסור רק כמו שנאסר בתורה ה"ה בפיאה נכרית לא נאסור אך יש לחלק דבחצר דלא שכיח רבים ל"ח שתתנאה בפני אחרים ול"ה פריצות משא"כ פיאה נכרית מיהו מדמתירין בשבת פיאה נכרית מטעם שלא תתגנה על בעלה מוכרח דשרי להתקשט בפיאה נכרית והתורה ענש' הסוטה שהלכה בשערות שלה. משא"כ פיאה נכרית. ועוד הסוטה הלכה לגמרי בגילוי

ראש משא"כ אם הולכת מקצת מכוסה פיאה נכרית ויוצאה לחוץ אין לאסור מזה ומ"ש להוכיח מלשון רש"י נדרים ל' דנשים לא מיקרי שחורי ראש משום שמכוסים תמיד בלבנים ומוכח דפיאה נכרית אסור וכבר נזכר ראי' זו בב"ש ועיין תשובה מאהבה א"כ יאסור שתכסה הראש במלבוש שחור. אך מזה אין ראי' שדרכן הי' לצאת מעוטף בלבנים ולכן יקראו נשים בלשון פלניא לבני ראש ואין ראי' דהוא מצד איסור ולהר"ן ודאי אין ראי' כיון דהנשים הולכין במכוסה ראש אינו נקראין שחורי הראש אבל מה שיהיה מכוסה אין ראי' אם בפיאה ואם מלבוש ואמאי לא אייתי ראי' מהתורה דכתיב ותתכס בצעיף ע"כ המנהג מהצניעות לצאת מכוסה הראש ומ"מ אם הולכת מכוסה ראש בצעיף ומקצת פיאה נכרית יוצאת לחוץ אין מכל זה ראי' לאסור ומה שהאריך בכלל ד' אי במבוי שרבים בוקעין הוי דבר תורה כבר כתבתי לעיל באריכות ומ"ש לדחות הראי' מהך דשבת כמ"ש התוס' שבת ד"ג דלא מיירי רק מאיסור שבת יש מקום לדבריו וכן כתב הח"מ בא"ה סי' קכ"ד ובמשנה דשבת ודאי י"ל הכי דהגאון מוהר"ע אייגר ז"ל העיר בצדק בתוס' שבת ד"ג שכתבו בתוס' ד"ה בבא דמ"מ משום איסור שבת פטור ומותר דמאי נ"מ אי מותר מצד איסור שבת וכתב דנ"מ דבאיסור שבת הוי מומר לכל התורה אף באיסורי דרבנן לשיטת התוס' עירובין ס"ט משא"כ מצד איסור לפני עור ואני כתבתי שם דנ"מ לענין שביתת עבדו. לפוסקים דאף באיסור דרבנן מוזהר עלי' האדון בעבד א"כ מצד לפני עור אינו מוזהר עלי' רק מצד איסור שבת א"כ במשנה דשבת יש נ"מ לענין שפחה שלו ולכן מייתי הרמב"ם הך דפיאה נכרית שלא תצא לר"ה אף דבלא"ה אסור למאן דאוסר פיאה נכרית דנ"מ לשפחה דאין הישראל מוזהר עלי' רק באיסור שבת ועיין בתוס' ד' נ"ז לענין כבול מיהו לתוספת שבת סי' ש"ד שחולק על המ"א וס"ל דאין מוזהר על שביתת עבדו באיסור דרבנן ל"ש לתרץ כן ובגליון המ"א כתבתי להוכיח משבת ד' כדברי התוס' שבת מדהקשה בדף ד' וכי אמרינן לאדם חטא כדי שיזכה חברך ולא מוקי בעבד שהדביק פת והתירו לרבו לרדות כדי שיזכה בעצמו מיהו גם לשיטת התוספת שבת קשה כנ"ל דהרי העבד יעבור באיסור דאורייתא והאדון יעבור על שביתת עבדו ומ"ה איבעי אי הותר לאדון קודם שיבא עבדו שמל וטבל לידי חיוב חטאת ואכמ"ל בזה ושם כתבתי דהוה מצי לאוקמי דהאדון הדביק והתירו לעבד שלא מל וטבל דהוא לא יעבור דאינו מוזהר רק האדון והוה כדי שיזכה האדון ומזה מוכח כדברי התוס' שבת ודו"ק:

ב **מ"ש** כת"ה באות ה' להסתפח לאוסרין פיאה נכרי אי אתי איסור זה ועשוי עלי' כמשא לשיטת רש"י עירובין צ"ו דאיסור ב"ת משוי כמשא עיין בר"ן ריש פ' במה אשה שכתב אהא דחלופיהן באיש דמ"ה חייב חטאת באיש שיצא בטבעת שאין עלי' חותם כיון שאין

דרך שיצא בו אף בחול ואם יצא בחול חייב משום לא ילבש גבר מ"ה הוה משא והיא קצת כמו דברי רש"י ומ"ש כ"ת בהך דשבת קל"ט דוקא בטלית שאין מצויץ כהלכתה אבל בטלית בלי ציצית ל"ה כמשא משום דבשבת ל"ה חיוב שבת רק מדרבנן כמ"ש במ"א סי' י"ד בשם המרדכי וכבר הרגיש בזה הפ"מ סי' י"ג ועיין שם שנסתפק בלבוש כלאים יחייב משום שבת לשיטת רש"י. ולפמ"ש הטו"ז בסי' ל"ד דין ב' זוג תפילין ל"ה בל תוסיף רק מדרבנן ומוכח מרש"י דאף איסור דרבנן משוי כמשא ולפי זה אף איסור כלאים דרבנן משוי כמשא ואין משמע כן בהוריות י"א דפליגי בכלאים דרבנן אי הוה מומר ולהנ"ל הוי אפילו מומר לחלל שבת ולכ"ע הוי מומר מיהו יש לחלק דלענין שבת הוי שוגג ובלא"ה דברי הפ"מ אין ברורים דדוקא תפילין דל"ה בגד רק משום מצוה היכא דליכא מצוה הוי משא משא"כ בגד כלאים אף דאסור מ"מ בגד הוא ולפ"ז ה"ה פיאה נכרית דהוה לבוש כמ"ש רש"י בסנהדרין קי"ב וביחוד אם דרכו ללבוש כלאים לגבי' הוי מלבוש כמ"ש הר"ן בטבעת שאין עלי' חותם דהוי משא דאין דרכו לצאת משום לאו משא"כ בדרכו בכך והרבה האריכו בזה האחרונים ועיין מ"ש לכ"ת בתשו' לה' תפילין בישוב קו' הטו"ז ואין להאריך כאן יותר ובלא"ה כתבתי בתשו' דיש חילוק בין איסור חפצא לאיסור גברא וביוצא בטלית שאינו מצויץ כלל כי הך דשבת קל"ט שהקשה כ"ת והפ"מ ל"ה רק חיוב עשה ועשה ל"ה רק אגברא כדמשמע מדברי הר"ן נדרים ואיסור גברא לא משוי החפץ כמשא ולפ"ז איסור דרבנן נמי ל"ה רק איסור גברא כדמשמע בכמה דוכתי ולא משוי כמשאול להטו"ז דס"ל באו"ח סי' נ"ד דל"ה בל תוסיף רק איסור דרבנן ומ"מ משוי כמשא להנ"ל י"ל דנהי דאיסור דרבנן ס"ל דהוי איסור חפצא מ"מ מה שאינו אסור רק בשבת ודאי ל"ה רק איסור גברא כדמוכח מדברי הר"ן ריש ביצה וזה ודאי ל"מ כמשא ודו"ק:

ומ"ש כבודו אהא דקי"ל בפיאה נכרית דיוצאת בחצר ולא גזרינין אטו ברה"ר והרי בלא"ה לא תצא בר"ה אף בחול משום איסור פיאה נכרית כבר הארכתי לעיל ומ"ש כ"ת הואיל דבבתולת יש לגזור אף נשואת יש לאסור דאין לחלק בין האנשים לשיטת הטו"ז בסי' ש"ג ס"ק ב' הטו"ז לא כתב רק לישב דברי הטור אבל הרמ"א סעיף ב' חולק ע"ז. אמנם בזה אף הטו"ז מודה דכמ"ש התוס' ד' נ"ט בכלילא הואיל ואין דרך לצאת רק אשה חשובה אין לגזור כן י"ל דוקא ברצועו' דכל הנשים יוצא' רק באיז' מקפד' ל"ש חציצ' אין לחלק כמ"ש התוס' בכל תכשיט אף אשה חשובה אסור משא"כ פיאה נכרית דנשואה אינה יוצאת כלל לרה"ר ודאי בחצר מותרת דאין דרכה לצאת לר"ה ואף הטו"ז מודה כמו כלילא באשה חשובה מיהו יש לחלק קצת ודו"ק:

ג **ויתר** פלפולו בסוגיא דשבת אין להאריך כי כבר הארכתי לעיל בענינים אלו. ומ"ש כת"ה בישוב דברי הרוקח דס"ל אשה חשובה מותרת בכל תכשיטין דלא שלפה ומחוה. וקשי' לדידי' קו' התוס' ד' נ"ט ע"ב דא"כ ל"ל לעולא לומר הרי הן ככל הכלים הנטלים ות"ל דמותר לטלטל הואיל וחזי לאשה חשובה וכתב דרוקח כשיטתי' הובא בב"י סי' תקפ"ו דס"ל בשופר שנעשה ביו"ט דאסור לצאת וכתב בסברתו מטעם דאסור לטלטל ולא ס"ל כהג"א דהואיל דהבא לישראל זה מותר לאחר אף הראשון מותר בטלטול וס"ל כשיטת הר"ן הובא בש"ג דל"מ לענין טילטול מה דחזי לאחרינא פלפולו יפה ואמנם בדעת הר"ן דס"ל במוקצה מחמת איסור לבעלים אף דחזי לאחרינא נמי אסור בטלטול כמ"ש הש"ג והמ"א סוף סי' ש"ח והקשה על הר"ן מהך דפ' מפנין דמטלטלין תרומה הואיל וחזי לכהן וע"כ כמ"ש התוס' שם לחלק בין ל"ח מחמת גריעותא ולהר"ן יקשה מזה כבר העירותי דהר"ן יסבור דמיירי בפ' מפנין שהתרומה כבר זכה בה הכהן והוא בעלים וכיון דלא הוקצה לבעלים מותר לכל ישראל לטלטל משא"כ בשל ישראל אף בטלטול אסור ויש להר"ן ראי' מדאמרינן בגמ' ד' קכ"ז ל"צ דמנחה ביד ישראל והכונה שכבר הוא של כהן אך דמנחה ברשות ישראל אבל אם הוא של ישראל מוקצה לבעלים אסור לכל ישראל. ולהר"ן מיושב קו' התוס' שם בדמאי דלמ"ל לומר הוי עני וחזי לי' ת"ל דחזי לעניים להר"ן מיושב דדמאי הוי שלו ומוקצה לבעלים הוי מוקצה לכל אדם ומ"ה צ"ל הוה עני וחזי לי' משא"כ בתרומה מיירי שהוא של כהן ומצאתי שפ"מ או"ח סי' ש"ט ס"ק ע"ח הרגיש ג"כ בזה. ואמנם בהבנת דברי הר"ן ז"ל שהביא דמוקצה לבעלים עשירי' אפי' עניים אין מטלטלין. ומייתי ראיה מהך דמפירין נדרים ומקשה מי יימר דמזדקק לה בעל אלמא מפני שאסרה הככר על עצמה נעשה מוקצה מאוד תמוה ראייתו דילמא מקשה שם דהוה מוקצה לה לאכילה וכמ"ש התוס' שם במקומן בתי' הראשון ואיך מייתי ראי' דאסור לכל אדם והנ"ל פי' דבריו דקשי' בגמ' שם דמקשה והרי הוי מוקצה ומאי קשי' ודילמא באמת אסור באכילה משום מוקצה והא דמפירין לצורך השבת מיירי שהאשה רוצה לטלטל הככר שתהנה בו לסמוך כרעי המטה ושאר צרכיה ועתה אסור הככר לה בהנאה מטעם נדר. ומ"ה מיפר לה ותהא רשאי ליהנות דמוקצה מותר בהנאה כמ"ש התוס' בע"ז ס"ו. ואי דלטלטל אסורה כיון דחזי לאחרינא מותרת לטלטל ומ"ה הוי לצורך השבת ומ"מ באכילה באמת אסורה משום מוקצה. וזה תמוה גדולה באמת על התוס' בתי' הראשון שם. וזה שכתבו בתי' השני שאסרתה לכל אדם. זה ס"ל לר"ן לדוחק ומ"ה מייתי ראי' דמוקצה לבעלים אסור אף בטלטול לכל אדם ושפיר הקשה דמאי מועיל אם יפר לה כיון דגם אח"כ אף בטלטול אסור. ולפ"ז שוב נתעורר קו' הבשמים ראש סי'

רכ"ט מאי מקשה בגמ' דילמא מיירי שנפדה בשבת ואין מוקצה לחצי שבת ומזה הוכיח דס"ל לגמ' שם מוקצה לח"ש ולהנ"ל עדיין תיקשי למ"ש התוס' דמוקצה לחצי שבת לא אמרינן רק לאכילה ולא לטלטל עיין שבת מ"ג וחולין ט"ו ע"ב. א"כ דילמא נדרה בשבת ותיהני הפרה לעיין טלטול והנאה דמעיקרא היתה אסורה ולזה לכ"ע אין מוקצה לחצי שבת. וזה קו' גדולה וצ"ע. מיהו לפמ"ש המג"א סי' תק"ט דלכתחילה אף לשיטת התוס' מוקצה אסור בתשמיש מיושב קו' בטוב טעם ודו"ק. ומזה ראי' להמ"א מיהו מהמ"א שם גבי אפר משמע דבאפר כיון דהוי מוקצה לח"ש כמ"ש המחצית השקל שם מותר ליהנות ולהשתמש ושוב נתעורר קו' הנ"ל ודו"ק כי קצרתי:

ועכ"פ לשיטת הר"ן יפה העיר בישוב קו' התוס' שבת נ"ט לענין אשה חשובה ויותר מזה לא תרשני העת לפלפל בדבריו ולדינ' כבר כתבתי שמהראוי להזהיר בנות ישראל שלא ילכו בפיא' נכרית מלבד שיש לחוש לדעת האוסרין והם גדולי האחרונים והמורים והנוסף ע"ז אחרי שרבים מחללין שבת וגם נכשלים בזה שרבים ילכו מפאת כן בשערות של עצמן וגם מכמה טעמים ראוי לגדור גדר ולעמוד בפרץ וד' יפיץ ענן אורו על אחב"י לשמוע דברי חכמים בנחת וילכו בדרך הצנועות והנני ידידו ודו"ש:

יצחק שמעלקיש האב"ד דפ"ק והגליל:

בשולי המכתב לעיל הארכתי בנדה נ"ז לענין כל שיש לו נחלה יש לו גבול ראיתי כעת להעיר דבר חדש והנה המ"א סי' שמ"ג הביא דברי הרוקח דאשת כהן מותרת ליכנס לאוהל המת מטעם ס"ס והמ"א הקשה דהו"ל טומאה בלועה ועיי"ש שכתב דלא כר"ע. ובנתיב חיים הקשה על המ"א דלא מייתי ראי' לדבריו ממשנה דהי' מביאין נשים מעוברת ומאי מהני כבר נטמא הולד בעודו עובר וע"כ מטעם טהרה בלוע ולפ"ז תיקשי לר"ע דס"ל טומאה בלועה נמי מטמא וכ"ש טהרה בלועה מהך דפרה מאי הועיל בנשים מעוברת ואף דתוס' כתבו בחולין ע"ב דאף ר"ע מודה כל עוד שלא הוציא ידו (ועיין בר"ש פ"ז מאהלות שיטה אחרת בזה) מ"מ זה מגזה"כ אבל טהרה בלוע משמע דלר"ע ניטמא דהרי לדידי' העובר שבפנים מטמא עיין מהרש"א בתוס' חולין ע"ב ד"ה גזירה כדמוכח ממ"א שכתב דלא כר"ע א"כ קשי' מהך דפרה ועוד מדפליג ר"ע בסיפא דמתניתין וס"ל דתינוק לא הי' צריך הזאה רק טבילה משמע דברישא מודה עוד קשי' לפמ"ש הברכי יוסף בשם גאון אחד בישוב דברי הרוקח דעובר חי לא מיקרי בלוע דעובר ירך אמו כמו דאמרינן במנחות ע"ח ויש חילוק בין חי למת א"כ לדידי' ודאי קשה מהך דפרה לכן נ"ל הנה למ"ש התוס' ב"ב ד"כ דבן ח' אינו מקבל טומאה מטעם דלא מקרי אדם ה"ה עובר אינו מקבל טומאה ול"ק קו' הן לר"ע הן לברכי יוסף והפלא שנעלם זאת מהגאון

אזולאי אבל גם דברי תוס' שם צריכין תבלין דהרי נפל מטמא באוהל כדמוכח ממשנה ומפסחים ט'. וע"כ איקרי אדם לכן נ"ל למה דאמרינן בנזיר ס"א דנכרי ועבד אינו מקבל טומאה מטעם דכל שיש לו נחלה יש לו טומאה ועיין בשטה מקובצת דנכרי יש לו נחלה רק דוהתנחלתם גבי עבדים ל"ש בגוי ועבד הטעם דאינו יורש ואינו מוריש. והנה זה ודאי מחיים דכותי' אינו מקבל טומאה אבל במותו מטמא עיין יבמות ס"א דרק לרשב"י אינו מטמא באוהל ולרשב"ג מטמא כדאיתא באהלות ולא מימעט מקרא דאין לו נחלה רק דמחיים אין מקבל טומאה ולפ"ז עובר דאף חי אין לו נחלה למאן דס"ל אין זכי' לעובר ואף דכשנולד יורש מ"מ לע"ע אינו נוחל ומנחיל אין מקבל טומאה וזה נמי הטעם דב"ב כ' דבן ח' אינו מקבל טומאה משום דאין לו נחלה. ולפ"ז לשיטת הרמב"ם דס"ל עובר נוחל ומנחיל מקבל טומאה וצ"ע מהך דבב"ב אך לפמ"ש הרב המגיד בה' יבום דזה דוקא בגמרי שערו וצפרנו א"כ הכל נכון דבהך דב"ב לא גמרו שערו וכן בהך דפרה היו נוטלים נשים דלא גמרו ולדן בודאי שערן וצפרנן ואין מקבלין טומאה והרוקח קמ"ל דמותרת ליכנס לאוהל המת אף שיש לחוש שגמר שערו והוי בר נחלה לרמב"ם מותר מטעם ס"ס ומיושב קו' הפ"מ שם שהקשה דרוב נשים ולד מעליא ילדן ול"ה ס"ס דעדיין הוה ס"ס שמא לא גמר שערו ושמא נקבה וכ"ז דבר חדש וצ"ע עוד וכתבתי לעורר על המעיין אך בעיקר גמ' דנזיר ס"א ותוס' ד"ה א"ה דמשמע העבדים אין מקבלין טומאה מחיים כתבתי מכבר לתמוה דהרי עבדים מטמאים בנגעים ובלידה. וצ"ל דטומאת מת שיקבל טומאה שאני וזה חידוש גדול גם הקשיתי ע"ז תמוה גדולה מפסחים פ' בנטמא סכין דמטמא לגברי ואיתעביד בטומאת הגוף דבכרת שהקשו התוס' שישחט ע"י שיאחז פשוטי כלי עץ ועיי"ש מה שתירצו וקשי' לשחטו עבדים דכתבו תוס' קידושין דמותרין לשחוט ולא יקבלו טומאה והארכתי שם. ואמנם כבר האריך בקהלת יעקב אלגזי אות נ' ד' פ"ה ע"ב להוכיח דעבד מקבל טומאה וכן כתב המפרש בירושלמי סוף נזיר ודוק. ועיין עוד בפ"מ ה' נט"י ובפתיחה שם מה שהשיג על הב"י לענין עבד אי שרי ליטול ידים ע"י. ושוב נתעוררתי במש"ל דכמו דבן ח' חי אינו מקבל טומאה דלא איקרי אדם כן עובר אינו מקבל טומאה דלא אקרי אדם אבל אולי יש לחלק דבן ח' אינו ראוי שיחי' משא"כ עובר שראוי לחיות ומ"ה אולי מקבל טומאה ואף דההורג עובר פטור משום דכתיב בהם איש כדאמרינן בסנהדרין פ"ד. מ"מ אולי אדם מיקרי ורק איש לא מיקרי. וקצת יש ראי' לזה מדדרשינן בסנהדרין נ"ז שופך דם האדם באדם זה עובר וילפינן מזה דב"נ נהרגין על העוברין משמע דעובר מיקרי אדם דאל"כ אמאי נהרג ב"נ. וע"כ יש חילוק בין איש לאדם דאיש לא מיקרי ואדם מיקרי אף עובר. ולפ"ז נ"ל דבן נח אינו

נהרג על בן ח'. כיון שכתבו התוס' ב"ב דלא מתקרי אדם ומ"ש הרמב"ם בה' מלכים דב"נ נהרג על טריפה וכתבתי בתשו' אחת דיליף מדנהרג על העוברין להנ"ל יהי' דוקא על טריפה נהרג דמקרי ג"כ אדם אבל על בן ח' לא יהרג אמנם י"ל דעובר לא מיקרי אדם והא דחייב ב"נ הוא מדכתיב שופך דם האדם באדם גילתה תורה דאיזה אדם באדם הוי זה עובר וגילתה תורה דלענין ב"נ מתקרי אדם אבל בישראל דמיעטה מאיש עובר ה"ה דל"ה אדם והראשון מחוור יותר ובכ"ז עדיין צ"ע:

ודע דדעת רש"י ותוס' פסחים ט' דכהן אין מטמא לנפלים כמבואר בת"כ ולפי זה צ"ע בנדה ד' מ"ד דאמרינן שם בן יום א' הרי הוא לאביו ולאמו כחתן שלם למאי נ"מ לענין אבילות ולא קאמר לענין טומאת קרובים. דכהן מטמא לו וצ"ע:

סימן יז

ב"ה פרעמישלא כ"ב תמוז ישוב ירחמנו לפ"ק:

לנ"ד ש"ב וי"ד"נ הרב החריף המופלג בתורה וביראה החסיד מ' סענדר אמקרויט נ"י מפה"ק

ע"ד שאלתו במה שנוהגים חסידים ואנשי מעשה לקרות ק"ש ג' פרשיות תיכף כשיעמדו ממטתם מיראתם פן יעברו זמן ק"ש ולדעתו החיוב על כל אדם לעשות כן כאשר כבר נדפס על זה עלים. גלוים שנתקבלו מגדולי הדור ואולם לאשר יקראו ק"ש בלא תפילין ובברכות דף י"ד מבואר דתפילין קודם לק"ש ואמרו שם כל הקורא ק"ש בלא תפילין כאלו מעיד עדות שקר ור"י אמר כאלו הקריב עולה בלא נסכים ושאל אי יאי למיעבד הכי:

א **תשובה** הנה כ"ת הביא ראיות שאין שום חשש בזה וכל ראיותיו יש לדחות מה שהביא מרב דקרי ק"ש ומנח תפילין ומצלי ומשני בגמ' שליחא היא דעוית וזה ודאי דרב הי' מוותיקין וקרא קודם הנץ ומשום דעוית שליח קרא ק"ש בלא תפילין הגם שהי' עדיין שהות ג' שעות הרי משום שהי' ירא לעבור זמן ותיקון קרא ק"ש בלא תפילין כ"ש היכא שירא לעבור לגמרי זמן ק"ש. אין ראי' למ"ש הר"י דותיקון ס"ל דוקא בדיעבד עד ג' שעות אבל לכתחלה בעי קודם הנץ א"כ כיון שלא הי' לו תפילין דשליח עוית קרא ק"ש שלא יעבור זמן ותיקון ואין ראי' מזה למי שיש לו תפילין שרשאי לקרות ק"ש בלא תפילין והרי מגמ' זו מוכח בהיפך דדוקא בשביל שעות השליח קרא ק"ש אבל לולא זאת הי' מניח תפילין וקרי ק"ש. ועוד מאן יימר דמיירי שקרא קודם הנץ דילמא הי' קודם ג"ש והמתין באמת וקרא קודם ג"ש שלא יעבור זק"ש כיון דבגמ' אין הכרע לזה (עוד העירני חכם אחד דאם רב הי' קורא כותיקין הי' חשש נדר בדבר כדין מנהג של מצוה ולכן הי' החיוב עליו לקרות אף בלא תפילין כותיקון ושלא יעבור על נדרו ואני אומר דכיון

דותיקון הי' סוברין דוקא לכתחלה יש להתפלל עם הנץ החמה אין להנוהג כמנהגן יותר חומרא ממה שנוהגים הם כמבואר מדברי המג"א סי' תקפ"א ואלו ה' הדין דבשביל שלא יעבור אזריזות אין רשאי לקרות ק"ש בלא תפילין גם רב לא הי' עובר אנדר אם לא הי' קורא) ומה שהביא מירושלמי דרב קרא תמיד ק"ש קודם תפילין דקבלת עמ"ש קודם עשי' ואין לעשות פלוגתא רחוקה דש"ס דידן יסבור דאסור ולירושלמי לכתחלה יעשה כן הנה לפנינו דירושלמי ובבלי פליגי בזה והלכה כש"ס דידן. ומה שהביא ראי' משבת ולילה דאינו מניח וקורא ק"ש ובלילה מדרבנן אין מניח ואיך עקרו חכמים ועובר איסור דקורא וקשרתם ואין מניח דמה"ט היא עדות שקר זה ליתא דדוקא בזמן חיובא אם אינו מניח הוי עדות שקר. דקורא ואינו מקיים משא"כ בזמן שאינו מחויב בדבר וגם בלילה כיון שפטרו חכמים מחשש שמא יישן ל"ה עדות שקר מה שאינו מניח דהרי אינו יכול להניח עיין תוס' שבת ד' ועיין בהגהות מיימוני פ"ד דתפילין ובמ"ע סי' ק"ח בשם בעל העיטור דהגאונים בב' ישיבות לא הי' חולצין תפילין בלילה עד כימי השמי' הואיל וליל' ז"ת מ"ה איכא למיחש לעדות שקר אף בשעת ק"ש של ערבית ואנן ל"ח להכי מטעמא דכתיבנא. ומה שהביא ממשנה דירד לטבול ואינו יכול לעלות עד הנץ החמ' יתכס' במים ויקרא ומוקמינן בגמ' לותיקון הרי משום חסידות דותיקון קורא ק"ש בלא תפילין לאו ראי' הוא דכיון דאינו יכול להניח במים שיכול לבא לידי מחיקת השם ל"ה עדות שקר שאינו מניח כיון שאינו יכול להניח. וכבר כתב הלבוש דמי שאין לו תפילין בבקר או שהוא בדרך ואין יכול להניח מפני הקור יקרא ק"ש בלא תפילין דמה שאמרו כאלו מעיד ע"ש הוא אסמכתא ודוקא במזיד אבל לא באונס עיי"ש ולדעתי הטמם דאם הוא אונס ל"ה עדות שקר כלל. ומ"ש דגם לדידן הוי אונס דהציבור אין מתפללין כהלכ' היכא שהוא אונס באמת יכולין לסמוך על הלבוש אבל האונס לא יתמיד והכי לא נוכל למצוא ציבור מתפללין:

ב **ואשר** אנכי אחזה לישב המנהג הנה בב"י סי' כ"ה מביא בשם נ"י דציצית קודם לתפילין משום דציצית נוהג בשבת ויו"ט משא"כ תפילין ותדיר קודם ולפ"ז ק"ש קודם לתפילין מה"ט דתפילין אינו נוהג בשבת ויו"ט וגם בלילה מדרבנן רשא"כ ק"ש (וזה לדעתי מה שאמרו במשנה למה קדמה פ' שני' לשלישית שזה נוהג בין ביום בין בליל' וציצית אינו נוהג בליל' הוא גם כן מטעמא דתדיר ושאינו תדיר ת"ק) ואף להשאג"א סי' כ"ח שחולק על הנ"י טעמא דידי' דציצית ל"ה חוב רק אם יש לו בגד ול"מ תדיר עיי"ש וזה ל"ש בנ"ד ואין לומר דתפילין מיקרי תדיר יותר כיון שמצותן כל היום משא"כ ק"ש הוי רק פעם אחת ביום דהרי משמע מדברי הכ"מ בה' יסודי התורה דמצות תפילין ל"ה

כל היום עיי"ש שתי' אהא דאלישע לא מסר עצמו אעשה כיון שכבר קיים המצו' עיי"ש. והלבוש שכתב סי' ל"ז דמצות תפילין כל היום כתב בעצמו סי' כ"ה דיוצאין מדאורייתא בהנחה כל דהו דכתיב וקשרתם כל דהו עיי"ש. אמנם אף אם נאמר דמצותן כל היום כדמשמע מרמב"ם מ"מ מה שאינו נוהג בשבתות ויו"ט וזה נוהג וגם בליל' נוהג שוי' לתדיר יותר וז"ב. וקשי' אברייתא דתניא תפילין קדים. ולכן הנ"ל דברייתא ס"ל שז"ת ול"ה ק"ש תדיר יותר מתפילין ולכן ס"ל תפילין קודם והא דמקש' בגמ' ארב היינו דגם רב ס"ל שז"ת להסוברים דחה"מ אסור בתפילין וקשי' מרב שהורה לר' חננאל לכתוב תפילין במ"ק י"ט ובירושלמי וכתבו תוס' דאולי רב ג"כ סובר שז"ת (דלא כמו שכתבו במנחות) והתוס' כתבו בלשון ספק דהרי היו מסופקין אולי חה"מ חייב בתפילין אבל להסוברים דחה"מ אסור בתפילין ע"כ מוכרח דרב ס"ל שז"ת ומ"ה מקש' לרב מברייתא ואף דגם לרב בליל' אין מניח מדרבנן מ"מ לעומת זה מצות תפילין כל היום וזה רק בג' שעות ומ"ה כיון דשבת ויו"ט ז"ת תפילין וק"ש שוין ומיקדם עשי' לקרי' עדיף ומ"ה הוצרך לתרץ שליחא הוא דעוית אבל לדידן דתפילין אינו נוהג בשבת ויו"ט וליל' וק"ש נוהג ויש לק"ש מעלות תדיר וגם קבלת עמ"ש ולתפילין מעלה אחת מקדים עשי' לקרי' ק"ש קדים ואין מדברי הגמ' דרב קושיא על המנהג הטוב ובהכי מיושבין דברי רש"י בחומש פ' בלק על מקרא הן עם כלביא יקום שפירש"י לחטוף את המצות ללבוש טלית ולקרוא שמע וללבוש תפילין וזה תימא דהרי תפילין קדים וכבר תמה ע"ז בשם אפרים להנ"ל ניחא דלדידן דשבת לז"ת ק"ש קודם ובגמ' קאי דוקא לרב ולפ"ז יצא לנו דהסוברים חה"מ חייב בתפילין ואין ראי' מרב דס"ל שז"ת וסתמא ס"ל שלז"ת כדכתבו תוס' מנחות ל"ז ע"כ מדס"ל לרב תפילין קדים לק"ש אין להורות לקרות ק"ש קודם אבל להסוברים, חה"מ אסור בתפילין כשיטת הזוהר הקדוש והרבה פוסקים ראשונים ואחרונים וע"כ רב ס"ל שז"ת ול"ה ק"ש תדיר יותר מתפילין ומ"ה רב כשיטתי' ולדידן מותר לומר ק"ש קודם ובהכי מיושב סתירת הש"ס מירושלמי דלש"ס דידן רב הניח תפילין קודם ולירושלמי רב קרא ק"ש קודם תמיד ודברי ירושלמי מובאים בצל"ח ג"כ להנ"ל י"ל דכבר כתב בטורי אבן בחגיגה באבני מילואים ד' י"ח דש"ס דידן ס"ל מלאכת חה"מ דאורייתא וש"ס דירושלמי ס"ל מלאכת חה"מ דרבנן כמו שהביאו ג"כ התו' א"כ ס"ל לירושלמי חה"מ חייב בתפילין דטעמא דחה"מ פטור בתפילין משום איסור מלאכה כמ"ש תוס' מנחות ל"ו ורק שהקשו דל"ה רק מדרבנן וזה לירושלמי לא לש"ס דידן כמו שהוכיח במישור בטורי אבן שם ולפ"ז לירושלמי ס"ל לרב ג"כ שלז"ת והוה ק"ש תדיר ומ"ה ס"ל דרב קרא ק"ש קודם וש"ס דידן ס"ל דחה"מ פטור מתפילין וע"כ רב ס"ל שז"ת ולכן הניח

תפילין קודם ולדידן ק"ש קודם ויש מקום לומר גם לדידן נהי דיש לק"ש מעלת תדיר לעומת זה יש לתפילין מעלת עשי' דקודם לקרי' והו"ל כתדיר ומקודש ולהלכה איזה מהם שירצה יקדים כדפסק הרמב"ם ולכן אין קפידא איזה מקדים אבל אין לומר דתפילין כיון דכתיב וראו כל עמי הארץ וכו' הו"ל פרסום ואמרינן בשבת כ"ג דתדיר ופרסומי ניסא פרסומי ניסא עדיף ודוחה למעלת תדיר וזה פי' הגמ' מקדים עשי' לקרי' עדיף דז"א דכבר כתבו תוס' בשבת דזה דוקא בא"א לקיים שניהם אבל לענין אקדומי תדיר קודם עיי"ש. ובפשיטות י"ל למ"ש דרב ס"ל שז"ת והו"ל תפילין מ"ע שאהז"ג וק"ש מ"ע שהז"ג ולכן לתפילין מצות הקדימ' כדין עשה השוה בכל דחמיר מעש' שש"ב כדאמרינן בברכות כ' משא"כ לדידן ק"ש קדים דתדיר דתרווייהו עשה שש"ב ומצאתי בתשו' הגאון ר"ע איגר סי' ט' שרצ' לומר דעשה השו' בכל קודם לעשש"ב אלא שדח' מהא דאמרינן במנח' ומוסף מנחה קדים דתדיר ול"א טעמא דמנח' נשים חייבות וממוסף פטורין משום דלא היו שוקלות ואין להם חלק בקרבנות צבור וכן כתב בבשמים ראש סי' פ"ט ע"כ ואי משום הא לא ארי' דבגמ' נקט טעם הפשוט יותר דלא פשוט כל כך דנשים פטורות ממוסף וכן אי עהש"ב עדיף מעשש"ב אבל באמת גם זה קדים. ובעיקר הדבר אי נשים פטורות ממוסף גם בצל"ח ר"פ ת"ה צידד לומר כן מטעם דהו"ל זמ"ג ול"ה דרחמי וגם בזה יש לפקפק דאמת דתוס' ור"י כתבו דאין תשלומין למוסף דל"ה דרחמי אבל עיקר הטעם כיון שהוא במקום קרבנות ועבר זמנו בטל קרבנו אבל עיקר המוסף הוי תפילה דרחמי ונשים חייבות אמנם מ"ש הגאון ר"ע דנשים לא היה להם חלק בקרבנות ציבור זה תמו' דא"כ גם כהנים אין להם חלק למ"ד אין חייבין בשקלים וגם פחות מבן כ' דלא היה ממשכנין פטור מתפילת מוסף ועוד א"כ נשים במה יתכפרו בטומאת מקדש וקדשיו וביוה"כ ובודאי יש להם כפרה ועיין בשאג"א סי' צ"ג ע"כ דבר זה ליתא ודברי הבש"ר האלו לאו דסמכא נינהו:

ג **הנה** כ"ז כתבתי לישב שלא תקש' מהא דמשני בגמרא שליחא הוא דעוית אמנם לישב מהא דאמר עולא כאלו מעיד עדות שקר ור"י אמר כאלו הקריב עול' בלא נסכים אולי י"ל דעולא ס"ל ג"כ שז"ת ול"ה ק"ש תדיר וחייב להניח תפילין מקודם וכשאינו מניח הוה עדות שקר שאומר וקשרתם ואינו מקיים אבל למ"ד שלז"ת דדינא לומר קודם ק"ש מטעם תדיר ל"ה ע"ש שאינו מניח כיון שצריך לקרות קודם וגם לר"י אף דס"ל לילי' לז"ת ועובר בלאו וע"כ דריש קרא דושמרת כריה"ג וממעט ג"כ שבת מ"מ י"ל דס"ל לילי' לז"ת ושבת ז"ת דהרי אר"י קש' שהניח תפילין בחה"מ כדאיתא בירושלמי שהניח תפילין בפסחה וקשי' לפוסקים דאין מניחין בחה"מ ור"י אית לי' לילי' לז"ת וע"כ ס"ל שלז"ת

כיון דדריש מימים ימימה ימים ולא לילות מימים ולא כל ימים וכבר הרגיש בזה במלוא הרועים ולישב זאת נאמר עפ"י דברי התוס' מנחות ל"ו שכתבו אהא דממעט ריה"ג שבת ויו"ט נרא' דריה"ג אקרא דר"ע סמוך ופשטא דדבריהם משמע דבשלמא לילות מימעט מימים ולא לילות אלא שבת ויו"ט מנ"ל דמה דממעטינן מימים ולא כל ימים למעט שבת כיון דליכא סברא למעט שבת ולכן כתבו דריה"ג אקרא דר"ע סמוך עפ"ז י"ל דר"י דריש מימים למעט לילות אבל מקצת ימים לא ממעט דמנ"ל דהוא ממעט שבת וסברת ר"ע ל"ל ולכן ס"ל לילה לז"ת ושבת ז"ת ועיין ברדב"ז ח"ג סי' תקנ"א שכתב דהדרוש למעט לילות היא דרשה גמור' ואסור להניח ובשבת ל"ה איסור דלא הוי מיעוט גמור וס"ל לר"י הכי ומ"ה הניח תפילין בחש"מ או ביו"ט. ומ"ה ר"י כשיטתי' שפיר קאמר כאלו הקריב עול' וכו' דלשיטתי' חייב להניח מקודם משא"כ לדידן ל"ה חיוב להניח תפילין קודם כיון דק"ש תדיר ול"ה כאלו הקריב בלא נסכים כיון דחיוב לקרות מקודם כן י"ל מיהו בלא"ה שמעתי לפרש בשם הרב הגאון הצדיק מוה' יעקב יצחק מלובלין דברי עולא ור"י בקרא ק"ש ולא הניח תפילין כלל אבל בקרא אדעתא שיניח תפילין אח"כ ל"ה ע"ש והכי משמע מדקאמר עולה בלא נסכים ובעולה מהני אם מקריב נסכים אחר הקרבת עולה, ע"כ מיירי שאינו מניח כלל ונמצא מר"י ל"ק כלל רק מרב ושייך התי' שכתבתי:

ד **עוד** יש לומר בזה דהנה ר"י אית לי' בברכות כ"ח מתפלל של מוסף ואחר כך של מנח' שזו מצוה עוברת וזו אינו מצוה עוברת ומשמע דלר"י אף באית לי' שעות להתפלל שניהם בחצי שעה עד שבע ס"ל מוסף קודם ורבנן ל"פ עלי' רק משום דס"ל מוסף כל היום. ול"ה מצוה עוברת. הרי דסברת מצוה עוברת דוחה מעלות תדיר ולפ"ז ה"ה ק"ש דמצוה עוברת דוחה מעלת תפילין שהוא קדימת עשי' לזכירה אמנם הפ"י דקדק בדף כ"ח דאר"י הלכ' מתפלל מנח' ואחר כך מוסף ולמ"ל למימר זאת דהו"ל לומר הלכ' כרבנן דמוסף כל היום וממילא ידעינן דמנח' שהיא תדיר קודם וע"כ צ"ל דבתרתי פליגי דרבנן ס"ל חדא דמוסף ל"ה מצוה עוברת ועוד דמצוה עוברת ג"כ לא דחי מעלת תדיר ומ"ה רצו בגמ' לומר דריב"ל אמר הלכ' זאת והיא ס"ל כר"י בזמן מוסף ומ"מ ס"ל מנחה קודמת עיי"ש ולפ"ז י"ל דסוגית הגמ' דף י"ד ס"ל למצוה עוברת אין לה משפט הקדימה ולכן תפילין שהיא עשי' קודם לקרי' אבל אין סוגית הגמ' מוכרח למאי דגרסינין דר"י אמר הלכ' מתפלל של מנח' ויש לומר באמת הטעם משום דתפלת מוסף ל"ה מצוה עוברת אבל מצוה עוברת דוחה מעלת תדיר וה"ה דדוח' מעלת קדימת עשי' לזכירה ומ"ה ק"ש קודם מיהו שמא יש לחלק בין תפילת מוסף לר"י דל"ה רק חצי שעה ובין זמן ק"ש דהוה ג' שעות וע' עוד מזה בשאג"א סי' י"ט ולמ"ש בצל"ח במקומו דיש מקום לומר ולחלק

בין למד קודם דקרא מקצת פסוקים ויצא מצות ק"ש לשמואל דס"ל ק"ש ל"ד וכתב הר"י דגם. לדידי' בעי קריית איזו פסוקים מן התור' וגם רב אפשר דסובר כן (ואף דדברי הצל"ח תמוהים דרב ודאי סובר ק"ש דאורייתא כדמשמע מדבריו בנדרים ח' עיי"ש גבי דאי בעי פטר נפשי' בק"ש שחרית וערבית מ"מ למ"ש השאג"א סי' א' יש לומר דרב ס"ל ק"ש ל"ד ורק דבעי קריית איזה פסוקים מן התורה) א"כ י"ל דהיכי דלמד מקודם וקרא איזו פסוקים ק"ש ל"ד ולכן תפילין קודם עיי"ש שכתב לישב דברי רש"י בדברים נכונים א"כ יש לנהוג לומר ק"ש תיכף כשיעמוד דאז יש סברא הנ"ל דק"ש קודם ומה דרב הניח תפילין קודם משום שכבר קרא איזה פסוקים ודוק היטב אבל אין לומר דנהי דמצות ק"ש תדיר מ"מ כיון שמצות תפילין קודם דלתפילין כאחרים ולק"ש כותיקין ודלא כמהרש"א בישוב דברי רש"י עיין בצל"ח ובהגהות הב"ח א"כ כיון דתפילין קודם מיקרי זאת אין מעבירין על המצות ודוחה מעלת תדיר ולכן אף בהגיע זמן ק"ש תפילין קודם ואף דהלכה כב"ה דברכת היין קודם ולא חשו לדברי ב"ש בסברתם שאמרו כבר קידש היום ועדיין יין לא בא שם שאני שתיכף שקידש היום החיוב להביא יין רק שעדיין לא בא משא"כ היכא שזמן המצוה קודמת י"ל שדוחה זאת מעלת תדיר (וזה טעם דברי התוס' בברכות כ"ח ד"ה הלכה דס"ל דהיכא דאיכא שעות לב' תפילות יתפלל מוסף קודם והיינו מה"ט) מ"מ ל"ש זאת לק"ש דגם ק"ש מדינא משיראה חבירו ברחוק ורק לכתחילה ס"ל לותיקין קודם הנץ ולא מיקרי זאת נתחייב קודם וז"ב:

ה **עוד** נ"ל לתת מקום למנהג הטוב ולישב דברי רש"י בחומש דבסוכה נ"ו ס"ל לרב סוכה ואח"כ זמן דחובת היום דוחה מעלת תדיר ומשמע דגם ביום שני ס"ל לרב הכי והרא"ש חילק בין יום א' ליום שני מטעם דביום א' ברכת הזמן קאי גם מל סוכ' עיי"ש וכתב בקרבן נתנאל דמדאמרינן בגמ' והלכתא סוכה ואח"כ זמן ול"א הילכתא כרב גם קשה קו' התוס' מהילך מצה ולכן כונת הגמ' לומר הילכתא כרב ולא מטעמי' דרב ס"ל חובת היום דוחה מעלת תדיר ואנן פסקינין דאינו דוחה רק ביום א' אומר סוכה ואח"כ זמן מטעם דזמן קאי אסוכה עיי"ש בדברים ערבים. ולפ"ז כמו דס"ל לרב חובת היום דוחה מעלת תדיר ה"ה סברת קדימ' עשי' לקריאה דוחה מעלת תדיר ותפילין קודם והוצרך בגמ' לומר שליחא היא דעות וכן הברייתא דקתני תפילין קודם אתיא כאבא שאול דס"ל בסוכה הילך חמץ דחובת היום עדיף אבל לדידן דפסקי' תדיר קודם ועדיף מחובת היום ה"ה ק"ש קודם מתפילין דתדיר הואיל ונוהג בשבת ויו"ט ולילה דוחה מעלת קדימת עשי' לזכירה ועכ"פ איזה שירצה יקדים כמו תדיר ומקודש וזה ישוב נכון ועיין ג"כ בטו"ז סי' תרפ"א:

והנה במ"ש התוס' מ"ק י"ט דרב מלי סבר שז"ת אין להקשות מירושלמי סוף מגילה דפליגי שמואל ור"ה בתפילין ומזוזה איזה קודמת וס"ל לשמואל מזוזה עדיף שנוהג בשבת וי"ט ור"ה ס"ל תפילין עדיף שכן נוהג במפרשי ים ומשמע דר"ה מודה לשמואל דשלז"ת ובכמה מקומות בש"ס מקשה מרב אר"ה אמנם כבר כתבתי לעיל דלשיטת ירושלמי רב מצי סבר שלז"ת דלירושלמי מלאכ' חה"מ ל"ד כמו שהארכתי לעיל ודו"ק. ודרך אגב ראיתי בתשו' מ"ע סימן ק"ח שהרחיב הדיבור בענין שז"ת לתפילין בחה"מ ושם כתב לאמר דאף לר"מ ור"י דס"ל שז"ת מ"מ ל"ה אלא רשות ולא חיוב ומ"ה כתב דגם לדידהו נשים ועבדים פעורין מתפילין כסתמא דברכות ושמעתתא דריב"ל בגיטין מ' והנה מה שכתב דלר"מ ור"י נשים פטורות מתפילין דבריו תמוהין מגמ' דעירובין צ"ו דאמרי' שם לר"מ ש"מ מ"ע שלהז"ג וכל מ"ע שאהז"ג נשים חייבות וכבר תמה כן בפ"י ומהרש"א על רש"י קדושין ל"ה (ועיין לעיל סימן י"א בדרוש מבני זצ"ל שם מבואר בישוב דברי רש"י וריטב"א בדברים אמיתים ת"ל אולי גם דברי הרמ"ע מפאנו מיושבים בדרך זה ואולי ס"ל לרמ"ע וגם לרש"י קדושין וריטב"א דמכילתא דממעט נשים מתפילין מלמען תהי' תורת ד' כמבואר ברא"ש ה' תפילין פליגא אש"ס דידן בעירובין לר"מ ולעיל הבאתי זאת בשם הפ"י וכעת אנכי הרואה שדברי הפ"י הם דברי המכילתא ומ"מ מה שמבואר לעיל הוא יותר נכון ונחמד שדברי המכילתא אין סותרין דברי הש"ס):

אמנם מה שכתב ברמ"ע דלר"מ ור"י תפילין בשבת רשות ולדידי' ליכא למ"ד תפילין בשבת חוב מדברי הגמ' דעירובין לא משמע כן דהרי אמרי' שם אי שז"ת לא לעבור בעי כונה ולא לצאת בעי כונה משמע דבשבת נמי חיובא איכא לצאת עוד קשי' לדבריו דבשבת קל"ב מקשה אלא מעתה שבת דכתיב בי' אות תידחי שבת וקשיא אמאי תידחי שבת הרי שלז"ת וע"כ צ"ל דמקשה למ"ד שז"ת ותדחי שבת בכתיב' כמ"ש הריטב"א דהקושיא היא אמכשירין ולרמ"ע דגם למ"ד שז"ת אינו אלא רשות איך ה"א דתידחי שבת כיון שאינו אלא רשות ועיין לעיל בש"ה סי' י"ב וצ"ע להבין דבריו הקדושים אמנם מ"ש במ"ע דכונת ירושלמי דר"י הניח תפילין בפסחא היינו בע"פ נכון ועיין בתוס' כתובות מ"ז שכתבו דמסר לה בשבת ויו"ט הכונה עיו"ט ודו"ק. הנה הארכתי קצת לישב ולתת מקום למנהג הכשר והטוב ועכ"ז מי שיוכל להניח תפילין בבקר ולקרוא ק"ש בזמנו בתפילין מה טוב ומה נעים גורלו וד' ירחיב לבבנו לשמור מצותיו וחוקיו כמצוה עלינו כנפש ידידו ש"ב:

יצחק שמעלקיס האב"ד דפ"ק והגליל:

בשולי המכתב בש"ס שילהי דברכות ר' אבהו הוה מישתעי כשירד חלינא ב"א ר"י לגולה הי' מעבר שנים וקובע חדשים בח"ל וכו' התחיל הוא מטמא והם מטהרים הוא אוסר והם מתירין יעיי"ש והדבר תמוה דאם כדין הור' אמאי היו מטהרים ואם טעה בהוראה הי' לגמרא לומר שטעה ובגמ' לא הקשה רק מחכם שטמא אין רשאי לטהר. אבל מגוף הדבר שטהרו ל"א בגמ' טעם ונ"ל שהוראה זו נצמח ממה שהי' מעבר שנים וקבע חדשים. כגון שתלש חלב ממעי אמו דבעי ה' חדשים בדקה וט' בגסה בחולין ע"ה ואם החודש מעובר לא נמלאו לולד רק ד' חדשים לפי חדשי לבנה והחלב מותר ולחנינא ב"א ר"י שקבע החודש הוה בן ה' וחלבו אסור ולהיפך אם הי' מעובר החודש ולא הי' לדעתו הולד רק ד' חדשים הלכה דהא דחלב נבלה טהור דוקא בחלב בן ט' או ה' בדקה אבל חלב בן ח' טמא משום נבלה וכן כתיב במ"ח מ' קמ"ז ונמצא לדברי חנינא שהיא בן ד' דחלב טמא ובאמת החודש חסר והי"ל בן ה' שנתעברה בא' בניסן ונולד בא' באב וחלב נבלה טהור. ולכן הוא אסר והם התירו הוא מטמא והם מטהרין כיון שטעה בקביעות החודש ולכן לא הקשו בגמ' רק מחכם שאסר ומשני דלא לגררו בתרוייהו וז"נ ת"ל ואף דבגסה בעי רע"א יום ולא לפי חדשי לבנה משכחת לה בדקה דלדעת התוס' בבכורות ימי עבורה לפי חדשי לבנה ויעיין בפסקי תוס' בכורות הובאו ג"כ בזקיני ת"ש סי' ט"ו. מיהו בפשיטות משכחת לה לענין חמץ בפסח כדאמרי' פסחים מ"ה בפסח דאיסורו חשוב מצטרף ולכן הוא אוסר משום חמץ בפסח ומטמא והם לא חשו לקביעת שלו ול"ה חמץ בפסח וטהרו. ודע דצע"ק על רש"י בכורות כ"א דס"ל דימי עבורה של דקה ה' חדשים שלמים ולא לפי חדשי לבנה מר"ה ח' דאמרינן שם מתעברות באדר ויולדות באב ר"ה שלהן אלול ולרש"י אם מתעברות בסוף אדר אין יולדות באב רק בתחילת אלול והגם שי"ל כונת הגמ' ברוב ימי אדר מ"מ מפשטת לישנא דגמ' משמע שכל המתעברות באדר יולדות באב:

סימן יח

ב"ה ברעזאן יום ג' כ"ט טבת תרכ"ו לפ"ק.

לחכם אחד

א **ע"ד** קושיתו בתוס' שבת ד' שכתבו דהיכא דלא פשע אומרין חטא כדי שיזכה חבירך והביאו ראי' ממחוסר כפורים בע"פ דעשה דפסח דוח' עשה דהשלמ'. והרי רש"י פסחים פי' ששכח ולא הביא מקודם ושכח' נקרא פשיעה והיכא דפשע ל"א חטא כדי שיזכ' חבירך:

תשובה במג"א סי' ק"ח פסק דשכחה מחמת שסבר שיהי' לו עוד עת ל"ה פשיעה והדבר תלי' במחלוקת א"כ י"ל גם רש"י ס"ל דל"ה פשיעה דסבר שיהי' לו פנאי אך מה שקש' על הסוגיא שם דאמרי' עשה שיש בו כרת דוחה משמע דאם לא יעש' פסח חייב כרת ולשיטת הנ"י שהובא בסי' רל"ב ביו"ד שחולק על אגודה וס"ל היכא שהי' לו עת לעשות והמתין ולא עשה ואח"כ הי' אונס פטור א"כ אמאי חייב כרת נהי דהי' לו פנאי להקריב מ"מ בסוף היום הוא אונס דאנחנו אין מניחין אותו להקריב פסחו וע"כ צ"ל שם בהך דאגודה ונ"י לא הי' יודע שיהי' אונס אח"כ ואח"כ בא אונס משא"כ בהך דע"פ הוי לי' למידע שאח"כ לא יוכל להקריב והו"ל להקריב מקודם ומ"ה חייב כרת אם לא עשה פסח ע"כ הגמ' ס"ל דזה הוי פשיעה וקשה קושיתו מיהו י"ל דזה ל"ה פשיעה כיון דר' ישמעאל ס"ל בכל השנה מותר להביא כפרתו אחר התמיד ע"י מעלה ומלינה א"כ ל"ש לומר אדם יודע שאין להביא אחר התמיד והו"ל להביא קודם כיון דר' ישמעאל פליג כעין שכתבו תוס' ב"מ ט"ז וערוכין כ"ט לענין מוכר בשנת היובל ע"ש ונהי די"ל מה שמותר להביא בע"פ ע"י דחיית העש' הוי פשיעה להמתין שהי' יכול לעשות בלי דחיי' והי' אפשר לקיים שניהם מ"מ כיון דר' ישמעאל פליג דגם בכל השנה יכול להביא אחר התמיד ולדידי' אפשר לעשות בלי דחיה ומ"ה ל"ה פשיעה אף לרבנן ואין כונת הש"ס דגם אם אנו אין מניחין אותו להביא חייב כרת אך הכוונה כיון דפסח הוא עשה שיש בו כרת דעש' שיש בו כרת דוחה לעשה כמו שאמרו לענין כמה דברים לא העמידו דבריהם במקום כרת דבאמת אינו חייב כרת כיון דחכמים לא יניחו לעשות כמו שכתבו תוס' דף ד' בשבת ומ"מ לא העמידו דבריהם אך בערל הזאה ואיזמל וה"ה לענין עשה עשה שיש בו כרת דוחה ולעולם שכחה מחמת שיש פנאי ל"ה פשיעה משא"כ בשבת ששכח שהיום שבת הוי שכחה מחמת עצלות שלא חקר אם היום שבת זה הוי פשיעה כמ"ש המג"א בסי' ק"ח. ונ"ל ראי' מפסחים צ"ג דשכח' ל"ה פשיעה מדפריך אילימא אמזיד מאי חייבין ומשני אונן הני בהדייהו ומדלא משני בשכחה דהוי פשיעה וחייב כרת וע"כ שכחה ל"ה פשיעה מיהו לדעתי חיוב כרת ודאי ל"ה בפשיעה לכ"ע כדמוכח מכמה דוכתא וז"ב ועכ"ז מסוגיא זו ראי' דלא כאגודה דס"ל היכא שהי' לו עת ובסוף הזמן הי' אונס ל"ה אונס עיי"ש והנ"י חולק עליו הובא ברמ"א רל"ב ולשיטת אגודה מאי מקשה בפסחים צ"ג ולטעמך שוגג ונאנס בני כרת נינהו ואי אמזיד מאי חייבין הרי י"ל דקאי אנאנס רק שנאנס בסוף זמן שחיטה ובתחילה לא היה אונס וקאי חייבין אמזיד ואנאנס בסוף שחיטה ולאגודה זה חייב כרת כיון שהי' לו פנאי. וע"כ כשיטת הנ"י דאם הי' אונס

בסוף נמי פטור ושפיר מקשי עייש מיהו י"ל דגם לאגודה נהי דאונס ל"ה מ"מ חיוב כרת נמי ליכא דמזיד גמור ל"ה ודוק וזה דלא כמ"ש בספר ברוך טעם דין עשה דוחה פ"ד:

ב **ועיין** תוס' ביצה ה' שכתבו היכא דלא אפשר מידחי עשה דהשלמה כמו מחוסר כפורים בע"פ. ומהרש"א תמה בדבריהם דשם הטעם דעשה שיש בה כרת עיי"ש שהגיה בתו' ולפענ"ד אין תימא אם נימא דהר' פרץ יסבור כשיטת רש"י יבמות ו' ד"ה שכן הכשר מצוה דעשה דוחה ל"ת שיש בה כרת. ועיי"ש בתוס' ולשיטה זו ליכא למימר דעשה שיש בו כרת דוחה לעשה שאין בו כרת דכרת אין כאן מעלה כלל. ואדרבה חזינן דעשה דוחה לל"ת שיש בו כרת וה"ה דאין בכח לעשה שיש בו כרת שידחה עשה אחרת וצ"ל סוגיא פסחים נ"ט אזלי למ"ד ביבמות דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת וזה ס"ל לרבא ביבמות ד' ח'. אבל למ"ד כרת אין בו מעלה לענין דחית עשה צ"ל הטעם דמחוסר כפורים משום דלא אפשר כן י"ל לכאורה:

ואמנם לאחר העיון נלענ"ד דמפסחים נ"ט מוכרח כשיטת אגודה דהיכא שהי' לו פנאי ושכח ואח"כ נאנס חייב כרת ובזה מיושבין דברי התוס' ביצה בדרך נחמד מאוד דהתוס' הקשו בזבחים דף ק' בהא דאמרינן שם דלר"ע דלה יטמא מצוה מטמא בע"פ אחר חצות וכתב רש"י דכיון שהוא טמא ממילא אזיל לי' כרת דיש לו תשלומין בשני והקשו התוס' מעשה דהשלמה דפסח דוחה אותה ול"א דעשה דהשלמה לא תניח להביא כפרה וממילא אזיל לי' כרת שיש לו תשלומין בשני עייש ולא ביארו בדבריהם תי' בזה. עיין ברכת הזבח וגם פירושו צ"ע. ואמנם לפענ"ד הדבר נכון מאוד דרש"י פי' מחמת ששכח ורש"י ס"ל דשכחה מיקרי פשיעה א"כ לא דמי להך דזבחים ק' דמת לו מת דלה יטמא מצוה דוחה עשה דפסח. דכיון דהוא טמא ממילא אזיל לי' כרת כמ"ש רש"י משא"כ במחוסר כפרה אם נאמר דאינו עושה פסח ואין מביא כפרה חייב כרת כיון דהוי תחילתו בפשיעה כמ"ש אגודה ומ"ה עשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה. ולפי"ז דברי רש"י מוכרחים דמיירי דוקא בפשיעה. אבל אם הי' אונס קודם התמיד כגון שלא הי' לו קרבן עד לאחר התמיד דמי למ"ש רש"י זבחים ק' דחייב בפסח שני וממילא אזיל לי' כרת. ולפ"ז קשי' בפסחים נ"ט דת"ק דאמר סתם מחוסר כפרה ולרש"י מיירי דוקא בפשיעה. וצ"ל כמ"ש הר' פורת בביצה דהיכא דלא אפשר לא קאי עשה דהשלמה א"כ ממנ"פ אי הי' אונס דבזה ל"ש דעשה דהשלמה תידחה מעשה דפסח דממילא אזיל לי' כרת כמ"ש רש"י זבחים ק' הוי לא אפשר ואין כאן עשה דהשלמה כלל. ואי הי' בפשיעה דל"ש תי' לא אפשר דאז חייב כרת כשיטת אגודה בזה עשה שיש בו כרת דוחה. ומ"ה קאמר סתם מחוסר כפרה. ודברי התוס' ביצה נחמדים וקצת כעין דברינו מצאתי בספר ברוך

טעם אבל לא הרגיש כלל מקו' התוס' זבחים ק' ומרש"י שם. ולפי דברי רש"י זבחים וקו' התוס' שם הדבר נחמד בכונת התוס' ביצה (אולם מה שהביא בס' ב"ט שם ראי' מרש"י שכתב דמחו"כ אסור בקדשים וענוש כרת והבין דכוונתו ענוש כרת על שלא הביא פסחו העירני הרב החריף מוה' מאיר נעבינצאהל שדבריו תמוהים דרש"י ז"ל כוונתו על האוכל קדשים בלי הבאת כפרה) עוד י"ל בזה דאם נאמר בישוב קו' תוס' זבחים ק' כמ"ש לעיל דמיירי שהי' בידו לעשות והוי פשיעה וחייב כרת מ"מ זה דוקא לרבי בפסחים צ"ג ולשיטת רש"י דלרבי אף בעשה את השני חייב כרת על הראשון. בזה שפיר עשה שיש בו כרת דוחה עשה דהשלמה דאף אם אתה מדחיהו לשני חייב כרת לשיטת אגודה אבל לר"נ ולר"ח בן עקבי' דהזיד בראשון ועשה בשני פטור מכרת (ולשיטת רמב"ם דאף רבי לא פליג אלא בשגג בשני אבל בעשה השני אף רבי מודה כדמשמע פשטא דסוגיא קשי' אף לרבי) א"כ קשי' הך דפסחים דכמו במת אחר חצות עשה דלה יטמא דוחה עשה דפסח דכיון דיש לו תקנה בשני אין כאן כרת ה"ה עשה דהשלמה לידחה ואין כאן כרת דיש לו תשלומין בשני ומפאת כן נ"ל דסוגיא קאי כרבי. אבל לר"נ ולר"ח בן עקבי' ליכא למימר מטעם עשה שיש בו כרת וע"כ הטעם כמו שכתב הר"י פרץ דהיכא דלא אפשר לא קאי עשה דהשלמה. ויהי' זאת כונת התוס' ומיושב קו' מהרש"א. וי"ל עוד במ"ש לרמב"ם דהיכא דעשה את השני פטור מכרת לב"מ דקשי' מהך דפסחים נ"ט דנימא דממילא אזיל לי' כרת שיעשה השני כמ"ש רש"י זבחים ק' די"ל בפסחים נ"ט מיירי גם בפסח שני אף דנקט בע"פ כדאיתא ריש ערבי פסחים דכתבו תוס' דקאי על ראשון ושני. ובשני שוב אין לו תקנה ומ"ה עשה דוחה והתוס' כתבו ביומא כ"ט גם שני לאחר התמיד קרב. ולפ"ז הטעם דמחוסר כפרה בראשון הוא משום דלא אפשר כמ"ש הר' פורת ובגמ' נקט עשה שיש בו כרת משום פ"ש וכן צ"ל ע"כ לשיטת רש"י זבחים ק':

ג **שבתי** וראיתי דכל זה לס"ד דש"ס זבחים דהא ר' ישמעאל. אבל למסקנא דגם לר"ע אינו מטמא לאחר חצות כיון שכבר חלה חיוב פסח עשה דכרת דוחה לעשה דלה יטמא אף שיש לו תקנה בשני והסוגיא דפסחים כפשטי' דהעשה הוי עשה שיש בו כרת אף דכעת איננו חייב א"כ לעולם א"צ לומר כמ"ש רש"י דמיירי בפשיעה אך דהעשה אלים כיון שיש בו כרת ודוחה עשה דהשלמה. ול"ק כלל מהך דזבחים דלא קאי הכי במסקנא. אך עדיין יש לומר לתי' רבא בזבחים גם לאחר חצות במת לו מת אין שוחטין וזורקין עליו. וכתבו תוס' בסוכה כ"ה ד"ס"ל טומאת קרובים דוחה פסח. והנה דבריהם צ"ע מה שהקשו שם עכ"ל לרבא דהעוסק במצוה פטור מעשה שיש בו כרת והרי י"ל טעם דרבא משום

דאנינות בלא"ה מדחהו מפסחו כמ"ש רש"י. ומ"ה בלאו טומאה נמי לא חזי לפסח ומותר מש"ה לטמא א"ע ומאי הקשו שם וצע"ג ומצאתי שכבר הרגיש בזה במעיין החכמה דף צ"ב ולישב זאת צ"ל דתוס' סוכה לא פירשו דברי רבא בזבחים כרש"י דמטעם אנינות נדחה מפסח דס"ל כשיטתם בזבחים צ"ט ד"ה אר"ח דפסח דעיקרו לאכילה ל"ח לאנינות בזמן הקרבה רק שפירשו הכי דרבא ס"ל אם לא שחטו עלי' מטמא ומידחי מפסח דחזי בשני ואין בו כרת משא"כ אם כבר שחשו עליו ואכילת פסחים מעכבא אינו מטמא דל"ש לדחותו לפסח שני כיון שכבר שחטו עליו ועכ"פ לרבא צ"ל בישוב דעשה דהשלמה נדחה. ולא עשה דטומאת הקרובים כמ"ש לעיל דעשה דהשלמה היכא דלא אפשר לא קאי כמ"ש הר' פרץ או דהוי ע"י פשיעה ושפיר חייב כרת ומ"ה מידחי כמו שהארכתי לעיל. ולרבא גם למסקנא נשאר כמו שכתבתי ולפ"ז יש לישב קו' מהרש"א דסוגיא דפסחים אזלא לאביי דטומאת קרובים לא דחי עשה דפסח ודברי הר' פרץ אמורים לרבא ואכ"מ להאריך. מיהו לפמ"ש לעיל די"ל דגם לאגודה אינו חייב כרת עדיין יש לפלפל בכ"ז (ודרך אגב הנני לעורר על המעיין בהא דאונן כ"ה אינו מקריב. וכתב המ"ל בה' אבל פ"ג דבאנינות דאורייתא אין חילוק בין חול לשבת ויו"ט ואף ביו"ט אסור בקדשים מדאורייתא ועיין בשעה"מ ה' מעשה הקרבנות פ"ג שהאריך. והפלא שלא הביא גמרא דיבמות ע' דאונן אסור בפסח וכתבו תוס' דמיירי שמת בלילה הרי דביו"ט אסור באכילה מדאורייתא דדוחק לאוקמא בפ"ש ולדעתי זה ודאי דכ"ה אסר בעבודה אף ביו"ט וכן מוכח מרמב"ם דלא מייתי בשום מקום לחלק באונן דמחלל עבודה בין חול ליו"ט וקצת מוכח כן בזבחים ט"ז דיליף אונן מק"ו דבע"מ ולא פריך מה לבע"מ שכן אסור ביו"ט. אבל תמהני דבמ"ק י"ד מייתי גמרא דכה"ג כל השנה כרגל מדמקריב אונן ולפ"ז ברגל כ"ע מקריב דאל"כ מה מייתי ורש"י הנראה שהרגיש בזה וכתב דאונן אינו משלח קרבנותיו וברגל משלח. אבל לפ"ז מה מייתי גמרא ראי' מכ"ג מקריב אונן. וצ"ל דנהי דכ"ה גם ברגל אינו מקריב מ"מ עכ"פ חזינן מדכהן גדול מקריב ש"מ דלדידי' כל השנה רגל ועדיף מרגל ולפמ"ש הריטב"א שם דעיקר ראית הגמ' מדאינו פורע ופורם ניחא יותר. אך צ"ע דהרי במשנה שם בהוריות מבואר דפורם מלמטה. הרי אינו כרגל ומקושית הריטב"א שהקשה מכ"ג דאינו אוכל מוכח קצת דלא כמ"ל ודוק) ולדאתאן עלה בגוף הקושיא אם נאמר דהוי פשיעה איך אומרים חטא כדי שיזכה חבירך. באמת צ"ע על התוס' בקו' דהכי הכהנים לא מקיימי העשה. הרי הכהנים בשעת הקרבה מקיימין כמה מצות עשה. ורק מ"מ אין להם להקריב לאחר התמיד דעל זה אסרה תורה. אמנם כשיש לבעלים מ"ע דכרת מידחי עשה דהשלמה ואין זה עמוד וחטא. דהכהנים ג"כ מקיימין כמה מצות

עשה משא"כ ברדיית הפת חבירו לא יעשה שום מצוה. וצ"ע על התוס' שמקשים מזה ועכ"פ מרש"י ל"ק דרש"י יסבור כהנ"ל לחלק בין רדיית הפת דחבירו לא יעשה שום מצוה והכהנים עושים כמה מצות:

ד **וראיתי** שכת"ה האריך לפלפל אי שייך לומר אשלד"ע ע היכא שהוא עושה מצות עשה ומוזהר ע"ז ועושה איסור ע"י חבירו. מי נימא כיון דלמצוה הוי שליח גם לד"ע הוי שליח. וע"ז הביא ראי' משבת קל"ב שכתב רש"י א' איכא אחר ליעבד אחר ולא ליקו אב להתם ופירש המ"ל בטומאת צרעת דהיכא שהאב עומד הוי כשליח. וכתב הוא דל"ש אשלד"ע כיון דהאב עושה מצוה. וה"ה בכהנים בעשה דהשלמה אם נימא דשלוחי דידן נינהו הכהנים אין עוברין כלל דישלד"ע בכה"ג דלבעלים ל"ה עבירה עיי"ש שהאריך. וכבר הרחיב הדיבור בזה בספר ברוך טעם ושם מבואר כל הענין. וגם אנכי הארכתי בזה במקום אחר ואפלפל קצת בזה הנה עיקר הספק הוא מי נימא כיון דלמצוה הוי שליח גם לד"ע הוי שליח ול"ש אשלד"ע. או דנימא אדרבה כיון דלד"ע ל"ה שליח גם לדבר מצוה ל"ה שליח. או אפשר לחלק השליחות. וקצת תלי' הדבר בשני תי' התוס' ב"מ אי אשלד"ע בטל השליחות אי לא דאם בשלד"ע בטל השליחות א"א לחלק השליחות לחצאין משא"כ אם השליחות ל"ב י"ל למצוה הוי שליח ולא להעבירה. והנלענ"ד דזה ג"כ תלי' אם אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך. דאם אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כגון היכא דלא פשע חבירו. א"כ כיון שהוא מחויב לעשות זאת להציל חבירו מידי עבירה כגון בפסחים נ"ט הוי כחצר דבע"כ מותיב ול"ש אשלד"ע כיון שמחויב לעשות מצד מצות התורה. א"כ הבעלים עוברין ע"ז אך לגבי בעלים שוב עשה שיש בו כרת דוחה והכהנים שמחו בים לעשות הוי כחצר דבע"כ מותיב דאף אם נימא דהכהנים עוברין מ"מ מחויבים לעשות זאת משא"כ היכא דבעלים פשעו. ואין אומרים חטא כדי שיזכה חבירך. ואם נימא דהשליח עובר אינו מחויב לעשות באמת אמרינן אשלד"ע דל"ה כחצר דבע"כ מותיב דאין מחויב לעשות ול"ה שליח של חבירו וכל השליחות בטל. ובזה נלע"ד לישב קו' תוס' יומא ל"ד על שיטת הערוך דפסיק רישא דלא ניחא לי' מותר ואמאי פריך בשבת קל"ב דוקא למ"ד דמשני באומר לקוץ בהרת בנו קמכוין אי איכא אחר. ולא הקשו למסקנא דמיירי באינו מתכוין ופסיק רישא אסור אי איכא אחר ליעבד אחר ולגבי אחר יהי' פסיק רישא דלא ניחא לי' ולהנ"ל מיושב דבאמת מצות מילה היכא שהאב יש כאן בעי שיעשה הוא או שליחו. ולכאורה קשי' אמאי יועיל ע"י אחר הרי אחר אינו עובר דהוי דשא"מ ול"ה בר חיובא וישלד"ע ועדיין האב עובר. אך זה ליתא דהוי בר חיובא דאם יתכוין לקוץ חייב. ושייך לומר אשל"ע. וכן מצאתי כתוב

בשם תשו' פנים מאירות. אמנם לפמ"ש לעיל דהיכא דחבירו מחויב לעשות מצד המצוה הוי כחצר דבע"כ מותיב וישל"ע א"כ קשי' מאי מועיל ע"י אחר כיון שהאחר מחויב לעשות ישל"ע. ושוב האב עובר. אך אמנם כיון שהאב פשע מה שמכוין לקוץ בהרת בנו אינו מכוין לדבר מצוה אין אנו אחראין לעשות שליחותו. ול"ה כחצר דאין אנו מוכרחים לעשות שליחתו. והאחר מותר למול מצד שיקיים מצות מילה דהוי כליכא אב כלל. כיון שהאב אינו יכול למול והחיוב על הב"ד אבל לא מצד שליחות ומצוה שעל האב וש"ל אשל"ע. ומ"ה פירש רש"י ולא ליקי האב להתם. וזה דוקא היכא שהאב פשע משא"כ למסקנא דפסיק רישא אסור. והאב באמת לא פשע ורק דלגבי' הוי פסיק רישא דניח' לי' ל"מ להקשות אי איכא אחר. דמאי יועיל באחר. הא בזה אמרינן חטא כדי שיזכה חבירך והאחר מחויב לעשות בשליחות אב שיקיים המצוה שעלי' והוי כחצר דבע"כ מותיב וישל"ע ומאי יועיל ע"י אחר עדיין יעברו הבעלים וזה ברור לפענ"ד:

ה **ושוב** מצאתי בספר טיב גיטין דכ"ח שקדמני בסברא זו דבכהנים כיון שבע"כ עושין הוי כחצר ול"ש אשל"ע. ואני לא מצאתי מבואר אם הכהנים בע"כ עושין עבודה. אך הסברא פשיטא שבודאי מחויבין להקריב קרבנות ישראל בכל עת ועיין נדרים ל"ה דמקשה בגמר' אי שליחא דידן הוי קמהני לי' ואם היה מוכרחין לעשות בע"כ ל"ה הנאה לבעלים כיון שמחויב לעשות זאת וצ"ל דאם כהני שליחא דידן באמת אינו מחויב הכהן לעשות שליחתו. ואף שהתוס' כתבו ביומא י"ט דהכהן יכול להקריב בע"כ של הבעלים. אף לצד איבעי' דשליח דידן כיון דהוי שליחא דרחמנא נמי מ"מ אם הכהן אינו רוצה אינו יכול לכופהו שיעשה שליחתו. לבד במחוסר כפרה דא"צ דעת ול"ה שליחו. ויש מקום לומר אף דהכהן מחויב לעשות מ"מ כיון דקונמת מפקיע מידי שעבוד א"כ כיון שאסר בקונם שלא יהנה ישראל ממנו שוב לא נשתעבד לו. ואם הדירו קודם שמביא הקרבן הוי כנשבע שלא יפרע לבע"ח קודם שלוה דמבואר בתשו' הרא"ש הובא בח"מ סי' ע"ג דהשבועה חל ושפיר מקשה הא קמהני לי' ומה שיש לפלפל דאין דעתו על דבר מצוה כמ"ש השעה"מ בה' שופר ביארנו במקום אחר. (ועיין ר"ה כ"ח גמ' לא סגי דלא יהיב מוכח דעובד בע"כ וצ"ע על רש"י שפי' מהפסד קדשים ות"ל דעובד בע"כ) וכת"ה כתב בהך דמחוסר כפורים בע"פ לפשוט הספק שלו דתלי' אי הוי כהני שליחא דידן ובאמת במחוסר כפרה ודאי הוי שליחא דשמיא כיון דא"צ דמה כמבואר בנדרים ל"ה (ואולי כוונתו דבמחו"כ שלא הביא כפרתו עד אחר התמיד מוכרחין להיות שליח הבעלי' שלא יעברו בעשה דהשלמה אבל גם בזה יש לפקפק ואכ"מ) ובאמת הי' מקום קצת לישב דברי רמב"ם בה' קידוש החודש שכתב דהקלקול הי' שלא הי' יכולין להקריב מוסף

אחר תמיד של בין הערבים כקו' התוס' ובגמ' דר"ה אמרו שלא אמרו שירה כל עיקר וזה הי' הקלקול. ולהנ"ל י"ל דהתוס' כתבו דעשה דרבים דוחה עשה דהשלמה ומ"ה לא הי' קלקול במוסף דרשאין להביא אחר התמיד וביאר הכפות תמרים הסברא דבהשלמה אין עוברין רק הכהנים המקריבין. וכבר הקשו בזה דאם גם שחיטה אסורה לאחר התמיד כדעת הרמב"ם ואם הכהנים בשחיטה שלוחי דידן כל ישראל עוברין בעשה דהשלמה אך הדבר מבואר דאשל"ע ולדבר מצוה יש שליחות. והדבר נכון לחלק דהשליחות אינו בטל גם לד"ע כתי' אחד בתוס' ב"מ. ואמנם אם הכהנים בע"כ עושין הוי כחצר כנ"ל. אך זה לתי' רב סמא ב"מ י'. אמנם לרבינא תלי' אי הוי בר חיובא א"כ סוגיא דר"ה אזדא לרבינא. ולדידי' שייך בכהנים ג"כ לומר אשל"ע ואין עוברין רק הכהנים ועשה דרבים דוחה עשה דיחיד ומ"ה לא הי' קלקול במוסף משא"כ רמב"ם פסק כרב סמא ועיין בש"ך סי' קפ"ב שפסק כרב סמא ולדידי' היכא שמוכרח לעשות ל"ש אשל"ע וכל ישראל עוברין. ואין עשה דהשלמה נדחית דהוי ג"כ עשה דרבים ומ"ה מביא שהקלקול הי' במוסף ובלא"ה י"ל היכא שיש להם שותפות ל"ש אשל"ע כמבואר בב"מ ד' ח' וזה ישוב נכון בדרך פלפל ומש"ך משמע דלרב סמא לא משכחת של"ע אך בחצר ולהנ"ל משכחת בכמה דוכתא ואכ"מ. אחת היא מה שהקשה בטורי אבן ר"ה לסברת התוס' דעשה דרבים דוחה א"כ מה הקשה מנחות פ"ד איך עומר בא בשביעית והלא הוי לאכלה ולא לשריפה והלא עשה דרבים דוחה עשה דיחיד. אמנם לפי המובן הפשוט מדברי תוס' דאעשה דהשלמה לא הוזהרו רק הכהנים המקריבין. ואכל ישראל לא קאי עשה זו כיון דשחיטה מותר ורק הקרבה אסור ובישראל ל"ש הקרבה. א"כ הוי זאת עשה דיחיד. משא"כ לאכלה ולא לשריפת כל ישראל מוזהרין אעשה זו. וזה ברור ול"ק קו' ט"א:

ו **ויש** לי בזה קו' גדולה לשיטת התוס' שבת כ"ה דתרומה טמאה אינו בשריפה רק מדרבנן א"כ מאי מקשה בבכורות י"ב אהא דעיסת שביעית חייבת בחלה. נימא כיון דאילו מיטמא בת שריפה לאכלה ולא לשריפה כמו דפטורה מבכורה מה"ט. ואם חיוב שריפה בחלה טמאה אינו אלא מדרבנן אבל מדאורייתא אינו בשריפה מאי ס"ד לפטור בחלה דהיא מדאורייתא בשביל חיוב דרבנן. ועוד מאי משני דכתיב לדורתיכם והרי מקרא אינו ראי' דמדאורייתא אינו בשריפה. ואולי ס"ל לתוס' שבת דשריפה ל"ה מדאורייתא אבל מ"מ צריך לאבד החלה מדאורייתא. ובזה ג"כ עובר על עשה דלאכלה ולא לשריפה וה"ה שאר איבוד. ואמנם מרש"י משמע דכל עיקר האיבוד מדרבנן משום תקלה וצ"ע. ולומר דמה שנטמא ואסור באכילה מדאורייתא בזה גופה עובר על עשה דלאכלה לא נהירא כיון דנטמא מעצמו דבמזיד אסור לטמאה מי יעבור על עשה דלאכלה

והאכילה שלא יאכל אחר הטומאה הוי שוא"ת. וע"כ לא מקשו רק שיצרך לשרוף בידים וזה מדרבנן. והנה רש"י פירש אין לה תקנה אלא שריפה דהאוכל תרומה טמאה חייב מיתה וזה תמוה דתרומה טמאה אינו אלא בעשה כדאיתא ביבמות ע"ג ובכמה מקומות וכבר הרגישו בזה. גם מ"ש רש"י אין לה תקנה ולא פירש דמצותו בשריפה ודאי כונתו דממצות שריפה ל"ה מצי להקשות דאף אם היא מדאורייתא מ"מ ל"ה אלא עשה בפירות שביעית דיעבור בעשה דלאכלה ולא לשריפה שבוא"ת עדיף. ולא יצטרך שריפה. ומ"ה פירש רש"י אין לו תקנה אלא בשריפה דעכ"פ יהי' אסור לאוכלו והוי לאכלה ולא להפסד ואיך תירם חלה וגורם הפסד לפירות שביעית. ומה שפירש"י דאכל תרומה טמאה חייב מיתה קצת יש לישב. דקשי' לי' לרש"י אם לאכלה הו"ל עשה כשיטת הרמב"ן בהשגותיו למנין המצות על הרמב"ם. א"כ כיון דתרומה טמאה ל"ה אלא בלאו הבא מכלל עשה וס"ל לרשב"א והפ"י כתובות ע' דעשה דוחה לאו הבא מכלל עשה. מאי מקשה אילו מיטמא והרי עדיין יאכל מטעם הנ"ל ובשלמא בכל תרומה טמאה ל"ש לומר כן דבהכי אסרה תורה משא"כ בהזדמן שני דברים כגון פירות שביעית שנטמאו ומ"ה פירש"י חייב מיתה ומשכחת לה שנטמא במי חטאת כדאמרינן בי"א מפרה דחייב מיתה דנטמא הגוף מאכילה. ועיין בר"ש שכתוב דמתניתין דלא כשמואל בחולין קי"ג וזה ג"כ יהי' פירש"י גיטין נ"ד שכתב בין שהיא טמאה. וגם ביבמות צ'. כמתניתין דפרה ולא כשמואל וכיון דמשכחת לה בכה"ג טומאה יהי' פטור מחלה דבכה"ג ודאי אסור לאכול דחייב מיתה. כן נ"ל לפי חומר הנושא דבאמת ל"ש דעשה דוחה ללאו הבא מכלל עשה דלדעתינו עיקר העשה קאי שלא ישרוף. אבל אין שום מצוה באכילת פירות שביעית אך מלישנא דרמב"ן משמע כן ועדיין צ"ע בכ"ז. וגם הסברא דתרומה שנטמא במי חטאת מטמא אדם לא נהירא דאין נעשין אב הטומאה ובמשנה די"א דפרה דאוכל דבילה שכתב הר"ש דנטמא האדם אולי מיירי במשקה מי חטאת טופח עלי' ונטמא ממי חטאת. אבל לפ"ז צ"ע דא"כ אף אם אין בדבילה כביצה חייב מיתה דנטמא גופו ממשקה טופח ואוכל תרומה בטומאת הגוף חייב בכזית. וע"כ לא נטמא האדם רק מהדבילה ופחות מכביצה אינו מטמא. וצ"ע בזה במשנה ור"ש שם איך דבילה מטמא אדם ואכ"מ:

ושוב ראיתי דאולי רש"י בבכורות כיון דאם זר אכל תרומה טמאה חייב מיתה כמ"ש הרמב"ם בפ"י מתרומה ה"ו ובפי"ט מסנהדרין ועיין בלח"מ שם. אבל זה דחוק. ודע דמדברי הרשב"א שבת צ"א נראה מבואר דאף זר אינו חייב מלקות אתרומה טמאה שכתב דכשנטמא בטל חשובתו דאף זה (וצ"ל זר) אינו לוקה עלי' עיי"ש. ואני תמה מאוד בשיטת הרמב"ם ז"ל מהא דאמרינן בכריתות ז' כהן שסך בשמן של תרומה ישראל

מתעגל בו ואינו חושש מדכתיב ומתו בו כי יחללוהו כיון דחללי' הא איתחל א"כ חזינן דגם זר מימעט מקרא זה. ותרומה טמאה נמי נתחללה מדפטור כהן א"כ ישראל אמאי חייב מיתה מיהו למ"ש התוס' יומא ע"ז לראי' מסוגיא הנ"ל דסיכה ל"ה רק מדרבנן וכן למ"ש המ"ל בפי"א דתרומת דזה דוקא בסך בהיתר קצת יש לישב קו' זו. ועיין בכפ"ת מה שתמה על דבריהם והארכתי במקום אחר ובכ"ז דברי הרמב"ם צ"ע דעכ"פ מוכח מסוגיא דזר ג"כ פטור בנתחלל וע"כ צ"ל דס"ל דטומאה ל"ה חילול רק לגבי כהנים משא"כ שמן שסך דנתחלל גם לגבי ישראל. ועיין שעה"מ פי"ז מא"ב שהביא ראי' לרמב"ם מדחייב חומש אתרומה טמאה וצ"ע מזה לשיטת הרשב"א הנ"ל ודוק:

והנה שיטת הרמב"ם דבהמת שביעית פטורה מבכורות מטעם לאכלה ולא לסחורה ועיין ברי"ט אלגזי ה' חלה ד' מ' ע"ב אריכות בזה ופירש הסוגיא דגם בחלה מקשה מולאכלה ולא לסחורה ולשיטה זו ל"ק מידי אתוס' אבל הרבה יש לפלפל בשיטה זו. והמובחר כמו שכתבתי לעיל דהוי עכ"פ הפסד פירות שביעית ורחמנא אמר לאכלה ולא להפסד וז"ב. ולשיטת רש"י ביצה כ"ז דתרומה טמאה מותר להאכיל לבהמה אין להקשות מאי מקשה מחלה שמא יטמא ורחמנא אמר לאכלה ולא לשריפה ויאכילנה לבהמה. דז"א דכל שהוא ראוי לאדם אסור להאכיל לבהמה מפירות שביעית א"כ ע"י החלה הוא גורם הפסד לפירות שביעית. ומזה ראיי' דהפירוש בגמר' היא מטעם הפסד וז"ב. ומ"מ עדיין צ"ע בישוב הקו' הנ"ל:

ונ"ל ראי' כדברי הט"א דעשה דרבים לא אלים טובא לדחות עשה דיחיד ולא כתוס'. מדאמרינן מכות י"א במשנה דאינו יוצא מערי מקלט אפי' ישראל צריכים לו ואפי' שר צבא ישראל ולא לשום עדות ואם עשה דרבים דוחה עשה דיחיד אמאי אינו יוצא משם בשביל עשה דרבים וזה ראי' ברורה ודוק:

ובעיקר הענין דעשה דרבים דוחה עיין במג"א סי' תמ"ו מה שהביא דאף בעידנא ל"ב בזה ושמעתי מקשים משבת קל"ב דאמרינן שם מ"ה לא יקוץ הכהן בהרת משום דל"ה בעידנא והרי עבודה הוי עשה דרבים כמ"ש התוס' ביצה ה' וזה באמת תמוה גדולה אבל י"ל דצרעת הוי עול"ת ולרב אשי לא ניחא לי' לומר מטעם עול"ת דעבודה הוי עשה חמור ודוחה עול"ת כמו עשה שיש בו כרת שכתבו תוס' זבחים ל"ג שדוחה וה"ה עשה דרבים. ומ"ה קאמר דל"ה בעידנא והיינו דהיכא דל"ה בעידנא ל"ד לעול"ת כמ"ש המג"א וזה ישוב נכון:

ושמעתי מקשים אתוס' פסחים נ"ט שכתבו דשוחטין וזורקין אמחוסר כפרה ואח"כ עשה דהשלמה נדחה והוי בעידנא כיון שלמפרע יוצא בזה ידי פסח. עיי"ש א"כ אמאי אמרינן שבת קל"ב בקוצץ בהרת ל"ה בעידנא וישחט התמיד ע"י זר:

ואח"כ מותר לקוץ בהרת. דאם ליכא כהן לזריקה אסור בודאי לשחוט התמיד א"כ ע"י קציצה יתקן למפרע. שיהי' כהן ויקיים מצות שחיטת התמיד. וכבר הרגיש בזה הגאון ר' מרדכי בנעט במג"א שבת כ"ד. אבל ל"ק דפסח כיון דשוחטין וזורקין א"כ אח"כ כשיעבור אעשה דהשלמה ויקריב הכפרה כבר יצא ידי פסח. ולא יצטרך אח"כ לשום עשי'. משא"כ גבי תמיד בכהן איך יקוץ בהרת שמא יאנס אח"כ ולא יזרוק ויעבור בחנם. דזה עיקר הטעם דבעי בעידנא דמצות אין לך אלא מקומן ושעתן. ואיך נקוץ בהרת שמא אח"כ לא יזרוק. והרבה יש לדבר בענין ואקצר ועיין במ"ק י"ד מ"ב דעשה דרבים דוחה עשה דיחיד מיהו למ"ש תוס' דל"ה שם רק דרבנן א"ר לדאו':

ח **ובעיקר** מה שהעיר מענין שליחות לחצאין. עיין תוס' קדושין ל"ד שהוקשה דלישרף קדשים ע"י נשים. ובודאי שריפת קדשים מצותן ע"י בעלים ומאי הקשו דלישרף ע"י נשים. ואיך מקיים העשה ולומר שיעשה נשים שליח שוב יש של"ע ויעברו הבעלים בעול"ת דאשה לאו בר חיובא בעשה דיו"ט. וע"כ ס"ל לתוס' דאפשר לחלק השליחות לחצאין. ואין של"ע כיון דמ"מ האשה עוברת בל"ת דיו"ט. וכה"ג י"ל לענין תשביתו בשריפת חמץ דאמרינן דהוי עול"ת. אבל י"ל דתוס' כונו שישרפו נשים קדשים שלהם. ואמאי לא אשכחן. ועוד באיסור שבת ויו"ט ל"ש שליחות כיון שהגוף שובת כמ"ש הבית מאיר באה"ע סי' ה' ודוק:

(ושוב נ"ל דבשריפת קדשים ל"ב שליחות כיון דאף אם נשרף ממילא מהני ועיין תשו' הרשב"א ח"א סי' י"ב שכתב דמיתת ב"ד מהני ע"י נכרי מתורת שליחות והדבר תמוה מאוד דאיך מהני שליחות בנכרי וביארנו הסברא כענין שכתב מחנה אפרים ה' שליחות דהיכא דמהני ממילא הוי שליחות בנכרי לענין מעקה וה"ה במיתת ב"ד דאי שרפו אחר בלא ב"ד נמי מקיים ובערת הרע מקרביך כמ"ש רש"י חולין ק"מ ד"ה אלא לשחיטה. ומ"ה מהני ע"י נכרי. הגם דדברי הרשב"א בלא"ה תמוהין מאוד שתי' דאין לעשות מצוה ע"י נכרי דא"כ בחימום פתילה דודאי מהני נכרי, וא"כ איך ס"ד דעשה דוחה לל"ת וצ"ע מ"מ גוף הדבר נכון הוא לענין שריפת קדשים. ולפ"ז בשריפת קדשים קשה יעשו ע"י נכרי. אך כבר כתב גם הרשב"א סי' הנ"ל דאין עושין מצות ע"י נכרי ואמנם בנשים ל"ב שליחות בשריפת קדשים כמ"ש. ועיין בשמים ראש לענין מילה ע"י נכרי. וכבר נכלל הכל בדברי הרשב"א הנ"ל) ולפי מה שאבאר דבנשים אין אומרים חטא דליתנהו בערבות

ע"כ צ"ל כונת תוס' קדושין ל"ד דישרף ע"י נשים היינו בקדשים שלהם. דזולת זה אין אומרים חטא בנשים ודוק:

ודע דמריש ה"א דבר חדש דזה שכתבו התו' דהיכא דלא פשע אומרים חטא כדי שיזכה חבירך הוא מטעם ערבות וכיון שחבירו חייב במצוה אף הוא מוזהר מטעם ערבות ולפ"ז לפ"מ שכתב הרא"ש ברכות כ' דנשים ליתנהו בערבות ל"א בנשים חטא כדי שיזכה חבירך ובזה. עלתה בידי ישוב לדברי התוס' ב"ב י"ג שהקשו דניתי עשה דפרי' ונידחי ל"ת דלא יהי' קדוש ויקח ישראלית ותירץ דבדידה ליכא עשה. והדבר תמוה דהרי היכא דלא פשע אומרים חטא כדי שיזכה חבירך כמ"ש תוס' באותו דיבור גופי'. וכבר תמה בזה בשעה"מ. ולהנ"ל נכון דנשים ליתנהו בערבות ולא אמרינן בזה חטא כדי שיזכה חבירך. ולפ"ז צ"ע לשיטת תוס' קדושין ע"א דאף בגרים ליתנו בערבות ולא נתערבו על גרים הק"ל איך ישחרר עבדו בחציו עבד ויעבור בעשה. וליכא למימר חטא כדי שיזכה חבירו דעבור גרים לא נתערבו. ואמנם שיטת חלוקות בזה. אי נתערבו על גרים. ועיין פסחים נ"ט רש"י ד"ה מחוסר כפרה פירש"י מצורע או זב ותמה מהרש"א אמאי לא פירש"י יולדת. ולהנ"ל נכון שפיר דלא נתערבו על נשים והכהן לא יעבור בעשה דהשלמה בשביל נשים דליתנהו בערבות. אמנם ברש"י פסחים ד' ס"ג איתא נמי יולדת. אמנם עיקר הדבר אי נשים איתא בערבות לדעתי הדבר תלי' אי קבלו עליהם ערבות בעמדם על הר גריזים. כשיטת ש"ס דסוטה ואז נשים לא קיבלו ערבות אך אנשים כדמשמע בסוטה דשש מאות אלף קיבלו, ואם קבלו ערבות בירדן כדאמר ר"ל בירושלמי סוטה פ' אלו נאמרין אמר רשב"ל בירדן קיבלו עליהם את הנסתרות אמר יהושע אם אין אתם מקבלין את הנסתרות המים באין ושוטפין אתכם. ועיין סנהדרין מ"ד ברש"י משמע דגם לר' יהודא שם הערבות קיבלו על הר גריזים ומירושלמי לא משמע כן. ואם בירדן קיבלו גם נשים עברו הירדן וקיבלו ערבית על מצות שהם חייבין ומ"מ הדבר נכון מה שכתבתי לעיל דנשים כיון שאין חייבין בפ"ו לא נתערבו בודאי על אנשים כיון שהן אינם חייבין ומ"ה שפיר כתבו תוס' ב"ב דבדידה ליכא עשה ואין אומרים חטא. משא"כ בחצי' עבד שפיר האדון משחרר דבאמת אנשים נתערבו על הכל כיון שהוא חייב בפ"ו וזה ישוב נחמד (ועיין בצל"ח ברכות שהאריך בענין זה אי כהנים ונשים איתנהו בערבות ולהנ"ל מוכח מפסחים דכהנים איתנהו בערבות) והענין רחב ואקצר הפעם. ולפי מה דאמרו בירושלמי הנ"ל ביבנה הותרה הרצועה יצאה בת קול ואמרה אין לכם עסק בנסתרות והובא ג"כ בתוס' סוטה ל"ד היה מקום לומר דמ"ה מקשי בשבת וכי אומרים לאדם חטא. דסוגיא דפסחים כ"ט קאי בזמן הבית. ועכשיו הותרה הרצועה ואין אומרים לאדם חטא.

אמנם משמע מר"ה כ"ט דערבות שייך בזה"ז דרש"י פירש בכל הברכות אע"פ שיצא מוציא מטעם ערבות ובירושלמי ע"כ הכונה כפשטא דהותרה הרצועה שלא ליענש על הנסתרות. אבל על הנגלות שייך ערבות וז"ב. וצ"ל לדעת הרשב"א בתשו' סי' י"ח דעשה דיבום לא קאי עלי'. ומ"מ אמרו ביבמות כ' עשה דוחה לל"ת משום דהוא קאי בעשה. וע"כ ס"ל גם בנשים אומרים חטא כדי שיזכה חבירך. ול"ק מה שהקשה בפ"י כתובות אהא דאי אמרה לא בעינא ומתוך כך הוצרך הפ"י לומר דעשה דיבום קאי עלי' ולרשב"א קשי' אך גוף הקושי' ל"ק דבכתובת פשע וכיון דבדידה ליכא עשה ואין אומרים חטא היכא דפשע ומ"ה כופין אותה לומר אינה רוצה משא"כ ביבום דלא פשע ואומרים חטא. וזה דלא כתוס' שאנץ שכתבו דבדידה ליכא עשה ומ"ה כופין לומר לא בעינא ועיין בב"י א"ח סי' ש"ו מה שדחה הב"י דברי הרשב"א דס"ל דאין לחלל שבת בשביל הבת שנתפסה להעבירה על דת. מתוס' שכתבו דהיכא דלא פשע אומרים חטא כדי שיזכה חבירך ורציתי לומר דרשב"א יסבור כיון דנשים ליתנהו בערבות ומ"ה אין אומרים חטא בשבילן דלא נתערבו עליהם ישראל ומיושב קו' ב"י. ולהנ"ל חזינין דרשב"א ס"ל להיפך גבי יבום דהיכא דלא פשע גם בנשים אמרינן חטא. ודלא כמו ששיערנו לעיל ועכ"פ הדבר תלי' באשלי רברבי:

י **והנה** אומר דרך אגב בדברי הרשב"א שבת ד' שכתב בחצי' עבד וחצי' בן חורין ליכא גבי' עשה דלעולם בהם תעבודו. ורבים תמהו מגיטין ל"ח דאמרינן להדי' בחצי' שפחה וחצי' בת חורין דעובר בעשה עיי"ש:

והנ"ל דבקצה"ח סי' קע"א כתב דאף ביום של רבו אסור לעבוד בו בפרך. כיון דחצי ב"ח הוא ובישראל אסור לעבוד בו בפרך. וזה טעם הרשב"א עיי"ש בדברים ערבים ומתוקים. ואמנם אני כתבתי על הגליון שנעלם ממנו דברי הספרי הובא במג"א סי' קס"ט דדוקא בעבד עברי אינו עובד בפרך אבל בבן חורין מותר לרדות בפרך ומה"ט כתב המג"א דפועלים שלנו דין ב"ח יש להם עיי"ש. א"כ מותר לעבוד בחצי עבד וחצי' ב"ח ממנ"פ דאצד עבדות מותר לעבוד בפרך וצד חירות נמי מותר לעבוד כיון דבב"ח מותר לעבוד בפרך. ובזה נ"ל בישוב קו' תוס' גיטין מ"א וא"ת וימכור עצמו בעבד עברי דאז מותר בשפחה. ולהנ"ל נ"ל דהבעלים אסורים לקנותו בעבד עברי דאז ל"ש ממנ"פ הנ"ל דאצד חצי עבד עברי לא יוכל לעבוד בפרך. ובזה מבטל מ"ע דלעולם בהם תעבודו אצד עבדות ג"כ. ואם לא ימכור מותר ממנ"פ ולפי"ז מיושב הקושיא מיבמות ק' בכהנית שנתערב ולדה בולד שפחתה. למה כופין הרי למ"ד בקדושין עבד עברי כהן מותר בשפחה ימכור כל אחד עצמו וחבירו לאחד ויהי' אחד עבד עברי והשני עבד כנעני ושניהם מותרין

בשפחה וכבר הקשה כן בטורי אבן על תי' התוס' עיי"ש. ולהנ"ל גם קו' זו מיושב. דכיון דכעת כל אחד מותר לעבוד בפרך. ואם ימכור ע"כ כל אחד ימכור עצמו וחבירו מספק. וכיון דאם ימכור ויהי' ספק עבד עברי ספק עבד כנעני לא יוכל לעבוד בפרך גם זה מיקרי ביטול עשה דלעולם בהם תעבודו דנהי דאם יבא אליהו ויאמר איזו היא העבד מותר לעבוד בפרך מ"מ כיון דאנחנו אין יודעים ואסור לעבוד בפרך מבטל ע"י מכירה העשה. ועיין ב"ב ברש"י י"ג שכתבו דאין עבד עברי נמכר אלא לשש גבי אגוד ליכא ומשמע דרש"י ס"ל דמשתחרר יכול למכור לשש. וקשי' קו' תוס' ולהנ"ל נכון. ולפ"ז י"ל פירש איגוד ליכא דאסור לקנות לחצי' השני לעבד עברי מטעם הנ"ל:

אמנם עם כ"ז יש מקום קצת לדברי הקצה"ח דאסור לעבוד בפרך דכיון דיום אחד משתעבד בע"כ חצי חירות יש לו דין עבד עברי. באותו יום שהוא עובד לרבו. דהרי עובד בע"כ. והמג"א לא כתב דבעבדים שלנו מותר לרדות רק כיון שפועל יכול לחזור אף בחצי יום. וזה שהוא חצי עבד וחצי ב"ח שעובד יום אחד בע"כ שלו. בחצי חירות נידון כעבד עברי. ואסור לרדות בפרך. והגם דגר אינו יכול למכור בעבד עברי. זה שיהי' נידון כעבד עברי לענין שיוכל לישא שפחה. אבל מ"מ עובד בחצי חירות בע"כ שלו ואין יכול לחזור בחצי יום ואסור לרדות בפרך. ובזה נ"ל מה שאמרו בגיטין אלא מעתה יום של רבו לישא שפחה. ומשני באיסורא לא קאמרינן ולהנ"ל מובן היטב דאחצי חרות ל"ה עבד כלל. ומ"מ משועבד לעבוד. וכיון דעבד משוחרר אינו מוכר עצמו לעבד עברי שיהי' מותר בשפחה גם באותו יום צד חרות אסור בשפחה:

ומעתה י"ל דהרשב"א סובר כשיטה זו ואולי יסבור עוד כשיטת רש"י דמשוחרר מוכר עצמו בעבד עברי ובקו' התוס' וימכור עצמו ס"ל דאסור למכור כמו שתי' התוס' דאזן ששמעה עבדי הם וכו'. ומ"ה ביום של רבו כיון שזה חליקה בימי' והחלוקה מוכרחת בע"כ הוי כמוכר חלק חרות על אותו יום ועוד דחכמים שפסקו הדין דעובד יום אחד הם מכרוהו לזה. וכעין שכתב הסמ"ע שס"ט דהיכא דמדינא דמלכותא עובד אסר לרדות בפרך ול"ג דינא דידן מדינא דמלכותא ומ"ה ל"ש גבי' עשה דלעולם בהם תעבודו. אבל בחצי' שפחה וחצי' ב"ח דבודאי אינו נמכרת בעבד עברי דאשה ודאי ליתא במכירה. רק שהאב יכול למכרה אבל היא אינה מוכרת א"ע וגם חכמים אין יכולין למכרה ח"כ ודאי מותר לרדות בפרך מטעם ממנ"פ כמ"ש בשם הספרי. ומ"ה שייך בחצי' שפחה עדיין העשה. והחילוק פשוט דאיש יכול למכור בעבד עברי והוי על יום של רבו כמוכר עצמו לעבד עברי וכמ"ש הסמ"ע בדינא דמלכותא והאשה ל"ש בעבד עברי דאינה יכולה

למכור עצמה עיין רמב"ם ומ"ל. ומ"ה מותר לרדות בפרך מטעם ממנ"פ ומ"ה בחציו עבד ל"ש העשה דלעולם בהם תעבודו משא"כ בחצי' שפחה כן נ"ל בישוב דברי הרשב"א:

יב **וקצת** הי' מקום ליישב בפשיטות דברי הרשב"א דבאמת הי' לנו לומר דביום של רבו הוא כולו עבד מצד ברירה כעין שכתב הר"ן בחצר שאין בו דין חליקה דהוי כולו שלו באותו יום אך הקצה"ח כתב דזה א"א כיון שהשיחרור הוא קדושה ולא מצינו עבד משוחרר וחוזר ומשתעבד. וליכא למימר ביום א' הוא שלו לגמרי. עיי"ש וזה דוקא בעבד דיוצא לקדושה ויהי' בר מצות. משא"כ בשפחה דכל מצות שהאשה חייבת שפחה חייבת י"ל ביום של רבו הוי שפחה גמורה וביום שלה הוי ב"ח. ואולי זה טעם הירושלמי דמשמע דקדושין מהני ומיירי בשפחה עיין קצה"ח רמ"ח. ומ"ה בשפחה מותר לרדות בפרך באותו יום וקאי בעשה. אבל א"א לומר כן דמשמע מפשטות סוגיא דגיטין דהקדש חמץ ושחרור דאין חילוק בין שפחה לעבד בזה. ועוד דבשפחה יוצא ג"כ לקדושה דמעיקרא לא היתה בת קדושין. וכעת היא בת קדושין ודוק:

ומצאתי בנ"י להגאון מליסא ליישב דברי הרשב"א דבחצי שפחה יכול להשיאה לעבד עברי ויהי' לו ולדות והיא תמוה דאין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ובימי רב יהודה לא נהג כדמוכח גם מגמרא שם גיטין ל"ח דאמרו התם ל"ח לא לעבד וכו' והרי חזי' לעבד עברי וע"כ כנ"ל ע"כ דבריו תמוהים דברי הרשב"א הנראה סברתו דכיון שאינו עובד לעולם רק בהפסק לא מקיים בלא"ה לעולם בהם תעבודו כיון שיש הפסק בנתיים. ובאמת לפי מה דאמרו במנחות צ"ט ע"ב ר' יוסי אומר אפי' סילק את הישנה שחרית וסידר את החדש ערבית מקיים לפני תמיד (ועיין יומא ז' דמקשה והא בעי לעייל לבית הכסא וחא בעי למינם לענין ציץ ולר"י מנחות צ"ט דמקיים לפני ד' תמיד מאי מקשה וצ"ל דשם לא קאי לר"י. ודוק) ועיין ספרי בריש בהעלותך דנר מערבי צריך להדליק תמיד דכתיב להעלות נר תמיד ומש"ה נר מערבי דלק כל היום וצ"ע מהך דמנחות ואמנם בנר מערבי אין הטעם דכתיב תמיד רק שממנה מדליק וכ"ש היכא דכתיב לעולם לא איכפת לן אם היא בהפסק. ועיין תשו' הרשב"א סי' ש"ט ח"א ותוי"ט פ"ג מתמיד. והדבר תלי' במחלוקת מנחות שם. ולמ"ד תמיד היינו שיהי' בהפסק תמיד ה"ה לעולם בהם תעבודו אף אם ע"י הפסק מקיים העשה אם היא לעולם כך באופן דדברי הרשב"א תני' באשלי רברבי ומחלוקת תנאים ול"ק עלי' מגיטין ל"ח דשם ס"ל לגמ' כר"י דזה מיקרי תמיד:

ושוב עיינתי בתשו' הרשב"א סי' ש"ט ומה שהקשה בסופו איך תולה הך שממנה הי' מדליק ומ"ה צריך להדליק ביום והלא בלא"ה כתיב לפני ד' תמיד לפמ"ש ממנחות צ"ט

הוי תמיד אף אם דולק רק בלילה ומ"ה צריך הטעם שממנה היה מדליק והוא ישיב נכון ודוק. ועיין תוס' חגיגה כ"ו ע"ב:

יג **והנני** חוזר לדבריו מה שהביא ראי' ממכות דאמרינן אי דשוי' שליח איהי קמבטלי לה. והקשה דהרי אשל"ע והשליחות בטל לא קשה מידי ולא ידענא מאי קאמר דהכי אשה עושה עבירה ואין כאן עבירה בזה דהרי איהי מרוצה בקדישין. וגם הוא אינו עושה עבירה כלל. דהגע ע"ע אם לא תרצה האשה לקחתו שנית אחר הגירושין הכי יש עלי' עבירה כיון דהעשה לטובתה ואי אמרה ל"ב מי איתא לעשה כלל כמ"ש התוס'. ואם היא עושה שליח לקדש ליתא לעשה כלל. וזה דקאמרי בגמ' איהי קמבטלי והיינו דל"ה ביטול כלל ואינו עבירה כלל. וז"ב. ודע דהא דמקשה במכות אי דקידשה איהי קמבטנה ולאמימר בב"ב דתלוי' וקידש קדושיו קדושין לוקמא בעשה אותו חבירו שליח וקידשה בע"כ לחבירו. ולאמימר מהני קדושין בע"כ וקמבטל איהו. ודא לכאורה קושי'. אך י"ל דדוקא במקדשה לנפשה מהני אבל לאחר ל"מ בע"כ לכ"ע דהוי לה דבר עבירה ואשל"ע ואפי' לשיטת רש"י דתופס לבע"ח ח במקום שחב לאחרים מהני בעשה שליח. מ"מ זה בבע"ח שחייב לו אבל בקדושין בע"כ ודאי ל"מ לחבירו דאשל"ע. ומוכח לכאורה דאפי' חבירו לא צוה לו לעשות עבירה ועשה הוא עבירה ל"מ השליחות והקדושין מיהו בלא"ה ל"ק מידי דלאמימר דמהני קדושין בע"כ הטעם דתלוי' וזבין והיא נתרצה ע"כ כמו במכר דזוזי אנסוהו א"כ בהכי ג"כ איהי קא מבטלה כיון שנתרצה אף דהיא צוחה. כמו כל תלי' וזבין. וז"ב ועיין ברשב"א ריש קדושין מה שכתב לענין ה"א אפילו בע"כ והקשה מאמימר להנ"ל זה עדיין מיקרי מדעתה. ואכ"מ:

ושוב ראיתי ברמב"ם פסק דאפי' אם קידשה עצמה לאחר לוקה על הגירושין ומשמע דלא כמ"ש לעיל דהריצוי שלה מהני שלא יהי' עבירה אך דמ"מ לא קיים. אך דל"ה מבטל הוא אך איהי ורמב"ם פסק קיימו ולא קיימו ומ"ה פסק דלוקה ונמצא דמ"מ עבר עבירה שנעשה שליח דע"י כן לא יוכל לקיים. ורק דאין לוקין למ"ד דבעי שיבטל. והוא לא מבטל נהי דמה שנעשה שליח הוא מבטל ע"י כן. גם זולתו בטל העשה מחמתה דהיא אינו מרוצה לו ומשמע מרמב"ם דאם היא אינה מרוצה לו נמי לוקה אך הוי ספק שמא אח"כ תתרצה. משא"כ כשנתקדשה. ולפ"ז באמת הוא עשה עבירה. אך אין זה שייכות לאשל"ע כיון דהיא לא עשתה עבירה כלל וגם המשלח לא עשה עבירה ורק השליח וזה הוי עברת השליח ובכי הא ל"ש אשל"ע.

יד **ודע** ששמעתי קושי' בשם הגאון מהר"ע איגר בהא דמקשה אי דקטלה קלב"מ ודילמא היא היתה טריפה ואינו חייב מיתה וחייב מלקות מטעם ביטול עשה. והיא קו' חזקה

ולי נראה לפמ"ש הרמב"ם ממשנה דכתובות דאם היתה האנוסה שני' או אשה שאינה ראוי לקיימה אפי' מדרבנן אינו בעשה דולו תהי' לאשה א"כ נסתפקתי בנשא אנוסה ושהה עמה עשר שנים דלדינא דמתניתין כופין אותו להוציא. אם מותר לגרשה כיון דאינו ראוי לקיימה. או לא ולדעתי זה תלי' בשני טעמים שכתב המ"ל בה' נערה הל' ה' דלטעם הראשון והוא טעם הכ"מ שכתב שם דחכמים מצאו סמך מקרא דאשה הראוי' לו א"כ אם לא הוי ראוי אחר נשואין מותר לגרשה אף דל"ה אינו ראוי רק מדרבנן. ולטעם שכתב המ"ל דחכמים עוקרין דבר מן התורה בשב ואל תעשה. א"כ לאחר שנשאה שיגרש אותה הוי בקום ועשה. ואין כח בידינו. ואמנם מלשון הרמב"ם וכן אם נמצא בה דבר זימה אחר שנשאה. משמע קצת אפי' כיעור וכפירוש הכ"מ הנ"ל וקאי שפיר וכן גם על שני'. ומשמע דלא כפי' ב' של המ"ל. ולשיטת המ"ל לא יוכל לגרש אונס ע"י עידי כיעור ובמקום אחר הבאתי ראי' מרש"י מכות ט"ז שכתב שהדירה ופירש"י שמצא לה עון והתוס' הקשה דשוב מותר לגרש ופשוט בעיני דרש"י מיירי בעידי כיעור. וזה מדרבנן ובאונס אסור לגרש מצד איסור דרבנן דהוי קים ועשה. ורש"י יסבור כשיטת הרבה ראשונים והובא בב"י סי' קכ"ח דבכל נדר שדעת רבים דאין לו הפרה היינו דוקא אם הוא לדבר מצוה. והסברא נכונה מאוד דלדבר רשות ההיתר מצוה דכל הנודר כאלו בנה במה. ומצוה לשאול ובודאי רבים מסכימים ומ"ה פירש"י כנ"ל והיינו דכיון שיש עדי כיעור הנדר שלא יהנה ממנה הוי דבר מצוה:

ומעתה אם נימא דטעם הראשון של הכ"מ עיקר יש להסתפק בשהה עמה עשר שנים אם עובר בל"ת כשמגרשה ולו' שישא אחרת עלי' ואז אין כופין וראוי לקיימה ז"א דכל כמה דהיא גבי' לא יהבי' לי אחריתא דמה"ט כופין אותה לקבל גט בשהה עמה וצ"ע דהרי לדעת הרבה פוסקים כופין אותו בשוטים שיגרש. ומה הדין באנוסה בכה"ג (ומצאתי בכתבי קודש מבני הרב החריף הגדול מ' אהרן זצ"ל שנסתפק בנשא אנוסה וראתה ג' פעמים מחמת תשמיש אי מהני בדיקת שפופרת דכל הטעם דבבעל הא' אין בודקין משום שיכול לגרשה ותנשא לשני וכאן אסור לגרשה וחבל על האי שופרא שאבד מן העולם) ואם כנים אנחנו בדברינו גם בטריפה דאינה יולדת ולדעת רמב"ם כופין לגרש כמו חילונית שכתב פ' כ"ד מאישות הנושא את האיילונית וכו' ולא הי' לו בנים ולא אשה אחרת שכופין אותו ומוציא וה"ה לטריפה שידוע בבירור שהיא טריפה דטריפה אף למ"ד חי' אבל אינה יולדת א"כ הוי אשה שאינה ראוי לקיימה מדרבנן. ואינו לוקה אם מגרשה. ואם כבר גירשה לא קאי בעשה דכל ימי' דחכמים עוקרין בשא"ת. ומשמע מרמב"ם פט"ו ופוסקים דמדרבנן לא ישא אשה שאינה בת בנים אף ביש לו בנים כבר

והגם דעדיין ה"מ לאוקמה ביש לו אשה אחרת. דאז ע"כ נושא אותה בלי ספק מ"מ עכ"פ הרוחנו דבסתמא א"א ללקות בטריפה כיון דמדרבנן אין רשאי לקיימה ול"ק ק בעשה לשיטת הרמב"ם הנ"ל. אמנם מאוד ראוי להסתפק בכ"ז לפי שלא מצאתי מבואר:

ושוב נ"ל ברור דאין יכול לגרש אף בשהה עמה עשר שנים דטעם רמב"ם הוא משום דאינה ראוי דרבנן מיקרי אינה ראוי מדאורייתא והמ"ל בה' סוטה פ"ב כתב דאף לרמב"ם דאיסור דרבנן הוי אינו מנוקה מעון מדאורייתא זה היכא שאין לו היתר אבל במעוברת ומינקת חבירו כיון שיש היתר לא משוה הדרבנן לאינו מניקה מדאורייתא. וה"ה לענין אינה ראוי דדוקא בשני' שאינה ראוי לקיימה עולמות אבל בשהה עמה עשר שנים אלי יתנו לו אשה אחרת מותר לקיימה אף באין נותנין לו אשה אחרת האיסור דרבנן לא משוה לאינה ראוי מדאורייתא ואסור לגרשה. כן נ"ל:

(**ושוב** ראיתי בעצי אלמוגים סי' ב' אות י"ט שכתב באנס שני' דא"צ ליקח אותה ומ"מ בנשאה עובר בלאו אם דהוה קום ועשה ומתוך כך הקשה דמשכחת מלקות באונס שגירש באנס שני' ועבר ונשאה דחייב מלקות בעבר וגירשה דהגירושין הוה קום ועשה וחכמים אין עוקרין דבר מ"ה בקו"ע ואסור להחזירה דבזה חכמים עוקרין בשוא"ת וביטל העשה וחייב מלקות ולוקמה בגמ' דמכות בהכי ולפענ"ד הדבר ברור דאינו לוקה אף דמה שיש להקשות על דבריו למה ילקה הרי הוא אנוס בתקנתא דחז"ל דהוא רוצה להחזירה וחכמים אין מניחין כמ"ש תוס' שבת ד' יש לישב בנקל דכיון דהוא פשע שגירש באיסור אינו דומה לדברי התוס' כמ"ש במקום אחר מ"מ לדעתי מותר לגרשה דכיון דחכמים עקרו לדידי' העשה דולא תהי' לאשה אין עליו הל"ת דלא יוכל לשלחה כמו דאמרינן בר"ה ו' לענין נשים אם הם בב"ת (ואף דשם הוא איבעי מ"מ בזה דסמוכי קראי הדבר ברור שהיא כן) ואף אם לא נאמר כן מ"מ נ"ל דהיכא דחכמים עקרו ד"ת בשוא"ת ואח"כ מסתעף מזה קום ועשה יש כח ביד חכמים לעקור. כדמוכח בתוס' פסחים ס"ב שהקשו לר"ח איך מביא חולין לעזרה כיון דמדאורייתא פטור [וצ"ע בקושיתם דהרי ר"ח ס"ל ביבמות דחכמים עוקרין דבר מ"ה בקו"ע] ותי' דכיון דלא נזרק הדם אינו יוצא ומותר לצאת באחר. הרי דכיון דחכמים עקרו בשוא"ת מותר להביא אחר בקו"ע וכן צ"ל לדברי התוס' יומא ז' ד"ה כיון דיחיד היא עיי"ש היטב וה"ה הכא אף שיש לחלק דשם כיון דאינו יוצא אין לזרוק הדם והוה כנשפך ומ"ה מותר להביא אחר וקצת יש ראי' להיפך מתוס' שבועות ל' ע"ב ד"ה אבל שכתבו דאף דכבוד הבריות דוחה בשוא"ת מ"מ כיון שאחר יעבור בקו"ע אח"כ לא מיקרי שוא"ת אבל גם משם יש לחלק והעיקר ברור דכיון דאסור לדור עמה דרך אישות מותר לגרשה כדמוכח מתוס' מכות שם שכתבו במצא

לה עון מותר לגרשה אף דגם בזה אין מחויב לגרשה לחד שיטה בתוס' זבחים ב' וה"ה בשני' ואני איני מסופק רק אם נאסרה עליו אחר הנשואין מדרבנן אבל לא בנאסרה קודם נשואין:

טו **ואמנם** לעיקר קו' הגאון ר"ע הנ"ל הנה הסוגיא במכות קאי לר' יוחנן דס"ל ביטלו ולא ביטלו. ור"י ס"ל בנדה ד' כ"ד טריפה חי' עיי"ש ברש"י ריש הדף. והתוס' כתבו בסנהדרין ד' ע"ח דאף מ"ד דס"ל טריפה חי' מ"מ הורג טריפה פטור משום דסופו למות בחילי זו ומשמע מתוס' דל"ה ספק אי חי דאל"כ לא הקשו מידי ועיין תוס' ע"ז ד' ו' ובמקום אחר ביארנו דמדס"ל טריפה חי' לא דחי בודאי אך דהוי ספק אי חי' דמ"ד טריפה אינה חי' היא על צד הודאי או הרוב ומ"ד טריפה חי לא דחי בודאי דאיך נפלגו מן הקצה אל הקצה אך לדידי' הוי ספק ולא מוכרע אי חי אי לא ומ"מ גרע משאר אדם (וקצת יש להקשות לפ"ז מאי מקשה בריש אלו טריפות למ"ד טריפה חי מקרא דזאת החי' ודילמא הוא נמי דריש כן החי בודאי תיכול וספק חי' לא תיכול וגם משמע משם מדבעי ילפותא לכל חד הן למ"ד טריפה אינה חי והן למ"ד טריפה חי ולא דחי כ"א קרא שלחבירו וקאי אסברת חוץ ומוכח דמ"ד טריפה חי יליף דחי בודאי ומ"ד טריפה אינה חי י"ל בודאי אינו חי ולזה בעי כ"א קרא וגם משמע הכי מדדריש ר' ישמעאל זאת החי' תיכול חי' אחרת לא תיכול משמע דחי ומ"ה הוצרך התוס' לומר בסנהדרין ע"ח הטעם משום דסופו למות מ"מ לדעתי אין הכרע דכל מאן דאית לי' טריפה חי ס"ל חי בודאי ר"ל דהרבה דס"ל טריפה חי. היינו דהוי ספק אי חי אי לא ומ"ה ל"מ בדיקה י"ב חודש שמא טריפה יכול לחיות) ואמנם לענין הורג טריפה פטור דשמא זה היא דאינו יכול לחיות מחמת טריפתו וספק נפשות להקל אבל אלו ידעינן בודאי דזה יכול לחיות מחמת טריפתו י"ב חודש חייב ההורגו מיתה ואין הכרע לדברי התוס' ולפי הנ"ל ל"ק קושית הג' ר"ע דליכא למימר משכחת ביטלו לחייב מלקות בהורג טריפה דכיון דטריפה חי ואף הטעם דהורג טריפה פטור משום ספק נפשות להקל דלא כתוס' אם כן פטור נמי ממלקות דשמא אדרבה היה יכולה לחיות וחייב מיתה ופטור ממלקות כמו שכתב הפרי מגדים בפתיחה כוללת חלק א' אות ב' לענין ממון דפטור בכגון דח כדמוכח מדברי המג"א סי' רע"ח והארכנו בענין זה במקום אחר וה"ה לענין מלקות שיש לומר דזה ג"כ הוי בחייבי מיתות שוגגין שפטור ממלקות למסקנת הסוגיא דאלו נערות והן אמת דלדעת רמב"ם דס"ל חייבי מיתות שוגגין חייב מלקות ה"ה בספק דחייב אבל לדעת החולקין גם בזה י"ל פטור ושפיר מקשה אי דקטלה דאף בטריפה פטור ממלקות וזה ישיב נכון לקו' החזקה הנ"ל וכ"ש דמיושב בזה מה שהקשיתי קו' נפלאה לדעת התוס' קדושין ע"ג דגוסס אין

קדושיו קדושין ודוקא בהקדש הוי הקדש עיי"ש לתי' אחד א"כ לישני בשעשאה גוסס ואח"כ הרגה אחר דבמתה מעצמה ודאי חייב מיתה למפרע אך בהרגה אחר הוא פטור וכתבו תוס' סנהדרין ע"ח דאותו שעשאו גוסס אינו חייב מיתה דהרי חובשין אותו ומ"מ אינו יכול לקדשה ולוקמא בהכי שעשאה גוסס ואחר הרגה דלענין קדושין היא ביטל וממיתה פטור ולהנ"ל נכון דהטעם משום ספק שמא לא ימות ומ"מ ממלקות פטור שמא חייב מיתה ושוב נ"ל דאף אם נימא דפטור מממון בספק נפשות במלקות חייב ממנ"פ דאם הוא חייב מיתה מותר להכותו כדאיתא סנהדרין פ"ה עיי"ש ואם הוא פטור ממיתה חייב מלקות ודוק:

טז **ושוב** נ"ל בישוב קו' הגאון ר"ע בדרך נכון מאוד הנה בהורג טריפה יש להסתפק אי חייב מלקות דלא גרע מחובל בחבירו ובודאי אף המכה טרפה חייב דאחיך היא ורק ביוצא ליהרג אמרינן בסנהדרין ובעירוכין ז' דהכה בו פטור מטעם דעומד הוא לחבול אבל טריפה ודאי חייב וה"ה כשהרגו הרי הכהו בעודו חי וזה ברור לדעתי ול"ה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כיון שאין בו מיתה ועיין תוס' ב"ק ד' ע"ד ושבת קנ"ד עוד זאת נ"ל דהורג טריפה חייב לשלם דמי דדוקא משלשים של עבד פטור כדמוכח בגיטין מ"ג בגמר' אבל דמים משלם דהרי בהגהות אשרי לשור שנגח פסק בהורג אדם מהני תפיסה ליורשים נגד דמי' דבדמים לא מיפטר רק מטעם קלב"מ ועיין בקצה"ח סי' ת"ו אריכות נמרץ בזה ולא כדעת הרמב"ם דאין דמים לב"ח ולא תימא דטריפה אין לו דמים דהרי בריש ערוכין אמרינן מנוול ומוכה שחין אין לו דמים והקשה התוס' הרי מזדבין לקנסא ותי' דמיירי בטריפה ומשמע דאם ל"ה מנוול ישנו בעירוכין ונידר ונערך דיש לו דמים ודוקא גוסס אין לו דמים ולא נודר ונערך אבל טריפה נידר ונערך והכי משמע בגיטין מ"ג דמקשה והא חזי למיקם קמי' ואמת דדעת רמב"ם פ"ו מנזקי ממון דאין משלם דמים לב"ח אבל לדעתי בטריפה גם הרמב"ם מודה ולהרא"ש ודאי הכין הוא. וכיון שכן היא א"כ כיון דבין לעולא בין לר"י בפירוש רבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין כדאיתא בכתובות ואפי' מלקות אחר פטור כדאיתא בח"מ סי' תכ"ד דאפי' חבל ביו"ט פטור ממלקות דבחובל ממונא משלם מילקי לא לקי לכ"ע א"כ ליכא לאוקמא שהיתה טריפה דמשלם דמי ליורשים וממונא משלם מילקי לא לקו אף על הגירושין כמו דאמרינן בגמ' קלב"מ וממילא בחובל ודאי פטור ממלקות כמו שביארנו וזה ישוב נחמד ונעים ומיושב גם קו' התוס' שהקשה ונוקמא בשוגג ותוס' יסברו דחייבי מיתות שוגגין חייב מלקות כתחילת הסוגיא בכתובות דפליגא במיתה וממון או מיתה ומלקות ולהנ"ל לא קשה

דאם סובר חייבי מיתות שוגגין חייב מלקות ה"ה ממון וכיון דחייב לשלם ממון ליורשים אי קטלי' בשוגג הממון פטרו ממלקות:
דבחובל ממונא משלם מילקי לא לקי וז"ב אך לרמב"ם יש חילוק בין ממון ומיתה למלקות ומיתה אבל התוס' אין סוברים כן וכבר ביארנו זאת ועכ"פ קו' ר"ע מיושב:
והנה במ"ש לעיל בהכה טרפה חייב מלקות יצא כעת לאור ס' מנ"ח וראיתי שם מ' מ"ט שכתב במכה טרפה הכאה פחות מש"פ וכן מקלל טרפה פטור ממלקות וחילי' מגמ' סנהדרין פ"ה דדרשינן במקוים שבעמך וממעטינין מי שנגמר דינו וה"ה טרפה שעומד למות ולפענ"ד נראה מדכתב רש"י בעירוכין ז' טעם דנגמר דינו פטורין מחבלתו משום שעומד להכאה ע"כ לפ"ז בטרפה חייבין. וגם לפי טעם הגמ' סנהדרין אינו דומה טרפה לנגמר דינו דזה אינו ראוי להתקיים כלל דאין מענין את דינו וטרפה ראוי להתקיים פחות מי"ב חודש עכ"פ דתימה לומר דטרפה יגרע לענין קללתו משאר אדם ועוד דא"כ טרפה לא יהי' כשר להעיד אף למלקות דל"ה בזוממי זוממין ולא משמע כן מש"ך סי' ל"ג שכתב דרק לד"נ פסול אמנם מ"ש דאף בהורג טרפה חייב מלקות קצת משמע כנגד זה בכתובות ל"ג תד"ה אלא אפשר והרבה יש לפלפל בזה ולפמ"ש דחייב ממון בהרג טרפה פשיטא דפטור ממלקות דממונא משלם מילקא לא לקי ודוק [ודע דקלב"מ ל"א רק במיתה ומלקות או ממון ומלקות ולא במלקות ומלקות כדכתבו תוס' במ"ק דף ב' ע"ב ובתשו' מהר"מ מינץ סי' כ"ז הקשה בסוגיא דמכות דלוקמא בסירס א"ע דשוב אינו יכול להחזירה וחייב משום ביטל העשה ותי' כיון דחייב מלקות הוי כאלו נסתרס מאלי' לענין זה ופטור ממלקות לביטול העשה וליתא דמלקות אינו פוטר מלקות כדכתיבנא] וראוי להסתפק בשנים שהכו אדם בב"א ומת דאמרינין בסנהדרין ע"ח דפטורין ממיתה אי חייבין לשלם ממון ליורשים ולדעתי פטורים דהוי כחייבי מיתות שוגגין ועדיף מיני' ועוד יש ללמוד מהיקשא מתנא דבי חזקי' דמכה בהמה ישלמנה אף שנים שהכו חייבין וה"ה מכה אדם פטור אף בשנים בב"א והכי מוכח מתוס' ב"ק נ"ג ע"ב ד"ה לענין כופר מדלא הקשו רק אמאי השור חייב ולא הקשו אמאי אדם פטור מממון דלא מיפטר רק משום קלב"מ כמ"ש רש"י ועיין קצה"ח ח ת"י וע"כ אדם פטור מממון אף שלא הכה רק מקצת נפש הן מפאת דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הן מתנא דבי חזקי' ובספר ערוך לנר יבמות כ"ה לא כתב כן ולדעתי נראה כדכתיבנא ובזה מיושב דלא תיקשי בהך דמכות דלוקמא ששנים הרגו ולדעת המק"ח סי' רס"ו בכל דוכתא שנים שעשאו חייבין רק ממיתה פטור א"כ לענין אונס שגורש חייב מלקות אף שביטל הוא ועוד אחר וממיתה פטור ולהנ"ל נכון דעדיין פטור מתנא דבי חזקי':

יז **וע"ד** אשר הקשה ביבמות דף כ"ה אהא דהרגתיו לא ישא את אשתו הא לאחר תנשא ומקשה הרי רשע הוא וגזלן דאורייתא פסול לעדות אשה והקשה דממנ"פ אי רשע הוא דמאמינין איתו שהרג א"כ שפיר תנשא אשתו דבעדות אשה ל"ב לאמת הענין ובשלמא בפלוני רבעני לרצוני דנהי דמהימן אבל התורה פסלו לעדות ואיך נהרוג על פי' משא"כ בעדות אשה דל"ב רק לאמת הענין דאפילו עד מפי עד מהני ואינו דומה לדר' מנשה בר יוסף בגזלן ד"ת פסול לעדות אשה דאין מאמינין לו אבל בהרגתי' אם לא מהימן ל"ה רשע ואם מאמינין לו הדבר אמת ע"ש ומצאתי שהרגיש בזה בברית אברהם חלק אה"ע סי' י"ג הנה לפי מה שהוכיח בנוב"י סי' ע"ב בקמא לאה"ע דרב יוסף ע"כ ס"ל דמאמינין לו על העדות שרבע אותו ורק אין הורגין על פיו דרשע הוא דאס"ד דאין מאמינין לו שהוא רשע נהי דלא ס"ל פלגינין דיבורא איך ה"א דמשיאין על פיו אף אם ס"ל גזלן דאורייתא כשר אבל בזה דאין מאמינין לו איך משיאין על פיו ועל כרחך אם ל"א פלגינין דיבורא ס"ל דנאמן על גוף המעשה ולשיטתי' בודאי הקושיא קשה מאי מקשה מדר' מנשה שם חשדינין לי' לשקר כמ"ש רש"י בב"ב קנ"ח דסתם גזלן שקרן אבל בזה דאמר הרגתיו אי לא פלגינין דיבורי' מאמינין לו א"כ שפיר משיאין אשתי ובאמת כבר הקשב זאת בתשו' גור ארי' למחותני הגאון מבראד על הנוב"י עיי"ש ואמנם לפענ"ד נראה דבאמת אי לא פלגינין דיבורא. אין מאמינין לו על גוף המעשה והסברא מוכחת כן דאם נאמין לו שהוא גזלן הוא שקרן ג"כ כפי' רש"י בב"ב קנ"ח ואם היא אך שקרן אין מוכח שהוא גזלן א"כ נתפס הרע במיעוטו ועוד כל דבר מעמידין בחזקתו ואומרין שעד עתה הי' בחזקתו כמ"ש התוס' חולין י"א דאמרינן השתא נטרפה א"כ כשאתה מחזיקו בגזלן כבר יצא מחזקתו ואין אדם נאמן על עצמו שיצא בחזקתו ואמרינן השתא יצא מחזקה שהוא שקרן וע"כ אין מאמינין לו על גוף המעשה ומאי דקשי' לי' לנוב"י א"כ מאי קאמר וכ"ת שאני עדות אשה איך ה"א דנאמן לעדות אשה נ"ל דבאמת יש לדקדק לשיטת הפוסקים דע"א נאמן מדאורייתא א"כ מאי קאמר דאקולי בה רבנן אך הנראה הנה מה שנאמן ע"א הוא מטעם מילתא דעבידי לגלויי וביאר הנוב"י והתשב"ץ ח"א סי' פ"ב דהטעם דעד מירתת שמא יתברר שקרו ונ"ל דבאומר הרגתיו ל"ש זה דנאמן מטעם מירתת שיתברר שקרו דיותר טוב לו שיתברר שקרו ואיננו גזלן משנאמין לו שהוא גזלן וענין מירתת ל"ש בזה אך עכ"ז יש סברא דדייקא ומינסבא ולא כמ"ש הנוב"י סי' ל"ב דהעד מירתת מטעם דייקא דידה דגם זאת ל"ש בגזלן אך לפי המובן הפשוט דאנן סמכינין דבודאי האשה דייקא ואף אם נתיר לה האשה לא תשא עד שתדוק היטב ומעתה אף אם אין מאמינין לו מטעם א"א משים עצמו רשע ויותר מאמינין שאומר שקר מ"מ אקילי רבנן מטעם דייקא

דידה ובודאי נתברר לה אמת הדבר ומקשה א"כ גם גזלן דאורייתא יהי' מהני לעדות אשה נהי דחיישינין למשקר אבל עכ"ז יהי' נאמן ע"י מטעם דייקא דידה וזה פשוט בפי' הגמר' דלא כנוב"י ומאי דקאמר ר"י רשע הוא והתורה אמרה ה אל תשית ידך היינו דגם רשע הטעם דפסול דחשוד למשקר כדמוכח כולה סוגיא דיבמות ודסנהדרין ועיין בתוס' דחשיד על העריות הוי כרשע דחמס שחשיד לשקר בשביל הנאתו עיי"ש וכיון דאם אמת שהוא רשע נמי חשיד לשקר אמרינין דהוא שקרן ולא גזלן כנ"ל וע"כ ל"ק קושיתו: **ובאמת** בהך ענינא נ"ל לישב באופן אחר דזה תלי' אי בעינין רשע דחמס דאי בעינין רשע דחמס מטעם דאם רע לשמים ולא לבריות לא חיישינין שיעיד שקר ויהי' רע לבריות חזינין דרשע ל"ה פסול הגוף ול"ה כמו קרוב משא"כ למ"ד לא בעינין רשע דחמס ע"כ טעם דאל תשית ידך משום פסול הגוף כמו קרוב ואלם ודומיהם אף דל"ח למשקר ולפ"ז רב יוסף דס"ל מהימן דהוי רשע ומ"מ אין נאמן שהרג חבירו ול"א אם נאמין לו שהוא רשע ע"כ הרג כקושיתו משו' דס"ל רשע פסול מטעם פסול הגוף אף אם אינו משקר ורבא יסבור כשיטתי' דל"ה פסול הגוף רק משום דמשקר ובזה יש לפלפל הרבה לפ"ז בעדו' אשה דפסול הגוף לא איכפת לן אך חשש דמשקר דהרי מסל"ת מהני גם בגזלן א"כ לכ"ע בעי רשע בחמס וכאן אם נימא ממנ"פ שוב קשי' מא קשי' ממתניתין לר"י וכן כתב בנ"י פ' זה בורר להדי' דלעדות אשה לכ"ע לא פסול רק רשע דחמס עיי"ש ועיין בר"ה כ"ב ברש"י שכתב דכל הני פסילין משום משקר וטורי אבן הקשה דאנן קיי"ל כאביי דל"ב רשע דחמס ולהנ"ל ניחא דבעי לאפוקי אם אינו רשע דחמס אף פסולי דאורייתא כשר לעדות אשה כדברי הנ"י הנ"ל באופן שצ"ע בסוגיא אך בלא"ה כבר כתב הגאון מליסא בקהלת יעקב סי' י"ז דאין הלכה כנ"י וגם בעדות אשה ל"ב רשע דחמס והארכתי בתשובה מזה אחת היא מה שאזכור בתוס' שם שכתבו דהא דמקשה במכות נרבע היינו בנרבע לרצונו ומטעם רשע וצ"ע לפמ"ש המהרי"ט והובא בקצה"ח סי' נ"ב דרשע לא פסול רק אחר שעבר עבירה ולא בשעת מעשה עבירה כמ"ש התוס' חולין י"ד לענין שחיטה דבאותו שחיטה עדיין כשר הוא א"כ שם במכות דל"ב הגדה בב"ד רק ראי' ומה מקשה נרבע יציל והלא לא נעשה פסול רק אחר המעשה ומזה מוכח דלא כסגן הכהן במהרי"ט ומ"ש בקצה"ח לחלק בין רשע דחמס ל"ש בהך דמכות דהטעם ברשע דחמס שחשיד לשקר וכיון שיש שני עדים בלא"ה ל"ש חשש שקר ודוק שוב מצאתי בקצה"ח שם הרגיש בזה בעצמו:

ובאמת לשיטת הסגן הכהן הי' מקום להקשות מאי מקשה בסנהדרין מלוה בריבית דרשע הוא והרי י"ל דעשה תשובה ואין לומר דבעי תחילתו וסופו בכשרות כשיטת

הפוסקים דבפסול רשעות בעי נמי הכי דלשיטת הסגן הכהן דרשע לא מיפסל רק אחר המעשה א"כ בשעה ראי' כשר הי' וגם בשעת הגדה עשה תשובה והוי שפיר תחילתו וסופו בכשרות אף שבנתים פסול וכן יש להקשות בהך דהרגתיו ביבמות וזה הערה גדולה לדבריו אולם הרבה חולקים עליו ועיין במהרי"ט וקצה"ח סי' נ"ב מה שכתבו בזה ודוק מיהו לפענ"ד נראה ברור דבהורג נפש ל"מ תשובה עד שימות ואף דלענין עושה מעשה עמך אמרינין בסנהדרין פ"ה ביצא ליהרוג כשעשה תשובה מ"מ לענין עדות ל"מ דקרא כתוב אשר הוא רשע למות ומשמע דהוי רשע עד שימות ועיין בנו"ב קמא סוף סי' ל"ה וביעיר אזן אות מ' סי' כ' ועיין בנ"י יבמות דמייתי לקרא לענין דאף מ"ד בעי רשע דחמס בהרגתי ודאי פסול והגו"א יהודה הקשה בתשו' הנ"ל למ"ל לנ"י ת"ל דהוי רע לשמים ולבריות ולהנ"ל נ"מ מקרא דל"מ תשובה עד שימות ועיין בא"ח סי' קכ"ח ומ"מ משמע מהפוסקים דהרג בשוגג כשר לעדות אף דגמ' יליף מרשעים יצא רשע על שוגג וקרי' רשע מ"מ לעדות כשר:

ושוב מצאתי בשבות יעקב ח"ג סי' קמ"ז שכתב דבהרג נפש בשוגג כשר לעדות וראי' ממשנה דמכות ומה דאמרינין במכות ד' י' מרשעים יצא רשע על הורג נפש בשוגג הוא רק דרש בעלמא דבאמת לא מיקרי רשע אולם מה שכתב עוד שם דבהרג במזיד ועשה תשובה כשר לעדות דלא כמ"ש לעיל לדבריו קשה הקושיא שהקשיתי על שיטת סגן הכהן אמנם לדעתי נראה דגם השב"י ל"ק רק בהורג נפש בלא התראה אבל אם באמת חייב מיתה אין שום סברא להכשירו לעדות אף שעשה תשובה ושוב מצאתי בשושנת העמקים סוף כלל ו' כדברי עיי"ש שהאריך:

ידידו ד"ש באהבה יצחק שמעלקיש האבדק"ק הנ"ל

בשולי המכתב עיין ברכות מ"ז בעובדא דר"א ששחרר עבדו והשלימו לי' דמקשה ממשחרר לעבדו עובר בעשה ומשני מצוה שאני ומקשה מה"ב היא מצוה דרבים שאני ואולם בגיטין ל"ח איתא ג"כ עובדא הנ"ל ולא מקשה מה"ב היא ותמהו רבים ע"ז ונ"ל לישב דהנה נסתפקתי במפקיר כל נכסיו והי' בהן עבדים דדינא דעבדים קנו עצמם ב"ח אי ג"כ עובר בעשה אי לא. ולכאורה הבאתי ראי' מדיוצאין בדמאי מטעם דאי בעי מפקיר לנכסי' ואס"ד דעובר בעשה אם הי' עבדים אמאי נקט סתמא דיוצאין והרי משכחת לה בהי' עבדים בנכסיו דל"מ מפקיר דיעבור בעשה וע"כ דאינו עובר מיהו יש לדחות דמצי מפקיר נכסיו חוץ מעבדים ומ"מ הוי עני דאין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו כדאיתא במשנה דפיאה עיין ב"ק ז'. ועיין כתובות ס"ז וה"ה עבדים [ולמ"ש הברטנורא דדוקא בלקט וכו' נוטל צ"ע אי מותר לאכול דמאי אם יש לו כלי תשמיש שוה הרבה]

ולדינא נ"ל הנה למ"ש בנתיבות סי' צ"ז דמותר למשכן בשביל חוב ופקדון ביחד ואינו עובר בלאו הואיל שמכוין בשביל דבר האסור ודבר המותר ה"ה להפקיר כל נכסיו רשאי כיון דעיד דבר האסור ודבר המותר ומכוין לזה אמנם לעיל חלקתי עלי' [עיין בש"ה ס' ז' באריכות] ולכן הנראה דאם הפקיר כל נכסיו ואין עושה כן בשביל העבד מותר הרי זה דומה קצת לפורש מצודה לצורך דגים טמאים דאסור משא"כ בפורש מצודה לצורך דגים טהורים אף דיודע שיהי' ג"כ דגים טמאים מותר וה"ה במפקיר נכסיו אף שיודע שהעבד יצא לחירות מותר. וכש"כ להר"ן דס"ל דעיקר האיסור הוא משום לא תחכם ואם אינו עושה בשביל העבד מותר כש"כ דמותר להפקיר נכסיו אם אין כונתו בשביל העבד. והנה הר"ן כתב דעיקר האיסור הוא משום לא תחנם והיכא דעושה לטובת עצמו אין כאן איסור והוי כלוקח דמים. ובאמת כעין סברת הר"ן נמצא בתוס' ע"ז כ' ד"ה ר"י שכתבו דאם עושה מפני דרכי שלום אין עובר משום לא תחנם דדרכי שלום אין זה מתנת חנם עיי"ש והמג"א סי' צ' תמה על הר"ן ז"ל מהא דמקשה בברכות והא מה"ב היא ולהר"ן אין עברה וע"כ דלא כהר"ן והטעם דנהי שיש סברא לומר טעמא דקרא משום לא תתן לו חני' מ"מ אנן לא דרשינן טעמא דקרא לקולא ואסור לשחררו אף לטובת עצמו דאינו דומה למכירה (ועוד דברי הר"ן צ"ע דאנן פסקינין כרבנן בב"ק פ"ח דעבד בכלל אחיך ובגיטין י"ב איתא שמצוה לזונו ול"ש עלי' איסור לא תחנם) אמנם להפקיר כל נכסי' וכונתו שיוכל לצרף העבד לתפלה לדעתי מותר דבשלמא אי משחרר העבד לבד נהי דהכונה לצרכו התורה אסרה השחרור יהי' הכונה מה שיהי' משא"כ במפקיר כל נכסיו גוף ההפקר מכל נכסיו מותר ונהי דאם כונתו אך בשביל העבד אסור אבל אם כונתו לטובתו לא בשביל העבד מותר ולפ"ז כשהקשה בגיטין אר"א ממשחרר עבדו וקשיא דלמא ר"א שחרר עבדוע"י שהפקיר כל נכסיו ובזה אין אסור אך למה דס"ד שעושה אך בשביל העבד גם זה אסור ולכן הקשה ומשני מצוה שאני הכונה דכיון דאינו עושה בשביל העבד רק לצורך מצוה אינו עושה איסור בשהפקיר כל נכסי' ומיירי כה"ג ולכן לא הקשה מה"ב הוא דבמפקיר כל נכסיו אין כאן עבירה אמנם בברכות דמשני בתחלה תרי הוי שחרר חד ונפיק בחד ומקשה ממשחרר דעובר בעשה ומשני מצוה שאני וע"כ ר"א לא הפקיר כל נכסיו דהרי צירף חד והאחד שחרר בפירוש שפיר מקשה מה"ב היא דבשחרור אף בעושה לצורך עצמו נמי עבירה הוא ודוק:

ובפשיטות י"ל דבגיטין הגי' דר"י אמר שמואל ס"ל משחרר עבדו עובר בעשה ולדידי' מקשה מר"א שפיר משני מצוה שאני והיינו שר"א הפקיר כל נכסיו כדכתיבנא דהרי שמואל ס"ל המפקיר עבדו יצא לחרות ואף אם נאמר דשחרור בפירוש בלא הפקר ל"מ

להקשות מה"ב היא דהתוס' כתבו דהיכא דהמצוה יכולה להיות בלי עבירה ל"ש מה"ב וכאן יכול להיות בלי עבירה רק ע"י הפקר כנ"ל משא"כ בברכות הגי' ר' יהודה לבד והוא בעל מימרא דמשחרר עבדו ועלי' מקשה ולדידי' לא שמעינין דמפקיר עבדו א"צ ג"ש ולדידי' המצוה אינה יכולה להיות בלי עבירה שפיר מקשה מה"ב מיהו לומר דר"א עשה עבירה אף דל"ש מה"ב לא נהירא לי וזה צ"ע גם על הנוב"י קמא בסוף הספר ודוק:

ודע דכעין הספק שנסתפקתי במפקיר כל נכסיו אי עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו נסתפקתי בהקדיש כל נכסיו לבדק הבית והי' בהם תמימים אי עובר בעשה דמתפיס תמימין לבד"ה או בל"ת למ"ד דהוא בל"ת וקצת ראי' דאינו עובר מדהקשה בגמ' תמורה למ"ד כמדארל"ת אעל"מ מהך דמתפיס תמימין דאם עשה עשה ולישני דהקדיש כל נכסיו ודעת הפוסקים דמקנה דשלב"ל עם דבר שב"ל קנה ה"ה לדעתי בהקדיש כל נכסיו לבדק הבית קנה הקדש משום מיגו ולא פלגינין דיבורי' [הגם שלא מצאתי עדן הדבר מבואר אי לענין כמדארל"ת נמי דינא הכי] ולישני דמיירי בהכי וע"כ מוכח דבכה"ג אינו עובר כלל ובברייתא קתני דעובר וע"כ לא מיירי בהכי עוד ראי' ממשנה דשקלים במקדיש נכסים והי' בהם בהמות דהדמים יפלו לבד"ה ואס"ד דעובר בלאו נימא דכונתו הי' למזבח דחזקה ל"ש היתרא וע"כ דאינו עובר בלאו מיהו עדיין קשה למאן דס"ל בירושלמי דפלוגתת ר"א ור"י קאי במקדיש עדרו ויש לעיין בכ"ז אולי אזכה לבאר במקום אחר ועיין עוד בגיטין ט' באומר כל נכסי לפלוני עבדי ודוק:

הג"ה לעיל אות ו' הגהתי בדברי רשב"א שבת צ"א זר וכתבתי דחולק על הרמב"ם וס"ל גם זר שאכל תרומה טמאה אינו במיתה וכעת ראיתי בחידושי רמב"ן מביא שם להדי' כן בשם ר"ש והוא חולק עליו וס"ל כרמב"ם. והנה מה שהוכיח בשעה"מ פי"ז מא"ב כרמב"ם מדחייב חומש אתרומה טמאה יש לדחות דהרי בסיכה נמי חייב חומש וכתבו תוס' ישנים יומא ע"ז דהיא מדרבנן ואמנם לרש"י דסיכה כשתי' מדאורייתא חייב חומש מדאורייתא אף דבודאי אין חייבין מיתה אסיכה. והנה מתוס' שבת צ"א נמי משמע דס"ל כרשב"א מדהקשו מה בין כזית לחצי זית דהרי בתרומה טמאה אינו אלא עסה וח"ש נמי אסור מ"ה ואם בזר חייב מיתה הרי שני ושני ולא הוצרכו לתרץ דזית חשוב ללקות עלי' בכ"מ דהרי הנן יש חילוק וע"כ יחלקו על הרמב"ם והנה הרב החריף ובקי מ' יצחק צבי העמרלינג נ"י מפ"ק הקשה על שיטה זו אמאי טבל ותרומה מאכילין טבל לחד מ"ד ולחד מ"ד תרומה דהוי במיתה במי שאחזו בולמס ויטמא הטבל דל"ה רק איסור דרבנן לדעת הר"ש פ"ג מ"ג דחלה בשם ירושלמי דלטמא טבל אינו אסור מ"ה ואח"כ יפריש תרומה ותרומה טמאה אינו אלא עשה ולישב זה נ"ל דאין לעבור על איסור דרבנן להקל

מעל החולה כיון דגם אח"כ יהי' בעשה ולפ"ז נ"ל דהא דמוקי בגמ' ל"צ בשבת קאי רק אדברי רבה דאיהו הא קמ"ל אבל פלוגתא דב"ת ורבנן רק בחול מיירי דבשבת גם ב"ת מודה דאין לנו לעשות איסר קל דהגבהת תרומה בשבת להקל האיסור על החולה ויהי' בזה מיושב קושית מהרש"א אמאי לא מוקי בגמ' לקמן דרבי וראב"ש בפלוגתת ב"ת ורבנן פליגי דהרי התם בשבת מיירי ופשיטא דאין להקל האיסור ע"י שנעשה איסור קל אפי' לב"ת ואמנם גם לפי קושית מהרשא יש לחלק בין איסורי שבת דהותרו אצל פ"נ ומש"ה ס"ל לב"ת דמפרישין ע"י איסור קל להקל האיסור משא"כ איסור אחר דדחוי הוא ועוד נ"ל דלמ"ד מתנית שלא הורמו כמי שהורמו דמי אסור לטמאות מ"ה למעיין בר"ש בטעם ירושלמי הואיל ואין אתה יכול ליתן לכהן בכהונתו ומ"ד כמי שהורמו דמי יכול ליתן לכהן טבל והוא זוכה בתרומה שבה כדאיתא בחולין ק"ל וז"ב. והנה בכל זה דברי תוס' שבת צ"א תמוהים בעיני דהרי משמע מתוס' חולין ק"א ד"ה בנטמא דס"ל דלא כרמב"ם דאף נטמא הגוף קודם מ"מ תרומה טמאה אינה במיתה ורק תוס' ס"ל דוקא בנטמא תרומה קודם וקרא קמ"ל הכא דאין איסור חל על איסור עיי"ש א"כ ליכא למימר דזר אינו חייב מיתה בתרומה טמאה דכבר נאסר עלי' במיתה וע"כ צ"ע בשיטת התוס' ור"ש שהביא הרשב"א ע"כ ס"ל כרמב"ם דכהן פטור ממיתה בתרומה טמאה אף בנטמא הגוף קודם מקרא דומתו בו כי יחללוהו ולכן ס"ל גם בזר הכי ודוק. ועיין עוד תוס' יבמות צ' ד"ה אכל תרומה טמאה ומשמע דאתרומה טמאה הקשו לרנב"ה ולמ"ש ל"ק קו' דאתרומה טמאה אינו חייב מיתה אך אתרומה טהורה הקשו ודוק:

ודרך אגב ראיתי במאירי שבת צ"א שפירש דברי הגמ' שם מיגו דמצטרף לענין טומאה היינו מדחייב משום מטמא תרומה עיי"ש שכתב הואיל שמחייב אזריקה כ"ש מטמאה מדכתיב משמרת תרומתי וכן אמרו בכל קודש לא תגע לרבות את התרומה שלא תטמא בנגיעתה ואין הפרש בין טמא שמטמאה בנגיעה בין טהור שזרק לבית טמא והענין היא הואיל שמועיל צירופו לחייבו משום מטמא תרומה בידים ע"כ חייב משום שבת עיי"ש הנה נראה מדבריו שחייב מלקות במטמא תרומה והוא יפרש דברי הגמ' מכות ודילמא דוקא טמא שנגע חייב כמו שחייב טמא אביאת מקדש ועוד אס"ד דגם במטמא תרומה בדבר אחר נמי חייב מלקות למ"ל קרא דמשמרת תרומתי לר"י ות"ל מלאו דבכל קודש לא תגע על כן נ"ל דאף לר"י דוקא טמא שנגע חייב ולא בזרק לבית טמא ול"ה רק איסור תורה ושפיר מקשה בשבת דגם להוציא שתי הלחם יש איסור תורה להפסיד קדשים והמאירי ל"ד נקט דחייב רק דעביד איסור תור' והנ' הרב החריף ובקי מ' מענדל אבענד נ"י מפ"ק הקשה לשיטה זו דחייב מלקות במטמא תרומה למה חייב במטמא תרומה

לשלם במשנה דגיטין והרי חייבי מלקות שוגגין פטור לר"ל והשבתי לו דר"ל כשיטתי' דבכל קודש לא תגע לא קאי אתרומה רק אבשר קודש ולר"י לשיטתו ל"ק דהוא ס"ל חייבי מלקות בלא אתרו חייב בתשלומין וזה נכון אמנם לפמ"ש לעיל דלכ"ע במטמא בדבר אחר אינו חייב מלקות בלא"ה ל"ק והרבה יש לדבר בכ"ז:

סימן יט

ב"ה יום ג' לסדר חוקת תרי"ג זוראוונא

שלום וברכה לכבוד הרב המאור הגדול החריף ובקי בכל חדרי תורה המפורסים מוה' חיים נתן דעמביצער נ"י מקראקא:

יקרת מכתבו וספרו הנחמד נקרא בשם מגיני ארץ ישראל הגיעני ושמחתי מאוד לראות בתוכו פלפולים שונים להעלות נטפי פנינים על שדה לא עבר בה איש ביחוד הוא יקר עצם הדבר ומהותו לחזק ידי עניי ארץ ישראל המיחלים ומצפים אסירי התקוה למעות הנשלח ממדינתינו גם יקרים המה דברי הגדולים גאוני זמנינו בעלי שם המובאים בחיבורו וצעיר אנכי לימים להכניס ראשי בין הגאונים המפורסמים ולהורות בדבר גוף השאלה ועכ"ז ענותם תרבני לפלפל בדבריהם ולחות דעי גם אני ומאת צורי וקוני אשאל דעה ובינה לחוננני ומקור השאלה סובב הולך על גזרת הקדמונים רבינו מרן הב"י ומהר"ם אלשיך שמעות שמתנדבים לר' מאיר בעל הנס שייך לארץ ישראל והכריז הרב הגאון מ' ליב זצלה"ה האבד"ק בריסק שגזר בחרם בצירוף גדולים הרבה דאפי' אם נודר אחד בפירוש על נשמת ר' מאיר בעל הנס להדליק נרות לבהכ"נ המעות שייך לארץ ישראל ונתעורר הרב הגאון מהרש"ק [זצלה"ה] מבראד דלמה לא מקיים נדרו בהדלקת נרות ולא עדיף מאומר הרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו אם הביא בבית חוניו יצא:

א **יען** כי גוף השאלה דימה הגאון המפורסים מהרש"ק (זצלה"ה) מבראד להרי עלי עולה שאקריבנה בבית חוניו מנחות ק"ט וע"ז סובב הולך כל דברי הגאונים המובאים בחיבור הנ"ל צריך אני לבאר מה שיש לפלפל בדברי הגמרא שם והקודם ראוי לבאר בעיקר דברי הגאון מהרש"ק (זצלה"ה) במה שכתב כמו דבעולה דעתו אי סגי בבית חוניו טרחנא טפי לא בעינא ה"ה בנרות דעתו אי סגי בנרות טרחנא טפי לא ואין להקשות דהרי רב המנונא לא ס"ל כרבא שם וצריך טעם למה בנזיר ס"ל כן ובעולה לא ס"ל כן וע"כ הטעם בנזיר כיון דהוי א"א ע"י שליח והוי צערא דגופא לכך מודה רב המנונא דכונתו הי' שלא לצער אבל בעולה כיון דאפשר ע"י שליח א"כ ל"ש טעם זה דטפי לא מצינא לאצטערי ודבריו תמוהין מאוד דהרי עולה בעי סמיכה ואנן בעינין ידו ולא יד שליחו וכדברי הגמ' גיטין כ"ח והוצרך הגמ' לאוקמא בקרבן נשים או בעוף וכמה הרעישו אבות

העולם על הא דערל וטמא משלחין קרבנותיהן וכתבו תו' כיון דא"א לתקן ותו' גיטין כתבו דמיירי שיעברו בבל תאחר ואין תקנה להמתין ועיין אריכות דברים בתו' זבחים וגיטין הן אמת כי הרבה יש להקשות בקו' תו' דערל וטמא שכתבו דלא מצי מיירי קרא בקרבן נשים דקתני ערל ולא בעוף דקתני זבח ואמאי לא מוקי לה בקרבן סומא דאינו סומך כדאיתא מנחות צ"ב וכן יש להקשות בדברי הגמ' גיטין שם ובחש"ו ליכא לאוקמ' דלאו בר שליחות הוא ואיך משלח ושחיטה בעי שליחות אבל בסומא קשיא דאיהו גופי' נמי אינו סומך ובודאי יכול לשלח קרבנותיו ולוקי בהכי וכן יתישב בסומא כמעט כל קושיות התו' שם ואכ"מ [ועיין לעיל סי' ה' סוף אות ט"ו כתבת ישוב לקו' זו] ועכ"פ ל"ש לומר כמ"ש הגאון מהרש"ק דאפשר ע"י שליח דלכתחילה בעי להביא בעצמו ולסמוך ואסור לשלוח וע"כ שייך לומר לא בעי אצטעורי וז"ב עד שגם דברי תו' נזיר י"א צריכין ביאור שכתבו דמ"ה מהני תנאי כיון שאחרים יכולין להביא וסוף דבר לא ירדתי לסוף כונתו אבל עיקר קושיתו ליתא כלל דהחילוק לרב המנונא בין נזיר לעולה כן הוא דאנן מחויבין לתרץ דבריו שלא לסתור כמה שיכולין ובעולה יכולין לתרץ דכונתו שלא יתחייב באחריות ואינו סותר כלל ובנזיר א"א לתרץ כן דכל כמה דלא מייתי קרבנות לא מתכשר וע"כ כונתו דאם יהיה קשה לילך לבהמ"ק וירצה לגלח בב"ח על אופן זה לא יהיה נזיר וזה מתרצין כמו שיכולין ואין כאן קושיא כל עיקר ומה שיש להקשות הוא להיפך לרבא דס"ל כמו בנזיר אמרינן האי גברא לצעורי קמכוין ואם יגלח בב"ח ל"ה נזיר כן בעולה אם יקריבו בב"ח ל"ה עולה ואמאי בשלמא בנזיר א"א לתרץ דברי' בע"א ובעולה י"ל כונתו ע"מ שלא יתחייב באחריות ודא ודאי קושיא הוא:

ב **והנלע"ד** לישב קושיא זו באופן נאות והוא דראוי מקודם לבאר הנה מלשון הגמ' משמע ה"ה במתנה ע"מ שלא אתחייב באחריות והקריבו בב"ח נמי פטור וצ"ע עפ"י דברי רבא כתובות צ"א וצ"ז גבי אלמנה וגבי מכר שלא באחריות נהי דאחריות דעלמא לא קבילית עלך אחריות דנפשך מי לא קבילית והמורם משם דה"ה במתנה שלא יתחייב באחריות והקריבו בב"ח דהוה כאילו קטלה בנפשי' חייב משום אחריות דנפשי' וצ"ל דנהי בהתנה סתם חייב כונת הגמ' דהוה כאילו התנה בפירוש גם על אחריות דנפשי' ואמנם שוב מצאתי במרדכי הובא בש"ע ח"מ סי' ע"ב ס"ז בהתנה שיפטור מאחריות פטור אפי' מפשיעה והמרדכי מביא ראי' מסוגיא זו מב"ח דפטור דהוה כאילו התנה ובאמת דברי המרדכי תמוהין מאוד דהרי הוא גופא מודה דדוקא מפשיעה פטור אבל במזיק בעצמו ודאי חייב וכאן בב"ח הוה כקטלה בעצמו ומ"מ פטור וכן הקשה בתומים וכבר קדמו בזה במהרי"ט ח"ג סי' קי"ו ואם נאמר דכאן הוה כמתנה בפירוש מאי ראי'

מייתי המרדכי ובתומים מתרץ דכאן מש"ה פטור דהתנאי הוא אם יקטול יהיה בטל נדר למפרע ודבריו תמוהין דא"כ אמאי חייב משום שחוטי חוץ ועוד דא"כ ראיות המרדכי אזדא לה ובקצה"ח מתרץ דכאן מש"ה פטור דבהקדש מזיק פטור ורק מדרבנן חייב ולבעלים ולא להקדש ומ"ה הבעלים כאן פטורין מדין מזיק ולפע"ד דאם חייב מדרבנן גם הבעלים חייבין וע' רש"י גיטין נ"ד חייבין לשלם לבעלים ומ"ל בה' חובל ומזיק דעתו דאף בנדבה משלם לבעלים שהפסידן דורן והדברים תמוהין דגם בנדר שחייב באחריות אינו חייב רק לר"ש ולא לרבנן דג"ל לק"ד וכש"כ בנדבה לכ"ע פטור אף שהפס דן דורן והרי בב"ק ע"ח בעי רבא בהרי עני עולה ופירש רש"י דלר"ש קבעי הרי דלרבנן פטור ולר"ש נמי דוקא בנדר ולא בנדבה ועיין בפ"י גיטין שתמה על דברי רש"י ומביא ראי' מב"ק הנ"ל ותימה שלא תמה על נדבה ובאמת לפי מה שמבואר בשיטה מקובצת ב"ק שם גם שם דוקא בכפל קבעי ובקרן חייב לכ"ע ואזדא לה ראית הפ"י והן אמת כי לפ"ז אזדא לה גם ראית המהר"מ מינץ באתרוג שמביא ראי' דיכול לפטור בקרבן קטן ועיין בזקיני הגאון ח"ץ ולשיטת השיטה דדוקא בכפל קבעי י"ל בקרן באמת אינו יכול לפטור ומהר"ם מינץ בקרן מיירי ואכ"מ ואמנם לדינא הפ"י והשיטה עולים בקנה אחד באמת לבעלים פטור ורק דלהקדש חייב לשיטת רש"י מדאורייתא ולתוס' מדרבנן וכיון דחייב, אמרינן לי' לשלם לבעלים ועוד יותר יבואר דכיון דמדאורייתא פטור מזיק הקדש ורק מדרבנן חייב ואסור להביא חולין לעזרה ויצטרך להביא דורן ואמרינן הואיל והפסיד דורן ישלם הדורן לבעלים אבל עיקר חיובו משום מזיק הקדש אשר עפ"ז נ"ל דה"ה היכא שהבעלים הפסידו קרבן אף שאינן חייבין באחריות חייבין משום מזיק הקדש מדרבנן דלא כקצה"ח ומה שי"ל בזה הנה דבר זה ברור במתנה הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריות מהני ולא הוי מתנה עמש"כ בתורה כדכתבו תו' ר"ה ותו' סתמו דבריהם ולא ביארו הטעם ולקמן נבאר טעמם אבל לע"ע נראה כמו שמתרצים תו' כתובות על קושיתם על הא דמתנה שואל להיות כש"ח כיון שרבתה תורה הרבה דיני שומרין יכול כ"א להתחייב כפי תנאו וה"ה הכא כיון שרבתה תורה נדר ונדבה ונדבה פטור מאחריות יכול להתנות בנדר שיהי' פטור כמו בנדבה וז"ב אבל עכ"פ להתנות שיהי' פטור אם יזיק זה הוי מתנה עמש"ב והתו' הקשו כן בכתובות בקרע ע"מ לפטור ותירצו דהכונה ע"מ שימחול וזה שייך בהדיוט אבל לא בהקדש דלאו בר מחילה הוא ועיין ב"ק כ"א ובשלמא במתנה שיהי' פטור אם יהרגנו והיינו דאם יהרגנו לא יהי' נדר כלל ול"ה עולה כלל שפיר אין כאן עקירה משא"כ הכא מדחייב משום שחוטי חוץ ע"כ גם אם יהרגנו יהי' נדר ורק שיהי' פטור וזה מתנה עמש"ב ואם כהפ"י ששיטת רש"י דמזיק הקדש

מדאורייתא חייב ודאי הוה מזיק ומעמש"ב ולשיטת הו' עכ"פ מדרבנן חייב ואנן פסקינן חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ורק בהדיוט פסקינן דמהני מטעם מחילה עיין אה"ע צ"ב ובהקדש ל"מ מחילה ועוד י"ל לדעת תו' כתובות אם כתובת בתולה מה"ת כתובת אלמנה הוי יש לה עיקר ה"ה כאן מזיק להדיוט חייב והוי יש לה עיקר ויש לחלק אבל בלא"ה אנן פסקינן מדרבנן התנאי בטל ואמאי בב"ח פטור מטעם מזיק והנלע"ד לישב ונתיישב ג"כ לשון המרדכי והוא בשוחט בחוץ יש כרת ולר' נחוניא בן הקנה כרת פוטר מתשלומין ואמנם אף לדידן חייב מלקות ומלקות פוטר מתשלומין ולפ"ז יש להקשות למ"ל להתנות שאקריבנו בב"ח והכונה דכשיקריב יפטור מאחריות והרי בלא"ה חייב משום ש"ח ומלקות פוטר מתשלומין והן אמת כי לפמ"ש במהרי"ט בישוב דברי המרדכי דהכונה על כהנים שבב"ח קושיא זו ל"ק דבטובח ע"י אחר קלב"מ אבל פשטא דשמעתין לא משמע כן ואמנם קושיא זו יש לישב דכמו דאיתא בב"ק קי"ב וכתובות ל"ד בהיתה לו פרה שאולה וטבחה בשבת חייב שכבר נתחייב באונסין משעת שאלה והנכסים נשתעבדו ואין באין כאחד וכש"כ בהרי עלי עולה שחייב באחריות וכשהרג נתעורר חיוב הנדר ושעבוד הנכסים ומ"ה חייב ורק משום שהתנה וז"ב ומעתה כ"ז לענין חיוב אחריות וכשהתנה שיפטור מאחריות אין להקשות דחייב עכ"פ מטעם מזיק דבזה באת לחייב בשעה שעושה ההיזק ושייך קלב"מ וזה נכון ומעתה מיושב היטב דברי המרדכי שהביא ראי' דבכלל פטור אחריות נכלל אחריות דפשיעה דאם חייב בפשיעה מטעם שקיבל אחריות דנפשי' א"כ על אחריות זה נשתעבדו הנכסים ונתחייב למפרע ושוב ל"ש קלב"מ וע"כ בכלל אחריות נפטר כל אחריות ורק במזיק חייב שהרי הזיק ואין לו להזיק בממון חבירו וכאן פטור מטעם קלב"מ וזה א"ל על המרדכי דדילמא כאן הכונה כמו שהתנה בפי' דמדנקיט הגמרא סתם ע"מ שלא יתחייב באחריות משמע דגם בסתם דינא הכי והדבר נחמד בישוב דברי המרדכי ואמנם י"ל דלרבא דס"ל ב"מ צ"א בכל קלב"מ חייב לצי"ש א"א לתרץ לכך פטור משום מזיק מטעם קלב"מ דהרי חייב לצמ"ש וכיון דכל עיקר כונת המשנה יצא משמע לצי"ש ועיין עוד כעין זה בצל"ח פסחים כ"ט ובקצה"ח כ"ח הגם דשם בחטאת דאין ממשכנין מ"מ גם בעולה מדקתני יצא משמע שיצא י"ש וע"כ צ"ל דרב המנונא ס"ל דקלב"מ פטור אף לצי"ש ולהכי באמת כונתו דהיא עולה מ"מ ורק באחריות פטור מצד התנאי ומצד מזיק פטור מטעם קלב"מ או דס"ל דנהי דבקלב"מ חייב לצי"ש מ"מ לענין זה מהני תנאי שיהי' פטור ול"ה מעמ"ש בתור' כיון דמדינא בלא"ה פטור ואמנ' לרבא לא ס"ל הכי דפטור מטעם קלב"מ כיון דחייב לצי"ש ולכן לדידי' צ"ל כונתו דאם ישחוט בב"ח לא יהי' עולה כלל ולא נזיר

כלל ובזה ודאי ל"ה מתנה על מה שכתוב בתורה ורבא הביא ראי' מסיפא מנזיר דע"כ כונתי הכי דאם יקריב בב"ח לא יהיה נזיר ה"ה בעולה כן הוא והטעם כנ"ל ודוק כי הוא נכון ויש מקום עוד לומר מה שנ"ל דרבא ס"ל חייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין דלא כקצה"ח כ"ח אליבא דרבא ונעלם ממנו דברי הה"מ פ"ג מה' גניבה שכתב דרבא כר"י ס"ל ועיקר ראיתו ליתא ואכ"מ ומה"ט לא ניחא לי' לרבא לומר דהו"ל כמתנה שלא יתחייב באחריות כנ"ל ורב המנונא יסבור כר"ל ולכן ס"ל דהוה כמתנה שלא יתחייב באחריות [ולפ"ז דברי הגמ' מנחות דאיתא שם ואף ר' יוחנן סבר כר"ה יתפרש הכי ואף ר' יוחנן דלכאורה ל"מ סבר כר"ה דהוא ס"ל חייבי מלקות בלא התראה חייב לשלם מ"מ סבר כר"ה ולפ"ז צריך טעם לר"י ונ"ל דר"י יסבור כיון דלא שכיח שישחוט בחוץ היכי דל"ש לא עשו חכמים חיזוק יותר משל תורה ול"ה מ"ה מעמש"ב כדאיתא בכתובת נ"ו ע"ב]:

ג **עוד** באופן אחר נ"ל לישב עיקר המחלוקת בין רבא ורב המנונא דלמר הכוונה דאם יקריבנו בב"ח לא יהי' עולה כלל ולמר יהי' עולה רק שלא יתחייב באחריות וי"ל דרבא ורב המנונא כ"א לטעמי' אזיל ויען כי נתיישב לי בזה הרבה לא מנעתי לכתבו הנה בענין אי מהני חזרה בהקדש היא מחלוקת גדולה בין הפוסקים ועיין בזקיני הש"ך רנ"ה מביא בשם הרמב"ם ורש"י ותו' דל"מ חזרה. וכן מוכח מדברי ר"פ בתמורה ואמנם הש"ך תמה תימא גדולה על הרמב"ם והפוסקים וכתב שנעלם מהם ש"ס ערוך ב"ק ע"ג מקשה מר' יוסי דהמירת עולה דתוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי וחילק בין דיבור גדול וקטן הרי דאין חילוק בין הקדש לעדות והיא תימה גדולה ועיין בקצה"ח ובמ"ל והנ"ל לישב בעיון נכון הנה בעיקר הדין אי מהני חזרה בהקדש תכ"ד תמה בקצה"ח רנ"ה דכתבו תו' מנחות פ"א הטעם דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט והרי גם במסירה יכול לחזיר תכ"ד כמו שמבואר בטור ח"מ קצ"ה דלא כטור אה"ע ל"ח ומה שתירץ בקצה"ח דכיון דיכול לחזור מאמירה מהני חזרה במקח דהוא חוזר מאמירה משא"כ בהקדש דהאמירה גופא כמסירה לא ניחא לי דא"כ בזכי' בהפקר דא"צ אמירה ל"מ חזרה תכ"ד ובזה אזדא לה הוכחת הטו"ז מאני זכיתי בה תחילה דשם הוי זכייה מהפקר וא"צ אמירה וראיתי בתשו' בית אפרים דבר נחמד בישוב קו' תו' סוכה ל"ב בהא דיוצא בלולב של נכרי והרי מדאגבי' קניא ותי' היא דיצא תיכף ותכ"ד יכול לחזור מקנין ויש לו ביטול והיא נחמד דכל שיכול לבטלו יצא אבל להקצה"ח הנ"ל ליתא דשם קניא בלא אמירה ודוק אבל כ"ז אינו עולה על הדעת דלקצה"ח אם יאמר לאחד ליתן וישהא כ"ד ויתן א"י לחזור מהנתינה דהוא אחר כ"ד מהאמירה ועוד מצינו קנין בשתיקה ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו ועוד יש לדחות

מכמה אנפין ומה שי"ל בביאור הדבר ע"פ דברי הר"ן נדרים כ"ט דמסיק הגמ' באומר הרי זו עולה לאחר ל' יום הרי זו עולה ואינו יכול לחזיר אף דבמקדש יכול לחזור מטעם אמירה לגבוה כמסירה להדיוט והקשה הר"ן לא יהא אלא כמסירה דהרי גם במסירה יכול לחזור קודם ל' ותירץ דהכא אמירה עדיף ממסירה להדיוט והוי כאימר מעכשיו והיינו דמחדשין השתא עיי"ש במתק לשון הר"ן ואח"כ מסיק בשם הרשב"א וכן היא בתשו' דזה דוקא לבר פדא דקדושה לא פקע בכדי אבל לרבא ואביי דס"ל קדושה פקע בכדי מוקמי ברייתא כפשטא ואצ"ל אם לא אמר מעכשיו וקמ"ל דאינו יכול לחזור הלכך לדידהו אפשר דאמירה ל"ה רק כמסירה ויכול לחזור עיי"ש בר"ן ומעתה אומר אני דהא בהא תליא דאם נאמר באומר שור זה עולה לאחר ל' א"י לחזור אף דבאמר לאחר ל' כונתו שיוכל לחזור והרי גם במעכשיו ולאחר ל' מספקא לי' אי תנאי ופירשו הראשונים אם לא יחזור וכש"כ במקדיש לאחר ל' ודאי כונתו שיוכל לחזור ועוד הטעם שאמרו בקידושין דיכול לחזור משום דלא נגמרו הקידושין ול"ה רק דיבור ואתי דיבור ומבטל דיבור ובעולה לאחר ל' נמי לא נגמר ומ"מ א"י לחזור דהקדש אלים כ"כ מש"ה גם תכ"ד א"י לחזור ורואה אני שהדברים ק"ו והרי בקידושין יכול לחזור בלאחר ל' ואעפ"כ תכ"ד א"י לחזור בעולה דא"י לחזור בלאחר ל' כש"כ תכ"ד ואמנם אם נאמר דבמקדיש לאחר ל' יכול לחזור דאמירה לגבוה ל"ה רק כמסירה לפ"ז י"ל כמו שבמסירה יכול לחזור תכ"ד כנ"ל ה"ה באמירה לגבוה. והדברים ברורים ומעתה לפמ"ש הר"ן והרשב"א דהדבר תליא בפלוגתא דבר פדא ורבא ואביי ולרבא ואביי משני הברייתא נדרים אידי ואידי בקדושת דמים ולעולם אמירה לא עדיף ממסירה ולבר פדא מיירי באם לא אמר ואמירתו עדיף ממסירה ולפמ"ש גם תכ"ד בהא תליא מעתה סוגיא דב"ק דשם דמקשה לימא כתנאי בפלוגתא דאביי ורבא אי למפרע הוא נפסל או מכאן ולהבא ותי' דכ"ע כאביי דלמפרע הוא נפסל ורק דפליגי בתכ"ד מקשה הגמ' לשיטתו דס"ל קדושה פקע בכדי ומוקמה ברייתא כפשטא בנדרים ולדידי' אמירה לגבוה לא עדיף ממסירה ותכ"ד יכול לחזור וע"כ ס"ל לר"י תכ"ד לכ"ד ומקשה שפיר ואמנם רב פפא בנדרים דמשני שם לבר פדא דאמירה עדיף ממסירה ועיין ראב"ד פט"ו ממעשה הקרבנות פסק מש"ה כבר פדא דרב פפא קאי כוותי' ואיהו לשיטתי' דס"ל אמירה עדיף ס"ל בתמורה דתכ"ד א"י לחזור בהקדש והיינו מטעם הנ"ל והדבר נכון וינעם יותר אם נאמר קצת דלא כהר"ן ונאמר דלאביי דמקשה לרבא נדרים שם וס"ל דרישא בקדושת דמים וסיפא בקדושת הגוף וכולה כפשטא ומקשה לרבא ס"ל כמ"ש הר"ן לדעתו דאמירה לא עדיף ממסירה ואמנם רבא דחילק בין קדושת דמים לקדושת הגוף ולדידי' ע"כ רישא בקדושת דמים ותיקשי קו' גמ' כדמקשה

אביי וע"כ ס"ל כתירוץ ר"פ דאם לא אמר וקמ"ל דאמירה לגבוה עדיף ממסירה ומעתה הדבר נחמד אף נעים דהפ"י הקשה בב"ק שם אמאי מקשה השתא וסבר ר"י מתמורה ואמאי לא מקשה להס"ד דכ"ע תכ"ד כדיבור דמי ולפמ"ש ניחא דלהס"ד הוי קאי הגמ' לרבא ג"כ ולדידי' ל"ק דהיא ע"כ משני כתירוץ ר"פ ולדידי' אמירה לג' עדיף ממסירה לה' ומ"ה תכ"ד בהקדש א"י לחזור רק לבתר דמסיק כ"ע כאביי דלמפרע נפסל ולאביי לשיטתי' מקשה שפיר מדהקשה לרבא בנדרים וס"ל הברייתא כפשטא וס"ל אמירה לגבוה לא עדיף ממסירה וקשיא דר"י אדר"י ומעתה הרמב"ם לשיטתי' דהוא פסק כרבא וחילק בין קדושת הגוף דלא פקע בכדי וע"כ כתירוץ ר"פ ואמירה לגבוה עדיף ומ"ה פסק דתכ"ד א"י לחזור והדברים נחמדים ומקום הניחו לי אבותי בזה ואמנם אם נאמר כמ"ש הר"ן דרבא ג"כ ס"ל כאביי דאמירה לג' לא עדיף ממסירה מיושב הסוגיא שהחלנו דהנה בזה שאמר הרי עלי עולה ואח"כ אמר שאקריבנו בב"ח יש להסתפק בדעתו אי כוונתו שכשיקריב בב"ח לא יהיה עולה כלל או שיהיה עולה רק שיפטור מאחריות והנה אם נאמר בכוונתו על אופן א' דלא יהיה עולה הרי חוזר לגמרי מדבריו הראשונים שאמר הרי עלי עולה ושוב אמר שכשיקריב בב"ח לא יהיה עליו עולה והוי כמו שכתבו התו' גבי ולחמה מן החולין דהוי נמי אם ירצה כמ"ש בגמ' להדיא ואעפ"כ יכול לחזור ואמנם אם נאמר שיהי' עולה עכ"פ אף שיפטור מאחריות אין כאן חזרה כלל ורק תנאי שיפטור והנה בקצה"ח רנ"ה מבואר דאף דבהקדש ל"מ חזרה תכ"ד אבל בנזיר מהני [וכן משמע לכאורה מתו' מנחות פ"א אך לקמן מבואר דמתו' אין ראי' אך הקצה"ח הוסיף כן מסברא] ואמנם גם בהקדש תליא הדבר במחלוקת הנ"ל והנה רב המנונא דמקשה לעולא וכי קדושה שבהן להיכן הלכה נדרים כ"ט וס"ל כב"פ וכן ר"י דקאמר ל"ש אלא שפדאו הוא ס"ל כבר פדא לפירוש הר' משה נדרים שם ולשיטתם א"י לחזור בהקדש תכ"ד דאמירה לגבוה עדיף ממסירה וע"כ מוקי לה אלא אתחייב באחריות דאין כאן חזרה ובנזיר שיכול לחזור הכוונה דאם יגלח בב"ח אין כאן נזירות ורבא ס"ל דיכול לחזור ומ"ה מפרש בין נזיר בין עולה כוונתו דאם יקריב בב"ח אין כאן נדר והרמב"ם דס"ל אינו יכול לחזור במקדיש לאחר ל' כמ"ש מחנה אפרים ס"ל כרב המנונא דע"מ שלא יתחייב באחריות והדברים נחמדים:

ד **ובעמדי** בסוגיא זו לא אמנע מהציג מה שעלתה מצודתי בישוב דברי תשו' מהרי"ט סי' פ"א ח"ד יען ראיתי כי גדולי האחרונים תמהו בדבריו והאמנם ידעתי כי עוד לא זכיתי לבוא עד סוף כוונתו מ"מ ראיתי לכוין בדבריו ענינים נכונים ואם לא כיון בהם הדברים נכונים בעצמותן המהרי"ט הקשה על סוגיא דב"ב דמוקי ליכיר בנכסים שנפלו

לו אח"כ והרי עדיין יש לו מגו להתחייב נפשי' ותירץ המהרי"ט וז"ל דבשלמא אי שייך קנין בדבר שלא בא לעולם איכא מגו דהוה מצי להקנות ואם אבדו או פחתו פחתו למקבל אבל אם בא להתחייב בתורת חיוב היינו שמתחייב כשיבואו לעולם וכדי שיחול החיוב משתעבד בהם מעתה שיהיו באחריותו עד שינתנו ואם אבדו אבדו לו ונמצא בנו השני מפסיד שאם אי אתה אומר כן אלא שמתחייב לתתם לו ולא יהיו באחריותו הו"ל כקנין דברים כמו שקנו מידו לחלק ואם באת לומר שיתחייב על תנאי שלא יתחייב באחריות הו"ל תרתי דסתרו אהדדי ותנאי ומעשה בדבר אחד ואי קשיא מהך דהרי עלי עולה ע"מ שאקריבנו בב"ח דהוי כאומר ע"מ שלא אתחייב באחריות ונראה לתרץ דהתם ה"ק נעשה כאומר הרי עלי עולה ע"מ שלא אקריבנו בב"ח נמצא שאם הקריבה בב"ח אינו מתחייב באחריות ואם אבדה או נאנסה מתחייב להביא אחרת למקדש עכ"ל וכל דבריו תמוהין וכבר תמהו עליו האחרונים הקצה"ח והנתיבות סי' ר"ג וספר בני יעקב [א] בעיקר הסברא דהוי תנאי ומעשה בדבר אחד תמה הנתיבות ואמנם אף לפי מה שאבאר לקמן דגוף סברתו נכונה מ"מ ע"ז ודאי לא יחלוק שום אדם דאם מחייב עצמו ומתנה שבאם יהיה בעין אני מחוייב ליתן בחיוב הגוף ואם יאנסו אין אני מחוייב כלל זה ודאי הוי תנאי כמו אם ירדו גשמים למאן דאית לי' ברירה והרי הרב בני יעקב מפרש כך תירוץ המהרי"ט הרי עלי עולה הכוונה שאם יאנסו ע"ז אין אני מתחייב כלל ושוב קשיא אמאי לא מוקי לה הגמ' בכה"ג בתולה חיובו בתנאי שיהי' בעין ומה שתירץ בנתיבות בעיקר קו' מהרי"ט דלא רצה לחייב עצמו בחיוב שמא יוכרח למכור זה תירוץ אחר אבל המהרי"ט לא תירץ כן [ב'] מה שתירץ גבי ב"ח ופירש המחבר ב"י כמ"ש הקצה"ח דהכוונה אם ישחוט לא יהיה מחוייב כלל קשה קושיתו אמאי חייב משום שחוטי חוץ וכן מה שתירץ הנתיבות דבאמת בב"ח חייב באונסין וגניבה ואבידה ורק אם הקריב בב"ח פטור ואם ישרף הב"ח חייב ככל החיובים אומר אני שדבריו תמוהין והמה סותרים לדברי הגמ' שאקריבנו בב"ח והקריבה בארץ ישראל יצא ועיין ברש"י וז"ל ולהכי נקט בא"י דאע"ג שלא קיים נדרו יצא דקביעותא דב"ח לאו קביעותא היא אלא ה"ט דהוי כאומר ע"מ שאהרגנו וע"מ שלא אתחייב באחריות ומה לי קטלה הכא ומ"ל קטלה התם ומעתה בשלמא אי פטור מכל אחריות שפיר אלא אי אמרת דחייב בכל אחריות ורק בב"ח פטור ואם ישרף הב"ח חייב כמ"ש הנתיבות אמאי בהקריבה בא"י יצא וזה א"ל דכוונתו דאם יהרגנה יפטור ואם תמות מעצמה יתחייב דזה הוי יציבא בארעא ועוד לפמ"ש המהרי"ט בתשו' שהבאתי לעיל הכוונה על כהנים שבב"ח ולא קטלה מעצמו באופן כי ודאי דבריו סותרין לדברי הגמ' וצ"ע ולהבין דברי' הקדושים צריך אני לבאר הנה נ"ל ברור דאם

מחייב עצמו דבר שלב"ל החיוב חל על הגוף וכל עוד שלא נתן לא נפטר מחיובו דאינו מחייב עצמו בחפץ מבורר כלל ורק בסך מעות והפירות דקל שמתחייב הם דרך תנאי שבאם יתן יפטור מחיובו אבל הוא חייב עצמו בסך וכעין זה בתומים סי' ס' ובודאי כל עוד שלא נתן לא נפטר מחיובו ולהתנות שיפטור בלא נתינה הוי כמתנה והנייר שלי דחיוב הוי ליתן ואם מתנה שלא יצטרך ליתן הוי סותר לחיובו ואמנם זה יכול להתנות שבאם יאנס החפץ אין אני מחייב עצמי כלל וכמו כל תנאי ויש לפלפל ע"ז מברירה אבל מוכח מכמה מקומות דזה מהני עיין סי' ס"א ואמאי לא מוקא בגמ' בכה"ג:

ה **ואומר** אני דבר חדש הנה נ"ל ברור דבאומר הנני מחייב כך וכך על גופי על תנאי אם לא תיאנס החפץ שבירר או תנאי אחר ואם תיאנס או תגנב יפקע השיעבוד למפרע הנה ודאי הנכסים משועבדים מחיים ואם מת המתחייב נפקע שיעבוד הגוף ואעפ"כ שיעבוד הנכסים נשאר כמ"ש הקצה"ח סי' ס"ו אות כ"ו דלא כהתומים ובזה נ"ל דבמתנה כנ"ל ונאנס לאחר מיתת המתחייב דשיעבוד הגוף בלא"ה ליתא שיעבוד הנכסים במקומו עומד ודווקא בנאנס מחיים נפקע ולא בנאנס לאחר מיתה ועיין בר"ן גיטין באומר ע"מ שלא תשתה יין כל ימי חייך ושתה לאחר מיתת מגרש דלדעת הר"ן בטיל גיטא למפרע ופליגי רבנן ואמרי כיון דבחיי בעל לא עברה על התנאי רק לאחר מיתה כיון שמת בטל תנאי ובמ"ל פי"א מהל' מכירה נסתפק המקנה או נותן לחבירו ע"מ שלא יעשה וכו' יש להסתפק אם התנאי נמשך אחר מיתתו ותלה לה במחלוקת הגאונים ועיין באבני מילואים הרבה דברים, נחמדים בזה בסי' קמ"ג ועיקר דבריו בקיצור דהא דמתבטל התנאי אחר מיתת המגרש לאו מיתה קא גרמה אלא משום דלא צריכה עוד לגיטא דלא אגידה גבי' וזה עיקר דברי הגאונים משא"כ בנותן מתנה לבנו ע"מ שלא יעשה וכו' תתבטל המתנה בביטול התנאי כיון דגם עתה צרי' לקיום המתנה עיי"ש באריכות ועתה כ"ז במתנה דהמתנה ע"כ קיימת משא"כ בשיעבוד הגוף ע"מ שלא תיאנס חפץ זה כיון שגם בלא"ה עתה שמת פקע השיעבוד ולא אגיד גבי' הרי זה דומה ממש לגט דלא נתבטל למפרע בביטול התנאי ול"ש חילוקו של הא"מ בודאי נכון דין זה ושיעבוד נכסים הוא רק מדין ערב שנשאר וע"ז לא התנה וזה ממילא נשתעבד והתנאי על חיוב הגוף וזה כבר בטל ומ"ה אין המעשה בטל בביטול התנאי וזה נ"ל עוד דאף אם נימא דאם היא זקוקה ליבום הואיל ונשאר קצת אישות שאגידה גבי' אין התנאי בטל כמו שעלה ע"ד א"מ שם עדיין אגודה בי' אבל כאן שיעבוד הגוף נפקע לגמרי ואף אם נאמר דזה דמי ממש לזקוקה ליבום מ"מ גם שם הדבר בספק (ועיין בתוס' ישנים יומא י"ג דבהתנה ה"ז גיטך ע"מ שאכנוס לבהכ"נ ל"מ מה שיעייל אחר מיתתה והיינו מה"ט שכבר בטל האישות

ומה שחילקו שם תוס' בין תנאי דאם לא באתי עד י"ב חודש ואין הבנה לדבריהם לדעתי כונתם דבשלמא אם הוא מת לא נפסק האישות לגמרי דעדיין זקוקה ליבם משא"כ במתה היא דנפסק האישות לגמרי ותוס' קצרו בדבריהם ועיין ח"ס אה"ע ח"ב סי' נ"ז שהאריך בדברי תוס' ולדעתי כונתם כדכתיבנא) וקצת יש ראי' לשיטת בה"ג מחולין ע' דפליגי אי למפרע הוא קדוש או מכאן ולהבא ומקשה הגמ' תנן המבכרת המקשה לילד מחתך אבר אבר מאי לאו מחתך ומניח ומתרץ לא מחתך ומשליך ופירש רש"י דכיון דליתניהו אמאי תיחיל בשעת גמר יציאת הרוב איסורא ליכא אבל ביצא שליש ומכרו לנכרי וכולו לפנינו איכא למימר איגלאי מילתא וחיילא למפרע ומבטלי מכירה הרי להדיא דאע"פ דאם מכר שליש ואח"כ נולד אמרינן למפרע המכירה לאו מכירה נימא דה"ה כשישליך שליש כשנולד אח"כ נימא למפרע קדיש ועביד איסורא ויטעון קבירה למפרע אלא ברור דזה לפנינו אמרינן למפרע ק' וזה אינו לפנינו ול"ש לומר למפרע קדוש כיון דהשתא ליתא בעולם ונמצא דדברי הגאונים דל"ש לומר דהגט בטל למפרע כיון דהשתא ליתא יש להם מקום בגמ' אשר עפ"ז נ"ל סברת בעל מכתב מאליהו שחילק בין שב ואל תעשה לתנאי שהוא בקום ועשה דלא כמו שעלה ע"ד הא"מ אלא בחילוק אחר קצת דבשוא"ת הגט תיכף גט ורשאי להנשא דאוקמא אחזקה שלא תעשה וכיון דהגט גט רק כשתעבור בקו"ע נתבטל למפרע אמרינן כיון דליתא בעולם ל"ש לבטל למפרע משא"כ בקו"ע כל עוד שלא תעשה אין הגט גט כלל ואסורה להנשא כשתקים התנאי הגט גט וכשלא תעשה לא צריכין לביטול ולומר דהגט נתבטל למפרע הן אמת דלפ"ז יש לדון להיפך כשתקיים התנאי איך מהני למפרע ודו"ק וע"כ אף בקו"ע הגט גט תיכף מדאורייתא (מיהו מתוס' ישנים יומא הנ"ל משמע דאף קיום התנאי ל"מ לאחר מיתה ועיין בח"ס שהקשה ע"ז ולפ"מ שפירשתי לעיל דבריהם יש לישב קושיתו) ולדעת הר"ן והתו' צריכין לחלק דשם ליתא להבכור בעולם כלל וכאן האשה בעולם רק שהבעל ליתא וכשאנו אומרים דהאשה למפרע אשת איש היא עכ"פ בעולם והגאונים ס"ל דבעינן שיאמר תיגלי מילתא למפרע שהיא א"א מבעלה וזה הוא גוף המחלוקת ומעתה ה"ה בנידן דידן בשיעבוד הגוף ע"ת וצ"ל תיגלי מילתא למפרע דהוא לא נשתעבד וזה הוה כמחתך ומשליך באופן דבנידן דידן לשיטת הגאונים השיעבוד לא נתבטל למפרע מיהו הר"ן ידחה הראי' מחולין בפשיטות דשם הוי אחיתא קדישה חדשה והיכא דליתא השתא לא יוכל לחול למפרע משא"כ היכא שכבר חלה האישות ונפסק עתה יוכל לחול למפרע. וכה"ג מחלקינין בנזיר ל"א בין תמורה לתחילת הקדש עוד נ"ל ראי' לשיטת הגאונים מדברי רבא דס"ל אכלה כולה אין נשאלין עלי' והיינו נמי מה"ט דאף דשאלה הטעם משום שנדר טעות ועקר למפרע

כיון דליתא בעולם ל"ש תיגלי מילתא למפרע וכיון דשאלה נמי כמו תנאי הוא כמ"ש תו' בכמה מקומות דתנאי הוא נדר ופתחו עמו וכיון דאכלה כולה אין נשאלין עלי' ה"ה דתנאי אין מבטל והר"ן ס"ל דמ"מ כאן האשה לפנינו ובשבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכלה לאיסורא שם הוי תנאי אם ולא ע"מ ועוד שם הוי קו"ע ושייך סברת מכתב מאליהו ולפ"ז קצת יש לומר דענין אם היא זקוקה ליבום לא בטל התנאי תליא קצת במחלוקת דאמימר במחוסר קרבן אי יכול לשאול והרבה יש לדבר בכ"ז (ועיין מ"ש בדרוש ליומא י"ג באריכות מענין זה):

ו **ומעתה** י"ל כוונת דברי המהרי"ט שהקשה על סוגיא דב"ב שיחייב עצמו ותי' דבאונסין לא רצה לחייב שלא להפסיד בניו וחיוב בלא תנאי רק תנאי שיפטור מאונסין הוי תנאי ומעשה בד"א ורק שיחייב עצמו ואם יאנסו החפצים יפקע השיעבוד למפרע שמא יאנסו לאחר מיתתו ולא יפקע השיעבוד למפרע דאינו נתבטל השיעבוד נכסים הואיל ושיעבוד הגוף כבר בטל כנ"ל ומעתה שפיר תירץ לקושיתו מב"ח דשם התנאי שבאם יהרג בב"ח ע"ז לא דר כמו שפירש הב"י וחל עלינו מעתה לישב קושיא הב' אמאי חייב משום שחוטי חוץ והנ"ל לישב בב' אנפין [א] שנאמר בפשיטות דנהי דבשעת הנדר התנה שבאם יהרג בב"ח אינו מחייב א"ע מ"מ י"ל דבשעת הפרשה לא פירש התנאי וכיון שהפרשה הי' סתם הבהמה ודאי הוי עולה ומ"מ כשהרג בב"ח ע"ת זה לא חייב א"ע והנדר לא נדר הוא ומ"מ עולה הוי מצד הפרשה וחייב משום שחוטי חוץ וזה סברת רב המנונא ורבא ס"ל כיון שהופרש ע"ס הנדר הוי ההפרשה כמו הנדר ובזה מיושב ג"כ דברי התומים סי' ע"ב שהבאתי לעיל שתירץ ג"כ דהתנאי הוא דאם יקטול לא יהיה נדר ומתרץ ג"כ כנ"ל [ב] שנאמר הן אמת דבהקדש מהני תנאי כמו הרי נטיעות אלו קרבן אם אינן נקצצות ואמנם כבר מבואר אצלינו במק"א בישוב קו' תו' חולין ע' בהא דס"ל לר"ה דלמפרע קדוש והקשה תוס' מאמר על הבכור עם יציאת רובו יהא עולה והרי גם בעם יציאת מיעוטו נמי מיבעי, עיי"ש ובישוב דברי הרמב"ם שסותרין זא"ז וביארתי במק"א לחלק בין מכירה להקדש דבמכירה אם למפרע קדוש בטל המכירה ובהקדש לע"ע קודם שנולד רובו הוי עילה ואף אם אח"כ למפרע קדוש קדושה לא פקע בכדי והוא ע"פ דברי הפ"י גיטין מ"א דאף לאביי דס"ל למפרע הוא גובה מ"מ בהקדיש לוה קדושת הגוף מהני הואיל ומחוסר גובינא עיי"ש ומעתה אף אם נאמר כמו דאיתא בנדרים כ"ט ובר"ן ותו' באומר שור זה עולה כל ל' יום ומעכשיו ולאחר ל' שלמים דקדושת עולה פקע בכדי הואיל וקדושת שלמים חלין מעכשיו לאחר ל' שם דוקא אינו מחוסר אלא זמן וזמן ממילא קאתי משא"כ היכא דמחוסר מעשה כגון יציאת רובו וכגביית ב"ח כיון

דקדיש קודם הלידה וקודם הגבייי' לא נפקע למפרע וה"ה לענין תנאי בהקדש אני אומר כן דדוקא בהתנה תנאי אם ולא חלה הקדושה כלל משא"כ כאן שהקדיש והקדושה חלה ורק אם תיאנס הבהמה תפקע הקדושה למפרע הואיל ומחוסר מעשה קדושה לא פקע בכדי ומ"ה חייב משום שחוטי חוץ באופן דנהי דלא מיחייב לשלם מצד נדר אם תיאנס או תיקטל דאם תיקטל לא נדר כלל אבל הבהמה מיהו לא פקע קדושתה וזה סברת רב המנונא ורבא פליג כנ"ל לפי חומר הנושא בישוב דברי התומים והמהרי"ט ולפ"ז צ"ל הא דלא חייב מטעם מזיק הוא משום דמזיק הקדש פטור והמהרי"ט ותומים לא באו לישב רק מה שאין חייב מטעם אחריות דנפשי' שקיבל בודאי בשעת הנדר ויש לפלפל בכ"ז ותן לחכם ויחכם עוד:

סימן כ

א **בסימן** הקודם ביארתי דין עולה שאקריבנה בב"ח עתה אבאר דין נזיר ואגלח בב"ח והנה בביצה איתא האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר שני נזיר ואינו מגלח נזיר ואינו יוצא ויש כמה שיטות בזה והנה דעת רש"י נראה בבירור דל"ד לישנא ואגלח דה"ה אם אמר ע"מ וטעמא דנזיר ואינו מגלח הוא דמכי אמר הריני נזיר או הרי עלי הו"ל נזיר דא"ל כמלה"ד ושוב אינו יכול להתנות תנאי ונראה דעת רש"י דגבי נזיר אף תכ"ד ל"מ חזרה דלא כקצה"ח ברנ"ה ולכאורה משמע כהקצה"ח בתי' מנחות פ"א שכתבו דמ"ה בתודה מן החולין ולחמה מן המעשר אינו דומה להריני נזיר מן הגרוגרות דלב"ה ל"ה נזיר דהוי נדר ופתחו עמו דכאן קבעי למיהדר ולא מצי הדר דאמירה לגבוה כמסל"ה ומשמע בנזיר מצי למיהדר דל"ש אמירה לגבוה אבל אחר העיון ע"כ אין כוונת תו' כן דהרי ב"ה דס"ל דל"ה נזיר אמרינן בגמ' גבי מנחה מן השעורין דתליא ג"כ במחלוקת ב"ש וב"ה הנ"ל וכן לענין תודה בלא לחם שם במקומו ואמאי ע"כ לא קאמרי ב"ה אלא בנזיר דמצי לחזור ולא בהקדש ומנחה וא"ל דבשלמא במנחה מן השעורין ל"ה חזרה כלל רק פירוש משא"כ תודה מן החולין ולחמה מן המעשר הוי חזרה דא"כ דגבי נזיר מן הגרוגרות ל"ה חזרה איך תלי לה הגמ' בפלוגתא דב"ש וב"ה אי יש שאלה בהקדש וכתבו תוס' דהיינו כמו שיכול לשאול כן יכול לחזור תכ"ד הרי דגבי גרוגרות נמי הוי חזרה באופן דדברי התו' אין להם הבנה כלל ולא ראיתי מי שפירש דבריהם ולפ"ז גם דברי רש"י צ"ע דלשיטתו באומר נזיר ואגלח הוי חזרה וא"י לחזור וא"כ אמאי נזיר מן הגרוגרות ל"ה נזיר נימא כיון שאמר נזיר הו"ל נזיר ובעי למיהדר ועוד דלב"ה דס"ל יש שאלה בהקדש נהוי נדר ופתחו עמו ואמנם מלבד זה קשה על רש"י קו' גדולה לדעתו אמאי בנזיר ע"מ שאגלח בב"ח יצא ונימא כאן בע"מ שאגלח ממעשר

נמי יצא ואם באמת יצא אמאי לא ביארו בזה ואמאי נקיט כאן נזיר ואינו מגלח ולא שם וע"כ כאן אף בדיעבד לא יצא והמלחמות באמת מביא ראי' מסוגיא זו לשיטתו ואמנם גם דעת רש"י צריך ביאור והיותר תמוהין דברי הרמב"ם שפסק בע"מ שאגלח ממעות מע"ש נזיר ואינו מגלח ובכ"מ ביאר הטעם כמ"ש רש"י דאמל"ג כמסל"ה ובנזיר ע"מ שאגלח בב"ח פסק יצא ונימא ג"כ מכי אמר הריני נזיר הו"ל נזיר והדברים תמוהין ושוב מצאתי כי כבר העיר בזה ידידי ושארי הרב הגאון המפורסים רשכבה"ג מו"ה יוסף שאול נ"ז נ"י האבד"ק לבוב בתשובה שלו אבל קיצר בישובו והנלע"ד לבאר כל חמירא שיש בזה ביחוד דברי התו' שתמהתי עליהם הנה להקדש מהני שאלה ואמנם הקדש שבא לידי גיזבר הוי כתרומה ביד כהן ול"מ שאלה והקשה בתשו' רבי בצלאל דא"כ איך מהני שאלה בהקדש הרי הוי כתרומה ביד כהן דאמל"ג כמסל"ה ותירץ דזה כשהאמיר' לא הוי בטעות אתי דיבור ומבטל דיבור עיין בש"ך רנ"ה ובישועת יעקב הי' יוה"כ מה שהעיר שם בדבר נחמד לפ"ז ומעתה נ"ל דכ"ז שייך כשעוקר לכל האמירה משא"כ כשאינו עוקר לכל האמירה ורוצה לקיימה במקצת ולא משוי לה טעות שוב אמרינן דאמל"ג כמסל"ה ומעתה הנה לשיטת תו' וגמ' מנחות ק"ד החזרה תכ"ד תליא ביש שאלה בהקדש והיינו כמו שביאר בקצה"ח רנ"ה דשאלה משוי נדר טעות וחזרה תכ"ד משוי לדיבורא קמא בטעות (ועיין בחיבורי הקטן שיח יצחק שהארכתי בפרט זה) ולב"ה יכול לחזור כמו שאלה ולא לב"ש עיין בתו' רפ"ב דנזיר ומעתה אומר אני דיש חילוק בין כשבא לחזור מכל דיבורו או ממקצת דיבורו דהא דמהני שאלה אף דהוי כמסירה היינו דעקר לאמירה ראשונה וה"ה מה"ט יכול לחזור תכ"ד דהוי כשאלה משא"כ כשרוצה לחזור ממקצת דיבורו וכיון שרוצה לקיים במקצת ולא מבטל לי' האמירה כמסירה ול"מ שאלה כבא ליד גיזבר וה"ה חזרה דהוי רק כשאלה ומעתה דברי תוס' מנחות נתפרשו כשמלה שכתבו דבאומר תודה מן החולין ולחמה מן המעשר דל"מ אפי' לב"ה והיינו דבשלמא בנזיר מן הגרוגרות כיון דחוזר מעיקר נזירות ואינו רוצה לאסור רק מגרוגרות דל"ה נזירות מבטל לכל דבריו ול"ש אמל"ג כמסל"ה ומהני שאלה וה"ה חזרה תכ"ד וכן מנחה מן השעורין כשאמר מן השעורין חזר ממנחה דאין מנחה באה אלא מחיטין ול"ש אמל"ג כמס"ל מהני חזרה תכ"ד וכן תודה בלא לחם כשאמר בלא לחם ואין תודה בלא לחם חזר מגוף התודה ומצי לשאול וה"ה לחזור תכ"ד משא"כ בתודה מן החולין ולחמה מן המעשר רוצה באמת מקצת דיבורו שיהיה תודה מן החולין והוי בזה אמירה לג' כמסירה וכבא ליד גיזבר ובכלל תודה הוי נמי לחם ורק שרוצה לחזור ולשאול במקצת ול"מ וזה ביאור דברי התו' ומיושב ג"כ קו' הקצה"ח דנהי דהוי כמסל"ה גם ממסל"ה יכול לחזור ולפמ"ש

נכון דקנין בטעות חוזר ואמנם הקדש בטעות בבא ליד גיזבר ל"מ וראי' דל"מ שאלה בבא ליד גיזבר ומעתה כשלא עקר להאמירה והוי כמסירה וכבא ליד גיזבר ואינו חוזר אף בטעות ודוק וזה יהיה ביאור דברי תו' במ"ש ושלמים נמי והברכת הזבח מחקו ועיין בקצה"ח ולפמ"ש הכוונה בפשיטות דלפמ"ש דל"מ חזרה היינו בחוזר ממקצת דיבורו צ"ל מש"ה בנמלך אף ר"י מודה דאינו יכול לחזור משום דשם קאמר ר"י דהוי חצי עולה דכוונתו באמרו תמורת שלמים שיהיה לחצאין ומ"ה גם בנמלך הי' בראשון כוונתו שיהי' רק עולה ושוב חזר ורוצה שיהי' שלמים נמי ומ"ה הואיל ורוצה לקיים דיבורו במקצת שייך אמל"ג כמסל"ה ומ"ה הוי רק תמורת עולה ודוק היטב כי הוא פירוש נחמד:

ב **ואמנם** אם לא נגרוס בדברי תו' ושלמים נמי ונאמר דדוקא בנתכוין מתחלה לכך ע"כ כוונתו לחצאין אבל בנמלך כוונתו שיהי' רק עולה אומר אני דאם באנו לידי מדה זו מיושבים כל קושיות זקיני הש"ך בסי' רנ"ה לא נשאר עד אחד ושפיר הקשה הסמ"ע על העיר שושן שכתב דל"מ חזרה בהקדש תכ"ד דבאמת מהני חזרה היכא שחוזר לגמרי ורק חזרה במקצת ל"מ ומצד הסברא ודאי סברא ברורה ועוד נפלאתי על הש"ך איך לא הרגיש מה שקשה לדבריו מגמ' מפורשת בנזיר מן הגרוגרות ובמנחה מן השעורין דתליא לה במחלוקת ב"ש וב"ה ואנן פסקינן כב"ה ומהני חזרה והוא תימא גדולה על הש"ך ואך מ"ש לעיל סברא ברורה היא וגם הרמב"ם והפוסקים סוברין כן ומעתה מה שהביא הש"ך מרמב"ם פט"ו ממעשה הקרבנות באומר בהמה זו שלמים וולדה עולה בנמלך וולדה שלמים שאין חזרה בהקדש ואפי' תכ"ד שם לא עקר וחזר מאמירתו בהמה זו עולה ושייך אמל"ג כמסל"ה והולד בכלל ואם אח"כ חוזר מוולד מה שנכלל אבל לא מגוף האמירה ל"מ שאלה וחזרה תכ"ד ועוד יותר יש להמתיק הסברא דבנדר שאלה במקצת לא אשכחן ומ"ה אמרינן מתוך שמיפר למתענה מיפר לשאינה מתענה ורק בנדר שהותר מקצתו הותר כולו וכאן מה שאינו חוזר הוי ביד גיזבר ול"מ שאלה ושאלה במקצת לא אשכחן וברמב"ם פ"ג מתמורה אם נאמר כמו שאפרש לקמן בגמ' ב"ק גם הרמב"ם כוונתו תכ"ד גדול כמו הגמ' ומ"ה לא הביא כאן שאין חזרה בהקדש כמו שהביא בפט"ו ממעשה"ק דשם דוקא בהקדש נ"מ חזרה וכאן ה"ה בכל מקום וגם הר"ע מברטנורה מיירי מוולד שלמים ושייך סברא הנ"ל ובהך דרב פפא דתמורה מבואר שם להדיא דקאי אוולד שלמים כנ"ל ומעתה מיושב הקושיא שהרעישו אבות העולם מסוגיא דב"ק שם דמקשה מהקדש לעדות ולא חילק בין הקדש דאמל"ג כמסל"ה דשם בנמלך מתורת עולה חוזר לגמרי ודווקא בנתכוין לכך אמרינן לחצאין אבל בנמלך חוזר לגמרי ול"ש אמל"ג כמסל"ה דמשוי לדיבורא קמא כטעות ומהני שאלה וחזרה וע"כ תכ"ד לאו כדיבור דמי

ול"ה טעות רק חרטה ומ"ה שם הוכרח לחלק בין תכ"ד גדול לקטן ודברי התו' מנחות פ"א יתפרשו ע"ד זה דהתו' מביאין ראי' דהרי בנמלך לר"י עכ"פ תכ"ד גדול ל"מ חזרה וכאן דשייך אמל"ג כמסל"ה אף תכ"ד קטן ל"מ (אחר כמה שנים נדפס שנית ס' קהלת יעקב אלגזי עיינתי בענין תכ"ד שם אות ת' שהאריך בדברי התוס' ואין בו כדי שביעה ובסוף דבריו הרגיש קצת בגוף סברתי ושמחתי שמצאתי תנא דמסייע) ומעתה מיושב הקו' שהחלנו בדברי הרמב"ם ורש"י שפסק בנזיר וגלח ממעות מע"ש נזיר ואינו מגלח ובהריני נזיר ע"מ שאגלח בב"ח יצא וכן לשיטת רש"י ולפמ"ש הדברים נכונים דכשאמר הריני נזיר הו"ל נזיר וכשאמר ע"מ שאגלח ממע"ש רוצה בדיבורו הראשון שיהיה נזיר רק שיביא קרבנות ממע"ש ואמרינן אמל"ג כמסל"ה כיון שאינו עוקר עיקר דיבורו וכבא ליד גיזבר דמי ול"מ שאלה וחזרה משא"כ כשאמר ע"מ שאגלח בב"ח ע"כ כוונתו שיגלח בב"ח ואז ל"ה נזיר דכל כמה דלא מייתי לא מתכשר וע"כ אם יגלח בב"ח על אופן זה לא יהי' נזיר וכיון דעל אופן זה עוקר דיבורו לגמרי ול"ש אמל"ג כמסל"ה ומ"ה יכול להתנות ויצא דהיינו דכשיגלח בב"ח אינו מתחייב בקרבנות דל"ה נזיר כמ"ש הרמב"ם והוא ישוב נכון ודע דגם מדברי רמב"ם אלו יש ראי' לשיטתי הנ"ל דאם נאמר כמ"ש הש"ך דא"י לחזור אמאי באגלח בב"ח יצא ונימא דא"י לחזור ודוק היטב בכל זה [ודע דלהנו"ב מה"ת שכתב טעם אחר בבא ליד כהן אמאי לא מהני עיין תשו' קנ"ד כ"ז ליתא וגם עיקר קו' הר' בצלאל ליתא כלל ואמנם הרשב"א לא ס"ל כוותי' ובחידושי הארכתי בדבריו ובדברי הר"ן נדרים פ"ד ואכ"מ] ואמנם לפי הנ"ל צ"ע דבעולה ע"מ שלא אתחייב באחריות איך יכול לחזור דשם קיים דיבורו ואמל"ג כמסל"ה ונראה דבאחריות הואיל ולע"ע לא נאנס ל"ש אמל"ג כמסל"ה כיון שהבהמה לע"ע קיימת ומ"ה מהני חזרה כן צריך לישב ודוק:

ג **עוד** נ"ל באופן אחר לישב דברי הרמב"ם ורש"י ע"פ מה שראיתי ברמב"ם פירוש המשניות סוף מנחות דברים תמוהין לכאורה וז"ל. ומה שאמר יצא לפי שהוא כמי שאמר הריני נזיר ע"מ אלו קרבנות ולא אתחייב באחריות לפיכך אין כוונתו אלא לצער עצמו לפיכך חייב בנזירות ואין הלכה כר"ש ובפסקיו כתב ואינה נזירות ועוד הרי הגמ' הוי בעי לומר ע"מ שלא אתחייב באחריות ואידחי לה ואיך הרכיב הרמב"ם אתרי ריכשי לכן נ"ל ביאור הדבר דהתו' מס' נזיר הקשו דהו"ל מעמש"ב ועיין לקמן והנ"ל הנה בש"ע אה"ע ל"ח איתא בע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה תנאי בטל ובסי' קנ"ט במתנה ע"מ שלא תהא זקוקה ליבום תנאי קיים דלא כהירושלמי ואמנם ביאור הדבר דשם מתנה שתהי' מקודשת ולא יהי' לה שכ"ו ואין קידושין לחצאין משא"כ שם התנה שבאם ימות

ויניח בנים תהא מקודשת ואם ימות ולא יניח בנים יתבטלו הקידושין למפרע וזה ל"ה נגד התורה ומעתה אף אנו נאמר כאן כן דכמו דבעולה התנה שיהי' בין כך ובין כך עולה ורק שיהי' פטור מאחריות כן בנזיר הוי ס"ד דגמ' דב"כ וב"כ יהי' נזיר ורק שאם ימותו הבהמות יפטור מקרבנות ומקשה נזיר כל כמה דלא מייתי לא מתכשר ומתרץ דהכי קאמר שיהי' נזיר על אלו קרבנות בנזירות גמור בגילוח וקרבנות וכל דיניהם רק שאם ימותו הבהמות יפטור והיינו שאם ימותו יתבטל הנזירות למפרע ושוב גם כשהרג נפטר מהנזירות וכל עוד שתבהמות קיימות כל תורת נזירות עליו ומ"ה כתב הרמב"ם בפ"ה חייב בנזירות והכונה כל עוד שהבהמות קיימות ובפסקיו כתב כשהקריב בב"ח אין כאן נזירות וזה ג"כ אמת ואין כאן סתירה וזה ביאור אמיתי ברמב"ם ומה שלא הביא בפסקיו שיגלח במקדש היינו דלא מיירי כאן מדין נזירות ורק מדין בל תאחר וכתב כשהקריב בב"ח אינו עובר משום בל תאחר ודלא כמ"ש הגאון מהרמ"ט האבד"ק יאסי (זצלה"ה) ולהדיא מוכח בפי' המשניות דלא כדבריו וגם מדברי הר"ע מברטנורה משמע קצת דל"ה נזיר ולפ"ז קשה אמאי יגלח במקדש ולפמ"ש ניחא הדבר מאוד באופן דהוא דומה ממש ליבום ובדברי הגמ' דאמרו האי גברא לצעורי נפשי' קמכווין אי סגיא טרחנא הפי' כן הוא באמת כיוון לנזיר ואם ירצה להקריב בב"ח אי סגיא מ"מ נזיר אהי' ואם א"א שאהי' נזיר בזה לא אהי' נזיר ולא יהי' רק לצעורי וכן בעולה לרבא טפי לא טרחנא כשיהי' לי טירחא גדולה אבל כל עוד שלא אקריב בב"ח אהי' נזיר ועיין במחנה אפרים ה' מלוה ולוה מה שפקפק בזה ולפע"ד הנכון כדברינו ועיין עוד לקמן בכ"ז ומעתה החילוק בין שאגלח ממעות מע"ש ובין ב"ח מבואר דבשאגלח ממעות מע"ש כוונתו שיהי' נזיר ורק שיגלח ממעות מע"ש והוי כאיני מתחייב בקרבנות דקרבנות נזיר אין באין אלא מן החולין והוא רוצה שיהי' ממע"ש וכאומר ע"מ שאין לך עלי שאר כסות ועונה ומ"ה התנאי בטל (ורש"י דנקיט דכיון דתיכף נתחייב לשיטתו דנקיט גבי שכו"ע נמי ה"ט דתיכף מקודשת עיין ב"מ צ"ד והתו' כתובות נ"ו תמהו עליו ולהרמב"ם באמת י"ל גם בהתנה מקודם נמי תנאו בטל ודלא כהכסף משנה) משא"כ בב"ח הוא מתחייב בכל החיובים כל עוד שהבהמות קיימות וכשימותו או יהרגו לא יהי' נזיר למפרע והוי כמו ביבמה והיא נכון ודוק ומיושב רש"י והרמב"ם ולבאר שיטת הרמב"ם והראב"ד פט"ז ממעה"ק ובפ"ב דחגיגה נ"ל דהרמב"ם סובר דבתודה מן המעשר יכול להתנות כיון שאינו נודר, רק מן המעשר ואין זה מעמש"ב ודוקא בנזיר וקרבנות ממע"ש הוי מעמש"ב דאין נזירות לחצאין משא"כ בתודה מן המעשר אינו מחייב עצמו בכלום רק מהמעשר יביא תודה והנזיר מחייב עצמו במקצת דהיינו נזירות ודוק ועיין בלשון רמב"ם

פ"ו מאישות מוכח ג"כ כן דזה אין מעמש"ב ואמנם בתודה ואצא ידי חגיגה אם התנה בהתודה תנאו קיים ואמנם זה התנה שיצא חגיגה בנדר ובחגיגה שחייבתו תורה אינו יכול להתנות שום תנאי ודעת הראב"ד נראה מסכים להרמב"ם בנזיר דהוי מעמש"ב דאין נזירות לחצאין וכשהתנה שיהי' ממע"ש הוי כאינו מתחייב בקרבנות ובחגיגה ס"ל דזה תנאי הוי בתודה לא בחגיגה דלענין חגיגה יהי' כמי שאינו מחויב כלל ומ"ה מהני התנאי לראב"ד דו"ק כי קצרתי:

ד **ואמת** דבתנאי שאגלח ממע"ש י"ל נמי טעם אחר דהוי תנאי שאי אפשר לקיימו דבנזיר יש עולה ושלמים ואם מע"ש ממון גבוה אין יכול לחול קדושת עולה על הבהמה ובמעות מע"ש שהתפיס שלמים איכא פלוגתא מנחות פ"ב אבל כ"ז לשלמים אבל לעולה לכ"ע אינו מותפס וכן לדעתי גם על הבהמה של מע"ש אינו חל קדושת עולה ואם חל עולה על שלמים משמע דאינו חל ובמ"ל בה' עירוכין וחרמים נמצא שם קצת דברים בזה ולי יש אריכות בזה ואמנם על מע"ש דממון גבוה ודאי דאינו חל ומלבד דגם נסכים אינו בא ממע"ש אף שהתנה עיין מנחות פ"ב ורמב"ם והוא מיעט מקרא דבעינן אכילה שיש בה שמחה אלא לפע"ד לבתר דגלי קרא דאסור לקנות עולות הקדושה לא חל דאינו שלו והגבוה לא נתן לו רשות רק במה שהורשה באופן דהוי א"א לקיימו ומ"ה תנאו בטל ואף דבשלמים אפשר לקיימו חדא דהר"ם פוסק גם שלמים לא מיתפס ועוד הרבה יש להסתפק במתנה ב' דברים ואחד אפשר לקיימו וא' א"א אי התנאי חל כעין שכתב מהרא"ש הובא במ"ל פ"ו מאישות ה' י"ג לענין ב' דברים ובאחד מעמש"ב עיי"ש ויש קצת דמיון למ"ש התוס' יומא י"ג ד"ה כל עיי"ש. ואין עת להאריך ודוק בכ"ז משא"כ בב"ח יכול הוא עכ"פ והוי כע"מ שתאכלו בשר חזיר ולפ"ז מה דמבואר בכ"מ פ"ח מנזירות ה' י"ד דבהתנה קודם אם אגלח ממעות מע"ש הריני נזיר מגלח ממעות מע"ש ודבריו תמוהין דעולה ודאי לא כמו שמבואר במשנה מנחות לענין נסכים וגם בשלמים ס"ל לרמב"ם פ"ו ממע"ש דלא נתפס מע"ש לשלמים מיהו בשלמים י"ל נהי דלא מיתפס בשלמים מ"מ כיון דגם מעשר שני כדין שלמים יצא אך מעולה קשי' ועיין תוס' מנחות ב' ד"ה כל דאסור להביא ממעשר עולות עיי"ש באריכות ואיך נזיר יגלח ממעות מעשר וצ"ע:

ה **ואחרי** אשר ביארתי שיטת רש"י והרמב"ם נשוב לשיטת התו', הנה בנזיר י"א הקשו על הריני נזיר שאגלח בב"ח הוי מעמש"ב ותירצו דמשמעות לשונו משמע שתים ונזירות מיתלא תלי וקאי עיי"ש וע"ז הקשה הגאון מהרמ"ט (זצלה"ה כעת באו דבריו בספרו תועפת ראם סי' ל"א) דלא הי' לו לסתום אלא לשאול אותו מה כיוון והגאון מהרש"ק (זצלה"ה) השיג עליו מדברי הש"ך סי' קפ"ה שכתב בשוכבת אצלו די וא"צ לשאול

ובאמת נהפוך הוא דהש"ך כתב דצריך לשאול וגם הרמ"א כיון לזה עיין בש"ך ובאמת אין הענינים קרובין זה לזה ובמחמ"כ הרב הגאון מהרש"ק מבואר ברמב"ם היפך מדברי' בפי"ז ממעה"ק הל' ט' האומר הרי עלי מנחת שעורים וכו' שואלין אותו וכו' עיי"ש הרי דאין סומכין על מה שמביא רק שואלין וה"ה כאן יפה הקשה ואמנם לישב קו' זו גם לישב דברי התו' מ"ש שני משמעות וגליא מילתא של אח"כ והגאון מהרש"ק כתב דהוא מטעם ברירה ובאמת אנן קי"ל דאין ברירה ונ"ל בהבנת הענין דבגמ' אמרינן דמש"ה אמר ב"ח משום שלא רצה להטריח יותר ובקפידא תליא מילתא והנה כבר נודע שיטת הר"ן והפוסקים בכל תנאי גם שאינו של ממון יכול למחול אח"כ כגון בע"מ שאין עליך נדרים וכמה תנאים כמבואר בא"ה ובפוסקים והטעם דהתנאי הוא אם יקפיד ועיין מנחות פ"א ע"ב גבי מן המעשר ומקשה מן המעשר ולא של חולין אלא רצה מביא מן המעשר עיי"ש והא נמי לזה דמיא דהיינו דהוא לא רצה להטריח יותר רק עד ב"ח ומ"ה לא כיון רק לצעורי ואם יגלח במקדש ולא מקפיד וטירחת מקדש יהי' בעיניו כטירחת ב"ח הרי לא הקפיד ועל אופן זה יהי' נזיר וזה כונת תו' דמשמע צערא היינו אם יקפיד בטירחא ומשמע נזירות אם לא יקפיד ומעתה כמו בכל תנאים חזינן אם מקפיד ולא שאלינן כן כאן חזינן אם מקפיד ולא שאלינן באופן דלפ"ז אין כאן מקום לקו' הגאון מהרמ"ט דבאמת תלה בקפידא שיהי' בשעת מעשה כמו בכל תנאים וכבר פירשתי לעיל פי' אחר בדברי הגמ' ודוק ואמנם דעת התוס' כתובות לא ברירא לי שתירצו בקושיתם ממעמש"ב דהוא סבר לעשות מצוה ובאמת א"כ מנ"ל להש"ס לומר דנעשה כאומר ע"מ שלא אתחייב באחריות מדגבי נזיר סובר לעשות מצוה וגבי עולה נמי סובר לעשות מצוה ואיך הוי כמתנה שלא אתחייב באחריות והיינו דאם תמות יפטור דילמא אם תמות יהי' חייב ורק אם יקריבנה בב"ח דיעשה מצוה יפטור ואף אם נדחוק לישב קשה לי על דברי התו' אמאי בהקריב' בעבר הירדן יצא והרי התנה דוקא בב"ח דיעשה מצוה ובקביעות מקום דוקא וכבר הבאתי לעיל דברי רש"י שכתב דלאו קביעות מקום וזה אם אין חילוק משא"כ אם נאמר דסבר לעשות מצוה נימא דוקא בב"ח דיש מצוה לפי דעתו ויש לישב בדוחק דיודע הי' שאינו יוצא ידי עולה ומ"מ סבר לעשות מצוה וכיון דיודע שאינו יוצא ולענין עולה כקטלה מה לי קטלה הכא ודוק ומ"מ צ"ע בזה באופן דדברי התוס' נזיר ברורין יותר דלא כדעת הגאון מהרמ"ט ודו"ק:

[1] **ובעמדי** בענין מעמש"ב אבאר מה שאמרתי בישוב קו' תו' ר"ה דף ו' במתנה ע"מ שלא אתחייב באחריות והרי הוי מעמש"ב והנ"ל הנה התו' כתובות הקשו בדברי הגמ' ב"מ דמשני שאני התם דמעיקרא לא שעבד נפשי' והרי גם בקדושין לא שעבד נפשי' רק על

תנאי זה עיי"ש והנ"ל פי' נכון בדברי הגמ' עפ"י דברי הגמ' ב"מ נ"א שמואל דאמר אנא דאמרי אפילו לר"מ ע"כ לא קאמר ר"מ התם אלא דודאי קעקר אבל הכא מי יימר דקעקר וכתבו התו' דגבי מתה יירשנה נמי מי יימר דקעקר ומעתה מאי פריך הש"ס משומר אשכ"ו שם ודאי קעקר משא"כ גבי שומר דילמא לא תיאנס והנ"ל בישוב הדבר דזה תלי' אי שומר משתעבד משעת שאלה או משעת אונסין ואם שומר משתעבד משעת שאלה והוא לא משעבד תיכף קעקר ומקשה שפיר דקו' הגמ' קאי להאי מ"ד ואמנם בשיטה מקובצת כתובות ל"ד מקשה לשיטה זו דשומר משתעבד משעת שאלה אמאי בר"פ השואל בטען השואל א"י פטור והרי הוי איני יודע אם פרעתיך ותירץ דלכ"ע לע"ע אינו משועבד ורק כשתיאנס אז למ"ד משעת משיכה משתעבד למפרע ולמ"ד משעת אונסין אינו משתעבד ומעתה זה פי' הגמ' שאני הכא דמעיקרא לא שיעבד נפשי' והיינו דמשעת משיכה לכ"ע אינו משתעבד ורק אם תיאנס ישתעבד למפרע וכיון דלע"ע לא משתעבד בהתנה כשתיאנס לא ישתעבד למפרע לא ודאי קעקר משא"כ בשכ"ו ודאי קעקר והיא פי' מתוק ומעתה מיושב קו' תו' ר"ה הנ"ל דגם שם הנכסים משועבדים עבור הבהמה לא עבור אחריות וכשהתנה שלא יתחייב באחריות לא ודאי קעקר ודוק היטב:

ז **ועתה** אבאר שיטת הרמב"ן בביצה דס"ל הטעם דנדור ואינו יוצא דל"ה תנאי רק ב' דברים והיינו נמי טעמא דהבו ד' מאה זוזי ולינסוב ברתי דהוי ב' מתנות והאחרונים חילקו בין ב' מתנות לאיש אחד ובין היכא שדבר א' טובה לזה והשני טובה לזה ונ"ל ראי' מגמ' סוטה שאמר משה ליוסף הגיע שעה שנשבע הקב"ה שאני גואל אתכם והגיע השבועה שנשבעת כו' אם אתה מראה אותך מוטב ואם לאו אנו מנוקים משבועתך והקשה הטו"ז בסי' רל"ו למה האריך כל כך ותי' דזה הוי תנאי דאימת שפקוד יפקוד אז והעליתם את עצמותי הרי אף שאומר ב' דברים מ"מ הוי תנאי וה"ה בכל ב' דברים י"ל כן ודוקא היכא שהן שניהם טובות ל"ש לומר כן ואולי שם דומה ללינסוב ברתי והבו לי' ועיין נקודת הכסף שם ועיקר הדבר תליא במחלוקת לענין קני את וחמור דלמ"ד הואיל שלא קנה החמור לא קנה האדם הואיל ותלאן זה בזה ה"ה הכא הוי תנאי הואיל ותלאן ולמ"ד קנה מחצה דלא תלאן גם כאן י"ל כן ובאמת בנדור ואינו יוצא יש לפקפק ע"ז הרבה דזה דומה קצת להרי זה גיטך והנייר שלי דהוי בדבר א' ויש לחלק ועיין עוד גיטין ט' גבי עצמך ונכסי ועיין עוד לקמן בכ"ז:

ח **ואחר** אשר ביארתי סוגית הגמ' שדברו בה גדולי הדור בספר מגיני א"י אשוב לגוף השאלה והכרוז מהגאון מבריסק שגזר בחרם שאסור להדליק נרות רק ליתן לא"י שהקשה הגאון מהרש"ק איך כח בידינו לגזור לעבור על נדרו (וזה הוה שוא"ת כמו

ברכות כ' בעושה פסח שמטמא הוי שוא"ת וה"ה בשולח ולא הדליק הוי שוא"ת אם לא שהפריש מעות בשעת הנדר דאז י"ל דהו"ל קו"ע כיון שמשנה המעות מצדקה לצדקה) אומר אני קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרוונקא דהרי הוא עצמו דימה הדבר לב"ח ושם הדין דיקריבנה במקדש ואף דאם הקריבה בב"ח יצא מ"מ כיון שאם הקריבה במקדש נמי יצא שוב יש כח ביד הגאון מבריסק לגזור בחרם שלא להדליק רק לשלוח לא"י כעין שכתב הר"ן פ' הכותב לענין לוה ואח"כ קנה דלבע"ח יהבינן ולא לאשה דכיון דבדיעבד גבה הבע"ח יכולים ב"ד לתקן להגבות לבע"ח עיי"ש וא"ל דבב"ח כונתו אם ירצה וכאן כונתו דוקא להדליק דא"כ הוי חזרה ממה שנדר לרמבע"ה דהוא לא"י ובנדרי צדקה א"י לחזור תכ"ד ובשלמא אם כונתו אם ירצה לשלוח ישלח שפיר משא"כ אם כונתו דוקא נרות הוה חזרה ומ"ש הגאון מהרש"ק דהוי מצוה ואינו דומה לב"ח והו"ל למימר דלכתחילה ידליק נרות ז"א דלעניי א"י ודאי מצוה גדולה יותר והואיל ובין כך וב"כ יצא שפיר גזר הגאון מבריסק:

ט **הן** אמת כי לדעתי אין זה דומה לב"ח [א'] כבר כתבתי לעיל בסימן הקודם דבב"ח נמי הו"ל להתחייב ע"פ הדין מתורת מזיק כמו שהקשה באמת בתומים ולהתנות שיהי' פטור הוי מעמש"ב ורק שתירצתי דמחמת מזיק בלא"ה פטור מטעם קלב"מ ומעתה כאן ל"ש זה ואף להלכה דכרת אינו פוטר מתשלומין מ"מ לפמ"ש לעיל דכיון דלא שכיח שיקריב בב"ח שחייב כרת לא מיקרי מעמש"ב דחכמים לא עשו חיזוק זה ל"ש הכי ואם יתנה שיהי' לא"י ורק שלא יתחייב באחריות כשידליק חייב מתורת מזיק ולהתנות שיפטור הוי מעמש"ב ושימחלו עניים לאו בני מחילה נינהו ועוד מי יימר שימחלו ומאי הנאה להם שימחלו ובאמת גם בממון עניים חייב מזיק ממש כמו שמבואר במחנה אפרים הלכות שומרין סי' ט"ו וראי' מפ' הגוזל בהאי דאפקדי' ארנקי דפטור משום אין לך פדיון שבועים גדול מזה ומשמע דלולא זאת חייב ואף שיש לחלק בין נפקד לממון עניים שלו מ"מ חייב לצי"ש ולא גרע ממזיק מתנות כהונה חולין קל"א ובזה נדחה ראית המ"א הנ"ל דבדיני אדם פטור אף מזיק ממש ושם הוצרך אין לך פדיון שבועים גדול מזה דמה"ט פטור אף לצי"ש וע"כ מטעם שכתבתי יש לומר דאם מדליק נרות מחויב לשלם לא"י ואינו דומה להרי עלי עולה להקריב בב"ח:

והנה בגוף הדין קצת יש סברא לומר דזה דומה ממש לתמורת עולה ושלמים דאמרי' בלא נמלך הוי לחצאין והתו' הקשו במנחות ק"ט בב"ח אמאי לא תליא בתפוס לשון ראשון ואחרון וכתבו דשאני הכא דכונתו שלא יתחייב באחריות ועד ב"ח טרחנא והיינו שיכולין לתרץ דבריו כן ובתמורת עולה ל"ש זה דטירחת שניהם שוה ומעתה בנזיר

ועולה איכא לתרוצי בטירחא ומ"ה לא תליא בתפוס לשון ראשון משא"כ להדליק נרות או לא"י ליכא לתרוצי כיון שיש גיזברים ובודאי הוי כתמורת עולה ובלא נמלך הוי לחצאין וכאן נמי נימא כונתו חצי' לא"י וחצי' להדליק נרות אבל יש לחלק דבתמורת עולה שייך יותר לומר כונתו לחצאין משא"כ הכא אס"ד דכונתו לחצאין הו"ל למימר סך כך וכך לא"י וכך לנרות ומדלא אמר כן אין להסתפק בזה:

י **ומה** שנ"ל בזה דבר נכון בקו' הגאון מהרש"ק דהגמ' קאמר באומר הריני נזיר מן הגרוגרות דב"ה ס"ל כר"י דבגמר דבריו אדם נתפס ונדר ופתחו עמו והתו' נזיר הקשו דהרי ר"י אף בגמר דבריו אדם נתפס ולא בגמר דבריו דוקא והוי לחצאין ותירצו דשם הוי ב' דברים הסותרין זא"ז ומש"ה הוי לחצאין משא"כ הוי פירוש דמ"ש הריני נזיר מפרש אח"כ דפירושו מן הגרוגרות ואף דסתם נזיר היינו יין אמרינן דמפרש גרוגרות וה"ה הכא אין זה דומה לתמורת עולה ושלמים דהוי סותר ממש משא"כ כשאומר לרמבע"ה ואמר אח"כ להדליק נרות אף דסתם לא"י הוא מפרש לנרות ממש כמו בנזיר ובגמר דבריו אדם נתפס ויפה הקשה הגאון מהרש"ק וקושי' חזקה היא ומעתה נ"ל דבר נכון בישובה דהתוס' הקשו מנחות ק"ד על הגמ' נזיר דקאמר ב"ה ס"ל כר"ש דאמר שלא התנדב כדרך המתנדבין ואמאי לא קאמר דב"ה לשיטתם דיש שאלה בהקדש ותי' דלמ"ד אין פותחין בחרטה נקיט טעמא דב"ה כר"ש וביאור הדבר דחזרה תכ"ד הוי כחרטה ול"ה כפתח דפתח הוא אלו היה יודע שהוא כך לא היה נודר וחרטה שהוא מתחרט מעיקרא אבל מ"מ היה נודר ומעתה הדבר נכון דבשלמא בנזיר שפיר ל"ה נזיר דפסקינן כב"ה דמהני שאלה ופותחין בחרטה ואמנם הש"ך סי' רנ"ח מביא בשם הר' בצלאל דנדרי צדקה אין פותחין בחרטה רק בפתח עיי"ש ומעתה כשאמר לרמבע"ה המעות לא"י וא"י לחזור במ"ש להדליק נרות כנזיר בתכ"ד דשם פותחין בחרטה וכאן אין פותחין ודוק כי היא הערה נפלאה בישוב קו' הגאון מהרש"ק ואמנם הדבר מסופק אם רק בנדרי צדקה קאמר כן הר' בצלאל או גם בנדרי הקדש ואם גם בנדרי הקדש ס"ל כן עלה בדעתי ישוב נכון לקו' הלח"מ בפט"ו ממעה"ק שהקשה על הרמב"ם באומר מנחה מן השעורין שואלין אותו אילו היית יודע שהוא כך ובנזיר מן הגרוגרות אין שואלין אותו ולהנ"ל נכון דשם פותחין בחרטה וכשאמר מן הגרוגרות הרי חזר וחרטה מהני ובהקדש דבעינן פתח הוכרח לשאול ולומר אילו הייתי יודע כו' ודוק ומיושב נמי מה שקשה לשיטת זקיני הש"ך דבהקדש תכ"ד א"י לחזור ואמאי והרי בנדר יכול לחזור כמבואר ברמב"ם ובש"ע ואמאי עדיף הקדש מנדר ולפמ"ש ניחא דבנדר מהני חרטה ותכ"ד הוי חרטה דמעיקרא וזה ל"מ בהקדש רק פתח ודוק ועדיין יש לפלפל בכ"ז ועלה בידינו לפי קט בינתנו באומר

הרי עלי לרמבע"ה לנרות א"י לחזור דבנדרי צדקה ודאי בעינן פתח ודוק ואמנם אם אמר ברישא להדליק נרות עבור נשמת ר' מאיר בע"ה בזה צדקו דברי הגאון מהרש"ק:

י **הנה** כ"ז כתבתי מה שיש להצדיק הארי הגאון ר' ליב מבריסק אבל למעשה נ"ל דאף בנודר לנשמת רמבע"ה להדליק נרות צריך לשאול על נדרו שנדר להדליק נרות ולשלוח לא"י דנהי דהיכא שידע שהמעות שייך לא"י אינו יכול לחזור מ"מ חיישינן שמא לא ידע כלל שהמעות מרמבע"ה שייך לארץ ישראל וז"ב ועיין במנחות מ"ה אמרינן ובן ננס מי כתיב קדש יהיה לכהן קדש יהיה לד' לכהן כתיב איזה דבר שמקצתו לד' ומקצתו לכהן הוי אומר זה כבשים ולפ"ז ה"ה לרמבע"ה לנרות כונתו שמקצתו לזה ומקצתו לזה ואמרינן שם ור"ע מי כתיב לד' ולכהן לד' לכהן כתיב קנאן ד' ונתנו לכהן ה"ה כאן כיון שלא אמר לרמב"ה ולהדליק ל"א מחצה לזה ומחצה לזה אך קנאן רמבע"ה לצורך א"י ודוק כן י"ל לכאורה ומ"מ יש לחלק בין הענינים:

יא **ובתשובת** הגאון רשכב"ה מ' יוסף שאול הלוי האבד"ק לבוב ראיתי שהעיר בדבר חדש דכיון שגזר הב"י שהמעות שייך לא"י וזה שהתנדב לר"מ בע"ה אנן סהדי שטעה בזה שאמר להדליק והוא דבר נכון מאוד וכדמות סברא זו בתו' ב"מ קט"ו ד"ה וחייב משום ב' כלים דטעמא דאביי דאי עביד לא מהני כיון שהוא שוגג שאם היה יודע שיש איסור לא היה חובלו והוי זכי' בטעות וזה מפורש כדבריו אבל עדיין בנדר אני מסופק בזה ממתניתין דנדרים אילו היה יודע שהוא עובר על לא תשנא כו' ואומר אילו היה כן לא היה נודר ומשמע דמטעם שאלה מותר הא בלא שאלה כשנזכר בעצמו ולא ידע שיש איסור ושוב נזכר ל"ה נדר טעות ורק מתורת שאלה מותר וה"ה הכא ליבעי שאלה (וסברא גדולה יש להחזיק בדברי הכרוז ולומר דכל הנודר אדעתא דרבנן נודר כעין שכתב התיו"ט בפסחים פ"ח ע"ב לענין פסח דתולה בדעת חכמים וזה יהיה לדעתי טעם המבי"ט שכתב דחכמים יכולין להתיר בלי פתח מדאורייתא עיי"ש וה"ה לנ"ד י"ל דחכמים אמרו דשייך לא"י ונדר על דעתם אך מ"מ לדעתי צריך שאלה ודוק) ואפס במה שנסתייע מדברי המ"ל גבי הרי את עלי כאימא נ"ל דמיני' תברא דהרי איהו גופי' כתב לחלק בין מנחה מן השעורין דשואלין אותו דשם יוכל להיות דרוצה, להביא מן השעורין ואם היה יודע שאין מביאין מן השעורין לא היה נודר משא"כ גבי כאימא כיון דרוצה לאסור מה לי באיזה לשון אם היה יודע שאי"ל להתפיס בדבר האסור היה מתפיס בדבר הנדור ומעתה ה"ה הכא אמרינן אילו היה יודע שמעות רמבע"ה שייך לא"י לא היה נודר כמו גבי מנחה מן השעורין ועכ"פ היה לנו לשאול כמו שם ודוק:

יג **ואמנם** בביאור לשון הירושלמי שהביא הרב הגאון אב"ד דק"ק טיקטין דקאמר דמתניתין דתני הריני נזיר ע"מ שאהיה שותה יין וכו' הוה נזיר אתיא כר"מ דבעי תנאי כפול תמן דברי הכל אמר לו שמור ושמעת. ואין לזה שום הבנה והמפרש לא ביאר כל הצורך דמאיזה טעם כדי הירושלמי מבבלי דהוי מעמש"ב ואם ס"ל לירושלמי כסברת רשב"ל דהאי ע"מ חוץ הוא א"כ מאי מהני דלא כפל דהרי הכא ל"ה תנאי רק שיור גם סוף דברי הירושלמי תמן ד"ה אין לו שום פי' ואמנם נ"ל במתנה עמש"ב דבר חדש הנה בגמ' גיטין פ"ג חילקו בין ע"מ שתאכלי בשר חזיר לשכ"ו דשם ודאי קעקר משא"כ בבשר חזיר לא תאכל ולא תתגרש וצריך להבין דברי הגמ' דכמו בתאכלי בשר חזיר לא תאכל ולא תגרש ולא עקר כן בשכ"ו נימא לא תתקדש ולא עקר וכתב הב"ש סימן ל"ח בשם הדרישה לפרש דשם התנה בעיקר אישות ואין קידושין לחצאין ומתו' כתובות משמע דלא פירשו הכי שהקשו קו' זו על קו' הגמ' עיי"ש עוד פירשו דבהתנה ע"מ שאין לך שכ"ו ע"כ התנאי אחר קידושין דבלא קידושין בלא"ה ל"ל ובתנאי שאחר הקידושין הוי נגד התורה משא"כ בבשר חזיר לא תאכל ולא תתגרש ועיין במקנה ל"ח בא"ע אבל לכל התירוצים העיקר אינו מבואר דמה זה ודאי קעקר כמו בבשר חזיר אין זה מעמש"ב דלא תאכל ולא תתגרש ה"ה הכא לא יהיה קידושין ולא יעקר דבר מ"ה. ואמאי הוי קדושין ומה שנ"ל בדברי הגמ' פירוש חדש לולא דברי התוס' והפוסקים הנה בתשובת הרשב"א החדשים סימן ק"מ בא' שנתן לבתו והתנה ע"מ שאין לבעלה קנין ונשאת השיב וז"ל דע כי ע"מ הכתוב בשטר צוואה זה אינו כשאר ע"מ דעלמא שהוא תנאי שגוף המעשה תלוי בו שלא נתכוין האב לומר שאם תתן הקרקעות בטלה מתנה שא"כ הו"ל לומר ע"מ שלא תתן לבעליך כמו ע"מ שתתני לי מאתים זוז שאם תתן מגורשת ואם לאו אינה מגורשת אבל עכשיו שאמר שלא יהא לבעלה רצה לסלק רשות הבעל והרי הוא כאלו אמר ולא יהא ויש לנו ע"מ כיוצא בזה בנדרים ובלבד שלא יהא לבעלה רשות בהן ופי' רבא ע"מ שאין לבעלה רשות אלמא דהאי ע"מ כמו ובלבד וכיוצא בזה. ע"מ שאין לך עלי הנאה ע"מ שלא תשמיטנו שביעית ולפי דעתי גם ע"מ שאין לרבך רשות בהן עכ"ל הרשב"א המורם מדבריו בהתנה שיעשה ושלא יעשה הכונה ביטול המעשה בביטול התנאי אבל שיהא כך הוא בעיקר חיובו או מתנתו לא רצה לעקור המעשה רק שמתנה שכך יהא והוא מתנה בשלו בלא תנאי ומעתה מה נחמד הדבר בפירוש הגמ' התם ודאי קעקר דאין בידינו לבטל הקידושין אם יהיה לה שכ"ו דאין כונתו כלל בביטול התנאי שיבוטל המעשה רק שמתנה כן בלא תנאי ולולא שהוא נגד התורה הוי מהני גם בלא תנאי ואדרבה בלא תנאי עדיף דבתנאי כפיתו גוף המעשה דבביטול התנאי נתבטל המעשה

אבל בלא תנאי חייב לקיים תנאי מצד פיסוק דמים כמ"ש כיוצא בזה הקצה"ח סימן רמ"א והרשב"א יבמות ורק הואיל והוא נגד התורה ל"מ ולבטל הקידושין אין בידינו דלא התנה בביטול קדושין משא"כ בתאכלי בשר חזיר בידינו לבטל המעשה ולא תאכל ולא תתגרש עמוד והתבונן בפירוש זה ולמדתי אותו מדברי הרשב"א ז"ל ובזה סרו כל הקושיות שהקשו תו' כתובות כ"ו דלר"מ ע"כ כפל התנאי דבלא כפל בלא"ה ל"מ וא"כ אמאי מקודשת ולהנ"ל ניחא דלעולם מיירי בלא כפל ורק דבלא תנאי עדיף דחייב מצד פיסוק דמים כנ"ל לולא דהוי נגד התורה וראיה לדברינו מב"ב קכ"ו על הבת שתירש כבן נקט מעמש"ב אף דלא הוי תנאי כלל וכן בכתובות פ"ב ובכמה דוכתי באופן דלשיטה הנ"ל באמת בכפל התנאי י"ל דהקידושין בטילין דלא ודאי קעקר לולא שדעת התוס' אינו כן ודעתם רחבה מדעתינו ועיין עוד מדברי הרשב"א במחנה אפרים ה' דשלב"ל סי' ה' ומה שיש לפלפל עפ"ז מכתובות שם אכ"מ ולפ"ז נאמר דנהי דתלמודא דידן ס"ל דגם לרבנן דר"מ מעמש"ב תנאי בטל דהרי בעונה מודה ר"י ור"י ס"ל בגיטין דלא כר"מ ולא בעי תנאי כפול ולש"ס דידן צ"ל בטעם דל"א שיבוטל המעשה ולא יעקר דבר מ"ה וע"כ כמ"ש בשם הרשב"א דע"מ שלא יהא משמעות דבריו דאין כונתו לבטל המעשה וה"ה בנזיר שאהיה שותה יין נמי לשיטת תלמודא דידן הוי מעמש"ב דאין כונתו לבטל המעשה אבל הירושלמי סובר דלרבנן דס"ל מכלל לאו אתה שומע הן וגם בלא כפל הוי ככפל התנאי מבטל המעשה כמו בבשר חזיר ול"ה מעמש"ב ורק לר"מ בלא כפל דהתנאי אין בכחו לבטל המעשה ל"מ התנאי ומ"מ אילו לא היה זאת נגד התורה היה חייב לקיים מצד פיסוק דמים ורק הואיל והוא נגד התורה אינו מחויב לקיים לר"מ אמנם לרבנן דס"ל מכלל לאו אתה שומע הן ויש כפי' אחרת לתנאי היינו ביטול המעשה מ"ה אף מעמש"ב תנאו קיים והמעשה בטל בביטול התנאי כמו בע"מ שתאכל בשר חזיר. וכ"ז בהותנה תנאי כגון ע"מ שאהיה נזיר ואטמא למתים בהא ס"ל לרבנן דהתנאי קיים כמו בע"מ שתאכל בשר חזיר אבל באמר הרי עלי להביא תודה בלא לחם כיון שלא הותנה בלשון תנאי ואין בידינו לבטל המעשה לכ"ע הוה מעמש"ב ולזה קאמר הירושלמי מתניתן שהתנה ע"מ שאהיה שותה כר"מ תמן (וקאי על מי שאמר תודה בלא לחם וזבח בלא נסכים) דברי הכל אמור לו שמור ושמעת ולא הותנה בלשון תנאי ואין בידינו לבטל המעשה לכן אמרינן ליה שמור ושמעת כדאיתא לשון זה במנחות פ"א בדין זה והוא פירוש נכון מאוד ואפס אם משייר נגד התורה בלא תנאי משמע דלא מהני להרשב"א ובאמת משמע בנזיר דחוץ דמהני וכן מ מוכח בחולין דחוץ שיורא ומהני וע"מ ל"מ עיי"ש דף קל"ב ובתוס' וזה צ"ע בדברי הרשב"א ודוק:

יג **והנה** מה שכתב הרב הגאון מטיקטין באומר לנשמת רמבע"ה ואדליק הוי ב' דברים ולדעתי אם נאמר דבנדר שייך לא"י הוי כמו זה גיטך והנייר שלי וב' דברים סותרים בנושא אחד וברי"ן וש"ע מבואר דל"ה גט ול"ה ב' דברים וכבר כתבתי מה שיש להעיר ממנחות מ"ה ודוק:

ועתה נדבר עוד כרגע בדברי שארי הרב הגאון אב"ד דק"ק לובלין שכתב דבגזירותינו קודמת לא חל הנדר ובאמת אנן פסקינן דבלשון נדר הנדר חל וצריך היתר וכאן נמי צריך היתר והנה במי שבירך הנהוג בינינו שהשמש אומר בעבור שנדר לשון עבר ל"ה נדר ממש כיון שלא נדר מכבר ואם היה אומר שנודר הדבר תלוי באשלי רברבי אי יש נדר ע"י שליח ועיין בנוב"י קמא סי' ס"ז וברמב"ן ב"ב ובתוס' נזיר הנ"ל ואמנם לשון עבר ל"מ לנדר ורק שחייב משום בפיך זו צדקה ולשיטת הרבה פוסקים גם בלב מהני אבל נדר ממש ל"ה אך לדינא אין נ"מ ודוק:

עוד רגע אדבר בעיקר תשובתו דנת"ה הנה מה שהביא דברי מהרי"ט ח"ב סי' כ"ח באומר אני נודר לעלות אין כאן נדר רק שנהגו העולם בהם נדרי צדקה מטעם בפיך זו צדקה תמה אני על המהרי"ט דידי' אדידי' דהרי הוא גופי' כתב ח"ד סוף סי' קכ"ד דגבי צדקה דלא עבר משום בל יחל דלא איתרבי רק נדר שאיסר החפץ אבל צדקה לאו נדר הוא רק שמיתרבי מבפיך זו צדקה אבל מילקי לא לקי ומעתה צא ופרנס סוגיא דנדרים ד' בשלמא בל יחל דנדרים משכחת לה כגון שאמר אוכל ולא אכל ולדברי מהרי"ט זה לא ע"י נדר הוא רק מיתרבי מבפיך ואין כאן בל יחל ובאמת בסתירת דברי הר"ן מן דף ד' דנקיט אוכל לדף ח' דכתב דנדרים ליתא לעולם באעשה כבר הרגיש הגאון ר"ע איגר בהגהותיו ובדברי מהרי"ט ויש לישב זה דבדף ח' כונתו דליתא באעשה כדינו ש שיחול על דבר מצוה כמ"ש הרא"ש והמהרי"ט דאי מצד בפיך אינו חל על דבר מצוה משא"כ בדף ד' ברשות עכ"פ חל מצד בפיך אבל לדברי המהרי"ט דמצד בפיך אינו עובר על בל יחל אף ברשות קשה ואפס במ"ש כבודו דמהרי"ט מסיים דאם היה מקבל עליו בקונם לעלות לא"י פשיטא דהיה חל הנדר דברים אלו ליתא במהרי"ט ובאמת דברים אלו אין להם שחר דאיך שייך לקבל בקונם קונם הוי התפסה לאיסור כמו קרבן ולקבל בקרבן לעלות אין לו הבנה ובמהרי"ט איתא לאסור פת בקונם והוא נכון אבל לעלות לא"י בקונם אינו במציאות ובאמת בגוף דברי מהרי"ט אם נדר שייך בקום ועשה ודברי הרא"ש והר"ן דף ח' תליא במחלוקת ראשונים אי עיקר נדר הוא ע"י התפסה ולדיעה דעיקר נדר ע"י התפסה צדקו דברי מהרי"ט ואם עיקר נדר בלא התפסה גם בקום ועשה שייך נדר כן נ"ל ובמקום אחר אבאר אי"ה כל הענין ועתה אקצר. כל זאת ראיתי לעיין בענין זה ובעיקר

הדבר אחזיקנא טיבותא למר מה שהתאמץ לדבר מצוה רבה כזו לאסוף הסכמת גאוני זמנינו לחזק מעות א"י והנני מסכים עם הגאונים המפורסמים לבלי לשנות ממעות ארץ ישראל לבד אם אחד יאמר שנודר על נשמת רמבע"ה להדליק נרות ישאל על נדרו שנדר להדליק וישלח לא"י ובימינו נזכה לחזות בנועם ד' ולבקרו בהיכלו כעתירת ידידו וד"ש באהבה יצחק שמעלקיס:

(עיין בשואל ומשיב מהגאון מלבוב ח"ב סי' ע"ה)

סימן כא

ביום ב' ה' תמוז שנת ב"ר"כ"ת"א קראתי אבל ומספד רב בק"ק ברעזאן על אבדן ש"ב וידידי הרב הגאון המפורסים רשכב"ה מ' מרדכי זאב עטינגער זצלה"ה בעה"מ ס' מפה"י ונשיא הארץ הקדושה. ביום ב' תמוז ובתוך דברי תוכחה קינה ונהי. הזכרתי דבר הלכה מפיו ופלפלתי ע"ז כמשפט ויען הדבר נוגע למעות א"י אעתיק מקצת הדברים פה:

הדבר אשר יצא מפי הגאון בשו"ת מאמר מרדכי סי' ט"ו דאף להרדב"ז הובא בקצה"ח סי' רי"ב דבנודר לעני מותר לשנות וליתן לעני אחר מ"מ במעות א"י אינו יכול לשנות דכיון דכבר בא המעות להקופה העומדת בבית נדיבי העם ונקנית ממעות ארץ ישראל הוי כלי וקונה מתורת חצר ומתורת כלי דהבעה"ב משאיל מקום ורשות שתעמוד הכלי בביתו. ולכ"ע קונה קנין גמור. אם כי דבר חכמה אמר הגאון ז"ל. אם לדין יש תשובה ולאחר העיון יצא כנוגה לאור דבריו:

א **יש** לומר כיון דמעות ארץ ישראל מתחלקת כפי הנפשות ונמצא גם לקטנים חלק בהמעות ואם נאמר דהקופות הוי של א"י. הוי חצר השותפות שיש לקטנים חלק בו. ואני מסתפק מאוד בחצר של גדול וקטן ובא דבר לחצר השותפות וקטן אינו קונה דקטן אינו קונה מתורת חצר אי זכה הגדול בחלקו או בכולו או ל"ק כלל. דלפי המבואר בסי' ר"ס סעיף ד' דחצר השותפים קונה מציאה לשניהם. והוא נובע מתשובת הרא"ש סי' א' כלל א'. ושם מבואר הטעם דהוי כשנים שהגביהו. עיי"ש (ומ"ש הרא"ש לראי' מחצר השותפים הקונים זה מזה. והיא תמוה דאנן קיי"ל דאין קונין זה מזה. וכבר תמה כן בקצה"ח. יש לומר דהרא"ש יליף מכח כ"ש דהרי לחד מ"ד קונין זה מזה. ואפי' למ"ד אין קונין היינו משום דהוי כהגביהו שניהם ונמצא שעודנו ביד המוכר. אבל בקונים מעלמא לכ"ע קונין מה"ט). וכיון דעיקר הטעם דהוי כהגביהו שניהם. א"כ בחצר של גדול וקטן כמו דאמרינן בסי' רס"ט וב"מ ח' בחרש ופקח שהגביהו מציאה מתוך שלא קנה פקח לא קנה החרש א"כ בקטן דל"מ לקנות ע"י חצירו הוי כמונח ע"ג קרקע ולא קני הגדול ג"כ:

אבל שבתי וראיתי שיש לחלק בין חצר ובין חרש ופקח שהגביהו מציאה. והיא עפ"י דברי הר"ן בנדרים בחצר שאין בו דין חלוקה כל אחד בשעה שנשתמש אמרינן הוברר הדבר דכל החצר שלו וה"ה בכל דבר המשותף. ואמנם כשנשתמשו שניהם אם כל אחד עומד בחצר אמרינן ג"כ בשלו הוא עומד ואם התשמיש דבר השייך לשותפות ל"ש ברירה. והוי החצר של שותפות ממש. (ובזה יש לישב קו' התוס' בסוכה כ"ז דמרבינן מכל האזרח דיוצאין בסוכה שאולה. מדיוצאין בשל שותפות והקשו התוס' הרי גבי בגד לענין ציצית מרבינן שותפות וממעטינן שאולה. וה"ה גבי סוכה נמי לרבי שותפות ונמעיט שאולה. אמנם הדבר נכון. דנהי דמקרא דכל האזרח צ"ל דכל ישראל יוצאין בסוכה אחת בזה אחר זה. דאי אפשר שישבו כל ישראל ביחד. אבל ע"כ צ"ל שיש בו ג"כ הרבה ביחד. דאחד אחד א"א ג"כ לכל ישראל לצאת. וא"א לומר ברירה בזה דהוברר הדבר דכל אחד בשלו הוא יושב. דבמקום הישיבה אין שיעור הכשר סוכה. ולא נשאר דפנות לכל אחד. וכיון דאי אתה יכול לומר ברירה דכל הסוכה שלו מדיוצאין בשותפות ה"ה בשאולה משא"כ בטלית דמרבינן של שותפות י"ל דאחד לובש בו. ואז הוא שלו לגמרי מטעם ברירה וחייב בציצית ושאול ממעטינן. דזה הוי שלו. וא"ל א"כ למ"ל קרא. והרי בלא"ה הוא שלו בשעת הלבישה י"ל דה"א דכיון דלא הוי לעולם שלו ואח"כ יהיה של חברו. ל"ה רק קנין פירות ול"ה כסותך קמ"ל בגדיהם. אבל באמת כובש כל אחד לבד. משא"כ בסוכה ובהכי נ"ל לכאורה דאין שנים יוצאין בספר תורה אחד במצוה דכתיבת ספר תורה. לפי מה שכתבו הפוסקים במוכר ס"ת אינו יוצא שוב המצוה דבעי שיכתוב ס"ת ושיהיה לו ג"כ אח"כ. א"כ בשנים שיש להם בשותפו' כ"א בשעה שהוא משתמש הוא שלו לגמרי. ונמצא דאז השני אין לו ס"ת ואינו מקיים המצוה. א"כ נהי דבחצר השותפים קונים שניהם מציאה דהוי כהגביהו שניהם. ואף דגם בשנים שהגבי' אתה צ"ל דכל אחד מגביהו לו ולחבירו שיקנה האחר חלק השני כדהוכיח הגמרא דמגביה מציאה לו ולחברו קנה חברו. וגם בחצר אתה צ"ל כן. משא"כ דכשהחצר שייך לקטן ולגדול. והקטן לא מצי לקנות מהחצר לא מצי להיות שליחו לקנין. אין משתמש כמת כלל הקטן בחצר זה. כיון דלא מצי לשלוח שליח שיזכה לו והגדול משתמש לבד. ואמרינן ברירה דהחצר הוי של הגדול לבד. וקונה הגדול כל המציאה משא"כ בחצר של שני בני אדם גדולים. החצר הוי שליח של שניהם ושניהם משתמשים אז בשותפות ממש:

עוד נ"ל בפשיטות לפי המבואר בסי' רס"ט דהא דפקח וחרש שהגביהו ל"ק היינו דוקא במה שאין תפוס בידם דזה מטעם הגבהה אבל במה שתפוס בידם קנו. דבמה שהוא בידו הוי כחצר וכמשיכה וקנו בודאי ועיין ג"כ בשיטה מקובצת מזה. א"כ חצר דהוי כתפוס

ביד הגדול בודאי קנה חלקו אף דהקטן ל"ק. ובזה נתישב מה שקשה להרא"ש שכתב דחצר קונה לשני שותפים מטעם דהוי כשנים שהגביהו. והרי בשנים שהגביהו אמרינן בב"מ דקנו מטעם דכל אחד מגביה חלקו לדעתו ולדעת חבירו שלא יהיה חלקו כמונח על גבי קרקע ולמ"ד מגביה מציאה לח' ל"ק חבירו דחי דהוא מטעם מיגו דזכי לנפשי. ובחצר לא שייך מגביה לדעת חבירו דהחצר רק שלוחו ולא שליח חבירו וגם ל"ש מיגו. וצ"ל דכמו דמצי זכי בחצירו עבור חבירו כענין שכתב הר"ן בנדרים ד' ל"ד. שייך ג"כ בחצר של שני שותפים המגביה מציאה לחבירו. אמנם לפי הנ"ל לא צריך לזה דחצר של שניהם הוי כמו כל אחד תפוס החפץ לגמרי. ועדיף מהגבהה. ועיין בקצה"ח סי' קע"ו חילק שם דהא דחצר השותפים אין קונים זה מזה דוקא במוכר כולו אבל במקנה חפץ שלו לשותפות קנה חצר השותפות ובנתיבות חולק עליו דמה לי כולו מה לי חצי. ולהנ"ל הדבר נכון דחצר השותפות הוי כאלו כל אחד נקט חצי בידו. א"כ במוכר כולו. והחצי ביד המוכר לא קני כלל כמבואר בסי' קצ"ח ס' ד' דבעי במשיכה שימשוך כולו וה"ה בקנין חצר. משא"כ בלא מכר רק חצי והוא תפוס בידו מהני כדמוכח מהסמ"ע סי' רע"א ס"ק ד' דמה שתפוס בידו במוסירה קונה אף דהשאר הוי כמונח ע"ג קרקע:

ומן האמור נראה דהגאונים בעל הקצה"ח והנתיבות לא כוונו יפה בזה אחר מכ"ה דהקצה"ח בסי' ר"ס סי' ד' מביא הירושלמי להוכיח ממנו דחצר השותפות אינו קונה מציאה. וכתב הסברא דכיון דבשנים שהגביהו אמרינן דכל אחד מגביה לחבירו. א"כ הכא דהוי יד א' המשותפות ול"ש מגביה לחבירו ה"ל כמאן דמונח בקרקע ולפמ"ש ליתא דכיון דחצר משום יד אתרבאי. ובמציאה ודאי משום יד הוא כמ"ש הנ"י והר"ן בב"מ. דהוי תופס לבע"ח במקום שח"ל. וע"כ משום יד א"כ הוי כמאן דתפוס בידו כ"א החצי ובזה ל"צ שיזכה לו ולחבירו. כל מה שתפוס קנה אפי' בחרש ופקח. והנתיבות בסי' ר"ס ישב דברי הירושלמי שכתב בכותל חצר שנפל דלמ"ד מחצה לזה ומחצה לזה בחלק של זה המציאה לזה ובחלק של אחר המציאה של אחר. ולמ"ד כולו לזה וכולו לזה המוציא זכה ותמה הקצה"ח להרא"ש דחצר השותפות קונה מציאה. וליקני החצר לשניהם. ותירץ בנתיבות בדרך חריף. דהיכא דהגביהו אח"כ אחד מהשותפים מצי למימר בלשון שמשמע שמעיקרא לא רצה שיקנה לו חצירו ולא קני לו חצירו דלא עדיף מזוכה ע"י אחר וכששמע צוח כמבואר בסי' רמ"ה. וכיון שאין החצר קונה לו גם לחבירו אינו קונה דהוי כחרש ופקח שהגביהו מציאה דמתוך שלא קנה זה לא קנה זה עיי"ש:

הנה מה שכתב דהיכא דאחד לא זכה גם השני לא זכה דהוי כחרש ופקח כבר הראיתי לדעת דכל אחד מאי דתפס בידו קני וחצר הוי כמו דתפס בידו והגמ' דב"מ מיירי במה שהגביה מכחו ולא במה דתפיס:

מה שכתב דאף אחר שזכה חצירו מצי למימר לישני דמשתמע דלא ניחא ליה מעיקרא ולא זכה חצירו למפרע לפע"ד זה ליתא דחצר דומה לשליחו או לידו והוי כמו ששלח שליח שיזכה ולא מצי לבטל השליחות רק קודם שעשה השליחות ולא אח"כ וכל אדם שיש לו חצר הוי כאומר לו שיזכה כל מציאות שיבואו לידו ואינו דומה לזוכה ע"י אחר ולא עשאו שליח רק זכה ליה מעצמו. ומש"ה מצי אמר לשון דמעיקרא לא זכי כמבואר בסי' רמ"ה. וחצר הוי כשלחו מעיקרא ודוקא אם מעיקרא לא רצה כעין שכתבו תוס' בב"ב נ"ד אז לא זכה חצירו אבל בבא מציאה לחצירו שלא מדעתו הוי כבא לידו ממש או לשלוחו ששלחו ללקט מציאות ול"מ אח"כ זה שצוח רק לשויי' הפקר מידו אבל לא שלא יזכה למפרע וקצת יש ראיה לזה מדברי התוס' בסוכה שהקשו בלולב של אשירה איך יוצא בשל כותי והרי נעשה שלו. ותי' דמיירי ביו"ט שני דמגביהו ע"מ שלא לקנותו ולהנ"ל יש לומר דמיירי ביו"ט ראשון והוא הגביהו ולא כיון לקנות או שלא ידע שהוא הפקר ומבואר בנתיבות סי' ר' סעיף ט"ו דיד קונה שלא מדעתו כמו חצר. והא דעודר בנכסי הגר וקסבר שלו היא דל"ק התם הוי מעשה הקנין ולא קני אלא מדעת ובכונה אבל רשות קונה בלא כונה. וכן כתב במהרי"ט. ועיין תוס' ב"ב נ"ד ובמחנה אפרים ה' קנין משיכה סי' ה'. הגם דשם משמע דיד ל"ק שלא מדעתו. אבל בנתיבות פוסק דגם יד קונה שלא מדעתו. וצ"ל דתוס' ב"ב גבי אדעתא דציבי הוי ככיון בפירש שלא לקנות וכדמשמע להדי' מדבריהם שם. ועיין בתוס' גיטין ס"א הובא במח"א ה' משיכה סי' ד' משמע להדי' דיד קונה שלא מדעתו מתורת חצר א"כ י"ל דיוצא בלולב אפי' ביו"ט ראשון כיון שזוכה בו ומ"מ לא כתותי מכתית שעורי' דהרי בחצר מצי אח"כ לצוח שלא יזכה למפרע. וה"ה ביד שלא מדעתו בלא כונת הקנין ולא ידע שהפקר מצי לצוח ולא יזכה למפרע ומהני ביטול ול"ה למפרע שלו וכל היכא דמהני ביטול ל"א כתותי מכתית שיעורי' אפי' אם לא צוח כיון דמצי לצות אחר שיצא בו בלא כוון לקנות והיא לכאורה ישוב נכון ומה הקשו התו' (ועיין לעיל סי' י"ט אות ג' מ"ש בשם הב"א) וע"כ מוכח מדברי התוס' דכל שזכה בו לא מצי לצו ואינו דומה לזוכה ע"י אחר ויד הוי כשלוחו לקנות כל מציאות והגם שיש לפלפל בראיה זו. לדעתי הסברא כדכתיבנא בעזרת השם יתברך:

גם מה שתירץ בנתיבות דמיירי דאחד עומד בצדו והשני אינו עומד בצד וז"ה חצר שאינו משתמרת ובעי עומד בצדו קשה לדבריו אמאי למ"ד מחצה לזה לכל אחד שייך לו והרי

אינו עומד בצדו וזה הוי חצר שאינו משתמרת. ועוד דהר"ן כתב בכל מציאה דקונה רק מטעם יד ובעי חצר משתמרת:

ואמת לפי דרכו של הגאון מליסא והקצוה"ח דגם בחצר השותפים בעי שיזכה לדעתו ולחבירו יש לישב דברי הירושלמי בנקל דבאמת אם יכול לזכות עבור אחר הוא תליא במחלוקת גבי ברשות הלה המופקדים אצלו ומבואר באריכות במחנה אפרים ה' קנין חצר סי' א' ושורש הדברים דאי חצר משום שליחות איתרבאי אם כן החצר הוי שלוחו ואם משויהו שליח שיזכה לאחר הו' שליח ראשון עושה שליח שני ומילי לא מימסרן לשליח. ועוד החצר ל"מ כלל לזכות לאחר דלא הוי שליחו של אחר ולכן צ"ל שיזכה לאחר רק מתורת יד ובעי ע"כ עומד בצדו עיי"ש. א"כ הן הן הדברים בביאור הירושלמי דלמ"ד מחצה שלו א"כ בבא מציאה להחצר של כ"א. קנה לו לבד ולא בעינן עומד בצדו להפוסקים דגם במציאה קונה מטעם שליחות. משא"כ למ"ד כולו שלו. וכולו שלו ואתה באתה לומר שיקנה החצר לשניהם מטעם שנים שהגביהו ובשנים שהגביהו אתה צ"ל דכל אחד זוכה לחבירו. ובחצר א"א לזכות לחבירו רק מתורת יד. כמ"ש במח"א וצ"ל עומד בצדו, ומיירי דאינו עומד בצדו. ומ"ה ל"ק רק המוצא ולפ"ז אפי' המוצא יהיה איש אחר יקנה דבהגביהו שניהם צ"ל דכל אחד זוכה לחברו. ובזה ל"מ שליחות. ורק מתורת יד ובעי עומד בצדו. וז"ב לשיטת הקצוה"ח והנתיבות:

ויתכן הדבר יותר לפי מאי דמשמע בירושלמי דלא מצי לזכות בד' אמותיו לאחר ודלא כהר"ן בנדרים דף ל"ד. דמקשה בירושלמי פ"ב דבבא מציעא מקרא ואני בעניי הכינותי אי בבא לידו עשיר הוא. ומשני בבא לד' אמות וזוכה להקדש וזה כהר"ן. ואח"כ משני מהו בעניי שאין עשירות לפני מי שאמר והיה העולם ומשמע דלפי תירוץ זה ל"מ ד' אמות שיקנה לאחר וכן כתוב במח"א סי' ט"ו בה' קנין חצר משיטת הירושלמי א"כ ה"ה חצר ל"מ שיזכה לאחר כשיטת הרמב"ם דברשות הנפקדים אצלו ל"מ שיזכה הלוקח עד שיוצאנה מרשותו והירושלמי לשיטתו ס"ל בחצר השותפים ג"כ אינו קונה לשניהם מה"ט דבעי שכל חלק יזכה לו ולחבירו. וחצירו ל"מ לקנות לאחר אבל לדידן דפסקינן דד"א שלו מצי לקנות לאחר כמ"ש הר"ן בנדרים דף ל"ד גם חצר מצי קני לאחר ומ"ה חצר השותפים קונה דכל אחד הגביה שיקנה הוא וחבירו. דלא פסקינין כירושלמי אמנם לפי מה שכתבתי דהיכא דתפיס בידו א"צ שיזכה לו לחבירו גבי חצר קונה אפי' השאר הוי כמונח ע"ג קרקע:

אמנם לדעתי כונת הירושלמי פשוט מאוד. לפי מה שביארנו דהיכא דכל א' משתמש לבד אמרינן בשעה שהוא משתמש אז החצר כולו שלו. א"כ בבא אז מציאה לחצר אז

הוי מציאה שלו דחצרו קונה לו א"כ במצאו כעת מציאה ולא נודע הרגע שבא המציאה לחצר מי השתמש אז. הוי ספק בין שניהם. וכל דאלים גבר דהוי בעת המציאה ספק ולא נודע של מי היא ואין בחזקת כל אחד רק בחזקת שניהם וכספינה. ומ"ה פסק הירושלמי דהמוצא היינו אחד משניהם שהיה בידו זכה דלא נודע מי השתמש ברגע שבא המציאה לחצירו וכדין כד"ג והרא"ש מיירי בתשובה במשתמשים שניהם בחצר יחד. ול"ש ברירה שניהם זוכים החצר וז"ב. ועכ"פ לפי מה שביארנו החצר קונה אף לקטן וגדול. אף דהקטן לא זכה ונמצא דנכונים בזה דברי הגאון מהרמ"ז. ועיין תוס' קדושין ח' ואכ"מ להאריך יותר:

ב **ולכאורה** א"א לומר דהקופה זוכה לעניי א"י מטעם קנין כלי. וזה דלפי המבואר בתוס' מנחות ס' ובתוס' שבת כ"ה אין נתינה פחות מש"פ ודוקא בגט שכתבו על איסורי הנאה מהני מטעם דספר משמע כל דהו. וקונין בפחות מש"פ מדכתיב נעל משמע כל דהו. אבל לעולם אין נתינה בפחות מש"פ. ועיין במ"ל פ"ו ממעשר עני באריכות נמרץ. וא"כ גם מצות צדקה לא קיים בפחות מש"פ דכתיב נתינה. והא דמבואר בש"ע סי' רס"ט דאפילו אינו נותן לו רק גרוגרות אחת מקיים. היינו לפמ"ש המ"א בסי' תפ"ו להוכיח מש"ס דשבת צ"א דגרוגרות גדולה מכזית ובכזית יצא ידי נתינה כמו שכתב הרמב"ם פ"י מה' מעשר עני ה' י"ב. דבמעשר המתחלק בתוך הבית בעי כזית דסגי בכזית עיי"ש ובאינו נותן דבר מאכל ודאי בעי פרוטה. א"כ לפי המבואר בב"ק ק"י בכהנים בגזל הגר. דאם אינו נותן פרוטה לכ"א אינו יוצא. וראי' מתוס' שם ד"ה למאי נפקא מיני' לגזל חמץ עיי"ש בקשיתם דלא הוי מטעם דהשבה אין כאן רק דבפחות מפרוטה לכל חד גם מתנה אין כאן א"כ בנותן צדקה לתוך הקופה אם אתה אומר שכל עניים מא"י זוכים במתנה זו. א"כ אין כאן ש"פ לכל חד. וא"כ אין כאן מצות נתינה. ובפרט בנדר ליתן צדקה אינו מקיים בפחות ש"פ. וכאן כשנותן להרבה בני אדם אינו מקיים נתינה כלל כדמוכח בב"ק. וגם בב"מ באבידה לשני בני אדם ופחות מש"פ לכל חד אינו מחייב השבה עיי"ש בדף כ"ו ע"ב תוס' ד"ה לא אמרינן ובטוש"ע. ולומר דלא זכי רק מקצת מעניי א"י מאן מפיס והרי כולם שותפים בהקופה הנקנית ממעות א"י שזכו הגבאים לכל עניי א"י. ועוד דכיון דהקופה הוא של שותפות לכל הדרים בארץ ישראל א"א שתזכה לחד מנהון מתורת חצר. דל"ה רק כמאן דתפוס החצי שמונח בכלי שלו. והיכי דבעי לקנות כולו לא מהני תפיסת והגבהת החצי. ולומר דכל אחד מקנה לחבירו חלק שלו שאח"כ יקנה הוא חלק חבירו א"כ לא נהירא דבמאי הקנהו. אם אינו מבורר למי הקנה. ולומר דאח"כ כשמחלק הגבאי בארץ הקדושה ונותן לאחד הצדקה או מעות אחר חלופי צדקה זו אז

הוברר הדבר למפרע דהכלי קונה לו. והבעה"ב נותן בהקופה אדעתא דהכי כמו כל מי שיבוא האתרוג לידי יהיה לו במתנה בסוכה דף מ"א. אפי' אם נימא ברירה בכה"ג. הרי הכלי לא מצי לקנות לאחד לבד כלל בחצר השותפות כמו שהארכתי וע"כ אתה צריך לומר דהכלי קנה לכל הישראל חלק קטן בהסך. ואתה מחליפו בשעת החלוקה. כדין חלוקת השותפים. ועוד דבמעות ל"ש כלל ברירה. דאין קפידה איזה המעות נותנים. לזה או זה. והם שותפות בכל המעות לפי חלק שלו. וזה יהי' כונת התו' בפסחים צ' ד"ה עד שיכלה כל המעות שבשופר. הקשה ריב"א הא אי אפשר שלא יהי מעורב בכל קן וקן ממעות שתי נשים ואפילו למ"ד יש ברירה. ל"ש למימר בכה"ג דאנן סהדי שנתערבו. ואין לזה הבנה דמאי לי תערובת מעות או תערובת קינים אבל הכונה ברורה למ"ש הסמ"ע סקצ"ב דבטלה שהפקיד יכול לומר שלך מת ובמעות שהפקיד ההפסד לפי חשבון דשם כל אחד חפץ בשלו. משא"כ במטבע דלא חס עליהן ואלו לא נגנבו היה מחזיר לבעליהן בלי קפידה במדה או במכין. מ"ה הו"ל כאלו הכל חתיכה אחד והחסרון לפי חשבון כולן. ועיין במשנה דמעשר ב' הנבררים והנבללים לפי חשבון ובנ"י סוף ב"מ ומ"ה במעות הכל שותפים ול"ש ברירה. ויש בזה לדבר הרבה בענין ברירה. ועיין תוס' סוטה י"ח הקשו התוס' אהא דאמרינן יומא נ"ה ונברור ד' זוזי מהא דאמרינן בתוספתא דמעילה בנזיר שנתערבו מעות ליקח ג' בהמות. אבל לקחת שליש המעות וליקח בהמה אחת ולומר הוברר שזה מעות חטאת לא אמרינן עיי"ש. ולהסמ"ע ל"ק מידי דבתערובות מעות הוי כחתיכה אחת. ול"ש ברירה משא"כ ביומא נ"ד לפמ"ש תוס' פסחים צ' במסקנא דכל אחד נתן מעות שלי צרור. והכהן לקח קן עבור זה. א"כ המעות לא נתערב הכל ול"ש לומר דהוי כחתיכה אחת ויהיה לפי חשבון ומ"ה שייך ברירה והוא ישוב נכון בקושית התוס' ומ"מ היכא דלא הוכר מעולם שייך ברירה. אף בלח בלח כדמוכח בהך דשני לוגין ועיין תוס' סוטה שם:

ועכ"פ במעות ארץ ישראל אם נימא שיש לכל אחד חלק אח"כ הוי נחלוקת השותפות דאין קפידה אבל הבעל הצדקה שנותן המעות אם נימא דתיכף זכי' כל עניי א"י כל אחד בפחות מש"פ הוא לא קיים מצות נתינה. אף שאח"כ נתרבו החצי פרוטות ונעשה פרוטות. אבל שום אדם לא קיים מצות צדקה בזה. דחשוב כאלו זכו כל אחד אז בחצי פרוטה. ובשלמא אם נימא דלא זכו העניים. רק בבא ליד הגבאי. א"כ לא מיבעי לדעת זקיני הש"ך בסי' קכ"ו ס"ק כ"ו דיד הגבאי הוה יד עניים ממש ועדיף מזכיה עי"ש לענין מעמ"ש. א"כ הוא נותן לאדם אחד פרוטה ומקיים מצות נתינה. ומה שיעשה הגבאי אח"כ יעשה אלא אפי' אם נימא דהגבאי רק זוכה עבור העניים הוא זוכה בשביל אותו עני

שיבא לבסוף לידו. וכמו באומר כל מי שיגיע לולבי יהיה לו במתנה כדאמרינן בסוכה מה שא"כ בקופה דהוי חצר השותפין. וא"א שיזכה לאחד לבד. דהרי לא הגביה ולא תפס רק החצי ולומר דהקופה היא חצר של הגבאי וקונה להגבאי זה א"א דל"ה של הגבאי רק של עניי א"י שקנה עבור מעות שלהם מה שזכה עבורם. וכיון שאתה אומר שזכה לענים. הבעה"ב אינו יוצא ידי צדקה. בודאי אדעתא דהכי אין משאיל מקום בחצירו שתקנה הקופה להעניים והוא לא יצא ידי צדקה ומצות נתן תתן. ולכן לכאורה יראה סתירה לזה:

אבל שבתי וראיתי לפי המבואר במס' ב"מ דף ל"ב נתן תתן אין לי אלא מתנה מרובה מתנה מועטת מנין ת"ל נתן תתן והכונה לדעתי כמו דאמרינן מנחות ד' ס' לענין לא ישים עלי' שמן אין מועט אחר מועט אלא לרבות ואפי' כ"ש. ה"ה הכא נתינה בפרוטה. או בכזית. ואין מועט אחר מועט אלא לרבות אפי' כ"ש א"כ אפי' בפחות מפרוטה מקיים מצות צדקה. ול"ת דאין כאן רק חצי שיעור כמו דאמרינן בגיטין ד"כ גבי כתבו על עלה של ירק דמשני שאני התם דחזי לאיצטרופא. ה"ה בחצי פרוטה לעני. אלא דמקיים מצות צדקה בזה. דהתורה גילתה דל"ב שיעור והא דאמרינן בב"ב ט' כל הנותן פרוטה לעני מתברך בו' ברכות או שי"ל דל"ד. וה"ה פחות או דהברכה של ישעי' לא משמע רק בנתינת דבר חשוב. אבל קרא דנתן תתן מקיים בכל שהוא וכן משמע קצת בש"ך סי' רמ"ט דהשליש שקל יכול לתת לאחדים ואפי' ע"י כ"ש א"כ לפ"ז י"ל דבאמת הקופות קונים לכל ישראל. והוא מקיים מצות נתינה אפי' ע"י כ"ש ודוק היטב:

ג **ועדיין** יש מקום לבעל דין לחלוק. דלשיטת הרדב"ז שהוצרכנו לקנין חצר דהרי לשיטת הריט"ץ ורוב הפוסקים בלא"ה אינו יכול לשנות מעני לעני. אלא דלשיטת הרדב"ז והקה"ח כמו שיכול לשנות נדרו קודם שבא ליד גבאי. למצוה אחרת כן יכול לשנות לעניי עירו דחשיבא מצוה גדולה מעניי עיר אחרת ואפילו מא"י כמו שכתוב הש"ך ביו"ד סי' רנ"א ס"ק י' ולדידי' הוצרכנו לסברא דאינו יכול לשנות נדרו מטעם דכבר קני עניי ארץ ישראל מטעם דבא תוך כליהם וקנו מתורת חצר וכלי. ולהרדב"ז י"ל דל"מ תורת חצר בזה. דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. דכיון דהבע"ה כבר נדר לצדקה סך מה ואינו יכול לשנות לצורך עניי העיר. והקופה זוכה לעניי ארץ ישראל. והוי כמי שליקט את הפיאה ואמר לפלוני עני. דפליגי בב"מ. ואנן פסקינן דקנה מטעם מיגו דזכי לנפשי'. ובחצר ל"ש זה. ומ"ה כתב הנ"י בב"מ דחצר דמציאה אינו קונה רק מטעם יד ובעי עומד בצדו ול"מ מטעם שליחות. ועניי ארץ ישראל אין עומדין בצדו. אבל כל זה נכון. חדא דזה ל"ה במקום שחב לאחרים כיון שנדר עבורם ורק שיכול לשנות. אבל אם

חצר תפס לטובתם ל"ה זה חב לאחרים מה שיכול לחזור. ואינו דומה ללקט את הפיאה דהוי יד כל העניים שוין:

ואם הקופה מסגרת מהגבאים הוי ג"כ חצר המשתמר ומהני לשיטת הש"ך סי' רמ"ג סק"י מתורת יד ועי"ש בשם הרנב"ר דיד אריכתא היא ומהני אפי' אינו סמוכה ומ"ה שפיר קנו עניים אלא אפי' באינה מסוגרת ול"ה חצר המשתמר ג"כ קנו מתורת שליחות ויבואר הדבר עפ"י שביארנו דברי הגמ' גיטין דף נ"ה ע"ב מקשה שם לעולא דס"ל יאוש לא קני בגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה'. ותנא עלה בחוץ כה"ג חייב כרת. ואס"ד יאוש לא קני כרת מאי עבידתא הרי אינו ראוי לפתח אוהל מועד. והקשה רש"י דלא מקשה מגוף הברייתא יסא אמאי פטור מד' וה' אם יאוש ל"ק. גם בתירוץ הגמ' אוקמא רבנן ברשותי' כי היכא דלחייב כרת עלי' והיכא חייב כרת ע"י קנין דרבנן. ובפרט לשיטת הר' ירוחם בסי' כ"ח לאה"ע דקנין דרבנן ל"מ לדאורייתא לענין קדושין. ואיך מחייב כרת ע"י מה דרבנן אוקמוהו ברשותי':

ולבאר זאת נ"ל דהתוס' ב"ק ס"ז ד"ה מעיקרא חולין והשתא הקדש הקשו דלמ"ל לתרץ דמ"ה בגנב וגזלן הקדישו הקדש משום דהוי שינוי השם ות"ל דהו"ל שינוי רשות עיי"ש. ולענ"ד נראה דבהקדש ל"מ שינוי רשות. דבאמת צריך להבין בכל מקום דקונה ביאוש ושינוי רשות. ומ"ה קני הלוקח. מכיון דהמוכר לא קני איך הלוקח קונה. ואיזו שינוי רשות יש כאן אם המוכר לא היה יכול למכור כיון דאיהו גופי' לא קני וכבר הרגיש בזה הרב המגיד פ"ה מאישות לענין קדושין איך מהני. וה"ה שיש להקשות בכל מכר. אבל המובחר דבאמת יאוש הוי הפקר. ורק לגזלן ל"מ יאוש כיון דבאיסורא אתי לידי'. אבל הלוקח הקונה מן ההפקר. ונמצא דשפיר קני ביאוש ושינוי רשות מטעם הפקר:

ובשינוי רשות ואח"כ יאוש ל"מ דשוב גם ללוקח באיסורא אתי לידי' והוה כמו הגזלן. אבל ביאוש מקודם אתי לידי' בהיתרא וקונה מן ההפקר והא דבעי שימסור לו הגזלן ול"מ גם בע"כ אם נטלו מן הגזלן. היינו דהתוס' כתבו בב"ק דף מ"ט ד"ה כל שלקטו דכל אדם אסור להחזיק בה מפני שהיא צריכה לגזלן לפטור מן הגזל. ומ"ה שוב באיסורא אתי לידי'. משא"כ במוכר לו הגזלן ברצון שפיר קני כקונה מן ההפקר. ומעתה כ"ז ל"ש בהקדש דהקדש אין לו יד שיקנה מן ההפקר. כמ"ש התוס' בב"ב ד"פ דאין יד להקדש עיי"ש ול"ק קו' תוס' ב"ק ס"ז:

אמנם הרמב"ן כתב שם הובא ג"כ בקצה"ח סי' ר' דבאמת חצר ההקדש קונה מהפקר. ורק דאין חייב מעילה על הקדש שהקדיש מעצמו ולא ע"י אדם דכמו שאין חייבין פיגול ונותר על הקדש עכו"ם אף דהקדש הוא משום דלא הוקדש ע"י ישראל כן אין חייבין

על הקדש שנעשה הקדש מעצמו. ואני מוסיף דה"ה דאין חייבין כרת משום שחיטה חוץ כמו דאין חייבין משום פיגול ונותר. ומעתה מיושב קו' רש"י דלעולא יאוש ל"ק. ומ"ה בגזל קרבן כגון במתני' ס"ל לעולא דדבר תורה אינו מכפרת להגזלן. ומ"מ ל"ה מצי להקשות מגופי' דמתניתין דגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר אינו משלם ד' וה'. והרי ההקדש ל"מ. די"ל דהקדש קני מטעם שינוי רשות דלשיטת הרמב"ן שפיר הקדש קונה מהפקר. ויש כאן יאוש ושינוי רשות. ונהי דהגזלן ל"ק ומ"מ ההקדש הוי הקדש דהקדש קני מהפקר. א"ה פטור מד' וה'. דל"ה רעהו ומ"ה לא מקשי רק מדתני לה בחוץ כה"ג עונש כרת. ואס"ד יאוש ל"ק. ול"ה קנין להגזלן. וההקדש ל"ה מצד הגזלן. ורק מצד שהקדש קונה מהפקר הוי הקדש מעצמו. וכרת מאי עבידתי' הרי בהקדש שקנה מהפקר אינו חייב כרת. וע"כ יאוש קני לגזלן. והוי הקדש ע"י הגזלן:

ואמנם הקצה"ח בסי' ר' הקשה מנדרים דף ל"ד בהיתה לפניו ככר של הפקר והקדישה מעל עיי"ש. וכתב הר"ן דד' אמות שלו קנו להקדש. והרי אם הקדש קני ע"י חצר אין מועלין בו. ותי' דדוקא חצר ההקדש אין מועלין בו. אבל חצר ההדיוט דהוי כיד בעה"ב אם זכה להקדש מדעת הבע"ב הוי כהוקדש ע"י אדם דהיינו בעל החצר עיי"ש. א"כ עדיין מאי הקשה בגמ' כרת מאי עבידתי' הרי י"ל דהחצר של הגנב קנה להקדש ברצונו והוי כהוקדש ע"י אדם. אך באמת הדבר נכון דבאמת מגביה מציאה לחבירו ל"ק חבירו דהוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים ורק מטעם מיגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי'. והגנב אינו יכול לזכות לעצמו דהרי לדידי' באיסורא אתי לידי'. ואיך יוכל הוא לזכות להקדש הרי הוי תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים. ומיגו דזכי לנפשי' ל"ש בו ואם הוא ל"מ לזכות להקדש גם חצירו ל"מ לזכות דל"ה רק כידו ומ"ה מקשה שפיר כרת מאי עבידתא כנ"ל:

ומעתה משני שפיר אוקמא רבנן ברשותי' כי היכא דלחייב כרת. היינו כיון דרבנן אוקמי לגזלן. א"כ אחר לא מצי לזכות בה דמדרבנן שלו. א"כ ל"ה במה דזכי להקדש תופס לבע"ח במקום שחב לאחרים דל"ח בזה לשום אדם. ושפיר קני להקדש וזוכה להקדש ומ"ה שפיר חייב כרת דהוא זכי להקדש וכמו דאמרינן בנדרים ל"ד. והכל נכון בעזה"י. עמוד והתבונן בזה:

ואף הכא אנו אומרין בהקופות דאפי' להרדב"ז דיכול לשנות וליתן לעני אחר. וגם אפי' ל"ה מסוגרות ול"ה חצר המשתמרת ול"ה מתורת יד קונה מתורת שליחות ול"ש כלל חב לאחרים דכיון דכבר גזרו בחרם חמור שלא לשנות ממעות ארץ ישראל והסכימו כל גדולי הדור א"כ הבע"ב אינו יכול לשנות. ול"ה חב לאחרים דאחר אינו יכול לזכות שפיר

קנו הקופות לעניי ארץ ישראל לצד הדין מתורת שליחות והוי שלהם מדינא ויש כאן גזל גמור. וז"ב לפענ"ד בעזה"י. ובלא"ה יש בזה חב לאחרים כיון דהבע"ב בעצמו מזכה להעניים ומניח בהחצר. והוי כמתנה. והאריכות בזה לא נצרכה אלא להתלמד במקום אחר ודוק:

ד **ולדאתאן** עלה בגוף המחלוקת שבין מהר"ש יפה ובין הרדב"ז אי יכול לשנות מעני לעני בנודר צדקה. ראיות השואל בתשוב' חתם סופר סי' רל"ט נאמנת מאוד מגיטין דף ל' דמוקי מתניתין דמלוה את הכהן ואת הלוי ואת העני ומקשי במאי זכי ומשני במכירי כהונה ולוי ולא חש לתרץ רק בכהן ולוי ולא במה זכה העני. וע"כ דמעני בלא"ה לא יוכל לחזור דהוי נדר ומסחי שאר עניים דעתייהו. ובלא"ה קני. משא"כ כהן ולוי אין מבורר אם הם עניים שיהיה הבטחת הנתינה נדר. והגאון בעל חתם סופר דחה דבריו דבמעשר עני נהי דהוא אינו יכול לשנות נדרו אבל מעשר עני הלא נוטלים בע"כ א"כ מאי אהני לי' אמירה דילי' ליתנו לעני זה והרבה פצעיו חנם במח"כ דהשואל אזל לשיטת התוס' חולין קל"ב ד"ה יש בו ט"ה דס"ל אפי' במעשר עני דאין בו טובת הנאה הדבר תליא ברצון הבע"ב ואם ירצה לא יתן לעני זה רק דאם חטף אין מוציאין מידו ובדבר שיש בו ט"ה מוציאין מידו וכשנדר ליתן לעני זה מסתמא יתן לו ועניים מסח' דעתיי' וראיתו נכונה אלא דלפ"ז גם הפירש שפירוש המ"ל בפ"ז מה' מעשר דברי הירושלמי דמקשי וכי יש מכיר לעני ופירש המ"ל הכונה דבשלמא במתנות כהונה דיש לו ט"ה שייך לומר במכירי כהונה כמו שפירש"י דהכהנים מסחו אדעתייהו ומיאשו משא"כ במתנות עניים דעני נוטל בע"כ לא מסחו אדעתיהו דהם יטלו בע"כ משא"כ לתוס' חולין הנ"ל עדיין תליא הדבר ברצון הבעלים וכפי הנראה מלשון הרמב"ם ס"ל דעניים נוטלים בע"כ אבל להתוס' לא כן הוא וגם צריך לבאר דהרמב"ם לא פסק כירושלמי וס"ל גם בעני מהני מכירי עניים ולמה לא פסק כירושלמי:

והנה רש"י ביאר טעם מכירי כהונה דשאר כהנים מיאשי מיני' והתוס' בב"ב קכ"ג כתבו הסברא דכיון דהוי מתנה מועטת ואסור לחזור מ"ה הכהנים זוכין בו (ומ"ש שם דבלא אישתחט בחיי' אבוהון כיון דמת מי זכה קצת צ"ע מגיטין ל' במת צריך ליטול רשות מיורשים משמע דבמכירי כהונה גם היורשין זכו ויש לישב) א"כ כש"כ בעניים דאסור לחזור מהם מטעם נדר שייך מכירים א"כ הירושלמי סובר כטעם רש"י דעניים מיאשו. וזה ל"ש במתנות עניים דהם לא מיאשו דהם נוטלים בע"כ משא"כ הרמב"ם ס"ל כתוס' מטעם דאסור לחזור הוי כאלו כבר זכה ואולי עוד שייך בזה אמירה לגבוה כמסירה להדיוט כשיטת הרבה פוסקים ומ"ה הוי כאלו כבר זכה העני ואין עניים אחרים יכולים

ליטול כלל דכבר קנה את המעשר ומ"ה גם בעניים שייך מכירי כהונה ועניים והחתם סופר לא הביא דברי התוס' אלו במח"כ ומ"ה דחה דברי השואל. והנה נ"ל טעם הגון בדברי הירושלמי דקאמר ויש מכיר לעני. דלפי המבואר בבכורות י"ח ע"ב בחצר בעה"ב ורועה כהן ס"ל לר' טרפון דהבע"ב אקנוי' אקני' לי' מקום בחצירו שיזכה בבכורותיו כשיולדו וכתבו התוס' דאפי' בלא קנין גמר ומשעבד נפשי' א"כ י"ל דה"ה בכל מכירי כהונה ולוי' הבעלים מקנו מקום בחצירו שיקנה התרומות והמעשרות. ובב"מ ד' י"א שהוצרכו לשכור מקום דשם ל"ה מכירי כהונה ולוי'. משא"כ במכירי כהונה ולוי' הוי ממש דומה לחצר בעה"ב ורועה כהן וקונה מטעם חצר. ע"כ הן הן הדברים הנאמרים בירושלמי דבאמת הר"ן כתב בנדרים ד' פ"ה דבתחילת הקציר מעשר עני מתחלק בגורן ואח"כ בימות הגשמים מתחלק בבית ודלא כתוס' חולין קל"א דבתחילה מתחלק בבית ואח"כ בגורן:

ולפי המבואר בב"מ ד' י"א ע"א השדה ל"ה כחצר המשתמרת. ולגבי הכהן ודאי ל"ה כחצר המשתמרת וגם ל"ה עומד בצדו ורק דמסקינן בב"מ י"א ע"ב דעת אחרת מקנה אותו שאני. ושם מיירי במתנות כהונה שיש לבעלים טובת הנאה והוי דעת אחרת מקנה אותו ומה שהקנה שם מעשר עני מיירי במעשר עני שבתוך הבית. דבזה יש לו טובת הנאה ושפיר הוי דעת אחרת מקנה ומהני בחצר שאינו משתמרת ומעתה שפיר מהני מכירי כהונה ולוי' דהבעלים מקנו לי' מקום בחצירו ואי דל"ה חצר המשתמרת לגבי הכהן הרי הבעלים יש לו ט"ה והוי דעת אחרת מקנה אותו. כתי' רב פפא בב"מ משא"כ מכירי עניים כיון דבתחילה עניים נוטלים מגורן והבעלים המלוין לעני מסתמא רוצים לזכות תיכף המעשר עני דאם לא יזכו החיוב עליהם לתת תיכף א"כ ע"כ צריך לומר דבגורן יזכו מכירי עניים ושם אין לבעלים ט"ה ול"ה דעת אחרת מקנה ואין העניים קונים בחצר שאינו משתמרת ושפיר קאמר וכי יש מכיר לעני דמכירי עניים לא קני כלל ש אבל הרמב"ם דלס"ל כרב פפא דדעת אחרת מקנה אותו שאני וכדאיתא בסי' ר' בטור וש"ע ורק דס"ל להרמב"ם דאפי' בדעת אחרת מקנה בעי חצר המשתמר או עומד בצידו ולפ"ז א"א יכול לומר דמכירי כהונה מהני מטעם חצר דל"ה חצר המשתמרת. ובב"מ י"א מטלטלין אגב קרקע הקנה להם וכדמוכח מסוגי' דקדושין כמ"ש הש"ך בסי' ר' ובמכירי כהונה ל"ש זאת דהוא לא מקנה רק פעם אחת החצר וע"כ כמ"ש תוס' בב"ב קכ"ג דמהני מטעם מתנה מועטת וכ"ש דשייך זאת בעני ושפיר פסק דמהני גם בעני וז"ב לפענ"ד והישובים נכונים מאוד ועכ"פ מוכח כשיטת הרדב"ז דאינו יכול לחזור מעני לעני. ונכונים הדברים דבמעות א"י אינו יכול לשנות והנלע"ד כתבתי:

יצחק שמעלקיש אבדפ"ק והגליל:

הג"ה בפנים הבאתי סנסן אחד בסוגיא דגיטין כ"ה וכעת ראיתי בדברי הרמב"ן במלחמות סוכה פ"ג שכתב וז"ל ודייק מדכתב רחמנא גזול דומיא דפסח וכו' וקרבן פסול הוא ואפי' לאחר יאוש ואמאי הא קני' גבוה ביאוש ושינוי רשות ונהי נמי דמקדיש לא קני' נהוי כשוחט שלא לשמן שכשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה אלא לאו משום מה"ב ע"כ הנראה מדבריו דאף דקני' הקדש ביאוש ושינוי רשות מ"מ לא עלה לגזלן לשם חובה. ודבריו צ"ע מגיטין נ"ה דמקשה לעולא דס"ל ד"ת אינה מכפרת דיאוש ל"ק מדתני עלה בחוץ כה"ג ענוש כרת ומה קושיא דילמא ס"ל לעולא דקני' הקדש ביאוש ושינוי רשות ומ"מ אינה מכפרת דל"ה קנין לגזלן ולא עלה לשם חובה ומ"מ חייב כרת דהקרבן כשר ולא ס"ל לעולא מה"ב. וכבר הקשה עליו הגאון מהרש"ק זצ"ל בספר החיים:

אמנם למ"ש בפנים דברי הרמב"ן מיושבין בטוב טעם דאם נימא יאוש ושינוי רשות ל"ה קנין לגזלן ע"כ ההקדש קונה כקונה מן ההפקר והוי הקדש מעצמו דהגזלן לא הועיל בהקדשו ועל הקדש שלא הוקדש ע"י אדם אינו חייב כרת ומדתני' חייב כרת ע"כ יאוש כדי קני ומהני הקדש הגזלן וע"כ מכפר ואמאי ס"ל לעולא ד"ה אינה מכפרת ודוק:

ודרך אגב ראיתי לישב דברי הרמב"ם פ"ה מאיסורי מזבח ה' ז' שכתב הגונב או הגוזל והקריב הקרבן פסול והקב"ה שנאו שנאמר שונא גזל בעולה וכו' ואם נתיאשו הבעלים הקרבן כשר ודבריו תמוהים דקודם יאיש למ"ל קרא דשונא גזל בעולה והרי ל"ה הקדש כלל כדמקשה בב"ק אלימא לפני יאוש למ"ל קרא ופירשו התוס' ת"ל דל"ה הקדש ויותר קשה דלמה לא כתב הרמב"ם דאסור משום חשנ"ב והנ"ל ראי' לדברי זקיני הת"ש סי' ה' ס"ק כ"ז דע"י מעשה אדם אוסר דש"ש אפי' בשאר איסורין דלאו ע"ז כגון בקדשים:

ועיי"ש שכתב דיש בו חומרא דקדשים ומ"ה סד"א כיון דע"י מעשה קדוש הקרבן כשר מ"ה כתב הרמב"ם דהקרבן פסול משום שונא גזל בעולה:

והא דקשה להת"ש מב"ק ס"ו דמקשה אילימא לפני יאוש למ"ל קרא ופירשו התוס' דלא קדיש כלל נ"ל דאדרבה יתישב להת"ש קושיות תוס' בסוכה ל' דשם אמרינין אילימא לפני יאוש מכם א"ר והקשו התוס' מב"ק דאמרינין לפני יאוש ל"צ קרא להנ"ל נאמר דסוגיא דב"ק ס"ל דא"א אוסר דש"ש אף ע"י מעשה ולכן הוי חולין ומקשה למ"ל קרא ובסוכה ס"ל לגמ' דא"א דש"ש ע"י מעשה ולכן הוי הקדש וממעט מכם דנהי דהוי הקדש אבל ל"ה שלו ורמב"ם פסק כן ומ"ה נקט קרא דשונא גזל בעולה לאשמעונין דהקרבן פסל דמקרא דמכם י"ל דאינו יוצא בקרבן אבל הוא כשר קמ"ל דהקרבן פסול גם לא תיקשי להת"ש מהא דמקשה לעולא בגי בגיטין מהא דחייב כרת ולהת"ש חייב כרת דנתקדש

ע"י מעשה די"ל זה דוקא בשוחט בפנים אבל בחוץ ל"מ מעשה כיון דאין שוחטין קדשים בחוץ וכן כתב ת"ש להדיא והת"ש לא קאמר רק דמיחזי כשוחט קדשים בחוץ אבל חיוב כרת אין כאן ודוק:

והנה לשיטת הר"ח הובא בר"ן דאפי' מ"ד א"א אוסר דש"ש דוקא ע"י מעשה זוטא אבל ע"י מעשה רבה לכ"ע אוסר דש"ש יש לישב קו' התוס' בסוכה בדרך זה דאף אם נאמר דגם להקדיש יכול ע"י מעשה מ"מ למ"ד ישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף תיכף כששחט סימן אחד נאסר משום חשנ"ב וכשגומר השחיטה ועושה מעשה רבה מ"מ כבר נאסר הקרבן משום חשנ"ב וכיון דאביי ס"ל בזבחים ל' ישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף שפיר קאמר בב"ק ס"ו אילימא לפני יאוש למ"ל קרא דל"ה קדוש כלל דבשחיטת סימן ראשון הו"ל חשנ"ב ולהקדש בעי מעשה רבה דהיא ב' סימנים ובסוכה קאמר ר"י בשם רשב"י בשלמא לפני יאוש מכם א"ר ור"ש ס"ל חשנ"ב ל"ד בקדושין נ"ז ולדידי' לא נאסר בתחילת שחיטה משום חשנ"ב מדאורייתא וחל הקדש במעשה רבה ול"ה מצי אמר דל"ק כלל ורק דל"ה מכם ולפ"ז קצת צ"ע ארבא דמקש' ג"כ בב"ק ס"ז אלימא לפני יאוש למ"ל קרא ורבא ס"ל אינו לשחיטה אלא לבסוף ול"ש התי' שכתבתי לאביי ודוק:

וצ"ל כמ"ש הת"ש דנותנין עליו חומרי חולין וחומרי קדשים מ"ה מקשה רבא פשיטא דהרי יש עליו חומרי חולין ועדיין צ"ע דעכ"פ פשיטא ל"ה דילמא איצטריך קרא להכי ועיין פ"מ שחילק על הת"ש:

סימן כב

ב"ה ברעזאן יום ב' י"ג אלול ברכות לפ"ק:

שלום וכ"ט לכבוד ידידי ה"ה הרב הה"ג החריף ובקי מו"ה פינחס שפירא נ"י מפאלטישאן

ע"ד השאלה בבהמ"ד שנשרף ורוצים אנשי בהמ"ד להרחיב הבהמ"ד ולהוסיף ששה מקומות לצד המזרח ע"י הרחקת כותל דרומית מזרחית וע"י זה ישתנה מקום ארון הקודש ממקומו וטוענים הבעלים ממקומות שאצל הארון הקודש שיתנו להם גם עתה מקומות סמוכין לארון הקודש והקהל טוענים שאחרי שהם ישארו על עמדם ומקומם מה להם בזה:

א **הנה** מה שמשנים המקום מארון הקודש יבואר לקמן ונדון השתא רק על טענה הנ"ל הנה ל"מ אם אותן המקומות שסמוך לארון הקודש אין להם בעלים רק שאנשי העיר רוצים למכור אותם ודאי הדין עם בעלי מקומות שאצל הארון הקודש שאחרי שכבר זכו למקום סמוך אצל ארון הקודש למה נגרע זכותם למקומותם כמבואר סי' קע"א ס"א

לענין ספסל ואף דבתשו' חתם סופר סי' כ"ט פסק דאותן המקומות ממש שלהם ואם הרחיבו בית הכנסת ומ' שהי' להם ספסל לקרן זוית יהי' השתא סמוך לארון הקודש וטענו הקהל שיהי' להם עתה קרן זוית ואנשי המקומות טענו שישארו על עמדם ופסק דהם ישארו על עמדם וישלמו העלוי זה למעליותא אם אנשי המקומות רוצים בכך אבל לגרוע בעלי מקומות משום הרחבת בהמ"ד ודאי אין יכולין ואף דבתשו' הרא"ש סי' ה' כתב דאין המקום מכבד וכו' מ"מ בזה יש קפידא כיון שזכו לעמוד סמוך לארון הקודש מי יקח זאת מידם וגם המעיין בתשו' הרא"ש יראה דאם יש נפקותא בדמים כגון שמקום הראשון שוה יותר ודאי יכול לעכב וה"ה בנ"ד שמקום שסמוך לארון הקודש שוה יותר ודאי יכולין לעכב ע"כ ודאי ינתן לבעלי מקומות שסמוך לארון הקודש גם עתה בסמוך לארון הקודש אלא אפי' אם המקומות שלצד השני יש להם בעלים כגון שאותן המקומות שהי' מתחילה בזוית נעשין עתה סמוך לארון הקודש ובעלים טוענים שמקומות שלהם נתעלו נלפע"ד דאנשי בהכ"נ יכולים לכוף הבעלים שהי' להם מעיקרא בזוית ברחוק מארון הקודש שיהי' להם גם עתה בזוית מכח ז"נ וזל"ח דאף דהמקומות ממש שלהם כדברי הח"ס מ"מ מאי איכפת להו. והרי בלא רשות בעלי מקומות שסמוך לארון הקודש א"א לבנות מחדש, והם יאמרו, שאינם רוצים להפסיד ומי יכוף להם לגרוע זכותם ע"כ ההכרח לאנשי המקומות להרשות שיבנו מחדש ויהי' להם מקומות שאינם שוין יותר ולא פחות דהיכא דזל"ח כופין על מדת סדום אך זה לדעת הרמב"ם בסי' קע"ד אך לדעת הרא"ש סי' קע"ד דיכול לעכב וצריך להעלות בדמים וס"ל ז"נ וזל"ח דוקא בשכבר דר כמ"ש תוס' בב"ב י"ב ואין כופין על מידת סדום מ"מ לענין בהכ"נ שהדבר נחוץ שיבנה מחדש וכפי דעת הנתיבות בסי' קס"ב הטובי העיר יכולין להגדיל הבהכ"נ כפי דעתם מכ"ש שיכולין לכוף על מדת סדום ע"כ הדבר פשוט שמי שהי' לו בסמוך לארון הקודש גם עתה יהי' לו כן ואף אם אין להם מעות לבנות בהמ"ד או לתקנו שיהי' עכ"פ כמו שהי' בראשונה וההכרח יאלץ למכור מקומות חדשים ואם ימכרו הזוית גם עתה לא יהי' לתקן הבהמ"ד מ"מ אין על בעלי מקומות הסמוכים לארון הקודש יותר חיוב משאר בעלי בהמ"ד ולמה יאבדו זכותם וקצת יש לדמות דבר זה למ"ש תוס' ב"ק ח' דהיכא דמגרעין זכות יוכל לומר לכי תיהדר אבל אם אין מגרעין זכות של אחר ל"מ לומר ל"ת ה"ה הכא בעלי מקומות מארון הקודש דמגרעין זכותן יכולין לומר אם לא יחזרו המקום לא יניחו לבנות ובעלי מקומות אחרים שאין מפסידין לא יוכלו לומר שאין מניחין להרחיב ומ"ש הנתיבות סי' קס"ב דטובי העיר יכולין להוסיף מקומות ולהגדיל בהכ"נ כפי חות דעתם ואין לראשונים תביעה רק מה שמגיע על חלקם כפי שומת המקום שלהם בחורבנה לא

אדע מנ"ל הא ומה כח להם לגרע זכות בעלי מקומות אם רוצים לשלם לצורך תיקון ע"כ נראה דגם הנתיבות מיירי באינם רוצים לתת לבנין ולשלם העילוי דאז דינן כשותפים שכופין זא"ז לבנות או לקבל מעות למכור חלקו אבל ברוצה ליתן העילוי גם הנתיבות מודה ושמא ס"ל להנתיבות דאומדן דעתא הוא שטובי העיר לא מכרו לו אדעתא דהכי שיזיק לכל בהכ"נ ע"כ אם נחוץ להחליף המקום או שמוכרחים למכור מקומות וזולת זה לא יהי' להם לבנות רשאים דאדעתא דהכי מכרו לו והוי כלב ב"ד מתנה והנתיבות לשיטתי' סי' קצ"ב דמכירת מקומות ל"ה רק שמוכרין שעבוד ישיבה ולא גוף הקרקע וע"כ אזלינין בתר אומדנא והגם דבגוף הדבר יש להתוכח עכ"ז בגוף האומדנא צדקו דבריו ע"כ יכולים אנשי העיר לכוף לאותן הסמוכין לארון הקודש בכה"ג ליתן עילוי כפי הצורך ועכ"ז בכל אופן הדין עם בעלי מקומות הסמוכין לארון הקודש ויתן להם מקומות סמוך לארון הקודש נגד הטבת סך כפי הצורך:

ב **והנה** מה שהקשה כ"ת ביומא י"ב דמקשה ודכפרים מי מטמא והרי אינו מיוחד לו וכתיב ובא אשר לו הבית והקשה דילמא מכרו המקומות והוה מיוחד לו נלע"ד כיון דבעי שיהי' כל הבית מיוחד לו ובבהמ"ד נהי שמכרו מקומות מ"מ ע"כ השארי מקומות שאינם מיוחדים כגון הבימה והדרכים שוב אינו מטמא בנגעים כמו בית שצדו אחד ישראל וצדו אחד עכו"ם דאין מטמא בנגעים כדאיתא בר"ש פי"ב דנגעים בשם התוספתא ועוד אם בית השותפים מטמא בנגעים ע"כ צ"ל מה דבהכ"נ אינו מטמא בנגעים משום שאינו מיוחד לדירה כמ"ש הריטב"א וקו' הגמ' יהי' נמי הכי דאינו מיוחד לו משום שאינו מיוחד לדירה וגרע מבית השותפים שמיוחד שידורו בשותפות משא"כ בבהמ"ד ולפ"ז אף שמכרו מקומות שפיר מקשה ודוק וע' בריטב"א מ"ש אודות בית השותפות והנה ראיתי בח"ס סי' כ"ט שפירש דברי המג"א סי' ק"נ שכ' דאם שינו הפתח ממה שהי' בתחלה יקיב הדין ביניהם עפ"י מה שהקשה בב"ב קכ"ב דאמרינן שם אלא לכספים ופירשב"ם קרובה לירושלי' ורחוקה לירושלי' ומי שחלקו קרוב לירושלים ה' מעלה בדמים למי שחלקו עלה ברחוק מירושלים והקשה דהרי לא ידעו עדיין מקדושת ירושלים בשעת חלוקה וע"כ פירש דבשעת חלוקת הארץ הי' עילוי הדמים מי שהי' קרוב למשכן שילה ואח"כ כשנתקדש ירושלים ע"י דוד הי' צריך להעלות בדמים מי שקרוב לירושלים עיי"ש שהוציא מזה דין חדש דאם עשו פתח בהכ"נ בדרום ואח"כ עשו הפתח במערב צריכין המקומות שנתעלו ע"י כן לשלם העילוי וזה כונת המג"א ובגוף הדין צ"ע דלכאורה יכולין לומר הקרובין לירושלים מזלן גרם וצ"ל דאח"כ תי' הנבואה שזה מקום המקדש למפרע ואגלאי מלתא למפרע דהחלוקה ה' בטעות וצריך

עילוי ולפ"ז אין ראי' להדין שהביא בשם מג"א דשם בבהמקד"ש אמרינין איגלא מלתא למפרע אך בגוף הדין שכ' בכונת מג"א בשינוי הפתח דצריכין מקומות שנתעלו לשלם העילוי צדקו דברי המג"א דכיון דאנשי העיר שינו בפתח הוי כמקיף חבירו מד' רוחותיו דמשלם מה שנהנה. ולדעתי צריכין ליתן העילוי לבעלי מקומות שיגרעו מחמת הפתח דכיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו. דלא כמ"ש בח"ס ומ"ש דהשתא המקומות עצמן נוטלין מבעליהן כש"כ השוכנים בסמוך שקנו מעלה שאינו שלהם. זה אינו דגם לבעלי המקומות צריך להחזיר המעות שנתנו אם נצרך לעשות פתח שם ולהשוכנים מה שנוטלים העילוי משאר מקומות שייך להם אמנם זה כשאנשי העיר בנו אבל מה שנתעלו מקומות הסמוכים לירושלים ע"י חשיבות בהמ"ק לדעתי מזלן גרם וא"צ לשלם משום עילוי כיון דלא נעשה שום שינוי בהחלקים משא"כ בבהכ"נ דנעשה שינוי בבהכ"נ ומה שהקשה הח"ס דבשעת חלוקת הארץ לא הי' שום חשיבות לירושלים לפענ"ד עיקר הקושי' יש לישב דרד"ק כתב בספר יהושע דדוד לא קנה רק מקום המקדש וגם ציון אבל ירושלים לא הי' ליבוסי ונמצא די"ל דהי' יודעים מקדושת ירושלים רק לפי שלא הי' יודעים מקום המקדש מ"ה לא בנו בהמ"ק וגם לפי הירושלמי הובא בתוס' ע"ז מ"ה הוצרך לנבואה משום דכל מקום שאתה מוצא הר וגבעה אתה מוצא ע"ז אבל יש לומר דהי' יודעים מקדושת ירושלים והכי מוכח למ"ד ירושלים לא נתחלקה לשבטים ע"כ היו יודעים מקדושתה. ומ"ה הוצרך העילוי וגם מוכח מדנתנו ליהודה דושנה של יריחו תחת ירושלים ע"כ הי' יודעים שבהמ"ק בחלקו של יהודה. וא"צ לדוחק הגדול של הח"ס ובאמת אם נאמר כדברי הח"ס ע"כ צ"ל הא דלא חלקו ירושלים לשבטים משום שכל ירושלים הי' של יביסו ממשפחת אבימלך והניחה משום השבועה ובאמת ברד"ק מבואר דרק ציון לא כיבש אבל ירושלים כיבש וע"כ לא הי' של יביסו ועיין היטב בכ"ז והנה דרך אגב נ"ל לישב ברש"י יומא י"ב פירש"י על ר' יהודא דאמר לא שמעתי אלא מקום מקדש משום שבנה דוד מכל השבטים ובמגילה פירש"י משום שאינו מיוחד לדירה וכבר הקשה זאת בטורי אבן מגילה נלענ"ד לישב דביומא פירש"י למאי דס"ד דשל כפרים מטמא וע"כ לא בעי מיוחד לדירה וע"כ הטעם מבית המקדש משום שהוא של כל ישראל משא"כ רש"י מגילה קאי למסקנא דאף של כפרים אינו מטמא ע"כ הטעם משום שאינו מיוחד לדירה ועיין ברמב"ם בה' מעשר דגם לענין מעשר לא חשוב בהכ"נ ובהמ"ד לבית מה"ט ומ"ה אינו מטמא בנגעים ואכ"מ להאריך:

ג **וע"ד** מה ששינו הארון הקודש ממקום למקום ידע שבכאן בנו ג"כ מחדש בהמ"ד והוסיפו בכותל מזרחית צפונית ולא הסכמתי לשנות ארון הקודש וגם הגאון המפורסים

האבד"ק לבוב לא הסכים לשנות ועכ"ז הי' ההכרח לשנות כי לולא זאת הי' מקום ארון קרוב מאוד לכותל אחד וקצת יש לצדד להתיר משום שבלא"ה מסלקין הכותל הישנה ולומר דהקרקע כנגד הארון הקודש קנתה קדושה י"ל דארון הקודש קונה רשות לעצמו אם הוא עשוי מבנין עיין ביו"ד סי' רפ"ב ואז הבאתי מדברי התוס' ב"ב דף כ' שכתבו ועוד שלא הי' יכולים לבטלה שהיה ס"ת מונח ומעלין בקודש ולא מורידין ולכאורה דבריהם תמוהים דדילמא גם השתא מונח ס"ת בהתיבה ואיך יקרא זה הורדה ומתוך כך רציתי לפרש דע"כ אין בהתיבה ס"ת דאם יקבעו פה מקום התיבה עם הס"ת הרי כבר זכה מקום אחר בהס"ת וע"כ יבטלו תיבה רקנית והס"ת יקחו ולכן כתבו דהוה הורדה להתיבה אבל הרמב"ם לא פסק כתוס' כמ"ש התוסיו"ט באהלות פ"ו מ"ב רק דבעי ביטול דוקא וע"כ צ"ל שביטלו התיבה וקשיא דהרי מעלין בקודש ואין מורידין וע"כ ביטלו התיבה והס"ת עומדת ואיך שינו המקום ע"כ כנ"ל כיון שקובע רשות לעצמו אין קפידא בכך באופן דהדבר תליא במחלוקת בין תוס' ורמב"ם מיהו עדיין יש להתישב בדבר וכעת ראיתי בדברי הח"ס סי' כ"ח בסופו משמע דכיון דנוהגין שהבימה יהיה באמצע אם מרחיקין הבה"כ וע"כ משנים המקום מבימה במקצת אין קפידא בדבר עיי"ש כתבתי כ"ז לפי שבמקום שאפשר לעשות שיהי' הארון הקודש במקומו ממש אף אם לא יהי' באמצע ממש יש לחוש שלא לשנות מקום הארון הקודש ובלבד שלא יהי' מרוחק הרבה מצד השני:

והנני ידידו יצחק שמעלקיש האבדפ"ק

הג"ה אחר שכתבתי התשובה ראיתי בשו"ת שמן רוקח סי' ב' שהאריך בפרט זה דמקומות בהכ"נ לא נקנו לחלוטין ואין להבעלים רק שעבוד ובתשו' שואל ומשיב לש"ב הגאון מלבוב האריך לחלוק עלי' עיי"ש ח"ב סי' כ"א וצדקו דבריו:

והנה מה שהקשה במ"ל בפ"א מיובל על הר"מ דס"ל בקונה לזמן יכול לחפור בורות מירושלמי דמבואר דבקונה בזמן שהיובל נוהג אינו יכול לחפור בורות עיי"ש שהובא בס' הנ"ל י"ל דכונת הירושלמי דאסר לחפור בורות אך אם לא ישוב למלאות החפירות קודם חזרה דבעינן ושב לאחזתו משא"כ כשימלא החפירות קודם חזרה מותר לחפור וגם בקונה לזמן קצוב כונת הר"מ שימלא חפירות קודם חזרה וגוף דמיון של המ"ל בהך דושב לאחוזתו להך דקדושין בכהן שאינו נרצע דבעינן ושב אל משפחתו והבין המ"ל דהוא מטעם שינוי אין ראי' דשם בעינן שיהי' גם אח"כ כהן כמו שהי' מקודם והרי אם מנקבו בדבר שאינו נעשה בע"מ לא איכפת לן א"כ אין ראי' לענין קרקע דגם אח"כ הוי קרקע כמקדם אך כונת הירושלמי דעכ"פ אם חופר בור אותו מקצת קרקע לא ישוב

ואנן בעינן שישוב כל הקרקע ואם נימא שישוב העפר על זה קאמר בירושלמי דבעינן שישוב כמו שהי' ומעיקרא קרקע ועכשיו מטלטלין אבל אם עושה מקצת שינוי בקרקע לא איכפת לן. (ועיין בתוס' בכורות ל"ז) ובגוף הדבר אם מקומות בהכ"נ הוי שלו עיין יומא י"א דבהכ"נ ל"ה שלו ממש משום שאינו מיוחד לו ומבואר לעיל:

וראיתי דבר חדש. בפ"מ סי' קנ"ד, ס"ק מ"ו בס"ת כשרה שנתן באתננה שכשרה דומיא דקדשי גבוה כמ"ש הר"מ פ"ד מא"מ וצ"ע לכאורה דהרי היא איבעי דלא איפשטא אי ס"ת איקרי נכסי עיין ב"ב קנ"א ולסברת דמיקרי נכסי אינו דומה לקדשי גבוה וכיון דהוי איבעי' דלא איפשטא לחומרא אזלינין דחל איסור אתנן מיהו י"ל דהפ"מ מדמה ס"ת לפסח אע"ג דהוי ממון בעלים ל"ח אתנן דממעטינין מקרא דכל נדר פרט לנדור. וה"ה ס"ת מיהו י"ל בפשיטות דכיון דדבר זה דאתנן אסור לבהכ"כ ל"ה רק מדרבנן כמ"ש הפ"מ אמרינן בעי' דלא איפשטא לקולא דל"ה נכסי מיהו יש לעיין למ"ש תוס' שבת קמ"א דבקולא וחומרא ל"א ספקא דר' לקולא ודוק:

סימן כג

ב"ה ברעזאן יום ה' ז' מנחם צדק ומשפט לפ"ק:

שלום וכ"ט לכבוד ידידי ה"ה הרבני הנגיד המופלג מו' מיכל פישלער נ"י מפרעמישלאן **ע"ד** שאלתו במקומות הבהמ"ד מק' שעומרים עליהם איש איש על מקומו ומוכרים המקומות המוחזקים כאדם העושה בשלו ועתה רוצה הגבאי ליקח מאחד המקום שהוחזק בו כמה שנים ובא בטענה שלקח המקום והגבאי טוען שכל הבהמ"ד בנה הרב זצלה"ה מק' ולא מכר המקומות לחלוטין אך הרשה לכל אחד שיעמוד ולמקצתם הרשה גם בלי מעות וממקצתם קיבל מעות בתורת מתנה אך מעולם לא מכר המקומות ואף שבעל המקום בא בחזקה טוען הגבאי שאחרי שלא הקפיד הצדיק זצלה"ה אין מועיל חזקה במי שאין מקפידין זה על זה כמבואר סי' קמ"ט גם טוען שאין מחזיקין בשל רבים וכ"ת כתב דאחרי שנמצא פנקס ושם מבואר כל מקום ומקום על שם המחזיק ואם מכר אחד מקום שלו כותבין על שם הקונה החדש א"כ הדבר לאות שנמכר לכ"א מקום בבהמ"ד ועוד כתב אחרי שהמוחזק מהמקום קנה המקום אצל אחד והמוכר ישב והשתמש כמה שנים אנן טוענין ללוקח שבודאי קנה המוכר כמבואר סי' קמ"ו דאפי' אם דר חד יומא מהני וכש"כ היכא שהמוכר שלו דר ג' שנים והלוקח ג"כ מוחזק שני חזקה וע"ז האריך כ"ת וביקש שאודיע לי חוות דעתי:

א **תשובה** הדבר פשוט דאחרי שמוחזקים הבעלי בתים בהמקומות ונתנו מעות תמורתם אף שאין להם שטרות ודאי קנו המקומות ויכולים למכור ולהוריש וליתן במתנה כאדם

העושה בשלו והנה במעות לא קנו דבמקום שנוהגין לכתוב שטר ל"ק בכספא אך בחזקה קנו כמבואר סוף סי' קצ"ב דאפילו במקום שנוהגין לכתוב שטר נקנה קרקע בחזקה בלא שטר ומבואר בטו"ז סי' קצ"ב דישיבת המקום בבהכ"נ מיקרי חזקה לקנין ולכאורה י"ל דנהי דזה מקרי חזקה מ"מ הרי לא עשה מעשה בגוף הקרקע והסמ"ע בסי' הנ"ל סוף ס"ק כ"ח כתב בטעמא דחזקה מהני בלא שטר הוא משום שעשה מעשה בגוף הקרקע א"כ בחזקת ישיבה דלא עשה מעשה בגוף הקרקע לא יועיל חזקה בלא שטר ודין זה ודאי צ"ע אך הנראה דמ"ש הסמ"ע הטעם משום שעשה מעשה בגוף הקרקע ה"ה היכא שלא עשה מעשה אך נהנה מגוף הקרקע כגון הציע מצעות דבשאר קנינים לא נהנה מגוף הקרקע משא"כ בחזקה דהציע הצעות ולפ"ז י"ל דבשביל של כרמים נמי הוה כנהנה מגוף הקרקע כיון דגוף כל הנאה של השביל הוה להלוך עליו ואין לו הנאה חשובה יותר מזה זה הוה הנאתו מגוף הקרקע ולפ"ז מקומות בבהכ"נ דג"כ אין לו הנאה יותר מהישיבה זה גופה מיקרי הנאה מגוף הקרקע. וקנה בחזקה בלא שטר:

ובנתיבות סי' קצ"ב כתב דה"ט דקונים מקומות בבהכ"נ בחזקה דישיבה משום דל"ה קנין גמור דהקרקע היא של ציבור ואין קונין רק שיעבוד הישיבה עיי"ש:

ולפ"ז היכא שהבהמ"ד הוי של יחיד והוא מוכר מקומות ל"מ חזקת ישיבה:

ולפענ"ד לא נראה כן מלשון הטו"ז והנתיבות לשטתי' שכתב בסי' קס"ב דז' טובי העיר יכולים להחליף המקום ולבנות במקום אחר ומה"ט ס"ל דקנית המקום ל"ה קנין הגוף רק קנין שעבוד ואמנם כבר כתבתי בתשובה דמתשובת חתם סופר א"ח סי' כ"ט משמע דהמקומות ממש שלהם ומה שז' טובי העיר יכולים להחליף המקום זה רק מטעם דכיון דהיחיד אינו יכול לבנות ואינו רוצה לסייע הרשות בידם לכוף להיחיד שימכור חלקו או שהיא מטעם אומדנא דאדעתא דהכי לא מכרו שאם יצטרכו למכור או להחליף כל המקום שלא יוכלו ע"י להחליף או לבנות בהכ"נ אחרת אבל המקום הוא ממש שלו באופן דגם בבהכ"נ של יחיד שמוכר מקומות קונה בישיבה. ובנ"ד אין נ"מ בזה דכיון דבעל המקום קנה מאחר וישב ג' שנים יכול לומר שהאחר הי' לו שטר כדין חזקת ג' שנים דלזה, ודאי מהני אכילת פירות וגם שאר ב"ב כיון שיושבין ג' שנים המקומות שלהם דנלענ"ד דבר חדש דאף לדעת הראב"ד דס"ל דאכילת פירות לא מקרי חזקה מ"מ במכר קרקע בכסף לחוד בלא שטר והיא מקום שנהגו לכתוב שטר והלוקח ישב ג' שנים ואכל הפירות מהני קנין הכסף לחוד והקרקע שלו והסברא לזה דכיון דבאמת כסף הוי קנין טוב ורק דבמקום שנהגו לכתוב שטר לא סמכה דעתי' דלוקח וזה דוקא קודם ג' שנים אבל לאחר ג' שנים דנאמן לומר שטר הי' לי ואבד שפיר סמכה דעתי' כיון דאי בעי

טעין שטר הי' לו ואבד דלזה מהני אכילת פירות ועוד דבמה סמכה דעתי' בשטר הרי לא יזהר בשטר ג"כ רק עד ג' שנים ולא יותר ומה יהי' לו אח"כ בידו וע"כ צ"ל דסמכי' דעתי' כיון דיהי' נאמן שאבדו ולפ"ז בכסף לאחר ג' שנים שפיר סמכי' דעתי' וראי' לסברא זו ממ"ש הסמ"ע ריש סי' מ"ו דכל היכא שיכול לטעון מזויף אינו חושש להניח ביד המלוה השטר ול"ש חזקה דשטרך בידי מה בעי שסומך על המגו וה"ה הכא סמכי' דעתי' משום שיכול לטעון שטר היה לי ואבד ואין לומר דמה מועיל מה דאח"כ סמכי' דעתי' כיון דבשעת המכירה לא סמך דעתי' דזה אינו דהרי הר"ן כתב בפ"א דקדושין דאפילו במקום שנהגו לכתוב שטר ראי' מ"מ אם כתב שטר ראי' קונה למפרע משעת נתינות המעות הרי דאף דבשעת נתינת הכסף לא סמכי' דעתי' מ"מ אח"כ כשכתב שטר קונה למפרע ובודאי דאף אם המעות אינו בעין בשעת כתיבת השטר מ"מ קונה למפרע כמו במכר לאחר ל' יום דמהני כסף דהני זוזי לאו למלוה דמי. כדאיתא סוף סי' קצ"א א"כ ה"ה במכר בכסף והחזיק ג' שנים כיון דסמכי' דעתי' דלוקח דאי בעי טעי' שטר הי' לו ואבד. מהני קנין בכסף למפרע וזה דבר חדש ונ"ל ראי' לזה מעיקר דין חזקת ג' שנים דאמרינן הטעם מדלא מחה ודאי מכר לו והוא לא נזהר בשטר יטעון המוכר שמכר בכסף וסבר שהמכירה קיימת ומ"ה לא מחה דסבר שהיא באמת של הלוקח ועתה נתברר לו שאין מועיל מכירה בלא שטר ורוצה שיחזור לו השדה והוא יחזיר הדמים ואם נאמן בטענה זאת מה הועילו חכמים בתקנתן לעולם צריך לשמור השטר משום זה ובשלמא לדעת הרמב"ם ניחא דאם מכר בכסף ואכל פירות קנה בחזקה אבל לדעת הראב"ד דאכילת פירות ל"ה חזקה קשי' כנ"ל א"ו דאף אם האמת כן קונה בכסף לחוד מיהו ראי' גמורה ליכא די"ל דאין זה טענה שלא ידע המוכר הדין דעד ג' שנים הי' לו לחקור דהרי בלא"ה יכול לטעון לפירות הורדתיו ולא ידע הדין שיצטרך למחות וע"כ אין זה טענה הן אמת דאם לא נאמר כדברינו אלא דבכסף לחוד אף ג' שנים ל"מ לראב"ד יהי' מקום לפרש דברי הגמ' ריש פ' חזקת בדרך נכון דבגמ' מקשה שם למאי דיליף משור המועד אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה תהוי חזקה ותמהו התוס' מה ס"ד דמקשה דהיכא מצי לאוקמי בידי' להנ"ל יש לומר דהכי מקשה חזקה שאין עמה טענה המקובלת כגון שקנה בכסף לחוד במקום שנהגו לכתוב שטר וישב ג' שנים יהי' נקנה לו דומיא דשור המועד ומשני בגמ' איהי לא טעון אנן טענינן הכונה כיון דלא טעין שקנה בשטר רק בכסף וכסף ל"מ מה נטעון אנחנו כן הי' מקום לפרש אך לשון הגמ' דמייתי ראי' ממשנה דחזקה שאין עמה טענה ל"מ לא משמע כן דהרי שם במשנה מיירי בחזקה שאין עמה טענה כלל וקצת יש לומר דלר' ישמעאל דטעמא דג' שנים דומיא דשור המועד ודאי מהני ג' שנים בקנין

כסף לחוד. אך לרבנן דטעמא דג' שנים משום דמזדהר בשטרא טפי לא מזדהר הי' מקום לומר דכ"ז בשטען שהי' לו שטר ואבד אבל במודה שלא הי' לו שטר ל"מ ג' שנים אך לדעתי ברור דגם לרבנן מהני ג' שנים דשפיר סמכי' דעתי' דאי בעי טעין שטר הי' לו ואבד וקצת כעין זה מבואר באה"ע סי' קכ"ד בכתב גט על עבד שמחוזקים שהוא שלו ויוצא מתחת ידה ל"מ הגט. אך אחר ג' שנים שהעבד בידה מתגרשת משעה ראשונה וה"ה בקנין כסף ל"מ בקרקע אך לאחר ג' שנים מהני למפרע ולפי שהוא דבר חדש לא אוכל להחליט הדין אך לענין מקומות בהכ"נ והמוכר אינו לפנינו אין כאן ספק דשום אדם אינו יכול לטעון נגד בעלי המקומות שהם מוחזקים ויושבים בו כיון דמקומות בהכ"נ קונה בישיבה לחוד וכש"כ בעל המקום שאנן דנין בו שקנה מאחר והלוקח והמוכר נשתמשו אנו טוענים של המוכר הי' לו שטר וא"צ לדון בזה מדבר הקנין:

ב **ודע** דלמה שכתבתי לעיל דאף לראב"ד אם קנה קרקע בכסף ואכל פירות ג' שנים קונה בלא שטר אין להקשות דא"כ למ"ל לראב"ד לפרש מה שאמרו בגמ' דף נ"ח והרי אכילת הפירות דבנכסי חבירו קנה ובנכסי העיר לא קנה דנ"מ לענין ג' שנים ולהחזיק שכבר קנה ולא שיקנה באכילת פירות ונפרש דקונה באכילת פירות ובענין שקנה במעות כנ"ל ולק"מ דגם בקנה במעות וישב ג' שנים הקנין עושה המעות ורק דמפאת האכילות פירות סמכי' דעתי' כיון שיכול לטעון שטר הי' לו ואבד אבל עיקר הקנין עשה המעות ועוד דדומיא דגר קתני ובגר ליכא מעות ועל כן פירש הראב"ד דלא מיירי לענין קנין וכן פירש הרשב"ם שם. מיהו כבר כתבתי דיש לדבר הרבה מזה ואין להחליט הדין גם מה שכתב כ"ת דמה שנכתב בפנקס הוה כשטר אינו ברור דבסי' ק"מ מבואר דשם שכתב על המקום הוה כשטר מצד המנהג ובשם הנכתב בפנקס אינו מבואר אם המנהג כן וצריך לחקור בזה ומסתמא לא הוי שטר עד שיכתוב המוכר ומי יודע מי כתב הפנקס בקהלתכם והנה מה שטוען הגבאי שהרב הצדיק מ' מאיר זצלה"ה לא מכר המקומות רק שלא הקפיד על העמידה וישיבה ומפאת כן אין להם חזקה ואף שלקח מעות הי' המעות מתנה הנה בהא דאמרינן בב"ב דף ל"ו דבי ריש גלותא לא מחזקי בן ולא מחזקינין בהו פירש רשב"ם מפני שיש להם שדות הרבה ושמחים שאחד יושב בהם כדי שיתקן הקרקע וגם למחות אין חוששים לפי שבזרוע יטלו את שלהם וכתב בתשו' הרא"ש דזה דוקא בריש גלותא שהי' מזרע המלוכה אבל בדורות הללו אם ישראל מצא חן בעיני המלך אין טבעו יוצא כ"כ ויכול האחר למחות ומשמע מרא"ש דה"ה להיפך כיון דבזה"ז החשובים הגדולים מהני חזקתן ה"ה דמחזיקין בשלהם והרי הרשב"ם כתב ב' טעמים אחד מצד שאין מקפידים דבי ריש גלותא הב' מצד שאין חוששין למחות לפי שבזרוע יטלו את

שלהם ולא סגי בטעם שאין מקפיד לחוד דדוקא בקרובים מהני טעם שאין מקפידין לחוד לבטל חזקה אבל בשאר אנשים שאין קרובים ל"מ טעם שאין מקפיד ועוד דהרי בגמ' דף כ"ט מקשה אלא מעתה הני דבי בר אלישב דקפדי אפי' אמאן דחלף אמצרי דידהו ה"נ דלאלתר הוי חזקה וכ"ת ה"נ א"כ נתת דבריך לשעורין והקשה בשיטה מקובצת בשם הרשב"א דאדרבה מה"ט דנתת דבריך לשעורין ה"ל למימר דאפילו בבני בר אלישיב לא נחזיק בהן פחות מג' שנים דכל מדות חכמים כך היא דנתקן על הרוב ועל דרך הכלל לא על דרך הפרט כארבעים סאה דפחות קורטב אינו טובל אף קטן עי"ש שהניח בצ"ע ולפענ"ד נראה דכ"ז בתקנת חכמים או גם בדאורייתא מהלכה למשה מסיני נאמר ע"צ הרוב אבל לא במילתא דתלי' בסברא וראי' מיומא פ' דאמרינן כ"ע בככותבת ועוג מלך הבשן בככותבת מטעם דכ"ע מיתבא דעתי' טובא ועוג מלך הבשן פורתא עכ"פ ודוקא באכילה אבל בשתי' דל"ש הך סברא כל אחד משער בכמלא לוגמיו דידי' דכיון דביתובא דעתי' תלי' דהוה מילתא דסברא ל"ש לומר דניזל בתר רובא רק היכא שבמקצת עכ"פ מיתבא דעתי' אף עוג מלך הבשן ומעתה בה"א דגמ' עוד לא הוי ידע הגמ' דחזקת ג' שנים הוי תקנתא דרבנן כמו שהוכיח בקצה"ח סי' ק"ב ורק דה"א דהיא סברא דעד ג' שנים אדם מוחל וכיון דאזלינן בתר סברא הקשו מהני דב' בר אלישב ול"ק ק' השיטה מקובצת דהיכא דאזלינן בתר סברא תלי' בכל אדם לפי מה שהוא ומשני בגמ' דעד ג' שנים אדם מזדהר בשטרא ומ"ה תקנו חכמים ג' שנים שלא יהא צריך כל אדם לשמור שטרו לעולם וכיון דהוי תקנת חכמים התקנה נאמרה על הרוב ומ"ה בהני דבי ריש גלותא דשייך ג"כ הסברא דלא הי' צריכין למחות לפי שיש להן שבט המושל והי' צריך הלוקח לזהר בשטרו אבל לא סגי בטעם שאין מקפיד לחוד דמפאה כן מ"מ אין להלוקח לזהר בשטר שמא המוכר גברא שאין מקפיד ומיעקרא תקנת חכמים והיוצא מזה דטעם שאין מקפידין ל"מ רק היכא שמצינו להדי' כגון בקרובים משא"כ בשאינם קרובים לא אזלינן בתר אומדנא לבטל חזקת ג' שנים שתקנו חז"ל וגם מה שטוען שהמעות שנתנו הי' מתנה אין זו טענה דאנן פסקינן אפילו במוכר שדה שאין שלו המעות פקדון עיין בח"מ סי' קמ"ו וכ"ש היכא שיש לומר שמכר במכירה דל"ה מתנה טענה והגם שיש לומר כיון דדרך ליתן מתנה להנות ת"ח מנכסיו ל"ה מתנה מילתא דלא שכיח כמו במקדש אחותו דהוי מתנה מה"ט מ"מ זה דוקא היכא שאין לומר דהוי מכירה אבל היכא שיש לומר דהוי מכירה והקונה מוחזק ג' שנים ודאי אין לדחות חזקה בדברים כאלו גם מה שטוען הגבאי דאין מחזיקין בשל רבים צדקו דברי כ"ת דהבהמ"ד משם לא הי' של רבים מעולם אך אפי' בשל רבים מהני חזקה עכשיו כמו שמסיק בנתיבות המשפט סי' קמ"ט

והדבר ברור דבמקומות בהכ"נ שייך חזקה באופן דהגבאי אינו יכול לסלק לבעל המקום שקנה מהמנוח ר' דוד ז"ל בשטר ומוחזק מכמה שנים וחלילה להתפלל על מקום הנ"ל עד שיחזיר המקום להנ"ל:

אמנם ידע כ"ת שכל דברינו הוא אך נגד הגבאי מבהמ"ד אולם אם יש טו"מ בין אנשי העיר ובין יורשי הרב הצדיק זצלה"ה ההכרח להציע טענות שני הצדדים כיון שאינם לפנינו לד"ת:

והנני ידידו יצחק שמעלקיש האבדפ"ק

סימן כד

ב"ה ברעזאן יום ג' ברכה וישועה לפ"ק:

שלום וברכה וכ"ט לכבוד ידידי וידי"נ הרב הה"ג החריף ובקי מו"ה שמואל יצחק שור נ"י מזאלאויץ

ע"ד השאלה באחד שהי' לו פקדון אצל א' טראטע מאחד וצוה טרם מותו להנפקד שיכתוב ס"ת עבור זה. וגם הניח איזה סך להחברה קדושה. ואנשי העיר לא רצו לקוברו עד שיתנו גם הסך מהח"כ על בנין ביהמ"ד והשליש הנפקד הטראטע על אופן לעשות כדת עפ"י ד"ת כי הי' ספק אם רשאין בני העיר לשנות מדעת הנותן ושאל חו"ד בזה וכת"ה האריך בזה בפלפול וסברא ואבוא על סדר דבריו:

תשובה מה שהקשה על תשו' הרא"ש כלל י"ג הובא בש"ע סי' רנ"ט דבצדקות שמתנדבין לצורך בית הכנסת יכולין אנשי העיר לשנותן לצורך ת"ת דהוי מצוה גדולה ומשמע דס"ל דגם בני העיר אין יכולין לשנות רק למצוה גדולה וס"ל הא דאמרינן בעירוכין ז' ה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה משנין היינו דוקא מצוה גדולה ודלא כדעת מהרי"ק הובא בש"ך שם. והקשה דא"כ מאי ס"ד דרחב"א דאף לדבר מצוה גדולה אין משנין והכי יחלוק על הך דמעלין בקדש ולא מורידין וע"כ הטעם משום דאסור לשנות מדעת הבעלים וא"כ איך הוכיח בסוגיא דעירוכין מדנקט ר"י עכו"ם שהתנדב אבל בישראל מותר לשנות ודילמא קמ"ל רבותא בעכו"ם ול"מ בישראל דהוי שינוי מדעת הבעלים והוי כגזלן אלא אפי' עכו"ם דהפקעת הלואתו מותר ומ"מ אסור לשנות מדעתו יפה הקשה וכבר הרגיש בזה בתשו' חתם סופר סי' רמ"ד לפענ"ד נ"ל לישב לפמ"ש תוס' ב"מ מ"ט דר"י ס"ל בין נכרי בין ישראל קונה בכסף ודריש לעמיתך אתה מחזיר אונאה ולא לעכו"ם וס"ל גזל נכרי אסור ואף הפקעת הלואתו דאס"ד הפקעה מותר לוקי קרא בהכי א"כ ליכא רבותא בנכרי יותר מבישראל ואי דזה גופה קמ"ל דג"כ אסור הו"ל לאשמעינן בעלמא דג"נ אסור ומ"ה הוכיח שפיר בגמ' דדוקא נכרי אבל לישראל משנין למצוה גדולה אבל

לקטנה אין משנין ויש לעיין לפמ"ש בעל המאור בע"ז פרק ר' ישמעאל דכלי שרת אין יוצאין לחולין ע"י מעילה ויש מועל אחר מועל משא"כ אבני מזבח שיוצאין לחולין ע"י מעילה עיי"ש א"כ לפ"מ שפרש"י בחומש דהמחתות נעשה כלי שרת ואף דלא נמשחו צ"ל דבהתשמיש נעשו כלי שרת ועיין רמב"ן שכתב כיון דנעשה הקרבה עפ"י משה ל"ה כזר שעשה כלי שרת ולפענ"ד הדבר מוכרח דאל"כ איך צוה משה להקריב ואיך צוה אותם לעבור ולהקריב אש זרה וע"כ הי' זה בנבואה מפי ד' ומ"ה נעשו כלי שרת א"כ לפי בעל המאור איך אמרו מעלין בקודש ואדרבה כלי שרת קדוש יותר דהוי קדושת הגוף משא"כ מזבח והרמב"ן באמת חולק עליו אבל מכאן קשה מאוד על בעל המאור וצ"ל דהבעל המאור יסבור דל"ה המחתות כלי שרת רק כיון דהבעלים הקדישום לשמים הוה הקדש אבל לא קדושת הגוף וכן משמע מדברי רמב"ן על התורה לפירוש השני שם:

ב **והרמב"ן** בע"ז שם חולק על דברי בעל המאור ובעיני דברי בעל המאור יש ליישב מ"ש דאבני מזבח כמי לא נפקין לחולין דקדושת הגוף נינהו וכו' ותנן כל שאין לו פדיון יש בו מועל אחר מועל ואין לך כלי שרת גדול מאבני מזבח דבריו תמוהין מגמ' כתובות ד' ק"ו ע"ב ב"מ ר"ה מרב כלי שרת מהו שיעשה מקדשי בדק הבית צורך מזבח נינהו ומקדושת בדק הבית אתו או צורך קרבן נינהו ומתרומת הלשכה אתו עיי"ש בכל הסוגיא דמוכח דמזבח הפנימי הו"ל כלי שרת משא"כ מזבח החיצון הו"ל קדושת בדק הבית ומבדה"ב אתו ונמצא שפיר קאמר בעל המאור דהבא מתרומת הלשכה קדוש יותר ועיין תוס' ד"ה וכי גבו ומהרש"א ומהרש"ל שם ויבואר לקמן אי"ה:

ומה שהביא הרמב"ן ראי' מתוספתא אבני היכל ועזרות שנפגמו אין להם פדיון כן הביא הר"ן במגילה ג"כ ראי' דהוה קדושת הגוף ובעניותא י"ל הטעם דאין להם פדיון כמו דמשני בע"ז נ"ב כיון דאישתמושי בהו לגבוה לאו אורח ארעא לאישתמושי בבי הדיוטא ומ"ה אין להם פדיון ועיין בשעה"מ ה' ערוכין אות ה' בשם הר"ן דאפי' ע"י פדיון שייך סברא זו גם י"ל הטעם משום דלא שכיחי כדאיתא מנחות ק"א עיין במ"ל ה' חרמים. מ"ש הרמב"ן הרי בית המקדש עצמו יצא מקדושתו על ידם וכו' והתם אין בו מעילה. הנה לפי המבואר במעילה ד"כ הדר בבית של הקדש כיון שנהנה מעל למ"ד תלוש ולבסוף חיברו כתלוש מעל ולמ"ד כמחובר דמי ג"כ מועלין בהקדישו ולבסוף בנאו עיי"ש:

ומעתה ל"מ אי תלוש ולבסוף חיברו כתלוש ודאי מעל אלא אפי' אי ל"ה תלוש ובמקדש בונין בחול ואח"כ מקדישין כדאיתא במעילה י"ד מ"מ התוס' עירובין ל"א ובב"מ נ"ד הקשו הרי אין הקדש נתחלל על גבי קרקע ובתי' הראשון תי' תוס' עירוכין וב"מ דס"ל תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי ולתי' זה ממנ"פ מועלין במקדש דאם כתלוש דמי הרי

מועלין ואם כמחובר דמי ע"כ לא הי' בונין בחול דא"א לחלל והקדישו קודם ובודאי מועלין אלא אפי' לתי' השני שתי' דשאני כאן כיון דאי לא קדוש עומד לתלישה א"כ ע"כ ההקדש חל בעודו מיחשב כתלוש. וכיון דחשוב כתלוש בשעת הקדש כשהקדש חל בתלוש מועלין בו ול"ק קו' רמב"ן. ועוד בעצים דיומא הקדישו תחלה עיין מעילת י"ד ושפיר מועלין בו וז"ב כדמוכח מפשטא דסוגי' דפסחים כ"ז דמועיל במקדש ובמק"א הקשתי לתוס' עירובין הנ"ל דא"כ מאי מייתי במעיל' כ' ראי' ממשנה דבנאו בתוך ביתו כיון דנהנה מעל ראי' לרב דמשתחוה לבית אסרו שאני הכא במעילה אי לא מעל הוי הקדש ולא יצא לחולין ועומד לתלוש ומ"ה חשוב כתלוש משא"כ במשתחוה לבית וצ"ע. ושמא אינו עומד לתלישה כיון שיכול לפדותו ועיין עוד עירוכין כ"א ורמב"ם פ"ו מחרמים ה' ל' ומ"ש הרמב"ן מדאבני מזבח אין להם פדיון ש"מ שיש מועל אחר מועל באבני מזבח עיין בתוס' מנחות ק' ע"ב דהא דכלי שרת אין להם פדיון היא רק מדרבנן. ולפ"ז אין ראי' מהך דאין להם פדיון דיש מועל אחר מועל ולר' נחמי' דס"ל בכ"ש יש מועל אחר מועל הטעם רק משום דלאחרים מביא לידי מעילה הוא עצמו לא כ"ש ולפ"ז אבני העזרות אין מביא לידי מעילה ורק באבני מזבח קצת י"ל דאימורים דשלמים אין מועלין עד אחר זריקת דמים הרי דמביא לידי מעילה י"ל דהבעל המאור ס"ל דזה לא מתקרי מביא לידי מעילה רק בכלי שרת שמקדש אותו משא"כ באימורים דשלמים יש טעם אחר בזה שאינו מועל רק לאחר זריקה שהבשר מותר ועיין זבחים פ"ה ע"ב דאימורין שהעלן לפני זריקה אין בהם מעילה וזריקת דמים הטעם משום דהוברר לגבוה ומ"ה ס"ל לבעל המאור דגם באבני מזבח אין מועל אחר מועל לד"ה. ועכ"פ הרבה יש לפלפל בענין זה על הרמב"ן ז"ל ועיין כעין זה בפ"י קידושין נ"ד בד"ה בכתונת ומ"מ לענין אבני מזבח נראה דשפיר קאמר הרמב"ן. דיש מועל אחר מועל וגם בבית המקדש אם נאמר דמועלין דכתלוש דמי נ"ל דיש מועל אחר מועל דאל"כ הגע על עצמך אם יהנה אחד מבהמ"ק שוב לא יהי' לו דין בהמ"ק וע"כ יש מועל אחר מועל מיהו למ"ש תוס' בקדושין נ"ד דבמעילה דהנאה אין יוצא לחולין רק כדי הנאה אין ראיה מזה ודוק. ומצאתי בשעה"מ ריש ה' מעילה פלפול עצום בענין מחובר לקרקע ומה שמבואר שם דבמחובר לקרקע ל"ה איסור דאורייתא ליהנות וקצת משמע כן מדברי הריטב"א יש לי לדון בזה דלא מימעט במעילה י"ט רק מקרבן ולדעתי ברור דיש איסור דאורייתא דלא כשעה"מ:

ג **ושוב** נלפע"ד סברא נחמדה בהא דמחלק במעילה כ' בין הקדיש ולבסוף בנה דמועלין ובין בנה ולבסוף הקדיש דאין מועלין ואין לזה הבנה כלל דאידי ואידי מחובר היא. ובמעילה י"ט ממעט מעילה במחובר מחטא חטא בתרומה וזה קאי על שעת המעילה

א"כ אם בעת המעילה מחובר לא דמיא לתרומה ולא למעול והנראה דאם אין מועלין במחובר, א"כ הוריד העצים מקדושתן דמעיקרא מעל ועתה אין מועלין ואין מורידין והדין שיעקור העצים או האבנים ויתלוש שיחזור לקדושה ומ"ה מועלין בו כמ"ש תוס' עירובין דאם דינו כמחובר ע"כ צריך לתלוש ומ"ה דינו כתלוש ומעתה מיושב מה שהקשתי לעיל לתוס' עירובין מאי מסייע לרב ממתניתין דבה"א לא ידע עוד מזה ודברי התוס' עירובין וב"מ יוצאין לפי המסקנא ודוק כי היא הערה יקרה בישוב קו' הגדולה ואלא דקשה מאוד למ"ל קרא וכלל ופרט וכלל דאין הקדש מחולל על גבי קרקע עיין שבת קכ"ז ות"ל דאין מורידין הקדושה וגם בעבדים אין מועלין עיין ניטין מ' ואולי נ"מ בשטרות ולזה איצטרך כלל ופרט או נ"מ דבדיעבד דנהי דצריך לחזור ולעלות הקדושה אבל מ"מ הפדיון לע"ע מועיל ומחולל וקמ"ל כלל ופרט וכלל דאין מועיל החילול:

ד **ואחרי** כתבי זאת מצאתי להפלאה כתובות ק"ו הקשה כעין קושיתנו דאם כלי שרת באו מתרומת הלשכה ומזבח בא. מבדק הבית איך הורידו המחתות מקדושתן ותי' דלא בטלוהו לגבי מזבח ומאי אעשה שלפענ"ד הי' בהעלם מעינו הבדולח דברי הגמ' מנחות צ"ט דיליף דמעלין בקודש מזה דאמרינן שם דאלו מעיקרא הי' תשמיש מזבח ועכשיו גוף מזבח הרי דבטלוהו לגבי' ומ"ש דהוי מוסיף על הבנין אין זה אלא תימא דהכי, משה מדעתו עשה והלא הכל הי' בנבואה עפ"י ד' וקצת הי' מקום לישב דברי רש"י במגילה שסותרין דברי הגמ' דיליף דאין מורידין ממחתות ומעלין מויקם משה דלא כגמ' מנחות. צ"ט דיליף מעלין ממחתות ולהנ"ל י"ל רש"י במגילה ס"ל כנ"ל דמזבח עכ"פ לא קדיש יותר מכ"ש ומ"ה ל"ה העלאה לקדושה ולא יליף רק דאין מורידין ודו"ק. ולאחר העיון לא קשה קושיתי על בעל המאור וכ"ש דלא קשה קו' הפלאה לפי המבואר בזבחים ד"ס דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מבנין ועיין שם ברש"י א"כ מזבח נחושת נמי כלי היא. והוי כלי שרת משא"כ מזבח אבנים ומ"ש בכתובות מזבח העולה בא מבדק הבית היינו מזבח אבנים משא"כ מזבח נחושת. ול"ק מידי. והארכתי קצת לחיבת הקודש בענין זה. והנראה עוד בזה דבאמת מכלי שרת למזבח נחושת ל"ה העלאה כלל רק דסוגיא דמנחות יסבור כפירוש שני של ברמב"ן דל"ה כלי שרת כיון שהעלה זר וגם הקטרת הקטורת ל"ה במחבת כמ"ש תוס' ישינים יומא מ"ז רק הוי תשמיש מזבח כיון שנשתמשו למזבח אבל לא נתקדש ומ"ה יליף דמעלין בקודש מזה והתוספתא שהובא ברש"י מגילה כ"ו יסבור דהוי כלי שרת כמו שפירש רש"י בחומש ול"ה העלאה מכלי לכלי ומ"ה לא יליף מזה רק דאין מורידין מדלא רצה משה רבינו עליו השלום להורידן מקדושתן אבל מעלין ליכא למילף דמכלי לכלי ל"ה העלאה וזה ברור בעיני לפע"ד ומיושב הכל נכון:

ודרך אגב ראיתי להרב הגאון אבד"ק לבוב הקשה בספר יד שאול סי' רע"ו דקשה על בעל המאור מנדרים דס"ב ומה בלשאצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו כלי חול שנאמר ובאו בה פריצים וחללוה הרי דיצא לחולין אף ע"י פריצי נכרים ואף כלי שרת יוצאין לחולין ובאמת היא תימא לכאורה אבל בעניותי אין תימא אם דברי אגדה זו אזדא לר"מ דס"ל במזיד מתחלל וס"ל אף קדושת הגוף יוצא לחולין כדאמרינן קידושין נ"ה ועיין תוס' נ"ד ובמפורשים ואכ"מ להאריך ועיין בסנהדרין דף פ"א בגונב כלי שרת קנאים פוגעין בו א"כ י"ל בדמים קננוהו עוד נ"ל בישוב הקושיא דלפי המבואר בחולין קל"ט במקדיש תרנגולת לבדק הבית ומרדה פקעה קדושתה וכ' הרשב"א והריטב"א הטעם דביאוש נפקעה הקדושה א"כ יש מקום לומר גם בכלי הקדש לתוס' מנחות צ"ט דמדאורייתא יש לו פדיון פקע קדושה ע"י יאוש. ועיין ברשב"א דמן הדין הוי מהני יאוש אף בקדושת הגוף לולי דגלי קרא ונכונים דברי הגמ' הנ"ל דנדרים משא"כ בכלים דאחז ל"ש יאוש דמי נתיאש מהם וזה ג"כ סברת הרמב"ן והבעל המאור ס"ל נהי דסוגיא דנדרים מיושב כמו שכתבתי לעיל מ"מ בע"ז לא נראה לו ליישב הסוגיא כן דמה"ט יכלו אנשי יון לאסור דבאו פריצים וחללוה וקנו ביאוש משום דכתיב לד' הארץ ומלואה כמו דס"ל לשמואל בחולין קל"ט כמ"ש הבעל המאור להדיא והכל נכון בעזה"י. דבנדרים ס"ב קאמר ר"י להך מימרא והוא ס"ל בחולין קל"ט חייבין באחריותן עד שיבא לידי גזבר ולא ס"ל שם סברא לה' הארץ ומלואה ומ"ה ס"ל נכרי קונה כ"ש בכיבוש מלחמה היינו ביאוש אף דר"י ס"ל במקדיש תרנגולת דלא פקעה קדושתה דלד' הארץ עי' בחולין קל"ט דמקשה דר"י אדר"י ומשני שפיר אף דלהלכה ס"ל לד' מ"מ קאמר רבה בב"ח בשם ר"י מקרא אגדה שלו לסברת רב דלא ס"ל לד' הארץ אבל להלכה ס"ל לבעל המאור כשמואל דל"ק בכיבוש מלחמה דלד' הארץ ומלואה כמ"ש הבעל המאור להדיא והכל נכון ומבואר ודו"ק היטב ולפ"ז נ"ל מה שאמרו במגלה י"ב ע"ב כד חזי מלא שבעין ולא פרקו אפיק מנא דקדושא ועיי"ש והיינו דכל עוד שלא מלא שבעין שנין לא מיאשי מיני' והו"ל קודש משא"כ כדמלי שבעין שנין אמר השתא ודאי לא מיפרקו ומיאשי מיני' ופקעה קדושתא והענין מבואר. ובלא"ה באבני מזבח ל"מ יאוש דהוי מחובר לקרקע ובקרקע ל"מ יאוש ואף בתלוש ולבסוף חיברו ל"מ יאוש. ומ"ה באבני מזבח מעילה מהני בו מטעם תלוש ולבסוף חברו ובנכרי דל"ש מעילה ל"מ מטעם יאוש דבקרקע ל"מ יאוש משא"כ בכלים דבלשצר וזה מה שרציתי לבאר [ועיין לעיל סי' י' אות ז' כתבתי תי' אחר לקו' י"ש] ודרך אגב קשה לי על הריטב"א קדושין נ"ד שכתוב דבגדי כהונה ל"ה כלי שרת וביומא מ"ה

וכ"ד ע"ב אמרו לרבות הצתת אליתא דבעי כלי שרת ופירש"י בגדי כהונה וא"א לפרש פי' אחר וכן פי' הריטב"א גופי' עיי"ש. ועיין עוד תוס' סוכה מ"ח ד"ה שני ספלין מענין הנ"ל:

ה **ולדאתאן** עלה לענין שאנחנו בביאורו בפירוש הגמ' בעירוכין דלדבר מצוה משנין אם הי' לדבר מצוה גדולה כשיטת הרא"ש או אף למצוה פחותה כשיטת מהרי"ק תליא בין פי' מהרש"א בתוס' כתובות ק"ו ד"ה וכי גבי דלמהרש"ל שפי' להיפך מפי' רש"י דגבו והותירו מיירי מתרומת הלשכה א"כ המקשה דפריך וכי גבו והותירו מאי הוי ומשני לב ב"ד מתנה היינו לעשות מקדושה חמורה קדושה קלה א"כ דמשני לב ב"ד מתנה בכה"ג וה"ה שי"ל בכל נודר דנודר אדעתא דטובי העיר ומקדיש אדעתם יוכלו לשנות אף לקדושה קלה משא"כ לפי' מהרש"א דמקשה אבדק הבית דמשנין אקדושה חמורה ומ"מ מקשה בגמ' איך משנין ומשני לב ב"ד מתנה א"כ אין תימא על רחב"א דסובר אין משנין דס"ל בנדבת יחיד ל"ש לב ב"ד מתנין כמ"ש תוס' במעילה י"ד ד"ה בונין בחול ולמסקנא דגמ' לדבר מצוה משנין ס"ל דהנודר נדר על דעת הב"ד משא"כ להוריד מקדושה חמורה לקדושה קלה אין ראי' מכתובות והוא כשיטת הרא"ש ויבואר לקמן. ולהמעיין בתוס' מעילה הנ"ל שכתבו דבמקדיש מעות לבדה"ב ל"ש לב ב"ד והיא תמוה מכתובות הנ"ל דאמרינן לב ב"ד בבדה"ב שנדבו יחידים וצ"ל דמה שגבו לבדה"ב ל"ה נדבת יחיד רק מי שנודב בלא גבי' ואם התוס' יסברו כשיטת מהרש"ל נכון הדבר יותר בכוונתם:

והנה נ"ל להוכיח מגמ' כשיטת הרא"ש דאס"ד דגמ' קאמר דלדבר מצוה משנין אפי' לקטנה קשה מנ"ל דילמא קמ"ל ר"י עכו"ם אפי' לגדולה אין משנין ולישראל לגדולה מותר ולקטנה אסור וע"כ מוכרח דהאמת הכי כשיטת הרא"ש וצריך לישב שיטת המהרי"ק וצ"ל דכיון דס"ל בתשמיש מצוה ל"ש הורדה כמ"ש המרדכי בב"ב ח' א"כ הגמ' לא מיירי כלל מזה ואין לחלק כלל בין גדולה לקטנה דאם יש לחוש לדעת הבעלים אסור אף לגדולה וכיון דמוכח דלמצוה גדולה משנין ה"ה לקטנה וזה צ"ע דדילמא למצוה גדולה מסתמא הבעלים יסכימו ולקטנה לא יסכימו וכיון דמדברי ר"י לא מוכח מסברא יש לחלק . ואולי ס"ל דלעכו"ם נמי מותר לשנות למצוה גדולה דלא שייך סברת הגמ' דגוי מיפעי פעי למצוה גדולה. ומוכח מדברי ר"י דבישראל אף בקטנה משנין אבל לא משמע כן מדברי כל הפוסקים גם כבר הוכחנו משיטת רש"י כתובות דאף למצוה גדולה שייך שינוי מדעת בעלים ורק מטעם לב ב"ד וזה ל"ש בעכו"ם כמובן:

ו **וכבוד** מעלתו רצה לישב שיטת הרא"ש שכתב ומשום הזמנה אין לאסור דאפי' למ"ד הזמנה מלתא היא הני מילי בטוה או באורג בגד למת אבל הכא הוי כטוי לארוג והש"ך בסי' רנ"ט ס"ק ד' הקשה דאף אי הזמנה מלתא לקדושה חמורה הרי מותר לשנות אף

מקדושה גמורה וכ"ת הקשה דבהזמנה אפי' למ"ד הזמנה מלתא היא מותר לשנות כמ"ש הב"י הובא במג"א סי' ל"ב סק"י ועל כן כתב לישב דבר' הרא"ש דכונתו נהי דבגוף המעות אין בו קדושה ומותר לשנות אבל עכ"ז מתורת נדר הציבור אין להם לשנות כמ"ש הט"ז סי' קנ"ג ס"ק ב' ומ"ה הוצרך הרא"ש לומר דהזמנה לאו מלתא וגם דהו"ל קדושה חמורה ע"כ אבל לפ"ז אם הוי נדר איך מותר לשנות אף לקדושה חמורה כמ"ש הרא"ש דס"ת גדול מבה"כ ומאי בכך ובמאי נפטרו מהנדר וזה צ"ע גם להטו"ז בסי' קנ"ג ס"ק ב' שכתב לישב קו' הב"י שם דמטעם נדר חייבין לעשות מה שנדרו לעשות ומשמע דאם משנין לקדושה חמורה א"צ לעשות וצ"ע דאם נדר היא הכי אם עושין קדושה חמורה נפטרו מנדרן ומצאתי להפ"מ שהרגיש קצת בזה ופירש כונתו דאומדן דעת הנודר שכונתו דאם יעשו מזה קדושה חמורה נפטרו מנדרן עיי"ש וזה דוחק גדול וצ"ע בה' נדרים ומאן מפיס אם הכונה הי' בזה ולפחות הוי צריך התרה אם הוי תורת נדר ועוד דכל זה לא יועיל לדברי הרא"ש בתשובה שכתב אי משום הזמנה דע"כ צ"ל לפי דבריו דאם משנין המעות לקדושה חמורה אין כאן תורת נדר כמ"ש דאל"כ איך משנין באמת וא"כ מה זה שכתב אי משום הזמנה ומאי בכך דאזמנה לא יהא אלא בהכ"נ גמור מוכרין לקדושה חמורה ותורת נדר אין כאן כיון דמשנין לקדושה חמורה ומה שנ"ל בדברי הרא"ש בפשיטות היא דהרא"ש קאי בגבו מעות על בהכ"נ ואח"כ רוצים לשנות המעו' לתלמוד תורה א"כ רוצים לתת המעות ללומדי תורה א"כ הי' קשה לו נהי דאנן שרינין לתת המעות להספקת תלמידים דהוי קדושה חמורה ומצוה גדולה אבל איך יקחו לומדי תורה המעות ליהנות בו והרי מבואר בר"ן מגילה דאף אם משנין מקדושה לקדושה צריך לחול הקדושה על איזו דבר. וקדושה לא פקעה בכדי לבד מטובי העיר דיכולין אפי' לחלל על דבר הרשות וגם בזה כתב הר"ן דהקדושה לא פקעה רק לאחר שהתפיסו הקדושה על המעות הוי קדושה קלה ופקעה בכדי והרא"ש לא מיירי מז' טובי העיר. ואיך יקחו הלומדים להנות מהמעות ואינו דומה למשנין מקדושה חמורה לקדושה קלה דעכ"פ חל הקדושה על חפץ אחר והוי דרך חולין משא"כ ליתן על תלמוד תורה במה יתחלל המעות והקדושה ול"ש לומר דהמעות מתחלל בהלימוד עיין סוטה כ"א יצתה בת קול ואמרה אם יתן איש את כל הון ביתו וכו' ובש"ע יו"ד סי' רמ"ה סוף סי' א' ולכן כתב הרא"ש דעל המעות אין חל שום קדושה דהוי כטוי לארוג ורק מ"מ החיוב על אנשי עיר לעשות דבר קדושה והחיוב על קרקפתא דגברא ולכן אנשי עירן רשאין לשנות למצוה גדולה וא"צ חלול לזה דל"ה שום קדושה על המעות וז"ב לפענ"ד בישוב דברי הרא"ש:

ז **ולדאתאן** עלה מהן שהקשה כת"ה על הרא"ש מהלבוש הובא במג"א סי' ל"ב דאף דהזמנה לגוף הקדושה מלתא היא מ"מ מותר לשנות לקדושה קלה ומזה הקשה על הרא"ש שכתב אי משום הזמנה אבל באמת כבר הקשו על הלבוש מגמ' מנחות ל"ד דמקשה שם ולאביי דאמר הזמנה מלתא עיי"ש דמוכח להדיא דלא כהלבוש ותי' הפוסקים דדוקא לאביי דהזמנה מלתא אין לשנות אף בקדושה קלה אבל לרבא דהזמנה לאו מלתא ורק דבהזמנה לגוף הקדושה מודה בזה מותר לשנות לקדושה קלה ושפיר מקשה בגמ' והדבר מוכרח א"כ הרא"ש ז"ל שכתב ואי משום הזמנה הכונה לחוש לסברת אביי ולדידי' אין לשנות לקדושה קלה ושפיר קאמר הרא"ש דאנן פסקינן לאו מלתא ועוד דהוי כטוי לארוג וכ"ע מודה וז"ב אמנם לדידי יראה לישב בפשיטות דברי הלבוש והמג"א סי' ל"ב ס"ק י' מגמ' מנחות ל"ד. ותוכן הדברים דאמת אם נעשה הזמנה לקדושה חמורה אתה מותר לשנות לקדושה קלה דעכ"פ עדיף כעת יותר ממעיקרא אבל לעשות הזמנה לקדושה קלה אסור דבעת שאתה עושה הזמנה לקדושה קלה עוד לא בא הקדושה קלה ורק ההזמנה ובתחילה נעשה הזמנה לקדושה חמורה וכעת לקדושה קלה וזה גופי' הו' הורדה כיון דמלתא היא לגוף הקדושה ואמנם אם. עבד קלף ואח"כ כתב עליו הדבר ברור דנהי דבתפילין חדתא ל"ה עדן קדושת תפילין ומותר לשנות משל ראש לשל יד אבל קדושת פרשה יש בזה כיון שכתב שמות הקדושים ורק דל"ה קדושה של ראש אבל מ"מ קדושה יש עלי' וז"ב ומעתה שפיר קאמר הלבוש דאם עבד קלף לס"ת כותבין עליו תפילין דהוי קדושה תיכף ואתה מעלהו מהזמנה לגוף הקדושה ובגמ' הקשה שפיר בתפילין של ראש בחדתא דאמר טילה עלי' עור לעשות של יד והקשה ולאביי דאמר מלתא מאי איכא למימר היינו דנהי דבשעת הנחה של יד אתה מעלהו לקדושת תפילין מהזמנה ומותר אבל איך יטיל עלי' עור ומזמנו לתפילין של יד מהזמנה לתפילין של ראש והרי אז יורידהו מהזמנה גדולה להזמנה קטנה וז"ב ונחמד בישוב הקו' החמורה [ועיין לעיל סי' ז' אות ג']:

ח **ולעיקר** הדין להשאלה דשאילנא קדמנא אי אנשי העיר רשאין לשנות נלע"ד דאנשי העיר אין רשאין לשנות מכמה טעמים חדא לפ"מ שהביא ב"י בסי' רנ"ו בשם הר"ן והרשב"א דהא דאנשי העיר יכולין לשנות דוקא במסרה לפרנסים או לגבאים הממונים על הציבור אבל הפוסק צדקה לעניים ומסרה לגבאים אין רשאין בני העיר לשנות שלא על דעתן הוא מתנדב וכן נפסק בש"ע סי' רנ"ו א"כ בנ"ד שלא מסר רק לאחד וצוה לו שיעשה לו ס"ת אין בני העיר רשאין לשנות ואף דאח"כ מסר הנפקד המעות ליד הממונה מהקהל מ"מ כיון שעפ"י התורה אין רשאין לשנות והוא נתן אדעתא דד"ת

בכה"ג אין רשאי הממונה מהקהל לשנות ומחויב לחזור המעות אלא שעדיין יש לומר דאותו הממונה גופי' רשאי לשנות לקדושה חמורה דאומדן דעתא של הנותן שיהי' רשאי לעשות קדושה חמורה מ"מ בנ"ד איכא אומד להיפך דכיון דהבהכ"נ או הקלויז לבנות היא של הציבור והס"ת יכתב מזה הסך וישאר ממנו לזכרון ובודאי ניחא לי' שיהי' לו למזכרת נצח וליכא אומדן דעתא דניחא לי' להנותן והממונה אין לו לשנות ממה שגילה דעתו הנותן ודוקא במסר להציבור כמו דאמרינין בערוכין ד"ז ביחיד שהתנדב מנורה דמיירי במסר לציבור נתן אדעתא דציבורא ורשאין לשנות משא"כ בכה"ג ועוד נ"ל דכיון דהבהכ"נ יבנה בלא"ה ואם יקחו המעות לא יכתבו ס"ת ודאי אין לשנות כדמוכח מתשו' מהרי"ק סי' קכ"ח באריכות ועיין ברמ"א סי' רנ"ט סי' ב' דתליא אם נתבטל המצוה ובנ"ד דהיא לכתיבת ס"ת דהיא מצוה גדולה ואין לך עלוי גדול מזה בודאי אין רשאין לשנות והגם דמוכרין ס"ת לת"ת או להספקת תלמידים אין בכלל זה בנין קלוז דהיא רק הכשר לת"ת ואין מוכרין ס"ת בשביל זה ויש עוד לדון בזה כיון דכתיבת ס"ת היא מצוה א"כ ניחא לי' שיקיים מצוה זו וכיון דמינה השליח בחיי' שיכתוב לו ס"ת יש לחוש לשיטת הקצה"ח סי' קפ"ח שדעתו דאף לאחר שמת לא בטיל שליחות שמינה בחיי' לדעת הרמב"ם דבעשה שליח ואח"כ נעשה גוסס הגט גט מדאורייתא. והא דאין גט לאחר מיתה היינו דכבר נתבטל האישות ונפסק עיי"ש והרבה יש לדבר ולפלפל בדבריו שם ולשיטה זו קיים המצוה בנ"ד שיכתב הס"ת בשליחותו דידי' והגם דבמתים חפשי כיון דמת נעשה חפשי מן המצות מ"מ לשיטה זו דהקצה"ח דהשליחות קיים יהי' נחשב לו זכות כאילו כבר עשהו מחיים כיון שנעשה בשליחותו ואם מהני שליחות בכתיבת ס"ת יעיין בקצה"ח סי' קפ"ב מה שפלפל בענין מצות שבגופי' וכפי הנראה ס"ת ל"ה מצוה שבגופי' ומהני שליחות כמו כתיבת הגט דהכונה כתבו לכם שיהי' משלכם. ואם מהני שותפות במצוה כמו שכתבו האחרונים בכמה תשובות כ"ש דמהני שליחות דשותפות א"א בלי שליחות. ואכ"מ להאריך באופן דבודאי יש להמת זכות במצוה זו כיון שנעשה בשליחותו וא"י לשנות מדעתו והנה כת"ה חשש ג"כ להחמיר שלא לשנות מטעם נדר כמ"ש הטו"ז סי' קנ"ג ס"ק ב' דהוה כנדר. ואמנם לדעת הרמ"א סי' רי"ב בח"מ דנודר ומת אין יורשין צריכין לקיים ועיין באריכות בתשו' רמ"א סי' מ"ח ובקצה"ח סי' ר"צ א"כ בנ"ד אם נימא דמצד הדין מותר לשנות ורק מפאת נדרו צריכין לקיים אין לנו לחוש לזה דלא עדיף מנדר ומת. ואף לקצה"ח שכתב דצריכין לקיים מצד שיעבוד נכסים זה שייך בצדקה דאיכא שיעבוד נכסים אבל בכה"ג ל"ש זה. ואמנם לפי מה שכתב הקצה"ח סי' רי"ב הנ"ל וסי' רנ"ג בהבנת דברי הרב המגיד דכיון דמחיים מחוייב לקיים נדרו לא גרע

מהושלש מתחלה לכך ושייך מצוה לקיים דברי המת בנ"ד שייך מצוה לקיים דברי המת אם הוי כמו נדר אבל בתשו' רמ"א סי' מ"ח משמע דלא כדבריו דאם כדבריו אמאי חולק על הב"י ומשמע שמפרש דברי הרב המגיד בהושלש מתחלה לכך וצ"ע ועכ"פ לדינא הנני מסכים עם כת"ה דאין לשנות מדעת המנוח ותו לא מידי:

והנני ידידו יצחק שמעלקיש האבדפ"ק. **בשולי המכתב** ודע דדרך אגב קשה לי על הר"ן ז"ל במגילה בשם הרמב"ן שכתב בטעם דז' טובי העיר יכולין למכור בהכ"נ אף למישתי שכרא לפי שעבר זמנו ונפקעה קדושתו כסוכה ולולב לאחר זמנו ומ"מ כל שאין להם בהכ"נ אחר אסור למכרו אבל כשיש להם בהכ"נ מותר למכור דהוי"ל כהפריש ז' אתרוגים לז' ימים והרי בביצה מחלק בין סוכה ובין אתרוג דאתרוג מיפסקא לילות מימים כל יומא מצוה אחרת אבל בסוכה ל"מ תנאי בז' ימים אף בנפלה אם לא באומר אינו בודל ובבהכ"נ דלא מיפסקא לילות מימים ודאי הוי מוקצה למצוה אף אם יש להם בהכ"נ אחרת הכי בסוכה מהני אם יש להן סוכה אחרת ומ"ש הרמב"ן דעבר זמן מצותו לא ידענא במה עבר זמן מצותו ודוקא באתרוג שהופרש לז' ימים כל יומא מצוה אחרת הוה משא"כ בבהכ"נ וצ"ע. עוד בר"ן שם הקשה על הרמב"ן בדמים שלא הי' מצוה לעולם מאי מצוה איכא שמא תאמר אם לא יקחו דבר של קדושה נמצא דעברו על דעת בני העיר א"כ למאי דמספקינין אי שרי למכור ס"ת ישן לקנות חדש ומשני דיעבד א"כ כי מכרו ס"ת תבטל מכירתן שהרי עברו על דעת בני העיר. ונ"ל בזה לפי המבואר באה"ע סי' פ"ו בב"ש בשני שותפים שמכר אחד ודרכו למכור אף דשינה מדעת השותף מכירה קימת א"כ בטובי העיר דדרכם למכור ולעשות לטובת העיר והם ג"כ שותפים אף ששינה המכירה קימת ועיין בבית מאיר פלפול עצום מזה וראיתי מקשים עוד אמאי המכירה קיימת לשיטת הר"ן נימא כל מילתא דאמר רחמנא ל"ת אי עביד לא מהני כמו שאמר ר"י כל היכא דאמרו רבנן לא תזבין ל"מ המכירה ונלפע"ד עפ"י דברי הר"ן בפרק מציאת האשה באפוטרופוס שמכר וכבר קדים הלוקח והוציא אין הב"ד יכולין לכוף הלוקח דמצוה לקיים דברי המת הוא על האפוטרופוס ולא על הלוקח וכיון שהלוקח זכה אין להוציא מידו עיי"ש. וה"ה הכא המוכר עשה איסור במה שמכר והלוקח לא עשה איסור ואין כופין להוציא מידו ושוב מצאתי מובא בשם תשו' פמ"א לענין כ"מ דארל"ת ולפי ענ"ד הדבר מבואר בר"ן ובזה מיושב במה שמקשים במשחרר עבדו והדברים עתיקים:

סימן כה

ב"ה פרעמישלא יום ה' י"ט סיון שלום טובה וברכה לפ"ק

שלום וברכה וכו' לכבוד ידידי כנפשי ה"ה הרב החריף הותיק וחסיד המפורסים מ' אברהם נ"י האבד"ק קריפטש

ע"ד השאלה בעני מחזיר על הפתחים שנחלה ר"ל והי' לו סך מסוים ואמר מתחלה לכת"ה שנותן לו כל המעות שיעשה כרצונו ונתן לו המעות ולאחר שקיבל המעות ירא כ"ת אולי יקחו מהאמט המעות מידו ושאל אותו אם הוא נותן לו במתנה המעות שיעשה כפי רצונו והשיב הן ושוב אח"כ יעצו קרוביו של בעל העזבון שיחלק בעצמו נכסיו ועשה צוואה בעצמו ובתוך הדברים צוה שיכתבו בו ס"ת עבור סך מסוים ויחד לו סופר ושלח לכת"ה שיחזור המעות וכן עשה והוא השליש ביד אחר ועתה רוצים בני עירו לשנות שימכרו ס"ת מביהמ"ד לקיים צוואת הנפטר ובהמעות יתקינו מקוה הנחוץ מאד בעיר וכמה מכשולות באין מפאת כן ובאו מב' טעמים אחד שהנפטר לא הי' מכיר את הסופר רק שקרובים הללוהו וע"כ צוה לו לכתוב ובאמת הוא אינו בקי ואף גם אם יכתוב לא יקראו בני עירו בספר זה וטעם הב' כי יש להם ס"ת הרבה ואם ימכרו לו ס"ת אזי יעשו צרכי רבים מה שנחוץ מאוד ושאל אי יאי למיעבד הכי:

א **תשובה** בתחלה אנו צריכין לעיין אם קיים הנפטר מצות כתיבת ס"ת ע"י מה שעשה שליח שיכתוב לו ס"ת במעותיו ולפ"ז ודאי אין רשאין לשנות או דנימא כיון דכתיב במתים חפשי איך קיים מצוה לאחר מיתתו ולכאורה נראה דתליא בפלוגתא דלדעת הטור באה"ע סי' קכ"א אם עשה שליח בעודו בריא ואח"כ אחזו חולי שטות ונתן השליח הגט ל"מ מן התורה ודעת הרמב"ם דהוי גט מן התורה דאזלינין בתר שעת מינוי השליחות והקשה בקצה"ח סי' קפ"ח להרמב"ם אמאי בהולך גט זה לא יתנו לאחר מיתה וכתבו תוס' דקמ"ל אעפ"י שמינה השליח בחי' לא חשוב להיות כמותו לאחר מיתה ולרמב"ם דאזלינין בתר מינוי השליחות אף שאח"כ נשתטה תיקשה אמאי לא יתנו לאחר מיתה. ותי' דמת שאני דשוב לא אגידה בי' וכבר יצאה מרשותו משא"כ בנשחטה דאכתי אגידה בי' עיי"ש שהאריך והקשה משטר מתנה למ"ד עדיו בחתומים זכין לו אף אם נתן לאחר אם מטי לידו לבסוף אמאי לא יתנו אחר מיתה ול"מ מה שיצא מרשותו בשעת מיתה עיי"ש שהאריך ולפי דברי הקצה"ח לשיטה זו השליחות קיים בנ"ד גם אחר מיתתו במה שנתן מעות לכתוב ס"ת ויכול להיות שאחר מיתתו קיים מצות כתיבת ס"ת ולפ"ז אין לשנות מרצונו לבטלו ממצות כתיבת ס"ת. ולעשות שאר דברים במעותיו במה שלא צוה אברא דגוף דברי הקצה"ח צ"ע. הנה מה שכתב בטעמא דלא יתנו לאחר מיתה משום דשוב לא אגידה בי' וכבר הותרה במיתת הבעל הדבר ברור דאף במקום שזקוקה לחליצה דלא הותרה לאחר מ"מ לא יתנו לאחר מיתה אמנם גוף קושיתו לק"מ דהחילוק בין

נשתטה דלא נפסק השליחות ובין מת פשוט לחלק דבנשחטה עדיין הוה בר גירושין ורק פומי' כאיב לי' דאין לו דעת לגרש א"כ בעשה שליח מקודם לרמב"ם הוה גט מדאורייתא דעתה שוב לא בעינין דעתו וכמו בישן בשעת גמר השליחות משא"כ במת דלאו בר גירושין הוא כלל. וכיוצא בזה כתבו התוס' ביבמות מ"ד אהא דכל שאינו עולה לחליצה וה"ה להיפך והקשו מחרש וחרשת דעולה ליבום אף שאינו עולה לחליצה ותירצו דהתם הוה עולה לחליצה רק דפומי' כאיב לי' ובודאי גם שוטה מיבם או בנשתטית היא ואהא קשה כקושית התוס' וע"כ צ"ל דגם בשוטה הוה בר חליצה רק דפומי' כאיב לי' וה"ה מה"ט לא נתבטל השליחות משא"כ במת דלאו בר גירושין הוא. וה"ה במתנה כה"ג במת נתבטל וז"ב. ולפ"ז ה"ה בציוה לכתוב ס"ת כיון שמת נתבטל השליחות ול"ש לומר שקיים מצות כתיבת ס"ת לאחר מיתתו ומ"מ נלע"ד נהי דשליחות גמור אין כאן כיון שמת ובטל השליחות מ"מ זכות גדול יש למת במה שעושין ס"ת במעותיו ובגרמתו נכתב הס"ת. ומצאתי בס' חסידים סי' תשמ"ז שבגוף הדבר נחלקו שני חסידים עיי"ש בשני ספרים אחד שנכתב לאיש ששכר לכתוב ומת וספר אחד ששכר א' שיכתבו לו ועדיין חי ואמר חסיד א' מוטב לקרות באותו ס"ת שהניח המת שצדקתו עומדת לעד. ואחד אמר מוטב לקרות בספר שבעל הספר חי. וטעמו דהחי עדיין חייב במצות משא"כ המת אינו בר מצות כמו שפירש המפרש שם וספר חסידים כתב דהראשון עיקר. ומזה נראה בעליל דיש זכות למת ולפ"ז ה"ה במצות כתיבת ס"ת שהתחיל ועיין עוד בספר חסידים סי' ק"ע שכתב דכל שצוה המת ועשו כאלו עשה בעצמו וראי' מעצמות יוסף דכתיב ויקח משה ומדוד שהבה"מ נקרא על שמו והנה הראי' ממשה צ"ע דאף שיהושע קבר עצמות יוסף מ"מ כיון שלקח משה בעצמו שפיר כתב ויקח משה אך הראי' מדוד נכון והיינו מטעמא דכתיבנא כיון דעשה שלמה בשליחותי' ובמה שהכין דוד והגם דבמקום אחר אמרינן אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה מ"מ אם עשה במעות הראשון מעותיו קונין לו המצוה ועיין בע"ז כ"ז גבי מילה דמשני גבי צפורה אתא איהי ואתחלה אתי משה וגמר ומשם מוכח חידוש גדול דאף דאשה פסולה למול מ"מ אם היא אתחלה ואיש גמר המילה כשר ומזה מוכח דגמר היא העיקר והארכתי במק"א מ"מ הדבר ברור דזכות יש למת אם יכתבו ס"ת במעותיו כנ"ל:

ואמת היא דלדעת הרא"ש עיקר מצות כתיבת ס"ת כדי ללמוד ממנה ובזה"ז מצוה יותר בשאר ספרים שלומדים מזה א"כ לסברא זאת טוב יותר לקנות שאר ספרים אבל מאן ספון להכריע בזה והטו"ז דחה דברי הפרישה וכתב דגם בזמנינו יש מ"ע זו. ועיין בשאג"א שדחה דברי הדרישה וכתב להוכיח מהא דאעפ"י שהניח לו אביו ס"ת מצוה

לכתוב משלו דאין הטעם כדי שילמוד מתוכה דא"כ מאי נפקא מיני' אם הניח לו אביו או כותב משלו עיי"ש ובאמת אם נימא דבעי שיטריח במצוה דאז חביבה בעיניו וילמוד אין ראי' מזה נגד הדרישה די"ל טעמו דקרא כדי שילמוד ומ"מ בעי שיטרח בזה בעצמו ומ"מ אעפ"י שיש לישב דברי הפרישה הלכה דגם בזה"ז יש מצוה בכתיבת ס"ת:

ב **אמנם** מלבד כ"ז נלע"ד דאנשי העיר אין יכולין לשנות מרצון המת מטעמא דמצוה לקיים דברי המת ואף שבתחילה נתן המעות במתנה ואמר שיתן לכל מי שירצה ולא הושלש מתחילה לכך ול"א מצוה לקיים דברי המת רק בהושלש מתחילה לכך מ"מ כיון שאח"כ עשה צוואה ולקח מיד הרב המעות לידו ומסרו לשליש אחר הרי חזר וזכה במעות והושלש על אופן לקיים כפי צוואתו והוא הושלש מתחילה לכך והן אמת דאף במצוה לקיים דברי המת אזלינן בתר אומדן דעת המת כדאיתא בסי' רנ"ב בחו"מ ובכתובת ד' ע' דאפילו אמר אל תתנו אלא שקל נותנין לבן כל צרכו משום דלזרזינהו הוא דאתא א"כ בנ"ד אולי הי' דעת המת לעשות המצוה היותר גדולה. ואילו הי' יודע שלקנות שאר ספרים או תיקון המקוה יותר נחוץ הי' מסכים לזה אבל מ"מ יש לחלק דשם ודאי לא ניחא לי' למת שבניו יחזרו על הפתחים ובודאי לא אמר רק לזרזינהו ואם יצטרכו יותר יתנו יותר משא"כ בנ"ד שאמר להדיא שיכתבו ס"ת אין לנו לשנות מדבריו דליכא בזה אומדנא ברורה ואף דמבואר בש"ע סי' רנ"ט בישראל שהתנדב נר או מנורה ולא כשתקע שם הבעלים יכולים הציבור לשנותה אף לדבר מצוה הפחותה מיני' וכתב הש"ך דהא דמבואר בס' כ' שם שאסור לשנות רק לעילוי ולא לגריעותא התם בדלא ספקא לתרווייהו ואם יתנו המעות לצורך ב"ה יתבטל ת"ת אבל היכא שאין המצוה האחרת בטל פשוט שהוא מותר לכ"ע א"כ בנ"ד שקריית ס"ת לא יתבטל שבלא"ה יש לצבור ס"ת מותר לשנות אבל מ"מ הרי הש"ך הביא אח"כ דברי הב"ח שכתב דדוקא גבי נר ומנורה דלא הוה רק תשמיש מצוה ומ"ה מותר לשנות ולפ"ז בס"ת דהוה גוף הקדושה אסור לשנות ואמנם מהש"ך משמע שחולק על הב"ח אך גם לשיטת הש"ך יש לחלק דשם התנדב מעות ומסר המעות לציבור אמרינין דמסתמא נתן אדעתא דציבורא ומה שירצו יעשו משא"כ הכא שמסר אח"כ המעות לאחד ואמר בפירוש שיכתבו לו ס"ת הרי לא סמך עצמו אח"כ אדעתא דציבורא ולא הקנה המעות לציבור אך אחר שיכתבו הס"ת יקנו הציבור הס"ת ע"כ לדעת הש"ך החולק על הב"ח אין לציבור לשנות ממה שצוה בעל המעות והעיקר הוא דכיון דיש מצוה בכתיבת ס"ת אומדן דעת הוא דהבעל המעות רצה שיכתבו ס"ת מחדש ול"מ לקנות ס"ת ישנה במעות דהקונה ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק והכותב כאילו קבלה מהר סיני ואנו מצוון לקיים כפי צוואתו

ואף ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר אין יכולין לשנות מצוואתו דדוקא בדבר שהוא של ציבור הם יכולין למכור ולהוציא מקדושה משא"כ בשל יחיד ועיין ברמ"א סי' רנ"ו מבואר כן ועיין בתשובת ח"ס יו"ד סי' רמ"ד באחד שהניח ספרים ורצו למכור הספרים לצורך מקוה ופסק שם דאין יכולים והגם כי שם נצטרכו הספרים ללמוד ועדיף יותר מנ"ד מ"מ לעומת זה בנ"ד עדיף יותר לפי שיש מצות כתיבת ס"ת ושוב ראיתי בתשובת מהרי"ק שורש ה' שפסק כשנוחי נפש מניחים לכפרת נפשם מנדבת לבם איזה מעות לצדקה וממנים גבאים על אותם מעות וודאי מסתלקי מאותם מעות מכל וכל ונותנים הכח לאותם גבאים שהרי הם אינם יכולים לפקח בהם והרי הם נפטרים לעולמם ומשום כך יש לומר דדעת המתנדבים שיעשו אלו הגבאים מאותם מעות כרצונם ויש להם כח כמו בני העיר בצדקות העיר ואפשר לומר דאפילו יותר מבני העיר ועיי"ש שפסק דמ"ה רשאים הגזברים לשנות ממעות שהניח אחד לעניי ירושלים לתת מזה לתיקון בית הכנסת שבירושלים והובא המהרי"ק בב"י סי' רנ"ו להלכה ולפ"ז ה"ה בנ"ד י"ל דאם הרב יודע שהדבר נחוץ מאוד לקנות שאר ספרים או לתקן המקוה וגם הגזברים אשר המעות בידם מסכימים לזה הרשות בידם לעשות כרצונם מ"מ הסברא הראשונה קיימת דכיון שצוה לכתוב ס"ת ויש מקום לומר שיקיים מצות כתיבת ס"ת כמבואר באות א' אין לשנות מצואתו ואינו דומה להך דתשובה מהרי"ק:

ג **ובדבר** מה שטוען הסופר שיש לו זכי' בהמעות ורוצה שיכתוב הוא כמו שצוה בעל העזבון ולכת"ה לא ניחא בכתיבת סופר זה אם אמנם שאין רשאין לשנות ממה שצוה המת ומחויבים דוקא לכתוב ס"ת מ"מ יבחרו בסופר היותר טוב כי מה שצוה הנאסף שיכתוב הוא הי' לפי שאמרו לו שהוא הסופר היותר טוב ובזה ודאי איכא אומדנא שאילו ידע שהרב לא ירצה לקרות בס"ת זו ובני עירו ג"כ לא יקראו בזה ודאי לא הי' מצוה שיכתוב הוא כי דעתו הי' לזכות במצוה לא שיכתבו ס"ת ולא יקראו בו ע"כ לא יוכל לכוף האפוטרופסים שיכתוב הוא אך עכ"ז יפשרו עם הסופר שיש לו קצת זכי' ויטיבו לו כפי חוות דעתם אמנם כ"ז אם הדבר אמת שהסופר אינו בקי ואנשי העיר והרב דמתא אין רצונם לקרות באותו ספר אמנם אם יש דרך שיכתוב הסופר הזה שצוה ואנשי העיר והרב יקראו בו דל"ש אומדנא שכתבתי והסופר לא ירצה להתרפס באיזו הטבה אין לשנות מהצואה מטעם שהסופר יש לו זכות במעות זה דהוא ריוח גדול לפניו ודברי ש"מ ככתובין וכמסורין דמי וכבר זכה השליש בשביל הסופר ואין להפסידו ולגרוע כחו ואפילו בנדר לתת לפלוני עני דעת הגהות מ מיימוני הובא בקצה"ח סי' ריב"ב דאינו יכול לשנות ליתן לאחר עיי"ש כש"כ במצוה מחמת מיתה והשליש המעות ע"כ הדבר ברור

אם אפשר לקיים דבריו החיוב לקיים אך אם איכא אומדנא הנ"ל באמת הרי זה דומה להך דרשב"א בב"ב קס"ו באמר עכשיו שאין לו בן נכסי לפלוני ונודע שיש לו בן בטל מתנה ה"נ באמר שהוא סופר טוב ובאמת הרב והקהל אין דעתם נוחה מזה רשאין ליקח סופר אחר ולפייס לזה:

ד **והנה** ראיתי לרב גדול אחד שהשיב בזה שרשאין לשנות מצוואה וטעמו ונימוקו דכיון שכבר נתן המעות להרב שיעשה בהמעות כרצונו כבר זכה בהמעות בשביל בני העיר לעשות כרצונו ול"מ אח"כ הצוואה ואף דכל שעמד חוזר חוזר בחליו ג"כ מ"מ היכא שכבר נתן המעות אינו יכול לחזור וכשמת זכה למפרע אף שחזר כמבואר שיטת הרמ"ה בחו"מ סי' קכ"ה דאין הנותן יכול לחזור וכתב הסמ"ע דכשמסרו ליד השליח ודאי דעתו הי' שיזכה מיד במשיכת השליח ועיי"ש בש"ך ובטו"ז ומ"ה לדעתו לא מהני הצוואה כלל. והנה אחר המחילה דבריו אינם קיימין חדא דלפי המבואר במרדכי במי שמינה אפוטרופיס ונתן לו רשות לחלוק נכסיו כפי מה שירצה ועשייתו יהי' כעשייתו אין בדבריו כלום דמיד שמת נפלו נכסיו קמי' יורשים ונתבטלה מתנתו והובא דבריו בסי' ר"נ ושם ב' דיעות בזה א"כ עכ"פ מוכח דל"ש לומר שזכה בשביל אותן אנשים ולשיטה זו ודאי דמהני הצוואה השני' שהרי לא הועיל בדבריו הראשונים כלום ואמנם אף לשיטה השני' שם דדבריו קיימין זה דוקא אם לא צוה בפירוש אח"כ להיפך ואף דבכאן אמר להרב שנותן לו כל נכסיו במתנה ואינו דומה לשם שעשה רק אפוטרופיס מ"מ הדבר ברור דלא כיון באמת לשם מתנה רק כונתו הי' שיחלק נכסיו למי שירצה וכמו שאמר בפירוש ורק שהי' ירא הרב מהאמט ואמר שיתן לו במתנה אבל באמת לא עשאו אלא אפוטרופיס ולדעה ראשונה ל"מ מידי וכיון שיש ב' דעות הדבר ספק והיכא שחזר אח"כ ודאי דיכול לחזור וליתן למי שירצה ועוד בר מן דין בנ"ד שהרב חזר ונתן המעות להחולה והחולה נתן לאחר שוב חזר החולה וזכה בו ונהי שהרב הי' יכול לעכב המעות לשיטת הרמ"ה מ"מ הרי חזר ונתנו להחולה והחולה נתנו לאחר והושלש מתחילה עפ"י הצוואה השני' ובודאי הצוואה קיימת ועוד י"ל בזה לפי המבואר בסמ"ע סי' ר"נ ס"ק ט"ו דאפילו בא ליד המקבל מצי לחזור קודם שמת ודוקא כשבא לידו בתורת זכי' גמורה שיזכה בה מיד עיי"ש שכתב דבהכי מיירי בסי' קכ"ה עיי"ש א"כ בנ"ד מה שנתן ליד הרב לא הי' בתורת זכיי' שיזכה בה מיד בשביל האחרים דהרי לא ידע עדיין למי יתן ואף שאמר שנותן לו מתנה כבר כתבתי דלא אמר זאת רק שלא ייירא מהאמט אבל לא הי' כונתו רק שיחלק אחר מותו למי שירצה ויבין בדעתו ולא הי' כוונתו שיזכה בה מיד בכה"ג אף הרמ"ה מודה ועוד דעיקר סברת הרמ"ה הוא דאף דאיכא במתנת ש"מ אומדנא שלא נתן

רק שיזכה בשעת מיתה ומ"ה יכול לחזור מ"מ כיון שעשה מעשה ונתן המעות תיכף מת"י לרשות חבירו איכא אומדנא שרצה שיזכה תיכף ול"מ לחזור וכן כתב בנתיבות ס"ק כ' עיי"ש משא"כ בנ"ד שהי' החולה מונח בבית איש זר והי' ירא מהמעות ושלח שיבא הרב ונתן לו המעות ליכא אומדנא זאת שהרי הי' נלחץ לתת המעות שלא יעלימו ממנו אבל באמת דעתו הי' שלא יזכה רק לאחר מיתה וכבר חזר קודם מיתה ומכל הני טעמא נ"ל שאין מקום לבטל הצוואה מפאת טעם הנ"ל והנה מה שהבאתי לעיל דברי המרדכי דהיכא דאמר לאפוטרופיס שיחלק נכסיו למי שירצה ל"מ מידי דכיון שמת נפלו קמי יתמי' ומה"ט כתבתי דבנ"ד הצוואה שניי' קיימת היטב אדעה שי"ל שגם המרדכי לא מיירי רק בצוואה ולא מסר נכסים וכן משמע בסמ"ע ס"ק ד' אבל עכ"פ משמע ממרדכי דל"ש שזכה בשביל אותן אנשים שירצה לתת להם דאל"כ נימא דדברי שכ"מ ככתובין דמי ולמי שירצה אח"כ יזכה בשעת מיתה עכ"פ למפרע אח"כ כשרצה וע"כ צ"ל כיון שלא הוברר כלל ל"א דזכה בשעת מיתה וכבר קדמו יורשין ה"ה אף בנתן לידו וחזר ל"ש לומר שזכה תיכף בשעת נתינה כיון שלא הוברר למי רוצה ליתן:

ושוב ראיתי שגם הרב הנ"ל התעורר דאיך נימא שזכה בשעת נתינה והרי הוא לא הוברר ול"א ברירה ולזה כתב דכיון שיש להרב טובת הנאה לתת למי שירצה כבר זכה בטובת הנאה שלו למ"ד טובת הנאה ממון עיי"ש וגם זה מוכח ממרדכי דלא כדבריו דאם כדבריו אמאי פסק המרדכי דל"מ הצוואה משום שלא חילק בפירוש והרי עכ"פ יש להאפיטרופוס טובת הנאה ולענין זה נימא דברי שכ"מ ככתובין דמי ולכן הצוואה קיימת ואי דנימא דאין הצואה קיימת רק לפי ערך טובת הנאה ודבר זה תליא בב' שיטת לענין גונב טבלו של חבירו בנדרים פ"ה אם משלם כפל כפי כל התבואה או כפי ערך טובת הנאה אף בנ"ד נימא דרק כפי טובת הנאה לא מצי לחזור ונגד המותר מהני צוואה השנייי':

ה **ודרך** אגב ראיתי במרדכי פרק מי שמת הנ"ל דבר תמוה שהביא ראי' דמה שאמר לאפוטרופיס עשיתי נעשייתך מהני מהא דאפוטרופוס שמנהו אבי יתומים תורם לאכול ואעפ"י שבשעת מיתת האב לא היתה חולין מותרת כשיפריש תרומה לאחר זמן מרובה כשימות דתליא בדעת המת שהשליטו על נכסיו לאחר מותו ולא אמרינן כבר קפצה נחלה וק"ו לשאר ממון ליתן לבנות כמי שירצה כיון שאמר לו פיך כפי עיי"ש הנראה דבמרדכי ס"ל דאפוטרופיס תורם לאכול דוקא במינהו אבי יתומים דשייך לומר שאביו השליטו ומזה הביא ראי' דלא קפצה נחלה ובאמת אף ביתומים שסמכו אצל בעה"ב

תורם לאכול כמבואר במשנה גיטין נ"ב ובגמ' הקשה גם אריסא ותירץ לאכול שאני הרי דאפילו לא מינהו האב תורם וצע"ג:

ונראה לפרש דבריו דהמרדכי יסבור לחלק דבמינהו אבי יתומים מדאורייתא מצי לתרום אף להניח כשיטת הרשב"א הובא בנקודות הכסף סי' שיח ובמינהו הב"ד מדאורייתא לא מצי תרים ורק לאכול תורם משום הפקר ב"ד הפקר ושפיר מייתי ראי' מדתורם לאחר מיתה משום דאמדינן דעת האב שהוא נתן לו רשות אף דעתה כבר הוא של יתומים וקטן אינו תורם והוא ל"מ תרים שאינו שלו וע"כ משום שאביו עשהו שליח מחיים וה"ה דמהני צוואה שאמר פיך כפי והא דמהני מינהו ב"ד אף דל"ש טעם זה הוא משום הפקר ב"ד הפקר ובזה מיושבין דבריו שלא יהי' מעורבבין למעיין היטב ואולי חסר איזה תיבות כן נ"ל לישב דבריו שלא יסתרו דברי הגמרא:

והנה מדברי המרדכי הנ"ל משמע דבר חדש דבעשה שליח ומה כגון בעשה צוואה ואמר פיך כפי מהני השליחות ולא נתבטל אף במיתתו לשיטה השני' שבמרדכי עיי"ש. ודוקא שטר ל"מ לאחר מיתה דבשטר לא תיקנו רבנן למימר מצוה לקיים דברי המת דל"ש שלא תטרוף דעתו שהוא סומך על השטר אבל בע"פ לא נתבטל השליחות ויש בו משום מצוה לקיים דברי המת ולפי"ז בעשה סופר שליח בע"פ שיכתוב ס"ת יקיים המת מצוה הנעשית בשליחתו כמו שצדדנו בראשית דברינו והנה דברי המרדכי בזה דדוקא בע"פ שייך לומר מצוה לקיים דברי המת אבל לא היכא שכתוב שטר צ"ע בהך דתנו שטר שחרור לעבדי ומת רבי אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה וכופין את היורשין לקיים דברי המת כמו שהובא ירושלמי בתוס' ב"ב קנ"א ע"ב ד"ה תנו ואיך שייך מצוה לקיים דברי המת כיון שכתב שטר ושמא אם אמר בע"פ תנו שייך לומר מצוה לקיים אף בשטר ודוקא בלא אמר תנו רק עשה צוואה בשטר כמ"ש המרדכי ואין להאריך בפרט זה לפי שדברי המרדכי חידוש גדול:

ו **ודע** דבגמרא מיבעי לי' בהקדיש ש"מ אם עמד חוזר וכן בחילוק לעניים ומבואר בסי' רנ"ב ב' דיעות דאי עמד חוזר ומשמע מני' דדוקא לענין אי עמד חוזר איבעי לן אבל לחזור בחליו ודאי אינו יכול דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט אבל דעת הרמ"א ס' ג' והסמ"ע דיכול לחזור ובעניים ג"כ יכול לחזור לשיטה זו ול"ש לומר כבר זכו עניים דכמו שאם עמד חוזר דאומדן דעת שנתן אדעתא דהכי כן אומדן דעת שנתן אדעתא שיכול לחזור והוה כהותנה בפירוש ודעת הד"מ דלחזור בפירוש ודאי יכול וכבר האריכו בענין זה כל הפוסקים אחת אזכירה בזה מה שנלע"ד לישב דברי הרמב"ם שפסק בש"מ שהקדיש נכסיו אם עמד חוזר והרי היא איבעי' דלא איפשטא בגמ' ונ"ל לישב בדרך זה דמבואר

בסי' רמ"ו בכל הני דמתנה חוזרת אין המקבל מתנה מחזיר הפירות וכתב בסמ"ע דאף בש"מ אם עמד חוזר ואין מחזיר פירות הרי דכל נותן מתנת שכ"מ בדעתו שהפירות היו של המקבל תיכף היכא שבא לידו ונראה לי דמה"ט בשכ"מ אם עמד חוזר והפירות אין חוזרים דלכאורה קשי' מ"ט במתנת ש"מ אם עמד חוזר מטעם אומדנא והרי לא הותנה בפירוש ובפרט למ"ד דבעי ת"כ ואמאי עדיף אומדנא מתנאי שלא כפל וכבר הרגישו התוס' קדושין מ"ט מזה וכתבתי דלפמ"ש הל"מ בפ"ג מה' זכי' דהאי דבעי ת"כ זה דוקא אם התנאי מבטל המעשה לגמרי משא"כ היכא שאמר אם יהי' כך יהי' המתנה לחלוטין ואם לא יהיו כך יהי' המתנה עשרים שנה כיון דהתנאי אינו מבטל לגמרי המעשה ל"ב ת"כ וה"ה לפ"ז בש"מ דאם לא יעמוד יהי' המתנה לחלוטין ואם יעמוד יהי' המתנה חוזרת אבל הפירות שאכל מוחלט. והוי מתנה לזמן ל"ב ת"כ ומ"ה אומדנא מהני. וזו סברא ערבה ומתוקה בהבנת דברי המחבר וסמ"ע סוף סי' רמ"ו. ולפ"ז בהקדש דלא שייך לומר דכונתו היה שיהיה קדוש לזמן בכל אופן לשיטת הפוסקים דקדושה לא פקע' בכדי וע"כ כונתו שבאם יעמוד לא יהי' קדוש כלל אף רגע אחת מ"ה יש לומר כיון דהתנאי מבטל המעשה לגמרי בעי ת"כ. וזה י"ל בפירוש האיבעי' דגמרא ורמב"ם דפסק קדושת דמים פקעה בכדי מ"ה ס"ל דודאי חוזר דהאיבעי' אזלי למ"ד לא פקעה בכדי. ולדידן פשוט דאם עמד חוזר ודוק. וכ"ז דרך פלפול דהרי בחילוק לעניים ל"ש לפרש הכי:

ז **ודרך** אגב נ"ל לפרש מה דכתבו התוס' גיטין י"ד ע"ב דמתנת ש"מ קונה למפרע. וכן כתב הטור סי' ר"נ. והר"ן הקשה על התוס' מהא דב"ב בנכסי נך ואחריך לפלוני דמודה דאם נתנו במתנת ש"מ קנה אחריו דמוכח דקונה לאחר מיתה. ועיין מהרי"ט חלק ג' סי' ע"ד מה שכתב בענין זה. וגם עיין בטיב גיטין שתמה על התוס' דלפי מה דמסקו לבסוף דמתנת שכ"מ קונה למפרע מחיים מה זה שכתבו בתחלת דבריהם דדעת הנותן שיקנה הוא או יורשיו. ות"ל דמתנת ש"מ קונה למפרע. וקניא המקבל מחיים. וזה באמת צ"ע גדול על התוס'. אבל מה שנ"ל בביאור דבריהם דבאמת סבר מהרי"ט דכונת התוספות שיחול השיעבוד אבל המתנה לא קנה למפרע. אבל לא ביאר כפי הצורך איזה שעבוד שייך בזה גם קושית הטיב גיטין אינו מיושב לפ"ז. אמנם לדעתי נ"ל דרך זה. הנה אמת היא דמתנת שכ"מ לא קנה רק לאחר מיתה. ומ"מ יש להמקבל מחיים גורם לממון. דהרי הטו"ז כתב באו"ח סי' תמ"א דכל היכא שיכול להיות שיהיה שלו לא גרע מגורם לממון. ועיין במקו"ח שכתב דסברא דאילו מיתבר או מיגנוב דס"ל לר"ש דבר הגורם לממון כממון דמי נמי מה"ט משום שיכול להיות שיהיה שלו דהנפקד מקנה להמפקיד לכפל כדאיתא בריש פ' המפקיד עיי"ש. א"כ ה"ה בנתן מתנת ש"מ דיכול להיות וקרוב

הדבר שיהיה שלו. לא גרע בחיים מגורם לממון. ולפי"ז כשמת המקבל בחיי נותן יריש העובר הגורם לממון. ועיין סי' רע"ו דלמ"ד טובת הנאה ממון יכול להוריש וה"ה גורם לממון. ואולי גורם לממון עדיף יותר. ולפ"ז אף אם המקבל מת ושביק מעוברת והולד נולד אחרי מות המקבל והנותן מ"מ קנה המתנה. והטעם דכשמת המקבל העובר יריש הגורם לממון דבירושה ל"ש לומר המזכה לעובר ל"ק דירושה הבא מאלי' שאני כדאיתא בב"ב קמ"ב. ואח"כ כשמת נותן. אז קנה העובר גוף הממון דדעת הנותן שיקנה המקבל או יורשיו כמו שכתבו התוס' בראשית דבריהם ורק דקשי' איך קנה העובר והרי המזכה לעובר ל"ק. ולזה כתבו דכיון דהאב זכה בחייו והיינו דזכה עכ"פ קצת זכיי' שיהי' עכ"פ גורם לממון. והבן ירש מכח אביו ל"ש לומר המזכה לעובר דעד כאן המזכה לעובר ל"ק היכא שהעובר לא הי' לו שום זכות משא"כ הכא שהגורם לממון יש לו משום ירושה וכיון שזכה כבר במקצת יכול לזכות מכח מתנה בכולה. כמו במקנה דבר שלא בא לעולם עם דבר שבא לעולם וה"ה בקנה העובר מקצת מכח ירושה יכול לקנות כל הזכות מכח מתנה. ולפי"ז הוצרך התוס' לשני סברות דאם נימא דדעת הנותן לא הי' רק למקבל ולא ליורשיו אח"כ כשמת ל"ק היורש הגוף. ומה מועיל שזכה במקצת כיון שלא נגמר רק עד שעת מיתתו. ולכן הוצרך לשניהם דמקצת זכות יש מכח ירושה ומקצת מכח מתנה ודו"ק. ועכ"פ כיון שגם תוס' ס"ל דל"ק רק לאחר מיתה אתיא לנכון דברי הגמ' ב"ב קל"ז גבי נכסי לך ואחריך לפלוני ומיושב קו' הר"ן. ועיין בחסד לאברהם סי' מ"ה חלק חשן משפט שהאריך בדברי תוס'. ומ"ש לפרש דבריהם מטעם ברירה כבר קדמו בטיב גיטין. ומה שכתבתי הוא הנכון וגם בגוף ההוראה מהתשובה הנ"ל יש לעיין לפמ"ש לעיל בשם הד"מ ודו"ק. ולדינא כבר כתבתי דבנ"ד שלא חילק לעניים רק שצוה להרב שיתן כפי דעתו. ואח"כ חזר וקיבל המעות ודאי גם הנימוקי יוסף מודה דיכול לחזור כיון שהרב ביטל רצונו מה שחזר ונתן המעות וע"כ הצואה קיימת. ותו לא מידי. והנני ידידו וד"ש יצחק שמעלקיש האבדק"ק הנ"ל והגליל:

בשולי המכתב ושוב נראה לי ראיה מש"ס ב"ב דף מ"ג דהנודר מעות לס"ת אין יכולין לשנות לשום מצוה בעולם. דאמרינן שם באומר תנו מנה לבני עירי אין דנין בדייני אותו העיר ומקשה וליסלקו בי תרי מנייהו ולדייני ומשני ה"נ בס"ת ופירשב"ם שנדר מעות שיקנו ס"ת ואס"ד דרשאין לשנות למצוה אחרת הול"ל ליסלקו בי תרי ויעשו מהמעות מצוה אחרת. אלא ע"כ דאסור לשנות דס"ת היא המצוה היותר גדולה שאפשר מיהו למ"ש הפוסקים דשם ע"כ מיירי דליכא ס"ת אחרת יש לדחות ראיה זו דהיכא דאיכא ס"ת אחרת רשאין לשנות ויש לפלפל הרבה ואקצר. ועיין בבית אפרים יו"ד סי' ס"ג

שהעיר שם בסוגיא בנגנב ס"ת מאי קושיא וליסלקי דילמא אין יכולים להסתלק שלא יעברו על מ"ע דועתה כתבו. וכתב שם דכיון דסתם גניבה יאוש בעלים אין דנין רק על הדמים ובלא"ה אינו יוצא. ובאמת מבואר בח"מ סי' רע"ח ובח"מ לאה"ע ס' צ' דבספרים ל"א סתם גניבה יאוש בעלים:

סימן כו

ב"ה ברעזאן אדר ב' תר"ל

שלום וברכה וכ"ט לידידי כנפשי ומחותני הרב הה"ג החריף ובקי החכם השלם יפה נוף מוה' חיים טויביש נ"י וכעת הוא אבד"ק סאסיב:

א **על** דבר אשר התפלא על המ"ל בפ"א מה' בית הבחירה שהביא בשם הב"ש לחלק דהא דאסור להניף ברזל באבני מזבח דוקא לאחר שהקדיש ולא קודם שהקדיש והמ"ל חולק עליו ובאמת חילוק זה מבואר בתוס' סוכה מ"ט יפה העיר וכבר זכה בזה ביד דוד במקומו אמנם מה שקשה אשיטת התוס' מהא דאמרינן בע"ז נ"ב ונינסרינהו א"א לא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא והרי שם כבר יצא לחולין ול"ה הקדש ומותר להניף ברזל וכבר הקשה כן הישועות יעקב ביו"ד סי' קמ"ו נ"ל ליישב דקשיא בגמרא שם דמקשה נתברינהו ונשקלינהו לנפשייהו ואמאי אינו קונה חצר ההקדש להקדש לפי שיטת הרמב"ן בב"ב פ' דיש יד להקדש רק דאין מועלין בהקדש דממילא אבל יש זכי' להקדש ע"י חצר ועיין בנתיבות המשפט סי' ר' שכתב בסברת התוס' דאין יד להקדש דל"מ חצר מטעם שליחות כקושית התוס' יו"ט מטעם דבמציאה בעינן שליחות של בעל הממון ול"מ חצר מטעם שליחות וזה ל"ש בהפקר. ונהי כשבאו פריצים וחללוהו זכו העכו"ם. אח"כ כשגרשו העכו"ם נעשה הפקר וחזר ההקדש וזכה ביה. וע"כ צ"ל בקושית הגמ' דנשקלינהו לנפשיהו ע"י פדיון ומה דמשני לאו אורח ארעא לאישתמשי להדיוט הוא אף ע"י פדיון כמ"ש השעה"מ בה' עירוכין דהרי להרמב"ן תיכף כשביטלו זוכה החצר להקדש ואולי זכה בו קודם הביטול דביד הגזבר לבטל. ומעתה שפיר משני על קושית ונינסרינהו דלא תניף עליהם ברזל אמר רחמנא כיון דכבר זכה בו ההקדש מחמת חצר וז"פ לפע"ד ולכאורה יש לפקפק על דברינו דכיון דהמזבח היה מחובר ל"ש בו קנין חצר. אבל כבר כתבתי דמ"מ תיכף לאחר הסתירה זוכה ההקדש ואחר אין רשאי לזכות כיון דהוא כבר בחצר ההקדש ובא מכח ההקדש. ועוד י"ל שגם בעודו מחובר דינו כתלוש לפמ"ש התוס' בעירובין דף ל"א דהיכא דעומד לתלוש תלוש ולבסוף חיברו הוה כתלוש כיון דלע"ע אסור קודם הביטול ועומד לתלוש הוה כתלוש וזוכה ההקדש מתורת חצר

והארכתי בפרט זה במקום אחר (וזה אין להקשות שיבטלו ויפדנו וינסרו בברזל דכיון דלע"ע הוי' הקדש אין לפדות אותו אדעתא שיניף ברזל עלי'):

והנה בדברי מהר"י אכסנדרי הובא בב"י יו"ד סי' קע"ו כבר דשו בה רבים דהמה תמוהים שכתב דאף למחוק ע"מ לתקן אסור וכתב ואין להביא מאבני מזבח ששקצום מלכי יון שנתצו מזבח. דשם לא היה אפשר בענין אחר דא"א לנו בלא מזבח וכו'. ודבריו תמוהים מאוד דשם באו פרוצים וחללוה ויצא כבר לחולין מקודם וכבר הביאו דברי הרדב"ז בתשובה שתמה בזה (ועפ"י מה שכתבתי לעיל יש לישב עיין לעיל סי' י' אות ד') אבל לא אדע מה קושיא. דכונת המהר"י אכסנדרי להוכיח מה"א דגמרא דמייתי ראיה בע"ז לכלים ששמשו בבית חוני' דרבנן קנסו והוכיחו מאבני מזבח שגנזום ופירש"י אף דמדאורייתא לא אסור מ"מ רבנן אסרוהו עיי"ש וקשיא לפי מה דס"ד איך נתצו מזבח. ועברו בלאו בקום ועשה ומדאורייתא המזבח כשר וקדוש ועל כרחך כיון דרבנן אסרוהו ואינו חזי לקדושה והוי נתיצה ע"מ לתקן מותר. ומזה מייתי ראיה וע"ז דחה דשם אי אפשר בע"א. ולא אדע מה זה שהרעישו אבות העולם בזה:

ב **והנה** בקצה"ח ס"ס ר' הקשה לשיטת הרמב"ן דחצר קונה להקדש ממעות שנמצא בהר הבית דלא קני' חצר ההקדש עיי"ש. ותירץ דמ"ה לא זכה בו החצר משום דאתי לחצר קודם יאוש. כמ"ש הרא"ש והנ"י גבי מצא בגל דהיכא דאתי לחצר קודם יאוש באיסורא אתי לידי'. ודבריו צ"ע דהרי הרמב"ן כתב בטעם דל"מ יאוש אי אתי לידיה קודם יאוש משום דנעשה שומר עליו והוי כמו תחת ידו ורשותו. ול"מ יאוש וכמו שהאריך הקצה"ח סימן קס"ג וכמה מקומות בדבריו. עיין שיטה מקובצת ב"מ כ"ו א"כ ל"מ בחצר ההקדש דל"ש לומר דהקדש נעשה שומר. דהוי רק שליחא דרחמנא למעליותא ולא לגריעותא ובודאי דאם תבוא אבידה של אחד לחצר ההקדש ואח"כ יפשע הגזבר ההקדש לא ישלם וא"כ מהני יאוש גם אחר דאתי לחצר. אלא אפילו בחצר דעלמא אם תבוא מציאה לחצר. והבעלים לא ראו לא נעשה עדן שומר. ובודאי לרמב"ן מהני יאוש. א"כ ליתא לתירוץ הקצה"ח. לשיטת הרמב"ן גופא. דלא ס"ל כסברת הרא"ש. ועוד הקדש נתמעט מדין שמירה. וכמו שאין חייבין על שמירת הקדש. כך הקדש אינו חייב לשמור לאחר. כעין שכ' הסמ"ע ריש ס' ש"א ס"ק י"ב גבי נכרי. ובקצה"ח סימן ע"ב ס"ק י"ג כתב מעצמו כדברי הסמ"ע דגוי נתמעט מדין שמירה. ובנתיבות תפס עליו. והפלא דתרווייהו לא הביאו דברי הסמ"ע הנ"ל. ועכ"פ לא שייך סברת הרמב"ן וליתא לתירץ הקצה"ח:

ג

והנה בהך דב"ב פ' בהקדיש שובך ואח"כ נתמלא יונים ופירשב"ם דהיא ראוי למזבח והקשה כ"ת דהרי אין מקיצין בעופות כדאמרינן בשבועות ובאמת י"ל דחזי שימכור הגזבר לעולת יחיד. דע"כ צריך לעשות כן דדבר הראוי למזבח אינו יוצא מדי מזבח לעולם. ובהכי נדחה מ"ש כ"ת בהך דרש"י במעילה י"ג פירש מלא פירות דהיא גפן וראוי למזבח. וע"כ כונתו דאין לפרש מלא פירות תחת סוג שאינו ראוי למזבח ולא לבדק הבית. דא"כ מה זה ראוי למזבח דגם יונים אינו ראוי למזבח דאין מקיצין בעולת העוף והתוס' לשיטתם שכתבו בשבועות דדוקא לכתחילה אין מקיצין. אבל אם כבר נפל לנדבת ציבור מקיצין ומ"ה פירשו דהיונים ראוים למזבח והדברים משמחים לב אמנם לפמ"ש לא יתקיימו דאף דאין מקיצין בעולת העוף מ"מ חזי למזבח שימכרו ליחיד. עוד אני אומר דנהי דאין מקיצין בעולת עוף מ"מ לפי המבואר בסוף פ"ז דשקלים דקינים שנפסלו ליחיד באין משל ציבור מתנאי ב"ד לר"ש עיי"ש. א"כ הרי הוצרך לציבור קינים להביא בשביל יחיד ומ"ה הוי ראוין למזבח ומיושב קושית התוס' בשבועות וביומא מ"א ע"ב בהא דאמרינן שם אזלה לנדבה עיי"ש דהרי אין מקיצין בעולת העוף דהכונה לנדבה ששייך לציבור כדמשמע מלשון לנדבה ומ"מ הציבור מביא בשביל קינים הנפסלים שחייבין להביא משל ציבור:

ד **ויש** מקום עיון בתוס' מעילה י"ב כתבו דמים אין ראוין למזבח דניסוך המים בעי מעיין. וקרב וכרעיים היו רוחצין באמת המים. הנה לא הביאו דמים ראוי למי כיור דס"ל להתו' דבעי ג"כ מעיין. אבל באמת ס"ל לרבנן בזבחים כ"ב דל"ב מעיין וכן פסק הרמב"ם דלא כר' ישמעאל. א"כ המים ראוי למי כיור. ולפי"ז צ"ע בסוכה מ"ט נשפכה נתגלתה היה ממלא מן הכיור והרי מי כיור ל"ב מעיין וניסוך המים בעי מעיין. וא"ל דמשנה דסוכה כר"י דבעי למי כיור מי מעיין דגם הרמב"ם פסק כהך משנה:

וצ"ל דהרמב"ם יפרש דברי הגמרא דסוכה דמייתי ראי' מקרא דשאבתם מים בששון כפירוש קמא דתוס' סוכה דמייתי ראיה לענין שיהיה בששון ולא דבעי מי מעיין ולפ"ז מים לניסוך ל"ב מעיין. או דאין מעכב ורק לכתחלה בעינן מ' מעיין ועכ"פ המים מבור ראוי למי ביור למזבח דלא כתוס' מעילה. וגם מ"ש התוס' דקרב והכרעיים היה רוחצין באמת המים. וכן כתב הרשב"ם בב"ב לא אדע מקום לדבריהם. דאדרבא אמרינן בזבחים כ"ב ובת"כ דכל מים ראוי לרחיצת הקרב והכרעיים. וגם מי כיור היה כשר רק משום שיש לו שם לוי' ואס"ד דבעי דוקא אמת המים למ"ל למעט מי כיור משום שיש לו שם לוי' ובמשנה דשקלים פ"ו תנן דעל שלחנות של שיש היו מדיחין הקרבים. ועיין תוס'

יו"ט פ"ה דמדות ד"ה לשכת המדיחין ובתוס' יומא י"ט. וברמב"ם פ"ו ממעשה הקרבנות דין ו' ומ"ל שם. ולא אוכל לידע כונת התוס' בזה וצ"ע:
ושוב מצאתי בשיטה מקובצת ב"ב דף פ' שהקשה קושיא הנ"ל מסוכה עיי"ש:
והנני ידידו וד"ש באהב' יצחק שמעלקיש אבד"ק הנ"ל והגליל:

סימן כז

ב"ה שנית להרב הנ"ל (א
) **הנה** מה שכתב כת"ה דכיון דבאו פריצים וחללוהו נתחלל כל הבית וכל החצר והיה צריכין לקדש מחדש את מקדש ה'. וכל עוד שלא קידשו הבית הקשה בגמרא ולישקלינהו לנפשייהו דלא היה צריכין לפדות דל"ק חצר הקדש דלא היה אז להקדש שום חצר. דבריו ליתא דלא מצינו שקידשו מלכי בית חשמונאי מחדש העזרה וההיכל דלא יצא לחולין כלל דקרא דבאו בה פריצים וחללוהו קאי אכלים כמו שכתב רש"י וכיון שנכנסו נכרים להיכל יצאו לחולין הכלים ולמזבח נמי היה דין כלי לזה אבל הבית גופו לא יצא לחולין. וכן מוכח מדברי בעל המאור בע"ז שם, אמנם הרמב"ן שם כתב דגוף הבית יצא לחולין. ודברי הרמב"ן צ"ע מאוד דא"כ היה צריכין מלכי בית חשמונאי מחדש לחנך הבית בשתי תודות ובשיר. כדאמרינן בשבועות דאם קדושה הראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא צריך לחנך בשתי תודות. ועוד אם נאמר דל"ב שתי תודות. כיון דליכא בנין חדש מ"מ כיון דאנן קיי"ל מקריבין אע"פ שאין בית. דקידשה לשעתה וקידשה לעתיד. איך קאמר הרמב"ן דנביא מתנבא על המקדש שיחרב ואמר שיצא לחולין ע"י. והרי באמת לא יצא לחולין. ועיין בלשון הרמב"ן שכתב והיינו דכתיב נמי ונתתי' ביד זרים לבז ולרשעי ארץ וחללוה עיי"ש. ומזה הוכיח דגוף הבית יוצא לחולין. ואיך יתורץ הא דמקריבין אע"פי שאין בית. לאחר החורבן שכבר באו ליד זרים. וע"כ צ"ל בדעת הרמב"ן דנהי דבשעה שהוא ביד זרים נתחלל. מ"מ תיכף כשהלכו הפריצים חזר קדושתו למקומו. ועיין ברמב"ם פ"ו מה' בית הבחירה שפסק דקדושת המקדש לא בטל משום דאף בעת ששמם שכינה איכא, עיי"ש. ודוקא בעת שהפריצים בו נתחלל ותיכף כשהלכו הפריצים חזר קדושה למקומו ודוקא באבני מזבח שעשו ע"ז ונאסר בהנאה משום דבשעה שהיו הפריצים היו הפקר. ואח"כ תיכף נסתלק ההפקר והקדושה חזרה והמזבח בקדושתו עומד ושפיר כתבתי דלאחר הביטול מע"ז זכה ההקדש בתורת חצר כיון שקדושת הבית חזר תיכף כשהלכו הפריצים . וכ"ז ברור אין בו ספק כלל:

והנה מה שדחה כבודו דנהי שזכה בו מ"מ כיון דל"ה קדושת הגוף היה מותר להניף ברזל לשיטת התוס' סוכה מ"ט הוא דחי' שאין בה ממש. דכיון שהוא הקדש ולא חולין ודאי אסור להניף ועל דברי התוס' גופי' יש לפקפק אף אם הוא חולין. וכש"כ אם הוא קודש. וקושיא של כ"ת איך יעשה מזבח מדבר שכבר נשתמש בו. להדיוט עיין בספר מנחת חינוך מצוה מ' שהרגיש בזה. ובאמת שהוא דבר פשוט. דכיון דמקודם היה הקדש שרי גם עתה לעשות לכלי קודש ודוקא היכא שמתחילתו נעשה להדיוט אין עושין אותו לגבוה. כמבואר ברמב"ם:

ב **ומה** שהקשה כת"ה על הטו"ז סי' קנ"ד דס"ל דהיכא דלא ראוי לקדושה מותר לעשות קדושה קלה. ממנחות ל"ב דתפילין שבלו אין עושין מזוזה. אף דמשמע דל"ח לקדושה כבר הרגיש בזה מחותני בגור אריה יהודה תשובה כ"ח חלק א"ח וע' שם דמס"ת אין ראיה שראוי לתקן וגם מתפילין ראוי פרשה זו לצרפה לפרשה אחרת עיי"ש:

והנה לפענד"נ להביא ראיה לדברי הטו"ז מהא דאמרינן בשבת כ"א מבלאי מכנסי כהנים היו מפקיעין ומדליקין לצורך שמחת בית השואבה. אף דזה היה תשמיש קל מבגדי כהונה כמ"ש המ"ל ה"ט מכלי המקדש ה' ו'. וראיה דשמחת בית השואבה אינו דוחה יו"ט ואף דל"ה אלא שבות. ואיך הורידו בגדים לקדושה קלה. וע"כ כמ"ש הטו"ז משום דל"ח לקדושה הראשונה. מיהו לפמ"ש התוס' בשבת דלב ב"ד מתנה עליהם אין ראיה. ועיין בפ"י שם שהביא רש"י יומא ס' דבגדי כהונה שבלו אין מועלין בם ודבריו תמוהין דליתא זאת ברש"י:

והנלע"ד לישב דברי הטו"ז מקושית הת"ש מהא דאסור לכהן הדיוט ללבוש בגדי כ"ג משום דמעלין בקודש וכו' אף דל"ח לקדוש' בדרך זה דבמשנ' דפר' פי"ד איתא דבבגדי לבן הי' נעשית. ונלענ"ד דאף דבגדי כה"ג ביוה"כ היו צריכין גניזה ושלא ישתמש בהן כהן הדיוט ולא כה"ג ביוה"כ אחר מ"מ לשריפת הפרה היה לובשן כיון דילפי' חוקה חוקה שיהי' בבגדי' כמו ביה"כ כמ"ש הרמב"ם בפי' המשנה. ולדעת הטו"ז סי' קנ"ד דהיכא דל"ה בקביעות רק באקראי ל"ה הורדה אף כהן הדיוט יכול ללבוש בגדי כה"ג לפרה ולהכ"ג ששורף ודאי אין צריך לפנים שרשאי ללבוש כל הד' בגדים. וכיון דעדיין חזי למלתייהו שילבש הכה"ג לשריפת הפרה שפיר מקשה רבי לר"ד איך מתיר ללבוש כל השנה והרי הוי הורדה מקדושה כן נלפע"ד:

ועפ"ז מיושב מה שהקשו על הטו"ז ממגילה דכהן שעבר אינו עובד לא ככ"ג ולא ככהן הדיוט ככהן גדול משום איבה ככהן הדיוט משום מעלין בקודש. ולהטו"ז כיון שאינו חזי לעבודה מותר להורידהו שיעבוד עכ"פ ככהן הדיוט לדעתי מותר לעבוד בשריפת

הפרה. דליכא בזה משום איבה כיון שכשר בכהן הדיוט. וליכא משום מעלין בקודש ולא מורידין כיון שעבודה זו מותר בכ"ג וגם אין כאן משום מחוסר בגדים ולא משום יתור בגדים דבעבודה זו שוין שניהם. בד' בגדי כהן הדיוט או בד' בגדי לבן לשיטת המשנה וכיון דעדיין חזי לעבודה קדושה שייך ביה לומר מעלין בקודש ולא מורידין ודוק היטב:

ג **ועיין** רמב"ם פ"א מפרה שפסק דשורף הפרה לובש ד' כלים של כהן הדיוט ותמה המ"ל דבמשנה איתא דבשל לבן היה נעשית ויכול להיות דגם הרמב"ם סובר דבעי דוקא בגדי לבן. ומה שכתב ד' בגדים של כהן הדיוט היינו כתונת מכנסים מצנפת ואבנט. ומה שלא כתב דבבגדי לבן היה נעשית סמך עצמו על מה שכתב במקום אחר דכהנים דוקא במקדש לובשין כלאים בשעת עבודה וזה ל"ה במקדש וע"כ לא היה האבנט כלאים רק לבן:

ודע דלשיטת הראב"ד בפ"ז מכלי המקדש דכלאים הותרו לגמרי ודוקא במקדש וכתב בשאג"א דטעמא משום הואיל אי מיקלעי לי' עבודה. ומה"ט אמרו דבמדינה לוקה דבמדינה ל"ש הואיל משא"כ במקדש עיין תוס' מנחות מ"א ושאג"א סי' ל"ב. ולפ"ז אם כהן השורף הפרה היה מותר ללבוש כלאים נימא דאף במדינה שרי הואיל שיכול לצאת בכלאים לשריפת הפרה ומוכח מזה דדוקא בבגדי לבן היה נעשית. משא"כ להרמב"ם דגם במקדש לוקה שלא בשעת עבודה אין זו הוכחה ומ"ה י"ל דס"ל דגם פרה ושריפתה בכלאים דליכא להוכיח מידי. מיהו לפמ"ש התוס' פסחים מ"ו דהואיל דלא שכיח לא אמרינן יש לדחות הוכחה זאת. ואין להאריך מזה יותר. שבעו"ה לא נדע דבר ברור בישוב דברי הרמב"ם התמוהים מאוד שלא כתב דבבגדי לבן היה נעשית שוב האיר ה' עיני לישב דברי הרמב"ם בפשיטות וכמעט תימא על המ"ל שלא העיר זאת דבגמ' דיומא אמרינן ונתת אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר רק בכ"ג. ואיכא למ"ד לדורות לכהן הדיוט. וטעמא דמ"ד לדורות בכה"ג אמרינן שם ילפינן חוקה חוקה מיוה"כ ומ"ד בכ"ה ע"כ ג"ש לא גמר והרמב"ם פסק כמ"ד לדורות בכ"ה. עיין בכסף משנה. שכתב טעם הדבר. וע"כ ל"ג ג"ש דחוקה חוקה ומ"ה לא פסק כמשנה דנעשית בבגדי לבן משום דטעמא דמשנה דילף ג"ש כמ"ש בפה"מ שם וס"ל להרמב"ם דסיפא דמשנה אתיא כמ"ד דוקא בכ"ג ואיהו פסק דנעשית בכ"ה ול"ג חוקה חוקת והוא דבר אמת בישוב דברי הרמב"ם בהלכות ומצאתי בתוס' ישנים יומא ד"ה גמר תנא דמסייע לי ואף דלפ"ז יהיה זאת דמצותו בכ"ג מחלוקת ואח"כ סתם מ"מ כיון דרבים פליגו על ר"מ פסק כרבים כמ"ש בכסף משנה והפירוש המשניות התמוהים מאוד שכ' וכלי לבן היינו שכ"ג לובש ביוה"כ ואמנם הם ד' שכהן הדיוט לובש שתמה עליהם המ"ל. הכונה במלת ואמנם

דלהל' לא היה בכלי לבן אך בבגדי כהן הדיוט למאן דס"ל שכשרה בכהן הדיוט ולא דריש חוקה. ועיין בריש יומא ביוה"כ פרישה דאורייתא ובפרה מעלה בעלמא. וקשיא אמאי לא יליף פרה לפרישה מגז"ש דחוקה חוקה. להנ"ל ניחא דר' יוחנן יסבור דמצותו בכהן הדיוט ולא יליף גז"ש והרבה יש לדבר בזה ותן לחכם:

(**ושוב** ראיתי שיש לפרש כוונת הפירוש המשניות כן דדוחק ליה לאוקמא סיפא דמתניתין דבבגדי לבן היה נעשה כמאן דסובר דבעי כ"ג דלפ"ז יהיה מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם ולכן פירש כמ"ד אבנטו של כ"ה נמי היה דבוץ. ולכן כתב ואמנם הן ארבעה כלים אשר היה לובש כהן הדיוט לעבודה. והיינו דמתניתין אתי' כמ"ד דבגדי כ"ה כולם היה של לבן . ולפ"ז להרמב"ם דפסק דהיה אבנט כלאים כתב בהלכות דהי' של בגדי כ"ה והכל נכון בעה"י. וכן התוספתא אתי' כמ"ד דס"ל דבגדי כ"ה היה דבוץ):

ד **ולאחר** העיון צ"ע עדיין בדברי הרמב"ם דאם לא דרש גז"ש דחוקה חוקה א"כ אם עבד כה"ג היה לו לעשות בשמנה בגדים כמו כל עבודות שעושה כה"ג. דבשלמא אי יליף גז"ש ילפינן מיוה"כ אבל אם לא דריש גז"ש אמאי כהן גדול עובד בד' ונ"ל דגם זה ל"ק דהמעיין ביומא מ"ב ס"ל לרב שחיטת פרה בזר פסולה. ואמרינן שם בטעמא דפרה קדשי בדק הבית ומקשה ולא כש"כ הוא ומשני מידי דהוי אמראות נגעים עיי"ש והנה במראות נגעים ודאי ל"ב בגדי כהונה הגם דלא מבואר אך הדבר מוכרח דהרמב"ם פסק בה' נגעים דגם בעל מום כשר לראות נגעים ובעל מום לא לבש בגדי כהונה. ולפ"ז צ"ע למה בשחיטה ושריפת פרה בעי בגדי כהונה. הרי לא בעי כהן רק מידי דהוי אמראות נגעים. אך הדבר נכון דבדף מ"ג ביומא אמרינן שם וכבס בגדיו הכהן בכיהונו. ופירש"י דבעי בגדי כהונה. ולפ"ז נ"ל כיון דפרה לאו עבודת מזבח ול"ב כהן רק מידי דהוי אמראות נגעים ובגדים בעי כיון דכתיב הכהן. וכיון דכ"ג לא כתיב לענין זה שוין כ"ג לכהן הדיוט. דל"ב רק כהן סתם ובגדים של כהן סתם. ודוקא כה"ג שעבד עבודת פנים בד' בגדים הוה מחוסר בגדים. משא"כ פרה הוה כמראות נגעים וכה"ג וכהן הדיוט שוין. ואתי' שפיר פסק הרמב"ם ובהכי יתיישב מה דקשי' בגמ' דיומא דמקשה הניחא למ"ד לדורות בכהן הדיוט שפיר בעי קרא לבגדי כהונה שפיר. והרי גם לדידי' קשי' הרי יש ג"ש דחוקה כמבואר בתוספתא עוד קשה בגמרא שם דמקשה למ"ל קרא בכה"ג השתא כהן גדול בעי בגדי כהונה מיבעי' ומשני מילתא דאתי' בק"ו טרח וכתב לה קרא והרי אדרבה מקרא הוי אמינא דבעי שמנה בגדים קמ"ל גז"ש דבעי ד' ולמ"ל קרא ולהנ"ל יתיישב בטוב טעם דהר"ן כתב בנדרים דף ג' דמילתא דאתי' בגז"ש טרח וכתב לה קרא. ולפ"ז הכל נכון דלמ"ד בכהן הדיוט ל"מ להקשות למ"ל קרא דהכהן בכיהונו הרי יש גז"ש דחוקה חוקה

דיליף בספרי. דהרי להך מ"ד לא יליף גז"ש ולכן איצטריך קרא. וזה היא דעת הרמב"ם. אבל למ"ד בכהן גדול למ"ל הרי ילפינן ק"ו. וה"ה דמצי להקשות מגז"ש ומשני מילתא דאתי' בק"ו טרח וכתב לה קרא. וה"ה מילתא דאתי' בגז"ש טרח וכתב לה קרא. ועכ"פ מוכח דלמ"ד בכהן הדיוט לא הקשה למ"ל קרא דהוא לא דריש הגז"ש דספרי וזה היא דעת הרמב"ם והפוך בה והפוך. ולכאורה תברה לדברינו ממה שפסק הרמב"ם בפ"א מפסולי המוקדשין דשחיטת פרה בזר כשרה ולא ס"ל מידי דהוה אמראות נגעים אבל ל"ק דנהי דשחיטת פרה כשרה בזר מ"מ מה דשריפה צריך כהן ל"ה כשאר עבודות כיון דפרה קדשי בדק הבית ועבודת חוץ אף דבעי כהן ל"ה מחוסר בגדים אם עבד כ"ג בד' כדכתיבנא. ומה דאיתא במשנה מחוסר בגדים פסול היינו אם עביד פחות מד' משום דכתיב הכהן בכיהונו:

ה **והנני** חוזר לדברי זקיני הת"ש מה שהקשה על הטו"ז דמותר להוריד מקדושה אם אינו ראוי לקדושה הראשונה והקשה מש"ס דע"ז דמשני לא תניף עליהן ברזל ויעשו בנין אחר למקדש דדוקא במזבח כתיב לא תניף עיי"ש. ונ"ל דר' נחמי' ס"ל בסוטה מ"ח דדוקא במזבח בעי אבן שלימה מסע אבל לא במקדש ויתקן מבחוץ ויכנוס. ור' יהודה פליג ור' יהודה ס"ל בכל הבנין בעי אבן שלימה. והנה הבעל המאור כתב דבאו פריצים וחללוהו היא משום שמעלו ויצאו לחולין משא"כ בכלים דאחז דהוי כלי שרת והרמב"ן הקשה במזבח נמי הוי ככלי שרת. ולפ"ז צ"ל דהסוגיא אזלא לרבנן דר' נחמי' דגם בכלי שרת אין מועל אחר מועל. ומ"ה אמרינן באבני מזבח ובאו בה פריצים. וה"ה דהוי מצי לשנוי כן בכלים דאחז. וכיון דע"כ הסוגיא דלא כר' נחמי' י"ל גם בשאר בנינים אסור רק צריך אבן שלימה מסע. כשיטת ר' יהודה החולק על ר' נחמי'. ומיושב קו' הת"ש בדרך פלפול והרבה יש לדבר בכל פרט ופרט:

ו **והנה** כ"ת הקשה קושיא גדולה ועצומה על השיטה מקובצת ב"ב פ' שכתב בשם הרא"ש דאשפה מליאה זבלים אינה ראוי לבדק הבית ואף הדמים ל"ח לבדק הבית דמאוס לגבוה כמו מחיר כלב. והקשה כ"ת מברייתא דמעילה דזבל ואשפה יפלו דמי לנדבה. והנ"ל בישוב הקושיא דהכסף משנה ה' מעילה פ"ה ה"ו כתב דהכונה לשיורי לשכה. ומבואר בכתובות ק"ו דמשירי לישכה היו באין חומת העיר ומגדלי'. וכתבו התוס' בקדושין נ"ד דהוא ס"ל דאין מועלים בשירים. וכיון דהי' לתשמיש חומת העיר להכי לא איכפת לן אם היא בא מזבל אף שמאוס. משא"כ בהך דב"ב דאיתא שם אינו ראוי לבדק הבית זה אמת וצדק דמעות של אשפה היה נופל לשירי לשכה ובדק הבית לא בא ממנו כנ"ל. וזה ישוב נכון:

עוד נ"ל לישב קושיתו דמבואר ברמב"ם פ"ד מאיסורי מזבח ה' י"ח דאתנן זונה ומחיר כלב שנשתנו מותרים ולכן אתנן זונה ומחיר כלב מותרים לבדק"ה. ורק גופן לא יעשו רקיעין לבית עייי"ש. ומ"ש הרמב"ם אבל אתנן גופי' לא יעשה רקועין לבית משמע דמחיר כלב גופו מותר לבד"הב לאו דוקא דתרווייהו שוין אבל חלופיסם מותרים לב"ה. א"כ מה זה שכתב השיטה מקובצת דלכן הדמים אינם ראוין לב"ה דמשמע דהו"ל כמחיר כלב. והרי מחיר כלב מותר לבד"ה אם לא יעשה במחיר גופי' לבד"ה. א"כ בדמי אשפה לא יעשה דבר רק שיקנה ממנו לבד"ה והו"ל נשתנו ואף במחיר גופי' מותר לבדק הבית בכה"ג. ועכצ"ל דמה שכתב בשיטה מקובצת הדמים ל"ד ורק הכונה דהזבל. ל"ח לב"ה דאם יקנה מהזבל דבר לבד"ה מה שגופו חזי לבד"ה מאוס לגבוה. כמו מחיר גופא דל"ח לבד"ה. א"כ לפ"ז ל"ק מגמ' הנ"ל דשם אמרינן דמיהם יפלו ללישכה ולא יעשה מהדמים גופא לבד"ה ורק יוקנה ממנו דבר מה. ובכה"ג גם מחיר כלב מותר כמבואר ברמב"ם וקצת צ"ע בתוס' ע"ז מ"ו ע"ב ד"ה ואי משום בית ד' שכתבו וזה לשונם דתדרוש שנתן לה עצים ואבנים לבנות בית ויהיה אסור להקדישן עייי"ש. וזה צ"ע דבנין הוי שינוי כדאיתא בב"ק דף כ'. ואתנן ששינהו מותר וצ"ע. שוב ראיתי דלק"מ למה שכתבו התוס' בב"ק שם דבנין הו"ל שינוי החוזר לברייתו. וי"ל דל"מ זה לאתנן ודו"ק ועכ"פ קושיתו מיושב בטוב טעם:

ז **עוד** האריך כה"ה בענין חשנ"ב ושאלה בקדשים. והנה מה שכתב דאם שואל על קדשים לאחר שחיטה לא הוי חשנ"ב כעין דאמרינן במנחות מ"ח דחולין ממילא הוי. כבר כתבתי לו דזה ליתא אם כי הדבר יוצא מפי הגאון בעל שאג"א בטורי אבן ר"ה כ"ח מ"מ האמת אהוב מכל דאינו דומה לפדיון דעתה יוצא לחולין ומעיקרא קדוש היה משא"כ כששואל ונעקר ההקדש למפרע ודאי הוי חשנ"ב. וכ"ת הביא ראיה מתוס' סוטה ו' שהקשו אמאי מנחה נשרפת ישאל עלי' והקשה הוא דהרי תיאסר משום חולין בעזרה למ"ש התוס' חולין ק"ל דבכל דבר אסור משום חולין בעזרה. וע"כ כסברתו וראיה זו לאו כלום היא דדוקא שחיטה נאסר דכתיב כי ירחק ממך וכו'. בריחוק מקום אתה זובח. משא"כ בשאר דברים להכניס לעזרה כשהוציאן לחוץ ודאי מותר. ודוקא בשחיטה אמרינן כ"מ דארל"ת א"ע ל"מ אף דהוי בלשון עשה. כדמוכח מתמורה בהקדים תרומה לבכורים דל"מ מטעם כ"מ אף דל"ה בלשון לאו. וכבר כתבתי כן על הפ"י סוף גיטין דל"כ כן. וכתב דהיכא דהוי בלשון עשה ל"א כ"מ. והארכתי דגם הפ"י מודה בזה. כדמוכח מגמ' הנ"ל ויהיה איך שיהיה הדבר ברור דאף לתוס' דשאר דברים אסור להכניס מ"מ אח"כ כשהוציא מותר משא"כ בשחיטה וא"כ אין ראיתו ראי' ואי ראיתו דמ"מ איך

ישאל ויעבור עכ"פ שכעת נמצא חולין בעזרה. ע"ז מודינא ליה דכיון דעתה שאל עלי'. ועד עתה היה בחזקת קדש לא יעבור הפעם על מה שנמצא חולין בעזרה כמו שאינו עובר בהך דשתי לחם שפודה במנחות מ"ח משום חולין בעזרה דתיכף יוציאו ומעיקרא בחזקת קודש הביאו משא"כ בשחיטה כיון דמיגלי מילתא למפרע דהוא חולין ונשחט בעזרה בקרוב מקום איך אתה מתירו באכילה ושמא יש להחזיק בסברתו ונאמר כיון דכל איסור שנאסר הבשר בדיעבד בשחיטה בעזרה משום דעבר על מימרא דרחמנא. א"כ בזה ששחט בהיתר כיון דסבר אז שהיא קודש ל"ש כ"מ דרל"ת אעל"מ. ובפרט אם לא שאל הוא רק הבעלים שאלו ואחר שחט י"ל דלא עבר כלל אמימרא דרחמנא כיון דלא ידע שהבעלים ישאלו. אבל לפי המבואר בקדושין דחשנ"ב אסור ילפינן משחיטה חוץ מה שלי בשלך אסור אף שלך בשלי. ופרש"י דקדשים אין להם היתר אלא בזריקה ונמצא דבקדשים אף שסבר שהוא חולין מ"מ אסורים בשחטן בחוץ וה"ה בחולין שנשחטו בעזרה אף שסבר שהיא קדשים כיון ששאל על ההקדש אסור וגם להתוס' שחלקו על פרש"י. ופירשו כמו דבש"ח אסור לגבוה עכ"פ כן בחשנ"ב אסור גם להדיוט עיי"ש. מה"ט גם בהשאיל אסור. על כן אין להחזיק בסברתו וגם תמה אני על הגאון שאג"א שעלה על לבו לומר כן:

ח **והנה** ראיתי לכת"ה שהרחיב הדיבור אם בפיגול יכול לשאול עליו הואיל ונזרק שלא כהלכתו וכבר כתבו הרבה אחרונים שיכול לשאול. והקשו מזבחים צ"ו דמקשה וניתי עשה ולידחי ל"ת אף דפיגול ישנו בשאלה עיין בברוך טעם. וגם אנכי בעניי הארכתי בכמה מקומות ומה שהקשה במחשב בקדשים דלוקה שמא ישאל הבעל כבר הקשיתי כן לשיטת הרמב"ן דל"מ חזקה היכא שאין דנין על אדם אחד. והארכתי ותירצתי לשיטת התוס' בזבחים דשחיטה בעי כלי שרת. וגם לשיטת הרמב"ם פ"ד דמעשה הקרבנות דלכתחילה בעי כלי שרת א"כ ממנ"פ ילקה השוחט דאם ישאל הבעל שחט חולין בכלי שרת ומעל בהקדש. וזה הערה גדולה בסוגיא דביצה י"ב מה שמקשים בשוחט עולת נדבה ביו"ט לוקה הרי הוי התראת ספק למ"ד חשנ"ב ל"ד שמא ישאל. להנ"ל נכון דמשכחת שיתרו בו שילקה ממנ"פ או משום יו"ט או משום מועל בהקדש במזיד:

ועיין טו"ז יו"ד סי' רכ"א דלענין נדר והקדש שחיטה הוי הנאה עיי"ש. ויש מקום לומר דכל הבהמה אסורה בשחט בסכין של הקדש לשיטת הש"ך סי' קמ"ב בשוחט בסכין של ע"ז כל הבהמה אסורה ול"מ הולכת הנאה כדי סכין. וה"ה סכין של הקדש במסוכנת ולהטו"ז סי' רכ"א אולי אף באינה מסוכנת ומיושב הקושיא מכהנים שפגלו במקדש אמאי משלם וישאלו הבעלים לפי שיטת הט"א דבשאל ל"נ משום חשנ"ב להנ"ל לא

מועיל לו השאלה דנאסר משום דשחט בכלי שרת. וכ"ז לשיטת התו' פסחים וזבחים דשחיטה בעי כלי שרת. (וע' ש"ה סי' ד') ומה דקשיא לכ"ת בכריתות י"ד דמקשה וליתני כגון שאכל פיגול ולשני מידי דאיתא בשאלה לא קתני כמו דמשני גבי שבועה עיין בתוס' שם שכתבו דל"מ בבכור. ורק קדשים שנזרק כהלכתו ליתא בשאלה ומה מקשה בגמרא בפיגול. הנה זה צ"ע על התו' שכתבו דלאחר שנזרק כהלכתו ליתא בשאלה. ומה מקשה בגמרא וליתנו נותר ופיגול בחדא חתיכה כגון שהעלה אבר פיגול על גבי מזבח דפקע והו"ל נותר והרי זה לא נזרק כהלכתו ויש לו שאלה. וע"כ צ"ל דס"ל לתוס' כמו דאם נזרק כהלכתו ל"מ שאלה הואיל ונעשה לחמו של מזבח. ה"ה בקומץ פיגול שהעלה על גבי מזבח כיון שנעשה לחמו על מזבח הוי כנזרק כהלכתו ול"מ שאלה. א"כ גם קושיתו מיושב דעיקר סמך המקשן על קושיא דליתני נותר ופיגול בחדא חתיכה. ובזה ליתא בשאלה כיון דאינו יכול לשאול על מה שנעשה לחמו של מזבח ל"מ לשאול על חצי בהמה או שיצא כולו לחולין או שלא יצא כלל וכיון דמה שנעשה לחמו של מזבח אינו יוצא לחולין ל"מ שאלה על הקדש זה וז"ב. וראיתי לכת"ה מביא דברי המ"ל בפי"א ממעה"ק שתמה אתו' דמשמע דלאחר דאתי' ליד גזבר מהני שאלה בהקדש ובתרומה ל"מ שאלה בבא ליד כהן. ולפענ"ד נראה לפמ"ש בשב שמעתתא שמעתתא ו' פ' ד' דלהוציא מרשות הדיוט להקדש דין ממון פתיך בי'. כמ"ש הר"ן בקדושין אבל להוציא מרשות הקדש להדיוט ליכא דין ממון רק דין איסור והסברא לדעתי כי החפץ לד' בעולות וע"כ ליכא בי' רק דין איסור. ולכן בא ליד כהן לא מהני שאלה בתרומה דאין להוציא ממון בטענא דאדעתא דהכי לא נדר משא"כ בהקדש דליכא דין ממון רק דין איסור מהני שאלה. והרבה יש לפלפל בפרט זה. ועיין ש"ך סי' רנ"ה ונתיבות סי' ר':

סימן כח

ב"ה פרעמישלא יום ג' שמות תרל"א לפ"ק:

שלום וברכה וכ"ט לידידי כנפשי ה"ה הרב הה"ג החריף ובקי בכל חדרי תורה זך הרעיון המפורסים מ' יעקב שלמה גאלד נ"י האבד"ק פרעמישלאן יע"א:

ע"ד אשר שאל חות דעתי בנידון המקוה לטבילת נשים שעשה אחד מאנשי עירו נוסף על מרחץ הישן. וכבוד תורתו מוחה בידו ובא מב' טעמים האחד מפאת שהציבור כבר זכו בהמצוה שיהי' המקוה שלהן ואם יחיד בא לעשות המצוה משלו יכולין למחות כמ"ש בצ"צ סי' נ'. והטעם השני משום שמקפחים פרנסתו ע"י כן ואבא על סדר דבריו מה שהביא בשם צ"ץ לראיה דהציבור יכולין למחות ביחיד מהא דדוד קנה גורן היבוסי וגבה

מכל השבטים כדאיתא בשילהי זבחים. והיה לו לקנות ממעות עצמו ולמסור לציבור וע"כ דיכולין למחות:

א **הקודם** נבאר בגוף הקני' מה דקשי' ביומא י"ב דאמרינן שם דלשכות ועזרות היה בחלקו של יהודה והיכל ואולם וכו' היה בחלקו של בנימן ורצועה יצאה וכו' וע"ז הי' בנימן מצטער. והרי דוד קנה מקום המקדש מיבוסי והיה לכל ישראל חלק דמקום המקדש היה ליבוסי ועל כרחך צ"ל דליבוסי לא היה קנין הגוף. אך הגוף היה של השבטים וארץ ישראל מוחזקת לאברהם אבינו ואך מפאת שאברהם נשבע לאבימלך לא הורישו גורן זה. והי' לו קנין פירות כמ"ש תוס' בר"ה י"ג כעין זה. ולכן הוצרך דוד לקנות. והגוף באמת נחלק לשבטים. ומה שקנה דוד לכל השבטים היינו הק"פ הי' אח"כ לכל ישראל. ולכאורה יש לפרש בדברי הגמ' מה היה בחלקו של יהודה הר הבית וכו'. אין הכונה שהי' שייך ליהודה דברי מקום המקדש היה ליבוסי. ודוד קנה לכל ישראל אך לפי שטח החלוקה היה זאת לחלקו שהיה תחת שטח שלו אך שהניח יהושיע ליבוסי, אבל אם נפרש כן יקשה בגמ' דמייתי ראיה דירושלים נתחלק לשבטים מדתניא מה היה בחלקו של יהודה ודילמא לעולם ירושלים ג"כ לא נתחלק לשבטים. ואך זאת שהי' בחלקו של יהודה היינו תחת שטח שלו. ורק שלא נתחלק לשבטים ועל כרחך הבינו מלשון הברייתא דבאמת הי' לחלקו על כן המובחר כמו שפירשתי ראשונה דהגוף הי' ליהודה וליבוסי לא הוי רק קנין לשעה. ועיין יהושע ט"ו ואת היבוסי יושבי ירושלים לא יכלו להורישם. לשון לא יכלו היינו לא הי' רשאין כמו שכתב בספר המצות להרמב"ן בהשגותי' לרמב"ם מצוה י"ב דבכל מקומות שבא בתורה לא יוכל לעשות כולם לשון מניעה ואיסור. ואונקלס תרגום בכולם לית לך רשו עיי"ש וזה מפני שבועת אברהם לאבימלך. ועיין רש"י יהושע במקומו מייתי סיפרי דדריש כן. והנה קשי' לי למה היה צריך דוד לקנות גורן ארנון. והרי בלא"ה כבר הוחלה השבועה כדאמרינן בסוטה דף י' והיא החל להושיע. ודרשו כבר הוחלה השבועה של אברהם ופרש"י לפי שהם עברו תחילה. ועיין נקודת הכסף יו"ד סי' רל"ב וב"ש אה"ע סי' נ' דמזה ילפינן דשנים שנשבעו ועבר אחד על השבועה גם השני מותר לעבור א"כ לא הי' צריך לקנות כלל. עוד קשי' לי דרש"י פירש בשמואל ב' קפיטל ה' דמ"ה צוה להכות יבוסי וליגע בצנור לפי שאמר דוד כבר עברו הדורות שהוזכרו בשבועה. א"כ למה הי' צריך לקנות. והרי כבר עברו הדורות של השבועה. וגם צ"ע ברש"י גופה למה צ"ל שכבר עברו הדורות והרי בלא"ה כבר הוחלה השבועה כדאמרינן בסוטה. ובישוב הקושיא האחרונה נראה. דאברהם אבינו ואבימלך השביעו לבניהם ולנינם ולנכדם. וע"כ היה השבועה הזאת כענין חרם

דאל"כ א"א להשביע למי שיולד אח"כ. כמבואר בי"ד סי' רכ"ח ס"ס ל"ה. ועל כרחך הי' זה כמו השבועה שנשבעו נשיאי העדה לגבעונים שהי' חרם כמו שכתבו הרמב"ם וראשונים. ועיין בתשו' נוב"י תניינא יו"ד סי' קמ"ו. ולפ"ז נ"ל דנהי דשנים שנשבעו זה לזה כשעבר האחד גם השני מותר לעבור מ"מ אם החרים לבניו ולבני בניו. אם יעברו נגד הבנים מותרין הבנים לעבור והחרם עדיין קיים על בני בני'. ולכן אף דבימי שמשון כבר הוחל השבוע' בימי דוד עדיין קיים אם לא עברו נגדו. ולכן הוצרך רש"י לפרש דכבר עברו הדורות. ואין לומר נדר שהותר מקצתו הותר כולו חדא דבחרם ל"א הותר כולו כמבואר בסי' רכ"ט ס' ב'. ועוד דגם בשבועה ונדר דוקא שהותר ע"י פתח משא"כ היכא שאחד עבר שגם השני א"צ לקיים אבל מ"מ לא הותר כל הנדר. כן י"ל בישוב דברי רש"י ומה דקשי' לן למה הי' דוד צריך לקנות כיון שבלא"ה כבר פסקו דורות כמ"ש ברש"י שמואל הנה י"ל מפני חילול השם שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות. כדאיתא בגיטין דף נ"ה ובהכי מיושב בלא"ה מה שהקשיתי לעיל איך אמרינין דהר הבית והלשכות והעזרות היו בחלקו של יהודה. והרי הי' בגורן יבוסי שקנה דוד אותו לכל השבטים. דלפמ"ש באמת בלא"ה כבר פסקו הדורות מהשבועה. ודוד שנתן המעות מילתא בעלמא היא דעביד שלא יהי' חילול השם אבל בחמת הי' של יהודה ושל בנימן. ובהכי יש לישב דברי רש"י שפירש ביומא אני. לא שמעתי אלא מקום מקדש משום דמקום המקדש הי' של כל השבטים שקנה דוד ממעות כל השבטים ואולם במגילה פירש"י דבא אשר לו הבית כתיב וכבר הרגיש בסתירת דברי רש"י בטורי אבן. וכתבתי במקום אחר בישוב הקושיא (עיין לעיל סכ"ב אות ב') וכעת אנכי הרואה דטעם רש"י שכתב ביומא אינו מספיק דבאמת בלא"ה כבר כלה השבועה ולא הי' צריך לקנות ולא הי' של שאר שבטים. ולכן לפי הה"א ביומא הוכרח רש"י לפרש כן אבל למסקנא דבעי שמיוחד לו. חזר באמת רש"י במגילה וכתב טעם אחר ודוק:

ב **ולדאתאן** עלה בגוף הראי' של הצ"צ לכאורה נעלם ממנו דברי הסיפרי פ' ראה כתוב אחד אומר באחד שבטיך וכתוב אחר אומר מכל שבטיכם זו שר' יהודה אומר כסף מכל שבטיכם בית הבחירה משבט אחד. הרי דמקרא ילפינין ליקח הכסף מכל השבטים. אבל י"ל דראיות הצ"צ היא מקרא גופה שצוה שיתנו כל השבטים שיהי' לכולם חלק בהמצוה מזה מוכח דאיכא קפידא והציבור יכולין לעכב על היחיד שרוצה ליתן משלו. איברא דבגוף סברת הצ"צ כבר הרגיש במ"ל פ"ד דשקלים וכתב לישב הא דיומא ל"ה בכהן שעשתה לו אמו כתונת עובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לציבור שהקשה כיון שמסרה לציבור אמאי לא יעבוד עבודת ציבור וכתב דנהי דמוסר לציבור אבל הציבור לו

ניחא להו שרוצים שיהי' הבגדים משלהם אלא שהמ"ל תמה לפ"ז בגמ' דהבית והעלי' דמשמע דע"כ ל"פ אלא אי חיישינן שמא לא ימסרם יפה. אבל זולת טעם זה לכ"ע יחיד מתנדב משלו. ולא אמרינן דלא ניחא להו לציבור, אלא שיביאו משקליהם ולא משל יחיד עיי"ש:

והנה מזה צ"ע על הצ"ץ דהרי מוכח מש"ס דל"ה זאת קפידא והנראה מלשון הצ"ץ דבתחלה הי' ס"ל דזה הוה קפידא אח"כ דמביא הסוגיא דפ' הבית והעלי' ס"ל לצ"צ דל"ה קפידא לציבור רק מחשש שמא לא ימסרנה יפה. אבל זה שרוצים שיהי' דוקא משלהם אין קפידא בכך דאל"כ איך יפרנס הסוגיא כקו' המ"ל. ולפענ"ד הכי מוכח מנדרים ל"ו דתורם משלו על של חבירו א"צ דעת בעלים. דזכות הוא לו ול"א ל"ה זכות מטעם ניחא לי' לאינש שיעשה מצוה דוקא בשלו אף דבפסחים אמרינן ניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממונו ולדעת קצת פוסקים אף במקום פסידא היינו דל"ה מקח טעות מחמת זה דלא איכפת ליה אם יוצא ממון לדבר מצוה אבל להיפך שיהיה קפידא אם אחד יפטרו מזה פסקינן דל"ה קפידא וה"ה בציבור ל"ה קפידא. ובהכי נלע"ד לישב דברי הרמב"ם שפסק בפ"ח מכלי מקדש דיחיד מנדב בגדי כהונה ומשמע אף לעבודת ציבור דלא כגמ' דיומא ל"ה. עיין מ"ל שם ה"ז שכתב דבבלי וירושלמי פליגו בסברא זו. ולא נודע למה לא פסק הר"מ כש"ס דידן להנ"ל נאמר דבש"ס דנדרים הוה איבעי דלא איפשטא בתורם משלו על של חבירו אם צריך דעת ולפי הסברא דצריך דעת דאיכא קפידא שרוצה, לתרום משלו ה"ה לציבור הוה קפידא ומ"ה אמרינן ביומא ל"ה דוקא עבודת יחיד דבעבודת ציבור תליא באיבעי דלא איפשטא. ורמב"ם שפסק פ"ד דתרומת דא"צ דעת עיין ע"ל שם דסמך אש"ס דבכורות. מ"ה פסק ג"כ דעובד עבודת ציבור. ול"א לציבור לא ניחא להו. ועכ"פ הראיתי לדעת שיש לפלפל על גוף הסברא. אמנם אף אם נאמר דמסתמא ניחא להו לציבור מ"מ כשמוחין בפירוש הדבר ברור שיכולין למחות דכיון שמעולם היתה המקוה משל ציבור איך יחיד יעשה כעת המצוה. והוא נלמד מכש"כ מהמבואר בסי' קנ"ג במי שהי' בביתו בהכ"נ ימים רבים אין הציבור רשאין לשנות לבית אחר כש"כ אם רבים זכו במצוה שאין אחד רשאי לשנות. ואף דהמג"א מביא בשם פוסקים דאנשים שהחזיקו לקבור מתים אין יכולים למחות באחרים שבעשיית המצוה כל אחד רוצה לזכות שם מיירי שהחזיקו מעצמם ולא נתמנו מהציבור גם לא הי' טובת הקהל בזה. וגם בזה כתב המג"א דבמדינתנו שיש חבורות ממונות צריך ליתן להחברה כמנהגם א"כ כש"כ במקוה שמעולם הי' המנהג בק' ששייך להקהל שאין יחיד יכול לגרוע זכותם והיא גזילה גמורה ובנ"ד שיש לכת"ה זכות ושכירת נקצב מזה הדבר ברור

דאין יכולים לגרוע זכותו ולקפח פרנסתו אמנם מלבד כ"ז אין להכשיר מקוה בלי רשות הרב כמ"ש כת"ה בצדק דבמקוה צריך השגחת והוראת הרב דמתא. ואם הרב אין משגיח על המקוה יכול לבא לכמה מכשולות ח"ו על כן הנהיגו גדולי הדור שאין להכשיר שום מקוה בלי הוראת ורשות הרב. על כן הדבר ברור שחלילה להכשיר המקוה מהיחיד מק' בלי רשות הקהל והסכמת כת"ה ואותן אנשים אשר לא יצייתו וילכו לבית הטבילה בלי הכשר מכת"ה חוששני להם שנכשלים באיסור גזילה ח"ו ואף על איסור נדה והנני ידידו וד"ש יצחק שמעלקיש האבד"ק והגליל:

סימן כט

ב"ה ברעזאן יום ד' ה' מרחשון תרכ"ט לפ"ק:

שלום וברכה וכ"ט לכביד הרב החריף ובקי מ' חיים קנאללער נ"י מפרעמישלא.

ע"ד השאלה אם מותר למכור בבתי משקאות מאכלות אסורות לישראלים חשודים האוכלים. וכן אם מותר למכור מאכלי היתר לאוכלים שם בבירור בלי נט"י ובלי ברכה. גם בדבר הנותני' לחשודים הנ"ל דבר אכילה בשכר פעולתם:

א **תשובה** הנה למכור מ"א לישראל הדבר פשוט דעובר אלפ"ע. ואף באפשר לו לקנות אצל אחר אסור מדרבנן משום מסייע יפ"ע כמבואר ביו"ד סי' קנ"א ומג"א סי' שמ"ז ויבואר לפנינו אי"ה אמנם אם מוכר מאכלי היתר והקונה אוכל בלי נט"י ובלי ברכה. הנה בסי' קס"ג ובסי' קס"ט בא"ח, משמע דגם זה אסור לפי המבואר שם דאסור להאכיל למי שלא נטל ידיו משום לפ"ע. הגם דנט"י וברכות לפני' דרבנן מ"מ עובר בלפ"ע. אמנם לפי המבואר במג"א סי' קס"ג מביא שם דברי הרמב"ם דבדמאי של ע"ה מותר ליתן לידו ולא לתוך פיו משא"כ דמאי של רופא חבר אפי' לידו אסור. וביאר הפרי מגדי' דבריו דס"ל מסייע יע"ע אינו אסור בדרבנן ורק לפ"ע ומ"ה אם הוא של ע"ה ולא קאי בתרי עברי דנהרא דאינו עובר בלפ"ע מותר ליתן לידו. משא"כ אם הוא של חבר דעובר בלפ"ע דכפי הנראה מיירי הרמב"ם דהחבר נותן לו בחנם דהוי כתרי עברי דנהרא דאין בידו ליקח אצל אחר בחנם מ"ה אף לידו אסור. א"כ מה שמבואר בסי' קס"ג וסי' קס"ט דאסור להאכיל למי שלא נטל ידיו הכל מיירי במאכיל בחנם דהוי כתרי עברי דנהרא דאילו אחר לא יאכילו בחנם. משא"כ אם לוקח ממנו ויש בידו לקנות אצל אחר דאין איסור משום לפ"ע רק משום מסייע יע"ע בדרבנן ל"ש איסור זה לשיטת הרמב"ם הנ"ל. הן אמת דבגיטין דף ס"א יש פלוגתא בין אביי ורבא אי יש איסור במסייע יע"ע באיסור דרבנן וס"ל לרבא דאף בדמאי יש איסור מסייע יע"ע ולא ס"ל בזה רוב ע"ה מעשרין הן אף דגם לדידי' דמאי ל"ה רק מדרבנן לשיטת תוס' אך לפי מ"ש הפ"י שם ע"ב בשם מגיני שלמה

בישוב קושית התוס' ד"ה אשת חבר דגם לרבא אין הטעם משום מסייע רק שמא תאכל מזה. גם רבא מודה דאין איסור מסייע יע"ע בדרבנן מיהי צ"ע על דברי המג"א לפי מה שפירש הפ"מ דבע"ז נ"ה ברש"י ד"ה אבל דורסין שכתב דנכרי לאו עובר עבירה שלא נצטוה משמע דאף בדרבנן אסור לסייע כמ"ש התוס' דטומאת נכרי ל"ה רק מדרבנן מדהוצרך רש"י לומר דנכרי אינו מצוה. וגם מגמ' שאין דורסין עם ישראל שאסור לסייע יע"ע אף דל"ה רק איסור דרבנן דחולין הטבילון לחלה לא מוזהר משום משטרת תרומתי רק מדרבנן כמ"ש הר"ש פ"ג דחלה בשם ירושלמי (עיין מ"ש בהגה סוף סי' י"ח) הרי דאף בדרבנן אסור לסייע:

והנה לפי מ"ש הפ"ח בא"ח סי' תצ"ז בדיני מנהגי איסור דאם חכם א' אוסר דבר א' ואי' מתיר מותר להמתיר להזמין את האוסר ולתת לפני' מה שאוסר לאכול אם יודע מזה אף שכתב דכיון שמזמנו לאכול הוי כתרי עברי דנהרא. וכתב הטעם דכיון שהוא אוסר לא יאכל רק אם יחזיר מהדין ויתיר וכיון דהוה ספק שמא יחזור מותר דכיון דזה תלוי בדעתי' מותר לתת לפניו. א"כ גם בנ"ד שהדבר תלוי בדעת הקונה. ושמא חזר מדרכו ויטול ידיו ויברך מותר למכור לו לשיטת הפ"ח הנ"ל ולפ"ז מה שמבואר בסי' קנ"ט דאסור ליתן למי שלא יטול ידיו היינו כשאין לו לספק כלל ולפי הנראה דדברי הב"ח נכונים יותר בסי' קס"ט דדוקא בנטילה שעובר תיכף משא"כ בברכה הוה עדיין ספק שמא יברך אח"כ ברכת המזון מיהו יש לחלק בין הך דינא של הפ"ח דשם לא איתרע חזקתו. משא"כ בנ"ד שיודע שהוא חשיד לעבירה זאת:

ב **ולדאתאן** עלה מה שכתב הר"י דבצדקה מותר אף למי שלא נטל ידיו סברתו דעשה דצדקה דוחה לאו דלפ"ע ולפמ"ש התוס' בכתובות דבצדקה איכא לאו דלא תאמץ. א"כ עדיף לי' יותר שיעבור בלפ"ע ויקיים מצוה דצדקה משיעבור בלאו דל"ת. ובזה יתיישב קו' התו' שבת דף ג' איך תני פטור ומותר הרי עובר אלפ"ע. לפי הברטנורא דקמ"ל במשנה אף שקיים מצות צדקה חייב משום שבת. א"כ הך פטור ומותר דבעה"ב נכון שהרי הוא מקיים מצות צדקה ודוחה לל"ת דלפ"ע. ומ"ה תני גם בעני פטור ומותר אגב דתני בבעה"ב כמו שתי' התוס' דמשום איסור שבת עכ"פ מותר והא דנקט בכה"ג היינו משום בעה"ב דלגבי' הוא היתר גמור לשיטת הר"י מיהו יש לחלק דבהך דשבת כיון שבעה"ב יודע יגיד לעני. ואי דחשוד גם לעבור במזיד ומ"ה לא יגיד לו דעדיף כשהעני שוגג כשהוא חשוד לאיסור שבת במזיד אין בו מצות צדקה משא"כ בהך דרבנו יונה אף דחשוד לעבור על נט"י או שהוא עם הארץ יש בו מצות צדקה כמ"ש בבכור שור גיטין

מ"ז דאפי' אוכל נבלות לתיאבון מצוה להחיותו עיי"ש שוב ראיתי בפ"מ סי' קס"ט דלא ניחא לי' לפרש דברי ר"י משום ע' דוחה לל"ת עיי"ש אבל יש לפלפל עליו:

והנה במ"ש הברטנורא דקמ"ל במשנה דשבת אף דקיים מצות צדקה חייב חטאת צ"ע דהרי להלכה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה ודאי פטור מקרבן ואמאי חייב בעה"ב. ואף דזה דוקא בזמנו בהול עדיין צ"ע דבצדקה דאיכא לאו דלא תאמץ ג"כ זמנו בהול כמו בסוכה מ"ב שכתבו התוס' דזמנו בהול שלא יבא לידי נותר. ושוב ראיתי שהתוי"ט הרגיש בזה וכתב דל"ד ללולב דניתן שבת לדחות משא"כ בצדקה ואיני מבין דבריו דלולב אינו דוחה שבת רק לר"א בשבת קל"ב ואין הלכה כדבריו וצ"ע. ולכן הנראה בישוב הקושיא דהתוס' כתבו בסוכה מ"ב לחד גירסא דקמ"ל דסבר חטאות העוף ואכל לעולת העוף דהוי טעה בדבר מצוה ופטור אף דל"ה מצוה דרמיא עלי' ואפשר לעשות ע"י אחרים ונ"ל דבאמת הטעם דפטור דהוי מצוה דרמי' עלי' לפמ"ש התוס' יבמות דף מ' דכהן המקריב מחויב לאכול הקרבן דא"כ הוי מצוה דרמי' עלי' ורק דס"ד דמ"מ אינה דומה ללולב דלא רמיא עלי' כל כך קמ"ל דפטור ולפ"ז הנה מצות צדקה ואיסור לאו דלא תאמץ כתב התויו"ט באבות פ"ה אהא דרוצה שיתנו אחרים והוא לא יתן עינו רעה בשל אחרים שהקשה ת"ל דעבר בלאו ותי' דאינו עובר בלאו רק אם העני אין לו ליקח אצל אחר. אבל אם אינו נותן בשביל שרוצה שיתן אחר אינו עובר בלאו. א"כ שוב הוה מצות צדקה לעני אפשר לעשות ע"י אחרים ואין רמיא עלי' לבד ואינו דומה אף לחטאת העוף דרמי' על כהן המקריב כמש"א ביבמות מ' ואי דכל אדם מחויב לתת צדקה אין החיוב עליו ליתן לעני זה משא"כ חטאת העוף מ"ה חייב בקרבן ולא איפטר משום טועה בדבר מצוה ואכ"מ להאריך בזה ודע דבמ"ש לעיל מיבמות מ' דכהן המקריב צריך לאכול בעצמו וק"ק אתוס' סוכה י"ל דדוקא במנחה דמייתי ביבמות דינא הכי אבל לא בשאר קרבנות ובהכי מיושב מה שתמהתי בזבחים צ"ט דקאמר ר"י לכתוב רחמנא יחלקנה מאי יאכלנה ואם הכהן צריך דוקא לאכול מה מקשה ר"י ואם נחלק בין מנחה לשאר קרבן ניחא ודוק:

שוב מצאתי בתו' רע"ק שתמה על התויו"ט ע"ש:

והנה לפי מה דמשמע בע"ז נ"ה דאיסור מסייע יע"ע שייך בדרבנן צ"ל דרמב"ם שהובא במג"א קס"ג הנ"ל דהקיל הוא דוקא בדמאי דקיל יותר משאר איסורין. משא"כ בשאר איסורי דרבנן ומ"מ יש לסמוך על דברי המ"א הנ"ל בשיטת הרמב"ם כיון דהוי ספק שמא מ"מ יטול ידיו או יברך דכל ישראל בחזקת כשרות אמנם מה שאינו מברך ברכת המזון דהוה דאורייתא ובזה לכ"ע אסור לסייע יע"ע אהנם לדעתי בזה ל"ש לפ"ע דדוקא

במה שעושה איסור במה שחבירו נותן לו כגון מושיט כוס יין לנזיר או אמ"ה או אף למי שאוכל בלא נט"י דעושה איסור בשעה שישנו בעולם מה שניתן לו משא"כ ברכת המזון בשעה שהוא אכל אינו עושה איסור רק אחר שכבר אכל. וכיון דלפ"ע בלא"ה ליכא דל"ה בתרי עברי דנהרא רק דהיה מסייע יע"ע זה דוקא כשעישה איסור בשעה שנותן לו או עכ"פ בחפץ שנותן לו משא"כ בברכת המזון דל"ה רק לאחר שכבר אכל אין עובר דל"ה רק גורם ולא מסייע ואפי' לענין לפ"ע נראה מהך דבכורות ג' וסנהדרין דאסור לעשות שותפות עם עכו"ם שמא יתחייב שבועה ורחמנא אמר לא ישמע על פיך. דקשיא לשיטת הפוסקים דנכרי מוזהר שלא לישבע בע"ז למ"ל קרא דלא ישמע ת"ל משום לפ"ע. וע"כ כיון דבשעה שעושה שותפות אינו משביעו ואח"כ הישראל אינו משביעו רק נשבע לפטור עצמו אינו עובר בלאו רק משום שלא ישמע שלא יהיה אפי' הגורם לשבועה ובמקום אחר הארכתי בדברי תשו' פ"י סי' ג' חלק אה"ע שפלפל בזה אי עובר בלפ"ע היכא שהדבר ספק אם יעבור חבירו. והבאתי ראי' מע"ז כ"ב דאפי' בספק עובר בלפ"ע וכעת ראיתי לעיין על דברי הפ"מ סי' תמ"ג ס"ק ה' שהוכיח מדברי המ"ל דאפי' באינו עושה מעשה רק שיש בידו למנוע עובר בלפ"ע עיי"ש. וצ"ע מלשון הר"ן סוף פ"ק דע"ז שכתב דהך דאיסור שותפות אינו אלא מידת חסידות. ובסוף דבריו כתב בטעם האחרון דישראל אינו עושה כלום רק העכו"ם הוא שנשבע בעצמו עיי"ש. ולהפ"מ כיון שיש בידו למנוע עובר בלפ"ע וכאן יש בידו למנוע שימחול לעכו"ם ואולי לא מיקרי זה בידו למנוע משום שאסור ליתן מתנת חנם. וכ"כ בטורי אבן במגילה כ"ח מיהו כ"כ לסתור דבריו ממה שכתב הר"ן בגיטין גבי משחרר עבדו דהיכא דאינו עושה לטובת הנכרי רק שלא יעבור ל"ה מתנת חנם:

ד

והנה בדבר הנותנים לחשודים על נט"י וברכה מאכל בשכרם אולי זה דומה לשמש דאסור ליתן לו אבל גם שם כתב בטור רק לתוך פיו וגם יש לחלק אמת דיש להסתפק בשיטת ז' הש"ך סי' קנ"א שכתב דמומר אין אנחנו מצוים להפרישו אם כונתו דוקא במומר ממש אבל מומר לדבר אחד אנחנו חייבין להפרישו מאותו דבר והנ"ל דהנה הדגמ"ר תמה על הש"ך בפשיטות אמאי במומר אינו חייב להפרישו וכתב דדעת הש"ך משום דעושה איסור במזיד אינו חייב להפרישו ולדעתי דעת הש"ך נכון בפשיטות עפ"י דברי רשב"ג בב"ק ס"ט דס"ל בד"א בשביעית אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות אף דעל איסור כרם רבעי הוא שוגג מ"מ כיון דעל איסור גניבה הוא מזיד אינו חייב להפרישו אף על שאר איסור וכ"ש על איסור שהוא מומר ולפי מה דפסקינין כרשב"ג

בב"ק ס"ט ובמשנה דמעשר ב' צדקו דברי הש"ך ואף במומר לאחד משאר עבירות נהי דבודאי בלפ"ע עובר ואין ראי' מב"ק דשם הוא אינו עושה מאומה רק הרשע עושה מעצמו עכ"ז אם אינו עובר בלפ"ע דל"ה בתרי עברי דנהרא אין איסור משום מסייע והלעיטהו לרשע ולפ"ז בנ"ד נהי דבודאי אם ספק שישמע לו מחויב להזהיר לכל הקונים שיטלו ידים ויברכו אם יודע בודאי שלא ישמעו אין לאסור מלמכור. וכ"ת חשש לאיסור וכתב מדברי התוס' בע"ז י"ד דגבי רביעה ל"מ אית לי' בהמה לדידי' משום שירביע כולם ומפ"ז דן בפתחי תשובה סי' קנ"ז דה"ה במידי דאכילה ל"מ אית לי' לדידי' משום שיאכל הכל ואישתמיטתי' דברי הב"ש סי' ה' שכתב ג"כ בסירוס סברת התוס' הנ"ל וכתב דמידי דאכילה הוה כתקרובת ושרי וסברתו נכונה דדוקא בסירוס או בהרבעה דאין בזה שיעור משא"כ במידי דלאכילה עיי"ש גם מה שחשש לתשו' אמונת שמואל דדוקא אית לי' לדידי' ול"מ מה שיוכל לקנות אצל אחר אין לחוש לשיטה זו דמבואר להדיא בתוס' דקדושין נ"ו דאף אם יכול לקנות אצל אחר אינו עובר בל"ע והאמו"ש לא הביא דבריהם גם במרדכי בע"ז מבואר כן והאמונת שמואל בעצמו מביא דברי המרדכי גם מתוס' חגיגה י"ג שכתבו בגוי שיוכל ללמוד אצל אחר משמע דגם במצוי לקנות אצל אחר ל"ה כתרי עברי דנהרא ומ"ש האמונת שמואל דא"כ בטלה משנתנו דאין מוכרין לנכרי אין תימא אם מיירי בדבר שאינו מוצא לקנות אצל גוי:

ה **וראיתי** לכ"ת שהקשה על סברת הש"ך קנ"א דבמומר או כשעושה במזיד לדעת הדגול מרבבה אין איסור משום מסייע יע"ע והקשה מהך דחולין ו' דמעשר מה שהוא נותן לחמותו משום לפ"ע. ושם ודאי מצוי בידה איסור אחר דאל"כ למה מעשר מה שנוטל ממנה במה תחליף ועכ"ז חיישינין וקשי' שיגיד לה חתנה ואז תהי' מזידה ול"ח למסייע יע"ע ול"ק דכבר כתבנו סברת הש"ך משום דרשב"ג פסק במשנה דמעשר ב' דבשאר שני שבוע א"צ לציין משום הלעיטהו ובירושלמי אמרו דרשב"ג ור"י אמרו דבר אחד א"כ בהך דחולין שם דהוא ת"ק דר"י ס"ל דאנו אחראין לרמאין באמת חיישינין למסייע יע"ע אף במומר ומזידה והש"ך פסק כרשב"ג ועיין בר"ש פ"ג דדמאי מביא ירושלמי הנ"ל. ושוב מצאתי שהגאון מהרש"ק בספר עבודת עבודה ד' ו' בע"ז הקשה אמשנה דדמאי בנותן לחמותו דס"ל לת"ק דאנו אחראין לרמאין מהך דרשב"ג דס"ל לרשע עיי"ש ובמח"כ נעלם ממנו דברי הירושלמי שהובא בר"ש הנ"ל דרשב"ג ור"י אמרו דבר אחד הן אמת דהרמב"ם פסק כת"ק ובהך דכרם רבעי פסק כרשב"ג וצ"ל דלא ס"ל כירושלמי רק מחלק בין נותן בידו דחיישינין לתקנתא דפונדקאית ובין הך דכרם רבעי הרמאים שיגנובו מעצמם וצ"ע על הרמב"ם מהך דירושלמי ואין לפני ירושלמי לעיין בזה והנראה

דס"ל אף דאמר אמרו דבר אחד לאו דבר אחד ממש ועכ"פ בגוף קושיתו נ"ל כהנ"ל. אמנם גם בפשיטו' ל"ק קושיתו אף אם יגיד החבר לפונדקאית שנותן לה אינו מעושר חיישינן שמא תשכח ותאכל כמו דחיישינן שתאכיל לחברתה שם בחולין:

ומה שהביא כ"ת ראי' לש"ך מחולין דף ג' שהקשו התוס' למ"ל מקודם בדיקת סכין יתן לו לשחוט ואח"כ יבדוק סכין והקשה הוא שמא יאכל המומר ויעבור הוא משום מסייע יע"ע דגם מספק עובר אלפ"ע ואי דל"ד לתרי עבדנ"ה אכתי קשה לשי' הפוסקי' דמדרבנן עובר ובע"כ כשיטת הש"ך לק"מ דכיון דיש ספק שמא ישחוט יפה הוה ס"ס שמא לא יאכל ושמא ישחוט יפה ועיין תשו' אמו"ש סי' י"ד בסופה שהתיר למכור בהמה באבר מדולדלת ול"ח שיאכל אמ"ה דמיתה עושה ניפול משום דשמא יתן לישראל לשחוט ושחיטה אינה עושה ניפול עיי"ש ומזה יש ללמוד דכל היכא דאיכא למיתלא בהיתר תלינין כדאיתא בגמ' ע"ז ט"ו ע"ב גבי משאיל כלי בשביעית ע"ש:

ו ודרך אגב ראיתי לתמוה על הצל"ח בפסחים כ"ב ע"ב ד"ה והרי אמ"ה שהקשה מה הוכיח דאמה"ח מותר בהנאה מדאיצטריך לפ"ע דילמא מיירי בח"ש ור"ל ס"ל ת"ש מותר מ"ה ולב"נ לא נאמרו שיעורין ומ"ה אין אסור להושיט רק משום לפ"ע. ודבריו תמוהין מדברי ירושלמי תרומות דמודה ר"ל באיסור הנאה דח"ש אסור מ"ה א"כ להוא דאמ"ה אסור בהנאה גם ח"ש אסור ולמ"ל לפני עור וכבר כתבתי בתשובה כעין זה לתמוה על המהרש"א בשבועות דף כ"ד תוס' ד"ה אלא כדרבא שכתב דלר"ל התוספתא דס"ל שבועה חל על פיגול ונותר מיירי במפרש ח"ש עיי"ש ודבריו תמוהין מאוד דע"כ לא ס"ל לר"ל דמהני מפרש ח"ש רק בנבילות דח"ש מותר מ"ה משא"כ בפיגול ונותר דה"ל איסור הנאה מודה ר"ל דח"ש אסור מ"ה כדאיתא בירושלמי וצ"ע. ודע דמחולין דף ל"ג מוכח כדברי הש"ך סי' קנ"א דבנכרי אין איסור משום מסייע יע"ע ודוקא בתרי עברי דנהרא מדנקט מזמנין ישראל על בני מעיים ואין מזמנים נכרי כו' ולמה נקט לשון זה ולא נקט ש"מ מדר"ל אין מוכרין בני מעיים לנכרי. אלא ע"כ דלנכרי אין איסור רק בתרי עברי דנהרא והפ"ח כתב בא"ח סי' תצ"ז דהיכא דמזמין לאחר לאכול הו"ל כתרי עברי דנהרא ולכן נקט לשון זה דאם ינקט למכור לו יצטרך להתנות דוקא אם אינו יוכל לקנות אצל אחר ולכן נקט לשון זה דהו"ל כתרי עברי דנהרא ודוק. וכמה מדוקדקין דבריהם ז"ל. ומה שהקשה בספר יהושע סי' ס"א על שיטת אמונת שמואל דהיכא דהותר לדידיה ל"ש לפ"ע מהך דחולין ל"ג שהביא כ"ת במכתבו הנה עיינתי בספר אמונת שמאל וזעיר שם שפת לא ידעתי אשמע שכתב שם עוד יש להקל מאחר דעכשיו כשמכרו לגוי לית עליה שום איסור רק כשתמות או ינחור יעשה ניפול ולדידיה שריה אפשר ל"ד למושיט

כוס יין לנזיר אף דלדידיה שרי מ"מ התורה אסרה עליה כשיהיה נזיר משא"כ באיסור דשרי לדידיה ואינו אסור אלא לב"נ שרי להושיט ובזה מיושב מה שבטמאים שרי להושיט עיי"ש ודבריו תמוהין דהרי כשתמות או ינחור יהיה אסור גם לישראל משום אמ"ה דמיתה עושה ניפול ולישראל אינו מותר רק כשישחוט אולי כונתו כיון דלישראל יש היתר בשחוטה לא מיקרי זאת איסור וזה ליתא כיון דהנכרי ינחור עובר בלפ"ע ואי דשמא יצוה לשחוט זה כתב המחבר שם בסוף דבריו על כן נראה דט"ס יש שם וצ"ל עוד יש לתרץ מאחר דעכשיו כשמוכרו לגוי לית עליה שום איסור רק כשתמות או ינחור יעשה ניפול ל"ד למושיט כוס יין לנזיר עוד אפשר לומר דל"ד למושיט כוס יין לנזיר כו' וזה שני תירוצים ובתירוץ הראשון כתב דל"ד לנזיר משום דלע"ע אינו אסור ובתירוץ השני קאי למאי דחשש בהשאלה שם אף אם ישחוט ל"מ השחיטה רק לישראל ולא לנכרי ולכן כתב דמה דמותר לישראל אינו אסור להושיט אבל גם זה אינו במשמע וצ"ע להבין דבריו ובגוף קושית ספר יהושע כבר קדמו זקיני בת"ש בחידוש' לש"ס:

ז **ומה** דהקשה כ"ת על תירוץ הצל"ח הנ"ל בפסחי' כ"ב גבי אמ"ה דאתי כר"י דח"ש אסור מן התורה והקשה דאכתי משכחת בח"ש ע"י תערובות דלדידן אינו אסור מ"ה דל"ש אחשבי' בתערובות דדילמ' להיתר אחשבי' ולב"נ אסור מ"ה דא"צ לסברת אחשבי' דשיעורים לא נאמרו לב"נ והוה כמו כזית בישראל. כ"ז לשיטת הנוב"י תנינא בשם בנו אה"ע סמ"ב דבב"נ ל"מ רוב אך אין כאן דעת הגאון מליסא בנ"י בתשובה שבסוף הספר ודעתו דבנכרי מהני ביטול ברוב ולפע"ד הדבר מוכרח דאל"כ מאי מקשה בפסחים כ"ב גבי אמ"ה ולוקמה בנתבטל ברוב ויבש ביבש מב"מ בטל ולב"נ אסור וע"כ גם בנכרי מהני ביטול וח"ש ע"י תערובות מותר בנכרי דבפחות מרוב גם בישראל אסור מ"ה וגם טע"כ ל"מ גבי ב"נ דטע"כ ילפינן מג"נ או ממשרת וכל זה ל"ש גבי ב"נ והפלא על ח"ס יו"ד סי' צ"ד שהביא עובדא דהפלאה בבואו לפרנקפורט והורה בעוף שנפל לקלחת חמאה שאסור בהנאה וצוחו עליה בבי' מדרשא דבשר עוף בחלב מותר בהנאה והשיב דהוא מטעם אמ"ה אסר לתת לנכרי ובאמת לדעתי ל"א ט"כ גבי ב"נ ואפי' נאמר דמ"ד ט"כ ל"ד מטעם ביטול ברוב כמ"ש רש"י ונאמר דבב"נ ל"מ ביטול ברוב מ"מ כיון דכל עיקר איסור דציר היא מילפותא דהטמאים לאסור צירן ורוטבן ומשם ילפינין טעם כמ"ש מרן החו"ד בסי' ק"ה ובנכרי לא כתיב הטמאים ומ"ה טכ"ע מותר והפלאה לא אמר זאת רק לישב הוראתו אבל ראה שגם במלא הרואים אות ב' צידד לומר דטכ"ע דאורייתא בנכרי עיי"ש והראה לי זאת תלמידי הרב החריף מ' שמואל גאבעל נרו. אבל דבריו תמוהים שכתב כמו דבמב"מ הואיל דהוא במשהו לר"י טכ"ע דאורייתא כן לנכרי דמשהו אסור

טכ"ע דאורייתא ואינו דומה דשם מיירי במשהו בתערובות משא"כ בנכרי אף דכ"ש אסור אבל לא בתערובות כמו שכתבו תוס' בע"ז דאף לר"ש דכ"ש למכות מ"מ שייך ביטול איסורין לדידיה עיין בתוס' דף ס"ח ולומר כעין שכתב מהרש"א בשבועות כ"ב דלר"ש דכ"ש למכות שלא כר"ה אסור ה"ה בנכרי טכ"ע אסור זה אינו דא"כ למ"ל לר"ש משרת לטכ"ע כמו שהקשו בע"ז תוס' שם:

ח **מה** שהביא כ"ת בשם שו"ת חסד לאברהם שכתב על הרמב"ם דמאכיל פסח לנכרי עובר בל"ת ואינו לוקה וכתב הכ"מ דילפינין מקרא לא יאכל וקרינין לא יאכיל. והקשה ת"ל משום לפ"ע וע"כ כשיטת אמונת שמואל דמה דמותר לדידיה מותר משום לפ"ע הנה דעת הצל"ח פסחים ע"ג ובדורש לציון דרוש ח' דף מ"ב ע"ב דהוי משום לפ"ע והוא חולק על הכ"מ אבל לדעת הכ"מ. עיקר הלאו קאי על ישראל שלא יאכיל לנכרי ונמצא דהנכרי לא מוזהר כלל והאמת כדברי הכ"מ דהתורה לא נאמרה לנכרים ול"ק כלל למ"ל קרא ת"ל מלפ"ע כיון דהנכרי אינו מוזהר כלל ליכא לפ"ע ואין כאן קושיא כלל ואמת דאפי' נימא משום לפ"ע כדברי הצל"ח יהי' מוכח כדברי המ"ל בה' מלוה דכל היכא דאי אפשר למצוא לנכרי רק אצל ישראל וממנ"פ ישראל אחד יעבור על לפני עור אסור משום לפ"ע ומ"ה בפסח שאי אפשר רק שיאכילנו ישראל עובר משום לפ"ע אף שאפשר שאחר יאכילנו אבל כבר כתבתי שדברי הכ"מ ברורין ושם בדורש לציון בהגהות בנו מביא דברי החינוך בטעם דהמאכיל פסח אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה ותמה עליו שם ובאמת צדקו דברי החינוך דכיון דאי אפשר להאכיל לחבירו עד שיאכל חבירו ויעשה גם הוא מעשה ל"ה מעשה המאכיל מעשה כמו דאמרינין בב"ק ס' בליבה וליבתה הרוח ומקשה מ"ש מזורה ורוח מסייע ומשני גבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה נמצא כשמאכיל לחבירו ל"ה עשיתו מעשה וצ"ע על הפרי מגדים ח"ח סי' שמ"ג בטו"ז שכתב לשיטת הרמב"ם אם האכיל איסור לקטן בידים לקי ומיפסיל לעדות והרי במאכיל פסח לנכרי אינו לוקה הואיל דלא כתוב בהדי' כמ"ש הכ"מ וכ"ש במאכיל לקטן דג"כ לא כתוב בהדי' ואמאי לא הביא הפ"מ ממאכיל פסח:

ודע דבתוס' פסחים פ"ח משמע כשיטת תמונת שמואל שהקשה איך מאכיל פסח לקטן הרי הוי שלא למנוי' ותי' דדוקא בשרצים ונבלה אסור להאכיל בידים אבל מפסח מותר משום חינוך מצוה והמ"ל בה' ק"פ תמה על דבריהם וכונתו דכל האוסירים ילפינין מזה דנ"ה ב' כתובים דמיצריך צריכי ועיין ב"י סי' שמ"ג בשיטת הטור ובודאי לא ס"ל כשיטת הטור ולכאורה יש לפרש דבריהם דס"ל דמה דכתיב לא תאכילם שלא ליספי בידים לא עדיף מקרא דלפני עור רק דס"ד דקטן לאו בר מצות ואין כאן מכשול קמ"ל מ"מ אסור

להאכילם וכמו דס"ב נאמינת שמואל מה שהוא מותר לדידי' ל"ש לפ"ע כן קרא דלא ליספי בידים דוקא במה שהוא אסור וזה שכתבו דל"ה רק דומי' דשרכים ונבלה ולא במה שהוא מותר ואף דגם הוא אסור בפסח שלא למנוי' והוה דומי' דנזיר דמודה הח"ש מ"מ כיון שבאמת הקטן נמנה לפסח ורק דמדאורייתא לא הועיל מנויו ובדידי' מועיל נמצא מה שהוא מותר אין איסור לו להאכיל וזה הפירוש עולה יפה וכן יש ראי' לזה מר"ן פ' הישן שכתב שם דשמאי הזקן ס"ל דמחויב לחנך קטן בסוכה ורבנן ס"ל דחמו אינה מחייבת לחנך כיון שהיא פטורה והכינה לדעתינו דמה שהיא אינה מחויבת ג"כ אינה מחויבת לחנך וה"ה במה שמחויב להפריש קטן היא ממצות חינוך ומה שהוא מותר אין מחויב להפריש ולפ"ז יצא לכו דאם קטן לא נמנה לפסח דגם לגבי דאב איסור אם לא נמנה אינו יכול להאכיל אבל הנ"ל לדקדק בלשון התוס' שכתבו דהתם ילפינין מלא תאכילם וזה שפת יתר אבל כונתם דכיון דילפינין מלא תאכלם ודרשינן לא תאכילום דרשינין מה דהיא אסור באכילה לא יאכיל אבל מה דהוא מותר מאכיל לקטן. והרבה יש לדבר בפרט זה. ולפמ"ש דילפינין מלא תאכיל' ה"ה אפ' לא נמנו כלל בני' הקטני' מותר להאכיל' דלא כמ"ש לעיל והכי משמע להדי' בנדרים דף ל"ו ע"ש דאם שה לבית אבות ל"ד א"צ למנות ומועיל אפי' לאחר שחיטה ע"ש ודוק. וגוף דברי אמונת שמואל אם כי הם תמוהים מחולין ל"ג ומתוס' ב"מ יש להם מקום בהלכה לפי מ"ש הפ"מ בפתיחה כוללת חלק ד' אות ה' דהפלוגתא בב"מ י' בשליח שאינו בר חיובא אי מחויב שולחו הלי' בזה ומאן דאמר מחויב שולח דל"ל דברי הרב וכו' כיון שאין בר חיובא והוא ס"ל כאמונת שמואל דגם לפני עור אינו עובר השליח ובודאי יעשה שליחותו א"כ כיון דפלוגתא הוא אין תימא אם סוגי' דחולין ל"ג אזלא למ"ד אף שאין בר חיובא פטור שולחו משום דסבר שלא ישמע לו משום לפ"ע דלא כא"ש ולפ"ז למאי דפסק רמ"א בסי' קפ"ב בח"מ כרבינא צדקו דברי האמונת שמואל ובגוף דברי' ר' אחא בר יעקב דס"ל אין מזמנין לנכרי על בני מעיים ולא ס"ל מי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור נ"ל דכמו שאמרו ביבמות כ"ב לאסור בגוים עריות משום חשש שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה כן אי אפשר לומר דאיכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור דשייך חשש שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה ורב אחא בר יעקב ס"ל ביבמות ל"ז דמותר לנסוב ולא חייש לאחלופי וגם לא לשמא יאמרו ומ"ה לא ס"ל מי איכא מידי:

ט **והנה** בסוגי' דפסחים כ"ב הארכתי בדרוש ועכ"ז אין בהמ"ד בלא חידוש אבוא לישב בזה קושית זקיני כ' הגאון מ' העשיל ז"ל מה דמקשה בגמ' והרי אפ"ה דכתיב לא תאכל הנפש וכו' ותניא מנין שלא יושיט דילמא מיירי במפרכסת לרמב"ם דאסור לב"נ ולישראל

ל"ה אמ"ה ומותר בהנאה ולנכרי אסור להושיט והנלע"ד דקשה לי קושיא גדולה מה מקשה והרי אמ"ה ואמאי לא משני כשהותרה נבלה הותרה נמי אמ"ה דהרי בקרא כתיב סתם נבלה ואפי' נתנבלה בשחיטה בכלל ובנתנבלה בשחיטה הב"מ אסורים משום אמ"ה כמ"ש בת"ח ובפוסקים סי' כ"ז דלאחר שחיטת ב' סימנים לכ"ע כמאן דמנחא בדיקולא דמי' ומפרכסת נבלה ודאי אסורה משום אמ"ה דלא הותר בשחיטה והתורה אמרה לגר אשר בשעריך כו' ואיך יתן וימכור אם אסור בהנאה ומוכח דאמ"ה מותר בהנאה ומאי מקשה וצ"ל דקרא ע"כ בלא"ה לא מיירי בנתנבלה בשחיטה דאל"כ קשי' איך ימכור לנכרי ויתן לגר והכי יעבור לפ"ע דבודאי הבני מעיים אסורים להושיט לנכרי וע"כ לא מיירי בנתנבלה בשחיטה ועיין בראש אפרים סי' ט"ו בשו"ת ואמנם זה דוחק גדול לומר להאמת דקרא לא מיירי בנתנבלה בשחיטה דסתמא כתיב נבלה (ועוד הבאתי בחידושי ראי' דקרא מיירי בנתנבלה בשחיטה דבבכורות כ"ג ע"ב ס"ל לר' יוחנן לטומאה חמורה נמי עד לכלב והא דכתיב לא תאכל כל נבילה לגר אשר בשעריך וכו' ומשמע דבעי ראוי' לגר למעוטי סרוחה מעיקרא והקשו בתוס' דהרי לענין איסור ס"ל לר' יוחנן סרוחה מעיקרא לא צריכה קרא וחילקו בין איסור לטומאה עיי"ש ובאמת הדברים תמוהים מאוד איך ילפינן נ"ט לפגם דמותר מקרא דילמא בסרוחה מעיקרא וקרא לטומאה איצטריך ולטומאה מודה ר' יוחנן וכבר ישב על מבוכה זאת הנוב"י קמא סי' כ"ו חיו"ד ובישוב הדבר כתבתי דקרא מיירי בנבלה בין נבילה שמתה ובין נבלה בשחיטה ועודה מפרכסת והוה רק לענין איסור נבלה ולא לטומאת נבילות כדאיתא בחולין קכ"א ועיין זקיני הת"ש בסי' ל"ג ונמצא דהמיעוט דנבלה שראוי לגר קרו' נבלה קאי גם על נבלה שעדיין אינה מטמאה ובזה לא איצטריך מיעוט לסרוח מעיקרא דבלא"ה ל"ה נבלה לטמאה וע"כ קרא לשאינה סרוחה מעיקרא ומוכח דנטל"פ מותר עוד י"ל בישוב קושית הנוב"י הנ"ל דקרא דלא תאכל כל נבלה מיירי אף בספק נתנבלה בשחיטה ומבואר בחולין ט' פליגתא בספק בשחיטה אי מטמאה במשא ולר' אליעזר בן אנטיגנוס ל"ה רק נבלה לאיסור אכינה ולא לטומאה דבחזקת איסור אמרינן בחזקת טומאה לא אמרינן והתוס' כתבו שם משום דלאיסור אכילה ל"ה רק מדרבנן אבל ראם מה שכתב זקיני ת"ש סי' כ"ה סי' ג' והפ"מ שם בדעת הרמב"ם דלוקה משום נבלה ואינה מטמאה דלכל חד מוקמונין אחזקתו ועיי"ש אף דשני חזקות מתנגדות כמ"ש הר"ן בכתובות גבי שתי כיתי עדים המכחישים זה את זה ונמצא דבנבלה כזו ל"צ קרא לטומאה דאינה מטמאה ומשמע לי' דקרא דשאינה ראוי לגר אינה קרוי נבלה קאי לכל מה דמרבינן מנא תאכל ול"צ קרא לכרות מעיקרא ועכ"פ קרא מיירי בנתנבלה בשחיטה)

ומה דקשי' להגאון ר"ע ולראש אפרים איך יעכור הב"מ לנכרי והם אמ"ה הנה י"ל דקרא ג"כ מיירי בנכרי שיוכל לקנות אצל אחר ולא קאי בתרי עברי דנהרא ואי דקשי' דנתינה לגר ובנתינה ל"ש לומר דנמצא אצל אחר דהוא בחנם גם זה אינו קושיא דהתוס' כתבו בחולין קט"ו ע"ב ד"ה עד שיפרט דקרא מיירי בארץ ישראל ונבלה שוה דבר מועט ומיירי שיכול למצוא אצל אחר ואינו עובר בלפ"ע ועיין ברכי יוסף ח"מ סי' ט' דרבים חולקים בסברת המ"ל בה' מלוה ולוה וס"ל אף אם נמצא אצל ישראל אחר אינו עובר בלפ"ע וגם אולי מיירי שיכול למצוא אצל נכרי בשגם די"ל דמגר לא קשיא מידי דכיון דגר קיבל עליו לחיים כל מצות לבד מנבילה יוכל להגיד לו שהוא אמ"ה ואינו חשוד לאכול רק מנכרי קשי' וסברא זאת מוכרחת גם מתוס' פסחים כ"ב שהקשו על משנה דשולח ירך והרי עובר בלפ"ע לר"י דס"ל גיד הנשה אסור לב"נ והקשה הגאון ר"ע למה לא הקשו קושיא גדולה יותר על הקרא למה דמשני דס"ל כשהותרה היא וחלבה הותרה דמשני לר"י ור"י ס"ל עובר בל"ע בגיד הגשה לס"ד של התוס' ולישב זה צ"ל ע"כ כהנ"ל דקרא י"ל מיירי היכא שאפשר למצו' אצל אחר אבל על המשנ' הקשו דמ"מ אסור מדרבנן עכ"פ משום מסייע ידי עוברי עברה כסברת המג"א סי' שמ"ז דלא כש"ך סי' קנ"א ומעתה כשקרא מיירי בשנתנבלה בשחיטה הק"ל מאי ק"ל בגמ' והרי אמ"ה הרי מקרא גופי' מוכח דאמ"ה מותר בהנאה דהרי קרא מיירי בנתנבלה בשחיטה ואיך יהיב לי' אמ"ה לנכרי ונהנה מזה ונהי דמיירי דנכרי יכול למצוא אצל אחר אבל איך נהנה הוא והוא קו' נפלאה ולישב זאת נ"ל דהמקשן הקשה למה דס"ל לחזקי' בחולין קכ"א דאף ישראל ששחט טמאה במפרכסת ל"ה אמ"ה דס"ל מפרכסת מתה הוא וה"ה בנתנבלה בשחיטה הבני מעיים כמתים משעת שחיטה והגם דבגמ' מקשה לר' אבהו מ"מ מקשה אי ר' אבהו ס"ל בהא כחזקיה דהרי אם נאמר מפרכסת כחיה לא קשי' מידי דמוכח מקרא דאמ"ה מותר בהנאה ורק דבגמ' מקשה אם נימא דר' אבהו בזה לא פליג אחזקיה ולפ"ז שפיר מייתי מלא יושיט לנכרי וליכא למימר לעולם אמ"ה מותר בהנאה ורק דמיירי במפרכסת דא"כ גם מפרכסת מותר לנכרי דלס"ד דאמ"ה אסור בהנאה ע"כ מפרכסת כמתה דאל"כ איך אמר קרא או מכור לנכרי והרי נהנה מבני מעיים וע"כ הבני מעים כמתים משעת שחיטה וה"ה דמותר ליתן מפרכסת לנכרי כחזקי' והוא ישוב נכון לפע"ד:

י **אך** בעיקר הקושי' הגדולה מאי מקשה והרי אמ"ה ולא משני כשהותרה נבלה דמיירי בנתנבלה בשחיטה ואיך נותן הבני מעיים ונהנה מהם נלע"ד דבר נכון דבאמת הבני מעים עודים מדולדלים דשחיטה ל"צ אלא רוב ומיעוט סימנים מדולדלים וגם אף אם שחיט כל הסימנים עדיין מדולדלים במקצת בבשר ורק דבגמ' קאמר אין מזמנים לנכרי

על בני מעים משום דמיתה עושה ניפול וכשתמות הבהמה אז אסור משום אמ"ה ולע"ע לאו אמ"ה הוא ומעתה י"ל דקרא מיירי שנתנבלה בשחיטה ומוכר לנכרי תיכף לאחר שחיטה קודם שמתה ואז עדיין הבהמה כולה שלימה וסימנים ובני מעיים מדולדלים ול"ה אמ"ה עד שתמות וכיון דלע"ע ל"ה אמ"ה ישראל מותר בהנא' וגם לפני עור אינו עובר דהנכרי לא יאכל עד שתמות הבהמה ומצד בני מעיים ל"ק דיכול ליקח אצל אחר כנ"ל ולעולם אמ"ה אסור בהנאה דמקרא אין ראי' דישראל נותן קודם שנעשה ניפול וגם קושי' הנוב"י סי' כ"ו הנ"ל מיושב שפיר דכיון דעל כרחך קרא דלגר אשר בשעריך תתננו מיירי בנותן קודם שמתה תיכף כשנתנבלה דאל"כ למ"ל קרא דאמ"ה איתקש לדם דקמ"ל דמותר בהנאה ותיפוק לי' מקרא דלגר וכו' דמותר בהנאה כקושי' הנ"ל וע"כ מקרא בנותן קודם שתמות ואז אינו מטמא משום נבלות ול"צ קרא למיסר לסרוחה מעיקרא וע"כ מוכח דנטל"פ אסור והוא ישוב נכון מאוד:

ומה דקשי' לפ"ז בגמ' דמייתי לא יושיט אדם אמ"ה לנכרי הא לכלבים שרי. דילמא מיירי שמושיט לנכרי בהמה שלימה שנתנבלה בשחיטה וכתבנו לעיל דעדיין ל"ה הבני מעים אמ"ה קודם שתמות ורק כשתמות מיתה עושה ניפול. ולענין לפ"ע עובר כיון דבודאי תמות הבהמה ובודאי יהיה הב"מ אמ"ה ויבא לידי מכשול והברייתא ע"כ מיירי שאינו יכול למצוא אצל אחר ולענין איסור הנאה לע"ע מותר בהנאה ומאי מקשה:

ולכאורה מוכח מהכא דגם אלפ"ע אינו עובר כל עוד שאין אמ"ה ויצא מזה דין חדש ונ"מ לדינא דאף לשיטת הת"ח דנתנבלה בשחיטה אסור למכור הבני מעים יהי' מותר למכור תיכף לאחר שחיטה קודם שתמות. אך בפשיטות י"ל דהמקשן הקשה דמשמע מלשון הברייתא דהיא כבר אמ"ה בשעת הושטה וז"ב ומתשו' א"ש משמע דגם אם אין האיסור לע"ע רק שבודאי יהי' מכשול עובר בלפ"ע:

יא **עוד** נלע"ד בישוב קושי' זקיני הגאון מ' העשיל דהנה חזקי' ור' יוחנן פליגא במפרכסת מטמאה אי הוה אמ"ה לב"נ בדף קכ"א. גם ר' אחא בר יעקב ור' זירא פליגו בדף ל"ג אי לנכרי אסור מפרכסת. ונלע"ד סברת הפלוגתא שבין חזקי' ור' יוחנן דפליגא אי לאברים עומדת או לאו לאברים עומדת. והיינו דמפרכסת יצאה מכלל חי' ולכלל מתה לא באה כדאמרינן בדף קכ"א וידוע דלהוציא דבר מחזקת איסור צריך בירור גמור וכן להכניס לכלל איסור צריך בירור דזולת זה מוקמינין אחזקתו מראשונה. ומ"ה אמרינן למ"ד לאברים עומדת וכבר חל איסור אמ"ה מחיים ואתה במיתת הדבר תרצהו להוציא מחזקה צריך מיתה ברורה ומפרכסת עדן לא בא לידי מיתה. ויש בו איסור אמ"ה וזה ס"ל לר"י וחזקי' יסבור בהמה בחי' לאו לאברים עומדת ובחי' הבהמה לא חל אמ"ה

וכשחותך ממפרכסת לא נחזיק הדבר באיסור חדש והסברא ברורה מאוד. והנה לאביי בדף ק"ג ר"י ס"ל נמי לאברים עומדת אך לרבא ר"י סובר לאו לאברים עומדת. וגם רמב"ם פסק לאו לאברים עומדת. אמנם כבר ביאר הפלתי סי' ס"ב דדוקא בתלש אבר ונטרף בו סובר לאו לאברים עומדת. דבאמת איהו ס"ל נמי לאברים עומדות לולא דהתורה אסרה משום אמ"ה הי' מנתחה לנתחים אך מצד האיסור אינו מנתח. משא"כ באבר דמיטרף בו גם זולת האיסור לא היה מנתח עיי"ש. ונמצא דבשאר אברים באמת גם לר"י לאברים עומדת. וכן לנכרי. והנה במה דמקשה והרי אמ"ה ורצה לאסור אמ"ה בהנאה הדבר יפלא מאוד דא"כ יהיה איסור ליהנות מבהמה בחיים למ"ד לאברים עומדת וקרא דלא תחרוש בשור וחמור מוכח ההיפוך וכמדומה שכבר הרגיש בזה בחתם סופר אך הדבר ברור דלא קשי' רק למ"ד לאו לאברים עומדת ואז לא חל איסור מחיים. ומקשה ונאסור בהנאה דאין להוכיח מחורש בשור וחמור וז"ב וכיון דכל הסוגיא למ"ד לאו לאברים עומדת שפיר הוכיח מלא יושיט אמ"ה הא לכלבים שרי וליכא למוקמא במפרכסת דאסור לבן נח דלדידי' מפרכסת שרי לבן נח דאתה כשתרצה לעשות איסור חדש אתה צריך לברר שהוא חי גמור ומפרכסת יצאה מכלל חי' משא"כ למ"ד בהמה בחי' לאברים עומדות אתה רוצה להוציא מחזקה וצריך בירור שהוא מת גמור והסוגי' נכונה מאוד. והרמב"ם שפסק לאברים עומדת בשאר איברים דלא מיטרפא כמ"ש הפליתי בסי' ס"ב שפיר פסק מתפרכסת אסור. כן נלע"ד בדרך פלפול ודע דחלב ארי' כתב דאף לחזקי' בדף קנ"א אסור מדאורייתא לב"נ מפרכסת רק דאין חייב עלי' וצדדנו בתשו' אחת לומר דאינו עובר בל"ע רק אם הנכרי חייב אבל באיסור בעלמא לנכרי אין כאן לפ"ע וכעת מצאתי במ"ל ה' כלאים אות ז' דאפי' במה שהנכרי רק מוזהר אף אם אינו חייב עובר בלפ"ע באופן דכל מה שכתבתי לעיל לחזקי' הוא דלא כשיטת הל"א והנני ידידו וד"ש מברכו בכ"ט וישקיד על דלתי התורה בחזקה יצחק שמעלקיש האבד"ק והגליל:

בשולי המכתב הנה התוס' הקשו בבכורות ט' בהא דממעט ר"ש עוף טמא מכיסוי מדכתיב אשר יאכל והלא הו"ל אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים ונ"ל לישב בפשיטות לפמ"ש הת"ח והרבה פוסקים דב"מ מנתנבלה בשחיטה אסור לתת לב"נ וה"ה ב"מ של עוף להרבה פוסקים א"כ ה"ה בשחט עוף טמא אסור למכור הב"מ לנכרי. ול"ה כל העוף אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים ומ"ה מימעט מכיסוי דאנן בעינין שיהי' כולה ראוי לאכילה או עכ"פ להאכיל וזה נכון. ולפ"ז יש להקשות בחולין פ"ה דר"ש קאמר עוף טמא טעמא מאי משום שאינה ראוי ה"ה טריפה ומאי ראי' בשלמא עוף טמא אינו ראוי לאכילת נכרים משום לפ"ע דהב"מ הוי אמ"ה משא"כ שוחט ונמצא טריפה מהני שחיטה

לטהרה מידי נבלה אף לר"ש ומותר להאכיל הב"מ לנכרים כמ"ש הפוסקים בסי' כ"ז. וזה קו' גדולה ומזה מוכח קצת דמאן דפליג אר"ל לא ס"ל כמאן דמנחא בדיקולא כלל: כשיטת הפ"ח ודלא כת"ח ובעוף דחייתו מועט ודאי מפרכסת אינה כחי' כמו שכתבו התוס' בחולין פ"ד. אך תוס' כתבו שהוא דוחק ודעת הש"מ בב"ק הכי הוא ומגמ' הנ"ל יש הוכחה ברורה וכמה מעליתא הא שמעתתא בהיתר דנוהגין למכור הב"מ לנכרי אף בנתנבלה בשחיטה. ועיין ברית אברהם. ואולי מוכח מזה דר"ש ס"ל כחזקי' בדף קכ"א דבשוחט בהמה טמאה אין במפרכסת איסור לב"נ ולרמב"ם דעל אמ"ה של עוף מוזהר ג"כ מיושב קושי' הנ"ל. ודרך אגב הנני אומר מה דס"ל לחזקי' דישראל ששחט בהמה טמאה אין בו משום אמ"ה לב"נ דהדבר תמוה מאי מועיל שחיטה בטמאה. נ"ל להבין עפ"י מ"ש רש"י בבכורות דף י' דמ"ה נבלת בהמה טמאה צריכה מחשבה משום שיש לה שני דחיין אחת טמאה ואחת שלא נשחטה. ולפ"ז טמאה ששחטה אינה צריכה מחשב'. וכיון שמועיל שחיט' לענין זה מועיל לענין אמ"ה לב"נ. ויש לי בענין זה קצת קושי' דבסוגי' דנשר ילפינין דעוף שיש לו סימן אחד מותר אם איננה מכ"ד עופות מדכתיב נשר אס"ד בעי כל ד' סימנים למ"ל נשר. ור' שמעון סובר בבכורות י' וכן ר' אלעזר בשוחט עורב ל"ב מחשבה הואיל ויש לו מקצת סימנים א"כ צריך לכתוב נשר שיש לו כל ד' סימנים של טומאה. כדי שנדע כל ד' סימנים ועוף שיש לו ב' סימנים א"צ מחשבה דאם לא כתבה התורה נשר לא ידעינין כל ד' סימני טומאה ולא נדע הדין מהכשר. ולעולם לאכילה בעי כל ד' סימני טהרה ושמא יש לכוון זאת בתוס' חולין ס"א ד"ה לא נאמר ודוק:

סימן ל

(ב"ה

זוראוונא פ' צו תרי"ג) **שאלה** אוכל פחות מכביצה שנתפח ונעשה כביצה אם חייב בנטילת ידים וכן פחות מכזית שנתפח לכזית אם חייב בברכת המזון וכן אם פחות מכזית חלב נתפח ונעשה כזית. אם חייב האוכלה כרת. וכן בכזית נבילה. וכן אם נשבע שלא יאכל ואכל כזית שנתפח אם חייב בקרבן או מלקות ואם יש חילוק בין נתפח קודם השבועה או אח"כ. וכן אם אכל ביוה"כ כותבת שנתפח אם חייב ואם יש חילוק בין נתפח קודם יוה"כ או ביוה"כ וכן בהוציא בשבת כגרוגרת שנתפח מאי וכן אם יש חילוק בין נתפח בשבת או קודם:

ונ"מ בכל זה אף דבלא"ה ח"ש אסור מן התורה לענין אם נפסל לעדות. וכן לענין מאכילין אותו הקל הקל ואחזו בולמוס ביוה"כ ויש כאן ככותבת חלב שנתפח וככותבת נבילה

שנתפח וכן נ"מ בשבועה כנ"ל. וכן אם יצא ידי מצה בכזית שנתפח ואכתוב מה שנ"ל בזה בעזה"י. ויהי רצון שלא אכשל בדבר הלכה:

א **תשובה** במנחות דף נ"ד ע"א איתא תנן התם בשר העגל שנתפח ובשר זקינה שנתמעך משתערין לכמות שהן רב ור' חייא ור"י אמרו כמות שהן ור"ל ורשב"א אמרו לכמות שהן ומקשה מבשר העגל שלא היה בו כשיעור וכו' ומשני מדרבנן ולבסוף אמר רבא כל היכא דמעיקרא הוה בי' והשתא לית בי' הא לית בי' וכל היכא דמעיקרא לא הוה בי' והשתא הוה בי' מדרבנן כי פליגי בצמקה וחזר ותפח ומסיק בתיובתא למ"ד דס"ל יש דיחוי באיסורין ולסוף מסיק דבגרוגרת שאני הואיל ויכול להחזירן וכו' עיי"ש כ"ה:

והנה מקודם צריך אני לבאר פשט דברי הגמ' דקתני בשר העגל שלא היה בו כשיעור ותפח טהור לשעבר וטמא מכאן ולהבא ויש לפרש ב' פירושים או דהכוונה אם מעיקרא נגע בה הטומאה טהור מעיקרא. ועכשיו עוררת הטומאה. ואף דבשעת הנגיעה לא נטמא מ"מ יקץ כישן הטומאה. ועיין בכורות כ"ג אם טומאה חזרה וניערה מזה יהיה ראי' להמ"ל בפ"ד מהט"א ולקמן נביא דבריו בנטמא חצי ביצה וחצי ביצה אם מצטרפין אח"כ (והמ"ל הביא ממרחק לחמו מתוס' שהביאה הר"ש פ"ח דפרה מ"ו ויש לתמו' קצת שלא העיר מסוגיא זו) ובשעה"מ ה' ברכות ביאר דלמ"ד בטומאת עצמן בכ"ש והיא שיטת רש"י הואיל ועכ"פ שם טומאה עלי' מצטרף אח"כ עם עוד חצי ביצה לכ"ע וה"ה כאן בנעשה אח"כ כשיעור תליא בזה וכן משמע דמיירי מטומאה דמעיקרא דומיא דפיגול ונותר דע"כ בפיגול מיירי בנתפגל מעיקרא דאין פיגול אלא בזריקה וה"ה בטומאה מיירי במעיקרא ולא שנטמא אח"כ. ואמנם לפ"ז יקשה בסיפא דברייתא דבשר. זקינה דקתני טהור מכאן ולהבא ואם בטומאה דמעיקרא יקשה לדברי המ"ל בה' כלים דכביצה ונעשה פחות מכביצה טמא מדאורייתא לד"ה (ובשעה"מ ה' ברכות מביא ראי' מקרא דאותו אתה שובר לטהרתו ואי אתה שובר אוכלין לטהרתו ועיין תוס' פסחי' דל"ד ובגוף ראיות תו' דפחו' מכביצ' אמ"ט יש לעיין דשמא אף פחו' מכביצה טמא ומ"מ ה"א דשבירה מהני דהרי שבר כלי חרס נמי טמא ומ"מ ניקב מהני ועיין בתוס' שבת צ"ה ע"ב ד"ה ניקב וה"ה ה"א כן באוכלין ולעולם פחו' מכביצ' טמא עוד קשיא אף לשיט' המ"ל מ"מ לענין לטמא אחרים ודאי הדין דאם אינו נשאר שעור אינו מטמא ואם כן הרי מצינו שבירה באוכלין אלא ברור דזה מה שלא נשאר כשיעור לא מיקרי שבירה רק נחסר. ואמנם דברי התוס' פסחים יש ליישב דמ"מ מוכח דחצי ביצה אינו בר טומאה. דאס"ד דבר טומאה הוא מאי ס"ד דביצה שנחלק תטהר הרי נשער בכל אחד כשיעור ובכלי הטעם דאינו ראוי למלאכתו הראשונה ובאוכל ל"ש זה וע"כ אוכל פחות מכביצה לאו בר טומאה

וה"א דנחלק כביצה יטהר דלא נשאר ג"כ כשיעור בכל אחד קמ"ל דאין שבירה אבל ראיות השעה"מ צ"ע דלא מוכח רק בנשבר ושני חצאין לפנינו אבל בלא נשאר רק חצי ביצה אין ראי' ועכ"פ ל"ק מה שהקשיתי דמצינו שבירה לענין לטמא אחרים דאם נחלק אח"כ מטמא כמבואר בר"מ פ"ו מהט"א הלכה י"ז דל"ב חיבור לטמא אחרים רק דבק מהני ובלא נשאר רק חצי לא מיקרי נשבר רק חסר וע"כ יש לפקפק על ראיות שעה"מ:

שוב ראיתי דראית השעה"מ חזקה דבשלמא אי נשאר כפחות מביצה עדיין טמא אמטו להכי אם נפרדה הביצה ונדבק שני חצאין מטמא אחרים וא"ש דברי הת"כ דאי אתה שובר אוכלין לטהרתו דמהני דביקה ומטמא אחרים כבראשונה משא"כ בכלי אלא א"א דאם לא נשאר רק כחצי ביצה טהור מטומאתו לגמרי מה מהני דביקה לטמא אחרים כיון דכבר נטהר מטומאתו ודוק וע' לקמן) וסו' דבר להמ"ל ודאי הדין דאם לא נשאר רק חצי ביצה טמא מדאו' וקשיא מכאן דקתני טהור לאחר מכאן וע"כ צריך לומר דמיירי לענין לטמא אחרים דבזה גם המ"ל מודה ואל נתמה על זה דהרי לשיטת רש"י דס"ל דאוכל מקבל טומאה פחות מכביצה ע"כ מאי דקתני טהור היינו לטמא אחרים דלטמא עצמו לא בעינין כביצה וה"ה יש לומר לשיטת התוס' וכ"ז אם נפרש דמיירי בטומאה דמעיקרא ואם נפרש דמיירי לענין נטמא לאח"כ יתישב קו' האחרונה לשיטת המ"ל אך לא יהיה דומיא דפיגול ונותר. וכן חלב דמיירי באיסור וטומאה דמעיקרא ואמנם מפשטא דלישנא משמע דמיירי מכזית מן המת ונבלה דהוה טומאה דמעיקרא ולקמן נבאר מה שיש נ"מ מזה:

ב **עוד** יש לבאר בדברי רבא דקאמר כל היכא דמעיקרא ל"ה בי' והשתא הוה בי' מדרבנן אי מיירי לענין איסור או טומאה. ואם לענין איסור עכ"פ ח"ש אסור מן התורה. וע"כ מיירי לענין טומאה ואם לענין איסור נמי הדין כן לכאורה יש להוכיח ממאי דקאמר כ"פ שהיה בו כשיעור ויש דיחוי באיסורין ש"מ דאיסור שוה לטומאה מדלא נקט יש דיחוי בטומאה ועיין לקמן ואמנם י"ל דלעולם דמיירי באיסורין ורק דנקיט מדרבנן לר"ל דח"ש מותר מ"ה או דלא נחית השתא לזה וראוי שתדע זה דס"ל לר"י ח"ש אסור מ"ה ולכמה פוסקים הטעם דחזי לאצטרופי וקרא דכל חלב איצטריך אף אם ל"ש חזי לאצטרופי כגון בתערובת דהרי מחלב ליכא למילף שכן כרת ומנלן בכל דוכתא וע"כ מטעם חזי לאצטרופי יש לבאר אמאי לא אמרינן בטומאה כן דח"ש יטמא מן התורה מטעם חזי לאצטרופי. ולא ראיתי מי שדיבר בזה ומה שנ"ל הנה לפי פי' א' שבפרי מגדים בפתיחה לבב"ח דחזי לאצטרופי היינו בכדי א"פ וכן הבין הש"א סי' פ"א ודאי ל"ש הכא כזית בכא"פ דזה דוקא באכילה. ואם יהיה שניהם בעין טמא מכאן ולהבא לא למפרע ושייך

סברת הש"א לענין בל יראה אמנם לסברא השני' שבפ"מ הפי' הוא אם היה כאן עוד חצי זית לפנינו. וזה שייך אף הכא. ובשגם לשיטת הסוברי' דגם בבל יראה ח"ש אסור מ"ה ומ"מ ל"א ח"ש לענין טומאה נ"ל דכמו שכתב הפרי מגדים בסי' ס"ב לענין גיד הנשה דל"ש ח"ש הואיל ואם נחלק פטור כך ממש יש לומר בטומאה דכביצה אוכלין בעינן שלם בשעת קבלה ולא חצאין ומחולק. ומ"ה אף אם היה כאן חצי ביצה לא חזי לאצטרופי רק כשנדבקו ולא אמרינין חזי לאצטרופי ולדבקו רק חזי לאצטרופי כמ"ש דהוי קצת כעין תרי הואיל. ומוכח כן מדברי הפ"מ הנ"ל (וקצת יש לפקפק ע"ז) ועיין תוס' חולין קי"ח ע"ב דבעינין שלם וברשב"א ובמ"ל פ"ד מה' טומאת אוכלין. ויען כי האחרונים לא יצאו ידי חובת ביאור אבאר קצת לכאורה תימא גדולה על דברי התוס' מסוגיא שבת צ"א דבעי שם מגו דמצטרף לענין טמאה מיחייב לענין שבת בזרק כזית תרומה לבית טמא. הרי דמצטרף אף באינו שלם ושם א"ל דמיירי שדבקו דמהני כדאיתא בתוס' חולין ועיין כריתות כ"א משמע דדבקו מהני (ודלא כהלב ארי' שעלה על דעתו דף קי"ט דלא הוי רק דרבנן ולא משמע כן בכריתות ובשבת) דהרי גמ' קאמר שם איסור שבת וטומאה בהדי הדדי קאתי ואם בעי דיבוק איסור שבת קדים בשעת הנחה ודוחק לאוקמא בדבילה שמינה והיותר קשה לשיטת הרמב"ם דאף דבק ל"מ ובעי דוקא שלם כמבואר בפ"ו מט"א ה' י"ז עיי"ש ומה יענה לסוגיא דשבת ולישב זאת נ"ל דגם התוס' ורמב"ם מודים דבטומאת אוהל לא בעי שלם ורק בטומאת נגיעה ומוכח מראי' הנ"ל. באופן דלפ"ז ל"ק מה שהקשה בלב ארי' ממשנה דכל האוכלין מצטרפין לכביצה דמיירי בלא דיבוק דומיא דגרוגרת לשבת וכותבת ביוה"כ ולהנ"ל ניחא דמיירי בטומאת אוהל ואף כי לדעת התוס' חולין כ"ה מלא חרדל אינו נטמא מחמת אויר כלי הואיל והוא נפרד ומלא חרדל ל"ד אלא מלא ביצים מ"מ טומאת אוהל עדיף. ועיין תוס' נזיר נ' ע"ב שחילקו ג"כ בין טומאת אוהל לנגיעה עיי"ש. (ובגליון התו' שם תמהתי על דבריה' מחולין קכ"ד דאיתא שם מאן דאמר אין נוגע וחוזר ונוגע ס"ל אין מאהיל וחוזר ומאהיל והיא ממש נגד דברי תוס' וכעת ראיתי דגם הר"מ פסק כרבנן דמאהיל חוזר ומאהיל וראי' מכזית שחלקו דמטמא באהל ולא במגע כדאי' בר"מ פ"ד דטומא' מת ה' ה' עיי"ש וע' לקמן סל"ב) ולפ"ז צ"ל בדברי המ"ל בפ"ד מה' טומ"א שנסתפק בחצי ביצה שנגעה בטומאה אם מצטרף עם עוד חצי שיעור ביצה דמיירי בדבקו אח"כ אלא דלפ"ז תמוה הראי' שהביא מסוגיא דשבת דנקיט לבית טמא ולא נקיט לבית טהור רק שיש שם חצי ביצה שנטמא כבר אלא ודאי דלא מהני. ולפמ"ש לא מוכח מידי דבאמת בדבקן מהני ורק דשם בעי בטומאת אוהל כדי שיבוא יחד שבת וטומא' לפמש"ל דבאהל מהני ושייך מיגו

דמצטרף ואם יאמר בית טהור והצירוף מב' חצאין טמאין יהי' צריך דביקה ולרמב"ם לעשות שלם ולא יבוא בב"א איסור שבת וטומאה ומה דקשיא לי לדברי התוס' חולין קי"ח דא"כ בנטילת ידים דצריך להיות כביצה מטעם דכביצה נטמא טומאת אוכלין ואם יהי' פרור לא יצטרך לנטילת ידים דבעינין שלם או עכ"פ מדובק ובש"ע פ' כל שמברכין המוציא צריך לנטילת ידים ובפרורין מברכין המוציא באית לי' תוריתא דנהמא ומשמע דבעי נטילת ידים בברכה ואמאי לא נחוש לדברי תוס' וספק ברכות להקל ולזה י"ל כיון דדעת הראב"ד פ"ו מט"א ה' י"ז דמהני נגיעת הפרורין שיטמא אחרים אף דמה שלא נגע בטומאה טהור. ולדעת הרבה פוסקים אף פחות מכביצה בעי נטילת ידים ע"כ בפרורין כביצה יש ס"ס להחמיר וצריך נטילת ידים בברכה ודוק. ועוד מוכח מסוגיא פסחים מ"ו כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בהאי בצק ובפסח מצטרף שמשמע בנגיעה בעלמא מצטרף ואכ"מ:

ולדעת הראב"ד הנ"ל נכון הך דשבת ופסחים בפשטות:

ועכ"פ זה ברור דל"א חזי לאצטרופי לענין טומאה. ואף דבטומאת אהל סגי בנגיעה ול"ש התי' שכתבתי מ"מ י"ל למ"ש ז' הח"ק דח"ש מטעם אחשבי' ל"ש זאת רק באכילה אמנם אף לפוסקים דגם בב"י ח"ש אסור מ"מ בטומאה נ"מ מודה ושוב מצאתי בשם תשו' חו"י שהרגיש בזה אמאי ל"א ח"ש לטומאה

(ג

) **ועתה** נדבר מדין כזית שתפח ואומר הנה דברי רבא דמסיק היכא דמעיקרא לית בי' והשתא אית בי' דרבנן טעמא בעי. והרי מ"מ הוא אוכל כזית איסור ונהנה גרונו בכזית דדרשינין אוכל הנאכל בב"א כביצה לפמ"ש המג"א בסי' תע"ה דע"י לעיסה בית הבליעה מחזיק ג' זתים וע"כ הא דבית הבליעה אינו מחזיק רק כביצה בלא לעיסה ובלא לעיסה גם ביצה שתפח אינו מחזיק יותר ויהיה טמא מדאורייתא. ועיין מס' עוקצין פת סופגינון משערינן כמות שהיא ודוקא אם יש חלל ממעך את החלל ותפוח לפת סופגינון דמיא וראיתי כי בעינין כזית שתפח נמצא שיטות נפרדות ואבאר:

והנה הרמב"ם בפי' המשנה פ"ג דטהרות גבי כביצה אוכלין שנתמעט וחזר ותפח כתב וז"ל ואומר בכאן עיקר גדול והוא שהשיעורים כולם אמנם נשער בהם שיעור הגדול ולא נביט לרפיון החלקים וההתעכבות ולפ"ז ודאי כזית שנתפח הוא שיעור שלם דהרי לא נביט לרפיון החלקים וההתעכבות לענין טומאה ולא לענין איסור והיתר עיי"ש. ולפ"ז ודאי תיקשי בפחות מכזית ונתפח אמאי מדרבנן הרי שיעור הגודל הוא כזית ומה בכך שהחלקים רפוים וכמו שביאר בעצמו כן במתנה. והנה שיטת רש"י בפסחים ל"ד וז"ל

אע"ג דאין משקה הנבלע באוכל מקבל טומאה עמו משלים את שיעורו דכוותה אשכחן במנחות וכו' ותפחו טמאים ואע"ג דגשמים הנבלעים בתוכו לאו חלב נינהו דאי סחיט להו ושתו ממנו כזית פטור אפ"ה כל כמה דבגווה נינהו משלים את שיעורו ודברי רש"י במ"ש ואי סחיט להו ושתי להו פטור צ"ע דהרי שרה בתוך החלב וקבל טעם מהחלב ואמאי פטור (עיין יו"ד סי' קכ"א לענין כלי שנסרי' מדובקים בחלב ופ"ת שם) והנ"ל. לישב דרש"י לשיטתי' חולין צ"ח דטכ"ע ל"ד ומ"ה אי סחיט ושתי להו פטור ואף דרש"י כתב טכ"ע ל"ד דבטלי ברוב וכאן בחלב ודאי רוב חלב ומיעוט מים דכן משמע פשטא דלישנא ולא ידעינן כמה בלע מ"מ אף אי רוב איסור הטעים דבר המותר וניכר העיקר רק שיש בו טעם איסור מותר דאנן אמרינן דהעיקר רוב נגד הטעם וזה ג"כ נלמד מאחרי רבים להטות והכי מוכח שהבין כן הרשב"א מרש"י מדהקשה שם מהטמאים ותי' דדוקא בעין והקשה מהא דמקשה שם על הא דנמלח בשר טריפה ואם איתא לישני שם הי' רוב איסור ואף רש"י מודה אלא כמ"ש מיהו הכא א"ש בפשיטות דכיון דל"ה בחלב כזית א"כ לא בלע כזית ומ"ה פטור:

ומדברי רש"י למדתי חידוש גדול והוא דאף דאי סחיט להו פטור מ"מ באשר הוא שם משלים את שיעורו ואנא לא ידענא מאיזו סברא ואולי סברת רש"י משום היתר מצטרף לאיסור דלא קיי"ל כן משמע דעת רש"י דדוקא כשהאיסור וההיתר בפ"ע אבל לא כשההיתר בתוך האיסור וראי' דרש"י ס"ל המ"ל כשאינן מעורבין ועיין בתו' בסוגיא וע"כ ס"ל לרש"י דאם האיסור בתוך ההיתר לכ"ע מותר והיתר בתוך האיסור ורוב איסור לכ"ע אסור כ"פ כשהאיסור והיתר בפ"ע ומהפלא על הפוסקים שלא הביאו דברי רש"י ועיין במנחת כהן פ"א ח"א וז"ל וגם א"ל המ"ל ברוב איסור דלא קיי"ל כר"א וסיים דבשום ענין אין חייבים כרת או מלקות אם אינו אוכל כזית מן האיסור שלם והרי מרש"י מבואר להדיא להיפך עוד ק' לשיטת רש"י בחולין ק"ח מקשה חלב נבילה היא גדי אסרה תורה ולא חלב ומקשה מדאמר רב ח"ז בשר וח"ז חלב לוקה על אכילתו וקשה לשיטת רש"י דאם נבלע לתוכו משלים לשיעורו אף כשיוצא היתר הוא ודילמא מיירי בבישל ח"ז בשר ונבלע בו ח"ז חלב ובבשר יש יותר מח"ז דבלא"ה א"א לצמצם ובזה ודאי היתר מ"ל כמ"ש רש"י דמה שבתוכו משלים לשיעור והיא קושיא גדולה ולישב זאת נאמר בפשיטות דרש"י לא ס"ל דמשלים לשיעור רק בהי' מתחילה כשיעור וצמק וחזר ותפח אבל בלא הי' מתחלה כשיעור לא ומה דרש"י מייתי ראי' לענבים אף דבענבים ל"ה מתחלה כשיעור היינו כמו שיבואר לקמן דלענין קבלת טומאה גם בלא הי' מעיקרא כשיעור מקבל טומאה מכאן ולהבא ומדברי רש"י מוכח להדיא כדברי דאל"כ תמוהין דברי רש"י

בלא"ה דמייתי ראי' מהיכא שהי' בתחילה כשיעור לשלא הי' בתחלה כשיעור. (ודע דלמאן דס"ל ט"כ לוקין עלי' אם ח"ז הטעים זית שלם ואכל זית שיש בו ט"כ אם לוקין לא מצאתי מבואר כי י"ל דוקא בזית שלם והטעים כמה זיתים והוא אוכל זית ולא אם ח"ז הטעים זית שלם די"ל דלא עדיף מתפח ומדברי הראשונים משמע דאין חילוק ויבואר במ"א אי"ה) והנה הרשב"א שבת צ"א כתב וז"ל ולי נראה דאינו דומה שיעור שבת לשאר איסורין דאלו פגול ונותר וחלב לא חייבה התורה אלא כשיעור אכילה דהיינו כזית וכיון שכן כל שאין בו כזית אעפ"י שתפח ונראה כזית הרי אין בו כזית ולא נהנה גרונו בכזית אבל הוצאת שבת בחשיבות תליא מילתא וכיון שנראה כזית מחשיבין אותו ומצניעין אותו ולפיכך חייב ודברי רשב"א כקילורין לעינים ואמנם מי יתן ואדע מ"ש דלא נהנה גרונו בכזית והכי בפת סופגנין נמי נימא הכי ועוד דלדעת רש"י דמיירי שנתפח מגשמים ולשיטת הפוסקים דט"כ דאורייתא ע"כ בשרה פתו ביין כיון דהיתר נהפך לאיסור נהנה גרונו בכזית דקטעים טעם יין וה"ה הכא גם המים יש להם טעם חלב ונהנה גרונו בכזית מיהו אם הנאת מיעיו בעינין י"ל דאינו חייב בתפח עפ"מ שהעירותי במקום אחר לישב קו' התו' זבחים ע"ח אמר ר"ל הפיגול והנותר וכו' ש"מ נ"ט לאו דאורייתא מתיב רבא עשה עיסה מן החיטים וכו' אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח והקשו התו' תימה דלא מקשה לי' מכל התורה דטעם כעיקר וביארתי דלכאורה לר"י דס"ל הנאת גרונו שפיר י"ל טכ"ע דהגרון מרגיש הטעם אבל לר"ל דס"ל הנאת מיעיו אסרה תורה מה שנתמלא הכרס עיין בחולין ק"ג ע"ב דפליגי בזה באכל ח"ז והקיאו וחזר ואכלו ומעתה מש"ה סובר טכ"ע ל"ד דהכרס נתמלא מהעיקר ולא מהטעם ומ"ה לא הי' יכול להקשות מכל סוגיות הש"ס דהוא ס"ל הנאת מיעיו ומ"ה מקשה ממצה ומבואר דבלע מצה יצא אף דלא נהנה גרונו ועיין במ"א תע"ה דבמצה לכ"ע הבאת מיעיו בעינן וכן מבואר בת"ח ומעתה מקשה שפיר דאם טעמא דידך משום הנאת מיעיו הרי במצה לכ"ע הנאת מיעיו בעינן ואעפ"כ אמרינן טעם כעיקר והיינו דאעפ"י דבעינן הנאת מיעיו מ"מ כשיש לו הבאת מיעיו מדבר שיש לו טעם איסור אסרה תורה וכן במצה והדבר נחמד ועתה נ"ל דזה טעם דר"ל דס"ל יש דיחוי באיסורין ולא מהני התפחה מה"ט גופא דס"ל הנאת מיעיו לעמ"ש בשם רש"י דהגשמים בתוך החלב מיא נינהו רק שקבלו טעם איסור ור"ל ס"ל הנאת מיעיו ומ"ה ס"ל דלא מהני טעם האיסור ומ"ה ס"ל יש דיחוי אבל מ"מ דברי רבא דאמר היכא דמעיקרא לא הוה בי' והשתא הוה בי' לכ"ע מדרבנן לא הונח לי עדן עוד קשיא לי בסוגיא דקאמר רבא דר"י מודה דמדאורייתא בתר מעיקרא אזלינן ול"פ רק

בצמק וחזר ותפח ומה מקשה מתרומה הרי בזה ל"פ כלל ואם פליגי בזה מנא ידע רבא דפליגי ביש דיחוי ולפמ"ש לקמן ניחא:

ד **הנה** לעיל הקשיתי על הא דמעיקרא לא הוה בי' והשתא אית בי' מדרבנן ואמאי הרי מ"מ הוא אוכל כזית איסור ועתה אבאר מה שי"ל בעיקר הדבר דהטעם הוא דכיון דמעיקרא לא הי' עלי' איסור דאורייתא והותר מ"ה לר"ל ולר"י אסור מ"ה אבל אין בו מלקות (ולקמן אבאר אם גם לר"י יש לומר כן) וכן בטומאה ל"ה טמא מן התורה וכיון שכבר דבר זה בעצמו היתר מדאורייתא אינו חוזר ונאסר בעצמו בלא צירוף דבר אחר ואף דלכאורה גם בצירוף יש לומר כן לר"ל ובאמת כעין זה הקשה במ"ל בה' שבועות דאם ח"ש מותר איך יצטרפו אח"כ מ"מ יש לומר כעין סברת הגמ' ותוס' זבחים ל"א התם איתא שיעורא ופי' בקונטרס מעיקרא שיעור שלם הוה ונחלק הילכך כשחזר ועירבן שמן עליו וכן יש לומר בכל ח"ש ואף רבא דס"ל זבחים שם ויקץ כישן הפיגול שם נצטרף חצי זית אחר (ובאמת אם נולד חצי שיעור איסור ולא הוה מעולם שיעור אי יצורף אח"כ תליא קצת בפלוגתא דרב המנונא ורבא בזבחים לפי הקונטרס ועיין תוס' יומא פ"א לענין צירוף דם מב' מתים שחילקו בין הי' מעיקרא בכ"א כשיעור או לא עיי"ש והרבה יש לדבר מזה) אבל זה שיאסר מעצמו לא מצינין. ובזבחים כ"ט וכי מאחר שנכשר חוזר ופסלו וה"ה הכא ואף דבזב סותר המנין שם ראה מחדש אבל בנבילה אטו הבהמה השתא נתנבלה לא נולד השתא מעשה האוסר ומש"ה אין ליאסר בנתפח וביבמות פ"ו לא נעשה מתים כחיים לענין יבום דרכיה דרכי נועם ועין בתוס' ריש יבמות וביבמות מ"א פלוגתא דרב ושמואל ביבמה שהותרה ונאסרה וס"ל לרב דהותרה ושמואל אוסרה וקצת מיחלפי' שיטתי' דלרב דס"ל הכא אין דיחוי באיסורין יש לאסרה שם אף שנדחה האיסור בשעת נפילה ולשמואל דס"ל הכי יש דחוי באסורין הו"ל שם להתירה דנדחה האיסור בשעת נפילה וי"ל ועיין יבמות כ"ו אליבא דר"י שם ואף דלפי דברי יוצא לנו דדיחוי מעיקרא לכ"ע הוי דיחוי ונראה ונדחה פלוגתא ובאמת בכל מקום להיפך נראה ונדחה גרע מדיחוי מעיקרא שאני דין איסורין מדין קרבן ויש לי ראי' ברורה ומפורשת בגמ' והוא במעילה י"ב דמקשו ומי איכא מידי דמעיקרא לית בי' מעילה ולבסוף אית בי' מעילה ומקשו והרי דם דמעיקרא לית בי' מעילה ולבסוף אית בי' מעילה אמרי התם נמי אית בי' מעילה מעיקרא במקיז דם הרי דאם ל"ה מעילה מעיקרא ל"ש לחייבו אח"כ ואם כבר הוה בו מעילה אף שבאמצע נדחה ממעילה שייך יותר לחייבו וה"ה י"ל כן לענין איסורין ואסברא לך הסברה דבשלמא בהקדש הקדושה חל על החפץ ואם אח"כ נדחה

מאוס מדבר שלא חל קדושה מעולם ובאיסורין להיפך כיון שחל עליו איסור ונמאס אף שאח"כ נדחה כשחוזר ונאסר גרע מדבר שלא נאסר מעיקרא:

והנה ביו"ד סי' פ"א פסקינין דמי חלב מותר והרמב"ם אסרה משום אבר מ"ה וכתב הרא"ש ואל תתמה שהרי דם קודם שפירש מותר ואח"כ אסור וכתב הש"ך דיש לחלק דהתם אינו נאסר קודם שפירש משא"כ כאן אם נאסר משום אמ"ה גם בעודו עם החלב יש לאסור וחלב מותר וע"כ מי חלב נמי מותר ודבריו מחוסרין ביאור דגם דם יש לאסור קודם שפירש רק שהתורה חידשה שמותר ואח"כ אסור וה"ה חלב יש לאסור קודם שפירש והתורה חידשה שמותר ולאחר שפי' אסור וביארתי הדבר דקשה אמאי לא חשוב דם שלא פירש בשום מקום לחידוש ליישב זה אמרתי דבר נחמד הנה בסוגיא דחזקיה הקשיתי קושיא גדולה דהגמרא מקשה והרי נבלה ומשני כשהותרה וכו' ומקשו והרי דם וכתבו התוס' מדלא משני כשהותרה משמע דדם ל"ה בכלל בשר (ובגליון שם ציינתי לעיין ביומא נ' איכא פלוגתא אי דם נקרא, פר ובחולין אמרינן דם לאו גדי היא וצ"ע ולמ"ש רש"י שם לגבי ביאת פנים י"ל דקדשים שאני דעיקר ביאת פנים הוא בדם ודוק היטב) והקשיתי דאם כן מא' מקשה משור הנסקל כיון דכתב לא יאכל את בשרו בעל השור נקי למ"ל ואמאי לא משני דאיצטריך לאסור דמו בהנאה דה"א בשר אסור דם מותר דדם ל"ה בכלל בשר כמ"ש התוס' והיא קושיא גדולה ותירצתי באופן נאות. והוא ע"פ מה שמצאתי בתוס' מעילה דף י"ז שכתבו שם בד"ה והא אמר ר"י דאי בעודו עם הבשר בשר השרץ קרינא בי' כיון שלא פי' והיוצא לי משם דזה דל"ה דם בכלל בשר דוקא כשפירש אבל בעוד שלא פירש בשר קרינא בי' עיי"ש. ומעתה מיושב קושיתי דבגמרא דמקשה והרי דם שפי' מקשה ולאסר דם בהנאה ואין לתרץ דכשהותרה נבילה דנהי דבעודו עם הנבילה והוי בשר אז ל"ה איסור דם אח"כ כשפירש ונאסר משום דם יאסר בהנאה. אמנם אח"כ גבי שור הנסקל לא מצי לשנוי דאיצטריך לאסור דמו דז"א דכבר אסור בחיי' כשהיה עם הבשר או עכ"פ לאחר מיתה קודם שפי' דאז הוה בכלל בשר ונאסר בהנאה ואף אח"כ דלא נקרא בשר כיון שכבר נאסר באיסור הנאה בעינין נפסל מאכילת כלב ועוד שור הנסקל מנקברין ואף עפרו אסור ואף אם ל"ה בכלל בשר אם כבר נאסר אסור ול"צ קרא והיא דבר נחמד באופן כי גם דברי הש"ך יש ליישב כן דבדם כשלא פי' לאו דם הוא וכשנעשה דם אז אסור משא"כ אמ"ה מעיקרא נמי מן החי הוא וכיון שהותר בעוד חלב. שוב לא נאסר כשלא נולד מעשה האיסור ומעתה נידון דידן בנתפח להא דמיא ועיין עוד בדין חוזר וניעור. ובפ"ח יו"ד פילפול עצום בדברי הראב"ד ומ"מ שם שאני דנפל איסור כעת ובחמץ בפסח באמת קיל מזה ולמ"ש ניחא

כל הסוגיא במנחות דהגמ' ידע דפליגו בין באיסורין שהיו מכבר כגון חלב ובין באיסורין שחלין השתא ומ"ה קאמר רבא באיסורין שחלו כבר פליגו ביש דיחוי דבזה כ"ע מודה דהיכי דמעיקרא ל"ה בי' מדרבנן דכיון שכבר לא הי' בו חיוב מדאורייתא ולא נולד דבר האוסרו אין סברא לחייב עתה וכן בטומאה שעברה אבל באיסורין או בטומאה שרוצה עכשיו לחול פליגו באמת בכמות שהי' ומ"ה אף לבתר דמותבינין בתיובתא עדיין פליגו באיסורין שרוצין לחול השתא ושפיר מקשי מתרומה וכן מיושבין דברי רש"י בפסחים דמקבל עתה טומאה ומצרף מה שבתוכו ומייתי ראי' מזית שתפח:

ה **ועתה** אבוא ראי' לדברי והוא ממה שקשה לי בדברי הרמב"ם קושיא אחת וגדולה הוא דבפ"ז מה שא"ה ה' י"ג כזית מן הנבילה שצמק וכו' פחות מכזית שתפח טמא מדברי סופרים וכו' עיי"ש והוא דברי רבא ובפ"ד מהט"א לא הביא מאוכלים שהיו פחות מכשיעור ותפחו אי טמאין והיותר מזה תמוה לי דבה' ט' שם מביא בשר עגל וכן זקינה משתערין כמות שהן והדבר תמוה דבשלמא בשר זקינה שפיר ואי עכשיו צמק טהור ואמנם בשר עגל שנתפח אי השתא נתפח ל"ה רק מדרבנן ואיך פסק סתם משערין כמות שהן ולא כתב שהוא רק מדרבנן ולא ראיתי מי שנתעורר בזה אלא הוא הדבר שדברתי דהטעם דמעיקרא ל"ה בי' היא מדרבנן משום דתחילה לא ירד לטומאה או לחיוב מלקות ולא נאסרהו ונטמאהו עתה זה שייך בטומאה דמעיקרא אבל בנוגע עכשיו טומאה ל"ש זה ובאמת טמא מדאורייתא והגמרא מיירי בטומאה דמעיקרא כפי פי' א' שכתבתי אות א' ומשמע לי' לגמ' כן משום דקתני דומיא דפיגול ונותר דהיה איסור דמעיקרא וה"נ כמו כן בטומאה דמעיקרא ומעתה הכי נחמדו דברי הרמב"ם דבשא"ה מיירי בכזית מן המת דהוה טומאה דמעיקרא שפיר כתב דהוה רק מדרבנן ובפ"ז מהט"א בצמק וחזר ותפח נמי נקיט כזית מן המת דהוה טומאה דמעיקרא ומ"ה דוקא צמק וחזר ותפח. ואמנם אח"כ כתב בשר העגל שנתפח דלא מיירי בטמא רק אי ראוי לקבל טומאה דמזה מיירי בפ' זה לכן כתב משערין כמות שהן וכן מיירי בסופנניו אי ראוי לקבל טומאה ולכן אי השתא תפח טמא מדאורייתא והמשכיל יבין איך נכון הדבר בפי' דברי הרמב"ם באופן דמשמע דדבר זה אי השתא מקבל טומאה תליא בפלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י וטמא מדאורייתא ודוק בזה:

ו **היוצא** מכל הני מילי מעלייתא דהא דבכזית ותפחו אין חייבין משום פגול ונותר וחלב דוקא היכא שכבר חל איסור אבל באיסור שחל עכשיו אף על כזית ותפחו חל כמו שכתבתי מדברי הרמב"ם וגם ל"ש סברא שכתבתי לעיל ומצאתי תנא דמסייע לדברי ברשב"א בתשו' סי' תס"א הובא בטוש"ע יו"ד סי' שכ"ד דשם מבואר דהיכא דבשעת

לישה לא היה כשיעור ותפח לשיעור חלה פטור מטעם דעיקר החיוב הוא משעת גלגול משמע הא התחיל החיוב אחר שתפח חייב עיי"ש ובתשו' הרא"ש באריכות מה שחילק בין שכחה לחלה ועתה נבאר כמה דינים היוצאים מזה:

א בנשבע שלא יאכל ויש בשעת שבועה כזית שתפח גם עליו חל השבועה ואם אוכל ממנו כזית חייב והנה לפמ"ש לעיל להרמב"ם וכפי מה שכתבתי באריכות הדבר פשוט בטעמא ועוד נ"ל אף להרשב"א בשבת שהבאתי לעיל בשבועה חייב דכמו דאמרינן בשבועות דאם נשבע שלא יאכל ושתה חייב משום דאמרי אינשי נטעם. מידי ואזלי ושתי וה"ה הכא דהרי אמרי אינשי ניכול כזית ובלשון ב"א הוי כזית. כמו שכתב הרשב"א לענין שבת ובודאי גם עליו נשבע וזה א"צ לפנים:

ב נ"ל בנשבע שלא אוכל סתם ואחר השבועה נתפח כזית מ"מ נ"ל שהוא חייב כשאכלו ואף דזה דומה קצת לחלב ושייך לומר דהואיל ולא נאסר מעיקרא. נ"ל סברא ישרה דענין דיחוי שייך באיסורין שחל על החפץ כמו כזית נבילה וחלב דהוי איסור חפצא כמו שכתבו האחרונים ושייך לומר הואיל ולא הי' בעת התחלת האיסור כשיעור לא נחייבו משא"כ באיסור גברא לא שייך זה דבנשבע שלא יאכל אסור לאכול כזית אבל על החפץ לא חל מידי. ואם נמצא כזית שנתפח אסור לאכלו ול"ש לומר הואיל ולא נאסר בעת התחלתו דלגבי גברא ל"ש דיחוי וסברא זו מבואר בשאג"א סי' י"ז ות"ל חדשתי סברא זו מעצמי והבאתי הרבה ראיות לזה ודוקא במומר שהפריש קרבן והמיר דהקרבן נדחה אבל בגברא ל"ש דיחוי ומ"ה כשלא הפריש ל"ה דיחוי ועיין בה' אבילות לענין קטן ובענין חגר ביום ראשון וביבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והיתרה ל"א דיחוי והרבה יש לדבר מזה ומעתה בנשבע שלא אוכל סתם כגון שלא אוכל בשר ודאי אסור אף בכזית שנולד אחר השבועה. וה"ה בנתפח אחר השבועה ואין זה דומה לשבועה שאינו חל בשעת שבועה שאינו חל אח"כ כמ"ש בא"מ ובשעה"מ דשם לא חל כלל משא"כ בנשבע שלא יאכל אסור לאכול כזית שנולד אח"כ וה"ה כזית שתפח וקצת יש לעיין מרא"ש בסוגיא דאברי בשר נחירה שפי' דנ"מ בנשבע שלא יאכל מזמן ההוא ואילך ונשאר בידו מן קודם הזמן מותר וה"ה י"ל כן בכזית שנתפח אחר השבועה אבל כבר האריך בתשו' הגאון מ' זלמן בהבנת דברי הרא"ש ואולי כונתו דוקא בקונם דהוי איסור חפצא שייך לומר כן דהוי דיחוי כמו אברי נחירה ולא בשבועה:

ג ועתה מבואר הדין לענין יוה"כ דאם נתפח קודם יה"כ בודאי חייב כרת האוכלה ול"מ לפי מה שפי' בשיטות הרמב"ם ורש"י אלא אפי' הרשב"א מודה בזה דהרי הרשב"א כתב בשבת דחייב מטעם דבני אדם מצניעין כמוהו הואיל ונראה ככזית ה"ה ביוה"כ ביתובא

דעתא תלי' מילתא וכל שנראה כותבת הרי היא מיתב דעתו דהרי בכזית הוה אכילה והנאת גרונו חשיבא ורק דאין מיתב דעתא ובכותבת שנפתח מיתב דעתי' וז"ב ולפמ"ש לעיל דבגברא ל"ש דיחוי ה"ה בנתפח ביוה"כ חייב דהרי יוה"כ הוי איסור גברא ועל חפץ לא חל איסור וכיון שבשעת אכילה הוי כותבת חל איסור וכן נ"ל לענין שבת ל"מ אי נתפח קודם שבת ודאי חייב דבעת הכנסת שבת חל איסור אלא אפי' שבאמצא שבת נתפח נמי חייב כמ"ש הרא"ש סוף מ"ק לענין שהביא ב' שערות בשבת דבגברא ל"ש דיחוי ושבת הוי איסור גברא וכל רגע פגע בחיוב שבת ודוקא בצמק וחזר ותפח באמצע המלאכה מיבעי' בשבת צ"א דהמלאכה נדחית ועוד דל"ה הוצאה מתחילה והוי כמניחה באמצע או עומד לפוש משא"כ היכא שנתפח קודם המלאכה איסור חל על אדם שאסור במלאכה וכל שבעת התחלת מלאכה הוי גרוגרת חייב וממילא מיושב קו' התו' במנחות שהקשו מסוגיא דשבת בהוציא לזריעה ונמלך וחזר ותפח והלא אם נתפח מעיקרא אף בעת מלאכה נמי פטור דבתר מעיקרא אזלינין ולדעתי בשבת חייב בנתפח קודם המלאכה מטעם דבגברא נ"ש דיחוי וראי' מרמב"ם הנ"ל כמ"ש וכן נ"ל דיוצא ידי מצה וחייב משום חמץ וקצת ראי' דלמ"ד דס"ל יוצאין ברקוק השרוי ומשמע דיוצא בכזית. ושמא מתחילה לא היה כזית רק שנתפח וכן הדבר ברור דחייב בנ"י ובברכת המזון ואף דבסי' תפ"ו מבואר דצריך למעך החלל חלל שאני מתפח דהרי ראיות הפוסקים מפ"ב דעוקצין ושם מבואר דצריך למעך חלל ובשר העגל שנתפח משערין כמות שהן וה"ה לענין מצה דינא הכי:

ז **ודע** דכל זה לר"י דס"ל כמות שהן משערינין ורק בכזית חלב מודה הואיל ונדחה אבל לר"ל דסובר דלכמות שהן משמע באמת בתר מעיקרא אזלינין לכל דבר וזה היא עיקר פלוגתא היכא שהאיסור רוצה כעת לחול או שהטומאה חל כעת או שתופח כעת. ויש עוד לומר דרך אחר בזה דלמ"ד ח"ש אסור מ"ה גם בחלב שתפח חייב כעת ורבא דקאמר מדרבנן או דס"ל כר"ל או דמיירי רק בטומאה וכיון דלא נשאר רק טומאה מדרבנן ומדאורייתא טהור גמור שייך לומר הואיל והותרה לא חל איסור אבל לר"י דס"ל ח"ש אסור מן התורה ומעיקרא היה ג"כ אסור מ"ה עתה בנתפח באמת חייב לר"י ומשנה דבעי צמק וחזר ותפח היינו משום טומאה וכן רבא בטומאה קאמר וראי' דבאיסור אסור מ"ה ומה קאמר מדרבנן וע"כ ס"ל כר"ל או דמיירי בטומאה גם לר"י אלא שדבר הקשה דהרמב"ם פסק כר"י ופסק כזית שנתפח פטור בחלב ובחצי זית והקיאו וחזר ואכלו חייב וע"כ החילוק שם אכל עכ"פ שני חצאי זיתי איסור וכאן החצי זית שיהיה מחשב כזית

לא אמרינן והרי הוא פוסק כר"י ומ"מ לולא דברי הרמב"ם הייתי אומר כן ומה שיש לפלפל בזה יבואר:

ח **הנה** לפ"מ שחדשתי דלענין שבועה אף הרשב"א מודה דאם נתפח קודם השבועה עבר על השבועה יש להקשות לפ"ז קושית אחת גדולה היא אלי. והיא בשבועות כ"ג דקתני שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטרפות חייב ור"ש פוטר ומקשה מושבע ועומד מה"ס הוא ומשני ר"ל במפ' ח"ש ואליבא דרבנן וכו' ור"י משני בכולל ור"י מ"ט לא משני כר"ל דמוקי לה כד"ה ועיין בתוס' וקשה לר"י אדמוקי לה בכולל ולוקמה באוכל כזית נבילה שתפח ובשעת שבועה כבר נתפח ומשום נבילה הוה ח"ש ובשבועה חל דמ"מ הוא אוכל כזית וחייב על השבועה דלאיסור שבועה הוי כזית מטעם דקרי לי' אינשי או מטעם דהמשקין מצטרפין כמ"ש רש"י ולענין שבועה אף משקה אסור או מכמה טעמים שביארתי ויהיה כד"ה ובשלמא לר"ל ל"ק כמו שכתבתי לעיל בסוף אות ד' דר"ל באמת בכל דבר בתר מעיקרא אזלינן ואף בשבועה יכול להיות כן הגם כי אני מסופק בזה לר"ל דבשבועה המשקה מצטרף אבל לר"י קשי' ולפמ"ש לעיל דיש סברא דלר"י שוב בנבילה וחלב בתפח חייב דל"ש שכבר הותר הואיל וח"ש אסור מ"ה גם לר"י יש ליישב דבתפח שבועה לא חל על נבילה אך לפמ"ש התוס' דמיירי שלא כדרך אכילתן ולפמ"ש המ"ל בביאור דברי התוס' דבח"ש נחתינין חד דרגא ומותר מדאורייתא שכ"א א"כ לענין שכד"א דהותר מדאורייתא שוב אף בתפח מותר שכ"א כמו לר"ל בלא תפח ושוב שבועה חל ועדיין קשיא ועוד לפמ"ש דבשבועה אף שתפח אחר השבועה חל א"כ משכחת לה בכה"ג דנשבע שלא אוכל סתם ויש חצי כזית שתפח חייב משום שבועה ונבילה דהוי איסור ב"א ולא צריך לפרש בכולל ולא במפרש ור"ש פוטר דס"ל כ"ש למכות ול"ח שבועה אח"ש והנ"ל ליישב בסברא ישרה בדרך אפשר הנה ר"ש ס"ל כ"ש למכות וביאר הריטב"א הטעם דאחשבי' ומש"ה בשוגג פטור מקרבן דל"ש אחשבי' והדברים עתיקין והרבינו יקיר הוסיף דכ"ש למכות ע"י תערובות לא ס"ל לר"ש וביארו האחרונים דדוקא בכ"ש אחשבי' לאכילה אבל כאן היא באמת אכל כזית ולא אחשבי' ומעתה אף אנו אומר דלרבא דס"ל דבכזית חלב תפוח פטור יהיה מאיזה טעם שיהי' גם לר"ש פטור דמ"ט ר"ש מחייב הואיל ואחשבי' לאכילה פחות מכזית וכאן לא אחשבי' לפחות מכזית דכיון דנראה ככזית ובלשון בני אדם הוא כזית מש"ה אכלו ולא אחשבי' לפחות מכזית וכמו בח"ש ע"י תערובת לא אחשבי' כן נמי הכא הוא סבר שהיא כזית באופן דלפ"ז מושב קו' הנ"ל דא"א לאוקמא בכזית נבילה שתפח דבזה גם לר"ש פטור משום נבלה וחל השבועה ואמאי פוטר ר"ש:

ט **והנה** בענין כזית נתפח יש ליישב קושית תוס' שבועות כ"ה ע"ב ד"ה ליתני שבועה שלא אוכל תמרים וחלב תימא דלא פריך לר"י מהכא דלכאורה יש להקשות דמאי מקשה וליתני שבועה שלא אוכל תמרים וחלב דילמא האי תנא ל"ל איסור כולל אלא איסור ב"א ומשכחת לה שיתחייב משום חלב נותר מקדשים ביוה"כ כגון שהיה כזית שצמק וחזר ותפח עד ככותבת דקי"ל אין דחוי באיסורין ובתחלה באמת לא חלו האיסורין רק איסור חלב ורק אח"כ כשצמק לא נשאר רק ח"ש ולשיטת תוס' ורמב"ם איסור חל על ח"ש אף אם אסור מן התורה וחלו כל האיסורין בב"א כשתפח וא"ל דכיון דכל האיסורים לא חלו בעודו כזית רק כשצמק וחזר ותפח לענין שאר איסורין הוא כמו דל"ה מתחילה כזית והויא כמעיקרא ל"ה והשתא אית בי' דמדרבנן דז"א דנהי דמעיקרא לא חייב על האיסור אבל איסור רבע בי' לקברו בין רשעים גמורים ואח"כ. כי משכח רוחא חיילא וכשצמק וחזר ותפח הוה כמו מעיקרא הוה ביה ונדחה ואין דיחוי באיסורין דגם מתחילה הוה חל האיסור ולענין חיוב כל איסורין תלו בב"א משא"כ בשבועה לא משכחת דנהי דכל האיסורין חלין אח"ש אבל שבועה ל"ח על ח"ש משום דליתא בלאו והן כמ"ש התוס' וכן הוא בשעה"מ פי"ז מא"ב ד"ה תו ק"ל לדברי הריטב"א ומ"ה לא משכחת לה ומאי מקשה הגמרא לרבא אך י"ל כוונת הקושיא או דהגמ' ידע דרבא אית ליה שבועה חל על ח"ש דרבא ס"ל ח"ש לא אסור מן התורה כדמשמע קצת במנחות ולגי' הרשב"א שבת צ"א רבא דאמר מעיקרא ל"ה בי' מדרבנן ומשמע קצת דקאי גם על איסורין וכיון דשבועה חל על ח"ש אף בהן א"א לתרץ דמתניתן ס"ל רק ב"א ומיירי בצמק וחזר ותפח דא"כ משכחת שבועה בהי' ח"ש ושבועה חל אבל לר"י ל"ה מצי להקשות די"ל דמתניתן ל"ל כולל ומיירי בצמק וחזר ותפח כנ"ל דהויא ב"א. ושבועה לא משכחת דלא חל על ח"ש דבעינין שיהא בהן ובפשיטות יש ליישב אף אם נאמר דרבא אית ליה כר' יוחנן דעל ח"ש לא חל שבועה מקשה שפיר לפי שיטה אחת בריטב"א בחולין ק"ב דרבא ס"ל מאן דל"נ כולל ל"ל אב"א אבל לר"י לא מצי להקשות די"ל דלית ליה כולל וב"א אית ליה כנ"ל ודוק היטב:

י **ובמה** שכתבתי לעיל וחזקתי הדבר דביוה"כ ודאי חייב בכותבת שנתפח דתליא ביתובא דעתא יש לישב קו' תוס' קדושין ע"ה דיליף הגמ' דר"ש ל"ל איסור מוסיף מדפטר נבילה ביוה"כ והרי נבילה ביוה"כ ל"ה רק כולל ולא מוסיף ועיין באחרונים ובשאג"א ונ"ל ליישב לפימ"ש דבכזית נבילה שתפח אף לר"ש פטור משום דלא שייך אחשבי' מטעם דנראה ככזית וע"כ אכלו. ובאמת לענין נבילה הוה חצי זית ולענין יוה"כ בתפח חייב כמו שכתבנו לעיל מטעם יתובי דעתא ומעתה לר"ש כשחל יוה"כ מוסיף איסור

על החתיכה דקודם שחל יוה"כ אם נתפח פחות מכזית לכותבת פטור משום נבילה אף לר"ש הואיל דל"ש אחשבי' וכשיחול יוה"כ ויאכלו דחייב משום יוה"כ כנ"ל והוה מוסיף (וכעין מוסיף זה נמצא קצת בלעה"מ האיב אע"כ דר"ש ל"ל איסור מוסיף ואולי לאו מוסיף הוא הואיל ולא שכיח שיתפח ובעיקר הסברא דלר"ש פטור בכזית שנתפח כתבתי רק דרך אפשר. עוד צ"ע דאם נאמר יוצאין במצה שנתפח לכזית אמאי לא אכלו מצה שנתפח מחדש וקשי' מקדושין ל"ז דבחדש הוי כח"ש וא"ח דהוי כמו חלב ובמצ' יוצ' וי"ל עוד רגע אדב' במה שנתבא' מסוגי' דכזי' ונתפח אין חייבין עלי' יש להקשות לכאורה לר"ש דס"ל כ"ש למכות מאי מהני אחשבי' בודאי אחשבי' לא שייך רק בשעת אכילה דאז אחשבי' ולא קודם ולפי"ז יש להקשות דאטו עדיף אחשבי' מאם הוא כזית באמת עתה דלא מהני כשלא היה מעיקרא ונ"ל בירור הדבר עפ"י מ"ש התוס' שבת צ"א דדוקא בנתפח חשוב דיחוי שנדחה בין משיעור ראשון בין משיעור אחרון אבל בנמלך לזריעה משיעור אחרון לא נדחה מעולם עי"ש וה"ה הכא לר"ש דוקא בנתפח דקודם התפיחה נדחה מזה השיעור אבל לר"ש דאחשבי' גם אם אחשבי' מעיקרא מהני וא"כ משיעור אחרון לא נדחה מעולם באופן דלרבנן דלא סבירא להו אחשבי' אף היכא שיש אחשבי' לא. מהני כגון בנזיר שלא לשתות יין ומקשה בגמ' מישבע ועומד מהר סיני לענין קדוש ואבדלתא והקשה בשאג"א הרי יוכל לשתות מלא לוגמיו, דבנזיר לא אסור רק ברביעית. ותירצתי ע"פ הגמ' שבת צ"א מגו דמצטרף. לענין טומאה וחייב נמי משום שבת וה"ה הואיל והוי שיעור לקידוש משום נזיר נמי חייב ולפמ"ש ליתא דזה הוי אחשבי' ולא עדיף מנתרבה כעת ולא מהני החשיבות ודוקא לר"ש דתמיד שייך אחשבי' משא"כ גבי קידוש קודם שבת ל"ש זה ולא מהני אחשבי' דלא עדיף מנתפח מיהו לפמש"ל בשבועה מהני נתפח אח"כ ניחא דה"ה בנזיר והענינים האלו רחבים מני ים. על כן אין אני מחליט בשום דבר וכל מה שכתבתי היא אך לעורר המעיין וד' יאיר עיני בתורתו לכוון לאמיתה של תורה:

יצחק שמעלקיש:

סימן לא

ב"ה פרעמישלא חדש כסלו את הברכה לפ"ק לבאר אם פחות מכביצה צריך נט"י

(א

) **תשובה הנה** מחלוקת הפוסקים אי עחות מכביצה צריך נטילה המבואר בסי' קנ"ח תליא במחלוקת רש"י ור"ת אי פחות מכביצה מקבל טומאה מ"ה עיין שבת צ"א ופסחים ל"ג דלר"ת דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה י"ל דא"צ נטילה. אמנם בתיוה"כ הובא

ג"כ במ"ל פ"ה דט"א נסתפק אי צריך נטילה גם לר"ת כיון דמדרבנן נטמא עיי"ש. והנה המ"ל שם מייתי לרשב"א דס"ל גם מדרבנן פחות מכביצה אינו מקבל טומאה. וכן הביא בס' דברי אמת קונטרס עשירי חלה דף קי"ט ובס' הנ"ל הקשה על שיטה זו ממשנה דטבול יום פ"ג עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה במ"פ ונגע טבול יום ר"ע אומר לא פסל אלא מקום מגעו. וטעמא דר"ע לפי שמ"פ אין מחברין ול"ה כביצה. ולרשב"א קשי' אמאי פסל מקום מגעו כיון דאף מדרבנן אינו מקבל טומאה עיי"ש. ונישב זאת נלע"ד בפשיטות לפמ"ש הפ"י פסחים ל"ד דלמ"ד אין שני עושה שלישי בחולין. וע"כ קרא דאוכל אשר יאכל דמיירי בשני לטומאה קאי לטומאת עצמן וע"כ אף בטומאת עצמן בעי אוכל הנאכל בב"א והיא כביצה ופחות מזה אף ט"ע אין בו. אבל לר"ע דס"ל שני עושה שלישי בחולין קרא לטומאת אחרים קאי ולטומאת עצמן ל"ב כביצה עיי"ש. ולפ"ז ר"ע אזיל לשיטתי' במשנה דט"י דס"ל אוכל מקבל טומאה פחות מכביצה כשיטתי' דשני עושה ג' בחולין. ול"ק להרשב"א דלר"ע אף הוא מודה ובהכי מיושב ג"כ מה שהקשה בד"א שם לרשב"א מפ"ב דטהרות באשה שהיתה כובשת ירק דאף באין בו כביצה היא טמא והכל טהור. ומשמע דמקבל טומאה. דרשב"א יוקמה המשנה כר"ע. וכן מיושב מה שהקשה בישי"ע סי' קנ"ח אר"ע שאמר בעירובין י"ז מוטב אמות מיתת עצמי ולא אוכל בלי נטילה והיה לו לאכול פחות מכביצה לפוסקים דפחות מכביצה א"צ נ"י להנ"ל ניחא דלר"ע מקבל טומאה מ"ה וצריך נ"י אף לפחות מכביצה:

והנה לדעת הרשב"א צ"ל הא דרבי צדוק נטל במפה פחות מכביצה הוא משום נקיות ובאמת יש מקום לומר דבר חדש דאף אם אוכל אין מקבל טומאה פחות מכביצה מ"מ אם נגע תרומה פחות מכביצה בטומאה עובר מדאורייתא או מדרבנן למה שנסתפק המ"ל פ"ד מטומאת אוכלין למ"ד אין אוכל מקבל ט' פחות מכביצה אם ב' חצאי בצים נטמאו כל אחד בפ"ע ונצטרפו אח"כ יחד אי הוה טמאים הואיל ובשעת קבלה ל"ה כביצה. ועיין בשעה"מ ה' ברכות ולצד זה דמצטרפין לטומאה נ"ל דאסור מדאורייתא לטמא פחות מכביצה דאם יגע עוד בחצי זית ויצטרפו יחד התחיל לעבור על עשה דמשמרת תרומה משעה ראשונה. דבנגיעה שני' לבד לא עבר דל"ה רק חצי ביצה ורק בהצטרף עבר על עשה ונמצא דבזה לכ"ע עבר מ"ה אף להסוברים דעל בל יראה אינו עובר בח"ש כסברת השאג"א דלא נצרך הצירוף למפרע אבל בזה הרי יצטרך להצירוף ולפ"ז מיושב להרשב"א מה שא"ל נטל במפה אף דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה מ"מ אסור ליגע בטומאה שמא יטמא אח"כ עוד חצי ויצטרף ואף אי לא יטמא עובר על משמרת תרומת כדין ח"ש. ולפ"ז צ"ל דר"צ מיירי בתרומה ומ"ה נטל במפה וזה הערה

יקרה ואף שכתבתי לעיל בסי' ל' דבטומאה ל"א ח"ש אסור מ"ה זה לטומאה לבד אבל זה דעובר על משמרת תרומתי הוי איסור וכיון דבחצי ביצה השני אינו עובר רק בצירוף חצי' א' י"ל דאסור מ"ה ומדרבנן בודאי אסור אף לרשב"א. ועוד נ"ל דכיון דתרומה בעי שמירה מדאורייתא ואסור לגרום טומאה צריך לשמור שלא יבא לידי טומאה אף בדרך רחוק. ומ"ה אסור לטמא אף ח"ש שמח יצטרף אח"כ לדברי המ"ל. וראיה מר"מ ה' מצה פ"ה ה"ו תבשיל שנמצא בו חטה אף אם לא נתבקע אסור הרי הוא אומר ושמרתם את המצות הזהרו מכל צד עיי"ש. וראי' עוד מסוכה ל"ה למאן דפסל אתרוג של תרומה מפני שמכשירו וק"ו מהתם דליכא רק הכשר וגרם רחוק לטומאה וכ"ש הכא. ובהכי י"ל דאם מטמא תרומה בטומאה דרבנן עובר מדאורייתא כיון דהפסידה עכ"פ ובזה ימצא ישוב נקו' מהרש"א רש"י שבת י"ד שפי' ופסל להו והתורה הזהירה על השמירה מדאורייתא ותמה מהרש"א אמאי לא חייש רש"י שיאכל תרומה טמאה שהיא בעשה (ומ"ש מהרש"א מיתה דבריו תמוהין וכבר תמהו עלי') להנ"ל נכון דנ"מ משום טעמא דמטמא תרומה דאפי' בטומאה דרבנן יש חשש דאורייתא כיון דהפסידה ולדעת קצת פוסקים אם נטמא מדרבנן מותר לאבדו ביד מה"ט כמבואר ברי"ט אנגזי באריכות ולפ"ז במטמא מדרבנן עובר באיסור דאורייתא. ומ"ה חשו חז"ל יותר לאיסור דמשמרת תרומה מאיסור אכילה דאלו לאיסור אכילה אין כאן בטד"ר רק איסור דרבנן משא"כ לענין איסור שמירת תרומה הוא עובר באד"ר ע"י טד"ר ודוק:

אמנם אין הלכה כסברת המ"ל הנ"ל, ונ"ל ראיה שלא יצטרף כיון דבשעת קבלת לא נטמא מפסחים במשקה בית מטבחי' שנטמא בפנים והוציאן לחוץ טהורין אף דבחוץ מקבלין טומאה מ"מ כיון שבפנים נגע ושם לא נטמא אף בחוץ טהור. וה"ה פחות מכביצה ונצטרף אח"כ לכביצה. ובשעה"מ ה' ברכות כתב דלשיטת רש"י דפחות מכביצה מקבל ט"ע הדבר ברור דמצטרף אח"כ לטמא אחרים. ולפי המבואר בפסחים דאף אם נטמא בפנים ויש לו ט"ע כשיצא לחוץ אינו מטמא. ופירש"י ד"ה טהורין שהרי לא ירדה להן תורת טומאה לטמא אחרים. עיי"ש ה"ה בח"ש לרש"י כיון שלא ירד לטמא אחרים ל"מ צירוף ח"ש אחר שג"כ לא ירד לטמא אחרים שיטמאו יחד. מיהו גם בפ"י ב"ק ע"ז ד"ה בא"ד וקשה דלמאי נ"מ כתב ג"כ בפשיטות דכל שאין בכ"א כשיעור מצטרפין יחד לטמא אחרים והדבר מוכרח מתוס' שם ודוק:

ב **והנה** בהך דכל האוכלין מצטרפין לכבינה דעת רש"י הובא במ"ל פ"ד מט"א דסגי בנגיעה ודעת התו' חולין קי"ט דבעי שידבק יחד. ודעת רמב"ם פ"י מט"א ה' י"ז דלענין שיקבל טומאה לטמא אחרים בעי גוף אחד. וכשכבר נטמא ואח"כ נתפרד ונדבק מטמא

אחרים ודעת הראב"ד שם דאם נגע שרץ בפרורין מהני הנגיעה שנוגעין הפרורין זה בזה לענין שאותו פירור שנגע בשרץ מטמא אחרים דחשיב כביצה ע"י צירוף ושאר הפרורין טהורין. וכן הבין בלב ארי' חולין קי"ט מדברי הראב"ד. ובעיני דבר זה תמוה כיון דמטמא אחרים אמאי לא יטמאו שאר הפרורין:

והנה לעיל סי' ל' הקשיתי לתו' ור"מ דבעי שלם ול"מ נגיעה משבת צ"א דאמרינן מיגו דמצטרף לענין טומאה מיחייב לענין שבת. ואם בעי דיבוק איסור שבת קדים תיכף כשנח ואיסור טומאה ל"ה רק לאחר שנדבק ולר"מ ודאי קשיא ותירצתי דאף התו' מודה בטומאת אהל דמהני נגיעה ול"ב כביצה שלם רק בנגע בשרץ והנה במ"ל פ"ד מט"א מביא לפשוט הספק שלו מהא דנקט בשבת זרק כזית תרומה לבית טמא. ולמה לא נקט בנגע פחות מכביצה דאין מקבל טומאה ובבית הוה ג"כ פחות מכביצה ושניהם לא נטמאו. רק הצירוף מטמאן לשיטה זו ונימא מיגו. וע"כ ל"מ צירוף כיון שבשעת נגיעה לא נטמאו ובשעה"מ ה' ברכות דחה ראיתו למ"ש מהרש"א דהאיבעי' דגמ' דוקא היכא דרשות גורם הצירוף א"כ דוקא בזרק לבית טמא אבל בנטמאו ב' חצאי זתים ונצטרפו הרשות אינו גורם הצירוף. והגאון ר"ע איגר בדרוש וחידוש דחה דברי השעה"מ ודבריו עמוקין מאוד. ותורף כונתו לפי הבנתי דהכי אזיל ראית המ"ל אס"ד דהיכא דנטמאו ב' חצאי זתים אח"כ מצטרפין יחד. א"כ אף בזרק כזית לבית טמא אין הרשות גורם הצירוף. דתיכף כשבא חצי זית לבית הוה כנגע בשרץ מחמת האהל. וכן חצי זית השני. אח"כ כשבאו ביחד נטמאו אם לא הי' באהל לסברת המ"ל דמהני נגיעת הב' חצאין בפ"ע ונמצא דעדיין אין הרשות גורם דאף אם בשעת הנחה היה שניהם בחוץ טמאין וע"כ ל"מ נגיעת הב' חצאין ורק שנטמאו ביחד באהל ובשעת הנחה ע"כ ודבריו ראוין למי שאמרן. אמנם לפמ"ש דבב' חצאי זית בעי שיעשו גוש אחד. ובאהל סגי שיגעו ביחד. א"כ שוב הרשות גורם הצירוף שאלו הי' בשעת הנחת חפץ בחוץ ל"ה מצטרפין וליתא להוכחת המ"ל בדרך שהבין הגאון הנ"ל:

והנה ראיתי ברמב"ן חולין ל"ד ד"ח דאף דפחות מכביצה מ"ט מדרבנן מ"מ בא"ר לאכילת אדם ל"ג אפחות מביצה ובזה מישב הא דפת שעיפשה דנקט בכביצה וצ"ל דס"ל כראב"ד דפת שעיפשה גם עתה מקבל טומאה ולא כרמב"ם פ"ב מט"א ה' י"ד ודוק:

ג **והנה** על התשובה שהעתקתי לעיל סי' ל' השיב הגאון רשכב"ה האבד"ק לבוב ונדפס בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' קס"ח וראיתי שם מה שחלקתי בין טומאת אהל לשאר טומאת והבאתי דברי התוס' נזיר כ' וכתב הגאון הנ"ל דמרמב"ם פ"ד מטומאת מת הל' ד' וה' מבואר דגם באהל אינו מטמא בזה וע"כ כונתו מדנקיט שם כזית מן המת שחתכו

לחלקים ורדדו ודבקו מטמא באהל ובמשא ואינו מטמא במגע ומשמע הא לא דבקו אינו מטמא אף באהל. אבל אחר המחילה לא כן היא דמבואר שם בהל' ט' כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית האהל מצרפן. ומבואר דלא בעי דיבוק. ומה דר"מ נקט בהלכה ה' רידוד ודבוק היא לרבותא דאפ"ה אינו מטמא במגע. ומ"ש עוד שם דממה דתנן כזית חלב והתיכו טמא משמע דדוקא מפני שכעת שלם אבל אי ל"ה שלם הוה פקע טומאה וזה דלא כמ"ל פכ"ג דכלים דכביצה שנטמא ונחסרה עדיין טמא והניח בצ"ע על המ"ל לפמ"ש לעיל דבר"מ מבואר בטומאת אהל מטמא אף בלא דיבוק על כרחך הכונה בהך דנזיר נ' היה מפורר והתיכו טהור היינו שאין מטמא במגע אבל לא שיטהר בעצמו דהרי מטמא באהל. וכן כתבו תוס' שם. והגם דרש"י שם נקט לשון פרחה מיני' טומאה ע"כ אין הכונה שיטהר בעצמו אך שלא יטמא אחרים כדברי המ"ל וראיה ברורה לזה מזבחים מ"ג ע"ב דדרשינן וטומאתו מי שטומאה פורחת ממנו יצא בשר. ומקשה מפיגול ומשני בשלמים עסקינן רבינא משני מי שטומאה פורחת כשהיא שלם. וקשי' לתי' ראשון דלא ס"ל כרבינא עדיין קשי' שהרי טומאה פורחת מבשר ע"י חתיכה פחות מכזית. ולרבינא ניחא אבל לתי' א' קשי'. וע"כ אין טומאה פורחת ונשאר בט"ע כמ"ש המ"ל וז"ב. מיהו למ"ש השעה"מ ה' ברכות דבקדשים מקבל טומאה פחות מכביצה משום חיבת הקודש אין ראיה מגמ' הנ"ל דכש"כ דאין טומאה פורחת בפחות מכביצה משום חיבת הקודש משא"כ בתרומה ודוק:

ד **והנה** במ"ל פ"ד מט"א מביא דברי התוספתא קדירה שהיא מלאה משקין ותורמסין פחות מכביצה ונתפחו לכביצה הר"ז אומר טמאני וטמאתי' ומייתי מזה ראיה דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה ומ"מ אם נתפחו טמא. ואמנם אין מזה ראיה דלפי המבואר במנחות כ"ד דהיכא דמעיקרא ל"ה ביה והשתא אית ביה מדרבנן ג"כ כונת התוספתא מדרבנן ומדרבנן בלא"ה מקבל טומאה פחות מכביצה. וע"כ התוס' מיירי לטמא אחרים. א"כ גם לשיטת רש"י נכון כיון דמיירי לטמא אחרים. ושם במ"ל מייתי מתוס' זו ראי' דאף ברי' אינו מקבל טומאה פחות מכביצה ומצאתי במאירי לשבת ד' צ"א שכתב דברי' מקבל טומאה פחות מכביצה. ולכאורה תיקשי על המאורי מתוס' הנ"ל. אמנם לפמ"ש דתוס' מיירי לטמא אחרים ניחא דהמאירי מיירי לטומאת עצמן וכמו שע"כ צ"ל לשיטת רש"י ובלב ארי' חולין קי"ט תמה על המ"ל שהוצרך להביא דברי התוס' דאין חילוק בין ברי' לשאר אוכלין והרי כן מבואר במשנה דעוקצין מדר"א מטהר בשל פול דאין השומר מצטרף אף דהוי' ברי'. ולפענ"ד אין ראי' דר"א מטהר משום שאינו רוצה במשמושן ול"ה שומר להכניס ולהוציא (וזה צ"ע ג"כ על הרשב"א בחידושיו שהוכיח ממשנה דפחות

מכביצה אין מקבל טומאה ומה ראי') אמנם לפי שיטתו תיקשי על המאירי שמחלק להדי' בין ברי'. אבל לפמ"ש ניחא דהמאירי מיירי לטומאת עצמן ושם מיירי שיטמא אחרים ודרך אגב ראיתי בהמאירי שבת שם דמייתי לסיפרי מכל האוכל אשר יאכל מלמד שהוא טמא בכל שהו ומ"מ גדולי הדורות שלפנינו סוברים שאף לקבלת טומאה הם צריכים לכביצה וזו שבספרי הם מפרשים אותה למנין צירוף כגון כלי מלא חרדל שאם נגעה טומאה בגרגיר אחד מהם נטמא הכל שהכלי מצרפן ע"כ. וזה תמוה דאין כלי מצרף אלא בקודש ועיין תוס' חולין קי"ט ותוס' חולין כ"ד. ואין לומר שבגמ' מיירי לטמא אחרים. דמשמע גם בקדשים מיירי מט"ע ולישב דבריו שלא יהיה תמוהין כ"כ נראה דס"ל למה דפסקינין במנחות כ"ד דלא בעינין נגיעה בקדשים ס"ל דבנגיעה אף בחולין מצטרף ודוקא לס"ד דבעי נגיעה ע"כ בחולין ל"מ נגיעה משא"כ למסקנא. ומה דקשה לשיטה זו מנ"ל דאויר כלי חרס טמא בלא נגיעה דילמא מה שמלא חרדל טמא הוא משום צירוף כלי כקו' תוס' חולין כ"ד ותירוץ תוס' ל"ש להמאירי י"ל דס"ל כתי' הראשון בתוס' שם דמשמע מקרא אף באויר טמא הגם דתי' זה צ"ע מגמרא שם דמייתי להא דהתורה העידה לראי' דל"ב נגיעה ומזה לא מוכח ומצאתי שהרגיש בזה בל"א חולין ועיין בט"א חגיגה על דברי התוס' אלו. והנה לומר דהמאירי מוקה לקרא בקדשים לא ניחא לי דבפסחים י"ח מוקה בגמ' הקרא לחולין עיי"ש ועוד דבקדשים איכא קרא מיוחד לצירוף ולחד מ"ד ל"ה גם בקדשים אלא מדרבנן וכן פסק הר"מ. והנה גם בדברי התוס' חולין צע"ק דבדף כ"ד כתבו דלר"ת דאינו מקבל טומאה פחות מכביצה מה שאמרו התורה העידה על כ"ח אפי' מלא חרדל ל"ד רק מלא בצים. הרי דאף באויר כ"ח לא נטמא מנא חרדל. ובדף קי"ט ד"ה אין יד כתבו התורה העידה על כ"ח אפי' מלא חרדל אלמא אי לאו אויר כ"ח ל"ה כמו במחובר אע"פ שנוגעין יחד. משמע דמשום אויר כ"ח טמא מלא חרדל. ושמא כונת דבריהם דעכ"פ מדרבנן טמא מלא חרדל או דל"ד נקט תוס' מלא חרדל רק כונתם מלא בצים ומ"מ בדברי המאירי צריך אני לעשות לי רב. שוב מצאתי ברשב"א שבת צ"א ג"כ כדברי המאירי בשינוי לשון וז"ל יש מפרשים אותה בצירוף כלי כגון ההיא דתניא המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין. ושמא גם המאירי כיון לזה. אבל גם דברי הרשב"א צ"ע דהרי שם קאמר ר"י בד"א בזמן שהם גוש בקערה דהוי חיבור ובכה"ג אף אחרים מטמא ובספרי איתא דאינו מטמא ואם כונתו דת"כ לא מיירי בגוש בקדירה כמו שהקשה בגמ' דפסחי' ובנזיר ל"ז והא ל"ה כביצה ל"ה אלא מדרבנן כמו שפירש"י ותוס' שם וראיה מדמקשה דליבטל ברובא ועוד דשם אין הטעם משום צירוף כלי וצ"ע. ודע דלשיטת הראב"ד דס"ל מהני נגיעה שיהי' כביצה

שיטמא מה שנוגע בו ולא הפרורין שאין נוגע בו. ע"כ ל"ג בפסחים מ"ד מקום מגעו אמאי פסול הא ל"ה כביצה דלדידי' מהני נגיעה:

ה **ונשוב** לענין נ"י והנה בטעם הדבר שכתב הרוקח דפחות מכביצה א"צ נטילה אף דלרוב פוסקים פחות מכביצה מקבל טומאה מדרבנן מ"מ כיון דלחולין ל"צ נט"י משום טומאה דידים שניות ואין שני עושה שלישי בחולין רק משום לתא דתרומה ול"ג רק היכא שיש בו טומאה דאורייתא דהיא כביצה וכן כתוב בישי"ע ובפ"מ ולכאורה גם בחולין איכא חשש טומאה שיגע ברוק שבפיו וידים פוסלין תרומה ומטמא משקין להיות תחלה כדאיתא בעירובין צ"ט ותוס' שם ד"ה היה אוכל וכיון דבחולין גופי' איכא חשש הק"ל דאף פחות מכביצה לצטרך נ"י אך הדבר נכון דהלכה כר"י שם כמ"ש תוי"ט פ"ח דכלים ועיין בר"מ פט"ו מט"א דרוק ל"ח משקה ולפ"ז לר"מ דמטמא שם. אף הוא ס"ל דגם פחות מכביצה צריך נ"י ובהכי נלע"ד לישב ב' הסוגיות הסותרות דביומא ע"ט הוכיח מר"צ דנטלו במפה חוץ לסוכה ולא בירך אחריו דכביצה בעי סוכה ולא משני הא כביצה צריך נ"י וברכה. ובסוכה כשהקשה שם לאביי ור"י משני הא כביצה בעי נ"י וברכה וכבר הקשו כן תוס' ישנים. והנ"ל הנה כבר כתבו המפורשים דלא יתכן שישנה פחות מכביצה בשביל חילוק אחד מהג' חילוקים שיש בזה סוכה נ"י ברכה. אך בשביל ב' מהג' שייך לומר דנקט פחות מכביצה כגון נ"י וברכה. והנה בש"ס דברכות מ"ט מקשה דר"י אדר"י בהא דס"ל כביצה לברכת המזון ומשני אביי לא תיפוך וס"ל דר"י ס"ל כביצה. והנה כבר כתבנו דלר"י דס"ל רוק ל"ח משקה ל"צ בחולין נ"י רק משום תרומה ויש חילוק בין כביצה לפחות מכביצה דבחולין פחות מכביצה הו"ל כעין גזירה לגזירה. ולכן שפיר משני בסוכה לאביי ור"י דפחות מכביצה א"צ נ"י ורק מפה משום נקיות כפירש"י הא כביצה צריך נ"י וברכה דקאי כר"י כדכתיבנא. אמנם סוגיא דיומא דלא קאי לאביי ס"ל כתי' הש"ס בברכות דמוחלפת השיטה וס"ל לר"מ כביצה לברכת המזון. ולר"מ דס"ל בעירובין דרוק מטמא גם בחולין איכא דררא דטומאה. וגם בפחות מכביצה צריך נ"י וע"כ צ"ל דר' צדוק תרומה אכל והתירו מפה לאוכלי תרומה ואף כביצה א"צ נ"י. ול"ש לשנוי' הא כביצה צריך נ"י וברכה דזה הוי ב' הפכים דאם קאי משנת ר' צדוק כר"מ דבהמ"ז ככביצה בכולה קאי כר"מ ואף פחות מכביצה צריך נ"י דרוק חשיב משקה וא"ח בין כביצה בזה וא"א לומר כביצה צריך נ"י (וזה לא ניחא לגמ' דס"ל כר"מ בהא ובהא לא ס"ל) ולכן לא משני הא כביצה צריך נ"י וברכה כדמשני בסוכה דאם לבה"מ בעי כביצה חייב בנ"י אף פחות מכביצה. ואם בנ"י בעי כביצה כר"י דרוק לא מטמא שוב בבהמ"ז בכזית כשיטתי' דר"י וזה דבר חריף עמוד והתבונן ולא תיקשי לדברינו דהרי

גם בעירובין צ"ט אמרינן מוחלפת השיטה. אמנם כבר פירש"י שם פירוש חדש החליף ר' יהודה שיטתו ויצא ממנו. והכונה דר"מ אדר"מ לא תקשה כלל דסיפא זו דוכן לא ירוק לא אתי כר"מ ולא הקשה רק ר"י אדר"י ומשני חזר ר"י ממשנה דעירובין וס"ל דיש חילוק בין היפך. ועיין ביד דוד באריכות ולשיטה זו דברינו נאמנו מאוד. ולשיטת תוס' עירובין שפי' מוחלפת השיטה כמו בכל הש"ס לא א"ש לאביי תי' הש"ס הא כביצה צריך נ"י וברכה לפי מה שהקדמנו ודוק:

והעולה לדינא כפי מה שכתבנו דרוק אינו מטמא בעוד שהיא בפיו דהלכה דפחות מכביצה א"צ נ"י כיון דהוי רק משום לתא דתרומה. ואף לפי מה שפסק הטוש"ע סי' ש"כ דרוק שנתלש בפיו ויוכל לזרקו אסור לצאת בו לר"ה. ולפ"ז משמע דס"ל דזה חשיב משקה דהרי מזה הקשה בש"ס דעירובין ומדמי להדדי מ"מ כבר חילקו בין שבת דחשיב כתלוש ולענין טומאה ל"ח משקה עיין י"ד. ודע דכל דברינו לשיטת רש"י דטבולו במשקין צריך ברכה. ועל כן אם רוק חשיב משקה אף אוכל פחות מכביצה צריך ברכה ולכן הוצרכנו לומר דהלכה כר"י אך לפוסקים דטיבולו במשקין א"צ ברכה. גם פחות מכביצה אצ"ב בפשיטות. ועיין בברכי יוסף שפסק לדינא דעל פחות מכביצה יטול ידיו ולא יברך ועל פחות מכזית א"צ נטילה כלל. ולפמ"ש דאם רוק חשיב משקה היה צריך נטילה עכ"פ כמו טיבולו במשקה אך הלכה כר"י כדכתיבנא ומ"מ יש ליטול ידיו אף פחות מכזית בלא ברכה:

ודע דשיטת התוס' חולין פ"ז ע"ב דמשקה אין מטמא חולין רק ברביעית ותרומה מטמא בכ"ש ולפ"ז צ"ע בהא דפסחים קט"ו דצריך נ"י במרור משום שמשקעו בחרוסת והכי בחרוסת היה רביעית ושמא חיישינן שיהיה רביעית. וכן קשה לתוס' פסחים י"ד דלפסול גוי' צריך רביעית אמאי צריך נ"י במרור וכתבו תוס' שלא יפסול גופו מחמת משקין והרי ליכא רביעית וצ"ל כיון שתקנו חז"ל לטבולו במשקין נ"י לא חילקו בין רביעית לפחות ודוק:

והנה במ"ש התוס' פסחים ל"ג דלכ"ע פחות מכביצה אין מקבל הכשר עוררכי הרב החריף מ' מתתי' שוועבר נ"י מפה"ק דא"כ אמאי לא קאמר בסוכה ל"ה נ"מ בין מ"ד מפני שמפסידה ובין מ"ד מפני שמכשירה באתרוג שאין בו רק כאגוז דכשר לר"מ אף בתרומה טהורה לכתחלה דל"ש מפני שמכשירה דפחות מכביצה אינו מקבל הכשר. ולזה י"ל למ"ש תוס' כריתות י"ג דמדרבנן מקבל הכשר לק"מ אך למ"ש מהרש"א פסחים ל"ג דלא כתוס' כריתות (עיין ביעיר אזן שהרגיש בסתירת דבריו לתוס') נ"ל כשיטת המאירי דברי' נטמא פחות מכביצה וה"ה דמקבל הכשר ובענבים דפסחים הטעם משום

שנתרסק בסחיטה. ומיושב הערה הנ"ל הארכתי קצת בפלפלת כ"ש ועוד אבוא לסוגיא דשבת צ"א אי"ה בה' שבת וה' יקרב ביאת הגואל המצרף ומטהר את בני לוי ואז נחפשה לדעת דיני טהרה על מכונם ובוריים:

יצחק שמעלקיש אבד"ק והגליל

סימן לב

ב"ה ברעזאן יום ב' ט"ו שבט ברכתה:

שלום וברכה וכ"ט לכבוד חביבי כנפשי הרב החריף ובקי קנקן חדש מלא ישן מ' פנחס שפירא נ"י מפאלטישאן

ע"ד שאלתו בשוכר בית השורף מאדון אי מותר להשכיר לנכרי כדי שיעבוד בשבת ויו"ט ובאיזה אופן ישכיר ומה יעשה עם הבהמות שקונה בכל שבוע ושבוע נציע מקודם הסוגיא ומה שיש לדבר בענין ואח"כ אבוא לגוף הדין:

א **מקור** הדברים בש"ס דע"ז כ"א תניא לא ישכור אדם מרחיצו לנכרי וכו' אבל לכותי מאי שרי כותי אימר עביד ביה מלאכה בח"ה. בחולו של מועד אנן נמי עבדינן אבל שדהו לנכרי מאי שרי. והקשו התוס' ד"ה אבל דילמא נקט מרחץ דבזה דוקא אסור לנכרי אבל לכותי שרי אבל שדה אף לכותי אסור ונלפענ"ד בישוב הקושי' עפ"י דברי הריטב"א שהקשה לפי האמת דאיכא ב' טעמים למה נקט טעם שנקראת על שמו ולא נקט הטעם דלפני עור שהוא חשש דאורייתא וכתב וז"ל וי"ל משום דרוב כותים צייתי במלאכה דחה"מ לפי שיש בה הרבה מקראות לדרוש שהיא מה"ת וזה קיבל הדבר אל הדעת אלא שיש מיעוט דלא צייתי וכו' ומעתה מעיקרא כשמכרנו לו סמכינן על הרוב ומיהו איכא משום דנקראת על שמו ועיי"ש. ולכאורה צריך להבין דברי הריטב"א דכיון דרוב כותים צייתי ואינן עושין מלאכה א"כ למה חיישינן דהכותי יעשה מלאכה הרי אזלינן בתר רובא ומתוך כך הנראה דר"ש בן אלעזר סובר דכותים בדלא כתיבא ואחזיק לא סמכינן עלייהו כדעת הת"ק בחולין ד' ובגיטין י' ומ"ה כש"כ דאנן לא סמכינן עלייהו להשכיר להם וחיישינן שמא יעשו רק שהריטב"א הקשה למה נקט חשש דרבנן ולא נקט חשש דאורייתא ותי' דמדאורייתא סמכינן על הרוב ורק מדרבנן לא סמכינן וכיון דל"ה רק חשש דרבנן נקט יותר הטעם דנקראת על שמו. אמנם לרשב"ג דס"ל בחולין דגם בדלא כתיבי אם אחזיק סמכינן עלייהו. א"כ בחוה"מ שכתב הריטב"א דרוב צייתי וכיון דמותר לסמוך עליהם היכא דאחזיק ה"ה כשרוב צייתי נמי סמכינן עלייהו וליכא למיחש כלל לכותי' ומ"ה על כרחך לא נקט מרחץ אלא דבשדה מותר אף לנכרי דל"ל דנקט מרחץ דשדה אסור אף לכותים דלרשב"ג לשיטתי' סמכינן עליהו אף בדלא כתיבא כן נלע"ד:

(**וקצת** יש לחקור הכא וגם בחולין ד' ו' לענין כותים דגזור ר' מאיר על היין ור' גמליאל על שחיטה ורבנן ל"ח למעוטי ואי אזיל ישראל לגבי כותי הו"ל קבוע. כמבואר סי' קי"ד ביו"ד וצ"ל כיון דלא ניכר מקום קביעות הכותים העובדים ע"ז או העושים מלאכה ל"ה קבוע כדעת הרבה פוסקים) ובעיקר סברת הריטב"א שכתב דרוב אין עושין מלאכה צ"ל הא דחייש מ"מ לעשיית מלאכה אולי רשב"א חייש למעוטא דקיבל מר' מאיר ששלחו לקנות חמרא מבי כותי' ואז גזר עליהם. ובכן יש לומר רשב"ג ל"ח למעוטא כמ"ש תוס' ריש כל הצלמים או אף אם ס"ל חיישינן למעוטי מ"מ כתבו תוס' בכורות כ' בישוב דברי ר' יוחנן דאכל משחיטת כותי אף דפסק כר' מאיר בריש כל הצלמים. משום דאין להחזיק כל הכותים לרשעים כי אם להרשע לבדו עיי"ש ומ"ה יסבור רשב"ג דמותר להשכיר שדה לכותי ול"ח שיעשה בחה"מ. והא דאמרו בגמ' גבי מרחץ לכותי היינו לה"א אבל לאמת ל"ח כלל שיעשה הכותי ומ"ה דייק שפיר דשדה לנכרי מותר כל זה י"ל לסברת הריטב"א:

ב **והנה** יש לי תימא על דברי התוס' עירובין ס"ט ד"ה כאן במומר לחלל שבתות שהקשו איך כותי קודם גזרה הי' מבטל רשות הא סתם כותים אינם מאמינים בדברי חכמים אפילו בפרהסיא לא מזדהרי וכתבו וי"ל שרגילים הם ליזהר לפי שיראים מחכמים כדאשכחן בנדה וביומא אע"פ שצדוקים אנו מתיראים מן הפרושים. א"כ אמאי חייש רשב"א לכותי שיעשה מלאכה בחה"מ הרי היא מלאכת פרהסיא והם רגילים להזהר בפרהסיא אף בדרבנן ועוד קשה יותר דאמרו בגמרא כותי לא ציית דאמר אנא גמירנא טפי מינך. והיא ממש היפך דברי התוס' שכתבו דהכותי מתיראים וצ"ע טובא בזה. והנראה בזה להבין דברי הגמרא דמשני חדא ועוד קאמר והתמיה קיימת דהרי הברייתא לא אמרה אלא מפני שנקראת על שמו. ועוד הקשה בריטב"א אמאי שביק דאורייתא טעם דלפני עור ונקט נקראת על שמו דהוא חשש דרבנן ולהנ"ל פירוש דברי הגמרא נחמד מאוד דבאמת ל"ח שהכותי יעשה בפרהסיא איסור דרבנן. כמש"כ התוס' עירובין אך הכא כיון שנקראת על שם ישראל יאמר שהוא שלוחו של ישראל והישראל צוהו ולא מירתת מן הפרושים. ומעתה שפיר כונת רשב"א הוא משום לפני עור. ורק זולת שנקראת על שמו לא היה שייך גם לפ"ע דהכותי לא יעשה מלאכ' שמתירא מן הפרושים אך כיון שנקראת על שמו אז לא מירתת ושייך לפ"ע א"כ הוי הטעם שנקראת על שמו לשני הטעמים דמה"ט חיישינן ללפ"ע וגם על השם לבד חיישינן ושפיר נקט טעם שנקראת על שמו דזה עיקר הטעם דמ"ה חיישינן ללפ"ע. וזה פירוש נחמד ונעים בסוגיא הנ"ל עמוד והתבונן בזה. אמנם י"ל בזה ישוב אחר לדברי התוס' עירובין ויתישב הרבה קו' חדא

בלשון הגמרא כותי לא ציית אמר אנא גמירנא טפי מינך. וזה לישנא קלילא דאם כותי לא ציית משום שסובר מלאכת חה"מ מותר ולא ס"ל דרשת חז"ל לא הו"ל לומר לשון אנא גמירנא טפי מינך. עוד הקשו התוס' איך הוכיחו דרשב"ג ס"ל שדה לנכרי מותר דילמא נקט מרחץ דוקא לנכרי אבל שדה אסור בין לכותים בין לנכרי. עוד קשי' איך אמרו מרחץ נכותי מותר משום דבחה"מ אנן נמי עבדינן ניחוש שמא יעשה מלאכה בשבת ע"י פועל נכרי דל"ה רק דרבנן וכותי לא חיישינן וזה צ"ע טובא. ועיין מה שאכתוב לקמן בדעת הסמ"ג. אשר על כן נ"ל בכ"ז פי' הגמרא עפ"י דברי התוס' עירובין הנ"ל דכותי לא חשיד שיעשה בפרהסיא אד"ר ם א"כ בשדה דהוי פרהסי'. וגם במרחץ דהוי פרהסיא כמ"ש המג"א והרמ"א והב"י משום שנראה עשן יוצא ל"ח כלל שיעשה הכותי. אך בחה"מ חיישינן לרשב"א דבאמת בכל מקום שאריסות מותר חיישינן שיעשה הכותי מלאכה ע"י פועל נכרי ויאמר שהוא ארוסו. שבזה יש לו מקום להשתמט ובכל מקום שאריסות אסור ולא יהי' להכותי מקום להשתמט ל"ח כלל שיעבור בפרהסיא ובהא דחיישי רשב"א למלאכת חה"מ לא דחיישינן שיעשה הכותי עצמו. אך שיעשה ע"י פועל נכרי. ויאמר שהוא אריסו ובאמת אסור בחה"מ אף ע"י פועל נכרי כמבואר במ"ק ושייך לפ"ע דגם בדרבנן חיישינן ללפ"ע ורק הגמרא קאמר לרשב"א דס"ל גם אריסות אסור. א"כ מירתת הכותי גם בזה ולא הי' לו מקום להתלות וע"כ אמרו כותי לא ציית דאמר אנא גמירנא טפי מינך. והיינו כיון דרשב"א אוסר ורשב"ג מתיר אריסות א"כ יאמר הכותי אנא גמירנא וס"ל אריסות מותר. דהרי רשב"ג סובר כן. א"כ יש לו מקום להשתמט ויעשה מלאכה ע"י פועל שכיר יום. וחיישינין ללפ"ע וגם לנקראת על שמו. וכ"ז בשדה בחה"מ דס"ל לרשב"ג באמת אריסות מותר. והיה להכותי מקום להשתמט משא"כ מרחץ דמבואר במהרא"י הובא בב"י ובמג"א דגם אריסות וקבלנות אסור משום שיש ריוח בכל יום ואינו דומה לשדה. א"כ מש"ה מרחץ ל"ח כלל שהכותי יעשה בשבת ע"י פועל דהנכרי לא יעבור בפרהסיא אף איסור דרבנן דמתירא מהפרושים ולא ישתמט דעושה באריסות דגם אריסות אסור במרחץ ובשדה לרשב"ג מותר למסקנא דכיון דדרכו באריסות מותר להשכיר דמסתמא כותי ג"כ יעשה באריסות ולא ע"י שכיר יום. ומעתה לה"א דלא ידע עדן דאריסות מותר. שפיר דייק דשדה מותר לנכרי דאריסות מותר. דאס"ד דגם אריסות אסור אמאי נקט מרחץ דל"ל דנקט מרחץ משום דשדה גם לכותי אסור דז"א אס"ד אריסות אסור בנכרי שוב מותר להשכיר לכותי דלא יעשה בח"ה דלא יהי' לו מקום להשתמט כיון דגם אריסות אסור. וא"כ אמאי נקט מרחץ דשדה ג"כ מותר לכותי וע"כ מוכח דאריסות מותר. וממנ"פ מותר שדה לכותי' וזה פירש נכון ונעים בסוגיא. ומוכח

מזה כמה דינים. חדא דמרחץ הוי פרהסי'. דאס"ד מרחץ ל"ה פרהסיא ניחוש שהכותי יעשה ע"י פועלים נכרים בשבת. ועוד מוכח מזה דמרחץ אף ע"י אריסות אסור. דזולת זה גם במרחץ יש לו מקום להשתמט. וניחוש שיעשה מלאכה בשבת ע"י פועלים נכרים. ומזה מוכח ג"כ דקבלנות אסור במרחץ דאל"כ שוב יש לכותי מקום להשתמט וחיישינן שיעשה ע"י פועלים נכרים. והכל מיושב בעזה"י:

אך עדיין קשה לפ"ז למ"ל לרשב"א לומר דלא ישכיר שדה לכותי משום חה"מ כיון דלרשב"א אריסות אסור ניחוש שמא יעשה מלאכה בשבת ע"י פועלים נכרים ויאמר שהוא אריסו. ויש לו מקום התלות. כיון דלרשב"ג מותר. ולרשב"ג מותר להשכיר כיון דשדה דרכו באריסות תלינן גם אנן שיהי' באמת אריס. אבל לרשב"א זה אסור. וניחש להכי ולמ"ל לאסור משום חה"מ. ומתוך כך נראה דבח"ה חיישינן שיעשה אבותי בעצמו. ואי דמתירא מהפרושים כמו שכתבו התוס' בעירובין מ"מ כיון דדבר האבוד שרי דלא כר"י במ"ק י"ג דלית הלכתא כיחידאי יש לו להשתמט שיאמר שהיא דבר האבוד. ויהי' הפירוש בגמ' אנא גמירנא טפי מינך דלא ס"ל כר"י דדבר האבור אסור במחובר. אבל בשבת ל"ח שיעשה גם ע"י פועלים נכרים דלא יהיה לו מקום להשתמט כמו שכתבתי לעיל. ולרשב"ג מרחץ מותר ול"ח שיעשה בשבת ע"י פועל דאין שום מקום להשתמט ואף דנקרא על שם ישראל מ"מ רבים יודעים שהוא שכרו והוא עושה המלאכה כן צ"ל:

ג **עוד** נ"ל בסוגיא שם בהא דהוכיח לרשב"ג דנקט לא ישכיר מרחצו לנכרי אבל לכותי מאי שרי ודילמא קמ"ל לנכרי אסור משום דנקראת וכ"ש לכותי דאיכא גם לפ"ע וכבר הקשה זאת המהרש"א אך י"ל דהתוס' הוכיחו מסוגיא דידן דשייך לפ"ע אף באד"ר אולם לפוסקים דמלאכת חה"מ דאורייתא אין כאן הוכחה. ובאמת הרבה פוסקים סוברים מלאכת חה"מ דאורייתא כמו שהוכיח בטורי אבן חגיגה. ויבואר עוד לפנינו אי"ה. אולם למאן דאית ליה הואיל ודאי כל מלאכת חה"מ מותר מדאורייתא מטעם הואיל אי הו"ל פועלים שאין להם מה לאכול או אלו הו"ל דבר האבוד מותר ולפ"ז כל מלאכת חה"מ ל"ה דאורייתא. וכיון דרשב"א ס"ל הואיל כמ"ש תוס' ביצה כ"א דזה שמתיר למלאות כל התנור פת הוא מטעם הואיל. מאי מקשה ותיפק ליה משום לפ"ע הרי ל"ה דאו' וצ"ל דס"ל לגמ' דזה שאין לו דבר האבוד היום הו"ל הואיל דלא שכיח ולא אמרינן וכעין זה כתוב בט"א חגיגה ומ"ה מקשה ותיפוק ליה משום לפ"ע אבל לרשב"ג דס"ל אף הואיל דלא שכיח כמו שכתבו תוס' פסחים מ"ז ד"ה ולרשב"ג א"כ ודאי כל מלאכת חה"מ דרבנן משום הואיל א"כ בדרבנן ל"ש לפ"ע וליכא כש"ס כותי. וע"כ דוקא נכרי אסור. אבל כותי מותר. ומיושב קו' המפורשים:

עוד ראיתי מקשים אהך דמקשה ותיפוק לי' משום לפ"ע לפי מ"ש בהג"ה אה"ע סי' ה' דמותר ליתן לסרס לנכרי שאינו עושה בעצמו דל"ה רק לפני דלפני. א"כ דילמא משכירה לכותי שאינו עושה בעצמו מלאכה רק ע"י כותי אחר דל"ה רק לפני דלפני וכן ראיתי שהקשה כת"ה וכבר קדמו בישועות יעקב ובאמת לפי מה שכתבו תוס' ע"ז י"ד ע"ב ד"ה לנכרי דזה דוקא בנכרי דאינו מוזהר על לפ"ע אבל בישראל כיון שמוזהר על לפ"ע הו"ל חד לפני. ועיין בחדושי אנשי שם ברי"ף. לפ"ז בכותי דמוזהר על לפ"ע הו"ל חד לפני. דהוא מכשיל לכותי השוכר בלאו דלפ"ע. אך לתי' השני בתוס' שם דחד לפני הוא שמכשיל ישראל בשאלה ושכירות משמע היכא דאינו מכשיל ישראל רק בלפ"ע ל"ח. וכתבנו במקום אחר לבאר סברת התוס' דס"ל דלפ"ע ל"ה רק במכשיל בלאו שיש בו מלקות אבל בלאו שאין בו מלקות ל"ע אלפ"ע. ומ"ה היכא שאין מכשול לישראל רק אלפ"ע שכתב הרמב"ם שאין לוקין עליו ל"ח אלפ"ע. וזה תלי' בשני התירוצים. וכיון דסוגיא דידן ס"ל גם במלאכת חה"מ חיישינין אלפ"ע אף שאין בו מלקות ה"ה היכא שמכשיל חבירו בלפ"ע עובר אלפ"ע ל"ק קושיא זו. דלסוגיא דידן ל"ה זה לפני דלפני כתי' הראשון מתו' ודוק. עוד יש לפרש לשון הגמרא לפמ"ש בתה"ד סי' רצ"ט בטעמא דמותר ליתן לנכרי בהמה היכא שאין מסרס בעצמו. וכתב בטעם דל"ח שישלח נכרי שלוחו דאשלד"ע ומשמע דאם יש של"ע ל"ה לפני דלפני רק חד לפני. ולפ"ז היכא שמוחזק לעבור דיש של"ע לשיטת הרמ"א סי' שפ"ח הוי זאת חד לפני א"כ נכון מאוד לפי מה שכתב הריטב"א דרוב צייתי והכותים אינם מוחזקים לעבור אך דלא סמכינין עלייהו עיי"ש והובא לעיל אך לה"א דמקשה ות"ל משום לפ"ע הוי סד"א דבודאי לא צייתי כמ"ש הריטב"א וכיון דבודאי לא צייתי הוי מוחזקים לעבור ומקשה ותיפוק ליה משום לפ"ע ואי מיירי בכותי שאינו עובר בעצמו מ"מ כיון דסתם כותי חשיד לעבור והוי מוחזק יש של"ע. ומקשה שפיר ומשני חדא ועוד כתי' הריטב"א דכותי אינו מוחזק לעבור א"כ בזה אשל"ע ושפיר נקט נקראת על שמו דנ"מ גם בכותי שאינו עובד בעצמו דכיון דסתם כותי אינו מוחזק לעבור ל"ה רק לפני דלפני ומ"ה לא נקט רק שנקראת על שמו. וזה הפירוש עולה יפה לדעת הריטב"א ז"ל. ולפמ"ש הבית מאיר סי' ה' דבחילול שבת ויו"ט ל"ש של"ע כיון דהגוף שובת עיי"ש א"כ ה"ה בחה"מ. אבל מרש"י בשמעתין לא משמע כן. ועיין בבית מאיר שהביא דברי רש"י. ומדברי התה"ד הנ"ל משמע דהיכא דאין של"ע אינו עושה איסור כלל. דלא כמ"ש הטו"ז בה' רבית סי' ק"ס וכבר הבאתי דברי הגהות מיימוני בה' ממרים שהקשה בהך דאמר לו אביו חלול שבת הרי אינו עושה מעשה עמך ותי' דאשל"ע ומשמע דאינו עושה איסור כלל דלא כטו"ז. אך י"ל בסברת

הטו"ז משום דמכשיל לחבירו ולפי"ז בעכו"ם דאין עליו איסור להכשיל לחבירו שפיר כתב בתה"ד וכן באמר לו אביו לה"א דמחויב לשמוע לאב אין כאן מכשול לחבירו שפיר כתב הגהות מיימוני. אך ראית הטו"ז שם מריש המדיר צ"ע דאין כאן מכשיל לחבירו דפרנס לא נדר ואין מכשול לפניו. ובהכי מיושב מה שהקשה בש"ך סי' ל"ב אהא דאין טוענין למסית מנחש הקדמוני והרי בדיני שמים חייב די"ל זה דוקא מ' שמוזהר שלא להכשיל לחבירו חייב בדיני שמים משום שהכשיל לחבירו אבל לא בנחש דאינה מוזהר שלא להכשיל ואכ"מ:

ד **והנה** דעת הסמ"ג הובא בב"י דמלאכה ע"י עכו"ם דאורייתא מדכתיב כל מלאכה לא יעשה בהן ילפי' שלא יעשה הגוי מלאכתך. והב"י הקשה עליו דאם איסור דאורייתא היא מ"ט מותר אם הוא בביתו של גוי עיי"ש. ולפענ"ד נראה דסובר הסמ"ג דמ"ה מותר בביתו של גוי דכיון דאומן קונה בשבת כלי ל"ה כלל מלאכה של ישראל. אך מלאכתו ממש דע"י מלאכה קונה גוף הכלי כדעת מהר"ש הלוי הובא בקצה"ח סי' ש"י דאומן קונה כל הכלי. אך אם הוא בביתו של ישראל אינה קונה דעל כרחך צ"ל הך קנין של אומן היא מטעם דבמשיכת הכלי קני' לכלי על אופן שבעת יעשה מלאכה יקנאה. וזה דוקא כשהיא בביתו דקני' במשיכה משא"כ בביתו של ישראל. ועיין בסמ"ע סי' ש"ו דבביתו של הבעלים ל"ה אפי' שומר שכר. ואף לדעת הש"ך מ"מ לדעתי אומן קונה בשבח כלי ודאי ל"ש בביתו של הבעלים. ומ"ה סובר הסמ"ג לחלק בהכי. ואף לדעת הפוסקים דאומן ל"ק רק השבח מ"מ כיון דהשבח קונה הוי כשותף בגוף החפץ ומשלו קעביד וכאריס דמי' משא"כ בביתו של ישראל דל"ק כלל מהשבח דמחסרא משיכה. ובשגם די"ל דנכרי אין דעתו לקנות שבח והוי כעודר בנכסי הגר. אך כשהיא בביתו קני' חצר דחצר קונה בנכרי כדמוכח מע"ז דמקשה ותיקני לי' כליו משא"כ בביתו של ישראל, ועיין בתשובת בית אפרים אה"ע סי' קי"ז מה שדחה כל דברי קצה"ח בזה. ועיין ג"כ בנתיבות דגם בעכו"ם אמרינן אומן קונה בשבח כלי. ובכן י"ל מה שמקשים על הסמ"ג מהך דגיטין דכותבין עליו אונו אפי' בשבת ואע"ג דאמירה לנכרי שבות ולסמ"ג הוי דאורייתא. ולהנ"ל י"ל בביתו של נכרי וקני' בשבח כתיבה כמ"ש הפ"י בגיטין בהך דהכל כותבין את הגט (וקצת היה נראה הא דפליגי ב"ע ור"ע בשקלים אי' מחללין על המלאכה פליגי אי אומן קונה בשבח כלי) ובכל זה הדבר רחוק שיהיה זאת כונת הסמ"ג. ומהנראה שטעם המכילתא משום דהמכילתא מיירי בשכיר יום. וברמב"ם פי"ג מה' מכירה איתא דשכיר יום אין לו עליו אונאה משום דהוא כעבד וקבלן יש לו אונאה דאינו כעבד. וכיון דכתיב וינפש בן אמתך ואמרינן ביבמות דהוא מוזהר על עבד ערל מה"ט.

אך מהאי קרא לא ילפינן רק היכא שהוא לגמרי שלו לעולם אבל לא בשכיר לזמן כמ"ש הב"י בא"ח סי' ש"ה דבשוכר לזמן אין לו דין עבד ילפינין זאת מלא יעשה דאף שוכר לזמן ופועל יש לו דין עבד. משא"כ כשעכו"ם עושה בביתו דהוא קבלן דל"ה דינו דעבד כמבואר ברמב"ם פי"ג מה' מכירה ל"ה איסור:

ובאמת צ"ע על הב"י והפוסקים בסי' ש"ה דהיכא שהוא שכיר לזמן אינו מצוה על שביתתו והרי הרמב"ם פי"ג מה' מכירה כתב להדי' דשכיר יום דינו כעבד. והנראה דס"ל להב"י והרשב"א דקרא דוינפש בן אמתך זה דוקא ביש לו קנין הגוף אבל אם אין לו קנין הגוף בהעבד רק ק"פ אינו מוזהר על שביתתו מ"ה אף כשעושה לצורך ישראל דק"פ לאו כקהג"ד ומ"ה רמב"ם שפיר פסק דשכיר יום אין בו אונאה דדינו כעבד דבאמת לענין הפירות דינו כעבד דקנין לזמן ל"ה רק כק"פ כמ"ש הר"ן בנדרים כ"ט. ומ"מ אינו מוזהר על שביתתו דבזה אזלינין בתר קה"ג וכמו שכתבו התוס' בריש פ' אלמנה לכ"ג ביבמות דלענין תרומה אזלינן בתר קה"ג כן לענין שביתתו אזלינן בתר קנין הגוף ואין להקשות לפ"ז ביבמות מ"ח דמקשה למ"ל לר"ע לאוקמי בלוקח עבד בה"ש ולוקמי במגלגל עמו י"ב חודש היכא דפסקא למילתי' עיי"ש והרי זה אין לו רק ק"פ י"ב חודש קנין לזמן. ואין מוזהר על שביתתו. די"ל שם קני' לחלוטין רק שאחר יב"ח מחייב למכרו אבל יש לו בו קה"ג משא"כ באין לו רק ק"פ ולפ"ז צ"ל הא דאמרי' בקדושין י"ז דעבד עברי גופו קנוי אף דל"ה רק קנין לזמן אין הכונה שיש לו באמת קה"ג דא"כ להוי מוזהר על שביתתו כמו שמוזהר על שביתת עבד כנעני וע"כ אין לו בו רק ק"פ אך דבס"ד שם דאין לו בע"ע רק שעבוד וחוב ומהני בע"פ מחילה ומ"ה מקשה ולימא לי זיל ומשני ע"ע גופו קנוי והוי שלו על משך זמן ול"מ מחילת שעבוד דהוי כמשכון וקנין לזמן. אבל לא שיהי' כקה"ג ממש וז"ב. גם במה דאמרינן קדושין כ"ח ע"ע גופו קנוי הכונה דכיון שיש לו ק"פ ל"ה כטענת מטלטלים רק כטענת קרקע עיי"ש. וזאת ג"כ כונת התוס' יבמות ע' דדוקא לענין שחרור גופו קנוי אבל לא לענין מצות וזה מה"ט דלמצות אזלינן בתר מי שהגוף שלו. וכן הא דאמר שמואל ב"מ צ"ט בע"ע דלא קנוי ליה גופו דשמואל כשיטתי' ס"ל ק"פ לאו כקהג"ד כמ"ש תוס' ב"ק פ"ח והנה בתוס' ב"מ קי"ב צ"ע שכתבו דע"כ הך דלימא ליה באפי תרי זיל מיירי בלא קנין דבקנין ודאי קונה עצמו בחלופין דאפי' עבד כנעני נקנה בחלופין עיי"ש והתוס' קדושין ח' כתבו להיפך דדוקא ע"כ קונה עצמו בחלופין ולא עבד עברי. וזה תמוה ולא ראיתי מי שנתעורר בזה. ואחר העיון י"ל דהתוס' כתבו עירוכין ל' דשאלה ושכירות וכל דבר הקנוי לזמן לא מיקני בחלופין משום דהוי דבר שאין בו ממש כמו ט"ה ולפ"ז ע"ע נמי קנין לזמן ולא מיקני בחלופין. אך לפי מה דאמרינן ע"ע גופו

קנוי עדיף מט"ה דגופו קנין לזמן ומיקני בחלופין. אך כל זה בישראל אבל עכו"ם הקונה מישראל אמרינין יבמות מ"ה אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ומ"מ למעשה ידי קונה ישראל אבל אין לו רק שעבוד עליו וגופו לא קנוי. וזה ל"ה רק כשאלה ושכירות שכתבו תוס' עירוכין א"כ בקדושין ח' דקאי בישראל שמכר עצמו לנכרי דאין לו רק למעשה ידיו שעבוד בעלמא שפיר כתבו דלא קנו לע"ע בחלופין וה"ה דהישראל לא קנה עצמו מנכרי בחלופין כיון דאין לו רק שעבוד עליו. משא"כ תוס' ב"מ קי"ב דקאי על ע"ע של ישראל שפיר כתבו דבודאי קונה עצמו בחלופין דגופו קנוי. והוי דבר שיש בו ממש. וזה ישוב נחמד וזה יהיה שיטת ר"ת בתוס' קדושין ג' דגוי קונה בחלופין ורק ע"ע אינו קונה מטעם דכתיבנא דאס"ד נכרי א"ק כלל בחלופין קרא למ"ל והש"ך ח"מ קכ"ג חלק על דבריהם דקרא קמ"ל ע"ע אינו נקנה לישראל בחלופין. הנה לפנינו דברי התוס' ב"מ קי"ב דקונה עצמו בחלופין וה"ה דנקנה בחלופין. גם מה שכתב הש"ך דמכסף מקנתו ילפינן דגוי ל"ק שום דבר בחלופין לפמ"ש תוס' עירוכין הנ"ל א"ר מע"ע דל"ק נכרי רק למעשה ידי הוי שעבוד בעלמא כנ"ל ולפמ"ש דלישראל נקנה בחלופין האי דקתני ע"ע נקנה בכסף ובשטר ושייר חלופין משום דלנכרי לא נקנה בחלופין. ובזה צע"ק דגם בשטר נכרי ל"ק ע"ע כמ"ש תוס' ב"מ מ"ח מיהו במהרי"ט יש כמה תי' בזה. ועיין ג"כ במ"ל פ"ה מעבדים בשם מהרי"ט דע"ע קונה עצמו בחלופין. ובמק"א תמהתי על מ"ש הראב"ד בפ"ד משלוחין ורבותי הורי שיכול האדם להקנות עצמו בקנין כדין עבדים. והרי ע"ע אינו נקנה בחלופין. וכעת אנכי הרואה דהראב"ד סובר כמהרי"ט וכשיטת תוס' ב"מ הנ"ל, ועיין בראב"ד פ"א מעבדים ה' ו' לענין רדייה בפרך שהקשה להרמב"ם מפועל. והל"מ תמה על הראב"ד מהספרי דבו א' אחת רודה בפרך אבל אתה רודה בן חורין בפרך. ופשוט דהראב"ד ס"ל דפועל גופו קנו והוי כע"ע כמו שהביא מח"א פ"א מפועלים כשיטת הרא"ש עיי"ש. והמג"א סי' קס"ט כתב דעבדים שלנו אין להם דין רדיית בערך כיון שיכולין לחזור בחצי יום וראב"ד יסבור דמה שיכול לחזור הוא מטעם שיוצא בגרעון כסף כמ"ש המח"א הנ"ל:

(ועיין לעיל סי' י"ח מענין זה) ועכ"פ מה שנתוכח במח"א לענין פועל שעשה קנין אם יכול לחזור הראיתי לדעת דתלי' באשלי רברבי אם פועל נקנה בקנין כמו ע"ע שאינו נקנה בחלופין לדעת הש"ך ולפי מה דפסקינן דלא כתוס' עירוכין ל' וב"מ י"א אך דשאלה ושכירות נקנה בחלופין כש"כ פועל ושותף נקנה לזמן בק"ס והתו' בקדושין ח' לשיטתם בעירוכין כמ"ש לעיל וזה מקצוע גדול בדיני שותפים ופועלים:

ונחזור לענינינו דמ"ה ס"ל להב"י בסי' ש"ה דאף לרשב"א בשכיר לזמן אין מוזהר על שביתתו אף דשכיר יום הוי כעבד משום דל"ה רק ק"פ ולאו כקהג"ד ולפ"ז צ"ע לפמ"ש המג"א בסי' רמ"ו דאם ישראל שוכר בהמה מגוי הוא מוזהר על שביתת' דשכירות קני' לחומרא עיי"ש בשם הג"א א"כ לפ"ד גם בשכיר לזמן הוא מוזהר על שביתתו. ולמה פסק הב"י דאינו מוזהר. והנראה שזה יהי' דעת הכלבו בשם מהר"ם שצריך אדם למחות בעבדו ושפחתו גוי שלא להדליק הנר בשבילו ואם הדליק אסור להנות מזה. וס"ל דשכירות קני' לחומרא ומ"ה בעושה לצורך ישראל אסור ומה שכתב הב"י בשם מהר"ם סי' רמ"ד דאין למחות בגוים המושכרים לשנה דאדעתא דנפשייהו עבדו בשביל הריוח שלהם. היינו אף שמוזהר על שביתתו לחומרא זה דוקא בעושה לצורך ישראל אבל בעושה לצורך עצמו מותר דהלכה כר"ש בכריתות ט' דלעצמו עושה כבחול. וא"כ זה שעושה בשכירות עושה לצורך עצמו ולפ"ז מיושב קו' הנ"ל דבהמה שעושה מלאכת בעה"ב הוא מוזהר על שביתתה. אבל שכיר יום הוא עושה בשכירתו אדעתא דנפשו והוה כעושה לצורך עצמו דאינו מוזהר כנ"ל ועיין במנחת כהן פ"ו שלא הרגיש בכל זה:

והנה המג"א סי' רמ"ו הקשה על הג"א הנ"ל מהך דישראל ששכר פרה מכהן מאכילה כרשיני תרומה דל"ק לה משמע דאפי' לחומרא שכירות ל"ק וקצת י"ל בסברת הג"א דדוקא בנכרי י"ל שכירות קני' דהישראל קנה הבהמה קנין לזמן ורק שיש לישראל חיוב להחזיר בהמה לנכרי והה"מ הובא בב"ש סי' ד' כתב דגוי ל"ל חזקת ממון. ועיין ברי"ט אלגזי פ"ב דבכורות ביאר סברתו כיון דגזילו מותר עיי"ש ע"כ אם ישראל קנה קנין לזמן אף שיש לו חיוב לתת בחזרה לנכרי קה"ג שיש לנכרי לא אלים כ"כ ומ"ה ס"ל להג"א להחמיר בישראל ששכר פרה מנכרי לענין ש"ב משא"כ ישראל ששכר פרה מכהן גם הג"א מודה דשכירות לא קני' ולפ"ז מיושב מה שהקשיתי לשיטת הג"א אמאי לא מוזהר על שביתת עבדו בקנין לזמן דבזה ל"ש סברא הנ"ל כיון דהעבד מוחזק בעצמו כמ"ש התו' כתובות מ"ב ל"מ ק"פ של הישראל שיהיה מוזהר על שביתתו כיון שהגוף של העבד ודוקא בבהמה ס"ל להג"א כן כדכתיבנא ואמנם מלשון הג"א משמע דבכל דוכתא שכירות קני' לחומרא. ואמנם לענין שביתת עבדו הסברא ברורה כדכתיבנא לעיל ואף לדעת הב"ח דשכירות קני' מדרבנן. לענין שביתת עבדו מודה מטעם הנ"ל:

ה **ודרך** אגב הנני בזה לישב דברי רבינו יקיר במרדכי יבמות התמוהים מאוד שכתב בטעם דכהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה משום דבהמה מתפטמת ואח"כ יאכלנה ישראל והוי כאכל תרומה ותמה במחנה לוי דא"כ איך דייק בע"ז מזה דשכירות ל"ק דילמא קני' ומ"מ לא יאכיל כרשיני תרומה משום שאח"כ יאכל ישראל

הבהמה והוי כאכל תרומה. ונ"ל ביאור דברי רבינו יקיר דגם המרדכי הקשה עליו דהרי אוכלים בהמות שמתפטמים בשרצים. ועיין בסי' ס' ביו"ד דאפי' נתפטמה בא"ה מותר. עוד קשי' על הר"י שכתב דהוי כאכל תרומה והרי כבר נתעכלה התרומה. ועיין תוס' מנחות ס"ט. ובאמת הי' מקום לומר בישוב דבריו עפ"י דברי המ"ל פי"א מתרומת דדוקא כהן שסך בשמן של תרומה ישראל מתעגל בו ואינו חושש משום דנתחלל ע"י כהן משא"כ ישראל שסך ישראל אחר אין מתעגל בו. וכן משמע שם בכ"מ א"כ אם שכירות קני' הוי כבהמה של כהן והכהן מאכיל לבהמה מקרא דכהן כי יקנה נפש כמ"ש הר"ש א"כ התרומה כבר נתחללה ויכול זר לאכול משא"כ אם שכירות ל"ק הוי כזר שסך שכתב המ"ל. אבל קצת י"ל דאינה דומה לזר שסך דהוי השמן בעין משא"כ בזה שכבר נתעכל אמנם נ"ל ישיב נחמד דאין כונת המרדכי בשביל איסור תרומה. אך להמרדכי היה קשה קו' חמורה דהתוס' ב"ק ק"א גבי אין שבח סממנים על גבי הצמר הקשה הרי נהנה שצמרו מעולה ביותר וישלם מה שנהנה. כמו אכלה בהמתו פירות ותי' דשם הדבר בא על ידו או על ידי מעשה בהמתו. ושוב תקשו מתחב לו חבירו בבית הבליעה דמשלם מה שנהנה ותי' דשם נהנה גופו משא"כ היכא שנהנה ממונו היוצא מדברי התוס' דצריך תרתי לגריעותא דלא יהנה גופו וגם לא יעשה ע"י או ע"י בהמתו וע"כ דבכה"ג ל"ח הנאה דאל"כ גם בכה"ג ישלם ההנאה. ומעתה קובר רבינו יקיר ג"כ כסברת התוס' הטעם דכהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה תרומה משום שהישראל יש לו הנאה של כילוי אך דהוי קשי' לי' לר"י כיון שזה אינו בא ע"י מעשיו ולא ע"י מעשה בהמתו דהכהן האכילה ל"ה הנאה לגבי ישראל כמו שכתבו תוס' ב"ק הנ"ל וראי' דא"צ לשלם ההנאה ותי' המרדכי דזה דוקא היכא שלא נהנה גופו משא"כ בבהמה אח"כ יאכלנה ישראל ונהנת גופו ויש להישראל הנאה של כילוי מה שאוכלת בהמתו ואח"כ יאכל הוא הבהמה וכמ"ש התוס' בב"ק. ומעתה כ"ז אם שכירות ל"ק הוי בהמת ישראל ויש לישראל הנאה של כילוי מתרומה. משא"כ אם שכירות קני' והבהמה כעת של כהן שפיר מאכילה התרומה ולא מיקרי שיש לישראל הנאה ש"כ דאין הבהמה של ישראל כעת וכן צ"ל לדברי התו' וז"ב ונמצא דמעולם לא הי' כונת הר"י משום איסור אכילת תרומה דכבר נתעכל אך כיון דנהנה גופו הוי הנאה שבהמתו אכלה אז. וכבר בא מעשה לפנינו באחד שבהמותיו אכלו תבואה שנתן להם נאמן מגראלנע ובעלים לא צוו. ובאו לדון בעל התבואה ובעל הבהמות ודנתי מדברי התוס' והש"ך סי' שצ"א הניח בספק לפי שיש ב' תירוצים בתו' ולהנ"ל יהי' חילוק בבהמות אם הבעלים בעצמם טבחוהו ואכלוהו יצטרך לשלם עבור התבואה כפי מה שנתפטמו הבהמות. כמו שביארנו דברי

הר"י. מיהו למ"ש הש"ך בסי' שצ"א דדוקא בנתן להם אחר אבל בעל התבואה שנתן מגיע לשלם לו כיורד שלא ברשות א"כ בהך דהר"י הכהן בעצמו נתן לה. אך הרבה יש לדבר בדברי הש"ך ומה שכתבתי ת"ל היא ביאור נכון לדברי הר"י:

ו **ונחזור** לדברי המכילתא. עכ"פ י"ל בכונת המכילתא דס"ל דקרא דלא יעשה הגוי מלאכתך מיירי בשכיר יום ואף עבד לזמן מצוה על שביתתו. ונמצא דלא קיי"ל כמכילתא כמו שהוכחתי מהב"י סי' ש"ה ואין כאן איסור רק דמיחזי כשלוחו כמ"ש רש"י. והנה אם נאמר בטעם המכילתא משום שביתת עבדו מוכח דס"ל גם ביו"ט. מוזהר על ש"ע. דתרי המכילתא יליף מקרא דכל מלאכה לא יעשה בהם. וזה כתיב ביו"ט ס"פ בא. ובשבת לא כתיב לא יעשה רק לא תעשה ועיין רש"י פ' בא פירש נמי אף ע"י אחרים כמו במכילתא ועיין ב"י וברמ"א סי' רמ"ו דאין אדם מצוה על שביתת בהמתו ביו"ט ולכאורה ה"ה על שביתת עבדו. אך למ"ש הפירוש במכילתא יש חילוק ובהכי י"ל למה בשבת כתיב לא תעשה וביו"ט לא יעשה וכי יו"ט חמיר משבת אך להנ"ל נכון דבשבת בלא"ה כתיב וינפש בן אמתך ובלא"ה מוזהר על שביתת עבדו. אך ביו"ט לא כתיב קמ"ל קרא דלא יעשה אף ע"י אחרים היינו עבדים שלו שלא יעשה מלאכת בעה"ב. ולפ"ז יצא לנו ביו"ט מוזהר על שביתת עבדו ועל בהמתו אינו מוזהר ועיין בב"י סי' תקכ"ו תמה על הרמב"ן שכתב דאדם מצוה על שביתת עבדים ביו"ט ומנ"ל והרי בשבת היא חידוש ואיך ילפינין יו"ט משבת עיי"ש. (וקצת סותר הב"י עצמו לסי' תצ"ה דפשוט לי' דילפינין יו"ט משבת לענין שביתת בהמה) אמנם להנ"ל ניחא דמדכתיב ביו"ט יעשה אפילו ע"י אחרים יליף רמב"ן גם ביו"ט שלא יעשו עבדים מלאכתו מדאורייתא ונכרי שאינו עבד ל"ה רק שבות. וז"ב לפע"ד:

והנה צ"ע בשבת ק"כ דיליף דבשבת גרמא שרי מדכתיב לא תעשה מלאכת עשי' אסור גרמא שרי ובבכור דרשינן בביצה כ"ז ובבכורות דגרמא אסור מדכתיב כל מום לא יהי' ודרשינן כל לגרמא והרי בשבת נמי כתיב כל אך בשבת כתיב תעשה משמע דוקא שלא יעשה בעצמו וגרמא שרי. א"כ קשה ביו"ט כתיב כל מלאכה לא יעשה וזה הוי כמו בכור דלשון לא יעשה משמע שלא יגרום וא"כ נאסור גרמא בין ביו"ט בין בשבת דשנה נילף מיו"ט ונאסור מדכתיב כל וכתיב יעשה כמו בבכור. ואמנם י"ל דהתוס' כתבו בבכורות ל"ד דמ"ה דרשינין הכא כל אף למאן דלא דריש משום דמסתבר לדרוש עיי"ש. א"כ דוקא בבכור דכונת התורה שלא יהי' הפסד קדשים מסתבר דגרמא אסור. משא"כ בשבת דכונת התורה שהגוף ישבות כשהוא רק גורם והמלאכה נעשית מעצמה הרי הגוף שובת. ול"ד כל והא דגבי מחיקת השם הסברא שלא יעשה אפי' גרמא ועכ"ז דרשינין בשבת

ק"כ דגרמא מותר שם לא כתיב כל ובשבת כתיב כל ומ"מ לא מסתבר לדרוש כנ"ל. והגמ' ל"ד נקיט דכתיב תעשה. וה"ה אף אם כתיב יעשה ואמנם צ"ע למאן דדריש בכל דוכתא כל. וכי יסבור דגרמא אסור. והנלע"ד בישוב הדבר דאס"ד ילפינן מקרא לא יעשה לגרמא קשי' קראי אהדדי דביו"ט כתיב יעשה אסור גרמא ובשבת כתיב תעשה ומשמע דמותר גרמא וכי יו"ט חמיר משבת. אלא ש"מ דגרמא שרי וקרא דיעשה קאי לאסור ביו"ט שלא יעשה עבדו לצרכו. ובשבת לא איצטרך קרא דבלא"ה כתיב וינפש בן חמתך ומ"ה ניחא שכתבה תורה ביו"ט לשון החמור משבת. אבל חס"ד דקרא אתי לגרמא קשי' למה שינה בשבת מביו"ט וזה ישוב נכון. ועיין בתשו' ב"א חלק יו"ד סי' ס"ב מה שמפלפל שם היכא דגרמא אסור אי אמירה לעכו"ם אסור משום גרמא. והגאון מהר"ז סובר אף היכא שגרמא אסור אמירה לעכו"ם ל"ה גרמא ויש ראי' לסברתו מהנהגת בכלאים דאפי' גרמא אסור דאפי' ישיבה על הקרון אסור מה"ט. ומ"מ אמירה לנכרי ל"ה רק שבות ושמא יש לחלק דכל שהוא גורם הליכת הבהמה הוי מנהיג גופי' ועיין בפ"ת רצ"ז מה שהביא בשם חו"י. ובאמת אם יש מקום לדברי השואל שם דעכו"ם הוי כגרמא י"ל דברי המכילתא שלא יעשה מלאכתך מטעם גרמא ולאסור גרמא בשבת ויו"ט. אך לדברי מהר"ז אין זה ענין לגרמא ואכמ"ל:

ושוב מצאתי בפנים יפות פי' דברי המכילתא בעבד. אך לפ"ז קשה על שלמד במכילתא ק"ו משבת שמותר יו"ט לכ"ש. ואם מיירי בעבד בשבת בעבד בלא"ה אסור ולפמ"ש דמיירי המכילתא בשכיר יום. ואף בקנין לזמן ס"ל למכילתא דמצוה על שביתת עבדו י"ל דזה יסבור ר' יאשי' ור' יונתן פליג וס"ל דאין מצוה ויליף ק"ו משבת. וס"ל לר' יונתן אף בשבת בשכיר יום מותר מדאורייתא ובעבד גמור שיש לו קה"ג יליף יו"ט משבת. וא"צ קרא מיוחד ומ"ה קאמר א"צ היינו לעבד גמור א"צ ולנכרי ל"ל דנילף ק"ו משבת. ועיין במכילתא הגירסא שמובא בפ"י דר' יונתן קאמר א"צ והלא כבר נאמר ששת ימים תעבוד. והלא הדברים ק"ו ואין הבנה למאי דמייתי ראי' מקרא דששת ימים תעבוד. ונ"ל לפרש הנה אם נאסר מלאכה ע"י נכרי ע"כ לא הקפידה תורה שלא יעשה ישראל דוקא המלאכה ויהי' גופו שובת אך שלא תעשה כלל המלאכה. והנה הא דמותר לעשות מבע"י אף שע"י כן תעשה בשבת מלאכה כדאיתא בשבת י"ח הטעם דהתורה הקפידה שיהי' גופו שובת ולא הקפידה שלא תעשה מלאכה אמנם אם נאסר ע"י עכו"ם ע"כ אף מאליו אסור. ושפיר הוכיח ר' יונתן מדכתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך והתורה התירה בששת ימים כל המלאכות אף המלאכה שנעשה ע"י כן מלאכה בשבת כגון פריסת מצודה והדומה לזה. וע"כ לא הקפידה התורה שלא תעשה מאליו בשבת

דאל"כ אסור בחול דבר שגורם שתעשה בשבת מלאכה. וכיון דזאת מותר א"א לאסור ע"י נכרי וזה פי' נכון:

גם מה שמבואר במכילתא שלא יעשו אחרים מלאכתך ותמה הרמב"ן דבלא"ה אם האחר מוזהר איכא לפ"ע וגם אשל"ע נ"ל דמיירי שהוא מתענה והוא אסור בכל מלאכות כמ"ש המג"א סי' תקכ"ז ואחרים מותרים מטעם מתוך שהותרה לצורך וקמ"ל המכילתא דאסור לעשות מלאכתו בתורת שליחות דהשליח לאו ב"ח דהוא מותר ויש של"ע וזה שלא כדעת הסוברים דמיקרי ב"ח הואיל ואלו הי' מתענה הי' אסור ולפ"ז נכון דכתיב קרא ביו"ט דבשבת לא משכחת לה. ולפ"ז צ"ע על המג"א שם שכתב דאחרים אופין ומבשלין לו ושמא מיירי דהם עושים שלא בשליחות אבל בשליחות אסור דבזה ישל"ע ובתשובה אחרת הארכתי לבאר דברי הסמ"ג והמכילתא דמיירי בפועל נכרי וס"ל למכילתא כדעת תמח"א. דבפועל יש שליחות לנכרי.

ז **עתה** נבוא לגוף הדין לענין שאילה דשאילתנא אם יש היתר לבית שריפת י"ש לעשות בשבת. וכן לשדות ובאיזה אופן לנהוג בבהמות והנה בבית השריפה לעבוד בקבלנות דעת מהרי"א לאסור כמו במרחץ וגם לדעת הר"מ אסור בקבלנות ברחיים אך מפני מ"ע כמ"ש הב"י ס"ס רמ"ד אך לדעת הר"מ מותר אם הוא חוץ לתחום כיון שאין האיסור רק משום מ"ע דתנור ורחיים שוין לשדה. אמנם למהרי"א יש חילוק דבשדה כיון שאין לו פירות בכל יום ולא איכפת לישראל אם עושה היום או למחר מותר בקבלנית משא"כ במרחץ רחיים ותנור ממנ"פ אם יתן לעכו"ם עבור כל הסקה מיחזי כשלוחו ואם נתן לו עבור כל השנה דבר קצוב והגוי יקבל עליו כל המלאכה כיון דלישראל יהי' לו ריוח ולעכו"ם אין לו רוחא היום אסור כן פירש ביד אפרים דברי המג"א בסי' רמ"ג. ומ"מ המהרא"י לא אסר רק בקבלנות דאין לו חלק בגוף הפירות משא"כ באריסות שיש לו בגוף הפירות שם מהרא"י מודה דמותר כדמוכח מלשון הפוסקים דרחיים דינו כשדה ומותר באריסות אף שיש ברחיים ריוח בכל יום וקצת יש לדחות הראי' מרחיים לפמ"ש המג"א סי' רנ"ב דאין ברחיים מלאכה דאור' ודילמא מיירי הפוסקים ברחיים של מים ומ"ה שרי ולא איכפת לן מה שישראל מרויח וגם ל"ח שמיחזי כשלוחו משא"כ היכא שיש מלאכה דאו' אף ביש ריוח ופירות בכל יום אסור אך כונת הב"ח והמג"א דסתמא רחיים משמע אף רחיים של יד שיש מלאכה דאו' ומוכח דבאריסות מהרא"י מודה וכן מוכח ממרחץ מדלא אסרו רק משום אריסות למרחץ לא עבדו אינשי הא אם דרכו באריסות מותר אף שיש ריוח בכל יום ושם מלאכת דאור'. וע"כ מודה מהרא"י היכא שיש חלק בפירות ובלא"ה הא"ע חולק על המג"א בסי' רנ"ב וס"ל ברחיים איכא מלאכה

דאור' ולעיל אות ב' הבאתי ראי' למהרא"י דמרחץ בקבלנות אסור מדהתירו ירו להשכיר מרחץ לכותי ול"ח שיעשה מלאכה בשבת ע"י פועלים נכרים עיי"ש באריכות. אמנם לפירוש זה בדברי מהרא"י קשי' איך התיר המג"א בסי' רמ"ד ס"ק י"ז ביהודי ששכר המלח לשבור לו פועלים בקבלנות ליתן להם סך קצוב מכל פעולה והרי גם בזה אין לו חלק בגוף הפירות ולומר דשם לא הותר רק משום ששכרו ויש פסידא והיה כמכס דמותר לא דמי דשם במכס יש לו חלק במכס שיגבה משא"כ בעשיית המלח. אמנם הנוב"י תניינא סי' ל"ח כתב דדוקא במרחץ ורחיים אוסר מהרא"י מדינא כיון דהדבר לא בידו היא רק תלוי בהבאים למרחץ ולטחון ואם לא ירחצו היום יכול להיות שלמחר לא יבואו ולכן הישראל נהנה ממלאכת שבת משא"כ להרמב"ם בשכיר שנה אם לא יעשה היום יעשה למחר ובדידי' תליא מלתא ואין לו לישראל ריוח ממה שעושה בשבת. ומ"ה התיר הנוב"י בפאבריק עיי"ש. ולפ"ז נכונים דברי המג"א שהתיר ביהודי ששכר מלח אף שאין להם חלק בפירות כיון שבידם תלי' ואם לא יעשו היום יעשו למחר משא"כ במרחץ ורחיים תלי' בהרוחצים והטוחנים והוא חילוק נכון ומ"מ צ"ע על הנוב"י דהרי כתב בהשאלה דיש תמיד צורך למלאכה ואין הפועלים בטלים. ונמצא דיש לו ריוח ול"ש אם לא יעשו היום יעשו למחר. וצ"ל דמיירי שביום עובדים הפועלים. ובלילה אין עושים ואם ירצו הפועלים לא יעשו בשבת ויעשו בלילה בחול. ומה שעושים בשבת לטובתם עובדים. משא"כ במרחץ ורחיים אם לא יעשו בשבת הרוחצים ילכו ונמצא ישראל נהנה ממה שהנכרי עושה בשבת. ואין מותר רק ביש לו חלק בגוף הטחינה והמרחץ אבל בנוטל שכר מכל הסקה מחזי כשלוחי ולפ"ז בגראלנע דג"כ בידם תלי' צ"ע אם דומה לפאבריק ולשכירות מלח שהתיר המג"א אם ישלם לנכרי מכל עשיית י"ש או פאר רייב סך קצוב דיש מקום לומר דאינו דומה לעשיית מלח שאין הפועלים עושים תמיד י"ש בידם שלא יעשו בשבת ולעומת זה יעשו בחול יותר משא"כ בגראלני שעובדים תמיד ביום ובלילה ונהנת ישראל ממלאכת שבת ולנכרי אין לו חלק בפירות ואסור למהרא"י מדינא אמנם לאחר העיון משמע קצת מהנוב"י סי' ל"ח דלא כפירוש הגאון מהר"ז מרגליות במג"א דאפי' אם ישלם מכל הסקה סך קצוב אוסר מהר"ז דז"א מהרא"י לא אסר רק אם ישלם לנכרי שכר עבור כל ההסקות דאין לנכרי ריוח מה שעשה בשבת ולישראל יש ריוח אבל אם ישלם מכל הסקה דבזה יש לישראל ולנכרי ריוח מותר אף למהרא"י מדינא. לכן כתב הנוב"י דהיכא דיש לישראל ולנכרי ריוח מותר. אך אם הנוב"י פי' כן לא הי' צריך לחלק שוב בין מרחץ לפאבריק דפאבריק בלא"ה יש לנכרי ריוח ומצאתי בח"ס סי' נ"ט שכתב בפירוש הטור דגם במרחץ אם ישלם לגוי ממספר

היסק מרחצאות כמה שיהיה הסקות ויהי' בהבלעה שלא יזכור הסקה של שבת לבד מותר עיי"ש וה"ה בגראלני בכה"ג אם ישלם להבעל מלאכה מכל פאר רייב סך קצוב וישלם לו בהבלעות כל העבודה מותר מדינא. ועיין בתשובת רש"ל משמע שם ס' ק' דגם במלח יהי' לישראל הפסד אם לא יעשו בשבת ומ"מ מתיר בקבלנות ולהנ"ל ג"כ אינו דומה למהרא"י כיון דיש לנכרי ריוח ממה שעושים בשבת ומהרא"י לא אסר רק בקיבל עליו כל מלאכת המרחץ דאז אין לנכרי ריוח משא"כ במלח שמשלם לו מכל מאה כור וכדומה יש לנכרי ריוח ועיי"ש שכתב דבמכס ל"ת קבלנות גמורה ועוד דלא הותנה רק ליום השבת משא"כ במלח עיי"ש ונמצא עפ"י כל הנ"ל היכא שיש לו בעל מלאכה נכרי ומתנה עמו שיעשה כל מלאכת הגראלני תמיד ועליו לשכור פועלים הגם שבעל הגראלני יחזיר לו ההוצאות שהוא קבל עליו לשלם לנכרי הקבלן עבור כל פאר רי"ב סך קצוב מותר אם לא מפני מ"ע ובאם ישלם לנכרי בהבלעה י"ל דגם הגאון מהר"ז מודה כיון שלא אסר רק משום דמיחזי כשלוחו. וזה אם אין משלם לו בהבלעה אבל בהבלעה מותר כנלע"ד:

ח **אמנם** מחשש מ"פ יש לאסור היכא דבית השריפה הוא בתוך החתים כמו שאסור כל מלאכת מחובר וה"ה מלאכת פרהסי' אפי' בתלוש. וכן מבואר בתשו' רש"ל סי' ק' דלא התיר בשכירות מלח רק חוץ לתחום וצ"ע על המג"א סי' רמ"ד ס"ק י"ז שהביא סתם בשם רש"ל להתיר ולא הביא דוקא חוץ לתחום ושמא המג"א לא פסק בזה כרש"ל וס"ל להמג"א כמ"ש הפ"מ בשמו ס"ק י"ח דבמכס ומטבע ל"ש משום מ"ע כיון ששכרו מהמלך כבסי' רמ"ג ס"ב. וס"ל בשכרו מגוי כיון שמותר להשכירו לגוי ה"ה בקבלנות ול"ש מ"ע וצ"ע שלא הרגישו המפרשים ובאמת מלשון הש"ע משמע דדוקא להשכירו מותר בשכרו מגוי ול"ח למ"ע אבל לא בקבלנות אף בשכרו מגוי וכן משמע מדברי הח"ס סי' נ"ט מדלא מצא שום היתר למ"ע ושמא הח"ס מיירי שהברייא הויז שלו. והנה היכא שיש אבפינדונג מאקציז באופן שאם ישרוף בכל יום יניחו לו מהמכס י"ל דזה דומה למכס ומטבע דהוי מקום פסידא גדולה ול"ח למ"ע. והמהרש"ל בתשו' לא רצה להקל משום פסידא אולי מיירי שאין לו רק מניעת הריוח. אך במקום שלא שייך פסידא הנ"ל קשה להקל נגד דעת רש"ל וכל הפוסקים שחששו למ"ע. והנה בהך דאסרו חכמים מפני מ"ע גם חששו לאורחים הבאים שם הקשה התוי"ט הובא במג"א מירושלמי דשביעית דהוכיח ר"י דל"ח לאורחים ותי' דבשביעית הקילו והקשו רבים דאדרבא בשביעית חמורה דהוי אי' דאור' משא"כ כאן דאף שיחשדהו שעובד בשכיר יום ל"ה רק אד"ר ולק"מ דמבואר בסוכה ט"ז ע"ב דבשבת אף חצר שא"מ דרבנן כיון דאיסור שבת איסור

סקילה חמיר טפי מעשה עיי"ש. וה"ה מה"ט באיסור שבת אף דרבנן חמור משביעית דהוי דאו'. והרי לענין אמירה לנכרי מיבעי בב"מ צ"א בשאר איסורין ובשבת אפי' שבות אסור לומר לנכרי מה"ט ויו"ט ושבת חדא הוא וכן כתבו תוס' שם ועיין תוס' ר"ה כ"ד ע"ב ועוד דהרי דעת רש"י בעירובין ס"ט דבשבת הוי מומר לחלל שבתות אפי' באד"ר והוי מומר לכה"ת משא"כ בשאר א"ת ומ"ה בשבת חיישינן טפי. למ"ע שיחשדהו למומר לחלל שבתות אף באד"ר משא"כ בשביעית. ועוד משכחת שיבואו להקל ע"י כן אם יחשדהו למומר לחלל שבתות ולא יכסו אם ישחוט משא"כ בשביעית דל"ה מומר לכה"ת מיהו עיין בזקיני ת"ש סי' ב' דל"פ דהוי מומר לכה"ת רק בדאו' ואמנם מה שהקשה הטו"ז בהך דמרחץ אם אין רוחצין אותן שבביתו מותר. ותמה מהך דכל מקום שאסרו חכמים. וכתב לישב דבדר' ל"א רק היכא שיש חשש דאו' ודבריו צ"ע כמו שהקשה המג"א סי' ש"א על הב"י והתוס' כתובות ס' מהא דמקשה בשבת ס"ד לרב מהא דיוצאה בהמה בזוג פקוק לחצר ול"א מכל מקום שאסרו חכמים. ולתוס' מאי קשיא שם ל"ה אלא אד"ר דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא ואינו אסור בח"ח נ"ל לישב בדרך זה דבאמת הסמ"ג כתב דזוג פקוק הוי משא והקשה המג"א בסי' ש"ה א"כ למ"ל הטעם דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא ותי' דבגמ' מיירי שקשר באפסר דבטל לגבי אפסר עיי"ש. ונ"ל די"ל דעד כאן בטל לגבי האפסר אם אינו אזיל לחינגא אבל אם אזיל לחינגא כיון דהזיג הוי סימן דאזיל לחינגא וצריך להזוג שידעו העולם שהולך למכור ל"ב לגבי האפסר ונמצא דחושדין אותו שהולך לחינגא והוי משא ועובר על ש"ב באדאו"ר. וזה ישוב נכון ונחמד באופן דדברי התוס' קיימין וכמדומה ששמעתי מקצת מזה בשם ח"א ומיהו אנן פסקינין דלא כרב ומותר לצאת לחצר בזוג פקוק וי"ל היינו טעמא כיון דהמ"ע ל"ה בד"א רק משום הוצאה ע"כ בחצר מותר כמו כל מה שאסור משום משא ואקצר ועיין ש"ג פ' חבית ובפ"ק דע"ז מביא בשם ריא"ז דכ"מ שאסרו חכמים ל"א רק בע"ז וראיתי מקשים בשם תשו' ב"ש מכמה מקומות בשבת ולדעתי לק"מ דמחלל שבת כעע"ז וכונת ריא"ז דוקא במה דמחשדין לו שיהי' מומר לכה"ת וביו"ט ג"כ אסור דיו"ט ושבת חדא מילתא כמ"ש תוס' ב"מ צ"א. ובזה מיושב מה שדם שבין השיניים מוצצו ובפירש אסור משום מ"ע עיין רש"י כתובות ס' שכתב טעם דבין השיניים מותר משום שאין רואה וראיתי מביאים בשם ב"ש להקשות דכ"מ שאמרו חכמים משום מ"ע אפי' בח"ח אסור ולש"ג נכון דל"א כן רק בע"ז ושבת ויו"ט ואכ"מ. אמנם לפעד"נ לסברת הש"ג דכל מקום שאמרו חכמים ממ"ע אף בח"ח אסור דוקא בע"ז ובשבת דחמירי וביארנו הסברא אם יחשדהו בכך יחשבו למומר לכ"ה י"ל אף לרש"י עירובין ס"ט דמומר לחלל שבתות בדר' הוי מומר

לכ"ה זה דוקא בשבות דאית בי' מעשה משא"כ באיסור אמירה לנכרי או עובד בשכיר יום דהוי שבות דלית בי' מעשה כמו דאמרינן בעירובין ס"ח ובזה ל"ה מומר לכ"ה ומ"ה לא אמרו בזה כ"מ שאמרו חכמים ממ"ע אסור בח"ח וה והיכא שהוא בין עכו"ם ולא ידעו שהוא של ישראל מותר ומיושבין דברי הטו"ז בט"ט ועכ"פ הדבר מבואר דחיישינן למ"ע אף בקבולת ועיין בח"ס סי' נ"ט שלא רצה ג"כ להקל אף בקבולת מחשש מ"ע עיי"ש אמנם לעשות שותפות עם גוי בעל מלאכה שיהי' לו חלק בגוף הגראלני והיינו שיתנה עם הגוי שכל המלאכה חל עליו ויתן לו עבור זאת מכל היסק כך וכך וחוץ לזה יש לו חלק בגוף המו"מ נלע"ד להתיר כיון שהיא עושה אדעתי' דנפשי' באריסתו אין כאן איסור אף למהרא"י. וגם מ"ע אין כאן שהנכרי הוי שותף כמו שכתב המג"א סי' רמ"ה ס"ק ח' ואף דהישראל שכר מקודם לבדו ואח"כ יקבל הגוי לשותפות מ"מ שרי לפ"מ דמשמע מרמ"א בשם הר"ן דהיכא דישראל וגוי עושין בשותפות בכל השבוע ובשבת עושה הנכרי יכול לחלוק בשוה ומשמע דא"צ לזה הותנה מתחילה לכך. וכן משמע בר"ן גופיה ולכן מהני אם ישתתפו:

ט **אמנם** בדבר הבהמות שיש לו ולזה ל"מ קבלנות מלאכה דהישראל יעבור על ש"ב אך אם יעשה שותפות עם הנכרי יש לבאר אם עובר על ש"ב. וכבר דיבר בזה בריב"ש הובא בב"י ובטו"ז. והריב"ש כתב דישראל אינו עובר על ש"ב כיון שהנכרי עושה בע"כ ואינו יכול למחות בידו. והקודם ראוי לבאר אם זולת טעם זה ישראל עובר על ש"ב בבהמות השותפות עם נכרי ולכאורה יש למעט מקרא דלמען יניח שורך וחמורך שותפות עכו"ם כמו דממעט שותפות מבכור מבקרך וצאנך וכן בראשית הגז מצאנך ועיין בחולין קל"ה.. ואף להך לישנא דבתרומה חייב כתב רש"י שם דה"ט דדגן כיון שחולקין אותו במדה קרינן בי' דגנך אבל צאן כל בהמה ובהמה יש לעכו"ם חלק ולא קרינן צאנך וא"כ לענין ש"ב דכתיב נמי שורך כימעט שותפות עכו"ם. ול"ל להריב"ש הטעם שהנכרי עובד בע"כ והנראה דלפי המבואר בבכורות ג' ממעטינן שותפות עכו"ם מדכתיב כל בכור ודרשו רבנן כל עד דאיכא כולה בכורה ור"י דריש מכל אף מקצת בכורה עיי"ש ובתוס' א"כ בשבת דכתיב וכל בהמתך ואמרינן בב"ק נ"ד דוכל ריבוי' הוא ומרבינין כל הבהמות ה"ה מרבינין מוכל אף מקצת בהמה כמו דדריש ר"י בבכור דבשבת אף רבנן מודה לר"י דוכל רבוי' כדמוכח בב"ק שם ומ"מ דרשינן כלל ופרט וכלל מכל בהמתך דתרתי שמעינן מוכל ומ"ה הוצרך הריב"ש לומר הטעם דנכרי עובד בע"כ אמנם צריך להבין דעת הריב"ש הנה אם שביתת בהמה הוי ל"ת צריך לפזר כל ממונו ואם רואה שהעכו"ם עובד בשבת יפקיר ממונו או ימכור ולא יעבור דאונס ממון ל"ה אונס ולומר

דל"ה רק עשה והר"ן כתב דבעשה אין צריך לפזר ממונו. זה דוקא לדעתי במ"ע אבל כאן שעובר באיסור לאו הבא מכלל עשה. אף הר"ן מודה ועיין פ"מ סי' רמ"ו שחקר שם בענין זה אי צריך לפזר ממונו ולא ידעתי מדוע לא הקשה זאת אריב"ש ועוד דהריב"ש פסק הובא בסי' רל"ב ביו"ד דאונס ממון הוי אונס וכתב הטו"ז שם ס"ק ט' דזה דוקא בשבועה דמעיקרא לא נשבע אדעתא דהכי משא"כ בכל האיסורין צריך לפזר כל ממונו. ואף דהפ"י כתב בפסחים כ"ז דהיכא דאינו עובר רק בשוא"ת והיא טורח גדול אין כאן איסור כלל בלא אפשר ולא קא מכוין ע"ש שה שהאריך וע' בתק"ח בסי' תס"ו ומ"ה כשבהמתו עיש' מלאכ' בע"כ שלו הוי לא אפשר ולא קא מכוין מ"מ דברי הפ"י צ"ל דהרי הוה פ"ר ואסור בדבר שא"מ וכן צ"ע בדברי המק"ח וצ"ל כמ"ש הר"ן בחולין פ' ג"ה דבהנאה כשא"מ ל"ש פ"ר עיי"ש והסברא נחמדה מאוד דאולי קץ בהנאת אסור וכשל"מ אין כאן הנאה א"כ צדקו דברי הפ"י בהנאה משא"כ לענין ש"ב כשרואה שעכו"ם עושה מלאכה או כשיודע בבירור ל"מ א"מ דהוי פ"ר וצריך לפזר כל ממונו. ועוד דאם יפקיר חלקו לא יפסיד כלל דאחר לא יוכל לזכות וא"כ כיון דיש לו עצה הוגנת ול"ה אונס למה יעבור על ש"ב (ולומר דבשותפות ל"מ הפקר לחלקו כמ"ש הש"מ בב"מ כ"ו דאין יאוש מועיל לחצי חפץ וה"ה להפקר מ"מ כבר כתבתי דהפקר מועיל לחצי חפץ דיש לחלק בין יאוש להפקר. דביאוש שפיר כתב הש"מ דכיון דהשתי מנות באיסורא אתי לידי' ולא זכה בהן לא זכה בהשליש דכיון דיאוש ל"מ רק באתי ליד זוכה כמ"ש המק"ח מ"ה לא זכה בשליש חפץ דהשני שלישים הוי כמונח ע"ג קרקע. ודוקא במוכר לחברו חצי חפץ קונה במשיכה דהמוכר מקנה לו כלו שיקנה החצי משא"כ בזוכה ביאוש חצי חפץ ל"מ הגבהה. משא"כ הפקר דמהני קודם דאתי ליד זוכה ודאי מועיל ההפקר. וקצת ראי' מתוס' כריתות כ"ד מ"ש שם אהא דש"ה שהוזמו עדיו לר"ת עיי"ש והארכתי בפרט זה). ומתוך כך נראה דעת הריב"ש וסברתו דהתורה לא אסרה לעשות מלאכה בבהמתו רק כשהוא עושה מלאכה או שבהמתו עושה ברצונו משא"כ כשבהמתו עושה מעצמה מלאכה אינו מוזהר על שביתתה והא דהוצרכה המכילתא לדרוש במעמיד בהמתו על המחובר משום דכתיב למען ינוח ואין זה נוח אלא צער כמ"ש תוס' בשבת קכ"ב משום דשם הוא העמידה משא"כ אם הבהמה עושה בעצמה וגם יש ראי' מדהותר לעבד שלא מל לעשות מלאכה לעצמו כדאיתא בכריתות ט' והבעלים א"ע משום ש"ע ה"ה כשבהמה עושה מעצמה אין עוברין על ש"ב וכאן בשותפות כיון שהעכו"ם עושה בע"כ שלו הוה כעושה הבהמה מעצמה ואין עובר כלל והא דאסור להשאיל ולהשכיר בהמתו היינו כיון שהוא משאילה הוא הגורם למלאכה אבל לפ"ז בהשאיל והתנה שהוא יחזירה קודם

השבת דמותר להשאיל בדרך זה והגוי לא החזירה למה צריך להפקיר הרי ג"כ הגוי עושה בע"כ שלו. והוה כעושה מעצמה וא"ל דשם הי' הגוי לפנינו והי' יכול למחות ומה שאינו מוחה מוכח דניחא לי'. ז"א דמשמע אף כשאינו לפנינו צריך להפקיר ואולי לא ס"ל להריב"ש כן אבל קשה להוסיף דין כזה עוד י"ל בסברת הריב"ש עפ"י דברי הגמ' תמורה י"א דמיבעי לן בהקדיש אבר מהו בגיזה ומייתי שם מלא תגוז בכור שורך אבל אתה גוזז בשלך ושל אחרים ומשני בתי' הב' התם אין בידו להקדישה הרי אף לר"י דמחייב שותפת עכו"ם בבכורה מ"מ מותר לגוז ולעבוד משום דאין בידו להקדישה והיינו דהגוי יעבוד בע"כ שלו ומ"ה לא חל קדושה לגיזה ועבודה וקרא קמ"ל מותר לעבוד בחלקו אף לר"י משא"כ בהקדיש חצי אבר אסור לעבוד בכולה כיון דיכול להקדישה ולפ"ז ה"ה בשותפת לענין שבת כיון שהגוי עובד בע"כ שלו אין איסור שבת חל על הבהמה שיעבור על ש"ב כשעובד נכרי והריב"ש הוצרך לומר שעובד בע"כ שאלו היה ביד ישראל למחות בהנכרי הוי כמו שהי' בידו להקדישו וחל האיסור על כל הבהמה כמו בהקדש ושמא ילפינן שותפת בשבת מקרא דבבקרך והא דכתב הריב"ש שעשה איסור שישתתף עם הגוי אף דמיעוטא קרא היא משום דמ"מ להו"ל לעשות שותפת להפקיע חלקו משביתת בהמתו ולדברי הנ"ל מיושב קו' התוס' בחולין קל"ה אמאי לא ממעטינין מביתך לענין מזוזה למעט שותפת ערו"ם ולהנ"ל נכון דליכא למעוטי רק היכא שיש קפידא לנכרי ולא ירצה לתת חלקו כגון בבכור ובראשית הגז ובשבת משא"כ למזוזה מה איכפת לי' לנכרי ואין יכול למחות להישראל בזה. ומ"ה באמת הישראל חייב ולזה העירני בני הרב החריף מוה' אהרן זצ"ל (א"ה חבל על דאבדין):

י **והמובחר** לבאר דברי הריב"ש לפמ"ש הר"ן בנדרים דמ"ה ס"ל לראב"י בשותפת שאין בהם ד"ח שניהם יכולים לכנוס לחצר משום ברירה דהוברר הדבר דבשעה שזה נשתמש הוי שלו לגמרי כיון דאין בו ד"ח ויכול להשתמש בכולה בע"כ ומה"ט ס"ל להריב"ש דאינו עובר על ש"ב כיון דהגוי יכול להשתמש בע"כ מטעם שכתב הר"ן דאדעתי' דהכי נשתתפו שיהי' שלו כולה בשעה שנשתמש ונמצא דאין הישראל עובר דבשעה שנשתמש הוא שלו לגמרי והר"ן כתב בנדרים בטעם דהלכה כראב"י אף דבדאו' אין ברירה כאן שעיקר הדבר מתברר מתחילתו אמרינן אף בדאו' ברירה עיי"ש. נמצא דה"נ מה"ט כתב בריב"ש דאינו עובר על ש"ב דבשעה שהגוי משתמש הוי שלו לגמרי ומ"מ כתב דעשה עבירה שעשה שותפת לסמוך לכתחילה אברירה כן נ"ל בישוב דברי הריב"ש. (ועיין לעיל ר"ס כ"א ישבתי בדברי הר"ן קו' תוס' סוכה כ"ז ומצאתי בריב"ש סי' שמ"ז שחילק בין בגד דמרבינין שותפת משום דחצי בגד שלו משא"כ בסוכה אינו

יושב רק בחצי סוכה וא"י ומ"ה ממעטינין שותפת ולא אבין דבריו דגם בטלית בעינין שיתכסה בו הרוב ובחצי שלו אין מתכסה בו הרוב ואם כיון אדונינו הריב"ש לדברינו לעיל מה טוב ונעים. ולפ"ז קצ"ע באתרוג השותפים דאינו יוצא כמו שהוכיח התוס' בסוכה רק מטעם שכ"א נתן במתנה עמ"ל ונימא ברירה בשעה שזה משתמש הוא שלו לגמרי ואמת בתשו' הרשב"א סי' ס"ב ס"ל דיוצא מטעם ברירה אך דעת התוס' צ"ע אך קצת י"ל כיון דלאכילה הוה האתרוג כחצר שיש בו ד"ח ואף ראב"י מודה בחצר שיש בו ד"ח דלא אמרינין ברירה. וכיון דאתרוג לאכילה קיימא ולאכילה הוי חצר שיש בו ד"ח ומ"ה ל"א ברירה לענין שיצא בו משא"כ בציצית דללבישה קאי וללבשה הוי חצר שאין בו ד"ה אמרינין ברירה ועיין קצה"ח רמ"ט ורע"א ועיין סנהדרין קי"ב בבהמת חצי' של עיר הנידחת וחצי' של עיר אחרת אסורה וברמב"ם איתא של עיר הנידחת שתי' בתוכה ולכאורה צ"ע למה התנה שהי' בתוכה והלא שלל העיר אף חוצה לה אסור בנקבצין לתוכה להנ"ל י"ל הכונה שבני העיר השתמשו אז ומ"ה אסורה אבל אם השתמשו אז בני עיר אחרת לא נאסר כלל מטעם הוברר הדבר דבשעת גמ"ד הי' שלהן מיהו למ"ש לענין אתרוג י"ל בזה ועיין מק"ח המ"ח ואכ"מ) והנה המג"א כתב אהא דבהשכיר לנכרי בהמה שיחזירנה קודם השבת ולא החזיר יפקירם דאפי' ביום השבת לא מצי אחר לזכות בו ואין מבואר הטעם וכתב בתניא בטעם דבריו דגם ליום השבת לא הפקיר הבהמה רק בשעת מלאכה ובשעה שאין עושין המלאכה ל"ה הפקר עיי"ש וצ"ע דלפ"ז כל ההפקר תליא בברירה כמו כל שילקטוהו היום יהא הפקר דבשלמא אם מפקיר לכל יום השבת לא תליא בברירה משא"כ אם מפקיר רק בשעה שהגוי עושה מלאכה תליא בברירה וא"ב מדאו'. אך הדבר נכון דדוקא בכל שילקטו עניים דאתה צ"ל דהפקר מהני קודם לקיטה דאחר שלקטו הוי גזל ולא נתייאשו הבעלים דא"י להפקיר ואתה צ"ל הוברר למפרע משא"כ הכא דל"ב שיהי' למפרע מהני וכן כ' הרשב"א בב"ק וע' בנתיבות סי' ס"א שכיון לדברי הרשב"א מעצמו. אך בבהמה שהתנה עם הנכרי שיחזור לו קודם השבת והגוי עושה מלאכה בשבת הוי שואל שלא מדעת והוי גזלן וקם לי' ברשותי' וא"י להפקיר וצ"ל ההפקר חל רגע קודם המלאכה ושוב אתה צ"ל הוברר למפרע ע ולישב זאת י"ל דרש"י ב"מ מ"א כתב דבבע"ח ל"ה שואל ש"מ כיון שיש הכחשה רק דין שליחות יד יש בזה ולע"ד דוקא בגזלה ל"מ הקדש אבל בשליחות יד דל"ה בדעתי' לגזלה ורק התורה חידשה בשומרים שחייב באונסין אבל מ"מ הבעלים יכול להקדיש ולהפקיר ולפ"ז נכונים דברים הנ"ל דשוב אין אתה צ"ל דההפקר יועיל למפרע אכן הפוסקים חולקים על רש"י ודע דלדברי רש"י ב"מ הנ"ל מיושב מה שכתבו הראשונים שיתנה עם

הגוי שאם יעשה מלאכה יתחייב באונסין וקשי' דבלא"ה כיון שהתנה עמו שיחזיר קודם השבת כשלא החזיר הוי שואל שלא מדעת והוי גזלן וקם לי' ברשותי' וכבר הקשה כן בספר מע"א אך לרש"י הנ"ל דבבע"ח הוי שליחות יד. וזה לא נתרבתה רק בשומרין ונכרי נתמעט מדין שומרין כמ"ש הסמ"ע בסי' ש"א דאפי' נכרי לישראל נתמעט ומ"ה מדין שליחות יד נמי אין לחייבו ומ"ה הוצרך להתנות בפירוש. וזה ישוב נכון ודוק:

יא **והיוצא** לנו לדינא מכל הפלפול הזה דדברי הריב"ש אין אמורים רק היכא שהנכרי עושה לעצמו מלאכה בבהמות השותפות דאז אמרינין ברירה דבשעה שהוא משתמש הוא שלו. משא"כ היכא שהנכרי עושה בבהמות השותפת בשדות השותפת אזי ל"ש לומר ברירה שהוא שלו כיון שעובד מלאכת השותפת שפיר עובר על ש"ב בחלק שלו ומעתה אין להתיר בנ"ד בגראלני לעשות שותפת עם נכרי דל"מ לבהמות. כיון שהנכרי עובד מלאכת השותפת. אמנם להתנות תנאי בתחילת השותפת שיהיה הבהמות של הנכרי ביום השבת בזה מותר אפי' בעושה מלאכת שותפות ואף דהנכרי אין לו בבהמה רק קנין לזמן והר"ן כתב דל"ה רק ק"פ נמצא דהגוף של ישראל ז"א דגם ישראל אין לו רק קנין לזמן דליום השבת הוי של הנכרי וכיון דביום השבת של הנכרי אין הישראל עובר. וגם שאר היתרים המבואר בש"ע הלכתא ניהו אף בעושה מלאכת השותפת. ובזה נלע"ד לישב מה שהקשה מע"א למ"ל להתנות שאם יעשה מלאכה יתחייב באונסין ותיפוק לי דהוי שואל של"מ כיון שהתנה שיחזור לו קודם השבת. להנ"ל נ"מ אף שהנכרי עושה מלאכת השותפות דיש גם לישראל טובה ממלאכה זו ומ"מ תנאי מהני. וגוף ההיתר של הש"ע שמתנה שאם יעשה הגוי מלאכה יתחייב באונסין שתמוה מאוד דקיי"ל דהג"ל לכמ"ד ודוקא בחמץ עובר בב"י משום דכתיב לי"מ וא"כ עדיין בהמה של ישראל בשלמא בקבל הנכרי אחריות יוקרא וזילא כחשא ופחתא הוי כעבדי צאן ברזל כדאיתא ביבמות ס"ו דבזה כ"ע מודה. משא"כ באחריות אונסין לבד מאי מהני והנה מאי דקשה לשיטה זו למה אסרו להשאיל בהמה לגוי משום שיעשה מלאכה והרי כל שואל חייב באונסין י"ל לפמ"ש הסמ"ע בסי' ש"א דנכרי נתמעט מדין שמירה. עיי"ש ס"ק י"ב. ועיין קצה"ח סי"ס ע"ב שכיון לדברי הסמ"ע הנ"ל ובנתיבות שם הקשה עליו ונעלמו ממנו דברי הסמ"ע הנ"ל (ואולי י"ל דברי הנתיבות דכיון דהיא לא מחייב לנכרי רק מקרא דויתר עיי"ש א"כ בדברי הסמ"ע דנתגייר אח"כ שפיר פטור דמתחילתו לא הי' חיוב בו רק מקרא דויתר וכעת נתגייר ודין שומר שמתחייב מדינא לא הי' בו מתחילתו) ועכ"פ לדברי הסמ"ע נכרי נתמעט מדין שמירה ולכן הוצרך להתנות בפירוש שנתחייב באונסין ואף דמוכח מגמ' ב"מ נ"ח דבהנך דנתמעטו מדין שמירה בעי קנין ול"מ תנאי לבד ובנכרי כתב הש"ך

סי' קכ"ג דל"מ ק"ס וא"כ מאי קשיא לי' להב"י בסי' רמ"ו למה הוצרך להעלות בערכאות והלא אפי' בינו לבין עצמו תנאי מהני ומה קשיא כיון דאין בנכרי דין שומר ל"מ שום דבר רק כתב בערכאות אבל שפיר הקשה הב"י דכיון דלא הורשה לו לעשות מלאכה ביום השבת יכול להתנות שיתחייב באונסין וא"צ קנין כעין שכתב בנתיבות ש"מ גבי מתה מחמת מלאכה דל"ב קנין עיי"ש וה"ה הכא אך מה דקשי' לנו מאי מהני אחריות אונסין שיהי' כשלו ובשום מקום ל"א הכי נלע"ד דלפי המבואר ביבמות ס"ו ותסברא נהי דמחייב בגניבה ואבידה באונסין ובכחשה ובפחת דמי' מי מחייב והיינו דשוכר פטור מכחש דמי' דאי אגרא לא פגרא משא"כ היכא דמחייב באונסין ובכחש דמי' אכלו העבדים בתרומה כגון בעבדי צ"ב א"כ בכל שואל דפטור בכחש מחמת מלאכה דהוי כמתה מ"מ כדאמרינן ב"מ צ"ו ואין לו רק אחריות אונסין ל"ח שלו ועובר על ש"ב משא"כ זה שהתנה שלא יעשה מלאכה ודאי חייב אף במתה מחמת מלאכה דהרי כל מתה מ"מ פטור משום ששאלה למלאכה זה לא שאלה למלאכה. וא"כ בשעת מלאכה חייב גם על כחשה ונמצא דבשעת מלאכה הוי כשלו כיון שיש לו אחריות אונסין וכחש. ולא עוד אלא אפילו בכחשא דהדר חייב בשעת מלאכה ואף דבכל גזלן ושואל יכול לומר הש"ל זה דוקא בכחש דנעשה ממילא אבל כחש דמחמת מלאכה נעשה בידים. ול"מ לומר הש"ל רק דבכל שואל בלא"ה פטור דהוי מתה מ"מ. וכיון שזה חייב נמצא בשעת מלאכה יש לו אחריות לאונסין וכחש. ומחשב כשלו משא"כ בכל שואל. ולפ"ז עדיף אפי' מגזלן דכל גזלן אין לו אחריות כחשא דהדר כמ"ש התוס' ב"ק נ"ו ע"ב משא"כ זה יש לו אחריות זה ומחשב כשלו בשעת מלאכה מיהו י"ל דל"ד לצ"ב דיש גם אחריות יוקרא וזולא. משא"כ הכא על כן הדבר נחוץ לדינא להתנות עם נכרי שבאם יעבוד בשבת יהי' אחריות אונסין וזולא ופחת הכל עליו ואז הוי כהך דיבמות בצ"ב:

יב **ומה** שיש לעיין אם עושה שותפות עם הנכרי דמהני וגם לבהמות מהני דבהתנה בתחילת השותפות שהבהמות של הנכרי לשבת. אי מהני גם לבהמת שיקנה אח"כ דמאי מהני תנאי קודם הקנין. וכשקנה הישראל הבהמות במה זכי' הנכרי ליום השבת. ולומר דהישראל קנה לצורך הנכרי וזכה בשבילו הרי א"ש לנכרי ושמא י"ל נהי דאין שליחות לנכרי אבל שותפות יש לו דהרי דעת רש"י ב"מ ח' דנהי דאין של"ע אבל בשותפות יש של"ע וה"ה שותף נכרי קנה ישראל בשבילו מטעם מיגו דזכה לנפשי' וכיון דשותפות מהני אף בדבר שלב"ל אח"כ כשקנה זכה לנכרי שיהא שלו ליום השבת ול"מ להמח"א דאף דא"ש לנכרי מ"מ פועל מהני א"כ בשותפים דהוי כפועלים זל"ז ודאי מהני. אלא אפי' להחולקים עלי' מ"מ שותף עדיף (ומה דקשה לשיטת רש"י מב"ק נ"א דמקשה

אבור שותפות והרי אשל"ע ולרש"י נוקמא בחפר לדעתו ולדעת חבירו ובשערי משפט סי' קע"ו הרגיש בזה ולק"מ דרש"י לא ס"ל בשותפות ישל"ע רק במידי דזכי' דשייך מגו דזכי לנפשי' משא"כ בחפירה ודו"ק) וראיי' לזה ממה דמבעי' לן בב"מ צ"ו בשני שותפים ושאל אחד לענין שאילה בבעלים. ושוב מיבעי' לן בשליח ופסקינן בסי' שמ"ו לשיטת הרי"ף והרמב"ם דשליח לא מיפטר ושותף הוי ספק. והיינו מה"ט דשותף עדיף משליח (ובהכי נלפע"ד לישב לשון הש"ע והטור שם מה דקשה דבגמרא לא איבעי' לן רק בשותף ששאל עמו לפלגא דידי' אי פטור אבל לא לחלק חבירו ובטוש"ע סתמו הדברים דפטור מספק ומשמע דמכולה פטור והרגיש בזה, הקצה"ח ונ"ל דמה דלא איבעי' לן בגמרא רק לחלק שלו זה דוקא קודם שידע שיש סברא דגם שליח מהני אבל לאחר דאיבעי לן אי שליח מהני ומייתי בפלוגתא א"כ בשותף דעדיף דינא הכי אי שאל עצמו בלא הסכמת שותף לא פטור רק מפלגא אבל אי שאל עצמו בשליחות שותפות כיון דשותף עדיף כנ"ל גם לחלק חבירו י"ל דמהני והוי ספק על כל הבהמה דאם פטור על חלקו פטור נמי על חלק חבירו) והכי מוכח גם בקדושין מ"ב דמקשה ודילמא שאני התם דאית לי' שותפות בגוי' דעדיף עכ"פ יש מקום לומר דשותף מהני בנכרי:

ואמנם לפי מה שהוכחנו דבלא תנאי הוי אדאו' מש"ב יקשה לסמוך על סברא הנ"ל באדאו' נלפע"ד לעשות בדרך זה דהישראל בשעת שעושה שותפות יתחייב לקנות כל הבהמות לצורך השותפות ויקנה להנכרי בהמות שיקנה ליום השבת וגם ישכיר להנכרי כל הרפת שהבהמות שם ואף דהוי דשלב"ל מ"מ מהני מתרי טעמי חדא כמו לקח שדה גזולה וקנאה המוכר דקניא לוקח וא"צ קנין אחר מטעם נימא לי' דליקא בהמניתא כן י"ל בדבר שלב"ל וקנה אח"כ ניחא לי' דליקא בהמנותא אך בנתיבות סי' ס' חילק בזה בין דבר שלב"ל ובין שדה גזולה ובעכו"ם נלע"ד גם בשדה גזולה צריך ליקח בקנין אחר דבגזלן עיקר הסברא דגזלן שליחותא דלוקח עביד וזכה בשבילו ובנכרי שוב שייך לומר א"ש לנכרי ובאמת בעיקר מ"ש הכתיבות לחלק בין דשלב"ל לגזילה ל"נ דמשמע בב"מ ומפוסק"ם דעיקר הקנין הוא מתורת שליחות ולא בקנין שעשה הלוקח בתחילה דלא כהנתיבות. ולפ"ז גם בדשלב"ל מהני אמנם בעכו"ם כתבנו דל"מ זאת מ"מ לפי המבואר בש"ע דגם בדבר שלב"ל אם תפס מהני. א"כ כשהרפת בקר מושכר לנכרי ובהמות עומדים ברשותו והוי תפיסה מהני בדבר שלב"ל. והנכרי יש לו הבהמות לשבת ול"מ אם חצר קונה בנכרי קנה החצר אלא אף אם חצר ל"ק לנכרי אבל עכ"פ תפיסה הוי כעין שכתב הקצה"ח סי' ר"ב לענין חצר שאינו משתמר כן נ"ל להלכה בצירוף היתר מטעם פועל ומטעם שותף:

יג **ועתה** אחרי שהיתר משותפות יצא כדת וכהלכה נדבר מדין אי מהני להשכיר לנכרי כל השדות ולמכור הבהמות הכל על כל ימות השנה וישראל מחויב לנכרי לתת לו כל המעות ולקנות לו כל הבהמות ומתנה שיהא רשות בידו למכור הי"ש והתבואה כי הי"ש קנה מקודם הישראל מנכרי כל מה שיולד וגם הבהמות אף שמכרם לנכרי הנכרי נותן לו רשות שיהא שלוחו למכור ולקנות והישראל עוסק בכל ימי השבוע בכל המו"מ ומ"מ הכל עושה ישראל על חשבון הנכרי. ואף דאין שליחות לנכרי מ"מ פועל שאני וסומכין על שיטת המח"א. וע"י כן קנה הנכרי גם בהמות שקונה ישראל אח"כ שהיתר זה מבואר בתשו' חסד לאברהם הנה לדעתי זה הערמה גדולה דהרי הישראל עוסק כל ימי השבוע בכל המו"מ והכל בידו ואין שום דבר יוצא מתחת ידו. ואיך נימא שגם בכל ימי החול הכל הוא של הנכרי והוא רק שליחו. והגוי ערטילאי ואין לך הערמה גדולה מזו. ובשלמא בעושה שותפות עם בעל המלאכה או עם נכרי אחר באופן שכתבתי יש לעשות בדרך אמת שיהי' לגוי איזה חלק באמת משא"כ במכירת כל העסק לכל השנה ל"ה רק הערמה. וגבי בהמות הוי הערמה בדאורייתא. והנה זקיני הת"ש אוסר להאכיל בהמות חמץ בפסח מה"ט. והגאון בעל מק"ח התיר. ויש להצדיק קצת דברי זקיני. הנה מה שתמה במק"ח מהך דמערימין על מעשר שני עיין בבית אפרים סי' ל"ג להצדיק דבריו. ומ"ש המק"ח ראיי' מבכור דמערימין בדאורייתא אין ראי' דשם עושין שלא יבוא לידי תקלה ומ"ה התירו ערמה בדאוריי' שלא יבוא לידי איסור דאור' והרי בטלו מעשר בהמה בזה"ז מה"ט שלא יבוא לידי תקלה עיי' בבכורות נ"ז ובבכור אמרינן התם שיש לו עצה להטיל מום קודם שיבוא לעולם וכתבו תוס' בבכורות ג' דעכשיו אין אנו בקיאין להטיל מום קודם שיבוא לעולם ומ"ה מותר למכור לנכרי משום תקלה וא"ר מבכור ועוד שם כתבו התוס' ע"ז ע"א דאנן סהדי דמקנה בלב שלם שלא יכשל בבכור. משא"כ בנ"ד נהי דשייך גם הכא סברת התוס' מ"מ כיון שבכל ימי השבוע עוסק במו"מ כאדם העושה בשלו. ומוכר וקונה אנן סהדי להיפך דבודאי אין עושה זאת בשליחות העכו"ם רק בשלו. גם מ"ש הגאון מליסא דאינו דומה להך דשבת קל"ט דשם עושה כל האיסור רק שאומר שקר שמכוין לדבר היתר משא"כ במכירה מה בכך שמערים כיון שאין האיסור רק בשלו וכשמקנה בקנין לעכו"ם. ע"כ יצא מרשותו ומאי בכך שיחזור ויקנה מעכו"ם מ"מ כעת יצא מרשותו עיי"ש. ולפענ"ד הת"ש סובר דזה דומה לשטר הברחה כדאיתא בח"מ סי' צ"ט. וכתב הטור והרא"ש דל"ק כלל ולא יצא הדבר מרשותו ועיין בש"ך שם ובקצה"ח ובנתיבות וגם בשטר הברחה יש חילוק בין מתנה לכולה למקצתה והיינו מטעם דבכולה איכא אומדנא דמוכח ול"ת דשטר הברחה הוא דוקא במתנה משא"כ במכר אם באמת

הגוי יתן מעות יהי' מכירה (ועיי' עוד תוס' עירובין דף ס"ו דמותר לשכור רשות בשבת דל"ה רק כמתנה וכן כתבו הפוסקים במכירת חמץ דמותר בשבת) דהמעיי' במרדכי פ' ג"פ יראה דאף במוכר חפצים כל היכא שכונתו להבריח בע"ח גובה מהם דל"ה מכירה כלל. וא"כ בנ"ד או אף בבהמות כיון דאיכא אומדנא דמוכח ודבר הגלוי לכ"ה מה לי אם נתכוין להבריח שלא יגבה בע"ח או כונתו להבריח בשביל איסור עכ"פ אין דעתו שיקנה הלוקח ובודאי לא נעלם כ"ז מהגאון מליסא אך הוא כשיטתו בסי' צ"ט בנתיבות דס"ל דגם בהברחה מהני רק שהאשה יכולה לבטל המקח וכל עוד שלא חזרה המקח קיים. ומ"ה בע"ח גובה כיון שבידו לחזור ומ"מ המקבל מתנה אוכל הפירות מה"ט וה"ה הכא כיון שהמוכר רוצה שיהא המקח קיים ודעת זקיני הת"ש לא כן הוא דכיון דאיכא אומדנא דמוכח ל"ה מכירה כלל כשיטת הש"ך והקצה"ח והוי רק הערמה ומדרבנן מותר הערמה ולא בדאורייתא מיהו יש להחזיק בסברת המק"ח ולחלק בין שטר הברחה דאינו עושה רק נגד הבריות ואין לבו על המכירה משא"כ במכירת חמץ דלבו לשמים וכיון שעושה זאת מחשש איסור מוכר בלב שלם דקמא שמי' גלי'. וכמ"ש תוס' ע"ז ע"א מיהו לדעתי גם הגאון מליסא לא התיר רק בבהמות בפסח דכל ימי הפסח הבהמות ברשות הנכרי והבעלים אין מתעסקים בזה כלל. משא"כ בנ"ד שמוכר ומשכיר הגראלני והבהמות לכל ימי השנה ובימי החול הבעלים עושים כאדם העושה בשלו הוי כעין מ"ש הרא"ש בתשו' הובא בטור ח"מ צ"ט דכיון דהלוה מתעסק בנכסי' הוי הברחה ול"ק כלל. וגם דעת הב"ח שם דאף אם שטר מברחת במקצת מהני זה דוקא היכא שהנכסים ביד מקבל מתנה אבל לא היכא שהנכסים ברשותו עיי"ש. א"כ בזה שהנכסים בידו וברשותו בימי החול הגם שהתנה שיהי' שליט ואין לך אומדנא דמוכח גדול מזה דלא עשה רק להברחה מאיסור שבת הוי הערמה בדאורייתא ועד כאן לא התיר בצ"ץ למכור הבהמות רק במוכר קודם השבת לשבת אחד וכל עוד שהוא מכור אין הישראל מתעסק אבל למכור על כל ימי השנה, אח"כ כשיבואו הבהמות ליד הישראל והוא מתעסק בהם נתבטלה המכירה ואינו מועיל לשבת השני:

יד **והנה** אם ניזול בתר אומדנא לכאורה בחמץ בפסח מאי מהני ביטול כיון שאין לבו שלם בזה ואנן ידעינן דאין כונתו להפקיר באמת וכבר הקשה זאת הפ"מ סי' תמ"ח ס"ק ח'. וכתב שם דדברים שבלבו אינו דברים כל שסותר מה שאמר בפה עיי"ש וצ"ע דהרי אומדנא דמוכח ל"ה דברים שבלב כמ"ש התו' כתובות צ"ז דיש דברים שאפי' גילוי דעת א"צ וצ"ל כיון שיש הרבה שמבטלים בלב שלם שלא יעבור על האיסור. א"כ כיון דהדבר ספק ל"ה דבר הגלוי לכל העולם ומהני אף לאותן שאין מבטלין בלב שלם כעין שכתב

המהרי"ט בתשו' חלק ד' סי' מ"ה עיי"ש. ובזה יש להחזיק בדברי המק"ח אפי' בבהמות בפסח מה"ט אך זה באם מוכר רק על חג הפסח משא"כ בזה שבכל ימי השבוע עוסק כשלו הוי דבר הגלוי לכל העולם ול"ה דברים שבלב ובבכור מהני מכירה כיון שמוכר להפקיע מבכורה דל"ה גלוי לכל ההערמה כיון דדרך נכרי לקנות פרה ועיין ירושלמי שהביא הפרי מגדים שם דברי יצחק בן ר' רדיפא שאמר לקפודקאי לענין פירות שביעית כד תחמין רגלוי צלילא תהוין נפקין לשוקי ואפקרי' וחזר וזכי' בי' והובא בכסף משנה פ"ז משמיטה (עיי' בתוי"ט פ"ט משביעית בשם הרמב"ן דשביעית לאחר הביעור אסור רק באכילה ולא בהנאה. וצ"ע דמשמע דאסור בהנאה והנה מה שהביא תיו"ט בשם הרמב"ן דאסור רק מדרבנן צ"ע מיומא דטבל ושביעית מאכילין אותו שביעית ותיפוק לי' דאסור רק מדרבנן ומצאתי שהרגיש בזה במשנת חכמים בפתיחה ולכאורה י"ל דביומא מיירי בקצר מן המשומר דאסור מדאו' לשיטת תוס' ב"מ נ"ח מיהו לפ"ז קשי' לשיטת מהרי"ט ח"א ר"ס מ"ב דאם שמר כרמו בשביעית חייב בתרומה כיון דהוא לא אפקר א"כ גם שביעית הוה טבל אי מיירי בכה"ג ול"ל דמיירי בהפריש תרומה דלדעתי אם נימא שמשומר אסור משום טבל ל"מ הפרשה דאין שירי' נכרין אם אסור מדאו' כמו דאיתא בפסחים ל"ג כיון דלא הי' לו שעת הכושר. וממ"א ל"מ הפרשה כיון שא"י להפריש מינה ובה כדאמרינן בירושלמי פ"ב דפסחים ה"ג. וכן כתבו תוס' בכורות י"ב ודבריהם נובעים מירושלמי הנ"ל. על כן א"א לפרש דברי הגמ' דיומא דמיירי במשומר וזה הערה חדשה. מיהו בלא"ה ס"ל לרמב"ן דמשומר ל"ה רק מדרבנן וא"א לתרץ כנ"ל ודוק) ובפ"מ הוכיח מירושלמי זה דהפקר מהני אף שלא בלב שלם לפענ"ד נראה הסברא דבהפקר ל"א אומדנא וגילוי דעת לבטל ההפקר דל"א אומדנא רק במקום שתנאי מועיל אומדנא הוי כמתנה משא"כ בהפקר דלא מהני תנאי להב"י סי' תל"ד דל"מ הפקר ע"י שליח ולפ"ז דהוי דשא"א לקיים ע"י שליח ל"מ תנאי וה"ה אומדנא ל"א. אך לפ"מ שכתבו הראשונים דהיכא דאתי דיבור ומבטל דיבור ל"ב משפטי התנאים עיין בבש"ר אולי בהפקר מהני תנאי אך י"ל בהפקר כיון שיוצא מרשותו הוי כמעשה ובהכי נלע"ד טעם הירושלמי בב"מ פ' השואל דר"י ס"ל הפקר בטעות הוי הפקר עיי"ש והיינו מה"ט דכיון דלא מהני תנאי ל"א אומדנא וראי' מחליצה ע"מ שתתן לו ר' זוז דחליצה כשרה אף דבוודאי איכא אומדנא דאדעתא דלא יהבי לי' לא חלוץ. מיהו בתוס' פסחים נ"ז מבואר דהפקר בטעות ל"ה הפקר דלא כירושלמי וע"כ חילקו בין יאוש להפקר והחליטו דהפקר בטעות ל"ה הפקר. ועיין כריתות כ"ה והארכנו במ"א מזה:

טו **והנה** בפ"מ אות הנ"ל העיר בסוגיא דפסחים ס"ג ודברי' קשים להבין גם למה לא הביא דברי התוס' ערוכין ה' דמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מה שחשב בלבו קיים ודע דלי יש קושיא בתוס' זה שכתבו דלא אמר כלום מה שאמר בפה אבל מה שחישב בלב מועיל וצ"ע דבמשנה והובא בפסחים ס"ג איתא מתכוין לומר תרומה ואמר מעשר שאיני נהנה לזה ואמר לזה לא אמר כלום ובנדר ל"מ במחשבה ורק לבטא בשפתים. איך אפשר לומר דכונה בתרומה לא אמר כלום היינו מה שאמר בפה אבל מה שחושב מועיל. דא"כ בשאיני נהנה לזה ואמר לזה נמי נאסר למי שחישב וזה ודאי אינו דבנדרים ל"מ מחשבה ובשלמא תרומה ניטלת במחשבה אבל בנדר ודאי ל"ה הכי ובמשנה תרוייהו שנינהו ומאן יחלוק בזה ובשלמא בהך דדמי עלי בערוכין י"ל כוונת התוס' דאומר דמי עלי הו' כצדקה והקדש דכסיב כל נדיב לב ומהני מחשבה משא"כ בנדרים ועיין בשבועות כ"ב ע"ב בחשב בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת שעורין דלא מיתסר כלל ע"כ דברי התוס' תמוהין. אמנם בגוף קושית התוס' בערוכין דנימא לר"מ אין אדם מוציא דבריו לבטלה י"ל באמת דברים שבלב ל"ה דברים ורק בדבר הגלוי לכל העולם מהני ומעתה זאת יהי' סברת ר"מ דאדם יודע שאין ערך לפחות מבן חודש ואין אדם מ"ד לבטלה א"כ ידוע כוונתו לכ"ה שכיון לשם שמים ל"ה דברים שבלב וזה נמי טעם ר"מ במקדיש מ"י אשתו דכיון דא"א מ"ד לבטלה הכל יודעין כוונתו שרוצה שיקדישו ידים לעושיהן ול"ה דברי' שבלב ורבנן ס"ל אדם מד"ל ואין הכל יודעין כוונתו דשמא אמר לבטלה א"כ הוי דברים שבלב. ומעתה ל"ק מתרומה ואמר מעשר דשם מ' יודע מה הי' כוונתו אולי הי' גם כוונתו למעשר א"כ הו"ל דברים שבלב שסותר מ"ש בפה ומ"ה ל"מ כלום וזה ישוב נכון וזה נ"ל בסברת הטור סי' ר"ז בזבין ולא איצטרוכי לי' זוזי לחלק בין קרקע למטלטלין דכיון דרוב ב"א אין מוכרין קרקעות גלוי לכל כוונתו ול"ה דברים שבלב משא"כ במטלטלין ל"מ ג"ד דלא נודע לכל העולם אם לתנאי נתכוין. ולפ"מ שכתב הטור י"ל במכירת חמץ או בבכור וגם בבהמות על פסח דהוי מטלטלין ל"א אומדנא וגם ל"ה גלוי לכל העולם. משא"כ בפסעסיעס ובשכירות קרקעות דאמרינן אומדנא ל"מ לדאורייתא הערמה בזה דל"ש כלל שישלוט אחר בנכסי חבירו כנ"ל. ועוד יש להעיר דמבואר בסוף סי' רמ"ו בח"מ דבכל מקום דאמרינן אומדנא מ"מ אין צריך להחזיר הפירות וכתב הסמ"ע דבכל הנך דאמרינן אומדנא הוי כמתנה עמ"ל. וצ"ע על הש"ך סי' צ"ט בח"מ שתמה על שטר הברחה אמאי אוכל פירות ולא הביא דברי הסמ"ע הנ"ל (ועיין לעיל סי' כ"ה אות ו' ביארנו הסברא בטוב טעם) א"כ כ"ז במוכר על פסח דמדינא מהני מתנה עמ"ל ורק מדרבנן אסור שפיר מהני בהערמה אף מדרבנן וכן כתוב

במק"ח דמהני מה"ט הערמה משא"כ בנ"ד אם נימא דלשבת הוי מכירה ולימות החול חוזר לבעלים נהי דבשבת הראשון מהני אבל לשבת הבאה לא יועיל ומכל הני טעמי לא נהירא לי להתיר בדרך הנ"ל ושארי בתשו' חסד לאברהם התיר בזה ודבריו לא נהירין לי. אך בשותפות ומתנה בתחלת השותפות על הבהמות שיהי' שלו לשבת ושיהי' באחריותו לאונסין וליוקרא וזילא ופחתא. וגם יעשה עמו קבלנות על כל המלאכה ושיתן מכל הסקה דבר קצוב מלבד השותפות דעתי נוטה להתיר וכן כתיב בתשו' אמרי אש. וגם זה דוקא אם עושה באמת שותפות אבל אם גם זה הערמה לא נהירא לי להתיר ומי שיודע בנפשו שלא יוכל לעשות שותפות באמת יכול לסמוך על היתר מתשו' חסד לאברהם אך באופן שאחרי שימכור הכל לנכרי וישכיר עצמו לפועל ויקח מזה ריוח קצוב יכתוב בהשטר שגם מחלק ריוח שלו יתן לנכרי מכל הסקה והסקה חלק ושוב יהי' העכו"ם שותף בריוח שלו ויעשה אדעתא דנפשי'. אבל שומר נפשו יעשה שותפות גמור באמת כנ"ל וד' יצילנו משגיאות:

טז **עתה** אעבור בין בתרי אמרותיו בקצרה מה שמפלפל אם שכירות מועיל בקנה מעכו"ם. הדבר פשוט דשכירות בלא הערמה מותר בשדה דדרכו באריסות וגם במרחץ בלא נקרא שמו עליו מעולם כדברי המג"א ס"ק ג' דאפי' בקנה מותר להשכיר. והמג"א כתב ואפשר דבא"ז איתא שכרם. וחפשתי בא"ז ולא מצאתי דין זה בשם גאונים. רק דין השני באם יש לישראל דירה ובתוכה מרחץ ואין רוחצין רק שכונת הדירה מותר ורמ"א כתב אותן שבביתו להוציא ממשמעות שכונת הדירה דמשמע כל השכונה אבל דין הא' לא מצאתי שם ואולי דייקו מלשונו שם שכתב ולא בכל מרחץ אמרו אלא הקרוי על שם ישראל. ומזה דייקו בלא נקרא אף בקנה מותר. ובאמת דברי רמ"א תמוהים מאוד שהביא רק שכרם. ואולי י"ל לפמ"ש הסמ"ע בחו"מ סי' רי"ב דבשדה אין השוכר רשאי להשכיר דיכול להכחישה בזריעה תמידית משא"כ בבית עיי"ש ס"ק ט"ז. ולפ"ז מרחץ דומה לשדה שיכול לקלקל בהסקה תמידית. וה"א כיון שאין רשאי להשכיר על כרחך אין משכיר רק שיהי' נקרא על הישראל דמתירא מעכו"ם להשכיר קמ"ל דאפי' בכה"ג שרי מיהו מ"ש דשוכר מרחץ אין רשאי להשכיר כמו שדה עדיין צ"ע דגם בשדה חולק הטו"ז. ודרך אגב ראיתי להעיר בזה מה שצ"ע על הנתיבות סי' שי"ב ס"ק י"ג שכתב דבחמור ל"א שכירות ליומא ממכר דכיון דאם מת החמור מחויב להעמיד חמור אחר דהוי כאפותיקו מפורש והוי הבעה"ב כפועל שיש עליו חיוב הגוף משא"כ בבית דאם נפל אזדה לה כל האונסין חל על השוכר דהוי כמכר עיי"ש. א"כ קשה מאי מקשה בע"ז ט"ו למימרא דשכירות קניא ומקשה מכהן ששכר והרי יש חילוק בין בהמה דהוי רק

שיעבוד ואפותיקי משא"כ בבית וזה לכאורה תמיה רבתי עליו אך באמת ל"ק דשם לא מקשה רק אהא דאמרינן בתחילה דשכירות קני' גם בבהמה בשבת ואזה מקשה מכהן ובתחילה שהקשה מבית אבהמה מקשה מכח כש"כ דאפי' בבית ל"ק וכש"כ בבהמה ומשני שאני ע"ז דחמיר איסורו. ולפ"ז י"ל בבית שכירות קני'. ואמנם בפסחים ו' מקשה מהא דלא יכניס ע"ז דשכירות ל"ק אחמץ ומשני שאני הכא דכתיב ל"י ולכאורה קשי' למה לא משני שאני ע"ז דחמיר אך בפסחים אמסקנא דע"ז סמיך דמסקינין שכירות בכל מקום ל"ק כדמוכח מתרומה אולם למ"ש דוקא בבהמה ל"ק אבל בבית קנה כדברי הנתיבות הו"ל לשינוי' בפסחים דע"ז שאני. ובחמץ שכירות בית קונה ואינו דומה לבהמה. ולישב זאת נראה להוכיח כשיטת הב"ח דשכירות ל"ק רק מדרבנן ול"מ לקולא ולכן הוצרך לשנוי בפסחים שאני הכא דכתיב ל"י ודוק:

ועיין מג"א סי' רמ"ו ס"ק ה' שהעיר אהך דשכירות ל"ק בבהמה מהך דחצר קונה להשוכר ולפמ"ש בנתיבות מיושב שפיר:

יז **והנה** מ"ש כת"ה מדברי הירושלמי דשדה שהיא נתונה ע"ג הדרך לא ישכיר לעכו"ם דהעכו"ם חורש בשבת ויו"ט ונקרא ע"ש ישראל והוא סותר לש"ס דידן היא באמת תמוה. ואולי ירושלמי קאי לרשב"א דאריסות ל"ל ורק בנכרי מתיר דציית. ומיירי ירושלמי בלא התנה שלא יעבוד בשבת ואז אסור ובאמת בגוף סברת רשב"א י"ל דס"ל בשותפים יש שליחות לעכו"ם ויאמרו שהיא שליחו ועובר מדאורייתא או דס"ל לרשב"א דיד פועל כיד בעה"ב ושותפים כפועלים ויאמרו דעובר אדאורייתא. והנה כת"ה האריך בענין קניית הבהמות דישראל קונה לנכרי בשליחות וכתב מטעם יד פועל כיד בעה"ב כדברי המח"א. ואנכי הארכתי בתשו' אחרת בזה הרבה ובעיקר הדבר דאינו עובר בשכיר יום מדאו' למח"א דבפועל יש שליחות לנכרי מטעם יד עבד כיד רבו כתבתי הטעם לפמ"ש הרשב"א אהא דנותן מתנה לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בה רקני עבד וקני רבי' אף דהתנה בפירוש וכ' הטעם דיד עבד כיד רבו הוא לזכותו ולא לחובתו ובשעת שמקבל המתנה ידו כיד רבו ובשעת שמתנה תתכאי הוי לחובתו ול"ה כיד רבו וכמתנה עם אחר דמי. לפ"ז ה"ה בכל שליחות לד"ע ל"א ידו כיד רבו דהוי לחובתו. ובזה הסירותי מעל מח"א מה שהקשו עליו מב"ק נ"א ומכמה מקומות וגם מה שהקשה עליו ברי"ט אלגזי דף ל"ו דפוס פ"ב מתוס' גיטין כ"ג שכתבו הא דמתגרשת בעבד שלה הוא מתורת חצר ולא כתבו מטעם יד עבד כיד רבו להנ"ל נכון דלחובת הבעלים ל"א י"ע כי"ר והארכתי בפרט זה:

אמנם עכ"ז צריך להתישב בזה כיון שהבעלים רוצים בכך אף אם הוא דבר עבירה אולי יש לחלק ועיין בב"מ לענין שאילה בבעלים דאמרינין י"ע כי"ר אף דהוי חוב מיהו שם שאני דלע"ע ל"ה חוב כעין שכתב הר"ן לענין מקנה ד' אמות בפרוזבול פ' השולח ובפרט אם נאמר בטעם דשמירה בבעלים פטור דהתורה ירדה לסוף דעת המשאיל שישמור בעצמו ומ"ה ל"ה לע"ע חוב לבעלים וכת"ה העיר במקצת וכתב דזה דוקא בפועל ולא בע"כ ובאמת הרשב"א כ"כ בע"כ ועיין באבני מילואים סי' ל"ח ס"ק כ"ב דבר נחמד:

והנה לעיל כתבתי די"ל דל"א ש"ב רק במלאכת ישראל אבל לא בעושה הבהמה מעצמה ופירשתי בזה דברי הריב"ש. וכעת ראיתי בתשו' ח"ס סי' ס"ב הביא בשם הגאון מהר"ז מרגליות דש"ב ל"ש רק בעושה הבהמה מלאכת ישראל משא"כ בעושה מלאכת נכרי. והנה באמת דעת הרמב"ן במלחמות פ"ק דשבת דשביתת כלים ל"ש לב"ש רק במלאכת ישראל ומ"ה לא ישכיר כלים אף לב"ש רק בע"ש אבל בכל השבוע מותר אף בכלים שעושין מלאכה וצ"ל לדבריו אמאי אסרו להשאיל בהמתו וע"כ דבהמתו אסור אף במלאכת נכרי ודלא כהגאונים הנ"ל ולדעת התו' דאף בכלים שעושין לצורך נכרי שייך שביתת כלים כ"ש דבבהמה שייך ש"ב אף במלאכת נכרי והפלא שלא הביאו דברי הרמב"ן בזה וצ"ל לרמב"ן אף דבקרא דלמען יניח דילפינן שביתת בהמתו כתיב וינפש בן אמתיך דקאי אעבד שלא מל וטבל ובעבד וגר תושב לא מוזהר רק במלאכת ישראל בהמה שאני והרבה יש לדבר בזה וגם ביתר שאלותיו עוד חזון למועד לטייל אתו ארוכות וקצרות כנפשו ונפש ידידו. יצחק שמעלקיש אבדפ"ק והגליל:

בשולי המכתב עיין בב"י סי' ש"ה אף דחי נושא את עצמו עובר על ש"ב וצ"ע דא"כ איך בן בתירא מתיר בסוס. והרי למסקנא דע"ז הטעם דמכירה משום ש"ב דגזרינין אטו שאלה ועיין רש"י בפסחים נ"ד ואף בסוס עובר משום ש"ב ושמא כונת הב"י מדרבנן. וצ"ע דלא משמע כן בב"י ד"ה מי שיש לו נער ועיין ביד אפרים סי' רמ"ו ושמא כונת הב"י דירושלמי חולק אש"ס דידן. ולפמ"ש בתשו' ריב"ש סי' כ"ד דל"ח רק משום מחמר ולא משום ש"ב י"ל ג"כ קו' הנ"ל:

עוד הערה. הנה לעיל חקרנו אי בהפקר מהני תנאי וכעת ראיתי במק"ח סי' תמ"ח כתב בשם הג"א פ"ב בפסחים דמהני תנאי בהפקר והבין מדברי הג"א במ"ש מותר להפקיר חמצו ע"מ לזכות בו א"ה שמיירי שמתנה בפירוש ע"מ להחזיר והוליד מזה דאף שזכה בו אחר צריך להחזיר לו ומזה הקשה אך מהני תנאי הרי הוי תנאי בדבר שא"א לקיים עי"ש ובאמת דבריו תמוהים דאין הכונה בהג"א שמתנה בפירוש עמ"ל רק שמפקיר לדעת שיזכה בו לאח"פ והגאון מליסא לא ראה דברי א"ז אבל לפנינו דברי א"ז וז"ל

הא"ז סי' רמ"ו ה' פסחים מותר להפקיר חמץ קודם שעה שביעית ע"מ לזכות בו לאחר הפסח ושרי וראי' לדברי ממסכת שביעית מירושלמי (ודברי ירושלמי מובאים בפ"מ סי' תמ"ח אות ה' ובכ"מ ה' שמיטה) קפודקאי דצפרין שאלין לר"א בגין דלית לן עמי רחים ולא שאיל שלים איך צורכה מיעבד א"ל כד תחמין רגלא צללא תהוין מפקא לשוקא ומפקרין לי' וחוזרין וזכין בי' פי' ר"ש קפודקאי בני אדם קפדנים שלא הי' להם אוהבים ואם יפקירו יזכו בהן ולא יחזרו להם והורה להם ר' אסא דכי יראו השוק פנוי מבני אדם יפקירו ואח"כ יזכו הא למדת שהמפקיר ע"מ לחזור ולזכות בו הוי הפקר אע"פ שיחזור ויזכה בו עכ"ל ובודאי בירושלמי לא מיירי שמתנה בהדיא עמ"ל דא"כ למה הי' יראי' אנשי קפודקאי וע"כ לא התנו בהדיא רק שהי' בדעתן לחזור ולזכות ויראו שיזכה אחר וצוה להפקיר בשעה שאין ב"א מצוין ומזה מייתי א"ז לראי' והכי מוכח עוד שם א"כ דברי הג"א בשם א"ז כדפרשתי וההיתר בזה כמ"ש הפ"מ דדברים שבלב אינם דברים לבטל מה שאמר בפה והוי בשעת הפקר הפקר ממש רק שאח"כ זוכה בו. אבל הפקר בתנאי מפורש באופן שכתב הגאון מליסא לא שמעתי ולא עלה על לב הג"א ובתשו' חסד לאברהם בח"מ סי' ס"ז הבין מדברי הג"א דמהני תנאי ובמח"כ שגג בזה והדברים ברורים כדכתיבנא:

סימן לג

(א

) **הנה** בסי' הקודם הבאתי דברי הג"א ומג"א בסי' רמ"ו בענין אי שכירות קניא והנה בטעם הדבר דשכירות ל"ק כדאיתא בש"ס דע"ז אף שיש לו בבית זכות השתמשות לזמן דהוי כק"פ לכאורה משמע משום דק"פ לאו כקה"ד וכן כתוב הישי"ע סי' רמ"ו אבל לא כן דעתי עמדי דלפ"ז לר"מ דס"ל ק"פ כק"ה דמי יסבור דשכירות קניא ולא משמע כן בכל הש"ס. ועוד דהרי בע"ז כ"א ובפסחים הוכיח מהך דאף במקום שאמרו להשכיר לא יכניס ע"ז דשכירות ל"ק ובע"ז כ"א אמרינן עלה דאתא כר"מ דאיכא דוכתא דלא מוגרא ור"מ ס"ל בב"ק דק"פ כקה"ד אבל הדבר פשיט לפמ"ש התוס' בב"ב כ"ז הטעם דקונה אילן אחד אינו מביא וקורא למ"ד ק"פ כקהג"ד. ומ"ש מקונה שדה לפירות למ"ד ק"פ כקה"ד מביא וקורא ותי' דשאני, התם דקרקע קנוי עד זמן קבוע אבל הכא אם נתיבש האילן אין לו כלום גרע מק"פ א"כ ה"ה במשכיר בית זה כסוגיא דע"ז ובפסחים כיון דנפל אזדא לה כדאיתא בסי' שי"ב לכ"ע לאו כקה"ד ולפ"ז יש לחלק קצת בין בית סתם לבית זה אך י"ל גם בבית סתם אין לו רק שעבוד על בעה"ב לתת לו בית אבל אין מחויב לתת לו בית זה ואין לו ק"ג בקרקע זו עוד תי' תוס' בב"ב א"נ התם קרקע קנוי לו לכל דבר למישטח בה

פרי ולמיזרע בה סילקא אבל גבי אילן אין לו אלא יניקה לבד וקשיא לי לשיטת התוס' דב"ב קושיא גדולה דבש"ס דשבת קל"ה מקשה שם אהא דקנ' שפחה לעוברה הניחא למ"ד ק"פ לכקה"ד. אלא למ"ד ק"פ כקה"ד מא"ל ולפי תי' השני מתוס' ב"ב דדוקא קונה שדה לפירות שיש לו רשות לעשות כל הצטרכות מביא וקורא אבל קונה אילן כיון שאין לו אלא יניקה לכ"ע לכקה"ד ולפ"ז שפחה לעוברה כיון שאין לו שום השתמשות רק יניקה לכ"ע לכקה"ד ומאי מקשה הניחא וגם לתי' הראשון צ"ע דנוקי קרא בקנה שפחה לעובר הראשון וכיון דאם תפיל אין לו על השפחה הוי כמו קונה אילן אחד ועוד אף אם קנה לכל הולדות מ"מ אם לא תלד כלל אין לו על השפחה כלום ולכ"ע לכקה"ד וצע"ג והנראה לישב דברי התוס' בדרך זה דהנה התוס' הקשה לר"מ בקונה אילן אחד אמאי אינו מביא וקורא כיון שיש לו יניקה בקרקע ואמנם י"ל הטעם דבש"ס דברכות ס"ל לר"י בירך על פירות אילן בפה"א יצא דעיקר פירא ארעא ות"ק חולק וס"ל עיקר פירא אילנא וכיון דר"מ בר פלוגתא דר"י ס"ל עיקר פרי אילנא ע"כ שפיר כתבו התוס' דבקונה שדה לפירות י"ל השתמשות למשטח בה פרי וכו' אבל קונה אילן אין לו אלא יניקה. וכונתם דכיון דאין לו אלא יניקה לא מיקרי זאת לר"מ ק"פ כקה"ג דלדידי' עיקר פרי מאילן ולא מקרקע ע"כ אין היניקה חשובה לשוי' כקה"ג מחמתה משא"כ בקונה שדה לפירות אף דגם שם עיקר פירא אילנא מ"מ יש לו השתמשות קרקע למשטח בה וכו' ולפ"ז לתי' זה מיושב קושיתי בהך דשבת בט"ט דשם לענין יליד בית דמיירי ע"כ דקודם שנתעברה השפחה אקני לי' שפחה לעוברה ועיקר הולד בא מאם למ"ד א"ח לזרע אב והו"ל ק"פ ממש ובזה מיושב קושית הקצה"ח סי' ר"ט והמח"א ה' דשלב"ל ס"א לפוסקים דעובר מיקרא דשלב"ל ע"כ מה דמשני מעיקרא במכר זה שפחה וזה עוברה ע"כ הי' הקנין שפחה לעובר דאל"כ הו"ל דשלב"ל ואמאי לא מקשה בגמ' מעיקרא למ"ד ק"פ כקה"ג דמי אמאי לא נימול לח' כיון שיש לו חלק באם וזה תמי' נשגבה לפ"ז לק"מ דדוקא במכר קודם שנתעברה שפחה לעוברה מיקרא ק"פ כק"ה דעיקר הולד נתהוה מהאם משא"כ במוכר שפחה לעוברה לאחר שנתעברה דהולד בעולם ואין לו רק יניקה מאם לא מיקרא זאת ק"פ כיון שאין לו רק יניקה כדכתבו התוס' וז"נ בישוב הקו' התבונן בזה. אמנם לתי' הראשון בתוס' עדיין צ"ע אמנם תי' הא' י"ל דדוקא באילנות כיון דיש אילנות שאין נושאין פירות כתבו תוס' שמא נתיבש האילן אבל בשפחה כיון דרוב נשים מתעברות ויולדת ל"ח שמא לא יהי' לה ולד או שמא תפיל. ע"כ שני תירוצי התוס' עולין יפה לאחר העיון:

ב **והנה** אם נבין דברי התוס' ב"ב כפשטן דל"א ק"פ כקה"ד רק אם יש לו כל הפירות וכל השתמשות יש לפרש במ"ש התוס' יבמות ע' בעבד עברי דאסור בתרומה משום דאין לבעלים קה"ג ובשפחה מותר מגזה"כ וקשה למ"ד ק"פ כקה"ד אמאי ע"ע אסור בתרומה ומ"ש התוס' יבמות ר"פ אלמנה דבתרומה לכ"ע אזלינן בתר קה"ג כבר הקשה באבני מילואים ובישי"ע מש"ס דע"ז ט"ו דמייתי ראי' דשכירות ל"ק מתרומה ולדברי התו' תרומה שאני אמנם בע"ע ניחא בפשיטות למ"ש תוס' בב"ב דבעי כל השתמשות וכל הפירות א"כ בע"ע דאינו עובד בו בפרך וגם מציאתו לעצמו כדאיתא בב"מ י"ב אין כל הפירות וכל השתמשות שלו ואף למ"ד ק"פ כקה"ד אינו אוכל בתרומה מה"ט ועיין בריטב"א יבמות ע' שכתב בטעם דע"ע אינו אוכל בתרומה דלא קני לגמרי הואיל ויוצא בגרעון כסף בע"כ של אדון וצע"ק דהרי גם שדה אחוזה גואל בע"כ ומ"מ מביא וקורא למ"ד ק"פ כקה"ד ואולי יש לחלק ועיין עוד גיטין ע"ז תד"ה ידה גופה מי קניא לי' שהקשו תוס' הרי חצרה נמי לא קני' אלא לפירות ותי' דידה ל"ק בע"כ דיכולה לומר אינה ניזונת ואינה עושה והקשה באבני מילואים קל"ח לשיטת הר"ן דגם באומרת אינה ניזונת חייבת בשאר מלאכות קשי' קו' התוס' אמנם לדברי התוס' ב"ב הנ"ל מיושב דלא מיקרי ק"פ רק אם כל הפירו' שלו כגון חצירה משא"כ ידה כיון שיכולה לומר במעשה ידי' אינו ניזונת ואינו עושה נהי דשאר מלאכות עדיין שלו כיון דאין לו כל הפירו' לא מיקרי ק"פ ומ"ה בחצרה דכל הפירו' שלו ס"ד דל"מ לזכות לה הגט דק"פ כקה"ד משא"כ ידה דיכולה להפקיע שלא יהיו כל הפירו' שלו ודאי יכולה לזכות הגט בידה ודו"ק ובסברת התוס' שכתבו דיכולה לומר אנו"ע אף דגם בשדה אחוזה כתבתי לעיל דיכול לפדות בע"כ ומ"מ מיקרי קה"ג ללוקח למ"ד ק"פ כקה"ד החילוק פשוט ומבואר דשם מחוסר פדיון ודו"ק עכ"פ הראיתי לדעת דמדברי התוס' ב"ב מסתעפי' כמה עניני'

(ג

) **ודרך** אגב הנני אומר בישוב קו' הפ"י גיטין מ"ז שתמה מאוד על ר"י דס"ל החכירי' והאריסין מביאין וקורין ונהי דמיירי באריסי בתי אבות כדאמרינן בירושלמי אך הכי עדיף מק"פ דר"י גופי' ס"ל לאו כקה"ד והנ"ל לישב הנה הפ"י כתב שם דמקרא דמארצך לא ממעטינן ק"פ דמיקרי מארצך ורק דאינו קורא דלא יוכל לומר מן האדמה אשר נתת לי והנה בברכות מ' ס"ל לרבנן יבש המעין ונקצץ האילן אינו קורא דעיקר פירא אילנא ולדידהו בירך על פירות האילן בפה"א לא יצא ור"י ס"ל מביא וקורא דעיקר פירא ארעא ולדידי' יצא וקשיא לרבנן איך אמר בפרשת בכורים פרי האדמה אשר נתת לי גם בפירות האילן וצ"ל דדוקא בברכה שמשבח להקב"ה על הפרי ל"ש לברך בורא פרי האדמה

דעיקר פירא אילנא משא"כ בפרשת בכורים דמשבח על הפרי ועל האדמה שנתן לו הקב"ה שייך לומר פרי האדמה וקאי אשר נתת לי על הפרי ועל הקרקע והא דנקט בקרא ולקחת מראשית כל פרי האדמה הוא לסימנא בעלמא ובגמ' לא קפיד רק אברכה או אהודאה וע"כ צ"ל כן לסוגית הגמ' דבברכות ובצל"ח כ' דרך אחר בזה והמובחר כדכתיבנא:

והנה בהא דאמרו בגיטין קנה שדה לפירות אינו קורא משום דלא קרינן פרי האדמה אשר נתת לי קשיא דנימא אשר נתת לי לא קאי על האדמה רק על הפרי שנתן לו כמו דע"כ צ"ל לשמואל ב"ב פ"א דס"ל קונה פירות מביא וקורא ומקשה והא כתיב אשר נתתי לי ומשני דיהיב זוזי דזבניא בהו וע"כ הכונה דאשר נתת קאי על הפרי אך הדבר נכון דסוגיא דגיטין קאי לרבנן דס"ל עיקר פירא אילנא ואיך יאמר פרי האדמה ובשלמא אם הקרקע שלו ומשבח על הקרקע ג"כ שפיר מודה להקב"ה אבל על הפרי לבד ל"ש פרי האדמה כאמור ודברי שמואל בב"ב פ"א, באמת איתותב והיינו מה"ט דלר"מ דס"ל כרבנן עיקר פירא אילנא ל"ש אשר נתת לי על פירות האילן אמנם לר"י כשיטתי' דעיקר פירא ארעא ואם בירך בפה"א יצא מצי קאי אשר נתת לי על הפרי ולכן ס"ל אריסין מביאין וקורין והא דבעי אריסי בתי אבות היינו שיהי' לו עכ"פ ק"פ לזמן שיקרא מארצך כמ"ש הפ"י ותירוץ זה נחמד אמת דאנן פסקינן כר"י בברכות ובבכורים כחכמים עיין פ"י וצל"ח ושאג"א בשיטת הירושלמי ולשיטת ש"ס דילן דברינו נכונים בישוב קו' הפ"י (ולפמ"ש המ"ל סוף פ"ב ממלוה דהיכא דיש לו ק"פ לעולם לכ"ע כקה"ד עיי"ש מ"ש על מהרי"ט בעניים מיוחדים א"כ באריסי בתי אבות דאין יכול לסלקן הן ובניהן כמ"ש הרשב"ם והטור ח"מ סי' קמ"ט אולי עדיף מק"פ והוי כשותף ומיושב קו' הפ"י בפשיטות ודוק):

ד **ודרך** אגב יש לי הערה בסוגי' דשבת הנ"ל הנה בקונה שפחה ונתעברה אצלו או בקונה שפחה מעוברת הולד נימול לח' ומחללין שבת ואמנם בקונה שפחה וולדה עמה נימול לאחד ואין מח"ש כמבואר בר"מ. ויש להסתפק אי דוקא בקונה שפחה וולדה עמה מנכרי. אבל בקונה מישראל כיון דאצל הראשון נימול לח' ומח"ש גם עתה נימול לח' כיון דכבר חלה עליו מצות מילה בח' או עתה נשתנה דינו (וכעת מצאתי בספר מ"ח מ' ב' שנסתפק בזה) ולפענ"ד ראי' מדנימול לח' ד"ש ואס"ד דאם ימכרו לאחר שמול לא' ואין מחללין אמאי דוחה שבת כיון שבידו למכרו לישראל דמדאורייתא אין איסור במכירה בשבת והרי בשבת קל"א אמרינן דמודה ר"א בעושה מזוזה וציצית בשבת דחייב משום הואיל ובידו להפקירו ושם קאי למ"ד חובת מנא וכבר נתחייב כמ"ש תו' מנחות מ"ד. ומ"מ הואיל ובידו לפטור ממצוה אינה ד"ש וה"ה בעבד אלא ע"כ דל"מ מכירה דגם השני

חייב למולו בח' וד"ש. מיהו למ"ש במג"א סוף סי' י"ד דאם איכא אד"ר שוב ד"ש ודוקא בהפקר דליכא איסור כלל עיי"ש אין ראי' משם אך למ"ש מחצית השקל פי' דבריו דיותר טוב לעשות דבר המותר אף מדרבנן א"כ אין ראי' מהמ"א. אמנם אף אם נימא דגם השני חייב במילה בח' עדיין קשה אמאי ד"ש ימכרנו לנכרי דליכא איסור רק מדרבנן כמבואר בגיטין מ"ד. ויפטור מלמולו ושמא כיון שיעבור בתרי א"ד משום שבת ומשום הפקעת המצוה מ"ה עדיף יותר שידחה שבת. ושמא לא מיקרי הואיל שבידו למכור שמא לא ירצה שום אחד לקנות. אמנם מדה טובה אינה חוזרה נ"ל בישוב דברי ר"י הובא ביו"ד בש"ך סי' רס"ז ס"ק ו' דשום מילת עבד אינו דו"ש וס"ל דכללא דכל הנימול לח' ד"ש ל"ק על עבדים. והדבר תמי' דמנ"ל הא לחלק בין בן לעבד. כיון דקרא סתמא כתוב. ועבד ובן בהדדי כתיבי. להנ"ל נ"ל בטעמו כיון דיכול לפטור עצמו ע"י מכירה בע"ש איננה ד"ש. ושמא אף אם יפקירו אינו ד"ש. כיון שאין לו אדון ודוקא ביש לו אדון דמחויב האדון גם הב"ד מחויבין אבל לא באין לו אדון דלהלכה א"י לחירות. כיון דקטן היא כדס"ל לא"ש גיטין ל"ח ולפ"ז אינו עובר גם בעשה דמשחרר אם הפקיר קטן כיון דכל המחזיק בו זכה בו ומ"מ כיון דלע"ע אין לו אדון אינו ד"ש. ולשיטת המקנה קדושין כ"ט דעבד גדול שלא נימול אינו מחויב במצות מילה דהוי מ"ע שהז"ג ורק האדון מחויב מגזה"כ וזה שאין לו אדון אינו דו"ש. ומ"ה ס"ל לר"י דכל מילת עבדים אינו ד"ש משום הואיל ובידו להפקירו או למכרו וליתן במתנה (ובפשיטות י"ל וזה הערה יקרה בסברת ר"י לפ"מ דאמרי' ביבמות ה' ע"ב דתמיד ליכא למילף ממילה ופסח שכן כרת. וכ' הריטב"א אף דבמילה בזמנו ליכא כרת מ"מ כיון דבגדול איכא כרת דוחה שבת בזמנו עיי"ש א"כ לפמ"ש בשם המקנה דעבד גדול שלא מל אינו חייב כרת דהו"ל מ"ע שהז"ג ורק האדון מחויב. ע"כ ל"ד שבת דאס"ד דדוחה שבת ליכתב במילה ופסח והיינו מילת עבד דדוחה שבת וליכא כרת אף בגדול. וע"כ בעבד אינו דוחה שבת ודוק). ולענין הספק שנסתפקנו לעיל נראה מדברי הרמב"ם שפסק בה' מילה בקונה שפחה ע"מ שלא להטבילה נימול לח' אם אחר שילדה טבלה נימול לח' הרי אישתני דינא אחר הלידה ה"ה להיפך בלקח מעוברת וילדה ומכר אישתני דינא מח' לא'. מיהו י"ל בזה באמת טעמא דר"מ שפסק בטבלה אחר הלידה נימול לח' ואינו ד"ש עיין בכ"מ שכתב הטעם משום דספק היא. ולהנ"ל י"ל טעם הר"מ כיון דבשעת לידה לא ניתן שבת לדחות אצלו לא אשתני דינא לענין שבת. ולפ"ז ה"ה להיפך היכי דמעיקרא ניתן שבת לדחות לא אישתני דינא מיהו יש לחלק כמובן. ודוק בכל זה:

סימן לד

(א

) **נסתפקתי** מקלקל בהוצאה מה דינו אי דומה לכל מלאכת שבת ופטור במקלקל או יש חילוק בדבר וטעם הספק דקשי' לי קו' גדולה בשבת צ"א בהא דאיבעי שם זרק כזית תרומה לבית טמא אי אמרינן מיגו דנצטרף לענין טומאה והדבר יפלא דהרי הוי מקלקל דנטמא תרומה ונאסרה וכל המקלקלין פטורין. וכן קשיא בהא דשתי הלחם כגרוגרת והרי נאסר ע"י הוצאה. וביותר לפמ"ש מהרש"א שם דעיקר האיבעי הואיל וניטמא ע"י ההכנסה לבית ומ"ה לא בעי רק לבית טמא עי"ש. והרי הוי מקלקל. ומזה עלה על לבי דמקלקל בהוצאה חייב. ושורש הסברא דבכל מלאכה שעושה בגוף החפץ בעינן שיעשה תיקון בגוף החפץ ולא קלקול. אבל בהוצאה שאינו עושה פעולה בחפץ ואין זאת המלאכה רק מה שמנענע החפץ ממקום למקום ומ"ה גם כשהחפץ נתקלקל חייב והרי התוס' כתבו בשבת צ"ד דבהוצאה לא בעי רק צריך לגופו ואינו דומה למשכן שהיה צריך הוצאה לגופו ולגופה עיי"ש. ואף דמשמע מתוס' שם דדוקא במקלקל בעי צריך לגופו ולגופה. ומשמע דבשאר מלאכות נמי א"צ רק לגופו המעיין בתוס' יראה דבכל מלאכות כיון שהוא תיקון הוי צורך לגופו היינו העושה מלאכה ולגופה היינו תיקון החפץ. ומ"ה מקלקל פטור משא"כ בהוצאה שכתבו תוס' להדיא דבעי צורך לגופו לבד אף מקלקל חייב. ומ"ש התוס' דבמקלקל בעי צורך לגופו ולגופה היינו בשאר מלאכות דהעשי' היא בגוף החפץ משא"כ בהוצאה דהפעולה ל"ה בגוף החפץ. ומה דאמרינן בגמ' רק חובל ומבעיר היינו במלאכות שהם בגוף החפץ. והוא ספק עצום אמנם לעיקר הקו' משבת צ"א י"ל הנה בשתי הלחם שהוציא דמבואר שם מכי מטי לחומת העזרה איפסל ביוצא ול"ה הקלקול בשעת העקירה שהיא בפנים ולא בשעת ההנחה ורק באמצע המלאכה. ולפ"מ דמבואר שם בהוציא כגרוגרות וצמקה וחזר ותפח דאין דיחוי אצל שבת ה"ה אם הי' קלקול באמצע המלאכה נמי חייב. ובזה יש לבאר הא דאיבעי בתחלה שם יש דיחוי אצל שבת והדר איבעי' שם אם אמרינן מיגו ולהנ"ל י"ל לקשר האיבעיות דזולת איבעי' ראשונה בלא"ה קשי' אהך דב' הלחם דמייתי שם והרי הוי קלקול בהוצאה ומימרא דא"ש לא מתרצתא. אך לבתר דאיבעי לן אי יש דיחוי אצל שבת ולסברא דאף אם נדחה באמצע המלאכה חייב אתי' שפיר הך דא"ש דאף שנתקלקל באמצע מלאכה חייב. שפיר איבעי לן אי אמרינן מיגו דרצה לפשוט מא"ש ב' איבעית ולכן דחה בגמ' דאיבעי שני' לא איפשטא אבל איבעי ראשונה נפשטה שפיר. ויהי' איך שיהי' בהך דאיבעי לן בזרק כזית תרומה לב"ט ליכא לתרץ כן דתרומה הוי הקלקול

בשעת הנחה דאז נטמא. ומה מיבעי לן. ודוחק לומר דבתרומה הוה תיקון שלא יתחייב עלי' בטומאת הגוף כיון שכבר נתחללה ואמנם י"ל דה"ט דהרמב"ם דלא העתיק בפי"ח משבת רק כזית לבית טמא ולא העתיק כזית תרומה. וכבר תמה בזה המ"ל להנ"ל י"ל דקשי' להר"מ קו' הנ"ל הרי הוי מקלקל ולכן מחק מילת תרומה מגירסא ופירש האיבעי' בחולין דל"ה מקלקל דחזי לישראל אבל בתרומה באמת פטור משום מקלקל. והמ"ל תי' לדברי הר"מ דלדבריו דס"ל לקבלת טומאה א"צ כביצה ול"ש מיגו רק לצרף לטמא אחרים אין חילוק בין תרומה לחולין. ודוקא לפי' התוס' דמיגו הוה לטומאת עצמו חמור תרומה דנאסר ושייך מיגו. אבל לטמא אחרים א"ח עיי"ש. והמגיה הביא דברי התוס'. ולדעתי דברי המ"ל תמוהין מתוס' דהרי התוס' כתבו דמ"ה נקיט כזית הואיל וחשיב לאסור באכילה בטומאה. הרי דלענין מיגו בעי ב' מעלות שיהי' כזית מידי דחשיב בפ"ע לאכילה בטומאה ושיצטרף לכביצה לענין טומאה . א"כ גם לשיטת הרמב"ם דטומאת עצמו בכ"ש בעי כזית תרומה שיהי' חשוב בפ"ע לאסור באכילה בטומאה מדנקט כזית ושיצטרף לטמא אחרים וליתא לתי' המ"ל ואולי יש לישב דברי' דחשיבות זה לא בא בשעת הנחה. ודוקא לתוס' חשיבות זה מועל בשעת הנחה. אבל מה שתירצתי לדברי הרמב"ם נכון דע"כ מחק תרומה מקושית מקלקל כדכתיבנא מיהו למה שפסק הרמב"ם בט"ע בכל שהו לא א"ש גם תי' שלי. דהרי נתקלקל ג"כ באמצע המלאכה דתיכף כשבא לבית נתקלקל דט"ע קיבל אף קודם הצירוף וכשנתקלקל באמצע המלאכה כבר כתבתי לעיל דתליא בהאיבעי ראשונה. ובשלמא לשיטת תוס' דט"ע ג"כ אין בו מדאורייתא רק בכביצה לא בא הקלקול רק בשעת הנחה אבל לר"מ גם בתרומה בא הקלקול באמצע. ואמנם לפ"ז יותר נכון דברי הרמב"ם ונאמר דמה דבעי רבא לענין תרומה היינו לצד הסברא דאין דיחוי אצל שבת. שייך למיבמי' גם לענין תרומה. אף דהוי קלקול מ"מ כיון דהוי קלקול באמצע חייב ושייך למיבעי אי אמרינן מיגו. אבל הרמב"ם דפסק דהוי ספק אי יש דיחוי לא הביא בתרומה דהרי בלא"ה ספק אי יש דיחוי ופטור מטעם מקלקל להכי נקט האיבעי רק בחולין מיהו עדיין קשי' לרמב"ם משתי הלחם דכיון דפסיק דספק אי יש דיחוי אמאי בש"ה ולה"פ בגרוגרות ושמא גם בש"ה ולחה"פ לא פסיק רמב"ם כא"ש. ועדיין צ"ע:

ב **והנה** לישב הקו' הנ"ל הי' נראה דמקלקל ל"ה רק במקלקל גוף החפץ מה שהוא נקרא קלקול לכל העולם אבל מה שקלקל מצד איסור או טומאה כיון דבגוף החפץ ל"ה קלקול ל"ה זאת מקלקל שיפטר מחמתו משום שבת ועיין בר"נ ריש ביצה שכתב דתרנגולת העומדת לאכילה אף שאסור משום שבת לא יצאה מתורת אוכל דארי' היא דרביעה עלי'

ומה"ט י"ל דלא מיקרי מקלקל. ומיושב מה שמקשים אהא דמבשל גיד הנשה ביו"ט דחייב משום מבשל והרי הוי מקלקל להנ"ל נכון ויבואר לפנינו. והא דאמרינן בפסחים ע"ג שוחט לע"ז מאי תיקן. היינו דשם הוי קלקול בגוף החפץ דשחיטה גופי' מקלקל חפץ ובעי תיקון אבל היכא דלא עשה קלקול בגוף החפץ ל"ה מקלקל:

והנה זה כבר הבאתי ראי' מר"י הסנדלר דס"ל מעשה שבת אסור לעולם. ולדידי' תיקשי איך חייב אמעשה שבת והרי כל מ"ש הוי מקלקל. וכעת ראיתי דזה אין ראי' דאם אסור מדאורייתא אהכי חייבי רחמנא כמ"ש התוס' ב"ק ע"ו ע"ב ד"ה והלא זריקה מתרת דאף לר"ש דשחיטה שא"ר לש"ש אם או"ב נוהג בקדשים אהכי חייבי רחמנא אם לא יתערב עמו איסור אחר:

ובהכי נ"ל בישוב דברי הרי"ף שבת פ' כירה שכתב בפלוגתא דרב אחא ורבינא דפליגא אי מעשה שבת דאור' או דרבנן. דקיי"ל ר"א ורבינא הלכה כהמקיל הילכך אין הלכה כר"י הסנדלר. ותמה הר"ן דהרי הם פליגא אליבא דרי"ה (ועיין מה שכתב הגאון ר' אלי' מווילנא דבר נחמד. וכבר נתעורר בזה ג"כ בים התלמוד). להנ"ל י"ל דבשלמא למאן דס"ל דריה"ס אוסר מדאור' מקרא ל"ק מכל מלאכת שבת דהוי מקלקל דאהכי חייב רחמנא כיון דליכא קלקול אחר. אמנם אם מדאור' מותר. ול"ש אהכי חייב רחמנא אין סברא שחכמים יאסרו המלאכה ולבתר שאסרו שוב הוי מקלקל כעין שכתב התוס' פסחים כ"ט דכיון מדרבנן ל"ש מידי וה"ה הכי ושוב אין סברא שחכמים יאסרו כל המלאכה שיפטור מחמתו מהחיוב. ולכן אין הלכה כרי"ה. דרי"ה ע"כ יסבור דכל מקלקל חייב דאל"כ אין סברא שיאסרו רבנן. ואנן קיי"ל מקלקל פטור ולכן אין הלכה כר"י ה' (ותיקן לגבי נכרים ל"ח תיקון להרי"ף ובפסחים ע"ג לא יפרש הרי"ף כפירש"י דהוי תיקון לגבי נכרים. רק כמ"ש הצל"ח דהוי תיקון לישראל שלא יתחייב משום אמ"ה אם התרו בו משום זה לבד):

ג **והנה** בגוף סברא הנ"ל הי' נ"ל דזה תליא אי כל האיסורין הוי איסור חפצא כשיטת רבינו זרחי' הלוי הובא בנ"י ובריטב"א פ"ב דנדרים במשנה דזה חומר דס"ל מה"ט אין נדר חל על איסורין. דלפ"ז מיקרי זה קלקול בגוף החפץ. אמנם לשיטת רמב"ן שם דנדר חל על איסורין מטעם דאיסורין ל"ה רק איסור גברא. ל"ה זאת קלקול בגוף החפץ דארי' היא דרביעא עלי' כמ"ש הר"ן ריש ביצה (עיין לעיל סי' ב' שהארכתי בפרט זה לענין פלוגתא דר"י ורבנן במ"ב) ובהכי נ"ל בהך דסוכה ל"ג גב' אין ממעטין ביו"ט משום מתקן שפירש"י דל"ה רק דרבנן ולכאורה אמאי ל"ה תיקון דאור' למ"ד שבת ק"י דתיקון מצוה הוי תיקון דאורייתא להנ"ל י"ל דבלולב כיון דהוי מ"ע אקרקפתא דגברא כמ"ש הר"ן

נדרים י"ח דמצוה ל"ה רק חיוב אגברא לא הוי זאת תיקון מדאור' דבגוף החפץ לא תיקן מידי ודוק. משא"כ במילה הוי תיקן הולד ובשריפת בת כהן תיקן לגבי דידה שיהי' לה כפרה ודוק:

ולפי הנ"ל יתיישב סוגיא דביצה י"ב בט"ט דאמרינן שם הבערה ובישול אינה משנה ואת"ל משנה ב"ש הוא דאי ב"ה הא אמרו מתוך שהותרה לצורך ה"נ נימא מתוך שהותרה הבערה לצורך ומקשים העולם דפתח בתרתי בהבערה ובישול ומסיים בהבערה לבד עוד הקשו לרמב"ם דפוסק דל"א מתוך רק בהבערה והוצאה אמאי אמרינן הכא הבערה ובישול אינה משנה הרי בבישול ל"א מתוך להנ"ל נאמר. דהתוס' הקשו מאי צורך איכא במבשל גיד. וכתב הריטב"א במכות כ"ב וז"ל ואע"ג דההיא אינו אלא בשיש בו צורך יו"ט י"ל דההוא למשרייהו לכתחלה אבל לפטור ממלקות אף דמבשל כזה אינו לוקה כיון שהבישול בעצמו ראוי ליו"ט אלא דרביעה עלי' ארי' דאיסורא. ונ"ל דכ"ז אי איסורין ל"ה רק איסור גברא והחפץ גופי' אוכל הוא. שייך לומר מתוך דהמאכל ראוי היא אבל אם נימא דהיא איסור חפצא ל"ש המאכל מצד עצמו ראוי היא. דגוף המאכל לא מיקרי ראוי. והנה כבר כתבתי דלענין מקלקל כמי אמרינן סברא זאת. ולפ"ז שפיר אמרו בגמ' הבערה ובישול אינה משנה דנהי דבבישול ל"א מתוך מ"מ קשיא ממנ"פ קו' אחת אי ס"ל חייב אהבערה ולא ס"ל מתוך דס"ל איסורין הוי איסור חפצא ול"א מתוך דל"ה צורך. קשיא אבישול אמאי חייב הרי הוי מקלקל דאם הוי א"ח הוי מקלקל ואי ס"ל דל"ה מקלקל דאיסורין ל"ה רק איסור גברא ובגוף החפץ לא קלקל. שוב קשה לא לחייב אהבערה דנימא מתוך דהוי צורך היום כיון דהמאכל ראוי היא רק ארי' רביע עלי'. ולכן סיים דאמר לך מני ב"ש דלא ס"ל גם בהבערה מתוך. וזה פרפרת נאה ע"ד הפלפול אמנם לדינא עדיין אני מסופק אי מקלקל בהוצאה חייב כנ"ל:

ודרך אגב ראיתי במחנה לוי ביצה י"ב דמ"ד מקלקל בהבערה חייב ה"ה בבישול וזה ליתא דאף דבבת כהן הי' בישול פתילה ל"ה קלקול רק עיקר קלקול הי' ההבערה והמיתה. ורק כיון דהבישול פתילה הי' לצורך הבערה אס"ד דמקלקל בהבערה פטור לא הי' אסור הבישל שעיקרו לצורך ההבערה כמ"ש תוס' שבת ק"ו ד"ה מה לי. וע"כ מקלקל בהבערה חייב. אבל מקלקל בבישל לא שמעינן ע"כ דבריו תמוהין:

ד **והנה** מדברי התוס' הנ"ל יש ללמוד חידוש גדול דאף דהבישול הוה בעצם תיקון מ"מ כיון שא"צ לו רק משום הבערת בת כהן ובזה הוה קלקול אין חייב גם אבישול. וכן במוציא מרא לחפר לקבור המת אף דהוצאת המרה לחפירה הוי צורך לגופה מ"מ כיון שתכלית החפירה לקבור מת הוה משאצ"ל וזה כדעת הסוברים דכל קבורת מת הוה

משאצ"ל כמ"ש הרשב"א שבת צ"ד והובא בתומים ל"ד ולשיטת תוס' דתיקון מצוה הוה לכ"ע צל"ג ורק במקלקל ל"ה תיקן ל"ק מסנהדרין ל"ה דאמרינן קבורת מ"מ אינו דוחה שבת ומשמע דהוה א"ד ולהנ"ל הו"ל משאצ"ל כמו שהקשה הרשב"א כיון דתיקן מצוה הו"ל צל"ג וקבורה בשבת הוה תיקן מצוה וה"א דמותר לקבור ומה שכתבו תוס' מוציא מרה לחפירה להצל"ג אף דהוי תיקון מצוה היינו. לפי האמת דאסר לקבור בשבת שוב ל"ה ההוצאה תיקון מצוה וכן הוצאת מרה לחפירה. ובזה מיושב מה שהקשה התומים ל"ד מסנהדרין שרצו לפסול לעדות בשביל שמקברי' ביו"ט והלא הו"ל משאצ"ל דהוה רק מדרבנן להנ"ל נכון דכיון שסברו דמותר לקבור והוה מצוה ס"ל דה"ל צ"ל ותוס' כתבו בשבת דהיכא שסובר שצריך מיקרי צל"ג עיי"ש מה שתי' ד' ק"ו בחובל ומבעיר בא"ה שסבר שיכול ליתן לכלבו. ומ"ה רצו לפסול לעדות וכ"ז לתוס' דתיקון מצוה הו"ל צל"ג. אמנם עדיין קשי' לה"א דס"ל לגמרא לפסול לעדות משום דלא נתכוין למצוה והלא הו"ל משאצ"ל אך בפשיטות ל"ק קו' התומים דכיון שנטל שכר, בעד קבורה כמ"ש הנ"י דמה"ט הו"ל רשע דחמס וכשנתכוין להנאת עצמו ונטל ממון הו"ל הקבורה משצ"ל דדוקא כשנתכוין לסלק הנזק מעלי' או אפי' לדבר מצוה לשיטת הרשב"א ולתוס' כשמכוין למצוה הו"ל אצ"ל אבל כשמכוין להנאת ממון לכ"ע חייב דנהנה מהמלאכה וכמו שכתב מהרש"ל בהגהות סמ"ג הובא במגן אבות להגאון מהרמ"ב דף דהא דמיזרד זריד בארעא דחברי' הו"ל פ"ר דלא ניחא לי' היינו בתולש עולשין לעצמו אבל כשעושה לתועלת חבירו הו"ל ניחותא דבעלים כהנאה דידי' וחייב. ה"ה להיפך היכא דלבעלים הו"ל משאצ"ל אם עושה המלאכה לטובת הבעלים פטור אבל כשנוטל ממון ומכוין להנאת עצמו כגון בקבורה חייב. ומ"ה מיושב קו' התומים על הב"י ודו"ק. מיהו עדיין יש להתוכח בסברא זאת וקצת יש לומר דתליא במחלוקת שבין הטו"ז וש"ך בסי' קי"ז בנזדמן לו טריפות אי שרי לישראל לקנות כדי להרוויח. דלדעת הטו"ז דכיון דישראל זה מותר למכור לנכרי. ישראל אחר שליחו למכור אף שנהנה מזה. ה"ה הכא כיון דהקרובים מותרים לקבור לסלקו מבית. ה"ה אחר מותר מדאורייתא ומה בכך שנוטל ג"כ ממון. אבל לש"ך וב"ח ופ"ח שחולקים על הטו"ז וס"ל דהוא אסור להנות מזה ה"ה לקבורה אם עושה עבור ממון אסור מדאורייתא וחייב. אבל יש לחלק דבזה אף הטו"ז מודה דכיון דעביד להנאתו הי"ל צ"ל ויש ללמוד זאת מבגד שנקרע ותפרו דחייב שכתבו הראשונים בטעם דחייב ול"ה משאצ"ל דכיון שנהנה עתה מהבגד וה"ה הכא. והנה בחופר גומא וא"צ אלא לעפרה וחפר אחר בשכר מודינא דאינו חייב דכיון דהוא אינו משלם רק עבור העפר. גם האחר לא נהנה רק מהעפר. וכן מוכח מתשו' ריב"ש הובא במג"א סי' ש"ז

ס"ק שכתב דשבות אסור ע"י עכו"ם מדאסור כיבוי אף דהוי משאצ"ל. ומנ"ל דילמא בכיבוי הגוי מתכוין לשכר ולדידי' משצ"ל היא וע"כ כיון דכיבוי מדאורייתא היא רק לעשות פחמין ואם הגוי נוטל השכר עבור הכבוי לאו מלאכה ד' היא וה"ה בחופר גומא. אמנם בחופר לצורך מת כיון דחפירה הוה צורך לגומא וה"ל מלאכה ורק כיון שלבעלים לא ניחא דטפי ניחא לו שלא הי' צריך לחפירה וכונתו לסלק המת מעליו וכן המצוה לסלק מאדמה שלא תטמא האדמה. כדכתיב לא תלין ולא תטמא אדמתך. הו"ל משאצ"ל משא"כ כשזה נהנה ממנו וניטל שכר ומכוין להנאה דידי' הו"ל לדידי' משצ"ל. כן נ"ל ברור ודוק. ועיין סי' תקכ"ו ס"ל לטו"ז דמותר ליטול שכר עבור קבורה ביו"ט שני ורש"ל אוסר ולמ"ש הטעם פשוט לאיסור. דאם אין נוטל שכר הו"ל משאצ"ל משא"כ בלוקח שכר. ושמא לא התירו חז"ל בכה"ג. ודע דלתוס' דס"ל תיקון מצוה הו"ל צל"ג. צ"ל הא דבמשנה מוציא מת לקברו הוי משאצ"ל מיירי במת עכו"ם כדמוקי בלא"ה בירושלמי ואין כאן תיקון מצוה. אמנם י"ל דהוצאת המת הו"ל רק הכשר מצוה וגם תוס' מודו בהכשר מצוה וס"ל לתוס' לחלק בין הכשר מצוה למצוה גופי'. ובהכי ניחא דברי תוס' פסחים מ"ז שכתבו בחופר לצורך כיסוי הו"ל משאצ"ל ולכאורה הו"ל תיקון מצוה וה"ל משצ"ל כדכתבו תוס' שבת ק"ו להנ"ל נכון דחפירה לצורך כיסוי הו"ל רק הכשר מצוה ועדיין צ"ע בזה:

ה **שוב** מצאתי במאירי שהרגיש בקו' זו אמאי לר"ש פטור במוציא המת והלא מצות הו"ל צורך לגופו. והנ"ל בזה דעד כאן ל"ה מצוה צורך לגופו רק מצוה מדאורייתא ולא מצוה דר' ומה"ט נכון דפטור בקורע על מתו לר"ש אף דהוי תיקון מצוה כמו שהקשה התוס' דף ק"ה והיינו מה"ט דל"ה רק מצוה דרבנן וכן כתב במג"ש לישב שיטת רש"י מקו' התוס' ועיין בתיו"ט מזה במשנה דקורע על מתו (והנה העירני הרב החריף ובקי מ' יצחק צבי העמערלינג מפה"ק שדברי המג"ש תמוהים שכתב בדף ק"ה בישוב קו' התוס' דס"ל לרש"י דמצות קריעה היא דרבנן וכיון דמדאור' לאו מצוה קעביד וחייב חטאת איך יפטרוהו רבנן כיון דמדאו' חייב ונמצא חוטא נשכר. ודבריו תמוהין דאם מדאו' לאו מצוה היא פטור מחטאת דהו"ל משאצ"ל ומדרבנן חייב והוא כ' להיפך ועל כרחך ט"ס יש בדבריו וצריך להפוך דבריו וכן נ"ל ראי' לסברא זאת דקשי' בגמ' למה לר"י חייב חטאת בקורע כיון שיצא ידי קריעה הו"ל טועה בדבר מצוה ועשה מצוה וע"כ כיון דמדאורייתא חייב לא נפטר מפאת מצוה דרבנן וה"ה להיפך לר"ש כיון דמדאו' פטור לא חייבו חכמים ובטעה"מ ה' לולב נסתפק בטועה בד"מ דרבנן והנה לפנינו ראי' נכונה) ובסנהדרין קאמר ר"י משום רשב"י רמז לקבורה מן התורה וכתב הל"מ פי"ב

מאבל דלהאי לישנא ל"ה קבורה רק מדרבנן. ומ"ה ל"ה לר"ש צל"ג דקאי בשיטתי' דל"ה מדאו' וללישנא קמא שם דגם לרשב"י קבורה דאו' יסבור דר"ש ס"ל מצוה ל"ה צל"ג ולפ"ז מיושב קו' תוס' ב"ק ל"ד בהא דמחייב ר' אבהו בחובל וא"צ לכלבו והלא לר"ש בעי צל"ג גם במקלקל כדמוכח בהנחנקין להנ"ל הכל תליא בזה דר' אבהו סובר דלר"ש קבורה מ"ה ומדפוטר ר"ש במוציא מת לקברו מוכח דס"ל מצוה ל"ה צל"ג וקשיא ממילה ומהבערת ב"כ וע"כ לר"ש ל"ב במקלקל צל"ג ולכן ס"ל כן ר' אבהו ור"י כשיטתי' סובר דר"ש ס"ל קבורה ל"ה מ"ה כאיכא דאמרי ולכן פוטר ר"ש ולעולם תיקון מצוה הו"ל צל"ג ולכן לדידי' גם לר"ש במקלקל בעי צל"ג ולכן פוטר בא"צ לכלבו. וסוגיא דהנחנקין ודכל כתבי קאי בשיטה זו והענין נחמד:

והנה המהרי"ק שורש קל"ז כתב בהא דיבמות קכ"ב דא"ל נכרי לא ליקטלי לך כדקטלי לפלניא דא"ל בשל קדרה בשבת. דלא הוי רוצה להכשילו רק באד"ר כיון דהבישול ל"ה רק בשביל שירא שלא ימות וכן כתיב שם מהא דקטל אספסתא ושדי לחיותא בסנהדרין ע"ד ושאלני חכם אחד להבין דבריו דהרי עצם המלאכה היא מלאכת התיקון ומה לי אם אינו צריך לדבר. ואינו דומה למשאצ"ל דל"ה תיקון בהמלאכה ובתולש עולשין אינו מכוון למלאכה והוי פ"ר דלא ניחא לי' אבל לא היכא שמכוון למלאכה ועושה המלאכה רק שאצ"ל. והראיתי מקור לדבריו מדברי התוס' הנ"ל דהואיל ותכלית הבישול היא ההבערה אינו חייב על הבישול ה"ה היכא דתכלית המלאכה שלא יהרגנו הוי משאצ"ל אף דגוף המלאכה הוי תיקון. אמנם קשה לי מתוס' שבת ע"ב ד"ה הניחא שכתבו אם חלל שבת מאהבה ומיראה חייב עיי"ש ואיך חייב חטאת בחלל שבת מיראה הרי הוי משא"צ כמו שכתב מהרי"ק הנ"ל. וא"ל דהתו' קאי לר"י דמשאצ"ל חייב. דמ"מ מה הקשו התוס' ונוקמא ברייתא כר"ש וא"ש מה דפטור בשבת בעובד מיראה משא"כ בע"ז חייב וצ"ע. ושוב מצאתי בפ"י שבת ע"ב שהרגיש בזה אולם לא הביא דברי מהרי"ק והפ"י מייתי למהרש"א שכתב אם מקושש לשם שמים נתכוין הו"ל משאצ"ל. ולפענ"ד דוקא עושה מלאכה מיראה לסלק הנזק הוה משאצ"ל כמו מפיס מורסא אבל בעושה מלאכה מאהבה לשם שכר הו"ל משצ"ל. ובהכי מיושב מה שהקשיתי מכיבוד אב ביבמות ו' דאין עשה דוחה ל"ת והרי הוה משאצ"ל כשעושה לשם מצוה וע"כ כנ"ל ודו"ק:

(ודע דתוס' סנהדרין ל"ה ד"ה אין לא ס"ל סברת תוס' שבת הנ"ל שכתבו אפי' למ"ד מקלקל בחבורה פטור יש חילול שבת משום פתילה ובשאר מיתות ב"ד משום כפרה ולתוס' שבת הנ"ל למ"ד מקלקל פטור גם אבישול פטור כיון שהתכלית היה לקלקל ודוק. וצ"ע אתוס' סנהדרין הנ"ל שכתבו דתיקון היא משום כפרה דבת כהן והרי בחייבי

מיתות ב"ד ל"ה כפרה עד עיכול בשר כדאיתא סנהדרין מ"ז ול"ה תיקון בשעת קלקול ותוס' כתבו שבת ק"ו דלר"י בעי תיקון בשעת קלקול עיי"ש ונ"ל דמה"ט דקדקו תו' שבת ולא כתבו משום כפרה רק משום מצוה):

והנה בעמדי בזה נ"ל לבאר מה שהביא פ"ח בשם א"מ סי' תנ"ד בהוציא מצה לר"ה א"י דהוה מהב"ע והפ"ח הקשה מתוס' סוכה דל"ה המצוה ע"י העבירה ולזה י"ל כגירסא דאתרוג של אשירה פסול משום מה"ב שהובא בתוס' שם אך אנכי הקשיתי עליו מסוגי' ערוכה דסוכה מ"ב דאמרינין שם מהו דתימא ע"כ ל"ק ר"י היכא דקעביד מצוה ואם הוציא מצה לרה"ר א"י ה"ה בהוציא לולב לר"ה א"י ולא עביד מצוה. ולישב דברי הרוקח נ"ל עפ"י מ"ש המ"א סי' שס"ח וסי' תפ"ו דכזית בינוני גדול מגרוגרות. הגם דדברי המג"א צ"ע שם אבל ע"כ צ"ל דסוגיות חלוקות בזה. כמ"ש הישי"ע ש"א ס"ק ג'. וכש"כ לפמ"ש הח"ס דכזית מצה הוה אף מבין החניכיים הוא שיעור גדול מגרוגרות. ומ"מ י"ל דהוציא גרוגרות לר"ה כיון דחייב משום הוצאה והוי שיעור חשוב יוצא בו משום מיגו ומ"ה כתוב באהל מועד דא"י דהוה מה"ב ובזה המצוה ע"י העבירה דלולא העבירה לא הי' כשיעור ומיושב קו' הפ"ח וגם קושיתי מסוכה מיושב דדוקא במצה דליכא שיעור זולת העבירה סובר אה"מ דא"י ומיושב גם מה שהקשו האחרונים עליו מירושלמי ודוק:

ז **והנה** לעיל הבאתי דהיכא דנשתנה הדבר באמצע המלאכה תליא באיבעי' אי יש דיחוי אצל שבת הנה זה כביר העירותי בשבת ח' הא דזרק כורת כפאה על פיה שבעה ומחצה פטור. וכתבו התוס' הטעם דכשמגיעות המחיצות תוך ג' יש שם מחיצות י' לבד השולים והוי רה"י וחשוב כנח באותו שעה ושוב אינו מתחייב אע"ג דלאח"כ נופל לארץ ובטל ממנו רה"י ודברי התוס' צ"ע למ"ד תוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו. ואמאי חשיב כנח. וכבר הרגיש בזה הרמב"ן במלחמות ומה שתי' דזה דוקא באויר שאין סופו לנוח כבר תמה הגאון ר"ע איגר עליו מגמ' ערוכה ד' ק':

אמנם אם נפרש הסוגיא במקצת כפי' רש"י ומקצת כפי' התוס' היינו דנפרש טעם דזרק כורת כרש"י דפטור משום שהוא רשות בפ"ע ובמשכן לא היו זורקין רשויות. ונפרש כפאה על פי' דמיירי ברחבה ו' דהוא ג"כ רשות בפ"ע. א"צ לומר דהוי כנח באותו שעה. דבאמת ל"ה כנח. אך מ"מ פטור דכמו בהי' כזית וצמק וחזר ותפח באמצע פטור למ"ד יש דיחוי אצל שבת כן אם בשעת עקירה ל"ה רשות בפ"ע ובאמצע המלאכה נעשה רשות ואח"כ בשעת הנחה ל"ה רשות נמי פטור. א"כ יש מקום לומר דסוגיא זו קאי לסברא דיש דיחוי אצל שבת. ולכן פטור ונהי דהו"ל איבעי' דלא איפשטא מ"מ ליכא לחיובי. דשמא יש דיחוי אצל שבת. ומ"ה נקט בגמ' סתמא ודוק בהערה זאת ובגוף הדבר צריך

לפרש מ"ש בצמק וחזר ותפח או בהי' קלקול באמצע מלאכה שכתבתי לעיל או בנעשה הדבר רשות באמצע המלאכה תלי' באיבעי' ואמאי בזרק מר"ה לר"ה דרך מקום פטור חייב. דהחילוק פשוט דשם לא נעשה שינוי בהחפץ רק בהמקום משא"כ בנעשה שינוי לפטור בהחפץ. ועוד דתוס' כתבו שבת ו' ד"ה מידי דהוה דדרך בית שיש לפני' צדדין וכן מסתמא הי' במשכן. א"כ משם ילפינין דזורק דרך מקום פטור חייב. משא"כ בהי' שינוי בהחפץ לפטור:

ח **ובימי** חורפי הקשיתי בסוגיא דכורת אהא דגבוה י' ורחבה ו' פטור ופירש"י מטעם דבמשכן לא הי' זורקין רשיות ותוס' פירשו משום דהוה כזורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה. וקשי' מהא דאמרינין שבת מ"ט הם הורידו קרשים מעגלה לקרקע ואתם אל תוציאו מרה"י לרה"ר. והרי הקרשים הי' רחבין אמה ומחצה. ובבואן פחות מג' סמוך לקרקע כלבוד דמי והו"ל עמוד גבוה י' ורחב ד'. והו"ל רשות בפ"ע. וגם לתוס' קשה דהו"ל מוציא מרה"י לרה"י דרך ר"ה כיון דהו"ל כנח תוך ג' והו"ל רה"י. ועיין שבת צ"ח דבחידן מנח להו בעגלות ומסתמא כך הורידן ולשיטת תוס' עירובין ל"ג ד"ה דהדר זקיף דבמעביר מרה"י לרה"י דרך ר"ה חייב. ל"ק דבהורדת קדשים הוה מעביר וחייב. אבל לרשב"א שבת צ"ז שחולק על תוס' עירובין הנ"ל קשיא. שוב ראיתי דלק"מ דהרי דוקא בכפאה על פיה חייב בז' ומחצה אבל בשולים למטה ל"א לבוד כמ"ש התוס'. משום דל"א לבוד אלא במחיצות ולפ"ז דוקא בכורת נחשב רשות או זורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה משא"כ בקרשים. ויתכן יותר למ"ש הרשב"א בחידושיו וז"ל ומסתברא לי דל"א תוך ג' סמוך לג' כקרקע אלא להתחייב בו כאלו זרקו לקרקע ונח בו ממש או כאלו נתמלא עפר ואלו הי' אותו אויר קרקע מתלקט ועולה מאותו מקום אתה מודד עשרה טפחים אבל שנראה כאלו נשתרבבו שולי הכלי ונחשב הכלי כאלו אזדו למעלה מי' בכי הא ל"א לעולם עיי"ש בדברי' כי הם ערבים. ואמנם בכפאה על פי' ס"ל לרשב"א ע"כ כאלו נשתרבבו למעלה ואגדו מקום פטור וה"ה לשיטת רש"י מיושב קו' הנ"ל דדוקא בזרק כורת גבוה י' היה רשות בפ"ע אבל קרשים גבוה ט' ונחו תוך ג' אף למ"ד ל"ב הנחה ע"ג משהו מ"מ ל"ח הקרש רשות בפ"ע רק כאלו הקרקע שתחתי' נתמלא עפר. ומ"מ ל"ה רשות בפ"ע ודוק ועיין בתשו' מאמר מרדכי סי' נ"ח מביא שם קו' הנ"ל בשמי ובן המחבר ידידי הה"ג נ"י הוסיף שם דמעביר חפץ מרה"י לרה"י דרך ר"ה והאדם עומד ברה"ר חייב כיון דאגד גופו שמי' אגד הוי כמונח ברה"ר. הנה כבר כתבתי שכן כתבו תוס' עירובין ל"ג, והרשב"א חולק. אמנם מ"ש הוא בסברא דאגד יד שמי' אגד הוה כנח זה ליתא דכיון דהוא הלך ברה"ר ל"ה כנח ובמושיט ודאי חייב לכ"ע ודוק:

והנה בגוף דברי הרמב"ן במלחמות שכתב דאף לרבא דתוך ג' במי הנחה ע"ג משהו הוא דוקא באויר שאין סופו לנוח והגאון ר"מ תמה משבת ק' דמבואר להדיא להיפך אולי י"ל דרמב"ן דחה סוגיא דשבת מהא דאמרינן בזבחים כ"ה ע"ב דאויר שסופו לנוח כמונח דמי. ומ"ה כתב כן. מיהו י"ל לחלק בין הענינים ודוק:

ודע דלשיטת התוס' עירובין ל"ג הנ"ל דמעביר מרה"י לרה"י דרך חייב דקשה מאוד לדבריהם משבת ל"ז דמקשה אהא דמרה"י לרה"י ועבר ברה"ר אי במעביר טעמא דלמטה מי' עיי"ש ולא מקשה אי לעשה מי' מ"ט דרבנן דפטרו. דזה קו' גדולה לתוס' שהרגיש הרשב"א בזה. אמנם י"ל דל"מ להקשות מזה דדילמא מיירי בלא העביר ד' אמות ברה"ר. דהי' מרה"ר דרך קצר בין רה"י לרה"י ובכה"ג מודו תוס' עירובין דפטור:

דדבריהם מיירי בהעביר ד' אמות ברה"ר ודוק:

ט **ודרך** אגב נ"ל בישוב קו' התוס' שבת ל"א אהא דמחייב ר"ש בסותר ע"י לבנות והאיך משכחת לה שיהא מתקן בסתירה זו יותר משלא הי' בנוי שם מעולם. וי"ל דמשכחת לה בסוכה של מצוה דאמרינן בסוכה ט"ו דאף דאין מסככין בנסרים שיש בהן ד' מ"מ בתקרה שאין עלי' מעזיבה מהני שיפקפק לשמואל אף ביש בתקרה ד' דלבטולי תקרה בעי ל"ג משום תקרה. ולפ"ז אם נוטל תקרת הבית אדעתא לסכך בהן חייב משום סותר ע"מ לבנות ובזה מתקן בסתירה זו יותר משלא הי' בנוי שם מעולם דבנסרים של ד' אלו לא הי' בנוי מעולם פסול הסוכה משום גזירת תקרה ועתה הסוכה כשרה כיון שיבטל התקרה ל"ג ע"כ שפיר חייב וא"ל דל"ה סותר ע"מ לבנות דסכך ל"ה רק בנין ארעי דלדעת הפ"מ סי' שט"ו ס"ק א' וסי' תרכ"ו ס"ק ח' אסור לסכך מדאורייתא משום בונה והוי שפיר סותר ע"מ לבנות. אמנם אף לדעת הגאון מלייפניק בס' עטרת חכמים סי' ו' דל"ה רק בנין עראי מרע יש מקום לומר דסותר ע"מ לבנות בנין עראי נמי חייב דטעמא דסותר שלא לבנות פטור משום מקלקל משא"כ בסותר ע"מ לבנות בנין עראי והוא צריך לבנין עראי ל"ה מקלקל ואף דבהושענא אם ממעט ביו"ט ל"ה רק מתקן דרבנן מ"מ אין זה דומה לזה דהוי סותר אהל ממש וחייב. והוא ישוב נחמד לקו' התוס' מיהו למ"ש המג"ש שבת ק"ה הובא לעיל דמצוה דרבנן ל"ה צל"ג די"ל גם בזה אין מועיל דרבנן לחייב מפאת כן אבל יש לחלק ועוד דזה תלוי באשלי רברבי:

והנה ראיתי בספר אהל דוד ביבמות ז' הקשה אהא דביומא פ"ה דר"ע יליף פקוח נפש ד"ש מעם מזבחי ולא מעל מזבחי. ולהחיות אפי' מעל מזבחי וכיון דדוחה עבודה דעבודה ד"ש א"ד דלהחיות ד"ש והקשה נימא רציחה תוכיח דדוחה עבודה וא"ד שבת. ותי' דמה לרציחה שא"ד עבודה מעל מזבחי. משא"כ לחיות דדוחה עבודה מעל מזבחי. והקשה

נימא קבורת מת מצוה הוכיח. ותי' דרשב"א כתב למ"ד משאצ"ל פטור קבורה מ"מ הו"ל משאצל"ג ויסבור הכי ר"ע ואין לעשות תוכיח. הנה מ"ש דר"ע ס"ל משאצל"ג פטור אינו מוכרח. (וקצת יש ראי' דר"ע ס"ל משאצל"ג חייב דמהרש"א כתב בב"ב קי"ט בחדושי אגדות אהא דר"ע "ל מקושש זה צלפחד משום דנתכוין לשם שמים לדעת באיזה מיתה דנין וכתב שם ויש שאלו האיך חטא באיסור שבת לידע באיזה מיתה דנין. ותי' דכיון שלא הי' צריך למלאכה הו"ל משאצ"ל ומיהו הוא ודאי חייב מיתה בדיני אדם שלא הי' העדים שהתרו בו יודעין שעשה על דעת כן ואינן אלא דברים שבלב. ודנין אותו למיתה עפ"י העדות. עיי"ש ודברי מהרש"א תמוהים מאד דהרי משה שאל להקב"ה והקב"ה צוה להמית אותו. ואם באמת הי' פטור ורק שהעדים טעו בכונתו איך צוה הקב"ה להמיתו והוא יודע מחשבות דבאמת פטור ממיתה ואף שיכול להיות שמשה שאל בסתם הדין דמחלל שבת במה נידון אבל הקב"ה שהשיב מות יומת האיש ל"ש לומר שלא יודיע שא"ח מיתה ונ"ל לפרש כונתו הכי דבאמת ר"ע ס"ל דמשאצ"ל חייב. ולכן הי' חייב מיתה. וצלפחד טעה וסבר משאצ"ל פטור ורק דקשי' למהרש"א לסברת צלפחד דפטור במה יודע לו באיזה מיתה דנין כיון דאינו חייב מיתה ולכן תי' דהעדים לא ידעו כונתו ומשה לא ישאל רק בסתם הדין דמחלל שבת וכן ישוב הקב"ה כיון דהעדים אין להם לדון על המחשבה. אבל באמת עפ"י הדין עבר עבירה שיש בה חיוב מיתה. דמשאצ"ל חייב וצלפחד טעה בדין וכיון שהתרו אותו עדים וטועה בדין קרוב למזיד חייב באמת מיתה בהתראה. ועכ"פ מוכח קצת דר"ע ס"ל משאצ"ל חייב. מיהו יש לדחות ראי' זו ועיין בישי"ע ה' יו"ט ריש סי' תצ"ה דמייתי למהרש"א בסנהדרין חדושי אגדות דר"ע ס"ל משאצ"ל חייב ולע"ע לא מצאתי זאת אולי ט"ס יש בדבריו וכונתו למה דכתיבנא):

אמנם עיקר ק' הגאון בעל אהל דוד לק"מ. דהנה בסנהדרין ל"ה מקשה ר"ל דתהא קבורת מ"מ דוחה שבת מק"ו דעבודה. ומשני שם רציחה תוכיח ומשם מוכח דהא דקבורת מ"מ דוחה עבודה הוא דוקא כל עוד שלא עסק בעבודה אבל מעל מזבחי א"ד עבודה דאס"ד דמ"מ דוחה עבודה מעל מזבחי לילוף ק"ו מעבודה דתידחי שבת ול"ל רציחה תוכיח דמה לרציחה שאינה דוחה עבודה מעל מזבחי. וע"כ גם מת מצוה א"ד מעל מזבחי:

ולפ"ז שפיר יליף ר"ע דפקוח נפש ד"ש וליכא למימר קבורת מ"מ תוכיח דמה למ"מ שאינו דוחה עבודה מעל מזבחי משא"כ להחיות וז"ב. ולפ"ז נ"ל דמקרא מגלה נמי א"ד עבודה רק קודם עבודה ולא באמצע עבודה וז"פ. וגם במת מצוה הוא פשוט דעוסק במצוה פטור מן המצוה ודו"ק:

ודע דהתוס' זבחים ט"ז הקשו דיהא גזלן מחלל עבודה ק"ו מבע"מ שכשר לעדות כ"ש גזלן שפסול לעדות ומה שתי' צ"ע עיין במפורשים. ונ"ל לישב בפשיטות מדאיצטריך מעם מזבחי דרציחה דוחה עבודה ואס"ד דילפינין ק"ו מעדות רוצח ודאי מחלל עבודה ולמ"ל קרא ואין לומר דקרא איצטרך בעשה תשובה דז"א דהיכא דחייב מיתת ב"ד ל"מ תשובה גם להכשיר לעדות כמש"ל ס"ס ח"י בשם שושנת העמקים סוף כלל ו' וע"כ מוכח דרשע אינו מחלל עבודה. וכן מוכח מתוס' יבמות ו' שהקשו מהורג נפש דאינו נושא את כפי' ה"ה לעבודה ותי' דע"כ אינו מחלל עבודה מדאיצטריך מעם מזבחי. והרי דעת ר"ג ורש"י דכהן שהרג את הנפש ועשה תשובה נושא כפיו ועיין א"ח סי' קכ"ח ודילמא קרא דמעם מזבחי בעשה תשובה וע"כ דבחייב מיתה ל"מ תשובה ומיושב קו' התוס' זבחים בטוב טעם. ועיין בכורות פ"ז מ"ז בתיו"ט ופ"מ א"ח סי' קכ"ח ס"ק נ"ח. והנה שיטת הרמב"ם דרציחה דוחה עבודה אפי' מעל מזבחי כמ"ש בה' רוצח. ועיין מ"ל פ"ה ה' י"ב שכתב דסוגיא דיומא נדחית מפני סוגיא דסנהדרין ואינו מוכרח כמו שהרגיש המ"ל מרש"י שם. ולדעתי יראה דר"מ יסבור האי דאיתא בבכורות שהמית את האדם כשר לעבודה מיירי בשוגג. אבל במזיד פסול לעבודה עכ"פ לכתחלה. ולכן פוסק דבמזיד אף מעל מזבחי. ואכ"מ להאריך יותר. מיהו אם נאמר כרש"י יומא י"ג דכהן הדיוט אונן אינו מפסיק באמצע עבודה וכרמב"ם דגם באמצע עבודה רציחה דוחה עבודה א"ר מקרא דגזלן אינו מחלל עבודה די"ל קרא איצטריך לעומד באמצע עבודה. אבל כבר חלקו התוס' על רש"י ביומא ודוק כי קצרתי:

סימן לה

ב"ה ברעזאן יום ו' כ"ג אייר יחל ישראל אל ה' לפ"ק

שלום וברכה וכ"ט לכבוד ידידי כנפשי הרב הה"ג החריף ובקי בכל חדרי תורה המפורסים מוה' זאב האממער נ"י האבד"ק באלשווענץ וכעת ראב"ד ומ"ץ בק' סטריא:

א **ע"ד** אשר הקשה כת"ה במה שנתוכחו הפוסקים באשה ששכחה ליטול צפרניה אם מותר בשבת ע"י נכרי והטו"ז יו"ד קצ"ח אוסר והנקה"כ כתב דמסייע א"ב ממש ואפילו איסור דרבנן ליכא וע"ז נתוכח ז' הגאון ח"ץ וכת"ה הקשה מגמ' עירוכין י"א דמסייע גזרו בי' רבנן ולפי מה דפסק אביי דמשורר ששיער במיתה משמע דיש חילוק בין איסור מיתה לאיסור לאו כחילוק הגמ' שם ולא כפי מה שדחה שם ורמב"ם פסק כאביי ולפ"ז ה"ה בשבת אסור מסייע ותמוהין דברי הנקה"כ ע"כ. הנה הרמב"ם פסק להדי' בג' מכלי המקדש לוים שעבדו עבודת כהנים או שסייע לוי וכו' הרי הוא במיתה ומשמע דמסייע במיתה ודלא כשיטת ש"ס דידן אך דמשמע מלשון ספרי שא"ל חזור בך שאתה מתחייב

בנפשך ולפ"ז יהי' מוכח יותר דמסייע כעושה ממש מדאורייתא ועיין בכ"מ ולישב דבריו נ"ל כמ"ש ז' הת"ש בסי' ב' היכא דשנים עושים וכ"א יכול לעשות זאת הוי כעושה ממש דדוקא בשבת ממעטינן זה יכול וזה יכול אבל בשאר איסורים חייב. והיכא דאחד אינו יכול ל"ה רק מסייע. והספרי הבין דר"י ב"ח הי' לבדו יכול לעשות והוי כעושה ממש. וגמ' דידן הי' סבורים דריב"ח רצה לסייע בענין שאין הוא לבדו יכול לנעול ול"ה רק מסייע א"כ מה"ט י"ל שדחה רמב"ם גמ' דידן דס"ל כשיטת הנקה"כ דמסייע בענין שאין יכול ל"ה אפילו אד"ר ומ"ה פסק כספרי ולכאורה י"ל שיטת הרמב"ם והסתירה שבין הספרי לגמ' דידן לפמ"ש הריטב"א בקדושין מ"ג למ"ל קרא לשחיטה חוץ דפטור בשנים ששחטו ולא יליף משבת דשנים שעשאו פטורין ותירץ דה"א בש"ח חייב כמו דחייב בהעלאה דילפינין מקרא דאיש איש. וזה לדעת ר"ש דס"ל בזבחים ק"ח בהעלאה חייב בשנים אבל לר' יוסי דבהעלאה פטור שפיר ילפינין משבת לכל דוכתא דשנים העושים פטורין. א"כ סתם ספרי ר"ש שפיר קאמר לשיטתי' חזור בך שאתה מתחייב בנפשך דילפינין מהעלאה דשנים העושים חייבין וה"ה היכא שלוי משורר נעל דלת עם משוער. וגמרא דידן קאי לר' יוסי ולדידי' בכל דוכתא פטור ול"ה רק כמסייע ומדרבנן אסור. ורמב"ם שפסק בהעלאה חייב שפיר מביא דחייב מיתה כר"ש וזה ישוב נכון ואמנם יש מקום לו' דגם לר"י ב' שעשאו חייבין דבאמת קשה לר' יוסי דס"ל גם בהעלאה שנים אין חייבין למ"ל קרא דההוא דאין שנים חייבין על שחיטה חוץ. לדידי' ליליף משבת דל"ש תי' הריטב"א ואך לדידי' י"ל דה"ל ש"ח וקרא דבעשותה שני כתובים הבאים כאחד ומ"ה בכל דוכתא שנים שעשאו חייבין דליכא למילף משבת על כן בכל איסורין שנים שעשאו חייבין . וכן דעת הת"ש סי' י"ז לענין אותו וא"ב אלא שבבכור שור חולין פ"ב הקשה דנילף משבת או משחיטה חוץ. ולדעתי הוי ב' כתובין כנ"ל. והא דאיצטרך קרא להעלאה היינו דה"א דנילף העלאה משחיטה דכתיב בחד קרא. (ולכאורה מתוס' משמע דבכל דוכתא פטור שכתבו בעירוכין אם משוער לבדו חייב מיתה משמע דעם אחר פטור) ועיין במק"ח לענין לאו דמחמר בסי' רס"ו מ"ש דמש"ה בעי קרא לש"ח דלא ילפינין לאו מקרבן ודבריו תמוהין דבשחיטה והעלאה קרבן איכא והנראה כונתו דבש"ח קמ"ל קרא לפטור מלאו ג"כ ודוק ועיין עוד באור החיים פרשת קרח:

ב **ועיקר** הדבר אי בכל איסורין שנים העושים חייבין תלוי בפלוגתא שבין רש"י ותוס' דרש"י פירש בשבת צ"ג אהא דהי' רוכב על גבי בהמות וד' טליות וכו' טהורות וסתמא כר"י דזה יכול וזה יכול פטור. אף דבשבת גלי קרא. משמע דילפינן בכל דוכתא משבת. אבל התו' פי' דהוי זה אינו יכול וזה יכול ומשמע דבז"י וז"י לא ילפינין משבת. והנה רש"י

פי' בטעם דר"י ממעט זה יכול וזה יכול אבל זא"י וזא"י חייב מטעם דזה דרכו לעשות בתרי משא"כ ז"י וז"י דאין דרכו לעשות בתרי. ולפי זה בהנפת דלתות דדרכו לעשות בתרי. וכן כתב בא"ה פ' קרח. ומש"ה נקראו שוערים שהי' מתקבצים הרבה לזה שפיר פסק הרמב"ם דכשעשו שנים חייבין ומסייע חייב מיתה. וזה היכא שיש בסיעתו ממש שהגוף בדרך שבאותו מעשה הי' יכול לעשות בלבדו וכמ"ש תוס' שבת צ"ג ד"ה אמר מר אבל בגמרא ס"ל דריב"ח הי' רוצה לסייע בסיוע שאין יכול לגוף זולת אחרים. וזה ל"ה רק דרבנן ולפ"ז י"ל ק' כת"ה ושפיר קאמר בנקה"כ. דזה רחוק לגזור כשהוא מסייע שמא יעשה לבדו. אך היכא שמסייע בגונא שאין בסיעתו ממש חיישינן שמא יסייע בענין שיכול לעשות לבדו ומעתה בשבת דז"י וז"י פטור ע"כ מסייע אין בו איסור כלל. אבל בהגפת דלתות דז"י וז"י חייב כמו שכתבנו וכמ"ש ג"כ הת"ש והמק"ח גם במסייע גזרו שמא יעשה בכגון שיכול לנעול לבדו. ומ"ה גזרו והוא ישוב נכון לקו' החמורה. אבל בעיני יפלא אמאי לא הקשה על תוס' שבת צ"ג שכתבו ג"כ דל"ה אף איסור דרבנן. ואיך העלימו עיניהם מגמ' עירוכין ולהנ"ל הדבר נכון מאוד. וע' מהרש"א שבת דרש"י ס"ל ז"י וז"י נמי מטעם מסייע פטור וכן כתב הרשב"א בתשו' סי' כ"ח ועיין עוד בירושלמי הובא בתוס' שבת ג' ד"ה בעשותה הקשה בכל אתר אמרת שנים שעשוהו פטורים וכאן אמרת חייבין ומשני שכך היתה עבודת הלוים והתוס' הקשו דמ"מ הו"ל שנים שעשאוהו ועיי"ש מה שתי'. אבל רש"י ישב זאת במתק לשונו בשבת צ"ג שכתבו בזה יכול הטעם דאין דרכו לעשות בתרי. ושפיר משני בירושלמי שכן היתה עבודת הלוים ודרכו לעשות בתרי. ולפ"ז דברינו ת"ל בדעת הרמב"ם נכונים ויש מקום לומר דהיכא דנכתב הלאו בלשון יחיד שנים שעשאוהו פטורין. והיכא דנכתב בלשון רבים כגון לא תקיפו שנים שעשאוהו חייבין. ומ"ה גם מסייע שאינו יכול אסור. ובזה מיושב ג"כ קושיתו דבהך דעירוכין דכתיב הלאו בלשון רבים שנים שעשאוהו חייבין ומ"ה בסיוע שאין בו ממש אסור מדרבנן דגזרינין אטו סיוע שיש בו ממש משא"כ בשבת דשנים שעשאוהו פטורין ל"ג סיוע שאין בו ממש אטו שמא יעשה הוא לבדו כנ"ל:

ג **ולדאתאן** אן עלה הנה הגאון ח"צ סי' פ"ג כתב. בהך דרגל אחת על האבן ורגל אחת על הרצפה דלכאורה הוי כז"י וז"י ולדעת הרשב"א בכל דוכתא חייב וה"ה הכא ליפסל עבודה (והפלא שז' הת"ש לא הרגיש בדברי הרשב"א בסי' ב' לענין שנים שעשאוהו) וכתב דמיירי שעל האבן לא יוכל לעמוד לבדו. וכן בהך דסייע בשמאל. והנה בהך דסייע. בשמאל כן דעת המג"א בסי' קפ"ג ואין לתמוה דלא ביארו כן במשנה משום דלשון שמאל מסייעתו הוי בלשון זה סיוע שא"ב ממש. אמנם ברגל אחת על הרצפה הדבר

תמוה מאוד דבמשנה מבואר דכל שאלו ינטל האבן ויכול לעמוד כשרה ואס"ד דאם ינטל הרצפה ויעמוד על האבן אף שאם ינטל האבן ויעמוד על הרצפה פסול איך סתמה המשנה כל שאם ינטל האבן ויעמוד כשר. והרי משכחת לה דפסול. וגם הרמב"ם ביאר דזה דוקא באופן שאם תנטל הרצפה לא יעמוד על האבן ואמת כי להח"ץ הי' קשה קו' גדולה. אבל בעניותא לולא דברי הגאונים ח"צ ומג"א ות"ש הי' נ"ל בישוב קו' זאת. הנה הקודם נסתפקתי בזר וכהן שעבדו עבודה אם מחולל העבודה כי לא מצאתי מבואר והנ"ל דהעבודה אינה מחוללת ושורש הדבר לפי מה דמשמע ברש"י שבת צ"ג דבזה יכול ובזה יכול האי פלגא קעביד והאי פלגא קעביד ומה"ט פטרי' קרא ובזה א"י חייב לר"י דהאי כולה קעביד עיין רש"י ד"ה שאינה יכולה לעמוד ולר"מ ס"ל גם בז"י וז"י האי כולה קעביד. ומה"ט ס"ל לר"ח דל"ב שיעור לכ"א (וע' ב"ק נ"ג ע"א וע"ב ועיין סנהדרין ע"ח בהא דהכהו עשרה בני אדם בב"א פטורין ופי' רש"י דכתיב איש כי יכה ולא שנים וגם לריב"ב פטור אף דלדידי' חייב גם במקצת נפש) והנה לפי המבואר בזבחים ל"ב אם קיבל הפסול ויש דם הנפש דיחזור הכשר ויקבל וכן בזרק הפסול אם יש דם הנפש יזרוק הכשר למ"ד פסול אינה עושה שירים כדאיתא זבחים ל"ד ופסק כן הראב"ד וגם הרמב"ם מודה דהקרבן לא פסול בשביל שעשה זר בעבודה שנשאר לכהן לעשות עוד. ואינה דומה למאי דאמרינן בזבחים י"ד בהולכה פסולה דלא איפשר לתקוני דשם נעשה כבר קודם עבודה פסולה משא"כ בזרק פסול בהדם שנשאר לא נעשה עבודה וכל עבודה בדם זה נעשה בכהן כשר. וה"ה בעשאו בב"א בשביל שעשה זר לא גרע כיון דהכהן עשאו מקצת הוי הנשאר דם הנפש ומאי איכפת לן אם עשאו מקצת זר והא אם זרק זר ויש עוד דם הנפש כשר ועיין זבחים ע"ה ס"ל לרבנן נתינה א"צ שיעור ויש לדמות למה דאמרינן כל שאינו בזא"ז אפילו בב"א אינו א"כ כ"ש להיפך כיון דבזא"ז מהני ה"ה בב"א ונלע"ד דגם התב"ש שהחזיק בסי' ב' במעוז הפוסקים דאם שחטו ישראל ונכרי פסול מ"מ מודה בזה דלמ"ד האי פלגא קעביד והאי פלגא קעביד וודאי דישראל לא שחט רק מקצת ולמ"ד האי כולה קעביד מ"מ ניזל בתר איפכא כיון דהנכרי ג"כ כולה קשחיט משא"כ בעבודה אם נימא האי כולה קעביד פסול כיון דזר נמי כולה קעביד וא"א לתקנו כדאמרינן בזבחים י"ד ולמ"ד שם דאפשר לתקוני אין ה"נ דכשר אבל למ"ד האי פלגא קעביד לא עביד זר כלום בחצי השני רק כהן כשר כיון דא"צ שיעור ולפ"ז אם כנים דברינו ה"ה ברגל אחד על הרצפה ורגל אחד על האבן הגע על עצמך הרי שקיבל על האבן ויש דם הנפש וקיבל על הרצפה מהני ואף בכה"ג כיון שקיבל ג"כ על הרצפה ואף אם נאמר דעבר על זרות בזר וכהן שעשו עבודה מ"מ העבודה אינה מחוללת כן

נ"ל וכש"כ ברצפה כמ"ש. ולפ"ז לדינא שפיר איתא במשנה ופסקו הרמב"ם דאם יכול לעמוד על הרצפה לבדו שנחשב כאילו נעשה גם על הרצפה ואך לפ"ז צ"ע איך מייתי ראי' בשבת דמסייע אין בו ממש מרגלו אחת על הרצפה ודלמא יש בו ממש ומ"מ כשרה הואיל ויכול לעשות ברצפה לבד ונעשה מקצת עבודה על הרצפה. אמנם הדבר נכון דשם קאי לר"ש דס"ל דזה א"י וזא"י פטור וס"ל דגם בזה דל"ח כאילו עשה הכל כמ"ש רש"י והמג"ש בביאורו ואמרו שם דמ"מ בזה יכול וזה א"י חייב היכול דחשיב כעשה הכל ושא"י פטור וקמ"ל דלא אמרינן שהיכול מיחשיב לשא"י שיחייב גם שא"י ואם נימא מסייע יש בו ממש חייב גם שא"י הואיל והיכול חייב גם שא"י חייב עיין מהרש"א. ואהא מייתי אס"ד דגם שא"י חשוב כאלו עשה הכל משום היכול אמאי כשרה העבודה כיון דמחשב כאילו עשה כל העבודה משום המסייע וע"כ מסייע אין בו ממש ול"ח כאילו עשה כל העבודה אבל למ"ד ז"י וז"י פטור דחשיב כאלו עשה בו מקצת ה"ה ברגל על הרצפה ויכול לעמוד על זה ועל זה כשר כדכתיבנא בטעמא ובזה מיושב קושית התו' שבת צ"ג ד"ה אמר שהקשו דהרי ר"ז ס"ל לאסור מסייע להנ"ל נכון דכוונת ר"ז בשבת היא דל"ת לחייב המסייע משום דחשיב מחמת היכול בעשה כולה משום מגו כמ"ש התוס' קמ"ל דלא אבל באמת גם הוא עושה מקצת כמו שרצו התוס' לפרש אך מה שהקשו א"כ אמאי כשר בעבודה לפמ"ש מיושב שפיר דהוי כנשאר דם הנפש ודוק היטב בכל זה. ובהנך עבודות שצריכין שיעשו הכל בכה"ג תליא אי כולה קעביד אז כשר למ"ד דאפשר לתקוני בזבחים י"ד משא"כ למ"ד האי פלגא קעביד. ואקצר לפי שלא מצאתי מבואר והוא דבר חדש ועיין בשבת צ"ג ע"ב בפלוגתא אי בעינן שיעור אחד לכלן ושורש הפלוגתא ג"כ אי האי כולה עביד והאי כולה עביד או דילמא האי פלגא והאי פלגא לר"מ דס"ל בשבת חייב בז"י וז"י ולדידן דפטור יש לומר ה"ט דהאי פלגא קעביר ואמנם מרש"י מבואר הטעם דלאו אורחי' למיעבד בתרי ולפ"ז י"ל דלעולם גם לדידן האי כולה קעביד ובכל איסורין חייב שנים שעשו וקרא דבעשותה ממעט רק שבת כיון דלאו אורחי' ה"ה כלאחר יד משא"כ בשאר איסורין כשיטת הרשב"א ודו"ק (ודרך אגב ראיתי בחידושי גור ארי' למהר"ל מפראג שבת צ"ג שכתב דאמתניתין ל"ק אי בעי שיעור לכל אחד דהא קתני לא יכול א' להוציא והוציא ב' חייבין הכוונה שביחד מביאין חטאת עיי"ש ודבריו תמוהין דאין שנים מביאין חטאת בשותפות כדאיתא בכריתות ד' ז' ועיין תוס' ב"ק מ' כתבו דמסתמא מביאין כ"א חטאת):

ד **ואעתיק** מקצת דברים שכתבתי בתשובה בביאור דברי תוס' סוטה י"ח דאין ליתן ב' גיטין משום ב' וג' ספרים שתמה בטורי אבן ר"ה כ"ז על דברי התוס' איך מוכח מקרא

דספר אחד דאחי למעוטי שלא יהא גט אחד בשני ספרים אבל שני גיטין כשירין מאי איכפת לן וגם הקשה מגיטין פ"ו ועיין בנודע תניינא סי' ק"כ וביארתי הסברא דבגט בעי ספר כריתות שהספר כורת ואם כורת בשני גיטין אף אם הם כשירין כ"א עביד פלגא לסברת גמרא ב"ק נ"ג רק אם כשר גט אחד בשנים או בשלשה חתיכות ה"ה בשני גיטין מאי איכפת אם כ"א עביד פלגא כריתות גם בזה כשר אבל בתר דילפינן דגט אחד ל"מ בשני או בשלשה חתיכות ה"ה ל"מ ב' גיטין דכ"א עביד פלגא כריתות ול"מ שנים ושלשה חתיכות שיעשה כ"א פלגא כריתות ומיושב קו' טורי אבן מגיטין פ"ו שם הוי כל הגיטין אנייר אחד בשני דפין וכמו דמהני גט אחד בשני דפין ול"ה שנים ושלש כן לא קשה מהרבה גיטין הכתובין בנייר אחד בב' דפין. מיהו בפשיטות ל"ק מגיטין פ"ו דשם אין כשר רק גט אחד והשני פסול ול"ה ב' גיטין וכן כתב הט"א ולפמ"ש הדבר נחמד דבשני גיטין כשירין הוי ז"י וז"י וכ"א פלגא עביד ול"מ משא"כ אחד כשר וא' פסול הוי ז"י וזה אינו יכול ודו"ק הכי נחמד זאת בביאור הש"ס קדושין נ' דמקשה ממעשר דמרבה במעשרות אהא דכל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו ומשני שאני מעשר דאיתא לחצאין ומעולם לא אבין מאי ענין חצאין לכל שאינו בזא"ז. ולהנ"ל י"ל בטעם כל שאינו בזא"ז אפילו בב"א אינו דבתרומה בעי שיתיר שירים ואם מפריש ב' תרומות כ"א עביד פלגא ול"מ דאין בכח זה להתיר שירים. ושפיר משני כיון דאיתא לחצאין מהני בב"א אף דכ"א עביד פלגא ההיתר ושם הארכתי יותר בענין והעתקתי כאן הואיל וביאור דברי התו' סוטה ערבים עלי ויקרים:

והנה בגוף הדבר בזר וכהן שעבדו עבודה אי זר חייב נלפע"ד דאינו חייב דבעינין עבודה תמה כדאי' ביומא ד' כ"ד. והיכא שהוא עשה עם כהן לדעתי ל"ה עבודה תמה ובגוף דברי הרשב"א בסי' כ"ח בתשו' לדעתי לא מיעט הרשב"א אך טמא דל"ב שיהי' נושא הרוב אך בנשא מקצת נטמא משא"כ בשבת איכא מיעוט בעשותה ובעי שיעשה לבדו וכן בזב שיהי' הרוב שוכב. אבל ה"ה בשאר איסורין היכא דבעי שיעשה כל האיסור והרשב"א לא נקט שבת אלא למעוטי טמא מת. ואין להאריך יותר:

ה **ודע** שבמעין החכמה הקשה על כל הקרבנות דדחי שבת וליעבדי' ע"י ב' או מילה שדוחה שבת ולפענ"ד לפמ"ש לעיל בדעת רש"י בטעם ז"י וז"י דפטור משום דלאו אורחא למיעבד בתרי וזא"י זא"י חייב דאורחא למיעבד בתרי. א"כ אם אתה אומר דאחד אינו יכול לעשות הקרבן נהי דרק מצד האיסור אינו רשאי אבל הוא יכול לעשות מ"מ אם אינו רוצה לעבור על דברי תורה האיסור מחשבו כאינו יכול כיון דאורחי' יהי' בתרי ושוב יתחייב אף ע"י שנים ומ"ש בגמ' דזה יכול פטור מיירי בשוגג לענין קרבן דאז אין

חילוק לגבי' בין א' לשנים דלא ידע משבת או מאיסור. או דמיירי במזיד והתרו בו ונתכוין לעבור על דברי תורה דאז האיסור לא מחשבו כא"י כיון שדעתו לעבור אדברי תורה. אבל במילה וקרבן שעושה מצוה ויודע משבת ואחד יהי' אסור לעשות ושנים מותרין הוי מפאת האיסור כזה א"י. ולא יועיל כלום למ"ד חייב ולדברי רש"י שכתבו דלאו אורחי' ודאי הכין הוא דהרי בזה שוב אורחי' בשנים ומ"ה גם במילה בשבת דאמרינן שדוחה שבת ואין עושין ע"י שנים. דכיון דאחד לא יהי' רשאי הוי כא"י מצד האיסור ולא יועיל כלום בשנים. ועיין תוס' סוכה ל"ג מוכח מדבריהם דאף דאסור למעט מיקרי בידו למעט. וכתבנו במק"א דשם כיון שעבר ומיעטו חזינין דדעתו לעבור ולדידי' הוי זאת בידו וכן איתא בתוס' כתובות ד' ז' דבאיסור אכילה ל"א מתוך. דכיון דאסור ל"ה צורך ורק במבשל גיד הנשה כיון דדעתו לאכלו לדידי' הוי צורך כיון דחזינין דלא איכפת לי' באיסור עיי"ש. וכן כתבנו במה שכתבו תוס' שבת מ"ג בשוגג אמאי יאכל בעבר והפריש נימא מיגו דאיתקצאי ולא הקשה אמזיד בלית לי' פירי אחרינא. וע"כ כיון דחזינין שעבר במזיד לדידי' לא איתקצאי כלל. ומ"ה הקשה אשוגג והארכתי בזה הרבה. ואמת דתוס' שבת קכ"ז ב' חילקו בין גריעותא מחמת עצמו לארי' רביע עלי' וכן חילק הר"ן ריש ביצה. והארכתי במ"א לחלק בין איסור חפצא לגברא אמנם לגוף הדבר לענין שנים שעשאוהו יש מקום לסברא זאת ועיין שבת מ"ג ביטול כלי מהיכנו מיחשב כסותר או כבונה כיון שאסור לטלטלו ודעת הרבה פוסקים סוכה ל"ג גבי ענבים דאין ממעטין דתיקון מצוה הוי מלאכה דאוריי' מטעם דיהי' חזי למצוה והענין רחב מאוד ולפ"ז לר"ש דס"ל זה א"י וזה א"י ג"כ פטור הקושיא במקומה וליעבד ע"י שנים דל"ש תי' הנ"ל ומוכח דקרבן ומילה הותרה בשבת. ובזה מיושב מה שמקשים לפוסקים דבשבת אין למול ע"י ב' מוהלים ממאי דמקשה שבת קל"ג ונימא אנא עבדא פלגא דמצוה ופרש"י דעביד ברשות ושם ע"כ התחיל אדעתא שלא יגמור כמ"ש בתשו' רמ"א ומוכח דשרי לכתחילה ע"י ב' מוהלים כמו שהוכיח בתשו' רמ"א. ולהנ"ל נכון דברייתא ע"כ כר"ש דמקלקל חייב דאל"כ איך חייב כרת בלא גמר המילה הרי הוי מקלקל וע"כ כר"ש. ולר"ש דס"ל זה א"י וזא"י נמי פטור מוכח דמילה הותרה ומ"ה שרי להרבות באנשים ומקשה שפיר. משא"כ לדידן שפיר י"ל דל"ה רק דחוי' אין להרבות במוהלים:

ובהכי מתיישב מה שהקשה במעיין החכמה ד' ק"ס ד' לבוב ביומא ס"ד דרבא משני כגון שהי' לו חולה ביוה"כ. והרא"ש כתב בטעם דשוחטין לחולה ואין נותנים נבילה מטעם דחולה יעבור על כל כזית ולר"ש דס"ל אין איסור חע"א ובנבילה שנתנבלה ביוה"כ אינו חייב רק משום נבילה לפירש"י א"כ אם ינחור נכרי לא יעבור רק על נבלה ואם שוחט

ישראל עובר משום יוה"כ ואין חילוק אצל החולה ואמאי מותר לשחוט. ולהנ"ל נכון דלכאורה קשה אראב"ד למ"ל זאת אמאי אין שוחטין לחולה ע"י שנים. וע"כ כמ"ש דאם אחד אסור לשחוט גם שנים אינם טובים כיון דהוי זה אינו יכול וזא"י וזה לדידן אבל לר"ש דזה א"י נמי פטור עדיף ע"י שנים וכיון דכל עיקר הקושיא לר"ש דאין איסור חע"א לדידי' שוחטין ע"י שנים ועדיף מלהאכילו נבילות. ובלא"ה הסוגיא דיומא כר"ש דלכאורה קשה לתי' רבא מאי קמ"ל דאין שעיר המשלח קדוש במחוסר זמן הרי גם חולין אין לשחוט אותו ואת בנו וא"ל דקרא קמ"ל דחייתו לצוק זו שחיטתו דא"כ מאי הקשה תוס' מעגלה ערופה דלמא דוקא בשעיר דגלי קרא וע"כ דחייתו לצוק סברת חוץ וצ"ל דקרא לר"ש דס"ל שח שחיטה שא"ר ל"ש שחיטה. ודחי' לצוק שא"ר ומ"מ קמ"ל דלשעיר המשתלח פסול דהוי כמו קדשים שכתבו תוס' חולין פ"ג דגם לר"ש בקדשים מחוסר זמן חייב עיי"ש ד"ה שחיטה שאינו ראוי' ואם נאמר דר"ש ס"ל הותרה שבת לחולה כדמוכח דלדידי' אמאי אין עושין בישול חולה ע"י שנים ולמ"ל קרא כלל דפקוח נפש דוחה שבת וע"כ הותרה א"צ לתי' הראב"ד כלל ומ"ה שוחטין אף ביוה"כ. והוא ישוב נכון ודוק.. והנה לגוף סברתי דאם מצד איסור שבת א"י הוי זא"י וזא"י יש לדמות למ"ש המ"ל פי"א דשבת בשם מהר"י אלפנדרי דאף דאין עיבוד באוכלין בבשר תמידין כיון דאסור באכילה שייך עיבוד:

ועיין בר"ן ביומא דאף דבכל שבת אסור לצאת במנעל של קש דהוי משא בשבת של יוה"כ מותר. דאז הוי מנעל. כיון דאסור לצאת במנעל אחר וה"ה י"ל למ"ש רש"י דטעם ז"י משום שרגיל לעשות באחד היכא דהמלאכה אסור בחד ובתרי מותר שוב הרגילות בתרי מצד איסור גם מיושב בזה מה שהקשו המפורשים אהא דשריפת בת כהן אד"ש ולרמב"ם פה"מ פ"ז דסנהדרין דבכל מיתות ב"ד העדים ממיתין הו"ל שנים שעשאו פטורין להנ"ל מיושב דכיון דבכל מיתות ב"ד הי' ע"י שנים הוה אורחי' בתרי וחייב לרש"י וגם למ"ש הו"ל זא"י וזא"י וחייב כדכתיבנא ודוק:

ו **ודע** דבמ"ש עוד הטו"ז לענין נטילת הצפורן דהוי משאצ"ל הח"ץ כתב דלהריב"ש גווז חייב במלשאצ"ל דהגזיזה במשכן הוי לצורך העור. הקשיתי במק"א קו' גדולה דא"כ מנ"ל לר"ש מקלקל בחבורה מדאיצטריך מילה. וכתב רש"י דא"ל דהוי תיקון אצל אחרים היינו אצל הילד דר"ש לשיטתי' דס"ל מלאכה שאצ"ל פטור עיין ברשב"א וקשיא ומנ"ל דמקלקל חייב. ודילמא איצטריך קרא דמילה שלא לחייבו משום גווז כמ"ש רש"י עירובין ק"ב יבלת דהוי גווז וכל גווז הוי תיקון שמחליק העור. וה"ה בחותך המילה ותיקון אצל הולד ובגווז חייב מלשאצל"ג והיא קושי' גדולה להריב"ש ומתוך כך נ"ל

דל"ש גוזז רק בדבר שאינו מכלל הגוף כגון שערות וצפורן ויבלת אבל לא חלק מהגוף. וכעת מצאתי במרכבת פ"ט משבת שכתב חילוק זה. והגם שמה שהוכיח זאת דאל"כ איך יליף ממילה דמקלקל חייב דילמא משום גוזז. ל"ק מידי דגזיזה שלא לצורך השער הוי משאצ"ל ואנכי הקשיתי להריב"ש. אבל הוא לא הרגיש בזה מ"מ הדין אמת לדעתינו ובמק"א כתבתי בפירוש דברי הירושלמי גבי ספק בן ח' דאמרו בגמרא דידן דמהלינין ממנ"פ אי לאו חי מחתך בבשר מעלי' ובירושלמי יבמות אמרו רבנן דקסרי ובשר המת מאן התיר לך דסברת ירושלמי דאסור משום גוזז דירושלמי כשיטתי' דגוזז לאחר מיתה נמי אסור כמ"ש הטו"ז בשם ירושלמי בסי' של"ו והפלא דהמג"א סי' תקכ"ו הרגיש מהא דמילה בבן ח' דאמרינין מחתך בבשר בעלמא אהא דגוזז לאחר מיתה והנה לא הרגיש דירושלמי לשיטתי' ס"ל דגם בבן ח' אסור מה"ט. ולפי מאי דמשמע ממג"א דבמילה שייך גוזז דלא כמ"ש לעיל צ"ע על הריב"ש הנ"ל:

ואולי אף המג"א אין מדמה לגוזז רק בולד מת אבל בולד חי הוי עוקר דבר מגדולו. ואין לו דמיון לגוזז אלא לקוצר:

ובגוף דברי הריב"ש שכתב דבמשכן הי' גוזז בעורות תחשים לצורך העור ולא לצורך השער ומ"ה חייב בכל גוזז במשאצ"ל ובסדרי טהרה קצ"ח כתב מנ"ל דהי' גזיזה בעורות תחשים ודילמא לא היה גזיזה רק בכבשים לצורך צמר. ובעורות תחשים הי' מחיקה. ונ"ל לפרש בזה דברי רש"י שבת צ"ד שכתב ס"ד בכלי פטור דאין גזיזה אלא בצמר והקשה בתוס' דבהא ליכא למיטעי דבכל בעלי חיים חייב גוזז כדאיתא בבכורות. והנ"ל דבאמת רש"י ג"כ כוון לתוס' דהוי משאצ"ל ורק דמ"מ חייב משום דהוי במקדש גזיזה בעורות תחשים. ומ"ה כתב סד"א אין גזיזה אלא בצמר. היינו דבמקדש לא הי' גזיזה רק בצמר כמו שעלה בדעת הסדרי טהרה ומ"ה בעי גזייה לצורך השער או הצמר וזאת סד"א. אבל גם בה"א חייב בגזיזה אבל בעי משצ"ל קמ"ל בכלי חייב דבמקדש הי' גזיזה גם בעורות תחשים. וזה פירוש נכון מאוד ברש"י:

ז **ודרך** אגב הנני לעורר במה שהקשה ברשב"א שבת פ"ח שרצים בשם הרמב"ן על הושיט ידו לעובר שבמעי' חייב משום עוקר דבר מגדולו ואמאי אינו חייב בבכורות בתולש צמר ותולש כנף ובשבת בחותך צפרניו משום עוקר דבר מגדולו עיי"ש וקצת י"ל עפ"י דברי הגמ' נזיר ל"ז בהאי מזיא מלתחת רבו או מלעיל עיי"ש דמסיק מלתחת ומ"ה בשער ל"ש עוקר דבר מגידולו כיון דמה שגוזז למעלה ובלא"ה לא יגדל יותר רק מה שתחתי' יגדל. ומ"ה אין מחייב בשער וצפורן וצמר וכנף. משום עוקר דבר מגידולו רק בדלדל עובר שבמעי בהמה דאברי' גדילין בכל פעם ורמב"ם דס"ל דלמעלה רבו

כמ"ש הל"מ פ"ה מנזירות ה' י"א דפסק בהניח כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר לדידי' באמת אין חילוק ומ"ה ס"ל גם בדלדל עובר שבמעיה חייב משום נטילות נשמה כמו שכתב הכ"מ פי"א משבת דאם משום עוקר דבר מגדולו כדקאמר שמואל גם בשערות וצפורן לחייב ובשערות יש הוכחה דא"ח כמו שהוכיח הרמב"ן ודוק. ולשון הרשב"א תמוה לכאורה שהביא ראי' מהא דאמרינן בבכורות דתולש לאו היינו גוזז וכנגדו ביו"ט מותר ויתחייב משום עוקר דבר מגידולו והקשה מהרי"ט אלגזי דף כ"ט הרי גם קוצר כלאחר יד פטור. כדאמרינן במאן דשדא פיסא לדיקלא ומ"ה פטור בתולש משום עוקר דבר מגדולו דהוי כלאחר יד. אבל דברי רשב"א נכונים דהוכחתו הוא בשלמא אי ל"ש עוקר דבר מגדולו דהוא תולדה דקוצר אלא במחובר. ובבהמה ל"ח עוקר ד"מ רק משום גוזז מ"ה אינו חייב רק בכלי דומיא דגזיזת צמר ובתולש פטור דהוי כלאחר יד. אבל אי חייב בדלדל עובר במעי בהמה משום עוקר ד"מ בזה ליכא לחייב משום גוזז רק משום קוצר וחייב ביד דדרכו בכך כמ"ש רש"י שבת ע"ג ע"ב דקיצר דרכו ביד ובכלי א"כ אמאי בתולש הוי עוקר ד"מ כלאחר יד. והרי דרך תלישה ביד. ואין דומה לשדא פיסא שבת ע"ג. דל"ה דרך תלישה. וז"ב בדבריו. ובזה סרה גם קושיתו אהא דמייתי ראי' מר"א שבת צ"ד ודרך אגב ראיתי לח"ס יו"ד סי' קצ"ה לענין כלות הטובלות בשערות ועתידין לקוץ והוי חציצה עיי"ש. ונ"ל דבנזיר נ"א איבעי' בשער העומד לגזוז אי כגוזז דמי ופסק הרמב"ם שהוא ספק ולענין מעילה פסק בפ"ה דאין מועלין בשער דלאו כגוזז דמו דכל כמה דעומד אשבוחי משבח. והחילוק פשוט דבגיטין ל"ט ורמב"ם בפ"ה ממעילה מיירי בעבד. ויש לו הנאה מזה שמשביח. ובנזיר מיירי ממת ובשער מתה מאי לו אי מושבח. או דבשל בן חורין ל"א הכי רק בעבד ועכ"פ הוא איבעי' בנזיר א"כ לענין כלה כיון דהוי מדרבנן דהוי מיעוט ומקפיד ספיקא לקולא. ולפ"ז עוד יש לעיין לפוסקים דשערות בפני עצמן חשיבו רוב ומקפיד והוי סד"א ואי אמרינן בכלות בשערות כל כמה דעומד אשבוחי משבח כמו שפסק הרמב"ם בפ"ה ממעילה בפשיטות ל"ק מה שהקשה בח"ס דזה עדיין חשיב מחובר וכגופה דמי אף בעומד לקוץ ועדיין צ"ע:

ח **והנני** חוזר כרגע למה שהחלנו לדבר מענין מסייע עיין תוס' ב"ק ס' כתבו משמעתין משמע דאם שנים ליבו וכל אחד אין יכול ללבות פטור ותימא הוא עיי"ש. ופסק המרדכי הכי כדאיתא בח"מ. ובאמת הוא דבר תימא דבכל דוכתא בשנים שהזיקו וכ"א אינו יכול חייב כדאיתא בריי"ף ב"ק. ואמאי יגרע הכא ולאחר העיון אין מב"ק שם ראי' דשם מיירי אם הוא אינו יכול ללבות רק הוא והרוח. ומזה הוכיחו התוס' ה"ה לשנים. אבל לדעתי חילוק גדול יש בדבר דבאמת בכל אינו יכול ועשו שנים יש להסתפק מי עשה יותר

ומי עשה פחות א"כ לפמ"ש רש"י בב"מ פ' וע' בקצה"ח שפ"ג בשנים שהזיקו ולא נודע מי עיקר חולקין בין שניהם א"כ ה"ה בשנים שליבו חייבין שניהם וכן פסק רמב"ם גבי מרבה בחבילות. וזה בשנים שהזיקו. אבל באדם ורוח דהוי רק ספק לגבי אדם אמרינן המע"ה ואולי הרוח הוי עיקר וז"ב. אך די"ל התוס' ב"ק ס' קאי בשטתם ב"מ פ' שהקשה על רש"י דלא קיי"ל כסומכוס בממון המוטל בספק. ומ"ה תי' ששם שניהם פשעו ומ"ה ל"ד לשם ונלע"ד לבאר דרש"י ותו' לא פליגי. דבאמת אי אתה יכול לדעת מי פשע יותר. אך הדבר ברור דהוי על כל אחד ס"ס שמא פשעו בשוה וחייבין כ"א החצי. ושמא פשע אחד יותר. א"כ לענין החצי יש ס"ס על כל אחד כמו שכתבו תוס' חולין כ"ח ועירובין ה' לענין פרוץ כעומד. אך דיש פוסקים גם בס"ס אין מוציאין ממון. אבל נ"ל היכא דממנ"פ מגיע ממון משנים ורוב מכריע ממי מגיע כ"ע מודה דהולכין אחר הרוב דחזקת ממון ל"מ בכה"ג דהרי ממנ"פ מגיע מאחד ואיתרע חזקה. והרוב אין מכריע רק בין החזקות. א"כ בשנים שהזיקו דממנ"פ אם אחד הזיק יותר משלם כפי כוחו. ומגיע הכל רק דלא נודע ויש לכל אחד ס"ס על חצי. הס"ס מועיל כודאי. אבל בליבה הוא והרוח יש לספק שמא לא הועילו מעשיו רק מעט מזעיר. ובס"ס אין מוציאין ממון ומ"ה פטור לגמרי וז"ב לדעתינו לולא דברי תוס' ומרדכי ומלבד מה שיש לדבר מכי ליכא לאישתלומי מהאי עיין בשיטה מקובצת ובסמ"ע סי' ת"י (ועיין בש"ך סי' תי"ח מה שכתב בדעת הרמב"ם ובאמת יש להעיר לפי העולה ברוחי דאם אינו יכול ללבות בעצמו וגם הרוח אינו יכול הו"ל עושה מעשה במקצת וגורם בכולה ולפ"ז לפמ"ש במקום אחר דאף לרבנן דלא דנו דינא דגרמי. אבל בעשה היזק במקצת וגרם בכולה חייב. והוכחתי זאת מתוס' ב"ק צ"ח ד"ה מתיב רבא והוא דבר חדש ועיין כעין זה תו' כתובות ל' א"כ כאן חייב, אף לרבנן. ואם יהי' זאת סברת ר' נתן ב"ק נ"ג מה טוב. ומ"ה אמרו שם דר"נ דיינא ונחית לעומקא דדינא דמחייב בעושה מעשה במקצת וגרם בכולה ודו"ק):

ולפ"ז צ"ע מאי הקשה בב"ק ס' מ"ש מזורה ורוח מסייעתו לפמ"ש בטעם דאינו משלם חצי משום דבס"ס אינו מוציא ממון. א"כ בשבת שפיר חייב קרבן דהוי ס"ס שמא הוא עיקר ושמא עשה החצי. אך לפ"ז ליבעי שיעור לזה ושיעור לזה. ובאמת ל"ב שיעור לזה ולזה בשניהם אין יכולין וע"כ הטעם דהוי מלאכת מחשבת וכ"א גרם כל המעשה. וחייב על מלאכת מחשבת כדמסיק בב"ק, משא"כ לענין תשלומין ל"ה רק גורם על הכל וחלקו במעשה לא נודע כמה. ומ"ה פטור וזה דברי הגמרא. ולפ"ז גם שנים שעשאוהו בשאר איסורין וזה אינו יכול וליכא שיעור לכ"א ליכא למילף משבת לחיובא דשם מלאכת מחשבת אסרה תורה כדאמרינן בב"ק. ואין להאריך יותר:

ולדאתאן עלה מה שחשש הח"ץ לאד"א במסייע כמו ח"ש אם סיוע שאין בו ממש ובסיוע זאת אין הדבר יכול לעשות לבדו אין כאן ח"ש דלא חזי לאצטרופי דאינו דומה לח"ש אם יאכל עוד יתחייב אבל בסיוע שאין בו ממש אם יסייע כל היום בכח זה לא יועיל. ול"מ אם הוא אינו יכול לבדו ואחר יכול הדבר ברור דאין כאן אדא"ו אלא אפי' אם הוא יכול ורק בכח זה אינו יכול ובזה יש קצת לחוש ולומר דכח ופעולה זאת חזי לאיצטרופי מ"מ אם בכח זה א"א לעשות רק בהוספת כח אז יעשה ויתחייב אז ולא יתחייב למפרע כמ"ש השאג"א לענין בל יראה. וגם למלאכת שבת באפי' פחות מגרוגרת ל"ד מה"ט. וגם הגאון ח"ץ לא כתב רק לה"א והוא גופי' מסיק דל"ה רק מדרבנן ויש מקום לומר אף אם בשבת מסייע אסור מדאו' מטעם ח"ש כמ"ש הח"ץ מ"מ לוי אי מסייע במלאכת חבירו לא עשה אד"א למ"ש הרמב"ם דאחר שיזקין מותר לעשות משועה א"כ יש היתר לאיסור כעין שכתב המ"ל דבזה ח"ש ל"א מדאו' ומ"ה מיושבין דברי הח"ץ מסוגיא דערוכין ודוק. ומה שהקשה כ"ת לדברי הגמ' עירוכין דיש חילוק בין איסור מיתה ללאו לענין מסייע אמאי לא חילקו בין שבת ליו"ט. עיין תוס' ב"מ צ' דיו"ט ושבת חדא הוא עיי"ש:

ט **וע"ד** אשר שאל כת"ה בתוס' תענית כ"ז ד"ה מר סבר שכתבו למאן דאומר עיקר שירה בכלי צריך שיהי' כהנים או לוים. והדבר תמי' דלוים משוררים וכהן שעשה עבודת הלוים במיתה כדאיתא עירוכין י"א ע"ב. לדעתי כוונו התוס' לחצוצרת של הכהנים דבזה הי' צריך כהנים לכ"ע כמו שכתבו תוס' ע"ז מ"ז והיינו דאמרינן בסוכה נ"א משוררים דומיא דמחצצרים מאי מחצצרים בכלי אף משוררים בכלי דלכ"ע מחצצרים בכלי. ומ"ה כתבו תוס' למ"ד עיקר שירה בכלי צריך שיהיה כהנים או לוים והיותר טוב שצ"ל בתוס' כהנים ולוים. והיינו כהנים למחצצרים ולוים לשיר כן נ"ל לפי חומר הנושא:

ולכאורה הי' אפשר לומר לפי מה דיליף בערוכין ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו לשירה ורמב"ם פסק בספר המצות מ"ע סי' ל"ד דהך דבכתף ישאו רק במדבר הי' מצוה ללוים למיעוט מספר הכהנים אבל לאחר שבאו אל המנוחה ואל הנחלה הי' המצוה על הכהנים כמו שמפורש ביהושע ובשמואל יע"ש. א"כ ה"ה שירה דילפינן מהך קראי הי' רשאי בכהנים ודוקא במדבר הם בשלכם במיתה או באזהרה. אבל לא כשבאו אל המנוחה. דהיו הרבה כהנים אבל אין לומר כן ודוקא בעבודת הכתף הי' בנבואה שישתנה הדין (וגם הקרא דזאת אשר ללוים שלוי לא יעבוד יותר מבן חמשים לא הי' לדורות) אבל בשאר עבודות שהי' ללוים מיוחד כמו שיר ושוער והדומה לו כדקאי קאי וכהן מוזהר על עבודת לוי. והרמב"ן חולק על הרמב"ם בתרתי בשורש ג' וס"ל גם הכהנים הנושאים את הארון פסולים בשנים וס"ל דלא ניטל כלל

מצות בכתף ישאו מן הלוים עיי"ש שהאריך והנה הרמב"ם פסק דמשוררים שהזקינו הי' רשאין לשער. וס"ל דמה שאין רשאין לעשות מלאכת חבירו הוא דוקא כל עוד שהוא בר מלאכתו. ובראש יוסף חולין כ"ד תמה בזה על הרמב"ם. ולדעתי אין כאן תימא לפמ"ש בחינוך הטעם דאיש איש על עבודתו שלא יסמכו אחד על חבירו ויהי' קדרה דבי שותפי ומ"ה אמרה תורה שהכהנים לא יעשו עבודת הלוים ולא יעסוק אחד במלאכת חבירו א"כ כשהזקין נועד למלאכת שוערים וזאת עבודתו בתמידית. ואמת היא דלענד"נ בגוף המחלוקת שבין הרמב"ם ורמב"ן. אי כהנים נפסלים לעבוד הכתף לאחר נ' תלוי אי דרשי' ט"ד דאי דרשי' טעמא דקרא. א"כ כמו דתורה גזרה בלוי שלא יעשה יותר מבן נ' מאפיסת הכח כן כהן בעבודת הכתף שוה ללוי. ולמ"ד ל"ד ט"ד א"כ קרא דזאת אשר ללוים כפשטי' וכהנים רשאין לעשות ביותר מחמשים אף בעבודה זו. וסוגיא דחולין כ"ד דמשמע דאין חילוק בכהנים בשנים אתיא אי לא דרשינן ט"ד ויש לפלפל לפמ"ש בח"ס יו"ד לענין איסור סחורה באיסורין דט"ד להוסיף על הקרא לכ"ע דרשינן ול"פ אלא אי דרשינן לקולא לגרוע מהפסוק. והנה מ"ש הרמב"ם בספר המצות דמה"ט במדבר הי' עבודת הכתף ללוים לפי שהי' כהנים מועטין ואח"כ ניתן לכהנים שהי' מרובים זה אי דרשינן ט"ד. ואז ישתנה חוקי התורה כפי הטעם. משא"כ למ"ד ל"ד ט"ד לא נשתנה חוקי התורה והמצות. ובזה סרה קו' הרמב"ן מסוטה דאר"י בכל מקום לוים נושאים דמשמע דדוקא בעת הזאת נשתנה ולדורות לא ניטל מצוה זאת מלוים דזה למ"ד ל"ד טעמא דקרא. שבתי וראיתי במה דאמרינן בחולין יכול אף לדורות כן דלוים נפסלים בשנים וכו' לא אמרתי אלא בזמן שעבודה בכתף ל"ק למ"ד ל"ד ט"ד אמאי לוים בשילה ובית עולמים לא נפסלים בשנים דכיון דקרא כתיב בפירוש לעבוד עבודת עבודה והיכא דנכתב בפירוש הטעם לכ"ע דרשינן ט"ד:

י **ודרך** אגב ראיתי בספר החינוך סי' שפ"ט דבר חדש אחרי שהאריך בטעם דכהנים מוזהרים בעבודת הלוים וכו' וכתב לפי שעבודת בהמ"ק היא עבודה יקרה על כן צריכה להשמר מן היאוש והעצלה ואין ספק כי כל עבודה המוטלת על שני אנשים או יותר הפשיעה מצויה בהם יותר ממלאכה המוטלת על אחד עיי"ש שהאריך בדברים ערבים. ולבסוף כתב ולא הי' רשאים לסייע זא"ז וחייב מיתה בכהן שסייע במלאכת חבירו עיי"ש הרי לדעתו גם כהנים לא הי' רשאים לסייע זה את זה והיינו שלא יהי' קדירה דבי שותפי. וכל עבודה הי' לה כהן מיוחד ואמרתי דבזה מיושב מה שמקשים מכל מלאכת קרבן שדוחה שבת וליעבד בשנים ושנים שעשאוהו פטורים. להנ"ל נכון הדבר מאוד דלא הי' רשאים לסייע זה את זה שלא יהי' קדרה דבי שותפי ובשחיטה איכא פלוגתא בחולין

כ"ט משום דשחיטה לאו עבודה. וזה אם רשאין הם לשחוט. אבל לומר דאחד לא ישחוט רק שנים זה ודאי יהי' קדירה דבי שותפי והתורה רצתה להעמיס על אחד מה"ט. וגם במילה י"ל מה"ט לא רצתה התורה להעמיס רק על אחד. ועיין יומא ל"ב וחולין כ"ט תוס' ד"ה א"כ כתבו המ"ל א"כ הו"ל שחיטה בשנים. ואין שנים שוחטין רבים מקשים מנ"ל דכר"א ברי' דר' שמעון ס"ל מתני' דילמא כרבנן דס"ל שנים שוחטין ואיך מקשה. ולהנ"ל י"ל ע"כ לא שרי רבנן אלא בשחיטה דלאו עבודה. אבל במירק כיון דל"ב זאת בחולין הו"ל עבודה כמ"ש תוס' יומא ל"ב לענין קו' השני' ובעבודה בשנים גם רבנן מודה ושפיר מקשה כן י"ל וגוף הדבר הוא ענין נחמד ובאמת לא מצינו עבודה אחת בשנים מלבד בהלכת אברים שחלקו הבהמה והי' משא קשה לאחד אבל בכל עבודת ל"מ שיסייע אחד לחבירו בעוד שחבירו עושה:

יא **ומה** שהקשה מברכות ס' דאמרינן כח דהתירא עדיף והקשה כיון דספק ברכות להקל א"כ הוי יותר כחא דהיתרא דרשאי לברך ול"ה ברכה לבטלה דמספק אין מברכין כבר קדמו בזה הפ"ח והצל"ח והרבה פוסקים גם במ"ש דברכות שהחיינו שאני כיון דאפי' אקרא חדתא מברך הרגיש בצל"ח שם וכבר קדמו הב"ח בזה דברכת שהחיינו אם הוא שמח ונותן הודאה ושבח להקב"ה יכול לברך מספק ול"ש ספק ברכות להקל. ולענ"ד נראה קצת לישב דהא דספק ברכות להקל כתב הכ"מ ב' טעמים א' דברכות דרבנן וספק דרבנן לקולא. ב' יש טעם שעובר על לא תשא. וב' טעמים צריכו דטעם לא תשא ל"ש אם צריך לברך מחמת ספק. ואף אם מדרבנן צריך לברך ל"ה ברכה לבטלה אף לרמב"ם. וטעם ראשון אינו מספיק כיון דאין בו טורח גם מדרבנן להחמיר אך כיון דפטור א"כ הוי שוב ברכה שאינה צריכה. ולפ"ז מ"ש השלטי גבורים על המרדכי פ' החולץ דטעם דב' כוסות בעי הסבה אף דהוי ספק דרבנן כיון דלא ידע מאי דקאמרי קמאי בדין זה גרע משאר ספיקות ואף מדרבנן להחמיר. א"כ שפיר קאמרי בגמרא כח דהתירא עדיף דאי לא אשמעינון בסברא ל"ה ידעינון מאי דקאמר רבנן בדין זה ואם ל"ה ידעינון מאי דקאמרו בדין זה גם בדרבנן להחמיר וכיון שחייב באמת אין כאן שום חשש ברכה לבטלה. ואיצטרך לאשמעינון ר"י מה דינו וזה נכון. ואמנם הרבה צריך ביקור בסברא זאת של שלטי גבורים. עוד נ"ל דבר נכון בישוב קושיתו דבפרי מגדים סי' ס"ז כתב דב' טעמים מהב"י צריכו דטעם אחד משום דהוי סד"ר אינו מספיק כיון דל"ה רק דיבור מאי איכפת לי' אם מברך ודמי' להא דאמרינן בפסחים למאי נ"מ לישאלי'. וזה תליא במחלוקת שבין הראב"ד ורמב"ם בפ"ו מברכות דהראב"ד ס"ל אומרים לו טבול ואין בכך הפסד. וס"ל דסד"ר הוי כמו ספק טומאה בר"ה. ודלא כדעת התוס' עירובין ל"ו דבדרבנן

לכ"ע א"צ לטבול. אמנם טעם הר"ר מנוח שהוא בב"י משום לא תשא גם בזה י"ל כיון דצריך לברך מדרבנן אף מחמת חומרא ל"ש לא תשא. ואמנם הדבר תלי' בזה דבע"ז ל"ז אמרו יוסף בן יועזר התיר ספק טומאה בר"ה ושאלו דאורייתא הוא ומשני הלכה ואין מורין כן ואתי איהו ואמר מורין כן. וכדא"ר יוחנן הלכה ואין מורין כן. וכדא"ר ינאי הא מי' בנהרא זילו טבילו. ורמב"ם כתב שאומרים לו אם טבלת אין בכך הפסד. וכתב המ"ל בפ"י ממקואות הא דלא כתב הרמב"ם ואין מורין כן משום דקיי"ל כעדותו על ר' יוסף בן יועזר. ומ"ה לא כתב רק שאומרים לו אם טבלת אין בכך הפסד ואמנם ר"י דאמר הלכה ואין מורין כן צ"ל דר' יוחנן לא ס"ל דיוסף בן יועזר העיד ע"ז רק לר' יוחנן העיד על יקרב בדיקרב. והנ"מ דאם אמרינן הלכה ואין מורין כן. גם בהזאה נמי נימא הכי. ולא נימא כמ"ש המ"ל בי"ט משאר אבות הטומאה סוף אות א' דבהזאה לא נימא להזות דיש בזה הפסד שלא לצורך הזי' דיטמא ממנו אלא כיון דאין מורין להקל הוי גם זאת לצורך. אמנם אם מורין להקל רק שאומרים אין בכך הפסד לא נימא כן בהזא' ז' ולר"י גם בהזאה נמי נימא הכי. ובזה מיושב קו' התוס' נדה ט"ו ד"ה ספק גררוהו וא"ת אי בר"ה אפילו בספיקא אחת טהור. ועיין מהרש"א שפי' דל"ל ס"ס והרי בספק אחד די. והקשיתי דילמא נ"מ אי צריך לטבול דספק טומאה בר"ה אמרינן הא מי' בנהרא. ובס"ס א"צ לטבול. והיא תמי' גדולה ותי' עפ"י המ"ל בי"ט משאר אבות הטומאה הנ"ל דבטמא מת א"צ לטבול דאין טבילה בלא הזי' עיי"ש אמנם להנ"ל דלר"י גם בהזי' נימא הכא מיושב קושית התו' דשם קאי לר"י והתבונן בזה. ולפ"ז לר"י גם בספק ברכות אם נדמה ספק דרבנן לספק טומאה בר"ה כדעת הראב"ד. גם בברכות צריך לברך מספק דהלכה ואין מורין כן. ומ"ה כשמברכין ל"ה ברכה שאינה צריכה משא"כ אם מורין להקל רק שאומרין אין כאן הפסד הוי הפסד דזה ברכה שאינה צריכה. הכי נחמד ענין זה בהא דאמר ר"י ברכות כ"א ספק התפלל ספק לא התפלל. הלואי שיתפלל אדם כל היום אף דתפלה דרבנן ובחנם אין להתפלל בלא חידוש כתב הרא"ש בספק יתפלל. והיינו דר"י ס"ל כיון שמותר להתפלל בחידוש עכ"פ מ"ה בספק ג"כ צריך להתפלל. (וקצת צ"ע בענין זה במה שכתב החו"ד בסי' ק"י ואכ"מ):

ועכ"פ כיון דסוגיא דברכות קאי לר' יוחנן א"כ לדידי' שפיר תי' כח דהיתרא עדיף דמספק צריך לברך לדידי' כיון דאין מורין להקל היכא דאיכא לתקוני בקל בלי טרחא ל"ה ברכה שאינה צריכה משא"כ לדידן דהלכה ומורין כן רק שאומרים אם טבלת אין כאן הפסד בברכה לא נימא הכי והענין נכון ודוק. ועיין באבני מלואים בתשובה סי' י"א שכתב

על הראב"ד דהוא מטעם דשיל"מ. ובזה יש לדבר הרבה. אבל רחוק דהראב"ד יסבור כן. ואכ"מ להאריך:

והנני ידידו יצחק שמעלקיש אבדפ"ק והגליל:

בשולי המכתב ראיתי במאירי שבת ק"ז דבר חדש בהושיט למעי בהמה ודלדל עובר דחייב משום עוקר ד"מ וז"ל אינו חייב משום נטילת נשמה אף במת הולד כדכתיב ולא יהי' אסון ונמצא שאם הכה את האשה והפילה א"ח משום נ"נ עיי"ש. הנה מה שהביא ראי' מולא יהי' אסון מדפטור ממיתה ה"ה מחיוב שבת אין ראי' דבסנהדרין פ"ד ממעטין הורג עובר מדכתיב מכה איש וא"ר לחיוב שבת ושמא ס"ל למאירי דקרא סתמא כתיב אף בשבת חייב בדמי ולדות ולא מיפטר משום חיוב שבת אמנם מכתובות ל"ג מוכח דקרא לא מיירי בשבת דמייתי ראי' מקרא דלא יהי' אסון דחובל ממונא משלם מילקא לא לקי וחובל בשבת ודאי פטור. היינו דלא ניחא לגמ' לומר דקרא מיירי בשבת לבד אבל סתמא מיירי בין בחול בין בשבת. והנה דעת התו' ע"ז כ"ו ד"ה סבר דבכלו חדשי' פסקו גידולי' וא"ח משום עוקר דבר מגדולו ולפ"ז קשה בש"ס דחולין ט"ו דס"ל לרב בשוחט בשבת דאין ראוי לכוס אסור משום מוקצה אף לר"מ ומקשה והא מתניתין דשוחט בשבת דאסור באכילה ליומא ונסבין חבריא למימר ר"י היא הא ר"מ שרי עיי"ש וקשה דלוקמא בנולד בשבת וכלו חדשי' בע"ש דמדאו' מותר להושיט ידו למעי בהמה ולשחוט הולד במעי אמו כדכתבו התו' ביצה ו' ועיין פליתי סי' י"ד ועודו במעי אמו אין כאן נטילת נשמה להמאירי ואין כאן עוקר דבר מגדולו להתוס'. ול"ה מוקצה ואח"כ כשנולד ושחט חייב בנפשו ומוקצה אין כאן ולכן נסבין למימר ר"י דאוסר גם במבשל וזה קו' גדולה לכאורה ומזה נראה בעליל דבכלה חדשי' גם המאירי מודה דחייב משום נ"נ וליכא לאוקמא כנ"ל או דלא ניחא לגמ' לאוקמא בהכי כיון דהיא איבעי דלא איפשטא בחולין ע"ד אי מותר להושיט למעי בהמה ולשחוט ודוק היטב:

והנה בפנים הארכתי בענין עבודת כהנים אביא מרגניתא טבא הנה בחולין קל"ב ומנחות י"ח קחשיב עריפת עגלה בהדי עבודת כהנים משמע דבעי כהן ולא שמענו זאת מעולם וגם הר"מ לא מייתי זאת בה' רוצח. עוד קשי' דרש"י פירש בחולין דילפינין מקרא דנגשו שם הכהנים והגשה זו למה עיי"ש. ובסוטה מ"ו פרש"י דכהנים אמרו כפר ילפינין מקרא דנגשו וא"י למה. א"כ אס"ד דערופה הי' בכהנים מנא ידעינין דאמירת כפר בכהנים ומתוך כך רציתי לומר גם כונת הגמ' חולין ומנחות היא על אמירת כפר (כעין שכתבו תוס' סנהדרין י"ד ד"ה ועריפת והעירני לזה תלמידי החריף מו' שמואל גאבל) ולא על הערופה אבל הוא דוחק ולאחר העיון נ"ל דלר"ש דס"ל מנחות שם יציקה ובלילה בעי

כהן ויליף לה או ממקרא נדרש לפני' ולאחרי' או מו' מוסיף על ענין ראשון כדאיתא שם ה"ה בקרא דונגשו דכתיב בין ערופה לאמירת כפר ס"ל לר"ש דעריפה בעי כהן מטעם הנ"ל. וכיון דברייתא הנ"ל דברי ר"ש איהו כשיטתי' בעי כהן אף בערופה. ומיושב דברי הרמב"ם דלא מייתי זאת בט"ט. ולפ"ז לר"ש הו"ל למיחשב חומר בעגלה מפרה דעגלה בעי כהן ופרה כשרה בזר לחד מ"ד. וגם ביומא מ"ב דאמרינן מידי דהוה אמראית נגעים דבעי כהן הי"ל למיחשב ערופת עגלה אך כיון דלאו ד"ה היא לא חשיב לה ודוק:

עוד הערה. הנה קשי' לי בש"ס זבחים ר"א יליף רב דמשה כ"ג הי' וחולק בקדשי שמים דכתיב מאיל המלואי' למשה הי' למנה. וקשי' לי לפי המבואר שם בגמ' לא בבמה לזר וברש"י דבבמה הותר לזר לאכול קדשי קדשים ולשיטת הר"י מאוריינש בתוס' ע"ז ל"ד ד"ה במה שימש דבז' ימי המלואים הי' דין המשכן כדין במה עיי"ש והי' מותר לזר בקדשי קדשים ואיך מוכח דמשה כ"ג הי' דילמא משום דהותר לזר בבמה. והנה לרש"י שם י"ל קצת שפי' למשה הי' למנה לשון חלוקה בכהנים ומשמע דלא דייק רק מלשון חלוקה ולא מדאכל דדילמא גזה"כ הי' ע"כ. אבל הנראה לישב הקושיא בדרך נכון מאוד. דקשי' עוד לדברי הר"י מאוריניש מקרא דורחצו ממנו משה ואהרן ובני' האמור בסוף פקודי ופירש"י בזבחים דף י"ט אהא דכל כיור שאין בו כדי לקדש ד' כהנים אין מקדשין שנאמר ורחצו אע"ג דלא שמשו בב"א מ"מ קרא להכי מידרש והיינו דרש"י ס"ל דלא שימש משה רק בז' ימי המלואים. ולפי המבואר בסוף זבחים דבמה א"צ לקדש. א"כ למה רחץ משה בז' ימי המלואים דכיון דדינו כבמה ודא לכאורה קו' רבתי היא. אמנם רש"י פ' פקודי פירש אהא דורחצו ששימשו כולם בח' למלואים בשוה. וכבר נתעורר הגאון בעל נוב"י בהגהות הש"ס בסתירת דברי רש"י אבל המובחר דרש"י בחומש קאי למ"ד דמשה שימש כל מ' שנה בכ"ג ולכן פירש"י בח' למלואים השוו כולם. אבל למ"ד דלא הי' כ"ג לא שימש רק בז' ולכן פירש"י בש"ס כהך מ"ד. וזה דלא כמ"ש המזרחי פ' פקודי דדוקא בח' שימש ולא אח"כ דזה דלא כמאן. ולפ"ז מיושב ג"כ דברי הר"י מאוריניש דהוא קאי שם למ"ד משה שימש כל מ' שנה וקרא דורחצו קאי בח' למלואים ולכן י"ל דבז' ימי המלואים הי' למשכן דין במה אמנם לומר דלא הי' למשה דין כ"ג ורק בז' שימש ובז' הי' למשכן דין במה א"כ קרא דורחצו איך מוקה לה דבח' לא שימש ובז' ל"ב רחיצה. וע"כ למ"ד דלא שימש רק בז' לא הי' למשכן דין במה ומעתה מיושב קושיתנו דהגמ' הוכיח דמשה כ"ג הי' כל מ' מדכתיב למנה דליכא למימר דאכל משום שהי' למשכן דין במה דאס"ד דמשה לא הי' כ"ג ולא שימש רק בז' ע"כ לא הי' למשכן דין במה מקרא דורחצו וממנ"פ מוכח שהי' כ"ג ודוק היטב כי היא פרפרת נאה (וע' בכ"מ פ"ה מביאת מקדש

ה' י"ג) ודרך אגב ראיתי בבעל העקידה פ' שמיני שער נ"ט שכתב בטעם ששרפו את שעיר החטאת לפי שהי' לאהרן שתוף בחטא ההוא אשר נקרב עלי' שאין ראוי לאכול ממנה. והנה לפנינו דברי הש"ס זבחים ק"ב ע"ב דכהן דמייתי חטאת יפה כחו בחטאתו ועבודתו ועורו שלו. עיי"ש ברש"י ד"ה ומה במקום שרפה כחי בחטאתי עיי"ש:

והנה ראיתי במ"ל פ"א מק"פ דברים תמוהים שכתב דלכאורה בבמה קטנה דזר מקריב ה"ה טמא אך רבינו בפה"מ כתב דאין טמא מקריב ובאמת היא גמרא ערוכה בזבחים ט"ז דאין טמא מקריב דמקשה מה להצד השוה עיי"ש. שוב מצאתי דבבה"ז פ"ב דזבחים תמה על התוי"ט מגמ' הנ"ל. עוד צ"ע על המ"ל שנסתפק שם אם נשים כשרות בבמה ומייתי למהרי"ט שכתב דכשירות ובאמת הוא מבואר בת"כ הובא ברש"י זבחים קי"ח ד"ה זר. ורש"י לא מייתי רק עבד אבל בת"כ מבואר להדי' דאשה כשרה. ולפ"ז צע"ק בבכורות מ"ה דחשיב אלו כשרות באדם ופסולות בבהמה אותו וא"ב ומקשה והרי אינו נוהג בזכרים וכהנת לאו בת עבודה ומוקה לה כחנניא. והתוס' חולין פ' מייתו מזה דהלכה כחנניא. וקשי' דלוקי מתני' בבמה דבע"מ פסול ואשה כשרה וקמ"ל דאו"ב כשר. ושמא הי' דוחק לאוקמא בבמה. מיהו לפענ"ד הי' נראה דזה תלוי אי שחיטת לילה כשר בבמה דלמ"ד כשר ל"ה עבודה בבמה מ"ע שהזג"ג וכשר בנשים אבל למ"ד זבחים ק"ט שחיטת לילה פסול הו"ל עבודה בבמה מ"ע שהזג"ג ונשים אינן בני עבודה בבמה ואף שכתבו תו' קדושין ל"ו דנהי דהוי מעשהזג"ג סד"א דעבודה כשרה מ"מ לשיטת ר"ת שפוסל נשים בקשירת ציצית משום שאינן בר חיובא ה"ה בעבודה פסולות משום דהוי מעשהזג"ג. והת"כ יסבור כמ"ד שחיטת לילה כשרה ול"ה זמ"ג ודוק. והנה לעיל בש"ה סי' י"ב הקשיתי אהא דאמרינן בסנהדרין נ"א איהו דאישתרי שבת לגבי' בסקילה בתו דלא אישתרי שבת לגבה בשרפה ואם נשים שוחטין קרבנות הרי אישתרי שבת לגבה. והארכתי בזה וכעת נ"ל דאם נשים אין להם חלק בקרבנות כיון דלא הי' ממשכנין על השקלים. לכן לא היו רשאין לשחוט בשבת דלא חלה עליהן עשה דתמיד. ולכן אף אם זר שוחט בשבת התמיד אבל נשים לא היו רשאין מיהו עיין לעיל סי' י"ז אות ג' חלקתי על הגאון ר"ע ובש"ר שכתבו דנשים אין להם חלק בקרבנות ציבור עיי"ש וגם בתוס' יבמות ה' ע"ב ד"ה טעמא בסוף דבריהם משמע דתמיד הוה עשה השוה בכל דאל"כ מה הקשו למ"ל קרא דתמיד דוחה שבת אי בעלמא דחי. ואם נימא תמיד הוי' עשה שש"ב לק"מ דמ"ה איצטריך קרא דמכיבוד לא ילפינן דשם הוה ש"ב. וע"כ ס"ל דתמיד נמי הוה ש"ב ודוק. ועיין בשירי קרבן שקלים פ"א ה' ד' שכתב דלנשים תובעין שקלים אבל לא משמע כן ואכ"מ:

סימן לו

ב"**ה** יום ג' י"ט כסליו כטל לישראל לפ"ק ברעזאן

ברכת החיים והשלום לידידי הרב החריף ובקי בכל חדרי תורה קנקן חדש מלא ישן מורג חרוץ מ' מענדיל אבענד נכד הה"ג מ' ארי' ליבוש נ"י האבד"ק נעמרוב:

א **שמחתי** מאוד בדבריו היקרים ובדברי פלפולו. מה שהקשה כת"ה אשיטת הרמב"ם פ"ח מה' שבת דס"ל דחובל בחבירו חייב משום מפרק ודוקא בגרוגרות ואמאי במילה חייב משום חובל והרי ליכא גרוגרות כבר הקשה כן במג"א להגאון מהר"ם בנעט שבת ע"ג אות והשוחט. ומה שתירץ בספר הנ"ל כיון שמצוה להטיף דם ברית כמ"ש הר"ן ורש"י גבי תינוק שהי' ירוק דאמר לי' המתינו משום דמצוה להטיף דם ברית רחמנא אחשבי' ומ"ה הוה חילול שבת אף בפחות מגרוגרות קשיא דא"כ האיך יליף ר' יונתן בשבת קל"ג דמילה דוחה צרעת מק"ו דמילה דוחה שבת כש"כ צרעת. בשבת אין כאן חילול רק מכח חשיבות המצוה ומ"ה דין הוא שידחה דלא עדיף המסובב מהסיבה דבאמת אין כאן חילול רק מכח חשיבות המצוה ומ"ה המצוה דוחה אותה וכבר כתבנו סברא זאת בהרבה מקומות ושמעתי כעין זה בישוב קו' הפ"י בפסחים ה' מה שהקשה לענין אחשבי'. ואין ללמוד ק"ו מזה לצרעת. גם קשה עליו מהאי אומנא דמל קודם בה"ש ולא גמר בשבת קל"ג דשם לא גמר המילה בשבת ולא אחשבי'. גם קשה משבת קל"ז בקדם ומל את של אחר השבת בשבת דלא עשה מצוה ול"ש אחשבי'. ומה חיוב חטאת יש כאן כיון דליכא שיעורא. גם בעיקר הסברא דכתב דמצוה להטיף דם ברית הן אמת שרש"י ור"ן כתבו זאת גבי האי תינוק שלא נפל בו דם אבל לפע"ד אין כאן מצוה רק מדברי קבלה כמו שהביא רש"י מקרא דגם את בדם בריתך והיא מקרא בזכרי' אבל אולי לא הוה מצוה מן התורה:

והנה התוס' חולין מ"ז כתבו דמש"ה אמר לה המתינו משום דבתרי זמנא הוה חזקה ופירש מהרש"א מדמייתי בגמ' דמייתי לה תרין בנין ע"כ מה"ט אמר לה המתיני דהוא לא ידע אם הוא סכנה כשהתינוק ירוק ורק משום שמתו אמר המתינו. ולכאורה נהי דלא ידע מהסכנה מ"מ בלא"ה אמר המתינו משום דם ברית כמ"ש רש"י בשבת. וע"כ משום מצות דם ברית לא הי' מבטל מצות מילה בזמנו. וכן כתב הלב ארי' וכן כתב הש"ך בסי' רס"ג ס"ק ב' דמשום הטפת דם אין מחללין שבת. ובהכי נלע"ד לישב דברי הרמב"ם התמוהים מאוד דביבמות ד' ע"א ס"ל לר"ע דתושב ושכיר אתי לרבות גר שמל ולא טבל וקטן שנולד כשהוא מהול וס"ל דצריך להטיף דם ברית ומ"ה אינו אוכל בתרומה ור"א ס"ל מל ולא טבל גר מעלי' וקטן שנולד כשהוא מהול דא"צ להטיף דם ברית והרמב"ם

פסק בה' מילה דקטן שנולד כשהוא מהול דצריך להטיף דם ברית ובה' תרומות פ"ז פסק דנולד מהול אוכל בתרומה נמצא סותר א"ע ועיין בלח"מ פ"ט מקרבן פסח שהאריך להקשות על הרמב"ם ונפלאתי שלא הקשה קו' זו. גם באחרונים לא מצאתי קושי' זו לבד ברש"ל יבמות ע"ב מצאתי מוחק מגמ' נולד כשהיא מהול וס"ל דאינו אוכל בתרומה ונפלאתי עליו שלא הביא דברי הרמב"ם ולחומר הנושא הי' נראה דהרמב"ם לא פסק בה' מילה פ"א דנולד מהול צריך להטיף דם ברית מטעם שמא ערלה כבושה היא כדאיתא בשבת קל"ה דמטעם זה וודאי אינו אוכל בתרומה. רק דפסק כרב בירושלמי דס"ל נולד מהול צריך להטיף דם ברית מקרא דהמול ימול. ועיין בירושלמי ריש פרק הערל ולסברא זו שפיר אוכל בתרומה והיינו דמצות מילה להכרית הערלה ולהטיף דם ברית ונולד מהול עדיין מחוסר חלק מהמצוה ומ"מ ערל לא הוי שיאסר בתרומה ומ"ה פסק הרמב"ם דאוכל בתרומה ומה שאמרו ביבמות דר"א ס"ל א"צ להטיף דם ברית ומ"ה אוכל בתרומה היינו משום דהגמ' דידן ס"ל דהוא מטעם ספק ערלה כבושה. והרמב"ם פסק כרב בירושלמי. ומצאתי און לדברינו בא"ז הלכ' מילה סי' צ"ט אחר שהביא הרבה ראיות דהלכה כר"א. כתב אעפ"י כי כל הנך ראיות יש לדחות דאפילו ס"ל כר"א יש לחייב נולד כשהוא מהול מדכתיב המול כדאמרינן בירושלמי וכן כל הני דסברי' כר"א וכו' עיי"ש ולדעתי זה דעת רמב"ם ומ"ה אוכל בתרומה וחייב להטיף דם ברית. וזה ברור לדעתי. ואולי הרמב"ם מיירי כשהטיף דם ברית אבל קשה דא"כ פשיטא דאוכל בתרומה ומה יש לו לעשות. והנה הר"ן וכ"מ כתבו כולם דנולד מהול צריך להטיף דם ברית משום ספק ערלה כבושה וכתבו כן לדעת הרמב"ם וצ"ע בכל זה לפמ"ש. ועכ"פ הנך רואה דמצות מילה והטפת דם ברית שני חלקי המצוה ולדעת הש"ך סי' רס"ב מצות הטפת דם ברית אינו דוחה את השבת. א"כ א"א לומר כדעת הגאון מהר"מ בנעט החיוב הוא דמצוה להטיף דעיקר מצות מילה להכרית הערלה כמו שכתבתי:

ב **אבל** לפע"ד קושי' זאת לק"מ הנה זה ברור דאף דהרמב"ם ס"ל דחובל אינו חייב רק משום מפרק ודוקא בגרוגרות אבל שוחט חייב משום נטילת נשמה כדאיתא בש"ס דשבת ע"ה להדיא. וברמב"ם ר"פ י"א משבת עיי"ש. ורק דס"ל זה בקטל נפש אבל אם עשה חבלה ולא קטל נפש אינו חייב רק משום מפרק וז"ב לדעתו. ומעתה אני אומר דגם הרמב"ם מודה אם חתך מקצת מבעל חי חייב משום נטילת נשמה וביאור הדבר לפי מה שביארתי בספרי הקטן שיח יצחק במהות וגדר חיות הכללי הנקוב בשם רוב שלום ושם כתבתי מהות החיות שהיא קישור חלקים אלו אל אלו שכל אחד חי בעבור חבירו על דרך משל אם יחתוך דבר מן החי החלק הנחתך יבול והי' כלא הי' וכל חלקי

הבע"ח יתקבצו למלאות החסרון עיי"ש. א"כ אם נטל מקצת הרי נטל נשמה מהחתיכה הזאת והיא תבול כלא הי':

ומעתה מה לנו קטל כל הבהמה או מקצתה או קטל מקצת מהאדם. על כן גם הרמב"ם מודה דחייב משום נטילת נשמה ועד כאן לא קאמר הרמב"ם רק בחבל ולא חתך מקצת אבר רק שקרע עור או הבשר דבזה נשאר החיות ולא נטל אף מקצת נשמה ובזה אין החיוב רק משום הדם ומטעם מפרק משא"כ בחתך מקצת וזה הוא חיוב המל בשבת וסברא זאת כקילורין לעינים בעזה"י. ואין לומר גם בחבל ולא חתך מ"מ הרי יצא דם ונפסק החיות מן הדם ולחייב על הדם משום נטילת נשמה כסברת התוס' שבת ע"ה בזה י"ל דהדם היוצא מהחתיכה לע"ע אינו מקושר בחלקים. ובכל פעם יהותך דם אחר. א"כ בחתך מקצת אבר שהי' לו חיות חייב משום נטילת נשמה. ולא מה שיצא דם שעומד להתהפך ולע"ע אין לו חיות רק יזל בתוך העורקים ועכ"פ דבר זה ברור דהרמב"ם מודה דאם חתך מקצת אבר לגמרי חייב משום נטילת נשמה ול"ב כגרוגרות ומיושב קו' ממילה:

ובהכי עלתה בידי ישוב למה שהקשיתי זה זמן רב למה דאמרינן ביבמות דלא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו ומ"מ פריעה דוחה את השבת א"כ ביבמות דף ה' דרצה ללמוד ממילה דעשה דוחה לל"ת שיש בו כרת ומקשה מה למילה ותמיד שכן ישנן לפני הדיבור. וקשיא ונילוף מפריעה דל"ה לפני הדיבור וא"ל דמילה הוי תדיר כמ"ש התוס' שם דבזבחים לחד לישנא לא הוי תדיר עיי"ש והארכתי הרבה בזה נדפס במקצת בשמי בספר קנאת סופרים להגאון מהרש"ק ד' נ"ב כעת נ"ל בישוב על פי הנ"ל דדוקא בחתך מקצת יש בו נטילת נשמה אבל לא בקרע העור דאז אינו חייב רק משום מפרק ודוקא בגרוגרות א"כ דוקא במילה הוי חילול שבת גמור. ואזה משני שכן ישנן לפני הדיבור אבל הפורע אינו עושה רק איסור דאורייתא דגם חצי שיעור אסור מן התורה ולכן עשה דוחה לחילול שבת בחצי שיעור דל"ה ל"ת שיש בו כרת וליכא למילף בזה. וכעת מצאתי בח"ס יו"ד סי' רמ"ט שהקשה ג"כ ב' קושיות על פריעה להנ"ל מיושב שפיר ודוק:

ג **ולדברי** הרמב"ם מיושב מה דאמרינן בשבת קל"ג דמשום אלי ואנוהו חוזר על ציצין המעכבין. והקשה בני היקר החריף מ' אהרן (זצ"ל א"ה על האי שופרא קבכינא) למה שכתב מהרש"א בשבת ק"ד ע"ב דמשום זה אלי ואנוהו ל"ה רק פסול דרבנן והתוס' כתבו בסוכה דף כ"ט דל"ה רק לכתחילה ואולי התוס' פירשו כן דברי חכמים שאמרו אין שם זה מן המובחר היינו לכתחילה ועכ"פ איך יתכן דמשום פסול דרבנן יחלל שבת וכן קשה לריטב"א בסוכה דף מ"א דזה אלי ואנוהו ל"ה רק דרבנן. להרמב"ם י"ל דאין הכוונה

לחתוך בציצין אך לקרעם ולפרעם כמ"ש התוס' בשבת קל"ז גבי מל ולא פרע שהקשו כיון שלא פרע הו"ל מכוסה המטרה. ולפ"ז מירי הך דציצין המעכבים שלא פרע כדת דבזה אין כאן נטילת נשמה. רק מה שהוציא דם פחות מכרוגרות וס"ל לגמרא דח"ש אינו אסור מן התורה. באיסור שבת כמ"ש המ"ל בה' שבת או אף דאסור מ"ה נדחה מפני זה אלי ואנוהו דהוי מדאורייתא לענין לכתחילה עכ"פ. ואולי יהי' זה שיטת בעל העיטור דס"ל בסי' רס"ו דחוזר אף על ציצין שאין מעכבין אף בשבת. ועיין בשאג"א מה שכתב בזה. להנ"ל י"ל דס"ל ח"ש ל"ה דאורייתא בכעין זה מיהו מסתימת לשון הגמ' והפוסקים משמע דחוזר לחתוך הציצין שנשארו מהעור החיצון לחתכם והנה ראיתי מקשים בהא דילפינן מקלקל חייב מדאצטריך קרא למילה ודלמא קאי למילה בצרעת דהוי תיקון. וכבר הקשה כן בישי"ע ולק"מ לפי מה שכתבתי דחייב משום נטילת נשמה במה שנטל החיות מהחתיכה א"כ אותו דבר לא תיקן רק קלקל אף במילה בצרעת ואי דתיקן אצל הילד הרי הוי התיקון אצל אחרים והרי בכל מילה הוי תיקון אצל הילד. והרי באותו הדבר שעשה המלאכה אותו דבר לא תיקן כלל. ומ"ה לר"י דס"ל משאצ"ל חייב ליכא למילף מקלקל בחבורה כשיטת רש"י ולפ"ז נכון מאוד מה שמבואר בפרק כל כתבי ובכמה מקומות שציינו התוס' ב"ק ל"ד דגם במקלקל צריך שיהי' צורך ומשאצ"ל פטור. דבמילה אף דמקלקל החתיכה שהוא חייב עליו משום נטילת נשמה מ"מ הוי עכ"פ תיקון לגבי הילד. וגילתה התורה שחייב מקלקל משא"כ היכא דל"ה שום תיקון אך לפ"ז צ"ע דמנלן היכא שהיא אינו חותך אבר וליכא חיוב משום נטילת נשמה רק ביוצא דם דהחיוב משום מפרק דאז מקלקל חייב שמא אינו חייב רק בנטילת נשמה. אבל לא היכא דהוא מפרק ומקלקל דממילה ליכא ראי' רק אחיוב נטילת נשמה דמשום מפרק ליכא שיעור. אך ל"ק מידי דהרמב"ם מפרש באמת הכי דר"י סובר בכל חבלה ונטילת נשמה בעי תיקון. ור"ש סובר היכא שהוא חותך אבר חייב אף במקלקל ואם לא חתך אבר אזי אם צריך לדם הזאת היא עיקר המלאכה שהיא הוצאת הדם ובהדם לא קלקל כלל וחייב אם הוי צורך לגופה. ואם א"צ לדם פטור לר"ש והפלוגתא שבין ר' אבוהו ור' יוחנן תלי' בפלוגתא שבין ר"י ור"ש. וס"ל לר' אבוהו כר"ש ומ"ה ס"ל חובל ומבעיר חייב והיינו בנטילת נשמה. כגון בחתך אבר או הרג ושחט. ובחבלה בעלמא שלא לצורך הדם פטור גם לדידי' דמפרק ליכא למילף מנטילת נשמה ור"י דאמר בחובל וצריך לכלבו מצ' קאי אליבא דר"י כשיטת רש"י או דס"ל כתוס' דקאי אליבא דר"ש דמירי בליכא נטילת נשמה כדכתיבנא ובזה גם לר"ש מקלקל פטור ורק בצריך לכלבו ל"ה קלקול כלל ועכ"פ

לא קשיא דמנל"ן במפרק בקלקל שחייב דבזה באמת י"ל דפטור ובסנהדרין דפריך למ"ד מקלקל חייב הי' יכול לשנוי במפרק גם הוא מודה רק דהאמת משני דהוי משאצ"ל:

ד **ומה** דקשיא להגאון מהר"ם בנעט מב"ק פ"ו בחובל בשבת פטור מתשלומין אף דמשכחת לה בחבל ולא הוציא דם כגרוגרות י"ל כיון דילפינן מכה אדם ממכה בהמה אפי' בליכא שיעור למיתה פטור מתשלומין והרי לשיטת רש"י ב"ק ל"ד אף במשאצ"ל ומקלקל פטור מתנא דבי חזקי' מתשלומין וכש"כ בח"ש אלא אפילו לשיטת התוס' שחולקי' על רש"י ופירשו לעולם דקבעו לעפרו מ"מ בח"ש גם התוס' מודה דכמו מכה בהמה דחייב בכל ענין כן בחיוב מיתה חייב בכל ענין ובוודאי ח"ש גרע ממקלקל וממשאצ"ל לר"י דח"ש אסור מ"ה. שוב ראיתי שעדיין יש לפקפק בזה דלפמ"ש במ"א בסברת רש"י דאף דלא קבעי לעפרן פטור מתנא דב' חזקי' דרש"י יסבור כשיטת הסוברים דמקלקל אסור מן התורה והובא שיטה זו בהגהות רע"א חולין י"ד בפה"מ (עיין לעיל סי' טית בש"ה וגם בקובץ על הרמב"ם שבת בשם לחם שמים) ובאמת בירושלמי שבת פ"ב מבואר להדיא כשיטת רש"י ומ"ה ס"ל לרש"י דפטור מתשלומין מהיקשא דתנא דבי חזקי' ולפ"ז י"ל דהיכא דלא קבעי לעפרן המלאכה הוי מלאכה עכ"פ אם הי' צורך לעפרו ואינו חסר רק מחשבה ומ"ה ילפינן מתנא דבי חזקי' משא"כ בח"ש ועיין בכתובות ל"א לחד לישנא גם במעביר ד' אמות וקרע שיראין פטור דעקירה צורך הנחה. ולכאורה ה"ה לח"ש מיהו אין ראי' דשם גמר ה המלאכה מיהו בח"ש גם מצד אחר גרע מעקירה דעקירה ל"ה אף כח"ש דל"ה רק איסור דרבנן כמבואר בתוס' עירובין ל"ג דלא כפני יהושע ונ"מ מדברינו אלו בשנים שהרגו נפש בב"א דפטורין כדאיתא בסנהדרין ע"ח ולפי הצד שנאמר דאף בלא עבד רק ח"ש פטור מממון היכא דאם גמר איכא חיוב מיתה יפטרו הרוצחים אף מדמי הנרצח. ובהכי מיושב מה שהקשיתי ממכות ט"ז (ועיין לעיל סי' י"ח אות ט"ו) ומסוגיא דב"ק ל"ד קשה לי על הרמב"ם דס"ל פ"ח משבת דחובל בחבירו וכונתו להזיק אף בלא קבעי לצורך חייב דלא מיקרי מקלקל הואיל ועביד נחת רוח ליצרו וכתב הכ"מ דה"ה בחובל בבהמה של חבירו. ולפ"ז בהדליק גדיש בב"ק לוקמא בכוונתו להזיק דהוי דומיא דשור דמשכחת לה בכוונתו להזיק כמו דמוקי שם לענין בושת וצ"ע: ומזה מוכח דהרמב"ם לא ס"ל רק בחובל חבירו ולא בחובל בבהמת חבירו ועבד דרך נקמה כמ"ש במרכבת שם. ודע דלמ"ש בשיטת הרמב"ם נ"ל בשבת קל"ה יליף מחד ערלתו ספק ואנדרוגינוס ועוד יליף נולד מהול מחד ערלתי דאינו דוחה שבת ולמה דאמרינין שם דהוי ספק ערלה כבושה מימעט מקרא הראשון דספק אינו דוחה שבת להנ"ל י"ל דבספק כגון נולד בה"ש איכא חילול שבת גמור משא"כ בנולד מהול דא"צ רק

הטפת דם ברית וליכא נטילת נשמה לשיטת הרמב"ם. רק ח"ש וסד"א שיעשה מספק אף בשבת וקמ"ל מ"מ אינו דוחה שבת ולפ"ז נאמר דלר"ל דח"ש ליכא איסור מן התורה מוכח מן הקרא הזה. דחובל אף שלא חתך מקצת רק הוציא דם יש בו נטילת נשמה כשיטת הירושלמי הובא בכ"מ פ"ח מה' שבת דאף בהוציא דם לבד יש בו נטילת נשמה דאל"כ למה אסור מן התורה להטיף דם ברית והרי ליכא רק ח"ש ולהרמב"ם דפוסק דח"ש אסור מ"ה כר' יוחנן לדידי' אינו ראי' מקרא ומ"ה לא קשה מה שהקשה הגאון ר' מרדכי בנעט על הרמב"ם מסנהדרין פ"ה דמקשה ממחט של יד ליטול את הקוץ דילמא חביל והכי יוציא דם כגרוגרות די"ל שם קאי לר"ל. מיהו בלא"ה ה אין כאן תימא דהרי בסוכה ט"ז ע"ב אמרינן ע"כ ל"ק ר"י אלא בשבת דאיסור סקילה אף דשם ל"ה רק איסור דרבנן מ"מ כיון דעיקר האיסור הוא בחיוב סקילה ה"ה בסנהדרין חייש לח"ש באיסור סקילה יותר מאיסור לאו. ואין להאריך בזה יותר:

ה **והנני** חוזר לדבריו מה שהקשה על הרמב"ם בה' שגגות שפסק דאם אמרו לו שלא ימול שלא יוכל לגמור ואמר זריז אני ולא גמר המילה בשבת חייב חטאת והרי הרמב"ם פסק דמקלקל פטור אף אי אין לו צורך וע"כ במילה משום תיקון גברא וכאן דלא תיקן אמאי חייב חטאת. כבר הקשה כן בשאג"א סוף סי' נ"ב ומה שתירץ בשאג"א דמ"מ תיקון שאח"כ לא יצטרך לחתוך כ"כ צ"ע לכאורה דזה תלוי בפלוגתא שבין ר"נ ורב ששת בשבת צ"ד לרב נחמן הוי תיקון כמו מוציא חצי זית מכזית ומחצה ולרב ששת ל"ה תיקון והרמב"ם בפ"י מטומאת צרעת פסק כרב ששת וכיון שזה הילד עדיין לא כמול רק שאח"כ לא יצטרך לחתוך כ"כ ל"ה זה תיקון לרב ששת ועיין ת"ה סי' מ"ח ונ"ל בישוב הדבר דלפי המבואר בל' הרמב"ם בפ"ב משגגות ה"ט שכתב אם לא השלים אלא עד יציאת השבת הרי זה חייב חטאת ומשמע דבמוצאי שבת גמר המילה. ונחקור אם קיים מצות מילה. הנה בשאג"א סי' נ"ג הוכיח דאם מל בלילה אפילו שלא בזמנו לא עשה ולא כלום. ולפ"ז לכאורה במל ביום וגמר בלילה נמי לא יצא אבל לפע"ד דבזה יצא כיון שמקצת מל ביום ולא עוד אלא דלפע"ד גומר בלילה לכתחילה דמילה אינה כקדשים שתיפסל בשקיעת החמה ועוד דמילה ילפינין משריפת קדשים ביבמות ע"ב והרי אפילו בשריפת קדשים אם התחיל ביום גומר בלילה כדמוכח בהך בשמן שריפה. דס"ל לחד מ"ד פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת מדליקין בחנוכה. וגם מדמוקי להא דאין מדליקין בשמן שריפה דוקא ביו"ט שחל להיות בע"ש אבל בשאר ע"ש מדליקין אף שידלק בלילה. ועיין בירושלמי ריש במה מדליקין. ועכ"פ לדעתי ברור דאם גמר בלילה יצא ידי מצות מילה. ונמצא דעשה בשבת תיקון גמור כאן דע"י כן יצא

המצוה ומ"מ חייב חטאת מה שלא גמר בשבת כיון דבשבת לא קיים מצות מילה לא ניתן שבת לדחות בשביל חצי שיעור מהמצוה וזה ישוב נכון לדעתינו ואף אם נדחה תראי' משריפת קדשים ונאמר כמו שכתב הנ"י בב"ק דהוי כהודלק הכל קודם שבת למ"ד אשו משום חציו מ"מ נ"ל ראי' ממקריב ונודע לו שהוא אונן דאיתא ביומא י"ג דר' יוסי אומר יגמור ועיין שבות יעקב ח"א סי' ז' ה"ה במילה אם התחיל למול ביום וגמר המילה בלילה ודוק מיהו מע"ז ד' כ"ז דמקשה שם אצפורה שמלה ואשה פסולה למול ומשני אתי איהו ואתחלה ואתי משה וגמר משמע דעיקר הוא הגמר. ולפ"ז צ"ע בדין הנ"ל ודוק:

ו **והנה** פלפולו בפסחים ע"ג הוטב בעיני והארכתי הרבה בדבריו ומיראת האריכות לא אוכל להעתיקו ובעיקר דברי הרמב"ם שפסק דבן נח אינו מוזהר על אבר מן החי של עוף והקשו עליו מסוגיא דפסחים ע"ג אשר ע"ז סובב והולך כל ציר הפלפול של כת"ה. נ"ל לישב בדרך זה. דלכאורה קשי' בגמ' דלא קאמר תיקן להוציא מידי טומאה כקו' התוס'. ואי דבלא"ה טמא משום ע"ז וס"ל טומאת ע"ז דאורייתא מ"מ נ"מ לעבודת ציבור דהטמאים בטומאת נבלה לא יתעסקו כמבואר ברמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה' י"ב וטמאים בטומאת ע"ז יתעסקו כדמוכח בסנהדרין י"א גבי חזקי' שעבר את השנה מפני הטומאה ופרש"י שהוא מפני טומאת ע"ז ואמרו בגמ' שם שביקש רחמים על עצמו דטומאה הותרה בציבור. הרי דטמאים בע"ז מותרים בציבור וא"כ איכא תיקון משום טומאה. אמנם כבר תמהתי על התוס' ורש"י מירושלמי פסחים ריש פ' מי שהי' דאמרינן שם טומאת ע"ז עשו אותה כטומאת זיבה וטומאת צרעת עיי"ש. הרי להדיא דלא אמרינן נדחה בציבור. אבל י"ל דבירושלמי ס"ל דחזקי' עיבר מפני טומאת מת דגלגלתו של יבוסי מצאו וכן הוא להדיא בירושלמי פרק מי שהי' אחר מימרא הנ"ל ועפי"ז נאמר דסוגיא דפסחים ע"ג ס"ל כשיטת הירושלמי ואין חילוק בין נבלה לע"ז ומ"ה הוצרך לומר תיקן להוציא מידי אמ"ה ולא מוקה ברייתא בחטאת עוף כדמוקה בחולין והרמב"ם ס"ל דמפני טומאת ע"ז עיבר חזקי' וס"ל טומאת ע"ז נדחית בציבור ושפיר הוה תיקון מפני טומאת ציבור כן נ"ל בישוב דברי הרמב"ם:

שוב ראיתי דאדרבה אם נימא דע"ז מטמאה מדאורייתא משום דאיתקש למת כ"ש שמותר בציבור כמו מת. וכיון דסוגיא דפסחים אזלא למ"ד ע"ז מטמאה מדאורייתא ודאי הותרה בציבור והנה בפרי חדש בה' חנוכה סי' תרע"א כ' דטומאת ע"ז לא הותרת בציבור וכבר תמהתי עליו מדברי רש"י ותוס' סנהדרין י"א הנ"ל אך י"ל דהפ"ח סמך על הירושלמי פסחים שהבאתי ואין כאן מקומו להאריך ועכ"פ לפמ"ש דאם ע"ז מטמאה

מדאורייתא מהיקשא דמת ודאי הותרה בציבור וקשי' מהך דפסחים דאכתי הוה תיקון לענין טומאה בציבור. והנה ליישב בסוגיא שם במה דקאמר אך אקושיא משוחט בשבת בחוץ להוציא מידי אמ"ה. ולא משני כן אקושיות שהקשו בתחילה שחטו שלא לאוכליו ושוחט טריפה. נ"ל לישב בפשיטות דהנה שיטת הרמב"ם דמפרכסת אסור לב"נ. ועיין מקום שמואל ביאר דבריו דכ"ז דבהמה מפרכסת אסורה לישראל משום לא תאכלו על הדם וליכא מי איכא מידי ומ"ה אסורה לב"נ משום אמ"ה. ולפי"ז קשה לפמ"ש התו' בשבת ק"ו דבעי לענין שבת תיקון בשעת הקלקול . וכאן בשחיטה ל"ה תיקון בשעת הקלקול דלב"נ אסור משום אמ"ה כ"ז שמפרכסת וכבר הרגיש בדבר בראש יוסף חולין י"א תוס' ד"ה אבל היכא דלייף אולם כ"ז ניחא דבש"ס חולין כ' מקשה אביי ותיקשי לך עולת העוף דבעי ב' סימנים וכי מתה עומד ומולק. והקשה הרשב"א הרי מפרכסת כחי. ומזה הוכיחו גדולי האחרונים דאף דמפרכסת כחי זה דוקא בבהמה דחיותה מרובה אבל לא בעוף. ומ"ש התוס' חולין פ"ד ודוחק לומר דהכא איירי בעוף דאין בו חיות כל כך. כן הוא באמת נכון ומוכח קצת שיטה זו בשיטה מקובצת ב"ק ע"ז ומש"ס חולין דף כ' שהבאתי וכן כתוב בתשו' ברית אברהם סי' כ"ה אות ג' חלק יו"ד ולפי"ז הסוגיא דפסחים נכונה מאוד דבמה שהקשה בגמ' על שלא לאוכליו וכן שאר קושית ליכא לשנויי תיקן להוציא מידי אמ"ה דלישראל בלא"ה אסור ואי לנכרי ל"ה תיקון בשעת הקלקול דעדיין אסור בעודו מפרכס משום אמ"ה. אבל אקושיא דשוחט חטאת בחוץ דמיירי בעוף דחיותו מועט ובסימן אחד הוה כמתה שפיר תיקן להוציא מידי אמ"ה. וזה לכאורה ישוב נחמד אבל עדיין קשי' דאם מפאת כן לא משני להוציא מידי אמ"ה משום שאין התיקון בשעת הקלקול מה משני להוציא מידי נבלה. והרי בעודו מפרכס אין מטמא טומאת נבילה כדאיתא בחולין קכ"א ע"ב. אבל לק"מ דבשלמא לענין נבילה הוה השחיטה תיקון דאם לא ישחוט תמות הבהמה ותטמא וע"י השחיטה לא הטמא הוה התיקון בשעת השחיטה אבל לענין אמ"ה לבן נח לא הוה השחיטה תיקון דכמו שהי' אסור מקודם משום אמ"ה השתא לאחר שחיטה נמי אסור ורק שלאח"כ לאחר הפרכוס תשתרי. ול"ה התיקון רק אמ"ה ול"מ וז"ב ועוד דהרי אם תמות נמי תשתרי משום אמ"ה. וע"כ צ"ל דלולא שהי' גומר השחיטה לא הי' מותרת לאחר פרכוס. וזה הוא תיקון שבא לאחר הקלקול. ואם כנים דברינו דדוקא בעוף הוי תיקון מיד דמפרכס מותר לב"נ אבל בבהמה ל"ה תיקון בשעת הקלקול קשה בגמ' חולין מ"א דמקשה מאי ארי' חטאת העוף אפי' חטאת בהמה עיי"ש. ולהנ"ל דילמא מש"ה נקט חטאת העוף דבחטאת בהמה פטור דל"ה התיקון בשעת הקלקול ופטור משום שבת. ואינו דומה לכל

שוחט דהוי תיקון לישראל ותיכף הוי התיקון משא"כ הכי הוי תיקון לבן נח ול"ה התיקון בשעת הקלקול רק בעוף וזה קו' גדולה לדברינו אבל י"ל דגמ' הקשה למ"ד מקלקל חייב וא"צ תיקון ומקשה שפיר מאי ארי' ודו"ק:

ודע דקשיא בגמרא דמשני על בע"מ בדוקין שבעין ואליבא דר"ע ואמאי לא משני לר"א לפמ"ש התוס' בזבחים ע"ד דלר"א מהני בבע"מ ביטול בחד. ומשמע מתוס' זבחים ע"ז ע"ב ותו' יומא ס"ד דרבנן מודין לר"א מדאו' עיי"ש. ולפ"ז הוי תיקון שחיטת בע"מ דאם יתערב חד בחד ירצ' וא"ל כיון דלא הוי תיקון רק בדיעבד לא קתני לה הרי גם בדוקין שבעין ל"ה תיקון רק דאם עלה לא ירד אף דלכתחילה לא תעלה. וה"ה לענין תערובות יש לומר כן. ואחר העיון יש ליישב קושיא זו דמשמע בזבחים פ"ה ע"א דמדיחין קרבים הפסולין דאי מתרמי כהן שלא ידע לא יקריבם בפרש עיי"ש דמשמע דזה שכיח מאוד שהכהנים שלא ידעו בפסולן יקריבם. ומ"ה י"ל דזה מיקרי תיקון כיון שכהן שלא ידע יעלה. משא"כ לומר דהוי תיקון הואיל ואם נתערב זה לא הוי מילתא דשכיחא. ובהכי יש ליישב הרבה קושיות. ואקצר הפעם:

ז **מה** שפלפל כבודו אם לאחר ששחט רובו בא אחד וגמר אם חייב משום נטילת נשמה עיין פ"מ א"ח סי' תרכ"א אות ד' דפשיטא ליה דחייב דכחי הוא. אולם מה דקשה ליה להפרי מגדים בשבת או ביה"כ לא ישחוט רק רוב כיון דרק מדרבנן שנים ואיך יעשה חילול שבת בגמר הסימן כיון דא"צ מדאו' הוה נ"ל בישוב קושיתו לפמ"ש התוס' בחולין ט' דאף בעוף נאסר בשמוטת סימן אחד. דנהי דלא בעי רק סימן אחד מ"מ בעינן ראוי לשחיטת ב' סימנים. וביארנו הכונה דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת. ומ"ה סגי בשחיטת סימן אחד ה"ה בבהמה מהני מן התורה רוב שני סימנים. ועכ"פ בעינן ראוי לשחיטת כל ב' סימנים לבד בחצי קנה פגום דגם בעוף כשר. ומעתה כשמותר לגמור כל השחיטה סגי ברובא. וכשאתה אומר דאסור לגמור הסימן שוב ל"ה ראוי לשחיטת כל הסימן ול"מ רובא. ועכ"פ ממנ"פ מותר לגמור הסימן וז"ב. וזה להפוסקים דמה שאינו ראוי בשבת ל"ה ראוי לבילה עיין סימן. ל"ב בא"ח והארכתי בפרט זה ואכ"מ:

ח **והנה** לעיל כתבתי טעם שלא פסק הרמב"ם כהירושלמי הובא בכ"מ דבחובל ויצא דם לבד חייב משום נטילת נשמה. וכעת נ"ל לבאר בדרך זה דהש"ך סי' רס"ב הקשה אשיטת הסוברים דבמל תוך ח' יצא איך ימול בשבת בח' ולימהל בע"ש. אלא ודאי דלא יצא ואי דיטוף בשבת דם ברית ז"א דהטפת דם ברית אינו דוחה שבת רק עיקר המילה עיי"ש. ולפ"ז נ"ל דלמ"ד ח"ש אסור מן התורה י"ל כשיטת הרמב"ם דבחובל והוציא דם ולא חתך אבר אינו חייב משום נטילת נשמה רק משום מפרק ודוקא בגרוגרות. ומ"מ התורה

התירה למול בשבת ול"ק לימול בע"ש ובשבת יטוף דם ברית כקושיות הש"ך דממנ"פ יבוא לידי חילול שבת בח"ש בהטפת דם ברית התירה התורה למול בזמנו דעדיף יותר. וחביבה מצוה בשעתה. אבל אם נימא דח"ש מותר מן התורה קשיא אס"ד דהטפת דם ברית אינו חייב משום נטילת נשמה ורק משום מפרק ובח"ש ליכא איסור מ"ה. אמאי מילה דוחה את השבת לימהול מע"ש ובשבת יטוף הדם ברית. וע"כ מוכח דבהטפת דם ברית חייב משום נטילת נשמה. ולכן ס"ל להירושלמי דחייב משום נטילת נשמה. והרמב"ם פוסק ח"ש אסור מ"ה וליכא הוכחה ולכן פוסק דבהטפת דם ליכא משום נטילת נשמה. ולפ"ז יש ליישב מה שפסק הרמב"ם פ"ח דשבת דבשאר שרצים החובל בהן פטור והקשו עליו מחולין מ"ז ע"ב דמבואר להדיא דחייב ביצא דם. ועיין בהה"מ מה שדחק בדבריו להנ"ל י"ל דהרמב"ם ס"ל דבהטפת דם אינו חייב רק משום מפרק וס"ל בשאר שרצים דאין להם עור דם מפקיד פקוד ול"ה מפרק. ומ"ה פטור כפשטא דסוגיא ריש פרק שמנה שרצים ולא פסק כסוגיא דחולין דהברייתא סובר דח"ש לא אסור מ"ה ומוכח מקרא דמילה דבהוצאת דם איכא נטילת נשמה. ומ"ה גם בשאר שרצים חייב דבשרצים הבאים מזכר ונקבה חייב משום נטילת נשמה בהורג וה"ה בהטפת דם. והרמב"ם דפוסק ח"ש אסור מן התורה ולא מוכח מקרא דבהטפת דם איכא נטילת נשמה ופטור בשאר שרצים. ועיין בתשובות בית אפרים סי' כ"א חלק א"ח מ"ש בדעת הרמב"ם. וע' בפי' המשניות להרמב"ם בשבת. ומה שכתב בשם הרופאים דכל עור שיקרע אין לה רפואה אין לו הבנה והחוש מכחיש זאת. וגם בהבנת דבריו עיין בבית אפרים. (ועיין לעיל סי' י' אות י' הארכתי בדין ח"ש באיסור שבת):

והנה בישי"ע סי' של"א הקשה בגמרא דשבת קל"ה דאמרינן בלא שהה מהלינן ממנ"פ אי נפל הוא מחתך בבשר הוא. והקשה איך יעבוד המציצה דהוי מפרק ומפרק חייב אף במת כדאיתא בשבת ע"ה בפצעו מת חייב משום דישה. ובאמת להרמב"ם דכל חובל הוי מפרק לא הי' לו להקשות ממציצה ורק מגוף המילה. ובאמת בירושלמי אמרינן ביבמות ובשר המת מאן התיר לך. וי"ל דטעמא משום מפרק אבל כ"ז ל"ק לשיטת הרמב"ם דמפרק אינו חייב רק בגרוגרות. ופחות מזה הוי חצי שיעור. ובישועות יעקב סי' ש"א הוסיף דח"ש ומשאצ"ל לכ"ע אינו אסור מדאורייתא דח"ש אסור משום אחשביה וזה דוקא היכא דצריך לזה. א"כ שפיר נמהלי' ממנ"פ אם נפל הוא הוי משאצ"ל וח"ש במשאצ"ל לכ"ע אינו אסור מדאורייתא. ובהכי יש לפלפל הרבה. ועוד חזון למועד. והנני ידידו מוקירו ומכבדו:

יצחק שמעלקיש אבדפ"ק והגליל:

בשולי המכתב הנה בהא דאמרינין בשבת קל"ב ויקץ בהרתו וכו'. נגעים טהורים מא"ל ומשני דמש"ה לא דחי העשה הל"ת דל"ה בעידנא. וקשי' אמאי נגעים טהורים דחי עבודה ויעבוד כהן בעל נגע טהור. דהרי בעלי נגעים טהורים חשוב במס' בכורות מ"ה ע"ב בהדי מומין שאינו שוה בזרעו של אהרן. ואין מחלל עבודה. ולדעת רש"י דף מ"ג ל"ה רק איסור עשה ולשיטת הרמב"ם פ"ו מביאת מקדש ה' ו' הוא בל"ת וכיון דאינו מחלל עבודה ניתא עשה דרבים ונדחה ל"ת לרמב"ם ולשיטת רש"י ג"כ קשה לפמ"ש תוס' ביצה ה' דעשה דרבים דוחה ע' דיחיד ובזה הוה בעידנא. (עיין מ"ש לעיל סי' י"ח אות ז' על המ"א סי' תמ"ו מסוגיא זו) ועיין ברשב"א והנראה דל"ק לי' רק מנ"ל לגמ' דלא יקוץ ולכן כתב דהכי קי"ל לרבנן אבל זה לא הקשה שיעבוד בנגעו ושמא י"ל כמו שכתוב בצל"ח פסחים מ"ט לענין לאו דלא תשחט ע"ח ל"ש עשה דוחה לל"ת כיון דעיקר קרא קאי על העשה ה"ה לענין בע"מ מיהו גם לענין עשה דהשלמה שייך סברא זו ומ"מ כתבו תוס' דדוחה וצ"ע:

והנה בהא דפסק הרמב"ם במומין שא"ש בזרעו של אהרן דהוא בל"ת ואינו מחלל עבודה. קשיא בזבחים ט"ז דיליף מבע"מ וטמא בהצד השוה שמוזהרין ואם עבדו חיללו אף אני אביא זר. ונימא בע"מ שאינו שוה בזרעו של אהרן יוכיח שמוזהר ואין מחלל עבודה ולרש"י ניחא דאינו מוזהר רק קאי בעשה. אך לרמב"ם קשה:

והנה רש"י פירש בשבת נגעים טהורין כגון בהק ופרח בכולה וזה כביר תמהתי על גמ' נדה י"ט דמקשה א"ה בין נגע לנגע ה"נ בין נגע טמא לנגע טהור. וכ"ת ה"נ נגע טהור מי איכא וכ"ת כולו הפך לבן טהור היא ההיא בוהק מיקרי הרי דהפך לבן לא מיקרי נגע טהור. ואיך פירש"י על נגעים טהורים כגון בהק והפך לבן (ועיין קנאת סופרים להגאון מהרש"ק דף נ"ב):

וכעת ראיתי שהדבר קשה יותר דהרי במשנה איתא בעלי נגעים טהורים. אמנם באמת לק"מ דסתם נגע לא מיקרי נגע טהור אך היכא דמיקרי בפירוש נגע טהור. וזה הפירוש בגמ' נגע טהור מי איכא היינו מי איכא נגע שיהי' טהור ומיקרי נגע סתם שנפרש בתורה בין נגע לנגע בין נגע טהור לטמא. ועיין תוס' שבועות ד' חלקו על רש"י עיי"ש:

והנה ז' מהר"ם מלובלין דייק מתוס' שבת קל"ב ד"ה האי עול"ת דשבת ל"ה עול"ת רק ל"ת לחודה. והא דכתיב זכור ושמור לא לענין איסור מלאכה אך לקדשו במיני קדושות. וכבר תמהתי בדבריו דלהדיא מבואר בתוס' יבמות ה' דשבת הוה עול"ת. ואמנם האיר ד' עיני ומצאתי גמ' מפורשת דבשבת קי"ד מייתי מהא דשבתון שבות לאסור קניבת ירק. ורחב"א אר"י ס"ל דמותר בקניבת ירק ושבתון שבות קאי למלאכה ולעבור עלי' בעול"ת

וס"ל למהר"ם דמ"ד אסור בקניבת ירק קאי ע"ז שבתון וליכא במלאכה עול"ת ואזלי דברי תוס' שבת אליבא דהאי מ"ד. ועיין עוד תוס' שבת ס"ט שהקשו דהול"ל דידע לשבת בעשה וה"נ י"ל דמקשה למ"ד שבת ל"ה עשה למלאכה. ועדיין יש לפלפל הרבה:

סימן לז

ב"ה פרעמישלא יום ה' י' סיון את הברכה כה לפ"ק:

שלום וברכה וכ"ט לכבוד ידידי ה"ה הרב החריף ובקי בכל חדרי תורה השלם מ' נטע יעקב סג"ל דים נ"י מליסקא:

יקרתו הגיעני והנני לתשובתו על ההערות על התשובה שהשבתי לעמיתו (בסימן הקודם):

א **מה** שהקשה לדברי שכתבתי דבחותך מקצת מן החי חייב משום נ"נ ואמאי א"ח ביבלת משום נ"נ בערובין ק"ב לק"מ דיבלת אין לו חיות כלל. והוא דבר שחוץ לגופו משא"כ חותך מקצת מחי. וראי' דביבלת חייב משום גוזז משא"כ במקצת מהחי כמו שהוכחתי בתשו' (ע"ל סי' ל"ה אות ו') וה"ט דגוזז הוא בדבר שחוץ לגופו כמו שערות. ונטילת נשמה היא בדבר שהי' לו חיות והתקשרות החלקים. ואמנם בירושלמי עירובין פ' המוציא מבואר דשייך גם ביבלת לחה איסור חבורה. ומ"ה תלה פלוגתא דר"ש בן יקים וריב"ח במחלוקת אי מקלקל בחבורה חייב. והמפרש הקשה ארש"י שכתב דביד ל"ה רק שבות והרי בחבורה אין חילוק בין ביד לכלי. ולק"מ דש"ס דילן לא ס"ל שיחייב משום חבורה ביבלת ורק משום גוזז. וירושלמי חולק וס"ל דשייך חבורה ביבלת כנ"ל:

ומה שהקשה כת"ה אהא דילפינן ממילה דמקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך להתיר מילה דילמא מקלקל פטור וקרא איצטריך למכשירין שאי אפשר לעשות מאתמול דמודה ר"ע דדחי שבת כמו שיבואר לק"מ לפמ"ש התוס' בשבת ק"ו ד"ה מה לי. דהא דילפינין דשאר מיתות ב"ד חשיב תיקון משום מצוה היינו דאי לאו שריפה עלצה חשיב תיקון משום בישול פתילה ל"ה אסורה אעפ"י שמתקנת בכך כיון שאינה אלא משום שריפה ל"ה חשיב תיקון ולא מחייב וכן מוציא מרה לחפור בו קבר לר"ש עיי"ש (והארכתי בפרט זה ובדברי מהרי"ק לעיל סי' ל"ד). א"כ במכשירין אס"ד דמילה חשיב מקלקל א"ח אמכשירין כיון שעושה זאת לצורך מילה ומילה הוי מקלקל. וז"ב וליכא תברא לזה מהא דאמרינן שבת קל"ו אספק בן ז' דמקשה נימהלי' ממ"נ ומשני ל"נ אלא למכשירי מילה. דשם אם הוא בן ח' מחתך בבשר בעלמא אבל ל"ה מקלקל ולכן המכשירין הוה מלאכה משא"כ אם עושה מכשירין למלאכת קלקול א"ח כמו במבשל פתילה דהוה תיקון לצורך שריפת בת כהן ושמא יש לחלק בין בישול פתילה דאין

משמש לשום דבר ובין עשיית כלי. דיכול להשתמש גם לד"א אבל אינו מוכרח ולעיל ס' הנ"ל כתבתי דתו' סנהדרין ל"ה ד"ה אין רציחה חולקים שכתבו דאפי' למ"ד מקלקל פטור יש חילול שבת משום פתילה. מיהו י"ל דכ"ז לס"ד דתוס' אבל לתירוצם ניחא גם בשריפה. ואצ"ל דתוס' סנהדרין יחלקו בסברא זאת. הגם דדברי התוס' חידוש גדול וכבר דברתי מזה לעיל. אולי אבאר עוד במקום אחר:

ב **והנה** כת"ה מביא דברי הצל"ח פסחים ס"ה שנסתפק בעלתה יבלת בשבת לר"ע אי דוחה שבת. וכת"ה נסתפק במילה במכשירין שא"א לעשיתו בע"ש. הנה מש"ס דשבת משמע דלר"ע שום מכשירין אין דוחה שבת. מדמוקה בדף קל"ו להא דספק בן ז' אין מלין במכשירין וכר"א ולא מוקה כך"ע במכשירין שא"א מע"ש. וע"כ לר"ע שום מכשירין אין דוחה שבת. והרב החריף ובקי מ' מנחם מענדיל אבענד נ"י הראה לי ירושלמי פסחים פ' א"ד ה' ג' שכתב הגע על עצמך הרי שעלתה יבלת בשבת ומשני מין יבלת ראוי לחתוך מאתמול ומשם מבואר דשום מכשירין אין דוחה שבת לר"ע. וכן הוא בירושלמי פ' ר"א בשבת. והנה מזה קשה לי על התוס' יבמות ו' ע"ב ד"ה טעמא שכתבו דכל דוכתא משוינין מכשירי מצוה שאי אפשר לעשותה מע"ש כמצוה עצמה כדתנן פ' ר"א וע"כ מדמעטה תורה בישול פתילה בא"א לעשות מאתמול ה"ה רציחה עצמה ולפי הירושלמי הנ"ל הדבר מבואר בהיפך דמכשירין אין דוחין אף בא"א מאתמול הואיל ומין מכשירין אפשר מאתמול. ולישב דברי התוס' י"ל דס"ל דמדרבנן שום מכשירין אין דוחין שבת הואיל ויש מכשירין שאפשר לעשות לא חילקו חכמים וה"ט דהזאה ודיבלת בירושלמי. אבל מדאורייתא מכשירין כגוף המצוה. והתוס' ביבמות קאי אדאו' כמבואר שם. וקצת י"ל דה"ט דמכשירין א"ד שבת אף בא"א מע"ש דחי דחיישינן שמא לא יעשה המצוה וחלול שבת שלא לצורך ובב"ד ל"ח לכך דזריזין הם כדאמרינין בפסחים י"ב עדות לב"ד מסור עיי"ש:

ולפ"ז י"ל דה"ט דמג"א סי' תמ"ו שכתב דעשה דרבים דוחה אף דל"ה בעידנא דברבים ל"ח שמא לא יעשו או שמא ימותו דצבור לא מתו ודוק. (והנה במפרש בירושלמי פסחים שם הקשה אהא דאין ממעטין ביו"ט באשחר ביו"ט והלא הו"ל מלאכה שאי אפשר לעשות מעיו"ט ותי' עפ"י ירושלמי הנ"ל דאין יבלת ראוי מעיו"ט ודבריו תמוהין דלולב א"ד יו"ט. והירושלמי לא מקשה רק איבלת דפסח דוחה שבת ודוק. והנה מה שהקשה בירושלמי ממזבח שנפל בשבת שידחה שבת הקשה המפרש והרי בנין בהמ"ק אינו דוחה יו"ט מדאו' ואמנם כונת הירושלמי לפ"מ דאמרינין ביבמות דמ"ה בנין בהמ"ק אינו דוחה שבת משום שהוא הכשר מצוה והקשה דאס"ד דמכשירין שא"א לעשות הוה

כמצוה עצמה נפל בשבת יחזור ויבנה. וע"כ הוכיח דמכשירין שא"א לעשות נמי לא ד"ש וע' במפרש הירושלמי שמחלק בין מזבח למקדש וע' לעיל סי' ג' שהארכתי בזה):

והנה מרש"י עירובין ק"ב מ"ב ד"ה אילימא רבנן משמת להדי' דהיכא דא"א לעשות מאתמול שבות דחי ואב מלאכה ל"ד וצ"ע דהרי הזאה ל"ה רק שבות וא"א לעשו' מאתמול ול"ד. ובס' גאון יעקב שם הקשה להיפך דמרש"י גבי כנור משמע דבא"א מע"ש אפי' מלאכה דאור' מותר. ולכן כתב דר' מחלוקת בדבר ר"א ס"ל מכשירין דוחין אפי' באפשר ורבנן סברי אפי' שבות אין דוחה אפי' בא"א ורבנן דכנור מתירין בא"א אפי' מלאכה דאו' ורבנן דיבלת מתירין שבות בא"א מע"ש. ובזה יש לישב כמה דברים הסותרים בזה. ועיין בביצה ז', ע"ב פלוגתא אי חיישינן דילמא מימלך וה"ה לענין מכשירין י"ל כן ושמא במצוה דאו' ל"ח דילמא מימלך ואין להאריך בזה יותר:

ג **וכת"ה** הביא במה שהקשה בני ז"ל על הא דמחללין שבת במילה משום זה אלי ואנוהו והלא ל"ה רק מדרבנן. והביא ממנחות ס"ד בהביא כחושה אומרים לו הביא שמנה אף דהקריבהו נא לפחתך ל"ה רק דרבנן. וזה ל"ק דרבנן אמרו שלא יזרוק הדם מכחושה. וממילא צריכין להביא אחר ודבר זה צ"ל ביומא ז' בהי' מקריב פרים ואילים ונטמא דמביא אחרת משום דיחיד הוא מהדרינן אטהרה. וכתבו התוס' דלמ"ד הותרה הותר בכולהו אך מדרבנן גזרו עיי"ש. ואיך מייתי קרבן בשביל דרבנן. וע"כ כנ"ל דחכמים לא אמרו רק שלא יזרוק הדם וכן מבואר להדיא בתוס' פסחים ס"ב. משא"כ במילה ל"ש לומר כן וקשיא איך במצוה דרבנן ד"ש. מ"ש כ"ת דמצוה דרבנן ל"ה תיקון לגבי הילד ושוב הוי מקלקל כן כתב בישי"ע סי' של"א אבל עדיין קשיא למ"ד מקלקל בחבורה חייב:

מה שהרגיש על קושית הפ"י ביצה ל"ד בהא דמיבעי לן בהמה שדרסה או טרפה בכותל מהו לשחטה ביו"ט והקשה זה יפשוט לי' מבהמה מסוכנת דמותר לשוחטה ולא חיישינן שמא לא תפרכס. והקשה דממנ"פ מותר לשחוט דאם לא תפרכס אין כאן חילול יו"ט דנטילת נשמה ליכא. כבר הקשיתי כן בלימוד התלמידים על השאג"א סי' ס"ד שהקשה ג"כ כקו' הפ"י. ומה שמתרץ כ"ת דחיישינן לשאר טריפות. ליתא דלא חיישינן רק ליציאת נשמה. אמנם למ"ש הלבוש בטעם מסוכנת שאינה מפרכסת בודאי נתעלפה כשהרגישה השחיטה ויצתה נשמתה קודם שחיטת רוב וכ"ש למה שכתב הש"ך להלכה דבעינין שהפרכוס יהי' אחר השחיטה דכל שהי' גמר שחיטה ומתה ביחד הוי נבילה כמ"ש ז' הת"ש א"כ יפה הקשה הפ"י והשאג"א איך ישחוט מסוכנת שמא תתעלף ותצא נשמתה קודם גמר או בשעת גמר שחיטה וז"ב וחלילה להנהו גאונים שישגו בדבר פשוט.

ד **ובעיקר** מה שכתבו התוס' דבעי שיהא התיקון בשעת הקלקול כבר כתבתי (עיין לעיל סי' ל"ד) שהתוס' סנהדרין ל"ה צ"ע שכתבו בשריפת בת כהן הוי תיקון משום כפרה אף דחייבי מיתות בית דין אין להם כפרה רק בשעת עיכול בשר כדאיתא סנהדרין מ"ז ול"ה תיקון בשעת קלקול. וכעת ראיתי לישב קו' זאת הגדולה דהנה מה דמבואר בסנהדרין מ"ז דמיתה וקבורה בעינין וגם עיכול בשר קאי אמת מתוך רשעו. אבל בעשה תשובה מבואר ביומא פ"ה דמיתה מכפרת וכן הוא בשבועות. א"כ קשה בהא דסנהדרין מ"ז דלא הי' קוברין חייבי מיתות ב"ד בקברי אבותיו משום דלא נתכפר קודם קבורה והלא כל המומתין מתודין כדאיתא סנהדרין מ"ג וכיפר לו וידוי ותשובה ומיתה ממרק. וכבר תמה בזה בס' מנחת חינוך הנדפס מחדש מצוה שס"ד וע"כ צ"ל נהי דהוא מתודה אבל אנן לא ידעינין אם עושה תשובה בלב דשמא רק בפה אומר כן ולבו בל עמו. ולכן לא הי' קוברין בקברי אבות וכן כתב בספ' הנ"ל. ולפ"ז שפיר כתבו תוס' דלמ"ד מקלקל פטור חשוב תיקון משום כפרה ואי דל"ה תיקון בשעת קלקול דכפרה ל"ה רק בעיכול בשר אנן חיישינן שמא עושה תשובה ומיתה ותשובה מכפרת תיכף והוה תיקון בשעת קלקול. וזה ישוב נכון. ויש מקום לומר דמה דאמרינין מיתה מכפרת עם תשובה הכונה ג"כ בעיכול בשר ולק"מ אהא דסנהדרין מ"ז אך לפ"מ דקשה על הר"מ ז"ל שפסק בה' תשובה דמיתה מכפרת עם תשובה דוקא ובסנהדרין מ"ז ס"ל לרבא דנהרג בב"ד מתוך רשעו הו"ל כפרה בעכול בשר. וע"כ צ"ל דס"ל להרמב"ם דמיתה ותשובה מכפרת תיכף. ע"כ הדברים הנ"ל כראי מוצקים ובזה מיושב קו' תוס' סנהדרין ע"ד ד"ה חד שהקשו למ"ל קרא למעוטי מחלל שבת הא מציל גופה מחלל שבת דאין זה מקלקל בחבורה דאיכא תקינא גברא כיון דהוא מחויב מיתה. עיי"ש להנ"ל נכון דשם אינו עושה תשובה דאם הוא מתחרט ודאי אסור להרגו וכיון דמת מתוך רשעו לא הו"ל כפרה רק בעיכול בשר ול"ה התיקון בשעת הקלקול מיהו י"ל כיון דעדיין לא חילול שבת א"צ כפרה וזה צע"ק על קו' התוס' גופה דלפ"ז ל"ק קו' כלל ודוק היטב:

והנה מ"ש דפיגול וכה"ג פודין אותן להסיק ולכן יש בו קדושת דמים ליתא דאסור בהנאה ואין לו פדיון כדאיתא בתוס' ב"ק ע"ו ובכמה דוכתי, מ"ש בדברי רש"י שכתב בזבחים פ"ט ע"א ד"ה הנותר דלא נפקא להו מהיתר אכילת קדשים ויטמאו כקדשים ובמנחות ק"ג ע"ב פירש"י דכשילין לילה אחת יצא מקדושתו כחולין אין כאן סתירה דבזבחים כתב רש"י מהיתר אכילת קדשים היינו דהשחיטה הועיל לו. אבל מקדושה יצא כמו קדשים שמתו ועיין מהרש"א קדושין נ"ז ומה שכתבתי עליו בכמה מקומות. ומ"ש על דברי התוס' זבחים ס"ט שהקשו איך יחול איסור נבלה אאיסור קדשים. ודבריהם

תמוהים דהרי קדשים שמתו יצאו מידי מעילה וה"ה מלק ונמצא טריפה כבר תמהתי ע"ז ואמנם הנראה כונת התוס' דכיון דנעשה כמצותו במליקה ורק דנמצא טריפה הו"ל פסולו בקודש כמו בהמה שנמצא טריפה אחר שחיטה ומ"מ אין זה דומה לשחטו שלא לאוכליו ולא שחט רק סימן אחד. דשם הוה כלא שחט כלל וכמתה דמה ובקבורה כדאיתא בסוף תמורה. משא"כ במלק ונמצא טרפה ס"ל לתוס' דעדיין קדוש ומ"ה יפה הקשו. ועדיין צ"ע דגם בנמצא טריפה לאחר שחיטה מבואר בזבחים ק"ד ובר"מ פ"ג מבכורות דבשר בקבורה הרי דלא מיקרי פסולו בקודש כיון דהי' מקודם פסול. ועיין תוס' ב"ק ע"ו. ועיין פ"ט דזבחים מ"ג מיהו עיין בתויו"ט פי"ב דזבחים מ"ד דס"ל לרש"י דטריפה מיקרי פסולו בקודש ובשריפה. וזה יהי' דעת התוס' בקושיתם הכא ודוק:

ה ודרך אגב הנני לבאר דברי התוס' חולין ל"ב שכבר תמהתי על דבריהם וכעת האיר ד' עיני להבינם שכתבו תוס' שם דף ל"ב ד"ה ורמינהו. בהא דאמרינן זבחים מ"ט יצא עוף טמא שאין במינו טרפה לא משום שאין שייכה בו שחיטה ואפי' נשחטה הוה נבלה ופקע מיני' איסור טרפה כי אתי איסור נבלה אלא פי' אין במינו טרפה היינו טרפה לחודה דכי נשחט לקי אף משום נבלה. הנה דבריהם תמוהים מ"ש דאיכא איסור טרפה בטמאה ליתא דאין איסור טרפה חל על איסור טמאה דאף אם נטרף במעי אמו מ"מ איסור טומאה קדים. ומ"ש דכי נשחט לקי על נבלה זה יותר תמוה דבזבחים קאי שם לר"י והוא ס"ל דאין איסור נבלה חל על טומאה כדאיתא שם בזבחים במקומו ובחולין ק"א עיי"ש. וכעת ראיתי שט"ס בתוס' דף ס"ט וצ"ל דף ע'. וכונתם דשם אמרינן לר"מ ג"כ טרפה ממעט עוף טמא וכתב רש"י שאין במינו טריפה. וכתבו תוס' שם דר"מ ס"ל איסור חל על איסור. (ועיין מעילה ט"ז ס"ל ג"כ לחד מ"ד דאיסור טריפה חל על טמאה כמו שחל על חלב עיי"ש בתוס') וקשי' לתוס' חולין אמאי לר"מ אין במינו טרפה דלדידי' חל טרפה על טמאה ולכן כתבו דלר"מ דס"ל איסור נבלה חל על טמאה. דרשינין מי שאיסורו משום טריפה לחודי' יצא זה שאיסורו גם משום נבלה ודוק:

וע' בר"ש פ"א דטהרות מ"ג שכ' דמ"ה נבלת עוף טמא אין מטמא משום נבלה דאין אחע"א בל תאכל נבלה. ומ"ד איסור חל ע"א ידרוש מי שאסורו משום בל תאכל נבלה לחוד עיי"ש והקשה בתשו' ברית אברהם חיו"ד סי' ע"ג דא"כ איך הוכיחו הגמ' בחולין ק' מר"י דדריש דנבלת עוף טמא אינו מטמא בב"ה משום מי שאסורו משום בל תאכל נבלה דס"ל אין אחע"א דילמא ס"ל אחע"א ודריש ג"כ מי שאיסורו משום בל תאכל נבלה לחוד. ועפ"י דברי התוס' הנ"ל י"ל בטוב טעם שכתבו דדרשינין מי שאסורו משום טרפה לחוד יצא זה שאסורו משום נבלה ג"כ. והנה לר"י דס"ל בכל עוף אף טהור טרפה

ששחטו מטמא ואסור משום נבילה כדס"ל בזבחים א"א לדרוש קרא דטרפה ונבלה מי שאיסורו משום טרפה לחוד מטמא בב"ה. דא"כ נמעט אף עוף טהור דלדידי' אף בטהור אינו אסור משום טרפה לחוד. וע"כ ליכא למדרש לר"י מי שאיסורו משום טרפה לחוד. וה"ה דלדידי' ליכא למידרש מי שאיסורו משום נבלה לחוד. ולכן ע"כ ס"ל לר"י אין אחע"א. ומיושבין דברי הר"ש בט"ט והתוס' שכתבו דדרשינין מי שאסורו משום טרפה לחוד. וכן הר"ש שכתב מי שאיסורו משום נבלה לחוד. היינו לר"מ דטרפה ששחט טהור בעוף ויכול לדרוש כן וז"ב. והגאון ר"ע איגר בהגהות לפסחים ל"ו תמה על הר"ש דמידי בלבד כתיב כדמקשינין בפסחים שם והי' לו להקשות גם אתוס' חולין הנ"ל אבל להנ"ל י"ל דתלי' בפלוגתא ויש לפלפל הרבה ודוק:

1 **עודני** עומד בענינא דמכשירי פסח ומילה העירני הרב החריף מ' מנחם מענדיל אבענד נ"י דאם נימא מכשירין שא"א לעשות מע"ש גם לר"ע דוחה מחוסר כפורים שחל שמיני בשבת ע"פ יביא קרבנו בשבת שיכול להביא פסחו ולאכול בערב. ובזה ישב קו' התוס' חולין מ' השוחט חטאת בחוץ לע"ז חייב ג' חטאות שהקשו התו' הרי אינו ראוי לבא בפנים ולהנ"ל י"ל דמיירי בשבת ע"פ ומחוסר כפורים דראוי לבא בפנים ובזה מיושב קו' התוס' אמאי לא נקט ביוה"כ וחייב ג"כ משום יה"כ דביה"כ אינו ראוי לבא בפנים ושוב הקשה דא"כ מה הקשה בגמ' למה נקט חטאת לאשמיענן זבח דהרי זבח שהוא שלמים אינו מעכב הכפרה וא"ר לבא בפנים עכ"ד. ואני אומר אם כי הבאתי לו תנא דמסייע אדונינו מהרש"א ז"ל פסחים ס"ט ע"ב שכתב ארש"י שפירש יחיד נמי אמרי לי' קים מהול והקשה כיון דאליבא דר"א קיימינן הכא דסבר מכשירי פסח דוחה שבת שפיר קאמרינן ליה נמי בשבת זיל מהול הרי דחשיב מילת בנו למכשירין וה"ה מחוסר כפורים בקרבנו ועכ"ז הדבר תמוה לומר דמילה ש"ב ד"ש וקרבן יחיד קרב בשבת. והנה במילה לא משכחת לרבנן דבמילת בנו ש"ב בשבת כיון דבשבת אין למול אין זאת מעכב מפסח דהמול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו כתי' וכיון דלאו זמן מהילו הוא אינו מעכב כדאיתא ביבמות ע"א. ואף לפמ"ש בשעה"מ ה' ק"פ דהיכא דמצד התינוק יכול למול ורק איסורא רביע עלי' מעכב הפסח זה דוקא אם הי' יכול לימול קודם משא"כ היכא שא"י למול קודם אין מעכבין הפסח כדאיתא בשעה"מ (ולכאורה הבאתי ראי' דמילה של"ב מיקרי מכשירין ודוחה יו"ט דקשיא ביבמות ע"א אהא דאמרינן שם בניו דאיתנייהו בשעת אכילה וליתנייהו בשעת עשי' מעכבו מאכילת הפסח. וקשי' לפי מה דאיתא שם דהיכא דאינו יכול למול אינו מעכב. וכן כתבו תוס' יבמות ע"ב ד"ה משום א"כ זכרים דאיתנייהו בשעת אכילה אמאי מעכבו והרי אז הוא יו"ט ומילה שלא בזמנו א"ד יו"ט.

וכבר הקשה כן בערוך לנר אמנם אם נימא דמכשירין שא"א לעשות דוחה שבת ניחא כיון דיצא מבית האסורין בלילה כדמוקה שם ולא הי' אפשר למול ביום דוחה יו"ט מטעם מכשירין. מיהו אף אם נאמר דמכשירין דעשית פסח דוחה שבת ויו"ט אבל מכשירין מאכילת פסח וכבר עשה פסח וודאי א"ד וקשיא כנ"ל מיהו אפשר לו' כיון שא"י לאכול הוי מכשירי אוכל נפש ודוחה יו"ט (וע' רש"א ביצה י"ח ד"ה ר"ב דבצורך, יום טוב ל"ג משום מתקן) אמנם לזה קשיא בלא"ה הרי מילה של"ב ג"כ אינה בלילה ולומר דאתיי' כראב"ש דמש"ב בלילה הוא דוחק. ע"כ המובחר להביא ראי' מזה למ"ש השעה"מ בה' ק"פ דהיכא דהתינוק ראוי למול רק מצד איסור א"י למול והי' ראוי למול קודם לכן מעכב הפסח ומיירי ביצא מבית האסורין אחר עשיית הפסח קודם הלילה ואז הי' יכול לעשות ע"כ מעכב אף בלילה וביו"ט נו וא"ר מסוגיא דהוי מכשירי פסח ודוק) אולם עדיין משכחת במילת עצמו ולא הי' יכול למול קודם דאסור בפסח מטעם ערל וידחה שבת לרבנן וכן הקרבן מח"כ. אך לדעתי לא מיקרי קרבן ולא מילה מכשירי פסח שידחה שבת דכיון דמילה וחטאת מצוות הן ואינן דוחין שבת ומילה ילפינן מקרא דלבדו דא"ד יו"ט וכ"ש שבת ובקרבן כתיב עולת שבת בשבתו ומשמע ולא עולת חול בשבת. הגם דדרשינין לקרא בשבת קי"ד אבל זה מוכח מגופה דקרא ולכן אף כשהן מכשירין אין דוחין דכיוצא בזה אשכחן ביו"ט אע"ג דאוכל נפש מותר מ"מ שריפת קדשים אסור. ואפילו למ"ד מתוך מ"מ שריפת קדשים אסור ה"ה הכא אע"ג דשאר מכשירין מותר קרבן ומילה כיון דמצוות הן בפ"ע ורחמנא אסר ל"מ הפסח להכשירו. ובהכי ניחא בהא דכריתות ז' דאמרו ב"ש יום פ"א שחל להיות בשבת יוכיח וב"ה השיבו משום שראוי לקרבן צבור משמע דלקרבן יחיד לא משכחת לה שיקרב בשבת ולפ"ז צדקו ג"כ דברי רש"י בפסחים שפירש בחול אמרינן קומו מהילו דבשבת אינו דוחה אף כר"א כיון דגלי קרא דמילה שב"ז אינו דוחה אף אם היא מכשירי פסח ל"ד. והנה לרבא פסחים ס"ט דאם שוחטין וזורקין על טמא שרץ א"צ להזות דאכילת פסחים לא מעכבה. עיי"ש ה"ה במח"כ אד"ש מה"ט אך לא קיי"ל כרבא. ורבא לא קאמר אלא לתרץ לר"ע כדמוכח פסחים נ"ט דאתי עשה דכרת ודוחה עשה דהשלמה עיי"ש. עוד נ"ל דאף אם מכשירין מותר אבל שיעשה אחר מכשירין שיעשה הוא פסחו אולי אסור דאף דאומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כמו דכהנים עוברים בעשה דהשלמה כדי שיעשה הוא פסחו זה באיסור קל שנדחה עשה דהשלמה מפני עשה חמור אבל שאחר יעשה בשבת מכשירין אולי אסור ודוקא קרבן גופה הותר אבל מכשירין ל"ה רק דחוי ואין רשאי הכהן לעבור בשביל ישראל באיסור שבת החמור. ועדיין צ"ע בכ"ז:

ז **והנה** הראו לי דברים תמוהים בתמים דעים סי' ע"ז שכתב דמש"ה ל"ג במילה שמא יעבירנו וז"ל מה שתליות בקביעות החדש גזרינן דשמא טועין אנו בקידוש החדש ואתי לחלל שבת שלא לשם מצוה אבל מילה שהיא בשמיני וליכא למיתלי בטעות ל"ח דאי אפי' מייתי לי' ליכא איסורא דאורייתא דמדאוריי' מכשירי מילה דוחין את השבת דכתיב ביום ואפי' בשבת. וזה תמוה דאנן לא קיי"ל כר"א וז"ל הרב המאירי מגילה. ועוד שהרי מכשירי מילה דוחין את השבת אלא שחכמים אסרו בכך וזה ג"כ תמוה דלדידן מכשירי' מילה מדאורייתא אסור. דר"א אית לי' קרא דביום למכשירין. ומילה הוי הלכה כדאיתא דף קל"ב ורבנן ס"ל קרא למילה גופה. והנ"ל כוונת הראב"ד והמאירי דמכשירין שא"א לעשות קודם ד"ש לכ"ע כדמוכח מתוס' יבמות ו' וכן מוכח מעירובין ק"ב ממשנה דכינור. ומ"מ מדרבנן אסרו כדאיתא בירושלמי הובא לעיל הואיל ויש מכשירין שאפשר לעשות. וס"ל לראב"ד ומאירי דלשמא יעבירנו ל"ח באפשר לעשות בהיתר מבעוד יום דלמה נחוש לזה דלאו ברשיעי עסקינן וגם ל"ח לשוגג דהוי טועה בד"מ אך חיישינן היכא דא"א מבע"י ויהא מוכרח להעביר ד' אמות ולכן כ' דחכמים אסרו אבל מדאורייתא שרי. ועיין פ"י מגילה כתב ג"כ דל"ח לשוגג וכן הוא כוונת המאירי:

עוד הראני הרב הנ"ל דברי הכ"מ פ"ג מה' מילה ה"י שנראה מדבריו דקרא דהוא ולא מכשירין קאי אמכשירי מילה. וזה תמוה דקרא קאי אמכשירי אוכל נפש גם מ"ש דאתי' מק"ו אפשר שזה הק"ו שלמד רבינו ג"כ תמוה דאיך אתי קרא על ק"ו משבות דרבנן וצ"ע בהבנת דברי רבינו הכ"מ:

והנה דבריו הנין לי אבל אין העת מסכים עמדי לפלפל יותר:

והנני ידידו וד"ש יצחק שמעלקיס האבדפ"ק והגליל:

בשולי המכתב הנה בפנים הבאתי דברי הצל"ח שנסתפק בעלתה יבלת בשבת אם מותר לקצוץ לר"ע שנעלם ממנו דברי ירושלמי וכעת מצאתי שכבר הרגיש בזה בתשו' שואל ומשיב ח"ב סי' קמ"ו להגאון מלבוב:

והנה מה שכתבתי בפנים דירושלמי חולק על ש"ס דידן דירושלמי ס"ל דשייך חובל בגזיזת יבלת וש"ס דילן לא ס"ל הכי ומ"ה ס"ל לש"ס דידן דביד אף בלחה ל"א רק מדרבנן וכן פסק הר"מ והמפרש בירושלמי באמת תמה בזה דהרי חובל חייב אף ביד. כעת אבאר יותר דירושלמי כשיטתי' דס"ל דחייב משום נטילת נשמה בהוציא דם כמ"ש בכ"מ פ"ח משבת ה' ז' והובא לעיל סי' ל"ו אות ד' ומ"ה פסק גם ביבלת חייב משום חובל. אבל הרמב"ם דפסק בחבלה בעלמא א"ח רק משום מפרק ובגרוגרות ורק בקטלה חייב משום נ"נ. וה"ה בחתך מקצת מחי ביבלת שלא הי' לו חיות א"ח משום נ"נ ומשום מפרק ליכא

שיעור ולכן פסק דפטור אף בלחה ודוק. ודרך אגב ראיתי בשו"ת שואל ומשיב סי' הנ"ל שהקשה בהא דאמרינין פסחים ס"ו הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום אינו דוחה. ור"ע קאמר שם אף אתה אל תתמה על אלו שהן משום שבות והקשה דהרי הוא ס"ל תחומין דאורייתא עיי"ש שתי' דלשון זה קאמר משום שאר דברים דקחשיב והוא דוחק אמנם יש לישב זאת לפ"מ שכתב בתשו' רלב"ח סי' כ"ח הובא במ"א סי' ת"ד ס"ק א' דאף למ"ד תחומין דאורייתא אבל כלים ובהמה מחוץ לתחום לכ"ע דרבנן לפ"ז שפיר קאמר ר"ע דהבאת בהמה חוץ לתחום הוי שבות והא דאמרי' בעירובין ק"ג תחומין סבר לה כר"ע לפ"מ שרצה לומר דר"א מדאו' מיירי ע"כ שהאדם הולך עם הבהמה חוץ לתחום דאדם אבל למסקנא דדחי זאת מיירי חוץ לתחום דבהמה דלכ"ע דרבנן. אמנם דברי רלב"ח תמוהין מעירובין ע"ט דמשני ל"צ לר"ע דתחומין דאו' מ"ד ליגזר דילמא אתי לאחלופי ועיי"ש ברש"י ומבואר להדי' דגם להוציא כלים חוץ לתחום הוא דאו'. וקצת יש ראי' מעירובין ל"ו דמקשה לר"מ דתחומין דאורייתא מהא דמקדרין בהרים. ולא משני דמקדרין לענין בהמה וכלים ושמא הי' דוחק לשנוי' כן אבל מעירובין ע"ט הדבר מבואר וצ"ע על הרלב"ח ובמג"א סי' הנ"ל מביא שמהר"ם אלשקר חולק על רלב"ח ואין לפני ועיין ביד אפרים סי' רמ"ו ובמג"א סי' ש"ה ושמא ע"כ ל"ק מהרלב"ח לחלק בין אדם לבהמה רק למ"ד תחומין דרבנן וי"ב מילין דאו' ונלמד מאל יצא איש ממקומו הקרא לא קאי אלא על אדם אבל לר"ע דס"ל תחומין דאו' ולומד מקרא דמדותם מחוץ לעיר בסוטה כ"ח ס"ל אין חילוק וא"ש הך דעירובין מ"ט. אמנם התוס' כתבו עירובין י"ז דר"ע יליף מקרא דאל יצא איש וכו' ולפ"ז אין לחלק בין ר"ע לדידן יותר מי"ב מילין ובישי"ע סי' ת"ד מביא ג"כ דר"ע ס"ל בכלים תחומין דרבנן וליתא מגמ' ערוכה הנ"ל ושמא רלב"ח יפרש דקמ"ל דעש"ה ל"ג לאחלופי דבכלים לכ"ע דרבנן ודו"ק:

סימן לח

אעתיק מה שדרשתי בעזה"י בק' ברעזאן בשבת שובה שנת בר ברכת בשבת מ"א ובסוגיא דיומא דף ל"ד ע"א ואציע מקודם הקושיות:

א **קושית** התוס' ד"ה הנ"מ בא"ד לשיטת רש"י אמאי הקשה בגמ' מאביי ולא הקשו ממשנה דביצה דר"י אית לי' דשא"מ אסור עיי"ש. ב' קו' התו' שם לשיטתם דלר"י בשבת דשא"מ מדרבנן ממה דאמר רב אשי כגון שנתכוין לכבות עליונות וכו' ור"א ב"צ סבר לה כר"י ומ"ה חייב הרי דדשא"מ חייב מ"ה לר"י. ג' קושית התוס' שם על הערוך דמייתי ראי' דפ"ר דלא ניחא לי' מותר משבת קל"ג דמקשה ואי איכא אחר ליעביד אחר והקשו התוס' דלהערוך אמאי הקשו רק לאביי ולא הקשו גם למסקנא דפ"ר אסור עדיין ליעביד

אחד ויהי' פ"ר דלא ניחא לי'. ד' קושי' תוס' שבת קל"ג ד"ה ואביי אליבא דר"ש דאמאי מוקי לה אביי לא נצרכה אלא לר"י ולא מוקה לר' יאשי' אף כר"ש ובאומר לקוץ עיי"ש. ה' לישב דברי הרי"ף והרא"ש שהביאו מספק בן ח' וספק בן ט' אין מוהלין בשבת ותמה הטור בסי' רס"ו דבגמ' שבת מקשינן על הך דהספיקות ונימהל ממנ"פ ומשני לא נצרכה רק למכשירין ולדידן דמכשירין אינן דוחין בשום מילה תקשי ונימהלו ממנ"פ עיי"ש ו' ביבמות ו' אהא דמשני אלא מאי להנך שכן הכשר מצוה והרגישו התוס' בפירש"י דחליצה במקום יבום לאו מצוה ויפורש פ"א בגמ' ז' הרמב"ם בה' יוה"כ כתב על הך דעששיות דאין שבות במקדש. ותמהו בזה דהרי בגמ' לא מתרצינן כן רק לר"י אבל לר"ש דדשא"מ מותר א"צ לתי' זה ורמב"ם פסק כר"ש ואם ס"ל דהוי פ"ר זה הוי אסור מדאורייתא ול"ש א"ש במקדש. ח' בשבת ק"ו לענין מקלקל בחבורה פרש"י למ"ד משאצ"ל פטור אין לך מבעיר שלא יהא מקלקל דאפי' מבעיר לצורך קדירה מקלקל אצל העצים ותיקון לגבי ד"א הוי משאצ"ל עיי"ש. ותמה הגאון מ' מרדכי בנעט דא"כ למ"ל דיליף מהבערת בת כהן ולא מגוף הקרא דלא תבערו. ט' בסוגיא דפסחים כ"ו פליגי אביי ורבא אי אליבא דר"י מתכוין כשאין מתכוין לקולא וס"ל לאביי דלר"י מתכוין כשאין מתכין לקולא והקשה הגאון מ' עקיבא איגר על תוס' עירובין צ"ג ד"ה ל"ת דאביי ל"ח במילי דמר עביד כרב בר מהני תלת רק היכא שלשמואל תמיד הוה קולא ולא נפקא מיני' חומרא. והדבר תמוה דדשא"מ נפקא חומרא דאי דשא"מ מותר לא אפשר וקמכוין אסור הרי נפקא מיני' חומרא ואמאי חשיב דשא"מ. י' זקני הגאון בעל ת"ש סי' כ"ח הקשה לשיטת הא"ז הובא בש"ך סי' רפ"ב דהיכא דהאב מוהל אין רשות בידו לכבד אחר ומאי מקשה בשבת קל"ג ואי איכא אחר ליעבוד אחר:

א **ובמאי** דסיימנא אפתח. הנה בגוף קו' הת"ש לשיטת הא"ז דהיכא דאביו מוהל אסור ליתן למוהל אחר ומבטל מצות עשה ומאי מקשה שבת קל"ג אי איכא אחר ליעבוד אחר והרי היכא דאביו מוהל אסור ליתן לאחר. הטיבו אשר דברו הפ"מ והישי"ע דנהי דמצוה על האב אבל הטעם דמילה דוחה לתו"ע דצרעת מטעם דנכרתו עלי' י"ג בריתות והי"ג בריתות הוא על גוף המילה ועל מצות האב הוא רק עשה בעלמא ואינה דוחה לל"ת ושפיר מקשה אי איכא אחר ויתקיים גוף המילה עכ"פ ומצות האב אינו דוחה לל"ת וע'. ואמנם לתירוץ זה עדיין יש להקשות לשיטת הרמב"ם ה' טומאת צרעת דס"ל דצרעת ל"ה רק ל"ת א"כ אף עשה גרידא דחי לה ומאי מקשה אי איכא אחר. עוד יש להקשות לפ"ז בדברי רש"י שמפרש ולא ליקו האב להתם ופירש המ"ל בפ"י מצרעת דאם הוא עומד הו"ל כאילו הוא שלוחו ושוב האב עובר. והקשה בפנים מאירות דהרי אשלד"ע.

ותירץ דכיון דהשליח לא בר חיובא המשלח עובר. ועכצ"ל כוונתו כשיטת הריטב"א בב"מ דאף כהן שאמר לכהן צא וקדש לי אשה גרושה ל"ה בר חיובא הואיל ואינו מקדש לעצמו וה"ה הכא כיון שאין מכוון לבהרת ל"ה ב"ח והמשלח עובר ומ"ה פרש"י ולא ליקו להתם ולא יהי' שלוחו. אך אמנם לדעתי היכא שיש עול"ת והוא עביד ע"ז שליח דלאו ב"ח נהי דעבר על הל"ת אבל על העשה לא עבר דהעשה אקרקפתא דגברא מונח והגוף מ"מ שובת וקיים העשה. וכעין זה כ' בישי"ע סי' תצ"ח (וכן נ"ל ביאור דברי התו' רי"ד דמצות שהקפידה תורה שיעשה בגופו ל"מ שליח. והקצה"ח בסי' קפ"ב תמה עליו דהרי לולא קרא ה"א דיש שלד"ע אף דהוי עבירות שבגופו. אבל לדעתי ביאור דבריו לפמ"ש הר"ן בנדרים י"ח ונ"י שם דהלאוין הוין על החפץ והעשה הוי רק אקרקפתא דגברא ומה"ט נדרים חלין על ד"מ דלא חל רק אגברא. ואם חל נדרים על איסורין הוא מחלוקת בירושלמי מה"ט עיין בריטב"א נדרים שם הן הן הדברים דמצות שבגופו הוי אגברא ל"מ שליחות ואיסורי לאווין הוי אחפצא והקפידה התורה על הפעולה אף ע"י שליח. ואכ"מ ועיין בתשובת נוב"י לענין שלד"ע בעשה נתוכח עם הגאון מהמבורג) ואם נאמר כנ"ל עדיין יקשה אמאי פירש"י דלא ליקו האב להתם ומאי איכפת לן שיעמוד והרי האב צריך שיעשה אחר בשליחתו לקיים העשה שעל האב דבזה אף הת"ש מודה דבעי שיקוים בשליחתו ואי דהאב יעבור על הל"ת כיתי עשה וידחה לל"ת ועל העשה האב לא יעבור אם עושה ע"י שליח כנ"ל (וסברתי זאת יש ג"כ להוכיח מתוס' קדושין ל"ד שהקשו בשריפת קדשים דנשרף ע"י נשים אם אינם בעשה דיו"ט ולכאורה דבקדשים עלי' המצוה ואם הנשים ישרפו בשליחתו ל"ה בר חיובא וישלד"ע ויעבור בעול"ת ומאי יועיל וצ"ל דמ"מ אינו עובר על העשה דהוא מ"מ שובת ועיין בב"מ באה"ע סי' ה' מזה ועיין מ"ש סי' י"ח אות ח') אבל המובחר מה שנ"ל בזה. דלדעת התוס' בעירובין דף ק' אין עשה דוחה לל"ת היכא שבא ע"י פשיעה ולפ"ז קשי' במאי דמשני באומר לקוץ בהרת בנו הוא דקמכוין והרי הוי ע"י פשיעה כיון שמכוין לטהרתו דלולא זאת לא יעבור ועשה אינו דוחה לל"ת ע"י פשיעה וצ"ל כמו דעשה דמילה דוחה לעול"ת דצרעת הואיל ונכרתו עלי' י"ג בריתות ה"ה אף היכא שבא ע"י פשיעה ג"כ דוחה. דמילה הוי עשה חמורה. ומעתה מקשה הגמ' שפיר ואי איכא אחר ליעביד אחר ואי דהמצוה עלי' ועשה דוחה לל"ת. ע"י פשיעה אינו דוחה דהמצוה שעל האב ל"ה רק עשה גרידא. די"ג בריתות הי' על גוף המילה וגוף המילה הי' יכול להתקיים ע"י אחר. ומצוה שע"י האב אינו דוחה היכא שהוי ע"י פשיעה:

ומעתה נתיישב קושית התוס' ביומא לשיטת הערוך דפ"ר דלא ניחא מותר אמאי לא מקשה רק לס"ד ולא למסקנא דמודה ר"ש בפ"ר ואי איכא אחר ליעבוד אחר ויהי' פ"ר דלא ניחא לי' דבזה קושית הת"ש קמה וגם נצבה דעל האב המצוה ואיך יכול לבטל העשה ויעבוד ע"י אחר. ועיקר התירוץ כיון שהאב פושע שמכוין לקוץ בהרת אין העשה שעל האב דוחה לל"ת. אם גוף המילה יתקיים ע"י אחר כ"ז לס"ד דמוקה באומר לקוץ הוא מתכוין והאב פשע שמכוין לקוץ. אבל להמסקנא גם האב אינו מכוין ורק לדידי' הוי פסיק רישא ולאחר הוי פ"ר דלא ניחא אם הוא לא פשע מידי העשה דידי' דוחה הל"ת וא"צ למיעבד ע"י אחר ול"מ להקשות מידי. ומעתה מסוגיא זו גופא משמע כשיטת הא"ז דעל האב גופי' המצוה דאל"כ יקשה נמי לפי המסקנא ודוק היטב בזה:

ב **באופן** ב' נ"ל ליישב קושית התוס' דהגמ' לא הקשה רק לס"ד לאביי ולמסקנא לא מצי להקשות דעיקר הקושי' ליעביד אחר כבר הרגישו הת"ש והפוסקים דהרי המצוה על אבי הבן וממנ"פ אם יעשה אחר בשליחתם ויהי' שלוחו למצוה יהי' גם על עבירה ומאי מועיל שיעשה אחר ואי אשלד"ע ולא יעבור האב שוב לא יקיים גם המצוה. דהאיך אפשר לחלק השליחות לחצאין וכבר הרגיש בזה בברוך טעם אך באמת כ"ז תליא אי אמרינן אשלד"ע ובטיל השליחות. או אי אמרינן אשלד"ע רק לעונש אבל גוף השליחות קיים וזה תליא בב' תירוצי תוס' ב"מ. דאם אמרינן המעשה בטל. ע"כ מטעם דאי אפשר לחלק השליחות לחצאין וה"ה היכא שיש מצוה ועבירה אמרינן ממנ"פ אבל אי אמרינן דמ"מ המעשה קיים ה"ה היכא שיש מצוה ועבירה אמרינן המצוה קיים ולעבירה אשל"ע ונאמר כשיטת התוס' דגם כהן לכהן צא וקדש לי אשה גרושה הוי בר חיובא ולפי דעת השואל בנוב"י קמא תלי' ב' תירוצי התוס' בפלוגתא דכ"מ דא"ר ל"ת א"ע ל"מ ה"ה דשלח שליח לד"ע ל"מ השליחות עיי"ש ולמ"ד מהני ה"ה דהשליחות חות מהני ויש לחזק הסברא זאת במסמורת נטועות באופן דהגמ' לא הקשה רק לאביי דס"ל מהני וה"ה באשל"ע השליחות קיים הקשו אי איכא אחר ליעביד אחר ואי דהמצוה על האב האחר יעשה בשליחתו כמ"ש הת"ש על קו' זו ואי דשוב נימא דהוי כאילו עביד הוא בעצמו נימא אשלד"ע. ומ"מ השליחות קיים לענין קיום המצוה דאפשר לחלק השליחות אבל לרבא למסקנא לא הקשו דלרבא דהשליחות בטל ס"ל א"א לחלק השליחות לחצאין וממנ"פ אם יעשה בשליחות יעבור האב ואם אשל"ע אף הוא לא קיים המצוה שעליו ודו"ק היטב כי קצרתי. ועיין מ"ש עוד בזה לעיל סי' ח':

ג **ונבוא** לישב קו' התוס' שבת קל"ג ד"ה באומר לקוץ דאמאי מוקה אביי לר' יאשי' כר"י ולא מוקה כר"ש ונ"ל דר' יאשי' ע"כ בלא"ה ס"ל כר"י דבש"ס סנהדרין ס"ו ע"ב איתא

ב"מ ר"י בר"א מרב בא על הקטנה מאורסה לר"מ מהו מסתברא מסקילה ממעט לי' והכתיב ומתו גם שניהם עד שיהי' שניהם שוין שתק רב אמר שמואל מ"ט שתק רב ונימא לי' ומת האיש אשר שכב עמו לבדו וכתב בזה בעל הפלאה בקדושין דף י' דבר נחמד. דלכאורה קשה לפי מה שפירשו הרוס' דשניהם שוין היינו שניהם שוין במיתה אחת לו יהי' בני עונשין. והקשה בזה נהי דעל הכניסה אינו חייב דמסקילה ממעט לי' קרא ומחנק פטור דאיהו בסקילה אבל על הפרישה לחייב דעל הפרישה גם היא דינה בחנק דאז בעולה היא ול"ל שפירש באבר מת דאביי ס"ל המשמש מת בעריות חייב ול"ל דאינה מכוין להנאה דסתמא מכוין להנאה עיין בהפלאה כתובות נ"א ותי' דאביי לשיטתי' דמשמש מת חייב. ומעתה הוי לא אפשר ורק דקמכוין ואביי ס"ל דלא אפשר וקמכוין תליא בפלוגתא דר"י ור"ש ורב ס"ל בשבת כ"ב כר"י ושמואל כר' שמעון ול"ה מתכוין כשאינו מתכוין לקולא. ומעתה כשהקשה ומתו גם שניהם עד שיהי' שניהם שוין שתק רב דליכא למימר לחייב על הפרישה דלא אפשר וקמכוין מותר. ושמואל לשיטתי' כר"ש ולא אפשר וקמכוין אסור. ומ"ה אמר הול"ל ומת האיש אשר שכב לבדו והתוס' הקשו דמאי הקשה שמואל הרי הך לבדו צריך לדרשא דראשון לסקילה וב' בחנק. ולהנ"ל נכון דהכי קאמר שמואל ומת האיש וכו' לבדו. ודרשינין מזה דהב' בחנק. וה"ה על הפרישה אף ראשון בחנק ורק דתרי מיתות לא קטלינין. ועכ"פ נהי דדרשית שיהי' שניהם שוין ועכ"פ על הפרישה לחייב דאיהו לשיטתי' דלא אפשר וקמכוין אסור עיי"ש באריכות. והדברים מתוקים כצוף ודבש. ומעתה בש"ס שם אמרינין כתנאי ור' יאשי' ס"ל עד שיהי' שניהם שוין וע"כ לגמרי ממעטי לה דמסקילה ממעט לה בלא"ה מקרא דנערה. ולדידי' תיקשי כנ"ל הרי על הפרישה שניהם שוין ולמאי אתיא קרא. וע"כ לאביי דמשמש מת חייב ס"ל לר' יאשי' כר"י דדשא"מ אסור ומתכוין כשאינו מתכוין לקולא. ומ"ה כיון דבלא"ה לדידי' ר' יאשי' כר' יהודא מוקה גם להך דר' יאשי' כר' יהודא והוא ישוב נכון לקו' התוס'. ואמנם לדעתי נראה בעיקר הדבר הנה הגאון מהר"ר עקיבא אייגר הקשה דאביי ס"ל אפשר וקמכוין ס"ל לר"י דשרי ולדעת התוס' שבת מ"א וכן דעת רש"י שבת קכ"א ל"ה דשא"מ אלא מדרבנן ואיך נלמוד להקל דמתכוין כשאינו מתכוין אם לא הוי אלא מדרבנן גם כבר הקשו לאביי מהרבה מקומות דלא אפשר וקמכוין אסור אבל לדעתי נראה דכל הסוגיא דפסחים היא רק למאי דס"ד מעיקרא דפסיק רישא ג"כ ר"ש מתיר ובזה ר"י ע"כ אוסר מדאורייתא. וה"ה בכל דוכתא ס"ל לר"י דשאינו מתכוין כמתכוין מדאו' ומ"ה בלא אפשר מותר אף במתכוין. משא"כ למסקנא דמודה ר"ש בפסיק רישא. ול"פ רק היכא דל"ה פ"ר. ור"י מדרבנן אוסר. ולמסקנא מודה אביי דגם לר"י לא אפשר

אסור אף במתכוין. ומעתה למסקנא גם לאביי צ"ל דמיירי באמת דלא מכוין להפרישה ואין הכרע מדברי ר' יאשי' דלמסקנא לא אפשר וקמכוין אסור לכ"ע. ובזה מיושבין הרבה קו'. באופן דלמסקנא שפיר הקשו בגמ' לאביי ל"ל הך סברא דאליבא דאמת גם ר' יאשי' כר' שמעון. אבל לה"א דפסיק רישא מותר ולר"י לא אפשר מותר במכוין ופלוגתא דר' יאשי' ור' יונתן בסנהדרין תליא בפלוגתא דר"י שפיר קאמר אביי לא נצרכה, אלא לר"י ודו"ק. ובזה מיושב קו' הגאון ר"ע איגר אתוס' עירובין צ"ג דהיכא דנפקא חומרא ל"ח בהדי מילי דמר עביד כשמואל והרי בשא"מ נפקא חומרא משמואל דלרב מתכוין כשאינו מתכוין לקולא. להנ"ל דלמסקנא גם אביי מודה דאף לר"י ל"א מתכוין כשאינו מתכוין לקולא מיושב ודוק:

ד **באופן** ב' נ"ל לישב קו' התוס' הנ"ל ד"ה באומר דאמאי מוקה אביי לר' יאשי' כר"י ולא כר"ש ומקודם נישב לשון הגמ' יבמות דף ו' דבעי למילף דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת מקרא דאיש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו הא לא"ה דחי. ודחי במסקנא מאי להנך שכן הכשר מצוה ועיין פירש"י ותוס' מה שהקשו על זה. ולפע"ד נראה פירוש חדש בדברי הגמ'. דהנה בתשובת מהרי"ק סי' קל"ז מביא בהא דאמרינין ביבמות קכ"א דא"ל גוי לישראל וכו' קטלינא לך כדקטלי לפלוני דאמר לי' בשל לי קדרה. וז"ל איסור דרבנן הוא דהוה דהא כיון שהישראל לא הי' צריך לאותו בישול כי אם להנצל ממיתה הו"ל משאצ"ל מידי דהוי אהורג את המזיקים כדי שלא ימיתוהו עיי"ש וכן הביא לעיל מיני' (וע"ל סי' ל"ד הארכתי בפרט זה ובדברי מהרש"א חידושי אגדות בב"ב קי"ט לענין מקושש עיי"ש) שהרי אף שהמאכל צריך לתיקין זה אך אם הוא א"צ לאותו בישול הוי משאצ"ל וע' לקמן א"כ לכאורה קשיא אמאי לא יוכל לשחוט ולבשל לצורך אביו הרי הוא מבשל לצורך אביו מיראת העברה שלא לעבור בעשה הוי ג"כ משאצ"ל ואין כאן רק איסור ואיך מוקה לה לקרא בהכי. אך אמנם צ"ל בישוב הדבר דבשלמא אם עשה הדבר מיראת עונש המיתה הוי משאצ"ל דברצונו לא הי' בא. אבל אם עושה לצורך מצוה ויהי' לו שכר משום המצוה הו"ל צל"ג כמ"ש התוס' בשבת ק"ו עיי"ש. ואפילו לדעת בעל המאור דמצוה לא מיחשיב לי' צורך לגופה בשבת ק"ו היינו היכא דהמלאכה בעצמותה אין כאן צל"ג כגון בחבורה, ורק שעושה מצוה המצוה לא מיחשיב לה צל"ג אבל כאן בבישול המלאכה בעצמותה יש צורך ורק דהוא ל"צ לזה וכשצריך למצוה הוי צל"ג ואינו דומה לעושה מיראת מיתה שכתב מהרי"ק. ואמנם לפי מה שביארתי בכמה מקומות דהיכא שעצם הדבר לאו מלאכה הוא ורק מחמת המצוה הוי מלאכה קלה מלאכה זאת ונדחית מהמצוה דלא עדיף הסיבה מהמסובב כיון דהאיסור נצמח רק מכח המצוה

ושמעתי בשם הגאון מ' הירץ מ"ץ ומ"מ דק"ק לבוב לישב קו' הפ"י פסחים ה' איך מוכח דר"ע ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה דילמא משום אחשבי'. וזה תירוצו דבאמת הל"ל דתשביתו דוחה ל"ת דיו"ט ורק דיו"ט ה"ל עשה ול"ת ואמנם כיון דבאמת ל"ה מלאכה ורק דהמצוה אחשבי' למלאכה ועכ"פ לא עדיפא מהמצוה ושפיר ה"ל העשה לדחות לל"ת ושפיר קאמר ש"מ אין ביעור חמץ א"ש והדברים עתיקין (ועיין לעיל סי' ל"ו אות א') ועכ"פ לפ"ז יהי' פירוש הגמ' מה להנך שכן הכשר מצוה היינו דלעולם דמיירי דאמר לי' שחוט לי ואי דלמ"ל קרא הרי הו"ל ל"ת שיש בו כרת לזה אמר דבאמת הו"ל מלאכה שאצ"ל דהרי אינו עושה לצרכו. גם לא בתורת שליחות. והו"ל ממש כמו שכתב מהרי"ק ורק דכאן הו"ל צורך למצוה והוי אמינא דלא עדיף ממצוה עצמה והמצוה דוחה זאת ולכן קמל"ן קרא דאף בכה"ג לא דחי וזה פירוש נחמד בגמ':

ומעתה נבא לפרש דברי ר' יאשי' דאמר בשר אעפ"י שיש שם בהרת יקוץ ור' יונתן קאמר ל"צ שבת דוחה צרעת לא כ"ש. וצריך להבין ר' יאשי' אמאי לא ס"ל ק"ו זה. וקאמר בגמ' דס"ל צרעת חמורה משבת ופליגי בפלוגתא דרבא ורב ספרא. וצריך ביאור דאיך פליגי אמוראי בפלוגתא דתנאי. אבל י"ל דבאמת ל"פ רק אי יליף מק"ו אי לא ולזה קאמר תנאי היא כמו שפירש רש"י. אבל כ"ע ס"ל שבת חמורה כמו שביאר רב אשי דהא דצרעת דוחה עבודה משום דל"ה בעידנא ובזה לא מצינו חולק והא דצריך לר' יאשי' קרא ולא יליף מק"ו הטעם דבשבת ק"ו יליף ר"ש דמקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך למישרי מילה ור"י ס"ל פטור ורק דמילה הוי תיקון דתיקון מצוה הוי תיקון והקשו בתוס' לר"ש נהי דמקלקל חייב אבל הרי בעי צל"ג ומקלקל ל"ה צל"ג. ותירצו דנהי דר"ש ס"ל תיקון מצוה ל"ה תיקון אבל מ"מ צל"ג הוי משום מצוה עיי"ש:

ומעתה כיון דגוף המילה ל"ה חילול שבת דהו"ל משאצ"ל ורק דצורך המצוה עשאה מלאכה. וכבר ביארנו דשוב האיסור קל שהמצוה נדחית דכל כח האיסור בא מהמצוה ולא עדיף מהמצוה עצמה ומעתה א"א ליליף צרעת מק"ו דמילה דוחה שבת. דשבת דוחה דהוי משאצ"ל ורק משום תיקון מצוה ולא עדיף מהמצוה עצמה אבל בצרעת ליכא למימר הכי כמו שביארנו דברי הגמ' יבמות מה להנך שכן הכשר מצוה. ואמנם בגוף הדבר דמילה הוי משאצ"ל כמו שכתבו תוס' כבר כתבתי במ"א (עיין לעיל סי' ל"ה אות ו') וכן מבואר בשבת צ"ד לשיטת הריב"ש רובא במ"א סי' ש"ג דבגוזז חייב אפי' במשאצ"ל. לפ"ז במילה איצטרך משום גוזז ובזה חייב אף במשאצ"ל ואמנם לפ"ז יקשה מנ"ל לגמ' דמקלקל בחבורה חייב דילמא מקלקל בגזיזה חייב וע"כ צ"ל דבמילה ל"ש

גוזז דגזיזה ל"ש רק בדבר שחוץ לגופו כמו שערות וצפורן משא"כ חותך מת (ועיין לעיל סי' ל"ה):

(**ובש"מ** לכתובו' ה' כ' דבמילה משום קוצר חייב והקשו עליו דא"כ מנ"ל דמקלקל בחבורה חייב דילמא מקלקל בגזיזה חייב ובישי"ע סי' שכ"א תי' דא"כ למ"ל קרא דמילה שלא בזמנו לא דחי יו"ט דה"א ליליף מק"ו מאוכל נפש. והרי קצירה לא הותרה ביו"ט עיי"ש וע"כ ליכא במילה משום קוצר עיי"ש והוא דבר נחמד. אבל הרי רבא דריש לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא מק"ו והיא ס"ל דגם קצירה הותרה מדאורייתא משום אוכל נפש דירושלמי יליף קצירה אסור ביו"ט מדסמיך אך אשר יאכל לשמרתם את המצות אותן מלאכות שמשימור ואילך דהיינו מלישה ורבא ס"ל שימור מעיקרא בעינן פסחים מ' ולדידי' מקצירה עביד לי' שימור. ולדידי' גם קציתה מותר ושפיר קאמר אתיא מק"ו ועיין בפ"מ בפתיחה להלכות יו"ט דבר נחמד בזה וליתי' לתי' זה) ואמנם בעיקר הדבר נ"ל הנה התוס' בשבת ע"ה ובכתובות ה' כתבו לא כפרש"י שמחליש התינוק אך כל עיקר חובל הוא משום שיוצא דם. והדם הוא הנפש וכשהדם יוצא כאלו ניטל כשמתו עיי"ש. וצריך להבין במילה כל עיקר כוונת המל לחתוך הערלה ולא להוציא הדם דא"צ לדם (ועיין לעיל סי' ל"ו אות א' דהטפת דם ברית ל"ה רק מדברי קבלה) ובמציצה דצריך לדם הוא מותר משום סכנת נפשות וכיון שאינו מתכוין לדם. והו"ל דשא"מ דהרי עיקר היציאת דם הוא אינו מכוין לזה (והרי התוס' ס"ל חיוב נטילת נשמה רק משום דם) אך הדבר יתכן היציאות הדם הו"ל פ"ר ואף ר"ש מודה ושפיר י"ל קרא דמילה הוא משום חובל. ואמנם כ"ז אי מודה ר"ש בפ"ר אבל אי פליג ר"ש אף בפ"ר ל"ל קרא דמילה משום חובל דחובל הוא הוצאת הדם ודשא"מ מותר אף בפ"ר ובחיתוך ופריעה אין כוונתו לנטילת הדם ומציצה מותר משום סכנת נפשות וע"כ איצטריך קרא רק משום גוזז דלזה נתכוין לחתוך החתיכה וע"כ דיש איסור גוזז במילה וקמ"ל קרא דחייב בגוזז במקלקל ולפ"ז דהעיקר משום גוזז חייב אף במשאצ"ל כמו שהבאתי בשם הריב"ש ואצ"ל דאיצטריך מילה משום תיקון מצוה ומעתה מיושב קו' התוספות בטוב טעם דר' יאשי' קאמר אין צריך שבת דוחה צרעת לכ"ש. ור' יאשי' ס"ל צרעת ליכא למילף משבת דשם המצוה עשה המלאכה ולולא המצוה ל"ה מלאכה ומ"ה לא עדיף ממצוה גופי' וכ"ז או לר"י דס"ל מקלקל פטור ורק דהוי במצוה תיקון מצוה והמצוה גורם המלאכה ולא עדיף מיני' וליכא למילף מק"ו או לר"ש דס"ל כל מקלקל חייב ואף לולא המצוה הוי מלאכה אבל הרי משאצל"ג פטור ורק דתיקון מצוה גם לדידי' הוי צ"ל. והמצוה שוב גורם למלאכה ושייך מה להנך שכן הכשר מצוה. אבל כ"ז אי גם

הוא מודה בפ"ר וי"ל גוזז ל"ש במילה כמ"ש המג"א הנ"ל ורק עיקר קרא משום חובל ונטילת הדם ובזה משאצ"ל פטור ורק משום תיקון מצוה וליכא למילף צרעת משבת מק"ו אבל אי ר"ש פליג אף בפ"ר ליכא למימר דמילה משום חובל דאינו מתכוין לנטילת הדם ופ"ר מותר וע"כ קרא משום גוזז ובגוזז חייב אף במשאצ"ל ואצ"ל דתיקון המצוה עושה המילה למלאכה. ושפיר יש לילוף צרעת ק"ו משבת. ול"ש מה למילה דכל עיקר המלאכה משום מצוה דאף זולת המצוה בגוזז חייב אף במשאצ"ל אבל לר"י גם בגוזז מקלקל פטור ורק משום תיקון מצוה חייב. ומעתה מיושב קו' התוס' כמין חומר דלה"א דר"ש פליג אף בפ"ר ליכא למימר דר' יאשי' כר"ש ורק באומר לקוץ בהרתו קמכוין דעדיין תיקשי לילוף ק"ו משבת כמו שאמר ר' יונתן וע"כ לא נצרכה אלא לר' יהודה דלדידי' ליכא למילף בק"ו ורבא אמר מודה ר"ש בפ"ר ושוב במילה הטעם משום חובל והוי משאצ"ל ורק תיקון מצוה והמצוה גורם המלאכה וליכא למילף מק"ו. וההבינן כי הוא נחמד:

ה **ומעתה** נבוא לישב שיטת רש"י ביומא שפירשו הני מילי בדאורייתא אבל הכא צירוף דרבנן ובדרבנן דשא"מ מותר אף לר"י. והקשו התוס' לרש"י למה מקשה ביומא מדברי ר' יאשי' ולא הקשה ממשנה ביצה דס"ל לר"י דשא"מ אסור ותירץ במגיני שלמה דלא רצה להקשות די"ל דשא"מ ל"ה לר"י רק מדרבנן ואין שבות במקדש ומ"ה הקשה מאביי דס"ל דהוי דאו' והתרצן נד מסברא זו דאין שבות במקדש ומחלק בין א"ד דשא"מ אסור ובין איסור דרבנן דשא"מ מותר. אבל לפ"ז הדבר נפלא דא"כ אף לרש"י המקשה הוה ס"ל אין שבות במקדש ורק דמקשה מר"י דס"ל דשא"מ מדאורייתא ואמאי לא תירץ המתרץ לחלק בין שבת לשאר איסורים כמו שפי' התוס' דבשבת ל"ה רק דרבנן ואין שבות במקדש ובצרעת הוי ד"ת. וליכא למימר דרש"י לא ס"ל לחלק בין שבת לשאר איסורים דז"א דהרי רש"י ס"ל שבת קכ"א דשא"מ לר"י בשבת ל"ה רק דרבנן ובשאר איסורין הוי מן התורה כדמוכח מקרא דר' יאשי' ואמאי לא פירש"י כתו' ובשלמא בל"ז י"ל דרש"י לא הי' נראה לו הך סברא דבמקדש מותר בשבת אף מדרבנן אבל המקשן ע"כ ס"ל סברא זאת דאל"כ אמאי לא הקשה מביצה כמ"ש המג"ש ואמאי נאיד התרצן מסברא זו:

ובישוב שיטת רש"י נ"ל בדרך זה. דהנה קו' התוס' בשבת קל"ב אמאי לא תירץ אביי אליבא דר"ש ובאומר לקוץ בהרת בנו יש לתרץ בדרך זה. דכבר הבאתי מה שמקשים על הרי"ף שהביא ספקות אין דוחה שבת. וקשי' קו' הגמ' שבת קל"ה ונימהלו ממנ"פ. ובישוב הדבר הנה בישי"ע ז"ל הקשה לפי המבואר בשבת ע"ה דאף דפצעו מת חייב

משום מפרק. א"כ מאי קאמר ממנ"פ אי בן ח' מחתך בבשר בעלמא והרי צריך למציצה. ובזה הוי מפרק דחייב אף במת. עיי"ש ובעיני ל"ק כלל דהרי ספק נפשות דוחה שבת ומציצה לאו מצוה ורק פקוח נפש ושפיר קאמר דמילה מותר מטעם ממנ"פ ואי דאח"כ נצטרך לחלל שבת אז תדחה שבת מספק פקוח נפש ואין לומר איך ימול כעת מספק וידע דאח"כ יהי' ספק נפשות דז"א דמצות אין לך אלא מקומן ושעתן כמ"ש הר"ן בשבת במחלוקת שבין הרז"ה ועיין ג"כ בר"ן פ' שבועות שתים אמנם אי קשיא הא קשיא דהרי גם במילה מוציא דם בשעת החיתוך ונהי דעל החבלה פטור דל"ה נטילת נשמה בבן ח' אבל הרי בנטילת הדם הוי ג"כ מפרק. אך י"ל דזה הוי דשא"מ דלא נתכוון להוצאת הדם ולפ"ז לר"י דשא"מ אסור ל"ש ממנ"פ דבמילה הו"ל מפרק וחייב אף במת אך אמנם י"ל דהרי לר"י מקלקל פטור ורק דהוי תיקון מצוה ובבן ח' ל"ה תיקון מצוה וליפטור אך הדבר נכון דבזה שוב אין כאן קלקול כלל דבלא"ה מת הוא וא"צ לתיקון מצוה ואמנם לר"ש דס"ל מקלקל חייב ולדידי' הקשו התוס' דהוה משאצ"ל וכתבו דתיקון מצוה מהני לדידי' שיהי' מלהצ"ל ולדידי' שייך ממנ"פ דבבן ח' נהי דמקלקל לא הוי אבל מ"מ הו"ל משאצ"ל דלמאי א איצטריך המילה ותיקון מצוה אין כאן ולפי הנראה לי לא שייך ממנ"פ רק לר"ש דאם בן ח' הוא הו"ל משאצ"ל. ומעתה שיטת הרי"ף נכונה דבגמ' קאי לר"ש דמשאצ"ל פטור ובבן ח' ה"ל משאצ"ל ותיקון מצות אין כאן ופטור על מפרק ורק על חובל דמקלקל חייב גם משאצ"ל חייב כשיטת הסוגיא דסנהדרין ריש הנחנקין ולזה קאמר לענין חבלה מחתך בבשר בעלמא . ולענין מפרק דחייב אף בפצעו מת ופ"ר הוא במילה הרי בזה הוי משאצ"ל ותיקון מצוה אין כאן אבל הרי"ף שפסק דמשאצ"ל חייב בבן ח' שייך מפרק ושפיר פסק דבספיקות אינו דוחה שבת ובזה מיושב קו' הגאון רע"א דר"ע פליג במשנה קל"ד באנדרוגנוס ולא פליג אספק דאיתא שם. ור"י לא ס"ל מסתמא כר"א במכשירי מילה ולהנ"ל מיושב בטוב טעם דלר"י ל"ש ממנ"פ כמו שכתבתי ודוק. ודרך היותר נכון נלע"ד דמשאצ"ל ל"ה משום תיקון מצוה ואי דשמא בן ח' הוא. מ"מ כיון שהוא מסופק ועושה המצוה מספק הו"ל תיקון מצוה ואמנם בישוב דברי הרי"ף נ"ל בדרך זה הנה כבר הבאתי במ"א (ע"ל סי' ל"ו אות א') דלרמב"ם במפרק בעי בגרוגרות ולפ"ז תליא אי ח"ש אסור מ"ה אז יש א"ד במפרק במילה אבל אי ח"ש אינו אסור מ"ה ל"ה איסור במפרק במילה כיון דליכא כגרוגרות ולפ"ז סובר הרי"ף דסוגיא דשבת קל"ה אתיא כמ"ד ח"ש אינו אסור מ"ה ולכן מקשה נימהלי' ממנ"פ אבל הרי"ף דפסק דח"ש אסור מ"ה ל"ש ממנ"פ דיש איסור במפרק אף במת כמ"ש ודו"ק היטב:

י **והנה** הרשב"א בשבת קל"ב הקשה לר' יאשי' דלא ס"ל ק"ו דר' יונתן דס"ל צרעת חמורה משבת למ"ל קרא דמילה דוחה שבת תיפוק לי' מצרעת עיי"ש. ולהנ"ל נאמר בדרך זה דבאמת לרשב"ג בלא שהה ל' יום הו"ל ספיקא דאורייתא וקשיא לגמ' איך דוחה שבת ומשני ממהלינן ממנ"פ ולהנ"ל שביארנו דלר"י ל"ש ממנ"פ דחייב משום מפרק ומקלקל אין כאן ע"כ קרא קמ"ל במילה דלא כרשב"ג וקרא אשמעינן דאין כאן נפל. והנה לפי המבואר בנדה מ"ד דתינוק בן יום א' מטמא בנגעים דהוי נפש וקאמר מתניתין דלא כרשב"ג אכולה מתניתין ומוכח דנפל אינו מטמא בנגעים. ומעתה ל"ק מה שיש להקשות על מילה בצרעת שמא בן ח' ואיך דוחה צרעת דז"א דמהלינן אותו ממנ"פ דאי בן ח' אינו מטמא בנגעים. ומעתה ל"ק קו' הרשב"א דבצרעת שייך ממנ"פ ובמילה ל"ש ואי אשמעינון בצרעת ה"א במילה לא מהליכין שמא בן ח' ואיכא איסור פציעה לר"י ולכן איצטריך קרא לאשמעינון דל"ח לספק נפל ואין כאן ספק כלל ומעתה כ"ז אי דבר שא"מ אסור או אי פ"ר עכ"פ אסור והוי לענין מפרק עכ"פ פ"ר. אבל לה"א דפ"ר מותר לר"ש א"א לומר כנ"ל דמפרק הוא דשא"מ במילה דאינו מתכוין בחיתוך להוצאת הדם ושפיר שייך בחובל ממנ"פ וקשיא קו' הרשב"א למ"ל קרא למילה ומיושב קו' התוס' בטוב טעם דל"ק אביי ר"ש הוא דמוכח ע"כ לה"א זו דס"ל כר"י ודו"ק כי עמוק הוא:

ומעתה מיושב שיטת רש"י ביומא דמדקאמר אביי לא נצרכה רק לר"י ול"ק לר"ש ובאומר לקוץ בהרת קאמכוין ע"כ מוכח דא"א לומר הכי דקשיא להיפך למ"ל קרא למילה תיפוק ק"ו מצרעת ולר"י ניחא דבצרעת שייך ממנ"פ אבל במילה ל"ש ממנ"פ דשמא בן ח' וחייב משום מפרק אף בפצעו מת וקלקול אין כאן ומעתה מזה גופה מוכח דגם באיסור שבת אסור מ"ה. דאי באיסור שבת מודה ר"י. אין כאן משום מפרק דאין כוונתו להוצאת הדם בחיתוך ופריעה ומשום חובל פטור ושייך ממנ"פ ולכן לא הקשו מגמ' ביצה די"ל מדרבנן ואין שבות במקדש ומדברי ר' יאשי' מוכח דאסור מ"ה אף באיסור שבת ומשני דבאיסור דרבנן מודה ר"י. ומעתה כ"ז לה"א דר"ש פליג אף בפ"ר אבל למסקנא דר"ש מודה בפ"ר ור' יאשי' לר"ש לא מוכח כלל מקרא זה דבשבת ס"ל לר"י אסור מ"ה דבמילה הוי מפרק אף לר"ש דהוי פ"ר. ושפיר כתב רש"י דף קכ"א דלר"י בלא פ"ר הוי באיסור שבת רק מדרבנן התבונן בדבר זה כי הוא עמוק מאוד:

יז **ומעתה** נבא לישב שאר הקושית הנה בישוב רש"י שבת ק"ו שפירש"י אין לך מבעיר שלא יהי' מקלקל אפילו מבעיר לצורך קדירה מקלקל לעצים והקשה הגאון מהר"ם בנעט דא"כ למ"ל לגמרא לילוף מקלקל חייב משריפת ב"כ ות"ל מגוף קרא דלא תבערו נ"ל ברור דזה תלי' אי יש שבח עצים בפת דאם יש שבח עצים בפת והעצים בעין בפת

כמבואר בפסחים כ"ז דהוי כבעין ממש אין מוכח מקרא דלא תבערו דמקלקל חייב דקרא אוסר הבערה לצורך אפיית פת. דבזה ל"ה מקלקל לעצים דגם אח"כ חשוב כאלו העצים בעין בפת ומ"ה איצטריך לילוף משריפת בת כהן. ורש"י נקט לפי האמת דבקדירה דל"ש שבח עצים כמ"ש תוס' פסחים כ"ו והוי מקלקל ובפת יש מחלוקת ועיין בתו' פסחים ע"ה יראה דרק מדרבנן הוא אבל להוכיח מזה דמקלקל חייב מגוף הקרא ה"א דקרא קמ"ל דיש שבח עצים בפת והוי העצים בעין ול"ה מקלקל ומ"ה אצטריך לילוף משריפת בת כהן וזה נראה בישוב הקושיא לפי חומר הנושא (וע' לעיל סי' י' אות ז'):

ח **ומעתה** נבוא לישוב דברי הרמב"ם שכתב בעששיות הטעם דאין שבות במקדש והקשו עליו דהרי בגמרא לא אצטריך טעם זה אלא לר"י אבל לדידן דשא"מ מותר ל"צ לטעם זה ואי דהוי פסיק רישא א"כ הוי איסור דאורייתא ול"ש אין שבות במקדש והנ"ל בביאור הדבר עפ"י מה שכתב הלח"מ פי"ב דשבת במ"ש הרמב"ם שם דבעי שיתכוין לצירוף והקשה הראב"ד דהרי היא פ"ר ותירץ דכיון דמלאכת הצורף אינו במשכן ורק שכן לוטשי נחושת עושין כן הוי מלאכה וכו' ואין לנו לומר שיהי' מלאכה רק בכוונה דבלא כונה פטור כיון שלא הוי במשכן וגם נתבטל הטעם אשר בעבורה נקרא מלאכה שהוא הכונה. ודבריו מחוסרין עוד ביאור דאם לא ילפינין רק ממקדש יהי' פטור אפילו בכונה אבל ביאור הענין. דבאמת בכל פ"ר הוי משאצ"ל וכתבו התוס' בשבת מ"א ע"ב ד"ה מותר בסופן דבפ"ר אנן סהדי שנהנה והוי משאצ"ל לא כדברי המ"כ שהביא הכ"מ בפ"א דשבת. ואמנם היכא דלא נהנה אף בפ"ר הוי מלאכה שאצל"ג ומצרף היכא דאינו מכוין לא נהנה כלל והוי מלאכה שאצל"ג אך אמנם הרמב"ם פסק דמשאצ"ל חייב ולא שייך תירוץ זה. ואמנם הדבר יתכן דהנה הא דחייב במשאצ"ל היינו דל"ב מלאכת מחשבת וחייב על גוף המעשה אף דלא הי' כונה לעשותה. ואמנם היכא דגוף המלאכה לא הוי בעצמותה מלאכה דלא הוי במשכן. ורק דלוטשי נחושת עושין והמה אחשבה למלאכה וחייב עלי' מטעם דהבעלי מלאכות נוהגין כן ורק החשיבות משוי' מלאכה כשלא הוי מלאכת מחשבת אין כאן לא כונה ולא עשי'. ופטור אף לר"י:

ובזה נ"ל בישוב קושית התוס' בכתובות ו' ע"ב ד"ה ואם להוציא ממנו ליחה ופירשו התוס' דהכי מקשה דכמו דהתם להוציא ממנו ליחה פטור משום דהוי משאצ"ל אף דהוי פ"ר ה"ה הכא בבעילה לשתרי. ואמאי אסר שמואל. והקשו התוס' דהרי שמואל ס"ל כר"י במשאצ"ל. ומאי הקשו ממפיס מורסא דמוקמינין לה כר"ש והרואה יראה דרש"י ישב זה במתק לשונו שכ' חייב משום מתקן פתח וחייב משום בונה דאשכחן בנין בבעלי חיים דכתיב ויבן את הצלע. והוא שפת יתר אמאי לא פירש רש"י בתחילת הסוגיא גבי

לפתח הוא צריך ופירש"י וחייב משום כונה ולא פירש כדכתיב ויבן את הצלע. לכן נראה דרש"י כוון בזה כונה מיוחדת דבאמת בנין בבעלי חיים לא אשכחן במשכן ובאמת אין ללמוד בנין בעלי חיים מכל בנינים. ואיך חייב עליו ורק משום דאשכחן ויבן את הצלע. והוי מפאת כן מלאכה דהתורה קראו בנין וכמו שכתב הלח"מ גבי שכן לוטשי נחושת עושין כן וה"ה כאן הבונה הראשון עשאוהו מלאכה והוי מלאכת מחשבת אף דבאמת לא ילפינין מבריאת העולם רק ממלאכת המשכן מ"מ חשבוהו מלאכה וחייב משום בנין וזה דוקא במלאכת מחשבת אבל במשאצ"ל דאין כאן משום כונה וגוף העשיי' ג"כ ל"ה פעולה המחייבת ושפיר מקשה בגמ' וס"ל לרש"י דבזה פליגי התרי לישנא בשבת ק"ז גבי הצדן לצורך מאן תנא אמר ר"י ר"ש וכו' איכא דמתני לה אמפיס מורסא ואיכא דמתני לה אהא הצד נחש וס"ל לרש"י דמאן דמתני אצד נחש אבל אמפיס מורסא לא מתני לה דאתי' אפי' כר"י דבבנין בעלי חיים אף ר"י מודה והוא פירוש נחמד בסוגיא שם. ובזה מיושב קושית הבה"ג הובא בתוס' שבת דף ג' דשמואל ס"ל כר"י וס"ל בהני תלת דפטור ומותר הנה מצידת צבי ל"ק דהוי דשא"מ כמבואר בדף ק"ז דמיירי בדשא"מ ומצידת נחש י"ל משום סכנה כדמשמע דמייתי בגמרא שבת פ' האורג ראי' מעקרב (ועיין בהגהות הב"ח שהקשה בדף ק"ז מגמ' ברכות ל"ג ונחש אין סכנה ובאמת עיין דף קכ"א שבת דנחש שבא"י יש סכנה ומיירי הכא בנחש שבא"י) ול"ק רק ממפיס מורסא וכבר ביארנו דבבנין בעלי חיים אף ר"י מודה כיון דלא אשכחן במשכן. ובזה פליגי התרי לישנא א"כ קו' דבה"ג מיושב בטוב טעם. ורוב דברים אלו למדתי מדברי השיטה מקובצת בכתובת. וז"ל פירוש לפרושו דכל כה"ג מיקרי בונה אע"ג דהוי בבעלי חיים דלא מצינו בבעלי חיים אלא כעין ויבן את הצלע אבל כל שיתכוין להוציא לחה לא מיקרי פתיחתו בנין כדי שנאמר דהוי משאצ"ל. ול"ד לחופר גומא דמ"מ הכא חופר אלא שאינו צריך אלא לעפרא. אבל הכא כיון שמתכוין להוציא ליחה אין כאן מלאכה ול"ה משאצ"ל עיי"ש ומדבריו יוצא אור גדול בסוגיא וכבר בארנו הכונה דבאמת לא ילפינין רק ממקדש ורק כיון דכתוב ויבן את הצלע הוי כמו שכתב הל"מ שכן לוטשי נחושת עושין כן. ובזה בעי עכ"פ מלאכת מחשבת כיון דל"ה באמת מלאכה רק מפאת החשיבות והדברים ברורים ת"ל בישוב קושית הבה"ג ומעתה דברי הרמב"ם מיושבין דביוה"כ דלא נהנה מהצירוף ורק דהוי משאצ"ל וכיון דבעצם ל"ה מלאכה בעי כונה למלאכה ומשאצ"ל פטור וה"ה פ"ר בלא נהנה ול"ה רק שבות ואין שבות במקדש:

ט **ועתה** נבא לישב קושית התוס' דר"י אוסר דשא"מ בשבת רק מדרבנן והקשו מכריתות דס"ל לראב"ץ בנתכוין לכבות תחתונות והובערו עליונות חייב בדשא"מ עיי"ש ובישוב

הדבר י"ל בפשיטות דלר"י דס"ל בכל איסורין דשא"מ אסור ורק בשבת ס"ל מדאורייתא מותר ע"כ הוי רק מטעם הקרא דמלאכת מחשבת דילפינין כל מלאכות ממלאכות המשכן. ושם כתוב מחשבה בכל הקרא. ומעתה כ"ז בכל המלאכות דלא כתוב בגופא אבל בהבערה דכתיב בגופא לא תבערו אש בכל מושבותיכם א"כ א"צ לילוף ממלאכת המשכן. ול"ב מלאכות מחשבת. ומ"ה לר"ש דס"ל בכל איסורין דשא"מ מותר גם הכא מותר אבל לר"י דבכל איסורין אסור מ"ה ורק הכא בשבת מותר מדאורייתא משום מלאכת מחשבת בהבערה דא"צ לילוף ממלאכות המשכן חייב. ומ"ה ס"ל לראב"ץ דחייב והוא ישוב נכון. והרבה יש לפלפל בזה לפ"ד ואקצר:

אעתיק פה ב' תשובות בענין התעכבות מילה ע"י חרם כי המה מסתעפות לה' מילה בשבת:

סימן לט

ב"ה זוראוונא חודש אדר תרט"ז

בדבר החרם שעשו לטובת הקהל מבלי להביא יי"ש לעיר רק מה שימכרו הפראפינאטרס ונולד לאחד תאומים והאיש אינו בביתו והלשינו עליו כי הביא יי"ש זר ועכבו ראשי הקהל המילה באמרם שהוא בחרם ונימולו ע"י כן שלא בזמנו. ונשאלתי אם כדין עשו:

תשובה לכאורה לפי המבואר בש"ע סי' של"ד במחבר ורמ"א דרשאין ב"ד להחמיר עליו שלא ימולו את בניו א"כ ג"כ רשאין לעכב המילה אמנם י"ל דכאן אין יכולין לעכב מכמה טעמים ואבארם אחת לאחת:

א **כיון** שאבי הבן אינו בביתו והאשה אינה מצווה למול את בנה החיוב על הב"ד ודוקא כשהאב בכאן המצוה עליו ויכולין לגזור שלא ימולו בניו משא"כ כשאינו כאן החיוב על הב"ד והרי אם האב אינו רוצה למול החיוב על הב"ד כמבואר בר"מ כש"כ כשאינו בעיר והכי מוכח ממ"ש הט"ז סי' שמ"א דאם האב אונן החיוב על הב"ד ובספר ב"מ מפקפק בזה ולמ"ש הדבר נכון. וא"ל דגם כשהאב כאן החיוב על הב"ד דז"א דהתורה הטילה המצוה על האב ואם אינו רוצה האב הטילה התורה על הב"ד כלשון הרמב"ם עבר ולא מל וכל עוד שהאב רוצה אין החיוב על הבית דין ומשום הכי כשהוא בעיר והחיוב עליו חכמים מבטלים אותו בשוא"ת ממצוה זו. משא"כ כשהאב אינו כאן והחיוב על הב"ד מי יפטור הב"ד והכי מוכח מט"ז של"ד ס"ק ג' שכתב בשלמא מילה שעיקר המצוה תלויה באב והוא כבודו וזה ל"ש רק כשהי' בביתו ועוד י"ל בסברא דבאמת הדין הוא תמוה הבנים מה חטאו. אך דמש"ה לא ימולו הבנים דכיון דהוא מצוה והמוהל

שליחותא קעביד נמצא מהני לו ואסור. משא"כ כשאין האב כאן לאו שליחותי' קעביד רק שליחותא דב"ד ועוד דכשהאב כאן מעכבין המילה וע"י כן יקבל הדין כמבואר בש"ע משא"כ כשאינו בעיר מי יקבל והאשה לא עברה וגם אינה מצוה וז"פ:

ב **לפי** המבואר בש"ע שלא לנהוג נידוי בעבר על גזירות הקהל בחרם ונדוי עד שיכריזו עלי' בכאן שלא הכריזו עליו ל"ה בנדוי ויותר מזה מבואר בלשון ריא"ז במ"ק וז"ל ואם נידו אנשים בכלל ואומרים כל העושה כך וכך יהא בנידוי ל"ה בנידוי עד שינדוהו בפירוש עיי"ש וכאן שלא נדוהו אין רשאין לעכב המילה ועיין לקמן דאין יכולין לנדותו כעת ועכ"פ בלא הכרזה ונידוי מחדש וודאי אין לעכב המילה ועיין בחו"מ סי' ל"ד לענין עובר על החרם דנפסל לעדות ומ"מ לענין נידוי הדין ברור דאין לנהוג נידוי:

ג **בגוף** הדין הגם דמבואר לכל מבין דמירי דווקא בנידוהו לדעת כן ומ"מ גם בזה צ"ע והדבר תליא באשלי רברבי והנה גוף הדין נובע מתשו' להרמב"ן סי' רמ"ד הובא בב"י וז"ל מנהג באלו הארצות במי שרואין שאינו נוהג כשורה וכו' שמנדין אותו שלא יזמנו וכו' ולא יקברו לו מת ואפי' הי' מת קטן או שנולד אחר הנדוי ולא ימול לו בן ובב"י הגי' לא ימול וכו' בלא ו' והודיעני אם לענין קבורת עת ומילה אם הם כנשבעין לבטל את המצוה או לאו. תשובה כל שכוללין דברים המותרין עם דברים האסורין כגון אלו השבועה חלה על ד"מ כברשות כדאמרינן בפ"ג דשבועות. ועוד למיגדר מילתא הב"ד מתנין לעקור דבר מהמצוה משום סייג. עכ"ל והנה נדבר מטעם הראשון והנה בזה שתירץ דהוי כולל הוא סותר לדברי ריב"ש שהובא במ"ל פ"ה משבועות דכולל ל"ש רק כשהפעולה אחת אבל אי נשבע שלא יאכל מצה ושלא ילבש בגדי משי ל"ח כולל כיון שהם ב' פעולות ועיין בשעה"מ פי"ז הא"ב ה"ח שכתב דדברי ריב"ש המה רק גבי שבועה ומטעם כיון שהם ב' פעולות חשיב כאלו פרט שבועה לכל אחת עיי"ש. א"כ כאן כי כולל עוד מילה שאינה של מצוה ופעולה אחרת ל"ח כולל וכיון דהריב"ש חולק אין הלכה כהרמב"ן בזה לעכב מצוה דאו' כ"ז ראיתי בהשקפה ראשונה. ואמנם יש לי בזה פלפלת כ"ש והוא. הנה לכאורה יש ראי' לדברי הרמב"ן בזה מגמ' והיא דהגמ' בעיא במ"ק ט"ו מנודה מאי בתפילין עיי"ש ולכאורה קשה לפי המבואר בשבועות כ"ה בלא הנחתי תפילין היום מי איתא בלא אניח ופרש"י ותוס' מטעם נשבע לבטל את המצוה. ומעתה כמו שהקשה הרמב"ן על מה שמחרימין שלא למול הבן והרי הוי נשבע לבטל את המצוה כן יש להקשות אם מנודה אסור בתפילין איך מנדין אותו והרי הוי נשבע לבטל את המצוה ומאי איבעי להו אע"כ דחל בכולל הואיל ונאסר בדברים אחרים הרי דדברי הרמב"ן מוכרחים מגמ' ובזה י"ל קו' תוס' ישנים בנדה ז' שהקשו דהגמ' בעיא אי

מנודה מותר בתפילין ותפשוט מר"א בן הורקנוס שהי' מנודה והניח תפילין כדאיתא סנהדרין פ'. עוד הקשה בשאג"א ובשעה"מ לשיטת התוס' בביצה ט"ו דאי שבת לז"ת אין איסור להניחן בבית ודוקא בחצר אסור א"כ איך אמר ר"א שם בסנהדרין ס"ח בהורקנוס שחלץ תפילין של ר"א בע"ש איך מניחין באיסור סקילה ועוסקין באיסור שבות והרי הוא ס"ל שבת לז"ת הוא ואפי' שבות ליכא כשמניחין בשבת עיי"ש. וליישב הדבר נ"ל עפ"י שהקשיתי לעיל אס"ד דמנודה אסור בתפילין איך חלה הנידוי והרי הוא נשבע לבטל את המצוה כמ"ש הרמב"ן ותירצתי דחל בכולל הואיל ונאסר בדברים אחרים ואמנם ר"א הוא מתלמידי ב"ש כדאיתא בנדה שם ובביצה ל"ד בתוס' בשם ירושלמי דס"ל בכ"מ כב"ש והנה ב"ש ס"ל ביבמות י"ג דאין איסור חל על איסור ולא אתי איסור אשת אח וחייל על איסור אחות אשה אף דהוה כולל ומוסיף כדאיתא ביבמות ל"ג. ובלא"ה ר"א ס"ל בחולין קי"ג דאחע"א עיי"ש וברש"י דהיא ר"א בן הורקנוס וז"ב דלמאן דס"ל דאחע"א בכולל מכ"ש דס"ל נשבע לבטל את המצוה אינו חל בכולל וכן כתבו התו' להדיא בשבועות כ"ד ד"ה אלא כדרבא מדתניא בתוספתא שבועה שאוכל ואכל איסורין פטור ור"ש מחייב. וה"ט דלר"ש לא חל השבועה לבטל המצוה בכולל ולא קיים השבועה בזה משום דס"ל דאחע"א בכולל וז"ב ומעתה ה"ט דר"א בן הורקנוס הניח תפילין דהנידוי ל"ח לתפילין דהוי נשבע לבטל את המצוה ול"ח אף בכולל והגמ' לא מצי למיפשטא מר"א ומ"ה מסתפקא לדידן דאמרינן כולל ומצי לחול והוא דבר נחמד. ומעתה מיושב קו' השאג"א דהפירוש מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות הוא בדרך זה דכיון דמטא שבת ושבת לז"ת ול"ה מצוה ושוב אסור מטעם נידוי דבאמת מנודה נוהג נדויו בין בחול בין בשבת וכיון דתפילין איקרי פאר ומנודה אסור בהן ורק בחול ל"ח דהוי נלאה"מ אף בכולל ל"ח ובשבת חל וזאת תליא בהאיבעי בגמ' אי מנודה מותר בתפילין אז כוונת ר"א שבות דשבת מטעם שמא יצא לר"ה ואם מנודה אסור בתפילין אז כוונתו שבות דנידוי ול"ת אי משום נידוי אמאי קרי לי' שבות דאיסור נידוי הוא מדרבנן כדאיתא בתוס' מ"ק ט"ו ע"ב ועיין בשיטת הפוסקים בזה. ועוד נ"ל הטעם דשבת לז"ת הוא משום דשבת עצמו הוא אות משום שאסור בעשיית מלאכה ובבה"ש אינו אסור רק מדרבנן לשיטת כמה פוסקים ופטור מתפילין מדרבנן ושוב מנודה אסור מדרבנן ומ"ה נקט שבות ובזה ניחא דנקט שבות דשייך לענין מלאכת שבת דתפילין תלין באיסור מלאכה ועיין ברי"ף וברא"ש פ' ע"פ לענין אי שבת קובע בבה"ש למעשר ודו"ק (ודע דגם מענין נידוי ברגל דמיבעי במ"ק י"ל דהוי נשבע לבטל את המצוה ואולי דשם הוי כולל מענין אחד ועוד דשמחת רגל ל"ה אלא מדרבנן כמ"ש התוס' במ"ק ודע דאין

להקשות בגמ' דמיבעי לי' אי נוהג נידוי ברגל ולא מבעי בשבת י"ל כיון דאבילות בצנעא נוהג בשבת ה"ה נידוי ועוד דנידוי ל"ה לא עצב ולא שמחה ובשבת לא כתיב שמחה רק עונג כמ"ש תוס' מ"ק כ"ג וע' ז' בכור שור תענית ל' וע' מה שהאריך בזה ביד שאול סי' רכ"ט ס"ק ג' ולי יש בזה תימה רבתי דבסיפרי פ' בהעלותך איתא וביום שמחתכם אלו שבתות. הרי להדי' בשבת שמחה דלא כבכור שור מיהו י"ל דר"נ דחולק בספרי ודריש אלו תמידין ס"ל בשבת לא כתיב שמחה והדבר תליא במחלוקת ודוק) סוף דבר יש להרמב"ן ראי' גדולה מסוגיא. ובהשקפה ראשונה הי' נ"ל לישב הקושיא מתפלין דבאמת אנן לא אסרינן לי' מתפילין רק דמשוינן לי' מנודה ומנודה ממילא אסור בתפילין כמו אבל. אבל אנן לא אסרינן לי' בהא כמו שכתב המהרי"ט לענין נזיר אמנם מדהקשו הפוסקים גבי נזיר לענין אאחע"א ונשבע לבטל את המצוה הרי דאין לחלק. וה"ה לענין נידוי ומדחזינן דהגמ' בעיא לענין תפילין ול"ה נשבע לבטל את המצוה דחייל בכולל ה"ה לענין מילה ודברי הרמב"ן מוכרחים באופן דמוכח דלא כהריב"ש מיהו י"ל דתפילין הוי כולל מענין אחד כיון שכולל תפילין בשבת כמ"ש. ומה דקשיא לפ"ז בשבועות כ"ה גבי שבועה שלא אניח תפילין דחל בכולל כבר הקשו המפורשים:

ד **והנה** בעיקר דברי ריב"ש שמחלק בין היכא שהם שתי ענינים הוי כשתי שבועות ול"ה כולל מצאתי במח"א ה' שבועות סי' ט' שהרגיש בסתירת דברי הרמב"ן הנ"ל לשיטת הריב"ש. והמח"א כתב דהריב"ש אזיל לשיטתו דס"ל לענין נדר שבטל מקצתו בטל כולה באם הם ב' ענינים דהוי ב' שבועות אם נשאל על אחד לא הותר השני דהוי ב' שבועות וה"ה לענין כולל. ולפ"ז החולקים על הריב"ש וס"ל דבב' ענינים הותר אחד הותר השני והוא שיטת הרא"ש הובא במח"א שם ה"ה לענין כולל. ול"נ דאף אם נאמר דנשבע על ב' ענינים הוי כב' שבועות. והותר אחד לא הותר השני והוא שיטת הריב"ש מ"מ זה דוקא היכא שיכול להיות ב' שבועות משא"כ היכא שכל אחד אינו יכול לחול כגון נשבע לבטל את המצוה ואין יכול לחול לבדו רק בכולל אמרינין דדעתי' אשבועה אחת וחלה בכולל. וכן יש לפרש סוגי' דשבועות דף כ"ז בדברי ר' יוחנן דפרוטה מכולם מצטרפת ועיין באבני מילואים סי' ל"א אות ז' שמביא דברי הירושלמי שלדברי ר' יודא נכללין ונפרטין ושליש פרוטה חיטין ושליש שעורין שליש כוסמין. נכללין בקרבן אחד פרוטה חיטין פרוטה שעורין פרוטה כוסמין נפרטין בשלשה קרבנות אלא שבא"מ מפרש דברי ירושלמי דס"ל דהוי כלל ופרט ולדעתי כוונת הירושלמי דס"ל בכ"מ שיכול להיות פרט הוי פרט וכ"מ שאינו יכול להיות פרט הוי כלל ומ"ה כשאין בכ"א פרוטה ע"כ כוונתו לכלל וביש בכ"א פרוטה כוונתו לפרט. ויהי' איך שיהי' בין לשיטתי הנ"ל ובין לשיטת

הקצוה"ח דכ"מ הוי כלל ופרט נהי דכשבטל מקצתה לא בטל כולה דהוי פרט מ"מ בנשבע לבטל את המצוה חל בכולל דהוי כלל דזולת זה לא יחול כלל סוף דבר הראיתי לדעת דדברי הרמב"ן יש להם מקום ומ"מ דברי הריב"ש מוסכמים מהרבה פוסקים. ולכאורה י"ל דקודם שנולד ל"ה נשבע לבטל את המצוה וכמו שכתב בתשובת הרא"ש הובא בח"מ סי' ע"ג דבנשבע שלא ימכור לבע"ח קודם שלוה ל"ה נשבע לבטל את המצוה וכן כתב בתומים ה"ה בנדר שלא למול קודם שנולד הולד. ולפ"ז כוונת הרמב"ן דחל בכולל דהיינו דכולל הנולדים והילודים דהוי מענין אחד ואינו סותר להריב"ש אולם דברי הרא"ש בתשובה סותרים לכאורה לדברי הרמב"ם פ"ה משבועות דבנשבע שלא יעיד לחבירו אם ידע לו עדות הוי נשבע לבטל את המצוה הרי דלא כתשובת הרא"ש והקשה כן בספר ב"מ על יו"ד הנדפס מחדש אמנם כבר רמז ע"ז בכנה"ג הובא בקצוה"ח סי' ע"ג ואמנם החילוק פשוט דבעדות א"א להסתפק מזה אמנם בחוב קודם שלוה בידו שלא ללות ולפ"ז מילה דמי' לעדות ול"מ שבועה אף קודם שנולד ודו"ק:

ה **עוד** יש להקשות על הרמב"ן על תירוץ ראשון שתירץ דשבועה חלה בכולל נהי דהשבועה חלה ניתי עשה ולדחי לל"ת. והרי כבר הקשה הרא"ה על הירושלמי דשבועה שלא אוכל מצה ניתי עשה ונידחי לל"ת ותירץ דשבועה הוי עשה ול"ת ומ"ה לא דחי ומעתה כאן במילה בזמנו שדוחה ל"ת ועשה כמו שבת ועיין שבת קל"ב וכ"ש שדוחה בל"ת ועשה משבועה ואף אם נאמר דנידוי ל"ה רק מדרבנן כ"ש שקשה דהרי הר"ן בר"ה לענין שופר דאין מעבירין אותו את התחום הקשה דהרי ל"ה אלא מדרבנן וכתב כיון דהוי יו"ט עול"ת לא דחי עשה לחודי' והש"ל ז"ל כתב דבאמת דחי דרבנן רק משום דל"ה בעידנא ועיין במג"א סי' תמ"ו א"כ כאן שדוחה עול"ת והיא בעידנא הו"ל לדחות ומפאת זה אין ראי' ממכשירי מילה שאין דוחין שבת דשם הטעם דל"ה בעידנא ומילה שלא בזמנו ביו"ט אינו דוחה מקרא דלבדו משא"כ מילה בזמנו ובעידנא ל"ש כל הני תירוצים ושוב מצאתי בבשמים ראש סי' קנ"ד במעשה שהי' שם בקהל שקבלו חרם שישארו עשרה בעיר ואח"כ נולד לאחד בן זכר והוצרך לילך לעיר אחרת אחר מוהל ופלפל שם אי עשה דמילה דוחה ל"ת דחרם ולבסוף מסיק דאינו דוחה דל"ה בעידנא ועוד דהוי ממכשירי מילה ע"ש והרא"ש כתב דחרם ל"ה רק ל"ת (ומוכח משם דס"ל מכשירי מילה א"ד אף בלא אפשר לעשות בהיתר) ועכ"פ דוקא שם דל"ה בעידנא ול"ה רק מכשירי מילה. אבל המילה גופי' דהוי בעידנא וודאי דחי ואולי כוונת הרמב"ן שלא ימולו לו בנים כשיהי' לו מילה שלא בזמנו והוא דוחק. ועוד דגם דזה י"ל דדחי לל"ת ועשה שישנו בשאלה כדאיתא ביבמות כמו שהקשה בשעה"מ על החינוך שהקשה בנדר

שלא יאכל מצה דאסור דניתי עשה ולידחי לל"ת ועשה ותי' דנדר הוי ל"ת ועשה והקשה בשעה"מ הרי עשה דוחה לתו"ע שישנו בשאלה. (ועיין מ"ש בחיבורי הקטן שיח יצחק בדעת הרמב"ם בזה):

1 **ובישוב** דברי הרמב"ן י"ל דלכן הנידוי דוחה עשה דמילה משום דנידוי הוי עשה דרבים כמ"ש התוס' במ"ק י"ד ב' ד"ה מהו שינהיג שכתבו כיון שעבר על דברי הדיינין הוי עשה דרבים (וקצת צ"ע בדברי התוס' שכתבו דדחי לאו דמקלל חבירו וקשה דהתורה נתנה רשות לב"ד להכותו ולקללו ועוד דאינו עושה מעשה עמך ואולי זה כוונתם שכתבו מסוטה גמרינן) והן אמת כי בענין הזה יש הרבה לדקדק דבגמ' דמ"ק דמשמע דעשה דושמחת הוי עשה דרבים אף שבזה אין אחד מוציא חבירו והמג"א סי' תמ"ו כתב דעשה דתשביתו ל"ה עשה דרבים מטעם שא"י להוציא רבים וא"כ י"ל דבכאן ל"ה עשה דרבים רק נגד אבל ולא נגד מצות מילה. ועיין ברש"י שכתב אבל דיחיד ועוד אמאי לא הקשו ביבמות לענין תמיד והבערת בת כהן דרצה לילף מזה דעשה דוחה ל"ת הו"ל להקשות מה להנך שהן עשה דרבים. א"ו אין חילוק ועוד במילה שאם לא מל האב חייבין ב"ד למול דכתיב ימול לכם אולי הוי ג"כ עשה דרבים ושוב דוחה עשה דנידוי:

עוד נ"ל דהטעם הוא משום דהוי עשה דפשיעה כמ"ש התוס' בעירובין דף ק' לענין מתן דמים שנתערבו אמנם קשיא אמאי לא נמהלי' אחר דהוא לא פשע ויקיים העשה ובשלמא שם בעירובין י"ל כל הכהנים פשעו שלא שמרו מתערובות עיין רש"י פסחים ל"ו ד"ה במקום זריזין ובהכי אולי נתיישב קצת סוגי' דזבחים צ"ו דמקשה ניתי עשה דאכילת קדשים. והקשה בשעה"מ דהרי הו' עשה דפשיעה דשם י"ל דבשר קדשים אין שומרין אלא הבעלים והם פשעו ע"כ מקשה דכהן אחר יאכל ויקיים העשה ואיהו לא פשע וכן כאן י"ל כן. ואולי מ"מ כיון דהמצוה על האב והוא פשע ומ"ה ל"ד אמנם לפמ"ש בשעה"מ ה' נדרים לחלק דדוקא היכא שהלאו הוא קודם הפשיעה ואח"כ העשה רוצה לדחותה אינו דוחה משא"כ בזבחים היכא דהעשה ול"ת הם ע"י פשיעה דע"י היתר מצטרף לאיסור בא הל"ת דוחה. ע"כ נ"ל דדברי הרמב"ן שייך דווקא היכא דנידוהו ופשע קודם שנולד הבן ואז ל"ה העשה משא"כ כשנולד ואח"כ מנדין אותו וודאי העשה דוחה הל"ת ולפ"ז גי' הב"י נכונה דגרס לא ימול בלא ו' והכוונה שנולד לאחר הנידוי דפשע קודם חלות העשה וחלה הל"ת משא"כ בנולד ואח"כ נידוהו וודאי ל"מ:

עוד נ"ל בביאור הרמב"ן דאפי' אם נימא דגם לאחר שנולד מהני נידוי מ"מ זה דוקא בהחרימו קודם יום ח' דהוי כמצה קודם הפסח אבל ביום ח' וודאי אינו חל אף בכולל כמ"ש הש"ך בסי' ע"ג דמש"ה א"ח בשבועה שלא אפרע בכולל משום דהחיוב בא לו

תיכף וה"ה הכא ובמצה דוקא איירי בנשבע קודם פסח וע' בקצוה"ח שהחזיק בדברי הש"ך ושוב מצאתי בפתחי תשובה שהביא בשם חב"י שכתב ג"כ דדברי הרמב"ן המה דוקא במילה שלא בזמנה עיי"ש ואין לפני כעת ס' הנ"ל:

ז **ועתה** נדבר מטעם השני שכתב הרמב"ן משום סייג ואעתיק מלשון בדק הבית וז"ל אבל הגאונים נהגו להחמיר בגזירות אם שנתחייב לחבירו בב"ד וסירב ועבר על גזירות ב"ד והחרימו אותו כו' ואף לא תמולו לו בן וכו' עיי"ש ולבסוף מסיק וכבר אתה רואה שכל אלו הם חומרות יתירות שהנהיגו הגאונים למי שעבר על גזירתם ויסרב בדינם כי הם היו גאוני עולם והיו על בני הגולה כסנהדרין על כל ישראל אבל לאחר דורם לא נהגו כן וכבר ידעת מה שאמרו ז"ל נידוי כנזיפה שלהם עכ"ל ונאמן הוא העד בעדותו ועוד לעקירת דבר כזה צריך מיגדר מילתא והוראת שעה. ועיין בתוס' יבמות וגם צריך לזה חכם גדול ובעל תורה ובנ"ד רוב הלומדים מעיר והחסידים יחידי הקהלה מתנגדים לזה העיכוב וז"ל הירושלמי חמורים דברי זקינים מדברי הנביאים למה היא דומה למלך ששלח שני פלטרין על אחד מהם כתב אם אינם מראין חותם שלי לסנטרין אל תאמינו לו ולאחד מהם כתב אע"פ שאינו מראה חותם שלי תאמינו לו כך בנביא כתב ונתן לך אות או מופת ברם הכא ע"פ התורה אשר יורוך הרי שנחוץ לעניני סייג וגדר חכם גדול ובעל תורה. וביבמות אמרינן ב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין ועיין עוד בתשו' ז' ח"ץ סי' ל"ה שהאריך ומסיק דדוקא בסייג וגדר גדול רשות ביד ב"ד וכש"כ ביש כח לכופו בשאר כפיות אין רשות לעכב המילה אשר דוחה שבה ויוה"כ. ועיין עוד בתשב"ץ בהל' מילה במעשה שעכבו המילה ומכל הני טעמי הדבר ברור דשלא כדת עכבו המילה וד' הטוב יכפר בעדם:

סימן מ

התשובה הקודמת שלחתי לידידי הרב הגאון הגדול המובהק מופת הדור ארי' דבי' עילאי. שר התורה והחכמה המפורסים מ' ענזיל צאזמיר זצלה"ה האבד"ק סטריא והגליל:

והגאון המפורסים הנ"ל הסכים לדברי בגוף הדין וברוב חכמתו השיב על מקצתה וזה אשר השבתי לו:

א **מ"ש** דנהגו שלא לנהוג נידוי בחרמי הקהל עד שיכריזו עליו. וע"ז כתב כ"ג דבזמה"ז אין צריך להכריז יען רבו המוסרים וכו' כאשר ביאר בטעם ובסברא. הגם כי סברתו נכונה לא מצאתי מי מקדושים שיאמר כן. ולכאורה לפי המבואר בח"מ בפסולי עדות דרבנן בעי הכרזה ולא חילקו האחרונים כלל בין בזה"ז ואולי יש לחלק בין עדות לחרם.

בוודאי לפי מה שהבאתי בשם שלטי הגבורים בשם ריא"ז וז"ל ואם נידוהו אנשים בכלל ואומרים כל העושה כך וכך יהא בנידוי ל"ה בנידוי עד שינדוהו בפירוש. בכאן וודאי צריך עוד הפעם נידוי. ול"ש לחלק בחילוק שחלק כ"ג והן אמת שלא הביאו הפוסקים בש"ע דבר זה ולכאורה הדבר תליא בענין עובר על החרם דלהבא לענין עדות אבל לדעתי עכ"פ צריך לנדותו אף אם בדבר הכרזה הסברא כדברי כ"ג אבל עכ"פ צריך נידוי בפירוש וכשלא נידוהו א"צ לנהוג בנידוי:

ובדבר הקושיא על הרמב"ן שכתב דחל בכולל והקשיתי דהוי ב' עניינים כמ"ש הריב"ש וע"ז כתב דהנידוי חל שלא לעשות שליחות לאותו איש. ונאסרנו לעשות לו שליחות של מצוה בכולל עם שליחות הרשות יפה העיר. ואמנם לאחר העיון הקושיא במקומה עומדת לפמ"ש בתשו' הרשב"א והובא בהגהת ש"ע באחד שהמוהל רוצה שכר והאב אינו יכול לתת שכרו אם מחויב למכור מה שיש לו והשיב וז"ל דכאן דהאב אינו יכול למול גם אין ידו משגת הו' כמו שאין לו אב והב"ד מחויבין למול וכופין את המוהל עיי"ש. ומעתה ה"ה הכא כשהאב א"י למול ואתה אסרת על כל מוהל שיעשה שליחותו לא גרע מאין ידו משגת דהרי המוהל אינו רוצה למול והוי כמו שאין לו אב והחיוב על הב"ד וכל ישראל ול"מ הכולל שלא לעשות שליחותו דהחיוב על כל אדם בלא שליחות וע"כ אתה אוסרו למול אף בלי שליחות ובזה ל"ה כולל דהוי ענין אחר ודו"ק ואולי כאן דלמול בשליחות אסור מהני הכולל לאסור למולו בלי שליחות מכיון שכולל מילה בשליחות ודוק:

ועפ"י הנ"ל נ"ל בשבת קל"ג דמקשה במילה בצרעת ומכוין לקצוץ בהרתו ואי איכא אחר ליעביד אחר דקשי' דמאי מהני ע"י אחר ממ"נ אי לשיטת הפוסקים בכהן דאמר לכהן קדש לי אשה גרושה ל"ה ב"ח דשלד"ע ה"ה הכא הואיל והשתא לא נתכוין ל"ה בר חיובא ויש של"ע והוי כאילו עבד איהו ומאי מהני אחר ואי לשיטת הפוסקים דהכהן הואיל ואי קידשה לעצמה מיקרי ב"ח וה"ה הכא גם בלא כיון לצרעת מיקרי ב"ח ואשל"ע וא"כ השליחות בטל וכיון שאין המצוה רק על האב גם ל"ה שליחו ומאי מהני מילת אחר וכבר כתב כעין זה בבשמים ראש בעיקר הקושיא שהקשה איך מילה דוחה שבת הרי אפשר לקיים ע"י נכרי ותי' דאם אין שליחות לנכרי לא קיים המצוה וה"ה הכא. אך לפמ"ש הדבר נכון דכיון שאין האב יכול למול בעצמו דעשה דידי' א"ד ללו"ע. וגם ע"י שליח א"י דבכה"ג ישל"ע. הוי כאין לו אב וחייבין ב"ד למולו והחיוב על כל איש ישראל והאחר מקיים המצוה וזה סברא דידן:

ב **ובגוף** דברי רש"י במ"ש ולא ליקו האב להתם ועיין במ"ל שכתב וטעמא דמלתא כיון דהמצוה על האב המוהל שליחותי' דאב קעביד וכיון דכוונת האב לטהרו עובר בלאו. ולע"ד כוונת רש"י עפ"י מה דאיתא בגיטין והא בעי כתיבה לשמה ומשני כשגדול עומד ע"ג וע' בתו' חולין וגיטין וברמב"ן שחילק היכא דמהני שליחות מהני גדול עע"ג דכוונת הגדול מהני מטעם שליחות ובחליצה דל"מ שליחות ל"מ גדול עע"ג עיי"ש. (ויש לי קושיא גדולה לדבריו מדברי הגמ' חולין ל"א אילימא דאנסא חברתא וטבלה כונה דחברתה כונה מעליתא היא אף דשם ל"מ שליחות וצ"ע) מעתה היכא דהאב עע"ג מהני כוונתו כמו כוונת העושה ובפרט שהוא שליח של האב משא"כ כשאין האב עע"ג ל"מ כוונתו ובזה י"ל מה שהעיר בקצוה"ח סי' רע"ה לשיטת הרשב"א דבדעת אחרת מקנה מהני אף בלי כוונת הזוכה דמועיל כוונת המזכה וא"ד לעודר בנכסי הגר והקשה בדברי הטור סי' הנ"ל שכתב דלוקח יקנה בכל ענין דלעולם איכא הוכחה דלאדעתא למיקני עביד דאי בפניו אמר לו לך חזק וקני ואי שלא בפני' מסתמא הקונה אדעתא למיקני עביד ותיפוק לי' דבדעת אחרת מקנה ל"ב כוונת הקונה. ולהנ"ל נכון דעד כאן ל"מ כוונת המקנה רק בעע"ג אבל שלא בפניו ל"מ כוונת המוכר ללוקח וכבר העירותי בדברי הרמב"ן דכוונת גדול עע"ג מהני מטעם שליחות וכן בדברי הקצוה"ח הנ"ל דכוונת המוכר מועיל מטעם שליחות. מדברי הרא"ש בנדרים לענין הפרה דל"מ שליחות. מטעם דשמיעה הוי מידי דממילא ול"מ שליחות במידי דממילא. וע"כ דדוקא שמיעה הוי מידי דממילא אבל הכוונה הוי כעין עשייה ושייך בי' קצת שליחות ועיין ג"כ בפ"מ יו"ד סי' ד' מה שהביא בשם לבוש ישראל שוחט וגוי מחשב שרי דאין שליחות לגוי משמע דשייך בי' שליחות ומ"ש הפ"מ לכאורה בישראל שוחט וחבירו חושב אסר וזה תימא דזה מחשב וזה עובד ל"א ומביא מקדשים ובאמת גם בחבירו חושב ה"ל ללבוש להתיר דאשלד"ע ואקצר:

ג **ומה** שנ"ל להעיר בזה הנה בדבר שאין מתכוין והמשלח מכוין כבר ביארנו דבעי דוקא עומד ע"ג ואמנם לדידן דפסקינן דפ"ר אסור ולדעת הערוך פ"ר דלא ניחא לי' מותר וכגון במיזרד זריד בארעא דחברי' לטובת חבירו חייב השליח אף באינו עע"ג דניחותא דבעלים מהני וכן כתב המהרש"ל בביאורו לסמ"ג דהיכא דכוונתו לטובת חבירו. ולחבירו הוה פ"ר דניחא לי' חייב הובא במגן אבות להגאון מ' מרדכי בנעט ד' ט' ואין זה דומה לדבר שאין מתכוין דכיון דפ"ר מותר ורק דאנן בעינן כוונה בזה דווקא כשמשלח עומד על גביו מהני כוונת המשלח כנ"ל משא"כ אי גם פ"ר אסור ורק דבעינן שיהא ניחא לי' כל היכא דניחא לי' לבעלים חייב. וקצת מוכח כן ממעילה בשלח א' חרש שוטה שיקח מעות

הקדש דמקשה והא אין שליחות לקטן ותירץ עשאוהו כמעטן של זיתים והיינו מטעם דניחא לי':

ובזה י"ל בסוגי' דסוכה דאין ממעטין ביו"ט משום ר"א בר"ש אומרין ממעטין וכו' עיי"ש דאית לי' הושענא אחריתי ופירש"י ותוס' דהוה פ"ר דלא ניחא לי' ואמאי לא תירצו דמיעטו ע"י אחר דהו"ל פ"ר דלא ניחא לי' כנ"ל ולפמ"ש נכון דהיכא דבעי להושענא ואי ממעט ע"י אחר עביד האחר שליחותו וכיון דלדידי' ניחא לי' חייב השליח ומ"ה משני באית לי' הושענא אחריתי ודו"ק וביותר יש לבאר סברא זו עפ"י תשובת מהרי"ט ח"ד סי' מ"ה שחילק בענין דברים שבלב דל"מ ומצאנו בכמה מקומות דדברים שבלב מהני וכתב דהיכא שהוא גלוי לכל העולם ל"ה דברים שבלב וה"ה הכא כשבעינן כוונה הוי דברים שבלב ול"מ כוונת הבעלים רק בעומד על גביו משא"כ כשבעינן דניחא לי' והרי כל העולם יודעין דניחא לי' ול"ה דברים שבלב:

ובזה נ"ל בישוב קו' התוס' ביומא שהקשה אשיטת הערוך דפ"ר דלא ניחא לי' מותר דאמאי הקשו בשבת רק להס"ד דפ"ר מותר ובאומר לקוץ בהרתו מתכוין. ואי איכא אחר ולא הקשו אליבא דאמת דפ"ר אסור ואי איכא אחר ליעבד אחר דבאחר הו"ל פ"ר דלא ניחא לי' ולהנ"ל נכון דדוקא למאי דס"ד מעיקרא דפ"ר מותר ובעינין דוקא כונה מקשה ואי איכא אחר ליעבד אחר ולזה כתב רש"י ולא ליקו האב להתם ול"מ כונת האב באין עומד על גביו משא"כ אליבא דאמת דפ"ר אסור ורק דבעינין דניחא לי' וכיון דאחר עביד לטובתו ולדידי' ניחא לי' והוה ממש כמעטן של זתים וכשלח שליח לחש"ו דכיון דניחא לי' בהתעבד שליחותא וה"ה הכא ומ"ה ל"מ אחר משא"כ אם פ"ר מותר ורק דבעינין שיכוין בשעת מלאכה ול"מ כונתו כשאינו עומד על גביו ודוק כי הסברא נכונה היא. והגם שהאריך בענין זה הגאון מהר"ם בנעט לא מנעתי מלכתוב חות דעתי בעזה"י ולפ"ז צ"ל במ"ש בטיו"ד סי' ר"ס דאם יש אחר יודע למול אין לאב למול בשבת רק אחר שיהי' פ"ר דלא ניחא לי' כונתו דעדיף יותר ע"י אחר אבל גם אצל האחר הוי חילול שבת כיון שעושה לטובת חבירו כמ"ש מהרש"ל הנ"ל וכן משמע בשאג"א פירוש דברי הטור עיי"ש סוף סי' נ"ט ועיין לקמן:

ד **והנה** במה שהקשיתי דליתי מ"ע של מילה ולידחה ל"ת ועשה דנדר. וע"ז כתב כ"ג דלאו מילתא היא דהאב הוא מצוה באותו מצוה ולא אסרנו עלי' שלא ימול את בנו ואחרים העושים שליחותא בעלמא עבידו ומ"ע לאו אדידהו קאי וגם הב"ד אין עליהם מצות עשה רק שהם מצוים לכוף את כל ישראל לקיים המצות ע"כ דבריו. הנה במה שכתב דלא אסרינין עליו שלא ימול את בנו בתשו' ברכי יוסף נסתפק בזה אם החרם חל

עליו ג"כ ואם נאמר דחל עליו ג"כ ודאי קשה דלידחי ל"ת ואמנם אף אם נחליט דהוא רשאי למול אבל עוד לא חשיב נפשי משאול בנידון דידן דהוא אין יכול למול ורק ע"י אחר אמאי לא אתי עשה ודוחה ל"ת ואתינן עלה משני סברות דכיון דאיהו לא מצי למול ורק המצוה שישתדל הוא שיעשה בשליחותו וכיון דאתה אסרת על כל איש שיעשה בשליחתו והוי כעני ואין לו שכר וכתשו' הרשב"א הנ"ל והוי כאין לו אב. והחיוב על הב"ד שימולו ועל כל אדם כמ"ש הרשב"א ועשה שלהם הוא. ואף גם בלי סברא זו מי יתן ואדע דבאחרים העושים שליחתו ל"ש דחיית עשה ול"ת. והרי מילה דוחה שבת ואחרים מוהלים אף כשאינם עושין רק שליחות של אבי הבן ומ"ע לאו אדידיה קאי ואם האב אינו יכול למול ימול אחר ועיין בטור לשיטת הר' אלעזר אף אם האב יכול למול מ"מ ימול אחר דלגבי' הו"ל פ"ר דלא ניחא לי והטור חלק עליו אבל זה פשוט דאחר יכול למול בשבת אף דשליחותי' קעביד וה"ה הכא אף אם המה רק שלוחים דידי' עשה דוחה הלתו"ע כמו שדוחה שבת. ובעיקר הדבר דהשליח יכול לקיים העשה ולבטל הל"ת ובאמת הדבר תמוה שליח עניא מאי קעביד ועיין בתוס' שבת וגיטין דהוא משום דאומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך והביאו ראי' ממה שכהן עובר בעשה דהשלמה כדי שיקיים זה העשה דפסח ומה שלא הביאו ממילה דבאמת משום דכל הסוגיות י"ל דמיירי באין לו אב והעשה אדידהו קאי ונ"ל לבאר סברת התוס' דאומרים חטא כדי שיזכה חבירו הוא כיון דכל ישראל ערבים זה בזה ומש"ה עשה שיש לחבירו דוחה לעשה דידי' דמטעם ערבות הוא נמי חייב ועיין ברש"י ר"ה כ"ט דכל הברכות אע"פ שיצא מוציא הוא מטעם ערבות והיא סברא נחמדה ועיין מ"ש במ"א דלפ"ז לפוסקים דנשים אינן בכלל ערבות אין אומרים בנשים חטא כדי שיזכה חבירך ובזה נתישב כמה קו' עיי"ש (עיין לעיל סי' ח"י אות ט') ולפ"ז נתישבו דברי התוס' קידושין ל"ד שהקשו על הא דאין שורפין קדשים ביו"ט ואם נשים אין חייבת בעשה דיו"ט ידחה עשה לל"ת ותירץ הפנ"י דנשים ליתנהו גם בשריפות קדשים דהוי מ"ע שהז"ג ומעודי נתקשיתי בזה דמ"מ ניתן להם לישרוף דנהי לגבייהו ליכא עשה מ"ע הבעלים שיש להם עשה יתנו להם לישרוף דאומרים חטא כמ"ש התוס' ותירצתי דנותר הוי ע"י פשיעה ועדיין קשה דאטו לא משכחת רק בפשיעה והרי משכחת לה בשמנו של גיד דל"ה פשיעה דאסור לאכלו מדרבנן. ועוד משכחת בכמה גונא. ועתה מצאתי בא"ח לקדושין שתמה בזה על התוס' ולהנ"ל הדבר נכון דמה שאומרים חטא הוא מתורת ערבות ונשים ליתנהו בערבות ורק דכל עיקר קו' התוס' היה בנשים בקדשים שלהם ובזה שפיר תירץ הפ"י. וכן נתיישב מה שהקשו על גמ' פסחים ה' דקאמר או אינו אלא ביו"ט וכו' ומצאנו להבערה שהיא

אב מלאכה והקשו דניתי עשה דתשביתו ולידחה ל"ת ותירצו דהוה עשה ול"ת והקשו דמ"מ נשרף ע"י נשים ותירצו דנשים אין חיבות בעשה דתשביתו ועיין בשאג"א ומ"מ קשה דניתן להם לישרף מצד חטא כדי שיזכה. ושם ל"ש דהוה בפשיעה דאם נאמר דעיקר מצות תשביתו לא נאמר רק ביו"ט ל"ה פשיעה כלל ולהנ"ל נכון מאוד דהטעם מצד ערבות ונשים ליתנהו בערבית:

ה **והנה** יש לפלפל בסוגי' דכתובות מ' מאונס שותה בעציצו ובנמצא דבר ערוה אינו כונס דמקשה וניתי עשה וידחה ל"ת ותירץ דאי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל ועיין בתוס' שאנץ ביאור הסברא כיון דהיא נמי מצוה מלמדין אותה לומר איני רוצה ומשמע הא אם אמרה לא בעינא נמי איתא לעשה איהי נמי מותרת וע"כ מטעם דאומרים לו לאדם חטא ויקשה ג"כ כהנ"ל כיון דאשה ליתא בערבות:

ואמנם קושיא זו בלא"ה קשה לשיטת תוס' שבת דהיכא דפשע ל"א חטא וכאן פשע שאנס וע"כ צ"ל דשם קאי לרבנן דס"ל קטנה בקנס ובה ל"ש הטעם דאיהי מוזהרת. וכעין זה כ' בהפלאה או שנאמר לישב דהגמ' מקשה על נמצא בה דבר ערוה די"ל דמיירי בכהן שאנס ונבעלה לפסול אח"כ דהוה זונה ואסורה לכהן ומבואר בתוס' נדרים צ' בהא דאומרת טמאה אני לך איך מאכילין דבר האסור לה ותירץ ה"ר אליעזר כיון דאיהי אינה מוזהרת והתו' הקשו דכל היכא דאיהו מוזהר איהי נמי מוזהרת וע"ז תירצו האחרונים ובראשם הגאון ע' יונתן בס' בני אהובה דשיטת תוס' דוקא היכא דהוא מוזהר משא"כ כאן כיון דהוא אינו מחויב להחמיץ ואינו מוזהר אף היא נמי אינה מוזהרת. והגם כי בזה יש לפקפק ועכ"פ כאן כ"ע מודה אף התוס' החולקים דשם היא יודעת האמת ולדבריה היא נמי מוזהרת משא"כ כאן כיון דלדידי' אתי עשה ודחי ל"ת והוא אינו מוזהר אף היא נמי אינה מוזהרת וגם י"ל דמיירי בחללה דמיקרי ערוה כדאיתא בתוס' רי"ד קידושין ס"ו ומ"ה שייך הלשון נמצא בה דבר ערוה ושפיר נכון הקושיא דחננה בכללה בלאו דלא יקחו ולא מהיקש אשה לאיש דהו"ל לאו שאינו שוה בכל כדאיתא יבמות פ"ה ומ"ה אינה מוזהרת רק היכא שהוא מוזהר וכשיש לו עשה ואינו מוזהר אף היא אינה מוזהרת ומ"ה מתרץ הגמ' דאי אמרה לא בעינא והוא ישוב נחמד מאוד ומה שיש להקשות דבזוכה וחללה איכא עשה דקדושים תהי' והו"ל עול"ת עיין תוס' יבמות פ"ה אולם עיין תוס' מכות ט"ז שכתבו באונס דעשה דוחה לל"ת וע' שאינו שוה בכל ושפיר מקשה בכתובות ודוק ועיין בתשו' הרשב"א סי' ח"י שכתב דמצות יבום היא משום פו"ר ועליה אין המצוה דיבום ולפמ"ש קשה איך ס"ד דעשה דוחה ל"ת דהרי באשה אין אומרים חטא וכו' ואמנם הרשב"א לא ס"ל אומרים לו חטא לא כדעת התוס' שבת ועיין בשעה"מ

ועיין בב"י או"ח סי' ש"ו בבתו שלקחוה להמיר עיי"ש והובא במג"א שם וע"כ צ"ל דכיון שהיא בע"כ והיא אינה עושה מעשה ורק קרקע עולם והיבום היא בע"כ ואינה מחויבת למסור עצמה וכן היה מקום לישב קו' הנ"ל מאנוסה והבנא לדינא דדבר זה ברור דהיכא דעשה דוחה לל"ת אחר יכול נעשית המצוה אף שיעבור על ל"ת והמצוה לאו אדידי כמו שהוכחתי ממילה ומכמה דוכתא:

ו **והן** אמת כי אין לי ראי' מגמ' היכא שהאב יכול למול אם מותר לאחר נמול בשבת לדעת הת"ש דרשתי לעשות שליח דלא כהש"ך מי נימא כיון דעליו המצוה איך יעבור אחר מה שאין המצוה עליו לדעת החולקים על הר"א וס"ל דאחר נמי מחלל שבת וי"ל דוקא היכא שהוא אינו יכול הוא דרשתי לעשות שליח מפאת עמוד וחטא כדי שיזכה חבירך אבל כשהוא בעצמו יכול אמאי יעבור אחר ומפשטא דלישנא משמעות הטור וש"ע והת"ה בענין אם האב יכול למול עיי"ש משמע דאחר ודאי יכול ואין להביא ראי' מדברי הגמ' שבת קנ"ג ב' דמלקטין את המילה ואם לא הולקט ענש כרת דמשני רב פפא אומן ומקשה ולימא לי' אנא עבידנא פלגא דמצוה את תעביד פלגא ולפמ"ש הו"ל לאוקמא באבי הבן אם נימא דאחר אין רשאי כשהוא יכול דז"א דבלא"ה קשה לשיטת הש"ך סי' קפ"ב דכשהאב יכול למול אין עושה שליח לאחר ומאי מקשה ולוקמא באב וע"כ צ"ל בישוב הדבר לפמ"ש בשאג"א נ"ט דעיקר קו' הגמ' כיון שהתחיל בהיתר ולא קעבד חילול שבת ועיקר החילול עושה מה שפוסק מלמול וזה הוי אין בו מעשה וזה עיקר קו' הגמ' (ומה שיש לפלפל בדבריו מהגמ' דהדביק פת בתנור שם התחיל באיסור ועיין במ"ל שחילק בהתחיל באיסור הוי מה שלבוש מעשה ולא בהתחיל בהיתר ודוק) וכן אין להביא ראי' מרב אדא בר אהבה דאהדרי' אתליתר מהילי עד דשוי' ככרות שפכה ופירש"י דאיהו מהלו בעצמו ואיך תהדר מעיקרא אאחר והרי אחר מחלל שבת. די"ל דרב אדא לא רצה להעמיד על נפשו וירא פן לא יוכל למול כמ"ש הת"ה לדידן דחולקים על ר"א ועיי"ש וכן אין להביא ראי' מגמ' דמקשה ואי איכא אחר ליעבוד אחר ואם נימא דכשהאב יכול למול אין אחר רשאי לעבור. מאי מקשה ז"א דבמילה בצרעת אחר לא יעבור כלל. משא"כ במילה בשבת גם אחר יעבור ואיך יעבור אחר מה שאין המצוה עליו כשהוא יכול בעצמו לעשות אך יש להביא ראי' מדמקשה בגמ' ואי איכא אחר ליעבוד אחר והרי אפשר לומר דקרא מיירי בשבת וצרעת ואחר אין רשאי לחלל שבת כשהאב יכול והמצוה עליו ולכן החיוב עליו ול"ת ואי איכא אחר. וע"כ גם מצד איסור שבת אחר רשאי וע"כ סתמו הפוסקים וז"ב:

מיהו לפמ"ש לעיל באריכות דהיכא דהאב א"י למול ואחר א"י לעשות בשליחות החיוב על הב"ד גם קושי' זו מיושבת דכה"ג דאם חב מכוין לקצוץ בהרת אינו רשאי למול והחוב על הב"ד ואחר מצוה במצוה זו ומותר לחלל שבת:

ובזה נ"ל ליישב מה שיש להקשות לשיטת הר' אלעזר דאב שהוא מוהל אין רשאי למול בשבת דבאחר הו"ל פ"ר דלא ניחא לי' וא"כ דבאחר אינו מחלל שבת ואמאי בנולד ביה"ש של ע"ש נימול בעשירי כדאיתא במשנה ולימהלי' ע"י אחר ואינו מחלל שבת כלל ועיין בשאג"א שכתב דאף להר' אלעזר אחר נמי מחלל שבת ורק דקיל ובאמת מלשון הת"ה לא משמע כן ועיי"ש ולפמ"ש הדבר נכון מאוד דבאמת גם הר' אליעזר ס"ל כשיטת רש"י דהתיקון הוא תיקון דמצוה ורק דס"ל דבאחר הואיל ואינה מצווה במצוה זו ל"ה תיקון לגבי' ומ"ה כאן דבאמת מילה דוחה שבת והאב יכול למול ואחר אינו מצווה. ל"ה תיקון לגבי' משא"כ בנולד בה"ש כיון דהאב א"י למול דהוה תיקון לגבי' ומילה שלא בזמנו א"ד שבת כשאתה אומר שאחר ימול הוה כאין לו אב והחיוב על הב"ד ושוב הוה תיקון לגבי' וזה ישוב נחמד:

מיהו לפמ"ש לעיל בשם מהרש"ל דהיכא דמיזרד זריד בארעא דחברי' לטובת חבירו גם להערוך חייב הדבר ברור כדברי השאג"א דגם להר' אלעזר אחר מחלל שבת ורק דקיל מחבי' ועיין לעיל:

ז **וקצת** הי' מקום לומר דמילה בצרעת לא ידחה שבת. דכבר הקשו האחרונים מנ"ל דמקלקל בחבורה חייב דילמא קרא איצטריך משום גוזז ומקלקל בגזיזה חייב. ואמנם הדבר מבואר דגזיזה כ"ש רק בדבר שחוץ מגופו. וראי' מדאמרינן בשבת קנ"ה מהנינין ממנ"פ חי בן ח' הוא מחתך בבשר היא וגוזז חייב אף לאחר מיתה. ועיין במג"א סי' תקכ"ו והארכתי במ"א (עיין לעיל סי' כ"ה אות ו'). ולפ"ז במילה בצרעת כיון דהיבלת או הצרעת הוי קצת דבר שחוץ לגופו. שייך בזה גוזז. כמו דאיתא ביבלת בעירובין ק"ב. ויש איסור נוסף על חיוב חבלה. והנה בש"ך סי' רס"ב הקשה בהא דמילה ד"ש לימתני' מע"ש לפוסקים דנימול בתוך ח' יצא. ותי' המפורשים דמילה הותרה בשבת והסברא דמילה הותרה כיון דהוי דבר תמידי והתורה חמרה בכל הנולד בשבת שימול. הותרה והוי כעין קרבן תמיד דהותרה כדאיתא ביומא מ"ו ולפ"ז מינה בצרעת דהוי איסור נוסף דהוא איסור גוזז. וזה אינו בכל מינה. רק אם יקרה לפעמים נ"ה רק דחוי' וא"ד שבת שימול קודם ח'. ולפ"ז מיושב מה שהקשה בישי"ע מנ"ל דמקלקל בחבורה חייב דילמא קרא דביום מיירי במינה בצרעת דהוי תיקון לגבי הילד. להנ"ל נכון דל"ה רק דחוי כיון שחיכו בכל תינוק וימול מקודם שבת כן יש לכאורה לומר. אמנם באמת גם מילה בצרעת ד"ש

מטעם הואיל והותר איסור חבלה הותר נמי איסור גזיזה וז"ב. והנה בש"מ לכתובות דף ה' רצה לומר דאיסור מילה בשבת הוא משום תולש כמו נטילת צפורן. והנה תולש הוא תולדה דקוצר. ולכאורה לפמ"ש התוס' שבת ע"ד דגם לר"י דחייב משאצ"ל בקוצר בעי דוקא צריך לעצים עיי"ש. ולפ"ז במילה דהוי תיקון לגבי הילד וכתב רש"י דר"י כשיטתי' דמשאצל"ג חייב ומ"ה תיקון לגבי אחרים חייב. לא יתחייב במינה דבקוצר בעי צורך לגוף הדבר כדברי התו' ויתישב קו' האחרונים מנ"ל דמילה מטעם חבורה הותרה דילמא משום קוצר. אמנם הדבר ברור דזה ליתא דהתוס' לא כתבו כן רק בעצים. וצא בשאר קוצר. והנה בענין גוזז יש לעיין דשיעורו כמנא הסיט ורמב"ם פסק דבצפורן חייב משום גוזז. ולא אדע אם בעי דוקא כשיעור או שיעור מנא הסיט דוקא בצמר. והנה במ"ש התוס' שבת ע"ד אהא דזומר וצריך לעצים חייב שתים. דהי' קשה לתוס' למה הותנה דוקא צריך לעצים. ומ"ש דלר"י בעי בקוצר צנ"ג כבר תמהו המפורשים דמנ"ל הא:

אמנם לולא דמסתפינא הייתי אומר דהיכא דעושה ב' מלאכות בב"א כגון זומר דחייב משום קוצר ומשום נוטע. בעי גם לר"י כונה ומשצל"ג. דנהי דר"י, ס"ל נ"ב כונה ולא מלאכת מחשבת מ"מ אם מחשבתו למלאכה אחרת מחריב בה. ע"ד שכתב הר"ן סוף ר"ה דנהי דמצות א"צ כונה מ"מ אם מחשבתו למצוה אחרת מחריב ה"ה לר"י בדשא"מ ומשאצל"ג. ומ"ה כאן דצריך לנטיעה ומחשבתו לנטיעה א"א לר"י משום קוצר רק עד דצריך לעצים אולם סברא זאת צריך עיון בהרבה מקומות. וע' בדף ע"ה תוס' ד"ה וליחייב ולהנ"ל י"ל דהתירוץ קאי גם לר"י לא מטעם מקלקל אך מטעמא דכתיבנא כיון דחייב גם משום מלאכה אחרת בעי ניחא לי' הנטילת נשמה כדכתיבנא. ועיין בביצה כ"ג אמרינין שם מהו לעשן ריב"א אמר רב אסור משום מכבה. ת"ל ר"נ ונימא מר מפני שמבעיר. וצריך ביאור ומה לי אם אמר משום מכבה או משום מבעיר כיון דגם משום מכבה חייב. ועיין בישי"ע סי' תקי"ד מה שכתב בשם הש"ג אבל דברי הש"ג אינם מובנים. להנ"ל יתפרש בדרך זה דכיבוי הוה משאצל"ג ודשא"מ ונ"ה מלאכת מחשבת. אך דרב ס"ל משאלצ"ג ופ"ר חייב. ומקשה ונימא מפני שמעביר. ולזה נתכוין ונמצא דמינה מחריב בה וא"א בדבר שא"מ ומשאצל"ג ומשני תחילתו מכבה חייב על ההתחלה דאז אינו מבעיר. (וכן צ"ל בכריתות כ' בראב"צ) אמנם עוד הדבר צריך ביקור. (וכעת העירכי הרב החריף ובקי מ' יצחק צבי העמרלינג מפה"ק דעפ"י סברא הנ"ל מיושב מה דמקשה בשבת ע"ה לרב דס"ל שוחט אף משום צובע חייב צובע במה ניחא לי'. וקשה דהרי רב כר"י ס"ל דאף משאצל"ג חייב. עוד הקשה הפ"י דלחייב משום מפרק ג"כ להנ"ל מיושב כיון דכונתו למלאכה אחרת א"ח רק אם ניחא לי' במלאכה השני' וכאן עיקר כוונתו

לנטכ"ש ושפיר מקשה צובע במה ניחא. וכן מה"ט א"ח משום מפרק דל"צ לדם ועיקר כוונתו לנטנ"ש ועוד האריך מיהו בעיקר הדבר דמקשה צובע במה ניחא לי' י"ל דהכי מקשה כיון שא"צ לזה הוה דבר שאין דרכו לצבוע. וכן מצאתי בישי"ע סי' קט"ז וזה פירוש נכון):

ח **והנה** לעיל העירותי על דברי הרשב"א שכתב דמצות יבום היא משום לתא דפו"ר והאשה אינה מצוה והדבר צ"ע דא"כ איך הוה ס"ד דעשה דוחה לל"ת והרי בדידה ליכא עשה ובשלמא בכל יבום י"ל דאישתרי לגמרי במקום יבום וראי' דמותר אפי' ביאה שני' ועיין תוס' יבמות ד' אבל היכא דאיכא ל"ת ורק מצד דחי' הדבר קשה. ולומר מפאת חטא כדי שיזכה חבירך הדבר קשה דנשים ליתנהו בערבות. ואולם לפמ"ש לעיל גם זה ל"ק דהגמ' מקשה על אלמנה מן האירוסין דהוי איסור שאינו שוה בכל ונשים אינן מוזהרות רק מקרא דלא יקחו. וכיון דבדידי' איכא עשה ואינו מוזהר איהי נמי אינה מוזהרת. (וע' מה שכתבתי בדרוש ליומא סוגיא דעירוב והוצאה ושם הבאתי דברי מהדורא בתרא יבמות ל"ג וגוף הענין באם עשה דוחה ל"ת אם הותרה או דחוי' ואם היא דחוי' יש להעיר גם על סברא דידן):

ובזה י"ל בדברי הרשב"א שכתב בנודרת הנאה מיבמה דחולץ והרי זה אינה עולה ליבום מן התורה דקאי עלה בלאו ועשה והאחרונים הקשו דניתי עשה ונדחה לל"ת ועשה שישנו בשאלה כמו ביבמות דף ה'. ולהנ"ל נכון דהגמ' הקשה רק על אלמנה כנ"ל כיון דבדידי' איכא עשה אף איהי אינה מוזהרת ובנודרת הנאה דאיהי נמי מוזהרת דהוי לאו השוה בכל בלא"ה לא דחי דבדידה ליכא עשה ואין אומרים חטא רק מתורת ערבות. ונשים ליתניהו בערבות כן הי' נראה לכאורה:

ואולם להמעיין ביבמות בסוגי' דפציעה דכא ואם בעלו קנו לא משמע כן עיי"ש. ולכן נ"ל ליישב בפשיטת דיבום כיון שהוא בע"כ איהי הוי אנוסה והיא קרקע עולם ואינה מחויבת למסור עצמה וכיון דבדידי' איכא עשה הו"א שמותר לייבמה בע"כ ובאנוסה כל עיקר קושייתינו דלמסקנא דבעינן דעתה למ"ל למימר דליתא לעשה כלל נהי דאיתא מ"מ איהי אסורה אבל ביבום ל"ק. ועיין בישי"ע אה"ע סי' קס"ה בשם בנו כתב ג"כ כדברינו:

ובזה י"ל דלמסקנא דאין עשה דוחה לל"ת מדרבנן מפאת גזירה ביאה ראשונה עכ"פ א"י לכוף אותה כיון דמדרבנן אסורה ומדעתא אסור מדאורייתא דאיהי מוזהרת ורק בכהן היא נמי מותרת עכ"פ מדאורייתא כיון דהוא אינו מוזהר. ובזה י"ל קו' הב"ח והט"ז ממחזיר גרושתו דאסורה ליבם מק"ו ואם בעלו ל"ק ובחייבי לאוין פסק אם בעלו קנו עיי"ש בב"ש קע"ד ולהנ"ל נכון דבחייבי לאוין מיירי בכהן ובאיסורי כהונה דאינה

מוזהרת רק היכא דהוא מוזהר וכיון דבדידי' איכא עשה אף היא אינה מוזהרת ולכן קנה. ואמנם במחזיר גרושתו נהי דה"א דלידחי הואיל והוא בע"כ אבל להמסקנא דהוא מדרבנן אסור ליבמה ועכ"פ אינו יכול לכוף אותה ורק מדעתה ואסורה מדאורייתא דבמחזיר גרושתו היא נמי מוזהרת. ומה דקשי' על סברא דידן מפצוע דכה דאף היא מוזהרת ומ"מ אם בעלו קנה. י"ל גם פצוע דכה הו"ל לאו שאינו שוה בכל כיון דמותר בגיורית וכן לאו דממזר. ואין אסור עלי' רק משום שהוא מוזהר. והיכא שהוא מוזהר איהי נמי מוזהרת. ואל תתמה ע"ז דהרי הר"ן בסנהדרין ח"י כתב דיבום ל"ה שוה בכל הואיל ואינו במלך ודוק היטב. ובזה עדיין יש לעיין. ולפי שהוא דרך פלפול אין להאריך יותר:

ט **ובעמדי** בזה לא אמנע מהציג פרפרת נאה בענין זה. הנה הר"ן בחידושיו לסנהדרין דף ח"י אהא דלא הקשו בגמ' אלמנה מן הנשואין אמאי צריכה חליצה כ' די"ל דאלמנה מן הנשואין מדאורייתא ג"כ עשה דוחה לתו"ע משום דהוה לתו"ע שאינו שוה בכל כמו שהקשו בתוס' יבמות ה'. והא דאמרינן ביבמות כ' בשלמא אלמנה מן הנשואין אין עשה דוחה לתו"ע לרוחא דמילתא קאמר וכו' דאורחא בגמ' למשבק קו' קטינתא משום קו' רבתא עיי"ש ותמה בס' אהל דוד להגאון מ' דוד דייטש יבמות ה' דאכתי איך יתורץ מהא דפליגי ר"א ור"י בביאת כה"ג באלמנה ואמרינן שם מן הנשואין כ"ע ל"פ דלא פטרה דאין עשה דוחה לתו"ע והלא הו"ל לתו"ע שאינו שוה בכל. והכא לענין דינא אמרינן כן. ונלע"ד לישב ואגב יתורץ דברי הגמ' יבמות ו' מה להנך שכן הכשר מצוה ופירש"י שאפשר בחליצה והקשו התו' הרי חליצה במקום יבום לאו מצוה. והנ"ל הנה הרשב"א בתשו' כתב דעל האשה אין המצוה דיבום דהיא רק משום לתא דפו"ר. והקשו דא"כ איך מדאורייתא העשה דוחה לל"ת בח"ל וגם למה איצטרך עלי' דל"ת הואיל ואישתרי אישתרי איך סד"א שתעבור היא אם אין עלי' המצוה אך כיון דיוכל ליבמה בע"כ ע"כ אם בדידי' העשה דוחה לל"ת רשאי ליבמה. ואמנם דעת רש"י דף ל"ט דאין כופין אותה ליבם אם היא אינה רוצה וכתבו הראשונים דרש"י פוסק מצות חליצה קודמת ולכן אין כופין אותה. ולפ"ז ל"ש לומר דה"ט שמיבם אותה אף דבדידה ליכא מצות משום שיכול ליבמה בע"כ דלמ"ד מ"ח קודמת אין כופין. וע"כ לדידי' מצות יבום עלי' וגם בדידה העשה וכן כתב הפ"י כתובות מ' לדעת רש"י ע"כ נקיט האי כלנא בידך דלמ"ד מצות יבום קודמת אין העשה עלי' ולמ"ד מ"ח קודמת גם עלי' המצוה מדאיצטריך עלי'. והנה בגוף קו' התוס' בהא דאין עשה דוחה לתו"ע והרי אלמנה מן הנשואין עול"ת שאינו שוה בכל י"ל בפשיטות אם נימא דעל האשה אין המצוה כדברי הרשב"א אף עשה דיבים

אינו שוה בכל וקו' הר"ן והתוס' ל"ק רק למ"ד מ"ח קודמת ולדידי' אמרינין דהמצוה עלי' כמו שהוכחנו והוה עשה דיבום ש"ב. ומעתה בגמ' שפיר אמרינין באלמנה מן הנשואין כ"ע ל"פ דלא פוטרת צרתה כ"פ באלמנה מן הארוסין ומ"ד אינה פוטרת משום דאפשר בחליצה ומ"ד פוטרת דחליצה במקום יבים לאו מצוה. והיינו דבאלמנה מן הנשואין ממנ"פ אינה פוטרת דלמ"ד חליצה במקום יבום לאו מצוה דמצות יבום קודמת ולדידי' אלמנה מאירוסין פוטרת דעשה דוחה ל"ת לדידי' העשה אין עלי'. והוי ע' דיבום ג"כ אין שוה בכל. ואין דוחה עול"ת דאלמנה. ומ"ה אינה פוטרת ולמ"ד מ"ח קודמת דלדידי' העשה דיבום עלי' ועדיף מעול"ת דאלמנה מ"מ לדידי' בל"ת גרידא ג"כ אינה פוטרת משום דאפשר בחליצה. וע"כ על מסקנת הסוגיא ל"ק כלל קו' תוס' והר"ן ורק על התחלת הסוגיא דאמרינין בשלמא אלמנה מן הנשואין עול"ת היא. ואז לא ס"ד דגמ' כיון דאפשר בחליצה עשה לא דחי לל"ת שפיר הקשה הר"ן. וע"ז תירץ דאורחא דגמ' למשבק קושיא קטינתא מפני קו' אלימתא:

ובזה מיושב מה דמקשה בדף ו' מה להנך שכן הכשר מצוה שהקשו תוס' דחליצה במקום יבום לאו מצוה דלכאורה קשי' בגמ' שרצו למילף מקרא דאת שבתותי תשמורו הא ל"ה דחי. אלמא דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ומ"ה איצטרך עלי'. ועדיין קשי' דמשם לא מוכח רק דעשה השוה בכל כגון כיבוד אב דוחה ל"ת שיש בו כרת וכן בנין בהמ"ק דנשים חייבות כמבואר בר"מ (הארכתי לעיל סי' ג') משא"כ מצות יבום דאין עלי' כנ"ל ומנ"ל דדחי. וע"כ צ"ל דגמ' קאי למ"ד מ"ח קודמת ולדידי' הוכחנו דהעשה עלי' דאל"כ היכא מיבם כיון דבידה שלא ליבם דאין כופין ולכן רצו לילוף מכיבוד אב. ושפיר משני שכן הכשר מצוה. ופירש"י דאפשר בחליצה ול"ק הרי חליצה במקום יבום דע"כ הסוגיא קאי למ"ד מצות חליצה קודמת כנ"ל ודברים אלו משמחים לב אם כי יש לסתור ולבנות. וחדאי קב"ה בפלפולא.

סימן מא

בש"ס דשבת כ"ד ע"ב אין מדליקין בשמן שריפה וכו' ובגמ' לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט מנה"מ אמר חזקי' א"ק ולא תותירו ממנו וכו' ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר א"ק עולת שבת בשבתו רבא אמר לבדו ולא מילה שלא בזמנו ר"א אמר שבתון עשה ואין ע' דוחה לתו"ע. והקשו התוס' ד"ה ולא מילה על רש"י שפי' דאתיא מק"ו מצרעת והא לרבא ל"ל האי ק"ו דקסבר צרעת דוחה עבודה לאו משום דחמירא אלא משום דגברא ל"ח. עוד הקשו התוס' דרבא ל"ל יו"ט עול"ת וקשי' מביצה ח' דאית לי' לרבא יו"ט עול"ת. עוד יש לפרש פלוגתא דרבא ורב ספרא בשבת קל"ב וס"ל לרבא שם

דצרעת לא חמירא ורק דגברי ל"ח ורב ספרא ס"ל צרעת חמירא ולא נודע סברת רב ספרא. עוד יש לפרש בגמ' דחזקי' ואביי ורבא ור"א קאמרו טעמם בג' מקומות בש"ס ולא נודע מדוע הוסיף כ"א טעם על חבירו ובמה פליגי. ונ"ל לפרש דברי הגמ' קצת בדרך פלפול ולפי שיש בענין זה הרבה הערות בדרך האמת לא אמנע מהציגו הנה:

א **הנה** בגוף דברי חזקי' דיליף מוהנותר ממנו עד בקר ליתן לו בקר שני לשריפתו יש לתמוה דהרי קרא זה נאמר בפסח מצרים ואז לא הי' מצות יו"ט והי' יכול לשרוף בט"ו ולמה לי בקר שני ואיך יליף מזה דא"ש קדשים ביו"ט. ולומר דקרא זה קאי לדורות כמו קרא דשבעת ימים תאכל מצות דקאי לדורות ז"א דבקרא דז' ימים תאכל מצות כתיב לדורותיכם וקאי להדיא על פסח דורות משא"כ קרא דעד בקר קאי להדיא על פסח מצרים. והנראה מזה ראי' למ"ש הר"ן פ' ערבי פסחים אקרא דלא יכלו להתמהמה וז"ל שאלו יכלו להתמהמה הי' מחמיצין אותו דפסח מצרים לא נהג אלא לילה ויום ולמחר הי' מותרין במלאכה ובחמץ ולפיכך אלו יכלו להתמהמה הי' מחמיצין לצורך מחר וכונתו לילה ויום היינו ליל ט"ו ויום ט"ו. ומ"ש הי' מותרין במלאכה אין זה רבותא דט"ז תמיד מותר רק הרבותא היא דבחמץ הי' מותרין ולפ"ז שהי' אסורין בט"ו במלאכה שפיר דרשינין לבקר שני לשריפה ובצל"ח שם חולק על הר"ן ופירש לילה ויום היינו יום י"ד וליל ט"ו. והאריך בזה. ולפענ"ד מסוגיא זו מוכח כהר"ן דבמצרים הי' אסורין במלאכה בט"ו. ועיין עוד לקמן. וע' במזרחי כתב ג"כ כר"ן דבט"ו הי' אסורין בחמץ ובב"י לא הי' מוזהרין ומזה מוכח דהפי' בר"ן כמו שכתבתי. והנה בש"ס דברכות ט' ס"ל לראב"ע דפסח אינו נאכל רק עד חצות ור"ע ס"ל עד הבקר מותר לאכול. והני תנאי כהני תנאי דר"א ס"ל כבא השמש אתה אוכל מועד צאתך אתה שורף. ור' יהושע ס"ל עד מועד צאתך אתה אוכל. והקשה רש"י לר"א דמועד צאתך שורף הרי א"ש קדשים ביו"ט ותי' דמ"מ זמן שריפה הוא בבקר. והקשה בצל"ח דלמאי נ"מ כתבה רחמנא דבבקר זמן שריפה ותי' דחזקי' ס"ל בזבחים נ"ו דבאכל בלילה הואיל ולא אינתק לשרפה א"ח כרת ובבקר חייב כרת ולכן כתב רחמנא מועד צאתך שיתחייב כרת אז (ומה שלא יוכל לשרוף משום יו"ט לא יגרע דינו). וזה לחזקי' אבל לר"י שחולק עליו וס"ל דגם בלילה חייב כרת. הק"ל וצ"ל דלר"י במצרים הי' רשאין לעשות מלאכה ולא דרשינין ליתן בקר שני עיין בצל"ח ברכות ויבואר לפנינו. ומעתה חזקי' כשיטתי' דיליף דא"ש קדשים מקרא דוהנותר. ואביי דס"ל כר"י דהלכה כמותו וקשי' לר"א ולראב"ע למה כתבה זמן שריפה מועד צאתך וע"כ דבמצרים לא הי' נוהג יו"ט וליכא למידרש מקרא דוהנותר על בקר שני. ולכן דריש אביי מקרא אחר:

ב **והנה** במה דיליף אביי מקרא דולא עולת חול ביו"ט הקשה בחור חדש פסחים פ"ג לשיטת התוס' ביומא מ"ו ד"ה אבל שהקשה אהא דונא עולת חול בשבת מהא דאמרינין בשבת כ' דקרא דלמושבותיכם למישרי אברים ופדרים דחול שמקריבין בשבת. ותי' בתי' האחרון דקרא דולא עולת חול בשבת מיירי בליל שבת. או בליל יו"ט. אבל סמוך לחור הבקר הואיל וניתן לדחות לצורך אש המערכה לתמידין דיומא מותר לעשות מערכה בפני עצמו לחברים דחול. לחד לישנא דוקא במשלה בהן האור ולחד לישנא אף בלא משלה האור. א"כ איך יליף אביי מקרא דולא עולת חול ביו"ט מזה לא מוכח רק בתחילת הלילה אבל ביום דניתן לדחות לצורך היום דילמא ה"ה לשריפת נותר. כיון דיליף זאת רק מאברים שניתותרו. ודא ודאי קושיא רבתי היא. וצ"ל דאביי קאי בהך לישנא דגם לאברים כשרין שניתותרו בעי משלה בהן החור ובלא משנה בהן אין להקריב אף סמוך לבקר ושפיר יליף נותר דבנותר ג"כ לא משלה האור. ומעתה בא רבא והוסיף ילפותא אחרת אף למ"ד דבכשרים ל"ב משלה האור וליכא למילף מקרא דאביי. ולכן יליף רבא מקרא דלבדו ולא מילה שלא בזמנו. והנה רבא ג"כ ס"ל כר"א דיו"ט עול"ת כדס"ל בביצה כמו שהקשו התוס' אך דמ"מ לא יליף מקרא דר"א י"ל דרבא כשיטתי' דביבמות ה' בתוס' ד"ה שכן ישנו בשאלה הקשו דנילף מכהן ונזיר ומילה בצרעת דעשה דוחה ללתו"ע. ותי' דהוה כמו שני כתובים דהמילה וחד מהני איכא למילף נמצא חד לא איצטריך. והקשה במהדורא בתרא. למאן דס"ל בנזיר נ"ח כדרבא דקרא דגדילים איצטריך להכנף מין כנף. וראשו איצטריך לעשה דוחה לל"ת שא"ש בכל ואין לו קרא על נזיר. ול"ה ב' כתובים. נילף ממילה וכהן דבכל מקום עשה דוחה ללו"ע. ואמנם יש לישב דהך לישנא דנזיר ס"ל קרא דלבדו אתיא למילה שלא בזמנו דמילה ושריפת קדשים לא דחי' יו"ט וליכא למילף ממינה וכהן דעשה דוחה לתו"ע דילפינן מקרא דלבדו דאין עשה דוחה לתו"ע וז"ב. וקצת כעין זה כתב באוהל דוד. ומעתה רבא כשיטתי' דס"ל הכנף מין כנף ואתי' קרא דגדילים לצו"פ פוטרים בשלא במינם וקרא דראשו לעשה דוחה ל"ת באם א"ע ללאו שש"ב (ומ"ש תוס' יבמות ה' ע"כ ד"ה כולהו דגם לרבא ילפינין מקרא דגדילים דעשה דוחה ל"ת זה לתנא דראשו אתיא לנזיר ורבא קאי בשבת לתנא דראשו אתיא לעשה דוחה ל"ת עיין נזיר נ"ח). ולפ"ז לא מצי רבא לומר כר"א דיו"ט עשה עול"ת דהרי לדידי' נילף ממילה וכהן דעשה דוחה לתו"ע כדברי מהדורא בתרא. ולכן הוצרך רבא לומר קרא דלבדו. ולבתר דילפינין מלבדו דאין עשה דוחה לתו"ע שפיר קאמר בביצה ח' דגם כיסוי אין דוחה לעול"ת. אמנם רב אשי סובר כר"נ במנחות נ"ט ע"ב דשאר מינים מדרבנן. ול"ב קרא דצו"פ פוטרין שלא במינם ולדידי' יליף מגדילים דעשה דוחה ל"ת.

וראשו לנזיר והו"ל נזיר וכהן ומילה ב' כתובים הב"כ שפיר קאמר שבתון עשה ואין עשה דוחה לתו"ע:

ג **ומעתה** נבא לישב קו' תוס' בהא דרבא לא ס"ל צרעת חמורה דהנה לא ביארו בגמ' פלוגתא דרבא ור"ס במה ונ"ל דאזלי לשיטתם. דהנה במה דמקשה ויקץ בהרתו ומשני ר"א דל"ה בעידנא בשבת קנ"ב הקשה במגן אבות לפמ"ש תוס' פסחים נ"ט ד"ה אתי עשה דפסח שהקשו דנ"ה בעידנא ותי' דמעיקרא ישחטו ויזרקו על כא"כ אח"כ כשיביא כפרה יקיים תיכף העשה דחזי לאכילה והוה בעידנא עיי"ש ה"ה הכא בעבודה ישחוט התמיד ויקוץ בהרתו ויהי' ראוי לזריקה והוה בעידנא עיי"ש וכבר כתבתי לעיל סי' ח"י אות ז' בישוב הקושיא עיי"ש. אמנם אי קשי' הא קשי' אמאי אמרה תורה וישלחו מן המחנה כל צרוע דבפסחים דרשינין זאת אפסח ישחטו ויזרקו עלי' ואח"כ יקוץ בהרתו ויהי' בעידנא כמ"ש התוס'. אמנם באמת לא קאי במסקנא הקרא דוישלחו על פסח כדמקשה אביי בדף ס"ז בפסחים דיאמר זב ואל יאמר מצורע. עיי"ש ומזה הוכיח דל"ק על פסח. אמנם ק"ל דנימא דקרא דוישלחו קאי אפסח ודרשינין יש לך שעה שזבין ומצורעין משתלחין ולא טמא מת ומה דמקשה אביי דא"כ יאמר זבין ואל יאמר מצורע ואנא אמינא זבין משתלחין מצורע לא כ"ש עיי"ש דאם יאמר זבין אנא אמינא דוקא זבין משתלחין ומצורע לא משום דיקוץ בהרת ומעיקרא ישחטו עלי' ויהי' בעידנא קמ"ל צרעת חמירה. ומה מקשה אביי. וזה תמוה גדולה לאביי. ולישב זאת נ"ל דאביי סובר אשו"ז על ט"ש משום דמחוסר מעשה כדאיתא פסחים צ' ומדאו'. וה"ה דאין שוחטין וזורקין על מצורע דמחוסר קציצה וטבילה. ולכן ל"צ קרא דלא יקוץ דל"ה בעידנא. ואי דהיא גופי' קמ"ל דאשו"ז על ט"ש זה שמענא מקרא דר' יצחק פסחים צ' ולכן מקשה אביי ולפ"ז נאמר דרבא ור"ס פליגי בזה. וסובר רבא דאשו"ז על ט"ש ומ"ה ס"ל דגברא ל"ח ואי דיקוץ ל"ה בעידנא דמעיקרא אין שוחטין עלי' ור"ס סובר דשו"ז על ט"ש וקרא דוישלחו קאי על פסח. ול"ק קו' אביי דיאמר זבין ולא יאמר מצורע דקרא קמ"ל במצורע דלא יקוץ אף דהוה בעידנא דצרעת חמורה. (דמ"ש התוס' קל"ב ד"ה ומה צרעת דקרא איכא לאוקמא אם לא יקיץ זה תמוה דכיון דמחויב לקוץ כמו ערל שלא מל חייב כרת אם לא יקוץ ואיך קאמר קרא וישלחו) ואביי דס"ל בפסחים לפ"מ שהוכחתי דא"ש על ט"ש ס"ל כרבא דצרעת גברא ל"ח והא דצריך קרא לצרעת ולא יליף ק"ו משום דס"ל מילתא דאתיא בק"ו כתב קרא כמ"ש תוס' קל"ג ד"ה ואביי. ועיין בא"ח העיר קצת כעין זה:

ומעתה י"ל דרבא ור"ס אזלי לשיטתייהו ועיין בתוס' פסחים ס"ט ד"ה שוחטין שהקשו אם שו"ז על ט"ש למ"ל קרא דטמא אינו עושה פסח ת"ל מאיש לפי אכלו ומה שתירצו

בתי' ראשון תליא בפלוגתא דתנאי ובתי' השני תי' דקמ"ל צבור עבדי בטומאה. ועל זה קשה הא ילפינין זאת מקרא במועדו וצ"ל דבמועדו קמ"ל פסח ד"ש. ותרי דרשות לא ילפינין ממועדו לשיטת תוס' מנחות ד' ע"ב עיין במפורשים. אמנם למאן דיליף שבת מקרא אחר יליף מבמועדו דדוחה טומאה וע"כ ס"ל א"ש על ט"ש כקו' תוס'. והנה ר"ס רמי לרבא בדף נ"ט אהא דכתיב לא ילין ח"ח עד בקר הא כל הלילה ילין והא חלבי חול אין קריבין ביו"ט ושני רבא דמיירי בשבת עיי"ש ולפ"ז ר"ס דלא ניחא לי' בתי' זה אין לו קרא על פסח דדוחה שבת ויליף מבמועדו וקרא דטמא אינו עושה פסח קמ"ל ציבור עבדי וס"ל שו"ז על ט"ש ולכן ס"ל צרעת חמורה מקרא דוישלחו כנ"ל ורבא כשיטתי' דקרא דלא ילין קאי אשבת ומוכח דפסח ד"ש. וקרא דמועדו אטומאה. ומוכח מקרא דטמא אינו עושה פסח דאשו"ז על ט"ש. וקרא דוישלחו ל"ק אפסח. ולכן ס"ל צרעת לא חמורה ורק דגברי ל"ח:

ד **ומעתה** נחזור לסוגיא דשבת. הנה בישי"ע ה' יו"ט הקשה אהא דמקשה בפסחים נ"ט אקרא דלא ילין. לפ"מ שכתבו תוס' יומא מ"ו דהא דחלבי חול אין קריבין ביו"ט דוקא בתחלת לילה אבל סמוך לאור הבקר מותר להקריב מה מקשה ר"ס נימא הא כל הלילה ילין ויקריב סמוך לאור הבקר וזה תימה רבתי (ועיין לעיל סי' י"ב אות ח') וצ"ל דסוגיא דפסחים קאי ללישנא דגם בכשרים בעי משלה בהן האור. ושפיר מקשה איך כל הלילה ילין ומשמע שלא משלה האור והרי חלבי חול אין קריבין ביו"ט והתוס' יומא לא קאי רק ללישנא דבכשרין אף בלא משלה מותר עי"ש וז"ב:

והנה לעיל כתבנו דהא דהוסיף אדאביי. היינו דקשי' לרבא ללישנא דבכשרין ל"ב משלה בהן האור איך יליף נותר מחלבי חול דילמא ביום מותר הואיל וניתן לדחות כמו חלבי חול סמוך לאור הבקר. ובא רבא והוסיף דלדידי' ילפינין מלבדו. ולהך לישנא לא קשי' קי' רב ספרא בקרא דלא ילין כדכתיבנא ואם ל"ק קו' רב ספרא א"צ לאוקמי בשבת. ואין לו קרא על שבת וצריך קרא דבמועדו אשבת וקרא דטמא אינו עושה פסח אציבור דעושין וס"ל שו"ז על ט"ש וקרא דוישלחו אפסח. וקמ"ל דצרעת חמורה. ולדידי' שפיר כתב רש"י דילפינין ק"ו מצרעת דלהך לישנא צרעת חמורה. והרי רבא לא בא להוסיף אאביי רק להך לישנא דללישנא דבכשרין בעי נמי משלה האור והיא שיטת הש"ס דפסחים תי' אביי נכון. ומיושב שיטת רש"י בט"ט בעזה"י עמוד והתבונן:

והנה נ"ל לישב עפ"י הנ"ל דברי הרמב"ם דס"ל בטמא מת חמור משאר טומאת דבשאר טומאת שו"ז על טבול יום משא"כ בטמא מת ויליף זאת מקרא דלנפש והקשו עליו בצל"ח ובמפורשים דלפ"ז מנ"ל דפסח דוחה טומאה דלמסקנת הש"ס דף ס"ז יליף אביי

מקרא דלנפש ולרמב"ם איצטרך לנפש ללימוד אחר להנ"ל י"ל דקשי' אאביי שהקשה א"ה לכתוב זבין ואנא ידענא דמצורעין משתלחין דילמא ק"א קמ"ל שלא יקוץ כנ"ל וצ"ל דאביי ס"ל אשו"ז אט"ש מקרא דר' יצחק ול"צ קרא שלא יקוץ דל"ה בעידנא ורמב"ם יסבור דמדאורייתא שו"ז על ט"ש והא דפסק דאשו"ז הוא מדרבנן כמו ברוצה לפרש בצל"ח דברי הר"מ פסחים צ' ולכן ל"ק קו' אביי כיון דשו"ז מדאו' הוה בעידנא ויליף מקרא דוישלחו פסח דוחה טומאה כדס"ד דאביי. ודברים אלו הם מקצוע גדול בסוגיא דפסחים ואי"ה במקומו אבאר עוד בזה:

ה **ודע** דאחרי כל האריכות עדיין לא נחה דעתי בכ"ז לפמ"ש תוס' זבחים ל"ג ע"ב ד"ה לענין מלקות שהקשו דאין ע' דוחה לתו"ע עוד הקשו דל"ה בעידנא ותי' דעשה שיש בו כרת דוחה ומשמע דבזה תי' ב' הקושיות (וקצת יש להטעים הסברא דעשה שיש בו כרת ל"ב בעידנא דכיון דמכשירין שא"א לעשות דוחין שבת אף דל"ה בעידנא ה"ה דדוחה ל"ת שלא בעידנא דל"ג ממכשירין) א"כ מה הקשה אביי ליכתב זב ולא ליכתב מצורע דילמא קמ"ל דלא יקוץ ותי' דס"ל לאביי אשו"ז על ט"ש ול"ה בעידנא לא יועיל לתוס' זבחים ואף אם נאמר דאביי ס"ל הואיל ואישתרי במצורע כדאיתא בזבחים ולא ס"ל תי' רבינא אבל בגוף סברת התוס' לא יחלוק. והנ"ל לישב דבחולין ע"ח ילפינין דאותו וא"ב נוהג במוקדשין מדכתיב אותו וא"ב סמוך לשור או כשב כי יולד. והקשו תוס' ד"ה מנין אמאי ס"ד דאינו נוהג במוקדשין. וא"ל דס"ד ע' דפסח דוחה לתו"ע הרי אין ע' דוחה לתו"ע. ואמנם למ"ש תוס' זבחים הנ"ל דע' דכרת דוחה לתו"ע סברת אין לומר קיימת. וכבר הרגיש הגאון ר' ישעי' פיק בזה. א"כ לפ"ז גלי קרא אפסח דאין ע' דוחה לתו"ע אף בכרת. ולפ"ז משם ילפינין וא"צ קרא דמצורע שלא יקוץ דכבר שמעינין דאף ע' דכרת א"ד ללתו"ע בפסח ושפיר מקשה אביי. ובהכי יש להבין הפלוגתא שבין ר' יאשי' ור' יונתן בשבת קל"ג דפליגי פלוגתא דרבא ור"ס ולא נודע סברת מחלוקתן להנ"ל אזלי לשיטתייהו. דכבר הקשה ז' הגאון מ' העשיל על דברי התוס' דאיצטריך לפסח דא"כ למ"ל קרא דלא תשחטו על בנו ואותו ליכתב להדי' בנו ואותו בקרא וא"ל דא"כ לא נדע אותו ובנו ז"א דהרי או"ב אינו נוהג בזכרים ופסח בא מזכרים דוקא וע"כ אותה ובנה אסור מדאיצטרך הסמיכות לקדשים והקו' מפורסמת. אמנם למ"ד אותו וא"ב נוהג בזכרים כחנניא שפיר י"ל כסברת התוס' דל"ק קו' הגאון הנ"ל. וכן כתוב בלב ארי'. ולפ"ז המעיין בחולין ע"ח יראה דחנניא דס"ל או"ב נוהג בזכרים ע"כ ס"ל כר' יונתן דלחלק ל"צ קרא. ור' יאשי' דס"ל לחלק צריך קרא לא ס"ל כחנניא עיי"ש. ולפ"ז דבריהם מזוקקים שבעתים דר' יאשי' ס"ל דצרעת חמורה. דמוקי לקרא דוישלחו לפסח ואיצטריך מצורע

דס"ד דעשה דכרת דוחה לתו"ע קמ"ל דצרעת חמורה דלא יליף מאותו וא"ב דאותו וא"ב לא אתי לפסח לדידי' ור' יונתן כשיטתי' דחוששין לזרע האב. ואתי קרא דאותו וא"ב לפסח ומזה ילפינין דאין עשה דכרת דוחה לתו"ע. וליכא למימר דקרא דוישלחו אתי לפסח כקו' אביי ולכן ס"ל צרעת אינה חמורה ורק גברא ל"ח ורבא ס"ל ג"כ כר' יונתן בתמורה ה' ולכן ס"ל כר' יונתן דגברי ל"ח. וקצת יש לדקדק עוד בשיטת אביי וי"ל. ודברים האלו נכונים המה בעזה"י להבין שיטת התנאים ומחלוקתן:

ו **והנני** חוזר למה שהאילונו. לעיל כתבתי דראב"ע דס"ל ברכות ט' כבא השמש אתה אוכל מועד צאתך אתה שורף והקשה רש"י הרי א"ש קדשים ביו"ט ותי' בצל"ח דס"ל כחזקי' זבחים נ"ז דבלילה דלא אינתק לשרפה א"ח כרת ובבקר ח"כ וקמ"ל זמן שרפה לענין כרת. ולפ"ז י"ל דר"ע דלא ס"ל כראב"ע משום דס"ל כר' יוחנן דחייב כרת אף בלילה. וע"כ קרא קמ"ל דעד מועד צאתך מותר לאכול. ולפ"ז י"ל קו' העולם בפסחים מ"ד אהא דאמרינן לא לכתוב חטאת ותיתי מנזיר. והרי בזבחים מקשה דליתי ע' ולידחי ל"ת ותי' ר"א יקדש ע' היא וא"כ ע"כ צריך קרא דחטאת:

והנ"ל הנה כבר הקשה בס' ברוך טעם למ"ש התוס' שם דהקו' לא קאי אנותר דהו"ל ע' שיש בו כרת רק אקדשים פסולים. והתוס' כתבו בכריתות י"ג דבקדשים פסולים שלא נזרק כהלכתן ישנו בשאלה וקדשים שנזרקו כהלכתן ליתא בשאלה. מה משני ר"א אין ע' דוחה לתו"ע הרי לתו"ע שישנו בשאלה שהיא קדשים פסולים נדחין מפני ע' דקדשים כשרים דליתא בשאלה. ולישב זאת נאמר דר"א קאי ליישב בשיטת חזקי' דס"ל בנותר בליל ב' ליכא כרת דלא אינתק לשריפה. וקו' הגמ' קאי בנותר כזה דהוא נזרק כהלכתו. ובזה שפיר משני ר"א וכן י"ל דברי התוס' שם שכתבו ומיהו קשה דכי הוה לילה ניתא עשה ונידחי ואין לזה שום הבנה ונ"ל לפרש שהיא פי' על הגמ' דמקשה לחזקי' וקאי קו' הגמ' על לילה ובזה ישבו תוס' קו' ועיין בצאן קדשים כתב שם דתוס' קאי לחזקי' אבל לא פי' דבריהם כדכתיבנא והמובחר כמ"ש (וא"ל דעדיין קשי' לר"א מאם פסולה תיפסל דניתא ע' ונדחה לתו"ע שישנו בשאלה די"ל גם ר"א ס"ל ג"כ אין ע' דוחה ל"ת במקדש רק דר"א קאמר דסברא זה לא מוכח די"ל דקרא קאי על נותר ואין ע' דוחה לתו"ע):

ולפ"ז כ"ז לחזקי' אבל לפי מה שהוכחנו לעיל דר"ע ס"ל כר' יוחנן דחייב כרת אף בלילה. ואנותר לק"מ ורק אקדשים פסולים ובזה ליתא לתי' דר"א שפיר אמרינן בפסחים לר"ע לא ליכתב בחטאת ותיתי מנזיר דלדידי' א"צ יקדש דבנותר ע' שיש בו כרת. ובקדשים פסולים ל"מ תי' ר"א ודוק היטב:

ז **ודע** דבפסחים פ"ג מציין הגמ' הקו' דליתא עשה דשריפת קדשים אחל ט"ז בשבת וכבר עמדו המפורשים דבשבת ודאי אין ע' דוחה ל"ת שיש בו כרת. אבל לדעתי י"ל לפ"מ דאמרינן יבמות ה' דפסח ומילה לפני הדיבור ולכן דוחין שבת אולי נותר דפסח דהי"ל ג"כ ע' דלפני הדיבור לידחי שבת ולכן שפיר מקשה. כן נ"ל בדרך אפשר. ודע דבמ"ש הר"ן פ' ע"פ דלמחר מותרין במלאכה ובחמץ ופירשתי דקאי על ט"ז דע"כ צריך לפרש הכי דליכא לפרש דבט"ו מותרין בחמץ דא"כ מה הי' קשה לו על קרא דולא יכלו להתמהמה דזה קאי ע"כ על יום ט"ו דבלילה באמת התמהמהו ולא גורשו כדאיתא בברכות ט' וע"כ על יום ט"ו קאי וע"כ קשי' לר"ן דביום הי' אסורין בחמץ וע"כ תי' דלצורך ט"ז הי' רשאין להשהות. (וזה אין להקשות על הר"ן שכתב דלמחר הי' מותרין במלאכה והרי אז הי' שבת כדאיתא בשבת פ"ח דט"ו שיצאו הי' בע"ש די"ל זה לרבנן ור' יוסי ס"ל ד' פ"ז דט"ו הי' בחמשה בשבת. ובזה מיושב מה דקשה בדברי חזקי' דקאמר ליתן בקר שני לשריפתו והרי אז הי' שבת. וכן ראיתי בספר אחד שהקשה כן דחזקי' סובר כברייתא דשבת פ"ז). ולפ"ז י"ל דאביי נאיד מדברי חזקי' דס"ל ט"ז הי' בשבת כרבנן. ועיין בחק יעקב סי' ת"ל ודוק. ודע דמה שנאמר בפ' בא דלדורות ביו"ט כל מלאכה ל"ת מ"מ לא נצטוו ע"ז רק לאחר מ"ת. וע' תוס' קדושין ל"ח ואין להאריך יותר. ודרך אגב ראיתי בפ"י שבת כ"ה ד"ה ולא מילה בסוף וז"ל משא"כ אי לא כתיב לבדו ה"א דהא דצרעת דוחה עבודה היינו אפי' בנגעים טהורים כפשטא דלישנא דכל צרוע. וזה תמוה דסתם צרוע הוא נגעים טמאים עיין בנדה י"ט. והובא לעיל סי' ל"ו ועוד איך ה"א דקרא דכל צרוע בנגעים טהורים. והכי בעל נגעים טהורים טעון שלוח. א"ו דקרא לא מיירי בנגעים טהורים ומה שאסור בעבודה הי' משום דהוה בע"מ כדאיתא בבכורות מ"ה וכפי הנראה נפלט זאת מתוך קלמוסו:

ח **והנה** ראיתי במכילתא דברים תמוהים וז"ל ד"א מת"ל עד בקר מגיד שאינו נשרף אלא לאור ששה עשר ר' ישמעאל אומר א"צ הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה בהן שריפה מעין מלאכה היא ומת"ל עד הבקר אלא שאם ששה עשר בשבת מגיד שאינו נשרף אלא לאור י"ז. וזה תמוה דליו"ט א"צ קרא ולשבת צריך קרא ועיין ח"ס א"ח סי' פ"ה שתי' בדוחק. וי"ל בפשיטות למ"ש תוס' קדושין ל"ח בשם ירושלמי דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת שלאחר הדיבור והקשו כל האחרונים דביבמות ה' אמרינן דעשה דקודם עדיף וכבר קדמם בקו' זו האור זרוע ח"ב סי' רל"ג. ותי' דביבמות אמרינן דמילה ותמיד ישנן לפני הדיבור וגם שבת נאמר לפני הדיבור ולכן דחי. אבל היכא ששניהם לאחר הדיבור מנלן. אמנם היכא שהעשה לפני הדיבור ול"ת לאחר הדיבור באמת ל"ד. עיי"ש וכן כתבו

כל האחרונים. והנה נותר הוה ע' שלפני הדיבור ויו"ט ל"ת שלאחר הדיבור ובלא"ה לא דחי. ולכן קאמר ר"י א"צ ליו"ט דבלא"ה ל"ד אלא שאם חל ט"ז בשבת ס"ד דלידחי הואיל ושניהם לפני הדיבור קמ"ל ולכאורה יש לפרש לפ"מ דבעי למימר ביבמות ו' דר"י ס"ל הבערה ללאו יצאת ע"כ קאמר ר"י א"צ הרי הוא אומר כל מלאכה לא יעשה בהן שריפה מעין מלאכה. והוא בלשון בתמי' דכיון דס"ל ללאו יצאת ל"ה מלאכה לגבי יו"ט כמ"ש תוס' פסחים ה'. ולכן א"צ קרא לזה דפשיטא דשורפין ביו"ט. ולכן פי' ר"י דקרא דהנותר קאי על חגיגת י"ד ונאכל לב' ימים והיא מדאורייתא כתנא דס"ל הכי פסחים ע"א עיי"ש בתוס' ולכן קמ"ל קרא דאין שורפין בט"ז בשבת דלדידי' דללאו יצאת ל"ה רק ל"ת גרידא. וס"ד דדחי (ואף דבמצרים לא הי' חגיגה הדרוש דעד בקר קאי אלאחר מתן תורה דאז יהי' חגיגת י"ד ובזה מיושב מה שהקשיתי לעיל דבמצרים לא הי' יו"ט עיי"ש ודוק) ולשון א"צ נמצא כמה פעמים במכילתא על כונה הנ"ל דלא מצי לומר כן. והא דלא מוקי ר"י בחל ט"ו בשבת משום דס"ל דיצאו ממצרים ביום ה' כדאיתא בשבת וחל אז ט"ז בשבת ולכן מוקי קרא בהכי:

סימן מב

ב"ה פרעמישלא יום ב' י"ב תמוז את הברכה לפ"ק. **שלום** וברכה וכ"ט לה"ה הרב הה"ג החריף ובקי בכל חדרי תורה המפורסים מ' משה אהרן גאלדרינג נ"י האבד"ק פאקשאן והגליל במדינת מאלדאווע:

ע"ד שאלתו בשו"ב שהלך ביו"ט שני של גליות שחל ביום ו' חוץ לתחום למול בן בשבת שאחריו ועשה זאת עפ"י הוראת חכם והדרך רחוק יותר מי"ב מילין והמורה אמר שכדת הורה וכת"ה כתב דמכשירין אין דוחין אף שבות ביו"ט ב' וגם דל"ה צורך יו"ט רק צורך שבת שאחרי' ועוד מטעם פשיעת אבי הבן. והטעם האחרון כיון שהוא יותר מי"ב מילין ע"כ הורה שלא כדת וישאל הדין עם מי:

א **תשובה** לאשר שאלתו נחוץ לדינא ומילתא דשכיח ולא מצאתי מבואר מוכרח אני להאריך קצת ואבוא על סדר דבריו מ"ש דמכשירין אין דוחין יו"ט שני ואף לשיטת הרמב"ם דמילה של"ב נימול ביו"ט ב' והובא בש"ך סי' רס"ו ובנו"ב סי' ל' והאריך בפסק הלכה בח"ס יור"ד סי' ר"נ ורנ"ב היינו דוקא בגוף המילה אבל מכשירין כיון שאין דוחין שבת ויו"ט אף יו"ט ב' אין דוחין והביא ראי' דבפ"א מה' מילה חילק הר"מ בין יו"ט א' לב' ופ"ב ממילה כשדיבר מענין מכשירין לא חילק ע"כ ס"ל לרמב"ם דמכשירין אין חילוק וכוונת הש"ך ס"ק ח' שכתב דכל שאר הדברים שאין דוחין שבת דוחין יו"ט שני אין כוונתו על מכשירין אך על נולד מהול וב' ערלות וי"ד שזכר הר"מ ולא על המכשירין.

הנה מלשון הר"מ פ"ב דמילה שכתב דמכשירי מילה בזמנה אין דוחין יו"ט מק"ו מה דמכשירי מילה אין דוחין שבות דשבת דדבריהם ק"ו לאיסור תורה מזה אין להוכיח רק באיסור תורה ולא על שבות מיו"ט אף יו"ט ראשון דקיל משבות שבת כדאמרינן בביצה כ"א שאני שבות שבת משבות יו"ט ולפ"ז מנא ידעינן דמילה א"ד אף שבות מיו"ט א' וצ"ל כיון דמבואר בר"מ פ"א מיו"ט ובביצה ל"ז דא"ח בין שבות שבת ליו"ט למעין היטב רק לענין טלטול והוצאה ועיין ביצה ל"ב וכ"ת שני לי' לר"נ בין שבות שבת וכו' ומי שני לי' ומ"ה ביו"ט א"ד אף שבות אף לרמב"ם דא"ח בין שבות שבת ליו"ט:

והא דמחלק בביצה כ"א בין שבות שבת ליו"ט ה"ט דאיסור זריקה הוא משום טלטול עיין יבמות ל"ג ובאיסור טילטול קיל יו"ט משבת עיין ביצה דל"ז ודו"ק. ולפ"ז ה"ה במכשירין אסור שבות ביו"ט וכן מוכח מלשון הכ"מ פ"ב ה' מילה ה' שכתב וכיון דע"י מלאכה אסור לעשות מכשירין ה"ה באיסור דרבנן דל"פ רבנן ומשמע דקאי על יו"ט. אמנם ביו"ט שני לא מוכח מרמב"ם. ואדרבה כיון דיו"ט ב' קיל מיו"ט א' לענין מילה ש"ב כ"ש דקיל לענין שבות במכשירין. והנה בתוס' ב"ק פ"א רצו להתיר מכשירי מילה ביו"ט ב' של ר"ה מק"ו דמת דאסור בשבת אף ע"י נכרי ומותר ביו"ט ב' של ר"ה כ"ש מילה ודחו הק"ו ע"ש. דהא דבמת בשבת אין להתיר ע"י נכרי הוא משום כבוד המת. ודברי התוס' אלו נעלמו מהטורי אבן ר"ה כ' ד"ה משום מתיא עיי"ש. ועכ"פ בתוס' משמע קצת דביו"ט ב' של גליות מותר מכשירין מדלא דנו רק על יו"ט ב' של ר"ה. ושמא דנו התוס' גם על יו"ט של ר"ה וכ"ש על יו"ט של גליות. ולפי זה דפסקינין דלא כבה"ג ואסור אמירה לנכרי בא"ד במכשירין בשבת ונדחה הק"ו המבואר בתוס' בלא"ה ע"כ גם התוס' סוברין דמכשירין אסורין אף ביו"ט ב' אמנם אי אסור מכשירין ביו"ט ב' באיסור דרבנן אין מבואר בהן. והנה גוף הדין לצורך מילה בזמנו ביו"ט ב' אם מותר לילך חוץ לתחום לא מצאתי מבואר ונחזי אנן מה דקמן. הנה בסי' תצ"ו מבואר דאין חילוק בין יו"ט א' לב' אלא לענין מת ולכחול את העין משמע דלשאר דברים א"ח. והרמ"א כתב דלכחול עין דוקא בא"ד מותר ומדלא חשוב מילה משמע דגם למילה אף שבות אסור ביו"ט ב' כמו בראשון מיהו מזה אין ראי' לענין מילה לפי שהמחבר ביו"ד אין מביא דעת הר"מ דלמילה יש חילוק בין יו"ט א' לב' אבל להש"ך שמביא דעת הר"מ גם למילה יש חילוק ודו"ק. ואין ראי' להתיר מפ"ח שם דמתיר לכבות הנר מפני ד"א ביו"ט שני ה"ה שאר שבות מותר במקום מצוה. דז"א דהרי הר"ן פ"ב דביצה כתב דמדינא הוה זאת מכשירי אוכל נפש. דהלכה כר"י רק דלא רצו להתיר מכשירין כאלו ע"כ התיר בפ"ח ביו"ט שני משא"כ חוץ לתחום לצורך מילה דא"כ צורך הנאה כלל אין ראי' מפ"ח:

וכן א"ר מכיחול עין דמותר ביו"ט אף שאין שם חולי לשיטת הרמב"ם דשם איכא קצת הנאת הגוף כמ"ש פ"ח וכן מהרחיצה בחמין ומהסקת מים לצורך טבילה שאריך בח"ס סי' קמ"ו דשם ג"כ עיקר סמיכתו על דברי הר"ן דמדינא הי' להתיר מכשירי תשמיש דהוי דבר השוה לכל נפש עיי"ש אמנם כי כן נלע"ד להתיר לצורך מילה בזמנו לילך חוץ לתחום דהרי הרמב"ם ס"ל דביו"ט ב' מותר מילה של"ב וכוותי' מצדד לפסוק הנוב"י אף דבסי' תצ"ו מבואר דא"ח בין יו"ט א' לשני אך לענין מת וכיחול. וה"ה במכשירין לצורך מילה בזמנה וקצת ראי' משבות דל"ג בה"ש במקום מצוה אף דבה"ש חמור יותר מיו"ט שני דס' דאורייתא חמיר יותר מוודאי דרבנן כמבואר בסי' תקצ"ה ומ"מ במקום מצוה ל"ג חז"ל וה"ה שבות ביו"ט ב' מיהו אין זה ראי' דהרי שבות אסור ביו"ט ב' וחמיר מבה"ש כמבואר והנה בח"ס יו"ד סי' ר"נ חשש להחמיר במילה של"ב ביו"ט ב' מטעם דכיון דקבלו עלייהו יו"ט הו"ל חשש נדר ואיסור דאורייתא ולא הרגיש במה שהתיר הטו"ז לתקוע בע"ש אחר קבלת שבת בסי' תר"א וכתב דהקבלה ל"מ דהוה נשבע לבטל את המצוה (וצע"ק דהו"ל כולל כיון שנאסר בשאר דברים ושמא כיון דהוי כולל בב' ענינים ל"ה כולל כמ"ש הריב"ש הובא לעיל סי' מ' אות ב') וה"ה קבלת יו"ט ב' במקום מילה מותר לט"ז והרי ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת ומ"מ כתב הט"ז שם להדיא דמותר למול אחר קבלת שבת וגם לתקוע אז ה"ה להביא איזמל אז ע"כ מטעם קבלה שכתב הח"ס וודאי מותר מכשירין ועיין במג"א סי' רס"א ס"ק ז' ושם מצדד המג"א לומר דקבלה חמור מבה"ש מיהו גם הוא מסיק דלצורך מצוה ל"ח וגם מצד איסור ביו"ט ב' נ"ל להתיר דהרי לשיטת ר"ת בתוס' ביצה ל"ו מותר לקדש בלית לי' אשה ובנים מטעם דבמצוה ל"ג שבות ביו"ט עיי"ש וכש"כ ביו"ט ב' בשבות לצורך מילה בזמנו ואף דלא פסקינן כר"ת. מ"מ ביו"ט ב' ולצורך מצוה דאוריי' שדוחה שבת גם התוס' מודו ועיין פ"מ סי' ש"ז ס"ק ח' משמע אף ע"י ישראל יש להתיר שבות דשבות במקום מצוה וזה דעת עצמו. והנה בסי' תקפ"ו דמבואר דוקא ע"י עכו"ם מותר א"ר דאף ביו"ט ב' אסור ע"י ישראל שבות דאל"כ לאשמעינן ע"י ישראל ביו"ט ב' י"ל שם ביו"ט ב' ל"ה מצוה רק מדרבנן משא"כ לענין מצוה דאורייתא וקצת ראי' מדהתירו ללכת בספינה בשבת לצורך מנין להתפלל כמבואר בנתיב חיים סי' רמ"ח באריכות וכש"כ שמותר לצאת חוץ לתחום ביו"ט ב' למילה בזמנו ועיין עוד בר"מ משבת פ"ו שכתב מותר לקשר קשר שאינו של קיימא לדבר מצוה והגם שאין מדמין בשבותין מ"מ קצת ראי' מכל הנ"ל להתיר שבות ביו"ט ב':

ב **ועוד** נלע"ד דגוף הטעם דמכשירין שאפשר לעשות אין דוחין שבת היא משום דל"ה בעידנא. ואף איסור דרבנן א"ד ג"כ מטעם זה דהו"ל כעול"ת וגם ל"ה בעידנא עיין ר"ה ל"ג ומג"א סי' תמ"ו. ולפ"ז בתחומין למ"ד תחומין דאוריי' מ"מ ל"ה רק ל"ת וכמ"ש הריטב"א יבמות וה"ה לדידן דל"ה רק דרבנן אבל גזרו אטו י"ב מילין וי"ב מילין גופי' ל"ה רק ל"ת ומה"ט השמיט הר"מ הך דאין מעבירין את התחום בשופר. דעשה דרבים דוחה לל"ת ול"ב בעידנא ובתחומין ל"ה עול"ת. עיין בישי"ע סי' תקפ"ו. ולפ"ז ה"ה במילה דנכרתו י"ג בריתות דוחה ל"ת ול"ב בעידנא ורק לתו"ע א"ד רק היכא שהיא בעידנא ומה"ט אסור מכשירין אף איסור דרבנן משום דהוה משום לתא דעול"ת ול"ה בעידנא. ומכשירין שא"א לעשותו בעיו"ט הוה כמצוה עצמה כדכתבו תוס' יבמות י' והוה שפיר בעידנא כמ"ש הנ"י בב"מ ל' ולפ"ז בתחומין דל"ה רק ל"ת מותר אף ביו"ט ראשון לרמב"ם. אך דל"פ כרמב"ם בשופר. אמנם ביו"ט ב' דקיל יותר יש לסמוך על שיטת הרמב"ם בזה:

ולכאורה יש להביא ראי' מש"ס דסוכה ל"ח דדייק שם דמיירי ביו"ט שני מדקתני מי שבא בדרך. והקשה ריטב"א הרי אף ביו"ט ב' אסור לצאת חוץ לתחום. ותי' דמיירי בחה"מ וחה"מ מיקרי יו"ט. והובא ג"כ בטו"ז סי' תרנ"ב (וקצת צ"ע על הטו"ז דבסי' תרס"ח כתב דלא מצינו בשום מקום שחה"מ מיקרי יו"ט וסותר עצמו ומצאתי שוב שכבר הרגיש בזה ביעיר אזן אות י"ט). אמנם אם נימא דמותר לצאת חוץ לתחום לצורך מילה בזמנו הפי' בגמ' יו"ט ב' כפשטי'. ול"ק קו' הריטב"א מיהו אף אם נאמר דאסור עדיין י"ל שיצא להוצאת המת דודאי מותר לצאת חוץ לתחום לכ"ע כמבואר סי' תקכ"ו. וצ"ל דהריטב"א ס"ל כשיטת התשב"ץ ח"ג סי' רפ"ד הובא בח"ס יו"ד סי' ר"נ שכתב דתנא ירושלמי הוא דל"ל יו"ט של גליות. ולכן לא נקט במשנה בשבת פרא"ד יו"ט של גליות עיי"ש ולכן גם לריטב"א לא ניחא לי' ביו"ט של גליות רק בחה"מ. אמנם לרמב"ם שדייק ממשנה בשבת דביו"ט של גליות מותר מילה ש"ב. ה"ה הפי' בגמ' דסוכה ל"ח ביו"ט ב' ויצא לצורך מילה או קבורה ודו"ק. והנה בעיקר דינא דמילה שלא בזמנו ביו"ט ב' מצאתי לפחד יצחק אות מ' הביא עובדא בשנת תפ"ח שמלו מילה שלא בזמנו בשמחת תורה שחל להיות ביום ד' ולא רצו להמתין עד יום ה' שלא לכנוס לבית הספק אם מותר לימול ביום ה' מילה ש"ב ומעשה רב. ואלו ראה הגאון בעל ח"ס זאת אולי הי' ג"כ מסכים להלכה לעובדא הנ"ל דמעשה רב ונעשה בהסכמת הרבה גדולים:

ג **והנה** בגוף הדבר שרצה המתיר לומר דיו"ט שני בא"ד הוי שבות דשבות הנה הנוב"י א"ח חנינא סי' מ"ד הרחיב הדיבור בזה. והביא ראיות דיו"ט ב' בא"ד לא מיחשב שבות דשבות. ועיקר ראיתו חזקה מאוד מהא דאסור לערב ע"ת ביו"ט ב' והלא אין מערבין אלא

לדבר מצוה ושבות דשבות מותר ולבסוף דחה זאת דילמא אין מותר רק למצוה דיומא. אבל למצוה דלמחר לא. ועכ"פ יוצא מדברי הנוב"י דלמצוה דלמחר כדינא דידי' אין להתיר מטעם שבות דשבות. איברא דקצת יש לדון בגוף ראיתו דכמו שכתב הברטנורא עירובין ל"ה במשנה דנתנו למגדל דהיכא דאיכא תרתי שבותים כגון טלטול וחתיכת סכין אף לרבי גזרו בין השמשות ועיין באבן עוזר ובאחרונים. ה"ה בשבות דשבות דמותר במקום מצוה מה"ט רק בשבות אחד אבל לא בתרתי. והנה בעירוב יש טעם אחד שאסור דלמקני שביתה בשבתא אסור וטעם ב' משום הכנה כמ"ש בתוס'. ולכן יש ב' טעמים לאיסור. והוי כב' שבותים דאסור אף שבות דשבות במקום מצוה. ובזה מיושב קו' תוס' ביצה י"ז שם שהקשו למ"ל טעם דליקני שבותה אסור ת"ל משום הכנה להנ"ל צריך ב' טעמים. ויש להעמיס זאת בדברי תוס' שכתבו משום הכנה לא אמרינן כיון שיש ספק שמא חול הוא עיי"ש. יהי' אך שיהי' קצת יש לדון על הנוב"י והא דאסור ביו"ט בע"ח דל"ש למקני שביתה כמ"ש תוס' שם משום דע"ח לא מיקרי מצוה וכן עירובי תבשילין. כיון שהי' יכול להניח מקודם ופשע, וגם שכחה מיקרי פשיעה אך בע"ת ולא ידע קודם יו"ט שיבוא רב והוה מצוה שם י"ל דאיכא ב' שבותים כאמור. (ועפ"י דברי הברטנורא הנ"ל פירשתי כונת רש"י ביצה כ"ו בבכור שנפל לבור שפירש"י בטעם דר"ש אומר אין זה מן המוכן מב' טעמי לפי דהוי"ל כמתקן והוי"ל כדן את הדין ולכן אין רואין מומין ביו"ט. וקשי' למ"ל לרש"י ב' טעמי. גם הקשו התוס' דהרי בשבת אמרינן טעמא דר"ש משום מוקצה דמי יימר דמזדקק לי' חכם. להנ"ל י"ל דקשי' לי' לרש"י אמאי אמרינן מ' יימר דמזדקק לי' חכם אמאי לא מזדקק לי' וצ"ל משום דא"ר מומין ביו"ט. אך אכתי קשי' דמוקצה מחמת אד"ר ל"א כמו בטבל שאם עבר ותיקנו מתוקן. אך הטעם דמוקצה מחמת אד"ר ל"א דל"ג בה"ש ול"ה מוקצה בה"ש. משא"כ לראות מומין יש ב' שבותין משום מתקן ודן דין. ולכן אסור בה"ש והוה מוקצה ולכן פירש"י לאו משום מוקצה היינו לולא הטעם דמתקן ודן דין ל"ה ר"ש אוסר משום מוקצה אך מטעמים אלו אסר אף בדיעבד:

ובזה מיושב מה דאמרינן בגמרא שם ע"ב ארכב"י מתני' נמי דייקא. וכו' אלא דלא איתחזי לחכם מעיו"ט עיי"ש משמע דהיכא דאיתחזי לחכם ואף שלא אמר מעיו"ט אם הוה מום קבוע ל"ה מוקצה ובהג"א שם מבואר דאפי' ראה מעיו"ט ולא אמר אסור להתיר ביו"ט. להנ"ל נכון דבזה ל"ה מתקן כיון שכבר ראה מעיו"ט ול"ה איסור רק משום דן דין. ובשבות א' ל"ג בה"ש ואין כאן איסור בדיעבד. דוקא בב' שבותים כנ"ל. ומזה מייתי רנב"י ראי' דלשון אין זה מן המוכן משמע בדיעבד. מדקתני כל שאין מומו ניכר מעיו"ט

משמע דוקא בלא איתחזי דהוה ב' שבותים והלא אף באיתחזי אסור להורות לכתחילה אלא ש"מ דבזה אף בדיעבד אסור ודו"ק. ועיין מחנה לוי. מיהו אם נימא כן דבעת שרואה המום עובר משום מתקן ובעת שאומר ההיתר עובר משום דן דין. שוב השני שבותין אין באין כאחד ושוב ל"ש לומר דבשני שבותין גזרו בה"ש דזה דוקא אם באין כאחד כמ"ש החסיד שבכהונה בעל שערי אפרים בישוב דברי הברטנורא ודוק בכ"ז):

ד **והעיקר** מה שנלע"ד בזה לענין אם יו"ט שני הוי שבות דשבות וגם לענין אי מילה של"ב דוחה יו"ט או אי מכשירין דוחה יו"ט ב' תליא בזה. דהריטב"א בסוכה מ"ג אהא דאמרינן בביצה הזהרו במנהג אבותיכם כ' וז"ל פירוש כשקבעו הלל וב"ד (הוא הלל האחרון בנו של ר' יהודה הנשיא בן בנו של רבינו הקדוש כמ"ש הריטב"א שם). חשבון זה קבעוהו ע"ע כן שנהי' נוהגין בענין המועדות כמנהג אבותינו לעשות ב' ימים בח"ל כמו שהי' נוהגי' אבותינו שלא הי' יודעין בקביעא דירחי ויהי' לנו כאלו הם ספק גמור כבתחלה לברך ולקדש בשני ואפי' לדחות מ"ע של תורה ואנו אין לנו אלא כמו שקבעו הם מעתה הרי אנו בעיקר המעשה כאלו אין אנו יודעין בקביעות הירח ואין הלולב ד"ש. מעתה לדעת הריטב"א הדבר ברור דשבות אסור ביו"ט ב' דבשעה שלא ידעו בקביעא דירחי ודאי הי' אסור שבותין. ול"ת דגם אז הי' מותר דהוי ספיקא דרבנן. דז"א דכיון דביום א' ודאי יו"ט ואי אתה יודע איזה יום. ואם אתה מתיר שבותין אתה מתיר בב' ימים דכה"ג אין מותר משום ספיקא דרבנן. כמ"ש הר"ן לענין הסיבה בד' כוסות והתוס' שבת קמ"א לענין ב' לישנא דלכ"א יש קולא וחומרא. ולכן הי' אז אסור שבותין והיילל וב"ד תיקנוהו כאלו גם עתה בספק. ובזה א"ל שביו"ט א' יאסרו השבותים וביו"ט ב' נתיר כמו שכתב הר"ן לענין עיר שספק מוקף חומה דבי"ד קורא ובט"ו לא עיין במ"ל פ"א דמגילה. דבשבותים ל"ש לומר כן דאדרבה ביו"ט א' יותר יש סברא להתיר דאיתחזק היתרא דאתמול היה מותר משא"כ ביו"ט ב' נהי דלא נאמר דאיתחזק איסורא אבל עכ"פ לא איתחזק היתרא. עיין במג"א שמ"ב לענין שבות במוצאי שבת. על כן ל"ש להתיר בי"ט ב' השבותים. אמנם כ"ז לענין שאר שבותים כגון להניח עירוב וכדומה. אמנם לענין מכשירי מילה באיסור שבות. אף אם יקרה זאת בעת שהי' הדבר בספק הי' מתירין השבות משום סד"ר דל"ח שמא יקרה לו למחר ג"כ מילה בזמנו ויצטרך למכשירי מילה בשבות. דל"ש כל כך שלאדם אחד יקרה זאת ואיך נדחה מצות מילה בזמנה בשביל חשש רחוק שגם למחר יקרה ענין כזה ויבא לתרי קולא דסתרי אהדדי. על כן ל"ה זאת בכלל המנהג שהנהיגו ביו"ט שני. וכל עוד שלא נודע המנהג הוי ספק בתקנה. על כן אין לדחות מצות מילה בזמנה בשביל ספק במנהג או בתקנה. ע"כ אף אם הדבר ברור

כדברי הנוב"י דיו"ט ב' ל"ה בכלל שבות דשבות מ"מ לדעתי מותר ביו"ט ב' ללכת חוץ לתחום היכא שלא הי' אפשר להכין מוהל מקודם. ואף הרא"ש שאוסר מילה ש"ב ביו"ט ב' מודה בזה דשם בעת שלא הי' בקיאין בקביע דירחא ול"ה יודעים מתי יו"ט ודאי הי' אסור מילה שלא בזמנה בב' הימים ואף עתה אסור כמ"ש בשם הריטב"א. משא"כ בשבות למכשירין גם בעת שלא הי' בקיאין הי' ספד"ר כאמור ומצאתי בתשו' זרע אמת בסוף הספר בחידושיו למס' ביצה ה' שהרחיב הדיבור בדברי הר"מ דבה' יו"ט משמע דיו"ט ב' ל"ה רק מנהג ולא תקנה ובה' חנוכה ומגלה משמע שהוא תקנה וכתב לחלק דבעת שלא הי' בקיאין בקביעא דירחא כגון בזמן המשנה הי' תקנה משא"כ לאחר שקבע הלל האחרון המועדות ל"ה אך מנהגא. והאריך הרבה להוכיח דר"מ יחלוק על שיטת הריטב"א שהובא לעיל. ועפ"י דבריו י"ל דר"מ דס"ל מילה של"ב דוחה יו"ט ב' לא הוכיח דינו ממשנה דשבת דבזה י"ל כמ"ש התשב"ץ הובא בח"ס. אך גם הר"מ מודה דבזמן המשנה לא הי' דוחה יו"ט ב' כיון שהי' תקנה אך עתה הוה מנהגא. סוף דבר לשיטת הר"מ נ"ל דמותר לצאת חוץ לתחום ביו"ט ב' לצורך מילה בזמנה כמו שמתירין להלוך פחות פחות מד' אמות לצורך מילה אף דהוי ג"כ איסור ובסי' שנ"ב מתירין לצורך כתבי הקודש שבות. והגם דאין מדמין בשבותין כמ"ש המג"א מ"מ כיון דיו"ט ב' חלוק מיו"ט א' לענין מילה של"ב חלוק מיו"ט א' לענין מכשירין ג"כ בא"ד יש להקל אם לא הי' אפשר להכין מקודם. במילה בזמנו ביו"ט ב' ואולי אף הרא"ש מודה:

ה **ועוד** יש סניף להתיר עפ"י מה שכתב אדונינו מהרש"א ז"ל בשבת ק"ל דלר"ש דס"ל גגות חצירות רשות אחת ויכול לטלטל כלים ששבתו בחצר לא העמידו דבריהם לבטל מצות מילה כיון דלא ניכר לכל דמי יודע שהי' הכלים בבית ומותר לטלטל למצות מילה אף כלים ששבתו בבית ול"ח שמא נתיר בדבר הרשות. א"כ היכא שיש יותר מתחום שבת אך שהי' יכול לערב ודאי מותר לילך בלי עירוב דמי יודע שלא עירב ושמא יש להתיר לפי"ז אף יותר משיעור ערוב לפמ"ש המג"א סי' תקפ"ו דלא שכיח שיפגעו יהודים חוץ לתחום א"כ לא הוי אושא מילתא ועוד מי יודע שלא שבת בתחום. ולא העמידו דבריהם בכה"ג. וצ"ל בהבנת מהרש"א דא"כ במבוי שלא נשתתפו נימא מי יודע שלא נשתתפו אך שיתוף הוי פירסום לרבים והכל יודעים שלא נשתתפו ואושא מילתא ודוק:

ודרך אגב הנני להציל את הארי אדונינו מהרש"א ז"ל ממה שתמה עליו בעצי אלמוגים דאתי לידן. הנה מהרש"א ז"ל שבת ק"ל מישב דברי רש"י שפירש מבוי שלא נשתתפו ואייתוהי מהאי רישא וכו' שהתינוק הי' בבית אחר שבראש המבוי והאיזמל הי' בבית שכנגדו. ותמה מהרש"א דהרי אף ר"ש לא התיר רק בכלים ששבתו במבוי ולא בכלים

ששבתו בבית. ותי' כנ"ל דלר"ש לא העמידו דבריהם כיון דכלים ששבתו במבוי מותר לטלטל ע"כ לצורך מילה מותר אף כלים ששבתו בבית דהרואה יסבור ששבת במבוי. וע"ז תמה בעצ"א סי' שע"ב שהרי רש"י פי' שהתינוק הי' בבית והוציאו הכלי מבית לבית וא"כ אפי' אם נאמר דבהוצאת הכלי מהבית למבוי לאו כ"ע יודעין מ"מ בהבאה לבית איכא איסורא אפי' אם הכלי שבת במבוי דר"ש לא התיר אלא מחצר לחצר אבל לא מהחצר לבית ויעמוד כל העם בברית ויראו הבאת סכין ומה לי אם שבת במבוי או בבית ויש לחוש שיתירו לדבר הרשות ואמאי לא העמידו דבריהם. ולכאורה היא תמוה גדולה על מהרש"א. ואמנם מה שכתוב שם דגוף סברתו דקה וחלושה. הנה בגוף הדבר שהוסיף דלר"ש דלדבר הרשות מותר לטלטל כלים ששבתו במבוי לא העמידו דבריהם ולדבר מצוה מותר אף כלים ששבתו בבית כבר הרגיש הרב המאירי בשם גדולי המפורשים וזה כונת הגאונים שכתבו שאין הלכה כר"ש עיי"ש. אלא שמהרש"א המציא סברה ישרה להבין דבריהם. אולם מה דקשי' לי' איך הביאו לבית דהכל רואין הסכין בבית. נ"ל לישב דבסי' שמ"ט כתב הטו"ז על הנשים שהולכין דרך הרחוב ומטלטלין פחות פחות מד' אמות למול שלא יוציאו מרה"י לכרמלית ומכרמלית לרה"י דלזה ל"מ תקנה. והמציא האבן עוזר ב' תקנות או שיושיט אחד ידו לרה"י והשני יושיט לידו וישהה שם קצת דנעשה ידו מקום פטור לשיטת תוס' עירובין כ' ואח"כ מותר להוציא ממקום פטור. (ולדבריהם צ"ל הא דבמשנה א' בשבת העני חייב מיירי דלא שהה כלל. וזה צ"ע דמשנה אומרת סתם חייב. ונתת דבריך לשיעורין ומי יאמר השיעור שהיה. ואיך חייב חטאת במידי דתליא בשיעור שהיה. ולמה סתמה המשנה ומיהו למאן דמוקי בשבת ד' ה' מתניתין בשלשל ידו למטה מג' ניחא דאז ל"ה מקום פטור אבל למאן דלא מוקי הכי צ"ע) או שיניח החפץ על כלי פחות מעשר ואין כרמלית בכלים עיי"ש. והנה זה ברור דהטלטול בבית אינו איסור דאף לרב דס"ל עירובין צ' אין מטלטלין אלא בד' זה בחצר אבל במחיצות הניכרות מודה ולתוס' שם קאי בכלים ששבתו בבית. ואין איסור רק ההכנסה לבית ולזה י"ל מי יודע איך הכניסו שמא הושיטו יד כדברי א"ע או ע"י כלי. ואין האיסור רק מה שהביאו האיזמל דרך חצירות הרבה. ולזה קאמר מהרש"א דלרבנן הכל יודעין האיסור ולר"ש יסברו ששבת במבוי והכנסה לבית הי' דרך היתר. ואין הכל רואין ההכנסה רק שזאת רואין שהיא בבית אבל לא איך הכניסם ע"כ צדקו דברי מהרש"א ומה דקשי' גם על ההכנסה מחצר לחצר שמא הי' פחות פחות מד' אמות. דהרי זה בלא"ה קשה על מהרש"א גם לרבנן. וע"כ צ"ל דזה א"א לעשות רק ע"י רבים והכל יודעים מזה שלא עשו כן. ועוד מחצר לחצר אולי לא מועיל ההיתר של אה"ע אך

מחצר לבית דהוי ככרמלית לרה"י לענין שבת לחומרא. ועכ"פ דברי מהרש"א נכונים. בדרך זה. וגם שאר הקושיות שהקשה שם יש לישב. (וצ"ע בעירובין בינוקא דאישתפך חמימא אמאי לא הביאו פחות פחות מד"א ובהיתר של האה"ע הנ"ל):

והנה בעצ"א שם כתב דשבות דשבות במקום מצוה אסור אך ע"י נכרי מותר ולא ע"י ישראל ומ"ה ס"ל לבה"ע דאסור לטלטל כלים ששבתו בחצר היכא דעירבו שמא יטלטל כלים ששבתו בבית. אף דזה הוי שבות דשבות מה"ט דע"י ישראל אסור שבות דשבות. וזה דלא כפרי מגדים שהובא לעיל. ואף דראיתו יש לדחות דזה אינו דומה לשבות דשבות דשם אחד לזה וכולה חדא גזירה ול"ה שבות דשבות מ"מ לפי הסוגיא דמבואר בעירובין מי קמדמית שבות דאית בי' מעשה לשבות דלית בי' מעשה שפירשו דע"י נכרי מיקרי שבות דלית בי' מעשה אין לנו ראי' להתיר שבות דשבות ע"י עצמו. והפרי מגדים קיצר מאוד כדרכו. ולא נודע מקורו אי' על כן דעת תורה ודעת נוטה דאין להתיר בשאר מקומות שבות דשבות ע"י עצמו דהרי דעת הגהות מרדכי דאף לומר לעכו"ם להביא מכרמלית אסור. והובא בטו"ז סי' ש"ז ס"ק ד'. על כן אין להתיר שבות דשבות ע"י עצמו אך ביו"ט ב' כיון דדעת הרמב"ם להתיר מילה של"ב ולכן קיל יותר גם לענין מכשירין אף לדעת הרא"ש אשר על כן הסומך על צדדי ההיתר שכתבתי לצורך מילה ביומא לא הפסיד:

[1] **והנה** מצאתי בכסא דהרסנא סי' פ"ח אריכות דברים בענין מכשירין דלא דחי יו"ט ב'. והקשה שם דנימא ק"ו הכי ומה מת מצוה דעיקר מצותו אד"ש מכשירין דוחין יום טוב ב' מילה דעיקר מצותה ד"ש א"ד דמכשירין דוחה יו"ט ב' ול"ש לדחוי הק"ו דבמת משום גנאי כמ"ש תוס' ב"ק פ"א דאם הי' רשאין בעצמו לקבור בשבת ל"ה גנאי כדמוכח מפ' אד"מ עיי"ש דמייתי לק"ו ממת מצוה וק"ו זה יש לומר אף דלא פסקינין כבה"ג כמ"ש לעיל לדחות ק"ו שבתוס' ונ"ל לפמ"ש הרשב"א שבת צ"ד דכל קבורת מת הו"ל משאצ"ל וכל הסוגיא דסנהדרין למ"ד משאצ"ל חייב. א"כ נדחה ק"ו הנ"ל דקבורת מת בשבת ל"ה רק איסור דרבנן. וא"ל לפ"ז אדרבה נדון ק"ו הכי. ומה קבורת מת דל"ה רק א"ד נדחה מפני שבת ומ"מ מכשירי' דוחה יו"ט ב' מילה דאיסור תורה ודוחה שבת א"ד דמכשירין דוחה יו"ט ב'. י"ל דזה גופה הוי גנאי שיהי' רשאין לקבור בשבת לסלק הנזק מעלי' שלא יטמא הבית. וזה גופה הוי גנאי למת. ובגמ' דסנהדרין דקאי למ"ד משאצ"ל חייב ורק שידחה שבת אז ל"ה גנאי משא"כ שיהי' מותר מטעם משאצ"ל זה גופה גנאי למת. ומ"ה אסרו רבנן. ואין לדון ק"ו. ולשיטת הר"מ דפוסק משאצ"ל חייב. וליכא לתרץ כנ"ל. אולי

לדידי' מכשירין דוחה יו"ט ב'. דאין הכרח מר"מ איך ס"ל דבפ"ב דמילה מיירי מיו"ט א' שהיא איסור תורה כמ"ש לעיל. ולדידן דפסקינין משאצ"ל פטור. שייך לומר כנ"ל:

עוד דן בספר הנ"ל דמכשירי מילה ידחה יו"ט ב' כמו מכשירי אוכל נפש. וזה ליתא דאוכל נפש הוי לכם דצורך הדיוט הוא משא"כ מצוה נהי דנימא דל"ה צורך גבוה כמו נדרים ונדבות שכתבו תוס' שבת כ"ד אבל ל"ה צורך הדיוט. כמ"ש השאג"א סי' צ"ו דיצאת מצורך הדיוט ולצורך גבוה לא הגיע עייי"ש. ולכן אין לדון מזה. גם לפמ"ש תו' שבת כ"ד דאוכל נפש היא מצוה עוברת אין ליליף מזה. ושוב ראיתי בסוף דברי' כתב בעצמו דאין ללמוד מאוכל נפש והנה דבריו עמוקים ורחבים כדרכו. ולדינא אין ללמוד משם:

אך לענין אד"ר ביו"ט ב'. כבר כתבתי שיש כמה סברות להקל. ובגוף דברי הר"מ פ"ב דמילה דיליף ק"ו דמכשירין א"ד יו"ט משבות שבת דדוחה מכשירין ק"ו לאיסור דאורייתא. משמע דהא דמכשירין א"ד יו"ט ל"ה רק מדרבנן. הוא באמת חידוש גדול. וכבר התפלא בכסא ע"ז. ואני תמה הרי בלא"ה מכשירין ל"ה בעידנא ובשלמא לר"א ל"ק שיש לו קרא מיוחד על מכשירין. אבל לדידן דל"ל קרא רק על גוף המילה מכשירין בל"ה ל"ד יו"ט משום דל"ה בעידנא. ולומר דעשה חמורה שנכרת י"ג בריתות ל"ב בעידנא כמ"ש תוס' פסחים נ"ט זה אינו דיו"ט עול"ת ושלא בעידנא ודאי לא נדחה. כדמוכח משבת קל"ב דעשה דרבים החמור אינו דוחה לעול"ת דקציצת בהרת מטעם דל"ה בעידנא (עיין לעיל סי' ח"י אות ח') והנ"ל כונת הר"מ. הנה מכשירין שאפשר לעשות מעיו"ט פשיטא להר"מ דל"ד יו"ט מטעם הנ"ל אך הר"מ קאי על מכשירין שא"א לעשות כגון נשבר איזמל. דל"ד ג"כ שבת כמ"ש הרא"ש פרא"ד. וכתבתי לעיל סי' ל"ז אות ז' בשם ירושלמי דזה ל"ד שבת אך שכתבתי דזה ל"ה רק מדרבנן. ומדאור' דוחה. והטעם דהוי בעידנא דמכשירין שא"א לעשות הוי כמצוה עצמו וכמ"ש הנ"י בב"מ ל'. ע"ז דן הר"מ ק"ו משבות שבת וזה באמת ל"ה רק דרבנן. כמ"ש המאירי מגילה עיין סי' הנ"ל הארכתי קצת:

ז **ובעיקר** דברי הכ"מ סוף פ"ב דמילה שתמהתי לעיל ס"ס ל"ז עליו שפי' דאתי מק"ו הוא ק"ו של הר"מ ואיך אתי קרא על ק"ו דרבנן ועוד דאם יש ק"ו של הר"מ למ"ל קרא וכעת הנראה לישב קצת דכוונת מרן הכ"מ דבאמת מקרא ילפינין דמכשירי מילה א"ד יו"ט מהוא ולא מכשירי' אך מנא ידעינין דקרא אתי להכי ולזה אמר דאתיא מק"ו. היינו כיון דחזינין דרבנן גזרו אף על שבות דשבת שידחה מילה מזה יש ללמוד ק"ו דיו"ט דוחה מילה. וכיון שיש סברא וחזינין דרבנן גזרו בהכי ע"כ י"ל דגם הקרא אתי להכי. ולולא

שמצאנו שחכמים גזרו על שבות לדחות מילה ל"ה דרשינין קרא להכי. ולהכי לא מייתי הר"מ הקרא דלולא הק"ו ל"ה דרשינין לקרא להכי. ובעיקר הק"ו שדן הר"מ דשבות שבת דוחה מילה שב"ז כ"ש יו"ט דאורייתא עיין סוכה ט"ז ע"כ ל"ק ר' יוסי אלא בסוכה דמ"ע אבל שבת דאיסור סקילה לא ופרש"י ומ"ה מחמירינין אפי' באיסור דרבנן דאית בה. הרי דאיסור דרבנן בשבת חמור מעשה וה"ה די"ל דחמור מלאו דיו"ט ונסתר הק"ו שדן הר"מ. ומ"ש תוס' ב"מ צ' דיו"ט ושבת דין אחד לא הי' צריך לק"ו ולא לקרא. וע"כ הרמב"ם לא פסק כסוגיא דסוכה דדחוי בעלמא הוא. ועיין ברש"י יבמות קי"ט ובמ"ל פ"א מיו"ט דבהרחקה ס"ל לרבא לחלק בין איסור לאו לכרת ולפי"ז אולי י"ל דמה"ט קאמר רבא הוא ולא מכשירין דאתי' מק"ו. היינו דבאמת לא ס"ל לק"ו מטעמא דכתיבנא ודו"ק:

ומה דקשי' על הכ"מ דמשמע מדבריו דהוא ולא מכשירין אתי למכשירי מילה ובגמ' מוכח דקאי למכשירי אוכל נפש י"ל דקשי' למאן דא"ל מתוך. איך יאסר מ"ה מכשירין שאפשר לעשותן מעיו"ט ויהי' מותר מן התורה מטעם מתוך שהותרו אותן מלאכות לצורך מכשירין שאי אפשר לעשות מעיו"ט מותר אף באפשר לעשות דהרי עכ"פ צורך קצת איכא. ומה שתי' בישי"ע סי' תק"ט דמכשירין שהיא רק דחוי' ולא הותרה ל"א מתוך לא ס"ל למרן הכ"מ ובא הכ"מ ודריש דר"מ יסבור מכשירי אוכל נפש לא אסור רק מדרבנן למאן דא"ל מתוך. ואין לוקין על מכשירי א"נ וקרא אתי למאן דא"ל מתוך על מכשירי מילה דצורך מצוה ל"ה צורך קצת כמ"ש המ"א סי' תמ"ו דלא כתו' כתובות והא דמוכיח בפסחים ה' דר"ע ל"ל מתוך היינו כיון שיכול ליהנות מאפר הוי צורך קצת ודוק כן נ"ל ליישב קצת הגם שיש לפלפל הרבה בכ"ז אך ראוי למשכוני נפשי' שלא יהי' דברי הכ"מ תמוהין כל כך:

והנה כת"ה הביא דברי הגבעת שאול סי' י"ג דפדיון הבן א"ד יו"ט ב' ומזה הביא ראי' דגם מכשירי מילה א"ד יו"ט ב' באד"ר אבל כבר כתב הג"ש בעצמו דאין לדמות פדיון הבן למילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות ודוחה שבת ע"כ מהסברא אף מכשירין דוחין יו"ט ב' באיסור דרבנן. והנה אף ביו"ט ראשון צריך עיון אמאי נדחה מילה מפני שבות דרבנן לפמ"ש הראב"ד פ"ו מק"פ דלא העמידו במקום כרת בערל הזאה ואיזמל רק במקום שיכול לבוא לידי כרת העמידו דבריהם במקום כרת דהאי כרת והאי כרת עיי"ש א"כ נהי דבשבת העמידו דבריהם דגם שבת בכרת אבל ביו"ט דליכא כרת איך העמידו דבריהם. וצ"ל דכיון דמילה בזמנו ליכא כרת מ"ה העמידו דבריהם עיין רש"י פסחים צ"ב ולפי זה מילה שלא בזמנו ביו"ט ב' בגדול דלר"מ מהלינין בו ביום אף במכשירין לא העמידו דבריהם דבזה איכא כרת ע"כ נהי דע"כ צ"ל דהעמידו דבריהם ביו"ט א' אף בשבות

כדמוכח מלשון הכ"מ ועוד דיו"ט ושבת חדא מילתא כתוס' ב"מ צ' אך ביו"ט ב' לא העמידו דבריהם כמ"ש הראב"ד הנ"ל כיון דביו"ט ליכא כרת כלל:

והנה מדברי הגבעת שאול דנתי להתיר בי"ז בתמוז ובט' באב שנדחה לאכול על ברית מילה של"ב היכא שלא הי' אפשר למול מקודם שהרי מילה שלא בזמנו עדיף מפדיון הבן דפדיון הבן בזמנו נדחה מפני יו"ט ב' ומילה של"ב לא נדחה לדעת הר"מ וכיון דבפדיון הבן בזמנו מותר הכהן והאב לאכול כמבואר במג"א סי' תקס"ח כ"ש מילה של"ב שמותרין האב והמוהל והסנדק כשלא הי' יכולין למול מקודם. ובאשל אברהם נסתפק בזה ולפי עניות דעתי נראה כדכתיבנא:

ח **ואמנם** בנ"ד שהמילה לא הי' בו ביום אך ביום מחר י"ל דכמו דאמרינן במנחות מ"ח עמוד וחטא בשבת כדי שתזכה בשבת אמרינן עמוד וחטא בשבת כדי שתזכה בחול לא אמרינן ה"ה הכא לא אמרינן עמוד וחטא ביו"ט כדי שתזכה בשבת ובביצה כ' פליגי רבא ורבה בר הונא אי זורק הדם ע"מ להקטיר אימורין לערב וס"ל לרבא דלא זריק ולרבה בר"ה ס"ל זריק ומקשה מהא דמנחות ומשני שאני שבות שבת משבות יו"ט ורמב"ם לא מביא הלכה כדברי מי וכתב בצל"ח דכל הסוגיא למאן דלית לי' מוקצה אבל למאן דאית לי' מוקצה אינו זורק להתיר בשר לאכילה כיון דמוקצה ולפ"ז פסק כרבא דאם זרק הורצה דוקא להתיר בשר באכילה אבל להקטיר אימורין לערב לא יזרוק דגם ביו"ט אמרינן עמוד וחטא כדי שיזכה ביום אחר ל"א (ובעניותי הי' נראה דבהקדש ל"ש מוקצה דאיסור מוקצה תליא בבעלים ומה"ט ל"ש מוקצה בשל נכרי עיין סוף סי' תקט"ו וה"ה בשל הקדש והא דאסר בפסחים מ"ז להביא תמיד ממוקצה מיירי שהקדישו ביו"ט דמקדיש אדם קרבן שזמנו קבוע ביו"ט והבעלים ביקרו בהמה והניחו לאפר והא דבבכור אמרינן מוקצה ביצה כ"ו הוא משום דבכור בע"מ ממון כהן אבל בר"מ פ"ב מיו"ט מבואר דגם בבהמת קדשים שנפל מום ביו"ט אסור משום מוקצה הרי דלא כסברתינו ע"כ הסוגיא דפסחים מ"ז כפשטא) . והנה הפ"י כתב בביצה י"ח דבשבות ל"א עמוד וחטא בשבת כדי שיזכה ביו"ט ל"א ודוקא במלאכה גמורה מחלקינן במנחות. ובימי חורפי תמהתי עליו תמהון גדול דהרי במנחות קאי על זריקה דל"ה רק שבות והובא דברינו בשו"ת שואל ומשיב ח"ב סי' קע"ט להגאון מלבוב אח"כ ראיתי לישב דברי' במקצת דהפ"י מפרש במנחות פי' אחר דאין הפי' עמוד וחטא מה שיזרוק בשבת ויעבור באיסור שבות אך החטא מה שיזרוק שלא לשמה דכבר אמרו בזבחים ב' דאף קרבן ששינה בה אסור לשנות עוד ובכבשי עצרת ששחטן שלא לשמן וודאי הוצרך לזרוק ג"כ שלא לשמה כיון דע"כ מביא כבשים אחרים ולכן הוי השינוי איסור תורה ולכן מחלק עמוד וחטא

בשבת כדי שתזכה ביו"ט ל"א וכן פירש"י לעיל בשחט ד' כבשים על ב' חלות מקשה וכי אומרים לאדם חטא דהחטא הוא משום שמשנה וכן איתא בנזיר כ"ט עיי"ש הגם דמה שכתב הפ"י ודוקא לענין מלאכה גמורה מחלקינן וודאי ליתא מ"מ בגוף הדבר י"ל במקצת אך הסוגיא בביצה לא קאי הכי מדמקשה מזה אנדרים ונדבות דילמא כאן הוי איסור תורה וצ"ל דכבשי עצרת כיון שנדחין מלשמן ל"ה הזריקה של"ש שינוי בעבודה ע"כ דברי הפ"י צ"ע. ועכ"פ יש סברא לומר דמיו"ט לשבת אסור לצאת חוץ לתחום הגם דבפסחים מ"ז מיקרי זאת שבות קרובה עיי"ש הטעם דצרכי שבת נעשין ביו"ט אבל אנן פסקינן דצרכי שבת אין נעשין ביו"ט ורק מטעם הואיל מותר לעשות מיו"ט לשבת משא"כ בתחומין דלא הותר גם לצורך כמ"ש תוס' כתובות ז' ד"ה מתוך בסופו ועיין רש"א שם ע"כ אין להתיר לכאורה מיו"ט לשבת. אמנם מדברי המג"א נראה להתיר אף אם הברית מילה בשבת ועיין סי' תרנ"ה מביא תשובת רש"ל דאין לשלוח בשבת חוץ לתחום על יו"ט ב' כיון שהיא בשביל מצוה דרבנן אבל בשביל יו"ט א' מותר כיון שהיא מצוה דאורייתא אף דשלח ואומר לו שילך בשבת ויעשה בשבת איסור כדי שיהי' ביו"ט אתרוג והט"ז באמת אוסר שם משבת ליו"ט ומשמע מהמג"א דאמרינן בשבות דשבת עמוד וחטא כדי שתזכה ביום מחר במצוה דרבים וא"ל כיון דהמג"א ורש"ל מיירי שאומר לנכרי קודם שבת אינו עובר בשבת כלל ז"א דהרי המג"א כתב להדיא דלצורך יו"ט א' מותר לומר לנכרי שיביא בשבת הרי הוא עושה איסור בחילול שבת כדי שיזכה ביו"ט ע"כ כמו דמותר שבות דשבת לצורך מצוה דיומא ה"ה דמותר לצורך יו"ט וא"ל אתרוג שאני דהוי מצוה דרבים דמילה נכרת בי"ג בריתות ועדיף ממצות לולב שא"ד שבת ואף הט"ז יודה להתיר ודוקא משבת ליו"ט אסר אבל מיו"ט ב' לשבת דחמיר אף הט"ז מודה ובגוף הדבר מבואר ג"כ באלי' רבה דלשלוח לשבת ויו"ט הט"ז אוסר ומג"א מתיר וחשש להחמיר כטו"ז אך מיו"ט ב' לשבת כבר כתבתי דקיל יותר ועיין סי' תקכ"ו דמותר להוליך מת ביו"ט ב' חוץ לתחום אף לקברו אחר יו"ט אך משם א"ר דבמת כחול שוי' רבנן:

והנה הריב"ש סי' קט"ז הובא במג"א אסר גם שם ללכת חוץ לתחום בשביל מת שאינו לפני' ולא יבוא לשם רק לאחר יו"ט עיי"ש שכתב משום חשדא. ובדין שלפנינו לצורך מילה בשבת אולי ג"כ הריב"ש אוסר. וגם מהרש"ל פסק כריב"ש ומג"א פוסק להקל ושמא ה"ה בנ"ד דל"ש חשדא כיון שאין מצוין עוברי דרכים בדרך. ומ"מ אין לנו ראי' גמורה להתיר ללכת לצורך מילה בשבת. ועוד יש ראי' מר"מ פ"ו דק"פ שכתב מה"ט

דהזאת י"ג א"ד שבת הואיל ואינו זמן הקרבן. ועוד ע' בנוב"י תנינא סי' מ"ד שכתב ג"כ דלמצוה דלמחר א"ד שבות:

ט **ובתשו'** ח"ס א"ח סי' קמ"ז הקשה בהא דב"ש ס"ל אין מוציאין את הקטן ואת הלולב. ופירש ר"ח דוקא למולו ב"ה מתירין. והרי ב"ש ודאי כר"א ס"ל דמכשירי מילה דוחין שבת ויו"ט דר"א שמותי הוא ואמאי אסרו קטן להוציא למולו. והנראה לישב דמיירי בחל יו"ט בע"ש. ומילה חל בשבת. ע"כ סברי ב"ש דאסור להוציא דשלא בזמנו אין דוחה מכשירין. וב"ה אית להו מתוך וצורך קצת חשוב מה שיצרך למחר דצרכי שבת נעשין ביו"ט. למאן דל"ל הואיל. דאל"כ איך מותר ע"י עירוב תבשילין ורב יוסף דמפרש פלוגתא דב"ש וב"ה במתוך ל"ל הואיל ולכן לב"ש אסור דל"ל מתוך. ולב"ה אית להו מתוך והוי צורך שבת צורך קצת ודוק. והנה כת"ה כתב דלצורך שבת ל"ה ביו"ט אף צורך קצת. ולכן כתב דמה שהוציא משא ביו"ט עשה ג"כ איסור ומלאכה שלא לצורך. מלבד איסור תחומין אך גם איסור הוצאה. כיון דאין בו צורך היום כלל. וזה ליתא הגם דאנן פסקינין דצורכי שבת אין נעשין ביו"ט רק מטעם הואיל. מ"מ גם בסכין של מילה שייך הואיל ואי מיקלע לי' היום תינוק למול הי' מותר להוציא סכין לר"ה דהוי צורך קצת ומתוך שהותר וכו' ה"ה דמותר השתא להוציא מדאו' ומטעם הואיל. דלהלכה אמרינן הואיל ומתוך ואף דע"י הואיל מדרבנן אסור. מ"מ מדרבנן צרכי שבת נעשין ביו"ט היכא דשייך הואיל ע"כ אין כאן איסור הוצאה. ומ"מ כ"ז בסכין דשייך הואיל, אבל בקטן למולו למחר ל"ש הואיל ע"כ הוצרכנו לומר דר' יוסף בביצה י"ב ס"ל ל"א הואיל וע"כ צרכי שבת נעשה ביו"ט מדמותר עירוב תבשילין למאן דל"ל הואיל ודוק:

י **וכת"ה** כתב שאבי הבן פשע שהי' יכול להכין מוהל והוא זירזו ע"ז ולא הכין וע"כ אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירך כמ"ש תוס' שבת ד'. ואמנם כבר כתבתי בתשו' דמילה שאני דאם האב אינו רוצה למול הב"ד וכל ישראל מחויבין למולו וע"כ נהי דהאב פשע מ"מ הב"ד וכל ישראל מחויבין למולו. ואין כאן חטא כדי שיזכה חבירך אך כדי שיזכה בעצמו וכ"ת הביא מתוס' שבת לענין כהן בעשה דהשלמה. ומשם א"ר דהכהן שליחותא דבעלים קעביד ואף אם כהני שלוחי דרחמנא מ"מ התורה עשאו שליח לטובת הבעלים שמחויבין בקרבן. ועיין תוס' יומא י"ט משא"כ במילה שמחויב כל אדם בישראל כשאין הבעלים יכולין למול ולכן אם הי' אומר להמוהל בעיו"ט שיסע ולא נסע המוהל ג"כ פשע משא"כ כשלא אמר להמוהל הזה הוא לא פשע וחייב למולו ולא מהני פשיעתו דאב. ועיין רש"י פסחים נ"ט פירש"י במח"כ ששכח. והמג"א כתב דשכחה הוי פשיעה ואיך אומרים חטא. וכבר נשאלתי עד"ז והארכתי בתשובה (עיין לעיל סי'

ח"י) ושמא רש"י ס"ל דבכהנים שעושין בעצמן מצוה הוי כדי שיזכה בעצמו מיהו ז"א דמצוה דידהו א"ד עשה רק עשה דפסח וזה ל"ה שלהם. משא"כ הכא דמילה מצוה דידהו כשהבעלים פשעו. ואין להאריך בזה יותר:

אמנם כ"ז שצדדנו להתיר הוא כשאינו רחוק יותר מי"ב מילין אמנם ברחוק יותר מי"ב מילין דהוי לדעת הרבה פוסקים דאור' אין להקל בברית מילה אף ביו"ט ב' הגם דבא"ר פסק סי' תקפ"ו להתיר לשלוח עכו"ם אף יותר מי"ב מילין דסמכינין אדעת הפוסקים דיותר מי"ב מילין ג"כ דרבנן מ"מ שילך הוא בעצמו יותר מי"ב מילין אין להקל דלמא הלכה דהוא דאור' וביו"ט ב' הוה שבות ולא התירו במקום מצוה דהעמידו דבריהם. ושמא הלכה כדברי הטו"ז דלא התירו שבות רק שיעשה המצוה היום. על כן בנ"ד יפה הורה לאסור. וכש"כ מה שהלך עוד אחד עם המוהל ודאי חילל יו"ט שלא לצורך:

יא **והנה** מה שהקשו הפוסקים והגאון ר"א מווילנא בסי' ת"ד אשיטת הרי"ף דחוץ לי"ב מילין דאור' מהא דמקשה בעירובין מ"ה אגשמים וליקני שביתה באוקיניס ומשני הוה ספק דדבריהם. ולפוסקים די"ב מילין דאור' הו"ל ספק דדאור' ולק"מ דדוקא ביבשה הו"ל דאור' ולא במים כמבואר במחבר סי' ת"ד עיי"ש ובהה"מ פכ"ז משבת בשם תשו' הרמב"ם. ע"כ במים אף יותר מי"ב מילין ל"ה רק דרבנן ושוב מצאתי בנוב"י תנינא סי' מ"ה שהרגיש בזה גם מה שהקשו על הרי"ף מיומא ס"ז מעתי אפי' בשבת והקשה למאי הילכתא ופירש"י אי משום תחומין ל"ה רק מדרבנן. ולא קאמר דנ"מ לענין י"ב מילין דהרי מירושלים עד צוק הי' י"ב מילין וכבר הקשה כן בשעה"מ פכ"ז משבת ל"ק לפמ"ש הה"מ הנ"ל והב"י סי' ת"ד בשם תשו' הרמב"ם דכרמלית לימים ונהרות לפי שהטלטול בהם רק מדרבנן גם איסור תחומין ל"ה רק מדרבנן א"כ כיון ששילוח השעיר הי' לארץ גזירה במדבר כדכתיב ושלח את השעיר המדברה. אין שם איסור תחומין מהתורה לד"ה אף רחוק מי"ב מילין לפי המבואר בשבת דכשישראל שרוין בא"י המדבר ל"ה ר"ה עיי"ש. מיהו זה לפירש"י אבל לפי מה שפירש הכ"מ פי"ד דשבת מדבר הוי ר"ה:

מיהו גם לשיטת רש"י יש להקשות דילמא אצטריך עתי היכא שלא נמצא מדבר רק אחר י"ב מילין. ושמא זה הוה מציאות רחוק. ובמ"ש נ"ל לישב שיטת רש"י שפירש ביומא ס"ז אי משום תחומין ל"ה רק דרבנן. ומשמע אף י"ב מילין דהרי כן הי' מירושלים לצוק לר"מ וא"א לצמצם שמא יש יותר כ"ש ובחגיגה י"ג כתב רש"י קרא דופנית לאהלך בחה"מ דאי ביו"ט אסור משום תחומין משמע דעכ"פ י"ב מילין דאורייתא ביו"ט וכ"ש בשבת וכבר ראיתי שהקשה כן בספר מ"ח. להנ"ל י"ל כונת רש"י ביומא דבמדבר כשישראל הי' שרוין בא"י מדרבנן כגונא דמשנה. והי' דוחק לרש"י דקרא קאי בעת שישראל שרוין במדבר

מיהו מרש"י בחומש פ' בשלח משמע דס"ל י"ב מילין ל"ד כמו שהוכיח מזרחי שם. והנה בענין תחומין ביו"ט אי הוה דאו' עיין בטורי אבן סוף חגיגה שבתחלה כתב דאף לר"ע דתחומין דאו' וכן לפוסקים י"ב מילין דאו' דוקא בשבת ולא ביו"ט דיו"ט משבת לא ילפינין ואח"כ כתב דתליא במחלוקת אי מוזהר בש"ב ועבד ומחמר ביו"ט עיי"ש. ולפענ"ד נראה לפמ"ש בתשו' הרמב"ם הובא בב"י סי' ת"ד דבימים ונהרות וכרמלית לכ"ע דרבנן לפי שלא יתכן שיהי' המעביר אסור מדרבנן ומהלך אסור מ"ה עיי"ש א"כ לס"ד ערוב והוצאה ליו"ט ואסור הוצאה אסור תחומין ולמ"ד אין ערוב והוצאה ליו"ט ה"ה אין איסור תחומין מדאורייתא שוב ראיתי דהשאג"א כתב כן בסי' ע' מטעם אחר עיי"ש שהאריך. ולסוף מסיק דסוגיא דכריתות ס"ל אע"ג דאין עירוב והוצאה ביוה"כ מ"מ תחומין נוהג ולמ"ש בשם תשו' הרמב"ם זה ליתא:

יב **ושוב** אנהירינהו לעיין בהך ענינא. הנה הלום ראיתי בתשו' זרע אמת ח"ג סי' ל"ד שכתב דאף להרי"ף והר"מ די"ב מילין דאורייתא מ"מ לדידן ליכא איסור תחומין כלל מדאורייתא דהרי אף לדעת הר"מ ליכא איסור תחומין דאור' רק ברשות הרבים דומיא דדגלי מדבר משא"כ בכרמלית כמ"ש בתשו' ואנן קיי"ל כדעת רש"י ורא"ש דכל שאין ס' רבוא בוקעין בו בכל יום אין לו דין רה"ר כדאיתא סי' שמ"ה. וממילא לדידן דלית ס' רבוא בוקעין וכל רשוית שלנו ככרמלית על כן לדידן לית לן איסור תחומין דאור' ע"כ ונ"ל דאלו דברים לאו דסמכי לפענ"ד. דהנה בעירובין נ"ה מבואר דכל מחנה ישראל הי' דינה כד' אמות עיי"ש בתי' רבא כיון דכתיב ע"פ ה' יחנו כמאן דקביעי דמי. ומה"ט הי' מותרין ללכת כל המחנה ולחוץ. וע"כ צ"ל דהא דנאסר להם י"ב מילין היינו חוץ לג"פ מקום מחנה ישראל. וחוץ למקום מחנה ישראל ודאי לא הי' ס' רבוא בוקעין בכל הי"ב מילין דלא הי' ס' רבוא רק במקום מחנה ישראל. על כן דבר זה אי אפשר לומר. ואמנם הר"מ דס"ל דבכרמלית לא נאמר תחומין כשיטתי' דלא ס"ל כרש"י דל"ה ר"ה פחות מס' רבוא. ולרש"י דס"ל דל"ה ר"ה רק בס' רבוא כדאיתא ברש"י עירובין נ"ט או דלא ס"ל כתשו' הרמב"ם דלענין תחומין בעי ר"ה או דס"ל דבמים כיון שאינו ראוי לר"ה אין איסור תחומין רק ביבשה הוי איסור תחומין כיון שראוי לר"ה רק שאין לו כאן מספר מהלכים כשיעור. על כן א"א למיתפס החבל בתרי ראשים לומר כשיטת הר"מ דבכרמלית אין איסור תחומין ול"ה ר"ה פחות מס' ריבוא. וכל זה ברור. ולפ"ז גם מ"ש לעיל לישב שיטת רש"י ביומא ס"ז ליתא. אמנם לענין אם במים יש איסור תחומין מדאורייתא גם רש"י יכול לסבור כר"מ דשם ל"ה ראוי לר"ה ואינו דומה ליבשה מקום שאין ס' רבוא כאמור ודוק היטב בכ"ז:

ודרך אגב הראו לי במ"ח הנדפס מחדש מ' כ"ד כתב דלמ"ד תחומין י"ב מילין דאור' מהני עירוב ללכת כ"ד מילין. מדאו' וחילי' כמו לר"מ דס"ל ב' אלפים דאו' מהני עירוב כן לדידן מהני לי"ב מילין עירוב מדאו' ורק מדרבנן ל"מ כיון שאין יכול לילך יותר מב' אלפים אל מקום עירוב שהוא י"ב מילין. וכן כתוב בישי"ע סי' ת"ט בסוף תשו' נכדו הגאון מהר"ץ נ"י וגוף דבר זה צ"ע לפע"ד דזה שנאסר ב' אלפים מדאו' למדנו מן ומדותם מחוץ לעיר אלפים באמה. וניתן ב' אלפים לכל צד להעיר מדאו'. על כן מקום העירוב הוי כעירו ומשם יש לו ב' אלפים לכל צד. משא"כ למ"ד י"ב מילין מדאו' נלמד מאל יצא איש ממקומו. וגמירא דכל אדם יש רשות ללכת כמקום מחנה ישראל שהיא ג"פ ולא יותר. ולא ניתן לו רשות ללכת ג"פ לכל צד. רק ג"פ בצירוף. וכל מקום מחנה ישראל כד' אמות. ואם ילך לצפון ב' פ' אין לו רשות לילך לדרום רק פ' אחת. הכלל שיש לו רשות ללכת ג"פ בצירוף ע"כ מה יועיל אם יניח עירוב והוי כשבת במקום עירוב. הרי אין לו רק ג"פ בצירוף:

והנה בר"מ פכ"ז משבת כתב וז"ל היוצא חוץ לתחום המדינה לוקה שנאמר אל יצא איש ממקומו מקום זה הוא תחום העיר ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה היא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל. ומזה משמע ק' די"ב מילין הוא מדאו' תחום העיר. ולפ"ז י"ל כדברי המ"ח דנותנין לכל צד י"ב מילין מיהו י"ל דכונתו י"ב מילין בצירוף והנה מה דכתב הר"מ וכך אמר משה רבינו לא תצאו חוץ למחנה קיצר בדבר וכונתו לא תצאו חוץ למחנה ותחומי'. כמ"ש לעיל דהרי כל המחנה הי' כד' אמות. כדאיתא בעירובין. והי' רשאין ללכת עוד י"ב מילין. אמנם ראיתי בתשו' זכרון יוסף סי' ז' אות ט"ו שתמה על הר"מ בזה. וכתב דבר חדש דמה דכל המחנה הי' נחשב כד' אמות זה דוקא לאחר הקמת המשכן ועשיית הדגלים משא"כ קודם לזה לא הי' קבועים. ואז הי' רשאין לפנות במחנה או שלא הי' צריכין לזה שהמן הי' נבלע באברים משא"כ אח"כ כדאיתא ביומא. ולפ"ז הפי' דאל יצא איש ממקומו הכונה שלא ילך כל המחנה ישראל וחוצה לה אף כ"ש. ובדברי הר"מ הפי' מקום זה הוא תחום העיר היינו שרשות ללכת בכל מחנה ישראל ולפ"ז אין ראי' די"ב מילין הוה תחום העיר וגם לפ"ז יש להחזיק בהיתר של ספר זרע אמת הנ"ל די"ל דזה שאסר משה לצאת חוץ לתחום היינו חוץ למחנה ישראל ובמחנה ישראל הי' ס' לבוא:

יג **והנה** עדיין לא נתקרר דעתי בפי' הזכרון יוסף. וגם במ"ש בפי' דברי הר"מ מ דכונתו חוץ למחנה היינו י"ב מילין חוץ למחנה ישראל הגם דמצאתי ביד דוד עירובין נ"ה שחולק על זכרון יוסף ומפרש כמו שפי' בר"מ. ומייתי לריטב"א ספ"ק שנראה כן. עדיין

קשה ארש"י בחומש פ' במדבר והוא ממדרש אקרא דמנגד סביב לאהל מועד יחנו. שיהי' ברחוק מאהל מועד באלפים אמה שיוכלו לבא בשבת משה ואהרן ובני' והלוים חונים בסמוך לו. ואס"ד דכל מחנה ישראל ג"פ היה כד' אמות לענין תחומין מה איכפת לן אם אהל מועד מרחוק יותר מאלפים אמה וע' בזכרון יוסף אות מ"ד שהרגיש בזה וע"כ צ"ל דנהי דהי"ב שבטים הי' חונים קרובים זל"ז ובין דגל מחנה יהודה לבין דגל מחנה ראובן. לא היה רק פחות מקמ"א אמה ושיריים. והי' נחשב כל המרובע כעיר אחת אך באמצע שהי' הפרש בין ישראל לאהל מועד. הי' האה"מ נחשב כעיר אחרת ולמ"ד ב' אלפים אמה דאו' מ"מ הי' רשאין כל ישראל ללכת בכל מחנה ישראל מן הצדדים שכל המרובע נחשב כעיר אחת אך באמצע אי היו הפרש יותר מב' אלפים לאוהל מועד לא הי' רשאי ללכת לפי שהי' כעיר העשויה כקשת ובין ב' ראשים יותר מד' אלפים ולא הי' רשאי ללכת רק דרך הבתים אך כיון שלא הי' רק ב' אלפים הי' רשאין ללכת שם אך שם כלתה מדתו כדין מי שהלך מעיר לעיר וכלתה מידתו בחצי עיר על כן אם הי' היושב במזרח נכנס למחנה לוי' ורצה ללכת למערב הי' צריך לחזור לביתו וללכת דרך צד דרום או צפון בכל המחנה וקצת נראה שפי' כן בפנים יפות פ' במדבר אך שגם הוא קיצר בדבר וכן נראה שפי' בזכרון יוסף. אבל גוף הדין לא נהירא דכיון שהוא מרובע וכל הצדדים נחשבים כעיר אחת אף אם באמצע יש בכל צד ב' אלפים מקום פנוי לא נחשב אוהל מועד כעיר אחרת ואין זה דומה לעיר העשוי' כקשת דדוקא כקשת שהוא פתוחה דינה הכי משא"כ עיר העשוי' כמרובע וכל הצדדין נחשבין כעיר אחת הוי הכל כד' אמות ולא הי' נחשב אוה"מ כעיר אחרת וצ"ע בזה על הזכרון יוסף:

יד **ע"כ** נראה לי בזה דלמ"ד י"ב אלפים דאורייי' דכל הסוגיא דעירובין נ"ה אזלי כוותי' כמ"ש השעה"מ פכ"ז משבת הי' בין דגל מחנה יהודה ובין דגל מחנה ראובן יותר מקמ"א אמה ושירים ויהי' דגל מחנה יהודה והחונים עלי' ודגל מחנה ראובן והחונים עלי' כעיר אחרת ונחשב מחנה ישראל לד' עיירות ואוהל מועד לעיר אחת הרי חמש. ומ"מ החונה במחנה יהודה הלך בכל המחנה ולחוץ לפי שי"ב מלין דאו'. ובגמ' דעירובין לא הקשה רק אס"ד דיושבי צריפין לא נחשב כעיר אחת ואין מונין רק מנגד ביתו איך הלך היושב בקצה המחנה יותר מג"פ. אבל אם מחנה יהודא נחשב כעיר אחת נכון דהי' רשאי לצאת חוץ למחנה ישראל כפי שנתמעט ג"פ ממחנה יהודא דנחשב כעיר אחת ונמצא דמה שאמר משה אל יצא איש ממקומו. הכוונה ממחנה ישראל כמ"ש הר"מ דגם מחנה ישראל נחשב מי"ב מילין כאמור דלמחנה יהודה הי' מחנה ראובן חוץ לעירו. וז"ב ת"ל בפי' דברי הר"מ. ובי"ד מביא דברי הריטב"א ספ"ק אבל המעיין בדברי' שלא יצא חוץ

לשיעור מחנה ישראל שהיתה ג' פרסאות יכול להיות כדכתיבנא שמחנה ישראל נחשב ג"כ. אך שעירו של כל דגל לא נחשב כנ"ל ובדברי הרמב"ם הכונה ת"ל נכון מאוד:

ולפי הנ"ל נאמר דגם רש"י בחומש שפי' מנגד שלא יהי' יותר מב' אלפים שיוכלו לבא משה ואהרן. קאי ג"כ אליבא דהילכתא דרק י"ב מילין דאו' וב' אלפים ל"ד. ומ"מ הי' אה"מ מרוחק לא יותר מב' אלפים לפי שגנאי למשה ולאהרן שילכו בשבת יותר מה שעתידין רבנן לאסור. ול"ק מה שהקשה בתשו' זכרון יוסף דאיך בן לוי הלך לפנות כיון שהי' דינו כעיר אחרת וכלתה מדתו באמצע עיר ואיך הלך חוץ למחנה ישראל שהי' ממחנה לוי' יותר מא' וחצי פ'. דכיון דב' אלפים ל"ד משום כבוד הבריות ל"ג כדאיתא בעירובין מ"א ע"ב עיי"ש ולא הי' גנאי. והתורה לא חשה רק איך ילך משה למחנה ישראל ולכן הי' מרוחק אך ב' אלפים. והכל נכון. ואמנם למ"ד תחומין דאו' ע"כ צ"ל דהדגלים לא הי' מרוחקין קמ"א אמה ושיריים והי' נחשב הכל כעיר אחת וגם האוהל מועד נחשב בתוכו וכל המחנה הי' כד' אמות. ולא ידרוש קרא מנגד כפירש"י בחומש ומ"ה גם בן לוי הי' רשאי ללכת יותר מג"פ. ועכ"פ יצא לנו מכל הנ"ל דלפירש"י בחומש הי' מחנה ישראל נחשב בתוך הי"ב מילין:

ואולי יש לפרש דברי ירושלמי הובא ברא"ש ספ"ק דעירובין ר' אבא בעי תינח ב' אלפים אינו מחוור ארבעת אלפים מחוור הוא ר"ש בר"ה אומר אין לך מחוור אלא י"ב מילין כנגד מחנה ישראל. ואין שום הבנה למה ארבעת אלפים מחוור להס"ד. להנ"ל נאמר הנה אם ב' אלפים דאו' לא היה רשאי מי שבא ממחנה ישראל ללכת רק לאהל מועד שהוא ב' אלפים. אבל מאהל מועד והלאה לא הי' רשאי לזוז דכלתה מדתו. ולכן אמר ב' אלפים אינו מחוור. דמשמע דכל אחד מישראל הי' יכול ללכת גם מעבר לאהל מועד ולכן אמר ארבעת אלפים מחוור. ויהי' רשאי כל אחד מישראל ללכת לאהל מועד וגם לצד השני' עד מחנה ישראל. עד דמסיק גם זה אינו מחוור ורק כנגד כל מחנה ישראל יהי' איך שיהי' לפי מה שפירשתי דמחנה ישראל נחשב בתוך הי"ב מילין יש מקום קצת לדברי זרע אמת. דאין איסור תחומין רק במקום שס' רבוא עוברין ועכשיו גם י"ב מילין דרבנן. ומ"מ אין לצדד קולות קולות. ואין לסמוך בזה על היתר מזרע אמת. סיומא דפיסקא הנה בדין מילה של"ב ביו"ט ב' אין לנו הכרעה אם כרמב"ם או כרא"ש והולכין אחר המנהג. אמנם ללכת חוץ לתחום ביו"ט ב' של גליות לצורך מילה בזמנו ביומא ולא הי' אפשר להכין מוהל מקודם הכרעת דעתינו להקל ועכ"פ המקיל לא הפסיד. אך לצורך מילה דלמחר בשבת אין להקל וגם חוץ לי"ב מילין אף לצורך מילה דיומא אין להקל. אמנם בכ"ז שארית ישראל לא יעשו עולה והמוהלים רובן יראי ד' וחרדים לדבריו

יזדרזו ללכת למקום המילה קודם יו"ט ולא יצטרכו לחילול יו"ט ואל יעצרם שוב דבר מקיום מצוה מילה בזמנו. וגדולה מילה שלא ניתלה למשה וכו' כמבואר במשנה. וד' יצילנו משגיאות:

והנני ידידו וד"ש יצחק שמעלקיש אבדפה"ק והגליל:

סימן מג

עוד להרב הנ"ל

וע"ד הקו' שהקשה כת"ה בתוס' ב"ב ע"ט ד"ה אומר שכתבו בפלוגתא דר"י ורבנן באומר לאשה ע"מ שאשתחרר וכו' מיירי בחצי עבד וחצי ב"ח ושפחה נמי בחצי שפחה ומ"ה עבידי דמשתחררי. וקשי' דא"כ מאי איבעי בגיטין מ"ג בחצי' עבד שקידש ב"ח אי מהני קידושין תיפשוט ממתני' דאס"ד דמהני קדושין ויכול לקדש עכשיו ל"ה דשלב"ל עוד הקשה לר"ח דחצי' שפחה שנתקדשה הוי קדושין וכותי' פסק הר"מ קשי' ממשנה הנ"ל וא"ל דשם אינו מקדש רק חצי' והכא מקדש כולה. דז"א דכשמקדש חצי פשטה קדושה בכולה כדאמרינין בקדושין ול"ש לומר כדאמרינין בקדושין ז' התם בהמה הכא דעת אחרת דהרי היא מרוצת על הקדושין בכולה:

א **תשובה** הנה כבר נתעורר רב אחד בענין זה ובמקצת העיר הגאון רמ"ט בהגהות ואכתוב חות דעתי בזה. הנה מ"ש דנפשט קדושי בכולה י"ל דכיון דבשעת קדושין לא הי' כח לפשוט קדושי'. אח"כ כנשתחררה ל"מ הפשטת קדושין כמו בהמה של ב' שותפין כשחזר ולקח חצי צריך להקדיש מחדש. כמ"ש הר"מ בפט"ו ממעה"ק בהמת השותפין שהקדיש א' מהן וחזר ולקח חצי' האחרת והקדישה קדושה וקריבה. הרי דצריך להקדיש מחדש ומזה מייתי המקנה לקדושין ראי' דדוקא באמר חציך בפרוטה וחציך בפרוטה ונתן אח"כ פשטו קדושין אבל באמר חציך בפרוטה ונתן לה הפרוטה ל"מ מה שנתרצית אח"כ הן אמת דראי' הנ"ל מרמב"ם יש לדחות. דקשי' אהא דהאומר רגלה של זו עולה דפשטה קדושה בכולה ומשמע דהוי הקדש גמור למעילה ולחיוב נותר ופיגול והרי הרמב"ן בב"ב פ' כתב אהא דהקדיש בור מועלין בו ואין מועלין במימיו אף דחצר ההקדש קונה משום דאין מועלין אך בהקדש שהוקדש ע"י אדם ולא בנעשה הקדש מעצמו. א"כ איך מהני מה דנפשט קדושה בכולה וצ"ל דכיון דהוא הקדיש החצי ותיכף נפשט הקדושה הוי הקדש ע"י אדם. א"כ מה"ט פסק הר"מ דהיכא דהקדיש חצי מבהמת השותפין וחזר ולקח צריך להקדיש מחדש משום דאח"כ כשתפשוט הקדושה הוי הקדש מעצמה. ואין מועלין וגם א"ח משום נותר ופיגול. (וע' לעיל סי' כ"א אות ג') ולפ"ז א"ר לקדושין מיהו למ"ש מהרי"ט הובא בב"ש דלמסקנא ל"א בקדושין גם

בחציך בפרוטה דתפשוט בכולה דהוי קדושין מחמתה וצ"ל בדעת התוס' כיון שתיכף כשאמר חציך בפרוטה נפשטו הקדושין הוי מחמתו כמו שכתבתי בהקדש לדעת רמב"ן. א"כ צדקו דברי המקנה דאם תיכף לא נפשטו הקדושין הוי קדושין מחמתה. וגם בלי ראי' צדקו דברי המקנה מסברא. אמנם לדעתי מאן דס"ל בגיטין מ"ג בחצי' שפחה שנשתחררה גמר' קדושי ראשון הטעם דפשטה קדושה בכולה והתו' הקשו שם מבהמה של ב' שותפים שצריך אח"כ כשקנה להקדיש מחדש ולא פשטה קדושה עיי"ש להנ"ל מיושב בט"ט לשיטת הרמב"ן דהקדש מעצמה ל"מ מ"ה צריך להקדיש מחדש משא"כ בקידושין ולפ"ז יכולה לחזור קודם השחרור. ולפ"ז שפיר הקשה דמ"ט דרבנן דמקדש לאחר שתשתחרר ל"מ הרי בידו לקדושי עכשיו ואח"כ יפשטו קדושין וא"ל דתוכל לחזור מחצי שפחה קודם השחרור דהרי גם לר"מ יכולה לחזור קודם שב"ל. וע"כ לרבנן אף בלי חזרה ל"מ קדושין ובלי חזרה בידו לקדש עכשיו:

והנה גוף קושיתו ל"ק רק אחצי' שפחה למ"ד גמרו קדושי. וא"כ יכול לקדש עכשיו ואח"כ יגמור כל הקדושין ואמאי ל"מ קדושי' לאחר שישתחרר אבל בחצי עבד וחב"ח ל"מ קדושי' רק לחצי פירות. וחצי עבדות ל"מ לקדש. אמנם גם בחצי עבד קשה קו' לפמ"ש האבני מילואים סי' ל"א ס"ק כ"א בשם הרשב"א דהנותן מתנה לחצי עבדו פשטה בכולה. ה"ה למ"ד חצי ב"ח יכול לקדש לאחר השחרור פשט הקנין בכולה וקשי' אחב"ח כקושיתו מיהו עוד יש לעיין בזה:

ב **ונ"ל** לישב דהנה באבני מילואים סי' מ"א הקשה אהא דאיבעי לן בחצי' עבד וחצי' ב"ח שקידש ב"ח והרי הוי קדושין שאין מסורין לביאה למה דאמרינן ביבמות מ"ה דאתי צד עבדות ומשתמש בא"א ולשיטת הריטב"א גם אביי מודה דקשאמ"ל ל"ה קדושין ודוקא, בב' אחיות פליג משום דמחמת ספיקא היא דאסורה עיי"ש. וא"ל דכאן בלאו הקדושין הי' אסור צד עבדות בב"ח ול"ה מחמת הקדושין כמ"ש תוס' דזה ל"ה קשאמ"ל דמ"מ מחמת הקדושין ניתוסף איסור חמור דא"א והו"ל קשאמ"ל. ובישוב הדבר נ"ל דהנה במקדש חוץ מפלוני היא איבעי' דלא איפשטא אי מהני קדושין. עיין סוף סי' מ' ובגיטין פ"ב. ונ"ל היכא דמקדש חצי' עבד וחצי' ב"ח כיון דאמר הרי את מקודשת לי. ובכלל דברי' שתהי' אסורה אכ"ע כהקדש ורק לעצמו תהי' מותרת והוא ידע שהוא חצי עבד. ונהי דחצי ע' לאו בר קדושין אבל הוא אמר לי היינו בשבילי תאסר אכ"ע זולת לעצמו תהי' מותרת הרי אמר בכלל דבריו שגם לצד עבדות תהי' מותרת ולא גרע מאמר חוץ מפלוני דהוי מקודשת ולפלוני הוי כפנוי' ה"ה בחצי עבדות הדין הכי. והרי התוס' כתבו בקידושין דאומדנא דמוכח הוי כמתנה ואין לך אומדנא דמוכח יותר מזה שקידש אשה

אדעתא להנשא והיא תהי' אסורה מחמת א"א. וע"כ כונתו שלצד. עבדות לא תהי א"א והוי כאמר בפירוש חוץ מפלוני. ולפ"ז צריך להבין ביבמות דאמרינין דאתי צד עבדות ומשתמש בא"א וצ"ל דשם קאי לצד האיבעי דל"מ קדושין חוץ מפלוני. ול"מ ג"כ מה שכונתו חוץ מצד עבדות. אבל לצד האיבעי' דחוץ מפלוני מהני ה"ה דצד עבדות הוי כחוץ כנ"ל, עוד י"ל דהרשב"א בחידושיו בגיטין כתב אהא דאמרינין שם קדושי דשמעון לא אהני לאו למימרא דמותרת לראובן דכיון דתפסו קדושי לשמעון לגבי עלמא ראובן אסור לבא עלי' משום א"א. וכן כתב אח"כ דא"א להשתמש לאחד מהם דמשתמש בצד אישות שבה לשני ובודאי אין כונת הרשב"א שחייב מיתה הפלוני שהותנה עלי' חוץ מפלוני דא"כ איך קדושין תופסין בה נהי דהבעל התנת שיחול קדושי שני מ"מ הרי אין קדושין תופסין בחייבי כריתות ומיתות ב"ד אף אם אינה א"א. וע"כ צ"ל דהפלוני אינו חייב מיתה. וכן נ"ל בהא דס"ל לר"י מעכשיו ולאחר ל' קדושי אחר תופסין ואמרינין בירושלמי עלי' כל ל' יום קונה ואינה קונה לאחר ל' קונה ק"ג. והיינו דאין חייבין מיתה בקדושין אלו ומה"ט קדושי אחר תופסין וה"ה בחוץ לפלוני דינא הכי. ולפ"ז נהי דאסורה משום א"א מ"מ ל"ק קו' הא"מ הנ"ל דהוי קשאמ"ל דהרי בלא"ה אסורה לצד ע' מדאו' רק דמחמת הקדושין נאסרה באיסור חמור דא"א. וכיון דביארנו דהוי כחוץ לפלוני וא"כ חייב מיתה ל"ה א"א בזה איסור חמור. ול"ה קדושין שאמ"ל דבלא"ה אסורה ואיסור חמור א"כ כנ"ל:

אמנם מפשטא דשמעתא דיבמות משמע דאסורה משום א"א ככל חומר דא"א דהרי רצו לומר דהולד ממזר מפאת כן ומח"ל ל"ה ממזר רק מח"כ ומיתות ב"ד. וע"כ הוה ס"ל דהוה א"א גמורה. ע"כ לכאורה י"ל דזה גופה הוי האיבעי' בחצי' עבד וחצי ב"ח שקידש אי הוה קדושין. והיינו דקאמר דאת"ל התקדש לחצי' מקודשת דחזי' לכולהו. וכפירש"י כיון דחזי' לכולהו קידש לכלהו וכונתו שיהי' מותר לישא אחרת אבל הוא קידש לכולהו ול"א חצי הב' ומשתמש בא"א. אבל הכא ל"ח לכולהו. ול"ה קדושין לצד עבדות ואתי צד עבדות ומשתמש בא"א והוי קשאמ"ל ומה"ט ניחא מה דקמיבעי' לי' רק בחצ"ע וחב"ח ובחצי' שפחה וחצי' ב"ח פשיטא דהוי קדושין. דשם הו"ל שפיר קדושין המסל"ב דל"ש לומר כמו בחצ"ע דאתי צד עבדות ומשתמש בא"א. ובזה מיושב מה שהקשה ברשב"א אהא דביבמות מסקינן בחצי' ע' וחצב"ח שבא על א"א דעלמא דהולד ממזר משום צד חירות. והרי היא איבעי' בגיטין אי חצ"ע וחב"ח קדושין תופסין ולצד דאין קדושין תופסין גם צד חירות ל"ה בר קדושין ואין ממזר ממנו כדאמרינן בצד עבדות דל"ה ממזר דל"ה דומיא דאשת אב עיי"ש ואמאי פסיקא לגמ' דהולד ממזר. להנ"ל נכון דעד כאן לא

איבעי לן אלא בלא הותנה בפירוש חוץ מצד עבדות. דהוי קשאמ"ל אבל בהתנה בפירוש חוץ מצד עבדות בכה"ג ל"ש דאתי צ"ע ומשתמש כנ"ל. ודאי מהני הקדושין. א"כ עכ"פ הצד חירות בר קדושין הוא דיכול לקדש ולהתנות שתיאסר לכל אדם חוץ מצד עבדות שבו. וכיון דעכ"פ בר קדושין היא שוב כשבא על א"א דעלמא ממזר ממנו. אמנם זה אינו דא"כ מה מקשה בגיטין שם מהמית מי שחצי עבד וכו' נותן חצי ליורשי' וא"א קדושיו לאו קדושיו יורשי' מנ"ל והרי משכחת בכה"ג שהותנה חוץ מצד עבדות דבכה"ג אית לי' יורשים דקדושי' קדושין דל"ה קשאמ"ל כנ"ל. ושמא מקשה בדרך זה דא"כ תפשוט עכ"פ דקדושין מהני חוץ לפלוני וחדא מיהו תפשוט:

ולכן יותר נכון לומר דהגמ' בגיטין מיבעי לי' רק בכה"ג שהותנה בפירוש חוץ מצד עבדות. ומיבעי סתם לפי דאין ברור אי קשאמס"ל לה"ק לכן מיבעי סתם. ולמ"ד לה"ק מיבעי לי' בהותנה בפירוש כנ"ל:

ג **עוד** י"ל בעיקר הקו' איך חל קידושי ח"ע והרי הוי קשאמ"ל דמחמת קידושין אסורה באיסור א"א. והנ"ל דהנה כתבנו לעיל דהוי כמתנה בפירוש שלא תאסר על ח"ע באיסור א"א והוי כאומר חוץ מפלוני ויש להמתיק הסברא דאף דבלא"ה אסורה על ח"ע מלאו דלא יהי' קדש מ"מ על ח"ח לא נאסרה אבל אם תיאסר על ח"ע מצד א"א כשתבעל תיאסר גם על ח"ח כדין א"א שזינתה. וזאת בודאי לא ניחא לי' ולכן הוי כמתנה ומ"מ אסורה עלי' כמ"ש הרשב"א. אך לא כדין א"א שהיא במיתה. והתוס' הקשו דניתי ע' דפו"ר ולידחי ל"ת דלא יהי' קדש. ופי' מהר"ם מלובלין דהכונה על מ"ע דלשבת דגם עבד חייב ותי' התוס' דבדידה ליכא עשה. ולפ"ז לח"ע אינה אסורה משום א"א דגם בזה עשה דלשבת דוחה כיון דאיסור א"א ל"ה הכי רק בלאו כמו שביארנו. ורק עלי' האיסור. והנה עלי' לא חל איסור א"א על לאו דלא יהי' קדש דלגבי האשה ל"ה איסור א"א רק איסור כולל. ול"ח למאן דל"ל כולל רק בחמור על קל וכאן ל"ה איסור א"א חמור מלאו דלא יהי' קדש ולכן הוי קדושין ולא הוי קשאמ"ל ובשלמא אי בדידי' חל האיסור הו"ל לגבי' איסור מוסיף דכללא היא היכא שעל. האשה כולל על הבעל הו"ל מוסיף. ובודאי חל אבל כיון דלגבי' עשה דוחה לל"ת ורק לדידה חל הו"ל כולל. ומעתה כ"ז למאן דל"ל כולל אבל למאן דא"ל כולל. וגם בשוין חל בכולל הו"ל לדידה קשאמ"ל ומעתה י"ל דרבנן דס"ל במקדש לאחר שתשחרר אינה מקודשת וקשי' הרי בידו לקדשה עכשיו ס"ל איסור כולל. וחל עלי' איסור א"א כנ"ל ולכן הוי קשאמ"ל ואין בידו לקדשה מעכשיו ולכן הוי דשלב"ל ובגמ' דגיטין קאי האיבעי' למאן דל"ל כולל. ול"ח עלי' איסור א"א

דל"ה חמור על קל כנ"ל כיון דהוי כמתנה חוץ מפלוני ומ"מ אסורה באיסור א"א אבל אין כאן חיוב מיתה ול"ה חמור על קל ולכן לא הוי קדושין שאמ"ל ודוק:

ד **עוד** נראה לי לתרץ באופן היותר נאות. הנה בגוף קידושי ח"ע וחב"ח כבר הבאתי קו' הא"מ הרי הוי קשאמ"ל. דח"ע משתמש בא"א וכתבתי לעיל די"ל דכיון דהמקדש אמר לי והיינו שיהי' אכ"ע כהקדש בשבילו ולדידי' ל"ה הקדש כונתו שגם אח"ע לא יהי' כהקדש. והוי כמתנה חוץ מפלוני דל"ה א"א לאותו פלוני ה"ה ל"ה א"א לח"ע דהוי כמתנה. אך לרבנן דס"ל גבי גט דל"מ הגט בחוץ לפלוני ה"ה דל"מ קדושין בחוץ לפלוני כדבעי ר' אבא בגיטין פ"ג (הגם דלדעתי דוקא אם הותנה על אחר הוי שיור אבל אם הותנה על ח"ע דהוא גופו ממש ל"ה שיור כלל ועיין בזה):

ואמנם גם לרבנן דפליגי אר"א מבואר במשנה דגיטין בהותנה חוץ מעבד ונכרי ל"ה שיור כיון דלאו בני קדושין נינהו ושם בגמ' מיבעי' לי' חוץ מבעל אחותך מי הוה שיור כיון דמותרת לאחר מיתת אחותה ומייתי מחוץ מעבד ונכרי והרי הוי בר קדושין לכשיתגייר . ומשני גיורת ושחרור לא שכיח ומיתה שכיח ולפ"ז כשיגרש ויתנה חוץ מח"ע וחב"ח. תליא בזה למשנה אחרונה דכופין והוי עבידא דאתי כדכתבו תוס' ב"ב הוי שיור. ולמשנה ראשונה דאין כופין ול"ה עבידי דמשתחררי ל"ה ח"ע שיור. וה"ה בקדושין דמקשינין ויצאה והיתה הכי היא. ולפ"ז הנה י"ל דהאיבעי' אי ח"ע וחב"ח קדושי' קדושין דקשי' הרי הוי קשאמ"ל קאי למשנה ראשונה דלא עבדי דמשתחררי. וכשיקדש הוי כמתנה דעל ח"ע לא יהי' כא"א ומ"מ ל"ה שיור. כיון דלאו בר קדושין הוא. ומ"ה הוי קדושין. (קצת יש ראי' דהאיבעי קאי למ"ר מדמייתי ראי' מברייתא. נותן חצי קנס ליורשי' והרי שם מוקמינין למ"ר לעיל. וע"כ גם האיבעי קאי למ"ר). אבל למ"א דהוי עבידי דאתי ממנ"פ ל"מ קדושין דאם הותנה חוץ מח"ע הוי שיור כיון דעבידי דאתי כדאיתא בגיטין ואם לא הותנה הוי אח"ע א"א והוי קשאמ"ל. ומעתה שפיר כתבו תוס' ב"ב דמשנה דלאחר שתשתחררי קאי למ"א ומ"מ לרבנן ל"מ קדושין דהוי דשלב"ל ולא תיקשי הרי בידו לקדשה עכשיו ז"א דאדרבה כיון דהוי עבידי דאתי ל"מ קדושין עכשיו דהוי קשאמ"ל ול"ה בידו לקדשה עכשיו. ודוק היטב כי זה דבר חריף ולא תיקשי על הר"מ שמביא דהוי ס"ק ולא כתב דדוקא למ"ר דז"א דמשכחת לה גם למ"א רק בעבד של קטן דאין בידינו לכופו ול"ה עבידי דאתי. והרי הרמב"ם מביא דנגח ח"ע נותן חצי קנס לאדון. וזה קאי ע"כ למ"ר עיין בלח"מ פי"א מנזקי ממון שמביא דכמה פעמים קאי ר"מ למ"ר. ולפ"ז מה דאמרינן ביבמות דח"ע וחב"ח שבא על א"א דעלמא הולד ממזר וקשי' הרי לאו בר קדושין להנ"ל מיירי בח"ע של קטן דאין לכופו. ומ"ה הוי בר קדושין

או דקאי לאביי דקשאמ"ל ה"ק. אבל לרבא ל"מ קדושין כנ"ל ול"ה ממזר דל"ה דומיא דא"א ודוק דלכמ"ש הריטב"א דגם אביי קשאמ"ל לה"ק:

ה **עוד** נ"ל לתרץ הקו' באופן זה. הנה בגוף הדבר דהיכא דבידו לקדשה עכשיו ל"ה דשלב"ל י"ל זה דוקא היכא דבידו לעשות בהיתר אבל אם מקדשה עכשיו עושה איסור ובמקדשה לאח"ז היא היתר ל"ה בידו. והוי דשלב"ל. ואף היכא דל"ה רק איסור דרבנן ל"ה בידו. ואף שהתוס' כתבו בסוכה ל"ג דמיקרי בידו אף שאסור למעטן. כתבתי במ"א דזה דוקא היכא דחזינין שעשה איסור ומיעטן. אמרינין דהוי בידו מצד האיסור דהרי חזינין שעבר. אבל היכא שלא עבר ל"ה בידו מצד האיסור ומה"ט ניחא דברי הרא"ש סוף מ"ק שכתב בהוריקו הוי דיחוי ול"ה בידו משום שאסור למעט דלא כתוס'. וה"ט דהיכא דלא עבר רק שהוריקו הענבים ל"ה בידו משום שיכול למעט דאסור למעט והוא לא עבר רק שהוריקו. והארכתי בפרט זה. ולפ"ז ה"ה בח"ע וחב"ח דאסור עתה לקדש שמא יבעול וביאה אסור ד"ת מצד ח"ע וה"ה בח"ש. וכן כתבו תוס' יבמות י' דאף למ"ד קידש אינו לוקה אסור מדרבנן שמא יבעול. ע"כ ל"ה זאת בידו ורק לאחר שתשתחרר מותר לקדש השתא דל"ח שמא יבעול כיון דל"ח קדושין רק לאח"ז ולכן הו"ל דשלב"ל לרבנן דאין בידו לקדש עכשיו מצד האיסור אלא שעומד לנגדינו סוגיא ארוכה ביבמות צ"ב דמקשה למ"ד קדושין תופסין ביבמה לשוק ממקדש לאחר שיחלוץ והאי יכול לקדש עכשיו והרי גם שם אסור לקדש עכשיו. ומ"מ ל"ח דשלב"ל. והנה אם אסור לקדש יבמה לשוק מדאו' או רק מדרבנן תליא באשלי רברבי דלמ"ש מהרש"ל בתו' יבמות מ"ט ד"ה אי כרב דתהי' אורחא דקרא ואשמעינין דלקי אקדושין משמע דלקי אקדושין בלא ביאה. ולמהרש"א ספק אי קרא אתי דלקי אביאה ולפ"ז בקידושין אינו לוקה או דלקי אקידושין וצ"ע למהרש"ל ולצד אחד גם במהרש"א דלקי אקידושין אמאי ל"א בקידושין ע"ח הכל מודים ביבמה לשוק בקידש ולא בעל. וצ"ל הואיל ולרב לא לקי וגם לשמואל מספקא לי' אי לקי ולכן לא קאמר הכל מודים ודוק. ועכ"פ הדבר תליא בב' הפירושים. אבל עכ"פ גם למהרש"א קדושין אסור מדרבנן שמא יבעול ונסתר הסברא הנ"ל:

ולישב זאת נבאר קודם דברי תוס' יבמות י' שכתבו דאף למ"ד קידש א"ל אסור מדרבנן שמא יבעול והקשה ביד יוסף ב"מ י' וכבר הרגיש בשעה"מ פ"ז ממעילה מהא דסוטה מ"ד דממעט אלמנה לכ"ג אינו חוזר מעורכי המלחמה ומקשה כמאן דלא כריה"ג דאי כריה"ג הא אמר הירא מעבירות שבידו חוזר ומשני אפ"ת ריה"ג כדרבא דאמר קידש ובעל לוקה לא בעל א"ל. ושם ע"ב אמרינין דלריה"ג אף על עבירה דרבנן חוזר ואס"ד דאיכא איסור דרבנן שמא יבעול עדיין קשי' דלא כריה"ג דלריה"ג חוזר מעבירה דרבנן

וזה תימא רבתי. (אמנם בריטב"א יבמות ע"ו מבואר דגרסינין בסוטה ר' יוסי ול"ק קו' הנ"ל ואדרבא מייתי ראי' מקו' הגמ' דנתינה היא איסור תורה עיי"ש). ולישב קו' זו נ"ל. הנה בב"מ י' פליגא בכהן שאמר לישראל צא וקדש אשה גרושה למ"ד אי בעי' עביד א"ח המשלח ולמ"ד דתליא בב"ח חייב המשלח. והקשה בתו' הרי קידש אין לוקה ותי' דבבעל אח"כ לקי אקדושין. ובתי' ב' תי' דנ"מ אי השליחות בטל. דלמ"ד אשלד"ע בטל השליחות אבל בתי' א' ס"ל דהקדושין קדושין ע' מהרי"ט סי' קט"ז. ולפ"ז קשי' מה מקשה בסוטה לימא דלא כריה"ג דילמא מיירי שקידש ע"י שליח וס"ל אי בעי עביד. ונמצא דהמשלח א"ח אקדושין ומ"מ הקדושין קיימים לתי' א' בתוס' והמשלח אינו ירא מעבירות שבידו דאשלד"ע. ולישב זאת נאמר דהטו"ז כתב בה' רבית סי' ק"ס דאף דאשלד"ע זה רק שלא יחייב מלקות אבל איסור עביד המשלח עיי"ש ולפ"ז עדיין ירא המשלח מעבירות שבידו. ושפיר מקשה בסוטה (ושוב מצאתי הקו' בשעה"מ פ"ז ממעילה. ויש שם ט"ס וצ"ל דתלמודא דהתם קאי כרבינא דקי"ל כותי' לפי דעת רמ"א דאל"כ אין הבנה לדברי') ולפ"ז נאמר דזה דוקא היכא דמתעביד איסור דאו' המשלח עכ"פ קעביד איסור. אבל היכא דלא איתעביד רק איסור דרבנן. ואשל"ע המשלח לא עביד איסור כלל. (דלא כדמשמע מדברי השעה"מ ה' יו"ט פ"י ה"ט) ובפרט לפ"מ שיש לומר בסברת הטו"ז דמ"מ הכשיל לחבירו ועבר אלפ"ע. ודעת קצת פוסקים דבא"ד א"ע בל"ע. וע' פ"מ א"ח סי' קס"ג צידד לומר דאף מסייע ידי ע"ע ל"א בא"ד א"כ לפוסקים דא"ע בל"ע בא"ד המשלח א"ע כלל. ושפיר משני בסוטה כדרבא דקידש אינו לוקה. ולענין א"ד י"ל דמיירי בקידש ע"י שליח ישראל ואשלד"ע ושפיר הוה מנוקה מעון וזה ישוב נכון:

ולפ"ז נאמר בישוב סוגיא דיבמות צ"ב כשיטת מהרש"א יבמות ס"ט דאין לוקין אקידושי יבמה לשוק רק בבעל ול"ה רק אד"ר שמא יבעול. והנה לפענ"ד נראה דהיכא דמקדש בשביל חבירו ואשלד"ע לא עבר המשלח וגם שליח ל"ע כיון שאין מקדש לצרכו. וכדמוכח בב"מ י' דאמרינן שם א"ב כהן דאמר לישראל צא וקדש לי א"ג למ"ד אב"ע לא מחייב שולחו ומ"ד לב"ח מיחייב שולחו ול"ק מ"ד אב"ע מחייב השליח א"ו דשליח לכ"ע פטור. ולפ"ז החילוק פשוט דבש"ס דיבמות דמיירי ביבמה לשוק דמיקרי השליח ב"ח כיון דגם לדידי' אסור היבמה לשוק ואשלד"ע לא עבר המשלח בא"ד כמ"ש לעיל. וגם השליח ל"ע כיון דכל האיסור הוא שמא יבעול ול"ש זאת לענין השליח ועוד כתבנו לעיל דהשליח בוודאי ל"ע היכא שאין מקדש לצרכו ונאמר דגם ל"ע א"ע באד"ר כשיטת הסוברים הכי עיין תוס' ע"ז כ"ב ולכן שפיר אמרו בגמ' דיבמות צ"ב דאם קידושין תופסין

ביבמה ל"ה דשלב"ל דבידו לקדשה והיינו ע"י שליח דל"ע כלל כדכתיבנא. אמנם בהך דח"ע וחב"ח כיון דהישראל השליח מותר בב"ח ול"ה בר חיובא וישלד"ע לשיטה דהיכא דלב"ח ישלד"ע ונמצא דהמשלח עובר באד"ר ול"ה בידו לקדשה אף ע"י שליח דגם אז יעבור המשלח ולכן כשמקדש לאחר שישתחרר הו"ל דשלב"ל כדכתיבנא:

ו **ולפי** שבזה ג"כ לא יתישב רק הקו' מח"ע וחב"ח דבח"ש וחב"ח כשעושה המקדש שליח ישראל הוה השליח ב"ח ול"ש תי' הנ"ל ע"כ הנני אומר דהרי מח"ע בלא"ה ל"ק דבידו לקדש כעת דז"א דחצי עבדות ל"מ לקדש כעת. כדכתיבנא סוף אות א' ול"ק רק מח"ש כדכתיבנא ולפ"ז י"ל בהיפך ממה שכתבתי לעיל. ונאמר כשיטת השעה"מ ה' ו"ט פ"ו דבאיסור דרבנן והשליח לב"ח אף לר' סמא יש שלד"ע. וגם נאמר כשיטת מהרש"ל דביבום הוה הקדושין לבד איסור תורה. ונאמר דלא כטו"ז סק"ס דהיכא דאשלד"ע המשלח עושה איסור אלא כדמשמע מדברי הגהות מיימוני פ"ו מה' ממרים דאינו עושה איסור שהקשה אהא דאמר לו אביו בשבת בשל לי והרי אינו עושה מעשה עמך ותי' דאשלד"ע משמע דאינו עושה איסור כלל ונאמר דהא דמשמע בב"מ דהשליח א"ע מדאמרו שם הנ"מ אי חייב שולחו. ולא אמרו נ"מ אי חייב שליח כנ"ל זה דוקא היכא דהשליח לב"ח אבל היכא דהשליח ב"ח ואשלד"ע השליח עושה איסור. ולפ"ז מיושב הקו' בט"ט דביבמות צ"ב ביבמה לשוק דקדושין הוה א"ת. א"כ ל"ה דשלב"ל מה שקידש לאחר שיחלוץ דבידו לקדש כעת ע"י שליח אחד מהאחים דל"ה ב"ח לדעת קצת פוסקים והשליח אינו עושה איסור. ומ"מ אשלד"ע לרב סמא דפסק הש"ך כוותי'. וא"ע לא השליח ולא המשלח. אמנם בהך דח"ש וחב"ח דל"ה הקדושין רק איסור דרבנן וממנ"פ אם יעשה שליח ישראל השליח ב"ח ויעבור השליח. ואם יעשה שליח ממזר דמותר בח"ש וחב"ח באיסור דרבנן כשהשליח לב"ח גם לרב סמא ישלד"ע כמ"ש השעה"מ ושוב יעבור המשלח ע"כ אין בידו לקדשה מפאת האיסור והוה דשלב"ל. והוא דרך פלפול וחידוד שיהי' ד"ס חמורין מד"ת ומ"מ לא מנעתי לכתבו הגם שיש לפקפק ולעיין בכ"ז כי לא באתי רק לעורר המעיין אולי יעלה בידו לישב הקו':

(**ודרך** אגב נ"ל ראי' דבשליח לד"ע לא בטל השליחות כתי' א' מתו' ב"מ מדמייתי בירושלמי רפ"ב דקדושין קרא דאין ממירין ע"י שליח ע' מפרש שם ות"ל דאשלד"ע אלא ש"מ דמהני השליחות וקמ"ל קרא דל"מ תמורה ובטוב טו"ד להגאון מהרש"ק ז"ל סי' ד' מייתי ראי' דהשליחות בטל מדלא מוקי בתמורה ט' הא דלא יחליפנו בשל אחרים בשעשה שליח עיי"ש ובמח"כ נעלם ממנו דברי ירושלמי דממעט שליח מקרא ודוק):

ז **אחת** אזכור בזה במ"ש הפ"י בסוגיא דגיטין דהא דאין קדושין תופסין בא"א זה אפי' היכא דליכא רק חיוב אשם. דכיון דהיא כבר נתקדשה לאחד ל"ה בידה שתתקדש לאחר והא"מ סמ"ד תפס עלי' מגמ' דקדושין דיליף א"א דלא תפסו קדושין מהיקשא דר' יונה וזה דוקא בח"כ עיי"ש. ואמנם לפי שסברת הפ"י כראי מוצק. דהרי כל קדושין היא דשויה נפשה כהקדש לכ"ע לבד מבעלה. וצריך שתיאסר מחמת קדושין על אחד כדאיתא בגיטין פ"ב וצדקו דברי פ"י דמה יועילו הקדושין לכ"ע אסורה מחמת קדושין הראשונים. ולא יועילו רק לבעלה שתיאסר עליו בזה שפיר כתב הפ"י כיון שהיא כבר ניקנת לו ומשועבדת לו איך תיאסר עצמה עליו. וא"צ קרא דא"ק תופסין בא"א ולישב דברי הגמ' דקדושין שהביא הא"מ י"ל דהגמ' מקשה היכא שאשה קידשה עצמה חוץ מפלוני דל"ה לפלוני א"א לר"א או אף לרבנן במקדש חוץ מעבד ונכרי דל"ה שיור לכ"ע ואח"כ נתגייר. ול"ה א"א לגבי'. ובא אחר וקידש דאז יש מקו' לקדושין לחול לאסרה לאותו פלוני דלאותו פלוני אינה משועבדת. וס"ד דקדושין תופסין קמ"ל כיון דלהמקדש הוה א"א וחייב מיתה אין קדושין תופסין לאוסרה לפלוני ולפ"ז בח"ש דל"ה רק אשם בכה"ג שפיר קדושין תופסין אבל בנתקדשה סתמא צדקו דברי הפ"י:

ומה שיש לפלפל על תוס' ב"ב הנ"ל מענין מקנה דשב"ל עם דשלב"ל כבר דברתי במ"א ואין מת האסף פה:

סימן מד

אעתיק פה מה שלמדתי עם ב"א החריף כ' גדלי' נ"י בעת שנכנס לבר מצוה בסוגיא דמופלא הסמוך לאיש נדה מ"ו וסוגיא דקא"נ אבדמ"ל שבת קכ"א ויבמות קי"ד:

א **הנה** בהא דאמרי' נדה מ"ו יכול חייבין על הקדישו קרבן ולס"ד קאי על הקטן שנהנה משל הקדש שא"ח קרבן מעילה קשי' לי איך ה"א שחייב קרבן הרי אינו חייב לשלם קרן ובמקום שאין קרן אין חומש ואשם. בשלמא לדיעה א' ח"מ רל"ה ס' ט"ו דקטן שלוה מאחרים חייב לשלם כשיגדיל ולדיעה ג' דכשלוה לצורך פרנסתו חייב ה"ה בנהנה חייב לשלם כשיגדיל וס"ד דמייתי קרבן כשיגדיל על מה שאכל בקטנותו קמ"ל. אבל לדיעה ב' דפטור איך ה"א שחייב קרבן. ולומר כיון שחייב לשלם לפנים משורת הדין כמו שכתוב הטו"ז א"ח סי' שמ"ג ס"ד דחייב קרבן. ז"א כדמוכח בפסחים כ"ט דבקלב"מ פטור מקרבן אף שחייב לצי"ש. ומיהו לפמ"ש הצל"ח שם דלרנב"ה פטור אף לצי"ש עיי"ש א"ר משם ול"ק כנ"ל. ולכאורה קשי' עוד מהא דמבואר סי' שמ"ט דקטן שגנב ואין הגניבה בעין פטור כשהגדיל ה"ה בנהנה משל הקדש בקטנות פטור כשהגדיל ולמ"ל

קרא דא"ח קרבן והלא במקום שא"ק וכו' וצ"ל דשם לא נהנה מהגניבה משא"כ באכלה חייב לשלם דלהמחבר ודאי דל"ג מלוה לצורך מזונות המבואר סי' רל"ה ודוק:

ב **שם** בגמ' מקשה מיתומה שנדרה אתי נשואין דרבנן ומבטלי נדרא דאורייתא ומשני בעלה מיפר לה ממנ"פ אי דרבנן דרבנן אי דאו' קטן א"נ אבדמ"ל. ולשון הגמ' צ"ע דהרי הקשה למ"ד מהס"ל דאו' והו"ל לשנוי' קא"נ אבדמ"ל ולמ"ל להך ממנ"פ:

ולכן נ"ל לפרש בדרך זה דהנה התוס' הקשו על הא דהקדיש הוא ואכלו אחרים לוקין והרי הוה התראת ס' שמא לא יביא שערות בזמנו. ותי' דרוב מביאין שערות בזמנו. וכתב בשב שמעתתא ש' ה' פי"א על תירוץ התוס' דקשה לשיטת הפוסקים דחזקה דרבא גרע מרוב דהרי ל"מ לחלייצה. ואמנם על קו' התוס' כתב דל"ק לשיטת הר"מ דס"ל פי"א דנדרים דבי"ג שנים מהני הנדר אף בלא שערות. ולפ"ז בי"ב שנים הוה מהס"ל אף כשלא יביא שערות ול"ה ה"ס ע"כ:

והנה מכל דברי השב שמעתתא שם מבואר דהר"מ ס"ל דלענין נדרים הוה גדול בי"ג שנים בלי שערות ובי"ב הוה מהס"ל. וזה ליתא דהר"מ ס"ל דשני מהס"ל יש האחד בי"ב שנים כשיודע להפלות. והב' בי"ג שנים אף בלי שערות ואף כשאינו יודע למי נדר. אבל הכל הוא מטעם מהס"ל. וזה שכתוב הר"מ קטן בן י"ב וכו' אם יודעין לשם מי נדר קודם הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעין וכו' אין נדריהן נדר לאחר הזמן הזה וכו' אע"פ שאמרו אין אנו יודעי' הקדישן הקדש וכו' ואעפ"י שלא הביאו ב' שערות וזו היא עונת נדרים וכו' ודבר זה מדברי תורה שהמופלא הס"ל הקדישו הקדש וכו'. הש"ש סבר דמה שכתב הר"מ ודבר זה מדברי תורה שהס"ל וכו'. קאי אראשית דבריו בקטן בן י"ב. ומ"ה סבר דבן י"ג בלא שערות לר"מ איש ממש הוא וליתא דהר"מ קאי אסוף דבריו וס"ל בי"ג בל"ש הוה מהס"ל כדמוכח מלשון הר"מ דמסיק אע"פ שנדריהן קיימין אם חללו נדרן או נשבעו והחליפו אינן לוקין עד שיגדלו ויביאו ב' שערות ומשמע דקודם שהביא ב' שערות הוה מהס"ל. וכן מצאתי שפי' כן בקהלת יעקב אלגזי והאריך בזה. ולפ"ז דמהס"ל שנים הם. ומרבינין בן י"ב ביודע למי נודרין ובן י"ג בלא הביא ב"ש באינו יודע. מי יאמר דב' הריבוין שפנעו בהדדי נמי הוי מהס"ל. דילמא התורה ריבתה בן י"ב הוה מהס"ל היינו כשיביא ב' שערות בי"ג דהוה איש ממש שנה מקודם לזה הוה מהס"ל. וכן בי"ג בלא שערות הוה מהס"ל אבל בן י"ב ולא הביא ב"ש בי"ג דהוה מופלא דמופלא. מנא ידעינין דהר"מ ס"ל דהוה דאורייתא כיון שהוא רחוק מאיש בב' דרגות. ולפ"ז שוב קשה קו' תוס' דשמא לא יביא שערות ול"ה מהס"ל רק מופלא הסמוך למופלא הס"ל וזה לא מרבינין מקרא:

ולכאורה י"ל כיון דילפינין ב' מיני מהס"ל משני ריבוין דמקרא דכי יפליא ילפינין בן י"ב ומקרא דאיש ילפינין בן י"ג כמו שכ' הקהלת יעקב א"כ אולי דרשינין ריבוי אריבוי (ולעיל סי' ו' ס"ק ז'. הארכתי בפרט זה וכתבתי דתליא באיבעי' בירושלמי בחצירו של שליח אם מהני כיון דילפינין חצר וילפינין שליח אי קאי ריבוי אריבוי) ולפ"ז מאן דדריש רבוי אריבוי קאי כי יפליא גם אריבוי דאיש. וצדקו דברי הש"ש. אמנם מהסברא נראה אף מאן דדריש ריבוי אריבוי לא יסבור כאן הכי. דמופלא הסמוך לאיש ילפינין ולא מופלא הסמוך למופלא הס"ל:

ואמנם מ"מ מדרבנן ודאי אסור בי"ב אף אם לא הביא בי"ג כיון דאם הביא אסור מדאו' מדרבנן ודאי אסור אף בלא הביא. ולפ"ז נ"ל לפרש דברי הגמ' בדרך זה. דהנה התוס' הקשו בגמ' דמשני קטן א"נ אבדמ"ל. והרי ר"י ספוקי מספקי' לי אי ב"ד מצוין להפרישו ור"י ס"ל מהס"ל דאורייתא ומוכח ממשנה דאבדמ"ל ומה מספקי' לי' להנ"ל י"ל הנה ביתומה שנדרה אף כשהגיעה לעונת נדרים שהיא י"ב יש כאן ספק שמא לא תביא שערות ול"ה רק מופלא דמופלא. ולכן אף למה דמסופק ר"י אי ב"ד מצוין להפרישו כאן א"צ להפריש מס"ס שמא לא תביא שערות ואת"ל שתביא שערות שמא קטן א"נ אבדמ"ל. ואף אם נאמר דמהס"ל מטעם הרוב שמביאין שערות אסור מדאורייתא מ"מ כיון דלאו רוב גמור הוא כיון דלחליצה אינו מועיל יצטרף לס"ס כעין שכתבו תוס' כתובות ט'. וזה כונת הגמ' אי דרבנן והיינו דנהי דלא תביא ב' שערות מ"מ מופלא דמופלא ג"כ דרבנן דרבנן היא ומהני הפרה ואי דאורייתא היינו דחיישינן שמא תביא בזמנה והוי דאור' מ"מ שמא קא"נ אבדמ"ל. והו"ל לענין דאורייתא ס"ס שמא לא תביא ושמא אבדמ"ל ולכן מותרת לאכול. ומיושב קו' התו' בט"ט:

ג **ועפ"י** הנ"ל נ"ל לישב דברי הר"ן ר"פ יה"כ שכתב דלצרכי תינוק מאכילין אותו איסור דרבנן אע"פ שהגיע לחינוך ואפי' בידים כדמוכח בפ' יוצא דופן. גבי קטנה שנדרה ותמה בישי"ע סי' שמ"ג דאיך מוכח מסוגין דאפי' בידים מאכילין ואם ס"ל דזה שמיפר ואמר טלו ואכלו הוה כמאכיל בידים א"כ אף בדאו' מותר להאכיל בידים. ובאמת דברי הר"ן תמוהים ונלע"ד לפרש דבאמת התוס' הקשו דמאי משני והרי ר' יוחנן ספוקי מספקי לי'. ותירצתי לעיל דכיון דהוי ספק שמא לא הביא שערות בזמנו הוה לענין להפריש הקטן ס"ס שמא לא תביא שערות ושמא אין מצ"ל. אמנם יש חזקה דרבא אך נגד החזקה דרבא יש חזקת היתר לפי שהיתה מותרת קודם נדרה מותרת לאחר נדרה אך אמנם לפמ"ש לעיל דמדרבנן ודאי הנדר חל אף בלא שערות. ומהרי"ט כתב ח"א סי' מ"א דהיכא דודאי נאסר מדרבנן איתרע חזקה אף נגד ספק תורה אין מועיל חזקת היתר נגד חזקה דרבא

דאיתרע חזקה. אך י"ל כיון דקא"נ אבדמ"ל לא איתרע חזקה כלל דתיכף בשעת הנדר היתה מותרת לאכול. אך י"ל דאיתרע חזקה עכ"פ כיון דלהאכיל בידים אסור אף בדרבנן. ונמצא דעכ"פ איתרע חזקה מדרבנן ול"מ חזקת היתר נגד חזקה דרבא. ולכן קשי' מה משני קא"נ והרי ר"י ס"ל מצוין להפריש ומזה מייתי ר"ן ראי' דמותר להאכיל בידים. ולא איתרע חזקה כלל. ומהני חזקת היתר נגד חזקה לצרף לס"ס כנ"ל:

עוד אפשר לומר בראיית הר"ן דהנה הרשב"א יבמות קי"ד הקשה כיון דמיפר לה בעל הרי זה כאמר לה קומי אכולי והוה כספי לה בידים. ולישב זאת נאמר כשיטה אחת הובא בפ"מ במשבצות סי' רמ"ג בפי' הטור דגם להאכיל בידים בשאר איסורין ל"ה רק מדרבנן דלא ילפינין מג' כתובים. וכיון דל"ה רק מדרבנן סמכינין אהפרה דידי' דמהני מדרבנן. ולזה קאמר אי דרבנן דהיינו מה שהבעל עושה איסור דאמר קומי אכולי דרבנן סמכינין אהפרה בנשואין דרבנן. ואי דאורייתא היינו מה שהקטנה בעצמה אוכלת איסור דאורייתא הוה קא"נ ואבדמ"ל. וכיון דמוכח מסוגיא דגם להאכיל בידים באיסור תורה ל"ה רק דרבנן ממילא באיסור דרבנן מותר לגמרי. וזה הוכחת הר"ן. אבל רחוק הוא שהר"ן יסבור כשיטה זו התמוה מאוד. וגם הפ"מ לא מסיק הכי להלכה. ועוד י"ל אף לשיטה זו בהפרה כיון דעליה איסור תורה ול"מ הפרה. אסור לנו לספי בידים לסמוך על הפרת הבעל דרבנן כיון דספינין לה איסור תורה ודו"ק. ושמא הפי' בר"ן בפשיטות דהר"ן אין מביא ראי' מסוגיא זו רק דאף בהגיעה לחינוך אבדמ"ל ולא לספי בידים. ודוק היטב בכ"ז והנה דברי הרשב"א יבמות תמוה מאוד שהקשה מיבמות אשיטת התוס' דבהגיעה לחינוך מצוה להפריש והרי ביתומה כבר הגיעה לחינוך וכתב דחינוך ל"ש רק בעשה ולא בל"ת. והרי נדר נמי הוה עשה. אמנם כונת הרשב"א כדברי תוס' נזיר דחינוך ל"ש רק בעשי' ללא בשלילת עשי'. ואם נאמר הפי' ברשב"א הכי דנהי דהתורה רבתה מהס"ל לא רבתה רק לל"ת ולא לעשה דאין לך בו אלא חידושו. יש לומר פי' נחמד בגמ' דאם מהס"ל דרבנן כל דתיקן רבנן כעין דאו' תיקן ויש בו לתא דעול"ת ויש בו מצות חינוך. והמג"א סי' שי"ג כתוב דגם בדרבנן שייך מצות חינוך אמנם אי מהס"ל דאו' אין בו רק ל"ת. וזה פירוש הגמ' אי דרבנן ואז ל"מ סברת קא"נ. כיון דיש בו חינוך דרבנן ומועיל הפרה ואי דאורייתא שוב ל"ה רק ל"ת ול"ש חינוך וקא"נ אבדמ"ל. וזה פירוש נחמד וראיתי שכבר הרגישו במקצת אך הדבר צריך לראי' דאם מהסל"ד ל"ה רק ל"ת. והנה רבים מקשים כיון דקא"נ אבדמצ"ל ביתומה שנדרה למ"ל הפרה כלל. ונ"ל מזה להוכיח דהיכא דאיכא לתקוני בקל ב"ד מצוין להפרישו ובשעה"מ ה' שביתת עשור כתב דגם לרשב"א דאד"ר ספי לי' בידים היכא דאיכא לתקוני אסור. ומסוגין מוכח דאף מצוין

לפרישו באדאו"ר. ולכן הוצרך הפרה. ומזה מוכח דל"מ שאלה בנדר מהס"ל. דאם מהני שאלה ניתבי לה עצה שתשאל וממנ"פ מהני או שאלה או הפרה ודו"ק. ועיין טורי אבן ר"ה דאף דבשעת מלחמה הותר אף קדלי דחזירי איסור שיש לו היתר אסור עיי"ש וה"ה בקטן י"ל כן. אך כיון דא"י לשאול והפרה ג"כ ל"מ מדאורייתא מותר מטעם קא"נ מיהו עדיין יש לעיין בזה.

ד **שם** הקשה מיתומה שנדרה בעלה מפר לה למ"ד מופלא הסמוך לאיש דאורייתא ומתרץ קטן אוכל נבילות והא לכי גדלה וכו' בעלה מפר לה כל שעה ושעה והא אין הבעל מיפר בקודמין כדרב פנחס דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת והרגישו התוס' דבתירוץ דרב פנחס ל"צ שוב לתירוץ דבעלה מיפר לכי גדלה ואמאי ל"ק אלא:

עוד הקשו בד"ה אין ב"ד מצוין להפרישו וא"ת לר"ה דאמר שהוא עצמו לוקה מהו מועיל הפרתו עיי"ש ולומר דסמך אתירוץ דכל הנודרת הל"ל ולטעמיך ולישב כ"ז נ"ל דבאמת סברא דכל הנודרת על דעת בעלה היא כמו תנאי אם ירצה בעלה כמו שכתבו הר"ן וצבא מקדמונים ואמנם בבשמים ראש סי' ר"ד הקשה בנדרים דל"מ שליחות איך מהני תנאי והלא הוה תנאי בדבר שא"א לקיים עי"ש ותי' דמהני תנאי מטעם שאלה כמו נדר ופתחו עמו דאם לא יתקיים התנאי הוי כשאל לחכם דאדעתא דהכי לא נדר ואמנם דעת המ"ל דבמופלא הסמוך לאיש לא מצי למישאל כשהוא קטן דלזה לא נתנה התורה רשות עיין מחנה לוי ומעתה מופלא הסמוך לאיש לא מצי להתנות תנאי דלא מצי למישאל והוי תנאי בדבר שא"א לקיים ע"י שליח דל"ה נדר ופתחו עמו וגם מה שתירצו תו' בנזיר י"א דהבאת קרבנות יכול להיות ע"י שליח ל"ש במהס"ל דאין חייבין על הקדישו קרבן ומ"ה הקשה בגמ' שפיר ול"מ כדרב פנחס עד דמשני בעלה מפר לכשגדלה וכשתגדל אז יכולה לישאל ומ"ה אף בנדרה כשהיא קטנה נהי דלע"ע בקטנותה ל"מ תנאי דלא מצי השתא לישאל אבל כשלא נתקיים התנאי בגדלותה הוי כשאלה אז ומ"ה בעלה מיפר כשגדלה ונגד קושי' אין בעל מיפר בקודמין מהני תירוץ כדר' פנחס ומ"ה לא קאמר אלא דעל קושי' דמהני הפרה בקטנותה ל"מ כדר' פנחס והתבונן בהערה זאת:

אמנם דברי המ"ל מחוסרין תבלין דלמה מהס"ל ל"מ שאיל וגם ידידי הרב הגאון מהרש"ק זצ"ל העיר במי נדה לדחות ת הראי' ממל"מ וכ' דמהני שאלה במהס"ל ודלא כמחנה לוי אבל מה שנ"ל בזה הנה הרמב"ם פסק במדיר חבירו לוקה המדיר ועובר בבל יחל ולא המודר והר"ן נדרים ט"ו הקשה עליו מסוגיא דנדה דאמרינן הקדיש הוא ואכלו אחרים לוקין משום בל יחל הרי דהמודר לוקה. וביארתי בישוב הדבר די"ל דלא יחל קאי אדידי' או אאחרים ובכל מקום דהמדיר גדול קאי בל יחל עליו ולוקה המדיר

ולא המודר משא"כ במהס"ל כיון דאנן ס"ל דלא כרב הונא רק דמהס"ל אינו לוקה קאי לא יחל אאחרים דהם לא יחללו דברי' והם לוקין ונ"ל ראי' לדברי הרמב"ם דלא יחל קאי עלי' ולא אאחרים מדילפינין בחגיגה י' היתר נדרים מלא יחל דברו הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין ובשלמא אי אמרינן לא יחל קאי על המדיר ניחא. אלא א"א כר"ן דלא יחל קאי על המודר שלא יחל דברי המדיר. איך דרשינין הוא אינו מוחל דהרי הלאו קאי על אחרים שלא יחללו דברי' וע"כ כרמב"ם. ומעתה נ"ל במהס"ל אם לא ס"ל כר"ה קאי לא יחל אאחרים ומ"ה ל"מ לישאל על נדרו דל"ש הדריש הוא לא יחל אבל אחרים מוחלין דל"ק הלאו עלי' כלל. ואמנם לר"ה דס"ל לא יחל קאי אקטן גופי' שלא יחל שפיר דרשינין דברו אינו מיחל אבל אחרים מוחלין ויכול לישאל. וכ"כ במחנה לוי דלר"ה יכול לישאל על נדרו עיי"ש. ומעתה מיושב ב' קו' תוס' דבקו' הגמ' שלא אליבא דר"ה ולהך מ"ד לא מצי לשאול ול"מ תנאי בקטנותו כנ"ל ול"ש דר' פנחס והקשו בגמ' שפיר עד דמשני בעלה מיפר כשתגדיל מטעם דר' פנחס. ונהי דמזה חזר הגמ' דלר"פ לא בעי שיבעל כשתגדל להפרת נדרים אבל מ"מ בעי הפרה כשתגדיל שיתבטל התנאי בעת שתוכל לשאול. ולכן ל"ק בגמ' אלא כדר"פ ומעתה לר"ה לא מצי להקשות דלדידי' דמהני שאלה בקטנות וה"ה מהני הפרה דהיא ביטול התנאי דל"ג משאלה שפיר ידע הגמ' דיכול לשנוי' כדר"פ. אך כשהקשה בגמ' שלא אליבא דר"ה ולהך מ"ד לא מצי לישאל כנ"ל לא ידע הגמ' דיועיל הפרה מטעם כל הנודרת כיון דבשעת הנדר לא הי' מועיל שאלה עד דמשני דגם בכה"ג מהני ביטול התנאי דהיינו שיפר כשתגדיל כנ"ל ודוק היטב (ועיין לעיל סי' ד' אות ח' ט' הארכתי ג"כ בישוב קו' תוס' דרוש נא משם):

ה **והנה** בימי חורפי הקשיתי בסוגיא זו דמקשה והא אין הבעל מיפר בקודמין לשיטת רש"י יבמות ק"ט דמיבעי לן שם אי קדושי קטנה מיתלי תלי וכי גדלי גדלי בהדה. ופירש"י ואע"ג דלא בעל דניקדשה השתא מ"מ משגדלה תפסי קדושי מעיקרא ואגלאי מילתא למפרע דזיקה דהך לאו כלום היא. ורש"י כפי הנראה רצה לישב קו' התוס' ד"ה וכי גדלה. דמשמע דלצד זה א"צ לומר דס"ל מקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה ואם משגדלה נגמרו קדושי מהשתא עדיין צ"ל דמקדש אחות יבמה נפטרה והלכה ולכן פירש"י דאם גדלה בהדה הוה קדושי מעיקרא ולפ"ז מה מקשה בסוגין והא כי גדלה אכלה בהפרה קמייתא ומשני בעלה מיפר לה כנ"ל והיא שבעל ומקשה והא אין הבעל מיפר בקודמין לישני דס"ל קדושי קטנה גדלה בהדה. ותפסי קדושי מעיקרא ואיגלאי מילתא למפרע דהפרה מעליותא היא. עוד הקשיתי לשיטת רש"י הנ"ל מש"ס דיבמות ס"א דאמרינין שם ר"א אומר כהן לא ישא קטנה ומוקי לה בכ"ג אימת קני לה לכי גדלה

לכי גדלה בעולה היא, א"ר מבלי לב אי דקידשה אבוה מהאי שעתא קני לה אי דקידשה נפשה הא ר"א היא ולא רבנן וקשה לשיטת רש"י דכשגדלה קונה למפרע נימא דר"א כשיטתי' ביבמות ק"ט דפליג אר"ג ולא ס"ל דקדושי קטנה גדלו בהדה מדס"ל מלמדין קטנה שתמאן בו. וע' נדה ח' ולכן ס"ל כ"ג לא ישא קטנה. ורבנן ס"ל כר"ג דקדושי קטנה גדלה בהדה ולמפרע קונה כרש"י ול"ה לי' בעולת עצמו כשגדלה דלמפרע קני לה. ומ"ה פליגי רבנן. וא"ל דנהי דכשגדלה מותרת דקני למפרע אבל איך ידור אתה בקטנותה דז"א דהמ"ל פי"ז מביאה ד' ט"ו ד"ה שוב האיר דייק מסוגיא זו דבעודה קטנה מותר לדור לכ"ע ואין האיסור רק כשתגדל וכיון דכשתגדל קניא למפרע ומ"ה פליגי רבנן:

והנה ישבתי הקושיות אלו בפשיטות דרב מסיק ביבמות דדוקא אי בעל נגמרו הקדושין וקדושי קטנה לא גדלי בהדה. ואין הלכה כר"ש. וכן פסקינן בסי' קנ"ו דבלא בעל א"צ גט קטנה שגדלה רק מדרבנן. ודוקא בבעל צריכה גט מדאורייתא. ומ"ה לא רצו לאוקמי לסוגיא דנדה ויבמות לבר מהילכתא. אמנם בנוב"י תנינא חאה"ע סי' נ"ג האריך בענין זה ודעתו אף בבעל אין הטעם דמקדש השתא כמבואר בר"מ ובתשו' מהרי"ק דאז כשבעל גמרו קדושין הראשונים וכתב הנוב"י דבשעה שמקדש קטנה כיון לזה דאם יבעול כשתגדל יהני קדושין הראשונים והאריך הרבה להלכה. ולפ"ז אף אנו נאמר דלשיטת רש"י דמהני קדושין למפרע גם בבעל נימא הכי. דמעיקרא כיון לזה דאם יבעול יקנה למפרע ומה מקשה והא אין הבעל מיפר בקודמין. אמנם גם זה יש לישב דרש"י בעצמו לא ס"ל רק בלא בעל קונה למפרע אבל אם לא נגמר קדושין רק בבעל לא נגמר רק מהשתא כדמוכח בש"ס דיבמות דאמרינן דס"ל המקדש אחות יבמה נפטרה וכו' משמע להדיא דבבעל לא נגמר למפרע:

ו **והנה** כבר תמהו הראשונים בשיטת רש"י כיון דקדושי קטנה אינן כלום במה ניקנו לכשגדלה למפרע והאיר ד' עיני להבין שיטת רש"י. הנה בגוף הטעם דקטנה לא מקדשה נפשה אין לומר דאינה יכולה לקנות כסף קדושין דהרי בדעת אחרת מקנה יש קני' לקטן מדאו' לשיטת הרבה פוסקים אך הטעם דאינה יכולה להקנות עצמה. ואמנם הר"ן נדרים ל' כתב דאשה אינה מקנית עצמה לבעלה דכי יקח כתיב ולא כי תלקח אך שהאשה מבטלת דעתה ורצונה ומשוית נפשה כהפקר עיי"ש. וע"כ הטעם מקטנה דאינה יכולה לבטל דעתה ולהשוות כהפקר דאין הפקר קטן כלום כמ"ש רש"י ב"מ כ"ב ע"ב. ואמנם שם בגמ' מקשה יתמי דלאו בני מחילה נינהו. וכתבו תוס' ד"ה דלאו בני מחילה בשלמא לרבא כיון דלכי גדלי מיאשי השתא נמי מיקרי יאוש. והיוצא משם דלרבא דיאוש שלא מדעת הוי יאוש מהני יאוש הקטן כמו יאוש שלא מדעת ולפ"ז ליהני לרבא קדושי קטנה

דנימא כיון דלכי גדלה מהני הפקרת השתא נמי להני. אך הדבר נכון דבשלמא שם סתמא הקטן יתרצה כשיגדל כיון דהוי דבר שאין בו סימן ואיכא שקצים ורמשים דקאכלי. אמנם בקידושין שמא לא תתרצה אח"כ. ולפ"ז לפי המבואר בב"מ כ"ב ע"א בכלך אצל יפות דאם אמר כלך אצל יפות מהני לרבא והקשה תוס' דנימא דהשתא ניחא לי' ומתחלה לא ניחא לי' כמו דבר שיש בו סימן ותי' דשאני הכא דכיון דחזינין דניחא לי' השתא אמרינין מעיקרא נמי ניחא לי' משום מצוה. ומעתה בקדושי קטנה לע"ע ל"מ קדושי דאין בידה להפקיר ואי משום יאוש שלא מדעת שמא לא תתרצה כשתגדל. אבל כשתגדל ומתרצה הוי כבעל הבית שאמר כלן אצל יפות ומהני למפרע אף בקטנה כמ"ש תוס' ביאוש של"מ בקטן. וזה סברת רש"י דמהני קדושי קטנה למפרע. ומעתה כ"ז לשיטת רבא דיאוש שלא מדעת הוי יאוש ורש"י הוכרח לפ' האיבעי' דיבמות אי גדלה בהדה דלמפרע נגמרו קדושין לישב קו' תוס' הנ"ל ומוכרח רש"י לומר דסוגין כרבא דיאוש של"מ הוה יאוש. אבל להלכה כאביי גם רש"י מודה דל"מ למפרע. ומיושב קו' הנ"ל מנדה דמקשה והא כי גדלה אכלה בהפרה קמייתא דלהלכה ל"מ קדושי קטנה למפרע. אמנם הקושי' מיבמות ס"א עדיין אין מיושב דהרי שם מקשה רבא הא ר"א ולא רבנן. ולרבא מהני קדושי למפרע. אמנם כבר כתבתי דלא רצה לאוקמי רבנן לבר מהלכתא:

והנה לפמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' של"א ס"ק ט"ו לישב דברי הר"מ דבמצוה כגון בתרומה מהני אף לאביי כלך אצל יפות. מטעם יאוש של"מ כיון דניחא לי' השתא מהני גם למפרע. לפ"ז יש לישב דברי רש"י גם לאביי. ומ"ה מהני קדושי קטנה כיון דלכי גדלי ותרצה מהני הסכמתה למפרע אף לאביי. והנה הטרחנו לישב דברי רש"י אבל אין הלכה כן למסקנא כנ"ל:

ז **והנה** התוס' בסוגין ד"ה ר"י ור"ל דאמרו תרווייהו הקשו והא סבר ר"ל התראת ספק לש"ה והרי ה"ס היא שמא לא יביא שערות. והקשה במ"ל ה' סנהדרין הא ביבמות פ' כתבו תוס' דנעשה סריס למפרע ול"ה ה"ס כיון דאגלאי מילתא למפרע. וה"ה הכא נימא אח"כ אגלאי מילתא למפרע. ולדעתי לק"מ דתוס' הקשו על ר"ל והוא לא ס"ל ביבמות אגלאי מילתא למפרע בחליצת מעוברת וה"ה בהתראה ל"א לדידי' אגלאי מילתא למפרע ושפיר הקשו תוס'. והן אמת דנ"י ביבמות ס"ל שם טעמא דר"ל שמא דבר אחר גורם לה לפול ומעיקרא ולד מעלי' הי' וזה ל"ש הכא. אבל התוס' לא ס"ל כן ביבמות ולשיטתם יפה הקשו ודוק:

ח **והנה** קשי' בש"ס דשבת קכ"א בקטן שבא לכבות אין שומעין לו ומקשה בגמ' ש"מ קטן אוכל נבילות ב"ד מצוין להפרישו אר"י בקטן העושה לדעת אביו ומקשה דכותי' גבי

נכרי דקא עביד לדעתי' דישראל מי שרי. ומשני נכרי אדעתא דנפשי' עביד. וקשי' אמאי לא משני בקטן שאני כיון שהאב מצוה על שביתת בנו הקטן מקרא דל"ת כ"מ אתה ובנך דקאי על בנו קטן ולדעת החינוך מצוה ל"ב האב מצוה על שביתתו ועיין בהה"מ פ"כ ה"ז שמביא בשם הרמב"ן ורשב"א דהוה כבהמה ומוזהר על שביתתו והר"מ חולק ע"ז עיי"ש ומדברי המכילתא מוכח כדברי רמב"ן וחינוך דאיתא שם ראב"י אומר ובנך ובתך אלו הקטנים או אלו הגדולים והלא כבר מוזהרים הם. משמע דעל קטנים האב מוזהר ולרמב"ן קשי' מסוגיא דידן דלמה הוצרך לחלק בין נכרי לקטן משום דאדעתא דנפשי' קעביד ולא חילק דבבן האב עובר על שביתתו משא"כ בנכרי. וכבר הרגיש בזה בהשמטות לשיבת ציון סי' ד' ובמ"ח הנדפס מחדש. אמנם הנראה לישב דהתוס' הקשו מאי ק' ש"מ קא"נ ב"ד מצוין להפרישו והרי בדרבנן לכ"ע אבדמ"ל וכיבוי הו"ל משאצ"ל. ונ"ל לישב דהכסף משנה מביא בשם מ"כ פ"א דשבת דהחילוק שבין משאצ"ל ובין פ"ר, אף דבפ"ר נמי א"צ לגופה דבפ"ר כיון שאינו מכוין כלל למלאכה חייב ובמשאצ"ל מכוין למלאכה אלא שאינו מכוין לתכליתו ומ"ה פטור. עיי"ש ולפ"ז אף אנו נאמר דקטן כיון שאין לו מחשבה ואף מחשבתו ניכרת מתוך מעשי' אין לו רק מדרבנן כדפסק הר"מ פ"א מפסהמ"ק ועיין מ"ל פי"ד שם דאף פיגולו ל"ה רק מדרבנן עיי"ש. וכיון דמדאורייתא הוה כאינו מכוין כלל גרע טפי ויש במלאכתו איסור דאורייתא. ושפיר אמרו בגמ' ש"מ קטן אוכל נבילות ב"ד מצוין להפרישו. ומעתה מיושב ק' הנ"ל על הרמב"ן והחינוך. דכ"ז אם נחיש להאיסור שהקטן עושה אמרינן כיון שאין לו מחשבה כלל הוה כפ"ר ואיכא איסור תורה. אבל אם נחיש להאיסור שהאב מצוה על שביתת בנו. כמו שמצוה על שביתת בהמתו. היכא שלגבי האב הו"ל משאצ"ג אינו עובר על שביתת בנו. כדמוכח מתוס' שבת נ"ג ד"ה כאן ליבש שכתבו דהוה מלהצל"ג ומשמע דבעי שיצטרך לבעלים. וה"ה בשביתת בנו א"ע רק במלאכה הצריכה לאב. וכיון דכיבוי לאב משאצל"ג ל"ה רק דרבנן ועל שבות א"ע בבנו כמו שא"ע בעבדו לשיטת סת"ו שבת סי' ש"ד ולכן ל"ק בגמ' משום שביתת בנו (ועיין מ"ש לעיל סי' ט"ו סוף אות א') וקצת יש לישב בדברי הנ"ל דברי התוס' נזיר כ"ט שכתבו דחינוך ל"ש רק במ"ע ולא בל"ת והא דביוה"כ מחנכין הוא משום מ"ע. וקשי' מהך דשבת דמקשה ש"מ קא"נ בדמ"ל והרי בשבת הו"ל עשה. ודילמא משום חינוך היא. להנ"ל יתיישב דבאמת הו"ל משאצל"ג ורק דכיון דקטן אין לו מחשבה כלל הו"ל כפ"ר. ודעת מקצת אחרונים דבפ"ר ל"ה רק ל"ת ע' שנית חיים סי' י"ט ולכן שפיר מקשה ש"מ דבל"ת אין בו משום חינוך. דבר זה דבפ"ר ל"ה רק ל"ת צריך עוד ראי':

ט **והנה** דרך אגב ראיתי ברשב"א יבמות שכתב אהא דלא יאמר לתינוק הבא לי חותם שכתב דאלו נקיט לא יאמר תלוש. ה"א דרשאי לומר הבא לי חותם משום דאינו אומר לו לעבור ממש אדאורייתא דאפשר להביא לו פחות פ' מד' אמות. וא"נ לבן עזאי דאמר מהלך כעומד ליכא איסורא דאור' ואפי' יכניס מרה"ר לרה"י אפשר שיעקור מכאן על דעת שיניחנו פחות מד' אמות ואח"כ ימלוך להכניסו לרה"ר הא ליכא איסור דאו' ע"כ הנה מ"ש דלבן עזאי ליכא אדא"ו. משמע דלבן עזאי מעביר ד' אמות ברה"ר פטור. וז"א דהלכתא גמירה לה. וכמ"ש תוס' שבת ורשב"א גופה שבת ו' עיי"ש ושמא כונת רשב"א לשיטת ירושלמי שהובא שם. גם מ"ש אפי' יכניס מרה"ר לרה"י אפשר שיעקור וכו' משמע דקאי ג"כ לבן עזאי. וזה ליתא דלבן עזאי חייב. דמהלך כעומד כדאיתא בכתובות ל"א. וע"כ צ"ל דזה קאי לרבנן ואין משמע כן לשון הרשב"א וצ"ע. ומ"ש בקטן שיעקור וימלוך להכניסו צ"ע מהא דקטן אין לו מחשבה הנ"ל וי"ל ודוק ובעיקר הדין אי אב מצוה על שביתת בנו עיין מזרחי. וע' תש' ח"ס א"ח סי' פ"ג:

אחת היא מה שיש לצדד זכות על מה שנוהגין להקל באיסור דרבנן ליתן לקטן ואף אבי' נותן לקטן לישא ברה"ר דידן והמג"א שמ"ג כתב דאפי' במצוה דרבנן חייב האב לחנכו כש"כ שאסור לו ליתן לו ואמנם י"ל הנה בכל המצות אין האב מוזהר על הקטן. ורק מצד חינוך ל"ח בין דאורייתא לדרבנן ולכן אף בדרבנן חייב. אמנם במצות שבת שיש על אבי' חיוב דאורייתא מקרא דובנך כנ"ל בשם הרבה פוסקים. ולא תיקנו מצות חינוך כיון שבלא"ה עובר מדאו' בעושה לדעתו ולרצונו. ולפ"ז באיסור דרבנן דאין עובר משום שביתת עבדו כמ"ש תוס' שבת סי' ש"ד. וה"ה דאין עובר על בנו ומצות חינוך לא תקנו משום דרבנן לבד. ולכן נוהגין להקל באיסור טלטול והוצאה וע' כעין זה מלחמות ריש מגלה לענין ביטול יום נקנור ודוק:

י **והנה** בש"ס דיבמות קי"ד מייתי ג' כתובים דקטן א"נ ב"ד מצוין להפרישו גבי דם וטומאה ושרצים וקאמר עלה וצריכי דאי אשמעינין שרצים ה"א משום דאיסורן במשהו אבל דם דעד דאיכא רביעית אימא לא. וכתב מהרש"א וליכא לאקשוי לא לכתוב דם ותיתי משרצים וטומאה (וכבר הקשה כן הב"י) ותי' דמה להנך שכן בכזית אבל דם בעי רביעית. ומאוד תמוהין דברי' דלהדיא אמרינן בכריתות כ"ב דדם בכזית דאמרינן בלב בהמה דאיכא כזית עובר עלי' ובשלמא על הגמ' דיבמות ל"ק דאמרינן דם ברביעית דלא בעי לאפוקי כזית דכזית ורביעית אחת היא דבקרוש חייב בכזית ובצלול חייב ברביעית דיעמוד על כזית לכשיקרש. אך בעי לאפוקי משרצים דהוה במשהו אך המהרש"א שכתב דל"י משרצים וטומאת דהם בכזית ודם ברביעית צע"ג מגמ' הנ"ל וכבר הרגיש

בזה בערוך לנר. והוסיף לתמוה דמשמע מחולין פ"ו דחייב בכזית דם אף בצלול וגם מקרא דלא תאכל דם דיליף מזה בתוס' שבועות כ"ג דשתי' בכלל אכילה וכתיב לא תאכל משמע בכזית וע' במ"ח הנדפס מחדש קמ"ח תמה ג"כ אגמ' הנ"ל והביא כמה ראיות ונ"ל לישב בט"ט דקשיא בגמ' דיבמות דעביד צריכותא מדם. ול"ק אי אשמעינן טומאה ושרצים ה"א משום דאין היתר לאיסורן משא"כ דם שיש לו היתר דדם שבישלו א"ע עלי' ומותר מדאורייתא. וע"כ ס"ל לגמ' דדם שבישלו עובר עלי'. ומעתה לק"מ דסוגיא דכריתות וסוגיא דחולין ס"ל דם שבישלו א"ע עלי' ומוכח מקרא דכל דם לא תאכלו והרי סתם אכילה בכזית דדם בכזית וליכא למימר דדם צלול ברביעית וקרא בקפאו באור דדם שבישלו א"ע עלי' וגם ל"ל דקרא בקפאו בחמה דלכ"ע חייב דהרי טעמא דקפאו בחמה חייב משום דהדר לכמו שהיה צלול. כדאמרינן במנחות כ"א וע"כ שיעורו כצלול ואם בצלול בעי רביעית גם בקפאו בחמה בעי רביעית וכזית קרוש כשיותך לא יהי' רביעית כמו שכתב בתשו' בית אפרים סי' י"ד חא"ח דבודאי נחסר ועוד שמא הלכה כלישנא קמא דאביי שבת ע"ז דכזית דם לא בעי רביעית ואם התורה גילתה בקפאו בחמה בכזית ה"ה צלול בכזית. אבל למאן דס"ל דם שבישלו עובר עלי' ולדידי' מוקי לקרא בהקפה באור דלא הדר ומ"מ עובר וזה אין שיעורו כצלול ומ"ה בכזית אבל דם דמשקה הוה ברביעית ונמצא דסוגיא דיבמות דאזלה בודאי למ"ד דם שבישלו עובר והיא מסקנת הש"ס מנחות כ"א לשיטת ר"מ ורש"י כשיטתי' ס"ל דם ברביעית וסוגיות הש"ס דכריתות ודחולין אזלא לזעירא דדם שבישלו א"ע עלי' ומוכח מקרא דדם שיעורו בכזית. והוא תי' נכון בעזה"י וע' לקמן:

עוד אפשר לומר בפשיטות דסוגיא דכריתות ס"ל כלישנא קמא דאביי בשבת ע"ז דדם דסמוך כזית קרוש ל"ב רביעית ומוכח מתורה דדם שעורו בכזית דאף אם יאמר דמיירי קרא בקרוש מוכח דשיעורו בכזית וסוגיא ד דיבמות ס"ל כאי נמי בשבת שם דכזית דם היא רביעית וי"ל קרא בקרוש וצלול בעי רביעית דשיעורו שוה ודוק ועיין תשו' בית אפרים סי' י"ד הנ"ל שהרחיב הדיבור בענין כזית ורביעית ואין עת האסף פה:

יא והנה הרמב"ם פסק דדם שבשלו עובר עליו והקשו עלי' מסוגיא ערוכה במנחות דאיתא שם דם שבשלו א"ע עליו ונ"ל לישב דהנה במנחות כ"א איתא דם שקרוש בחצוניות עובר עליו דכשר לזריקה דכתיב ולקח ונתן והאי בר לקיחה ונתינה הוא בפנימיות א"ע דכתיב וטבל והאי לאו בר טבילה הוא ובזבחים י"ד איתא תני חדא ט"א מפגלת ותני חדא אינה מפגלת וקאמר הא והא רבנן דר"ש כאן בחטאות חיצוניות כאן בחטאות הפנימות בחיצוניות אינה מפגלת משום דלא כתיב וטבל ואף דכתיב ולקח

מדמו כמאן דכתיב ולקח ויפגל מ"מ כתבה התורה ביחוד ולקח ולא וטבל דמשמע הכי ומשמע הכי ובפנימיות מפגלת משום דכתיב וטבל וק"ל להרמב"ם אמאי בחיצוניות אינה מפגלת ואי משום דלא כתיב וטבל דילמא מש"ה לא כתיב וטבל דלא נימא דקרוש פסול לזריקה ומ"ה לא כתיב וטבל ולעולם התורה לא מיעטה פיגול מל' ולקח וזו קו' גדולה ומזה הוכיח הר"מ דסוגיו' חלוקו' וסוגיא דזבחים סברא דאפי' בחיצוניות דלא כתיב וטבל נמי פסול קרוש לזריקה וא"כ לא שייך לומר דלהכי לא כתיב וטבל דלא נימא קרוש פסול דאפי' השתא דלא כתיב וטבל נמי פסול וסוגיא דמנחות סברה דקרוש כשר לזריקה בחיצוניות וא"כ הרמב"ם דפסק דדוקא בפנימיות ט"א מפגלת אבל בחיצוניות אינה מפגלת פוסק ממילא דקרוש פסול לזריקה אפי' בחיצוניות וא"כ ק"ל הא מתניתא דהקפה את הדם ואכלו חייב הא אינו ראוי לזריקה והוכיח דלא תליא בהא וא"כ ה"ה שבישלו אבל במנחות סברה דקרוש כשר בחיצוניות וא"כ א"ל דדוקא בקרוש הוא דעובר עליו משום דראוי לזריקה אבל דם שבישלו דאינו ראוי לזריקה אינו עובר עליו ולכן קאמר דם שבישלו א"ע עליו:

יב **ובהכי** מיושב קושית הגאון רמ"א דבשבועות כ"ג כתבו התוס' בד"ה אתיא שכר שכר וז"ל וא"ת לר"י דמחייב באכל דבילה קעילית מנ"ל דשתי' בכלל אכילה. ועי"ל דר"י יליף מכל דם לא תאכלו ואי בשקרש והא תניא דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא כמו שהוא והתורה קראה אותו אכילה עכ"ל והקשה הא שם בירושלמי דחה ראי' זו מהא דתניא הקפה את הדם ואכלו חייב והא דתניא אינו לא אוכל ולא משקה לטמא טומאת אוכלין ולטמא טומאת משקין ונ"ל לישב בט"ט דהתו' דעה אחרת היתה להם דגם להם קשיא סוגיא דזבחים ומנחות אהדדי וגם הם תירצו דפליגי וההוא סוגיא דזבחים סברה דקרוש פסול לזריקה אפי' בחיצוניות וסוגיא דמנחות סברה דכשר אבל בזה מחולקים על הרמב"ם דהם סוברים דלמאן דס"ל קרוש פסול לזריקה א"ע עליו ופליג אהאי מתניתא דהקפה את הדם ואכלו חייב וא"כ א"ש דהא רבנן דר"ש בזבחים י"ד הוא ר"י דאליבא איירינן וא"כ לדידי' הוי חילוק בין חיצוניות לפנימיות לענין טבילת אצבעו וא"כ צ"ל דקרוש פסול לזריקה דאס"ד קרוש כשר לזריקה לא מצי למיכתב וטבל וא"כ הו"ל לטבילת אצבע לפגל בחיצוניות דליכא למידק מדלא כתיב ל' וטבל בחיצוניות ובפנימיות כיון דחלוק לענין קרוש וא"כ פליג אהך ברייתא דהקפה וס"ל דא"ע עליו וא"כ שפיר מוכח מדם דשתי' בכלל אכילה וא"ל דאיירי בקרוש דס"ל דא"ע עליו אבל הירושלמי אזיל אליבא דר"ש דס"ל בזבחים שם כל שאינו בחיצוניות כשלמים אין בו משום פגול וא"כ ל"ל דמש"ה לא כתבה התורה בחיצוניות וטבל לשון השוה בפנימיות

לאשמעינן חילוק דפנימיות מפגלת ט"א ולא בחיצוניות דלדידי' בפנימיות אין מפגלין וע"כ צ"ל לדידי' דפנימיות פסול קרוש לזריקה ובחיצוניות כשר וע"כ לדידי' הקפה חייב שפיר מקשה בירושלמי איך יליף דשתי' בכלל אכילה משום דדם קרוש אינו לא אוכל והרי הקפה חייב. והשתא דאתי להכי יש לישב דברי מהרש"א הנ"ל בפשיטות די"ל דסוגיא דיבמות אזלא לר' שמעון דהקפה הדם ואכלו חייב י"ל קרא דלא תאכל הדם מיירי בהקפה ומ"ה הוה בכזית. אבל דם צלול ברביעית אמנם סוגיא דכריתות וחולין קאי כר"י דהקפה פטור ומדכתיב לא תאכל מוכח דדם חייב בכזית דל"ל דמיירי בהקפה דלר"ש פטור. והנה הרבה יש לפלפל בכ"ז. וכאן לא באתי רק לעורר על המעיין:

יג והנה דרך אגב קשה לי בסוגיא דנדה דף מ"ז תמוה גדולה ברש"י ד"ה חייבת בחלה ול"א דתרומה פוטרת לה ואע"ג דתרומה אינה חייבת בחלה מדומע חייבת דמדאו' חד בתרי בטל דכתיב אחרי רבים להטות ורבנן הוא דאצריך אחד ומאה ול"א דמוע דרבנן ומפקה מחלה דאו'. וזה תמוה דקאי לר"מ ור' יהודה. ור"י ס"ל מב"מ ל"ב מדאורייתא ושאור ועיסה מב"מ כדאיתא במשנה הובא בחולין צ"ט. ועיין פ"ח סי' צ"ח. ואין שום הבנה לדברי רש"י. ולומר דהוי יבש ביבש כתוס' יבמות פ"ב ז"א דעיסה ושאור נותנין טעם זל"ז והוי לח בלח. ושמא קאי רש"י בשאור ועיסה של ב' מינים. דהוא מבשא"מ ולא תיקשי דא"כ למה כתב רש"י דמדרבנן בעי ק"א והרי מבשא"מ אף מדרבנן ל"ב רק ס' דרש"י כשיטתי' בחולין נ"ט דס"ל גם בשא"מ בעי ק"א ע' תוס' שם ומ"ש רש"י דמדאו' ברובא בטל. לא תיקשי דהרי מבשא"מ בלח בע' ס' מהתורה דרש"י כשיטתי' דט"כ ל"ד וכ"ז דוחק גדול:

והנה הי' מקום לומר דר"י מודה בתרומה דמב"מ בטל. דהתוס' כתבו ביבמות פ"ב דטעמי' דר' יהודה משום דיהיב טעמא עיי"ש ומ"ה יבש ביבש בטל דא"כ טעם. והגאון מליסא כתוב בחו"ד סי' ק"ה ס"ק ב'. דבתרומה לכ"ע ט"כ נ"ד דע"כ ט"כ דאורייתא רק היכא שהמיחוי וטעם היוצא אסור ילפינין מג"נ דל"ב ברוב אבל בתרומה דציר וטעם היוצא אינו אסור מקרא דהטמאים כדאיתא בחולין ק"כ אין לאסור ט"כ מג"כ עיי"ש. ולפ"ז אף לר"י מב"מ בטל. ובזה נתישב קו' תוס' יבמות פ"ב מהא דס"ל לר"י מעלין את המדומע וקו' תוס' מנחות כ"ב מחביות של תרומה ומשאור של חולין ושל תרומה עיי"ש וגם קו' תוס' מערלה וכלאי הכרם מיושב למ"ש החו"ד שם דטעם היוצא מערלה אינו אסור מהתורה עיי"ש. (הארכתי בכ"ז במק"א) ומה שקשה על דברי החו"ד מזבחים צ"ו דמקשה אהא דתרומה ל"ב מריקה ושטיפה מקרא והרי קדירה שבישל בה תרומה לא יבשל חולין. ומה קושיא והרי הודאי ל"ה רק מדרבנן כמ"ש החו"ד דט"כ בתרומה ל"ד

וע"כ גם בתרומה דאורייתא. הארכתי בדרוש לה' פסח. ושם אי"ה יבואר כל הענין אמנם דברי רש"י יתיישבו עפ"י דברי הנ"ל:

סימן מה

ב"ה ברעזאן ו' טבת ה' הוא מלכנו הוא יושיענו לפ"ק:

נפתלי שבע רצון ומלא ברכת ד' ידידי וידיד נפשי נ"ד הרב הה"ג החריף ובקי בכל חדרי תורה צנא מלא ספרי. עתיר נכסין ועתיר פומבי רבא דעמי' ומדברנא דאומתי' היחסן המפורסים מ' יעקב נפתלי הירץ במרינשטיין מלבוב (זצלה"ה):

תמול הגיעני יקרת מכתבו ויקר בעיני להשתעשע אתו בד"ת כי אם הון עשיר קרית עוזו קניני התורה והמצות המה קרית מעוזמו כן ד' יחזיק במעוזו וזרחה שמש הצלחתו ולא ימיש ד"ת מפי זרעו וזרע זרעו עד ביאת משיח:

א **על** דברי התוס' פסחים ס"ט שהקשו דנושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא את המים והקשיתי מדברי הירושלמי ביומא הובאו גם בתוס' זבחים ק"ה דאין מי חטאת מטמא לחזור לטמא המים והמרכבת בפי"ד דפרה הקשה מר"ש על התו' וכתב דתוס' לא ס"ל כר"ש. ובאמת נעלם ממנו שמקור הר"ש מירושלמי. וע"ז העיר כת"ה דלפי מה שכתוב המרכבת לחלק דדוקא במשא שהיא מדרבנן אין מי חטאת מטמא לחזור ולטמאות המים אבל במגע לא וכמו שפירש במרכבת דברי התוס' בדברים ערבים ומתוקים לא קשי' גם מירושלמי ותו'. ידידי מירושלמי לא משמע כן רק דגם במגע אין מטמא לחזור ולטמאות. דז"ל הירושלמי פ' ש"ש ר"א שאל פרים הנשרפין מהו שיטמאו בגדים בלא הכשר מפני שסופן לטמאות טומאה חמורה. התיב שמואל קפודקאי מעתה יטמאו את אמוריהן אלא בשפירשו ואפ"ת לא פירשו כהדא אין מי חטאת מטמאין דבר לחזור וליטמות ממנו. ומדמייתי אאימורין דפרה ושם היא הקושיא שמטמא האמורין במגע. (ול"ה מגע בית הסתרים דקאי לר"מ בחולין ע"ג בידות הכלים או כיון שעומד לחתוך לכ"ע נטמא כמו דמסיק רבינא בחולין שם) משמע דגבי מי חטאת מיירי ג"כ מטומאת מגע. ונלע"ד לתרץ דברי התוס' דדברי המפרש בירושלמי פ' ש"ש לא נהירא לי כלל דפי' דכיון דכל טומאת הפרים בא מכח האימורין מ"ה אינם מטמאים האימורים כמו במי חטאת. וזה הפירוש צ"ע דכל טומאת הפרים בא מכח שסופן לטמא טומאה חמורה וזה בבשר והאימורים אין סופן לטמא טומאה חמורה ומ"ה אין בא מכח האימורים הטומאה רק מכח הבשר עכנ"ל לפרש דהנה פרים הנשרפים אם נטמאו קודם זריקה או אחר זריקה נשרפים בבית הדשן שבעזרה כדאיתא בש"ס דילן זבחים ק"ד א"כ אי ס"ד הואיל וסופו לטמא טומאה חמורה מטמא אימורין האימורין יחזרו ויטמאו הבשר ולא משכחת כלל פרים הנשרפים

בחוץ דהעיד נטמאו מקודם. וע"כ גלי קרא דאין מטמאין אימורין. ולפי"ז הא דמייתי מחטאת הכונה כן היא. דילפינין ביומא י"ד דמזה טהור ומה דכתיב ומזה טמא היינו נושא. והקשה התוס' דילמא כמשמעותי' דמזה טמא אבל הוכחה לזה אס"ד מזה טמא א"כ הוא מטמא את המים ולא משכחת הזאה למ"ד מי חטאת שנטמאו אין מטהרין:
וע"כ משום הכי המזה ג"כ טהור שלא יטמא המים ה"ה הכא האימורין ג"כ טהורין שלא יחזרו ויטמאו הבשר ולא משכחת פרים הנשרפין בחוץ. וזה הפירוש אין מי חטאת מטמאין דבר לחזור ולטמאות המים היינו שאין מטמאין כלל הדבר אחר. וקאי על שעת הזיה ויליף מזה לפרים הנשרפין א"כ להנ"ל הירושלמי קאי אשעת הזי' או בנושא לצורך הזי' דגלי קרא. אבל נושא שלא לצורך דמטמא במשא אין ראי' מירושלמי דאין חוזר וטעמא כיון שהוא ניטמא והתוס' ע"כ מיירי בנושא לשלא לצורך הזאה כמ"ש ושפיר הקשו תו' וזה ישוב נכון לקושיתינו (מיהו לפ"ז צ"ל דס"ל לירושלמי אוכל מטמא אוכל וגם ס"ל דמה שנטמא בפרים וכו' מוכין בו ראשון ושני דאל"כ האימורין אין מטמאין הבשר ובש"ס דזבחים מיבעי לי' בנבלת עוף טהור ודוק). גם מה שפירש המפרש במה שאמר הירושלמי אלא בשפירשו כונת הירושלמי לדעתי כך דאם מגע בית הסתרים אין מטמא רק בשפירשו י"ל בשפירשו בכל כוחו דלא נטמא בשעת פרישה. כדאמרינן בכריתות ט"ו בנתזין בכל כוחו וכן נראה שפירשו התוס' בזבחים דברי ירושלמי כן. וע"ז קאמר ואפילו תימא בשלא פירשו והיינו דל"ה טומאת בית הסתרים כיון שעומד לחתוך ומחוסר חתיכה לאו כמחוסר מעשה ולא כתו' בזבחים ק"ה. על כרחך דלא נטמא כלל. דאם טמא חוזר ומטמא בשר קודם זריקה כנ"ל. (וצ"ע בזה אתוס' זבחים ק"ה שהקשו וליטמא אמורים ותי' דמחוסר חתיכה כמחוסר מעשה דמדלא תי' דמגע בית הסתרים היא ע"כ קאי לרבינא דכל העומד לחתוך. וא"כ ל"ש לומר מחוסר חתיכה כמחוסר מעשה כיון דע"כ צ"ל דעומד לחתוך כחתוך דמי ודוק):
ודע דמה שפרשתי דברי הירושלמי הגם דירושלמי איבעי ליה לעיל פרים הנשרפים שנטמאו מאי שישרפו כמצותן בתר דאיבעיא הדר פשטי' דהרי בש"ס דילן מיפשט פשיט דנשרף בבית הדשן. כדאמרינן אהא דתני לוי לא פסול טומאה ופסול יציאה. וקצת צ"ע למה לי' לאוכיח דאימורין לא נטמאו דאל"כ חוזרין ומטמאין הבשר ות"ל דאם כל אימורין נטמאין לא משכחת הקטרת אימורין ואולי מזה אין להוכיח די"ל דהו"ל כאמורין שנאבדו דבעי בירושלמי לקמן שם אי זורק עליהן. והיותר נכון לפרש הירושלמי לפי המבואר במשנה בזבחים דאף נשרף שלא כמצותן בבית הדשן אין מטמאין בגדים א"כ הוא גלגל החוזר בעולם דהרי כל עיקר טומאת בשר משום שסופו לטמא טומאה

חמורה. א"כ אס"ד מטמא אימורין ואימורין חוזרין ומטמאין בשר ושוב לא נשרף כמצותו ואין סופו לטמא טומאה חמורה ושוב מעיקרא לא נטמא אימורין. ומ"ה שפיר קאמר אין מטמא לחזור ולטמאוה המים והיינו דאם אתה אומר נטמא שוב לא נטמא. וזה נכון מאוד ומייתו ירושלמי ראי' למי חטאת שאין מטמא שיחזיר ויטמא ה"ה הכא אין מטמא אימורין משום שיחזור ויטמא וכ"כ הר"ש פי"א מפרה בשם התוספתא א"כ אין טהרה לחטאת שאני אומר נטמא המים ויחזור ויטמא המים. ומפורש כדברינו לעיל ודוק היטב:

ב **ובעמדי** בדברי הירושלמי הנ"ל ראיתי להעיר על דברי הרמב"ם פ"ג מה' אבות הטומאה שחילק בין נבלת עוף טהור ל"ב הכשר שרץ ובין פרה ופרים והראב"ד תמה עלי' ובתשו' זקיני ח"ץ סי' ק"ז האריך בדבריו. ואמנם בירושלמי זה מבואר החילוק נבלת עוף טהור אין לה מחיצה משא"כ פרים הנשרפים יש להם מחיצה מש"ה לא מיקרי זה סופו לטמא טומאה חמורה. ול"מ מחשבה לאכילה. ואין כונת הירושלמי משום מחוסר יציאה. דגם לאחר שהוציאו אין מטמא אוכלין אך החילוק דנבלת עוף כיון שאין לו התלות במחיצה מטמא אוכלין. ופרים הנשרפים שיש להם התלות במחיצה אין מטמא אוכלים ומשקים. ופסק הר"מ כירושלמי ומקום הניחו לי בזה. וראיתי בזה דברים תמוהים לטהרת הקודש שכתב בדף ק"ד ע"ב ד"ה לא פסול טומאה שהקשה הרי קרבן ציבור דוחה טומאה ותי' זה דוקא קודם זריקה אבל לאחר זריקה שכבר נעשה בהכשר כשאירע אח"כ טומאה באימורים אינו דוחה טומאה ושוב הביא בשם תוס' ישנות ביומא לחלק בהכי. ותמוהים דבריו דהרי בירושלמי הנ"ל מבואר להיפך וז"ל פרים הנשרפין ושעירים שנטמאו מה שישרפו כמצותן מה צריכה לי' שנטמאו לפני זריקה אבל אם נטמאו אחר זריקה קורא אני עלי' במועדו אפי' בשבת במועדו אפי' בטומאה. הרי להדיא היפך מדבריו וגם דברי תוס' ישנים צ"ע משם. וע' עוד במרכבת מה שהביא דברי הר"ש במשנה דלגין פ"י מ"ו דפרה. וע' נוב"י תנינא סי' ק"ה חיו"ד מייתי ממשנה זו דנזיר מקבל טומאה ובאמת מוכח משם להיפך וצ"ע. ושוב מצאתי זאת בשיבת ציון סי' ל"ט:

ג **ולא** אחדול מהציג פה קורטב אחד מה שעלתה מצודתי בעזה"י בדברי תו' פסחים הנ"ל. הנה הקשו נושא מי חטאת טמא ויחזור ויטמא המים. ותמהו רבים דהרי לצורך הזאה לא נטמא. וכאן ע"כ חיישינן שישא לצורך הזי' כדמוכח בגמ' דמקשה ולר' אליעזר כיעברי' דמכשירי מצוה דוחה שבת הרי דהחשש הוא לצורך הזי' ומה מקשו התוס' וכבר תמה בזה בצל"ח. ואמנם יש להעיר בענין זה. הקודם נבאר דברי רש"י במשנה שכתב דהזאה שבות היא משום שמתקן גברא. ולמ"ל לרש"י להוסיף טעם אחר ממה

שאמרו בגמ' דהחשש שמא יעבירנו הוא השבות. והנראה הנה לכאורה מוכח בסוגין דחשש שמא יעבירנו קאי אמזה דהוא יעבור ד' אמות ועוד לפמ"ש התוס' זבחים י"ז ע"ב ויומא ג' ע"ב דהא דטבול יום כשר בפרה דוקא בטמא מחמת מעלה בעלמא אבל כשהוא טבול יום מטומאה גמורה אסור מדרבנן בפרה עיי"ש א"כ לא חיישינן שיעבור הניזה ד' אמות דהוא טבול יום דאורייתא ואסור בפרה. וע"כ החשש על המזה. ולכאורה גם על המזה קשיא לפי מה דמשמע מדברי תו' דהחשש הוא שמא ישא שלא לצורך הזאה דהרי הקשו שיטמא המים ומעתה מאי הועילו בתירוצם שישא בכלי גללים הרי בלא"ה לא יעבור ד' אמות שהרי הוא יטמא ואיך יוכל להזות דרחמנא אמרה והזה הטהור על הטמא. ובודאי המזה לא יעבור ד' אמות עם המים שלא לצורך דיטמא ואיך יזה אח"כ. אך עכ"ז נכון דיעבור ד' אמות שילך אצל בקי ללמוד ואח"כ יטבול א"ע וטבול יום כשר בפרה. ויהי' מותר להזות. אך לפמ"ש תוס' ביומא ג' וזבחים י"ז ע"ב ד"ה שרפה אונן דדוקא טבול יום שהוא מחמת מעלה בעלמא אבל טבול יום ממש פסול בפרה לא יועיל לו טבילה ובודאי לא יעבור דכל עיקר החשש הוא רק שישכח שהוא שבת אבל בדינא פרה לא יטעה ואיך יעבור ד' אמות ויפסל מלהזות ודא ודאי קשיא. אך האמת הברור דגזירה שמא יעבירנו גזירה קדומה עוד בימי משה כמ"ש הסמ"ג דמ"ה טמאים בימי משה לא עבדי פיסחא דחל בשבת ואז כבר נגזר ע"ז. ויבואר לקמן והתוס' כתבו בזבחים הנ"ל דמדאורייתא טבול יום ממש כשר בפרה ורק מדרבנן אסור א"כ בימי משה לא הי' איסור זה דטבול יום בפרה והי' חשש שמא יעבור המזה או הניזה. דהמזה יטבול א"ע. ויהי' כשר להזות ומ"ה גזרו שמא יעבירנו. משא"כ השתא דכבר גזרו טבול יום פסול בפרה ודאי לא יעבור המזה דיטמא ולא יוכל להזות וגם הניזה לא יעבור דהוא טבול יום בלא"ה. ול"ש כלל חשש שמא יעבירנו. וזה שכתב רש"י הטעם דמתקן. והכוונה בשביל שבות דמתקן לא הי' גוזרין בתחילה לבטל פסח בזמנו דלא העמידו במקום כרת רק היכא דחששו שיבא לידי כרת כמ"ש הראב"ד פ"ו מק"פ אך משום שמא יעבירנו גזרו בתחילה. דהוא חשש חילול שבת דאו'. וכיון שגזרו בתחילה משום שמא יעבירנו. אף אח"כ שבטל הטעם נשאר האיסור משום מתקן. וזה ישוב נכון בדברי רש"י:

ד **ולאחר** העיון עלתה בידינו ישוב נכון מאוד לדברי הסמ"ג שכתב דמ"ה לא עשו הטמאים פסח בימי משה משום שחל בשבת ולא יכלו להזות ותמהו רבים למסקנה הגמ' בישוב דברי ר' אלעזר דמ"ה הזאה לא דחי' שבת משום שס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ והזאה למאי לאכילה אכילת פסחים לא מעכבא. ול"ה שלא לאוכלי' דגברא חזי. ולפי"ז אמאי טמאים שבימי משה לא עבדי פיסחא. ונתקשה בזה בחתם סופר א"ח סי'

קס"א ותירץ דרבא ה"ק אי לא הוה גזרינן שמא יעבירנו א"כ הי' בידו להזות ולאכול בערב וראוי לבילה ואז אין אנו צריכין להזות וגזרו הזי' ולאחר שכבר גזרו ל"ה ראוי להזות ואסור בפסח והוי שלא לאוכליו ומ"ה לא עבדי פסח. והוא דבר מתוק לחיך. אבל אחר מח"כ שלא בצדק שהרי גזרו משום שא"צ שבלא"ה שוחטין. ואיך נימא דע"י גזירה שוב אסור לשחוט דכיון דלא ישחטו לו קשיא לר' אלעזר כיעברי'. אבל לפי מה שהקדמנו הכל נכון והתבונן בזה. הנה יש חשש שיעבור ד' אמות שלא לצורך הזאה כדמוכח מתוס' ויש חשש שיעבור ד' אמות לצורך הזאה כדמוכח מגמ' דמקשה ולר"א ניעברי'. והנה בימי משה אז לא נגזר עדן על טבול יום ממש שפסול בפרה כמ"ש תוס' זבחים הנ"ל דהוא רק דרבנן הי' חשש שיעבור שלא לצורך הזאה ואי שיטמא יטבול ויזה. ולא הי' קשה כלל ולר"א ניעברי' דהחשש הוא שיעבור שלא לצורך. ואמנם אחר שנאסר מדרבנן טבול יום ממש בפרה ל"ש חשש שיעבור שלא לצורך הזאה שמטמא ואיך יזה והזה הטהור כתיב וגם טבילה ל"מ ול"ח רק שיעבור לצורך דאז לא יטמא. ושפיר מקשה בגמ' ולר"א כיעברי' וזאת קשיא לאחר שכבר נאסר מדרבנן טבול יום בפרה (ול"ק החשש רק על המזה דניזה בלא"ה לא יעבור ומאי דמקשה כיעברי' הוא ע"ד שכתבו תוס' שבת ד' בלא פשע אומרים חטא וע"כ הכי הוא). ומעתה הדבר יוצא לאור גם לתי' הגמ' קודם שכגזרה גזירה דטבול יום הי' הגזרה שמא יעבור שלא לצורך הזאה ומעתה אף אם נימא דלא יעשה פסח כלל מחמת גזירה א"א להתיר לו דהחשש שמא יעבור הי' שלא לצורך דחכמים גזרו על הזאה א"כ ע"י גזירת חכמים ל"ה גברא בר פיסחא כמו חולה וזקן והוי שלא לאוכליו ומ"ה לא עשו פסח כלל. ואי כיון שע"י גזירת חכמים לא יעשו פסח ולא ניחש שמא יעבירנו ז"א דהכי חיישינין שמא יעבור שלא לצורך הזי' ויחלל שבת שלא לצורך. וא"כ שפיר לא עשו פסח וניחא דברי הסמ"ג והגמ' קאי לדידן דל"ש חשש שמא יעבירנו שלא לצורך דמטמא ולא יוכל להזות. ורק החשש שיעביר לצורך. ואזה הקשה בגמ' לר"א כיעברי' ומשני דממנ"פ מותר לעשות פסח דאכילת פסחים לא מעכבה. ואי דע"י גזירה חכמים ל"ה גברא בר תקוני ז"א דחכמים ל"ג רק אם בלא"ה עושה פסח אבל אם ע"י כן לא יעשה פסח ל"ש כלל גזירת חכמים שמא יעבירנו דלצורך לר"א נעברי' ושלא לצורך ל"ח כלל. לאחר שאסרו חכמים טבול יום ממש בפרה והוא דרך נחמד ועמוק והפוך בה:

ובזה הי' מקום לפרש קו' התוס' על עיקר גזירה שהיא שמא יעביר שלא לצורך והגמ' מקשה לדידן דהחשש משום לצורך והגם שהוא רחוק קצת שהתוס' כונו לזה ומ"מ הפלפול נחמד והדברים על יסוד ההלכה הטבעו:

ה **ודע** דלפי מה דמשמע מפשטא דתוס' דמה שיעביר ד' אמות הוי שלא לצורך הזי' ואף דצריך לי' מ"מ לענין הזי' מיקרי שלא לצורך ונטמא. ולפ"ז כתבנו לעיל דעכשיו שכבר גזרו טבול יום דאורייתא פסול בפרה כמ"ש תוס' זבחים י"ז ויומא ג' ע"ב ל"ש כלל הגזירה שמא יעבירנו. ורק כיון שכבר גזרו שמא יעבירנו בימי משה הניחו הגזירה משום מתקן יתישב מה דאמר רבה במגילה היינו טעמא דשופר היינו טעמא דלולב ול"ק ה"ט דהזי' שנתקשה בזה מאוד השאג"א להנ"ל דבהזי' עכשיו ל"ש כלל שמא יעבירנו רק הטעם משום מתקן כמ"ש מילתא דמסתברא ומזה נתחזק סברת הצל"ח ד' פ' דהזי' שלישית מותר בשבת לא מטעמי' אך מטעמא דידן דשמא יעבירנו ל"ש כלל השתא דטבול יום דאורייתא פסול בפרה ולא נשאר רק מתקן והזי' שלישית ל"ה תיקון במ"ש הצל"ח. ונתיישב דברי רש"י ביומא דף ח' ע"ב שכתב נמצא הזאתו בטלה שני ימים. שתמהו דלכתוב ג' ימים דכשחל יום שני בשבת דאז לא מזין יום ב' ויום ד' וגם בששי לא מזין כיון דלא הזו בב' וכבר תמהו בזה להנ"ל נכון דהזי' שלישי מותר בשבת. משא"כ בכהן השורף את הפרה לא היה מותר אף הזי' שלישית מפני הדלתות והתינוק כמ"ש בנוב"י תנינא סי' קט"ז מיהו בעיקר דברי הצל"ח לענין תיקון הארכנו כבר דתלי' בפלוגתא דשבת צ"ד ע"ב לענין חותך חצי זית מזית ומחצה אי הוי תיקון לענין שבת הואיל ומצמצם לשיעורי ועיין בתה"ד לענין מעביר בקולמוס והארכנו בזה ואכ"מ. ועפ"י זה שכתבתי לעיל נ"ל לישב מה דקשי' לן לשיטת הרשב"א דאיסור דרבנן ספינין לקטן בידים. אמאי נדחו הטמאים בימי משה מפסח משום שבות דהזי' כמ"ש הסמ"ג והי' יכולין להזות ע"י קטן. ויותר קשי' דהתוס' מגילה כ' הקשו אטבילת ט"מ ביוה"כ איך הזה ביוה"כ דאסור ותי' שקיבל הזי' מקטן או שעבר והזה משמע דמקטן מותר. וא"צ לאוקמי שעבר וקשי' כנ"ל עוד קשי' מיומא ז' אמאי לא מזין כה"ג בשבת ע"י קטן. אמנם להנ"ל נכון דבחשש שמא יעבירנו י"ל דחיישינן שהמזה יעבור. וכשהמזה קטן הניזה אין עושה איסור. אמנם י"ל דגזרו על הניזה שלא יעבור ד' אמות. ועושה הניזה איסור דרבנן ולא יסולק זאת בהזיית קטן (וע' תוס' רי"ד פסחים). והנה בימי משה דהי' טבול יום דאו' כשר בפרה כמ"ש בשם תוס' זבחים הי' חשש על הניזה שלא יעבור. דאף הוא מותר להתעסק בפרה. והי' ודאי אסור אף ע"י קטן ומ"ה נדחו מפסח. אך לדידן דטבול יום דאורייתא אסור בפרה אין חשש על הניזה רק על המזה דהוא טהור ויעביר לצורך הז' ולא יטמא. וכשהאיסור על המזה מותר בקטן. ושפיר כתבו תוס' במגילה. מיהו י"ל דכיון שכבר נגזר בימי משה אף בהזית קטן דהחשש הי' על הניזה. גם עתה אסור בקטן. וזה בשבת שהי' האיסור משום שמא יעבירנו והי' האיסור על הניזה בימי משה

אמנם ביוה"כ ותוס' קאי למ"ד אין עירוב והוצאה ביוה"כ לא נגזר מעולם הזי' מחשש שמא יעבירנו. ורק משום מתקן ומ"ה אין איסור על הניזה ומותר בקטן. ומ"ה כתבו תוס' במגילה שקיבל מקטן. אבל בשבת אף ע"י קטן אסור ומיושב מיומא ח' ועוד הארכתי בדרוש. והנני חוזר לדברי מעכת"ה מה שכתב ואין להקשות מדברי תוס' פסחים אתוס' זבחים שהם מיוחסים לרבינו ברוך בעל ספר התרומה כמ"ש בפנים מאירות. אין לפני ספר פ"מ אך לפי הנראה לא כל התוס' הם של רבינו ברוך אך אותם שחתום ר"ב בסוף. מיהו בלא"ה אין להקשות מתוס' אתוס' בב' מסכתות כמ"ש בשם הגדולים:

ו **וכת"ה** התעורר על קושיתי בחולין צ"א בשמנו של גיד דגזרו חכמים אף בפסח ומ"ה ישרוף בט"ז. וכתב מהרש"א דמפני סייג ותקנ"ח מיעקר לאו דאורייתא בשוא"ת. וע"ז הקשיתי דלמ"ל לחכמים לעקור בשוא"ת בשביל הרחקת לאו דגיד דלא מצינו דוגמתו וליתבי' לקטן לשיטת הרשב"א דאיסור דרבנן מותר ליתן לקטן וכ"ת כתב דמצינו כמה פעמים דחכמים העמידו דבריהם אף במקום כרת הנה בכל המקומות שציין הוא איסור כרת ומיתת ב"ד כגון על ערל הזאה ואיזמל שיש חשש חילול שבת ורש"י כתב ביבמות קי"ט ד דבהרחקה דרבנן יש חילוק בין איסור לאו לאיסור כרת ועיין יבמות פ"ב ותשו' מהרי"ק ומ"ל בפ"א מיו"ט וגם מכלאים בציצית אין ראי' דשם ביטלו מצות עשה בשביל ל"ת וגם שם קאי למ"ד חובת גברא דאין כאן חיוב גמור דאי בעי לא ילבש כלל אבל שיצוו חכמים לעבור על ל"ת בשביל שמא יבא לעבור בל"ת ל"מ רק על המיעוט דאשכחן שביטלו מעשר בהמה בשביל חשש יתום דהיא ג"כ עשה. ועיין בשאג"א מזה. ועוד למ"ל לחכמים לעבור בשוא"ת וניתבי' לקטן ולא יעבור כלל וכת"ה תירץ הקושיא הנ"ל כיון דבכל שנה יצטרך לעשות כן אתי למיסרך לכל פרושים שהביא ב"י סי' תקנ"ט וסי' תרנ"ט ולכאורה אין משום רא' דשם איסור דאורייתא לא ספי לקטן בידים דאתי למיסרך אבל דרבנן ל"ח לאתי למיסרך לשיטת רשב"א אמנם בשבת קל"ט גבי כשותא בכרמי דחיישינין דלמא אתי למיסרך מוכח דאפילו באיסור דרבנן חיישינין דאתי למיסרך דשם בח"ל ל"ה רק דרבנן וכן מוכח דעת התוס' בעירובין מ' דאין חילוק בין ט"ב ליו"כ לענין כוס של מילה. וכן מוכח דעת הרשב"א הובא בר"ן פ' תולין שהקשה הרשב"א מהך דכשותא על מילה בט"ב כשנותנין כוס לקטן ותי' הר"ן דגם זה הוה חשש לכל שנה א"כ להנ"ל צדקו דבריו מאוד דבשמנו של גיד שהוא בכל שנה והוא לצרכינו חיישינין דאתי למיסרך והתירוץ עולה יפה. אמנם הר"ן הקשה בפ' מי שהחשיך איך ניתן לתינוק כוס ניחש דאתי למיסרך דהוא לצרכינו ותירץ הר"ן דכיון דחיישינין שיבוא לידי איסור דאורייתא מותר ליתן לתינוק ול"ח דאתי למיסרך עיי"ש א"כ הדברים ק"ו מה התם דהוי

רק חשש שמא יבוא לידי איסור דאורייתא התירו ליתן לתינוק ול"ח דאתי למיסרך כאן בנותר בודאי איסור תורה עליו הי' להם להתיר ליתן לקטן ולא ניחש דאתי למיסרך. והקושי' קמה וגם נצבה לדברי הר"ן אלו. מיהו יש לחלק דכיון דחכמים עוקרין בשאו"ת אינו דומה להך דר"ן דיבא לידי איסור תורה בקום ועשה ודוק. ומצאתי במרדכי ביומא שכתב דדוקא ביו"כ שהוא כרת חיישינין אתו למיסרך אבל שאר תעניות אין חוששין לזה כמו שצידדני לעיל אבל ר"ת חולק:

ז **והנה** בגוף הקושיא מגיד הנשה הנ"ל שתירצתי לפי דברי התוס' פסחים פ"ח מה דמאכילין לקטן פסח שלא למנויו אף דהוי דאורייתא ותירצו דחינוך מצוה שרי. והמ"ל בסוף מאכלות אסורות כתב שלא הבין דבריהם ואני פרשתי דתוס' ס"ל כל איסור ספי בידים לקטן הוא משום דאתי למיסרך כדעת קצת פוסקים ובפסח ל"ש זאת דכשיגדל יהי' נמנה ויהי' היתר לגבי'. ולפ"ז כתבתי בשמנו של גיד דאסור מדרבנן כשיגדל ול"ה חינוך מצוה. שוב אסור משום שלא למנויו זה הפירוש והתירץ עולה יפה אך אם נבין דברי התוס' כפשטן דבחנוך מצוה ל"ה דומיא דנבלה אין איסור אף לספות בידים ולפ"ז כתבתי בחדושי לישב קושיות תוס' ריש חולין דף ב' ע"ב ד"ה אבל אמר הרי עלי הקשו לר"מ דאינו נודר טוב יותר איך אכלו שלמים במדבר ובשר תאוה היה אסור להם וכתבתי בישוב דבריהם דהי' יכולין להקדיש ע"י מופלא הסמוך לאיש ואין לומר דאם אסור לנדור איך יספה לקטן איסור בידים אך לתוס' פסחים הנ"ל חנוך מצוה שרי לספות בידים. ומעתה הנני מבין הפלוגתא שבין ר"י ור"מ שם דלא ביארו התוס' והפוסקים במה פליגי להנ"ל נכון דר"י ס"ל נדה מ"ו מופלא הסמיך לאיש אין תרומתו תרומה וכתבו התוס' שם אף דס"ל מופלא הסמוך לאיש דאורייתא מ"מ להקל ולהתיר הטבל ל"מ תרומתו. א"כ לפ"ז במדבר דבשר תאוה נאסר להם רק שלמים הוי הקדישו להקל ל"מ מופלא הסמוך לאיש ושפיר יליף ר"י מדאכלו שלמים במדבר דנודר טוב מאינו נודר דאל"כ קושית התוס' במקומו עומדת דלר"י ליכא לתרוצי דמיפלא הסמוך לאיש ל"מ הקדישו להקל ור"מ יסבור מהס"ל דאורייתא אף להקל ושפיר אכלו שלמים ע"י הקדש מהס"ל והוא פלפול נעים מאוד ואף להרא"ש פ"א דתרומת שכתב דר"מ ס"ל מהס"ל ל"ד מ"מ אולי לר"מ יכול קטן להקדיש שיחול ההקדש כשיגדיל כמו דיכול לקדש אשה לאחר שיגדיל כמ"ש הרמב"ן ורשב"א ביבמות ל"ד וכשיטתי' דאדם מקנה דשלב"ל ולכן ה' יכולין לאכול שלמים בדרך זה. ולכן ס"ל שאינו נודר כל עיקר עדיף אך לפי' זה ק' מאי הקשה בגמרא ריש חולין מהכל דלכתחילה והרי אסור לנדור לכתחילה ולימא דהכל קאי אריבוי' דהכל דאמרינין בערכין דקאי אמופלא הס"ל והוא מותר לנדור לכתחילה

ונהי דאיהו לאו בר עבירה מ"מ קמ"ל דמותר לתת לו לכתחילה כדעת התוס' פסחים הנ"ל ומותר לצוות לו להקדיש והיא קושיא גדולה ומזה הוכחתי דעיקר הפירוש כמ"ש דבפסחים הטעם דכשיגדל יהי' מותר משא"כ להקדיש כשהוא קטן אין ליתן לו קצרתי פה והעתקתי זאת מחיבת הקודש דהדבר שייך לענייננו:

ח **ודע** דבמה שתירצו תו' פסחים פ"ט הנ"ל דנושא בכלי גללים וע"ז יש להקשות דעדיין מטמא במשא כמ"ש במרכבת ויותר טוב לישב קושית התוס' בפכים קטנים שאין ניטמא לא במגע ולא במשא משום דל"ב לכלל מגע ומ"ה גם המים שבתוכו טהורין ושמא הדין יהי' דמים שבתוכו טמאים דבא לכלל מגע שיכול לשפוך אותם ודוקא הכלי טהור שאינו יכול ליגע בתוכה אבל המים שבכלי יכול לשפוך ולנגוע ומטמא במשא ול"ד למוח שבקולית סתומה בחולין קכ"ו שהיא מחוסר נקיבה משא"כ מים שבפכין קטנים והוא ברור לענ"ד והנה בני החריף כ' אהרן (ז"ל א"ה חבל על דאבדן) דקדק אדברי התוס' ב"ק נ"ה שכתבו ואע"ג דבהעור והרוטב אמרינן דמחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי ותמה בזה דהרי בעור והרוטב אמרינן בתר דבעיין הדר פשטא דמחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה ואיך כתבו תוס' בפשיטות להיפך ממסקנא ויפה העיר. ואמנם יש ראי' מתוס' דהיה להם גירסא אחרת בחולין ועיין ברמב"ם פ"ב מאבות הטומאה ה' י"ב. פסק דהדבר ספק יכתב הכ"מ דהיה לרמב"ם גרסא אחרת ואולי גם לתוס' הי' גירסא אחרת או שגרסו להיפך בתר דבעי הדר פשטא דמחוסר וסר נקיבה כמחוסר מעשה כדאמרינין בזבחים ק"ה מחוסר יציאה כמחוסר מעשה ועכ"פ מתוס' ראי' להכ"מ ולפ"ז גם מחוסר שפיכה כגון מים שבתוך פכים קטנים י"ל לא מטמא במשא דמחוסר שפיכה כמחוסר מעשה אבל באמת יש לחלק בין הדבקים ועדיין צ"ע בדין זה וימחול ידידי לעיין היטב בדברינו כי, באו הדברים ברוב עיון ובקיצור נמרץ . ושוב ראיתי בנוב"י תניינא א"ח סי' קל"ז שכתב ג"כ לחלק בין המים ובין הכלי לענין בא לכלל מגע עיי"ש ולפמ"ש לעיל מיושבין דברי הב"ח ול"ק קו' הנוב"י:

והנני ידידו ש"ב וד"ש יצחק שמעלקיש אבדפ"ק והגליל:

בשולי המכתב יש לי הערה בדברי התוס' מנחות ס"ט ד"ה דבלע שכתבו מיהו אין ראי' מזה דאין לך מחשבה גדולה מזו שמשים החלב לתוך פיו לאכלו וצ"ע דא"כ איך יליף ר"י ב"נ בנדה ד' נ' ע"ב בגוזל שנפל לגת ק"ו אם מטמא טומאה חמורה שלא במחשבה לא יטמא טומאה קלה שלא במחשבה והרי טומאה חמורה היא בבית הבליעה ואין לך מחשבה גדולה מזו. ואי דמיירי כמ"ש רש"י כגון שלא ידע שזה הוא גם בתוס' הכי הוא דהכי בחלב לא יתחייב כשלא ידע שזה הוא וצע"ג:

סימן מו

ב"ה זיראוונא פ' תשא תר"ח לפ"ק:

שלום וכ"ט לכבוד ידידי ה"ה הרב החריף המופלג מ' יוסף סג"ל שורסטיין נ"י:

א **מה** שהקשה לשיטת הרשב"א דאיסור דרבנן מותר להאכיל בידים מביצה ל"ד תינוקת שטמנו כו' ואמאי נאכילנו לקטן כיון דהוא רק איסור דרבנן י"ל דכבר נודע דברי התוס' בכמה מקומות דטבל אסור בהנאה של כילוי, וא"כ האיך יאכילנו לקטן הרי הוא אסור ליהנות וז"ב. וכבר נודע דברי המרכבת מ"ש בענין הזה וכבר פלפלתי עם מעכ"ת ליישב קושיתו ממוקצה לשיטת הרשב"א דמוקצה אסור בהנאה וכן לכאורה יש לעיין בחלה דנ"ל באסור בהנאה ש"כ בטבל הטבול לחלה. ואשר הקשה על צל"ח פסחים ס"ו דמתיר ליתן לקטן להקדיש כיון דהוא רק איסור דרבנן והקשה הא הוי לצרכינו ואף הרשב"א מודה לדעתי נראה דהצל"ח אזיל למאן דאית לי' שה לבית אבות דאורייתא והוי צורך הקטן ומש"ה מתיר ליתן להקדיש לקטן מופלא הסמוך לאיש וז"ב. איברא דלכאורה יש להקשות איך מסתפק הגמ' בפסח אי מותר להקדיש ניתן לקטן להקדיש אף הבהמה וא"ל כמ"ש הצל"ח דבעינן בעליו וקטן לאו בעליו הוא דז"א דנשוי הבעלים שליח לקטן להקדיש דהקדש מהני ע"י שליח דלא כמהרי"ט הובא בשער המלך וכבר נודע דברי התו' גיטין ס"ד דהיכא דשייך בדנפשי' קטן מצי להיות שליח עיי"ש בתוס' ובפ"י דברים נחמדים בזה וא"כ כאן דשייך בדנפשי' מצי להיות שליח מיהו י"ל למ"ש הנמ"י דקטן שאין לו יד כלל ישלד"ע (ובזה נ"ל ליישב קושית הש"ך סי' קפ"ב שהקשה הא אין שליחות לקטן עיי"ש ולדעתי נראה דמשכחת לה במידי דאיתי' בדנפשי' כגון בפסח למאן דא"ל שה לבית אבות דאורייתא וז"ב) ועוד דכבר נודע דברי רש"י ב"מ דאף היכא דאשלד"ע היכא דהוא שותף ישלד"ע עיי"ש גבי שותפין שגנבו וכאן הוא שותף למאן דא"ל שה לבית אבות דאורייתא (ובזה י"ל מה שהקשו האחרונים גבי שוחט את הפסח על החמץ הא אשלד"ע כיון דהוא שותף ל"ש אשלד"ע). ושוב הוי כאלו הקדישו בעצמו ואסור להקדיש בשבת משא"כ בכלי שרת יתנו לקטן ואינו עושהו שליח מש"ה מותר משא"כ בפסח אם יתנו לקטן שוב אין הפסח שלהם ולעשות שליח להקדיש אסור וז"ב **ובזה** יש לישב קושיא אחת הקשיתי כעת דהגמ' מיבעי בחולין י"ג אי קטן יכול לשחוט קדשים משום דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו. וקשה אי ס"ד דשחיטתו כשר אמאי שחיטת הפסח דוחה שבת ישחטנו ע"י קטן ולמאן דא"ל שה לב"א דאורייתא הוי מידי דאיתא בדנפשי' ויכול להיות שליח ולפי הנ"ל ניחא דכיון דעושה שליח הוי כאילו שחטו בעצמו. שוב הוי כאלו גדול שחיט בשבת. וע"כ אף גדול מותר וז"ב. איברא דעדיין

יש להקשות אם נימא דקטן כשר בקדשים כמו שמסתפק הגמ' בחולין י"ג. אמאי שחיטת התמיד דוחה שבת הרי שם לא בעינין שליחות וקשה נשחטיה קטן מיהו גם בתמיד בעינן שליחות דידן או דרחמנא. ואולי יש לפשוט מה שנסתפק לשעה"מ בשחיטה תמיד בשבת אי בעי כהן עיי"ש שמביא דברי רש"י ביבמות דבעי כהן וכיון דבעינין כהן שוב פסול עד שיהי' בן י"ג כמו דאיתא בחולין כ"ד וברמב"ם ע"ש (ובש"ה סי' י"ג הארכתי בזה ושם הבאתי ראי' מסנהדרין נ"א דנשים אין שוחטין התמיד מדאורייתא בשבת ולא הותרה שבת לגבייהו. ובזה דנתי דה"ה זר לא ישחט בשבת וכעת נראה לחלק דנשים שאין להם חלק בקרבנות ציבור ולדעת הגאון ר"ע ובש"ר (הובא לעיל סי' י"ז אות ב') פטורות מתפלות מוסף מה"ט ע"כ לא ניתן שבת לדחות אצלם כיון שאינם במצוה וערבות ליתא בנשים לשיטת הרא"ש (והובא לעיל סי' י"ח אות ח') משא"כ בזרים שיש להן חלק בתמיד ומיהו לעיל חלקתי על דברי הבש"ר והגאון ר"ע בזה. וקצת יש להוכיח מתוס' יבמות ו' סוף ד"ה טעמא דתמיד הו"ל עשה ששוה בכל מדהוקשו ל"ל קרא לתמיד נילף מראשו ואם תמיד הו"ל עשה שאינו שוה בכל לק"מ קושיתם ומהרש"א הקשה כן אמילה ותירץ דתוס' אגב שיטפא נקטו מילה ואם גם בתמיד ל"ק קו' ל"ש לומר אגב שיטפא נקט תרתי וע"כ תמיד הוה עשה השוה בכל דאף דנשים לא הי' שוקלין הי' להם חלק בקרבנות כמ"ש לעיל ודוק). וע' נדה מ"ו דמייתי קרא דמה"ל אינו חייב קרבן אם עבר על נדרו. וקשה למ"ל קרא הא בשחיטה ודאי בעינן שליחות דשלוחי דידן נינהו כמ"ש האחרונים וכיון דבעינין שליחות קטן ל"מ לעשות שליח כיון דהוא לא מצי לשחוט וכל מילתא דהוא לא מצי עביד ל"מ כו' וניהו דהא לא תיקשי הלא קטן לאו בר שליחות די"ל כנ"ל בשם התוס'. אך זה קשיא כיון דהוא ל"מ לשחוט בקדשים. מיהו לק"מ דקרא איצטריך שלא יביא לכשיגדל ודוק:

ב **שוב** ראיתי מה שהבאתי מתוס' גיטין ס"ד דבמידי דאיתא בדנפשי' קטן נעשה שליח ופ"י תמה על התוס' מגיטין כ"ג שכתבו תוס' דשליחות דכל התורה מתרומה ילפינין וכיון דליתא בתרומה לא נעשה שליח אף במידי דאיתא בדנפשי' מאוד תמהני אדברי תוס' דלהדיא מבואר בירושלמי תרומות פ"א דאף במידי דאיתא בדנפשי' לא נעשה שליח וז"ל הירושלמי מהו שיביא קרבן זיבה וקרבן צרעת. (קאי על קטן). מאחר שהוא חובה אינו מביא או מאחר שהוא מטמא בהן מביא פשיטא לך שהוא מביא מהו שיעשה שליח כהן מאחר שהוא מטמא בהן נעשה שליח או מאחר שאינו נעשה שליח לכל הדברים אינו נעשה בהן שליח התיב ר' יודן הרי יש לו טבל ד"ת אינו פוטר טבלו ד"ת וכאן אע"פ שהוא מטמא בהן אינו נעשה שליח. הנה לפנינו דאע"ג דקרבן זיבה מידי

דאיתא בנפשי' מ"מ לא נעשה שליח ודלא כתוס'. ובפ"י הקשה בפ' האומר דף ס"ה בגיטין אמאי קטנה אינה עושה שליח בגט הרי הוי מידי דאיתא בנפשי' והנה לפנינו דברי ירושלמי. אמנם י"ל דעת התוס' דהתוס' לא כתבו שם בגיטין רק לישב דברי ר' יהודה דס"ל זוכה בין לעצמו בין לאחרים אבל לר"ח דס"ל אינו זוכה לאחרים גם תוס' מודה דלא נעשה שליח וס"ל לירושלמי כר"ח דכן הלכה:

ודרך אגב י"ל דברי ירושלמי התמוהין דמייתי ראי' מתרומה אעפ"י שאסור לאכול טבל לא נעשה שליח וה"ה בקרבן וכן פי' המפרש ומה ראי' בשלמא בתרומה דל"מ להפריש אף שאסור בטבל דחש"ו שתרמו אין תרומתן תרומה מ"ה לא נעשה שליח משא"כ בקרבן. ומה מועיל מה דמייתי ירושלמי שאסור בטבל. ונ"ל פי' ירושלמי עפ"י דברי הפ"י הנ"ל שהקשה על תוס' גיטין ס"ד הנ"ל הרי שליחות דכל התורה מתרומה ילפינין וכיון דליתא בתרומה ליתא בשליחות וכן כתבו גיטין כ"ג. ולזה קאמר ירושלמי הרי יש לו טבל דבר תורה ומ"מ אינו פוטר טבלו וכיון דליתא בתרומה (שליחות מתרומה ילפינין) ולכן כאן אעפ"י שהוא מטמא אינו נעשה שליח. דהכל תליא בתרומה ממש בדברי התוס' והפ"י. וז"ב לפענ"ד:

ג **והנה** בגוף האיבעי' דירושלמי אם נעשה שליח להביא קרבן זיבה לא נודע הכונה דהבאה לעזרה א"צ שליחות ולעבודה פסול בלא"ה עד שיהי' בן י"ג. כדאיתא בחולין כ"ד. (ולכאורה קשי' למ"ל קרא דאיש דמייתי שם לפסול עבודת קטן ת"ל דכהני שליחא דידן או דרחמנא וקטן אינו נעשה שליח כיון דליתא בתרומה וי"ל קרא איצטרך לעבודת עצמו כגון בקרבן זיבה שלו). ונ"ל דאין כונת ירושלמי על קרבן זיבה דבעי מליקה ובודאי פסול קטן. אך הכונה בקרבן צרעת וזה בהמה ואף דקדשים בעי כונה ופסול קטן אף לר"נ בחולין י"ג מ"מ התוס' הקשו שם דיהי' מהני גדול עומד ע"ג כמו בגט. וכתב רבינו יונה הובא בשעה"מ דהיכא דלא בעי שליחות ל"מ גדול עומד ע"ג. ולפ"ז בקדשים דבעי שליחות כדאיתא בקדושין מ"ב מהני גדול עומד ע"ג. אך לרבנן דבחולין ל"מ שחיטת קטן. קדשים לא עדיף מחולין אך לר' נתן דבחולין ל"ב כונה ומהני שחיטת קטן אך בקדשים בעי כונה. ובקדשים בעי שליחות ומהני כונת גדול עומד ע"ג ולכן מיבעי בירושלמי אי נעשה שליח אלא שצ"ע דירושלמי בקדושין ס"ל גם שחיטת קדשים ל"ב שליחות מיהו אין לתמוה אם ירושלמי דתרומות ס"ל בזה כש"ס דידן:

והנה בש"ס דידן דנדרים ל"ו אמרינן אדם מביא קיני זבים בשביל קטן מיירי בקטן ממש דאין יכול להקדיש ומ"ה מביא אביו על ידו וירושלמי מיירי במהס"ל ומקדיש הקטן בעצמו. ולכן מיבעי לי' אם נעשה שליח. ושמא כונת ירושלמי להפריש בשביל

חבירו ומיבעי אי קטן מפריש בשביל חבירו. ולא ס"ל כש"ס דידן בנדרים ל"ו דאדם מפריש בשביל חבירו שלא מדעתו ודוק ועכ"פ הדבר מבואר להלכה דאף במידי דאיתא בדנפשי' אינו נעשה שליח. ומיושב מה שהקשיתי לעיל אמאי פסח ותמיד דוחה שבת וישחוט קטן לסברת האיבעי' בחולין דמחשבתו ניכרת מתוך מעשי' מהני. להנ"ל נכון דאין נעשה שליח אף למ"ד שה לבית אבות דאורייתא:

(**ובדרוש** פי' דברי המכילתא פ' בא ושחטו אותו בין בחול בין בשבת וכו' או אינו וכו' ת"ל במועדו אפי' בשבת דברי ר' יאשי' א"ל ר' נתן עדיין לא שמענו. ולא נודע פי' דברי ר' נתן. ופירשתי הנה לרבנן דשחיטת חולין בעי כונה ול"מ גדול עומד ע"ג כמ"ש רבינו יונה כיון דשחיטה, א"צ שליחות ודאי שחיטת קטן אינו מועיל בקדשים דל"ג מחולין אך לר' נתן דשחיטת חולין ל"ב כונה ובקדשים בעי כונה מהני שחיטת קטן בקדשים בגדול עומד ע"ג. ולמ"ד שה לבית אבות דאו' הוה. מידי דאיתא בדנפשי' ויכול להיות שליח. ולכן על מה דיליף מבמועדו אפי' בשבת אמר ר' נתן כשיטתי' עדיין לא שמענו דלדידי' שמא ישחוט ע"י קטן בגדול עומד ע"ג כנ"ל. והפירוש נחמד אך למ"ש לעיל בשם ירושלמי מיושב קו' ר' נתן ודוק):

ד **ובענין** הנ"ל נ"ל פרפרת נאה בפסחי' כ"ז ע"ב ב"מ רב"ח מר"ח תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו את הפת וכו' מאי א"ל הפת אסורה ומה בין זו לערלה א"ל הכי השתא ערלה בטילה במאתים הקדש אפי' באלף ל"ב אלא א"ר אי קשי' לי הא קשי' לי והלא מעל המסיק וכל היכא דמעל המסיק נפקי' לי' לחולין אר"פ הכא בעצי שלמים מסקינין וכו' שלמים נמי לאו בר מעילה הוא וקשי' לי לפי המבואר בנדה מ"ו ע"ב דמופלא הסמוך לאיש דאורי' ומ"מ אין חייבין על הקדשו קרבן. א' לוקמא בעצי הקדש שהקדיש מהס"ל וכיון דא"ח על הקדישו קרבן אינו יוצא לחולין. והנ"ל לישב דנדקדק לשון הגמ' דא"ר אי קשי' לי ומשמע דרמב"ח הקשה זאת ובאמת רמב"ח הקשה ומה בין זו לערלה וזה לק"מ. ויש לפרש בדרך פלפול דטעמא דהקדש אפי' באלף ל"ב משום דישל"מ ע"י חילול. כמ"ש התוס' במקומו וכדאיתא בנדרים נ"ח דחשיב הקדש לדשיל"מ וכתב הר"ן משום שיש לו פדיון ואמנם דעת הר"מ בפ"ו ממע"ב ה' י"ד דמעשר ב' ל"ה דשיל"מ רק בירושלים אבל חוץ לירושלים ל"ה דשיל"מ משום שיכול לפדותו. וכן הוכיח השעה"מ ה' מאכלות אסורות. וצ"ע לרמב"ם מהא דחשוב הקדש דשיל"מ וצ"ל דטעם דלא ס"ל דחשוב דשיל"מ ע"י פדיון משום שצריך הוצאה ואמנם הקדש שוה מנה שחללו על ש"פ מחולל ומ"ה לא מיקרי צריך הוצאה אך התוס' כ' בתמורה כ"ז דדוקא הבעלים יכולין לפדות הקדש שוה מנה על ש"פ אבל אחר לא. וכן כתב הריטב"א בב"מ נ"ד דדוקא

כל עוד שלא בא ליד גזבר לכתחילה פודה. ועיין ברי"ט אלגזי לבכורות ד' י' א"כ ס"ל לר"מ דברייתא דנדרים דהקדש מיקרי דשיל"מ מיירי קודם שבא ליד גזבר דיכול לפדותו בש"פ. אבל הר"מ מיירי במע"ב שאינו שלו. ואין יכול לפדות פחות משוי' ול"ה דשיל"מ. והנה בטורי אבן מגילה כ"ג באבני שוהם כ' בטעם הדבר דיכול לפדות בש"פ משום שיכול לישאל עלי' ומ"ה לא יצא מרשותו. ושם נסתפק אי לאחר שבא ליד גזבר מהני פדיון ש"פ הואיל וא"י לישאל. ובאמת כבר הבאתי דברי הריטב"א דדוקא שבא ליד גזבר. ולפ"ז אף שכתבו תוס' גיטין ס"ה דמתס"ל יכול לפדות הקדש מ"מ לפמ"ש המ"ל והמח"ל בנדה (הובא לעיל סי' מ"ד אות ג') דאינו יכול לישאל על הקדישו. (ויש חילוק בין פדיון דמעותי' קונין לו) אינו יכול לפדות בש"פ רק בשויו ול"ה דשיל"מ. ומעתה א"א לאוקמי בתנור שהסיקו בעצי הקדש שהקדיש מהס"ל דא"ח קרבן ולא יצא לחולין דא"כ קשי' מה בין זו לערלה דל"ל דהקדש אפי' באלף ל"ב דאם המקדיש שהוא בעלי' מהס"ל ואינו יכול לישאל אין פודה אלא בשוי' ול"ה דשיל"מ ומ"ה א"ש אי קשי' הא קשי' לי' והלא מעל המסיק וע"כ צריך לאוקמי בהקדיש מהס"ל ושפיר הקשה ומה בין זו לערלה. ומ"ה הוצרך לשנוי בעצי שלמים (וע' לעיל סי' י' אות ז' מה שכתבתי דרך אחר בסוגיא זו):

ה **ויש** לי הרהורי דברים על הטורי אבן הנ"ל שהקשה שם אהא דתוס' כתבו בשם השאלתות דבזה"ז כרם רבעי נפדה שוה מנה בש"פ והרי כ"ר אינו בשאלה. ותי' דכיון דכל עיקר פדיון כ"ר נלמד ממעשר ב' הכל נלמד ממנו ולפ"ז לר"א דס"ל אין שאלה בהקדש וגם בהקדש לא יהי' מחולל ש"מ בש"פ גם בכ"ר אינו מחולל. והרי התוס' הקשו בביצה ה' וברי"ה לר"א שביקש להפקירו לעניים ומה הי' מרויחין למ"ד לא קידשה לעתיד לבא. ותי' דבכ"ר נמי ש"מ שחילל על ש"פ מחולל. ולר"א אין שאלה בהקדש וגם בהקדש אינו מחולל. ולפ"ז קו' תוס' בדוכתא עומדת וצ"ע. מיהו למ"ש הש"ך סי' רנ"ה דגם לר"א יש שאלה בתרומה ורק בהקדש אין שאלה. א"כ במע"ב יש שאלה. ומהני פדיון ש"פ על ש"מ וכרם רבעי ילפינין ממע"ב ומ"ה נכון אף לר"א ודוק. (וע' בשנות חיים להגאון מהרש"ק זצ"ל סי' רפ"ז מבואר פלפול עצום ומו"מ שהי' לי עמו אודות זה אם בהקדש מהס"ל יוצא לחולין במעילה):

והנני ידידו וד"ש באהבה יצחק שמעלקיש:

הג"ה א"ה בענין הנ"ל השבתי לבני הרב החריף ובקי מ' אהרן זצלה"ה ע"ד שאלתו בהא דמקשה בפסחים והלא מעל המסיק ולוקמא שהי' העץ מגידולי הקדש וכמ"ד אין מועלין בגידולין ומ"מ אסור להנות וכיון דליכא קרבן לא יצא לחולין בהסקה. והשבתי

לו ג"כ כנ"ל לשיטת הר"מ דפדיון ל"ה דשיל"מ ומ"מ בבעלים דיכולין לפדות ש"מ על ש"פ מטעם דיכול לישאל כדברי הט"א הוי דשיל"מ. אבל בגידולין שהוא לא הקדיש אותם ודאי אינו יכול לישאל ולחלל בש"פ (ואפי' נימא שיכלו הבעלים לשאול על עיקר ההקדש וממילא גדולי' מותר מ"מ הגידולין א"י לחלל בש"פ לדעתי דל"ה הוא בעלים כיון שגדל אחר ההקדש) ול"ה דשיל"מ וליכא לאוקמא בגידולין ולכן מקשה אי קשי' לי' הק"ל והלא מעל המסיק וע"כ בגידולין ושוב קשי' ומה בין זו לערלה כנ"ל. והנה זה כביר השבתי לתלמידי ש"ב הרב החריף ובקי מ' סענדר שורשטיין נ"י על קו' הנ"ל דלוקמא בגידולי הקדש. דנ"ל דאף למ"ד יש שבח עצים בפת מ"מ באפה בגידולי הקדש מותר דרש"י מעילה י"ד פי' אין מעילה בגידולין דאין מועלין בשבח הקדש. א"כ נהי דרבנן אסרו גידולי הקדש אבל מה שהושבח מזה הו"ל כגידולי גידולין כמו דלא אסרו גידולי גידולין של טבל. וכן לטעמא דזוז"ג י"ל גורם מגידולין מותר מטעם הנ"ל. ושם בתשובתי תמהתי אתוס' ע"ז מ"ט ד"ה שאם נטע שהקשו מ"ש גידולי אגוז של ערלה מגידולי טבל ומע"ש שהן חולין ותי' דערלה אסורה בהנאה יש לאסור גידולין משא"כ באיסור אכילה. ותמהתי דמנא ידעי דמע"ש גידולי' חולין הוא ממשנה דתרומת פ"ט ע"ד ושם איתא גידולי הקדש ומע"ב חולין ופודה אותן וע"כ פירשו דהא דקתני ופודה היינו לכתחילה צריך לפדות כמ"ש הר"מ. ואיך תירצו לחלק בין איסור אכילה להנאה. והרי קתני הקדש וצ"ע ואף אם נאמר דט"ס בתו' וצ"ל מגידולי טבל ומ"ר ולא מע"ב. דכן איתא במשנה ברישא מ"מ עדיין קשי' מסיפא דמשוה הקדש למע"ב ולתוס' חילוק גדול יש דהקדש אסור בהנאה ומע"ב מותר בהנאה ושמא למ"ד מע"ב ממון גבוה לא מיקרי היתר הנאה בגבולין דאיזה הנאה יוכל להנות דלמכרו א"י וצריך להעלותו ודוק. והנה הרמב"ם ס"ל בה' מעילה פ"ה ה' י"א דאם זרע פירות של הקדש בקרקע חולין גדולים חולין. וע"כ מטעם זוז"ג וקשי' דהרי הקדש אפי' באלף ל"ב ואסור בזוז"ג כדמוכח מפסחים כ"ז. מיהו לפמ"ש בפנים דר"מ ס"ל דמע"ב ל"ה דשיל"מ מה שיכול לפדות והקדש ג"כ ל"ה דשיל"מ רק בבעלים. י"ל דמיירי הר"מ בהקדש שאינו שלו ודוק:

סימן מז

ב"ה ברעזאן יום ד' ח"י כסליו צמאה לך נפשי לפ"ק:

שלום וברכה וכ"ט ואהבת עולם לכבוד ידידי כנפשי הרב הה"ג החריף ובקי בכל חדרי תורה גאון יעקב מ' אברהם בנימין נ"י בהגאון החסיד המפורסים מ' שלמה קלוגער נ"י מבראר יע"א:

א **על** מה שהעיר כת"ה בש"ס שלהי שבת דאמרו מפירין נדרים נמי דוקא לצורך שבת והא דפלגינהו בתרתי דקתני מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת משום דהפרה א"צ ב"ד ולכאורה תמוה ליתנו מפירים ונשאלים לצורך השבת וע"ז ת' דכיון דבנדרה מב' ככרות באחת מתענה ובאחת אינה מתענה מתוך שהוא מיפר למתענה מיפר לשאינו מתענה ובחכם א"צ להתיר כל הנדר כלל רק בטל מאלי' בהיתר מקצת מטעם נדר שהותר מקצתו ומ"ה קתני מפירין בשבת ולא קתני לצורך השבת דמשכחת לה דמיפר אף שלא לצורך אם יש בנדרה מקצת לצורך דע"כ צריך להפר כל הנדר משא"כ בשאלה לא ישאל רק על מה שהוא לצורך והנדר בטל מאליו. וזה הערה נכונה. ודבריו יש להם מקום אף דאנן לא קיי"ל כשמואל ורק כר' יוחנן דמיפר למתענה ולא לשאינו מתענה היינו כיון שאין יכול להפר כלל לשאינו מתענה א"כ ל"ה בכלל יפרנו כולו דיפרנו אעינוי נפש קאי כמ"ש הר"ן והש"ך סרל"ד ס"ק ע"ז משא"כ בנ"ד דבאמת כל הנדר הוי עינוי נפש רק במקצת ל"ה לצורך השבת ע"כ צריך להפר כולו לכ"ע כמו נדרה מתאנים וענבים והפר לאחד מהם. ועמיתי ש"ב הרב הגאון מ' יצחק אהרן עטינגער השיב על דבריו דבאמת גוף הסברא דמ"ד אין מפירין אלא לצורך אף שיהיה אחר מע"ל ולא יוכל להפר עוד דס"ל להך צד האיבעי' דיוכל להפר אח"כ כיון שהוא אונס מחמת שבת. ולא מיחשב זאת כהקמה א"כ לצד סברא זו. ודאי לא שייך מתוך שמיפר למתענה. דעיקר סברת שמואל כתב הוא דאם לא יפר לאינו מתענה הוי כקיום מקצת ואף דהוי אונס דלא יוכל להפר מ"מ איהו ס"ל דמיחשב כהקמה א"כ אם ס"ל אינו מיפר רק לצורך השבת ויפר אח"כ דלא מיחשב כהקמה גם דשמואל לא ס"ל ע"כ. ודבריו נאמרו בהשכל ודעת אבל אינם צודקים דהרי דברי כ"ת נאמרים גם להלכה כר"י לפמ"ש לעיל דאף דס"ל לר"י מיפר למתענה אינו מיפר לשאינו מתענה שם מדאורייי' אינו יכול להפר למקצת שאינו ענוי נפש ולא קאי עליו יפרנו כלל כמ"ש הר"ן אבל בנ"ד דכל הנדר הוי ענוי נפש ומדאורייתא יכול להפר אף בשבת וקאי עליו יפרנו ואם לא יפר כולו ל"ה הפרה מדאורייתא ואיך תאכל. ונהי נמי דנימא כל אלא הופר כלל בשבת מפאת שהי' אונס בתקנתא דחז"ל. יכול להפר אף לאחר השבת אף דמדאורייתא הי' יכול היינו כיון שהי' אונס ל"ה שתיקה כקיום. אבל לומר דאם הפיר למקצת דמהני כיון שאנוס היום מדרבנן על המותר מהני הפרה זה לא יתכן דמדאורייתא בעינן יפירנו כולו וזה הוי בכלל יפרנו כיון שיכול להפר מדאורייתא:

ומדאו' לא מהני הפרה על המקצת ואין כח בידינו לעקור בק"ו והחילוק פשוט ומבואר דהרי מבואר בירושלמי דאם נשתתק ביום שמעו מונים משעה שהתחיל לדבר. א"כ

כשהי' אנוס ביום השבת מתקנתא דחז"ל הוי כנשתתק דחכמים לא יניחו לו. משא"כ אם הפר למקצת ומדאורייתא יכול להפר כולו ורק מדרבנן א"י להפר מקצת ל"מ הפרה במקצת ומיפר כ"ה וזה כתבתי אף לר"י. וכ"ש לשמואל דס"ל דמהני גם הפרה לשאינו מתענה אף שאינו יכול להפר דהוי גזה"כ יפירנו כולו כ"ש שדבריו נכונים דמה שכתב הרב הנ"ל טעמא דשמואל דאם לא הפר הוי כקיום דבריו אינם נכונים דזה ניחא מה שצריך להפר אבל על מה דמהני הפרה אין בו טעם דאף אם ל"מ הפרה מ"מ אם אמר שמפר כל הנדר לא קיים מקצתו ומדמהני הפרה ע"כ אין הטעם כמ"ש הנ"ל. ועוד דכיון דסבירא ליה לשמואל מתוך ומהני הפרה ע"כ צריך להפר דהרי בידו להפר ע"י מתוך וצריך לקיים יפירנו כולו. ומ"ה ל"ה אנוס כלל. משא"כ בהפרה בשבת כיון שהוא אנוס מהני הפרה אח"כ. ועיין בש"ך ס"ק ע"ז שכתב כן להדי' ועיקר סברת שמואל לא מטעם שכתב הרב הנ"ל דהוי כהקמה אך כמ"ש הר"ן דבעינין שיפירנו כולו. והיינו שיהי' מיפר ומבוטל כל הנדר. ולא ישאר בו רושם. א"כ אם לא יוכל להפר לשאינו מתענה הרי נשאר קיים במקצת ול"מ כל ההפרה ויש כאן ענוי נפש. ומה שייך לומר על זה שהיא אנוס. נהי שהוא אנוס אבל עכ"ז נשאר הנדר קיים ואנן בעינין שיהי' מופר ומבוטל מכל וכל וזולת זה ל"מ משא"כ בהפרה בשבת התורה אמרה ביום שמעו דאם ישתוק הדבר לאות שקיימו בשתיקתו ואם הוא אונס ואנן סוגרין פיו ואין מניחין אותו להפר. ודאי יכול להפר אח"כ. ומאי ענין זל"ז וז"ב:

ב **והנה** בנדרים ע"ט הוכיחו בגמ' דשותק ע"מ למיקט א"י להפר מדתנן נדרה עם חשכה מפר שאם לא הפר אי"ל פירש הר"ן דאס"ד שותק ע"מ למיקט יכול להפר א"כ כש"כ אי הוי אמרי רבנן א"י להפר בשבת ודאי יכול להפר אח"כ וע"כ שותק ע"מ למיקט אי"ל וה"ה אי שתק מחמת שחכמים אסרו א"י להפר עיי"ש. ובאמת הדבר תמוה דאף אם שותק ע"מ למיקט אי"ל שם ל"ה אונס ושתק בדעת ובכונה שלא תרגיל בנדרים ונהי שלא רצה לקיים אבל גם להפר לא רצה. וכאן רצה להפר אך שהי' אונס בתקנתא דחז"ל ונהי דאונסא כמאן דלא עביר. כמו שאמרו באה"ע ריש סי' ל"ח זה בתנאי להתחייב חבירו אבל בכאן דשתק מחמת אונס י"ל ואינו דומה לשתק ע"מ למיקט. והנלע"ד עפ"י מה שכתבתי במקום אחר דהא דכתבו תוס' שבת דף ד' כיון שמניח לרדות ע"י מה שהחכמים אוסרין אינו חייב סקילה היינו דוקא בבא לשאול לחכמים ואנו יודעין בבירור שהניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרין כמ"ש התוס' בלשונם אבל אם אינו בא כלל לשאול לחכמים ל"א שהי' אנוס בתקנתא דחז"ל. וראי' דאל"כ איך כל אופה בשבת חייב. הרי הי' אנוס בתקנתא דחז"ל ועל התחלה אינו חייב שהי' בידו לרדות ואח"כ הי'

אנוס. וע"כ זה דוקא אם בא לפנינו לשאול ורצה לרדות וחזינין שהוא אונס בתקנתא דחז"ל. ועוד ראי' דאיך משכחת שיתחייב משום נותר אף למ"ד התראת ספק שמא התראה. הרי מדאורייתא עד עלות השחר מותר לאכול ומדרבנן עד חצות א"כ מה שהניח עד חצות אינו חייב מדאורייתא. ואח"כ הי' אנוס בתקנתא דחז"ל. (ואף שהתוס' כתבו בפסחים ק"כ דבדיעבד שלא אכל קודם חצות מותר לאכול אחר חצות מ"מ השאג"א סי' ד' חולק ע"ז וכן משמע לשון רש"י ריש ברכות וכ"כ בט"א במגילה) וע"כ כיון שלא בא לשאול לחכמים לאחר חצות מה יעשה לא אמרינין שהי' אנוס. ובזה אפשר לומר דתליא בהמחלוקת של האגודה והר"ן אם נשבע לפרוע ובסוף הזמן הי' אונס דדעת אגודה דלא הוי אונס כיון שלא הי' אונס בתחילה כמבואר סי' רל"ב וסי' ע"ג בח"מ. ה"ה בנותר. ולהר"ן בזה הוי אנוס קשי' הך דנותר. ולומר כיון שיודע בתחילה שיהי' אנוס אח"כ לכ"ע חייב עדיין צ"ע דמ"מ איך עדים מתרין קודם חצות הרי י"ל שיעבור על איסור דרבנן. ואולי מה"ט גופה נותר הוי התראת ספק. דצריך להתרות קודם חצות. ולאחר חצות באמת ל"מ התראה. אבל להסברא שכתבתי הדבר נכון דחייב משום נותר והן אמת שיש לומר דהיכא שפשע מתחילה ל"מ מה שהוא אנוס אח"כ. ודוקא בהדביק פת בשוגג דלא פשע מתחילה מהני סברת התוס'. משא"כ בהדביק במזיד ל"מ מה שהוא אונס. ובהכי מיושב מה שפסק הרמב"ם בנשבע לעבור על איסור דרבנן חייב משום שבועת ביטוי. אף שהוא אנוס דאנן לא מניחין אותו לקיים שבועתו וצ"ל כיון שפשע מתחילה ל"מ מה שסופו באונס. והרבה יש לפלפל בזה אך בתו' שבת מבואר להיפך ועכ"פ לפמ"ש דזה דוקא בבא לשאול ואנן ידעינין שעושה זאת מחמת אונס דתקנת חז"ל. א"כ בהך דמפירין נדרים בשבת אם נאמר דאין מפירין. אם יבוא לשאול שאלה לחכמים וחכמים יורו שאין להפר והוא שותק מפאת זה אנן חזינין באונסי' ואז ודאי יכול להפר אח"כ. אבל אנו חוששין שמא לא יבוא לשאול לחכמים רק ידע בעצמו שאין מפירין בשבת וישתוק. אח"כ כשישאל לאחר השבת אם יכול להפר לכאורה לא נאמין לו ששתק מחמת אונס. אך באמת הוא נאמן ששתק מחמת אונס חז"ל אף דאיתחזק איסורא כיון שהי' בידו פעם אחת להפר. והוי כבעלים והגם דבשבת אין מפירין מ"מ כיון דבדיעבד מהני הפרה הוי בידו כמ"ש תוס' סוכה ל"ג לענין אין ממעטין ביו"ט וכיון שהי' בידו פעם אחת נאמן על זה:

ולפ"ז י"ל דהאיבעי' אי שותק ע"מ למיקט יכול להפר הי' הספק אי נאמן ששתק ע"מ למיקט כיון שכעת איתחזק איסורא ואין בידו. או כיון שהי' בידו להפר מאמינין לו שלא שתק מפאת שרוצה לקיים. ואף שרש"י פירש שאמר לחד היינו שאמר אחר יום שמעו.

אבל באומר לפני עדים ביום שמעו הדבר ברור דשתיקתו ל"ה כהקמה. ומייתי שפיר ממתניתין דמפירין נדרים. דאס"ד יכול להפר בשתק ע"מ למיקט גם בשותק מחמת אונס יהי' נאמן ששתק מחמת אונס חז"ל וע"כ אינו נאמן. כ"ז חשבתי בראשית ההשקפה אמנם רחוק שיהי' זאת השקלא וטרי' דגמ' דבודאי נאמן על זה:

ג **והיה** מקום לומר דהך דשותק ע"מ למיקט תלי' אי דרשינין טעמא דקרא להקל. דאם נימא דרשינין טעמא דקרא להקל א"כ הטעם דאם שתק ביום שמעו מטעם שקיים הנדר כשהוא אומר ששתק שלא ע"מ לקיים אך מטעם אחר מהני הפרה. ואם ל"ד טעמא דקרא להקל כששתק ביום שמעו אינו יכול להפר יהי' מאיזה טעם שיהי'. (ובהכי הי' מקום לפרש דברי הגמ' ריש נערה ואימא אב לחודה מיפר ופי' הר"ן דהתורה לא נתנה רשות לארוס רק לקיים ואם שתק הוי כקיום ומ"מ אב לחודי' מיפר ויש להבין דמ"מ מאי נ"מ דאם שתק הארוס הוי כקיום וע"כ צריך להפר בשותפות ולהנ"ל נ"מ בשתק ע"מ למיקט דמהני הפרת האב דארוס לא קיים וגם לא הפר ודוק). ושפיר מייתי ראי' ממתניתין דאם לא דרשי' טעמא דקרא ל"מ מה ששתק מחמת אונס דמ"מ שתק ואונסא כמאן דלא עביד. ול"ש אונס רחמנא פטרי' רק לענין חיוב. דהתורה פטרה אונס. אבל בכאן ששתק מחמת אונס הרי מ"מ שתק ואיך יכול להפר אח"כ. אבל אי דרשינין טעמא דקרא דשתיקה כהקמה ומדשתק ניחא לי' בנדרה. זה ששתק מחמת אונס ל"ש טעם זה. ובהכי יהי' מקום לישב מה שקשה בהא שהקשה רמי בר חמי בשבת מ"ז מפירין נדרים בשבת מי יימר דמזדקק לה בעל. והרי באמת פסקינין להלכה דמפירין אף שלא לצורך השבת ומה דקתני לצורך השבת קאי רק אנשאלין. וכיון דבהפרה ל"ב צורך מאי הקשה ממוקצה שמא אסור לאכול בשבת באמת וצריך לדחוק דהקושיא למאן דס"ל הפרה כל מע"ל ולדידי' אין מפירין רק לצורך השבת כדאמרינין בנדרים ע"ז דתנאי היא ושפיר הקשה דהוי מוקצה אבל להנ"ל ניחא דטעמא דל"ב צורך השבת דס"ל הפרת נדרים כל היום ואם לא יפר שוב לא יוכל להפר. וזה דוקא אי לא דרשינין טעמא דקרא ואם שתק מאיזו טעם שיהי' לא יוכל להפר. אבל לר"ש דדריש טעמא דקרא לדידי' ודאי אם שתק מחמת אונס יוכל להפר ולדידי' ודאי אין מפירין רק לצורך. ושפיר הקשה רמי בר חמי שם לר"ש כמבואר בסוגיא דלר"ש הקשה ולדידי' ודאי בעי צורך:

ועפ"י הני מילי מעליותי נכונים מאוד דברי הגמרא שבת דבתשו' בשמים ראש סי' רכ"ט הקשה כיון דהסוגיא שם ס"ל ע"כ הפרת נדרים מע"ל ויש עת להפר במוצאי שבת דאל"כ ל"ב לצורך כדאמרינין שילהי שבת א"כ ע"כ מיירי דהבעל שמע ביום השבת דאם שמע מערב שבת כבר כלה המעל"ע בשבת. וכיון דמיירי ע"כ בשמע בשבת דילמא מיירי

בנדרה נמי בשבת וכיון דלא הי' מוקצה בה"ש אין מוקצה לחצי שבת ומאי מקשה דהוי מוקצה. והיא קושי' נפלאה. (וע' לעיל סי' ט"ז א' ג' מ"ש):

ואמנם עפ"י מ"ש נ"ל להוכיח מכאן כשיטת הנ"י ולא כאגודה דאף אם מתחילה לא הי' אונס אם בסוף הזמן הוי אונס נמי הוי אונס וגם בטורי זהב סי' רל"ב פוסק דלא כאגודה וא"כ הכל נכון דהתוס' הקשו בשבת מאי מקשה מי יימר דמיפר לה בעל ואמאי לא יפר לה בשלמא לענין רואין מומין שפיר מקשה עיי"ש. ולהנ"ל י"ל דמשמע לי' לגמרא מפירין נדרים בשבת לצורך השבת כל נדרים אף ששמע הבעל בע"ש ולא הפר. ובזה ודאי הוי מוקצה בין השמשות ושייך מי יימר כיון דחזיא שלא הפר מבעוד יום סברה שלא יפר לה כלל ומכ"מ בעי לצורך השבת אף שיכלה המע"ל בשבת כיון דבסוף המע"ל הוי אנוס מתקנתא דחז"ל והוא רוצה להפר ואנן אין מניחין אותו א"כ כבר כתבנו דלר"ש דדריש טעמא דקרא יכול להפר עדיין ומ"ה בעי דוקא לצורך דשלא לצורך לא יפר ויפר במוצ"ש אף לאחר מע"ל ושפיר מקשה גם לצורך הוי מוקצה ולא יפר בשבת רק במוצאי שבת ואף דבע"ש לא הי' אנוס כיון דסוף המע"ל הוי אנוס כהנ"י ולא כאגודה ומיירי דבע"ש הי' סבר שיכול להפר גם בשבת ובשבת אמרו לו שלא יכול להפר ולא ידע בע"ש שיהי' אונס בשבת דבידע גם הנ"י מודה. וזה דבר נכון בעזרת השם יתברך:

ד **ועיין** בירושלמי פ' נערה וז"ל תמן חזינין מפירין נדרים וכו' תני בין נדרים שהן לצורך ושלא לצורך וכריב"י דאמר הפרת נדרים מע"ל אפי' נדרים שהן לצורך השבת לא יפר וזה תמוה ופירש הפ"מ דצ"ל אפי' נדרים שהן שלא לצורך השבת לא יפר. ואפי' קאי אהפרה ול"מ לשאלה וזה דוחק גדול. ועוד דאמרו שם תיפתר כשנדרה בתחילת לילי שבת וד"ה ופירש הפ"מ דבתחילת שבת שמע אם כן לא יוכל להפר במו"ש ולכ"ע ל"ב לצורך השבת וקשה לדבריו דהול"ל בששמע בתחלת לילי שבת דלא בנדר תלי' מילתא אך בשמיעת הבעל. ועוד צ"ע על הר"ן סוף שבת שהקשה שמע ע"ש ביה"ש ליפר אף שלא לצורך שבת דתו לא יכול להפר ותי' בתי' הראשון דדבר שאינו מצוי הוא ובטלוהו מפני המצוי. ומ"ה לריב"י בכל גונא בעי דוקא לצורך. ולפירוש הפ"מ הדבר מפורש בירושלמי להפך וצ"ע על הר"ן ז"ל:

והי' מקום לקיים הגירסא בירושלמי כגירסא דידן. דבתחילה קאמר הירושלמי דבהפרה ל"ב לצורך כסוגיא דידן בבבלי למ"ד יום שמעו דוקא וע"כ מיירי כששמע בשבת דכששמע קודם השבת אין יכול להפר כלל בשבת דל"ה יום שמעו וכיון ששמע בשבת י"ל שנדרה ג"כ בשבת. ושוב קאמר וכריב"י דאמר הפרת נדרים מע"ל א"כ מיירי מתניתין אף ששמע מע"ש ומ"מ מיפר לה בשבת דעור לא כלה המע"ל ואפי' נדרים שהן לצורך

השבת לא יפר והיינו משום מוקצה. דבשלמא אי מיירי בשנדרה בשבת אין מוקצה לחצי שבת אבל אי מיירי כששמע מע"ש ונדרה מע"ש הו"ל מוקצה. ומשני תפתר ד"ה שנדרה בתחילת השבת היינו לאחר בין השמשות דאין מוקצה לחצי שבת. ומ"ה מפירין לצורך ולעולם דינו של הר"ן אינו מבואר. ואדרבה מלשון הקושיא משמע דאף לצורך לא יפר כיון שהוא מוקצה ואף שלא יוכל להפר במוצ"ש דכלה המעל"ע כדברי הר"ן דלריב"י לא פליג רבנן. וכדברי הר"ן בתי' ראשון. ופירוש זה קצת רחוק מכונת הירושלמי ומ"מ כתבתי זאת לקיים הגירסא המבוארת ושלא יהי' דברי הר"ן נגד ירושלמי:

ה) **ודע** שיש להקשות במשנה דאמרו מיפר לה משתחשך שאם חשכה ולא הפר שוב אינו יכול להפר והיינו דמ"ה יוכל להפר וקשי' לפוסקים בסי' רל"ד דאם קיים הבעל יכול לשאול לחכם ולהפר אף אחר יום שמעו. א"כ יקיים הבעל ואח"כ ישאל לחכם על הקמתו. ויוכל להפר אף אחר יום שמוע וא"ל דכמו דאין מפירין בשבת כך אין מקיימין דכיון דהקמה בלב ודאי מקיימין בשבת ועוד כיון דנודרין בשבת ודאי מקיימין בשבת ולומר כיון שלא בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם לא מצינו רק להיפך במשנה נדרים ע"ה את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר ולא להיפך. ועוד דהנדר מצד עצמו יכול להפר רק השבת גורם ובודאי יכול לקיים. ולכאורה יש לישב דלא יוכל לשאול על הקמתו דלא יהי' לו פתח חרטה כיון דהי' מוכרח להקם דאם לא יקיים לא יוכל להפר אחר יום שמעו. וכיון שהי' מוכרח להקם א"כ אין לו פתח פרטה. אבל עדיין קשי' לפמ"ש הרמב"ן הובא בשער המלך הלכות שבועות שהקשה בהך דגיטין גבי נודרת דמקשה דאזלה לגבי חכם והקשה דלא יהי' פתח חרטה דאם לא נדרה לא יתנו לה הכתובה. ותי' דכיון דנדרה שלא מחמת עצמה רק מחמת היתומים קיל ול"ב חרטה דמעיקרא עיי"ש. א"כ ה"ה בהקמה כיון שלא הי' הקמה אך מחמת שהי' מוכרח שיוכל אח"כ להפר קיל טפי. ול"ב פתח חרטה. כן יש להקשות לכאורה אבל הנ"ל דלענין הקמה ל"ש זאת דבזה ודאי בעי חרטה דמעיקרא דזולת זה ל"מ שאלה כיון שכבר קיים נדרה בעי שיעקור ההקמה למפרע לכ"ע ועוד נ"ל דבאמת התוס' כתובות ע"ב ס"ל דאינו יכול לשאול על הקמה רק ביום שמעו דלא עדיף משתיקה. אך הפוסקים החולקים ס"ל דהטעם דיום שמעו הוא ע"כ לעד שקיים. וכיון שקיים בפועל והי' הקיום בטעות ושואל עליו לא יהי' טפל חמור מן העיקר. וגם על מה ששתק מהני. ודוקא על שתיקה לבד ל"מ שאלה. דמה שאמרה תורה אבל אחרים מוחלין קאי אדברו. ואדיבור מהני שאלה ולא אשתיקה. אבל כששואל אקיום מתוך דמהני אקיום מהני אשתיקה ודומה למה שאמר שמואל מתוך שמיפר למתענה מיפר לשאינו מתענה אף דלשאינו מתענה לבד ל"מ וה"ה בשתיקה

ל"מ היתר ובשתיקה וקיום מתוך דמהני לקיום מהני לשתיקה. א"כ כ"ז כשיש לו פתח למפרע ועוקר הכל השתיקה והקיום כמו נדר שהותר מקצתו אבל בחרטה דהשתא ודאי ל"מ ההיתר אחרי יום שמעו כמ"ש הפוסקים לענין נדר שהותר מקצתו. וז"ב ונכון באופן דל"ק מה שהקשיתי לעיל. ובלא"ה יש לישב דכיון דחזינין דאם לא יוכל להפר מותר בשבת אף דבמוצאי שבת תוכל לשאול לחכם דאחר שתיקת הבעל ודאי מהני היתר חכם לכ"ע כמ"ש הרמ"א ומ"מ לא אטרחוה רבנן שתשאל לחכם כ"ש דלא אטרחי' לבעל שישאל אהקמה ומ"ה מותר להפר בשבת וז"ב. ומזה מוכח דגם בנדרה שלא על דעת רבים מפירין בשבת דלא כמו שעלה על דעת חכם אחד:

ו **ודרך** אגב הנני אומר בזה בפירוש הגמ' נדרים פ"ג דילמא מיין דאית לה צער הפר לה אחרצן לא הפר לה. ועיין רש"י ור"ן על מה דקאמר בגמ' דילמא דהרי לר"י א"א להפר על מה שאינה שמתענה. והנראה בזה הנה בסברת שמואל ור"י דסבירא לי' לשמואל מתוך שמיפר למתענה מיפר לשאינו מתענה מה כח יש לו בזה נ"ל כיון דאמרו כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ולריב"ש ורמב"ן במשפט החרם הוי תנאי גמור. דתלתה על דעתו והכי משמע מתוס' נדה מ"ו דלא כדעת הר"ן דף ע"ג. ולפ"ז צריך להבין ליפר נדרים שאין בהם ענוי נפש דתלתה על דעתו. וצ"ל דדוקא נדרים שיש בהם מנוי נפש דחיישי שלא תתגנה על בעלה דמה"ט אמרו יבמות צ' דבעלה מיפר. תלתה על דעתו. אבל נדרים שאין בהם ענוי נפש דלא איכפת לי' לא תלתה על דעתו. ולפ"ז ס"ל לשמואל דכל זה בנדרה רק נדר שאין בה ענוי נפש לבד. אבל בנדרה נדר שיש בה ענוי נפש ושאין בה עינוי נפש כמו שתלתה זה בבעלה תלתה כל הנדר בבעלה. ומ"ה ס"ל מתוך שמיפר וכו'. ור"י ס"ל דמיפר למתענה ולא לשאינה מתענה. דזה תלתה על בעלה דחיישי שתתגנה עליו וזה לא תלתה אף שנדרה בבת אחת. ומעתה יש מקום לומר דאף ר"י מודה בנזירות דמיפר על הכל והוא לפמ"ש המהרי"ט חלק א' סי' נ"ג דהא דאמרה תורה דנזיר אסור בתגלחת ויין וטומאה לא שהוא אוסר על עצמו כמו נדר. אך שהוא נעשה נזיר וגופו נתפס בקדושה והתורה אסרה עליו דברים אלו כמו כל איסורין שבתורה ולא מצד מה שנדר על עצמו עיי"ש שהאריך בדברים ערבים בזה:

ולפ"ז בשלמא בנדרה משתי ככרות באחת אינה מתענה י"ל זה לא תלתה בדעת הבעל. אמנם בנזירות שקיבלה היא לא קיבלה על עצמו איסור טומאה או יין וזוג וכו' אך להיות נזירה והתורה אסרה כל הני ולזה י"ל מסברא דעיקר נזירתה תלתה בבעלה. כיון שיש בהנזירות עינוי נפש. ובעל מיפר גוף הנזירות ופסקה קדושה ממנה ולא נאסרה עוד בשום דבר. ולכן אמרו בגמרא דילמא מזוג וחרצן לא הפר לה. דשמא איסור נזירות הוא

ג"כ כנדרים דמיתסר חפצא אנפשה ואיהי אסרה עלי' בהני דברים. ואזוג וחרצן לא נדרה אדעתו. ולזה משני אין נזירות לחצאין. והיינו נמי מה"ט דכתיבנא דהיא לא אסרה עליה רק להיות גופה קדוש. וכיון שהבעל מיפר הנזירות איסורין אלו לא נאסרין עליו דהתורה לא אסרה רק למי שהגוף בקדושת נזיר כנ"ל ולפ"ז נראה מדלא משני גם לענין טומאה אין נזירות לחצאין וכתב הר"ן דכיון דבטומאה משכחת נזיר בלא טומאה כגון נזירות שמשון א"כ ל"ש אין נזירות לחצאין. ולפמ"ש עדיין שייך לומר כיון שהוא מיפר עיקר הנזירות איסור טומאה ממילא נפקע כנ"ל דלא אסרה התורה ומזה נראה דיש חילוק בין יין דאסור בכל נזיר ובין טומאה ועיין באבני מילואים בתשו' סי' ט"ו ולהנ"ל יש לפלפל בדבריו. ועכ"פ דברי הגמרא נכונים. דהגמ' מסופק אי איסור נזיר מצד שנדרה בעצמה ושייך לומר זה תלתה בדעתו וזה לא תלתה בדעתו. או מצד שהתורה אסרה ודוק היטב:

ז **עוד** נ"ל במה שקשה בגמ' דמקשה לר"י דאינו מיפר לשאינו מתענה. מהא דנטמאת מייתי חטאת העוף ולא מייתי עולת עוף והנה רש"י כתב הא דל"א בהפרה הותר מקצתה הותר כולה ומתוך שמפר למתענה הותר כל הנדר דדוקא בחכם דעוקר למפרע הותר הכל אבל לא בהפרה. ולפ"ז כיון דהברייתא זו ע"כ ס"ל בעל מיעקר עקר כמו שהוכיח בנזיר כ"ב דאל"כ לייתי על טומאה דקודם הפרה עולת עוף עיי"ש. וא"כ ס"ל מיעקר עקר שייך גם בהפרה בטל מקצתו בטל כולה ומאי מקשה לר"י וכבר נשאל ע"ז ביד שאול להגאון אבד"ק לבוב סי' רכ"ט. ונ"ל דבאמת המהרי"ט ח"א סי' ד' הקשה לשיטת הריב"ש והרמב"ן דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת הוא תנאי גמור. א"כ אמאי הבעל מיגז גייז ולא עקר לגמרי כיון שנדרה על דעתו מעיקרא. ואמנם התי' בזה דהרי נדר שאינו עינוי נפש אינו יכול להפר משום כיון דלא איכפת לי' לבעל לא נדרה אדעתי'. א"כ אף בנדר עינוי נפש לא נדרה אדעתא דבעל רק אם ישמע יפר מכאן ולהבא דבזה איכפת לי' מה שתענה נפשה. אבל על מה שכבר עבר דאין כאן עינוי נפש עוד לא יוכל להפר. ומ"ה הבעל אינו מיפר רק מכאן ולהבא וזה ברור בסברא ומצאתי שכבר הרגיש בזה בישועות יעקב לא"ח סי' קכ"ח עיי"ש. א"כ כ"ז לדידן דס"ל מיפר למתענה ואינו מיפר לשאינו מתענה. אבל לשמואל דס"ל מתוך שמיפר למתענה מיפר לשאינו מתענה. ה"ה שיוכל לעקור כל הנדר דנהי דעל מה שכבר עבר אין כאן עינוי נפש עוד. הרי על מה שלהבא יש כאן עינוי נפש ומתוך שמיפר מיפר על הכל. ולפ"ז שפיר מקשה מברייתא דדא ודא אחת הוא. כיון שעכ"פ מוכח דמעקר עקר ואיך עקר למה שכבר עבר הזמן ואין כאן עינוי נפש. וע"כ מטעם מתוך ומוכח דלא כר"י דלר"י ליכא למימר כלל מיעקר עקר. והגמ' משני שאני טומאת מת דאית לה צערה. והיינו דבאמת גם לר"י שייך מיעקר עקר.

והיינו היכא שעברה על הנדר ונטמאה וכעת אית לה צערה על מה שעברה. וגם על מה שנדרה לשעבר בטומאה דהחי יתן על לבו. גם על מה שעבר אית לה עינוי נפש ומ"ה מיפר גם על שעבר גם על להבא. ובכל דוכתא באמת בעל מיגז גייז ורק בטומאה שיש לה צער גם על לשעבר. בזה הוי גם על הלשעבר עינוי נפש. ועכ"פ בגוף המחלוקת שבין שמואל ור"י יש לומר כהנ"ל. והרבה יש לדבר מזה אך שאין העת מסכים. והנני ידידו ודו"ש אוהבו ומוקירו יצחק שמעלקיש אבד"ק והגליל:

סימן מח

עוד להרב הנ"ל:

א ע"ד מה שהעיר ידידי בנגה דף מ' בישוב דברי רש"י שכתב דבאשם ליכא סמיכה והקשו התוס' עליו דכל קרבנות טעינין סמיכה וכ' כת"ה בישוב הדבר דבאמת צריך לאוקמי משנה דנזיר דמגלח מספק ועביד הקפה באשה וקטן כדאוקי בנזיר דף נ"ז ובאשה ליכא בלא"ה סמיכה ואך יש לומר דהבעל מייתי ומתני תנאי דאם שלמים הוא הקרבן שלו וסומך עליו ואם אשם מייתי בשבילה ומ"ה כתב רש"י דבאשם ליכא סמיכה והיינו באשם זה שהוא קרבן אשה ל"ב סמיכה ומ"ש רש"י כדאמרינן במנחות הכונה דממעטין שם אשה מסמיכה. ההערה נכונה ומשמחת לב אולם קצת רחוק ממשמעות לשון רש"י ובדבר הקושי' שהקשה על רש"י קו' חמורה שכ' דבאשם ליכא סמיכה והא ע"כ צריך לאוקמי באשה וקטן והם אינם סומכין י"ל כיון דלר"ש קאי ור"ש ס"ל נשים סומכות רשות ולכן קאמר דבאשם ליכא סמיכה משא"כ בשלמים הוי רשות ומרש"י חולין משמע דלמ"ד נשים סומכות רשות סמיכה בכל כחו נמי רשות עיין בשעה"מ ה' מעשה הקרבנות בשם קרבן אהרן בזה. ולכאורה הי' מקום לומר דממשנה זו אין ראי' דמיירי באשה וקטן דכיון דמיירי בספק נטמא וגם בספק מצורע א"כ איכא בגילוח הראשונה ס"ס שיגלח שמא נזיר טמא הוא ובעי גילוח ושמא מצורע הוא ובעי גילוח. ובס"ס מותר לעשות הקפה והא דמוקי לחד לישנא בדף נ"ז משנה זו באשה וקטן היינו כפירש"י דמשמע לי' בגילוח זקן ובזה ליכא ס"ס דנזיר טמא אין מגלח זקנו ול"ה לענין זקן אלא חד ספק ולכן מוקי באשה וקטן אבל יש לפרש לשון גילוח על ראש לבד דאיכא ס"ס ולא מוכח דמיירי באשה וקטן אבל זה ליתא דנהי בגילוח ראשון איכא ס"ס אבל בגילוח שני ליכא רק חד ספק. ועיין ג"כ ברמב"ם שכתב בה' נזירות פ"י ה"ט דהאיש אינו מגלח אלא תגלחת טהרה לבד שאין אלו הגלחת רק למצוה והיינו טעמא דמספק אין לו לעבור על לאו דהקפה:

ב והנה ליכא לפרש משנה זו דר"ש אומר מביא אשמו היינו בלא תגלחת כדברי הר"מ דתגלחת לא מעכבא דא"כ למה לי ס"א יום דכל עיקר שצריך להמתין ל' יום בין קרבן לקרבן הוא משום הגילוח דילמא נזיר טהור ואין מגלח אבל לולא דברי הרמב"ם דמשמע מדבריו דאיש אינו מגלח כלל מספק הי' נראה דאיש חייב לגלח במקצת דנהי דאינו יכול לקיים לגלח את כל שערו דשמא טהור הוא אבל מה שיכול לקיים בהיתר מחויב לקיים ובפרט להפוסקים דאם אינו יכול לקיים כל העשה שאין לו כזית שלם מחויב לקיים ח"ש אם יש לו ה"ה בספק מצורע או ספק טומאה חיוב עליו לגלח עליו מספק עד שלא יעבור על לאו דהקפה ויקיים מקצת מצות גילוח. ולפ"ז צריך להמתין בגלוח דשמא נזיר טהור ואסור לגלח מאומה וניחא דברי ר"ש אף באיש ואינו מגלח רק במקצת ומ"מ צריך להמתין ולפי דמשמע ממתני' דאיירי בגילוח זקן כפרש"י לכן מוקי לחד לישנא משנה זו באשה וקטן. אבל לאידך לישנא לא מוכח מו ממשנה זו די"ל דמגלח מקצת שערות ראשו כנ"ל. אמנם מלשון הגמרא דאמרו שייר ב' שערות לא עשה ולא כלום משמע דאם אינו מגלח כל שערו אינו מקיים כלל מצות גילוח ולפ"ז כשא"י לגלח כל שערו אינו חייב לגלח כלל ולפ"ז ע"כ מיירי משנה זו באשה וקטן דבאיש שא"י לגלח כל שערו אינו מגלח כלל ולמ"ל להמתין ס"א יום דלא כמו שכתבנו ודו"ק ואמנם מדברי התוס' יבמות דף ג' שכתבו דוגלח את כל שערו מקיים בשער דהיתר כמו כל מלאכה לא יעשו דקאי אהנך דלא דחי שבת משמע דנהי דאליבא דאמת עשה דוחה לל"ת מ"מ אם אינו יכול לקיים העשה בשערות דאיסור מחויב לקיים בשערות דהיתר כמו שכתבתי לעיל ונכונים דברינו ולפ"ז הא דאמרינן בנזיר מ"ב שייר ב' שערות לא עשה ולא כלום הכונה שלא קיים המצוה כתקונה ומ"מ מקצת עשה קיים וצ"ע עוד בדין זה. ולפי מה שתי' תוס' יבמות ג' עוד דמשכחת קרא בגילוח דהיתר בנמרט שער פיאה וזקן א"כ משנתינו דר"ש מיירי בהכי והגמ' דמוקי באשה וקטן ה"ה דנוכל לאוקמא בכה"ג ומ"מ לענין סמיכה הר' סומכים ול"ק קושיתו ודוק ולפי מה דס"ל לרב אדא בר אהבה לשיטת תוס' שבועות דאשה מותרת להקיף יעיי"ש ועל האיש גופא אין כאן איסור רק מסייע ואם יכול המקיף להקיפו בלא שום סיוע בלא"ה ל"ק קו' דיכול לגלח בלא סיועתי' ע"י אשה וקטן. ומיירי באיש אבל אין כן דעת התוס' בנזיר.. והנה במה שכתבתי לעיל דבס"ס מותר לגלח הנה זה כמה העירותי כעין זה בכריתות ד' בשה אחד דפודה כמה פטרי חמורים ופירש"י דבנתן לו הכהן בחזרה ותוס' פירשו בספק פטר חמור דהוא שלו. ועיין ב"מ ז' וי"ל דמה"ט לא רצה רש"י לפרש כן דס"ל דאינו פודה רק ב' ספיקות ולא יותר דבב' ספיקות הוי ס"ס ולדעת קצת פוסקים מוציאין ממון מס"ס. ונמצא כשפודה ב' ספיקות כבר יש לכהן ס"ס

ול"ה שוב של ישראל שיפדה הג' ובמשנה קתני פעמים הרבה ולכן לא רצו לפרש כפי' התוס'. ואף דבמתנות כהונה דהוי ממון שא"ל תובעין אף לרב א"ה אחר הרוב כמ"ש תוס' בכורות כ' ולכן לכ"ע הכהן אינו יכול להוציא ממון מס"ס מ"מ אף למ"ד תקפו כהן מוציאין מידו בס"ס מהני תפיסת כהן ויש לו זכות וס"ל לרש"י דמ"ה א"י לפדות פ"ח הג'. ונ"ל דאף לר"ת דפודה כמה ספיקות מ"מ אין נכנס לדיר להתעשר כיון שיש לכהן ס"ס פוטר ממונו בממונו של כהן. ובזה מיושב מה שהקשה תוס' בב"מ בישראל שיש לו עשרה ס' פטרי ח' מפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן שהקשו הלא שה אחד פוטר כמה פטרי חמורין להנ"ל נכון דנהי שפוטר כשיטת ר"ת משום שהכהן אינו יכול להוציא מס"ס מ"מ לא יכנס לדיר להתעשר דפוטר בממונו של כהן. כיון דמהני תפיסה ולכן מפריש עשרה שיין וממשרן. ואין להאריך בפרט זה מה שאין שייך לענייננו. והנני ידידו וד"ש באהבה יצחק שמעלקיש אבד"ק והגלילי:

בשולי המכתב בפנים הבאתי דברי הגמ' נזיר נ"ז דמוקי למשנה שם באשה וקטן. והנה ראיתי בס"ט נדה ה' שתמה על הר"ן שכתב דלא מיקרי ר"ה רק בג' אנשים ותמה דמה מקשה בנזיר בב' נזירים והא דקאי גבייהו הו"ל ג' וה"ל ס"ט ברה"ר והרי בלא"ה צריך לאוקמא באשה משום לאו דהקפה. ונ"ל לישב דהתוס' הקשו בחולין ט' ובריש נדה למה דמשני באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם כיון דהו"ל ס"ט ברה"י לא לייתי אלא קרבן טומאה לבד. ולישב זאת י"ל דמשנה נזיר כר"ש אתי דס"ט ברה"י ל"ה רק ספק ע' ריש נדה. ומעתה הסוגיא נכונה דהר"ן כתב בנדה הסברא דבנשים ל"ה ר"ה דחזינין דשתי נשים אסורין להתיחד עם איש אחד. הרי דהוי מקום סתר. ואמנם ר"ש ס"ל בקדושין פ' דאיש אחד רשאי להתיחד עם ב' נשים לגי' סוס' אף באין אשתו עמו. ולדידי' הו"ל ר"ה ומעתה לא מצי לשנוי' בנזיר דל"ה ר"ה דמיירי בנשים נזירות. דאם הוי ברה"י לייתי רק קרבן טומאה וע"כ כר"ש אתי' ולדידי' הו"ל גם בנשים רה"ר. ולכן שפיר מקשה. והוא ישוב נאמר לקו' הגדולה הנ"ל:

סימן מט

ב"ה ברעזאן יום ד' פ' מטות ברכת ה' לפ"ק:

ברכה ושלום וכ"ט לכבוד אהובי יד"נ וש"ב הרב הגדול החריף ובקי בכל חדרי תורה בנש"ק המפורסים מ' שמחה בונם איגר נ"י בר חכים להגאון החסיד המפורסים מ' עקיבא איגר זצלה"ה האבד"ק פוזנא (אשר הופיע שמשו בק' ברעזאן מעיר ב"ד ולובלין ושקעה שלא בעונתה לדאבון נפש יודעיו ומכיריו הנאנחים והנאנקים על אבדן כלי תפארת כמוהו יהי זכרו ברוך):

נתיקרתי במכתבו אשר הודיעני איזו הערות יקרות מחידושי כבוד אבי' הגאון הצדיק זצ"ל בהגהות ש"ע א"ח אשר יוציאם לאור כעת בעיר יאהאניסבערג הפעם ארהיבה על ענות רוח קדשו ואכתוב לו חות דעתי בהקושיות החמורות:

א **הקשה** על מג"א סי' ש"ע ס"ק ב' שכתב וה"ה סוכת החג בחג מטעם כמו דפטור ממזוזה כן פטור מעירוב. ולפ"ז לפי מה דמסקינן ביו"ד סי' שפ"ו דבית שבספינה פטור ממזוזה ואמאי פסקינן בסי' שס"ו ס"ב בהגה דחייב בעירוב ע"כ לענ"ד חילוק גדול יש בין עירוב למזוזה. דבמזוזה בעינין שידור שם בקביעות. ובדר דרך ארעי אף אם שם בית עלה פטור ממזוזה כגון בחניות שבשוקים. אף דהוי ד' על ד' ושם בית עלה מ"מ הואיל ולא עביד למידר בקביעות פטור ממזוזה. וה"ה בית שבספינה אף אם הבית מתוקן כהלכתו הואיל ולא עביד למידר בקביעות פטור ממזוזה. משא"כ לענין עירוב דאם הבית לאו שם בית ולא עביד למידר אינו אוסר. משא"כ אם הבית מתוקן כהלכתו. אף אם הדר שם אינו דר רק אותו שבת לבד צריך לערב. וה"ה בית שבספינה. ואינו דומה לסוכת החג בחג. דשם החסרון בגוף הבית דבעי דירת עראי כדאיתא בריש סוכה. ומ"ה אינו אוסר ואין מניחין בו את עירוב. משא"כ היכא שהחסרון אינו בגוף הבית רק דלא עביד למידר בקביעות ודאי אוסר. ועוד נ"ל דהרי מבואר בסוף סי' ש"ע דב' אורחים אוסרין זע"ז. אף דבמזוזה פטור הדר בפונדק פחות מל' יום. א"כ ה"ט דבתים שבספינה צריכים עירוב דלא גרוע מאלו הם ב' אורחי' זע"ז. משא"כ לענין מזוזה הטעם דלא דר בקביעות מדנקיט לה גבי חניות שבשוקים. דהוא ג"כ מה"ט:

ושם אם אינו דר ל' יום פטור. ואף דלא התנו בבית שבספינה שאם אינו דר ל' יום. מסתמא הוי כן דאינו דר שם בקביעות ואף דמבואר ברמב"ם ובש"ע סי' שמ"ו לענין אהלים לחלק בין קבועה לשירא. שם האהלים בעצמם ל"ה קבוע. משא"כ הבית שבספינה הוי קבוע ורק דהדר ל"ה קבוע ובזה יש לחלק בין עירוב למזוזה כנ"ל:

ואמנם בגוף הדין שבית שבספינה פטור ממזוזה הנה לא נדע מוצא הדין. והכסף משנה בה' מזוזה התחיל וכתב אמנם מ"ש בית שבספינה. וחסר שם מדפוס ולא כ' מוצא הדין. ובעירובין נ"ה לענין אם מודדין מהעיר או מבית שבספינה. מבואר דבית שבספינה ל"ה לענין זה כבית ואולי למד הרמב"ם משם אבל אין ראי' לפמ"ש רש"י בטעם הדבר דל"ה קבוע שיהי' תמיד סמוך לעיר דכ"ז לענין אם נדון לענין ע' אמה. אבל ל"ש זה לענין מזוזה די"ל דהוי קביעא. ובמשנה דאהלות פ"ח לענין אהל ס"ל לר"י דבית שבספינה ל"ה אהל קבוע. ועיין בירושלמי בסוכה לענין עושה סוכתו בראש הספינה דר"י ור"א אמרו דבר אחד. ורמב"ם לא פסק כותי' אך מסוכה כ"ג דחשיב ראש הספינה לאהל ארעי משם יש

ראי' לענין מזוזה. וגוף הדין לענין עירוב דבית שבספינה חייב לערב הוא תוספתא פי"ח דשבת. ומ"מ לענין מזוזה לא מצאתי עדן מבואר מוצא הדין:

ולענ"ד יש ראי' מירושלמי דבית שבספינה פטור ממזוזה. דבסוף מגילה פליגי רב ושמואל בתפילין ומזוזה מי קודמין דשמואל ס"ל מזוזה קודמת שכן נוהגת בשבת ויו"ט (ומכאן צ"ע על המרדכי דס"ל בשבת אינו עובר בהולך בלא ציצית הואיל ואינו יכול לעשות ציצית ל"ה אז המצוה עלי' ע' במג"א סי' י"ד וה"ה לענין מזוזה ואיך קאמר ירושלמי שכן נוהגת וכו'. וצ"ל אם עושה קודם שבת מודה המרדכי דמקיים המצוה ע' ש"ה לעיל סי' ב'). ורב אמר תפילין קודמת שכן נוהג במפרשי ימים והולכי מדברים. ואם בית שבספינה חייב גם מזוזה נוהג בהולכי הים. בשלמא במדברות יש לומר דל"ש בתים אבל בספינה ודאי שכיח. ועוד בלא בית גם בישוב פטור. וע"כ גם בית שבספינה פטור וזה ראי' נכונה לפענ"ד. ובגוף הדין לענין עירוב עיין שבת ק"א דבעינין קשור. ומ"מ זה דוקא בב' ספינות. ובתים שבספינה אחת אף בלא קשור צריך לערב כן הבין הש"ל בתוספתא. וצ"ל דמיירי שיכולה לעמוד ברוח מצוי' דים דהוי כקבוע. ומ"מ לענין מזוזה פטור כמ"ש דאין דרך לדור שם בקביעות ודוק היטב:

ב **והנה** במשנה דבמעשר פ"ג איתא בבורגנין וצריפין והאלקוטות ג"כ אין קובעין למעשר. וראוי להסתפק אם חייבין במזוזה דג"כ בעי שיהי' בית. ומצאתי להגאון מהרש"ק (זצלה"ה) בספר סת"ם בסי' רפ"ו שנסתפק בחדרים שעושים בגנות ופרדסים להיות לצל אי חייב במזוזה. ואחרי שהרחיב הדיבור וצידד לחייב במזוזה מסיק דפטור ממזוזה ממשנה דמעשרות דצריפין ובורגנין והאלקוטות היינו חדרים שעושין לגנות ופרדסים. דפטורין ממעשר וה"ה ממזוזה דבסוכה תלה לה בהדדי עיי"ש. ואמנם לפענ"ד ממשנה אין ראי' דלהדיא מבואר בירושלמי סוף מגילה דהדר בבורגנין ל' יום חייב במזוזה הרי דיש חילוק בין מעשר למזוזה גבי בורגנין וה"ה להאלקוטות. אמנם באמת צריך להבין דברי הירושלמי. דהרי באמת בסוכה ג' מדמי להדדי. לכן נ"ל להבין דברי הירושלמי דאזיל בשיטתי' דס"ל במשנה דמעשר אף דאינו קובע למעשר מ"מ זה שיושב בו פירותיו טבולין. עיין בר"ש מביא כן והרמב"ם ג"כ פסק כן. וע"כ הטעם דנהי דלאחריני לא מיקרי בית מ"מ איהו גופי' שיושב בה הוא מחשבו לבית א"כ הוא באמת חייב במזוזה וזה טעם הירושלמי דהדר בבורגנין חייב במזוזה. ומעתה עדיין יש להסתפק באלקוטות דכפי הנראה מלשון הרמב"ם זה דוקא בצריפין ובורגנין והוא לא הביא הדין באלקוטות אם פירותיו טבולין. דאולי יש לחלק בזה בין אלקוטות ובורגנין. דבורגנין קביעי יותר. ולפ"ז לענין מזוזה תליא בזה אי דברי הירושלמי במעשר קאי גם אלקוטות

ואין בידי ירושלמי כעת. ולעיקר הדין נ"ל להכריע דבית שעושין לגנות ופרדיסין חייב במזוזה דלא גרע מבורגנין. ועיין עוד לקמן מ"ש בזה:

אמת הדבר שיש מקום לומר דגמ' דידן לא ס"ל כהך דירושלמי דבורגנין חייב במזוזה. ובפרט באינו ד' על ד' עיין לקמן וקצת יש ראי' מסוגיא דסוכה ד"ג דאמרינן ואין עושין אותו עיבור בין שתי עירות דאפי' כבורגנין לא משוינן מ"ט בורגנין חזי' למילת' עיי"ש. והלא בזה דאינו בית לענין מזוזה דקתני ברישא נמי לא משוינן לה כבורגנין ומאי קמ"ל דוקא בזה דאפי' כבורגנין לא משוינן. אלא מוכח להדיא דגמ' דידן ס"ל דבורגנין פטור מן המזוזה וחולק על הירושלמי. ובזה יש לישב הסתירה שבין ש"ס דידן לירושלמי לענין בהמ"ד שהקשו התו' ביומא י"א ע"ב דבש"ס דידן משמע דבי מדרשא דרב' ור"ה לא הי' לו מזוזה ובירושלמי מוכח דבי מדרשא דר' חנינא הי' לו מזוזה עיי"ש. ולהנ"ל נכון מאוד דבירושלמי הובא בר"ש בפ"ג דמעשרות נסתפקו בורגנין מאי שיטבלו לבעל הבורגנין ומסיק מן דתני בית ספר ובית גמרא טובלין לסופר למשנה אבל לא לאחרים הדא אמרה שהן טובלין לבעל הבורגנין ומעתה מדחזינין דס"ל לירושלמי בורגנין חייב במזוזה והיינו נמי מה"ט דלדידי' חשוב דירה. ה"ה בית ספר חייב במזוזה דלדידי' טובל והוי דירה. וש"ס דילן ס"ל דבורגנין פטור ממזוזה אי דלא ס"ל גם לענין מעשר דלדידי' טובל או דל"מ זאת למזוזה. וה"ה בית ספר פטור מה"ט דמ"מ לא מיקרי דירה מה שיושבים התלמידים. והירושלמי בודאי מיירי בבית ספר דל"ה בית דירה דאל"כ גם לאחרים טובלין. ועיין בש"ך בסי' רפ"ו מ"ש לענין בהמ"ד. והוא כעין דברי הירושלמי. אבל לדעתי ש"ס דידן לא ס"ל לענין מזוזה כן ומה נכון דבר זה בדברי הרמב"ם דבפ"ד ממעשר מייתי דברי הירושלמי דבית המדרש טובל לזה שיושב ומלמד ולענין מזוזה לא חילק. והיינו מה"ט דש"ס דידן גם בורגנין פוטר דל"מ זאת למזוזה ודוק היטב בכל זה כי לא נמצא מבואר בפוסקים ואולי ט"ס בירושלמי דז"ל ירושלמי מגילה הדר בפונדקי ל' יום א"צ מזוזה והדר בבורגנין ל' יום צריך ליתן מזוזה. וצריך לדחוק דל' יום דפונדקי היינו פחות מל'. אבל אולי צ"ל ברישא צריך ובסיפא א"צ. ומ"מ אין בידינו לחלוף גירסאות. וע"כ להלכה דבורגנין חייב במזוזה (ועיין בסמ"ע סי' תנ"ז לענין מעקה):

ג **ועיין** בדגול מרבבה לסי' שצ"ח בא"ח ראיתי שם דברים תמוהים הנה הוסיף דבורגנין ל"צ ד' על ד'. הב' דלא מיחשב בורגנין אלא עשוי באמת לצורך שומר שדה או פירות. דאל"כ האי בית שאין בו ד' על ד' אף דלא חזי למילתא מ"מ נהוי כבורגנין. אלא ודאי כיון שאינו עשוי לשמור בו לאו כלום הוא. וע"כ מי שרוצה לעשות צריפין בכל שבעים אמה כדי להרחיב התחום ואותן צריפין עשוין רק בשביל כן לאו כלום הוא והנה מה

שכתב דבורגנין ל"צ ד' על ד' כן מבואר להדיא ברשב"א סוכה עיי"ש. אמנם מ"ש דלא מיחשב בורגנין אלא בעשוי באמת לצורך שדה או פירות. אחר נשיקת עפרו מדברי התוס' עירובין נ"ז ד"ה ר"ה אמר נותנין קרפוף לזה שכתבו ועי"ל דנקט ב' עירות משום דאז רגילין לעשות בורגנין ללכת מזו לזו כשרחוקין יותר מארבע אלפים שאין יכולין לבוא אלא ע"י עירוב. מבואר דעושין בורגנין ללכת מזו לזה. וכן כתבו התוס' ד"ה הא ליכא. ודוחק גדול לומר שעושין בורגנין ללכת וגם לשמירה. דאם היו צריכין לשמירת פירות היו עושין בלא"ה. וגם פשטא דדברי התוס' משמע דעושין בורגנין כדי ללכת. וגם בגוף הדין נ"ל שלא כדבריו. ושורש הדבר דלפי המבואר ברמב"ם בפי' המשנה פ"ג ממעשר. בורגנין הוא מגדל שעושין לאצור פירות או לשמירה. והוא בנין מיוחד עיי"ש הצורה וגם הוא אהל המטלטל וכנראה מדברי הגמ' עירובין כ"א דאיכא גנבי דגנבי להו עיי"ש. ומעתה כמו שבית קבוע ל"ה בית הפחות מד'. דזולת זה לא דרי בהו אינשי הבורגנין שעושין בצורה זו חזי לשמירת פירות. והיכא דשכיחא בורגנין ועושין זאת במקום זה הוי בית לענין עירוב. והיינו דאמרינין בסוכה זה חזי למילתי'. דל"ב דוקא ששומרין בו באמת. רק שיהי' חזי לשמירת פירות. וסתם בית קבוע עשוי לדירה ול"ה פחות מד'. וסתם בורגנין חזי' לשמירת פירות והוי בית אף פחות מד'. ובבל דשכיחא בידקי או בח"ל דשכיחא גנבי. ואין עושין בורגנין לשמירה ל"ה שם בית לענין עירוב. אבל במקום דשכיחא בורגנין שם בית עלי' בצורה זו ומה שהקשה מבית שאין בו ד' על ד' אף דלא חזי למילתי' נהוי כבורגנין ז"א דאין עושין בורגנין קבוע. וגם אין עושין זאת בצורת בית. וכל דבר אנו הולכין אחר תשמישו. ולא בעינין ליחדו לכך. דלא שייך יחוד רק לענין טומאה. והגע על עצמך בימות החורף דליכא פירות. או ליכא שומרים הכי אינן יכולין ללכת. וע"כ דמ"מ הוי בית חזי לשמירה. וה"ה היכא דלא הי' מעולם שומרין. ואולי סברתו דאם ל"ה מעולם לצורך שומרין מה לי לענין שבת אם הדרך מלא באילנות. או מלא בצורות כאלו ובורגנין הוי צירוף לעיר וכמו בעיר בעי ישב ולבסוף הוקף. כן בעי שישב אדם מעולם בבורגנין כאלו. אבל זה ליתא. דלפ"ז אם יעשה בתים ד' על ד' ג"כ בעינין שישב אדם לדור בהן. וזה ודאי ליתא דמונין מכל בית דירה אע"פ שאין דרין בה מטעם דחזי לדירה. וה"ה מבורגנין במקומות דשכיחי בורגנין. וז"ב לענ"ד ואם יאמר הגאון הנ"ל גם בבית שעשה לצורך תחומין כן דל"מ וקצת משמע כן ברש"י דף נ"ה גבי נפש נימא כן בבורגנין אבל א"ח בין בית לבורגנין לענין זה. ועיין עוד בירושלמי משה עביד לישראל ג' בתים וג' בורגנין ומפשטא דלישנא משמע דעביד להיתר שבת ודוק:

ד **והקושיא** שהקשה כבוד אביו הגאון זצ"ל סי' שנ"ה לשיטת הרמב"ם והטור דס"ל ברשויות דרבנן מותר להחליף דרך מקום פטור לפ"ז ברשויות דרבנן באם דופני הספינה גבוהים עשרה אף אם אין המים גבוהין עשרה מותר למלאות דרך זוז כל שהו. ואיך יפרנס מה שהקשה בגמ' שבת ק' א"ל ר"נ לרבה ולר"ה דאמר מוציא זוז כל שהו זמנין ליכא עשרה וקא מטלטל מכרמלית לרה"י. ולשיטה הנ"ל ממנ"פ אי הספינה גבוה עשרה קמטלטל מכרמלית דרך מקום פטור ואי אינה גבוה עשרה קמטלטל מכרמלית לכרמלית דאם הספינה גבוה עשרה כשמגביה המים לתוך הספינה הוי בעת הזאת מקום פטור. ולא ידענא מאי קשי' לי' דהרי י"ל דלעולם הספינה גבוה עשרה דהוי רה"י ומ"מ החלון שימלא דרך שם ל"ה גבוה עשרה. ול"ה מקום פטור ומטלטל מכרמלית לרה"י. דכיון דגג הספינה גבוה עשרה וגם החלל עשרה הוי רה"י. ואם ממלא דרך חלון הוי מכרמלית לרה"י. ומאן מפיס דממלא דרך הגג ולא דרך חלון מהספינה. ובתוס' שכתבו דיש עמוקה י' ואין גבוה י' מהכא אין להקשות למ"ד מארעא משחינן וכונתם דע"כ מוציא מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור. ולהנ"ל תיקשי דילמא לעולם שהספינה עמוקה י' ומ"מ ל"ה מקום פטור דמיירי דימלא דרך חלון. אך דבריהם נכונים דכיון דגמירי דאין ספינה מהלכת פחות מעשרה ע"כ איכא עשרה בגובה המים ולמ"ד מארעא משחינן שפיר תיקשי דהוי דרך מקום פטור. דזה אין לומר דיש חלון בתוך המים. דזה א"א וע"כ צריך למלאות למעלה ממים. וכ"ז למסקנא. אבל לה"א דלא ידעינן מזה. דאין ספינה מהלכת פחות מעשרה שפיר מקשה זימנין ליכא י'. והוא ממלא דרך חלון ובספינה בעצמה איכא י'. ואינה מגביה המים דרך מקום פטור וז"ב. ואמת דבדברי ר"י דס"ל בעמוקה י' וגבוה י' מטלטלין אף למ"ד משפת מי' משחינן צ"ל דממלא דרך גובה י'. וכן נ"ל בש"ע. אבל בגמ' שפיר מקשה זימנין דאינו ממלא דרך גובה י' ודוק:

ה **שבתי** וראיתי שיש לישב קו' הנ"ל בט"ט דמקודם נישב קו' התוס' בשבת ק"א ד"ה ר' יהודא שהקשו לזעירי דאוסר להחליף דרך מקום פטור מכרמלית לרה"י ומקשה לזעירי מפלוגתא דרשב"ג ורבנן ומשני לה. והרי תנאי דהכא דלא כוותי'. והיינו דר"י ודאי לא ס"ל כוותי' וגם רבנן לא ס"ל דאסור רק משום שאין מונח במקום פטור והיא תימא גדולה. גם בעירובין הקשו כן לזעירי. אבל הנ"ל בישוב קו' התוס'. דזה דצ"ל דר"י ורבנן ס"ל דמותר להחליף ברשויות דרבנן כ"ז למ"ד כרמלית משפת מיא משחינן. נמצא דדולה בכרמלית. ומ"מ מתיר ר"י בגבוה עשרה מטעם דדרך מקום פטור מהלכת א"כ ס"ל לר"י להחליף ברשויות דרבנן מותר וקשיא לזעירי. אבל למ"ד משפת ארעא משחינן. ואין ספינה מהלכת למטה מעשרה וגם הכלי שדולה הו' למעלה מי' כמ"ש תוס' ד"ה גמירי

א"כ גם ר"י לא ס"ל דמותר להחליף ברשויות דרבנן. ורק דמתיר הואיל דאין מטלטל כלל מכרמלית רק ממקום פטור דהמים שלמעלה מי' הם במקום פטור דאף מקום שהכלי דולה הוי למעלה מי'. ור"י ורבנן פליגי בזה דר"י ס"ל זה דבעי זוז כ"ש דוקא באין הספינה גבוה למעלה מי' חוץ המים אבל בספינה גבוה י' חוץ המים לא בעי אפי' זוז כ"ש ורבנן ס"ל דמ"מ בעי זוז כ"ש. אבל כ"ע ס"ל להחליף מכרמלית לרה"י אסור אף במקום פטור. ומעתה זעירי יסבור כר"ה דמשפת ארעא משחינין ולדידי' לכ"ע ס"ל דאסור להחליף. ומ"ה לא פליגי תנאי כלל. והוא דבר אמת. ולדידן דפסקינין משפת מיא משחינין. וע"כ ר"י ס"ל מותר להחליף דהרי דולה מכרמלית לרה"י ורק דהולך דרך מקום פטור ומ"ה פסק הר"מ דמותר ומעתה הכי נחמד בישוב קושית הגאון ז"ל. דהרי לר"ה דס"ל משפת ארעא משחינין ליכא שום תנא דמותר להחליף. וזאת ידע הגמ' אף לה"א. ונהי דלא ידע דגמירי דאין ספינה מהלכת למעלה מי'. ויש ספינה שהולכת למטה. אבל מ"מ כיון דידע דמשפת ארעא משחינין י"ל דר"י ורבנן לא פליגי אך בספינה שיושבת למעלה. ובפרט דהספינה עמוקה י' וגבוה י'. המקום שדולה למעלה מי' ובזה פליגי. אבל להחליף לכ"ע אסור. וליכא תנא כלל דמתיר שפיר מקשה זימנין דליכא עשרה דליכא שום תנא דמתיר ובודאי אסור לר"ה. אבל לדידן דס"ל משפת מיא משחינין ול"מ זה שעמוקה י' וע"כ ר"י ס"ל להחליף מותר מ"ה פסקינין כוותי' והוא דבר נחמד בישוב קו' ובזה נלפע"ד בישוב דברי הטור והש"ע דבסי' שנ"ה פסקו דבספינה גבוה עשרה מעל המים מותר שהרי דרך אויר מקום פטור הוא ממלא הרי דס"ל להטור דמותר להחליף ברשויות דרבנן. וכתב הב"י ויש לתמוה על רבינו דסתם לעיל סי' שמ"ו דאסור להחליף ברשויות דרבנן. ועיי"ש שכתב דכאן מותר ע"י זוז. ומברי הרב המגיד לא משמע כן. גם דברי הש"ע צ"ע בזה. גם בסי' שנ"ג בשני בתים בשני צידי ר"ה ועירבו מותר לזרוק וכתב המג"א דלמ"ד מותר להחליף ברשויות דרבנן דרך מקום פטור בכרמלית עוברת מותר בלא עירבו למעלה מי'. והרגיש' האחרונים דהמחבר נקט סתם עירבו. משמע דזה בעי עכ"פ:

אבל לענ"ד נראה. לפי מה שביארנו לעיל דהך דמותר להחליף היא פלוגתא בין ר"י ורבנן ופסקו כר"י לפי דגם אמוראים פליגי בהכי. ואמנם כתבנו לעיל דלמ"ד משפת ארעא משחינין גם ר"י אין מתיר להחליף רק בלא באו המים מכרמלית רק ממקום פטור. ולפ"ז אסור להחליף. ומעתה אף דפסקינין בזה אי משפת ארעא משחינין לחומרא דמשפת מיא משחינין זה היכא דהוי חומרא אבל להקל מצד זה לומר דמותר להחליף כמו דס"ל להך מ"ד אנן מספקינין שמא הלכה דמשפת ארעא משחינין. ולדידי' ר"י אין מתיר כלל להחליף רק היכא דשואב ממקום פטור כנ"ל. ומעתה מ"ה פסק הטור בסי'

שמ"ו והמחבר בסי' שנ"ג דאסור להחליף שמא הלכה כהך מ"ד. אמנם כאן בסי' שנ"ה פסקינין ממנ"פ דמותר אם הספינה גבוה י'. דלמ"ד משפת ארעא משחינין בלא"ה מותר ע"י זוז כ"ש דשואב ממקום פטור דאין ספינה הולכת למטה מעשרה עם מקום הדלי. ורק דחיישינין להך מ"ד דמשפת מיא משחינין ולדידי' לר"י מותר להחליף במקום פטור. וקיי"ל כן. נמצא אם הספינה גבוה י' לכ"ע מותר ומ"ה פסקו בפשיטות דמותר. וזה היכא דאיכא ממנ"פ. אבל לעולם גם אינהו ס"ל בכל מקום כזעירי דאסור להחליף לחומרא. ורק כאן מצד ממנ"פ מותר. והיא עצה נכונה להמתבונן בזה ולפ"ז גם הרמב"ם אין מתיר להחליף רק בדין זה. ולא בשאר דוכתא ועיין בהה"מ והרבה יש לפלפל ואקצר כעת:

(ושוב ראיתי במהרש"א בתוס' דמה שכתבו וצ"ל דאף מקום שהכלי דולה דזה קאי לרבנן דאסור להחליף עיי"ש וזה דוחק דהתוס' סתמו דבריהם ולפמ"ש הדבר נכון מאוד דלר"ה אף ר' יהודה ס"ל אסור להחליף רק דטעמא דידי' ג"כ שהממלא הוא במקום פטור. ורק פליגי אי בעי זוז. וז"ב מאוד עד שתימה בעיני על המהרש"א ז"ל בזה:

ו **ודע** דבעמדי בזה יש לי קושיא וגדולה היא אלי. דאנן פסקינין לענין ספינה כמ"ד משפת מיא משחינין. והטעם דמיא כארעא סמיכתא ולענין תחומין בעירובין ד' מ"ג ובסי' רמ"ח וסי' ש"ה פסקינין דאין תחומין למעלה מי' בספינה ההולכת על המים דהוי למעלה מי'. ואמאי לענין כרמלית משפת מיא. ולענין תחומין משפת ארעא. והרי איסור תחומין תליא ג"כ ברשויות דמה"ט פסק הרמב"ם דבים לכ"ע תחומין ל"ד הואיל דהוי כרמלית. עיין בב"י סי' רמ"ח וסי' ש"ה. ובגמ' עירובין מ"ג בתל גבוה עשרה ורחב ד' לא תיבעי אי יש תחומין למעלה מי' דכארעא סמיכתא והרי גם מים הוי כארעא סמיכתא לפ"מ דפסקינין דמשפת מיא משחינין. ואמאי לענין תחומין נמי לא אמרינין משפת מיא משחינין והוא דבר הראוי לעיין בו. ולומר כמ"ש לעיל דאנן פסקינין להלכה כמ"ד משפת מיא משום דהוי חומרא. וברשויות מחמירינין דהוי יש לו עיקר מ"ה ובתחומין מקלינין. כמ"ש הב"י דאפי' ספק אי הוי למעלה מי' מותר. ועיין מ"ש השעה"מ בה' מקואות דאפי' ס"ס להחמיר ל"מ בתחומין במים וראי' מדברי הב"י אלו עיי"ש. א"כ מה"ט פסקינין במים לקולא בתחומין דמשפת ארעא משחינין אבל לפמ"ש הרא"ש והפוסקים משמע דאנן פסקינין בודאי כמ"ד משפת מיא משחינין. ולא מתורת ספק ודלא כמ"ש לעיל וגם תי' זה הוא רחוק דפליגי ג"כ בתחומין דכל כה"ג הו"ל להפוסקים לפרושי:

ובישוב הדבר נ"ל עפ"י דברי התו' עירובין ד' מ"ה ד"ה למקני שביתה באוקינוס שכתבו ואפי' אין תחומין למעלה מי' והערים שותים מאותם שלמעלה מי' כיון שכל המים מחוברין יחד חשובין כאלו מונחין בארץ ולא דמי לספינה ששטה על המים. והדבר

מבואר ביתר ביאור בדברי הריטב"א וקדמונים שם דהואיל דמים ע"ג מים היינו הנחתן כגוף אחד חשיבי. וקנו שביתה אף למעלה מי' הואיל ומחוברין למים שתחתיהן משא"כ הספינה הוי כאגוז על גבי מים עיין שבת דף ה' ומעתה ל"ק מידי כל הקושיא דכיון שרוצה לשאוב מן המים והמים מחוברין למה שלמטה אמרינין דל"ה מקום פטור הואיל ומחוברין יחד כמו דלא חשוב למעלה מעשרה לענין תחומין. ודוקא הספינה הוי למעלה מעשרה. אבל לענין המים ל"ה למעלה מעשרה. כמ"ש התוס' והראב"ד וזה תי' נכון מאוד. ולפ"ז יש מקום לומר להיפך למ"ד משפת ארעא משחינין ס"ל גם לענין תחומין הכי דלמעלה מעשרה ל"ק שביתה אף במים ובזה יש לישב קצת דברי הראב"ד שכתב בדף מ"ו כדברי התוס' ובדף מ"ח גבי חרם שבין שתי עירות דמ"ה מהני מחיצה במים הואיל והיא למעלה מעשרה. הרי דס"ל אף במים שהם מחוברין ל"ק שביתה למעלה מעשרה וכבר הרגיש בזה בספר יד דוד ולהנ"ל י"ל דשם קאי למ"ד משפת ארעא משחינין ומ"ה ל"ק שביתה אף למעלה מעשרה ודוק. ודרך אגב יש להעיר במה שכתב מהרש"א לענין לשפוך מספינה לתוכה דלמ"ד משפת ארעא משחינין אין צ"ל דכחו בכרמלית ל"ג אלא דמותר מטעם דשופך למקום פטור דהוא למעלה מי' ובאמת בזה י"ל המים יורדין מיד למטה. אך לפי המבואר במכות דף ד' חילוק בין ים דקוו וקיימו. לבין נהרא דודאי מתערב. א"כ מה"ט מותר לשפוך בספינה שהיא למעלה וא"צ לומר דכוחו בכרמלית ל"ג ורק דשמא נשאר למעלה וספיקא דרבנן מותר. אבל בנהרא באמת אסור. ובזה י"ל דגזוזטרא שהיא למעלה ממים בעי י'. שהקשו התוס' בשבת ובעירובין פ"ז לר"ה למ"ל מחיצה עיי"ש להנ"ל י"ל דלר"ה גזרינין מילוי אטו שפיכה. ושפיכה אסור בשאר נהרות רק בים הגדול. ודוק כי קצרתי מאוד:

ז **והנה** בשיטת הרמב"ם דס"ל מותר להחליף מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור יש להקשות מדברי הגמ' שבת צ"ד מ' בהאי שיכבא דהוציאו מרה"י לכרמלית משום כבוד הבריות ממנ"פ אי הוציאו דרך למעלה מי' לכ"ע מותר אפי' בלא כבוד הבריות. וע"כ לא הוציאו דרך למעלה מי'. ואיך דוחה כבוד הבריות והרי יכול להוציא דרך למעלה מי' וצ"ע. וי"ל דמיירי דהפתח הי' למטה מי' והוא מוכרח להוציא מרה"י לכרמלית. ובעמדי בענין זה אכתוב מה שקשה לי בזה בדברי התוס' עירובין פ"ה ד"ה בור שבין שתי חצירות. שכתבו א"נ אומר ר"י כגון שאותו הפסק שבין שתי חצירות שהבור עומד שם אינו רה"י אלא רה"ר או כרמלית ומחיצות הבור גבוהים עשרה דכשממלאים מן הבור לחצר מביאים דרך למעלה מי' דהוי מקום פטור כדאמרינין בשמעתין בשני בתים בשני צידי ר"ה דמותר לזרוק מזה לזה. והדבר תמוה דהרי התוס' כתבו בעירובין ד' ל"ג דמעביר

מרה"י לרה"י דרך ר"ה למעלה מי' חייב אף לרבנן דמוציא משא למעלה מי' חייב שכן הי' משא בני קהת ומקום עקירתו והניחתו הוי רה"י א"כ איך מותר למלאות מבור לחצר דרך ר"ה. ואין ראי' ממאי דמותר לזרוק דדוקא זריקה מותר ולא למלאות דהוי מעביר. ומעביר חייב כמ"ש התוס' בדף ל"ג וכן כתב מהרש"א בשבת דף צ"ט ע"ב כדברי תוס' עירובין והפלא שלא הביא דבריהם וכתב זאת מדעתי' נפשי' עיי"ש ועיין רשב"א שבת ל"ז מביא דברי התוס' ומ"ש שם על דבריהם. ולומר דדוקא במעביר ד' אמות בר"ה חייב וכאן מיירי דל"ה מופלג הבור מן החצר אך ד' טפחים דמודו תוס' דפטור (וכן כתבתי לעיל סי' ל"ד סוף אות ט') דא"כ אין חילוק בין למטה מי' ולמעלה מי'. שוב ראיתי דתו' לא כתבו כן בעירובין רק במהלך דגופו עומד בר"ה וגופו בטל לר"ה כמו שכתבו תוס' שבת ק"ב משא"כ בעומד ברה"י וממלא זה הוי רק מושיט ודוקא בדיוטא אחת חייב ומ"מ למטה מי' אסור אף שלא בדיוטא אחת ודוק:

והנה בדברי התו' עירובין דף ל"ג הנ"ל נ"ל דבר נחמד בכונתם דלכאורה הם כספר החתום במ"ש כדאיתא בהזורק המוציא משא למעלה מי' חייב וכו' ומקום עקירתו והנחתו הוי רה"י. וזה תמוה מאוד דמנין להם זאת. והכי לא העמידו זאת ג"כ על הקרקע בר"ה לפרקים ואח"כ הוציאו כעין דאמרינן שבת מ"ט הם העלו קרשים מקרקע לעגלה. ואף דארון ומזבח הי' ברה"י בעזרה ובקדשי קדשים מ"מ בעת שהלכו והמשכן הי' מפורק מאן יימר שלא העמידו זאת בעת חניתם או כשעומדין לפוש. ועיין בירושלמי ריש שבת ד' ב' ע"ב אלא בשעה שהי' מרבע להן את הרוחות אנן קיימין ופירש המפרש שהקימו את הארון ברה"ר וע"פ נס העמיד א"ע נגד מזרח העולם ואח"כ העמידו את המשכן מכוון נגד רבוע של עולם עיי"ש והנ"ל בזה דבר נכון. לפ"מ דאמרינן דף ז' בזרק כורת גבוה י' פטור והתוס' כתבו הטעם דבכל מקום שהוא מונח הוי רה"י כזורק מרה"י לרה"י א"כ במשא בני קהת דאמרינן ד' צ"ב דהי' מזבח שהי' עשר אמות או ארון דהוי עשר טפחים. בכל מקום שהוא מונח הוי רה"י ושפיר ילפי התוס' למעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר וכתבו שפיר דמקום עקירתו והנחתו הוי רה"י וא"ל דא"כ ל"ה דרך ר"ה כלל דתמיד הוי רה"י דז"א דבעוד שהוא ביד האדם ל"ה רה"י כמו שצ"ל בתוס' בסוגיא דכורת שכתבו דתיכף שהיא מונח הוי רה"י משמע בעוד שהיא באויר ל"ה רה"י. ועיין בריטב"א עירובין ל"ג דל"ה מקום פטור בעוד שהוא נושא אותו וה"ה דל"ה רה"י. ובפרט למ"ד אגד ידו שמי' אגד ודוק היטב בכ"ז. אלא דלפ"ז צ"ע על הרשב"א דס"ל דרבנן פטרי בכה"ג. ואיך יליף ממשא בני קהת. שם הוי כמעביר מרה"י לרה"י דרך ר"ה. ולא עוד אלא אפי' לר"ע בכה"ג לא מחייב כמ"ש התוס' בסוגיא דכורת דל"ש קלוטה כמי שהונחה דבכל מקום

שמניח הוי רה"י. ואולי ס"ל להרשב"א דהגמ' לא יליף רק דהוי דרך הוצאה למעלה מי'. אבל לגוף הדין לא יליף משם והדרן לכללא דמרה"י לרה"י דרך ר"ה פטור. (וע' לעיל סי' ל"ד אות ט' בענין זה):

ח **ובדבר** בר הקושיא ששמעתי מפי כת"ה בשם אביו הגאון ז"ל על דברי המלחמות בסוגיא דכורת שכתבו על הא שבעה ומחצה פטור. דעיקר הפטור שמשעה שירדה לתוך שלשה נעשית כמונחת ואפילו למ"ד תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו התם בזורק כלומר זורק ממקום למקום שאין סופו לנוח כאן אבל הכא כמעביר דמי שהרי סופו לנוח כאן ומשעה שהגיעה לפחות מג' הותחלה הנחתה עיי"ש שהאריך עוד. ומפורש יוצא דהיכא שסופה לנוח כמעביר דמי. וע"ז תמה תמיה גדולה בדף ק' מאמר רבא תוך ג' דצריך הנחה על גבי משהו. ואמרינן לאו היינו מתניתין ומשני מתגלגל קאמרת מתגלגל אין סופו לנוח. אבל האי כיון דסופו לנוח אע"ג דלא נח כמאן דנח דמי קמ"ל הרי אפילו בסופו לנוח בעי הנחה ע"ג משהו ול"ה כמעביר. והיא באמת תמהון גדול. ומצאתי שכבר נדפס קו' זו משמו. (וע' לעיל סי' ל"ד אות ט') ולחומר הנושא נ"ל דס"ל להרמב"ן דהיכא שסופו לנוח התחילה ההנחה משעה שבא לג' עד שעה שמונח. ומ"מ לא נגמרה ההנחה עד שעה שמונחת ורק דאז כבר התחיל ההנחה ואנן בעינין שיהי' ההנחה כולה בחיוב. וכן מפורש יוצא מדברי' שכתב ומשעה שהגיעה לפחות מג' התחילה הנחה. ולפ"ז שפיר קאמר הרמב"ן דכיון דהי' בתחילה למעלה מי'. אין כאן הנחה כולה בחיוב. ומ"ה דברי הגמ' נכונים לפי מה שפרש"י בדף ק' דנ"מ בנזכר עד שלא הגיעה לארץ דפטור ע"ז דבעי הנחה ע"ג משהו והיינו מה"ט דכיון דשלא נגמרה הנחתה עד שבא למטה לארץ אין כאן כל ההנחה בחיוב. ואנן בעינין שיהי' כל ההנחה בחיוב ועיין בתוס' שבת ד' ח' ד"ה רחבה ששה בתירוצם שכתבו וי"ל דס"ל לאביי דלא חשיבה לא עקירה ולא הנחה היכא דאתי בהדי הדדי עיי"ש. וסברתם ג"כ דאנן בעינין עכ"פ שיהי' העקירה וההנחה כולה בחיוב. והיכא דאתי בהדי הדדי ההנחה והעשיית מחיצה ל"ה כולה בחיוב כי איכא רגע דלא נעשה עדן המחיצה. ול"ה כולה בחיוב היכא דאתי בהדי הדדי. וזה נחמד בסברתם. וה"ה הכא ס"ל להרמב"ן כן:

ובדף ק' דקאמר לאו היינו מתני'. היינו דשם ג"כ מוכח דלא נגמרה ההנחה דבהונח ע"ג משהו נגמר ההנחה אף אם אח"כ בא לתוך ד' חייב. ובלא הונח ע"ג משהו פטור דלא נגמרה ההנחה. ומשני מתגלגל אין סופו לנוח. אבל האי כיון דסופו לנוח. ולכאורה הו"ל להגמ' לומר ס"ד כיון דסופו לנוח כמאן דמונח דמי קמ"ל. ומדלא קאמר ס"ד כדרך כל הש"ס. ש"מ דזאת היא סברא קיימת לחלק. אך דמ"מ קמ"ל רבא דלא נגמרה ההנחה.

אבל כבר הותחלה ההנחה והרמב"ן שמדמה לה למעביר היינו דבזה עכ"פ דומה למעביר שכבר התחילה ההנחה ובמעביר כשבא סמוך מג' הוי כמונח ממש הואיל ומונח באמת בידו. וידו אז כארעא סמיכתא ובזורק התחילה ההנחה ולא נגמרה:

ועיין בתו' שבת צ"ב ד"ה כגון דאיכא פחות מכביצה, שכתבו דמ"ה נקט זרק דהשתא בהדי הדדי קאתי. אבל מכניס מכי אתי תוך ג' איכא איסור שבת. ואיסור טומאה ליכא עד דמצטרף ולא אתי בהדי הדדי. וקשי' דכיון דאז לא הי' שיעור נהי דאינו מחויב אז אבל אח"כ כשמונח בארץ ושייך מיגו אז. יתחייב אז אך הדבר נכון דכיון שכבר מונח כשבא תוך ג' נפטר כבר. ובזרק ס"ל לתוס' דלא התחילה ההנחה כלל. ולהרמב"ן הנ"ל גם בזרק יהי' הכי. דכבר התחילה ההנחה בעוד הי' פחות מכשיעור ול"ה כולה בחיובא. וצ"ל תי' אחר לקושיתם לדידי':

ט **ומצאתי** בירושלמי ענין חדש בזה. ולפי שנ"ל פירוש נכון בירושלמי. אביא בזה דברי הירושלמי פ' הזורק ר' יצחק בי' ר' אליעזר שאל זרק מרה"י לר"ה ונזכר עד שהוא בר"ה על דעתי' דר' עקיבא נעשה כמו שנחה בר"ה ויהא חייב שתים אר"ה לא חייב ר"ע אלא ע"י רה"י השני'. והנה המפרש מחק תיבת שתים. וגרס מאי שיהא חייב. ופי' ב' פי' שיהי' חייב שתים שיהי' בנודע לו וחזר ונודע לו. והשיב הירושלמי דלר"ע נהי נמי דקלוטה כמו שהונחה דמיא ל"ח אלא אחר שנח ברה"י אבל כל זמן שלא נח ל"א כמי שהונחה דמיא וכיון שנזכר קודם שנח כמי שלא הונח דמי. והנה אם כנים דברי המפרש דלר"ע נמי בעי הנחה ובנזכר קודם שנח ברה"י פטור. יש ראי' לדברינו לעיל על דברי הרמב"ן במלחמות מכח כ"ש. דהרי לר"ע דנגמר הנחתה בקליטה ומ"מ בנזכר קודם שנח פטור. וה"ה לרמב"ן תוך ג' אף דהוי כנח. ומ"מ לא נגמר הנחה. ואם נזכר קודם שנח למטה בארץ פטור כמו שכתבתי לעיל:

אמנם לדעתי דברי המפרש תמוהין מאוד מכל צד חדא שמוחק תיבת שתים. ופירוש הב' אין לו שחר כלל. וגם מה שפירש דר"ע נמי בעי הנחה. גמרא ערוכה הוא בסוגין דף ד' דר"ע לא בעי הנחה כלל. כדאיתא התם להדיא דמוכח מזה דל"ב מקום ד' ולדברי' דמהני ההנחה לר"ע מה שהיא ברה"י דילמא לעולם בעי הנחה על גבי ד'. וברה"י הי' באמת מקום ד'. אבל בנח על פחות מד' ל"ה לר"ע ג"כ הנחה כלל ולדידי' פטור. ועוד מאי סברא היא דמהני הנחה ברה"י כיון דבאמת אתה מחייבו על הרה"ר ושם לא הונח כלל. הן אמת דרש"י פירש ג"כ בב"ק דף ע' דר"ע ס"ל קלוטה כמי שהונחה הואיל וסופו שתנוח. וזה ג"כ תמוה דברה"ר אין סופו לנוח וצ"ע ואכ"מ. אבל עכ"פ לומר שיחייב מפאת דמהני ההנחה ברה"י שיחייב ברה"ר זה אין סברא כלל. ועפ"ז כתב, ג"כ המפרש בריש פרק

הזורק באריכות נמרץ דר"ע לא מחייב אלא ע"י ההנחה דלבסוף. וגם שם לא מוכח מידי מירושלמי. דמה דקאמר והיא שנחה ברה"ר זה לדעתי' דרבנן כדאיתא שם בירושלמי להדי' וגם מגיטין ע"ט מוכח דלר"ע אמרינין קלוטה אף בנשרף קודם שנח דהרי מיירי התם כן ובעי למימר כרבי אתי' דקליטה כמ"ש דמי אבל הפירוש הנכון בירושלמי הוא בזרק מרה"י לרה"ר ועבר ד' אמות ברה"ר מי חייב שתים. כדאיתא גם בש"ס דילן דף צ"ח. ולהירושלמי פשיטא לי' דחייב שתים בכה"ג אך האיבעי' היא בנזכר קודם שנח. אי אמרינין קלוטה כמי שהונחה דמי' בהנחה שני'. ובמרה"י לר"ה פשיטא לי' דאמרינין קלוטה דהוי מרשות לרשות. אבל לענין הנחה שאחר הד' אמות מיבעי' והוא ממש כעין ספיקא שנסתפקו התוס' דף ה' ע"ב לר"ע דקלוטה כמי שהונחה דמי' ובד' אמות ודאי ל"א קלוטה אי לאחר ד' נמי אמרינין קלוטה בקלטה אחר ויחייב לר"ע או כיון דגילתה התורה דל"א ברה"ר קלוטה אף לאחר ד' ל"א קלוטה. ושורש הדבר דל"א קלוטה רק מרשות לרשות כעין שכתב הרמב"ן והרשב"א והש"מ בכתובות דף ל"א לענין מהלך כעומד וזה לדעתי הבעי' בירושלמי אי חייב שתים בנזכר קודם שנח לאחר שהעביר ד' ברה"ר והירושלמי קיצר בזה. דמסתמא מובן האיבעי' כן ואיסתפק לי' ספיקות התו' וע"ז משני דלא אמר ר"ע אלא בנח ברה"י היינו דנהי בהנחה ראשונה בתחילת ד' הוי מרשות לרשות ואמרינין קלוטה כמש"ד מ"מ בסוף ד' ל"א כמש"ד ובעי שיניח דברה"ר עצמה לא אמרינין קלוטה וכ"ז לענין חייב שתים אבל מרה"ר לרה"י או איפכא ודאי חייב אף בלא הנחה. וזה לדעתי הפירוש הנכון בירושלמי וספיקות התוס' ה' היא האיבעי' בירושלמי והא דבש"ס צ"ז אמרינין מרה"י לרה"ר והעביר ד' אמות פלוגתא בין ר"י לרבנן עיי"ש מיירי שנח ברה"ר וירושלמי מסופק בנשרף ולא נח ודוק:

י **והנה** לעיל הבאתי דברי התוס' עירובין ל"ג ומהרש"א שבת צ"ט ע"ב דמוציא משא חייב במרה"י לרה"י ועבר ברה"ר לכ"ע. ויש לתמוה בזה תמיה גדולה. דא"כ מאי הקשו בכתובות ד' ל"א ע"ב ודאפקי' להיכא אי דאפקי' לר"ה איסור שבת איכא איסור גניבה ליכא. אי דאפקי' לרה"י איסור גניבה איכא איסור שבת ליכא. ולוקמא בהוציא מרה"י לרה"י דרך רה"ר דכשבא לרה"י איסור שבת וגניבה באין כאחד לרבנן. דקני' אז ובכה"ג חייב אפי' לרבנן ודא ודאי קושי' גדולה:

ולישב זאת נ"ל דבש"ס שם אוקמא למתני' כבן עזאי דמהלך כעומד ולדידי' חייב במעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר כשבא לר"ה דאמרינין מהלך כעומד. ונמצא נתחייב קודם שבא לרה"י ושפיר מקשי ודאפקי' להיכא. ובזה מיושב מאי דהגמ' מקשים השתא ואפקי' להיכא. והיינו דזולת זה ל"ק די"ל כנ"ל. אך עתה דמוקמינין כבן עזאי מקשי' שפיר.

ואמנם עדיין קשה לדברי התו' שם בכתובות דבן עזאי לא ס"ל מהלך כעומד אלא במקום פטור כגון במוציא מחנות לפלטיא דרך סטי' דברה"ר לא ס"ל מהלך כעומד ועיין במהרש"א שם שהרגיש דא"כ איך אמרו שם בגמ' לענין הגביה ע"מ להצניעו לבן עזאי חייב דמהלך כעומד. ומאי שתי' בזה דהואיל ולענין שבת אין נ"מ דבריו אין מובנים הדבר מבואר בשיטה שם. דכיון דעקירה ראשונה הי' ע"מ להצניעו. והו"ל לפטור ובמקום פטור אמרינין מהלך כעומד אף לחייב אח"כ כגון במפנה חפצי' מזוית לזוית בתחילה הו"ל מקום פטור ובזה אמרינין מהלך כעומד. אבל ברה"ר ל"א מהלך כעומד. ובראב"ד שהובא בשיטה שם מבואר להדי' דל"א מהלך כעומד רק ברה"י או במקום פטור. אבל ברה"ר לא ס"ל לבן עזאי מהלך כעומד. א"כ שוב קשה דלוקמא במוציא מרה"י לרה"י דרך ר"ה וברה"ר ל"א מהלך כעומד ושפיר חייב כשבא לרה"י ואז קני' אויר חצירו מיהו י"ל דהראב"ד לא יסבור כשיטת תוס' עירובין ודוק היטב:

יא **ועיין** תוס' עירובין צ"ח ע"ב ד"ה נימא הקשו לרבא דתוך שלשה ד"ה צריך הנחה על גבי משהו מהא דאמרינין בהזורק בזרק מרה"ר לרה"י ורה"ר באמצע תוך ג' ד"ה חייב וכתבו א"נ יש לחלק דהכא שבא החפץ מלמעלה מג' למטה מג' הוא דבעי רבא הנחה על גבי משהו אבל התם איירי שהי' החפץ תוך ג' משיצא מתחת ידו להכי חשוב החפץ כמונח. (ומה שהביאו ראי' ממעביר יראה לכאורה כונתם דהם הבינו הכי בפירוש הגמ' דבאמת אין חילוק בין זורק למעביר. רק דהכי קאמרי בגמ' דף פ' התם בזורק היינו שהוא מלמעלה למטה. הכא במעביר היינו שהי' בשטח אחד למטה מג'. דאז חשוב כמונח דזולת זה אין פירוש לראיתם):

ומאוד תמוהים בעיני לפ"ז דברי התוס' בכתובות ל"א ד"ה נימא הגבהה צורך הוצאה שהקשה לפיר"ת דהגבהה קונה פחות משלשה. ואיסור שבת אינו מתחיל עד שיגביה שלשה כדאמרינין דבתוך שלשה כלבוד דמי עיי"ש:

ואיך התוס' סותרים א"ע וכתבו בעירובין דברה"י לרה"י ועבר ברה"ר בתוך ג' מיירי שהי' החפץ תוך ג' משיצא מתחת ידו. והרי זה ל"ה עקירה כלל לדעת התוס' כתובות הנ"ל. ואינו חייב כלל והיא תמיה גדולה. והפלא שיסתרו התוס' דבריהם. ושוב ראיתי בפ"י שתמה שם על דברי התוס' והתפלא שלא מצא זאת למי מקדושים. והנך רואה שהתוס' סותרים א"ע דלפי דברי התוס' בכתובות אינו חייב כלל. בלא עקר ג' טפחים וצ"ע הרבה:

שבתי וראיתי שיש מקום לישב קו' זאת דיש להבין דברי התוס' בעירובין דמה חילוק בין הי' מתחילה ג' ובין לא הי' מתחילה למעלה מג' אבל ביאור סברתם בזה. דהיכא דלא הי' מתחילה למעלה מג' והי' כארעא סמיכתא גם אח"כ נשאר כארעא סמיכתא.

ול"ב הנחה דלא אזיל שם קרקע מיני'. משא"כ כשכבר הי' למעלה מג' ואזיל לי' שם ארעא סמיכתא לא חשיב הנחה אך על גבי משהו. ומעתה הוא ממש כמו שכתבו התוס' בכתובות דל"ה עקירא בפחות מג'. ומ"מ חייב בהוציא מרה"י לר"ה למטה מג'. נהי דל"ה עקירה מטעם דהי' כארעא סמיכתא. אבל זה גופה שנטל מארעא סמיכתא של רשות היחיד ועשה ארעא סמיכתא של רשות הרבים. זה גופה הוי הוצאה וחייב ברגע שהלך החפץ מרה"י לרשות הרבים והחילוק הוא בנטל ועקר ג' חייב על רגע העקירה וההנחה משא"כ בלא אגבי' שלשה ל"ח עקירה והי' כארעא סמיכתא וכשבא לר"ה ג"כ הוי עודנה כארעא סמיכתא ומ"מ חייב על רגע שהלך החפץ מרשות לרשות. ושפיר כתבו התו' בעירובין דחייב על רגע ההוצאה. וגם בד' אמות ברה"ר י"ל דחייב לפ"מ שכתב הר"ן בטעם ד' אמות דהוי כמו מרשות שלו לרשות שאינו שלו. א"כ חייב על רגע שהלך מארעא סמיכתא דד' לארעא סמיכתא דאחר ד'. דהוי מוציא מרשות לרשות וכן מה"ט חייב בשבת ח' בזירזא דקני במגרר או במגלגל חבית שכתבו תוס' שם אף דלא הגבי' ג' עיי"ש. ושפיר כתבו התוס' בכתובות בלא הגבי' שלשה. דל"ה עקירה ולענין גניבה קונה. ומ"מ לענין שבת ל"ה עקירה עד שיגביה שלשה כמו שכתבנו דהאמת הכי הוא ומ"מ חייב ברגע שהוציא מרה"י לרה"ר וכיון שקנה הגניבה בעת שהגביה טפח לא באו החיובים בב"א:

ומעתה תראה שקו' הפ"י לא קשה כלום דמה שהתפלא דלא נמצא סברא זאת בשום קדמון הטעם דלענין דינא אין נ"מ מזה. דהרי מרה"י לר"ה חייב אף למטה מג'. וכן מוכח מתוס' שבת דף ה' ד"ה כגון. דחייב אף למטה מג' בהוציא מרה"ר לרה"י ולא נ"מ רק לענין קלב"מ שכתבו התוס'. ובפחות מג' הוי כמגרר ויוצא. גם מה שהקשה מתוס' שבת ד' ח' וגם מה שהאריך אי נתבטלה עקירה ראשונה לפמ"ש לק"מ וכפי מה שנראה מהפ"י הוה ס"ד דל"ה עקירה לענין מוציא מרה"י לרה"ר. אבל כבר כתבנו סברת התוס' וכונתם והדברים ברורים. אמת דלפ"ז יש לעיין לפמ"ש רש"י שבת צ"ב ע"ב והה"מ בפי"ב מה"ש ה' י"א דהיכא דהוציא חצי הדבר לרה"ר והניח אינו חייב אף שהוציא חצי השני כיון שכבר החצי הי' מונח ברה"ר. א"כ לפמ"ש דל"ה עקירה פחות מג'. ורק דחייב על רגע ההוצאה מרשות לרשות א"כ כשהוציא ברגע זו א"א להוציא בב"א רק ברגע אחד הוציא חצי ואח"כ חצי השני. וכשהוציא חצי השני כבר הי' החצי הראשון כארעא סמיכתא מר"ה. ואיך חייב וכן קשיא במגרר ובשלמא בעקירה עקר הכל ואח"כ הניח הכלי משא"כ במגרר או בפחות מג' חייב על רגע ההוצאה. וזה מוכרח להיות לרגעים. וצ"ע בזה ודוק:

והנה בדברי התוס' עירובין צ"ז שכתבו לחלק בין הי' מתחילה למעלה מג' ובין הי' מתחילה למטה מג' וכתבנו לעיל דהתוס' יפרשו כן הגמ' ד"פ החילוק בין זורק למעביר ובזה יהי' מיושבין דברי הכ"מ בפי"ג ה' ו' דשבת מה שכתב שם דבעי הנחה ע"ג משהו. והרי במעביר גם רבא מודה ולפ"מ שפי' תוס' החילוק בין זורק למעביר א"כ במעביר מלמעלה מג' בעי הנחה ע"ג משהו וצדקו דברי הכ"מ. אבל בזה עדיין צריך עיון:

(**ודרך** אגב ראיתי בתוס' שבת פ' דחשבינין ג' טפחים מהגרוגרות אף דל"ה ג' מהקרקע ויש לעיין מדף צ"ט דאמרינן שם בדבילה שמינה הואיל דלא מבטל לי' ל"ח כרה"י דל"ב לגבי ארעא ולמה לענין ג' חשיב כארעא סמיכתא וי"ל) לאחר כתבי זאת מצאתי להגאון מליסא בבית יעקב הרגיש אדברי התוס' כתובות ל"א מהי' מגרר ויוצא. וחילק בין גרירה דדרך הולכה בכך. ובין פחות מג' באויר דגרע טפי. ומשמע מדברי' במעביר בפחות מג' בקרקע ל"ח מוציא מרה"י לר"ה ה ולדברי' תיקשי קו' שהקשיתי מתוס' עירובין. גם בגוף הדבר שחילק אין ראי' מתו' ומה שכתבתי לעיל הוא הנכון לפענ"ד. ודוק היטב בכל זה:

יב **ועל** ארבעה לו אשיבנו מה שהקשה כבוד אבי' הגאון ז"ל על דברי הפ"ח בה' חנוכה שהקשה על הא דגזרו כזבים בי"ח דבר על נכרים והרי היא גזירה קדמונית עוד בימי חשמונאים. יהי' דמעיקרא גזרו לתלות ולבסוף גזרו לשרוף והקשה מנדה ל"ד דאמרו קרי' טהור עבדי רבנן היכרא שלא לשרוף תרומה וקדשים הרי דטומאת נכרי אין שורפין היא תמוה גדולה על הפ"ח. ואמנם לאחר העיון נכונים דברי הפ"ח והדברים ראוים למי שאומרן דר"ש במס' טהרות פ"ד מביא דברי הת"כ והתוספתא דשורפין על טומאת נכרים. ובפ"כ מזבים מביא התוספתא והת"כ והקשה מגמ' הנ"ל ותי' דתחילה גזרו לתלות. ולא גזרו על קרי' שלא לשרוף תרומה וקדשים. ואח"כ באושא גזרו לשרוף כמו שגזרו על ארץ העמים ועל כלי זכוכית. והניחו ההיכר מקריו דלא גזרו על זה מחדש עיי"ש. אלא שהקשו דא"כ נחשבי' בהדי גזירה דארץ העמים וכלי זכוכית עיי"ש בר"ש ומ"ה נכונים יותר דברי הפ"ח. דהגזירה מטומאת נכרים היא מימי חשמונאים ואז גזרו לתלות ושיירו קרי' להיכרא. ואח"כ בי"ח דבר גזרו לשרוף כדאיתא בת"כ ומשנה דנדה י"ל דהיא קודם י"ח ואח"כ גזרו גם על קרי' כדאיתא בירושלמי פ"ק דשבת דחשיב שכבת זרע בהדי י"ח דבר דלא כר' יוחנן דס"ל שם דקרי' טהור או דאח"כ לא גזרו מחדש על קרי' כדאיתא בש"ס דינן נדה ל"ד. וע"כ בי"ח דבר גזרו לשרוף. ומיושב דברי הפ"ח בטוב טעם. והגם דהרמב"ם פסק דאין שורפין בטומאת נכרים הפ"ח פסק כת"כ ואמת דבתו' שבת ט"ו ע"ב הקשו על כלי זכוכית מאי איכא למימר וכתבו ליכא למימר דמעיקרא גזרו לתלות ואח"כ לשרוף דאכלי זכוכית עבדי היכרא לשרוף ואמאי לא תירצו דמעיקרא

עבדי היכרא. ואח"כ גזרו לשרוף כמו שתי' הר"ש בטומאת נכרים וצ"ע. ומה שאמרו בי"ח דבר דוקא ידים תחילת גזרתן לשרפה והיינו ידים תחילת גזרתן לשרפה. אבל טומאת נכרים ל"ה תחלת גזרתן לשרפה רק כבר נגזרה לתלות ודוק:

ומצאתי בהגהות הגאון ר' אלי' מחק מגמ' נדה קרי' טהור כי היכי דלא נשרוף וכו' וגרס דלא נחייב עלי' על טומאת מקדש ומעולם לא הבנתי דברי' כעת ראיתי שמחק הגי' משום הת"כ והתוספתא הנ"ל:

ודרך אגב נראה לי להבין דהך מתחלה גזרו לתלות ואחר כך לשרוף מה ראו על ככה ומה הגיעו עליהם נראה לי דבאמת שיגזרו רבנן לשרוף. ומדאורייתא מצוה על שמירתה ואסור לאבדה. הוי כעקירת דבר מן התורה בקום ועשה ואך י"ל כיון דרבנן גזרו דאסור התרומה. הוי אינה ראוי לך. ומדאו' ל"ח כעין דאמרינן בסוכה כ"ג ואין מצוה על השמירה כדאיתא בבכורות ל"ג ועיין ברי"ט אלגזי שם באריכות ומעתה מתחילה ל"ג לשרוף נגד דאורייתא לבד בידים דהוי הכרחי ורשות לעקור דבר מ"ה כעין שכתבו תוס' נזיר מ"ג משא"כ בשאר טומאות וכשגזרו כבר לתלות. אח"כ כיון שכבר גזרו והוי אינה ראוי מדרבנן ואין אתה מצוה בשמירה שוב גזרו לשרוף. וזה לדעתי סברא נחמדה בהבנת הענין. ועיין בתוס' נדה ל"ג ע"ב מה שהקשו על ר"ת דאין שורפין על טומאת נכרים. ובודאי ר"ת סמך עצמו על הת"כ ובעיקר הקו' מהת"כ י"ל דסתם ספרא ר"י והוא ס"ל בסוכה דאינו ראוי דרבנן הוי מדאורייתא אינו ראוי ומ"ה מותר לשרוף ועיין תוס' פסחים כ' ע"ב אליבא דר"ש ואכ"מ להאריך. ועיין ברי"ט אלגזי בכורות ל"ג. א"ד ידידו ואוהבו שארו מוקירו ומכבדו יצחק שמעלקיש האבד"ק והגליל:

סימן נ

בסימן הקודם הארכתי בדברי התוס' וראשונים דבן עזאי ס"ל מהלך כעומד דוקא במקום פטור או ברשות אחר אבל לא באותו רשות. ואעתיק בזה סנסן אחד הנה הרי"ף מביא פלוגתא דבן עזאי ור"י אי מהלך כעומד ומימרא דר"י דמודה בן עזאי בזורק ותמהו הרא"ש והר"ן בריש שבת דלמה להרי"ף להביא זאת הרי אין הלכה כב"ע ואף דר"י מפרש דברי בן עזאי מ"מ ע"כ לא ס"ל כותי' דהרי אמר המפנה חפצו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן פטור דלא כב"ע וכתב הראב"ן לישב דברי הרי"ף דר"י נמי ס"ל מהלך כעומד רק דס"ל דוקא אם בא לרשות אחר כגון בהך דב"ע שהוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו. אמרינן בהסטיו מהלך כעומד אבל לא ברשות הראשון ולכן ס"ל לר"י במפנה חפצי' מזוית לזוית ונמלך להוציאן פטור דברשות הראשון ל"א מהלך כעומד ולעולם ס"ל לר"י כב"ע במהלך מחנות לפלטיא דרך סטיו פטור. וכן מצאתי בתוס' רי"ד שבת

שכתב בישוב דברי ב"ע דס"ל מעביר ד' אמות בר"ה חייב ול"א מהלך כעומד משום דדוקא ברשות אחר אמרינן מהלך כעומד עיי"ש. והנה קשי' לי לשיטה זו קו' גדולה דר' יוחנן קאמר בשבת ה' הי' טעון אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא אפי' כל היום פטור. וקשי' אס"ד דר' יוחנן נמי ס"ל מהלך כעומד רק באותו רשות ל"א מהלך כעומד רק ברשות השני א"כ בנכנס ויוצא אמאי פטור נהי דעל מה שנכנס פטור שהי' בלא עקירה דברשות שעמד תחלה ל"א מהלך כעומד מ"מ כשבא לרה"י דהוי רשות אחר שוב אמרינן מה"כ. והוי עקירה חדשה אח"כ כשיוצא חייב. ור"י פוטר אף בנכנס ויוצא כ"ה. עוד קשי' דשם הקשה בגמ' מקמ"ל שלא הי' עקירה משעה ראשונה והאר"י חדא זימנא המפנה חפצי' מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן פטור. ומה קו' והרי טובא קמ"ל דבהך דמפנה חפצי' מזוית לזוית ל"א רק דברשות ראשון ל"א מה"כ ומהך דנכנס ויוצא כל היום מוכח דאפי' ברשות הב' ל"א מה"כ דאל"כ לחייב על הוצאה ומה מקשה מה קמ"ל והרי הראב"ן מחלק ביניהם וטובא קמ"ל ר"י. ונ"ל פרפרת נאה בגמ' דבגמ' מתרצינין שם אמוראי נינהו אליבא דר"י מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא. וזה אינו מורגל בש"ס היכא דאין נ"מ בין הלשונות. ובכמה מקומות משני חדא מכלל חברתא איתמר אבל לא שאמורא ישמיענו דין אחד ויחלקו בלשונו. לכן נ"ל דהכי הפי' בגמ' והא אר"י חדא זימנא ואי דקמ"ל בהך דהי' טעון אוכלין ומשקין דאפי' ברשות הב' ל"א מה"כ דזה לא שמעינן רק מהך דהי' טעון אוכלין ומשקין א"כ לשמעונין רק הך דהי' טמון אוכלין ומשקין ולא הך דמפנה חפצי'. דהיא כש"כ מהך דהי' טעון. ומשני אמוראי נינהו ואליבא דר"י. והיינו דבאמת פליגי לדינא אליבא דר"י מר אמר בהאי לישנא היינו לישנא דהי' טעון אוכלין ומשקין וס"ל דר"י לא ס"ל מה"כ אף ברשות השני ולא ס"ל כב"ע ומר אמר בהאי לישנא דהמפנה וללשון זה לא שמעינן דר"י ל"ל כב"ע וכמ"ש הראב"ן. ופליגי אמוראי לדינא איך ס"ל לר"י. וזה הפירוש היא נחמד בדברי הגמ':

ב **ואולם** קשה לשיטת הראב"ן והתו' ריי"ד הנ"ל מסוגיא דכתובות ל"א דמשני שם אלא ה"מ ב"ע ומ"ה לא עקירה צורך הנחה דא"ח אעקירה ראשונה רק אשעת יציאה מפתח כמו שפירש"י ולראב"ן ותוס' ריי"ד הרי ברשות הראשון ל"א מהלך כעומד ועל כרחך החיוב בא על עקירה ראשונה והוי עקירה צורך הנחה ומאי משני ה"מ בן עזאי. והנה התוס' בכתובות שם כתבו ג"כ דבן עזאי לא ס"ל מה"כ רק במקום פטור ותמה מהרש"א דא"כ מאי משני ה"מ בן עזאי ועיי"ש מה שתירץ ועיין בשיטה דתי' ה"מ בן עזאי הכונה דמיירי שמגביה להצניעו ונמלך להוציאו והוי דינו כמקום פטור ואמרינין שוב מהלך כעומד. אמנם לשיטת התוס' ריי"ד והראב"ן דדוקא ברשות השני אמרינין מהלך כעומד

עדיין קשי' מה משני. לכן נ"ל לפרש דברי הגמ' בדרך זה דמסתמא כשגנב מרה"י לביתו העביר ד' אמות ברה"ר דמסתמא בית הגנב הי' מרחוק ד' אמות מבית הנגנב. וכשתי' בגמ' הב"ע כשהגביהו ע"מ להצניעו ונמלך להוציאו ומקשה ומי מחייב הכונה דאין כאן שום חיוב דלא הי' עקירה ומשכי ה"מ בן עזאי הכונה דנהי דעקירה ראשונה לא הי' לכך ופטור על מה שהוציא לר"ה מ"מ תיכף כשהגיע לר"ה אמרינין מהלך כעומד וחייב על ד' אמות ברה"ר. וע' תוס' שבת ה' ומ"ש סי' הקודם אות ומיושב הכל בעזה"י ובזה פירשתי דברי רש"י בסוכה מ"ג בהא דנקט שמא יעבירנו ולא שמא יוציאנו משום דמפנה חפצי' מזוית לזוית ונמלך להוציאן פטור והקשו תו' הרי גם במעביר ד' אמות פטור בכה"ג דכונת רש"י דמ"ה נקט שמא יעבירנו ד' אמות דל"ח שיוציא מרה"י לרה"ר אך שמא יפנה חפצי' מזוית לזוית. ובזה יפטור על ההוצאה אך על העברה ד' אמות שאח"כ יתחייב דכשהגיע לרה"ר נימא מהלך כעומד לב"ע. ומ"ה נקט שמא יעבירנו. והנה אחר כתבי זאת מצאתי שבדברי רש"י בסוכה כבר הרגיש באמרי צרופה בביצה והענין נכון וקצת הי' מקום לומר בהא דנקט מעביר ד' אמות ברה"ר ולא נקט שמא יוציאנו מרה"י לרה"י משום דל"ח שיעמוד לפוש ויניח ברה"ר אך דחיישינין שילך מביתו להחכם. ויהי' מוציא מרה"י לרה"י דרך רה"ר שכתבו תוס' עירובין ל"ג דחייב משום מעביר ד' אמות ברה"ר ודוק:

ג **והנה** ראיתי בתוס' רי"ד הנדפס מחדש בסוכה ובפסחים דבר חדש שתי' אהא דנקט שמא יעבירנו ד' אמות בר"ה ולא נקט שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר משום שאם יוציאנו מבית לחוץ בתוך העיר ל"ה רה"ר שאין דרין בה ס' ריבוא ואם יוציא מן העיר ולחוץ מכרמלית לרה"ר קא מפיק שסתם עיירות אינן מוקפות חומה שיהא רה"י. להכי נקט ד' אמות ברה"ר שהוא איסור תורה. הנה דברי' צריכין ביאור דאם בתוך העיר ל"ה רה"ר רק כרמלית אמאי חייב במעביר ד' אמות בכרמלית וצ"ל כונתו שיעביר ד' אמות בחוץ לעיר. ובתוך העיר ודאי יעמוד לפוש ולא יהי' רק מוציא מכרמלית לרה"ר ול"ח רק למה שיעביר ד' אמות בחוץ לעיר. והנה חידוש גדול השמיענו הרי"ד דהא דבעינין ס' ריבוא זה דוקא בעיר אבל חוץ לעיר הוי ר"ה אפי' באין ס' ריבוא ולא מצאתי לפוסק אחד שיאמר כן. דבתוס' שבת ס"ד מבואר דלשיטה דבעי ס' ריבוא לא משכחת בזה"ז רה"ר וגם מתוס' שבת ו' לא משמע כן וברש"י עירובין נ"ט ד"ה עיר של יחיד שכתב שלא הי' נכנסין ס' ריבוא ולא חשובה ר"ה דל"ד לדגלי מדבר. וזה שייך אף בחוץ לעיר. וע' שבת ה' במעביר חפץ ד' אמות מר"ה מקורה פטור דל"ד לדגלי מדבר ומוכח דאף במעביר דהילכתא גמירה לה בעי דומה לדגלי מדבר (וע' לעיל סי' י"ב אות שהארכתי בדברי

תשו' זרע אמת אם בזה"ז יש תחומין דאו' הואיל וליכא ר"ה. ולתוס' רי"ד גם בזה"ז יש ר"ה בחוץ לעיר ודוק) ושמא כונת תרי"ד דבחוץ לעיר עוברים ס' ריבוא וזה דוחק:

סימן נא

ב"ה ברעזאן י"ג תשרי תרכ"ב לפ"ק

לק' יאהניסבערג להרב הנ"ל:

א **יקרת** מכתבו הגיענו וע"ד השאלה באנשים ששוכרי' חלב מכפר להביא לעיר והוא רחוק יותר מתחום שבת ומביאין ביו"ט החלב להקונים בדרך היתר ע"י עירוב. וכבוד מעלתו נתעורר בזה וחשש דהוי כשור פטם דהוא נרגלו של כל אדם הואיל ועתיד למכור וה"ה החלב. וכיון דהקונים לא עירבו ממילא החלב כשביתת הקונים ומאי מהני העירוב שלו להביא מחוץ לתחום. ולכאורה יפה העיר. אבל לדעתי נראה דהנה ז"ל הראב"ד פ"ה מיו"ט על הר"מ שכתב הטעם מפני שהוא מפוטם והכל שומעין ובאין לקנותו וכו' והו"ל כבור של עולי בבל שהוא מסור לכל א"א זה שבוש אלא מפני שהוא זוכה לכ"א מעיו"ט ואע"פ שאין לו לשואלו (צ"ל לשמואל) ברירה ה"מ בדבר של שותפים שהם מקפידים בחלוקתן אבל הפטם שמוכר אין עלי' זאת ההקפדה כדי שיבא כל אדם ויוליך לרגלי'. ובגוף הטעם דשור פטם לדעת הראב"ד ורש"י הטעם דהוי כאלו זכה הקונה מעי"ט. והוא מטעם ברירה דהוברר הדבר דהמוכר מאתמול זכה לזה כמו שכתב הראב"ד. ולכאורה יש לתמוה דהרי אם שחטו בעלי' ביו"ט וחלקו הבשר נמי דינא הכי כדמוכח בביצה דף מ' גבי ר' חנא בר חנילאי תלי בשרא וכן הוא ברמב"ם וקשה דהרי בשנים שלקחו בהמה בשותפות הוא כרגלי שניהם. מטעם דינקי תחומין מהדדי. א"כ מאי מהני מאי דאמרינן דהוי כזכה מאתמול הרי גם הב' זכה מאתמול. ומ"מ הכי עדיף משנים שלקחו בהמה בשותפות. וצ"ל דעדיף דדוקא בשנים שהי' להם מאתמול שותפות קודם שחלקו כבר נאסר כל חלק דיונק מאברי חלק חברו ל"מ אח"כ החלוקה רק לברר חלקו. אבל כבר נאסר מחלק חברו ול"ש ביטול כיון שכבר נאסר דשיל"מ ל"ב משא"כ בשור של פטם קודם החלוקה הכל שלו ורק לאח"כ אמרינן ברירה. א"כ ל"ש שנאסר קודם החלוקה דהאיסור נולד בתערובת ובטל אף בדשיל"מ והנה קו' הראב"ד גדולה דאיך אפשר לומר דטעם דשמואל משור פטם מטעם ברירה. והרי שמואל ל"ל ברירה בשנים שלקחו חבית ותי' הראב"ד אינו מובן והנ"ל דהתוס' הקשו בדף ל"ז דהרי שמואל אית לי' ברירה בגיטין וחלקו בין תולה בדעת אחרים דאית לי' ברירה. ותולה בדעת עצמו ל"ל ברירה. ולפ"ז הנה בשנים שלקחו חבית בשותפות ל"ה כתולה בדעת אחרים דכ"א קנה חלקו מעיו"ט ותלה בדעתו איזה חלק שיברור לעצמו כדמוכח מדברי התוס' דזה הוי כתולה בדעת

עצמו משא"כ בשור של פטם דלע"ע הבהמה שלו. והוא תלוי בדעת הקונים דהמוכר רוצה למכור לכל אדם א"כ בתולה בדעת אחרים אית לי' ברירה וזה כונת הראב"ד דדוקא בשותפים ליכא למימר דהוי כמברר דבריו מאתמול דהם מקפידין במחלוקתן והוי כתולה בדעת עצמו ורק כעת נפל זאת לחלקו משא"כ הפטם שמוכר אין עליו זאת ההקפדה דהוא מוכר לכל אדם רק דתלי' בדעת הקונה בחלק כ"א. א"כ הי' תולה בדעת אחרים עוד צ"ע דברי הראב"ד שכתב דהמוכר זיכה לכל אחד חלקו והוא תמוה דאיך אדם מזכה לאחר בשלו. וכל זכי' צריך להיות ע"י אחר וצ"ל כונתו דבתחומין ל"ב זכי' ממש כמו בשואל דמהני רק באמר להשאיל לו מעי"ט שיהי' כרגליו אם אח"כ השאיל לו ודוק. ועכ"פ כיון שהטעם משום ברירה. א"כ לא מבעיא לשיטת השאג"א בה' פסח דהיכא דיצא חומרא מזה אמרינן בדרבנן אין ברירה להקל א"כ כאן דאתה רוצה להחמיר דהמוכר לא יוכל להוציא לתחום שלו אמרינן ברירה ספק ומדרבנן אין ברירה להקל. ושרי להוציא כרגלי המוכר. ונהי דתרי קולי דסתרי א"א לומר. אבל הכא אין כאן תרי קולי דסתרי. דהקונים באמת לא יוליכו רק כרגלי המוכר. ועוד בתרי גברא אולי הוי כשני שבילין ועיין במנחת יעקב בקונטרוס הספיקות במחלוקתו שבין מהרי"ט סי' י"ב שם לענין שני גופים בס"ס דסתרי אהדדי וה"ה בספק דרבנן וה"ה הכא תליא בזה:

ובנ"ד ל"ה תרי קולא דקונים באמת לא יוכלו להוליכן רק כרגלי המוכר אם ל"מ ספק שסותר בשני גופים אלא אפי' לפי מה שחולק הגאון מליסא במק"ח סי' תמ"ח על השאגת ארי' לא חולק אלא שם בחמץ שעבר עליו הפסח כמ"ש דממנ"פ עושה איסור. ועוד השואל הוי כבא לשאול בבת אחת. אבל בנ"ד ל"ש זה. וגם הוא מודה לזה. ואף דמאן דל"ל ברירה אוסר בחבית ואין מתיר מטעם ספק שמא עכ"פ הגיע לחלקו שלו מטעם ספק דרבנן. וע"כ משום דהו"ל דשיל"מ וספק אסור בדשיל"מ. כבר כתב השאג"א בסי' צ' לחלק בין ספיקא דדינא דמהני בדשיל"מ ובין ספק בגוף המעשה כמו שע"כ צ"ל כן דאל"כ אמאי אנן מקילין מטעם ברירה בדשיל"מ וע"כ ספיקא דדינא מותר בדשיל"מ. ועיין ג"כ בפרי מגדים בפתיחה כוללת להל"ל יו"ט אות כ"ד חקר בספיקא בפלוגתא בדשיל"מ. ומשאג"א משמע דספיקא דדינא מהני. א"כ היכא שיש קולא בספיקא דדינא לומר להיפוך דאין ברירה גם בדשיל"מ מהני וגם המקור חיים מודה לזה. אמנם י"ל דבנ"ד גרע מחמץ של ישראל ונכרי דכאן בחלב יתן הכל להקונים ולא ישאר בידו מאומה. ואף אם אין ברירה בדרבנן ואין מבורר חלק של הקונים אבל של המוכר ודאי ל"ה דהכל יתן להקונים אך אף אם נימא כנ"ל. וגם לשיטת הרמב"ם דבשור של פטם אין הטעם משום ברירה. ורק דהוי כבור של עולי בבל. והטעם דהואיל ודעת הבעלים

למכרו אסח דעתי' מיני' ולא קני' שבית' אצלו. וכן אם נאמר אפי' לראב"ד דלא כנ"ל אלא דל"א אין ברירה להקל מדרבנן. אבל עכ"ז ל"ק קו' דהדבר ברור דענין קנין השביתה תלוי בדמה האדם כמו דאמרינן בביצה דף מ' ואבעית אימא זכי שאני ופירש"י שהרי כל עצמו לא עשה אלא להוציאו משביתתו א"כ בשלמא בשור פטם אמדינן דעת המוכר דכיון שידע שימכור הבהמה והקונים יצטרכו להביאה למקום שביתתו. עקר דעתי' משביתתו משא"כ בנ"ד אדרבה הרי הוא צריך להוציא חוץ לתחום והקונים א"צ להוציא חוץ לתחום. אמדינן דעתי' דלא עקר דעתי' משביתתו. ולרמב"ם ודאי נכון דלא הפקיר מאתמול רשות בזה כדי שיכול להוציא להתחום. וזה ברור ופשוט:

ועוד נ"ל דאפי' בשור פטם כל עוד שלא מכר הרשות להוציא כרגליו. ורק אחר שכבר מכר אמרינן אגלאי מילתא למפרע. אבל כל עוד שלא מכר יכול להוציא כרגליו דהרי הברירה שבידו שלא למכור ונהי דעיקר קנית השביתה היא בין השמשות. ואז הי' בדעתו שיהי' כרגלי הקונה. אבל הרי לשיטת מהרש"ל בעירובין ע"ה ב' שייך קניית שביתה ביו"ט. ובאדם וכלי' ודאי כ"ע מודי דהרי בבור הוא כרגלי הממלא ביו"ט. א"כ בשור פטם דלר"מ הטעם דהוה כנכסי הפקר אם הוא רוצה ביו"ט וגילה דעתו שפיר קני שביתה והוי כרגליו א"כ אם הוליכו חוץ לתחום ע"י עירובו אין לך גילוי דעת גדול מזה. ומה"ט לא מצינו שיאסור בשור פטם להוליכו. ורק אחר שכבר מכר אז הקונה יכול להוליכו אבל קודם לכן ודאי מותר מה"ט המוכר. ואולי אף אם הוליכו המוכר. אח"כ הלוקח ג"כ מותר להוליכו. והמוכר לא עביד איסור למפרע דאז בהיתר הי' עושה. ורק אח"כ נגלה הדבר. וכיוצא בזה כתב הפ"י לענין למפרע הוא גובה בגיטין מ"א דמ"מ מפקיע מידי שיעבוד הואיל ומחוסר גוביינא אף דאח"כ לא יהי' למפרע שלו. ועיין בתוס' חולין ע' משמע דלמ"ד למפרע קדוש אסור להטיל מום קודם יציאת רובו. אולם מתוס' תמורה כ"ד משמע דלע"ע הואיל ולא קדוש מותר להטיל מדאורייתא ול"א דאסור הואיל ואח"כ יהי' למפרע קדוש. דלע"ע לא קדוש הוא. אבל כבר הרגישו שם המפרשים בזה. באופן דבאיסור דאורייתא ודאי כדברי התוס' חולין דף ע'. אבל באיסור דרבנן י"ל דלע"ע מותר. ול"ח שיהי' למפרע איסור ואכ"מ. ועוד י"ל דבחלב דמותר להוליך כרגליו דהמוכר שהמוכר רוצה קונה אז שביתה. ואח"כ באמת הקונה לא יוכל להוליך רק כרגלי המוכר. ולא יעשה איסור כלל. באופן דהדבר ברור להיתר. ולפמ"ש השיטה מקובצת דבשור של פטם הוא רק לתקנת הטבח. י"ל דדוקא בטבח תקנו כן. אבל לא בשאר דברים. כמו דתיקנו שמעות יקנו לצורך יו"ט ובלא"ה מותר ודוק:

ג **אבל** מה שיש לפקפק בעיקר הדבר. הנה הבהמות המה של עכו"ם. וקנו שביתה ואין יכול להלוך אותן רק ב' אלפים לדידן דפסקינן דחפצי עכו"ם קונים שביתה מגזרה כדאיתא בסי' ת"א. והחלב שנחלב מהבהמה בי"ט בבה"ש הי' כנוס בבהמתו בהאברים וקנה שביתה ב' אלפים ואיך יכול אח"כ להוציא חוץ לתחום ע"י עירוב שלו לא יהא אלא אם קנה ביו"ט אצל עכו"ם הכי יכול להוציא כרגליו. והוא דבר הראוי לעיין בו. ולומר דהחלב שהיה כנוס באברים בבה"ש היה של הקונה. א"א דהחלב מתהוה מתמצית האברים. והאברים המה כרגלי הנכרי. ועוד בבה"ש לא היה חלב כלל רק שמנונית והכי עדיף ממנו דאמרינן בהמה של שותפות דינקי תחומין מהדדי. וכאן יונק מהאברים וגם הוא לא מכר לקונה רק חלב. ועוד שלא הי' חלב רק דם ואח"כ נעשה חלב. ומעיקרא קני' שבית' בתוך האברים. ואפי' אם נאמר דלענין תחומין קנה מאמש אבל ודאי יניק מאברים. ולזה יש לומר ב' אנפין. או דגוף הבהמה כרגלי הקונה מהחלב הואיל ויש לו קנין פירות כמו שכתב בס' תוס' שבת סימן שצ"ז בבהמת האשה דהוי כרגלי הבעל משום קנין פירות כמו שואל דהוי כרגליו וה"ה בזה וזה לא נהירא לי דאינו דומה לנכסי מלוג דיש לו רשות להשתמש בבהמה. והרי אם משתמש יכול להוליכה ולהוציאה ולעשות מה שירצה להשתמשות מש"ה הוי כרגליו דזה גופא הוי ההשתמשות וכן בשואל נמי שיש לו רשות להשתמש. אבל בנ"ד הכי יש לו רשות להוליך הבהמה אנה ואנה. ואם ירצה להוציא הנכרי לא יניחו א"כ ודאי הבהמה כרגלי הנכרי. ובשגם דקי"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי (ועוד למ"ש תוס' ב"ב כ"ו היכא דאין לו כל ההשתמשות רק יניקה לכ"ע ק"פ לאו כק"ה דמי ה"ה הכא מיהו למה שהקשיתי לעיל סי' ל"ג על התוס' משבת קל"ה וכתבתי דתוס' לא כתבו כן רק ביניקת פירות דעיקר פירא מארעא עיי"ש א"כ בחלב גם תוס' מודה) ולדעתי גוף הבהמה ודאי ל"ה כרגלי הקונה א"כ החלב מתמצה מאברים ודינה כאברים. גם י"ל עוד כמו דאמרינן בעירובין דף מ"ה ב' דמקשה וליקני שביתה בעבים. ומשני מיא בעיבא מיבלע בליעי ומש"ה לא קני שביתה ומקשה דליאסר מטעם נולד ומוקצה. ומשני מינד ניידי. אבל אם נימא דהוי בליעי ונולד לא קני שביתה. וה"ה בחלב לא קני שביתה רק עד שיצא לאויר העולם. ואז כבר הוה של ישראל. וכל עוד שלא יצא לאויר ל"ק שביתה כלל. אבל גם זה לא נהירא לי כלל בשלמא שם העבים לאו בני קניי' שביתה נינהו דאינן רק אויר ספיגי דק ל"ה בר הולכה והבאה לענין שביתה (וע' בתשו' מהר"ם בר ברוך הנדפס מחדש סי' ש"ץ שכתב ג"כ דעננים שלנו אינם נחשבים כממש וע' ביד דוד עירובין נ"ה) ורק דמקשה מ"מ המים יקנו שם שביתה ומשני דגם המים הוי כליתא. ול"ה בר קניי' שביתה אבל הכא החלב הי' במעי

בהמה ובאברים וחלק מחלקיה. ואם הבהמה קניי' שביתה קניי' היא וכל מה שבמעי' וצירה ורוטבה. וניהו דלענין הכנה או מוקצה הוי נולד היינו דהוי דבר חדש לאכילה. ומעיקרא לא עמד לאכילה. אבל לענין תחומין דשייך אף בדבר שאינו אוכל כגון בכלי. א"כ כשהבהמה קנתה שביתה היא וכל אשר בה ל"מ מה שהחלב נבלע שלא יקנה שביתה בכלל הבהמה וזה ברור. ובודאי ביצה שנולדה ביום טוב כמו הגוף קני' שביתה ול"ש כלל לומר נולד ודוק:

ד **אבל** מה שי"ל בזה דפנים חדשות באו לכאן והוי גופא אחרינא. ומותר מש"ה להולך כרגליו אף שקודם שנעשה חלב הי' כרגלי הנכרי. דפנים חדשות באו לכאן כמ"ש המג"א בשם רבינו יונה סי' רי"ו לענין מוסק ולענין דבש. ומה שהקשה מג"א דא"כ אין חידוש דחלב מותר. ומה שתי' בחק יעקב דבעינן שיתהפך לדבר המותר. ומעתה כ"ז אי נכתב קרא דחלב מותר עיי"ש. עכ"פ לאחר שנכתב קרא ונתהפך לגמרי. אין זה הגוף הראשון. כדאמרינן ביבמות דף כ"ג דכי מגיירא גופא אחרינא ומש"ה קונה כעת שביתה כרגלי הקונה תיכף מעת שנעשה חלב ואין לומר ולחוש דאחר שנעשה חלב עדיין יונק משמנונית הבהמה דאין לנו לחוש לזה. ועוד דזה באמת בטל ואף דהוי דשיל"מ מ"מ הוי מין בשאינו מינו ורק דהתוס' כתבו בסוף ד' ל"ט דלתחומין מחמרינן הואיל והוי ג"כ דין ממון פתיך בי' לתי' א'. ובשל נכרי אף דין ממון בטל דטעמא דממון אין לו ביטול משום חזקת ממון שאין הולכין אחר הרוב ובנכרי אין לו חזקת ממון כמ"ש הרב המגיד הובא בב"ש סי' ד' ולענין זה קיל נכרי מישראל התבונן ושמור זאת. ואמנם כאן אין אנו צריכין לזה דמאין לנו לחוש לכך. באופן דנהי דבאיסור דאורייתא סמכינן אזה דהרא"ש חולק על רבינו יונה אכן בתחומין דרבנן וגוף מה דחפצי נכרי קונים שביתה הוא דרבנן לכן יש לסמוך ע"ז. ועוד נ"ל דשייך בזה הסברא כמו הואיל ומתיר עצמו בשחיטה בביצה ו' ומ"ה מתיר עצמו אף ממוקצה. וה"ה בדם ונעשה חלב הואיל ומתיר עצמו מאיסור דם אף איסור תחומין מתיר עצמו. ולפי"ז יש מקום לומר כן גם לאיסור מוקצה ונולד עיין או"ח סי' תק"ה שהרעישו על חלב ממוקצה ונולד ולהנ"ל יש לומר הואיל כו'. אך שם כבר הותר מאיסור בהיותו במעיו נגמר כבר. ואיסור נולד ומוקצה בא ביציאתו לאויר העולם משא"כ לתחומין שחששנו בטרם נעשה חלב. י"ל תיכף שנעשה חלב הואיל ומתיר וכו' ועדיין יש לעיין בזה וגם יש לחזק מה שצדדנו. דהבהמה גופא קניא להקונה לענין תחומין מטעם ק"פ אלא דקיי"ל ק"פ לאו כקהג"ד. אבל לפמ"ש המ"א סי' רמ"ו דלענין הנאת השכירות שכירות ליומא ממכר הוא. א"כ י"ל דזה גופא שיכול להוליך החלב לתחום שלו זה הוי הנאת השכירות והבהמות קנויות לו לפירות למען

יוכל עי"כ להשתמש בחלב לצרכו ודוק. ואחרי כ"ז עדיין הדבר בצ"ע ע"כ שומר נפשו ירחק מזה להביא חלב שנחלב ביו"ט א' ע"י עירוב ובלא"ה לענין חלב שנחלב ביו"ט עי' טו"ז ומג"א שאין להתיר רק בחולב לתוך אוכל ובעי מאכל הרבה ושיהי' החלב לצורך המאכל ובעו"ה אין משגיחין ע"ז:

והנה הי' מקום לומר דבבהמה העומדת לאכילה או להכלבו שהובא בב"י והיא שיטת הריא"ז דאף עומדת לחליבה הוי כעומדת לאכילה א"כ הוי אוכל הנפרד מאוכל ול"ש סברא דמיבלע בליעי דהוי חלק מהכל קני שביתה במעי האם ואסור להוציא כרגליו ובהמה העומדת לגדל ל"ה אוכל והחלב ל"ה בעולם ודבר חדש גמור דאין כאן אוכל הנפרד מאוכל לא קני שביתה ויש לדמותו למיא בעובא. ומותר להוציא כרגליו. ולפי"ז אסור להוציא חלב שנחלב ביו"ט חוץ לתחום מטעם ממנ"פ דאין לך היתר רק להכלבו. ולדידי' קני שביתה אבל כבר הבאתי דלא תליא בזה. דאף עומדת לגדל נהי דהוי נולד לענין יו"ט לענין תחומין קניא שביתה. כמו שהארכתי לעיל ודו"ק בכל זה:

ה **ואין** בהמד"ר בלא חידוש ראיתי להציג מה שנ"ל בעמדי בענין זה בהבנת דברי התוס' ביצה מ' וב"מ י' דר"נ ס"ל מגבי' מציאה לחברו קנה ומ"מ הוי כרגלי הממלא הואיל דלא זכי חברו רק מטעם מגו דזכי לנפשי' לא עדיף מהמגבי' ובעיני הדבר תמוה דמאי זה דזוכה לחברו מטעם מיגו יזכה מאיזו טעם אבל מעולם לא הי' שלו. רק לחברו ומדוע יהי' כרגליו. ומעולם לא זכה בזה. ולומר דכל מיגו דזכי לנפשי' הוא שזוכה לעצמו ומזכה אח"כ לאחר א"א דאין אדם זוכה בשלו לאחרים רק ע"י אחר גם אם יהי' להראשון בע"ח ששיעבד דאקני מטלטלי אג"ק הכי יגבה מזה. ע"כ מעולם לא הי' שלו ועוד במי שליקט את הפיאה והוא עשיר דזוכה לעני מטעם תרי מיגו אינו מכוון לזכות לעצמו וע"כ מעולם לא זכה לעצמו. ושמחתי שמצאתי בשטמ"ק לב"מ שהעיר קצת ורצה ליישב באמרו דאף כרגלי הממלא קאמר:

עכ"פ הרואה יראה דכבר הוקשה לו גוף הענין עיי"ש. אבל מה שנראה בעיני דבר חדש. הנה בסוף ביצה מבואר דבפקדון הוי כרגלי הנפקד והפ"י הרגיש דל"ה רק כגורם לממון ולא כמ"ד. אבל צ"ל דבתחומין הואיל והפקיד בידו הוה כרגלי' דסגי בזה שיהי' במקצת שלו ואף גל"מ כמ"ד לענין תחומין. ומעתה זה הטעם דהוא כרגלי הממלא דהטו"ז סי' תמ"א אות ג' כתב דהיכי דיכול להיות שיהי' שלו לגמרי עדיף מגל"מ. עיי"ש וכיון דבתחומין אזלינן בתר גורם לממון דהרי הוי כרגלי הנפקד. לכן הואיל וזכי לחבירו מטעם מיגו דזכי הו"ל כמו שיש לו גל"מ ולכן הוי כרגליו. ובזה אולי י"ל גי' רש"י דר"נ ס"ל לא קנה המגביה ולכן הוה כרגלי מי שנתמלאו לו. ור"ש ס"ל קנה המגביה והוה

כרגלי' והקשה התוס' דאין סברה דלר"ש יגבה המגביה בלא כונה (וצ"ל הא דלא ניחא לתוס' לומר דיד קונה מתורת חצר אף שלא מדעתו כמ"ש מהרי"ט הובא בקצה"ח סי' רס"ח דכאן שכיון בפירוש שלא לקנות לעצמו רק לחבירו גרע מחצר ודוק) להנ"ל י"ל דאין כונת ר"ש שקנה להיות שלו לגמרי רק כונתו דיש לו קצת קנין מטעם הואיל כמ"ש הטו"ז הנ"ל ומ"ה הוה כרגלי' ור"נ יסבור דל"מ דהגל"מ לענין שיהי' כרגלי' ודוק:

ודרך אגב הנני אומר בהך דב"מ י' דאר"נ המגביה מציאה לחבירו ל"ק משום דהוה תופס לב"ח במקום שח"ל. דקשי' לפמ"ש השיטה שם ד' י"ב בשם הר"ן בטעם דחצר קונה משום יד ולא משום שליחות במציאה משום דבעינין שלוחו של בעל הממון ולכן ל"מ חצר מתורת שליחות למה לי' לר"נ הטעם דל"ק משום תלב"ח בש"ל. ת"ל משום דל"ה שלוחו של בעל הממון וגם קשה למ"ד זוכה מטעם מיגו דזכי לנפשו. והרי מ"מ ל"ה שליח של בעל הממון וכבר הרגיש בנתיבות סי' ק"ה. ונ"ל דמ"ד מגביה מציאה לחבירו לק"ח ס"ל משום מיגו דזכי לנפשי הו"ל הזוכה בעל הממון כיון דאי בעי זכי כמ"ש הטו"ז סי' תמ"א הובא לעיל. וכמו דהבעל הממון עושה שליח כן בעל הממון נעשה שליח. ומ"ה הוצרך הגמ' לומר דל"מ משום דהוי תופס לבע"ח ולא עשאו התורה שליח להרע לאחריני (כמ"ש הקצה"ח סי' ק"ה דזכי' מטעם שליח שעשאו תורה) ומ"ד מגביה מל"ח ק"ח ס"ל משום מיגו ל"ה הרעה לאחריני כיון שבידו לזכות. ומעתה כ"ז היכא דיש לו זכות. אבל הר"ן שפיר כתב בחצר דל"ש מיגו דזכי לנפשי' ל"ה חצר שליח משום דל"ה כשלוחו של בעל הממון ודוק. והנני ידידו וד"ש באהבה יצחק שמעלקיש אבדפ"ק והגליל:

סימן נב

עוד להרב הנ"ל מק' זיראווכא לק' ברעזאן שנת תדיר (א

) **שאל** ידידי בדברי הש"ג בשם ריא"ז פ"ד דע"ז שכתב בנכרי שמשכן ע"ז לישראל כ"ז שיש רשות לנכרי לגבותה יכול לבטל מטעם הואיל ובידו לפדותה. ואם ביטלה ישראל ברשות גוי בעלי' הרי היא כמו שביטלה הנכרי ותמה עליו דלא מצינו הואיל ויכול לפדותו לקולא רק לחומרא גבי חמץ אבל לא לקולא ע"כ. הנה לכתחילה ודאי אין להלות דנהנה מע"ז ורוצה בקיומו ובודאי אסור ורק לענין דיעבד מקום הספק אי הגוי יכול לבטל להרא"ש דפסק כחכמים דמשכון ל"ה ביטול ולזה דעת הש"ג דהגוי יכול לבטלה. והנה מה שתמה מכ"ת דלא מצינו הואיל לקולא אנן פסקינין כרבה דס"ל הואיל אף לקולא ואך הדבר הקשה דהרי הר"ן הקשה בפסחים בישראל שהלוה לגוי וכו' דנימא הואיל ובידו לפדותו. ותי' דמחוסר ממונא לא אמרינין הואיל וזה קשה ג"כ הכא דמחוסר

ממונא לא אמרינין הואיל. ואמנם בש"ג גופי' ליתא כלל דבר זה דמהני הביטול מטעם הואיל ורק דבלא"ה מהני ביטול דישראל מגוי לא קנה משכון וא"צ להואיל כלל. ורק דהש"ג כתב כ"ז שיש לו רשות לגוי לגבותו הו"ל ע"ז של נכרי ואתי לאפוקא בהגיע זמן ולא פרעו או דא"ל מעכשיו דבכה"ג מוחלט ביד ישראל ולא מהני ביטול כמו לענין חמץ בפסח ובלא א"ל מעכשיו הו"ל לענין חמץ חמצו של נכרי ולענין ע"ז מהני ביטול מטעם דל"ק הישראל ואמנם ראוי לדבר לדעת המג"א בסימן תקפ"ו בע"ז של נכרי אף שיש לו בעלים כשבא ליד ישראל בגזילה לא מהני ביטול וכתב המג"א הטעם דכיון דחייב באחריות הו"ל ע"ז של ישראל כמו לענין חמץ בפסח ואף דשם כתוב לא ימצא ס"ל להמג"א דילפינין מע"ז או משום חומרא. ומעתה כיון דלדעת התוס' שבועות מ"ד במשכון של גוי חייב באחריות אף דאין דין שומרין לגוי חייב כו' עיי"ש היטב. א"כ ה"ה במשכון של גוי כיון שישראל חייב באחריות הו"ל ע"ז של ישראל ואין לו ביטול עולמות. וזה יש להקשות על הש"ג ועל כרחך הש"ג לא ס"ל כמג"א ודוחק לומר דמיירי בפירש להדיא דלא באחריות. והנה קשה לי קושיא גדולה להמג"א דבגמ' ע"ז ע"א ובבכורות י"ג בסוגיא דגרוטאות הקשה בגמ' מלוקח גרוטאות ומצא ע"ז אם עד שלא נתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח. ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח ואם משיכה קונה אמאי יחזור ומשך רישא משום דהוי מ"ט והקשו בגמ' רישא מקח טעות סיפא למ"ט ע"ש והקשיתי לדעת הב"ח בח"מ רל"ב בקנה והטעה חייב באחריות ואף דלא הו"ל שעות להודיעו דלא כסמ"ע וביאר הטעם כמ"ש הריטב"א בהאי הנאה דתפס לי' אזוזי. ולדעת המג"א היכי דחייב באחריות הו"ל ע"ז של ישראל ואין לך ביטול. ומעתה מאי הקשו מ"ש רישא ומ"ש סיפא שני ושני דברישא במשך ולא נתן מעות דאינו חייב באחריות היכא דהוי מ"ט דל"ש הטעם דתפיס לי' אזוזי דהרי לא נתן המעות ומש"ה הו"ל ע"ז של נכרי ויש לו ביטול משא"כ בסיפא כשנתן מעות נהי דהו"ל מקח טעות מ"מ הואיל והוא חייב באחריות הו"ל ע"ז של ישראל ואין לה ביטול ומ"ה יוליך הנאה לים המלח. ואמנם הדבר נכון דנהי דאין לה ביטול מ"מ הרי אומרים בא"ה הרי שלך לפניך ומ"ה יחזור לנכרי ויתבע המעות דהמקח לאו כלום הוא אך הדבר הקשה לפמ"ש המג"א בה' פסח סת"מ בחמץ שלקח משכון מנכרי ונאסר דאסור לישראל להניח לגוי ליטלו שמא יחזור וימכרנו לישראל וה"ה הכא כיון דל"מ ביטול ניחוש שישראל יקנה הע"ז דלא ידע דע"ז אין לה ביטול ומכירה הוי ביטול ויקנה ישראל ובאמת ע"ז זו אין לה ביטול והיותר יקשה לדעת העט"ז שחולק על המג"א בה' פסח וס"ל דאסור לישראל להניח ליטלו דכיון דחמץ בביתו ועליו לבערו וה"ה הכא דכיון דלענין זה הו"ל ע"ז של ישראל

עליו לבערו ואיך יתנהו לנכרי. ועיין בעט"ז שם. ועוד קשה דהנה בע"ז נ"ג הקשה על הך מתניתין הרי מכרו ומשכנו הוי ביטול ותי' דאדעתא דגרוטאות לא זבן והנה זה ברור דלא הוי ודאי איסור דשמא הנכרי ידע שיש ע"ז וביטל. ורק דהוי ספק וספיקו אסור. וכן כתב בישי"ע בק"א לה' פסח בשם בנו והקשה דא"כ מאי הקשו מ"ש רישא ומ"ש סיפא בשלמא ברישא בשלא נתן מעות והישראל מוחזק יכול הישראל לומר דהוי מקח טעות ומש"ה יחזור ואי דהגוי יבטלו ומותר בהנאה מה בכך מ"מ כיון שישראל מוחזק מחזיר מספק משא"כ בסיפא כיון שהנכרי מוחזק הוא אינו רוצה לחזור המעות דטוען דלא הוי מ"מ וכבר ביטל והישראל אינו יכול להנות דלמא הגוי לא ביטל דלא ידע ומש"ה יוליך הנאה לי"ה. ותירץ דמ"מ אמאי יוליך לי"ה יבטל גוי אחר ממנ"פ דאם הגוי כבר ביטל הע"ז בלא"ה מותר בהנאה ואם הגוי לא ביטלו הו"ל מקח טעות והע"ז של נכרי ויש לה ביטול עיי"ש. ומעתה הק"ל דכיון דביארתי דבאמת ע"ז זו אין לה ביטול דהרי חייב באחריות ולענין זה אין לה ביטול רק דמ"מ יכול לחזור דאומרים בא"ה הרי שלך לפניך משא"כ הכא הגוי טוען דביטל ואינו רוצה לחזור והישראל אסור להנות מספק שמא לא ביטל ול"ש כמ"ש דממנ"פ יבטל גוי אחר דאף אם הוי מקח טעות אין לה ביטול דהוי ליה ע"ז של ישראל והיא קושיא נחמדה ואין לומר דכיון דכל עיקר הטעם שחייב באחריות הוא משום האי הנאה דתפיס לי' אזוזי כיון שאתה אומר שיוליך הנאה כו' אין לו הנאה ואינו חייב באחריות דזה אינו דאם אתה אומר שגוי יכול לבטל ויש לו הנאה דתפיס לי' אזוזא יתחייב באחריות וכמצא בזה כתבו התוס' בב"מ ד' ל' בעלה עליה זכר דמש"ה פסולה כשאתה אומר כשרה יהיה לו הנאה ועיי"ש ובכל מקום אזלינין לחומרא בכה"ג:

ב **ובישוב** קושיא זו נ"ל דבאמת אין דין שמירה בנכרי ואף שקבל עלי' לדון בדיני ישראל היינו לענין הקנין אבל לא לענין שמירה ואמנם התוס' שבועות מ"ד כתבו דמטעם דשמואל חייב באחריות אף בנכרי ורב פליג עלי' דשמואל ועיין בב"מ פ"א ותוס'. ומעתה י"ל דהגמ' קאי אליבא דרב ובפרט דסוגיא דע"ז אזלא אליבא דרב ומ"ה הקשו שפיר מ"ש רישא ומ"ש סיפא. דאין חיוב אחריות בנכרי ובזה ישבתי דברי הטור יו"ד סי' קמ"ו ע"א של נכרי שבאת ליד ישראל אין לה ביטול לפיכך אם משך עד שלא נתן מעות יחזור לו שעדיין לא יקנה לו. ואם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח וכ"כ הרמב"ם ותמה ע"ז הטו"ז בסי' קמ"ו על לשון הטור שכתב כבר נקנה לו והוי ע"ז של ישראל והדברים תמוהים דברישא נמי נקנה לו ורק דהוי מ"ט ובסיפא נמי מק"ט ורק דמיחזי כדמי ע"ז ואין זאת במשמעות הטור. ועוד הקשה ב"י על לשון וכ"כ הרמב"ם והרי גמ' הוא. עוד דקדק בש"ך על לשון המחבר שכתב נתן מעות ומשך ולמה לא בהיפך. ולהנ"ל הדבר

נחמד אף נעים דבאמת על טעם הב"ח שכתב במ"ט דחייב באחריות מטעם דתפיס לי' אזוזא הקשה בנתיבות רל"ב דמשכון בשעת הלואה ל"ה הנאה דתפיס לי' אזוזי כיון דל"ל להמלוה הנאה שנתן מעות ולדעתי י"ל דכיון דמשכון שלא בשעת הלואה הוי הנאה דתפיס לי' אזוזא כמ"ש התוס' כיון שכבר נתן המעות מיירי הב"ח בנתן המעות ואח"כ משך דהו"ל הנאה דתפיס לי' אזוזי ונתיישבו דברי הב"ח. ומעתה הדברים נחמדים דהגמ' קאי אליבא דרב ומ"ה הוצרך לומר דמיחזי כדמי ע"א דתיקשי מ"ש רישא והטור דקדק במתק לשונו ע"ז של ישראל אין לה ביטול לפיכך כל היכא דהו"ל לענין זה ע"ז של ישראל יוליך הנאה ומ"ה בנתן מעות ומשך כיון דחייב באחריות כנ"ל דהוי שלא בשעת הלואה נקנה לענין זה דאין לה ביטול ומ"ה יוליך הנאה. ובזה אין צריך לטעם דמיחזי. ומעתה י"ל במשך ואח"כ נתן מעות י"ל לדידן דלא ס"ל טעם דמיחזי כיון שיש לישב הברייתא בלא"ה. מש"ה הביאו זאת בשם הרמב"ם דגם לדידן ס"ל טעם דמיחזי וגם במשך ונתן מעות דל"ה חיוב אחריות עלי' אסור משום דמיחזי כע"ז של ישראל ודוק היטב:

ג **ובגוף** דברי המג"א הרבה יש לדבר מענין דהגל"מ ולענין אם גזל נכרי חייב באחריות דלדעת הגאון מליסא בנתיבות סי' שמ"ח אף אם גזל נכרי אסור מן התורה אינו חייב בהשבה ורק דל"ה שלו ומ"מ באחריות בודאי אינו חייב כיון שאינו מחויב בהשבה ואמנם דבר זה מבואר בתוס' פסחים כ"ט דחייב באחריות ונעלם מהגאון הנ"ל ואכ"מ ועכ"פ דברי הש"ג נכונים דלא ס"ל כהמג"א אך מה שכתב הש"ג דישראל יכול לבטל ברשות גוי תמהני דהרי ישראל אין יכול לבטל ע"ז של נכרי ולר"י פשיטא דל"מ ולר"ל דנשתברה מאליה מותר מ"מ ישראל אסור משום גזירה וא"ל דזה דוקא בביטל ישראל מדעתי' דנפשי' אבל לא בביטל בתורת שליחות ורשות הגוי דהרי אין שליחות לנכרי ומפשטות הל' גמ' דע"ז משמע דאף ברשות גוי ישראל אין יכול לבטל וכן הוא להדיא ברמב"ם ה' עכו"ם פ"ח ה"ח וז"ל ואין ישראל יכול לבטל ע"ז ואפי' ברשות גוי. וא"ל דכונתו כשהע"ז הוא ברשות גוי דא"כ הו"ל למימר ואפי' היא ברשות גוי. דאז קאי על הע"ז וע"כ כונתו כשהעכו"ם נותן לו רשות וקשי' כנ"ל ועוד דהאיך ישראל יכול לבטל הלא דפלח מבטל ודלא פלח אינו מבטל ולהש"ג נצטרך לומר דכ"ז שלא ברשות עכו"ם ועוד קשה דהרי לר"ל ע"ז שנשתברה מאלי' מותר מטעם דהנכרי ודאי ביטלה (ובזה אני תמה על התו' דן ס"ד אהא דפלח מבטל דלא פלח לא מבטל שהקשו מהא דישראל הי' יכול לבטל ע"ז של גוי אי לאו משום גזירה ובאמת לא קשה דשם הטעם דהוי כנשתברה מאליה והבעלים בעצמם בטלום מטעם איהי נפשה לא מצלה. ולפ"ז מה דאמרינן דלא פלח לא מבטל מיירי כשהבעלים אינם יודעים אבל כשהבעלים יודעים מותר מדאו'

לר"ל מטעם ביטול של הבעלים וכן יש לפלפל בסוגיא דמקשה למ"ד נשברה מאליה מותר מישראל אינו יכול לבטל ותהוי כנשברה מאלי' ודילמא שם מיירי כ"ז שלא ידוע להבעלים וקמ"ל דל"מ ביטול של ישראל כמו בנכרי דמהני ביטול שלו אף בלי ידיעות בעלים וצ"ל דמשמע להגמ' דישראל אינו יכול לבטל אף בידיעת בעלים. ושוב ראיתי ברמב"ן שפלפל אי ר"ל מיירי בידע נכרי או לא ידע עיי"ש) ומ"מ בשברה ישראל משום גזירה אסור. ואיך ה"א דברשות גוי מותר והרי הגזירה במקומו עומד. ואולי כונתו דדוקא בנשתברה מאליה דלא שמענו מנכרי רק דאמרינין סתמא בטלי' זה ל"מ אבל כשהנכרי שלחו לבטל בזה גופי' מבטל ואין כאן ענין שליחות רק אמירתו לשליח זה ביטולו וישראל מעשה קוף עביד. וע' מח"א ה' שלוחין סי' י"א ואמנם הרמב"ם ודאי חולק והש"ג הביא מקונטרס הראיות ואין בידינו:

ד **וע"ד** קושיתו בסוגיא דפסחים ע"ב בשוחט ונמצא טריפה שכתבו תוס' דע"ג ד"ה שחטו ונמצא טרפה דלמ"ד טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה חייב גם בנמצא טרפה חייב והקשה דאין לך אונס גדול מזה ותי' דשנים שעשאוהו פטורים ול"ה אונס דהו"ל לשחוט ע"י שנים דבר זה ליתא דע"כ התורה התירה עבודה בשבת והותרה לגמרי ותיקשי אמאי תדחה שבת לשחוט ע"י שניהם. לרבנן דפליגי אר' אליעזר סתימאי חולין כ"ט וע"ש הטעם דבשנים נמי אסור מ"ה. דהתורה לא מיעטה רק מחטאת מקרא דנפש אחת תחטא אבל אסור מ"ה. וכיון שהתורה התירה אפי' בשבת ע"כ הותרה לגמרי מה"ט לא תיקשי גם במילה ולמהלו ע"י שנים וכיון דבכל הקרבנות מותר לשחוט ביחיד ואין צריך לחוש לטריפה דאזלינין בתר רובא גם בנמצא טריפה לא הוי שוגג רק אונס ועיין בש"א סי' נ"ט שהקשה שם על תשו' רמ"א שכתב בשני מוהלין בשבת דעדיף יותר דהו"ל שנים שעשאוהו והוא תמה דכל אחד עביד מלאכה בפ"ע זה בפריעה וזה במילה ואין זה דומה לשנים שעשאוהו. ודעת רמ"א נ"ל דהרי במילה הוי מקלקל ורק דהוי תיקון מצוה וביארו הראשונים דהוי מתקן מנא וחייב משום מכה בפטיש ותיקון הולד מש"ה איצטריך קרא וכיון דמילה ופריעה שניהם הוין תיקון הילד הו"ל שנים שעשאו ודוק (וע' לעיל סי' ל"ה אות ה' הארכתי בזה) ואמנם מה שהקשה על הלחם משנה פ"ב משגגות דף י' שכתב דס"ל להרמב"ם במשכו בעלים הטעם דפטור דס"ל שלמים לשם פסח כשר והו"ל טעה בד"מ ועשה מצוה ועל זה הקשה הרי הר"מ ס"ל בעי עקירה והוי פסח פסול דהרי ס"ל ישרף מיד ולא עשה מצוה קו' גדולה שאל ואך לפמ"ש הצל"ח סוף פ' אלו דברים בביאור דברי הרמב"ם ז"ל דדוקא בידע קודם שחיטה ושרף מיד אבל בנודע אחר שחיטה שמשכו בעלים ס"ל לא בעי עקירה וסתמא שלמים ומה ששחטו לשם פסח עקרו משלמים בטעות

ול"ה עקירה ונשאר שלמים ול"ה פסולו בגופו עיי"ש. א"כ בה' שגגות דע"כ מיירי בנודע שמשכו אחר שחיטה. וכיון שלא ידע דליעקרי' בפירוש סתמא לשלמי' ושפיר עשה מצוה ונכונים דברי הלח"מ אמנם נלע"ד נהי דיהיבנא לי' להצל"ח דהרמב"ם ס"ל לא בעי עקירה בפסח אבל זאת שיסבור גם בנטמאו הבעלים דלא בעי עקירה אף דסתמא לפסח שני קאי ויפלוג על פשטות הג' בכמה מקומות כמ"ש הצל"ח פסחים ס' לא נהירא לי דאם נאמר דגם בנטמאו ל"ב עקירה מאי הקשו בגמ' לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בפסחים ע"ג. וע"כ בזה אין חולק שום אדם והוא תמוה גדולה על הצל"ח בדף ס' בזה. וכיון שכן עדיין הקושיא במ"ע דהרי הרמב"ם מנה או שנטמאו ובזה בעי עקירה ופסח פסול ולא עשה מצוה ואמאי פטור. ולכאורה היה נ"ל דבר חדש בזה דהרי הגמ' חולין ל' הקשה כיון דשחט פורתא אידחי לה מפסח סתמא לשלמים קאי דלא קיימא לפסח שני. ותירצו נהי דאידחי מפסח מדמי פסח מי אידחי. וביארו התו' דאף דאין פודין קדשים להאכילן לכלבים יפדו ויוציאו לחוץ ונגמרה שחיטתו וע"כ צ"ל דמיירי בכה"ג דל"ח שהי' דל"ה כשיעור עיי"ש. וכ"ז בחול אבל בשבת כיון דאין פודין קדשים בשבת דהוי כמקח. ומלבד זה בשבת ודאי אסור לגמור שחיטתו אחר הפדיון דהוא חולין ושוב אין פודין להאכילן לכלבים. וכיון דשחט פורתא אידחי מפסח סתמא לשלמים קאי ומ"ה פוסק שפיר בה' שגגות בנטמאו דפטור בשבת. דכיון דשחט פורתא ל"ח לדמים דבשבת אין פודין. וא"כ יהי' שהי' ואין פודין להאכילן לכלבים ולא חזי לדמים וסתמא לשלמים קאי ומ"ה ל"ב עקירה וכשר לשלמים ועשה מצוה ופטור והיא הערה גדולה התבונן בזה. ואמנם נתיישבתי דהרמב"ם פסק כר"י דישנו לשחיטה מתחלה ועד סוף ובגמ' חולין הקשו לר"ל משא"כ לר"י תיכף בתחילת שחיטה דחזי לפסח נדחה ונפסל משום פסח פסול ולא עשה מצוה ועדיין קשה כנ"ל. וע"כ צ"ל דהרמב"ם מיירי דלא חזי לפסח שני שיעבור שנתו בנתיים (וכן קשה על הגמ' שהקשו לר' ישמעאל בפסחים ע"ג דנטמאו בעלים ודאי בעי עקירה ולא משני דמיירי שיעבוד שנתו בנתיים וצ"ע). ועכ"פ בדברי הרמב"ם אפשר לתרץ כן. ודוק. ובגוף הערתו בדברי הרמב"ם וקו' התוס' דהו"ל אונס ומה מקשה לר"א חטאת נמי חייב והעיר דר"א כשיטתי' דס"ל בא"ל מת בעלך דחייבת חומש ולא פטר מטעם אונס ולכן הקשו בגמ' שפיר אי ר"א חטאת נמי מיחייב משא"כ לדידן באמת בנמצא טריפה פטור מטעם אנוס יפה העיר. וקצת מהדברים הרגיש במרכבת המשנה על הרמב"ם. ואמנם מה שחילק בין מת בעלך ובן גרושה דבמת שכבר אכלה בהיתר הוי אונס משא"כ בבן גרושה אכלה למפרע באיסור זה אינו דגם בבן גרושה אוכל מתורת חזקה. וע' כתובות כ"ה גדולה חזקה וזקני ת"ש סי' י"ח. ואף דהוי חזקה

בטעות מ"מ הוי אונס דמאין היה לו לידע זאת. ואדרבה במיתה הו"ל לחוש למיתה דסוף אדם למות. ונהי דאוקמונין אחזקה אבל אונס ל"ה וביתר דברים יפה העיר. ולי בענין זה הערות רבות בעזה"י ולא העליתי אותם על כור הבחינה ואעפ"כ אציגם:

ה **הנה** בגוף שיטת ר' יהושע דס"ל טועה בדבר מצוה פטור וביאר בשבת קל"ז הטעם דיליף מע"ז ופירש"י דכיון דכל חיוב חטאת יליף מע"ז מתורה אחת מה התם דלאו מצוה. וזה לרשב"א ולר"מ ילפינין מה התם דלא טריד במצוה ומ"ה אף לא עשה מצוה פטור ואומר אני דלרב דיליף ביבמות כל חייבי חטאת לא מתורה אחת ורק מאחות אשה מגז"ש דעליה א"כ לא מוכח כלל דטעה בדבר מצוה פטור דבשלמא בע"א לא משכחת טועה בדבר מצוה דממנ"פ אי לבו לשמים ל"ה עובד ע"א. ול"ה טועה בד"מ דומיא דע"ז וע' בשבת ע"ב. משא"כ אי יליף מאחות אשה משכחת לה שיהיה טרוד במצוה דסבר אשתו או יבמתו ועיין יבמות ל"ד. ואמנם למאן דס"ל דבעינין שנעשה מצוה באמת באחות אשה לא משכחת לה דסבר אשתו ונמצא אחותה לא עשה מצוה ושפיר ילפינין מאחות אשה אבל למ"ד דתולה בטרוד במצוה אף בלא עשה מצוה גם באחות אשה משכחת שיהיה טרוד במצוה. ובזה אמרתי פרפרת נאה ביבמות ל"ד. דמקשה שם ומאן ה"ת דא"ל איסור כולל וכו' ור' מאיר אליבא דמאן כו' ואיב"א באיסור ב"א ואליבא דר"ש עיי"ש. הנה תי' ואיב"א אין לו מקום אחר הקושיא טועה בדבר מצוה ושייך לקושיא קמייתי ומדוע הפסיק בנתים והתו' הרגישו בזה וכתבו דהשתא מיושב נמי קושי' מטועה בדבר מצוה דר' שמעון א"ל דבעינין שיעשה מצוה וקשה בזה דבאמת גירסא דידן בשבת קל"ז ר' שמעון בן אלעזר ולא ר' שמעון סתם. ור"ש סתם הוא רשב"י ותוס' לשיטתם שגורסים בפסחים ג"כ ר"ש עיי"ש בתו' אבל לגירסא דידן רשב"א עדיין קשה ק' התו' ולהנ"ל ניחא מאוד דלר"ש דמוקי לצרור לשתי אחיות שנפלו ביבמות ל"א ע"כ יליף צרות מולקחת כרבי ועליה לכדרבי וע"כ ס"ל טעה בדבר מצוה חייב כנ"ל ומ"ה שפיר אליבא דר"ש לשיטתי' מיושב קו' בתרייתא ומ"ה משני דמכח קו' קמייתא ע"כ אתיא כר"ש ומיושב קושיא בתרייתא. ובדרך פלפול ינעם יותר דהשתא קושיות הגמ' כחדא אזדא דבאמת ביבמות ז' על תי' דאיצטריך עלי' דלא נילף מהיקשא דר' יונה להתיר כל העריות הקשו בגמ' לבתר דכתיב עלי' מנ"ל דילפת מאחות אשה נילף מאשת אח. ותירצו בחד תירוץ הכא תרי איסורא והכא חדא. ולמ"ד אין איסור חל על איסור בנשא מת ואח"כ נשא חי או איפכא אינו חייב אלא אחת, ועיין יבמות ל"ב לר"ש ובתו' שם. ובזה יקשה דנילף מאשת אח דל"ה רק חד איסור וע"כ למ"ד אין איסור חל על איסור יליף כל עריות מולקח ולקחה. ועליה לכדרבי. וכיון דיליף חטאת מאחות אשה

ומפר העלם דבר אף טרוד במצוה חייב כנ"ל ומעתה הדברים נחמדים דלס"ד דמתניתין אתיא כר' מאיר דס"ל איסור כולל מקשה שפיר ור' מאיר אליבא דמאן דלדידי' יליף מעלי' לצרת ערוה. ומע"ז לחטאת מתורה אחת ומה ע"ז דלא טרוד טירדא דמצוה. ולפ"ז טעה בד"מ ולא עשה מצוה ג"כ פטור ומקשה דבמתניתין דיבמות ג"כ הו"ל טעה בד"מ ולע"מ ומש"ה משני ואיבעית אימא באיסור בת אחת ואליבא דר"ש וכיון דל"ל איסור כולל א"א למילף מאחות אשה לערוה דתיקשי נילף מאשת אח כנ"ל וע"כ יליף מולקח ועלי' לכדרבי. וכיון דיליף מאחות אשה לחטאת א"א לומר דטרוד במצוה פטור דבאחות אשה נמי טרוד כמו בגוונא דבמתניתין וע"כ חייב ומיושב המשנה ודוק היטב כי הוא דבר חריף ואם אמנם כי הוא דרך פלפול ואולי יש לדחות ההוכחה לא מנעתי לכתבו ונחזור לענינינו:

הנה ע"פ גמ' שבת קל"ז דטעם פטור טבד"מ הוא משום דילפינין מע"ז יש להקשות בסוגיא דסוכה דר' יוסי ס"ל שם מ"ב טועה בדבר מצוה פטור ובשכח להוציא את הלולב פטור ואח"כ קאמר בגמ' בעולת העוף וקסבר חטאת העוף דפטור. ומקשה מאי קמ"ל היינו הך ומאי מקשה טובא קמ"ל דה"א דוקא מחטאת פטור דהרי עיקר חיוב חטאת בשבת לא ילפי' רק מע"ז מתורה אחת ולכן פטור בטועה בדבר מצוה דל"ה דומיא דע"ז משא"כ מעילה דבגופיה כתיב דאין כאן זדונו כרת לייליף מע"ז ורק דבגופה כתיב וה"א דחייב אף טעה בד"מ וקמ"ל דר"י פוטר משום טירדא וזה קו' גדולה ואולי דבאמת הגמ' הוי מצי לתרץ כן רק דבלא"ה משני שפיר. וע"פ הנ"ל יש ליישב קושי' האחרונים בר"ה כ"ח בתקע בשופר של עולה דמעל. והרי הוי טועה בדבר מצוה ועשה מצוה. ועיין טעם המלך והיא קושי' חזקה ולהנ"ל י"ל דמעילה כיון דכתיב בגופי' ולא ילפינין מע"ז ולא מאחות אשה חייב אף בטועה בדבר מצוה ולא פסקינין כר"י בסוכה והוא תירוץ נכון ומה שיש להקשות מתרומה דר' יהושע פוטר מחומש והרי זה לא ילפינין מע"ז עיין לקמן ודוק:

והנה הרמב"ם פסק כרבי דבפ"ו ה"ט מיבום יליף ערוה מולקח ולקחה והוא כרבי וגם מתורה אחת יליף שלא נחלוק בין יחידים ומרובים והוא כרבי וע"כ מוקי עליה לחטאת ולדידי' א"א למילף לטועה בדבר מצוה ולא ע"מ דגם מאחות אשה משכחת כן ורק אם באמת עשה מצוה זאת יכול לייליף מאחות אשה דשם לא עשה מצוה וכנ"ל. ואמנם הרמב"ם הוכיח מהסוגיא דבשבת קל"ז משמע דר' יהושיע דיליף מע"א מטעם דכל חטאת ילפינין משם ומ"מ פוטר ר"י בתרומה מחומש במתניתין וחומש בגופיה כתיב וליכא למילף מע"ז ודא ודאי קושיא וע"כ הוכיח הר"מ דהיכי דזמנו בהול פטור

בלא"ה מטעם דהוי כאונס דזמנו בהול עליו ומ"ה פוטר ר' יהושע בתרומה, ומקרא דע"ז דמייתי בשבת ילפינין אף היכא דאין זמנו בהול למר בעשה מצוה ולמר בלא עשה מצוה והרמב"ם ע"כ ס"ל דוקא בעשה מצוה דלא יליף מע"ז. ועכ"פ למאי דהוכחנו א"א לומר דפסק הרמב"ם כר"מ דיליף מע"ז דדבר זה א"א לומר להרמב"ם, וע"כ ס"ל בזה כר' שמעון בן אליעזר ועתה מיושבין דברי הרמב"ם מה שהוצרך לומר בתרומה טעמא דזמנו בהול והרי פסק ג"כ ביבמה נדה דפטור ושם ליכא זמנו בהול כדמשמע בגמ' וכבר הקשה הל"מ להנ"ל מיושב דביבמה עשה מצוה ויליף מקרא כסוגיא דשבת קל"ז ולהר"מ יליף מאחות אשה ושם עשה מצוה כמ"ש תוס' ריש יבמות ומ"ה פטור אף באין זמנו בהול ובתרומה לא עשה מצוה הוצרך לומר זמנו בהול ובתינוקת ג"כ הוצרך לומר זמנו בהול כיון שיש אחד למול בשבת דלא עשה מצוה. ומ"מ התחיל הרמב"ם בלשונו כל העושה מצוה מן המצות דבאמת בעשה מצוה פטור אף בלא זמנו בהול ומיושב מה שהקשה הלח"מ אמאי במל של אחר השבת בשבת פטור והרי לא עשה מצוה דבזמנו בהול פסק הר"מ אף בלא ע"מ ומה שהקשה הלח"מ אמאי פסק הר"מ בשחט יתר על חובת היום חייב אף אם לא נשחט עוד חובת היום ובתינוקת למול פסק דפטור ובגמ' משוה תינוקת לאימורים דפטור ג"כ יש ליישב עפ"י דברי התוס' בסוכה מ"ב דחילקו בין לולב שאי אפשר ע"י אחר ובין חטאת העוף שאפשר ע"י אחר (וע' לעיל סי' כ"ט אות ב' כתבתי דסברת תו' קיים למסקנא ורק דבחטאת עוף פוטר ר"י דכהן המקריב צריך לאכול כמ"ש תוס' יבמות מ' עיי"ש) ומעתה החילוק הוא מילה מיירי באבי הבן וא"א ע"י אחר לשיטת זקני הש"ך בח"מ שפ"ב דהאב מוהל אינו רשאי לכבד לאחר והארכתי לעיל (סי' ל"ח) וזמנו בהול יותר לבין אימורים שאין החיוב עליו והגמ' שהקשה מאימורים לתינוקת ולא חלקו כנ"ל משום דהגמ' קאי דילפינין מקרא מע"א כסוגיא דשבת קל"ז ולא הוה סברה טעמא דזמנו בהול ואם מקרא ילפינין אין חילוק בין אפשר לעשות ע"י אחר ואם בעינין שיעשה מצוה בשניהם חייב ואי לא בעינין שיעשה מצוה בשניהם פטור. ואמנם להמסקנא דזמנו בהול יש לחלק כנ"ל והרבה יש לדבר בזה ואקצר ועכ"פ רוב קושית הלח"מ פ"ב משגגות מיושבין בעזה"י:

ז **ודע** דלפי הנ"ל שכתבתי דבעינין שיעשה מצוה ורק דקשיא מתרומה בערב פסח ושם לא עשה מצוה כנ"ל י"ל לדעת בעל המאור דלר"ש מותר לאכול אף בערב פסח אחר חצות דבאכילה הוא משבית. א"כ הרי עשה מצוה וקיים מצות עשה דתשביתו. ולפ"ז בכל מקום בעינין שיעשה מצוה ובתינוקת צריך לומר דכיון דא"צ להטיף דם ברית אחר ח' קיים המצוה:

ובזה יש אריכות ודוק. וקצת בדרך פלפול נ"ל ליישב קו' אביו הגאון החסיד זצ"ל על מה דמתרץ בפסחים ע"ב שאני תרומה דאיקרי עבודה והקשה דמאי קעביד באשה שאמרו לה מת בעלך דמבואר במשנה דפוטר ר"י ושם ל"ש לתרץ בעבודה רחמנא אכשרי' דהרי דוקא בחלל עבודתו כשרה והיא תמוה גדולה. עוד יתיישב בזה סוגיא דיבמות ל"ד דמקשה ג"כ והרי תרומה דאין זמנה בהול וקפטר ר"י ומייתי מהא דב"ג ומתרץ בתרומה בע"פ דזמנה בהול ולא מייתי תי' הב' בפסחים דשאני תרומה דאיקרי עבודה וכבר הרגישו התוס' בזה. והנ"ל דהנה התו' יבמות דף ב' ד"ה ואחות אשתו הוכיחו מדמקשה בפסחים מ"ש יבמתו דקעביד מצוה דאף ביבמתו נדה עביד מצוה ואמנם דברי התוס' צ"ע דהרי מקשה אשתו נדה נמי עביד מצוה ושם בודאי לא עביד מצוה ורק דמקשה ללישנא דר"י אית לי' גם בלא עשה מצוה חייב ורק דטעה במצוה כמ"ש תוס' בפסחים. ולכן ראיתם צ"ע (ולדעת לח"מ פ"ב משגגות יש לישב דברי תוס' וי"ל דתוס' יבמות פי' סוגיא דפסחים כפשטי' כדס"ל לרמב"ם עיי"ש) ועכ"פ לפ"ז י"ל דלר"י גם ביבמתו לא עשה מצוה ורק דטעה בד"מ. ומקשה ור"י דאמר כמאן. והנה בהא דמייתי אילימא ר"י דהי' אוכל בתרומה. ולפמ"ש דקאי להך לישנא דר"י פוטר אף בלא עשה מצוה לא הי' צריך לשנוי' בתרומה בע"פ דזמנו בהול. אך גם בלא סברת זמנו בהול א"ר לר"י מהך דבן גרושה די"ל דמיירי בתרומה בע"פ א"ח ולר"ש מותר לאכול חמץ א"ח לשיטת בעה"מ דבאכילה הוא משביתו ונמצא דטעה בד"מ ועשה מצוה שקיים עשה ומ"ה פוטר ר"י. אך הדבר נכון. דכיון דנודע שהוא בן גרושה התרומה בטעות בא לידו ואינו שלו. ולא חל עלי' עשה דתשביתו ולא קיים המצוה בשאינו שלו. ושפיר מקשה והוצרך לתרץ בתרומה בע"פ דזמנו בהול. ומעתה נכון דלא מייתי בגמ' רק מבן גרושה אמנם מאשה שאמרה לה מת בעלך עבד ונשתחרר דאיתא ג"כ במשנה לא מייתי. דשם האשה והעבד לקחו התרומה כדין בעוד שהי' יכולין לאכול והוה שלהם ומקיימין מ"ע דתשביתו. דלשיטת כמה פוסקים גם עליהם חל העשה והוה טבד"מ ועשו מצוה משא"כ בבן גרושה. ולכן משני ואב"א דלא ניחא לך בתי' זמנו בהול שאני תרומה דאיקרי עבודה ועבודת חלל רחמנא אכשרי' וכ"ז בב"ג אבל באמרו לה מת בעלך א"צ לשנוי' דזמנו בהול רק דשם קיימא בתי' בתרומה בע"פ דהוה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה כדכתיבנא. ומיושב קו' אביו הגאון ז"ל בט"ט. ומעתה כ"ז בסוגיא דפסחים דקאי לר' יוחנן דס"ל כר"ש דחמץ לפני זמנו א"ע ומותר לשיטת בעה"מ אחר חצות ומקיים עשה דתשביתו ל"ק מאמרו לה מת בעלך כנ"ל ורק מב"ג שפיר משני ואב"א שאני תרומה דאיקרי עבודה. אמנם ביבמות ל"ד דאר"י אמר רב ר"מ היא ומקשה ור"מ אליבא דמאן עיי"ש ורב כר' יהודה

ס"ל פסחים כ"ט דלפני זמנו אסור וליכא למימר דמשנה מיירי לאחר חצות. וקודם חצות לא קיים עשה. וליכא לשנוי' שאני תרומה דאיקרי עבודה דעדיין קשי' מאמרו לה מת בעלך. ולכן לא מייתי האיבעית אימא ומיושב קו' התוס' וחדאי קב"ה בפלפולא:

ח **וע"ד** המ"ל בפ"ג משגגות שכתב דהא דאמר ר"י אכל חלב והפריש קרבן והמיר דתו הפריש קרבן. אבל בלא הפריש והמיר ואח"כ הפריש ימים שבנתיים לא מעלים ולא מורידים. והקרבן כשר וכ"ת הקשה מהוריות י"א דבעי למפשט באכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר והשלימו ושם ודאי לא הפריש דלא אכל רק חצי שיעור ואיך פשיט ממומר. והניח בצ"ע ידידי הגם דהמ"ל לא הביא ראיה לזה. דבריו מפורשים בגמ' בכריתות ד' ז' אלא כי הא דאמר עולא אכל חלב והפריש קרבן והמיר דתו וכו' נהי דאידחי' קרבן גברא בר כפרה הוא הרי דבריו מפורשין בגמ' וביאור הדבר כמ"ש המ"ל דהקרבן אידחי' וגברא לא אידחי ועיי"ש בפירש"י דמ"ה בהמיר דתו ועבר יוה"כ וחזר יוה"כ שאח"כ מכפר על עברה שמקמי המרתו דגברא לא אידחי. וה"ה בקרבן דוקא שהפריש דקרבן אידחי ולא גברא ולישב קושיתו מהוריות נ"ל דענין דיחוי בגברא ל"ש רק בענין שהיה פטור מהמצוה כמו בקטן שהגדיל בתוך שבעה שפלפל הרא"ש סוף מ"ק וטו"ז יו"ד של"ו שהיה פטור מכל וכל. וכן חגר ביום ראשון שפטור ג"כ מהמצוה וכמו קטן בפסח ראשון וה"ה בהוריות כשנתמנה לנשיא שפטור מקרבן שמביא הדיוט ומ"ה ס"ד דגמ' לדמותו לקרבן שהפריש מומר שנדחה הקרבן וה"ה הכא שגברא נדחה מקרבן זה ומ"מ הגמ' מחלק דחייב עכ"פ בקרבן אחר ובמומר בשעת הפרשה לאו בר קרבן כלל משא"כ במומר שלא הפריש עוד הכי פטור מקרבן הוא מחויב בקרבן שחטא קודם שהמיר ורק שאינו יכול להביא ובזה לא נדחה מהמצוה ועיין רא"ש סוף מ"ק מ"ש לחלק בין רגל דלא נדחה דיומא קא גרים ובקטן גברא לאו בר חיובא וע' עוד תוס' ריש חגיגה שכ' ג"כ דשבת לא מיקרי גברא ל"ח דארי' רביעה עלי' וזה החילוק בין מומר להך דהוריות דשם פטור מלהביא ובמומר גברא ב"ח הוא והוי כמו טמא בפסח ראשון שנדחה לפסח שני ובקטן אם תשלומין דראשון פטור דשם גברא לאו בר חיובא. וכאן בר חיובא רק שאין יכול להביא משא"כ הקרבן שהפריש כבר נדחה. והרבה יש לדבר בזה בלשון הרא"ש סוף מ"ק ועיין לקמן וזה ישוב נכון לקו' והנה זה לא כביר הקשיתי מיבמות מ"א ביבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון ואמאי לא נימא יש דיחוי אצל מצות ונדחה ונדחה. ובשלמא לשיטת הרשב"א יבמות מ"א דהא דאמרינין תחזור להיתרה הראשון אינו חוזרת לזיקה הראשונה רק אם רצה לקחתה בתורת קדושין מותרת ל"ק. דהמצוה באמת נדחית. ורק דאינה אסורה לו. ואמנם

לשיטת שאר פוסקים דעדיין זקוקת לו וכן מוכח בש"ע. ובפרט לדידן דפסקינין כר"י ב"ב קשיא ופלפלתי בזה הרבה. וביארתי דזה באמת סברת שמואל דאין חוזרת להיתרא משום דנדחה ונדחה. והראיתי ליישב דברי התו' התמוהין יבמות ט"ז שהקשה לשמואל דמספקא לי' אי קדושין תופסין ביבמה ת"ל דמשעה שקידשה פקע זיקה. ותירץ דכיון דיש תקנה ע"י גט לא פקע זיקה והדבר תמוה דהרי שמואל ס"ל יבמה שנאסרה לא תחזור להיתרא ומאי מהני גט. ולהנ"ל ניחא דטעמא דשמואל משום דיחוי וכל שבידו ל"ה דיחוי וכאן בידו לגרשה ולא מיקרי דיחוי ושם הארכתי בפלוגתא דרב ור"י ביבמות כ"ח. ואמנם כתבתי שם דבגברא לא שייך דיחוי והבאתי ראיה מהמ"ל הנ"ל דדוקא בהפריש קרבן אמרינין דהקרבן נדחה. ועוד מנולד בין השמשות של ע"ש דלא מהלינין בשבת ול"א שנדחה ונ"ל הטעם דבכל יום מתחיל חיוב חדש ה"ה בכל המצות וע' תוס' בכורות מ"ט ד"ה לדידי' ואמנם כעת נ"ל הנה זה ברור דבגברא שייך דיחוי יותר כמ"ש הרא"ש סוף מ"ק דאף דאין דיחי' אצל מצות כשאדם דחוי בשעת חיוב המצוה נדחית ממנו לעולם. ומנולד בין השמשות אין ראי' דהא דלא מהלינין בשבת הוא דיומא קא גרים. וכמ"ש לעיל וכן במומר מה"ט ועוד מינה כל יומא מתחיל חיוב חדש משא"כ במצוה זמניות. ומה"ט בהי' חולה ביום, ח' חייב אח"כ ולפ"ז היכי שנפטר מחיובו ונדחה שייך דיחוי ושם ביבמות ה"ט דלא נדחה לגמרי דקידושין אין מפקיעין הזיקה. ועיין ברשב"א. ועוד שם נמי ארי' רביע עלי'. ולכאורה נראה דנהי דבמצות נראה ונדחה גרע טפי בגברא י"ל דדוקא בשנדחה מעיקרא פטור ובנראה ונדחה חייב אך מסוגיא דהוריות שהביא כ"ת יש ראי' דבגברא נמי נראה ונדחה שוה למצוה ואינו חוזר ונדחה. וצ"ע לפ"מ שחילק הרא"ש דבגברא שייך יותר דיחוי ממצוה מאי מייתי גמ' הוריות ראי' מקרבן לגברא ודוק:

ט ודע דדברי הרא"ש סוף מ"ק המה תמוהין מאוד שכתב דבמצות גופי' פעמים יש דיחוי וכו' דחי אשחור ביו"ט פסול משום דיחוי ואע"ג דגבי כסוי אמרינין אין דיחוי אצל מצות שאני התם שבידו לגלות ובענבים אין בידו ועיי"ש. וכל דבריו תמוהין דלדבריו מאי מקשה בסוכה מהא דנקטם ראשו ותופשט לי' מהא דתנן כיסהו ונתגלה זאת אומרת אין דיחוי וכו'. ומאי מקשה שם בידו ובנקטם ראשו ודאי אין בידו והיא תמוה גדולה. ובשלמא לתוס' דבכיסה ל"ה בידו נכון משא"כ להרא"ש מאי מקשה והוצרך לומר דרב גופי' מיבעי' לי' ואמאי לא משני כמו שחילק הרא"ש וצע"ג. ועיין בב"י א"ח תרמ"ו שפסק דאף אם אשחור ביו"ט כשר דהוי בידו מדסתם הרא"ש בסוכה. וכן פסק בש"ע ודבריו תמוהין דהרא"ש במ"ק פסק להדיא דיש דיחוי דלא מיקרי בידו הוחיל ואסור וצ"ע. ודרך אגב הנני אומר במה שתמה במג"א סי' תקפ"ו דפסקינין בכסהו הרוח ונתגלה

דיכסה ומשמע בברכה והרי ר"פ מספקי' לי' דלא מיקרי בידו הואיל ופטור מלכסות (ולפמ"ש הרא"ש הכא במ"ק אתי שפיר ול"ק כלל) ונ"ל ישוב פסק הש"ע דיכסה בברכה באופן נאה הנה בכיסהו ונתגלה פטור מלכסות ועיין בז' ת"ש בשם דודו בעל ת"ח דמותר לכתחילה לכסות במקום שעומד להתגלה והנה בכיסהו הרוח כתבו התוס' דאינו חייב לגלות ולהת"ח בכיסהו הרוח במקום שעומד להתגלה י"ל ג"כ שאין חייב לגלות ולא חיישי' שיתגלה דאם יתגלה יכסנו. ומעתה י"ל דזה דוקא אי מיפשט פשיטא לי' לרב פפא. ואי יש דחוי אם יתגלה לא יכסנו ופטור מלכסות. ואי אין דיחוי יכסנו בברכה. וע"כ אין מחויב לגלות בידים. ואמנם לבתר דמסקינין דספוקי מספקי א"כ חיישינין שמא יתגלה ויבא לידי ספק ברכה. ולכן חייב לגלות בכיסהו במקום שעומד לגלות. וכשחייב לגלות ל"ה דיחוי דהוי בידו. ומעתה הגמרא רצה שפיר למיפשט אי יש דיחוי או אין דיחוי. וכשפשיטא לן להכא או להכא אין מחויב לגלות ול"ה בידו ושפיר פשוט. ומשני דר"פ מספקא לי'. ולבתר דמספקא לן חיישינין שמא יתגלה ויבא לידי ספק ברכה. ולכן מחויב לגלות. וכשמחויב הוי בידו. ולכן חייב בברכה ולבתר דפסקינין חייב בברכה שוב אין מחויב לגלות. ולכן אתי שפיר פסק הש"ע. ואולי יש לישב בזה דברי הרא"ש ואקצר כי יש עוד לדון בכ"ז כי הוא גלגל החוזר ודו"ק. ועיין עוד שם בדברי הרא"ש מענין הביא ב' שערות בשבת. ומ"ש לדחות הראי' כי סוף שבת פגע בחיוב ואין סוף תשלומין לתחילתו ובאמת כל הראי' משבת יש לדחות דיש חילוק בין חיוב עשה לאיסור ל"ת דבאיסורין ל"ש דיחוי ועיין מנחות נ"ד והיא מחלוקת שם ועכ"פ חילוק גדול יש ואולי הראי' לענין אבילות דהוה ג"כ שו"ת ועיין עוד שבת צ"א:

ואמנם מדברי הגמ' מנחות גבי אברים ופדרים דאמרינין שם שכבר דחתה שחיטה את שבת וכן בפסחים ע"ב דבי שכבר ניתן שבת לידחות משמע שכל שבת מישך שייכי ולא דבכל רגע מתחיל חיוב חדש וזה קצת צ"ע על הרא"ש. והנה יש לדבר בדברי הרא"ש בקטן שהביא ב' שערות בשבת אי שייך איסור מוקצה לגבי' דזה שייך דוקא במיגו דאיתקצאי. וזה בין השמשות לא הי' גדול. ולפ"ז יש להקשות בסוגיא דחולין י"ד. מוקי לה בהי' חולה והבריא ולא מוקי לה בהביא ב' שערות בשבת וקטן מותר במוקצה לדעת הרשב"א ובכל קטן אין להקשות דא"כ גם לר' יודא מותר דמעשה שבת ג"כ דרבנן משא"כ בקטן שהביא ב' שערות בשבת מפאת מעשה שבת אסור ומפאת מוקצה מותר. ולפמ"ש התוס' שם דסוגיא למ"ד יש מוקצה לחצי שבת ורק בחולה סופו שיחזור ל"ק דלפ"ז גם בקטן שהגדיל בשבת אסור. ועיין עוד מ"ש לעיל סי' מ"ד ביאור נכון בדברי הרא"ש והנני ידידו ש"ב דו"ש באהבה יצחק שמעלקיש אבדפה"ק והגליל:

הג"ה בפנים אות ה' הארכתי בישוב סוגיות הש"ס ביבמות ל"ד וכעת העירני ב"א של ש"ב הרב הגאון מסאנץ הרב החריף מ' מאיר נעבינצאהל במה שהקשה שם בגמ' והא אין אשה מתעברת בב"ר חר"נ שבעלו ושנו ואלא הא דתנא ר"ח ט"ז חטאות תלתין ותרתין הוי ומה קו' והרי התוס' כתבו ד"ה באב"א ואליבא דר"ש דלר"י טעה בד"מ ולא עשה מצוה חייב ובע"מ פטור ולשיטת הירושלמי פ"ב דיבמות ורשב"א וריטב"א הובא ברמ"א אה"ע סי' א' דבממזר קיים פו"ר ומשמע אפי' מח"כ א"כ כשנתעברה בביאה ב' הוי טבד"מ ועשה מצוה ופטור מקרבן ומה מקשה ל"ב הוה והרי אביאה ב' אינם חייבין כשנתעברו ויפה הקשה. הגם דעדיין קשה קו' הגמ' דכ"ד הוה דהנשים לא עשו מצוה שאין חייבות בפ"ו מ"מ מה שהקשה ל"ב הוה ע"ז קשה ואמנם דהגמ' הקשה ל"ב הוה כשלא נתעברו ויפרישו ג"ח ואם לא נתעברו יביאו ל"ב. והנה לפמ"ש מהרי"ט אלגזי בבכורות מ"ז שהקשה על ירושלמי והלא הוה מה"ב ותי' דמיירי באונס דגרע משוגג. ובבא על ח"כ בשוגג הוה. מה"ב ול"ק פו"ר מיושב קו' הנ"ל דביבמות מיירי בשוגג דהרי חייב קרבן. אמנם לפמ"ש בפנים מיושב קו' הנ"ל בט"ט דלפמ"ש דלמאן דיליף כל חייבי חטאות מע"ז טבד"מ פטור אף בלא עשה מצוה דמה ע"ז דלא משכחת לה טבד"מ. אמנם מאן דיליף כל חייבי חטאות מא"א ליכא למילף מה א"א דלא טעה בד"מ דהרי משכחת טבד"מ בזה. וע"כ ס"ל טבד"מ דוקא בעשה מצוה פטור דל"ה דומיא דא"א דעשה מצוה לא משכחת באחות אשה ע"כ ולפ"ז אני אומר דלמ"ד ממזר מח"כ קיים פו"ר וע"כ ס"ל מה"ב דרבנן ומדאור' יוצא לדידי' משכחת באחות אשה טבד"מ ועשה מצוה ושוב חייב קרבן בכל טבד"מ ועשה מצוה דהוה דומיא דא"א וכיון דר"ש יליף מא"א כמ"ש בפנים. שפיר מקשה ל"ב הוה ממנ"פ דאם ס"ל לר"ש מה"ב דאורייתא כדס"ל בסוכה. והוה טעה בד"מ ולא עשה מצוה ואם ס"ל דקיים פו"ר בח"כ שוב משכחת בא"א טבד"מ ועשה מצוה וחייב בכל טבד"מ גם בעשה מצוה ול"ב הוה וזה ישוב נכון. אמנם בגוף דברי ירושלמי נראה דאין שום סברה שעשה מצוה וקיים פו"ר. דהרי במשנה דחגיגה קרי להמוליד ממזר מח"כ מעות שלא יוכל לתקן. אך כונת הירושלמי שא"צ עוד לקיים מצות פו"ר כיון שיש לו בנים. והו"ל כמו מצות כיסוי דם שאם כיסהו הרוח פטור מלכסות. ומ"מ לא קיים מצוה ה"ה בהוליד ממזר הרי יש לו בן. ונפטר מחיובו. אבל שיקיים מצות פו"ר ויקבל שכר אין שום סברא. ולכן ל"ק קו' הרב הנ"ל וכן קו' הרי"ט אלגזי ממה"ב ל"ק מטעם הנ"ל כנ"ל לולא משמעות הראשונים ולשון רמ"א ז"ל:

סימן נג

סוגיא דהולכין בפיקוח נפש אחרי הרוב יומא פ"ד ע"ב וכתובות ט"ו דרשתי בעזה"י פה פרעמישלא שבת שובה תרל"ד:

א **בגמרא** אר"י א"ש לא הלכו בפיקוח נפש אחר הרוב היכי דמי וכו'. ולכאורה קשה אמאי לא מוקי דאר"י א"ש ברובא דליתא קמן בגוסס שכתבו התוס' בנדה מ"ד דמפקחין עלי' הגל. ונ"ל לישב לפ"מ דאמר שמואל בעירוכין ז' בישבה על המשבר חותכין אותה להציל הולד ומחללין שבת להביא סכין דרך ר"ה. והנה רש"י שם כתב בישבה על המשבר דזימנין דהיא מייתי ברישא. וכתב בשבות יעקב ח"א סי' י"ג וכן כתב בתשו' רמ"א. דדוקא מיעוט הוא דמייתי ברישא עיי"ש א"כ כבר קמ"ל שמואל שם דא"ה בפיקוח נפש אחר הרוב ומאי קמ"ל הכא וע"כ מתרץ הגמרא דהכא קמ"ל אפי' ברובא דאיתא קמן אמנם קשה לפירש"י שם ולמ"ש בשב"י הנ"ל דל"ה רק מיעוט דמייתי ברישא. א"כ מאי מקשה שם מאי קמ"ל תנינא ספק פקוח נפש דוחה שבת. והרי קמ"ל טובא דאף משום מיעוט מחללין את השבת ואם כונת הגמ' דכבר קמ"ל שמואל באמת הו"ל לאתוי דברי שמואל ולא להקשות ממתניתין. והנ"ל דהכי מקשה, דהגמ' פירשה מה דנקט במתניתין ספק חי ספק מת ספק הוא שם וכו' אפי' יש שם כמה ספיקות מפקחין. וס"ס עדיף מרוב ומוכח ממתניתין דאין הולכין אחר הרוב. ומאי קמ"ל שמואל בשלמא בסוגיא דיומא קמ"ל ברובא דאיתא קמן דעדיף מס"ס אבל בעירוכין בישבה על המשבר רוב הילד מיית ברישא הוי רובא דליתא קמן. ומאי קמ"ל שמואל מתניתן היא. ומזה יצא לו להטור בסי' שכ"ח דאפי' יש בו כמה ספיקות . ורבים מקשים מנ"ל להטור לפרש הכי ולהנ"ל הדבר מוכח מסוגיא דעירוכין

(ב

) **והנה** הרמב"ם פוסק בפ"ב דשבת ופט"ז מא"ב דבתינוק הולכין אחר הרוב ואין מפקחין דלא כשמואל וכבר הקשו עלי' חכמי לוניל. גם קשה דהטור מביא סי' שכ"ח דאפי' יש בו כמה ספקות מפקחין והרמב"ם לא מביא זאת והנלע"ד דרמב"ם ס"ל דשמואל כשיטתי' דס"ל אין הולכין בממון א"ה דרוב לא אלים כל כך. וכמו שכתב השיטה ב"מ ו' דרוב ג"כ ל"ה רק ספק ובממון בעי דאי' דכתיב מ' בעל דברים ראי' עליהם ול"מ רוב וה"ה בפיקוח נפש דכתיב וחי בהם בודאי ל"מ רוב כמ"ש תוס' ביומא. ורב דס"ל הולכין בממון א"ה דרוב מיקרי ודאי יחלוק בפקוח נפש ג"כ ולפ"ז אף דהלכה כשמואל בממונא מ"מ באיסורא הלכה כרב. ולכן לענין שבת אינו פוסק כשמואל לענין תינוק הנמצא ומ"מ לענין ט' נכרים וישראל אחד דיש לו עלי' קצת דין קבוע פוסק דמפקחין:

וזה ג"כ רק מדרבנן כמ"ש המ"מ הובא פ"מ סי' ק"י ס"ק ל"ז והוא תמה איך חכמים עוקרין דבר מ"ה בקום ועשה,, ולכאורה י"ל דפקוח גל ל"ה רק מלאכה דרבנן דהוי סותר שלא ע"מ לבנות אך בערוכין ז' לא משמע כן מדמקשה שם מאי קמ"ל תנינא דבספק מפקחין ודילמא פקוח הגל שאני דל"ה מלאכה דאו' ושמואל קמ"ל להביא סכין דרך ר"ה דהוי דאורייתא וגם מרה"י לרה"י דרך ר"ה הוי דאורייתא לדעת תוס' עירובין ל"ג עיין לעיל סי' שהארכתי בזה. ומשמע דפקוח הגל ג"כ מלאכה דאורייתא. ואמנם י"ל דהתורה אמרה פ"נ דוחה שבת ומסרה לחכמים איזה מיקרי פ"נ דתולה באומדנא:

וכיון שמסרה לחכמים חשו חכמים למיעוט היכא דאיכא קצת קבוע ומיקרי זאת פ"נ ול"ח זאת עקירת דבר מ"ה. ולמה שפסק הרמב"ם דברוב נכרים אין מפקחין ה"ה י"ל בגוסס אין מחללין שבת דלא כמ"ש תוס' נדה מ"ד. וזה יהי' דעת הגאונים בתשו' סי' רמ"ה הובאו בשב"י סי' י"ג דס"ל באשה שמתה על המשבר אין קורעין להוציא הולד דלא כדברי שמואל בעירוכין וכתב בכנה"ג דמיירי שולד הי' מפרכס וניכר שהוא גוסס ותמה בשב"י דהרי בגוסס מחללין ג"כ כמ"ש תו' נדה מ"ד להנ"ל י"ל דס"ל ג"כ כשיטת הרמב"ם דלא פסק כשמואל לענין תינוק הנמצא וה"ה בזה. ואף אם נאמר דר"מ סובר בגוסס מחללין משום שהי' לו חזקת חיות משא"כ בתינוק הנמצא ברוב נכרים מ"מ בישבה על המשבר והולד מפרכס לא מיקרי זאת חזקת חיות ואין ראי' משאר גוסס ולכן פסקו הגאונים דאין מחללין ודוק:

ג **והנה** מה שהרמב"ם אינו מביא דבס"ס מחללין י"ל דכשיטתי' אזיל הנה בפסחים י"א לענין אחד אומר בשתי שעות וכו' הקשה רבא ומה אלו דייקינין וכו' ואנן ניקים ונקטל מספיקא. ומשני דאדם טועה ב' שעות ורמב"ם כתב בפ"ב מעדות אחד אומר בב' שעות וכו' עדותן קיימת דאדם טועה שעה אחת ותמהו עלי' דזה דלא כאביי ודלא כרבא. וכתבתי בדרוש לפסחים. דלכאורה קשי' מה מקשה רבא ומה אלו דייקינין ואיך נקטול מספק נימא דאדם טועה שעה אחת. ומ"ה קטלין מס"ס שמא זה שאמר שתים כונתו לסוף שתים וזה שאמר שלש כונתו לתחילת שלש ואין ביניהם כלום ואת"ל זה שאמר שתים כונתו לתחילת שתים שמא זה שאומר ג' כונתו ג"כ לתחילת ג' ואדם טועה שעה אחת. וכבר הרגיש בזה הצל"ח. ומזה הוכחתי דבס"ס אין הורגין נפש כיון דהתורה אמרה ספק נפשות להקל ל"מ ס"ס א ואמנם הר"מ לא פסק כן. וס"ל דבס"ס הורגין. ולכן פסק דאדם טועה שעה אחת וס"ל דס"ס אלים טובא. וה"ה בפ"נ אף דספק נפשות להקל מקרא דוחי בהם בס"ס אין מפקחין. מיהו למה שיבואר לקמן דשם שאני שיש חזקה להעדים והורגין מס"ס וחזקה. אין ראי' משם. ושמא גם לענין שבת יש חזקת איסור ודוק:

ד **והנה** הר"מ פסק פט"ז מא"ב דבתינוק הנמצא אף ברוב ישראל אם הרגו אין נהרגין עלי' ותמהו עלי' הרי הולכין בד"נ א"ה. ומה שתירץ בכ"מ דתינוק הנמצא הו"ל קבוע צ"ע דא"כ אמאי להחזיר לו אבידה דיינין כישראל ונ"ל לישב. דהתוס' הקשו בב"ק כ"ז אמאי לשמואל א"ה בממון א"ה ונילף מדיני נפשות בק"ו דאפי' ברובא דליתא קמן אזלינין בתר רובא בסנהדרין ס"ט. ותי' דבדיינים שאני וביאר בג"פ סברת התוס' משום דהדיינים מוכרחין להגיד כמו הרוב ונתבטל המיעוט לגמרי וכמאן דליתא דמי (וע' מ"ש לעיל סי' ב') והקשה בקונטרס הספיקות כלל ו' על התוס' דבתירוצם לא תירצי אמה שהקשו מרובא דליתא קמן דזה ל"ה בדיינים. כגון בשנים אומר בשנים בחודש וב' אומרים בג' זה ל"ה בדיינים. ומה שתירץ דבעדים נמי הוי כמו בדיינים ליתא דבזה ל"ש סברת הג"פ. גם משאר הוכחת שהביא בסנהדרין קשיא. ואומר אני דבר חדש דלשמואל באמת ל"א בתר רוב בד"נ רק בדיינים או ברוב שכבר הוחזק אי ברוב וחזקה דהנה הפ"י בפסחים י"א הקשה לר"מ דחייש למעוטי ומ"מ ס"ל בא' אומר בב' בחודש וא' אומר בג' עדותן קיימת ואמרינין בסנהדרין מטעם רובא דטעי בעיבורא דירחי. והרי היא חייש למעוטי. ותי' דיש רוב וחזקה דמוקומינין אעדים אחזקה שאינן מוכחשין. וצ"ל הא דלא מוקה הנידון אחזקה דאיתרע חזקתו וע' דורש לציון ומה שכתבתי בדרוש לפסחים. ומעתה כל הראיות מסנהדרין יש לדחות הא דבעדים אזלינין בתר רוב הטעם דיש רוב וחזקה. והא דבקטנה אזלינין בתר רוב ול"א דילמא איילונית היא הטעם דהוי רוב שכבר הוחזק הואיל ובעת הקדושין החזקנו שצריכה גט וקדושי' קדושין וכבר הקשה כן בישי"ע סי' ד' וסי' קע"ב באה"ע ורוב שכבר הוחזק מהני אף בממון כמ"ש הפלאה ספ"ק דכתובות. והא דאזלינין בתר רובא בסנהדרין כבר כתבו תוס' דבדיינים שאני ואין כאן ראי' רק מהא דבן סורר נהרג בכל ג' חדשים ואח"כ לא נהרג משום דראוי להיות אב. והרי אחר ב' חדשים ושליש ראוי להיות אב דיולדת לז' עוברה ניכר לשליש ימי'. וע"כ אזלינן בתר רובא כמו דאמרינין בסנהדרין. ובזה נ"ל דהרמב"ם לא פסק הכי. ורק אף יולדת לז' אין עוברה ניכר לשליש ימי' רק בעי ג' חדשים דהנה המהרש"א נדה ח' כתב בפירש"י שם ד"ה קמ"ל הפי' בגמ' דאף יולדת לז' בעי להכרה ג' חדשים ומייתי ראי' מפ' החולץ ולכאורה דברי מהרש"א תמוהים מאוד מסנהדרין ס"ט דאמרינין עובר ניכר לשליש ימי' וצע"ג על אדונינו מהרש"א. וצ"ל דס"ל דאין הלכה כדברי רבינא שם רק כר"ה ברי' דר"י. ונדחין דברי' מקמי' הסוגיא ר"פ החולץ וראיתו מנדה נכונה ג"כ דהרי סתמא אמרו די' שעתה בג' חדשים. ואס"ד דיולדת לז' עוברה ניכר לב' חדשים ושליש כשילדה אח"כ לז' הי' לטהר למפרע הטהרות שנגעה אחר ב' חדשים ולומר די' שעתה. ועוד קשי' הרי שם

סומכס אומר משום ר"מ ור"מ חייש למעוטי והי' לו להקל בדרבנן בב' חדשים ושליש ולומר די' שעתה לחוש למיעוט בדרבנן אף להקל או שיאמר סמוך מיעוטא לחזקה כדס"ל לר"מ בנדה י"ח עיי"ש. ומזה הוכיח דאף יולדת לז' עוברה ניכר בג' חדשים. וכן יסבור הר"מ ז"ל דז"ל פ"ז ממרים ה"י כל ימי' של בן סורר אינן אלא ג' חדשים לפי שאפשר שתתעבר אשתו ויהי' עוברה ניכר לג' חדשים. וזה צ"ע דאפשר שיהי' ניכר לב' חדשים ושליש ורק דאזלינין בתר רובא והי' להרמב"ם לומר דהרוב עוברה ניכר ומזה משמע דהר"מ סובר דפחות מג"ח אי אפשר כלל כדברי אדונינו מהרש"א. ונמצא דאין כאן שום ראי' דאזלינין בד"נ א"ה רק בג' אנפין דכתיבנא ורבינא בסנהדרין סובר כרב דהולכין בדיני ממונות א"ה ולא ס"ל לחלק בין רוב שכבר הוחזק. ולכן ס"ל בהך דבן סורר אזלינין בתר רובא. אבל לסוגיא דנדה הנ"ל הדרן לכללא דדיני ממונות ק"ו מדיני נפשות ולשמואל דא"ה בממון א"ה כ"ש בדיני נפשות ורק בדיינים או ברוב שכבר הוחזק או ברוב וחזקה. (וכ' בדרוש לפסחים יבואר אי"ה דרבינא כשיטתי' עיי"ש) ונמצא שפיר פסק הר"מ דבתינוק הנמצא אף ברוב ישראל אין נהרגין עלי' ומיירי קודם שהוחזק בישראל. וזה מה שרצינו לבאר בעזה"י:

וראיות מהרש"א בנדה מפ' החולץ כונתו מדף מ"ב דמקשה ותמתין משהו ותנשא וכי מלו ג"ח ליבדקי' וקשי' שמא תלד לז' וכשתבדוק לג' חדשים אחר מות בעלה ויהי' ניכר עדיין ספק שמא הוא בן ט' לראשון וניכר לג' חדשים או בן ז' לאחרון וניכר בב"ח ושליש וע"כ אף יולדת לז' לא ניכר רק בג"ח. וכבר הביא ראי' זו בערוך לנר ולדעתי זה כונת מהרש"א. אך יש לדחות דאזלינין בתר רוב שיולדת לט'. דלא איתרע הרוב הכי. מיהו למה דמשמע מסוגיא דבהבחנה דבחשש שמא ישא אחותו מאבי' חששו אף על המיעוט. וכן כתוב בתשו' הגאון ר"ע איגר סי' פ"ט נכון ראי' זו ואם כיון לזה אדונינו מהרש"א מה טוב. ובעיקר מה שכתבתי דר"מ ס"ל אין הולכין בד"נ א"ה רק ברוב שכבר הוחזק או ברוב וחזקה עדיין יש לעיין מחולין י"א דמייתי כמה ראיות דאזלינין בתר רוב אף בד"נ. ואמנם ממכה אבי' אין ראי' דרמב"ם ה"א מא"ב כתב דזה מטעם חזקה עיי"ש והוא מירושלמי סוף קדושין ועיין במפורשים אך מהורג נפש קשי' שמא טרפה הוא. אך למ"ש אדונינו מהרש"א חולין י"א תד"ה מנא הא מילתא בתי' הב' דמיעוט טרפות הוה מיעוט דלא שכיח. ועיין פרי מגדים סי' ל"ג ס"ק ה' דהוה מיעוטא דמיעוטא אין ראי' מהורג נפש. ובהכי ניחא הא דלא מייתי בסנהדרין ס"ט ראיות הש"ס דמייתי בחולין י"א דבחולין יליף דאזלינין בתר רוב דאם לא אזלינין בתר רוב כלל אין חילוק

בין מיעוט דשכיח ללא שכיח. אמנם בסנהדרין שרוצה ליליף דאזלינין בתר רוב בד"כ במיעוט השכיח אין ראי' מהורג נפש כנ"ל ולפ"ז דברינו בישוב דברי הר"מ נכונים ודוק:

ה **ודרך** אגב הנני אומר פרפרת נאה בדברי התוס' ב"ק כ"ז שהקשו שם אהא דאין הולכין בממון א"ה מדיינים שהולכין א"ה ותי' דדיינים שאני דחשיב מיעוט דידי' כמאן דליתא וליכא למימר איכא ממונא בחזקת מרי' דהא ב"ד מפקין מיני'. ואין שום פי' לדבריהם בסופן וכבר תמה בדבריהם בקונטרס הספיקות כלל ו'. ונ"ל לפרש דהנה התוס' הקשו בסוטה כ"ה ד"ה לאו כגבוי דמי. אמאי ס"ל לב"ה לאו כגבוי דמי ואמאי אמרינין כל העומד ליזרק כזרוק דמי. ותי' דמ"ה אמרינין לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעלי' שהרי צריך דיינים ולאו בידו דמי יימר דמזדקק לי' דיינא עיי"ש. א"כ כונתם בב"ק הכי היא דליכא למימר אוקמא אחזקה דהא ב"ד מפקי מיני'. והיינו דכיון שישבו ב"ד ודיינא לי' ל"ש לומר מי יימר דמזדקק לי' דיינא אמרינין כל העומד ליגבות כגבוי וליכא למימר דמעמידין בחזקת ממון דחשיב כבר כגבוי כיון שיושבים הב"ד ומפקין ול"ש מי יימר. וזה כונה נחמדה בתוס'. וזה נ"ל הטעם דמהני מוסר שטרותי' לב"ד לענין פרוזבל דלא כפירש"י גיטין ל"ז משום דהפקרן הפקר רק משום דחשיב כגבוי דל"ש מי יימר כנ"ל ודוק:

ו **והנה** הרמב"ם פסק בפט"ו מא"ב ה' כ"ה דאף ברוב ישראל אם קידש אשה הוי קידושי ספק. ולא נודע טעמו ונ"ל דהר"מ מיירי ברוב ישראל בצירוף הפסולים. וזולת פסולים ל"ה רוב. ולכן הוי קדושי ספק אם ישראל או נכרי. ואף דבממזר נמי קידושין תופסין היינו כשיודעת האשה שהוא ממזר. אבל כשאינה יודעת הוי מקח טעות. ולכן אם הוא ממזר ל"ה קדושין. ורק אם הוא ישראל הוי קדושי ולכן הוי קדושי ספק:

ויתיישב בזה הא דפסק הר"מ דאף כשיתגייר דינו כדין אסופי. ולכאורה בין אם הוא ישראל או נכרי מותר בבת ישראל ולמה חיישינין למיעוט פסולים. להנ"ל נכון לפמ"ש במ"א ויבואר לפנינו דכמו שכתבו התוס' ב"ק י"א דס"ס דסתרי אהדדי ל"א משום דאתה מקיל לב' צדדי הספק. כן תרי רובא דסתרי אהדדי ל"א. והכא בדין זה אתה מתירו בבת ישראל ובממזרת. דאם אתה מסופק אם מותר בבת ישראל אתה אומר דנצרף מיעוט ישראל ומיעוט נכרים. ומותר בבת ישראל וכשישא ממזרת אתה מצרף מיעוט ממזרים למיעוט נכרים דקהל גרים לא איקרי קהל. ומתחלה הקלת שמא אינו ממזר. ואח"כ הקלת שמא הוא ממזר. ותרי קולא דסתרי אהדדי ל"א. ואף דכל גר מותר בבת ישראל ובממזרת. מ"מ בזה שהוא מסופק אם הוא ישראל ואסור בממזרת וכן אם הוא ממזר ואסור בבת ישראל ואתה מיקל מטעם רוב הוי תרי רובא דסתרי אהדדי. ולכאורה בספק

ממזר ל"ש זה כיון דספק ממזר מותר. ומהרי"ט כתב דמותר בממזרת ובבת ישראל אך מ"מ מדרבנן אסור ספק ממזר בתרווייהו. ולכן אפי' רוב ל"מ בכה"ג (מיהו עדיין צ"ע על הר"מ שפסק ברוב נכרים ונתגייר שאסור כדין אסופי. ובזה ל"ש לתרץ כן) וקצת י"ל כיון דמדאורייתא מותר ספק ממזר אף בסתרי אהדדי לשיטת מהרי"ט אף רבנן לא החמירו רק בספק לא ברובא דסתרי אהדדי מיהו יש חולקים על מהרי"ט וע' שב שמעתתא א' פ"א שהקשה עלי'

(ז

) **והנה** בהך ענינא דתרי רובא דסתרי אהדדי יש לי פלפול מימי חורפי ולאשר הוא ענין חדש אציגו הנה בסוגיא דצליחית חולין ט'. אר"א אף אנן נמי תנינא צליחית שהניחה מגולה ומצאה מכוסה טמא הניחה כו'. ואלו ספק מים מגולין אסורין ועיין רש"י דבהניחה מכוסה ובא ומצאה מגולה פסול ולא טמא משום דאזלינין בתר רובא ואמרינין דאדם טהור ושרצים הוי רוב נגד אדם טמא. ומש"ה פסול ולא טמא. ואלו ספק מים מגולין אסורין ולא אזלינין בתר רובא עיי"ש כל הסוגיא. ועיין בתוס' ד"ה או שירד הקשו אמאי לא הביא מהתניתן והביא מבריי' וכתבו עוד דמש"ה אנן במתניתין ברישא ובסיפא פסול. ובברייתא ברישא טמא ובסיפא פסול. משום דתנא דברייתא ס"ל דמי חטאת שנטמאו מטהרין. ומש"ה לא תני ברישא פסול דנהי דטמא הוא משום שמא אדם טמא גילהו. מ"מ אינו פסול. ושרצים אין דרכן לכסות. ובסיפא פסול משום שרצים. משא"כ תנא דמתניתין ס"ל בין ברישא ובין בסיפא פסול מחשש אדם טמא. דהיכא דהוא טמא הוא פסול. ועיין במהרש"א ביאור דבריהם:

ולישב קושית התו' אמאי לא הביאו ממתניתין. נ"ל דלכאורה קשה לי דהמהרש"א הקשה בדף י"א ע"ב על רב הונא דבעי מי חיישינין שמא במקום נקב קא שחיט והוצרך לטעם דנשחטה בחזקת היתר עומדת. אמאי לא התיר אותה מטעם רוב דרוב בהמות אינן טריפות עיי"ש. ותי' דרב הונא הוצרך אליבא דר"מ דס"ל דחיישינין למיעוטא. ועיין פ"מ וראש יוסף הקשה דהרי כל חזקת כשרות דבהמה הוי חזקה שאינו מבוררת כמו שכתב תוס' דף י"א ורק מטעם חזקה דאתיא מכח רובא. וכיון דר"מ חייש למיעוטי ולא מהני רוב א"כ מאי חזקת כשרות יש לבהמה. ואחר העיון י"ל דברי' דבאמת כל היכא דלא אפשר אף לר"מ אזלינין בתר רובא. ורק בהמה לאחר מיתה הוצרך לבדוק משום דאיכא לברורי כמבואר בגמ' אמנם בחייה אם נספק אם מותר לאכול מחלבה בודאי מותר אף לר"מ דתרי אז א"א לברורי א"כ כיון דהחזקנו לבהמה זו בחזקת כשרות ואכלנו מחלבה שפיר יש לבהמה חזקת כשרות דהחזקנו בהמה זו בכשרה. משא"כ על הרוב

לא סמכינין דהרי אם נסתפק לאחר שחיטה עתה איכא לברורי ולא סמכינין ארובא. וחזקה זו שיש לבהמה מבחיי' דאז אי אפשר לברורי מהני לר"מ דל"ח שמא במקום נקב נקב ודו"ק. אמנם זו יקשה על המהרש"א דלסברתו דר"ה קמ"ל אליבא דר"מ א"כ הא דמסקינין חמירא סכנתא מאיסורא אף זה אליבא דר"מ אזיל. וא"כ איך מוכיח הגמרא דחמירא סכנתא מאיסורא אליבא דר"מ מהא ברייתא דהרי הא ברייתא ע"כ ל"א אליבא דר"מ דלר"מ בודאי אף בסיפא טמא דל"מ רוב דאדם טהור ושרצים כפירוש רש"י דלר"מ חיישינין למעוטי דאף אם נאמר דנהי דבעיא דר"ה היא אליבא דר"מ הדיוק דחמירא סכנתא מאיסורא היא שלא אליבא דר"מ מ"מ קשה דהרי שם איתא או נחש לדברי ר"ג ור"ג חייש למיעוטי כדאיתא חולין דף ו' וא"כ קשה לדידי' אמאי אינו טמא. וזה דוחק לומר דלדברי ר"ג קאמרי ולי' לא ס"ל. והנ"ל בזה דאדרבה הסוגיא אזלי דוקא אליבא דר"מ דלפי המבואר בסוגיא דיבמות קי"ט דכל היכי דאיכא חזקה בהדי רובא הוי המיעוט מיעוטא דמיעוטא ולא חייש ר"מ עיי"ש. א"כ כאן הצליחית בחזקת טהרה עומדת ומספק אתה בא לטמאותו שמא אדם טמא טמאו. בזה יש רוב דאדם טהור ושרצים. וחזקת טהרה והוי מיעוטא דמיעוטא וזה ברור:

ח **ובזה** אפריון נמטוי לסוגין התמוה מאוד. וזה דהתו' כתבו דמש"ה תניא ברישא טמא ובסיפא פסול משום דהוא ס"ל מי חטאת שנטמאו מטהרין כנ"ל. ויש להקשות לפ"ז איך תני בסיפא פסול משום חשש דשרץ ולא תני טמא מחשש דאדם טמא ואי משום דיש נגד חשש זה רוב דאדם ושרצים א"כ לא ליתני פסול דהרי נגד חשש פסול יש רוב אדם טמא ואדם טהור דהוא רוב נגד חשש שרצים. ובפרט אם יכולה רק נחש לשתות ולא שאר שרצים או עכבר לבד בודאי אדם טהור וטמא רוב נגדם וכן משמע מרש"י דאדם טהור וטמא רוב נגד נחש. ובשלמא לרש"י דפ' דכל היכא דהוא טמא הוא פסול מש"ה פסול מחשש שרצים וא"ל הרי יש רוב אדם וטהור ואדם טמא דז"א דבאדם טמא נמי פסול הוא ואם נסתפק אם טמא הוא. בזה יש רוב אדם טהור ושרצים דשרצים אינם מטמאין. משא"כ לתוס' דמי חטאת שנטמאו לא פסול כמו באם נסתפק אי טמא יש רוב כנגדו אדם טהור ושרצים. כן אם נסתפק אם פסול הוא יש רוב אדם טהור ואדם טמא דאדם טמא נמי אינו פסול ומנ"ל לתנא דפסול היא ולא טמא והוא קושיא גדולה מאוד. והנ"ל בזה דבר חדש דכמו שכתבו התוס' ב"ק י"א דס"ס דסתרי אהדדי לא אמרינין דכעת אתה באת להקל מחשש שמא זכר הוא. ובסוף ל"ז אתה תבא להקל להיפך מחשש שמא נקיבה היא ותרי קולא ל"א ה"ה תרי רובא דסתרי אהדדי נמי ל"א כגון בנידון דידן כשאתה מסופק לענין טומאה. אתה אומר דיש רוב אדם טהור ושרצים. ואינה טמא

וכשאתה מסופק לענין פסול מחשש שרצים אתה מצרף רוב אדם טהור ואדם טמא דהוי רוב כנ"ל וא"כ אינו פסול. ואתה מתפיס החבל בשני ראשיו. ול"א רוב כזה כלל וע"כ מן הדין הול"ל טמא ופסול. וא"כ קשיא על הברייתא דבסיפא קתני פסול ולא טמא:

ואמנם נ"ל דכ"ז אם השני רובא כאחד טובים. משא"כ אם אחר רוב השני בלא"ה לא נוכל להקל. א"כ נשאר רוב אחד על תקפו. ומעתה נאמר דהנה החשש שרצים כתבו התו' ד"ה אם דהוא משום רוק שבפיהם המעורב במים דלא כרש"י דמיפסל משום מלאכה. והנה כבר נודע דברי הר"ש בתרומות. וקצת מוזכר סברא זו בתוס' יבמות פ"א על הא דשני קופות דאמרינין שאני אומר. והקשה דהרי בלא"ה אמאי לא ניזול בתר חזקה ותירץ דכיון דההיתר היתר במקומו והאיסור איסור רק דאנן לא ידעינין היכן היא לא שייך להעמיד על חזקתו דאף אם נפל לא נשתנה הדבר מכמות שהי' עיי"ש ובאחרונים. וה"ה הכא דהוה לח בלח דלא אמרינין חנ"נ ורק שנפסל מחשש תערובת ל"ש לאוקמא אחזקה ואמנם מחשש שמא אדם טמא נגע בו. ודאי אתה רוצה להוציאו מחזקה:

ומעתה נ"ל דהדבר מתהפך כחומר חותם. דלר"מ דס"ל בכל דוכתא חיישינין למעוטי ורק היכא שיש רוב וחזקה כנ"ל. א"כ שפיר קתני הברייתא בסיפא פסול ולא טמא. דנגד חשש דאדם טמא יש רוב אדם טהור ושרצים. וחזקה דאינו טמא. וא"ל דכשאתה תסתפק לענין פסול אתה תצרף אדם טהור וטמא. דהוי רובא ואינו פסול דז"א דרוב זה בלא"ה ל"מ דחשש שרצים הוא רק חשש תערובת ול"ה נגד החזקה ור"מ חושש למעוטי ובלא"ה ל"מ האי רוב ול"ה תרי רובא דסתרי אהדדי משא"כ אליבא דרבנן דרוב לחודא נמי מהני א"כ הו"ל להיות טמא ופסול. אם נקל לענין טומאה מטעם רוב טהור ושרצים. אתה מיקל לענין פסול מרוב טמא וטהור ושאר שרצים. ולרבנן רוב לחודא מהני. והו"ל להיות טמא ופסול. וע"כ מוכח דהברייתא אזלא אליבא דר"מ וכיון דכל עיקר האיבעי' היא אליבא דר"מ מייתי ראי' דגם אליבא דר"מ חמירא סכנתא מאיסורא דע"כ הברייתא אליבא דר"מ אזלא. ואלו מצאו כמו שהניחו לא טומאה ולא פסול איכא ואלו ספק מים מגולין אסור. ומעתה כ"ז אי הגמ' מביא מברייתא דקתני ברישא טמא ובסיפא פסול. וע"כ ס"ל מי חטאת שנטמאו מטהרין וא"כ כשאתה מסופק לענין פסול אתה יכול לצרף אדם טמא וטהור נגד נחש לחשש פסול. ונגד חשש טמא אדם טהור ושרצים. והוי תרי רובא דסתרי אהדדי וקשיא אברייתא. וע"כ הברייתא אליבא דר"מ אזלא ומוכח שפיר דלר"מ חמירא סכנתא מאיסורא. משא"כ אי הוי מייתי ממתניתין דקתני ברישא נמי פסול וס"ל מי חטאת שנטמאו פסולין א"כ המשנה מצי אזלא אף אליבא דרבנן ובסיפא הוי פסול ולא טמא דיש רוב אדם טהור ושרצים ולענין פסול אין כאן רוב דאדם טמא

נמי פסול. ואין כאן רובא דסתרי אהדדי ולא מוכח דלר"מ מצאו כמה שהניחן חמירא סכנתא מאיסורא וכיון דכל עיקר האיבעי' אליבא דר"מ הוכרח להביא הברייתא וזה כפתור ופרח בישוב קו' תוס':

ט **ועל** פי הדברים האלו נ"ל לישב האית מפרשים שבפי' רש"י לישב מקצת קושיות דמה שהקשה רש"י דבנחש נמי ליתני פסול משום שרצים וטמא משום אדם טמא. זה יהי' כונת היש מפרשים. דבגמ' הוכיחו דבסכנה לא אזלינין בתר רובא מדקתני בסיפא פסול ולא טמא והיינו דל"ה טמא דנגד חשש טומאה יש רוב שרצים ואדם טהור. דא"כ ל"ה להיות פסול דנגד חשש פיסול דנחש יש רוב אדם טהור ואדם טמא והוי תרי רובא דסתרי אהדדי ומ"ה הול"ל פסול וטמא והאית מפרשום לא ס"ל דאתיא כר"מ וע"כ הברייתא ס"ל חמירא סכנתא מאיסורא. ומ"ה נגד חשש טומאה שפיר מהני רוב אדם טהור ושרצים ולא תבוא להקל לענין פסול ותצרף רוב אדם טהור ואדם טמא נגד חשש נחש דבנחש הוי סכנה. ונגד זה לא מהני רוב ול"ה סתרי אהדדי ושפיר מהני רוב נגד טומאה ול"ה טמא. דחמירא סכנתא מאיסורא ול"מ רוב ופסול אף להזות דהקריבהו נא וכו'. ואגב דנקט בנחש פסול נקט נמי בחולדה אף דבתולדה פסול וטמא דהוי תרי רובא דסתרי. וזה פי' נחמד מאוד בישוב מקצת קושיות שהקשה רש"י עמוד והתבונן:

י **ובהא** דתרי רובא דסתרי אהדדי ל"א יתישב קו' הפ"י בקידושין נ"ה בבהמה שנמצאת בירושלים. סמוך למגדל עדר דמקשה שם הגמ' אלא זכרים עולה היא דהוי זבחי שלמים ל"ה ודילמא שלמים היא. והקשה הפנ"י דמאי מקשה הר' יש כאן מיעוט דחולין ונצרף מיעוט דחולין בהדי מיעוט דעולה והו"ל רובא. ומ"ה מותר לעשות כדין עולה עיי"ש ובמפרשים ולהנ"ל מיושב דאם תצרף המיעוט חולין לעולה ותעשה כדין עולה אח"כ כשיאכל זר ממנו נצרף מיעוט דחולין למיעוט שלמים ולא תחייב זר שיאכל לאחר זריקה וכן נ"מ לכמה דברים והוי תרי רובא דסתרי אהדדי ומ"ה לא מצרף המיעוט חולין לשום רוב:

ודרך אגב ראיתי בספר נחלת יעקב מהגאון מליסא בתשו' שבסוף הספר סי' ו' שכתב דבספק טומאה ברה"י לא אזלינין בתר רובא דליתא קמן. רק בתר רובא דאיתא קמן. והנה מפורש בסוגיא דצלוחית דל"ח לאדם טמא משום דמצרפין רוב אדם טהור ושרצים אף דהוה רובא דליתא קמן וספק טומאה ברה"י דלא כדברי' ועיין עוד בתשו' הרשב"א סי' פ"ג הובא ברמ"א יו"ד סי' שע"ד דאזלינין בתר רובא בספק טומאה מיהו י"ל דשם חשיב כרובא דאיתא קמן. לדעת קצת פוסקים עיין בת"ה סי' שי"ד לענין תינוק הנמצא אך מהך דצליחות יש ראי' ברורה:

יא **ובעיקר** הדבר אי הולכין בפ"נ אחר הרוב י"ל דתליא אי דחוי' שבת אצל חולה או הותרה דאם היא רק דחוי' י"ל דהולכין א"ה אך אם היא היתר גמור י"ל דאין הולכין א"ה ולפ"ז ע' בב"י שכ"ח ובכ"מ פ"ב משבת דתליא אי טומאה דחוי' או הותרה ובח"ס א"ח סי' פ"ה תמה דביומא ס"פ טרף בקלפי מחלק בגמ' בין שבת דהותרה וטומאה דחוי לענין עבודה. ולק"מ דלענין עבודה התורה גילתה בפי' עולת שבת בשבתו על עולת התמיד דבשבת צריך להקריב משא"כ טומאה הכי לא משכחת בטהרה. ואם יקרה שנטמא הוי דחוי'. וכן כשיקרה חולה בשבת הוי כטומאה. ולפ"ז י"ל דשמואל ס"ל הותרה שבת אצל פ"נ אין מפקחין. וכשיטתי' אזיל דס"ל מנחות ע' דכלאים בציצית הותרה לגמרי כמ"ש תוס' שם ולכן סובר ג"כ פ"נ הותרה. ואין הולכין א"ה. ורמב"ם סובר כלאים בציצית דחוי' ע' לעיל סי' ג' אות ב' כתבתי טעם דברי' ולכן סובר ג"כ דחוי שבת אצל פ"נ בפ"ב דשבת. ולכן לא ס"ל כשמואל והולכין בפ"נ א"ה ובתינוק מושלך ברוב נכרים אין מפקחין:

יב **והנה** הא דמחלק בש"ס בין פריש כולהו לפריש מקצתייהו. ופי' התוס' דפריש כולהו לחצר אחרת ויצאו גם משם ולא נשאר בהם עד אחד שנפלה עלי' מפולת ובכה"ג מפקחין כיון דהוחזק ישראל שם ורש"י ג"כ סובר הכי ולכאורה קשה דמשמע אף שלא הלכו בב"א רק פירשו אחד אחד מיירי הכא. ובכה"ג פשיטא דמפקחין. דכיון שהיה ט' נכרים וישראל. ח' שהלכו בראשונה אמרינן לגבייהו כל דפריש מרובא פריש ובודאי נכרים הלכו. וכשנשארו ב' האחרונים אמרינן ישראל ונכרי נשארו והוי תערובת חד בחד. אח"כ כשהלך הט' הוי על הנשאר ספק השקול. והוי כמחצה על מחצה ומה קמ"ל שמואל ודוחק לומר דמיירי שהלכו ט' ביחד. ונראה מזה להוכיח כדברי הנתיבות המשפט סי' רצ"ב דכל דפריש מרובא קפריש ל"א רק לענין דבר הפריש אבל לא לחלק הנשאר. וכשנשארו ב' ל"א דהראשונים פירשו מרוב וב' הנשארים הוי חד בחד. וסד"א שנאמר דהנשאר מרוב נכרים קמ"ל דא"ה בפ"נ א"ה. ודברי הנתיבות המה מקצוע גדול וסברתו דכל דפריש ל"ה ודאי רק ספק אלא שהתורה גזרה זאת כמ"ש השיטה ב"מ ו'. ול"מ רק נגד זה שפירש. ולא נגד הנשארים. וזה דלא כתשו' דרכי נועם מובא בכו"פ סי' ק"ס ק"ק י"א ובפ"מ שם דבלקח קודם שנולד הספק האחרונים אסורים. שהאיסור נשאר אך הכל מותר כמ"ש הכו"פ. ומ"ה הכא מהדין ל"ה מפקחין וקמ"ל שמואל דמפקחין דלתשו' דרכי נועם מהדין מפקחין כנ"ל:

יג **והנה** בהא דאמרינן ל"ש אלא להחיותו אבל ליוחסין לא ופירש"י אם בת היא אסורה לכהן שמא גיורת היא. ולכאורה ק' למה לא פירש דאם בן הוא ובא על בת ישראל אסורה לכהן מספק שמא נכרי הוא ופוסל בביאתו. וליכא למימר דבזה באמת אזלינין בתר רובא

כיון דאיכא רוב וחזקת כשרות. דהרי בכתובות באשה שנאנסה במשנה בעי תרי רובא ואף דאיכא חזקת כשרות. ואם יפרש כן לא תיקשי קו' תוס' שם ד"ה וליוחסין לא בעינן תרי רובא ורמינהו והקשו דילמא שאני התינוק דליכא חזקה דכשרות דאם מיירי בבן לענין אם פוסל שפיר איכא חזקה דכשרות ונ"ל דמ"ה פירש"י כן. דלכאורה אמאי ניזל בתר רובא בתינוק הנמצא הרי הו"ל קבוע אך תוס' כתבו ד"ה נמצא דל"ח קבוע הואיל ולא נמצא בבית. אמנם קשי' דהרי הדרא לניחותא כקו' התוס' וצ"ל כיון דהספק נולד בהיותו בשוק תיכף ל"ה קבוע ומעתה זה דוקא להאכילו נבילות או שתשא הבת לכהן הספק נולד תיכף משא"כ אם פוסל לכהונה לא נולד הספק רק שאחר שכבר בא על בת ישראל ואז הו"ל קבוע וכעין זה כתב בישי"ע סי' שכ"ט בשם בנו לענין קידושין אך שצ"ע דא"כ לענין נגח תורא דידי' נמי לא נולד הספק רק אח"כ. וצ"ל הא דלא פירש"י לענין בן משום דאם נמצא מהול ודאי ישראל דנולד מהול הוה מיעוטא דמיעוטא ואם לא נמצא מהול ודאי נכרי. ולכן פירש"י לענין בת. וקצת צ"ע בזה בדעת הר"מ:

יד **שם** בג' א"ר זירא כל קבוע כמחצה על מחצה דמי מנ"ל לר' זירא הא אילימא מתשע חניות וכו' התם לחומרא ודקדק ההפלאה דזה פשיטא דהיא לחומרא. והו"ל למימר אשכחן לחומרא לקולא מנ"ל. ונ"ל לישב דהנה בהא דתשע חניות מוכרין בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ולקח מאחת מהן דספיקו אסור יש להסתפק אם לוקין על הבשר שלקח משום נבלה והוא למ"ש תוס' נדה י"ח ד"ה הלך אחר הרוב דאיכא חזקה כנגד הרוב דבהמה בחזקת איסור עומדת. א"כ היכא דקבוע דהוי מחצה על מחצה מהני חזקת איסור שיהי' ודאי כמו כל ספק בשחיטה לדעת ז' הת"ש סי' כ"ה ס"ק ג' דבספק בשחיטה לוקה משום נבילה עיי"ש בדעת הר"מ. ולפ"ז ה"ה בקבוע ואיכא חזקה לוקה משום נבלה והפ"מ סי' ק"י ס"ק י"ד נסתפק בזה אי בקבוע אזלינן בתר חזקה עיי"ש. והנה במשנה דט' שרצים איתא שם ברה"י ספיקו טמא אף דספק טומאה ברה"י כודאי חשוב ולדעת תוס' חולין ט' מייתי קרבן טומאה (וע' ברי"ט אלגזי לבכורות דף ע' דהיא פלוגתא בירושלמי) ומ"מ קתני ספיקו טמא וה"ה בתשע חניות דקתני ספיקו אסור י"ל דלוקין עלי'. הס"ד דגמ' ומדלוקין משמע דקבוע כמחצה על מחצה אף להקל דאס"ד דוקא לחומרא איך לוקין ועובר בלאו ללקות בחנם וע"כ כמחצה על מחצה להקל. ומשני התם לחומרא היינו דהפי' המשנה דאסור מספק אבל אין לוקין. ומה שהקשה בהפלאה הא דמייתי ובנמצא הלך אחר הרוב דהרי ההוכחה היא מרישא ולמה מייתי הך דובנמצא זולת דברינו לעיל י"ל דממשנה דט' חניות אין להוכיח דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי די"ל דה"ט דספיקו אסור דאיכא חזקת איסור כנ"ל וסמוך מיעוטא לחזקה והו"ל

כפלגא ופלגא ולכן אסור מספק. ולכן מייתי דובנמצא הלך אחר הרוב הרי דרוב עדיף מחזקה וע"כ ברישא הטעם דכל קבוע אמנם לפמ"ש לעיל דס"ד דלוקין עלי' יש לעיין בזה ואליבא דאמת דכל קבוע אמרינין לקולא צ"ע אם לוקין בלקח מט' חניות ותליא בספיקא דהפ"מ. שוב מצאתי בשב שמעתתא ש' ד' פ"ב שכתב דדוקא בפריש מרובא הוי לנבילה בחזקת איסור. אבל בחתיכה שנתערבה חד בחד ל"ה חזקת איסור ולפ"ז ה"ה בקבוע ל"ה חזקת איסור. אבל בדברי' יש להתוכח. ועיקר קושיתו מנבילה שנתערבה בשחיטה ופירש"י דאם נגעה בתרומה אינה נשרפת ות"ל דבחד בחד הוי כודאי לק"מ דלענין טומאה שיש חזקת טהרה ל"ה כודאי טומאה ונהי דהלכה דמטמא במשא זה מספק אבל ודאי טומאה ל"ה משא"כ לענין איסור שיש חזקת איסור הוה כודאי. והנה מה שהקשה שם מס"ס ומסמוך מיעוטא לחזקה עיין פ"מ הנ"ל שתרגיש בכ"ז ולקצר אני צריך והנה מהא דאמרינין אם רוב נכרים נכרי למאי נ"מ להאכילו נבילות הקשה מהרש"א אמאי לא קאמר מחצה על מחצה ישראל לענין שלא להאכילו נבילות. ונ"ל דלמאי דפירש"י ביצה כ"ה בהמה בחי' בחזקת איסור עומדת חזקת אמ"ה והתוס' הקשו עלי' דהשתא כבר יצאה מאיסור זה. אמנם כבר ישבתי דברי רש"י למ"ש הת"ח דבנבלה הבני מעיים אסורים לנכרי. דכמאן דמנחי בדיקולא דמיא. ומוקמינין הב"מ בחזקתן. או כיון דבעת הפרכוס הי' אמ"ה החזקה של שעת הפרכוס לאות שלא נשחט כהוגן דאם נשחט כראוי בשעת הפרכוס לא הי' אמ"ה. וחזקה זו מסייע שלא נשחט כהוגן ומצאתי שכבר דשו בזה רבים. עכ"פ לפירש"י בספק אם הוא נכרי או ישראל מוקמינין אחזקת איסור וכמו דבחי' אסורה לנכרי משום אמ"ה אף השתא אסור משום נבלה וחזקה זו מסייע שהוא ישראל. דנהי אם הי' נכרי ודאי מותר בנבלה כשהוא ספק מוקמינין לגבי' בחזקת איסור. ומ"ה פשיטא דמחצה על מחצה ישראל שלח להאכילו נבילות שיש לו חזקת איסור וקמ"ל ברוב נכרים מותר ול"א סמוך מיעוטא לחזקה.

טו **והנה** המפרשים האריכו בסוגין למעניתם אי רוב שכבר הוחזק עדיף מרוב שלא הוחזק עיין בהפלאה ובישי"ע. ונ"ל להוכיח דרוב שכבר הוחזק עדיף הנה הקשה בישי"ע בשם בנו בא"ח סי' שכ"ט אהא דמחכה על מחצה ישראל. ואמרינין דאם נגח תורא דידי' לתורא דידן פלגא משלם ואידך פלגא א"ל אייתי ראי' דלאו ישראל אנא ולשיטת רש"י יבמות ל"ח גבי ספק ויבם היכי דהוא מוחזק במקצת נכסים הוה כודאי בכל הנכסים וה"ה הכא כיון שחצי בודאי שלו הוה כודאי בכל שור המזיק עיי"ש (וקו' זו ל"ק רק לר"ע דס"ל תורא דשותפי נינהו אבל לר"י דס"ל בע"ח וזוזי מסיק לי' לק"מ ודוק) ולישב זאת נאמר ההה התוס' הקשו בריש ב"מ אהא דזה אומר כולה שלי וזה אומר חצי' שלי

נימא אין ספק מוציא מידי ודאי כיון דחצי בודאי שלו ובישוב קו' זו העירותי זה כביר דהא דאמרינן אין ס' מוציא מידי ודאי זה דוקא היכא שחצי בודאי שלו וא"צ לבא עלי' מכח רוב ולכן הודאי מכריע הספק והכל שלו אבל היכא שגם מקצת אינו בודאי שלו רק מכח רוב נהי דהרוב מועיל לענין אותו החלק אבל אינו מכריע שיהי' גם מקצת השני שלו. וחילי מדברי הש"מ ב"מ ו' דרוב ל"ה בירור גמור רק ספק ע"כ אף דרוב מועיל מגזה"כ אבל אינו מכריע חצי השני. דמ"מ ודאי ל"ה. וכיוצא בזה כתבתי לעיל בשם הנתיבות סי' רצ"ב. והנה הרא"ש כתב בריש ב"מ דמשנתינו דשנים אוחזין מיירי ברוב נכרים דאיכא למימר מנכרי נפל. וע' ביד יוסף שביאר דברי' דקשי' אף אם מישראל נפל מסתמא מיאש ישראל וכתב דהו"ל יאוש של"מ דשמא מצאו קודם היאוש ומוקמינין החפץ בחזקת מרא קמא. ולכן צ"ל דמנכרי נפל ולפ"ז מיושב קו' התוס' דגם החצי אינו בודאי שלו דשמא מישראל נפל ורק מכח רוב הוה שלו ול"ש לומר אין ספק מוציא מידי ודאי דרוב ג ג"כ ל"ה ודאי:

טז **ובהכי** נ"ל לישב בהא דנפל הבית עלי' ועל אמו הובא בתוס' יבמות ל"ח פי' רבינו שמואל שיחלקו יורשי האם היינו אחי האם מאבי' עם יורשי הבן היינו אחי הבן מן האב ולא רצה לפרש יורשי האם היינו אחי הבן מן האם דהיינו בנימין דא"כ הו"ל בנימין ודאי וראובן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. והקשו התוס' שם דהרי בנפל הבית עלי' ועל מורישי' והיתה עלי' כתובת אשה ובע"ח מסיק דיורשי האב אחי הבן אלמא אע"ג דיש לאב בנים אחרים ל"ח להו ודאי עיי"ש ולהנ"ל מיושב בטיט קו' זו. דבשלמא באחי הבן מן האם היא ודאי בחצי נכסים מאם. דאפי' אם אינו אחי' מן האב מ"מ הרי הוא בנו של אמו בודאי וא"צ לבא מכח הרוב. משא"כ בנפל הבית עלי' ועל אחי הבן מן האב גם האחים ל"ה ודאי בחצי נכסים רק מכח הרוב דדילמא לאו אבי' הוא. ולכן ל"ש אין ס' מוציא מידי ודאי דגם הוא ל"ה ודאי כנ"ל. אמנם לפ"ז צריך ישוב בספק ויבם בנכסי סבא דאמרינן דהיבם הוה ודאי. אף דגם יבם צריך לבא מכח הרוב. אך להנ"ל יש הוכחה מכא דרוב שכבר הוחזק הוי כודאי א"כ בהך דיבם וספק בנכסי סבא. עוד בחי' סבא בעת שבא ליבם א"א כבר נסתפקו עלי' בעת הזאת אם הוא אחי' מאב והחזקנו שהוא בן של סבא ואחי המת. ולכן רוב שכבר הוחזק הוי כודאי. משא"כ בהך דנפל הבית עלי' ועל מורישיו. ולפ"ז מיושב קו' רש"י בהך דרב משרשי' בספק ובני יבם בנכסי מיתנא אמאי ל"ה הספק ודאי ובני יבם ספק להנ"ל נכון דשם ל"ה רוב שכבר הוחזק והספק בא מכח רוב דדילמא לאו בנו של שניהם הוא. ולכן ל"ש לומר אין ספק מוציא מידי ודאי. ולפ"ז מיושב קו' הגאון מהרמ"ז א"ש הנ"ל דהרי חצי השור ודאי שלו ונימא אין ס' מוציא

מידי ודאי. דהרי בנגח תורא דידי' לתורא דידן יש לחוש שמא טרפה תורא דידן ואין עלי' לשלם הנזק כמו שהקשה בהפלאה וע"כ צריך אתה לבא לרוב. ורוב ל"ה ודאי לומר אין ס' מוציא מידי ודאי כנ"ל. וזה מה שרצינו לבאר. אמנם בעיקר קו' הפלאה אשור נגח. וכן בפדיון הבן דילמא טרפה וא"ה בממון א"ה י"ל לפ"מ שהבאתי לעיל דברי מהרש"א חולין י"א ע"ב דטרפה הוי מיעוט דלא שכיח וחשיב כמיעוטא דמיעוטא אולי גם בממון מהני ודוק:

והנה בעיקר הדין דרוב שכבר הוחזק יש מקום לומר דבעי דוקא הוחזק בב"ד כעין שכתב המקנה קדושין ס"ג למה שפסק הרמב"ם דאיסור עצמו בע"א הוחזק דזה דוקא בהוחזק בב"ד עיי"ש. ובזה הרבה יש לדבר ולקצר אני צריך:

יז **והנה** הגאון ר"ע איגר הקשה אהא דנגח תורא דידי' לתורא דידן דפלגא משלם ממנ"פ והרי הוי עשאאי"ל דאם יוזמו העדים לא ישלמו דשמא נכרי הוא. ופטורים מהזמה ובקנס לכ"ע בעי עשאי"ל. והוא קו' נפלאה. ולכאורה יש לישב קו' לפמ"ש התוס' סנהדרין פ"א אהא דמי שנתחייב ב' מיתות נידן בחמורה והקשו דהו"ל עשאאי"ל ותי' בתי' הב' כיון דכי מיתזמי קמאי או מתכחשי מהני סהדותייהו דבתראי עשאי"ל קרינין בי' וע' מהרש"א דמ"מ אי השתא מיתזמי בתראי לא משלמי דגברא קטילא בעי למיקטלי רק דאי מתזמי קמאי מקודם ואח"כ בתראי משלמי מ"ה מיקרי שפיר עשאי"ל. ולפ"ז נהי דהשתא אנן לא ידעינין מ"מ אלו אתי סהדי דהוא ישראל ומיתזמי עשאי"ל קרינין. והרי לצד ס' שהיא נכרי א"צ עשאי"ל ורק לצד ס' שהוא ישראל ולצד זה אלו אתי סהדי משלמי עשאי"ל קרינין. כמו שכתבו תוס' אלו מתזמי קמאי וז"ב. ואמנם לאחר העיון יש לדחות זאת דהנה הטור פסק בח"מ סי' ל"ח דב' כיתי עדים שהעידו כת אחד העידו לאחר כ"ד של חבירו נחלקה עדותן ואם הוזמו הראשונים נהרגים וכל העדות בטלה ותמהו עלי' אמאי בטל העדות וכתב בתומים לישב דכיון דאם הוזמו האחרונים אין נהרגין דיכולים לומר גברא קטילא בעינין למיקטל הו"ל עדות האחרונים עשאאי"ל. ובנתיבות סי' ל"ו תמה עלי' מתוס' הנ"ל שכתבו דהוה עשאי"ל כיון דאי מיתזמי מועיל עדותן:

והנ"ל לישב דברי' דהנה הסברה נוטה לדעת התומים, דהרי העדים יכולים לומר אנן לא ידעינין אי מיתזמי העדים וכונתינו לגברא קטילא כדאמרינין בב"ק מ"א למ"ד ליעודא גברא מצי למימר בהוזמו העדים אנן אעדים סמכינין וצריך להבין דברי התוס' ואמנם הנה לכאורה קושיתם אינו מובן שהקשה דהי"ל עשאאי"ל דהכי לא משכחת כשהעדים לא ידעו שנגמר דינו אך התוס' שפיר הקשו דנהי דהעדים לא ידעו שהיא בר קטלה וכונו להרוג בן קימא אבל באמת הוא בר קטלה ואין חייבין מיתה עלי'. וע"ז תי' דכיון שאם

הוזמו הי' חייבין הוי עשאי"ל והיינו דמיירי שהעדים לא ידעו שנגמר דינו וכונו לבן קימא. ואם הוזמו הראשונים אז חייבין כיון שהוא בן קימא אבל בידעו העדים מהג"ד כגונא דתומים אין חייבין העדים אף בהוזמו. ולפי פי' זה הקו' של הגאון ר"ע קיימת דכיון דהעדים כונו לנכרי שלא ידעו שהוא ישראל אף אם יבואו עדים אח"כ פטורין. אמנם אין להוציא דברי התוס' מפשטן. ומה דקשי' הרי העדים לא כונו רק לגברא קטילא י"ל כיון דעדים זוממין אין צריכין התראה ל"מ למימר הכי. ואינו דומה להך דב"ק מ"א דבעי ליעד ולהתרות אותו וגם אינו דומה להא דסנהדרין מ"א דיכולין לומר לאסרה על בעלה באנו דשם יאמרו לא ידענו שהוא חבורה. ולא כונו להרוג אותה משא"כ בהא דנתחייב ב' מיתות כונו להריגה אך שסברו שהוא בר קטלה והי' להם לחוש שמא יזמו וה"ה בהך דתינוק הי' להם לחוש שמא ישראל הוא ואם באו עדים חייב מכאשר זמם ול"ק קו' הגאון ר"ע כן נלע"ד ודוק:

והנה בנתיבות סי' ל' הרחיב הדיבור בשתי כיתי עדים המכחישים אחת אומרת בסייף ואחת באירן הרג. וכ' דהוה עשאאי"ל דלא ידעינין עפ"י אתה עדים נגמר הדין ודברי צ"ע מדברי התוס' סנהדרין הנ"ל דהרי ה"נ אלו יוזמו כת אחת הי' הכת השני משלמין מכאשר זמם כשהוזמו אח"כ. כדברי התוס' וצ"ע ובגוף דברי התומים סי' ל"ו הנ"ל ג"כ צ"ע דבשלמא בתוס' סנהדרין שכבר נגמר הדין שפיר כתבו דגברא קטילא בעי למיקטל אבל בהך דטור שלא נגמר הדין ל"ה גברא קטילא וחייבין העדים מכאשר זמם כדאיתא במכות ה' וצ"ע:

יח והנה מבואר סי' ש"ל דבספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין שבת וכתב המ"א דהא דס"ל לשמואל בישבה על המשבר מחללין מיירי בכלה חדשי' וקשי' לפ"ז משבת קל"ה דמקשה אהא דספק בן ז' אין מוהלין בשבת ונימהלו ממנ"פ דאם נפל הוי מחתך בבשר. והנה דעת הר"מ דחובל חייב משום מפרק דבהמה ואדם מיקרי גידולי קרקע ובשבת ע"ה מבואר דמפרק חייב אף בפוצעו מת. ולפ"ז מה מקשה נימהלו ממנ"פ איך נעביד מציצה דלדם צריך וחייב משום מפרק אף במת. וכבר הקשה כן בישי"ע סי' שט"ז אך הדבר נכון דהמציצה מותר משום ספק פ"נ. דלמא בן ז' הוא. ולפ"ז אם נימא בספק בן ז' אין מחלצין הואיל ול"ל חזקה דחיות הדק"ל מה מקשה נימול ממנ"פ הרי המציצה יהי' חילול שבת. ונ"ל בישוב הקו' דממנ"פ מותר דאי בן ז' הוא פ"נ ד"ש ואי בן ח' היא א"צ לדם ול"ה מפרק כמ"ש הישי"ע שם. וכיוצא בזה כ' המג"א סי' תקכ"ו לענין גוזז ודוק. והנה בישוב קי' הנ"ל הי' נ"ל עוד הנה לדידן דל"ח למיעוטי אין קו' מה שהתורה צותה למול בשבת ול"ח שמא בן ח' הוא ואיך נעביד בהמציצה דעובר באיסור מפרק דחייב

לאחר מיתה ואספק בן ח' אין מחללין שבת דאזלינין בתר רובא דהוא בן ט' אך לרשב"ג דחייש למעוט מדאוריי' והוי כספק וקשי' איך צותה התורה למול בשבת ואח"כ יעביד מציצה דהוי מפרק במת ול"ש ממנ"פ דאמרינין בשבת ומשום פיקוח נפש אין מחללין בספק בן ח'. וע"כ מוכח מהתורה דמחללין ס' בן ט':

ומ"ה מקשה בש"ס קל"ה אספיקות דאד"ש ונימהלי' ממנ"פ דמשמע דאתי' גם כר' שמעון ב"ג ולדידי' מוכח מהתורה דפקוח נפש בספק בן ט' ד"ש. ובהכי יש לישב דברי רי"ף שפסק דספיקות אד"ש. והיינו מה"ט דאיך יעשה בהמציצה כנ"ל. ומצאתי שבמקצת דברינו קדמני ש"ב הגאון מלבוב בי"ש סי' רס"ב. ולפ"ז יש להקשות קו' גדולה להך לישנא דאמרינין ביבמות ס"ז דר"ש חייש למעוטי ולפ"ז בכל ולד אין למול בשבת שמא בן ח' הוא ומחלל שבת במציצה וספק בן ח' אין דוחה שבת בפ"נ וע"כ מוכח מקרא דדוחה כנ"ל איך יליף דמקלקל חייב מדאיצטריך קרא דמילה. ודילמא איצטריך קרא משום המציצה לאשמעונין דספק פ"נ ד"ש אף בל"ל חזקת חיות כנ"ל. אמנם למ"ש לעיל ניחא דכיון דר"ש ס"ל משאצ"ל פטור מותר למול ממנ"פ דאם בן ח' הו"ל הפירוק ג"כ משאצ"ל ולפ"ז ניחא שיטת רש"י דפלוגתא דר"ש במקלקל בחבורה תליא במשאצ"ל והיינו דע"כ ס"ל משאצ"ל פטור. ומ"ה מוכח מקלקל חייב דאם משאצ"ל חייב ולדידי חייש למעוטי איצטריך קרא משום מפרק ואיך מוכח דמקלקל חייב. אמנם אם נאמר דאם א"צ לדם נ"ה מפרק כלל ראי' זו ליתא ודוק:

יט **ודרך** אגב הנני אומר בהא דתוס' נסתפקו בנדה מ"ד בישבה על המשבר שמחללין על הולד בשבת אם ההורג הולד חייב אף דעל העוברין אין נהרגין זה דוקא אם האם קיימת אבל במתה התם הולד כמנחי' בקופסי' עיי"ש. ונ"ל להביא ראי' דחייב מיתה דהתוס' הקשו בכתובות ל"א לתי' ר"א ורבא שם דממון לזה ונפשות לזה חייב אמאי אם לא יהי' אסון ענוש יענש אבל אם אסון באשה א"צ לשלם דמי ולדות הרי הוי ממון לבעל ונפשות לאשה. והנ"ל לישב הנה הטעם דמשלם דמי ולדות וא"ח מיתה על הולדות הוא משום דישראל אינו מצוה על העוברין אמנם למ"ש התוס' נדה הנ"ל דהיכא דמתה האם קודם ישראל נהרג על העובר כשהי' אסון באשה חיישינין שמא מתה האם קודם ויש כאן חיוב מיתה. על הולד וקלב"מ וכבר צידד הפ"מ בפתיחה כוללת לה' שבת דבספק חיוב מיתה פטור ממיתה וממון כמו חייבי מיתות שוגגין. ונמצא דהא דפטור מדמי ולדות כשהי' אסון לא משום האשה אך בשביל הולד. ומיושב קו' תוס' וראי' לתוס' נדה. ודבר זה משמח לב אך לפ"ז צ"ל דקרא איירי בכלה חדשי' דאז במתה אם קודם איכא חיוב מיתה על הולד דבלא כלו חדשי' ודאי אין כאן חיוב מיתה על הולד. וזה קצת רחוק

דמיירי קרא דוקא בכלה חדשי' ושמא מספק פטור מממון דשמא כלה חדשי' אך אם איכא ס"ס לפטור ממיתה ודאי חייב ממון. ולא מנעתי לכתוב זאת לעורר על המעיין:

סימן נד

אעתיק כאן דרוש בסוגיא דברירה עירובין ל"ז וגיטין כ"ה ויומא נ"ה דרשתי בעזה"י בשבת שובה תרי"ט בק' ברעזאן:

א **לישב** דברי הרמב"ם שפסק בפ"ב שקלים שהי' שופרות לקיני חובה דלא כר"י וניחוש לשמא ימות כדחייש ר"י וליכא למימר נברור ד' זוזי דהרי פסק א"ב. וכבר הקשה עלי' ביש"ש ונ"ל בישוב דברי' מקודם נבאר דין אי שייך במעות ביטול שהאריך במ"ל פ"ז דמעילה. ונבאר דברי תוס' במעילה כ"א ע"ב דאיתא שם. בנפלה פרוטה של הקדש ס"ל לר"ע כיון שהוציא את הראשונה מעל. והקשו דליבטל ברובא ול"ל דהו"ל דשיל"מ דל"ה רק מדרבנן. ותי' דמטבע חשוב ולא בטיל. והוא תמוה דגם מטבע דלא בטל הוי דרבנן. וכבר הקשה כן במ"ל פ"ז דמעילה. עוד הקשה אמאי לא הקשו התוס' רק לר"ע דלרבנן דס"ל לא מעל עד שיוציא את כל הכיס תיקשי ג"כ הכי דליבטיל ברובא. ובאמת הרמב"ם פסק כרבנן. והקשה בכ"מ פ"ז דמעילה דליבטל ברובא. ותי' דהו"ל דשיל"מ והדבר תמוה דהתוס' דחי זה דזה הוי רק מדרבנן. וכבר הרגיש בזה המ"ל. והנ"ל בישוב הדבר באופן נאות. דלכאורה לשיטה הש"ך ביו"ד סי' ק"ט דאם בישל בשני קדרות קודם שנודע התערובת אסור מדאורייתא דכל שלא נודע התערובת לא יתבטל עדיין ונאסרו הקדירות ועתה לא שייך ביטול עיי"ש ובפ"מ שם (ובעניותי הסברתי דברי' דס"ל ביטול ברוב הוי כמו כל רוב דל"ה רק ספק לא ודאי כמ"ש הש"מ לנ"מ דף ו' ול"מ רק כשנודע הספק. וכל עוד שלא נדע מהספק לא נכריע להתיר. וכעין זה נ"ל בסברת חזקה שאינו מבוררת בתוס' חולין דף י"א. דחזקה ל"ה בירור. רק דמפאת שהתורה נתנה לכל אדם ענין להכריע בו הספיקות ובדעת האדם תליא ודוקא כשידוע החזקה בשעתה) מעתה מה הקשו התוס' דליבטל ברובא והרי י"ל דמיירי בהוציא פרוטה קודם שנודע שנפל פרוטה של הקדש. ול"ש ביטול ואם הוציא אז חייב קרבן. וכאן א"ל ליבטל כעת כקו' הפ"מ והמ"י על הש"ך דכעת כבר יצא לחולין שמעל מקודם והיא קו' הראוי' לעמוד עלי': **והנ"ל** בזה ישוב נאה דבכל קרבן בעינן שיהי' שב מידיעתו ומעתה ליכא למימר דמיירי בלא נודע דא"כ הרי אינו שב מידיעתו דאילו ידע שנפל הי' מוציא ג"כ מטעם ביטול. ובזה י"ל קו' התוס' חולין ד"ה ובסנהדרין מ"ז דל"ל קרא דבלא שב מידיעתו אינו מביא קרבן. ות"ל דהו"ל זבח רשעים. ולהנ"ל י"ל דקרא איצטרך בכה"ג שנפל חלב לבין שני ח'. ולא נודע תערובות ואכל הכל דה"א דחייב בקרבן להש"ך קמ"ל דלא כיון שאם יודע

אכלו ג"כ או די"ל משכחת בגונא דמקשי' ביומא פ' אם יבא ב"ד אחר ויקטין השיעור עיי"ש בגמ'. ואמנם יש להבין. דא"כ שפיר י"ל כתי' התו' דהו"ל דשיל"מ דנהי דשיל"מ מדרבנן מ"מ י"ל דמיירי בלא נודע ואי דל"ה שב מידיעתו הרי אם ידע נמי לא עשה כזאת דאסור מדרבנן ועכ"פ הוי ש"מ דאוקמא אחזקת כשרות ומה לי מאיזה טעם הי' שב מידיעתו. דהרי שגג בדבר וגוף האיסור הרי עשה כעת בדאורייתא:

ב **ואמנם** הנה עומד לנגדי גמ' ערוכה יומא פ' דאר"א האוכל חלב בזה"ז צריך שיכתוב השיעור שמא יבא ב"ד אחר וירבה בשיעורו. ומקשה אילימא שיחייב בשיעור קטן והרי אינו שב מידיעתו עיי"ש. ואם נאמר דגם אין שב מידיעתו מחמת איסור דרבנן חייב קרבן. מאי מקשה הרי ישוב מחמת חצי שיעור ונהי שנאמר דשם קאי למ"ד ח"ש מותר מ"ה דע"כ סוגיא דשם בלא"ה דלא כר"י דהרי המ"ל פ"ב משגגות הקשה אמאי ל"ה שב מידיעתו. הרי אלו ידע שטעו הב"ד ג"כ הוי שב מידיעתו כדאמרינן בהוריות ב'. ותי' בתי' האחד דהסוגיא קאי כרב ולא כר"י דס"ל סברה זאת בהוריות עיי"ש. ע"כ אין תימא אם גם לענין זה לא אתיא כר"י. ושוב מצאתי בקהלת יעקב אלגאזי. ריש אות ח"ש שכתב ג"כ דלמ"ד ח"ש אסור מיקרי שב מידיעתו אבל מ"מ מוכח מגמ' דאם הוא אסור מדרבנן. בשגג ל"ה שב מידיעתו לא כסברא הנ"ל. ואמנם נ"ל דמדה טובה אינה חוזרת שדבר זה תליא. אי איסור דרבנן מיחשב אינו ראוי מדאורייי'. ולדעת הריטב"א בסוכה כ"ג היא פלוגתא דר"מ ור"י לענין סוכה הראוי לז' ועיין באריכות במ"ל פ"ז דתרומות ובשעה"מ ה' לולב וה"ה לענין שב מידיעתו תליא בזה. דלמ"ד אד"ר הוי אינו ראוי' דאורייתא. ה"ה הכא חייב קרבן ולמ"ד דהוי ראוי מדאורייי' פטור מקרבן. ולפ"ז אין תימא אם סוגיא דיומא פ' קאי למ"ד דאד"ר לא מיחשיב לא"ר מדאורייתא. ובזה מיושב קו' הישי"ע שבת סי' ש"כ בהי' שני תינוקת ומל של אחר השבת בשבת דמקשין בכריתות והרי הוי מתעסק ותי' הואיל ומקלקל חייב מתעסק נמי חייב. ולרש"י מ"ד מקלקל חייב. ס"ל מל' שאצ"ל פטור. ומעתה בקדם ומל של אחר השבת הוי משאצ"ל דלא תיקן כלום. דצריך להטיף אח"כ דם ברית אך כיון שסבר שזמנו היום הוי מלאכה הצל"ג לפי דעתו. וא"כ אמאי חייב הרי אינו שב מידיעתו דאם ידע שזמנו אחר השבת הוי משאצ"ל. והיא קושיא נפלאה ולהנ"ל נכון דאם ידע מ"מ שב מידיעתו מחמת איסור דרבנן דמלאכה דאצל"ג נמי מדרבנן אסור מיהו בלא"ה קו' הנ"ל ל"ק דאם מל קודם ח' נהי דצריך להטיף אבל מ"מ ערל לא מיקרי ותיקן הולד לענין תרומה. ולכמה דברים והוי מהצל"ג וכן כתב בשאג"א. ואמת אם נאמר דבכה"ג לא מיקרי שב מידיעתו מיושבין דברי התוס' פסחים ע"ג על הא דמקשה שחטו שלא לאוכלי' מאי תיקן ופירשו התוס'

דקאי לר"ש. והקשו דבלא"ה הרי הוי משאצ"ל. ותמה במג"ש דכמו שתי' תוס' בשבת ק"ו בחובל ומבעיר באה"נ שסבור שמותר ליהנות הוי צל"ג ה"ה בשחטו שלא לאוכלי' סבור שמותר והפסח כשר כמו שפירש"י במתני' והוי צל"ג ולהנ"ל הדבר נכון דבשלמא בחובל ומבעיר באיסורי הנאה ושכח שהיום שבת הוי שב מידיעתו שאלו ידע שהיום שבת לא עשה כזאת לפי סברתו שמותר להנות. משא"כ בשלא לאוכליו הוא יודע שהיום שבת וגוף טעותו שסובר שמותר לשחוט והפסח כשר ואם ידע טעותו שהוא פסול יהי' משאצ"ל ול"ה שב מידיעתו. מיהו לפמ"ש דבדרבנן נמי הוי שב מידיעתו ליתא להנ"ל ונחזור לדברינו לפ"מ שהראותי מקום לזה דאף אם אסור מדרבנן מיקרי שב מידיעתו. ומעתה י"ל בנפלה פרוטה בכיס של הקדש מיירי שהוציא קודם שנודע ולא נתבטל. ומ"מ הוי שב מידיעתו. דאי יודע שנפל מצד אד"ר הי' שב מידיעתו:

ואמנם הנה הרמב"ם פסק פ"ב מסוטה דבא על ארוסתו ש בבית חמי' אינה משקה משום דאינו מנוקה מעוון והראב"ד תמה עלי' עיי"ש וכתב המ"ל דאף הראב"ד מודה דכל שבעל ביאה אסורה אפי' דרבנן ל"ח מנוקה מעון. ורק דבארוסה פליג דלא חשוב אד"ר שמותר לאח"ז שיהי' אינו מנוקה מעוון ד"ת וע' לעיל סי' ו' אות ז' החזקתי דבריו לישב בזה קו' חזקה. ואולי זה תליא בפלוגתא דר"י ור"מ בסוכה כ"ג דגם שם תליא בזמן והיכא דלא תליא בזמן ואסור לעולם כ"ע מודה דאד"ר מחשיב לא"ר דאורייתא. ומעתה דברי התוס' במעילה מבוארין. הנה על קו' שהוקשו וליבטלו ברובא. יש לתרץ דמיירי קודם שנודע תערובות כנ"ל ואך דלא שב מידיעתו וכתבו דא"ל דדשיל"מ היא דדשיל"מ דרבנן. ול"ל דמיירי בלא נודע ושב מידיעתו עכ"פ מדרבנן דז"א דכיון דהטעם דל"ב דהוי דשיל"מ שעומד להיות מותר. א"כ ל"ה איסור רק לזמן ול"מ אד"ר לשוויא כאיסור תורה לענין שב מידיעתו הגם דזה לא ברור שיבא לידי היתר ויהי' רק איסור לזמן אבל הרי הטעם דל"ב שיש לו היתר ואי אתה מתפיס החבל בשני ראשים וע"ז תי' דמטבע ל"ב מצד דבר חשוב. ולכן א"ש דבשלמא אי משום דשיל"מ ל"ב שייך ממנ"פ דאי ל"ב מטעם שעומד להיות היתר שוב הוי איסור לזמן. ול"מ דרבנן לענין תורה אבל למה שתי' דל"ב מטעם מטבע ד"ח מיירי קודם שנודע ול"ה שב מידיעתו דמדרבנן שב מידיעתו וזה ביאור דברי תוס' ואמנם הרמב"ם לשיטתי' דפליג אהראב"ד וס"ל בה' סוטה דגם בבא על ארוסתו הו"ל אינו מנוקה מעון שפיר תי' הכ"מ דל"ב מטעם דשיל"מ. ומיירי קודם שנודע כנ"ל ומצד אד"ר הוי שב מידיעתו ודוק כי היא דבר חריף ע"ד הפלפול:

ג **באופן** אחר היותר פשוט נ"ל בישוב דברי הרמב"ם. במעילה הנה כבר הבאתי שקשה אמאי הקשו התוס' אר"ע ולא ארבנן. ואמנם הדבר נכון דלפי המבואר בסי' ק"י ביו"ד

בכל דברים החשובים. שאינן מתבטלין בלקח אחת קודם שנודע התערובת מותר דכל דפריש מרובא פריש ול"ג שמא יקח מן הקבוע. ובלקח אחר שנודע התערובת אסור. ומעתה לר"ע דס"ל בהוציא ראשונה מעל דס"ל בספק מעילות מביא אשם תלוי אי מיירי בהוציא קודם שנודע התערובת ודאי אמרינן כל דפריש מרובה פריש וא"ח מעילה וע"כ מיירי בנודע מקודם ואח"כ נשכח. (ומכאן מוכח דנודע מקודם ואח"כ נשכח דהוי כמו אחר שנודע לענין קבוע או שמיירי שידוע לאחד והוא אינו יודע וזה הוי לאחר שנודע לענין קבוע ע' פ"מ סי' ק"י) וכיון שמיירי ע"כ שנודע כבר ושייך ביטול שפיר הקשו תוס' לר"ע וליבטל ברובא. אבל לרבנן לא הקשו דכיון דס"ל ל"מ רק בהוציא כל הכיס ול"ש כל דפריש דהכל הוציא י"ל דמיירי קודם שנודע כקו' לעיל והרמב"ם דפסק כרבנן י"ל דמיירי קודם שנודע כנ"ל ורק דמ"מ קשיא דלא שב מידיעתו כנ"ל ושפיר מתרץ הכ"מ דהו"ל דשיל"מ ונהי דרבנן הוא מיירי קודם שנודע ולענין שב מידיעתו מהני דרבנן אבל לר"ע דמיירי לאחר שנודע כנ"ל שפיר דחי תוס' תי' זה דל"ה רק מדרבנן ונכון הכל בעזה"י. אמנם בעיקר הענין לא שב מידיעתו דאם ידע יהי' זאת היתר איני מחליט הדבר כי יש בזה עוד לדון:

ד **ומעתה** נבא לסוגיא דיומא ולישב דברי הרמב"ם שפסק דהי' שופרת לקיני חובה דהנה המ"ל פ"ז ממעילה הקשה בהא דחיישינין שמא ימות אחד דליבטל המעות ברובא. ואי דמטבע ל"ב זה רק מדרבנן ומדרבנן אמרינן ברירה ויש לבאר קושיתו דאף דר"י ל"ל ברירה אף מדרבנן קשה מנין דר"י ל"ל ברירה בדרבנן. ואי מדתנא איו א"ב בתחומין ע"כ ר"י ס"ל תחומין דאורייתא. דס"ל בעירובין ל"ו כר"מ דספק הרי זה חמר גמל ומוכח דתחומין דאורייתא ומנלן דמדרבנן ל"ל ברירה. עיין בשעה"מ פ"ה מעירובין. והנ"ל הנה התוס' יומא נ"ד כתבו דבמעות שמתו בעלי' ל"מ פדיון והטעם נ"ל דלא אלים למיתפס פדיונו ודבר זה ברור בסברא ג"כ דהרי קדשים שמתו יצאו מידי מעילה דל"ח להקדש וכן אמרינן במעילה ובכמה מקומות דמעות ההולכין לים המלח לא נהנין ולא מועלין. ומעתה אם יקנו בהמות או עופות ממעות שמתו בעלי' לא יתפסו בקדושה. והוי חולין. ומעתה ע"כ כונת קו' המ"ל דליבטל במעות הקדש ויהי' כהקדש גמור שימעלו בו ויהי' נתפס בקדושה. והנה בב"ב פ' אמרינן הקדיש בור מועלין בו ואין מועלין במימיו וכתבו התוס' דאין חצר קונה להקדש ואמנם הרמב"ן כ' דחצר ההקדש קונה ורק דהוי הקדש מעצמו שלא הוקדש ע"י אדם. ואין מועלין בהקדש מעצמו עיי"ש (וע' לעיל סי' כ"א וסי' מ"ד). ומעתה איך נימא דבטל ברוב. מעות הקדש וימעלו בו. והרי הוי הקדש מעצמו מטעם ביטול ולא עדיף ממים שבבור דאין מועלין מה"ט ולא אלים למיתפס

פדיונו. ואיך יקנה בהמות ויקרבו למזבח. ובזה מיושב מה שהקשה במ"ל בפ"ז ממעילה ממעות סתומות דאין מועלין מפני שיש בו מעות שלמים דימעלו שבטל מעות שלמים עיי"ש דמ"ש דהיתר לא נהפך לאיסור ע' פ"מ בפתיחה לתערובת ומכמה פוסקים משמע דהיתר נהפך לאיסור. ואמנם לפמ"ש הדבר נכון דנהי דההיתר נהפך לאיסור בהקדש איך יתחייב מעילה ע"י ביטול והרי הוי הקדש מעצמו כנ"ל. ואמנם י"ל דאין זה דומה להקדיש בור אין מועלין במימי' דזה לא נתהוה מהבור רק מעלמא רק שחצר ההקדש קונה משא"כ בביטול אם אמרינין היתר נהפך לאיסור עדיף מבור דזה נתהפך להקדש ע"י ההקדש. אך לגידולי הקדש הוא דומה אשר על כן נתישבו דברי הרמב"ם דר"י לשיטתי' דס"ל בב"ב ע"ט אין מועלין בגידולין. ולכן הקדש ע"י ביטול לא עדיף מגידולין ולא אלים למתפס פדיונו ולכן לא הי' שופרות ואף אם נימא שהקן חולין תבטל בשאר קינים ל"ה קרבן ממש. כיון דאין מועלין בו. והרמב"ם לשיטתי' שפסק דלא כר"י כדאיתא בה' מעילה דמועלין בגידולין ולשיטתי' שייך ביטול ואי דמדרבנן ל"ב בדרבנן סמכינין אברירה וזה ישוב נכון ונחמד:

ה **והנה** לעיל דברתי בענין שב מידיעתו אעתיק מה שנ"ל דרך אגב בישוב קו' תוס' שבת צ"ד בשגג באוכלין והזיד בכלים והוציא דחייב קרבן שהקשו דכיון שהזיד בכלים הרי אינו שב מידיעתו ונ"ל לפי הסוגיא דתמורה כ"ז דאמרינין אף שעבר אאחת משום תמורה ע"מ אשני' אמרינין לא שביק משום דאינו רוצה להרבות בכמות האיסור ה"ה הכא מיקרי שב מידיעתו דאי ידע מאוכלין לא היה רוצה להרבות בכמות האיסור. וע' מנחות ס"ד באמדוהו בשני עוקצין וברן ביצה וכן לענין חולה דשוחטין בשבת אף שחמור מנבלה. וע' מ"ל פ"ג משגגות כתב לישב קו' תוס' שבועות י"ז בנזיר שטמא עצמו במזיד שהקשו הרי אינו שב מידיעתו ותי' הוא דבעי שעבר ג' זימני ע"ש וצ"ע בכונתו ע"כ ל"ב ג' זימני רק דבפחות מג' זימני מוקמינין אחזקת כשרות שלא יעבור אבל הכא ברגע זו עבר. וצ"ל דנהי שטמא עצמו מ"מ לא חשיד לשהות עצמו להרבות איסור במשך הזמן וה"ה שאינו חשיד להרבות בכמות האיסור. ואף דרש"י ס"ל עירובין ס"ט דבשבת נעשה מומר בפעם אחת מ"מ זה דוקא בפרהסיא ועוד דבאותו פעם לא נעשה מומר וע' פסחים כ"ט באכל חמץ של הקדש בהזיד בחמץ ושגג בהקדש דקשי' הרי לא שב מידיעתו ע' מהרש"א שפי' שהתוס' הקשה זאת ולא נודע התי' אמנם להנ"ל ניחא דריבוי לאוין הוי שב מידיעתו כמו ריבוי בכמות האיסור בחד לאו. ובזה מיושב קו' תוס' חולין ק"ב לענין שבת ויוה"כ. וע' מ"ל פ"ג מגירושין מה שחילק בין אם האיסור בב' דברים לבין האיסור בדבר אחד ודוק. ודע דדברי התוס' שבועות מ"ה שכתבו דחמור לאינש חד לאו כתרי

לאוי צ"ע מהא דתמורה כ"ז. מיהו לדברי המ"ל הנ"ל ניחא. ועוד י"ל דבתמורה דשייך לא שביק היתרא שאני דהרי אפי' בשיתחזק בג' זימני איבעי לן שם. והנה דברי התוס' אלו דשבועות הנ"ל סותרים למ"ש תוס' כתובות י"ח סוף ד"ה ובכולי בעי דלודי עיי"ש. עוד דע דבעי' ראשונה דתמורה כ"ז ע"כ מיירי בהותרה ולא התיר עצמו למלקות דאל"ה ל"ש לא שביק היתרא ומזה מוכח כדעת הר"מ דבמלקות ל"ב הותר עצמו למלקות וזה ראי' ברורה ונפלאה בעזה"י:

ו והנה בהא דמקשה ביומא נ"ה ונברור ד' זוזי ונשדינהו בנהרא קשי' קודם שיברור הכל אסור ונדחה הכל ובקדשים יש דיחוי. ומה מהני מה שיברור אח"כ. ואמנם נ"ל לישב דבמעות ל"ש דיחוי כמ"ש המ"ל פ"ג משגגות דלא כריטב"א ודרך אגב הנני אומר בהא דאמרינן דיחוי בקדשים. קשיא דישאל על ההקדש ויעקור למפרע ההקדש ואח"כ יקדישו מחדש ול"ש דיחוי כיון שנעקר הקדש למפרע. ולכאורה י"ל בהך דיומא ס"ד דגזבר הקונה ממעות הקדש ל"מ שאלה כיון שהבהמה נתפס בקדושה על מה ישאל. הרי המעות שהוקדש כבר חולין. ואמנם לפ"ז בשבועות כ"ד דצריך לאוקמא בבכור דליתא בשאלה ולוקמא בקרבן שקנה גזבר כנ"ל. ומזה משמע דמהני שאלה אף שיצא מעות לחולין כיון שבהמה נתפס תמורת מעות וצ"ע. והנה לדעת טו"ז יו"ד שכ"ג דבנדרים ל"מ חרטה דהשתא ולי ראי' לזה מתוס' סוטה ו' ע"ב ד"ה כי קדיש שהקשו בבאו עדים שהיא טמאה אמאי נשרפת לב"ה לישאל עלי'. ואין לדבריהם הבנה אמאי לא הקשו בכל מנחות הנשרפות. וע"כ לא הקשו אשאר מנחות דשמא אין לו חרטה דמעיקרא אך בבאו עדים שיש לו חרטה דמעיקרא דהוי טעות גמור הקשו שישאל. ולפ"ז י"ל דה"ט דנראה ונדחה אינו חוזר ונראה ול"א שישאל על ההקדש דכיון שנדחה אח"כ אין לו חרטה דמעיקרא. ובהכי י"ל דברי הר"מ פ"ה מעבודת יוה"כ שפסק כרב ביומא ס"ד דמקריב למי שירצה ותמהו עלי' דהרי בגמ' קאמר דרב אית לי' כר"א והר"מ לא פסק כר"א ע' שעה"מ ולח"מ. ולהנ"ל י"ל דלכאורה בנראה ונדחה קשי' ישאל על הקדשו אך שאין לו חרטה דמעיקרא כיון שאח"כ נדחה. ואמנם למ"ש הב"י יו"ד רכ"ח בהך דאין פותחין בנולד דמיתה לא שכיח והרי מיתה שכיח וכמו שביארו האחרונים קושיתו דזה כמו שמא ימות ותי' הב"י דלא שכיח שימותו שונא' בחי'. ולפ"ז דמיתה ל"ה נולד רק בשונאי' כשמת שעיר המשתבח יכול לישאל על השני דמיתה ל"ה נולד. ולכן יקריב למ' שירצה ול"ש לומר נראה ונדחה שיכול לישאל ולהקדיש מחדש איברא דהר"מ פסק בלא"ה בעלי חיים אין נדחין אבל הוא סותר דברי' כמ"ש המפרשים וע' משנת חכמים בפתיחה בשליח שהקדיש אי יכול לישאל וה"ה אי גזבר יכול לישאל תליא בזה ודוק:

ז **ונביא** לישב קו' השעה"מ על הגמ' עירובין ל"ז ע"ב דקאמר מאן האי תנא דאפי' מדרבנן ל"ל ברירה ומקשה ודילמא תנא דבי' איו והקשה דהרי תנא דבי' איו הוא ר"י ור"י ע"כ ס"ל תחומין דאורייתא. דהרי ר"מ ור"י ס"ל הכי הרי זה חמר גמל בעיר בין ל"ו. והגמ' קאמר שם דע"כ ר"מ ס"ל תחומין דאורייתא מדס"ל בספק לאסור. וע"כ גם ר"י ס"ל תחומין דאורייתא. ואיך מוכח דתנא דבי' או ל"ל ברירה בדרבנן והיא ק' גדולה והנ"ל בישוב הדבר באופן נאות דהנה בישי"ע סי' ת"ט הקשה על הגמ' דמוכיח דר"מ אית לי' תחומין דאורייתא מדס"ל בספק הרי זה חמר גמל. ודילמא לעולם דרבנן. ורק דמ"מ אסור מספק דהרי אתה תקיל ללכת לצד של העירוב. מסד"ר ולצד שכנגד ביתו ג"כ מסד"ר והוי תרי קולא דסתרי אהדדי ואתה אזיל בשניהם לחומרא כמ"ש הר"ן לענין ארבע כוסות ומאי מקשה בגמ' על ר"מ. והנ"ל דבאמת בכל ספק עירובין י"ל דבלא"ה אסור דהו"ל דשיל"מ שיכול לילך למחר וכבר הרגישו כעין זה התוס' בעירובין מ"ה. ועיין מה שהביאו האחרונים מתו' ראי' נגד הצל"ח ח ביצה ואמנם כ"נ דבאדם שמסופק לענין עירוב בלא"ה ל"ק כלל מדשיל"מ די"ל כיון דאין מערבין אלא לדבר מצוה. כגון לקבל פני רבו. א"כ שהוי מצוה לא משהיכין ולא מיקרי דשיל"מ וע' מה שכתב זקיני הח"ץ לענין נר חנוכה. ומה שהביא דברי הרדב"ז לענין חבוש בבית האסורים. ועוד אולי מחר ילך הרב משם וע"כ בעירוב לדבר מצוה ל"ש דשיל"מ. ומעתה מיושב קו' הגאון מלבוב דנ"ה תרתי דסתרי אהדדי דכשאתה מסופק אי מותר לילך לצד העירוב אתה אומר שמותר דל"ה ספק בדשיל"מ כיון דהוא לדבר מצוה. וכשאתה מסופק אי מותר ללכת לצד ביתו אתה תאסור לו דלצד ביתו הו"ל דשיל"מ ע"כ נתיר לו לצד עירובו ותאסר לצד ביתו ול"ה סתרי אהדדי. ומ"ה הוכיחו דר"מ ס"ל תחומין דאורייתא. ומן האומר יש להקשות קו' גדולה בביצה ל"ח דמקשה בגמ' מ"ש אם בא חכם לכאן ולכאן דח"ב נצד אחד נמי ח"ב. ולהנ"ל הוא נכון דאם בא חכם לכאן ולכאן הרי בכל צד דבר מצוה ול"ש בכל צד דשיל"מ כנ"ל ואם אתה אומר מדרבנן ברירה. מטעם סד"ר לכל צד אתה מקיל. וע"כ מחמרינין כמ"ש הר"ן לענין כסי. משא"כ אם בא חכם לצד אחד שפיר מקילינין לצד החכם מטעם ברירה בסד"ר. ולצד ביתו לא נקיל דהו"ל דשיל"מ. ול"ה סתרי אהדדי. (ועיין במקור חיים המ"ח ולשיטת השאג"א בלא"ה יש להקשות בגמ' הנ"ל ואכ"מ). ואמנם י"ל קו' זו ויתישב בזה נמי הא דמקשה שם והא שמעינין לי' לר"י דאפי' מדרבנן ל"ל ברירה מדמשני וכבר בא חכם. וקשיא דדילמא ר"י משני הברייתא אליבא מ"ד דל"ל ברירה דע"כ צריך לשנוי' הכא ולא סבר לה. ולהנ"ל הדבר נכון דר"י ל"ה צריך לשנוי וכבר בא חכם. ורק לחלק כנ"ל דס"ל ברירה סד"ר ובלכאן ולכאן הו"ל

תרי קולא דסתרי אהדדי. ומדמשני וכבר בא חכם ש"מ דס"ל אפי' מדרבנן ל"א ברירה אפי' היכא דלא סתרי אהדדי. ומזה מקשה שם. ועיין עוד לקמן ויתישב ג"כ קו' זו. ואמנם כבר כתבנו דלר"י דס"ל מב"מ ל"ב לא ס"ל דספק דרבנן אסור בדשיל"מ ושורש הדבר דבביצה ד' מקשה אהך סוגיא דספיקא אסורה דהו"ל סד"ר ותי' ר"א דכל דשיל"מ אפי' בדרבנן נ"ב ופירש"י וכמו שהחמירו בביטול החמירו בספיקא והדבר תמוה דעיקר תי' חסר מן הספר ופירשתי עפ"י דברי הר"ש הובא בש"מ ב"מ ו' דכל רוב הוי ספק ורק דהתורה הקילה בספק זה. ומעתה אם החמירו בדשיל"מ דלא בטיל ברוב ודאי הוי בכח הגזירה ספק. דכל רוב הוי ספק. ואם אסרו בספק זה אשר התורה התירה כש"כ בשאר ספק בדשיל"מ. וספק הוי בכח הגזרה ורק דהמקשה סבר דל"ג בדשיל"מ רק בדאורייתא אבל לא בדרבנן. ור"א משני דגם בדרבנן גזרו וכשגזרו דל"ב בדרבנן ע"כ גזרו גם בספק דרוב נמי הוי ספק והיא פי' נחמד בגמ'. ומעתה לר"י דס"ל מב"מ ל"ב ול"ג חכמים לדידי' שלא יתבטל דשיל"מ דמבא"מ שפיר בטל ומב"מ מדאורייתא ל"ב וכש"כ לסוברים דלר"י אף יבש ביבש ל"ב. וכיון דלר"י ל"ג בדשיל"מ לביטול אף לספק ל"ג דדוקא לרבנן ע"כ גם ספק הי' בכלל הגזירה אבל לר"י דל"ג לענין רוב ה"ה ספק ל"ב בכלל הגזירת וכ"כ הצל"ח ביצה קצת כעין דברינו ולפ"ז דלר"י גם בדשיל"מ נ"מ ספיקו מותר. שוב לענין עירוב הוי תרי קולא דסתרי אהדדי דל"ל דלצד ביתו הו"ל דשיל"מ דלדידי' ספק מותר בדשיל"מ. ל"ע. ולכן ס"ל לר"י לעולם תחומין ל"ד ומ"מ הוי חמר גמל משום תרי קולא דסתרי אהדדי ומקשה שפיר ונימא תנא דבי' אי' וס"ל אף בדרבנן א"ב. אמנם לר"מ דס"ל ספק אסור בדשיל"מ ולצד ביתו הו"ל דשיל"מ ומותר לצד עירובו מסד"ר וע"כ ס"ל תחומין דאורייתא. ומיושב ג"כ הא דמקשה מ"ש לכאן וכאן כקושיתו לעיל דשם מקשה לתנא דבי' אין וזה ר"י ולדידי' ספק בדשיל"מ מותר וגם בבא חכם לצד א' הו"ל הרי קולא דסתרי כנ"ל. ודוק כי הוא פלפול נחמד בעזה"י:

ח **והנה** התוס' גיטין כ"ה ובכ"מ הקשו דבהלוקח יין ס"ל לר"מ מיחל ושותה דס"ל ברירה ובבכורות מסופק ר"מ. ונ"ל לישב דלכאורה קשה בעירובין ל"ז דמקשה ודילמא כי ל"ל לר"ש ברירה מדאורייתא (כגון בלוקח יין). אבל בדרבנן אית לי' וקשיא והרי בלוקח יין ג"כ דרבנן דאף דלמאן דל"ל ברירה מ"מ תרומה הוי ורק דהוי מדומע כמו שפירש"י בחולין י"ד. ומדאורייתא מב"מ ברובא בטל. והיא קו' גדולה וקצת מזה הרגיש הגאון מ' מרדכי בנעט במג"א חולין י"ד. ולישב נראה דהנה ענין הפרשת תרומה הוא דע"י הפרשה נאסרה התרומה והותרו השירים אבל היכא שהתרומה לא נאסרה לא הותרו השיריים. ועיין בנדה דף מ"ו ב' בתוס' לענין מהס"ל דל"ה תרומה הואיל דל"מ הפרשתו

להקל לתקן השיריים וה"ה שי"ל להיפך. ומעתה בשלמא בכל תרומה שנפל בחולין שייך ביטול דהרי עכ"פ התרומה נאסרה פעם אחת אבל כשמפריש תרומה בתוכו ואתה אומר שיבטל ברגע הפרשתו לא הותחל איסור תרומה מה כלל ולא הותר השאר ולכן א"א יכול לומר מטעם ביטול דאם ברגע הפרשתו נתבטל לא הופרש תרומה כלל וע"כ מוכח דאמרינין ברירה בדאורייתא ולא נתבטל כלל כיון שהוברר האיסור אך נ"ל דסברא זו דוקא למ"ד איסור נהפך להיתר והמיעוט כמאן דליתא. אבל למ"ד אין איסור נהפך להיתר. וטעם ביטול ברוב דבכל פעם אני אומר הוא אוכל מרוב. עיין ברא"ש חולין וביי"ד ק"ט שפיר שייך גם בכה"ג ביטול דנהי דמותר לשתות מ"מ הרי שם תרומה לא נתבטל. ובכל מקום שהוא הוי תרומה. ומעתה י"ל דר"ש ס"ל כהלכה דאיסור נהפך להיתר ולדידי' ל"ש כאן ביטול. ושפיר מוכח דל"ל ברירה בדאורייתא ומיושב קו' הנ"ל ואמנם ר"מ ס"ל איסור נהפך להיתר עפ"מ שנ"ל בישוב קו' תוס' יבמות קי"ט חומר דאזלי רבנן בתר רובא כגון תשע חניות וסנהדרין שתמהו דר"מ לא פליג בהא ברובא דאיתא קמן. דקרא כתיב. ובישוב הדבר נ"ל דר"מ ורבנן דפליגי ברובא דליתא קמן. ה"ה דפליגי ברובא דאיתא קמן ורק דנחית דרגא דלר"מ דרובא דליתא קמן לא אזלינין בתרא כלל. ברובא דאיתא קמן עכ"פ המיעוט כמאן דאיתא ורק דאזלינין בתר רובא. ולרבנן דרובא דליתי' קמן מהני. רובא דאיתא קמן המיעוט כמאן דליתא כלל. ונ"מ לכמה דינים ע' פליתי סי' ק"י. והרבה פלפלתי בזה בנדה ואם לר"מ המיעוט כמאן דאיתא ע"כ לר"מ שייך שפיר ביטול בתרומה המפריש בתוכו כנ"ל. ומעתה נתיישב קו' תוס' דר"מ ס"ל בדרבנן ברירה ולדידי' דשייך ביטול כנ"ל מדאורייתא וא"צ לברירה רק מדרבנן. ולכן מיחל ושותה מיד ולענין ממון להוציא מחזקת יורשים מספקא לי' דילמא כלקוחות. ואין הבע"ח יכול להוכיח. והנה מהרש"א הקשה בעירובין ל"ז על הא דמייתי ראי' דר"י ל"ל ברירה מהך דהלוקח ולא דחי. דר"י ל"ל בדאורייתא ותחומין דרבנן אית לי' כדדחי לר"ש ולפי הנ"ל מיושב קו' מהרש"א דגם בהך דהלוקח יין הוי מדרבנן דמדאורייתא בטל ברובא ואף דר"י דס"ל מב"מ נ"ב מ"מ לפ"מ דנסתפק הלב ארי' בחולין ק"ח בבא לעולם בתערובות ס"ל לר"י דבטיל וכמדומה לי שגם בבית אפרים כ' כן ואי"ה בסוגיא דריחא יבואר מזה לע"ז במפריש תרומה בתוכה כהך דהלוקח יין בטל מדאורייתא. ולא איצטרך רק מדרבנן לברירה ומ"ה הוכיחו דבדרבנן ל"ל לר"י ברירה ויתכן יותר לפ"מ שכתבתי לעיל. סוף סי' מ"ז דבתרומה גם ר"י מודה דמדאורייתא מב"מ בטל. שפיר הוכיח הגמ' דאף בדרבנן ל"ל ברירה ומיושב קו' מהרש"א ואף לפמ"ש לעיל דאם איסור נהפך להיתר ל"ש ב בטול במפריש תרומה בתוכו מ"מ יש להוכיח דר"י ל"ל איסור נהפך

להיתר מתוס' יבמות פ"ב שכתבו אף דר"י אית לי' יבש ביבש בטל מ"מ במנחות ס"ל דל"ב משום כשיאפה יתנו טעם זב"ז. ולכאורה קשיא כיון דכבר נתבטל בעוד הי' יבש מה מהני לן שנותן טעם אח"כ וע"כ ס"ל לר"י דחוזר וניעור וע"כ ס"ל דאין איסור נהפך להיתר דהא בהא תליא. ולכן שייך בהלוקח יין ביטול ושפיר הוכיח דבדרבנן ל"ל ברירה ובגוף סברתינו לעיל יש לעיין ולא באתי רק לעורר הענין:

ט **עוד** אפשר לומר בישוב התוס' דר"מ אדר"מ גם בעירובין ל"ז דקאמר ודילמא כי לית לי' לר"ש ברירה בדאורייתא דהרי מדאוריי' בטל ברובא די"ל כיון דאין מבטלין איסור לכתחילה מה שאומר שאני עתיד להפריש. ומדאו' א"ב שיהיה אסור לשתות מחשש שמא מדומע ישתה רק ישתה על סמך הביטול זה הוי ביטול איסור לכתחילה ואמא"ל ואמנם להפוסקים דאיסור ביטול לכתחילה רק מדרבנן. ליתא להנ"ל דברבנן אמרינן ברירה. ונברר האיסור. אך לפמ"ש באבני מלואים בתשו' סי' ח"י דאף אם ביטול איסור לכתחילה. מדרבנן אבל בתרומה הוא מן התורה דהרי תרומה בעי' שימור. ואם מבטלה מאבדה בידים עיי"ש. נכונים דברינו דל"ל דסמכינין אביטול דבתרומה לכ"מ אסור לבטל מדאורייתא. אמנם סברת הא"מ ל"ש רק למ"ד איסור להפך להיתר כמ"ש שם אבל למ"ד אין איסור להפך להיתר והתרומה כמאן דאיתא ול"ה מאבד בידים. ול"ה איסור הביטול רק מדרבנן. ומעתה מיושב הכל דבעירובין ל"ז קאי לר"ש דס"ל איסור נהפך להיתר ואסור מדאורייתא לבטל תרומה בחולין ול"צ בהלוקח יין מטעם ביטול. וע"כ ממעם ברירה. ומוכח דמדאורייתא ל"ל לר"ש ברירה ולעיל ע"א הוכיח הגמ' דר"י ל"ל ברירה מהלוקח יין ל"מ לשנוי דר"י ל"ל בדאורייתא כקו' מהרש"א. די"ל לר"י מטעם ביטול דבנולד בתוך תערובות מודה ר"י כנ"ל. ולר"י לא נהפך איסור להיתר כמ"ש מתוס' יבמות פ"ב מדס"ל חוזר וניעור ול"ה הביטול רק אסור דרבנן וי"ל מטעם ביטול. ומיושב קו' התוס' דר"מ אדד"מ. דכבר הוכחנו דלר"מ לא ס"ל איסור נהפך להיתר ול"ה איסור הביטול רק מדרבנן וסמכינין מדאורייתא אביטול ובדרבנן ס"ל לר"מ ברירה. משא"כ שם בבכורות לענין בע"ח שגובה אמרינן מספק הוי כלקוחות שלא להוציא ממון ועוד י"ל בדרך זה דלמ"ד בתרומה צריך להרים ומה"ט מבואר במשנה דאמרינין חוזר וניעור לא נתבטל לגמרי התרומה ול"ה איסור הביטול רק מדרבנן. משא"כ לר"ש דס"ל א"צ להרים ואינו חוזר וביעור ונתבטל לגמרי איסור הביטול מדאור' ויתישב ג"כ קו' הנ"ל. (ודע דאף דלר"ש מביאין תרומה וקדשים לבית הפסול. ולכאורה לא ס"ל דאסור לבטל תרומה מדאו' כמ"ש הא"מ אך ע"כ ל"פ ר"ש אלא לענין ממעט באכילתו דלע"ע אין

מפקיע מקדושה אבל לבטל תרומה ולעשותה חולין אף ר"ש מודה דכי ל"ל את משמרת תרומותי):

י **עוד** אפשר לומר בישוב קו' התוס'. וגם בישוב קו' התוס' בגיטין מ"ז לשיטת רש"י דאם ל"א ברירה. אין כאן חיטה שאין בה חצי' טבל. וחצי' חולין. דמאן דל"ל ברירה לא שהוא מסופק רק דאי אפשר לברר והקשו דאמאי קאמר בבכורות לר"מ דמסופק וע"כ ס"ל דחמש ולא חצי חמש. והרי אפי' אי ל"ל ברירה והוי לקוחות מ"מ הו"ל דצי רמש עיי"ם. והנ"ל הנה רש"י פירש בחולין י"ד למאן דל"ל ברירה ואוסר דחיישינין שמא מדומע שתה עיי"ש. והדברים תמוהין דהנה הך דשני לוגין שאני עתיד להפריש הוא תנאי שהותנה דל"ה תרומה רק אותו שעתיד להפריש וכמו דאמרינין בגמ' שמא יבקע הנוד ושותה טבלים למפרע ולמאן דל"ל ברירה. ח חיישינן שהוא שותה השני לוגין שהי' עתידים לצאת ושהופרש אחרים א"כ כשלא נתקיים התנאי הו"ל הכל טבל ואמאי כתב רש"י שמא מדומע שתה. וכבר הקשה כן בטיב גיטין כ"ה והנ"ל דלרש"י דס"ל בגיטין למאן דנ"ל ברירה אין ספק שמא בא חלק שנפל לו בירושה לחלקו דזה א"א רק דבכל חטה יש לו החצי' וה"ה בתרם שני לוגין ע"מ להפרישן א"א שיבואו אותן ממש. ורק היה ע"כ מעורבין ומה שכתב רש"י בלשון ס' שמא מדומע שתה היינו דל"ה רק ספק שמא תרומה בא לתוך פי' או לא. אבל שהוברורו השני לוגין תרומה בשעת הפרשה זה ודאי אי אפשר להך מ"ר ובפרט לח בלח דיש בילה עיין שאג"א. ומעתה באמר שני לוגין שאני עתיד להפריש דהוי תנאי. וכן משמע מהרשב"א זה. תנאי שאי אפשר לקיימו דתנאי בטל ומעשה קיים ומ"מ מה שיכול לקיים מהתנאי מחויב לקיים כעין שכתב המ"ל פ"ו מאישות בשם מהרא"ש לענין מתנה ב' דברים ומקצת מעמש"ב וכיון שמקצת מהב' לוגין יכול להפריש ע"כ אם יבקע הנוד ולא יפריש כלל הוי טבל אבל אם יפריש מקצת מהב' לוגין שהי' עתידים לצאת הוי תרומה דעל כל הב' לוגין הנאו בטל ועל מקצת תנאו קיים וכנים דברי רש"י דחיישינין שמא מדומע שתה דכיון שיקיים מקצת התנאי מה שיכול לקיים הוה תרומה ול"ש טבל רק מדומע. וזה ישוב נכון לקו' הגדולה וכ"ז לשיטת רש"י דלמאן דאמר א"ב אין כאן ספק כלל. אבל לשיטת תוס' דלמאן דל"ל ברירה נמי אפשר שהוברר התנאי שהותנה הוי תנאי שאפשר לקיימו ולכן לתוס' למאן דל"ל ברירה וחיישינין שמא ישתה מהשני לוגין ולא נתקיים התנאי והוי ס' שמא טבל ישתה כמו גבי יבקע הכד ועיין ברשב"א חולין ובתו' יומא נ"ה משמע ג"כ דמ"ד א"ב החשש הוא מחמת טבל. ונ"מ אם החשש משום מדומע או טבל. דהנה בסוכה כ"ד מקשה דר"י אדר"י דבבהמה ודופן סוכה ל"ח ר"י למיתה ולבקיעת הנוד חייש

וקשיא מאי מקשה בשלמא בסוכה אין כאן חזקת איסור ולכן ל"ח למיתה. משא"כ גבי שני לוגין שיש לו חזקת טבל חיישינין לבקיעת הנוד. ואמנם הרשב"א כתב בתשו' הובא במ"ל פט"ו מטוען במכר שדה ספק אם נתקיים התנאי מוקמינין הקרקע בחזקת לוקח הואיל דיצא מחזקת מוכר ואתה מסופק בתנאי וה"ה בלוקח יין. עכ"פ הפריש תרומה ויצא מחזקת טבל ואתה מסופק שמא לא יתקיים התנאי ויחזיר לטבלו אוקמא בחזקת היתר ושפיר מקשה. ולפ"ז לרש"י דחיישינין שמא מדומע לזה ל"ה חזקת היתר. דע"כ יש כאן תערובות ואתה מסופק אם שתה היתר או איסור משא"כ לתוס' דחיישינין שמא לא יתקיים התנאי והו"ל טבל מהני חזקת היתר. דיצא מחזקת טבל וספק בתנאי כנ"ל ועתה מיושב קו' תוס' דר"מ אדר"מ דר"מ מסופק אי י"ב או א"ב. ואם א"ב הוי ספק ג"כ אם הגיע לחלקו כשיטת תוס' דהוי ספק טבל ולענין ספק טבל יש חזקת היתר ומ"ה ס"ל לר"מ י"ב משא"כ בבכורות להעמיד ממון בחזקתו נגד בע"ח אמרינין שמא הו"ל כלקוחות דר"מ בברירה אזל בתר חזקה. ומיושב קו' התוס' בגיטין הנ"ל דל"מ לומר דלעולם ר"מ ס"ל כלקוחות. ומ"מ הו"ל חצי חמש דס"ל כמ"ד א"ב ובכל טיפה חצי שלו כשיטת רש"י דלפ"ז אין כאן ספק טבל רק ספק מדומע ול"ה חזקת היתר וקשיא דר"מ אדר"מ וע"כ מוכרח הגמ' לומר דר"מ ס"ל למ"ד א"ב מ"מ אפשר שיהי'. כשיטת התוס' וכ"ז לר"מ אבל שאר תנאים לא ס"ל כן. ומיושב שיטת רש"י ואם כי יש בזה מקצת ע"ד פלפול אולם ביאור דברי רש"י לדעתי נכון ודוק:

יא ונבוא לסוגיא דיבמות ס"ז ברש"י ד"ה עבדי צ"ב לא יאכלו בתרומה מפני חלק של עובר שיש לו חלק בהן ולא ידעינין הי איתרמי לחלקו. והרשב"א תמה בדברי' דמשמע הא אלו איתרמי לחלק הנולדים הי' מותר וזה דוקא למ"ד יש ברירה אבל למ"ד א"ב אף אם יתרמו לחלק הנולדים אסור השתא ואמאי פירש"י למ"ד י"ב והרי קי"ל בדאורייתא א"ב עיי"ש ועוד שר' יוסי בעל המימיא שם סובר א"ב ע' עירובין ל"ז, עוד הקשה הגאון מבוטשאטש בספרו נטע שעשועים. סי' ז' דביבמות ס"ז מקשה לימא דר"נ תנאי היא בהא דהגדילו אין יכולין למחות והקשה ודילמא דכ"ע אית להו דר"נ ורק ר"י ור"ש אזלי לשיטתי' דבב"ב קמ"ב אמרינין דאין זכי' לעובר רק בירושה הבא מאלי' ולפ"ז אם האחין שחלקו לקוחות. שוב אין זכי' לעובר. ומעתה י"ל דכ"ע אית לי' דהגדילו א"י למחות ורק דר"י ס"ל א"ב כדאיתא בעירובין ל"ז והאמין שחלקו בלקוחות. ולכן א"א לעשות חלוקה ע"י הב"ד דאין זכי' לעובר רק בירושה וכשהעובר לא זכה גם הגדול לא זכה ובטל החלוקה. ולכן לא יאכלו ורשב"י ס"ל י"ב כדמסיק בעירובין ל"ז ול"ה כלקוחות רק ירושה וזוכה העובר ומ"ה מהני חלוקה. ויאכלו בתרומה והיא קו' נפלאה עיי"ש.

(ואמת דבעניותי הי' נראה דגם הב"ד שעושין חלוקה אפי' אם הוי כלקוחות זכה העובר דזכי' ב"ד הוי כירושה וכדמוכח מלשון הגמ' גיטין מה אבות מנחילין וכו' אף ב"ד מ מדחולין עיי"ש).

ומה שנלפע"ד בזה הנה בגיטין מ"ב ע"ב כתבו התו' בבעי' דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה דחצי' עבד וחצי' ב"ח למשנה ראשונה אוכל בתרומה והפ"י תמה על התוס' מת"כ דאיתא שם דעבד של שתי שותפים לא יאכל בתרומה וע"כ בכהן וזר מיירי דלא כהתו' (והרב הה"ג בס' עשירית האפה על ת"כ פי' משנה זו בעבד של כהנים. ושגגה פלטה קולמסו במח"כ). ולישב דברי התוס' נ"ל דלפמ"ש הר"ן בנדרים בטעמי' דראב"י דשני שותפים אינם אוסרין בנדרו דאמרינן ברירה דמשעה שמשתמש היא שלו והשני בשעה שמשתמש היא שלו עיי"ש. א"כ חצי' עבד וחצי' ב"ח מותר לאכול בתרומה דאמרינן ברירה כשעובר רבו יום אחד הכל של הרב. ומ"ה מותר לאכול בתרומה ומעתה אין כאן קו' מהת"כ דשם מיירי בכהן וזר שעובדים בשותפות דזה אסור לאכול אבל בחצי' עבד וחצי' ב"ח דעובד רבו יום אחד אמרינן ברירה והגם כי הקצה"ח בסי' קע"א כתב דבעבד ל"ש ברירה כנ"ל כדאמרינן בגמ' דגם ביום של רבו לא ישא שפחה עיי"ש אבל בירושלמי פליג על בבלי בזה כמ"ש בקצה"ח סי' רמ"ט ע"כ אין תימא אם גם בגמ' דידן ס"ל דדוקא לישא שפחה אסור ביום של עצמו. אבל לענין תרומה דתליא בקנין כסף ביום של רבו שהוא שלו לגמרי יאכל בתרומה כנ"ל לישב דברי התוס' התמוהים ואמת דלתוס' יבמות ס"ז דאף למ"ד ק"פ כק"ה דמי לא יאכל בתרומה ולדעת הר"ן דקנין לזמן ל"ה רק ק"פ חצי עבד לא יאכל דנהי דאמרינן ברירה ביום של רבו. אבל ל"ה רק קה"ג לזמן. ואמנם הרבה חולקים על התוס' ולמ"ד כק"ה דמי יאכל בק"פ ועיין לקמן. ואזלי תוס' גיטין מ"ב ע"ב למ"ד ק"פ כק"ה דמי:

יב **והנה** בהא דס"ל לר"י דעבדים לא יאכלו בתרומה. מפני חלקו של עובר אם נאמר דחצי עבד יאכל בתרומה כדעת תוס' וכמו שביארנו סברתן וכמ"ש הר"ן בזה ואמרינן ברירה כיון דעיקרו של דבר מתבאר בתחלתו ורק דהזמן אינו מבורר קשה אמאי לא יאכלו העבדים בתרומת האחים הגדולים יעבדו בעבדים ויאכלו בתרומה מטעם ברירה ואח"כ כשיולד הקטן ישתמש כנגדן כמו בשותפות וברירה כזו לכ"ע אמרינן וע"כ צ"ל כיון דר"י מספקא לי' אי ק"פ כק"ה דמי בב"ק צ' ואם ק"פ לאו נק"ה דמי לא יאכל בתרומה ע"י ברירה כזו דה"י קנין לזמן. וע"כ ס"ל דלא יאכלו בתרומה והנה בגיטין אמרינן דר"י דס"ל א"ב ע"כ דק"פ כק"ה דמי דאל"כ לא משכחת דמייתי בכורי ומוכח דא"א לומר ק"פ לאו כק"ה וגם א"ב ור"י דמספקא לי' לק"פ בב"ק ה"ה דמספקי לי' בברירה ואף

דס"ל בעירובין א"ב הוא מספק. וגם בדרבנן ס"ל לאסור מטעם דשיל"מ או מטעם חזקה. ומעתה מיושב קו' הרשב"א הנ"ל בט"ט דלו ידענא דאיתרמי העבד זה לחלק הגדול היו אכל בתרומה ממנ"פ. דלע"ע יעבוד הגדול ובזה אמרינן ברירה לכ"ע והוי שלו לממן ואוכל בתרומה כנ"ל ואי דשמא ק"פ לכק"ה דל"ה רק לזמן. אמנם אם לכק"ה אמרינן ברירה וזה החלק דאיתרמי לחלקו הוא נפל בירושתו למפרע. וע"כ פירש"י דחיישינן דק"פ לאו כקה"ג וי"ב ורק דשמא זה יבא לחלק הקטן ובזה יתיישב קו' הנטע שעשועים. דע"כ צ"ל דפליגא בדר"נ דאם נאמר הטעם דר"י ל"ל ברירה והאחין שחלקו לקוחות ולא זכה העובר ובטל החזקה וע"כ לא יאכלו ז"א דאם א"ב ע"כ ק"פ כקהג"ד ומותר לאכול מטעם שישתמש כנ"ל. וע"כ ס"ל הגדילו יכולין למחות והו"ל רק ק"פ ואינו אוכל ודו"ק כי הוא דבר חריף ובזה מיושב קו' התוס' דר"ש ס"ל אין חוששין למעוטי. והוי נקבות ומפילות רובא והקשו התוס' הרי למ"ד יש זכי' לעובר גם נפל זכה קודם שנעשה נפל ופוסל עיי"ש שהוצרכו לתרץ דחיישינן שמא כבר הפילה. וזה הוי כמו שמא מת וע' בקצה"ח רע"ו ולהנ"ל מיושב שפיר דהעבד הי' לו לאכול דאחין עובדין בו. לשיטת הר"ן דמי שעובד בו הוא שלו. ורק דהוי קנין לזמן. ואינו אוכל ולזה מהני סמוך מיעוטא דמפילית שיפיל אח"כ ולא יצא מרשות האחין והוי קנין לחלוטין ודו"ק היטב:

אחת היא מה שחנני ד' דבר אמת בישוב קו' תוס' יבמות שם ד"ה אוכלין בשביל כל המשפחה כולה דל"ל לשניי בנדה בכהן שיש לו ב' נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה דבן יום אחד פוסל אבל עובר לא ואמאי לא מוקה באין לו אלא אחת גרושה דעבר אינו פוסל בעבדי' דאוכלין בשביל כל המשפחה. והנ"ל דלכאורה קשה קי' גדולה איך אוכלין בשביל המשפחה לשמואל לשיטת הר"ן נדרים כ"ט דקנין הגוף לזמן ל"ה אלא ק"פ ותוס' יבמות ס"ז כתבו דאף לע"ר ק"פ כק"ה דמי אינו אוכל ק"פ בתרומה ומעתה המשפחה אין לו רק קנין לזמן דכשיולד הולד שייך לו ואיך יאכלו העבדים בתרומה ע"י קנין לזמן. וצ"ל בישוב הדבר דכיון דהעובר אח"כ יהי' ג"כ כהן רק עתה במעי זרה זר הוא ואף אח"כ יאכלו בשביל הבן ע"כ בני המשפחה שפיר יכולים להאכיל מטעם קנין לזמן דעכ"פ הוא של כהן לחלוטין לע"ע של המשפחה ואח"כ של הכהן. אבל בהך דנדה ואין לו אלא אחת גרושה אם יולד הולד יהי' חלל ולא יאכיל בתרומה אין בני המשפחה יכולים להאכיל לעבד מטעם קנין לזמן דל"ה רק כקנין פירות ולכן צריך לחוקתי בכהן שיש לו ב' נשים אחת שאינה גרושה וכשאומרים על העובר סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקיבות יש לו לבן משאינה גרושה קנין הגוף ודוק:

יג והנה לדברי התוס' יבמות ס"ז שנתנו דאף למ"ד כק"ה לא יאכל בתרומה והקשו בישי"ע סי' רמ"ו מע"ז ט"ו דמייתי הגמ' דשכירות ל"ק מכהן ששכר פרה מישראל. דלא יאכילנו כרשיני תרומה. ואם נימא דאף למ"ד ק"פ כקה"ד לא יאכל בתרומה דלמא שכירות קניא ומ"מ לא יאכל כמו כל ק"פ דלכאורה שכירות לא עדיף מק"פ. ואמנם שם כ' דשכירות אי קניא עדיף מק"פ. דשכירות ליומא ממכר. וכן נראה דעת ה"ר אביגדור הובא בקצה"ח סי' רמ"ח דק"ה לזמן עדיף מק"פ ולפ"ז י"ל דאף אם שכירות ל"ק מ"מ ק"פ יש לו וכן כתב בישי"ע ומ"ד שכירות ליומא ממכר ס"ל דיש לו קה"ג. ולפ"ז י"ל בפירוש דברי הרבינו יקיר שהוא במרדכי יבמות דכהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנו כ"ת דהישראל יאכל אח"כ הבהמה ונתפטמה באיסור ותמה עלי' במחנה לוי דא"כ איך מוכח דשכירות ל"ק ודלמא משום דנתפטמה באיסור. ונ"ל דקשה להמרדכי אמאי לא יאכיל. למ"ד ק"פ בקה"ד דשכירות הו"ל ק"פ. ולכן ישב זאת המרדכי באופן נאה דלפי המבואר בב"ב קנ"ז בכתב האב נכסי לבנו לאחר מיתה דמכר הבן מכורין משימות ובמת הבן בח' האב פליגי ולמ"ד ק"פ כק"ה דמי ל"ה מכירת הבן מכירה והקשה הרמב"ן הובא בא"מ סי' צ' דא"כ אף אם לא מת הבן נמי לא יהי' מכירתו מכירה דהוי דשוב"ל כיון דק"פ דאב כק"ה דמי. ותי' הרמב"ן דמ"ד ק"פ כקה"ג לאו דבעל קנין הגוף לית לי' כלום אלא דקנינו מיתנא וקאי ואי מה האב בחי' בנו ויורש גם הק"פ הו"ל למפרע קנין עיי"ש: **ומעתה** אני אומר דה"ט דבשכירות לא מאכיל הכהן בתרומה נהי דאית לי' ק"פ כקה"ד. מ"מ לאחר שיחזור להישראל ויהי' לו גם הק"פ ואז למפרע גם הגוף שלו יעביד הכהן איסור למפרע. ואמנם קשה דהרי איסור הנאה של כולם הוא רק מדרבנן כמ"ש המ"ל וכיון דלע"ע הכהן יש לו ק"פ לק"ה לע"ע עביד בהיתר ולא איכפת לן מה שאח"כ יהי' לישראל קנין למפרע ודומה לזה הוא בחולין ע' גבי יצא שליש ומכרו לנכרי דלמפרע קדיש ומ"מ לע"ע עביד בהיתר. ומחתך ומשליך ועיין בתוס' ורש"י שם ולענין ק"פ ע"כ צ"ל כן. דאל"כ קשה במוכר שדהו לפירות איך מביא וקורא מטעם ק"פ. והרי אח"כ כשיחזור השדה ויהי' לבעל השדה פירות והגוף יהי' למפרע שלו וע"כ צ"ל דאין לך אלא שעתו. וע"כ הוסיף המרדכי דנהי דלע"ע עביד בהיתר אבל אח"כ כשיחזור לישראל יהי' למפרע איסור והבהמה נתפטמה באיסור ויהי' אסור לישראל. והגמ' שפיר הוכיח דשכירות ל"ק שאם שכירות קניא הוי ק"ה לזמן ועדיף מק"פ. ולא יהי' למפרע של בעל קה"ג ושפיר אכנה בתרומה. (ועיין מ"ש לעיל סי' ל"ב אות ה' בדברי המרדכי) אשר עפי"ז נ"ל בישוב קו' תוס' יבמות ס"ז דטעם דעבדי מלוג לא יאכלו בתרומה למ"ד ק"פ כקהג"ד דחיישינין שמא ימות בעל בחי' כמ"ש תוס' ב"ב מ"ט ב' (וסתרו דבריהם כתובות

פ"ב דמיתה דאשה שכיח יותר) ואם יהי' לה אח"כ גם ק"פ יהי' למפרע הכל שלה. ואיך יאכלו בתרומה. וכן מה"ט לא יאכל תושב ושכיר למ"ד ק"פ כקה"ג דלאח"כ יהי' למפרע קנין הגוף שלו. והוי גנאי דאכיל איסור למפרע ודו"ק:

יד **ונבוא** לישב קו' תוס' בגיטין ובכ"מ אליבא דהלכתא דפסקינין א"ב ופסקינין דק"פ לא כק"ה דמי. ולא משכחת דמייתי בכורים. והנ"ל הנה התוס' גיטין מ"ז ע"ב הקשו לשיטת רש"י דאי א"ב הוי בכל חטה חצי שלו. וא"כ איך קאמר לא משכחת דמייתי בכירים. והרי ע"כ יש לו חצי' והמותר שהיא חולין מצי מקדיש לי' כדאמרינין בב"ב. ועיין בשאג"א שתמה בדבריהם דבשלמא בב"ב שיש ספק אי מביא צריך להקדש. אבל כאן אף לר"ל מביא ורק אינו קורא ואמאי צריך להקדיש. ובמק"ח תי' דגם לר"ל צריך להקדיש ולכולם תיקשי הך לישנא דלא משכחת לה דמייתי בכורים והרי גם לר"ל מביא. ועיין ברש"י דצ"ל דמייתי כהלכתו אבל כ"ז דחוק. ומה שנ"ל בזה הנה נסתפקתי לפי המבואר בתמורה דמתפיס תמימין לבדק הבית עובר בל"ת. וברמב"ם איתא פ"ה דעירוכין וחרמים דעובר בעשה אם הוא דוקא בבהמה או אפי' ביינות שמנים וסלתות וכל הראוי לגבי מזבח. ועיין במשנה שקלים וברמב"ם הנ"ל דבכלל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח ביינות וסתות ג"כ הכי אבל לענין אי עובר בעשה ליתא ברמב"ם דלענין מקדיש בעל מום למזבח מבע' במנחות פ"ו אי חטים שהותלעו בכלל או אין מים אלא בבהמה. ואם מתפיס בעל מום שייך בחיטין ה"ה להיפך במתפיס תמימין לבדק הבית דבתמורה ד"ז אמרינין ממקום שנתרבו בעל מומין לגבי מזבח. איתרבי תמימין לבדק הבית. הרי דהוי היקש גמור ואם כנים דברינו בפשיטות מיושב קו' תוס' דאיך אפשר לומר המותר שהיא חולין. מצי מקדיש לה והרי ע"כ בעי כהן למיכלינהי. וע"כ צ"ל דפריק לה כמו דאמרינין בב"ב. וע"כ הקדישה לבדק הבית. ואיך מצי מקדיש לה והרי חטין ראוי למזבח. והוי מתפיס תמימין. ואבכורי דחטה קשיא לי' ובשלמא בב"ב פ"ב דשם אקונה אילן קאי ובפירות האילן שפיר דמקדיש להו דפירות האילן אינו ראוי למזבח. ומיירי בשאר פירות לא בענבים משא"כ הכא קאמר לא משכחת. דהתורה חייבי' בכירים בכל ז' מינים ובחטה לא משכחת. ואמנם לדעת הרמב"ם בה' חרמים דהוי רק לאו הבא בכלל עשה ולדעת הפנ"י בכתובות דעשה דוחה ללאו הבא מכלל עשה מותר להקדיש לצורך בכורים. דעשה דוחה ללאו זה. וקדיש בשעת הכנסה לעזרה דהוי בעידנא ואמנם בטורי אבן ר"ה כ"ח כ' דעשה אינו דוחה לל"ת רק בחדא מילתא אבל אם בדבר אחר עובר בל"ת ובדבר הב' מקיים העשה לא דחי ול"נ דסברתו איתא במנחות מ"ח עיי"ש דמקשה ר"י וכי אומרים לאדם חטא כדי שתזבח. וצ"ל אף דבכל מקום עשה

דוחה לל"ת היינו בחדא מלתא. אבל כאן חוטא בראשונים. לקיים מצוה באחרונים. ולפ"ז מיושב קו' התוס' דלר"י דס"ל בתרי מלתא. ל"א עמוד וחטא. וע"כ לא משכחת דמייתי ביורים דא"ל דיקדיש החצי דמתפיס תמימין אין יוצא מידי מזבח והעשה לא דחי לל"ת דבחצי שלו מקיים העשה ועל הל"ת עובר בחצי חטא השני. והרמב"ם דלא פסיק כר"י במנחות עיין בפסקי'. וע"כ אנן פסקינן כתרוייהו ומקדיש החצי כקו' התוס'. ואפשר דבזה כוונו לא משכחת דמייתי בכורים דלר"ל לשיטת הרשב"א דמביא מדרבנן י"ל דהכהן לא אכיל ורק דמייתי ע"י הקדש כמ"ש במק"ח. אבל לר"י דס"ל א"ב ובחצי מ"מ חייב לרש"י וחייב ליתן לכהן שיאכל. ואיך מייתי וע"כ ע"י הקדש לבדק הבית שיאכל כהן ע"י פדיון ואיך מייתי ומתפיס תמימין. וע"כ לא משכחת דמייתי ודוק. ואף אם נאמר דאין עובר בלאו בחטה משום מתפיס תמימין לבד"ה זה ודאי דאין יוצאין מידן מזבח כדאיתא במנחות ק"א. וע"כ מיושב קו' תוס' בגיטין הנ"ל דבב"ב מיירי מפירות האונן דאינו ראוי למזבח. אבל בגיטין קשיא לי' מחטה דראוי למזבח ואינו יוצא מידי מזבח. ואיך יאכל הכהן כנ"ל ובגוף הדין דמתפיס תמימים לבד"ה אי שייך בשאר דברים י"ל תניח בפלוגתא דכ"מ דארל"ת דלרבא בתמורה דס"ל דהוקשו בעלי מימין למזבח לתמימין לבד"ה שייך בשאר דברים איסור דתמימין לבדק הבית. לצד האיבעי' במנחות פ"ו אי חייב משום בע"מ ודוק. ובזה יש ג"כ לישב דברי הרמב"ם וקצרתי:

טו **עוד** נ"ל בישוב קו' התוס' דאיך פסקינן דא"ב וק"פ לאו לק"ה ואיך מייתי בכורים דהי' מקום לומר אף אי ל"א ברירה בשאר דינים. ונ"מ באחין שחלקו. ואתה מסופק אי חלק זה נפל לו בירושה והוא שלו מעיקרא אי הי' של חבירו ונעשה שלו כמקח י"ל כאן נמצא כאן הי' כדאיתא בח"מ סי' ס' וקי"ב ור"נ לענין דאקני ומתנת ש"מ דאם מסופקין אם קנה אח"כ אי הוי שלו מקודם אמרינן כ"נ וכ"ה. ושלו הי' מקודם. עיין בסמ"ע. א"כ כאן נמי אמרינן כ"נ וכ"ה. ובודאי חלקו נפל לו ושלו הוא מקודם. ומ"ה אנן לא ס"ל דמחזירין ביובל. כיון דקודם יובל שלו הי' אמרינן כאן נמצא וכ"ה. ושלו הי' מקודם. ואמנם רב יוסף קאמר לר"י דס"ל א"ב בודאי לענין גט לא הוי גט כלל ל"מ כ"נ וכ"ה דהוי רק בירור בין הספק ולא משכחת דמייתי בכורים. אבל לדידן דהוי ספק שייך למימר כ"נ וכאן הי':

ואולם לדעת הסמ"ע בסי' ס' בח"מ דל"ש כ"נ וכ"ה רק במטלטלין לא בקרקע ליתא לדברינו ומ"מ הרווחנו בזה לישב קו' הט"ז. בח"מ סי' ק"ג שהקשה בסוגיא דב"ק דאמרינן רשות יורש לאו כרשות לוקח ותמה לפ"מ דפסקינן דא"ב א"כ האחין שחלקו לקוחות ואמאי רשות יורש לאו כרשות לוקח עיי"ש ולהנ"ל נכון דהא דהאחין שחלקו

לקוחות. קאי בקרקע דל"ש כ"נ וכ"ה משא"כ בב"ק בהניח להן אחריות נכסים חייבין לשלם. אך בלא הניח רק מטלטלין מיירי שם. ובמטלטלין אמרינן כין כ"נ וכ"ה משעה ראשונה וע"כ ל"ה כרשות לוקח והיא סברה ישרה ויש להמתיק בזה סברת הטו"ז שם דלענין האחין גופי' הוי כלקוחות ולא לענין אחר וזה סברתו דבאחין גופי' הרי נולד הספק תיכף בשעת חלוקה ול"ש כ"נ וכ"ה דאתה מסופק על שעת חלוקה משא"כ לענין בע"ח ושאר ב"א אתה מסופק אחר החלוקה ואתה אומר כ"נ וכ"ה ודוק וגם מיושב ק' התומים על הט"ז מבכורות דהו"ל לגבי אחרינא ומ"מ הוי לקוחות די"ל שם מיירי במעות מזומן ול"ש כ"נ וכ"ה. כמו דל"ש חזקת מרא קמא עיין ש"ך סי' צ"א דעומד להוציא ודו"ק:

טז **והנה** לישב דברי הרמב"ם שפסק פ"ד מא"מ באחין שחלקו ואחד נטל ט' וכלב דכנגד הכלב אסור היכא דטפי דמי הכלב מחד מעשרה ותמהו עליו דזה למאן דאית לי' ברירה אבל לדידן דל"ל ברירה אף דלא טפי אסור וי"מ פסק א"ב נ"ל בפשיטות דהרשב"א קידושין י"ז הוכיח מסוגיא זו דבשני מינים ג"כ אמרינן ברירה. מדהקשו בגמ' וניברור והדבר תמוה דאם הקו' נימא ברירה בהטלאים שהמה של אחד והתשעה וכלב של אחד דהוי שני מינים ל"צ לברור חד דכל העשרה כשרים. אבל בגמ' הקשו דחד שכנגד הכלב אסור ורק דנימא ברירה בין העשרה דהוי מין אחד וכבר תמה כן בתועפות ראם ובשאר אחרונים. ונ"ל לתרץ דקשיא בגמ' כשהקשה וניברור אמאי ל"ק להדיא דמקשה למאן דא"ל ברירה לכן נ"ל דהקו' לכ"ע דהרי יש כאן שני ברירות אחד ספק אולי כל העשרה שייכים לחלק שלו מתחילה ואין כאן מחיר כלב. ועוד ספק אולי נתברר האחד שכנגד הכלב. והוי ס"ס שמא כל העשרה מותר ושמא רק התשעה מותרין דנתברר המחיר. ובס"ס מותר לכ"ע. ומעתה הוכיח הרשב"א דבב' מינים אמרינן ברירה דאל"כ אין כאן ס"ס והו"ל להקשות רק למ"ד דיש ברירה ומיושב דברי הרמב"ם שפסק דוקא היכא דטפי דכאן איכא ס"ס והיא תי' נכון. וזה מה שחנני ד' לבאר בסוגיא דברירה:

סימן נה

בסוגיא דעירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליוה"כ כריתות י"ד. ובסוגיא דמיגו דהוה דופן סוכה ז' דרשתי בעזה"י בשבת שובה תרי"ח בק' ברעזאן :

א **בכריתות** י"ד עתי אפי' בשבת אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליוה"כ ממאי דלמא שאני שעיר המשתלח דהכשירו בכך אלא דרפרם בדותא הוא. והקשו התוס' דביומא לא דחי דלמא שאני ש"ה אלא דברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר. והדברים חתומים דעיקר הענין הוא ביומא ושם לא דחי כן. והנראה בישוב קו' התוס' ומקודם נישב סוגיא דב"מ ל'.

והנה התוס' בב"מ ל' הקשו בד"ה אלא לזקן ואינו לפי כבודו למ"ל קרא דזקן ואלפ"כ אינו משיב אבדה תיפוק לי' מלאחותו דכבוד הבריות דוחה ל"ת של מילה בנו ושחיטת פסחו. עוד הקשו בד"ה אין עשה דוחה לתו"ע דהרי טומאת כהנים הו"ל להו"ע שאינו שוה בכל ועשה דוחה לתו"ע שאינו שוה בכל. והנלע"ד ליישב קו' התוס' דהנה בט"א מגילה ד' הקשה אהא דאמרינן לאמו שאם הי' נזיר וכהן מטמא למ"מ דלאינו מטמא לקרובים פשיטא דלא דהוי כש"כ מנזיר לחודא. ודלמא קרא אתי דאינו מטמא לקרובים דמיירי במת קרובו ואח"כ קבל עלי' נזירות דכבר הותרה לו ע"כ וה"א הואיל ואישתרי אשתרי קמ"ל דלא ומהשתא לא נשאר אלא ג' קרא לדיוקא דמ"מ ואתי קרא לאבי' דנזיר מטמא למ"מ וקרא לאמו דכהן ונזיר אין מטמא לקרובים דל"א הואיל ואישתרי אשתרי. ולאחי' דכהן ונזיר מטמא למ"מ ולאחותו דכ"ג ונזיר מטמא למ"מ. ומנא ידעינין דעושה פסח מטמא למ"מ. ותי' דלרבא דס"ל זבחים ל"ב דדוקא בדחוי' שייך לומר מה לי חד לאו מה לי תרי אבל היכא שהותרה לא שייך לומר הואיל ואשתרי וה"ה הכא בטומאת קרובים דהותרה ל"ש הואיל ע"כ. ואמנם כ"ז לדברי רש"י בברכות כ' דפירש בט"כ דלהכי לא נאמרה הל"ת וס"ל הותרה אך התוס' בסוגיא דברכות הקשה אמאי ל"א כן בכל מקום דעשה דוחה ל"ת דהותרה ותו דשאני הכא דהוה לאו שש"ב. ומ"ה נדחה מפני כבוד הבריות ומשמע דהתוס' ס"ל דטומאת כהנים דחוי' היא. ועיין רמב"ם ספ"ב דאבילות שכתב להדיא דדחוי' והדרא קו' שאג"א לדוכתא. אף מדברי ר"ע גופו מוכח דס"ל הותרה טומאת קרובים דהנה כל הברייתא דלאחותו ר"ע היא כדאיתא בזבחים ק' ולפי המבואר בסוגיא דחולין ק"ב ובתוס' שם ר"ע לית לי' איסור חל על איסור ודוקא בקדשים אית לי' ומעתה תיקשי איך חל איסור נזיר על איסור כהן וא"ל דהוי כולל דהרי ר"ע ל"ל אף איסור בב"א וכש"כ כולל ומוסיף וכעין זה הקשה בשאג"א סי' ס' על הא דיש חורש תלם אחד וחייב עליו משום ח' לאוין והשיב כהן ונזיר והקשה איך חל איסור נזיר על איסור כהן וא"ל דהוי איסור כולל תגלחת ויין דהרי האי תנא איסור כולל ל"ל כדאיתא במכות כ"ב ותי' דמיירי בקיבל עלי' נזירות פחות מבן י"ג שיחול עלי' כש כשיגדיל והשתא חל איסור כהן ונזיר דהוי איסור בב"א עיי"ש. והקשיתי על השאג"א מתמורה כ"ה דאמרינן א"ל רב עמרם לר"ש אמר על הבכור עם יציאת רובו יהי עולה וכו' לאו היינו דבעי אילפא אמר על הלקט עם נשירת רובו יהא הפקר ואמר אביי דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין. ועיין ברש"י הואיל ובהדי הדדי אתי ומיחל דברי הרב קודמין. ומעתה בקבל עלי' נזירות שיחול ברגע הבאת ב' שערות ודאי דברי הרב קודמין וכהן הוי קודם ואיך

חל הנזירות ולכאורה יש לחלק דבשלמא שם דלא מצי לחול שניהם בכור ועולה או לקט והפקר ולכן דברי הרב קודמין משא"כ היכי דמצי לחול לתרוויהו בב"א:

ב **ובזה** נ"ל לבאר דברי הגמ' חולין ק"ב ע"ב שלח ר' יצחק ב"ר יעקב לדברי ר"י הגלילי למאי דאפנן שגג בשבת וכו' אמר אביי שבת קביעא וקיימא יה"כ בי דינא קבעי לי' א"ל רבא סוף סוף תרוייהו בהדי הדדי קאתיין. והדבר תמוה דלאביי שבת ויוה"כ ל"ה איסור ב"א וביבמות ל"ד ובכריתות י"ד משוי לי' לגמ' לאיסור ב"א ועוד אמאי ל"ק אביי זאת רק למאן דל"ל איסור בת אחת ע"ש. וכן יתישב במאי פליגי אביי ורבא ומה סברת אביי. ולהנ"ל הדבר נחמד מאוד דאביי לשיטתי' בתמורה דס"ל דברי הרב ודברי התלמוד דברי הרב קודמין וכיון דלמ"ד אין איסור חל על איסור אף בב"א הוי ממש כמו לקט והפקר ולכן שפיר קאמר רביי לשיטתי' שבת קביעי וקיימא יוה"כ ב"ד קבעי לי' ודברי הרב ודברי התלמוד דברי הרב קודמין ורבא לס"ל כאביי בתמורה לכן קאמר סוף סוף תרוייהו בהדי הדדי קאתי עמוד והתבונן בהערה זו וכ"ז אי לא חל איסור ב"א הוי כמו בתמורה אמנם ביבמות ל"ד קאי למ"ד ס"ל איסור בב"א לכן חשיב שבת ויוה"כ איסור בב"א כיון דמצי לחול תרווייהו אלא שעדיין לא הונח לי בדברי השאג"א עפ"י דברי התוס' רי"ד בקידושין נ' שהקשה איך איסור ב"א חל אם אין איסור חע"א הרי כל שאינו בזאח"ז אפי' בב"א אינו ותי' דאיך אתה אומר שלא יחול דהי מינייהו מפקית וע"כ חלין תרויהו עיי"ש. ומעתה בכהן ונזיר הק"ל איך חלין ונימא אאחע"א ואי דהוי בב"א כל שאינו בזא"ז אפי' בב"א אינו ואי דהי מינייהו מפקית ז"א דאם אין חלין תרוייהו רק איסור אחד יהי' כמו בתמורה גבי לקט והפקר ונימא דברי הרב ודברי התלמוד דברי הרב קודמין וכהן הוי:

ובזה יש לישב מה דקשי' לי במכות כ"ב דמקשה ולחשוב שבועה שלא אחרוש בין בחול ובין ביו"ט ומשני האי תנא איסור כולל ל"ל ועדיין קשי' דליתני בנשבע קודם שהביא ב' שערות שלא אחרוש כשאביא ב' שערות דהשבועה חל וכשיגדיל גדיל חייב מלקות כדאיתא בנדה מ"ו בתוס' שם שכתבו דה"מ לא קמא כגון שאכלו הוא עצמו כשהגדיל וכשהביא ב' שערות ביו"ט הו"ל יו"ט ושבועה איסור בת אחת וגם ר"ש מודה ודא ודאי קו' אמנם למ"ש לעיל ניחא דגם בכה"ג א"ח מלקות אשביעה דנימא כל שאינו בזא"ז גם בב"א אינו. ול"ש לומר הי מינייהו מפקית כמ"ש תוס' רי"ד דאם אין חלין תרווייהו הו"ל יו"ט דברי הרב לגבי שבועה דהיא דברי התלמוד ודברי הרב קודמין ואף שכתבתי דיוה"כ לגבי שבת הו"ל שבת דברי הרב מ"מ לענין שבועה הו"ל דברי הרב שכבר קבעוהו ב"ד והתורה צותה עלי' וז"ב ועוד י"ל דזה באמת טעמא דרבא דלא חשיב יוה"כ לדברי

התלמוד משא"כ שבועה ודאי דומה להך דתמורה כ"ה. וקצת י"ל בזה בישוב קו' תוס' זבחים מ"ה ע"ב בד"ה אבל אהא דמוקה בכריתות קרא דכל חלב למ"ד אאחע"א בולדות קדשים לאוקמא בהביא ב' שערות אח"כ. ולהנ"ל מיושב דאף בהקדישו אחר והוא הביא ב' שערות ל"ח איסור מעילה אחלב. די"ל כל שאינו בזאח"ז כנ"ל ול"ש בי' הי מינייהו מפקת דחלב דברי הרב והקדש דברי התלמוד דברי הרב קודמין. ואינו דומה ליבמות ל"ג דמשני כגון דאייתי ב' שערות בשבת דשם תרוייהו דברי הרב מיהו דעת תוס' דגם בהקדש כיון שכבר נעשה הקדש וכשהביא ב' שערות מצא ב' איסורין לפניו ל"ש סברה הנ"ל דעתה תרוייהו הוי דברי הרב אמנם בהך דמכות או בהך דשאג"א שקיבל עלי' נזירות כשיגדיל בעת הבאת שתי שערות קדמו דברי הרב לדברי התלמוד. ועכ"פ תי' השאג"א ליתא בהך דיש חורש וכן קושיתינו אהך דר"ע דכהן ונזיר ודוק:

ג **ולכן** י"ל קושית השאג"א בדרך זה דמיירי במת קרוביו של כהן וקבל עליו נזירות דכעת מותר לטמא ואין כאן איסור חל על איסור דכהן כשיטמא עצמו לקרובים. כבר נתחלל ואין מוזהר לטמא עוד באותו יום עיין נזיר מ"ג וכשהזיר בנזיר חל כעת וכיון דחל שוב לא פקע אך אמנם למהרש"ל ביבמות דף ל"ג ע"א ד"ה א"נ שחתך אצבעו בסכין טמאה הקשה אמאי לא מוקה לה שנטמא ואח"כ חתך אצבעו דהא טומאה הותרה בציבור וחל איסור בעל מום עליה ותי' דס"ל טומאה דחוי' היא בציבור וכיון דדחוי' היא תו לא חל איסור בעל מום ועיין לקמן. ואף שרש"ל נקט הטעם כיון דלכתחילה אסור לעבוד לא תליא בהכי דהרי משכחת לה באין כאן כהן טהור ושרי לכתחילה לעבוד ועיקר הסברא היא כיון דדחוי' ל"ח איסור אחר. ויש ראיה לסברתו דביומא פ"ג איתא טבל ונבלה נבלה והרמב"ם לא הביא בה' יוה"כ זה דטבל ונבלה. ותי' בנוב"י קמא א"ח סימן ל"ו דביוה"כ משכחת לה דטבל ונבלה מאכילין אותו טבל. כגון בנבלה שנתנבלה מעיוה"כ דחייב משום יוה"כ ומשום נבילה וטבל מרח ביוה"כ דלא חל איסור טבל איוה"כ. והו"ל טבל קל מנבלה. והדבר תמוה דכיון דמותר לאכול ביוה"כ דהרי אחזו בולמוס בשעת אכילה עתה חל איסור טבל ואמאי מאכילינין נבלה וע"כ כנ"ל דאף דמותר לאכול מ"מ ל"ה רק דחוי' ואין חל איסור אחר ויבואר עוד מזה לפנינו ומעתה אס"ד דלר"ע טומאת קרובים דחוי' ואסור לטמא אלא לקרובים לצורך ושלא לצורך לא ועיין בתוס' פסחים ט'. כשקיבל נזירות לאחר שמת קרובו נמי לא חל עליה איסור נזיר ושוב תיקשי הרי א"א חע"א. וע"כ ס"ל לר"ע טומאת קרובים הותרה היא ומש"ה חל איסור נזיר וכיון דס"ל לר"ע דהותרה מ"ה מוקה קרא ד' היינו ולאחותו. לעושה פסח ול"ק קושיות השאג"א דכיון דהותרה ל"ש הואיל ואישתרי כסוגיא דזבחים ומעתה כ"ז לר"ע דס"ל אאחע"א וע"כ הקרא מיירי

בקיבל נזירות לאחר שמת קרובו ומוכח דהותרה כנ"ל אך הסוגיא בב"מ ס"ל אחע"א בכולל ולא נצרך לאוקמי לקרא דוקא במת קרובו כנ"ל ומעתה ס"ל דטומאת קרובים דחוי' היא. א"כ אינו מוכח מקרא דעושה פסח מטמא למ"מ די"ל דחד קרא איצטריך לכהן הדיוט ונזיר דאינו מטמא לקרובים דלא נימא הואיל ואישתרי ומ"ה צריך קרא לזקן ואינו לפי כבודו דל"ל למילף מכהן דמטמא למ"מ דהוה לאו שאינו שוה בכל ונזיר ישנו בשאלה כמ"ש התוס' בברכות ועושה פסח גופי' לא ידעינין לשיטה הנ"ל. ומיושב קו' התוס' ובזה י"ל ג"כ קו' תוס' בשבועות ל' ע"ב ד"ה אבל איסורא שהקשה דהרי מהא דעושה פסח נדחה מפני מ"מ מוכח דכבוד הבריות דוחה איסור בשוא"ת ואמאי ת"ח מחויב להעיד דאין חכמה ואין עצה הרי הוי שוא"ת להנ"ל י"ל דסוגיא דשבועות ס"ל דטומאת כהנים דחוי' וצריך קרא לכהן ונזיר דאינו מטמא לקרובים ואין לנו קרא דעושה פסח נדחה מפני מ"מ בשוא"ת ומכהן ונזיר ליכא למילף כנ"ל ולכן גם עדות לא נדחה מפני כבוד הבריות בשוא"ת דעדות ל"מ עשה שש"ב דאל"כ בלא"ה נדחה אף במקום ועשה. והרבה יש לפלפל בזה ואקצר:

ד **ובהכי** אפריון נמטי לי' להסוגיא לישב קו' התוס' שם דמקשה בגמ' אילימא לכהן וכו' האי עשה והאי לתו"ע וא"ע דוחה לתו"ע והקשו התוס' דהרי טומאת כהנים הו"ל עשה שאינו שוה בכל ועשה דוחה אותה כמבואר ביבמות והנה קו' התוס' בפשיטות י"ל דהרי גם מצות השבת אבדה הו"ל אינו שוה בכל דל"ש בזקן ואלפ"כ וכן כתוב בש"מ. אך מ"מ שפיר הקשו התוס' דהרי בה"א לא ידעינין זקן ואלפ"כ רק מקרא דוהתעלמת ודילמא באמת זקן ואלפ"כ חייב בהשבת אבדה ול"ה השבת אבדה עשה שאינו ש"ב ושוב צריך קרא לכהן והוא בבית הקברות דה"א עשה השוה בכל דוחה לתו"ע דהרי ליכא קרא לזקן ואלפ"כ וכן תמה בתומים סי' כ"ח על השיטה עיי"ש ולפמ"ש י"ל בט"ט דהתוס' הקשו למ"ל קרא לזקן ואינו לפ"כ דיליף מלאחותו דעושה פסח נדחה מפני כבוד הבריות וכבר כתבתי ישוב ע"ז דסוגיא דב"מ אזדא לה למאן דס"ל טומאת כהן נדחה מפני קרובים וצריך קרא לנזיר וכהן הדיוט דאינו מטמא לקרובים ושוב ל"ל קרא מיותר לעושה פסח דנדחה ומ"ה צריך קרא לזקן ואלפ"כ והנה בקו' הגמ' מי קמדחית איסורא מקמי ממונא ביארו התוס' שאנץ דה"ט דלא נדחית איסור מקמי ממונא משום דאי אמר בעל האבידה לא בעינא ליתא לעשה כלל וכופין אותו לומר לא בעינא. והנה דבר זה תליא אי דחוי' ל"ת מקמא עשה או הותרה דאם הותרה ל"ש לומר דכופין אותו לומר איני רוצה דהרי הותרה לגמרי. אך אם היא דחוי' כל טצדקי דאפשר למיעבד שלא ידחה עבדינין. וכעין זה כ' בישי"ע ה' יו"ט. וגם זה תליא אי טומאת קרובים דחוי' או הותרה דגם טומאת

קרובים היא מ"ע דקבור תקברנו. ומעתה יש לפרש דב' קושיות הש"ס בב"מ א' הוא דממנ"פ מקשה קו' אחת והכי מקשה פשיטא האי עשה והאי ל"ת ועשה. והיינו דאם היכא דעשה דוחה ל"ת הותרה (ול"ק מי דחינין איסורא מקמי ממונא דכופין לומר לא בעינא כיון דהותרה) א"כ גם טומאת כהנים קרובים הותרה. וא"צ קרא לכהן ונזיר דאינו מטמא לקרובים דלא נימא הואיל ואישתרי דהיכא דהותרה ל"א הואיל ואישתרי. ויש לנו קרא לעושה פסח דנדחה מפני מ"מ. ויש ללמוד מזה זקן ואלפ"כ דאינו מחזיר אבדה כקו' התוס' בלא קרא דוהתעלמת ועשה דאבידה ג"כ אינו שוה בכל כדברי התוס' שאנץ א"כ האי עשה והאי לתו"ע ופשיטא דכהן בבה"ק אינו מטמא. דל"ק קו' התוס' דלתו"ע דכהן אינו ש"ב דגם עשה דהשבת אבידה אינו שב"כ דזקן ילפינין מעושה פסח והדר מקשה ותו היינו אם נימא דל"ת נגד עשה דחוי' וה"ה טומאת כהנים דחוי' וצריך קרא לכהן ונזיר דאין מטמא לקרובים דס"ד הואיל ואישתרי כקו' הט"א. ואין לנו קרא לעושה פסח. ולא ידעינין זקן ואלפ"כ והוה השבת אבידה עשה הש"ב וס"ד דלידחה עול"ת דכהן בבה"ק דאינו שב"כ ולכן איצטריך קרא ול"ק קו' ראשונה קשי' מי דחינין איסורא מקמא ממונא דכיון דדחוי' היא כופין לומר לא בעינא וא"צ קרא לכהן בבה"ק ומשני אלא לזקן ואלפ"כ. היינו לעולם דחוי' ולא ידעינין עושה פסח דנדחה מפני מ"מ. ואיצטריך קרא לזקן ואלפ"כ ומיושב ב' קושיות תוס' הנ"ל בט"ט והענין נחמד מאוד בעזה"י:

ה **והנה** בענין הנ"ל נ"ל לישב דברי רש"י ז"ל ששינה טעמו בברכות ממה שפירש בסנהדרין ובזבחים דבסנהדרין ל"ה וזבחים ק' פירש"י קרא דלאחותו בכ"ג ונזיר ועושה פסח דמטמא למת מצוה. ובברכות פירש"י קרא דולאחותו בעושה פסח לחודי'. וכבר תמה הפ"י בברכות בזה. אמנם להנ"ל י"ל דקשה לרש"י בברכות אהא דפריך בגמ' שם וליגמר מיני היינו מדמת מצוה דוחה עושה פסח דכבוד הבריות דוחה ל"ת ומשני שוא"ת שאני. ומדלא הקשה דליליף מדכהן מטמא ע"כ כתי' רש"י דלאו זה לא נאמר לגבי מ"מ וע"כ לא הקשה רק מעושה פסח א"כ מה קו' דילמא עושה פסח לחודי' לא נדחה רק דברייתא מיירי בכ"ג ונזיר ועושה פסח ושייך הואיל ואישתרי אישתרי כדאיתא בזבחים. וליכא למילף מזה. (ואף דרש"י ס"ל טומאת כהנים הותרה במ"מ עדיין יקשה דילמא כמאן דס"ל בזבחים דבהותרה נמי אמרינין הואיל ואישתרי). ולכן פירש"י דבגמ' פירשו הברייתא בעושה פסח לחודי', ולכן מקשה שפיר וליגמר מיני'. אמנם כיון דבשבועות ל' משמע דגם בשוא"ת אין כבוד הבריות דוחה כמו שהקשו התו' וכן קשה למ"ל קרא לזקן ואלפ"כ ליגמר מעושה פסח כקו' התוס' בב"מ. ולכן שינה רש"י טעמו בסנהדרין וזבחים ופירש קרא דולאחותו בכ"ג ונזיר ועושה פסח דהואיל ואישתרי אישתרי. ולכן איצטרך

קרא דזקן ואלפ"כ וגם לפי פירש"י בזבחים עושה פסח לחודי' אינו מטמא לקרובים כדמוכח בזבחים שם אך גם למ"מ אינו מטמא ומיושב קו' תוס' דב"מ ושבועות בפשיטות ודוק היטב:

ו **והנה** ע"פ מה שכתבנו לעיל בשם מהרש"ל בחידושיו ליבמות ובדברי מהדורא בתרא דף ל"ג דאם טומאה דחויה בציבור אינו יכול לחול איסור אחר הואיל והיא רק דחויה וכבר כתבתי דמהגם דמדברי' משמע הטעם הואיל ולכתחילה מהדרינן אכהן אחר הדבר ברור דאין זה עיקר הטעם דאס"ד דבליכא כהן אחר דטמא עובד לכתחלה יכול לחול איסור עדיין קשה דלוקמא לסוגיא שם בהכי בליכא כהן אחר ויכול לחול איסור בע"מ אלא ע"כ דעיקר הטעם הואיל והיא רק דחויה. אין יכול לחול איסור אחר (ולפ"ז צ"ל מ"ש בש"ך יו"ד רל"ח ס"ק דנשבע שלא יאכל נבלות והוא חולה חלה השבועה כיון שמותר לאכול אזיל בשיטת הפוסקים דהותרו איסורין לחולה ברם למ"ד דחוי' ל"ח השבועה גם בחולה והארכתי בזה) ולפ"ז נ"ל דבר חדש דאף אם עשה דוחה ל"ת הואיל ואינו רק דחויה ורא' דהיכא דאפשר לקיים שניהם א"ד ואי הותרה הו"ל לדחות אפי' בכה"ג א"כ אף אם אתי אח"כ איסור אחר אינו יכול לחול עלי'. ובהכי נ"ל לישב קו' הר"ן בקידושין י' על הא דאמרינן ביבמות כ' באלמנה מן האירוסין ליתי עשה דיבום ולידחי ל"ת והקשה הר"ן לפי מאי דמסקינן בקידושין דסוף ביאה קונה א"כ בתחילת ביאה הו"ל בעילת עצמו ובגמר ביאה כשנעשה המצוה הו"ל באלמנה מן האירוסין נמי עול"ת ומתוך כך הביא ראי' דביבמה תחילת ביאה קונה. ולפי הנ"ל מיושב היטב דאינו יכול לחול איסור בעילת עצמו אאיסור אלמנה. דאין כאן לא כולל ולא מוסיף. ובשלמא באלמנה מן הנשואין ניחא דכשנעשה בעולה בחי' הבעל לא חל האיסור אכ"ג דאסורה משום א"א ואח"כ כשנתאלמנה הו"ל איסור ב"א משא"כ באלמנה מן האירוסין אח"כ אינו יכול לחול האיסור רק דאנן אמרינן הואיל ואיסור ל"ת נדחית מפני העשה שוב הו"ל לחול איסור עשה והו"ל עול"ת דהרי עשה גופי' נמי אינה נדחית מפני עשה. ואמנם לפמ"ש לעיל דאף דעשה דוחה לל"ת הואיל והיא רק דהויה אינו יכול לחול איסור אחר ממילא אף הכא אין יכול איסור בעילת עצמו לחול ומ"ה הו"ל רק ל"ת ול"ק קושית הר"ן ודוק היטב. וע"פ הנ"ל י"ל דבר נחמד בישוב קו' תוס' יבמות כ' בהא דאלמנה מן האירוסין מדאו' עשה דוחה ל"ת הדר אמר רב לאו מילתא היא דאמרי דאר"ל כל היכא כו' הכי נמי אפשר בחליצה. ומקשה עלי' מהא דאם בעלו קנה ותמהו רבותינו בעלי התוס' דרבא גופי' הקשה מברייתא זו לעיל מיני' ואיך איתותב מיני' ולפענ"ד אפשר לישב בזה ולבאר דברי רבא כן דלעולם רבא ס"ל דעשה דיבום דוחה לל"ת היכא שהיא

ל"ת גרידא אף שאפשר בחליצה ומ"ה ניחא בפצוע דכא הך דאם בעלו קנה ורק דרבא קאי דוקא באלמנה מן האירוסין דאמרו לעיל דניתי עשה ולידחי' לל"ת וע"ז תי' רבא גזרה ביאה א' וע"ז אמר רבא דלאו מלתא היא דאמרי דכבר הבאתי לעיל קו' הר"ן דבאלמנה מן האירוסין נמי בגמר ביאה הו"ל עול"ת ותירצנו דא"א חל על איסור ואף דכאן העשה דוחה לל"ת מ"מ הואיל ואינו רק דחויה אינו יכול לחול איסור אחר ע"ז אמר לאו מלתא הוא דאמרי באלמנה מן האירוסין דבזה הוי עול"ת דהרי כל היכא דאפשר לקיים שניהם אינו דוחה וכאן נמי אפשר בחליצה ומ"מ דחי וע"כ אף דבכל מקום אינו רק דחויה כאן ביבום הותרה ומ"ה אף באפשר בחליצה דוחה וכיון דהותרה שפיר חל איסור אחר ויכול לחול איסור בעילת מצוה והוי באלמנה מן האירוסין נמי עול"ת זאת כונת רבא והיא פי נחמד ול"ק מאם בעלו קנה דקאי אפציע דכא דהו"ל ל"ת גרידא ולהגמ' לא נראה כן דממנ"פ אם חליצה במקום יבום לאו מצוה לא מיקרי אפשר לקיים שניהם ואין כאן הוכחה דהותרה ואם חליצה במ"י מצוה באמת לה"ל לדחות אף ביבום. וע"כ באמת מדאורייתא לא דחי דאפשר בחליצה ואם הדבר כן אף ל"ת גרידא לא דחי ותיקשו מאם בעלו קנו אבל רבא גופי' יכול לישב קו' והוא עצה עמוקה בעז"ה וע"פ דברי הנ"ל י"ל לישב קושיא אחת שהקשה מחותני הגאון בספר שו"ת גור אריי' יהודא חלק אהע"ז סי' א' על הא דאיתא ברמב"ם פ"ה מסוטה דה"ט דאלמנה לכ"ג גרושה וחליצה לכהן הדיוט לא שותות משום דאינו מנוקה מעון והקשו דהרי איתא בספרי דאלמנה לכ"ג לא שותה משום דאינה ראוי לאישות ולהרמב"ם קרא למ"ל ותי' בשעה"מ דקרא איצטריך היכא שיבם אלמנה לכ"ג מאירוסין דאתי עשה ודחי ל"ת ומדאורייתא הוא מנוקה מעון אך לדידן מדרבנן אסור ליבם מגזרה דביאה ראשונה וקמ"ל קרא דמ"מ אין ראוי לאישות וע"ז הקשה בספר הנ"ל דהרמב"ם פסק דאף דהעראה ביבמה קונה ל"ק אלא לשוי' ארוסה ולפ"מ דממעטינין ארוסה ושומרת יבם מתחת אישך ביבמות דף נ"ח דע"כ מיירי בבא עלי' יבמה כדי שיהיה קדמה שכיבת בעל ורק בביאה גרועה ולהרמב"ם גם העראה לא קנה לכל ולא שותות ולתוס' יבמות אף דעשה דוחה ל"ת לא שריא אלא העראה ואף להר"ן דבגמר ביאה נמי מצוה קעביד מ"מ בגמר ביאה הו"ל עול"ת כנ"ל. ומעתה הק"ל דהו"ל אינו מנוקה מעון דממנ"פ אי עביד גמר ביאה הו"ל עול"ת ואינו מנוקה מעון ואי לא עביד רק העראה הו"ל ארוסה ולא שותה והיא קו' גדולה ולהנ"ל מיושב שפיר ולעולם מיירי קרא ביבמה והוא גמר ביאתו והו"ל נשואה גמורה ומ"מ הו"ל מנוקה מעון דהעשה דוחה לל"ת ואי דבגמר ביאה הו"ל עול"ת מ"מ אין העשה חל על ל"ת ואף דעשה דוחה

לל"ת מ"מ הו"ל דחויה ואינו חל העשה. ומ"ה הו"ל מדאורייתא מנוקה מעון. (ואולי מה שחל אע"א לקוברו בין רשעים גמורים גם זה רק מדרבנן ודוק):

ז **ונחזור** לסוגיא דכריתות הנה לפ"מ שפירש"י בכריתות דההוכחה היא דאס"ד עירוב והוצאה ליוה"כ למ"ל קרא לשבת כיון דמותר מצד יוה"כ מותר מצד שבת הדבר תמוה דה"א איסור אחד מותר ולא ב' איסורים שבת ויוה"כ ומאי מקשה למ"ל קרא ולכן נ"ל דהכי מקשה בכריתות דהנה דעת הטור דתוס' יוה"כ דאורייתא ולא תוס' שבת עיין בט"ז בה' יוה"כ סי' תר"י ולדידי' הקשו המפורשים איך חל שבת איוה"כ דקדים מצד תוס' יוה"כ וע' תו' שבועות כ"ג דאף אעשה אח"א עיין בדבריהם ומעתה הוכיחו בגמ' שפיר ש"מ אין עירוב והוצאה ליו"כ ואיצטרך קרא לשבת דאינו אסור ביוה"כ דאס"ד יש עו"ה למ"ל קרא לשבת הרי אין חל שבת איוה"כ דקדים למ"ד תוס' שבת דאורייתא דל"ה לא כולל ולא מוסיף אלא דקו' זו שמקשה לק"מ דהרי הותר להמשלח השעיר הוצאה ביוה"כ ושוב חל איסור שבת ואיצטריך קרא להתיר בשבת. ואמנם לפ"מ שביארנו דאם היא דחויה מ"מ לא חל איסור אחר שפיר הקשה דבשלמא אם לא נאסר כלל עו"ה ביוה"כ שפיר חל איסור שבת משא"כ אם יש איסור הוצאה ביוה"כ אף דבשעיר המשתלח מותר ביוה"כ מ"מ ל"ה רק דחייה ואין חל איסור כנ"ל. ולמ"ל קרא ומשני דילמא שאני יוה"כ דהכשירו בכך והיינו כיון דהכשירו בכך הותרה לגמרי כמו במנחות דף ה' וביומא מ"ו לענין תמיד בשבת הותרה ושפיר חל איסור שבת ואיצטריך קרא. ומעתה כ"ז בסוגיא דכריתות דלא מייתי הך ואם היה חולה וס"ל דבכל שעיר המשתלח הי' איסור הוצאה מצד לשון של זהורית שהי' קושרין כמ"ש האחרונים שייך לומר דהותרה משא"כ בסוגיא דיומא דקאי על הך דהי' חולה דס"ל דזולת זה ל"ה איסור הוצאה וכיון דלאו בכל יוה"כ איתרמי שהי' חולה שפיר הוכיח דאין עירוב והוצאה דאס"ד יש עירוב והוצאה למ"ל קרא לשבת הרי אינו חל על יוה"כ דכיון דל"ה בכל יוה"כ לא הותרה והוי רק דחויה ואין איסור שבת חל עליו ומ"ה ל"ה מצי לדחוי' שאני יוה"כ דהכשירו בכך וע"כ מוכח דאין עו"ה ליוה"כ והיא תי' נכון ועיין חולין ק"ב דמקשה אריה"ג דל"ל איסור כולל משבת ויוה"כ. והקשה תוס' ורש"י דהרי בשבת ויוה"כ הו"ל איסור ב"א להנ"ל יש לפרש לשיטת טו"ז דתוס' יוה"כ דאור' ובשבת ל"ה דאור' ויוה"כ קדים ולכן שבת איוה"כ הו"ל כולל משום איסור הוצאה למ"ד אין עו"ה ליוה"כ ושפיר מקשה דריה"ג ל"ל כולל אך במה דאמרינן שם לריה"ג למה דאפכן אינו חייב איוה"כ רק על שבת משמע דלא כטו"ז דאם דוקא תוס' יוה"כ דאור' ולא שבת יוה"כ קדים. וצ"ע משם וכמדומה שכבר העירו המפורשים ודוק:

ח **באופן** אחר נ"ל לישב הסתירה שבין סוגיא דכריתות לדיומא ונקדים סוגיא דסוכה ז'. בסוכה ז' אמר רבא וכן לשבת מיגו דהוי דופן לסוכה הוי דופן לשבת וכו' והנה הרי"ף והרמב"ם השמיטו דין זה ותמהו הקדמונים בזה ונ"ל לישב דהנה הר"ן ז"ל כתב דהאי מיגו מה"ת. והסברא דכיון דאמרה תורה עשה לך שבעת ימים וא"א בלא שבת ע"כ לא כיונה התורה שבשבת צריכה הכשר יותר וע"כ בשבת נמי מותר לטלטל מטעם מיגו ע"כ ול"נ לבאר יותר דכיון דאמרה תורה תשבו כעין תדורו ואם יהי' אסור לטלטל יותר מד' אמות לא הוי כעין דירה. ואמנם מה דקשה הנה נחקור אם מותר לנשים לישב בסוכה זו דדוקא באנשים אמרינן מיגו משא"כ בנשים דאין חייבות במצוה זו ל"א לגבייהו מיגו ול"א מיגו דהוי דופן לאיש הוי דופן לאשה דתרי מיגו ל"א ועוד נשים עם בפני עצמן הן כדאיתא בשבת ס"ב ולפ"ז קשיא לפי המבואר בריש עירוכין דבעינין תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו והיכא דאינה יכול לישב עם אשתו אף הוא אינו יוצא והיכא אמרינן מיגו לגבי' דידי' כיון דלגבי דידה ל"ש מיגו ל"ה תשבו כעין תדורו ועיין במג"א שהקשה איך כ"י יוצאין בסוכה אחת הרי אין יכול לישן עם אשתו ותי' כיון שיכול לישן לבדו ואשתו יכולה לישב ביום הוא יוצא ביום וכאן דל"ה דירה לגבה ביום דאסורה לטלטל איך יוצא הוא ועוד לשיטת זקיני הח"צ שהקשה ג"כ כקו' המג"א והוכיח מזה דחובת היום אינו שייך עם חיבת שינה דלא כהמרדכי (ע' לעיל ס"ס ה') א"כ הק"ל כיון דלגבי' אשה ל"ה כעין תדורו ביום מאי מהני המיגו לאיש. ולכן נ"ל דרבא לשיטתי' דלא ס"ל תשבו כעין תדורו לענין איש ואשתו דרק אביי משני מה דירה איש ואשתו בדף כ"ח ורבא לא ס"ל כן כמ"ש בחידושי הריטב"א שם. ולשיטתי' קאמר שפיר מיגו ולפ"ז מיושב שיטת הרי"ף שלא הביא מיגו זו משום דס"ל לענין הלכה תשבו כעין תדורו לענין איש ואשתו כדמשמע בריש עירוכין ומ"ה הק"ל מאי מהני מיגו ולכן לא פסק כן ודוק. (ושוב מצאתי בשנות חיים להגאון מהרש"ק זצ"ל בשם הרב מ' שמחה בונם איגר דל"א בנשים מיגו וכפי הנראה כבר דברו מזה האחרונים):

ט **ובדרך** פלפול י"ל שיטת הרי"ף ז"ל. הנה בעיקר קו' הנ"ל דהמיגו לא מהני לנשים ול"ה כעין תדורו י"ל דכבר הקשו האחרונים על הא דאין לוקין על לאו דנותר דהוי לאו הניתק לעשה לשיטת הפ"י דנשים א"ח בעשה דשריפת קדשים דהוי מעשז"ג ולילקי נשים על לאו דל"ת ותי' דל"מ שתהי' אשה חמורה מאיש. דנשים הוקשו לאיש. לכל עונשים שבתורה. ולא שתהי' חמורה מאיש. עיין בברוך טעם פ"ג מעשה דוחה ל"ת בסברא זו וכעין סברא זו בשאג"א סי' פ"א. ואף אנו נאמר דכיון דבאנשים אמרינן מיגו והוא מותר לטלטל באותה סוכה בשבת. אף היא מותרת לטלטל דאשה הוקשה לאיש.

ולא שתהי' חמורה מאיש. אך י"ל דבשבת צ"ו יליף הוצאה בשבת מויצו משה ויעבירו קול במחנה ושם כתיב בהאי קרא בפירוש איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה עיי"ש. וכיון דבהאי קרא אשה כתיבא בפירוש וא"צ ללמוד מהיקשא י"ל דאשה חמורה דל"ש סברא הנ"ל. ובזה י"ל מה דקשיא אמאי כתב בהאי קרא אשה הרי כל התורה נאמרה בלשון זכר ונלמד אשה מהיקשא ובהנ"ל מיושב שפיר דנ"מ לענין היכא דשייך באנשים מיגו כנ"ל. ולפ"ז הק"ל אך י"ל דשם הקשו בגמ' ודילמא משום דשלימא לי' מלאכתו. ולא משום איסור הוצאה ותי' דיליף העברה מיוה"כ מה להלן יום איסור אף כאן יום איסור והתוס' כתבו דבירושלמי יליף בפשיטות דנהי דהאי קרא בחול ומשום דשלימא מלאכתו. מ"מ מדקריא רחמנא מלאכה ממילא ש"מ דאסורה בשבת ולפ"ז דהאי קרא מיירי בחול ומשה לא אזהר בקרא זה על שבת ולעולם איסור הוצאה לא ידעינין נשים רק מהיקשא סברא הנ"ל קיימת. ואומר אבי דדבר זה תליא אי עירוב והוצאה ליוה"כ או לא דש"ס דידן דבשבת ס"ל יש עו"ה ליוה"כ שפיר יליף מהיקשא דוהעברת שופר מה להלן יום אסור דהרי ביוה"כ נמי אסור בה בהוצאה משא"כ למ"ד אין עו"ה ליוה"כ א"א לומר דאיסור הוצאה בשבת נפקא לי' מויעבירו דמיירי ביום אסור מג"ש דיוה"כ דא"כ נילף יוה"כ משבת לאיסור הוצאה מהאי גז"ש גופא. וע"כ לא ס"ל להאי גז"ש ורק דיליף איסור הוצאה מדקריא רחמנא מלאכה ולעולם מיירי בחול כדברי ירושלמי והדברים ברורים. והנה הש"א כ' דפלוגתא אין עו"ה ליוה"כ תליא בפלוגתא דרבה ורב יוסף בביצה י"ב דרבה דס"ל דלב"ה אין עו"ה ליו"ט ויליף מקרא דירמיהו דכתיב ביום השבת משמע ביו"ט לא וה"ה ביוה"כ. ולרב יוסף דס"ל יש עו"ה ליו"ט רק דמתוך שהותרו לצורך וביוה"כ ל"ש מתוך ומ"ה יש איסור הוצאה עיי"ש:

והנה הפ"י בסוכה בהך דמיגו גורס רבה עיי"ש. ומעתה הדברים נכונים מאוד דרבה לשיטתי' דס"ל לב"ה אין עו"ה ביו"ט ולדידי' אין עו"ה ליוה"כ וע"כ א"א למילף מקרא דויעבירו דבשבת מיירי דא"כ ליליף איסור הוצאה ביוה"כ וע"כ מיירי בחול ורק כשיטת הירושלמי דילפינין מדקריא רחמנא מלאכה ולא מיירי בשבת. ואשה אינה מוזהרת בהוצאה רק מהיקשא. ומש"ה ע"כ אשה אינה חמורה מאיש. ובגונא דשייך מיגו מותר נמי לאשה ושפיר קאמרינין מיגו והוי תשבו כעין דירה משא"כ הרי"ף לשיטתי' שפסק במס' ביצה דעו"ה ליוה"כ ולדידי' איסור הוצאה ילפינין מויעבירו בגז"ש. דמיירי ביום איסור ואשה כתיבא בהדיא ול"א מיגו באשה ומאי מהני המיגו לאיש אם ל"ה תשבו כעין תדורו הואיל ובאשה ל"ש ומ"ה לא פסק כן והוא דבר חריף:

י **ומעתה** נבוא על הא דבכריתות משני דילמא שאני יוה"כ דהכשירו בכך אלא הא דרפרם בדותא היא וביומא לא דחי שאני יוה"כ דהנה ר"ש מתרץ אהאי דעתי אפי' בשבת שאם הי' חולה מרכיבו על כתפו ולמ"ל הא ואמאי לא מוקי לה בפשיטות דמחלל שבת בתחומין לשיטת הרי"ף ז"ל דתחומין די"ב מילין דאו' לכ"ע וכבר הקשה כן השאג"א. אך צ"ל דר"ש ס"ל תחומין אף י"ב מילין ל"ד והנה בעירובין י"ז יליף לתחומין מקרא דאל יצא. ועיי"ש דמסיק מי כתב אל יוציא אל יצא כתיב ועיי"ש בתוס' דעיקר קרא להוצאה אתי. והקשו דהרי הוצאה ילפינין מקרא דויכלא העם מהביא שבת צ"ו. ואמנם קו' תוס' י"ל דשם בשבת מקשה ודילמא משום דשלימא לי' מלאכתו. ותי' דיליף העברה העברה מיוה"כ וכבר כתבתי לשיטה זו ס"ל יש עו"ה ליוה"כ דא"א לומר דיליף מיוה"כ וביוה"כ גופי' הוצאה מותר דנילף יו"כ משבת. ומעתה נ"ל דמאן דס"ל מו"ה ליוה"כ יליף מויכלא העם מהביא איסור הוצאה וקרא דאל יצא איצטריך לתחומין וס"ל תחומין דאורייתא חוץ לי"ב מילין. ומ"ד תחומין ל"ד ס"ל אין עו"ה ליוה"כ וא"א למילף העברה מיוה"כ וגם לס"ל סברת הירושלמי דעכ"פ יליף דקריה מלאכה כדמשמע בסוגיות הש"ס דלא יליף מזה וע"כ ס"ל דקרא דאל יצא אתיא להוצאה ותחומין ל"ד כנ"ל ועפ"ז הדברים נחמדים. דר"ש דמוקה לקרא שאם הי' חולה מרכיבו על כתפו ול"ק לענין תחומין ע"כ ס"ל תחומין ל"ד וע"כ ס"ל דקרא דאל יצא אתיא להוצאה ולא יליף לה מקרא דויעבירו קול במחנה מג"ש דהעברה דס"ל אין עו"ה ליוה"כ וע"כ קאמר בגמ' זאת אומרת אין עו"ה ליוה"כ דאל"ה למה מוקה לענין חולה ול"ק לענין תחומין כנ"ל ול"ה מצי לדחות שאני יוה"כ דהכשירו בכך. דאין הוכחת הגמ' מברייתא ורק מר"ש דאוקה בחולה ול"מ לתחומין הנ"ל. משא"כ בכריתות דלא קאמר ר"ש הך שאם הי' חולה מרכיבו על כתפו ויכול להיות דקרא לתחומין והדיוק שם דאל"כ למ"ל קרא הרי ע"כ ביוה"כ נמי מחלל יוה"כ בהוצאה או בתחומין ומזה מוכח דאין עו"ה ליוה"כ ושפיר דחי ודלמא שאני יוה"כ דהכשירו בכך וזה תי' נחמד. ודע דבזה שכתבתי לעיל דל"ש להחמיר בנשים מבאנשים אין להקשות מהא דשבת ס"ב דאמרינין נשים עם בפני עצמן הן לענין טבעת שיש עליה חותם דשם אתיא למ"ד עו"ה ליוה"כ כהלכתא ונשים כתיבא בקרא דאשה ואיש כנ"ל באריכות ולכאורה יש לפקפק על סברא זו שכתבתי דלא מצינו נשים חמירין מאנשים דהרי אנשים חייבין בציצית ויוצאין בטלית של כלאים בציצית בשבת ונשים ודאי חייבים ע"ז דלגבייהו ליכא עשה הרי דנשים חמורין מאנשים וכבר הקשה כן בספר יהושע על שאג"א סי' פ"ב. ואמנם לדעת ר"ת בתוס' חולין ק"י דכלאים בציצית לגמרי שרא רחמנא אף לנשים לפ"ז גם נשים פטורות בשבת כיון דמותרת לצאת בכלאים.

ולעולם היכא דבאיש שייך מיגו אף הוא מותרת. ונ"ל דזה גופה סברת ר"ת שמתיר לנשים כלאים בציצית משום דל"ח מאיש כסברא הנ"ל ודוק:

ועוד נ"ל דעיקר הדין אי שייך בנשים מיגו תליא אי נשים מברכות על מ"ע או לא דלמ"ד נשים סומכות רשות ולדידי' נשים מברכות על מ"ע ומשמע קצת דמקיימים מצות אע"פ דאינן מצוות נ"ל דאמרינן גם בנשים מיגו משא"כ למ"ד נשים אין סומכות ולדידי' נשים אין מברכות על מ"ע ולדעת רש"י עוברים על ב"ת ועכ"פ אין להם מצוה ולכן ל"ש מיגו לגבייהו. ובזה י"ל בישוב דברי הרי"ף שהשמיט מימרא דרבה די"ל רבה ס"ל כר"י דנשים סומכות רשות ומברכות על מ"ע ואמרינן מיגו לנשים והוי תשבו כעין דירה משא"כ הרי"ף לשיטתי' שפסק דלא כר"י כמו שהוכיח השאג"א סי' ק"ה ולכן ע"כ ל"א מיגו לנשים. ולכן השמיט מימרא דרבה ודו"ק עוד י"ל בעיקר הספק אי מותרת אשה לטלטל בסוכה משום מיגו עפ"י דברי התוס' שבת קכ"ז דאע"ג דבגדי עניים לעניים ולא לעשירים מ"מ עשירין בבית עניים מותרין לטלטל הואיל וחשיב לבעה"ב וה"ה הכא כיון דמחיצות ודפנות תליא בחשיבות כדמשמע בתוס' עירובין פ' ד"ה קורה מ"ה הואיל וחשיב לגבי דידיה היא מותרת לטלטל הואיל והיא בביתו מיהו למ"ש המג"א סוף סי' ש"ח דמוקצה תליא בדעת בעה"ב יש לחלק ודו"ק:

יא ודע דבסוגיא זו יש להקשות לכאורה בהא דסיכך על גבי מבוי שיש לו להי מיגו דהויא דופן לענין שבת הוי נמי דופן לסוכה וכבר ביארנו דענין מיגו מטעם חשיבות ובודאי קודם שבת ל"מ המיגו דעדיין אינו חשוב. ורק בשבת הוי מחיצות מטעם מיגו. והנה איתא בש"ע סי' ר"ל דאם קדם הסיכוך לדפנות פסול . ובט"ז ביאר דמדאורייתא פסול דכשאין לה דפנות ל"ה אהל. ואח"כ נעשה אהל והוי תולמה"ע ומעתה ה"ה הכא קודם שבת ל"ה מחיצות רק סכך ובשבת כעשה מחיצות ע"י המיגו והוי הקדים הסיכוך לדפנות. אך י"ל עפמ"ש הפ"מ שם דאם הי' דופן אחד אין פסול מטעם תולמע"ה כיון דסברת הט"ז דבלא דפנות לא מיקרי אוהל וכאן הוי אוהל עכ"פ לדופן אחד. ומ"ה בסיכוך ע"ג מבוא שיש לו לחי כיון שהי' לו ב' דפנות בלא"ה ל"ה תולמה"ע. ולפ"ז קשה דשם אמרינין סיכך על גבי פסי ביראות כשרה מטעם מיגו ומקשי מאי קמ"ל ותי' התם א"ל שתי דפנות אבל הכא דל"ל כלל אימא ל"א מיגו כלל קמ"ל. ובזה שוב קשיא כיון דקודם שבת ל"ל דפנות כלל והוא סיכך קודם שבת. ובשבת הוי דפנות ע"י מיגו הוי סיכך קודם דפנות ואף אם נאמר כשחל יו"ט הראשון בשבת כיון דקודם שבת ידעינין דבשבת יהי' דופן ע"י מיגו הוי כעשה הדופן קודם הסיכוך מ"מ כשחל יו"ט בע"ש אסור לישב בסוכה

זו ע"י מיגו ורק בשבת שאחרי' אמרינן מיגו א"כ הרי דהדפנות ל"נ רק בשבת והסיכוך ודאי הוי מע"ש. ושמא הואיל ואף קודם שבת הי' אהל מדאו' ל"ה הקדים סכך לדפנות:

יב **עוד** נלע"ד לישב דברי הרי"ף שלא הביא המימרא דמיגו דהוה דופן לסוכה הוה דופן לשבת הנה בסנהדרין נ"ט פירש"י בהא דליכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור שכשיצאו מכלל בני נח להתקדש יצאו ולא להקל עליהם עיי"ש. ודייק מזה הפר"ד דרוש א' בשם הרא"מ דהא דאמרינין בחולין ל"ג מפרכסת אחד גוי ואחד ישראל מותרין משום דליכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור היינו דמעולם לא נאסר לב"נ אף קודם מ"ת משום דמה שהי' אסור קודם ע"כ אסור גם עתה עיי"ש. ולשיטה זו שהתורה לא ניתנה לקולא קשי' איך אמרינין מיגו דהוה דופן לסוכה הוה דופן לשבת הרי שבת במרה נצטוו וב' דפנות ושלישית טפח הי' אסור לטלטל דאז לא הי' מצות סוכה. ואח"כ כשניתן תורה מותר לטלטל ד' אמות בשבת של חג והתורה לא ניתנה לקולא (ואף דאיכא סברה אמרינין כן כדאמרינין בחולין ל"ב הא טעמא קאמר ומכל מקום תניא דלא כראב"י ועיי"ש בתוספות) ואמנם בשבת פ"ז ס"ל לרבא ששי לחנייתן ולא למסען שנסעו בשבת דאתחומין לא איפקד וראב"י ס"ל אתחומין איפקד עיי"ש. וכתבו תוס' דהא דאתחומין לא איפקד הכונה אהוצאה לא איפקד עיי"ש. ולפ"ז דס"ל לרבא דבמרה לא נצטוו אהוצאה ול"ש לומר שקודם מ"ת נאסר. לכן ס"ל להרי"ף דרבא כשיטתי' שפיר קאמר מיגו דהוה דופן (וגריס בגמ' רבא כגי' דידן) ופסיק כראב"י דאהוצאה במרה נצטוו כדמשמע פשטא דקרא דאל יצא איש ממקומו ודרשינין אל יוציא. ולכן לא ס"ל מיגו דהוה דופן כיון דאז במרה נצטוו. ואז ל"ה מצות סוכה. והגם דלפמ"ש התוס' בחולין ל"ג ובסנהדרין דבדבר שהיא מצוה ל"ש מי איכא מידי. וה"ה במה שכתבתי דהתורה לא ניתן לקולא בדבר שהיא מצוה ל"ש לומר כן. מ"מ אולי הרי"ף לא ס"ל כסברת התוס' ועוד י"ל דעכ"פ לנשים דליכא מצוה להם שייך לגבייהו סברא הנ"ל דקודם מ"ת הי' אסור להם. ואיך אח"כ אמרינין מיגו. ול"ה תשבו כעין תדורו כמ"ש לעיל אך לרבא דקודם מ"ת לא נאסר אף לנשים אמרינין מיגו כמש"ל והרי"ף פוסק דקודם מ"ת נאסר כנ"ל והרבה יש לפלפל. ולא כתבתי רק להעיר על המעיין. ועיין בפ"י שמפקפק ג"כ על מיגו זו להקל באדאו"ר ודוק:

סימן נו

לחכם אחד (א

) **על** דבר בני הרב החריף מ' אהרן (על האי שופרא קבנינא) בשבת ק"ד במהרש"א בתוס' ד"ה אר"ח שכתב דכיון דמדאורייתא הספר כשר אף לרבנן הוי כתב ע"ג כתב ומחייב משום שבת והקשה מהוציא שטר שאינו מקוים דאיתא בדף ק"ח דפטור משום

דל"ש מידי אף דקיום שטרות דרבנן וכת"ה תלם דבר זה במחלוקת אי אד"ר מיקרי א"ר מדאורייתא עיין מ"ל פ"ז דתרומת. אבל הרי ר"י ס"ל בסוכה כ"ג דאד"ר הוי א"ר דאורייתא ומשבת משמע דדוקא משום דר"י ס"ל א"צ לקיימו חייב הא לא"ה הי' פטור אף דחזי מדאו' ומשמע מזה דלא תלוי בהכי. אמנם מ"ש דמהרש"א סובר דבפסול דרבנן יצא בדיעבד והוה תיקון גמור יפה העיר. הגם דל"מ מי שסובר כן אבל י"ל כיון דלהרמב"ם בס"ת פסולה מברכין אם אין להם כשרה על כן ס"ל למהרש"א לחלק בין דאורייתא לדרבנן. והנה מה שהקשה בני עוד משבת ס"ה תד"ה הקיטע שכתבו כיון דלענין שבת גזר דילמא מיפסק הוי אינו ראוי להלוך לק"מ דאין כונתם משום פסול דרבנן רק הכונה כמו דגזרו רבנן בשבת דילמא מיפסק כן א"ר להלוך מה"ט וכן כתבו תוס' להדי' ביומא. והנה דברי מהרש"א צ"ע דלפי דברי' דכיון דמדאו' כשר אף לרבנן חייב בס"ת. א"כ מה זה שכתבו תוס' בסוף דבריהם דלראב"י ע"כ המשנה לא מיירי בכל גונא דבגט לא מיירי. והרי גם בס"ת לא מיירי דחייב אף לרבנן כיון דמ"ה כשר ואולי כיון לזה בהגהות קרני ראם שדברי' אינם מובנים:

ונ"ל לישב דבריו דמהרש"א ל"כ כן רק לס"ד דתוס' דהוי ס"ל דל"ב תיקון בהכתב וכל כתב ע"ג כתב הוי כתב. ורק שבאם הס"ת פסולה מדאור' ל"ה כתב ע"ז כ' המהרש"א דכיון דלא פסולה רק מדרבנן ומ"מ הוי כתב וחייב משום שבת אבל גם מהרש"א מודה דלמסקנת התוס' דכעג"כ ל"ה כתב רק היכא שהיא מתקן בהכתב א"כ בס"ת דפסול מדרבנן אף דמדאור' כשר ל"ה תיקון ופטור לענין שבת. ושפיר כתבו תוס' בסוף דבריהם דבגט לא מיירי דבס"ת מיירי שפיר. ומעתה מיושב הקו' הנ"ל דלס"ד דכעג"כ הוי כתב בפסול דרבנן נהי דהס"ת פסולה אבל הכתב הוי כתב וחייב משום שבת. ולמסקנא מפורש מדברי התוס' דכיון דכעג"כ ל"מ רק היכא שיש תיקון היכא דמדרבנן ל"ה תיקון פטור לענין שבת כמו בהך דקשר מוכסין ודוק:

והנה הא דאמרי רבנן אין השם מן המובחר ע' ירושלמי דמקשה והרי לרבנן ל"ה כתב ומתרץ דלדברי ר"י קאמרי לשון זה והש"ס דילן ס"ל לרבנן כעג"כ מהני ול"פ רק בס"ת לראב"י. וצ"ל הא דאמרי אין השם מן המובחר והרי לרבנן ג"כ פסולה. וי"ל דזאת כונתם דבאמת כתב ע"ג כ' אינו מועיל ורק היכא שמתקן ולזה בעינין תיקון גמור. וכיון דא"ן השם מן המובחר ול"ה תיקון ל"ה כתב השני כתב ומ"ה הוא פסול משא"כ בגט דל"ש ואנוהו והוה תיקון גמור שוב הוי כתב:

ב **והנה** דברי המהרש"א דמשמע מדברי' דאם הס"ת פסולה מדאור' אף דנעג"כ הוי כתב פטור. ולהיפך מבואר בר"ן ז"ל שמקשה בנטלו לגגו של ח' ועשאו לשני זיינין והרי הוי

חק תוכות. ותי' דמ"מ לענין שבת חייב דמלאכת מחשבת אסרה תורה. ואפי' במוחק ע"מ לכתוב חייב עיי"ש. וחק תוכות פסול מדאור' ומ"מ חייב ולמסקנת התוס' ניחא דכאן ל"ה כתב כלל בלא התיקון אך המהרש"א הקשה על קושייתם. ואולי מהרש"א הקשה לשיטת רשב"א דלא ס"ל כשיטת הר"ן ז"ל. והנה בא לידי תשו' הגאון ר"ע איגר סי' כ"א הקשה על הר"ן מהא דנטלו לגגו של ד' ועשאו ר' שפירש"י שתיקן להספר שא"ע משום אל תשכון באהליך עולה ולהר"ן דהס' פסול משום חק תוכות עדיין אסור לקרות בו ועובר משום אל תשכון ומ"ה מוקה להר"ן בשאר ספרים דלית בהו שייכות לקריאה בציבור אלא דהר"ן הקשה דלאו כתיבה היא ותי' דמיקרי כתיבה לענין שבת. ולפ"ז דבס"ת מודה הר"ן דפטור מיושבין דברי מהרש"א אבל לא נהירא לי דבריו והנ"ל דהנה דברי הר"ן צ"ע שכתב דמלאכת מחשבת אסרה תורה והרי אפי' במוחק ע"מ לכתוב חייב ומאי ראי' ממוחק עמ"ל שם כונתו לכתוב ומחק מקום שיש לכתוב ב' אותיות וכאן לא מחק רק הגג ואם ירצה לתקן יצטרך עוד למחוק הכל ואין כאן לא כתיבה ולא מחיקה: ואמנם כונת דברי' דכיון דהכותב דעתו הי' להגיה והוא סובר שהועיל ולפי מחשבתו הועיל במעשי' חייב לענין שבת. אף שטעה במחשבתו כמ"ש תוס' שבת ק"ו ד"ה בחובל וצריך לכלבו שהקשה לר"ש דמקלקל חייב הרי הוי משאצל"ג ותי' בחובל ומבעיר באיסורי הנאה שסבור ליתן לכלבו עיי"ש. וצ"ל אמאי מיקרי מקלקל וצ"ל דלענין מקלקל בעי תיקון גוף החפץ ומה לי בטעותו אך לענין משאצל"ג הדבר תליא במחשבתו ואם הוא טועה בדעתו וסובר שצריך חייב., א"כ בס"ת אם הוא מגיה הרי באמת עשה שתי אותיות ומלאכתן מתקיימת במקום אחר. והרי אפי' רושם חייב ורק דהוי"א דמ"מ כיון שרצה להגיה לס"ת לא אהני מעשי' ול"ה מלאכת מחשבת. ע"ז כ' הר"ן דכיון דהי' בדעתו להגיה והוא הי' סובר שיכשיר בזה הו"ל מ"מ. ולפ"ז מיושב קו' הרע"א מנטל גגו של ד' ועשאו ר' דכיון שרצה לתקן הס"ת משום אל תשכון באהליך ולפי דעתו הוי תיקון חייב אף שטעה. ועוד כיון שהוא לא ידע שעדיין הס"ת פסולה א"ע באמת משום אל תשכון באהליך והועיל במעשי':

ג **וקצת** הי' מקום לומר דלענין זה עדיף לר"ש מלר"י דלר"ש דבעי מלאכת מחשבת העיקר תליא בכונתו וכיון דהוא סובר דהועיל חייב משא"כ לר"י העיקר תליא במעשי'. ול"מ מחשבתו ומצד המעשה לא הועיל לר"י דס"ל רושם פטור כדאיתא בדף ק"ג ול"ה כתיבה באמת. ויתיישב מה שהקשה בפ"מ על הר"ן ז"ל מהא דמקשה בדף ק"ג ע"ב על שם משמעון מפתוח ועשאו סתומה ולדברי הר"ן ז"ל מאי ראי' מס"ת לשבת. ולהנ"ל ניחא דשם מקשה לר"י והיא ס"ל בתר מעשי' אזלינן ולא בתר מחשבתו. ולדידי' בעי כתיבה

המכשרת באמת ולא מאי שהיא סובר שכשר ועיין במנחות ד' ס"ד דפליגא בענין כזה. ובתוס' שם מיהו בלא"ה ל"ק על הר"ן דשם גם דרך העולם להקפיד ע"ז. בכל כתיבה לכתוב מנצפ"ך והוי ככתבו בשמאל דאמרינין אין דרך כתיבה בכך שבת ק"ג והגמ' מייתי דאם בס"ת כשרה כש"כ דל"ה קפידא בשאר כתיבה משא"כ בחק תוכות כיון שאין ניכר הפסול והעולם אין מקפידין בשאר כתיבה ולא גרע מרושם דדרכו בכך. וז"ב ואין לפני כעת ס' פ"מ לעיין בזה ולפי הנ"ל י"ל דברי מהרש"א בדרך זה. דע"כ כונת המרש"א בס"ת דמעיקרא הי' נכתב שלא לשמה וכעת העביר הקולמוס לשמה דאם הי' מתחילה ג"כ כשר אין כאן פסול בהעביר קולמוס כמ"ש בת"ה והובא בסי' ל"ב ועיין ג"כ בנוב"י סי' א' וגם י"ל דמיירי בשם והנה בשם שהי' בתחילה שלא לשמה ולא נתקדש כלל מותר למחקו כדאיתא במס' סופרים ובסי' רע"ו וכעת שהעביר הקולמוס לשמה. נהי שהס"ת פסולה לרבנן אבל השם כבר נתקדש ואפי' אם ז"א ואנוהו הוי דאור' אבל אין רשות למחוק וצריך לגנוז הירי'ה. והיכא דהוי קלקול גמור כבר ביארנו דל"מ מה שטועה בדעתו. ומ"ה בהך דנטלו לגגו של ח' נהי דלא עשה תיקון אבל קלקול ג"כ ל"ה וכתבו תוס' שבת דף צ"ד דלא בעינין רק צריך לגופו וכיון שהוא סובר שצל"ג חייב משא"כ במקלקל כתבו התוס' שם דבעי לגופו ולגופה ונהי שהיא טועה אבל מ"מ הי' מלאכת קלקול ושפיר הקשה מהרש"א דמאי הקשו תוס' נוקה בס"ת בשם הקודש דהוי מקלקל ושפיר תי' מהרש"א דפסול מדרבנן ול"ה קלקול דפסול דרבנן מותר לקרות בליכא אחר ודוק:

ד **וע"ד** קו' בני הרב החריף מ' אהרן זצ"ל להפוסקים דנשים חייבות במצות דרבנן הואיל ואסמכוהו אלאו דלא אסור והו"ל ל"ה דא"כ למ"ל שאף הן הי' באותו הנס וכבר הובא באחרונים קו' זו בשם חו"י. וכ"ת כ' דזולת זה לא ידענו אם רבנן תיקנו כלל על נשים ואין כאן לאו כלל. הנה כעין זה כתבו תוס' פסחים ק"ח דזולת הטעם לא הי' נשים חייבות משום דכל דתיקון רבנן כעין דאור' תיקון עיי"ש וכ"ת הביא ראי' מקריאת ההלל דאמרינין בסוכה דף ל"ח דאשה וקטן אין מוציאין לאיש כיון שאינן חייבין הרי במצות דרבנן שהז"ג נשים פטורות ואינן חייבות מל"ת. ע"כ וזה ראיות התוס' ברכות כ' לסתור דברי רש"י דל"ג תפילה פשיטא דמעשהז"ג היא דמשמע דס"ל דבמצות דרבנן אף במעשהז"ג נשים חייבות. והקשו ע"ד מהלל דנשים פטורות. ולישב קושית התוס' נ"ל הנה המג"א תרנ"ז מביא בשם הישו"ש דמי שחי' נדחקין א"צ להוסיף שליש במצוה אפי' המצוה עצמה א"צ לקנות דהוי לדידי' כהון רב זולת נ"ח וארבע כוסות (ולא מצאתי בישו"ש) ואינו מובן דמאי עדיף נ"ח וארבע כוסות ממצות סוכה ולישב נ"ל לפמ"ש הר"ן

הובא ברמ"א שם דיש חילוק בין מ"ע למצוה ל"ת דבזה צריך לפזר הונו משא"כ במ"ע כמו שכתב רש"ל א"כ במצות דרבנן דאסמכהו אל"ת מ"ה צריך לפזר הונו ועיין בפ"מ שם מסתפק בל"ת דרבנן אי צריך לפזר ממונו. והנה לפנינו דברי רש"ל כמו שכתבתי בביאורו. אבל לפ"ז יהי' צריך לפזר הונו משום מצות לולב ביו"ט שרי דרבנן ויציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. וע"כ נ"ל דכמו דאמרינן בזבחים דף מ"ח דל"א טפל חמור מן העיקר ה"ה היכא שחכמים הוסיפו על ד"ת כגון בלולב ל"ש לומר דיש ל"ת דלא תסור וצריך לפזר הון רב דאין טפל חמור מעיקר. וה"ה נשים פטורות משום שלא יהי' טפל חמור מעיקר משא"כ נר חנוכה הוי מצוה דרבנן לגמרי ואסמכוהו על ל"ת לכל דיניו וזה יהי' שיטת רש"י שס"ל בתפילה דרבנן א"ח בין מעשהז"ג לאין הז"ג ולהנ"ל ל"ק מהלל דכיון דאין חייבין במצות סוכה ולולב ולהתוס' קידושין ל"ד גם בעשה דשבתון אין חייבין אין חייבין בהלל דהוי מצוה נוספת ושייך שלא יהי' טפל חמה"ע ל"מ לאביי דס"ל בקידושין ל"ה ור"ה ו' דנשים א"ח בשמחה ודאי נכון דבהלל לא תקנו רבנן שלא יהי' טפל חמה"ע אלא אפי' לר"ז דנשים חייבות בשמחה מ"מ כבר הכריע בשאג"א סי' ס"ט דהלל אין שייך לשמחה. ודלא כרמב"ן דהלל מדאורייתא משום שמחה. ונמצא כיון שהם פטורין מכל המ"ע דשבתון ביו"ט גם בהלל לא תקנו רבנן. משא"כ בתפלה דכל עיקרה דרבנן ובודאי כל הברכות אסמכוהו על ל"ת שלא יהי' ברכה לבטלה א"ח בין מעשהז"ג לאהז"ג., ומ"ה בהלל דליל פסח דחייבות בד' כוסות ובכל המצות הנוהגת בליל זה גם בהלל חייבות וכן כתבו תוס' בסוכה:

ה **ואמת** דאם כנים הדברים דמצות דרבנן הוי מטעם ל"ת הי' מקום לישב דברי הרז"ה דס"ל דמצוה דרבנן להנות ניחתו והשעה"מ הקשה עלי' מלולב של ע"ז דאם נטל יצא אפי' ביו"ט שני. ולהנ"ל י"ל הנה הרשב"א סוכה ל"א כ' אהא דמלל"נ אע"ג דאדם אוכל פירותיהן בעה"ז לא הוי אלא גרם הנאה ורבים מקשים מנדרים ל"ג דאין מחזיר לו אבידה דנהנה מפרוטה דר' יוסף דגם שם ל"ה רק גרם הנאה דספק אם יבא העני. ואמנם באמת לא מצאנו מלל"נ רק באותן מצות שאין אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה ומה שהקשה הרשב"א ממעין דטובל בימות הגשמים אף דעי"ז יטהר זה לא מיקרי הנאה דמעיקרא ג"כ הוי חזי אך ארי' רביעה עליו כמ"ש הב"י בא"ח סי' של"ד והריטב"א במכות כ"א ותוס' שבת קכ"ז. ולפ"ז לפ"מ שצידד זקיני הת"ש והובא בפ"מ בפתיחה כוללת א"ח ח"ד אות ח' דבל"ת כיון דהעונש בהאי עלמא גם השכר בהאי עלמא ולפי"ז בהכשר לל"ת אמרינן מל"נ. ומה"ט בשוחט בסכין של ע"ז אסור הבהמה ולא תיקשי קו' הפליתי סי' י"א דמלל"נ כיון דהיא הכשר לל"ת ומצאתי תנא דמסייע לזה בספר מלא הרועים. א"כ

מה"ט נמי אמרינין במצות דרבנן לה"נ דעיקרן מל"ת והוי תיקון לאו ובתיקון לאו אמרינין מלה"נ. ועוד יש להסביר הדבר דבמ"ע כיון שאינו מחויב לפזר הונו רק עד שליש ל"ה כ"כ הנאה משא"כ בעבירת ל"ת כיון שצריך לפזר הונו כמ"ש הר"ן הוי הנאה גמורה א"כ כ"ז בעיקרו דרבנן אבל ביו"ט ב' דכבר כתבנו דרבנן לא אלמוהו כ"כ שיהי' בל"ת ושיצטרך לפזר ממונו מטעם שלא יהי' טפל חמה"ע ל"ה רק כמצות עשה דרבנן ובעשה אמרינין מלל"נ. והרז"ה לא אמר רק בתעניות ומעמדות דעיקר הדבר ל"ה רק מדרבנן. ועיין ברשב"א מגילה כ' דבמצות שעיקרו מדרבנן קטן שהגיע לחינוך אינו מוציא. ומצות שעיקרו מד"ת אך השיעור דרבנן קטן שהגיע להילוך מוציא. ואין הבנה לדבריו אך בדרך זה דבעיקרו דרבנן אסמכוהו אלאו דל"ת ואיך מוציא הקטן. משא"כ בשיעורא דרבנן ל"ל ל"ת דאיך יהי' טפל חמה"ע. אבל יש לפרש בפשיטות דבמצות דרבנן החינוך ג"כ רק מדרבנן והחינוך קיל מהמצוה. משא"כ במצוה דאורי' והשיעור דרבנן חייב לחנכו במצוה זו שיעשה אח"כ בשיעור דאור' והמצוה בחינוך שיש כאן גדולה יותר. וגם בשיטת הרדב"ז הובא במג"א סי' ס' דמצוה דרבנן א"צ כונה י"ל כנ"ל הואיל והוה תיקון הלאו ובזה ל"צ כונה וקצת י"ל דגם רש"י ס"ל דבמצוה דרבנן נשים פטורות דכל דתיקן רבנן כעין דאו' תיקן ורק הואיל תפלה דרחמי נינהו שייכי נשים בגוה והו"ל כמו שאף הן הי' באותו הנס:

ו **ובגוף** קו' התוס' במגילה למ"ל היקש כל שישנו בב"ת חמץ ת"ל שהם הי' באותו הנס י"ל הנה לר"ש בפסחים צ"א נשים בראשון רשות ומ"מ במצה ומרור חובה א"כ ודאי ל"ק דכיון דמיעטה מפסח מקרא דאיש הו"א דגם במצה פטורין ובעי היקש. וכן אמרינין סוף פסחים כיון דאיתקש לפסח כפסח דמי. ואמנם גם לרבנן דס"ל נשים בראשון חובה. י"ל כיון דכתב הרא"ש בפסחים דמרור א"צ כזית רק מפאת הברכה וס"ל דקרא דיאכלוהו קאי אפסח שיאכלוהו על מצות ומרורים. ולפ"ז צ"ל דה"ט דמצה בעי כזית דכתיב קרא מיוחד בערב תאכלו מצות משא"כ במרור ועיין שאג"א סי' ק' א"כ כיון דמצד הנס ל"צ כזית. וראי' דבמרור א"צ כזית ורק דמצד הקרא דבערב תאכלו מצות ונשים פטורות ממצוה זו. ולהכי איצטרך ההיקש דחייבין באכילה בכזית. וכן י"ל דאיצטרך ההיקש לבזמן דליכא פסח. דמרור הו"ל דרבנן . ומצה דאורייתא מקרא דבערב. וסד"א דנשים פטורות והו"ל לדידהו מצה כמרור ולכן יליף מהיקש (וע' מ"ש לעיל ס' ה' אות י"א). ועיין תו' קדושין ל"ד ע"ב הקשו למ"ל קרא דאיתקש מצה לחמץ. ות"ל דאיצטריך האזרח למעט נשים מסוכה שלא ניליף ממצה ש"מ דנשים חייבות במצה. ולהנ"ל י"ל אי לאו ההיקש הוי ידעינין דנשים חייבות במצה לרבנן דמכסת נפשות מרבה נשים לפסח

ופסח איתקש למצה כדאמרינין סוף פסחים. וההיקש איצטריך לבזמן דליכא פסח. דאז הו"א דנשים פטורות. ונמצא דקרא דהאזרח איצטריך ג"כ דזולת זה הו"א דנשים חייבות בסוכה בזמן דאיכא פסח מט"ו ט"ו ודבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בג"ש אם הלמד חולין. ומ"ה איצטריך האזרח. ולעולם בזמן דליכא פסח לא ידעינין. ואיצטריך ההיקש דכל שישנו וז"ב. אך לפ"ז צ"ל בפסחים מ"ד דאיצטריך כל שלא נימא דנשים מותרין בחמץ הואיל ופטורין ממצה דהו"ל מעשהז"ג. ולהנ"ל בזמן הפסח ודאי חייבין במצה כמו בפסח ואז ודאי אסורות בחמץ. וצ"ל דס"ד דבזמן דליכא פסח מותרין בחמץ. וזה מלתא דדחיקא טובא. וע"כ ס"ל לגמ' דר"א יסבור כר"ש דנשים בראשון רשות או דלא ס"ל דנשים יהי' חייבות במצה הואיל וחייבין בפסח כיון דהוקשה כל התורה לתפלין ומה"ט נשים פטורות ממעשהז"ג היקש זה עדיף מהיקשא דפסח ומצה. והתוס' שכתבו ביבמות דף ד' דהיקשא עדיף מסמוכין היינו היקש לתפילין דהוא עדיף מכל ההיקשים ומה שקשה בזה דלרבנן איצטריך כי כל שלא תימא נשים דליתא במצה ליתא בחמץ והרי מכסת נפשות מרבה נשים בדף צ"א וכיון דחייבות בפסח חייבות במצה דאיתקש להדדי דף ק"כ ולומר דעדיף יותר היקשא דתפילין לפטור נשים ממעשהז"ג ולפ"ז נצטרך לומר דנשים יאכלו פסח בלא מצה ומרור דבאנשים לא אתי מצה ומרור ומבטל לפסח דמצות אין מבטלין זה את זה. ואם נשים פטורות ממצה ומרור אתי מצה דרשות ומבטל לפסח וכ"ז דוחק. והמובחר לישב זאת דגם זולת הקרא דכי כל נשים חייבות במצה מקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו. ורק לפמ"ש הרא"ש יאכלוהו קאי אפסח ומרור א"צ כזית רק משום ברכה וא"כ נשים חייבות מדאו' לאכול פחות מכזית. אבל בחיוב כזית מקרא דבערב תאכלו מצות פטורין ואנן נפרש כל דליתא בקום אכול מצה היינו ככזית ליתא בבל תאכל חמץ ומיושב היטב הקושיא דלעולם חצי כזית בהדי פסח חייבין ודו"ק:

ז **ובגוף** קו' התוס' במגילה שם על שיטת רש"י דאשה יכולה להוציא איש מתוספתא דטמטום אין מוציא איש. וע' בב"י תרפ"ט שכ"נ שיטת רש"י דטפי עדיף היכא שהוא מבורר כגון אשה מטמטום דלא נודע אם הוא איש או אשה ועיין בשאג"א סי' ו' שתמה בדברי' ונלפע"ד לפמ"ש התוס' דנשים חייבות במקרא מגילה רק מדרבנן שאף הם הי' באותו הנס וקשיא איך אשה מוציאה איש וע"כ צ"ל לפמ"ש תוס' מגילה ז' לשמואל דקראה ע"פ לא יצא היא רק מדרבנן ומדאורייתא סגי ע"פ וה"ה דל"ל גז"ש דבעי דוקא זכירה בפה ומדאור' סגי בהרהור וכ"כ בטורי אבן דף י"ט סוף ד"ה ר"י מתיר בקטן. ונמצא דאם שומע מגילה יוצא מדאור' בשמיעה והרהור ולכן אף אשה מוציאה איש מחיוב קריאה בכתב דהיא מדרבנן. ומעתה לפמ"ש הפוסקים דבמגילה מצות צריכה

כונה מ"ה טמטום אינו מוציא באינו יודע שהוא טומטם כיון שאינו מכוין לצאת בעצמו רק שחבירו יוציאו ומדאוריי' ל"מ מה שחבירו מוציאו דהוא ס' אשה משא"כ ביודע שהיא אשה המצוה דאוריי' יוצא בעצמו שקראה ע"פ וממצות קריאה בכתב זה אשה מוציאו ולפ"ז מיירי התוספתא באינו יודע שהוא טומטום. וסובר שהוא איש ודו"ק. ועיין בב"י סי' תרפ"ט כ' בטעם דלא הזכיר הטור דחצי עבד וחצי ב"ח לעצמו אינו מוציא דהטור ס"ל דעבד חייב כמו אשה בתקיעת שופר ונמצא דיוכל נמי להוציא בצד חירות. ומ"מ אחר לא יוכל להוציא כיון שהוא מורכב מעבדות וחירות וע' בשאג"א סי' ו'. ואין הבנה לדברים אלו. ואמנם אם נאמר הטור ס"ל עבד מוציא ב"ח כמ"ש הב"י יהי' נכון הכל דכ"ז אי הב"ח יודע שהוא עבש ומכוין לצאת מדאור' בעצמו בקריאה בע"פ ורק דבעי קרי' בספר מדרבנן ומזה יוציאו העבד ומיירי זה דחצי עבד וחצי ב"ח אינו מוציא ב"ח כשאינו יודע שהוא חצי ע' ומ"ה אינו מוציאו שהוא סובר שהוא מדאור'. ומעתה מיושב דלא הביא הטור דלעצמו אינו מוציא דהרי הוא יודע מה שהוא ושפיר מוציא צד עבדות ממצוה קרי' בכתב דרבנן. והוא לכאורה פירוש נכון. ואמנם עדיין יש לדקדק דחצי עבד ל"מ גם בהרהור שלו מדאור' גם הקרי' שלו בע"פ דבזה גופי' ג"כ לא אתי צד עבדות ומפיק לצד חירות דהוא עצמו אינו יוצא גם בקריאה בע"פ. וממילא מיושב קו' הב"י למה לא הזכיר הטור דגם לעצמו אינו מוציא דממילא מובן זאת. דכיון דכתב הטור דח"ע וחצי ב"ח אינו מוציא את מינו. וע"כ משום שהוא לא יצא כלל בשמיעתו אף מדאור' כיון דלא אתי עבדות ומפיק צד חירות בהרהור וקרי' ע"פ ובעי מדאוריי' מי שיוציאו וממילא מוכח דלעצמו אינו מוציא גם בקריאתו. ועדיין יש להתבונן בדבר זה. והנת בני החריף מ' אהרן זצ"ל העיר במרגניתא טבא לישב הקו' דלמ"ל שאף הן הי' באותו הנס וכו' להסוברים דמעשהז"ג בדרבנן חייבין ותי' דנ"מ דהו"ל עול"ת בדרבנן. דבגמ' שבת כ"ג הקשה והיכן צונו רב אויא אמר מלא תסור ורב נחמי' אמר שאל אביך ויגדך. ומר אמר חדא וכו' ול"פ. ורק דמר מייתי הל"ת ומר מייתי העשה. ונמצא הו"ל עול"ת ולפ"ז לולא שאף הן הי' באותו הנס לא היה אשה מוציאה איש. דהו"ל רק בל"ת ואנשים בעול"ת ומצד שאף הן הי' באותו הנס חייבין בעול"ת ומ"ה אשה מוציאה איש וזה דבר נכון:

סימן נז

נשאלתי אם מותר לשלוח טעלעגראף בשבת. והנה אם לא כתבו הדעפעשי מע"ש ודאי אין לכתוב בשבת דקודם שישלחו הדעפעשי נחוץ לכתוב באר היטב וכתיבה מלאכה

דאורייתא היא אין לעשות אף ע"י עכו"ם. אך אם נכתב הדעפעשי מע"ש והדבר נחוץ לצורך גדול לשלוח בשבת אם יש צד היתר בזה וזה אשר השבתי:

הנה מקום הספק הוא לפי שהבעל מלאכה מהטעלעגראף אינו עושה מאומה כי ע"י מה שמכה בהמאשימן נתעורר אך כח העלעקטריציטעט. וכח העלעקטריציטעט מסייע שבמקום אחר יעשה רשימה. וא"כ הוא אך גורם למלאכה. ואמנם בב"ק דף ס' אמרי' שם לענין ליבה וליבתה הרוח מ"ש מזורה ורוח מסייעתה. ומשני גבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא ע"ש. א"כ חזינין דלענין שבת חייב ברוח מסייעתה. וכ"ש הכא דכח העלעקטריציטעט מסייעתו ודאי חייב. ואולם לכאורה צ"ע להמג"א סי' רנ"ב ס"ק כ' שכתב דישראל נותן לרחיים של מים אין כאן איסור דאורייתא שהישראל אינו עושה רק המים. וקשי' מ"ש מזורה ורוח מסייעתה. ולומר דשם בזורה עיקר מלאכתו כך הוא. משא"כ טחינה אפשר ברחיים של יד ובמקדש הי' שוחקין הסממנים במכחשת. ולפ"ז לכאורה בכתיבה דעיקר המלאכה ביד. ובמקדש הי' רושמין בעצמם. אין ראיי' מזורה לאיסור. אך לפ"ז מאי מייתי המג"א בסי' רנ"ב ראי' מצידה ומאפי' לאסור טחינה שם בצידה דרך הצידה בכך וכן באפי' דרך המלאכה שנעשית מעצמה והוה כזורה כנ"ל. ועיין תוס' שבת י"ז משא"כ בטחינה. ועיין בתשו' מהר"ז מרגליות סי' כ' שהאריך בדברי המג"א בזה. ואולי מה"ט לא החליט המג"א ומשמע המסקנא להלכה דרחיים אין כאן איסור דאורייתא. ואין ראי' מאפי' בישול וצידה. אך מ"מ יש לחלק דברחיים אין הוא עושה כלום משא"כ בזורה הוא עושה בסיועת הרוח. וה"ה הכא הוא עושה בצירוף הכח העלעקטריציטעט ומצאתי שהאה"ע סי' שכ"ח חולק על המג"א וכתב דברחיים הוי איסור דאורייתא. מידי דהוה אזורה כנ"ל וה"ה בהטעלעגראף ובלא"ה א"א לומר בזורה הטעם דעיקר מלאכה כך היא דא"כ מה הקשו בב"ק שם ודו"ק. ומצאתי בתשו' זרע אמת ח"א סי' ס"ד שהאריך בענין כלי לכבות הדליקה וד' בני אדם מניעים ברזל אחד והמים עולים ע"י כן בצינור של עור ארוך והרחיב הדיבור וכתב דל"ה המניעים רק גרם כיבוי. ושם הקשה מהך דזורה ורוח מסייעתה אהא דשבת ק"כ דגרמא מותר ותי' דהיכא דלא עביד מעשה בשעת מלאכה רק לאח"ז ע"י אותו מעשה גרם שתעשה המלאכה מיקרי גרמא אבל כשעושה מלאכה לפעולתו אעפ"י שנעשית בסיוע דבר אחר הוא דומיא דזורה. ולפ"ז הטעלעגראף דלאח"ז נעשה מלאכה בכח אחר אולי מקרי גרמא אבל גוף הדבר צ"ע:

ב **והנה** בגוף דברי זרע אמת שכתב שם דהמניע הברזל ל"ה אלא גרם כיון שאין המים הולכים על האש לכבותו בכח ראשון הוי כהך דסנהדרין ע"ז בהאי מאן דכפתי'

לחברי' דבכח ב' גרמא בעלמא והכיבוי בא ע"י האדם האוחז בצינור העליון לא נהירא. דכשהאוחז בצינור העליון היא מעמיד הצינור כנגד אש אח"כ המים הולכין ע"י המניעים הברזל התחתון על האש בלי שום סיוע ובכח ראשון והאוחז בצינור העליון אינו המכבה רק אוחז הצינור והמניע הברזל התחתון הוא המכבה. גם במ"ש שם דכיון דד' בני אדם מניעים וע"י ג' יכול להעשות הו"ל לגבי כ"א כזה א"י וזה יכול כמ"ש תוס' צ"ג ד"ה מפני שיכולה לעמוד על ג' והו"ל כל רגל אינו יכול והאחרים יכולים דלא כפירש"י ומדהתם כולם טהורים ה"ה הכא כולם ל"ה אלא מסייע ומסייע אין בו אף איסור דרבנן כמ"ש תוס' שם ד"ה אר"ז. ע"כ הקיל מאוד. והדבר תמוה דג' יעשו מלאכה וכ"א א"י לעשות ומותרין לכתחלה וע' תשו' זקיני הח"ץ סי' פ"ב דמסייע אסור בשבת וע' מש"ל סי' ל"ה אות ב' ואף ראיתו מהי' רוכב דכולם טהורות עיין במאירי שכתב דמיירי ברה"ר וכולם טהורות מספק דלמא לאו עלי' נשען. וכן משמע מרמב"ם שכתב פ"ז ממי"מ הואיל ואין אנו יודעין איזו יד ואיזה רגל שלא היתה נשענת עלי' הרי לא הוחזקה טומאה באחד כולן טהורות ומשמע מטעם ספק. ולפ"ז איך נקל לענין שבת וסתמא קתני שנים שעשאוהו פטורין ומשמע דגם ג' פטורין ואסורין אף שיכולים שנים לעשות וז"ב:

ג **אך** מטעם אחר יש לדון בזה ולומר דהטעלעגראף אינו עושה רק רשימה בלא סממנים. ולפי המבואר ס' ש"מ דמותר לרשום בצפורן על הספר כמו שרושמין לסימן שאין זה דבר המתקיים. ועיין בטו"ז שם והטו"ז מחלק בין קלף קשה לרך א"כ בכאן דאין עושה רק רשימה ול"ה דבר המתקיים אין כאן איסור דאורייתא. ואי דהעכו"ם השני כותב אח"כ בכתיבה ממש הרי החות יאיר מתיר ע"י עכו"ם לעכו"ם. ונהי דבגמרא משמע לאסור עיין גיטין ח' מדהתירו לומר לנכרי משום ישוב ארץ ישראל והרי אפשר ע"י עכו"ם שיאמר לעכו"ם אחר אולי שם נחוץ שהעכו"ם המוכר יחתום בעצמו שטר מכירה ול"מ חתימתו ע"י אחר ועיין בשערי תשובה סי' ש"י מ"ש בשם יעב"ץ ומ"ש בזה המג"א והב"ש לענין כתב אשכנז ומ"מ אולי הרושם מהטעלעגראף הוי כתב כיון דדרכו בכך וגם הוא מתקיים על כן אין דעתי נוטה להתיר ובפרט דא"א בלא כתיבה ממש:

ודרך אגב ראיתי שיש להקשות על ירושלמי שפסק ברקק והפריחתו הרוח חייב משום זורה והובא ג"כ ברמ"א וצ"ע דהרי הוי דשא"מ ובגמרא ב"ק אמרו בזורה משום דהוי מלאכת מחשבת. ולדעתי אף ר"י מודה בזורה אף דהוא ל"ב מלאכת מחשבת זה דוקא אם הוא מלאכה אבל בזורה הרוח עושה ולכ"ע בעי מלאכת מחשבת. ועכ"פ לדידן דפסקינין כר"ש ודאי קשי' ולומר דהוי פ"ר עדיין קשי' מירושלמי על שיטת הערוך דהוי פ"ר דלא ניחא לי'. וצ"ל דנהנה שרוק אין מונח לפניו אך קשה דהוי משאצל"ג שוב הראה לי

הגאון מלבוב שכבר הרגיש בזה בתשו' רע"א. אמנם נ"ל עפ"י דברי הבעל המאור דכל בורר הוי משאצ"ל ואהכי חייב רחמנא וה"ה בזורה ואכ"מ להאריך:
יצחק שמעלקיש אב"ד דפה"ק והגליל:

סימן נח

בימי חורפי הקשיתי על תוספות שבת נ"ח ד"ה אעפ"י שכתבו והא דאמרי' כפה שנתנוהו לספר טהור מן המדרס אעפ"י שלא עשה שום שינוי כיון דנאסר בהנאה ע"י כן חשיב כשינוי מעשה. ולפ"ז קשיא בב"ק צ"ו בגזל חמץ ועבר עלי' הפסח אומר לו הש"ל. והרי נאסר בהנאה ונשתנה וקני' בשינוי מעשה. וא"ל דהלא לא עשה השינוי דהרי גם שינוי ממילא קונה כמו גנב טלה ונעשה איל כדאיתא בב"ק ס"ה. ולכאורה י"ל דאתיא כר"ש דלאחר פסח מותר והוי שינוי החוזר לבריתו. ושינוי דממילא החוזר לבריתו ודאי ל"ק כמ"ש הנתיבו' סי' ל"ד אך גם לר"ש אסור מדרבנן לאחר הפסח. כדמוכח ממשנה דמה שיוכל לומר הש"ל הוא דוקא לאחה"פ כמ"ש בח"י וע"כ מיירי לאחה"פ (וע' בקצה"ח שס"ג) ומוכח דאסור בהנאה וגם למ"ש בנוב"י קמא סי' כ' דלבתר דפסקינין שיכול לומר הש"ל הוי קנס לנגזל ולא קנסוהו ומותר בהנאה. ואך אם אין אומרים בא"ה הש"ל הוי קנס לגזלן והוא עבר בב"י אסור לאחה"פ עדיין קשי' דאם א"ה הוי' שינוי מעשה נקנוס לגזלן שיאסר ולא יוכל לומר הש"ל ובלא"ה דברי הנוב"י צ"ע דגם לנגזל נקנוס שעבר בב"י באונס כמבואר בש"ע דאפי' באונס קנסו כאשר שמעתי שמקשים עלי' עוד הדבר רחוק דמשנה דב"ק לא אתיא רק כר"ש. עוד צ"ע דבתוספתא הובא בגליון הש"ס איתא יין ונתנסך אומר הש"ל. וזה הוי איסור לעולם וקשי' כנ"ל. ולישב י"ל דאיסור הנאה ל"מ לקנות ומ"ה אומר הש"ל. והא דמקשה בב"ק ס"ו כי מטי עידן איסורא ודאי מיאש וליקני ביאוש הכונה קודם זמן האיסור אז יקנה. וכן הא דמקשה בגיטין נ"ג דאם היזק שא"נ שמא היזק וקנה הקו' מתרומה ונטמאת. ולא מחמץ דהוי א"ה ול"מ קנין וכמדומה שחכם אחד השיב לי זאת. והמובחר דיש חילוק בין טומאה לגזלה דבטומאה בעינין שינוי מעשה לקלקל ואף לרבנן דבשבת נ"ב דס"ל לתקן נמי הוי ש"מ אבל לקלקל ודאי הוה ש"מ א"כ כשנאסר בהנאה בטל מתורת כלי. משא"כ לענין גניבה בעי שישתנה עצם הדבר במהותו ולא במה שנאסר. עיין מ"ש לעיל סי' ל"ד דאפי' לענין מלאכת שבת בעי קלקול בעצם הדבר ולא במה שנאסר ודוק:

עוד הערה בשילהי עירובין שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמינו וכו' עיין מ"ל פ"ג מביאת מקדש דמייתי כירושלמי דאם הוציא ממקום שחייבין עלי' כרת ונפל למקום שאין חייבין עלי' כרת כבר נראה לצאת. ודייק מזה דכשהוציא השרץ הוציאו חוץ להר

הבית והקשה דהרי משנה דעירובין קאי לאחר שנפרץ פרצות בירושלים דהוה ר"ה ואיך הוציא מרה"י לרה"ר. עוד הקשה אמאי לא מייתי הר"מ להך דירושלמי. ולפענד"נ בפשיטות דהנה הוצאת השרץ הו"ל משאצ"ל כמו הוצאת המה. ולפ"ז הירושלמי קאי למ"ד משאצ"ל פטור ומ"ה התיר להוציא אף לחוץ דאין שבות במקדש וכיון דעקירה הי' במקדש מותר. והרמב"ם כשיטתי' דמשאצ"ל חייב ומ"ה לא מייתי להך דירושלמי. ולפ"ז ק"ק בגמ' דאמרו שם ר"ש היכא קאי. אמאי לא פירשו דפליג אר"ע לפמ"ש מהרש"א בחידושי אגדות הובא לעיל סי' ל"ד אות ו' דר"ע ס"ל משאצל"ג חייב. ויהי' הפי' לשאר המקומות כופין עלי' פסכתר היינו אף שנמצא במקדש אין מוציאין רק לשאר מקומות ושם כופין פסכתר. כמ"ש המ"ל ובא ר"ש לחלוק ואמר מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך היינו שמותר להוציא אף לר"ה שלא התירו אלא משום שבות וגם להוציא לר"ה היא משלך דל"ה רק אד"ר. ע' מהרש"א לתירץ הגמ'. ומזה מוכח דגם ר"ע ס"ל משאצל"ג פטור. ולא רצו לאוקמא דר"ש פליג דגם ר"ע ס"ל בזה כר"ש ובמ"ל הביא שהבאר שבע הקשה אמאי לא התירו להוציא שרץ לחוץ משאר מקומות כהך עכברי דאישתכח באספרמקי דר"א בר"פ משילין ותי' דלחוץ הו"ל אדאו"ר ולמ"ש דהו"ל משאצל"ג צ"ל דטעמא דב' שבותין טלטול והוצאה לא התירו מפני הכבוד ודוק:

והנה בימי חורפי הקשיתי בש"ס דעירובין מ"ד דמוקה להא דנפל דופנה לא יעמוד אדם בהמה וכלים כר"א וקשה דפירש"י דמיירי בסוכה דמצוה והרי משמע דומיא דאידך בריית' דעושה אדם דופן כדי שיאכל וישתה ויישן דעיקר מצותו של סוכה בג' דברים כפירש"י ואיך מוקה לה כר"א הרי ר"א ס"ל סוכה וכן מכשירי' דוחה שבת ואמאי לא יעמוד אדם בהמה וכלים ודוחק לו' דסבר כר"א בחדא ולא באידך ושמא קי"ל דגם לר"א א"ד שבת רק ביום א' ולא בשאר הימים דומיא דמצה ומיירי הכא בשאר ימים ואף דא"ד למצה דל"ה מצוה רק יום א' משא"כ סוכה מצותה כל ז' מ"מ כיון דבשאר ימים אי בעי לא אכיל למה דחזר ר"א בסוכה כ"ז א"ד שבת כדאמרינין בשבת קל"א בציצית הואיל ובידו להפקירן וכעין זה כתב הטו"ז א"ח סי' ת"ר דל"ה נשבע לבטל את המצוה מה שקיבל עלי' ש"ע כיון דאי בעי לא אכיל משא"כ בשופר עיי"ש (וזה דלא כמ"ש תשב"ץ ח"א סי' ק' דאפי' בשאר ימים של סוכות הוי נשבע לבטל את המצוה אף דאי בעי לא אכיל עיי"ש). ומה דקשי' לפי תי' הנ"ל דמיירי בש"ס דעירובין בחה"מ הרי ר"א ס"ל אין עושין סוכה בחה"מ ל"ק כיון דאי נפל חוזר ובונה ואף למ"ש תוס' סוכה כ"ז דבעי דוקא מאותן עצים ל"ק למ"ש הריטב"א שם דרוב מאותן עצים סגי א"כ כשב' דפנות נשארו מותר לעשות דופן ג' מעצים אחרים. ומה דקשה לר"א איך יעשה חבירו דופן הרי ר"א

פוסל סוכה שאולה ואין לו קנין בחבירו לק"מ למ"ש תוס' ומהרש"א סוכה כ"ז דלר"א יוצא בסוכת השותפות עיי"ש ודוק (וע' תשו' מאמר מרדכי סי' נ"ח):

עוד הקשיתי בש"ס דשבת ס' בתוס' ד"ה השתא שכתבו בסוף דבריהם דהא דנקט טבח ב' וג' שבתות פטור מן המתנות מכאן ואילך חייב אומר ר"י דנקט ב' לר' דבתרי זימני הוי חזקה וג' לרשב"ג ודברי ר"י סותרים לדברי ר"י בתוס' יבמות ס"ה דלענין ממון מודה רבי דל"ה חזקה רק בג' זימני ומ"ה אית לה כתובה משני. הרי דאף להחזיק ל"מ בממון רק בג' זימני וכש"כ להוציא וכיון דלרשב"ג בג' שבועות פטור מן המתנות ושבוע ד' חייב גם לרבי ליפטר בג' שבועות דבממון לא פליג רבי. ואיך נוציא ממון בחזקה מב' זימני. והנה כבר הקשה בעצי ארזים אתוס' יבמות הנ"ל מש"ס דב"מ ק"ו דמבואר דבזרע ב' פעמים מנכה לו מן חכורו לרבי הרי דגם לענין ממון מהני ב' פעמים לרבי. וזאת יש לישב אם נאמר דתוס' לא כתבו ביבמות דאף להחזיק לא מועיל לרבי רק באיכא כתובה דאמרינן שטר העומד לגבות כגבוי דמי כמ"ש הב"ש אה"ע סי' ט'. משא"כ בהך דב"מ דליכא שטרא מהני להחזיק ב' זימני. אך מדברי ר"י בתוס' שבת א"א לישב אמאי לא ליבעי גם לרבי ג' זימני ועד טביחה דלא מיחייב כמו בשור המועד כמ"ש ר"י ביבמות דמה"ט בממון ל"מ ב' זימני דומיא דשור המועד וצ"ע:

סימן נט

ב"ה זוראוונא שנת תרי"ג

שאלה אחד ששכח למכור סובין של חטים שכלתתו קודם הטחינה איזה ירחים קודם פסח ולא נזכר עד אחר שש. אבל ביטל חמצו. ואחר שש בא לפני לשאול מה יעשה בהסובין כי הוא עני והפסדו מרובה לפי כחו. ואחרי העיון צוויתי לו להשליך הסובין לרחוב העיר כאשר אבאר להלן טעמי. וכן עשה ואח"כ בא עכו"ם אחד ולקח הסובין ובמעמד רבים מאנשי העיר ענו יחד ואמרו לו כי יהי' לו הסובין לחלוטין. ועתה רוצה העכו"ם להחזיר לו הסובין ונפשו בשאלתו אם מותר להנות מהסובין. עוד נשאל לפני באחד ששכח למכור סובין ולא נזכר עד הפסח והסובין מונחין מקודם הפסח ברשות שמכר לנכרי ובעל הסובין ביטל חמצו ומכר החדר שהסובין בתוכו. וכתב בו שמכר לו כל חמץ שיש לו ולא כתב בהשטר מכירה הסובין גם לא מכרו בסוף. ומקודם נחקור בעיקר הדין אם נחליט שהסובין חמץ גמור. ואח"כ נחקור אם הוא חמץ גמור וזה החלי:

א **תשובה** מקור הדין הובא באחרונים בשם תשו' זקיני הגאון בעל תשו' פ"י באחד ששכח למכור חמצו. וצוה להשליכהו ברחוב העיר כמבואר שם וטעמו דס"ל דלרבנן דלר"י מקיים בזה מצות עשה דתשביתו דמשליכו למקום הפקר, והביא ראי' מדברי רש"י

פסחים ה' דע"כ כונת רש"י להשליכו למקום הפקר דלהאכילו לכלבים אפי' של הפקר אסור וכמבואר בירושלמי וכן היא שיטת הב"י סי' תמ"ה דכשמוציאו מרשותו סגי לרבנן. והפ"מ סי' תמ"ח מביא דבריו וז"ל ומשמע דבעבר על העשה לא קנסוהו והנה לכאורה דבריו אינם מובנים דהרי לשיטת הפ"י לא עבר כלל על העשה דתשביתו דאדרבה קיים העשה כמבואר. אולם באמת כונת דבריו דנהי דהשתא קיים אותה מ"מ עד השתא עבר עליה. וכמו דבבל יראה בכל רגע עובר כן בתשביתו בכל רגע עובר. וראיתי בצל"ח בזה דברים תמוהים בפסחים ו' ע"ב ד"ה משש שעות. שכתב דאינו עובר על עשה דתשביתו עד שתחשך דאין עשה זו דומה לב"י דעובר בכל רגע כמו במילה דזריזין מקדימין ומ"מ אם לא מל קודם לא עבר על עשה זו עיי"ש. ולדעתי זה אינו דומה לעשה דביום השמיני דמשמע דכל היום זמנו. משא"כ בעשה דתשביתו כיון דכתב רחמנא אך חלק א"כ מצותו היא בשש וכיון דקפיד רחמנא אשעות וכשיעבור שעה אחת ולא השבית הוי כמו במילה אחר ח'. ועיין ברא"ש גבי משעה שאסור באכילה. ובפ' מי שהי' נשוי דבמקום שכותבין שעות אחר שעה זמנו הוא ובמקום שכותבין יום זמנו בסוף היום. וכן בחמץ כתבה תורה שעה ו' וכן זמנו וע' במג"א סי' תמ"ד ס"ק י"ד שכתב דמשמע דאם הוא משעה ו' ולמעלה דא"ב לבטלו יחזור משום דהאי עשה והאי עשה ועשה דתשביתו חמור טפי דבכל רגע עובר משא"כ במילה ודבריו צ"ע דהרי גם במילה בכל רגע עובר וכבר תמה כן במחהש"ק ולדעתי דברי מג"א ברור מללו דבמילה נהי דכשיעבור יום ח' אח"כ בכל רגע עובר מ"מ ביום ח' עצמו א"ע ורק זריזין מקדימים משא"כ בתשביתו כיון דהתורה כתבה אך חלק כשיעבור הזמן בכל רגע עובר וז"ב (מיהו י"ל בלא"ה קצת סברה להקדים תשביתו דהוה ודאי ובמילה יש חשש שמא נפל ואף דאזלינין בתר רובא מ"מ ודאי ל"ה). ושוב ראיתי שהגאון בעל הצל"ח כ' בעצמו בנודע קמא סי' כ"א דכמו שהוא עובר בכל רגע בב"י כן עובר בעשה דתשביתו סוף דבר בודאי זה כונת הפ"מ. אולם בזה פליגי עלי' רוב האחרונים דבעבר על העשה לא קנסוהו וכן הוא בתשו' נוב"י סי' ט"ו ובצל"ח ובשאג"א ובבר"א ובכ"ש. וכן פסק הפמ"ג בעצמו בפתיחה. וכן משמע מדבריו סי' תמ"ג. ומעתה כיון דדברי הפ"מ נדחים ממילא דברי הפ"י שרירין וקיימים:

ב) **אולם** מטעם אחר חלקו האחרונים על בעל פ"י דלדעתם אינו מקיים מצות השבתה במשליכו למקום הפקר וכן היא דעת טו"ז בסי' תמ"ו דלא כהב"י. ואולי הטו"ז מירי במשליכו לרה"ר ואינו מפקירו ודעתי' עלי'. והפ"י מירי במשליכו להפקר ואין משמע כן רק דפליגי בזה. ועתה יש נחקור אם הוא עובר אח"כ בב"י דלדעת הפ"י א"ע דהרי קיים מצות השבתה ואמנם לדעת הטו"ז והאחרונים לא קיים בזה השבתה ואולי עובר עלי'

אח"כ כאשר אבאר. ועיין עוד פ"מ סי' תמ"ו ט"ז ס"ק א' דפסק להלכה דלאחר איסורו ולא ביטלו במוציא לר"ה עובר בב"י ואם ביטלו צריך פירור מדרבנן שמא יאכל אדם. ואולי זה הטעם לא שייך בסובין שאינו מאכל אדם. ומ"מ חיישינין שיאכיל לבהמה. ואמנם כאן כיון שכבר זכה בו הנכרי נהי דהוא לא קיים מצות השבתה מ"מ הנכרי זכה בהחמץ כקונה מהפקר ואף כי כל חמץ א"ב והתורה אוקמא ברשותא זה כשאין רשות אחר עלי' אבל לא כשזכה בו אחר. ויען שדין זה תליא בדין א' שמכר חמצו אחר שש נבאר דין הנ"ל כי ראיתי מבוכה גדולה בין האחרונים בזה:

הראשון בזה הי' הרב הגאון בצל"ח ד"ה בשם הגאון מ' זאב אלעסק דהא דעובר בב"י בחמץ היינו היכא שלא זכה בו אחר ולא כשזכה בו נכרי וראי' מבור בר"ה וחיזק דברי' עוד בנו"ב תנינא סי' ס"ג ושם ביאר להלכה למעשה. דזה דוקא בקנה העכו"ם במשיכה דהוי כקונה מן ההפקר. ולא בקנה בכסף דאין לבעל החמץ כח להקנות. וכן לא באגב דהפקר אין קונין באגב דלא כהקצוה. וחזיתי לדעתי' דס"ל דא"ה חשוב כהפקר ולהיפך מדברי' משמע בפמ"ג א"ח תמ"ג דאם עבר ומכר חמץ לאחר שש אינו עובר בב"י. דקנה הנכרי כשיש ידים זוכות קונה ומקנה. ושפיר הוה מכירה והביא ראי' מיו"ד ומחה"ר סוכה. ולשיטתי' אולי קונה העכו"ם אף בכסף ואין בידינו להכריע בין שני ראשים גדולים הלא ידעתי אף שמעתי דברי הקצה"ח סי' ת"י ובאבני מלואים סי' כ"ח דא"ה יש לו בעלים ומיקרו שלו ורק א"ב מיקרי ומש"ה א"י לבטל ולא להפקיר. וכן היא שיטת הגאון מליסא וכן משמע בתוס' קדושין י"ז ותוס' פסחים כ"ט דלא כהריטב"א קדושין. ולכאורה דברי הגמ' קשה לשיטתם דנהי דמאי שהקשה מב"ק ע"א ע"ז לאו דמרי' קא טבח הכונה דלא הזיק לבעלים דאסור בהנאה ואין להם שוי' בו ושיגרא דלישנא בעלמא היא אמנם מה דקאמר ר"א שני דברים אינם ברשותו ועשאן הכתוב כאלו הן ברשותו. דמשמע דלא הו"ל לעבור בב"י ובשלמא אם א"ה הוי הפקר שפיר. אמנם אם יש לו בעלים ורק הוא א"ב אמאי לא יעבור עלי' ולא ראיתי לע"ע מי שהקשה בזה. וי"ל על דרך שהביא בטו"ז סי' ת"מ המכילתא. מה ביתך ברשותך אף כל ברשותך והא"ב לא יעבור עליו וכן דרשינין ב"ק ס"ח כי יקדיש ביתו כו' ומ"ה אמר ר"א דבדין הוא דלא יעבור על חמץ דהרי א"ה ל"ה ברשותו ול"ה דומיא דבתיכם. איברא דאנן לא קי"ל כן ועיין בטו"ז ת"מ דבתיכם לא קאי רק על החידוש דגל"מ ועדיין תיקשי דברי ר"א ואולי סובר ר"א ג"ל כמ"ד כמו דא"ל דינא דגרמי ב"ק קי"ז ולדידי' אין חילוק ועל הכל קאי דרוש דבתיכם כמ"ש הטו"ז או י"ל דזה דוקא לבתר דגלי קרא דעובר על א"ה. הרי חזינין דאף על א"ב עובר וה"ה כל מקום שא"ב עובר. ומוקמינין בתיכם על החידוש. ואי לא גלי קרא הוי

מוקמינין בתיכם אכל מילי או י"ל דבאמת א"ה אינו שלו. ורק גל"מ הוא לענין שלא כדרך הנאתן עיין לקמן. וגם הגול"מ אינו ברשותו מיקרי. דהרי חייב לבערו. ובגל"מ בא"ב אינו עובר דעל החידוש קאי בתיכם ודו"ק בכ"ז. יהי' איך שיהי' לשיטתם הישראל אינו יכול למכור לאחר שש. דהוי א"ב והנכרי א"י לקנות במשיכה כקונה מהפקר דאינו הפקר ואית לי' בעלים והבעלים אינם יכולים להקנותו והוי כגזל ול"נ הבעלים ואינו ברשותו והתורה עשאו כאלו הוא ברשותו ועדיין עובר עלי':

ג) **ובתשו'** נטע שעשועים סי' ז' התיר מטעם דהוי הפקר והנכרי קניא כקונה מהפקר (והנה מה דמסיק שם בסוף התשו' לישב הקושיא מחצר דאין שליחות. ותי' דהנכרי קניא בכליו דברים תמוהים דלדעת הפ"מ תנ"א גם הכלים אסורים ולא קניא העכו"ם ועוד גם כליו מטעם חצר. וערבך ערבא צריך ע' קצה"ח) והביא ראי' דא"ה הוי הפקר מדברי הבעה"ת שהביא המ"ל בפט"ז מה' מכירה ויען כי נ"ל משם ראי' להיפך אעתיק דברי המ"ל ואפרשם שמביא שם דברי הבעה"ת ז"ל אם לוה מחבירו מעות חליפי איסורי הנאה כגון דמוכר א"ה והלוה המעות לאחר לדעת הר"ם שהדמים מותרים לו ולאחרים ויש בו משום גזל ומשום לוה ואינו משלם. ולדעת רש"י משמע דלעצמו אסורים הדמים ואינו פורע לו כלום שהרי למלוה אסורים ופירש המ"ל ב' פירושים א' דמש"ה אינו פורע לו כלום דהוי חליפי חליפין ואסור לרש"י. הב' דאף אם חליפי חליפין מותר מ"מ אסור שיקח מעות דהוי כמחליף לו השתא. ומזה פשט המ"ל ספיקו עיי"ש. ואח"כ מביא סוף דברי בעה"ת. אבל יי"נ ועלה לדברי הכל אינו פורע לו כלום ואין זה ממונו. ואיך יכוף את זה להחזיר לו. והקשה דאם כפירוש הא' אמאי לד"ה אינו פורע לו חובו דהרי לשיטת הר"מ הדמים מותרים וע"כ מוכרח כטעם ב' דהוי כמחליף השתא עיי"ש. ודברי המ"ל תמוהים דמאי קשיא לי' בדברי בעה"ת. הרי דברי' נכונים מאוד. דאם לוה מחבירו מעות שאסור לו בהנאה הרי לא חיסרו כלום ואין זה ממונו ואיך יכוף את זה לשלם לו ממון שלא חיסרו לא יהי' אלא אוכל חמץ של הקדש או תרומת חמץ בפסח דפטור הואיל דאינו שוה כלום ונהי דכאן מותר לקבל מעות דהוי חניפי חניפין מ"מ איך יכוף את זה לשלם לו ממון שלא חיסרו וכן בסיפא בערלה בודאי איך יכוף את זה לשלם לחבירו דבר שלא חיסרו ולא בר דמים הוא. ומי הכריח למ"ל להוציא דברי בעה"ת מפשטן דהפי' היא דאסור לשלם ולא דא"ח כלל ומצאתי בנטע שעשועים סי' ז' שתמה על הנ"ל והוכיח מדברי בעה"ת דא"ה הו' הפקר ובבר"א סי' כ"ה תמה ג"כ על המ"ל בזה. ומה שנ"ל דבר חדש שהוקשה למ"ל בדברי בעה"ת והוכרח לפרש כן דהנה בסוגיא דהאוכל תרומת חמץ הקשיתי. הנה זה פשוט דהאוכל תרומת חמץ נהנה בפרוטה דאכל ומשתרשי לי'

כדאיתא כתובות בתחב לו חבירו דמשלם מה שנתנה מלבד לשיטת הירושלמי דבשוגג קץ באכילת אישור ולפ"ז צ"ל הא דפטור באוכל תרומת חמץ אי מתניתן לאו ר"י הגלילי. משום דלא חסרי לכהן דהוא א"ה ואמאי הרי זה נהנה וזה ל"ח וא"ל דדוקא היכא שנהנה מממון חבירו אמנם א"ה לאו ממון חבירו הוא רק הפקר דז"א לשיטת הרשב"א סוכה וקצה"ח הנ"ל א"ה אית לי' בעלים אך הדבר נכון. דאנן פסקינין ז"נ וזל"ח פטור. ומעתה הקשה להמ"ל קו' גדולה בדברי הבעה"ת. דלפי המבואר בח"מ שס"ג דהא דז"נ וזל"ח פטור דוקא בלא נחית אדעתא דאגרא. אבל בגילה דעתו שרוצה ליתן שכירות חייב ליתן ומקורו מהגמ' אם עמד ניקף וכו' ומש"ה בשלמא באוכל תרומת חמץ או הקדש פטור אף שנהנה דז"נ וזל"ח הוא אבל בלוה מחבירו מעות א"ה הרי לוה בפירוש אדעתא לשלם ואין לך גילוי דעת גדול מזה. וא"כ אמאי לא ישלם לחבירו הרי נהנה ממון חבירו ומ"ה הוצרך לפרש דברי בעה"ת דנהי דהוא חייב מ"מ אסור המלוה ליקח המעות. או דהוי חליפי חליפין או דהוי כמחליף לו השתא ונכונים מאוד דברי' המ"ל. ובזה נראה לישב סוף דברי הבעה"ת במה שפסק בערלה לד"ה אינו פורע לו כלום ותמה המ"ל הרי להר"ם הדמים מותרין ומה שתי' דהוי כמחליף השתא תמוה כאשר התפלא הבר"א דאיך התיר הרב אלחנן הובא בתוס' ע"ז ס"ג ליתן לגוי יי"נ ואח"כ ליקח הדמים. ולא אמרינין הוי כמחליף השתא עיי"ש ולדעתי הדבר נכון דבירושלמי מבואר דאכילת איסור ל"ש הנאה. ומש"ה נכונים מאוד דברי הבעה"ת בשלמא בלוה דמים הדמים אינם אסורין רק למחליף ולא לאחר ולא הוי לאחר א"ה. וכיון שנהנה אף אם לא חיסר חבירו מ"מ הרי נחית אדעתא דאגרא. ומש"ה הו"א שחייב ורק שאינו יכול לשלם. דאף חליפי חליפין אסור אמנם בסיפא בלוה ערלה שאסור גם לחבירו ואכילת איסור ל"ש הנאה זל"נ וזל"ח פטור ומ"ה אינו משלם לו כלום ומה נחמד הוא מתק לשון הבעה"ת דברישא נקיט אינו משלם לו כלום שהרי אסורים הם למלוה והיינו דבאמת הוא מחויב בז"נ וזל"ח בגילה דעתו חייב. ורק הדמים אסורים דהוי חליפי חליפין ואמנם בסיפא נקיט אין הלוה מתחייב בהם כלל שאין זה נקרא ממונו. ולמה יכוף את זה להחזיר לו כלל והכונה דכיון דזל"נ וזל"ח שאין זה מיקרי ממונו דל"ח ואיך יכוף את זה להחזיר דאין עלי' חיוב כלל. והוא פירוש נחמד. ובזה נפשט ספיקו של המ"ל בנתן שט"ח דתליא בהנאה אם נהנה מהאיסור גילה דעתו בהשט"ח חייב ואי לא לא ונדחה דברי הבר"א סי' כ"ה מכל וכל:

ד **ובזה** יתיישבו דברי הר"ן שסותרים זה את זה כאשר שאל במח"א הלכות זכי' מהפקר סי' ד' דבדף פ"ה כתב דהאוסר הנאת נכסים על עצמו יכולים אחרים ליטול בע"כ ומשמע

דהוי הפקר ובדף מ"ז כ' דנהי דאסור בהנחה מ"מ נכסים דידי' נינהי אלא שאינו רשאי להנות ממנו. ולדעתי הדבר נכון דלפי המבואר עוד בסי' שס"ג ברמ"א ומקורו מתוס' דהא דז"נ וזל"ח פטור דוקא שכבר דר בו אבל א"י לכופו לכתחילה לדור בו. אע"ג דכופין על מדת סדום. ה"מ היכא שהוא בעצמו אינו יכול להנות ממנו עיי"ש וא"כ אף אנו נאמר דנהי דא"ה הוי שלו כמבואר בקצה"ח ובר"ן שהבאתי. ודלא כהנוב"י סי' י"ט שאינו בר ירושה והפלא שנעלם ממנו דברי הר"ן מ"מ שפיר כתב דיכולים אחרים ליטול על כרחו כיון דהוא אינו יכול ליהנות וז"נ וזל"ח דכה"ג כופין על מ"ס ומ"מ יש לו קנין בגוף הממון ובשעת הנאה יש להם הנאה משלו רק שמותרים ליהנות בע"כ דידי' וז"ב ואף אם מהר"ן דף פ"ה משמע דהוי כהפקר דלא כדברי מה נחמד הוא ליישב קושית הר"ן שם על הרשב"א שהקשה שמא ישאל וכתב הר"ן שמשעה שאסרו על עצמו הפקירו וקנין ממונו לא פקע ע"י שאלה כי אני אומר דאין כונת הרשב"א דהוי כהפקר. דהרשב"א סובר דא"ה הוי שלו ולכם קרינין בי' אלא שיטת הרשב"א דיכולים אחרים ליטול וליהנות מהם ולכלות מהם הקרן בע"כ דידי' מצד כופין על מדת סדום דאין הוא יכול ליהנות ולכן שפיר הקשה הרשב"א איך יטלו בע"כ שמא ישאל ויכול ליהנות ואז יעברו על איסור גזל ול"ש תי' הר"ן דלא מצינו שאלה בהפקר דאין זה הפקר ואין להם קנין ורק הם נהנים משלו מצד ז"נ וכו' ואם ישאל יתחייבו להחזיר דאז יכול ליהנות ואיך יקחו כעת שמא ישאל. ע"ז תירץ דל"ח לשאלה והוא נכון וברור ואפשר לומר דהר"ן הוכיח דדעת הרשב"א דא"ה ל"ה שלו דבתשו' סי' תר"ב פסק במקדש אשה שנדרה הנאה ממנו אינה יכולה נזכות בכסף קדושין הר' דא"ה ל"ה שלו ומ"ה הקשה על דברי' אמנם יש לדחות הוכחה זאת דנ"ל בהבנת דברי ריטב"א סוכה ל"ה שכתב דלולב של ערלה מיקרי לכם דכל שאין לאחרים רשות וזכות שלו מיקרי שדברי' אין מובנים אמאי אין לאחרים רשות לזכות בו הרי יכול כל אדם ליקח ממנו בע"כ ולפמ"ש נכון דהרי עיקר הטעם שיכול כל אדם ליקח ממנו הוא משום דכופין על מ"ס הואיל והוא אינו יכול להנות וכאן כיון שהוא יכול לצאת בו ידי חובת מצוה בודאי אין שום אדם יכול ליקח ממנו דנטילת לולב אינו אסור עליו דמלל"ן והרי קבעי לה למצוה ושלו הוא ומש"ה שפיר כ' הריטב"א דאין לאחרים רשות לזכות בו. ולפ"ז במקדש אשה שנדרה הנחה ממנו שפיר כ' דאינה מקודשת דכל אדם יכול ליקח דלמאי קבעי לה ומש"ה לא מיקרי שלה דיש לאחרים זכות בו. ועוד דלא סמכה דעתה פן יחטוף אחד מידה ודוק. ולפמ"ש דהא"ה ל"ש ז"נ וזל"ח יתישב מה שקשה מדברי האומר ז"נ וזל"ח חייב איך יפרנס המשנה דהאוכל תרומת חמץ בפסח אם אמרינין לפי מדה משלם דלדידן לא אתיא כריה"ג אמאי פטור הרי ז"נ

וזל"ח חייב. ועוד הקשיתי דהתוס' הקשו דף כ"ט באוכל חמץ של הקדש דימעול דהרי ההקדש יכול ליהנות מהאפר ותירצו דאפר אינו ש"פ וקשה דלדברי התוס' כתובות ל' דז"נ וזל"ח וחיסר אף בפחות מש"פ מגלגלין עלי' הכל ואמאי באוכל תרומת חמץ פטור משום דלא חיסרו. והרי חיסרו בפחות מש"פ ובכה"ג ז"נ וזל"ח חייב בכולו. ועוד בהקדש לכ"ע ז"נ וזל"ח חייב דדעת הקדש איכא כדאיתא בב"ק כ' ואמאי חמץ הקדש פטור. וגם ל"ש לתרץ דאדם קץ באכילת איסור כמ"ש בירושלמי ול"ח הנאה דבמזיד ל"ש זאת כיון שיודע מאיסור ואחשבי' לאכילה וז"ב. ושוב מצאתי בתשו' בית אפרים ח"מ סי' ס"ב שהרגיש בקושיא זו עיי"ש. אמנם לפמ"ש לעיל דא"ה שא"י להנות בו שכופין על מדת סדום ודאי פטור א"כ אף למ"ד ז"נ וזל"ח חייב דוקא בעלמא הואיל ויכול להנות אבל לא בא"ה. ובזה לכ"ע פטור. כנ"ל איברא דנ"ל דבאיסור הנאה שאסור גם לחבירו ל"ש כופין אותו על מדת סדום רק היכא שלזה שרי ולזה אסור והק"ל ומזה נראה בעליל דא"ה אין להם בעלים ומ"ה ל"ק מהך דז"נ וזל"ח דנ"ה בעלי' ודוק:

ה **ובחידושי** העליתי בעזה"י ישוב נכון לקו' לב ארי' חולין ד' דקשי' לי' לשיטת התוס' דהיכא דלכתחילה אינו רשאי להנות א"צ האוכל לשלם דלא כשיטת רש"י אמאי לריה"ג בשוגג משלם דמי תרומה מעלי' כדמשמע במשנה דפסחים. והרי גם לריה"ג אסר למכרו לנכרי רק מחויב לבערו לקיים מצות תשביתו כמ"ש תוס' פסחים כ"ח ועיין במק"ח ואין לו אלא דמי עצים עיי"ש. להנ"ל י"ל דהרי בכל אוכל תרומת חמץ הוה ז"נ וזל"ח וסברת אדם קץ באכילת איסור אין הכל מודים דהסמ"ע סי' רל"ד כתב בטעם דמוכר דבר איסור מחזיר הדמים הוא משום קנס ועוד דאס"ד דל"ח הנאה בשוגג אמאי משלם חומש ועיין בר"מ פ"י מתרומת פסק בנזיר ששגג ושתה כוס של תרומה פטור מחומש דלא נהנה. ושותה ביוה"כ חייב חומש וצ"ל דנזיר שאסר על עצמו שייך אדם קץ ול"ח הנאה משא"כ ביוה"כ או בפסח ודוק. וצ"ל ה"ט דפטור משום דא"ה אין לו בעלים וא"צ לשלם. ולפ"ז לריה"ג דמותר בהנאה נהי דל"ח רק דמי עצים כיון שחיסרו ש"פ מגלגלין עלי' הכל מטעם ז"נ וזל"ח וחיסרו קצת כנ"ל והא דמוכר דבר איסור אכילה חייב המוכר להחזיר ההפרש שבין היתר לאיסור הוא מטעם קנס משא"כ באכל משל חבירו אין לקנוס חבירו ודוק. ועכ"פ מוכח מזה דא"ה אין לו בעלים. אמנם מדברי המ"ל והבעה"ת והר"ן והריטב"א בסוכה נראה דא"ה יש לו בעלים ועכ"פ הדין תליא באשלי רברבי:

ו **ונבוא** השתא למה דקשיא לי לשיטת הפוסקים דא"ה א"י למכרו שהוא א"ב וגם אין קונה מן ההפקר כיון שהוא שלו א"כ תיקשי אמאי מותר ליקח הדמים עבור יי"נ במשך תחילה הרי לא קנה אותו כלל ומש"ה הוכיח הפמ"ג דא"ה יכול למכרו. ובנטע שעשועים

כ' דמש"ה הגוי קונה היין כזוכה מן הפקר דלשיטתי' הוי הפקר וישב בזה דלא תיקשי הרי זה ספיקא דדינא אי גוי קונה בכסף או במשיכה. ואמאי פסקינין בהחלט דהגוי קונה אותו במשיכה ומותר ליקח הדמים אלא דהוי כהפקר ובהפקר דליכא מעות לכ"ע במשיכה קונה ולהנ"ל דא"ה לא הוי כהפקר והגוי לא קנה ועדיין תיקשי אמאי מותר ליקח המעות אמנם לדעתי נראה דאדרבה מש"ה מותר ליקח המעות דכיון דהגוי לא זכה כלל הרי הוא עוד שלו ושניהם יחד הם שלו המעות והיין ואין זה חליפי א"ה דאטו מי *שיש* לו א"ה בביתו. אסור ליקח מעות אצל נכרי. אמנם כשנותן יין תמורת מעות אסור לקבל המעות דנהי דהגוי ל"ק כלל מ"מ הוא מקבל מעות עבור א"ה ובע"ז תופס דמי' דכל שאתה מהווה ממנו אסור משא"כ כשהגוי כבר משך היין והוא אינו נותן לו כעת האיסור והעכו"ם בלא"ה הי' יכול ליהנות והוא אינו יכול לעכבו מליהנות דזה בודאי הוי הנאה מה שמעכבו מליהנות בבית נכרי ומש"ה אינו לוקח דמים עבור א"ה ומ"ה התיר הר' אלחנן. ובזה יתיישב ג"כ הקושיא דהגוי אינו קונה רק בכסף דכאן אף בכסף אינו קונה וכן קושיות הברית אברהם. על המ"ל דהוי כמחליף לו השתא. הן אמת כי מלשון הפוסקים לא משמע כן. אבל מ"מ הדין הוא אמת:

ונראה דזה פירוש הירושלמי מכרן וקידש בדמיהן מקודשת לפי שאין דמיהן זאת אומרת מקדשין בגזל. ויש בו פירושים שונים. הפ' האחד לפי שאסור בהנאה להלוקח והוי מ"ט וזה ל"ש כשהלוקח ידע. וכן כשמכרן לנכרי דהרי לנכרי הוא מותר והפי' הב' לפי שאין להמוכר בו כלום והלוקח קונה כקונה מן הפקר שאין מחויב בהדמים והדמים הם בגזל. ולפ"ז שכתבתי לעיל בשם הקצה"ח והקדמונים. איסורי הנאה ל"ה הפקר רק שלו מה קאמר לפי שאין דמיהן ועוד קשיא אף לסוברים דא"ה א"ל בעלים מ"מ אמאי הוי כגזל נהי דהוי הפקר מ"מ כיון שהוא ניתן להם ההפקר והמה נותנים לו דמים עבורו. נהי דמצד א"ה אסור אבל מ"מ גזל אין בו. והגע ע"ע הרי שהראה לחבירו דבר הפקר. והוא נותן לו דמים עבור זה. הכי זה יקרא גזל אבל לפ"מ שפירשתי נכון דבאמת הלוקח סובר שקונה והוא אינו קונה דאינו יכול להקנות לו דבר שא"ב וכיון שהוא נותן עבור האיסור ואינו קונה האיסור שפיר קרי לה ירושלמי גזל:

ז **אמנם** ראיתי בתשו' ברית אברהם סי' כ"ו חיזק דברי הפ"מ בשתי ידים ולא אבוא רק על הקוטב אשר עלי' בנה יסודו. הנה הקשה על דברי הפ"מ דכשיש ידים זוכות קונה ומקנה מדברי הגמ' ב"ק מ"ה מכרו אינו מכור ואח"כ מביא שם בסעיף ה' ראי' לדבריו מדברי התוס' כתובות ל"ד שכתבו בישוב קושיא משור הנסקל דהרי ליתא במכירה ותירצו דכיון דאם ימכרנו לגוי אינו תופס דמי' הוי איתא במכירה והרי להדיא שהמכירה מכירה

ובב"ק מ"ה מיירי בישראל דממ"נ אם הלוקח א"י הוי מ"ט ואי יודע המעות מתנה. וע"י מתנה לא זכה לוקח בהשור (דברים אלו אין להם שחר) ולהכי דייקי התוס' דאם ימכרנו לנכרי דהנכרי יקנה לשם מקח כו' עיי"ש. דמסיק דאף אם הקדישו אינו מוקדש היינו היכא שאין שם ידים זוכות אבל היכא דאיכא שם ידים זוכות קונה ומקנה הוי מכירה. והנה המחבר סותר דברי עצמו באות זה. דפעם כ' דהוי כהפקר ופעם כ' דאית לי' בעלים ויען כי ראיתי דמדברי התוס' אין ראי' אמרתי לברר הדבר. הנה דבר זה פשוט דא"ה א"ב למכור כנ"ל. אמנם היכא שיש לו בהאיסור גורם לממון באמת ברשותו הוא דדבר הגל"מ כמ"ד וככיס מלא מעות יחשב ומה"ט פסק בשאג"א דלר"ש דחמץ לאחר הפסח מותר הוי חמץ ברשותו ולא מהני ביטול בלב לטעם הר"ן דביטול בלב מהני משום שאינו ברשותו. ובמקור חיים לא השיג עליו רק הואיל ואסור לשהותו ובזה אמינא דבר חדש. דהשומר של שור הנסקל דהוי לדידי' ג"ל ומה"ט מחייב הגנב בכפל הוי ברשותו ויכול למכרו דכממונו חשיב לדידי' כמו דחייב הגנב בכפל. ועוד דהרי הגונב אחר הגנב פטור דלא קרינין וגונב מבית האיש וכאן באיסור הנאה נמי נימא. מה ביתו ברשותו ולא מיקרי מבית האיש. אלא ודאי כיון דהוא גורם לממון הוי ברשותו והרי זה ברור בסברא. והא דקתני ב"ק מ"ה מכרו אינו מכור קאי על הבעלים דאין להם בו כלום והוי א"ב ומשא"כ השומר יכול למכור ולא מבעיא למה שחידש הפ"י ב"ק ס"ו דדהגנ"ל כגון קדשים שחייב באחריותן יכול למכרן בודאי גם כאן יכול למכור אלא אפי' למה שחלק עלי' בקצה"ח סי' שפ"ו מ"מ זה דוקא אם יש לבעל הממון שויא בהחפץ מש"ה אינו יכול למכור דאיך יוכל זה שיש לו הגורם למכור ולהפקיע לזכות דבעל הממון ובעל הממון עדיף אמנם אם אין לבעל ממון שום שויא בהחפץ ואם גונב ממנו פטור הגנב ואינו ברשותו למכור בודאי יכול השומר למכור שיש לו גורם בהחפץ ואם יגנוב ישלם שנים וז"ב בסברא:

ח **ובעמדי** בזה לא אמנע מהציג פה מה שראיתי לבעל קצה"ח הנ"ל ששגג בכונת הפ"י דהוא סבר כונת הפ"י שיכול למכרו לחולין הואיל ואית לי' גורם לממון ובאמת אם כדברי' אמאי לא הקשה מגמ' מפורשת ב"ק ע"ז ע"ב דר"ל לא אמר כר"י בקדשים תמימים הואיל וליתא במכירה ואמאי ליתא במכירה הרי השומר הי' יכול למכרו דאית לי' ג"ל ולר"ש קיימינן ולפמ"ש אבאר לקמן אם השומר יכול למכרו מיקרי איתא במכירה ועוד לפמ"ש לקמן אף הגנב יש לו גורם לממון ויכול למכור ואמאי ליתא במכירה. ואך באמת הברור דהפ"י קאמר דיכול למכרו לצורך קרבן חבירו. ואינו מוציאו לחולין ואם כונת הפ"י היא כן א"כ אין ראי' מרש"י ב"מ שהביא קצה"ח שפירש סוממה, ומכרה דשם מכרה לחולין ובתמימים אין יכול למכור לחולין גם אין ראי' כמו שכתב הקצה"ח הגע

על עצמך הרי שהפקיד חבירו דבר מה אצל אחד היעלה על הדעת שיכול למכרו דאין זה ראי' דזה סברת הפ"י בשלמא בכל נפקד איך הנפקד יכול למכור ולהפקיע זכות המפקיד שיש לו ממון גמור. וזה אין לו רק ג"ל אמנם כאן בהקדש שמוכר לחבירו לצורך קרבן אינו מפקיע לחולין. והזכות שיש להקדש לא נפקע במכירתו דמה להקדש אם הוא אצל זה או אצל אחר. כל היכא דאיתא בי' גזא דרחמנא איתא והוא אינו מוכר רק זכותו וכיון שיש לו גורם לממון יכול למכור וזה אמת ויציב. עכ"פ נ"ל דהשומר יכול למכור שור הנסקל שיש לו גורם לממון כנ"ל. ומעתה אף אנו נאמר דהגנב ג"כ יכול למכרה. דנהי דהגנב חייב בכפל וחייב ליתן שתים אם הראשון בעין יכול לומר הרי ש"ל וכיון דיכול לומר הש"ל וכשיגנב יתחייב לשלם. הרי יש לו לגנב ג"ל ולבעל הממון אין לו כלום כנ"ל ומש"ה שפיר כתבו תוס' דיכול למכור ש"ה ואי משום דאינו יכול למכור שהרי אינו שלו מ"מ כל גנב הבהמה אינה שלו. ובפרט לר"ל דחייבו לפני יאוש. ולא בעי דאהני מעשיו ומ"מ איתא במכירה מיהא וזה שכתבו התו' דכשימכרנו לנכרי היינו דכשימכרנו לישראל הישראל לא יקנה אותה דאין לו זכי' בא"ה דלא כשיטת הריב"ש רק כשיטת הנוב"י ומש"ה כתבו לנכרי או דלישראל הו' מקח טעות ונדחה ראיות הברית אברבם דשם כיון דמיירי בשומר בודאי איתא במכירה ודוק כי הוא דבר חדש ודע דזה שכתבתי דהגנב יכול לומר להשומר הש"ל. ולכאורה י"ל כיון דהוא חייב לשומר כפל הואיל והוא גרם לו לשלם ממון א"כ הוא גרם לו לשלם שור מעלמא והוי כאלו גנב לו שור מעלמא ואיך יכול לומר הש"ל דאטו הגנב משלם עבור השור שגנב הגנב משלם עבור השיר שגרם לשומר והוא שור מעליא תדע דאל"כ איך יכול השומר ליקח כפל הרי הוא משתכר באיסורי הנאה ואסור אך באמת נכון דהוא אינו לוקח עבור שור הנסקל רק עבור השור ששילם לבעלים ואיך יתן לו שור האסור עבור שור מעליא. ואמינא דזה תליא במחלוקת אי ס"ל לר"ש היכא דאיתא בעין דבר הגל"מ כמ"ד עיין בקצה"ח שפ"ו דאם נאמר דגם באיתא בעין מיקרי ממון הטעם דגל"מ דהוה לדידי' ככיס מלא מעות כמ"ש הרמב"ן והאיסור נחשב לדידי' לממון וחייב עבור השור שגנב ויכול לומר הש"ל. אמנם אם נאמר דכשהוא בעין לא נחשב לממון ורק כשאינו בעין והטעם דהוא גרמו לממון א"כ החיוב בא על הגרם וכיון שהוא גרמו ממון גמור אינו יכול לומר הש"ל ודו"ק. אך אף אם נימא דהגנב אין לו גורם לממון מ"מ מוכח מסוגיא דב"ק ע"ז דכל היכא דאיתא בשום פעם במכירה הוי איתא במכירה דלר"ל כל גנב לא אהני מכירה לפני יאוש עיין ב"ק ס"ח. וע"כ הפי' איתא במכירה דהבעלים יכולים למכור. משא"כ בהקדש בשום פעם אין קדושת הגוף יוצא לחולין ובשור הנסקל כיון שהשומר הי' יכול למכור איתא במכירה

הוי וזה כונת התוס' ומ"מ אין הדין הזה דשומר יכול למכור אה"נ ברור בעיני אך לעורר על המעיין באתי לישב דברי תוס' שלא יהי' תמוהין כ"כ וע' בש"מ ב"ק מ"ה שפסק בהפקיר אחר גמ"ד הפקירו אינו מופקר ולא זכה בו הזוכה וחייב לשלם דמי שכירתו ונאסר בהנאה ומשמע מדברי' דהואיל דההפקר ל"מ דהיא אב"ר ומ"מ הוי שלו ומחייב לשלם לבעלים שכירות וזה תמוה דכי גרע מאוכל תרומת חמץ אבל כונת השיטה דיוליך הנאה לים המלח. ולא מטעם ממון חבירו. אך מלשונו משמע דיש משום גזל. אם אינו משלם דמי שכירתו ודוק:

ט **ואחזור** לתור אחרי ההיתר באחד שמכר חמצו אחר שש ולקחו נכרי לרשותו או השליכו לר"ה ולקחו נכרי ואומר הנה יש ב' מיני סילוק, רשות מממונו הפקר ויאוש והתפקר ל"מ רק כשהוא ברשותו והוא מבואר בתשו' הב"ח ובאחרונים ומה"ט לא יוכל להפקיר א"ה דא"ב עיין בקצה"ח ת"י אמנם יאוש הוא להיפך שאינו מועיל רק כשאינו ברשותו ומה"ט כ' הרמב"ן דלא מהני יאוש באבדה בתר דאתי לידי' דהוי ידו כיד הבעלים ומה"ט כ' הפ"י דלא מהני יאוש בקרקעות דכל היכא דאיתא ברשותו דבעלים איתא והדברים עתיקין. ומעתה נאמר דיאוש מועיל באיסורי הנאה דטעמא מאי ל"מ הפקר הואיל וא"ב ויאוש אדרבה מועיל רק באינו ברשותו וכ"כ בקצה"ח סי' ת"ה ועי' במק"ח תמ"ח הקשה הא כל חמץ איאושי מיאש ממני' מרייהו ול"מ ביטול וכ' דיאוש ל"מ עד דאתי ליד זוכה ודברי' הכי נתמהו דממנ"פ קודם זמן איסורו הי' החמץ ברשותו וכל היכא שהוא ברשותו ל"מ היאוש ולאחר זמן איסורו נהי דהוי א"ב מ"מ הרי עשאן הכתוב כאלו הן ברשותו. ול"מ יאוש ומש"ה קודם זמן איסורו לא מהני יאוש רק הפקר דהוי אז ברשותו. ואחר זמן איסורו לא מהני יאוש והפקר הפקר מצד שאינו ברשותו ויאיש מצד שהתורה עשאו כאלו הוא ברשותו. וזה ברור ונכון בגזל חמץ אמרו בב"ק ס"ו דהוא מתייאש כיון שגזל ממנו הו' א"ב ומהני יאוש אבל היכא שהוא ברשותו ל"מ יאוש ואחר שש התורה אוקמא ברשותו. ומעתה הא דל"מ יאוש בחמץ אחר זמן איסורו דוקא היכא שהוא תחת ידו ורשותו ורק מצד שהוא אה"נ הוא אב"ר ל"מ יאוש כיון דהתורה עשאו כאלו הוא ברשותו אבל היכא שהוא א"ב באמת ובהיתר כה"ג מהני היאוש. אף בחמץ בפסח מהני. ומעתה זכינו לדין דאם יטול חמץ לאחר שש ויזרקו לר"ה נהי דההפקר ל"מ ואינו ברשותו להפקיר כיון שהוא אה"נ מ"מ היאוש מהני אף לאה"נ שאלו הי' היתר הוי מהני היאוש. דהרי מונח ברה"ר והוי באמת אב"ר וכיון שהיאוש מהני הנכרי קונה החמץ ביאוש ומותר לאחר הפסח ודוק היטב ועובדא בא לידי באחד ששלח חמץ קודם פסח ונאבד בדרך ואח"כ נמצא לאחה"פ והבעלים לא מכרו. ולא מלאני לבי להקל מטעם

יאוש דלדעת המק"ח והקצה"ח בעי אתי ליד זוכה וכאן כלה היאוש קודם שבא ליד זוכה ודוק:

י **וקצת** יש לצדד ע"פ דברי הרמ"ה הובא בש"מ ב"ק ל"ג דנהי דאין אדם יכול למכור דבר שא"ב היינו כל עוד שא"ב אבל כשבא לרשותו מהני מכירה למפרע עיי"ש. ולפ"ז ה"ה בחמץ לאחר שש נהי דאינו יכול למכור משום שהוא א"ב אבל לאחר הפסח דהחמץ מותר מהני המכירה למפרע ונהי נמי דאסור מדרבנן לאחה"פ ולא יבא לרשותו. מ"מ מדאורייתא מותר לאחה"פ ויבא לרשותו ומהני המכירה למפרע ולא. עבר מדאורייתא שיש רשות אחר עלי' כמ"ש הצל"ח הנ"ל ורק מדרבנן עבר דלא יבוא לרשותו מדרבנן והואיל ול"ע מדאורייתא אינו אסור לאחה"פ כמו חמץ שאינו אסור רק מדרבנן ואין זה דומה לחמץ שביטלו דחיישינן שמא לא ביטלו יפה או לחמץ של ישראל שקיבל עלי' נכרי אחריות עיין תמ"ז דצריך ביעור מדינא מדרבנן וכאן אינו אסור רק מטעם קנס ועדיף מכל דיני הנ"ל ומש"ה מותר בהנאה לאחה"פ (מיהו בזה יש להתוכח דכיון דבפסח לא הועיל מכירתו ועבר אז לא מועיל מה שאח"כ הוי מכירה למפרע. ועוד כיון דמדרבנן לא יבא לרשותו ל"ה מכירה מדאור' ודו"ק) ובהכי נ"ל לישב דברי הש"ע אה"ע כ"ח שפסק מקדש בשעות מדרבנן וחמץ דאורייתא או חמץ דרבנן ושעות דאורייתא הוי ספק קדושין ובגמ' אמר ר"ג א"ח לקידושין ונ"ל דהנה הטעם דל"ה קדושין דאה"נ א"ב ול"מ להקנות לה דל"ל הטעם שאינו ש"פ דשמא האפר ש"פ אך לפמ"ש השיטה מקובצת דדבר שאב"ר כשיבא לרשותו מהני למפרע המכירה ה"ה הכא כיון דמותר לאחה"פ ומהני קנינה למפרע. אך הדבר יתכן דהרי אסור לאחה"פ מדרבנן ולא יבא לרשותו ומעתה נכונים דברי הש"ע דבשעות דרבנן או חמץ דרבנן הוי ס"ק שמא האפר ש"פ ומשום שאינו ברשותו ל"ח זה הוי תרי דרבנן דלע"ע א"ב מדרבנן ומראו' השתא נמי ברשותו ועוד אף אם השתא אינו ברשותו יבא לרשותו אחר הפסח ומהני קידושין ורק מדרבנן אסור לאחה"פ וזה הוי תרי דרבנן ומש"ה מהני הקידושין משא"כ בחמץ בשעות דאור' הוי חד דרבנן עכ"פ ור"ג א"ר כשיטתי' דלאחה"פ אסור מדאו' ומ"ה ס"ל א"ח לקדושין ודוק. מיהו שמא יש לחלק בין הך דב"ק לאה"נ:

יא **ובדרך** פלפול העליתי בעזה"י ישוב נכון לדברי הש"ע דלתי' הב"ח הובא בח"מ דהואיל דאנן פסקינן כר"י דחמץ בשריפה ואפרו מותר הוי ס"ק שמא האפר ש"פ במדי ור"ג ס"ל כרבנן דאפר אסור ומ"ה ס"ל מקדש בחיטי קורדניתא א"ח לקדושין צ"ל דע"כ מיירי בהיא יודעת שאסור וכונתה אאפר דבאינה יודעת הוי מ"ט וזה רחוק. ולכן נ"ל לתרץ בהקדם מה שנ"ל בהבנת דברי תוס' ב"ק ע"ב ד"ה דאי דשם דקדקו התוס' דתקרובת

ע"ז דאורייתא מדקאמר לעיל לאו דמרה קטבח וכתבו ומיהו יש לדחות דבע"ז אפי' ל"א אלא מדרבנן חשיב לאו דמיה כיון דמדרבנן אסור בכל הנאות ואפי' קידש אשה אינה מקודשת כדאיתא בתוספתא המקדש בייי"נ וכו' אינה מקודשת אבל חשנ"ב אם הוה דרבנן מקודשת כדמוכח בקדושין ולהכי חשיב דמיה. ודבריהם מקושי הבנה דמ"ש תקרובת ע"ז דאינה מקודשת אף אם היא דרבנן לחשנ"ב דאם היא מדרבנן מקודשת. ולכאו' יש לפרש דתקרובת ע"ז כיון דאכילה אסור מ"ה מיקרי יש לו עיקר בתורה ולכן אינה מקודשת אבל חשנ"ב למ"ד ל"ד גם באכילה ל"ד כדכתבו תו' פסחים כ"ב ומיקרי אין לו עיקר מ"ה. אבל לפ"ז למה הוצרכו התוס' בדבור זה להוכיח דתקרובת ע"ז באכילה אסור מ"ה הרי ממקומו מוכרע מדאינה מקודשת בתקרובת ע"ז. על כן נ"ל לפרש לפמ"ש תוס' יבמות פ"ט ע"ב ד"ה שהפקר ב"ד דמן הטהור על הטמא ל"ל דאפקוהו מרשותו בשעת הפרשה כיון דבתר הכי נמי שלו. ועיין באבני מילואים סי' כ"ח ס"ק ל"ג שהכריח מזה דל"א הפקר ב"ד הפקר רק היכא שחכמים לא הניחו לו שום זכות אבל אם גם הם הניחו לו זכות ל"ש לומר הפקר ב"ד עיי"ש והארכתי בפרט זה. ולפ"ז נ"ל דרש"י פי' בהא דמקדש בחיטי קורדניתא א"ח לקדושין מטעם הפקר ב"ד הפקר (והא דלא פירש"י משום דלא ש"פ הטעם כיון דמדאורייתא ש"פ הו"ל מקודשת מדאו') ולפ"ז שפיר כתבו תוס' ב"ק דבתקרובת ע"ז דאפי' אפרן אסור כדאיתא פסחים כ"ז ולא הניחו חכמים שום זכות שייך הפקר ב"ד ומ"ה אינה מקודשת משא"כ בחשנ"ב דהוא מהנשרפין ואפר מותר מ"ה ל"ש הפקר ב"ד דל"ה הפקר לגמרי שיש לו זכות בהאפר ולכן מקודשת. ולפ"ז מיושב דברי הש"ע דר"ג ס"ל דחמץ מהנקברין ואפר אסור ולכן שייך הפקר ב"ד ולכן אח"ל אמנם לדידן דחמץ מהנשרפין ואפרן מותר הו"ל ס' קדושין דשמא אין הלכה כר"ג מטעמא דכתיבנא:

ולפ"ז מיושבין דברי חכמי ווינציאה דאם בטל בשש מותר לאחה"פ והפ"ח סי' תל"ד הקשה מהא דמקדש בחיטי קורדנייתא א"ח לקדושין להנ"ל נכון דלדידן דחמץ משנשרפין ואפרן מותר ל"ש הפקר ב"ד כיון שיש לו זכות בהאפר. ומהני ביטול מדאורייתא שלא יעבור בב"י וכיון דל"ע מדאור' בב"י לא קנסוהו ומותר לאחה"פ ור"ג כשיטתי' כנ"ל. ולפ"ז ה"ה בהשליך החמץ גם לאחר שש והגוי זכה בו יש לצרף לסניף דעת בעה"מ דפוסק כר"ש דחמץ ל"א בע"פ רק מדרבנן ול"ש הפקר ב"ד לפמ"ש לעיל וזכה הגוי מדאו' ול"ע הוא על ב"י ומותר לאח"פ:

הנה כ"ז הארכתי בחמץ גמור האיך הדין אך בנידון דידן ל"ה ח"ג דבסי' תנ"ד מבואר דסובין אינו מחמיץ וע' פמ"ג שכ' דקליפה העבה אינו מחמיץ כלל והקליפה הדקה

ג"כ אינו מחמיץ רק מחשש קמח וכל שעברו ל' יום בודאי אינו מחמיץ ועיי"ש שפסק דא"צ לשער רק כנגד מעט הקמח משמע דהסובין אינו אפילו נוקשה אמנם בסי' תס"ה בטו"ז ובסי' תמ"ז במג"א משמע דסובין הוי נוקשה ורק מחשש קמח אולי הוי חמץ גמור ובישנות אין כאן חשש קמח ועיין בבית אפרים סי' ל"א כתב להקל באיסור משהו אמנם לדעתי נראה אף להפוסקים דמורסין אינו מחמיץ כלל זה דוקא בפ"ע משא"כ אם הוא עם החטה והחיטה נחמצה אף המורסן נחמצה ולכן ל"מ מ"ש דמורסין אינה מחמצת דבסובין מחוטים לחותים החשש שמא נחמצו בלתיתה עם החיטים אך אעפ"כ ל"ה רק נוקשה ואף דבחמץ בעינן עד שפסול מכלב דווקא אם מעיקרא חזי לאדם משא"כ הסובין מעולם לא חזי לאדם וא"ל דבעודה עם החטה ראוי לכוס כדאמרינן בשבועות דאף לכוס ל"ח רק הקמח שבתוכה ולא הקליפה ונמצא דל"ה רק נוקשה ונוקשה שעבר עלי' הפסח מותר והחשש שיש עלי' קמח בודאי יש רוב מהסובין נגדו ואף דזה הוי מבשא"מ מ ואולי מיקרי לח ביבש וכיון דאין ס' אסור להשהות ועוד אולי ניכר האיסור מ"מ הוי ספק אולי יש בו ס' ול"ה רק משהו ומ"ה מותר לאחה"פ ודע דמשמע מדברי הפ"מ דקמח חיטין במקום שנהוג ללתות הוי חמץ גמור ואסור בודאי לאחה"פ ובסוף תמ"ג כתב קמח חיטין במקום שנהגו ללתות הוי ח"ג ובמקום שלא נהגו הוי ח"נ ובסי' תמ"ג סעי' ח' ט' מביא דברי הצ"צ דאינו דומה לתיתה שלנו ללתיתה דהש"ס וכתב דאם שהה אסור בהנא' ומ"מ בקמח שעבר עלי' הפסח יש לעיין דהרי בנמצ' חטה בתבשיל אף ששהה שם הרבה ולא נתרככה מותר התבשיל ואף בנתרכבה לדעת קצת הוי רק ספק ולא ודאי וכש"כ בחיטין לתותין הוי רק ספק ובדרבנן ספיקא להקל ולכן הי' נ"ל דאף קמח שעבר עלי' הפסח מותר אמנם מדברי הפ"מ משמע לאיסור ושמעתי שיש חילוק דבקיץ באמת שוהין החיטין במים הרבה אמנם בחורף אינם מניחים החיטין במים ואין שורין בתוכו רק זורקין עלי' מעט מים ואין שוהין רק מעט וע"כ לדעתי יש להורות בעבר עלי' הפסח ובעל הקמח ביטל חמצו בעה"פ להתיר עפ"י ביטול ברוב בהנאה ואם יש עוד צדדי' יש להתיר אף באכילה. סיומא דפסקא דהסובין מהשאלה הראשונה הואיל וזרק הסובין לר"ה והעכו"ם זכה בסובין בודאי מותר מכמה טעמים והסובין השניים ג"כ מותרים ואף למ"ש דהחשש שנחמצה כבר מ"מ הוי רק נוקשה וחשש קמח דבוק ליתא בישנות ועוד דבקמח גופא כבר נסתפקתי להתיר ומ"מ יבטלנו ברוב והנלפע"ד כתבתי וד' יצילינו משגיאות:

יצחק שמעלקיש

הג"ה הנה אחר כמה שנים בא שאלה לפני בשכר ששכח למכור ונזכר בע"פ אחר חצות וצויתי להשליך לנהר וכן נעשה מעשה ולא רציתי לסמוך על תשו' פ"י כי אז כבר יצא לאור שו"ת ח"ס א"ח ושם סי' קי"ב מפקפק על היתר זה הגם כי בפנים הראיתי ת"ל לו פנים בהלכה מ"מ לענין חשש שיעבור בפסח על ב"י. אין לסמוך על זה בח"ג אך בקמח או בדבר שאינו חמץ מבורר יש לסמוך על זה:

והנה ש"ב הרב הגאון רשכב"ה האבד"ק לבוב נ"י השיב על דברי בשו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' ר"ט ואחרי בקשת הסליחה יש להשיב על השגותי' מ"ש דמילה נמי הוי רוב ולא ספק מ"מ ודאי קודם לרוב והרי המג"א גופי' כתב דתשביתו קודם. ואנכי אך להוסיף ביאור על המג"א באתי. ומה שכתב דבח"מ מבואר דגם בא"ה של דבריהם מחזיר הדמים ולדברי דז"נ וזל"ח ונחית אדעתא דתשלומין חייב אמאי מחזיר. כבר כתבתי בפנים דבא"ה שאסור לכל העולם ל"ש זאת אך בא"ה שאסור רק לדידי'. ומ"ש דלדברי אם ישהה חמץ יוכל להניח ברה"ר וע"כ ל"מ יאוש רק בדבר שהי' שלו אבל בדבר שאינו שלו ל"ש יאוש. בפנים הבאתי דברי הקצה"ח סי' ת"ה שכתב דא"ה מיקרי שלו וטעם דל"מ הפקר משום שא"ב והקשה שם דלאחר שנגמר דינו עכ"פ יאוש הוי ותי' דביאוש בעי אתי ליד זוכה הרי מבואר כדכתיבנא ולא עלי תלונתו. גם במ"ש דא"ה דרבנן ל"ש הפקר ב"ד שהניח לו זכות בהאפר והביא דעת הריטב"א דאינו יכול לקדש בהאפר אמת דדעת הריטב"א כן היא אבל התוס' לא ס"ל זאת כמבואר בדבריהם בקדושין ובפסחים מיהו בצל"ח סוף פ"ק דפסחים בהשמטות מבואר כדברי הריטב"א ושם צידד שגם התוס' ס"ל דנפקע שם בעליו ודוק:

סימן ס

בסוגיא דבדיקת חמץ פסחים ד' דרשתי בעזה"י בשבת הגדול תרל"ג פה"ק פרעמיסלא.

א **לישב** קו' הפ"י בהא דמיבעי' לן אי חזקתו בדוק והלא החזקה היא מחמת רובא ורובא דתליא במעשה ל"מ נ"ל מכאן ראי' למ"ש רי"ט אלגזי בכורות דף כ"ב ע"ב דפוס פ"ב דמדאורייתא מהני רובא דתליא במעשה ורק מדרבנן ל"מ עיי"ש א"כ י"ל כי לא מהני רובא דתליא במעשה בדאורייתא אבל בדרבנן מהני כעין שכתבו תוס' נדה נ"ו ד"ה מבין דאע"ג דדם נכרים מטמא מדרבנן בכתמים דרבנן ל"ג וכיון דבדיקת חמץ דרבנן מ"ה מהני רובא דתליא במעשה. וזה גופה הי' האיבעי אי הא דרובא דתליא במעשה ל"מ הוא מדרבנן ומהני באד"ר או מדאו' ול"מ בדרבנן ובהכי מיושב קו' התו' ד"ה לאו משום מאי ס"ד אי חזקתו בדוק מה צריך לאמירה דהני. דהנה יש למצוא בדיקה דאורייתא והיינו במי שדרכו לקבל פקדונות מאחרים ומקבל עליהן אחריות ודעת השאג"א דל"מ ביטול

בזה. ולפ"ז הבדיקה בדידי' דאור' דשמא יש לו עוד חמץ. ומ"מ מהני אמירה דידהו אם נאמר הא דרובא דתליא במעשה ל"מ הוא רק מדרבנן בדרבנן מהני אמירה דידהו ואם מדאור' ל"מ אמירה דידהו. ומדחזינין דמהני אמירה דידהו אף בכה"ג דע"כ הברייתא מיירי בהני דאל"כ למ"ל אמירה. ש"מ דרובא דתליא במעשה ל"ה רק מדרבנן. וממילא ש"מ דחזקתו בדוק היכא דבדיקה ל"ה רק בדרבנן דנחות דרגא. וכמו היכא דבדיקה דאו' מהני אמירה ה"ה היכא דבדיקה ל"ה רק בדרבנן סמכינין אחזקה מטעם הנ"ל. ומקשה ודילמא שאני הכא משום דקאמרי הני ולעולם מיירי בסתם היכא דבדיקה ל"ה רק מדרבנן ומ"מ ל"מ רובא דתליא במעשה ובעי אמירה ומקשה תיפשט לפ"ז דאין חזקתו בדוק. עד דמסיק לעולם חזקתו בדוק והכא מוחזק לן דלא בדיק והימנוהו רבנן בדרבנן:

ב **וקצת** יש מקום לומר דבחצר של אשה וחמץ שלה ל"מ ביטול דכבר הקשו האחרונים מה מהני ביטול הרי י"ל דיעבור בב"י הואיל ובידו לזכות ואף שהתוס' כתבו דל"מ הואיל ובידו לקנות הסברא היא דאיהו לא עדיף מאחר דגם אחר יכול לפדות חמץ. אבל אם מוכח החמץ בחצרו והוא א"צ למעשה רק לריצוי י"ל הואיל עיין בישי"ע ואמנם י"ל דמה"ט ל"ק החמץ בקנין חצר דלגבי חמץ הוי חצר שאינו משתמר. דכיון דאסור למחות לכל הבא ליטול כמ"ש הנתיבות סי' רע"ה ומ"ה כתב שם דהוי כהניח חפצי' ברה"ר עיי"ש. והרא"ש כ' בב"מ דחצר משתמרת קונה מטעם שליחות וחצר שאינה משתמר אינו קונה. אף העומד בצדו רק מטעם יד. ולפ"ז נהי דבגברי מהני ביטול דל"ש הואיל שחצירו יקנה לו דבגברי ל"ק מתורת יד רק מתורת שליחות ובעי חצר המשתמר משא"כ באיתתא דחצר משום יד איתרבאי ומהני עומד בצדו אף בחצר שאינו משתמר ושייך הואיל. ולכן בס"ד דגמ' הי' מפרש הברייתא דנשים נאמנים בבית שלהם, והברייתא מיירי בחמץ ידוע כמ"ש הפ"י מדקתני על ביעור חמץ ול"מ ביטול דשייך הואיל ומדקתני נאמנים ע"כ הא דרובא דתליא במעשה הוא רק מדרבנן ובדרבנן מהני נאמנות. ולפ"ז היכא דהבדיקה בדרבנן ל"מ אמירה כנ"ל. ולבסוף מסיק דלא מיירי בבית שלהם רק בשל אחר. ומהני ביטול שלו דל"ש הואיל דחצר באה"נ א"ק דל"ה משתמר ומ"ה מהני אמירה דידהו אבל רובא דתליא במעשה לא פשיט לן ודוק:

ג עוד יש לפרש האיבעי דמסופק אי חזקת כשרות היא מטעם רוב כמ"ש הפ"י בגיטין י"ז. ולפ"ז ל"מ היכא דתלי במעשה. או היא בטבע כמו שכתב בבית אפרים חלק יו"ד סי' א' דחזקת כשרות היא בטבע עיי"ש והארכנו בתשובה אחת דתליא אי ע"א נאמן להשיא אשה מן התורה דקושית הב"א אס"ד דהיא מטעם רוב אמאי נאמן עד לר"מ ניחוש למיעוטי י"ל דב' עדים נאמנים מטעם דניחוש ששניהם מהמיעוט הוי מיעוטא דמעוטי

כמ"ש בתשו' בית יעקב וגם בפ"י בהקדמה לס' נשים בשם חתנו הגאון מ' בעריש וע"א באמת אינו נאמן אך לשבועה. אך אם ע"א נאמן לעדות אשה קצת מוכח דעדיף חזקת כשרות מרוב דאל"כ נימא סמוך מיעוטא לחזקת א"א. ולפי הסברא דחזקת כשרות עדיף מהני אף דתליא במעשה. וזה היא כונת האיבעי' דגמ':

ד **ונבוא** לישב קו' התו' ד"ה מדאור' על רש"י דתשביתו היינו ביטול מר"ע דהוכיח דהיא מעיו"ט דמצאנו להבערה שהיא אב מלאכה והלא תשביתו היא ביטול, עוד הקשו מאך חלוק דהוא לאחר חצות ואז ל"מ ביטול:

ונ"ל לישב קו' ראשונה בדרך זה. דהנה בקרא דאך ביום הראשון תשביתו יש לפרש בב' אנפין או דקרא מיירי בחמץ שאינו ידוע ומ"מ צריך בדיקה או ביטול משום דהבית בחזקת חמץ ומ"ה לא כתיב תבערו דבחמץ שא"י ל"מ לכתוב תבערו ולפ"ז לעולם ל"מ ביטול לחמץ ידוע דלא מוכח מקרא. ובדיקה או ביטול מן התורה. אמנם אם אין לבדיקה וביטול עיקר מן התורה לחמץ שא"י כדעת החולקים על הר"ן. וקרא דתשביתו קאי לחמץ ידוע ומדלא כתיב תבערו מוכח דמהני ביטול לחמץ ידוע. והנה הפ"י ריש פסחים תמה על הפוסקים דצריך בדיקה מן התורה והרי הוי ס"ס שמא לא הי' חמץ כאן ושמא אכלתו חולדה ולפ"ז לר"ע דחייש למעוטי מדאורייתא כמ"ש תוס' חולין י"ב ל"מ לדידי' ס"ס ובעי בדיקה מן התורה לחמץ שא"י ולחמץ ידוע ל"מ ביטול רק ביעור. ושפיר קאמר ר"ע לשיטתי' מצינו להבערה שהיא אב מלאכה. אבל לדידן דל"פ כר"ע וס"ס מהני שפיר כתב רש"י דתשביתו היינו ביטול כנ"ל ולפ"ז קשה לי דבפסחים מ"ט איתא בנזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו והולך לשחוט פסחו אם יכול לחזור למצותו ילך ויבער ואם לאו יבטלו בלבו וכתב המג"א סי' תמ"ד דמשמע דאם הוא לאחר חצות דא"י לבטל ילך ויבער אף אם א"י לחזור למצוה ושם איתא עד כמה חוזר ר"מ אומר בכביצה משמע שר"מ מודה ברישא דמהני ביטול לח"י וקשי' דלר"מ דחייש למעוטי ול"מ ס"ס צריך בדיקה מדאו' בחמץ שא"י דבחזקת איסור ר"מ חייש מדאו' לשיטת התוס'. וקאי תשביתו בחמץ שא"י ובחמץ ידוע ל"מ ביטול ואמאי ס"ל דוקא ביכול לחזור למצוה הרי לדידי' ל"מ ביטול להנ"ל. ולישב זאת נאמר דר"י ס"ל בנדה נ"ט ע"ב דאף ר"מ דמטמא באשה שעשתה צרכי' בספל מודה באיש ואשה שעשו צרכיהן דטהורה משום דהוי ס"ס הרי דאף ר"מ דחייש למיעוטא מודה בס"ס (ועיין מה שהקשה בשעה"מ בתי' הר' אברהם מבורגיל דמ"ה לר"מ קטנה אינה מתיבמת משום שמא בעלה לא הי' מקפיד. שהקשה דהיה ס"ס שמא אינה אילונית ושמא בעלה הי' מקפיד. ולר"ל דס"ל בנדה דלר"מ ל"מ ס"ס לק"מ ודוק) וכן הביא בשב שמעתתא א' פ' י"ח ראי' מזה דלר"מ מהני ס"ס מיהו למ"ש הר"ן

בחידושי נדה דטעמי' דר"מ דמטמא באשה שהי' עושה צרכי' משום דחייש למיעוטא עיי"ש א"כ כשיש עוד ס"ס בהדי רובא מהני ואין ראי' דמהני ס"ס לחודי' מיהו דברי הר"ן בלא"ה צ"ע דהרי ר' יוסי מטהר ור' יוסי חושש למיעוטא ביבמות ס"ז ואם נאמר דשם אין הטעם משום מיעוט כדמוכח ג"כ בנדה י"ד ראי' הנ"ל דלר"מ מהני ס"ס נכונה. ולפ"ז שוב לר"מ בדיקת חמץ ל"ד וקרא קאי על חמץ ידוע דמהני ג"כ ביטול. אך קשה לר"ל דס"ל בנדה שם דלר"מ ל"מ ס"ס ולדידי' בעי בדיקה מדאו' ול"מ ביטול לחמץ ידוע. ואמאי לר"מ בא"י לחזור למצוה לא ילך ויבער וי"ל דהנה הא"ע חולק על המג"א וס"ל אף אם א"י לבטל לא ילך לבער בא"י לחזור למצוה ומייתי ראי' מהולך לשחוט פסחו דבודאי א"צ לחזור אף אם לא ביטל דמשה שיש בו כרת דוחה לעשה דתשביתו ובצל"ח חלק עלי' דאדרבה בפסח דעובר בלאו דלא תשחט ל"ש לומר דעשה דוחה לל"ת זו דבהכי אסרה רחמנא. דעיקר ל"ת נכתב על עשה זו עיי"ש (ואם לדין יש עליו תשובה בסברא זו די"ל דקרא אסר היכא דאפשר להשבית. וכמו שכתבו תוס' לענין שחיטת מוסף לאחר התמיד דעשה דרבים דוחה אף דעיקר קרא אתי' על קרבנות שלא לשחוט אחר התמיד והיינו מה"ט). אך סברת הצל"ח ל"ש רק לר"י דל"ב שיהי' החמץ עמו בעזרה אך לר"ל דס"ל דף ס"ג דבעי דוקא שיהי' בעזרה צדקו דברי אה"ע ולר"ל א"צ לחזור אף בלא ביטל מטעם עשה דפסח דוחה. ולפ"ז ר"ל בנדה כשיטתי' דס"ל גם בא"י לבטל אינו הולך ומבער רק ביכול לחזור ומ"ה לא פליג ר"מ ברישא ודוק:

ה **ובאופן** אחר י"ל ב' קו' התוס'. דלכאורה י"ל קו' הפ"י אשיטת הפוסקים דבדיקה מן התורה והלא הוי ס"ס די"ל כיון דאיכא לברורי בבדיקה ל"מ ס"ס כדעת הרשב"א הובא בש"ך סוף סי' ק"י דס"ס דאיכא לברורי אסור ויש סברא לומר דהיא מדאו' כמו שכתב מהרי"ט דאף להרמב"ם דספק מ"ה לקולא היכא דאיכא לברורי מדאו' אסור ה"ה בס"ס. אמנם הרא"ש פ"ב דע"ז כלל ל"ה ס"ל דס"ס א"צ לברר כלל. ועיין נוב"י יו"ד סי' נ"ה וי"ל דזה תליא במחלוקת אי ספק טומאה בר"ה צריך לטבול דאמרינן בע"ז ל"ז הלכה ואין מורין כן. והטעם דספק טומאה בר"ה הקילה תורה דוקא בטהרות דל"מ טבילה אבל בגברי דמהני טבילה צריך לטבול ולא סמכינין אספיקא וליוסי בן יועזר שם הלכה ומורין כן. וא"צ לטבול כלל. וה"ה בס"ס באיכא לברורי תליא בזה דלמ"ד א"צ לטבול ה"ה בס"ס א"צ לברר דספק טומאה בר"ה כס"ס דעלמא דמיא. ולמ"ד צריך לטבול דלא סמכינין אספיקא ה"ה באיכא לברורי וגם בפלוגתא שבין הרמב"ם וראב"ד אי אין מבטלין איסור לכתחילה הוא מדאורייתא או רק מדרבנן תליא בזה דלמ"ד ספק טומאה ברה"ר צריך לטבול דל"ס אספיקא ביש לו תקנה ה"ה דאין מבטלין איסור לכתחילה

דלא סמכינין ארוב לכתחלה ולמ"ד א"צ לטבול דסמכינין אספק לכתחילה ה"ה ארוב סומכין לכתחילה:

וכן מצאתי בט' שיטות להגאון מהר"ץ ראזיניס. והנה ר"ע ס"ל במשנה דטהרות ריש פ"ה דספק טומאה ברה"ר טמא והקשה הר"ש וכי ל"ל לר"ע ספק טומאה ברה"ר ותי' דס"ל דוקא בטהרות טהור אבל בגברא בעי טבילה. ולפי מ"ש לעיל לסברא זו ס"ס דאיכא לברורי חייב לברר. גם יסבור דאין מבטלין איסור לכתחלה מדאור'. ומעתה מיושבין ב' קושיות התוס' דר"ע כשיטתי' דס"ס דאיכא לברורי ל"מ וחיוב הבדיקה מ"ה שפיר ס"ל חמץ ידוע ל"מ ביטול רק ביעור וחמץ שא"י בעי ביטול או בדיקה וקרא דתשביתו כולל שניהם כמבואר בכ"מ ומ"ה כתיב תשביתו ולא תבערו משום דקאי גם אחמץ שא"י. משא"כ לדידן דס"ל ס"ט ברה"ר א"צ לטבול רק שאומרים לו אם טבלת אין בכך הפסד דהלכה כר' ינאי בע"ז ולא כר"י כמבואר במ"ל פ"י דמקואות (ע' לעיל סי' ל"ה אות י"א) ולפ"ז ס"ס דאיתא לברורי א"צ לברר ול"ב בדיקה מדאו' וקאי תשביתו בחמץ ידוע ומדלא כתיב תבערו משמע ביטול אף בחמץ ידוע כשיטת רש"י. ולפ"ז מיושב קו' הב' שהקשו התוס' והלא תשביתו לאחר זמן איסורו ולא מצי לבטל. דהנה קשי' למ"ד א"מ איסור לכתחלה הוא רק מדרבנן אמאי חמץ לאחר זמן אסורו הוי אב"ר לבטל דאסור בהנאה והרי מדאו' יכול לבטלו ברוב וליהנות ממנו. וצ"ל דכיון דמדרבנן אסור לבטל ול"מ בטולו אם ביטל במזיד ל"ה ברשותו. וזה מדרבנן אבל בקרא גופי' י"ל דמדאו' יכול לבטל אף לאחר זמן איסורו דהוי ברשותו לבטל ברוב וליהנות ומ"ה ל"ק קו' תוס' אקרא איך יבטל לאחר זמן אסורו דמדאו' מועיל הביטול דברשותו קאי ובזה מיושב קו' התוס' הראשונה בפשיטות יותר דלר"ע כשיטתי' דס"ל ספק טומאה ברה"ר בעי טבילה ולא סמכינין אספיקי' ה"ה דא"מ איסור לכתחלה מדאו' דרוב ל"ה היתר רק מטעם ספק כמ"ש הר"ש מפליזא וכמו דלא סמכינין אספק מטעם דיש עצה ההוגנת ה"ה דא"מ איסור לכתחלה ולדידי' ע"כ תשביתו הבערה דלאחר זמן אסורו ל"מ לבטל כקו' התוס'. ולכן אמר מצינו להבערה שהיא אב מלאכה ודוק היטב בכ"ז (מיהו למ"ש בחו"ד סי' צ"ט דבאיסור הנאה לכ"ע אין מבטלין איסור דרבנן דזה גופה הוי הנאה ה"ה די"ל דבאה"נ לכ"ע מדאי' אין מבטלין דהביטול הוי הנאה מיהו יש לפלפל בזה):

ו **ובזה** מיושב דברי הכלבו דס"ל בחמץ ידוע ל"מ ביטול והקשו עלי' מהא דמקשה בש"ס וכי משכחת לה לבטלי'. להנ"ל נכון לפמ"ש בטעם דבדיקה מ"ה משום דאיכא לברורי וחייב לברר כמו ס"ט ברה"ר. אבל כ"ז לשיטת הר"ש מפליזא הובא בש"מ לב"מ ד' י' דרוב ל"ה רק מטעם ספק שהתירה תורה (הגם דברה"ר גופה הדין דרוב אסור וספק

מותר כדמוכח ממשנה דשרצים עיין כתובות ט"ו וכמדומה שכבר הקשו כן על הר"ש) אבל לפ"מ שכתב בפליתי סי' ק"י דרב דס"ל הולכין בפיקוח נפש א"ה יסבור דרוב הוי ודאי. וכן נלע"ד דמ"ה רב ס"ל הולכין בממון א"ה ודוק. ולפ"ז לשיטתי' דרב ה"ה ס"ס הוה כודאי ואין ראי' מספק טומאה ברה"ר. וא"צ לברר כלל. ומעתה לרב ע"כ תשביתו קאי לחמץ ידוע ואין לבדיקה עיקר מ"ה כנ"ל ושפיר מקשה וכי משכחת לבטלי' לשיטת רב דהוא אמר הבודק צריך שיבטל אבל לדידן דפסקינין כשמואל דאין הולכין בפיקוח נפש א"ה וה"ה בממון דרוב ל"ה רק ספק ובעי בירור. קאי תשביתו בחמץ שא"י ובחמץ ידוע ל"מ ביטול ודו"ק.

ז **ובאופן** אחר נ"ל לישב דברי הכלבו דהנה כבר הקשו על גוף הבטול נימא הואיל ואי בעי זכי ביה ע"י חצירו ויש לו זכות יותר מאחר דל"ב רק ריצוי. אך י"ל כמו דאמרינין בב"מ ק"ב השתא דאמר רב אסור לזכות בבצים כל שהאם רובצת כל היכא דאיהו לא מצי זכי חצירו ל"מ זכי. אמנם בש"מ הקשה מחצר דגניבה. ולישב נאמר דגמ' דב"מ קאי לשיטת רבא דכ"מ דארל"ת אעל"מ ול"מ אף בדיעבד זכייתו ושייך לומר כל מלתא דאיהו ל"מ עביד ל"מ למיעבד שליח דבמחנה אפרים הקשה בכל שלד"ע דנימא הכי ותי' דכיון דבדיעבד מועיל העשי' כגון דמקדש אשה גרושה דמהני קדושי' לכ"ע כדאיתא בתמורה לכן מהני השליחות היכא דלאו בר חיובי' ולפ"ז בזכי' באיסור לרבא ל"מ חצר לזכות ואין ראי' מגניבה דלכ"ע מהני דילפינין מקרא דשינוי קונה כדאיתא בתמורה ע' נתיבות סי' ל"ד. ולפ"ז ה"ה בזכי' בחמץ תליא בהכי. וס"ל לכלבו כאביי דאי עביד מהני ומהני קנין בחמץ כמ"ש ג"כ הרמב"ם ומ"ה ל"מ ביטול מטעם הואיל. אבל הגמ' מקשה לרבא דמשני שמא ימצא גלוסקא ולדידי' לא מצי לקנות בעצמו דכמדארל"ת אעל"מ וחצר ג"כ לא זכי ושפיר מהני ביטול מקשה וכי משכחת לה לבטלי':

ח **עוד** באופן אחר יש לישב דברי הכלבו דהנה יש הוכחה מקרא דחמץ ידוע ל"מ ביטול דקשי' אמאי לוקה בשוחט פסח על החמץ והלא הוי התראת ספק שמא ביטל בלב כקו' השאג"א ואי דבאמת אין לוקה אמאי כתבה התורה לא תשחט ולא תזבח לעבור עלי' בב' לאוין כמ"ש מהרש"א בתוס' פסחים ס"ג והרי התוס' כתבו בב"מ ס"א דהיכא דלא לקי לא מוקמינין לעבור בב' לאוין. ולומר דב' מקראות אתיין דשינה עלי' לעכב שהזבח פסול ליכא למימר דבירושלמי מייתי קרא להכשיר הובא בתוס' תמורה וע"כ דלוקין ומוכח דח"י ל"מ ביטול. אולם י"ל דקרא דל"ת מיירי בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות כמו שתי' בשאג"א דלזה ל"מ ביטול דל"ה שלו. אך בצל"ח סוגיא דשוחט הפסח ס"ל דאינו עובר בלאו דלא תשחט בחמץ שקיבל עלי' אחריות דד דוקא לענין לאו דבל

ימצא גלי קרא. דבאמת דבר הגל"מ היכא דאיתא בעינא לכ"ע לכמ"ד כדאיתא בפסחים ו' רק דילפינין מקרא דל"י משא"כ בלא תשחט אינו עובר. ואמנם נ"ל ראי' דרב ס"ל דהגל"מ כמ"ד אף באיתא בעינא דס"ל בש"ס דסנהדרין ע"ב לשיטת רבא אף באיתא בעינא א"צ להחזיר בבא במחתרת ופירש"י דאף באיתא בעינא הוי כגובה משאר נכסים הואיל וברשותו ובאחריותו קאי. ומה דאמר רבא ולא הוא דכי אוקמא ברשותו לחיוב אונסין היינו לדחות דברי רב אבל רב גופה ס"ל דחיוב אונסין משוה כדידי' אף באיתא בעינא. ולפ"ז עובר בלאו דלא תשחט (וגם ר"ל יסבור הכי עיין בקצה"ח שפ"ו בשם בנו מה שהקשה אר"ל דמשני בסנהדרין ה"מ ר"ש הוא וקשי' דבדאיתא בעינא ר"ש מודה להנ"ל נכון דר"ל כשיטתי' דהתראת ספק ל"ש התראה בפסחים ס"ג וקשי' כנ"ל. וע"כ מיירי בקיבל אחריות ומוכח דבדאיתא בעינא נמי דהגל"מ כמ"ד ולכן ס"ל הכי) ומעתה הכלבו יסבור דאינו עובר בלאו דלא תשחט בקיבל אחריות כדברי הצל"ח ומוכח מקרא דל"מ ביטול בח"י אבל לשיטת רב דס"ל דהגלכמ"ד אף באיתא בעינא לא מוכח מקרא ומסברא מהני ביטול לח"י שפיר מקשה לשיטת רב גופי' וכי משכחת לה לבטלי':

ט **ואמנם** בגוף סברת רב בסנהדרין דס"ל בבא במחתרת אף באיתא בעינא לא משלם י"ל דלא כמ"ש לעיל דס"ל דהגלכמ"ד ומטעם חיוב אונסין קני לי' אך דא"ל דכל גנב קנה לגמרי הגניבה. רק דהתורה גזרה שאם איתא בעינא חייב בהשבה אבל באמת קנה לה לגמרי וכן כתב בטיב גיטין דף ל"ז וראי' מהרא"ש דס"ל היכא דנתיקרה הגניבה ונתיאש אינו משלם רק כשעת הזול עיי"ש שהאריך. וזה סברת רב. אמנם לפ"ז תיקשי אמאי גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולין להקדיש ואם רב ס"ל דגנב וגזלן קונים גוף החפץ ויש להם קנין ממש אמאי לא יוכל הגזלן להקדיש. והנ"ל דהרי אביי ורבא פליגי אי בע"ח למפרע גובה או מכאן ולהבא וכתבו התוס' בגיטין מ"א דהיכא דלא מצי לסלוקי בזוזי לכ"ע למפרע גובה. א"כ נהי דהגנב קנה להגניבה מ"מ אח"כ כשבא הנגנב ולוקח הגניבה גובה למפרע ול"מ הקדישו כמו בע"ח לאביי. אף דבודאי יש ללוה קנין הגוף מ"מ גובה בשעבודו למפרע. ובגנב דל"מ לסלוקי בזוזי לכ"ע למפרע גובה. ואף דלפ"ז בטבח הגנב י"ל כיון דאין שמין לגנב ולגזלן וחייב דמים לשלומי ל"ש למפרע גובה י"ל אין ה"נ דלרב בטבח מהני הקדישו מה"ט והא דאמרינן בב"ק ס"ט גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר ומקשה מי קדיש עייי"ש. ולהנ"ל י"ל דלרב מהני הקדישו י"ל דלא מקשה רק ממכירה דבזה איתא בעין והדרא בעינא ולמפרע גובה ול"מ ההקדש למפרע וליחייב דו"ה. ולפ"ז מיושב קו' התוס' בחולין מ' שפירש"י ל"מ הגביה והרביצה דכשהגביה קניא בהגבהה ונעשית שלו והתוס' הקשו מגזל ולא נתייאשו הבעלים גם מה הקשה בגמ'

ממנסך להנ"ל י"ל דרב הונא כרב ס"ל דגזלן יש לו קנין בגוף הגזלה ורק דל"מ הקדישו משום שאח"כ כשגובה למפרע קדיש. משא"כ כששחט נהי דבתחלת שחיטה ל"ה שינוי אבל בגמר שחיטה הוי שינוי והגזלן לוקח השברים לעצמו דאין שמין לגנב ולגזלן ומ"ה מצי לאסור בהגבהה דלע"ע שלו. ולא יבא לידי גביינא. וכן מיושב מה שהקשה בגמ' במנסך. דנהי דלע"ע שלו מ"מ אח"כ כשיבא לידי גביינא דבמנסך לא עשה פעולה בחפץ ולמפרע גובה ולא נאסר כלל. ושפיר הקשה ממנסך. ובזה מיושב מה דמשני הגמ' הב"ע דאית לי' שותפות בגוי'. והקשו התוס' א"כ היינו מדמע להנ"ל נכון דכיון דבאמת נאסר כולו בהנאה מטעם תערובת. ולא יבא לידי גביינא. שפיר נאסר חלקו וחלק חבירו מטעם הגבהה דגזלן קונה קנין גמור רק דכשבא לידי גביינא גובה למפרע משא"כ היכא שנאסר בלא"ה בהנאה ולא יבא לידי גוביינא נאסר למפרע בהנאה כולה וקצרתי כי אכ"מ ושוב מצאתי בח"ס חלק ח"מ סי' רל"ח שהרגיש קצת דלרב בסנהדרין ע"ב מצי לאסור אבל לא ביאר טעם דאין יכול להקדיש ומ"ש הוא נכון בעזה"י:

י **עוד** י"ל דברי הכלבו מחמץ ידוע. מה דקשה עלי' ממשנה דף מ"ט דאמרינן שם דמבטלו בלבו לחמץ ידוע.. דהנה לכאורה קשי' איך מהני ביטול לח"י והלא בידו לחזור ולזכות בו כנ"ל, אך י"ל דאין זכי' באה"נ. אמנם בריב"ש מבואר דיש זכי' באה"נ וכן פסק הרמב"ם דקנה חמץ בפסח לוקה ועיין בנוב"י סי' ח"י. ואמנם גוף הדבר דיש זכי' באה"נ אינו מובן דכיון דמה שיש לו אינו ברשותו איך יכניס דבר לרשותו. והלא תיכף יוצא מרשותו. אך דמצינו כה"ג בערוכין כ"ט במוכר שדהו בשנת היובל דרב ס"ל מכורה ויוצאה. ושמואל ס"ל מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר. ולפ"ז לסברת רב י"ל ה"ה בחמץ קונה החמץ רגע אחד כמ"ש הר"ן ר"פ כל הצלמים דכיון דלנכרי הע"ז או החמץ מותר קונה החמץ או הע"ז. ואף דתיכף יוצא מרשותו קונה ברגע הקנין. ומ"ה עובר בב"י. אמנם לשמואל דס"ל ק"ו הנ"ל י"ל מה שכבר קני' לו אינו ברשותו ואיך יקנה עתה. והנה בעירוכין כ"ט מקשה בגמ' עלי' דרב מהא דאינו מוכר את בתו כשהיא נערה דאמרינן ק"ו ומשני התם לא הדרה ומזבנה ומ"ה אמרינן ק"ו אבל ביובל הדרה ומזבנה לאחר היובל לכן ל"א ק"ו. ולפ"ז נ"ל דלר"י דס"ל חמץ לאחר הפסח אסור בהנאה ול"ה ומזבנה אמרינן ק"ו. ואין זכי' בא"ה משא"כ לר"ש דלאחר הפסח מותר מדאורייתא והדרה ומזבנה יש זכי' באה"נ נהי דעתה אינו ברשותו מ"מ קונה עכ"פ על רגע אחת לרשותו ול"ש ק"ו הנ"ל ומ"ה לר"מ דס"ל ג"כ כר"י דחמץ לא"ה אסור כדאיתא פסחים ל"א ועיין בצל"ח פסחים י"א ומהני ביטול דל"ש הואיל ושפיר

אמרו ר"י ור"מ דמהני ביטול לחמץ ירוע אבל הכלבו שפוסק לאחר הפסח מותר ול"א ק"ו דהלכה כרב באיסורא ויש זכי' באה"נ ל"מ ביטול לחמץ ידוע:

יא **ודרך** אגב נ"ל במה דמהני ביטול ע"י שליח אף דל"מ הפקר ע"י שליח ע' בנוב"י דהנה הא דל"מ הפקר ע"י שליח אינו מובן והלא הקדש מהני ע"י שליח כדאיתא תמורה ט' וה"ה הפקר. אך נ"ל דה"ט דהרמב"ם כ' דהפקר מטעם נדר. וכיון דאסור לנדור כדאיתא בריש חולין ה"ה דלכתחלה אסור להפקיר וכיון דהוי דבר עבירה אשל"ע. ומצאתי בבית מאיר סי' קי"ט שהרגיש בזה אהא דל"מ שבועה ע"י שליח עיי"ש. ולפ"ז עיקר הדבר תליא בפלוגתא שבין ר"י ור"מ בחולין. ולפ"ז כיון דמצוה להפקיר חמצו ולבטלו ול"ה עבירה שפיר מהני ביטול עי"ש. ואמנם הרבה יש לפלפל בזה. עוד ראיתי להגאון מליסא סי' תל"א שדחה דברי השאג"א שכ' בטובת הנאה שיש לו בחמץ אינו יכול לבטל. ותמה הוא מעירוכין כ"ח וכ"ט דמבואר דיכול להקדיש טובת הנאה וה"ה שיכול להפקיר. ודברי' תמוהין דשם במשנה אינו מקדיש הטובת הנאה רק הוא מתחייב ליתן לבדק הבית כפי טובת הנאה שיש לו. וכן מבואר בתמורה ל"ב ובתוס' שם וזה יכול לעשות משא"כ להקדיש החפץ שיש לו טובת הנאה אינו יכול וה"ה להפקיר אינו יכול. והרי שם במשנה מבואר דנדר מקדיש הקדש עילוי הואיל וחייב באחריות ומשמע דלא אתי' דוקא למ"ד נלכמ"ד. אך שם אינו מקדיש אך מתחייב ליתן כנגד זה שיש לו הנאה. ואין כאן שום ראי' דיכול להפקיר ולהקדיש אותו טובת הנאה ודוק:

יב **והנה** הפ"י הקשה בהא דיליף בגמ' דף ה' מר"ע דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה דאס"ד השבתתו בכל דבר יבערו בכל דבר דילמא השבתתו בכל דבר ומ"מ אין מבערין ביו"ט משום דאחשבי' למלאכה כמ"ש רש"י ביצה כ"ז והדברים עתיקין. ונ"ל דהנה ר"י יליף מנותר בתחלה בק"ו והקשו עלי' כל דין שאתה דן וכו' ויליף במה מצינו והקשה בפ"י דהרי חולין מקדשים לא ילפינין וכן כתב הרא"ש דטעמא דרבנן הכי היא וקשי' בסברת ר"י. ונ"ל דהמהרש"א כתב בקדושין נ"ז דקים להו להתוס' דנותר פקע שם קודש מיני' ועיין מ"ש עלי' הפ"י והח"ס ח"ב מאה"ע סי' קנ"ב ובספר נזיר השם להגאון החסיד מו"ה שמעלקא זצלה"ה שנעלם ממנו משנה דיש אוכל אכילה אחת דחייב על נותר אשם מעילות. ות"ל תירצתי דברי מהרש"א דיש חילוק בין בשר קודש דאם עלה ירד ובזה פקע שם קודש דל"ח למידי ובין חלב נותר דאם עלה לא ירד ומ"ה מועלין כמ"ש רש"י כריתות כ"ג והפלא על הני תלתא גאונים הנ"ל ועכ"פ לדברי מהרש"א מיושב קו' הפ"י הנ"ל. ואמנם בגוף סברת המהרש"א י"ל דזה תליא אי אפר נותר אסור בהנאה דתליא בשני תירוצי הגמ' תמורה ל"ד. דלתי' דאפר הקדש אסור מיירי בנפלה דליקה מאלי' דליכא

אינש דנימעל ה"ה אפר נותר אסור וה"ה דה"מ לשנוי' באפר נותר ולתי' דמיירי בתרומת הדשן משמע דאפר נותר מותר כיון דנעשה מצותו והכי מוכח להדי' בתוס' מנחות נ"ב ד"ה ואין מועלין באפרה ולא כערבי נחל דרוש ב' לפסח שכ' דאפר נותר אסור ולא כן מבואר בתוס' הנ"ל. והנה אם נאמר דאפר נותר אסור צדקו דברי מהרש"א דיצא מהקדש דהקדש אין לו שום הנאה והוי כקדשים שמתו שיצאו מידי מעילה אבל אם אפר הקדש מותר ושייך להקדש (מלבד לשיטת הריטב"א בקדושין נ"ו שכתב דאפר אה"נ הוי הפקר יש לעיין בהקדש האיך הדין ואולי מהקדש גם הריטב"א מודה) ויש להקדש בזה גורם לממון ולכן לא יצא מידי הקדש. ואף דמבואר במעילה י' בנהנה מבשר קודש שנטמא אינו מועל נהי דמעילה ליכא מצד גורם לממון דאיכא פלוגתא בזה בפסחים כ"ט מ"מ איסור דאוריי' איכא:

ולפ"ז נאמר דר"י יסבור דאפר הקדש אסור ויצא מידי קדושה דאורייתא ולכן יליף חמץ מנותר ויסבור דגם חמץ אפרו אסור כמ"ש הפ"י בשיטת ר"י ורבנן ס"ל גם נותר אפרו מותר ולכן הו"ל קדשים וחולין מקדשים לא ילפינין. והנה ר"ע דהוכיח דתשביתו מעיו"ט דאי ביו"ט מי שרי והקשו התוס' הרי יכול ליהנות מגחלתן או מתבשיל למ"ד אין שבח עצים בפת ונ"ל בישוב קושיתם דס"ל אפר חמץ אסור כשיטת ר"י ולכן לכ"ע יש שבח עצים דטעמא דאין שבח עצים דשלהבת בא ממשהו הנשרף משא"כ בחמץ האפר אסור. וכיון דס"ל לר"ע דאפר אסור ע"כ יליף מנותר כסברת ר"י וכיון דאפר נותר אסור ל"ה קדושה בו כשיטת מהרש"א וע"כ יליף במה מצינו דטעמא דרבנן דחולין מקדשים ל"ג ל"ש לדידי' דאפר אסור כדכתיבנא. וזה כונת ההוכחה. ומיושב ק' הפ"י (ודע דדברי מהרש"א קדושין הנ"ל במ"ש דנותר פקע קדושה צ"ע ממקרא מפורש פ' תצוה ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי קודש הוא ואף דבפסחים כ"ד דרשינין לכל שבקודש פסול בא ליתן ל"ת לאכילתו. א"כ י"ל הכונה כי קודש היינו שנפסל בקודש מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכן הוא בתוס' פסחים כ"ד דנותר קדשים הוא ומייתי לקרא הנ"ל וצ"ע):

יג **עוד** באופן אחר נ"ל קו' הפ"י הנה קשי' בגמ' דקאמר ר"ע מצאנו להבערה שהיא אב מלאכה ומשמע דאם הבערה ללאו יצאת אין כאן הוכחה דתשביתו מעיו"ט דהבערה מותר ביו"ט והרי בירושלמי שבת פ"ב אמרינן במקטיר אימורין חייב אף למ"ד הבערה ללאו יצאת משום כיון שרוצה בעיכולן כמבשל דמי'. ולפ"ז ה"ה בחמץ כיון שרוצה בעיכולו כמבשל דמי ולמה קאמר ר"ע מצינו להבערה שהיא אב מלאכה. והגם דבש"ס יבמות ל"ג מבואר דלא כירושלמי מ"מ כבר כתבתי בסי' י"ב להשוות ש"ס דילן עם

ירושלמי ואמנם שם כתבתי בביאור דברי ירושלמי דעיקר החילוק בין הבערה לבישול דבישול הוי תיקון לגבי עצמו שמתקן המאכל. משא"כ הבערה הוי תיקון לגבי אחרים כמ"ש רש"י שבת ק"ו. ולפ"ז כשמקטיר אימורין דיצאו מידי מעילה בהעיכול והוי תיקון לגבי האמורין גופי' הוי כמבשל וזה כונת הירושלמי. ולפ"ז ה"ה בחמץ האפר מותר הוי השרפה תיקון לגבי החמץ גופי' והוי כמבשל. ולפ"ז ההוכחה אזלא בדרך זה. דמדקאמר ר"ע מצינו להבערה שהיא אב מלאכה ול"ה מבשל בזה שרוצה בעיכולו ע"כ ס"ל דאפר חמץ אסור וע"כ יליף מנותר כמ"ש הפ"י דף כ"ו. וע"כ כיון דס"ל דילפינין מנותר מוכח דאין ביעור חמץ אלא שריפה כדס"ל לר"י, ודוק היטב כי הוא דבר חריף:

סימן סא

סוגיא דפסחים ט' וקצת בפסחים ו' דרשתי בעזה"י בק' ברעזאן (א) **לבאר** דברי תוס' ו' ע"ב ד"ה ודעתי' עלי' שהקשו אפירש"י וחס עלי' לשורפה א"כ מה מקשה וכי משכחת לה לבטלה הא חס עלי' ותמהו הטו"ז ומהרש"א דילמא לבטל אינו חס ולשרוף חס (הגם דלדעתי כונתם פשוט לשיטת רש"י דביטול אינו מטעם הפקר רק דגומר בדעתו שהוא כעפר כמ"ש הר"מ ואם חס לשרוף אינו כעפר אצלו ומה מועיל ביטול ולבו בל עמו) ונ"ל לפרש ע"ד פלפול. גם דברי הכלבו יתיישבו בהא דח"י ל"מ ביטול ומה מקשה וכי משכחת לה לבטלה. דהנה להלכה דתוך ג' ימים יכול לחזור מהפקר קשי' מה מהני ביטול מטעם הפקר הרי יכול לחזור ונימא הואיל ונהי דהא ל"ק הרי יכול לחזור ולזכות דהתוס' כתבו בדף מ"ו הואיל דאי בעי קנה ל"א. אבל כפי מה שביאר הגאון מהרש"ק זצ"ל דבריהם בחכמה דהואיל ל"א רק אי יעבור למפרע כגון הואיל אי בעי מיתשל. משא"כ אי בעי קנה דאז יהי' שלו ולמה יעבור השתא. א"כ בהפקר תוך ג' ימים דיכול לחזור ויהי' שלו למפרע נימא הואיל. וזה קו' רבתי. ומפאת כן נראה דביטול ל"מ רק בדעתו לבער. וביאור הדבר דהתוס' כתבו בדף כ"ט דמשהה חמץ מ"מ לבער א"ע דהוי לאו הניתק לעשה. והרבה פוסקים חולקים דל"י ולא ימצא הוה ב' לאוי ול"א חד עשה ועקר ב' לאוי. ואמנם בגל"מ דבחמץ כמ"ד ליכא אלא חד לאו דילפינין מלא ימצא. וה"ה אם עובר בב"י מטעם הואיל ל"ה רק כגל"מ וילפינין מלא ימצא וליכא אלא חד לאו. ולפ"ז אם אינו מבטל ויש ב' לאוין ל"מ משהה ע"מ לבערו דל"א חד עשה וכו' וכשמבטל ואינו שלו רק דהוי גל"מ מטעם הואיל ליכא אלא חד לאו ומהני משהה חמץ ע"מ לבערו. אבל באין בדעתו לבער ל"מ ביטול מטעם הואיל. והא דאמר רב הבודק צריך שיבטל משום שמא ימצא גלוסקא יפה לא תיקשי מה מועיל ביטול דכבר כתב זקיני הב"ח בהא דמקשה וכי משכחת לה ליבטלה ולא מקשה מכי משכחת. לה לישרפה

משום דחיישינין שמא ימצא ביו"ט ולא יוכל לשרוף א"כ מיירי באמת בדעתו לשרוף אח"כ רק שימצא ביו"ט ול"מ מה דמשהה ע"מ לבערה משום שעובר בב' לאוי. אבל כשמבטל א"ע רק מטעם הואיל ול"ע רק בחד לאו ואתי עשה ומנתק לה. ולפ"ז מיושב קו' תוס' ריש פסחים על רש"י שפירש בודקין שלא יעבור בב"י והקשה דמדאו' בביטול סגי. ולהנ"ל כונת רש"י דאם לא יבדוק ויסמוך על הביטול וסתם בית בחזקת חמץ והוה כודאי חמץ ול"מ ביטול משום הואיל דאי בעי חזר. והרי אינו בודק ול"ה משהה חמץ ע"מ לבערו ועובר משום הואיל. וזה נמי טעם הכלבו דבח"י ל"מ ביטול היינו באין דעתו לבער. והא דמקשה וכי משכחת לה לבטלי' כבר כתבתי דמיירי בדעתו לבער רק שהוא יו"ט. וכן מיושב מה שמקשים על הכלבו ממשנה דף מ"ט דשם ג"כ דעתו לבער. אמנם כשבדק הבית ול"ה שום חמץ ידוע מהני הביטול לחשש שמא ימצא גלוסקא ואם ימצא גלוסקא בדעתו לבער ומיושב דל"ק לשיטת רש"י במשנה מהא דאמרינין בגמ' דף י' בדיקת חמץ ל"ש דמדאו' בביטול בעלמא סגי. היינו דמן התורה א"י לחזור אף תוך ג' מהפקר ול"ש הואיל מדאו' ומהני ביטול מ"ה ומ"ה אמרינין שאני אומר אבל לבתר דתיקנו רבנן שיכול לחזור תוך ג' וכשחוזר מדאו' שלו מטעם הפקר ב"ד אם מבטל עובר מדאו' מטעם הואיל ובעי בדיקה דהוה כחמץ ידוע. ומעתה שפיר מקשו התוס' על רש"י שפי' שחס עלי' לשורפה א"כ מה מקשה וכי משכחת לה ליבטלה והכונה דכיון שחס לשורפה ואינו משהה ע"מ לבערו ל"מ ביטול דשייך הואיל כנ"ל. ובשלמא אם אין חס עלי' הוה משתה ע"מ לבערה ומהני ביטול שלא יהי' רק לאו אחד ועשה מנתק לה ודוק היטב. ודע דמה שכתבתי לישב דברי רש"י אף דרש"י ס"ל דביטול מטעם תשביתו ולא מטעם הפקר זה לרבנן דהשבתתו בכל דבר אבל לר"י דתשביתו בשרפה גם רש"י מודה דביטול מטעם הפקר ודוק:

ב **ובגוף** הקושיא מה מהני ביטול הרי בידו לחזור תוך ג' ימים נ"ל כיון דזה תקנתא דרבנן במקום איסורא כגון בחמץ לא תקינו רבנן כעין דאמרינין בב"מ צ"ו ומ"ה א"י לחזור. ובזה מיושב קו' תוס' והר"ן דהרי בהפקר בעי ג' דהנה נ"ל טעם דבעי הפקר בפני ג' שיהי' אחד זוכה וב' עדים והלא לא איברא סהדי אלא לשיקרא. אך לפ"מ דאמרינין בב"ב קמ"ב שאני התם דרפוי מרפיא בידו. ויוצא משם דהיכא דהזוכה מהפקר מרפיא בידו ל"ק ע"כ לבתר דתקינו רבנן שיכול לחזור תוך ג'. בעי שיהי' אחד זוכה תיכף שלא יטעון שחזר. וב' עדים שלא יכחיש ההפקר דבדליכא סהדי הזכי' מרפיא בהזוכה. והיינו טעמא דהר"מ דדוקא בקרקע בעי ג' משום דבמטלטלין כשיכחיש יהי' הזוכה מוחזק והפוסקים ס"ל גם במטלטלין שמא לא יהי' לו מיגו ולא יהי' נאמן שהפקיר ורפיא בידו. וזה נ"ל טעם הר"ן

דהפקר ל"מ ע"י שליח ותמהו מ"ש מהקדש ואמנם להנ"ל י"ל דכשבעלים הפקירו בפני ג' לא מרפיא מיד הזוכה משא"כ כשהפקיר ע"י שליח מרפיא ביד הזוכה שמא ביטל השליחות. ולפ"ז בחמץ שכתבנו לעיל דגם מדרבנן ל"מ לחזור תוך ג' ל"ב בפני ג' דל"ב שיהי' זוכה תיכף דלא מצי לטעון שחזר. וקצת יש לפרש דברי הירושלמי בהפקיר חמצו בי"ג לאחר הפסח מאי ר"י אמר אסור ר"ל אמר מותר א"ל ר"י לר"ל אי אתה מודה בלאחר שש שהוא אסור א"ל תמן אסורו גרם הא מאי אית לך למימר. נ"ל הכונה דלכאורה בכל ביטול שייך הואיל ויכול לחזור תוך ג' ימים אך אם הוא מבטל בע"פ קודם זמן איסורו לא תקנו רבנן שיכול לחזור תוך ג'. וס"ל לר"י דכשהפקיר בי"ג דאז לא ניכר שהפקיר מחמת האיסור הוה כמו כל הפקר ויכול לחזור תוך ג' ושייך הואיל ומ"ה אסור לאחה"פ וא"ל ר"י אי אתה מודה דלאחר שש אסור הכונה לר"ש דחמץ בע"פ מותר מדאור' ורק מדרבנן אסור לשיטת בעה"מ ומ"מ אם הפקיר לאחר שש ל"מ דאיסורא דרבנן כדאור' וה"ה הכא כיון דמדרבנן יכול לחזור עובר בב"י א"ל תמן איסורו גרם לו ול"ה ברשותו הכא מאי אית לך למימר כיון דהפקיר קודם זמן איסורו לא תקינו לי' רבנן חזרה בזמן איסור אף בהפקיר בי"ג. ומסיק דפליגא בהערמה ועיין מק"ח ודוק:

ג **ולישב** קו' תוס' ד' ט' ד"ה כדי שתהא בהמתו אוכלת שהקשו דהרי בדרבנן ס' מוציא מידי ודאי ובחזינא דשקל נמי מדרבנן דמדאו' בביטול סגי כדאמרינין דף ו' לענין שאני אומר. הנה בגוף סברת הכלבו דלח"י ל"מ ביטול י"ל מטעם הואיל דאי בעי זכה בה ואף דהואיל דאי בעי קנה ל"א הטעם דאין לו זכות יותר מאחר אמנם כשמונח בחצרו ואי בעי זכה בריצוי לבד אמרינין הואיל וכן נראה מדברי המג"ש. אך בחמץ שא"י ל"ק חצרו כיון שאינו יודע אם ימצא הדבר כמ"ש תוס' ב"מ כ"ו (ובתוס' ב"ב נ"ד כתבו שלא מדעתו ל"ק ומשמע מדעתו קני ותוס' ב"מ סתמו הדברים) ואמנם לדעתי הדבר תליא באשלי רברבי הנה בב"מ ק"ב אמרינין והשתא דאר"י ב"ח אסור לזכות בבצים כ"ז שהאם רובצת כל היכא דאיהו לא מצי זכי חצירו נמי לא מצי זכי. וכתב בש"מ בשם ריטב"א דאפי' מדעתו אינו קונה כיון שבעצמו אסור לזכות ודוקא בגניבה גלי רחמנא דחצר קונה אף דאסור לזכות וא"ד דדוקא שלא מדעתו והראשון עיקר (עפ"י הנ"ל נ"ל לישב קו' הגאון מ' ענזיל ז"ל הובא בבית אפרים יו"ד סי' ס"ו בהא דמקשה בחולין על הא דשילוח הקן אינו נוהג במוקדשין היכא משכחת לה אי דאקדשי' הא א"א מקדיש דש"ש ואי דקני מקודם הו"ל מזומן. והקשה לפמ"ש הר"ן נדרים מ' בהיתה לפני' ככר של הפקר דהיכא דבא הפקר לד' אמותי' יכול לזכות להקדש מטעם מיגו דזכי לנפשי' א"כ משכחת בכה"ג. ומה הקשה בגמ' להנ"ל נכון דהאם ודאי אסור לזכות קודם שילוח כש"כ מהבנים א"כ החצר

אינו קונה וכש"כ ד' אמות ול"ש מיגו דזכי לנפשי') והנה דברי הריטב"א סתומים דאמאי לא ילפינין מגניבה שיקנה חצר באיסורין דל"ש אשלד"ע כדאמרינין בב"מ י' (עיין סי' הקודם) נ"ל סברת ריטב"א דהתורה קנסה להגנב דמה"ט בעי קרא מיוחד ברישׁ הזורק לגט ול"י מגנב. וביאור הדבר דגנב ל"ק גוף הגניבה רק לגריעותא שיתחייב באונסין וכפל ואיך נילף מזה דחצר קונה איסורין גוף הדבר שיהי' שלו. ואמנם אי גנב קונה גוף הגניבה יש ללמוד מגנב. וזה פלוגתא בסנהדרין ע"ב דאמרינין שם דאמר רב אפי' איתא בעינא פטור בבא במחתרת דקלב"מ דמיקרי תשלומין אמנם אם נאמר דל"א רב באיתא בעינא דל"מ תשלומין כלל כיון שהגניבה בעין דאין לו קנין בה. וע' קצה"ח סי' ש"נ דאפי' לדידן דכשהגניבה בעין חייב להחזיר הוא רק מדרבנן הרי דיש לו קנין. וע' סי' הקודם בשם טוב גיטין ד' ל"ז. ובזה תליא ב' תירוצי הריטב"א דלתי' הראשון ס"ל דגנב א"ק רק לגריעותא ולכן ל"י מגנב ובתי' ב' ס"ל דגנב קונה למעליותא וילפינין מגנבה ולכן פי' הא דב"מ ק"ב דוקא שלא מדעתו. (ואף דרש"י ב"מ י' פירש דגנב בעי דוקא נעל בפני' משמע דחצר לבד ל"ק ז"א דא"כ מה הקשה בריש הזורק דנילף גט מגנב וע"כ ל"ב נעל רק שיהי' משתמר אבל הקנין מטעם חצר):

והנה לפמ"ש הריטב"א דחצר ל"ק באיסורין רק בגניבה ה"ה בחמץ ל"ק ומהני שפיר ביטול לח"י ואמנם עיקר הדבר תליא בזה דבב"מ ז' אמרינין דמגביה מציאה לחבירו לק"ח רק מטעם מיגו דזכי לנפשי' דהוי תלבע"ח בשח"ל והקשה בש"מ איך חצר קונה מציאה הרי הוי תלבע"ח ול"ש מיגו דזכי ותי' דמציאה ל"ה חב לאחרים דהוה רק מניעת הריוח והקשה ביד יוסף איך חצר דגניבה קונה לר"ל דחצר דגברא משום שליחות ותי' דכיון דחצר דגנב א"ק רק לגריעותא דידי' לחייב באונסין וכפל לטיבותא דבעלים ל"ה תלבע"ח במשח"ל עיי"ש. ולפ"ז לר"ל דחצר דגברא משום שליחות איתרבאי. וקשי' מחצר דגניבה וצ"ל דל"ק רק לגריעותא וליכא למיליף מגנב. ול"ק חצר באיסורין ולר"י דמשום יד איתרבאי י"ל דגנב קונה למעליותא וא"ל דהוי תלבע"ח בשח"ל דיד שאני כמ"ש הנ"י. ולפ"ז לר"י חצר קונה באיסורין דילפינין מגנב ולר"ל חצר איכה קונה באיסורין רק בגנב לגריעותא. והנה רבא ס"ל בכל דוכתא כר"י בר מתלת. ושפיר תי' רבא דבחזינא דשקל א"ס מוציא מידי ודאי ול"ת הרי מדאור' בביטול סגי ול"ה רק מדרבנן כק' התוס' די"ל לח"י ל"מ ביטול דהוא ס"ל כר"י דחצר דגברא משום יד ולדידי' חצר קונה באיסור ושייך הואיל. וכ"ז לרבא אבל בגמ' דשתי בתים ואחד בדוק דאמרינין שאני אומר דהוי פסקי הלכות ולדידן דפסקינין דחצר דגברא משום שליחות וגנב א"ק רק לגריעותא וחצר א"ק באיסורין ול"ש הואיל שפיר פסקינין דמהני ביטול לח"י (ואף דתוס' כתבו

דקאי לר"י זה לענין דבעי ריבוי דבזה הלכה כר"י אבל לענין חצר משום שליחות הלכה כר"ל כשיטת הרי"ף ודוק):

ד **והנה** בגוף קנין חצר באה"נ הי' נ"ל דכל חצר לגבי' כחצר שאינה משתמרת כעין דאמרינן בב"מ ק"ב ביצא לו שם מציאה בעיר כיון דיצא לו שם מיבדל בדילי אינשי והו"ל כחצר משתמרת ה"ה בחמץ בפסח להיפך כיון שהכל מצוין עלי' לבערו כדאמרינן בגזל חמץ ובא אחד ושרפו במועד. הו"ל כחצר שאינה משתמרת והיותר י"ל כיון דהוא אינו רשאי למחות בשום אדם שלא יטלו בע"כ דידי' הו"ל חצר שאין משתמר. וע' בנתיבות סי' רע"ה שכתב ג"כ דאה"נ אסור לשמרו והו"ל כהניח חפצי' ברה"ר ובמקום שאינו משתמר ואף עומד בצדו ל"מ לפוסקים דעומד בצדו מטעם חצר המשתמר וכאן אף שעומד בצדו ל"מ לשמור שאסור למחות לכל מי שבא ליטלו אמנם להרא"ש דעומד בצדו מטעם יד. מהני עומד בצדו. ובזה י"ל לשיטת הכלבו דח"י ל"מ ביטול מהא דהי' יושב בבהמ"ד וכו' מבטלה בלבו. להנ"ל י"ל הטעם דל"מ ביטול משום הואיל ואף דחצר א"ק באה"נ דהו"ל כחצר שאין משתמר מ"מ כשהוא עומד בצדו קונה אבל שם שהי' יושב בבהמ"ד ואינו עומד בצדו ל"ק החצר ומהני ביטול. וכשיבא לביתו ישרפנו לערב ויהי' משהה חפץ ע"מ לבערו ועכ"פ השתא כשהוא בבהמ"ד מועיל הביטול. ובזה מיושב הא דמקשה שם והרי לאח"ז איסורו ל"מ לבטל. והקשה בשאג"א דלוקמה כריה"ג דחמץ מותר בהנאה להנ"ל ניחא דלריה"ג דמותר בהנאה מותר למחות ביד כל אדם שלא יטלו ה"ל חצר המשתמר ושייך הואיל ול"מ ביטול לח"י. כ"ז חשבתי בהשקפה ראשונה אבל כז"א דא"כ מה קאמר בגמ' שם דייקא נמי דקתני הי' יושב בבהמ"ד עיי"ש ולפי דברינו דוקא כשיושב בבהמ"ד מהני ביטול. וגם בגוף הסברא יש לפקפק כיון דהחצר נעול ומצד עצמו משתמר מה לי שהוא אסור לשמור. ע"כ הדבר צריך ביקור. ולא כתבתי רק להעיר המעיין:

ה **שם** בגמ' טעמא דל"ח דשקיל הא חזינא בעי בדיקה ונימא אכלתי' ומייתי ממדורת הכושים דאם יש חולדה א"צ בדיקה. ולכאורה קשי' אמאי לא משני נהי דלא תלינין דאכלתי' מ"מ תלינין דגררוהו כמו דמתרץ הגמ' על הך דשפחתו של מציק. וצ"ל דל"מ לשנוי' הכי דממנ"פ אם החור פותח טפח מביא את הטומאה ול"מ מה דגררוהו. ואם החור אינו פותח טפח טומאת בוקעת מאליה והמדורה רה"י ובשפחתו של מציק מיירי שרגלי הכהן ברה"ר וטהור מספק משא"כ במדורת כושים. ול"ל דמיירי שבמקום הטומאה יש חלל טפח ומ"ה אינה בוקעת ומקום החור אינו רחב טפח ואינו מביא הטומאה דא"כ הו"ל קבר סתום ומטמא כל סביבי' כמ"ש מהרש"א תוס' ד"ה ספק

גררוהו. ועיין תוס' בב"ב ק' ע"ב. ולפ"ז קשי' דבתוס' שם הקשו ממגדל שאין ביציאתו פותח טפח אמאי אינה בוקעת כדין קבר. ותי' דבכלים אין דין קבר כיון דאין מבטלו:
והנה התוס' נדה נ"ז הקשו בהא דכותים ים אינם נאמנים על נפלים והלא נזהרים הם מטומאת מת ותי' דלפי שעה הי' קוברים שם. עיי"ש א"כ הו"ל לשנוי' דמ"ה במדורת כושים בחולדה טהורה דודאי גררוהו וסתם חור יש בו טפח ואין בפי' טפח. ול"ק דהו"ל קבר סתום דכיון דכותים נזהרים וסופו ליטל משם ואין מבטלים כמ"ש תוס' נדה ל"ה דינו כקבר כמ"ש תוס' ב"ב הנ"ל. וזה קושי' רבתי. ונ"ל לישב דהתוס' בנדה נ"ז ד"ה אילן המיסך כתבו דכותים ל"ח אספק טומאה א"כ כשיש חולדה ויש ספק אכלתי' נהי דלדידן ל"מ אבל הכותים סומכין על ספק וקוברין נפלים ואין לוקחין משם. ונמצא כיון דאין דעתם ללקחו משם הו"ל קבר סתום. ולפ"ז אולי יש לישב קו' תוס' שם בנדה ודוק:
והנה המהרש"א הקשה לשיטת הרמב"ם דמדורת כותים ל"ה רק חשש דרבנן. מה הקשו משם למשנה דא"ח דמיירי בלא ביטלו לדעת תוס' דהוא חשש דאורייתא. ונראה לישב דהנה דעת הרבה פוסקים דמיעוט נפלים היא חשש דאורייתא עיין ראש אפרים סי' י"ג ובמדורות כותים יש רוב דרוב נשים מתעברות ויולדת ורק דהוה רובא דתליא במעשה. ואף דתוס' כתבו בבכורות כ' דבאדם ל"ה רובא דתליא במעשה כתב הפ"י דבזנות הוה רובא דתליא במעשה ובמשנה דמדורת כותים איתא דאפי' אין לו אשה חיישינין לזנות ע"כ פוסק הר"מ דיש כאן ס"ס שמא לא הולידו ואת"ל הולידו שמא לא הי' נפל. וכ"ז אי רובא דתליא במעשה ל"ה רוב. אמנם לרבא ואביי דלא ס"ל בבכורות סברת רובא דתליא במעשה הוה חשש דאורייתא. וכיון דאביי ורבא מתרצים בפסחים קו' הגמ' מסתמא הם הי' המקשים כמ"ש תוס' ב"מ ריש פ"ב ולשיטתם הקשו ממדורת עכו"ם דלדידהו הוי חשש דאורייתא ורמב"ם דפסק דרובא דתליא במעשה ל"מ מ"ה ס"ל דל"ה רק חשש דרבנן כן יש לומר לפי חומר הנושא:

ו **שם** בגמ' וא"ס מוציא מידי ודאי והרי חבר שמת וכו' הרי הן בחזקת מתוקנים התם ודאי וודאי הוא דחזקה על חבר שא"מ מת"י דבר שאינו מתוקן. הנה קשי' לשיטת הר"ן ביצה פ"ב דבדשיל"מ ל"מ רוב. א"כ הך דחזקה על חבר לא עדיף מרוב. ול"מ בטבל דהוא דשיל"מ. וע' רמב"ם פי"א ממעשר ה' י"ג דל"מ ס"ס במעשר ונ"ל דהוא ג"כ משום דשיל"מ. וקשי' גם על תי' הב' דספק היא ומהני מטעם ס"ס והרי ל"מ בזה ס"ס ואולי ס"ל להר"מ דוקא בחשש תבואת ע"ה ל"מ ס"ס הואיל ועיקר התקנה הי' על הס' וקצת משמע פ"ב דמכשירין ור"מ פי"א ה"ט ממעשר דמהני רוב ומ"ה מוציא פירות בשוק ורוב מכניסים לבתיהם פטור ממעשר. וקשי' מזה על הר"ן דבדשיל"מ ל"מ רוב. אמנם

בגוף הקו' מסוגיא דידן על הר"ן י"ל לפמ"ש בת"ה דחזקה דאתי' מכח סברא עדיף וה"ה חזקת החבר. ובדרך פלפול י"ל דמיירי הכא בחבר שמת ומינה אפיטרופס. ואפיטרופס אין רשאי להפריש להניח ואף להאכיל כתב הרשב"א גיטין נ"ב דאין רשאי להפריש רק מתק"ח. ובתי' ב' כתב דרשאי להפריש מדאור' וכתב בנק"ה סי' ש"ה בסברא דבודאי ניחא ליתומים דניחא לאינש למיעבד מצוה בממונו. א"כ ל"מ לתי' א' ל"ה דשיל"מ כיון דאין רשאי להפריש רק מתקנת יתומים כשאין יכולין לאכול משא"כ הכא אם לא יוכל להפריש ל"ה דשיל"מ ומהני רוב. מ"ה אמרינין דהאפיטרופיס לא יפריש ומותר בלא הפרשה. אלא אפי' לתי' הב' כיון שכתבו תו' פסחים י' דבספק ל"ש ניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממונא. ע"כ ל"ש לומר בספק דהוה דשיל"מ ודוק:

וע' ברש"י שכתב בתי' הב' דאכילת קבע מדרבנן וכיון דמדרבנן סמכינין אחזקת חבר. וכיון בזה לישב קו' תוס' שהקשו דגם במשנה דרבנן דמדאו' בביטול סגי. ולזה תי' רש"י דבדרבנן נמי א"ס מוציא מידי ודאי ורק בדבדרבנן סמכינין אחזקת חבר. ונ"ל מכאן ראי' למ"ש בריש ס' הקודם דרובא דתליא במעשה מהני באד"ר עיי"ש הסברא. ע"כ גם חזקת חבר דהוה רובא דתליא במעשה מהני באד"ר ודוק. ובגוף ראיות התוס' דאכילת קבע אסור מדרבנן גם בלא ראה פני הבית מדנקט נדי שתהא בהמתו אוכלת ומשמע דאדם אסור מדרבנן. נ"ל לפמ"ש זקיני הת"ש דבדאור' אסור להערים ורק מדרבנן מותר להערים והמ"ל כ' פ"ב דתרומות דהנאה של כילוי בטבל אינו רק מדרבנן. ע"כ נקט מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ כדי שתהא בהמתו אוכלת דזה ל"ה בטבל גמור רק אד"ר ומותר להערים. אבל בשביל אדם שיאכל טבל דהוא א"ת אסור להערים. ומה שמכניס לבית במוץ בכונה לפטור מתרומה הוה הערמה ואסור בדאורייתא. אבל אם הכניס במוץ בלי כונת הערמה אף אדם מותר אף מדרבנן. ואין ראיות התוס' ראי'. אמנם למ"ש המק"ח סי' תמ"ח דהיכא דאינו עושה איסור כלל אף בדאורייתא מותר להערים א"כ במכניס במוץ דאינו עושה איסור כלל מותר להערים בדאור' ושפיר הוכיחו התו' ודוק:

ז והנה בתוס' ד"ה בשפחתו של מציק אר"ת דכהן שוטה הי' הנה בנדה פירש"י דמיירי בכהן קטן. ולפ"ז קשה קו' התוס' האי בור היכא קאי דאפי' קאי ברש"י בספק אחד טהור דהוי א"ב דעת לשאול ומה מקשה א"ס מוציא מידי ודאי וא"ל דיש כאן חזקת טומאה ואף בא"ב דעת לשאול טמא כמבואר בר"מ פ' ט"ז משאר אבות הטומאה. דמ"מ תיקשי לפי תי' הגמ' דהוי ס' רוח הפילה ואין כאן חזקת טומאה למ"ל ס"ס הרי בספק זה לבד די. וצ"ל דהא דא"ב דעת לשאול לא תליא בשנים. ויש קטן בשנים ויש בו דעת לשאול. וכן משמע בתוס' נדה י"ח ע"ב. ותמהני בזה על הש"ש שמעתא א' פ' ט"ז שהקשה על

הר"מ פ"ב דסוטה דקטנה שהשיאה אבי' מקנין אותה לפסול מכתובה והקשה דהרי א"ב דעת לשאול ולא הרגיש במ"ש דמשכחת קטנה שיש בה דעת לשאול. והנה התוס' הקשו ד"ה ספק גררוהו וא"ת האי בור היכא קאי ושמעתי ממורי אשר יצקתי מים על ידו הרב הגאון מ' נתן זצ"ל האבד"ק ראווא בישוב קו' תוס' עפ"י מ"ש מהרש"א נדה ט"ו דקו' תוס' דהוי ס"ט ברה"ר ל"ק לס"ד דגמ' דספק גררוהו מוציא מידי ודאי דבזה ל"מ ס"ט ברה"ר כיון דודאי הפילה (כונתו כיון דיש כאן חזקת טומאה) אלא קושיתם על תי' הגמ' דספק רוח הפילה ס' נפל זה גופה סגי ברה"ר וא"צ לס"ס. ולפ"מ דאמרינין בנדה כ"ט עברה בנהר והפילה מביאה קרבן ונאכל דרוב נשים ולד מעלי' ילדן א"כ בספק רוח הפילה לבד לא סגי אף ברה"ר דיש רוב כנגדו. אך הש"מ בכתובות ט' והריב"ש כתב דהיכא דיש ספק השקול מצרפין ספק אחד אף שהוא מיעוט דלא כתוס' כתובות על כן מטהרינין מס"ס שמא גררוהו ושמא רוח הפילה. וספק גררוהו לבד ל"מ נמי ברה"ה אף דהוא ס' השקיל כיון דאיתחזק טומאה כדברי מהרש"א. ומיושב קו' התוס' ודפח"ח אמנם מ"ש מנדה כ"ט שם מסיק דוקא בהוחזקה עוברה הוא רוב. אבל בלא הוחזקה עוברה ל"ה רוב אמנם גם הכ"מ פ"ט מטומאת מת ה' י"ב כ' הא דאין ידוע אם הפילה דבר המטמא ל"ח ס"ס דרוב מפילות דבר המטמא הם. וזה תימא דזה דוקא בהוחזק עוברה וצ"ל דגם הר"מ וגמ' בהך דשפחתו מיירי בהוחזקה עוברה. וס"ל לר"מ דזה לא מיקרי ס"ס רק המיעוט מצרף לספק שקול ומ"ה כ' הר"מ דטהור מספק ודוק:

אמנם לפענ"ד דברי מהרש"א צ"ע ל"מ לר"ש דס"ל ריש נדה דאפי' במקוה שנמדד טהור ברה"ר אף דהוי סוף טומאה. אתי ס' טבל במקוה כשרה ומוציא מידי ודאי טומאה אלא אפי' לרבנן דשם טעמא דרבנן דהוי תרתי לריעותא העמיד טמא על חזקתו וא"ל העמיד מקוה על חזקתו הרי חסר לפניך כמ"ש תוס' נדה ג' ד"ה גמר משא"כ הכא דחזקת כהן לא איתרע אוקי חזקת טהרה דכהן נגד חזקת טומאה דבור וטהור ברה"ר ושמא ס"ל למהרש"א כמ"ש הריטב"א גבי שליא בבית דכיון דהבית איתחזק בטומאה ל"מ חזקת האדם וע' ז' מהר"ם ריש נדה ופמ"ג יו"ד במ"ז סי' א' ס"ק ו'. ועדיין צ"ע במהרש"א ז"ל (וע' מ"ש על תוס' לעיל סי' א' אות ב'):

ח **ובמקום** אחר הקשתי על תוס' שהקשו למ"ל ס"ס בר"ה תיסגי בס' אחד והרי נ"מ דס"ט בר"ה גברא בעי טבילה כדאיתא בע"ז ל"ז ובס"ס א"צ לטבול דנחית דרגא. ותירצתי עפ"י המ"ל בפי"ט משאר אה"ט דבטמא מת דבעי הזאה ואין מזין מחומרא בעלמא גם טבילה ל"ב ע"כ בסוגין דמיירי בטמא מת שפיר הקשו תוס' (ע' לעיל סי' ל"ה אות י"א) וכעת נ"ל דבס"ט בר"ה בטמא מת תליא בפלוגתא אי טומאה הותרה בציבור ול"ב

טבילה בס"ט בר"ה ואי דחוי' בעי טבילה דבר"מ פט"ו משאר אה"ט כ' טעם דס"ט בר"ה דילפינין מציבור דעושין בטומאה וזאת הובא בתוס' סוטה כ"ח בשם ירושלמי אמנם צ"ע דהרי בש"ס דידן ילפינין ס"ט בר"ה מסוטה. ותירצתי דר"מ ס"ל פ"ד מביאת מקדש דטמאי שרץ לא יתעסקו בפסח הבא בטומאה (ובמק"א הקשיתי עלי' מש"ס דפסחים פ' מטמאין אחד בשרץ עיי"ש) א"כ בש"ס דסוטה כ"ח דקאי אשרץ עיי"ש ליכא למילף מפסח הבא בטומאה וצריך ללמוד מסוטה. אבל ס"ט ברה"ר בטמא מת ילפינין מציבור. ובזה עלתה בידי ישוב נכון לקו' תוס' חולין ט' בהא דשני נזירין דמקשה דהוי ס' טומאה ברה"ר ומשני באומר ראיתי ט' שנזרקה. והקשו תוס' הו"ל לאתוי קרבן טומאה. ותי' כיון דאחד ודאי טהור אין דומה לסוטה. והקשו א"כ אמאי ברה"ר טהור כיון דאין דומה לסוטה. ולהנ"ל נכון דבהך דב' נזירין דמיירי בטמא מת יש ללמוד ס"ט ברה"ר מפסח הבא בטומאה אם ודאי הותרה כש"כ ס' כדאיתא בר"מ ונהי דאין דומה לסוטה שיש אחד ודאי טמא אבל מפסח הבא בטומאה יש ללמוד. ושפיר מקשה בנויר והיא הערה גדולה. ולפ"ז נהי דבטמא שרץ דילפינין מסוטה צריך לטבול דבסוטה הוה דיעבד והא מיא בנהרי זילי טבילי אבל בטמא מת ילפינין מציבור למ"ד טומאה הותרה א"צ טבילה בס"ט בר"ה ולמ"ד טומאה דחוי' צריך טבילה דגם בציבור היא רק דחוי' ודוק:

סימן סב

עוד לדרוש הנ"ל ולפי ששייך למס' חולין הצבתי' סנסן לבדנה:

א **שם** בסוגיא בתוס' ד"ה היינו ט' חניות כתבו התוס' לחלק בין כשהאיסור ידוע במקומו ל"ג שמא יקח מן הקבוע ובין כשהאיסור א"י במקומו גזרינין כמו בהך דהתערובת ובתוס' חולין צ"ה כתבו בשם ר"ת בספק דרוסה שנתערב דמותר מטעם כל דפריש ולא יתכן כמו שהביאו ראי' מפ' התערובת דגזרינין שמא יקח מן הקבוע. ונ"ל לישב דברי ר"ת ובזה נתיישבו דברי הטור יו"ד סי' נ"ז שהביא דעת הסמ"ג להתיר בספק דרוסה מטעם ס"ס. וכתב הטור דלפי דברי' הי' לו להתיר ס' דרוסה ע"י דנכבשינהו ונימא כל דפריש: ופי' הב"י כונת הטור אף דהוא לא ס"ל כר"ת מ"מ הקשה על הסמ"ג דס"ל דס' אחד בגופו וב' בתערובת מותר כר"ת הי' לו לפסוק גם בזה כר"ת דל"א שמא יקח מן הקבוע וזה תמוה דכי בשביל שסובר כר"ת בס' אחד בגופו מוכרח לסבור כר"ת דל"ג שמא יקח מהקבוע. וכבר תמה כן בפליתי סי' נ"ז וסי' ק"י ואעין ואומר מקודם לישב דברי ר"ת. דהנה במשנה דהתערובות מיירי דנתערבו קדשים בשור הנסקל. או בחטאת המתות והך דשור הנסקל הנה לר"י דס"ל ב"ק מ"ד דשור המוקדשין שהמית א"ח מיתה ע"כ צ"ל דמיירי בבהמת חולין של שה"נ שנתערב ואמנם גם לרבנן דפליגא על ר"י משמע

מפשטא דמתני' דשל חולין דומיא דשור שהמית עפ"י בעלים דמיירי בחולין דמאן בעלים דהקדש. וע' ברש"י במתני' דשור שהמית עפ"י ע"א שכ' וא"א למכור לצורכי מין זבח שהרי פסולים להקרבה. וביאור דברי' דבאמת בלא"ה א"א להקריב מחמת תערובת חולין ורק דבשאר חולין מוכרין להקדש בהמה שנתערב ושה"נ אסור בהנאה. והנה בהא דמקשה וליבטלי ברובא א"א לפרש שיבטל ברוב ויהי' הקדש ע"י ביטול. דכבר כתבתי במ"א דנהי שניתר ע"י ביטול אבל אין בכחו שיהי' הקדש ע"י ביטול דלא עדיף מזכות בור במים שכתב הרמב"ן ב"ב פ' דל"ח מעילה משום דהוה הקדש מעצמו ועכ"פ לא עדיף מגידולי הקדש (ע' לעיל סי' נ"ד אות ד') ולדעתי עוד גרע מגידולי הקדש ול"ה הקדש כלל ולפ"ז מה הקשה וליבטלו ברובא איך יקריב בהמת חולין כיון דלא נעשה הקדש ע"י ביטול. ולישב נאמר הנה דעת הפמ"ג סי' ק"ט באיסור אכילה שנתערב בהיתר של חבירו צריך חבירו לשלם לו דמי שוי' ההיתר כיון דשלו נשבח ובאה"נ כ' דא"צ לשלם דהוי הפקר. ואמנם לפוסקים דאה"נ יש לו בעלים כשנתערב בשל חבירו ונעשה היתר ע"י ביטול צריך לשלם לו - ויבואר לפנינו - דהרי גוף השור שלו ונעשה היתר ע"י ביטול והשביח ומעיקרא לא הי' ש"פ ועתה ש"פ ומי יקח שלו מידו וגוף השור בתוך השורים שלו. ומעתה שפיר מקשה וליבטלו ברובא ואי דהוה חולין ובמה נעשה הקדש הבעלים מהשור הנסקל שנתערב ימכרו לצורכי המין שנתערב. ומעתה משני בגמ' שפיר בע"ח ל"ב וכיון דל"ב מדרבנן א"כ אין ביד הבעלים למכרו להקדש דאסור בהנאה מדרבנן ולאו ברשותי' קאי. ונמצא דכל התערובת אסור מדאורייתא דיש כאן בהמות חולין הקבוע דמדאו' לא נעשה קדשים מעצמה וא"א להקדיש דאסור מדרבנן. וכל עוד שהיא חולין אסור מדאורייתא בהקרבה ומ"ה שפיר משני פ' התערובות גזרה שמא יקח מן הקבוע ויהי' איסור דאור' משא"כ בספק דרוסה שנתערב שנתבטל ומותר מדאור' ל"ג ר"ת שמא יקח מהקבוע. ועלו דברי ר"ת יפה. (וגם בהך דחטאת המתות אולי י"ל כיון דכשמתו בעלים הבהמה יצאה מידי מעילה ד"ת כמ"ש תוס' נזיר כ"ז דלא קרינין בי' קדשי ד'. והוה כקדשים שמתו אח"כ כשנתבטל ברוב ל"ח הוקדשה למעילה דהוי הקדש מעצמה. ורק יורשי' יכולין להקדיש וכשלא נתבטל מדרבנן ואין יכולין להקדיש אין בו מעילה ד"ת ול"ח לקרבן מדין תורה. מיהו בזה עדיין צ"ע ואף דלפ"ז לא יתיישב מכל וכל מ"מ משה"נ יתיישבו דברי ר"ת):

ב **ומעתה** יתיישבו דברי הטור סי' נ"ז. דהנה הש"ך הקשה סי' ק"י על שיטת הפוסקים להתיר בספק דרוסה שנתערב מטעם ס"ס דא"כ בזבחים ע"ד דמשני דאיערב בנפילה ולישתרי כולם מטעם ס"ס ובישוב הקו' י"ל עפ"י דברי תוס' זבחים ע"א שם שהקשו איך

פודין הבהמה לאחר שתסחאב והרי א"פ את הקדשים להאכילן לכלבים ותי' דמיירי דטרפת חולין נתערב ול"ש א"פ להאכילן לכלבים דבהמת קדשים מותרת אף לישראל רק דאנן לא ידעינין איזו היא עיי"ש. א"כ דמיירי משנה בטרפת חולין. אך לולא שהוא טרפה הי' יכול למכור לצורכי אותו המין. ומחמת טרפה אסור להקריב. א"כ לע"ע ליכא ס"ס רק ס' אחד שמא היא בהמת חולין דאף אם אינה טרפה הוה חולין ולא קשי' יקדיש הבהמה כל היכא דאיתא. ואז יהי' על כל בהמה ס"ס שמא אינה טרפה ושמא לא זו: דאין עושין ס"ס בידים. ואיך יקדיש בידים לעשות ס"ס. ועוד לפי המבואר בתמורה י"ז המקדיש טרפה הוה כמקדיש בעל מום. ולפ"ז עובר בעול"ת. ואיך יקדיש ס' טרפה כל היכא דאיתא ויעבור בספק עול"ת. והדברים ברורים. ובאמת בקו' התוס' בזבחים יש שאר ישובים ע' פליתי אך מפאת קו' הש"ך הנ"ל צ"ל דמיירי בטרפת חולין דאל"כ לישתרי מטעם ס"ס. וכיון דלר"ת דס"ל דס' דרוסה מותר מטעם ס"ס צ"ל דמשנה איירי בטרפת חולין ה"ה הך דשה"נ מיירי בחולין. ושפיר הקשה הטור. דבשלמא אי לא ס"ל ס' דרוסה מותר מטעם ס"ס ואין הכרח דמשנה דהתערובת מיירי בחולין. ה"ה הך דשור הנסקל שנתערב אין הכרח דמיירי בחולין. (דיכול לדחוק דמיירי בקדשים לרבנן) ומוכח דאף בדרבנן ל"ג שמא יקח מהקבוע ולכן לא ס"ל בס' דרוסה שנתערב דנכבשינהו ונימא כל דפריש משום גזירה שמא יקח. אבל כיון דס"ל כר"ת דמותר מטעם ס"ס וקשי' מפ' התערובות וצ"ל דמיירי בטרפת חולין. ולפ"ז גם משה"נ מיירי בחולין וא"ר משם דגזרינין בדרבנן שמא יקח מהקבוע דשם הוה דאור'. ולפ"ז הי' לו להתיר מטעם נכבשינהו הגם שהטור לא כיון לזה אבל הדברים נחמדים על דרך הפלפול וחדאי קב"ה בפלפולא:

ג **והנה** לעיל הבאתי דברי הפמ"ג שכ' סי' ק"ט דבאה"נ שנתערב בשל חבירו א"צ לשלם לו דל"ל בעלים וזכתה לו חצירו. הנה צ"ע למ"ל ה"ט ת"ל איך יקח חבירו ממון ויהנה מאה"נ. וצ"ל כיון דנתבטל והוה כמאן דליתא כשיטת הר' אלחנן בע"ז ס"ב וקצת מוכח כן מאוכל תרומת חמץ בשוגג דמשלם למ"ד לפי מדה משלם ואיך יקח הכהן ויהנה מחמץ וע"כ כשיטת הר' אלחנן מיהו שמא שם שאני דתשלומי תרומה משלם לכפרה והכהן יהי' לו הנאה דממילא כמו שיתן לשאר כהנים משום כפרה ואולי כונת הפמ"ג כיון דשלו הוא ונתבטל ונעשה היתר יש לו הנאה מהיתר. ומ"ה כ' דהוא הפקר: **והנה** באיסור אכילה פשיטא דצריך לשלם ד"ח היתר. אך דלכאורה לא ישלם רק עבור ח' איסור דהו"ל ז"נ וזל"ח מיהו כיון דשלו השביח וחסרי' דמי ח' איסור צריך לשלם דמי כולה. כיון דזה נהנה בכולה. ובספר ברוך טעם שער התערובת ס"ה חולק על הפמ"ג והביא ראי' מסאה תרומה שנפלה למאה חולין דלרש"י בכורות כ"ב א"צ לשלם רק עבור

סאה תרומה. ולדעתי אין ראי'. הנה בתרומה טמאה בהך דבכורות כ"ב בעל החולין צריך לאכול כל התערובת נקודים או פחות מביצה ולמה ישלם עבור חולין כיון דנתקלקל ע"י כן תערובת שלו. משא"כ בשאר תערובת ובתרומה טהורה י"ל תרומה שלא בא לידכהן וא"צ לשלם רק משום גזל השבט וא"צ לשלם רק מה שחסר לכהנים. דהוי ממון שא"ל תובעין משא"כ בא ליד כהן או בנתערב איסור אכילה של חבירו. ואמנם בא לידי ירושלמי תרומות ומשם יוצא לנו לא כדברי הפמ"ג ולא כדברי הבר"ט. אלא שיחלקו שניהם בהמותר שבין דמי איסור להיתר. וז"ל הירושלמי תני סאה תרומה שנפלה למאה אומר לכהן ולא דמי עצים אני חייב לך טול לך דמי עצים והוא אומר לו וכי סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה שמא אינה מדמעת את הכרי ועצים מדמעין את הכרי. ולא סופך מתנינה לכהן חורן והוא נותן לו דמי עצים מאי כדין נותן לו דמי עצים והשאר יחלוקו. חד בר נש נפיל שעורין גוי חיטין אתי עובדא קמי' דר"י בר שלום ואמר יתן לו דמי שעורים והשאר יחלוקו. וע' במפרש שפי' דמקום הספק אי צריך להרים ופי' לא מחוור. ונ"ל לפרש לפי חומר הנושא. הנה ירושלמי מיירי בתרומה טמאה והבעה"ב אומר לכהן שלא יתן רק דמי עצים כמו שהפסידו. ואף שע"כ הבעה"ב צריך להרים כשיטת תוס' בכורות כ"ב. ול"מ דמים טוען שלכהן זה ישלם דע"צ. ואותה סאה שירים ימכור לכהן אחר טוען הכהן כיון שסאה תרומה מדמעת ועצים אינה מדמעת. ל"ה כעצים בעלמא. (וזה אינו עיקר טעותו) עוד טוען כיון שע"כ צריך אתה לתת לכהן אחר הסאה איך ישלם לו ד"ע יתן לו כל אותו הסאה כיון דמ"מ שלו השביח. ופסק ירושלמי דיחלוקו בהמותר ומייתי בנתערב שעורין בחיטין נמי יחלוקו. ולפ"ז ה"ה בכל איסור והיתר יחלוקו בהמותר. ואף דשם ע"כ צריך להרים מ"מ הירושלמי לא פסק כן מצד טענות הכהן דהרי בשעורים ל"ש כן. ורק מחמת כיון דשלו השביח ע"י מעותי' של חבירו צריך לחלק בריוח כנלע"ד וע' ח"מ סימן קפ"ג ובש"ך סעיף קטן י"ב בשם ירושלמי ודוק. והנה מה דמשמע מהפמ"ג דבאה"נ שנתערב חד בתרי א"צ הולכת הנאה ליה"מ צ"ע הנה לשיטת הרא"ש בע"ז דבשאר איסורין ל"מ הולכה ליה"מ בחד בתרי א"צ הולכה ליה"מ אבל לא כן דעת שאר פוסקים ע' לח"מ פט"ז ממ"א ה' י"א. אך גם משם משמע דדוקא בחביות סתומות בעי הולכה ליה"מ אבל בחביות פתוחות במקום שבטל א"צ הלכה ליה"מ וע' עוד בפתיחה כוללת לפמ"ג ה' פסח פ"ג משמע ג"כ דהיכא דבטל א"צ הולכת הנאה ודוק:

סימן סג

דרוש בסוגיא דפסחים י"א וי"ב דרשתי בשבת הגדול תרכ"ד בברעאן

(א

) **בדברי** רש"י ד"ה אחד אומר שכ' דכיון דאיכא אינשי דטעי בעיבורא דירחא. ותמה הפ"י דבסנהדרין אמרינן דרובא דאינשי טעי ומזה הוכיח שם דאזלינין בד"נ א"ה ומה שתי' אינו מובן. ונלע"ד לישב דבגמ' הקשה שם רבא לאביי ומה אלו דייקינין דמ"ד ב' תחילת ב' ומאן דאמר ג' סוף ג' לא קטלינין ואנן ניקום ונקטיל מספק ורחמנא אמר ושפטו העדה. וקשי' מה סברת אביי. ועוד קשי' על רבא דלמ"ל להקשות ורחמנא אמר ושפטו העדה. והרי בלא"ה אין הורגין מספק. וכעין זה הקשו תוס' על רש"י בב"ב כ' ולישב נאמר דהטו"ז ח"מ סי' ל' הקשה דברי הטור אהדדי שכ' דדנין בב' עדים כמכחישין להקל שלא להוציא ממון. ושם באותו סי' כתב דדנין לתרץ דברי עדים שלא יהי' מוכחשין אף בדרך רחוק ותי' דבכ"מ מוקמינין העדים אחזקתן ומ"ה בהוכחשו בחקירות דעדותן בטלה ויהי' פסולין מתרצין דבריהם שלא יהי' מוכחשין אף בדרך רחוק משא"כ בבדיקות דעבידי דטעי ואין נפסלים אין מתרצין דבריהם. ותמה בתומים דא"כ מה מקשה רבא ומה אלו דייקינין והרי בכ"מ מתרצין דברי עדים שלא יהי' מוכחשין אף במציאת רחוק וצ"ל דרבא סובר דבד"נ דכתיב ושפטו העדה לא מתרצין דברי עדים להרוג נפש. ומעתה ניחא מה שמקשה רבא אך מקרא דושפטו העדה. ואביי סובר דגם בד"נ מתרצין דבריהם ומוקמינין העדים אחזקתן. ולפ"ז קשי' בהא דסנהדרין דהוצרך לומר דרובא דאינשי טעי וכו' והרי בלא"ה מתרצין דברי העדים אף בדרך רחוק ואמרינין שטעו כמו שכ' הטו"ז. וצ"ל דשם קאי למסקנת הסוגיא כרבא דבד"נ לא דנין לתרץ העדים שלא יהי' מוכחשין. וע"כ אזלינין בתר רובא ורובא טעי בעבורא דירחא. ולפ"ז י"ל דרש"י אזלי לאביי שנזכר קודם רבא ולדידי' א"צ לומר דרובא טעי אלא כיון דאיכא דטעי מתרצין דברי עדים שלא יהי' כמוכחשין והורגין נפש כמו שמוציאין ממון ודוק:

ב **ובזה** נבוא לישב מה שהרגישו תוס' ד"ה שזה ידע בעיבורו של חודש אמאי לא קאמר שזה ידע בחסרונו של חודש או דהו"ל סתם שזה ידע יום החודש. ועמוד והתבונן בזה. דהנה הפ"י הקשה למה דאמרינין בסנהדרין בטעמא דמתני' דרובא דאינשי טעי. ולר"מ דחושש למיעוטא אין הורגין ואמאי ל"פ ברישא כמו בסיפא. ומשמע דמודה ברישא. ותי' דמוקמינין העדים אחזקתן שאינם פסולים ואין מוכחשין וברוב וחזקה ר"מ מודה. ואמנם כבר הרגיש הפ"י ובדורש לציון ד' ע' דאמאי מוקמינין העדים אחזקתן ואדרבה נימא דהעדים מוכחשין והנידון נוקמי' אחזקה שלא הרג. אמנם הדבר נכון דנהי שהעדים מכחישין עצמם מ"מ לא נחיש ששניהם שקרנים אך שאחד משקר כמ"ש הב"ש סי' י"ז בעד אומר מת ועד אומר נהרג עיי"ש וכיון שעכ"פ יש כאן ע"א אמת איתרע חזקתו של הנידון דהפ"י בקדושין ס"ה כ' דע"א מגרע חזקה עכ"פ. ולכן מוקמינין העדים אחזקתן.

ואמנם לשיטת הסמ"ע סי' ל' דבב' עדים ונמצא אחד מהם קרוב או פסול א"צ שבועה כלל. דכל העדות בטל. וזה דלא כב"ש בעד אומר מת וכו' מותרת להנשא דנשאר עכ"פ ע"א ה"ה בזה אם נימא דמכחישין זא"ז ונמצא אחד פסול ומשקר ולא איתרע חזקת הנידון כלל דכל העדות פסול וה"ק הפ"י לדוכתא. וצ"ל לשיטת הרי"ף דהיכא דלא הכיר הכשר בפיסולו של פסול ל"ה כל העדות בטלה. ומעתה בנ"ד דכשאחד אומר בב' בחודש וא' אומר בג' בחודש ולפי יום השבוע שאמרו נודע שהרגו בב' בחודש וזה שאמר בג' או שלא ידע מעיבורו של חודש או שאמר שקר. ונמצא הספק על העד הב' שאמר בג'. הנה כשאמר העד הראשון לא ידע עדיין שהשני ישקר ולא הכיר בפסולו ולדברי הרי"ף לא נפסל כל העדות. ונמצא דאף אם השני משקר. לא נתבטל עדות הראשון. ואיתרע חזקת הנדון עפ"י ע"א כשר. וכשאיתרע חזקתו מוקמינין העדים אחזקתן שאין משקרים. ואיכא רוב וחזקה ומ"ה ל"פ ר"מ. ומיושב קו' התוס' דל"מ למינקט שזה יודע בחסרונו של חודש. והיינו שזה שאמר בב' בחודש טעה. הנה אם יום השבוע מוכיח שהי' המעשה בג'. והראשון טעה אמאי לא פליג ר"מ. דאם הספק על העד הראשון. או ששיקר או שטעה. א"כ לפי הספק שלא טעה רק שאמר שקר שהי' בב' כיון ששמע העד הב' שהראשון אמר שקר מה שאמר בב' הרי הכיר בפסולו. ונמצא דכל העדות בטל. וכיון שנתבטל כל העדות לא איתרע חזקת הנידון כלל. ואדמוקי לעדים אחזקתן נוקא לנידון אחזקה. וליכא רובא וחזקה דנגד חזקת עדים יש חזקת נידון. ואמאי ל"פ ר"מ ברישא. ומ"ה הוכרח הגמ' שמי שאמר בג' טעה משום שלא ידע מעבורו של חודש והוא כפתור ופרח ת"ל. ושוב הערני חכם אחד דלפי המבואר בסנהדרין דמוציאין כל אדם לחוץ וחוקרין העדים זה שלא בפ"ז א"כ אף כשזה שאמר בב' בחודש אמר שקר זה שאמר בג' לא הכיר בפסולו שלא העיד בפני' כיון שחוקרין זשלבפ"ז. אמנם לפי המבואר ברמב"ם פ"ב מעדות דבד"נ לכ"ע בעי שיעידו זה בפני זה הי' חוקרין זבפ"ז וע' במג"א סי' רס"ח ס"ק י' ועיין פמ"ג בשם א"ר שם דבדיני נפשות לכ"ע בעי שיעידו ביחד ע"כ הי' חוקרין ביחד והפלא שבא"ר סי' רס"ח בא"ח נסתפק בד"נ אי בעי שיעידו ביחד והלא כן מבואר בר"מ פ"ד מעדות:

וע' מ"ש בדרוש לר"ה כ"ה על דעת הר"ן פ"ב דכתובות ודוק:

ג **והנה** בגוף קו' התומים על הטו"ז שכ' דמתרצין דבריהם אף בדרך רחוק מטעם חזקת העדים ומה מקשה רבא ניקום ונקטול מספק. י"ל בין ד"מ לד"נ בדרך זה דבד"מ דל"ב שישמעו מפי העדים ממש דהרי אף מפי כתבם מועיל ומבואר בב"ש סי' מ"ב דגם ידיעה בלא ראי' מועיל וע' בח"מ סי' צ' ע"כ מתרצין דברי העדים שלא יהי' מוכחשין אף

שלא שמענו מפיהם ממש משא"כ בד"נ דבעי שישמעו מפיהם ס"ל לרבא אף דמתרצין דבריהם מה שאמר ב' כונתו לסוף וזה שאמר ג' כונתו תחילת ג' מ"מ לא שמענו זאת מפיהם ממש ול"מ בד"נ. (וע' תשו' מהרי"ק מה שחילק בין עדות לב"ד בענין ידיעה בלא ראי' ובט"ג גיטין כ"ח ודוק):

ובהכי נלע"ד דבר נכון בסברת אביי דכתבנו לעיל דס"ל כטו"ז דמתרצין דברי העדים אף בדרך רחוק. וקשי' לפ"ז למ"ל לומר בסנהדרין דרובא דאינשי טעי בעבורי דירחא ות"ל דמתרצין דבריהם אף בדרך רחוק (הגם שי"ל דאביי לא ס"ל הכי) ונ"ל הנה בעדים ל"מ מה שמבינים הב"ד כונת העדים רק בעינין הגדה בפה והרי מפי כתבם ל"מ אף שמבינים הב"ד. וגם החקירות שהם דאור' לדעתי בעי שיגידו בפה. ומעתה מה מועיל העדות שאמר בפה בשנים בחודש וכפי שהוגד אח"כ היום הי' בג' ומה לי שטעו בדעתו וסבר שהוא ג'. ואנן ידעינין כונתו הרי מ"מ לא אמר בפה בג'. והתורה אמרה עפ"י ב' עדים ומש"ה ל"מ מה דמתרצין העדים ואמרינין שטעה מ"מ ל"א בפה. ולכן הוצרך הגמ' לומר דרובא דאינשי טעי וקורין לג' בחודש ב'. א"כ הכל מבינים כונתו ומה שהרוב קורין הוה ג"כ הגדה בפה. ומעתה זה דוקא ביום החודש שהיא מז' חקירות בעי שיהי' רוב קורין לב' ג'. אמנם לענין אם הוא בתחילת השעה או בסופו דא"צ להגיד בע"פ דז' חקירות קיי"ל ולא ח' בזה סגי מה שאנן מבינים כונתו ומתרצים העדים שלא יכחישו עצמן אף בדרך רחוק והרי בזה ל"ב הגדה בפה. ומ"ה ל"ק לשיטת אביי מהך דב"ס. וזה סברה זכה וברורה ובהכי עלתה בידי ת"ל לישב דברי תשו' הרא"ש כלל מ"ה סי' כ"ד בגט שכתבו בו כ' לחודש ד' בשבת והוא כ"א. וכתב הרא"ש דכ"ש הוא ומה בד"נ אזלינין בתר רובא דאמרינין דטעו בקביעא דירחא כ"ש הכא דכתיב בי' בד' בשבת וא"א להיות אלא בכ"א. ואע"ג דלאחר רוב החודש ל"א דטעו הכא ע"כ טעה כיון דכתב יום ד' וזה ודאי בכ"א עיי"ש. ותמה בתומים דהרי אף בד"נ כהך דפסחים כונו ליום השבוע וע"כ טעה. ומ"מ לאחר רובו של חודש ל"מ וזה באמת תמוה גדולה. ולהנ"ל הדבר נחמד דבאמת גם בד"נ ע"כ טעה דמתרצין דברי' שלא יסתרו זא"ז ושלא יסתור א"ע. אך מ"מ הרי ל"א יום החודש כתקונו ונחסר מז' חקירות ולכן בעי שרוב העולם יטעו וקורין לב' ג'. והוה זאת הגדה בפה. ולאחר רובו של חודש דלא עבדי למטעי. ל"מ אף דאנן ידעינין שטעה הרי כיון דאז לא עבידי אינשי למקרי' ולהחליף מיום אל יום ל"ה זאת הגדה בפה. ומעתה זה דוקא בד"נ דל"מ מפי כתבם (ולפמ"ש אף בהחקירות ל"מ מפי כתבם) משא"כ בגט דמהני מפי כתבם ואם מבינים הב"ד כונתו סגי א"כ כשאנן ידעינין שטעה

בלשונו כגון שנכתב יום ד' וידענו שהוא כ"א ובודאי העדים טפי וכונו ליום כ"א סגי בגט וז"ב ס"ל:

ד **ובהכי** נלע"ד לישב קו' אחת וגדולה היא אלי. הנה התוס' ב"ק כ"ז כתבו דאפי' לרב דס"ל הולכין בממון אה"ר מ"מ היכא דמצי למימר קים לי בנפשאי שאני מן המיעוט מודה רב. ודוקא היכא דצריך לומר קים לי בנפשך פליג רב כגון במוכר שור ונמצא נגחן אין נ"מ להמוכר רק ללוקח למה קנה. וצריך המוכר לומר ק"ל בנפשך בהא ס"ל לרב הולכין אחה"ר עיי"ש וכן כתבו תוס' בכורות כ' (ובתוס' כתובות ע"ז כתבו להיפך דמ"ה ס"ל לשמואל א"ה בממון אחה"ר במוכר שור ונמצא נגחן משום דהמוכר טוען קים לי בנפשאי וזה ממש היפך ממה שכתבו בב"ק וע' במחנה אפרים ה' שומרים סי' כ"ו שהרגיש בזה וע' בב"ב צ"ג) ולפ"ז נ"ל דהיכא דמצי למימר ברי שאני מן המיעוט אף בד"נ א"ה אה"ר ואין סתירה לזה מסנהדרין דג' ראיות מובאות שמה בכולם ל"מ לטעון קים לי בנפשאי. כי הנה בב"ס קודם ג"ח לאחר הבאת שערות ל"ה ראוי להיות אב דאזלינין בתר רוב היולדות לט' ל"מ לטעון ק"ל בנפשאי. וכן בהך דעדים שטעו בעיבורא דירחי ל"מ הנידון לטעון ברי דאין הספק עלי' רק על העדים. וכן בהך דבא על א"א קטנה חייב ואזלינין בתר רוב דלאו איילונית ול"מ לטעון ברי. וזה יהי' ישוב נכון לקו' התוס' חולין צ"ו בהא דאמרינן שם לא קטלינין בסימנים והקשו הרי הכא על א"א שנשאת בהיתר סימנים ודאי קטלינין. להנ"ל נכון דסימנים ל"ה רק כרוב והנידון מצי לטעון קים לי שאני מן המיעוט שיש להם סימנים כמו הרוצח שראו העדים משא"כ בא"א שזינתה ל"מ לומר קים לי שאני מן המיעוט דלאו עלה דנינן רק על בעלה שמת ומצאתי שכבר הרגיש במקצת בפ"י בק"א לכתובות. אך לא הביא הראי' מתוס' ב"ק הנ"ל. ובהכי נ"ל לפרש דברי תוס' ב"ק כ"ז ע"ב שהקשו למה לא ילפינין ק"ו מד"נ דהולכין אה"ר כש"כ בד"מ וכ' דאפי' ברובא דליתא קמן אזלינין בתר רוב בפ' ב"ס ותי' דדיינים שאני ופי' הג"פ דבמיעוט הוה כמאן דליתא והיא מוכרח להודות להרוב. והנה בזה לא מתורץ הקו' מפ' ב"ס דאזלינין ב"ר ברובא דליתא קמן. עוד יש לבאר אמאי לא תי' תוס' בסנהדרין ד' ג' כמו שתי' בב"ק דדיינים שאני. להנ"ל י"ל הנה בב"ק לא הקשו לשמואל אלא על הגמ' דאיתא שם דאהב"מ אחה"ר וזה אפי' לרב כיון דיכול לטעון טענת ברי כמ"ש תוס' הנ"ל ואזה הקשו מ"ש מדיינים דס"ל לתוס' דבדיינים אפי' טענות ברי שלו ל"מ ולרוחא דמילתא כתבו ואפי' ברובא דל"ק וכו':

דמזה ל"ק לרב דשם א"י לטעון קים לי שאני מן המיעוט. ולכן תי' רק קו' הראשונה דדיינים שאני. ול"ח למה שכתבו ואפי'. אבל בתוס' סנהדרין הקשו לשמואל דס"ל

א"ה בממון אה"ר. ולדידי' אפי' היכא דל"מ לטעון ברי שהיא ממיעוט ל"א ב"ר מקשי' מסנהדרין ול"מ לשנוי' כדמשני בב"ק דדיינים שאני דעדיין קשי' מפ' ב"ס. והדברים נחמדים ת"ל בביאור סתירת התוס' (וע' מ"ש לעיל ר"ס נ"ג בענין הולכין בד"נ אה"ר). ולפ"ז קשי' בהא דאחד אומר בב' בחודש וכו' ואמרינין דאזלינין בתר רובא דטעי והנידון ל"מ לומר קים לי בנפשאי דאין דנין רק על העדים. וקשי' דהרי הו"ל עשאאי"ל דהעדים יטענו קים לנו בנפשאי שאנו מהמיעוט שאינם טועין ונתבטל העדות. ולמה יהי' נהרגין. וראי' עוד מתוס' יבמות קט"ז ד"ה הכא שכתבו דאם איתא דאזלי בגמלי פרחא הי' טוענים עיי"ש דמוכח דאם טענו שהלכו בגמלי פרחא הי' מועיל אף דהוה מיעוט עיי"ש וכיון דהוה עשאאי"ל דהעדים יטענו שהם מהמיעוט איך יהרג הנידן ואולי י"ל כיון שהנדון הי' נהרג דל"מ לטעון קים לי כנ"ל אף העדים נהרגין מכאשר זמם. אך צ"ע דמקודם נחקור אם העדים נהרגין וכיון שהעדים אין נהרגין אף הוא אינו נהרג כעין דאמרינין בסנהדרין מ"א:

אמנם למ"ש לעיל דזאת אין ס' לנו דהעד טעה כיון שאמר אח"כ היום. אך כיון דבעינין שיאמר איזה יום בע"פ ל"מ מה שטעה רק אם רוב העולם טועין כנ"ל דאז הוי כאמר ג' בחודש כנ"ל מיושב הקו' הנ"ל דהעד ל"מ לומר שלא טעה כיון שכיון היום ע"כ טעה כנ"ל ומ"ה הו"ל שפיר עשאי"ל ודוק:

ובזה מיושב קו' תוס' ד"ה שזה ידע הקשה ריב"א ומה אלו דייקינין בהני סהדי דדוקא אמרו וכו' ואיך ניקטל מספיקא ונהי דרובא דאינשי טעי מ"מ מה איכפת לן אם נדקדק והכונה דהיכא דאיכא לברורי לא סמכינין ארובא ותי' דהרי דייקינין שפיר כיון שמכונים על יום החודש ע"כ טעי. ושוב הקשו דא"כ איך דייק בפ' ב"ס דאזלינין ב"ר. ותי' דאם ל"א ב"ר והוא לא טעי ל"מ מה שאומר יום השבוע דהוי חוזר ומגיד. וצ"ע בדבריהם דא"כ איך אזלינין ב"ר ואמרינין דטעי והרי כל היכא דאיכא לברורי ל"מ רוב ושמא לא טעי והוה חוזר ומגיד ול"מ עדותו. ולא ראיתי מי שפי' דבריהם ושמא כונתם דאנן א"צ לחקור רק לאמת הדבר. וכיון שמכונים היום נודע הדבר שאמת שהרג רק דאם לא טעה הוי חוזר ומגיד וכיון שהרוב מסייע שטעה א"צ לחקור כלל. אמנם לפמ"ש לעיל דהעדים ודאי טעו כמ"ש הרא"ש בתשו' רק דאנן בעינין הרוב שיהי' הגדה בב"ד כנ"ל מיושב קו' התוס' ואם נוכל לכוון זאת בדבריהם מה טוב. ולפ"ז צ"ל מה דדייק בפ' ב"ס דאזלינין אחה"ר היינו דאם ל"א בת"ר לא הוי הגדה בפה אף שהרוב טועין ודוק ועדיין צ"ע בגוף הסברה:

ה **ואשיב** בזה על דברי רש"י ז"ל התמוהין שכ' דאיכא אינשי דטעי דלא כגמ' סנהדרין דרובא טעי הנה למ"ש לעיל בשם הטו"ז סי' ל' דמתרצין דברי העדים שלא יהי' מוכחשין אף בדרך רחוק מטעם חזקת העדים א"צ לומר דרובא טעי:

ושפיר כתב רש"י דאיכא דטעי. אך בפ' ב"ס דלא ידע עדן אם הולכין בד"נ אחה"ר ל"מ לומר דהטעם דמתרצין העדים מטעם חזקה דאם לא ידע דהולכין בד"נ אחה"ר כש"כ דא"ה בד"נ בתר חזקה דגרוע מרוב. ולהוכיח מזה דאזלינין בתר חזקה בד"נ אין ראי' שם דשמא רובא טעי ומטעם רוב דנין ולא מטעם חזקה. ולכן הוכיח דהולכין בד"נ אחר הרוב דזה עכ"פ מוכח בודאי. דאף אם לא ניזל בתר חזקה אזלינין בתר רוב ואם ניזל בתר חזקה כש"כ דרוב מהני דעדיף. אמנם לפ"מ דהוכיח בירושלמי ובר"מ הובא בב"ש סי' י"ט דאזלינין בתר חזקה בד"נ וראי' ממכה אבי' א"צ לומר דרובא טעי רק מטעם חזקת עדים מתרצין דבריהם כמ"ש הטו"ז ואפי' לפ"מ שהקשה רבא ומה אלו דייקינין היינו שם דלא ידעינין שמא כונת זה לתחילת ב' וזה לסוף ג' משא"כ הכא שכיונו על יום אחד עדיף:

ו **עוד** י"ל דברי רש"י בדרך פלפול גם קו' הפ"י לר"מ דחייש למיעוטא אמאי בא' אומר בב' ואחד בג' הולכין אחר רובא דטעי ול"ח למעוטי. דהנה הפ"י מתרץ דהוא מטעם רוב וחזקה דמוקמינין העדים אחזקה. והקשה דנוקה הנידון אחזקה אך בשני עדים המכחישין בחקירות עכ"פ איכא ע"א כשר כמ"ט הב"ש סי' י"ז בעד אומר מת ועד אומר נהרג ועד אחד מגרע חזקה כמ"ש לעיל:

אך להסמ"ע דבנמצא אחד קרוב או פסול א"צ אף לשבע ל"ש סברא זאת וכבר הקשו כן על הב"ש. ואמנם בריטב"א מכות ו' כ' דר"י ורבי דפליגי אי בעי כונו להעיד פליגי ג"כ בשנים שנמצא קרוב או פסול אי נשאר עד א' ובעי שבועה או לא. וע' בתומים סי' ל"ו שביאר מחלוקתן דר"י ס"ל דהיקש שנים לשלשה דרשינין הכי ומה שנים העדות נתבטל בד"נ גם בלא התרו העדים ולא כונו להעיד דהרי לא נשאר רק א' כן שלשה העדות בטל אף בלא כונו להעיד ולעומת זה ס"ל דבד"מ גם בב' עדים לא נתבטל כל העדות דבעי שבועה נגד ע"א מ"ה גם בג' עדים לא נתבטל ומ"ה תתקיים העדות בשאר. ורבי ס"ל דההיקש דג' לב' הכי הוא מה בשנים נתבטל כל העדות ול"ב שבועה דהכי מסתבר טפי אף ג' נתבטל גם בד"מ ולעומת זה ס"ל דבעי כונו להעיד ואף בב' אם לא כונו להעיד אין הקרוב מבטל עדות הכשר והנה בסנהדרין ט' ס"ל לרבינא דר"מ ס"ל כר' יוסי דגם בלא הותרה בטל העדות ורבנן דר"מ דהוא ר"י ס"ל כרבי עייי"ש. ולפמ"ש לעיל דגם בב' עדים אי בעי שבועה תליא בזה. ומעתה רבינא בסנהדרין ס"ט דדייק דהולכין בד"נ אחה"ר

כשיטתי' דס"ל לר"י בר פלוגתא דר"מ כרבי. ובב' עדים שנמצא קרוב או פסול ל"ב אף שבועה כהסמ"ע דלא כהב"ש דב' עדים המכחישים זא"ז נשאר עכ"פ ע"א: ונמצא דע"כ צ"ל רובא דטעי בעיבורא. דל"ל מטעם חזקת העדים דאוקא הנידון אחזקה דהרי אם מכחישים זא"ז לא נשאר אף אחד להורע חזקתו ויהי' דיוק רבינא מר' יהודה דמיירי שם במתני' ומיושב קו' הפ"י לר"מ דר"מ כשיטתי' דס"ל כר' יוסי והב' המכחישים נשאר אחד להורע חזקה ויש כאן רוב וחזקה. ורש"י בתחילת הסוגיא ס"ל דרבינא כשיטתי' אבל לדידן לא ס"ל דר"מ ור"י פליגי בהכי ותרווייהו ס"ל כשיטת הב"ש בב' עדים המכחישים נשאר עכ"פ ע"א. ונמצא דהורע חזקת הנידון ואוקי העדים אחזקתן וא"צ לומר רובא דאינשי טעו ודוק היטב:

ז **והנה** לעיל הקשיתי לאביי דלא ס"ל כרבא שהקשה ומה אלו דייקינין. וס"ל כטו"ז דמתרצין דבריהם אף בדרך רחוק מטעם חזקת עדים אמאי בעי בסנהדרין דרובא טעי בעיבורא דירחא דדוחק לומר דפליג בזה כעת נראה דאביי מחלק בין הכחשה דשעות לימי החודש בדרך צח. דהתוס' הקשו בב"ב מ"א אמאי ס"ל לב"ש יש בכלל מאתים מנה בב' כתי עדים הרי נמצא קרוב או פסול בטל העדות. ותי' דזה דוקא היכא שאין מכחישין א"ע וע' בט"א ר"ה. ולפ"ז נאמר בהכחשה בעדות החודש ששואלין תחלה הוי הכחשה ויש כאן א' פסול. וכשכונו בשאר שאלות ביחד. ואין מכחישין הוה נמצא פסול במה שאין מכחישין ובטל העדות ולא איתרע חזקת הנידון וליכא לאוקמא העדים אחזקה דאדרבה נוקא הנידון אחזקה. ומ"ה בעי רובא דטעי בעיבורא. אבל בהכחשה בשעות דהוא שאלה אחרונה. ועד השתא לא היה שום שקרן. והשתא נמצא שקרן במה שהם מכחישין זא"ז ולא נתבטל העדות האחד. ואיתרע חזקה מחמת ע"א ונשאר חזקת העדים ומ"ה מתרצין דבריהם אף בדרך רחוק ומ"ה לא ס"ל כרבא שהקשה ומה אלו דייקינין:

עוד י"ל בפשיטות לפמ"ש בשערי משפט סי' ל"ד ס"ק ו' דעדים שהעידו ואח"כ העידו חילוף הדברים אף דאין חוזרין ומגידין מ"מ נפסלים לעדות מכאן ולהבא והפוסקים מביאים זאת בשם שו"ת הלכות קטנות סי' ש"ד. ויבואר לפנינו א"כ הרי התוס' כתבו בב"ב מ"א דהא דנמצא אחד פסול בטל כל העדות דוקא כשהפסול ידוע. מעתה כשהכחישו א"ע ביום החודש ואח"כ כונו ביום השבוע. ואם לא טעה העד רק כיון באמת ליום החודש שאמר הוי חוזר ומגיד כמ"ש התוס' ובודאי נפסל והפסול ידוע מי שחזר והגיד ופסול כל העדות ולא נשאר אף ע"א. ויש להנידון חזקה דכשרות נגד חזקת העדים ולכן הוצרך לומר מטעם רובא דטעי בעיבורא דירחי. משא"כ בהוכחשו בשעות דל"ה

חוזר ומגיד ואין ידוע מי הפסול לא נתבטל כל העדות ונשאר ע"א להוציא הנידון מחזקתו ויש כאן חזקה לעדים ומ"ה מתרצין דבריהם אף בדרך רחוק. וזה סברת אביי ודוק:

עוד יש להעיר במה דפליגי אביי ורבא דבמה שכתב הטו"ז דמתרצין העדים בדרך רחוק משום חזקת כשרות מהעדים זה דוקא לר"ח דס"ל בהדי סהדי שקרא למ"ל והיכא שהם מוכחשין פסולים לכל עדות שבעולם וה"ה בחד לגבי חד כמבואר בשבועות מ"ח שלא כחכמי בריסק ויבואר לפנינו ג"כ מתרצין דבריהם. אבל לר"ה דס"ל דכשרים לכל עדות לא נפסלו בהכחשה ואין מתרצין דבריהם שלא יהי' נפסלים דגם בהכחשה כשרים לכל עדיות. א"כ למ"ש תוס' שבועות מ"ז דרבא כר"ה ס"ל ומ"ה ס"ל דלא מתרצין דבריהם ומקשה ומה אלו דייקינין. ואביי ס"ל כר"ח מ"ה ס"ל דמתרצין דבריהם אפי' באופן רחוק ודוק. מיהו בזה עדיין יש להסתפק. ועוד י"ל דזה גופה מה שכתב הפ"י קדושין ס"ה בהגה דעד אחד נאמן לבטל חזקה ולעשות ספק עכ"פ זה דוקא לאביי בקדושין ס"ה כמו שכתב הריטב"א שם דלאביי ע"א נאמן נגד חזקה והא דהכחשת הבע"ד אין ע"א נאמן היינו משום ספק אין להוציא ממנו אבל החזקה נתקלקל (ומ"ה ס"ל למ"כ בב"י סי' קכ"ז דנהי דאין בידינו לאסרו על הבעלים בהכחשת הבע"ד אבל לאחריני אסור) והא דמיבעי לן ביבמות פ"ז דלא כאביי עיי"ש, ע"כ לאביי ליכא חזקה לנידון כיון דאיכא ע"א כשר. ומ"ה מוקמינין העדים אחזקתן ומתרצין דבריהם משא"כ לרבא וקצרתי בזה מיראת האריכות:

ח **ודרך** אגב הנני אומר בהך פלוגתא דאביי ורבא בקדושין ס"ה להבין סוגית הגמ' כתובות י"ח ע"ב דשם ארמב"ח ל"ש אלא שאמרו אנוסים מחמת ממון וכו' והקשה רבא כיון שהגיד שוב א"ח ומגיד אלא כי איתמר דרמב"ח ארישא עיי"ש והדבר תמוה דרמב"ח בתחלה אמר ב' דינים דמחמת נפשות נאמנים בלא מיגו ומחמת ממון נאמנים במיגו והקשה רבא אמאי מנ"פ נאמנים בלא מיגו הרי א"ח, ומגיד. אבל אאונס מחמת ממון דנאמנים במיגו לא הקשה כלל ולבסוף מסיק דא"א מע"ר ול"א מיגו. וחזר מב' דינים ואמאי לא הקשה מתחלה אב' דינים. וכבר תמה ע"ז בהפלאה וע' בבית אפרים ח"מ סי' ונ"ל דהנה בראב"ן כ' והובא בברוך טעם להגאון מלייפניק בסוגיא דפלוני רבעני. דהא דשם אאמע"ר דוקא כשעד הב' אמר סתם פלוני רבע אבל כשאמר העד הב' שרבע לעד הראשון נאמן היא לעשות עצמו רשע עיי"ש. והקשיתי עלי' מסוגיא זו. דהכא ע"כ מיירי ששניהם אמרו אנוסים כ"א העיד עלי' ועל חבירו כפשטא דלישנא וכן משמע בתוס' ד"ה הרי אלו נאמנים שכתבו דהוה כתרי ותרי משום דאנן סהדי ואם כ"א מעיד ע"ע לבד הו"ל אנן כתרי לגבי חד. וכן משמע בהפלאה דמיירי דכ"א מעיד עלי' ועל חבירו

א"כ כשיש לכ"א עד המסייע אדם מע"ר להראב"ן ואמאי אין נאמנים במיגו. וע"כ מוכח מסוגיא זו דלא כראב"ן. אמנם נ"ל דלאביי דס"ל בקדושין באומר אשתך זינתה והוא שותק נאמן לאסרה וכתב הרמב"ן וריטב"א דזה אינו מטעם שתיקה כהודאה רק דע"א נאמן להוציא בחזקה היכא דליכא הכחשת בע"ד. ולפ"ז כש"כ דאביי ס"ל דע"א נאמן לפסול חבירו לעדות היכא דחבירו משוה ע' רשע דנהי דא"א נאמן לפסול עצמו לעדות מ"מ ל"ג משתיקה דע"א נאמן. אבל לרבא דאין נאמן לאסור אשתו אף בשתיקה ה"ה דע"א ל"מ לפסול לעדות באופן דמ"ש הראב"ן דרבא דאמר מימרא פלוני רבעני סובר כן צ"ע אבל לאביי ודאי כן הוא. על כן הסוגיא נכונה דרבא בתחלה לא הקשה רק אאונס מחנ"פ. אמאי נאמן בלא מיגו אבל אאונס ממון לא הקשה אמאי נאמנים במיגו הרי אאמע"ר דילמא רב"ח כאביי ס"ל ולדידי' נאמן ע"א בצירוף הודאת הבע"ד לע"ר ולפסול לעדות. אמנם כשרבא מתרץ דברי רב"ח מתרץ אליבא דנפשי' דהוא ס"ל אאמע"ר אף בצירוף ע"א (והרב החריף מ' חיים קנאללער נ"י העירני דמהכא ל"ק לראב"ן דכאן כ"א מע"ר. ושוב א"כ להיות עד לחבירו ומ"מ דברינו נכונים דכיון דהראשון אמר עלי' וע"ח. והעד השני נפסל תיכף לאביי. ול"מ אח"כ מה שהשני פוסל הראשון ועכ"פ הו"ל להיות אחד פסול ואמאי אין נאמנים כלל ודוק היטב)L

(ט

) **וצריך** אני לבאר לפי שכל הפלפול בקונטרס זה סובב הולך על סברא אחת דמה"ט מתרצין העדים שלא יהי' מוכחשין לפי שיש בהכחשה אחד שקרן ואחד אמר אמת ואזיל חזקת הנידון. ומ"ה מוקמינין העד השני אחזקתו ואמרינין דטעה אין להקשות דא"כ רוב העדות הוא עפ"י ע"א ונכי תלתא רבעי העדות אפומי דחד סהדי דהעד השני אינו מתקיים רק עפ"י העד הראשון. דכבר הקשה כעין זה התוס' בגיטין י' גבי אי לאו דכותי חבר הוה ל"ה מיחתם לי' מקמה. וכתב הרשב"א דזה ל"ה רק גילוי מילתא כעין דאישתמודע דאחוה דמיתנא וה"ה הכא ל"ה רק גילוי מילתא דטעה וחזקת כשרותו קיימת ודוק:

והנה לעיל הבאתי דברי השערי משפט ושו"ת הלכות קטנות דהיכא שעדים העידו ואח"כ העידו חילוף מה שאמרו ראשונה העדות השכי' ל"מ דכיון שהוגד א"ח ומגיד ומ"מ פסולים מכאן ולהבא. אמנם מתומים סי' פ"ב ס"ק נ"ב בסופו מבואר דאם אמרו העדים דבר שאין תועלת בעדותן לא מיפסלי ומ"ה אם חזרו והגידו לא מיפסלי עיי"ש וכן נראה מדברי הרמב"ן שחולק על הבעה"מ בסנהדרין פ"ו וס"ל דהיכא דהעדים לא הועילו בעדותן ולא הצדיקו הרשע או הרשיעו הצדיק אין לוקין מלא תענה. והי' מקום

לפרש דברי רמב"ן דמ"ה אין לוקין משום ל"ת דהוי לאו שאין בו מעשה דבשלמא כשיש תועלת בעדותן בדיבורא קעביד מעשה. משא"כ באין תועלת אבל גם אם נאמר כן כבר כ' בתומים ריש סי' ל"ד דבלשאב"מ לא מיפסל לעדות. ועכ"פ ס"ל לרמב"ן דלא כשערי משפט והלכות קטנות. וע' בשערי משפט מה שהקשה מכתובת י"ח וכבר הרגיש בזה בתומים הנ"ל:

והנה בדברי הרמב"ן הנ"ל דהיכא דאין תועלת בעדותן א"ע על לא תענה. נ"ל בישוב קו' התוס' בב"ב מ"א לב"ש דס"ל בכת אחת א' אומרת מנה וא"א מאתים נחלקה עדותן למה בכת א' אומרת מנה וכת א' מאתים יש בכלל מאתים מנה והלא הו"ל נמצא אחד קרוב או פסול:

ולישב זאת נאמר הנה למ"ש הרמב"ן דהיכא דאין תועלת בעדותו א"ע בלא תענה א"כ בכת שאומרת מאתים והיינו שבאותו שעה שאתם אומרים מנה ל"ה מנה רק מאתים. כיון דלא פסקינין כוותיהו ואף אם תפיס מפקינין לפוסקים דבתרי ותרי ל"מ תפיסה. ל"ה תועלת בעדותן ואף אם הם משקרין אינם עוברים בל"ת. וגם אין בהם דין הזמה כדאיתא בב"ק ע"ד. ונמצא דל"ק הרי נמצא בעדות זה עדים פסולים דז"א דשמא העדים שאומרים מנה מגידים אמת. והעדים שאומרים מאתים ל"ה פסולים במה שהגידו שקר וכיון דל"ה ודאי פסולים בעדות זה אין לפסול העדות מטעם שנמצא קרוב או פסול. ובעד אומר מנה ועד אומר מאתים כיון שנצריך הצירוף מהעד הב' למנה עובר בל"ת משא"כ בב' כיתות. ואין להקשות הרי יש תועלת בעדותן אם יזמו הראשונים דזה ל"ה רק לתי' ב' בתוס' סנהדרין פ"א אבל לתי' הא' ל"א סברה זאת ואין להקשות דא"כ איך ס"ל לר"ח בב' כיתי עדים המכחישין זא"ז פסולין דבשבועות מ"ז פירש"י כת אומרת לוה וכת אומרת לא לוה. וכשהעידו הכת א' הי' תועלת בעדותן אז וכשהעידו הכת הב' יש תועלת בעדותן דדינא כותי' פסקינין. משא"כ כשהכת הב' אומרת מאתים הרי יודעים שאין תועלת בעדותן ול"ה פסולים אף שמשקרין. ומעתה נראה דמה שמבואר בסנהדרין כת אחת אומרת מאתים וכת אומרת מנה זה ליתא דבזה יש בהכת הב' תועלת בעדותן וגם בהכת הא' נמצא בזה ה"ק תוס' לדוכתא דנמצא קרוב או פסול. אמנם בב"ב הגי' כת אומרת מנה וכת אומרת מאתים. וזה מדוקדק והמדפיס חילף הגי' ודוק היטב כי זה הערה יקרה:

י **עוד** נלע"ד לישב מה שהרגישו בתוס' בזה דקאמר שזה ידע בעיבורו של חודש ול"ק שזה ידע בחסרונו של חודש. דהתוס' הקשו הרי בלא"ה כונו ליום אחד. ותי' דלולא שאמרינין דטעו לא הי' מועיל העדות דכיון שהגיד שוב א"ח ומגיד ותמה בתומים סי'

כ"ט דמבואר בתוספתא ומוסכם בפוסקים דקודם דרישה וחקירה יכולים להחזיר ולהגיד וכאן לא נגמרה החקירה והיטב אשר תי' בנתיבות שם דקודם גמר דו"ח יכולים לחזור מהעדות במיגו דאין אנו יודעים החקירות אבל אם כבר נתבטל העדות אין יכולים לחזור ולקיים העדות. ולפענ"ד להכריע דהעד הא' שאמר בב' בחודש. וזה עדות להרוג נפש יכול לחזור ולבטל עדותו. משא"כ העד הב' שידע שהראשון אמר בב' כמ"ש לעיל דבד"נ בעי שיעידו זבפ"ז. והוא אומר בג' בזה בא לבטל עדות הראשון אינו יכול לחזור ולקיים עדות הא' כמ"ש בנתיבות ומעתה דברי הגמ' מדוקדקין במה שאמרו שזה לא ידע מעבורו של חודש והיינו דזה שאמר בג' טעה וכפי היום מהשבוע שאמר הוא בב' בחודש ובא לחזור ולקיים עדות הא'. וכיון שהגיד שוב א"ח ומגיד. ולכן הוכרח לומר רובא טעי בעיבורא דירחא. אבל ל"מ למינקט שזה א"י מחסרונו של חודש דא"כ הראשון שאמר בב' בחודש בא לחזור מדבורו והוא בדבורו בא להרוג נפש כיון שאז לא הי' הכחשה ויכול לחזור מדיבור זה. ואם אח"כ יעיד עם הב' על ג' ל"ה חוזר ומגיד כיון שמדבורו הראשון יכול לחזור וזה עדות אחרת ולא הי' מוכח דאזלינין בתר רוב. ע"כ נקט שזה ידע מעבורו ודוק היטב:

ורגע נדבר עוד בגמ' דרבא הקשה לאביי ומה אלו דייקינין. ורחמנא אמר ושפטו העדה והדבר קשה מה סברת אביי ורבא למ"ל לומר ושפטו העדה ת"ל דאין הורגין מספק. ונ"ל דיש לפרש דברי אביי מה שאמר לדברי ר"מ אינו טועה ולא כלום ולדברי ר"י טועה ה"ש היינו דל"ה רוב שטועים בכך. אבל פלגא יש שטועים. וכן עלה ע"ד התומים סי' ל' ול"ק קו' רבא ומה אלו דייקינין די"ל דהורגין מס"ס שמא היא מפלגא שטועים ושמא זה שאמר ב' כונתו לסוף ב' וזה שאמר ג' כונתו לתחלת ג'. וא"ל דהו"ל ס"ס משם אחד דנ"מ לענין חמץ וכן נ"מ אם יזומו העדים על סוף ב' דאם כונו על סוף ב' יהי' נדונין דנזומים ואם טעו בח"ש אין נדונים כנזומים ול"ק גם בס"ס יצרכו לברר די"ל כמ"ש בנוב"י דהיכא דלא מבורר לגמרי ב' ספיקות א"צ לברורי וכאן אף אם יאמרו דכונתו לתחלת שעה ב' וזה לסוף שעה ג' עדיין יהי' ס' שמא מחלק הטועים. ורבא הקשה רחמנא אמר ושפטו העדה ול"מ ס"ס לד"נ דטעם ס"ס משום דס' אחד מותר מה"ת וכאן דבפירוש אמרה תורה מספק אין הורגין גם בס"ס אין הורגין:

יא ונבוא לישב דברי הרמב"ם פ"ב מעדות שפ' בא' אומר בג' וא' אומר בב' עדותן קיימת שאדם טועה שעה אחת ותמה הכ"מ דפסק דלא כאביי ודלא כרבא דלאביי אין אדם טועה רק משהו ולרבא אדם טועה ב' שעות. ונ"ל דהצל"ח הקשה מי הכריח לרבא לומר דטועה ב' שעות דילמא רק שעה אחת והורגין מס"ס שמא אחד כונתו לסוף ב' וא' כונתו

לסוף ג' ואת"ל דזה שאמר ב' כונתו לתחילת ב' שמא זה שאמר ג' כונתו לתחילת ג'. וצ"ל דס"ל לרבא דמס"ס אין הורגין נפש כנ"ל ורמב"ם יפסק שמס"ס הורגין ולכן פסק כרבא אך במקצת וז"נ. או שנאמר לדחות קו' הצל"ח דיש ס"ס להיפך שמא יש ביניהם ב' שעות ואת"ל דליכא רק שעה אחת שמא הם מהמיעוט שאינם טועין ואף דספק אחד ל"ה רק מיעוט מצרפין לס"ס לרבא. וראי' מדקאמר בדף ט' לענין חזקה על חבר התם ספק וספק הוא שמא הכניסה במוץ וקשה לי אדברי תוס' יבמות קי"ט שהקשו בדמאי אמאי לר"מ ל"ה רק דרבנן והרי איכא חזקת טבל. וקשי' לן הרי יש ס' שמא הכניסו במוץ ול"ה טבל מעולם ולומר דמיירי בקשואים ודלועים שכתבו תוס' ב"מ פ"ח ע"ב ד"ה לא משיפסקו דאפי' הכניסן במוץ חייב דבזה ל"ה טבל רק מדרבנן מיהו גם ביין משמע דחייב אפי' הכניסן בענבים וע' פ"י גיטין כ"ה וכן מוכח בתוס' ב"מ הנ"ל ואמנם מגמ' ב"מ מוכח קצת להיפך. ואמנם יש לפרש דברי התוס' יבמות דזה ל"ש שיכניס במוץ. רק דבגמ' דפסחים מצרפין לס"ס אף ספק גרוע ואמנם גם לפ"ז ל"ק קו' תוס' יבמות דגם בביאת עם הארץ איתא ס"ס הנ"ל ע"כ אין מזה הוכחה. ואמנם מדמשני על שפחתו של מציק כמין נפש. והוה ס"ס אף דרוב נשים ולד מעליא ילדי כמ"ש הכ"מ פ"ט מטומאת מת. ועל כן לרבא לשיטתי' לא מצי למימר אדם טועה שעה אחת ומטעם ס"ס דיש ס"ס להיפך . ורמב"ם פסק דספק אחד גרוע לא מצרפין לס"ס כדמוכח מדברי' פ"ט מטו"מ הנ"ל שכתב בהך דנפל שספיקות מדבריהם ולא כ' מטעם ס"ס על כן פסק אדם טועה שעה אחת ול"ח מה שיש ס"ס להיפך לפי שס' אחד גרוע לכן פסק אדם טועה שעה אחת כנלע"ד לישב (וע' לעיל ר"ס נ"ג):

עוד זאת אדרוש בדברי מהרש"א שכתב דדוקא היכא שאומר בב' וא' אומר בג' תלינין בטעות אבל היכא ששניהם אמרו בשוה לא תלינן בטעות. והקשה באור חדש דא"כ מה מקשה התם תנן התם הי' בודקין בז' חקירות וא"א טעי אינשי הו"ל עשאאי"ל והלא לא תלינין בטעות רק במכחישין זא"ז. ותי' לחלק בין טעות ביום א' ובין טעות בשעה ובמח"כ נעלם ממנו דברי מהרש"א בסנהדרין ט' ודף י"א דאף בשעות לא תלינין בטעות רק ביש עדים שיעידו כדברי' עיי"ש. גם קו' האו"ח לק"מ דהגמ' מקשה על מתניתין דידן דאחד אומר בב' שעות ואחד אומר בג' כיון דחזינין טעות בהעדים יכולים לומר דטעו יותר והו"ל עסאאי"ל וכן כתב בתומים בביאור דברי מהרש"א ודוק היטב:

יב **ודרך** אגב הנני בזה לישב דברי חכמי בריסק הובאו בש"ך סי' ל"א שנסתפקו היכא דכת אחת מכחישים זא"ז אם כשרים שניהם לעדות אחת הואיל וכל אחד לא הוכחש רק מאחד והרעישו אבות העולם משבועות מ"ז דמקשה על ר"ח דס"ל בהדי סהדי שקרא

למ"ל מאחד אומר גבוה ב' מרדעת וא' אומר ג' מצרפין לעדות אחרת ומקשה מזה לר"ח וקשיא לחכמי בריסק דלדידן דפסקינין כר"ה דזו באה בפ"ע ומעידה ושניהם יחד אין מצטרפין ומ"מ בב' עדים המכחישים זא"ז מצטרפין ביחד כיון דכל אחד אינו מוכחש רק מחד ודלמא גם לר"ח יש חילוק ומודה בחד נגד חד והוא תמהון לב עיין בתומים ותש' בית יעקב וצבא מאחרונים ואען ואומר. הנה הגאון מליסא בנתיבות הקשה אחכמי בריסק דמה בכך דכל אחד לא מוכחש רק מחד דהרי ב"ד שמעו שע"כ אחד משקר והוא מופסל עפ"י ב"ד של שלשה והוא תמי' נשגבה ובישוב הדבר נלפע"ד עפי"מ שהרגיש בנוב"י חלק אה"ע סי' מ"ו בטעם הירושלמי דב' כיתי עדים המכחישים זא"ז בחקירות עדותן בטילה בדיני נפשות והרי ממנ"פ כת אחת שקר וכת אחת אמת והוא ממנ"פ חייב מיתה. ולתי' התוס' ב"ב מ"א ל"ה כנמצא א' קרוב או פסול. ותירץ דהו"ל עדות שאאי"ל דלא ידעינין עפ"י מי נגמר הדין ועיין בנתיבות סי' ל' כתב כן מדעתי' דנפשי' והקשה דא"כ בכת אומרת מנה וכת אומרת מאתים נימא נמי דהו"ל עדות שאאי"ל דלא ידעינין עפ"י מי נגמר הדין. והראיתי לדעת במח"כ שארי הגאון מליסא שהיה בהעלם עיניו דברי הגמרא ב"ק ע"ד גבי שן והדר עין כיון דיש בכלל מאתים מנה דינא כוותי' פסקינין ואם הוזמו בעלי מנה משלמין דלא כדברי' ועל הנוב"י והנתיבות העירותי מתוס' סנהדרין כ"א דהו"ל עשאאי"ל כיון שאם הוזמו כת אחת יהי' תועלת בכת הב'. ע' לעיל סי' נ"ג ואמנם במקום אחר בארתי טעם הירושלמי כמו שכתב רש"י בסנהדרין מ"ט ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחין אחרים דרבנן סברי א"ג דינו שלא בפניו ופירש"י כיון דאין מכירין אותו הוי שלא בפניו. וה"ה מה"ט בב' כיתי עידים המכחישים בחקירות ל"א ממנ"פ כת אחת מעידין אמת דכיון שאין מכירין העדים מי המה דכת אחת שקר העידו הוי כשלא בפניו ול"מ עדותן והארכתי בזה. וממוצא הדבר למדנו ליישב קושיית הגאון מליסא על חכמי בריסק דאמת הדבר שהב"ד שמעו שאחד משקר. אבל הם אינן יכולין לפסול רק מטעם שלא תהא שמיעה גדולה מראי' שהב"ד יהיו ראוים להעיד לפני ב"ד אחר ומ"ה אין גומרין דינו לפסול כיון שאין מכירין השקרן הוי שלא בפניו ואין גומרין לפסול שלא בפניו ונמצא דאין הב"ד ראוין להעיד ול"ש שלא תהא שמיעה ומ"ה ל"מ לפסול ע"פ ב"ד רק מטעם דע"א מכחישו ונכונים דברי חכמי בריסק בטוב טעם. אמנם לשיטת הריב"ש הובא בש"ך סי' ל"ח דיכולין ליפסל העדות אף שלא בפניו א"כ בב' עדים המכחישים הרי נפסל מפי ב"ד ששמעו שאחד משקר והם ראוים להעיד שאחד משקר ואנחנו נפסל העד אף שאין מכירין הפסול והוה כשלא בפניו. והש"ך חולק עליו אלא שכ' דאף הריב"ש לא קאמר אלא לעדות דמה איכפת לי' אם פסול לעדות אבל לא

לשבועה. ובתשובת שבראש אפרים סי' ל"ד תמה עליו דהרי מפסיד מה שיכול ליקח לראות כדי להעיד ולק"מ דזה ל"ה רק גרם הנאה ומניעת הרוח ל"ה הפסד:

אמנם לדעתינו תליא זה בפלוגתא דר"ה ור"ח דכבר תמה הר"ן בסברת ר"ח בהדי סהדי שיקרא ל"ל נוקמא כל כת בחזקת כשרות ולא העלו הראשונים דבר ברור ואני אפרש בדרך זה דר"ח יסבור כריב"ש דלעדים לא נ"מ אם פסולים הם או כשרים לעדות אך נ"מ לאחרינא. וכבר כ' הרמב"ן בגיטין ס"ד אהא דאומר לשלוחו צא וקדש ומת שליח אסור בכל הנשים שמא קידש קרובתה ולא מוקמינין הקרובים בחזקת פנוי' דמ"ה לא מוקמינין אחזקתן כיון דלקרובות אין נ"מ ואין אנו דנין עליהן מ"ה ל"מ חזקת פנוי' לגבי אחרים. והיוצא מזה דהיכא דאין נ"מ לגברא שהחזקה בו ל"מ חזקתו לאידך ולכן ס"ל דכיון שאתה מסופק אם כשר הוא או לא. והנ"מ רק לענין אותו האיש שהם מעידין עליו מ"ה עדיף חזקת ממון שלו לפטרו מחזקת העדים כיון דלעדים אין נ"מ כמ"ש הרמב"ן דחזקת קרובים ל"מ לאשה וה"ה חזקת העדים ל"מ לבע"ד כיון דלעדים אין נ"מ ור"ה יסבור כהש"ך החולק על הריב"ש וס"ל דאין יכול לפסול שלא בפניו דאתה מפסידו. ונמצא דעיקר הדבר נוגע לעדים ולכן מהני חזקתו והכשירו ממוצא דבר אתה למד דלדידן דפסקינין כר"ה דענין לפסול העדים נוגע לעצמות העדים ומ"ה א"א לפסול שלא בפניו ע"כ הב"ד לא יוכלו להעיד ולא מופסל עפ"י ב"ד רק עפ"י ע"א ומצטרפין תרווייהו יחד והגמ' הקשה לר"ח דס"ל בהדי סהדי שיקרא למ"ל משום דל"מ חזקתו דעדיף יותר חזקת בעל הממון דחזקת העדים ל"מ לבע"ד כיון דלעדים אין נ"מ ולדידי' הב"ד יכולין לפסול שלא בפניו ואף שאין מכירין אותו נפסל עפ"י ב"ד ואין חילוק בין מוכחש עפ"י אחד למוכחש מפי שנים ומ"ה הקשה לר"ח בסוגיא דשבועות והדברים נכונים ומשמחים לב:

סימן סד

בעזה"י דרוש בשיטה דחזקי' פסחים כ"א שנת תרכ"ה ברעזאן.

א **בתוס'** ד"ה כל מקום וא"ת יהא נהנה מחוץ בפסח בכרת והקשה המ"ל פי"ג משגגות דא"כ למ"ל קרא לרבות השותה דאם נהנה חייב כרת כש"כ שותה כמו שהקשו תוס' חולין ק"כ ותי' דבהנאה ליכא כרת וא"כ מזה מוכח דבהנאה ליכא כרת. ונ"ל בישוב קו' עפ"י שנסתפק הפמ"ג בפתיחה לה' בב"ח אי ח"ש אסור בבישול ובהנאה וכ' דאם הפי' חזי לאצטרופי שיאכל עוד ח"ש ויצטרף ל"ש זאת בבישול ובהנאה דדוקא באכילה קיי"ל כזית בכא"פ מצטרף משא"כ בבישול ובהנאה. וע' בפתיחה כוללת לה' פסח. וכיון דבהנאה לא קי"ל דמצטרף בכדי א"פ. אף למ"ד בהנאה איכא מלקות שפיר נ"מ לפ"מ שפסק הר"מ בפי"ד ממא"ס בהמחה החלב או חמץ דבעי רביעית מהני צירוף כדי שיעור

רביעית ולראב"ד אף בכא"פ מצטרף נ"מ בקרא דהשותה אף אם בהנאה איכא כרת כגון ששתה במהרה ושהה קצת וגמר השתי' והי' כדי רביעית או לראב"ד כדי א"פ. דמטעם הנאה ליכא כרת דלא קיי"ל צירוף בהנאה ורק מטעם שתי' חייב ודוק:

והנה לפ"מ שנסתפק המ"ל מה' יסה"ת לפוסקים דס"ל דבהנאה איכא מלקות חייב באכילה שתים משום אכילה ומשום הנאה מיושב קו' המגיה בפשיטות דשפיר י"ל חייב כרת בהנאה וקרא דנפש לרבות השותה קמ"ל דחייב ב' משום הנאה ומשום שתי' ונ"מ לחייבו ב' חטאות בשוגג לסברת ההו"א דחייב כרת בהנאה או לענין מלקות דחייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן דאם לקה אהנאה עדיין נשאר כרת דאכילה. וקצת יש מקום לומר אף לסברת המ"ל דאאכילה והנאה אין לוקין אלא אחת משום דאכילה והנאה מחד קרא נפקא ואוכל ושותה ביוה"כ הטעם דשתי' בכלל אכילה משא"כ הכא בהמחה אוכל דשתי' ל"ה בכלל אכילה וצריך קרא מיוחד. והמחה אוכל חייב ב'. מיהו י"ל דאין לחלק. אך לצד הספק של המ"ל דבכל אכילה והנאה חייב ב' מיושב קו' המ"ל. ודרך אגב הנני אומר במ"ש המ"ל להוכיח סברתו דבאכילה והנאה א"ח ב' ממבשל גיד ביו"ט דחייב ה' בביצה י"ב וליחייב ו' משום הנאה ג"כ לפמ"ש לעיל דבהנאה ל"ק לחז"ל צירוף כדי א"פ איכא למימר דמיירי דאכל כדי א"פ ולא בב"א ומ"ה א"ח משום הנאה. אך עדיין קשה בפסחים מ"ז שהקשה דמשני אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה ולישני עייל הנאה ומיירי כשאכל בב"א ודוק:

ב **בתוס'** ד"ה חולין שנ"ב הקשו על רש"י מנזיר וכתבו ואי איסור אכילה הוי דאורייתא אכתי תקשי לי' האיך הקרבן נאכל דמשמע התם דנאכל ולשון התוס' צ"ע דלמ"ל לכתוב דמשמע התם דנאכל והרי שם מבואר להדי' הכי דמקשה היכי אכיל כהן מליקה ומבואר להדיא דנאכל. והנלפע"ד לבאר דבריהם ז"ל דלכאורה י"ל קושית התוס' דבגוף סברת רש"י דאף דחולין בעזרה ל"ד אסור באכילה מדאורייתא י"ל הטעם כיון דמדאורייתא אסור להקריב בעזרה מקרא דוזבחת כ"מ דארל"ת אעל"מ ול"מ שחיטה ואסור באכילה ואף דהו"ל איסור עשה ע"מ מוכח מסוגיא דתמורה גבי הקדים תרומה לבכורים דאף באיסור עשה אמרינין כ"מ ארל"ת ומה שכ' הפ"י סוף גיטין דבאיסור עשה ל"א כן צ"ל דזה רק באיסור עשה אבל לא בלאו הבא מכלל עשה כדמוכח מסוגיא דתמורה. וכן כ' בנוב"י קמא חלק אהע"ז סי' ע"ז לענין המשחרר עבדו עובר בעשה א"כ גם לענין חשנ"ב י"ל כן. ואף דאינו מטמא לכ"ע משום נבלה מ"מ לענין אכילה ל"מ שחיטתו דאין ענין אכילה לטומאה דהרי לר"ש שחיטה שא"ר ל"ש שחיטה מ"מ לענין נבלה מודה דאינו מטמאה כדאמרינין בחולין דף ע"ד והרבה יש לדבר מזה על דברי הצל"ח פסחים ע"ג

ואכ"מ. ולפ"ז ל"ק מה שהקשה מנזיר דהרי שם מקשה בגמרא הרי קאכיל כהן מליקה ומתרץ קסבר א"ש לעוף מה"ת ושפיר משני חשנ"ב ל"ד ואי אסור באכילה מטעם דכ"מ דא"ר אעל"מ ל"ש זה בעוף דל"ב שחיטה כלל (וא"ל דמ"מ בעי נחירה בסימנים כמ"ש תוס' חולין כ' דז"א דבנחירה ל"ש אעל"מ דאף אי ממילא נעשה הנחירה בסמנים מהני כמ"ש תוס' תמורה ד' לענין צורם אזן ודוק):

אמנם כי כן י"ל דהתוס' לא הקשו כלל מנזיר טמא דמביא צפרים רק מנזיר טהור דמקשה בסוגיא דנזיר ברישא. ושם מייתי בהמות וע"ז משני חשנ"ב ל"ד ומשמע דנאכלו הבהמות דמייתי וחד מינייהו חטאת ושם אינו מבואר דנאכל רק דמשמע מפשטות הסוגיא כן ודוק:

ג **ובישוב** קו' התוס' נלע"ד בדרך זה. דהנה בירושלמי תרומות אמרו מודה ר"ל באיסורי הנאה אסור מה"ת ולהבין הסברא נלע"ד. דהנה ר"י ס"ל ח"ש אסור מה"ת ור"ל ס"ל מותר מה"ת ונ"ל דאזדי לטעמייהו דשאג"א ה' חו"מ כ' דעל ב"י א"ע על ח"ש אף לר"י וביאור הסברא. דר"י ס"ל ח"ש אסור מה"ת מטעם חזי לאיצטרופי. והיינו שלא יחויב על מה שיאכל אח"כ רק בצירוף אכילה א' כגון באכל ח"ש ואח"כ אכל ח"ש שאתה מחייבו רק ע"י הצירוף שאכל מקודם ומ"ה אסור ח"ש דחזי לאצטרופי דאם יאכל נתחייב גם על אכילה זאת. משא"כ לענין ב"י אם יש לו ח"ש ואח"כ יהי' לו עוד ח"ש. אח"כ יהי' לו כזית שלם. ויתחייב אז בעת שיהי' כל הכזית. ולא יצטרך להצירוף למפרע (ואם יהי' לו ח"ז וישרף ואח"כ יהי' לו עוד ח"ז. באמת פטור דלא קיי"ל צירוף בכה"ג):

ולפ"ז נלעפ"ד דר"י לשיטתי' דס"ל הנאת גרונו ואף בהקיאו חייב. ונמצא באכל ח"ש ויחזור ויאכל ח"ש אח"כ לא יהי' לו הנאת גרונו רק על ח"ש. ואתה מצרף הנאתו הראשונה מ"ה ח"ש אסור מה"ת משא"כ לר"ל דס"ל הנאת מעיו ובהקיאו וחזר ואכלו פטור. וכן אם אכל ח"ז ונתעכל במעיו פטור ורק דל"ה עיכול כא"פ. ונמצא כשאכל ח"ש ויחזיר ויאכל יש לו אח"כ הנאת המעיים מכל הכזית ביחד וא"צ לצרף הנאתו הראשונה דגם עתה יש לו הנאת המעיים והוה כמו לענין ב"י ומ"ה ס"ל ח"ש מותר מה"ת ומעתה י"ל הא דסבירא לי' לר"ל הנאת מעיו גם הוא יסבור דהנאת גרון הנאה היא דהכי יכחיש החוש. אך דס"ל אכילה במעיו בעינן דל"ה אכילה בהנאת הגרון לבד אבל הנאה מיהו הוי ומודה ר"ל באה"נ בהקיאו וחזר ואכלו חייב מלקות לפוסקים הסוברים דחייב מלקות בהכאה (ומהני צירוף כא"פ להנאה דלא כהפמ"ג שהבאתי לעיל) ולפ"ז שוב ח"ש אסור מה"ת אף לר"ל דחזי לאיצטרופי באכל ח"ש והקיאו ויחזור ויאכל ח"ש יתחייב על הנאת הגרון למפרע. וזה דברי הירושלמי. ולפי מ"ש במק"א דטעם ר"י משום דאזיל בשיטתי'

דס"ל בחולין בהקיאו וחזר ואכלו חייב דהנאת גרונו אכילה היא והאי ח"ז משכחת לה שיתחייב עלי' לבד ומ"ה ח"ש אסור מה"ת ור"ל בשיטתי' דהנאת גרונו ל"ה אכילה וא"ח בח"ז בהקיאו וחזר ואכלו וכבר דשו בזה רבים ולפ"ז נהי דלא ס"ל לר"י דהנאת גרונו מיקרי אכילה אבל הנאה ודאי הוה. ולפ"ז באה"נ מודה דהקיאו וחזר ואכלו חייב משום הכאה ומ"ה מודה ר"ל דח"ש אסור מה"ת באה"נ (ע' מ"ש לעיל סי' כ"ט אות ו' לתמוה על הצל"ח ומהרש"א מירושלמי הנ"ל):

ד **והנה** במה דמקשה בנזיר כ"ט לר"ל דס"ל כדי לחנכן במצות הא קאכיל כהן מליקה ותי' דס"ל א"ש לעוף מה"ת. והקשה במהר"ם. לובלין חולין כ"ח אכתי תקשי הרי קאכיל כהן טריפה לפמ"ש תוס' חולין כ' דהוי טרפה עכ"פ *ששובר* המפרקת במליקה עיי"ש. נלע"ד דהתוס' ישנים ביומא ד' מ' כ' בהא דאמרינן כל כהן שמגיעו כפול ואיך מקיים מצות אכילה ותי' דל"ב כזית לאכילת כהנים וביאור הסברא נ"ל לפמ"ש המזרחי הובא במ"ל דסתם אכילה בכ"ש אף לר"ל ורק לר"י נשאר באיסור דאורייתא ולר"ל הוי הגריעותא אף לאיסורא. אבל באכילת כהנים באמת אכילה בכ"ש (עוד י"ל בסברת התוס' דבקדשים ציותה התורה אכללות שיאכלו וסגי שיאכל כ"א כ"ש) א"כ מאי מקשה לר"ל איך אכיל כהן הרי י"ל דמחלק לכ"א כפול. ור"ל ס"ל ח"ש מותר מה"ת ואי דאף דבכל דוכתא ס"ל לר"ל מותר מה"ת מ"מ כאן כיון שיוצא ידי מצוה הוי אכילה גם לענין איסורא כעין דאיתא בשבת צ"א מ"מ הרי התוס' כתבו דגם אחשבי' ל"מ רק לכזית אבל לא בח"ז. ועוד דכאן אם נימא דהוי איסור הוי מה"ב ול"ה מצוה כלל וע"כ ל"א מיגו דהוי שיעור. וע"כ צ"ל כמ"ש הפמ"ג בפתיחה לה' שחיטה דבנבילה דאיכא עשה דשאינו זבוח גם לר"ל ח"ש אסור מה"ת באיסור עשה דל"כ אכילה דוזבחת ואכלת הוי רשות עיי"ש (ומה דקשיא על הפמ"ג דא"כ איך אמרינן בשבועות במפרש ח"ש והרי מושבע ועומד על הנבילו' בח"ש מה"ת צ"ל הפמ"ג כשיטתי' דאאיסור עשה שבועה חל דלא כתוס' שבועות כ"ב כמ"ש הפמ"ג פתיחה הנ"ל) א"כ שפיר מקשה והא קאכיל מליקה דאם יש שחיטה לעוף קאי בעשה דוזבחת כדמשמע מתוס' חולין ק"ב ד"ה מה להנך דקאי שם אנבלת עוף טהור עיי"ש בסוגיא ותוס' שם ודלא כהפמ"ג בפתיחה שנסתפק בזה. ומשני קסבר א"ש לעוף מה"ת ול"ה נבילה רק טריפה ולא קאי בעשה שאינו זבוח דל"ק וזבחת אעוף ושפיר קאכיל ח"ש ושוב מקשה והא הוי חולין בעזרה ואסור בהנאה ומודה ר"ל דח"ש אסור מ"ה. ומשני קסבר חשנ"ב ל"ד והיינו דמדאוריי' ל"ה אסור בהנאה רק באכילה ואם לא אסור רק באכילה מותר בח"ש לר"ל י"ל שכל כהן יאכל ח"ש ומיושב קו' התוס' בטוב טעם וגם מקודם לזה שמקשה על נזיר טהור מיושב לפי"ז אם חשנ"ב ל"ד רק באכילה

י"ל שהכהנים אכלי ח"ש ועפ"י הני מילי מעלייתא עלה בידי לישב קו' התו' חולין כ"ח שהקשו לרבי דס"ל יש שחיטה לעוף מה"ת וס"ל כדי לחנכו במצות וקשי' איך אכיל כהן מליקה בקרבן שהוא דרבנן אמנם לפמ"ש לעיל מיושב שפיר דהפמ"ג מסופק בנבלת עוף אי הוה עשה שאינו זבוח וכתבתי לעיל בשם התוס' דגם בעוף איכא עשה אמנם י"ל דזה תליא אי ילפינין שחיטת עוף מזאת תורת הבהמה והעוף שותה תורת עוף לבהמה קאי בעשה בעוף כמו בבהמה. אמנם אם ילפינין מוזבחת כאשר צויתיך מלמד שנצטוה בע"פ והנה מקרא זה נאמר מבקרך על שחיטת בהמה דוקא י"ל צוי בע"פ הי' לתקן הלאו ולא לעשה ורבי ס"ל הכי בחולין וכיון דל"ה בעשה ח"ש מותר מה"ת ואכלו כהנים ח"ש (ואולי יש לפרש הא דאמר בנזיר א"ש לעוף מה"ת היינו שאינו מפורש בקרא רק מהלכה כנ"ל ע' ש"ך ח"מ סי' כ"ח ותוס' מנחות ס"ה ד"ה מה חדש אבל זה רחוק אך הגמ' משני אליבא דר"ל דקסבר א"ש לעוף מה"ת ולרבי דליכא לשנוי הכי נתיישב בדרך שכתבתי לעיל). ושוב נזכרתי שבגוף הקו' מח"ש העיר במקצת הגאון מהרש"ק בס' קנאת סופרים סי' :

ה **ודרך** אגב נ"ל בישוב דברי רש"י ז"ל שכתב בכריתות דבמליקה ל"ש לאסור משום חשנ"ב. ותמה השעה"מ בה' שחיטה מנזיר כ"ט דמקשה במליקה מחשנ"ב. הנה זאת י"ל בפשיטות דע"כ לא כ' רש"י זאת רק למ"ד י"ש לעוף מה"ת ושייך בי' זביחה מליקה ל"ה זביחה. אבל למ"ד א"ש לעוף מ"ה מליקתו זהו זביחתו כמו דאמרינן בחולין כ"ח וחייב אמליקה משום חשנ"ב. ומעתה דכיון שתי' דס"ל א"ש לעוף מקשה מחולין שנ"ב אך מה שקשה לרש"י ממה דקאמר ע"ב שם מאי שני איסורין לאו נבילה וחב"ע וזאת קאי למ"ד י"ש לעוף מה"ת. ומ"מ קאמר במליקה הוי חב"ע אבל גם זאת י"ל דהנה קו' המהר"ם על תי' א"ש לעוף מה"ת והלא הוי טריפה משום שבורת מפרקת כבר הרגישו תוס' בנזיר וכתבו דס"ל אף מחזיר ונמצא דכהנים מחזירין הסימנים ואח"כ שוברין המפרקת לאחר שחיטה. ורק דשחיטה לא הוי כיון שמלקו בצפורן ומ"ה אם א"ש לעוף גם טריפה ל"ה. ומעתה מקשה בסוגיא שם וסבר רבי הכי והיינו דיש שחיטה לעוף ומחזיר סימנים והרי רבי ס"ל דהוי ב' איסורין ומוכח דס"ל מחזיר ל"מ במליקה וע"כ שובר מפרקת והוי טריפה וחב"ע. דאם א"ש לעוף הוי במליקה חבע"ז דזה זביחה דידה והגמ' לא מקשה אהא דא"ש לעוף דע"כ ס"ל א"ש לעוף דאם י"ש לעוף ל"ה חב"ע כרש"י בכריתות רק דהגמ' הוכיח דע"כ ס"ל מחזיר ל"מ והוי טריפה וחב"ע. ומה דנקט בגמ' נבילה וחבע"ז ל"ד והכונה טריפה באופן שדברי רש"י ז"ל שרירין וקיימין למ"ד יש שחיטה לעוף והגם

דרש"י נזיר לא פירש כן. אבל מ"מ הדבר נכון בעצמותו בשיטת הגמ' בישוב דברי רש"י שלא יהיו תמוהין כ"כ מגמרא הנ"ל:

ו **ודרך** אגב נ"ל לבאר משנה דחלה פ"א התרומה והבכורים חייבין עלי' מיתה וחומש ואסורין לזרים ופירש הר"ש בשם ירושלמי דקאי על ח"ש דאסור מה"ת ואמרינין שם מתניתין מסייע לר"י דח"ש אסור מה"ת ותמה התויו"ט דגם לר"ל אסור מדרבנן ואיך מסתייע לר"י והנ"ל דקשי' מה קמ"ל בתרומה יותר משאר אסורין ולומר דקמ"ל אף דהי' לו שעת הכושר דלא כשיטת מהרלב"ח נ"ל דתרומה לא מיקרי שעת הכושר דמעיקרא אסור משום טבל. ולא מיקרי שעת הכושר קודם שנתמרך דכמו שהוא עתה ל"ה לו שעת הכושר כמ"ש תוס' חולין ק"כ. לכן נ"ל דרבותא גדולה קמ"ל די"ל טעמא דר"י דחזי לאצטרופי משום דאזל בשיטתי' דהקיאו וחזר ואכל חייב והאי ח"ש חזי בעצמו שיתחייב עלי' וזה ל"ש בתרומה לפמ"ש תוס' ישנים ביומא פ"א בהא דזר שאכל תרומה והקיאו ואכל השני אינו משלם אלא דמי עצים, והקשו מסוף גיד הנשה וחילקו בין חלב ובין תרומה דנתחללה באכילה ראשונה ולפ"ז בתרומה ל"ש חזי לאצטרופי הנ"ל דבהקיאו וחזר ואכל פטור קמ"ל דמ"מ ס"ל לר"י ח"ש אסור מה"ת ומ"ה מייתי סייעתא לר"י דאסור מה"ת דלר"ל דהוא מדרבנן א"ח בין תרומה לשאר אסורין ולמה נקט משנה זאת בתרומה ודוק היטב:

ז **ועפ"י** הירושלמי הנ"ל דר"ל מודה באה"נ נ"ל לישב קו' הגאון מו"ה העשיל ז"ל בהא דמקשה בסוגין והרי אמה"ח והקשה למ"ד בחולין ל"ג דמפרכסת אסור לב"נ מאי מוכח מברייתא דלא יושיט דאמ"ה מותר בהנאה דילמא מיירי במפרכסת דלישראל שרי ולנכרי אסור ע' תשובת אמונת שמואל ובא"מ והנ"ל דקשיא לשיטת הר"מ דלא ניתן שיעורין לב"נ וב"נ חייב אף בח"ז אמ"ה. וישראל א"ח רק בכזית מבשר גידין ועצמות ומי איכא מידי דלישראל שרי ולנכרי אסור וצ"ל לישראל נמי ח"ש אסור מה"ת (וכעין זה תי' תוס' חולין ל"ג לשיטתם) וזה לר"י. ולר"ל ליכא לתרץ כן וע"כ צ"ל דר"ל ל"ל סברת מי איכא מידי. ולהכי אמרינין בחולין ש"מ מדר"ל אין מזמנין לנכרי על ב"מ וקשיא איך מוכח מדר"ל מדס"ל נקבה הריאה כשרה בשחט הקנה דכמנחא בדיקולא דמיא דאין מזמנין ודילמא ס"ל הואיל דלישראל שרי לנכרי מותר דמי איכא מידי. ולהנ"ל נכון דלר"ל ע"כ ל"ל מי איכא מידי כנ"ל ולדידי' גם מפרכסת אסור לב"נ. ומעתה כ"ז אי אמ"ה מותר בהנאה וח"ש מותר מוכח ע"כ דל"א מי איכא מידי אמנם אי אמ"ה אסור בהנאה מודה ר"ל בח"ש. ולפ"ז אין הוכחה מהתורה דל"א מי איכא מידי מדאסור לנכרי ח"ש מאמ"ה ולישראל שרי דגם לישראל אסור ח"ש מאמ"ה וזולת אמ"ה אין לנו ח"ש בב"נ.

ואי בגזל אמרינן בסנהדרין דל"ש מי איכא מידי בפחות מש"פ משום דלאו בני מחילה ונמצא נשאר הסברה דמי איכא מידי ומפרכסת מותר לב"נ. ושפיר מוכח מברייתא דאמ"ה מותר בהנאה דאי ס"ד דאסור איך מותר לתת לכלבים. ואי דמיירי במפרכסת ז"א דאם אמ"ה אסור בהנאה נשאר סברת מי איכא מידי ומפרכסת מותר לב"נ והוא ישוב נכון בעזה"י:

(וע' לעיל סי' כ"ט ג"כ ישוב לקו' הנ"ל):

ח **שם** בתוס' ד"ה חשנ"ב פ"ה אסור הנאה ולא משמע כן פשט ההלכה וכו' וכן בסוף שמעתתא גבי הא דאמר איכא בינייהו חשנ"ב ולא נודע אמאי לא משמע כן ע' במהרש"ל ומפרשים מ"ש בזה. ונלע"ד ביאור דברי תוס' דלכאורה מאי נ"מ אי חשנ"ב דאורייתא או לא. דהרי מלקות בלא"ה א"ח דהוי איסור עשה ומאי נ"מ בין דאורייתא או דרבנן ורק לענין אי מותר לבטלו לכתחילה לפוסקים דאד"ר מותר לבטלו לכתחילה באין לו עיקר מה"ת. עוד נ"מ לענין קידושין דבמקדש באה"נ שאין לו עיקר מה"ת חוששין לקידושין ובמקדש באיסור דאורייתא א"ח לקדושין ועיין באה"ע סי' כ"ח. וכ"ז אי גם באכילה ל"ה רק מדרבנן אבל אם באכילה הוי דאורייתא ודאי אין מבטלין לכתחילה וגם לקדושין אין חוששין לקידושין כיון דיש לו עיקר מה"ת ונמצא דאין נ"מ כלל. ומעתה לקמן דקאמר נ"מ בין חזקי' לר' אבהו בזה ומשמע דפליגא לדינא ולענין דינא מאי נ"מ. א"ו דאף באכילה ל"ד מיהו לפמ"ש בחו"ד סי' צ"ט דאיסור הנאה ודאי אין מבטלין אף בדרבנן לא נשאר הנ"מ רק לענין קידושין ודוק. ודע דבמ"ש לעיל דאף ר"ל דס"ל הנאת מעיו מודה באה"נ דאף הנאת הגרון אסור. נ"ל לישב קו' התוס' זבחים ע"ח דאמרינן שם ש"מ נ"ט ברוב ל"ד והקשו שם מאם יש בו טעם דגן אדם יוצא בו י"ח בפסח. והקשו התוס' דלא מקשה מכל התורה כולה דקיי"ל טעם כעיקר. ואמנם י"ל לר"ל דס"ל הנאת מעי' טכ"ע ל"ד דעיקר הסברא דטכ"ע היא דחיך אוכל יטעם כמ"ש הר"ן סוף ע"ז. וזה לר"י דהנאת גרונו אסרה תורה אבל לר"ל דהנאת מעיו אסרה תורה בטעם לא נתמלאו המעיים. אמנם לפ"ז קשיא לר"ל מבב"ח דמוכח משם דטכ"ע או מגיעולי מדין למר כדאית לי' ולמר כדאית לי'. אך לפמ"ש לעיל ניחא דכיון דבאה"נ מודה ר"ל דהנאת גרונו י"ל בב"ח אסרה תורה בטכ"ע דהרי עכ"פ הנאה הוי שנהנה בגרונו והנאת הגרון תליא בהטעם וכן בגיעולי נכרים י"ל התורה ציותה להגעיל משום אה"נ שמא בישלו בו תקרובת ע"ז דאסור בהנאה למ"ד תקרובת ע"ז דאורייתא. ובזה ט"כ דאורייתא כנ"ל אבל באיסור אכילה ל"א ט"כ. ובפיגול ונותר אף דאסור באכילה ובהנאה ומ"מ על הנאה א"ח מלקות ורק על אכילה ומ"ה לענין אכילה נ"ט ברוב ל"ד. ומ"ה פטור ול"ק מכל התורה

ומ"ה מקשה רק ממצה ובמצה קיי"ל בלע מצה יצא דל"ב הנאת הגרון רק הנאת מעיים ומ"מ אמרינין טכ"ע הרי דאף לענין הנאת המעיים פועל טכ"ע וקשיא לר"ל:
ומיושב קו' התוס':

ט **שם** בסוגיא בתוס' ד"ה ור"ש הקשה ריב"א דהא ר"י אית לי' בפ"ק דע"א אסור ליתן להם מתנת חנם ומ"ש שולח ירך לנכרי. והנ"ל לישב קו' התוס' לשיטת הפוסקים ביו"ד סי' ק"פ דרבית ע"י שליח מותר מטעם דאשל"ע והמשלח לא עבר דאשל"ע. והשליח א"ע דל"ה מעות שלו מ"ה שולח ירך לנכרי דנהי דאסור ליתן מתנת חכם. אבל המשלח לא עבר דאשל"ע. והשליח א"ע דל"ה מתנה שלו. ומיושב הא דקתני במתניתין שולח ולא קתני נותן. והיינו דע"י עצמו אסור וע"י שלוחו מותר. אמנם הטו"ז ביו"ד סי' ק"ס כ' דנהי דאשל"ע היינו דא"ח אבל מ"מ איסור עושה ולפ"ז יפה הקשו בתוס'. אמנם הרבה חולקים על הטו"ז ומה שהביא ראי' מהא דהקשה בהמדיר ופרנס לאו שליחותי' קעביד עיין במח"א ה' שלוחין ישב קו' זאת ומשמע ג"כ דלא ס"ל כטו"ז ועיין מ"ש לעיל סי' ל"ב אות ג' ראי' מהגה"מ דלא כטו"ז:
אך י"ל דהתו' ס"ל שהשליח עובר דכיון דאשל"ע אף שאינו ניתן שלו אבל מ"מ מהנהו להנכרי שנותן לו מתנה אף שאינו שלו. וכמו שאסור ליתן מתנת חנם כן אסור להנהו. וכעין זה כתבו תוס' ע"ב ד"ה ואמ"ה:

י **עוד** בתוס' שם הקשה הר"י מאוריניש היכי מצי אתי כר"י ור"י אית לי' גה"נ אסור לב"נ וקעבר משום לפ"ע הקשה הגאון ר' עקיבא איגר זצ"ל דלמה הקשו התוס' על מתניתין דל"ה קו' כל כך די"ל דהאי תנא סבר לה כר"י דגה"נ מותר בהנאה ולא ס"ל בהא כר"י דגה"נ אסור לב"נ ולמה לא הקשו לר"י גופי' דס"ל מותר בהנאה והרי לא יאכלו משמע איסור הנאה ול"ל כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרה דהרי אסור לב"נ ואיך אמרה תורה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה אם אסור לב"נ והיא תימה נשגבה ומצאתי בראש אפרים בתשו' שבסוף הספר הרגיש ג"כ בקו' והניח בצע"ג. והנלע"ד לישב הקו' בטו"ט דבתו' חולין צ' ד"ה אלמא הקשו איך חל איסור גיד על אמ"ה דאמ"ה קדים בעוד שלא נתקשה ותי' דא"א לאיסור גיד להיות בענין אחר ופי' המהרש"א דל"ל דאחר שחיטה אז יחול איסור גיד דהתוס' כ' ד"ה קדשים דאם איסור גיד לא חל מחיים ל"ח אח"כ דבעינין שיחול מחיים עוד תי' בתו' דאין איסור אמ"ה חל עד שיולד ועיין ברשב"א שביאר. אף דהבהמה לא נשחטה ולא הותר מטעם כל בבהמה תאכלו מ"מ כיון שאפשר בשחיטה ויהי' מותר לא מיקרי חלות האיסור עד שיולד ונחזי אנן בב"נ אי נימא דאיסור גיד נוהג קשי' על זה איך חל איסור גיד אאמ"ה ובב"נ ל"ש תי' הב' דלא

חל איסור גיד ואמ"ה עד שיולד דהטעם הוא משום שיכול לשחוט האם ויהי' הכל מותר ובב"נ בן פקועה אסור ואף דמפרכסת מותר מטעם מי אי איכא מידי בן פקועה אסור כיון דרהיט ואזיל שה קרינין בי' כמ"ש הפמ"ג בסי' י"ג סוף ס"ק י"ד וע"כ חל איסור אמ"ה קודם שנולד ולא נשאר רק תי' התוס' הראשון דאי אפשר בענין אחר ואמנם בתי' זה ג"כ יש להעיר ומצאתי שהרגיש בישי"ע יו"ד אמאי א"א בענין אחר והרי מפרכסת כחי כמ"ש תו' חולין ב' ובכ"מ ולענין גיד מיקרי האיסור מחיים ומ"מ מותר משום אמ"ה לישראל וגם לנכרי משום מי איכא מידי ונמצא דיכול להיות איסור גיד בעת שאמ"ה כבר הלך לו ולו נשאר בישראל רק תי' האחרון היוצא מזה לדינא דבישראל דבן פקועה מותר לא חל איסור אמ"ה ואיסור גיד עד שנולד ומש"ה גם בנבילה כבר חל איסור גיד ואיסור אמ"ה בעת הלידה ובב"נ חל אמ"ה קודם הלידה ואיסור גיד לא מצי לחיל על אמ"ה ול"ח איסור גיד רק בכשרה במפרכסת לאחר שחיטה והוי כחי ואיסור אמ"ה כבר הלך משא"כ בנבלה כבר כתב הפמ"ג בסי' כ"ז והת"ח וכל הפוסקים דנבלה מפרכסת אסור משום אמ"ה ולא חל איסור גיד אאיסור אמ"ה ולאחר שמתה הבהמה לא חל איסור גיד דבעי שיהי' מחיים דומיא דיעקב ונמצא איסור גיד לב"נ ל"ח רק בכשרה דחל בעוד שמפרכסת משא"כ לישראל כיון דלדידי' לא חל איסור אמ"ה עד שיולד איסור גיד ואיסור אמ"ה בהדי הדדי קאתי וכבר חל בעת שנולד ואף לאחר שנתנבלה כבר חל גיד וכ"ז ברור ומעתה מיושב קו' הגאון ר"ע בט"ט דהתוס' ל"מ להקשות על ר"י גופי' די"ל דס"ל כשהותרה נבילה הותרה נמי גיד דהרי לישראל חל איסור גיד אף בנבלה ואם אסור בהנאה איך מכרו לנכרי ואין להקשות עדיין איך מכרו לנכרי הרי עובר על לפ"ע דז"א דהרי לב"נ חל איסור אבר קודם שיולד ואיסור גיד לא חל ולאחר שנתנבלה כיון שלא חל מחיים ל"ח וליכא לפ"ע ומ"ה מכרו לנכרו אבל למתניתין שפיר הקשו התוס' דמתניתין מיירי בכשרה והיינו דקתני מפני שמקומו ניכר וידע הקונה שלא לקח הגיד דמיירי במקום שמכריזין כדאיתא בחולין ובכשירה דחל איסור גיד במפרכסת ושפיר הקשה התוס' איך שולח לנכרי והרי עובר ל"ע והוא ישוב נחמד מאוד והתבונן:

יא ובגמרא שם אלא למ"ד אין בגידין בנ"ט מאי א"ל הנה בשעה"מ פ"ח מה' מא"ס הקשה ארש"י ביצה ז' שפי' אהא דהאוכל מנבלת עוף טהור מן הגידין וכו' טהור דס"ל אב"ג בנ"ט ומשמע דלמ"ד יש בגידין בנ"ט מטמאין טומאת נבילות והרי במשנה בהעור והרוטב אמרו דגידין אינו מטמא טומאת נבילות ור"י פליג שם בסיפא ומשמע דברישא מודה והרי ר"י ס"ל יש בגידין בנ"ט ומ"מ אינו מטמא טומאת נבילות. והיא פליאה נשגבה ונ"ל לישב דהנה בזה דנקט הפלוגתא אם יש בגידין בנ"ט ול"פ אי גידין הם

בשר מוכח דלכ"ע גידין ל"ה בכלל בשר וכן כ' תו' פסחים פ"ג בשם הירושלמי ואכלו את הבשר ולא גידין. ורק דפליגי אי יש בגידין בנ"ט בשר וכמו שפרש"י שאם נתבשל עם הבשר נתן בו טעם וכעין דקיי"ל טכ"ע כן הגידין שיכולין להטעים בטעם בשר דבר אחר יש בהן איסור נבילה אף דלאו בשר הוא בממשו כיון דטעמו כבשר ואף למ"ד ט"כ ל"ד פרש"י חולין צ"ח דטעם בטל ברובא אבל בגיד שהוא בפ"ע מ"ה אסור. ומעתה לפמ"ש התוס' בכורות כ"ב דט"כ לא קיי"ל רק באיסורין אבל לא בטומאה ומ"ה אף למ"ד יש בגידין בנ"ט אין מטמא טומאת נבילות דבטומאה לא אזלינין בתר הטעם רק בתר הממשות. והממשות ל"ה בשר רק גיד. והרי זה דומה ממש לרוטב וקופה דאמרינין הטמאים לאסור צירן ורוטבן. ומ"מ מבואר במשנה דאינה מטמא טומאת נבלות ה"ה בגיד ומעתה כ"ז לענין נבלת בהמה דמיירי במשנה דמה שכתבו תוס' בכורות לחלק בין איסור לטומאה הוא דבאכילה חיך אוכל יטעם משא"כ טומאה תליא בנגיעה משא"כ בנבלת עוף טהור דתליא הטומאה באכילה. ומבואר בר"מ דכרכן בסיב אינו מטמא דבעי אכילה כדרך אכילה. א"כ כיון דחיך אוכל יטעם שייך לענין נבילות עוף טהור ג"כ ומ"ה פרש"י דאתיא כמ"ד אין בגידין בנ"ט כן י"ל בדרך אפשר:

וחכם אחד הקשה עלי מרש"י פסחים מ"ז שכ' לוקה משום מבשל בב"א קסבר יש בגידין בנ"ט ובשר הם. הרי דרש"י כתב דהוי בשר ממש. והשיבותי דיש לדקדק למה כ' זאת על מבשל בב"ח ולא על אוכל בב"ח. אבל הן הן הדברים שכתבתי דהנה אף דבב"ח ט"כ דאורייתא דוקא באכילה ולא בבישול לאסור לבשל בשר שקיבל טעם מחלב, דרש"י פי' בחולין ק"ח לענין ט"כ דגמרינין מבב"ח דאסרי' רחמנא באכילה ואע"ג דכי מסלק זה מתוך זה לאחר בישולו א"כ אלא הטעם א"כ מזה לא מוכח רק שאסור לאכול ט"כ. אבל שאסור מה"ת לבשל בשר שקיבל טעם חלב אין לנו וגם מהסברא שלא לאסור דדוקא באכילה שייך חיך אוכל יטעם. אבל בבישול ל"ש זה:

וכמ"ש הר"ן סוף ע"ז דט"כ לא אמרינין לענין אה"נ מטעם הנ"ל ובפמ"ג בפתיחה לבב"ח איתא דבשר בחלב שנבלע ע"י כבוש אסור לבשל ד"ת דעובר על בישול בב"ח וכן יש להוכיח מדברי רמ"א בשם המרדכי סי' פ"ז דאסור לחתות תחת קדירה של עכו"ם לפי שהוא מבשל פעמים בשר ופעמים חלב אף דל"ה רק טעמא מיהו שם י"ל דהוי מדרבנן אמנם מדברי הפמ"ג משמע דאסור מה"ת. אמנם לדעתי אין לומר בבישול ט"כ ולפ"ז יתיישב למ"ל לא תבשל לאיסור אכילה ות"ל מל"ת כ"ת דנ"מ אם בישל בשר שקיבל טעם חלב ע"י כבוש אם אסור מה"ת דמפאת ל"ת כ"ת אין לאסור דהטעם משום שנעשה בו דבר מתועב בבישול כמ"ש רש"י חולין קט"ו וכאן לא נעשה דבר מתועב דבבישול לא

קיי"ל ט"כ דאורייתא. ומ"מ אסור באכילה דבאכילה קיי"ל טכ"ע ואי"ה בסוגיא דמשרת יבואר זאת באריכות ואם נאמר כן שפיר כ' רש"י דבשלמא לחייב משום אוכל בב"ח או משום נבילה שפיר כיון שיש בו טעם בשר אסרה תורה משא"כ לבשל בחלב דל"ש חיך אוכל יטעם מ"ה כתב רש"י ובשר הם. וכ"ז בסוגיא זו אבל לר"י אין הכרח רק דס"ל יש בגידין בנ"ט אבל לא דהוי בשר ממש. ומשום נבילה באמת אינו מטמא כמשנת העור והרוטב ודוק:

יב **והנה** הר"מ פסק דאב"ג בנ"ט ומ"מ פסק דמותר בהנאה ותמהו עליו חכמי לוניל וכל הפוסקים וכ' בשעה"מ בפ"ח ממא"ס בישוב הדבר דר"מ ס"ל חייב ב' בגה"נ של נבילה אף דאב"ג בנ"ט מטעם אחשבי'. ולפ"ז מאי מקשה למ"ד אין בנ"ט ל"ש כשהותרה נבילה הרי מ"מ הוי נבילה מטעם אחשבי' ובכלל היתר נבלה. אך הגמ' קאי לר"ש דא"א חל על איסור. ול"מ לחול איסור נבלה על גיד בכולל. ול"ה בכלל היתר נבלה אבל הר"מ ס"ל איסור חל בכולל והוי בכלל היתר נבלה ע"כ. ודבריו צ"ע דלדידן דגיד מותר בהנאה ואין חומרא בגיד מבנבילה. שפיר חל בכולל. אבל אם נימא גיד אסור בהנאה והוי נבלה קל על חמור דגיד חמור דאסור בהנאה וקל על חמור אינו חל בכולל. כמ"ש בתוס' יבמות ל"ג וכשאין איסור נבלה חל ל"ה בכלל היתר נבלה ושוב קשיא מ"ש דגיד מותר בהנאה ע"כ נלע"ד בישוב דברי הר"מ בדרך פלפול דבנוב"י חלק א"ח סי' ל"ו הוסיף דטומאה הוי איסור מוסיף . ובטעם המלך ה' א"ב ד"ה וראיתי למרן הקשה עלי' מתוס' יבמות ל"ג שכ' דנבילה חמורה שכן מטמאה. ומ"מ ל"ה רק כולל עיי"ש ושגג בזה. דחלב נבלה אינו מטמאה והתוס' קאי אחלב ומש"ה ל"ה רק חמור ששם נבלה מטמא משא"כ היכי שבאמת מטמא הוי מוסיף וגם בחולין ק"א דאמרינן נבלה על גיד הוי כולל. הטעם ג"כ דגיד אינו מטמא טומאת נבלות וכ"ז נעלם מטעה"מ. אמנם י"ל לפי המבואר במשנה דהעור והרוטב דמטמא טומאת אוכלין א"כ כל גיד של נבלה טמא דנגע בהן הנבילה והוי מוסיף טומאה. ואי דלא הוכשר הרי משכחת לה הוכשר בהעבירה בנהר. קודם שנתנבלה כמו בפסחים כ' אך דהוי מגע בית הסתרים. מה שנגע בה נבילה אך אמרינן בחולין ע"ג חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי. וכתבו התוס' דזה דוקא היכי שמקצת אסור ומקצת מותר דעומד לחתוך עיי"ש. א"כ אם גיד אסור בהנאה ונבלה מותר בהנאה הרי עומד לחתוך דמקצת אסור בהנאה ל"ה מגע בהס"ת ונטמא הגיד טומאת אוכלין והוי איסור מוסיף ולפ"ז קשי' מה מקשה בסוגיא למ"ד אב"ג בנ"ט יאסור גיד בהנאה דל"ה בכלל היתר נבלה הרי ממנ"פ א"א לומר דגיד אסור בהנאה דאם אסור בהנאה הרי כשנתנבלה נטמא טומאת אוכלין והוי איסור מוסיף וחל איסור נבלה ג"כ והוי בכלל

היתר נבלה וממנ"פ ל"ל דאסור בהנאה אך הגמ' הקשה שפיר לר"ש אי משום דגם איסור מוסיף ל"ל או דהוא ס"ל דאה"נ אינו טמא טומאת אוכלין במנחות ק"ב ואף שאסור בהנאה ל"ה איסור מוסיף דהגיד לא נטמא כלל טומאת אוכלין ושפיר מקשה דנבלה לא חלה ול"ה בכלל היתר נבלה אבל הרמב"ם ס"ל איסור מוסיף וס"ל אה"נ נטמא טומאת אוכלין שפיר ממנ"פ הוי בכלל נבילה ומ"ה פסק שמותר בהנאה והתבונן בזה:

ודרך אגב ראיתי להפ"י בדף כ"ג גבי חלב דקאמר ר"ע שיכול למלאכת גבוה יהא טמא ופי' דלכאורה אף דחלב אינו טמא משום נבילה אבל יהי' טמא טומאת מגע נבילה אך דלא הוכשר ומ"ה בקודש ה"א חבת הקדש מכשרת עוד כ' דאין אוכל מטמא אוכל רק בקדשים הנה מ"ש דאין אוכל מטמא אוכל לדעתי ל"ש זה רק בראשון לטומאה ולא באב הטומאה כדמוכח קצת מלשון רש"י פסחים י"ד ועוד דקרא דהיא טמא מיירי בראשון לטומאה ואיך נילף מזה לאב הטומאה והדבר מוכרח מחולין ע"ג דכל הבהמה נטמא מנגיעת האבר וכן מוכרח מכל הסוגיא שם גם מ"ש חבת הקודש מכשרת קדשים שמתו יצאו מדי מעילה ואין בזה חבת קדשים ודוחק לומר דמיירי בקדשי בדק הבית עיין מעילה י"ז. וצ"ע בדברי' ובעיקר הקו' אמאי חלב לא מטמא טומאת אוכלים ואיך הוכשר למלאכת גבוה צ"ל דהוה מגע בית הסתרים דהחלב מחובר בבשר ובהכי נ"ל לפרש דברי התוס' ד"ה ומה חלב שכתבו דלריה"ג לטומאה ל"צ קרא אדרבה לטהרה צריך קרא ופירש מהרש"א דהוה מצריך קרא רק דל"ל ובאמת חלב טמא לריה"ג והוא דבר תימה דליכא מאן דאמר חלב נבילה מטמא ועיין בצל"ח שפי' דברי התו' ונלע"ד לפרש דברי הגמ' לטומאה וטהרה לא איצטריך קרא. כי איצטריך קרא להיתר הנאה והוא יתור לשון כמו שמדייק הפ"י אך באמת לריה"ג יליף מקרא דמותר בהנאה ולולא הקרא ה"א דאסור בהנאה ואם חלב הי' אסור בהנאה הי' טמא ג"כ דנטמא טומאת אוכלין דנגע בהנבילה. אם איתכשר במים ול"ה מגע בית הסתרים הואיל דמקצת אסור ומקצת מותר בהנאה עומד לחתוך דא"א ליתן כולה לנכרי וחיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי. ומעתה מקרא דאינו מטמא לגבוה ואפי' טומאת אוכלין אין בו מדהותר למשוח עורות קדשים מוכח דמותר בהנאה. ולכן קאמר ריה"ג לטומאה וטהרה לא איצטריך כי אצטריך קרא להיתר הנאה היינו מקרא דאינו טמא אשמעונן דמותר בהנאה ושפיר כתבו התוס' אדרבה לטהרה מצריך קרא דלריה"ג ג"כ קרא לטהרה ורק דעיקר קמ"ל בזה דמותר בהנאה. ופי' זה נחמד ונעים:

וקצת הי' מקום לומר לפ"ז בדקדוק הגמ' דנקטו כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה ולמ"ל למנקט חלבה והרי מיירי רק מגיד הול"ל כשהותרה נבלה גידה הותרה

אך י"ל דמדמטהר חלבו ממילא מוכח נמי דגיד מותר דאס"ד דגיד אסור בהנאה הרי הבהמה עומד לחתוך לקחת הגיד ושוב כל הבהמה כמאן דמפרת וליטמא החלב טומאת אוכלין ומוכח מזה דגיד נמי מותר. ולפ"ז אף למ"ד אב"ג בכ"ט מוכח דמותר בהנאה ורק בה"א ל"ה מייתי בגמ' הברייתא והי' סבר כפשטא מדהותר נבלה התורה התירה הכל ומקשה למ"ד אב"ג בנ"ט ל"ה בכלל היתר נבלה. אבל למסקנא דמייתי קרא לטהר חלב אף למלאכת גבוה מזה גופה מוכח דגם גיד מותר בהנאה ומ"ה מייתי כשהותרה היא וחלבה וגידה הותרה ושפיר פסק הרמב"ם דמותר אבל לפ"ז צ"ע בגמ' דמקשה לריה"ג גיד מנלי' דמותר בהנאה ולהנ"ל מזה גופה מוכח ואולי סוגיא זו לא ס"ל חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי ודו"ק בכ"ז. ודע דאף דמשמע מר"מ פ"י משאה"ט וגם מת"כ דגם עצמות וגידין המחוברין טמא משום יד או שומר מ"מ ל"ה מוסיף טומאה כיון דגופי' דגיד ל"ה טמא רק משום דהוא שומר. וכשנחתך אזדי. לה הטומאה ויכול לחתכו בחוזק יד שלא יהי' טמא בנגיעה ודוק. ועיין עוד בת"כ מימעט מבשרם לא תאכלו גידין ועצמות וצ"ע דסתם ת"כ ר"י ור"י ס"ל יש בגידין בנ"ט. ומתוך כך נ"ל דלכ"ע גיד אינו טמא וצ"ע ברש"י ביצה הנ"ל:

י **ובאופן** אחר נ"ל לישב דברי הר"מ דס"ל אב"ג בנ"ט וס"ל גה"נ מותר בהנאה ותמהו עליו וכתבו בשעה"מ ובפליתי בשם הרשב"א דהר"מ סמך עצמו אסוף הסוגיא לריה"ג דיליף ק"ו מחלב עיין דף כ"ג ע"ב ותמהו ע"ז דהרי התו' הקשו ולימא שה"נ ושאר אה"נ יוכיחו ותי' דהק"ו קאי ומה חלב דעונש כרת הוה בכלל היתר נבלה. גיד לא כש"כ עיי"ש א"כ לפ"מ דס"ל לר"מ אב"ג בנ"ט ל"ש ק"ו זה דגיד אין בכלל היתר נבלה עוד תמה בפ"י על התוס' הנ"ל. דא"כ מאי מקשה לר"ש דאסר אמאי לא יליף בק"ו הרי הוא ס"ל אב"ג בנ"ט. ול"ה גיד בכלל היתר נבילה ול"ש ק"ו . והנלע"ד הנה י"ל בקו' התוס' דנימא שהנ"ס ושאר אה"נ יוכיחו. דנחקור מה ס"ל לגמ' בפלוגתא דחולין צ' בגיד אי מותר לגבוה אי אסור ובודאי דס"ל לגמ' דגיד מותר לגבוה דאס"ד אסור לגבוה איך נלמוד ק"ו מחלב מה לחלב שכן מותר לגבוה. וע"כ ס"ל דגיד נמי מותר לגבוה. וא"כ מאי הקשה בתוס' שה"נ ושאר אה"נ יוכיחו מה להנך שכן אסור לגבוה משא"כ גיד וצ"ע על התוס'. אך י"ל דהתוס' שפיר הקשו דבחולין קל"ט אמרו שם למעוטי צפורי עהנ"ד והקשו בתוס' ת"ל ממשקה ישראל ותי' דמשקה ישראל לא ממעטינן רק שלא הי' שעת הכושר. (ועיין לעיל סי' י"ג בש"ה) וסיימו התוס' וצ"ע בבהמת עהנ"ד אי הקדישו אם הקרבן כשר עיי"ש א"כ לסברא זאת משכחת לה אה"נ שמותרין לגבוה ושפיר הקשו בתוס' ומש"ה תי' דהק"ו קאי מה חלב הוי בכלל היתר נבילה. גיד לכש"כ. דהוי בכלל היתר נבילה. וזה לריה"ג

אבל לר"ש דס"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי. ולדידי' ודאי בהמת עהנ"ד אסורה לגבוה כמו שכתבו תוס' חולין. וה"ה שה"נ כיון דלהריגה קאי לגי' מהרש"א בחולין ואף דתוס' כתבו ביבמות ק"ד דבעומד לגניזה. ל"א כתותי מכתת שיעורי' מ"מ לגי' מהרש"א חולין שם משמע דבעומד להריגה אמרינן כל העומד להרוג וכו' ופסול להקרבה א"כ שפיר מקשי בגמ' ור"ש דאסר הרי יש לילוף ק"ו מחלב. ול"ל שה"נ ושאר אה"נ יוכיחו מה להנך שכן אסורין לגבוה משא"כ גיד. והתוס' שפיר כתבו לריה"ג. אבל לר"ש הק"ו כפשטא א"כ לרמב"ם דג"כ פסק כר"ש כדאיתא בב"ש סי' קכ"ד באה"ע ועוד שהרי לא ס"ל כתוס' חולין כדאיתא במ"ל פ"ה מא"מ ודאי הק"ו כפשוטו ושפיר יליף ק"ו מחלב דקו' התוס' ל"ק לדידי' ודוק היטב בכ"ז. אמנם עדיין קשה על הר"מ דס"ל בה' מעה"ק. דאחד קדשים הנאכלים ואחד קדשים שאינם נאכלים איסור גיד נוהג ופסק דגיד חולצו ואיך יליף ק"ו מחלב מה לגיד שכן אסור לגבוה וצ"ע:

ודרך אגב נ"ל אדברי התוס' חולין ק"מ שכתבו וצ"ע בבהמת עהנד"ח אם עבר והקדישו והקריבו אם כשר לקרבן עיי"ש ורבים מקשים איך אפשר להקדיש אה"נ הרי אינו ברשותו להקדיש כמבואר בב"ק מ"ה. ועיין בח"ס לא"ח סי' ק"פ. וגם בכמה תשובות ולכאורה י"ל לשיטת הרשב"א דאה"נ הוי שלו אך הוי א"ב. אם הי' לו ט' בהמות ועשירי בהמה של אה"נ העשירי קודש דקיי"ל כרבא סוף בכורות דעשירי ממילא קדיש וא"צ להקדישו וע' תוס' חגיגה דף ח' כעין סברא זאת לענין שאין להפריש מעשר בהמות ביו"ט שכתבו ל"ש אין מקדישין ביו"ט דממילא קדיש. וה"ה לענין אה"נ אך צ"ע דמעשר בהמה שלמים וזאת אסור בהנאה. ושלמים עיקרה לאכילה ודוק:

טו **שם** בסוגי' בתו' ד"ה מה מים מותרים לישב מה שהקשו מדם קדשים דאינו מכשיר ומנלן דמותר בהנאה גם לישב קו' תוס' ד"ה ואימא במים הניסכים דלמ"ל קרא לאיסור ת"ל מלא תאכל נ"ל דהנה קשה בסוגי' מאי מקשה מדם דילמא יליף דם בק"ו מחלב שאין היתר לאיסורו מותר בהנאה דם שיש היתר לאיסורו ע"י בישול לא כ"ש ואמנם לשיטת רש"י חולין ק"ט דדם שבישלו אסור ל"ק והנה שיטת בעל העיטור הובא ברשב"א חולין ובמ"ה דדם קדשים שבישלו מותר ודם חולין אסור ומעתה מאי מייתי ראי' ממשנה דאלו ואלו מתערבין באמה דילמא לעולם דם חולין אסור דליכא למילף בק"ו מחלב דאין היתר לאסורו משא"כ דם קדשים כיון שיש היתר לאיסורו דדם קדשים שבישלו מותר איכא למילף מק"ו מחלב ומאי ראי' מהך דאלו ואלו מתערבין וזה קו' רבתי ושמא י"ל דהגמ' הוכיח מדמכרן לגננים ישראלים דנכרי לא יוכל לפדות הקדש כמו שכ' בפ"י פסחים כ"ט וע"כ יוצא לחולין בפדיון ואז אולי אם בישלו אסור אף לבע"ה דדוקא אם בישלו בעודו

קדשים כיון שמועיל הבישול לאסור הדם בזריקה כדאיתא במנחות אז הוא ג"כ מותר באכילה אבל אם בישלו בעוד שהוא כבר חולין אסור. ומעתה שפיר מקשה דהישראל נהנה בעוד שהוא חולין ואז אין לו היתר וליכא למילף בק"ו מחלב, עוד י"ל דהתוס' כתבו דמועלין רק מדרבנן ומדאור' יצא מקדושה. ולפ"ז נ"ל דדם זה שבישלו אסור כיון שכבר יצא מקדושה ואין היתר לדם זה. עוד נ"ל לישב הקו' ויתיישב דקדוק חמור בדברי הגמ' דמייתי רישא דמשנה דאלו ואלו מתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ולא מייתי סיפא דמתני' לבד ונמכרין לגננין ולזבלין דמזה עיקר הקו' אך במנחות כ"א חלקו בין חטאת הפנימות לחיצוניות לענין דם שקרש וכתבו התוס' דלפרש"י בחטאות הפנימות מותר לזריקה דם שבישלו אם הוא צליל וכ' בכנפי יונה לישב פירש"י דכל בישול א"א בלי קרישה במקצת ומ"ה בחטאות הפנימות פסול לזריקה לא בחטאות חיצונית ולפ"ז לבעל העיטור דמחלק בדם שבישלו בין קדשים לחולין דם קדשים שמותר דוקא בחטאות הפנימית דאינו ראוי לזריקה. ומעתה הדבר נחמד דבמתניתין דקתני אלו ואלו מתערבין באמה ופירש"י חטאת הפנימית ודם חטאת החיצונית. ולפ"ז שפיר מקשה מדם חטאת החיצונית. דזה גם בבישול אסור דעדיין ראוי' לזריקה. וליכא למילף ק"ו מחלב דדם זה אין היתר לאיסורו ונכון מאוד מה דמייתי מהך דאלו ואלו. דזה עיקר הקו' יהי' איך שיהי' מיושב קו' התוס' מה שהקשו מנלן דדם קדשים מותר דזה לא איתקש למים. ולשיטת העיטור ל"ק דדם קדשים כיון שמותר בבישול יש לילף ק"ו מחלב. ובגמ' לא הקשו רק מדם חולין או דם חטאת חיצונית דלא הותר בבישול ויתכן יותר לפמ"ש לעיל דבמתני' כבר יצא הדם לחולין וכן לשיטת תו' במקומן דאין מועלין רק מדרבנן ודם זה שבישל אסור. ודם זה שוב מכשיר. ודם קדשים שאינו מכשיר מותר בלא"ה מטעם ק"ו וגם קו' שניה מתוס' מיושב דאיצטרך כמים הנסכים לאסור דם קדשים דמלא תאכל ליכא למילף דיש ללמוד ק"ו מחלב ודוק היטב. ובגוף דברי העיטור שכ' הרשב"א לפ"ד דחולין מקדשים לא ילפינין אף לקולא צ"ע דלפ"ז נשמע דקדשים מחולין לא ילפינין אף לחומרא. ואיך אמרינין פסחים מ"ה ונזיר ל"ז לא לכתוב רחמנא בחטאת ולגמור מנזיר עיי"ש וצ"ע:

טז **והנה** בהא דהקשה והרי אמ"ה הקשה הפליתי לפי המבואר בחולין ק"א דב"נ מוזהר על הטמאים כטהורים וישראל אינו מוזהר מה מקשה ודלמא מיירי באמ"ה מטמאה דמותר בהנאה ונ"ל לישב עפ"י מה שהקשה בקהלת יעקב למהר"י אלגזי אות ח"ש וגם בפליתי בסי' י"ד לר"ל דס"ל ח"ש מותר מה"ת ובאמ"ה אסור בכזית ממשהו בשר ועצמות א"כ מ"ט אין אמ"ה נוהג בטמאה דדרשינין כל שבשרו מותר אתה מצוה על אברי' והרי

אף בטמאה ח"ש מותר ויהי' אמ"ה מטמאה בכזית ומשהו בגו"ע אסור משום אמ"ה ובישוב הדבר י"ל דכמו שכתב הרשב"א לענין אב"ג בנ"ט דמ"מ בגה"נ של עולה חייב ב' משום מגו דהוה אכילה לענין גיד כן י"ל דאם יהי' מחויב משום אמ"ה א"כ שוב יהי' בשרו אסור משום טמאה משום מיגו במשהו בגו"ע ואנן אמרינן דאתה מצוה על אבריו בלבד ואף דבפסחים אמרינין דף ל"ו מידי בלבד כתוב מ"מ אשכחן בזבחים ע' דנבלת עוף טמא אינו מטמאה משום מי שאסורו משום בל תאכל נבלה וע' בר"ש פ"א מ"ג דטהרות שפי' בל תאכל נבלה בלבד ועיין תוס' זבחים כ"ז ואף דאיסור אין דוחה איסור מ"מ דרשינן דליכא לחייב משום אמ"ה דאז שוב יתחייב משום טמאה ומעתה כ"ז אי אמ"ה מותר בהנאה אבל אם אמ"ה אסור בהנאה ל"ל מיגו דחשוב לענין אמ"ה חשוב אכילה לענין טמא דלעולם ל"ה אכילה ומ"מ חייב במשהו בשר גו"ע משום אמ"ה דהנאה ודאי הו' כמ"ש תוס' פסחים כ"ב לענין גיד משא"כ טמאה דרק באכילה אסור ומשהו בשר גו"ע ל"ה אכילה וכיון דל"ש מיגו שוב חייב משהו בשר גו"ע מטמאה משום אמ"ה. ומעתה מיושב דליכא לאוקמא הך דאסור להושיט לנכרי בטמאה דלישראל אין נוהג אמ"ה ולעולם אמ"ה אסור בהנאה דלסברא דחמ"ה אסור בהנאה גם בטמאה נוהג בכזית משהו בשר גו"ע. ובריייתא סתמא משמע אף בכזית וזה אסור בהנאה אף בטמאה לסברא דאמ"ה אסור בהנאה וזה פלפול נאה:

יז **שם** בסוגיא ולחזקי' למאי הילכתא איתקש אמ"ה לדם הנה י"ל בגמ' קו' גדולה דהתו' כ' ע"א בד"ה ור"ש דלחזקי' ג"כ סובר ר"ש דגיד אסור בהנאה כיון דאין בגידין בנ"ט סברה הוא דבהנאה נמי אסור א"כ כיון דאמ"ה חייב במשהו בשר גו"ע ומשהו בשר לא מיקרי אכילה ובגידין ועצמות אין בו טעם. ומ"מ חייב רחמנא וה"א דבהנאה נמי אסור ומ"ה איצטריך היקש לדם וזה קו' גדולה. והנלע"ד בזה הנה יש להקשות בגמ' דמקשה והרי אמ"ה ואמאי לא משני כשהותרה נבלה הותרה נמי אמ"ה דקרא סתמא מיירי כשנתנבלה בשחיטה דהוי הבני מעיים אמ"ה כמ"ש הפ"מ והת"ח (והארכתי לעיל סי' כ"ט אות ג' ד') ומדכתיב לגר אשר בשעריך תתננה כולה. וה"ה הב"מ הרי דאמ"ה מותר בהנאה דאל"כ איך יהנה הישראל במכירתה. אך לישב זה צ"ל דבאמת הקשה בח"ס ובראש אפרים תשו' בסופו איך צותה תורה למכור לנכרי נבילה וסתמא משמע בין נתנבלה בשחיטה בין מתה והרי יעבור על לפ"ע על הבני המעיים. וצ"ל דהתורה לא מיירי בנתנבלה בשחיטה ומ"ה הגמ' ג"כ ל"ה מצי לשנוי' כנ"ל כיון דהתורה לא מיירי בנתנבלה בשחיטה (ולפ"ז י"ל בפי' הגמ' דמייתי הא לכלבים שרי. ולמה לי' לאתוי' מדיוקא ולא מייתי מגוף הברייי' מדלא אסור ליתן לנכרי רק משום לפ"ע ואס"ד דאסול בהנאה בלא"ה אסור ליתנו לנכרי

וכבר הקשה כן במקום שמואר ובארח מישור ולהנ"ל נכון דבל"ז לה"מ להקשות די"ל דברייתא באמת אסר משום הנאה ומ"מ הוצרך להביא לפ"ע ויתפרש הברייתא הכי מנין שלא יושיט אדם אמ"ה לב"נ משום דאסור בהנאה ולא נימא דמותר בהנאה מדהותרה נבלה ומשמע אף נתנבלה בשחיטה מותרים הב"מ למכור לנכרי ת"ל לפ"ע ומוכח מקרא זה דתורה לא מיירי בנתנבלה בשחיטה ולכן ליכא להתיר בהנאה מקרא זה. ולא יהי' קשה קו' הגמ' ולכן הוצרך לאתוי דמשמע מברייתא דלכלבים שרי ומשמע דמותר בהנאה) ומעתה נבוא לישב קושייתנו על חזקי' דהנה חזקי' ס"ל בחולין קכ"א ע"ב דאף ששחט ישראל בטמאה ונכרי בטהור ומפרכסת אינו אסור משום אמ"ה והקשה הגאון מהר"ע בהגהותי' על משניות דתיקשי על חזקי' ממשנה דמייתי בחולין ק"א דאיתא שם בנבלת עוף טמא אין שחיטה מטהרה ואינו סופג את ארבעים ומקשה בגמ' ומשני דאין שחיטה מטהרתה. אתיא לב"נ דב"נ מוזהר על הטמאים. ולחזקי' הרי מ"מ מהכי שחיטה אף בטמאה והיא קו' גדולה. ולישב הקושיא נ"ל לפמ"ש הלב ארי' בחולין קכ"א דאף לחזקי' היינו שאינו חייב עלי' אבל מ"מ אסור מה"ת עיי"ש שהוכיח זאת בכמה הוכחות. א"כ ל"ק קו' הגאון הנ"ל דמה שאמרו במשנה אין שחיטה מטהרתה היינו דב"נ מוזהר מדאורייתא משום אמ"ה אף לחזק' דבמשנה אינו מבואר דד"ת חייב רק דל"מ שחיטה. והכונה לאיסורא דאו' וז"ב בעיני. ומעתה הנה נלע"ד דמה שעובר על לפ"ע זה דוקא היכא דב"נ חייב עלי' אבל אם הוא רק באיסורא בעלמא אין הישראל עובר עליו משום לפ"ע דדוקא בישראל אסור להכשיל חבירו אפי' באיסורא דרבנן. אבל בב"נ ל"א הכי כמ"ש המג"א בסי' שמ"ז לענין מסייע ידי ע"ע וע' בש"ך סי' קנ"א ס"ק ו' א"כ בנכרי א"ע בל"ע רק היכא דחייב הנכרי. ואף בישראל י"ל דבאיסור עשה אין הישראל עובר בלאו דלפ"ע לפוסקים דבאד"ר א"ע בלפ"ע עיין תוס' ע"ז כ"ב. ואף לפוסקים דעובר היינו משום דבישראל מוזהר להפרישו אבל בנכרי דאינו מוזהר להפרישו רק בלאו דלפ"ע באיסור עשה או איסורא בעלמא הישראל אינו עובר בלאו וע' לעיל סוף סי' כ"ט מ"ש בזה. אך דבר זה תליא בשני פירושים מתוס' ע"ז דף ט"ו אהא דאמרינן אלפני דלפני לא מפקדינן דלחד פי' הטעם משום דנכרי לא מוזהר אלפ"ע. ומשמע דאם נכרי הי' מוזהר הישראל מוזהר שלא להכשילו. אבל לתי' הב' מתוס' שכתבו ועוד חד לפני היא. שלא יחטא ישראל בשאלה ושכירות. משמע דגם בישראל אלפני דלפני לא מפקדינן. א"כ לתי' א' ליתא לסברתינו . אבל לתי' הב' י"ל הטעם כיון דלפ"ע הוי לאו שאין בו מלקות. ומ"ה אין בו משום לפ"ע. וה"ה באיסור עשה אין בו, משום לפ"ע. ומעתה הסוגיא נכונה דהגמ' מקשה לר' אבוהו ולדידי' ליכא למימר דקרא מיירי בנתנבלה בשחיטה כנ"ל.

אבל לחזקי' לשיטתי' דס"ל אף בהמה טמאה אין בשחיטה משום אמ"ה וכתבנו דאיסור דאורייתא איכא וה"ה בנתנבלה בשחיטה הבני מעיים אסורים לישראל ולנכרי באיסור אמ"ה ורק שאין הנכרי חייב. ומ"מ בהנאה אסור לישראל מדאורייתא אם אמ"ה אסור בהנאה ומוכח מקרא מדהותרה נבילה דאמ"ה מותר. דלדידי' ליכא לפ"ע בזה לנכרי כיון דאין הנכרי חייב. א"כ קרא כפשטא מיירי בכל נבלה. ומוכח מקרא דאמ"ה מותר בהנאה מדהותרה נבלה ושפיר מקשה ולחזקי' ול"ק מה שהקשינו דגם לדידי' מוכח הסברא לאסור בהנא' כיון דחייב אמשהו בשר גידין ועצמו' דל"ח לאכיל' דלדידי' מוכח מדהותר' נביל' דלדידי' הקרא מיירי בכל נבל' ודו"ק:

ובגוף דברי הפמ"ג סימן כ"ז והת"ש סימן ל"ו דגם בישראל נבל' מפרכסת אסור משום אמ"ה הוא חידוש גדול בעיני דבגמרא חולין ק"ב ל"א רק אם איסור טרפ' חל על איסור אמ"ה ולא אמרו זאת באכל אמ"ה מן נבל' משמע דנבל' לא חל על אמ"ה אבל י"ל דה"ה איסור נבל' חל על אמ"ה במפרכסת ובעניותא הבאתי ראי' להפמ"ג ממשנ' הובא בחולין ק"א די"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור ואמרו ואם אכל מן החי ממנה והך ממנה אין לו ביאור דאיך אכל אבר מן החי מנבל' וצ"ל דאעוף קאי. אבל להפמ"ג א"ש יותר דאכל אמ"ה מנבל' והיינו בנתנבל' ואכל מפרכסת והיא הוכח' נכונ' אבל מכמה דברים דחשיב עוד שם מוכח דל"ק אנבל' מעוף רק אעוף ודו"ק:

סימן סה

בסימן הקודם אות י"ז מבואר אי באיסור עשה עובר משום לפ"ע יבואר דרך אגב אם במכשיל לחבירו באד"ר עובר בלפ"ע מדאורייתא. והנה בתשו' ברית אברהם ח' אה"ע סימן י"ג הקש' לפוסקים דבדרבנן אדם מע"ר מדברי הראב"ד שהקש' בכתובות ע"ב במאכילתו שאינו מעושר דמנא ידע דילמא היא מוד' ותי' דא"א מע"ר והרי מעשר בזה"ז דרבנן ובדרבנן אדם מע"ר עיי"ש ולפעד"נ לפמ"ש בעל מנ"ח בהשמט' למצו' רל"ב ורל"ח דמכשיל חבירו בדרבנן עובר מדאורייתא משום לפ"ע דל"ג מהניח לו אבן בדרך א"כ שפיר תי' הראב"ד דנהי דמעשר בזה"ז דרבנן מ"מ היא עוברת מדאורייתא משום לפ"ע ומשוה נפשה רשיעה מדאורייתא וזה ראי' נכונ' לסברא הנ"ל אך מ"ש בס' הנ"ל ראי' מתוס' ע"ז כ"ב ליתא דכונת התו' דבאד"ר עוברין מדרבנן משום לפ"ע ולפמ"ש בנתיבות סימן רל"ח דבאד"ר בעבר בשוגג א"צ כפר' וכאלו לא עבר דמי ולפ"ז א"ע בלפ"ע מדאורייתא. אך ממ"ש התוס' דעובר בלפ"ע ואף אם כונתם רק מדרבנן מ"מ מוכח דלא כהנתיבות ובאמת דברי הנתיבות דחוקים מאוד:

אמנם אף אם נאמר דעובר בלפ"ע מדאורייתא מ"מ מהך דאשתו נדה דמיירי בכתם לגי' הר"מ ק' לפמ"ש הגאון מהר"ץ הובא בנוב"י מהד"ק אה"ע סימן פ"א אות א' דכהן המקדש גרוש' דאינו עובר בל"ע הואיל והיא ג"כ בכלל איסור לאו זה ועבר עלי' עיי"ש א"כ ה"ה במשמשתו נדה דל"ה רק בדרבנן ול"ש א"א מע"ר וליכא לתרץ כנ"ל דעוברת בלפ"ע דאורייתא כיון דהיא עוברת ביחד עם בעל' ל"ש לפ"ע מיהו שמא הראב"ד לס"ל דהסוגיא מיירי בכתם ודו"ק:

סימן סו

ב"ה ר"ח איר מישרים אהבוך לפ"ק פרעמישלא. **שלום** וברכ' וכ"ט לכבוד הרב החריף המופלג היחסן מ' שמואל נ"ז נ"י מלובטשוב:

יקרתו הגיעני ע"ד השאל' בנפל פרוסת פת לבאר מים בע"פ ונשתהה איזו שעות והוציאו הפת ויש חשש שמא נשארו פירורין כהך דפת שנפל ליין המובא ברמ"א סימן תמ"ז ס"ד אי מותר לשתו' ממי באר זו בפסח:

א **תשובה** מ"ש כ"ת לדחו' דברי המתיר שרצ' לחלק בין מים ליין גם מה שרצ' לסמוך על הפ"ח סימן תמ"ז ס"ק י"ב דמשמע מדברי' דפרורין הואיל ונימוכין במים הוה לח בלח ולדידן אינו חוזר וניעור צדקו דבריו דאין כאן משמעו' כלל ובודאי פירורין הוה יבש בלח וחוזר וניעור. אמנם מה שרצ' המתיר לומר דיש ס' שמא קודם פסח כבר הוציאו הפרורין ממים הואיל ושתו בהמו' ממי באר וכהך דמג"א סימן תס"ז ס"ק ד' בשם הב"ח דאם אכלו מהתבוא' קודם פסח מותר לאכול ממנה בפסח וכת"ה מביא דברי הפמ"ג סימן ת"ל שהרגיש גם על הך דפת שנפל ליין שנתלה שנטל משם קודם פסח ומה שהשיב במקו"ח דמה שתולין הוא משום ס"ס ובפסח דאסור במשהו אין כאן ס"ס. עוד הביא דברי המג"א סימן תס"ז ס"ק ד' לענין לח בלח ודברי המקו"ח שם והנה צ"ע על דברי המקו"ח דנהי דס"ס ל"ה אבל הרי ס' משהו נמי מותר כמ"ש המג"א סימן תס"ז ס"ק י"ב וצ"ל דבפת שנפל ליין חיישינין שמא נשארו פירורין ול"מ סינון בפסח למג"א אף דס' משהו מותר ע"כ דהוי קרוב לודאי שנשארו פרורין וכ"כ בס' זכור לאברהם א"כ כשיש ס' שמא ניטלו הפירורין קודם הפסח מותר בחד ס'. אמנם לדינא משמע דאנן נהגין לאסור ס' משהו בפסח דהרי בהך דסימן תס"ז סעיף י"ב אנו נוהגין לאסור הכל אף בלא נתבקע אף דהוה ס' פלוגתא דחיישינין לשיטת הפוסקים דחמץ הוה דשיל"מ וסד"ר אסור ולכן אין היתר לתלו' שהחמץ ניטל משם רק מטעם ס"ס ושפיר קאמר המקו"ח וכן כונת המג"א סימן תס"ז ס"ק ד' בע"ש על הב"ח:

ב **והנה** ראיתי למקו"ח סימן תס"ז האריך לחלוק על הב"ח והמרדכי שכ' בחיטים שנתבקעו ונתערבו בכרי דאם נאכל מקצתו קודם פסח מותר מטעם ס"ס וע"ז כתב בס"ק ג' דבחיטים שנבללו ונתערבו ונפל מהתערובת סאה א' הוא נגד החוש לומר שנתקבצו כל האסורין למקום אחד ונפלו משם והביא ראי' ממ"ש התויו"ט במע"ש עיי"ש והנה צ"ע שלא הביא מש"ס דיבמות פ"ב בנתן סאה ונטל סאה גבי מקוה דמשני ואב"א שאני הכא דאיכא למימר שאני אומר ופרש"י אבל במקו' ל"ל שאני אומר דהא מי' מיד מבלבלי ול"ל חזר ונטל' הרי דדברי המקו"ח מפורשין ול"ה צריך להביא ממרחק לחמו מיהו י"ל דבמים ודאי נבללו וא"א לומר שנתקבצו כל החלקים והמק"ח מביא ראי' גם ביבש:

אמנם ממקום שבאתי י"ל דברי ז' הב"ח להמעיין בנ"י ובריטב"א שם וז"ל מדקס"ד גבי מקוה איכא למיתלי לקולא ולומר זו סאה שנתן זו סאה שנטל ומשני דגבי מקוה אין שאני אומר שלו ברור כ"כ כיון שהמשק' מעורב עיי"ש שחולק על רש"י ולפי שי' הנ"י הדבר אפשר שזו סאה שנטל הוא סאה שנתן אך דלא ברור כ"כ לתלו' להקל ומ"ה בעי ריבוי ומעתה כיון דחזינין דבדבר חשוב שנתערב ונפל א' לים תלינין להקל אף דמה שאנו תולין שהאיסור נפל הוא נגד הרוב דכל דפריש מרובא קפריש דמה"ט היכי שהוא בעין אומרים איסורא ברובא איתא. אך בנפל מקלינין בדבר רחוק ה"ה בדבר לח כיון דהוא אפשר לדעת הנ"י תלינין להקל מטעם ס"ס וזה שיטת הב"ח והמרדכי וע"ע במכות ג' משמע ג"כ דאפשר שלא נתערב. ומצאתי בתשו' הגאון ר"ע איגר סימן רכ"ב האריך בהך דמקו' והגאון ר' שלמ' כתב שם לישב קו' אמאי בנטל סאה ל"מ רק בי"ט סאה כמבואר בש"ע והרי בתוך הי"ט סאין יש ג"כ מי פירות דנטל לפי חשבון והיא קו' חמור' דעכ"פ יהי' כשר בנטל עשרים. וכן הקש' בס' ערוך לנר ותי' דכיון דכל דפריש מרובא פריש מסייע לזה שנאמר שלא נטל רק מים הרי מוכח מפוסקים ומגמרא דהיכא דהרוב מסייע אמרינין אף בדבר לח דלא נטל רק מין אחד ועיי"ש מה שהשיב אביו הגאון עפ"י דברי הנ"י הנ"ל. והנה לפמ"ש בנה"מ סי' רצ"ב דל"א כל דפריש רק נגד מה שפירש אבל לא נגד מה שנשאר ליתא לתי' הנ"ל דלענין הנשאר ל"א כל דפריש:

ומה שהוכיח הגאון מליסא עוד ממשנ' דתרומות פ"ה מ"ו בסא' תרומ' שנפל לפחות ממא' ונפל למק"א דמדמע לפ"ח ואמאי אינו מותר מטעם ס"ס לשיטת ר"ת דתערובות הב' מותר מטעם ס"ס עיי"ש וע"כ כסברתו דבדבר הנבלל ל"ש לתלות י"ל דתרומ' כיון דאסמכוהו רבנן אקרא דכל מקדשו ממנו דבעי מאה חמור ואין תולין פחות ממאה כמ"ש ג"כ בטה"ק זבחים ע"ד וראי' מדנקט בגמרא חביות שנפל' למא' עיי"ש וכן הוא בר"מ וכיון שכתבתי דזה רחוק שיקח מין אחד בדבר הנבלל ומ"ה אין להתיר ועכ"פ לדינא

הנה אם ס' משהו מותר יש להוכיח להקל בנ"ד אך כבר כתבתי דמשמע דלכתחל' נוהגין לאסור ס' משהו:

ג **והנה** בתשובה גור ארי' יהודא סימן מ"ט הורה להקל בבאר שנמצא חמץ וצידד לומר דדוקא בחמץ של ישראל שעובר בב"י אסרו במשהו משא"כ בחמץ של נכרי עיי"ש מ"ש בתשובת רש"י הובא בב"י ריש סימן תמ"ז דבנתבטל קודם הפסח כיון שלא עבר בב"י אינו במשהו ולפ"ז ה"ה בחמץ של נכרי וסברא זאת מובא גם בשערי תשוב' להגאון מהר"ז סימן תס"ז ס"ק ל', אמנם אם נאמר כן לא אשכחן חמץ שהוא במשהו דבודאי ביטל חמצו קודם פסח ואי קנה תרנגולת בפסח ויש בה חמץ ע"כ צ"ל דאין בדעתו לקנות החמץ שבו דאל"כ עובר בב"י הגם דמשכחת לה בנתחמץ לו בפסח אבל כל כה"ג לא הי' לפוסקים למיסתם. אמנם נ"ל לחזק קצת הסברא עפ"י מה שצידד הפמ"ג בפתיח' לסי' תמ"ב לומר דלענין ב"י ל"ש ביטול דהו' כטומאת משא דאיתא בבכורות כ"ג דל"ש ביטול. אך כ"ז בנתערב בפסח. אבל אם נתערב קודם פסח הוה טעם קלוש ואינו חל איסור כלל. ולפ"ז בנתערב בפסח דלענין ב"י דהוי כטומאת משא ל"ש ביטול ועובר אף בפחות מס' אף דלאכיל' הי' להיו' מותר דטעמא ליכא פחו' מס' ולכן כ' רש"י כיון שעובר בב"י אף באכיל' אסור במשהו משום לתא דב"י ולפ"ז אף אם ביטל החמץ קודם פסח מ"מ אם נתערב בשל ישראל אם יתבטל בשלו יחזור ויזכה בו כדין אה"נ שנתערב בהיתר כמבואר ג"כ בפמ"ג יו"ד סימן ק"ט ויעבור בב"י לשי' הנ"ל דהוה כטומאת משא ולכן לענין אכיל' ג"כ ל"ב משא"כ בחמץ בבאר דהוי הפקר ואי מביא מים לבית מסננו במסננת ל"ש לומר דיעבור בב"י ומ"ה שפיר בטל לענין אכיל' כ"ז יש לצדד לקצת סניף דבאמת אנן פסקינין דגם לענין ב"י שייך ביטול כמ"ש המג"א דעב"מ בטל ברוב וצ"ל דב"י ל"ד לטומאת משא וביחוד למ"ש הר"ן בטעם דב"י שמא יבא לאכלו היכא דבטל לאכיל' בטל נמי לב"י.

ד **אמנם** בנ"ד דבלא"ה ל"ה רק ס' משהו כיון שיכול להיות שלא נשארו פירורין ואף אם נשארו פירורין שמא כבר קודם פסח שתו אותם הבהמו' אך שכתבתי דמשמע דאנן אסרינין ס' משהו מדאסרינין חטה שנמצא ולא נתבקע אף דהוי פלוגתא. אמנם מזה אין ראי' דשם י"ל כיון שעל החטה גופי' הוי ס' ועלי' הוה סדאו"ר נהי דעל התבשיל ל"ה רק סד"ר צריך לאסור הכל דזה הוה ס' שנתגלגל לדרבנן כמ"ש הכ"מ בפ"ב מחומ"צ אך זה ל"ש אך בס' על החט' משא"כ בנ"ד דאין כאן ס' רק שמא יש חמץ משהו ל"ה רק סד"ר ומ"ש עוד המקו"ח דאין היתר לתלו' רק ע"י אכיל' שני' משא"כ בלח בלח דהכל נאסר במשהו י"ל דל"ש זה במעיין כיון שחוזר ונובע בכל יום ומה שנובע ל"ה כבוש מע"ל

וכיון שזה ג"כ נתערב בכל הבאר ע"כ הו"ל מקצת בהיתר והו"ל כאכיל' שני' מכל הני טעמי נ"ל להתיר לצורך כגון בנ"ד שהי' צריכין למים ויתר הבארו' הי' ברחוק הדרך. ושוב הראו לי שגם בס' שנ"ח להגאון מהרש"ק ז"ל סי' ש' וש"א הקיל בנהרות של נכרים מטעם ההיתר שהבאתי בשם שו"ת ג"א יהודא הנ"ל והנני ידידו ודו"ש:

סימן סז

נשאלתי בדבר הייי"ש לפסח שעושים מפסולת דבש המעורב עם הדבורים הנקרא בל"א (ברייא האניק) והדבש הזה כשבא ממדינת עסטרייך והגר יש חשש על החביתין שהמה עיי"ש חמץ ולפרקים הכלים הללו מסומנים בחותם מהאמט כמה י"ש הם מחזיקים אם מותר לעשו' מדבש זה יי"ש לפסח ואם כבר נעש' אם מותר לשתותו בפסח:

א **תשובה** הנה דעת הרב' פוסקים ביו"ד סימן קל"ה דכלי אינו בולע רק כדי קליפ' ויש במה שבכלי ס' נגד הקליפ' ואף שהש"ך כ' דזה דוקא אם לא נכבש יום שלם ע' ז' הח"ץ סימן ע"ה שחולק על הש"ך וגם ממרדכי משמע דלא כהש"ך שכ' דמ"ה בעינין מילוי ג' ימים משום שמכניסין לקיום והי' היין שם ג' ימים הרי דאף בכלי שמכניסין לקיום כבוש מע"ל סגי בקליפ'. אמנם בפמ"ג סימן ק"ה מבואר דכבוש בכלי מפליט ומבליע בכולו וע' נוב"י מהד"ת חיו"ד סימן ס"ז שפ' דבי"ש שהוא דבר חריף בודאי בולע בכולו ולפ"ז יש להחמיר. אך בח"ס או"ח סימן ק"כ הורה להקל דהרי אין כל הי"ש חמץ רק שיש בו תערובת חמץ וא"כ א"צ ס' רק לפי חלק החמץ שבו ונגד זה יש במה שבתוך הכלי ס' וחילי' בדברי המחצית השקל בסי' תנ"א ס"ק מ':

ולפענ"ד ק' לסמוך ע"ז דדוקא היכא שאח"כ לא יהי' מורגש טעם איסור כגון חלב שנתבשל במים יו"ד סימן צ"ד אם לא נרגיש טעם החלב מה בכך שירגיש טעמו של מים הוא טעים טעמא דהיתרא. ועוד דמים אין לו טעם בפ"ע כמ"ש הטו"ז באו"ח סימן ר"ה ס"ק ה' (ע' לעיל סימן ב' אות ד') משא"כ י"ש או שכר שחייבין עלי' כרת לדעת רוב פוסקים בנתערב קודם פסח הרי כל השכר יש לו טעם איסור ואם אין ס' נגדו ירגיש בפסח טעם שכר שחייב עלי' כרת:

ואין זה דומה לנ"ט זיתי ירקות ונפל לתוכו חצי זית נבלה וחצי זית בשר כשר שנסתפק הפמ"ג בפתיחתה לה' תערובת הואיל ונרגש בו טעם בשר איסור וטועם טעמא דאיסורא והאחרונים מביאים דברי הר"ן בע"ז פ' השוכר שכ' שאם כזית נבלה וכזית בשר נצטרפו ונתנו טעם בקדירה דמותר עיי"ש דשם שאני שאנו אמרינן הטעם שנרגש הוא משל בשר כשר משא"כ כאן שנרגש טעם השכר שהוא טעם מיוחד מיהו י"ל דמה בכך שנרגש טעם שכר כיון שלא נרגש טעם חמץ אין לאסור. גם יש להחזיק בסברא הנ"ל דהוה טעם

קלוש כיון שיש כדי לבטל טעם החמץ בשכר אטעם קלוש א"י לחול שם חמץ בפסח ונהי דבדבר חריף ל"מ נ"ט בר כ"ט ול"ה טעם קלוש היכא שיש לבטל טעם החמץ שיש בו מ"מ ל"ה רק טעם קלוש מ"מ קשה להקל מטעם זה:

ועוד דמבואר בפמ"ג סימן תמ"ב ס"ק ט' דהפרש יש בין שכר לי"ש דשכר מעורב במים משא"כ י"ש אין עולה רק החמץ בלא מים ואם שותה רביעית לוקה ואמת דבעשיית השפערטוס עיי"ש מוציאין מים דהזיעה מעורבת ממים ומחמץ ושמא יש בו אך מעט מים:

ב **אמנם** נרא' דיש להקל דשמא דבש ברייא שמעורב עם הפסולת ל"ה כבוש דהוי דבר גבוש וכבוש ל"א רק בדבר לח ודרך להניח הדבש תוך החביתין הגדולים האנטלין הנ"ל כשהוקפה והוה ס"ס שמא הניחו שם כשהי' קשה ואת"ל כשהי' רך שמא נתקשה קודם שיעור כבישה. עוד יש לצרף דעת המג"א והד"מ סימן תמ"ז דבהיתר ל"א כבוש כמבושל והגם דהד"מ כ' זאת דרך אפשר פ' כן בחו"ד סימן ק"ה ואין להקשות מהא דאמרינן דב"ח חידוש אי תרי לי בחלבא מותר ולהד"מ מאי חידוש הא בכל היתר נמי ז"א דשם הרי נעש' בב"ח והוה חידוש דלא נאסר כשבלע משא"כ בהיתר בכל משך הכבישה י"ל ל"א כבוש כמבושל והסברא הוא דכבוש כמבושל אינו בולע רק טעם קלוש ואטעם קלוש א"ח שם איסור ובעת חלות האיסור אינו כבוש משא"כ בב"ח כיון שקיבל טעם ועדיין כבוש עתה חל האיסור ומ"ה הוי בב"ח חידוש וקצת י"ל דהד"מ יפרש דבב"ח הוי חידוש לחומרא וס"ל אי בשר נכבש בחלב ואח"כ בישל הבשר אסור מה"ת כמ"ש בפמ"ג בפתיחה לבב"ח וכ"כ בחו"ד סימן ק"ה ס"ק ה' ונ"ל דילפינין זה מקרא דל"ת גדי בחלב אמו ולא כ' עם חלב אמו משמע דאם הבשר בלע חלב על איזו אופן שיהי' אסור לבשל וכעין זה כ' בלב ארי' לענין אם סילק הבשר מחלב ומ"ה אמר דבב"ח חידוש דאי תרו לי' כולה יומא בחלבא שרי וזה אין חידוש דבהיתר ל"א כבוש רק דאם בישל אחר הכבישה אסור אף דלא קיבל רק טעם קלוש וזה החידוש ובזה מיושב מ"ש בנוב"י מהד"ק יו"ד סימן כ"ו דהרי ציר דגים טמאים בכבוש מותר מדאור' ובבישול אסור ול"ה חידוש בב"ח דקשיא דגים נמי ולהנ"ל ניחא דבב"ח החידוש דאחר כבישה אסור מהתורה לבשל עי"ל דכמ"ש נוב"י תשו' הנ"ל לחלק בין ציר דגים דל"ה רק זיעה וטעם ומ"ה כבוש אין אסור מה"ת משא"כ בשר שנכבש בחלב החלב ממש נכנס לבשר וזה החידוש ה"ה י"ל לענין כבוש בהיתר דהד"מ לא כ' להקל רק בכבוש בכלי דלא יצא רק טעם והוא טעם קלוש משא"כ בבשר שנכבש בחלב דחלב ממש נכנס לבשר גם בהיתר אמרינן כבוש כמבושל ומ"ה הוי חידוש בב"ח. ולפ"ז בנ"ד נהי דהי"ש נכנס להכלי דבזה אמרינן גם בהיתר כבוש

כמבושל אבל א"י מהכלי לדבש דבזה ל"א בהיתר כבוש כמבושל וע' בשלטי גבורים סוף ע"ז בישוב דברי רש"י דל"א כבוש רק בג' ימים מהא דאי תרי כולה יומא כעין דברינו. עוד אפשר לומר דהמהרש"א במ"ק ח' תד"ה נפקא לי' כ' דמה דרצו ללמוד ט"כ מבב"ח היינו ללמוד דבישול אסור וכבוש מותר הגם דדבריו תמוהין כמ"ש בנוב"י מהד"ת חיו"ד סימן ל"ז מ"מ י"ל לבתר דילפינין ט"כ מג"נ ובב"ח חידוש לחומרא דכ"א באפי נפשה שרי ואי כבוש מותר ומ"מ בבישול אסור ומ"ה לא ילפינין קולא ממ"א לבב"ח וכמ"ש בנוב"י שם בביאור הגמ' מ"מ אמאי בשאר איסורין כבוש אסור מדאורייתא ולא ילפינין מבב"ח דקולא שפיר ילפינין מבב"ח וע"כ צ"ל דשם היתר הוא ולכן א"א כבוש כמבושל. ולפ"ז בהיתר שפיר ילפינין מבב"ח ולפ"ז יצא לנו דעכ"פ מדאורייתא ל"א כבוש כמבושל בהיתר ול"ה רק מדרבנן ויש להקל בספיקו וע' בשערי תשו' סימן תמ"ז ס"ק ס"ז שתמה בזה על הד"מ והנ"ל כתבתי ומ"מ גם בש"ת פסק כמקום שמואל להקל בהפסד מרובה ושעת הדחק ובנ"ד שיש ס' אי הוי כבוש הואיל והדבש מעורב עם פסולת ונקפה ג"כ יש להקל:

ג **עוד** י"ל דגוף הדבורים היא שרצים האסורים ומ"מ מותר דהמשקה הנעשה מהם הוה טעם פגום. ולפ"ז י"ל גם הדבורים בולעין י"ש לא איכפת לן דהוא בלוע בתוך טעם פגום כמ"ש הטו"ז סימן פ"ז בחלב הנמצא בקיבה דהוה פירשה אף טעם בשר שנבלע בו אינו אסור וע' פמ"ג שכ' דאיקלש טעם הבשר וע"מ שם סימן ס"ט ס"ק י"ג בשם מנ"י דאף דהמאכל הוה פירשה הדם הנבלע בו ל"ה פירשה והוא כתב דמנ"ל לחלק בין זה ובין קיבה עיי"ש ולק"מ דקיבה הוה דהיתרא ואטעם קלוש א"ח שם איסור משא"כ דם הוה דאיסורא ועכ"פ לפ"ז טעם חמץ שנבלע בהדבורים לא איכפת לן ורק הטעם חמץ שהוא בתוך הדבש וזה דבר מיעוט בערך הדבורים דעיקר י"ש עושין מהפסולת ומבשלין אותו אחר שלוקחין כבר הדבש וע' פמ"ג סימן תמ"ה חקר אי יי"ש פסח הוה מב"מ עם י"ש חמץ ואם הוי מב"מ אין כאן חשש דאור' אך כפי הנרא' הוא מבשא"מ בטעמא אשר ע"כ נלע"ד דלכתחל' תלילי' להקל לעשות י"ש מדבש המונח בחביתין שהי' בהן י"ש דמה שהקיל בחו"ד סימן ק"ה בעמד בכלי חלב מע"ל ואח"כ בישלו בשר דל"א כבוש כמבושל בהיתר דברי' תמוהין מדברי הטו"ז סימן צ"ג דמפורש דאסור וכבר תמה עלי' בטטו"ד וכן בנ"ד חלילי' להקל לכתחל' אך בדיעבד אם כבר עשו ויש הפס"מ המקיל יש לו ע"מ שיסמוך וע' בתשובת שואל ומשיב ח"ג סימן קנ"ג מ"ש בזה וד"א קצת צ"ע בתוס' ע"ז ס"ט דמ"ה ל"ח לרגלי דבורים בדבש משום דהוי כעצמות וראי' מרגלי חמור שטהורות

מה ראי' מטומאה לאיסור ועוד אולי יש בהם עצמות הרכים והר"ן אוסר ואמאי תי' הוא כתי' התוס':

סימן סח

בסוגיא דחדש יותץ פסחים כ"ו וכ"ז דרשתי בעזה"י שנת כת"ר בברעזאן.

א **בתוס'** ד"ה חדש יותץ הקשו ממבשל בשבת דליאסר לרבי מטעם יש שבח עצי מוקצה בתבשיל והקשה מהרש"ל אמאי לא הקשו רק לרבי דס"ל יש עצים בפת והרי אף לרבנן קשה לפמ"ש תוס' דטעמא דרבנן דשלהבת בא ממשהו הנשרף ומאפר לפ"ז דאפר מוקצה אסור גם רבנן מודה דיש שבח ע' בתבשיל. עוד הקשו המפורשים אמאי לא הקשו תוס' רק לרבי והרי לקמן בסוגיא מבואר דבהקדש דהוא דשיל"מ אף לרבנן זוז"ג אסור ומוקצה נמי דשיל"מ ואף לרבנן אסור. ונ"ל לישב לפי המבואר בשבת כ"ט מסיקין בכלים דכלים ל"ה מוקצה א"כ ל"ק קו' תוס' די"ל שבישל בכלים אך שם הקשה בגמרא מכי אדליק פורתא הו"ל שבר כלי ומשני מרבה עליהם עצים ומבטלן. והנה בביצה ה' אמרינין נמי הכי גבי עצים שנשרו ביו"ט ומקשה והלא דשיל"מ ל"ב והקשה בצל"ח אמאי לא הקשו בשבת הכי ותי' דבהסיק בכלים האיסור נולד בתוך התערובת ואף דשיל"מ בטל. והנה דבר זה פשוט דהא דאמרינין בשבת מכי אדליק פורתא לאו דוקא פורתא דכפי המבואר בחולין י"ד ובשבת קכ"ד ל"ה שבר כלי רק אם אינו ראוי למלאכתו והנה כבר כ' הר"ן בע"ז דזוז"ג מטעם ביטול ואף דהוה חד בחד מ"מ בגורם מהני חד בחד ויבואר לפנינו וזה לרבנן דאין שבח עצים בפת אבל לרבי דיש שבח עצים בפת הוי כממש ול"מ ביטול חד בחד ואפילו בישל בעצי איסור והיתר אסור. וכן כתוב ביד אפרים סימן תמ"ה. ומעתה מיושב הכל דלרבנן ל"ה מצי תוס' להקשות די"ל שבישל בכלים ול"ק דאח"כ הוי שבר כלי דכיון דבעי שידליק חתיכ' מכלי שלא יהי' ראוי למלאכ' הו"ל זוז"ג ומותר התבשיל והא דהוצרך התוס' לומר בטעמא דרבנן דשלהבת בא ממשהו הנשרף קאי אתנור חדש דהו"ל כולה גורם דאיסורא וז"ב משא"כ בכלים. וגם ל"ה מצי תו' להקשות גם לרבנן דהו"ל דשיל"מ שנולד האיסור בתערובת גם דשיל"מ בטל וי"ל שבישל ואח"כ הי' שבר כלי הו"ל נולד בתערובת כנ"ל אבל לרבי דל"מ זוז"ג הקשו שפיר:

ב **עוד** נ"ל לישב קושית מהרש"ל אף אם נאמר דלרבי נמי בעצים דאיסורא ועצים דהיתרא מותר כדמשמע מהפ"י בתו' ד"ה בין חדש בין ישן יוצן. הנה בהא דקאמר בגמרא אימר דשמעית לי' לרבי יש"ע בפת זוז"ג מי שמעית לי' קשיא לי איך אפשר דרבי ס"ל זוז"ג מותר והרי לקמן אמרינין בהקדש זוז"ג אסור דזוז"ג מטעם ביטול ותקדש אפילו באלף ל"ב ע' תוס' ד"ה הקדש ומפרשים וע"כ צ"ל אף דדשיל"מ רק במינו ל"ב והעצים והתנור

הוי שלב"מ ע"כ כמ"ש תוס' ביצה ל"ט, דדבר הצריך זל"ז כגון מים ומלח לגבי עיסה הו"ל מב"מ וכיון דרבי ס"ל כר"י דמב"מ ל"ב חולין ק"ט איך, אפשר דמתיר זוז"ג כגון ישן בהיסק א' או חדש בהיסק ב' והלא אפילו באלף ל"ב ולישב הקו' נלע"ד מקודם לבאר דברי הפוסקים בחתיכה שלא נמלחה שנתערבה דל"ה דשיל"מ לצלי דלצלי לא נאסר מעולם וקשה למ"ל ה"ט ת"ל דאין האיסור רק משום דם ודם הו"ל אינו מינו עם בשר כעין שכתבו תו' חולין ק"ח בבשמים הבלועים מדר. וכן כתב בנקה"כ ופליתי בביאור דברי רמ"א סימן ק"ב ע"י"ש. ולישב נאמר הנה גוף סברת התוס' דאם מינו נאסר מא"מ בטל אף לר"י דאין הנאסר חמור מאוסר הוא שלא יהא טפול חמור מהעיקר ובזבחים מ"ח הקש' על סברא זאת מלקוח בכסף מעשר דאינו נפדה ומשני התם משום דלא אלים למיתפס פדיוני' הרי אף דטפל חמיר מן העיקר אין זה תימא דהקולא גורם זאת לפ"ז בדשיל"מ דהטעם דל"ב משום שקיל ויהי' לו היתר ל"ש סברת אין הנאסר חמור מהאוסר ובפרט לטעם הר"ן דדשיל"מ ל"ב דהוי כהיתר בהיתר ע"כ אף שנאסר מדם דהוא א"מ מ"מ כיון דהחתיכ' מינו ל"ב מטעם דשיל"מ והוצרך לומר לצלי לא נאסר מעולם. ומיושב ביה קושית הטו"ז סימן ק"ב ס"ק ח' גבי כלי שנאסר שכתב הרשב"א דל"ה דשיל"מ משום שצריך הוצאות ות"ל דאין הנאסר חמור מהאוסר. ומעתה נאמר הנה זה העצים ותנור הו"ל מבשא"מ ורק החמימות הבא מכח העצים עם חמימות התנור הוא מב"מ והחמימות אינו חמיר מהעצים אך בדשיל"מ ל"ש סברא זאת ולכן אמרו בגמרא שפיר דבדשיל"מ זוז"ג אסור. אבל לרבי דס"ל מב"מ ל"ב אין להקשות איך זוז"ג מותר והרי מב"מ ל"ב דכיון דהעצים והתנור מבשא"מ גם השלהבת והחמימות ל"ח מזה. ובזה מיושב קו' מהרש"א בהא דבעי בגמרא תנור שהסיקו בעצי הקדש ולא בעי תנור שהסיקו בעצי אשרה דהוי במשהו להנ"ל נכון דבדשיל"מ ל"ש לומר שלא יהי' טפל חמור מהעיקר משא"כ בע"ז דבמשהו מחמת חומרא ובמינו דוקא שייך לומר דהשלהבת והחמימות לא מיקרי מינו. ומעתה י"ל דכ"ז בעצים ותנור בטל גם לרבי אבל עצים ועצים דהוי מב"מ ממש לרבי זוז"ג אסור מטעם מב"מ ומיושב קושית מהרש"ל דלרבנן לה"מ להקשות די"ל שבישל בכלים והו"ל זוז"ג דבתחיל' הי' היתר משא"כ לרבי דבעצים ועצים אסר דהו"ל מב"מ ליכא לשנוי שבישל בכלים:

ג **עוד** נ"ל לתרץ קו' הנ"ל אמאי לרבי זוז"ג מותר והרי זוז"ג מטעם ביטול ורבי ס"ל מב"מ ל"ב כמו בדשיל"מ נ"ל הנה הראב"ד כתב דדוקא לענין איסור אכילה ס"ל לר"י מב"מ ל"ב אבל לא להנא' והוכיח זאת דכי ל"ל לר"י חומרא במ"א כלל או בדשיל"מ וע"כ מולקח מדם הפר לא ילפינין רק לאכיל' וע' בישי"ע יו"ד סימן קכ"ג. ומעתה מיושב

קושיתי דהתוס' כתבו דש"ע בפת ל"א רק באיסור הנא'. והטעם דלא מיקרי זאת רק הנא' ולאיסור הנא' ל"ל לר"י מב"מ ל"ב. ומעתה כ"ז למסקנת התוס' דשבח עצים ל"ש רק באיסור הנאה:

אבל לפי מה דס"ד דתוס' דאף באיסור אכיל' שייך שבח עצים שפיר הקשו התוס' לרבי ממבשל בשבת ול"ל דבישל בכלים דהד"ל זוז"ג כנ"ל דלה"א שוב מב"מ ל"ב כנ"ל ודו"ק מיהו בעיקר הקו' על תוס' מבישל בכלים י"ל כיון דדבר מועט הוא דהכלי נתקלקל מיר ל"ה גורם היתר:

ד **והנה** אדונינו מהרש"א הקש' למסקנא דפליגי ביש ש"מ בפת וגם רבי ס"ל זוז"ג מותר וע"כ ל"פ אלא בתנור חדש בהיסק א' דישן הו"ל זוז"ג. ואם מיירי בחדש בהיסק א' איך קתני בישלה ע"ג גחלים ד"ה מותר והרי אין כאן רק גורם איסור היינו התנור ותי' דמיירי דבישל ע"ג קרקע והקש' בשעה"מ ה' חומ"צ דלדבריו מה בעי בפסחים ע"ה תנור שהסיקו בקליפי ערל' וגרפו ואפה בו לדברי האוסר (ופרש"י דהוא רבי) מאי וממנ"פ אם מיירי בישן הא למהרש"א בתנור ישן אף לרבי שרי אף באבוק' כנגדו ומה מיבעי בגרוף וע"כ מיירי בחדש ואמאי מותר למסקנא ושם ל"ל דמיירי ע"ג קרקע דהרי קתני תנור. ונ"ל לתרץ ויתישב מה דנקט בסוגין תנור שהסיקו בקליפי ערל' או בקשין של כלאי הכרם ובדף ע"ת לא נקט רק קליפי ערל' לבד. דהנה בקו' מהרש"א אמאי בישלה ע"ג גחלים מותר בתנור חדש הלא הו"ל רק גורם דאיסור תמה בצל"ח דנימא דגחלים הו"ל גורם דהיתר למ"ש תוס' דרק לכתחיל' גחלים אסורים אבל בדיעבד מותרין וביחוד למ"ש הב"י יו"ד סימן קמ"ב דאף בע"א הגחלים בדיעבד מותרין א"כ הגחלים הו"ל גורם דהיתר ולישב זאת נאמר למ"ש תוס' סוף תמורה בטעמא דנשרפין אפרן מותר דנעשה מצותו א"כ בהיסק תנור חדש דנהנה מהעצים ותיקן תנור ועשה איסור בזה ובפרט למסקנא דגם לרבי זוז"ג מותר וא"צ לנתוץ התנור דישן הו"ל זוז"ג יעשה איסור והוה מצה"ב ולא כמש' מצוה ושוב האפר וגחלים אסור ושפיר הקשה מהרש"א דהו"ל כולה גורם דאיסור ואין להקשות דא"כ גם לרבנן מ"ט שרי למ"ש תוס' טעמא דשלהבת בא ממשהו הנשרף והוי כמו אפר ולהנ"ל האפר אסור דלרבנן כמו דהפת נאפה מהאפר כן גם התנור נתקן משלהבת משהו הנשרף ומהאפר שלא נהנה מאיסור רק מאפר ול"ה מה"ב משא"כ לרבי דשבח עצים בפת וה"ה בתנור עשה איסור דנהנה מאיסור הנאה והוי מה"ב והקשה שפיר אמנם י"ל בתוס' סוכה ל"ה כ' דאפשר דערלה מדאורייתא בשרפה וה"ה תרומה טמאה ובשבת כ"ה כתב דתרומה טמאה ל"ה מדאור' בשרפה והטעם צ"ל דדוקא כלאי הכרם מדאו' בשרפה ולפ"ז גם ערלה ל"ה מדאורייתא בשרפה דליכא למילף

מכלאי הכרם שאסור שלא כדרך הנאתו ומ"מ אפר ערלה מותר דכל עיקר דאפר אסור בנקברין היכא דמותר שלא כדרך הנאתן הוא מדרבנן כמ"ש במק"ח סימן תמ"ה ולכן בערלה דנעשה מצוה דרבנן מותר ולפ"ז למ"ש סוס' סוכה דבמצוה דרבנן אף במה"ב יוצא לפ"ז יש חילוק בין ערלה לכלאי הכרם דבערלה האפר והגחלים מותר אף בהיסק תנור חדש משא"כ בכלאי הכרם דהוה מצוה דאורייתא. ולפ"ז מהרש"א לא הקשה קו' רק בסוגין דקאי אערלה ואקשין של כלאי הכרם דבכה"כ דהוה מצוה דאורייתא הגחלים אסורים והו"ל כולה גורם דאיסור משא"כ בדף ע"ה דלא קאי רק בערלה הו"ל אף בגרוף גורם היתר דהחמימות בא משלהבת ומגחלים של היתר ומ"ה למסקנא מותר ול"ק קו' השעה"מ והוא דבר חריף אבל דע דעיקר הדבר מ"ש דאר נעש' השריפ' בעביר' אין האפר מותר תליא בב' לישנא דסוף תמור' דלחד לישנא מוקה הא דאפר הקדש אסור בנפל' דליקה מאלי' ולפ"ז הא דכל הנשרפין אפרן מותר דהוא רישא דברייתא נמי מיירי בנפל' דליק' מאלי' הרי אף דנעש' מצותו מאלי' מותר האפר ולפ"ז י"ל ה"ה במה"ב מותר דל"ג מנעש' מאלי' כמו שכתבו תוס' תמור' לענין כמארל"ת וה"ה במה"ב י"ל הכי. ואמנם לאידך לישנא דמוקה להא דהקדש בתרומת הדשן יש מקום לומר דבאפר ערל' בנפל' דליק' מאלי' אסור וה"ה במה"ב ומה"ט י"ל דהר"מ פי"ט מפסהמ"ק ה' י"ט לא מביא תי' דנפלה מאלי' דס"ל דגם עפר ערל' אסור בנפל' מאלי' מטעם הנ"ל ודוק (ועיין לעיל סוף סימן מ' מ"ש):

ה **והנה** מה דמבואר מדברי מהרש"א דאף אם יש ש"ע בפת זה דוקא בתנור חדש בהיסק א' אבל בישן בהיסק ב' הוי זוז"ג והקשה עלי' הפ"י ממשנה דערלה דאפה בו הפת אסור ומשמע בתנור ישן וכן מבואר בר"ן וברש"י פ"ז דישן בהיסק א' גרע מזוז"ג עי"ש. ולישב דבריו נ"ל הנה י"ל דל"ה זוז"ג למ"ש תוס' ע"ז מ"ט דל"ה זוז"ג רק כגון זבל ונמי' דהוה מין א' אבל אגוז וקרקע ב' מינים הם ובפעולות נפרדות ל"ה זוז"ג וה"ה תנור ועצים ל"ה זוז"ג מה"ט אך שצ"ל דמ"מ הו"ל זוז"ג לפי שחמימות שיכנס לתנור הוי היתר והפת נאפה משני גורמי' החמימות שזה שבא מהתנור הוי היתר והחמימות שבא מעצים הוי איסור כמו שכתב הטורי זהב סימן קמ"ב דשלהבת הקשור בגחלת אסור ונכונים דברי מהרש"א בסברתו. ואמנם הנה בר"מ פט"ז ממא"ס מבואר קדירה שבישל בעצי ערלה ובעצי היתר מתבשיל אסור אע"ג דזוז"ג דבשעה שנתבשלה בעצי איסור עדיין לא באו עצי היתר עיי"ש הרי דלא הותר זוז"ג רק כשבאו ב' גורמין בב"א וע' פמ"ג בפתיחה לתערובת ולפי המבואר בשבת כ' במשנה ר"א אומר עד שיקרום פנים המדובקין בתנור ופירש"י דצד שכנגד האור נאפה תחלה. ולפ"ז בא גורם איסור קודם שבא גורם היתר

היינו צד שלגבי התנור ול"ה זוז"ג אף בתנור ישן ודלא כמהרש"א. ואמנם שיטת ריב"א בתוס' שבת כ' שלצד התנור ממהר לקרום. ע' מהרש"א שם וטו"ז סימן שנ"ד ולפ"ז שוב הו"ל זוז"ג דגורם היתר בא קודם ומעתה אין תימא אם מהרש"א קאי לשיטת ריב"א ור"ן ורש"י בע"ז קאי לשיטתם. והנה כבר הקשה באבני מילואים תשו' ה' על הר"מ ז"ל מהך דשאור של חולין ושל תרומה שנפל בתחלה שאור של תרומה ועכ"ז רבנן מתירין וי"ל בעיקר סברת הר"מ כיון שגורם איסור בא קודם וכבר נאסר ל"מ מה שגורם היתר בא אחר כך כיון שכבר חל עלי' שם איסור ומיושב מהך דתרומה שהקשה בא"מ למ"ש הרשב"א (ע' בחו"ד סימן ק"ה) דתרומ' מיקרי היתרא בלע כיון שמותר לכהנים ע"כ ל"ש לומר בתרומה שכבר חל שם איסור ולכן מותר בשאור אף שנפל תחילה תרומה:

עוד י"ל דזה תליא בידיעת הבעלים כעין שיטת הפוסקים סי' צ"ט דחנ"נ תליא בידיעה ודוקא כשנודע דכבר חל שם איסור ל"מ מה שנפל אח"כ גורם היתר משא"כ בלא נודע. ולפ"ז מיושב קושית תוס' אהא דמקשה והלא מעל המסיק דלוקמא במזיד ור"י להנ"ל י"ל דהנה האיבעי דמצי הקדש ע"כ מיירי בתנור ישן דבחדש לכ"ע אסור דהטעם לרבנן כתבו תוס' דשלהבת בא ממשהו הנשרף ואפר ערלה מותר משא"כ בהקדש דאפר אסור וכמו שהקשה רש"ל וע"כ מיירי בישן והאיבעי' היא אי מותר מטעם זוז"ג דהעצים הוה גורם איסור והתנור הוא גורם היתר וקשיא בלא"ה אין הגורמים שוים למ"ש תוס' ע"ז מ"ט וצ"ל דהתנור גורם החימום ג"כ ולמ"ש הר"מ דבעי שיבאו ב' גורמין בב"א וכאן צד שכנגד האור נאפה תחל' וצ"ל דמיירי בשוגג שלא נודע לבעלים ול"ש שחל עלי' שם איסור. ולפ"ז ליכא לתרוצי דמיירי שהוסק במזיד דאז בא גורם איסור תחל' ונודע וחל שם איסור ול"מ גורם היתר אח"כ ודוק. וע' בש"ס דפסחים דאמרו שם דהא קדם בישולי' מקמי דמייתי עצים דהיתר משמע כדעת הר"מ דהיכא דגורם איסור בא קודם אסור:

ו **והנה** לישב קו' רש"י בהא דמייתי מר"א דעצי אשרה דס"ל זוז"ג אסור ולא מייתי מרבנן נלע"ד דהנה הר"ן בספ"ג מע"ז כתב דזוז"ג מטעם ביטול כמו דאיסור בטל ברוב כן גורם בטל חד בחד ויש להבין איך שייך ביטול חד בחד ונ"ל הנה למ"ש פרי תואר סימן צ"ט דחד בחד הו"ל ספיקא דאורייתא שמא מחצה על מחצה כרוב. ולפ"ז באד"ר הו"ל סד"ר ולפ"ז בגורם דל"ה רק מדרבנן כמ"ש הר"ן בע"ז מ"ט הו"ל ס"ד ואמנם אף להחולקים על פרי תואר מ"מ י"ל כשיטת הא"ז הובא ביו"ד סימן ק"ט בש"ך דאד"ר בטל חד בחד ואף דלא פסקינין כן דוקא באיסור ממש דמשכחת לה בדאורייתא ול"פ רבנן משא"כ בגורם דלא משכחת איסור דאורייתא בטל חד בחד. אמנם כ"ז אי גורם ל"ה רק מדרבנן ומעתה י"ל הא דמייתי מר"א דעצי אשרה אין הפי' כרש"י מדלא פליג ברישא דחדש יותץ את"ק

כמו שהקשה הבעל המאור דהרי לעיל בברייתא ל"פ רבי ארישא ומ"מ רצו לומר בגמרא דלא ס"ל חדש יותץ רק הוכחת הגמרא מדס"ל לר"א נתערבה באחרות יוליך הנאה ליה"מ וכתב הר"ן בע"ז בטעמא כיון דלא אסור רק מדרבנן מהני הולכה ליה"מ כעין פדיון ובלא נתערבה אסור מדאורייתא ול"מ הולכה ליה"מ ומדס"ל לר"א בלא נתערבה אסור מדאורייתא ע"כ ס"ל גורם אסור מדאורייתא וממילא זוז"ג אסור דל"מ ביטול חד בחד. וזה לא מוכח רק מר"א דמחלק בין נתערבה ללא נתערב ומיושב קושית רש"י:

עוד נ"ל לישב קושית רש"י דמהך דתני חדש יותץ אין להוכיח דר"א ס"ל זוז"ג אסור כקושית הבעל המאור ורק התוכח' מדתני אפה בו את הפת דקאי בין אחדש בין אישן כשיטת הפ"י דאפילו אי זו"ג מותר שייך ש"ע אף בישן. ואמנם שיטת מהרש"א דזה הוה זו"ג וכתב' לעיל הסברא דגם חמימות מהתנור גורם להאפי' וסברת הפ"י דהואיל וצד האור נאפית תחלה ל"ה זוז"ג דגורם איסור בא תחל' לשיטת הר"מ דל"ה זוז"ג וכתבתי הסבר' הואיל וחל שם איסור כבר והר"ן בע"ז כתב דר"א לא מצריך הולכת הנאה רק דמי עצים ולא דמי כל הפת ועיין בפמ"ג בפתיחה לסימן תמ"ז דמשמע דל"א נ"ב באיסור הנאה להצריך כל הנאה מהפת ליה"מ ומעתה מהת"ק אין להוכיח דס"ל דזוז"ג אסור די"ל דהפת אסורה אף דהוה זוז"ג משום דצד של האור נאפת תחלה וכבר חל שם איסור כעין חנ"נ. אבל מר"א דס"ל יוליך הנאה ליה"מ ומדלא תני דמי כל הפת ע"כ דלא סבירא ליה. חנ"נ וה"ה דמהני זוז"ג אף אין באין כאחד ומדמ"מ אסור הפת מוכח דס"ל זוז"ג אסור בכל גונא:

ז **ולישב** שיטת הרי"ף והרא"ש דסתמו בע"ז דחדש יוחץ והרי לדידן זוז"ג מותר גם ק' על הרמ"ה בטור יו"ד סימן קמ"ב דס"ל חדש יותץ והרי זוז"ג מותר. גם דברי תרמ"א צ"ע דביו"ד פ' דוקא באבוקה כנגדו ובסימן תמ"ה לא הגיה על המחבר ומשמע אף באין אבוקה כנגדו מותר ונ"ל דהטו"ז ביו"ד סימן קמ"ב מחלק בין זוז"ג דנביה דמותר אף בע"א משום דהוה יכול לגדול הפירות בל"ז לאפה את הפת דא"א בלא עצים. והמג"א סימן תמ"ה הי' דבע"א דבמשהו זוז"ג אסור כמו דאמרינן בהקדש ותמהו עלי' דא"כ אמאי בנבי' מותר זוז"ג בע"ז מ"ט ונ"ל דדברי הטו"ז והמג"א שפה אחת להם דלפי המבואר בה' יי"נ זה דע"ז במשהו הוא רק במב"מ ובאפה בו את הפת העצים והעיסה מבא"מ ול"ה במשהו. וכן בהך דנבי' אך הר"ן בביצה כ' דמים ועיסה הוה מב"מ הואיל וא"א להיות זה בל"ז ה"ה העצים והפת ונכונים דברי מג"א דלא ניחא לי' בתי' הטו"ז דמה שא"א לאפות בל"ז דמשמע דהיא חומרא בעלמא. אך סברת הרמ"ה דע"ז במשהו זוז"ג אסור שפיר החילוק דוקא בתנור שא"א בל"ז הוה מב"מ משא"כ בנבי' אפשר לגדל בל"ז ל"ה מב"מ

כמ"ש הר"ן בביצה ומיושב ג"כ קושית הפ"י דשמואל אדשמואל דס"ל בנבי' זו"ג מותר וכאן ס"ל חדש יותץ ולהנ"ל נכון דשמואל ס"ל כר"י דמב"מ לא בטל ומ"ה בתנור דא"א להיות זה בל"ז הוה מב"מ משא"כ בנבי' ל"ה מב"מ וזה יהי' ג"כ שיטת הרי"ף והרא"ש שסתמו בע"ז חדש יותץ דס"ל ג"כ בע"ז דמשהו אסור במב"מ ובעצים דא"א בל"ז הוה מב"מ ובמשהו משא"כ בנבי' ודעת הרמ"א דלא כשיטת הרמ"ה הנ"ל וס"ל דאף דע"ז במשהו מ"מ ל"ה רק במינו ולא ס"ל סברת הר"ן דמה שא"א להיות זה בל"ז הוה מב"מ רק גבי דבר שיש לו מתירין ולא בע"ז וכן דעת הפ"ח דל"מ סבר' זו רק גבי דשיל"מ ומ"ה לא אסר בסימן קמ"ב רק באבוקה כנגדו דעדיף מזוז"ג ומעתה כ"ז בע"ז אבל בחמץ בפסח אפילו מבשא"מ ל"ב שפיר לא הגי' בסימן תמ"ה דבחמץ אסור אפילו באין אבוקה כנגדו דבחמץ הוה במשהו אפילו בא"מ ודו"ק:

ח **ודברי** הרמב"ם ה' עכו"ם פ"ז הלכ' י"ג שלא הביא הדין דגרוף ובמאכלות אסורות מתיר בגרף גם דברי הרמ"כ הובא בכ"מ צ"ע שכ' כיון שהוא נטל העצים הו"ל ע"ז של ישראל ואין בטלה וצ"ע דישראל א"י לבטל גם ע"ז של נכרי והנ"ל דהמ"ל כ' בפ"ח מעכו"ם דאפילו לר"י דע"ז שנשתברה מאלי' אסור הוא רק מספיקא דשמא לא ביטלו ונ"ל דנהי דהיא עצמה אסור דאוקמא אחזקת איסור. אבל באפה בו את הפת שיאסר במשהו או בזוז"ג אין לנו דהפת מוקמינין בחזקת היתר וע' במ"ל הנ"ל כעין זה בישוב דברי רש"י בד' מ"ח ע"ב ושמא בפת אף התו' מודה דבשוחק וזורה לרוח להפירות ליכא חזקת היתר אבל להפת יש לו חזקת היתר ורק באבוקה כנגדו כיון דיש ש"ע בפת והוה כנהנה אוקמינין העצים על חזקתן. אבל בגרוף מותר לרמב"ם ורק בע"ז דישראל אסור ונכונים דברי הרמ"כ וכיון שיש חילוק בין ע"ז של ישראל לשל נכרי השמיט הר"מ הדין דגרוף ודו"ק ואמת יש לדון בדברי המ"ל הנ"ל עיי"ש שמביא מרש"י דמעילה י"ד בטעם ר"י דנשתברה מאלי' אסורה שהרי לא בטלה העכו"ם בפי' משמע דהוה ס' ולדעתי י"ל עפ"י מ"ש המרדכי להוכיח דמהני ביטול במחשבה מע"ז שהניחו עובדי' בשעת מלחמה דבודאי ביטלוה ולהפוסקים דל"מ ביטול במחשבה קשי' וצ"ל דהא דל"מ ביטול במחשבה מטעם דברים שבלב ל"ה דברים. אמנם בע"ז שהניח עובדי' הוה דבר הגלוי לכל העולם וכבר כתב מהרי"ט דבדבר הגלוי לכל העולם מהני דברים שבלב ומעתה לר"ל דע"ז שנשתברה מאלי' מותר אף דלא מיירי דוקא בדמבטלי בפי' וע' ברמב"ן לע"ז מ"מ כיון דגלוי לכל דבודאי ביטלה מהני דברים שבלב ולר"י כיון שיכול להיות דלא ביטל אף אם ביטל בלב דהואיל והדבר ס' הוה דברים שבלב. וזה שכתב רש"י הואיל ולא ביטלו בפי' היינו דמ"ה ל"מ כלל לר"י ודו"ק:

ט **ובביאור** לדברי הר"ן בע"ז בסוף כל הצלמים שכתב דטעם הא דאמרינן בסוטה מ"ג דילדה שסיבכה בזקנה בטילה ובסיבכה בילדה העשוי' לקורות לא בטל מטעם דאולי נמלך חייב בערלה וכתב דהואיל דזו"ג מטעם ביטול היכא דאפשר למבטל להיות כבטל ל"ב כמו בנבילה בשחיטה במנחות ומ"ה בסיבכה בילדה העשוי' לקורות כיון דאולי נמלך חייב בערלה אפשר להיות המבטל כבטל ותמהו על הר"ן דזה דוקא לר"י ולא לרבנן ואנן קיי"ל דמב"מ בטל אף באפשר המבטל להיות כבטל ונ"ל כונת הר"ן דמייתי ראי' מכח כש"כ מר"י לרבנן דהרי הר"ן כתב לפני זה דזוז"ג מטעם ביטול אף דבכל ביטול בעינין רוב בזוז"ג סגי חד בחד עיי"ש. ומעתה הרי ר"י ס"ל היכא דאפשר להיות כמבטל ל"ב ורבנן לס"ל הכי דאחרי רבים להטות מושך הרוב למיעוט אפילו במ"ב ור"י לס"ל במב"מ אחרי רבים להטות ומעתה בזוז"ג דבטיל חד בחד ול"ש אחרי רבים להטות אף רבנן מודה לר"י דהיכא דאפשר למבטל להיות כבטל ל"ב:

ועכ"פ הדבר ברור דהיכא דאפשר להיתר להיות כהאיסור זוז"ג אסור ובזה מיושב קו' המג"ש והפ"י אדברי תוס' ד"ה הקדש תימא מאי חומר הוא זה שהקשו מנ"ל לתוס' דהוא משום חומרא דילמא הכי קאמר הגמרא זוז"ג מטעם ביטול והקדש באלף ל"ב ולהנ"ל נכון דהתוס' הוכיחו דע"כ אין כונת הגמרא מטעם ביטול דל"ה בעי למימר מטעם הקדש אפילו באלף ל"ב רק כיון דאפשר להיתר להיות איסור ע"י שיקדש וע"כ הוכיחו תוס' דהאיבעי' ל"ה אי זו"ג בטל בתקדש ורק אי רבנן מור' בהקדש דיש ש"ע בפת מטעם חומרא והקשו שפיר מאי חומר אמנם י"ל דלעולם האיבעי' קאי אי זוז"ג מטעם ביטול ולא קשה הרי אפשר להיתר להיות איסור דז"א דכאן נהי דהיתר יכול להיות איסור האיסור ג"כ יכול להיות היתר ע"י חילול ושפיר בטל ומ"ה קאמר הגמרא ממ"נ אי שייך בזה חילול ויכול להיות היתר הוה דשיל"מ ול"ב ואי ל"מ חילול וא"י להיות היתר בלא"ה אסור כמו ילדה דל"ב בילדה העשוי' לסוג ובזה מיושב מה שמק' באבני מלואים סי' ו' ובישי"ע ה' יו"כ מהר"ש במע"ש שכתב היכא דאינה בעין ל"מ חילול ואמאי הוי הכא דשיל"מ ולהנ"ל נכון דע"כ בהאיבעי' ס"ל דשייך חילול דהוה מחמת ש"ע כבעין דאל"כ ודאי אסור בלא"ה הואיל והיתר יכול להיות ג"כ איסור. וע"כ דאיסור יכול להיות היתר ע"י חילול ושפיר קאמר הקדש אפי' באלף ל"ב ודו"ק. וע' בר"ן ר"ה שכ' בשנטעה לראשונה לסייג ולקורות לפי שאין בראשונה משום ערלה כלל ומ"ה אין זו בטלה לגבה ודברי' תמוהים וסותרים לגמרא דסוטה דהואיל ואי מימלך בת ערלה היא מ"ה אין זו בטלה וצע"ג:

י ודא" נתחדש לי בזה הנה מבואר ברמב"ן ופוסקים בהך ילדה שסיבכה בילדה העשוי' לסיג ולקורות דרק ערלה נוהג בו אבל לא רבעי והטעם דכל שלא נהג ערלה אינו נוהג רבעי ומ"ה בג' שני ערלה שייך אי מימלך בת ערלה היא. אבל בשנה רביעית אפי' אי מימלך על נטיעה לסיג ל"מ כיון שכבר לא נהג ערלה. לא נוהג רבעי. ועיין בטורי אבן לר"ה י' שכ' לישב בזה מה דפתח במבריך ומרכיב וסיים בנטע ע"ש. ונ"ל במבריך באילן של הקדש שהקדיש קודם הנטימ' דג"כ פטור מערלה כדאיתא ברמב"ם פ"ו ממע"ש ה"ז אם פדה התקדש בתוך ג' שנים ודאי חייב בערלה דמ"ש מנטוע לסיג בנמלך. אבל בפדה אחר ג' שנים ודאי אין רבעי נוהג כנ"ל. אבל כששאל על הקדש ודאי אף לאחר ג' חייב ברבעי דהרי עוקר ההקדש למפרע ואף ערלה נהג אלא דלא ידע. ואם עוד הפירות נמצאים אסורין משום ערלה ועכ"פ ודאי רבעי נוהג. ולפי"ז במבריך באילן של הקדש חייב בערלה כמ"ש באילן הנטוע לסיג. ואף רבעי נוהג אפילו פדה הפירות דמותר משום הקדש אסורין משום רבעי הואיל ויכול לישאל על ההקדש ודו"ק:

יא ורגע אדבר במה שנ"ל בסוגיא דסוטה מ"ג בישוב דברי הר"מ שכ' בהל' מלכים דכל שחייב בערלה חוזר' מעורכי מלחמה ולא כ' בהרכבת איסור אינו חוזר אף שחייב בערלה ע' בהה"מ שם. נ"ל דהגמ' קאמר מ"ה מהני המלכה בנטיעה לסיג מדי דהוה אעלו מאליהן. והיינו דכיון דלא נטע עתה ורק נמלך לפירותיהן לא גרע מעלו מאליהן. ולפי המבואר במשנה בנטוע לרבים פלוגתא ובתוספתא נקט שעלו מאליהן לרה"י ע' בר"ש ורמב"ם פ"י ממע"ש פ' בעלו מאליהן ברה"י דוקא וכ"פ בש"ע ובעלו מאליהן ברה"ר פטור מערלה מטעם דהפירות הוה הפקר וכן משמע בר"ש וכיון דמבואר דכלאים ג"כ הוה הפקר כדאיתא במ"ק דף ו'. וע' בסמ"ע סי' רע"ג דאפילו לא הפקירו חכמים בפי' הוה הפקר. וראי' לדברי הסמ"ע מתוס' ב"ק פ"א עיי"ש, א"כ בהרכבת איסור במרכיב באילן נטוע לסיג ולקורות ל"מ המלכה דהוה כנטוע לרבים ועלו מאליהן. וזה דמשני כאן בהרכבת איסור ופטור מערלה מטעם הנ"ל. ומ"ה סתם הר"מ דכל שחייב בערלה חוזר דבהרכבת איסור באילן נטוע לסיג פטור בערלה כנ"ל כן נ"ל בדרך אפשר וע' תוס' כתובות פ' אכלה ערלה וכלאים הוה חזקה כמ"ש התוס' דכלאים עצו מותר כשלא הוסיף מאתים בעץ ולהנ"ל י"ל נהי דמותר מ"מ הוי הפקר ול"מ חזקה וצ"ל דבלא הוסיף מאתים בעצים ל"ה הפקר ודו"ק:

סימן סט

ב"ה ר"ח אייר מישרים אהבוך לפ"ק פרעמישלא. **ברכה** ושלום וכ"ט לכבוד הרב החריף מ' משה אבלי הכהן נ"י מראהטין. בהרב אבד"ק זאלין.

א **יקרתו** הגיעני וע"ד הקושי' בדברי הרי"ף פ' כ"ש שפסק בחיטים לתותים דלכלינהו בעיניתו ספיקא דאורייתא ובהדי תבשיל אי משכחא מותר הואיל ואיסור דרבנן ס' לקולא וכ"ת הקשה דהרי מצד אחר בא לו שהוא מדרבנן ול"מ כמבואר בפוסקי' כבר הרגיש השעה"מ הלכות מקואות ה"ו עיי"ש ולפענ"ד י"ל עפ"י מ"ש בש"ך סי' ס"ו לענין דם ביצים דבטיל ברוב הואיל ויש ספק אם יש כאן איסור כלל ואף דהוה מצד אחר בא לו שהוא מדרבנן כמו ספק דרוסה שאינו בטל ברוב מ"מ כיון שיש פוסקים דדם ביצים דרבנן נהי דלא פסקינין כותי' לענין זה מהני עכ"פ דל"ה מצד אחר בא לו שהוא מדרבנן עיי"ש. א"כ ה"נ הרי דעת הר"מ החיטים ליתותים ל"ה רק מדרבנן ובטל בס' ורק דהרי"ף לא פסק כן מ"מ לענין משהו דרבנן מהני שיטתי' שיהי' סד"ר ולא יהי' מצ"א בא לו וזה יהי' ג"כ דעת המ"מ שהשוה דעת הר"מ לדעת תהלכות והלח"מ בה' חומ"צ תמה ע"ז דהרמב"ם ס"ל שהוא מדרבנן והרי"ף כ' דהוה סדאו"ר בעינא עיי"ש. ולהנ"ל נכון דהוה קשה להמ"מ על הרי"ף קו' השעה"מ הנ"ל וע"כ ס"ל דלענין תערובות מהני עכ"פ שיטת הר"מ שלא יהי' מצ"א בא לו ומ"ה כ' על דברי הר"מ וכ"כ ההלכות היינו שהוא סמך ע"ז בתערובות אבל לענין דינא לא ס"ל כר"מ ודו"ק:

ודרך אגב יש לתת טעם להרי"ף דאסר החטה מטעם סדאו"ר ול"א אוקמא אחזקת היתר וחזקת הגוף דלא נחמץ. אמנם י"ל דרש"י פי' טעם נתבקע אסור משום דקרוב להחמיץ וברמב"ם מבואר דל"ה חמץ רק דל"ה שימור כיון שקרוב להחמיץ וי"ל דאפילו להרי"ף דהוה דאורייתא ג"כ הטעם דקרוב להחמיץ. א"כ כמ"ש הנוב"י לענין סמוך לוסתה דל"ש לאוקמא אחזקה דהוה כמו שמא ימות עיון תוס' קידושין מ"ה ה"ה הכא בחטה חוששין שמא קרובה להחמיץ ול"מ חזקת הגוף:

ב **והנה** אם נדייק בלשון הר"ן ורש"י דכ' גבי חטי מבוקעות דקרוב להחמיץ וכ' הרא"ש דלאו חמץ גמור הוא ומזה מוכח קצת כדעת הרמב"ם דאין אסור רק משום דכתיב ושמרתם את המצות וזה ל"ה שימור כיון דקרוב להחמיץ עיי"ש במתק לשונו. ושורש הדבר דמלא יאכל חמץ אי אתה יכול לאוסרה דל"ה חמץ ורק דא"א לשמרו כיון דקרוב להחמיץ ונאמר דגם הרי"ף ס"ל הכי ורק דרי"ף ס"ל דאסור מדאורייתא ור"מ ס"ל דאסור מדרבנן ואף דל"ב שיעור רק למצות מצוה דוקא שימור משום מצוה ל"ב אבל שימור שלא יחמוץ בעי לכל הז' ימים הי' מקום. לומר בישוב קו' הנ"ל על הרי"ף שפסק דהתערובות מותר דהרי המהר"י ב"ל אוסר בס' טרפה הכלים שאב"י הרי דהפליטה הוה כגוף א' עם הספק טרפה וה"ה הכא ולפי הנ"ל הדברים נכונים דמה שאנו אוסרין דבר שקיבל טעם יש ב' סברות לאסור א' דהטעם אוסר מצד יוצא מן הטמא כמו דאסרה התורה

הרוטב והציר כמ"ש שארי בחו"ד סי' ק"ה הטעם הב' י"ל דל"ד משום שהוא יוצא מן טמא רק שהטעם אוסר האוכל הואיל ונרגש האיסור ונ"מ כגון יבש ביבש בא"מ דבטיל מדאורייתא והוה היתר ומדרבנן אסור משום שמא יבשלם ויתן טעם משמע דכשיבשלם שוב נאסר מה"ת כמ"ש הטו"ז סי' ק"ט וכבר הרגיש הפמ"ג בפתיחה לתערובת ח"א ד"ה ומה בטעם הדבר אבל ברור דהטעם הוא דהוה כהוכר האיסור ונתעורר ול"ש ביטול ובזה א"א יכול לאסור מצד יוצא מן הטמא דהרי החתיכה מותרת דאינו נכרת ובזה מיושב קו' התוס' בבכורות דל"ל קרא לט"כ ת"ל מהטמאים. ולהנ"ל נכון דנ"מ היכא דבטל ביבש ברוב כנ"ל דהחתיכה מותרת והטעם אוסר וזה דלא כמ"ש החו"ד בסי' ק"ה דהיכא דאין היוצא אוסר גם הטעם אינו אוסר ודו"ק. (וזעיר שם דברי החו"ד צ"ע שכתב דבנזיר גלי קרא מכל אשר יעשה דיוצא אסור וזה ליתא דא"כ ליחשבי' בחולין ק"כ בהדי אידך דחשיב שם וגם מאי מקשה על הקדש מנ"ל דל"ה איסור הבא מאליו ולגמור מנזיר ובאמת מנזיר לא מוכח מקרא דכל אשר יעשה דיוצא אסור דהרי בנזיר ל"ד יליף דגפן גופי' לא מחייב וצריך לכתוב יוצא מגפן ולא גפן ויוצא מיין לא מוכח כלל רק ממשרת דטכ"ע וז"ב ואכ"מ). והנה כבר כתב הה"מ הובא בש"ך בסי' ע"ט אף דבשר אדם אסור מ"מ החלב מותר ולא אסור מכל היוצא מהטמא דזה ל"א רק באיסור לאו ולא באיסור עשה (ולשיטה הנ"ל כ' בישוב קו' התוס' בורד חדש שכבשו עם ישן דמותר ול"א מט"כ עיין תוס' פסחים נ"א ולהנ"ל נכון דבאיסר עשה אינו אסור היוצא מן הטמא וה"ה הטעם לסברת החו"ד) ואמנם לפמש"ל אף באיסור עשה אמרינן ט"כ אך לא משום דיוצא מטמא רק דניכר האיסור ולפ"מ שבארתי דבחטים שנתבקעו אסורין מקרא דושמרתם את המצות ול"ה רק באיסור עשה א"כ אין אסור מצד היוצא מן הטמא החילוק קיים כדברי הפר"ח בביצה נבילה דהוה ב' גופים כשנתבשל העוף כבר. נגמר הביצה ואתה דן על העוף ועל הביצה ובספק העוף אסור והביצה מותר משא"כ לענין הכלים שנתבשל בהם וקיבלו טעם מהטרפה דאסור לבשל מחמה הטעם וזה אסור מצד דהיוצא אסור כיון שספק אסור אף היוצא אסור וע"כ הכלים אסורים מפאת הטרפה ולכן הוה כגוף א' ושפיר פוסק מהריב"ל משא"כ בחיטים שנמצא בתבשיל לפמ"ש דל"ה רק איסור עשה והיוצא אינו אסור אין אתה דן על הטעם מצד יוצא מהטמא ורק דהטעם לבד אוסר כמש"ל ואף דהוה משהו מ"מ בחמץ אף טעם כ"ש אסור. וכיון שאין לדון על הטעם מצד יוצא מהטמא רק מפאת עצמו שנתערב טעם איסור בתערובת חמץ הוה ב' גופים שפיר כ' הרי"ף דזה הוה ס' איסור ומשהו דרבנן הוה ס' דרבנן והוא דבר חריף והרבה יש לפלפל בזה לענין ט"כ בהל' פסח ואקצר:

ג **אמת** הוא דבפשיטות יש לחלק בין תבשיל שנמצאת בו חטה שהקיל הרי"ף ובין כלי שנתבשל בו ספק איסור שאסר מהריב"ל אפילו באב"י. דלהרמב"ם סדאו"ר, מדרבנן אסור ולהרשב"א מה"ת אסור אבל לכ"ע מדרבנן דינו כודאי איסור וכיון דכלי שאב"י אסור אף באיסור דרבנן וראי' מפינכא דר"א בחולין דתברה אף דל"ה רק בדרבנן א"כ נכונים דברי מהריב"ל דכיון דבישלו בו ס' טרפה הוה עכ"פ כודאי אד"ר והכלי אסור אף באב"י משא"כ לענין חמץ במשהו דבחמץ דרבנן קיי"ל בס' בסי' תמ"ז א"כ בספק דאורייתא אין לאסור התבשיל מטעם ודאי אד"ר ורק מטעם ספק אתה בא לאסור התערובת א"כ לענין התערובת ל"ה רק סד"ר משא"כ היכא דגם אד"ר אסור סדאו"ר לא גרע מודאי אד"ר וז"ב. ובזה מיושב דלא תיקשי מסי' קי"א על המהריב"ל והחילוק נכון מאוד באופן דגם בנודע מהחטה קודם התערובת נ"ל להתיר ודלא כשעה"מ דבעי דוקא שנולדו ביחד הספיקות:

והנה בריש הוה ק"ל בברכות כ"א בס' קרא ק"ש ס' לא קרא אינו חוזר וקורא. ס' אמר אמת ויציב חוזר ואומר דאמת ויציב דאורייתא והקשה בתוס' דהרי ע"כ מיירי בס' אי קרא גם ק"ש דאי ודאי קרא ק"ש גם אמת ויציב דרבנן. וא"כ אמאי אומר אמת ויציב יקרא ק"ש דאית בי' תרתי עיי"ש. וקשה דהרי היכא שנולד ס' בדאורייתא ל"מ אף שנעשה אח"כ דרבנן א"כ בספק אמר אמת ויציב הרי נולד ס' בדאורייתא וכשיקרא ק"ש יהי' סד"ר ול"מ דהוה מצ"א בא לו שהוא דרבנן וצ"ע על קו' התוס' כיון דשמענא לדברי שעה"מ בה' מקוואות כלל ו' ד"ה ודע שהקשה על הב"י דס"ל בחל הספק קודם הביטול דמהני הביטול ומ"ש מס' דרוסה וחילק דבביטול שאני דהביטול מצד עצמו הוא מ"ע וחיוב אקרקפתא דגברא לבטל חמץ והלכך אע"ג דחל הס' קודם הביטול הוה כחל הס' אחר הביטול משא"כ בס' דרוסה אין סופו להיות אד"ר אע"ג דאיתרמי מילתא ואיתגלגל לידי דרבנן לא חשיב סד"ר. ואף הכא כיון דמצות אמת ויציב סופו להיות דרבנן דהרי תקנו שיאמר ק"ש מקודם אף שנודע הס' קודם ק"ש הוה כנודע הס' אחר שקרא ול"ה רק סד"ר ושפיר הקשו תוס':

ולפמ"ש השעה"מ ד"ה וראיתי דהא דהפר"ח ס"ל אפילו בנולדו ב' הספיקות ביחד. אם לענין אחד הוה ס' דאורייתא גם להס' דרבנן צריך להחמיר בגוף אחד דוקא היכי דהוה ענין א' אבל ביעור ואכילה הוה ב' ענינים יש להבין דברי התוס' בע"ז ל"ז מה שאסרו גבינות כותים מפני שמעמידין בעור קיבת נבלה והקשו בתוס' למ"ל עור קיבת נבילת ואפילו בקיבת כשירה אסורה משום בב"ח ותי' דבב"ח בלא בישול ל"ה רק דרבנן ול"ח לזה והטעם דהוה ספיקא דרבנן. ולפ"ז תיקשי לשיטת הרש"ל הובא בש"ך ר"ס פ"ז דגם

בב"ח בכבוש אסור בהנאה א"כ כמו שמקשה בע"ז על שאר תירוצים אמאי לא אסרוהו בהנאה כן יקשה על תי' זה דהרי ע"כ צריך לחוש לספיקא דאורייתא מחשש נבילה ואם העמידו בעור נבלה אסור בהנאה. ואיך אסרו באכילה ומתירה בהנאה בגוף אחד. ולזה ל"מ ספיקא דרבנן ואמנם לפי חילוק השעה"מ הנ"ל ה"ה הנאה ואכילה ב' ענינים הם:

ד **ועיין** עוד בשעה"מ שהקשה אפר"ח דמתיר אחר הפסח החטה שכ' עליו ארץ חטה וכו' ואוסר בתוך הפסח ותמה כיון שנאסר כבר כי נתגלגל אח"כ ל"מ עיי"ש ולפענ"ד נראה להוכיח דהיכי דעיקר הדבר תליא בזמן ל"ה נתגלגל משיטת הפוסקים דאבילות ביום הראשון מדאורייתא והקשה הרא"ש במ"ק דא"כ אמאי מקילין באבילות ביום א' בספק הרי סדאו"ר וצ"ל דביום א' נוהג ובשאר יומי לא ול"א דהוה ספק שנתגלגל לדרבנן דתיכף נולד הספק וידוע שיבוא הימים שיהי' מדרבנן וכמו שחילק השעה"מ לענין ביטול. ולפ"ז צ"ע בעיקר הדין הכלים שאינם ב"י והרי שם ידוע ודאי שיבוא היום שיהי' מדרבנן. ומ"מ אוסר המהריב"ל הכלים ואיך תי' שעה"מ על הב"י דהביטול עתיד לעשות ולא הרגיש שזה סותר לגוף הדין של המהריב"ל וצ"ע ושמא י"ל דשם שמא ישתמש בכל יום ואין הדרבנן עתיד לבא בודאי מיהו בגוף ראי' מאבילות הנה מאנינות דלכ"ע דאורייתא עיין ברא"ש מ"ק י"ל דהוה ב' ענינים כמו שחילק השעה"מ הנ"ל אך מאבילות קשיא. ואמנם דעת התוס' בעירובין מ"ז דאפילו לפוסקים דאבילות יום א' מדאורייתא מקילין מספק ע"ש. ואמת דהי' מקום לכאורה להביא ראי' להיפך דבס' דאורייתא ודרבנן מחמירין על שניהם. דתוס' בנדה מ"ד הקשו על הך דס' אבילות לקולא מהך דהספיקות אוננין ומתאבלין כגון ס' אינו אחיו ומ"ש מפחות מבן ל'. וי"ל בישוב הדבר דהנה יש מקום לומר אף דעל פחות מבן ל' אין מתאבלין משום דאין לבו דוי כדאמרינן ב"ב קי"א. אבל אוננין עלי' דזה הטעם משום טרדות הקבורה וכיון שנפל חייב בקבורה הוא אונן עלי' דלא נמצא מבואר דאין אונן עלי' רק בירושלמי יבמות ק'. ואולי ס"ל להירושלמי דאין זכי' לנפל ואין לו נחלה ואולי גם קבורה לס"ל לירושלמי אבל אם נפל נוחל ומנחיל ויש לו נחלה (ע' לקמן) וגם חייב בקבורה ואונן עלי' ומעתה הדבר נכון דהיכי דהוה ס' בדאור' ובדרבנן וצריך לאסור מס' משום דאור' צריך לאסור גם בדרבנן שלא יהי' זלזול לדרבנן. אבל היכא שנגד הדאורייתא אין כאן ס' רק לכל צד אסור לענין דרבנן שהוא ספק אזלינין לקולא. וזה החילוק שבין בן פחות מל' לבין ס' אחיו ס' אינו אחי' דבפחות מל' אוננין בודאי אף אם נפל הוא ולענין דאורייתא כגון לאנינות לא מס' אתה אוסרו ומ"ה אין מתאבלין עלי' דהוה סד"ר אבל בס' אחיו ס' אינו אחיו דאם אינו אחי' אין כאן אנינות ואתה צריך להחמיר מסד"א צריך להחמיר בדרבנן שלא יהי' זלזול ונתיישב קו'

תוס' וראי' להפ"ח ולהרדב"ז אולם האמת אף אם נפל חייב בקבורה לפ"מ דאיתא בר"מ בפ"ב ממקדש דזה תלי' בכל מי שמתאבלין ואין הטעם משום טרדת הקבורה. ומ"ה אין אנינות דאור' נוהגת בנפל ועוד דאנן פסקינין דנפל אינו נוחל ומנחיל (ודע דתוס' פסחים ט' ונדה ט"ו כ' דכהן קרוב אין מטמא לנפלים וי"ל דמשכחת גונא דכהן מטמא לנפל דהמג"א סי' תקכ"ו כ' דנפל בעי קבור' ושיטת התוס' יבמות ס"ז דאפי' נולד נפל מת ונפל ירושה בעודו שחי במעי אמו נוחל ומנחיל למ"ד יש זכי' לעובר וע' קצה"ח רע"ח ולפי המבואר ביבמות גבי אשתו קטנה הואיל וירית לה מטמא לה א"כ ה"ה נפל נהי דמטעם קרוב אין מטמא לנפלים ונ"מ בקרוב ואינו יורש כגון אח ויש לו אב אבל מ"מ מטעם ירושה מטמא דהרי חייב בקבורה כמ"ש המג"א וקרי לה ולא ענית ואף דרמב"ם ס"ל דאין מטמא רק לבן ל' י"ל דהר"מ לס"ל נפל נוחל ומכחיל אבל תוס' יבמות הנ"ל לס"ל הכי א"כ לכאורה מטמא הכהן בזיכה אחד לנפל והוא יורש אותו וי"ל דמיירי בכה"ג מיהו זה ליתא דנ"ל דגם למת מצוה כפל כהן אין מטמא):

ה **ולדאתאן** עלה מ"ש כ"ת על דברי הפמ"ג בשושנת העמקים כלל י"א על הר"ע ס' נגע במשקים דמשקים טמאים והחביות טהור דהוה סד"ר והקשה דהוה מצ"א בא שדרבנן דעיקר הס' במשקה הוא סדאו"ר וא"ל דנולדו הספיקות בב"א כסברת שעה"מ דז"א דהמשקה מטמא עתה הכלי באמת צ"ע ומ"ש כ"ת דהוי ב' גופים כמ"ש הפר"ח לענין ביצת נבילה ל"ד לפמ"ש שעה"מ דכלים שאב"י נמי ל"ד לב' גופים דכיון דנאסר מכח הבליעה הוה כגוף א' משא"כ בביצת נבילה דהוה גזר' מיוחדת לחכמים ם על הביצה לבד דהביצה לא נתנבלה וכבר נגמרה כולה ומעתה הכא דהכלים נטמאו ממשקה ועיקר הס' במשקה שפיר הקש' הפרמ"ג. מיהו לפענ"ד י"ל דאף אם נאמר בנולד ס' בדאור' ואח"כ נולד סד"ר כבר התחלת לאסור והוה כודאי אבל בנולד סד"ר והותר ואח"כ נולד סדאו"ר ומחמתו אתה אוסרו אמרינן אותו סד"ר כבר התרת כמ"ש הב"ש בסי' קמ"ב דאף דע"א אינו נאמן נגד טענת מזוייף דהוה מדאור' מ"מ אם כבר האמנת אותו שלא בפני הבעל אף אח"כ מהני עדותו נגד דאור'. ובנ"ד כשנגע הטמא במשקון והוי ס' על המשקין ועל הכלים בב"א אתה אוסר המשקין והכלים תטהר כסברת שעה"מ היכא שנולדו ב' הספיקות יחד מה אמרת יטמא עכשיו הכלי הרי עתה לא נפל הס' חדש וכבר התרת אותו הס' דרבנן בשעת הולדו ובשלמא אי נגע כעת בכלי אולי טמא אבל בכלי זה דכבר הי' הס' זה וטיהרתו איך אתה אוסרו כעת. ויצא לנו מזה בדין דהרי"ף בחטים בתבשיל אפי' לא לקח תיכף החטה גם אח"כ התבשיל מותר והנה מר"ש משמע בלא"ה דכל ס' משקה טמא אינו מטמא כלי. ובלא"ה י"ל בין טומאה לאיסור דמ"ש הפמ"ג דטומאה

גרע מאיסור דס' ברה"י הוה כודאי זה מחלוקת בירושלמי והובא במהרי"ט אלגזי בכורות באריכות מיהו לענין דרבנן טומאה קיל מאיסור דהרמב"ן הקשה על כל סד"ר ליאסור כדאור' משום לא תסור ותי' בזוהר הרקיע דהכי תיקנו רבנן דהס' יהי' מותר וזה היכא דהס' בדרבנן. אבל היכא דהס' בדאורייתא דאיכא זלזול תקנו בזה שנשאר בלאו דלא תסור אבל בטומאה נהי דלא תסור נאמר גם אם יאמרו חכמים על הטומאה אבל זה ל"ה אלא איסור ולא טומאה וא"א לומר דהטומאה דרבנן יטמא מדאורייתא מלא תסור דזה הוה לאו ולא טומאה הכי טמא מחמת לאו. ומ"ה ל"ש סברא הנ"ל ומהני אף אם מצ"א בא לו שהוא דרבנן וכזה יש לפלפל במ"ל פ"ז דתרומות ואקצר. ידידו:

סימן ע

דרוש בסוגיא דאוכל חמץ של הקדש פסחים כ"ט:

א **לישב** קו' מהרש"א שפי' טעם דמ"ד מעל דס"ל כר"ש דחמץ שעה"פ מותר ואפסדי' להקדיש דגורם לממון כמ"ד ואמאי לא פי' דס"ל כריה"ג דחמץ מותר בהנאה בפסח ויכול הגזבר למכור לישראל שיסיקנו תחת תבשילו והנ"ל דהקשו המפורשים אמאי ס"ל למ"ד לא מעל משום דכרת פוטרו. והרי חיוב מעילה משעת דאגבהה כמו דאמרינן בכתובת ל'. ואמנם י"ל דלא מעל מדאגבי' כמו שתי' הפלאה בכתובת כיון שחייב מלקות משום ב"י. דע"כ מיירי בהזיד בחמץ ומלקות דב"י פטרו מקרן דס"ל לר"מ בקנה חמץ לוקה והיכא דליכא קרן ליכא אשם. ולפי"ז צ"ל דלוקין בלאו דב"י דל"ה ניתק לעשה דאם הוי ניתק לעשה אינו לוקה על ב"י ול"ל דלעולם ב"י ניתק לעשה ורק דכאן הרי ביטל לעשה באכילה ושוב חייב מלקות על הגבהה דז"א דהרי חייב כרת על אכילה ופטור על ביטול העש' כדאמרינן במכות אי דקטלה קלב"מ וע"כ סובר דב"י ל"ה נל"ע ולפי המבואר במכות דעל לאו שקדמו עשה לוקין ותשביתו היא מע"פ ועל ב"י א"ע רק בפסח לר"ש כמ"ש הנוב"י מהד"ק סימן י"ט א"כ לר"ש הוה ב"י לאו שקדמו עשה ולוקין עלי' משא"כ לר"י דעובר בע"פ בב"י ל"ה ב"י לאו שקדמו עשה ואין לוקין ובזה מדוקדקים דברי רש"י פסחים ס"ג ד"ה חייב שכ' בהדי לאו דלא ירא' ולא פי' לעיל כן משום דלר"ש חייבין מלקות בב"י ומ"ה לא כ' בדברי ת"ק שחייב משום ב"י ודו"ק. עוד אני אומר דרש"י פי' דביטול ילפינן מדכתיב תשביתו והתוס' הקשו דמאך חלק משמע מו' שעות ולאח"ז איסורו ל"מ לבטל וכ' הפ"י דרש"י לשיטתו לקמן י"ב דבשעת ביעורו היינו בשש וכונת התור' דבשש יהי' מושבת. ואמנם לריה"ג דס"ל חמץ בפסח מותר בהנא' ויכול לבטל אף בפסח כמ"ש השאג"א ול"ה עשה שקדם ללאו דכונת התור' שישבות אח"ז איסורו דגם אז יכול לבטל כ"ש ומעתה אינו לוקה על לאו דב"י ושפיר שייך מדאגבי' קני' ומ"ה

פרש"י רק לר"ש דלריה"ג קשיא אמ"ד לא מעל והרי מדאגבי' מעל בי' דלדידי' אין לוקין על ב"י דהו"ל לאו הניתק לעשה ולא לאו שקדמו עשה:

(**עוד** נ"ל באופן אחר דלפי המבואר ביומא ל"ו בת"י דר"י ס"ל לריה"ג בלאו דנבילה לא לקי אף דהוי לאו שקידמו עשה עיי"ש א"כ כיון דב"י נמי הוה לאו שקדמו עשה דהעש' עובר מע"פ. ואב"י א"ע רק בפסח לריה"ג לא לקי ושפיר שייך מדאגבי' ומ"ה פרש"י לר"ש ודו"ק):

ב **ודרך** אגב נ"ל דלמ"ד כרת אינו פוטר ולפ"ז אם קנה חמץ ואכלו חייב מלקות על ב"י למ"ד קיימו ולא קיימו אף דלשי' בעל המאור דבאכילה הוא משבית א"כ הרי קיים העשה. י"ל כיון דהוה מצוה הב"ע לא קיים העש'. אך למ"ד ביטלו ול"ב אינו לוק' דנהי דלא קיים העש' במהב"ע אבל לא מיקרי ביטל העש' דהוה כמאן דלא עביד מידי. אך לר"י דא"ב חמץ אלא שריפה מיקרי אכיל' ביטל עשה ולוקה על ב"י ובזה מיושב דלא משני במכות ט"ז דמשכחת ביטלו בחמץ ואכלו דחייב מלקות משום ב"י דשם קאי לר' יוחנן דס"ל לחד גי' בפסחים כ"א המקדש משש שעות ולמעל' א"ח לקידושין וכ' הב"ח באה"ע סי' כ"ח דזה דוקא למ"ד השבתתו בכל דבר והוי מהנקברין ואפרן אסור ומ"ה א"ח לקידושין וכיון דר"י ס"ל השבתתו בכל דבר ל"ה ביטול עשה באכילה למ"ד ביטלו ול"ב ול"מ לחשוב חמץ ודו"ק:

ובפ"י הקש' לב"ש דס"ל מקרא דחמץ בככותבת ולא בכזית לבל יראו למה נ"מ והרי ח"ש אסור מ"ה ועל ב"י אין לוקין דלא משכחת ביטלו דאם שרף קיים העש' ופירור וזורה לרוח למ"ד דל"ה השבתה ל"ה ביטלו שמא ימצאנו ע' שאג"א. ואמנם משכחת שאכלו למ"ד דבאכיל' ל"ה השבת' ולרנב"ה דכרת פוטר ליכא למימר דמשכחת ביטלו באכלו דכרת פוטר ממלקות כעין דאמרינן במכות אי דקטלי' קלב"ע וע"כ צ"ל דמשכחת ביטלו באכל בע"פ דא"ח כרת ובב"י עובר לדעת רש"י ב"ק כ"ט וכ"כ בנוב"י תנינא סי' צ"א וע' מהרש"א פסחים כ"ח שהקש' לפמ"ש תוס' שם יתחייב כרת בע"פ דל"ש תי' התוס' דף כ"ג. ולפמ"ש מיושב קו' מהרש"א במקצת דלב"ש ולרנב"ה מוכח מקרא דא"ח כרת בע"פ מדקמ"ל שעורו של זה לא כשעורו של זה לבל יראה דע"כ לא משכחת רק בביטול העש' ע"י אכילה בע"פ ומוכח דא"ח כרת ודו"ק:

ג **ובאופן** אחר נ"ל ליישב דברי רש"י הנ"ל ונתיישב ג"כ דברי רש"י שכ' יש טועין דקשיא להו הא מעיל' בשוגג ובשוגג אינו חייב כרת דס"ל לרש"י דרנבה"ק לא פטר אלא במזיד. ואמנם ממגילה ז' מוכח דרנבה"ק פוטר אפילו בשוגג דאל"כ הק"ל דיש חילוק בין שבת ליו"כ לענין תשלומין בשוגג אף לרנבה"ק דמוקמינין מתניתין אליבי' וכבר הרגיש כן בעל

המאור לכתובת. ונ"ל לישב דהנה דעת התוס' בשבועות כ"ב דדוקא היכי דתליא קרבן בכרת הוא דס"ל לר"ש דלקרבן בעי כזית דכרת דוקא בכזית. אבל היכא דתליא הקרבן בלאו כמו בשבועות ביטוי כמו שחייב מלקות אכ"ש לר"ש חייב קרבן אכ"ש. ולפ"ז ק"ל דהתוס' כאן ד"ה מאן י"א מסקי דסוגיא דידן אתיא כרבנן דהזיד במעילה באזהרה ולדידהו הקרבן תליא במלקות וחייב לר"ש אכ"ש א"כ אמאי לא מעל לר"נ והלא כשאכל כ"ש חייב קרבן וכרת דחמץ א"ח רק בכזית ואיך כרת פוטרו הרי אינם באין כאחד. ובפרט למ"ד בכתובות ל"א בזרק חץ מתחילת ד' לסוף ד' הטעם דאי בעי לאהדורי לא מצי למיהדר ובמעביר לא פטר המית' מתשלומין כיון שיכול לחזור וה"ה הכא כשאוכל כ"ש מצי ליפסוק מלאכול. והיותר קשה דהתנא נקט מילתא פסיקא באוכל חמץ של הקדש דלא מעל והרי משכחת שימעל באכל כ"ש והנ"ל לישב דאף ר"ש לס"ל כ"ש למכות אלא היכא דבעי כזית דכיון שאכל כ"ש הרי אחשבי' כמ"ש הריטב"א ואף התוס' ס"ל הטעם דאחשבי' ורק דס"ל דאף בשוגג שייך אחשבי' דלא כריטב"א. אבל היכא דבעי ש"פ ל"מ אחשבי' לחייב מלקות אכ"ש ובהקדש דבעי ש"פ א"ח וחילי דידי מדברי הר"ן בקידושין שתקש' על הא דאשה אינה מתקדשת בפחות מש"פ ונימא לדידי שויא ותי' דכשהוא שוה ממון כמו ברב כהנא יכול לומר לדידי שוה יותר. אבל היכא שאינו ש"פ ל"מ לשויא ברצונה מאינו ממון לממון עיי"ש וה"ה לר"ש דחייב משום אחשבי' זה היכא דלא בעי דין ממון אבל ל"מ להחשיב מאינו ממון לממון. וראי' לזה מתוס' מכות י"ח דאמר רבא זר שאכל לפני זריקת דמים לוקה ה' לר"ש והקש' שם ולילקי נמי משום וזר לא יאכל כי קודש הוא וכתב תוס' דרש"י ל"ג וזר לא יאכל דרבא לא מני אלא אכילת כזית ומעילה ליתא רק בש"פ. וקשי' דרבא קאמר לר"ש ור"ש חייב מלקות אכ"ש וע"כ ס"ל לתוס' דבמעילה אף לר"ש אינו חייב מלקות רק אש"פ ומ"ש דרבא ל"מ אלא אכילת כזית שיטפא דלישנא נקט ובזה נ"ל ג"כ בישוב קו' הרשב"א בגיטין י"ב במקדיש מעשה ידי עבדו עושה פחות מש"פ והרגיש הרשב"א והרי ח"ש אסור מה"ת ולהנ"ל י"ל עפ"י שיטת ז' ח"צ דח"ש אסור הטעם דאחשבי' י"ל זה היכא דבעינין כזית אבל בש"פ דבעי ממון לא מהני אחשבי' ול"ה מדאורייתא. ובזה צ"ע אסמ"ע בחו"מ ריש ה' גזילה שכתב אפחות מש"פ דח"ש אסור מה"ת. ועכ"פ ל"ק מ"ש לר"ש אמאי פטר מקרבן והרי חייב אכ"ש דבמעילה אינו חייב אכ"ש. ואמנם עדיין י"ל אליבא דכ"ע דהרי מעילה חייב אש"פ אפילו פחות מכזית כדאיתא בפסחים ל"ב ע"ב ועיין בריש ה' מעילה במ"ל. וקשיא אמאי האוכל חמץ של הקדש י"א דלא מעל והרי אם אכל ש"פ בפחות מכזית ודאי מעל לכ"ע דא"ח משום חמץ. ואף באכל כזית משכחת שאין באין כאחד. אם חצי

כזית נמי ש"פ דכשאכל ח"ש כבר נתחייב ללישנא דמצי למהדורי ולכן נ"ל עפ"י מה דמוכח מדברי הריטב"א שכ' הטעם לר"ש דבעי כזית בקרבן דבשוגג ל"ש אחשבי' ול"כ כמ"ש תוס' דקרבן תלה בכרת משמע דס"ל לר"ש חייב כרת נמי אכ"ש כמו מלקות ורק לקרבן בעי כזית. והכי מוכח לישנא דגמ' דקאמר אלא לקרבן. ומעתה ל"ק דלר"ש חייב כרת נמי אכ"ש ושפיר פטור וא"ל להיפך כיון שחייב אכ"ש ומעילה א"ח אלא בש"פ אינן באין כאחד דז"א דעל כל אכילה ואכיל' חייב כדאמרי' בירושלמי בהדליק את הנדיש בשבת על כל שבולת ושבולת יש בו חיוב מיתה. ובזה מיושב דברי רש"י שפי' דסוגיא אתי' כר"ש ול"פ דס"ל כריה"ג ולהנ"ל ל"ק דלריה"ג קשי' אמ"ד לא מעל והרי משכחת למעול אש"פ פחות מכזית. ואיך מסתם סתים דלא מעל וע"כ כר"ש דחייב כרת אכ"ש ולכן נקט גם לר"ש לענין גל"מ דמוקם אליבא דחד תנא:

ומעתה מיושבין דברי רש"י בהא דיש טועין דנ"ל דאף דחייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין מ"מ לר"ש דכ"ש למכות ונאמר דחייב כרת אכ"ש בשוגג לא יפטור מתשלומין דלדעת הריטב"א בשוגג ל"ש אחשבי' וכשעבר במזיד הוה כאכל שיעור שלם ושוגג אין כאן שיעור ואין חיוב כרת כלל. ובשלמא בשיעור שלם י"ל דעכ"פ יש כאן חיוב מיתה ורק דהוא שוגג אבל האיסור עביד אבל אי אכל ח"ש ובשוגג אין כאן חיוב כרת כלל:

וכעין סברא זו כ' בשטמ"ק לכתובת לענין אם אנסו חבירו ואכל דחייב לשלם ולא מיפטר משום חייבי מיתות שוגגין דאין כאן חיוב כלל באונס עיי"ש וכיון דקשיא איך סתם דלא מעל והרי מעל באכל ש"פ פחות מכזית וע"כ כר"ש דחייב אכ"ש כרת ומלקות ולדידי' פרשנו דבשוגג ל"ש למיפטרי' משום חייבי מיתות שוגגין דבשוגג ל"ה השיעור כלל ולכן מקשים היש טועין דע"כ במזיד ובמזיד לא מעל ודו"ק:

ד **ובדרך** פלפול י"ל בדברי רש"י הנה המפרשים הקשו אמאי לא מעל והרי חייב מעילה מדאגבי' ונ"ל לפי המבואר בשבת ס"ט דלר"י חייב קרבן בהזיד בלאו ושגג בכרת עיי"ש ובתרומה פליגי אביי ורבא דלרבא מיתה במקום כרת עומדת וחייב בהזיד בלאו וה"ה בהקדש לרבי דס"ל הזיד במעילה במיתה חייב קרבן בהזיד בלאו והתוס' בפסחים ל"ג כ' דאף לר' א"ח מיסה רק באכילה דומיא דתרומה ולא בשינוי רשות. ומעתה בהזיד בלאו לא ימעול בהגבהה דמעילה רק בשוגג דבהגבהה ליכא מית' והוה לגמרי מזיד ולא מעל ואח"כ כשאכלו יש כאן חיוב מיתה ושגג במית' חייב קרבן ול"ק מדאגבי' מעל ונפיק לחולין:

והנה התוס' הקשו בשמעתין לאביי דס"ל ר"נ פוטר במיתה בידי שמים ולר' דס"ל הזיד במעילה במיתה איך משכחת מעילה וע"כ גזה"כ במעילה ובתרומה ומ"מ כרת פוטר

דמית' דגלי גלי ובכרת לא גלי ואמאי במשנה דאכל תרומת חמץ בשוגג חייב והרי בכרת לא גלי ואם א"ח בין כרת למיתה אמאי הכא כרת פוטר דתוס' ס"ל דמיירי בשגג עיי"ש והנ"ל בישוב קו' תוס' די"ל בהקדש לא גלי ורק דחייב מעילה בהגבהה דליכא מיתה כמ"ש תוס' פסחים וכיון דלא גלי שפיר בסוגין כרת פוטר כאשר יבואר לקמן דל"ש כאן מדאגבי' משא"כ בתרומה דל"ל חייב מדאגבי' דהתורה חייבו בחומש וחומש ל"ח רק אאכילה וע"כ גלי קרא דמיתה לא פוטר וה"ה כרת. ואמנם קשה דאם התורה לא חייב בכל אכילה בשוגג במעילה רק משום הגבהה ודוקא במזיד חייב מלקות על אכיל' דל"ש הגבהה דבמזיד אינו מתחלל א"כ בסוגין נמי נימא מדאגבי' מעל ואמאי פטור משום קלב"מ ונ"ל ביאור הדבר דבהפלאה כתובה ובטעם המלך הקשו בסוגין די"א לא מעל משום כרת פוטר ואתיא כר"ש. ואיך חל איסור חמץ על איסור הקדש דאין כאן רק איסור כולל ור"ש איסור כולל ל"ל ונלפענ"ד דבנדרים ל"ה אמרי' למעול מקבל דהיתרא ניחא לי' דליקני דאיסורא לא ניחא לי' דליקני והקשה שם הר"ן בכל מעילה איך מעל נימא דהיתרא ניחא לי' דליקני ולא איסורא ויש לתרץ לפמ"ש הנ"י בב"ב דף צ"ב דבמקח טעות מותר להשתמש במעות והוה לוה ולפי היוצא מסוגיא דב"מ מ"ג דבהיתר תשמיש חייב מעילה במפקיד מעות אצל שולחני ניחא דבכל מעילה ל"ש לומר איסורא לא ניחא לי' דליקני דנהי דהקונה לא קנה והוה מקח טעות אבל מ"מ המוכר הוה כלוה וזה גופי' הוה מעילה. ולפ"ז בלקח לעצמו דבר של הקדש בהגבהה קשי' אמאי מעל נימא איסורא לא ניחא לי' דליקני אך אם אכל אח"כ א"כ הרי ניחא לי' שיקנה בהגבהה ונפיק לחולין בקדושת דמים דאם לא יקנה בהגבהה יתחייב מיתה משא"כ אם קניא בהגבהה יוצא לחולין ואינו חייב מיתה על שינוי רשות כמ"ש תוס' פסחים והוא בוחר הרע במיעוטו ועיין בר"ן ניטין גבי פרוזבול דמקני לי' קרקע:

ואמנם באכל חמץ של הקדש הנה איסור חמץ אינו חל על הקדש דאין אחע"א ואך כשפקע הקדש שוב חל איסור חמץ. ומעתה אם נימא דמדאגבה מעל בה ויצא לחולין חייב כרת על אכילת חמץ וא"כ לא מעל בהגבהה דאיסורא לא ניחא לי' דליקני ואי דניחא לי' שיצא לחולין שלא יתחייב על אכילה א"כ יחול איסור חמץ ויתחייב על אכילה כרת דחמץ. ולכן בחמץ לא מעל מדאגבי' ולא יצא לחולין ושוב חייב על אכילה מיתה דהקדש ופטור מתשלומין משום מיתה דהקדש דלא גלי כלל בהקדש דבכל הקדש חייב רק על ההגבהה להך מ"ד. ובאמת איסור חמץ אינו חל ודו"ק היטב כי הוא דבר חריף. אמנם לפמש"ל דחייב מעילה בהזיד בלאו וביארנו דלפ"ז חייב על אכילה דל"ש לומר מדאגבי' מעל דעל הגבהה ליכא מיתה והוי מזיד גמור. ולפ"ז שוב נתעורר קו' תוס' הנ"ל

דבהקדש גלי וליכא למימר כהנ"ל דהתורה חייב' על הגבהה דהרי חייב' התור' בהזיד בלאו ובזה החיוב אך על האכיל' ובפרט לפמ"ש דאיסור חמץ אינו חל ורק משום הקדש ודאי קשה. ועיין בר"ש ריש תרומות פ"ז מזה ולקמן מ"ש ולישב זה נ"ל. הנה תמוה בעיני על אביי ורבא דלכאור' סותרים א"ע בסברתן דבכתובת ס"ל לאביי דהא דכרת פוטר לר"נ ה"ה מיתה ורבא ס"ל איפכא ובשבת ס"ט ס"ל לאביי דמיתה אינה עומדת במקום כרת ובעינין שוגג גם בלאו ורבא ס"ל מיתה במקום כרת עומדת והגם דבכתובת פליגא בקראי אבל בשבת לא פליגי רק בסברא ולהנ"ל הדבר נחמד בסברא דאביי לשיטתי' דס"ל לר"נ מיתה נמי פוטר. וקשיא איך משכחת מעילה בשוגג כקו' תוס' וע"כ לא חייב' תורה רק על ההגבהה כנ"ל. ולפ"ז קשיא עוד הרי חייבה תור' מעילה בהזיד בלאו ובזה א"ח בהגבהה דהוה מזיד ולהכי ס"ל לאביי דא"ח מעילה בהזיד בלאו ורבא לשיטתי' דאף לר"נ מיתה לא פטר ולכן ס"ל דחייב אף בהזיד בלאו דליכא הוכחה כנ"ל והגם דפלוגתא דשבת ליתא לר"נ מ"מ מדר"נ נשמע לרבנן דבזה לא פליגי ומ"ה קו' תוס' ל"ק בין לאביי ובין לרבא:

ואמנם בלא"ה ניחא הכל כיון דכל עיקר קו' תוס' הוא לרבא דס"ל הזיד במעילה במיתה ותוס' כ' בשבת ס"ט ע"א דלרבי דיליף כל חייבי חטאת מאחות אשה ודאי בעי שגג בלאו וכרת. ומעתה בלא"ה נכון דבהזיד בלאו לא מעל לדידי' ובשגג י"ל מדאגבי' מעל וניחא עוד יותר עפ"י מ"ש בתשו' (ע' לעיל סי' נ"ב אות ה') דר"ש דס"ל אאח"א כר' דילפינן צרת ערוה מולקח ולקחה ועליה לחייבי חטאות וכן קאתינא מטעם דר"ש דבעי לצרור לב' אחין נשואין ב' אחיות וקשיא הרי בעי קרא לצרת ערוה וע"כ ס"ל צרה ילפינן מולקח ולקחה ועלי' לכדרב. ולפ"ז דר"ש ס"ל כר' שפיר י"ל דל"ג קרא די"ל דחייב על הגבהה ול"ק מהזיד בלאו דלר"ש א"ח ע"ז קרבן. ומעתה י"ל דמה"ט מפרש רש"י אליבי' דר"ש דלדידי' י"ל כרת פוטר ואי דגלי בהקדש י"ל דחייב בהגבה' ואי דגלי בהזיד בלאו לר"ש דס"ל כר' א"ח בהזיד בלאו ודו"ק. ואף דרש"י ס"ל ר"נ לא פטר רק במזיד כבר ביארנו לעיל דרש"י ס"ל ג"כ ר"נ פוטר בשוגג ורק דהכא בח"ש לא פטור ונכונים דברינו ודו"ק:

ה **והנה** הצל"ח בסוגיא וקצה"ח סי' כ"ח הקשו בדברי הגמ' דלא מעל משום קלב"מ והרי חייבי אשמות אין ממשכנין אותו וע"כ בבא לצאת י"ש. ואיך שייך קלב"מ והרי לצי"ש חייב ונ"ל לישב דזה דחייבי אשמות אין ממשכנין הוא מטעם דכפרה לא בעי משכונא כדאמרינן בב"ק מ' וזה בגוף הקרבן אבל הקרן שמשלם להקדש ל"ה כפרה רק ממון כמ"ש תוס' בכתובת ל' ובקרבן בלא"ה ל"א קלב"מ כמ"ש תוס'. ורק שאם אין קרן אין חומש ואשם וכיון דעל כל קרן ממשכנין ובקלב"מ דאין ממשכנין אקרן פטור מקרבן.

והנה בקצה"ח תי' עפ"י דברי מהרש"ל בב"ק נ"ו דהא דתפיסה מהני בקלב"מ זה רק בשוגג ולא אתרו בי' אבל בעבדינין דיני' ל"מ תפיסה וכאן בהזיד בחמץ עבדינין דיני' ותמה בנתיבות דהרי ברש"י ב"מ צ"א מבואר דמהני תפיסה בחייבי מלקות אף בעבדינין דיני' וכן תמה בתומים:

והנ"ל הנה בתרי ותרי דמהני תפיסה כדאמרי' כתובת ך' הרגיש בהפלא' דהוה עדות שא"א יכול להזימו דהעדים לא חייבו ממון דהב"ד פסקו שפטור רק אם תפס חייב ושוב איך מהני כלל התפיסה ואמנם בר"מ פ' כ"א מעדות מבואר בהפיל שן עבדו וסומא עינו ונמצאו זוממין דמשלמין אף להאדון א"ח רק כשתפס ע' בכ"מ בישוב קו' הראב"ד הואיל והעדים רצו לגרום דתפיס' מהני אף הם חייבין לשלם והדבר תמוה וכבר הרגיש התומים איך ישלמו יותר ממה שרצו להפסיד וע' בש"ש ובאבני מילואים סי' צ' ס"ק י"ח אבל מה שי"ל דכמו במשביע ע"א חייב למ"ד גל"מ כמ"ד מטעם שמא לא ישבע וכן כל גל"מ לר"ש מטעם שמא יגנב או יאבד כן העדים חייבין מכאשר זמם היכא דמהני תפיסה דאף שלא תפס הוה גל"מ מטעם שמא יתפוס וכממון גמור חשוב הגם שבריטב"א ריש מכות גבי מעידין אנו שהוא בן גרושה שהוקש' והרי רצו להפסיד התרומ' ותי' כאשר זמם לעשות ולא לגרום עיי"ש אבל י"ל דזה למ"ד גל"מ לכמ"ד ואם כי דברי הר"מ עדיין בצ"ע דהוא פ' משביע ע"א פטור אבל אולי תפיס' עדיף מע"א (וכבר כתבתי כן לענין מיגו לאפטורי משבוע' דלמ"ד גל"מ כמ"ד אמרינן מיגו לאפטורי משבוע' דשבוע' הוה כממון דגל"מ שמא לא ישבע ובזה מיושב דברי הגמ' בשבועת מ"ה דמקשה על ר"י אמר שמואל שבועת שומרים היכא משכחת לה שדחה שם זה הרא"ש ז"ל מהלכה מטעם דל"א מיגו לאפטורי משבועה וקשה לדחות דבר הגמ' ולהנ"ל נכון דבב"ק ק"ה ס"ל לשמואל משביע ע"א חייב דגל"מ כמ"ד. ולפי"ז לדידי' אמרינן מיגו לאפטורי משבועה מטעם דהוה כממון גמור ומקשה בגמ' לשיטתי' שפיר):

ולפ"ז דברי רש"ל נכונים דבעדים זוממין קיי"ל דקלב"מ במית' וממון ובמלקות ובממון רבתה תורה דעדים זוממין ממונא משלם מילקא לא לקי בכתובות ל"ב. ומעתה במלקות שפיר כ' רש"י דמהני תפיס' דל"ה עשאאי"ל כקו' הפלא' דהעדים חייבין שרצו לגרום תפיסה כמ"ש הכ"מ הנ"ל דבעדים זוממין בממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי ולפמ"ש תו' כתובות ל"ב ע"ב ד"ה שלא השם דברצו לחייב ממון ומלקות חייבין שניהם א"כ דרצו לחייב דיועיל תפיסה ומלקות חייבין הם שניהם:

משא"כ במיתה וד"א גם עדים זוממין פטורים מממון ולפ"ז במיתה וממון ל"מ תפיסה דהוה עשאאי"ל דהעדים פטורין מטעם קלב"מ ומ"ה ל"מ תפיסה דהעדות לענין ממון

לאו עדות הוא ועיין בר"ן בסנהדרין ומ"ה ל"מ תפיס' רק בלא עבדינין דיני' דהעדים יהי' חייבין ממון שרצו לגרום תפיסה וקלב"מ ל"ש גבי' שאינן חייבין מיתה והנה בצל"ח המה אמ"ד מעל ליפטר מטעם מלקות דחמץ. ולפמש"ל דבמלקות אף דעבדינן דיני' מהני תפיס' נכון דלא פטור מטעם מלקות דבזה מהני תפיסה וכאן ע"כ בא לצי"ש ואם תפיסה מהני חייב קרבן דל"ש תי' הקצה"ח ואמנם לפמ"ש הסברא דמהני תפיסה ול"ה עשאי"ל דהעדים ישלמו מטעם גל"מ זה דוקא לר"ש. ומעתה ע"כ מ"ד מעל דלא פטר מטעם מלקות ע"כ ס"ל כר"ש דגלכמ"ד ומ"ה כ' רש"י דגם לענין שמותר לאחה"פ אתיא כר"ש ודו"ק היטיב:

ואמת די"ל דמירי במודה בעצמו שאכל חמץ של הקדש דל"ב עשאי"ל לענין התפיסה שמודה בעצמו. אך במודה מעצמו יש לחקור בלא"ה אם אמרינן קלב"מ דהרי לחייב מיתה אינו נאמן על עצמו דא"א מע"ר ובפרט לדעת רש"י ב"ק מ' ומכות ה' הוה מודה בקנס וע' בתוס' ולפ"ז שמא לא מיפטר כלל במודה בעצמו מטעם קלב"מ אם לא שיש עדים. והנה אם נאמר דמירי ביש עדים י"ל דהוא כופר. ובזה ודאי ממשכנין אותו לר"מ כמ"ש תוס' יבמות פ"ז ב' ול"ק קו' הצל"ח וקצה"ח ובלא"ה לפמ"ש תוס' בר"ה דאחר שעבר על בל תאחר ממשכנין אותו י"ל דמירי בכה"ג ול"ק קו' הצל"ח והקצה"ח:

ו והנה הפליתי והגאון מוה' וואלף הקשו בסוגיא די"א לא מעל משום קלב"מ א"כ ביש אוכל אכילה א' דקאמר ר"מ אם היתה שבת והוציאו בפיו קשיא מאי הוסיף והרי אם איכא חיוב שבת א"ח אשם דחייבי מיתות שוגגין פטורין ובמקום שאין קרן אין חומש ואשם והנ"ל. הנה בישי"ע ה' שבת סי' ק"א הקש' ארבנן דאמר לא מן השם הוא זה והיינו דמאי שייך אכילה לגבי הוצא' והרי משכחת באכל כזית וחיוב שבת כגרוגרות וכן כאן יתחייב אכזית משום מיגו כעין דאמרינן בשבת צ"א: וא"כ הרי מן השם הוא דעיקר החיוב משום אכיל' והנ"ל הנה על הוצא' חייב בשעת בליעה דאז הוה הנחה כמ"ש תוס' בליעתן זהו הנחתן והנה לענין אכילה פליגי ר"י ור"ל בחולין אי חייב בהנאת גרונו או בהנאת מעיו וי"ל דהדבר תלי' בטעם כעיקר דלמ"ד טכ"ע דאורייתא חייב בהנאת גרונו דמרגיש הטעם ולמ"ד ט"כ ל"ד א"ח רק בהנאת מעי' (וע' לעיל סימן ל' אות ג') ור"מ י"ל דס"ל טכ"ע ל"ד דלר"מ ליכא לאוכיחו מגעולי מדין די"ל משום בב"ח ואי דהוה ס"ס שמא לא נשתמשו ושמא נשתמשו קודם מע"ל לדידי' דס"ל נטל"פ אסור ליכא ס"ס וכ"כ באו"ח ואם טכ"ע ל"ד הנאת מעיו אסרה תורה ובאין כאחד. ומעתה ר"מ שפיר קאמר אם היתה שבת דר"מ לשיטתי' חייב בהנאת מעי' ובאין כאחד ואמרינן מיגו ורבנן קאמרי לא מן השם דממ"נ אי יש כאן גרוגרת בלא"ה חייב ואכזית לא מחייב דאהנאת

גרונו חייב משום יו"כ וחלב ואשבת לא מחייב רק דנח במעי' ואין באין כאחד דלא אמרינן מיגו כדמסיק בשבת צ"א ומעתה נ"ל דלר"מ מיירי באכל ש"פ ופחות מכזית דחייב אשם כדאיתא בפסחים ל"ב ומיגו דחייב אשם חייב ג"כ חטאת משום שבת ולפ"ז ליכא למיפטרי' משום חייבי מיתות שוגגין דאם נאמר דפטור מקרבן מעילה בטל הסיבה ובטל המסובב ואין כאן חיוב מיתה כלל ועד כאן לא פטר מיתה רק אם אין החיוב מית' נצמח מהממון אבל אם החיוב מיתה אך נצמח מהקרבן א"א לפטרו וכעין סברא זו בנקודה הפלא' להר"מ בפה"מ בכריתות מיהו בכריתות י"ד משמע דמיירי בכזית. ועוד פחות מכזית ל"א מיגו כמ"ש תוס' שבת צ"א אמנם י"ל אף אם מיירי בכזית לר"מ ומשום מיגו דחייב איוה"כ חייב משום שבת ל"ש למיפטר מאשם משום חייבי מיתות שוגגין דבמזיד ודאי א"ח מיתה אכזית משום מיגו דלחיוב מיתה לדעתי צ"א מיגו רק לחיוב קרבן. ולפמ"ש המהרש"א פסחים מ"ד דלר"מ ט"כ דאורייתא בפשיטות י"ל דה"ט דר"מ דלא פטור שבת מתשלומין משום דלדידי' דט"כ דאורייתא חייב מעילה בהנאת גרונו ואשבת א"ח משום הוצאה רק בהנאת מעי' ואין באין כאחד וביותר י"ל דאף למ"ד א"ח רק בהנאה מעי'. זה דוקא באיסור אכילה דאכילה במעי' בעינין אבל באיסור הנאה ודאי חייב בהנאת גרונו ואין באין כאחד:

עוד נ"ל בקושיות הגאון הנ"ל עפ"י מ"ש בר"מ ה' שבת באם הי' שבת והוציאו בפיו דבעינן שיהי' מחשבתו לכך. וכ' הכ"מ אף דבכל הוצאות ל"ב מחשבתו לכך. כאן שהוציא דרך אכילה בעינן שיהי' מחשבתו להוציא עיי"ש. ומעתה נ"ל דהכא אינו פטור משום חייבי מיתות שוגגין דבמזיד לא הי' חייב מיתה כיון דליכא עדים על המחשבה ודו"ק:

סימן עא

עוד בסוגיא דפסחים כ"ט ול"ב:

א **והנה** האבן עוזר סימן תמ"ג הוכיח דלא כמג"א שם דס"ל דאם עבר הנפקד ולא מכר חייב לשלם כמו שומר שהי' לו לקדם ברועים ומקלות מסוגיא זו. דמסיק בגמרא להוכיח דראב"י הדר בי' מדקאמר הא ר"י והא ר"ש ואס"ד לא הדר בי' לר"י ג"כ מעל דמותר לאחה"פ והקש' הוא דילמא לעולם לא הדר בי' ורק דהגזבר פשע שלא מכר וחייב לשלם וכשהוא בעין מצי לומר הרי שלך לפניך אם נגנב חייב לשלם והו"ל גל"מ ולר"י עבר ב"י ואסר לאחה"פ ומ"ה לא מעל ולר"ש מותר לאחה"פ ומ"ה מעל עיי"ש. והנה בישי"ע תמה עלי' דאם לר"י נמי שלך אי אתה אוכל ומותר לאחה"פ לא פשע כלל במה שלא מכר וא"ח כלל והיא תימ' גדול' ואצלי נמצא כתוב מה שהשיב הגאון מוה"ר יוזפא

מזאלקווא להגאון מלבוב ותוכן דבריו דאף אם מותר לאחה"פ מ"מ לפי המבואר בסוגיא דזה שמותר לאחה"פ ל"ה רק גל"מ א"כ זה גופה פשיעה היא שלא מכר דמעיקרא הי' לו להקדש ממון גמור ועכשיו אין להקדש בפסח רק גל"מ והוה פושע שעש' ממון גמור גל"מ ע"כ דבריו. והנה דבר גדול דבר הרב בזה ואמנם לא הביא ראי' לדברי' ומצאתי מבואר להיפך דבמרדכי בב"מ הובא בחו"מ סי' ר"צ באפטרופס שטען מה שלא ה"ל לטעון שכ' שאפוטרופס חייב בפשיעה אם טוען ראובן אם היית טוען כדברי הוה משתבענא ושקילנא או משתעבינא ולא משלימנא. ולפי דבריך נשבע שכנגדו או שקיל בלא שבוע' לאו פשיע' היא ואפילו דינא דגרמי ל"ה אלא גל"מ ולא קיי"ל כר"ש וכו' ול"ה פשיעה אלא א"כ שכדברי ראובן הי' פטור בלא שבוע' וכדברי האפיטרופס נוטל האיש בלא שבוע' עיי"ש. הנה משמע אבל אם כדברי ראובן הי' נוטל בלא שבועה ועכשיו צריך לישבע לא מיקרי פשיעה אף דשוי' מממון גל"מ. ואמנם ע' בקצה"ח במ"ש על החלוקה דלפי טענות ראובן הי' נשבע ונפטר ולפי טענת אפוטרופס שקיל אידך בלא שבוע' בזה לא אמרו מי יימר דנשבע הנתבע דהא תנן בפרק שבועת העדות כפר אחד והוד' א' הכופר חייב ואע"ג דבלא"ה צריך לישבע ומי יימר דמשתבע וכו' ולא אשכחן בגמרא מי יימר דמשתבע אלא לר"ש עיי"ש ולדבריו ר"ש יחלוק על הך דכפר א' והוד' א' ולא משמע כן בשבועות ולפי דברי הגאון מוה"ר יוזפא דאף למ"ד גל"מ כמ"ד מ"מ מממון גמור לגל"מ הוה פשיעה ה"ה בכפר א' והוד' אחד אף שבלא"ה צריך לישבע ל"ה רק גל"מ חייב שמשוה ממון גמור לגל"מ ומ"ה ל"פ ר"ש וע' עוד בקצה"ח משמע דס"ל כסברת הגאון הנ"ל אף כי לא הרגיש במ"ש וקצרתי ואמנם מלבד דגוף הסברא לא ברירא ומהמרדכי משמע להיפך בצדק דחה דברי' הגאון בעל ישי"ע מה שג"כ מצאתי כתוב דהרי לראב"י גם בפסח מותר והתוס' לא דחו דברי רש"י רק בשל נכרי. אבל בשל הקדש משכחת כמה גונא שלא יקנה כגון אם יסיק תחת תבשילו וכו' וע' בפ"י משכח כמה גונא מה שמותר אף בפסח ולכן עדיין צ"ע בדברי הא"ע:

ב **ומה** שנ"ל בביאור דברי האע"ז הנה הפ"י בפסחים ו' הקש' לשיטת הר"מ דאחריות פשיעה נמי עובר בב"י גם ס"ל דבהקדש חייב בפשיעה וא"כ על הקדש ליעבר הגזבר בב"י מחמת אחריות דפשיע' וע' באע"ז הנ"ל ולקמן ותחל' אומר אני על הקרא גופ' ל"ק דמדאורייתא אף פשיעה פטור ואף מזיק מקרא דכי יאכל פרט למזיק ורק מדרבנן חייב וכ"כ בתומים ס"ו ורק דקשי' עכ"פ מדרבנן ליעבר בב"י ולא אשכחן בהקדש דליעבר אפי' מדרבנן אבל גם זה ל"ק לפי המבואר ברמב"ן הובא בקצה"ח סי' שפ"ו דאף למ"ד גל"מ חייב או דינא דגרמי. אבל גורם דגורם פטור דלא כש"ך שם ולפי המבואר בתומים סימן

ס"ו ס"ק ס"ט זה דחייב בפשיעה א"ח רק משום גורם. דמזיק ממש ל"ה ורק בפשיעותו גורם להזיק עיי"ש והנה אמת דקודם פסח שהי' להקדש ממון גמור:
אם הוא פושע חייב אבל כשהגיע ע"פ ונאסר החמץ ול"ה להקדש רק גל"מ שמותר לאחה"פ כשפושע בפסח ל"ה רק גורם דגורם ופטור בפשיעה ומ"ה בפסח אין לו אחריות פשיעה ואינו עובר בב"י ודו"ק:
ועפ"ז נ"ל בישוב דברי הרמב"ם דס"ל פשיעה בהקדש חייב והתוס' הוכיחו דפטור מדתקשה בב"מ נ"ח מהשוכר את הפועל לשמור את הזרעים וכו' לפיכך אחריות שבת ולוקמא באחריות פשיעה וע' בש"ך ובתומים ולהנ"ל י"ל לפמ"ש התוס' לשמור את הזרעים דהזרעים הוה הפקר ורק שהי' מודיעין שיחדום לעומר ומעצמן הי' נמנעין מליקח ולפ"ז דהזרעים ל"ה ממון הקדש ומה שחייב בשמירה הוא משום שגרם להקדש דאם הי' שמר כראוי לא הי' אחר לוקח ומעתה כ"ז אי הוה שומר. אבל אי ל"ה שומר ורק משום פשיע' ל"ה רק גורם ובהפקר כגון זרעים ל"ה רק גורם דגורם ופטור:
ואמנם כ"ז שלא אליבא דראב"י. אבל אליבא דראב"י דשלך אי אתה אוכל ולדידי' מותר לישראל להסיקו תחת תבשילו בפסח הוה ממון גמור והו"ל לעבור בב"י משום אחריות פשיעה ואמנם כל עיקר הקו' י"ל בפשיטות דמבואר בכ"מ בתקנתא דרבנן מצי הבעלים למימר לא ניחא לי' ומבואר בב"ק כ' ע"ב דהקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמי עיי"ש ברש"י. ומעתה בהדיוט אלו הבעלים יעמדו ויאמרו דלא ניחא להו שהשומר חייב בפשיעה מהני ובהקדש הוה כעומד וצוח דע"י מה שהשומר חייב בפשיעה יפסדו ההקדש והוה כאומרים ע"י הפסח לא ניחא להו בתקנתא דרבנן שיתחייב השומר בפשיעה. ומעתה האע"ז הוכיח שפיר דזה גופה הוה פשיעה מה שלא מכר דקודם פסח הי' להקדש שומר על החמץ שיחייב בפשיעה ובפסח ההקדש צריכין שיאמרו לא ניחא להו כדי שלא יאסר משום אחריות פשיעה ומבואר בירושלמי שקלים ובר"מ בבני העיר שהי' להם לשלוח בש"ש ושלחו בש"ח חייבין לשלם דהוי פשיעה וה"ה הכא מה שהפסיד להקדש שישארו בלא שומר הוה פשיע' ומ"ה הי' לגזבר למכור ושפיר מוכח דל"ה פשיע' מה שלא מכר וגם לפי סוף דברי האעו"ז שכתב בקו' הפנ"י על הרמב"ם מחיוב פשיע' דאם אתה אומר שחייב בפשיע' חייב לשרפי וכש"כ שפטור מפשיע' מיושבין דברי' דמ"מ הוה פשיע' שלא מכר שהזיק והפסיד להקדש שומר שיתחייב בפשיע' וז"ב:
ג **ועפ"י** הנ"ל י"ל שיטת הבעל המאור דגרס באוקימתא דר"א דכ"ע פודין אה"ק להאכילן לכלבים כמו דהוה בעי רש"י ותוס' למיגרס וק' קושית תוס' דאי פודין ימכרו ההקדש

בעצמן לנכרי'. עוד הקש' מהרש"א ברש"י לעיל דקאמר ר"י דפליגי אי פודין אה"ק להאכילן לכלבים ופרש"י דמ"ד מעל סבר פודין וכריה"ג והא אף לר"י ההקדש בעצמו יכול למכרו לנכרים כמ"ש תוס' ורש"י ע"ב ולהנ"ל י"ל. הנה לעיל ביארתי מה שא"ע הגזבר בב"י משום אחריות פשיע' מטעם דפסח פטור בפשיע' דהוה גורם דגורם עיי"ש. ואמנם למ"ד פודין להאכילן לכלבים ובפסח הוה ממון גמור אפילו לר"י דההקדש עצמו ימכרנו לנכרי ועובר בב"י משום אחריות פשיע' (וההקדש. לא יאמר לא ניחא לי' דלא יפסידו שיחייב לשלם שלא מכר לשיטת המג"א) ואם הוא עובר בב"י קאי בעשה דתשביתו ול"מ ליזבן לנכרים דהוא חייב להשבית ואיך ימכור ויבטל העש' וכעין שכ' המק"ח בתל"א ומ"ה א"א למכור לנכרים ממ"נ דלר' יהוד' דלישראל אסור בהנא' בפסח ולנכרים לא מיזדבין ומ"ה ליכא אחריות פשיע' ואינו עובר בב"י ואין לומר דלישתרי לימכר לנכרי דז"א דכשאתה מתירו למכרו בפסח חייב באחריות פשיע' דהו' ממון גמור וקאי בעש' דתשביתו ול"מ שוב למכור לנכרי ומעתה שפיר גרסינין דכ"ע פודין ודבר הגל"מ לכמ"ד ולריה"ג מעל דנהי דלדידי' בכל הקדש עובר בב"י מדרבנן משום אחריות פשיע' דהרי לדידי' מותר בפסח מ"מ מעל שהגזבר יפד' להסיקו תחת תבשילו שמותר ויקיים העש' תשביתו ומ"ד ל"מ כרבנן דאסור בהנא' והישראל ל"מ להסיק תחת תבשילו או לתת לכלבים שלו ולנכרים לא מזדבן דאם נאמר דמותר למכור עובר גם כן בב"י וקמבטל עשה דתשביתו ושוב אסור למכור ודו"ק היטב כי היא עמוק:

ואמנם דעת רש"י ותוס' יהי' כשיטת האעו"ז דאף אם נאסר החמץ מ"מ הישראל הנפקד א"ח לשלם. ומעתה אף אם נאמר דההקדש מותר למכור בפסח לנכרים והו' ממון גמור ואיכא אחריות פשיע' מ"מ ההקדש יאמר לא ניחא לי החיוב פשיע' דהם יפסידו בזה דלא נתחייב הגזבר לשלם וממילא דאינו עובר בב"י ואין כאן תשביתו ומותר למכור וע"כ גרסי אין פודין. והנה החק יעקב כתב על דברי המג"א דאף החולקים ל"ח רק בש"ח אבל בש"ש ודאי חייב כשלא מכר. ולכן כתב דלר"י דס"ל שומר אביד' הוה ש"ש כשמגיע ע"פ מחויב למכור מטעם משיב אביד' והו' על רגע זו ש"ש וחייב דהו' פשיע' עיי"ש. ומעתה מיושב קו' מהרש"א הנ"ל בט"ט דלר"י לשיטתי' דס"ל שומר אבד' הוה ש"ש ולפ"ד הר"ם דהקדש בפשיע' חייב גם כשלא מכר חייב ומעתה הוכרח רש"י לפרש דמ"ד פודין ס"ל כריה"ג ורשאי לפ"ז לפדות להסיק סתם תבשילו דמקיים העש' דאם נאמר דס"ל כר"י דאסור בהנא' ורק דהגזבר ימכור לנכרים ז"א דא"כ יהי' שוה גם בפסח וחייב באחריות פשיע' ואם ההקדש יאמר לא ניחא לי' זה יהי' פשיע' בעצמו שמסלק השומר מההקדש ויחייב לשלם והו"ל גל"ע כמ"ש האעו"ז ויתחייב להשבית ואסור שוב

למכור לנכרי כנ"ל משא"כ רב אשי ס"ל שומר אבד' הוה ש"ח ולדידי' פטור הגזבר שלא מכר כמ"ש החק יעקב ואם הוא לא פשע שוב ליכא גם אחריות פשיע' דההקדש יאמר לא ניחא כנ"ל ולכן אינו עובר בב"י ורשאי למוכרו לנכרי ודו"ק היטב כי הוא עמוק מאוד ומזה מוכח דר"א ס"ל הוה ש"ח וע' בפוסקים שנתוכחו בזה בהלכ' ותי' מקום עוד לפלפל להיפך דלמהר"א ששון הובא בישי"ע או"ח ש"ו דבש"ש פטור בהקדש אף בתר התקנ' דאמרינן בב"מ נ"ח משום שישמור בעצמו שלא יפסיד שכירתו אי שייך זה אף בכגון הכא דשכירתו הפרוט' דר"י ואף דבלא"ה לא נתן מ"מ לפמ"ש הישי"ע באו"ח סימן תקפ"ו בביאור הדבר דדוקא אי פטור באמת אז הוה הנא' ואי לא פטור אדרב' ניחא לי' דליעבד מצו'. ולפ"ז אף בפרוט' דר"י ליכא התקנ' ולפ"ז להיפך לר"י פטור בפשיע' דהו' ש"ש וליתא לתקנ' דמסקינן בב"מ ובזה הי' מקום לפרש הב' לשונות דפליגי בהכי אליבא דר"י ותן לחכם:

ד **והנה** במ"ש התוס' לריה"ג איך נפד' החמץ ויעבור בב"י ומזה הוכיחו דמשהה חמץ ע"מ לבערו א"ע לריה"ג לפמ"ש בדעת הר"מ דהקדש א"ע בב"י אף דחייב באחריות פשיע' דבפסח א"ח בפשיע' דהו' רק גורם דגורם כנ"ל משא"כ לריה"ג דבאמת בהקדש עובר הגזבר בב"י מדרבנן ולפ"ז מ"ה שפיר יכול לפדות להסיק תחת תבשילו דבלא"ה מעיקרא ע"כ עבר משום אחריות פשיע' וקאי בעש' דתשביתו משא"כ לדידן דאסור בפסח בהנא' ואין כאן אחריות פשיע' וא"ע בב"י ודאי אסור לקנות ולשהות כדי לבערו והתבונן כי קצרתי ובעיקר קו' מהרש"א ברש"י שכ' על איקומתא דר"י למ"ד פודין ס"ל כריה"ג ואמאי לא כר"י ורק דהגזבר ימכרנו לנכרי בעצמו העירותי ע"ז דלכאור' נכרי ל"מ לפדות מהקדש לפמ"ש תוס' בבכורות י"ד בטעמא דהקדש קונ' בכסף דמשיכ' ל"ש בהקדש דכל היכא דאיתא בי' גזי דרחמנא איתא ונכרי לא קנה רק במשיכ' ול"מ לקנות בכסף ואיך יפד' דבר מה מהקדש רק דזה תלי' אי נכרי במשיכ' קונ' ור"א לשיטתי' דס"ל ע"ז ע"א בנכרי מעות קונ' ע' תוס' ב"מ וכ"מ ומ"ה ס"ל דנכרי פוד' ההקדש ומ"ה נכונים דברי רש"י דהנכרי בעצמו ימכרנו. אבל לר"י אולי ס"ל נכרי אינו קונ' בכסף ואינו פוד' הקדש ולכן פרש"י דס"ל כריה"ג וימכרם לישראל וע' פ"י מ"ש דנכרי אינו פוד' הקדש מטעם אחר ודוק היטב:

ה **ונבוא** לסוגיא דאוכל תרומת חמץ דף ל"ב בישוב דברי הרמב"ם בפהמ"ש שכתב פטור מן התשלומין דקיי"ל אינו לוק' ומשלם ומדמי עצים לפי שחמץ בפסח אסור בהנא' והדבר תמוה דב' טעמים למה לי ועוד אמאי מוקי לה בגמרא כר"נ ולא תי' משום דאינו לוק' ומשלם ע' בתויו"ט הנה בסוגיא יש להקשות דמקש' תנן האוכל תרומת חמץ וכו'

אלא א"א לפי דמים משלם חמץ בר דמים הוא והרי מ"מ אכל ונהנ' בחמץ ועיקר קושית הגמרא הוא דנהי דנהנ' מ"מ מאי חסרו ולפי המבואר בתו' כתובות ל' ע"ב דאף דזה נהנ' וזל"ח פטור מ"מ אם חסרו אף פחות מש"פ מגלגלין עלי' הכל ע' מהרש"א שם ותוס' דף כ"ט הקש' גבי חמץ של הקדש והרי יכול ליהנות מאפר ותי' דמיירי דאין האפר ש"פ ומעתה באכל תרומת חמץ עכ"פ הפסיד לחבירו האפר פחות מש"פ ומגלגלין עליו הכל ומאי מקש' והיא קושיא גדול' אמת דדעת הרשב"א דאה"נ ל"ה שלו כלל רק כהפקר ולפ"ז א"צ לשלם מטעם ז"נ דנהנ' מהפקר אבל רוב הפוסקים ס"ל דאה"נ הוה שלו וראי' מגט שנכתב על אה"נ והק"ל (ועמ"ש לעיל סי' נ"ט אות ד"ה) ובימי חורפי הייתי רגיל בזה לפרש לשון התוס' דף כ"ט שכתב ועוד י"ל הא דאין מקדשין באה"נ היינו בדליכא ש"פ ולשון תו' תמוה דהו"ל לכתוב בלשון תי' גם על סוגיא דהכא ותירצתי דבמעיל' ל"ש לתרץ כן דכיון דחיסר פמש"פ חייב בהנאת כול' וכעת מצאתי בב"א בחלק חו"מ סימן ס"ב העיר כן וע' במח"א במ"ש בישוב דברי הפוסקים במכר לחבירו איסור אכיל' דרבנן דאינו מחויב להחזיר כלום ולפי המבואר בש"ע ומוכח מגמרא דבנחת אדעתא דתשלומין צריך לשלם אף בז"נ וזל"ח ולפ"ז בקונ' איסור אכיל' דרבנן ולא ידע ואכל הוא נחת אדעתא דתשלומין וצריך לשלם מצד ז"נ כשו' היתר אכיל' ומ"ה אינו מחזיר וע' לעיל סימן הנ"ל:

ולישב נאמר עפ"י הירושלמי הובא בר"ש גבי מי שהאכיל חמרי' ופועלים דבר איסור דמשלם להם דמי סעודתן דמקש' והלא אכלו ומשני אדם קץ באכילת איסור והרמב"ם פ' כן הרי דאכילת איסור ל"ח הנא' וכיון דרישא דמתניתין מיירי בשוגג ע"כ משלם רק מה שחיסר לכהן דמשום הנא' א"צ לשלם כיון דקץ באכילת אסור וע' בר"מ בנזיר ששות' יין של תרומ' ושפיר מקש' בר דמים היא דלא חיסר לכהן:

ו) **ועדיין** יש להקשות הא דפריך בגמרא א"ה אימא סיפא ומשמע אא"ב דמתניתין כר"י או כר"ש דאסור בהנא' א"ש והרי בסיפא במזיד ל"ש אדם קץ באכילת איסור דיודע שאסור וראי' מדמחייב בכתובות ל' ע"ב בחלב משום ז"נ כמ"ש תו' שם ובזה יתחייב משום ז"כ שחסרו האפר פחות מש"פ לכן נ"ל דבר חדש דאנן קיי"ל בממון ומלקות ואתרו בו מילקא לקי ממונא לא משלם ובירושלמי הקש' לר"ל דחייבי מלקות שוגגין פטור מתשלומין מאכל תרומ' שוגג ותי' אלא לר"ל כדעתי' דתמן הכל הי' בכלל לא תענ' יצא ועשיתם לו כאשר זמם לחייבו ממון וכן הכל הי' בכלל וזר לא יאכל קודש יצא ואיש כי יאכל קדש בשגג' לחייבו ממון והבין הר"ש פ"ז דתרומת בפי' הירושלמי דגילתה תור' דל"א קל"ב והקש' לפ"ז מסוגיא דפסחים ולבסוף מסיק הר"ש דלפ"מ דמסקינין

בשבת בהזיד בלאו אע"פ ששגג במית' ולפ"ז גלי קרא דל"א קלב"מ אפילו במקום מלקות עיי"ש ומשמע דהבין דהירושלמי ס"ל דבתרומ' לוקין ומשלמין ולפענ"ד דברי הירושלמי אין סובלין כן דקשיא אירושלמי דלמ"ל הא דהכל הי' בכלל לא תענה וכו' הכי אין די במ"ש דהכל היה בכלל וכל זר וכו'. ולכן ברור לפענ"ד כונת הירושלמי ע"ד דאמרינן בכתובת בפי' רבתה תורה עדים זוממין דממונא משלם מילקא לא לקי אף הכי בתרומה לא דגילתה תורה דל"א קלב"מ רק דממונא משלם מילקא לא לקי בין במזיד בין בשוגג ואהכי הוצרך הראיה מעדים זוממין דמתרץ דומיא דעדים זוממין ולפ"ז ה"ה בהזיד בלאו ושגג במיתה חייב ממון ופטור ממלקות כמו בעדים זוממין ולקמן יבואר דעת הרמב"ם בחיבורו מזה וה"ה במזיד גמור:

והנה תוס' בכתובות הקשו על הך דנחבל דאמרינן בפי' רבתה תורה ממונא משלם מילקא לא לקי ומסופק בגמרא אי ממונא לקולא דא"כ איתגורי איתגר שנידון בקלה ותי' דחס רחמנא אממונא של נחבל ולפמ"ש בהירושלמי דבתרומה נמי גילתה דממונא משלם וקשיא איתגורי מיתגר וע"כ צ"ל נמי דחס רחמנא אממונא של כהן ולפ"ז כ"ז ל"ש רק אי חסרי' לכהן אבל אי משלם מצד ז"נ ל"ש לומר ממונא משלם מילקא לקי דקשיא איתגורי איתגר דהרי לא חסרה לכהן שתחוס התורה עליו. ומעתה הסוגיא נחמדה מאוד הנה כשהקשה אא"ב לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא ול"מ לשנוי' מצד הנאה שלו דבשגג ל"מ הנא' וכשהק' מסיפא הכי מק' ובשלמא אי אתיא כר"י י"ל דפטור מצד שלא חסרו לכהן ואי דישלם מצד ז"נ בזה מלקות פוטר דהתורה לא גילתה רק בחסרו מטעם חס רחמנא ובכאן מלקות פוטר אלא אי כריה"ג הרי חסרו וממונא משלם ותי' הא מני רנבה"ק דכרת פוטר ומעתה דברי הר"מ בפהמ"ש נכונים דפטור מתשלומין מטעם מלקות פוטר ואי דהתורה גילתה ממונא משלם מ"מ כאן ל"ש ח"ר דהרי אסור בהנאה והוצרך לפ"ז ב' טעמים כנ"ל דבזה דאסור בהנאה אין די דקשיא ולישלם מצד ז"נ כנ"ל ודוק היטב בכ"ז:

ז **ומעתה** נבוא לדברי הר"מ בחיבורו שפ' האוכל תרומת חמץ בפסח בין בשוגג בין במזיד פטור מפני שחמץ בפסח אסור בהנאה עיי"ש ותמהו עליו דהרי אם אמרינן לפי מדה משלם חייב ואמאי לא פסק לפי מדה משלם ע' בפוסקים ולהנ"ל נכון בפשיטות דלפמ"ש משכחת בתרומה בשוגג שיחויב מלקות כגון בהזיד בלאו ושגג במיתה וכבר כתבנו בדברי הירושלמי דהתורה גילתה שישלם ולא ילקה. ואמנם נ"ל דכ"ז בהזיד בלאו ושגג במיתה דבזה חייב חומש והוה שוגג וגילתה התורה שישלם ולא ילקה אמנם במזיד בין בלאו בין במיתה בזה לא גילתה התורה שישלם ומ"ה ס"ל לוקה ואינו משלם ובזה

נכון פ' הרמב"ם שפ' באכל תרומה מזיד לוקה ואינו משלם ואצ"ל דפליג אירושלמי ובהזיד בלאו ושגג במיתה פ' דחייב חומש ולהנ"ל פטור ממלקות:

ואמנם אי ממונא לקולא קשיא איתגורי איתגר ועכצ"ל חס רחמנא וזה אם הפסיד לכהן אבל אם לא הפסיד לכהן ורק שישלם לפי מדה בזה ל"ש חס רחמנא והדרן לכללא דלוקה ואינו משלם אף בשגג במיתה והזיד בלאו ומעתה קאמר הגמרא שפיר א"א בשלמא לפי מדה שפיר אף דעדיין קשיא הרי מתניתין סתמא קאמר שוגג ולענין תרומה הזיד בלאו הוי שוגג ובזה ל"ש חס רחמנא ולוקה ואינו משלם מ"מ צריך לדחוקי אנפשין דמיירי בשגג בין בלאו בין במיתה ואמנם הרמב"ם לפסק הלכה. מיירי בשוגג שהזיד בלאו ושגג במיתה שפסק לעיל דהוי שוגג ומזיד היינו שהזיד לגמרי ושפיר פטור דלאו בר דמים דאסור בהנאה ואי דישלם לפי מדה בזה ל"ש חס רחמנא ומלקות פטרו ודו"ק:

ודע מה שמסופק בגמרא אי ממונא לקולא ראיתי בהפלאה שכ' דנ"מ בחובל ביוה"כ דא"מ לקולא ורק דבחובל גילתה תור' משום שהותר מכללו כדאמרינן שם בכתובות ביוה"כ הו"ל לחייב מלקות וליפטר מממון ואי ממונא לחומרא אף ביוה"כ חייב ועפ"ז תמה על הר"מ שפ' גם בחובל ביוה"כ חייב לשלם ואמאי הרי הוה ס' וספק ממונא לקולא עיי"ש. ואמנם לפמ"ש במק"א דבס' קלב"מ חייב עפ"י מ"ש מהר"י באסון בכל ס' גזל דלחייב מס' איסור ותי' דאם אתה אומר להיפך יהיה אצל השני ס' גזל וקלב"מ חייב לציי"ש ויהיה אצל השני בהיתר מצד לציי"ש ומצד תפיסה ומ"ה פסק בחובל ביוה"כ חייב לשלם מס' דלא יהיה גזל אף א"מ לקולא משום שחייב לציי"ש ודו"ק בכ"ז:

סימן עב

ב"ה אסרו חג הפסח תרכ"ח. **להיניק** וחכים טובא מרגניתא דלית לי' טימא וכעת החתן החריף ובקי כ' גדלי' ב"א הנגיד המופלג מ' מרדכי נ"י:

שמחתי מאוד בחג החולף לראות מעשה אצבעותיך וערבה לי מנחת בכורי פרי שכלך והנני להשיב לך בקצרה ואברכך שתעלה מעלה מעלה בן יקיר לנס ולתפארת וד' יחזיק בידך וביד אביך לגדלך ולנשאך על גפי מרומי התורה והיראה:

א **ע"ד** ששאלת על המהרש"א בסוגיא דריחא פסחים ע"ו לשיטת תוס' דרב ולוי פליגי בלכתחילה ולמה נקט לשון דיעבד ותי' דנקיט משום רבותא דרב דאוסר, אף דיעבד והקשות דהו"ל למינקט רבותא דלוי דמתיר אף לכתחלה דכחא דהיתרא עדיף. הנה לפמ"ש הצל"ח בריש ביצה דבדרבנן ל"א כח דהיתרא עדיף דאתה תתיר בלא"ה מס' עיי"ש א"כ בפלוגתא דרב ולוי דל"ה רק מדרבנן אפילו לרב כיון דל"ה רק ח"ש ול"מ לר"ל דח"ש מדרבנן אלא אפילו לר"י דח"ש מה"ת מ"מ ריחא ל"ה רק מדרבנן דהו"ל ח"ש ע"י

תערובת. ועוד דטעמא דר"י משום דחזי לאיצטרופי ובריחא לא יצטרף לעולם לכזית וכ"כ בשעה"מ ה' יסה"ת לענין שלכד"א א"כ בדרבנן ל"ש כח דהיתרא עדיף ונכונים דברי מהרש"א. ואולם עדיין קשה לפמ"ש הפמ"ג בסימן ק"י דאין עושין ס' דרבנן בידים לכתחל' וע' בש"ך יו"ד סימן נ"ז וכ"כ בשער המלך ה' מקואות ומה"ט אסור לצאת ביבש' למעל' מי' אף דהו"ל סד"ר א"כ לענין לכתחלה אמרינין כח דהיתרא אף בדרבנן דמס' נאסר לכנוס לבית הספק ובהכי מיושב קו' פני משה הובא בשעה"מ סוף כלל ו' דמקואות על הר"מ דאוסר לעשות סחור' אף בספק איסור והרי איסור סחור' בדברים האסורים מדרבנן והו"ל סד"ר. ולהנ"ל ל"ק דאין לו לכנוס לכתחל' לבית הס' אף בסד"ר. אך לדעתי הדבר במחלוקת שנוי דתוס' בעירובין ל"ו כ' דבסד"ר ל"א הא מיא בנהרא זילי טבילו הרי אף שיש לו תקנה בקל מותר לכנוס לבית הס' וע' בשעה"מ ה' מקואות ועיקר הדבר תלוי בזה דאי סדאו"ר מהתור' להחמיר ובדרבנן נחית חד דרגא ולקולא אבל לא נתיר לו לכנוס לבית הס' ואי סדאו"ר רק מדרבנן להחמיר א"כ בסד"ר נתיר לו לכתחל' לכנוס לביה הס' וכיון דרב ס"ל בכריתות דבעי חתיכ' מב' חתיכות ולדידי' סדאו"ר מהתור' לקולא ומ"ה א"ח אשם תלוי רק בב' חתיכות דאיקבע איסורא וא"כ אף אם יחלקו רב ולוי בלכתחל' עדיין לא נדע כחא דהיתרא די"ל לוי מתיר מס' אד"ר וס"ל דאד"ר מותר ליכנוס לבית הס' ומ"ה הוה באד"ר כח דאיסורא רבותא כדברי הצל"ח כנ"ל ומה שתי' דודי הרב החריף הגביר מ' שמואל וואהל נ"י ד' יאריך ימיו מדברי הרשב"ם פסחים ק"ב דהיכא דאיכא סברא להתיר הו"ל כח דאיסורא רבותא יותר נכון ג"כ וכן נמצא סברא זאת בתוס' ע"ז מ"א סוף ד"ה א"ש עיי"ש:

ב **והנה** בישוב קו' התוס' לשיטת רש"י דלוי מתיר רק בדיעבד מה הקשה בגמרא מאין צולין שני פסחים דשם הוה לכתחל' נלע"ד דהנה בטעם דלוי דאוסר לכתחל' כתבו המפרשים דלוי ס"ל ג"כ ריחא הוה איסור ורק דבטל בהיתר ואין מבטלין איסור לכתחל' ואמנם אי ריחא בלי ביטול אסור מדאו' ע' בכו"פ סימן ק"ח דזה תליא בפלוגתא דאביי ורבא והארכתי במק"א וכעת נראה אף אם נאמר ריחא בלי ביטול אסור מדאו' אבל באיסור פסח שלא למנוי' ל"ה רק מדרבנן דבחולין ק"כ ילפינין כל היוצא מחלב ומחמץ בפסח ומנביל' ומקש' תינח איסור ע"י עצמו איסור שאינו ע"י עצמו מנלן ויליף מתרומ' ובכורים וזה דוקא ביוצא מיין ולא ביוצא משאר פירות ולפ"ז אף אם נאמר דריח היוצא הוה כממש מ"מ דוקא בנבל' דאיכא קרא דהטמאים משא"כ בפסח דהו"ל איסור שלא ע"י עצמו אינו אסור הריח היוצא מבשר ומה"ט כתב בחו"ד סימן ק"ה. להתיר בתרומ' ט"כ דאורייתא ובמק"א תמהתי עלי' מגמרא מפורשת בזבחים צ"ז דמקש' אקרא דאותה

פרט לתרומ' ותרומ' ל"ב מריקה ושטיפה והתנן אם בישל בנ"ט ולדברי החו"ד מה מקש' שם הרי ע"כ מדרבנן דבתרומ' ל"א ט"כ מדאורייתא ואיך הקש' אקרא ומ"ה כתבתי שם דלא כחו"ד מטעם דאם ילפינין מנזיר ט"כ בנזיר הו"ל איסור שלא ע"י עצמו ומשם ילפינין לתרומ':

ומעתה כ"ז בט"כ דילפינין ממשרת אבל ריח היוצא לא שמעינין מנזיר ורק מהטמאים יש ללמוד דכל היוצא מטמא טמא וזה דוקא באיסור ע"י עצמו ומכ"ש לפמ"ש המגיד הובא בש"ך סימן ע"ט דכל היוצא מטמא דוקא בל"ת משא"כ באיסור עשה היוצא מותר אם כן איסור פסח שלא למנוי' דהו"ל גם כן רק איסור עשה היוצא מותר ואף בטעם יש לפקפק (וע' בנוב"י תנינא א"ח סימן ס"ה דבחלב טמא ט"כ ל"ד הואיל ואין לוקין עיי"ש) ובאיסור ריחא הדבר פשוט דל"ה רק מדרבנן באיסור שלא ע"י עצמו:

ומעתה מיושב קו התו' דבגמרא מקש' שפיר ללוי כיון דמתיר בנביל' בדיעבד דס"ל דריחא בטל נהי דבנבל' אסור לכתחל' דריחא הוה דאורייתא דילפינין מהטמאים דהיוצא אסור ואין מבטלין איסור לכתחל' אבל בפסח דל"ה ריח מפסח שלא למנוי' רק מדרבנן מבטלין לכתחל' ואמאי אין צולין לכתחל' וע"כ ריחא מילתא ואין שיעור לבטל ולפ"ז אף בנביל' בדיעבד אסור וזה ישוב נכון לשיטת רש"י:

ועפי"ז הוה מקום להקשות על הרי"ף שכתב בחולין דרב לשיטתו דס"ל מין במינו במשהו. ולפ"ז מאי מקש' בג' מפסח לרב למסקנא אמאי לא נקט תערובת טעמים הרי בחולין צ"ט אמרינין דבציר דגים כיון דל"ה רק מדרבנן גם ר"י מוד' דמב"מ בטל ולפמ"ש דריח מפסח שלא למנוי' דל"ה רק בעש' ל"ה רק דרבנן גם רב מודה דבטל ומאי הקש' מנבל' דיוצא מדאורייתא לפסח שלא למנוי'. ולכן נ"ל דלא מקש' לרב רק כיון דתערובת גופין ל"ה רק לכתחיל' ולכתחל' הי' לנו לאסור משום תערובת טעמים כיון דבנביל' אוסר בדיעבד בפסח נחית חד דרגא ויאסר לכתחל' ובלא"ה צריך לפרש כן לפמ"ש הלב ארי' בחולין ק"ח ע"ב להסתפק באיסור שנולד בתוך התערובת אי לר"י דמב"מ לא בטל הכא בטל כמו שהדין לענין דשיל"מ ולפ"ז מאי מקש' לרב מפסח הרי איסור פסח שלא למנוי' נולד בתוך התערובת דקודם שנצל' הי' אסור באיסור עשה דכי אם צלי אש כדאיתא בפסחים מ"א וכשהי' נא הוה אסור בעש' ול"ת ורק שאחר שנצלה כל צרכו ומותר למנוי' אסור שלא למנוי' ונמצא שאיסור נולד בתוך התערובת ובטל גם לר"י וע"כ צ"ל דלא מקש' רק מלכתחלה כנ"ל:

ג **ולדאתאן** עלה נ"ל בסוגיא דבת תיהא דאביי אוסר ורבא מתיר וכתבו תוס' בע"ז י"ב דריח הוה שלא כדרך הנאתן ונסתפקו בע"ז אי לוקין עיי"ש וע' תוספות פסחים כ"ו ד"ה

שאני ולפמ"ש המהריב"ל ורש"ל בתו' שבועת כ"ב דלר"ש דכ"ש למכות גם שלא כדרך הנאתן אסור ורמב"ם פ' בפ"ז מעכו"ם דתקרובת לוקין בכ"ש מלא ידבק בידך מאומ' אם כן הוה כמו לר"ש דשלא כדה"נ אסור וזה כונת לשון רבנן בע"ז מ"ח אמרו לו אף הוא נעש' זבל וכתיב לא ידבק מאומ' מן החרם ולמה לי' להביא קרא והכי עד השתא לא ידעינין דע"ז אסור בהנא' אך התוס' כתב בפסחים כ"ח ד"ה וחמין דהזבל הו"ל שלכדה"נ ולפמ"ש היכא דכ"ש אסור גם שלכדה"נ אסור וע"ז מייתי רבנן דכתיב לא ידבק בידך מאומ' דאפילו בכ"ש אסור ומ"ה אפילו שלא כדה"נ אסור ואמנם לדעת התוס' הטעם דאסור שלכה"נ דלא כתוב בע"ז אכיל' בגופ' דילפינין יי"נ מזבחי מתים דלא כתיב אכיל' בגופי' אף דכתיב בזבחי מתים אכיל' תליא בפלוגתא דאביי ורבא לפמ"ש המהרש"א בפסחים כ"ו ד"ה שאני וסובר אביי כיון דלא כתיב אכיל' בגופי' לוקין בשלא כרה"נ ורבא ס"ל כיון דילפינין ממק"א כמאן דכתיב אכיל' בגופי' ומ"ה אביי לשיטתי' אוסר בבת תיהא כיון דלא כתוב אכיל' בגופי' ורבא לשיטתי' ס"ל ריחא לאו מילתא ולפ"ז צ"ע בע"ז ס"ו מאי מקש' מתרומה לאביי הרי בתרומה מותר שלא כדרך אכילתן דכתיב אכילה כמ"ש תוס' פסחים הנ"ל דלא כמ"ש הצל"ח בברכות ע' בנוב"י תנינא א"ח סימן קט"ו וביי"נ אסר ומ"ה ריחא ג"כ אסור ואולם י"ל דתלי' בפלוגתא בין ר' אליעזר ובין ר"י דלר"א דסופגין אף יוצא משאר פירות אף דזיעה בעלמא היא כדאיתא בפסחים כ"ד ה"ה דחייב קרן חומש ואשם אף שלכד"א ולר"י א"ת רק כדרך אכילתן וטעם דר"י איתא בחולין ק"כ משום דס"ל דון מינה ואוקי באתרה עיי"ש ומעתה ר"מ דס"ל בשבועות ל"א דון מינה ומינה ע"כ ס"ל כר"א דחייב אף שלכד"א בתרומה ומ"ה באמת ר"מ ס"ל ריחא מילתא ואוסר ליתן פת על חביות יין כשיטתי' דאוסר שלכד"א בתרומה לפמ"ש תו' הנ"ל דריח הו"ל שלכד"א ור"י מתיר כשיטתי' דסובר כר"י ומ"ה מקשה שפיר לאביי מכמון של תרומה דסתם משנה ר"מ ור"מ אוסר שלכד"א כנ"ל ומ"מ מתיר הכמון הרי דלא כאביי ומשני אביי דכיון דמיקלי קלי אף ר"מ מוד' ולסוף מייתי תנאי ור"מ כשיטתי' ובזה יתישב הרב' ואקצר. והנני דודך אוהבך:

סימן עג

ואלו דברי בני יחידי הרב החריף ובקי מוה' אהרן זצ"ל זכרו לנצח לחהע"ב:

שלום למופלא הסמ"ל רב בתור' ביהודה יורה ב"ד ידידי כנפשי החריף יניק וחכים כ' גדלי' נ"י ויופיע:

א **אמרותיך** הנעימים השגתי וכמו חלב ודשן תשבע נפשי בראותי מעשה אצבעותיך על דברי מהרש"א בפסחים ע"ח שהקשה לשי' התוס' למה נקט דיעבד והא אפילו לכתחלה

שרי ותי' להודיעך כחא דרב והקשית דלשמעינן כסא דלוי דמתיר אפילו לכתחלה דכחא דהיתרא עדיף בראשית ההשקפ' נ"ל דל"א כחא דהיתרא עדיף רק בדרבנן אבל בדאור' ל"א כחא דהיתרא עדיף דחיישינין לקלקולא דהא בדאורייתא חיישינין וע' פלתי סימן ק"ח דלאביי ריחא הוי מה"ת ומ"ה נקט לשון דיעבד להודיעך כחא דרב ובדרבנן ל"ח לקלקולא ונקט בכ"מ כחא דהיתרא ובביצה ב' מוקצה הוי רק מדרבנן ובברכות ס' גבי קנה וחזר וקנה אמרינין כחא דהיתרא עדיף דברכות הוי רק מדרבנן וע' בעירובין ע"ב דאמרינין כחא דהיתרא עדיף ושם ל"ה רק מדרבנן ובנדה נ"ט דאמרינין כחא דהיתרא הוי ג"כ מדרבנן דאם ראתה בלא הרגשה הוה מדרבנן וע' בחידושי הר"ן שם שכתב בטעמא דר"מ דמטמא משום דחייש למיעוטא ור"מ ל"ח למיעוטא רק מדרבנן כידוע ובגיטין מ"א ע"ב לענין איסור רבי לחומרא פליג דאסור בין בשפתה ובת חורין רק לענין ממון דמוציא עצמו מרשות אדון מיקרי כחא דהיתרא סוף דבר ברוב מקומות הש"ס ל"א כחא דהיתרא עדיף רק בדרבנן אך בגיטין ע"ד לענין גט הוא דאו' ועכ"פ הסברא נותנת כדכתיבנא והוא ממש נגד דברי הצל"ח שכ' להיפך מזה כאשר נסתר הוא מכמה מקומות שכתבתי ומיושב קו' בט"ט:

ב **ועתה** אכתוב לך מ"ש בסוגיא דריחא מילתא דהבעל המאור הקשה על הרי"ף דהא דפת שאפאו עם הצלי אסור בכותח הוא מטעם דשיל"מ דהא אמר רב דגים שעלו בקערה של בשר אסור לאכלו בכותח משום דנותן טעם הוא ות"ל דהו"ל דשיל"מ ותי' הרמב"ן דרב ל"ל דשיל"מ ל"ב ודברי הרמב"ן מרפסין איגרא דבביצה ד' אמר ר"מ אמר רב עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור מרבה עליהם עצים מוכנים ומבטלן ותקשה ולר"א דאמר דשיל"מ אפילו בדרבנן אין מבטלין מא"ל אף דל"ג בביצה רק רב מתנא אבל בשבת כ"ט איתא ר"מ אמר רב ולדברי הרמב"ן מאי מקשה והא רב ס"ל דשיל"מ בטל ונ"ל דהנה הרא"ש כתב וז"ל הא דאמרינין בדרבנן מבטלין לכתחלה ה"מ היכא דמיקלי קלי כעין הכא אבל היכא דאיתא לאיסורא בעינא אין מבטלין לכתחלה וכל העובר ישתומם דמנ"ל להרא"ש דין זה דהא בגמרא מקשה קודם והלא אין מבטלין איסור לכתחלה ומשני ה"מ בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולא משני על קושיא זו ה"מ היכא דאיתא איסורא בעינא אך על קושי' מדבר שיל"מ שהקשה אח"כ משני החילוק זה ומנ"ל להרא"ש לחלק כן לענין אם מבטלין לכתחלה:

ג **והנראה** בזה דרך נחמד דלכאורה קשה אמאי מקשה מקודם הקו' דאין מבטלין דל"ה רק לכתחלה ולא הקדים הקו' מדשיל"מ דהוא קו' אלימתא מהראשונה דאסור גם בדיעבד אך אמנם ניחא דלכאורה נכון הסברא דמדרבנן מבטלין איסור לכתחלה דדעת

רוב הפוסקים דהא דאין מבטלין איסור לכתחלה הוא רק מדרבנן ומ"ה דוקא בדאורייתא גזרו רבנן אבל בדרבנן מבטלין לכתחלה דהוה תרי דרבנן ומ"ה הכל ניחא בס"ד. דהגמרא מקשה והא אין מבטלין ומשני ה"מ דאורייתא דהוה חד דרבנן אבל בדרבנן דהוה תרי דרבנן מבטלין ופריך ולר"א דאמר דשיל"מ אפילו בדרבנן ל"ב דהוי ג"כ תרי דרבנן דדבר שיל"מ ל"ב רק מדרבנן כמ"ש רש"י עד שתאכלנה באיסור תאכלנה בהיתר ובדרבנן ג"כ ל"ב והדק"ל והלא אין מבטלין לכתחלה דאין חילוק בין חד דרבנן לתרי דרבנן לר"א בדשיל"מ וה"ה לענין אין מבטלין לכתחלה ומ"ה דברי הרמב"ן כמין חומר דהך קו' ולר"א לא הקשה אהא דעצים שנשרו דרב ל"ל דשיל"מ אך אהא דמחלק בין דאו' לדרבנן מקשה והלא רב אשי אינו מחלק בכך ואף דרב ס"ל דשיל"מ בטל מ"מ מקשה דהרי חזינין דהיכי דגזרי רבנן אין חילוק בין חד דרבנן לתרי דרבנן ומסתמא רב ג"כ אינו מחלק ולפ"ז הגמרא משני קו' ראשונה בהך תירוצא דהיכא דמיקלי קלי איסורא מבטלין לכתחל' וכמ"ש דקושיא ולר"א לא הקשה אגוף מילתא דרב מדין דשיל"מ דרב ל"ל דשיל"מ ומ"ה ניחא דברי הרא"ש שכ' דא"מ רק היכא דמיקלי קלי איסורא וג"כ ניחא שהקדים קו' דאין מבטלין לכתחלה דהיא עיקר הקי'. דברי ב"ד הדו"ש אהרן שמעלקיש:

סימן עג

עוד בסוגיא דריחא פסחים ע"ו וע"ז ס"ו:

א **המהרש"א** הקשה לשי' התוס' דאף רבא ס"ל ריחא מילתא ובבת תיהא הטעם משום שמזיקו מה מקשה לאביי מכמון של תרומה הא לדידי' נמי תיקשי ונ"ל דהנה הכו"פ סימן ק"ח כתב דלאביי ס"ל ריחא מדאורייתא אסור ומ"ה בבת תיהא נהי שמזיקו והוי כמו אכילה גסה עכ"פ לכתחלה אסור ורבא ס"ל ריחא הוי מדרבנן ומ"ה מותר בב"ת מפני שמזיקו והנה בסוגיא יש להקשות לפי המבואר בכריתות ו' כהן שסך בשמן ש"ת בן בתו ישראל מתעגל בו ואינו חושש אף דסיכה כשתי' הואיל והכהן כבר סך והוא מחולל וע' ת"י יומא פ"א והתוס' כ' דהכא מיירי דהכהן הסיקו וכיון דהכהן נהנה בהכמון הנאת של כילוי שוב מותר לישראל ליהנות דנתחלל ומה מקשה רבא:

ועוד קשיא על המשנה דקאמר שאין כאן אלא ריח והרי אף אם יהי' טעם מותר שכבר נתחלל והנ"ל לפמ"ש תוס' יומא ע"ז ד"ה מנין לסוכה שהי' כשתיה דהוא אסמכתא וראי' מכהן שסך בן בתו מתעגל ואס"ד דהוא מדאור' מה מהני דנתחלל:

ומעתה מיושב הקו' דמ"ה נקט ריחא דאי הי' טעם מדאורייתא הפת אסור דלענין דאורייתא ל"ש חילול וממילא מיושב קו' מהרש"א דרבא הקשה שפיר בשלמא לדידי' דבב"ת מותר דריחא רק מדרבנן שפיר מותר בכמון שכבר נתחלל אלא לדידך דס"ל ריחא

דאורייתא קשיא. ולפ"ז י"ל מה שמקשה רק לאביי מכמון ש"ת ולא הקשה לרב דס"ל נמי ריחא מילתא דלרב ל"מ להקשות די"ל דס"ל ריחא רק מדרבנן אסור כמו קול ומראה וריח אין בו מעילה רק אד"ר והא דמסקינין מריח מקטורת מעל היא משום שעומד לכך כמ"ש תו' ע"ז י"ב אבל ריח שאינו עומד לכך רק מדרבנן ומ"ה בכמון מותר הואיל והכהן כבר נהנה אבל לאביי דמוכח דהוי דאו' דאל"כ לישתרי במזיקו הקשה שפיר:

ב **והנה** על דברי התוס' יומא מ"ז הנ"ל י"ל מסוגיא דכריתות דמקשה מסך בשמן המשחה דחייב והרי כבר נתחלל ולשיטתם מה מקשה הרי סוכה בשמן המשחה דאורייי' מקרא דלא יסך ול"מ סברא שכבר נתחלל שוב מצאתי קושיא זו בכפ"ת ונ"ל לישב הנה לשי' תוס' איסור הנאה של כילוי מדאור' דלא כר"ש ולפ"ז יש בסך ב' איסורין א' שהיא כשתי' ב' שהוא נהנה הנאה של כילוי והנה זה דאמרינין דכיון שסך בו הכהן מתעגל בו ישראל הואיל ונתחלל שייך לענין אה"נ ש"כ דכיון דהכהן כבר נהנה הש"כ ונתכלה אין על ישראל איסור לכלותו. אבל עכ"ז שיהי' היתר לישראל לשתות או לאכול תרומה בזה ל"מ סברת דנתחלל דאטו אם אחד יאכל חלב והקיאו יהי' מותר חבירו לאכול ואף דהת"י ביומא פ"א ותוס' מנחות ס"ט ס"ל גם לענין אכילה סברא זו תוס' יומא לס"ל כן. ואין זה דומה לאוכל תרומה טמאה פטור דמשום דמחולל ועומדת דשם באמת התרומה נתחלל משא"כ כאן אטו במה שסך הכהן נתחללה ומה דמייתי גמרא קרא דמתו בו כי יחללוהו אף דקרא מיירי באכילה הגמרא מדמה כמו לענין אכילה מועיל סברת חילול היכא שבאמת נתחלל ה"ה לענין הש"כ כיון שהכהן כילה אין איסור על ישראל לכלות. ומעתה שפיר כתבו התוס' דבכריתות מוכח דסוכה כשתי' רק מדרבנן דאס"ד דאורייתא ל"ה מותר מצד שנתחלל לענין שתי' אבל מ"מ איסור סוכה היא מדאורייתא מצד הש"כ (וע' מ"ל שהקשה באמת למ"ל לאסור מצד שתי' הרי בלא"ה אסור מצד הנאה ותי' לענין קרן וחומש עיי"ש) ולזה מהני סברת שנתחלל' וז"ב ומעתה שפיר מקשה בכריתות מכהן שנטל משמן המשחה ונתן על בני מעי' דגם שם ל"ה כשתי' רק מדרבנן רק מ"מ אסור מדאורייתא ליטול משמן המשחה מצד קדושת שמן המשחה ומקשה שפיר דכמו בתרומה דמותר לסוך אף דאסור מדאורייתא מצד הש"כ וה"ה בשמן המשחה נחשב כאלו כבר נתכלה וזה ישוב נכון:

ג **עוד** יש להעיר דהרי"ף כתב דרב לשיטתי' דס"ל מב"מ במשהו והמפורשים הקשו דאמאי רב אסר גדי וד"א דמבשא"מ ותי' בשעה"מ ובפליתי דדוקא במב"מ דאינו נרגש הטעם הוכרח הרי"ף לומר דטעמא דמב"מ במשהו משא"כ מבשא"מ אסור משום דנרגש הריח:

ונ"ל דזה הוי כמו מילתא דלטעמא עבידא דבאמת הוי משהו רק שנרגש ודעת האו"ה הובא בש"ך צ"ח דזה הוי מדרבנן וע' בכו"פ שהקשו עלי' ואולם לפמ"ש החו"ד סימן צ"ח דברי הרמ"א דאזלינין בתר שמא ואף דליכא טעמא אם א"מ בשמא בעינין ס' מדאורייתא ומהני סמך דילפינין מזרוע בשילה ובמב"מ בשמא אף דאיכא טעמא ברובא בטיל א"כ כמו דמב"מ בשמא דבטל ברובא אף דאיכא טעמא כן היכא דבטל בס' אף דאיכא טעם ל"ה רק מדרבנן וכ"ז לרבא דאזיל בתר שמא ורב י"ל דס"ל כרבא וריחא הוי משהו דנרגש הטעם וא"כ ל"ה רק מדרבנן ול"מ להקשות מכמון ש"ת דלענין דרבנן מהני מה שנתחלל אבל לאביי דאזיל בתר טעמא ולדידי' היכא דליכא טעמא מב"מ ברובא ולדידי' י"ל טעמא ל"ב וזרוע בשלה בס' דמסתמא ליכא טעם וה"ה ריחא שנרגש הוה דאורייתא וא"כ ל"מ סברת נתחלל ומקשה שפיר מכמון:

ד **באופן** אחר י"ל קושית מהרש"א הנ"ל הנה במחלוקת אביי ורבא י"ל לשיטתייהו אזלי דעיקר טעם רבא מפני שמזיק וביאר בכו"פ דהוי כמו אכילה גסה כדאיתא ביומא ויבמות מ' אך זה שייך היכא דכתיב אכילה ובפ' א"מ יליף דיי"נ אסור מדאיתקש לזבח וזבח למת בקרא ויאכלו מזבחי מתים ומעתה בי"כ לא כתיב אכילה רק בזבח וכיון דל"כ אכילה בגופה אף שלא כדה"כ לוקה לדעת אביי פסחים כ"ד דאף דבב"ח יליף מנבילה כיון דל"כ אכילה בגופה וכתב מהרש"א בפסחים כ"ו ד"ה שאני היכל דרבא פליג וס"ל כיון דיליף מנבילה הוי כמו דכתיב אכילה בגופי' ומ"ה אביי סובר אף דמזיק והוי אכילה גסה כיון דלא כתיב אכילה בגופי' אסור ורבא לשיטתי' פליג וס"ל בייכ דיליף מזבח ובזבח כתוב אכילה הוה כדכתיב אכילה בגופי' ומ"ה א"ל סברא שמזיק וז"ב. והנה אביי יליף ט"כ מבב"ח ע' חולין ק"ח דס"ל דל"ה חידוש:

ומעתה י"ל דרבא הקשה לאביי דס"ל כיון דלא כתיב אכילה בגופה שלכה"נ אסור א"כ בב"ח לוקה שלכד"ה כדאיתא בפסחים ולפ"ז ליכא למילף ט"כ מבב"ח רק היכא שאסר שלכד"ה וא"כ בתרומה דמותר שלכדה"כ דכתיב אכילה בגופה ט"כ מותר מדאו' דל"מ יליף מבב"ח דחמור דאסור שלכדה"נ ואמאי קתני שאין כאן טעם כמון והרי בתרומה ט"כ מותר מדאורייתא ומדרבנן ריחא ג"כ אסור בשלמא לדידי' י"ל דט"כ ילפינין ממשרת או אף אי ילפינין מבב"ח מ"מ גם בב"ח מותר שלכדה"נ דגמר מנבילה וגם בתרומה ט"כ דאורייתא ושפיר קאמר הברייתא שאין כאן טעם שיאסר מדאו' רק ריחא מדרבנן ומהני סברא שכבר נתחלל אבל לדידך בתרומה ט"כ ל"ד וע"כ דמדרבנן אסור ע"כ לס"ל סברא דנתחלל אף בדרבנן א"כ בריחא נמי ליתסר מדרבנן ומשני אביי דלעולם ב"ת אסור

ותרומה ט"כ ל"ד ורק מדרבנן אסור ומריחא אינו אסור אף מדרבנן דמיקל קלי וממילא מיושב דלא מקשה לרב די"ל דס"ל ט"כ בתרומה דאו':

ה **והנה** הר"ן בחולין הקשה על שיטת הרי"ף שכתב דרב לשיטתי' דס"ל מב"מ במשהו דהרי גם אביי ס"ל בע"ז דריחא מילתא והוא לס"ל במשהו רק בנ"ט וכ"ל דהנה לפי דברי הרי"ף י"ל דהרי התוס' חולין ק' כ' דדבר הנאסר במשהו אינו אוסר אחרים במשהו וע' בר"ן דה"ט דמשהו אינו יוצא לחוץ רק עם היתר והוי כח אחר מעורב בו ולא מיקרי מב"מ (ע' סימן צ"ב בפמ"ג) ומעתה איך אמר רב בשר נבילה כחוש אסור דההיתר מפטם לאיסור וע' בטו"ז יו"ד סימן ק"ה בשם מהרי"א דטעם כחוש לבדו אינו יוצא לחוץ ורק הפטום מוציא גם טעם כחוש ומעתה כיון דהוי כח אחר דהיתר השמן מעורב בו אמאי אוסר בריחא וע"כ ל"ה משהו ואיך כ' הרי"ף דהוא משהו ורב לשיטתי' דס"ל מב"מ במשהו וא"ל דדוקא שם דבר הנאסר במשהו ל"א נעשה נבילה וא"כ כח היתר מעורב בו משא"כ כאן טעם היתר שמן ג"כ נאסר ונ"נ ול"ה כח אחר מעורב בו דמה נעשה לרבינו אפרים דל"א בשאר איסורין חנ"נ ומשמע מהרא"ש דר"א יודה לסברת הר"ן:

והנ"ל לישב דלכאורה סברת הר"ן ק"ל דמה בכך דכח היתר מעורב וכי משום כך לא יהי' מב"מ. והנ"ל הנה הר"ן בנדרים נ"ב ביאר דרבנן דר"י דלא ילפי מדם הפר דשם שניהן שוין דתרוייהו קדשים משא"כ באו"ה זה איסור וזה היתר ור"י אזיל בתר עצמות הדבר י"ל דדברי הר"ן שייכים יותר לרבא דאזיל בתר שמא וי"ל דר"י אזיל בתר שם העצם ורבנן אזלי בתר שם ההיתר ואיסור. ואמנם הפ"י בביצה ל"ט ביאר דר"י ורבנן בסברא פליגי דר' יהודא סבירא ליה דעיקר רוב ילפינין מסנהדרין ובעינין שהמיעוט ישתנה מהרוב כמו בסנהדרין דהמיעוט מוכרח לומר כהרוב וכן במבא"מ האיסור נשתנה לטעם ההיתר ומ"ה בטל ברוב משא"כ מב"מ כיון שהאיסור לא נשתנה הוי כמו קבוע ואינו דומה לסנהדרין ורבנן ס"ל דבעינן שהרוב לא ישתנה מהמיעוט ומבא"מ נשתנה דנרגש טעם המיעוט בהרוב משא"כ במב"מ וי"ל דכ"ז לאביי דמב"מ בטעמא תלי' מילתא שפיר י"ל דלר"י הטעם שהאיסור לא נשתנה והוי כקבוע. ואמנם לרבא דמב"מ בשמא ואף שאינו שוה בטעמו ל"ש ביטול א"ל סברא הנ"ל דהרי בשוה בשמא ולא בטעמא מקבל האיסור טעם אחר ויתפעל ממנו ול"ה קבוע ומ"מ ל"ב וע"כ לדידי' הוה גזה"כ. ובזה י"ל דפליגי אביי ורבא בטעם דמב"מ ל"ב ורבא ס"ל כטעם הר"ן ואביי ס"ל כטעם הפ"י. והנה אם נאמר כטעם הפ"י דמב"מ הוה כקבוע נכונים דברי הר"ן הנ"ל דדוקא היכא שהאיסור בעצמו יכול לילך הו"ל כקבוע ול"ב דהמרדכי פ"ק דחולין הקש' אמאי בסנהדרין אזלינין בתר רובא והרי הוא קבוע ותי' בתי' הב' דדוקא בתשע חניות שיכול להיות כי לקח מן

המיעוט לבד או מהרוב לבד משא"כ בסנהדרין כיון שרואין מי המזכים ומי המחייבים וע"כ איכא רוב המחייב אזלי' בתרי' ומעתה ה"נ דוקא היכא שהאיסור יכול לילך בעצמו א"כ על כל חלק י"ל שהוא מן המיעוט או מהרוב ומהני סברת קבוע משא"כ אם האיסור א"י לילך בעצמו רק עם היתר ול"ש קבוע ומ"ה בטל וא"ל דא"כ בכל מב"מ יקח יותר מהאיסור דע"כ איכא רוב דז"א כיון שאפשר ליקח מיעוט ויהי' קבוע אסור ליקח רוב דאל"כ בט' חניות יקח ג' חתיכות שע"כ יהי' רוב א"ו זה אסור וה"ה מב"מ משא"כ כשהאיסור אינו הולך בעצמו רק היתר ל"ש קבוע דע"כ איכא רוב אך כ"ז לאביי דס"ל טעמא דר"י משום קבוע משא"כ לרבא דהוא גזה"כ אף בכח היתר שייך מב"מ ודו"ק:

ובהכי ניחא סוגיא דחולין ק' דלרבא דמשני בשלא קדם וסילקו רק דהרוטב מבטל א"צ לסברא זו וגם ל"ש האי סברא דהרוטב הוה מבשא"מ רק דבנתן טעם נ"נ ואין ברוטב כח לבטל חתיכות נבילה ולאביי דמשני בשקדם וסילקו ולס"ל רואים מקשה דנהי דלא נ"נ במשהו מ"מ טעם המשהו אוסר דהוי מב"מ ושפיר מהני סברת כח אחר כמש"ל:

ועפ"י הנ"ל ניחא הכל דהרי"ף דס"ל בתר שמא אזלינן וע"כ טעם דר"י מגזה"כ דאף אם כ"א מעורב הוי מב"מ ומ"ה כ' דרב לשיטתי' דמב"מ ל"ב ולא תיקשי איך כחוש אוסר והרי כ"א מעורב דלרי"ף ל"ל האי סברא אבל לאביי דס"ל בתר טעמא וטעמא דר"י במב"מ משום קבוע ומעתה איך היתר מפטם והרי בכ"א מעורב ל"ש קבוע וע"כ מוכח דריחא הוא יותר ממשהו ואף במבא"מ אסור ומ"ה ס"ל ריחא מילתא ומ"ה נקט בע"ז בת תיהא בתר פלוגתא דאביי ורבא אי בתר טעמא אי בתר שמא והיינו דהפלוגתא זו תלי' באידך פלוגתא דלאביי רב ס"ל ע"כ ריחא ממש ופ' כותי' ולרבא לשיטתי' רב ס"ל ריחא משהו רק מב"מ ל"ב והוא ס"ל דבטל ע"כ ס"ל ריחא לאו מילתא ודוק היטב בכ"ז:

(ו) **והנה** התוס' הקשו דמה מקשה משני פסחים לרב דילמא שם מיירי בשניהם כחושין דעוד' רב והנ"ל דהנה בגדי לא קרב האלי' ופסח נצלה כולו יחד והנה שומן האלי' שמן הוא כמבואר בר"מ בפט"ו ממ"א דשומן אלי' עם חלב הוי מב"מ ומעת' מקש' הגמ' שפיר מדקתני אפילו גדי וטלה מוכח דתערובת טעמים מותר דאל"כ הרי בגדי יש שמן דהיינו האלי' ונאסר הטלה ועוד טלה וטלה הוי רבותא יותר דאין כאן שמן דהטלה קרב אלי' אא"כ אפילו בשמן ריחא לאו מילתא ודו"ק היטב:

סימן עד

ב"ה ברעזאן א' סיון רב להושיע לפ"ק:

שלום וברכה לכבוד ידידי הרב הה"ג החריף ובקי מ' מאיר לנדא נ"י אבד"ק בורשטין:

א **יקרת** מכתבו הגיעני והנני לתשובתו ע"ד ר"י בתוס' ע"ז ס"ב ע"ב דהיכי דמשך הנכרי ע"ז מותר אח"כ הישראל לקבל הדמים דל"ה חילופי ע"ז דהוה כמו בא עלי' ואח"כ נתן לה. והקש' מעלתו מע"ז ל"ג בהלך מיריד דאסור המעות משום חשש שמכר הע"ז ואמאי לא נתלה בהיתר דלא קיבל הדמים רק לאחר משיכ' כמ"ש תוס' ע"ז י"ב דתולין בהיתר ונימא לא שביק היתרא ואכל איסורא. ואפילו להפוסקים דלדידי' אסור מ"מ אמאי לא נתל' שעש' להקל האיסור מדאורייתא לרבנן דכה"ג אינו אסור אלא משום קנס כמו דאמרינן בחמצן של עוברי עביר' מותר מיד מפני שהן מחליפין ומרויח דלאחרינא שרי וגם לדידי' לא אסור רק מדרבנן ע"כ ונ"ל לפמ"ש המ"ל בפ"י מגירושין ה' י"ח לחלק בין דברי הרדב"ז שכ' גבי נדה ונתיחד ממה אפילו ראינו שנבעלה ל"א אעע"ב ב"ז כיון שבלא"ה הו"ל ב"ז ובין הך דתמורה כ"ז דלא איבעי' לי' רק דאיתחזק בג' מלקות אבל בב' בהמות אמרינן לא שביק היתרא ולאחולי קמכוין אף דבלא"ה חייב מלקות על בהמ' התמימ' וכ' דהך בתמור' דהוה בב' דברים מ"ה אמרינן לא שביק היתרא משא"כ בדבר א' שבאותו ביאה עבר על איסור נדה באותו ביאה גופי' ודאי לא נשמר מאיסור אחר הבא מחמת אותו ביאה ולפ"ז צ"ל בחולין בחמצן של עוברי עביר' מותר מיד מפני שהן מחליפין והרי חזינין דמאן דעבר על איסור אחד לא נשמר מאיסור אחר כמ"ש הרדב"ז וכאן הוה באותו חמץ שעבר עליו בב"י וצ"ל דכיון דל"ה בזמן אחר דהלאו של ב"י כבר עבר וכעת אחה"פ לא שביק היתרא ואכיל איסורא או שיש לחלק בין איסור מאכל לאיסור אחר דאדם קץ באכילת איסור וכ"כ הב"י בסי' קי"ט בישוב קו' על רמב"ן בתי' הב' עיי"ש ומ"ה חמצן של עוברי עביר' מותר דנהי דחשיד על ב"י ל"ח לאכול חמץ שעבר עליו הפסח. ומעתה בישראל שמכר ע"ז הרי חשיד ליהנות מע"ז דהמכיר' גופי' הוה הנא'. דאה"נ אסור ליתן אפילו לכלבים של הפקר ומדחזינין שנהנ' מע"ז באותו שעה שנהנ' אינו חש מלעשות איסור אחר כמ"ש המ"ל בשם הרדב"ז ומ"ה לא תלינין שעש' בהיתר ול"ש ב' הסברות הנ"ל וא"ל דנהי דחשיד שיהנ' מע"ז שאין לו תקנ' דיצטרך לישרף ע"ז אבל היכא שיכול ליהנות בהיתר לא יהנ' מאיסור דהרי גם בהך דהרדב"ז איסור זנות יכול לתקן ולא חש לתקן כיון שיש איסור בלא"ה אמנם בדברי הרדב"ז נלפענ"ד דל"ק אלא בנדה דהוא איסור כרת ומ"ה אם לא חש לאיסור כרת לאיסור בעילת זנות דהוא איסור לאו ולקצת פוסקים ל"ה אלא דרבנן ל"ח אבל באיסור לאו גם הוא מודה דלא שביק היתרא. ובזה מיושב מה שהקש' באבני מלואים סימן ל"ג על הרדב"ז מתשו' הרשב"א ומגיטין פ"א עיי"ש ודו"ק:

מיהו בגוף מה שהקש' מעלתו דנימא דמכר בהקפ' משום דל"ש היתרא בפשיטות ל"ש לא שביק היתרא שלא רצה לתת בהקפ' שמא לא יפרע הנכרי ובפרט לפמ"ש לקמן דאינו יכול לתבוע לנכרי דלדידי' אסור ומ"ה ל"א ל"ש היתרא:

ב **והנה** נ"ל דאף לר"י דס"ל דאפילו בע"ז שישנו ביד הלוקח ל"ה חילופי ע"ז כיון שמשך קודם שנתן המעות ע"כ לא התיר אלא במכר בהקפ' וזקף במלו' דאפילו אם לא יתן הנכרי המעות הע"ז שלו והדמים כחוב בעלמא משא"כ במכר ולא זקף במלו' אם לא ישלם המעות הוי ע"ז גזל ביד נכרי כמ"ש הח"מ באה"ע סימן ק"כ אם לקחו נייר ולא שילם הגט הוה גזל בלא זקף במלו'. א"כ אין הקנין נגמר רק בעת קיום התנאי א"כ הו"ל חלופי ע"ז דהקנין תלוי ועומד ולא נגמר רק בעת נתינה המעות וכ"ז למ"ש בת"ג ובנתיבות בסי' ק"צ ובסימן קצ"א דהמעות הוה כתנאי ואם אינו רוצ' לשלם הדמים הוה גזילֿ. ומצאתי במח"א ה' מכיר' קנין משיכ' סי' י"ב מעין דברים הנ"ל לבד מה שהק' מהני סבייתא היא קו' הריטב"א ויבואר לקמן:

אמנם לפי דמשמע מסתימת דברי התוס' והר"ן ז"ל דאפילו בלא זקף במלו' כל שקיבל הדמים אח"כ ל"ה חילופי ע"ז נ"ל ביאור הדבר בסברא נחמדה ויתישב ג"כ מ"ש בריטב"א על הר"י מדף ע"א דאמר רב להני סבייתא שיקחו המעות מקודם דאם לא יקחו יהי' היין יי"נ קודם שמשך וכדמוקי דאיכא עכבת יין אסור ומה בכך הם יקחו המעות אחר המשיכה ונ"ל ביאור קו' דאפילו להאוסרין להמוכר עצמו זה מטעם קנס ובזה שמכר בעודו היתר ל"ש קנסי ולפענ"ד לישב דבאמת דברי הר"י צ"ע דהרי כל שלא נתן המעות לא קנה הנכרי הן מטעם שהישראל יכול לבטל המקח ע"י שיעייל ונפיק אזוזי. והן מטעם שפסק בנתיבות סי' ק"צ דבלא"ה אם לא ירצה לשלם בטל המקח ונמצא דהמקח לא נגמר עד שנתן המעות והוה המעות חלופין. אך הדבר נכון דהנה במוכר שדהו מפני רעתו ל"מ עייל ונפיק אזוזי ול"ב המקח. א"כ במוכר ע"ז אין לך מוכר שדהו מפני רעתו גדול מזה ואין בידו לבטל המקח ע"י עייל ונפיק אזוזי. והדמים ל"ה כתנאי ומ"ה מתיר הר"י. ומעת' כ"ז במוכר יי"נ או ע"ז אבל במוכר יין כשר לגבי' ודאי הדמים הוה כתנאי דהוא לא מכר מפני רעתו דלולא המכיר' הי' כשר א"כ דמהני עייל ונפיק וגם הדמים הוה תנאי להנתיבות אם יקח מעות אח"כ יהי' חליפי ע"ז ושפיר אסר רב לפני סבייתא ומיושב קושית הריטב"א ב"ט:

והי' מקום לומר עוד כיון דבדבר שא"א לקיים ע"י שליח ל"מ תנאי ולפענ"ד במקח שנעש' באיסור דא"א עי"ש דאשלד"ע ל"מ תנאי וגם תנאי דהוה ממילא ל"מ דתנאי דממילא כגון אומדנא לא עדיף מהיכא דהותנ' א"כ במוכר ע"ז דהוה המכיר' באיסור וא"א עי"ש

ל"מ תנאי וכ"ש עייל ונפיק לא יבטל המעשה דלא עדיף מתנאי ומ"ה שפיר כ' הר"י דמותר אח"כ לקבל המעות דאפי' לא יתן המקח קיים משא"כ במכר יין כשר המעש' הזאת יכול לעשות עי"ש והמעות הוה תנאי כל עוד שלא נתן המעות לא נגמר המקח ואסור אף אם יקח אח"כ המעות. (אך ק"ק שיזקיף במלוה) ובזה יתישב מה שהקש' בישי"ע דבגמ' הוכיח דדמי ע"ז ביד נכרי מותר מדאמר רב להני שרצו לאתגייר שימכרו מקודם ע' ד' ס"ד ודילמא אמר להו שימכרו הע"ז והנכרי ימשוך מקודם עיי"ש ולהנ"ל נכון לשיטת הפוסקים דעכו"ם לעכו"ם יש שליחות ובנכרי ל"ש אשל"ע כדאיתא באה"ע סימן ה' בב"ש וגם הנכרי אינו עובר בהמכיר' ונמצא דהמעות הוה תנאי ושוב אסור אף שימשוך מקודם אך בגוף הדבר בתנאי במקח שנעש' באיסור יש להתווכח דזה מחמת חולשת המעש' ול"ש סברת התוס' בכתובות ע"ד וגם אי באומדנא בעי' עכ"פ שהמעש' יכול לעשות עי"ש עדיין יש להתווכח ואכמ"ל:

ג **ובריטב"א** אשא ס"ג כ' אהא דנתן לה אתנן ולא בא עלי' ומקש' בגמ' מי מצי מקדיש והקש' הרשב"א דהכא שלה היא וברשות' דכיון דמשכתו קני ואי משום דלא בא עלי' אין הבעיל' אלא דמים וכל שמשך ופסק קונ' ואין המעות אלא כחוב וכ' והנרא' בזה דבעלמא כל שהמשיך פירות אחר פסק דמים גמר והקנ' דסמך דפרע לי' לוקח וכי לא פרע לי' נמי כייף לי' בדינא דלא כסיפא לי' למיתבעי אבל הכא דכסיפא לי' למיתבע אנן סהדי דלא מקנה כלל אלא שיהא כפקדון אצלה עד שיבעל ואני אוסיף על דבריו דל"מ לכוף אותה לביא' דדין פועל יש לה והיא יכול' לחזור ומעת' בשלמא בכל מקח כשמשך הקונה מחויב לתת המעות ומ"ה קנה החפץ אבל הכא ל"מ לכוף על הביא' ומ"ה לא הקנ' החפץ עד הביא'. ולפ"ז קשיא אדברי ר"י שהתיר במשך הנכרי ואח"כ נתן מעות ליהנות מהמעות משום שכבר קנה הנכרי והרי א"י לכוף הנכרי שיתן המעות דאסור לדידי' משום קנס וכן איתא במ"ל פט"ז מה' מכיר' בשם בעה"ת במכר בהקפ' א"י לכוף על המעות כיון שהדמים אסור לדידי' וא"כ ודאי לא הקנ' לנכרי במשיכ' עד שיתן הדמים דל"מ למיתבע. אך הדבר נכון דבודאי מכר שיקנ' תיכף הגוי כדי שיוכל אח"כ לקחת המעות ובלא"ה במוכר ע"ז לא תליא כלל בדעת המוכר להפוסקים דאיסורי הנא' אין להם בעלים והגוי קונ' במשיכ' אף בלי דעת הבעלים כקונ' מהפקר:

וקצת י"ל בסברת התוס' במשך ואח"כ נתן מעות דמותר המעות לאחרים ולדידי' אסור וי"ל הטעם עפ"י דברי המ"ל פט"ז מה' מכיר' בשם בעה"ת דהיכא דהדמים אסור לדידי' הלו' א"צ לשלם לו א"כ כיון דכבר משך ע"ז ואי בעי הגוי לא יתן לו דהדמים אסור לדידי' נמצא מתנה בעלמא יהיב לי'. ועיין בירושלמי במכרן וקידש בדמיהן ובמ"ל פ"ה

מאישות כעין זה. ובזה צ"ע על המג"א בסימן תמ"ג שכ' דכיון דבע"ז לא אסור רק לדידי' בשאר איסורין ומכר ומשך ואח"כ נתן מעות מותר אף לדידי' ועיי"ש וצ"ע דאם מותר לדידי' נמצא דהוה חוב ממש והוה חלופין ואסור:

ד **והנה** בסוגיא דע"ז ס"ג גבי אתנן דאמר רבא ל"ש מקיפו ל"ש שאינו מקיפו לא מיתסר כאן דלא מיחד שיעבודי' ונ"ל דרבא לשיטתי' דס"ל בע"ח מכאן ולהבא הוא גובה אבל לאביי דס"ל למפרע גובה וכ' מהרש"א בפסחים דאף דבמטלטלים הואיל ומחוסר גוביינא מוד' מ"מ לענין איסור למפרע גוב' גם במטלטלים כדמוכח בפסחים וצ"ע לאביי מדבי' ר' ינאי דפרע בשמינית ואם למפרע גוב' קנה למפרע המעות והוה חליפי שביעית ונ"ל דבלו' פירות שביעית כיון דהוה הפקר לא אישתעבדו נכסי' ול"מ למיתבע כמש"ל בע"ז מה"ט ומ"ה גם לאביי גוב' משע' דפרעי' ול"ה חלופי שביעית אך באתנן צ"ע לאביי בבא עלי' ואח"כ נתן לה לאביי למפרע גוב' ויהי' אתנן וצ"ל דמוכח כדברי הר"ן ז"ל שמסתפק בדין אתנן אם יכול' לכופו שיתן לה טלה או ממון בשוה טלה או הוא יכול לומר דלא יתן לה רק שוה הביא' עפ"י שומא. ולפ"ז דלא נודע כלל כמות החוב וצריך שומא אף שנותן הטל' ל"ק למפרע דאינו דומ' לבע"ח שידוע כמות החוב משא"כ באתנן ולכן מוד' דמכאן ולהבא הוא גוב'. ולפ"ז מאי דמייתי ראי' מאתנן על פירות שביעית הוא כמש"ל דבפירות שביעית לא נשתעבד בהחוב וגם ראיות הר' אלחנן בע"ז ג"כ כמש"ל דבע"ז ג"כ לא נשתעבד הנכרי דאין לו בעלים. אמנם באמת דברי מהרש"א פסחים דחוקים לחלק בין איסור דס"ל לאביי במטלטלין למפרע גוב' ולא לענין ממון והסוגיא שם י"ל דבאמת לאביי במחוסר גוביינא במטלטלין מוד' כמ"ש תוס' ורק דמשמע לי' לגמ' נכרי שהלו' ישראל על חמצו והחמץ ברשות הנכרי ומזה ידע הגמ' ומ"ה לאביי ניחא ולרבא קשיא דזה לא ידע הגמ' דמיירי בהרהינו אצלינו ונתן לו בתורת משכון והלא כן שיטת בעל העיטור הובא בבעה"ה שער מ"ג ח"ב ובתומים סימן ק"ג ס"ק ה'. דאביי ורבא פליגי במשכונא ביד המלו' ולפ"ז ע"כ צ"ל דגם לס"ד מיירי בחמץ ברשות הנכרי והג"ת הקש' א"כ מאי משני בשהרהינו אצלו והלא לס"ד ג"כ מיירי במשכונא ודבריו אינו אלא תמוהים דבעה"מ ס"ל דגם בקרקע פליגא במשכון ביד המלו' דבקרקע בע"ח אינו קונה משכון כדאיתא בגיטין ל"ז ודכותי' פליגי במטלטלין ג"כ היכא דל"ק המשכון ורק שהוא בידו ומש"ה פריך לרבא ומשני כשהרהינו אצלו קני' בתורת משכון ובזה גם רבא מודה ועכ"פ הסוגיא מיירי היכא שהוא ביד המלו' ומ"ה מקשה ממטלטלין אלא שי"ל קו' גדולה דבב"ק ס"ו בגזל חמץ ועבר עה"פ מקשה שם מכי מטי עידן אסורא מייאש והקש' במק"ח סימן תע"ח דא"כ כל חמץ של ישראל לישתרי אחה"פ

בלא ביטול מטעם יאוש ותי' דיאוש ל"מ קודם דאתו ליד זוכה ואני תירצתי דיאוש ל"מ רק על דבר שאינו ברשותו כמ"ש הרמב"ן ב"מ כ"ו וחמץ נהי דאינו ברשותו מצד האיסור אבל כיון דעשאו התורה כאלו ברשותו מ"ה ל"מ יאוש ולפ"ז בנכרי שהלו' לישראל על חמצו דגם לרבא דמכאן ולהבא הוא גובה הוה אינו ברשותו כדאיתא ברש"י פסחים דף ל' ע"ב ומהני יאוש הואיל דזולת האיסור ג"כ הוה אינו ברשותו ול"ש רק תי' המקו"ח דלא אתי ליד זוכ' ולפי"ז להעיטור דחמץ הוא ביד נכרי והחצר קונ' דגם בנכרי קונ' חצר כדמוכח ע"ז ע"א דמקשי ותיקני לי' כלי'. וגם ל"ש מתיאש וזה אינו רוצה לקנות דהנכרי רוצה לקנות ואתי ליד זוכ' ומ"ה מותר לאחה"פ ומאי מקש' לרבא וא"ל לפמ"ש מהרש"א ורש"ל ב"מ כ"ו בתוס' ד"ה דשתיק גם בחצר שייך יאוש של"מ. וכאן אתי נמי ליד נכרי קודם היאוש ל"ק החצר ושפיר מקש' דהרי הקש' לרבא ורבא ס"ל יאוש של"מ הוה יאוש אך י"ל דבעכו"ם אין חצר קונה מטעם שליחות רק מטעם יד ובעי מדעתו דגם יד של"מ הוא מטעם שליחות כמ"ש הנתיבות סי' ר' ס"ק ט"ו ובעכו"ם חצר אינו קונ' של"מ. והעכו"ם אינו מכוין לקנות בפסח ולא אתי ליד זוכ' וז"ב:

ה **ובעמדי** בזה הנני להעיר ע"ד הגאון מליסא שכ' בקונ' במשיכ' ואח"כ אינו רוצ' לתת המעות דהחמץ גזל למפרע וכפל דבריו בסי' ק"צ וקצ"א וכמה מקומות וצ"ע והוא בנה יסוד שלו מדברי הח"מ בסי' קכ"ד בלקח נייר ע"מ לשלם מיד ולא פרע הוה הגט גזל וס"ל דהח"מ מיירי בלא הותנ' רק מסתמא הוי כתנאי ואמנם י"ל דהח"מ מיירי בהותנ' בפי' ע"מ לשלם מיד. וכן פי' בישי"ע דברי הח"מ או דהח"מ מיירי בעייל ונפק אזוזי אבל בלא עייל ונפיק אזוזי באותו יום אף שאינו רוצה לשלם הוה כאינו רוצ' לשלם חוב והמקח שביד הלוקח קיים והנתיבות מביא שכ"כ במ"א ולא מצאתי ובה' מכיר' סימן י"ב כ' להדיא דאי מסרב העכו"ם ליתן המעות והישראל עייל ונפיק אזוזי מתבטל המקח משמע דוקא בעייל ונפיק ולענ"ד דלא כהנתיבות דהרי בכל תנאי אין בו שום כפי' כמ"ש הר"ן בקידושין במקדש ע"מ שיתן ר' זוז קודם הכניס' הוה תנאי ול"ש כפי' רק לאחר שכנס הדמים נעשו חוב ומעת' במכר ומשך החפץ דהמוכר יכול לכוף הלוקח שישלם לו אין כאן רק חוב וגם אין שייך אומדנא שיצטרך לדון בדינא ודיינא כיון דנתן לו החפץ והאמין לו על המעות וכיון דלא עייל ונפיק אזוזי ולא גילה דעתו דאך זוזי אנסוה סבר וקיבל שהדמים יהי' חוב ולא שיעכב הקנין מחמתו שיהי' גזל אם לא ישלם ואין ראי' מדברי הב"ח בח"מ סימן צ"ו והובא בב"ש סימן צ' דהמוכר סחורה בהקפ' קודם לכל בע"ח בסחור' זו דשם הטעם דהסחור' הוה כאפותיקי אבל לא שהגוף יהי' שלו דאל"כ

נלמוד משם דאף במכר בהקפה וזקף במלו' אם לא ישלם הוה הסחור' גזל דהרי שם הוה בהקפ' וזקף במלו':

וגם שם ל"ה רק מתקנ' כדאיתא בצ"צ בסי' קמ"ז וגם הב"ח ס"ל דל"ה רק כאפותיקי ולא שיהי' גזל ולא כהגט פשוט בסי' ק"כ שהרגיש מהב"ח והכי מוכח מדברי הש"ך בסימן צ"א שפסק בחנוני טוען שמא לא נתן לו הדינר הו"ל הבע"ב ודאי שאף לדברי המוכר הלוקח מחזיק בפירות אלא שס' לו אם פרע אין ס' מוציא מידי ודאי עיי"ש ואם נימא דנתינת המעות הוה תנאי הרי בכל תנאי שהוא בקום ועש' וס' אם נתקיים אוקמינין בחזקת המוכר כדאיתא בח"מ סי' רמ"א ובאה"ע סימן ל"ח ואפילו האש' טוענת שמא פ' הר"ן פ' האומר דהוה כא"י אם הלויתני והובא בב"ש ועיין במ"ל פט"ו מטוען בדברי הראנ"ח והפלא שלא הביא דברי הר"ן וגם המ"ל מסיק דמוקמינין בחזקת המוכר וע"כ מוכח מדברי הש"ך ז"ל דנתינת המעות ל"ה תנאי. ומ"ה מוקמינין בחזקת הלוקח והנתיבות הרגיש גם שם בסברתו ליישב קו' הקצה"ח אמאי דאמרינן כל דאלים גבר ולא הרגיש דלפי דבריו אמאי א"צ עדים בקיום התנאי ואולי ס"ל דהטעם דצריך עדים כמ"ש המהרי"ט בסימן קנ"ב דסתמא הי' התנאי אדעתא דהכי שיבואו עדים וכאן כיון דקיי"ל המלו' את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים ה"ה במוכר א"צ עדים על המעות אבל כ"ז דוחק. אבל לפמ"ש דאין כאן תנאי הדבר נכון ומ"מ קו' הנתיבות וקצה"ח סוף סימן צ"א אמאי פ' הש"ך כל דאלים גבר בהכחש' במעות הפרעון ל"ק לפמ"ש הב"ח הובא לעיל בלא נמצא מעות לכל בע"ח הבעל הסחורה קדים וכאן כיון דא"י לגבות המעות דהוא אומר שכבר שילם הוי כאישתדיף נכסים ויכול לתפוס הפירות אם נמצאו בסימטא כיון דהוה כאפותיקי כמש"ל והנה מדברי השטמ"ק שהביא הנתיבות בסימן צ"א אין ראי' שנרא' מדבריו דאיירי בעייל ונפיק אזוזי ביומא:

ו **ועיין** בקצה"ח בקונטרס הספיקות כלל ז' סוף אות ה' פוסק במכר דבר ויש ס' בכמות המעות וקנ' הדבר בקנין אף שהוא ביד המוכר הלוקח א"ח לתת אלא כפי שיעור הפחות דהמקח הוה רק כפקדון ול"ה תפיסה ברשות ולדברי הנתיבות לא כן הוא דכיון דנתינת המעות הוה תנאי כשלא יתן מעות הקצוב לא קיים תנאו והמקח של המוכר ולדעתי נרא' להכריע דהיכי דקנ' בק"ס וישנו עדיין ביד המוכר ל"ה חוב עדיין ואין הדין כהקצה"ח. אמנם בנתן כבר המקח להלוקח ל"ה רק כחוב והגע ע"ע למ"ד בגיטין בהתנ' ע"מ שתתן ר' זוז ל"ה נתינ' בע"כ הכי גם במקח לא מהני בע"כ וע"כ אין המעות תנאי רק חוב ובחוב פרעון בע"כ מהני לכ"ע ואין ראי' מדברי הש"ע ח"מ בסימן ק"א במוכר סחור' אינו מורידו לשומא ופי' הריטב"א הטעם דהוי כהותנ' שיתן המעות ומוכח משם דהמעות הוה תנאי

דא"כ נלמוד אזקפו במלו' דשם מיירי בזקפו אך הכוונ' דהוה כמחויב בפי' שיתן המעות כמו במלוה אם הי' מדובר בפי' ואין הכונ' שאם לא יתן מעות המקח בטל אך שהב"ד יכופו אותו שימכור חפצו ליתן מעות ואמת דאם נאמר דהוי תנאי הי' מקום לומר דמ"ה ל"מ בסחור' רק מעות מזומן משום דגם בתנאי ע"מ שתתן לי ר' זוז ל"מ איצטלא בע"כ דבע"כ ל"א שוה כסף ככסף כדאיתא בב"ש סי' כ"ז ומה"ט אולי הסחור' בעצמו יכול ליתן דלא נתקיים התנאי והמכיר' בטל אבל ז"א דל"ה תנאי שיבטל המקח מחמתו אך חיוב בעלמא:

ועיין בכתובות צ"ב ראובן שמכר באחריות וזקפן במלו' ומת וכו' והקשו הראשונים למ"ל זקפו במלו' ואם נאמר דהוה המעות תנאי יש מחלוקת אם לו ולא ליורשיו בע"מ שתתני לי ר' זוז בגיטין בין רשב"ג ורבנן ואם ל"ה קיום התנאי לתת ליורשים בטל ממילא המכיר' ואין כאן חוב כלל ואיך יאמרו יורשים אנן מטלטלין שבק אבין. אמנם גם להנתיבות ל"ק זה לפמ"ש באבני מילואים סימן ל"ט ס"ק י' בטעם הדבר דכיון דחיוב אין כאן בתנאי ע"מ שתתן ר' זוז ל"ש ירוש' בזה ומה שניתן ליורשים הוה כאינש אחרינא א"כ במכיר' דהלוקח א"י לבטל המקח לכ"ע הוה כחוב ובר ירוש' הוי ושפיר מהני קיום התנאי ליורשי' לכ"ע:

ז **ועיין** ע"ז ע"ב דמייתי מגרוטאו' במשך ולא נתן מעות יחזור נתן מעות ומשך יוליך הנא' לים המלח ואס"ד משיכ' קונ' אמאי יחזור ואם נאמר דהוה המעות תנאי נהי דהתנאי לא תליא ביד הלוקח והלוקח מחויב לתת מעות אבל לפמ"ש במק"ח סימן תמ"א בהלו' לנכרי על חמצו והרהינו ואמר אם לא אפרע יהי' שלו דהחמץ אסור בהנא' יכול לאחה"פ למחול התנאי ולהתיר למפרע בהנא' וא"ל מקוה מטהר אוכלין כדהקש' בזבחים מ"ה משום דלאחה"פ כשרוצ' בתנאי אך אז נגמר למפרע הרי דשרי למיעבד כל טצדקי להתיר בהנא' ובפרט להפוסקים דהערמ' בדרבנן מותר וכאן בע"ז ל"ה רק הערמ' בדרבנן להסמ"ג דע"ז שבא ליד ישראל ל"מ ביטול רק מדרבנן א"כ לא לשלם לנכרי דהפקעת הלואתו מותר והנכרי יאמר אם אין הישראל משלם לו חוזר מהמקח דלא נתקיים התנאי ולמפרע שלו ול"ה ע"ז של ישראל כלל ורשאי להשיא עצה ולעשות כל טצדקי שלא יהי' ע"ז שלו אף רגע. אבל במשך ונתן מעות יוליך הנא' דזה א"א רק שימכור כעת וזה אסור ומאי הקש' בגמ' והי' מקום לומר דמ"ה באמת סוגיא דבכורות ס"ל הכי אבל איך יתיישב סוגי' דע"ז אלא מוכח דגם אם לא ישלם המקח קיים ומ"ה אסור להגבות לנכרי הע"ז דהוה כמכיר' ולומר דכבר נאסר' הואיל והי' לישראל גל"מ דאם משלם אח"כ מעות יהי' למפרע שלו כמ"ש מג"א סימן תקפ"ו דבגל"מ הוה ג"כ כע"ז של ישראל כבר תמהו

על המג"א דאנן קיי"ל לאו כמ"ד רק בחמץ והארכתי הרב' במק"א בזה. (ע"ל סימן נ"ב אות א') וקצת יש עוד להוכיח ממה שעקרו קנין כסף מחשש שמא יאמרו נשרפו חיטך. ואם נאמר דמשיכ' קנין התלוי בס' שאם לא יתן המעות בטל המקח לא יעקרו קנין כסף ויהי' הקנין על תנאי שאם לא יתן הסחורה יבטל המקח ויצטרך להחזיר מעותי' ולא יאמר שוב נשרפו חיטך בעלי' דאונסא כמאן דלא עביד ולא קיים התנאי אלא ע"כ דאין זו סברא שיקנה על תנאי ואולי לא רצו לתקן שיהי' אחריות על המוכר אם אין לו שום תשמיש בהחפץ דאל"כ הי' להם לתקן שיקבל המוכר אחריות ולמ"ד דל"מ מתנ' ש"ח להיות שומר רק בקנין ניחא אבל להחולקים בלא"ה צ"ל כנ"ל ובדברי הריטב"א בע"ז דף ס"ג שכ' מקנ' במשיכ' בלא מעות דסמך שיכול לכוף על המעות משמע ג"כ דל"ה תנאי ולפי דהרב' דינים תלוים בזה וגם לדינא דפסחא יש נ"מ דלדברי הנתיבות אם מכר החמץ לנכרי והנכרי א"ר לשלם החמץ ל"ק לנכרי והוה גזל בידו ואסר לאחה"פ ולמ"ש החמץ מותר ע"כ הצרכתי להאריך:

ח **וע"ד** קו' בפסחים קט"ו לא נכרוך אינש מצה ומרור דאתי דרבנן ומבטל דאורייתא ומשמע דרק מצה לא יצא אבל י"ח מרור יצא וכ"כ הפ"מ סי' תע"ה והקש' דאם ידי מצה לא יצא וצריך לחזור ולאכול איך יצא ידי מרור הרי אתי מצה דרשות ומבטל לי' למרור לק"מ לפמ"ש תוס' בזבחים ומנחות בטעם דלא יצא ידי מצה דלא נשאר כזית א"כ דעכ"פ נשאר פחות מכזי' מצה ל"ה רשות רק מצוה דח"ש גבי מצוה נמי חשוב כמ"ש ג"כ השאג"א ושעה"מ ואפי' אם נאמר באין לו רק ח"ש לאו מצוה כיון שיקח אח"כ ויאכל תיכף בודאי הח"ש חשוב אלא שיש מקום לומר לדברי מג"א סי' תע"ה דבעי שיאכל בב"א כל הזית מצה ול"מ צירוף כא"פ (ולהפי' הב' המוזכר בפמ"ג בפתיח' לבב"ח] ול"ש חזי לאצטרופי אבל הרי ר"ל לס"ל חזי לאצטרופי ומ"מ מדרבנן אוסר בח"ש וה"ה במצה עכ"פ מדרבנן הוה מצו' אף ח"ש עוד אני אומר דהרי הרא"ש ס"ל דל"ב כזית במרור משום דעל מצות ומרורים יאכלוהו קאי על הפסח א"כ במצה איכא תרי קראי בערב תאכלו מצות והוא בכזית ומצות על מרורים יאכלוהו דמשמע פחות מכזית להרא"ש ונמצא דבזמן המקדש הי' מצוה במצה אפי' בח"ש מקרא זה ובזה"ז כמו שיש במרור מצוה דרבנן מקרא דעל מצות ומרורים ה"ה במצה בח"ש כמו מרור והוה תרוייהו דרבנן ומ"ה ידי מרור יצא וידי מצה דאור' לא יצא ומיהו למ"ש הרמב"ן ריש מגילה לענין תענית לפניהם בי"ג באדר דבלא"ה איכא איסורא לא גזרי רבנן עיי"ש כן במצה דבלא"ה איכא מצות תורה שיאכל כזית אין כאן חיוב דרבנן מקרא דעל מצות ומרורים. ואמנם מדברי התוס' לא משמע כן שכ' בד"ה אלא מברך דאם קיי"ל כהלל אוכל מצה ואח"כ מותר

לאכול מצה ומרור והמצה אין מבטל למרור משום דתרוייהו משום מצות כריכ' ואי כנ"ל דבמצה לא הניחו חכמים שוב חיוב בזה"ז מקרא דעל מצות ומרורים כיון שבלא"ה איכא קרא דבערב א"כ כשאכל המצה וקיים הקרא דבערב שוב המצה מבטל המרור דליתא אפילו דרבנן וע"כ לס"ל לתוס' סברת הרמב"ן הנ"ל והנה מה דפשיטא לכ"ת דאפילו אם המרור מבטל למצה עדיין המצ' מבטל למרור הדבר תלי' במחלוקת שבין רש"י ותוס' בזבחים ע"ח דרש"י פי' דלא ידעינין אי משום נותר אי משום פיגול ותוס' פי' אף על חדא אין לוקין דמקצת של זה מבטל זה ורש"י ס"ל דזה שנתבטל מצטרף לאיסור ואמנם אי מצטרף לדבר מצוה מה שנתבטל דהוה כמאן דליתא. תלי' בדברי התוס' מנחות כ"ג גבי קומץ שנתערב כ' רש"י דל"ח ריבה שמנה הואיל וכמאן דליתא דמי ותוס' חולק בזה עיי"ש (וע"ל סימן א') א"כ ה"ה הכא אם נאמר שנתבטל המרור במצה הרי כאן כזית מצה ויוצא ידי מצה והוי דאורייתא ודאורייתא ודאי אינו מבטל דרבנן וע"כ הדרבנן מבטל לדאור' ומ"ה המרור יוצא ממ"נ לשי' רש"י זבחים ולהתוס' מקצת של זה מבטל של זה ומקצת ש"ז מבטל ש"ז ודו"ק:

ט **ובגוף** דברי הרא"ש שכ' דל"ב מרור כזית רק משום ברכ' ומשמע ה"ט דקרא דעל מצות ומרורים יאכלוה קאי האכיל' על הפסח ולפע"ד דזה דוקא להלל דס"ל מצות כריכ' וס"ל דיאכלו' קאי על הפסח. אבל רבנן דס"ל כ"א בפ"ע ופרש"י מדלא כתיב יאכלו אותו ואנא ידענא דאפסח קאי וכתיב יאכלוהו משמע כ"א בפ"ע א"כ כ' אכיל' בכ"א ובעי כזית וז"ב ובזה א"ש מ"ש התוס' בד"ה אעפ"י שאין חרוסת מצוה דניבטיל חרוסת למרור ולהתוס' בזבחים ומנחות כ"ג ע"ב דכל עיקר הביטול היינו דלא נשאר כזית ומרור להרא"ש ל"ב כזית רק משום ברכ' ומאי הקשי אבל להנ"ל נכון דכיון דאכל מרור עצמו בזה בעי כזית לרבנן וגם כל קו' השאג"א סי' ק' מתישבים מ"ם א"כ קרא דבערב צריך לכזית ולהנ"ל י"ל דמה דדריש מקרא דבערב לטמא ושהי' בד"ר ולא מוקי לכזית קאי לרבנן וגם מ"ש דאיתקש מרור לפסח י"ל דסתם אכיל' בכזית וקרא כתיב על מצות ומרורים יאכלוהו ומשמע דקאי שיאכלום ביחד וסתם אכיל' בכזית וע"כ משמע שיש בכ"א פחות מכזית ובפסח יש קרא מיוחד ואכלו את הבשר וצריך כזית בפ"מ וכן במצה בערב תאכלו וכאן דליכא קרא רק על מצות ומרורים גלי קרא בהדיא במרור דל"ב כזית ומ"מ לשאר דינים כגון לנשים אקשי' רחמנא ולא עוד אלא שיש מקום לומר גם להלל ע"כ ס"ל דיוצא בפחות בכזית רק היכא שאוכל ביחד אבל באוכל זה בפ"ע דגם להלל יוצא דיעבד ולדידי' קרא תרתי קמ"ל או שיאכל בב"א או שיאכל בזא"ז א"כ באכלו בזא"ז גם להלל בעי כזית לקיים קרא דיאכלוהו על כל א' ודו"ק:

סימן עה

להרב הנ"ל:

א **ועל** דברי הטו"ז בסימן רצ"ז שדח' מי שרצ' לאסור בהמ' הנרבעת לאכיל' וכ' ותו דאיסור רביע' אינו אלא לגבוה וכבודו תמה דמשמע מדבריו דאיסור נרבע הוא אף בבהמ' אינו מינו ותמה עליו דזה דוקא באדם והמעיין בדברי הט"ז לק"מ דכוונתו דלכאור' הי' לאסור בהמ' הנרבעת מאינו מינו מטעם כל שתעבתי וכמו שהקש' בחולין קט"ו עיי"ש בתוס' ד"ה מדאסר רחמנא כלאים לגבו' מכלל דלהדיוט שרי והקשו דילמא איצטריך קרא להקדיש' ואח"כ הרביע' כלאים ודבריהם צ"ב דהקושיא על הולד של כלאים ואיך כ' הקדיש' והרי נוצר באיסור וצ"ל דהקושיא בגמ' לא על הולד רק על האם שהרביע' כלאים וע"ז משני מדאסר רחמנא כלאים לגבוה מכלל דלהדיוט שרי ואם הולד מותר כ"ש האב וכן פי' בראש יוסף דברי התוס' ואמנם לרש"י בחולין קאי קו' הגמ' אולד ואאם לא פרכינין מידי כמ"ש רש"י וצ"ל דל"ש כלל לאסור הבהמ' דילפינין מדאצטריך לאסור רובע כקו' התוס' ומ"ה לא פרכינין אלא על היוצא ומעתה ראשית דברי הט"ז הן דברי הגמ' חולין לפ"ד התוס' דיליף דהאם מותר מהיתר הולד והפלא שלא הביא דברי הגמ' ובסוף דבריו יליף עוד מנרבע דלא אסור אלא לגבוה וע"כ בהמ' שנעבד' בה עביר' מותר להדיוט וה"ה בכלאים אבל לא עלה על דעת הטו"ז דנרבע הוא בבהמ' איך חשד למאורן של ישראל בכך. והנה לא מצאתי מבואר איך הדין על הבהמ' הנרבעת כלאי' לגבוה דלתוס' לפמ"ש לא יליף רק מדהולד מותר להדיוט כ"ש האם ולגבוה דהולד אסור האם ג"כ אסור ואמנם לפי המבואר בסוטה מ"ו וגם מתוס' חולין קט"ו ד"ה חורש דילפינין מאלה דרשאי להקריב קדשים שנעבד' בהן עבוד' באיסור א"כ מרביע כלאים הבהמ' מותר לגבוה וע' תוס' חולין קט"ו והקשו למ"ל קרא דאלה ת"ל מדצריך קרא לרובע ונרבע ובזית רענן הקש' על קו' זו דבסוט' יליף מזה לנעבד' בהן עבודה דה"א דאסור ורובע ונרבע לאו עבוד' הוא ומ"ה איצטריך קרא ותי' דנרבע נמי עבוד' כמו עלה עלי' זכר ולפ"ז להתוס' ע"ז כ"ג ע"ב ד"ה ש"מ דרביע' דאדם לא מיקרי עול ל"ק קו' התוס' בחולין והתוס' בחולין לשיטתם בב"מ ל' דלס"ל לחלק בין עלה עלי' זכר לנרבע מאדם וז"ב. (ועיין תמורה כ"ח מקש' מה לחורש בשור וחמור שכן אינן חייבין מית' וצ"ל הא דלא יליף מחורש בשבת שיש חיוב מיתה להר"ם פ"כ משבת וחמיר ממחמר. משום דהוה מלאכ' המשותפת בין אדם לבהע' ועיקר החיוב על האדם משא"כ נרבע עיקר עבוד' נעשה בבהמ' או שהכונ' שחייב לסקול הבהמ' ודו"ק:

ועיין בסוטה מ"ו פרש"י שם נעבדה עבוד' באיסור כגון בשבת):

ב **ומן** האמור צ"ע על הטו"ז סי' תרמ"ט דהלבוש אוסר אתרוג המורכב מטעם נעבד' בו עביר' והקש' דא"כ למ"ל קרא דאו כבש פרט לכלאים ת"ל שנעבד' בו עבירה. הנה מה שקשה לדבריו דהרי קרא איצטריך דלולא הקרא הי' אסור אף להדיוט מלתכ"ת כמו דמקש' בחולין קט"ו ורק מדאסור לגבו' יליף דלהדיוט שרי די"ל עפ"י מש"ל בשיטת התוס' דמקש' אבהמ' הנרבעת מכלאים גופי' א"כ זאת נוכל ללמוד מנרבע דאסור לגבוה מכלל דלהדיוט שרי והגמ' בחולין משני לבתר דכתיב בכלאים ילפינין מכלאים אבל גם בלא"ה ילפינן מנרבע ולתוס' ילפינין מהאם להולד ושפיר הקש' הטו"ז דלמ"ל קרא דאו כבש ולרש"י י"ל דלק"מ דכמו שחילקו תוס' בסוכה לענין מה"ב דהיכא דהמצו' לא הי' זולת העביר' אז שייך מה"ב וה"ה בלתכ"ת יסבור רש"י הכי ומ"ה ל"פ רק מהיוצא אבל התוס' לס"ל הכי ולתוס' שפיר הקש' הטו"ז אבל גם לתוס' ל"ק דלולא קרא דאו כבש הוה ילפינן מקרא דאלה להתיר כלאים אף שנעבדה בו עבירה ותוס' בחולין כ' דמקרא דאלה לא נוכל למילף רק בע"ח עיי"ש בתוס' ד"ה חורש א"כ באתרוג המורכב שפיר ס"ל להלבוש דאסור לגבוה דל"מ למילף מקרא דאלה וצ"ל דכונת הטו"ז דכלאים ליכא למילף מקרא דאלה דשם ל"ה מה"ב כיון שאפשר למצוה זולת עבירה משא"כ בכלאים כמ"ש תוס' בסוכה ל' ולמ"ל קרא לכלאים. ואמנם לפ"ז מאי מייתי הטו"ז ראי' דל"ש. מה"ב מהשתחוה לצמר דמותר לתכלת הואיל ונשתנה שם ל"ש מה"ב דאטו מחמת עבירה נעשה המצוה ונ"ל דדברי ז' הטו"ז מזוקקים שבעתים דהקשה א' מב' קושיות תחלה הקשה מהשתחוה. לצמר והיינו לגי' בתוס' סוכה ל' דבכל גונא שייך מה"ב שפיר הקשה משם וקו' הב' ל"ק לפ"ז דצריך קרא דכלאים דלא ניליף מאלה ואח"כ הקשה ותו דאם נאמר דל"ש מה"ב והיכא דשייך מה"ב דנתהוה מאיסור ל"מ סברא הראשונ' שוב הקשה דלמ"ל או כבש דליכא למילף מקרא דאלה ודבריו עמוקים כדרכו. ונ"ל בישוב קו' הטו"ז דלמ"ל קרא לכלאים דיש ללמוד לחומרא מה"ב מקרא דוהבאתם גזול כדאיתא בסוכה ולקולא ללמוד להתיר מקרא דאלה ואף שנעבדה עבירה מותר לגבוה כדאיתא בסוטה מ"ו והתוס' כ' בתמורה כ"ח ע"ב דגבי בע"ח לאסור לגבוה קולא וחומרא לקולא מקשינין עיי"ש:

א"כ מה"ט צריך קרא מיוחד בכלאים. אך לפי תוס' בסוכה דמה"ב דוקא היכא שעיקר הדבר ע"י העבירי ל"ש למילף להקל שפיר הקשה הטו"ז. ודרך אגב נ"ל בישוב דברי הרמב"ם שפ' בפ"ה מאיסורי מזבח אין מביאין מנחות ונסכים מערלה וכ"כ משום דהו"ל מה"ב וס"ל מה"ב דאורייתא ופסק בה' ז' שם בגונב או בגוזל והקריב קרבן בנתיאשו כשר ולא הו"ל מה"ב ע' בנוב"י מהד"ת סי' קל"ג שהרגיש בזה ולהנ"ל מיושב שפיר דס"ל

לחלק בין בע"ח דילפי' בסוטה מ"ו מאלה דכשר אף בעבד עבירה ותוס' כ' חולין קט"ו ד"ה חורש דמקרא דאלה ליכא למילף אלא בע"ח וע"כ במנחות ונסכים ס"ל לרמב"ם שפיר מה"ב ובזה י"ל שיטת ר"י בגיטין נ"ה ודברי התוס' בסוכה דמשמע דכ"ע אית להו מה"ב בלולב ורק ביו"ט ב' פליג ר"י. ואיך לא הרגישו מדברי ר"י דלא ס"ל מה"ב ע' בנוב"י הנ"ל ולהנ"ל נכון דדוקא בבע"ח פליג ר"י ובלולב כ"ע מודה והר"מ לס"ל כסברת התוס' סוכה ל' כדמוכח מדבריו:

ג **ובדברי** הצ"ץ סימן מ"ו ובהגהות שבסוף הס' שהרגיש כ"ת שהתיר בזה"ז בנרבעת לאכילה הואיל ואין האיש חייב מיתה בזה"ז ולא בא תקלה ע"י וכ' שנעלם ממנו דברי הגמרא נדה מ"ה דתינוק בן ט' שנים הבהמ' נסקלת אף שהוא אינו נסקל הנה בסנהדרין מקשה ממשנה על הא דבעינין תקלה וקלון ומשני כיון דמזיד הוא תקלה נמי איכא ורחמנא הוא דחס עלי' דידי' חס אבהמה לא חס. ומעתה בקטן דחיוב מיתה יש ורק דחס רחמנא ואבהמה לא חס משא"כ בזה"ז דליכא חיוב מיתה דאין דנין בכ"ג ולא נגמר הדין כלל נכונים דברי הצ"ץ והרי להלכה פסקינין דבעינן תקלה וקלון ומ"מ בקטן חייב וכ"כ ז' הגאון מהר"ץ אשכנזי סימן פ"ד ובגוף האיבעיא מר"ש אי תקלה וקלון בעינין יש להבין דכ"ז לר"ש דדריש טעמא דקרא ומ"ה י"ל דתרוייהו בעי תקלה וקלון אבל למאן דל"ד טעמא דקרא כיון דגזרה תורה ואת הבהמה תהרוגו מה לי אי בא תקלה ע"י או קלון וגם המשנה צ"ב וכי טעמא דקרא אתי לאשמועינין ולכאורה י"ל דהאיבעיא קאי לר"ש דרב ששת ס"ל דרשינן ט"ד בקידושין כ' כר"ש ולפ"ז מוכח דרמב"ם פ' כר"ש דפ' ג"כ דבעינין תקלה וקלון פ"א מא"ב:

ואמנם י"ל לפי המבואר במלא הרועים אות ט"ד דכי פליגי רבנן היינו לגרוע מהפסוק אבל להוסיף על הפסוק עוד איסור נמי דרשי דמקרא א' יוצא לכמה טעמים א"כ א"א להקל ולומר דכאן ל"ש הטעם דאולי יש טעם אחר לקרא:

אמנם להחמיר אתה מחמיר ור"ש דריש בכ"מ ט"ד עיי"ש א"כ לדיני נפשות דס' נפשות להקל ודין הבהמה כדין האדם חוששין מס' שמא ט"ד מתקלה וקלון ובשוגג או בעכו"ם לא קטלינין לבהמה הגם דמל' הר"מ בה' מלכים פ"ט ה"ז משמע דהוה ודאי שלא נצטוו אלא בישראל וצ"ל דר"מ פ' דדרשינין ט"ד ולפמ"ש דאם ל"ד ט"ד הוה ס' א"כ נהי דמספק לא קטלינין אבל מ"מ לענין איסור הנאה יש לאסור הבהמה מספק בקלון אעפ"י שאין תקלה. אבל י"ל כעין שכ' פמ"ג ס' מיתה אינו פוטר מתשלומין ול"א ס' ממונא לקולא דהוה כודאי שא"ח מיתה והפלא שלא הביא דברי המג"א בסימן רע"ז דלס"ל כן א"כ גם בדין הבהמה אם נאמר דס' בדינה להקל אינה נאסרת ג"כ והיה מקום לישב קצת דברי

הב"ח בתשו' שרצה לאסור בהמה הנרבעת לנכרי ולא בעי כ"ג דנכרי נהרג בע"א ושלא בהתראה וז' הגאון מהר"ץ סימן פ"ד הרבה להשיג עליו ולהנ"ל י"ל דחשש לדברי ר"ש דדריש ט"ד להוסיף ולדידיה י"ל דחייב מיתה אף בתקל' לבד דכמו דדן להקל באיסורין כן דן להחמיר במיתת בהמה ומ"ה ס"ל דל"ב קלון ותקלה רק בטעם א' נהרגה ונאסרת ולאיסורין חשש הב"ח דשמא הלכה כר"ש ולדידי' היכא דשייך הטעם אף דלא נכלל בקרא כדס"ל לר"ש בב"מ קט"ו וה"ה בשור בנכרי דל"ב כ"ג ושייך טעם דתקלה. ומ"ה לר"ש היתה חייבת בסקילה ונאסרת ורוב קו' הח"ץ מיושבין לפ"ז דכל סוגיות דמייתי הח"ץ י"ל דלא כר"ש ודו"ק:

ד **והנה** לענין בהמה הנוגחת או הנרבעת בזה"ז בתשו' בית יעקב סימן קי"ח חולק על הטו"ז בסימן קנ"ג דכיון דלא תנן רק בדיעבד אם שחטו קודם שנגמר דינו בשרו מותר ש"מ דלכתחילה אסור וה"ה בזה"ז דהוה קודם שנגמר דינו עיי"ש והדבר תמוה מאוד דמה ראי' מגמרא שהי' בזמן שדנו הב"ד ד"נ והי' מחויב להביא לב"ד ולקיים ובערת הרע מקרבך כדאיתא בחולין קל"ט ומ"ה אסור לכתחלה לשחוט משא"כ בזה"ז דליכא ב"ד וכ"כ בצ"ץ סימן מ"ו אבל לא הביא לדחות דברי ב"י וכעת ראיתי שי"ל דהר"מ פ"י מנזקי ממון פ' בשור שהוא טרפה שהרג פטור והראב"ד כ' דאם בפני ב"ד הרג חייב. וכ' הה"מ דשמא קרא ובערת לא כ' אלא באדם וזה תמוה מחולין קל"ט דפטרו משילוח הקן משום דבעי לאתויי לב"ד לקיומא ביה ובערת הרע מקרבך וכן הקשה בח"ס לאו"ח סימן ק"ה וק"פ והנלע"ד דהמעיין בחולין קל"ט רש"י ד"ה אלא לשחיטה ופרש"י דאי משום ובערת הרע הרי מבוער מן העולם ומשמע מזה דבזה מקיים ובערת והגמרא מיעטי' דאינו ראוי לקרבן כמ"ש תוס' תמורה כ"ח ד"ה טול דשחטו קודם גמ"ד אף שמותר להדיוט אסור לגבוה (ודברי תוס' אלו נעלמו מתשובת ב"י באותו תשו') וזה דלא כח"ס סימן ק"ה שפי' קמ"ל דלא מקיים ובערת ולא משמע כן מרש"י ומ"ש מתוס' תמורה נכון מאוד ולפ"ז שורש הדבר דבבהמה אין כאן מצות ב"ד כמו מיתת ב"ד באדם רק מצוה לבער רשעים שלא יזיקו ואם שחטו אף שלא בב"ד מתקיים ובערת ושפיר כ' הה"מ דבשור טרפה כיון שהוא עומד למות בלא"ה ואינו חי א"כ ל"ש לבער רשעים מן הארץ דהוה כמבוער והגמ' ל"ק בטרפה רק באדם שיש מ"מ על הב"ד להמיתו ושלא ימות בעצמו אבל בשור דכ' רש"י דבשחיטה מתקיים דא"צ להמיתו במיתה אבל לשלוח העוף שהרג א"י דמחויב להאבידה מן העולם וע' בל' הר"מ שכ' על הא דבעלים הם טרפה שהוא פטור משום דהוא כמת כנ"ל לפי חומר הקושיא ונמצאו דגם דברי הב"י נאמנו דהביא ראיה מאם שחטו דדוקא בדיעבד מותר וליכא למימר דלכתחילה בעי לאתויי לב"ד דהרי משמע

מרש"י ד"ה אלא לשחיטה דמקיים בשחיטה ג"כ ובערת וע"כ לכתחילה אסור הבשר אף קודם גמ"ד כנ"ל לישב דברי הב"י. ואמם י"ל דדוקא שם שלא יאכול הבשר מקיים ובערת הרע בהשחיטה משא"כ בשוחט לאכול הבשר אינו מקיים ובערת דבערת הוה שלא כדרך אכילה כמ"ש תוס' פסחים כ"ח ומ"ה לכתחלה אסור לשחוט משא"כ בזה"ז דליכא ב"ד ואין עלינו מצוה ובערת בעוה"ר מותר לשחוט לכתחלה, וכן משמע מדברי ז' הגאון מהר"ץ בסוף התשו' אך דמשמע מדבריו דבשחיטת גם בזה"ז מקיים קצת ובערת אף שאכל הבהמה ולפע"ד ל"נ כן ומה שיש לעיין בחולין קל"ט שם דמקשה אי דגמ"ד בר קטלא הוא ופרש"י דאינו ראוי לשחיטה דהא דינא בקטלה וצ"ע לתוס' חולין ג' דל"ב כלי שרת בשחיטה א"כ יבדק צור וישחוט דעבדי' כעין סקילה כמו דאמרינן בב"ק מ"א ולענין איסור הנאה לא איכפת לן דמלל"נ כמ"ש תוס' שם וכן קשה בעיקר קרא רובע ונרבע דצ"ל עפ"י א' או עפ"י בעלים דזולת זה הוה בסקילה ומאי הוי והרי בשחטת בצור היא כעין סקילה ומלל"נ בקרבן כמ"ש תוס' חולין קל"ט ומזה מוכח דשחיטת קדשים ל"מ בצור דאין עושין כלי שרת של אבן ולהר"מ פ"ב ממעשה קרבנות דלכתחלה בעי כ"ש נכון אבל לתוס' חולין קשה וצ"ל דזה ל"ה רק כעין סקילה אבל סקילה ממש ל"ה ועוד דשחיטת קדשים בעי כונה לשום שחיטה ולא לשם סקילה וזה ג"כ ברור וקצרתי: ידידו יצחק שמעלקיש האב"ד פ"ק והגליל:

סימן עו

דין הפקר בטעות (א

) **הנה** בש"ס כריתות כ"ד משמע דהפקר בטעות הוי הפקר דאמרינן שם שור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם זכה בו דהפקירו אף דבודאי הוי טעות דאלו ידע שיוזמו עדי' ל"ה מפקירו כדאמרינן בסוט' ו' נמצא עדי' זוממין תיפוק לחולין דהוי הקדש טעות. ובירושלמי ב"ק פ"ד ה"ח ובסנהדרין פ"י ה"ז פליג ר"ל וס"ל דלא זכה דיאוש טעות היא משמע דלר"י הפקר בטעות מהני וצ"ע על תוס' פסחי' נ"ז ד"ה אלא שכתבו דאפילו לב"ש מחייב במעשר בנתן פיאה בטעות משום דהפקר בטעות הוא והרי הפקר טעות הוה הפקר וכן צ"ע בר"ש פיאה פ"ו מ"א. וע' עוד בר"ן נדרי' פ"ד שכתב דקנין ממונו לא פקע ע"י שאלה דל"מ שאלה בהפקר להנ"ל פשוט כיון דהפקר בטעות מהני שהלכה כר"י לגבי ר"ל מ"ה ל"מ שאלה בהפקר ונ"ל ראי' דהפקר בטעות מהני מב"ב נ"ד דאמרינן שם נכסי נכרים הרי הן כמדבר דנכרי מכי מטא זוזי לידי' איסתלק לי' ישראל ל"ק עד דמטא שטרי' לידי' הלכך כל המחזיק זכה בו וכתב הרא"ש דא"צ המחזיק להחזיר מעותי' והראשון יקרא מוסר אי תבע לעכו"ם מעותי' ולכאור' אמאי לא יתבע מיד העכו"ם מעותי'

כיון דלא נתן רק עבור הקרקע והעכו"ם יקח השד' מיד המחזיק כדין כיון דהוי הפקר בטעות שהעכו"ם לא הפקיר רק עבור מעות שקיבל וע"כ ס"ל הפקר טעות הוי הפקר וזכה הישראל הב'. ואמנם הרב האי חולק על הרא"ש וס"ל דצריך לחזור מעותי' וי"ל דס"ל דהפקר טעות ל"ה הפקר. ולכן הישראל צריך להחזיר מעות שלא יתבע לנכרי ולפ"ז גם במטלטלין צריך הזוכה ליתן הדמי' דלא כמ"ש בנתיבות סימן קצ"ד ס"ק ה' ודו"ק:

ב **ויש** קצת ראי' דהפקר בטעות ל"ה הפקר דהרי הר"ן בנדרי' כ"ט כ' דהאשה אינה מקנית עצמה לבעל אך שמבטלת דעתה ורצונה ושוי' כהפקר ואם הפקר טעות הוי הפקר גם קידושי טעות מצדה מהני ולישב דברי תוס' פסחי' מסוגיא דכריתות הנראה שיש לחלק בין יאוש להפקר דבשה"נ שהוזמו עדי' הוא מדין יאוש דהפקר ל"מ באה"נ רק יאוש. ולכן ס"ל לר"י דיאוש בטעות מהני משא"כ הפקר בטעות ל"מ וכ"כ בקצה"ח סימן קמ"ב דיאוש אפילו בטעות מהני וזה דלא כמ"ש בקצה"ח סימן ת"ה דהא דשור הנסקל שהוזמו עדי' מדין הפקר הוא ואף דאה"נ לא יוכל להפקיר כיון שבאמת הוזמו עדי' ול"ה אסור בהנאה מועיל הפקר וז"א דשם מדין יאוש הוא כמבואר בירושלמי דאמר ר"ל יאוש טעות הוא ויאוש מועיל באה"נ. אך לפ"ז צ"ע לפמ"ש במק"ח סימן תמ"ח ס"ק ט' ובנתיבות סימן רס"ב ס"ק ג' דהיכי דכלה היאוש קודם דאתי ליד זוכה ל"מ הזכי' אח"כ א"כ בשה"נ שהוזמו עדי' אמאי כל הקודם זוכה הרי כלה היאוש קודם דאתי ליד זוכה דמל' הש"ס והר"מ משמע דאף לאחר הזמה מהני זכי' וע"כ צ"ל דלא כהמק"ח:

ג **ובעיקר** הדין דיאוש בטעות שכתב' דמועיל וכ"כ בקצה"ח מטעם דכל יאוש הוה בטעות נלע"ד דבר חדש דה"ט דל"מ יאוש בתר דאתי ליד זוכ' כדאיתא בש"ס דב"ק ס"ו וע' רמב"ן הובא בשיטה לב"מ כ"ו בטעם הדבר ולי נרא' דה"ט דבאמת כל יאוש הוא בטעות דאלו ידע שימצא ל"ה מתיאש אך אם נתיאש קודם שנמצא בשעת היאוש ל"ה טעות והועיל אז אח"כ לא נתבטל משא"כ בנתיאש לאחר דאתי ליד זוכה הוי טעות בשעת היאוש ול"מ וכיוצא בזה איתא בש"ס דכתובות צ"ז לענין זבין ולא איצטרך זוזי דמשני התם זביני בטעות הוה דארבע בעיקולי' הוה קיימא ופרש"י שהי' טעות בשעת מכירה משא"כ היכא שבשעת מכירה ל"ה טעות ורק אח"כ נעשה וה"ה ביאוש כה"ג ומצאתי בש"ך סימן שנ"ח ס"ק א' ראי' לדברי ודוק:

ובזה יש לפרש דברי הגמרא דב"ק ס"ו יאוש אמרי רבנן דתקנה ולא ידעינין אי דאור' מידי דהוי אמוצא אבידה כיון דמיאש מרה מקמה דתיתי לידי' קני האי נמי קנה או דלמא ל"ד לאבידה דבהיתרא אתי לידי'. אבל האי דבאיסורא אתי לידי' והקשו התוס' דהרי בתחלה אמר כיון דמיאש מרה מקמי דתיתי לידי' ומשמע דלאחר דאתי לידי' ל"מ

יאוש ואיך רוצה ליליף גזילה דהוא אחר דאתי ליד הגזלן להנ"ל י"ל הכי מי נימא דה"ט דמוציא אבידה ל"מ יאוש אחר דאתי לידי' משום דהוה יאוש בטעות בשעת יאוש וזה ל"ש בגזילה דל"ה בטעות ומ"ה מהני יאוש בגזילה אף לאחר הגזילה או דל"מ בגזילה יאוש משום דבאיסורא אתי לידי' והנה לפמ"ש הרמב"ן בטעם דל"מ יאוש בתר דאתי ליד המוציא משום דנעשה עלי' שומר והוה תחת ידו ורשותו ול"מ יאוש ע' קצה"ח סימן רנ"ט וקס"ג וקשיא דבגזילה דהוה אינו ברשותו מהני יאוש כמו בחוב שכ' הקצה"ח דמהני ובב"ק משמע דגזלה גרע מאבדה וכבר הקשה כן בשטמ"ק ב"מ על הרמב"ן ונ"ל לפרש הכי כיון דזה גופא איסורא הוא שהוציא מרשותו ל"מ מעשיו וזה פי' הגמ' לרמב"ן דכמו דבאבידה ל"מ תסר דאתי לידי' משום דהוה ת"י ורשותו כן בגזילה ל"מ הואיל והוא שומר עלי' ואף דהוה בגזילה אינו ברשותו מ"מ כיון דבאיסורא אתי לידי' ונעשה איסור ע"ז שהוציאו מרשותו ל"מ מעשיו דאעל"מ והוה ברשותו והוא שומר עלי' וכאבדה בתר דאתי לידי' משא"כ באבידה שנטלו ע"מ לגזלו דגם קודם שנטלו ל"ה ברשותו. גם עתה ל"ה ברשותו מ"ה כ' הרמב"ן דמהני יאוש ודו"ק:

ד **ולפמש"ל** דהיכא דהטעות הי' בשעת היאוש ל"מ ליתא לדברי הקצה"ח סימן קמ"ב מ"ש שם בהך דר"כ שקל בידקא בארעא דשם הוי למפרע בטעות ול"מ הפקר ויאוש ולפ"ז צ"ע בלשון הג"א שהובא שם וגם צ"ע מש"ס דכריתות הנ"ל דגם הכא הוי יאוש בטעות מעיקרא כיון שהי' העדי' המזימים רק שהוא לא ידע ובעיקר הקו' מש"ס דכריתות דפסקינין דכל הקודם זכה אף דהוה הפקר בטעות י"ל דהגמ' לא מיירי מדין הפקר בטעות דמשכחת לה כשהעדי' המזימין קרובי' לבעל השור דהשתא דאמרינן דהפקיר שורו ונאסר מחיים לשיטת רש"י והוה הפקר גמור אין נ"מ לבעל השור ונאמני' קרובי' של בעל השור להזים העדי' שלא יהרג השור דבלא"ה הוא הפקר ומ"ה אין הורגין השור ומ"מ אם אתה אומר דהוא הפקר בטעות והוא של בעל השור שוב אין נאמני' להזים העדי' ומ"ה השור הפקר כשהי' ואינו נהרג והגמרא קאמר גוף הדין ומדין הפקר בטעות לא מיירי ודוק. ובהכי מיושב מה דאמר ר"ל עיר הנדחת שהוזמו עדי' והרי ס"ל בירושלמי יאוש בטעות ל"מ ואיך סותר דבריו בש"ס דידן להנ"ל י"ל דמיירי בנכסי צדיקי' שבתוכה והעדי' המזימין קרובי' לצדיקי' ואם אתה אומר דהוי הפקר בטעות שוב ל"מ הזמתן ולכן ממ"נ הוי הפקר והגמרא לא מיירי מדין הפקר בטעות ולכן סתמו הדברים:

סוף דבר לדעתי נראה דהפקר בטעות ל"ה הפקר כשיטת תוס' ויאוש בטעות תלי' בפלוגתא דר"י ור"ל. ואם היאוש מעיקרא בטעות ל"מ לפמ"ש דטעמא דאביי דיאוש שלמ"ד ל"ה יאוש משום דהוה יאוש בטעות וכן רמז ע"ז הש"ך סימן שנ"ח ס"ק א' וס"ל

לאביי כר"ל. ולפ"ז לדידן דפסקינין כאביי צ"ל הך דכריתות כנ"ל ודו"ק. וע' בקצה"ח סימן ל"ג ס"ק ב' בסברת בה"ע בהעיד קרוב ונפסק הדין לפסול העדות ל"מ שיעיד אח שנתרחק וכ' שהוא מדין יאוש בעלי' כמ"ש בת"ה הובא ברמ"א סימן רס"ח ותמהתי עלי' מש"ס דב"ק ק"ו ומבואר בסי' פ"ז בכופר הכל שנשבע ואח"כ הביא עדי' חייב לשלם ול"א כיון שכבר נפסק הדין הוי יאוש בעלי' וכתבתי לישב דשם כיון שיש לו עדי' הוי יאוש בטעות כיון שמתחל' הי' לו עדי' אף שלא ידע משא"כ בהך דבה"ע, שהי' העדי' פסולי' בשעת פס"ד ל"ה יאוש בטעות ומ"ה יש להצדיק דברי קצה"ח ודו"ק היטב:

סימן עז

וע"ד הטשיקילאדע שנשאלתי מדודי הגביר המפורסים מ' יהושע מאיר גאלדבוים נ"י מלבוב שקודם פסח נשלח לו ע"י בע"ג לקאמפטאהר ומשם נשלחה ע"י בע"ג א' ולא נודע ערך ד' חדשים אנה הסחורה ותבע להקאמפטאהר עבור הסחורה כי נתיאש מהסחור' והאחריות הוא על הקאמפטאהר ואח"כ בא הסחורה אחה"פ ולא מכרו קודם פסח והוא ביטל חמצו:

א **הנה** יש מחלוקת בין הפוסקי' אם לא ידע מהחמץ אם עובר אב"י דדעת הטור דאח"כ כשנודע עובר למפרע על ב"י מידי דהוה אמי שאכל חלב בשוגג כדאיתא במג"א סימן תל"ד וכבר תמהו על הטור מהגמרא דמקשה וכי משכחת לה לבטל' ותיקשי דהרי עד השתא עבר עלה ומה מהני מה שיבטל אח"כ. והנה זה אין להקשות דלמ"ל להגמרא שמא ימצא גלוסקא יפה והרי אף כשלא ימצא כלל עובר די"ל כמ"ש מחהש"ק דזה חשש רחוק שמא יש כאן חמץ ולא ימצא כלל כיון שבדק כל המקומות ולא הוצרכו לתקן שיבטל ורק משום שמא ימצא גלוסקא יפה אך קשה מה מקשה תו וכי משכחת לה ליבטלי' והרי עובר עלי' קודם שיבטל והנ"ל לישב דהנה בקצה"ח סימן רס"ב העיר בדבר חדש דאף לאח"ז איסורו יכול לבטל לפ"מ דאיתא בעירובין ע"א דיכול לבטל רשות אפילו בשבת דהוה כאומר כלך אצל יפות ופרש"י דכיון דבטל השתא גלי' דעתי' דמעיקרא בשריותא ניחא לי' אלא ששכח וביאור הדבר כמ"ש הב"י והטו"ז בסימן של"א דאף דקיי"ל כאביי דיאוש שלא מדעת ל"ה יאוש במצוה שאני ואמרינן כיון דהשתא מיאש למפרע נמי הוה יאוש וה"ה בחמץ כיון דהשתא מבטל למפרע נמי הוה ביטול וסוגיא דפסחי' קאי לשי' גמרא ב"מ דלא חילקו בין רשות למצוה ותלי' בפלוגתא דאביי ורבא עיי"ש והנה כבר תמה עלי' הנתיבות סימן הנ"ל דהרי חמץ בלא"ה אינו ברשותו ואנן סהדי דלא ניחא לי' ורק דהתורה ע"כ אוקמא ברשותו עד שיבטל או שיבער ומה מהני מה דניחא לי' למפרע וגם בלא"ה דברי' תמוהין דכלך אצל יפות ל"ש רק היכא

שכעת היא שלו ויכול לבטל רק שאנו בעינן שיהני למפרע אמרינן כיון דהשתא מועיל מהני למפרע כיון שעכ"פ מהני הביטול לפי שעה משא"כ בחמץ השתא אינו ברשותו לבטל ובשלמא שם בשבת בידו לבטל ורק שאסור בשבת לבטל אמרינן כיון שמהני למפרע ל"ה אקנוי רשותא בשבת משא"כ כאן השתא אין בידו לבטל ואיך מהני למפרע ומעתה הדברי' נכוני' בטעמן דכ"ז למסקנא דמסיק דחמץ אינו ברשותו והתורה אוקמא ברשותי' בע"כ דילי' שפיר אינו יכול לבטל כנ"ל משא"כ לה"א דסלקא אדעתין דיכול לבטל לאח"ז איסורו מקשה שפיר וכי משכחת לה ליבטלה וכשיבטל כעת אמרינן למפרע ניחא לי' והוי כאומר כלך אצל יפות ונכוני' דברי הר"מ והטור בט"ט:

ב **ועכ"פ** לדעת הטור עובר בב"י בלא נודע כלל אמנם אף לדעת החולקי' דא"ע בב"י בלא נודע בפסח אם יש לו חמץ מ"מ אסור לאחה"פ כמבואר בסימן תמ"ח דאפילו שוגג או אונס אסור לאחה"פ ואפילו ביטל עיי"ש. אמנם בנ"ד שהבעלי' נתיאשו מהחמץ יש לדון דע"כ לא אסרו בחמץ שעה"פ אפילו ביטלו משום דחיישינין להערמה משא"ב היכא שהבעלי' נתיאשו קודם פסח ונאבד באמת י"ל דכמו בשהפקיר ג"י קודם פסח מותר כיון דל"ש טעמא דהערמה כמ"ש במק"ח כש"כ כנאבד והבעלי' נתיאשו מותר לאחה"פ אלא שי"ל לפמ"ש המק"ח סי' תמ"ח דיאוש ל"מ קודם דאתי ליד זוכה ומה"ט פ' בכלה היאוש קודם דאתי ליד זוכה ל"מ. (וע"ל סימן ע"ו שהבאתי ראי' דל"כ) וכ"כ בקצה"ח סימן ת"ה. א"כ בנ"ד נהי שהבעלי' נתיאשו מ"מ הרי לא אתי ליד זוכה דהרי באמת לא הי' אבודה רק שלא נודע אי' הניחו אותה הבע"ג ובכ"מ שהי' לא זכה בו אחר ולא כיון לזכות בהסחורה ע"כ עדיין הוה החמץ של הבעלי' ועובר בב"י ומצאתי ברא"מ עה"ת פ' בא שכתב בטעם דחמץ שנפלה עלי' מפולת הרי הוא כמבוער דכיון דמדאור' בביטול בעלמא סגי אין לך ביטול גדול מן חמץ שנפלה עלי' מפולת שכבר הסיח דעתו ממנו ומשם יש ללמוד דיאוש מהני אף בלא אתי ליד זוכה וכדברי הרא"ם משמע מירושלמי פ"ב דפסחים שכתב איכא בינייהו נפלה עלי' מפולת מ"ד משום זכי' לית כאן זכי' והיינו אליבא דר"י דבעי אתי ליד זוכה משמע דלר"מ מותר במפולת מטעם דבעלי' אסחי דעתן וזה הוא יאוש ול"ל דבמפולת הוה כאבוד ממנו ומכל אדם וממילא הוה הפקר כמציל מזוטו של ים ז"א דל"ה כמציל מזוטו של ים כיון שבידו להציל. ועוד דבזה אף ר"י מודה דל"ב אתי ליד זוכה כמו גר שמת דמסיק בירושלמי דר"י מוד' ושמא יש לחלק ומה שהכריח להמקו"ח סברא זאת דל"מ יאוש בלא אתי ליד זוכה דאל"כ כל חמץ שעה"פ לישתרי דמכי מטי זמן איסורא ודאי מיאש כבר כתבתי דיאוש ל"מ במה שהוא ברשותו ואף דחמץ א"ב כיון דמחמת איסור הוי א"ב בזה התור' עשאו כאלו הוא ברשותו משא"כ

היכא שבלא"ה אינו ברשותו כגון שנאבד מהני יאוש שלא יעבור בב"י. וכן מה שהוכיח הקצה"ח סימן ת"ה מהא דב"ק ס"ו דמשני זה מתיאש וזה א"ר לקנות ומה בכך דל"ק מ"מ איך אומר הרי שלך לפניך כיון דהוי הפקר אין ראי' דגזל חלוק מאבידה כמ"ש תוס' ב"ק ס"ט ד"ה כל שלקטו דבגזל ל"ה יאוש רק כמתנה ול"פ מן המעשר ומ"ה ל"מ רק ברוצה לקנות משא"כ ביאוש דאבידה וסוף דבר באבידה לענין חמץ בפסח לדעתי יש ראי' מחמץ שנפלה מפולת אמנם בנ"ד אין זה יאוש גמור כיון שהקאמפטאר הי' חייב לשלם והוא תובע ל"ה יאוש דשום אדם לא יוכל לזכות כיון שבעל הקאמפטאהר שהוא השומר לא התיאש וכמ"ש התוס' ב"ק הנ"ל לענין גזלן:

אך כיון שמשיקלאדע אין בו רק חשש תערובת קמח וקמח גופי' הוה ס' ע"כ הדבר ברור דמותר לאחה"פ בצירוף היתר הנ"ל:

סימן עח

בדין מי פירות עם מים. (א) **הנה** דעת התוס' דמי פירות עם מים הוי חמץ נוקשה וכתב הנוב"י סימן כ"ב דמ"פ עם מים ל"ב בס' אף להפוסקים דנוקשה בטל היינו מפני שהוא מדרבנן אבל מ"פ ע"מ ע"כ דאורייתא דבמס' מנחות נ"ז אמרינן לרבות מנחת נסכים לחימוץ והקשה בגמרא מ"פ אין מחמיצין ומשני מגבלה במים ומוכח מזה דמ"פ ע"מ הוי דאורייתא וע"כ או דחמץ נוקשה ג"כ דאורייתא או דמ"פ עם מים הוי חמץ גמור והמקו"ח סימן חס"ב הקשה עלי' מדברי הרא"ש שפסק נוקשה דרבנן ומ"פ ע"מ ל"ה רק ח"נ ואיך יפרנס הגמרא מנחות וע"כ כ' הוא לפמ"ש תוס' פסחים מ"ג דאיכא שני ריבוים לח"נ למנחות עיי"ש א"כ י"ל לענין חמץ בפסח מ"פ עם מים הוי דרבנן ולענין מנחות הי' דאורייתא דאין ללמוד חמץ ממנחות עיי"ש. והנה לפעד"נ אף דבחמץ מ"פ ע"מ ל"ה רק מדרבנן מ"מ זה בחולין אבל בתודה ויוצא ידי חמץ במ"פ ע"מ או במנחה שבא מצה ונחמצה במ"פ ע"מ שפסולה למנחה כיון דהוי חמץ דאו' לענין מנחה גם בפסח אסור מדאורייתא דא"א ללחם א' שיהי' לענין זה חמץ ולענין אחר מצה וכיוצא בזה ברשב"א חולין ריש גה"נ אף דאין בגידין בנ"ט בג"ה של עולה חייב שתים מיגו דהוי אכילה לענין ג"ה עיי"ש וכן הוא לכמה ענינ' עצמו מספר ובהכי מיושב מה שי"ל בפסחי' י"ג דאמרינן לענין חלות תודה כשירות הי' אלא מתוך שאין להם אוכלין נפסלין בלינה וקשה דגמרא בדף ל"ט פריך אמאי מצה עשירה היא ומשני רביעית היא ומתחלקת לכמה חלות והקשה מהרש"א אכתי מ"פ ע"מ הוי וממהר להחמיץ ומשני ב' תי' א' דמעט מים לא מיקרי מ"פ ע"מ ב' דכהנים זריזין ובתי' זה ס"ל להמהרש"א דמעט מים הוי מ"פ ע"מ ולשיטת רוב פוסקי' ל"ה בפסח רק מדרבנן ורק לענין מנחה הוי דאורייתא ודעת

הנוב"י סימן כ"א דח"נ לכ"ע אינו אסור רק בפסח אבל לא בע"פ דל"ה רק מדרבנן ול"ג בע"פ ומעתה אמאי נשרפין בבקר הב' חלות הרי למהרש"א כל חלות תודה הוי מ"פ ע"מ ונוקשה דרבנן מותר כל היום ונמתין עד הלילה וזה ודאי קו' ולהנ"ל נכון דהא דנוקש' מותר בע"פ דוקא בחולין דל"ה רק מדרבנן משא"כ נוקשה מחלות תודה כיון שיוצא בה ידי חמץ אסור מדאורייתא בפסח ואף בע"פ אסור מדרבנן כיון דמדאורייתא היא בפסח ולר"י לפני זמנו אסור מדאורייתא היכא דבפסח הוא דאורייתא:

ב **ובהכי** נלפע"ד פרפרת נאה בסוגיא דף ל"ט דמקשה ות"ל דהוי מצה עשירה והקשה בשעה"מ לפמ"ש הה"מ דלאחר אפיה אם בא שמן ל"ה מצה עשירה והר"מ פ' דרקיקין לאחר אפי' היה מושחן א"כ מה מקשה והרי רקיקין ל"ה מצה עשירה וע' ביד דוד והנ"ל הנה בגוף דברי הגמרא דדריש ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לשם מצה יצאה זו שאינה משתמרת לשם מצה אלא לשם זבח אינו מובן אטו בעינין לשמה בשימור וע' נוב"י תנינא ונ"ל פי' הגמרא הנה בירושלמי יליף מלשון ושמרתם את המצות דכל שאין בא לידי חימוץ א"י ובש"ס דידן יליף מהיקשא דלא תאכל עלי' חמץ. אבל י"ל דגם ש"ס דילן ל"פ אדרש הנ"ל. והנה הרא"ש הוכיח מל' הרי"ף דמ"פ ע"מ אין מחמיץ כלל והקשה מותיקא וגם מהך דמנחת נסכים והנה מותיקא י"ל דהרי"ף מודה דמדרבנן מחמיץ ומ"ש ממנחת נסכים כבר כתבתי מדברי המק"ח לחלק בין מנחה לחמץ בפסח. ואמנם למהרש"א דס"ל בתודה הוי מ"פ ע"מ ולרי"ף אין מחמיץ מדאורייתא א"כ איך ס"ד שיצא בחלות תודה הרי מדאורייתא ל"ב שימור וקרא דושמרתם את המצות ממעט דא"י רק במצה שצריך שימור ולדרש זה ל"מ מה שבא ממין שמחמיץ כמ"ש המג"א סימן תנ"ד דזה דוקא אי דרשינין מהיקשא דכל שישנו בב"ת חמץ י"ל דבא ממין שחייבין על חימוצו כרת משא"כ אי יליף מושמרתם א"י היכא דל"ב שימור מדאורייתא א"כ קשיא לרי"ף ולשיטת מהרש"א פשיטא שא"י בחלות תודה אך לפי סברתינו הנ"ל דאף דל"ה נוקשה רק מדרבנן מ"מ בחלות תודה כיון דהוי חמץ לענין תודה הוי חמץ גם לפסח א"כ חלות תודה צריכין שימור דאם נחמצו ע"י מ"פ ע"מ א"י ידי מצה והוי חמץ לפסח. א"כ שוב צריכה שימור ושפיר סד"א שיצא ולכן אמרו בגמרא כתיב ושמרתם את המצות שיהיה המצה מצד עצמה צריכה שימור וכאן המצה מצד עצמה אינה צריכה שימור דהוי מ"פ ע"מ ורק ע"י התודה צריכה שימור מצד אחשבי' כנ"ל ומיושב קו' הנוב"י. ומעתה שפיר הקשה ות"ל דהו"ל מצה עשירה דע"כ גם הרקיקין נמשחו קודם אפי' דלא כר"מ דל"ל דרקיקין נמשחו לאחר אפי' איך מימעט מושמרתם הרי באמת מצה זו צריכה שימור מצד עצמה דהשמן בא לאחר אפי' ובשעת אפי' הו"ל מים לבד ונחמץ מדאורייתא

ואיך מימעט מושמרתם וע"כ מיירי בחלות שהשמן בא קודם אפי' ושפיר מימעט ומ"ה קשה שפיר ות"ל ודוק בזה:

ג **ואחת** היא דקשיא למהרש"א בתי' הב' דס"ל מעט מים הוי מ"פ ע"מ א"כ מאי קשיא לתוס' פסחים מ"ג וחולין כ"ג מנ"ל לגמרא דנוקשה הוי חמץ למנחות הרי בפסח בעי קרא והרי למהרש"א לא משכחת כלל חמץ גמור במנחת תודה רק ח"נ דלעולם הו"ל מ"פ ע"מ והתורה צותה להביא חמץ ומוכח מזה דנוקשה במנחה דאורייתא וצ"ל דבאותו תי' ס"ל למהרש"א דמ"פ ע"מ הוי ח"ג וצ"ע. גם דברי המקו"ח שחילק בין חמץ למנחות צ"ע בגמרא חולין כ"ג דאמרו אי שיאור דר"מ לר"י מצה היא דלמא דוקא בפסח ל"ה חמץ אבל לא במנחות כיון דלא ילפינין כלל זה מזה וצ"ע:

ד **ויש** לי קו' בסוגיא דחולין דמיבעי לן בשיאור דר"י לר"י ספיקא הוי ונפיק ממ"נ או דלמא ברי' הוא ומקש' ואי ספיקא היא נפיק כיון דאיחייב בתודה ולחמה הא לא ידע האי גברא אי חמץ הוא דליתי מצה אי מצה היא דליתי חמץ עיי"ש וצ"ע דכיון דבפסחים מ"ג איכא פלוגתא למר לי' נוקשה ולמר עדיף לי' תערובת חמץ ומחד קרא א"א לרבות תרוייהו ומעתה אי לר"י נוקשה מצה תערובת הוי חמץ ואי נוקשה חמץ א"ע על תערובת א"כ משכחת לה דמייתי חלות מקצתן מתערובת ומקצתם מנוקשה ואי דנחמץ הכל ע"י תערובת ול"מ דכיון דע"כ התערובת הי' קודם אפי' ונחמץ ז"א דמשכחת תערובת משכר דאינו מחמיץ דהו"ל מ"פ כדעת הרבה פוסקים ומ"מ הו"ל תערובת חמץ ויוצא ידי חלות חמץ וחלות מצה דאם הנוקשה הוי חמץ התערובת הוי מצה ואי דנוקשה מצה חלות התערובת הו"ל חמץ ור"י ס"ל דליכא רק חד קרא משא"כ אי ברי' היא א"י ומאי מקשה וזה קו' גדולה ומוכח מזה כדברי הטור דנוקשה ותערובת שוין ושניהם דאורייתא ול"ל דמייתי חלות מתערובת וגם מנוקשה דאולי שניהם חמץ הם וזה ראי' נכונה ת"ל וקצרתי:

ה **ובש"ס** דפסחים ל"ה רצה לומר ר"ה בטעמא דר"ל דעיסה שנילושה ביין ושמן אין חייבין כרת על חימוצה משום דאין יוצאין ידי מצה והקשה עלי' מהמחהו וגמעו דאם חמץ ענוש כרת אף דאין יוצאין ידי מצה וקשה לי דלמא כי קאמר ר"ל בנילוש קודם שנחמץ דל"ח עלי' איסור חמץ לחיוב כרת. אבל אם כבר נחמץ קודם שנילוש וחל עלי' חיוב כרת האיסור לא נפקע ממנו והרי אפילו נפסל מאכילת אדם חייב בנחמץ ואח"כ נסרחה ע' סימן תמ"ב ומיירי הך דהמחהו וגמעו שנתחמץ קודם שהמחהו ואז הי' ראוי לצאת ידי מצה וחל עלי' החיוב כרת ומ"ה אף שהמחה אח"כ בפסח חייב כרת ור"ל מיירי בעיסה שנתחמץ לאחר שבא יין ושמן ול"ח איסור חמץ כיון שאין יוצאין ידי מצה ולישב קו' זו הגדולה נ"ל לפי הסוגיא דחולין ק"כ דדרשינין נפש לרבות השותה ועביד

צריכותא דאי כתיב בחלב חמץ לא אתי מיני' שכן לא היתה לה שעת הכושר והקשה התוס' הרי חלב נמי הי' שעת הכושר במעי אמו ותי' דחמץ כמו שהוא עתה היתה לה שעת הכושר ושוב לא נשתנה אבל חלב לא הי' שעת הכושר אחר שנשתנה. ולפ"ז צ"ל דהמחה החמץ קודם הפסח והי' לו שעת הכושר כמו שהוא עתה מדאיצטריך קרא ומ"ה שפיר הקשה לר"ל כיון דהמחה קודם פסח ומתחילת פסח א"י ידי מצה ול"ח חיוב כרת ודוק היטב:

סימן עט

ב"ה חוה"מ פסח תרל"ג. **שלום** וכ"ט לכבוד הרב החריף הירא וחרד בנש"ק מ' צבי אלימלך שפירא נ"י אבד"ק בירטש.

ע"ד השאלה ששחטו בי"ג בניסן עוף והניחו כך עם הזפק בחמץ שבתוכו עד עהפ"ס סמוך לערב והי' לחלוחית מהזפק ולא היה ס' נגד החמץ וסמוך לערב הפרידו החמץ הנה לא ביאר אם נמלח עם החמץ והנה אם לא נמלח עם החמץ דבר פשוט שהוא כשר ומה שחשש כ"ת שנכבש עם החמץ הנה לא נכבש רק הזפק אבל שאר העוף לא נכבש. אמנם אם נמלח קודם פסח עם הזפק ולא היה ס' נגדו מבואר במג"א סימן תמ"ז ס"ק ל"ג בשם מהר"ם דאותו תרנגולת אסורה והפ"ח מיקל ולכאורה יש ס"ס שמא הלכה במליחה בקליפה ושמא המאכל נתעכל אך קשה לסמוך ע"ז כמ"ש בנו"ב מהד"ק חיו"ד סימן כ' ע"כ הדין הוא כן אם מלחו קודם ו' בעוד שהוא היתר ואח"כ נשתמשו בפסח בתרנגולת זה עם תערובת באופן שהיה ס' נגד החמץ מותר אף דהפמ"ג סימן תס"ז ס"ק ל"ג נסתפק אם אמרינן אנ"נ בכה"ג עיי"ש נ"ל דזה תליא בפלוגתא א' אמרינן חוזר וניעור דלשיטת הפוסקים דחוזר וניעור ה"ה דאמרינן חנ"נ בכה"ג וכיון דבבליעה וטעם בעלמא ל"א חוזר וניעור כמ"ש במג"א סימן תמ"ז ס"ק נ"ב וס"ק ז' ה"ה דל"א חנ"נ בכה"ג אך אם מלחו בע"פ לאח"ז איסורו אסורה התרנגולת והכלים ומ"מ בהפסד מרובה וסעודת מצוה יש לסמוך על דברי הפר"ח כיון דאיכא עוד סברה דאיסור הבלוע אינו יוצא בלא רוטב והרי התרנגולת לא נגע בעצמו בהשעורים דהעור מפסיק ומהעור אין יוצא לתרנגולת בלא רוטב דבבליעה אנן בקיאין בין כחוש לשמן ע"כ סברת הפר"ח חזקה וכ"כ הפמ"ג במשבצות זהב ס"ק כ' ומחמת כי מלאכתי נעשית ע"י אחרים אקצר והנני ידידו:

סימן פ

ב"ה ה' אלול ירום ונשא וגבה לפ"ק. **שלום** וברכה וכ"ט לכבוד הרב הה"ג החריף ובקי מ' יהושע פאליק זאב נ"י האבד"ק אקנא.

יקרתו הגיעני וההני לתשובתו מ"ש בפסחים כ"ד דכל איסורין אין לוקין אלא כדרך הנאתן א"כ למ"ל קרא דנבלה שא"ר לגר אינה נבילה מלגר אשר בשעריך ת"ל דהו"ל שלא כדה"נ כבר הקשה קושיא זו בפליתי ובחי"ד סימן ק"ג ואעתיק לכ"ת מ"ש על דברי החו"ד והפליתי:

א הנה בכו"פ סימן פ"ז מדייק מדכייל הר"מ פי"ד ממאכ"א הלכה י"ד עירב דבר מר בהדי נבילה שהסריח משמע דנטל"פ נמי מטעם שלכד"א ובב"ח דבשלכד"א חייב ה"ה נטל"פ אסור וכתב בטעם הר"מ שכתב דנטל"פ מטעם שלכד"א ולא כתב ממיעוט דנבילה שאינו ראוי לגר דס"ל קרא אתי' לסרוח מעיקרא עוד כתב לישב הא דרבי מאיר צריך קרא לאסור נטל"פ ור"ש מצריך קרא להתיר וממ"נ מה סברת חוץ וכ' דמסברא נטל"פ ושלכד"א שוין ור"מ ס"ל שלכד"א מותר וצריך קרא דנטל"פ גרע ואסור ור"ש ס"ל בכל איסורין שלכד"א אסור כמ"ש מהרש"ל שבועות כ"ב דלר"ש דכ"ש למכות שלכד"א אסור קמ"ל קרא דנטל"פ עדיף ומותר ורמב"ם הכריע וס"ל דשוין עיי"ש ובחו"ד סימן ק"ג הקשה עלי' וז"ל ובכו"פ כתב דבב"ח דשלכד"א לוקה גם נטל"פ אסור והא ליתא דהא בכלאי הכרם ג"כ לוקה שלכד"א ונטל"פ מותר ע"ז ס"ח ונראה דלק"מ דשם בע"ז ר"ש הוא דס"ל נטל"פ מותר בכה"כ והוא ס"ל בכל איסורין שלכד"א אסור ואעפ"כ נטל"פ מותר כמש"ל דילף מקרא דנטל"פ עדיף ולדידי' אין חילוק בין כה"כ לשאר איסורין והפליתי לא כתב רק לשיטת הרמב"ם דס"ל דנטל"פ ושלכד"א שוין ומ"ש בחו"ד מיי"נ דלדעת התוס' אסור שלכד"א ונטל"פ מותר כדמוכח מע"ז ס"ה בחומץ שנפל ע"ג גריסין. הנה הר"מ דאליבי' קאי הכו"פ ודאי סובר דבייי"נ שלכד"א נמי מותר שכתב בפי"ד ממאכ"א הלכה י"א או שעירב דברים המרים בייי"נ פטור אבל עירב דבר מר בבב"ח או בכה"כ חייב הרי בייי"נ פטור שלכד"א ומ"ה נטל"פ ג"כ מותר:

עי"ל דיש חילוק בין כה"כ וייי"נ לבב"ח דבכה"כ וייי"נ אין קרא לט"כ רק דמשרת או ג"נ וכיון דשם בעי טעם מושבת דשלכד"א מותר בהו דיו לבא מן הדין דהוא כה"כ וייי"נ להיות כנדון משא"כ בב"ח דבגופה כתיב קרא לט"כ וכיון דשלכד"א אסור ה"ה נטל"פ מיהו י"ל דדוקא לעיקר בב"ח ל"צ קרא לט"כ דכתיב בגופי' אבל בב"ח שכבר נאסר דומה לכה"כ ולייי"נ ובודאי בכו"פ כונתו בב"ח שכבר נאסר דבודאי אטעם פגום א"ח איסור חדש כמ"ש בכו"פ:

ב והנה מ"ש בחו"ד דנטל"פ אף שחזר ותיקנו כבר פרח האיסור מיני' ולזה צריך קרא דנבילה שאינה ראוי לגר דמיירי בחזר ותיקנ' ונ"ל להוכיח מדברי תוס' פסחים מ"ה ד"ה כופת שאור לפירוש מהרש"א אף דבטל מתורת אוכל אם חזר וביטל הכלי שוב הו"ל

אוכל וה"ה בנטל"פ כשחזר ותיקנה הו"ל נבילה וראי' זו יש לדחות דשם האוכל מצד עצמו ראוי ורק שביטלה מתורת אוכל וכמו שהועילו מעשי' לבטל כן הועילו להחזיר אוכל עוד נ"ל ראי' דלא כחו"ד ממנחות נ"ד דאמרינין היכא דמעיקרא ל"ה בי' והשתא הוה בי' לכ"ע מדרבנן כי פליגי בצמק וחזר ותפח דר"י ס"ל אין דיחוי באיסורין ור"ל ס"ל יש דיחוי ומקשה לר"ל מברייתא ומסיק בתיובתא וכיון דדברי ר"ל דיש דיחוי באיסורין נדחין מברייתא ה"ה בנטל"פ שתיקנו חייבין עליו:

חרבן

ולכאורה י"ל עפמ"ש במק"א (ע' לעיל סימן ל' אות ז') דר"י ור"ל אזלי לשיטתייהו דר"י ס"ל ח"ש אסור מה"ת וכיון דנשאר עלי' איסור אף שצמק אח"כ כשתפח חזר לחיובו משא"כ לר"ל דח"ש מותר מה"ת וכיון שכבר הותר אינו חוזר ונאסר וכ"ז בח"ש אבל בנטל"פ דמותר מה"ת לכ"ע אינו חוזר ונאסר אך לפמ"ש שם דהא דאמרינין היכא דמעיקרא ל"ה בי' והשתא הוה בי' מדרבנן אף דלר"י בלא"ה, ח"ש אסור מה"ת ע"כ צ"ל דקאי לענין טומאה וגם ר"י ס"ל דאין מטמא רק מדרבנן ומ"מ ס"ל לר"י דאין דיחוי ולפ"ז צ"ל דהא דמותיב לר"ל אף שי"ל דברייתא מיירי לענין איסור דעכ"פ מוכח דח"ש אסור מה"ת דלא כר"ל ועכ"פ כיון דר"י דהלכה כוותי' מיירי גם לענין טומאה אף דמעיקרא ל"ה טמא רק מדרבנן מזה מוכח דגם בנטל"פ אין דיחוי ודוק:

ג **עוד** ראי' משבועת כ"ד דמשני אלא כדרבה ופי' התוס' דישנו בהן שנשבע שאוכל נבלה ואכל נבילה מוסרחת דשייך לשון אכילה במוסרחת ואס"ד כדברי החו"ד דנטל"פ שחזר ותיקנו נמי מותר למ"ל לשנויי בנבילה מוסרחת וצ"ל דגם מוסרחת הי' בכלל אכילה לוקמה בנבילה מוסרחת שחזר ותקנה דבודאי הוה בכלל אכילה כיון שחזי לאכילה בשעת שבועה ומ"מ מותר וחלה השבועה וא"ל דהאמת משני דמוסרחת הוה בכלל אכילה ז"א דבמוסרחת ל"ה בכלל אכילה רק במפרש נבלה כמ"ש תוס' שם ואם חזר ותיקנה ודאי אפילו בסתם הוה בכלל אכילה א"ו דבחזר ותיקנו הדר לאיסורו ובלא"ה יש להוכיח כן מסוגיא זו דכיון דנבילה מוסרחת ה"ה בכלל נבילה אם כן נהי דבעודה מוסרחת מותרת דל"ה אכילה דאינו נהנה כשחזר ותיקנה מי התיר לו נבילה כיון דאוכל ונהנה באכילתו:

ד **עוד** ק"ל על סברת החו"ד מב"ק ק"ו דמקשה לר"י דטוען טענת גנב חייב דו"ה ממשנה דהעדים מעידין אותו שאכלו חייב כפל והא א"א לכזית בשר בלא שחיטה ומשני כגון שאכלו נבילה ומקשה ולישני בבן פקוע משום דדוחק לשנוי' באכלו באיסור וע"כ

במוסרחת ל"ב לאוקמי דל"ה בכלל אכילה בסתם כמ"ש תוס' שבועות הנ"ל אבל להחו"ד לוקמא בחזר ותיקנה:

שוב ראיתי שי"ל עפ"ז דברי הגמרא שם דמקשה ולוקמא כגון שאכלו טרפה וצ"ע מה בין נבילה לטרפה ואהא דמקשה ולוקמא בבן פקוע קשיא תנה התוס' ב"ק מ"א אהא דמקשה ממשמע שנאמר סקל יסקל השור א"י שהוא נבלה הקשו ולוקמא לקרא בב"פ ותי' בשטמ"ק דב"פ לא מיקרי שור עוד תי' בשם רבינו ישעי' דמ"מ נחירה בעי א"נ דב"פ נמי מוכח דשחטו לאחר שנגמר דינו אסור דסקילתו זו היא שחיטתו והנה לתי' הראשון דב"פ ל"מ שור קשי' מב"ק ק"ו דמקשה לוקמא בב"פ ובמשנה קתני היכן שורי וי"ל דל' תורה לחוד ולשון חכמים לחוד:

אמנם לתי' הב' בשם ר"י דב"פ בעי נחירה ומשמע נחירה בסימנים וזולת זה הוה נבלה כמ"ש חולין כ' למ"ד א"ש לעוף מה"ת קשה דא"כ מה מקשה בב"ק ולישני בב"פ הרי ע"כ נחרו דאל"כ הוי נבילה ונימא נחירתו זו שחיטתו וליחייב בדו"ה כמו דאמרינן בחולין כ"ח לענין עוף ובשלמא להפוסקים דל"ב נחירה אינו חייב בדו"ה דמעיקרא היה כשחוט אלא לשיטת ר"י ודאי קשיא ונ"ל דאף לשיטת החו"ד דנבילה שא"ר לגר אף שחזר ותיקנה מותרת מ"מ עדיין עומד באיסור עשה שאינה זבוחה כיון שלא נזבח והסברא היא דלכאורה אף דגלי קרא דנבילה שא"ר לגר מוחזרת מ"מ הרי לא נזבחה ואף דמשמע במנחות כ"ב גבי נבילה אינה בטלה בשחיטה דאפילו איסור עשה ליכא וצ"ל כיון דכתיב וזבחת ואכלת וזה שאינו בר אכילה ל"ה בעשה שאין זבוח (ומזה מוכח דלא כפמ"ג בפתיחה לה' שחיטה דכ' דקרא ואכלת אינו אלא רשות) וכ"ז שלא חזר ותיקן אבל כשחזר ותיקנ' והוה בר אכילה ודאי אסור בעשה נהי דנבילה ל"ה אבל לא נזבח. ומעתה כשתי' בגמ' כשאכלו נבלה צ"ל שאכלו באיסור דל"ל בנסרח וחזר ותיקן דעדיין אסור בעשה ומקשה ולוקמא שאכלו טרפה דאינו אסור בעשה שאינו זבוח ולענין הלאו י"ל נסרח וחזר ותיקן ומשני דס"ל שחיטה שא"ר ל"ש שחיטה והקשה ולוקמא בב"פ ואי דנחירתו זו שחיטתו וזולת זה אסור משום נבלה לזה י"ל דאכלו לאחר שנסרח ונתקן ואיסור שאין זבוח לית בי' דבדידי' ליכא עשה דאפילו ע"י נכרי כשר כמ"ש הרא"ש סוף יומא לענין עוף למ"ד א"ש לעוף מה"ת ומשני דס"ל ב"פ טעון שחיטה ואסור בעשה והתבונן בזה:

ה **ושוב** העירני המופלג מ' ברוך אסט מברעזאן די"ל דשיטת ר"י לא כמש"ל דב"פ בעי נחירה בסמנים רק דס"ל דאסור מחיים ואי נתנבל נמי מותר והפי' הכי הוא בשטמ"ק דר"י תי' דנחירה בעי ומלת אי נמי אינו תי' אחר רק הוא התי' של ר"י דא"נ דמיירי בב"פ

מ"מ מדאסר רחמנא בסקילה הבשר מוכח דשחטו לאחר שנגמר דינו אסור דסקילתו שחיטתו ותי' ר"י הוא כתי' רבנו פרץ שהובא אח"כ בשטמ"ק (ואם כנים דברי' יסבור ר"י כשיטת הפרשת דרכים בדרך מצותיך דב"פ מפרכסת אסור רק לאחר שנשחט או נתנבל מותר) ולפ"ז ל"ק מגמרא הנ"ל דל"ל נחירתו זו שחיטתו שיתחייב דו"ה רק היכא דאם נתנבל בעצמו אסור משא"כ אם נתנבל בעצמו מותר א"ח דו"ה אבל עדיין צ"ע בלשון השטמ"ק ומצאתי בח"ס יו"ד סימן י"ד כתב דב"פ א"ח דו"ה דל"ב שחיטה אבל לא הרגיש בדברי השטמ"ק. ושמא י"ל דגם הר"י ס"ל כתי' א' דבן פקוע לא מיקרי שור בלשון תור' ומ"ה א"ח דו"ה לרבנן דא"ח רק בשור ושה ולר"מ מיקרי שור ודוק. והחריף מ' חיים בערנשטיין העירני בגוף הקו' די"ל נהי דבעי נחירה מ"מ הו"ל מקצת כשחוט ול"ה וטבחו כולה האיסורא ופטור מדו"ה. אבל לפ"ז קשיא על הרז"ה דס"ל דגם לר"מ מהני שחיטת אמו לטהר מידי נבילי א"כ הו"ל מקצת כשחוט ופטור מדו"ה ומה משני כר"מ ודוק:

ו **ודרך** אגב י"ל בגמרא דב"ק הנ"ל דבאכל נבילה הרי פטור מתשלומין דקרן דקלב"מ וא"כ אין לחייבו כפל ואף דאוכל חלבו של חבירו חייב היינו משום דמדאגבהה קני' כדאמרינין כתובות ל' אבל בשומר ל"ש זה דמעיקרא נמי ברשותי' והחיוב בשעת אכילה וכיון שאכל נבלה ופטור ול"ה השבועה כפירת ממון וי"ל דמיירי בלא אתרו בו ור"י ס"ל חייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין מיהו בדברי הגמרא גופי' דמקשה והא א"א לכזית בשר בלא שחיטה ומה בכך מ"מ לא ראו עדים שטבח נחייב בלא עדים ואם מודה הו"ל מודה בקנס ומוכח דאידיעה בלא ראי' חייב וע' ב"ש סימן מ"ב ושבועת ל"ד ומ"ה נראה לפמ"ש מהרש"א ב"ק מ"ה דאף דבידיעה בלא ראי' א"ח מ"מ אם מודה ל"ה מרשיע א"ע עיי"ש ובתומים סימן פ"ז שפיר מקשה והא א"א לכזית בשר בלא שחיטה והו"ל ידיעה בלא ראי' כיון דחשוד על הגנבה ל"ח על השחיטה וא"כ נשאל אותו ואם יודה ששחט ל"ה מושיע א"ע ומשני שטוען שאכל נבלה ואף דאין אדם מע"ר לפטור עצמו מע"ר ומקשה ונוקמא שאכל טריפה היינו כיון דהחשוד על הגניבה חשוד על הטרפה דרק על נבילה ל"ח דאיכא עול"ת משא"כ על הטריפה דליתא רק ל"ת א"כ אף אם יודה ששחט פטור כיון שיכול להיות שאכל טרפה ול"ה ידיעה בלא ראי' כיון שחשוד על טריפות ופטור מטעם מודה בקנס ומשני דבטרפה מחויב לשלם דו"ה ומיושבים דברי השטמ"ק הנ"ל דמקשה ולישני בב"פ הכונה כיון דל"ה רק בל"ת ולזה הוא חשוד ול"ה ידיעה ואם יודה הו"ל מודה בקנס וזה דבר חריף עמוד והתבונן (ודברי ר"י שכ' דב"פ

טעון נחירה צ"ע ג"כ מתמורה י"א דמשמע שם דהוה כשחוט ואם בעי נחירה איך הוי כשחוט וכ"מ מכמה מקומות):

ז **והנני** חוזר לדברי חו"ד סימן ק"ג מ"מ א שחלק על הכו"פ שכתב דבב"ח נטל"פ אסור הדין עמו כמבואר בר"מ פט"ו ממאכ"א הל' ל' הובא בהגהות א"ב והסברא י"ל דנהי דבב"ח גופי' אסור אף שלכד"א מ"מ שיאסור דבר אחר בטעמו אינו רק בטעם מישבח דלענין בב"ח לאסור דבר אחר הוה כשאר איסורין כמ"ש הש"ך סימן צ"ב ובעי למילף ממשרת ולא ילפינין רק טעם מושבח ולא נטל"פ כמש"ל. וכן שי' הפמ"ג בפתיחה לה' תערובת דבב"ח שנפסד מאכילת אדם אסור ומ"מ נטל"פ אינו אוסר:

ח **ומה** שהקשה בפסחים ק"ט דאמרינין שלחן של מקדש של פרקים הי' דאל"כ אמתא באמתא היכי מיטבל והרי במקוה בעינין אמה שוחקת ושלחן הי' אמה מצומצמת כבר קדמו בזה בעל מי השילוח סימן א' וראיתי באור חדש פסחים ק"ט הביא בשם האור יקרות דמ"ה טבלו השלחן בפנים דבחול א"א לטבול שהלחם הי' עלי' וטבלו רק בשבת כשלקחו הלחם ובחוץ אין מטבילין כלים בשבת ולכן טבלו בפנים דאין שבות במקדש והקשה עלי' דלת"ק גם בשבת היו מניחין תיכף ולר"י דס"ל אפילו סילק הישנה שחרית וסידר החדשה ערבית יכולין לטבול במו"ש ואח"כ יסדרו הלחם וכ' האו"ח דהיו צריכין להערב שמש ולכן טובלין בשבת וכפי הנראה הבינו דר"י שאמר סודר החדשה ערבית היינו במ"ש וא"כ משנה דמנחות דסידר לאחר השבת פסולה דלא כר"י ואין משמע כן אמנם זה לא קשה כ"כ דרש"י פי' לאחר שבת למחר וי"ל דקשיא לרש"י איך תנן דלא כר"י ולכן פי' למחר לא במו"ש אבל במח"כ האו"ח נעלם ממנו גמרא מגילה כ' דאמרינין זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כה"י לאחוי סילוק בזיכין וסידור בזיכין וכר"י הרי דגם לר"י בעי שיסדר הבזיכין והלחם ביום ולא בלילה ומ"ש ערבית אין הכונה בלילה רק קודם הלילה כמו תפלת ערבית דמתפללין לר"י מפלג המנחה ומה דקאמר שלא ילין בלא לחם הכונה שלא יהיה מקצת לילה בלא לחם וע' תוס' ב"מ ק"ו דלילה משמע כל הליל' מיהו לפעמים מצינו לשון לילה אף מקצת לילה ומה שפרש"י מנחות ק' לאחר השבת למחר דלא רצה לפרש במו"ש דסידור הלחם ביום:

ובפנים יפות פ' תרומה הקשה ג"כ על האור יקרות דלר"י יקח הלחם בחול ויטבול ואולי יוכל לעשות אף הע"ש דדוקא במו"ש ל"מ סידור הלחם דמצותו ביום. אבל בחול אם ימתין עד הע"ש כשר לר"י וזה נכון אמנם שיהי' הסידור במו"ש כמ"ש האו"ח ודאי לא כדמוכח במגילה:

והנה מ"ש האור יקרות דבמקדש יכול לטבול בשבת דאין שבות במקדש מדברי תוס' פסחים ע' ל"מ כן דהקשו אי בשבת איך טובלין ושמא טבל במקדש מיהו י"ל אין מכניסין כלים טמאים למקדש ובגוף טבילה במקדש למ"ש הר"ע מברטנורה בעירובין דב' שבותים גזרו בבה"ש ה"ה במקדש גזרו בב' שבותים ובטבילת כלים מביא הר"מ ב' טעמים שמא ישהה ומשום מתקן וי"ל מ"ה איצרך ב' שבותים דאף במקדש אין טובלין:

ט **מה** שנסתפק בנודר ממאכל אם מותר לסחור בו:

הנה לענין אם להיות פועל בדבר המודר הנאה מוכח מב"מ צ"ב מנזיר שאמר ליתן לאשתו ובניו א"ש לו משום קנסא דסחור סחור אמרי' לנזירא לא תקרב מוכח דנזיר אסור להיות פועל ביין ולפ"ז ה"ה שאסור לסחור בו דנהי דמדאורייתא אין איסור דלא ילפינין משרצים הואיל והי' לו שעת הכושר מ"מ מדרבנן אסור והא דמשמע בב"מ שם דאין איסור להיות פועל בשל הקדש היינו משום דהקדש בדיל מיני' משא"כ נזיר ושוב מצאתי בס' זכור לאברהם ח"ב יו"ד אות ס' בשם קול אליהו במי שאסר עצמו מבשר ויין דאסור לסחור בהם והנני ידידו. יצחק שמעלקיש אבדפה"ק הנ"ל והגליל:

סימן פא

ב"ה דרוש בסוגיא דהואיל פסחים מ"ז לשבת הגדול תרכ"א ברעזאן.

א **הנה** התוס' ד"ה לא תקרא הקשו אמאי אין שורפין תרומה טמאה ביו"ט הרי יכול להנות ותי' דצורך הדיוט בטל גבי צורך גבוה כמו נדרים ונדבות ונ"ל דזה קצת כשיטת הרשב"א דאפילו בהנאת הגוף אמרינן מלל"נ דבטל הנאתו לגבי מצוה וא"ל נהי דהנא' גמורה ל"ח אבל עכ"פ הוי צורך קצת ונימא מתוך ז"א דגלי קרא בשריפת קדשים ובנדו"נ דל"א מתוך גבי גבוה וה"ה בשריפת תרומה דמצות מיקרי ג"כ צורך גבוה וע' מנחות ה' אטו ציצית צורך הדיוט הוא מצוה הוא. והנה בברית אברהם תקשה לשיטת הרשב"א דמלל"נ אף בהנאת הגוף למאי איצטריך להתיר כלאים בציצית ותירצתי לפמ"ש תוס' נדה ע' דאם אין לו הנאה פטור מציצית א"כ איך לישרי כלאים דא"ל הנאת הגוף משום דבטלה לגבי המצוה דאם א"ל הנא' אין כאן מצו' כלל וע"כ צ"ל דיש לו הנא' ואסור משום כלאים ובזה י"ל מ"ש התוס' בביצה כ"ז דא"כ צליית פסחים איך דחי יו"ט וע"כ אין כונתם דהצלי גופה הוי צורך גבות דאיזה מצו' עביד בצליתו אלא דבאכיל' בטל צורך הדיוט לצורך גבות ואיך מותר לצלות לצורך אכיל' זו ולהנ"ל ניחא דבאכילת פסחים בעינין שיאכל דרך אכילתו ואף דבלע מצה ופסח יצא גם באיסורין הכי ע' במ"ל בי"ד ממאכלות איסורין וצ"ל דאף בזה יש לו הנא' וא"כ ל"ל באכילת פסחים שיבטל הנאתו

לגבי המצו' דאם א"ל הנא' גם ידי מצו' לא יצא אבל בנדונ"ד ושריפת קדשים אף באין לו הנא' מצוה איכא ובטל הנאתו לגבי המצות:

ב **לישב** קו' הש"ך סימן רנ"ה דהכא ס"ל לר"א הואיל וא"ב מיתשל עלה ובעירוכין כ"ג ס"ל דאין נשאלין על הקדשות ומה שחילק בין תרומה להקדש קשה דאיך למדו בנזיר דכמו דאין שאל' בהקדש אין שאל' בנזירות שמא נזירות דומ' לתרומ' ולא להקדש. ונ"ל דאף לב"ש דאין שאל' בהקדש דוקא שהוקדש בפה אבל הקדש במחשב' לבד מהני שאל' והוא עפ"י התוס' ב"ב ק"כ שהקשו על הא דב"ש ס"ל אין שאלה בהקדש דהקדש טעות הקדש ותרי שם מוקמינין באומר אלו הייתי יודע שיצא לבן הייתי אומר לבן תרי שם מחשבתו מבטל אמירתו הרי דאזלינין בתר מחשב' וכש"כ שיועיל שאל' בהקדש דמחשבתו הי' בטעות ותי' ר"ת כיון דאמרי מחשבתו מבטלת אמירתו שיהי' הקדש כש"כ אמירתו מבטלת מחשבתו למיהוי הקדש עיי"ש וכ"ז בהקדיש בדיבור אבל בהקדיש במחשב' והמחשב' הי' בטעות דחישב בדעתו להיפך אין כאן לא אמיר' ולא מחשב' ודאי מהני שאל' וא"ל לפ"ז מה מקש' בב"ב לב"ש זה הדבר למ"ל לוקמא בהקדיש במחשב' דמהני שאל' ז"א דלפ"מ דאמרי' בשבועות כ"ו דבנדרים ושבועות ל"מ במחשב' א"כ זה הדבר ע"כ לנדרים באמיר' ודומיא דהכי בהקדש ולב"ש ל"מ שאל' ומיושב קו' הש"ך דבעירוכין ע"כ מיירי שהקדיש בפה דאל"כ בלא"ה נאמן במיגו שלא הקדיש כלל ובהקדיש בפה ל"מ שאל' לר"א דשמותי הוא משא"כ בתרומ' דנטלת במחשב' מהני שאל' ומ"ה ס"ל לר"א הואיל דא"ב מיתשיל עלי' ויתכן יותר לפי המבואר ביצה י"ב דאין מוליכין חלה ומתנות לכהן וכ' בצל"ח הטעם דכיון דעד שלא בא ליד כהן יכול לישאל ולאח"כ א"י לישאל ע"י ההולכ' נגמר ההקדש ומ"ה אין מוליכין ומעת' כיון דבהפרש' בפה אין שאל' ובמחשב' מהני שאל' ודאי דאסור להפריש בדיבור רק במחשב' וכיון דר"א מתלמידי ב"ש ודאי ס"ל דאין מוליכין חלה לכהן ע' ביצה י"ב וכיון דלר"א אין להפריש ביו"ט רק במחשב' נכונים דברי הגמ' דלמה שהפריש במחשב' מהני שאל' ודו"ק היטב:

ג **והנה** התוס' ד"ה הואיל הקשו למה אין אופין שתי הלחם ביו"ט נימא הואיל דא"ב פריק להו והקש' בשעה"מ הרי אין פודין ביו"ט וי"ל לפי המבואר בגיטין ס"ד דקטן יכול לפדות הקדש וע' תוס' שם דהיינו מופלא הסמוך לאיש ושיטת הפוסקים דאיסור דרבנן מותר להאכיל לקטן בידים שייך שפיר הואיל דא"ב פריק ע"י מופלא הסמוך לאיש:

ובזה י"ל קו' התוס' דמה מקש' ולרשב"ג דאמר דוח' את היו"ט וכו' והרי אף לרבה דס"ל צרכי שבת אין נעשין ביו"ט ורק דמותר משום הואיל ומ"ט דרשב"ג ונ"ל דהנה קש' קו'

התו' דיאפו ביו"ט ע"י הואיל דא"ב פריק לה ע"י מהס"ל אך התוס' נדה מ"ו בהא דאחרים חייבין על הקדש מהס"ל הקשו והרי הוי התראת ס' שלא יביא שערות בזמנו ול"ה מהס"ל ותי' דרוב מביאין שערות בזמנן ולפ"ז להפוסקים דבכ"מ אמרי' סמוך מיעוטא לחזק' איך מהס"ל יפד' הקדש נימא סמוך מיעוטא שאין מביאין לחזק' דהקדש והיותר קשה להמבואר ברשב"א דל"א סמוך מיעוטא לחזק' רק מדרבנן א"כ בשלמא במה דאמרי' בנדה דלוקין אף דיש חזקת היתר מדאורייתא ל"א סמל"א ומדרבנן להחמיר אמרינן ולא להקל משא"כ לפדות הקדש או שיתרום ויתיר טבל נימא סמל"ח מדרבנן ונ"ל דהנה לכאור' ק' בנדה דאמרי' דאי ס"ל לר' יוסי מהס"ל דאור' א"ש דאתי גברא דאורייתא ומתקן טיבלא דאור' ומשמע דהטבל ניתר מיד והרי הקשו תוס' שמא לא יביא שערות בזמנו, וא"ל דרוב מביאין דהרי ר"י חייש למיעוטא יבמות ס"ז ואמנם הנה דעת הר"מ בפ"א מנדרים דלענין נדרים לא תליא בשערות והוי מהס"ל אפילו לא הביא שערות בזמנו ודעת הרבה פוסקים דלא כהר"מ ונלפע"ד דעכ"פ מ"ד חיישינן למיעוטא ע"כ כהר"מ ס"ל מדגלי קרא במהס"ל דנדרו נדר והרי שמא לא יביא שערות בזמנו דבשלמא למ"ד דרובא דאור' י"ל לעולם תלי' בשערות ומהס"ל דאורייתא מטעם רובא משא"כ למ"ד חיישינן למיעוטא ע"כ לא תלי' בשערות ויותר נרא' דלשיטת הפוסקים דחזק' דרבא ל"ה רוב ממש וע' נוב"י קמא באה"ע סימן ס"א מוכח ג"כ כר"מ דאל"כ שמא לא יביאו שערות ובזה י"ל קו' הע"ל על הר"מ מהא דמקש' בנדה מ"ו אי דלא הביא שערות קטן הוא די"ל דגמ' שם ס"ל דחזק' דרבא הוי רוב י"ל דהאי דמהני מתס"ל מטעם רוב ולעולם בעינן שערות אבל למסקנא דסוגיא דחזקה דרבא ל"מ לחליצ' דהוי רק ס' מוכח דלא תליא בשערות ועכ"פ מיושב הקו' אר' יוסי דאדרבא ר"י לטעמי' דחיישינן למיעוטא ומ"ה הוי מהס"ל אף בלא שערות:

ד **ומעתה** מיושב קו' התוס' דמקשה א"ה מ"ט דרשב"ג הרי לרבה נמי אין מותר רק מטעם הואיל ובש"ה ל"ש הואיל ולהנ"ל י"ל דהכי מקש' בשלמא לרבה ת"ק ס"ל ש"ה לא דחי' יו"ט. וא"ל הואיל דא"ב פריק ע"י מהס"ל י"ל לדידי' תלי' בשערות וי"ל פדיון מהס"ל מדרבנן אסור דסמוך מיעוט שאינו מביא שערות לחזקת הקדש ורשב"ג לשיטתי' דחיישינן למיעוטא כמ"ש תוס' בכורות ומוכח לדידי' דלא תליא בשערות ואמרינן הואיל א"ב פריק ע"י מהס"ל ומ"ה ל"ק רק למאן דל"ל הואיל וצ"ש נעש' ביו"ט וכאן גלי קרא דלכם וללג"ג מ"ט דרשב"ג:

ובזה מיושבין דברי ר"מ מפ"ח מתמידין שהביא קרא דלכם וללג"ג ותמה בטעם המלך דל"ל קרא הרי ס"ל צ"ש אין נעשין בי"ט ורק מטעם הואיל ובש"ה ל"ש הואיל ולהנ"ל

נכון דבאמת י"ל הואיל א"ב פריק ע"י מהס"ל ורק דבגמ' לא מקש' לרבה די"ל דס"ל דתלי' בשערות וא"א לפדות ע"י מהס"ל אבל ר"מ לשיטתי' דס"ל דלא תלי' בשערות שייך הואיל ומ"ה הוצרך להביא קרא דלכם וללג"ג:

ה **וי"ל** בזה דברי הגמ' דקאמר לימא דרבה ור"ח בפלוגתא דר"א ור"י פליגי דגם הם פליגי בהואיל וע"כ צ"ל כפרש"י דקאי אהואיל דחזי לאורחין ולא אהואיל דא"ב מיתשל ולכאור' יפלא אמאי בריש הסוגיא ניחא דפליגי ר"א ור"י בהואיל דא"ב מיתשיל להנ"ל י"ל לפמ"ש במ"ל בה' נדרים בפי"א לחד גי' במהס"ל אין יכול לישאול על הקדישו איך קאמר ר"א לא תקרא שם עד שתאפה שיעבור בב"י הואיל דא"ב מיתשיל והרי יכול ליתן במתנה למהס"ל והוא יפריש ול"מ שאלה:

ואמנם י"ל כנ"ל דמדרבנן אמרינן סמוך מיעוטא לחזק' ואין ניתר הטבל דשמא לא יביא שערות ומעת' בריש הסוגיא קאמר לימא בהואיל דא"ב מיתשיל פליגי כונת הגמ' דבעלמא כ"ע אית לי' הואיל ורק הואיל דא"ב מיתשיל ל"ל לר"י דאזיל לשיטתי' דחיישינין למיעוטא בבכורות כ' ולא תליא בשערות כלל ויכול להפריש ע"י מהס"ל דל"מ שאל' אבל למסקנא דקאמר דפליגי בכל הואיל בפלוגתא דרבה ור"ח ל"ל דקאי אהואיל וא"ב מיתשל דבזה טעמא אחרינא אית לי' לר"י דיכול להפריש ע"י מתס"ל ולפני קאמר דפליגי בהואיל דאורחים ויוצא מזה לדינא במ"ש מג"א סימן תק"ו בא' ששכח להפריש חלה בע"פ בשבת דאותו פת אין לו תקנ' דבשבת אין מפרישין ואוכל והולך ואח"כ יפריש ל"מ דיעבור בב"י ולהנ"ל מפריש ע"י מהס"ל והחל' יתן לכהן קטן כדאיתא במג"א ואמנם לפמ"ש די"ל סמוך מיעוטא לחזק' איך יאכל הגדול הלחם שמא לא יביא שערות ותלי' בפלוגתא הנ"ל אי תלי' בשערות אך לדעת הנ"י ביבמות דל"א סמוך מיעוטא לחזק' רק כגון מיעוטא דמפילות דמגרע להרוב עיי"ש א"כ הכא ל"א סמוך מיעוטא לחזקה:

י **ובתוס'** ד"ה הואיל הקש' ר"י אמאי א"י מצת מצוה בשל מע"ש מטעם הואיל דא"ב מיתשיל עלי' ונלפענ"ד דהואיל לא עדיף משותפות דלומר הואיל ויש לו זכות בגוי' הו"ל כשלו לגמרי אין סברא. ומעת' מ"ה עובר בב"י דגם בשל שותפות עובר ולענין יו"ט כמי בהמה חצי' של ישראל וחצי' של נכרי מותר ביצה כ"א דא"א למיפלג וה"נ דזכות שיש לו א"א למיפלג אבל לענין מצוה בעינין שיהי' שלו לגמרי ולפמ"ש הטו"ז סימן תמ"א דהואיל לא עדיף מגל"מ עיי"ש במק"ח יקש' בגמ' דמאי מייתי מפלוגתא דר"א ור"י דפליגי לענין ב"י להך דרבה ור"ח דבשלמא לענין חמץ דגלי קרא דלא ימצא דאפילו לרבנן דלס"ל גל"מ כמ"ד עובר בב"י אף בהואיל עובר בב"י משא"כ לענין יו"ט ואמנם לגי' רש"י דאהואיל דמלאכת יו"ט קאי ניחא דלא מייתי כלל מב"י ובזה ניחא קו' תוס'

לר"א דס"ל עובר בב"י מטעם הואיל לישרי לי' נמי לאפות ביו"ט די"ל הואיל ל"מ רק לעבור בב"י דגלי קרא:

ז **והנה** בגוף הסברא דהואיל לא מצאתי מי שדיבר להבין הסברא ואולי ס"ל דסדאו"ר מה"ת לקולא ומ"ה מדאור' מותר לאפות שמא יקלעו לי' אורחים ומדרבנן כבר כתב במג"א דמדרבנן ל"מ הואיל ואי דכונתו לחול היכא דהמעש' מותרת לא אזלינין בתר כוונה כמו דנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה ור"ח י"ל דס"ל דסד"א מה"ת לחומרא והיכא שיש איסור דאור' מהני מחשב' למלקות כמו דס"ל לר"ש כ"ש למלקות ופי' הריטב"א מטעם אחשבי' והיינו משום דעשה איסור דאור' כמ"ש המפרשים והנה לפמ"ש ברי"ט אלגזי דאף לר"מ דס"ל סדאו"ר מה"ת לקולא רק בס' ל"ת אבל לא בספק עשה וצ"ל דרבה ס"ל דיו"ט ל"ה רק ל"ת. ובזה ישבתי קו' תוס' ד"ה כתיש' הרי יו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוח' ל"ת ועש' ולהנ"ל נכון דהגמ' מקש' לרבה דאמרינן הואיל והטעם דס' מה"ת לקולא וע"כ יו"ט ל"ה רק ל"ת דבס' עשה אסור מה"ת:

ובזה מיושב קו' התוס' דבטלת מלאכת שבת הואיל וחזי לחולה מסוכן דבשבת דס' חיוב מית' לכ"ע אסור מה"ת כגי' ר"מ בה' טומאת מת וא"כ חייב מלקות ומית' בנתכוין לאיסור כנ"ל:

ח **ונבוא** לישב קו' התוס' ד"ה כתיש' ביו"ט מ' שר' דמי גרע מחריש' ואי דאין עשה דוח' ללתו"ע גם חריש' לתו"ע. וגם לישב דברי הר"מ בפה"מ דמכות שלא הביא מסקנת הש"ס דמיירי במתונתא. עוד הקשה בישי"ע או"ח סימן תפ"ט דבמכות כ"ב פריך ליתני שבוע' שלא אחרוש ביו"ט ומשני דאין איסור חל על איסור ומקשה דליתני שבוע' שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט ומשני האי תנא איסור כולל ל"ל ואמאי צ"ל שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט והרי אפילו ביו"ט לחוד הוי כולל דהרי הכא משני במתונתא ובשאינו מתונתא מותר מטעם הואיל ושפיר חל אף במתונתא מטעם כולל (ועיי"ש שמפלפל אי גם משבועה פטור מטעם הואיל ובאמת לפמ"ש הרבה מפרשים דהך דאמרינן הואיל היינו דהו"ל עכ"פ צורך קצת ומותר מטעם מתוך א"כ ל"א הואיל רק ביו"ט ולא בשאר איסורים. ונ"ל ראי' דאל"כ איך חייב מיתה בא"א ובחמותו נימא הואיל ויכול לבטל הבעל הגט שלא בפני השליח ויפקיעו הקידושין ונהי דהואיל ויכול לגרשה ל"א דל"א הואיל אלא היכא שיעקור האיסור למפרע אבל אי יגרש הבעל לא יתקן האיסור למפרע אבל הרי יכול לבטל שלא בפני השליח וא"ל דאוקמי אחזקה כמ"ש תוס' גיטין ל"ג דא"כ אמאי אמרינן הואיל ובעי מיתשיל עלי' נוקמא אחזק':

וע"כ נ"ל דל"א הואיל רק ביו"ט משום מתוך או לענין ב"י דגלי קרא לא ימצא. ואמנם בפסחים ס"ב משמע דאין לחלק ביו"ט לשאר איסורין ואולי שם הקשו מכח כש"כ דהרי גם ביו"ט ל"א הואיל וכ"ש בשאר דוכתא ובהכי מיושב קו' תוס' שם ד"ה האי מחוסר מעש' עיי"ש די"ל לרבה יש לחלק גבי יו"ט אמרינן אף במחוסר מעשה מיהו בתוס' בסוגי' ד"ה כתישה מוכח להדי' דגם בשאר איסורין אמרינן הואיל):

ט **והנ"ל** דהנה בשעה"מ פ"ח ממא"ס ובשאג"א סימן ס' לפ"מ דמסיק הגמ' במכות דהאי תנא איסור כולל ל"ל א"כ אמאי חייב אשביעית ואיו"ט. דיו"ט על שביעית ל"ה רק איסור כולל ותי' דמיירי ביו"ט של ר"ה דמשחשיכה באו שניהם בב"א אלא שהקשו לפי המבואר במ"ק דתוס' שביעית דאורייתא א"כ ל' יום קודם ר"ה אסור בחריש' ואיך חל איסור יו"ט. ולפענ"ד י"ל לפמ"ש תוס' מ"ק ג' ד"ה יכול דתוס' שביעית ל"ה אלא עשה עיי"ש. ע' תוס' שבועות כ"ב כ' דאין לאו חל על עשה והוכיחו מגמרא דמקשה אילימא מתנה לעני מושבע ועומד מהר סיני והפמ"ג בפתיחה לה' שחיטה הוכיח מהר"מ דל"ת חל אעש' ודחה ראיות התוס' ע"ש ובנוב"י מהד"ק או"ח סי' ל"ז ול"נ הסברא דל"ת חל אעש' דהר"ן נדרים י"ח כ' דכל עשה היא איסור גברא. ומעתה לאו דהוי א"ח שפיר חל אעשה דל"ה רק א"ג כמ"ש הר"ן שם בטעם דנדרים חלין אשבועות וה"ה לאו הבא מכלל עשה לא עדיף מעש' משא"כ בשבוע' דג"כ ל"ה רק א"ג א"ח אף אעשה ומ"ה במתנה לעני מקשה שפיר ונ"ל ראי' מקידושין י"ג דמקש' ודילמא לכ"ג בלאו לכ"ע בעשה וקשיא לפמ"ש תוס' דעשה הוי ודבק באשתו ולא באשת חבירו דעשה זו הוה בחיי הבעל ג"כ רק דלא נתבטל במיתתו. ואיך חל לכ"ג הלאו אעשה וע"כ לאו חל אעשה אך י"ל דהלאו מוסיף אף הקידושין לאביי דס"ל קידש לוקה ולפ"ז צ"ל דהקו' אזיל לאביי ואם. נאמר דל"ת חל אעשה אתי' ככ"ע. ולפ"ז דלאו חל אעשה ל"ק קו' שעה"מ והשאג"א דשפיר חל יו"ט אתוס' שביעית אבל עכ"פ העש' די"ט א"ח אעשה דתוס' שביעית:

י **ומעתה** מקש' הגמ' שפיר אחריש' דיו"ט לא ליחייב הואיל וחזי לכיסוי דם צפור ול"ק קו' תוס' דהוי לתו"ע דלמסקנא דמכות קא קשיא לי' דהאי תנא איסור כולל ל"ל וצ"ל דהעשה לא חל ושפיר דוחה [ואף דאיכא עשה דשביעית זו אינה מעכבת לדחות לל"ת דיו"ט דדוקא אם הל"ת והעש' בחד איסור נחלקו התוס' והריב"א וריב"א ס"ל דהעש' דוחה לל"ת ורק אסור משום העש' ותוס' ס"ל כיון שיש עשה הל"ת ג"כ אלים ע' תוס' קידושין אבל עשה אחר אין מאלם הל"ת וכן הוא להדיא במ"ל פ"א משופר וע"כ צ"ל כן דאל"כ לשיטה דאין עשה דוחה לתרי לאוין מה מקשה והרי יש ח' לאוין וכ"מ מיבמות ך' דאף באלמנ' לכ"ג האיסור אשת אח הותר אף שיש ל"ת דאיסור אחר]:

ומעתה א"ש דקאמר וכתישה מי שרי דדוקא חרישה אסור בשביעית ואיסור י"ט ל"ח אשביעית ול"ה רק ל"ת דיו"ט ומש' דכיסוי דוחה אבל כתישה הוא מותר בשביעית והוי משום יו"ט גופי' עול"ת ואין עשה דוחה ללו"ע ומקשה שפיר כתיש' בי"ט מי שרי ומשני במתונתא. ומעתה כ"ז למסקנא דמכות דל"ל איסור כולל צ"ל דהעשה לא חל וקשיא נימא הואיל וצ"ל דמיירי במתונתא אבל לה"א דמכות דאית לי' איסור כולל איכא ביו"ט עול"ת גם אחרישה ואין עשה דכיסוי דוחה ואף בשאינה מתונתא חייב משום יו"ט הוצרך להקשות ליתני שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט ול"מ להקשות משום כולל שאינה מתונתא דגם זה אסור דאין עשה דכיסוי דוחה לתו"ע. וזה ישוב נחמד ובמ"א כ' די"ל דאאחע"א אף שנמצא עשה לדחות הל"ת ול"ש לומר דמשכחת רוחא וחילי' דעדיין האיסור עלי' רק שנדחה:

ובהכי י"ל דברי הר"מ בפהמ"ש במכות דלא הביא דמיירי במתונתא דהנה בשעה"מ ה' כלאים פ"א הוכיח דרבה ס"ל חורש בשביעית לוקה דאיהו ס"ל במ"ק דמנכש חייב משום חורש ומתניתין דמנכש ומחפה כלאים כר"ע ומוכח דלרבנן מחפה גם משום זורע א"ח וע"כ מתניתין דיש חורש משום חורש וחורש בשביעית לוקה ומעתה מקשה לרבה לשיטתי' דחורש בשביעית לוקה וקאי עלי' תוס' שביעית ג"כ ואין עשה דיו"ט חל ואתי עשה ודחי לל"ת אבל הר"מ דפ' בהלכותיו דחורש בשביעית אינו לוקה ומתני' משום מחפה ל"ש לומר אין עשה דיו"ט חל אתוס' שביעית כיון דחורש בשביעית אינו לוקה והוי חרישה די"ט עול"ת דא"ח בשביעית ול"ש הואיל וא"צ לאוקמי במתונתא ודו"ק היטב:

יא **והנה** יש לפלפל למ"ש תוס' במ"ק י"ג ד"ה נטייבה דבשביעית חייב במשאצ"ל בשבת של שביעית או ביו"ט אי אמרינן מיגו דחשוב מלאכה לשביעית חשוב מלאכה ליו"ט מטעם אחשבי' כעין דאמרינן בשבת צ"א. ולפ"ז צ"ע בתוס' ד"ה כתישה שפי' דהו"ל משאצ"ל והרי ביו"ט דשביעית חייב משום מיגו ומזה מוכח דתוס' לס"ל כן ודו"ק וע' במכילתא הובא ברש"י משפטים ויום השביעי תשבות אף בשנה השביעית לא תעקר שבת ממקומה. וזה תמוה דמה קמ"ל ע' בטעה"מ ה' שמיטה ויובל מ"ש לפענ"ד קרא קמ"ל דבשביעית צריך שימור יתר בשבת דאף משאצ"ל אסור מדאור' בשבת שבשביעית משום מיגו דחייב אשביעית לתוס' הנ"ל. מיהו צ"ע בדברי התוס' הנ"ל משבת ס"ח דאמרו שם גדול עונשו של שבת יותר משל שביעית ולא אמרינן גדול עונשו של שביעית משל שבת לענין משאצ"ל וע' תוס' ר"ה ט' ד"ה ור"י משמע דתוס' שבת וי"ט ילפינין משביעית מק"ו ואם יש חומר בשביעית משבת ליכא למילף מק"ו וצ"ע:

סימן פב

עוד בסוגיא דהואיל. (א) **לישב** קו' תוס' בד"ה ועייל עצי מוקצה מ"מ ליתני גה"נ של נבילה דהנה ראיתי מקשים אמאי חייב במבשל גיד בחלב משום יו"ט הרי מקלקל דהרי נאסר בהנאה ועל החלב ל"ק דהוי מקלקל דהחלב נאסר בתחלת הבישול כמ"ש החו"ד סי' צ"א ובגמר בישול ל"ה מקלקל רק אבשר קשי' דהבשר לא נאסר רק בבישול כמאב"ד ואז בשעת מלאכת יו"ט דחייב אבישול כמאב"ד כמבואר במנחות נ"ז בא הקלקול וצ"ל דס"ל להך תנא גה"נ נמי אסור בהנאה ול"ה מקלקל. ואמנם בירושלמי מבואר דאף למ"ד גה"נ אסור בהנאה דוקא של כשיר' אבל של נבילה מותר ע' פמ"ג בפתיחה כוללת לה' פסח ח"ג פ"ד אות י"א ולפ"ז מיושב קו' התוס' דל"מ למיתני גה"נ של נבילה דזה ודאי מותר בהנאה והוי מקלקל וא"ח משום יו"ט אך לפ"ז ק' בגמ' דקאמר אפיק הבערה ועייל גה"נ ש"נ א"כ תיקשי אמאי חייב משום יו"ט הרי הוי מקלקל דמעיקרא מותר בהנאה ועכשיו נאסר:

ב **ונ"ל** דבביצה י"ב אמרינן הבערה ובישול אינה משנה ואת"ל משנה ב"ש הוא דאי ב"ה הא אמרו מתוך שהותרה תבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ומקשים פתח בתרתי בהבערה ובישול דאינה משנה וסיים בהבערה לחוד גם מקשים לר"מ דס"ל דל"א מתוך רק בהבערה אמאי בישול אינה משנה והרי בבישול ל"א מתוך כלל (ע' מש"ל סימן ל"ד אות ג'):

ונ"ל דשיטת הפ"ח סי' צ"א דבב"ח לא נאסר רק בנתבשל כמאב"ד והנה זה פשוט דלבשל אסור אף פחות מכמאכל ב"ד משום ח"ש דהרי חזי לאצטרופי דאם יבשל עוד יהי' שיעור שלם אמנם דוקא לבשל אבל לאכול דבר שלא נתבשל כמאב"ד מותר דל"ח לאיצטרופי דאם יאכל הרבה בב"ח כזה א"ח. אמנם כ"ז אי אכילה אסור מקרא דלא תבשל אבל אי אסרינן בב"ח משום לא תאכל כל תועבה ופרש"י בחולין קט"ו דעיקר האיסור משום שנעשה דבר מתועב בהבישול א"כ גם בנתבשל בפחות ממאב"ד אסור באכילה דכיון דבבישול אסור מטעם ח"ש הרי נעשה דבר מתועב ומיושב בזה קו' הפליתי בסימן צ"א במה דמקשה בחולין ק"ח חלב נבילה הוא ולישני דלא נתבשל כמאכל ב"ד דהפלתי ס"ל דהחלב ג"כ לא נאסר מיד להנ"ל י"ל דשם קאי למאן דאוסר בב"ח משום ל"ת כ"ת ואז אסור אף קודם שנתבשל כמב"ד:

והנה התוס' הקשו בהא דפריך בגמרא נימא מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלל"צ דמה צורך קצת איכא ובט"א סוף מגילה באבני שוהם תי' דס"ל לגמ' דבב"ח מותר שלא כד"א והוי צורך קצת וזה אי ילפינין מלא תאכל כל תועבה בעי דרך אכילה אבל

אי ילפינן מג' לא תבשל אסור אף שלכד"א דלא כתיב אכילה. ומעתה הגמ' מקשה ממ"נ דהבערה ובשול אינה משנה דנימא אהבערה מתוך ואיכא צורך קצת שלכד"א ועכצ"ל דהאי תנא יליף מלא תבשל לאסור אף שלכד"א וליכא צורך קצת א"כ בישול אינה משנה דכיון דילפינין מלא תבשל לא נאסר בהנאה רק בגמר בישול והוי מקלקל ופטור משום יו"ט דבשלמא אי ילפינן מל"ת כ"ת נאסר בהנאה בתחילת בישול ובגמר בישול דבא חיוב דיו"ט ל"ה מקלקל ואם ילפינין מלא תאכל כל תועבה א"כ מותר שלכד"א ונימא מתוך וע"כ ב"ש הוא ולפ"ז דלא הקשה אבישול רק משום מקלקל לעולם ל"א מתוך רק אהבערה דאבישול הקשה מטעם אחר ומיושב הכל ודו"ק. ומעתה הגמ' דידן משני שפיר אפיק הבערה ועייל גה"נ של נבילה ול"ק הא הוי מקלקל די"ל דס"ל דילפינין לבב"ח מל"ת כל תועבה ונאסר תיכף בתחילת בישול ובגמר בישול דחייב משום יו"ט ל"ה מקלקל אבל למסקנא ל"ק קו' התוס' נימא בשל נבילה י"ל דהאי תנא יליף מל"ת וא"כ הוי מקלקל ורק דגה"נ אסור בהנאה ול"מ ליתני נבלה דשל נבלה מותר בהנאה:

ג **ונשוב** לדברי הירושלמי דס"ל דבנבילה גה"נ מותר בהנאה ובכשרה אסור והפמ"ג הנ"ל הרגיש אמאי לס"ל לש"ס דילן כן ונ"ל דש"ס דילן ל"מ לחלק בין נבלה לכשרה לפמ"ש התוס' חולין צ' דגה"נ חל מחיים ואי לא חל מחיים ל"ח אח"כ דבעי דומיא דיעקב א"כ אם אסור בהנאה ע"כ מחיים נאסר בהנאה וא"כ א"ל דשל נבילה מותר דאיסור שבו להיכן הלך ואיך אפשר דמחיים הי' אסור בהנאה וכשנתנבלה מותר בהנאה וע' מעילה י"ב (וע' מ"ש לעיל סימן ל' אות ד' בזה) וא"כ א"א לחלק בין נבילה לכשירה והירושלמי ע"כ ס"ל גה"נ לא נאסר מחיים ורק לאחר שחיטה והתורה לא אסרה רק של שחיטה בהנאה ושל נבילה באכילה וטעם הירושלמי דס"ל מה שהבשר מותר אסור גידו משא"כ בנבילה שבשרו אסור. כעין דדרשינין בש"ס דידן לענין גיד בטמאה אמנם לש"ס דילן דגיד נאסר מחיים ל"ל הכא בנבלה מטעם הנ"ל:

ד **ובזה** נ"ל לישב דברי הר"מ דס"ל אין בגידין בנ"ט וא"כ ל"ש כשהותרה נבילה היא וחלבה וגידה הותרה וס"ל כר' אבהו ואעפ"י כן ס"ל דגה"נ מותר בהנא' וכבר תמהו חכמי לוניל מסוגיא דפסחים כ"ב (ע' לעיל סימן ס"ד אות י"ב י"ג) והנ"ל דהנה אהא דכשהותר' נבילה היא וחלבה וגידה הותר' הקש' מהרש"א דילמא רק נבלה מותר (כירושלמי) ובמה דמקשה הניחא למ"ד יש בגידין בנ"ט אלא למ"ד אין בגידין בנ"ט מא"ל ופרש"י דאז ל"ה בכלל נבלה ופי' הפ"י דבנבילה כתוב לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה ואם אב"ג בנ"ט ל"ה בר אכילה וזה צ"ע דנהי דל"ה בכלל ואכלה עדיין הוי בכלל או מכור לנכרי לכן נ"ל פירוש חדש דבחולין ק' אמרו גה"נ בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו כדי לידע מאיזה

טעם נאסר להם. ומזה למדו התוס' דף צ' דבעינין דומיא דיעקב שנשה לו גידו מחיים ומזה ילפינן קולא דהיכי דגה"נ לא חל מחיים ל"ח אח"כ. והנה בסנהדרין כ"ב פליגי ר"י ור"ש ר"י לא דריש ט"ד ור"ש דריש ט"ד לקולא. אמנם היכא דנכתב הטעם בפי' הוי להיפך דר"י דריש ט"ד ור"ש לא דריש דהרי אפילו אי לא נכתב הוי דרשינין ומהנכתב ש"מ דקרא להוסיף:

ומעתה הכא לר"ש דנכתב בפי' הטעם הקרא בא להוסיף דאפילו לא חל רק לאחר שחיטה אסור וא"כ י"ל לדידי' דס"ל דאיסור גה"נ לא חל רק לאחר שחיטה. אמנם באמת ז"א דהרי התוס' תקשו איך מצי לחול גה"נ על אמ"ה ותי' דא"א בענין אחר וכונת דבריהם דבעינין שיחול מחיים דומיא דיעקב כמ"ש מהרש"א ומעתה כ"ז כשהתור' כתבה בפי' הטעם אבל אי לא כתב הטעם. לא הוי אמרינין מסברא דאיסור חל על איסור וא"כ ר"ש נמי ס"ל דוקא כשחל מחיים דומיא דיעקב. אמנם כ"ז למ"ד יש בגידין בנ"ט דאז קשיא איך. חל איסר גיד על אמ"ה אבל אי אין בגידין בנ"ט ל"ק איך חל אאמ"ה דאם נתקשה הגיד אזיל איסור אמ"ה ובל"ז זה הוי ידעינין הטעם ולמ"ל לכתוב בפי' וא"כ ר"ש ל"ד ט"ד וחל איסור גיד לאחר שחיטה ומעתה הכי פי' הסוגיא כשהותר' נבלה היא וחלבה וגידה הותרה ול"ש לומר כתי' הירושלמי דילמא רק בנבלה הותרה דס"ל לגמ' דידן דגה"נ נאסר מחיים ול"ש לחלק דאיסור שבהן להיכן הלך והקשו הניחא למ"ד יש בגידין בנ"ט. אבל למ"ד אין בגידין בנ"ט ל"ה חידוש דנאסר מחיים דל"ש לומר אאחע"א והך מ"ד הוא ר"ש וא"כ הכא ל"ד ט"ד וי"ל דחל לאחר שחיטה וא"כ יש לחלק בין נבילה לכשירה ואיך מוכח מקרא דגם בכשרה מותר ומשני דמאן ס"ל אין בגידין בנ"ט ר"ש דהרי כל עיקר קו' הכא הוא לר"ש ור"ש ס"ל גה"נ אסור בהנאה וכ"ז בכשירה אבל לא בנבילה ומעתה הר"מ דפ' דלא כר"ש לענין טעמא דקרא ע' פ"ג ממלוה ולוה ומ"ה ס"ל דנאסר מחיים דומיא דיעקב ומוכח מקרא דנבלה דאין אסור בהנאה ואין לחלק בין נבלה לכשירה ודו"ק:

ה **שם** בסוגיא אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה א"ל והא את הוא דאמרת וכו' יצא מוקצה שאין איסור גופו ברם לו ואי אמרת דאורייתא מ"ל איסור גופו הנה ק' לי לשי' הטור סימן תק"ז דאף דקיי"ל מוקצה ל"ד מ"מ בחל יו"ט אחר השבת ונשרו בשבת אסור ביו"ט מטעם מכין משבת ליו"ט כיון דבשבת אסור וע' מג"א דלטור הוא מדאורייתא א"כ מה מקשה לוקמא בעצי מוקצה שנשרו בשבת וחל יו"ט אחר השבת דאסור מדאורייתא משא"כ ביין לנסכים לא משכחת מוקצה כזה דיין מגיתו שהוא פחות מבן מ' יום לרש"י ברכות כ"ז בלא"ה לא יביא לכתחלה וע"כ כבר נגמר קודם מ' יום וא"א לומר שנגמר בשבת להביאו ביו"ט שאחרי' ומ"ה ל"ה רק דרבנן ודא קו' רבתי:

ונ"ל לישב דקשיא בהא דמקשה והא את הוא דאמרת חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות ליו"ט דהנה זה תלי' אי ילפינין חילוק מלאכות מקרא דלא תבערו ושם נאמר מפורש ביום השבת ומ"ה ביו"ט אין חילוק מלאכות משא"כ למאן דיליף חילוק מלאכות מאחת שהיא הנה ולדידי' יש חילוק מלאכות ליו"ט דילפינין יו"ט משבת ומה מקשה ודילמא תנא דברייתא יליף חילוק מלאכות מאחת שהיא הנה וס"ל יש ח"מ ליו"ט:

י **ונ"ל** דב' קו' הש"ס חדא הוא מטעם ממנ"פ דהמג"א סימן תק"ז כ' למ"ש הר"ן דשבת לעצמו הכין בשביל חולה שי"ב סכנה גם בעצים שנשרו מדקל בשבת שבת לעצמו הכין ואמנם שיטת הטור דלא כר"ן והטעם דחולה שי"ב סכנה לא שכיח כמ"ש התוס' פסחים מ"ז. ואמנם הוכחת התוס' דקשי' למ"ד הואיל בטלת מלאכת שבת הואיל וחזי לחולה וע"כ צ"ל דל"ש אך י"ל דשכיחי יולדת ומילה בזמנו דהוה הילד מסוכן אך פקוח נפש דחוי' ומ"ה ל"א הואיל וכ"כ בישי"ע ובעטרת חכמים והנה זה דפקוח נפש דחוי' או הותרה תליא במילה אי דחויה או הותרה דביומא ילפי' פ"נ ממילה שדוחה שבת וכ"כ בתשב"ץ ח"ג סימן ל"ז והנה אם מקלקל בחבורה חייב ל"ה מילה בשבת רק דחויה כיון דבלאו המצוה יש כאן חילול שבת משא"כ למ"ד מקלקל פטור ורק שיש כאן תיקון מצוה המצוה גורם להחילול דלולא המצוה ל"ה חילול שבת ע"כ הותרה לגמרי כיון שהעיקר החילול מחמת המצוה. ולפ"ז ה"ה פ"נ דילפינן ממילה למ"ד מקלקל חייב ל"ה רק דחוי' והתוס' כתבו ביבמות דף ו' דלמ"ד מקלקל חייב א"א ללמוד חילוק מלאכות מקרא דלא תבערו כיון דאצטריך למקלקל א"כ הקשה בכאן ממנ"פ אי ס"ל לתנא דברייתא מקלקל חייב ולפ"ז דחוי' פ"נ וליכא הוכחה דחולה לא שכיחי דל"ק נימא הואיל במלאכת שבת ומסברא שכיח הוא ולפ"ז עצים שנשרו מדקל בשבת שבת לעצמו הכין כשיטת הר"ן א"כ ליכא לשנויי דמיירי בעצים שנשרו מדקל בשבת קשיא מיין נסכים מה לי איסור ד"א ואי ס"ל מקלקל פטור א"כ פ"נ הותרה וחולה ל"ש ועצים שנשרו אסור מדאורייתא ואיכא לאוקמא בעצים שנשרו מדקל בשבת קשיא כיון דס"ל מקלקל פטור ילפינין חילוק מלאכות מקרא דלא תבערו א"כ ע"כ אין חילוק מלאכות ליו"ט א"כ ממנ"פ קשיא וזה דרך חריף לחדד התלמידים ודו"ק:

סימן פג

(א

) **ע"ד** קו' מהרש"א פסחים כ"ו שכ' לרבא דבמעיל' דילפי' חטא חטא מתרומה כמו דכתיב אכילה בגופא ואין לוקין שלא כד"א וא"כ ה"ה בב"ח דילפינין מנבילה כדכתיב אכילה בגופי' וא"כ תיקשי וליפרוך מה לכלאי הכרם שלוקין אף שלכד"א משא"כ בב"ח

ונ"ל לישב עפ"י קושית הרא"ם הובא בפליתי למ"ל בב"ח ג' פעמים לא תבשל וחד לאכילה ת"ל מלא תאכל כל תועבה והנ"ל לפמ"ש לעיל סימן פ"ב אות ב' על דברי הפ"ח דבב"ח אינו אסור עד שיתבשל כמאב"ד וכתבתי דהנה אם נתבשל פחות ממאב"ד אינו אסור מה"ת כדין ח"ש דל"ח לאצטרופי דאם יאכל כל היום בב"ח שלא נתבשל כמאב"ד פטור אבל לבשל בב"ח פחות ממאב"ד אסור מה"ת דהבישול חזי לאיצטרופי דאם יבשל עוד יגמור הבישול ולפ"ז אם נילוף איסור אכילה מל"ת כ"ת ופרש"י בחולין קט"ז שנעשה דבר מתועב בבישול אסור לאכול בב"ח שלא נתבשל כמאב"ד מל"ת כ"ת שנעשה איסור בבישול ולהכי איצטריך קרא דלא תבשל דאכילה לומר דאינו אסור באכילה רק כמאב"ד ולמ"ד בחולין דילפינין מל"ת כ"ת באמת אסור אף פחות ממאב"ד:

אמנם לשי' ז' הח"ץ סימן פ"ו דח"ש אינו אסור רק במידי דאכילה (ע' לעיל סימן י' אות יוד) א"כ בבישול ח"ש אינו איסור מה"ת ול"ש תי' הנ"ל.. והנה רבא קאמר בב"מ ס"א למ"ל דכ' רחמנא לאו בגזל לאו ברבית לאו באכילה וק' ודילמא איצטריך קרא דגזילה לפחות מש"פ דאסור לפמ"ש הסמ"ע ה' גזילה ובאונאה מותר כדמוכח מלשון הרא"ש וכבר הקשה כן בקהלת יעקב אלגזי אות ח"ש וצ"ל דרבא ס"ל דח"ש ל"ש רק במידי דאכילה ואף בגזילה פחות מש"פ אינו אסור מה"ת (וע' תוס' כתובות מ"ו יש הוכחה מתוס' דס"ל בגזילה פחות מש"פ אינו אסור מה"ת) ולפ"ז לרבא לא איצטריך קרא דלא תבשל דאכילה לענין פחות ממאב"ד דהרי לדידי' גם בבישול אינו אסור מה"ת ול"ה דבר מתועב בבישול והדרא קו' הרא"ם לדוכתא וצ"ל בישוב הגמרא דאיצטריך קרא דלא תבשל דמל"ת כ"ת ה"א דשכלד"א פטור להכי אפקי' בלשון בישול דאף שלכד"א חייב ומיושב קו' מהרש"א דלרבא ליכא למיפרך מה לכ"ה שלוקין שלכ"א דגם בב"ח לוקין שלכד"א מדאפקי' לאכילה בלשון בישול ואף דשם קאי לאיסי בן יהודה דלא יליף מלא תבשל ע' פרי תואר דגם לאיסי יליף מל"ת רק לולא קרא דנבילה ל"ת מוקמו רק אבישול אבל לבתר דיליף מנבילה שפיר, מוקמינין חד לא תבשל לאכילה וס"ל לוקין שלכד"א ולא מצי למיפרך. אמנם מאן דמותיב אאביי ס"ל ח"ש אסור מה"ת אף באינו מידי דאכילה ואסור לבשל אף פחות ממאב"ד ואתיא חד לא תבשל דבאכילה אינו אסור רק במאב"ד. ולעולם דאין לוקין רק כד"א ולכן מותיב אאביי ודו"ק:

ב **דקשה** בגמרא דאיסי ב"י יליף מק"ו מערלה שלא נעבדה בה עבירה ופריך מה לערלה שלא היתה לה שעת הכושר וק' לפ"מ דאמרינן דבב"ח לוקה אף שלכד"א ונילף ק"ו מערלה שאין לוקין שלכד"א ומ"מ אסור בהנאה בב"ח שלוקין שלכד"א אינו דין שאסור בהנאה ובזה א"ל מה לערלה שלא היה שעה"כ דמכניס הסברא בתוך הק"ו כמ"ש התוס'

ב"ק כ"ה ונימא מה ערלה דפטור שלכד"א אף שא"ל שעת הכושר ואסור בהנאה בב"ח שלוקה שלכד"א אף שיש לו שעת הכושר אינו דין שאסור בהנאה ונראה מזה להוכיח כשיטה המהרלב"ח תובא במ"ל פ"א מחומ"צ דהיכא דיש לו שעה"כ ח"ש מותר מה"ת וכ' אליבי' הפמ"ג סימן ס"ב דה"ה בבב"ח וא"כ י"ל דהכי פריך מה לערלה שאין לו שעה"כ וח"ש אסור משא"כ בב"ח וחומרא שהיא דין אין להכניס בתוך הק"ו כמ"ש תוס' ב"ק הנ"ל. ולפמ"ש בירושלמי פ"ו דתרומות דמודה ר"ל באיסורי הנא' נדחין דברי הפמ"ג הנ"ל דבב"ח דאסור בהנאה אף לר"ל ח"ש אסור מה"ת אך בה"א לא ידעינין עדיין דבב"ח אסור בהנאה ושפיר מקשה לפ"מ שפירשתי ודו"ק:

סימן פד

בסוגי' דקופץ פסחים ע':

א **הנה** מה דקשי' אדברי תוס' ד"ה לאו חובה שכ' דלבן תימא דוחה שבת ולעיל נ"ט כתב התוס' דלב"ת חגיגה אד"ש גם מה שיש לדקדק בדברי תוס' דף נ"ט ד"ה בארבע עשר שכתב דב"ת יסבור כר"י ולא כ' בלשון מוחלט דב"ת סובר כר"י נלע"ד לישב דיש להבין איך אפשר דלב"ת חגיגה ד"ש והרי ביבמות ה' אמרינין דעשה שא"ב כרת א"ד ל"ת שיש בו כרת ומקשה ונילף מפסח ומשני שכן כרת א"כ חגיגה שאין בו כרת ומ"ט דחי שבת ואי דכולהו קרבנות ציבור ד"ש הרי תוס' פסחים כ' דף ע' למ"ד חגיגת ט"ו ד"ש מנ"ל והרי בכולהו מועדות צריך קרא ותי' משום דקרא דוזבחת צאן ובקר נמי כתוב בפרשת מועדות א"כ לב"ת דילף חגיגת י"ד מקרא דלא ילין חג וזה לא נכתב בפרשת מועדות ומ"ט דחי שבת ול"ל דאיתקש חגיגה לפסח ואין היקש למחצה דהיכא דאיכא סברא ל"ש אין היקש למחצה כדמוכח מתוס' קידושין ל"ד ד"ה גברא דסברת גברא בעי חיי דוחה היקש והכא איכא סברא דפסח בכרת ד"ש משא"כ חגיגה. וגם י"ל דבר הלמד בגז"ש א"ח ומלמד בהיקש ופסח למד בג"ש דמועדו מתמיד וי"ל סברת ב"ת דכיון דניתן שבת לדחות בשביל פסח אף חגיגה שעמו דהוא דאורייתא ד"ש כדאמרינין מנחות ע"ב מה לאברים ופדרים שכן דחתה שחיטה השבת ובהכי מיושב קו' תוס' ביבמות ה' ד"ה שכן תדיר ונילוף מכולהו קרבנות עיי"ש להנ"ל נאמר דכיון שכבר ניתן לדחות בשביל התמיד מ"ה ד"ש בשביל שאר קרבנות מיהו למ"ד קצירת העומר ד"ש וזה בלילה קודם החמיר ע"ז ק' קושיתם מיהו י"ל גם קצירת העומר הוא סמוך לאור הבוקר שכבר ניתן לדחות לצורך עצי המערכה:

ב **והנה** תוס' ביומא מ"ו ד"ה אבל לא כ' דסמוך לאור הבוקר דניתן לדחות לצורך תמידין דיומא מותר להקריב אברים ופדרים של חול לחד לישנא אפי' לא משלה בהן אור והקשה

בישי"ע סימן תצ"ה קו' גדולה מה הקשה רב ספרא בפסחים נ"ט מלא ילין לבוקר הא כל הלילה ילין והלא אין עולת חול קרבין ביו"ט ודילמא קרא קאמר לא ילין לבוקר הא סמוך לאור הבוקר מותר כשיטת תוס' (ע' לעיל סימן י"ב אות ה' ח) וליישב זאת צ"ל דר"ס לס"ל כסברת הגמרא מנחות ע"ב ע"ב דאמרינן שם שאני התם שכבר דחתה שחיטה את השבת דהוא סברת התוס' ביומא וס"ל אף סמוך לאור הבוקר אסור להקריב. ולסברא זאת ל"ל דלב"ת חגיגה ד"ש דל"ש סברא הנ"ל וכיון דכאן בפסחים נ"ט קאי לסברת דל"מ מה שכבר ניתן לדחות שפיר כ' תוס' דלב"ת אד"ש ולכן כ' בדרך ספק דב"ת יסבור כר"י היינו לסברא זו דגמ' אבל לפי האמת דסמוך לאור הבוקר מותר כסברת התוס' יומא ומסקנת הגמ' מנחות ע"ב לב"ת ד"ש מסברא הנ"ל ולכן כ' בפסחים ע' דד"ש ודו"ק. ודע דמ"ש התוס' בפסחים נ"ט דאינו ד"ש כדמשמע באלו דברים כונתם מדקאמר על מתני' דנאכלת לב' ימים מתניתי' דלא כב"ת ולא ציינו על רישא דאינו ד"ש משמע דרישא אתיא כב"ע ודו"ק:

ג **שם** בסוגיא איבעיא להו לב"ת יש בו משום שבירת עצם מי נימא בו ולא בחגיגה או דילמא בו בכשר ולא בפסול והקשה בא"ח דמאיזה סברא נימא דב"ת לא ידרוש בו בכשר ולא בפסול והנ"ל דהנה תוס' כ' דרבנן סברי חגיגת י"ד ל"ד ותיקנו רבנן שיהא פסח נאכל על השובע שלא יבוא לידי שבירת עצם. ולפ"ז י"ל דב"ת דס"ל דהוא דאורייתא מ"מ גם טעם הקרא הוא שיאכל על השובע ושלא יבוא לידי ש"ע כעין שכ' בר"ן ריש פסחים דטעם התורה שעובר בב"י שלא יבא לאכלו ור"ש דריש בכל דוכתא ט"ד. אבל גם לרבנן מצינו כמה פעמים דדרשי ט"ד. ולפ"ז מוכח, ע"כ דלב"ת אין בחגיגה משום שב"ע דאל"כ מה הועילה התורה כמו שיש לחוש בפסח משום שב"ע כן יש לחוש בחגיגה ולעומת זה מוכח מקרא דפסח הבא בטומאה יש בו איסור שב"ע דהרי לב"ת חגיגה דאורייתא מקרא דלא ילין חלב חגי ומקרא מלא דבר הכתוב שבא חגיגה אף בטומאה. ואם ט"ד משום שב"ע למ"ל חגיגה בפסח הבא בטומאה. ולכן היה הגמרא מסופק בזה אי לב"ת טעמא דחגיגה משום שב"ע ומוכח דבחגיגה ליכא שב"ע ובפסח בטומאה יש בו משום שב"ע וע"כ לא דרש בו בכשר ולא בפסול ורק בו ולא בחגיגה או דל"ה טעמא דב"ת כדכתיבנא. ולפ"ז סובר דיש בחגיגה משום שב"ע ולעומת זה בפסח בטומאה אין בו משום שב"ע וזה פי' נחמד בגמ':

ד **והנה** התוס' פסחים ק"כ ד"ה מפטירין כ' דאפי' למ"ד יש בו משום שב"ע ל"ח בחגיגה דדוקא פסח דהוא בן שנתו ורכיך אבל לא בחגיגה וכל עובר ישתומם דמ"ד יש בו משום שב"ע היא ב"ת והוא ס"ל חגיגה נמי בן שנתו כדאיתא ד' ע' וכבר תמה בזה ביד דוד

להנ"ל י"ל דס"ל לתוס' דלב"ת הוי ט"ד משום שב"ע ומ"מ ל"ח לחגיגה משום שב"ע דאינו בא בן שנתו דע"כ ההיקש מחגיגה לפסח לאו לכל מילי קאי ולכן בעי בגמ' הכי איבעיא להו אי לב"ת א"ב משום שב"ע ונמצא דאתיא ההיקש לבן שנה כברייתא דלעיל וצותה תורה לעשות חגיגה משום שב"ע דבחגיגה א"ב איסור שב"ע או דילמא יש בחגיגה משום שב"ע ורק דלא חששה התורה לחגיגה דלא קפדה אבן שנה דלא כברייתא דלעיל ורק דהיקש קאי על ש"ע ולא אבן שנה ואתי' שפיר דברי התוס' ואף שהיא קצת דוחק נכון למשכונא נפשין שלא יהיו דברי תוס' תמוהין כ"כ ודו"ק:

ה **בגמ'** שם לא לעולם רבנן וכגון שבא בשבת והא מדקתני סיפא חל י"ד להיות בשבת שוחט בה מיד ובט"ו שוחט בה מיד מכלל דרישא לאו בשבת מסקינין הקשו התוס' אמאי לא פריך אי בשבת אמאי שרי להטביל הא אין טובלין בשבת ומהרש"א הקשה דלמ"ל להקשות אמאי שרי להטביל עדיפא הו"ל להקשות אי בשבת אמאי צריך להטביל הלא ע"כ טבול מע"ש דבשבת אסור להטביל. והצל"ח הקשה דגמ' מדייק רק מדסיפא בשבת מכלל דרישא לאו בשבת דיותר הו"ל להקשות א"ה קשיא רישא אסיפא וכדמקשה בכמה דוכתא:

והנ"ל דהנה הר"מ בפי' המשניות לשקלים פ"ח פי' משנה דחל בשבת שוחט בה אסכין קאי ואי דבסכין אפילו בחול שוחט בה מיד קמ"ל דגם בשבת שוחט בה ול"א דהוי חילול שבת שלא לצורך ולא כפרש"י דקאי אקופץ וכן בה' שאר אבה"ט פ' י"ג לא מביא כלל הך דינא דבקופץ דשבת שוחט מיד וכבר תמהו עלי' אמאי נאיד מפרש"י והנ"ל בזה דתוס' חולין ג' וזבחים מ"ז נסתפק הר"א אי בעינין לשחיטה כלי שרת ומתוס' פסחים ס"ז משמע דבעינין כ"ש עיי"ש. והר"מ ה' מעה"ק פ"ד ה"ו פ' דבכל הקרבנות לכתחלה בעינין סכין כ"ש. ואמנם נ"ל כ"ז דוקא לשחיטה אבל לשב"ע ואכילת הפסח ודאי ל"ב כ"ש ואולי ימעול בהקדש אי יקח כ"ש וסתם קופץ אינו עומד לשחיטה כמ"ש רש"י הכא ותוס' בכורות כ"ד והבעלים בודאי לא הקדישוהו ורק שהוא רוצה לשחוט ואז יקדיש אותו והתוס' חגיגה כ"א הקשה דליפסל האי סכין בהיסח הדעת והיסח הדעת בעי הזאה ותי' הר"י דל"ש היסח הדעת רק היכא שהי' בידו ואסח דעתיה מיניה אבל היכא שאין בידו כגון שאבד ל"ש היסח הדעת לפסול ומ"ש ראי' מנמצא בעזרה חתיכות כוונתם אף דבמשנה מבואר דאסור לאכול בירושלמי איתא הטעם שמא יותיר ול"ק דמיפסל בהיסח הדעת ש"מ דל"ה היסח הדעת בנאבד וע' בצל"ח פסחים ל"ד שנעלם ממנו דברי התוס' ובגוף סברת התוס' נ"ל דדוקא כשהי' בידו ואסח דעתי' נפסל אבל בנאבד והיא מחפש אחרי' הרי לבו עלי' ולא אסח דעתי' ואדרבה עומד ומצפה שימצא לא נפסל בהיסח דעת

ולפ"ז נ"ל דהיכא דהבעלים נתיאשו מהאבידה בזה נפסל בהיסח הדעת דל"ש כל רגע דעתי' עליה דהרי נתיאש ואין לך היסח הדעת גדול מזה וז"ב ומעתה הך דסכין שנמצא ע"כ מיירי ביש סימן בסכין דסתמא הבעלים לא נתיאשו ואחר יו"ט נכריז דאל"כ ודאי הבעלים נתיאשו ונפסל בהיסח הדעת. ומעתה א"א שהמוצאה יקדישה דאיך יקדיש דבר שאינו שלו בשלמא לשחוט י"ל דהוה מצוה ומותר ליקח של חבירו דהבעלים אין מקפידין ועוד דאמרינן בב"מ ל' מגריפות וקרדומות משתמש בהם בכך עיי"ש אבל להקדיש ודאי ל"מ הקדישו וממ"נ אי נתיאשו הבעלים נפסל בהיסח הדעת ואי לא נתיאשו איך ישחוט והרי בעינן כ"ש והבעלים לא הקדישוהו דאינו עומד לשחיטה. ומעתה משנה דשוחט בה מיד לא קאי אקופץ דבקופץ א"א לשחוט מטעם ממנ"פ דבשלמא בסכין דעומד לשחיטה כמו דאמרינן דהבעלים ע"כ הטבילוהו מאתמול כן הקדישוהו מאתמול משא"כ בקופץ ול"ל דהבעלים נתיאשו אחר שבא לידו ולא אסח דעתי' דל"מ אז היאוש כיון דאתי לידי' באיסורי' ול"מ לאביי דהוי ישל"מ וגם לרבא ביש סימן כדאיתא בב"מ ומ"ה ליכא לפרושי משנה דבשבת שוחט בה מיד רק בסכין וכמו שפי' הר"מ והוא ישוב נכון לדברי הק"מ:

ו **ואמנם** בפשיטות י"ל דברי הרמב"ם לפמש"ל דבעי כ"ש וצריך להקדיש והבעלים לא הקדישוהו דאינו עומד לשחיטה והמוצא לא יקדיש דאין מקדישין בשבת כמ"ש תוס' בזבחים מ"ז להדיא דבפסחים ס"ז מיירי שהקדישו סכינם מע"ש וכ"כ מהרש"א בפסחים וצל"ח מקשה עלי' ובאמת תוס' כ' כן להדיא בזבחים. ומעתה ע"כ שוחט בה מיד לא קאי אקופץ דאין מקדישין בשבת ולכתחלה כ"ש בעינן ומ"ה הוכרח לפרש דאסכין קאי וקמ"ל דל"ה חילול שבת:

ז **באופן** אחר נ"ל דא"א לפרש סיפא דאקופץ קאי ובזה יהי' מיושב גם קו' מהרש"א בתוס' הנ"ל וגם שיטת הר"י מאורלייני"ש הובא בראי"ש פ' ע"פ דס"ל דהיכא דחל ע"פ בשבת מביאין חגיגה בע"ש ומותר לאכול במו"ש עיי"ש ומאי משני שבא בשבת הרי עדיין הבעלים הטבילוהו לצורך חגיגת י"ג דמותר לאכול במו"ש וכבר הרגישו רבים בזה. והנ"ל הנה מבואר בביצה י"ח דכלי שנטמא בוה"ט מטבילין אותו ביו"ט וגם בשבת עיי"ש בתוס' ד"ה ושוין ותוס' חגיגה כ"א הקשה בהא דסכין שנמצא שוחט בה מיד דודאי בעלים טבלו אתמול שיהי' לו הע"ש ניחוש לטומאה דרבנן דל"ב הע"ש ומ"ה לא טבלו מאתמול ותי' דהוי ס' דרבנן ואמנם לדעת הראב"ד בפ"ו מברכות היכא דסמי בידן חיישינן לסד"ר גבי ידים וע' תוס' עירובין ל"ו ובשבות יעקב הקשה אתוס' בסוגיא דידן דהקשו אין מטבילין בשבת ודילמא משום טומאה דרבנן דמטבילין ע' בא"ח והנ"ל דהנה

הה"מ בה' י"ט הובא במג"א שכ"ג כ' החילוק דכלי שנטמא בוה"ט מטבילין ביו"ט וכלי הניקח מן הנכרים אין מטבילין דכלי שרטמא בוה"ט חזי לחולין ול"ה תיקון רק לקדשים ומ"ה מותר לטבול ביו"ט אבל כלי הניקח מן הנכרי אין להשתמש כלל הוי תיקון גמור ואין מטבילין ביו"ט ולפ"ז נ"ל דבסכין כלי שרת דל"ח לחולין דמועל בהקדש ואינו ראוי רק לקדשים אף דנטמא בוה"ט אין מטבילין בשבת דל"ח לא לחולין ולא לקדשים והוה ככלי שניקח מנכרי אבל קופץ הרי חזי לחולין ומותר לטבול וז"ב:

ובזה א"ש דברי הר"מ שפי' דחל י"ד להיות בשבת אסכין קאי דבקופץ א"א לשחוט מיד דבשלמא בסכין שהוא כ"ש ל"ח דהבעלים הניחוהו לטבול בשבת לטומאה דרבנן דהרי כלי שרת אין ליטבול בשבת אף בטומאה דרבנן כנ"ל וע"כ הבעלים הטבילוהו מאתמול אף מטומאה דרבנן אבל בקופץ דחזי לחולין א"א לשחוט מיד אף דנאמר דהוי כדיעבד באין לו סכין ומותר לשחוט בלי שיקדישנה מ"מ חיישינין שמא נטמא בטומאה דרבנן והבעלים הניחוהו לטבול בשבת דמותר כיין דחזי לחולין ומ"ה א"א לפרש דקאי אקופץ ורק אסכין וזה ביאור דברי הגמ' דמעיקרא הקשה מ"ש סכין דמטביל דחזי לפסח ולכאורה הוא שפת יתר דהו"ל להקשות בפשיטות אקופץ תרי חזי לחגיגה. אך לפ"מ שהבינו בתחלה דמיירי בחול ולא בשבת לכאורה מאי מקשה והרי בעי לה לשבירת עצמות וע"כ טבלו מאתמול נימא דחיישינין שנטמא בטומאה דרבנן כקו' תוס' בחגיגה דל"ב טבילה מאתמול דל"ב הע"ש ומ"ה שונה ומטביל ורק דהגמ' הוכיח דע"כ ל"ח לטומאה דרבנן דברי מ"ש סכין דחזי לפסח ול"ח לטומאה דרבנן ולטומאה דאורייתא ע"כ הבעלים הטבילוהו מאתמול ומשני כגון שבא בשבת. ומעתה בשלמא בסכין שהוא כ"ש ול"ח לחולין ל"ח לטומאה דרבנן דגם בטומאה דרבנן הבעלים הטבילוה מאתמול דא"י להטביל בשבת כנ"ל אבל בקופץ שהוא חולין חיישינין ומ"ה שונה ומטביל אף דחזי לחגיגת י"ג דמותר לאכול במו"ש לר"י מאורלייני"ש חיישינן לטומאה דרבנן והבעלים הניחו לטבול ששבת ומיושב דברי הר"י מאורלייניש בט"ט:

והגמ' ל"מ להקשות מרישא לסיפא כמ"ש בצל"ח דלא סתרי אהדדי כלל דרישא בקופץ אף בשבת שונה ומטביל דחיישינין למד"ר וסיפא דחל י"ד להיות בשבת אסכין קאי כפי' הר"מ וזה הוה כ"ש וא"א לטבול בשבת אף בטד"ר וע"כ הטבילוהו אתמול ומ"ה לא הקשו בגמרא רק מדסיפא בשבת משמע דברישא לאו בשבת עסקינין ואם מיירי בחול הדק"ל מ"ש סכין ודו"ק היטב. ומעתה התוס' ל"מ להקשות ארישא גופי' דלמ"ל טבילה כלל כגי' מהרש"א די"ל לטומאה דרבנן דבקופץ מותר לטבול בשבת וחיישינין להכי וגם קו' תוס' ל"ק אי בשבת שרי איך להטביל די"ל דל"ח רק לטומאה דרבנן דבטומאה

דאורייתא ע"כ כבר הטבילוהו מאתמול לחגיגת י"ג וטומאה דרבנן מותר לטבול ומיושב הכל בט"ט ודו"ק היטב כי הוא פלפול נחמד:

ח **באופן** אחר נ"ל לישב קו' התוס' ד"ה והא וקו' מהרש"א וצל"ח ושיטת ר"י מאורלייניי"ש דהנה תוס' בחגיגה הקשה אמאי שוחט בה מיד ניחוש שמא נטמא בוה"ט דל"ב הע"ש ומ"ה הבעלים לא הטבילו מאתמול. והנה בביצה אמרינין דכלי שנטמא בוה"ט מטבילין אותו ביו"ט ומקשה בגמ' נגזור הא אטו הא ומשני וה"ט לא משכחת רק בכהנים וכהנים זריזים הם (וצ"ל אף דמשכחת גם בישראל שצריך לטבול לאכילת שלמים לענין קדשים ישראל ככהנים וזריזים הם) והקשו בתוס' הרי גם ישראל צריך לטבול כלי שנטמא בוה"ט להשתמש בו משקין דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה ותי' דמיירי בכלי דל"ח למשקין והיוצא מדבריהם דכלי שעומד למשקין וצריך גם ישראל לטבול אסור להטביל ביו"ט וכלי שאינו עומר למשקין מותר לטבול ביו"ט. ולפ"ז נאמר הנה סכין שעומד לשחיטה בודאי בנטמא בוה"ט גם ישראל צריך לטבול דהרי יטמא הדם בשחיטה דדם הוי משקה והוי הדם תחלה והבשר שני וא"כ אסור לטבול ביו"ט ואף דדם קדשים אינו מקבל טומאה מ"מ כיון דבחולין צריך לטבול ושכיח גזרו ביו"ט משא"כ קופץ שאינו עומד לשחיטה וא"צ לטבול נחולין דהוה הקופץ שני ואין שני עושה שלישי בחולין בלא משקין ולא משכחת טבילה רק בקדשים ומותר לטבול ביו"ט ובשבת והגם דמתוס' ביצה י"ח ע"ב ד"ה ושוין משמע דבשבת אף כלי שנטמא בוה"ט אין מטבילין מ"מ יש לדחות הראי' וגם בטו"ז או"ח שכ"ג מבואר דמותר לטבול בשבת:

ומעתה יתפרש הסוגיא בדרך נכון הנה בתחלה הקשה המקשן מ"ש סכין דמטביל דחזי לפסח קופץ נמי חזי לחגיגה הא דלא תי' דצריך לטבול קופץ משום שמא נטמא בוה"ט והמתין עד יום י"ד דא"כ תיקשי סכין נמי וע"כ לולד הטומאה ל"ח ומ"ש קופץ ומשני כגון שחל בשבת ובסכין שוחט מיד דליכא למיחש לוה"ט דכיון דעומד לשחיטה אסור לטבול בשבת כדכתיבנא ובודאי בעלים הטבילו מע"ש אבל קופץ דאינו עומד לשחיטה מותר לטבול בשבת וחיישינין שמא בעלים המתינו ולכן שונה ומטביל ומיושב קו' תו' וקו' מהרש"א וגם דברי ר"י מקורביל דאין הכונה דבשבת ל"ב חגיגה ורק דבשבת יש חילוק נכון בין סכין לקופץ וגם ל"מ להקשות מסיפא די"ל דסיפא קאי ג"כ אסכין כפי' הר"מ וכבר כתבנו דסכין דעומד לשחיטה אף וה"ט אסור לטבול ובודאי טבלו מאתמול ולכן לא הקשה רק מדסיפא בשבת רישא לאו בשבת:

ט **ודע** דהצל"ח הוסיף בסוף שיטה דר"ח אות קל"ב דכלי שרת מקבל טומאה מולד הטומאה מדאורייתא דל"ג מעצים ולבונה ולדבריו קשה קו' גדולה בסוגיא מה מקשה

מ"ש סכין מ"ש קופץ הרי שני ושני דתוס' כ' פסחים ס"ו דלשחיטה בעי כ"ש וסכין שעומד לשחיטה מסתמא הקדישו לכ"ש ומקבל טומאה מדאור' מוה"ט ובעי הע"ש ובודאי הטבילו אתמול אף מטומאת וה"ט אבל קופץ דאינו עומד לשחיטה ול"ב הע"ש בוה"ט חיישינן שמא לא טבלו הבעלים עד היום מ"ה שונה ומטביל ומה מקשה וזה קו' נפלאה אבל י"ל דהכי מקשה דהרי גם בסכין ניחוש שמא לא הקדיש הסכין אתמול והוה חולין וכשנטמא בוה"ט המתינו עד היום דל"ב הע"ש וסמוך לערב יקדיש הסכין. וע"ז י"ל דמשני כגון שבא בשבת דבשבת אסור להקדיש ובודאי הקדישו מע"ש ולכן ל"ח לוה"ט דאם הקדיש הסכין בעוד טומאתו בו בעי הע"ש ובודאי בעי טבילה מאתמול משא"כ קופץ דלא הקדישו הבעלים חיישינין לוה"ט ומיושב נמי כל קו' הנ"ל וקצרתי:

י **ודרך** אגב צ"ע בתוס' חגיגה כ"א שהקשו דאשה שהי' עלי' לידה טובלת ואוכלת קדשים לערב הרי אחר חצות מותר דאין ב"ד מתעצלים ותי' כר"י בריב"ב דס"ל חטאת העוף קרב לאחר תמיד שבה"ע וקשי' לי דהרי ר"י לס"ל כן רק בחטאת העוף ולא בעולת העוף וכיון דעולת העוף מאוחרת כדאיתא בפסחים נ"ט ודאי לא ימתינו ב"ד של כהנים עד לאחר תמיד שבה"ע בחטאת העוף דמתי יקרבו עולת דהוא מאוחר לחטאת ואף דבדיעבד אם קרבו העולה קודמת יצא אח"כ בחטאת כדאיתא בתוס' פסחים נ"ט ד"ה זה בנה מ"מ למה ניחוש דב"ד של כהנים יעברו אלכתחלה וצ"ע ושמא כשלא הי' לכהנים פנאי לכל עבודתן הי' רשאין לעבור על לכתחילה ולהקריב העולה קודם:

סימן פה

(א

) **לישב** דברי מהרש"א ברש"י פסחים כ"ט ע"ב ד"ה אי נימא שמבואר מדבריו דלריה"ג חמץ לאחה"פ מותר באכילה מה"ת ותמה הפ"י מנ"ל הא דילמא ריה"ג בהא ס"ל כר"י דאסור ויותר יש לבאר בשלמא לתי' הגמ' דף כ"ח דר"י ל"ל כריה"ג דיליף מחד לא יאכל דפסח מצרים אינו רק יום א' עי"ש ואייתר ליה ג' לא יאכל ללפני זמנו ולתוך זמנו ולאח"ז א"כ לריה"ג ליכא רק ב' קראי דחד מצריך לפסח מצרים ודאי מוקי חד לפני זמנו וחד לתוך זמנו ולאח"ז מותר דיותר מסתבר לאסור לפז"מ מלאחר זמנו דהרי הר"מ פ' בלפני זמנו כר"י ובלאחר זמנו כר"ש משא"כ להך תי' שם שדרש מסמוכין א"כ מנ"ל למהרש"א דלריה"ג מותר לאח"ז והנה אם נימא דמדאורייתא מותר מה דפסיקא ליה דאף מדרבנן לא קניס תי' באו"ח מדחזינין דלא קניס הנאה אטו אכילה כדמוכח מפסחים ל"ב דמוקי מתניתין כריה"ג וע"כ אף מדרבנן מותר וה"ה דלא קניס אחר זמנו אטו תוך זמנו אך הק' דילמא מדאורייתא אסור. ואני הקשיתי קו' גדולה על המהרש"א דבפסחים ל"ג ילפינין

תרומת חמץ דאינה קדושה מדכתיב לו ולא לאורו וכ' התוס' דזה קאי לריה"ג דלמ"ד אסור בהנאה אמעט מתתן וקשיא לדעת המהרש"א היכי ממעט מלו ולא לאורו לריה"ג והרי יכול להפריש ולהניח עד לאחה"פ ואחה"פ יאכל הכהן ואין לומר דגם לאחר הפרשה עובר בב"י וצריך לשורפה דהרי במשנה פסחים מ"ח מבואר לר"י דהבעלים אינן עוברים בב"י ובשלמא לטעמא דבעי שירי' נכרין י"ל דבעי שירי' נכרין בשעת הפרשה משא"כ להך תי' דילפינין מלו ולא לאורו קשיא:

ב **ונ"ל** מזה להוכיח כדברי המקו"ח סימן תל"א שכ' דאף לריה"ג אינו רשאי ליהנות רק בשעת שרפה. אבל למכרו לנכרי וליתנו לכלבים אסור דמחויב לקיים תשביתו. ולפ"ז הכא כיון דחל עלי' מ"ע דתשביתו קודם הפרשה אינו יכול ליתנו לכהן להשהותו עד לאחה"פ ורק שכהן יבערנו תיכף לזה ממעט מלו ולא לאורו ובלב ארי' חולין ד' בשם הגאון מהר"ז מרגליות תמה על דברי המקו"ח מדברי התוס' פסחים כ"א ד"ה עבר זמנו שכ' דלריה"ג א"צ לשרפו ויכול ליתנו לכלבו או ימכרנו לנכרי ולפענ"ד דברי המקו"ח נכונים בטעמם ומדברי התוס' אין ראי' כלל דזה לשונם שם דבפ"ק דף י"א מבואר דשורפין חמץ ולריה"ג א"צ לשרוף וכונתם דשם מבואר דשורפין בתחלת שש ולריה"ג בתחלת שש א"צ לשרוף דאז ודאי מותר למכור לנכרי דבשלמא לר"י דלאחר שש אסור בהנאה אסרו רבנן בשעה ששית וכן לר"ש ע"פ אסור בהנאה מדרבנן ואף שבתוס' פסחים כ"ח לא כתבו רק דאסור באכילה היינו מדאורייתא ומ"ש שם דגזרינן שמא יאכל היינו דמ"ה אסרו רבנן בהנאה כשיטת הרמב"ן וכ"כ הרא"ם בביאורו לסמ"ג בפירוש דברי התוס' משא"כ לריה"ג דמותר בהנאה בפסח הא דלאחר שש אסור למכור לנכרי וצריך לשרוף הוא לקיים תשביתו א"כ בתחלת שש דליכא עדיין עשה דתשביתו יכול ליתנו לנכרי אבל לאחר שש גם לריה"ג אסור למכור לנכרי כדברי המקו"ח:

ואמנם כ' במהרש"א שם כ"א דקשה לי' מאי משני לשעות דרבנן והרי בדף י"א מוכח דגם בתחלת שש אסור בהנאה ומ"ה פי' דלעיל דנקט שורפין הוא לאחר שש וא"כ לריה"ג גם לאחר שש א"צ שרפה וזה דלא כהמקו"ח אמנם קו' המהרש"א כבר תי' ביד דוד כמ"ש הרמב"ן דאפי' בשעות דרבנן פקעי קידושין וזה לא מוכח מפ"ק ולפ"ז לריה"ג מותר רק בתחלת שש אבל לאחר שש אסור:

אמנם לשי' מהרש"א דלריה"ג א"צ לשרוף הדק"ל היכי מימעט לריה"ג תרומת חמץ מלו ולא לאורו ושמא י"ל דהמהרש"א לא קאמר רק דמותר למכור לנכרי והנכרי יאכל מיד ומקיים בזה תשביתו לריה"ג אבל להשהות אסור אף לריה"ג:

ג **ולישב** קו' הפ"י דמנ"ל למהרש"א דלריה"ג חמץ לאחר הפסח מותר נ"ל דבדף כ"ג מקשה לחזקי' והרי חמץ דכתיב לא יאכל ותניא ריה"ג אמר תמה על עצמך איך חמץ אסור בהנאה כל שבעה ומשני אמר רחמנא לך שלך יהא והקשו התוס' לכתוב לא תאכל ול"ב לך והנה הר"מ כ' דמדכתיב לא יאכל ילפינין דח"ש אסור בפסח ולפ"ז ל"ק קו' התוס' דאיצטריך לא יאכל משום ח"ש וסד"א דאסור בהנאה ואיצטריך לך להתיר וע' שעה"מ ה' חומ"צ והנה דברי הר"מ תמוהין דהרי בלא"ה אסור מה"ת בכל איסורין ותי' בצל"ח פסחים מ"ד דאיצטריך באכל ח"ש סוף יום שביעי שאין שהות ביום לאכול עוד ול"ש חזי לאיצטרופי ויסבור ריה"ג דח"ש גרע מהנאה ולפ"ז מוכח דלריה"ג חמץ לאח"ז מותר באכילה דאי ס"ד דס"ל אסור גם בסוף יום ז' חזי לאיצטרופי לאחר פסח ול"ב קרא לח"ש והדק"ל לכתוב לא תאכל ול"ב לך וע"כ ס"ל דחמץ לאחה"פ מותר ואיצטריך קרא לח"ש סוף יום שביעי:

ד **ובזה** י"ל לשון תמה על עצמך שאמר ריה"ג וע' תוס' נדה ס"ח שדקדקו שאין כלשון הזה בכל הש"ס להנ"ל הדברים כמין חומר דריה"ג מקשה לר"ש לשיטתי' בשלמא לר"י דחמץ אסור לאחה"פ ול"צ קרא לח"ש דחזי לאצטרופי שפיר ס"ל דאסור בהנאה מלא יאכל דאין להתיר מלך דא"כ לכתוב לא תאכל ול"ב לך אך תמה על עצמך אתה ר"ש דס"ל לאחה"פ מותר וצריך לא יאכל לח"ש ושוב יש לומר דלך להיתר הנאה ולמה ס"ל דאסור מיהו לר"ש ל"ק דס"ל כל שהוא למכות ול"צ קרא לח"ש ורק ריה"ג לס"ל בהא כר"ש ושפיר מקשה וע' בתו' ע"ז ס"ח בשם רבינו יקיר דר"ש מודה בח"ש ע"י תערובת. והנה כ"ז אי ריה"ג סובר כחזקי' וע' מהרש"א בתוס', דף כ"ג ובפ"י שם ויש להעיר על דברינו דאפשר גם לר"י לא יצטרף באכל ח"ש בסוף ז' וח"ש לאחה"פ כיון שהוא מב' לאוין. אך לפענ"ד הלאוין כחד דגם ליל יוה"כ ויומו הוה ב' אזהרות ע' ביומא פ"א ושם ודאי מצטרפין. אמנם אם נאמר דלר"י ג"כ אינו מצטרף י"ל לשון תמה על עצמך דקאי אר"י דבשלמא לר"ש דס"ל כ"ש למכות ל"צ קרא לח"ש וע"כ קרא דלך לא אתי' להיתר הנאה כקו' התוס' אבל לדידך ר"י דלא ס"ל בזה כר"ש תמה על עצמך דהרי צריך קרא לח"ש ולך להיתר הנאה אך לפ"ז לא יתישב קו' הפ"י על מהרש"א:

ה **עוד** ראיתי במקו"ח סימן תל"א כ' ע"ד השאג"א שכ' דטובת הנאה אינו שלו להפקיר ולבטל למ"ד ט"ה א"מ וכ' עלי' ותמוה דהא מבואר בעירוכין כ"ח וכ"ט דיכול להקדיש ולהחרים טובת הנאה שיש לו בקדשים וה"ה דיכול להפקיר ולבטל וז"א דהא דבמשנה דעירוכין יכול להקדיש טובת הנאה אין הכונה שיהיה החפץ שיש לו טוה"נ הקדש. אך שיהיה חוב עליו שיתן מביתו כפי ערך טוה"נ אבל על החפץ שיש לו טוה"נ בה אין

חל קדושה כמבואר בתוס' תמורה ל"ב ד"ה והאמר עולא א"כ משם א"ר שיכול לבטל ולהפקיר גוף החפץ או חלק בחפץ שיש עליו טוה"נ. ועוד דהרי במשנה שם מבואר דאם נדר נותן דמיו הואיל וחייב באחריות ובודאי המשנה אתיא ככ"ע ולא כר"ש דוקא וכיון דגל"מ לאו כמ"ד ודאי א"י להקדיש גל"מ. ומ"מ במשנה שם מקדיש גל"מ וע"כ צ"ל דשם מתחייב עצמו ליתן כפי גל"מ שיש לו והתוס' כ' דזה דוקא בקדשי מזבח שיש שם הבעלים לעדותן כשהוממו ועוד שם יש קרא מיוחד והוא גזה"כ ע"כ אין משם ראי' ודו"ק:

סימן פו

דרוש לשבת הגדול תר"ל בסוגי' דטבילת כלים ביצה י"ח. (א) **במשנה** דביצה חל יו"ט להיות אחר השבת. הנה הקשו הפ"י והצל"ח אמאי נקט המשנה פלוגתא דב"ש וב"ה בטבילת אדם בשבת ולא בי"ט כיון דמס' זו היא מדיני יו"ט. והנ"ל דב"ש דוקא בשבת אסרו טבילת אדם כיון דמצוה לטהר ברגל הוא ביו"ט ולא בשבת שקודם לו כלשון ר"י בר"ה ט"ז חייב אדם לטהר א"ע ברגל דלא כשיטת רש"ל כאשר יבואר מ"ה לא התירו ב"ש שבות דשבת בשביל יו"ט כמ"ש הפ"י דעמוד וחטא בשבת כדי שתזכה ביו"ט ל"א אבל ביו"ט גם ב"ש מודה ומה דקשי' ליה לפ"י על ר"ע שהשיב לר"א בפסחים ס"ט הזאה דתרומה יוכיח והרי לתרומה צריך הערב שמש והוי עומד וחטא כדי שתזכה בחול (ע' לעיל סימן מ"ב אות ח' מה שתמהתי בדבריו) הנה להרמב"ם דס"ל בה' ק"פ דבחל ז' בשבת ע"פ בלא"ה ל"מ הזאה כלל דאין שוחטין וזורקין על טב"י אף אחר שטבל והזה והא דפליגי ר"א ור"ע מיירי בחל י"ג בשבת דאז ס"ל לר"א דהזאה ד"ש כדי שיוכל לעשות למחר בע"פ הפסח והוה עמוד וחטא בשבת כדי שתזכה בחול ומ"ה אמרינן כי אגמרי' הזאה דתרומה אגמרי' נמי מה"ט דהוי עמוד וחטא בשבת כדי שתזכה בחול. וע' בר"מ פ"ו מק"פ שכ' דהעמידו דבריהם במקום כרת משום דבעת שיעבור על שבות דבריהם ל"ה זמן הקרבן והיינו דל"א עמוד וחטא בשבת כדי שתזכה בחול מיהו צ"ע על הא דהרכבתו א"ד שבת דזה ודאי מיירי בי"ד דאם חל שבת בי"ג א"צ לעשות בשבת שיוכל להביא בע"פ וע"כ מיירי שחל ע"פ בשבת ומה מייתי ע"ז מהזאה דתרומה וצ"ע:

ב **והנה** בגוף המחלוקת שבין ב"ש וב"ה לא מצאתי לא' מקדושים שביאר מחלוקתן. ונ"ל דאזלי לשיטתייהו דהרש"ל כ' דחייב לטהר א"ע בערב הרגל ומלשון חייב אדם לטהר ברגל ל"מ כן. ואמנם הצל"ח כ' דלמ"ד כולן תשלומין דראשון ומאן דל"ח בראשון אין לו תשלומין ע"כ חיוב טבילה בערב הרגל דעיקר הטבילה משום שלמי חגיגה לא משום שלמי שמחה כמו שהוכיח מפסחים פ' עיי"ש ואם יטבול ברגל יצטרך הערב

שמש ול"ח בראשון ואין לו תשלומין לר"פ בחגיגת ט' דטמא בראשון אין לו תשלומין וע"כ עיקר המצוה בערב הרגל ולמ"ד כולן תשלומין זל"ז חיוב טבילה ברגל ותוס' בריש חגיגה הקשו אמ"ד כולן תשלומין דראשון כשחל יום א' בשבת דא"ד שבת נימא דאין לו תשלומין דל"ח בראשון ותי' דכיון דגברא בר חיובא ורק שהיום גורם לא מיקרי ל"ח ונ"ל דב"ש דס"ל דעולת ראי' א"ד יו"ט ותמיד הי' מקריבין ביום ב' ודאי ס"ל כולן תשלומין זל"ז. דאיך אפשר דעולת ראיה תשלומין דראשון ומעולם לא קרבו ביום הראשון ולרש"י חגיגה י"ז אף שלמי חגיגה לא קרבו ובשלמא לב"ה דרק בשבת לא קרב כיון דרוב פעמים ל"ח בשבת וקרב ביום א' מ"ה כולן תשלומין דראשון ובשבת אמרינן דהיום גורם אבל לב"ש מעולם לא קרב עולת ראי' בראשון וע"כ בעולת ראי' ס"ל כולן תשלומין זל"ז וכיון דראי' ילפינין מחגיגה לתשלומין כמ"ש תוס' חגיגה ב' ד"ה תשלומין דראשון מ"ה ה"ה בחגיגה ועולה ושלמים שוין דכולן באו משום החג וע"כ ס"ל לב"ש כולן תשלומין זל"ז ולב"ה כולן תשלומין דראשון. ולכן לב"ה אדם מותר לטבול בשבת שלפני יו"ט דעמוד וחטא בשבת כדי שתזכה בשבת דהחיוב טבילה בשבת מערב הרגל וב"ש כשיטתן דעולת ראיה אין קרבין ביו"ט וס"ל כולן תשלומין זל"ז כנ"ל. ואף אם ל"ח בא' חזי בב' ועיקר מצות טבילה ביו"ט. ולכן ה"ל לב"ש עמוד וחטא בשבת כדי שתזכה ביו"ט ולכן ס"ל אין רשאי לטבול בשבת ערב יו"ט ונכון דפליגי דוקא בשבת שלפני יו"ט דביו"ט ל"ש פלוגתתן ובשאר שבתות לכ"ע אין רשאי לטבול כן י"ל לולא דלא משמע כן מהפוסקים ולקמן יבוארו דברי רבא שאין סותר לדברינו:

ג **ולכאורה** במ"ש דלב"ש ליכא למימר תשלומין דראשון קשיא למ"ש התוספות בחגיגה ט' ד"ה תשלומין זל"ז דבעצרת כיון שימי התשלומין חול לכ"ע תשלומין דראשון עיי"ש וא"כ הרי בעצרת נמי ס"ל לב"ש דיום טבוח אחר יו"ט ואיך הוה בעצרת תשלומין דראשון הרי ל"ח בראשון לב"ש. אמנם לאחר עיון נכונים דברינו דנראה דאף לדברי תוס' דבעצרת לכ"ע תשלומין דראשון דוקא אם יהיה חיגר ביום טבוח אבל אם יהי' חיגר ביו"ט ונתפשט ביום טבוח לב"ש חייב בקרבן דלב"ש עיקר הקרבת וחיוב הקרבן ביום טבוח והתוס' לא כ' רק בשאר ימים דל"ה רק תשלומין אבל לא יום טבוח לב"ש וע' בחגיגה י"ז ובמ"ל ה' כלי המקדש דיום טבוח חלוק משאר ימים לענין הספד ותענית. ולפ"ז נכון דבעצרת נמי יש לו תשלומין דהעיקר העצרת לב"ש הוה יום טבוח ולפ"ז כמו דפליגי בחיגר ביום א' דיו"ט לב"ה כן פליגי בחיגר ביום טבוח לב"ש (ובלא"ה דברי התוס' שחילקו בין עצרת לשאר יו"ט צ"ע דאם יהיה חיגר ביום א' בפסח יש לו

תשלומין ואם יהי' חיגר בעצרת יום א' אין לו תשלומין ובגמ' יליף הוקש פסח לעצרת ואין היקש למחצה):

ד **ובהכי** ניחא דברי התוס' חגיגה י"ז ד"ה יום טבוח שכ' ואע"ג דל"ח בראשון מייתי לה בשני כיון שאין העכבה רק בשביל היום וכיון דשם קאי לב"ש מאי זה שכ' אע"ג דל"ח בראשון הרי לב"ש גם בלא שבת אינו חזי בראשון ועוד אם כונתם על יום א' הי' להם להקשות ברישא דב"ש ס"ל מביאין שלמים אבל לא עולות ואיך מביאין אח"כ העולה. ועוד ל"ש כלל לומר סברת התוס' לב"ש כיון דבכל יו"ט אין מקריבין. וכן מצאתי במהרש"א דף י"ז ע"ב שכ' לב"ש ל"ש למימר תשלומין כיון דביו"ט אסור להקריב הגם דכונת מהרש"א קשה להבין ונראה כונתו דקשי' לי' בגמרא דמקשה מב"ה דאין לו יום טבוח אר"א א"ר אושעיא ודילמא הוא ס"ל כב"ש דיש לו תשלומין ויש לו יום טבוח ולכן תי' דלב"ש לא מיקרי זאת תשלומין הרי כדברינו דלב"ש ודאי אם ל"ח בראשון נקרבין בשני לכן נראה דזאת ידעו תוס' דלב"ש אם ל"ח בראשון מקריבין בשני דיום טבוח יום הקרבה מן התורה ומ"ה לא הקשו רק מאם חל יו"ט בע"ש דיום טבוח אחר השבת ואזה הקשו נהי לב"ש הוי יום הב' יום הראשון להקרבת קרבן מ"מ הרי ל"ח בראשון מחמת שבת ואזה תי' כיון שהיום גורם אבל אם הי' חיגר ביום א' ונתפשט ביום ב' מימי חול הדבר ברור דלב"ש לכ"ע מייתי קרבן בין בעצרת בין בפסח והיא בעזה"י כונה אמיתית ונמצא דשפיר כתבתי דלב"ש חיוב הטבילה ביו"ט ויהי' טהור בשני ומביא קרבן דהוא יום הקרבה לדידתו משא"כ לב"ה ודו"ק היטב בכ"ז:

ה **ובעמדי** בזה נ"ל לבאר דברי הירושלמי הובא בתוס' חגיגה י"ז ד"ה אף עצרת שלמד מדוד שמת בעצרת והי' כל ישראל אוננין והקריבו ביום שלאחרי' ומזה מוכח שיש לו תשלומין ותמה המ"ל פ"ג מאבל דבלא"ה הי' יום שבת שמת בו ואין מקריבין בשבת ונ"ל כונת הירושלמי דתוס' בריש חגיגה הקשו אם חל יום א' בשבת נימא מאן דל"ח בראשון ל"ח בשני ותי' דהיום גורם ולפ"ז נ"ל דאם גם זולת שבת א"י לעשות בראשון אין לו תשלומין כגון שהי' חיגר ביום א' שחל בשבת נמי אין לו תשלומין כיון דאין עיכובו משום שבת לבד רק דגברא ל"ח ולפ"ז במת נשיא שכל ישראל אוכלין אף בשבת כמ"ש המ"ל בהל' אבל מדברי התו' הלז ואסורין להביא קדשים איכא עיכוב אחר לקרבן זה ול"מ תשלומין ואיך הקריבו הקרבן וס"ל לירושלמי דהוי אוננין מדאור' אף בשבת:

וגם ס"ל דדוד מת קודם אור הבוקר דלא הי' שעה הראוי להביא קרבן כמבואר בר"מ פ"ב מחגיגה דאם נטמא בלילה אין לו תשלומין מה"ט וה"ה בנעשה אונן לירושלמי ולכן מוכח מירושלמי דיש לו תשלומין אף בכה"ג דל"ח בראשון והיינו אף בחיגר ביום א'

ואף בעצרת דלא כתוס' שהבאתי בראשית דברי ומיושב בט"ט הוכחת ירושלמי דזה יהי' כונתו דוד מת בעצרת והי' כל ישראל אוננים וש"מ שיש להם תשלומין אף היכי דגברא. ל"ח והגם שבירושלמי שלפנינו לא משמע דקמ"ל שיש תשלומין לעצרת. אך לדברי התוס' דירושלמי רצה להשמיענו זאת י"ל כנ"ל:

ו **והנה** ק"ל קו' גדולה דרבא קאמר משום מתקן ומקשה א"ה אדם נמי ומה קשי' לפמ"ש דמצות טבילה לטהר ברגל בעיו"ט דאם יהי' טמא בראשון לא יהי' לו תשלומין וזה דוקא באדם אבל לטהר כלים דהוא ג"כ מצוה כמ"ש הברטנורא והשטמ"ק מ"מ להכלים ל"ה מצוה בעיו"ט דאף אם יהי' כלים טמאין בראשון יעשה בשני כיון דגברא חזי ורק שאין לו כלים ומה מקשה א"ה אדם נמי דוקא כלים אין לו לטבול דהוי עמוד וחטא בשבת כדי שתזכה ביו"ט דל"ה המצוה בשבת משא"כ באדם מצותו בשבת והנ"ל בדרך פלפול דהקשה לרבא לשיטתי' דהתוס' ריש חגיגה הקשו בחל יום א' בשבת נימא מאן דל"ח בא' ל"ח בשני ותי' דהואיל דהיום גורם לא מיקרי גברא ל"ח והקשה בטורי אבן חגיגה ט' דנעלם מהם משנה דכריתות ע"א שאמרו להם ב"ה לב"ש המפלת אור לשמונים וא' שחל להיות בשבת, יוכיח ולתוס' מה ראי' משבת ללילה הרי בשבת היום גרם ולא מיקרי גברא ל"ח עיי"ש ולפענ"ד התוס' בחגיגה כונו לדבריהם בחולין מ"א ד"ה השוחט שהקשו בשוחט בשבת בחוץ תרי א"ר לפתח אה"מ ותירצו דכיון דאם עבר ושחט כשר מיקרי ראוי לפתח אה"מ דאין זה אלא משום דאין עשה דקרבן יחיד דוחה לתו"ע דשבת ומשמע דאם שבת ל"ח אף לק"צ אף בדיעבד אינו כשר הקרבן ולפ"ז גם קו' התוס' בחגיגה בחל ביום א' בשבת נמי ניחא דל"מ ל"ח כיון דאין זה רק משום דאין עשה דקרבן יחיד דוחה לשבת. וזה באמת מת דאמרו לב"ה לא אם אמרת בשבת שכן ראוי לק"צ והכונה כנ"ל כיון דהיום ראוי לק"צ מ"ה בדיעבד כשר הקרבן ול"מ א"ר משא"כ בלילה. וכן תי' בט"א קו' תו' בחגיגה ולפמ"ש גם תו' כונו זאת. ולפ"ז לרבא דס"ל כל מילתא דארל"ת אעל"מ ואם עבר ושחט חגיגה בשבת הקרבן פסול וכ"כ המפרש בירושלמי פ' תמיד נשחט בהא דמשני בירושלמי בעבר ושחט (ומה דס"ל לרבא ביצה כ' ע"ב בעבר ושחט דכשר וצ"ל דביו"ט כיון דהי' יכול להקריב נדונ"ד משום ש"ש לתוס' חגיגה ח' ע"ב לכן ל"א בזה כמדארל"ת דהי' יכול להעשות בהיתר וכן בכבשי עצרת אף בשבת ל"א כמדארל"ת כיון דהי' יכול לשחוט לשמן משא"כ בהביא חגיגה בשבת ודוק). ולפ"ז לרבא קשה קו' התוס' כשחל יום א' בשבת איך מביא אח"כ ול"ל כיון דבדיעבד כשר דלדידי' אף בדיעבד פסול וע"כ רבא ס"ל דכלן תשלומין זל"ז. וגם באדם המצוה ביו"ט ולכן מקשה לדידי' לשיטתי' א"ה אדם, נמי דליכא לשנוי כנ"ל:

ולפ"ז מיושב קו' תוס' בהא דלא מקשה לר"ב דחייש לשמא ישהה א"ה אדם נמי להנ"ל י"ל שר"ב סובר דוקא בכלי דל"ה מצותו רק ביו"ט חייש שמא ישהה אבל באדם דמצותו בעיו"ט ל"ח לשמא ישהה דעמוד וחטא בשבת כדי שתזכה בשבת ומ"ה לא מקשה רק לרבא לשיטתו והא דמשמע מכל הפוסקים דבכל שבת מותר לטבול זה למסקנא דרבא דס"ל הכי ודו"ק:

ז **ולפמ"ש** דס"ל לרבא כולן תשלומין זל"ז נ"ל לישב דברי רש"י יומא ע"ט שכ' ד"ה אם השלים י"ד סעודו' שאדם חייב לאכול בסוכה לדברי ר"א ותמהו עלי' דהרי בסוכה מסקינין דחזר בו ר"א ונ"ל לפמ"ש מהרש"א ברש"י בסוכה כ"ז ד"ה חזר דעיקר קו' הגמרא שם הוא לס"ד דבעי י"ד סעודות הוה השלמה מיום אחרון לשאר ימים וזה לא מצינו בקרבנות. ולכן בעי השלמה בסוכה ומקשה דא"א שישב בסוכה. אבל למסקנא דל"ב השלמה רק ליום א' ואשכחן כה"ג בקרבנות ל"ב השלמה בסוכה רק להשלים סעודה עיי"ש א"כ קו' הגמרא ל"ק רק אי כולן תשלומין דראשון אבל למ"ד כולן תשלומין זל"ז כיון דאשכחת בקרבנות השלמ' לשאר ימים ל"ק קו' הגמרא ואצ"ל חזר ר"א וכיון דביומא קאי לימא מסייע לרבא וכתבתי לעיל דרבא ס"ל תשלומין זל"ז א"צ לומר דחזר ולכן פירש"י י"ד סעודו' חייב לאכול בסוכה לר"א ודוק:

ח **והנה** בקו' התו' ריש חגיגה למ"ד כולן תשלומין דראשון בחל יום א' בשבת לא יקריב חגיגה שוב נלפענ"ד לישב לפ"מ דאמרינן בפסחים ע' ע"ב שלמים ששחטו מעיו"ט א"י משום חגיגה דדבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין ומשמע דאם שחט מעיו"ט חולין שהקדיש לחגיגה יוצא והתו' כתבו שא"י ודחקו בל' הגמרא ובט"א מגילה ו' חולק אתוס' וכ' לחלק בין חל יום א' בחול שיכול להקטיר אימורין בלילה ואף דחלבי חול אין קרבין ביו"ט מ"מ חלבי חגיגה שהקריב מעיו"ט קרבין ביו"ט ויוצא י"ח אבל אם חל יום א' בשבת אין להביא חגיגה מע"ש דהעיקר הקרבת אימורין בלילה ובל"ש א"י להקטיר. ולפ"ז לשיטת התוס' ביומא מ"ו דסמוך לאור הבוקר כיון דניתן שבת לדחות יכול להקטיר בשבת אף בחל יום א' בשבת יכול להביא החגיגה מעי"ט ויקטיר האימורין סמוך לאור הבוקר ומיושב קו' תוס' דל"ח בראשון דאף בשבת חזי להביא בע"ש אלא שקו' התו' פסחי' ע' לא יתורץ דלפ"ז דגם בשבת מקיים מצות חגיגה א"כ משכחת חגיגה שמנה וצ"ל לשיטה זו דמקטירין בשבת סמוך לאור הבקר ע"כ מוכח מקרא דא"י החגיגה בעיו"ט דאל"כ ח' הוה והשאג"א ל"ק רק לשיטת הסוברים דאין להקטיר כלל האימורין בשבת ולא מוכח מקרא ולפ"ז שוב קו' תו' בחגיגה לא מיושב. אך לפמ"ש לקמן בשם הלח"מ ניחא תי' הנ"ל:

ט **והנה** לשיטת הצל"ח דלמסקנא יוצא משום חגיגה בשחט מעיו"ט והתנה וכ"כ הראב"ד פ"ב מחגיגה ה"ו וע' בלח"מ שהקשה על הראב"ד דהרי משכחת חגיגה ח' ימים ותי' דקרא ל"ח אלא ימי החג שמצוה מן המובחר להקריב בהם ומעיו"ט אינה מצוה מן המובחר ועכ"פ כיון דלפ"ז יכול להביא חגיגתו מע"ש הוי חזי בראשון ול"ק קו' התוס' בחגיגה ויש מקום לבע"ד לחלק דגם עיו"ט וע"ש הוי תשלומין דראשון וגם אזה קשי' מה דל"ח בראשון ל"מ תשלומין. אבל ז"א דקודם זמנו ל"ה תשלומין ורק כיון שיכול לאכול למחר מקיים מצות חגיגה א"כ אף בשבת נמי יכול להביא מע"ש מיהו עדיין קשה קו' תוס' אעולת ראי' דלדעתי רק חגיגה יכול להביא מעיו"ט משום שמחת החג. אבל עולת ראי' דלא נתחייב בראי' רק בחג איך יכול להביא קודם ראיית פנים ובהכי מיושב מה דקשי' לי על התוס' פסחים ע' ד"ה שלמי' קו' חמורה דלא מייתי ממשנה דמגילה ה' דבחגיגה מאחרין ולא מקדימין דמוכח להדי' דל"מ חגיגה קודם זמנו. וגם קשי' אשיטת הראב"ד הנ"ל ממשנה הנ"ל ולפמ"ש ניחא דמשנה דמגילה קאי אעולת ראי' דקרי גם לעולה חגיגה כדמוכח בגמ' שם דמשני חגיגה וכ"ז חגיגה מאחרין לב"ש דקאי להדיא אעולת ראי' ובעולת ראי' ל"מ קודם יו"ט כנ"ל:

מיהו לפ"ז מה דמייתי תוס' בריש חגיגה ראי' מהך דפסחים ע' דאע"ג דלא קרב בשבת קרב בשאר ימים א"ר דשמא דוקא חגיגה דחזי בראשון ע"י עיו"ט כנ"ל ולא בעולת ראי' ושמא משמע לתו' דקרא מיירי בין בחגיגה בין בעולת ראי'. ולפ"ז מיושב בלא"ה להראב"ד הקרא דוחגותם וכן מה שהקשו תוס' פסחים ע' דלא משכחת ח' בעולת ראי' דזה לכ"ע ל"מ בעיו"ט מ"ה לא כתיב רק וחגותם שבעה ימים:

י **ודע** דעל מ"ש בט"א דמ"ה מותר לשחוט בעיו"ט החגיגה משום דמותר להקטיר האימורין בליל יו"ט (הגם דלדעתי עיקר קרבן הזריק') דאף דאימורי חול אין קרבין ביו"ט אימורין אלו דעיקר חיובן ברגל מותר להקטיר ביו"ט יש להקשות לפ"ז מאי רמי ר' ספרא לרבא מקרא דכתיב, לא ילין לבקר זבח חג הפסח הא כל הלילה ילין והא' חלבי חול אין קרבין ביו"ט והרי י"ל לקרא דהנה בן תימא יליף מקרא זה חגיגת י"ד ולא מפרש בגמרא רבנן היכא מפרשי לקרא וצ"ל דרבנן לא יסברו כב"ת דלא ילין קאי על הבשר ויליף דחגיגה נאכלת ליום ולילה רק מפרשא דקרא לאימורין אתיא וס"ל דחגיגת י"ד רשות וקמ"ל קרא א"ב מייתי ולא ילין החלב וכן היא שיטת הר"מ לא כרש"י ותוס' דלמ"ד ל"ד ל"ש לומר דקרא קאי אחגיגת י"ד ולהראב"ד דמותר לשחוט החגיג' ט"ו מיו"ט וגם להצל"ח דלמסקנא מותר לשחוט החגיגה מעיו"ט ודרשו רבנן קרא דל"י לבוקר כששחט החגיגת ט"ו מעיו"ט ול"י האימורין. ולפ"ז קשה מה מקשה הא כל הלילה הרי י"ל דקאי

אחגיגה דמותר להקטיר ביו"ט ומ"ה נקט עד בוקר ובדוחק י"ל דמשמע לגמרא דקאי עד בקר גם אפסח והא קשיי לי' לגמרא. וע' תוס' פסחים נ"ט מייתי הירושלמי דמקשה מקרא דל"י חלב חגי והקשו הרי זה קאי לחגיגת ט"ו ול"ה בלילה יו"ט וי"ל דירושלמי מוקי לקרא בחגיגת ט"ו ששחט בי"ד ולא כסברת הט"א דכיון ששחט וזרק מעיו"ט אסור להקטיר ביו"ט ומ"ה מקשה והא דמשמע ליה לירושלמי דקרא דלא ילין קאי לחגיגת ט"ו ששחט בי"ד משום דקרא דלא תלין מן הבשר דרשו בפסחים ע"א לחגיגת י"ד דנאכלת לב' ימים והכונה לבקר שני ומ"ד חגיגה י"ד ל"ד ע"כ דריש לחגיגת ט"ו ששחט בי"ד ונאכל לב' ימים ולבקר שני ל"י ומ"ה משמע לירושלמי דה"ה קרא דל"י חלב חגי מיירי נמי בכה"ג מ"ה מקשה כן נ"ל לישב קו' התוס':

יא **הנה** בקו' הפ"י על ב"ש דס"ל טבילה אסורה בשבת ואיך ס"ל בנדה כ"ט צ"ה טבילו' טובלים ולא משכחת לה רק שתטבול גם בשבת ומה שתי' הפ"י דכיון דעדיין נשארת בס' ל"ה מתקן צ"ע דכל עיקר מה שטובלת הוא משום שמא היום זמנה ובאופן זה הוי מתקן מה בכך שאנחנו לא נדע אם נתקנה ואולי י"ל כיון דאיסור מתקן הוה רק דרבנן בס' מותר דהוי סד"ר ואף דבשבת קמ"ב משמע דאף בדמאי הוי מתקן אף דהוה רק ס' איסור י"ל דשם מתקן ס' איסור ועד השתא הי' אסור באכילה מס' והשתא מותר משא"כ בס' מתקן ולפענ"ד לתרץ קו' הפ"י דאיסור מתקן הוא משום בונה או משום מכה בפטיש ויבואר לקמן דאם בא התיקון תיכף הוי משום מכה בפטיש ואם לא בא תיכף הוה משום בונה. והנה בטבילת זבה לא בא התיקון תיכף דעדיין אסורה לשמש עד הלילה כדאיתא בנדה ס"ז ע"ב ול"ה רק משום בונה. והנה רש"י בכתובות ד"ו ע"ב פי' גבי מפיס מורסא דאשכחן בנין בבע"ח כדכתיב ויבן את הצלע וכ' במ"א (וע' לעיל סי' ל"ה אות ח') דרש"י בא לישב קו' התוס' דמה פריך אשמואל והרי הוי פסיק רישא ומ"ה פי' דכיון דל"ה במשכן בבע"ח רק דאשכחן בנין בבע"ח ומ"ה בעי שיכוין לבנין ואם לא יתכוין לבנין פטור אף לר"י אף בפ"ר עיי"ש. ולמדתי זאת מדברי השטמ"ק ואף אנו נאמר דמה דאסרו ב"ש טבילה באדם משום מתקן ולס"ל נראה כמיקר דוקא במתכוין לתיקון דמיחזי כבונה משא"כ בהך דצ"ח טבילו' דעדיין אסורה מס' ורק שכונה למצות טבילה בזמנה אינו אסור משום מתקן דאף בונה ממש בבע"ח אם לא מכוין לבנין פטור כמ"ש:

יב **ולישב** דברי רש"י ביצה י"ח שפי' בד"ה בדלי טמא דטעמא דטבילה אסורה משום דנראה כמתקן כלי ותמה מהרש"ל ומהרש"א דהרי הכא לרבה קיימינן והוא לס"ל טעמא דמתקן נ"ל דלדעת מקצת מפרשים טעמא דמתקן ל"ש רק היכא שהתיקון בא תיכף אבל לא היכא שהתיקון בא אח"כ. ע' מרכבת המשנה. וזה תלי' בטעמא דמתקן

דאם משום מכה בפטיש כמ"ש הר"מ בפכ"ג משבת דוקא כשהתיקון בא תיכף דהוה גמר מלאכה ואם משום בונה ל"ב שהתיקון יהי' תיכף ולפ"ז י"ל דאף רבה ס"ל טעמא דמתקן רק דקשי' לי' אכלי שטובלין בשבת לתרומה וקדשים דקאי אמתניתין דמיירי בשבת שקודם יו"ט שטובלין לשלמים ובעי הע"ש ול"ה תיקון תיכף מ"ט דבזה ל"ש טעמא דמתקן ומשני רבה שמא יעבירם משא"כ בהך דאין מטבילין כלי על גבי מימי שכ' המג"א בסי' שכ"ג בהך דמדלין דאין לברך על הטבילה וכ' באבני מלואים בתשו' סי' י"ד דאין רשאי לכוין לטבילת כלי רק להשקות מים וכיון דלתרומה צריך כונה בחולין ל"א ע"כ הך דמשיקין את המים מיירי לחולין דל"ב הע"ש וה"ה הך דאבל לא מטבילין מיירי לחולין. ולכן כ' רש"י טעמא דמתקן דלחולין הוי תיקון תיכף ואף רבה מודה ורבא ס"ל אף לתרומה וקדשים טעמא דמתקן אף דל"ה תיקון תיכף:

יג **והנה** עפ"י הנ"ל נ"ל לישב דברי רש"י פסחים ס"ה ע"ב שפי' במשנה טעמא דהזאה אסור משום דמיחזי כמתקן גברא ובגמרא ס"ט א"ר טעמא שמא יעבירנה. ונ"ל דהנה הר"מ חילק בין טומאה שהנזיר מגלח דאין שוחטין וזורקין בחל ז' שלו בע"פ אף בטבל והזה ובין נטמא בטומאה שאין הנזיר מגלח דשו"ז בחל ז' בע"פ והקשו עליו מהא דהשיב ר"א הזאה תוכיח ואמרו בגמרא הזאת ט"מ שחל ז' שלו להיות בשבת ע"פ ולר"מ ה"ט דהזאה לד"ש משום שלא יועיל בהזאה דאף אם יזה לא יעשה פסחו ותי' הלח"מ דכונת הגמרא בשחל י"ג בשבת דיועיל בהזאה ומ"מ אד"ש והרמב"ם פ"ו מק"פ ה"ו כ' והלא איסור הזי' בשבת שבות והאיך יעמידו דבריהם במקום כרת משום שביום שהוא אסור בהזי' אינו זמן הקרבן והקשה הראב"ד דהרי בערל העמידו דבריהם אף שהוא זמן הקרבן עוד קשה להר"מ דהרי ס"ל דבטומאה שאין הנזיר מגלח מהני הזי' בז' שחל בע"פ ומשנה סתמא קתני דהזי' לד"ש אף בחל ע"פ בז' ושם מ"ט ל"ד והרי אז הוא זמן הקרבן. לכן נ"ל הכה בז' שחל בע"פ בטומאה שאין הנזיר מגלח דמועיל הזי' הדבר פשוט דאסור משום מתקן דהוי תיקון תיכף דקודם הזי' אין שו"ז עלי' מדאו' למ"ד אין שו"ז על טמא שרץ קודם טבילה וה"ה על טמא מת קודם הזי' ותיכף אחר הזי' מותר לשחוט עלי' הוי תיקון תיכף ואסור משום מתקן. אמנם כשחל י"ג בשבת ורוצה להזות בשבת בטומאה שהנזיר מגלח משום שאם ימתין עד למחר לא יועיל הזאתו בזה ל"ש משום מתקן דבשבת לא הועיל מאומה דהיום בלא"ה לא ישחוט עלי' ולתרומה בעי הע"ש ול"ה תיקון תיכף אזה הקשו בגמרא והזי' מ"ט לד"ש דמתניתין משמע שגם הזי' זו לד"ש ולפ"ז נכונים דברי רש"י במשנה שפי' משום מתקן ומ"מ הקשה בגמרא שפיר ואזה א"ר שמא יעבירנו. והנה בטעם המלך ה' שופר הקשה למה ניחוש שמא יעבירנו הרי אף אם יעביר ד"א יהי'

טועה בדבר מצוה ופטור מקרבן ולדעתי ל"ק דנהי דחיוב כרת וקרבן ליכא אבל איסור יש אם יעבור ד"א. אך קשה לפמ"ש הראב"ד בפ"ו מק"פ ה"ו שהשבות שיכול לבוא לידי כרת העמידו דבריהם במקום כרת. אבל שבות שא"י לבוא לידי כרת לא העמידו דבריהם. ולפ"ז איך חיישינין בהזי' לשמא יעבירנו במקום כרת והרי בשבות זה לא יכול לבוא לידי כרת דאם יעבור יהי' טועה בדבר מצוה וזאת הי' קשה לר"מ ולכן תי' דמ"ה העמידו דבריהם במקום כרת משום שאינו בזמן הקרבן ולפ"ז הכל ניחא דבערל העמידו דבריהם במקום כרת אף בזמן הקרבן משום שהשבות יכול לבוא לידי כרת כמ"ש רש"י פסחים צ"ג ובחל בי"ד בשבת בטומאה שאין הנזיר מגלח לא יזה בלא"ה דזה הוי תיקון תיכף ואסור משום מתקן ובחל י"ג בשבת בטומאה שהנזיר מגלח הטעם שמא יעבירנו הואיל ואינו בזמן הקרבן כדכתיבנא. וצדקו דברי הגמרא ורש"י ור"מ:

יד **ולפי** הנ"ל י"ל קו' תוס' שבת קכ"א ד"ה ה"ג שכ' דצריך לגרוס רי"א מן המנחה ולמעלה א"צ לטבול דל"ל א"י לטבול דהרי ת"ק ס"ל טבילה בזמנה לאו מצוה ומ"מ כל חייבי טבילות טובלין כדרכן אפי' ט"מ ושרץ שא"צ טבילה לתפלה ואמנם בכל נוסחאות דידן איתא א"י לטבול והתוס' ביומא ובכ"מ מייתי כן א"כ ק' אמאי ס"ל לת"ק דכל חייבי טבילות טובלין ולהנ"ל י"ל בט"ט ונאמר הא דרבא קאמר אדם נראה כמיקר כ"ז היכא דל"ה תיקון תיכף לפמש"ל דרבא קאי אתרומה וקדשים וס"ל אף דל"ה תיקון תיכף אסור משום מתקן ע"ז אמר אדם נראה כמיקר אבל אם הוי' תיקון תיכף אסור גם באדם היכא דל"ה לצורך תפלה. אבל לצורך תפלה מותר לטבול והנה אם טובל מחמת ט"מ או שרץ לתפל' הי' מותר גם קודם טבילה ובתרומה בעי הע"ש ול"ה תיקון רק למעשר וביוה"כ בלא"ה אסור באכילה ול"ה תיקון תיכף ס"ל לת"ק מותר לטבול. אבל בעל קרי דקודם טבילה אסור בתפלה ובת"ת. ואחר הטבילה תיכף מותר קאמר ת"ק דטובל עד המנחה משום צורך תפלה ומן המנחה ולמעלה א"י לטבול דמנחה כבר צלי ותפלת נעילה בלילה ול"ה לצורך תפלה ומ"מ הוי תיקון תיכף דא"ב יצלה ויזכיר אזכרות ר"י אומר כל היום כולו משום דתפלת נעילה ביום והוי לצורך תפלה ומותר וזה ישוב נכון בעזרת השם יתברך לקושית תוס':

טו **והנה** הר"מ בפכ"ג משבת כ' טעמא לאסור טבילת כלים משום מתקן ובה' י"ט מביא טעמא משום שמא ישהה ותמהו בזה המפרשים וע' רלב"ח. ונ"ל דהנה בטעמא דמתקן כ' הר"מ מה' שבת שהוא תחת סוג מכה בפטיש. ואמנם היכא דל"ה תיקון תיכף ל"ש מכה בפטיש אך משום בוכה ונ"מ אם מותר ביו"ט דבתוס' שבת צ"ה הקשו למ"ד מגבן חייב משום בונה והא מותר לבנות ביתו ביו"ט משום מתוך שהותרה לצורך אכילה ותי'

שאסור מדרבנן וקשה לי ע"ז מביצה ל"ב ע"ב דא"ר אר"י בנין קבע אסרה תורה ומבואר דבנין ביו"ט אסור מדאורייתא וי"ל דתוס' ל"כ זאת רק לר"א דס"ל מגבן חייב משום בונה ושייך לומר מתוך. אבל לרבנן דמגבן ל"ה אלא שבות אף בשבת ל"ש מתוך וי"ל דסוגי דביצ' אתי' לרבנן אולם בתשו' אמרי אש הקשה אתו' משבועו' י"ד דאמרינין שם דא"א שיקדש בשתי הלחם של עצרת דא"א לגמור הבנין ביו"ט ולר"א דבונה ביו"ט ל"ה רק מדרבנן משום מתוך ליבעי שיקדש בשירי חמץ של עצרת כיון דמדאור' מותר בנין ונ"ל לישב דכיון דהתורה גילתה לכם ולא לגבוה דל"א מתוך לגבוה כמ"ש הרא"ש בשריפת קדשים ה"ה בבנין בית המקדש ל"א מתוך. אמנם י"ל בדרך זה דנהי דתוס' כ' דבנין ל"ה אלא מדרבנן מ"מ מכה בפטיש הוה דאור' דנהי דמגבן הוי משום בונה אבל ל"ה דומ' למכה בפטיש וע' בס' יד דוד שבת קל"ד דבאוכלין ל"ש מכה בפטיש וצ"ל מ"ש הר"מ פכ"ג דשבת מתקן תחת סוג למכה בפטיש זה מדרבנן ומ"ה לגמור מלאכת המקדש הו"ל מכה בפטיש ול"ש מתוך ואסור מדאורייתא ושוב מצאתי שתי' כן בספר הנ"ל ולמש"ל דהיכא דל"ה התיקון תיכף ל"ה מכה בפטיש ורק שדומה לבנין ובנין ביו"ט ל"ה רק מדרבנן ולפ"ז מתקן דרק דומה לבנין נחית דרגא ומיושבים דברי הר"מ דהר"מ פ' כר"א דמגבן חייב משום בונ' כמבואר בטור וב"י סי' תק"א ומ"ה בונה ביו"ט ל"ה רק מדרבנן ול"ש מתקן ביו"ט בטבילת כלים דל"ה תיקון תיכף ומ"ה פ' בשבת אסור משום מתקן דאף דל"ה תיקון תיכף אסור דדומה לבנין אבל ביו"ט דבנין ל"ה רק מדרבנן וליכא למיגזר משום בנין לכן כ' טעם דר"ב דחייש שמא ישהה ובשבת ל"ש שמא ישהה דהוי רק לזמן מועט ול"ח לתקלה פ' משום מתקן והכל נכון בעזה"י:

טז **והנה** אם נאמר דביו"ט ל"ש מתקן דגם מכח בפטיש אינו ביו"ט מדאור' כיון דמותר לבנות מדאורייתא לתוס' משום מתוך ונאמר דאף דמגבן הוי גמר מלאכה וכדמשמע על' הר"מ פכ"ג דשבת דגם באוכלין שייך מכה בפטיש (ע' מ"ש מנ"ח דברי הלבוש דקוליס האוספינין טעמא משום מכה בפטיש) נ"ל לישב דברי הר"מ שהשמיט מסקנת הגמרא בסוכה ל"ג דדוקא דאית לי' הושענא אחריתא וליקטן לאכילה ממעטין ביו"ט וסתם בלקטן לאכילה ולהנ"ל נאמר דדעת הת"ה דפס"ר באד"ר מותר ומג"א סי' שי"ד הרגיש מסוכה ל"ג דמקשה והא פס"ר אף דמתקן ל"ה רק דרבנן ולהנ"ל נאמר דבסוכה קאי לרבנן דמגבן ל"ה רק שבות וא"ח משום בונה ול"ש בבונה מתוך ובונה אסור ביו"ט מדאו' ולכן איסור מתקן ביו"ט הוי משום לתא דאיסור דאורייתא ולכן אסור פס"ר והוצרך לאוקמי בא"ל הושענא אחריתא. אבל הר"מ דפ' מגבן חייב משום בונה ושייך בבנין מתוך ואינו

אסור ביו"ט רק מדרבנן ול"ה מתקן רק משום לתא דאיסור דרבנן ומותר פס"ר ולכן פ' דבלקטן לאכילה ממעטין אף בפ"ר:

יז וכשאני לעצמי אני אומר דגם התוס' דשבת צ"ה מודה דאיסור בנין מדאורייתא ביו"ט לפמ"ש בפמ"ג בפתיחה לה' יו"ט פ"א אות י"ט דהיכא דאסור מדרבנן ל"ש מתוך מדאו' ולפי המבואר בשבת קל"ד דאסור לגבן ביו"ט אף לצורך וגם התוס' כיונו בתירוצם זה בשבת צ"ה במ"ש דאסור מדרבנן וכונתם דאסור אף לצורך וכן פי' בב"י סי' תק"ו וכיון דאסור לגבן מדרבנן ל"ש מתוך ואסור לבנות מדאור' וע' תוס' מגילה ז' ומהרש"א ומהרש"ל שם ומחהש"ק סי' תצ"ה דמשמע מדברי' דאסור לגבן הוא מדאו' ולא משמע כן בתוס' שבת וע' בב"י סי' תק"ו מה שהביא בשם התוס' באיזה מקומן וכתבתי במק"א לכוין דבריו לדברי תוס' מגילה וקצרתי ולפי הנ"ל י'יי' זאת כונת התוס' בשבת דאסור לגבן מדרבנן ושוב ל"ש מתוך ואסור לבנות מדאור' ולפ"ז מה שתמהתי לעיל אתוס' מביצה. ל"ב אצ"ל דאתי' כרבנן דגם לר"א אסור מדאור' לבתר דאסרי מגבן מדרבנן ואולי גם קו' האמרי אש מיושב ודוק:

יח **והנה** מה שהקשה התוס' ד"ת כלי למה כלי שנטמא בולה"ט מטבילין ביו"ט הרי בעי הע"ש והוי מכין מיו"ט לחול ובשלמא כלי שנטמא באב הטומאה צריך טבילה לחולין משא"כ בנטמא בוה"ט א"צ טבילה רק לתרומה ובעי הע"ש וכונת הקו' אף די"ל דמיירי בכלי שחזי למשקין ובעי טבילה לחולין דכל הפוסל אה"ת מטמא משקין להיות תחלה וטבילה מהני דלאחר טבילה הו"ל טב"י וכל הפוסל מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטב"י אך כונתם לפמ"ש תוס' בד"ה היכי דדוקא כלי דל"ח למשקין מותר לטבול ביו"ט דל"ש רק בכהנים נמצא דל"ל דמיירי בכלי דחזי למשקין דאסור לטבול ביו"ט והתוס' קצרו בזה מיהו לשיטת תוס' רי"ד דאף שישראל צריך נמי לטבול כלי למשקין מ"מ כיון שיכול להשתמש אוכלין בלא משקין ל"ג רבנן ויכול לטבול דלא כתוס' משכחת לה ולד הטומאה בטובל למשקין כנ"ל:

והנה נלעד"ל קו' התו' הנ"ל דלוה"ט א"צ טבילה רק לתרומה ובעי הע"ש ומכין מיו"ט לחול די"ל דטביל לצורך הזאה וט"י מותר בהזאה ומ"מ צריך טבילה והוי לצורך ותו' ביומא ג' כ' דוקא בט"י מולד הטומאה מותר להזות ומ"ה משכחת לה בוה"ט טבילה. ואי דביו"ט בלא"ה אסור להזות ז"א דהתו' במגילה כ' כ' דמשכחת לה שהזה ביוה"כ בעבר והזה או ע"י קטן ומשמע דקטן מותר להזות לכתחלה והקשיתי מיומא ז' דכהן השורף את הפרה ל"ה יכולין להזות בשבת והלא ההזי' מפרה הי' ע"י קטן ומ"ש בנוב"י מהד"ת או"ח סימן קס"ז דבכהן השורף את הפרה ל"ה אפשר בשבת משום שהיו התינוקת יושבים

על גבי שורים ומשתמש בב"ח עדיין קשי' מכ"ג ביוה"כ וניעבד הזי' ע"י קטן והמובחר לישב כמ"ש במק"א (ע' לעיל סימן מ"ה אות ח') דהחשש שמא יעבירנו הוא ג"כ על הניזת (דלא כמ"ש תוס' רי"ד פסחים ס"ט עייש"ש) ולפ"ז א"א להזות ע"י קטן דחיישינין שהניזה יעביר אך ביוה"כ למ"ד אין עירוב והוצאה ליוה"כ אין כאן חשש שמא יעבירנו מ"ה כ' תוס' דע"י קטן מותר:

עוד תירצתי די"ל דאף דקא"נ אין ב"ד מצוין להפרישו ולדעת הרשב"א באד"ר מותר לספות לו מ"מ בשבת דאביו מצוה על שביתת בנו קטן כדכתיב למען ינוח אסור לספות לו והב"י בסי' תצ"ה נסתפק אי אדם מצוה על שביתת בהמתו ביו"ט (וה"ה שביתת בנו) וע' שאג"א דה"ה ביוה"כ יש ס' זה. ולפ"ז אם אבי אין מצוה על שביתת בנו ביוה"כ מותר לספות לו אד"ר ולכן כי התוס' דמותר להזות ע"י קטן ביוה"כ אבל בשבת לא ומיושב הקו' מיומא ועכ"פ כיון דמותר להזות ע"י קטן ביו"ט משכחת שיטבול הכלי לצורך הזי' אמנם למ"ש התוס' דבכלי חזי למשקין אסור לטבול ביו"ט. ל"ל דטובל לצורך הזי' אך י"ל דמיירי בכלי וניקב כמוצא משקין דכשר למי חטאת כדאיתא בנדה מ"ט ומ"מ כיון שאינה עומד למשרין מותר לטבול ביו"ט:

יט **וד"א** ראיתי בתוס' רי"ד ביומא ז' דאם חל יום ז' בשבת מפרישין הכה"ג יום א' קודם וזה תמוה וסותר לדברי הגמ' דרבא קאמר כל אימת שחל מפרישין בג' בתשרי ושמא י"ל דכונתו דלדידן ל"מ לחול עיו"כ בשבת ולכן אמרו בגמ' כל אימת שחל מפרישין בג' בתשרי ותוס' רי"ד קאי לאחרים דס"ל דמצי לחול עיו"כ בשבת כמ"ש תוס' פסחים נ"ח ע"ב:

ודע דיש להסתפק לשיטת הרשב"א דקטן מותר לספות לו אד"ר אי מותר ליתן לו לטבול כלי לתרומה דלתרומה בעי כונה ול"מ טבילת קטן רק בגדול עומד ע"ג ואם הגדול יכוין הוה כעושה הגדול האיסור ולפ"ז י"ל קצת שיטת היש מפרשים דכלי שנטמא באה"ט אין מטבילין מיירי בנטמא ביו"ט ומשום דמכין מיו"ט לחול והקשה רש"י דהרי מהני טבילה לחולין להנ"ל נאמר אם טובל משום חולין יטבול ע"י קטן דאד"ר ספי לי' בידים וע"כ טבילתו לתרומה והוה מכין לחול ובהכי י"ל מה שהקשיתי (סי' מ"ה אות ה') אמאי נדחה הפסח בשביל ההזי' יזה ע"י קטן להנ"ל י"ל לר"י בנו של ריב"ב דס"ל בתוספתא הובא בר"ש פי"ב דפרה דבעי בהזית קטן אחרים רואין אותו אסור בשבת ע"י קטן דהוי נעשית הגדול ואולי הכל מודים דבעי אחרים רואין אותו בהזי' דבתוס' יומא מ"ג ע"ב ד"ה ולא פליג ר"י הקשו תימא דבתוספתא דפרה איתא ר"י מכשיר בקטן ותי' דשמא המקשה לא שמיע לי' הך ברייתא ומעולם לא הבנתי דבריהם דהכי ק' רק על המקשן

והרי על התרצן קשה יותר דמשני כיון דמשמע מוציא מיד משמע ע"כ פליג והרי ר"י מכשיר בקטן ו ויגעתי עד שהאיר ד' עיני ומצאתי שהגאון ראו"ו הגיה בתוספתא הכל כשרין להזות חוץ מחש"ו דברי ר"י שר"י מכשיר באשה ופוסל בקטן וגם בתוס' הגירסא ר"י פוסל בקטן ומ"ה לא הקשו רק על תמקשן ובהכי מיושבין נמי דברי ר"ש פי"ב דפרה שקשה עליו ג"כ קו' הנ"ל ולפ"ז י"ל דלכ"ע בעי אחרים רואין ור"י ס"ל דל"מ אחרים רואין:

כ **מיהו** בר"מ פ"ו מפרה היו פ' דקטן שיש בו דעת כשר להזות ומשמע דל"ב אחרים רואין מיהו צ"ע על הר"מ דהרי הר"מ פ' דהעזה צריך לכוין להזות על הטמא לטהרו והראב"ד חולק עלי' עיי"ש. וקשיא איך פ' דקטן רשאי להזות והרי קטן אין לו מחשבה כדאמרינן חולין י"ב וא"ל דבהזי' הוה מחשבתו ניכרת מתוך מעשי' דהרי פ' פ"א מפסהמ"ק דמחשבתו ניכרת מתוך מעשי' ל"מ בקטן רק להחמיר ומדרבנן ואיך קטן יזה לטהר ובעי מחשבה להזות על הטמא לטהרו וצ"ע ולדעת הראב"ד דס"ל שא"צ כונה לטהרו דחולין ל"ב כונה אך בעי שיתכוין לו י"ל דהטעם דקטן יש לו קצת כונה. אולם בהזי' לקדשים ודאי בעי כונה דהראב"ד מדעת לה לטבילה כדאיתא בכ"מ וכמו דבטבילה לתרומה צריך כונה כן בהזאה דתרומה צריך כונה ול"מ קטן ומיושב בהא דנדחה פסח בשביל הזי' ויזה ע"י קטן לתוס' מגילה ולהנ"ל ניחא דהזי' לפסח צריך כונה ול"מ ע"י קטן ומ"ה בהזי' בכ"ג ביוה"כ דהוא לצורך קדשים ואולי ל"מ בזה אף אחרים רואין. ועוד כבר כתבתי דאם אחרים רואין הוי כעושה הגדול בעצמו ואמנם בכהן השורף את הפרה שהי' הזי' ע"י קטן אולי פרה הואיל דקדשי בדק הבית ל"ב כונה כמ"ש מהרש"א חולין ל"ב. ועוד י"ל כיון דמחשבתו ניכרת מתוך מעשי' מהני מדרבנן כדאיתא בחולין י"ג ור"מ פי"ד מטומאת אוכלין בהזי' דפרה דל"ה רק מדרבנן מהני כונת הקטן ולפ"ז ה"ה בהזי' דיוה"כ אם היא רק משום מעלה דרבנן. ולפ"ז ה"ה בטבילת כלים לתרומה ע"י קטן אם לא נטמא רק בדרבנן מהני טבילה קטן משא"כ בטומאה דאו' ועפ"י הנ"ל י"ל עוד דסוגי' דיומא ז' דמקשה הזי' כל ז' מי איכא ולא משני דמזה ע"י קטן קאי לר"י דס"ל ביומא ג' דיליף ממלואים ולדידי' הזי' דאורייתא (אם לא נאמר כשיטת התוס' שם) בין בפרה בין ביוה"כ ול"מ ע"י קטן דבעי כונה. אבל לר"ל דס"ל ל"ה רק מעלה מהני ע"י קטן ולר' יהודה דקטן פסול להזות בלא"ה ל"ק מהזי'. ובגוף הדין דטבילת כלים בשבת ויו"ט ע"י קטן י"ל דאם טעמא משום שמא ישהה אסור ע"י קטן דעדיין שייך חשש שישתה ויסמוך שיטבול ע"י קטן ובהכי נכונים דברי הר"ע שהעתיק הטעם שמא ישהה דנ"מ דמטעם זה אסור אף ע"י קטן שוב ראיתי למש"ל דגם לרבנן בהזי לצורך קדשים בעי כונה דמקיש הזי' לטבילה י"ל גם בשריפת פרת ל"ה הזי' ע"י קטן ורק המילוי מים הי' ע"י קטן והרי

תוס' הקשו בסוכה כ"א דמה הי' מועיל המילוי והרי ע"כ הי' הזי' זה קידוש ע"י גדול לרבנן או לר"י ותי' מה שהי' יכולין לתקן מתקנין ולפ"ז נ"ל דלכ"ע לא הי' הזי' ע"י קטן דגם בפרה הוה כקדשים וצריך כונה:

כא **והנה** בענין טבילה בזמנה ראיתי במחנה לוי בביצה י"ח דס"ל דוקא בזמנה מצוה שכ' דמה"ט חיישי' שמא ישהה אף דבודאי יטבול בזמנו למ"ד טב"ז מצוה וכ' שמא יזדמן ט"מ בשבת וכיון דאין טובלין ונדחת מזמנה שוב לא יהי' מצוה וישהה עיי"ש ולדעתי ז"א דלמ"ד טבילה בזמנו מצוה ה"ה כשעבר זמנו דאל"כ קשי' אמאי אמרינן בנדה כ"ט אשה טובלת צ"ה טבילות והרי הו"ל מ"ע שהזי"ג דזב וזבה טבילתן ביום נדה ויולדת טבילתן בלילה ונשים פטורות ממ"ע שהזי"ג וע"כ דאף שעבר זמנה נמי מ"ע הוא ומ"ה ל"ה מ"ע שהזי"ג דבעבר זמנה טובלת בין ביום בין בלילה אבל אס"ד דהמ"ע הוי דוקא בזמנה ובעבר זמני ל"ה מצוה כלל הו"ל בזמנו מ"ע שהזי"ג. וזה הוכחה גדולה מיהו לפמ"ש בט"א מגילה דהיכא שא"צ לעשות רק פעם א' ואם יעשה עתה לא יעשה עוד כשריפת קדשים ומילה וסמיכה ל"ה מ"ע שהזי"ג עיי"ש נדחה תוכחינו ומ"מ הדין כדכתיבא:

סימן פז

ב"ה ברעזאן י"ב ניסן ברכת"א לפ"ק. **החיים** והשלום ושמחת יו"ט לכבוד היקר המופלג החריף ושנון מו' מנחם ט מענדיל נ"י הוא ב"ג הגביר מ' יעקב פרענקיל נ"י וח"א הגביר מ' סענדר נ"י:

א **שמחתי** בדבריך הנעימים יום ו' החלוף והנני בקיצור להשיבך בישוב קו' על הגמ' ביצה כ' אהא דנדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט ל"ת מדאור' מיחזי חזי ורבנן הוא דגזרו שמא ישהו ופרש"י שמא ישהו שיהא לו בשר מצוי ברגל ושמא כשיבוא מועד יארע לו אונס ונמצא מאחר נדרו והקשית לדעת התו' חגיגה ז' דמשום שלמי שמחה נדונ"ד קרבין ביו"ט והא דאין קרבין דוקא בשכבר קרב ש"ש א"כ איך ה"א דהטעם שמא ישהה ומה הועילו חכמים בתקנתן והרי עדיין ישהה לצורך ש"ש יפה הקשית. ואמנם י"ל בפשיטות דל"ח לאונס רק לענין נדונ"ד דל"ה זמנו היום ושמא יעבור המועד ויעבור בב"ת אבל אם לא הקריב עדיין ש"ש ויניח נדונ"ד בשבילם בודאי יקריב במועד לקיים חובת שמחה. עוד י"ל דכמו דאיתא ברש"י כתובות ט"ז ע"ב דחיישינין לאונס משום השמחה א"כ כשכבר קרב ש"ש חיישינין שמא מחמת אונס שמחה לא יקריב אבל שישכח להקריב ש"ש עוד בטרם השמחה ל"ח. ואמנם רש"י במנחות צ"ט פי' דשמא ישהה ונמצא מכוין מלאכתו במועד. ולפ"ז בלא"ה מיושב קו' דדוקא אם לא יקיים מצות

שמחה אסור להשהות. אבל אם יקיים מצות שמחה דזמנו היום ל"ה מכוין מלאכתו במועד ולא איכפת לן אם ישהה:

ב **ובדרך** פלפול י"ל קו' עפ"מ דקשה אדברי התוס' שתי' בחגיגה אהא דלא מייתי נדונ"ד משום ש"ש דאוקי לאוקמי שכבר קרב. ולפ"ז קודם שיקריב ש"ש מותר בנדונ"ד אף אם אינו רוצה לצאת בזה ידי ש"ש מטעם הואיל דאי בעי יצא בזה ש"ש א"כ אף לאחר שהקריב מותר כדאי' בביצה י"ח ובשבת ק"י דמי איכא מידי דקודם טיבול שרי ולאחר טיבולו אסור וה"ה בנונ"ד וצ"ל דרק בגזירה דרבנן לא מצינו יום שמקצתו אסור וע' בבע"מ וברמב"ן ריש ביצה ומדאור' מצינו יום שמקצתו אסור כדאמרינן פסחים ב' אמינא לך אנא מלאכה דרבנן ואת אמרת חמץ דאור' וכן צ"ל דלא תיקשי אתוס' פסחים מ"ז ע"ב ושבת צ"ה דקודם שהחשיך דל"ש הואיל חייב על מלאכה ביו"ט שלא תיקשי כנ"ל א"כ כ"ז אי נדונ"ד אין קרבין ביו"ט מדאורייתא אבל אי ל"ה רק מדרבנן אין לחלק בין קודם שהקריב ש"ש ובין לאחר שהקריב וע"כ לשיטה זו ס"ל משום ש"ש אסור בנדונ"ד ודוקא ש"ש שהקדיש היום דל"ה זמנו מקודם דל"ש שמא ישהה כמ"ש רש"י גבי ש"ה (וע' תוס' חגיגה דמותר להקדיש ביו"ט) מותר משום ש"ש. אבל נדונ"ד שהקדיש קודם יו"ט אסור אף משום ש"ש א"כ קו' לק"מ דבה"א דטעם שמא ישהה בנדו"נ שהקדיש קודם יו"ט אסור אף משום ש"ש דאס"ד קודם שהקריב ש"ש אף זה מותר אף לאחר שהפריש מותר כדברי רבא שבת ק"י וביצה י"ח וכ"ז אי ל"ה רק מדרבנן אבל למסקנא דהוה דאורייתא ש"ש מותר אף בנדונ"ד קודם שהקריב מטעם הואיל ולאחר שהקריב אסור דמדאורייתא מצינו דמקצת יום אסור ומקצת יום מותר והוא נכון ודו"ק:

ג **ודע** שתי' הר' אלחנן דהיכא דהביאם לשם נדרים לא נפיק ידי שמחה ולכאורה משמע דבעי שהזריקה יהי' לשם שמחה דהיא עיקר עבודה ולפ"ז בשעת שחיטה שלא זרק עדיין שייך הואיל שיכוין בזריקה ומותר לשחוט מדאור' ובביצה מבואר דמדאור' אסור לשחוט. ועוד מאי מייתי ראי' בביצה דמדאו' אסור משתי הלחם שם ל"ש הואיל כמ"ש תוס' פסחים מ"ו ע"ב. ובשחיטת נדונ"ד דמיירי בשלמים כמו שפרש"י שם שייך הואיל דזריקה ודאי ל"ה רק מדרבנן וצ"ל דכונת הר"א דהשחיטה גופה אם שוחט לשם נדר לא נפיק ידי שמחה וזה צ"ע דליבעי כונה בשחיטה לשם שמחה דל"ה עבודה כלל. עוד דברי הר"א תמוהין דהרי כהנים יוצאים בחטאות ואשמות ובחזה ושוק ובודאי הבעלים לא הקריבו אדעתא שיצאו הכהנים ידי שמחה ורק שהקריבו בחוה"מ לכפרה ומ"מ הכהנים יוצאין ידי שמחה ומכ"ש נדנו"ד דעיקרן לשלמים ולומר בנדונ"ד דהו"ל להקריב משום ש"ש. ולא הקריב גרע טפי צ"ע:

ד **והנה** י"ל דגם תי' א' מתוס' ס"ל דבמקריב לשם נדונ"ד אסור אף אי יכול לצאת ידי ש"ש כתי' הר"א אך דקשה כיון דיכול להקריב קרבן זה לש"ש שייך הואיל ול"ה איסור דאור ולכן תי' תוס' דמיירי לאחר שהקריב ש"ש דל"ש הואיל ותי' הר"א קאי למאן דל"ל הואיל ובזה מיושב מה שהקשה טורי אבן לתי' א' מתוס' דיהי' מותר אף לאחר שהקריב מטעם הואיל אי מיקלעי לי' אורחים חזו לי' שהם לא יצאו ידי ש"ש ולפמ"ש ל"ק דזה הוה תרי הואיל דגם אם לא יצא ידי ש"ש אסור לשחוט לשם נדונ"ד ורק דמותר מטעם הואיל דא"ב שחיט לי' לש"ש א"כ אם ישחוט מטעם הואיל דאי מיקלעו אורחים ואז יהי' מותר לשחוט לשם נדונ"ד מטעם הואיל הוה תרי הואיל וא"ל דאי מיקלעי אורחים ישחוט לשם ש"ש דז"א דהרי עתה הוא שוחט בלא אורחים לשם נדונ"ד והוה תרי הואיל דל"א כמ"ש תוס' פסחים מ"ו ע"ב. ודע דלפ"מ דאיתא בפסחים ע"א דשלמים ששחטן מעיו"ט יוצא משום שמחה ל"ק ומה הועילו בהא דנדו"נ אין קרבין ביו"ט והרי עדיין משהה עד עיו"ט דמשום חד יומא לא משהה כדאמרינין במ"ק ט"ו:

ה **ודרך** אגב אודיעך דעתי בדברי תוס' פסחים ע' ע"ב ד"ה שלמים ששחטן שדברי התוס' תמוהין והנה מה שכתבו דחגיגה אף שהוקדש מעיו"ט א"י הוא מפורש במגילה ו' משנה דחגיג' מאחרין ולא מקדימין ובגמ' שם משום דאכתי לא מטי זמן חגיגה ומבואר דמעיו"ט ל"מ אף במקריב לשם חגיגה ושמא משם לא מוכח רק לכתחלה אבל לא בדיעבד (ע' לעיל סי' פ"ו אות ט' ישוב ע"ז) ואמנם ראית התוס' מהא דחגיגה ז' משום שאד"ש ואס"ד יוצא מעיו"ט אכתי ח' הוה שזה תמוה דממ"נ אם מקריב חגיגה בע"ש בחוה"מ א"כ יצא באותו היום ולא ביום שבת דזרק בע"ש הדם ובשבת לא עשה כלום ואי דכונת התוס' שחל שבת ביום א' של חג דיצא בשבת במאי שהקריב אמש א"כ יהי' ח' ג"כ בשבת ואז אם יקריב בע"ש יצא בחגיגה משום שהוא יום ז' ולא משכחת ח' ע' בצל"ח שהקשה זאת בבואו לק"ק אפטא ולא מצאו חכמים מענה. ולפענד"נ דהנה קשי' בלא"ה דמשכחת שיקריב חגיגה בשבת בהי' לו חולה מסוכן ואין לו בשר וצריך לשחוט בשבת ודאי עדיף יותר להקריב חגיגה שיצא החולה בחוב חגיגה דשחיטה בלא"ה מותר וזריקת דם ל"ה אלא שבות ואם לא ישחוט היום חגיגה לא יצא י"ח ובשלמא אם אין חולה חגיגה א"ד שבת אבל בחולה מסוכן דמותר בלא"ה לשחוט למה לא יביא חגיגתו ואכתי ח' הוא אך הדבר נכון דביום א' של יו"ט ויש לו שהות כל ח' להקריב חגיגה גם חולה לא יקריב חגיגה וישחטו לו חולין ובשאר ימים יביא חגיג' ובפרט להפ"י ביצה י"ב דשחיטת קדשים הוה מלאכה יותר הואיל ולדם הוא צריך ואם חל יום ח' בשבת גם יום א' הוה בשבת ושוב ל"ה אלא ז'. ומעתה שפיר הוכיחו התו' דאם בשחט מעיו"ט

יוצא י"ח א"כ בחל יום א' בשבת יביא חגיגה מע"ש מאי אמרת דאז יחסר יום ח' ז"א דהרי ביום ח' דשוב א"א להקריב חגיגה יותר רק היום א"כ אם יהי' חולה דשוחטין לו בודאי מביאין חגיגה ואין משגיחין על שבות וטלטול א"כ משכחת שפיר ח' וראיתם כראי מוצק והתבונן בזה ואף דלהפ"י ביצה י"ב יש בשחיטת קדשים חיוב מפרק דלדם צריך ואף בחולה לא ישחוט קדשים מ"מ מותר מטעם הואיל וא"ב מיתשל דאם ישאל לא יעבור על מפרק ולמ"ד חולין בעזרה ל"ד שייך הואיל ודוק:

י **והנה** בסוגיא דפסחים ע"א הנ"ל פרש"י דחיוב שמחה רק בליל יו"ט האחרון ולא ביום ובסוכה מ"ח פי' דק"ו ביום והקשה זאת מהרש"א בריש פ' לוע"ר ונ"ל דתוס' חגיגה הנ"ל הקשו אמאי אין מקריבין נדונ"ד ביו"ט והרי יכול לצאת בו ידי ש"ש ותי' שכבר קרב ש"ש עוד תי' דמיירי שאינו מביא לשם ש"ש רק משום נדר והקשה בשאג"א אמאי אין מקריבין נדונ"ד מדאו' כדאיתא בביצה כ' ע"ב ונימא הואיל אי מיקלעי אורחים שלא יצאו ידי ש"ש ולכן צ"ל דהא דאין מקריבין מדאור' מיירי ביו"ט, אחרון דאין כאן חיוב שמחה ולכן יש הוכחה דביום האחרון אין חיוב בשמחה וזה דוקא בסוגיא דפסחים דקאי לעולא דהוא ס"ל נדונ"ד אין קרבין ביו"ט בביצה י"ט ויש הוכחה כנ"ל אבל בסוכה דל"ק לעולא פרש"י דקל וחומר ביום. והנני דודך אוהבך מברכך בכ"ט:

סימן פח

פרי חג השבועות (א

) **במנחות** צ"ה שתי הלחם ולחה"פ לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים וא"ד את השבת ובגמ' מקשה ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש וא"ד את השבת איפסלא בלינה אמר רבא הקשה אדם קשה כברזל ומני ר' ששת אמר ר"א מאי בפנים במקום זריזין ופרש"י במקום כהנים זריזין שלא יחמוץ. והקשו המפרשים דזה בלחה"פ דנאפות מצה אבל בש"ה דהוי חמץ אמאי נאפות בפנים וע' בנוב"י מהד"ק סימן ט"ז והנ"ל דלכאורה יש להקשות דבשבת י"ט איתא אין אופין בע"ש אלא כדי שיקרמו פני' מבע"י ר"א אומר כדי שיקרום פני' המדובקין בתנור וכ' התו' בשם הירושלמי דפנים המדובקין בתנור ממהרין לאפות קאמר מוד' ר"א בלהחה"פ דאינו קרוי להם עד שיקרמו כה"פ עיי"ש והתוס' במנחות כ"ז כ' דהתנור אין מקדש עד שיקרום פני' ובודאי בעי קרום כל פנים כמ"ש בירושלמי. ומעתה מה הקשה שנפסל בלינה הרי משכחת דנאפת בע"ש בכדי שיקרמו פנים המדובקין דלא נתקדש בתנור דל"ה עדיין לחם לענין לחה"פ ולא נפסל בלינה ולענין שבת הוי אפוי ומותר לגמור האפי' בשבת ושוב מצאתי בישי"ע סי' רנ"ה שהקשה כן:

ב **והנה** י"ל בפשיטות דלינה פוסלת מעלות השחר כדאיתא ביומא כ"ט דמקש' כי מטא בי שמשא תיקדש ותיפסול הרי דאף דנתקדש בלילה נפסל בלינה מע"ה וא"כ אף שלא הוקדם מבע"י רק פנים המדובקין בלילה הרי נאפת לגמרי ונתקדש ונפסל בלינה. ואמנם י"ל דעדיין משכחת שיאפה בע"ש עד שיקרום פנים המדובקין ויקחנו מתנור ואחר ע"ה יחזירנו לאפות השאר ואמנם הדבר נכון דבשבת ל"ז אמר רב ששת אמר ר"י כירה כו' עד עקר לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן את האפר וע' רש"י דבתנור ל"מ גירוף וקיטום. ומעתה ממ"נ אם לא יקחנה יאפה בלילה ונפסל בלינה ואם יקחנה אסור להחזיר ובזה י"ל דבר נחמד דקאמר הקשה אדם קשה כברזל ומני ר"ש ומאי נ"מ מי הוא ולהנ"ל הכונה דלכאורה י"ל דיאפה ע"ש עד קרום פנים המדובקין ובשבת יחזירנה ואך ר"ש לשיטתי' דס"ל אסור להחזיר שפיר מקש' ואמנם עדיין ק' דטעמא מאי עקר לא יחזור שמא יחתה והכא ל"ג דהרי משלשלין הפסח ומאחיזין האור דכהנים זריזים הם. אך י"ל דבמנחות נ"ז ע"ב הוכיחו תוס' דמשהוקרם פנים א"י לבוא לידי חמץ וכ' הראש יוסף שבת כ' דלפמ"ש תוס' בשבת דללחה"פ בעינין כה"פ י"ל דדוקא אז א"י לבוא לידי חמץ אבל לא בחוקרם רק פנים המדובקין ומעתה א"ש דהגמרא מקשה דנפסל בלינה וא"ל דאפאו מע"ש עד קרום פנים המדובקין ולקחו ובשבת החזיר דאחר קרום פנים המדובקין יכול לבוא לידי חמץ ולחה"פ אסור להיות חמץ וע"כ אפאה לגמרי מע"ש ומעתה דברי רש"י נכונים דכיון דהגמ' ל"פ רק מלחה"פ דנאפות מצה ואסור ליקח מהתנור דיתחמץ אבל משתי הלחם לק"מ דכיון דנאפות חמץ יכול לאפותם בע"ש עד קרום פנים המדובקין ואח"כ יקחנה ובשבת מחזירה שפיר פרש"י במקום זריזין ולא יחמוץ דמשתי הלחם ל"ק כלל בלא"ה שוב מצאתי שבמקצת מזה כבר דשו רבים:

ג **והנה** תוס' מנחות ך' כ' וכשחל ר"ה ביום ה' ובאו עדים קודם המנחה פודין הלחם ביום ו' לקיים לחם חם ביום הלקחו עיי"ש וזה צ"ע דבמשנה שם קתני אופין קודם יו"ט ושבת דא"ד שבת ולא הי' חם ותוס' ד' צ"ו כ' דלמ"ד אד"ש ל"ה חם ביום הלקחו ול"ב סילוקו כסדרו אמנם גם זה צ"ע דאין סברא דמה דבעי לחם חם הוא שלא כהלכתא והמובחר כמ"ש תוס' בחגיגה כ"ו דאף דא"ד שבת נאפה מע"ש ונשאר בתנור עד הבוקר לשמור חומו עיי"ש ונמצא דבריהם ד' ק' נכונים דמ"מ עדיף שיאפו מחדש:

והנה אם נאמר דפת ג"כ מצטמק ויפה לו ובפרט דהקרא הקפיד שיהי' חם. א"כ לפי המבואר בשבת פ' כירה וברי"ף ור"מ וש"ע דאסור להשהות בתנור אף בגרוף וקטום במצטמק ויפה לו מגזירה שמא יחתה א"כ אסור הכא להשהות. ואמנם י"ל דבמקדש ל"ג דזריזין ומעתה מה מקשה בגמרא מלישה דהוי בחוץ ואפי' בפנים והרי י"ל דלישה בחוץ

דמדת יבש לא נתקדש ואפי' בפנים במקום זריזין כדי שיוכלו להשהות בתנור לשמור חומו, וע' פסחים ל"ו דהיכא דנעשה בזר בעינין מקום זריזין ממש ואמנם ע' בשבת ל"ז וברי"ף דר"ש סובר כחנני' דמותר להשהות בחוץ אף שלא במקום זריזין ומה נחמד הוא לפ"ז דברי רבא הקשה אדם ק' כברזל ומני ר"ש ומה נ"מ מי הקשה זאת אך דלכאורה דהאפי' צריך להיות במקום זריזין כדי שיוכל להשהותן בתנור ואך ר"ש לשיטתי' דגם בחוץ משהין שפיר הקשה:

ד **ומעתה** מיושבין דברי הר"מ בפ"ה מתמידין שפ' דלישה ועריכה בחוץ ואפי' בפנים והקשה בל"מ דהרי הגמ' הקשה אי תנור מקדש איפסלא בלינה ומשני תברא מי ששנה זו ל"ש זו. ואיך פ' הר"מ כתרוייהו ולהנ"ל נכון דכבר הקשיתי דילמא להכי הוצרך אפי' בפנים הואיל וצריך להשהות ורק דר"ש הקשה לשיטתי' דס"ל כחנני' ולהר"מ דל"פ בה' שבת כחנני' אסור להשהות בחוץ לק"מ ושפיר פ' דאפי' בפנים ואד"ש ואף דהר"מ פ' דתנור מקדש מ"מ לא מיפסל בלינה דכ"ש אין מקדשין אלא בזמנן וכבר הקשו תוס' במנחות נ"א דא"כ מה הקשו בגמרא אם תנור מקדש נפסל בלינה דילמא הואיל והוא שלב"ז ותי' דאם אר"ש ע"ש זמנן עיי"ש מיהו דבריהם אין מוכרחין דאם נפסל בלילה הרי שבת זמנן והדבר חוזר חלילה וכיוצא בזה בתוס' ב"מ ל' ד"ה אף עובד מיהו קו' י"ל דבגמרא הקשו שפיר דאם אין מקדשין שלב"ז למאי אפאה בפנים וע"כ מקדש אף שלב"ז וא"כ יפסול בלינה משא"כ הר"מ ס"ל אין מקדש שלב"ז ורק מ"ה אפאה בפנים כדי שיוכל לשהות בתנור:

ולפ"ז צ"ל דס"ל לר"מ דבלחה"פ לא נתקדש בתנור דבכל פעם אפאה ממ"ש ואז לא נתקדש וגם י"ל כמ"ש הלח"מ פ"ה מתמידין דבאמת נתקדש ומ"מ לא כ"כ שיפסול בלינה ולפ"ז ה"ה דלא נפסל ביוצא דשוין הם והגמ' מקשה דאם א"מ לגמרי למה נאפה בפנים וע"כ מקדש לגמרי ונפסל בלינה משא"כ לר"מ דפ' דא"מ לפסול ביוצא ובלינה ומ"מ צריך לאפות בפנים כדי להשהותו בתנור שיהי' לחם חם מיהו גם לפ"ז עדיין צ"ע בש"ה למה נאפה בפנים דש"ה ל"ב לחם חם ול"ש התי' שכתבתי ודוק. ודע דבדברי הלח"מ דתנור מקדש לא קידוש גמור שיפסול בלינה מיושבין דברי רש"י מעילה ח' התמוהין מאוד אהא דש"ה ולחה"פ משהוקרם פנים הוכשרו ליפסל בטב"י ובמחכ"פ וכ' רש"י דל"ג ובלינה דש"ה אין נאכלין פחות משתים דאד"ש וק' כיון דבמשנה איתא דתנור מקדש ע"כ ד"ש והוקבעו ליפסל בלינה כדמוכח ממנחות צ"ה ע' תויו"ט ואם נאמר כמ"ש הלח"מ דברי רש"י מיושבין דיסבור כר"מ וכפי' הלח"מ:

ה **ודע** דבגוף קו' הנ"ל דדילמא אפו בע"ש כדי קירום פנים המדובקין הי' נ"ל דאף דבכ"מ בלחה"פ ובש"ה לא מיקרי לחם עד שיקרום כל פנים אם יאפו בע"ש כדי קרום פנים המדובקין אמרינין מיגו דהוי לחם לענין שבת הוי לחם לענין לחה"פ ותנור מקדשו כעין דאמרינין מיגו דהוי דופן לשבת הוי דופן לסוכה ובשבת צ"א בזרק כזית תרומה לבית טמא. או שנא' להיפך דאף דבכל לחם מותר להחזיר בשבת מדאור' כשהוקרם פני' המדובקין בש"ה אסור דכיון דלש"ה לא מיקרי עדיין לחם וכשיאפהו יהי' אפי' לענין שבת ולכן א"א לתרץ כנ"ל דבש"ה אסור להחזיר בשבת:

ו) והנה תוס' פסחים מ"ז בד"ה הואיל כ' ועי"ל הואיל דא"ב מיתשל עלה ל"ש ל"א להתיר כדמוכח גבי לחה"פ וש"ה דאפייתן א"ד יו"ט אע"ג דאיכא למימר הואיל וא"ב פריק לי' שאין התנור מקדשה שאם מקדשה יפסלו בלינה וכ"מ במנחות דמ"ד אפייתן א"ד יו"ט קסבר דהתנור א"מ עיי"ש וק"ל על דבריהם דלמאי הוצרכו לזה דהתנור א"מ והא אף אם מקדש עדיין ק' לפמ"ש תוס' מנחות נ"ז דא"מ עד קרום פנים א"כ קודם קרום פנים שייך הואיל וא"ב פריק ולאחר קרום פנים דל"ש הואיל אין איסור אפי' משום יו"ט כדאיתא שבת י"ט אך י"ל דחייב על רגע של קרום פנים דאז ל"מ לפדות וחייב משום יו"ט אך עדיין ק' דהרי לענין לחה"פ בעי קרום כה"פ וא"כ בקרום פנים המדובקין דרק אז חייב משום יו"ט עדיין לא נתקדש ושייך הואיל ולאחר קרום פנים המדובקין שוב א"ח משום יו"ט ואמאי הקשו התוס' רק למ"ד תנור א"מ ונלפעד"ל דלכאורה י"ל אקו' תוס' דאיך נימא א"ב פריק לה הרי לתנור ל"מ פדיון דהוי כ"ש דאין נפדין מ' מנחות ק"א וא"כ להמבואר בפסחים כ"ז דבאופה ב בתנור הקדש ועצים חולין אסור דהקדש אפי' באלף ל"ב. א"כ מה מהני הפדיון נהי שהקמח יהי' חולין הרי יאסור הפת משום התנור דבהקדש אסור זוז"ג. אמנם יפה הקשו התוס' דיפדה הפת לאחר אפי' דבאפה פת חולין בתנור הקדש ל"מ פדיון לתשבח שאינו בעין כמ"ש הר"ש מס' מע"ש אבל פת הקדש בתנור הקדש יכול לפדות כדמוכח מנחו' מ"ח וכ"מ וכ"ז אי התנור לא מקדש אבל אי התנור מקדש ל"ה מצי להקשות דלאחר אפי' הרי כבר נתקדש ובשעת אפי' תיכף לאחר הפדיון יאסר מהתנור. וזה ישוב נכון לקו' הגדולה:

ז **והנה** באמת כ"ש אין מקדשין אלא בזמנן אך תוס' כ' במנחות נ"א דאם אד"ש ע"ש זמנן וה"ה ביו"ט עיו"ט זמנן ואמנם לפמש"ל דאפי' אם מקדש נמי יכול לפדות קודם קרום פנים ורק דיאסר מהתנור דבהקדש אסור זוז"ג וזה ל"ה רק מדרבנן דמדאור' מותר זוז"ג א"כ מדאור' שייך הואיל ומיושב קו' תוס' די"ל למ"ד א"ד יו"ט ג"כ תנור מקדש ומ"ה אין לאפות ביו"ט ע"י הואיל דבזמנו מקדש ולא נפסל בלינה כשאפה מעיו"ט דכיון דמדאור'

מותר ביו"ט ל"ה זמנו מעיו"ט וא"כ אינו מקדש דמדאור' ל"ה זמנו ואמת דקו' מהרש"א מע"ש עדיין לא מיושב ורק קו' תוס' מעיו"ט מיושב . עוד י"ל באופן אחר דבכו"פ הקשה אמאי אופין ש"ה ביו"ט ע"י היתר שממלאת אשה תנור פת אע"פ שא"צ אלא לפת א' כדאמרינין ביצה כ"א ותי' דכיון דש"ה דשיל"מ ואסור במשהו ולשיטת הרי"ף בזה אמרינין ריחא מילתא וא"כ יאסר שאר הפת ול"ל שהפת נאפה יפה וע"כ אסור לאפות והנה דשיל"מ הוא רק מדרבנן ומדאור' בטל וא"כ כיון דמדאור' מותר לאפות ע"י שהפת נאפית יפה מדאור' הוי זמנן ביו"ט וא"מ מעיו"ט:

ומעתה י"ל דלעולם תנור מקדש ובעיו"ט אופין משום דשלב"ז אין מקדש דמדאור' אופין ביו"ט. אבל אם יאפו ביו"ט התנור יקדש ול"מ לפדות:

ח **והנה** הר"מ פ' דמש"ה אפייתן א"ד יו"ט מקרא לכם ולא לגבוה והקשה בטעם המלך ה' יו"ט תרי הגמ' מקשה למ"ד צרכי שבת נעשין ביו"ט ומשני לכם ולא לגבוה ולמאן דאית לי' הואיל ל"ק כמ"ש רש"י ותוס' דל"ש הואיל עיי"ש וכיון דר"מ פ' דאין צ"ש נעשין ביו"ט למ"ל להביא לכם וללג ואמנם לפמש"ל י"ל דברי הר"מ דכבר הקשיתי לעיל אמאי אין אופין ביו"ט נימא הואיל א"ב פריק כקו' תוס' ואי דתנור מקדש הרי א"מ עד שיקרום כה"פ ולענין יו"ט די בקרום פנים המדובקין ואמאי הקשו בגמרא רק לר"ח והרי גם לרבה ק' מטעם הואיל אך הדבר נכון דהרי כ"ז לר"א דס"ל לאיסור שבת די בפנים המדובקין ומ"ה ל"מ בגמרא להקשות לרבה די"ל דמוקי לה כרבנן דר"א דס"ל גם לענין שבת ויו"ט צריך קרום כה"פ וחיוב על רגע של קרום פנים ול"ש הואיל ומ"ה לא הקשו רק לר"ח. ואמנם הר"מ דפ' כר"א בשבת עדיין קשה נימא הואיל ולכן מייתי מקרא דלכם וללג (ע' מש"ל סי' פ"ג אות ד'):

ט **באופן** אחר י"ל דברי הר"מ דהנה לעיל הבאתי קו' תוס' דנימא הואיל וא"ב פריק וכ' הא"ח די"ל דמכוין שלא יקדש וכ"ש א"מ שלב"ז שלא לדעת ולא יפסל בלינה משא"כ ביו"ט היה בזמנו ומקדש שלא לדעת ומקדש התנור ול"ש הואיל אך ק' יאפו ביו"ט בלילה ע"י הואיל ויכוין שלא יקדש דגם לילה הוה שלב"ז אך הגמ' לא מקשה מזה לרבה די"ל דס"ל לילה ל"ה מחוסר זמן ויקדש התנור ול"א הואיל וע' מנחות ק' סובר רבה כן לחד גי' ומעתה מיושבין דברי הר"מ דס"ל פ"ג מה' מח"כ ליל' מחוסר זמן ולא נתקדש בלילה שלא מדעת וקשה ליאפו בלילה ע"י הואיל ולכן הוצרך לומר לכם וללג:

י) **והנה** בביצה כ' ומנחות צ"ט אמר ר"ה הא דנדו"נ אין קרבין ביו"ט ל"ת מדאור' מיחזי חזי ורבנן הוא דגזרו בי' דהא ש"ה ולחה"פ חובת היום וא"ד לא שבת ולא יו"ט ובישי"ע סי' תצ"ה הקשה מה ראי' היא לדעת התוס' פסחים מ"ז דבש"ה ולחה"פ ל"ש הואיל

משום דל"ח עד שישחטו כבשים וא"ד לכל קדשים דל"ה מחוסר מעשה בגופן ומה ראי' לנדונ"ד דהוי צורך אוכל נפש והו"ל למישרי מדאור' ולפמש"ל י"ל דבש"ה ולחה"פ שייך לומר הואיל דא"ב פריק דלא נתקדש בתנור עד לאחר קרום כה"פ והגמ' ל"מ להקשות די"ל דלס"ל כר"א לענין קרום פנים רק כרבנן וגם בשבת ל"ה כאפוי עד קרום כה"פ ול"ש הואיל אבל ר"ה קאמר שפיר ל"ת דמדאור' מיחזי חזי וראי' מש"ה דהוא מצי סבר כר"א דלשבת סגי בקרום פנים המדובקין ושייך גם בש"ה ולחה"פ הואיל דא"ב פריק וע"כ מגזה"כ אין אפייתן דוחה מקרא דלכם וה"ה נדונ"ד:

יא **והנה** בגוף סברתי שכ' לעיל דאף דש"ה ולחה"פ אינו קרוא לחם עד שיקרום כה"פ הכא כיון דלענין שבת הוי לחם הוה לחם לענין לחה"פ וכמו דאמרינן מיגו דהוי דופן לסוכה וכמו שכ' הרשב"א חולין בגיד הנשה של נבילה ובמרדכי חולין ח' מיגו דלענין תפילין הוה קשירה הוה קשירה לענין שבת צריך אני לבאר דבשבת צ"א בעי רבא אי אמרינן מיגו דהוה שיעור לענין טומאה חייב ג"כ משום שבת ומסיק בתיקו ובסוכה פשיטא לי' דמיגו דהוי דופן לענין שבת וכו' ונ"ל דבאמת כל ענין מיגו הוא משום אחשבי' הואיל דחשוב להא חשיב להא והנה ר"ש ס"ל כ"ש למכות ולא אמרו כזית אלא לקרבן וביאר הריטב"א דר"ש ס"ל סברת אחשבי' בדוקא במזיד דידע שהוא איסור שייך אחשבי' אבל בשוגג דלא ידע שהוא איסור ל"ש אחשבי' ועיי"ש ומעתה בשבת בעי לענין שוגג דלמזיד אין נ"מ דבשבת בלא"ה פטור ממלקות ולמיתה י"ל דל"א מיגו וע"כ בשוגג ולכן מיבעי' לי' דאולי ל"ש אחשבי' או מ"מ אמרינן מיגו משא"כ מיגו דהוי דופן לענין שבת דיודע שהוא שבת ושייך אחשבי' בודאי אמרינן מיגו באופן דבנ"ד בודאי אמרינן מיגו דהוה אפי' לענין ש"ה שיתקדש בתנור הוה אפי' לענין שבת ודו"ק היטב:

סימן פט

בסוגיא דבכור שנפל לבור ביצה כ"ו. (א) **לישב** קו' התו' דבכל דוכתא ר"ש מקיל מר"י במוקצ' ובבכור מחמיר גם לפי תירוצם דפליגי ברואין מומין יש להבין אמאי אוסר ר"ש הא הו"ל מתקן ואמאי מתיר ר"י נלע"ד דרש"י כ' במשנה דבכור בזה"ז אם שחטו בחוץ ענוש כרת ואמנם בע"ז י"ג כ' התוס' דבזה"ז א"ח כרת ואפי' איסור דאור' ל"ה דאין ראוי לבוא לפתח אה"מ כדמוכח מש"ס שם להדי' דפריך ונשחטי' מישחט ורש"י שכ' חייב כרת לשיטתי' שם דקו' הגמ' קאי אקדשי בדק הבית והתוס' חלקו שם והנה אם מותר לאכול מדאור' מה שנשחט בזה"ז דלא עבר אדאור' נ"ל דבש"ס דע"ז משמע דאסור מה"ת מדמשני אתי לידי תקלה (וצ"ע על תוס' יומא ס"ג וזבחים נ"ט שכ' ודוחק לומר דבע"ז קאי למאן דס"ל היתרו הבמות וזה צ"ע דא"כ מאי משני אתי לידי תקלה הרי למ"ד הותרו

הבמות מותר לאכול הבשר ומה תקלה שייך בזה. וא"ל דהכהנים טמאים משום ארץ העמים כמ"ש תוס' בחולין ט"ז ובחגיגת כ"ה דא"כ שוב אסור לשחוט בבמה ולהקריב הקרבן אם אין להם כהנים טהורים עוד קשי' אתוס' דבשעת היתר הבמות ודאי אסור להטיל מום מדאו' ומה משני רבא שם בע"ז דאין איסור להטיל מום וזה צע"ג):

ואמנם טעמא לא ידענא אמאי אסור לאכול הש"ח בזה"ז ונ"ל לפמ"ש התוס' ארש"י בקידושין נ"ז שפי' מה שלי בשלך אסור דקדשים אין ליתרון אלא בזריקה והקשו תו' מקדשים שמתו דיצאו מידי מעילה וה"נ יהי' ניתרין בשחיטה ותי' מה שלי בשלך ל"ה קדשים להקרבה וכ' במקנה דהא דאסור ש"ח לאכילה לתוס' משום ל"ת כ"ת ולפ"ז היכא דאין איסור מדאור' לשחוט בחוץ כגון בזה"ז מותר באכילה דאין כאן דבר מתועב. אך דברי תוס' צ"ע בקו' על רש"י דשאני קדשים שמתו דיצאו מידי מעילה משום דל"ח למידי דאין פודין קדשים לאכול לכלבים אבל אש"ד ש"ח מותר באכילה הרי חזי לדמי' וצ"ל כונת התוס' דממ"נ אם יכול לפדות דכחי חשוב והוה בר העמדת והערכה יפדו ומותר לאחר פדיון ואי ל"ח כחי ואין לו פדיון, ול"ח לדמי' הוה כקדשים שמתו וע' תוס' ב"ק ע"ה:

ב **והנה** מה שתי' התוס' בב"ק שם דמום שהוא מחיים חשוב מום לפדות ולא לאחר שחיטה כבר הק' ע"ז הגאון ר"ע בסוף התשו' לנכדו דהרי בתחלת שחיטה הו"ל בע"מ כמ"ש תוס' חולין ל' ואז הוה כחי. וכן הקשה בגאון צבי והמובחר כמ"ש בס' הנ"ל דמה"ט בש"ח ל"מ פדיון מקרא דל"ת כ"ת והרי נעשה דבר מתועב ולפ"ז דוקא היכא שהי' אסור לשחוט מדאור' אמנם בזה"ז בשוחט קדשים בחוץ כיון דלא עבר אדאור' מותר באכילה אם פדה בתחלת שחיטה או בעת שהוא מפרכס ואם לא פדה ועתה לא יכול לפדות דבעי העמדה והערכה אסור מדרבנן כקדשים שמתו ומה"ט אמרינן בע"ז י"ג אתי לידי תקלה היינו בזמן שיכול לפדות אסור מה"ת דעדיין קדושת דמים עלי ואח"כ אסור מדרבנן אבל בבכור דל"ב פדיון כיון דלא עשה איסור מה"ת לתוס' מותר מדאו' כיון דהוי בע"מ בתחלת שחיטה ול"ב פדיון ומדרבנן אסור כיון דעשה איסור מדרבנן ולפ"ז למ"ש התוס' ביצה ל"ח דמוקצה מחמת איסור דרבנן ל"א הכא בבכור אף שנפל מום ביו"ט מותר דל"ה מוקצה הואיל ואף כשהוא תם אינו אסור מדאור' בזה"ז:

אמנם למ"ד קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא ולדידי' מבואר בגמ' דחייב משום ש"ח והקשו תוס' בזבחים נ"ט הרי אף אם מקריבין אע"פ שאין בית מ"מ בעי מזבח לכך כתבו דר"י דמחייב משום מעלה בחוץ מיירי בקטורת אבל בקרבן א"ח משום ש"ח אע"פ שיכול לבנות מזבח כיון שמחוסר מעשה עיי"ש. אמנם כ"ז לר"י אבל

לר"ש דס"ל בזבחים קי"ט דאותו וא"ב ומחוסר זמן הרי זה בל"ת שוב יש איסור ל"ת בש"ח בזה"ז דל"ש לר"ש בין מחוסר זמן למחוסר מעשה כדמוכח מסוגי' שם דאף בבע"מ עובר עובר בל"ת אף דאיכא בע"מ דאינו עובר רק ע"י רפואה והוה מחוסר מעשה ע' מ"ש בזה ברי"ט אלגזי ד' פ"א ד' פרעשבורג. ולדידי' יש כאן מוקצה דאור' דאסור לשחוט מדאו' בכור תם בזה"ז ולכן ר"י כשיטתי' דל"ה מוקצה רק מחמת אד"ר דל"א וגם ל"ה מתקן מדאורייתא ולר"ש כשיטתי' דאסר מדאור' לשחוט והוה מוקצה וגם הוה מתקן בדאורייתא. וזה ישוב נכון:

ג **ועיין** ברמב"ם ה' יו"ט שכ' וכן בהמות קדשים שנולד מום ביו"ט אסור לשוחטה. וכן אסור לראות מומי קדשים ביו"ט ותמה בצל"ח אמאי בגמ' נקט בכור והר"מ נקט קדשים. ולפמ"ש לעיל דלתוס' אין איסור ש"ח מדאור' בזה"ז ול"ה רק מוקצה מחמת אד"ר. אך בפסקי תוס' תמורה פ' כיצד אות ט"ז כ' לחלק בין בכור דאסור להטיל מום בזה"ז משא"כ בקדשים ועי' ריט"ט אלגזי ד' ס"ה דס"ל דבבכור לכ"ע אסור מדאו' להטיל מום בזה"ז וה"ה דאסור לשחוט בחוץ דלא עדיף ממטיל מום. ומ"ה נקט בגמ' בכור שנפל לבור דהוה מוקצה מחמת אדאו"ר והרמב"ם דדחי סוגיא דע"ז מהלכה ופוסק פ"א מאיסורי מזבח דעובר בל"ת במטיל מום אף בזה"ז מ"ה נקט שאר קדשים ומה שהקשה בצל"ח דבשאר קדשים בלא"ה אין פודין ביו"ט ע' לעיל ס' פ"א אות ג' הארכתי אם מותר לפדות ע"י מהס"ל ומיושב קו' הנ"ל ובתשובה בה' בכור הארכתי בזה (וע' מ"ש לעיל סי' מ"ב אות ג' בסוגיא זו):

סימן צ

בעזה"י דרוש לש"ש שכח צדק ומשפט בסוגי' דשופר של עול' ר"ת כ"ח ברעזאן.

א **לישב** בהא דאמר ר"י בשופר ש"ע אם תקע יצא משום דמעל ונפק לחולין ורבא הקשה אימת מעל לבתר דתקע והא כי תקע באיסורא תקע וקשי' מה סברת ר"י. עוד קשי' קו' גדולה לפמ"ש תו' קידושין נ"ה ד"ה אין מועל אחר מועל דבמעילה דשינוי רשות דהיינו שרצה להוציא הדבר מרשות מי שהוא כגון שסבר שהוא שלו ונתנו לחבירו או שסבר שהוא ש"ח ולקחו לעצמו לגזול או להשתמש דהוה שואל שלא מדעת מעל בהגבהה ויוצא לחולין ואם לא כיון להוציא מרשות מי שהוא כגון שסבר שהוא שלו ונהנה ממנה אין יוצא לחולין א"כ בשופר ש"מ במה מיירי אי בסבר שהוא ש"ח ולקחו לעצמו להשתמש או לגזול מעל תיכף בהגבהה כמבואר בב"ק כ' ובתוס' שם ומאי הקשה רבא אימת מעל לכי תקע והלא מעל בהגבהה ואי לא כיון לשינוי רשות אינו יוצא כלל לחולין אפי' לכי תקע. ושוב מצאתי שהרגיש בזה הגאון מהרש"ק זצ"ל:

גם לישב קו' הכפות תמרים לשי' הטור דיוצא בסוף תקיעה מאי הקשה רבא הרי בתחלת תקיעה כבר יצא לחולין בפרט לשי' הכלבו דמתגאה בתקיעה ובסוף תקיעה יצא גם קו' הט"א לסברא דהכא א"י משום מצוה הב"ע והתוס' סוכה כ' דמהב"ע ל"ה רק מדרבנן וא"כ יצא הכא מדאור' בתקיעה ראשונה ויצא השופר לחולין ואח"כ כשתקע שאר התקיעות יוצא גם מדרבנן ומה מקשה רבא:

ב **ונ"ל** לישב דהכא מיירי שסבר שהוא של חבירו ולא ידע שהוא הקדש והוא נתכוין רק לתקוע בו ולהחזירו ולא לשינוי רשות ואי דמ"מ הו"ל שואל שלא מדעת והתו' כ' בב"מ צ"ט דאפי' אינו מתכוין רק להשתמש ולהחזיר הו"ל שואל שלמ"ד וא"כ הוי שינוי רשות זה דוקא בדישתמש לצרכו אבל במצוה הרי מותר ליטול שופר ש"ח כמ"ש הטו"ז סימן תקפ"ו ול"ה שואל שלמ"ד ונמצא דלא מעל בהגבהה רק בשעת תקיעה משום הנאה (והגאון מליסא בנחלת יעקב כ' דנהי דמותר ליטול שופר ש"ח מ"מ כיון דשל הקדש אסור נמצא דעדיין מעל בהגבתה מטעם ש"ר. וזה ליתא דתוס' במעילה י"ט כ' דמעילה דשינוי רשות הוא רק בקנין המועיל בהדיוט ובשופר כיון דבהדיוט ל"ה ש"ר דלא נעשה גזלן מטעם דניחא לי' לאינש אין כאן קנין המועיל בהדיוט וליכא ש"ר ולא מעל רק מטעם הנאה דבזה מועל בהקדש אף במקום שפטור בהדיוט כדאמרינין בב"ק וז"ב).

אך אמנם ביד יוסף ובקצה"ח סי' רס"ב הקשו בזה למ"ש תו' בב"מ כ"ב דאם נוטל ש"ח וחבירו אינו יודע אף שאח"כ יתרצה חבירו הו"ל יאוש שלא מדעת ולאביי אסור ליטול. א"כ אמאי מותר ליטול שופר ולולב ש"ח הרי לע"ע הוי גזילה אף אם אח"כ ניחא לי' ותי' דבאמת סוגיא דב"מ ס"ל לאביי במצוה יאוש שלמ"ד ל"ה יאוש ול"מ כלך אצל יפות וסוגי' דקידושין ד' נ"ב ס"ל דבמצוה לכ"ע מהני מה שניחא לי' אח"כ עיי"ש ומ"ה מהני בלולב ושופר. (ע' לעיל סי' מ"ד אות ו'):

ולדעתי בזה פליגי ר"י ורבא בסוגי' דר"י ס"ל כאביי דיאוש שלמ"ד ל"ה יאוש ואסור ליקח שופר ש"ח שלא מדעתו אף אם כשיתודע ניחא לי'. והו"ל שואל שלמ"ד כמ"ש תו' בב"מ צ"ט והו"ל ש"ר ויצא לחולין בהגבהה ומ"ה ס"ל אם תקע יצא דיצא לחולין קודם ורבא ס"ל כשיטתי' דיאוש שלמ"ד הוה יאוש ומותר ליטול שופר ש"ח שלמ"ד וא"כ הכא ל"ק בהגבהה ולכן שפיר הקשה אימת מעל לכי תקע דלא כר"י ובזה מיושב קו' על תוס' קידושין וגם קו' הכ"ת על הטור וקו' הט"א דדוקא לר"י דס"ל דהוה שואל שלמ"ד יצא השופר לחולין משא"כ לרבא דל"ה ש"ר רק מעל מטעם הנאה א"י השופר לחולין בהנאה כמ"ש תוס' קדושין הנ"ל א"כ א"י אף בסוף תקיעה דלעולם השופר הוא של הקדש ורבא לא הקשה רק דל"ה ש"ר כשיטתי' ונמצא דכל מה דתקע באיסורא קא תקע:

ג **באופן** אחר נ"ל בישוב כל הנ"ל דהנה שיטת הכלבו במודר הנאה משופר אחר תוקע ולא הוא דנהנה שמתגאה בתקיעתו והקשה בכ"ת אמאי אמר רבא אח"ז ואח"ז יצא דמלל"נ והרי מ"מ נהנה שמתגאה ותי' דמיירי ג"כ דאחר תקע ורק שנהנה בשמיעה שיצא ידי תקיעה וע"ז מסיק רבא דמלל"נ והנה דעת הטור סי' תקפ"ה דעיקר מצות שופר הוא בשמיעה ולפ"ז א"צ בתקיעה לטעם שליחות והא דשמע מחש"ו לא יצא היינו דבעינין שיתקע בר חיוב ודעת הסמ"ג הובא בב"י דיש בזה ב' חלקי מצוה התקיעה והשמיעה והתקיעה מקיים ע"י שליח לא כן השמיעה. ומעתה נאמר הנה במעילה יש של"ע וס"ל לר"י כשתקע חבירו נהנה בתקיעתו ומעל הוא דהרי הוא שלחו שיתקע לו וס"ל ז"נ וזה מתחייב אמרינין במעילה. ומעתה מיושב מש"ל הרי לתוס' קידושין א"י השופר לחולין בהנאה בלא ש"ר די"ל דנהי דל"י לחולין כל השופר מ"מ הנאת התקיע' יצא לחולין והו"ל הקול חולין דהרי תו' כ' בב"מ צ"ט דמה"ט בהשואל קרדום יצא לחולין עכ"פ אותו הביקוע ומ"ת חבירו מותר לבקע בו א"כ אף אנו נאמר דעכ"פ אותו הקול שנתנה יצא לחולין ונמצא נהי דבשעת תקיעה הי' הקול הקדש עכ"פ כששמע הקול הי' של חולין ונהי דהתקיעה הו' באיסור אבל השמיעה היה בהיתר וס"ל לר"י כשיטת הטור דעיקר מצוה היא השמיעה ולא איכפת לן מה דהתקיע' הי' באיסור ורבא ס"ל דבעינין תקיעה ושמיעה ורק לתקיעה מהני שליחות וכאן כיון דהתקיעת הי' מה"ב מאי מהני מה ששמע קול חולין הרי התקיעה הי' באיסור ושפיר מקשה והא כי תקע באיסורא קא תקע דבעת התקיעה הי' עבירה ולבסוף מסיק רבא דאח"ז ואח"ז יצא דלס"ל סברא דמתגאה בתקיעתו ורק ההכא' הו' משום המצוה ומלל"נ. ובזה פליג אר"י למסקנא ומיושב כל הקו' דמעולם לא עלה על דעת ר"י ורבא דהשופר יצא לחולין דבהנאה א"י לחולין רק הקול שנהנה בו ופלוגתייהו רק אי התקיע' הוי מצוה ודוק בכ"ז. ודע דמ"ש דהשומע מעל משום ששלוחו נהנה הוא לשיטת תוס' קידושין דבמעילה אמרינין אף לרבא ז"נ וזה מתחייב עיי"ש ד' מ"ג שנסתפקו בזה וי"ל עוד דרבא ור"י פליגי בזה דר"י ס"ל זה נהנה וזה מתחייב אמרינין ומיירי שהתוקע מזיד והמשלח שוגג וס"ל לר"י דהמשלח מעל בשעת תקיעה ויוצא תקיעה לחולין ואח"כ שומע קול חולין ורבא כשיטתי' דז"נ וז"מ ל"א ול"מ רק בשעת שמיעה שיצא בעצמו ידי מצוה ולכן מקשה שפיר ודוק היטב:

ד **ודע** דלאחר העיון בסוגי' דב"מ צ"ט הי' מקום לפרש פלוגתא דר"י ורבא עוד בדרך אחר וזה דשם מבואר דבמשאיל קורדם לחבירו תלי' אי תיקנו משיכה בשומרים מעל תיכף בשעת שאלה ולחד שיטה בתוס' שם יצא כל הקורדם לחולין ומ"מ לא מעל רק לפי טוה"נ שיש לו ולבסוף מסקי התוס' דלא יצא לחולין רק הנאת ביקוע והבנת דבריהם

למ"ש במעילה י"ט ובקדושין נ"ה דיש ב' מיני מעילה מעילה דהנאה ומעילה דש"ר ובמעילה דש"ר יוצא כולה לחולין ובמעילה דתנאה מעל לפי טוה"נ וכשמשאיל לחבירו עדיין ברשותו דמטלטלים בחזקת המשאיל קאי ויכול להקדישו ולמכרו אף במשך ימי השאלה כמ"ש תוס' בב"ב פ"ז ומ"ה לא יצא לחולין רק לפי טה"נ משא"כ בנטל אבן או קורה שסבר שהוא של חבירו ומכוין לגזילה הו"ל ש"ר ומעל לפי כולו ואף במכוין רק להשתמש בו מ"מ הו"ל שואל שלמ"ד גזלן וקם לי' כולי' ברשותי' אמנם יש שיטה אחרת דס"ל גם בשואל הו"ל ש"ר דמטלטלין בחזקת השואל קאי וע' תוס' ב"מ סוף פ' השואל גבי פרדיסא והיא שיטת רש"ל הובא בקצה"ח סי' רי"א דא"י להקדיש מה שהשאיל לחבירו עיי"ש והקצה"ח חלק עלי' והארכתי במ"א מזה וזה ס"ל לתו' בתחל' בב"מ צ"ט ולפ"ז ס"ל לר"י בשופר בהי דסבר שהוא ש"ח ול"ה גזלן דמותר ליטול שופר ש"ח מ"מ הו"ל שואל עלי' ויצא השופר לחולין תיכף בהגבהה דשאלה הו"ל ג"כ ש"ר ורבא ס"ל דבשואל ל"ה ש"ר כמסקנת תוס' בב"מ או דס"ל נהי דבכל שואל יצא כולה לחולין היינו כששואל מדעתו דקני' השואל למשך ימי השאלה משא"כ כששאל שלמ"ד היכא דמותר כיון דאם יבואו הבעלים צריך להחזיר לו תיכף לא מעל בהגבהה כדמוכח בב"מ שם במשאיל קורדם דאם מצי הדר בי' לא מעל ומ"ה אינו מועל מטעם ש"ר רק משום הנאה ובהנאה א"י לחולין:

ה **והנה** בגוף הקו' שהקשה בנח"י ובר"מ מינץ דמאי ק"ל לרבא דילמא מיירי בסבר שהוא ש"ח ומכוין לגזלו ומעל בהגבהה נ"ל לישב דבזבחים פ"ז בעצמות קדשים שפירשו ס"ל לר' ירדו ורבנן ס"ל לא ירדו ולכאורה לר' דס"ל ירדו אין מועלין בו לפי המבואר בריש מעילה דהיכא דירדו אין מועלין בו רק לרבנן דס"ל לא ירדו מועלין דיש בו צורך להקדש דאם עלה לא ירדו וכ"כ רש"י בכריתות כ"ג דה"ט דמועלין בנותר משום דאם עלה לא ירד ולפ"ז סוגי' דידן דמועלין בשופר ש"ע דע"כ פירשו אתי' כרבנן ולפ"ז נאמר הנה רש"י בכריתות כ"ג כ' בטעם דנותר מועלין משום דאם עלה לא ירד והתו' בכריתות י"ג לא רצו לתרץ כן וכתבתי בתשו' דרש"י ס"ל בחולין ד' ע"ב דהיכי דבדיעבד מותר ליהנות מיקרי בר דמים ומ"ה הוכיח שם דהדמים אסורים למחליף עצמו והתוס' דחו ראיתו דנהי דבדיעבד מותר כיון דלכתחלה אסור ל"ה בר דמים עיי"ש ונמצא דרש"י לשיטתי' שפיר תי' דכיון דאם עלה לא ירד מיקרי ב"ד ותוס' כשיטתם ל"כ להו תי' רש"י כנ"ל ולהבין שיטת רש"י בחולין נ"ל דרש"י סובר נהי דל"ה ברשותי' כיון דלכתחל' אסור וא"י לעשות לכתחלה מה שרוצה אך הנה באמת בכל אוכל חמץ ואיסור הנאה של חבירו קשי' לישלם לחבירו מטעם ז"נ וזל"ח להסוברים דגם אכילת איסור מיקרי

הנאה דלא כירושלמי דס"ל אדם קץ באכילת איסור וצ"ל דז"נ וזל"ח דוקא בנהנה ממון חבירו משא"כ איסור הנאה ל"ה ממונו כלל כדעת הרשב"א ז"ל ולפ"ז ס"ל לרש"י דוקא אם בדיעבד ל"ה ממונו משא"כ אם בדיעבד מותר ליהנות עכ"פ שלו הוי וחייב לשלם מטעם ז"נ:

ויצא לנו דגם רש"י מודה דאם לכתחלה אסור הוי אינו ברשותו ולפ"ז היכא דמעל בהקדש מה שאם עלה לא ירד מטעם דעכ"פ בדיעבד מותר דוקא מעילה דהנאה דבהנאה חייב אף בדבר שאינו ברשותו משא"כ מעילה דש"ר זה דוקא היכא שההקדש יכול להשתמש בו לכתחלה משא"כ היכא דאם עלה ל"י כגון בשופר בלא"ה ל"ה ברשות הקדש וכמו דבגונב אחר הגנב פטור לשלם כפל לבעלים מטעם דבלא"ה ל"ה ברשות הנגנב ע' ב"ק ע' ה"ה בהקדש ל"ש שימעול מטעם ש"ר כיון דבלא"ה ל"ה ברשות הקדש דהרי לכתחל' אין להקדש בו צורך ומ"ה בהגבהה ל"מ בשופר דש"ר ל"ש בשופר ורק מטעם תנאת כשנהנה ושפיר הקשה רבא אימת מעל:

ו **אמנם** בגוף הדבר שכתבתי דהסוגי' קאי לרבנן משא"כ לר' דאם עלה ירד אין מועלין בשופר נלע"ד דאדרבה הסוגי' קאי דוקא בשופר שאם עלה ירד דקשיא איך אמרינין כיון דמעל נפק לחולין הרי קדושת הגוף א"י לחולין ויגעתי ומצאתי שתוס' בבכורות כ"ו הרגישו בזה והוכיחו מזה דהוה כבע"מ מעיקרו ויש לו פדיון וכן בשער שפי' מחיים עיי"ש ולהבין דבריהם אמאי הוי כבע"מ מעיקרו דהרי אם לא פי' לכ"ע יעלה ונמצא בעוד הי' שער הראש או השופר מחובר הי' ראוי להקרבה הו"ל מעיקרא קדה"ג נראה דס"ל בשלמא בכל קדה"ג מעיקרא הי' ראוי למזבח משא"כ בעצמות גם בעוד שהי' מחובר ל"ה ראוי רק שחיבורו חושבו להקריב ביחד וכשבטל החיבור בטלה קדושתו וכעין דאמרינין בשבת קט"ז גליונין אגב כתב קדוש בטיל לי' כתב בטל לי' קדושה ודוק:

ולפ"ז אדרבה הסוגיא דוקא לר' דס"ל אם עלה ירד והו"ל כבע"מ מעיקרו דיש לו פדיון ויצא לחולין כשמעל ואינו דומה למה דאמרינין בריש מעילה היכא דאם עלה ירד ל"מ דזה דוקא בקדשים שמתו דלאו בני פדיון נינהו מטעם דבעי העמדה והערכה או מטעם שכ' התוס' בב"ק ע"ה דמום דל"ה מחיים ל"ח מום לפדות ע"י אבל בשופר דהו"ל כבע"מ מעיקרו בר פדיון הוא ומ"ה מעל ויצא לחולין כשאר קדשי ב"ה כדאיתא במעילה י"ט דביש לו פדיון אין מועל אחר מועל משא"כ לרבנן דס"ל אם עלה ל"י גם עתה לא בטל קדושתי' ואין לו פדיון וא"י לחולין:

ז **אבל** הכרעת דעתינו דרבנן פליגי אר' דוקא בפי' לאחר שחיטה דהי' עכ"פ בשעת שחיטה מחובר משא"כ אם פי' מחיים דל"ה בשעת שחיטה מחובר לכ"ע אם עלה

ירד דל"ה בכלל השחיטה כלל וז"ב דהרי אמרינן סכין מקדש ככ"ש. ואם ל"ה מחובר בשחיטה איך יעלה למזבח ונמצא דהסוגי' גם לרבנן ומ"מ יצא לחולין במעילה דמיירי בפי' מחיים והרוחנו בזה לישב דברי רש"י התמוהין שכ' דמיירי בפי' מחיים דאי לאחר זריקה אין מעילה עיי"ש ולא כ' בפי' מחיים או קודם זריקה להנ"ל דבריו נכונים דבפי' מחיים אתי' לכ"ע בין לר' בין לרבנן דגם לרבנן אם עלה ירד ול"ה קדה"ג ויצא לחולין ומ"ה כ' דמיירי בפי' מחיים ושוב כ' דאי לאחר זריקה אין מועלין והיינו כרבה דהזריקה מתרת להדיוט ומ"ה בתקע לאחר זריקה אף שפי' קודם זריקה אף לר' לא מעל דהזריקה מתיר להדיוט ונמצא בפי' מחיים אתי' ככ"ע ופי' לאחר שחיטה ותקע לאחר זריקה לכ"ע ל"מ ופי' אח"ש וקודם זריק' ותקע קודם זריקה לפמ"ש תליא במחלוקת ר' ורבנן ומ"ה לא רצה לפרש רק מה דאתי' ככ"ע לא מה דאתי' במחלוקת וזה נחמד בביאור דברי רש"י:

ח **והנה** לישב קוש' התו' בהא דאר"י שופר ש"ע לא יתקע דע"כ מיירי במזיד דבשוגג למי מזהיר ושוב אמר ואם תקע יצא דמיירי בשוגג דבמזיד ליכא מעילה נראה דהנה בטעם המלך הקשה על ר"י ורבא אמאי מעל והרי אמרינן בסוכה מ"ב בסבר חטאת העוף ואכל עולת העוף לא מעל משום דהוה טעה בדבר מצוה וה"ה בשופר הו"ל טעה בדמ"צ ונהי דהו"ל מה"ב ולא עשה מצוה ומ"מ אף של"ע מצוה פטור כדאיתא שם והנלע"ד עפ"י מ"ש בתשו' (ע' לעיל סי' נ"ב אות ה') במה דאמרינן שבת קל"ז ושניהם לא למדוהו אלא מע"ז ופרש"י דכולהו חטאות ילפינן מע"ז וביארנו דדוקא אם ילפינן כל חטאות מע"ז כמו דס"ל לריב"ל בשבת ס"ט י"ל כמו בע"ז ל"מ טעה בדמ"צ דאי לבו לשמים ל"ה עובד ע"ז כדאיתא שבת ע"ב ואי דפוער למרקוליס ומכוין לביזוי ע' בחידושי הר"ן לסנהדרין דאין הכונה שמכוין לביזוי ואין מכוין לעבוד דבזה ל"ה עובד ע"ז אך שהוא מאמין שהוא אלוקי ומכוין לעבדהו בזה ונמצא דבזה גופי' עובד ע"ז:

ומעתה כ"ז לריב"ל משא"כ לר' דיליף כולהו חטאות מאחות אשה ביבמות ט' הרי בא"א משכחת טעה בדמ"צ דסבר אשתו הוא וע"כ חייב בטעה בדמ"צ ולא עשה מצוה ומעתה נאמר במה שהקשו התוס' דע"כ ואם תקע יצא מיירי בשוגג י"ל דס"ל לר"י ורבא כמונבז דשגגת קרבן שמה שגגה ומיירי במזיד אך ששגג בקרבן ומ"ה מעל ואין לתמוה דס"ל דלא כהלכה דגם ר"י ור"ל ס"ל כמונבז בשבת ס"ט. ומעתה מיושב קו' הטעם המלך למה דכ' התו' שבת ס"ט דמונבז יליף כל חטאות מא"א עיי"ש ומ"ה שפיר אמרו מעל ולא תיקשי דהו"ל טעה בדמ"צ דהו"ל מה"ב ול"ע מצוה דאם ס"ל כמונבז ע"כ יליף מא"א ולדידי בלא עשה מצוה חייב כנ"ל (ע' מ"ש בתשו' הנ"ל בישוב קו' הטעם המלך). ובתשו' אחרת כתבתי דבמעילה דהוי רק בלאו לכ"ע שגגת קרבן שמה שגגה כמו בשבועת ביטוי ע'

שבועות כ"ו ע"ב ודחיתי זאת דדוקא בשבועת ביטוי דהו"ל בקרבן עולה ויורד זה הוי חידוש דחייב אלאו אבל שיחייב אשם אלאו כמו במעילה אין כאן חידוש כלל ומצאתי בחידושי שבת להרב פמ"ג שבת ס"ט ע"ב שכ' כן:

ט **עוד** נלע"ד בישוב קו' תוס' דרישא במזיד וסיפא בשוגג דהתוס' הקשו על ר"י דס"ל בשל שלמים אם תקע ל"י ובשל ע"ז אם תקע יצא וכ' בתשו' לישב דהתו' שבועות מ"ד הקשו במודר הנאה משופר דמותר לתקוע תקיעה של מצוה והרי נהנה מפרוטה דר"י ואמנם הר"ן בחולין פ' ג"ה כי דבהנאה בדבר שאין מתכוין אף פ"ר מותר ולפ"ז מ"ה מותר לתקוע אף שנהנה מפרוטה דר"י דא"מ להנאה זאת אך דבפסחים ל"ג איתא דבהקדש מעל אף בדשא"מ דמדכתיב וחטאה אף נתכוין ליטול ד"א ונתחמם בגיזי צמר מעל עיי"ש. ולפ"ז י"ל דגם ר"י ס"ל מלל"נ ורק דמעל משום שנהנה מפרוטה דר"י ואי דהו"ל דשא"מ הא במעילה חייב אף בדשא"מ וכעת מצאתי שהעיר כן בישי"ע א"כ מיושב קו' התו' מ"ש ע"ז מעולה דדוקא בקדשים דשא"מ חייב אבל בע"ז דשא"מ פטור בהנאה וכדמוכח מר"ן בג"ה ומ"ה בשל ע"ז יצא דמלל"נ והנא' מפרוטה דר"י הו"ל דשא"מ (ע' לעיל סי' י"א אות ה' באריכות מזה) ולפ"ז י"ל דלעולם רישא וסיפא בגוונא חדא מיירי שידע שהוא של הקדש רק לא ידע שיהנה פרוטה דר"י דלא נתכוין וכיון דנהנה מפרוטה דר"י בלא מתכוין והו"ל שוגג בהנאה זאת וחייב קרבן מעילה ויוצא לחולין. ובגוף הדבר אי פרוטה דר"י הוי הנאה או רק, גרם הנאה האריכו האחרונים והאמת דאף אם לכתחלה אסור אבל שימעול מפאת כן אין סברא דל"ה רק גרם הנאה:

י **ודע** דהט"א הקשה להר"ן פ' ג"ה דבהנאה בדשא"מ אף פס"ר מותר א"כ במודר הנאה ממעיין אמאי אסור לטבול והרי אינו מכוין להנאת הגוף ודשא"מ מותר ונ"ל דאנן פסקינין דיש מעילה בקונמות ובפסחים ל"ג אמרינין לענין מעילה גלי קרא וחטאה כ"ד דאף בדשא"מ חייב ק"מ א"כ בנודר הנאה ממעיין אם יטבול עוד יתחייב ק"מ דלמעילה גלי קרא דחייב בדשא"מ ומזה נ"ל לפשוט הספק של המ"ל מעילה פ"ד ה' ט' בהא דיש מעילה בקונמות אי דוקא באוסר פירותי' על חבירו. אבל באוסר פירות חבירו עלי' או הנאת חבירו עלי' כיון דא"י להקדיש פירות חבירו או הנאתו א"ח קרבן דהרי כאן אמרינין המודר הנאה מחבירו חבירו אין מזה עלי' בימות החמה וקשי' דהו"ל דשא"מ כקו' השאג"א וצ"ל דבמעילה גם בדשא"מ חייב ומוכח דאף באוסר הנאת חבירו עלי' חייב מיהו י"ל דמיירי שחבירו הדירו אך גם ממעיין מוכח דין זה דסתם מעיין הוא של רבים ואין בידו להקדיש וע' בע"ז מ"ז:

וע' בר"מ ריש פ"ז מנדרים בשנים שנאסרה הנאת א' על חבירו מותרין להחזיר אבידה והקשה הלח"מ דכיון דר"מ פ' דפרוט' דר"י שכיח ובשומר אבידה הוה ש"ש אמאי מותר להחזיר אבידה הרי נהנה מפרוטה דר"י להנ"ל י"ל דר"מ מיירי שכ"א נדר מחבירו ולא שחבירו הדירו והמ"ל כ' דבכה"ג א"ח קרבן מעילה ודשא"מ מותר ומ"ה לא איכפת לן בפרוטה דר"י דהוי דשא"מ והפלוגתא בגמ' מיירי שחבירו הדירו ואז חייב קרבן ואסור דשא"מ ומ"ה אסור להחזיר אבידה משום פרוטה דר"י (ודע דמה דאיתא בפסחים ל"ג דבמעילה חייב דשא"מ ומתעסק אף דבלא"ה מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה צ"ל דוקא באכילה ועריות הוה כאכילה כדכתיב אכלה ומחתה וכו' משא"כ בשאר הנאות מתעסק פטור ובמעילה חייב וכן מוכח בר"ן פ' ג"ה):

יא והנה לישב דברי הר"מ שכ' בטעם דשופר של עולה יצא דאין מעילה בקול וא"ת הרי נהנה מלל"נ ולמ"ל ב' טעמים נ"ל דבר חדש הנה ק"ל לפמ"ש תוס' חולין קל"ט דגם בקרבן אמרינן מלל"נ ואמאי במעילה י"ט בהביא קרבן ממעו' הקדש מעל והרי מלל"נ ול"ל הטעם משום ש"ר שהוציא מעות הקדש לחולין דהרי שם פליגי ר"י ור"ש אי מעל מיד כשהביא לעזרה או עד שיזרק הדם ופרש"י דפליגי אם נפטר מאחריות בהבאה לעזרה או בזריקה חזינין דעיקר מעילה בשעת הנאה ואי משום ש"ר משעת לקיחת מעל וא"ל דזה חשוב הנאה דנפטר מחיוב חטאת דהרי חייבי חטאות אין ממשכנין אותן ואי דלאחר ג' רגלים ממשכנין כמ"ש תו' ר"ה ה' א"כ קשי' אתוס' חולין קל"ט איך ס"ד להביא מעיר הנדחת לציפורי מצורע ולדעתי גם ציפורי מצורע ממשכנין לאחר ג' רגלים ואף דא"ע עלי' בבל תאחר דלא מצאתי מבואר מ"מ איסור ב"ת יש שהיא א"י להביא עולת מצורע דעובר בב"ת כמבואר בט"א ר"ה ה' ד"ה עולת וקצת דומה לנזיר שטמא עצמו ע' נדרים ד' ולומר דמכשיר ל"ח הנאה כמכפר נ' דלכאורה מכשיר הנאה גדולה ממכפר דהו"ל מצוה גרידא. והנה ממשנה דשקלים דמבואר אם הביא שקלו ממעות הקדש מעל אין להקשות דבשקלים ממשכנין חשוב הנאה יותר ולומר בטעם דקנה ממעות הקדש חטאת מעל משום שהבשר יהי' ניתר לכהנים ואז יצא לחולין ליתא דכהנים משלחן גבוה זכו ועוד אמאי פ' הר"מ פ"ג דמעילה דאם הביא לחמי תודה לא מעל שאין זריקת דם לכפר משמע דמעילה משום כפרה והרי עמלל"נ ונ"ל לישב דבמעילה י"ט דריש מקרא דתמעול מעל דשינה מקודש לקודש מעל וילפינין מזה דאף דמלל"נ חייב מעילה דמינה מחריב בה ואם נהנה ממעות הקדש למצוה אחרת חייב כמו בנהנה מקדש לקודש ומעתה יתפרשו דברי הר"מ ודברי הגמ' דלפי הנ"ל קשי' בגמ' דמסיק רבא אח"ז ואח"ז יצא דמלל"נ והרי מ"מ מעל כיון דילפינין מקרא דלמעילה הו"ל הנאה דמצוה הנאה ונ"ל

דהנה בס' קרבן ראשית כ' סברא א' דזו דמה"ב א"י המצוה זה דוקא למ"ד מצות ליהנות נתנו אמרינן דא"י דלא ליתהני מעבירה. אבל למ"ד מלל"נ אף, מה"ב יוצא דהא לא נהנה מעבירה כלל:

ומעתה אני אומר דלכאורה קשה בגמ' דמסיק רבא אח"ז ואח"ז יצא דמלל"נ דהרי הוא פליג אר"י בתרתי חדא מה שאינו מועל וגם מה שיוצא ואמאי גייז לי' לדיבורי' ואינו מפרש דפליג גם לענין מעילה. לכן נראה דבאמת רבא ס"ל כמש"ל דמעילה חייב אם יוצא המצוה אף דלא נהנה ורק דפליג אר"י דס"ל א"י דהו"ל מה"ב משום דס"ל מצות ל"נ וא"י דלא ליתהני מעבירה ופליג רבא ואמר אח"ז ואח"ז יצא דמלל"נ ולא איכפת לן במה דעשה עבירה כסברת הק"ר תנ"ל. ולמעלה באמת לא פליג וס"ל דמעל כיון דיוצא דגלי קרא (ול"ק ממודר הנאה ממעיין דטובל בו משום דמלל"נ אף דיש מעילה בקונמות דמ"מ לענין זה חלוק נדרים מתקדש דדוקא בהקדש גלי קרא ודוק):

והנה כבר כ' בכפ"ת דרבא ור"י ס"ל דיש מעילה בקול דאל"כ בלא"ה לא מעל. ומעתה דברי הר"מ מזוקקים דהר"מ ס"ל ג"כ דבנהנה ממעות הקדש למצוה חייב קרבן מעילה כמ"ש. ולכן הר"מ כ' תקע בשופר יצא דאין מעילה בקול והיינו דמה"ט סף מעילה א"ח ושוב הקשה והרי יצא והיינו אם הנאה דמצוה הוי הנאה נהי דאין מעילה בקול מ"מ מדרבנן עשה עבירה והוי מה"ב והי' לומר דל"י דלא ליתהני מעבירה ולכן כ' דמלל"נ ולא מיקרי זאת הנאה ומ"מ אלו יש מעילה בקול הי' לו ליחייב קרבן מעילה כנ"ל וקמ"ל ר"מ דלא עשה שום איסור ודו"ק היטב. וע' בשאג"א סי' צ"ח פ' כפוסקים דס"ל מה"ב א"י והוכיח משופר ש"ע דס"ל לר"י דא"י משום דהוי מה"ב אף רבא מודה לזה רק דס"ל מלל"נ ול"ה עבירה ולפ"מ שביארתי רבא לא פליג רק אמה"ב כשיטת הפוסקים דס"ל מה"ב יצא:

יב **והנה** לישב שיטת הרשב"א בנדרים ט"ו בקו' בקונם הנאת תשמישך עלי אמאי אסור לשמש והרי מלל"נ שתי' דאפשר לו באחרת ומוכח דס"ל אף בהנאת הגוף מלל"נ וקשי' אתי' דאפשר באחרת הרי גם במודר הנאה מחבירו מזה הרי אפשר שיזה אחר. והנראה דהרשב"א ס"ל אף בהנאת הגוף מלל"נ מטעמא דהוי דשא"מ דהרי אין מכוין להנאתו רק למצוה ורק דמ"מ באפשר לו באחרת הוי אפשר ולא מכוין ואסור ול"מ למ"ד בכל איסורין אפשר ולא מכוין אסור אלא אפי' למ"ד מותר מ"מ כיון דמתעסק בחלבים ועריות חייב ה"ה דשא"מ אסור ומ"מ בלא אפשר מותר משא"כ כ בליכא הנאת הגוף מותר אף באפשר והרשב"א לא תי' זה רק באיכא הנאת הגוף:

יג **ולשיטת** הרשב"א הנ"ל נ"ל בישוב קו' התוס' ריש המדיר שכ' רש"י דהנאת התשמיש בכלל הנאה רק דהמדיר אשתו מליהנות לא נאסר בתשמיש משום דמשועבד לה והקשו התוס' א"כ אמאי הוכיחו בגמ' ממתני' דקונם שאני עושה לפיך דאשיעבוד לא חל הנדר והרי ממשנה דהמדיר גופא מוכח דאשיעבוד לא חל הנדר דאל"כ אמאי ימתין חודש והרי נאסר בתשמיש וסגי שבוע אחת והנ"ל דרשב"א הקשה בקונם תשמישך עלי אמאי אסור בתשמיש הרי מלל"נ ותי' דאפשר באחרת. ומעתה כ"ז אם אסר הבעל הנאת האשה עלי' דאפשר לו באחרת דמותר לישא ב' נשים גם לגרש בע"כ משא"כ אם הבעל אוסר הנאת תשמישו על האשה. הנה לר"י ב"ב דס"ל נשים מצוות בפו"ר מותר לשמש עמה דמלל"נ דהיא אסורה ולה א"א בע"א דאסורה לינשא לאחר ונמצא דגבה דידה מלל"נ ומ"ה הגמ' ל"מ להוכיח ממתניתין די"ל הנדר חל על שיעבוד ומ"מ מותר לשמש עמה דמלל"נ והא דבהדירה מתשמיש תמתין שבוע א' דוקא שהדירה בפירוש מתשמיש דל"ש מלל"נ כמו בישיבת סוכה עלי דל"ש מלל"נ כיון שהישיבה אסור משא"כ באסר עלי' הנאתו י"ל מלל"נ ואי דאיהו אינה מוזהרת אפו"ר הוי מוקמינין המשנה כריב"ב דנשים מצוות כמו משנה דיבמות ס"ו דאתי' כוותי' ומ"ה ימתין חודש ולכן הוצרך להוכיח ממשנה דקונם שאני עושה דאשיעבוד ל"ח הנדר ולבתר ההוכחה שפיר כ' רש"י הטעם דהנדר א"ח משום שמשועבד לה דעדיף לאוקמא מתניתין ככ"ע וקצת י"ל אף למ"ד דנשים אין מצוות אפו"ר כיון דנשים מצוות אשבת כמ"ש התוס' גיטין מ"א שייך לגבה דידה נמי מלל"נ והא דבעית לטעון חיטרא לידי ומרא לקבורה ביבמות ס"ה ואינה טוענת שרוצית לקיים מצות שבת הנראה דמצות שבת מקיימת אף אם אין לה בנים אך שהיא יושבת תחת בעל ולכן לא מצאת לכוף לגירושין באין לה בנים מטעם שבת. אבל לענין מצות עונה שפיר י"ל גם היא י"ל מצוה מיהו מכמה פוסקים ומקומות שונות לא משמע כן רק דמקצת מצוה יש לה ועכ"פ פ קו' התוס' מיושב בדרך הא' שכתבתי ואכמ"ל. ועפמ"ש י"ל קו' הראב"ד הובא בר"ן נדרי' ח' בהא דמנידה מאי בתשמיש. והרי היא חייבת לנהוג בו נדוי להנ"ל י"ל דמלל"נ דל"ש תי' הרשב"א דלא אפשר באחרת כיון שאסר בכל הנשי' ודוק:

סימן צא

שם בסוגיא דמצות צ"כ. (א) **הנה** ק"ל על הר"ן סוף ר"ה שכ' אף דמצות אצ"כ אם כיון למצוה אחרת גרע וקשי' מאי מקשה מהי' קורא בתורה והרי שם עסיק במצוה אחרת והוא מצות ת"ת ומצאתי בט"א הרגיש בזה. ולכאורה י"ל דזה דוקא עוסק במצוה דאור' משא"כ במצוה דרבנן דהר"ן כ' בגוף סברתו דמינו מחריב בה משא"כ מצוה דרבנן

נגד מצוה דאור' הוי כרשות נגד מצוה ומ"ה שפיר מקשה מהי' קורא בתורה להמבואר בנדרים ח' ברש"י והר"ן דאם קרא ק"ש קיים מצות לא ימיש וע' במנחות צ"ט דאפי' מפסוק א' נפטר מחיוב דאורי' ונמצא דעתה אינו עוסק רק במצוה דרבנן ומ"ה מקשה שפיר דל"ל כונה. אמנם עיינתי בר"ן הנ"ל ומבואר דאפי' כיון למצוה דרבנן מחריב בה וא"י הדאור' שהרי כ' דמה"ט דמתעסק א"י משום שמכוין למצות חינוך דל"ה רק דרבנן:

ב **והנה** בט"א דחה דברי הר"ן דהר"ן מדמה לשחט חטאת לשם חולין כשר ולשם עולה פסול וה"ה בעושה מצוה ומכוין לאחרת ל"מ וכ' הוא דל"ד דבשלמא בקדשים א"א להיות תרווייהו חטאת ועולה ומ"ה כונה מבטלת כונה משא"כ במצוה יכול לצאת שתיהם עיי"ש. ולפענ"ד צדקו דברי הר"ן דגם במצוה א"א לצאת ב' מצות בפעולה א' חדא דאין עושין מצות חבילות חבילות ומה"ט אין מברכין שתים על כוס א' ומה"ט כ' תוס' בברכות ל"ט דברכת אכילת מצה וברכת המוציא כ"א מברך אמצה אחרת. ועוד י"ל כל דבר שבחובה אינה באה אלא מן החולין ע' מג"א ה' תענית וה"ה דא"י ב' מצות בעשה שתיהן כא' וכיון דא"א לצאת תרווייהו שפיר כ' הר"ן דדמי' לקדשים דמינה מחריב בה. ולפ"ז למאי שהוכיח בס' ארעא דרבנן אות אין עושין מצות חבילות מפסחים ק"ד דאפי' בדרבנן ובדאור' שייך א"ע מצות חבילות חבילות שפיר כ' הר"ן גבי מתעסק דאם כיון למצוה דרבנן א"י בדאור' ולמ"ש בסברת הר"ן דמה"ט דמי' לקדשים דגם במצות א"א לצאת ב' מצות כא' דא"ע מצות חבילות חבילות א"כ בק"ש ות"ת דחזינין במנחות צ"ט דאם רק קרא ק"ש קיים לא ימיש ולכאורה איך קיים ב' מצות כא' וצ"ל דק"ש ות"ת דמיין להדדי ודמי' למאי דאמרינין בפסחים ק"ד הבדלה וקידוש חדא מילתא הוא ומ"ה יוצא ק"ש ומצות לא ימיש ביחד א"כ מיושב מה שהקשיתי על הר"ן ממה דמקשה בגמ' מהי' קורא בתורה דכיון דיכול לצאת תרווייהו אין כונה א' מעכבת שלא לצאת מצוה השני' ושפיר מקשה כן נלע"ד:

ג **ונבאר** המחלוקת שבין ר"א ור"י דר"א ס"ל ינתן במתן ארבע שלא יעבור אבל תגרע ור"י ס"ל מתן א' שלא יעבור אבל הוסיף ולכאורה אין טעם מספיק מאי פלוגתייהו דלמה לר"א עדיף לאו דבת"ג מלאו דב"ת ולר"י להיפך וקודם נתוכח בדברי הט"א שכ' דבת"ג אינו עובר רק אם עשה מקצת מצוה ולא השלימה משא"כ אם לא עשה כלום א"ע אבת"ג והוכיח זאת דאל"כ למ"ד לאו שאב"מ לוקין עלי' בכל ביטול מ"ע ילקה משום בל תגרע ולפ"ז נצמח לו קו' א' לר"י לא יתן אף מתן א' ולא יעבור אבת"ג עיי"ש ואני אומר דאינה ראי' כלל דאף למ"ד לאו שאב"מ לוקין אין לוקין אבת"ג לכ"ע דהוי לאו שבכללות והא דמקשה בגמ' אלא מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה אף דהוי לאו שבכללות וכבר

הרגיש הפמ"ג בפתיחה כוללת ע' בכפ"ת שהק' בלא"ה אגמ' דאם ילקה ע"כ יתרו עדי' מקודם ונמצא מכוין להוסיף ואמאי לא מקשה רק למ"ד מאצ"כ ותי' דאין כונת הגמ' רק לאיסור בעלמא עיי"ש ולסברת הט"א א"כ אם אין לו מצה כשיעור לא יאכל אף פחות מכשיעור דיעבור אבת"ג. וזה ודאי ליתא כדמוכח מהרבה פוסקים ושמא גם לדידי' א"ע בח"ש אבת"ג ואקצר. ובגוף המחלוקת נ"ל הנה התוס' בעירובין ק' הקשה דניתי עשה ונידחי לאו דבל תוסיף ותי' דאין עשה דוחה ל"ת היכא שבא ע"י פשיעה והנה ר"א ס"ל מצה וכל מכשיריה דוחה שבת וה"ה לולב ושופר וס"ל לר"א דמילה אף מכשירין שאפשר לעשותן מע"ש ד"ש וזה ודאי בא ע"י פשיעה דהי' יכול לעשות מע"ש ומג"א סי' ק"ח כ' דאפי' שכחה הוי פשיעה וכיון דר"א ס"ל אף באפשר לעשות מע"ש ג"כ דוחה. א"כ ס"ל עשה דוחה לל"ת אפי' כשבא הדחי ע"י פשיעה מ"ה ס"ל יתן במתן ד' דעשה דוחה לל"ת ור"י סובר כר"ע דמכשירין אין ד"ש באפשר לעשות מע"ש ומ"ה אינו דוחה עשה לל"ת שבא תדחי' ע"י פשיעה וזה ביאור נחמד אש למחלוקתם:

ד **ובהכי** י"ל קו' תוס' שבת כ"ה אהא דב"ש פוטרין סדין מציצית ופרש"י דלא דרשו סמוכין ותמהו תוס' על רש"י גם הקשו דלא תני אוסרין והנ"ל הנה ביבמות ה' ע"ב יליף דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת ממילה ודחי שכן כרת מפסח שכן כרת מתמיד שכן ישנו לפני הדיבור ומכולהי נמי שכן ישנו לפני הדבור. ונ"ל דכ"ז דלא כר"א דס"ל לולב ומצה ושופר ד"ש וע' שבת קל"ב דלדידי' יש לילף מכל הני דל"ה לפני הדיבור גם קו' שכן תדיר ליכא למיפרך דל"ה רק פ"א בשנה למה דאמרינין בזבחים צ"א דפסח לגבי מילה לא מיקרי תדיר וע' בתשו' ז', ח"צ סי' קנ"ב ועוד דדוקא פסח או עומר ושתי הלחם כיון בכל פעם שחל בשבת ד"ש מיקרי תדיר משא"כ הני דגם כשחל בשבת משכחת לה שיעשה בחול רק דאם לא עשה בחול ד"ש זה ודאי לא מיקרי תדיר. ואין לתמוה בזה דלשיטת רש"י יבמות ו' ד"ה מה להנך שכן הכשר מצוה רבא סבירא לי' עשה דוחה לל"ת שיב"כ ולר"א הדבר מוכרח:

ולפ"ז הנה התוס' יבמות ד' הקשה דנדרוש איפכא במקום גדולים לא תלבש שעטנז ותי' דכיון דאין לנו קרא דעשה דוחה לל"ת מסברא ידעינין דלא דחי. ולפ"ז קשי' מאן דיליף מראשו עשה דוחה לל"ת ידרוש הסמוכין דגדילים איפכא וצ"ל דכיון דלאו דכלאים שוה בכל ועשה דציצית אינו שוה בכל וזאת א"א למילף מראשו דשם הוי עשה השוה בכל א"כ עדיין מסברא ידעינין דל"ד וע"כ דרש הסמוכין שידחה עשה שאינו ש"ב לל"ת השוה בכל. ולפ"ז לר"א דשמותי הי' דהוא מתלמידי ב"ש כמ"ש תוס' ביצה ל"ד מ"ה ס"ל בסדין בציצית עשה א"ד לל"ת דדרשו הסמוכין איפכא:

דמסברא ידעינין דדחי כמו שופר ד"ש אף ד"ע אש"ב והא דלא, קתני אוסרין י"ל דבזבחים ס"ה ס"ל לר"א בר"ש קרא דלא יבדיל א"צ להבדיל והקשה תוס' קרא דלא תלבש שעטנז נמי נימא דא"צ ותי' דבלא קרא ידעינין דא"צ. ולפ"ז י"ל כיון דב"ש ס"ל עשה דוחה לל"ת מ"ה דרשו הסמוכין דא"צ ללבוש שעטנז במקום גדילים דמסברא ה"א דעשה דוחה לל"ת וצריך ללבוש. אבל אם רוצה ללבוש באמת מותר ומ"ה ס"ל פוטרין ולא קתני אוסרין וזה ישוב נחמד (וע' לעיל סי' ה' אות י'):

ה **ונבאר** דברי הרמב"ן במלחמות הנה הגאון ר"ע איגר ז"ל בכתבים שבסוף ס' דרוש וחידוש תמה תמהון גדול על הרמב"ן שכ' בסוגי' לענין מצ"כ דשוחט חטאת לשם חולין כשר ועולה לבעלים לשם חובה והוא נגד גמ' ערוכה זבחים מ"ו ע"ב דמשני כשר ואינו מרצה וכ"פ הר"מ עיי"ש. ונ"ל ישוב נחמד ופ"א בדברי הגמ' הנ"ל. דהנה קשה קו' גדולה בזבחים דרב אמר חטאת לשם חולין כשר והקשה בגמרא מר"י טעמא שלא הי' בלבו לשם א' מכל אלו אבל לשם חולין פסול וקשי' לן הנה רב דס"ל בנדה שנאנסה וטבלה טהורה לביתה ס"ל מאצ"כ כ"כ הג"א בר"ה. והנה בשוחט חטאת לש"ח ק"ל נהי דהתורה גילתה דחומר חטאת לא איכפת לן רק בכונה לשם קרבן אחר אבל בכונה לחולין לא אבל עכ"פ אם מצ"כ לא קיים מצות שחיטת קדשים דלא כיון לשם קדשים ואמאי כשר. וצ"ל דרב כשיטתי' דמאל"כ. וכן מוכח מל' רמב"ן דזה מיקרי בלא כונה. ולפ"ז קשי' מאי מקשה מר"י והרי הוא ס"ל בפסחים קי"ד מצ"כ ומ"ה בלא הי' בלבו שום א' מכל אלו כשר דסתמה לשמה קאי כדאמרינין בריש זבחים משא"כ בשוחט לש"ח דגרע מסתמא פסול דר"י כשיטתי' דמצ"כ ומאי מקשה לרב מר"י והרי רב ס"ל מאצ"כ. ונ"ל דגמ' שפיר מקשה דאם מפאת מצ"כ הי' לר"י לומר דא"י המצוה אבל שיפסול הקרבן אמאי כיון דבאמת דריש גם ר"י קרא דרב דחומר חטאת לא נאמר בשוחט לש"ח רק דס"ל מצ"כ ובלא כונה א"י המצוה וא"ל כיון דחטאת לא בא בנדבה מאי יהי' קרבן זה דז"א דגם אשם לא בא בנדבה ומ"מ בשחט שלא לשמה כשר וא"י המצוה וה"ה בזה אס"ד דר"י ס"ל קרא דרב ומדפוסל ר"י הקרבן ע"כ אין הטעם משום דחסרה כונה רק דחולין מחריב בחטאת כמו כל מחשבה דגלי קרא בחטאת שנפסל הקרבן ושפיר מקשה לרב ומשני בגמ' לא הי' בלבו לשם א' מכל אלו כשר ומרצה דסתמא לשמה קאי ולשם חולין ס"ל לר"י כשר ואינו מרצה והשתא דאתית להכי י"ל ר"י כשיטתי' דמצ"כ וא"י המצוה ורב כשיטתי' דמאצ"כ ומ"ה נקט רב סתמא כשר דס"ל באמת מרצה ונכונים דברי הרמב"ן ור"מ שפ' דאינו מרצה דס"ל ג"כ מצ"כ. וזה נראה לכאורה ישוב נחמד בדברי הרמב"ן:

י **ואמנם** לשון הרמב"ן ודבריו שם קשים להבין ואין להם שום פי' וקישור. ונ"ל לפרש דרמב"ן ס"ל כשיטת הט"א שהקשה אדר"ל דס"ל בפסחים מצ"כ ובנזיר כ"ג הקשה באכל פסח שלא לשמה נהי דמצוה מן המובחר ל"ה רשע קרית לי' משמע דיצא ותי' לחלק בקדשים כיון דהקרבן הזאת עומד לכך וא"א עתה ליקח אחר מ"ה ל"ב כונה משא"כ בשאר מצות שיוכל ליקח לולב ושופר אחר מ"ה בעי כונה וזה יהי' דברי הרמב"ן שכ' דלא אשכחן תנאי דס"ל מאצ"כ אלא תנא דפסחים ואע"ג דר"י ס"ל לעבור ל"ב כונה (וה"ה מאצ"כ) ע"ז כ' דהרי חזינין דחטאת לש"ח כשר ועולה לחוב מה"ט דבקדשים ל"ב כונה אף דמתעסק פסול מתעסק גרע יותר אבל כונה דמצוה ל"ב בקדשים ומילת בקדשים הוא קוטב כל המאמר והיינו דדוקא בקדשים ל"ב כמ"ש בט"א (ומ"ה ס"ל לר"י לעבור ג"כ ל"ב כונה מקדשים) ור"א ס"ל אף בקדשים בעי אבל במצוה לכ"ע בעי זה פי' הרמב"ן. והגם דלפ"ז אין ראי' מר"י דס"ל מצ"כ במצוה דליבעי בקדשים כונה דדילמא גם ר"י מחלק. אך דהרי בגמ' בעי לישב דברי רב שלא יהי' מוקשים מר"י. ולכן תי' דר"י ס"ל אינו מרצה ואיהו ס"ל מצ"כ אף בקדשים כדי שלא יהי' קשה ארב והרמב"ן רצה לישב שלא יקשה מרב יהושע. ולכן הקדים דר' יהושע יחלק בין קדשים למצוה והגמ' משני שפיר כקושי' מר"י ארב דר"י לא יחלוק ודוק:

סימן צב

(א

) **בעמדי** בדיני מעילה בסוגיא דר"ה אעתיק מה שהקשיתי בימי חורפי קו' גדולה בב"ק ע"ו דאהא דגונב הקדש מבית הבעלים דס"ל לר"ש בקדשים שחייב באחריו חייב בדו"ה ומקשה שחיטה שא"ר היא ומשני ר"ל בשוחט בעלי מומין בחוץ ומקשה שחיטה מתרת והלא פדי' מתרת. וכ' התוס' ד"ה והלא פדי' דסתמא דמילתא לא נודע לגנב שהיא דהקדש עד שנאכלה דתו לא מיפרקא. וזה תימא דא"כ הרי הגנב מעל בשעת גניבה שהי' ש"ר שסבר שהיא של חבירו ולקחה לעצמו. וכיון דבבעל מום מהני פדיון יוצא לחולין דל"ש לומר דבבהמה יש מועל אחר מועל דזה דוקא בתמימה וכיון דיצאה לחולין בשעת גניבה א"צ פדי' ומה מקשה והלא פדי' מתרת. ובשלמא לר"ת שמפרש שם דמיירי בתם ונעשה בע"מ ויכול לפדות בשעת פרכוס י"ל דבשעת גניבה הי' תם ויש מועל אחר מועל ואפי' מיירי שהי' בע"מ בשעת גניבה י"ל דר"ש ע"כ כרבי ס"ל במעילה י"ט בתם ונעשה בע"מ יש מועל א"מ וכתבו תוס' הטעם דהואיל דבעי העמדה והערכה ואין נפדה בקל ורבנן שם ס"ל דל"ב העמדה והערכ' ומ"ה אין מועל א"מ וכיון דלר"ש קדשי מזבח בעי העמדה והערכה יש בו מועל א"מ מיהו בפרש"י במעילה שם משמע דוקא לאחר שחיטה

דאין יכולין לפדות יש מועל א"מ א"כ בשעת גניבה שהי' יכול לפדות אין מועל א"מ אף לרבי וצ"ל דבשעת גניבה הי' תם אמנם לפירש"י בב"ק דמיירי בבע"מ מעיקרו. וזה לכ"ע א"ב מועל א"מ הדבר תמוה מאוד. ולישב זאת צ"ל לפמ"ש התוס' ד"ה ור"ל דר"ל קאי לפי דבריו דמוקי למתני' בהקדישו בעלי' בבית גנב מוקי בשורט קדשים בחוץ. ולפ"ז דבשעת גניבה ל"ה הקדש ול"מ בהגניבה שפיר מקשה:

ב **שוב** ראיתי דמ"ש רש"י במעילה י"ט הילכך יש בהן מועל א"מ בנהנה ממנה אחר שחיטה צ"ע דהרי כיון דס"ל יקברו הו"ל קדשים שמתו ויצאו מידי מעילה כמבואר במעילה ט"ז. וזה תמוה גדולה על רש"י וע"כ צ"ל דרש"י ס"ל אחר שחיטה בר העמדה והערכה וחזי לפדיון וכ"ש מחיים יש מועל אח"מ כפי' התוס'. ומה דס"ל לרבי יקברו ול"א פודין היינו כשלא פדה בשעת פרכוס. ומה שפירש"י הנהנה ממנה אחר שחיטה הכונ' בעוד מפרכס. ומה דאר"פ תמימין ונעשה בע"מ א"ב הכונה מחיים או אחר שחיטה קודם פרכוס. וזה פי' נכון לישב שלא יהי' דברי רש"י תמוהין. מיהו עדיין צ"ע דהרי רש"י ס"ל בב"ק דמיירי בבע"מ מעיקרו ולא כפי' ר"ת וע"כ ס"ל דל"מ העמדה והערכה בשעת פרכוס וסותר פירושו במעילה לפמ"ש ודוק:

ג **אמנם** נהי דלר"ל מיירי בהקדישו בעלים בבית גנב עדיין קשה דבשעת שחיטה שעשה שינוי אז מעל בהקדש כיון שלא ידע שהיא הקדש וכמבואר בב"ק כ' דבעשה שינוי מעל ומבואר בנתיבות סי' ל"ד דאם גנב עשה שינוי הוי גניבה חדשה עיי"ש. וה"ה בגנב ואח"כ הקדישו בעלים והגנב לא ידע כשעשה שינוי מעל בהקדש ויצא לחולין. ואף שהתוס' כ' בב"ק ע"א ד"ה א"ה דשחיטה ל"ח שינוי לקנות בכך דוקא בתחילת שחיט' ל"ח שינוי משא"כ גמר שחיטה הוי שינוי כדמשמע בדף ס"ח דמה טביחה דאהני מעשי' ובתו' שם ומשמע דלכ"ע בטביחה אהני מעשי' וכיון דהוי שינוי חייב קרבן מעילה ויצא לחולין וליכא לתרץ דשחיט' הוה שינוי לקלקל והו"ל מזיק הקדש ומזיק הקדש א"ח מעילה דמזיק פטור בהקדש ואין חייב קרבן דז"א דכיון דמהני פדיון שיהי' כשר בבע"מ מעיקרו ל"ה מזיק הקדש בהשחיטה ול"ה שינוי מעשה לקלקל (ושמא מ"מ מיקרי מקלקל כיון דבע"מ מעיקרו מותר לעבוד לאחר פדיונן ותולדות מותרין ושוה יותר מחיים מלאחר שחיטה. ובשינוי לקלקל א"ח מעילה):

ד **עוד** קשי' בזה בהא דקאמר בגמ' שם ר"י מ"ט ל"ק כר"ל וקשי' דהרי לר"י ל"מ תקדש בבית גנב דלא ס"ל כצנועין וע"כ מיירי בגונב בהמות הקדש כדמוקי בגמ' ול"מ לאוקמא בבע"מ מעיקרו דא"כ מעל בשעת גניבה ויצא לחולין והוה שלו וא"ח דו"ה דשלו הוא טובח. ואף דר"י ס"ל דף ס"ח דאף לאחר יאוש חייב בטביחה ומכירה הטעם דס"ל יאוש

כדי ל"ק. אבל אי קני קודם טביחה פטור מדו"ה ובגונב קדשים ולא ידע שהיא הקדש כפירוש תוס' דמסתמא לא ידע יצא לחולין והוה שלו וא"ח דו"ה ומה מקשה ר"י מ"ט ל"א כר"ל וא"ל דגם אחר שמעל יצא לחולין ולא הו"ל שלו דז"א דהכי הוה הפקר אח"כ ובודאי הוה שלו וכ"כ במק"ח סי' תנ"ג ע"ש:

ה **והנה** לישב קו' הראשונה י"ל דלמ"ד במעילה ד' דהיתר זריקה שנינו ואם ראוי לזריקה אין מועלין אף קודם זריקה דכל העומד לזרוק כזרוק דמי ה"ה בהקדיש דבר שא"ר למזבח ולא לבדק הבית כגון בהמת בע"מ כל העומד לפדות כפדוי דמי וא"ח מעילה לר"ש ומ"ה ניחא דלא יצא לחולין בטביחה דנהי דאיסור מעילה יש כמ"ש תוס' ביבמות ל"ג למ"ד היתר זריקה. כיון דחיוב מעילה אין כאן לא יצא לחולין. (אמנם לפ"ז תיקשו למ"ד היתר זריקה שנינו ממשנה דמעילה י"ב דכל שא"ר למזבח ולא לבדק הבית מועלין בו וא"ל דשם דלא כר"ש דהרי התו' כתבו במעילה ד' דפליגי בין לר"ש בין לרבנן) וקו' שני' קשה יותר דהרי ר' יוחנן ס"ל היתר אכילה שנינו וכ' התוס' דאפי' לר"ש מועלין בעומד לזרוק וה"ה בעומד לפדות. ולפ"ז מה מקשה ר"י מ"ט ל"א כר"ל והרי לדידי' מועלין אף בעומד לפדות ויצא לחולין בהגניבה לתוס' דמסתמא לא ידע שהוא הקדש (ודוחק לומר דמקש' דלוקי בידע שהוא הקדש דא"כ מה מקשה והלא פדי' מתרת כקו' תוס'):

ו **ואפשר** לומר בישוב הדבר דאף דז"ב דגם לר"ש דקדשים שחייב באחריות כדידי' מועלין בו כדמוכח ממשנה דמעילה דחטאת מועלין משהוקדש דרחוק לומר דאתי' דלא כר"ש וע' בפ"י ב"ק י"ב דתני נכסים שאין בהם מעילה ומקשה הא מיקדש קדשו וחייב בהיזקן כמאן והקשה הפ"י דלוקי כר"ש וקצה"ח סי' שפ"ו ס"ק ז' תפס עלי' דלמה תני נכסים שאין בהן מעילה והלא אפי' קדשי קדשים חייב. הרי דפשיטא לי' דלר"ש יש בו מעילה (ומה שתמה בקצה"ח סי' הנ"ל ס"ק ח' על הבע"מ שכ' באוכל חמץ של הקדש דמיירי שחייב באחריות ותמה עליו דמשמע דחייב חומש ואשם להקדש. אינו סותר דבריו דשם כיון דלהקדש לא שוה מידי רק שיש לבעלים גורם לממון ס"ל לקצה"ח דא"ח חומש ואשם להקדש. משא"כ היכא ששוה להקדש ויש לבעלים גל"מ ודאי כ"ע ס"ל דחייב מעילה וחומש להקדש). מ"מ י"ל זה דוקא בנתנה מהקדש אבל מעילה דשינוי רשות כגון שסבר שהוא של חבירו ולקחה לעצמו ולא ידע שהוא הקדש והוא דבר שחייב באחריות כיון דלדידי' רשות הדיוט עלי' דמה"ט לא מיקרי ההקדש ש"ר לר"ש בב"ק ע"ו א"ח מעילה וא"י לחולין. ומ"ה מיושב ב' קו' הנ"ל:

ז **וחזות** קשה ראיתי בירושלמי סוף פ"ק דפסחים דמוקה הא דס"ל לר"ש בבכור שאחזו דם יקיז אף במקום שעושה בו דם. בקדשים שחייב באחריות. וכ' במפרש דכיון דס"ל

דהגל"מ כממון דמי מותר לעשות בו מום. וזה תימה גדול' דבשביל חיוב אחריות יהי' מותר לעשות מום הרי הוא הקדש. ועיין קצה"ח סי' שפ"ו הנ"ל מה שתמה על הפ"י שכ' דיכול למוכרה. (ועיין לעיל סי' נ"ט אות ז') והמובחר דס"ל לר"ש טעמא דמותר להקיז דהו"ל בע"מ באחוזת דם כדאיתא בבכורות ל"ד ומ"מ בקדשים שא"ח באחריות ס"ל אסור להטיל מום בבע"מ רק בקדשים שחייב באחריות כיון שהבעל יכול למוכרו כשהומם ויש בו אונאה כמ"ש רש"י בב"מ דף נ"ח הוה כדידי' ויכול להטיל מום. מיהו בלא"ה דברי ירושלמי צ"ע דהרי הכא בבכור קיימינן וצ"ע:

ח **ודע** דבמעילה י"ט ס"ל לר"ש בלקח קיני זבין וכו' והביא חטאתו ואשמו מהקדש כיון שהוציא מעל. ור"י ס"ל עד שיזרק הדם וכ' רש"י דס"ל לר"ש כיון שהביאו לעזרה נפטר מהאחריות. ולר"י לא נפטר עד זריקה. ובזה ישבתי קו' רש"י בב"ק ע"ו דמקשה שם אגנב והקדיש פטור מדו"ה ליחייב מהקדש דו"ה. ומשני ה"מ ר"ש דקדשים שחייב באחריות ברשותי' דמני' קאי. והקש' רש"י דא"כ שוב לחייב מטביחה דו"ה. ולשיטת רש"י במעילה לק"מ דכיון שהביאו לעזרה נפטר מאחריות ושוב ל"ה בשעת טביחה קדשים שחייב באחריות וז"ב. ואין להקשות דא"כ לחייב אהקדש מהכנסת עזרה. דזה ל"ק דכיון דל"ה המכירה בפעם אחת א"ח דו"ה כמ"ש במקנה קדושין נ"ב לענין מכירת האימורין ואח"כ הבשר עיי"ש. (וראיתו ממכרה חוץ מל' יום נכונה הגם כי בשטמ"ק משמע דהאיבעי' דוקא אם מחייב לאלתר דו"ה. ע' לח"מ פ"ב מגניבה שכ' דאף לאחר ל' הוכר הגנב פטור מדו"ה עיי"ש). והנה מה שקשה לי לשיטת רש"י במעילה מהא דבב"ק ע"ו מוקה ר"י בר אבין שנשפך הדם ומ"ה חייב בדו"ה לר"ש וקשי' דהרי הבעלים נפטרו מאחריות משעה שהביא הגנב לעזרה. ושוב ל"ח קדשים שחייב באחריות ופטור מדו"ה. י"ל דזה דוקא כשהביא בעצמו לעזרה דחצר ההקדש קונה והבעלים עשאו לחצר שליח משא"כ כשהביא הגנב לא נפטרו הבעלים. משא"כ בקו' רש"י לעיל מיירי שהקדיש הגנב והוא חייב באחריות נפטר בהבאה:

ט **ואמנם** בלא"ה דברי רש"י תמוהין מכהנים שפגלו במקדש דחייבין לבעלים כפירש"י בגיטין הרי דלא נפטר בהבאה. ונ"ל דלא נפטר בהבאה רק מאחריות גניבה. וכוונת רש"י לפ"מ דס"ל לר"י בחולין קל"ט בקדשי בדק הבית בנגנב פטור מאחריות דכל היכא דאית' בי גזי דרחמנא איתא. ובקדשי מזבח מודה ופירש"י דכי קאמר עלי להביאו לעזרה קאמר. א"כ כשהביא לעזרה פטור מאחריות גניבה והגזבר חייב לשלם לבעלים. ומ"ה מעל בהביאה לעזרה לר"ש. אבל בנשפך הדם או מת חייבין הבעלים להביא אחר ומ"ה בכהנים שפגלו תם משלמין לבעלים וגם בגנבה הגזבר משלם לבעלים לר"ש דדהג"ל

כדידי' דמי' והבעלים מביאין לכפרה. ור"ש כשיטתי' דדהגל"מ כמ"ד וחייב הגזבר לשלם לו. והוא נפטר ומ"ה מעל. וזה דוקא באחריות גניבה. ומצאתי בטורי אבן מגילה ח' שתמה על דברי רש"י. וע' בטהרת הקודש ריש זבחים שהאריך בדברי רש"י ומ"ש בזה הוא הנכון ת"ל ולפ"ז ל"ק מ"ש לעיל מנשפך הדם ומ"ש בישוב רש"י שריר וקיים:

י **והנה** מה דאמרינן במעיל' י"ט בלקח קיני זבין כשהביא לעזרה מעל לר"ש נכון בפשיטות לפי המבואר בשקלים פ"ז דתנאי ב"ד הי' להביא קינין הפסולות לר"ש מציבור ולר"י המספק את הקינין הי' מביא א"כ נפטר מכל אחריות בהבאה לעזר'. וע' בקצה"ח סימן קנ"ח שתמה על התומים בזה ממשנה הנ"ל. ואולי י"ל בזה גם דברי התוס' חולין כ"ב ד"ה והביא תחילת הציהוב שהקשו דממנ"פ אחד מהם פסול ואיך יצא ידי נדרו ותי' דמ"מ כיון שהביאו לעזר' יצא ידי נדרו מאחד שאחד מהן כשר. שתמה המ"ל פי"ד ממעה"ק דאיך יתכן שיצא ידי נדרו והלא אף ששחטו הכהן שלא לשמו לא יצא ידי נדרו. וכש"כ היכא דאין הכהן יכול להקריב ולפי המבואר במשנ' דתחת קינין הפסולות הי' מביאין מציבור א"כ כשאמר מן התורים או מן בני היונה והביא תחילת הציהוב. כשיבא אליהו ויאמר שהוא קטן או גדול יצא וחזי להקריב . לא מיקרי אין ראוי להקרבה כדאמרינן ביבמות ס"א לענין א"ר ליבום (ע' לעיל סימן ט' בש"ה) ומה שבאמת אין יכולין להקריב מחסרון ידיעת הכהן הוה כנפסל בעזרה ובא משל ציבור מתנאי ב"ד. מיהו יש לדחות דכאן גרע דמביא בתחלה לפסול ועכ"פ מקיניזבות ל"ק מידי אדברי רש"י דמעיל'. אך מחטאת ואשם קשיא ולפמ"ש לעיל ניחא ומבואר יותר דהנה הכהן נוטל עור מחטאת ואשם. והוי שומר שכיר ולר"ש דדהגל"מ כמ"ד חייב באחריות. ואמנם מקיני זבין אין נוטל העור ובשר חטאת עוף י"ל משלחן גבוה קזכי ול"ה ש"ש ולכן כשנגנב ונאבד הי' מתנאי ב"ד מביאין כמבואר במשנ' דשקלים ולכן נכון מה שהוצרך לתנאי ב"ד בקינין שנאבדו. ויהי' איך שיהי' דברי רש"י במעיל' מיושבין בט"ט דר"ש כשיטתי' ור"י כשיטתי' (וע' מ"ש לעיל סי' י"ג אות י"ד לענין אי הכהנים הוי פועלים ושם הבאתי דברי הקצה"ח ודברי מהר"ם רוטנבערג):

ובאמת גם על דברי הקצה"ח ח יש לדון בסימן קכ"ח דנהי דעל קיני זבין היטב אשר דיבר דאחר שבא ליד כהן בנגנב ונפסל הי' בא משל ציבור אבל הרי במשנ' דנדרים ל"ה איתא חטאות ואשמות. ובזה לא הי' תנאי ב"ד. ואיך מוקה ירושלמי זאת בבא ליד כהן. ושוב הראו לי שבמשובב נתיבות הרגיש הקצה"ח בעצמו בזה. ולמ"ש לעיל יש לומר משנה דנדרים וירושלמי קאי לר"ש ודו"ק:

יא **והנני** חוזר למה שהחילונו לדבר הנה גם רש"י בחולין קל"ט תמוה שכ' ד"ה אבל היכא דאיתנהו וז"ל ואם הוציאן הגנב הוא מעל ועלי' לשלם להקדש דע"כ מיירי דלא ידע שהוא הקדש דאל"כ לא מעל כשהוציא א"כ הרי מעל בשעת גניבה. ולומר דדברי רש"י וגם סוגיא דב"ק ע"ו קאי לר"מ דבשוגג אין מתחלל ואין מעילה לדידי' אלא באכילה זה דוחק דהרי הלכה כר"י וצ"ע. ושמא רש"י מיירי כשידע בשעת גניבה שהביא הקדש ואח"כ שכח והוציא וסוגיא דב"ק מיירי בבע"מ שהתפיס לדמי שלמים דליכא מעילה:

יב **והנה** הפ"י הקשה בב"ק בהא דמוקה ר"ל בשוחט בעלי מומין בחוץ דא"כ הו"ל קדשי בדק הבית ור"ל ס"ל אף היכא דאמר עלי ונאבדו א"ח באחריות ואיך משכחת קדשים שחייב באחריות. ולק"מ דהרי ר"ל קאי אהקדישו בעלים בבית גנב והכפל כבר נתחייב בעוד שהי' חולין ואטביחה חייב דו"ה. דבזה חייב באחריות אף לר"ל כמו במת כדאיתא בחולין שם. עוד עיין בפ"י שם ד"ה וכי שחיטה מתרת והלא פדי' מתרת. והקשה דילמא כשפדאה קודם שחיטה ות"ק פוטר כיון דבשעת גניבה הי' הקדש. וגם זה ליתא דלר"ל מיירי מתניתין בהקדישו בעלים בבית גנב. ובעיקר הדין היכא דפדה קדשים שקדם הקדישן למומו י"ל דא"ח דו"ה בשחט אח"כ. כיון דאיתקש לצבי ואיל. ודו"ה א"ח רק אשור ושה והרי בבכורות י"ד יש קרא מיוחד לחלבו מה"ט ואדו"ה ליכא קרא . ולפמ"ש התוס' שם דבעי לכ"א קרא מיוחד שמא חייב דו"ה וצ"ע בסוגיא שם בזה. ואם נאמר דפטור מיושב קו' הפ"י לר"ת דמיירי בקדם הקדישו את מומו דל"ל שפדה קודם הקדש דא"כ א"ח דו"ה בלא"ה:

ובאותו ענין הערינו ב"א החריף כ' גדלי' נ"י בהא דהקשה בפסחים כ"ז והלא מעל המסיק ולוקמא בקדשי נכרים דאין מועלין כדאיתא בזבחים מ"ה. והשבתי לו דא"כ שוב קשי' ומה בין זה לערלה דהטעם דהקדש ל"ב משום דהו"ל דשיל"מ אף דצריך הוצאה משום דהקדש שוה מנה שחילל על ש"פ מחולל וכ' הטורי אבן מגילה כ"ג בא"ש הסברא משום שיכול לישאל על הקדישו ומבואר בירושלמי הובא במ"ל דנכרי אין יכול לישאל על הקדישו ושוב בטל הקדש שלו. ולכן ע"כ לא מיירי בהקדש נכרי. ויש לפרש בזה לשון אי קשי' לי (ע' לעיל סי' מ"ו אות ד' כ' כעין זה):

יג **ושוב** נסתפק החריף הנ"ל בנכרי שנשבע ונתגייר אי יכול לישאל על שבועתו. כיון שקודם שנתגייר נמי עובר על בל יחל ול"מ לישאל והוכיח זאת מש"ס דשבועת כ"ד דמקשה וליתני שבועה שלא אוכל תמרים וחלב ומשני מידי דאיתא בשאלה לא קתני וליתני שנשבע קודם שנתגייר. עוד הקשה בש"ס דמכות דמקשה דליתני שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט ומשני ת"ת א"כ ל"ל. ועדיין ליתני בנשבע קודם שנתגייר.

דאז חל השבועה ומ"מ חייב בוודאי אשאר לאוין לר"ש. ושמא י"ל דא"ח אשבועה שנשבע בעודו נכרי דאף דבעודו נכרי עובר אשבועה כמ"ש המ"ל בהלכות מלכים מ"מ לכי מיגייר גופא אחרינא הוא. ואף דהתוס' כ' בסנהדרין ע"א ע"ב דבדיני אדם ל"א גר שנתגייר קטן שנולד. זה במה שעבר בעודו נכרי. אבל שיעבור השתא אשבועה שנשבע בעודו נכרי אין לנו. ועוד דהמ"ל כ' דה"ט דנכרי חייב לקיים שבועתו דהוה תחת סיג ברכת השם. וב"נ שבירך השם ונתגייר פטור כדאיתא בסנהדרין וה"ה דאית אשבועה שנשבע בעודו נכרי ודו"ק:

סימן צג

שלום וברכה לתלמידי ש"ב הרב החריף ובקי מהור"ר סענדר שורשטיין נ"י מנעמראוו:

א **מה** שהעירות על קו' התוס' שבת קי"א דנוקי ברייתא דטובלין כדרכן כמ"ד טביל' בזמנה מצוה ורבא ס"ל טב"ז לאו מצוה. וכתב דרבא ע"כ ס"ל טב"ז מצוה מדאמר בר"ה בנודר ממעין טובל בו דמלל"נ וקשי' משחיט' דאסור לשחוט מסוכנת בסכין ע"ז ונימא מלל"נ וע"כ כתי' האבני מילואים סימן כ"ח כיון דאי בעי לא שחיט וע"כ ס"ל טב"ז מצוה. יפה הערת אבל כיון דאנן פסקינן טב"ז ל"מ ופסקינן כרבא. ע"כ לא מוכח מזה דאף אי טב"ז ל"מ מכל מקום קצת מצוה יש כמו קדושי אשה שכ' הר"ן בתשובה דהיא לא מיפקדה אפ"ו מ"מ קצת מצוה יש כיון שהבעל מקיים ע"י. וה"ה טביל' לבעלה או לקדשים והוה כעירוב למ"ד אין מערבין אלא לדבר מצוה. וא"ד לשחיטה דלאו מצוה היא כלל דמה שמברכין הוא משום איסור שלא לאכול נבילות כמ"ש הטו"ז ביו"ד סי' א' משא"כ בהזי' וטבילה. והכי מוכח בקידושין נ"ח דמקשה אמשנה דמקדש באפר פרה מנוטל שכר להזות דאסור לוקמא כמ"ד הזי' בזמנה לאו מצוה ומ"ה מותר ליקח שכר. ומשנה דבכורות כמ"ד הזי' בזמנה מצוה. וע"כ דאף למ"ד הזי' בזמנה ל"מ היינו שמותר לישאר בטומאתו אבל מ"מ כשמזה עושה קצת מצוה ויאסר ליקח שכר וה"ה דמלל"נ. ובא"מ הקשה למ"ד אין מערבין אלא לדבר הרשות דל"א מלל"נ ומ"ש מטבילה למ"ד בזמנה ל"מ ולק"מ דטבילה היא לצורך מצוה. וז"פ:

ב **והנה** ראיתי בס"ט סי' קצ"ז ס"ק ד' שהקשה על התוס' הנ"ל דל"ל לומר דרבא כמ"ד לאו מצוה הלא אף דס"ל לרבא כמ"ד מצוה הוצרך לומר מטעם הואיל דהרי קאי אמתניתין דמתירין ב"ה לטבול בשבת וע"כ מיירי שהגיע זמן טבילה מע"ש מדאמרי ב"ש שיטבול בע"ש. ומזה הוכיח הס"ט דס"ל לתוס' דרבא מיירי בזמנו. הנראה דהוא סבר מ"ד טבילה בזמנו מצוה דוקא בזמנו וכשעבר זמנו ל"מ. וליתא דבזמנו מצוה וגם אח"כ נמשכת המצוה. כמו מילה וככל מצות. ומ"ה נהי דבמשנה מיירי שהגיע הזמן בע"ש מ"מ גם

בשבת מצוה היא ולכן הוצרכו התוס' לומר דרבא ס"ל ט"ב ל"ע. מיהו י"ל כונתו דנהי דאח"כ נמי מצוה מ"מ כיון שעבר זמנו אין להתיר לטבול ביוה"כ. כמו מילה של"ב (ועיין לעיל סוף סימן פ"ז):

ג **והנה** התוס' בנדה ס"ו ע"ב הקשו בבית הסתרים דל"ב רק ראוי לביאת מים משום כל הראוי לבילה וליבעי לכתחילה ביאת מים כמו בילה ותי' דאין סברא גבי טבילה שלא הקפידה תורה אלא שיטהר האדם וכיון דבדיעבד טהור לכתחילה נמי ל"ב אבל בילה ומקרא בכורים וחליצה מצות נינהו הילכך לכתחילה ליעבד. והקשה במי נדה דא"כ למ"ד טבילה בזמנה מצוה ליבעי לכתחילה ביאת מים. ומה הקשה שם לרבא. ונימא דס"ל טב"מ. ובאמת לא כוונו התוס' לומר דלאו מצוה דאף אם טב"מ מ"מ אין תכלית המצוה הטבילה' רק חוב עלי' שיעלה מטומאתו וכיון דבדיעבד עולה מטומאתו אין עלי' חיוב יותר. דהטבילה בעצמו ל"מ רק מה שעולה מטומאה היא מצוה.. משא"כ בילה ומקרא בכורים וחליצה בעצמותן מצות נינהו וז"ב. איברא דק"ל על תוס' דהרי שחיטה כמו טבילה ומ"מ בעינן שיהי' ראוי לשחיטת ב' סימנים בעוף ומה"ט שמועה אסור. ובעינן לכתחילה שחיטת ב' הסימנים ולהרבה פוסקים הוא מדאורייי ע' סימן כ"א בב"י ובפמ"ג. וצ"ל דתוס' נדה ס"ל גם בשחיטה ל"ב לכתחילה ב' סימנים רק מדרבנן כשיטת הרי"ף. וס"ל דמדאורייי אין לחלק בין לכתחילה לדיעבד רק במצוה. וכ"כ התוס' בגיטין דף ג' ד"ה וכי לא בעי דמדאוריית' אין חילוק בין לכתחילה לדיעבד. וסותרים לדבריהם בכתובות ל' ד"ה א"ב בעילה דאנוסת עצמו לא ישא מדאורייתא ואם נשא נשוי דיש חילוק מדאורייתא בין לכתחילה לדיעבד. אך לפ"מ שבא הכתוב השלישי והוא תוס' נדה הנ"ל והכריע ביניהם הכל נכון. דהגט דל"ה רק הכשר כמו טבילה ושחיטה מדאורייי א"ח בין לכתחילת לדיעבד. משא"כ כהן שישא בתולה היא מצוה ויש חילוק מדאורייי בין לכתחילה לדיעבד. וה"ט שכתבו התוס' פסחים ס"ג דבקדשים בעי שנה לעכב. דבקדשים יש חילוק מדאוריית' בין לכתחילה וכ"כ התוס' בפסחים י"א ודו"ק:

ד **ודע** דבענין הזי' בשבת שכ' הר"ן דפ"ט במילה ל"ח שמא יעבירנו דאין טרוד רק אבי הבן ויזכירו אותו ובשופר הכל טרודין ובהזי' בע"פ הכל טרודין בפסח. והקשה בצל"ח דא"כ הזי' בשאר שבת יהי' מותר ותי' דאסור משום מתקן ודוקא לבטל מצות פסח מפני הזי' צריך לטעם שמא יעבירנו. ולפמ"ש בצל"ח פסחים פ' דבהזי' שלישי ל"ש איסור מתקן דעדיין לא הותר בשום דבר. א"כ תיקשי מיומא ז' דהזי' ג' א"ד שבת ול"ש שמא יעבירנו להר"ן וגם איסור מתקן ליכא. וכבר הקשו על הצל"ח והובא בנוב"י תנינא א"ח סי' קט"ז הנה גברא רבה. אמר מילתא וי"ל דברי' דתלי' במחלוקת בין ר"נ ור"ש שבת צ"ד

בתולש אחת מג' לר"ש פטור דלא אהני מעשי' ולר"נ חייב דאי משתקלי חדא אחרינא אזלה לה טומאה ה"ה בהזי' ג' לר"ש ל"ה תיקון ולר"נ הוי תיקון דאי מזה בז' אזדא לה טומאה. ולפ"ז אין לתמוה אם הסוגיא דיומא ז' אזדא לר"נ. ולכן חשוב תיקון ואסור בשבת והצל"ח קאי לר"ש דהר"מ פסק כותי' וע' תה"ד סי' מ"ח. ואולי יש לישב בזה דברי רש"י ביומא ז' שפי' וכל אימת דמתרמי מפרשינן לי' ואעפ"י שלא חל ד' שלו בשבת ונמצא הזיתו בטילה ב' ימים. והקשו בזה דהרי משכחת לה שיבטל הזי' ג' ימים כגון שחל יום ג' להפרשה בשבת דלא מזינין וגם ביום ז' לא יזה כיון שלא חוזה ביום ג'. עיין חידושי הריא"ף להנ"ל י"ל דלא ניחא לרש"י דרבא קאי לבר מהילכתא דהלכה כר"ש בתולש שער. ולכן כשחל יום ג' בשבת מזינין ולא משכחת ליבטל רק ב' ימים היינו יום ד' ויום ז' כשחל בשבת ודו"ק. אמנם צ"ע על הפ"י בסוגיא דטבילת כלים שכ' דמה"ט מתירין ב"ש צ"ה טבילות דל"ח מתקן כיון שעדיין בספק גם למחר א"כ ביומא ז' דגם למחר עומד בספק זה ל"ה מתקן. וגם שמא יעבירנו ל"ש להר"ן ע"כ צ"ע:

ה **ובהך** פלוגתא שבין ר"נ ור"ש עלה בידי לישב דברי הטו"ז יו"ד סימן ב' ס"ק י"ד שכ' דבשוחט לעכו"ם לא נאסר רק בשוחט סימן אחד דזה מעשה כל דהו. ובנקה"כ תמה עלי' מהא דהקשה בחולין מכדי ר"ה כמאן אמר לשמעתי' כעולא ועולא מעשה כ"ד אמר. ולהטו"ז מעשה כל דהו דוקא סימן אחד אבל לא חצי קנה ולמה הוצרך לאוקמי בחצי קנה פגום. להנ"ל נאמר דלר"נ דס"ל בתולש שער מג' שערות חייב דאהני מעשיו שאם יתלש עוד אזדה לה טומאה ה"ה בשחט חצי קנה לע"ז אסור דאהני מעשיו שאם ישחט עוד פורתא יהי' שחיטה משא"כ לר"ש. א"כ הטו"ז שפיר כ' להלכה כר"ש כדכתיבנא. אמנם בש"ס דחולין הקשה ר"נ לר"ה משוחט חטאת העוף ומשני ר"פ בחטאת העוף וחזר והקשה ר"נ מכדי ר"ה כמאן אמרי' לשמעתי' והיא כשיטתי' בשבת צ"ד גם בשוחט חצי קנה הוי שוחט לע"ז. ושפיר הקשה. וזה ישוב נכון ת"ל:

ו **ובהך** ענינא דשמא יעבירנו יש לי ענין חדש. הנה ז' מהר"ם פדווא הובא במג"א סימן תקפ"ח הקשה אמאי אסרו תק"ש בשבת משום יעבירנו ול"א משום שמא יתקן כלי שיר. ותי' דכיון דגזירה זו שייך אף ביו"ט לא רצו לבטל מצות ההור' מכל וכל. והקשה בשעה"מ ה' שופר דא"כ לב"ש דגם ביו"ט ל"ל מתוך ויש איסור הוצאה ושייך גזירה דלמא יעבירנו למה גזרו בשבת. ונ"ל לישב דלכאורה קשה לב"ש יהי' מותר לתקוע בשבת דל"ש שמא יעבירנו דר"א ס"ל שבת קל"ב שופר וכל מכשיריו ד"ש ואין לחוש שמא יעבירנו ור"א מתלמידי ב"ש ומסתמא ס"ל כוותייהו כמ"ש תוס' ביצה ל"ד אך נ"ל דלב"ש דס"ל שביתת כלים דאורייתא ע"כ ל"ל דמותר לעשות שופר בשבת. דנהי דמת

שהוא מחלל שבת עשה דוחה לל"ת אבל מה שעובר על שביתת כלים אין העשה דוחה איסור זה חדא די"ל לר"א שבת ל"ה רק ל"ת כמ"ש מהר"ם שבת קל"ב (ע' לעיל סוף סי' ל"ו) ולכן ע' דוחה ל"ת אמנם שביתת כלים הוה עשה דרש"י פי' בשבת י"ח דוכל אשר אמרתי תשמרו קאי אלמען ינוח דהיא עשה כמ"ש תוס' ופי' ר"פ במה בהמה ולא תיקשי איך הטפל חמור מהעיקר ע' תוס' ב"ק ק"א סד"ה ולא יצבע. ועוד ה"ז דומה למה שכ' הנ"י בנדרים פ"ב דמה"ט אין עשה דסוכה ומצה דוחה ל"ת דנדר דמצוה חובת גברא ונדר איסר חפצא עיי"ש. ושביתת ודאי איסור חפצא דאף אם הוא שובת ואחר יעשה מלאכת עובר. א"כ אין עשה דידי' דוחה איסור זה ולכן לב"ש הטעם דשופר אד"ס משום שמא יתקן כלי שיר. דאסור בשבת ול"ש גזירה זו ביו"ט לפמ"ש הב"י ורמ"א סי' רמ"ו דאין איסור שביתת בהמתו ביו"ט. וה"ה לב"ש בש"כ ונמצא דביו"ט שפיר ס"ל כר"א דדוחה יו"ט ול"ש גזירה זו רק בשבת לב"ש:

ז **ואמנם** יש מקום לומר דב"ש שפיר סברו כר"א דשופר וכל מכשירי' ד"ש ומותר לתקן השופר בשבת דל"ש איסור שב"כ. לפמ"ש התוס' בשבת י"ח ד"ה ולב"ש דליכא איסור ש"כ במה שנעשה מלאכה בהכלי אך במה שהכלי פועלת באחר עיי"ש. ונמצא דבתיקון השופר ליכא איסור ש"כ ולעומת זה נאמר דבמה שמעביר הכלי ד' אמות יש איסור ש"כ. ולפ"ז שפיר גזרו שמא יעבירנו דאין עשה דוחה זאת. משא"כ ביו"ט דליכא איסור ש"כ ל"ג שמא יעבירנו דדוחה יו"ט. ובהכי ניחא הא דאמרינן בביצה דלב"ש אין מוציאין הלולב ביו"ט. והקשה בח"ס א"ח סי' קמ"ח הרי מסתמא ס"ל כב"ש דלולב וכל מכשירי' ד"ש. ולישב נאמר דלשיטת הסוברים גם ביו"ט שביתת בהמתו ה"ה שב"כ לב"ש אסור. ולכן אין מוציאין גם לר"א ומ"מ לתקן השופר מותר לר"א. דבזה ליכא איסור ש"כ כנ"ל. ולפ"ז צ"ל הא דהקשה בפסחים ס"ט ולר"א כעברי' או דקאי שם לרבה דס"ל שבת י"ח דגם לב"ש ליכא ש"כ רק היכא דקעביד מעשה. ולכן בהעברה ליכא ש"כ או כיון דבמים ליכא איסור ש"כ הכלי בטל לגבי המים כדאיתא בשבת צ"ד. ולפי שעיקר הדבר אי במעביר ד' אמות עובר על ש"כ וגם גוף הסברא דעשה א"ד זאת הוא ספק בעיני אקצר ולא באתי רק לעורר המעיין:

ח **ובסוגיא** דר"ה כ"ט ע"ב בקו' הגמ' ועוד הא לאו מלאכה היא דאיצטריך קרא למעוטי תמהו התוספות דאדרבה אי לאו מלאכה צריך קרא ואי מלאכה היא קרא ל"צ דנפקא מכל מלאכת ל"ת. גם קשה אמאי לא הקשה בפשיטות כיון דלאו מלאכה למה אסרה תורה. ונראה לישב די"ל לעולם מלאכה היא ורק דס"ד דאתי עשה ודוחה ל"ת דשבת ואף דאין עשה דוחה ל"ת דכרת אמנם לפי המבואר ביבמות ג' ל"ת דכרת מ' שמעית

לי' והקשו בתו' ד"ה ל"ת. דנילף מעשה דיבום דדוחה ל"ת דכרת ותי' דמעשה דיבום אין ללמוד דשאני התם דא"א לקיים מצותו רק באיסור ואין ללמוד מזה דהותר לגמרי משא"כ בציצית יש מציאת למצוה בהיתר כגון בפשתן ומ"ה ל"ה רק דחוי'. ומעתה אף אנו נאמר דאם תק"ש ביו"ט מלאכה היא ומ"מ מותר מגזה"כ. א"כ לא משכחת למצות תק"ש רק באיסור והותרה לגמרי מותר אף בשבת ש"ב כרת ואם ביו"ט ל"ה מלאכה רק בשבת בלא קרא אין עשה דוחה ל"ת דכרת. והנה הא דתק"ש חכמה ואינה מלאכה. י"ל דוקא ביו"ט ל"ה מלאכה דכתיב מלאכת עבודה אבל לא בשבת. וכ"כ הריטב"א בשבת פ' כל כתבי. ומעתה הגמ' ל"מ להקשות כיון דל"ה מלאכה למה אסרה תורה די"ל בשבת הוה מלאכה ורק ביו"ט ל"ה מלאכה דל"ה מלאכת עבודה ומ"ה הקשה הרי עכ"פ ביו"ט ל"ה מלאכה ובלא קרא אין ע' דוחה ל"ת דכרת ולמ"ל קרא דבשלמא אי ביו"ט מלאכה דא"א לקיים המצוה רק באיסור הותרה לגמרי וס"ד אף בשבת שרי משא"כ אי ביו"ט ל"ה מלאכה ל"צ קרא. ומ"ה תירץ דלעולם בשבת נמי לאו מלאכה היא. ורק מדרבנן אסור והא דמשמע בשבת קל"ב דגם בשבת לאו מלאכה היא זה למסקנא ודו"ק. ובעיקר סברת ר' לוי דתק"ש מלאכה י"ל דדוקא בתקיעה דמצוה הוה מלאכה מטעם אחשבי'. ובזה מיושב רוב הקו' שהקשה בט"א עלי' ואין להאריך יותר בזה והנני ידידו שארו וד"ש:

סימן צד

סוגי' דמי שאחזו בולמוס יומא פ"ג ע"א דרוש לש"ש. (א) **הנה** השעה"מ פ"ח ולולב ה' ב' הקשה לשיטת הר' מנוח דהפקר אף לאחר מירוח פטור ממעשר מאי קאמר בלא אפשר בחולין לכ"ע מאכילין טבל יפקירנו ויהא חולין גמורין ונ"ל לפי המבואר בתוס' ב"ק ס"ט דה"ט דיאוש אינו פוטר ממעשר כמו הפקר דנהי דנגזל א"י לתבוע מן המחזיק בה אחר אוש מ"מ כיון שכל אדם אסור להחזיק בה מפני שצריכה לגזלן לפטור עצמו מן הנגזל ל"ד להפקר דהפקר בלקט ש"פ יש לכ"א חלק משא"כ הכא שאסור לזכות בה עיי"ש ומעתה חולה מסוכן ואין לו רק אותו הטבל לאכול אף אם יפקירנו אסור לכ"א לזכות בה שהוא צרוך לחולה ואם כן ל"ה כהפקר לענין מעשר וא"ל דיכול לחזור וליתן במתנה ז"א דאטו זה הפקר היכא דא"י לזכות אלא א"כ יחזור במתנה ול"ק קו' שעה"מ דאפי' יפקירנו יחייב במעשר ובזה מיושב ג"כ קו' הכפ"ת לשיטת הסמ"ג דבשביעית מהני הפקר לאחר הביעור א"כ בפירות שביעית יפקירם ולהנ"ל ניחא. והגם דתוס' שם כ' דאם זכה יצטרך לשלם דמים לגזלן וזה ל"ש הכא מ"מ סברא הראשונה שכ' התוס' שייך ג"כ הכא ודוק:

ב **ולישב** דברי הר"מ שהקשה המג"א סימן תרי"ח עלי' דס"ל באפשר בחולין מפרישין משמע אפילו בשבת ולר' במעשר ירק עדיף להאכיל טבל מלהפריש בשבת ואמאי לא חילק בין מעשר ירק לדגן דהלכה כרבי ונבאר מקודם דברי הרי"ף והר"מ בסוגי' דפת שעיפשה פסחים ז' שתמהו עליהם דהא הגמ' מקשה וניזול בתר בתרא ומ"ש ממעות שנמצאו ומשני שאני הכא דעיפושה מוכיח עלי' ואמאי השמיטו הם תי' הגמ' ונ"ל דהמג"א סימן תס"ז הביא דברי מוהר"ם לובלין דבנמצא חטה בחביות מחזיקין ריעותא מזמן לזמן והמג"א ביאר בס"ק י"ח כדאמרינין בנדה ובחולין דל"א השתא הוא דאיתרע היכא דליכא חזקה עיי"ש וצ"ע בדבריו דהכא נמי איכא חזקת היתר כמו בבהמה שנמצאת טרפה ע' תוס' חולין י"א עוד הקשה במקו"ח דהא הר"מ באה"ט פי"ז פ' דאפי' בנמצא במעטן הגג טהור כחכמים דפליגי בתוספתא אר' ע' בר"ש ובתויו"ט טהרות פ"ט מ"ט הרי דאפי' מזמן לזמן לא מחזקינין עיי"ש במקו"ח:

ונ"ל לישב דברי מהר"מ והמ"א הנה מרש"י כריתות י"ד ע"א משמע דאיסורי מאכלות הוי איסור חפצא כמ"ש שם ד"ה אה"נ הוי איסור מוסיף דאיתוסף איסורא אחפצא עיי"ש וכן מוכח בתשו' הרשב"א סי' תרט"ו עיי"ש וע' בברוך טעם בשער הכולל דין ב' דזה דוקא באיסור שאינו תלוי בזמן אבל איסור התלוי בזמן כגון יו"כ דלמחר מותר ודאי ל"ה רק איסור גברא דל"ל דעל החפץ חל האיסור דא"כ לעולם אסור:

וכן משמע בכפ"ת ריש יוה"כ. וראי' ג"כ מדברי תוס' שבת י"ב ובכ"מ גבי בהמתן ש"צ שחילקו בין היכא שהאיסור תלוי בזמן או לא. והנה י"ל דחזקת היתר ל"ש רק באיסור חפצא דכשאתה מסופק אם נאסר חפץ זה ונשתנה מקדמותו או לא אתה מעמידו בחזקתו דלא נשתנה מהיתר לאיסור משא"כ באיסור גברא ואתה מסופק אם נאסר או לא ל"ש לאוקמי בחז"ה דהא החפץ לא נשתנה רק דהגברא אסור ואם אין ראי' לדבר זכר לדבר דר"א בכתובות ע"ו ס"ל דחזקת הבת ל"מ לאב ושם ע"ב תוס' ד"ה כלה בבית אבי' כ' דל"מ חזקת החמור לבעלים. וה"ה בא"ג דהס על הבעלים אם מותרין והס' שנולד בהחפץ ל"מ חזקת החפץ דלא נשתנה כלל מקדמותו וע' לקמן . והנה אם איסור חמץ הוי א"ג או א"ח נ"ל דתלי' אי חמץ שעה"פ מותר ל"ה רק א"ג דהא תלוי בזמן משא"כ אם גם אחה"פ אסור הוא א"ח דבפסח נעשה החמץ חתיכה דאיסורא לעולם. ומעתה מיושב דברי המ"א והר"מ דהר"מ שפיר פ' גבי מעטן דטהור מטעם חזקת טהרה משא"כ חמץ דהוא א"ג ל"ש לאוקמי בחז"ה כנ"ל. ואף דחז"ל אסרו החמץ לאחה"פ מטעם קנס מ"מ לא באו להקל כמ"ש הר"ן ומ"ש הר"ן לענין נ"ט בר נ"ט דחמץ שמו עלי' משמע דהוי א"ח י"ל בזה דלהחמיר שפיר הוי א"ח מטעם דאסור לאחה"פ מדרבנן:

ג **ומעתה** מיושבין דברי הרי"ף והר"מ בסוגי' דפת שעיפשה דהנה הצל"ח הקשה מאי הקשה דניזול בתר בתרא ומייתי ראי' ממעות שנמצא דילמא שם לחומרא אזלינין בתר בתרא ולא לקולא ומה שנ"ל בזה דמצד הסברא גם בפת שעיפשה יש להתיר דכשאתה מסופק אם הניחוהו קודם הפסח והוי חמץ או בפסח הניחוהו והוא מצה ואתה צריך להעמידו בחזקתו דאם חמץ הוא נשתנה מקדמותו ויוצא מהיתר לאיסור וע"כ צ"ל מצה הוא ולא נשתנה ומותר מטעם חזקה ורק די"ל כאן נמצא כאן הי' עדיף מחזקה וע"ז מייתי ראי' ממעות שנמצאו דגם שם י"ל כנכ"ה ורק הואיל ושוקי ירושלים עשוין להתכבד ל"א כנכ"ה וה"ה הכא סתם תיבות עשוין להתכבד ושוב מהני להתיר מטעם חזקה ואמנם למ"ש דבחמץ ל"ש חזקת היתר דהוי א"ג כנ"ל שוב הדק"ל דמאי מקשה הגמ' ורק דהגמ' מקשה לרב דהוא בעל מימרא זו והוא ס"ל בד' ל' דחמץ לאח"ז אסור והוי א"ח ושייך לאוקמי אחזקה אבל הרי"ף והר"מ דס"ל דחמץ לאח"ז מותר ול"ה א"ח ל"ש לאוקמי אחזקה ל"ק קו' הגמ' וע"כ לא הביאו סוגי' זו ובאמת הכי משמע גם בביצה שנולדה ביו"ט דבס' מוכן לא מוקמינין אחזקה וע' מרדכי בביצה דמטעם חה"ג קאתי עלה ולא מטעם חז"ה:

ד **ובזה** מיושב הקו' שהקשיתי בד' ל"ו בפסחים דמקשה ואיסור חמץ להיכן אזיל דמשני הא מני ר"ש דס"ל אאחע"א ומייתי מאוכל נבלה ביוה"כ ולשיטת רש"י כריתות י"ד דאה"נ הוי איסור מוסיף א"כ מאי ראי' הרי שם הוא כולל וכאן מוסיף ולהנ"ל נכון דזה דאה"נ הוא מוסיף היינו אם הוי א"ח כמ"ש רש"י בכריתות ומתוסף איסורא אחפצא משא"כ חמץ אם הוי א"ג ל"ה רק כולל דמה לי אם נאסר לגברא עוד חתיכה או דנאסר לחתיכה זו גם בהנאה מ"מ אחפצא לא נוסף. ומעתה לר"ש דס"ל חמץ לאחה"פ מותר א"כ הוי א"ג אה"נ ל"ה רק כולל. ובסברא זו שכתבתי לחלק בין א"ח לא"ג נ"ל לישב דברי המ"א בסי' שכ"ג שהביא בשם תה"ד אף איסור דרבנן שמותר לבטל לכתחלה בשבת אסור דהוי כמתקן והמ"א הקשה מעצים שנשרו לתוך התנור ביו"ט האיך מותר לבטלן הרי מתקן ותי' ש"ה דמקלי קלי איסורא ותמהו בזה דקודם דידע הג' מיקלי קלי . הו"ל להקשות הרי מתקן. ואמנם לדעתי ל"ק כלל. דהתה"ד ל"ק רק אשאר איסורין הוי כמתקן מנא משא"כ ביו"ט דל"ה רק א"ג והחפץ לא נתקן כלל ל"ש כאן איסור מתקן כלל:

ה **ומעתה** נבוא לאיסור הפרשת תרומה. הנה בר"ע פי"ג משבת מבואר ב' טעמים א' משום מתקן ב' משום דדומה למקדיש . ולישב למ"ל ב' טעמים נ"ל לפי המבואר ביצה ל"ד דשבת קובע למעשר ואם למו"ש מותר הוא פלוגתא בין ר"א לר"י והר"מ גורס להיפוך ונמצא בזה מבוכה גדולה בין הפוסקים וע' בע"ל פ"ה דמעשר ה' כ"ב כ' דטבל שלא

נקבע רק לשבת מותר להפריש בשבת. וע' בשעה"מ פ"ה דמעשר שדחה דברי' ומסקנת המ"ל דהר"מ פ' דשבת א"ק רק לשבת אבל למו"ש מותר עיי"ש. ולפ"ז נ"ל למ"ש דבתלוי בזמן ל"ה רק א"ג ול"ש מתקן נכונים מקצת דברי המ"ל מ"ש דטבל כזה ל"ה מתקן ורק דמ"מ אסור מטעם דהוי כמקדיש. ומעתה נכונים דברי הר"מ שהצריך ב' טעמים דבטבל שלא נגמר מלאכתו ל"ש מתקן רק משום מקדיש אסור כמ"ש בשעה"מ כמה ראיות דגם בטבל כזה אסור להפריש בשבת:

וי"ל בזה קו' התוס' שבת מ"ד אהא דאמרינן הא קמ"ל דטבל מוכן אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן. והקשו דהא אמרינן מתיר את החבלים והשקים נופלים. משמע דאסור להניח תחתיהם דהוי מבטל כלו מהיכנו גבי טבל. ולהנ"ל י"ל הנה התוס' כ' הטעם דטבל מוכן הוא ול"א מיגו דאיתקצאי ביה"ש דמוקצה מחמת איסור דרבנן ל"א. וביאר בישי"ע הסברא. דל"ש איתקצאי לביה"ש דעל שבות ל"ג ביה"ש. ואמנם הב"ח הקשה בסימן שמ"ג מהא דאין מעשרין את הודאי ביה"ש אף דל"ה רק שבות ואך למ"ש הברטנורה בעירובין פ"ג. דעל ב' שבותים גזרו ובמעשר יש ב' שבותים כנ"ל בר"מ א"ש דאין מעשרין את הודאי. ובזה ג"כ מיושב דהוצרך הר"מ לב' טעמים דנ"מ לביה"ש. ומעתה בטבל ששבת קבעו ל"ש מתקן רק מקדיש מותר להפריש ביה"ש דביה"ש גם כן קובע כמו שיש להוכיח מדברי הבעל המאור ברישׁ ע"פ. ובתשו' הר"ן לענין אי מותר לשאול ביה"ש בנדר שיחול בשבת. ומעתה נ"ל דבפ' כירה שם איירי בטבל ששבת קבעו ול"ה מוקצה ובשבת קנ"ד מיירי בשאר טבל דהוה מוקצה כנ"ל. וכן י"ל בזה דברי התוס' סוכה י' מה שהוכיחו מלגין טב"י וע' בשעה"מ פ"א מיו"ט ה' כ"ב שתמה עליהם דהרי בטבל ל"א מיגו דאיתקצאי כדאמרינן בשבת מ"ג ולהנ"ל מיושב ודו"ק:

[1] **ומעתה** נבוא לסוגי':

הנה ברא"ש מובא מחלוקת שבין ה"ר מאיר והראב"ד אי שוחטין לחולה או מאכילין לו נבילה. ובתשו' הרשב"א הובא בב"י סי' שכ"ח כ' דתלי' אי שבת הותרה גבי חולה או דחוי' וצריך להבין דאם שבת הותרה גם נבילה הותרה וצ"ל דס"ל לחלק בין א"ח לא"ג דבשבת א"ג הותרה משא"כ נבילה הוי א"ח. הוי רק דחוי' ובפרט לפי המבואר בתוס' בכ"מ דבצבור לא הותרה רק טומאת גברא ולא טומאת בשר א"כ ה"ה באיסורין לא הותרה רק א"ג. וא"ח הוי רק דחוי'. והנה המהרש"א הקשה בסוגי' דקאמר דרבה תנאי היא אמאי לא קאמר דפליגי בפלוגתא דב"ת ורבנן ומיירי בלא אפשר בחולין. ונ"ל דל"ק דאס"ד דפליגי בפלוגתא דב"ת ורבנן אדמיפלגי בשבת ליפלגי בחול ואמנם לפמ"ש הכי קשי' מנ"ל להגמ' דפליגי בדרבה:

דילמא לכ"ע ס"ל כרבה. ורק דמיירי בל"א בחולין. ובחול כ"ע ס"ל דטבל חמור ורק דהנוב"י הקשה כיון דמיירי הכא דקוצצין לו בשבת לעיילה דרך גגות דפטור ממעשר. והי' דשבת קובע. ולפמש"ל אם שבת קובע ל"ה, רק א"ג וקיל משאר איסורין ומ"ה פליגי בשבת דס"ל לרבי דטבל זה דהוי רק א"ג קיל מתרומה דתרומה שיפריש לעולם אסורה והוי א"ח והוא קו' נפלאה. וצ"ל דהגמ' אזיל לפי הסוגי' דביצה דשבת אין קובע בדבר שלא נג"מ וע"כ מיירי שנגמרה מלאכתו ואסור אף למו"ש ול"ה א"ג. ומ"ה קאמר דפליגי בדרבה. ולבסוף מסיק דבמעשר ירק אף רבה מודה משא"כ הר"מ דפ' דשבת קובע אף בדבר שלא נג"מ י"ל דמיירי בטבל כזה ומ"ה פליגי בשבת ומיירי בל"א בחולין כקו' מהרש"א:

אבל באפשר בחולין כ"ע מודה דאף במעשר ירק מותר להפריש ומ"ה לא חילק הר"מ ודו"ק היטב:

ז **ואם** נאמר כפי' הב' שכ' המ"ל פ"ה ממעשר הל' הנ"ל דהר"מ פ' כר"י דאין שבת קובעת רק בדבר שנגמר מלאכתו ואסור אף במו"ש. י"ל בדרך זה דהמ"ל בפר"ד הקשה לשיטת הר"ן והראב"ד דשוחטין לחולה ולא נותנין נבילה דשבת הותרה אמאי מסיק דבמעשר ירק עדיף להאכיל טבל מלהפריש בשבת והרי שבת קיל משאר איסורין. ולזה י"ל דהגמ' קאי למ"ד דשבת קובע אף בדבר שלא נג"מ וזה אסור רק בשבת והוי ג"כ א"ג וקיל כמו שבת לענין חולה ומ"ה ניחא לי' דמיירי באפשר ועדיף להאכיל טבל מלהפריש. אבל הר"מ דס"ל דאין ש"ק רק בדבר שנגמר מלאכתו וזה לעולם אסור מוקי לפלוגתא בא"א כקו' מהרש"א דבאפשר ל"מ לאוקמי דאיסור שבת ודאי קיל. ודו"ק:

ח **ובאופן ב**' נ"ל בישוב דברי הר"מ. הנה לעיל כתבתי לחלק בין שאר איסורים דהוי א"ח לאיסור זמן דהוא א"ג. וכעת נ"ל דהדבר תלי' בפלוגתא הנה בנ"י פ"ב דנדרים ובריטב"א שם מבואר דנדר חל על איסורין כמו על שבועות דאיסורין נמי א"ג כשבועות ונדרים א"ח. ועיי"ש בריטב"א שמביא דברי הירושלמי דבעי אי נזיר חל על ערלה. והיא פלוגתא בירושלמי ולדעתי פלוגתייהו אי ס"ל איסורין א"ח או לא:

דלמ"ד נזיר חל על ערלה איסורין הוי א"ג. והנה בר"ן נדרים נ"ב פי' פלוגתא דר"י ורבנן במב"מ. דר"י יליף מולקח דם הפר דמב"מ ל"ב. ורבנן פליגי דשם שניהם היתר משא"כ איסור והיתר הוי מבא"מ. וכתב הר"ן דדשיל"מ דעתיד להיות היתר הוי מב"מ אף לרבנן ויש להבין דהרי מ"מ כעת איסור הוא ומאי נ"מ במה שסופו להיות היתר הרי לא קיי"ל כר"ש דכל העומד לזרוק כזרוק דמי וכבר הקשה כן בברית אברהם ח' יו"ד סי' ל"ה. והנה רבנן ס"ל דאו"ה מבשא"מ הוי וצריך להבין פלוגתתן ונ"ל דפליגי בזה דרבנן

ס"ל כל איסורין הוין א"ח. ומ"ה או"ה הוי א"מ דיש הפרש בין החפצים. ור"י ס"ל כל איסורין הוי א"ג ובהחפץ אין הפרש רק דב"א הבעלים אסורין ומ"ה הוי מב"מ והיא סברה נחמדה. ומעתה בדשיל"מ הרי כ' לעיל דהיכי דתלוי בזמן ל"ה, רק א"ג ומ"ה רבנן מודים דהוי מב"מ. וא"ש בזה דברי הרש"ל הובא בש"ך יו"ד סי' ק"ב. דל"ה דשיל"מ רק שעתיד ממילא להיות ניתר והוא עפ"י סברא הנ"ל ורק דבנדרים אף דהוי א"ח צ"ל דכיון דיש ביד הבעלים לשאול עשו את האיסור מדרבנן כא"ג. אבל עכ"פ בא"ג הסברא מדשיל"מ נכון מאוד דהוי מב"מ ממש. והי' מקום לומר דהוא מה"ת. ובזה נ"ל לישב מה שהקשיתי (וכעת מצאתי להגאון מהרש"ק בנ"ז סימן ר"ד שהרגיש בזה) דנדרים הוי דשיל"מ דמצוה לאתשולי' עלי' ולהמבואר בש"ע דעל שבועה אין נשאלין רק מדוחק ול"ה שבועה דשיל"מ ואמאי ל"ק בזה חומר נדרים מבשבועות. ולפמ"ש נכון דטעמא דרבנן דמב"מ בטל דכל איסורין א"ח. וכ"ז בשאר איסורין אבל שבועה דלכ"ע א"ג. בודאי בלא"ה ל"ב דהוי מב"מ ממש. ומעתה בין שבועות ובין נדרים ל"ב ואדרבה שבועה עדיף יותר מנדרים:

ובזה נ"ל לישב דברי רש"י הסותרים דבכריתות י"ד פרש"י דאה"נ הוי איסור מוסיף ובשבועת כ"ד פי' דהוי איסור כולל ועיי"ש בתוס'. ולפמ"ש ניחא דהנה אם נאסר האיסור עוד על אדם א' הוי א"מ משא"כ באה"נ דלא נאסר לאדם אחר עוד ורק דרש"י ס"ל דאם איתוסף איסור חדש על החתיכה הוי ג"כ א"מ. וזה אם כל איסורין הוי א"ח משא"כ אם איסורין הוי א"ג ל"ה א"מ. ומעתה רש"י בכריתות דשם קאי אליבא דר"מ בעל פלוגתא דר"י דס"ל מב"מ בטל משום דכל איסורין הוי א"ח שפיר כ' רש"י דהוי א"מ. משא"כ בשבועות דקאי אליבא דרבא דס"ל מב"מ ל"ב לשיטת רש"י חולין ק"ט שפיר כ' דהוי איסור כולל ולא א"מ. ובזה י"ל כל קו' תוס' חולין ק"ב (וע' מש"ל סי' ב' אות ה' בישוב קו' ב"ה הובא בח"י סי' תע"ה אהא דמצות אין מבטלין זא"ז. ותשבע עונג):

ומעתה הנה לעיל הקשיתי בשם המ"ל על הגמ' דמעשר ירק עדיף להאכיל טבל מלהפריש בשבת והא שבת קיל מנבילה לענין חולה כמ"ש הרשב"א. וה"ה דאיסור שבות קיל משאר איסור דרבנן:

ואמנם לפמ"ש דשבת הותר' ושאר איסורין דחוי' דשבת הוי א"ג ושאר איסורין הוי א"ח כ"ז אם מב"מ בטל משא"כ לר' דס"ל מב"מ ל"ב בחולין ק"ט וכתבתי לעיל דכל איסורין הוי א"ג לדידי' שפיר ס"ל דמאכילין טבל דאין חילוק בין שבת לשאר איסורין. ומעתה הר"מ דס"ל מב"מ בטל והיינו דכל א"ת הוין א"ח א"כ שבת קיל לענין חולה כמ"ש הרשב"א ומ"ה לא חילק בין מעשר ירק למעד"ג:

ט **ועפ"ז** קשה קו' נפלאה. דבחולין ט"ו מקשה שם והא מתני' דשוחט היא ודריש חיי' בר רב אסורה ליומא ואמרינן ר"י הא ר"מ שרי ומשני כגון שהי' לו חולה מבע"י. ומקשה א"ה מ"ט דר"י דאסר דהרי לא חילל שבת והפוסקים מוכיחים מסוגי' זו דלחולה שוחטין בשבת ואין מאכילין נבילה. ולפמ"ש הדבר תלי' אי איסורין הוי א"ח או א"ג. והוא מחלוקת בין ר"י ורבנן. ומעתה מה מקשה דאליבא דר"מ שפיר משני כגון שהי' לו חולה מבע"י ול"ה מוקצה דעדיף לשחוט ולר"י אסור לשחוט דלדידי' איסור נבילה גם כן היא א"ג ואין שוחטין ושפיר חילל שבת:

ואמנם לדעתי נראה דמסוגי' זו אין ראי' כלל. דנהי דלכתחלה מאכילין נבילה מ"מ אי עבר ושחט ל"ה מחלל שבת דליקנסי' לר"י שוגג אטו מזיד. דהרי כוונתו לדבר מצוה כדאמרינן בגיטין נ"ד ע"א התם גברא לתקוני קמכוין ואנן ניקום וליקנסי' עיי"ש:

והנה התוס' כתובות ע"א גבי קונם שלא תטעום א' מכל הפירות כ' לא מכל הפירות מדיר לה, דא"כ הוי נדר שא"א לקיים כמו שבועה שלא אישן ג' ימים. ואמנם מל' הסוגיא משמע דמכל הפירות מדיר לה. ונ"ל לישב דהנה הר"ן בשבועות כ' לחלק בין שבועה שלא אישן דא"א שלא יישן בין שבועה שלא אוכל דשפיר חל ולכשיסתכן תדחה מפני פקוח נפש ותמה על הר"מ שכ' דאינו חל השבועה וכ' דה"ט דר"מ דהוי כנשבע לעבור על ד"ת כמו נשבע להמית א"ע עיי"ש:

והנה מבואר בטוש"ע סי' רט"ז ובר"ן שבועות. דדוקא שבועה א"ח לעבור על ד"ת אבל נדר כמו שחל בביטול מ"ע כדאיתא בנדרים כן חל לעבור על ד"ת, ומעתה מיושב קו' התוס' דדוקא שבועה שלא אוכל מכל פירות שבעולם א"ח אבל נדר חל. ובזה י"ל קו' תוס' כתובות שם ע"ב ד"ה כגון דתלינהו ואמאי לא מוקי דתלינהו באיסור פירות ולא יקשה ותתקשט עיי"ש. ולהנ"ל י"ל דבנוב"י קמא סי' ס"ז מובא בשם מהרי"א דשבועה מהני ע"י שליח. והנוב"י הביא ראי' מדמהני תנאי. ול"ה דבר שא"א לקיים עיי"ש וע' במהד"ת מ"ש בזה מדברי התוס'. ולפ"ז נ"ל דגם נדר מהני ע"י שליח מדמהני תנאי ואמנם ז"ב דדוקא נדר בעלמא אבל נדר לעבור על ד"ת ודאי ל"מ על ידי שליח דאין שלד"ע וה"ה דל"מ תנאי. ומעתה מיושב קו' התוס' דלפמש"ל הטעם דנדר מכל פירות חל משום דנדר חל לעבור על ד"ת אבל תנאי ל"מ. ומעתה ל"מ למימר דתלי' איסור קישוט באיסור כל פירות עולם דבנדר זה ל"מ תנאי ואפי' לא תתקשט תיאסר ודו"ק כי קצרתי:

יא **ואמנם** לפמש"ל י"ל קו' התוס' בדרך זה. דבימי חורפי הקשיתי על דברי הר"ן הנ"ל בשבועות שכ' לכשיסתכן תדחה השבועה מפני פ"נ. והרי לא יעבור על השבועה כלל. דלפי המבואר בשבועות בנשבע שלא יאכל ואכל נבילות פטור דאין דעתו על איסורין.

וכיון דמאכילין אותו הקל ואיסור נבילה קיל משבועה דהוי ל"ת ועשה וא"כ בודאי כשיסתכן יאכל נבילות דקיל משבועה ולא יעבור על השבועה כלל והובא קו' זו בשמי בנ"ז ח"ב וא"ל דכשיסתכן שוב הותרו האיסורין וחל השבועה כדאמרינן איסור אחות אשה מיתלי תלי וקאי דכ"ז אי איסורין הותרו אצל חולה אבל לא אי דחוי' (ע' לעיל סי' נ"ה אות י"ג) ואמנם להנ"ל הדבר נכון דביארנו לעיל בסברת הרשב"א. דשבת קיל אצל חולה משאר איסורין מטעם דהוא א"ג. ולפ"ז שבועה נמי קיל דהוא ג"כ א"ג וא"כ נאכיל אותו היתר באיסור שבועה יותר מנבילה דהוי א"ח. ומעתה כ"ז בשבועה. אבל לא בנדר דנבילה עדיף מלעבור על הנדר שהוא ג"כ א"ח ועול"ת והוי נדר שאפשר לקיימו דבאמת מ"ש הר"ן דלכשיסתכן תדחה השבועה חלקו עלי' הפוסקים דמ"מ יצטרך לעבור והוי א"א לקיימו משא"כ בנדרים לא יצטרך לעבור אנדר דמאכילין אותו הקל ומ"ה נדר מכל פירות שבעולם חל. ומיושב קו' התוס' בכתובות ע"א ע"א:

יב **ובאופן** אחר י"ל דברי הר"מ ויתישב גם כן קו' המ"ל שהקשה דהרי חטה א' פוטרת כל הכרי ויפריש ויאכל החטה דהרי הוי ח"ש ונ"ל לפי המבואר בפסחים ל"ב במפריש תרומת חמץ דל"ה תרומה דאין שירי' ניכרין אף לריה"ג ומשמע אפי' לר"ש דחמץ לאח"ז מותר. מ"מ ל"מ התרומה דל"ה שירי' ניכרין היום ובפרט לפמ"ש מהרש"א פסחים כ"ט ע"ב דריה"ג ס"ל ג"כ חמץ לאח"ז מותר וע' בפ"י ובאו"ח. וגם מדברי הצל"ח נ' דאף לר"ש דמותר לאחה"פ ל"מ התרומ' בפסח (וע' לעיל סי' פ"ה אות) ולפ"ז ק' בסוגין דאמרינן דגוזזין לו את הכרישין ומאכילין ות"ק ס"ל דצריך לעשר איך מהני התרומ' כלל. ובפרט לדברי מהרש"א שהקשה דלוקמי' בלא אפשר בחולין דהרי הו"ל איסור מטעם מוקצה ולפי המבואר ברש"י עירובין ל"ז דשירי' ניכרין היינו שיהי' הפרש בין החולין והתרומה. וכשגזז הכרישין בשבת ל"ה שיריה ניכרין. דגם הם אסורין משום מוקצה ולהחולה בין השירים בין התרומ' מותר ובפרט למ"ד דמאכילין תרומה ולא טבל והוא צ"ע:

ואמנם כ"ז למ"ד איסורין הותרו לחולה אבל למ"ד איסורין דחוין קו' זו לק"מ דשירי' ניכרין להחולה. ואף דהוא מותר לאכול התרומ' באמת הוא איסור ורק שנדחה האיסור משא"כ השירים הוי היתר דאיסור מוקצה הוי רק א"ג והותר לחולה כנ"ל באריכות משא"כ למ"ד כל איסורין הותרו ל"ה שירי' ניכרין. ומעתה יתיישב קו' המ"ל בדרך נחמד. דהנה עמיתי הגאון מהר"ץ א"ש נ"י העירני סברא ישרה דאף לשיטת הסוברים דכל איסורין הוי א"ח זה דוקא אם הוי כשיעור אבל ח"ש ודאי ל"ה רק א"ג. והוא לפמ"ש ז' הח"ץ בטעם ח"ש דהוי מטעם אחשבי' עיי"ש א"כ התורה לא אסרה עלי' רק הוא עשה האיסור:

יג **ובזה** אמרתי פרפרת נאה דבפסחים ד' מ"ד אמרינן דנזיר וחטאת הוי ב' כתובים לענין היתר מצטרף לאיסור והיינו דלכתוב בנזיר ונילף חטאת מיני'. ומקשין העולם דבזבחים צ"ז מקשינן על קרא דיקדש וניתי עשה ולידחי ל"ת. ותי' ר"א יקדש עשה היא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. ומעתה הרי צריך קרא דיקדש ול"ה ב' כתובים. וברש"י זבחים צ"ז פרש"י ואמאי תיקדש משום האי פורתא והוא שפת יתר. ולהנ"ל נ"ל דבר נכון. דבנ"י לנדרים פ"ב הנדפס מחדש תי' על קו' הפוסקים דנדרים חלין מ"ד מצוה והקשו וניתי עשה ונידחי לל"ת. ותי' דכיון דנדרים הוי א"ח וכל המצות ל"ה רק א"ג אין א"ח נדחה מחיוב גברא. וע' בס' יד שאול לש"ב הגאון מלבוב שכתב ג"כ כן וכבר קדמו בנ"י (ובאמת כ"ז אי כל איסורין הוי א"ג נכונים דברי הנ"י אבל אי הוי א"ח אף כלאים כן ממילא נלמוד מכלאים בציצית להיפך). והנה תוס' בזבחים שם כ' לאו אנאכל כחמור שבה פריך דהוא לאו שי"ב כרת רק אפסולה תיפסל. והיינו שנפסל ע"י פיגול ובנדרים י"ב איתא בר"ן דאיסור פיגול עדיין אסור מחמת נדרו עיי"ש ודברי מהרש"א בקידושין נ"ח שכ' דקים לתוס' דבפיגול פקע הקדש תמוה (ע' לעיל סי' ס' אות י"ב):

ולפ"ז יקשה דמה מקשה וניתי עשה ונידחי לל"ת. והא הל"ת א"ח כמו הקדש וכל עשין הוי חיוב גברא כנ"ל וא"ח לא נדחה מא"ג. ואמנם לפמש"ל אף בא"ח כשהוא ח"ש ל"ה רק א"ג כנ"ל ושפיר הקשה דכאן ל"ה רק ח"ש והוי א"ג וליתי עשה ונידחי לל"ת ושפיר פרש"י אמאי תוקדש משום האי פורתא והיינו כיון דל"ה רק ח"ש שפיר דוחה וכ"ז לסוגי' דזבחים דלס"ל כלל היתר מצטרף לאיסור. דגם קרא דחטאת אתי' לטעם כעיקר כמו סוגיא דחולין צ"ט. משא"כ סוגי' דפסחים דס"ל בנזיר להיתר מצטרף לאיסור ואם נילף חטאת מנזיר דהיתר מצטרף לאיסור הוי שיעור שלם ושפיר הוי א"ח ובלא"ה ל"ד העשה לל"ת. דא"ח ל"ד לא"ג ואין צריך יקדש. שפיר הוי ב' כתובים ודו"ק כי הוא דבר נחמד:

יד **ואף** הכא נאמר בסוגין לישב קושי' המ"ל דיפריש חטה ול"ה רק ח"ש ולהנ"ל נאמר דבהך דגוזזין את הכרישין דמיירי במוקצה ול"ה שירי' ניכרין לשום אדם לכאורה ל"מ הפרשה. ורק שניכר לחולה דאף דמותר לאכול התרומה. מ"מ הוא רק דחוי'. ומעתה כאן צריך להפריש כשיעור. דאם נפריש ח"ש ל"ה רק א"ג. והותר לאכול ול"ה שירי' ניכרין ול"מ התרומה כלל ולכן צריך להפריש כשיעור כן יש לומר ע"ד הפלפול לישב קושית המ"ל:

ואמנם אם נאמר דגם איסור שבת דחוי' לחולה אף דהוי א"ג שוב ל"ה שירי' ניכרין דגם השירים הוי דחוי':

אך למ"ד מוקצה דרבנן שפיר הוי שירי' ניכרין דהתרומה אסור מדאור' ואף דמעשר ירק דרבנן מ"מ איסור מוקצה קיל יותר דמותר לקטן ולחולה שא"ב סכנה משא"כ לרבה דס"ל מוקצה דאור'. ומעתה נתישב לרבה קו' מהרש"א שהקשה דלוקמא בנ"א בחולין ובפלוגתא דב"ת ורבנן. דבשלמא באפשר בחולין אסור לדידי' התרומה ושירי' ניכרין לחולה משא"כ בלא אפשר בחולין למ"ד מאכילין תרומה ל"ה שירי' ניכרין ול"ה תרומה כלל ואיך קתני א"צ לעשר והרי ל"מ כלל מעשר ותרומה וע"כ צ"ל דפליגי באפשר בחולין וכ"ז לרבה. והר"מ דפ' דמוקצה ל"ד ולדידי' י"ל דפליגי בא"א בחולין דל"ק משירי' ניכרין דמוקצה ל"ה רק דרבנן ואין צריך לומר דאיסור שבת חמור מלהאכיל טבל. וע"כ לא הביא הר"מ דבירק מאכילין טבל ודו"ק. ומה שיש להסתפק הוא אי באד"ר ל"ה שירי' נכרין ל"מ מפאת זה התרומה מדאו' די"ל דהוי כמ"ש המ"ל בשר קודש שנטמא מדרבנן אינו חייב באכל בטומאת הגוף:

טו **ודע** דבכל מש"ל דס"ל לר"מ דשאר איסורין דהוי חפצא חמור משבת דהוי איסור גברא. אין להקשות דהר"מ פ' בפ"ג משבת דחוי' איסורין לחולה וה"ה שבת דל"ק כלל דהר"מ פ' ג"כ דטומאה דחוי' בציבור. ומ"מ ל"ב ריצוי ציץ כמ"ש הכ"מ בפ"ד מביאת מקדש. דס"ל דמ"מ הוי כהותרה וה"ה בחולה י"ל שבת הוי א"ג וכטומאת גברא. ואיסור חפצא הוי כטומאת בשר ודו"ק. ואמנם אם נאמר דהר"מ ס"ל שבת שוה לשאר איסורין. יש לומר דהמחלוקת בין הר"מ והרא"ש להר"מ דוקא נבילה וספיחי שביעית מאכילין ספיחי שביעית אבל נבלה ושביעית נבילה. ולהרא"ש נבילה ושביעית שביעית. תליא בזה דהנה כמו דכ' הר"ן נדרים די"ח דכל העשין הוי רק אגברי ה"ה לאו הבא מכלל עשה ל"ה רק א"ג ומ"ה להרא"ש דאיסור שבת קיל מנבילה וכתבנו דס"ל א"ג הותרה ה"ה איסור עשה. ומ"ה ס"ל מאכילין שביעית ולהר"מ גם א"ג דחוי' ומ"ה ס"ל מאכילין נבילה ולעולם לכ"ע י"ל דעשה חמור מל"ת. אפי' להרא"ש ורק דלחולה הותר א"ג ודו"ק:

סימן צה

עוד בסוגיא הנ"ל (א

) **הנה** בקו' מהרש"א אמאי אמרינן בגמ' דרבי וראב"ש פליגי בדרבה דילמא פליגי בפלוגתא דב"ת אי טבל חמור. י"ל בדרך זה דדעת הר"ש הובא במ"ל פ"ב דתרומות דהנאה של כילוי אינו אסור בתרומה רק מדרבנן ובטבל אסור מה"ת. ולפ"ז קשה על ת"ק דס"ל בטבל ותרומה מאכילין טבל והרי בטבל איכא ב' איסורי תורה איזור אכילה וא"ה ש"כ. משא"כ בתרומה דהנאה ש"כ אינו רק מדרבנן ובודאי תרומה חמיר. וכבר הקשה כן במשנ"ח. וצ"ל דגם בזה פליגי. דמקרא לא ילפינן אלא טבל. לת"ק דתרומה

חמירא מטבל דיש לו היתר ילפינן לתרומה מק"ו דאסור בהש"כ. ואיכא בתרומה ג"כ ב' איסורי ומ"ה ס"ל מאכילים טבל. ולב"ת טבל חמיר מתרומה דמותר לכהן. וליכא למילף מטבל וס"ל דתרומה אינו אסור בהש"כ אך מדרבנן. והנה הר"ש כ' דלסברתו דהש"כ בתרומה היא מדרבנן הא דאמרינן בפסחים ל"ד אבא שאול גבל של בית רבי הי' והי מחמין לו חמין בחיטים של תרומה אצ"ל לכהנים של בית רבי כמ"ש תוס' דזה דוחק אך כיון דהש"כ בתרומה רק מדרבנן לא גזרו לצורך רבים. ומזה מוכח דרבי ס"ל דהש"כ בתרומה רק מדרבנן מדהדליקו בביתו. ומיושב קו' מהרש"א דצ"ל דרבי ס"ל כת"ק דטבל חמיר. דהרי הוא ע"כ ס"ל דבתרומה הש"כ רק מדרבנן. ובטבל איכא תרי איסורי. וע"כ ס"ל כב"ה וזה ישוב נכון:

ובזה מיושב נמי סוגיא דשבת כ"א דר"ה ס"ל פתילות ושמנים שא"ח א"מ בשבת אין מדליקין בחנוכה דכבתה זקוק לה ורב ס"ל כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה ומ"ה ס"ל מדליקין. ולא נודע בשמן שריפה אמאי למר מדליקין ולמר אין מדליקין דהא נמשך אחר הפתילה ע' בפ"י. להנ"ל נאמר דר"ה יסבור דהש"כ בתרומה דאורייתא דילפינן תרומה מטבל. ומ"ה אין מדליקין בשמן שריפה דיש לו הנאה ש"כ וקאי אישראל דאסור בהנאה ש"כ. ורב כשיטתי' דס"ל בסנהדרין פ"ג תרומה אינה במיתה רק במלקות ותנא הוא ופליג. ולדידי תרומה קיל מטבל דבמיתה וליכא למילף מטבל ואינו אסור בהש"כ רק מדרבנן ול"ג במצוה ומ"ה ס"ל מדליקין דאף אם נאמר כשיטת הרז"ה דמצוה דרבנן ליהנות ניתנו מ"מ במצוה ל"ג וזה טעם הירושלמי דמתיר דוקא אם אין לו חולין ע' במ"ל. ור"ח דס"ל מדליקין בחול ל"ק לדידי' איך מדליקין בשמן שריפה דהרי ס"ל מותר להשתמש לאורה. דהוא כשיטתי' דהך דשמן שריפה לא קאי אשבת רק מיירי ביו"ט שחל בע"ש כדמשני בדף כ"ג ול"ה שמן שריפה בכלל פתילות ושמנים שאין מדליקין בשבת ולא מיירי מזה ודו"ק. ולפמ"ש לעיל נראה דהר"ש דס"ל תרומה אין איסור בהש"כ רק מדרבנן יפסיק כב"ת והרמב"ם דפסיק כת"ק לא יסבור כהר"ש אך דתרומה בהנאה ש"כ מה"ת. דלא כמ"ש המ"ל פי"א דתרומת ה' י"ח או דהר"מ סבירא ליה גם בטבל רק מדרבנן ודו"ק:

ב **והנה** הר"ן כ' בטעם דשוחטין לחולה בשבת ואין נותנין נבילה משום דבנבלה יעבור על כל כזית וכזית. והקשו עלי' מטבל ונבלה יאכילנו טבל. דל"ה רק ל"ת ובנבילה איכא עול"ת לתוס' דאיכא עשה שאינה זבוח. ולק"מ דע"כ ל"ק הר"ן אלא דמה שעובר כמה פעמים חמיר. אבל לא מה שעובר בפ"א כמה לאוין. דהרי עשה אינה דוחה לל"ת ש"ב כרת. ועשה דוחה לכמה לאוין ע' נזיר מ"ח דמה לי חד לאו מה לי ב' לאוין. וכן מוכח

מפסחים מ"ז בהא דהקשה אחרישה לא ליחייב ועיין שושנת העמקים כלל ב'. הרי דל"ת דכרת חמיר מב' לאוין וקשי' על הר"ן וע"כ ס"ל להר"ן דמה דב' לאווין קילי מחיוב כרת זה דוקא אם עובר בפ"א משא"כ כשעובר כמה פעמים. אמנם צ"ע מעשה דמצורע דדוחה ל"ת דגילוח נזיר אף דבגילוח נזיר התרו בו על כל שער ושער חייב ודוחה לל"ת דהקפת זקן דעובר על ה' לאוין בהתראת אחת. והקשה אינו עושה בב"א. ועשה א"ד לל"ת דכרת. א"כ יש ללמוד מק"ו דהרי איסור כרת חמיר ממה שעובר כמה פעמים לענין דחיית עשה וה"ה לענין חולה. ולומר דאין ללמוד מנזיר שישנו בשאלה ומתקפת זקן שאינו שוה בכל. לא משמע כן ביבמות ה' דל"א שם כן רק לענין עול"ת לא לל"ת לחודה. לכן נראה דראיות הר"ן יהי' ממנחות ס"ד בחולה שאמדוהו לב' גרוגרות ויש ב' גרוגרות בב' עוקצין וג' בעוקץ אחד מייתינן ג' אף דהר"ן ס"ל בביצה דריבוי באוכלין אסור בחולה מדאורייתא. מ"מ עדיף לעבור בפ"א באיסור חמיר מלעבור ב' פעמים וה"ה לענין שחיטה ונבילה ס"ל כן . וס"ל לחלק בין דחיית עשה לחולה דבדחיית עשה לא גילתה התורה שידחה ל"ת ש"ב כרת ולאוי נדחין מפני עשה אחת אף כ"פ משא"כ לחולה כיון דשבת ג"כ נדחה לחולה עדיף לעבור פ"א באיסור חמיר משיעבור כ"פ ומ"מ דוקא זה שעובר כ"פ חמיר לי' לר"ן אבל מה שעובר בב' לאוי ל"ח מכרת דממנחות לא מוכח רק מה שעובר בב' פעמים:

ג **והנה** בס' דברי אמת ד' פ"ו דפוס האלבערשטאדט האריך קצת. והנה שם הוסיף דבטריפה איכא עול"ת עשה דלכלב תשליכון וחילי' מיומא ל"ו. ובנבילה ליכא עשה לשיטת רש"י דלא ס"ל וזבחת היא ע' ופי' דברי רש"י חולין ק"ו דבחזיר איכא תרי איסורי היינו עול"ת. ולכן כ' דדוקא טבל ונבילה מאכילין נבילה אבל טבל וטריפה טריפה חמור דהיא לתו"ע ע"כ הנה לומר דטריפה חמור מנבלה לא משמע כן בש"ס דזבחים ע' דל"ח חומרא דטרפה רק משום שהיא מחיים. והכי מוכח בחולין ל"ב דמקשה שחט את הושט ורמינהו אלו טריפות עיי"ש בתוס' שפי' דאם איתא דהוה נבלה ל"ה לי' למיתני אלו טריפות אלא אלו נבילות שהוא עיקר האיסור ואס"ד דטריפות חמיר מנבלה לענין חולה ל"ש תי' התוס' ועוד דאם קרא דלכלב תשליכון הוא איסור עשה ה"ה קרא דנבילה דלגר תתננה כמ"ש התוס' בע"ז כ' דהיא עשה. ולפענד"נ דבטריפה ליכא ע' והכי משמע קצת מרש"י פסחים כ"ב שכ' דקרא למצותו איצטריך שאין הקב"ה מקפח ולא כ' דקרא איצטריך שיעבור האוכל בעשה. ובזה מיושב קו' התוס' ביומא ל"ו דל"א שם טריפה א"ב. ועוד ראי' מדאיצטריך מן הבקר להוציא את הטריפה. וגם לנטרפה ואח"כ הקדישה איכא קרא במנחות ל"ה ות"ל דאיכא עשה דלכלב תשליכון ואסור להביא לגבוה וע"כ

ליכא איסור ע' בטריפה. ועוד ראי' מחולין ל"ז דמקשה שם ודילמא היינו מסוכנת היינו טרפה ולעבור עלי' בעול"ת. והרי בלא"ה איכא עול"ת בטריפה. ובהכי מיושב קו' התוס' שם ד"ה ודילמא דגבי היינו נבילה היינו מסוכנת ל"ק לעבור בעול"ת. כיון דבנבילה בלא"ה איכא עשה דוזבחת כמ"ש התוס' שם. והנה גם מה דאמרינין שם דקרא דזאת החי' היא עשה נ"ל דכ"ז למה דס"ד דקרא אתי' למסוכנת אבל למסקנא דקרא אתי' דטריפה אינה חיי' לא אתי' לעשה ובר"מ פ"ב דמא"ס מייתי מקרא דזאת החי' דבשר אדם בעשה ולא ממעט טרפה מזה דבטרפה ליכא עשה ודו"ק:

ומ"ש בדברי אמת דברי רש"י בחולין ק"ו שכ' בחזיר איכא תרי איסורי היינו עול"ת ל"נ דפי' דברי רש"י תרי איסורי היינו נבילה וטמאה כמ"ד דס"ל במעילה ט"ז דחל איסור נבלה על טמאה. וע' תוס' חולין ל"ב ד"ה ורמינהו שכ' בעוף טמא לוקה משום נבלה. (וע' מ"ש לעיל סי' ל"ז אות ה' על התוס' הנ"ל) ואף למ"ד א"א חע"א מ"מ חל לקוברו בין רשעים גמורים וכ"כ בראש יוסף על דברי רש"י אמנם מ"ש שם דבטמאה ליכא עשה נעלם ממנו דברי הר"מ פ"ב דמא"ס דבטמאה איכא עשה דאותה תאכלו וזאת החיה. וזה טעם המשנה דקתני דברים טמאים דזה חמיר יותר מנבילה וקמ"ל רבותא דאף דברים טמאים מאכילין:

ד **והנה** בהא דגוזזין לו את הכרישין וקורעין לו תרנגולת צ"ע דלא אשמעונין שוחטין התרנגולת לאכילה ומזה נראה כדברי התשב"ץ סי' ל"ח ח"ג דדברי הר"ן במחלוקת שנוי' בין רבי וראב"ש ולרבי דס"ל דעדיף להאכיל טבל במעשר ירק מלעשר בשבת ה"ה דעדיף ליתן נבילה מלשחוט בשבת ולכן לא תני בברייתא דשוחטין בשבת:

ויש לי קצת עיון בלשון הרא"ש שכ' דמה"ט שוחטין בשבת שאיסור שבת כבר ניתן לדחות א"נ שא"א שלא יהא קטן אחד בסוף העולם וכ' בקרבן נתנאל שמותר לשחוט בשביל קטן. וצ"ע במה עדיף קטן מחולה ואם לחולה נותנין נבלות גם לקטן כן היא. ושמא ס"ל דכיון דלקטן לספות נבלות הוא איסור דאו' ודאי עדיף לשחוט לכ"ע דע"כ לא ס"ל לי"א דנותנין נבלות משום שבזה יעבור החולה משא"כ כששוחטין. אבל בקטן חולה לכ"ע עדיף לשחוט ובזה מיושב מה שמקשים מחולין י"ד ומיומא ס"ג דמשמע דמותר לשחוט די"ל דבקטן חולה לכ"ע מותר לשחוט. אבל בדברי הרא"ש יש לפרש שא"א שלא יהא קטן בסוף העולם למול וניתן שבת לדחות באיסור נטילת נשמה וכ"פ בח"ס א"ח סי' ס"ה:

סימן צו

ב"ה דרוש לש"ש ברכת"ה לפ"ק בשבועות י"ג וכריתות י"ז. (א) **לישב** דברי הר"מ בפ"א מה' תשובה שפ' דקלות שעיר מכפר בלא תשובה וחמורות בעי תשובה והקש' לח"מ ובשאר מפרשים דכיון דפ' כרבנן ומ"מ ס"ל קלות ל"ב תשובה שלא לשוי' פלוגתא רחוקה בין ר' ורבנן א"כ מה הוצרך ר"ז בשבועות י"ב אקו' האי עשה ה"ד אי דעביד תשובה כל יומא מכפר ואי בלא עשה תשובה זבח רשעים תועבה לתרץ בעומד במרדו כר' הא רבנן נמי מודו בקלות וגם מה הקשה המקשן כלל ונלפע"ד דהתוס' כ' ד"ה דעבר בשם י"א דיוה"כ אינו מכפר רק לכשתחשך כדתניא חומר בשעיר מביוה"כ ומהרש"א הקשה מברייתא לפי' א' בתוס' ובאמת הוא פלוגתא בירושלמי ר"פ חלק ופ"ק דשבועות וסוף יומא בין ר"ז ור"ח ומקשה לר"ז דס"ל כל שעה מכפר מברייתא עיי"ש. והנה איכא למידק לר"ז דס"ל כ"ש מכפר איך משכחת ביוה"כ כזית בכא"פ והא תיכף מכפר הח"ש ול"ל דבח"ש יוה"כ א"מ כדאמרינין כריתות י"ח דזה רק לתי' א' אבל לתי' הב' שם ליכא לתרץ כן:

ועוד גם לתי' הא' כבר כתבתי בדרוש דזה דוקא אם ח"ש מותר מה"ת דלע"ע ל"ה איסור כלל. וכתבנו שם לפמ"ש ז' הח"ץ דח"ש מטעם אחשבי' במעילה דבעי דין ממון דהיינו ש"פ ל"א אחשבי' לשוי' מאינו ממון לממון כמ"ש הר"ן בקידושין דא"י לומר בפחות מש"פ לדידי שוי' (ע' לעיל סי' ע' אות ג') ומעתה שפיר משני בכריתות לענין מעילה דאינו מכפר אח"ש. אבל היכא דח"ש אסור מה"ת שפיר יוה"כ מכפר ובזה י"ל דברי הר"מ ממה שהקשה המ"ל פ"ג מה' שגגות אות ט' עיי"ש. א"כ איך משכחת כזית בכא"פ וצ"ל דר"ז קאי לרבנן דר' דיוה"כ א"מ בלא תשובה ולר' באמת ס"ל לר"ז דאינו מכפר עד שתחשך ומשכחת כזית בכא"פ גם לר' דבאמצע היום לא כיפר. אך לשיטת הר"מ דס"ל בקלות ל"ב תשובה א"כ הדק"ל לרבנן דבח"ש דלא עדיף מקלות תכפר דאין בו רק איסור בעלמא. וצ"ל דר"ז יסבור דגם לקלות בעי תשובה והר"מ שפ' דקלות ל"ב תשובה יסבור כר"ח דא"מ עד שתחשך. א"כ הכל נכון בעזה"י דהתוס' בב"מ כ"א כ' ד"ה וכמה ופסחים ל"ב וביצה ל"ח. כ' דסתם קו' ואח"כ תי' התרצן גופי' הי' המקשן עיי"ש א"כ המקשן ר"ז דס"ל בירושלמי יוה"כ כ"ש מכפר וע"כ אליבא דרבנן גם בקלות בעי תשובה שפיר הקשה והוצרך לאוקמא כר' ור"מ ס"ל כר"ח לדידי' באמת קלות ל"ב תשובה וע' בירושלמי יומא הגי' זעירי אמנם בשבועות הגי' ר' זירא (והוא הוא כנודע דר' זירא בבבלי הוא ר' זעירא בירושלמי) וזה תי' נכון בעזהי"ת:

ב **ודע** שי"ל אף לר"מ דס"ל קלות ל"ב תשובה דוקא היכי דאיכא שעיר קלות ל"ב תשובה אבל בליכא שעיר רק שהיום מכפר בעי תשובה ושפיר משכחת כזית בכא"פ קודם שליחת השעיר ולפ"ז גם לר' דס"ל יוה"כ מכפר בלא תשובה י"ל דוקא כשיש שעיר. ובאמת הריטב"א כ"כ אבל צ"ע דא"כ מה מקשה ביומא על מתניתין דיוה"כ מכפר בלא תשובה לימא דלא כר' דילמא מיירי בליכא שעיר גם מה מקשה בשבועות סתם ספרא מסתם ספרא ודילמא חדא בדאיכא שעיר ואידך בדליכא שעיר א"ו דלר' אין חילוק ומ"ש הריטב"א ובהא מיתרצי דל"ק דר' פליג אמתניתא דד' חילוקי כפרה ולפמ"ש ל"ק דהכא בזמן שב"ה קיים וההוא בזמן שאין בה"מ קיים עיי"ש:

הנה מלבד שצ"ע דהרי קראי דמייתי מופקדת בשבט פשעם מיירי בזמן דאיכא קרבן. עוד צ"ע מירושלמי יומא דלבתר דמייתי הא דד' חילוקי כפרה איתא א"ר יוחנן זו דברי ר"י ור"ע אבל דברי חכמים שעיר מכפר אם אין שעיר יום מכפר הרי דס"ל יום מכפר בלא שעיר אף על כרת ומב"ד דלא כריטב"א ופלא על הריטב"א שלא ראה דברי הירושלמי וכ"ד התוס' דלר' היום מכפר בלא תשובה ולפ"ז לשיטת הר"מ דקלות מכפר לרבנן בלא תשובה אף בלא שעיר מכפר שלא לשוי' פלוגתא רחוקה וע"ע בר"מ ה' תשו' שכ' ולעולם א"מ על כרת ומב"ד בלא יסורין והכונה אף במקום שעיר ולא כשי' הריטב"א הנ"ל:

ג **והנה** לישב מ"ש ומצאתי בשם הגאון מהר"ץ אבד"ק ברלין והמפרש בירושלמי שבועות וסנהדרין בדברי התוס' בשם י"מ דיוה"כ א"מ עד שתחשך וקשה דבכריתות י"ח מבואר להיפך דקאמר אביי ומאן לימא לן דיוה"כ כ"ש מכפר דילמא כולה יומא מאורתא א"ל רבב"ח תנן אכל ס' חלב אפי' עם חשכה פטור שכל היום מכפר וע"כ הוא אחר השעיר דעם חשיכה תנן וגם אין הכונה לכשתחשך דא"כ מה מקשה לאביי וש"מ דכ"ש מכפר ועוד דמקשה לאביי מדתנן אכל ושתה א"ח אלא א' והא א"א דליכא שהות בינתים ומה פריך דילמא הוי קודם השעיר או אח"כ או מיירי דליכא שעיר א"ו דכ"ש מכפר בלא שעיר. והנלעד"ל דתוס' פסחים פ"א כ' דאף דס"ל מקצת היום ככולו דוקא תחלת היום או סופו ולא אמצע היום עיי"ש. ואף אנו נאמר דדוקא למה שעבר קודם יוה"כ מקצת היום מכפר בתחלתו או לעבירות שעבר ביוה"כ גופי' מקצת היום מכפר בסופו. אבל לעבירות שעבר באמצע היום ל"א מקצת היום ככולו שיכפר אמצעיתו. ומעתה התוס' בשבועות נכונים דשם קאי אכרת דיומא וכ' דמשכחת לה שעבר ומת קודם שליחת השעיר או שעבר לאחר שליחת השעיר ואז א"צ לומר דמת תיכף אך דיוה"כ א"מ עד שתחשך והיינו על עבירות היום דאמצע היום ל"א מקצתו ככולו. אמנם בכריתות מקשה אכל כזית חלב שחרית וכזית ערבית הכונה דאכל שחרית רגע קודם התחלת היום שיהי'

מקצת היום ככולו בתחילתו ואכל ערבית היינו רגע קודם ערבית שיהי' מקצת היום ככולו בסופו. ושפיר מקשה דבזה אמרינין מקצת היום ככולו ואביי קאמר מאן לימא לן דיוה"כ מכפר במקצת דילמא כולא יומא מאורתא והיינו דל"א כלל מקצת היום ככולו ובעי כל היום. ולפ"ז יוה"כ א"מ על עבירות של אותו היום כיון דאין לו כל היום וא"כ שפיר קאמר רבה ב"ח תנן עבר עם חשיכה פטור שכל היום מכפר הרי דמכפר מקצת היום בסופו ול"ב כל היום וה"ה דאמרינין מקצת היום ככולו בתחלתו:

ובזה מיושב ההוכחה ממתניתין שהוא תמוה מאוד דדילמא במתניתין ה"פ שכל היום מכפר לכשתחשך וכבר הקשה המפרש בירושלמי שבועות ולהנ"ל נכון דעיקר הוכחה דל"ב כל היום דאם בעינין כל היום לכפרה א"מ על עבירות שעבר באמצע היום וכיון דאם עבר באמצע היום מכפר בסופו ה"ה עבר רגע קודם שחרית מכפר בתחלת היום דמקצת היום ככולו בתחלתו או בסופו אבל באמצע לא והוא פי' נכון. ולפ"ז צ"ל בהא דמקשה לאביי מאכל ושתה בהעלם א' א"ח אלא חטאת א' והא א"א דלא מתידע בנתים דמשמע לגמ' דאף שאכל סוף לילה ושתה תחלת יום א"ח אלא אחת דאל"כ הו"ל לאשמועינין רבותא דאכל ושתה חייב שתים ומ"ה מקשה דלאביי בכה"ג חייב שתים ודוק. אולם שוב העירני א' דלדברי התוס' צ"ע מאבילות דשמיעה רחוקה דמקצת היום ככולו אף באמצע היום ויש לחלק קצת וגוף הענין לשי' הי"מ נכון בטעמו. אבל שמא י"ל בישוב התוס' כיון דפלוגתא היא בירושלמי התוס' בשבועות קאי לאידך מ"ד:

ד **ודרך** אגב הנני אומר בהך סוגיא דכריתות י"ח מה אלו אכל כזית חלב שחרית ביוה"כ וכזית חלב במנחה דיוה"כ ה"נ דחייב ב' חטאות שהקשו התוס' למה נקט חלב ולא נקט מילתא דהיתר וחייב קרבן עבור יוה"כ. ונ"ל לישב דבגמ' שם הקשו הואיל ויוה"כ מכפר על הספיקות יהי' כידיעת ספק ויחלק לחטאות ודילמא מירי בלא עשה תשובה ביוה"כ ויוה"כ אינו מכפר בלא תשובה. ול"ה כידיעת ספק אך בגמ' שם קאי לרבי דס"ל יוה"כ מכפר בלא תשובה ולכן מקשה שפיר. ואמנם אמרינין בשבועו' י"ב ובכריתות דמודה רבי בכרת דיומא דבעי תשובה. ומ"ה מקש' מאכל חלב דלרבי מכפר בלא תשובה דבקרבן עבור יוה"כ משכחת לה בלא עשה תשובה דל"ה יוה"כ כידיעת ספק. אך לפ"ז צ"ל הא דמקשה שם מאכל ושתה בהעלם אחת דדחק לי' לאוקמא המשנה בלא עשה תשובה ביוה"כ דלא ברשיעי עסקינין ומ"ה מקשה דלחייב ב' חטאות ודוק:

ה **והנה** בכתובות ל"ד ע"ב א"ל ר"מ לאביי לר"ל מאן תנא דפליג עלי' דר"נ ופרש"י דקשי' לי' אמשנה דשבועות בהדליק גדיש ביוה"כ חייבין העדים ק"ש משום דחייב בתשלומין ונהי דל"ל דר"נ מ"מ חייבי מלקות שוגגין פטורין מתשלומין לר"ל עיי"ש. ויש להבין

אמאי הקשה אך לאביי הך קו' ע' מפרשים ונ"ל דבמעין החכמה ד' ק"כ דפוס לבוב הקשה מה מקשה ממתני' לר"ל דילמא כי ס"ל חייבי מלקות שוגגין פטור לשלם דוקא היכי דאין לו כפרה תיכף אבל ביוה"כ אף אם עשאו מזיד כיפר לו עוד יוה"כ דאף דחייבי מלקות חייבין גם לאחר יוה"כ מ"מ בלא אתרו בו דא"ח מלקות כיפר לו מיד ואין לו שום עבירה ומ"ה חייב לשלם וצ"ל דמקשה לר"ל דסתם מתניתין כ כרבנן דיוה"כ א"מ בלא תשובה ונמצא דלא כיפר תיכף. אך לשיטת הר"מ דיוה"כ מכפר בקלות בלא תשובה יש להקשות דבב"ק ל"ד מקשה אהא דהדליק הגדיש בשבת והרי הוי מקלקל עיי"ש ומשני אלא מדתנא דבי חזקי' ופרש"י דכמו דפטור בשוגג מממון אף דא"ח מיתה כן פטור מממון אף דהוי מקלקל עיי"ש וע' בתוס' וצ"ל לשיטת רש"י דבמקלקל הו"ל איסור דאור' כשיטת קצת פוסקים (ע' לעיל סי' ט' בש"ה) ולפ"ז גם משנה דשבועות נוכל לומר דאתא למ"ד מקלקל פטור. ומ"מ פטור מתשלומין בשבת וזה ודאי הוי מהקלות כיון דלעולם פטור ואין כאן רק איסור ולפ"ז דנתכפר תיכף מקלות ר"ל מודה דחייב ממון ומ"ה בשבת פטור אבל לא ביוה"כ ומה מקשה לר"ל. אך לפ"מ דמשמע בכריתות דאביי קיבל מרבה ב"ח דיוה"כ בכל רגע מכפר ולפמש"ל דמאן דס"ל כל רגע מכפר ס"ל גם קלות בעי תשובה דלא כשיטת הר"מ דאל"כ איך משכחה כזית בכא"פ ביוה"כ והרי כיפר לו תיכף אח"ש דהוי קלות. ובפרט לפמ"ש לקמן עפ"י הירושלמי תרומות דר"ל מודה ביוה"כ דח"ש אסור מה"ת א"כ יוה"כ מכפר אח"ש דידי'. וע"כ גם אקלות בעי תשובה ושפיר מקשה רב מתנה לשיטת אביי אליבי' דר"ל דלדידי' ליכא לתרוצי דיוה"כ מכפר תיכף דהרי בעי תשובה גם בקלות ודו"ק היטב:

ו **והנה** יש להקשות בכתובות שם דמקשה אר"ל דהנה בש"ש ש' ז' פ"ג הקשה אשיטת הרשב"א דמה"ט חייב קרבן שבועה בפסולי עדות דרבנן מטעם דמהני תפיסה ויש הפסד ממון במה שלא הגידו העדות ולפ"ז אמאי בהדליק הגדיש בשבת דעדים פטורים מק"ש שבועו' ל"ד דהרי ה"נ מהני תפיסה לשיטת רש"י עיי"ש. ויותר ק' לשיטת רש"י דאתי' מתניתין דב"ק גם למ"ד מקלקל פטור ומ"מ פטור מממון מדתנא דבי חזקי' ולפ"ז גם משנה דשבועות אתי' כתנא דב"ח וא"כ אמאי פטורין הרי לא עבדינין דינא דהוא מקלקל ומהני תפיסה כמ"ש רש"ל הובא בתומים כ"ח ובקצה"ח. אך נ"ל לפמ"ש במק"א דרק היכא שאינו מחויב מיתה רק לב"ד וכ"א אין רשאין להורגו. אז הבע"ד יכול לתפוס דל"ה לגבי' שתי רשעות משא"כ היכא שהבע"ד יכול להרגו אסור לתפוס דהוא הוה כב"ד והוי לגבי' שתי רשעות ובזה ישבנו בהני דוכרא דרבא סנהדרין ע"ב שהקשה בתומים אשיטת רש"ל דמהני תפיסה בקלב"מ רבא הו"ל לקחת הדיכרי שהי' רוצים ליתן לו

ומטעם תפיסה יהי' אח"כ מהדין שלו ולהנ"ל מיושב שפיר דשם ניתן להצילו בנפשו והוי מחויב מיתה גם לרבא שהוא בעצמו יכול להרגו ול"מ תפיסה. ולפ"ז י"ל דמשנה דשבועות אחיא כראב"ש דמחלל שבת ניתן להצילו בנפשו וחייב מיתה לכ"ע ול"מ תפיסה ומ"ה העדים פטורין. ולפ"ז מה מקשה בכתובות אר"ל ליפטר ביוה"כ מטעם א"ע שוגגין דהרי גם לראב"ש דס"ל מחלל שבת ניתן להצילו בנפשו מודה ביוה"כ דל"א ניתן להצילו בנפשו דמחללי' מות יומת דיליף מיני' בשבת דוקא כתוב ומהני תפיסה ביוה"כ ויש תועלת בעדים וחייב ק"ש. והנה כמו כן יש להקשות בשבועות דאמרינין שם דמשנה תני לאפוקי מדרנב"ת דילמא גם לרנב"ה חייבין העדים ביוה"כ מטעם דמהני תפיסה ור"נ פוטר המדליק גופי' בלא תפס:

אבל העדים חייבין כיון דמהני תפיסה כמ"ש הרשב"א בפס"ע דרבנן אך שם מקשה שפיר לפמ"ש בצל"ח פסחים דלרנב"ה דס"ל כרת פוטר ולא ס"ל כדי רשעתו רשעה המסורה לב"ד לדידי' ע"כ ל"מ תפיסה עיי"ש דבריו כי נעמו מאוד. ושפיר אמרו בשבועות לאפוקי מדר"נ דלדידי' ליכא לתרץ כנ"ל. אך בכתובות דמקשה אר"ל י"ל דמהני תפיסה ביוה"כ משא"כ בשבת לראב"ש ובישוב הדבר נ"ל דיש לדקדק בשבועות ל"ג דבעי במשביע עידי קנס מאי אליבא דראב"ש לא קא מיבעי' לן כי תיבעי לרבנן ומקשה ממתניתין דקתני ח"נ ומשני בח"נ צרורות והדר מקשה ממש"ר ומשני ה"מ ראב"ש היא עיי"ש ואמאי לא משני גם אמתניתין דאתי' כראב"ש וצ"ל דמתניתין ליכא לאוקמי כראב"ש דאדתני ח"נ דיש לטעות דמיירי בצרורות ליתני מש"ר דודאי הוי קנס ולדידי' חייב וע"כ לא רצה לאוקמי כראב"ש עיי"ש ומעתה בכתובות ל"ד שפיר מקשה אר"ל דל"ל מטעם תפיסה דא"כ גם בשבת חייבין ול"ל כראב"ש דשבת ניתן להצילו בנפשו דהא הוכחנו דלא אתי' כראב"ש וזה ישוב נכון:

ז **אמנם** בעיקר קו' הש"ש נ"ל ישוב נכון ואמת הנה ע"כ צ"ל בכונת הרשב"א דמ"ה פס"ע דרבנן חייבין בק"ש מטעם דמהני תפיסה וקשי' מי יימר דתפיס ואיך נחייב עדים מטעם זה. אך זה תלי' בדבר הגורם לממון דאם כממון דמי שפיר חייבין ק"ש דהפסידוהו גל"מ דגל"מ הוי כיון דאלו תפיס מהני וכבר כ' כן בישוב שיטת הר"מ דס"ל תקפו כהן אין מוציאין מידו ופסק דספיקות נכנסין לדיר להתעשר ובב"מ ו' מוכיח רבה מזה דתקפו כהן מוציאין מידו וכתבתי לישב לפי שמקשים בהא דמקשה בב"מ אהא דספיקות דפוטר עצמו בממונו ש"כ אם מהני תפיסת איך פוטר עצמו בממונו של כהן הרי עדיין לא תפיס. אך למ"ד דגל"מ כממון דמי הכא הו"ל גל"מ דיכול לתפוס. ומעתה רבה דס"ל גל"מ כמ"ד בב"ק צ"ח שפיר הוכיח דתקפו כהן מוציאין מידו דאס"ד מהני תפיסה י"ל להכהן גורם

לממון וכמ"ד. ואיך נכנס להתעשר הרי פ"ע בממונו ש"כ דהכהן י"ל גל"מ כיון דתפיסה מתני ומ"ה הוכיח דל"מ תפיסה אבל הרמב"ם פוסק דגל"מ לכמ"ד ואף אם מהני תפיסה ל"ה ממונו של כהן. ולכן לא מוכח כלום ושפיר פ' דתקפו כהן אין מוציאין מידו ודוק:

ועכ"פ דעת הרשב"א יהי' כן. והנה הדבר ברור לדעתינו דלמ"ד גל"מ כמ"ד ל"מ תפיסה בכל קלב"מ דבשלמא למ"ד לאו כמ"ד ל"ה ב' רשעיות כיון דלע"ע לא תפיס משא"כ למ"ד כמ"ד הרי אף קודם תפיסה הי' לו גל"מ. כיון דיכול לתפוס והו"ל השתא כממון והו"ל ב' רשעיות בבירור דהרי מחייבינין מלקות ופסקינין לי' דתפיסה מהני ומה שפוסקים דתפיסה מהני הו"ל השתא חיוב ממון דכממון יחשב וז"ב בסברא. ומעתה הדבר נכון דא"א לתפוס החבל בשתי ראשין לומר דהעדים חייבין מטעם דמהני תפיסה דזה רק למ"ד גל"מ כמ"ד וגם לומר דמהני תפיסה בקלב"מ דזה למ"ד לכמ"ד ומ"ה הדליק הגדיש בשבת פטורין העדים ממנ"פ וע' מ"ש הה"מ בדברי ר"מ בהעידו על שינו והדר עינו והוזמו דחייבין ומהני תפיסה וק' אמאי ישלמו העדים הרי לכתחלה אסור לתפוס כמ"ש בנה"מ סי' כ"ח ואין כאן היזק לפ"מ שהוכיח באבני מלואים סי' צ' ס"ק י"ח מדברי רש"י חולין ה' ומדברי המ"ל וצ"ל דנה"מ ס"ל זאת רק בקלב"מ אבל בכ"מ רשאי לתפוס לכתחלה. ולפ"ז מיושב קו' הש"ש בפשיטו' דבפ"ע דרבנן מותר לתפוס משא"כ בהדליק הגדיש בשבת אך דברי נה"מ אינן מוכרחים:

ח **והנה** אם נאמר דהא דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב דוקא בשבת דילפינין ממילה ושריפת בת כהן אבל לא ביוה"כ יש להקשות בשבועות דאמרו לאפוקי מדרנב"ה הרי לשיטת התוס' ב"ק ל"ד ושבת ק"ו דגם צריך לכלבו הוה מקלקל דאין כאן תיקון וצ"ל דמשנה שבועות אתי' למ"ד מקלקל חייב וזה דוקא בשבת ומ"ה הדליק הגדיש ביוה"כ חייב ממון דהרי לתוס' במקלקל חייב ממון דל"ש תנא דב"ח דלא כרש"י. וכן יש להקשות בכתובות ל"ד אמאי דמקשה לר"ל ומזה יש הוכחה דגם ביוה"כ מקלקל בהבערת ובחבורה חייב דילפינין משבת וע' יומא פ"א דשבתכם קאי אשבת וילפינין זמ"ז. ולפ"ז ה"ה ללאו דמחמר ולהבערה ללאו יצאת ילפינין משבת. וע' בשאג"א א שמסתפק בכ"ז. ומ"ש במחנה לוי דמאי קאמר לאפוקי מדרנב"ה ודילמא ס"ל כר' דיוה"כ מכפר מיד בלא תשובה ומ"ה חייב ממון לא נ"ל דכיון דבשעה שעשה חייב כרת אף שכיפר היום אינו מחייב ממון. וע' בח"מ סי' תכ"ד דחובל בעבד שלו דפטור ממלקות אף דפטור גם מממון כיון דבשעה שעשה יש חיוב רק שהתורה זוכה לו עיי"ש. וע' בקצה"ח שם:

ט **והנה** בב"ק ע"א מקשה אטבח ביוה"כ נהי דקטלא ליכא מלקות איכא ומשני ה"מ ר"מ דאמר לוקה ומשלם ומקשה א"ה אפי' טבח בשבת נמי. ויש להקשות הנה הרמב"ם בפי'

המשניות לחולין י"ד כ' דשוחט בשבת במזיד שחיטתו אסורה דבתחלת שחיטה נעשה מומר ובגמר שחיטה הו"ל שחיטת מומר. והקשה בכו"פ בתחילת שחיטה הו"ל מקלקל ורק אגמר חייב כמ"ש התוס' חולין כ"ט. ע' בנה"מ סי' ש"כ ושמעתי בשם הגאון ר"ע דגם במקלקל איכא איסור דאורייתא והו"ל מומר. וע' לעיל סי' ט' בש"ה כ"כ בשיטת רש"י (כעת הראו לי שיטה זו בקובץ על הר"מ פ"א משבת בשם לחם משנה על משניות) א"כ מאי פריך אפי' טבח בשבת הרי בשבת פטור מטעם דהו"ל שחיטת מומר ושחיטתו נבילה ופטור מדו"ה אבל ביוה"כ ל"ה מומר דבמקלקל דליכא רק איסור בעלמא ומיד נתכפר לו אקלות דכל שעה מכפר ולא נעשה מומר והיא קו' נפלאה. אמנם למש"ל דמ"ד יוה"כ כ"ש מכפר ל"מ לסבור דקלות מכפר בלא תשובה דאל"כ ל"מ כזית בכא"פ א"כ ל"ל כנ"ל ומיושב קו' זו בט"ט ויתכן יותר לפמ"ש במק"א דהא דיוה"כ אינו מכפר אח"ש לש"ס דכריתות דוקא לר"ל דח"ש מותר מה"ת דלר"י דח"ש אסור מה"ת מכפר יוה"כ ולא משכחת כזית באכ"פ וע"כ גם אקלות אינו מכפר בלא תשובה א"כ הסוגי' דב"ק דקאי לר"י דהוא משני בטובח ע"י אחר ולדידי' ליכא לשנוי' כנ"ל:

י **ועפ"י** הנ"ל מיושב קו' גדולה אשר לי בש"ס דחולין י"ד דהשוחט בשבת וביוה"כ שחיטתו כשרה. וא"ר אסורה באכילה ליומא משום דדומיא דיוה"כ קתני עיי"ש וקשה דילמא הפי' במשנה דשוחט בשבת שחל ביוה"כ ומיירי במזיד ובשבת שאינו יוה"כ אסור השחיטה משום שחיטת מומר ורק בחל ביוה"כ דבתחילת שחיטה מקלקל ומ"מ עבר אדאורייתא וביוה"כ קלות מכפר בלא תשובה ולא נעשה מומר. ומ"ה שחיטה כשרה ומ"ה נקט בשבת וביוה"כ ומנ"ל לגמ' דשבת דומיא דיוה"כ קתני ומיירי בשוגג (ובאמת הי' מקום לומר דמה דמקשה ונוקמא במזיד ור"מ דקשי' אפי' המשניות שכ' דבמזיד שחיטה אסורה מה מקשה להנ"ל הכי פירושו ונוקמא במזיד ור"מ ומיירי בשבת שחל ביוה"כ כנ"ל דאז לא נעשה מומר ומשני דשבת דומיא דיוה"כ דלא נשמע דשבת חל ביוה"כ אך בשבת או ביו"כ ודומיא דיו"כ קתני אך לשון הגמ' דחוק קצת) אמנם למ"ש לעיל דמ"ד כ"ש מכפר לא ס"ל קלות מכפר בלא תשובה מיושב בפשיטות דגם ביוה"כ נעשה מומר. וי"ל בזה דברי הרי"ף התמוהין בב"ק ע"א דטבח ביוה"כ מיירי ע"י אחר וקשי' דא"כ אפי' טבח בשבת נמי ולהנ"ל י"ל דקשי' לרי"ף מאי מקשה אפי' טבח בשבת נמי הרי י"ל דבשבת נעשה מומר משא"כ ביו"כ קלות מכפר. אך בכריתות לחד לישנא יוה"כ מכפר אח"ש ולאידך לישנא אינו מכפר. א"כ י"ל סוגי' דב"ק ס"ל יוה"כ מכפר אח"ש וא"כ ל"ל אקנות יוה"כ מכפר דל"מ כזית בכא"פ משא"כ הרי"ף ס"ל דאינו מכפר אח"ש וא"כ מכפר אקלות וא"כ ביוה"כ ל"ה שחיטת מומר ושפיר חילק בין שבת ליוה"כ:

יא **והנה** במה דפליגי בכריתות אי ידיעות ס' מחלקות לחטאות נלע"ד עפ"מ שיש להסתפק בנסתפק בשעת אכילה אם הוא חלב או שומן ואח"כ נודע לו שהוא ודאי חלב אי חייב חטאת כיון שלא ידע שהוא ודאי או כיון שעכ"פ נסתפק ואעפ"כ אכל הוי מזיד. וע' רש"ל שבת ע"ג לענין טעם בשיעורין עיי"ש. ע' ברטנורא כריתות פ"א מ"א וגם משם אין ראי'. שוב מצאתי במשנת חכמים ס' ל' שנסתפק בזה וראיתו יש לדחות. ונ"ל דזה תלי' בפלוגתא דהזיד בלאו ושגג בכרת בשבת ס"ט דלר"י דחייב חטאת ה"ה בידע שהוא ס' אף להפוסקים דס"ד מהתורה לחומרא מ"מ אין חיוב כרת מספק והוי שגג בכרת וחייב חטאת משא כ לר"ל ל"מ לשיטת ריטב"א דאף הזיד בעשה פטור לר"ל אלא אפי' לשיטת תוס' דבעשה מודה ר"ל אולי ס' גרע מעשה ופטור לר"ל:

ובזה נלפענ"ד דר"ל ס"ל ידיעות ס' מחלקות כשיטתי' א"כ אלו ידע בשעת אכילה מספק הי' פטור מ"ה ידיעות ס' מחלקות כידיעה ודאי משא"כ לר"י אף אלו ידע בשעת מעשה מס' הי' חייב ואיך יחלק אח"כ וז"ב ולפ"ז לפמ"ש תוס' שבת דר"י מודה דלר' דיליף מאחות אשה בעי ששוגג בלאו וכרת. ולכאורה לדידי' ידיעות ס' מחלקות. וא"כ קשה בהא דפליגי אליבא דרבי מיהו לדעתינו הר"מ חילק על התוס' וס"ל אף לר' ל"ב רק שגג בכרת דהתוס' שבת ס"ט כ' דלר"ע דהנפש אשר תעשה קאי אמגדף הוקש' כל התורה למגדף. ואמנם הר"מ ס"ל מגדף היינו מברך את השם כר"ע וס"ל פטור מקרבן כמ"ש הלח"מ בפ"א משגגות א"כ ל"ל הוקשה כל התורה למגדף. וע"כ יליף מעליה כרבי ומ"מ פ' כר"י דהזיד בלאו חייב קרבן. ומ"ה נכון מה דפליגי לר' בהא דידיעות ספק:

יב **אמנם** יש להקשות קו' גדולה דמקשה שם מצירף את המעילה לזמן מרובה הנה נהי דקאי לר' דס"ל הזיד במעילה במיתה ורבא מסיק דמיתה במקום כרת בשבת ס"ט. ולפ"ז נכון דל"ק לר"י הך קו' דלדידי' גם במעילה אין ידיעות ספק מחלק דאף אם אלו ידע בשעת עבירה מהספק חייב מעילה דהוי שגג במיתה ומ"ה לר"י אין ידיעות מחלקות ומ"ה לא הקשה בגמ' רק לר"ל מ"מ קשי' אמאי לא הקשה גם לר"י לפמ"ש בדרוש להתפלא על מהרש"א פסחים ל"ג שכ' דר' ל"ל הך דצירף את המעילה ותמהתי מסוגיא דכריתות דכל הקו' קאי לר' ור' ע"כ ל"ל צירף את המעילה לזמן מרובה ואמרתי לישב עפ"י דברי הצל"ח דבהנאה דליכא מיתה אית לי' צירוף עיי"ש ומ"ה מקשה בסוגין בנתנה ע"י צירוף דבזה רבי מודה א"כ כיון דליכא מיתה בצירוף כדברי הצל"ח. ובזה לכ"ע בעי שגג בלאו ולפ"ז לכ"ע י"ס מחלקות דאלו ידע מהספק בשעת מעשה הי' פטור א"כ קשי' קו' הגמרא גם לרבא ולר"י ואמאי מקשה רק לאביי ולר"ל:

אמנם בלא"ה הסוגי' תמוה דעד כאן ל"א י"ס מחלקות אלא היכא דחייב קרבן אס' ויוה"כ הו"ל כספק משא"כ במעילה דא"ח אספק א"כ מה מהני מאי דיוה"כ הו"ל כידיעת ס' ולכן י"ל דמקשה לכ"ע כנ"ל כיון דלר' ל"ל צירוף אך בהנאה דליכא מיתה בזה לכ"ע י"ס מחלקות. ולפ"ז לכ"ע אתי' תי' הגמ' מח"ש דיוה"כ אינו מכפר:

יג **ונ"ל** דמה דפליגי ר"י ור"ל בשבת לענין הזיד בלאו ושגג בכרת. וכ' תוס' דלר' מודה אף ר"י דבעי שגג גם בלאו וכבר כתבתי דהר"מ לס"ל כן נ"ל לפ"מ דאמרינן בסוגין דר"י ס"ל בכה"ת ל"א מקצת ידיעה ככולה מ"ה בהזיד בלאו דהו"ל אך מקצת ידיעה חייב קרבן ור"ל כשיטתי' דס"ל מקצת ידיעה ככולה מ"ה בעי שגג גם בלאו. ומ"ה ר"י ס"ל גם לרבי בשגג בכרת. והזיד בלאו חייב כדכתיבנא דלא כתו':

והנה לפמ"ש ביד דוד שבת ד' דאף לר"י דס"ל שגג בכרת והזיד בלאו חייב קרבן מ"מ בשגג בלאו וכרת ובאמצע נודע הלאו לכ"ע פטור עיי"ש. א"כ י"ל די"ס מחלקות אף לר"י לפמ"ש דר"י ל"ל י"ס מחלקות דאין סברא דהספק יחלק דהרי אלו ידע מתחלה מהס' ג"כ חייב משא"כ לדברי היד דוד כשנודע לו אח"כ הס' גרע טפי. מיהו גוף דברי הי"ד צריכין ראי':

יד **ושם** בכריתות הקשו התוס' הא דנקט אלא מעתה אכל כזית חלב שחרית ולא נקט מילתא דהיתרא ורק דחייב משום יוה"כ. ונ"ל דשם דיברו רבא ואביי ורבא ס"ל יומא פ' דכותבת הגסה יתירה מכביצה וכיון דאין בית הבליעה מחזיק כביצה. ע"כ קשי' אם יוה"כ הוי כי"ס והן מחלקות איך משכחת אוכל ביוה"כ שיחייב הרי א"א לאכול כותבת בב"ח דשהי' שבנתים מחלקות. וא"ל דיוה"כ אינו מכפר אח"ש דהא בה"א לא ידע מזה וע"כ גזה"כ דבאיסורי דיוה"כ ל"א י"ס מחלק ומ"ה לא מקשה רק מאכל חלב שחרית דזה בכזית וגם ל"ה איסור דיומא. ומה דמקשה מאכל ושתה בהעלם אחד זה למסקנא דיומא דמסקינין כותבות הגסה פחות מכביצה ודוק:

ודע דיש להעיר בכריתות כ"ה דאמרי שם חטאים דומי' דפשעים דלאו בני קרבן ולר"י דהזיד בלאו חייב קרבן רוב פשעים בני קרבן וצ"ל דר"ל לשיטתי' ולפ"ז לר"י צ"ע. ואולי מ"ה מסיק שם ר' תחליפא לא מדר' דימי ולא מאביי דקשי' כנ"ל ודו"ק:

טו **ודע** דרבים מקשים איך אמרו בשבועות מודה ר' בכרת דיומא דאל"כ כרת דיומא ל"מ והרי משכחת באומר אחטא ויוה"כ מכפר דמודה ר' יומא פ"ו. ושמעתי בשם הגאון מוה"ה יצחק מאיר זצ"ל מק"ק ווארשויא דבכה"ג הו"ל שגג בכרת כיון דסבר שיכיפר לו וא"כ א"ח כרת באמת ולדעתי יש לפקפק בסברא זאת כיון דלע"ע הזיד בכרת רק שסבר שיכופר לו. והנה אם לא נאמר כדברי' מיושב קו' תוס' חולין ק"ב בהזיד בשבת ושגג

ביוה"כ חייב איוה"כ לר"ע דהא ל"ה שב מידיעתו כיון שהזיד אשבת ולהנ"ל י"ל דשם קאי אליבא דר' דיוה"פ מכפר בלא תשובה ובכרת דיומא מודה ומיירי באומר אחטא ויוה"כ מכפר וכיון שלא ידע שהיום יוה"כ מ"ה עבר האיסור דשבת דסבר יוה"כ מכפר. אבל אלו ידע שהיום יוה"כ לא הי' עושה דבכרת דיומא אינו מכפר בלא תשובה א"כ הוא שפיר מחמת יוה"כ שב מידיעתו והוא תי' נכון. אך אם נאמר כדברי הרב הנ"ל דאם סבר שיוה"כ מכפר מיקרי שוגג ל"ל דמיירי בכה"ג דא"כ שגג גם בשבת וחייב אף לריה"ג אך נ"ל בגוף הדין תלי' בפלוגתא דר"י ור"ל דנהי דסבר דיוה"כ מכפר מ"מ ידע שיש איסור לעשות אסמך זה והו"ל כעין הזיד בלאו ושגג בכרת. וי"ל דריה"ג סובר כר' דיליף מעלי' ותוס' שבת ס"ט כ' דלדידי' בעי שגג גם בלאו ומ"ה לריה"ג הוי הזיד בשבת אף דסבר דיוה"כ מכפר ולר"ע באמת חייב שתים. ומיושב קו' המפרשים אמאי נקט דוקא למאי דאפכן דלה"א דר"ע ס"ל דאינו חייב אלא אחת ל"ל בהזיד בשבת ושגג ביוה"כ פטור לגמרי דקשי' קו' התוס' הרי ל"ה שב מידיעתו וא"ל כנ"ל דא"כ מ"ט דר"ע דפטור אשבת והלא ע"כ לס"ל כר' אך כרבנן דל"ב שגג בלאו כדאיתא שבת ס"ט ותוס' שם ומ"ה נקט דוקא למאי דאפכן:

טז **ודע** דמה דפי' התוס' דל"ל דמשכחת כרת דיומא לאחר שליחת השעיר דשעיר לאח"ז ג"כ מכפר ודוקא פר אינו מכפר לאח"כ. ולכאורה י"ל לפ"ז לפ"מ דמסיק דהספרא אתי' כר' אליבא דנפשי' ולפ"ז מצי סבר כר"ש דכהנים אין להם כפרה רק בוידוי פר וא"כ משכחת כרת דיומא בכהנים ומה מקשה וי"ל דכיון דכתיב כל הנפש משמע כל מי שיעבור חייב כרת ול"ד כהנים:

סימן צז

בסוגיא הנ"ל וביומא נ"ד. (א) **וד"א** נבאר ביומא נ"ד דמקשה שם אהא דאם חיסר אחת מכל סמכי' ות"ל דהו"ל ביאה ריקנית ומשני כגון דעייל שתי הקטרות או ששגג בביאה והזיד בהקטרת והקשה המ"ל בפ"ח מכלי המקדש ארש"י כריתות ו' שכ' אי חיסר א' מכל סמני' חייב משום ביאה ריקנית.. והרי בסוגין מסיק דאף בעייל שתים חייב דל"ה ביאה ריקנית והנה בהקדמת ים התלמוד הקשה מה מקשה ות"ל משום ביאה ריקנית דילמא ס"ל כר' דיוה"כ מכפר בלא תשובה ובכרת דיומא מודה א"כ ביאה ריקנית דחייב בכל השנה יוה"כ מכפר וחיסר קטורת לשיטת הב"י א"ח רק ביוה"כ והו"ל כרת דיומא ואינו מכפר. עוד הקשה בישי"ע הרי ח"כ שלקו נפטרו מידי כריתתן א"כ נ"מ אף כשילקה משום ביאה ריקנית עוד חייב כרת משום חסרון קטורת. ונ"ל לישב דיש לפ' דהקו' ות"ל היינו דאין איסור חע"א. ואיך חל איסור חסרון קטורת על איסור ביאה

ריקנית דקדמה דבכל השנה חייב וכ"כ בהקדמת ים התלמוד ולפ"ז נ"ל דלמאי דמשני כגון דעייל שתים א"צ לומר דמיירי דוקא דעייל שתים אלא כיון דמשכחת היכא דעייל שתים דל"ש ביאה ריקנית א"כ חסרון קטורת הו"ל כולל ואף היכא דאיכא ביאה רקנית חייב משום חסרון קטורת דחל בכולל. אמנם קשי' איך חל חסרון קטורת באיסור הבערה ביוה"כ דל"ל דהו"ל איסור בב"א. דז"א דע"כ להב"י ודאי דא"ת רק ביום דאז זמן הקטרת קטורת אבל לא בלילה וכיון דבלילה כבר חל איסור הבערה איך חל איסור חסרון קטורת וצ"ל דהסוגי' קאי למ"ד הבערה ללאו יצאת והו"ל חמור על קל ולחד שיטה בשאג"א ליכא כלל איסור הבערה ביוה"כ למ"ד ללאו יצאת ע' מ"ש בשאג"א מסוג' והוכיח כנ"ל. ומעתה נכונים דברי רש"י דבכריתות בברייתא שנוי' ר' נתן אומר אף כיפת הירדן כ"ש ואח"כ כשנית אם חיסר ומשמע דר"נ מודה בזה וא"כ ל"ל דקאי לחייב משום חסרון קטורת דאין איסור ח"ק חע"א הבערה דר"נ ס"ל לחלק יצאת ומ"ה פרש"י דרק משום ביאה ריקנית חייב בכל השנה ומיושב קו' המ"ל בס"ט:

ב **מיהו** נראה לפי עניות דעתי דל"ק כלל איך חל חסרון קטורת ע"א הבערה דכיון דאמרינן ביומא פ"א דאיכא לימא ולילי' לכ"א לאו בפ"ע. א"כ כשבא היום חל איסור ח"ק ואיסור הבערה דיממא בב"א דביום איכא איסור בפ"ע. אלא דקשה לפ"ז בחולין ק"ב דאמרינן בשגג ביוה"כ והזיד בשבת לריה"ג פטור. ומקשה רבא אידי ואידי בב"א הוא עיי"ש כל הסוגי' ולהנ"ל מה מקשה והרי ביום ליכא איסור ב"א דכשהאיר היום אזדא לה הלאו דלילה ובא לאו אחר וזה הלאו ל"מ לחול על איסור שבת דבשבת ליכא לאו מיוחד ליום ולאו דשבת חל עוד בלילה. ומ"ה א"ח איסור יוה"כ דמיירי ביום ולאו דלילה אזדא ליה ונ"ל דזה באמת פי' הסוגי' דמקשה לריה"ג ל"ל כולל ורש"י ותו' תמהו דמה ענין כולל לב"א. ולהנ"ל נכון דס"ל להגמ' דע"כ ל"פ באיסור ב"א וכ"ע אית להו ורק פלוגתתן מיירי ביממא דל"ה ב"א כנ"ל ורק כולל מתוך שכולל איסור חסרון קטורת דהוא רק ביממא לשיטת הב"י כנ"ל ה"ה דכל מלאכה נאסרה מצד יוה"כ. וכש"כ אם נאמר דכיון דגמר עינוי ממלאכה בין ללילה בין ליום כדאמרינן ביומא פ"א הו"ל לעינוי נמי תרי לאוי לימא ולילה וכשהאיר היום חל איסור מלאכה דיוה"כ ע"א שבת בכולל דעינוי ומשום הכי מקשה אכולל:

ג **אך** מאי דמקשה רבא אידי ואידי בב"א נ"ל לישב בדרך זה הנה בתויו"כ הקשה למ"ל קרא לימא ולילא ביוה"כ ובשבת ל"ב ותי' דכיון דכתיב בעצם היום הזה הו"א דוקא ביממא וא"ל לא לכתוב קרא בעצם היום ולא נצריך קרא מיותר לימא ולילי' דקרא בעצם בעי לאפויי'. לתנא דיליף עצם עצם. ויצא לנו דמאן דלא יליף עצם עצם ל"ב קרא

ליממא וליליא. והנה בגמ' אמרו לא נאמר עונש במלאכה ונילף מעינוי. מה למלאכה שכן הותר מכללו ומ"ה צריך ג"ש וי"ל הלא עינוי ג"כ הותר מכללה לחולה. וצ"ל דסבירא ליה להך תנא דאיסורין דחוין אצל חולה ועיין יומא ז' משמע מה דראוי' לא מיקרי הותר מכללה:

ועיין תוס' יבמות ה' לענין דחית עשה לל"ת. ולפ"ז מאן דס"ל הותרו איסורין אצל חולה א"צ לג"ש דעצם עצם דיליף מעינוי. ולדידי' ליכא קרא ליממא וליליא. וביומא ס"ג משני רבא כגון שהי' לו חולה ושחט אמו ביוה"כ. והקשה במעין החכמה לבעל עצי ארזים ד' ק"ס ד' לבוב לפמ"ש הראב"ד דמ"ה שוחטין לחולה בשבת דמוטב שישחוט ויעבור בפ"א ממה שיעבור על איסור נבילה בכל כזית א"כ אמאי שוחטין ביוה"כ למ"ד אאחע"א יתן לנכרי לנחור ואנבילה לא מחייב דאינו חל על יוה"כ והחולה לא יעבור אאיסור יותר מהיתר עיי"ש. אמנם כ"ז ל"ק למ"ד הותרו איסורין לחולה דכיון דהותר יוה"כ א"כ שוב חל איסור נבילה על כל כזית. ודוקא למ"ד דחי' אין איסור אחר חל עלי' כמ"ש מהרש"א במהדורא בתרא יבמות ל"ג גבי כהן שחתך אצבעו בסכין טמאה (ע' מ"ש לעיל סי' נ"ה אות ו') ורבא יסבור הותרה ומ"ה שפיר מותר לשחוט לחולה הרי הוכחנו דרבא ס"ל הותרה וע"כ לא ס"ל כתנא דעצם עצם. וא"צ קרא ליממא וליליא דיממא וליליא מחד לאו אסור ושפיר מקשה אידי ואידי בב"א כנ"ל. וא"ל דא"כ כל הני קראי למ"ל. דבתורת כהנים דריש מקרא דכל מלאכה אפי' אורג חוט אחת וכותב אות אחת. ומסתמא כל הני קראי לדרשא איצטרכו. וע' לעיל סי' י' אות י' מ"ש ותמוה על ז' ח"צ בזה):

ד **ונשוב** לסוגיא דשבועות. הנה אמרו שם ד' י"ג ע"ב מאן תנא אמר ר' ירמי' דלא כר"י דאי כר"י האמר כהנים יש להם כפרה בשעיר המשתלח רבא אמר ר' שמעון הוא עיי"ש ולכאורה תמוה דלר' ירמי' נמי כיון דלא אתי' כר"י ודאי ר"ש הוא ונ"ל דבגמ' שם ד' י"ד אמרו האי תנא קא ק"ל מ"ש בדעם לא מכפרי דלא מחסרי ממונא בדאהרן נמי לא מחסרי ממונא. והנה מהא דכתיב ג' פעמים אשר לו יליף שלא יהי' משל ציבור ושלא יהי' מהכהנים וחד לעכב. והקשה בס' אהל דוד דהרי חד אשר לו ממעט מעשר ע' בחולין כ"ב. ולא נשאר אך תרי קראי נדרש חד למעט ציבור וחד לעכב. ולמעט כהנים מנ"ל. וכן תקשה בט"א לחגיגה ב' ונעלם מהם דברי התוס' ריש מנחות שהקשו למ"ל למעט משל מעשר הרי אינו נאכל וממעט בספרי שלא יביא משל מעשר רק מה שנאכל ותי' דבפר של אהרן באמת ל"צ אך לשאר חטאות מדסמכו לאשר לו ועיקר קרא אתי' לשל ציבור עיי"ש ואמנם דברי תוס' צ"ע מזבחים צ"ח דמוכח דפר של אהרן נמי צריך מיעוט לגופי' שלא יהי' ממעשר. אמנם לפע"ד י"ל קו' התוס' דתו' יבמות ע"ג כ' דמ"ד מעשר שני ממון

הדיוט מותר לקנות מלבושים ושאר דברים ממע"ש וכן מותר להאכיל בהמה מדאורייתא ולמ"ד ממון גבוה אסור מדאורייתא עיי"ש ונ"ל דה"ה דמותר למ"ד ממון הדיוט להביא עולה שאינה נאכלת דל"ג ממלבושים ושאר דברים והספרי קאי למ"ד ממון גבוה ומ"ה בעי דוקא אכילה. ולפעד"נ דברי התוס' יבמות סותרים לדבריהם במנחות. ולפ"ז י"ל דהסוגי' דזבחים צ"ח אהי' למ"ד מע"ש ממון הדיוט כמ"ש ולא ילפינין מואכלת וצריך למעט מאשר לו דפרו של אהרן אינו בא ממעשר אמנם בט"א חגיגה ח' הקשה על רש"י חולין שכ' דהמיעוט מעשר קאי למ"ד ממון הדיוט דא"כ איך ממעט מאשר לו הרי למ"ד ממון הדיוט הוא באמת שלו ומ"ה פי' דהמיעוט דוקא קאי למ"ד ממון גבוה. דלדידי' ל"ה שלו עיי"ש. ולפ"ז שוב נתעורר קו' התוס' למ"ל מיעוט הרי ל"ה מילי דאכילה. אמנם לדעתי למ"ד אכילת מזבח שמה אכילה ס"ד מותר להקריב עולה ממעשר וה"ה פר של אהרן דאיכא באימורין אכילת מזבח סד"א שיכול להקריב ממעשר דאכילת מזבח הוי אכילה. ואף דלא קרינין ואכלת מ"מ כיון שמקרי אכילה ס"ד דמייתי קמ"ל קרא:

ה **ומעתה** הנה ר"י ס"ל מע"ש ממון הדיוט וליכא למעט מאשר לו של מעשר כמ"ש הט"א וא"כ איכא ג' אשר לו. ומ"ה אי הוה מוקי ברייתא כר"י הוה א"ש דק"ל דאהרן נמי לא מיחסרא ממונא דג' אשר לו כתיבי ילפינין דפר של אהרן דוקא משלו וה"פ הסוגי' אמר ר' ירמי' דלא כר"י וכר"ש נמי לא אתי' דסתם ספרי ר"ש ובספרי איתא דמע"ש בעי דוקא אכילה כדמייתי תוס' ריש מנחות הנ"ל וס"ל מע"ש ממון גבוה כנ"ל ושפיר בעי אשר לו למעט מעשר וליכא לאקשויי מ"ש וכו' בדאהרן נמי לא מחסרי ממונא די"ל פר של אהרן נמי מכהנים אתי כיון דליכא רק ב' קראי כקו' האוהל דוד ואי דמ"ד ממון גבוה כ"ש דל"ב קרא למעשר דלית בי' אכילה ר' ירמי' ס"ל אכילת מזבח שמה אכילת ובפר יש אימורין שהם אכילת מזבח. אמנם רבא אמר ה"מ ר"ש דרבא כשיטתי' דס"ל חולין פ"א אכילת מזבח ל"ש אכילה ולמ"ד ממון גבוה ל"ב קרא לשל מעשר ועדיין איכא ג' אשר לו ושפיר מפרש הברייתא כן נ"ל בדרך פלפול:

ו **שם** תוס' ד"ה כלן קרינין ביתו הקשו ולוים במה יתכפרו ותי' תוס' מנחות צ"ב דמתכפרין בשל עם. ורבים מקשים דברי תוס' אהדדי. ונ"ל דהנה בתוס' מנחות כ"א מובא הפלוגתא אי כהנים ולוים חייבין בשקלים אי כל העובר על הפקודים פי' עובר בימא דסוף או הנמנה מבן עשרים עיי"ש. ושם אחר בן בוכרא אלא שכהנים דורשים מקרא לעצמם כל מנחת כהן כליל תחי' איך תהי' מכחה נאכלת ע' ירושלמי. והקש' המ"ל ה' מעילה דילמא חלק הכהנים בטל אמנם לר"י מב"מ ל"ב ורבנן באמת ל"ח לדרוש הכהנים כמ"ש רש"י עירוכין ד' ומעתה לר"י דס"ל מב"מ ל"ב ע"כ הכהנים אין חייבין

בשקלים והעובר על פקידים פי' מנויים מבן עשרים ולפ"ז לוים נמי פטורין. ומ"ד מב"מ בטל שפיר כהנים חייבים רק אין ממשכנין מדרכי שלום ולוים ממשכנין ולפ"ז נכון הכל דבמנחות קאי לר' ירמי' דס"ל ברייתא אתי' כר"ש ולדידי' לוים קא מחסרי ממונא ומתכפרי שפיר בשל עם. אך בשבועות הקשו לשיטת אביי דמוקי כר"י דס"ל מב"מ ל"ב ולדידי' הפי' העובר על הפקודים מנוים מבן כ' ולוים נמי פטורים ושפיר הקשו במה נתכפרו דלא הי' להם חלק בשקלים ולא מחסרי ממונא ודוק:

ז **ורגע** אדבר במה שביומא ד' ס"ו דייק ז"א אין עירוב והוצאה ליוה"כ ובכריתות משני שאני יוה"כ שהכשירו בכך. ונ"ל דיש להקשות דגמרא קאמר ביומא איש להכשיר את הזר ומקשה למ"ל קרא פשיטא וק"ל מה מקשה פשיטא הרי הי' חוט קשור בשעיר המשתלח. והמשלחו עובר על לאו דמחמר. והר"ן כ' דלאו דמחמר עובר אף בבהמה שאינו שלו:

ואמנם בלח"מ על משניות הובא בתשו' בית אפרים או"ח סי' נ"ג חולק וס"ל דרק בשלו עובר ומעתה ה"א דשלוח השעיר דוקא בכהן דאין מתכפרין בשעיר לר"ש ול"ה שלו ואינו עובר בלאו דמחמר משא"כ זר שמתכפר ואמרינין חולין מ"א כיון דקני' לכפרה כדידי' דמי ה"א דאסור לשלוח שלא יעבור בלאו דמחמר ומה מקשה פשיטא. ומדלא משני כן ע"כ ס"ל דזה הוה מחמר כלאחר יד. ואין כאן חילול שבת כמ"ש תוס' ישנים ומ"ה צריך לשנויי על הקו' דעתי אפי' בשבת למאי הילכתא שמרכיבו על כתיפו אם תי' חולה ושפיר מוכיח דאין עירוב והוצאה ליוה"כ ול"מ לשנויי דהכשרו בכך כיון שאין מוכרח להיות כן תדיר:

אמנם בכריתות לא מקשה פשיטא וס"ל להסוגיא דאיצטריך להכשיר זר דה"א דעובר על לאו דמחמר. ואזה קאי קרא דעתי אפי' בשבת. ומזה מוכח דאין עירוב והוצאה ביוה"כ דאל"כ למ"ל קרא לשבת הא ביוה"כ נמי עובר. ואזה משני שאני יוה"כ דהכשרו בכך כיון שזה בכל שנה כמ"ש התו' ודו"ק:

וע' מ"ש בדרוש סי' כ"ה.

סימן צח

נשאלתי מחב"ד החריף מ' יוסף פרענקיל מרעדים על מ"ש תוס' שבועות ח' ע"ב ר"ה לטומאה דאם ליכא אלא שעיר א' יעשו פנימי ולאו חיצון. והקש' דהרי קאי על המשנה דהוא דברי ר"י ור"י ס"ל יומא מ"א הגרלה מעכבא ואי ליכא אלא חד א"א להגריל וע"כ עביד חיצון ולא פנימי ומצאתי שהרגיש בזה בהגהות ר"ע איגר בשם מעיין החכמה וביד דוד יומא מ' ויותר ק' ממשנה דמנחות כ"ז דב' שעירין מעכבין זא"ז וע"כ אי ליכא אלא חד

מייתי חיצון. ונ"ל לישב לפמ"ש תוס' ביומא מ' ד"ה ואזדו לטעמייהו דטעמא דר"י דס"ל נשפך הדם ימות המשתלח דכיון דקרינין בי' ולקח את ב' השעירים קרינין בי' ונתן על ב' השעורים גורלות ולר"ש למצוה נמי לא כיון דס"ל אינו מביא אלא א' ל"ש בי' הגרלה לפ"ז נאמר כיון דלר"י לא נאמר חוקה רק בדברים הנעשים בפנים. א"כ ב' השעירים אין מעכבין זא"ז דשעיר המשתלח ל"ה מדברים הנעשים בפנים. ומ"מ הגרלה מעכבא כיון דשנה בי' קרא אשר עלה א"כ דוקא היכא שלקח ב' שעירים כיון דקרינין ולקח קרינין נמי ונתן על ב' השעירים והגרלה מעכבא ואם מת א' כיון שלא יוכל לכפר בחבירו כיון שהוקבעו כאחת או מדכתיב יעמד ולא שכבר עמד ע' ד' ס"ד ותוס' ד"ה ואזדו לטעמייהו שע"כ צ"ל כן למ"ד הגרלה לא מעכבא ולכן מביא ב' אחרים ומגדיל אבל אם אין לו רק א' לכ"ע הגרלה לא מעכבא. דמיעוטא בפלוגתא עדיף ומביא פנימי בלא הגרלה ולכן ל"ק גם ממשנה דב' שעירין מעכבין דמשנה ע"כ דלא כר"י דלדידי' חוקה ל"ק על שעיר המשתלח. ואם אין לו אלא אחד מביא בלא הגרלה ולכן הר"מ לא מביא הך דב' שעירין מעכבין כיון דפסק כר"י. וקצת צ"ע דבת"כ יליף מולקח ב' השעירין דמעכבין זא"ז וסתם ספרא ר"י וצ"ל דזה לא אתי' לר"י לפמ"ש בדעת התוס' והר"מ. ובלא"ה צ"ע איך נשמע מקרא דולקח דמעכבין זא"ז. וע' בב"א סי' נ"ה מ"ש בדעת הר"מ ודע דאף למ"ד ב' שעירין אין מעכבין מ"מ עובר בלא תגרע כיון שהרמב"ם מנה כל מצות יוה"כ למצוה אחת אך אם אין לו עשה דוחה לל"ת (ע' מ"ש לעיל סי' ב' אות ה') ואין לומר כיון דל"ה רק פלגא דמצוה איך עשה דוחה לל"ת דז"א דכל עבודה ועבודה מקיים עשה ומ"מ למנין המצות חשב הר"מ כולה למצוה אחת וז"ב ול"ה ח"ש רק כל עבודה עשה שלימה וז"ב:

וע' בר"מ שפסק דהגרלה הואיל דמעכבה פסולה בזר והנחה כשרה בזר. והכ"מ והלח"מ לא הראו מקומו ובאמת מבואר כן בירושלמי ריש פ"ד דיומא עיי"ש:

סימן צט

בסוכה ד' ל'. (א) **לישב** קו' התו' סוכה ל' אהא דאמרינן בשלמא לפני יאוש מכם אמר רחמנא והקשו למה בב"ק הקשה אביי לרבא אילימא לפני יאוש למ"ל קרא והכא צריך קרא. ונ"ל דהנה בים התלמוד ב"ק ס"ו הקשה למ"ל קרא ת"ל דזבח רשעים תועבה ול"ל כמ"ש תוס' חולין שעשה תשובה דהרי כל עוד שלא החזיר הגזילה ל"מ תשובה. ונ"ל דמיירי שגזל קודם יוה"כ והר"מ פ' אקלות דהיינו עשה ול"ת יוה"כ מכפר בלא תשובה אך אעבירו' שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר וי"ל דאעבירות נגד נכרי אף דגזל נכרי דאור' מ"מ יוה"כ מכפר דבמשנה איתא עבירות שבין אדם לחבירו ונכרי ל"מ חבירו כמ"ש תוס' סוכה מ' אעפ"י דמייתי להך דשבת קנ"א דמשני מאן חבירו נכרי מ"מ בסתם

ל"מ חבירו. מיהו מזה אין להוכיח דגם בנדרים ס"ה איתא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו וגם בנכרי הדין כן כדמוכח מגמ' והר"ן שם וע' תשו' ר"ע איגר ס' צ"ה לענין מעוברת חבירו ומנדרים ראי' לדברי' שם מיהו י"ל לפמ"ש ז' הח"ץ דגזל נכרי אסור משום שנצטוינו שלא לקנות לנפשינו מדות רעות ואין האיסור בעבור הפעול אך בעבור אנחנו הפועלים א"כ עיקר החטא הוא לד' ובזה יוה"כ מכפר ומעתה משכחת לה בגזל נכרי דאזה יוה"כ מכפר ומ"מ הקרבן ל"ה שלו כמ"ש היראים הובא במג"א סי' תרל"ז:

אמנם אף אם לא נחליט סברא זאת י"ל לפמ"ש הכפ"ת ר"ה כ"ח דגזל נכרי א"ח בהשבה משכחת לה בעשה תשוב' והנה אביי ורבא פליגי בב"ק אי הפקעת הלואתו מותר וגוף מחלוקתן אי גזל נכרי אסור מה"ת וכ"כ במלה"ר עיי"ש ולפ"ז שפיר הקשה אביי לרבא בב"ק אי לפני יאוש למ"ל קרא והיינו דהו"ל זבח רשעים תועבה ול"ל דעשה תשובה דא"כ הי' צריך להחזיר ול"ל בגזל נכרי דהרי רבא ס"ל גזל נכרי מותר מה"ת והקשה לשיטתי' דרבא משא"כ בסוכה י"ל דהי' ס"ל גזל נכרי אסור מה"ת ומיירי בגזל נכרי ולכן צריך קרא דאינו שלו ובעי מכם ודוק:

ב **לישב** דברי רש"י שכ' דסתם עכו"ם גזלי ארעתא מישראל נינהו והלא גם גזל עכו"ם אסור מה"ת. נ"ל דרש"י כ' דא"נ דיאוש קני אם הם יחתכו בעצמם יהי' מה"ב. ובירושלמי דשבת פי"ג מבואר דקורע בשבת יצא ידי קריעה והקשה ממצה גזולה דא"י בפסח ומשני תמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה כך אני אומר הוציא מצה לר"ה א"י י"ח בפסח (בתמי') ופ' המפרש דירושלמי כיון לסברת התוס' דהיכא דמצוה הי' יכול להיות בלי עבירה ל"ה מה"ב. וזה ליתא דזה דוקא היכא שבשעת המצוה לא נעשה העבירה כגון בלולב של אשירה. משא"כ היכא שבשעת מצוה נעשה העבירה גם התוס' מודה כדמוכח ממה שהקשו ממצה של טבל והפירוש המובחר דירושלמי מחלק בין איסור חפצא לאיסור גברא:

דגזילה הוה איסור חפצא ונעשה בחפץ זה עבירה ומאוס לגבוה. משא"כ איסור שבת ל"ה רק איסור גברא כמ"ש כמה פעמים ולכן החפץ שנעשה בו איסור אינו מאוס לגבוה. וזה הפי' תמן היא גופה עבירה. ברם הכא הוא עבר עבירה ועל החפץ לא מיקרי איסור ואינו מאוס למצוה ולכן יוצא. והנה מהרש"ל הקשה על הר"מ דגזילת נכרי אסור בלאו והרי התורה בכללה ופרטה לישראל ניתנה וכ' הח"ץ סי' כ"ו שאנחנו נצטוינו שלא להרגיל עצמנו לגנוב ואף בבע"ח בלתי מדברים נצטוינו על צערם וכ"ז אינו בעבור הפעול אלא בעבורנו אנחנו הפועלים לקנות בנפשינו מדות טובות עיי"ש. ולפ"ז יש חילוק בין גוזל

לישראל דהוא איסור חפצא דהממון אסור עלי' ובין גוזל לנכרי דאינו איסור בשביל שהוא ממון חבירו אך במה שמרגיל עצמו לאחבת הממון. ע"כ ל"ה רק איסור גברא ול"ש מה"ב ולכן פירש"י סתם עכו"ם גזלי ארעתא מישראל דבגוזל מנכרי אף שאסור מה"ת ל"ה מה"ב (וע' מ"ש לעיל סי' ל"ד אות ו' על הוציא מצה לר"ה):

ג **עוד** נ"ל בישוב דברי רש"י עפ"י דברי הנתיבות בסי' שנ"א שכ' בגנב טלה והוציאו באיסור שבת אינו קונה בשינוי כיון שאינו בוהשיב את הגזילה וליכא עלי' חיוב חזרה רק הנגזל בא ונוטל את שלו. שינוי אינו קונה למעליותא ולדברי' גם גזל נכרי אינו קונה בשינוי לפמ"ש בנתיבות סי' שמ"ח דאף אי גזל גוי אסור מה"ת אינו מחויב בהשבה דעשה דוהשיב בישראל כתיב עיי"ש (וכבר קדמו בזה בכפ"ת ר"ה כ"ח ובנ"ב קמא חיו"ד סי' פ"א) ומ"מ ל"ה שלו. א"כ כיון דלא קאי בוהשיב א"ק בשינוי וקשי' לרש"י מתא דהקשה וליקנייה בשינוי מעשה. ולכן פי' סתם עכו"ם גזלי ארעתא מישראל וקאי בוהשיב ולכן קונה בשינוי. כ"ז כתבתי לדברי הנתיבות אבל גוף הדין שלו ל"נ וראי' מתוס' רי"ד לסוכה מהדורא תנינא הנדפס מחדש שכ' מהא דערבה גזילה פסולה אע"פ דלית בה ש"פ ואינו יכול להוציא' בדיינים מ"מ הגזלן במה קנאה ואע"פ דלגבי גזלן לא חשיבה גזילת אצל הבורא חשובה גזולה כיון שלא קנאה בכלום ולא קרינא בי' לכם. אבל אם עשה בה שינוי אע"פ שאין חייב ליתן לנגזל כלום שהרי אין בו ש"פ דכיון דאי הוה ש"פ הוה קני לה השתא נמי קני לה. אבל אם לא שינתו כיון דאלו הוה ש"פ ל"ה קני לה השתא נמי לא קרינא לכם ע"כ. הרי דפחות מש"פ דלא קרינין והשיב מ"מ קני בשינוי ה"ה היכא דאמרינין קלב"מ דלא קרינין והשיב מ"מ קני בשינוי. ולכאורה י"ל דדוקא בגוזל פחות מש"פ כיון דאם נתיקר חייב בהשבה לשיטת הר"מ דס"ל במחל הגזילה חוץ פחות מש"פ ונתיקר חייב. ומשמע ה"ה בגוזל פמש"פ. ולכן משכחת לה והשיב משא"כ היכא דקלב"מ דלא משכחת חיוב והשיב אבל ז"א לפמ"ש מח"א ריש ה' גזילה דוקא בהי' בתחילה גזילה גמורה ומחל חוץ מפש"פ ס"ל להר"מ בנתיקרה חייב בהשבה אבל לא בהי' בתחלה פמש"פ. ולשיטת ר"י גם במחל אף בנתיקרה א"ח בהשבה. וא"כ אין לחלק:

ד **וע'** בישי"ע ה' סוכה תרמ"ט שהאריך בגזילה פמש"פ אי יוצא המצוה והנה לפנינו דברי התוס' רי"ד שוב מצאתי בישי"ע סי' תק"א לה' פסח בשם בנו שהאריך בזה דפחות מש"פ א"ק בשינוי. וכבר כ' דברי התוס' רי"ד שכ' להיפך. (ומ"ש שם דבסי' ש"ס מבואר בגוזל פמש"פ ונתיקר מחויב בהשבה ליתא אך בסי' שס"ז במחל חוץ מש"פ וכבר הבאתי דברי המח"א שמחלק) איברא די"ל בדרך זה בהא דגוזל פמש"פ דא"ח להחזיר משמע

בסנהדרין נ"ט משום מחילה וצ"ל דלאו ודאי מחילה היא אך מספק הב"ד אין נזקקין לו ואף עומד וצות דאינו מוחל אינו נאמן ואף בגזל מיתמי וקטנים א"צ להחזיר לרבא מטעם כיון דלכי גדלי מיאשי השתא נמי הוי יאוש כמ"ש התוס' ב"מ כ"ב ד"ה דלאו ב"מ (ע' לעיל סי' י"ד אות ו') ולאביי אולי באמת בכה"ג צריך להחזיר ומ"מ ל"ה אלא ספק רק דאינו יכול להוציא בדיינים דבפמש"פ ליכא חזקת מ"ק ומ"מ אינו יוצא המצוה בגזל פמש"פ כדברי התרי"ד דלמא לא מחל ובהכי ניחא דאסור לגזול פמש"פ מה"ת ובהכי ניחא הא דמשמע מהר"ם דוקא במחל הגזילה חוץ מפמש"פ בנתיקר חייב להחזיר ול"כ בגוזל פמש"פ בנתיקר חייב להחזיר כדיוק המח"א. דדוקא בגזל פרוטה דאיכא חזקת חיוב כשנתיקר חייב להוליך למדי אבל בגוזל פמש"פ דליכא חזקת חיוב ל"מ נתיקר דמסתמא מחל מקודם ודוק:

ומעתה שפיר כ' התרי"ד דבשינוי קנה ממנ"פ דאם לא מחל חייב בהשבה וקנה בשינוי ואם מחל א"צ לשינוי. משא"כ בקלב"מ דודאי א"ח בהשבה ל"מ שינוי. וגוף סברת הנתיבות נכונה דהרי דעת רש"י בסנהדרין נ"ז דבפחות מש"פ א"ע בלא תגזול הואיל וא"ח בהשבה (הגם דדברי רש"י צ"ע דהרי פמש"פ גרע מגונב ע"מ להחזיר דאסור מה"ת והעיקר דשיעורין הלכה למשה מסיני וכמו שא"ח מלקות אחצי זית ה"ה אגזילה פחות מש"פ. והא דמקשה בסנהדרין נ"ט והרי פמש"פ דבישראל אינו אסור והקש' הלח"מ הרי ח"ש אסור מה"ת י"ל דסוגיא זו ס"ל דח"ש אינו אסור מה"ת רק במידי דאכילה ואכ"מ) מ"מ ה"ה די"ל כיון דאינו בהשבה ל"ק עלי' קרא דכעין שגזל ול"ק בשינוי:

ה וד"א נ"ל בישוב ק' הלח"מ פ"א מגזילה בהא דהקשה בסנהדרין נ"ט והרי גזל פמש"פ דלישראל שרי והרי ח"ש אסור מה"ת כשיטת הר"מ ולא ניתנו שיעורין לב"נ. ונ"ל דזה דאסור לגנוב פמש"פ אף דל"ח לאצטרופי דתיכף הו' מחילה מ"מ משכחת לה צירוף בלא ידע שגנב ויאוש של"מ ל"ה יאוש. אח"כ כשיגנב יצטרף . וזה לדידן דפסקינין כאביי. וסוגיא דסנהדרין יהי' לרבא דהוי יאוש ול"ח לאצטרופי:

ו **והנה** בעניותי נ"ל ראי' מש"ס דכתובות ל"ד דקונה בשינוי אף במקום דאמרינן קלב"מ דאמרינן שם אף לר"מ דבקנס ל"א קלב"מ גנב וטבח בשבת פטור שאם אין גניבה אין דו"ה. וכ' התוס' ד"ה משום דאע"ג דמשעה שמתחייב עדיין הממון בעין ול"ש קלב"מ מ"מ כיון דטבח אח"כ מיפטר על הגניבה. וזה אין מובן דמ"מ הרי הבהמה בעין רק שנטבחה ומאי בכך הרי חייב לחזור הבהמה. ויש כאן קרן ולישלם עוד ג' וד'. וע"כ כונת התו' כיון דגמר שחיטה ודאי הוה שינוי. (דע"כ ל"כ התוס' ב"ק ע"א דשחיטה ל"ה שינוי רק תחילת שחיטה) א"כ קנה בשינוי. וא"צ לחזור הקרן. ולכן אין ג' וד'. הרי מוכח

דגם בקלב"מ קונה בשינוי. אמנם יש לישב זאת דבנתיבות סי' שמ"א ס"ק ט' מחדש שם דהיכא דא"ח לשלם קרן עבור כל הבהמה רק שנותן הבשר כמו שהוא ומשלם פחת השחיטה. ל"ה שם גניבה שיתחייב דו"ה דהוה כחמשה חצאי בקר. ובעינין שיהי' שם גניבה שיתחייב בעד כל הפרה וזה ליתא דהרי ר"א ס"ל שמין לגנב ולגזלן ולתי' הב' בתוס' ב"ק ס"ח ד"ה מה טביחה ס"ל דאף בטביחה שמין לגנב וא"צ לשלם רק עבור פחת שחיטה ומ"מ חייב דו"ה. וא"כ מנ"ל דלמ"ד אין שמין דס"ל שינוי קונה לא מיקרי זאת שם גניבה. אך עכ"פ נקיטנא כדברי' במקצת. דהיכא דא"צ לשלם אפי' פחת שחיטה לא מיקרי שם גניבה. והוה כחצאי בקר ושפיר כ' התוס' דכשטבח בשבת כיון דא"צ לשלם פחת שחיטה נהי שיחזיר הבשר א"ח דו"ה דלא מיקרי קרן:

ובזה מיושב מה שתקשה בריטב"א ושמ"ק בשם רש"י דלמה נקט גנב וטבח בשבת אפי' גנב בשבת וטבח בחול פטור שאם אין גניבה אין דו"ה. להנ"ל נכון דכיון שהבהמה בעין וכפטבח בחול חייב לשלם מה שהפחית השחיטה. שפיר חייב דו"ה כיון דליכא חיוב שבת בהטביחה וז"ב. (ודע דזה שכ' הריטב"א בשם רש"י דאם טבח בחול חייב על הטביחה דהוה גנב' חדשה זה כשיטת הר"ן והרמב"ן בסנהדרין דבא במחתרת ושיבר כלים פטור דוקא כששיבר במחתרת אבל אם שיבר אח"כ חייב. אמנם שיטת בעה"מ ורש"י ותוס' בסנהדרין ורמב"ם דאפי' שיבר אח"כ פטור. א"כ איך כ' הריטב"א והשטמ"ק בשם רש"י דבגנב בחיוב מיתה בשבת וטבח בחול חייב קרן . והרי רש"י ס"ל בסנהדרין דאף שיבר אח"כ פטור וצ"ע ויותר קשה על הש"ך סי' שנ"א שכ' דאף הטור לא ס"ל דחייב בשיבר אח"כ רק במחתרת אבל בשבת דעדיין חיוב מיתה עליו לכ"ע פטור והנה לפנינו דברי הריטב"א והשטמ"ק דאף בגנב בשבת וטבח בחול חייב. וצ"ע וע"ע בקצה"ח שנ"א) והנה על הי' הריטב"א דאם טבח בחול חייב דו"ה דהוה גניבה חדשה צע"ג דאין הגונב אחר הגנב משלם כפל משום דבלא"ה לא הי' ברשותו וה"ה כאן כיון דעל גניבה הראשונה פטור מכפל איך חייב אח"כ כיון דהוי גונב אחר הגנב:

ז **והנני** חוזר לענייננו די"ל בגנב מנכרי אף דא"ח בהשבה מדאור' מ"מ מדרבנן חייב בהשבה כמבואר בר"מ ע"כ י"ל דקונה בשינוי. אך י"ל כיון דמדרבנן קונה בשינוי ל"מ לצאת ידי לולב כמ"ש התוס'. וע' לקמן ומה שהחרדתי כל החרדה על דין זה לפי שיש נ"מ לדינא וכבר עמדו לפני לד"ת סוחרי סיראטשנע (חתיכת צמר) שנותנים לפועלים נכרים צמר לטוי' ואריגה ומקצתם גונבים הצמר ומוכרים חתיכות לישראלים והוריתי להם דאסור לקנות מה שידוע שמצמר גנוב עושין אף דנכרי עוש' שינוי ומשמע מסתימות הש"ע דמותר מ"מ לדעת רש"י דנכרי א"ח בהשבה אינה קונה בשינוי כדברי

הנתיבות הנ"ל אשר על כן מהראוי לחקות על שרשי דין זה. ומ"מ אף דתו' חולקין וגם דברי הנתיבות יש לדחות כנ"ל בשם תוס' רי"ד מ"מ אסור לקנות מה שידוע שגנוב אף שקנה בשינוי כמבואר בריב"ש סי' רע"ג דאף שעושין שינוי אסור בודאי גזל שמחזיק ידי הגזלנין וכ"כ בישו"ש פ"י דב"ק סי' נ"ח דאסור אף שקנה בשינוי ותזהיר מאוד בזה עיי"ש. ודע דעיקר קו' ריב"ש בהא דפירש"י ב"מ ע"ג אהא דרבינא יהיב זוזי לבני אקרא דשנוותא דמשום דקרקע אינה נגזלת הוי היין גזל בידו והקשה דהרי קנה בשינוי. י"ל כיון שרבינא לא כיון לגזול רק סבר שהוא שלו מדינא דמלכותא א"ק בשינוי כמ"ש תוס' ב"ק צ"ה ד"ה בשבת וז"ל והא דלא קני בצבע משום שאין מכוין לקנות. ור"א אמר לו והלא הדין אינו כן והשיב רבינא שכן הדין ודו"ק:

ח **עוד** נ"ל בישוב דברי רש"י שכ' דגזלי ארעתא מישראל דהנה רש"י כ' בעירובין ס"ב דבנכרי שגזל ל"כ והשיב ומ"ה א"ח בהשבה. והתוס' הקשו עלי' וכ' ומשום קלב"מ לא מיפטר דל"ש גבי נכרי וראי' מנטלו לסטים כסותו ונתן לו אחר חייב להחזיר ומוקמינין בלסטים נכרי עיי"ש. ואמנם פשוט דדעת רש"י נהי דנכרי א"ח בהשבה דקלב"מ מ"מ ל"ה שלו. דבמה קנה וכשבא לישראל אחר חייב להחזיר מטעם השבת אבידה. ובזה מיושב קו' התוס' בב"ק ס"ז סוף ד"ה אמר עולא בהא דאמר עולא התם ד' קי"ב בידוע ודברי הכל ושם הו"ל יאוש לחודי' דל"ה ש"ר כיון שבע"כ נתנו לו. ומ"מ יאוש כדי קני ועולא ס"ל יאוש כדי ל"ק לרש"י לק"מ דכיון דנכרי א"ח בהשבה ול"ה ידו כיד הבעלים מהני יאוש לחודא. דמ"ט ל"מ יאוש לחודא בגזלה משום דהוי ידו כיד הבעלים כמ"ש הרמב"ן בב"מ כ"ו משא"כ בגזלן נכרי דא"ח בהשבה ל"ה רק באבידה ומהני יאוש. ולפ"ז קשי' ארש"י בשמעתין דבודאי נכרי שגזל קרקע נהרג דגם ישראל עובר בלא תגזול כמ"ש הר"מ פ"ז מגניבה והוא מדברי הספרי. וע' במ"ל פ"ד ממלוה שתמה על התוס' ב"מ ס"א דמשמע דבקרקע א"ע בלא הגזול מדברי תספרי עיי"ש. א"כ כיון דנכרי נהרג עלי' שייך קלב"מ ולרש"י א"ח בתשב' א"כ מהני יאוש דדוקא בקרקע שיוצא בדיינים ל"מ יאוש. וכ"כ בנתיבו' סי' שס"ג ולפ"ז קשי' אר"ה דס"ל קרקע אינה נגזלת בגזלן נכרי כיון שהנכרי גזל הקרקע וחייב מיתה וקלב"מ א"ח בהשבה נהישל"ה שלו מ"מ קנה ביאוש אף הקרקע כיון שא"י בדיינים. ודא קו' רבתי. והנראה מזה להוכיח דלא כהנתיבות אך דגם בא"י להוציא בדיינים ל"מ יאוש מיהו גוף הקושיא י"ל דנהי דהוכחת תוס' בעירובין דגבי נכרי ל"א קלב"מ יש לדחות כדכתיבנא מ"מ מסברא ל"א בנכרי קלב"מ דכדי רשעתו בישראל כתיב וטעם רש"י דבנכרי ל"כ והשיב. וזה דוקא במטלטלין אבל בקרקע יוצא בדיינים, ולכן ל"מ יאוש. ולפ"ז נהי די"ל בנכרי מישראל ל"א קלב"מ דא"ר מישראל דמשום רשעה

אתה מחייבו דעל נכרי לא חס רחמנא אבל בנכרי שגזל מנכרי קרקע שפיר אמרינין קלב"מ כמו ישראל מישראל וא"י להוציא קרקע בדיינים ומהני יאוש לחודא וקשי' לר"ה אמאי בקרקע ל"מ יאוש ולכן פי' דסתם עכו"ם גזלי ארעתא מישראל. ושוב ראיתי שגם בכ"ת כ' דנכרי מנכרי גם קרקע נגזלת ולא ביאר הסברא ולפמ"ש הסברא קיימת:

ט **אמנם** קשי' בהא דאמרו בגמ' ולגזזו אינהו כי היכא דלהוי יאוש בידייהו וש"ר בידייכו. כיון דגזז הנכרי וא"ח בהשבה לרש"י קניא היאוש לחודא ולמ"ל ש"ר. דכבר הוכחנו דבזה מהני יאוש לחודא ולישב נראה הא דהוצרך ש"ר אינו בשביל הקנין רק שלא יהי' מה"ב הוצרך שיהי' ביד אחר. ובזה ניחא מה שיש לדקדק הא דמהני ש"ר ואם נאמר דיאוש ל"ק רק בש"ר איך קונה הלוקח מה שאין להמוכר קנין בו וע"כ צ"ל כמו שכתב מהרש"ל ביש"ש בבא קמא פ"ז אות ז' דבאותו עת שקנה הלוקח הגזילה קנה גם המוכר ונקרא שפיר מכירה. עיי"ש וזה ענין זכי' ושליחות שזוכה למוכר ולעצמו ובנכרי ל"מ שליחות וזכי' איך מהני יאוש וש"ר. אמנם למה דכתיבנא דנכרי קונה ביאוש לא הוצרך הש"ר רק שלא יהי' מה"ב:

י **והנה** תתוס' הקשו בסוכה ד' ט' למ"ל קרא דלכם להוציא גזולה ת"ל דהו"ל מה"ב. ולכאורה י"ל לפי המבואר בח"מ סי' ל"ד דחולק עם הגנב כשר לעדות והקשה בתומים דהרי מעכב ממון חבירו אצלו ולא עדיף מכופר בפקדון. ותי' בקצה"ח דכמו גונב מן הגנב פטור מכפל כן חולק עם הגנב אינו פסול לעדות משום דבלא"ה ל"ה ברשות הבעלים. ולפ"ז משכחת דגוזל מן הגזלן דל"ה מה"ב ומ"מ אינו שלו, אבל זה ליתא לפמ"ש בנתיבות שם דאם עשה שינוי או שנשתמש הוה גזילה חדשה. ואף כשלא עשה שום שינוי ולא נשתמש עבר אהשבת אבידה. דהו"ל עול"ת והו"ל מה"ב. (וצ"ע על הנתיבות שכ' דלא עבר רק אעש' והרי השבת אבידה עול"ת). והנה מ"ש הקצה"ח דגזל ול"נ ובא אחר ואכלו א"ח משום גזלן רק משום מזיק. מבואר בהיפך ברש"י ב"ק קט"ו שכ' והאי נמי אע"ג דיהיב דמי לגנב לגבי האי מיהא גזלן הוא. וברש"י חולין קל"ד רצה מז"ג דכיון דקודם יאוש אכלו זה האחרון הו"ל גזלן עליהו. ונראה לישב דקשה בדברי רש"י בחולין הנ"ל שכ' דהא כל קמא יאוש ברשותא דמרייהו קיימא כל היכא דאיתנהו. וזה תמוה דהא נגזל אין יכול להקדיש לפי שא"ב. ואיך כ' רש"י ברשותא דמרא קיימא. ולישב זה נ' דשם קאי אליבא דרב ורב ס"ל בב"ק ס"ז דגונב לאחר יאוש משלם כפל דיאוש קני ובדף ס"ח מקשה למ"ד יאוש קני ממשנה דגנב והקדיש והוצרך לאוקמי בהקדישו בעלים בבית גנב וס"ל כצנועין דיכול להקדיש בבית גנב. וא"כ רב ע"כ ס"ל ג"כ כצנועין דיכול להקדיש ומיקרי ברשותו. ולכן כ' רש"י דכל קמא יאוש ברשותא קיימא. ולפ"ז מיושבין

דברי הקצה"ח דכל עיקר סברתו דל"ה השני גזלן דבל"ה ל"ה ברשותו. וכיון דשם לרב קיימא דס"ל כצנועין שפיר כ' רש"י דהו"ל גזלן. וזה טעם שהוצרך לומר דהוי ברשותו דמה"ט הו"ל גזלן:

יא **והנה** אם כי עלתה בידינו לישב דברי הקצה"ח מ"מ דבריו אינם צודקין דעדיין קש' מרש"י ב"ק דקאי גם לר' יוחנן ור"י לס"ל כצנועין. ועוד נהי דהוי אינו ברשותו מ"מ שייך גניבה וגזילה וא"ר מגונב אחר הגנב דפטור מכפל דילפי' מקרא. וגם מה דמשמע דטעמא דרמי בר חמי משום דגניבה ל"ה ברשותו. והרי רב ע"כ ס"ל כצנועין כמו שהוכחתי ומ"מ רצה אביי לומר בדף קט"ו דס"ל כרמב"ח. (וזה צ"ע גם על התו' ב"ק קי"א ע"ב ד"ה גזל שכ' ג"כ בטעמא דרמב"ח כדברי הקצה"ח). ועוד בעיקר הדבר מ"ש דלאחר שגנב לא משכחת שיגנוב עוד וכ' דה"ט דאם נתיקר ואיתבר ממילא אינו משלם אלא כדמעיקרא אע"ג דקאי בחצירו וכל שעתא ושעתא גזלו וע"כ כיון דכבר גזלו א" אח"כ משום גזילה אלא מתורת מזיק. ע"כ הנה לפנינו דעת רש"י והריטב"א בשטמ"ק כתובות הובא לעיל אות ו' דהיכא דגנב בשבת וטבח בחול. חייב דו"ה אע"ג דאגניבה דשבת פטור מ"מ אח"כ בחול הו"ל גניבה חדשה עיי"ש. הרי אע"ג דגנבו מקודם מ"מ אח"כ הו"ל גניב' חדשה (וע' מ"ש לעיל אות ו'):

יב **והנה** לפמ"ש בנתיבות סי' ל"ד דמה שעשה שינוי אחר הגזילה הוי גזילה חדשה. ה"ה בקנה ביאוש וש"ר למ"ד יאוש ל"ק וכ' הישׁ"ש דהוי קנין גם להגזלן ומכירתו וקניהו באין כאחד. הובא לעיל ג"כ הש"ר הוה גזילה חדשה. וביחוד לדעת הרמב"ם דש"ר אינו מטעם דבהיתרא אתי לידי' דהרי ש"ר קונה אפי' ש"ר ואח"כ יאוש רק שהוא חלק מהקנין ולפ"ז נ"ל לישב קו' תוס' ב"ק ס"ז בהא דתי' בגמ' למ"ד יאוש א"ק מהא דהגנב והגזלן הקדישן הקדש דהוה שינוי השם אמאי ל"ק דהו"ל ס"ר והוא לפמ"ש התוס' שם סוף ד"ה אמר עולא דהיכא דלוקח בע"כ ל"ה ש"ר א"כ בהקדש הו"ל בע"כ דלהקדם לא ניחא דליקני שהרי מתעבד איסור על ידייהו. ובע"כ ל"ה ש"ר. וכן כ' הב"ש בסי' כ"ח דאם לא ידעה שגנב לא ניחא לה דתתקדש בגניבה. וכש"כ בהקדש שייך לומר כן. ובאבני מילואים תפס על הב"ש דהאשה אינה עושה איסור. ולפמ"ש בשם הישׁ"ש והנתיבות צדקו דברי הב"ש. ולפ"ז צ"ע בהא דמקשה אביי ורבה מקרבנו ולא הגזול וכ' התוס' בדף ע"ו ד"ה והשתא דלאביי ניחא דחל הקדש אע"ג דאכתי לא ידע דהוי יאוש ושינוי השם רק משום דהו"ל יאוש וש"ר והרי הו"ל ש"ר בע"כ דלהקדש לא ניחא לי'. וצ"ל דגם אביי הקשה מכח יאוש ושינוי השם דזה מהני אפי' בע"כ. ודע דמ"ש הב"ש דבקדושין יכולה לומר לא ניחא לה דתיתקדש בגניבה. אף דמשמע מגמ' ופוסקים דאף כשהלוקח לא ידע שהוא

גנוב קניא ביאוש וש"ר דהרי אמרינן בלפני יאוש עשו תקנת השוק וזה בלא ידע שגנבה היא ומשמע דלאחר יאוש קנה בש"ר ול"א דהוה מקח טעות. מ"מ ס"ל לב"ש דבקדושין יכולה לומר ל"נ דתתקדש בזה וה"ה בהקדש היה בע"כ דאיסורא ל"נ להו דליקני וכן אמרינן בב"מ צ"ו ודוק:

יג **ומן** האמור יש להקשות בהא דמקשה בגמ' כי גזזו אוונכרו להוי יאוש בעלים בידייהו וש"ר בידן. והוכיחו מזה הפוסקים דביאוש וש"ר ל"ה מה"ב וקשי' לפמ"ש לעיל דמה שקונה אחר הגזלה הוה גזילה חדשה ה"ה בש"ר דהוה קנין גם להגזלן גם הלוקח מסייע לעבירה והוה מה"ב:

ונראה לישב דמדאור' גם יאוש וש"ר הוה מה"ב אך כיון דמדרבנן יאוש לחודא קונה א"כ ל"ה גזילה חדשה מה שקונה ביאוש וש"ר כיון דלהנגזל אין הפסד דבלא"ה הגזלן קנה מדרבנן ולא אפקעיהו מרשות הבעלים יותר. ולכן ל"ה מה"ב. ובהכי י"ל דהא דממעטינין מקרא דקרבנו ולא הגזול דהקרבן פסול למ"ד יאוש ל"ק אף דהוי הקדש משום יאוש וש"ר או יאוש ושינוי השם זה דוקא מדאור' דיאוש ל"ק והוי ע"י ההקדש עבירה חדשה משא"כ השתא דיאוש קונה מדרבנן ולא נעשה שום עבירה ע"י ההקדש דבלא"ה לא הי' של הנגזל שוב הקרבן כשר מדאור':

יד **ובזה** מיושב הא דאמרינין בגיטין נ"ה ד"ת בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת דיאוש ל"ק ומ"ט אמרו מכפרת שלא יהי' כהנים מצבים. והקשה רש"י איך חכמים עוקרין דבר מה"ת ותי' דהוה שוא"ת. והקשה הרשב"א איך אוכלין הבשר דהוה קום ועשה כיון דמה"ת הקרבן פסול עיי"ש. להנ"ל ניחא דהשתא דס"ל יאוש קונה מדרבנן דגם עולא יסבור הכי. א"כ ל"ה עבירה חדשה בההקדש ולכן הקרבן כשר מדאור' דההקדש קני' ביאוש וש"ר או שינוי השם. ומ"מ הי' לנו לומר דאינה מכפרת דלענין אם הקרבן כשר. י"ל דוקא דאיתעביד איסור ע"י ההקדש כגון אם יאוש ל"ק וע"י ההקדש נפקע מרשות הבעלים אף הקרבן פסול. אמנם אם בלא"ה ל"ה של הבעלים ע"י יאוש שקונה מדרבנן ולא איתעביד איסור במה שהקדיש הקרבן כשר. אבל אין יוצאין י"ח כיון דהוא עשה עבירה בתחילה שגזל ורב יהודה ל"ל מה"ב ולכן ס"ל דגם הבעלים נתכפרו ועולא לא ס"ל כן ולכן הוצרך לומר דמ"ה מכפרת שלא יהי' כהנים מצבים ולזה כ' רש"י דהוה עקירה בשוא"ת ומצינו בזבחים מ"ו ע"ב כה"ג בשחט חטאת לשם חולין דכשר ולא עלה לבעלים לשם חיוב וה"ה חטאת הגזולה וכ"כ הרמב"ן במלחמות:

טו **ובהכי** מיושב ג"כ מה דמשני בגיטין שם בסוף הסוגיא אוקמא רבנן ברשותי' כי היכא דליחייב כרת ואינו מובן דהיכא חייב כרת בשביל דרבנן אוקמא ברשותי' וביחוד

להפוסקים דלא ס"ל הפקר ב"ד הפקר שיועיל לדאורייתא (ע' מ"ש בזה לעיל סי' כ"א אות ג' ובהג"ה):

להנ"ל. ניחא דבאמת הי' לנו לומר דהקרבן כשר דקניא הקדש ביאוש וש"ר וראוי לבא לפתח אה"מ. אך דהוי מה"ב וביארנו הסברא דע"י ההקדש נעשה גזל חדש שנפקע מיד הבעלים וד' שונא גזל בעולה מה"ט. ולכן אוקמא רבנן ברשותי' ואמרו שבשעה שהקדיש הי' של הגנב. וכיון דמדרבנן הוי בלא"ה של הגנב אין כאן גזל חדש בההקדש. ושוב ראוי לבא לפתח אה"מ וחייב כרת בש"ח וזה ענין חדש. ולפ"ז יש להתוכח עם הב"ש שכ' דבלא ידעה שגזל יכולה לומר אין רצוני להתקדש בגניבה וביארנו לעיל הסברא דאיתעביד איסור על ידה להנ"ל ז"א דכיון דיאוש קונה מדרבנן לא איתעביד שום איסור על ידה. ואולי לזה הוצרך הרא"ש לומר דיאוש קונה מדרבנן ודוק:

טז **ועפ"י** מ"ש מיושבין דגרי הרמב"ם שפ' בפ"ה מהא"מ כרב יהודא דמדינא בין נודעה בין ל"נ מכפרת ותמה הכ"מ דהרי הר"מ פסק דיאוש ל"ק ותי' דלמסקנא דרבא דאוקמא רבנן ברשותו הלכה כר"י דרבא מסיק כותי'. וזה תימא דרבא קאי אליבא דעולא כמו שתמה הלח"מ פי"ח דמעת"ק עלי'. ולפמ"ש מיושב בט"ט. ונאמר דהשתא דאוקמא רבנן ברשותו. ואין עושה גזל חדש בהקדישו מדינא הקרבן כשר ואף הבעלים נתכפרו (דלא כמ"ש לעיל בדעת רש"י). ולכן למסקנת הגמ' הא דקאמר עולא דבר תורה בין נודע וכו' אינה מתכפרת היינו קודם שתיקנו רבנן דאז הוי ההקדש עבירה והקרבן פסול. אבל עכשיו דאוקמא ברשותי' הקרבן כשר מדינא והבעלים נתכפרו ולכן צ"ל מ"ט אינה מכפרת אף בנודע שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות ולמסקנא גם עולא מודה לר"י בפי' המשנה דעולא ל"ק רק ד"ת הי' כן. ולכן פסק כן הרמב"ם ודוק כי קצרתי:

סימן ק

עוד בסוגיא הנ"ל. (א) **לישב** קו' התוס' ד"ה שינוי החוזר לבריתו דהכא משמע דקנין דרבנן ל"מ שיצא מדאור' ולקמן בהאי סבתא משמע דנפיק מדאור' נ"ל דהנה מהאי סבתא א"ר כ"כ דשם יכול להיות דקנו בשינוי מעשה וש"ה כמ"ש הפ"י אך עיקר קו' מהאי כשורא דמטללתא דל"ק רק מדרבנן. ונ"ל הנה בהא דהקשה וליקנהו בש"מ ק"ל לפמ"ש התוס' דף י"ד בסיכך באוכל פסול משום דבר המקבל טומאה. והרי בית שסיכך בזרעים טהרו ותי' דכיון שקודם הסיכוך הי' מקבל טומאה הוה תולמה"ע. א"כ מה הקשה וליקנינהו בש"מ שהיא האגוד והרי קודם האגוד הי' פסול. והוי תולמה"ע ופסול למ"ד דילפינין לולב מסוכה. ולכאורה י"ל דמה שהי' פסולו משום שאינו שלו לא מיקרי תולמה"ע כמ"ש תוס' ד' ל"ב לענין דיחוי (וע' מ"ש תו' דף ט' לענין למעלה מכ') אך

נ"ל דכיון דגזול אינו פסול משום שאינו שלו אך גם ביו"ט ב' פסול קודם הקנין מיקרי שם פסול והו"ל תולמה"ע. ולישב קושיתי נ"ל לפמ"ש הרא"ש בגזל שוה דינר ונתיקר ועמד על ד' ועשה שינוי א"ח רק דינר והוכיח מזה בספר טוב גיטין בגיטין דף ל"ז דס"ל כל גזילה הוא קנין גמור ורק שהתורה צותה להשיב ואם נעשה שינוי ואינו כעין שגזל הוה למפרע שלו. משעת הגזילה עיי"ש (וע' מ"ש לעיל סי' ס' אות ט') א"כ שפיר מקשה וליקנינהו בש"מ דקונה למפרע ול"ה תולמה"ע דהי' שלו קודם אגודה. ומעתה שפיר משני שינוי החוזר לבריתו דבשינוי דא"ק רק מדרבנן בודאי א"ק למפרע דרבנן אין להם כח להפקיר למפרע אך ע"כ רבנן הפקירו בשעת הש"מ או הקנוה לו וכיון דל"ק רק אחר הש"מ בקנין דרבנן שוב פסול משום תולמה"ע והא דלא צוה להתיר אגודו ולחזור ולאגוד דחיישינין שמא ישכח:

ומעתה כ"ז דוקא בלולב אבל בהך דכשורא דמטללתא דמיירי בדפנות דאין דרך לסכך בכשורא ובדפנות אינו פסול משום תולמה"ע ולכן מהני קנין דרבנן. אמנם אף אם נאמר דראית התוס' מהאי סבתא ושם מיירי בסכך י"ל ע"ד זה לפי המבואר בפי' המשניות ד' י"א במשנה דהדלה עלי' הגפן דבהי' הסיכוך הרבה בעי ג"כ קצצו דסכך פסול פוסל כנגדו ול"מ רוב אך בקצצן ל"ב נענוע דלענין פסול תולמה"ע מהני רוב סכך כשר. ואם אין הסכך כשר מרובה בעי קציצה ונענוע. עיי"ש א"כ מיירי בהאי סבתא שהי' מקצת סכך גזול ורוב סכך כשר. אך דגזול דינו כסכך פסול ופוסל כנגדו ול"מ רוב ואמרו פעיתא היא דא דקני' מדרבנן ואי דהוה תולמה"ע כמ"ש לעיל הואיל וקנה לאחר שהניחו על הסוכה לענין תולמה"ע מהני רוב ודוק היטב:

ב **עוד** נ"ל בישוב קוש' התוס' דהריטב"א כ' דמסתמא מעכו"ם גזלי דלא כרש"י וכתבתי סימן הקודם דבגזל עכו"ם דא"ח בהשבה כמ"ש הכ"ת א"ק בשינוי אך באות ז' כ' דכיון דמדרבנן חייב להחזיר כמ"ש הר"מ שוב קונה בשינוי. ולפ"ז שפיר תי' בגמ' שינוי החוזר לבריתו. ול"ה קנין רק מדרבנן א"י דהוי תרי דרבנן דגוף קנין שינוי בגזל עכו"ם ל"ה רק דרבנן והשינוי גופה ל"ה רק מדרבנן ותרי דרבנן ודאי אינו מועיל לצאת דאור' כעין שכ' הב"ש באה"ע סי' קכ"ח לענין קדושין. ומיושב קו' תו' מהאי סבתא דבגזל מישראל ל"ה רק חד דרבנן ומהני לדאור' ודוק:

ג **ובעמדי** בענין קרקע אינה נגזלת אביא פרפרת נאה לענין אם עבדים נגזלים דדעת הש"ך סי' שס"ג דל"מ יאוש דכקרקע דמו דלא כשיטת הראב"ד. ונ"ל ראי' לדברי הש"ך דבמשנה בגיטין י"ב ס"ל לר"מ דבשחרור אם רצה לחזור יחזור שחוב היא לעבד דפסל לי' מתרומה. ורבנן א"ל מפני שהוא קנינו וביארו בגמ' דאף כשברח אי בעי שקל ד' זוזי

מישראל ופסיל לי'. וע"ז לא השיב ר"מ ולא נודע טעם מחלוקתן. ונ"ל דר"מ כשיטתי' בב"ק צ"ו דעבדי כמטלטלי וכשברח הוה כגזל ולא נתיאשו הבעלים והוה אינו ברשותו ול"מ מכירתו ולא מיפסל מתרומ' ומ"ה ל"ח לדברי רבנן ורבנן ס"ל עבדי כמקרקע ואף בגזל הוה ברשותו ומ"ה ל"מ יאוש. ומ"ה אף בברח מהני מכירה ושפיר קאמרו א"ב שקיל ד' זוזי מישראל. ולפ"ז בנזיר ס"ב דס"ל לר"מ בעבר מנגד פניו לא ישתה ור"י ס"ל ישתה וס"ד דפליגי בדשמואל אי יאוש מועיל בעבד. המ"ל דר"מ כשיטתי' דעבדי כמטלטלי ומהני יאוש ושמא באמת זה כונת הגמ' אך למסקנא בלא"ה לכ"ע ל"ה סתמא יאוש. וע' בקהלת יעקב אות י' פלפול עצום בעבדים. ושוב מצאתי בנתיבות שס"ג שהרגיש קצת מהא דגיטין י"ב איך ימכור עבד שברח ולפמ"ש פי' המשנה כמין חומר:

ובזה מיושב ג"כ מה שהקשה בב"ק ל"ח ע"ב ממשנה דאלו נערות ואס"ד קניס ר"מ בממונם ה"נ יקנס ומנלן דמשנ' אתיא כר"מ והרגישו התוס' בזה. אך התוס' הקשו בריש אלו נערות אמאי הבא על הכותית יש לה קנס ונימא אייתי ראי' דלאו שפחה את למ"ד שפחה נתערבה ואמנם יש לומר אף אם שפחה נתערבה מסתמא נתיאשו הבעלים כמ"ש הריטב"א גבי כל האומר מבית חשמונאי עבדא הוא. אך דעה הש"ך דבעבדים ל"מ יאוש. אך משנה דאלו נערות ס"ל כר"מ דעבדי כמטלטלי ומהני יאוש ומ"ה יש לה קנס. ושפיר מקשה בב"ק ואס"ד קנס ר"מ דע"כ כר"מ אתי':

ד **והנה** ב"א החתן החריף כ' גדלי' נ"י תי' קושית התוס' דאמאי מקשה וליקניה בשינוי רק אר"ה ולא מקשה אמתני' דלולב הגזול דהמפרשים הקשו על קושית הגמ' דהרי עכ"פ הוי מה"ב והנה לכאורה ק' ארח הרי הוה ס"ס שמא אינו גזל ואת"ל גזל שמא גזל עכו"ם ומדברי רש"י משמע דבגזל עכו"ם יוצא ולישב זאת י"ל עפ"י דברי התו' נדה כ"ט ובכמה דוכתי דל"א ס"ס בס"ס דסתרי אהדדי וא"כ ל"ש למימר הכא ס"ס דא"כ בשמיני ס' שביעי או בביה"ש של שביעי נאמר ס"ס להיפך שמא היום שמיני ואת"ל שביעי שמא הוא גזל וא"כ מעיקרא התרת מס' שמא אינו גזל ובשמיני ס' שביעי נתיר מס' הסותר ואף דאם הוא גזל בלא"ה אסור משום לא תגזול די"ל דנ"מ לענין ריח דא"ב משום גזל כמו דא"ב משום מעילה וכ"כ הר"מ בה' שופר לענין קול ובזה י"ל דקדוק עצום בגמ' דאמאי נקט ר"ה דוקא אסא ולהנ"ל נכון מאוד דדוקא גבי אסא דיש נ"מ לענין ריח א"כ בשמיני ס' שביעי איכא ס"ס ע"כ אין להכשירו מס"ס משא"כ גבי אתרוג דלא הוקצה רק לאכילה ולא לריחא כדאמרינן סוכה ל"ז א"כ בשמיני ס' שביעי ל"ש ס"ס דממ"נ בשאר הנאות גם משום גזל אסור ולענין ריח לא הוקצה וא"כ עתה נכשיר מס"ס וגם קו' המפורשים הנ"ל י"ל בזה דכיון דקני' בשינוי אף דפסול משום מה"ב זה ל"ה רק מדרבנן כמ"ש תוס'

לעיל ד"ט וא"כ אף אם הוא גזול עדיין הוקצה למצותו כיון דעכ"פ מדאור' כשר וא"כ בשמיני ס' שביעי לא נוכל לומר ס"ס וא"כ ליתכשר אף מדרבנן משום ס"ס ובזה מיושב קו' התוס' דאמתניתין ל"ק די"ל דטעמא משום מה"ב ופסול מדרבנן אבל אר"ה קשיא דכיון דמדאורייתא כשר ליכשר עס"ס כנ"ל ודפח"ח:

סימן קא

ב"ה ג' מרחשוון תרי"ז זוראוונא. **שפעת** ברכה והצלחה לכבוד ידידי הרב החריף החכם השלם יפה נוף מ' גרשון קארצער נ"י.

א **ע"ד** רש"י חולין פ"ז על קו' הגמ' הא אידחי מכיסוי שפי' דכסהו ונתגלה פטור מלכסות והקשה אמאי לא פי' כפשוטו דמיד בשעת כיסוי אידחי לי' לק"מ דה"א דבנתגלה מתחיל חיוב חדש כמו בהשב תשוב ולכן כ' דבנתגלה פטור וע"ש בסוכה ל"ג הא דמייתי מכיסוי דאין דחוי והרי שם הוה בידו כקו' התוס' ותי' דהגמ' מדמי דיחוי מעיקרא ואין בידו לנראה ונדחה ובידו כ"כ בתשו' ומיושבים בזה דברי הרא"ש סוף מ"ק שכ' דבמצות גופייהו פעמים יש דיחוי כדאמרינין פ' לולב הגזול בהדס שהי' ענבי' מרובין מעליו באשחור ביו"ט פסול אפי' הוריקו אח"כ ואע"ג דבכיסוי אין דיחוי שאני התם שיש בידו לגלות הדם. ודברי הרא"ש צ"ע דלדברי' מה מדמי בסוכה כיסוי הדם להדס (ע"ל סי' י"ב אות ט') וכעת מצאתי שהקשה כן בקרבן נתנאל ולהנ"ל נכון דמדמי כיון דהתם נראה ונדחה והכא דיחוי מעיקרא. אולם עדיין דברי הרא"ש צ"ע שכ' דבכיסוי הדם א"ד ובגמ' מסיק בתיקו ועוד דנקט הוריקו ובגמ' לא נזכר הוריקו רק מיעטן ונ"ל דהנה בענבים בידו למעט ורק דודאי לא ימעט ביו"ט דאוקמא אחזקת כשרות אך כדחזינין דמיעוט הוה לדידי' בידו. דהרי לא איכפת לי' בהאיסור אבל בהוריקו ל"ת בידו וא"ל דעכ"פ הי' בידו למעטן דבזה אוקמינין אחזקת כשרות כיון שלא עבר ול"ה בידו מצד האיסור ודקדק הרא"ש מדמסיק ע"ב שם היכא דאשחור מעיו"ט דיחוי מעיקרא תיפשט והרי בעיו"ט ודאי בידו למעט וע"כ היכא דבידו מיבעי' לי' וה"ה בנראה ונדחה חשוב בידו אף שאסור למעט כיון דחזינין שעבר משא"כ בהוריקו דל"ח שעבר לא מיקרי בידו ובודאי יש דיחוי בהוריקו דל"ה בידו ולא איבעי' לן ולכן נקט הרא"ש דאף אם נאמר דבכיסו א"ד בהוריקו בודאי יש דיחוי ולא איבעי כלל (וע"ל סי' מ"ג אות ה'):

ב **וע"פ** סברא זו דמיעטו א"ד מטעם דלדידי' בידו ובהוריקו יש דיחוי דאין בידו מצד האיסור. נ"ל ביאור דברי תוס' ד"ה והכא במילף לולב מסוכה שהקשו ודנקט פלוגתייהו בלקטן באיסור לאשמעונן דאפ"ה חכמים מכשירין דאין דיחוי והרגיש מהרש"א הא אפי' בעיו"ט לאחר אגודה שייך רבותא זו לסברה רש"י דשייך דיחוי אפי' בעיו"ט לאחר

אגודה ועוד אמאי לא הקשו תוס' לס"ד דפליגי בדיחוי. ונ"ל דלכאורה ק' דקאמר לימא כתנאי בעבר ולקטן והא התם בידו ולא איבעי' לן אלא בנקטם ראשו ועלתה תמרה דאין בידו לתקן והנ"ל דהמרדכי הקשה בעבר ומיעטן אמאי כשר נימא כמדארל"ת א"ע ל"מ ותי' האחרונים למ"ש תוס'

תמורה דהיכא דאם נעשה מעצמו מהני ל"ש כמדארל"ת ה"ה הכא כיון דאם נפלו מעצמן הענבים מהני ול"א כמדרל"ת:

ואמנם לפמ"ש דמה"ט במיעטן ל"ה דיחוי אף דאסור למעט כיון שעבר ומיעט לא איכפת לי' בהאיסור לכן הוה בידו וא"כ בנפלו מעצמן שוב יהי' דיחוי דלא איתרע חזקתו ול"ה בידו והדרא קו' המרדכי נימא אעל"מ דהרי אם נפלו מעצמן ל"מ דאז יש דיחוי. וע"כ מוכח מהא דחכמים מכשירין דאפי' באין בידו נמי א"ד ולכן בנפלו מעצמן כשר ול"ש כמדארל"ת א"ע ל"מ ולכן פשט הגמ' שפיר מעבר ולקטן דאף בא"ב ל"ה דיחוי. ומיושב דברי התוס' דאף דבעיו"ט נמי שייך דיחוי לשי' רש"י מ"מ אלו נקט בברייתא מיעטן מעיו"ט לא מוכח רק כשבידו למעטן דבלקטן בהיתר ל"ש כמדארל"ת ובזה לכ"ע אין דיחוי ומ"ה נקט בלקטן באיסור דקמ"ל דגם באין בידו אין דיחוי ומיושב קו' מהרש"א דלס"ד ל"ה מצי תוס' להקשות דפשיטא דגם ראב"ש מודה בזה דלה"א טעמא דידי' משום דיחוי ולא הקשו רק למסקנא דטעם ראב"ש משום תולמה"ע לינקט בלקטן בהיתר ולכן תי' דקמ"ל רבותא:

ג **ולפי** הנ"ל מיושבין דברי הר"מ שפי' דגמי דבמיעטן ביו"ט כשר ומשמע אף באשחור ביו"ט דנראה ונדחה ובגמ' מסיק דלא איפשטא האיבעי' להנ"ל נאמר דקשי' והרי הוה בידו אף דאסור למעט כיון דחזינין שעבר וצ"ל עפ"י קו' המרדכי דנימא כמארל"ת וצ"ל כיון דאם נפל ממילא משני ל"ש כמדארל"ת אמנם כאן דאם נפל ממילא יש דיחוי כיון דל"ח שעבר הדרא קו' המרדכי לדוכתא ולכן צ"ל דאם נפל ממילא נמי אין דיחוי ומ"ה איבעי' בגמ' ולא איפשטא וזה לרבא דכדמארל"ת אעל"מ. אבל הר"מ פ' כאביי דאע"מ כמ"ש שעה"מ ה' גירושין ל"ק קו' המרדכי ולכן פ' דבעבר ומיעטן כשר אף באשחור ביו"ט ובנפל מעצמו ס"ל יש דיחוי ודו"ק (מיהו י"ל דלר"מ דס"ל דלאכילה מותר ללקט לא נדחה מעולם דבידו ללקט לאכילה והבן) ואמת דבגוף הסברא יש לדקדק דנהי שכעת עבר מ"מ מוקמינין לי' אחזקת כשרות ועד השתא כשר הי' והוה דיחוי ובזה נ"ל לבאר דברי התוס' שכ' לענין דיחוי מעיקרא דבידו למעט. וצ"ע דא"כ מה מיבעי באשחור ביו"ט לענין נראה ונדחה והרי הוה בידו להנ"ל נאמר דדוקא באשחור בעיו"ט ולא הזמין הדס אחר איתרע חזקתו וכיון דהשתא עבר מעיקרא בדעתו לעבור ול"ה דיחוי משא"כ

באשחור ביו"ט דא"ר מהא דלא הזמין אחר ע"כ שפיר הוי דיחוי אף שעבר דמעיקרא כשר הי' ול"ה בידו מצד האיסור והר"מ סובר גם בזה הוכיח סופו על תחלתו ומ"ה ס"ל דל"ה דיחוי ולשי' תוס' חולין י"א דדוקא בחזקה ברורה אמרינן השתא הוא דאיתרע ולא בחזקה מחמת רוב ה"ה בחזקת כשרות דהוא מחמת רוב ל"א השתא הוא דאיתרע ודוק:

ד **ודע** שבסברא הנ"ל יש לפרש דברי התוס' שבת מ"ג שהקשו במעשר בשבת בשוגג יאכל נימא מיגו דאיתקצאי ואמאי לא הקשו אמזיד בל"ל פירא אחרינא ולהנ"ל י"ל דבמוקצה מחמת איסור טעמא דאקצי' מדעתי' ובאם האיסור נסתלק מאלי' אוקמינהו אחזקת כשרות ואין דעתו לעבור כגון בבית מלא פירות ונפחת הקשו תוס' שפיר ביצה ל"א. אמנם אם עבר במזיד הרי לא חש להאיסור ולא הוקצה כלל ומ"ה במזיד ל"ש מיגו דאיתקצאי וא"ל דנהי דלהבעלים לא הוקצה. אבל לשאר בני אדם הוקצה ז"א דמוקצה תלי' בבעלים כמ"ש המג"א סי' ש"ה ולפ"ז י"ל אליבא דאמת דהא דתנן המעשר בשבת בשוגג יאכל מיירי ביש לו חולה כמ"ש במג"ש ומעשר במזיד בל"ל פירי אחרינא יאכל דל"א מוקצה מחמת איסור במזיד. והנה התוס' שבת מ"ג הקשה בהא דהיתה בהעמו טעונה טבל אסור להניח כלים תחתי' משום מבטל כלי מהיכנו ול"א טבל מוכן הוא ולהנ"ל י"ל דהך דהיתה בהמתו טעונה טבל מיירי בטבל דאחר דברישא קתני נשברה לו חבית של טבל וכאן לא קתני שלו ומיושב קו' התוס' דמיירי שהבעלים מרוחקין מטבל וא"א להפריש שלא מן המוקף ול"ש לגבייהו שאם עבר ותיקנו ואף דאחר יכול לתרום משלו על ש"ח וא"צ דעת בעלים מ"מ ל"ש טבל מוכן שאם עבר אחר ותיקנו מתוקן דדוקא הבעלים שהפרישו באיסור אמרינן דגלי דעתי' דלא חש להאיסור ול"ה מוקצה משא"כ באחר שעבר והבעלים באמת אקצינהו וא"כ אף אם יפריש אסור ולכן הוה מבטל כלי מהיכנו ובזה י"ל קו' שעה"מ על תוס' סוכה י' שכ' ובלגין טב"י אמר הר"ז תרומה לכשתחשך דברי' קיימים ובאמר עירבו לי בזה ל"מ שסוף היום קונה עירוב הא אי תחלת היום קונה מהני ול"א מיגו דאיתקצאי דל"א מוקצה מחמת יום שעבר:

והקשה בשעה"מ ה' יו"ט דמאי ראי' והרי אפי' בעבר ותיקנו בשבת ל"ה מוקצה כ"ש הכא דממילא נעשית תרומה. ולהנ"ל נכון דבמעשר בשוגג באמת הוה מוקצה ובעבר ותיקן דחזינין דלא חש להאיסור לא אקצי' מדעתי' משא"כ בנעשית תרומה מאליו ולא עשה שום איסור שפיר הקשו דהוי מוקצה וגם במוקצה מחמת איסור דאור' כגון בשוחט בשבת י"ל דל"א מוקצה בעבר ושחט במזיד ובחולין י"ד מיירי בשוגג דבמזיד בלא"ה אסור משום מעשה שבת כדאיתא שם וע' ביצה כ"ו ותוס' שם לענין רואין מומין ביו"ט ושם עבר הרואה והבעלים באמת אקצוהו וע' ביצה כ' ובצל"ח שם לפמ"ש מיושב קו'

אמנם לדינא נראה דאמרינין מוקצה מח"א במזיד דאפי' עומד וצוח שאינו מקצה ל"מ והכי מוכח מתוס' סוכה הנ"ל שהקשו מלגין דנימא מיגו דאיתקצאי והרי שם ידע מבע"י דלכשתחשך יהי' מותר ולא אקצי' מדעתי' וע"כ כנ"ל ובגוף הדבר שכ' התוס' דבמעשר בשבת בל"ל פירי אחרינא יאכל צ"ע דלמסקנת הגמ' ביצה ט"ו דמשני איסורא דשבת שאני הלכה דבמזיד אסור אף בל"ל פירי אחרינא וכ"כ הב"י או"ח סי' תק"ג וכן משמע בר"מ ודו"ק:

ה **ובגוף** סברת טבל מוכן אצל שבת הואיל ועבר ותיקנו אני נבוך דמה בכך הרי השתא הו"ל מבטל כלי ע' במלחמות סוף ביצה וקצת י"ל דלשי' הרשב"א דאיסור דרבנן מותר ליתן לקטן בידים ל"ש כלל ביטול כלי דיכול לומר לקטן ליטול ומוכח דלא כהרשב"א ומיהו כ"ז כשאין שום היתר לטלטל בשבת משא"כ בדבר שאפשר להיות היתר לגדול מותר לספות לקטן בידים וזה דברי הגמ' טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מותר לטלטל בעצמו וא"כ ל"ה איסור לקטן ול"ה מבטל כלי מהיכנו ובזה נתישב קו' תוס' מכופין סל לפני האפרוחים דהוי ביטול כלי מהיכנו אף דאם יקח האפרוחים הסל מותר ולהנ"ל נכון דכמו שהוא עתה אין היתר ואסור ליתן לקטן ובפרט דמוקצה הוה כעין מה"ת כמ"ש תוס' ישנים ריש ביצה משא"כ בטבל משכחת היתר לגדול ול"ה איסור לקטן מיהו ברש"י שכ' שמא יעבור א' משמע סברת טבל מוכן הוא הואיל ויכול אחר לתרום שלא מדעתו ל"מ חזקת כשרות שלו. דהרי כמצאו אנשים שעוברין על אד"ר ע"ד שכ' הראשונים בהא דכמה גנבי איכא בשוקא. וע"ד התו' שכ' אמאי ל"ה גם בנראה ונדחה בידו כגון באשחור ביו"ט והקשית דאף אם ימעט ג"כ יהי' נראה ונדחה לק"מ דאם נאמר דהוא בידו לא נדחה כלל:

ו **והנה** תוס' הקשו מאין ממעטין ביו"ט וחילקו דשם הוי בידו אף שאסור למעטו יוצא מדבריהם דיש חילוק בין אשחור מעיו"ט דבידו לאשחור ביו"ט דל"ה בידו וצ"ע החילוק ע"ל ולפענד"נ דהא דאין ממעטין ביו"ט משום דנראה כמתקן מנא אף דאח"כ ג"כ ל"ה מנא לשום תשמיש צ"ל מטעם אחשבי' הואיל וצריך למצוה ואמנם הכי כל ערבה עומדת למצוה וכעין דאמרי' ב"ק צ"ח כולהו שורים לאו למזבח קיימא אך לפמ"ש תו' שם דבאקדשי' חייב דעומד לכך ה"ה באשחור ביו"ט וביה"ש הוזמן למצוה הוי מתקן ומעתה באשחור מעיו"ט ל"ה תיקון גמור למנא ורק דומה קצת למתקן ומיקרי בידו אף שאסור משא"כ באשחור ביו"ט. כיון שעומד למצוה הוה מתקן גמור ולא מיקרי בידו הואיל והוי איסור גמור. ולפ"ז י"ל כיון שמצד המעשה אין איסור ורק מצד כונתו מיושב דברי הר"מ שלא הביא דאית לי' הושענא אחריתי דבכל פ"ר אסור מצד גוף המעשה

אף בלי כונה וכאן אין בגוף המעשה איסור וכונה נמי אין כאן מ"ה מותר ובגמ' מקשה דמשמע אין ממעטין מיירי באשחור ביו"ט דהוי תיקון גמור ולכן מקשה מפ"ר והר"מ ע"כ מיירי באשחור מעיו"ט דהוה דיחוי מעיקרא מדנקט עבר ומיעטן כשר ול"ה דיחוי ולכן בלקטן לאכילה מותר:

ז **עוד** י"ל דבזבחים צ"ז איתא ר"ט אומר בישל מתחלת הרגל ובשל בה כל הרגל דכל יום נעשה גיעול לחבירו וחכ"א עד זמן אכילה וביארו התוס' דמריקה ושטיפה עביד לאחר שנעשה נותר. ובד' צ"ו הקשו אי נ"ט בר נ"ט אפי' בנתבשלו מותר אמאי רבנן לס"ל כל יום נעשה גיעול. וביארתי דלכאורה לפי המבואר בש"ע סי' תק"ט דאסור לגעול ביו"ט. א"כ איך בישל מתחלת הרגל כיון דנעשה גיעול ליום שלפניו. ואמנם בשבת ק"ו מבואר בנועל ביתו לשמרו ונמצא צבי שמור בתוכו מותר וכ' הרשב"א אף דהוה פ"ר כיון דמתכוין למלאכ' המותרת ל"ח פ"ר וביאור הדבר דשם אינו עוסק בהצידה ורק בשמירת הבית והצידה נעשית ממילא וה"ה לענין הגעלה כיון שהוא מבשל השלמים לצורך אוכל נפש מותר אף שנעשה תיקון מנא לא איכפת לן לר"ש דדשא"מ מותר וא"כ ניחא הכל דר"ט לשיטתי' דס"ל זבחים נ"א דשא"מ מותר ולכן ס"ל כל יום נעשה גיעול לחבירו ורבנן ס"ל דשא"מ אסור וכיון דהוה תיקון מנא אסור להגעיל ביו"ט ולכן ס"ל עד זמן אכילה היינו עד מוצאי יו"ט ולא פליגי רק על יו"ט הראשון. נמצא יוצא משם דהיכא שעושה לצורך אוכל נפש אף שנעשה בעשי' זו תיקון מנא לא איכפת לן ולכן בלקטן לאכילה דהוי לצורך אוכל נפש אף שנעשה תיקון מותר. ולכן פסק הר"מ בלקטן לאכילה מותר אף שנעשה תיקון מנא וסוגי' דסוכה דמקשה והא פ"ר והוצרך לתרץ בדאית לי' הושענא אחריתי נדחת מקמא סוגי' דזבחים דהר"מ כ' כדברי ר"ט בזבחים. והנני ידידך דו"ש וטובתך:

סימן קב

עוד בסוכה ל"ג ע"ב. (א) **לישב** דברי הר"מ שהשמיט דאית לי' הושענא אחריתא ע' טו"ז סי' תרמ"ו. והנה רש"י כ' שדומה למתקן משמע דל"ה מתקן גמור רק דומה למתקן וכ"כ הפ"י דל"ה רק דרבנן והנה המג"א סי' שי"ד הקשה על התה"ד דס"ל פסיק רישא בדרבנן מותר ומה מקשה כאן מפ"ר:

ולישב נ"ל דלכאורה אמאי ל"ה תיקון גמור כמו כל מתקן וצ"ל דת"ג ל"ה רק כשצריך לתשמיש אבל לא בצריך רק למצוה. אך להמבואר בשבת ק"ו ותו' שם לר"ש מקלקל בחבורה חייב דיליף ממילה דס"ל תיקון מצוה ל"ה תיקון ור"י ס"ל דהוה תיקון. ולפ"ז כמו דהוה תיקון לענין מקלקל ה"נ הוה תיקון הכלי שצריך למצוה והוה מלאכה דאור'.

והנה בשבת ק"ב איתא זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת וע' פרש"י ונ"ל ביאור המשנה עפ"י דברי הירושלמי שהקשה האיך מצינו בנין במקדש והרי לא הי' רק לשעה ותי' כיון דכתיב עפ"י ד' יחנו כבנין המתקיים דמי ומוכח מדבריו דבעי עכ"פ בנין המתקיים וזה נ"ל פי' המשנה כל העושה מלאכה ומלאכתו קיימת לא כפרש"י דהוה גמר מלאכה רק דצריך שתתקיים המלאכה ובשבת הפירוש שעכ"פ תתקיים בשבת. ואמנם מדלא פירש"י כן משמע דס"ל כדמשמע בירושלמי דבעינין יותר מיום א'. וע' בטוש"ע סי' שי"ז לענין קשר ש"ק דבעי לז' ימים וא"כ ה"ה הכא לענין הדס בעינין תיקון המתקיים ובזה שאינו מתקיים רק ליום א' ל"ה תיקון. אך כ"ז אי ל"ב הדר רק ליום א' אבל אי בעינין הדר לז' ימים הוה תיקון לז' ימים והוה מלאכה דאור'. ומעתה י"ל הש"ס לשיטתי' בדף ו' דבעינין הדר לכל ז' וא"כ הוי מלאכה דאור' והקשו מפ"ר והר"מ לשיטתי' כירושלמי דל"ב הדר רק ליום א' וא"כ הוה רק לשעה ול"ה רק מדרבנן ובדרבנן מותר פ"ר ול"צ להביא דא"ל הושענא אחריתא:

ב **באופן** אחר י"ל הנה כבר כתבתי דל"ה ת"ג דל"ח לתשמיש. ואמנם י"ל דהוה תיקון מצד אחשבי' כמ"ש רש"י ביצה כ"ז. והנה דאף לר"י דמחייב במלאכה שאצ"ל בח"ש מודה דבאמת משאצ"ל ל"ה מלאכת מחשבת. ורק דר"י אזיל בתר עצם המלאכה והנה הא דאסור מדאור' חצי שיעור הוא מצד אחשבי' כמ"ש ז' הח"ץ וכ"ז במלאכה הצ"ל אבל במשאצ"ל מחשבה אין כאן ומלאכה אין כאן וכ"כ בישי"ע א"ח סי' ש"כ ולפ"ז ה"ה בתיקון דל"ה מלאכה רק מצד אחשבי' דוקא במלאכה הצ"ל. אבל במשאצ"ל ל"ש אחשבי' וה"ה פ"ר פטור דל"ה מלאכה להכסף משנה פ"ג משבת שכ' דפ"ר הוה מלאכה שאצ"ל. ואמנם לר"ש דמשאצ"ל פטור ופס"ר חייב ע"כ צ"ל דפ"ר הוי כמכוין ממש. ומעתה כיון שהסוגי' קאי לראב"ש וס"ל כאבוה ולר"ש מוכח דפ"ר הוי כמכוין ע"כ חייב אף באחשבי' בפ"ר ומקשה שפיר. ואמנם להר"מ דמשאצ"ל חייב פ"ר דומה למשאצ"ל. ומ"ה ומ"ה פטור היכא דל"ה מלאכה רק מצד אחשבי' וא"צ לתי' דאית לי' הושענא אחריתא:

ג **עוד** נרא' בישוב דברי הר"מ הנה בגמ' הוה ס"ד דגם במיעטן בעיו"ט לאחר האיגוד נדחה. ומשני איגוד הזמנה בעלמא הוא ובמיעטן בלילה נ"ל דתלי' אי לילה הוה מחוסר זמן לענין זב שראה ב' בלילה ואחת ביום ע' חגיגה ט' ור"מ בה' מחוסרי כפרה דלמ"ד דהוי מחו"ז כיון שא"י להקריב בלילה ה"ה הכא כיון שא"י ליטול בלילה ל"ה דיחוי והוה כמו עיו"ט ולמ"ד לילה ל"ה מח"ז הכא הוה דיחוי. ומעתה י"ל דהגמ' קאי למ"ד לילה ל"ה מחו"ז לכך הוצרך לומר דאשחור מעיו"ט והר"מ לשיטתי' דפ' כחזקי' דלילה

הוה מחו"ז ע"כ במיעטן בלילה ל"ה דיחוי ומירי באשחור ביו"ט ומיעטן בלילה. והנה לעיל כתבנו דהוה תיקון מטעם אחשבי' ונ"ל דזה ל"ש רק בזמן המצוה. אבל במיעט בלילה דלא חל המצוה ל"ש אחשבי' ומעתה קאי הגמ' למ"ד לילה ל"ה מחו"ז והוה מן המצוה ומלאכה דאור' והקשו מפ"ר והר"מ לשיטתי' דהוה מחו"ז ומירי בלילה ואז הוה רק תיקון דרבנן ולא איכפת לן פ"ר כמ"ש המג"א סי' שי"ד ודוק:

סימן קג

בעזה"י תרכ"ו בסוכה ל"ה:

א **הרשב"א** בשם הראב"ד כ' דמ"ה פסול אתרוג של אשירה שמא יריח בו דאתרוג של מצוה מותר להריח בו עיי"ש. והנה מ"ש הרשב"א דהוי דבר שאין מתכוין עיי"ש י"ל דא"א שלא להנות. והוי פסיק רישא וכמ"ש התוס' ע"ז י"ב גבי ורד והדס דקא מתתנה מריחא. וצ"ל דל"ה דשא"מ דהוי פ"ר או דחיישינן שמא יהנה במתכוין. ושוב ראיתי שהרשב"א דחי הראי' מע"ז י"ב עיי"ש אלא דקשי' דבמתניתין תני פסול משמע אפי' בדיעבד כדאמרינן פסחים ע"ח. ולראב"ד אין איסור אלא לכתחילה אבל בדיעבד אפי' אי איתהני מריח תיקשו קו' התוס' דף ל' דהמצוה הי' יכולה להיות בלא עבירה ונ"ל בסברת הראב"ד דבגמ' אמרו הטעם דערלה משום שאין בו דין ממון או משום שאין בו היתר אכילה ופי' הראב"ד דכיון שאסור בהנאה ל"ה לכם ותמה הרשב"א דכל שא"ב רשות לאחרים לכם קרינא בי' אמנם רוב פוסקי' ס"ל אה"נ ל"ה לכם ובקו' הרשב"א צ"ל דמיקרי רשות לאחרים דהוי כהפקר וכ"א יכול ליטלו כדאמרינן בנדרים גבי לקט שכחה ופיאה וע' בנתיבות המשפט סי' רע"ה. אמנם למ"ד מצות לל"נ ודאי יכול למחות ביד כל זוכה האתרוג דבעי לי' למצוה. ומעתה הדק"ל דאין רשות לאחרים באה"נ שצריך לזה למצוה. ולזה פי' הראב"ד דכיון דיש לחוש שמא יתתנה מריחא. ועיין תוס' חולין ד' דמה דאסור לכתחילה אף דבדיעבד מותר א"ל דין דמים א"כ כיון דל"צ למצוה דלכתחילה חסור וכל אדם יכול לזכות ול"ה לכם ואף בדיעבד א"י מטעם לכם:

ב **וזה** נלע"ד ג"כ בדעת הר"מ בפירוש המשניות ריש לולב הגזול שכ' לולב של אשירה פסול משום מה"ב והדבר תמו' כקו' התוס' דף ל'. אך הר"מ ס"ל כמ"ש המ"ל בה' אישות דאף דמלל"נ מ"מ לכתחילה אסור ומעתה כיון דלכתחילה אסור א"כ כ"א יכול ליטלו ואף דיעבד א"י דל"ה לכם. וזה ג"כ דעת הר"מ בפ"ה מה' א"מ שכ' דאין מביאין מנחות מערלה וכה"כ דהוי מה"ב. ועיין במ"ל ובהגהות ציין לה' אישות וכונתו דמה"ב היינו שנהנה מערלה ונהי דמלל"נ לכתחילה אסור ותמהו עלי' דהרי משמע דאף בדיעבד א"י ואמנם לפמ"ש הדבר נכון דגם במנחות בעי שיהי' שלו דאיך אדם מקדיש דש"ש וקרבנו

בעינן אך אם לכתחילה מותר לקרבן דמלל"נ ל"ה הפקר כנ"ל אמנם כיון דלכתחילה אסור שוב ל"ה שלו והוא הפקר וא"א מקדיש דש"ש ודוק:

ובהכי נלע"ד לישב גם דברי התוס' חולין קל"ט שכ' וצ"ע בבהמת עיר הנדחת אם עבר והקריבה אם הוא כשר הואיל ולשריפה קיימא ורבים תמהו דא"י להקדיש אה"נ כדאמרינן בב"ק מ"ה בשה"נ הקדישו אינו מוקדש. ולפעד"נ הטעם דאה"נ ל"ה ברשותו דכ"א יכול ליטלו. אמנם אם צריך לו לקרבן שוב הוי שלו תה במחויב קרבן אבל באינו מחויב ודאי א"י למחות דהוא רוצה להקריב דזה ודאי הנאה ועיין במח"א שרצה לומר באוסר נכסי' שום אדם א"י ליקח ממנו משום דרשאי ליתן צדקה מזה ונה"מ סי' רע"ה חולק עלי' וכש"כ בקרבן דכולהו שורים לאו לגבי מזבח קיימא. ושפיר אמרו בשה"נ דאינו מוקדש דל"ה שלו. אך במחויב קרבן דשום אדם א"י ליקח ממנו נסתפקו התוס' אם הוי הקדש. (וע' לעיל סי' י"ג בש"ה בדברי התוס' הנ"ל):

ג **עוד** נ"ל לישב הגי' ישנה באתרוג אשירה דפסול משום מה"ב לישב קו' התוס' בדרך זה דהרי אתרוג של טבל א"י לדעת התוס' ואתרוג של אשירה ודאי הוי טבל דא"א להפריש תרומה דל"ה שירי' ניכרין כדאמרינן פסחים ל"ג אך גם מתרומה פטור דל"ה דגנך כיון דאסור בהנאה כמ"ש בשאג"א סי' צ"ב ומעתה לולא שהוא אשירה לא הי' יוצא משום טבל. וא"כ העבירה גורם להמצוה ולפ"ז נכון לגי' ישנה למה בלולב צריך אשירה דמשה ולא באתרוג דבלולב של ע"ז של נכרי יוצא דמהני ביטול ול"ה מיכתת שיעורי' ול"ה מה"ב דאטו מחמת עבירה נפיק בי' משא"כ באתרוג דהוי טבל לולא דהיא אשרה לכן הוה המצוה אך ע"י העבירה ודוק:

ד **שם** בסוכה ל"ה תקשו בתוס' למ"ל קרא דא"י במצת טבל מי שאיסורו משום חמץ יצא זה שאיסורו משום טבל ת"ל דל"ה מצתכם עיי"ש. ונלע"ד דבשעה"מ ה' לולב הקשה בשם ה' מנוח למ"ל בדמאי הטעם דאי בעי מפקיר לנכסי' ת"ל אי בעי מפקיר האתרוג ופטור ממעשר עיי"ש. ולפעד"נ לק"מ דצ"ל שיחזור ויזכה בו דהרי בעי שיהי' שלו ובח"מ סי' רע"ג מבואר דעד ג' ימים א"י לחזור ובעי זכי' וכתב בנה"מ שם דאף בנטלו בתורת זכי' דוקא בהפקיר שדה והשדה נשאר הפקר עדיין פטור ממעשר., אבל אם חוזר וזוכה בכל שדה ההפקר דומה לחזרה עיי"ש. א"כ אם יפקיר האתרוג וחוזר וזוכה תוך ג' שפיר חייב במעשר. והשעה"מ תי' בשם הר"מ דבחוזר וזוכה חייב במעשר כדאמרינן במפקיר כרמו ולמחר השכים ובצרו והוא תמה עלי' דשם מבואר דפטור ממעשר. ולפענ"ד כיון הר"מ לדברי הנה"מ דבזוכה הוא הוי כחזרה. אך כ"ז מדרבנן חייב במעשר אבל מדאו' ודאי יוצא בטבל דאי בעי מפקיר לי' וחוזר וזוכה בו תוך ג' ימים דפטור מדאו' ונתיישב

קו' התוס' דאיצטרך קרא דא"י מדאו' דלולא קרא ה"א דיוצא דאי בעי מפקיר ובהכי ל"ק מ"ש בשאג"א על קו' התוס' דלולא קרא ה"א דעשה דמצה דוחה ל"ת דטבל ונמצא דמותר לאכול ומה הקשו התוס' וגם בדף ל"ה מה הקשו למ"ל קרא ת"ל משום מה"ב. והקשה הוא לולא קרא הוי עשה דמצה דוחה ול"ה מה"ב ולהנ"ל יפה הקשו דאפשר לקיים שניהם ע"י שיפקיר ויחזור ויזכה ומ"ש הר' מנוח דהפקר ל"פ מן המעשר אלא בהפקירו קודם מירוח אבל לאחר מירוח חייב במעשר נלע"ד ראי' מהא דאמרינן ברכות מ' ע"ב דהפקר אם עשה גורן חייב במעשר והלא הדברים ק"ו. ואמנם זה אינה ראי' רק לחייב מדרבנן אבל מדאו' אין ראי' ודוק:

סימן קד

ב"ה טו"ב מרחשוון תרכ"ה ברעזאן. **ברכה** ושלום וכ"ט להבחור המופלג החריף יפה נוף כ' נטע יונה מעללער נ"י בהה"ג האבד"ק פאדהייעץ.

א **ע"ד** שאלתך בהילך אתרוג ע"מ שתחזירהו לי החזירו יצא והרי באתרוג בעי היתר אכילה והכא אין לו היתר אכילה שצריך להחזיר לק"מ דהיתר אכילה ל"ד לדידי' אפי' חזי לאחרינא יוצא והכי מפורש פ"ג דסוכה דבתרומה אף ישראל יוצא ופרש"י שיכול להאכיל לכהן וע' תוס' ד"ה דאי בעי מפקיר ובדברי הפמ"ג סי' תרמ"ט שכ' בנשבע שלא לאכול אתרוג א"י צ"ל דמיירי שנשבע שלא ליתן גם לאחרים והנה דין ממון ודאי בעינין שיהי' לדידי' כמ"ש הרשב"א הובא סי' תרמ"ט ס"ב במודר הנאה מאתרוג א"י דל"ה דין ממון והסברא דדין ממון הוא שיהי' שלו משא"כ היתר אכילה ילפינין מלכם ואם הוא ראוי לאחרים הוי לכם מדכתיב בל' רבים ילפינין אף בראוי לאחרים ובהכי מיושב קו' תוס' סוכה כ"ז למה כתיב לכם בל"ר ולפמ"ש צריך משום היתר אכילה דל"ב דוקא לדידי' דאם כ' לך בעי דוקא היתר אכילה לדידי'. ואין להקשות למ"ד ל"ב דין ממון רק היתר אכילה א"כ שאול יכשר דמיקרי היתר אכילה שמותר לבעלים וכבר הרגיש בזה בעל חת"ס סי' קע"ט. ז"א דדוקא היכא שהוא ממונו סגי היתר אכילה לאחרינא אבל היכא דל"ת ממונו ולא מקוים לכם בעי דוקא שיהי' היתר אכילה לדירי' ומ"ה יוצא בתרומה שלו ומ"ה בשאול א"י דל"ה ממונו ואין לו בעצמו בו היתר אכילה ומיושב קו' תוס' בסוכה למ"ל א"ב מפקיר נכסי ת"ל כיון דחזי' לעני כמו שיוצא בתרומה דחזי לכהן ולפמ"ש גם בתרומה א"י רק בשלו כגון בישראל שירש תרומה מאבי אמו כהן אבל כשאינו ממונו בעי שיהי' היתר אכילה לדידי' וא"י בתרומה א"כ גם בדמאי לשי' רש"י ותוס' דטבל ל"ה דידי' שיש לכהן שותפות ה"ה דמאי ול"מ מה שמותר לאחרים ושפיר איצטריך לטעם א"ב מפקיר נכסים ומותר לדידי' וכ"ש לשי' הר"ן בשם הרמב"ן דטבל

מיקרי שלו והא דדמאי היינו תרומת דמאי אין צ"ל בתרומה טמאה כמ"ש מהרש"א אך גם בתרומה טהורה קודם שניתנה לכהן א"י דל"ה שלו כנ"ל וקמ"ל בדמאי יוצא הואיל דא"ב מפקיר. אמנם כ"ז לשי' רש"י סוטה מ"ח ותוס' יומא ט' דתרומת מעשר של דמאי נוטלה הכהן בחנם כיון דדבר מועט הוא או משום תקלה מ"ה ל"ה תרומת דמאי שלו מ"ה בעי מיגו דא"ב מפקיר אבל לשי' הטור יו"ד סי' של"א דתרומת דמאי מוכרה לכהן עדיין ק' קו' התוס' דכיון דהו"ל ממונו מהני היתר אכילה לאחריני ולמ"ל מיגו דא"ב ושוב מצאתי מקצת דברינו בנחלת יעקב להגאון מליסא אבל לא ביאר כל הצורך:

ב **ושוב** מצאתי בבשמים ראש סי' רכ"ח שהעיר על תשו' הרשב"א כדברינו לחלק בין היכא דהוי דידי' מהני היתר אכילה לאחרים והיכא דל"ה דידי' בעי ה"א לדידי' והנה במ"ש המג"א בשם הריא"ז דערלת חו"ל יוצא שיכול להאכילו לאחרים צ"ל דע"ל ערלת חו"ל מותרת בהנאה דאל"כ איך יתן לחבירו הרי נהנה בזה והא דמשמע בכ"מ דערלת ח"ל אסור בהנאה היינו כמ"ד הלכה למ"מ אבל למ"ד מנהג מדינה מותר בהנאה ויש לו דין ממון או דס"ל דאה"נ מיקרי דין ממון והנה קושיתך בלא"ה לק"מ דאין כאן איסור אלא שאינו שלו וא"ד למה שאסור מצד עצמו וכ"כ תוס' סוכה ל"ב לענין דיחוי. ועוד דכאן ראוי לאכילה אלא שמצד התנאי אינו רשאי וי"ל בזה כמ"ש תוס' והר"ן במתנה שא"י להקדישה דמצד המתנה ראוי להקדיש רק שמצד התנאי א"י ותנאי מילתא אחריתי הוא כדאמרינן בכתובות כ' ואולי זה סברת הגה"מ דבלא כפל התנאי א"י וטעמא כיון דבלא"ה חייב להחזיר כמ"ש קצה"ח סי' רמ"א הוי שיור בגוף המתנה ול"ש סברתינו דתנאי מילתא אחריתי דזה דוקא בתנאי ודו"ק:

ג **ומילתא** דמסתברא דמה שאיסור אכילה פוסל לאתרוג דוקא באיסור חפצא אבל לא באיסור גברא וזה לפ"מ שפי' הר"מ בפיהמ"ש דלא מיקרי פירי מה שאסור באכילה וכונת דברי דליכא למעט מלכם דלא נשמע רק היתר הנאה כדאמרינן פסחים כ"ג. ואף דשם גלי קרא לאיסור וע"כ מוקי לכם להיתר הנאה ילפינין משם לשאר דוכתא וע"כ הר"מ ממעט לי' מפרי א"כ לפ"מ שפי' כונת הר"ן ריש ביצה שכ' לחלק בין תרנגולת העומדת לגדל ובין עז לחליבה בשבת אף שאסור לשחוט מ"מ אוכל מיקרי ע"כ משום דאיסור שבת ל"ה רק איסור גברא וה"ה לענין אתרוג דוקא א"ח ל"ה פרי אבל א"ג דרק ארי' רביע עלי' שפיר הוה פרי וזה דלא כהפמ"ג בנשבע שלא לאכול דא"י ולדידי יוצא בו:

ד **והנה** מדברי הר"ן בשם הרמב"ן דמוקי לאתרוג של דמאי בתרומת דמאי ואמרינן מיגו דא"ב מפקיר לנכסי' מוכח דמאכילין לעניים תרומת דמאי ולמהרש"א בשי' רמב"ן אף תרומה טמאה של דמאי וזה חידוש. וד"א נ"ל לישב שי' הטור סי' של"א דתרומת

דמאי מוכרין לכהנים והקשה בשעה"מ פ"ט ממעשר מש"ס חולין קל"א דחשוב דמאי במתנות כהונה ומשמע דיוצא בדיינים. וי"ל דתלי' במחלוקת שכ' בתוס' סוכה ל"ה דאם הכונה לעניים ולאכסנאים היינו ישראלים י"ל שמחויב לתת בחנם וה"ה לכהן מחויב לתת בחנם ואם הכונה לאכסנאים נכרים וקמ"ל דל"ה פורע חובו אף דמשתרשי לי' נמצא דהוה ממונו של ישראל וא"צ לתת לכהן בחנם ודו"ק וע' רש"י סוטה מ"ח דצריך לתת תרומת מעשר בחנם ובבכורות י"א כ' דצריך למכור דשם כיון שמפריש גם תרומה גדולה מס' ל"ה דבר מועט ומ"ה מוכר ביחד משא"כ בדמאי דאין מפריש תרומה גדולה הוה דבר מועט:

ה **והנה** הרשב"א בתשו' הובא סי' תרמ"ט הביא ראי' מדא"י בתרומה טמאה דל"א לענין אתרוג הואיל דא"ב מיתשיל עלי' ותמה בשעה"מ דכשישאל הדר לטיבלי' ואין מפרישין ביו"ט ובטבל א"י. וי"ל דמשכחת תרומה שא"ח לטיבלי' שאכל זר תרומה ושילם חולין מתוקנים ונעשין תרומה וכשישאל ל"ה טבל כיון שהי' מתוקן אך נראה דבזה ל"מ שאלה דהרי הוא לא עשה התרומה שיוכל לשאול רק ממילא נעשה תרומה. ואף לר"א ממיץ הובא ברא"ש נדרים נ"ט דביד כהן ג"כ מהני שאלה בכה"ג ודאי ל"מ שאלה ולפ"ז ק' בנדרים נ"ט דמקשה אתרומה טמאה והא הוי דשיל"מ ונוקי בכה"ג אך למ"ש המ"ל פ"י מתרומת דתשלומי תרומה לא נתקדש רק בנתינה א"כ הוי תרומה ביד כהן ועדיף לי' לשנויי דבכל תרומה ביד כהן ל"מ שאלה. ואמנם כ"ז למ"ד משעת נתינה נעשין תרומה כדאיתא במ"ל הנ"ל דהוא פלוגתא בירושלמי דעל הנתינה א"י להתחרט דהי' בע"כ אך למ"ד בהפרשה נעשה תרומה על ההפרשה יכול להתחרט דהי' יכול להפריש תרומה אחרת וזה מוכח מנדרים שם דלמ"ל לשנויי בתרומה ביד כהן לוקמא ביד ישראל ובתשלומי תרומה שהפריש וע"כ בזה מהני שאלה. ולפ"ז ראיית הרשב"א נכונה דסתמא תני תרומה טמאה. והרי משכחת בתשלומי חולין מתוקנים וכשישאל יהי' יוכל לצאת י"ח ומוכח דל"א הואיל. אך לפ"ז בעירובין ל' דאמרינין שם דסומכוס מודה בתרומ' דאין מערבין משום שאם ישאל הדר לטבל והרי משכחת תרומה שנעשה מחולין מתוקנים ואם ישאל לא יחזור לטבל. וצ"ל דס"ל לגמ' סתם תרומה לא מיירי בהכי ונ"ל דראי' מנדרים י"ב דתשלומי תרומה ל"מ שאלה דאמרינן שם כחלות אהרן ותרומתו מיקרי מתפיס בדבר האסור וכ' הרא"ש בטעם הדבר כיון דקודם שנתרם הי' ג"כ אסור משום טבל וקשי' דהרי משכחת תשלומי תרומה שהי' קודם חולין מתוקנים וזה יהי' דבר הנדור ולגמ' שם משמע דלא משכחת תרומה שיהי' דבר הנדור. וע"כ צ"ל דתשלומי תרומה כיון שבע"כ משלם עבור מה שאכל לא מיקרי דבר הנדור וכ"ש דל"מ שאלה:

ו **ובמק"א** העריתי בקו' תוס' בעירובין ל' ע"ב בהא דמקשה בגמ' לסומכוס תרומה אפשר לישאל דלישני דמיירי בתרומה ביד כהן לפמ"ש בנוב"י מהד"ת חיו"ד סי' קנ"ד דביד כהן מ"ה ל"מ שאלה דלא מהימנינן לי' שלא נדר אדעתא דהכי או שטעה בנדרו להוציא מיד כהן. ולפ"ז לסומכוס דס"ל ממון המוטל בס' חולקין ולתוס' ב"ק מ"ה אפי' אינו עומד באגם דלס"ל המע"ה בברי ושמא. א"כ מצי לישאול אף בתרומה ביד כהן להוציא מכהן ול"ק קו' התוס':

ז **והנה** קו' הגמ' נדרים נ"ט בתרומה טמאה שנפלה לחולין טהורים דהו"ל דשיל"מ וק"ל יתרץ דאם ישאל הדר לטיבלי' וטבל אחר אין לו ומיני' ובי' א"א להפרישו למ"ד אין בילה ואין תורמין מטהור על טמא ולטמא טבל אחר בידים אסור כדאיתא בנדה ז' ודא קו' רבתי. ואם נאמר דבתשלומי חולין מתוקנים יכול לישאל י"ל דמשמע לגמ' דבכל תרומה איירי אף בכה"ג שאם ישאל לא יהי' טבל אבל לפמ"ש דל"מ שאלה ק' כנ"ל. ונ"ל לישב דהנה בירושלמי סוף פ"ק דפסחים מקשה אר"מ דס"ל תלוי' מותר לאבדה ואמאי אין שורפין תלוי' רק בע"פ א"ר עזרי' תיפתר בתלוי' שאין דעתו להישאל עלי' אבל בדעתו להישאל עליו טהורה ותני כן תלוי' שמניחה בדעתו להשאיל עלי' טהורה הוא ופי' המפרש כיון שדעתו להשאיל עליו ולפרוש ממק"א דינו כטהורה ופירושו דחוק דגם לאחר שאלה יהי' טמא. ואמרתי בפי' הירושלמי דמיירי בשלישי ומ"ה שני עושה שלישי ואם ישאל יהי' טבל ויטהר דבטבל ליכא שלישי כדאיתא סוטה כ"ט לחד מ"ד ושפיר קאמר הירושלמי דאם בדעת הבעלים לישאל אסור לשרוף עם הטמאה לטמא בידים דאסור לגרום טומאה לטבל דזה כשישאל יהי' טהור גמור. ולפ"ז בנדרים הכי מקשה דמסתמא מיירי בכל טומאות ואף בשלישי ושפיר הוי דשיל"מ ואי דהדרא לטיבלא בזה יכול להפריש על הטהור ומטהור עלי' דהרי יהי' כולו טהור ובטבל אין שלישי טמא. ובזה י"ל קו' השעה"מ על הרשב"א שהוכיח מדא"י בתרומה טמאה דל"א הואיל א"ב מיתשיל. והקשה בשעה"מ כעין קושיתינו לעיל דאם ישאל הדר לטבל וטבל טמא אחר אין לו ואין תורמין מטהור על הטמא. ולהנ"ל י"ל דמשמע לרשב"א דמיירי אפי' בטומאת שלישי דאם ישאל יטהר ודוק. אמנם גוף הדין הוא חדש ע' זבחים ע"ג ע"ב דמקשה מטומאתו עלי' מי שטומאה פורחת ממנו עיי"ש ואם נאמר דע"י שאלה טומאה פורחת משכחת בבשר קדשים טומאה פורחת מיהו למ"ש תו' בכריתות י"ג דלאחר זריקת דמים ליתא בשאלה ניחא ושוב מצאתי בפתיחה חה לס' משנת חכמים שכ' דכשישאל יטהר עיי"ש. ודע דאם נאמר שמהני שאלה ויטהר עוד יש להסתפק אם עושה פעם ב' תרומה אם חוזר לטומאה ישנה או פנים חדשות באו לכאן ודו"ק [וע' עוד בה' חנוכה מזה]

(הגה הנה בפי' הירושלמי הנ"ל נמשכתי אחר פי' הקרבן עדה פסחים אבל שוב בא לפני ירושלמי תרומת עם פני משה ראיתי שם פ"ח פי' בדעתו להשאיל עלי' היינו לישאל הדין אם היא טהור או לא עיי"ש שפירושו אמת ודו"ק):

ח **ואשר** שאלת בגמ' דמקשה למ"ד דין ממון מתרומה טמאה דחזי להיסק והרי בערלה ג"כ חזי שלכדה"נ וצ"ל דמיירי דליכא ש"פ שלכדה"נ והקשית דגם היסק הוי שלכדה"נ באתרוג וע"כ מיירי דכשלא כדרך הנאתן ליכא ש"פ דאל"כ בערלה נמי יוצא לק"מ לפמ"ש תוס' שבת כ"ה דאף לרבנן דאין שבח עצים בפת פירות ותבואה חשיבו בעין ומ"ה בערלה אסור מדאו' להדליק ול"נ גם לאפות אסור לפמ"ש התוס' לרבנן דאין ש"ע בפת משום דשלהבת בא ממשהו הנשרף אפי' בשאבוקה כנגדו משא"כ פירות ותבואה דחשיבי בעין כמ"ש תוס' אסור לרבנן אבל בתרומה טמאה מותר דהרי כ' התוס' פסחים דל"א שבח עצים רק באיסור הנאה ול"ג פירות ותבואה לרבנן מעצים לרבי הכא. א"כ מיירי תרווייהו באיכא ש"פ ובערלה אסור ותרומה מותר ופשטא דגמ' פסחים כ"א משמע דאפיה הוי דרך הנאתן והיינו משום דפירות ותבואה חשוב בעין. ובקהלת יעקב לרי"ט אלגזי האריך באות א' להוכיח דהסקה תחת תבשילו או אפי' הוי שלכדה"נ ול"נ ודוק:

אמנם גם אם נאמר דהדלקה בפירות הוי שלכדה"נ מ"מ הרי ודאי אסור בהנאה מדרבנן כמ"ש המ"ל בה' יסודי התורה ומ"ה בערלה אינו יוצא. והנה מה דפשיטא לך דפחות מש"פ א"י דל"ה דין ממון וכן משמע בפ"י בסוגין ז"א דהדבר ברור דיוצא באתרוג אף דאינו ש"פ והרי מוכח מתוס' רי"ד שכ' בסוכה (הובא לעיל) דסתם ערבה ל"ב ש"פ והיכא יוצא בו. וע"כ צ"ל אף למאן דבעי דין ממון פחות מש"פ כיון דחזי לאצטרופי כדאמרינן בגיטין כ' מיקרי דין ממון. ולפ"ז צ"ע בערלה די"ב דין ממון דמשום האפר מיקרי דין ממון דאף בא"ב ש"פ מיקרי דין ממון לענין אתרוג כנ"ל וצ"ל כתי' הריטב"א דהאיסור הוי הפקר ודוק:

ט **והנה** התוס' קידושין כ"ו הקשו על המקדש בערלה והרי יכולה ליהנות שלכדה"נ ותמהו עליהם דהרי שלכדה"נ נמי אסור מדרבנן ונ"ל ובזה יתישב מה שיש לדקדק שם בתו' שכ' דכיון שהאשה ס"ל שיכולה להנות כדרך הנאתן ואינו כן לא סמכה דעתה והוי מקח טעות משמע דפשיטא להו דמיירי באינה יודעת שהוא אה"נ ומנ"ל הא. ואם מוקי מתני' בהכי הול"ל וי"ל דמיירי באינה יודעת ונ"ל לפמ"ש בנה"מ סי' רל"ד דעבר איסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה וכ"מ ביו"ד סי' שע"ב דבכהן בטומאה דרבנן א"צ להקיץ ומעתה התוס' לא מקשו רק כשהיא שוגגת בשלמא כדרך הנאתן דאסור מדאורייתא

אדם קץ באכילת איסור. ולא שוה מידי כדמוכח בסי' רל"ד דצריך להחזיר לבעלים דמי סעודה מש"ה ל"מ הקידושין. אבל הרי יכולה ליהנות שלכדה"נ דגם בקושית התוס' ס"ל דמיירי שאינה יודעת אם הוא אסור בהנאה דא"צ כפרה ובזה תתקדש ומ"ה תירצו התוס' שפיר כיון דכל עיקר הקו אינה רק בשאינה יודעת שאה"נ שפיר תי' דהוי מקח טעות וא"מ ודו"ק:

אמנם אף אם מותר שלכדה"נ אסור לכתחילה להסיק הערלה תחת תבשילו מטעם זוז"ג לכתחילה אסור א"כ אינו ש"פ ותרומה טמאה מותר להסיק ושוה פרוטה ול"ק קושיתך ועיין ג"כ בפ"י בענין שלכדה"נ ועיין בכפ"ת ובלא"ה כיון דאה"נ ל"ל בעלים לכמה פוסקים א"כ ל"ה בערלה דין ממון אף דמותר שלא כדה"נ דהוי הפקר ותוס' פסחים כ"ט ותוס' קידושין נ"ו שפיר הקשו דעכ"פ כיון שממציא לה דבר הפקר הוי כע"מ שאדבר עמך לשלטון וש"פ משא"כ לענין אתרוג בעי שיהי' לו דין ממון:

י והנה מהתוס' בסוגיא שכ' ואפשר דמדאורייתא בשריפה משמע דהיכא דא"צ שריפה רק מדרבנן ל"א כתותי מוכתת שיעורי' וכ"כ הפ"י. ולפי"ז י"ל קושי' הפ"י בשבת כ"ח בפתילות ושמנים שאין מדליקין בשבת לר"ה אין מדליקין בחנוכה ולרב מדליקין והקשה בשמן שריפה במאי פליגי ולהנ"ל נכון דהשערי אפרים כ' הטעם דר"ה ס"ל בשמן שריפה אין מדליקין דכתותי מוכתת שיעורי' אמנם רב ס"ל פסחים ט"ו דשמן אין מקבל טומאה מדאו' ומ"ה ס"ל מדליקין דבדרבנן ל"ש כתותי מוכתת שיעורי'. אבל באמת מתוס' גופה מוכח דאין חילוק בין דרבנן לדאו' דחיוב תרומה באתרוג דהוא תרומת פירות אינו אלא מדרבנן כמ"ש תוס' בכמה דוכתי' וא"כ איך כ' בטעם אתרוג של תרומה טמאה כתותי מוכתה שיעורי' דל"ה רק דרבנן ודו"ק. ובמק"א כתבתי דאם תרומת פירות דרבנן דאינו יכול לשלם פירות עבור תבואה וקצת י"ל להמבואר במשנה תרומות פ"ו וברע"ש בשם ירושלמי דדוקא מנקט שכחה ופיאה אין משלמין אבל מפירות ח"ל משלמין א"כ ה"ה מפירות משלמין ואם התשלומין נעשין תרומה משכחת בפירות תרומה דאו' ויתיישב קו' תוס' בר"ה י"ב ובבכורות נ"ד מדבילה של תרומה שנפלה למי חטאת עיי"ש דמשכחת לה בתשלומי תרומה אבל הנראה יותר דפירות א"י לשלם כמו מלקט שכחה:

יא ומה שהקשית במשנה דגיטין בכותב על קרן פרה ונותן לה את הפרה להמבואר בר"ה בסופר של פרה דפסול לאביי משום דאיכא גולדא הוי ב' וג' שופרות ועיין תוס' סוטה י"ח וא"כ איך כותב גט דהוי ב' וג' ספרים ומצאתי קו' זו בתשו' בית אפרים א"ח סי' ב'. והנה לפמ"ש רש"י דכל שנה ניתוסף גולדא י"ל דמיירי דהפרה אין לה רק יותר משנה דפרה בת שתים היינו יותר משנה. וא"ל רק גולדא אחת ולטעם דאביי גם בשופר כזה

כשר עיין בט"א. ועי"ל דהנה דבר ידוע דכל בע"ח כגוף אחד חשוב וא"כ בכתב הגט על הקרן בחי' הוי הכל כחד משא"כ בשופר דהוי לאחר מיתה אמרינן כיון דגולדא גולדא סופי להתפרק וכל העומד לפרוק כפרוק דמי והוי בו"ג שופרות. וחזר השואל והשיב לי לפמ"ש לחלק בין בע"ח ובין לאחר שיקצץ דא"כ איך מקשה בגמ' בגיטין דף כ' וניקצי' וניתבי' לה. והרי אם יקציץ יהי' ב' וג' ספרים ואמנם נכון לשיטת מהר"ח ששון הובא בפ"ח סי' קכ"ה דב' וג' ספרים לא שייך רק בשעת כתיבה אבל אם נעשה נאמר כתיבה ב' וג' ספרים לא איכפת לן ע"ש א"כ שפיר מקשה דיקצץ בין כתיבה לנתינה. ועפי"ז שפיר משני הגמ' דמחוסר קציצה בין כתיבה ונתינה. ועדיין קשה וליקצייהו קודם כתיבה ונהנ"נ הכל נכון דקודם כתיבה ל"מ קציצה שיהיה ב' וג' ספרים ודו"ק:

בשולי המכתב הנה לעיל הארכתי בשלישי בתרומה דפסול אם ישאל על התרומה אם חוזר לטהרה הואיל ואיגלאי מילתא למפרע דהי' חולין. וכעת ראיתי דלפ"ז ק' בפסחים י"ד ע"ב דמקשה אי טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן מכדי האי נר מאי מהני להאי שמן הא פסול וקאי וקשה הרי הוסיף טומאה דמעיקרא הי' ג' והי' מהני שאלה ליטהר ונעשה ראשון ונ"מ שאלה. והרי לדעת הר"א ממיץ ברא"ש נדרים נ"ט מהני שאלה אף בבא ליד כהן וא"ל דר"ע כשיטתי' דגם בחולין ב' עושה ג'. דבטב"י מודה כדמוכח מפסחים י"ח דקאמר דר"ע לס"ל כר"י דא"כ יוגמר מק"ו דעושה רביעי והק"ו דר"י הוא מטב"י שאינו פוסל בחולין ולר"ע ליכא ק"ו וע"כ ר"ע מודה בטב"י ואף לדעת תוס' חולין ל"ד דלחד מ"ד גם בדרבנן ס"ל לר"ע ב' עוש' ג' בחולין בטב"י מודה וקשיא כנ"ל. ואף למ"ד בסוטה כ"ט דבחולין הטבולין לחלה ב' עושה ג' ל"מ שאלה שיטהר מטומאתו דיהי' חולין הטבולין לחלה מ"מ עדיין ק' לפי דמבואר בנדה ז' ותוס' דטב"י אינו עושה ג' בחולין הטבולין לחלה והק"ל דלפ"ז מהני שאלה וא"ל דלא מיקרי הוספה כיון דאם ישאל יהי' חולין ואין חיוב בשמירה דז"א דיהי' חולין הטבולין לתרומה ואסור לגרום טומאה כדאיתא בנדה ז'. ושפיר הוסיף ר"ע וצ"ל כמ"ש הר"ש בשם ירושלמי פ"ג דחלה דהא דאסור לטמא טבל הוא רק מדרבנן ליכא הוספה רק באיסור מדרבנן ואי מדרבנן מאי אריא באב הטומאה אפי' א' וב' נמי כדאמרינן בגמ':

ולפ"ז מיושב מה שקשה במס' פסחים ט"ו ע"ב בשנויי דר' ירמי' שכתבו תוס' ד"ה ר"י דלר"מ ס"ל לר"ע טומאה משקים לטמא אחרים ל"ד וק' לדידי' מה הוסיף ר"ע כקו' רבא וכבר תקשה כן בצל"ח להנ"ל י"ל לפמש"ל סי' י"ח בהג"ה סוף הסימן דלמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי אסור לטמא טבל מדאור' ע"ש י"ל דר"מ ס"ל הכי. ומ"ה הוסיף ר"ע דמעיקרא שנטמא בטב"י הי' יכול לישאל על התרומה ונטהר דטב"י אינו

פוסל חולין הטבול לחלה ועכשיו נטמא ואסור לטמא טבל מדאור' ומ"מ מתיר ר"ע הואיל ואין בדעתו לישאל ודו"ק:

סימן קה

עוד בסוכה ל"ה. (א) **בגמ'** של מע"ב בירושלים וכו' למ"ד מפני שמכשירה הרי מכשירה ופירש"י ומע"ב בעי שימור. והנה ברש"י פסחים ל"ח ד"ה או דילמא כ' רש"י דלא מיקרי הואיל דבר שיש בידו לעשות ולגרום טומאה ומבואר דמותר לטמא מע"ב בידים וכ"כ הפ"י בתד"ה א"ד דלא אשכחן שאסור לגרום טומאה למעשר. וזה תמוה מסוגיא זו דמבואר דגם מע"ב בעי שימור. ושוב שמעתי שהעיר כן בהגהות ב"ט על הפ"י ובהגהות לדרושי ר"ח כהן. עוד קשה על רש"י ופ"י מזבחים ע"ה דאין מבשלין מע"ב בשמן תרומה וכירשו תוס' דממעט באכילה מע"ב וכ"ש דאסור לטמא בידים ולזה י"ל דלטמא מותר דע"י כן יוכל לפדות משא"כ תרומה אין לו פדיון. עוד קשה דל"ח במשנה דיבמות ע"ג לענין חומר בתרומה מבמע"ש דמע"ש מותר לגרום טומאה. ולזה י"ל תני ושייר כיון דטעמא משום שיש לו פדיון וכמו דשייר להך דאין לו פדיון כדאיתא ביבמות ריש ד' ע"ד ומצאתי בירושלמי פ' ט"ז דשבת וז"ל תני אף מטמאין להציל והתני בכל קודש לא תגע לרבות הטומאה היא תרומה הוא מע"ש מאי כדין ופי' המפרש כשם שמוזהר שלא לטמא התרומה כך מוזהר שלא נטמא מע"ב בידים ואיך קאמרת דמטמאין להציל הרי מבואר דאסור לטמא מע"ב ונ"ל דרש"י יפרש פי' אחר דקשיא על המפרש הנ"ל איך מקשה מבכל קודש לא תגע דהרי קרא זה קאי לטבולת יום ארוך דמותר במעשר גם מה דקאמר מאי כדין דחוק פי המפרש ולכן כ' דזה דמשני בירושלמי הי' תרומה הוא מעש"ב היינו דקרא דוקא בתרומה אבל מע"ב קיל מזה וכמו דטב"י מותר במעשר ה"ה דקיל לענין דמטמאה להציל ולכן קאמר מאי כדין היינו דלק"מ מטעם הנ"ל ולישב הקו' על רש"י דפסחים מש"ס דסוכה צ"ל דנהי דמותר לגרום טומאה למע"ב ע"מ שיפדנה מ"מ לגרום הכשר אסור דבשלמא לטמא מותר כיון שיודע שנטמא יפדנה ולא יבא לידי מכשול אבל להכשיר אסור דשמא יטמא ולא ידע והאוכל מע"ב בטומאת עצמו לוקה וע' מהרש"א חולין ל"ד ע"ב ד"ה והא נגעה שכ' ג"כ דאסור לפסול מעשר בנגיעה ומיירי במעש"ב. וזה ג"כ דלא כרש"י פסחים מיהו גם שם י"ל דאין כוונתו לפדותו ודוק עוד אפשר לומר דאף רש"י דפסחים ס"ל דאסור לטמא מע"ב אך דמ"מ מיקרי בידו כמ"ש תוס' סוכה ל"ג דאמ"נ דאסור למעט מיקרי בידו מיהו למ"ש במ"א דזה דוקא באד"ר אבל לא באדאו"ר מוכח דס"ל לרש"י דאסור לטמא מע"ב הוא רק מדרבנן דאין ללמוד מתרומה דמע"ב קיל מתרומה ומ"מ מדרבנן אסור ונכון סוגיא דסוכה וסוגיא דפסחים ודו"ק:

י **וד"א** יש לבאר אם מותר להפקיר תרומה כיון דעצום על שמירתה. ולכאורה משמע דאסור להפקיר. אמנם מתוס' זבחים ע"ה ד"ה שביעית לא משמע כן שכ' דשביעית אין לוקחין בדמי' תרומה שמביא תרומה לידי ביעור והא דתנן לאחר ביעור ר"י אומר אחר עניים ואחד עשירים יאכלו מ"מ ממעט באכילתן לאחר שחילק ג' סעודות ואינו מוציא למיחלק הנה כונת התוס' דלאחר הביעור כשאינו מוצא אוכלין צריך לשרוף ולאבד כדעת הר"מ פ"ו משמיטה וסותרים לדברי תוס' פסחים ב"נ ד"ה מתעברים דאם מפקיר מותר לאכול אח"כ כדעת הסמ"ג ומדלא כתבו התוס' דמ"ה אין לוקחין תרומה דאסור להפקיר משמע דס"ל מותר להפקיר תרומה אבל לדעת התוס' פסחים דס"ל כדעת הסמ"ג קשיא אמאי אין לוקחין משביעית תרומה דל"ש תיק תוס' זבחים צ"ל דתרומה אסור להפחיד ושמא כונתם בזבחים ג"כ לזה והתוס' פסחים י"ג ד"ה ושורפין כ' אפי' אם נאמר דאסור לשרוף טהורות הכא שרי אע"ג דמדאור' בביטול בעלמא סגי וקשיא איך יבטל תרומה דהוא מטעם הפקר ואסור להפקיר תרומה וצ"ל כיון דסופה לאסור אם לא יפקיר מותר להפקיר ורק לשרוף אסור. ולבסוף מסקו תוס' דאף לשרוף מותר מה"ט.

ג **וע'** פסחים ט"ו אר"א אר"י מחלוקת בשש אבל בז' ד"ה שורפין ואמנם בירושלמי אמרו אבל בט"ז ד"ה שורפין דלא כש"ס דידן ע' בא"ח. ונ"ל לפמ"ש בתשו' פ"י (הובא לעיל ר"ס נ"ט) דאם עבר בעשה לא קנסו רבנן ומ"ה פסק בשכח למכור חמץ ונזכר אחר חצות משליכו לחוץ ואם זכה בו נכרי מותר לאחה"פ א"כ אמאי בז' ד"ה שורפין והרי יכול להשליך לחוץ ואם עכו"ם יזכה בו יהי' מותר לאחה"פ ואיך יטמא בידים. וצ"ל דש"ס דידן ס"ל אסור להשליך ולהפקיר תרומה וגם נפסל בהיסח הדעת אם יפקירו כדאיתא בפסחים ל"ד. ולכן שורפין וירושלמי יסבור דמותר להפקיר תרומה. ואף דבירושלמי סוף פ"ק דפסחים מבואר דהיסח הדעת פסול תורה אולי משכחת לה שלא יסיח דעתו ולכן אין שורפין רק בט"ז דכשלא הפקיר בע"פ וזכה בו אחר בפסח עבר בב"י ואסור לאחה"פ משום קנס ודוק והעיקר דאסור להפקיר תרומ' דהוי היסח הדעת ולפ"ז י"ל דבתרומה ל"מ קנין דרבנן לדאורייתא דל"מ רק מטעם הפקר ב"ד ולא יתכן שחכמים יפקירו תרומה כיון שאסור להפקיר. ויתישב קו' תוס' קדושין כ"ז במעשה דר"ג וזקנים שלא הפריש ת"ג דשם הקנה מטלטלי אג"ק לקיים מצות ביעור ובתרומה לא יקיים מצות ביעור דאור' בקנין אגב דרבנן כיון דל"ש הפקר ב"ד. ומה שהקשו תוס' יבמות צ' ד"ה אזיל כהן דילמא משום הפקר ב"ד שפיר הקשו דבתרומה טמאה יכולין להפקיר דאין מוזהר על שמירה מיהו י"ל דקנין דרבנן אף דהוה הפקר מדאור' כיון דל"ה הפקר לכל והבעלים ישמרו התרומה ל"ש סברתינו ודוק:

ד **והנה** ד"א ראיתי בריטב"א קדושין ע"ו שכ' בטעמא דרב חסדא דס"ל בתרם מטמא על טהור הדרא לטיבלא משום הפקר ב"ד הפקר ומשמע דגם לר"ח חכמים אין עוקרין דבר מה"ת רק משום הפקר ב"ד וצ"ע דהיכא דשייך הפקר ב"ד גם ר"נ בר אושעיא מודה כמבואר בסוגיא שם גבי ירושת קטנה מיהו י"ל דלמסקנא שם דמשני הפקר ב"ד טעמא דר"ח בתרומה ג"כ משום הפקר ב"ד דהוא לס"ל סברת תוס' שם דל"ש בתרומה הפקר ב"ד כיון דבתר הכי שלו. ושמא גם תוס' ס"ל הכי בפסחי' ס"ב ד"ה כי ל"ל שהקשו אי מדרבנן איך יתחייב פסח אחר הא מייתי חולין בעזרה. וקשה מה הקשו לר"ח הרי הוא ס"ל חכמים עוקרין מה"ת בקום ועשה. להנ"ל י"ל דס"ל לתוס' שם כדברי הריטב"א ואולי גם כונת התוס' בכתובות ג' ד"ה תינח כן. אך בכתובות י"א כתבו תוס' דלא כריטב"א ודוק:

ה **והנה** בעיקר המחלוקת בסוגין לחד מ"ד מפני שמכשירו ולחד מ"ד מפני שמפסידה והקשה בכפ"ת אמ"ד מפני שמפסידה אמאי לס"ל משום שמכשירה העירני הרב החריף ובקי מ' מתתיהו שוועבר מפה"ק דתליא בפלוגתא בחולין קי"ח ס"ל לרב הכשר לאו תחלת טומאה וכן יסבור מ"ר מפני שמפסידה דס"ל מותר לגרום הכשר. ור"י ס"ל הכשר תחלת טומאה ומ"ה ס"ל דאסור לגרום הכשר וזה טעם הר"מ שפוסק מפני שמכשירה כשיטתי' דפוסק כר"י שם בחולין ודפח"ח:

סימן קו

בדין הילך אתרוג ע"מ שתחזירהו. (א) **הנה** התוס' הקשו בקדושין ו' בהא דהילך אתרוג ע"מ שתחזירהו לי לא החזירו ל"י הא ל"ה תנאי כפול ונראה לישב דהמג"א סי' ש"ו הקשה אגוף הדין דהילך אתרוג וכו' הא אסור ליתן מתנה ביו"ט. וכ' כיון דהוה ע"מ להחזיר מותר דל"ד למקח ובמקנה הקשה להמרדכי דס"ל אף במקח בשויו"ט כ"מ דארל"ת אעל"מ איך מהני המתנה ותי' ג"כ כנ"ל. ולפ"ז נ"ל הטעם דל"ב ת"כ דהרי התוס' כ' בכתובות נ"ו בטעם דבעי משפטי התנאים דמהסברא ל"ה בתנאי כח לבטל מעשה אך דילפינין מתנאי ב"ג ובעי דומיא דתנאי שלהם שהי' כפול. ולפ"ז כ"ז בתנאי שבא לבטל המעשה דזולת התנאי הי' ג"כ מעשה משא"כ היכא שזולת התנאי ל"ה מעשה כלל והתנאי בא לחזק המעשה ל"ב ת"כ. ומ"ה באתרוג זולת התנאי הי' פקח שנעשה באיסור וכמדארל"ח אעל"מ ול"ה המתנה כלל אך ע"י התנאי נתחזק המעשה. ול"ב משפטי התנאים. ובזה מיושב קו' תוס' הב' מתנאי ומעשה בד"א דכאן ל"ב משפטי התנאים. ועפ"ז י"ל מה שהקשה בישי"ע סי' תקנ"ח בהא דהוכיח בקדושין מדברי רבא דהילך אתרוג דס"ל מתנה עמ"ל שמה מתנה. דילמא מיירי רבא ביו"ט ב' דיוצא בשאול ומעמ"ל

ל"ש מתנה רק הוה כשאול ומ"מ בלא החזירו ל"י דאז הוה גזל וא"י אף ביו"ט ב'. ולהנ"ל מיושב דנ"ל דאף דהמרדכי ס"ל במקח שנעשה באיסור אף שהיא אד"ר אעל"מ זה דוקא ביו"ט א' דל"ה רק חד דרבנן אבל ביו"ט ב' דהוי תרי דרבנן ל"א אעל"מ. וכיוצא בזה איתא באה"ע סי' כ"ח לענין קדושין דרבנן. א"כ הגמ' הוכיח שפיר דרבא ע"כ מיירי ביו"ט א' דאז לולא התנאי ל"ה המתנה קיימת והתנאי בא לחזק המעשה ול"ב משפטי התנאים אבל אס"ד דמיירי ביו"ט ב' גם זולת התנאי הי' המתנה קיימת דביו"ט ב' ל"א אעל"מ אם כן בעי משפטי התנאים ואמאי א"ר לא החזירו ל"י הרי לא התנה בת"כ וע"כ מיירי ביו"ט א' ושפיר מוכח דמתנה עמ"ל שמה מתנה:

ובזה מיושב מה דקשה לי טובא בהא דהילך אתרוג ע"מ שתחזירהו איך מהני התנאי לפ"מ שכתב בתשו' ברית אברהם סי' ט"ו וקי"ט דאף היכא דהמעשה עם התנאי אפשר לקיים ע"י שליח מ"מ אם המעשה בלי התנאי א"א לקיים עי"ש. אין יכול להטיל תנאי וכן משמע בתוס' גיטין פ"ד. א"כ באתרוג זולת התנאי ל"מ עי"ש דאשלד"ע דאסור ליתן מתנה ביו"ט. ואיך מהני תנאי. ואמנם לפמ"ש דאם אעל"מ ל"מ המתנה והתנאי בא לחזקו ל"ב משפטי התנאים ל"ב ג"כ שיהי' אפשר לקיים עי"ש:

ב **והנה** עפ"י סברא הנ"ל נ"ל לפרש דברי הגמרא בגיטין ל"ג ובכ"ד תינח דקידש בכספא קידש בביאה מא"ל ומשני שויא רבנן לבעילתו ב"ז עפ"י מה שפי' הראשונים דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש שהוא תנאי אם ירצו רבנן יבטלו הקדושין כמו במקדש ע"מ שירצה אבא והא דהוצרך לומר הפקר ב"ד הפקר בקדושי כסף כבר פי' בהפלאה ריש כתובות דרבנן הפקירו המעות אם לא יקדש אדעתא דרבנן ומה מקשה קידש בביאה מא"ל הרי גם בביאה מהני תנאי. אך י"ל הכי דנהי דהוא אומר כדת משה וישראל והוא כתנאי אם לא ירצו רבנן מ"מ הרי לא התנה בת"כ. אך כיון דרבנן הפקירו המעות אם לא יתנה התנאי. ולא יועילו הקדושין כלל א"כ התנאי בא לחזק המעשה וא"צ למשפטי תנאים ומקשה תינח דקידש בכספא התנאי בא לחזק המעשה דזולת התנאי המעות הפקר קידש בביאה מא"ל ומשני שויא רבנן לבעילתו ב"ז אם לא יקדש על תנאי לא יהי' קדושין כלל ושוב התנאי בא לחזק המעשה וא"צ לת"כ כנ"ל:

ג **ולפמ"ש** נראה דאפי' בקדושין בעבירה דא"א ע"י שליח דאשלד"ע ולכאורה ל"מ תנאי דהוי תנאי בדבר שאא"ל עי"ש ולא נימא אפקעינהו רבנן לקדושין דהוא אך מתורת תנאי. וכן כ' בתשו' מהר"ם מינץ סי' כ"ד. ולפמ"ש זה ליתא דכיון דתנאי זה מחזק המעשה ל"ב משפטי התנאים. ובהכי מיושב מה דקשה לי בהא דדוד דאמרינן לקוחין יש לו בה משום דכל היוצא למלחמת ב"ד גט כריתות כותב וכ' התוס' בגיטין ע"א דגירש

בלי תנאי. וכ' הפ"י דאף בלי תנאי אם יחזור מאותו מלחמ' גיטו כמתנתו לר"ה ומה מועיל הגט. וע"כ ההיתר משום דאפקעינהו לקדושין כדאמרינן בגיטין ע"א עיין פ"י שם דבר נחמד ואמנם לפ"מ דאמרינן בסנהדרין מ"ט דבת שבע קטנה היתה כשנשאה דוד וכש"כ כשנשאה אורי' ואסור לאדם לקדש בתו כשהוא קטנה וא"א ע"י שליח דאף בדרבנן אשנד"ע ול"מ תנאי דכל דמקדש ואיך אפשר לאפקועי קדושין. ולפמ"ש ניחא דגם בכה"ג שייך אפקעינהו לקדושין. הן אמת שיש קצת ראי' דבכה"ג ל"א אפקעינהו דקשיא אתוס' יבמות ט"ז ד"ה בני צרות שהקשו אי קדושין תופסין ביבמ' פשיטא דבני צרות כשרים לב"ש דמיד שקידשה פקע זיקה כמו שומרת יבם שקידש אחותה ותי' דשם אין תקנה לעשות שתתיבם שאין להמית אחותה אבל היבמה שנתקדשה אפשר לתקן ע"י גירושין שתתיבם הלכך לא פקע וקשה לי דגם בשומרת יבם שקידש אחות' ישלח לה גט ויבטל שלא בפני השליח ויפקעו הקדושין ולחד תי' בתוס' גיטין ל"ג יועיל מדאור' שתתיבם אחותה דאותם קדושין נפקעו ועי' בנוב"י קמא א"ח ס' ל"ה ודא קו' רבתי וע"כ צ"ל כיון שעשה איסור שקידש אחותה ול"מ ע"י שליח נ"מ תנאי. ול"מ לאפקועי קדושין מ"מ מזה אין להוכיח די"ל קו' הנ"ל דכיון דאסור בקרובותיה מדרבנן גם אחר הפקעת הקדושין כמ"ש שטמ"ק ריש כתובות אין זה תקנה שתתיבם ואכ"מ:

ד **ועכ"פ** סברא דידן ברורה והא דכ' הר"ן בסוכה מ"ו בהא דלא ליקני אתרוג לינוקא שהקשו כיון דלא מקיים הקטן התנאי ל"ה מתנה ותי' דהוי תנאי בדבר שה"א לקיימו לא תיקשי לפמ"ש דהיכא דהתנאי מחזק המעשה כהך דאתרוג ביו"ט ל"ב משפטי התנאים דז"א דתנאי שאפשר לקיימו ודאי בעי ועוד דאם התנאי א"א לקיימו שוב אסור ניתן ביו"ט וק"ק לפ"ז ל"ה לגמ' לומר ונמצא יוצא באתרוג שאינו שלו אך דאסור ליתן ביו"ט ושמא אין איסור בשביל הנותן אך בשביל המקבל וכיון שהמקבל הוא קטן מותר מיהו לדינא תי' הב' של המג"א סי' ש"ו עיקר דלצורך מצוה מותר ליתן המתנה ביו"ט:

ולתי' זה י"ל קו' הישי"ע בהא דהוכיח מאתרוג דמתנה עמ"ל ש"מ ודילמא מיירי ביו"ט ב' דיוצא בשאול בדרך זה דהמג"א תי' בהא דנותן מתנה ביו"ט דלצורך מצוה מותר ותירוצו אמת ביו"ט א' דא"י בשאול הוי מתנה לצורך מצוה ומותר במתנה גמורה אבל ביו"ט ב' דיוצא בשאול ול"ה המתנה צורך מצוה אסור מתנה גמורה ואמנם הקשיתי לעיל כיון דמתנה גמורה אסור ול"מ ע"י שליח הוי תנאי בדשא"א עי"ש ול"מ התנאי. ומעתה הגמרא הוכיח דע"כ רבא מיירי ביו"ט א' דמתנה גמורה מותר והו' תנאי בד' שאפשר עי"ש ומוכח דשמה מתנה דחס"ד דמיירי ביו"ט ב' כיון דאז מתנה גמורה אסור הוי תנאי בדשא"א עי"ש ול"מ התנאי ואמאי לא החזירו ל"י:

ה **ודע** דקשי' בגמ' דקדושין ו' דא"ר ע"מ שתחזירהו במכר ל"ק באשה א"מ בתרומה יצא ידי נתינה ואסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות ומקשה אי קסבר לש"מ אפילו תרומה נמי ולישני דמה"ט יצא ידי נתינה כיון דאסור בתרומה ליתן ע"מ להחזיר הוי תנאי בדבר שא"א עי"ש ול"מ התנאי ומ"ה יצא ויהי' כן פי' דברי רבא דמ"ה יצא כיון שאסור לעשות כן. ומזה מוכח כדברי הב"א הנ"ל דהיכא דהמעשה אפשר עי"ש אף שהמעש' עם התנאי א"א עי"ש מהני התנאי ושפיר מקשה דא"א לתרץ כנ"ל:

סימן קז

ב"ה ט"ו חשון רני עקרה לפ"ק:

שלום וברכה לכבוד ה"ה הרב החריף מ' יצחק טרויא נ"י מסאמבור.

ע"ד השאלה באחד שמכר אתרוג בין יו"כ לסוכות ונתן דראהן. ויותר המעות הבטיח ליתן ביום ב' וביום ב' תבע המוכר המעות ואמר הלוקח שזמנו כל היום ואמר המוכר שימכור לאחר האתרוג והשיב הלוקח מכור בדרך כעס. ואח"כ זירז הלוקח הא' את הלוקח הב' שלא יקנה ולא חשש לזה וקנה אם יצאו רבים ידי חובת אתרוג כי הקונה הא' והב' קנו לצורך רבים. והנה המוכר אמר שהקונה לא אמר מתוך כעס:

א **תשובה** מ"ש כת"ה שבין יו"כ לסוכות קונין אתרוג בכסף לבד וחילי' מדברי מהרי"ל הובא בח"מ סי' קצ"ט דביין לקידוש קונין בכסף וה"ה באתרוג הנה במג"א סי' שס"ט הקשה על המהרי"ל אמאי בעירוב דהוה ג"כ מצוה ל"ק בכסף לבד. ובנתיב חיים תי' דעירוב אין לו סמך במקרא משא"כ קידוש על היין. ולפ"ז כש"כ אתרוג דאור'. אמנם בא"ר תי' דאין מדמין מצות זו לזו. ואמנם מכח כש"כ יש ללמוד. אבל תמהני על המג"א בעיקר קושיתו דהרי בפהמ"ש בעירובין כ' הר"מ הטעם דרבנן לא ס"ל בעירוב דמעות קונות דחיישינין שמא יפשע החנוני ולא מערב וכן הוא בירושלמי דחכמים מודין לר"א דהעמידו על ד"ת אך מטעם שמא יפשע ל"מ בחנוני מעות לבד. ומעתה זה דוקא בעירוב דהבעלים אין עושין כלום חיישינין שמא ישכח החנוני ולא מערב משא"כ היכא שהבעלים בעצמן עושין המצוה כגון קידוש ואתרוג שפיר קאמר מהרי"ל מיהו י"ל דהמג"א שפיר הקשה לשיטת הרא"ש דמבואר בדבריו דרבנן לא ס"ל כר"א דהעמידו דבריהם על ד"ת בעירוב ואין הטעם שמא יפשע דאף בבעה"ב ל"מ רק בקנה אצל אחר ולפ"ז י"ל דמהרי"ל יסבור כשיטת הפ' המשניות וכירושלמי ולכן פסק בקידוש קונה בכסף ועל מה דפסק ברמ"א סי' קצ"ט כמהרי"ל בזה ק' קו' מג"א. אמנם גם לשיטה זו י"ל. דנ"ל הסברא דבד' פרקים העמידו על ד"ת דהתוס' בעירובין פ"א ד"ה שמא יאמרו כ' דאם לא שכיח שישתה המשיכה אחר נתינת המעות ל"ה שמא יאמר נשרפו חיטך. וא"כ

צ"ל דמה"ט עקרו קנין כסף דשכיח שישהה משא"כ בד' פרקים אלו דבודאי הבעלים ימשכו תיכף דצריכין לבשר משום חד יומא נ"ח שיאמר נשרפו חיטך ומ"ה פליגא רבנן על ר"א בעירוב דבעירוב כיון דהפת כשאר אצל החנוני והוא מערב בו ואם אחר השבת ישרף לא טרח ומציל ושייך הטעם שמא יאמרו וא"ד לד' פרקים. משא"כ ביין לקידוש דבודאי ימשך תיכף משום חד יומא ל"ג ושפיר קאמר מהרי"נ ולפ"ז כש"כ באתרוג וכן כ' בפמ"ג סי' תרמ"ו דקונין אתרוג במעות לבד אבל כ"ז בעיו"ט דל"ה אלא חד יומא. משא"כ כשיש יותר מיום אחד דשייך הגזירה דרבנן מי יהין לומר זאת מעצמו. ואנו אין לנו לתקן חדשות ובמהרי"ל איתא כשקנה קידוש בע"ש וה"ה אתרוג בעיו"ט משא"כ קודם עיו"ט אין ספק דל"ק וע' בקהלת יעקב אלגאזי אות מ' מביא בשם מוצל מאש דאפי' במקום מצוה העמידו דבריהם ולא הביא דברי מהרי"ל ואין לפני ספר הנ"ל:

ב **ודע** די"ל דדבר שדרכו להגביה דאינו קונה במשיכה קונה בכסף אחר משיכה דהרי התוס' הקשו ומה הועילו שאמרו מעות א"ק הרי יאמר המוכר נשרפו מעותך בעלי' ותי' דעל המעות חייב באונסין כשואל או דכספים אין שמירה אלא בקרקע. ולפ"ז במשך דבר שדרכו להגביה ונתן כסף אם נימא דל"ק ואמר המוכר נשרפו מעותך דכמו שהוא שומר על המעות הלוקח שומר על החפץ כמו ליקח כלי לבקרו דלענין שומרין א"ח בין דרכו להגביה וכן משמע בתוס' גיטין נ"א וכיון דשניהם נעשין שומרין זל"ז הוי שמירה בבעלים ובמשך קודם ונתן מעות אח"כ בשעת קבלת מעות הי' בעל המעות שומר שלו ופטור ושייך לומר כשרפו מעותך:

ומצאתי בשערי משפט שהקשה בדבר שדרכו להגביה ונתן מעות ואח"כ משך ניקני דל"ש כשרפו חיטך כיון שהוא ברשות לוקח. וזה ניחא דכיון דבשעת נתינת מעות ל"ק דאז שייך הגזירה במה יקנה אח"כ. אך במשך קודם ואח"כ נתן מעות לדעתי קונה הן מטעם דל"ש נשרפו חיטך כיון שהוא ברשות ליקח ואף אם נאמר דלא חילקו חכמים מ"מ שייך הסברא שכתבתי דאם לא יקנה יאמר נשרפו מעותך דהוה שמירה בבעלים ולפ"ז קשה לי בגמ' דב"מ ד' מ"ט ע"ב דאמרו שם כסף ביד מוכר ופירות ביד לוקח אינו יכול לחזור מפני שדמי כספו בידו ומקשה פשיטא ופירש"י הרי משיכה יש ומ"ט פלוגי רבנן וקשי' דנוקי בדבר שדרכו להגביה דל"ק במשיכה וקמ"ל ר"ש דקני בכסף דל"ש נשרפו חיטך מב' טעמי דכתיבנא ודא קו' רבתי ושמא י"ל דאה"נ דהמ"ל הכי אך מוקי בגונא אחרינא דל"ש נשרפו חיטך:

ג **ושוב** נ"ל במ"ש לעיל דבמשך דבר שדרכו להגביה הו"ל ש"ש כמו שכ' תוס' גיטין נ"א ליתא דשם יש רשות ללוקח לעשות מה שירצה משא"כ בזה והכי מוכח מסמ"ע

סי' קצ"ט ס"ק ט' שכ' דל"ת משום חשש נשרפו חיטך רק היכא שיש חשש לשאר היזקות משא"כ אם הוא ש"ש. וא"כ קשי' אתי' ריב"ן בתוס' ב"מ דמ"ה ל"א משיכה ג"כ לא יקנו שא"כ יאמר הלוקח נשרפו חיטך והרי ה"ל ש"ש וע"כ ל"ה ש"ש היכא דל"ק רק ש"ח הוי וע"כ ל"כ התוס' בגיטין דהוי ש"ש רק ביתומים דלענין זילא המקח קיים ורק כשנתיקר יכולין היתומים לחזור ע"כ הלוקח מותר להשתמש בהמקח והוי ש"ש משא"כ אם משיכה ל"ק ל"ה רק ש"ח כן נ"ל בישוב שני דיבורי התו' (ומצאתי בתשו' נטע שעשועים סי' מ"ט שהרגיש בקו' זאת על שני דיבורי התו' ולא העלה דבר ברור) ולפ"ז דל"ה רק ש"ח י"ל דל"ה שמירה בבעלים כיון ששימר א"צ להטריח א"ע רק שלא יפשע וכ"כ המחנה אפרים ה' שומרים סי' ל"ח עיי"ש (הגם שיש לדון בדבריו דכיון דש"ח שהי' לו לקדם ברועים ומקלות בחנם ולא קידם חייב הרי דצריך להטריח עצמו) ולפ"ז דל"ש שמירה בבעלים ול"ש נשרפו מעותך נ"ל אף בדבר שדרכו להגביה ל"ק במעות ומשיכה דלא חילקו בתקנתן ודוקא אם הי' שייך לומר נשרפו מעותך שפיר קנה משא"כ אם ל"ש נשרפו מעותך ומיושב הקו' הנ"ל:

ד **ואמנם** אף אם נחליט דאין אתרוג נקנן בכסף רק בעיו"ט בנ"ד שקנה ממעות הקלויז שהוא מעות צדקה וקנה לצורך הקלויז י"ל דקונה לצדקה יקנה בכסף כמבואר בסי' קצ"ט. ועיי"ש בקצה"ח שהקשה ע"ז ובנתיבות פסק כדברי רמ"א ולזה העירני החריף מ' משה רעבהאן מפה"ק והנה אף דמה שיוצאין באתרוג של הקהל הוא מטעם דהוה כאלו התנה שיהי' לכל אחד מתנה ע"מ להחזיר מ"מ כיון דגוף האתרוג הוא משל צדקה ובתנאי שיהי' לכ"א ע"מ להחזיר קונין בכסף. ואפי' אם הי' בדבר ספק אם הוי זאת צדקה מ"מ לפמ"ש הה"מ בפ"ד מגזיל' בהא דפסק הר"מ דשכירו ולקיטו א"כ ואם תפס מוציאין מידו הואיל דהוי ספק בהקנה ה"ה בספק קנין כסף הואיל דמדאו' קנה וספק אי עקרו חכמים מוציאין מיד המוכר. וכן פסק בשערי משפט סי' קצ"ט מה"ט. אך דלדעתי ל"נ כן דא"ד להך דשכירו ולקיטו דתפס לאחר שנולד הספק משא"כ להוציא מיד המוכר מספק שמוחזק מקודם אין לנו דכיון דרבנן עקרו לקנין כסף איך מוציאין מספק אך בנ"ד דהוי ודאי ממעות צדקה ע"כ הדין דקנה האתרוג:

ה **והנה** אם קנה אחד אתרוג לצרכו בקנין כסף באופן דהמוכר א"צ רק נקבל מי שפרע נ"ל דהמוכר בעצמו אינו יוצא אח"כ באתרוג זה דהוי מהב"ע כיון שצריך לקבל מ"ש והלכה כרבא דמילט ליטינן לי' אף דכתיב ונשיא בעמך לא תאר משום דאינו עושה מעשה עמך כדאיתא בב"מ מ"ח א"כ הוי דבר עבירה. ובזה יש לפרש בגמ' שם חא"ב מעות קונות משום הכי קאי בחבל והיינו דמותר לקללו דאינו עושה מעשה עמך אא"א

ח"ק אמאי קאי באבל והיינו איך מותר לקללו ומשני משום דברים והיינו דאפי' עבר מדרבנן הו"ל אינו עושה מעשה עמך ומותר לקללו (ומ"ש תוס' מ"ק י"ד ע"ב ד"ה מהו שינהוג דנדוי דאי לאו דמקלל חבירו צ"ע דאינו עושה מעשה עמך) ועכ"פ מוכח דהוי עבירה. וא"י דאף מדרבנן הוי עהב"ע כמ"ש רש"י פסחים ל"ו וע' בהר הכרמל סי' ל"ו דהעובר על מי שפרע פסול לעדות ולפ"ז פשיטא דהוי מה"ב אלא אפי' להחולקים הוי מה"ב ודוק מיהו במכרו לאחר יוצא בו דלאחרים ל"ה מה"ב כמ"ש המג"א סי' תרמ"ט ס"ק ג' ואף להפוסקים דלפני יאוש אף אחר א"י בו אף בשאר ימים היינו משום דל"ה שלו וכל רגע הוה גזילה חדשה משא"כ היכא דהוי של המוכר רק שעבר עמ"ש לכ"ע אחרים יצאו אך המוכר א"י. ובקנה ק"ג גם אחרים א"י:

י **אמנם** בנ"ד שהמוכר אמר שימכור והלוקח אמר ג"כ מכור אם אמר בדרך כעס ל"מ כמ"ש כת"ה כמבואר בסי' של"ג בפועל אך אם לא אמר דרך כעס מהני אמירתו כמ"ש הש"ך סי' ע"ב ס"ק ק"ד. ואף להתומים דפליג על הש"ך שם זה דוקא באמר לו למכור משכון דלא חשיב בעל המשכון שהמלוה ימהר וימכר כמ"ש בתומים שם משא"כ באתרוג שהמוכר אמר שימכור ובודאי ימהר למכור שלא ישאר בידו עד אחר יו"ט ל"ש לומר דהוי קמדחי לי'. ואם יש הכחשה אם אמר בדרך כעס המוחזק נאמן בשבועה וכת"ה כ' דהגבאי לא הי' לו רשות למכור וזה ליתא דכיון שהי' עוד אתרוגים לקנות יכול להיות שמצא אחר יותר הדור. ולכן לא רצה לפדות האתרוג והי' בידו למכור זה עוד י"ל דשארית ישראל לא יעשו עולה ובודאי מחלו ונתיאשו מהאתרוג כשקבל הלוקח הא' המעות בחזרה והם קנו אתרוג אחר ול"ש לומר דהוי ש"ר ואח"כ יאוש דכיון דכל מי שבירך על האתרוג זכה אז בהאתרוג במתנה ע"מ להחזיר הי"ל לדידי' יאוש ואח"כ ש"ר. ואף דבתשו' הרשב"א סי' ס"ב כ' דמטעם ברירה יוצאין באתרוג השותפין (וצ"ל דאף דבדאור' א"ב מ"מ בשותפין אמרינן יש ברירה כמ"ש הר"ן פ' השותפין דהלכה כראב"י עיי"ש ולפמ"ש בנתיבות סי' ס"א דהיכא דל"ב שיקנה למפרע אמרינן ברירה וקונה אף למפרע ניחא בלא"ה) ולפמ"ש דהובאר למפרע שהוא שלו הו"ל ש"ר ואח"כ יאוש מ"מ צ"ל דכונת הרשב"א לא דלמפרע שלו דאל"כ איך יצא חבירו. אך שהוא עתה שלו. ע"כ הו"ל יאוש ואח"כ ש"ר ובלא"ה אין לומר דיוצאין מטעם ברירה דל"ה רק קנין לזמן והו"ל קנין פירות אך דיוצאין מטעם מתנה עמ"ל כמ"ש בנתיבות סי' רמ"א. אך מ"ש שם דגם הרשב"א בתשו' כ' כן ליתא דהרשב"א כ' בתחלה כן ולבסוף כ' מטעם ברירה אך דלהלכה צדקו דברי הנתיבות סי' רמ"א הגם מ"ש שם דהכונה באתרוג אחריך לפלוני

היינו לאחר שיצא בו לא משמע כן ויש להאריך בזה מ"מ לנידון דידן צדקו דברינו דהו"ל יאוש ואח"כ ש"ר ע"כ הדבר פשוט דיצאו הרבים ודוק:

ומצאתי במח"א ה' קנין משיכה סי' ב' לאחר שכ' דבקנין דרבנן א"י מדאור' כ' ולענין שאלתינו (בקנה דבר מדרבנן וקידש אשה) מקודשת מה"ת דאיכא ש"ר וה"ה לענין אתרוג כה"ג בנתנו לחבירו ונ' כונתו דנהי דל"ק רק מדרבנן מ"מ הבעלים נתיאשו וקנה מדאור' ביאוש וש"ר וצ"ע אף דל"ה גזילה ויקנה ביאוש לחודי' כיון דאתי לידי' קודם יאוש ל"מ ורק אחר יוצא בו ודוק:

ז **ואשוב** לדברי כת"ה מ"ש דלדברי המח"א דכ' שלא לקנות אתרוג בהקפה דמשיכה ל"ה רק קנין דרבנן ול"מ לדאור' ה"ה במכר לאחד בכסף וחזר בו השני אין לו רק קנין משיכה וא"י מדאור' וזה ליתא דאף לדברי המח"א חכמים הפקיעו קנין הא'. והשני קונה בכסף ובמשיכה דאף להמח"א יש כח לחכמים להפקיע קנין. אך אין להם כח לעשות קנין מדאור' וז"פ וראיתי במכתבו מביא דברי הגאון מלבוב להשיג על המח"א שכ' דאין לקנות אתרוג בהקפה מתוס' ע"ז ס"ב ע"ב ד"ה יאות שכ' דאם הי' ע"ה רוצה להקיף האתרוג ל"ה איסור דמי שביעית הרי דיוצאין באתרוג בהקפה. וא"ר משם די"ל דקנה האתרוג בקנין חצר כמ"ש הרמב"ן הובא בשטמ"ק ב"מ שהקשה לר"י איך קונה במציאה והפקר ותי' בקנין חצר עיי"ש. ובקצה"ח סי' קצ"ח הקשה עלי' דהרי חצר משום יד איתרבי ואם יד א"ק גם חצר א"ק. וכבר הקשה זאת המח"א בהגהות הובא בקהלת יעקב אות מ' וברי"ט אלגזי בכורות ד' י"ד ע"ב ד' פ"ב ותי' דיד ודאי קונה גם לר"י ור"י ל"ק אלא במשיכה שאינו נוטל לידו כגון בדברים כבדים וגדולים. וגם הרמב"ן לא הקשה רק בדברים גדולים איך קונה ותי' דחצר קונה דהוי יד אריכתא. אמנם לפ"ז בפשיטות יוצא באתרוג בהקפה כיון שנוטל בידו. ולפ"ז צ"ל הא דמקשה בע"ז ע"א מהני סביותא ואס"ד משיכה בנכרי קונה מדמשכה נכרי קני' יי"נ ל"ה עד דנגע כו' והרי בס"ד דגמ' מיירי דנקט לי' נכרי בידו וקני' לכ"ע מטעם יד. וצ"ל דהכלי גדולה מידו ואין מחזיק כולה ביד. ול"מ רק מטעם הגבהה או משיכה ולדברי הרמב"ן ניחא מה שקשה לדברי התוס' ע"ז ע"א ד"ה ומאי לא ניתן להשבון. דאף דהיכא דליכא מעות קונה במשיכה מ"מ היכא דבאיסורא אתי לידי' אי אינו קונה במקח אינה קונה בגזילה וגניבה וא"כ לר"י דמשיכה אינה מה"ת איך משכחת גזילה וגניבה שיקנה מה"ת להתחייב באונסין כיון דמשיכה א"ק וגם ק' איך מהני חצר בגניבה דהוא מתורת יד וידו א"ק מה"ת. אמנם להרמב"ן לפמ"ש מח"א ביאורו ניחא. וכ"ז דלא כקצה"ח ח סי' קצ"ח וסי' שס"א ס"ק א' ודוק. ומ"ש כ"ת על הראי' מתוס' ע"ז ס"ג דמותר לצאת באתרוג דהקפה דשם כיון

שאסור למסור המעות לע"ה הוי כליכא מעות ומשיכה קונה מה"ת ליתא דלא מיקרי זאת ליכא מעות דבודאי מה שאסור למסור המעות לע"ה הוי רק אד"ר דל"ה רק ספק אם יעבור אלפ"ע. ומדאור' איכא מעות. ועוד לא מיקרי זאת ליכא מעות. דרק ארי' רביע עלי'. ודע דמדברי הרמב"ן הנ"ל שכ' דקונה באגב או בחצר מוכח דסבירא ליה אגב הוא קנין דאורייתא דלא כשיטת התוספות ב"ק י"ב:

ח **וד"א** נ"ל במה שהקשו התוס' בע"ז ע"א ד"ה שקולי זוזי דאם משיכה קונה א"כ מעות א"ק ומה מועיל שיקח מעות מקודם הרי הוי יי"נ ברשות ישראל קודם שימשכנה ושמא י"ל לפמ"ש הבעה"ת הובא בתומים סי' ק"ג דבהגיע זמ"פ גם לרבא למפרע גובה ואף במטלטלין לענין איסור למפרע גובה כמ"ש מהרש"א שם פסחים א"כ כשנתן הגוי מעות הוי בע"ח על היין והיין כאפותיקי וגובה למפרע ומ"ה ל"ה יי"נ ברשות ישראל דתיכף כשקבל מעות הגיע זמ"פ מהיין. וכיוצא בזה כ' בנתיבות סי' קצ"ט ס"ק ב' לישב דברי הר"מ והרבה יש לעיין בזה ולא באתי רק לעורר ואולי י"ל בזה דברי הרשב"א הובא בב"י סי' שנ"ד שהביא ראי' מהא דאוונכרי ביאוש וש"ר א"צ להחזיר הדמים דאל"כ האי אסא לא מיקני' קנין הגוף דהא אינו אלא ככין משכון דדמים בעי לאהדורי ואנן בעינין לכם. וזה תמוה דהדמים ל"ה אלא כחוב וגוף החפץ של הלוקח וכבר תמה עלי' בכ"ת בשם גד"ת וראי' מגמ' שאמרו פעיתא היא דא ואין לה אלא דמי עצים וע' בקצה"ח שנ"ד להנ"ל י"ל שמא אח"כ לא יפרע ויגבה החפץ ויקנה למפרע כיון שהגיע זמ"פ לשיטת בעה"ת. ולענין איסור אף במטלטלין קונה למפרע ול"ה למפרע של הקונה משא"כ בהך דסוכה דל"ב שיהי' שלו רק שלא יהי' גזול. אף דכשיגבה יהי' למפרע של הנגזל כיון דלע"ע הוי שלו דקני' מתקנת מריש מדרבנן הוי עכ"פ כשאול ומ"ה אמרו דיצאו רבנן. והנני ידידו וד"ש:

סימן קח

ב"ה ו' פ' לך תרל"ה פרעמישלא. **ברכה** ושלום להרב המאוה"ג המופלג החריף מ' אברהם יעקב איסערליש נ"י ראב"ד ומ"ץ דק' טורקא.

א **ע"ד** הדו"ד שאחד מכר אתרוגים שיביאו לו מק' ווינא ובא לו אתרוגים קארסיקאנער שלא הי' במדינתינו כמה שנים ורוצה הקונה לחזור באמרו שלא עלה על דעתו על אתרוגים קארסיקאנער. הדבר פשוט שהדין עם הלוקח כיון שעד הנה הי' רוב וכל האתרוגים מקארפו מסתמא לא יקנה אך אתרוגים קארפוער אף שלא פירש. והנה אם הלוקח כבר שילם כל המעות ובא להוציא מיד המוכר י"ל אין הולכין בממון אחר הרוב להוציא מיד המוכר אמנם י"ל דבנ"ד יכול אף להוציא מיד המוכר למ"ש התוס' בכתובות

ע"ו ד"ה על בעל החמור דטעמי' דשמואל דלא מוקי המעות בחזקת מ"ק במוכר שור ונמצא נגחן כיון דגברא זבין להכי ולהכי יש לו לטעון לשחיטה מכרתי' דאם איתא דלרדיא הו"ל לפרושי והו"ל טענה ודאית וע' מחא"פ ה' שומרים סי' כ"ו שפי' דבריהם וזה ל"ש בנ"ד דלא אסיק אדעתי' כלל שיבואו אתרוגים קארסיקאנער שלא באו כמה שנים ולא הו"ל לאתנוי'. אך אפי' להחולקים על תוס' וס"ל דאפי' בטענת שמא א"ה אחה"ר מ"מ י"ל לפמ"ש בת"ה סי' שי"ד דברובא דאיתא קמן הולכין אחה"ר להוציא ממון בכה"ג דהרוב אתרוגים שיבואו לכאן היה קארפוער הוה רובא דאיתא קמן כמ"ש הת"ה בתינוק הנמצא וכמ"ש הר"ן רפ"ג דע"ז דרוב עירות שאין עובדין הוי רובא דאיתא קמן. ובודאי קנה אותם בסתמא ולא מהמיעוט שלא באו כמה שנים מיהו בת"ה נסתפק בזה מיהו י"ל דכיון שלא באו כמה שנים למדינתינו גרע ממיעוט ובודאי הוה מקח טעות. וכ"ז היכא דהמוכר מוחזק אך בנ"ד שהלוקח לא נתן רק טראטע על המעות ודאי יכול לחזור וא"צ לשלם הטראטע דהוה מוחזק. וכיון שהדין שיכול לחזור אם התרה הלוקח להמוכר קודם יו"ט שילך לד"ת ויקבל האתרוגים בחזרה ולא רצה ומכר האתרוגים הוה כמשיב אבידה שהי' מחויב למכור בערב יו"ט וההיזק חל על המוכר וע' תשו' בית אפרים ח"מ סי' ל' דבעל הוועקסיל לא חשיב מוחזק לענין ספיקות הנופלין בו או טענות עיי"ש וזה דלא כמ"ש ש"ב הגאון מלבוב בשואל ומשיב ח"ג סי' ק"ח דא"י לטעון קים לי' נגד שטר. ומה שהביא ראי' מתשובת המיוחסות סי' ק' מ' בש"ך סי' מ"ד ס"ק ט"ו דלא קיי"ל כתשו' זו ועכ"פ בנ"ד שכ' לעיל דאף בנתן מעות יכול להוציא ודאי יפה הורה:

ב **ודרך** אגב נ"ל לבאר במוכר אתרוג קודם חג הסוכות אם יש בו דין אונאה בכדי שיראה לתגר. הנה בריטב"א קדושין ח' כ' דהיכא דמוכר חפץ לחבירו בשיתא ובשוק ל"ש אלא ה' אי להאי לוקח שוה א"ב משום אונאה מיהו היכא דלדידי' ל"ש אלא מפני שהוא דחוק בדבר ודאי קציצה ע"י הדחק ל"ש קציצה ואפי' נתן לו הדמים חוזר וגובה ממנו והכי מוכח ביבמות עיי"ש הנה מתחילת דברי ריטב"א י"ל לכאורה בקונה אתרוג לצרכו אף דכשישאל לתגר יאמר ששוה פחות מ"מ א"ב אונאה דהמוכר יכול לטעון דלדידך שוה יותר כיון שבאתרוגים תליא השווי לפי האדם אך ז"א דדוקא כשנודע בבירור דלדידי' שוה יותר א"ב אונאה כגון רב כהנא דגברא רבה ובעי סודרא. אבל בסתמא ל"ק רק כפי מה ששוה ול"מ המוכר לומר לדידך שוה יותר וז"פ. ובקצה"ח סי' רכ"ז הקשה על הריטב"א מהא דקיי"ל במרגליות ושאר דברים י"ב אונא' אף שאדם רוצה לזוגן ומשמע דאפי' הלוקח רוצה לזוגן ולדידי' שוה יותר ושמא יש לחלק בין כשהחפץ גופה שוה

לדידי' יותר כגון ברב כהנא ובין כשהחפץ אינו שוה יותר רק לדידי' שרוצה לזוגן משום שיש לו כלים כזה:

ג ויש להוכיח קצת מסוגיא דתגרי לוד ב"מ נ' דאם להלוקח שוה יותר כגון שצריך לזוגן או כגון ברב כהנא א"ב דין אונאה מדשמחו תגרי לוד כשאמר להם דעד שליש דינו כשתות וקנה ומחזיר אונאה ולא כרבנן דמקחו בטל וכ' התוס' אף דבשתות הלוקח ידו על העליונה רצה קונה ומחזיר אונאה וביותר משתות שניהם יכולין לחזור ועדיף להמוכר שיהי' דינו כיותר משתות שיוכל המוכר ג"כ לחזור הי' זאת בעיני תגרי לוד לדבר נקל שלא הי' רוצים לחזור ואס"ד דאף אם שוה להקונה יותר אם לכ"ע אינו שוה צריך להחזיר אונאה הרי נפקותא גדולה בזה שאם מכרו מה ששוה ללוקח יותר. ואינו אותו עד שליש וללוקח שוה כפי מה שנתן לרבנן דהוי ביטול מקח. אין הלוקח יכול לכוף להמוכר להחזיר אונאה ואם הי' המוכרים מבטלים המקח הי' מוכרח ליתן כפי מה שמכרו ולר"ט דדינו כשתות המוכר מוכרח להחזיר האונאה בלי שום טו"מ דיד הלוקח על העליונה. וע"כ כדברי הריטב"א. ומזה מוכח קצת כהסמ"ע סי' רכ"ז ס"ק ח"י שכ' דהיכא דידע בשעת מקח שאינו שוה כ"כ דל"ה מחילה וצריך לחזור א"ח בין ביטול מקח לכדי אונאה דאל"כ אמאי שמחו תגרי לוד. והרי עדיף להם שיהי' רק בכדי אונאה מיהו בזה י"ל דלא שכיח שידע מאונאה ויקנה. אבל אס"ד דאם שוה להקונה נמי צריך לחזור קשי' כנ"ל. גם במה שדחה הקצה"ח דברי הריטב"א דבקציצה מחמת דחק ל"ש אונאה. עיין בשיטה לב"מ נ"ח ע"ב שכ' דרבנן פליגי אר"י בן בתירא וס"ל במוכר סוס וסייף במלחמה יש בו אונאה ויכול לטעון משטה. כיון שחייו תלוין בו. וזה כדברי הריטב"א וע' בנתיבות סי' רס"ד. ולכאורה י"ל בנ"ד כיון שבהידור מצוה עד שליש במצוה ל"ש שומא אך לפמ"ש המג"א סי' תרנ"ו דדוקא כשהוא הדר יותר שליש מחבירו א"כ שוב שייך שומא:

ולכאורה י"ל כיון דפסקינין דיש אונאה לספרים ה"ה באתרוג ושוב ראיתי במח"א דיני אונאה סי' כ"ד דמייתי לב"י סי' ר"ט בדבר שאין שער ידוע כמו גיזה וחלב א"ב אונאה ומח"א הקשה מספרים די"ב אונאה וצ"ל דס"ל להב"י דספרי' יש בו שומא ידוע ואמנם בזה אין הלכה כהב"י כמבואר בש"ך סי' ר"ט ס"ק א'. אמנם מייתי שם תשו' הרא"ש כלל י"ג סי' כ' שכ' דל"ש אונאה אלא בחפץ שדמי' ידועים ונתאנה בשומת החפץ אבל בחכירות אלמואנה של הקהל ל"ש אונאה כי האלמואנה משתנית לפי ה הזמן וכו'. ומזה משמע קצת כדברי הב"י, על כן נלפע"ד דבאתרוג כיון דהשער משתנה בכל שעה גם

הש"ך מודה ועכ"פ המוחזק יכול לומר קים לי כהב"י וא"ב דין אונאה אם לא שבקי אומר שהאתרוג פסול:

ה **ובעמדי** בזה נ"ל במה שנסתפק המ"ל בפ"ד מאישות במקדש באתרוג שא"ב ש"פ אך למצוה הוא ש"פ אם מקודשת. וע' בנוב"י מה"ת אה"ע סי' ס"ז שהביא ראי' מר"מ ה' ממרים שכ' דאם נחלקו במ"ע או כגון בלולב בשופר זה אומר כשר וזה אומר פסול ה"ז פטור. והרי נ"מ לענין קדושין דאם הוא כשר ש"פ ומשכחת לה דבר שזדונו כרת. וע"כ אם אין ש"פ רק למצוה ל"ה קדושין. ואני תמה בראיתו דהרי מבואר שם בר"מ זה אומר טהור וזה אומר שני לטומאה ג"כ פטור. ובזה ג"כ משכחת דבר שזדונו כרת דאם הוא טמא אינו ש"פ כמ"ש המ"ל בפ"ב מה' טומאת צרעת ה' ט' דע"כ מה שנחלקו הזקן ממרא וסנהדרין בבהרת קדמה לשער לבן בהכי מיירי וע"כ כמ"ש הנוב"י סי' ס"ז דאם באמת אינו ש"פ מחמת הוראתם חייב והר"מ לא מיירי בהכי א"כ ראיתו אינה ראי':

ו **אמנם** לדעתי נראה ראי' מירושלמי נדרים ס"פ השותפין דאיתא שם במקדש אשה בס"ת אפי' של יחיד אינה מקודשת ולא נודע טעמו להנ"ל י"ל כיון דס"ת לא שוה רק למצוה מ"ה ס"ל לירושלמי דאינה מקודשת אמנם בראי' מירושלמי יש לדחות דבב"ב ק"נ מיבעי לן אי ס"ת איקרי נכסי כיון דאסור למכור וסובר הירושלמי דלא איקרי נכסי ומ"ה פוסק דאינה מקודשת ואנן ס"ל דהוה איבעי' דלא איפשטי' ומ"ה השמיטו הפוסקים להא דירושלמי ושמא לדידן הוה ודאי קדושין כמו שבע"ח גובה מס"ת ע' ח"מ סי' צ"ז מיהו לדעת הב"ח שם צ"ע וע' פמ"ג א"ח סי' קנ"ג ס"ק מ"ו שכ' דאס"ת ל"ח איסור אתנן. ונ"ל ראי' לדברי מירושלמי הנ"ל ודוק:

ז **וגוף** סברת המ"ל נ"ל כיון דילפינין קיחה קיחה משדה עפרון בעינין שיהי' ש"פ לכל. ואף דבודאי אם ש"פ למקצת בני אדם מקודשת זה כשש"פ בעצמותו אבל כשאינו ש"פ בעצמותו ל"מ וכיוצא בזה כ' התוס' שבת קכ"ז דאם ל"ח מחמת איסור מהני אם חזי לאחד משא"כ אם ל"ח מחמת גריעותא וה"ה להיפך אם בעצם ל"ח רק למצוה ל"מ דל"ח לכל. וע' ב"ש סי' ל"א שהקשה על הרא"ש דס"ל אף אם ש"פ במקום אחר אינה מקודשת מדאור' מהא דמקדש במע"ב בגבולין מקודשת אע"פ דל"ש רק בירושלים וכתבתי לישב עפ"י דברי התוס' הנ"ל דבמע"ב הדבר שוה גם פה אך ל"ח מחמת איסור משא"כ כשאינו ש"פ מחמת גריעותי' ודוק וע' מ"ש לעיל סי' ל"ד דהיכא דל"ה קלקול רק לענין איסור ל"ה קלקול לענין חיוב שבת וסי' ק"ב דהיכא דל"ה מתקן רק למצוה ל"ה תיקון גמור ומזה ראי' להמ"ל:

ח **ודע** דדברי המ"ל פ"ב מצרעת ה' ט' שכ' אדברי הר"מ דבספק בהרת קדמה לשער לבן טומאתו מספק. ומ"מ חייב הזקן ממרא דלדבריו אינו ש"פ ואם קידש אשה אינה מקודשת וחזיתי' לדעתי' דאם קידש אשה בספק איסור ומחמת ספ ספיקו אין ש"פ אינה מקודשת בודאי. ובעיני הדבר ספק דאם היתר הוא ש"פ ואם איסור הוא אש"פ והו"ל ספק קדושין שמא היתר הוא וש"פ ומה בכך שאנחנו לא נדע. ובפרט בספיקא דמעשה והרי ביבמות מ' אמרו בספק כזה דמיקרי עולה ליבום אם יבא אליהו ויאמר וה"ה לענין קדושין. וע' גיטין מ"ב ע"ב דספק מיקרי קנין כספו הואיל ואם יבא אליהו ולראי' זו העירני חכם אחד. וע' א"ז סי' תשנ"ו שרצה לומר דתיקו הו"ל דשיל"מ שמא יבא אליהו רק שכ' דממנ"פ מותר וכ"ש לענין קדושין שיש לחוש לקדושין מה"ט מיהו למ"ש הב"ש במקדש באד"ר אינה מקודשת כיון דמ"מ אינו ש"פ ה"ה בספק איסור מ"מ לא ש"פ אך כבר חלקו על הב"ש ע' בא"מ ואחרונים סוף דבר אני נבוך בדין זה:

בשולי המכתב. בפנים הבאתי הסוגיא דב"ק מ"ה במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן דא"ה בממון אחה"ר. והנה הקש' תלמידי הבחור המופלג השנון כמר שמואל גארפיין. והרי אמרינן בנזיר ל"א ואר"ח אוכמא למשכי' סומקא לבשרא חיורא לרדיא ופי' המפרש דנ"מ למקח וממכר א"כ בהך דב"ק בנמצא נגחן ניחזי אי סומקא זבין או חיורא. הנה בפשיטות ל"ק די"ל דמיירי בשאר מראות אך קשה על המפרש שפי' דנ"מ למקח והרי דברי ר"ח ע"כ על הרוב נאמר א"כ אם הלוקח מוחזק או המוכר א"ה בממון אחה"ר וזה דוחק לומר דסומקי אף המיעוט אין קונין לרדיא ולכן קצת ראי' מזה להפרישׁ סוף סימן רל"ב דהיכא דהלוקח מוחזק הולכין אה"ר להוציא א"כ נ"מ למקח וממכר בכה"ג מיהו דברי הדרישׁ צ"ע כמ"ש בנתיבות ומצאתי במח"א ה' קנין חצר סי' ו' שהקש' המגי' כעין זה אהא דביצה ז' בהאי דאמר ביעי דפחיא יהבי ליה ביעי דשחיטה דהוי מ"ט ול"א לאכיל' קבעי לה. ונימא א"ה בממון אחה"ר וזה י"ל לפמ"ש התוס' כתובות ע"ו ד"ה על בעל החמור בטעמא דמוכר שור ונמצא נגחן דאין מוציאין מהמוכר ולא מוקמינן המעות בחזקת מרא קמא משום דאם איתא דלרדיא זבין הו"ל לפרושי א"כ בהך דביעי דפי' ביעי דפחיא ל"ש זאת ומוקמינן המעות בחזקת מ"ק. (וע' ש"ש שמעתא ד' פ' י"ג) אך בהא מנזיר ליכא לשנוי כנ"ל וצ"ל דנ"מ היכא שאין שום אחד מוחזק ודו"ק:

סימן קט

דרוש בסוגי' דחנוכה שבת כ"א. (א) **התוס'** ד"ה כבתה כ' דמ"ה אמר רב מדליקין בין בחול בין בשבת דאי הוה אמר סתם הו"א דוקא בחול אבל לא בשבת דמסברא הו"א דמותר להשתמש לאורה והקשה מהרש"א א"כ לימא ר"ה אין מדליקין סתם ור"ח לימא

מדליקין סתם דממילא ידעינין דבחול אבל לא בשבת ולישב זה נאמר דהפ"י הקשה מ"ט דר"ה בשמן שריפה דאין מדליקין בשלמא לענין שבת חיישינין שמא יטה משא"כ בחנוכה והנה אם נימא דאסור להשתמש לאורה יש טעם משום הפסד קדשים דהתורה אמרה שיהנה בשעת שריפה ובחנוכה אסור וכ"כ הפ"י וטעמא דרב דמדליקין צ"ל דס"ל דלא מיקרי הפסד כיון שעושה מצוה ומעתה אלו אמר רב מדליקין סתם הו"א דמותר להשתמש לאורה מצד הוכחה דאל"כ איך מדליק בחול בשמן שריפה והרי הוה הפסד ולכן איצטריך לאשמעונין דאסור להשתמש לאורה אבל ר"ה ס"ל אין מדליקין והו"א דטעמא דשמן שריפה משום הפסד קדשים וא"כ אסור להשתמש ולכן אשמעונין דמותר להשתמש לאורה וטעמא דאין מדליקין משום דאסור לישראל בהנאה כמ"ש הפ"י אך קשה לר"ח דהו"ל למימר מדליקין סתם ונימא ג"כ דמותר להשתמש כמו לרב כיון דס"ל מדליקין בש"ש ובשבת אסור להדליק ואמנם ר"ח לשיטתי' דס"ל ד' כ"ג דבכל שבת מדליקין בשמן שריפה ורק ביו"ט שחל בע"ש אסור וא"כ שמן שריפה אינו בכלל פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין ואין הוכחה שמותר להשתמש כמו לרב ומצד הסברא אסור ואיצטריך לאשמעונין דמותר (וע' מש"ל סי' צ"ה אות):

ב **ונבוא** לישב לשון הגמ' הא דאמרי רבנן קמי' דאביי משמי' דר"י ולא קיבלה משמי' דר"י וקיבלה וכי משא פנים יש בדבר ומקודם נישב קו' תוס' ד' כ"ב ד"ה סוכה הכא משמע דאסור להסתפק משום דהוקצה למצוה ובמק"א אמר משום חג לד' עוד הקשו דמה מקשה בביצה ל' מנוי סוכה לעצי סוכה דל"מ תנאי והרי עצי סוכה אסור מדאור' משא"כ נוי סוכה עוד הקשה הר"ן דשם מקשה ומי מהני תנאי והרי עצי סוכה אסור מקרא דמה חג לד' מאי ראי' דילמא אפ"ה מהני תנאי ומה שתי' הר"ן דמדאור' ל"מ תנאי הקשה הגאון מהרש"ק ממעילה י"ב גבי ולד המעושרת לא יינק וכו' ואחרים מתנדבים כן וע' תוס' שם שפי' שמתנים שהולד תנוח ומוכח דמהני תנאי בדאור' עוד ק' שם בביצה דהו"ל להקשות הברייתות אהדדי וגם למ"ל להציע כל הברייי' כיון דהקו' רק מואם התנה הכל לפי תנאו ונ"ל דהנה בתשו' בשמים ראש סי' רכ"ט ביאר דברי התוס' ביצה ד' דמוקצה מחמת יום שעבר ל"א דטעמא דמוקצה כיון שנאסר בתחלת היום אסור כה"י והמוקצה מחמת יום שעבר אינו אוסר רק שמא הוא סוף יום שלעבר ול"ש מיגו דאיתקצאי ואי דהרי מ"מ הי' אסור מספק בביה"ש דלא ידעינין אי תחלת היום או סוף היום זה הוה מוקצה בטעות דאלו ידעינין שביה"ש הוא תחלת היום הי' מותר ורק דלא נדע והוה כמוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין עיי"ש ולמדתי מדברי' דבמוקצה מחמת מצוה דאסרינין אף מחמת יום שלעבר כמ"ש תוס' ביצה ד' אף מוקצה בטעות

אסור. ומיושב קו' התוס' דמקרא דחג לד' ה"א דדומה להקדש דבטעות ל"ה הקדש ה"ה דבטעות ל"ה מוקצה כגון ברצה ליקח שחור לסכך ולקח לבן ולא ראה ולכן צריך טעם דהוקצ' למצוה דמהני אף בטעות. והנה בבשמים ראש סי' ר"ד הקשה איך מהני תנאי בנדרים ושבועות הרי הוה דבר שא"א ע"י שליח ותי' דבטעות ל"ה נדר ושבועה וכשאינו מקיים התנאי הוה כטעות דל"ג מנדר ופתחו עמו. והנה במוקצה למצוה ודאי ל"מ ע"י שליח לפמ"ש הטו"ז בה' סוכה דהזמנה ל"מ עד שישב בה והישיבה א"א ע"י שליח כמ"ש תוס' רי"ד. ואף אם נאמר דבישב אחר ג"כ אסור זה מפני שהבעלים הקצהו אבל להקצות ע"י שליח ודאי ל"מ דהוי רק מחשבה אבל אי מהני טעות תנאי ג"כ מהני כמ"ש הבשמים ראש ומעתה מיושב קו' הר"ן דלא פריך מדכתיב חג לד' די"ל דאפ"ה מהני תנאי רק הכי מקשה בביצה ל' ומי מהני תנאי והתנן מה חג לד' וכו' וקשי' כיון דאיכא קרא למ"ל טעם דמוקצה וע"כ איצטריך טעם דמוקצה לאשמעונין דמוקצה בטעות הוי מוקצה וא"כ ל"מ תנאי לפמש"ל ומשני סיפא אתיין לסוכה דעלמא דל"ה מוקצה מחמת מצוה. ול"מ מוקצה בטעות ומ"ה מהני תנאי והדר הקשה על התרצן דס"ל דתנאי תלי' בטעות והתנן סיככה בקרמים וכו' אסור להסתפק עד מוצאי יו"ט האחרון וע"כ משום מוקצה וקשיא דהוי מוקצה מחמת יום שעבר וע"כ למצוה אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר וה"ה מוקצה בטעות ועכ"ז קתני אם התנה הכל לפי תנאו הרי אף דטעות ל"מ תנאי מהני ומיושב דלא מקשה הברייתות אהדדי דיש חילוק בין נוי סוכה לעצי סוכה כמ"ש תוס' רק דמקשה מברייתא גופי' לסברת המקשן והתרצן ולהכי מביא כל הברייתא דהרי חזינין אף בנוי סוכה מהני מוקצה בטעות ומ"מ תנאי מהני דלא כסברת התרצן ומיושב קו' תוס' והר"ן בט"ט עמוד והתבונן:

ג **והנה** בתשו' הרשב"א הקשה על הא דמדליקין בשבת דאסור להשתמש לאורה ושמא ישתמש אחר שיעור הדלקה ואמנם לשי' הפוסקים דאסור אף לאחר השיעור א"ש. ואמנם הטו"ז סי' תרע"ב הקשה לשי' זו דבהוקצה לנ"ח אסור אף לאחר השיעור מהא דאמרינן בסנהדרין לענין מת דל"ח לי' לא תפיס עיי"ש. אך י"ל דהתם הוי הזמנה בטעות דאלו ידע שנשאר ל"ה מזמין כ"כ והוא הקצה הכל אבל הכא דהוי מוקצה למצוה מהני מוקצה אף בטעות ולהכי אסור אף לאחר שיעור הדלקה. והנה ר"י ס"ל בסוכה מ"ו דסוכה בשמיני אסור ומזה הוכיחו התוס' דבמצוה אמרינן מוקצה מחמת יום שעבר ומעתה כשאמרו לאביי דמדליקין בשבת משמי' דר' ירמי' לא קיבלה דשמא ישתמש אחר השיעור כקו' הרשב"א וכשאמרו לי' משמי' דר"י דס"ל דמוקצה למצוה אמרינן

מוקצה מחמת יום שעבר וה"ה מוקצה בטעות וא"כ אסור להשתמש אף לאחר השיעור ול"ק קו' הרשב"א ולכן קיבלה ודו"ק:

ד **עוד** י"ל בהא דאביי לא קיבל דברי מ"ד מדליקין עד שאמרו משמי' דר"י דהנה בהא דאין מדליקין בשמן שריפה אמר רבה מתוך שמצוה עליו לבערו שמא יטה ואמנם בירושלמי אמרו משום שאין שורפין קדשים ביו"ט ושבת ומקשה ממאחיזין את האור במדורת בית המוקד אע"פ שמדליק בשבת ומשני תמן אמרה תורה ל"ת מלאכה נעשית היא מאלי' הכא כתיב והנותר ביום השלישי ולא ביו"ט, וע"כ כונת הירושלמי משום דהוה מצוה בשרפה אחשבי' וחשיב כמדליק הוא בשבת ויו"ט. והנה ר"י ס"ל בב"ק אשו משום חציו וכ' הני' דע"כ צ"ל לדידי' הא דשרי להדליק מע"ש אף שדולק בשבת משום דהוי כאלו נשרף הכל מע"ש עיי"ש ולפ"ז ל"ש תי' הירושלמי כיון דהוי נשרף הכל מע"ש והנה ר"ה אמר אין מדליקין בין בחול בין בשבת יסבור כמו דאין שורפין קדשים בלילה ה"ה שמן שריפה ולכן אין מדליקין בחול וגם בשבת סובר כטעם ירושלמי ור"ח לא מיירי מש"ש דלדידי' שמן שריפה ל"ה משמנים שאין מדליקין בשבת כדס"ל ד' כ"ג ורב דס"ל מדליקין משום דס"ל תרומה שורפין בלילה ובשבת ס"ל ג"כ מדליקין מע"ש דל"ח לשמא יטה כיון דאסור להשתמש לאורה וטעם ירושלמי לס"ל דס"ל כר"י דאשו משום חציו כנ"ל ולכן כשאמרו לאביי משמי' דר"י וקיבלה:

ה **והנה** הפ"י הקשה למ"ל הנס והרי בציבור מקריבין בטומאה ונראה דאי נימא דגזרו אז על הנכרים להיות כזבים ניחא לפי המבואר יומא ו' דלא הותר רק טומאת מת ולא טומאת זב ומיושב קו' מהרש"א דהרי הכהנים היו ג"כ טמאי מתים והנר ג"כ טמא מת להנ"ל נכון דטומאת מת הותרה בציבור ורק טומאת זב וזה די כשהי' חתום ושוב מצאתי כן בפר"ח ובזה מיושב מה שמקשים דהוי ס' טומאה ברה"ר דבריש נדה כ' התוס' דמע"ל שבנדה טמא אף ברה"ר ול"א דהוי ס"ט ברה"ר דכיון דהשתא ודאי טמאה לא ילפינין מסוטה וה"נ כיון שהכהנים שנטמאו במת השתא ודאי טמאו השמן שבפך ואף דהותרה בציבור עכ"פ טמא הוא וכשאתה מסופק אם נטמא בזב לא ילפינין מסוטה לטהר ברה"ר (ויש לספק אי אמרינן כן גם בנולד הס' קודם טומאה השני' דשם נולדו הס' והטומאה ביחד) והנה במה דאמרינן זבחים ל"ג ברובן טמאי מתים ונעשו זבין יש להקשות דהרי שבע לה טומאה כדאמרינן מנחות כ"ד וצ"ל דטומאה הבאה מאלי' שאני כמ"ש התו' מנחות כ"ד או דזב חמור מטמא מת פסחים ס"ז ל"א שבע לה טומאה כדאמרינן במנחות ולפ"ז בנטמא במת דטמא ז' ואח"כ נגע בזב דל"ה רק טומאת ערב דהוי טומאת נגיעה וגם קל על חמור אמרינן שבע לה טומא' ואמנם אי טומאה הותרה בציבור כשנטמא

אח"כ בזב ל"א של"ט כיון דהוה כטהור גמור אך אם דחוי' הוה כטמא. ולכן במנורה הי' צריך לשמן שהי' חתום ולא נטמא בזב אף שנטמא באוהל המת כיון דהותר. ומעתה מיושב קו' הפ"י שהקשה דהאיך הקריבו החביתין שהיו ג"כ צריכין שמן דלפ"מ דאיתא ביומא באילו של אהרן כיון דקרבן יחיד הוה רק דיחוי וה"ה בחביתין ל"ה רק דחוי':

ומעתה לטומאת מת אין לחוש דיעשה בטומאה ורק חשש שנגע הנכרי וזה הרי של"ט דחביתין דחוי' בציבור משא"כ במנורה דהותרה ול"א של"ט צריך לשמן חתום וגם לנר. אמת שי"ל דל"ה רק ס' טמא מת ולכן לענין זיבה נחוש שמא לא נטמא במת ול"א שבע טומאה אך י"ל דהוה ס"ס שמא לא נטמא בזב ואת"ל שנטמא שמא נטמא מקודם במת ושל"ט וכיון דהוי ר"ה ורק דס' ל"מ דהשתא ודאי טמאה אבל ס"ס מהני ודוק:

י **ובאופן** אחר י"ל לרבא זבחים ל"ג דדוקא אי טומאה דחוי' אמרינן הואיל ואישתרי אישתרי ולא היכא שהותרה ומעתה כשנטמא אח"כ בנכרים דהוי כזבים אמרינן הואיל ואישתרי אישתרי וזה לענין חביתין דדיחוי ולא במנורה דהותרה (ודע די"ל דרבא ס"ל בין בדחוי' בין בהותרה הואיל ואישתרי רק דהקשה לאביי שחילק בין דחוי' דל"א הואיל ואישתרי להודחה, וא"ל רבא איפכא מסתברא דאל"כ תיקשי לרבא מהא דזב שראה קרי דשם הרי אישתרי ובזה סרה קושית בעל טורי אבן ריש מגילה על תוספות יבמות ח'):

יא **והנה** הב"ח תי' על קו' התוס' מהיסט הזב דהא פך אינו מטמא בהיסט כמ"ש תוס' שבת פ"ד ולענין אוהל המת מהני היקף צמוד פתיל וע' בנוב"י מהד"ת סי' קל"ז. ותמוה לי דבחגיגה כ"ה אמרינן דאין הקדש ניצול בצמיד פתיל וע' ט"א דאף חולין הניצולין בצמיד פתיל א"י אח"כ להקדיש אך ראיתו מחברי' מדכין בגלילא דע"כ ל"ה עדיין הקדש ליתא דמוכח להדי' נדה ז' דחברי' הי' מקדישין דחולין שנעשו על טהרות הקודש אין נטמא במע"ל שבנדה ע' מהרש"א וע"כ קדש ממש הוי אך גם אם לא נאמר כשי' הט"א הוא רחוק שהשמן הזה הי' חולין דאין מכניסין חולין לעזרה ע' שבועות י"א דמשמע דמה שקנו ממעות הקדש הי' עלי' קדושת דמים עכ"פ. ונ"ל לישב דברי הב"ח דהח"ק והפ"י כ' דאי טומאה דחוי' בציבור הי' הנס שלא הוצרך לדחות ולפ"ז קשי' לי' להב"ח דנהי דפך צר לא נטמא בזב נטמא באוהל המת דג"ז דחוי' ומה תיקן הנס ולכן כ' הב"ח דמיירי במוקף צמיד פתיל וביאור הדבר דכמו בעשה דוחה ל"ת דחוי' הוא ומ"מ עול"ת שישנו בשאל' נדחה מפני עשה ובכה"ג הותרה ול"ב בעידנא כעין שכ' תו' פסחי' נ"ט ויבמות ה' ה"ה בטומאה דוקא טומאה הנוהגת בחולין ל"ה רק דחוי' משא"כ הקדש במוקף צמיד פתיל דישנו בשאלה דאם ישאל יטהר ע"ל סי' ק"ד אות ז' ובזה הותרה וכ"מ מדברי התוס' ברכות כ' דהיכי שישנו בשאלה הותרה ושפיר תי' הב"ח שהי' מוקף צמיד

פתיל ונהי דעדיין טמא דהקדש אין ניצול בצמיד פתיל מ"מ הרי יכול לישאל על ההקדש ויטהר וטומאה כזו הותרה ולא דחוי' ושפיר תיקן עמוד והתבונן (ולפמ"ש שעה"מ בשם הרמב"ן דחרטה דהשתא אינו עוקר למפרע והבאתי ראי' מתוס' סוטה ו' שהקשו בבאו עדי' איך נשרפת וישאיל ולא הקשו בכל קדשים שנפסלו וע"כ שם לא יהי' רק חרטה דהשתא ובהקדש י"ל דל"מ חרטה דהשתא כמ"ש בישי"ע ה' יום כפור. אבל בבאו עדים הקשו שפיר דהרי הם הי' גם בתחלה רק שלא נודע והוה חרטה דמעיקרא ודוק א"כ הכא א"י לישאל דשמא אין לו חרטה דמעיקרא) ובעיקר דברי הפ"ח שכ' דטומאת ע"ז לא הותרה בציבור תמהתי מרש"י סנהדרין י"א שהי' חזקי' מעבר השנה מפני טומאת ע"ז ועכ"ז אמרינין שם טומאה הותרה בציבור. ואמנם בירושלמי מבואר כדברי הפ"ח ע' לעיל סי' ל' אות ו' מ"ש שם:

ח **ודע** דבמ"ש דבנטמא בזב לא הותרה בציבור וכ"כ הפ"ח וקשי' דביומא ז' מקשה בגמ' כמה קו' נוקמא בנטמא מזב. ולכן אם לדין יש תשובה ונ"ל דבזבחים כ"ב יליף דטמא שרץ הותרה בציבור מק"ו דטמא מת ובתוס' מקשה דנילוף אף זב מק"ו וצ"ל דזב חמור שכן טומאה יוצאה מגופו כמו בפסחים ס"ז וכ"ז בזב עצמו אבל בנגע בזב או בע"ז דאין יצא מגופו לא חמור מטמא שרץ ויליף בק"ו ממת כמו טמא שרץ והותרה או דחוי' בציבור. אמנם כ"ז אי אין שו"ז על טמא שרץ וציבור עביד בטומאה ה"ה בנגע בזב ובע"ז. ואם שו"ז על טמא שרץ וציבור לא עבדי בטומא' כדאיתא בזבחים כ"ב ה"ה בנגע בזב או בע"ז ובזה י"ל דברי רש"י סנהדרין י"א שלא יהי' מוקשין מירושלמי דטומאת ע"ז לא אישתרי בציבור די"ל דירושלמי ס"ל בט"ש לא הותרה בציבור וה"ה לע"ז ורש"י בסנהדרין קאי למ"ד ט"ש הותרה בציבור:

ט **והנה** במש"ל להקשות על הב"ח דאין הקדש ניצול בצמיד פתיל י"ל לפמ"ש הט"א בחגיגה בגוף הטעם דהקדש אין ניצול בצמיד פתיל דהרי לכן מהני צמיד פתיל באוכלין וכלי חרס דל"ח לשאלה מע"ה דאין לו טהרה כדאמרינין חגיגה כ"ג משא"כ בקודש דנאמן ע"ה לכן צמיד פתיל ל"מ דחיישינין לשאלה ומעתה קודם שגזרו על ע"ה שיטמא להקדש מהני צמיד פתיל וי"ל דמעשה חשמונאי קודם גזרה ודוק היטב:

סימן קי

עוד בסוגיא דחנוכה. (א) **והנה** דו"ז הגאון יעב"ץ הקשה איך טמאו השמנים הלא משקה בית מדבחי' דכן וע"ז תי' דנתחלל דבאו בה פריצים וחללוה כדאמרינין ע"ז נ"ב וק' דהנה בגוף הסברא דבאו פריצים וחללוה (ע"ל סי' י' אות ד') כ' הבעל המאור ע"ז פ"ד דדוקא ע"י פריצי ישראל ומטעם שמעלו יצא לחולין והרמב"ן במלחמות הקשה דאבני מזבח

אין להם פדיון ויש בו מועל אחר מועל וי"ל לתוס' מנחות ק' דלרבנן הא דאין פדיון לכלי שרת הוא מדרבנן וא"כ כיון דמדאור' יש להם פדיון וה"ה לאבני מזבח ומ"ה נפקע קדושה (אך לפ"ז צ"ע מ"ש בעל המאור גבי כ"ש דאחז) ולפ"ז בשמן אף דלא נתקדש בכלי מ"מ גרע מכ"ש דהא מדאור' יש לו פדיון משא"כ שמן למ"ד טהורים אין נפדין מנחות ק"א משמע מדאור' מדמקשה אר"ש שם וליפרקינהו הניחא למ"ד טהורים אין נפדין שפיר ואם נאמר דמדאור' לכ"ע נפדין ליטמא טומאת אוכלין הואיל ומדאור' חזי לאכילה והרי תוס' ב"ק ע"ז נסתפקו אי היכי דל"ח לאכילה רק מדרבנן אי מטמא (ע' לעיל סי' ט"ו אות ז') וכיון דמדאור' אין נפדין ה"ה דלא יצא לחולין ע"י מעילה וא"כ עדיין ק' איך נטמא ומשקה בית מטבחי' דכן. וכן ק' לפמש"ל סי' י' אות ד' דהא דבאו פריצים וחללוה הוא מטעם יאוש כדאמרינין בחולין קל"ט תרנגולת שמרדה פקע קדושה וכ' הריטב"א דהוא מטעם יאוש וזה דוקא בקדשי בד"ה א"כ בשמן דאין לו פדיון ה"ה דל"מ יאוש. והנ"ל דכיון דאם נטמא י"ל פדיון ונפקע קדושה חל היאוש והטומאה כא' וכעין זה כ' תוס' שבועות ט"ו אף דאין מנחה בבמה מ"מ כיון דע"י זה נתקדש הבית יכול להקריב. וה"ה דמה"ט מעלו ויצא לחולין לקבל טומאה. מיהו לדברי המאור בלא"ה לא יצא לחולין ע"י מעילה דל"ה שם פריצי ישראל:

ב **והנה** יש להקשות איך הדליקו בשמן שמצאו והרי נפסל בהיסח הדעת ולמ"ד פסול טומאה שפיר כיון שהי' בקרקע ובחותם וידעו שלא נטמא אבל למ"ד פסול הגוף קשיא ע' פסחים ל"ד. אך תוס' בחגיגה כ"א כ' דל"ש היסח הדעת רק כשהי' בידו ולא כשאין בידו כגון שאבד מיושב שפיר דהכא ל"ה בידם לשמור

והנה תוס' הקשו אם כבר גזרו על הנכרים נחוש שמא הסיטו ומקשים דהרי הו"ל ס' טומאה ברה"ר ואף דנימא דהיכל ל"ה ר"ה מ"מ הרי נכנסו הרבה נכרים ומה שמתרצים דג' נכרים כחד דמי כמ"ש הר"ן ריש נדה לענין נשים כבר הקשה בס"ט על הר"ן מנזיר נ"ז עיי"ש (ע"ל סי' מ"ח בש"ה) ואמנם אי היסח הדעת פוסל הכא שפיר הקשו לשי' הריטב"א ריש חולין דהיכא דהיסח הדעת פוסל אף ס' טומאה ברה"ר טמא ובתשו' הקשיתי על הריטב"א ממשנה הובא בשבת ט"ו לענין תרומה איתא ס"ט ברה"ר טהור אף דנפסל בהיסח הדעת וגם מסוטה כ"ט גבי והבשר אשר יגע בכל טמא ומפסחים י"ט וצ"ע ואכ"מ. (וע' לקמן סימן קי"ג):

ג **והנה** במה שהקשה הב"י כיון שהי' בפך כדי להדליק ליל אחד לא הי' ביום א' נס תי' הטו"ז שהנס הי' שנשאר מיום א' שהי' על מה לחול הברכה דבדבר ריקן אין שייך ברכה. ולפענ"ד קצת י"ל עפ"י דברי התו' תענית ח' ע"ב שכ' בטעמא דשירא ל"ל רשות אלא

בדבר הסמוי מן העין משום דל"ל רשות אלא בדבר הפקר ודבר הסמוי מן עין שהברכה שורה בה שנתרבה הוי הפקר ואית להו רשות עיי"ש (וצ"ל בכונתם אמאי ל"ק חצרו שלא מדעתו והוי של הבעלים הטעם דבדבר שאין הוה שימצא ל"ק חצרו שלא מדעתו כמ"ש תוס' ב"ב נ"ד ואף שהברכה מצוי' בדבר הסמוי מעין לא מיקרי זאת דבר הוה) ולפ"ז איך ידליקו מהברכה שמן הפקר דל"ה קודש ותו' ב"ב ל' כ' דאין חצר קונה להקדש ע' סי' כ"א אות ג') וצ"ל כיון שנשאר שמן מדבר מה שנתרבה קמא קמא בטל ומועלין בו למ"ד מועלין בגידולין (ע' סי' נ"ד אות ד') ולפ"ז הי' צורך שישאר קצת משמן הראשון למען יהי' כשר להדליק ומיושב קו' הב"י ודוק (וע' מ"ש בסוגיא דחנוכה לעיל סי' י"א):

סימן קיא

עוד בסוגי' הנ"ל. (א) **הנה** בישוב דברי הר"מ שפ' במנורה דוקא מנר לנר מדליקין ולא בקינסא וע"כ מנר לנר פליגי דהרי הלכה כשמואל ובגמ' מסקינין בקו' כמ"ש בלח"מ ה' חנוכה עיי"ש. ונ"ל דבגמ' מסתפק אי הטעם משום ביזוי מצוה ואסור רק ע"י קיסם אבל לא מנר לנר או משום אכחושי מצוה ואסור אף מנר לנר והקשו המפרשים ממה שאמרו במדרש משל לאדם שמדליק מנר לנר ואינו חסר וי"ל דטעמא משום שנוטל שלהבת. והנה הרדב"ז פ' בהדליק נר חולין מנר הקדש שמעל אף דאין בקול ומראה וריח דין מעילה דוקא בנהנה מאור ולא בנשתמש בשל הקדש. ובשעה"מ פ"ה מיו"ט חלק עליו דשלהבת של הקדש לא נהנין ולא מועלין עיי"ש משמע גם בכה"ג והנ"ל דק' מה מקשה ממנורה על חנוכה דבמנורה כיון שתמיד מדליקין מנר לנר הוה כהתנה מתחלה ובודאי דתנאי מהני כמו במוקצה וכן הקשה ביד שאול סי' רע"ד בשם חכם א'. אך לפמ"ש הר"ן בביצה ל' דבדאור' ל"מ תנאי עיי"ש (וע' בסי' ק"ט) א"כ ה"נ ל"מ תנאי אך כ"ז לדעת הרדב"ז דמעל מדאו' ול"מ תנאי אבל לדעת שעה"מ דל"ה רק מדרבנן ומהני תנאי ק' מה מקשה ממנורה. ואמנם בכפ"ת הקשה על תקע בשופר ש"ע דמעל והרי קול ומראה וריח אין בהם משום מעילה ותי' אף שאין בו מעילה במצוה חייב דאחשבי' וה"ה הכא המצוה אחשבי' וחייב. ונ"ל דהדבר תלי' אי הדלקה עושה מצוה או הנחה דאם הדלקה עושה מצוה מקיים מצוה בהדלקה. ושייך אחשבי' ואם הנחה עוש' מצו' ל"ש אחשבי' דבהדלק' לא מקיים מצוה ואפשר דזה פי' הגמ' אי הדלק' עוש' מצו' מדליקין דאין הכונ' דתלי' אי בנר חנוכה הדלקה או הנחה עושה מצוה רק דקאי על מנורה דאי הדלקה עושה מצוה א"כ שייך אחשבי' וחייב מעילה מדאור' ול"מ תנאי ומ"מ מדליקין מוכח דגם בנ"ח מדליקין מנר לנר ואי הנחה עושה מצוה א"כ ל"ש אחשבי' ול"ה רק דרבנן ומהני תנאי לכן מדליקין במנורה מנר לנר משא"כ בנ"ח דלא התנה ואין מדליקין מנר

לנר. ולפ"ז י"ל דרב ס"ל הנחה עושה מצוה ול"ק לדידי' ממנורה. ולכן ס"ל אין מדליקין בחנוכה אף מנר לנר דלעולם מנר לנר פליגי וא"ש פסק הר"מ ודוק:

ב **והנה** לפמ"ש דמ"ה שלהבת לא נהנין ולא מועלין דקול ומראה וריח אין בו משום מעילה וכ"כ בשעה"מ י"ל דברי הגמ' דמקשה מאי הוה עלה ע' בתוס' דהנה בירושלמי הובא תוס' שבת כ"א מקשה על אשה בוררת חיטים הא נהנה מהקדש ותי' דמראת אין בו מעילה ותמהו דהרי מדרבנן אסור ותי' בפ"י דבלא"ה לאחר שנעשה מצותו ויצא מקדושתו ליכא מעילה רק איסורא דרבנן וכיון בלא"ה ליכא אלא איסורא דרבנן הו"ל תרי דרבנן ומותר לכתחלה ובזה מיושב דברי הגמ' דאסור להרצות מעות נגד נ"ח דיליף מדם והקשו התוס' אמאי לא יליף מעצי סוכה ולדעתי י"ל דודאי לא עדיף נ"ח מהקדש דאור' דבמרא' אין מעיל' ובנעש' מצותו מותר לכתחל'. וה"ה בנ"ח אם הדלק' עוש' מצו' כבר נעש' מצותו ול"מ יליף מעצי סוכה דהוי תשמיש גמור וע"כ קאמר משום ביזוי מצוה כמו בדם. ובזה י"ל דברי התוס' ד"ה ומותר להשתמש שכ' דרב לא המ"ל מדליקין סתם דה"א דוקא בחול ולא בשבת דמהסברא מותר להשתמש לאורה ותמה מהרש"א דא"כ ר"ה הול"ל אין מדליקין סתם ואנא ידענא מסברא דבשבת יש עוד טעם דמותר להשהמש לאור' ולהנ"ל י"ל דל"כ התוס' אלא לרב דס"ל כבתה אין זקוק לה וע"כ טעמא משום דנעשה מצותו וא"כ במראה מותר לכתחל' וע"כ ה"א מותר להשתמש לאורה וקמ"ל דאסור משום ביזוי מצוה אבל ר"ה דס"ל בכבתה זקוק לה ולא נעש' מצותו דהרי עדיין זקוק לה הו"א דאסור להשתמש לאור' כמו כל מרא' דאסור מדרבנן וקמ"ל דמותר וא"כ פי' דברי הגמ' כן דאי הדלק' עוש' מצו' וא"כ כבר נעש' מצותו כמבואר בש"ע וז"ל הדלק' עוש' מצו' לפיכך כבת' אין זקוק לה וע' בטו"ז ומ"מ מלשון הש"ע מבואר כן ול"ש אכחושי מצו' ורק ביזוי ולכן מנר לנר מדליקין ואי הנחה עושה מצוה לא נעשה מצותו ואין מדליקין מנר לנר ודו"ק היטב:

ג **ושם** בתוס' ד"ה מכבה הקשו וא"ת אי הנח' עוש' מצו' למ"ל לכבות מי גרע דלוק' ועומדת מהדליק חש"ו והנ"ל לפמ"ש הנ"י ב"ק דלמ"ד אשו משום חציו חשוב כאלו דלוק הכל מע"ש. א"כ בעששית שדולקת מע"ש נ"ח הרי חשוב כנשרף בע"ש ואינו יוצא במו"ש אף אי הנח' עוש' מצו' וע"כ חייב לכבות אבל בהדליק חש"ו עכ"פ הדליק בזמן המצו' ודו"ק כי קצרתי (וע' תוס' ביצ' כ"ב ד"ה והמסתפק ממנו חייב משום מכבה שכ' אין ר"ל מפני שממהר כיבוי דל"ה אלא גרם כיבוי וביו"ט שר' וגם בשבת א"ח. ולפמ"ש הנ"י דלמ"ד אשו משום חצי' הוה כהודלק הכל מע"ש א"כ כשמסתפק משמן הוה כמכבה ממש. והא דאמרינן בשבת גרם כיבוי מותר מיירי שנפל' דליקה מאלי'

דכלי לי' חצי' כדאיתא ב"ק כ"ג ול"ה כהודלק הכל מע"ש. והארכתי בזה בסוגיא דפסחים י"א ולפי שיש לחלק בין הענינים לא באתי רק כמעורר):

סימן קיב

חנוכה שנת כת"ר שבת כ"ב. (א) **הנה** צריך להבין בגמ' דמפרש דרב ושמואל לחד לישנא בביזוי מצו' ולחד לישנא באכחושי מצו' אמאי ל"ק דפליגי בהדלק' עוש' מצו' שמואל ס"ל תדלק' עוש' מצו' ומ"ה מדליקין מנר לנר ורב ס"ל אין מדליקין דהנח' עוש' מצו' כדאמר בגמ' שם דתליא בזה והנ"ל דהתוס' עירובין צ"ג כ' דל"ח רבה בהדי ג' מילתא דס"ל לרבה כשמואל אלא קולא דלא נפיק מיני חומרא. והנה בגמ' אמרו למ"ד הדלק' עוש' מצו' הדליק' חש"ו לא יצא ולמ"ד הנחה עוש' מצו' יצא ואם נאמר דפלוגתא דרב ושמואל תליא בהדלק' עוש' מצו' לרבה דס"ל מדליקין מנר לנר דהדלק' עוש' מצו' בהדליק' חש"ו לא יצא וא"כ הוה קולא דאתי' לידי חומרא ואמאי חשוב לה בהני תלת מילתא וע"כ לא פליגי רב ושמואל בהדלק' עוש' מצו':

ב **והנה** הגאון מו"ה עקיבא איגר ז"ל בדרוש וחידוש ביומא מערכה י' הקש' ע"ד התוס' עירובין הנ"ל דלפי המבואר פסחים כ"ה בלא אפשר וקמכוין ס"ל לאביי דלר"י שרי דמכוין כשאינו מתכוין אף לקולא. ולר"ש אסור ומעתה איך חשוב הא דס"ל לרבה כשמואל דהלכ' כר"ש בגריר' הא הוי קולא דאתי לידי חומרא בלא אפשר וקמכוין ונלפע"ד עפ"י דברי הפ"י פסחים כ"ה דרבה לס"ל כר"ש רק בגריר' דהוי רק איסור דרבנן אבל לא באיסור דאור' וא"כ מתכוין דומ' מדאור' לשאינו מתכוין אף לקולא וא"כ הך דהלכ' כר"ש הוי קולא בלא חומרא וקצת יש ראי' לדברינו ממנחות ס"ד בפרש מצוד' להעלות דגים והעל' דגים ותינוק לגירסתינו רבה אמר פטור דזיל בתר מעשיו ורבא אמר חייב דבתר מחשבתו אזלינין וזה ממש כעין פלוגתא דאביי ורבא בל"א וקמכוין דגם כאן המלאכ' מותרת כיון שהעל' תינוק ולרבה אף שמתכוין למלאכ' משוה מתכוין לשאינו מתכוין ורבא ס"ל כשיטתי' ומ"ה זיל בתר מחשבתו. ואמנם הראב"ד גורס איפכא. וגם הר"מ פ' דפטור אף שפוסק כר"ש בגריר' וע"כ צ"ל במצו' כגון סכנת נפשות פטור אף שנתכוין לדבר עביר' וע' נזיר כ"ג בנתכוין לבשר חזיר ועלה בידו בשר טלה דצריך כפר' ואך י"ל במנחות מיירי דפטור מקרבן אבל איסורא איכא:

ג **שם** ד' כ"ג אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ס' דדבריהם ל"ב ברכה ורבא אמר רוב מעשרין ובר"מ ה' חנוכה פ"ג פ' דס' דבריהם אין מברכין עלי' כאביי והראב"ד השיג דאמאי ל"פ כרבא. והנלפע"ד דבאמת דמאי הו"ל דבר שיש לו מתירין. ואף דתרומת מעשר צריך לתת לכהן בחנם לשי' הר"מ פ"ט ממעשר ובהפסד ל"ה דשיל"מ בהפסד

מועט כגון הכא הוי דשיל"מ כמ"ש המהרי"ל וכ"מ מתוס' ב"מ נ"ד ובמנחות ל"א בעובדא דר"ט דנתערב טבל בחולין דע"כ לא מיירי בטבול לתרומה גדולה. דאיך א"ל קח מן השוק והרי מדמאי א"צ להפריש תרומה גדולה וע"כ בטבול לתרומת מעשר ומ"מ לא בטל הטבל וע"כ הטעם דהוי דשיל"מ והפמ"ג בפתיחה כוללת חלק א' אות כ"ב כ' דדמאי ל"ה דשיל"מ ודברי' תמוהין מסוגיא דמנחות הנ"ל. ומעתה מה מתרץ רבא רוב ע"ה מעשרין הרי בדשיל"מ לא אזלינין בתר רובא כמ"ש הישו"ש הובא במג"א סי' תקי"ג בביאור דברי הרא"ש בלא בדק ומצא ביצים וע' בכו"פ סי' א' וסי' ט"ז וכ"מ בר"ן פ' אין צדין. ואמנם בדשיל"מ יש ב' טעמים טעם הר"ן דהוה כמין במינו וטעם רש"י דעד שתאכלנו באיסור אכלהו בהיתר ונ"מ לענין רובא דטעם הר"ן ל"ש וטעם רש"י שייך ובביצה משני ר"א דשיל"מ אפי' בדרבנן ל"ב ופרש"י ומ"ה ספיקו אסור ומוכרח טעם רש"י ורבא דלא תי' כרב אשי ס"ל טעם הר"ן ע' בצל"ח וכ"כ בפליתי סי' א'. ומעתה רבא קאמר רוב ע"ה מעשרין דגם בדשיל"מ אזלינין בתר רובא והר"מ למסקנת ר"א דדשיל"מ ספיקו אסור מטעם רש"י וה"ה דלא אזלינין בתר רובא וליכא לשנויי דרוב ע"ה מעשרין ומוכח דס' דדבריהם ל"ב ברכה כאבייי:

ד **ונסתפקתי** לר"מ דמעשר ראשון אסור לזרים אי בדמאי צריך להפריש מעשר ראשון ג"כ כמו מעשר שני מטעם האיסור ובסוטה מ"ח משמע דחומרא דתרומת מעשר שיש בו מיתה וזה ל"ש במע"ר דאף לר"מ אין בו מיתה ואי דא"נ אמאי צריך להעלות מע"ש של דמאי לירושלים דאין בזה מיתה ז"א דרש"י ביומא ט' כ' הואיל וליכא הפסד דהא אינהו גופייהו קא אכלי בירושלים. ולפ"ז במע"ר לר"מ דהוי הפסד אף שיכול למכרו ללוי מ"מ ימכרנו בזול וגם אין בו מיתה א"צ להפריש. ואמנם י"ל דל"ה הפסד דבתרומה צריך למכרו בזול משום שהכהן א"י לאכלו בטומאתו כדאיתא בגיטין נ"ד. אבל מע"ר אף שאסור לזרים מותר לאכול בטומאה כמבואר בתוס' יבמות פ"ו ולכן הוי כמו מע"ש וע' בשעה"מ פ"ט מה' מעשר שהביא דברי החידושין לקידושין בעובדא דר"ג וזקנים שאמר מע"ר לר"ע דמיירי בדמאי ושע"כ לא הפריש תרומה גדולה. ותמה דהרי מע"ר של דמאי מפריש והן שלו ולהנ"ל י"ל קצת דר"ג ס"ל כר"מ דמע"ר שא אסור לזרים ולכן ע"כ צריך ליתנו לכהן:

ושוב מצאתי בתיו"ט בפ"א מדמאי ובמס' מכשירין כ' להדיא דאף לר"מ א"צ להפריש דחכמים לא חששו רק לחשש מיתה ומל' רש"י משמע בכמה דוכתא הטעם דמע"ר מותר לזרים וגוף הדבר י"ל תלי' בדברי רבא ביבמות קי"ט מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו וע' במ"ל פ"ב מיו"ט:

ה **ובענין** מעשר עני אמרי' סוטה מ"ט ויומא ט' דמ"ה א"צ לתת לעני בדמאי דהמע"ה ובר"ן נדרים ז' הביא ראיה דס' ממון עניים לקולא ובשאג"א בר"ה ט"ז תמה על ר"ע שהפריש שתי מעשרות מס' והרי ס' ממון עניים לקולא ונ"ל הנה מס' ודאי צריך להפריש כדאיתא בנדרים פ"ד ומכות י"ז ורק בע"ה נחלקו אי חשוד על מע"ע ורק שא"צ לתת להעני דהמע"ה. ואמנם בר"ע שהי' גבאי צדק' והוא יד עניים כדאיתא קידושין כ"ז תיכף כשהפריש מע"ע זכה לעניים והוה כבא לידם ול"ה כלל מוציא מחבירו דכבא לידם דמי. והגם דאין אדם זוכה בשלו לאחרים כדאמרינין במשנה דפאה ובנדרים פ"ח מ"ע כיון שהי' יד עניים והעניים יש להם זכות בחצירו והוי המעשר כמונח בחצר השותפין כדאמרינין בבכורות י"ז ע"ב לר"ע דבע"ה מקנה להרועה מקום בחצירו וחולקין:

ואמת דאם נאמר שקרא ר"ע שם על מע"ש ועל מעשר עני על תנאי כמ"ש הט"א י"ל בפשיטות קו' עפ"י דברי תוס' ב"ב פ"א על הא דמקש' מע"ר דלוי הוא אף דהמע"ה כאן דממ"נ אינו שלו רק או דכהן או דהלוי ל"ש המע"ה וא"כ ס' מתנות כהונה לחומרא וה"ה הכא כיון שממנ"פ אינו שלו או דהוה מע"ש ממון גבוה או מעשר עני ל"ש המע"ה וכיון שכבר נתחייב לעני אף אחר שפדאו נתחייב ודו"ק. אך לפמ"ש בט"א דלא הפריש רק למע"ש ולא למעשר עני אז לא נולד הספק ול"ש כנ"ל:

ו **והנה** דעת הר"מ דמברך ברכה שא"צ עובר בלאו הוא מה"ת ולא אסמכתא דלא כדעת התוס' ר"ה ל"ב והקש' הפ"ח או"ח סי' ס"ז מברכות פ' הרואה דמקש' וליפלגי בקנה וחזר וקנה להודיעך כחו דר"י דאפ"ה צריך לברך ומשני כחא דהיתרא עדיף והשתא הרי כחו דר"י הוי יותר דהיתרא דרשאי לברך ואינו עובר על ל"ת והיותר י"ל לפמ"ש הצל"ח ביצה דמ"ה כחא דהיתרא עדיף דמס' אתה אוסרה ואלו לא נאמר לא הוי ידעינין וכאן ממילא נדע דמס' א"צ לברך דס' ברכות להקל. (וע' לעיל סי' ל"ה א' י"א) ונ"ל הנה לר"מ דס"ל מברך ברכה שא"צ עובר מה"ת א"כ בכל ברכות דהוי דרבנן כמבואר בפוסקים חוץ מבהמ"ז ואיך מתנין חכמים לעבור בל"ת בקום ועשה ומבואר ביבמות דאין מתנין רק בשב וא"ת וצ"ל דכיון דרבנן אצרכי הברכ' ל"ה אינה צריכ' וא"ע כלל וזה תלי' אי איסור דרבנן מיקרי א"ר מדאו"ר דלמ"ד מיקרי א"ר ה"ה חיוב דרבנן הוה מדאו"ר ברכ' צריכ' ולמ"ד דמיקרי ראוי הוה ברכ' שא"צ וכיון דר"ע ס"ל דסוכה שא"ר דרבנן מיקרי ראוי לשבעה. הואיל ומדאו"ר חזיא סוכה כ"ג ע"כ צ"ל דל"ה רק איסור דרבנן בשא"צ דאל"כ איך מברך בדרבנן מ"ה הגמ' בברכות קאמר שפיר דאשמועי' כחא דהיתרא דלר"מ לשיטתי' דל"ת דרבנן כנ"ל לדידי' הוא רבותא גדול' דא"צ לברך ואשמעונין הרבותא אליבא דר"מ שהוא תנא הראשון ולדידי' י"ל ס' ברכות להחמיר לברך דהוי בשא"צ רק

מדרבנן והר"מ שפ' דמשחק בקוביא פטור מקרבן שבועה וכ"פ באנוסה שהי' שני' לא ישאנה דהוי אינ' ראוי' לקיימ' ע' בכ"מ מ"ה ס"ל דבשא"צ הוי איסור דאו"ר ול"ה כל הברכות בשא"צ כיון דרבנן תקנוהו ואמת דעדיין יש לחלק קצת דכאן כ"ע מוד' דזיל בתר טעמא דהוי לשוא שא"צ לה וכאן הוא עכ"פ צריך לה וע' במלא הרועים אות א' דהיכא דהוי סברא ליזיל בתר איכות הדבר כ"ע מודה:

ז **ועפ"י** הנ"ל י"ל מ"ש הפוסקים והובא בלח"מ פ"ו דחנוכ' דאף דעת הר"מ דהיכא דעיקר תקנתו על הס' מברכין חוץ מדמאי שרוב ע"ה מעשרין ומ"מ בס' מילה פ' דא"צ לברך ולהנ"ל ניחא דהיכא דעיקר תקנתו על הס' הוי ודאי ברכ' הצריכ' דחכמים תקנוהו אבל בס' מצוה אם הילד נקבה א"צ למצו' והוי לשוא והוה סדאו"ר ומ"ה א"צ לברך וינעם יותר עפ"י דברי התוס' בע"ז ס"ג וכמ"ש הלח"מ בה' מכיר' פ"ב דהיכא דהדרבנן פגע בדאו"ר לא עקרו דבר תור'. אבל אם כבר נעשה הדרבנן ועכשיו פגע בדאו"ר כבר עקרוהו ולפ"ז י"ל דטעם הדבר דס' שמיני ברוכי לא מברכינין ול"ח לזלזולי. וביו"ט ב' מברכינין דביו"ט שני כבר קידש היום ועדיין היין לא בא וכבר נתחזק הדרבנן בטרם הס' נולד בדאו"ר מ"ה אף שפגע בס' ברכות כבר נתחזק הדרבנן ונפקע הדאו"ר משא"כ בסוכ' כיון דהברכ' טרם שישב בסוכ' ועכ"פ בתחילתו אין לברך לעקור דבר מה"ת ובדמאי עדיף יותר דכיון דנולד הס' בעוד טבל וכבר אסרת עליו מס' ומ"ה אף אח"כ הי' יכול לברך דל"מ לעקור דבר מה"ת ומ"ה צ"ל דרוב ע"ה מעשרין הם ודו"ק:

סימן קיג

ב"ה ו' כסלו ברכתה לפ"ק. **שלום** וכ"ט לידידי ה"ה הרב החריף החכם השלם המשכיל המפורסים מ' מאיר מימון נ"י.

א **ראיתי** דבריו על דברי הריטב"א ריש חולין לענין ספק טומא' ברה"ר שכ' דכיון דהיסח הדעת פוסל בקדשים לא שרינן בהו ספק שמירה שהקשיתי עלי' מכמה מקומות (ע"ל סי' ק"י אות ב') ורוצה כ"ת להוסיף דדברי הריטב"א אמורים דוקא למ"ד פסול הגוף משא"כ למ"ד משום טומאה א"כ בספק טומאה ברה"ר ליכא למימר כדברי הריטב"א דל"ג מהיסח הדעת דגם בהיסח הדעת טהור ברה"ר. ובזה יישב דברי הרמב"ם בפ"א מפה"מ שכ' דטמא במוקדשין ששחט הזבח כשר ולא הוצרך שיאמר ברי לי שלא נגעתי שהקש' בנוב"י קמא יו"ד סי' ד' עלי'. דבריו אינם צודקים דלפ"ז למ"ד פסול טומאה לא מצינו בבשר ק"ק פסול דהיסח הדעת דהרי עזרה ר"ה גם קשה בפסחים ל"ד דאמרינן אי אמרת בשלמא פסול טומאה מש"ה בעי עיבור צורה איך משכחת היסח הדעת בחטאת העוף דנאכל בעזרה והרי עזרה ר"ה ומוכח דהא דהיסח הדעת פוסל משום טומאה הוא

מעלה בקדשים ול"מ לגבי' ס"ט ברה"ר. ועוד הרי אף ס"ט ברה"י טמא דוקא בודאי שרץ וספק מגע אבל לא בספק שרץ כמ"ש תוס' סוטה כ"ח ע"ב וקצת יש להוכיח כן בחולין ט' בספק בשחיטה דאיכא פלוגתא אי מטמא ובמאי עסקינן אי ברה"ר טהור אי ברה"י ספיקו טמא וע"כ דוקא בודאי שרץ ספק מגע אבל לא בספק שרץ. ומיהו ראי' גמורה ליכא די"ל כמו שכתבו תוס' בריש נדה ובדף י"ז ע"ב ד"ה אין שורפין דטומאה הבא ע"י גופו ל"י מסוטה א"כ לענין ספק בשחיטה דהוא ספק לענין שרץ גופה ולא ספק מגע לא ילפינן מסוטה וגם מתוס' סוטה כ"ח לא מוכח להחליט סברא זאת דק' ע"ז ממת בנגע אחד בלילה ע' עירובין ל"ה. ואמנם י"ל דכיון דהוא עתה ודאי טמא והספק על למפרע הוי כעין ודאי שרץ וספק מגע ועיין בשב שמעתתא א' פרק י"א שכ' לישב קו' התוס' ריש נדה עפ"י כלל זה ובאמת לפמ"ש ליתא דכיון דהיא עתה ודאי טמאה הוי כעין נגע אחד בלילה ואכ"מ ועכ"פ לפי דברי התוס' דסוטה דבעי ודאי שרץ וספק מגע א"כ ל"ש היסח הדעת פסול טומאה אף ברה"י כיון דליכא שרץ לפנינו ואף בלא דברי התוס' מ"מ לפי המבואר בחולין י' דדוקא בצלוחית שהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה הא אם מצאה כמו שהניחה ל"ח לטומאה א"כ בהיסח הדעת דבא ומצא כמו שהניח ל"ח לטומאה וע"כ היסח הדעת הוא מעלה בקדשים ולפ"ז ל"ש בין רה"ר לרה"י כדמוכח מפסחים דמיירי בעזרה ושפיר קאמר הריטב"א דכיון דהיסח הדעת פוסל אף ס"ט ברה"ר ל"ג מהיסח הדעת וצ"ל דבהך דצלוחית לא הסיח דעתו דמי חטאת נמי נפסלין בהיסח הדעת:

ב **ודע** דמריש הוי אמינא דהיסח הדעת רק מדרבנן ובזה מיושב מה שהקשיתי להריטב"א מסוטה כ"ט דדריש ר"ג מבשר אשר יגע בכל טמא לא"ב דעת לשאול ושם בקדשים מיירי ולהנ"ל ניחא דהריטב"א מדרבנן מטמא ובסוטה כ"ט קאי בדאורייתא. ואמנם בירושלמי פסחים ספ"א אמר ר"י היסח דבר תורה ור"י א"ל פסול טומאה ש"מ דאף מ"ד פסול טומאה הוי ד"ת לכן צ"ל דסברת הר' אלחנן בתוס' חגיגה כ"ב קיימת דהיכא דנאבד ל"ש פסול היסח הדעת כיון דל"ה בר שמירה. וה"ה בא"ב דעת לשאול דמיירי שאינו ביד בר דעת דספק טומאה הבא ביד אדם נשאלין עליו ול"ה בר שמירה ול"ש היסח הדעת:

ג **והנה** בירושלמי דשקלים פ"ז גבי חתיכות עולות שהביא ראי' דהיסח הדעת בעי עיבור צורה ואמרי שם ויאות לאכלה אי אתה יכול שמא נתקלקל צורתו וכ' המפרש דס"ל לירושלמי דבבשר קודש ל"ש היסח הדעת ומ"ה פסול רק מחשש נותר ובעי עיבור צורה ובאמת בירושלמי דפסחים פ"ק מבואר דשייך היסח הדעת והמובחר כמ"ש תוס' בחגיגה דבנאבד ל"ש היסח הדעת וראיות התוס' מירושלמי:

ד **והנה** י"ל תמי' גדולה על דברי התוס' בפסחים ל"ד שהקשה על ר"י דס"ל הי' מנחת במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה אבל לשרפה לא ואמאי לא מותר לשרפה מיד שהסיח דעת. גם בדיבור הב' שם פי' הר' אלחנן דאף שנפסל בדם ובבעלים מ"מ אח"כ בלילה נפסל בהיסח הדעת וצ"ע דאף אם הטעם משום פסול הגוף מ"מ כל עיקר היסח הדעת משום דלא שמר וקדשים ותרומה בעי שמירה א"כ לר"י דס"ל תלוי' ל"ב שימור כדאמרינן בבכורות ל"ד משום דא"ר לך מחמת ספק עיי"ש. א"כ ל"ש כלל היסח הדעת אף למ"ד פסול הגוף . וכן קשי' על ה"ר אלחנן הנ"ל דכיון שכבר נפסל ול"ב שימור דל"ה ראוי' לך. ומאי היסח הדעת שייך שבתי וראיתי דלא על התוס' תלונתי אך על הירושלמי סוף פ"ק דפסחים דמקשה שם מהיסח הדעת ומשני דעדיין משמרה שלא תיגע בטהרות אחרות והמפרש פי' דמקשה מחמץ בפסח וזה ליתא דמאי משני שלא תגע בטהרות אחרות ומאי איכפת לי' הכי חמץ מטמא והמובחר דירושלמי מקשה אתלוי' כקו' התוס' ולזה שפיר משני א"כ גם על הירושלמי קשיא כנ"ל וצ"ע:

ה **והנה** הי' מקום לפ"ז לפרש ירושלמי שקלים הנ"ל דמקשה למ"ד היסח הדעת ל"ב עיבוד צורה ממשנה ומשני ויאות לאכלה אי אתה יכול שמא נתקלקלה צורתו לפום כך בעי עיבור צורה. ועדיין ל"מ על הך דהיסח הדעת וצ"ל כמ"ש לעיל בשם תוס' חגיגה. אמנם להנ"ל יהי' הפי' הכי לפמ"ש דלא שייך היסח הדעת רק בחזי לאכילה כדאמרינן בבכורות ל"ד דהיכא דל"ח לאכילה ל"ב שימור שפיר משני לאכלה אי אתה יכול דהוי ספק נותר א"כ מחמת ספק ל"ח לאכילה ול"ב שימור כמו תלוי' ומ"ה אף למ"ד פסול הגוף זה בעי עיבור צורה וזה פירוש נחמד. אבל צ"ע דכל היסח הדעת הוא מבעלים והבעלים יודעים אם הוא נותר או לא ושמא גם לבעלים תיכף כשנאבד אסור באכילה שמא לא זו הוא והו"ל נותר אם אין בו סי' ואסור באכילה ול"ב שמירה ול"ש היסח הדעת ודו"ק:

(ו) **ולדברי** הריטב"א מיושב קושיו' תוס' פסחים ט"ו גבי חבית שנולד ספק טומאה שהקשה במאי איירי וגם קושיו' תוס' נדה י"ז ע"ב ד"ה ואין שורפין דבכל תרומה דנפסל בהיסח הדעת אף ברה"ר טמא. אך קשה לדבריו ממשנה הובא בשבת ט"ו דברה"ר טהור אף בתרומה. ואולי שם לא מיירי רק מטומאה דרבנן ול"ש סברת הריטב"א ושוב ראיתי דדברי התוס' פסחים ל"ד בקושי' יש לפרש דאין כוונתם אחר שנעשה תלוי' דאז ל"ש היסח הדעת אך כונתם על שעת שנולד הספק כדברי הריטב"א. דכיון שנולד ספק ע"כ אז לא שמרה וכיון דקודם לכן היה בר אכילה ברגע לידת הספק הרי הסיח דעתו והוי פסול הגוף. ובזה מיושב שלא כתבו תירוץ הירושלמי הנ"ל עדיין משמרה שלא תגע

בטהרו' אחרים דל"ש רק אחר שכבר נולד הספק אבל קושי' התוס' על שעת לידת הספק אבל תוס' ד"ה ל"ל עיבור צורה שכתבו פי' הר' אלחנן עדיין צ"ע דכיון שכבר נפסל ל"ב שימור ול"ש היסח הדעת והנני ידידו:

בשולי המכתב דע דקשי' לי בסנהדרין ל"ג דמקשה ממשנה דדן את הדין טימא את הטהור וכו' מה שעשה עשוי אמאי אינו חוזר הדין ומשני רבינא בטימא הטהור דאגע בה שרץ והרי בטימא הטהור א"א בלא"ה להחזיר דמסתמא מיירי בתרומה דהוי הפסד. וא"כ מיד שאמר טמא הבעלים אסחו דעתייהו ונפסל בהיסח הדעת כדאי' בפסחים ל"ד ובתוס' הובא לעיל. וצ"ל דא"כ קשה אמאי ישלם הדיין הרי מעשה ליכא ורק מחמת מחשבה נפסל וא"צ לשלם אפסול מחשבה כמ"ש רש"י גיטין נ"ג ד"ה וחדוש ועוד זה ההיזק עשו הבעלים. ולפ"ז צ"ל דהא דמשני דאגע בה שרץ היינו תיכף שהורה שטמא דאם הורה קודם שטמא ומיד נפסל בהיסח הדעת לא אפסדי' אח"כ במה דאגע שרץ ואמאי ישלם וכיוצא בזה הקשו התוס' ב"ק ק' אך אם מיירי דאגע תיכף ניחא ודו"ק:

סימן קיד

עוד להנ"ל:

בימי הפורים:

א **ע"ד** אשר העיר מעכ"ת על קו' הכנסת יחזקאל דביומא י"ג אמר רבה בב"ח אמר ר"י הלכה כר' יוסי דשני אינו לא כ"ג ולא כה"ד והרי ר"י ס"ל הלכה כסתם משנה וסתם משנה במגילה י"ט כר"מ דתני והשני מצות כ"ג עלי' וכ"ת העיר דרבב"ח הוא מאמוראי אליבא דר"י דלס"ל הלכה כסתם משנה כדמוכח מגיטין פ"א. אמנם בחולין מ"ג איתא אמר רבב"ח אר"י הלכה כסתם משנה וכבר ציין זה הגאון ר"י ברלין וצ"ל דבחד אין הגירסא רבב"ח וע' שבת קי"ב עולא ואיתימא רבב"ח אר"י הלכה כר"י ומקשינן והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה משמע דרבב"ח נמי ס"ל אליבי' דר' יוחנן הלכה כסתם משנה ואמנם רש"י כ' ואמר עולא גרסינין וי"ל דכונתו דל"ג רבב"ח. אמנם במסקנא כ' רש"י רבב"ח אמרה להאי דלעיל ואולי להמסקנא דרבב"ח אמרה להאי באמת גם קו' הראשונה שם מיושב וכוונת רש"י דלהס"ד ל"ג רבב"ח. ואמנם גם בביצה ל"ז מקשה על רבב"ח אר"י הלכה כסתם משנה ומשמע דש"ס דחולין עיקר ושפיר הקשה בכנ"י וע' בס' יעיר אוזן להגאון חיד"א אות הלכה ובברכ"י או"ח סי' ש"ז בשיורי ברכה:

ב **והנה** הט"א הקשה במגילה ט' על התוס' שכ' דלר"י השני מסתלק בפה דא"כ אמאי אמרינין בהוריות דאסור באלמנה ומביא פר ולא אדע מה קו' דלענין אלמנה גלי קרא דכתיב והוא וכן לענין פר אך יש להסתפק לענין אלמנה אי נימא כיון דמרבינן מהוא לא

קאי רק בעשה או אפשר דהדרי' לאיסורא קמא כמ"ש תוס' חולין צ"ט וביצה י"ב ובכ"מ ומפשטא דגמ' יבמות כ' משמע דכל אלמנה לכ"ג הוא עול"ת אף כ"ג שעבר ודו"ק:

ומ"ש הט"א דאף שעבר קדושת הגוף לא פקע בכדי צ"ע דכ"ז בעבר מחמת קריו אבל מחמת מומו אינו בכדי דאינו ראוי לכהונה.. עוד הקשה בט"א אמאי בנזיר מ"ז משוח שעבר ומרובה בגדים יטמא משוח שעבר שאינו עובד והרי זה הוא רק מדרבנן דמדאור' עובד ומעלה דידי' לגבי מרובה בגדים הוא דאור' ול"ק לפמ"ש הפ"י דכיון דאינו עובד מדרבנן מסלקין אותו ושוב מדאור' אינו עובד:

ג **והנה** התוס' יומא י"ג שכ' דנ"מ מאי דאמר הלכה כר"י לענין פרנס והקשה מהרש"א ומג"א סי' קנ"ג דהרי לכ"ע ראשון חוזר לעבודתו ול"ל למימר הלכה מאי דכ"ע מודה בזה ונ"ל דבמכות ס"ל לר"מ דרוצח נמי חוזר לשררתו ור"י פליג ופסקינין כר"י וכ' המג"א הטעם משום דשם עבר מחמת עבירה ומעתה ה"א דר"מ כשיטתי' במכות ושם הלכה דאינו חוזר וה"א דה"ה הכא אינו חוזר קמ"ל הלכה כר"י דחוזר ושם אינו חוזר וצ"ל משום דעבר מחמת עבירה כמ"ש המג"א וז"ב:

ד **והנה** הרמב"ן פ"ב מביא ראי' דבמגילה בעי עיבוד לשמה כמו בס"ת מירושלמי מה בין ספרים למגילה שספרים נכתבים בכל לשון ומגילה אינה אלא אשורית וצ"ע דבפ"ק דסוכה כ' הוא עצמו חומרא קתני קולא לא קתני. גם לפמ"ש הטעם דס"ת דכתיב לכם לשם חובתכם במגילה לא כתיב לכם ומ"ש שם דלא איצטריך לכם ללמוד דבעינין שיהי' משלכם דזה ילפינן מכתבו לא אדע כונתו דהאיך משמע מכתבו שיהי' משלו. והנה במ"ש דכל אין בין חומרא קתני קולא לא קתני מיושב קו' התוס' מנחות ל"ב דל"ק, דיו"כ אסור באכילה ושבת מותר דזה קולא אצל שבת ול"ק אלא הא קשיא דקאמר הא לענין תשלומין זה וזה שוין ודילמא לעולם בשבת פטור ורק דקולא דשבת הוא ל"ק אך י"ל כיון שהפטור בא מחמת חומרא הוי קתני לי' אי לאו דשוין:

ה **והנה** אם נטמאו כל הכהנים כ' במהד"ב ב"ק ק"י למ"ד טומאה דחוי' בציבור דאפי' איכא כהן במשמר אחר מהדרינין אטהרה ויש להסתפק בנטמאו כל הכהנים והכהן שעבר לא נטמא אי עובד לכתחילה. ולכאורה נראה דכיון דבדיעבד כשר כשאין אחר כדיעבד דמי כדאמרינן בכ"מ ע' תוס' פסחים כ"ו וע' כתובות י"ד. ובזה י"ל שיטת הר"מ דאם עבד בח' בגדים כשר דלא מסלקינין לי' הוא שמא יצטרכו לו ועדיף יותר שיהי' כ"ג ולא יעבור רק על איסור איבה מכה"ד שיעבור על מעלין בקודש דהוא דאו' ואף שתוס' נזיר מ"ז כ' דאף כשגלה כ"ג אינו עובד זה שעבר וה"ה אם אירע קרי לכה"ג פעם

שנית אינו עובד זה מ"מ אם נטמאו הכהנים עובד (דלא כמו"א שכ' אם אירע לו קרי כיון דבלא"ה ממנין אחר ל"ש איבה ובמא"כ נעלם ממנו דברי התוספות) דברי ידידו:

בשולי המכתב. ע' סי' תרפ"ח הובאו דברי ירושלמי דאם חל ט"ו בשבת אין עושין סעודה בשבת משום ששמחתו תלוי' בידי שמים. ומהרלב"ח תמה ממגיל' ל' דאמרי' שם כיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר זכירה ועשי' בהדדי קאתי וזה ע"כ אסעודה קאי דאין קורין בשבת. והנ"ל לפמ"ש במ"א (ע' לעיל סי' ט"ל אות ג') להקשות אתוס' מ"ק כ"ג ד"ה מ"ד יש אבילות דשבת לא כתיב שמחה והרי אמרינן בספרא פ' בהעלותך וביום שמחתכם אלו שבתות וכ' דתליא בפלוגתא בספרי א"כ קאי ירושלמי למ"ד דשבת כתיב שמחה ומש"ה אין מערבין שמחה בשמחה וש"ס דידן קאי למ"ד דלא כתיב שמחה ומ"ה עושין סעודה בשבת ואף דשמואל ס"ל במ"ק אין אבילות בשבת ובמגילה קאי לשמואל מ"מ גם שמואל ס"ל אינה מפסקת דל"כ שמחה ודו"ק:

סימן קטו

ב"ה ברעזאן תרי"ח:

ימי הפורים:

לכבוד ידידי הרב הגדול החריף מות' שמואל אורינשטיין נ"י וכעת אבד"ק בערמלוי ברוסיא:

א **ע"ד** המרדכי שהקשה אמאי אין עושין פורים ב' ימים. ותי' דלא יעבור כתיב והקשה דעדיין נעשה בי"ג וי"ד. ונראה דודאי המרדכי לא קאי רק על זה"ז שאין כאן ס' אלא משום מכתב אבותינו דעל זמן שהי' מקדשין עפ"י הראי' ל"ש תי' המרדכי כמ"ש הטו"ז דכשעושה מס' אינו עובר על ולא יעבור ולפ"ז ל"ק על י"ג שנוהגין להתערות כדאמרינן י"ג זמן קהלה לכל וא"א למיעבד תרתי דסתרי. ועוד לפמ"ש הטו"ז על הרש"ל כל עיקר הקו' שינהג כל קדושת היום וביו"ג א"א לעשות כן וכל עיקר קו' המרדכי הוא על ט"ו ושפיר תי' המרדכי כנ"ל. ולפ"ז י"ל לדברי המרדכי שתי' דבט"ו יעבור על בל תוסיף אף דשלא בזמנו א"ע זה הוה זמנו דאי מתרמי מבני מוקפין חומה הי' יכול להוציאם עיי"ש ודבריו תמוהין דבן עיר אינו מוציא בן כרך כדאיתא בירושלמי. ואיך כ' דיוציא המוקפין חומה. אך לפי הנ"ל ניחא וי"ל דמחויב דרבנן מוציא דאורייתא כרש"י בברכות וכיון שיהי' מחויב בט"ו מדרבנן. יכול להוציא בן כרך ושפיר יעבור על ב"ת וכ"ז אם יהי' מחויב משום מנהג אבותינו אבל אם מחויב משום ס' א"י להוציא כמו טמטום (ול"ק על המרדכי הנ"ל מר"ה כ"ח דאמרינן כיון שאין מוכרח לברך ל"ה זמנו לבל תוסיף דזה אמרינן שם לדחות הוכחה מברייתא אבל באמת עובר על ב"ת):

ב **ובזה** אמרתי ליישב קו' תוס' מגילה אהא דנשים יכולין להוציא אנשים מהתוספתא דטומטום א"י להוציא ונ"ל עפמ"ש הרמב"ן על הא דמתירין להתענות בי"ג אף דלפניהם אסור דחנוכה ופורים לא בטל מגלת תענית משום די"ג הי' יום ניקנור ולא הוצרכו לאסור משום פורים וכיון דיום ליקבור בטל לא נאסר אח"כ משום פורים. והנה זה דנשים חייבות בקריאת מגילה דאף הן הי' באותו הנס זה מדרבנן כמ"ש תוס' במגילה ד' ורק דמ"מ יכולה להוציא אנשים כרש"י בברכות מ"ח דס"ל חיוב דרבנן מוציא דאור' אבל טומטום לא הי' באותו תקנה דנשים דבלא"ה הי' חייב מס' וכיון דלא חל עליו התקנה הוי רק ס' וא"י להוציא ודו"ק. ובזה י"ל קו' הב"י סי' תרפ"ט בהא שהשמיט הטור דחציו עבד וחציו ב"ח לעצמו אינו מוציא כמו בשופר ולהנ"ל י"ל דכיון דעיקר הטעם דטומטום אינו מוציא דלא הוה בכלל התקנה שבלא"ה חייב וה"ה על חצי עבד ל"ה תקנת חכמים שבלא"ה יקרא משום צד חירות אבל אם נאמר דחציו עבד וחציו ב"ח גם לעצמו אינו מוציא הרי הוצרכו חכמים לתקן שיתחייב מדרבנן כנשים דשמא לא יהי' אחר להוציאן משא"כ אם רבנן תיקנו על חצי עבד לעצמו מוציא ומעתה כיון דפלוגתא בר"ה אי לעצמו מוציא בר"ה פ' לחומרא מס' וכאן במגילה אמרינן לעצמו מוציא ממ"נ דאי בשופר מוציא לעצמו ה"ה במגילה מוציא ואם אינו מוציא הרי הי' בכלל התקנה במגילה ואף לאחר מוציא ולאחר אינו מוציא שמא פסקינין בר"ה דמוציא לעצמו ול"ה בכלל התקנה (וע' מ"ש עוד סי' נ"ו אות ז'):

ג **ואמנם** בביאור הפלוגתא בר"ה כ"ט דר"ה ס"ל דמוציא ור"נ הקשה דלא אתי צד עבדות ומוציא צד חירות נ"ל דהשאג"א סי' ו' הקשה כיון דלמשנה אחרונה חייב בפסח ובחגיגה שכופין את רבו א"כ אמאי אינו מוציא אחרים והנ"ל לפמ"ש תוס' גיטין מ"ב ד"ה של ב' שותפים ומהרש"ל שם דמה"ט ל"ק אחרי שחכמים הפקיעו כחו איך יכול אח"כ לשחרר דחכמים הניחו לו איזה זכות כדי שיכול לשחרר ומעתה י"ל דחכמים לא הפקיעו כח האדון רק מה שנוגע להעבד אבל גבי אחר הניחו חכמים עלי' העבדות שיחול עלי' השיחרור ומה"ט אוכל בפסח ומ"מ אסור לישא אשה דבפסח נוגע לעצמו ולישא אסור דלגבי אחר הוא כעבד וע"כ אינו מוציא אחרים דלגבי אחר ה"ה כעבד ובזה פליגי ר"ה ור"נ דר"ה ס"ל לעצמו מוציא דבמה שנוגע לעצמו הפקיעו העבדות למשנה אחרונה ור"נ לס"ל הכי:

ד **עוד** נ"ל דתוס' בחגיגה ד' ד"ה לא נצרכה כ' דכשמת העבד אמרינן איגלאי מילתא למפרע שלא הי' עומד לשחרר והקשה השאג"א א"כ איך יאכל בפסח שמא ימות דחיישינן בכ"מ והנ"ל בזה דהנה ר"ל ס"ל איגלאי מילתא למפרע ל"א וביאר הנ"י

דחיישינן שמא מעיקרא לא הי' עומד לכך ור"י ס"ל איגלאי מילתא למפרע אמרינן דכיון דהפילה אמרינן מעיקרא עומדת לכך. ותוס' בחגיגה ע"כ אזלי למ"ד איגלאי מילתא למפרע אמרי' ובשמא ימות הטעם דל"מ לאוקמא אחזקה דהרי ל"ח דנשתנה רק שישתנה אח"כ ומעתה הכא ע"כ צ"ל דעומד עתה למות דאל"כ ל"ש איגלאי מילתא למפרע כמ"ש הנ"י וא"כ עדיין שייך לומר דחזקתו שאינו עומד למות ולא נוציאנו מחזקה זו:

ואמנם כבר כ' הרמב"ן גיטין ס"ד דחזקה ל"מ לגבי אחר והיכא שמהני לדידי' אי מהני גם לאחר זה פלוגתא בין ר"י ור"א בכתובות י"ג ע"ב אי מועיל חזקת כשרות מהאם לבת עיי"ש בהא דלדברי המכשיר בה מכשיר בבתה. ומעתה י"ל דפליגי בזה ר"ה ור"נ דר"ה ס"ל דלעצמו מוציא דמוקמינן אחזקתו ולאחר אינו מוציא דלאחר ל"מ חזקתו אף שמהני לעצמו דחיישינן שמא ימות כר"א ור"נ ס"ל כר"י דהיכא שמהני לעצמו מהני לאחרים וע"כ מדקתני שאינו מוציא לאחרים ע"כ לעצמו נמי אינו מוציא ודו"ק היטב והנני ידידו:

בשולי המכתב. ע' בתוס' מגילה ג' ד"ה מבטלין והלא אחר הקריאה יש הרבה שהות לעבודה והנ"ל דמשכחת לה שיש להם תמיד שיתמלא בי"ד באדר באיזו שעות השנה ושעות פוסל בקדשים ואם הי' בשעת שחיטה בן שנה ובשעת זריקה יותר מבן שנה ג"כ פסול כדאמרינן בזבחים כ"ה וס"ד שיזרקו מקודם קמ"ל דקורין מגילה אף דע"י כן יפסול הקרבן. ואמנם התוס' ס"ל דבכה"ג באמת אין מבטלין אבל להפוסקים החולקים על תוס' משכחת לה בכה"ג ודו"ק:

סימן קטז

בעזה"י בסוגיא דנודרת גיטין ל"ה ושייך לה' נשיאת כפים:

א **לישב** קו' תוס' ד"ה אבל נשאת אהא דמקשה וניחש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ולא משני דמדרינן לה ברבים. גם לישב קו' תוס' איך יכול להתיר שלא בפני היתומים: **ונ"ל** דהרמב"ן בתשו' הובא בשעה"מ ה' נדרים הקשה איך יכול חכם להתיר הא אין להאשה חרטה דמעיקרא כיון שמוכרחת לנדור שיתנו לה כתובה והוכיח מזה דמהני חרטה דהשתא היכא שלא נדרה רק מתורת קנס. אמנם משום הא לא ארי' די"ל דיש לה חרטה דמעיקרא לפמ"ש בהפלאה בק"א סי' צ"ו דלא חשדינן לה שרוצית לגזול דחשיד אממונא חשיד אשבועתא אך שיש לה ספק מלוה ישנה וכשלא תזכור תחזור ומ"מ הנדר נדר דנדרה אם לקחה משל בעלה אף שתחזור וכשפוסקין צריך לפרט הנדר החכם לא יתיר לה אף שתחזור א"כ יש לה חרטה דמעיקרא שתאמר אילו היתה יודעת שלא תזכור ממלוה ישנה לא היתה נודרת ולא לקחה הכתובה ואמנם י"ל דבנ"ד ל"ש ספק

מלוה ישנה דהשיטה מקובצת ב"מ ו' הקשה על סברת ספק מלוה ישנה יטעון שיש לו מלוה ישנה ותי' שרוצה בהחפץ כגון במציאה וכה"ג א"כ ביתומים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדא לכתובה ולא לפרעון חוב רק טענתה על קרקע ולמ"ל לטעון הכתובה תתבע שיש לה מלוה על בעלה. אך זה ליתא דאם תובעת הכתובה הוה טענת יתומים א"י אם פרעתיך ואם תטעון שיש לה מלוה אצל בעלה הוה טענת יתומים א"י אם נתחייבו והגם דהרא"ש כ' ריש פ' האשה שנתארמלה דטענת יורשים הוה כטענת ברי עיין באבני מילואים סי' צ"ו דזה אינו מוכיח. אך לרב הונא דס"ל א"י אם נתחייבתי חייב בב"ק קי"ח ולחד שיטה בתוס' ב"ק מ"ה אפי' בשמא טוב וברי גרוע ול"ה למידע חייב ע"כ אין לה ס' מלוה ישנה דהי' לה לטעון דהיורשים יהי' חייבין לשלם אבל לר"נ ולדידן דא"י אם נתחייבתי פטור י"ל דיש לה מלוה ישנה ולא רצת' לטעון דהיורשים יהי' פטורין ולפ"ז לר"ה הוכחת הרמב"ן נכון. ומעתה מיושב הכל דהמפרשים הקשו מה מועיל מה שידירוה יתומים ברבים שמא תדור מעיקרא שלא תהנה משום דבר חוץ מפירי פלוני ואח"כ אם ידירוה הב"ד כל פירות שבעולם על מה שכבר נדרה אין נדר חל על נדר. ועל פירי פלוני לא חל דהוי דבר שא"א לקיימו ואח"כ תשאל על הנדר ראשון וא"ל דאם תשאל על הראשון נדר השני חל למפרע דזה דוקא בחרטה דמעיקרא משא"כ בחרטה דהשתא כמ"ש בישי"ע א"ח ובשעה"מ ולמה שביארנו דלר"ה דס"ל א"י אם נתחייבתי חייב ל"ל דיש לה חרטה דמעיקרא משום ס' מלוה ישנה דתטעון כן וע"כ קו' הגמ' שהחכם יתיר בחרטה דהשתא ומעתה כשהקשה וניחש דילמא אזלא לגבי חכם אין הכונה שתשאל על נדר שנדרה ליתומים די"ל דמדרינין לה ברבים אך הקו' היא שמא נדרה מקודם ותשאל על נדר א' וכיון דלדידי' בחרטה דהשתא סגי ל"ח נדר הב' כקו' המפרשים ול"מ מה דמדרינין לה ברבים רל"ח כלל. וגם מיושב מה שמועיל לדידי' היתר אף שהוא לטובת יתומים. דהיא לא תשאל רק על נדר ראשון. ומשני צריך לפרט את הנדר והכונה שצריך לפרט גם הסיבה דלא כמ"ש תוס' בעירוכין כ"ו ומ"ה ל"ח שתשאל על נדר הראשון דכשתאמר הסיבה שנדרה החכם לא יתיר לה:

ובזה יש לישב קו' תוס' הא דלא הקשו אמתניתין וגם מה שתי' לר"נ וקצרתי לפי שיש לשדות נרגא בפלפול הנ"ל דע"כ צ"ל לר"ה דטענת יורשים הו"ל טענת שמא וגם בשמא טוב בלא הו"ל למידע חייב בא"י אם נתחייבתי. וזה הוה ב' הפכים לפמ"ש באבני מילואים סי' צ"ו ובקצה"ח סי' פ"ב. וא"א למיתפס החבל בב' ראשין דאל"כ אמאי ביורשים בחמשין ידענא וחמשין לא ידענא פטורין ור"ה ודאי לא יחלוק ע"ז וע"כ צ"ל או דטענת יורשים הוה טענת ברי או דהיכא דלא הו"ל למידע גם לר"ה פטורין בא"י אם

נתחייבתי מיהו למ"ש תוס' כתובות י"ב ד"ה ר"ה די"ל דקרא דשבועת ד' מיירי בטענו שניהם בספק ועד אחד מעיד שאחד חייב לחבירו מנה אין ראי' מזה די"ל דלעולם ברי ושמא גם ביורשים חייבין לר"ה ומ"מ צדקו דברי הקצה"ח ודוק:

ב **והנה** בתשו' מהריב"ל הובא בתשו' כתר כהונה סי' נ"ד תקשה בהא דמקשה בגמ' לר"נ ניסת ודאי מיפר לה בעל דילמא מדרינין לה שלא תאכל ככר זה ותאכל לאלתר בפנינו כקו' התוס' ור"נ חייש אף לאיסור שעה ולא ס"ל בזה כר"ה ונ"ל לישב דקשי' בשמעתין בקו' התוס' שנדירה שלא תאכל ככר זה ותאכל לאלתר בפנינו שמא נדרה מקודם שתאכל הדבר מה שב"ד ירצו להדירה וכשידירוה הב"ד אין הנדר חל כמבואר במשנה דשבועו' שבועה שאוכל ואח"כ נשבע שלא אוכל השני' שבועת שוא ומשמע ה"ה לנדרים. וצ"ל דהר"ן כ' בנדרים ד' ח' דנדר ליתא לעולם באעשה א"כ ל"ש לומר דנדרה שיאכל דליתא באעשה ואי דניחש שתשבע שתאכל בכה"ג נדרים חל על שבועות ואסורה לאכול:

אמנם עדיין ניחוש שמא נדרה שלא תאכל ככר אחד ותלתה בדבר שהב"ד ישביעו אותה ותאמר קונם עלי ככר זה אם לא אוכל דבר שהב"ד ירצו להדירה ותאכל תיכף ככר דאיסורא ונמצא דקאי על התנאי בחיוב נדר שתאכל ולא חל אח"כ הנדר שלא תאכל ועיין תו' שבועות כ"ח ד"ה אמר רבא דהאדם בשבוע' קאי על אכילת התנאי דבשעת אכילת התנאי הוא דחיילה השבוע' וה"ה בנדרים וכעין זה כ' בנדרי זריזין ד' ד' בהא דאמרינין בגמ' שם באמר ככר זו אוכל ולא אכל עובר בבל יחל והקשה הרי נדר ליתא לעולם באעשה ותי' ג"כ דמיירי בכה"ג וכשלא אכל התנאי עובר בב"י עיי"ש. (ובגוף הדין יש לפלפל) ולישב זאת י"ל דל"ח שהאשה תעשה זאת דאנן פסקינין כרב יהודה בנדרים י"ד דבתנאה לא מיזדהר ואסורה לאכול האיסור שמא לא תאכל התנאי ול"ח שנדרה בדרך זה שלא תעבור על איסור דרבנן לה"א מתוס' דהאשה חיישת לאיסור שעה. אמנם לר"נ דס"ל שם בתנאי מזדהר ולדידי' מותרת לדור בכה"ג ולפ"ז מיושב קו' הנ"ל דל"ל לר"נ דס"ל דחייש לאיסור שעה. דעדיין חיישינין שמא נדרה מקודם שלא תאכל ככר אם לא תאכל הככר שב"ד ידירו אותה ול"ח הנדר של הב"ד ולדידי' מותרת לכדור בכה"ג וגם משום נדר שוא לא תעבור לשיטת הר"ן נדרים כ"ה דנדר שוא לא אשכחן עיי"ש:

ולכאורה י"ל דאף לר"נ דס"ל בתנאה מזדהר זה דוקא בתנאי דשב ואת"ת אבל לא בתנאידקום ועשה דגם איהו חייש שמא לא יקיים בקום ועשה. אבל לע"ע לא מצאתי מבואר:

ג נ"ל לישב קוש' התוס' בהא דהקשה אר"ה וניחש ולא הקשו אמתניתין נ"ל דהרמב"ן הקשה איך יכולה לישאל על נדרה והרי אין לה חרטה דמעיקרא ותי' מהרי"ט ח"א ס"א דהכי מתחרטא סבורת הייתי שאוכל לסבול בלי אכילת פירות ועכשיו שאינו יכולה לסבול אני מתחרט על שנדרתי וגביתי כתובה שלא כדין שאם הייתי יודע שאינה יכולה לסבול הייתי מודה במה שבידי. ותי' זה שייך לשיטת התוס' דאינה נודרת מכל הפירות אבל אם נאמר שנודרת מכל הפירות ל"ש חרטה זו דידעה שאינה יכולה לסבול. והנה דעת התוס' דנדר שלא תהנה מכל פירות ל"ה נדר. אמנם בר"ן פ' שבועת שתים הקשה דל"ד לשבועת שלא אישן דבע"כ ישן משא"כ נשבע שלא יאכל הרי בידו שלא יאכל. מה אמרת כשיסתכן אז תדחה מפני סכנת נפשות (וכונתו נ"ל דאז יאכל בהיתר) וכ' הר"ן לקיים דברי הרמב"ם דל"ה שבועה משום דנשבע לסכן א"ע. והוי נשבע לבטל את המצוה. עיי"ש ומעתה בנדר דחל אף לבטל את המצוה לדעת הר"ן הנדר חל אף מכל פירות ואמנם מ"ש הר"ן דלכשיסתכן תדחה מפני סכנת נפשות צ"ע והרי מ"מ יהי' מוכרח לאכול. והנדר לא יתקיים. וכן כ' בכ"מ פ"ה משבועות ה' כ' בדעת הר"מ דאע"פ שיכול להעמיד עצמו עד קרוב שיסתכן מ"מ כשאכל אז הרי עבר על שבועתו ונמצא שנשבע בדבר שא"א לקיימו וצריך להבין דעת הר"ן . ונ"ל דהר"ן ס"ל הותרו איסורין אצל חולה וכשיאכל כשיסתכן הוא היתר גמור ולא יעבור על שבועתו. אמנם למ"ד דחוי' איסורין אצל חולה וכשיאכל הוא באיסור רק שהוא דחוי' הו"ל שבועה שא"א לקיימו דכשיאכל כשיסתכן הוא באיסור שנדחה וכן כ' רש"י בפסחים פ"ד דלמ"ד טומאה דחוי' בציבור פסח פסול איקרי עיי"ש. והנה הב"י סי' שכ"ח תלה הפלוגתא אם דחוי' איסורין אצל חולה בפלוגתא אם טומאה דחוי' בציבור ור"ה ס"ל ביומא מ"ו טומאה דחוי' בציבור. ולדידי' דחוי' איסורין אצל חולה. ולא חל נדר שלא תאכל מאומה דהוי נדר שא"א לקיימו דלכשתסתכן תהי' מוברחת לאכול. וכדעת הר"מ ולכן ע"כ צריך לנדור שלא תטעום מין אחד. ושייך גבה חרטה דמעיקרא כסברת מהרי"ט. ולכן תקשה לר"ה וניחש דילמא אזלא לגבי חכם דלדידי' יש לה חרטה דמעיקרא. אמנם אמתניתין ל"ה מצי להקשות די"ל דמשנה ס"ל הותרו איסורין לחולה. וחל נדר שא"א לקיימו כסברת הר"ן ומדירין לה מכל מאכל ול"ש סברת מהרי"ט דסבורה שתוכל לסבול ואין לה חרטה דמעיקרא וחרטה דהשתא ל"מ מידי. ול"ה מצי להקשות וליחש דילמא אזלא לגבי חכם וזה ישוב נכון ובהכי מיושב מה שמקשים לר"ה מה מועיל שצריך לפרט הנדר דילמא נדרה מעיקרא שלא תטעום חוץ ממין אחד ואח"כ אם נדירה על מין זה ל"ח ואם נדירה על מה שכבר נדרה אין נדר חל על נדר. ואח"כ תשאל על נדר הא' לסוברים דא"צ לפרט הסיבה וכשאין

לה חרטה דהשתא ל"ש לומר כשתשאל שהשני חל כמ"ש המפרשים דלפמ"ש לר"ה לא מועיל כלל חרטה דהשתא רק חרטה דמעיקרא ויש לה חרטה דמעיקרא ודוק:
(**וע**' לעיל סי' צ"ד אות י' כ' דאף אם נדר שלא יטעום מאומ' לשיטת הר"ן דנדר חל לבטל את המצוה מ"מ בתנאי א"י עיי"ש א"כ י"ל דגם לר"ה לא מצו ב"ד להדירה מכל פירות בתנא' כיון דהוי עבירה לנדור כן והוי תנאי בדבר שא"א לקיים ע"י שליח כיון דהנדר בלי התנאי הוה עבירה עמ"ש סי' ק"ו בשם תשו' ברית אברהם):

ד **ובימי** חורפי הקשיתי אדברי הר"ן שכ' דכשיסתכן מדחה שבועתו מפני סכנת נפשות והלא לדעת הרי"ף ותוס' גם למסקנא בשבועות כ"ד בנשבע שלא יאכל אין דעתו על נבילות וטריפות. ולכשיסתכן נאכילו טריפות דל"ה בכלל השבוע' וקיל משבוע' דל"ה רק ל"ת (כמש"ל סי' צ"ו) ושבועה הו"ל עול"ת:
ואפי' לשיטת רש"י דבנשבע שלא יאכל גם מטריפו' נשבע וחל בכולל מ"מ אם נימא דל"ח השבועה מטריפו' הוי שבועה שאפשר לקיים דכשיסתכן יאכל טריפו' ואם נימא דחל אטריפו' גם כן ל"ח כלל דהוי א"א לקיים א"כ בכה"ג ל"א כולל דכולל מהני מטעם מיגו דחל אהיתרא חל מאיסורא. אבל בכה"ג הוא להיפך דאם חל באיסורא גם אהיתרא אינו חל איך נימא כולל ושוב חל אהיתרא לבד. שפיר הוי אפשר לקיימו דאאיסור ל"ח וכשיסתכן יאכל טריפו' אמנם מבואר ביבמו' ה' דעשה דוחה ל"ת ועשה שישנו בשאלה. וה"ה דאיסור שבועה ונדר קיל מטריפה שישנו בשאלה וכן כ' בנוב"י תנינא א"ח סי' קי"ז ולפ"ז יש לומר דנדר סתם ל"ח בנדר שלא יאכל שום דבר דא"א לקיימו דכשיסתכן יעבור על נדרו כמ"ש בשם כסף משנה ול"ש לומר דנאכילו טריפו' ולא יעבור על נדרו דטריפו' חמיר מנדר. אבל נדר ע"ד רבים חל דכשיסתכן יותר נאכילו טריפו' דגם הנדר א"א בשאלה לסוברים דלדבר מצוה אין מתירין. אמנם דע שהרמב"ם חולק על סוגיא דיבמו' ה' וס"ל דטעם דנזיר מצורע מגלח משום דכשהוא מצורע ליכא גבי' עשה דקדוש יהי' וס"ל אין עשה דוחה לתו"ע שישנו בשאלה. עיין מה שכתבתי בחיבורי הרזה שיח יצחק להראו' מקום להר"מ מסוגיא דזבחים צ"ו ולדבריו קיל טריפו' מנדר ולשיטה זו שפיר חל נדר על כל מיני מאכל ול"ה אי אפשר לקיים דכשיסתכן יאכל טריפו' להסוברים דגם נדר אינו חל על איסורין רק בכולל ע' יו"ד סי' רט"ו וכולל ל"ש הכי כנ"ל:

ה **ובהכי** מיושבין דברי הר"מ פ"ו מה' ביאת מקדש שפסק דכהן נודר על דעת רבים. ותמה הברכת הזבח והמג"א סי' קכ"ח דהרי הוא פוסק צריך לפרט הנדר ובגמ' משמע דאם צריך לפרט הנדר א"צ על דעת רבים. והנ"ל הנה גם אהא דכהן הקשה הרמב"ן דאין לו חרטה דמעיקרא כיון דבע"כ נדר וגם ע"ז יש לתרץ כתי' מהרי"ט דסבר שיוכל לסבול

ואלו הי' יודע שלא יוכל לסבול לא הי' נודר ולא הי' עובד. אמנם כשנדר מכל מכל מיני מאכל ל"ש חרטה זו כנ"ל:

והנה המפרשים הקשו להפוסקים דא"צ לפרט הסיבה ומה מועיל מה שצריך לפרט הנדר שמא ידור מקודם על כל פירות חוץ ממין אחד. ואח"כ כשידור בתנאי אם ידור על מין שהתנה ל"ח הנדר לפוסקים דגם בתנאי ל"מ באוסר כל פירות שלא כדעת תוס' גיטין ל"ה. ואם ידור על מה שכבר נדר ל"ח הנדר. ואח"כ ישאל על נדר הראשון וכשהותר בחרטה דהשתא ל"ח נדר השני. אולם י"ל דהסוגיא קאי לפ"מ דאמרינין ביבמו' דנדר קיל שישנו בשאלה וקיל מטריפות. ולפ"ז נדר מכל מיני מאכל ל"ח דא"ח לקיים דלכשיסתכן יאכל ויעבור בנדרו וע"כ לא נדר מכל פירות ויש לו חרטה דמעיקרא שסבר שהי' יכול לסבול וי"ל חרטה דהשתא ל"מ מידי ובגמ' מיירי שיתיר בחרטה דמעיקרא ול"ח שיתיר נדרו הראשון דאז חל נדר השני ולכן שפיר קאמר דלהתיר נדר השני סגי בתי' שצריך לפרט הנדר, והחכם לא יתיר כשיפרט התנאי. אבל הר"מ כשיטתי' דטריפות קיל מנדר: וחל נדר אף מכל מיני פירות. ובזה אין לו חרטה דמעיקרא וס"ל חרטה דהשתא מועיל כשיטת רמב"ן. ושוב חיישינין שידור מקודם ואח"כ יתיר נדר הראשון. ולכן הוצרך לומר דנודר על דעת רבים. וכשנודר על דעת רבים ל"ח שמא ידור מקודם. דכשנדר השני על דעת רבים הוה חמיר וחל על נדר הראשון כמ"ש בס' ברוך טעם. וקצת יש לדחות דבנ"ד אף אם נדר מכל הפירות יש לו חרטה דמעיקרא שסבר שיוכל לכבוש יצרו ולא יעבור על התנאי (וע' מ"ש לעיל סי' צ"ד אות י"א אדברי הר"ן הנ"ל):

ו והנה המפרשים הקשו בהא דמקשה בגמ' לר"נ ניסח ודאי מיפר לה בעל ומשני דמדרינין לה ברבים ושמא הדור מקודם על כל מיני פירות חוץ ממין אחד. ואח"כ כשתדור על מין שהותנתה ל"ח דא"א לקיים ועל מה שכבר נדרה אין נדר חל על נדר. ואח"כ יפר לה בעל נדר הראשון ובעל מיגו גייז. ול"ח הנדר הב' ומזה הוכיחו דנדר שהודר ברבים הוה חמיר וחל על נדר. לפמ"ש לעיל יש לישב דאם תדור נדר א' על כל מיני פירות ל"ח דא"א לקיים דלכשתסתכן תאכל מה תאמר כשתסתכן תאכל טריפות ז"א דעול"ת שישנו בשאלה קיל מטרפה כנ"ל ולכן ע"כ תדור על מין אחד. אמנם אח"כ כשתדור ברבים ידירוה על כל מיני פירות דכיון דנדר זה ליתא בשאלה חמיר מטריפות וכשתסתכן תאכל טריפות כנ"ל והוי נדר שאפשר לקיים. ולכן ל"ח שנדרה מקודם דנדר הב' כולל כל מיני פירות כנ"ל. ובהכי מיושב קו' תוס' דלא משני על דעת רבים דכיון דעל דעת רבים יש התרה לדבר מצוה ל"ח מטריפות ומאכילין למסוכן היתר דקיל מטריפות

והוי נדר שא"א לקיים וע"כ צריך לנדור חוץ ממין אחד וחיישינין שנדרה מקודם כנ"ל (וע' לעיל סוף אות ג'):

ז **והנה** בישוב קו' תוס' בהא דמייתי ותני עלה נודר ועובד יורד ומגרש נ"ל דהש"ך הקשה לשיטת הר' אביגדור דבנדר שלא יעשה איסור אין החכם יכול להתיר ומה מקשה וליחוש שיתיר לו החכם ותי' דבכהן הנדר הוא שאוסר על עצמו פירות אם לא יגרש אשתו ואכילת הפירות ל"ה דבר איסור ומועיל ההיתר אמנם מנ"ל לגמ' דהפי' כן הוא דלמא הפי' שנודר שלא ישא אשה פסולה וצ"ל דהוכיח מדנקט נודר ועובד יורד ומגרש ומשמע דהנדר שיגרש תיכף ואם נדר שלא ישא ויהנה מאשה פסולה אין מוכרח לגרש ולא יגרש ולא יהנה. ואם נודר שיגרש תיכף אין הנדר כלום לפמ"ש הר"ן נדרים ח' דנדר ליתא באעשה. ולכן ע"כ נדר שיאסר באכילת פירות אם לא יגרש ולכן מקשה אאכילת פירות שיתיר לו ומ"ה הוצרך לאתוי ותני לה דמגופה דברייתא ה"א שנודר שלא ישא נשים פסולות:

ולזה אין מועיל התרה וכ"כ קצת כעין זה המפרשים אולם עדיין קשי' דליקשי מגופה דברייתא דע"כ אין הכונה שנודר שלא ישא נשים פסולות דאין נדר חל דמושבע ועומד מהר סיני. ולומר דחל בכולל אטו שאר הנאות שנודר שלא יהנה שום הנאה מנשים פסולות עדיין קשי' קושית הגמ' וליחוש דלמא אזלא לגבי חכם שיתיר שאר הנאות דאין בו דררא דאיסורא ויותר כל הנדר מטעם נדר שהותר מקצתו הותר כולו והנ"ל דדעת הר"ן והטור דנדרים חלין על נבילות וטריפות ודעת הרשב"א בתשובה הובא במחבר סי' רט"ו דעל מצות ל"ת א"ח כגון שאמר אכילת נבילה עלי ועיקר הדבר הוא מחלוקת בין הנ"י והריטב"א פ"ב דנדרים אי כל איסורין הוי איסור חפצא דאז אין חל איסור נדר או כל איסורין ל"ה רק איסור גברא ואז חל הנדר כמ"ש הר"ן נדרים י"ח דא"ח חל על א"ג ועיי"ש שמביא ירושלמי אי נדר חל על איסור ערלה ובמ"א כ' דעיקר הדבר הוא מחלוקת בין ר"י ורבנן דרבנן ס"ל מב"מ בטל ולא ילפי מולקח מדם הפר דשם הוי שוין באיסור והיתר דס"ל כל איסורין הוין איסור חפצא ולכן החפצים שוני' זה מזה ומ"ה בטל משא"כ בשניהם היתר ור"י ס"ל כל איסורין ל"ה רק א"ג וכשאחד איסור ואחד היתר אין החפצים באיכותן נפרדים (ע' לעיל ס' ב' אות ה' וסי' צ"ד אות ח') ויצא לנו דלר"י חל נדר על איסור ולרבנן ל"ח ובגמ' אמרינן כגון שהדיר ברבים ומקשה הניחא למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למ"ד יש לו הפרה מא"ל ופי' התו' ד"ה אבל נשאת דמ"ד אין לו הפרה הוא ר"י ומ"ד יש לו תפדה הוא רבנן ומיושב מעתה קו' התוס' דאם הי' מק' ממשנה הי' יכול לתרץ דנדר איסור אין לו התרה. ומיירי שנדר שלא לישא נשים

פסולות וע"כ הי' הקושיא דע"כ מיירי באיסור פירות דבאוסר עלי' נשים פסולות א"א חל על איסור כרבנן דגם נדר אינו חל על איסור ולה"מ לומר הניחא למ"ד אין לו הפר' דהוא ר"י דלדידי' ל"ק כלל וע"כ צריך להביא ותני עלה דע"כ הכונה שהנדר מכל מיני פירות דנדר ליתא באעשה כנ"ל ושפיר מקשה וליחוש דזה ל"ה נדר איסור כמ"ש הש"ך ודוק:

ח **עוד** נ"ל לתרץ דבמשנה הי' יכול לומר דמיירי שנדר שלא ישא נשים פסולות ואי דאין נדר חל על איסור י"ל דמיירי שנשא חללה מחייבי עשה וכתבו תוס' יבמות ע"ז דבחלל' מחייבי עשה לא קאי עלי' ג"כ רק בעשה והפ"מ בפתיחה לה' שחיטה כ' דל"ת חל על עשה דלא כתוס' שבועות כ"ג ע"ב עיי"ש ולפ"ז ה"ה דנדר חל על איסור עשה ול"מ לישאל עלי' דהו"ל נדרי איסור ומ"ה מייתי ותני עלה דמשמע דהנדר הוא שיגרש תיכף ונדר ליתא באעשה וע"כ דתלינהו באיסור פירות ושפיר מקשה שמא ישאל עלי' כמ"ש הש"ך:

ט **והנה** דברי הר"מ בפירוש המשנה דבכורות מ"ה תמוהין מאוד שכ' שמדירין אותו על דעת רבים ואין אנו חוששין שמא יאמר לחכם שלדבר מצוה שואל ויתיר לו דהלכה דצריך לפרט הנדר והדבר תמוה מאוד דהרי בגמ' הקשה לר"נ דס"ל א"צ לפרט הנדר ומשני ע"ד רבים ול"ח שמא יאמר לחכם שדבר מצוה בא לידו. והנ"ל הנה אם השואל הטעה את החכם שדבר מצוה בא לידו ועל כן התיר לו נדר שע"ד רבים ובאמת ל"ה לדבר מצוה הו"ל היתר בטעות ול"מ היתרו. אך לפי המבואר ביבמות ק"ו דחליצה מוטעת כשרה מטעם דל"מ תנאי דהוי דבר שא"א לקיים ע"י שליח ה"ה היתר בטעות מועיל דהיתר ל"מ ע"י שליח כמבואר בסי' רכ"ח סי' ט"ז דל"מ שאלה ע"י שליח וע' מה שפלפל הגאון ר"ע איגר הובא בפ"ת סי' רל"ד בהא דמהני הפרה על תנאי והפלא שלא העיר אי מהני התרת חכם על תנאי. אמנם בתשו' הריב"ש סי' ש"ע כ' וז"ל ומה דאייתי מר ראי' דע"י שליח שרי מדמהני מתורגמן ואין מן ירושלמי ראי' שלא יהי' צריך לחכם לשמוע החרטה מפי הנודר אלא שהחכם אחרי שומעו החרטה מפי הנודר עושה שליח להתירו כו' עיי"ש. ולפ"ז דדוקא החרטה צריך לשמוע מפי הנודר. אבל ההיתר יכול להגיד אף ע"י שליח יכול להטיל תנאי ומסתיעת לשון הפוסקים לא משמע כן והכרעת דעתינו דלמ"ד דאין חכם מתיר בלא פתח מדאורייתא וכדברי' משמע בגיטין פ"ג דאהא דלא מצינו זה אוסר וזה מתיר קמקשה מנדר ומשני הא אין חכם מתיר אלא בחרטה ופירש"י ונמצא דהנודר הוא עיקר המתיר ולפ"ז דא"צ כח כל כך להתיר ודאי דה"ה דמתיר ע"י שליח. אמנם לפמ"ש המבי"ט בתשו' דמדאורייתא חכם מתיר בלא פתח כלל. א"כ כמו שאין הבעל מפיר ע"י שליח ה"ה דאין חכם מתיר ע"י שליח:

וכמו שכתב הר"ן דף ח' ע"ב דחכם מתיר בלא ידיעת הנודר דאין חילוק בין הפרת הבעל להתרת חכם אלא בלשון ה"ה דשליחות ל"מ ודלא כמשמעות הריב"ש. ובחיבורי שיח יצחק כ' לישב דברי המבי"ט מה שקשה עלי' מגיטין פ"ג דמשמע דבלא פתח ל"מ מדאו' ההיתר וכ' דר"א דגיטין פ"ג כשיטתי' דיליף בחגיגה י' היתר נדרים מכי יפליא אחת הפלאה לאיסור ואחת הפלאה להיתר בעי שהנודר בעצמו יפליא להיתר היינו החרטה ואמנם למאן דיליף היתר נדרים מלא יחל היא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין חכם יכול להתיר בלא פתח מדאורייתא. ולפ"ז ל"מ שליחות ול"מ תנאי. ולפ"ז אף התרה בטעות מהני כמו בחליצה. ולפ"ז מיושב דברי פה"מ דגמ' ס"ל אליבא דר"נ דאין חכם מתיר בלא חרטה מדאור' כסוגיא דגיטין ומהני היתר ע"י שליח. וה"ה היתר בטעות ל"מ דהוה ג"כ כהותנה ולכן ל"ח שמא יאמר לחכם דבר מצוה בא לידו דאז לא יועיל ההיתר דהוי היתר בטעות. אבל הר"מ דפוסק דילפינין מלא יחל ולדידי' מהני מדאור' בלא פתח והחכם הוי כבעל ול"מ שליחות ול"מ תנאי וה"ה היתר בטעות הוה היתר וחייש שמא יאמר לדבר מצוה מתיר ולכן כתב ג"כ דהרי צריך לפרט הנדר ודוק:

י **אמנם** בגוף הדבר דהיכא דל"מ תנאי ל"מ טעות עדיין יש לעיין והראי' מחליצה יש לדחות דשם ג"כ דוקא בחולץ ע"מ שתתן מעות אז מהני. אבל חליצה בטעות גם שם ל"מ ועיין בחולין פ"ב בנמצא ההורג עד שלא תערף העגלה תצא ותרעה בעדר ומזה הוכיח דעגלה ערופה לא נאסר מחיים והקשה התוס' דלמא טעמא משום דהקדש טעות. ורציתי לומר דעגלה ערופה ל"מ ע"י שליח כמבואר בסנהדרין י"ד ויצאו הן ולא שלוחן וא"כ ה"ה הלקיחה ל"מ ע"י שליח ול"מ טעות ולפמ"ש גם זה ליתא וקצת הי' מקום לומר בהא דפליגי אי צריך לפרט את הנדר ור"פ אמר צריך לפרט משום מילתא דאיסורא הא דל"ח ר"נ למילתא דאיסורא משום די"ל דר"נ ס"ל התרה בטעות ל"ה התרה ואם יתיר מילתא דאיסורא הוה התרה בטעות ור"ה ס"ל התרה בטעות הוה התרה ולכן חייש למילתא דאיסורא:

יא **ובתוס'** ד"ה אבל נשאת הקשו וידירוה שלא תאכל ככר זה ותאכל לאלתר וכ' ולרבי אליעזר דאמר שיכול להפר כל נדרים שעתידה לדור א"ש והוא תמוה דהרי נוכל לדור לה דבר שאינו עינוי נפש ולא יוכל להפר וכ' בתורת גיטין דחיישי' שמא תדור בלחש בדבר שיש בו ע"נ והבעל יכול להפר משום מתוך שמיפר למתענה מיפר לשאינ' מתענה. ובהכי נלעד"ל מה שהקשה תוס' שם וידירוה עד"ר והקשו המפו' מה מועיל עד"ר שמא הדירה הבעל מקודם וא"נ חל ע"נ וכשיפר הבעל נדר הא' בעל מיגז גייז ול"ח נדר הב'. ולפמ"ש דס"ל לר"ה כשמואל דמתוך שמיפר למתענה וכו' ניחא דע"כ ס"ל בעל מעקר

עקר לפמש"ל סי' מ"ז אות ז' דמ"ד מתוך שמיפר למתענה וכו' ס"ל מעקר עקר עיי"ש ותמצא עונג ולפ"ז שפיר הקשו ולישני עד"ר דאם בעל מיעקר עקר שוב חל נדר הב' ודוק: (יב אחת היא מה שק"ל אתוס' שכ' דלר"א ניחא דיכול להפר נדרי' שעתידה לדור. והרי בנדרים פ"ה אמרינן טעמא דר"א דיליף מק"ו כמו דאמרינן מכורה כבר יצאה שאינה מכורה אין דין שלא תמכר. ובעירוכין כ"ט ס"ל לרב דמוכר שדהו בשנת היובל מכורה ויוצאה ומקש' מק"ו דמכורה כבר יצאה ומשני התם לא הדרה ומזדבנה הכא הדרה ומזדבנה ולכן ל"א ק"ו ולפ"ז בנדרים באומר מכאן ועד שאבוא ממקום פלוני דגם אח"כ תוכל לדור ל"א ק"ו וכיון דהתוס' כ' שבת מ"ג דיכול להקשות מרב אר"ה וע"כ ר"ה כרב ס"ל במוכר שדהו בשנת היובל ע"כ לא ס"ל כר"א דל"ש ק"ו כיון דהדרה ונדרה ואיך כ' תוס' דלר"א ניחא ומשמע דר"ה יוכל לסבור כר"א וצ"ע:

יג **וע'** בתורת גיטין תד"ה אבל נשאת כ' דאם האשה תתלה דבר של ע"נ בדבר שאין ע"נ שתאמ' הנאת תשמישך עלי אם לא אוכל ככר זה ויקיים בעל נדר א' אח"כ כשידרוה ב"ד על ככר אף שא"ב ע"נ יכול להפר כיון שבו תלוי ע"נ וקש' מכתובות ע"ב ע"ב דמקשה לא תתקשט ולא תיאסר ולישני שנדרה יאסור הנאת תשמישך אם לא אתקשט וקיים לה בעל ואח"כ נדרה שלא תתקשט ויכול הבעל להפר לדברי הת"ג וע"כ מוכח דלא כדברי' ודו"ק:

בעזר מרום מראשון נשלם חלק הראשון

קונטרס מנחת אהרן

אשר השאיר אחריו ברכת בני יחידי הרב החריף ובקי ירא וחרד מוה' אהרן ז"ל אשר גוע באביב חלדו ובמבחר ימי עלומיו בן כ"ב שנים לדאבון נפשי אשר מאנה הנחם על אבל יחיד בן יקר כמוהו וביום בא שמשו ונאסף נגהו צוה להוציא חידושיו לאור וקראם בשם מנחת אהרן שיהי' לתועלת נשמתו ולמנוחת נפשו הטהורה ואם כי הקונט' הזה הוא מעט בכמותו הוא רב באיכותו ומובטחני שיהי' דבריו לרצון לפני אדון כל כי הי' ירא את ה' ואוהב תורתו בכל נפשו ומאודו. ועד יום שבת נפשו אל האלהים אשר נתנה - הוא יום ו' י"ז אדר תרל"א יום המר והנמהר אשר בו אבדה תקותי ומשאת נפשי - שקד על דלתי התורה יומם ולילה ובאהבתה התעלס עד להפליא. כן אבטח שימצאו המעיינים דברים ערבים לאמתה של תורה ויהיו שפתותיו דובבות בקבר ונפשו תהי צרורה בצרור החיים:

סימן א

שלום וכ"ט לכבוד גיסי הרב הגדול החריף ובקי חכם ושלם כש"ת מוה' חיים טויבש נ"י ויופיע. וכעת אבד"ק סאסיב:

כמים קרים לנפש עיפה כן שבעה לה נפשי עונג ושמחה ממכתבו הנעים. וגם מחידושי תורה אשר כבדני ששתי כמוצא שלל רב. ואכתוב לגיסי אשר העלתה מצודתי בסוגיא דטבילת כלים. וגם אפלפל מעט בדבריו היקרים כיד ד' הטובה עלי. וזה החלי בעזר יוצרי:

א **הרמב"ם** בהלכות שבת פכ"ג פסק דאסור להטביל כלים טמאים בשבת מפני שהוא מתקן. ובפ"ד מהלכות יו"ט כ' דאסור להטביל משום שמא ישהא ויבוא לידי תקלה כרב ביבי בביצה י"ח והרגיש בזה אדונינו מהרש"א ז"ל בסוגיא. וכתב כת"ה לישב לפי מה דמבואר ברדב"ז אם מותר להגעיל כלי אסור ביו"ט דזה תלוי אי הטעם דטבילת כלים משום מתקן דוקא בטבילת כלים טמאים חשוב מתקן דל"ח למידי. אבל בכלים דאסורין דמותר להשתמש בצונן ל"ח מתקן ואי הטעם משום שמא ישהא גם הגעלת כלים אסורין אסור ביו"ט שמא יבוא לידי תקלה ומ"ה בשבת דבלא"ה אסור להגעיל משום מלאכה וגם לית לי' חמין כ' הטעם משום מתקן משא"כ ביו"ט דאית לי' חמין בלא"ה וליכא משום מלאכת דצורך א"נ שרי אסור משום שמא ישהא ע"כ תוכן דבריו:

והנה מלבד אשר ברמב"ם אינו שום רמז מדין הגעלת כלים אסורין מ"ש דאי הטעם משום מתקן מותר להגעיל כלים ביו"ט דל"ח מתקן הואיל וחזי להשתמש בהם צונן אמת שכ"כ הרדב"ז אבל צ"ע דבכלי בן יומו אסור להשתמש מה"ת והוי מתקן בהגעלה כמו באב הטומאה דאורייתא דג"כ חזי להשתמש בימי טומאתו ודוקא בתיקון דרבנן מחלק הה"מ הובא במג"א שכ"ג בין ולד הטומאה דיכול להשתמש ובין כלים חדשים משא"כ בתיקון דאורייתא וכבר הרגיש הפמ"ג סי' שכ"ג בזה. וע"כ צ"ל דהרדב"ז קאי בכלי שאב"י (אך צ"ע מ"ש שם דבעי ס' נגד הכלי ובכלי שאב"י ל"ב ס') ובכלי שאב"י גם טעמא דשמא ישהא ל"ש דהרי ליכא תקלה בדבר כמבואר ברדב"ז להדיא דלב' טעמי שרי ואי דשמא ישתמש בו דבר חריף א"כ לטעמא דמתקן אסור דמועיל התיקון לאיסור דאוריית' ושוב הוי כמו אב הטומאה וע' בהגהות אשרי בביצה וע' בהל' שבת סי' שכ"ג דמותר להדיח כלי איסור בשבת. וכתב שם הטו"ז ס"ק ז' הטעם דל"ה מתקן משום דל"ה רק כמסיר צואה בעלמא ול"ד לטבילת כלים דהוי מתקן בגוף הכלי ובפמ"ג מסופק שם היכא דצריך שפשוף א"ת מתקן עיי"ש וה"ה הגעלה. ובעיקר הדבר שכתבנו שמא ישתמש בו דבר חריף קשה הא דאמרינן בע"ז ע"ו קדירה שאב"י תשתרי ופירש"י אפילו לכתחלה וקשה

והרי יכול לבוא לידי תקלה בדבר חריף ועיין בפמ"ג סי' ק"ג הביא דברי הפ"מ שכ' וז"ל קדירות בפסח ישברו לשהינהו י"ב חדשים ותקלה לא שייך רק בגוף איסור ולא בכלי והדבר פלא דהרי כאן גבי טבילת כלים חיישינן לתקלה וצ"ע:

ב **ונ"ל** לישב דברי הרמב"ם דהנה בירושלמי מבואר דמערים אדם למלאות כלי טמא מן הבור ומטבילו עיי"ש. ונראה דאי הטעם משום דמתקן מותר להערים דלא מיחזי כמתקן אבל אי הטעם דשמא ישהא אסור להערים דגם בזה יש לחוש שמא יבוא לידי תקלה ונראה דגם רב ביבי סובר הטעם דמתקן אך דקשה לי' לר"ב אמאי תנן סתמא אין מטבילין והרי יש תקנה להערים מ"ה קאמר שמא ישהא אך בשבת דחמיר דצרכי א"נ אסורין גם לענין ערמה גזרי' משום מתקן ומ"ה כתב הרמב"ם ביו"ט הטעם משום שמא ישהא דנ"מ גם בהערמה אסור מטעם זה. אך לדברי הרמב"ם דכתב ב' טעמים משום מתקן ומשום שמא ישהא קשה דלפי הטעם משום מתקן יהי' טבילת כלים חדשים אסורין וכמו שאבאר ולטעם דשמא ישהא יהי' מותר דהרא"ש הביא דברי הרי"ף שהביא טעמא דר"י ור"ב וכתב עליו וז"ל מאי שייך האידנא טבילת כלים וגם לפי הטעמים שכתב מותר להטביל כלים חדשים ביו"ט אבל טעמא דרבה ורבא עיקר. ולפ"ז אסור להטביל כלים חדשים ע"כ ומאוד צ"ע דבריו דכמו דלטעמא דר"ב מותר להטביל כ"ח דדמי לולד הטומאה גם לטעמא דרבה ורבא מותר להטביל דל"ה מתקן כמו בולד הטומאה ונראה הכונה עפ"י דברי הה"מ דכ' לאסור כלים חדשים להטביל משום מתקן אף דהוי מדרבנן דל"ח למידי. ונראה דזה דוקא לטעמא דמתקן אבל לטעמא דשמא ישהא מותר להטביל כלים חדשים דהרי בולה"ט מותר להטביל אף דיותר יש לחוש שיבא לידי תקלה דלא בדיל מיני' שיכול להשתמש בו חולין כש"כ דכלים חדשים שאסור להשתמש שום דבר ל"ח שיבוא לידי תקלה. וגם לטעמא דשמא יסחוט דהוא טעמא דר"י מותר להטביל כלים חדשים ביו"ט. דבשלמא גבי טומאה שייך למיגזר משום בגדים טמאים שיבוא להטבילן ויבוא לידי סחיטה אבל בכלים חדשים מאי שייך בזה גזירה משום סחיטה דבכלים ל"ש סחיטה ולא שייך למגזר אטו בגדים חדשים. אך לטעמא דמתקן אסור כלים חדשים וכמ"ש וגם לטעמא דרבה שמא יעבירנו אסור בכלים חדשים דדוקא בולה"ט ל"ג דכהנים זריזין הם. אבל בכ"ח גזרינן הגם שיש לדחות דהרי בגמרא ל"פ לרבה אך דנגזור ולה"ט אטו אב הטומאה אבל לא משום שמא יעבירנה לולד הטומאה וכ' התוס' משום דבדרבנן אינו בהול כל כך. וא"כ גם בכ"ח ל"ג שמא יעבירנה. אך עיין לקמן מ"ש בישוב קושיות התוס' באופן דגם בדרבנן יש לחוש וע"כ לרבה אסור בכ"ח שמא יעבירנה וא"כ דברי הרא"ש נכונים דהרי"ף שהביא טעמא דר"י ור"ב מותר להטביל כ"ח דל"ש שמא

יסחוט וגם שמא ישהא כנ"ל. אבל לטעמא דרבה ולטעמא דרבא אסור בטבילת כ"ח אך דברי הרמב"ם קשה מאוד דלטעמא דמתקן אסור בכ"ח ולטעמא דשמא ישהא מותר ולמה סתם הדברים:

ג **והנה** בישוב קושית התוס' על הא דפריך בגמ' לרבה נגזור ולד הטומאה אטו אה"ט אמאי לא פריך בולד הטומאה נגזור שמא יעבירנה. ונראה דהנה המהרש"א הקשה לשיטת הי"מ שהביא רש"י מאי פריך נגזור ולה"ט אטו אה"ט דהרי אמרינן לעיל דטומאה ביו"ט לא שכיח. ותירץ בשעה"מ פ"ד מיו"ט ה' י"ח לפי מאי דכתב בספר הליכות אלי כלל תקפ"ו בהא דמילתא דל"ש ל"ג בה רבנן דוקא היכא דחד מילתא שכיח וחד לא שכיח דליכא למיטעי אבל היכא דתרווייהו לא שכיח גזרו ומ"ה מיושב קושית המהרש"א דלעיל משני שפיר דטומאה ביו"ט ל"ש ול"ש למיגזר אטו דעיו"ט דשכיח. אמנם למאי דמקשה בתר הכי דנגזר ול"ה אטו אה"ט דגם אה"ט ביו"ט ל"ש יש לגזור עי"ש. ולפי"ז מיושב שפיר קו' התוס' דהגמרא לא מצי להקשות דלגזור ולד הטומאה שמא יעבירנה דאמרינן טומאה ביו"ט ל"ש. אבל פריך דלגזור ולד הטומאה אטו אה"ט ביו"ט דאה"ט ג"כ ל"ש ומל"ש ללא שכיח גזרינן אך קשה לי על דברי הליכות אלי מאדונינו מהרש"א זצ"ל קושיא גדולה דהרי הגמרא מקשה לעיל דנגזור השקה אטו הטבלה ומשני אי אית ליה מים יפים הני למ"ל ואלא דלית ליה מיזהר זהיר ופירש"י דהוי השקה מילתא דלא שכיח ול"ג רבנן ולדברי הליכות אלי דמצא שכיח ללא שכיח גזרינן א"כ יהיה אסור להשיק מים שנטמאו ביו"ט אטו כלים שנטמאו באה"ט ביו"ט דאסור דהוי מכין מיום טוב לחול וזה הוי מלא שכיח ללא שכיח וגזרינן בזה וצ"ע:

ד **ולדברי** הש"ס הנ"ל דל"ג בהשקה משום דלא שכיח נראה הטעם דס"ל לר' לקמן אין מטבילין ואין משיקין דרבי לשיטתו דס"ל בנזיר נ"ה ע"א הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדול דרבי מטמא ורבנן מטהרין ואמרינן התם דפליגי במילתא דל"ש אי גזרו בה רבנן דרבי סבר דאף בלא שכיח גזרו רבנן עיי"ש ומ"ה רבי אוסר השקה כשיטתי' דמילתא דל"ש גזרו בה רבנן והוא נכון ועיקר והא דאמרינן לפי המסקנא דמתניתין איירי לרבי ביו"ט והטבלה אסור והשקה מותר והרי רבי גזר ומדל"ש נראה דדוקא בשבת דצורך א"נ אסור גזר רבי השקה אטו הטבלה אבל ביו"ט דלצורך א"נ מותר כל המלאכות ל"ג רבי במדל"ש באוכל נפש עצמו וזה ישוב נכון לדברי התוס' שהקשו בהא דאין משיקין בכלי עץ משום שיטמא הכלי ויטבול אותה ואמאי והרי איכא תרתי לטיבותא חדא דנטמא ביו"ט ועוד דנטמא בולה"ט ולמאן דמוקי לה בשבת ניחא אבל ביו"ט קשה עיי"ש. ולמ"ש ניחא דלעיל אמרינן דל"ג בולה"ט רק בכהנים והוי מילתא דל"ש ול"ג רבנן וגם ביו"ט

דל"ג אטו עיו"ט משום דטומאה ביו"ט מדל"ש וא"כ לרבי דגזר גם במילתא דלא שכיח א"כ גם בנטמא ביו"ט וגם בנטמא בולה"ט אסור לרבי דגזרינין במדל"ש ודוקא השקה במים ל"ג רבי וכמ"ש דהוי אוכל נפש אבל בכלי עץ שנטמא בולה"ט גזר רבי ומיושב קו' תוס'. ומעתה לרבי דאוסר גם בדרבנן להטביל ביו"ט א"כ גם טבילת כלים חדשים אסור ביו"ט אף דהוי דרבנן ולרבה ג"כ אסור להטביל כלים חדשים דגזור שמא יעבירנה דגם בדרבנן חיישינן והא דלא מקשה לעיל נגזור בולה"ט גופה שמא יעבירנה כמ"ש דלא שכיח אך ממילתא דל"ש ללא שכיח גזרו בה רבנן ונכון מה שכתבתי לעיל ודו"ק:

ה **ולישב** קו' התוס' למה לא מקשה בהשקה גופה שמא יעבירנה נ"ל דהנה הר"ן הקשה אמאי ל"ג במילה בשבת שמא יעבירנה ותי' דבשופר ובסוכה כ"ע טרידין ולא יזכירו אותו אבל הכא אינו טרוד אך אבי הבן לבד ובזה מיושב קו' התוס' דהמקשה ידע ג"כ דמאן דאית לי' מים יפין אינו משיק וכמו דקאמר ותסברא:

אך המקשה סבר דמילתא דל"ש ג"כ גזרו וכמו דסבר רבי בנזיר נ"ה והשיב לו המתרץ דבמילתא דל"ש ל"ג שמא יעבירנה ומ"ה לא הקשה בהשקה נגזור שמא יעבירנה דהואיל דכ"ע אינן טרודין ל"ג שמא יעבירנה דיזכירו אותו כמו גבי מילה אבל הקשה נגזור השקה אטו הטבלה ואז כ"ע טרידין וגזרינן שמא יעבירנה ודו"ק:

ו **והא** דגזרי' גבי הטבלת כלים שמא יעבירנה אף דהוי רק מדרבנן דחיוב לטהר ברגל היא אסמכת' ורש"י והשיטה מקובצת כ' הטע' דשמא יעבירנה משום דבהול לדבר מצוה ובדרבנן ל"ש הך טעמא וכעין זה כתב בטעה"מ לענין טעה בדבר מצוה וטבילת כלים הוי רק מדרבנן לדעת קצת פוסקים ובמגילה ניחא דהואיל והכל טרידין ואפילו נשים חייבות במקרא מגילה נראה דיותר יש לחוש לשמא יעבירנה אף דאינו בהול כ"כ. ולזה נראה ביאור דברי הגמרא במגילה ד' אריב"ל נשים חייבות במקרא מגילה שאף המה היו באותו הנס ואריב"ל שואלין ודורשין במגילה בפורים שחל בשבת ומקשה מאי ארי' פורים אפילו יו"ט נמי ומשני מ"ד נגזור משום דרבה קמ"ל ומאי שייכות הך דאמר ריב"ל פורים שחל להיות בשבת להך דנשים חייבות. ולפ"ז ניחא דה"א הואיל דאמר ריב"ל דנשים חייבות במ"מ דגם אסור לעיין במגילה בשבת הואיל והכל טרידין קמ"ל דמותר. והנה זה שייך דוקא במ"מ אבל בטבילת כלים דמצוה ביו"ט הוא משום שלמי שמחה וחגיגה ונשים פטורות וכמ"ש בטורי אבן בר"ה ט"ו ע"ב דנשים פטורות מלטהר ביו"ט הואיל דחייב אדם לטהר א"ע ברגל ל"ה רק מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא ועיין במ"ל פט"ז מהלכות טומאת אוכלין שהביא כן בשם הרמב"ן אמאי ניחש שמא יעבירנה דהואיל דאינו בהול כ"כ ואם בהול נשים יזכירו אותו. אך נראה דאין הפירוש שמא יעבירנה ד'

אמות בשוגג מתוך שהוא בהול אך דגזרינין הואיל דשרי לי' להטביל אף דהוה מתקן אך משום מצוה יתיר לו ג"כ להעביר ד' אמות ברה"ר במזיד ויאמר דמשום מצוה מותר ובזה מיושב הא דקשה להר"ן שכ' הטעם דל"ג במילה שמא יעבירנה משום דאין הכל טרודין בי' ובהזאה דע"פ ניחא דהכל טרידין בפסח אך הא דאמרי' ביומא ח' ע"ב בהזאה דכ"ג שבות הוא וא"ד שבת והרי שם אין הכל טרודין ולמאי ניחש לה אך לפמ"ש ניחא דגם שם יהי' סבורין דמותר דהואיל ומתקן שרי משום מצוה אתי ג"כ להתיר העברת ד' אמות (ושם העירותי ישוב נכון מה דמקשין להגאון הצל"ח שכ' בפסחים דף פ' דהזא' בשלישי ל"ה מתקן הואיל ועדיין טמא ומותר בשבת מהא דא"ר ביומא דכהן השורף את הפרה מפרישין לי' ברביעי בשבת שיתרמי רביעי שלו בשבת ופירש"י ולא יפסיקו הזיותיו אך פעם אחת עיי"ש. ולדברי הצל"ח דהזאת שלישי ל"ח מתקן ומותר ביו"ט למה מפרישין ליה ברביעי הרי מותר להזות גם בשבת וכבר הקשה כן בנוב"י תנינא. ולכאורה י"ל דניהו דמתקן ל"ה עכ"פ מיחזא כמתקן הוי וא"כ יש לחוש לשמא יעבירנה במזיד ד' אמות דיאמרו משום מצוה מותר אך כ"ז אינו שוה לי כי הצל"ח כתב בעצמו בפסחים דף פ' דבחגיגה ל"ג שמא יעבירנה הואיל ואין הכל טרודין שזה מביא היום וזה מביא למחר והק"ל מהא דיומא ח' דאין הזאה שלישי דוחה שבת למאי ניחוש לה אי משום שמא יעבירנה ל"ש דאין הכל טרודין ומתקן לא הוי וכמ"ש הצל"ח והנלע"ד ליישב קו' זו דזה אי הוי מתקן בשלישי תלוי בפלוגתא דאמוראי בשבת צ"ד ע"ב גבי התולש סימני טומאה אחת משלש ר"נ אמר חייב דאהני מעשיו דאי משתקלא חדא אחריתי אזלא לה טומאה ור"ש אמר פטור ועיי"ש בהא דאפיק חצי זית מכזית ומחצה וא"כ ה"ה הזאה בשלישי ג"כ תליא בזה דלר"נ דאמר התם דחייב אף דהשתא אינו מועיל כלום דהרי יש ב' שערות הואיל ואי משתקיל עוד שערה אהני מעשיו וחייב גם הזאה שלישי הוי מתקן דאם עוד יזה עליו בשביעי יהי' טהור ולר"ש דאמר התם דפטור הואיל והשתא אינו מועיל כלום פטור גם כאן פטור ומ"ה ניחא דשם בפסחים כתב הצל"ח למאן דאית לי' כר"ש וביומא אזל' הגמרא לר"נ והוי בשלישי ג"כ מתקן דאהני מעשיו ודו"ק בזה). ומעתה לפמ"ש דהואיל אי חזינין דמתקן פטור אתי ג"כ להעביר ד' אמות ברה"ר ולא שייך לומר דיזכירו אותו ממילא מיושב קו' התוס' שהקשו דבהשקה גופא נגזור שמא יעבירנה דניחא דבהשקה לא מיחזי כמתקן ולא אתי להעביר ד' אמות ובהול לא הוי משום דהוא דרבנן וכמ"ש ומ"ה מקשה דנגזור השקה אטו הטבלה ובזה הבנתי דברי התוס' מגילה ד' שהקשו דאמאי לא גזר במילה שמא יעבירנה ותי' דבמילה הואיל ואין אדם מל אלא א"כ הוא בקי ל"ח שמא יעבירנה דהחשש רק שמא ילך אצל בקי

וקשה דהא גם בטבילת כלים אמרי' שמא יעבירנה והרי כל אדם בקי איך מטבילין כלים ולדברינו ניחא דגזרינן הואיל ומתקן שרי ואתי ג"כ למישרי ד' אמות ולא מטעם דבהול ומה"ט ג"כ ניחא הא דקאמר במגילה ובסוכה והיינו טעמא דשופר וה"ט דמגילה ולא קאמר ה"ט דטבילת כלים משום דהתם הוי הטעם משום דבהול אתי להעביר ד' אמות בשוגג והכא הוי טעמא אחרינא דאתי להעביר ד' אמות במזיד. ולזה ניחא מאי דכתב רש"י ז"ל לעיל גבי ושוין שמשיקין את המים ואין מטבילין כתב רש"י הטעם דמתקן וקשה הרי לשיטת רבה אין הטעם משום מתקן רק שמא יעבירנה ובזה ניחא ג"כ דאי לאו טעמא דמתקן ל"ה גזרינן שמא יעבירנה וכמש"ל ודו"ק:

ז **ובעיקר** גזירה דשמא יעבירנה צ"ע אמאי ניחוש והא הוי טעה בדבר מצוה ופטור וכבר הקשה כן בטעם המלך ה' שופר אך ראיתי שם מביא דברי התוס' סוכה מ"ב דטוע' בדבר מצוה ל"ה רק היכא דרמי עליו וא"א לעשות ע"י אחר דהיינו לולב אבל חטאת דאפשר ע"י אחר לא וצ"ע דהתוס' כתבו התם אך להוה אמינא אבל לא לפי האמת דהרי אמרינן התם אומר הי' ר"י עולת עוף שנמצא בין אגפים ואכלו וקא סבר חטאת היא פטור וכן צ"ע בספר אהל דבר להגאון ר' דוד דייטש שכ' ליישב קו' הצל"ח על הרמב"ם דמי שנתחלף לו צלי של פסח בנותר דחייב והרי הוי טועה בדבר מצוה ותי' בשם התוס' סוכה הנ"ל דהיכא דיכול לעשות ע"י אחר לא הוי טועה בדבר מצוה והרי זה ל"ה לפי האמת וצ"ע. ואאמ"ו נ"י הקשה אהא דכתבו התוס' שם דחטאת א"צ הכהן המקריב לאכול והרי אמרינן ביבמות מ' יכול רצה הוא אוכלה רצה כהן אחר אוכלה ת"ל מצות תאכל מצוה וכ' התוס' דהכא יליף דכהן המקריב צריך הוא לאכול ממנה עיי"ש ושמא דוקא גבי מנחה צריך שיאכל ממנה ודו"ק (ע' לעיל סי' כ"ט א' ב'):

ח **נסתפקתי** הא דאמרינן דטעה בדבר מצוה פטור אי דוקא היכא דהוה שוגג. אבל באומר מותר דהוי קרוב למזיד כדאמרינן במכות ד' אי הוי ג"כ טועה בדבר מצוה ונ"מ לפי מאי דבארתי לעיל דהכא גזרינן הואיל דמיחזי כמתקן שרי אתי למישרי ג"כ להעביר ד' אמות ברה"ר במזיד ומשום מצוה יאמרו דשרי וא"כ ל"ק הרי הוי טועה בד"מ דאנן גזרינן דאתי למישרי במזיד. ומזה י"ל הא דבשבת ל"ד אהא דאין מטבילין כלים בשבת לא הקשה מ"ט ולהנ"ל ניחא דשם מיירי בשבת דליכא מצוה שפיר גזרינן שמא יעבירנה. אך בביצה מיירי בשבת שלפני הרגל דהוי מצוה ל"ג שמא יעבירנה דהוי טועה בד"מ ומשני רבה דאפ"ה גזרינן או כמ"ש דאומר מותר ל"ה טועה בד"מ או דהוי רק מדרבנן ול"ה טועה בד"מ דאינו בהול:

ט **והנה** הרמב"ם בפ' כ"ג משבת כ' דאין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת מפני שנראה כמתקן ואח"כ ה' י"ד חזר וכ' דאין מגביהין מפני שנראה כמקדיש. ועוד מפני שהוא כמתקן ולמה לי' לכפול הדבר וגם למה לי' ב' טעמים. ונראה לישב דבתחלה קאי לענין איסור שעשה בהחולין שהפריש מהם תרומ' וכ' מפני שהוא כמתקן וקמ"ל דעשה איסור בגוף החולין ומ"ה קנסינן לי' שלא לאכול כמ"ש בה' ט"ו ובתר הכי כ' דתרומה גופא שהפריש דגם בהם איתעביד איסורא דהוי כמקדיש. וזה הטעם ל"ש לאסור החולין שמהם הופרש אך דבתרומה כ' הטעם מפני שהוא כמקדיש ואח"כ קמ"ל דבתרומה נמי הוי מתקן דס"ד דבתרומה ל"ח מתקן משום דלישראל אסור וע"כ חידש דגם בזה הוי מתקן לגבי כהן. והדברים ברורים בעזהש"י:

י **והנה** בשבת קי"א ע"ב בתוס' ד"ה מסוכרייתא הקשו בהא דאמרינן דנדה מערמת וטובלת בבגדיה ול"ג דילמא אתי לידי סחיטה ותי' דמצוה שאני ותמי' לי דהרי בביצה י"ח מקשה מהך דנדה מערמת וטובלת בבגדיה דילמא אתי לאטבולי בעינייהו ומשני מתוך שלא הותרה לה אלא ע"י מלבוש זכורה הוא ואח"כ אמר ר"י גזירה משום סחיטה ואמרינן איתיבי' כל הני תיובתא ושני כדשנין ולפ"ז על הא דנדה מערמת בבגדיה וטובלת משני כדלעיל מתוך שלא הותרה אלא ע"י מלבוש זכורה הוא. ואיך כ' התוס' דל"ג שמא יסחוט משום דהוי מצוה וצע"ג. ועוד קשה על תוס' דהרי גם בטבילת כלים הוי מצוה לצורך הרגל וכמ"ש בשיטה מקובצת ומ"מ אמר ר"י דגזרינן שמא יסחוט ואף בכלים דלא שייך בהו סחיטת וכש"כ הך דמערמת בבגדים בודאי יש לחוש משום סחיטה אף דהוי מצוה ולחומר הנושא נ"ל לישב דשם לא מקשינן רק דילמא אתי לאטבולי בעינייהו וא"כ גם על ר"י מקשה הכא ואמאי לא מקשה גם לר"י דנגזר שמא יסחוט ועוד דל"ש לזה מתוך שהותרה לה אלא ע"י מלבוש זכורה היא ול"ח שמא אתי לאטבולי בעינה. ועדיין ניחוש לשמא יסחוט כשטובלת בבגדים וע"כ כמ"ש התוס' דהיכא דמצוה ל"ח שמא יסחוט ורק דגמרא מקשה דילמא אתי לאטבולי בעינה ואז לא יהי' מצוה וע"ז משני כדשנין מתוך שלא הותרה וכו'. וא"כ אדרבה יש ראי' מסוגיא זו לדברי הפוסקים דבטבילת כלים ליכא מצוה ודלא כסמ"ג דאל"כ גם כאן בטבילת כלים איכא מצוה ואפ"ה גזרינן:

יא **ולמ"ש** דר"י ע"כ ס"ל דטבילת כלים ביו"ט ליכא מצו' מיושב קו' התוס' בבא דהדר ביה רבא דנימא דהדר מהך דמשני טעמא דמתניתין משום מתקן אך משני או כרבה או כר"ב ולא תיקשה אדם נמי ונראה למ"ש לעיל דבדרבנן ל"ח לשמא יעבירנה אך הכא חיישינן דהואיל ומחזי כמתקן ושרי אתי להעביר ברה"ר משום מצוה וביו"ט לא

סגי לן בטעמא דמתקן דצרכי א"נ שרי וא"כ גם רבה ע"כ יסבור ג"כ טעמא דמתקן דאי לא ל"ח לשמא יעבירנה ור"ב דאמר הטעם דשמא ישהא ע"כ ג"כ סובר בשבת הטעם דמתקן דהש"ך כ' ביו"ד סי' נ"ז דלזמן מועט ל"ח לתקלה וא"כ אמאי אסור בשבת וע"כ סובר בשבת הטעם דמתקן ומ"ה ניחא דברי הרמב"ם דלעיל שכתב בשבת הטעם דמתקן וביו"ט הטעם דשמא ישהא וממילא גם לר"ב אסור משום מתקן בשבת וביו"ט אינו אסור משום מתקן דצורכי או"נ מותר וא"כ ביו"כ ג"כ אסור לאדם ליטבול מטעם זה והא דלא פריך רק לרבא א"ה אדם נמי משום דרבא בפי' אמר הטעם דמתקן וכר"י נראה דרבא ג"כ לס"ל דהפנ"י הקשה מאי פריך א"ה אדם נמי והרי באדם איכא מצוה ליטבל קודם הרגל ומ"ה לא העמידו דבריהם אך י"ל דקים לי' להש"ס דרבא סובר דבטבילת כלים ביו"ט ג"כ מצוה וכשיטת הסמ"ג ואפ"ה גזרינן וממילא לס"ל כר"י דאמר שמא יסחוט דהיכא דאיכא מצוה ל"ג וכמ"ש התוס' בשבת הנ"ל ומיושב קו' התוס' בטוב טעם דרבא ע"כ ס"ל משום מתקן ודו"ק:

יב **והנה** מה שנסתפקתי לעיל היכא דאומר מותר אי הוי טועה בדבר מצוה יש להוכיח מדברי המהרש"א בפסחים ד' ע"ב על רש"י ד"ה מה לי שאינן ראוין שכ' אף דבעוקר נמי מיירי שטועה בדבר שמותר לשחוט שלא לשמו דאל"כ הוי מזיד ואפ"ה לא הוי טועה בדבר מצוה דדוקא היכא שהוא טועה כעין דב' תינוקת אבל היכא שאומר מותר ל"מ טועה עיי"ש והסברא נראה כמ"ש התוס' במכות דף ט' הטעם דאומר מותר לא הוי איסור וקרוב למזיד הוא משום דהוה לי' ללמוד עיי"ש. ובזה מיושב הא דגזרינן בשופר שמא יעבירנו והקשה בטעה"מ דהרי שופר הוי דאורייתא וא"כ יהי' טועה בדבר מצוה ופטור ולדברי ניחא דגם בשופר יש לחוש הואיל דתקיעות שופר ביו"ט שבות יסברו הואיל ושבות שרי לצורך מצוה מותר ג"כ להעביר ד' אמות ברה"ר ולא יהי' טועה בדבר מצוה דהוי לי' ללמוד והוא ישוב נכון. ובזה מיושב קו' המהרש"א בחולין ד' פ"ד ע"ב שהקשו שם התוס' אהא דספיקו דוחה יו"ט והא טעמא דשמא יעבירנה ל"ש ביו"ט וכ' דספיקה דוחה יו"ט דתקיע' הוא משום שבות עיי"ש והקשה מהרש"א דהיכא בעי למילף מק"ו לאסור ביו"ט מספק משום איסור תקיעה והרי חזינן דבשבת לא אסרינן תקיעת שופר אך משום שמא יעבירנה והנה לדברי המג"א בסי' תקפ"ח דלא אמרינן בשבת הטעם משום שמא יתקן כלי שיר וכתב דא"כ ביו"ט נמי יש לגזור וא"כ בטלת מצות תקיעות שופר ואם נאסר בשבת ולא ביו"ט מיחזא כחוכא וחטלולא וא"כ בלא"ה ל"ק קו' המהרש"א דבשבת ג"כ תקיעה שבות והא דלא אסרינן בשבת משום שבות דתקיעה דא"כ ביו"ט נמי נאסר ובטלת מצות תקיעת שופר ולזה צריך הטעם דשמא יעבירנה אבל לפי מאי דכתבתי

לעיל דעיקר גזירה דשמא יעבירנה הא משום שיראה דתקיעה שרי אף דהיא שבות אתי למישרי ג"כ ד' אמות ול"ה טועה בד"מ הוי קרוב למזיד ומשום שבות דתקיעה לבד ל"ה דחינין מצוה דאורייתא מיושב ג"כ קו' המהרש"א דהרי בשבת ג"כ עיקר האיסור נצמח משום דתקיעה שבות הוא ושפיר ילפינן דספיקה דוח' יו"ט ודו"ק בזה מיהו קצת צ"ע בלולב מ"ט חיישינן שמא יעבירנו וי"ל:

יג **ולמ"ש** לעיל בשם הירושלמי דמותר להערים לכאורה קשה אמאי לא תוזכר בש"ס דידן היתר דהערמ' ונרא' דבזה מיושב מה שהקשה בפנ"י דאמאי לא מקשה בשבת אהא דאין מטבילין כלים מ"ט ונראה דאגוף הדין דאין מטבילין לא הקש' מ"ט דידע דאסור משום דנראה כמתקן אך ה"א דבמתניתן אמרי סתמא אין מטבילין ומשמע דגם דרך הערמה אסור שאל מ"ט דבזה ל"מ כמתקן ובשבת לא מקשה דהתם לא נחית התנא להשמיענו כל דיני טבילה אך הכא דנחית התנא להשמיענו היתר טבילה ג"כ דתנא משיקין את המים ומדלא השמיענו דמותר להערים בכלים ש"מ דאסור שאל מ"ט ותי' רבה דאסור משום שמא יעבירנה. ובזה מיושב ג"כ הא דכתב רש"י במטביל כלי ע"ג מים לרבה דאסור משום מתקן דרבה ג"כ סובר דאסור משום מתקן אך דהגמרא הקש' למה אסור ע"י הערמה ורבא ג"כ משני דאפ"ה גזרינן בהערמת דאסור משום דגזרינין אטו מתקן ומ"ה מקשה דאי הערמה אף דאינה מיחזה כמתקן אפ"ה גזרינין יש לחוש ולגזור גם באדם ודו"ק:

סימן ב

בענין הנ"ל ובסוגיא דקופיץ:

א **והנה** מ"ש לעיל בשם הש"מ דהטעם דגזרינין ש"י הוא משום דבהול לקיים המצו' ועיין באבני מלואים סי' י"ד שהביא שם בשם השיטה דדוקא במצוה דאורייתא גזרינן שמא יעבירנה ולא במצוה דרבנן והקשה עלי' מהא דגזרינן במגילה דהוי ג"כ מדרבנן ונראה לישב דבמגילה הואיל דהוי דברי קבלה וכדברי תורה דמיא והשיטה סובר דטבילת כלים הוי מצוה דאורייתא דהא דילפינן בר"ה ט"ו מוהזהרתם ל"ה אסמכתא וכמו דמשמע מהרמב"ם דהוי דאורייתא. ובזה נ"ל לישב מאי דהקש' התוס' בפסחים דף ע' אהא דסכין שנמצא בי"ד שוחט בה מיר בי"ג שונה ומטביל דמשני לעולם רבנן וכגון שבא בשבת ואמאי לא הקש' אי בשבת היכא שרי להטביל כלים והא קיי"ל דאין מטבילין כלים בשבת המהרש"א וקשה אי בשבת אמאי אסור לשחוט בו והא בודאי טובלו מע"ש דהרי צריך לחגיגת ט"ו וע"ז לא שייך תירוצם של התוס' עיי"ש וגם הצל"ח הקשה דאמאי צריך להקשות מדסיפא בשבת מכלל דרישא לאו בשבת ואמאי לא מקשה בפשיטות

דאי רישא בשבת ואפ"ה אסור קופץ והא תנן בסיפא דאם חל י"ד בשבת מותר גם קופץ דבודאי טובלו מאתמול וגם קשה דמאי צריך לשנויי דלעולם רבנן וכגון שבא בשבת וחגיגה א"ד שבת והרי יכול להיות דאתיא כבן תימא ואין בו משום שב"ע דהרי התרצן בודאי סובר דמותר להטביל כלים בשבת דאל"כ אמאי לא ישחוט בקופיץ והרי צריך לחגיגת ט"ו ובודאי טובלו מאתמול בע"ש כקו' מהרש"א וע"כ דמותר להטביל בשבת א"כ לא הי' לו להטביל הקופיץ מע"ש דהא אפילו אין בחגיגה משום ש"ע הא ודאי דלא דחי' שבת רק שחיטתה אבל אסור לשבור ע' בשבת כיון שהרי הוא כפסח ואין נאכל רק בלילה א"כ מש"ה אסור לשחוט בו דלמה לי' לטבול בע"ש והרי קופיץ אין עומד רק לשבירת עצמות ויהי' לו זמן לטבול בשבת רגע אחת קודם ב"ה ויהי' לו ה"ש אבל סכין דעומד לשחיטה בודאי טובלין מע"ש דצריך לשחיטת הפסח ומ"ה מותר לשחוט בו וא"כ אדמוקי לה כגון שבא בשבת דליכא חגיגה והרי גם לב"ת ניחא אף דאיכא חגיגה בשבת ואפ"ה סכין מותר לשחוט וקופיץ אסור וגם קשה הקו' הגדול' שהקשה בשב"י על הר"י מאוריליניש הובא ברא"ש פסחים קט"ז דכשחל ע"פ בשבת מביאין החגיג' מע"ש דנאכלת ליום ושני לילות דאוקי לילות בהדי ימים וא"כ קשה מאי משני כגון שבא בשבת דליכא חגיגה והרי גם בשבת איכא חגיגה דבא מע"ש וצריך לשבור עצמות:

ב **ונראה** דהנה השיט' מקובצת כתב הא דאסור להטביל כלים בשבת לטעמא דרבה הוא משום דבהול לקיים המצו' ודוקא בדאורייתא יהא גזרינין. אבל בדרבנן ל"ג (יהא דתנן בשבת ל"ד דאין מטבילין הכלים ושם לא מיירי בשבת שלפני החג צריך לומר לדברי השיטה דגם רבה ס"ל טעמא דמחזי כמתקן אך במקום מצוה שצריך לטבול לצורך החג אי לאו ט טעמא דשמא יעבירנה ל"ה אסרינן טבילת כלים ומ"ה צריך לטעמא דשעא יעבירנה ובשבת דליכא מצוה ול"ש טעמא דבהול אסור משום דמיחזי כמתקן ודוק בזה) וא"כ מ"ה בפסח דאיכא מצוה דאורייתא ובהול אסור ליטבל בשבת משום שמא יעבירנה אבל בחגיגה דהוא דרבנן מותר להטביל דל"ג ש"י דבדרבנן אינו בהול ומ"ה בסכין דעומד לשחיטה הפסח דהוא דאורייתא טבלו בעלים ודאי מאתמול בע"ש דבשבת אין יכולין ליטבל משום שמא יעבירנה ומ"ה א"צ ליטבל אבל קופיץ דאינה עומד לשחיטה אף דחל ע"פ בשבת בעלים לא אטבלי' מאתמול דהרי עומד לחגיג' דהוי מדרבנן ויכול להטבילו בשבת ומ"ה הפי' בגמרא כך הוא לעולם רבנן וכגון שבא בשבת ואף דאיכא חגיגה בשבת שהביא אות' מע"ש כדברי הר"י מאוריליניש אך דאתיא כרבנן דחגיגת י"ד מדרבנן ומ"ה סכין שנמצאת בי"ד שחל להיות בשבת שוחט בה מיד דבודאי אטבלי' בעלים מע"ש דבשבת אסורין לטבול דעומד למצו' דאורייתא וש"י וקופיץ אף

דמביא חגיג' בי"ג בע"ש לר"י מאורליינש הואיל דעומד רק לשבירת עצמות בודאי בעלים לא אטבלי' מאתמול דיכול לאטבולי בשבת דאינה עומד למצו' דאוריית' ומ"ה צריך לטבול ומיושב קו' התוס' דאי בשבת אמאי שונ' ומטביל והרי אסור להטביל כלים בשבת דשונ' ומטביל קאי בקופיץ דעומד לחגיג' דהוא דרבנן ול"ג שמא יעבירנה דאינו בהול והרא"ש פסק בביצה י"ח שם כרב' דהטעם שמא יעבירנה וגם מיושב קו' המהרש"א אי בשבת הרי בודאי גם קופיץ טבלותו בעלים מע"ש דהרי צריך לחגיגת ט"ו ואמאי שונה ומטביל דז"א דגם בעלים יכולים להטבילו בשבת לצורך חגיג' י"ד אף דחגיגת ט"ו הויא דאורייתא הואיל ובלא"ה בעלים יוצרכו להטבילו בשבת לצורך שבירת עצמות דחגיגת י"ד ממילא יהי' כשר לחגיגת ט"ו דסתם קופיץ אינה עומד כלל לשחיטה רק לשבירת עצמות ובודאי לא בהול ומותר וממילא מיושב הקו' העצומ' לר"י מאורליינש כי משני כגון שבא בשבת בא חגיגה מע"ש ואפ"ה קופץ שונה ומטביל דבודאי לא אטבליה בעלים בע"ש דיכול להטבילו בשבת וגם ניחא הא דלא משני דב"ת הוא דאי ב"ת א"כ החגיג' די"ד היא דאורייתא ובודאי אטבליה מאתמול דהרי לב"ת אסור לטבול גם קופץ בשבת דטריד לאכול רגיל דהיא מצוה דאורייתא וצריך הקופץ לאכול בו ולשבור בו עצמות ובהול ואסור ואמאי שונה ומטביל וניחא ג"כ הא דלא מקש' רישא לסיפא דברישא שונה ומטביל אף בשבת ובסיפא אינו שונה ומטביל דהרמב"ם פירש בפי' המשניות לשקלים דסיפא דשוחט בה מיד אסכין קאי ומ"ה בסכין ניחא דשוחט בה מיד דבודאי אטבלי' בעלים מאתמול אבל קופץ ברישא אף דחל בשבת בעלים לא אטבליה מאתמול דהרי יכולין להטבילו בשבת ומ"ה ל"פ אך מדסיפא בשבת מכלל דרישא לאו בשבת והוא כפתור ופרח בעה"י (ול"ק לפ"מ שכ' לעיל דלרבה דאמר ש"י אית לי' ג"כ טעמא דמתקן היכא דל"ה מצוה א"כ גם בקופץ יהי' אסור להטביל נראה דהואיל דהוי מצוה דרבנן עכ"פ ל"ג בזה ג"כ משום מתקן וגם שמא יעבירנה ל"א דאינו בהול ודוקא היכא דליכא שום מצוה גזרינן אטו מתקן וכמו דלרבא דאמר עיקר הטעם משום מתקן בולה"ט ל"ה מתקן הואיל דהוי מדרבנן גם לרבה כן ניחא בעה"י):

ג **עוד** נראה לישב קו' התוס' דהנה בנטמא בולד הטומא' ביו"ט מותר וכתב רש"י שם בביצה י"ח הטעם דל"ה יכול להטבילו מעיו"ט. והנה הט"ז בסי' שכ"ג כתב דגם בנטמא בולד הטומא' בשבת מותר וא"כ הכא לנטמא באב הטומאה ליכא למיחש גם בקופץ דבודאי טבלוהו בעלים דצריך לחגיגת ט"ו וכמ"ש המהרש"א ואב הטומא' אסור דהוי מתקן גמור אך דחיישינן דילמא נטמא בולד הטומא' וא"כ בנמצא בשבת דאי אפשר להטביל מע"ש אף דנטמא בע"ש הוי כמו נטמא בשבת וא"כ שפיר שונה ומטביל ודברי

א"ז הטו"ז יש להקשות עלי' מדברי התוס' במס' ביצה י"ח ע"ב ד"ה ושוין שמשיקין שהקשו שם לרבי אמאי אין משיקין בכלי עץ והרי נטמא בולה"ט וכתבו שם התוס' ולמאן דמוקי כרבנן ובשבת ניחא דרצונם לומר דבשבת אסור אף בנטמא בולה"ט וא"כ קשה להטו"ז שכ' דגם בנטמא בשבת מותר בולה"ט ואולי יש לישב דהתוס' כ' זאת אך למאי דקשה לן דאמאי אין מטבילין גם בכלי עץ וכתבו למאן דמוקי לה כרבנן ניחא דאז צריכין לדחוק ולומר דנטמא ביו"ט מטבילין דוקא ביו"ט ולא בשבת אבל לפי תירוץ התוס' דהטעם דאסור לגרום טומא' ואף ביו"ט א"כ גם לרבנן אפילו נטמא בשבת בולה"ט ג"כ מותר והטעם במתניתין דאין משיקין בכלי עץ לרבנן ג"כ מהך טעמא דאין לגרום טומא' ביו"ט או בשבת ודו"ק:

ד **ומדי** דברי בענין זה אבאר דברי התוס' פסחים נ"ט ע"ב ודברי הירושלמי הובא שם וז"ל והקטר חלבים כ' לא ילין וכו' עד בוקר ואמורי חול קריבין ביו"ט אר"א בי"ד שחל להיות בשבת ועיין במפרש שפי' דרוצה להוכיח דהקטר חלבים ואיברים דוחין שבת ופירש לא ילין חלב חגי ואימרי חול קריבין ביו"ט בתמיה ול"ל קרא שלא להקריב אימורי פסח ביו"ט ושני בי"ד שחל להיות בשבת אסקינין וקמ"ל קרא דלא יקריבן אלא ביום עיי"ש ודבריו תמוהין ועיין בשבת קי"ד דאמרינן התם דבין לר"י ור"ע אימרי שבת קריבין ביו"ט ועיין בפסחים נ"ט ובירושלמי פ"ק דר"ה פירש המפרש בעצמו פי' אמת וכן משמע מתוס' כאן. והנה מ"ש התוס' בשם הרשב"א שלב"ת דיליף דחגיגה באה מלא ילין זבח חג הפסח האיך מתוקם האי קרא בשבת והרי מודה דל"ד שבת כדמוכח התם והנה כבר הקשו המפרשים אמאי לב"ת ל"ד שבת והרי לב"ת חגיגת י"ד דאורייתא ומסוגיא מוכח להיפך דמדאמר רב אשי שם ש"מ חגיגת י"ד לאו חובה מוכח דלב"ת ד"ש וכ"כ תוס' ד' מ' והנראה דהתוס' הקשו שם בד' מ' דר"א אמר ש"מ חגיגת י"ד לאו דאורייתא והרי לקמן ילפינן דחגיגת י"ד נאכלת לב' ימים מקרא וכ' דהך ברייתא סבירא דהיא דאורייתא ואיכא מ"ד דחגיגת י"ד לא דאורייתא ודברי התוס' צ"ע דמשמע דהברייתא דנאכלת לב' ימים פליגי אמתניתין והי"ל לרמיא מברייתא אמתני' וגם קשה לדברי התוס' דס"ל דאי חגיגת י"ד דאורייתא ד"ש מירושלמי דמקשה לא ילין חלב חגי ואימרי חול קריבין ביו"ט ושני ר"א בי"ד שחל להיות בשבת ומקשה אי בשבת אין חגיגה באה יעוין במ"ל פ"א מה' ק"פ שכתב דהירושלמי סובר דקרא דלא ילין חלב חגי אחגיגת י"ד קאי דכתיב אחר לא תשחט על חמץ עיי"ש וא"כ מאי מקשה דחגיגת י"ד אד"ש והרי אי לא ילין אחגיגה קאי הוא דאורייתא ושפיר ד"ש וכמו שכ' התוס' למאן דיליף מלא ילין הבשר דחגיגת י"ד נאכלת לב' ימים הוא דאורייתא וד"ש גם אי קאי לא ילין ח"ח אחגיגת י"ד ג"כ ד"ש

וגם קשה דהא הירושלמי בעצמו סובר בפ' א"ד דחגיגת י"ד רק מדרבנן ונראה דמטע' זה לא נראה לרשב"א כפירוש התוס' דף ע' דמאן דיליף דחגיגת י"ד נאכלת לב' ימים הוא דאורייתא ופליג אמתניתין וד"ש אך לרשב"א ס"ל דרב אשי סובר ג"כ כברייתא דיליף דחגיגה נאכלת לב' ימים מקרא לא ילין הבשר ואפ"ה לאו חובה לפ"מ שמצאתי בתוספת רי"ד דבר חדש דלא אמר קרא דמביא חגיגת י"ד אלא דאם יביא נאכלת לב' ימים דומיא דשלמים דאינן חובה ואם הביאן נאכלין לב' ימים עיי"ש. וא"כ הכל ניחא דאף דילפינן בירושלמי חגיגת י"ד מלא ילין חלב חגי מ"מ ל"ה חובה ואד"ש והברייתא דנאכלת לב' ימים ל"פ אמתניתין והשתא דאתית להכא הי' נראה לרשב"א דגם ב"ת דיליף דחגיגת י"ד נאכלת ליום ולילה עלא ילין זבח חג הפסח ג"כ לאו חובה כמו לרבנן אך דב"ת ס"ל דאם מביא נאכלת ליום ולילה כמו פסח אבל לאו חובה כמו לרבנן דג"כ ילפי חגיגת י"ד מלא ילין מן הבשר ומ"ה גם לב"ת חגיגת י"ד אד"ש ומ"ה הקשה הרשב"א שפיר לב"ת דאד"ש מקרא דלא ילין ז"ח ובזה מיושב מה שהקש' בתוס' רי"ד ובמ"ל אמאי לא בעי הגמרא לב"ת אי החגיגה נקרב אחר התמיד אף דאיכא עשה דהשלמה כמו פסח אי לא הואיל ולב"ת היא דאורייתא ולדברי הרשב"א בתוס' הנ"ל ניחא דפשיטא דגם לב"ת הואיל דלאו חובה כמו לרבנן אינה דוחה עשה דהשלמה והדברים ברורים. ובזה ניחא ג"כ הא דלא בעי לב"ת אי חגיגת י"ד באה מן המעשר דר"א אמר בחגיגה ח' ע"ב ש"מ דחגיגה י"ד לאו דאורייתא ובאה מן המעשר ואמאי ל"ב גם לב"ת הכא ע"כ צ"ל כמ"ש דגם לב"ת ל"ה חגיגת י"ד דבר שבחובה ובאה מן המעשר וראי' לדברי דב"ת אומר דבחגיגת י"ד יוצא בה משום שמחה ואינה יוצא בה משום חגיגה ופירש"י משום חגיגת ט"ו אם לא הקריב בי"ד כדאמרו דבר שבחוב' אינה באה מן החולין ומשמע מרש"י דדוקא חגיגת ט"ו היא חובה וגם דאי תימא דלב"ת הויא חיוב גמור חגיגת י"ד ואפילו במרובה האיך משכחת לה שלא הקריב בי"ד אטו ברשיעי עסקינין ולדברי ניחא דמשכחת לה כגון שהקדיש חגיגה להביא בי"ד והי' סבר דהפסח יהי' במועט והי' במרובה דלב"ת ג"כ אינה מביא כמו לרבנן ורוצה להביא בט"ו:

ה **ובזה** הבנתי דברי הרמב"ם בפ"י מק"פ שכ' כשמקריבין הפסח בראשון מקריבין עמו ביום י"ד חגיגה ואד"ש ואינה בא במרובה ובטומא' והיא רשות ואינה חובה וילפינן מלא ילין מן הבשר דנאכלת לב' ימים עיש"ה הלכה י"ב וי"ג ואם כדברי התוס' דמאן דיליף דנאכלת לב' ימים מלא ילין מן הבשר ס"ל דהיא דאורייתא וד"ש ואמאי כ' דהיא רשות ואד"ש והרי הוא יליף מוזבחת פסח צאן ובקר ונאכלת לב' ימים מלא ילין מן הבשר

בערב וע"כ גם הרמב"ם ס"ל כתוס' רי"ד דאף דילפינן מקרא אינ' חובה אך אם יביא נאכלת לב' ימים:

ו ובזה נ"ל ליישב קו' התוס' ע"א ע"ב ד"ה מ"ט דב"ת לרש"י דבן דורתאי אחגיגת י"ד קאי מאי קמתמה רב אשי ואנן טעמא דפרושין ניקי ונפרוש והרי ר"א אומר לעיל ש"מ חגיגת י"ד לאו חובה מדלא באה בשבת ומשמע דלב"ת ולתנא לקמן דחגיגת י"ד דאורייתא ד"ש ומאי קמתמה ר"א על ב"ד ולמ"ש ניחא דגם לרב אשי לב"ת חגיגת י"ד אינה חובה ושפיר מתמה על הפרושים וזה הי' ג"כ הוכחת הרשב"א דלב"ת חגיגת י"ד אד"ש ובזה מיושב ג"כ קו' הב' בתוס' שם דהא בפ' הוציאו לו כל שזמנו קבוע ד"ש וטומאה והא איכא חגיגת י"ד ולדברי דחגיגת י"ד לא מיקרי זמנו קבוע הואיל ואינה במרובה גם לב"ת ועיין ברש"י ד' ע"א ע"ב שכתב דישב לו בדרום כדי שלא יתחייב בפסח ובחגיגה דסבר חגיגה י"ד חובה ובאה אפילו במרובה וקשה אנה מוזכר בדברי בן דורתאי דיליף מוזבחת פסח דחגיגה באה במרובה והרי בגמרא ל"מ אך דדחיא שבת אך דהואיל לב"ד חגיגה ד"ש היא חובה באה במרובה וטעמא של דבר הואיל והיא ילפי מוזבחת פסח משמע שהיא חובה ומ"ה באה גם במרובה אבל לב"ת דיליף מל"י זחה"פ אד"ש ולא בא במרובה ולזה ל"ה זמנה קבוע ובזה י"ל מה שקשה הא דאמר רב מ"ט דב"ד דכתיב וזבחת צאן ובקר זה חגיגה ואמאי לא אמר טעמא דב"ד כדמתני רב לחייא בריה טעמא דב"ת לא ילין ז"ח ועיין במפרשים שהרגישו בזה ולהנ"ל ניחא דמל"י ז"ח הפסח לאו מוכח דחובה דלב"ת ג"כ אינה חובה רק מוזבחת פסח צאן ובקר משמע דהוא חובה ולכן פירש טעמא דב"ד דד"ש מוזבחת וטעמא דב"ת מל"י זחה"פ ודו"ק:

ז ועתה נבוא לבאר דברי התוס' בפסחים ק"כ בד"ה מפטירין שכ' טעמא דפסח נאכל על השובע שלא יבוא לידי שבירת ע' וכ' וחגיגה הבאה עם הפסח למ"ד דאית בה משום שבירת עצם אינה נאכל על השובע שלא יבוא לידי ש"ע ה"ט דדוקא פסח דבן שנתו ורכיך וחיישינן לש"ע אבל חגיגה לא ותמהו המפרשים מאן שמעת לי' דבחגיגה איתבה משום ש"ע ב"ת וב"ת אמר בפסחים ע' דגם חגיגה הבאה עה"פ היא בן שנתו. ונראה לישב דלקמן אמרינן דב"ד סובר דחגיגת י"ד ד"ש מוזבחת פסח צאן ובקר. ופירש"י ישב לו בדרום שלא לעלות לרגל ויתחייב בפסח ובחגיגה ולכאורה קשה לשיטת הר"י מאורלינש שהבאתי לעיל דהיכא דחל ע"פ בשבת מביא החגיגה מע"ש ונאכלת ליום ושני לילות דאוקי יום בהדי לילה למה פירש וישב לו ברחוק מירושלים והרי יכול לעשות החגיגה בע"ש ולא ידחה שבת ועכצ"ל דגם ב"ד אית ליה ההיקש חגיגה לפסח דהתורה הקישן בהאי ודוזבחת פסח צאן ובקר זה חגיגה וא"כ הרי הוא נאכלת ליום.

ולילה דומיא דפסח ועיין בא"ח כ' כעין זה ומ"ה הרחיק א"ע וממילא הכל ניחא דלב"ד דמקיש חגיגה לפסח דנאכלת ליום ולילה ולדידי' בודאי יש בחגיגה משום ש"ע דדוקא לב"ת בעי בגמרא אי אית בה משום שבירת עצמות משום דלב"ת חגיגת י"ד הוי בכל הדברים שוה לפסח דנאכלת ליום ולילה ונאכלת צלי ובאה בת שנתה ומן הצאן וא"כ יש סברא להיפך דלשבירת ע' לא דמיא לפסח דהתורה אמרה דנביא רק פסח אחד ולא שתי פסחים ובודאי אתי למטעי ומ"ה בעי בגמרא לב"ת אי יש בה משום ש"ע ומיושב מה שהקש' באור חדש דמאי בעי פשיטא דע"כ דרש בו בכשר ולא בפסול דאמאי נימא בו ולא בחגיגה הרי הקישן הכתוב ולהנ"ל ניחא דהסברא היא דבודאי ע"כ יש חילוק בין חגיגה לפסח דפסח אחד אמר רחמנא ולא שתים משא"כ לב"ד דיליף חגיגה מוזבחת פסח צאן ובקר ואמרינן בר"ה י' דבן בקר הוא בן שנתים וא"כ יש חילוק בין חגיגה לפסח דפסח בן שנתו וחגיגה בן שני שנים פסח מן הצאן וחגיגה מן הבקר ובודאי אית לי' היקשא דחגיגה מהאי קרא דאל"כ אמאי הרחיק א"ע אלא ודאי דס"ל דנאכלת ליום ולילה וגם לענין שבירת עצם יש להקישן דלא שייך לומר פסח אחד ולא שנים דהוא בן שנה וחגיגה שתי שנים ומ"ה ניחא הא דכתבו התוס' בד' ק"כ וחגיגה הבאה עם הפסח איכא למ"ד דאית בה משום ש"ע רצונם לומר בן דורתאי וע"ז תירצו שפיר דחגיגה היא בן שתי שנים ולא חיישינין לש"ע. והכי משמע קצת ממה שכ' דאיכא למ"ד דיש בה משום ש"ע ואי כונת התו' על ב"ת ל"ה להם לומר בפשיטו' שהרי היא איבעי' דלא איפשטא וע"כ כונת התוס' היא לב"ד ודוק:

ח **והנה** הא דבן דורתאי הרחיק א"ע כדי שלא יתחייב בפסח וחגיגה ק"ל והרי אמרינן בפסחים ד"ח דמי שאין לו קרקע פטור מחגיג' והתוס' כ' בפסחים ג' דמי שאין לו קרקע פטור גם מפסח וע' מ"ל פ"א מק"פ וע' במרכבת ח"ג שפי' דברי התוס' דל"ק רק אחגיגה ובפסח חייב והתוס' קאי אזקן שאין יכול להלוך פטור גם מפסח משא"כ מי שאין לו קרקע פטור מחגיגה וחייב בפסח וא"כ ק' אמאי הרחיק ב"ד לפי שסובר דחגיגה ד"ש והרחיק א"ע ומתוך זה לא עשה פסח ולא חגיגה והרי יכול להפקיר הקרקע ויעשה פסח וחגיגה לא יתחייב. והנה לדברי רש"י דב"ד קאי אחגיגת י"ד ל"ק דחגיגת י"ד דמיא לפסח לב"ד וכמ"ש לעיל ואי חייב בפסח אע"פ שאין לו קרקע חגיגה ג"כ חייב ודוקא חגיגת ט"ו אמרינן בפסחים ד"ח ע"ב דפטור אך לשיטת התוס' דב"ד קאי אחגיגת ט"ו קשה למ"ל להרחיק א"ע דסובר דחגיגת ט"ו ד"ש והרי יכול להפקיר הקרקע ויעשה פסח וחגיגת י"ד ויפטור מחגיגת ט"ו ולשיטת המ"ל דאם אין לו קרקע פטור גם מפסח קשה עדיין למה לו להרחיק א"ע ולא יביא שלמי שמחה יפקיר קרקע הרי יכול להיות בביתו ולא יהי' חייב

בחגיגת ט"ו ובפסח ועכ"פ יהי' חייב בשלמי שמחה ויביאן ביו"ט ולמה לב"ד להרחיק (ולפמ"ש במרכבת ח"ג דמי שאין לו קרקע פטור לעלות לרגל אבל אם עלה חייב בקרבן י"ל קוש' הנ"ל אבל דברי' צריכין ראי') וכן קשה לשיטת התוס' כפי פי' המ"ל דמי שאין לו קרקע פטור מפסח הא דאמרינן בפסחים פ' היה מחצה טהורי' ומחצה טמאי' משלחי' אחד מהם לדרך רחוקה ופריך נטמאו במת א"כ מדחהו מחגיגתו דמאן דלא חזי בראשון ל"ח בשני עיי"ש וקשה אמאי לא אמר דיפקיר אחד מהן הקרקע ויפטור מפסח והוי רובן טמאין ויועיל שיכול לעשות חגיגה בראשון בט"ו וכמ"ש הרמב"ם דמצוה להביא החגיגה בראשון אף דיש לו תשלומין ובע"פ יפקיר הקרקע ואח"כ יזכה בהם ויהי' חייב בחגיגה דט"ו ויעשה המצוה בשעתה וגם יעשה שלמי שמחה והיא קו' נפלאה:

ט **וקושיא** הראשונה יש לישב בדרך חידוד דישב לו בדרום אין הפירוש דהרחיק א"ע דאמאי ישב לו בדרום והרי יכול להרחיק א"ע מחוץ לעיר וכמ"ש המפרשים. אך דישב לו רצונם לומר דהלך לשיטה דזקיני דרום בזבחים כ"ג וכמו שאבאר דלעיל דף נ"ט מקשה ל"י לבקר זבח הא כל הלילה ילי' והרי אין חלבי חול קרבין ביו"ט וקשה לפמ"ש התוס' ביבמות ה' ע"ב דהא דלא ילפינין משריפת קדשים דא"ד יו"ט דאין עשה דוחה לל"ת משום דיכול לעשות המצוה אח"כ וא"כ היכא דא"א לעשות אח"כ עשה דוחה לל"ת דיו"ט לרבא דסובר דיו"ט הוי רק ל"ת ועיין בתו' בשבת כ"ד ע"ב שיטת הר"י פורת וא"כ נימא דלעולם דלא ילי' מיירי בחול דעשה דהקרבת האימורין דוחה לל"ת דיו"ט דאי אפשר להמתין דיפסול בלינה. אך ניחא דהי' יכול להקריב מבעוד יום ואמנם קשה דילמא מיירי דהכהנים הי' טמאים בטומאת שרץ ואמרינן בפסחים ד' ע"ט דאם הכהנים טמאין צבור עבדו בטומאה ומשכחת לה שפיר דלא יכול להקריב מבע"י דהקרבן הי' נשחט בטהרה דשחיטה כשר בזר והזר טהור והדם ג"כ אינו נטמא דמשקין בית מטבחיא דכן ואפילו הכי הכהנים מותרי' לזרוק בטומאה דטומאה דחויה היא בצבור וכן פסק הרמב"ם דטומאה דחויה ומ"ה כל היכא דאיכא למהדר אטהרה מהדרינין ואף דזריקה היה בטומאה מהדרינין למיעבד הקטרת האימורי' שלא יהי' לא בטומאת הגוף ולא בטומאה דכהנים ועיין בתוס' פסחים ע"ט ד"ה יעשו בטומאה שכ' שם אע"פ דיכול ליזהר שלא יגעו בבשר אפ"ה הואיל ושרי טומאת אימורין שרי טומאת בשר ועיין במהרש"א וא"כ דוקא היכא דנטמאו האימורין אבל היכא דלא נטמאו האימורין בודאי מהדרינין אטהרה וא"כ הכא דנטמאו הכהנים בשרץ טומאת ערב ובלילה יהיו טהורין יש להדר אטהרה להקריבן בלילה ונימא דלא ילין מיירי דלא הי' יכול להקריב מבע"י ואתי עשה דהקטרת האימורין וידחה לל"ת והנ"מ לדינא א"ק דלא ילין מיירי

בחול או בשבת דאמרינן בדף ס"ו ע"א דפסח ד"ש ילפינין מתמיד. וא"כ לא ילפינין מפסח דחגיגה ד"ש דפסח הוי דבר הלמד בגז"ש ואינה חוזר ומלמד בהיקש כדאמרינן בזבחים דף נ' ע"א ועיין ביומא ד' נ"א בתוס' שם אבל זה דוקא אי קרא דלא ילין מיירי בחיל ע"כ צריך למילף מתמיד ואינה חוזר ומלמד בהיקש לחגיגה אבל אי קרא דלא ילין מיירי בע"פ שחל בשבת ומוכח מהאי קרא דפסח ד"ש ולא הוי דבר הלמד בגז"ש וחומ"ל לחגיגה והנה זקני דרום סברי בזבחים כ"ג ע"א ל"ש דכהן טמא מחלל עבודה אלא שנטמא בשרץ אבל בטומאת מת הואיל ובציבור מכפר ביחיד נמי מכפר ואמרינן שם קסברי זקני דרום מכפרין כמתכפרין דבמתכפרין לא משכחת שנדחה טומאה דשרץ דקסברי שוחטין וזורקין על טומאת שרץ א"כ גם במתכפרין גבי כהנים אף דמשכחת לה שנעשו בטומאה לא עבדי בטומאה וידחו לפסח שני דמכפרין כמתכפרין. ועיין בתוס' שם ד"ה אבל בטמא מת שכ' דגם בחל שביעי של כהנים בע"פ לא ידחה טומאה בכהנים דגם בזה שייך מכפרין כמתכפרין עיש"ה ומעתה לזקני דרום ע"כ קרא דלא ילין מיירי בע"פ שחל בשבת דל"ל דמיירי בחול וידחה תעשה להל"ת דהרי יכול לעשות מבע"י ואי נוקמא הקרא דהכהנים הי' טמאין בשרץ דמהדרינן בטהר' והרי עכ"פ הזריקה צריך מבע"י ואם הכהנים הי' טמאים בטומאת שרץ או בחל ז' שלהם בע"פ לא יעשו הפסח בראשון דמכפרין כמתכפרין ולא הותר להם לעשות הזריקה בטומאת כהנים ולא שייך לא ילין דאינו עושה פסח ול"ל דקרא דלא ילין מיירי בכהנים טמאים ומוכח מקרא דלא ילין בעצמו דפסח דוחה שבת דע"כ קרא דל"י מיירי בשבת ולא צריך למילף מג"ש מתמיד וחו"מ בהקש לחגיגה דדוחה וזה הפירוש הוא ישב לו בדרום רצונם לומר ישב בשיטתיה דזקני דרום דמוכח מקרא בעצמו דפסח ד"ש ושפיר ילפינין לחגיגה ועשה החגיגה בשבת ושפיר מיושב הא דלא הפקיר הקרקע דהרי עשה חגיגה ודוק והוא דרך פלפול וחדאי קב"ה בפילפולא דאורייתא:

י **ונבאר** שיטת הרמב"ם דיליף דחגיגה באה בי"ד מוזבחת ועיין בצל"ח בפסחים הקשה עלי' והרי בש"ס מוקי להאי קרא למותר הפסח והרי פסק ג"כ דמותר הפסח קרב שלמים ואי מוקי קרא דוזבחת לחגיגה מותר הפסח מהיכא יליף ואני הקשיתי על תוס' פסחים ע"א ע"ב ד"ה לימד שכ' דשלמים הבאים מחמת פסח היינו מותר הפסח שקרב שלמים וילפינין מבשר זבח תודת שלמיו עיש"ה וקשה והרי מותר הפסח ילפינין מוזבחת ומוכח דנאכלת ליום ולילה דומיא דפסח ועיין בזבחים ט' ע"א דדרשינן ג' קראי למותר הפסח וכולהו צריכי ולדברי התוס' איכא ד' קראי ובשר זבח תודת שלמי (וע' תו' זבחים ט' נראה שהרגישו בזה) ונראה לישב דבמנחות פ"ב יליף ר"א מוזבחת דדבר שבחובה

אינה באה אלא מן החולין ופסח גופה ל"צ קרא דילפינין מפסח מצרים עיי"ש ור"ע יליף דבר שבחובה מחטאת ופסח מחטאת ולר"ע קרא דוזבחת למותר הפסח עייש"ה. ולזה הכל ניחא דר"א דצריך קרא דוזבחת פסח לדבר שבחובה דריש הך קרא דבשר זבח ה"ש למותר הפסח דלדידי' ליכא קרא דוזבחת למותר הפסח ור"ע לא דריש בשר זת"ש למותר הפסח דלדידי' בלא"ה איכא ג' קראי ולהרמב"ם ג"כ ניחא דהרמב"ם סובר דוזבחת לחגיגה י"ד ודבר שבחובה אינה באה אלא מן החולי' מחטאת כר"ע ומותר הפסח יליף מבשר זת"ש למותר הפסח ודוק:

יא **ונבאר** דברי רש"י דף ע"א שהי' והיית אך שמח לרבות ליל יו"ט אחרון לשמחה דוקא ליל יו"ט האחרון אבל יום האחרון לא ודברי רש"י סותרי' מסוכה מ"ח שפרש"י דק"ו ליום האחרון ועיין במהרש"א ריש לולב ומרבה. ונרא' לישב דלכאורה קשה אמאי לא איתרבי שאר לילות והתוס' כתבו דגם שאר לילות מרבינן ואמאי לא מרבינן בהדיא וגם משמע מברייתא דאי מרבינן ליל יו"ט האחרון לא מרבינן ליל יו"ט הראשון ואי מרבינן ליל יו"ט הראשון לא מרבינן ליל יו"ט האחרון ואיך תלי' זה בזה וגם נבין מה דאמרו דמרבינן ליל יו"ט האחרון שיש שמחה לפניו. דהנה אנן קיי"ל דבקדשים הלילה הולך אחר היום שלפני' וילפינין בחולין פ"ג מביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בוקר אלמא לילה שלאחריו קרי יום קרבנו וא"כ הכל ניחא דמזה הטעם מרבינן ליל יו"ט האחרון ולא יום האחרון דהלילה של יו"ט האחרון הולכת אחר יום שביעי דחייב בשמחה ואין שמחה אלא בשלמים והוי קדשים ומש"ה חייב בשמחה בליל האחרון ולא ביום אמנם אי מרבינן ליל יו"ט הראשון א"כ הלילה הולכת אחר היום שלאחריו דעיו"ט א"ח בשמחה ומש"ה לא מרבינן ליל יו"ט האחרון דביום האחרון פטור משמחה ומ"ה אי מרבינן ליל יו"ט האחרון לא מרבינן ליל יו"ט הראשון וזה פי' הברייתא מרבה. אני ליל יו"ט האחרון שיש שמחה לפני' והכונה דהלילה הולכת אחר יום שלפני' כבקדשים ומוציא אני ליל יו"ט הראשון שאין שמחה לפניך ומ"ה פירש"י בפסחים דדוקא ליל יו"ט האחרון ולא יום האחרון. וניחא דלא מרבה בהדיא שאר לילות דלילה של יו"ט האחרון איצטריך לאשמעונין דהולכין אחר יום שלפני' וזה דוקא לפי הה"א דגמרא דאין שמחה אלא בשלמים והוי קדשים ומרבינן ליל יו"ט האחרון ולא יום האחרון דשבעת ימים כתיב ולא שמונה. אבל לבתר דשני ר"פ דשמחה הוי ביין ישן וכסית נקי' ליכא לפרש מה דמרבינן ליל יו"ט האחרון משום דהלילה הולכת אחר היום שלפניו דהרי ל"ה שמחה באכילת קדשים אך ביין ישן ודוקא בקדשים הלילה הולכת אחר היום שלפני' וע"כ הפי' פשוט דמרבה יו"ט האחרון הואיל ויש שמח' לפניו ומ"ה מרבינן גם יום האחרון

והא דמרבה ליל יו"ט אחרון ולא שאר לילות כמו שכ' התוס' לתרץ משום דשמיני רגל בפני עצמו וא"כ ל"ל דאיתרבאי ליל יו"ט האחרון ולא יום האחרון דהרי דוקא בקדשים הלילה הולכת אחר היום שלפני' ומש"ה פירש"י בפסחים לפי הה"א דאין שמחה אלא בשלמים והוי כקדשים מרבינן ליל יו"ט האחרון ולא יום אחרון אבל בסוכה פירש"י לפי המסקנא דר"פ בפסחים דשמחה הוי ביין וכסות נקי' ול"ה קדשים ולא שייך לרבות לילה ולא היום דהוי כמקצת היום ומש"ה כ' רש"י דגם היום איתרבאי וממילא אם יזבח שלמים לשם שמחה צריך לשמוח גם בשמונ' ובזה מיושב קושית מהרש"א דאמאי לא מקשה לעולא דבעי זביחה בשעת שמחה למ"ל בברייתא הטעם דמרבה ליל יו"ט האחרון משום שיש שמחה לפניו משא"כ ליל יו"ט א' והרי בלא"ה יש טעם להוציא ליל יו"ט א' דליכא זביחה בשעת שמחה. ולהנ"ל ניחא דנהי דממעטינן ליל יו"ט א' דלא משכחת שמחה אבל אכתי אמאי מרבה ליל יו"ט האחרון נהי דיש שמחה מ"מ ביום האחרון לא מחייב ואמאי מרבה ליל יו"ט האחרון ומש"ה צ"ל שיש שמחה לפני' והלילה הולכת אחר היום שלפני'. ולמסקנא דמסיק דשמחה ביין ישן ממילא ניחא דהרי משכחת גם שמחה בלילה א' ביין ישן ודוק:

יב **ולישב** דברי הרמב"ם שפסק בפ"ב מהלכות חגיגה הלכ' י"ג דאם הביא תודה בע"פ יוצא בה משום שלמי שמחה והקשה הר"י קורקס אם שחטה בעיו"ט נפסלת בלינה ותירץ הל"מ דאינה נפסלת בלינה הואיל דצריך אותה לדבר מצוה עיי"ש בל"מ ודברי' תמוהין יותר מדברי הרמב"ם דהרי אם נפסל בלינה הוא נותר גמור ואיך שייך הואיל וצריך למצוה. ואולי כונת דבריו דהואיל דהוא צריך לשמוח בבשר ולקיים מצות עשה דושמחת יבוא עשה דשמחת יו"ט וידחה לל"ת דנותר ומיירי בל"ל מידי אחרינא לקיים שמחת יו"ט ולא מיקרי עשה דפשיעה אם הותר. אך זה ליתא דאין עשה דוחה לל"ת שיש בו כרת ולי נראה דהרמב"ם מיירי דהביא אותה בע"פ ולא נפסל בלינה דאוקי יום בהדי לילה כדברי הר"י מאורלייניש ומותר לאכול ביום א' דיו"ט כעין דברי הר"י מאורלייניש ודוק:

יג **ולישב** שיטת רש"י הנ"ל מקו' התוס' ד"ה לילי יו"ט האחרון מהא דמקשה בגמ' זימנין דלא משכחת רק ז' ולרש"י הל"ל ולטעמיך דכשחל יום ח' ביום א' לא משכחת רק ז' דאין שוחטין בשבת וביו"ט האחרון א"ח בשמחה נ"ל דרש"י כ' בסוכה מ"ח ע"א דמרבינן שאר לילות כדמרבינן בסוכה מ"ג ועיי"ש דף מ"ג דר"א ס"ל ביום אפילו בשבת וביום ולא בלילה נפקא לי' מסיפא דקרא ושמחתם לפני ד' ז' ימים ימים ולא לילות נמצא לר"א א"ח בשמחה בלילות גם לרבנן לא מוכרח דדרשו ימים ולילות אך דמושמחתם

שבעת ימים לא ידעינן דה"א לילף שמחה גופה מימים מסוכה דאפי' בלילות אבל לבתר דדרשינין בלולב ביום ולא בלילה י"ל שמחה יליף מלולב אך שמא לרבנן ילפינין שמחה מסוכה אבל לר"א משמע דדרשינן בשמחה ימים ולא לילות ואמאי כ' רש"י בסוכה מ"ח בפשיטות דמרבינין לילות וע' ר"פ לולב וערבה במהרש"א שמביא דברי המהרש"ל דשאר לילות לא מרבינן בהדיא ומהרש"א דחה דבריו ודברי מהרש"ל נכונים אליבא דר"א דדרש ימים ולא לילות ומ"ה לא הקשו התוס' בפשיטות דנימא דמתניתן אתיא כר"א ובשאר לילות לא מרבינן שמחה אך נראה דדברי רש"י נכונים דלר"א דדריש ימים ולא לילות בכל ז' ימים בודאי לא מרבינן לדידי' ליל יו"ט האחרון דמ"ש משאר לילות ולא מרבינן אך יום האחרון גופה וע"כ הברייתא דמרבה ליל יו"ט האחרון לא אתיא כר"א ומ"ה פרש"י בסוכה מ"ח דמרבינן ימים ולילות דהברייתא ע"כ אתיא כרבנן ובזה מיושב דברי רש"י מקו' התוס' בפסחים מאי הקשה מהשמחת שמונה והרי כשחל יו"ט אחרון ביום א' ליכא אלא ז' ימים אפי' אמרת דל"ב זביחה בש"ש דבשבת אין שוחטין וביום ח' א"צ לשמוח דהוי מצי למימר דמתניתין אתיא כר"א ולדידי' ודאי מרבינן יו"ט האחרון ולא לילה דמ"ש משאר לילות ודוק בזה היטב:

יד **וראיתי** להגאון רבינו הצל"ח דבר פלא שם בפסחים ע' ע"ב בד"ה שלמים ששחטן מעיו"ט שהביאו התוס' ראי' דאפי' שחט לשם חגיגת ט"ו מעיו"ט א"י וראי' מדאמר לעיל שבעה שמונה הוה אלא מכאן לחגיגה שאד"ש ואי יכול לשוחטה מעיו"ט אכתי שמונה הוה עיי"ש והצל"ח הקשה דאיך הוה שמונה שאם שחטן מע"ש כבר יצא ידי חגיגה מע"ש דבשלמא בשלמי שמחה עיקר השמחה אכילת בשר וכששחטו מע"ש ואוכל בשבת יוצא בשבת ידי שמחה אבל החגיגה אין אכילתה שייך למצות חגיגה ועיקר מצות חגיגה היא זריקת דם וכבר נעשה כל זה מע"ש ואיך יעלה שבת במספר ימי החגיגה שהרי אין החגיגה דבר יום ביומו ואם כונת התוס' בחל יום א' בשבת ואז א"י בה אתמול שהרי עיו"ט לאו זמן חגיגה יוצא בשבת בחגיגה. שהקריב מאתמול אעפ"כ לאו שמונה הוא שאם חל יום א' בשבת גם יום ח' בשבת ולא משכחת חגיגת ביום ח' שאם שחט בשביעי כבר יצא בשביעי ולא משכחת ח' בשום פעם עיין בצל"ח שהאריך ואני בער ולא אדע ולא אבין דברי' הקדושים דהתוס' הביאו שפיר ראיתם מהך דאמר שבעה שמונה הוה והרי משכחת שמונה בחל יום ראשון בתוך השבוע ומשכחת שמונה בלא יום השבת דהרי לא מיירי רק לענין דחגיגה יש לה זמן שבעה ימים ואי יכול להקריב מעיו"ט הרי יש ח' ימים בלא יום השבת שבעה דחג ויום אחד דיכול להקריב מעיו"ט והוה שמונה ובזה לא שייך לומר דכבר יצא בה מאתמול דהרי חל יום ראשון בתוך

השבוע והתוס' עיקר ראיתם דהוה שמונה הוא על עיו"ט ולא על ע"ש דבזה הוה ח' ימים בלא יום השבת דעיו"ט ויכול ג"כ להקריב ולא אבין דברי רבינו הצל"ח שכ' דמיירי בחל יום א' בשבת דבזה איכא שמונה עם ע"ש וע"ז השיב דבחל יום א' בשבת ליכא שמונה אפי' עם ע"ש דחל גם ח' בשבת ואמאי לא פי' דמיירי בחל יום א' בתוך השבוע דאיכא ח' עם עיו"ט בלא יום השבת דליכא בתוך ח' ימים רק חד יומא דאינה יכול להקריב והיא יום השבת ואם יכול להקריב מעיו"ט איכא ח' בלא יום השבת וצע"ג והצעתי הדברים לפני כמה חכמים ולפני אאמו"ר נ"י ואמרו שדבר פלא הוא על רבינו הצל"ח:

ועתה גיסי יקירי עיין בדברי ותמצא נועם והנני אוהבך וד"ש אהרן שמעלקיס.

סימן ג

בעזה"י בסוגיא דשליח נעשה עד. (א) **בקדושין** מ"ג רב אמר שליח נעשה עד דבר"ש אמר אין שנ"ע ואמרינן טעמא דרב דאלימי' קא מאלמי למילתא וטעמא דר"ש משום דשליחו של אדם כמותו הוה ליה כגופה ומקשה מהא דתנן אמר לשלשה צאו וקדשו לי אשה בש"א אחד שליח ושני עדים וב"ה אומרין כולן שלוחין הן ואין שליח נעשה עד ע"כ ל"פ ב"ש אלא בשלשה אבל בשנים ד"ה לא עיי"ש כל הסוגיא. והנה קשה לי מאי מקשה ארב מהך דקדושין דילמא רב לא מיירי רק בממון דלא בעינן שליחות דאם פרע חובו ע"י קטן או ע"י נכרי ג"כ פרוע ומ"ה סובר רב דשליח נעשה עד דלא עביד רק מעשה קוף בעלמא אבל בקידושין דבעינן שליחות דאל"כ ל"ה קדושין ומ"ה אין שליח נעשה עד דהו"ל כגופא עוד הקשה הגאון בעל המקנה דנימא דרב לא איירי רק בממונא דל"ב עדות שאתה יכול להזימה להרמב"ם דבעי הזמה בלא הכחשה והכא לא משכחת הזמה בלא הכחשה דאם יוזם השליח כל המעשה שקר א"כ נימא דוקא בקדושין דבעינן דרישה וחקירה ובעינן עשאי"ל ומ"ה אשנ"ע אבל רב איירי בממונא (ומה שתירץ דבשלשה הוי שפיר עשי"ל דיזומי שנים ואחד יהי' שליח עכ"ד צ"ע דהתו' הקשו אמאי ל"פ מב"ה ותי' דיכול לומר איפך וא"כ אכתי קשה מאי מקשה מב"ש דבשנים לא דשם איכא למימר דהטעם משום דהוה עשאאי"ל):

ב **ונ"ל** לתרץ דרב אית ליה שלהי פ"ק דגיטין דהולך כזכי דמי וא"כ ל"ק קו' הפלאה וגם קושיתי דרב ל"מ איירי בדיני ממונות דבממון בודאי לרב אין שליח נעשה עד דהרי הוה נוגע בעדות דמוכרח לומר פרע למלוה דאם לא יאמר פרע למלוה הרי צריך להחזיר להלוה ואי יאמר החזרתי לך הרי צריך לשלם להמלוה דהולך כזכי דמי וא"כ הוה נוגע ובודאי לרב אשנ"ע בממון דדוחק לומר דמיירי כשלא אמר לשון הולך כמ"ש הריטב"א וע' בש"ך סי' קכ"א ס"ק ובזה יש להבין דברי הגמרא לקמן דמקשה מאי קסבר אי קסבר

המלוה את חברו בעדים צריך לפרעו בעדים הני נוגעין בעדותן נינהו אלא קסבר א"צ לפרעו בעדים והקשה הר"ן דקארי לה מה קארי לה ומה חסר לן אי קסבר א"צ לפרעו בעדים:

ולהנ"ל י"ל דהמקשה ס"ל דהולך כזכי ומ"ה קשה ממ"נ אי קסבר צריך לפרעו בעדים הוה נוגע מכח הלוה ואפי' קסבר א"צ לפרעו ואם יאמר החזרתי יהי' נאמן נגד הלוה אבל המלוה יתבע אותו והוה נוגע מצד המלוה ומ"ה לא ניחא לי' דנאמן במיגו והתרצן השיב לו דקסבר א"צ לפרעו בעדים ונאמן במיגו וכונתו דהולך לאו כזכי דמי ולא היה נוגע מצד המלוה דיכול לומר החזרתי ללוה:

ג **ובזה** מיושב דברי הגמ' דאהא דמשני דקסבר המלוה בעדים א"צ לפרעו בעדים הקשו התו' דאפי' למ"ד צריך לפרעו בעדים הרי המפקיד בעדים א"צ להחזיר בעדים דנאמן לומר החזרתי במיגו דנאנסו וא"כ נאמנים לומר פרענו במגו דהחזרנו ודברי התוס' צ"ע דאמאי הקשו התוס' אתירוצא דלעולם קסבר מכח דיוקא דמשמע דאי קסבר צריך לפרעו בעדים ולא הקשו אמקשן מאי מקשה אי קסבר וכבר הרגיש בזה בעצמות יוסף וגם קשה קושית המהרש"א דאמאי צריך להקשות דיהי' נאמן לומר פרענו במגו דהחזרנו והחזרנו במגו דנאנסו ולא הקשו בפשיטות דיהי' נאמן פרענו במגו דנאנסו ועיין במקנה שתירץ קו' מהרש"א דהסמ"ע הקשה האיך הוה מגו בהחזרתו במגו דנאנסו הרי נאנסו לא שכיח ותירץ דהואיל בהחזרתי צריך להעיז ובנאנסו א"מ מהני מגו דלא שכיח ומ"ה מיושב דבשלמא פרענו במגו דנאנסו לא הוה מגו דאינה שכיח וטענת פרענו נגד המלוה לא היה העזה בלא"ה דהרי הוא לאו האמינו כלום אבל החזרתי במגו דנאנסו דהוא מעיז נגד הלוה דהאמינו בזה אמרינן מגו אף בלא שכיח ומ"ה כתבו התוס' פרענו במגו דהחזרנו והחזרנו במגו דנאנסו עיי"ש ומעתה מיושב מה שהקש' התוס' אך אתירוצא דלעולם קסבר דאמקשן לא מצי התוס' להקשות דיהי' נאמן לומר פרעתי במגו דהחזרתי דהרי המקשה סובר הולך כזכי דמי וכמ"ש ולית ליה מגו דהחזרתי שיצטרכו לשלם להמלו':

ג **ומ"ה** הקשו התוס' בכונה אתרצן דאיהו סובר דהולך לאו כזכי ושפיר י"ל מגו דהחזרתי אפי' אי קסבר צריך לפרעו בעדים דנאמנים במגו דנאנסו ובזה מיושב ג"כ מאי דקשה הא דאמרינן טעמא דל"ש דסובר אשנ"ע משום דשליח ש"א כמותו ואמאי לא אמר דרב סובר א"צ לפרעו בעדים ול"ה נוגע ור"ש סובר צריך לפרעו בעדים והוה נוגע ולדברי ניחא דרב ע"כ לא מיירי בממונא דהרי סובר הולך כזכי ואפילו אי סובר א"צ לפרעו בעדים הוה נוגע דלא יכול לומר אהדרינהו ללוה דהמלוה יתבע אותו לדין ודוק:

ד **ובעיקר** הדבר שהקשיתי דנימא דרב איירי בממונא דלא בעינן שליחות ובזה נעשה עד אבל בקידושין גם רב סובר דאין שליח נ"ע הואיל דבעינין שליחות הו"ל כגופו לכאורה י"ל דוקא בכסף בעינן שליחות גמור דהשליח צריך לומר הרי את מקודשת אבל בשטר דלא בעינן שליחות גמורה דהשליח א"צ לומר עיקר הקדושין דהרי על השטר כתוב הרי את מקודשת לי פלוני בן פלוני ומ"ה פריך שפיר מקדושין דמשמע דאפי' בשטר אשנ"ע ובזה ל"ב שליחות גמורה ובזה נ"ל לישב מאי שהקשו התו' אהא דאמר בירושלמי הדה דתימא כשקידשה בשטר אבל בכסף לא והרי גם בכסף י"ל מגו דהרי א"צ לפרעו בעדים ולפי הנ"ל פי' הירושלמי הכי הוא דוקא בשטר דל"ב שליחות גמור דעיקר הקידושין נכתבין בשטר בזה נעש' עד אבל בכסף דבעינן שליחות גמורה אשנ"ע וכמ"ש ואם כי מדברי הש"ע א"ע סי' ל"ה משמע דבין בכסף ובשטר בעינן שליחות גמור אבל נרא' דכן הוה דעת הקדוש שהביא המרדכי ומובא סי' ל"ה דשליח א"י לעשות שליח בקדושין דהוי מילי ולא מימסר לשליח ותמה עליו הב"ח דהרי אמרינן בקדושין דילפינין קדושין מגירושין דשליח יכול לעשות שליח ונרא' דהוא סובר דגמרא מיירי מקדושי שטר דומיא דגירושין דמקיש הויה ליציאה ועיקר הדבר מבואר בהשטר מ"ה יכול לעשות השליח שליח שיביא השטר קדושין לידה אבל המרדכי מיירי בקדושי כסף דבעינן דהשליח יאמר הרי את מקודשת ובזה הוה מילי ולא מימסרו לשליח השליח:

ה **והנה** דברי הירושלמי יש לישב בד"ז דלכאורה קשה לשיטת התוס' בב"ק מובא בש"ך סי' צ"ג ס"ק דהא דאמרינן מגו דהעזה בהני עיזי דאכלי חושלי דנאמן לטעון עד כדי דמיהן ותירצו דדוקא במידי דכפירה פי' שהמפקיד האמין לו לא אמרינן מגו דהעזה וקשה והרי כאן אמרינן מגו דאהדרינהו ללוה והרי כאן הוה העזה דהרי הלוה האמין לו וכבר הרגיש בזה במקנה וגם קשה מה שהקש' הש"ך סי' קכ"ו ס"ק נ"ו על שיטת הר"י מטראנא שכתב דמגברא לגברא לא אמרינן מגו והרי כאן הוי מיגו מגברא לגברא ונראה לישב דכאן הואיל ואיכא ג"כ חזק' דשליח עוש' שליחותו מהני אף מגו גרוע והנה המשנ' למלך פ"ד מבכורות כ' דהא דאמרינן חזק' שליח עוש' שליחותו דוקא היכא דאינו תלוי בדעת אחרים אבל לא היכא דתלוי בדעת אחרים כגון בקידושין ומעתה מיושב קו' התוס' דהרי כאן אמרינן דגם בממון שנ"ע דנאמן במיגו ובירושלמי אמר אבל בכסף לא ולהנ"ל ניחא כיון דהוה מגו גרוע מגברא לגברא ומגו דהעזה נגד הלוה דהאמינו ורק מטעם דאיכא חזקה שליח עוש' שליחותו מועיל אף מגו גרוע וזה שייך דוקא במלוה ולוה דבודאי יקבל המלוה המעות דיש חזק' דשליח עוש' שליחותו אבל בקדושין דתלוי בדעתה אם תרצ' להתקדש וליכא חזק' דשליח עוש' שליחותו ול"מ מגו גרוע מגו דהעזה

וגם מגברא לגברא ומ"ה ס"ל לירושלמי דבקדושי כסף לא והוא ישוב נכון ובזה י"ל קו' המקנה דמאי מקש' אי קסבר צריך לפרעו בעדים הוה נוגע בעדות והרי ליפטור את עצמן יכולין ליפטר בטענה דאמרי פרענו למלוה לכ"ע וא"כ שוב יהי' נאמנים בתורת עדות במאי דאמרי פרענו למלו' וא"כ שוב אינם נוגעין ויהי' נאמנים בתורת עדות דפרענו למלו' כיון שאינם נוגעים ולהנ"ל ניחא דלכאור' קשה דהוה מגו מגברא לגברא ולא אמרינן מיגו וכמ"ש בשם הר"י מטראנא אך הכא הואיל ואיכא חזק' דשליח עוש' שליחותו מהני אף מגו גרוע וא"כ זה דוקא בפרענו למלו' במגו דאהדרינהו ללוה דבזה מסייע חזק' דשליח עוש' שליחותו אבל שיהיו נאמנים לפטור עצמן באהדרינהו ללוה ליכא חזק' דשליח עושה שליחותו שוב לא אמרינן מגו מגברא לגברא ובזה מיושב קו' הגאון בעל ישועת יעקב בא"ע סי' ל"ה על דברי הרמ"א דהיכא דקידש' בשטר שיש בו ש"פ ל"ה רק ספק קדושין דהעדים נוגעין והקש' דהרי התוס' הקשו דאפי' אי צריך לפרעו בעדים יהי' נאמן פרענו במגו דהחזרנו והחזרנו במגו דנאנסו ותירצו הואיל דצריך שבוע' בנאנסו ועד הצריך שבוע' אינ' נאמן והב"י בח"מ סי' ס"ו כ' דהיכא דנאנסו א"צ שבוע' גם בהחזרתו במגו דנאנסו א"צ אפי' היסת דבנאנסו ליכא היסת דאין נשבעין היסת על טענת שמא וא"כ הרי ק"ל דשבועת שומרין אין נשבעין בפחות מב' כסף וא"כ מה בכך דהשטר שוה פרוטה והרי בנאנסו א"צ שבוע' ויהי' נאמן בהחזרנו במגו דנאנסו דל"ה עד הצריך שבוע' בפחות מב' כסף ולפי מאי דכתבתי מיושב היטב דכבר כתבתי דחזק' דשליח עוש' שליחותו שייך דוקא בפרעון אבל בקדושי אשה דהוא תלוי בדעתה לא אמרינן חזקה שליח ע"ש ובזה ניחא דברי הרמ"א כיון דמיירי בקדושין שפיר כתב דבשטר שיש בו שוה פרוט' הוה נוגע דאין להאמין דנתנו להאשה במגו דהחזרנו להמקדש דהוה מגו מגברא לגברא וחזקה דשליח עוש' שליחותו ליכא בקדושין שיהני מחמתו מיגו גרוע ושנתנו להאשה במגו דנאנסו ג"כ ל"מ דהוה גם כן מגברא לגברא דבטענת נאנסו יפסיד הבעל ובטענת נתנו להאשה תפסיד האשה ודוק היטב:

י **וקו'** התוס' שהקשו דיהי' נאמן בפרענו במגו דהחזרתי יש לישב דהנה הר"ן בשבועות דף מ"א הקשה אמאי לא יהי' נאמן אפי' צריך לפרעו בעדים לומר פרענו במגו דפרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למה"י ותי' דהוה במקום עדים דאנן סהדי הואיל ולא האמינו אין משלמין אלא בפני עדים וא"כ מיושב קו' התוס' דאי קסבר צריך לפרעו בעדים אינו נאמן מאי דאמר אהדרינהו ללוה בלא עדים במגו דנאנסו דהוה מגו במקום עדים דאנן סהדי כיון דלא האמינהו לא אהדר לי' בלא עדים ואי שיהי' נאמן פרענו במגו דנאנסו זה לא הוה מגו וכמ"ש לעיל בשם ההפלא' כיון דאינו מעיז ל"מ מיגו דלא שכיח אך

התוס' הקשו שיהי' נאמן במיגו דהחזרתי והחזרתי במגו דנאנסו והחזרתי בלא עדים במגו דנאנסו הוי מגו במקום עדים וזה ישוב נכון וברור:

ז **והנה** יש לישב דברי הירושלמי דהדה דתימא בשטר אבל בכסף לא י"ל דבחות דעת סי' קי' כ' דכשם דלא אמרינן מגו להוציא מחזקת ממון כך לא אמרינן מגו להוציא מחזקת אשת איש וא"כ מיושב קו' התוס' על הירושלמי דבשלמא גבי ממון דנאמנים העדים במגו דיכולין למימר אהדרינהו ללוה אבל גבי קדושין דהוא להוציא מחזקת פנויה הוה כמו מגו להוציא דכמו דמגו אינה כדאי להוציא מחזקת ממון ה"נ אינו מועלת המגו להוציא מחזקת פנוי' ועיין באור חדש שתמה על הנוב"י ח"מ סי' י"ט דכאן ל"ה מגו מגברא לגברא הואיל דהם נאמנים מתורת עדות אך למען שלא יהו נוגעין צריך המגו והאור חדש הקש' עלי' דסוף סוף עיקר הנאמנו' רק מצד המגו וא"כ ה"נ הוה שפיר מגו להוציא מחזקת פנוי' ובזה הבנתי דברי הירושלמי שמבואר דרב עביד עובדי' אפי' בכסף ולכאור' קשה אמאי פליג רב אך רב לשיטתיה דהטעם דסברת שהי' לו לטעון טענה אחריתא אינו ברור כל כך דשמא לא ידע לטעון ול"ה רק כרוב וכמו דא"ה בממון אחה"ר להוציא כן מיגו ל"ה רק כרוב ורב דס"ל דהולכין בממון אחה"ר דלדידי' רוב מוציא מחזקת ממון מגו לא גרע מרוב להוציא מחזקה וס"ל לרב דאמרינן מגו להוציא ומ"ה סובר רב דגם בקידשה בכסף שנ"ע ואף דכתבתי לעיל דרב סובר הולך כזכי דמי וליכא מגו דוקא בפרעון אמרינן הולך כזכי וליכא מיגו דאהדרינהו אבל בקדושין בודאי ל"א הולך כזכי ובזה נ"ל לישב קו' העצמות יוסף אהא דאמרינן אבל ממונא אימא הני מיפלג פלגי שהקש' כיון דאשמעינן בקדושין דהוה ג"כ דיני ממונות ולא חיישינן להכי ל"ל לאשמעינן וכן בממונא ולמ"ש ניחא דהא דוקא בקדושין נאמנים העדים דאהדרינהו להמקדש דל"ש הולך כזכי אבל בממונא לית להם מגו דאהדרינהו ללו' דהמלו' יתבע אותו דהולך כזכי דמי קמ"ל דאפי' בממונא הולך לאו כזכי דמי וגם ניחא הא דאמרינן דכלהו צריכי דאי אשמעינן קדושין דלמיתסר קאתי וכו' וקשה דלמ"ל לאשמעינן קדושין לאשמעינן גירושין וממונא ואנא אמינא מה גירושין דלהתיר' אתו ויש לחוש שמא עיני' נתן בה שנ"ע קדושין לכ"ש וגם בקדושי כסף ידעינן מממונא דל"ח דילמא מיפלג פלגי ולהנ"ל ניחא דה"א דוקא בגירושין שנ"ע דשייך חזק' שליח עוש' שליחותו דיהב לה בע"כ ולא תלי' בדעתה אבל בקדושין דל"ש חזק' שע"ש דתלוי בדעתה וכמ"ש המל"מ ל"א שנ"ע קמ"ל דגם בקדושין שנ"ע ודוק:

ח **והנה** הפ"י הקש' מאי מקש' על רב מאמר לשלש' ע"כ ל"פ אלא בג' אבל בב' לכ"ע אשנ"ע דילמא שם מיירי בקדושי כסף דהוה נוגעין דצריכי לישבע היסת באהדרינ' ללו'

ותירץ דאם הטעם משום נוגעין בשלש' ג"כ נוגעין וק"ל לפ"מ דכ' הרמ"א בתשוב' ומביאו בש"ך סי' ע"ז דאם אחד הפקיד אצל שנים אינם. עריבין זה לזה וא"י לתבוע כל אחד על חלקו ולפי שיטת הפוסקים בסימן פ"ז ס"ו דעד המסייע אינו פוטר משביע' וא"כ מה מקש' מאמר לשלש' הא לב' לכ"ע אשנ"ע דילמא הטעם משום נגיע' דב"ג ל"ה נוגעין דיש להם מגו דאהדרינ' ללו' ואין צריכין לישבע היסת דכל אחד יש לו על חלקו שני עדים הב' שלוחים דכיון דהם אינם מריבין על חלק חברו א"כ כל השלש' אם יאמרו אהדרינהו ללו' לכל אחד יש ב' עדים על חלקו ומ"ה בשלש' סברי ב"ש דשנ"ע אבל בשנים כל אחד אין לו רק עד אחד המסייעו ועד המסייע אינו פוטר משבוע' ומה מקש' אך ניחא דאם נימא דהטעם הוא משום דבג' יש לו לכ"א ב' עדים ול"ה נוגע מ"ט דב"ה דס"ל גם בג' אשנ"ע וע"כ טעמא דב"ה לאו משום נוגעין אך קשה דילמא טעמא דב"ה היא משום דחיישינן לגומלין כדפליגי ר"י ורבנן בכתובות כ"ד ומ"ה הוי נוגעין דהואיל דכ"א יעיד ע"ח חיישינין לגומלין ומ"ה לא יהי' נאמנים בלי שבוע' דאהדרינ' ללו' אך הרי הלכ' כרבנן דל"ח לגומלין ולא ניחא למימר דב"ה סוברין חיישינן לגומלין שלא כהלכתא אך עדיין קשיא דהתוס' הקשו אמאי לא פריך מב"ה ותירצו דיכול לומר איפך וא"כ קשה מה מקש' דנימא איפך ובשלש' ל"ה נוגעין שיש לכל אחד ב' עדים משא"כ בשנים כנ"ל וטעמא דב"ש דבשלש' נמי אשנ"ע דסוברין חי חיישינין לגומלין ומזה מוכח כשיטת הפוסקים דעד המסייע פוטר משבוע' וליכא למימר דהטעם משום דבג' ל"ה נוגעין משום דיש לו ב' עדים ויפטרו אותו משבוע' דגם בב' יש לכ"א ע"א ופטור משבוע' ול"ה נוגע ובהכי יש לישב מה שהקש' האור חדש דהתוס' ד"ה ע"כ הקש' אמאי לא הקש' מב"ה ותי' דיכול לשנוי' איפך א"כ אח"כ דמייתי מדר"כ דפליגי בשנים מאי מקש' ורב כב"ש והרי כבר ידע דרב יתרץ איחד ונ"ל לתרץ דבתחל' כשהק' מאמר לג' צאו וקדשו ונאמר איפך יתכן לא דרב סובר דלכ"ע ל"ה שליחו כגופו והטעם דב"ש דשלוחים נוגעים דאם יאמרו אהדרינהו למקדש יצטרכו לישבע היסת ואי דיש לכ"א ב' עדי' ס"ל לב"ש חיישינין לגומלין כר"י בכתובות וב"ה ס"ל אחד שליח וב' עדים דל"ח לגומלין כהילכתא ומ"ה לא הקש' רק אמאי בשנים ל"מ לב"ה דג"כ ל"ה נוגע דיהי' לו עד המסייע אבל למאי דמשני ר"נ אומר ב"ש אומרין שליח ועד אחד וב"ה אומרים שליח וב' עדים לא מיירי כלל באמר לשנים שיהי' שלוחים רק בשליח אחד וב"ש ס"ל בעי עד אחד וב"ה ס"ל בעי ב' עדים ולא שייך סברא דחיישינן לגומלין דלא עשה רק שליח אחד ול"ל טעמא דמ"ד אשנ"ע משום נוגע דהרי יש לו עד המסייע וע"כ הטעם דאשנ"ע משום דהו"ל כגופו לא ניחא למקשן לומר דב"ש וב"ה פליגא בסברת רב ור"ש ומ"ה הוסיף התרצן איפך

וטעמי' דב"ש דאשנ"ע דב"ש כשיטתי' דר"ט דהוא מתלמידי ב"ש דס"ל ביבמות דעדי נשים בודקין בדרישׁ' וחקירׁ' וכיון דכאן הוי הזמה והכחשה ביחד הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה, כמ"ש בהפלא' אבל כ"ע ס"ל כרב דשנ"ע והיא חריף ועמוק:

ט **ולשיטת** הפוסקים בסימן פ"ז דעד המסייעו פוטר משבוע' לכאור' צ"ע מהא דאמרינן והשתא דתיקן רבנן שבועת היסת הני נוגעין דאי אמרי אהדרינהו צריכו לישבע והרי אי יאמרו אהדרינהו ללו' יש לכל אחד עד המסייעו השליח הב' לדעת הרב בתשוב' ומובא בש"ך סי' ע"ז דשנים שהפקידו אצלם אינם נעשין עריבין זה לזה וא"כ ל"ה נוגעין דיכולין למימר החזרתי ללו' אך יש לישב לפי שיטת ר"ח בכתובות כ"ד ע"ב דמק' התם דרבנן אדרבנן מהך דאני כהן דרבנן לא חיישי לגומלין וגבי מעשר חיישי רבנן לגומלין ומשני רבא בשכלי אומנותו בידו ופירש ר"ח שם דזה שאומר שלו שהוא כהן יש בידו כלי טהר' כלי גלילים וכלי אבנים אין מקבלין טומא' ודומ' שהוא כהן ולכך האמנוהו חכמים ואם כן לפירוש ר"ח רבנן סברי דבעלמא חיישינן לגומלין וא"כ ניחא דהכא רבא היא בעל המימרא דאמר לשנים צאו וקדשו לי אשה הן הן שלוחיו וכן בדיני ממונות כשיטתי' דס"ל דחיישינן לגומלין אך צ"ע דבטור וש"ע א"ע סי' ד' פסקינן דל"ח לגומלין וכן בחו"מ סי' ל"ז סי' ה' ולא הובא דעת ר"ח ואיך פסק הרמ"א סי' ל"ה דבקדושי שטר שיש בו ש"פ הוה נוגעין והרי יש לכל אחד עד המסייעו לפוטרו ויש לו מגו דאהדרינהו ללו' והרי הרמ"א פסק בשנים שהפקיד אחד אצלם דאינם נעשין עריבין זה לזה וגם פסק בסי' פ"ז דעד המסייעו פוטר וא"כ ל"ה נוגע ודא קו' רבתי מזה נ"ל ראי' להב"ש סי' ל"ה דעד הצריך עד ל"מ כמו עד הצריך שבוע' ומ"ה נכון פסק הרמ"א ודוק:

ולמ"ש יש לישב דברי הירושלמי דהדא דתימא בשטר אבל בכסף לא וכ' התוס' דמיירי אחר דנתקנה היסת וק' להבין מה דאמר ר' יוסי התם כיון שהאמינתו תור' אפי' קידש' בכסף אינו כנוגע בעדות ומה סברת ר' יוסי להנ"ל י"ל דר' יוסי לס"ל כסברת הב"ש ואמר כיון שהאמינתו תור' והיינו כיון שבאמת אינו כנוגע בעדות דהרי יש לו עד המסייע לענין הנגיע'. וע' תוס' גיטין ו' ד"ה אי לאו דכותי חבר שהקשו דהרי נפיק כולה ממון אפומא דעד החתום לבסוף ותירצו כיון דמדאורייתא כשר אין לחוש וזה דקאמר ר"י כיון שהאמינתו תור' היינו כיון דליכא נגיע' רק מדרבנן מכח השבועת היסת אף בכסף נמי דאין לחוש לעד הצריך עד כיון דמדאו' כשר וזה פי' נחמד:

י **והנה** בגמרא מקש' אי קסבר המלו' א"ח בעדים צריך לפרעו בעדים הנהו נוגעין בעידותן וקשה דילמא מיירי דהלו' נתן להשלוחין בלא עדים וכבר הרגיש רש"י זאת ונרא' לישב דכבר הבאתי דברי המקנה דמגו דאהדרינהו ללוה הוה מיגו דהעזה לדעת

הש"ך דבמידי דכפירה אינו מעיז הואיל דהלוה האמין לו ומאי מגו איכא ואמנם לק"מ לפירש"י דמיירי שנתן להשלוחין בעדים הרי דלא האמין להם ול"ה מגו דהעזה. ובזה מיושב קו' רש"י דהגמרא מקשה שפיר דאי קסבר המלו' את חבירו בעדים הוה נוגעין בעדות ואי דמיירי שנתן הלוה להשלוחין בלא עדים הרי אז הוה מגו דהעזה דהלו' האמין להם שנתן להם בלא עדים ומקש' שפיר אך עדיין קשה דהרי הוה מגו דהעזה דהלוה האמין להם ואי דנתן בעדים ולא יוכלו לטעון להד"ם עכ"פ האמין דאם יאמרו החזרתי יהי' נאמנים דהמלו' בעדים א"צ להחזיר בעדים והי' יכול להתנות אל תפרעוני אלא בעדים וע"כ האמין להם והוה שוב מגו דהעזה אך נרא' דהר"ן הקש' מאי מקש' מאי קסבר דילמא סובר א"צ לפרעו בעדים ודקארי לי' מה קארי לי' ולהנ"ל ניחא די"ל דהכא מקש' דממ"נ אי קסבר צריך לפרעו בעדים הוה נוגעין ואי ס"ל א"צ לפרעו בעדים ג"כ אינם נאמנים דהרי אי א"צ להחזיר לו בעדים יכולין למימר החזרתי וא"כ האמין להם הלו' והוה מגו דהעזה והתרצן משני דבזה אמרינן מגו דהעזה דבודאי העדים אומרין אמת פרענו למלו' דאם אומרים שקר הם עוברין על לאו דלא תענה דאינה בחזרה וחמירא לאינשי מממונא ועל לאו דלא תגזול דהרי ע"י עדותם הלו' אינו פורע למלו' ועדיף להו לטעון החזרינהו ללו' אף דהוה העזה או י"ל דכיון דמסר להם בעדים לא מיקרי זאת האמין להם מה שיכולים לטעון החזרתי דאפי' אם הי' אומר להם אל תפרעוני אלא בעדים נאמנים לטעון שפרעו והלכו למה"י לדעת תו' שבועות מ"א ומה בידו לעשות וכיון שבגוף הדבר לא האמינם שמסר בעדים יכולים להעיז נגדו ול"ה מיגו דהעזה:

יא **ובזה** יש לישב מאי דהקשיתי מאי פריך לרב משליח ושני עדים דאמרי ב"ה ונימא דהתם הוה הטעם משום נוגעין דהוה מיגו דהעזה דהמשלח האמין להם ומיירי בקדושי כסף ולהנ"ל ניחא לפי המבואר באה"ע סי' ל"ה דעת הראב"ד דבעי' עדים במינוי השליחות, אף למ"ד שנ"ע וא"כ מקש' שפיר דהואיל דמיירי דיש עדים במינוי השליחות א"כ הרי לא האמין להם אך ק' לפ"מ דכ' הב"ש שם ס"ק ז' דבשטר ל"ב עדים במינוי השליחות הואיל דהשטר בידו א"כ נימא דטעמא דב"ה דאמרי אשנ"ע משום דהוה מגו דהעזה ומיירי בשטר שיש בו ש"פ ולא הי' עדים ומ"ה הוה מיגו דהעזה דהמשלח האמין להם אך י"ל לפ"מ שכ' הב"י בסי' ס"ו דמפקיד שטר וטוען נאנסו אין נשבעין היסת וא"כ מיושב היטב דמקש' שפיר דא"ל הטעם משום נוגעין דהוכרחו לומר דנתנו להאשה דאל"כ צריך להחזיר להמשלח וליכא מגו דלא יכול להעיז דהרי עכ"פ נאמנים נתנו להאשה במיגו דנאנסו ובזה אינה מעיז ול"ש עד הצריך שבוע' דהשטר א"צ שבוע

מיהו למ"ש הפלא' הובא לעיל דזה ל"ה מיגו כמש"ל בישוב קו' מהרש"א בתוס' עדיין יש לעיין ודוק:

יב **ודע** מה דקש' בהא דמקש' על רב מברייתא ונימא דרב סובר המלו' א"ח בעדים צריך לפרעו בעדים וכן ס"ל לב"ה ומיירי בקדושי כסף והוה נוגעין ונ"ל לישב דהנה הר"ן כתב בשבועות מ"א בטעמא דמ"ד המלו' א"ח בעדים דצריך לפרעו בעדים ואינו נאמן לו' דפרעו משום דא"ס דהלו' לא פרעו שלא בעדי' דכיון דהמלו' לא האמין ללוה הלו' לא יאמין להמלו' לפרוע לו שלא בעדים וא"כ זה דוקא בממון דעלמא דלא בעינן עדים שפיר שייך לומר דהואיל דהמלו' לא האמין ללו' אבל בקדושין נאמנים השלוחין לומר החזרנו לך שלא בעדים דהא דהמשלח נתן להם בעדים לא משום דלא האמינם אך משום דצריך עדים בלא"ה על מינוי השליחות ול"ש סברת הר"ן ואף למ"ד המלו' את חבירו בעדים צריך לפרעו בעדים הכא נאמנים החזרתי בלא עדים והיא דבר נאה ובזה נראה לי לישב קוש' העצמות יוסף שהבאתי לעיל דאי אשמועינן בקדושין וסתמא אשמועינן דהוה קדושי כסף בכלל וא"כ מוכח דלא אמרינן מפלג פלגי למה לי לאשמועינן בממונא דשנ"ע ולפי הנ"ל מיושב היטב דה"א דוקא בקדושין דצריכין עדים בלא"ה במינוי השליחות בזה נאמן דאפי' אי צריך לפרעו בעדים נאמן לומר החזרתי אבל בממון לא דהמלו' את חבירו בעדים צריך לפרעו בעדים והוה נוגע בעדות קמ"ל דא"צ לפרעו בעדים ולא חיישינן למפלג פלגי:

סימן ד

א **בקידושין** ד' נ"ב ע"ב א"ר ש"מ ממתניתין ארבע ונקט לה רב בידי' תלת ש"מ המקדש בגזל אינה מקודשת וש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת וש"מ אשה נעשית שליח לחבירתה במקום שנעש' לה צרתה עיי"ש והקשה במקנה אמאי היא מקודשת ונימא אין שליח לד"ע דאסור לקדש בפירות שביעית והתוס' כ' בב"מ דהמעש' בטלה עיי"ש. ושמעתי לישב לפמ"ש רש"י ב"מ ח' דבשותפין ל"א אין שליח לד"ע עיי"ש בשותפין שגנבו לפ"ז כיון דהכא קיבלו כלם קידושין והוה שותפין ואין שליח לד"ע. ובזה מיושב קו' המקנה בזה דאמרינן דמוכח ממתניתין דאשה נעשית שליח לחברתה אפי' במקום שנעש' לה צרתה ודילמא א' מהאחיות קיבלה קדושין והאחיות אינן מקודשת ולא נעש' לה צרתה והוא קו' גדול' ולהנ"ל ניחא דאם נימא דהאחיות הוי שלוחין והם ל"ה שותפין כיון דאינן מקודשת ואמרינן שפיר אשל"ע וא"כ האיך הנכריות מקודשת אך אמנם לפמ"ש התוס' שם בב"מ דהיינו דוקא בהגביהו שניהם ודלא כרש"י דס"ל לתוס' דגם בשותפין אשל"ע ק' קו' ההפלא' הרי אשל"ע:

ב **ונ"ל** לישב בדרך זה דלאכל' ולא לסחור' הוא לאו הבא מכלל עשה וקי"ל דהוי עשה והוי מצות עשה שהזז"ג ונשים פטורות כמ"ש תוס' בקידושין ל"ד דהעש' דשבתון הוא מ"ע שהז"ג ונשים פטורות ה"נ לאכלה ולא לסחורה הוי מ"ע שהז"ג ונשים פטורות. ולק"מ קו' המקנה דבהא ליכא עבירה לנשים. אך אמנם לפ"מ שהקש' הפנ"י לפי' הראשון של רש"י דפירש דהרבותא דמתניתין דמקודשת בפירות שביעית דה"א דל"ה קידושין דל"ק אלא מטעם זכי' והקשה הפנ"י ומה רבותא הוא דל"ק אלא מטעם זכי' והא הוא זוכה מן הפקר גמור ותי' דהכא איירי בשביעית בזה"ז דל"ה רק מדרבנן וה"א כיון דל"ק רק מדרבנן דמדאורייתא ל"ה הפקר ול"ה קידושין דאור' קמ"ל דהיא מקודשת מדאור' ובדברי הפנ"י נ"ל לישב מ"ש הריטב"א איך מוכח ממתניתין דהמקדש בגזל אינה מקודשת ונימא דמתניתין אשמועינן בפירות שביעית מקודשת ובאמת המקדש בגזל ג"כ מקודשת ולפ"ז ניחא דכל הרבותא דמתני' דמקודשת היא דה"א דהוי גזל ואינה מקודשת כיון דמדאור' ל"ה הפקר בשביעית בזה"ז ואי נימא דבגזל גמור מקודשת ל"צ לאשמועי' בשביעית. ומיושב ג"כ קו' הפנ"י איך מוכח ממתניתין דאינה מקודשת אפילו בגזל דאחרים דילמא דוקא בגזל דידה א"מ דיכולה למימר אין שקלית ודידי שקלית אבל בגזל דאחרים מקודשת ולפי הנ"ל מיושב שפיר דבמתניתין הרבותא דהוא מקודשת אף דמדאוריית' ל"ה הפקר. ואם נימא דבגזל דאחרים מקודשת מה הרבותא דמתניתין דבמתניתין אינה יכולה ליטען אין שקלי ודידי שקלי דעכ"פ מדרבנן הוי הפקר וגם מיושב קו' המקנה דאשלד"ע לשי' הסוברים דבדרבנן יש שליח לד"ע ובדברי הפנ"י נדחין דברי שכתבתי דהוי מ"ע שהז"ג ונשים פטורות דהא כ' המהר"ם פאדוואה דבעשה דרבנן אף שהוא זמן גרמא נשים חייבות דכל מצות דרבנן ילפינן מלא תסור ולאו דלא תסור הוה ל"ת שהז"ג ונשים חייבות מיהו גוף הדבר צריך אצלי תלמוד אם הוי זאת מ"ע שהז"ג ואם דרבנן חמור מדאור' ולא באתי רק לעורר שוב הראה לי בח"ס או"ח סי' ק"נ שהרגיש בזה וכ' דנשים מוזהרות עיי"ש:

ג **ומעתה** נבוא לישב לשון הגמ' כי סליק ר"ז אמרה להא שמעתתא (דקידשה בגזל אינה מקודשת) קמי' דר' יוחנן ל"ל מי א"ר הכי ומקשה והוא לא אמר הכי והא א"ר יוחנן גזל ולא נתיאשו שניהם א"י להקדיש ומשני הכי קא"ל מי אמר רב כוותי והדבר תמוה מה התפלא ר"י אי אמר רב כוותי' ולמה לא ויותר תמוה לפמ"ש התוס' דעיקר רבותא דר"י דהנגזל א"י להקדיש א"כ מה דהגזלן א"י לקדש אשה אין רבותא ומה התפלא ר"י ונרא' לישב דקשי' למ"ד גורם לממון כמ"ד א"כ כיון דלהגזלן יש לו גורם לממון שחייב באחריות. וכ' במקו"ח סי' ת"מ דסברת גול"מ הוא משום שיכול להיות שיהי' שלו דאי

מיגניב הבעלים הקנו לו מעיקרא שיהי' הכפל שלו כדאיתא ר"פ המפקיד עיי"ש א"כ אמאי א"י לקדש אשה בגזלה לר"ש והרי הרמב"ן כ' הובא באבני מלואים סי' כ"ח דגורם לממון הוי ככיס מלא מעות ואמאי אינה מקודשת ובשלמא מה דאינו יוצא בלולב הגזול לר"ש מטעם גו"ל י"ל דל"ה כלו שלו רק כאלו יש לו חלק מטעם גול"מ. אבל לא שיחשב כולו שלו אבל לענין קידושין כיון שיש לו גול"מ הוי כשותפות עכ"פ ואמאי אינה מקודשת. וצ"ל דר"י אית לי' דבר הגורם לממון לאו כמ"ד דר"י אית לי' קנין פירות כקנין הגוף דמי בב"ק פ"ח גבי הכותב נכסיו לבנו לאחר מיתה ר"י אומר דאם מכר הכל בחיי האב ומת הבן בחיי האב דאינו מכר דקנין פירות של האב עדיף והבן א"י למכור קנין הגוף שלו והרי אמרינן פסחים כ"ט דמועל בחמץ של הקדש אף דכעת הוא אסור בהנאה הואיל דאית לי' להקדש גול"מ דאחר הפסח מותר בהנחה אף דכעת הוא אסור ה"נ אם מכר הבן יהי' המכירה קיים דיהי' שלו לאחר מיתת האב וע"כ סובר דגורם לממון לאו כממון דמי ע"כ התפלא ר"י אומר רב כוותי דאף רב דס"ל דהגל"מ כמ"ד דסובר בביצה ל"ח דהבורר צרורות מגרנו של חברו חייב וכ' התוס' בב"ב צ"ד דזה למ"ד גול"מ כמ"ד עיי"ש בשם ריב"ם ומ"מ ס"ל קידשה בגזל אינה מקודשת וזה שחידש ר"י אמר רב כוותי' אף דחולק עלי וס"ל ג"ל כמ"ד וצ"ל אף דגורם לממון כמ"ד לעבור בב"י ולחייב כפל מ"מ ל"ה ממון גמור שיקדש בו אשה וזה נחמד בפי' הגמ' להבין דבריהם ז"ל:

סימן ה

לבאר דברי התוס' בפסחים כ"ט ד"ה אין פודין שהקשו שם אמאי אינו מועל דהרי לאחר שנשרף ונעשה אפר מותר לפדותו ומותר בהנא' וי"ל דהואיל והשתא אינו שוה כלום אינו מועל והיינו טעמא דכל איסורי הנא' אין מקדשין בהן את האש' אע"ג דלכשנשרף ונעשה אפר מותר בהנא' ועוד יש לומר דהא דאין מקדשין מיירי דלית ביה שוה פרוטה גם כשנשרף ע"ש והקשו המפרשים דהתוס' הקשו ב' קושיות אמאי אינה מועל כאן בחמץ והרי לכשנשרף יהי' מותר וגם מהך דאין מקדשין ואמאי תי' התוס' בתירוץ השני רק הך דאין מקדשין באיסורי הנא' ולא כתבו התוס' דגם הך דחמץ מיירי דלכשנשרף אינו ש"פ. ונראה לישב דלכאורה קשה לר"ש דסובר כל העומד לשרוף כשרוף דמי אמאי אינו מועל וגם אמאי אין מקדשין באיסורי הנאה והרי הוא עומד לשרוף ומקרי השתא שוה פרוטה אך י"ל דהתוס' תירצו שפיר דהנה תי' רב יוסף דפליגי באי פודין להאכילו לכלבים ע"כ לא אתי' כר"ש דאליבא דר"ש דאמר חמץ לאחר הפסח שרי אמאי סובר מ"ד דלא מעל והרי גורם לממון כממון דמי וזאת לא נראה דלר' יוסף לכ"מ גורם לממון לאו כממון דמי דא"כ אמאי לא אמר דכ"ע סובר דאין פודין ופלוגתא אי גורם לממון כממון

דמי וע"כ צ"ל כפירש"י דפליגי אליבא דריה"ג ולדידי' גם לאחה"פ אסור באכילה וכיון דבלא"ה לא אתי' כר"ש לא ס"ל כל העומד לישרוף ושפיר תירצו דכמו שהוא עכשיו לא שוה מידי אבל עדיין קשה אמאי אין מקדשין באיסורי הנאה והרי כשישרף יהי' ש"פ וכל העומד לשרוף כשרוף דמי ואי דאתיא כרבנן דלס"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי הרי שם בקידושין נ"ח פליג ר"ש אפטר חמור ובב"ח וחולין בעזרה ובערלה וכלאי הכרם מודה דאינה מקודשת ולר"ש הרי לכשישרף יהי' ש"פ ואי דהשתא אינה שוה כלום והרי לר"ש הוה כשרוף וש"פ ומ"ה כ' התוס' דבתירוץ הב' ניחא הך דאין מקדשין דמיירי דלכשישרף אינה שוה כלום ומ"ה לא כתבו התוס' דגם הך דמועלין בחמץ של הקדש מיירי דלכשישרף לא יהי' ש"פ דע"ז תירצו התוס' שפיר דהואיל דהשתא אינה שוה כלום וכמ"ש לעיל דבלא"ה לא אתי כר"ש והכי פי' התוס' דבתחלה תירוץ מ"ה אינה מועל הואיל והשתא ואינה שוה כלום והך דאין מקדשין ג"כ ניחא אבל קשה להתוס' זה ניחא על מתניתין דאין מקדשין באיסורי הנאה דלא אתיא כר"ש אבל הי' קשה להתוס' הברייתא דר"ש פליג אך אפטר חמור ובב"ח ולא פליג גם אערלה וכלאי הכרם והרי הוא סובר דכשרוף דמי ומקרי ש"פ ומ"ה כ' דהך דאין מקדשין מיירי דגם השתא אינה שוה פרוטה והך דלא מעל שפיר תי' בתי' הא' דהואיל דהשתא אינה שוה כלום וכמ"ש ודו"ק (מיהו בעיקר הדבר י"ל הואיל דבקידושין אמרי' אין לך אלא מקומו ושעתו ל"א כשרוף דמי):

סימן ו

א **ע"ד** הקו' ששמעתי בשם ספר החכמה בכתובות מ' למ"ל קרא דמאן ימאן במאנס הבתול' דא"י לכנסה בע"כ הרי הגמ' פריך ליתי עשה וידחה ל"ת ומשני דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה כלל א"כ מוכח דהיא יכולה לעכב דאי לא תימא הכי למ"ל דכתבה רחמנא נערה הנערה לרבות חייבי לאוין לקנס הואיל דלא יכול לקיים העשה דלו תהי' לאשה ה"א דגם מקנס פטור וע"כ מוכח מזה דהיא יכולה לעכב דאם היא אינ' יכולה לעכב א"כ אתי עשה ודחי הל"ת ולמ"ל קרא דהנערה וע"כ דיכולה לעכב ולמ"ל קרא דמאן ימאן. נראה ליישב דהנה קשה לפי מאי דאמרינן בעירובין דף ק' מתן אחת שנתערבו במתן ד' ר"י אומר יתנו במתן אחת א"ל ר"א לר"י הרי הוא עובר על בל תגרע א"ל לדבריך הרי עובר על בל תוסיף ע"כ והקשו התוס' וניתי עשה דמתן ד' וידחה הל"ת דבל תוסיף ותירצו דלא דמי לכלאים בציצית הואיל דבא ע"י פשיעה והי' יכול לקיים בלא דחיית הלאו. והיוצא מזה דעשה שבא ע"י פשיעה אינו דוחה ללאו וא"כ מאי מקשה הגמרא בכתובות וניתי עשה הרי המעשה דלא תהי' לאשה בא ע"י פשיעה שאנס

חייבי לאוין ואינו דוח' לל"ת ונראה לתרץ דהנה לכאורה במאי פליגי ר"א ור"י דהוא סובר מתן ד' והלא קשה לר"א הרי הוא עובר על בל תוסיף ושמעתי מאאמו"ר דר"א לשיטתו דאית לי' בשבת דמכשירי מילה דוחה שבת ואף שאפשר לעשות מע"ש וא"כ הו' פשיעה דהי' יכול לקיים שניהם ואפ"ה אית לי' דדחי ועיין בלשון התוס' בעירובין הנ"ל שכ' דהוי פשיע' והי' יכול לקיים בלא דחי' וא"כ ע"כ סובר ר"א דגם עשה דפשיע' דוח' ומ"ה סובר ר"א דיתן במתן ד' ואי דעובר על ב"ת הרי העש' דוח' ור"י סובר דעשה דפשיעה אינו דוחה ומ"ה מוטב שיעבור על בל תגרע בשב ואל תעשה. ומ"ה מיושב קושיתי מאי מקשה וניתי עשה וידח' ל"ת והרי הוי עשה דפשיעה די"ל דהגמרא מקשה לר"א דאית

לי' עשה דפשיעה דוחה דמתניתין אזלא לכ"ע דאינו נושא ממזרת:

ובזה מיושב קושית הספר החכמה דהברייתא דמאן ימאן אזלה אליבא דהאמת דעשה דפשיעה אינה דוחה ומ"ה שפיר אצטריך קרא דהנערה לרבות חייבי לאוין ואצטריך קרא דמאן ומאן דהיא יכולה לעכב. ואי דבלא"ה נדע דאלת"ה למ"ל קרא דהנערה לרבות חייבי לאוין הרי העשה דלו תהי' לאשה דוחה לל"ת הברייתא דמאן ימאן ס"ל דעשה דפשיעה אינו דוחה לל"ת וא"כ שפיר איצטריך קרא ולמ"ש ניחא ג"כ מה שהקשיתי מאי מקשה בשבת כ"ד וניתי עשה דשריפת קדשים וידחה ל"ת דשבת והרי הוי דפשיעה. ושוב מצאתי שהקשה כן בספר מגן אבות להגאון מהר"ם בנעט ולדברי הנ"ל אולי אולי י"ל דמקשה לר"א דא"ל עשה דפשיעה דוחה לל"ת שוב נ"ל דהקושיא משריפת קדשים וגם מאונס דהוי עשה דפשיעה לא קשה מידי דמה שכ' התוס' בעירובין דעשה דפשיעה א"ד זה דוקא במתן ד' דהי' אפשר לקיים תעשה בלא דחי' ל"ת כמ"ש התו' להדיא אבל באונס ובשריפת קדשים א"א לקיים העשה רק ע"י פשיעה ומ"ה דוחה וכן משמע בתוס' ודו"ק:

סימן ז

ב"ה בערזאן א' משפטים תרכ"ה:

לחכם אחד. (א) **מכתבך** תלעים השגתי ואכתוב אשר עלתה בעזה"י מצודתי בסוגיא דקצוצה ובדבריך היקרים. ע"ד קושיתך בסוגיא דקציצה שבועות דף מ"ד ע"ב ד"ה עד שתהא מקצת הודאה כתב רש"י דלר"י לא תיקנו שבועה ליטול אלא במקום שיש שבועה על הנתבע והפכוה חכמים על התובע והקשית דהא רש"י בב"ק ק"ו כ' דהא דכופר הכל פטור משבועה דוקא במלוה שעשה לו טובה שהלוהו ולכן א"י להעיז אבל בפקדון דלא עשה לו טובה כופ"ה נמי חייב שבועה דאורייתא א"כ אמאי כ' רש"י דר"י סובר דלא

הפכו שבועה על שכנגדו אלא היכא שהנתבע חייב שבועה כגון במודה במקצת הא גם כופ"ה חייב שבועה היכא דיכול להעיז ונראה די"ל דר"י אזיל לשיטתו דלא דריש טעמא דקרא בב"מ דף קט"ו ולהכא א"ש דזה תליא אי דרשינן טעמא דקרא י"ל הטעם דפטרו קרא לכופ"ה משום דיש לו חזקה דא"א מעיז ובמקום דיכול להעיז כופ"ה נמי חייב שבועה אבל אי לא דרשינן טעמא דקרא בכ"מ פטור אפילו היכא דיכול להעיז דגזה"כ היא ומ"ה סובר ר"י עד שתהא שם מקצת הודאה דכ"ה פטור בכ"מ דלא דריש טעמא דקרא אבל ת"ק ס"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא וכ"ה חייב שבועה היכא דיכול להעיז ולכן ל"ב שתהא שם מקצת הודאה אבל קשה דלקמן בגמרא פריך מהנותן טליתו לאומן נתנו לו בזמנו נשבע ונוטל אמאי ישבע בעה"ב ויפסיד אומן דקציצה מידכר דכיר ומשני הא מני ר"י הוא ומקשה השתא היכא דמחמיר ר"י מקילו רבנן היכא דמקיל ר"י מחמיר רבנן עיי"ש הנה לפמ"ש דפליגי אי דרשינן טעמא דקרא דת"ק סבר דכו"ה חייב שבועה היכא דיכול להעיז ור"י סבר דכופ"ה פטור משבועה וכ"ע מודה היכא שאין הבעה"ב מתחייב שבועה מצד הדין לא מחייב משום כדי חייו מאי מקשה השתא היכא דמחמיר ר"י הא ר"י לא מחמיר כלום אלא דלא דריש טעמא דקרא וכ"ע מודה דמשום כדי חייו לא לחייבו שבועה וצ"ע:

ב **והנה** אם נאמר כמ"ש לעיל דבין לרבנן בין לר"י א"ח עד שיהא בעה"ב חייב שבועה ניחא הא דאמרינן עקרוה רבנן לשבועה מבה"ב ושדיא אשכיר ולשון דעקרוה משמע דבה"ב מעיקרא חייב אך משום כ"ח שדיא אשכיר והא כופ"ה פטור משבוע' אך לפמ"ש ניחא דלת"ק דכופ"ה נמי חייב שבועה היכא דיכול להעיז דלא עשה לו טובה ושייך לישנא דעקרוה אבל הר"ן לס"ל כן שהקשה מאי לישנא דעקרוה שייך כאן דס"ל דכופ"ה אף במקום דיכול להעיז פטור ותי' דמשום כ"ח נתנו שבועה על בעה"ב שלא ילך הפועל בפחי נפש ומשום דבה"ב טריד בפועלי' הפכו השבוע' על השכיר ושייך לישנא דעקרוה. לפ"ז ק"ל בהא דאמרינן לקמן אר"נ אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך וכו' אמר רב"ח כמה מעליא הא שמעתתא א"ר מאי מעליותא א"כ שבועות שומרין היכא משכחת לה והקשה הר"ן מאי קושיא בשלמא גבי ש"ש הוי מיגו לפטרו משבועה ול"מ מיגו גרוע משא"כ גבי שכיר הוי מיגו לפטרו מממון מהני מיגו גרוע וכ' דמשמע דר"נ דאמר אבל שכרו שלא בעדים יכול לומר נתתי לך שכרך דאפילו משבועה נמי פטור וקשה לפי דברי הר"ן לעיל דמצד הדין כופ"ה בעה"ב פטור משבוע' אך שלא ילך בפח"נ חייב הבעה"ב שבועה א"כ אף היכא דאית לי' מיגו ישבע בעה"ב משום כדי חייו דשכיר שלא ילך בפח"נ. ונרא' ליישב דצריך להבין איך שייך משום כד"ח שלא

ילך בפח"נ בבעה"ב כ"ה הא הטעם דכ"ה פטור הוא משום שא"י להעיז ובודאי פרעו ומה שייך כ"ח אך לפמ"ש לעיל דלשיטת הר"ן כ"ה אף שיכול להעיז פטור מגזה"כ וא"כ יכול להיות שלא פרעו ומש"ה שייך כדי חייו שלא ילך בפ"נ וזה דוקא היכא דל"ל מיגו אבל בשכרו שלא בעדים דאית ליה מיגו בודאי אומר הבעה"ב אמת שפרעו ול"ש כדי שלא ילך בפ"נ:

ג **והנה** התוס' בד"ה קציצה מדכר דכירה כ' וז"ל לא קאמר המע"ה ואי לא מייתי ראיה מפסיד אלא נשבע במה"ב ויפסיד אומן כדאמר לקמן וא"ת ולשני כגון ששכרו שלא בעדים ונאמן מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם לכפור הכל וק"ל למה הציגו התוס' הקשו אהא דמשני קציצה מדכר דכירה ולא הקשו על קושיות הגמ' א"ה אפילו קצץ נמי וגם קשה למה הוצרך התוס' להקדמה דאי לא מייתי ראיה ישבע ולא הקשו מיד ולשני כגון ששכרו שלא בעדים. ונראה לפרש דברי התוס' על נכון. דהתוס' ב"מ קי"ב הקשה ג"כ קושיא זו ומשני כגון ששכרו שלא בעדים ות' דאי הטעם דנאמן משום מיגו יותר הו"ל למינקט שחלוקין בפרעון דנאמן במיגו וקשה לי לשיטת הב"י דסובר דאפילו שכרו בעד אחד נמי ל"ל מיגו דלא שכרתיך משום דאי טעון לא שכרתיך צריך שבועה להכחיש העד והשתא א"צ שבועה דאין מכחיש העד וא"כ אם השתא ג"כ מכחיש העד שפיר יש לו מגו לוקמה הברייתא דקצץ הממע"ה בשכרו בעד אחד והעד זוכר הקציצה א"כ בשלמא בקציצה יש לו מיגו דלא שכרתיך אע"ג דאי טעון לא שכרתיך צריך שבועה להכחיש את העד הא גם עתה הוא מכחיש את העד אבל בפרעון אינו מכחיש לדברי העד דהעד א"י אם פרעו ואין לו מיגו דלא שכרתיך דאז צריך שבועה ועתה א"צ ומ"ה לא נקט בפרעון והוא קושיא עצומה. ואמנם זה ל"ק אך אי הפי' דברייתא דקצץ הממע"ה ואי לאו מייתי ראיה ישבע י"ל בע"א דהשתא נמי צריך לישבע ובפרעון לא מצי למנקט אבל אי הפי' קצץ הממע"ה ואי לא מייתי ראיה מפסיד שפיר תירצו התוס' בב"מ דהו"ל למנקט בפרעון ואי דקשה לוקמא בע"א ולא מצי למנקט בפרעון הא א"א לאוקמא בע"א דבע"א צריך הבעה"ב שבועה להכחיש העד ובריייתא קתני הממע"ה ואי לא מייתי ראיה מפסיד. ומעתה דברי התוס' דשבועות מזוקקים דהתוס' הקשו לשני ליה כגון ששכרו שלא בעדים וכונתם ששכרו בע"א ונאמן מטעם מיגו דלא שכרתיך ואי דבלא שכרתיך צריך שבועה נגד העד גם השתא צריך לישבע וליכא לתרץ כתירוץ התוס' בב"מ דאי מטעם מיגו הו"ל למנקט בפרעון דבפרעון ל"ל מיגו דהשתא א"צ לישבע ואם יטעון ל"ש צריך לישבע ולכן הקדימו התוס' הא דהמוציא מחבירו ע"ה ואי לא מייתי ראיה ישבע ולכן קושיתם שפיר דאם נפרש אי לא מייתי ראיה מפסיד לא הי' קשה קושיות התוס'

דלשני ליה כגון ששכרו בע"א דבשכרו בע"א צריך לישבע והברייתא קאמר הממע"ה ואי לא מייתי ראיה פטור בעה"ב אפילו משבועה:

ד **אך** אמנם אף לפ"ז י"ל כמו תירוץ התוס' בב"מ דהו"ל למנקט בפרעון והעד יודע ששכרו ולא נפרע ואי דדחוק לוקמא שיודע שלא נפרע דכי בכיפי תלי בי' הא גם בפרעון משכחת לה כגון דבעה"ב אומר בשעת שכירה נתתי לך שכרך ועד אומר ששכרו ולא פרע לו אז וא"כ השתא נמי צריך לישבע להכחיש את העד ויש לו מיגו דלא שכרתיך אך אמנם י"ל דלא מצי למינקט בפרעון דאז הי' נאמן בעה"ב בלא מיגו דבעל הבית כופ"ה ול"ה טרוד בפועליו כשיטתן ששילם מעיקרא בעת השכירות כדמוכח בגמ' דמקשה וניתיב ליה מעיקרא אלמא דמעיקרא אינו טרוד והברייתא רוצה לאשמועי' דאע"ג דטרוד בפועליו נאמן מטעם מיגו ובטוען שפרעו בשעה ששכרו נאמן בלא מיגו. אך די"ל דבאמת גם בשעת השכירות טרוד בפועליו והא דפריך וניתיב ליה מעיקרא הכונה דמעיקרא מקשה וניתיב לי' בעדים ומשני טריחא לי' מלתא ומקשה וניתיב ליה מעיקרא ובעדים ול"ה טרחא דליתיב בעדים דבלא"ה בעי עדי שכירה כמו שאמר לקמן ר"נ. אך אמנם מדאמרינן קציצה מידכר דכירה ואין מובן אמאי קציצה מדכר יותר נ"ל הסברא דקציצה לכן מדכר הואיל ובשעה שהוא קוצץ בתחילת היום אינו טרוד בפועליו ועכ"פ ש"מ דמעיקרא אינו טרוד וא"כ הקשה התוס' שפיר ולשני ליה כגון ששכרו שלא בעדים ובעד א' ואי דהו"ל למנקט בפרעון כגון שאומר שפרעו בשעה ששכרו ויש לו מיגו דלא שכרתיך דהשתא נמי מכחיש את העד דזה ל"ק דאז א"צ מיגו דמעיקרא אינו טרוד מדמשני קציצה מידכר דכירה כמ"ש דאז אינו טרוד בשעה שהוא קוצץ וש"מ דמעיקרא אינו טרוד ולכן נחמדים דברי התוס' שהציגו קושיתם אהא דאמרי קציצה מידכר דכירה ולא הקשו התוס' על המקשן דמהתרצן מוכח דגם מעיקרא כי פריך וניתיב ליה מעיקרא פירושו דמעיקרא אינו טרוד ומ"ה לא מצי למנקט בפרעון כנ"ל והיא דרך פלפול וחדוד ולא תיקשי דהואיל דהמקשן ידע דמעיקרא אינו טרוד מאי פריך א"ה אפילו קצץ נמי יש לומר דהמקשן ס"ל דדוקא אם פרעו מעיקרא מידכר דכיר הואיל דנתן מעות. אבל בקציצה דמשלם לי' לערב סובר המקשן דהוא טרוד והתרצן משני דאפ"ה הואיל והקציצה היה בבוקר מידכר דכיר אף דמשלם לערב הואיל בשעה שהוא קוצץ לא הי' טרוד ומה"ט ניחא מאי דכתבתי לעיל דלא מצי למינקט בעד אחד דאומר דפרעו מעיקרא דאם אומר דפרעו בבוקר דנאמן ומאי אשמועינן וקשה דהרי התרצן משני קצי' מידכר דכיר ונאמן בלא מיגו ומאי אשמעינן ולפמ"ש ניחא דקציצה הוה רבותא שפיר

דגם לערב אף דטריד מ"מ הקציצה היא זוכר משא"כ כשטוען שפרעו בבוקר פשיטא דנאמן בלא מיגו ודו"ק:

ה **ולמ"ש** הסברא דקציצה מידכר דכירי הוא מטעם דבשעה שהוא קוצץ בתחילת היום אינו טרוד נ"ל לישב קו' התוס' הא דפריך הגמ' א"ה אפילו עבר זמנו נמי מאי אא"ב שייך כאן דמשמע דקאי אהא דקציצה מידכר דכירי ומה שייכות זה לזה ונראה דהא דקציצה מידכר דכירי הסברא דבשעה שקוצץ אינו טרוד היינו דוקא אי אמרינן דבעה"ב טרוד בפועליו בבוקר דלא עבדי לא טרוד אבל אי אמרינן דבע"ה טרוד בעסקי' כמ"ש בירושלמי בבוקר נמי טרוד וע' בחי' הר"ן שבועות כעין זה בהא דניתיב לי' מעיקרא והנה בחידושי הר"ן מפרש הא דחזקה דאין שכיר משהה שכרו ומדשהו ש"מ דשכיר נמי טרוד והוא דבר חידוש והנה אצל השכיר ל"ל דטרוד בעסקיו וא"כ בעה"ב נמי טרוד בעסקיו וגם קציצה אינו זוכר והכי פי' הגמ' א"ה דאמרת קציצה מידכר דכירי ש"מ דאמרת בעה"ב טרוד בפועלים ולא דטרוד בעסקיו א"כ אפילו עבר זמנו ואי דחזקה דאין שכיר משהה שכרו ומ"ה נאמן בעה"ב הא עיקר הסברא מדשהה ש"מ דשכיר ג"כ טרוד ובשכיר דל"ל פועלים ע"כ טרוד בעסקיו וה"ה בעה"ב טרוד בעסקיו וגם בשעה שהוא קוצץ ג"כ טרוד במעקיו ושייך שפיר אא"ב דקציצה אינו מידכר דכירי דאמרינן בעה"ב טרוד בעסקיו ל"ק מעבר זמנו הממע"ה דאיכא חזקה דאין שכיר משהה שכרו ומדשהה ש"מ דשכיר ג"כ טרוד בעסקיו אבל למה דאמרת קציצה מידכר דכירי דלא טרוד בעסקי' א"ה אפי' עבר זמנו נמי דל"ל מדשהה השכיר ש"מ דשכיר ג"כ טרוד הא שכיר ל"ל פועלים ומשני דגבי בעה"ב אין לנו הוכחה דטרוד בבוקר ולא מסתמא טרוד בעסקיו ולכן אמרינן שפיר דקציצה מידכר דכירי אבל גבי שכור אמרינן מדשהה הרי יש לנו הוכחה דהי' טרוד ודו"ק:

ו **והנה** בהא דעבר זמנו בעה"ב נשבע דחזקה אין בעה"ב עובר על בל"ת קשה דהש"ך ח"מ סי' של"ט הביא דברי ספר חסידים דאם הבעה"ב התנה עם השכיר שלא יעבור על ב"ת אינו עובר על בל"ת א"כ יהא נאמן השכיר במיגו דהתנה עמו שלא יעבור על בל"ת (ושמא י"ל דגם ע"ז אינו נאמן). אך י"ל דהוה מיגו להוציא. אך קשה הא כתב הש"ך בשם הב"ח בס"ס פ"ב דכשהתובע טוען ברי והנתבע שמא אמרינן מיגו להוציא וא"כ הכא בעה"ב טרוד בפועליו השכיר יש לו מיגו שהתנה עמו שלא יעבור דהא בעה"ב טרוד בפועליו והוה טענת ספק אך כיון דחזקה אין בעה"ב עובר וכו' רמי אנפשי' והוי טענת ברי. ונראה דזה כונת הגמרא חזקה אין בעה"ב עובר על בל תלין ואי דיש לשכיר מיגו דהתנה עמו שלא יעבור על בל תלין מיגו להוציא לא אמרינן ופריך הא אמרת בעה"ב

טרוד בפועליו וא"כ בעה"ב טוען ספק ומהני מיגו להוציא ומשני כי מטי זמן חיובא רמי אנפשיה ומידכר והוי טענת הבעה"ב טענת ברי ול"מ מיגו להוציא:

ז **והנה** בקו' התוס' על הא דמקשה וכי שכיר עובר משום בל תגזול הא גם גבי בעה"ב איכא חזקה דאינו עובר משום בל תגזול. נראה ליישב דבשלמא גבי שכיר איכא שפיר משום בל תגזול אי פרעו כבר כי שקול עובר על בל הגזיל אבל גבי בעה"ב דילמא אין לו ממון ואישתמיטא קמשתמיט וגם בהך חזקה דאין בהע"ב עובר משום בל תלין קשה הא מבואר בח"מ סי' של"ט דהיכא דאין לבעה"ב מעות א"ע משום ב"ת ודוחק לאוקמה דאיירי דוקא ביש לו מעות אך י"ל דהיכא דאיכא תרי חזקה אף היכא דחדא ל"ה חזקה טובה נקרא שפיר תרי חזקה וכ"כ הש"מ בכתובות ט' היכא דהוי ספק ספיקא אף היכא דספק חד ל"ה ספק השקול אעפ"כ מיקרי שפיר ספק ספיקא וא"כ אף דחזקה דאין בעה"ב עובר על ב"ת ל"ה חזקה טובה דדילמא אין לו מעות כיון דיש לו חזקה דאין שכיר משהא שכרו נקרא שפיר תרי חזקה. ולכן מיושב ג"כ קושיות התוס' דהרי גבי בעה"ב איכא ג"כ חזקה דאין עובר על בל תגזול דדילמא אין לו מעות ול"ה אפילו חדא חזקה. חזקה דאין בעה"ב עובר על בל תגזול ל"ה דילמא אין לו מעות וחזקה דאין עובר משום בל תלין ל"ה חזקה ג"כ מה"ט באין לו מעות דל"ת פעולת שכיר אתך עד שיהא אתך אבל השתא דאיכא חזקה דאין שכיר משהו שכרו אף דחזקה דאין בעה"ב עובר משום ב"ת ל"ה חזקה טובה בהדי חזקה דאין שכיר משהא שכרו והיא חזקה טובה הוי שפיר תרי חזקה ודו"ק היטב:

ח **והנה** התוס' ב"ב דף מ"ו בהא דאומן אומר שתים קצצת לי והלה אומר לא קצצתי לך אלא אחת נתנו לו בזמנו נשבע ונוטל עבר זמנו הממע"ה הקשה הא הטעם דעבר זמנו הממע"ה משום חזקה דאין בעה"ב עובר משום בל תלין והכא בודאי איירי שלא נתן לו כלום דכר"י מתוקמא בשבועות דאמר קציצה לא מידכר דכירה ור"י בעי עד שתהא מקצת הודאה וע"כ איירי שלא פרעו כלום ומאי חזקה איכא דאין בעה"ב עובר משום בל תלין הא לא נתן לו כלום ועכ"פ עבר על ב"ת א"כ נשבע השכיר וא"ל דאמר ברשותך השהיתי א"כ אין לו חזקה דאין שכיר משהה שכרו. והנה נראה לישב דהתוס' בשבועות הקשו על הא וכי שכיר עובר משום בל תגזול ולשני ליה דגבי בעה"ב איכא ג"כ חזקה דאין עובר משום לא תגזול ותירצו התוס' דבלא"ה משני שפיר משמע מדברי התוס' דאף אם ליכא חזקה דאין שכיר משהה שכרו אעפ"כ הממע"ה ולא נשבע השכיר ונוטל דעכ"פ לבעה"ב אית ליה תרי חזקה. חזקה דבל תלין וחזקה דבל תגזול וא"כ ל"ק קושית התוס' כמו שכתבו התוס' דאמר ברשותך השהיתי ואיכא חזקה דבל תלין גבי בעה"ב

כדמוכח מלשון תוס' דאף אם משהה סלע אחת ברשותו על מה שלא הרשה עובר ואי דקשה א"כ ליכא חזקה דאין שכיר משהה שכרו הא איכא חזקה דבל תגזול ובל תלין גבי בעה"ב וגבי שכיר ליכא אלא בל תגזול לבד ומדברי התוס' מוכח דהגמרא מצי לשנויי גבי בעה"ב איכא תרי חזקה דבל תלין ובל תגזול אך דבלא"ה משני שפיר כמו שכתבו התוס' והוא דבר אמת:

ט) עוד אופן א' יש ליישב קו' התוס' דהר"ן כתב הסברא דחזקה דאין שכר משהה שכרו ש"מ דשכיר ג"כ טרוד ואין יכול לישבע. ולפי"ז מיושב שפיר קושיות התוס' דלעולם דאמר ברשותך השהיתי ואי דאין לו חזקה דאין שכיר משהת שכרו כיון שע"כ השהה הדינר שמודה ז"א דהרי עכ"פ חזינן שהשכיר טרוד והא דשהה אחת שמודה לו מזה ראיה ג"כ שהוא טרוד ובשלמא אי הפי' בחזקה דאין שכיר משהה שכרו ובודאי פרעו שפיר הקשו התוס' הא ליכא חזקה דהא אחת מודה שקצץ לו ולא נתן לו ואעפ"כ שהה אצלו אבל לדברי הר"ן לק"מ דלעולם אמר ברשותך השהיתי ואעפ"כ שייך חזקה דאין שכיר משהה שכרו ומדשהה ש"מ דשכיר טרוד דגם האחת ששהה הוה ג"כ מחמת טרדות וזה דבר אמת ת"ל:

י **כתב** הנ"י בב"ב פ' חזקת הנחים וז"ל באומר קודם שקיעת החמה כיון שתבעו בזמנו לדין נשבע אומן ונוטל והאמינו לשכיר משום דב"ה טרוד בפועליו הכא ל"מ בקציצה דבקציצה ודאי מידכר דכיר וא"כ אמאי בזמנו נשבע ונוטל אלא מיירי שמתעצמים. על הפרעון מתוך שבע"ה טריד בפועליו עקרו השבועה ממנו ושדיא אשכיר עכ"ל ע"ש וצ"ע דהא הגמרא בשבועות מ"ה ע"א מקשה קושיות הנ"י אלמא תניא אומן וכו' נתנו לו בזמנו נשבע ונוטל אמאי ישבע בע"ה ויפסיד אומן דהא אמרה קציצה מידכר דכירה ומשני דאתא כר"י דאמר קציצה לא מידכר דכיר וא"כ קושית הנ"י הוא קושית הגמרא וצע"ג: דברי ידידו הדו"ש הצעיר אהרן שמעלקיס ע"כ דברי בני הרב זצ"ל:

הג"ה בעת העתקת הכתבי' עלה בלבי לישב דברי רש"י בשביעות מ"ד ע"ב שפי' ד"ה ושכנגדו חשוד על השבוע' ונתחייב שבועת הודאה במקצת. ואמאי לא פירש"י ע"י עד אחד דל"ל דבישׁ לתובע ע"א אין שכנגדו נשבע שיש לו עד המסייע דאין ע"א עושה ב' פעולות כמ"ש הש"ך סי' פ"ז וכן מוכח בשבועות ל"ב דמקשה בשכנגדו חשוד מי יימר דמשתבע משמע דגם בע"א נשבע שכנגדו. ונ"ל לישב דתוס' ב"ק ק"ח ד"ה ותרי כפילי הוכיחו ממשנה זו דקתני וכשנגדו חשוד על השבועה דחשוד על השבועה מדרבנן הוא דמיפסל לשבועה וכונתם פשוט לפמ"ש בכתובות פ' ד"ה ישבע דלא חשיב במשנ' אלא אותם דה"א דאפי' בשבוע' לא יטול ואס"ד דחשוד על השבוע' מדאור' פסול לשבוע'

הו"ל מדאור' מחויב שבועה ואי"ל ומדינא א"צ שכנגדו לישבע ורק משום דלא שבקית חיי לחשוד ועכ"פ פשיטא דבשבוע' נוטל וע"כ חשוד מדרבנן פסול ול"ה מחשואי"ל מדאורייתא ורק רבנן פסלו והאמינו לכשנגדו וז"ב וכ"כ בדברי אמת ואמנם בגוף סברת התוס' כבר תמהו כיון דפסול לעדות מדאור' אמאי כשר לשבוע' מה"ת וע"כ צ"ל כיון שלא עבר רק פעם אחת לא חשדינן שיעבור יותר ולעדות פסול מגזה"כ וכ"כ בנתיבות סי' פ"ז אות ט"ז:

ולפ"ז נ"ל דכ"ז במודה במקצת אבל להכחיש את העד פסול מדאורייתא לשבועה דהא כ' מהרי"ק סי' ע"ב דהא דאין דבר שבערוה פחות משנים משום חזקת א"א והיכא דליכא חזקה ע"א נאמן א"כ מה"ט יכול אדם לישבע אף שע"א עומד כנגדו ואומר ששקר ישבע משום שיש לו חזקת כשרות. א"כ כשעבר בלאו שיש בו מלקות או נשבע לשקר ונתברר בב' עדים אבד חזקת כשרות שלו ונהי היכא דהוא מודה במקצת נשבע מה"ת נהי דליכא חזקת כשרות אבל אין לו חזקה שישבע לשקר דלא איתחזק ג' זימנא אבל כיון דל"ל חזקת כשרות שוב נאמן ע"א שבשקר ישבע ולא יהבינן לי' שבועה והו"ל מחשואי"ל והכי מוכח מסוטה דנהי דקינא לה ונסתרה אבדה חזקתה כמ"ש תוס' ריש נדה מ"מ יהבינן לה שבוע' וכשע"א אומר נטמא' כיון דאיתרע חזקה נאמן ואין משביעין אותה. ונהי דלענין ממון א"נ ע"א אף דליכא חזקה כדמוכח מסימנים וסימנים וע"א דיניח והאריך מזה בתשו' ברית אברהם ח"מ סי' ט"ו מ"מ כיון דלענין שבועה נאמן דישבע לשקר דאיתרע חזקה לא יהבינן לי' שבועה והו"ל מחשואי"ל ואין זה נאמנות העד בממון דנאמנותו ל"מ רק שלא ליתן לו שבוע' וממילא מחויב לשלם וכיוצא בזה כ' התוס' חולין צ"ו לענין שטר. ולפ"ז שפיר כ' רש"י במשנה דחשוב שכנגדו חשיד לענין מודה במקצת דל"ה רק מדרבנן אבל בשבועת ע"א דהוי מדאור' חשוד ל"ח במשנ' כיון דמדאו' נוטל וכ"ז דלא כדמשמע מדברי ספר היקר דברי אמת דלתוס' גם בשבועת ע"א אין חשוד פסול לשבוע' מדאור' עיי"ש מה שמפלפל בשבועות ל"ב בזה. ולפמ"ש בע"א גם תוס' מודה גם במ"ש הש"ך סי' צ"ב ס"ק י"א דלדעת הרמב"ם דהי' הנתבע חשוד מהנשבעים בטענת ספק אינו משלם ה"ה תובע את החשוד ע"פ עד. ולפמ"ש ז"א לפמ"ש דברי אמת בטעם הרמב"ם דס"ל חשוד לא פסול לשבוע' רק מדרבנן ומתקנה שכנגדו נשבע משא"כ בטענת ספק שא"י שכנגדו לישבע פטור א"כ בעד אחד שפסול מדאור' הו"ל מחשואי"ל ומדאו' חייב ואף בטענת ספק חייב וקצרתי . לפי שבגוף הסברא יש להתוכח דבאמת ע"א א"נ להוציא ממון רק דבא לשבועה והוא א"י לישבע ובחשוד דבאמת יכול לישבע

דלא חשוד מדאור' רק שהעד נאמן דלא יהבינן לי' שבוע' שישבע לשקר הוי הכל מחמת ע"א והוי הוצאות ממון ממש עפ"י ע"א ולא באתי רק לעורר המעיין:
שייך לה' נט"י

סימן קיז

ב"ה פרעמישלא ל"ג למב"י ברכת אהבה לפ"ק:
שלום וברכה לידידי הרב החריף ובקי ירא וחרד לדבר ד' מושלם במעלות ומדות מוה' זאב פאפרש נ"י מפה"ק.
ע"ד השאלה אם יש איסור למכור משקאות בבית המרחץ בבתי גואי הואיל ושם אין מברכין המוכר מכשיל הקונים ועובר משו' לפני עור ולדעת ס' מנחת חינוך בהשמטות סי' רל"ח במכשיל באיסור דרבנן עובר מדאור' בלפ"ע. ואף שכ' הטו"ז שי' ס"ב דבצמא בליל' ואין לו מים ליטול ידיו מותר להרהר הברכ' ולשתות מ"מ בבית המרחץ גם הרהור אסור. ועוד דל"ה אונס שיכול לצאת לבית החיצון ואין לתלות שבירך מקוד' שבא להמרחץ עוד שכ' המג"א סי' קס"ו בשם האגוד' דהמון עם אין יודעי' מזה והמג"א שם והפמ"ג ג סי' פ"ד כ' דבעי דוקא לשתות מקור' באותו בית והאריך בפלפולו:

א

תשובה הנה לפ"ע אין כאן דלית בתרי עברי דנהרי דאף דשם אינו מצוי לקנות מ"מ יכול לישחות מים ויעבור באיסור זה וע' לעיל סי' כ"ט הבאתי דברי המ"א והפ"מ מ סי' קס"ג דהא דאסור ליתן למי שלא נטל ידיו דוקא בנותן לו משלו דהוי כתרי עברי דנהרא כיון שנותן לו בחנם אבל אם מושיט לו אין כאן לפ"ע רק מסייע ידי עוברי טביר' וכ' הפמ"ג דבדרבנן ל"ג משו' מסייע ידי עוברי עביר' והא דאסור ליתן לשמש שלא נטל ידיו בסי' קס"ט דוקא לתוך פיו אסור אבל לא לידיו. והנה בנ"ד כיון שיכול לשתות מעצמו מים ל"ה כתרי עברי. ודוקא בפת שהאכיל משלו דא"י לעבור על איסור זה זולתו דבחנם נותן לו עובר משא"כ במשקה דיכול ליטול מים ויהנה בלא ברכ'. מיהו לעיל כתבתי דמה דבדרבנן ל"ה איסור לסייע לידי ע"ע איני מוסכ' ושם הבאתי כמה ראיות דאסור לסייע. גם מדברי הטור סי' קס"ו מבואר דאפי' לתוך ידיו אסור ליתן אלא ביודע שנטל ידיו ואין להקל רק היכא שיש לתלות בהיתר וכאן אין לתלות שבירך מקוד' דבודאי לא בירך בבית הבלן דזולת זה אין היתר וגם בגוף הסברא הואיל ויכול לשתות מים יש לפקפק כיון דדבר זה בעצמו לא נמצא אולי הוי כתרי עברי דנהרי על כן אין היתר למכור בבתי גואי. אך בבתי בראי הואיל והרהור מותר ובמקום אונס יעשה כמ"ש הטו"ז סי' ס"ב והיכא

דלא אנוס מברך במקו' שעומדי' כולם לבושי' על כן רשאי למכור שם והקונים יזהרו בעצמם שלא ליהנות בלא ברכה:

ב **והנה** לכאור' י"ל אם הוא צמא מאוד בבית המרחץ שיהי' מותר להרהר הברכ' כמו שכ' הטו"ז סי' ס"ב בצמא בליל' ואין לו מים ליטול ידי'. ואף דבית המרחץ אסור להרהר מ"מ לפ"מ דאמרי' בקדושין ובזבחי' לאונסו שאני ומשמע שם דכיון דאונס הוא. שרי בהרהור ואין כאן איסור וכן משמע מדברי הר' מנוח בב"י סי' פ"ה ולדעת דרישה אף לבטא בשפתי' שרי. א"כ היכא דאנוס בשתי' יהי' מותר להרהר. אך להיפך משמע מדברי הב"י סימן פ"ה. דבמקו' מטונף אסור בהרהור אף באונס והחילוק מבואר דכיון דמשמע בב"י סימן ס"ב דהיכא דאנוס הרהור כדיבור דמי. שוב כש"כ דאסור להרהר ועדיף יותר שישת' בלא ברכה כיון דממנ"פ עביד איסורא ולא הותר בש"ס רק היכא דאנוס בהרהור משא"כ לברך בהרהור אם הוא אונס לא יברך כלל. ועיין בשאג"א סימן ו' שכתב דאלם שאינו מדבר א"י ידי ק"ש עד שישמע מאחר וצ"ע דהב"י כ' סי' ס"ב דהיכא שהוא אונס יוצא בהרהור א"כ אין לך אונס גדול מאלם. ושמא הב"י ס"ל דמדאורייתא הרהור כדיבור דמי ורק מדרבנן לכ"ד לכן במקום אונס אוקמא אדאורייתא והשאג"א קאי למאן דס"ל הרהור לכ"ד. ושוב מצאתי בישי"ע סי' פ"ד שכ' באמת דת"ח מותר להרהר גם בק"ש במבואות המטונפות מטעם כיון דבלא"ה מותר להרהר לאונסו אך שכ' כיון שאפשר לקרוא אח"כ אסור להרהר עיי"ש. ולפ"ז היכי דת"ח אונס בשתי' מותר להרהר ולא נהירא וע' ביו"ד סי' א' בש"ך דערום אסור לכוין לצאת מאחר וה"ה דאסור להרהר הברכ' וז"ב:

ג **ודרך** אגב נ"ל במ"ש בשאג"א אהא דבעל קרי מהרהר בק"ש והקש' בשאג"א כיון דיוצא בזה ת"ת אמאי לא יהרהר ברכת התור' דהיא דאורייי'. וכ' במלוא הרועים אות הרהור דאהרהור אין לברך כמ"ש הב"י סי' תל"ב דאביטול חמץ כיון שהוא בלב אין מברך. הנה בני החריף מ' אהרן זצ"ל העיר בטעם הב"י דאמחשב' אין מברכין משום דכל הברכות בעי עובר לעשייתן. וכשיש לו מחשב' לבטל חמץ כבר ביטל ואיך אפשר לברך דל"ה עובר לעשייתן. והובא בתשו' ליו"ד בשמו א"כ זה אינו שייך במצו' שיש לה משך זמן כגון בהרהור דק"ש ושפיר הקש' השאג"א. אמנם בגוף קושיתו. גם מה שהקש' בטורי אבן מגילה י"ט אהא דשומע מפי שאין מחויב בדבר א"י כגון בהלל ולמ"ד הרהור כדיבור הכי שמיעתו גרע מהרהור אין וודאי גרע דנ"ל אף אם מצות א"צ כונה דוקא היכא שהיא בדיבור עכ"פ דמחשב' אינה מוציא מידי דיבור אבל במצוה שיוצא בהרהור ודאי בעי כונ' דמחשב' מוציא מידי מחשב'. ושוב מצאתי כן בישי"ע סי' ס"ב א"כ בשומע מפי אחר ונתכוין שחבירו יוציאו בקריאתו א"י בהרהור דלא נתכוין לצאת בהרהורו אך שחבירו

יוציאו בקריאתו. ולפי"ז גם בעל קרי שמהרהר בק"ש א"י במצות ת"ת בלא מתכוין וא"צ לברך ודוק:

ד **והנה** כ"ת הביא ראי' מדכתב הטור סי' קס"ט דלא יתן לשמש אלא א"כ יודע שנטל ידי' ולא כתב דלא יתן לתוך פיו כדאיתא בגמ' משמע אפילו שלא לתוך פיו אסור משום לפ"ע ואף בספק אסור דמכשיל לחבירו בדרבנן עובר מדאוריי' משום לפ"ע כדברי המ"ח. דאס"ד דלפ"ע דרבנן הו"ל ספק דרבנן להקל ולישב קו' ע' לקמן:

אמנם לפענ"ד יש ראי' מסנהדרין כ"ה דאהא דבר בניתוס דאסהיד חד לדידי' אוזיף בריבותא מקשה והא"ר לוה בריבית פסול לעדות והו"ל רשע קשי' דילמא העיד שהלו' ברבית דרבנן ורצה שיכריזו עלי' לפסלו דאפי' ברבית דרבנן פסול לעדות ומ"מ ל"ש לומר א"א מע"ר לשיטת הפני משה הובא בתומים פ"ב ס"ק ק"ה דבדרבנן אדם מע"ר ולשיטת הרשב"א הובא במ"ל הלו' א"ע ברבית דרבנן רק בל"ע עיי"ש. וא"ל דנהי דמע"ר מ"מ פסול לעדות דז"א דאין אדם נפסל לעדות עפ"י עצמו. אמנם אם נאמר דהיכא דהכשיל לחבירו בדרבנן עובר מדאורייתא בל"ע ניחא דאף ברבית דרבנן הלו' עוש' איסור דאור' וא"א מע"ר באיסור דאור' וכבר כתבתי בכיוצא בזה לעיל סי' ס"ה עיי"ש. אמנם עם כ"ז גוף הדבר לא ניחא לי דא"כ מי שעבר העבירה עבר מדאור' אלפני דלפני ולחד תי' בתוס' ע"ז ט"ו ד"ה לנכרי דוקא בנכרי א"ע אלפני דלפני כיון שהנכרי א"ע אלפ"ע אבל בישראל עובר אלפני דלפני א"כ מי שעובר עבירה דרבנן מה שנתן לו אחר במזיד עבר אדאור' וזה לא מצינו:

ה והנה כת"ה הקש' לפמ"ש המעדני יו"ט דהרי"ף ל"ג בחולין ק"ז לתוך פיו אך לא יתן אדם פרוסה לשמש. א"כ ע"כ בדברי רב נמי ל"ג לתוך פיו דהרי בברייתא לא מוזכר לשון זה אלא אם כן יודע שנטל ידיו רק בדברי רב ומנ"ל דבנותן לידו נמי בעי שיודע שנטל ובספק אסור וע"כ ל"ג בדברי רב נמי לתוך פיו ומנ"ל לגמ' לפשוט מדברי רב אוכל מחמת מאכיל צריך נט"י וכ' לתרץ זה דקשי' קו' מהרש"א למה הוקדם בגמ' בשלמא דרב ור"י ל"פ ומה זה ענין להוכחת הגמ'. ומ"ה כ' לישב דקשי' אדברי רב למה אשמועינן דין זה בנט"י ולא אשמועינן דאסור ליתן לו אלא א"כ יברך. וע"כ מוכח דרב מיירי תוך פיו א"כ בברכה אין כאן חידוש דהרי רוא' שאינו מברך. ולא אשמועינן רק בנט"י אף דהו' ספק שמא נטל מקודם. אמנם אם נאמר דרב ס"ל א"צ לברך על כל פרוסה א"כ עדיין גם בברכה שייך הך חידושא שמא ברך מקודם. ולכן הקדימו דבליכא אדם חשוב גם רב מודה דצריך לברך על כל פרוסה ושוב ל"ה חידוש בברכה. וזה דוקא אם רב מיירי בלתוך פיו דרואה שאינו מברך אבל בנותן לידו שוב גם בברכ' ס' שמא יברך ומזה הוכיח

הגמ' דאוכל מחמת מאכיל בעי נט"י ומכ"ז הוכיח הרי"ף דבודאי גם בנותן לידי' אסור מספק דאס"ד דוקא לתוך פיו אסור למה לגמ' להקדים הך בשלמא לרב להוכיח דרב מיירי לתוך פי'. והרי ע"כ בלא"ה מיירי דוקא לתוך פיו מדאסור מספק. וע"כ הדין אמת דגם לידיו אסור מספק ומוכח שכיר דין דהרי"ף והטור דאף לידיו אסור מספק ע"כ. הנה ע"ד פלפול יפה כתב אבל הדבר רחוק שהגמ' יוכיח מזה דין דאוכל מחמת מאכיל צריך נט"י מדיוק ק רחוק ועל כרחך הרי"ף ג"כ גרס בדברי רב לתוך פיו והרי"ף כ' דגם לתוך ידיו אסור דרב רבותא נקט לתוך פי' דקמ"ל אוכל מחמת מאכיל צריך נט"י והרי"ף שכבר הביא בתחל' אוכל מחמת מאכיל צריך נט"י נקט סתם בדברי רב וז"ל הר"מ אסור להאכיל למי שלא נט"י ואע"פ שנותן לתוך פיו וכ"כ בב"ח:

י **ומה** דק"ל למה אסור ליתן אלא ביודע שנטל ידיו ובספק אסור והלא בדרבנן הו"ל ספק דרבנן וכבר הרגיש הפמ"ג נ"ל דכיון דעיקר לפ"ע אסרה תור' מספק כפירש"י ע"ז ו' ע"ב לא יושיט כוס יין לנזיר שמא יבא לשתותו וכיון דעיקר הקרא על הספק אסור גם באד"ר מספק כמ"ש הכ"מ פ"ב מחמו"צ ה' י' על קו' הראב"ד בט' צבורין דבדיק' אחר ביטול הו"ל סד"ר שכ' הרא"ה אע"פ דסד"ר הוא כיון שבדיקת חמץ תחילת' על הספק החמירו בספיקו יותר משאר ס' דדבריהם וז"ב. איברא דזה סותר למ"ש לעיל סי' כ"ט אות ג' בשם תשו' פ"י דהיכא שהדבר ספק אם יעבור חבירו א"ע בלפ"ע. וכבר כתבתי לעיל לסתור דבריו מרש"י ע"ז כ"ב ולפמ"ש צ"ל הא דאמרינן בע"ז ט"ו כל היכא דאיכא למיתלי תלינן עדיף מספק לא נטל ידי' דבספק לא נטל ידי' מוקמינן אחזק' שלא עשה מעש' ודוק ולפ"ז בנ"ד כשיטא דאסור:

יא **והנה** הרב החריף ובקי מ' מתתיהו שוועבר מפה"ק העירני במ"ש הפמ"ג בס' גו"ר כלל מ"ג דכפי הנרא' נכרי נמי עובר בלפ"ע ותמה עלי' מתוס' ע"ז ט"ו ד"ה לנכרי שכ' להדיא דנכרי א"ע בלפ"ע דזה עיקר סברתם דאלפני דלפני לא מפקדינין עיי"ש ויפה תמה. אמנם למ"ש לעיל סי' ס"ד סוף אות י"ז דלתי' הב' מתוס' שם גם בישראל אמרינן אלפני דלפני לא מפקדינין. ול"ש לומר חד לפני הוא דמכשיל לחבירו בלפ"ע דלפ"ע לאו שאין בו מלקות וא"ע בלאו ע"ז עיי"ש. א"כ שוב י"ל דתוס' ס"ל נכרי ג"כ עובר בלפ"ע דא"ר מהך דלפני דלפני וזה סברת הפמ"ג אלא שקיצר כדרכו.

אך מה שהביא הרב הנ"ל ראי' מתוס' חגיג' י"ג שכ' דיכול ללמוד אצל נכרי אחר ולא כ' אצל ישראל ע"כ התוס' ס"ל דהיכא שממנ"פ אחד יעבור אלפ"ע הוה כתרי עברי דנהרי ורק שהנכרי ילמוד והוא לא יעבור בלפ"ע וכ"כ המ"ל פ"ד ממלו' ומזה מוכח דנכרי א"ע בלפ"ע הנה בתוס' קדושין נ"ו ד"ה אבל במתכוין מפורש דאפי' יוכל ליקח אצל

ישראל א"ע אלפ"ע ול"ה כתרי עברי דנהרי. וזה הי' בהעלם עין מהמ"ל ומהברכ"י ח"מ סי' ט'. אך המ"ל יתרץ זאת דכונת התוס' דהמוכר הב' לא ידע שמעותי' מעות מעשר. ולפ"ז גם כונת תוס' בחגיג' דהנכרי המלמד לא ידע שיש איסור בדבר. וה"ה שהי' יכול לנקוט ישראל שא"י מהאיסור אך ניחא יותר לומר בנכרי. וא"ר מתוס' לפמ"ש בפי' תוס' קדושין ודוק:

ח **ומה** שתמה הרב הנ"ל על ס' יד מלאכי סי' שס"ז שנסתפק בלפ"ע אי עובר בשעת הושטה או בשעת המכשול והיד מלאכי מייתי ראי' ממ"ש המהרא"ש סי' קס"ב דאיסור הרבית הוא בתחלת הלוא' אע"פ שהלו' לא יתן הריבית יפה תמה דשם תיכף בשעת הלוא' הוא מכשיל דעביד לי' שומא כמ"ש מהרא"ש דאפי' במע"פ עובר תיכף. אמנם מה שהרב מ' מתתיהו הביא ראי' מדברי הש"ס סוף פ' הריבית המלו' לחבירו בלי עדים עובר בלפ"ע שמא יכפור י"ל הכונ' שאם יכפור יעבור אז ולע"ע אסור שמא יביאהו לידי מכשול ויעבור אז. אך מרש"י ע"ז ו' שכ' מנין שלא יושיט כוס יין לנזיר שמא ישתה משמע דעובר תיכף. אמנם לפמ"ש תוס' שם דמסתמא למשתא קבעי לי' שוב י"ל דרש"י ג"כ ס"ל כן ולפ"ז אין ראי' למ"ש לעיל דכל איסור לפני עור נאמר על הספק דבכוס יין קרוב לודאי שישתה. ולפי"ז גם מ"ש דספק דרבנן אסור יש לפלפל ותן לחכם:

ט ואין בהמ"ד בלא חידוש על דברי המג"א ס' קס"ו מ"ש על תו' סוט' דהלוך כ"ב אמה הוי הפסק והמג"א הוכיח דממקום למקום הוי הפסק בכ"ש דאל"כ למאי דס"ד בזבחים ל"ג כרבי דכל העזר' כשר לשחיט' יקחו הבהמ' ללשכה ויסמוך וישחוט בסמוך אצל הפתח. וע"כ מחדר לחדר הוי הפסק. הנה לא ביארו החילוק בין חדר לחדר ובין אותו חדר גופה ונ"ל המקור טהור מזבחים ק"ה דאמרינן התם מחוסר יציא' כמחוסר מעש' ומחוסר קריב' לאו כמחוסר מעש' ומ"ה פריס הנשרפי' אין מטמאין אוכלין ומשקין מבפנים רק מבחוץ משא"כ נבלת עוף טהור מטמא קודם אכיל' ולפ"ז שפיר כ' המג"א דאסור להביא הבהמ' ללשכה לסמוך דאז יהי' מחוסר יציא' כמחוסר מעש' והוה הפסק משא"כ במקום אחד הוה רק מחוסר קריבה ולפ"ז יש מקום לומר למה דפסק הר"מ פ"ג משאר אה"ט דפרה ופרים אין מטמאין אוכלין ומשקים אף בחוץ דלא כש"ס דידן. (וע' מש"ל ל סי' מ"ה אות ב') לא יסבור הר"מ מחוסר יציא' כמחוסר מעש' ואף ממקום למקו' ל"ה הפסק וש"ס דזבחי' ל"ג כשי' הש"ס ס דזבחי' ק"ה דמחוס' יציא' כמחוס' מעש' והר"מ לא פסק הכי ולפ"ז אולי י"ל דברי הש"ע ה' חנוכ' סי' תרע"ה שכ' הדלק' עוש' מצו' שאם הדליק' בפנים והוציא' בחוץ ל"י שהרוא' אומר לצרכו מדליק' והט"ז תמה דאם הדלק' עוש' מצוה בלא"ה ל"י דהדלק' במקומ' בעינין כדאית' בגמ' להנ"ל

דבגמ' אמרי' אא"ב הדלק' עוש' מצו' הדלק' במקומ' בעי' כסוגיא דזבחים ק"ה דמחוסר יציא' כמחוסר מעש' דמי והמחבר כ' אפי' אם נאמר דלאו כמחוסר מעש' דמי כמ"ש לעיל מ"מ ל"י שהרוא' אומר לצרכו מדליק'. ולפ"ז אולי יש לישב מה שהקש' המג"א סי' קס"ו אדברי המחבר ביו"ד לענין בית המטבחים וגם בסי' רע"ג לענין קידוש יש לפלפל וקצרתי לפי שאין לי ראי' דהרמב"ם ל"פ מחוסר יציא' לאו כמחוסר מעש' וגם בפי' דברי ירושלמי פ' ש"ש שהבאתי לעיל ס' מ"ה אות ב' יש לפ' כונתו דמחוסר יציא' כמחוסר מעש' ודוק:

והנני ידידו וד"ש באהבה יצחק שמעלקיס אבדפה"ק:

להשלמת בנין הבית אעתיק מה שדרשתי בשבת פ' נצבים כ"ה אלול אורייתא לפ"ק בבהמ"ד שנבנה ונתחדש בק' ברעזאן:

ותשלם כל המלאכה. המלאכה אין כתיב כאן אלא כל המלאכה מלאכת ששת ימי בראשית מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות מעשה אין כתיב כאן אלא לעשות עדיין יש מלאכה אחרת כיון שבא שלמה ובנה בהמ"ק אמר הקב"ה עכשיו שלמה מלאכת שמים וארץ לכך נקרא שלמה שהשלים הקב"ה מלאכת ששת ימי בראשית בתוך מעשה ידי' (פסיקתא פסקא ותשלם כל המלאכה):

אדונינו דוד המלך ע"ה אמר בעת שצוה לשלמה בנו לבנות בהמ"ק שלמה בני אחד בחר בו אלהים נער ורך והמלאכה גדולה כי לא לאדם הבירה כי לד' אלהים. ובכל כחי הכינותי לבית אלהים הזהב לזהב וגו'. ועוד ברצותי בבית אלהים יש לי סגולה זהב וכסף וגו' למעלה מכל הכינותי לבית אלהים (דברי הימים א' כ"ט) להבין במה שאמר שלמה בני נער ורך והמלאכה גדולה. כי לא לאדם הבירה אשר שטחית המאמר יורה איך מהנחוץ לזרז ולהתחזק בכל כחו לבנין בית אלהינו וכן אמר ובכל כחי הכינותי לבית אלוהי. ומי לא ידע בכל זה שיד ד' עשתה כל זה. ומה כח אדם מעפר יולד לבנות בית לאלוהינו ואי אפשר לבוא עד תכליתו זולת עזר אלוהינו. ומה קול החרדה אשר החריד עלינו המלך החסיד וגם מה זה שאמר כי לא לאדם הבירה כי לד' אלהינו כש"כ דהוה לי' לבטוח בשם ד':

נ"ל בהקדם מה שהציבו היראים גבול באיזו פעולה ומלאכה יבטח האדם בשם ד' ובמה יחלוץ מתניו בכל כחו בחריצות והשתדלו' מבלי שישליך יהבו באדונינו יתברך ואמרו כי בפעולה הנוגע לטובת הגוף מהראוי לחסות בד' ע"ד מאן דיהיב חיי יהיב מזונא. אמנם בדבר הנוגע לטובת הנפש או מצוה מהמצות אין מקום לבטוח בד'. אך האדם יתאמץ בכל מאודו לבא לידי תכליתו לעשו' המצוה עיין אפיקי יהודה דרוש פרת עלי

עין מה שפי' מאמר הלל אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני והכונה דתיבת לי הונח על מדבר בעד הנפש המדברת ברת וכשמדבר בעד הגוף נושא הנפש הונח תיבת לעצמו לכן אמר אם אין אני לי. אם אנכי לא אשקוד לטובת הנפש מי לי. כי בזה אין מבוא לחסות בד' כאשר כבר אמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וכשאני לעצמי ובאם אני שוקד בכל חריצו' והשתדלו' לטובת הגוף מה אני כי בזה עלי לחסות בד' ולהשליך עלי' יהבי ובמדרש ויקרא רבה פ' כ"ח מה יתרון לאדם בכל עמלו בעמלו אינו מועיל אבל מועיל הוא בעמלו של תורה ומה נחמד מה שאמרו שם אמר ר' יודן תחת השמש אין לו למעל' מהשמש יש לו הכונה בפעולת הנוגעים לגוף הנקראי' בשם תחת השמש אין לו כי בזה עליו לחסו' בד' למעלה מהשמש והוא בענינים הרוחנים העומדים ברומו של עולם יש לו כי בזה מועיל חריצו' והשתדלו':

ב **וכן** הכונה בתהלו' המלך היכא בטח בד' ועשה טוב שכן ארץ וראה אמונה וכו' גול על ד' דרכך ובטח עליו והוא יעשה בטח בד' ועשה טוב דבמצו' ומעשים טובים עשה בעצמך בכל כוחך שכון ארץ ורעה אמונה האמינה אתה בעצמותך רעה במועצו' ודעת גול על ד' דרכך צרכי הגוף ובטח עליו והוא יעשה דבמה שנוגע לגו השלך יהבך על ד' ובזה נ"ל לפרש דברי הגמ' ברכו' ו' ע"ב כל הרגיל לבא לבהכ"נ ולא בא יום אחד הקב"ה משאיל עלי' שנאמר מי בכם ירא שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשו' הלך אין נוגה לו יבטח בשם ד' מ"ט משום דהו"ל לבטוח בשם ד' מה שקשה איך הוציאו דרוש זה דאם לדבר מצוה הלך נוגה לו דהרי הלשון הלך חשכים הכונה שבלך בעוד שהחשיך אמנם להנ"ל דבריהם מזוקקים דכיון דכתב יבטח בשם ד' זה לדבר רשו' דהוה עלי' לחסות בד' ולהתחנן לפני' ולמה השכים והלך קודם התפלה אמנם אם לדבר מצוה הלך עליו עמוס ועל כתפו ישתרגו כל ההתאמצו' ומ"ה אמרו אם לדבר מצוה נוגה לו וכן מטעם זה דרשו חז"ל דהעוסק במצוה פטור מק"ש משום דכתיב ובלכתך בדרך בלכת דידך הוא דחייב והכונה לפי שמצו' ק"ש הוא הציור הרוחני לאהבתו יתברך ולדבקו בו ולחסו' בו בלכתך בדרך ובכל עניניך. אמנם העוסק במצוה עלי' לעבוד בכל כחו ואונו כן בצדק החריד אדונינו דוד כל החרדה לאמר שלטה בני נער ורך והמלאכה גדולה כי לא לאדם הבירה, כי לד' אלקים ובזה אין מקום לבטוח בד' ע"כ בכל כחי הכינותי לבית אלקים:

כן ראיתי אחי ורעי רב עבודתכם בבנין בית המדרש החדש ואת אשר כבדתם ד' מהונכם אל תקרא מהונכם אלא מגרונכם (והיא אשר קמצתם מצרכיכם) לבנין בית אלהינו:

ג **והמלך** מחכם אמר אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון עמודי' עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים ופי' האלשיך הקדוש שהמלך התפלא שעשה הקב"ה בהמ"ק מעצי לבנון כסף זהב ולא עשה מאורו' עליונו' רוחניו' ואמר תוכו רצוף אהב' מבנו' ירושלים פי' המפו' הכונה לפי שבנו' ירושלים נטוי' בלבם אהבת הממון וחפץ הקב"ה לזכו' ישראל שיתנו לד' חלק מהדבר אשר אהב נפשו ונושא המאמר סובל גם כונה זאת שהקב"ה רצה שיהי' כל ישראל מתאחדים כמ"ש במדרש בונה בשמים מעלותי' אימתי בזמן שאגודתו על ארץ יסדה ועל כן צוה שיתנו כ"א תרומה וישתתפו לבנין ב"ס אלקינו למען יתיחדו באהבה. ולכן אמר תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלם ומה"ט ירושלם לא נתחלקה לשבטים לבד הטעם הזה שהנהגו' דרך הניסי אשר הבהמ"ק מתנהג עפ"י השגחת אלהי הפרטי מקורו עפ"י הי"ב שבטי ישראל כמ"ש בעל העקידה פ' ויגש וכ"כ בכלי יקר בטעם שמתחילה הי' אבנים הרבה במקום שכיבת יעקב אבינו וכל אחת אומרת עלי יניח צדיק את ראשי לרמוז על בהמ"ק שכל אחד מהשבטים ישתוקק שיבנה בהמ"ק בגבולו ונעשה מכל אבנים אבן אחת שנתגלה לדוד מקום המקדש בגורן ארנן היבוסי שקנה במעות כל השבטי' כמבואר בסוף זבחים:

ד **ומזה** יראה גודל המצוה כי רב שישתתפו רבים מישראל בעשית מצוה כהיום הזה ומצוה שרבים נשתתפים בעשיתה מהדברים שהקב"ה משלם השכר בעה"ז כמ"ש בעל העקידה דבעולם הבא כל אחד נכוה מגחלתו של חבירו וזה נ"ל בביאור מקרא קודש אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם וכו' וכבר תמהו רבים דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא ואמנם מקראו' אלו נאמרו על רבים שיעשו מצוה בהשתתפו' ובזה הקב"ה משלם שכר בעה"ז וזה שנאמר צדק צדק תרדוף למען תחי' וירשת את הארץ ופירש"י כדאי היא מינוי הדיינים להחיות ישראל ולהושיבן על אדמתן דמינוי הדיינים היא מצוה שרבים ישתתפו ברצון ופעולה ובזה יש שכר בעמלו בעה"ז וכן ישלם שכרכם מן השמים:

ה **והנה** עתה עת שמחה עת הלל והודאה ובד"ה שם וישמחו העם על התנדבם כי בלב שלם התנדבו לד' וגם דוד המלך שמח שמחה גדולה והכונה לדעתי דהנה אם ד' בעזר בעה"ב אינו עשיר שיפיק זממו לעשו' מצוה רבה ולכבד ד' מהונו שקבץ בזעת אפים ישמח יותר מגביר נדיב ושוע ולכן בצדק נאמר וישמחו העם על התנדבם וגם דוד שהי' מלך שמח שמחה גדולה בהתנדבו עוד נ"ל ביאור מקרא זה מה שאמר וגם דוד לפי שדוד המלך ידע שימות מקודם שיבנה בהמ"ק וד' אמר ששלמה יבנהו אשר ע"כ השמיע החסיד ענינו בדברי קדשו שמחתי באומרים לי בית ד' נלך כמ"ש במדרש פ' ראה דשונאי

דוד אמרו בית ד' נלך למען ידע שקרוב קיצו והוא אמר שישמח מאוד בזה. וע"כ אמר וגם דוד שמח:

והנה אז אמר המלך החסיד (דה"י שם) לך ד' הגדול' והגבור' וגו' וכי מי אני ומי עמי כי נעצור כח להתנדב כזאת כי ממך תכל ומידך נתתי לך והכונה עפ"י מה שפירשתי מקראי קודש בנחמי' ח' לכו אכלו משמנים ושתו ממחקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי חדות ד' היא מעוזכם (ע' לעיל פתח הבית אות כ"ב עד כ"ה) שקשה להבין לשמחה מה זו עושה בר"ה יום אשר בחרדת קודש הועד להתיצב ופירשתי לפי שבעת שהנפש תשמח ותגל מאהבת צדקה וחסד אז השמיע הוד קולה כי בת מלך היא מעולפת ספירי כוחו' עליונו' למעלה מטבע אנושי:

והנה בראש השנה עת להתרפק על דודינו להמליך עלי אלהי הכבוד להתבונן במציאתו יתברך. ובהשגחתו כאשר תיקנו לומר מלכיות לאות על מציאתו וזכרונות על שכר ועונש ושופרות על תורה מן השמים שהם ג' עיקרי הדת ועל כן הי' בוכים בשמעם את דברי התורה הזאת. כי לב האדם ישח וישפל בהתבונן על שפל מצבו לחקור בענינים האלו ע"ד החקר אלהי תמצא. אז אמר הנביא אל תעצבו. אכלו מעדנים ושתו ממתקים. אך שלחו מנות לאין נכון לו וע"י השמחה מאהבת צדקה וחסד ורגשות נפשותיכם הרוחניות תכירו שיש מקור השלמות והטוב והוא אדונינו יתברך ותמליכוהו עליכם וע"ז אמר כי חדות ד' מעוזכם. כי השמחה מאהבת הטוב היא כח אלקי תזרח משמים על נפש מטוהרה. וזאת מעוזכם לחסות בצל כנפי' להמליך עליכם מלך ולהכיר גדולתו יתברך. בהחג הקדוש יום הזכרון:

ז **ולדעתי** שמחה זאת מאהבת הטוב והדעת מה שישקוף על השמחה וישתומם עלי מראות אלהים אשר יחזה בשמחה נקרא שמחה גדולה על דרך ההפלגה. וזאת כונת מקרא קודש וצדיקים ישמחו ויעלצו לפני ד' וישישו בשמח'. כי הם יתענגו משמחה זאת ועל השמחה יתפלאו וישישו על דרך החקירה הנ"ל האמתית:

וזה ביאור המקראות בדה"י הנ"ל. וישמחו העם על התנדבם הם שמחו על כח נדבתם וגם דוד שהרגיש בשמחה זאת כח אלקי ויתרון הנפש המשכלת שמח שמחה גדולה כאמור למעל' כי ההשקפה וחזיון הכח האלהי בכח הנדיבות נקרא שמח' גדול' ולכן אמר ויברך דוד וכו' לך ד' הגדולה והגבורה. כי גם כל כח הנדיבות וכל מדות טובות והרגשות קודש הכל מאדונינו יתברך כי מי אנכי ומי עמי כי נעצור כח להתנדב כזאת אין זאת אך כי ממך הכל ומידך נתנו לך כי ממך מקור השפע והחסד נשפע לנפשינו אהבת הטוב. ומידך היינו מכחך נתנו לך. שכח אלהי תעדה נפש האדם כח ועוז לנדב

לבית אלקינו כסף וזהב וכל אבני חפץ. כן הביטו וראו כמה גדול כח החסד והצדקה לבנין בית ד':

ח **ובדברי** הימים א' כ"א כתיב וישא דוד את עיניו וירא את מלאך ד' עומד בין הארץ ובין השמים וחרבו שלופה בידו וגו' ומלאך ד' אמר אל גד לאמר לדוד כי יעלה דוד להקים מזבח לד' בגרן ארנון היבוסי להבין כונת הקרא וירא את מלאך ד' עומד בין הארץ ובין השמים גם קישור נבואה זאת עם הנבואה אל גד לבנות בהמ"ק נ"ל עפ"י הפסיקתא שהצגנו בראשית הדרוש. וביאור המאמר דהנה הקב"ה ברא ברצונו יתברך עולם העליון עולם האמצעי ועולם השפל. והאדם הועד לקשר העולמות. דנפשו מהעולם העליון וגוו מהעולם השפל והשיתוף והקישור התחיל בשעת מ"ת כדאמרינן במד' הובא בעקידה' פ' יתרו הדא הוא דכתיב וירד ד' על הר סיני משל למלך וכו'. ואמנם לא גמר עד בנין בהמ"ק שבנה דוד. דחז שם ד' מכון לשבתו בארץ ונגמר הסלם המקשר העולמות. וזה כונת הפסיקתא שבעת שנגמרה מלאכת בהמ"ק אז נגמר מלאכת שמים וארץ שהוא קישור העולמות והנבואה הזאת הראה מלאך ד' שעמד בין הארץ ובין הס השמים לאות ולמופת. שעוד לא נגמר השיתוף וע"כ יש מסך מבדיל בין השמים ובין הארץ ועל כן הי' חרבו שלופה בידו נטוי' על ירושלים. ומלאך ד' אמר אל גד לאמר לדוד בפירוש הנבוא' להקים מזבח לד' בגרן ארנן היבוסי ואז חשיב חרבו לתערה. ויתקשרו העולמות. כן ד' ישקיף משמים ויריק גשמי ברכה משמי על בזכות המקדש מעט שבנו אנשי עירנו:

ט **אחי** ורעי עתה עת דודים לשפוך שיח לב ונפש לפני אדונינו יתברך כאשר בכ"ה אלול החל ד' להאציל מרוחו הטהור לברוא העולם נשים לבינו על כפים לשוב בתשובה שלימה לפניו יתברך ולקבל עלינו להתפלל בכונה שלימה בבהמ"ד הזאת כאשר עיקר התפילה בלב ורחמנא לבא בעי:

והעיקר הוא בימים האלו לשוב בתשובה בלב שלם ולקבל עליו עול מלכות שמים. ואמרו בספרי ותקעתם בחצוצרות הרי שופרות והי' לכם לזכרון הרי זכרונות אני ד' אלהיכם הרי מלכיות. א"כ מה ראו חכמים לומר מלכיות תחילה אלא המליכוהו תחלה ואח"כ בקש לפניו שיזכור לך ובמה בשופר והספרי צריך הבנה דאם צוה הקב"ה מלכות תחלה למה לא נכתב בקרא מלכות תחלה אך שופרות. ונ"ל דהנה מלכות הוא דבר הנוגע לכבוד הקב"ה להמליכהו ביום הבריא'. וזכרונות ושופרות הוא לטובתינו שנבקש מלפניו שיזכור זכות עקידת יצחק ומתן תורה. ומעתה להקב"ה חביב יותר המצוות שאנו עושין לטובתינו שיזכור זכותם ליצא בדימוס. ועל כן צוה קודם ותקעתם בחצוצרות ואח"כ צוה על זכרונות ואח"כ להמליכו עלינו. אמנם עלינו חביב יותר המצות שאנו

עושין לכבוד הבורא ית"ש ועל כן אנו אומרים מלכות קודם ואח"כ זכרונות ושופרות. ע"ד שמפרש האלשיך הקדוש מה שאמר הקב"ה נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים: ומשה אמר לישראל לתת נקמת ד' במדין:

אמנם מה שאמר המליכוהו לדעתינו אין הכונה לעשות אותו מלך כי אדון עולם מלך בטרם כל יציר נברא. אך לעשות אותו יועץ עליך על דרך הקרא מלכי ישפר עליך. ביאור הדבר שיקבל עליו לבלי לעשות שום דבר פעולה עד שיבחין אם הדבר הוא לרצון לפני אדון כל. ע"ד הקרא ויהי דוד בכל דרכיו משכיל וד' עמו. שבכל דרכיו התיעץ עם ד' כמו דאמר יתרו צא והמלך בגבורה. והוא מוסר השכל שאלמלי האדם יקיים כזאת לא חטא מימיו:

עוד נ"ל לפ' דברי הספרי המליכוהו תחל' ואח"כ בקש לפני' שיזכור לך ובמה בשופר דהנה אפשר להכיר גדולת הבורא ית"ש ממציאו' העולם והוד תפארתו וסידורו. אמנם אנחנו עם תורת ד' בלבנו נכיר ונאמין באדונינו מכח התור' ומצותי' ע"ד שנאמר באברהם אבינו והאמין בד' יותר ממה שהשיג בכח השכלתו האמין בו יתברך. ושמעתי לפרש דברי התנא ר' יעקב בפ"ג מאבו' המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה הרי זה מתחייב בנפשו הכונה שהוא הולך במהלך השלמות בהכרת הבורא מלימוד התורה ומפסיק ממשנתו להתלונן בההכרה מצד הטבע ואומר מה נאה אילן זה אשר מזה ירא' שמואס בדברי התור' הרי זה מתחייב בנפשו. וזאת דברי הספרי המליכוהו תחלה ובקש מלפני' שיזכור לך ובמה בשופר שהזכירו במתן תור' ותמליכוהו מפאת האמונה והכרה התורית:

יא **ואמרו** בסנהדרין דף. מלמד שתפס הקב"ה לירבעם בבגדו ואמר לי' חזור בך ואני ואתה ובן ישי נטייל בגן עדן אמר לי' מי בראש בן ישי בראש א"כ לא בעינא ומאמר זה אומר דרשוני דאם יעשה תשובה איך ישגיח על כבוד המדומה דבשביל שבן ישי ילך בראש לא יעשה תשובה. אבל יובן בהקדם מה שכתבו ספרי מוסר וספרי מחקר דבעל תשובה צריך להתהפך מהקצה אל הקצה אם הי' בעל תאוה ישב בתענית ויצער גופו. אם הי' פזרן יצמצם בהוצאה וכן כתב הרמב"ם בשמונה פרקים א"כ ירבעם שחטא בחטא ע"ז והי' רחוק מד' בתכלית הריחוק עתה יתקרב ביתר שאת באהבת המקום. ואם הוא יתקרב לאדונינו גם ד' יתקרב אליו ע"ד אני לדודי ודודי לי לא כן דוד שחטא בחטא א"א אבל לא בחטא ע"ז ולא נתרחק כ"כ עד שיתקרב הפעם ביתר שאת. כן שאל ירבעם לפי רב הריחוק שנתרחק מד'. אם תהי' תשובתו שלימה כל כך שיתקרב כל כך לאדונינו שלא יהי' נשאר שם מקום עבור אחר כי יהי' ההתקרבות במדריגה היותר גדולה. ולכן שאל

מי בראש אם ילך בן ישי בראש היינו שיתקרב בן ישי ביותר ממנו הוא לאות ולמופת שלא יהי' תשובתו שלימה כי לפי ערך הריחוק עמוס עלי' ההתקרבות היותר אפשרי. וכשאמר הקב"ה בן ישי בראש אמר לא בעינא דלא יהי' התשוב' בתכלית השלמות:

יב **אחי** ורעי עוד הבהמ"ד לא נגמר בכל הצורך בכל התפארת וההוד ומהראוי לפזר ממון ליפותו ולהדרו כדת ע"ד התנאה לפני' במצות וכן פירשתי דברי המדרש המן העץ אשר צויתיך לבלתי אכול ממנו אכלת. ואמרו במדרש אכלתי ואוכל עוד והכונה. לפי מה שביאר הרמב"ם במורה על מה שהקשה איך צוה ד' לבלתי אכול מעץ הדעת והלא אך הדעת הוא מותר האדם מן הבהמה. ולולא הדעת הי' האדם כבהמות וחית השדה. וביאר דהעץ הדעת לא הי' לדעת ההפרש בין טוב לרע אך בין נאה ומגונה. ובאמת בקשת הנאה הוא ראשית כל עון ונבלה ועל כן צוה ד' שלא לאכול ושלא לעורר בלב האדם תשוקת הנא':

אמנם אחר שאכל אדם הראשון ונתעורר בלבו תאות הנא' מהראוי להשתמש בתשוקה זאת לדבר טוב להדר בית אלקינו או לכבד השבת במאכל ומשתה וכסות נאה פה אמר במדרש אכלתי ואוכל עוד. היינו שאשתמש בתשוקה זאת לדבר טוב להדר בית אלקינו ולכבד את השבת. כן יפורש המדרש ששאל אדם לקין מה נעשה בדינך אמר עשיתי תשובה ונתפשרתי עם קוני פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת. הכונה דבשבת יכול לעשות תשובה על חטא מעץ הדעת וישתמש בתשוק' זאת לשם קדושת שבת כמבואר ד' יקבל תפילותינו ותפלת כל ישראל בימים הקדושים ונעשה תשובה בלב שלם אמן:

צלעות הבית

מקצת דרושים בהגדה דבר מועד במועדו:

סימן א

דרוש לשבת שובה:

א **שובה** ישראל עד ד' אלקיך כי כשלת בעוניך, קחו עמכם דברים ושובו אל ד' (הושע י"ד) נ"ל לפרש בהקדם מקראי קודש ואתה בן אדם צופה נתתיך לבית ישראל ושמעת מפי דבר והזהרת אותם ממני באמרי לרשע מות תמות ולא דברת להזהיר רשע מדרכו הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש ואתה כי הזהרת רשע מדרכו לשוב ממנה ולא שב מדרכו הוא בעונו ימות ואתה נפשך הצלת (יחזקאל ל"ג) ויפורש עפ"י מדרש סוף איכה רבתי פיסקא השיבנו ד' אליך ונשובה אמרה כנ"י לפני הקב"ה רבש"ע (התשובה) שלך היא השיבנו. אמר להם שלכם הוא שנאמר שובו אלי ואשובה אליכם. ובראשית

ההשקפה לא נודע הויכוח. אמנם יובן אחרי התחקות על שרשי האזהרות אשר נצטוינו מפי אדונינו יתברך בתוה"ק אם המה בתורת גזרה כמו שר ומלך אשר פוקד לעמו או אך בדרך עצה כרופא נאמן אשר יזהיר לאיש עמוס מכאובות לשמור דרכו לבל יהי למכשול ולפוקה וההבדל בין שתים אלו הוא אם לא ישמור הפקודה ויטה עני דרך אז כאשר הוא בפקודת המלך בידו למחול ולסלוח את אשר חטא כנגדו. ואם הוא בפקודת רופא כאשר לא ישמע לעצתו ויאכל מאכלים גסים מזיקים למצבו לא יועיל לו אשר יסלח וימחל לו. ולא בזה שב ורפא לו הלא מה יעשה רופא חכם יועץ נאמן הוא יצוה להחוצה שיטעום סמים המריקים להריק אוכל תתעב נפשו. ומזה יגהה לו מזור ורפאות תעלה. והנה אם אמנם היטב נדעה שהקב"ה נתן לנו התורה והזהירנו לשמור ולעשות פקודי' וחוקתי' אך לטובתינו כרופא נחמן ויועץ חכם כמ"ש אם שמוע תשמע לקול וגו' כל המחלה וגו' כי אני ד' רופאיך. עכ"ז עלינו לשמור חקיו ומשפטיו לא למענינו אך לאשר אנחנו עבדי' למלך נגיד ומצוה להעומדים תחת פקודתו. וזה ביאור מקרא קודש (דברים ו') ויצונו ד' לעשות את כל החקים וגו' לטוב לנו כל הימים (אמנם) וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ד' אלקינו כאשר צונו שאף אמנם הקב"ה צוה לטובתינו עלינו לשמור חקיו בתורת גזרה כעבד שומר פקודת אדונו:

ובהשכלה זאת נתוכחו כנ"י הובא במדרש שאמרו לפני הקב"ה אחרי שאנו עושין מצותיך ושומרים חוקיך כעם ככהן מיראתך כעבדים שומרים פקודת אדונם עברנו על מצותך מחל לנו סלח לנו התשובה שלך הוא ובידך כי אתה מרבה לסלוח והקב"ה השיב שהוא צוה לנו לשמור פקודיו כעצת רופא נאמן לטובתם. ומה יסכן אם הוא יתברך ימחול לנו ולכן אמר שובו אלי ועשו מצות ומע"ט רחצו הזכו להריק חלאת החטאים והעונות ואשובה אליכם. וע"ז אמרו חז"ל גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם שנאמר ארפא משובותיכם. והכוונה איזה תשובה גדולה כשהוא שב להסיר חלאת החטאים ויגהה מזור ותרופה לנפשו ע"ד האמור למעלה:

ב **עוד** יבדלו ב' האזהרות פקודת המלך ועצת הרופא בדבר העונש אם יעבור על אזהרתם שבפקודת המלך הצורך להגביל העונש כי אינו מוטבע בטבע המעשה. לא כן אזהרת הרופא אם לא ישמור עצתו המחלה גוברת עליו. והעונש בוא יבא מטבע אשר לא שמר פקודתו וע"ז רמזו במדרש בחוקותי אסוף והספר נתנו מכורכים מן השמים שהעונש מוטבע בטבע האזהרה. וזה ביאור מקראי קודש ביחזקאל ואתה בן אדם צופה נתתיך לבית ישראל ושמעתי מפי דבר והזהרת אותם ממני באמרי לרשע מות תמות. והכוונה שאתה הזהרת לשמור מצותי כמלך פוקד לעדתו והעונש גם הוא אך אשר לא שמר

מוצא שפתיו ואינו מוטבע בגוף האזהרה ולכן אינם יודעים לטוב מדרכם להסיר חלאת החוטאים ולא דברת להזהיר רשע מדרכו שיזהר למענו כי דרך הרע אבדון ומות בעצמו הוא שטן הוא יצה"ר ולכן הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש ואתה כי הזהרת רשע מדרכו לשוב ממנה. הודעת לו שהחטא בעצמו סיבת חליו. והצורך לשוב בתשובה לא לבקש הסליחה לבד אך להסיר גילולי תועבותיו להריק זוהמת טומאת נפשו ולא שב מדרכו הוא רשע בעונו ימות ואתה את נפשך הצלת:

ומזה ישמע חכם ויוסיף לקח איך לשוב בתשובה לפניו יתברך והוא לחתור חתירה מקודם למצוא מרפא לנפש ואח"כ לבקש הסליחה מה' אשר לא שמר פקודתו וזה תוכחת הושע שיבה ישראל עד ד' אלקיך כי כשלת בעוניך שבראשונה ישוב להסיר כשלון העון להרים מכשול מדרכו מבלי השקפתו על אשר לא קיים פקודת ד' כי החטא מעצמו מטבעו להזיק לנפש ואח"כ קחו עמכם דברים ושובו אל ד' לבקש הסליחה אשר לא שמרתם מצותיו וחוקותיו:

ג **ואמרו** ביומא פ"ו גדולה תשובה שמגערה עד כסא הכבוד וגי' הילקוט וכן בע"י ר' יוחנן אמר עד ולא עד בכלל ומקשה והא אר"י גדולה תשובה שדוחה ל"ה שבתורה שנא' הן ישלח איש את אשתו וגו' הישוב אלי' עוד ובאין מבין הקושיא נ"ל לפרש בדרך הפלפול לפמ"ש בכפ"ת להקשות דמה גדולה תשובה שדוחה ל"ת והרי בכ"מ עשה דוחה ל"ת אך דעשה לישראל והל"ת נדחה אצל הקב"ה ומ"מ נדחה כמ"ש תוס' בשבת ד' דכהנים עוברים בעשה דהשלמה ובשביל רבים אף היכא דפשע והנה במה שאמרו ישראל השיבנו ד' אליך ונשובה לכאורה ל"ה בעידנא דמקיים עשה נדחה ל"ת וכ"כ בפנים יפות דהקב"ה יחזירנו מקודם שנשוב. אך אם תשובה מגעת למעלה מכסא הכבוד ושם הוא למעלה מהזמן ול"ש בעידנא. ולכן מקשה אר"י שאמר עד ולא עד בכלל וא"כ איך העשה דוחה הל"ת. ומשני דבציבור העשה דוחה לל"ת ול"ב בעידנא כמ"ש המג"א סי' תמ"ו ויחיד באמת צריך לשוב קודם שיחזירו הקב"ה ע"ד מ"ש חז"ל אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים אתכם והכונה קודם שהקב"ה יטהר אתכם ושמעתי כעין דברינו בפי' הגמ' דב"מ פ"ו בספק אי בהרת קודמת לשער לבן אמרו קב"ה אמר טהור ומתיבסא דרקיע אמרו טמא ואמרו מאן יוכיח רבה בר נחמיני. ולכאורה איך לא ידעו בשמים להכריע. אולם למ"ש התוס' בטעמא דספק טהור משום דמוקמינין אחזקת טהרה וחזקה הוא ענין מציאת זמני כמו שהי' מקודם כן הוא עתה ובשמים למעלה מהזמן לא הכריעו אך אמרו רבה בר נחמני שהוא בעולם הזמני ושייך ענין החזק' יכריע לטהרה וזה דבר יקר:

ד **ובגמ'** שם אר"ל גדולה חשובה שזדונות נעשית לו כשגגות ומקשה והא אר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשה לו כזכיות שנחפר בשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה עליהם חי' יחי' ומשני כאן מאהבה כאן מיראה. נ"ל להבין דהנה בעקרים ח"ד פכ"ז מעורר ספק גדול בענין התשובה בחרטה ובוידוי תחשוב נפש הנרצח או השבת המחולל הישוב נשמר מזה והשיב שהפעולות אשר עליהם ישובח האדם או יגונה הן הפעולות הרצונות הנעשית בבחירה והפעולות שאדם עושה בלי רצון לא ישובחו ולא יגונו. ולכן הבע"ת כשמתחרט וגומר בלבו שרוצה שהעבירה הנעשית ע"י לא היתה נעשית ושאם תבוא לידו פעם אחרת לא יעשה אותה יורה שהפעל שעשה בראשון הי' בטעות ובלי ידיעה. ואין ראוי שיענש על עבירה כזו עיי"ש ויבואר יותר שאחרי שיצייר בנפשו יראת ד' וגדלותו ולו הי' יודע ומבין בעת עשותו גדולת הבורא ית"ש לא הי' עובר על דבריו לכן עשיתו בטעות אולם בזה הזדון נעשה כשוגג ובמה איפוא יכופר השוגג שלפי חוקי תוה"ק להביא קרבן לכפרה אולם אם פעולה בלי רצון לא יגונה על מה צורך לכפרה אמנם אשמת השגיחה הוא לפ"ע יוקר הענין עד"מ אם ינתן לו למשמרת הון יקר אודם פטרה וברקת ולא ישום עינו לשמרו יקרא זאת מרד ומעל. וכן במצות לו יקר בעיני' מצותיו כשאכל חלב וסבר שהוא שומן הי' שואל וחקר ודרש מה הוא נמצא שחטא השוגג הוא אשר לא שאל וחקר והנה ההבדל שבין עובד מיראה לעובד מאהבה שהעובד מירא' לא יעבור על אזהרה. אבל אין האזהרה יקרה להטריח ולדרוש ולחקור לא כן העובד מאהבה בכל מאמצי כחו יתגבר למלאות רצון אוהבו. וע"כ כ' הרמב"ן דל"ת כנגד יראה. והעשה מורה על אהבה דמי שאינו עובר על האזהרה הדבר לאות שירא ממנו ומי שעוש' בפועל כרצון רעהו או רבו הפעולה לאות על אהבתו ואחרי שחטא השוגג יגונה אשר לא תטריח בפועל לשאול לא יועיל תשובה מירא' דגם אם הי' ירא בעת שעשה העון כיראתו עתה לא הטריח בפועל ולכן זדונות נעשו כשגגות אולם תשובה מאהבה מועיל גם משוגג דאם הי' בעת הפעולה שוגה באהבתו כמו שהוא עתה נא זאת שלא יקרה חטא במרד ובמעל אף גם שוגג לא יאונה לו כי אז הי' הטריח בפועל לשאול אם הוא חלב או שומן וגם השוגג הי' בטעות ולכן בתשובה מאהב' זדונות נעשין כזכיות כי גם השוגג בטעות אשר לא חקר (ובענין זה נ"ל לפרש מה שאמרו חז"ל בברכות ו' גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים. הכונה דהנהנה מיגיע כפו בלי תפונה נותן תודה להש"י הנותן לו כח לעשות חיל ונחפור אכל לב"ב ותמזמין לו די הוצאות שבת ויו"ט שמח בחלקו ועובד מאהבת המקום לא כן מדת השועים לא ישמחו בהונם כמו שאמרו

חז"ל יש לו מנה רוצה מאתים אך עובדים מירא' וזה שאמרו גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים כי הוא עובד מאהבה):

ה **ואמנם** להבין דבריהם ז"ל שזדונות נעשה כזכיות ואיך יעשה מדבר היפוכו אשר מחולף במהותו נ"ל דהנה הנפש בעל כחות שונות מרוב הפעולות תתחזק ותתעצם. וע"י ההתרגלות בהפעולות נקנות לה לנחלה ולטבע קיים עד"מ מי שנותן צדקה והועל על עניים ודלים נעשית לו החמלה לתכונת הנפש לפעול מהרה מבלי להתיעץ כי מצאה מדה זאת קן בנפשו מרב הפעולות. וכן בכל פעולה וכל מדה ומדה להטיב או להרע והנה הבע"ת לפרקים ההכרח שיתהפך כחומר חותם בתכונותי' ולפעמים אין הצורך אך לסבב אותן התכונות בעצמן מרע לטוב עד"מ מי שחטא ורצץ דלים או הכה עמיתו באבן או באגרוף והי' לו זאת למכשול ולפוקה ולתכונת הנפש לכעוס ולארוב לדם לצפון לנקי לדכא חלכאים בעת שישוב בתשובה ילבוש למדה זאת הגרועה מחלצי טהרה ויכהן פאר להשתמש בה לעבודתו יתברך לרצץ עושק ולשבר מלתעות רשעים ולעשות משפט לעניים ודלים ואם חטא במה שפזר הון ועושר לעבירות למלאות בולמוס תאותו במדה זאת יפזר לתמוך אותם אשר מטה ידם להלביש יתום ולהרנין לב אלמנ'. ואמנם לעתים הצורך לגבור על מדתו ולהפכה תחת מדת הכעס יתהפך לחמלה ולענות רוח. והנה את אשר יעשה האדם כפי תכונת נפשו יעשה בשמח' והעושה נגד תכונתו ולימודו אין שמחה במעונתו וכן אמרו חז"ל (תענית ט"ו) לא הכל לאורה ולא הכל לשמחה אלא צדיקים לאורה וישרים לשמחה שנאמר אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. והכוונה שצדיק נקרא מי שעובד עבודתו בכח אמיץ וחזק לפום צערא אגרא וזה היעד לאור גדול והישר לב אשר עובד כפי תכונת נפשו יש לו שמחה. (וע' שמנה פרקים להרמב"ם אי הכובש עדיף מהחסיד המעולה) והנה השב ומשתמש בכחות כפי תכונתו לפועל וחפץ טוב עד"מ מפזר לנדיבות נעשה מעונות זכיות. וזה לפי שבכל מה שפעל בעת רעתו נתעצם נפשו בתכונה זאת אשר על ידה פועל במהרה עתה פעולת צדקתו וישדד זרעו לצדקה ורוב הפעולות הן הנה הי' בעזר הנפש לכהן פאר בתכונתה להשתמש עתה לטוב. לא כן מי שההכרח יאלצהו להפך מדותי' ולכבוש יצרו ובצדק אמרו בתשובה מאהבה והוא העוש' כפי תכונת נפשו וכפי לימודו אשר נעשה לו טבע שני' אך יהפך הפעולה מרע לטוב זדונות נעשין זכיות לא כן השב מיראה והוא אשר ההכרח יביאהו להפוך מידותיו כאמור:

וזה שאמר ביחזקאל ל"ג בשוב רשע מרשעתו ועשה משפט וצדקה שבאותן מדות ותכונות אשר הרשיע בהנה יעבוד עתה מלך הכבוד והי' לו הצנינים לפנינים והקמשונים

לשושנים ובמדת גבורתו יתגבר עתה לעשות משפט ואשר לא חסה על צרור כספו ופיזר לעבירות עתה על נדיבות יקום עליהם חי' יחי' כאמור והענין יקר. ומזה החי ישום על לבו איך לעשות תשובה ולעבוד אדונינו יתברך בכל מדה ומדה כאשר פי' חז"ל ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך בשני לבבך בכונה הנ"ל שכל מדותיו שהרע יהפוך לטובה לעבודתו ולאהבתו יתברך:

ו **והנביא** ישעי' כרוזא קרא בחיל הלא זה צום אבחרהו פתח חרצובות רשע התר אגודות מוטה ושלח רצוצים חפשי וכל מוטה תנתקו. והכונה לדעתי דהאדם בעת אשר ישום על לבו לשוב בתשובה ההכרח לחדור פנימה במשכיות נפשו איך נצמחו בלבו תכונות הרעות לשרש אחריהם עד"מ רחש לבו אהב' ותשוקה להרע לעמיתו או לשמוע חרפת חבירו ועלבונו הוא לעת יתחקה על פעמי מגמתו יבחן לו כי יתאוה לזה למען אשר בקרבו יסתמר מדת הנאה והגאון להשתרר על רעהו אשר ישפילו וידכאהו בשער ולעת יחדור יותר פנימה יראה כי כל זה בעון בצעו אשר יגבה לבו לשום סבלו ועלו על שכם רעהו לאסוף ע"י זאה הון ועושר אשר ע"כ העצ' יעוצ' להתיר כל שרעפי' ועשתנותי' וזאת עצם התשובה והחרט' ובצדק אומר כי ענין צום הוא עצירה מאכיל' והנא' ואת אשר יבחר ד' הוא לעצור ברוחו משאון המית תשוקותי' אשר ישתקשקו בסאון בקרבו התר אגודות מוטה והוא קישור המחשבות לרע אשר השתרגו בקרבו ויסתעפו מרע אל רע ומדחי אל דחי והם אבני נגף במסילת לבבו ונפשו וכן ד' יהי' בעוזרינו לשוב בתשובה שלמה לפני' יתברך:

ז **ובמדרש** בראשית פ' כ"ב ויצא קין מלפני ד' יצא שמח וכו' פגע בו אדם הראשון א"ל מה נעש' בדינך א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי התחיל אדה"ר מטפח על פניו אמר כך הוא כחה של תשוב' ואני לא הייתי יודע מיד אמר מזמור שיר ליום השבת. והכונ' לדעתי עפ"י מה שפירשנו מדרש וירא פ' מ"ט ואברהם הי' יהי' לגוי גדול וכו' מעמיד אני ממך ע' זקנים בזכות המילה שנאמר סוד ד' ליריאי' אמר הקב"ה לאברהם די לעבד שיהי' כרבו יבואר עפ"י מקראי קודש במצות מילה שאמר הקב"ה אני אל שדי התהלך לפני שקש' להבין למה אמר הקב"ה לאברהם מצות מילה בשם הקודש הזה ופירשתי לפי שכל כחות הרוחניות שבאדם הכל מושפע ונאצל מכח העליון והנה מצות מילה תכליתה להסר חרפת תאוה החומריות ועמה המון תאות הלב וכח המתעורר עם כל מספר צבאי' וסוד המצוה הוא לצמצם תשוקת לבבו ולעצור ברוחו ומאין נשפט לאדם כח זה וזה בא מכח עליון אשר ד' עצר בכח בריאתו ואמר לעולמו די ולכן הזכיר שם זה שביארו

במדרש אני שאמרתי לעולמי די וזה כוונתם במדרש הנ"ל במצות מילה די לעבד שיהי' כרבו שאם הקב"ה קרא מעצור לכחו יתברך מזה ילמד האדם איך יכלכל ברוחו:
והנה מצות תשובה היא גם היא כח המעציר לצמצם רוחו וכליון כוסף נפשו וכח זה נשפע ביתר שאת בבוא יום שבת קודש אשר בו עצר אדונינו בכחו יתברך לשבות ממלאכתו ואמר לעולמו די ולכן התחיל אדם הראשון ואמר כך הוא כחה של תשובה פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת כן יהי' ד' בעזרינו לשוב בתשובה שלימה לפניו יתברך:

סימן ב

דרוש שני לשבת שובה. (א) **מדרש** שוחר טוב הובא בילקוט ר' אליעזר המודעי אומר לע"ל באים כל שרי אוה"ע לפני הקב"ה. ומקטרגים על ישראל ואומרים לפניו רבש"ע אלו עובדי אלילים ואלו ע"א הללו שופכי דמים והללו ש"ד הללו יורדים לגיהנם והללו אינם יורדים אמר להם א"כ הוא כל אומה ואומה תרד עם אלהיה וכו' ר' ראובן בשם ר"ח אמר אלמלא מקרא כתוב א"א לאמרו כי באש ד' נשפט שופט אין כתיב כאן אלא נשפט הוא שאמר דוד גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי:
נ"ל לפרש עפ"ד הפסיקתא פיסקא דיוה"כ לדוד משכיל אשרי נשויי פשע כסוי חטאה זש"ה נשאת עון עמך ביוה"כ בא שטן לקטרג על ישראל ופורט עונותיהם ואומר רבש"ע יש באוה"ע מנאפים וכן בישראל וכו' והקב"ה פורט זכיותיהם מה עושה נוטל קנה של מאזנים וכו' והשטן הולך להוציא עונות ליתן בכף ולהכריע והקב"ה נוטל את העונות מתוך הכף ומטמינו תחת פורפריא שלו והשטן בא ואינו מוצא שם עון וכו' כיון שהשטן רואה כך אמר לפניו רבש"ע נשאת עון עמך אתמהה והפי' הוא לדעתי עפ"י קו' הקדמונים דהאדם מוכרח במעשי' מצד הידיעה. וכבר רמז איוב ע"ז בקרא על דעתך כי לא ארשע ואין מידך מציל והכונה לפ"מ שקדם העיני בשר לך אם כראות אנוש תראה אמר בדרך תימא וכי הי' בדעתך כי לא ארשע אשר ע"כ אין מידך מציל וכ' האור החיים שהקב"ה מסלק הידיעה שלא יהי' האדם מוכרח. אמנם לעת שהקב"ה חפץ חסד צופה ומביט על תכונת נפש החוטאת אם חטא בשאט נפש שגם זולת ידיעתו חטא אז משלם כפעלו וכן מבואר בסוטה ט' שמשון בעיניו מרד לפיכך נקרו עיני' ומקשה והא כתיב אביו ואמו לא ידעו כי מד' היא ומשני כי אזל מיהו בתר ישרותא אזל. ואם לא השחית את נפשו כ"כ אז מצדיק דינו כי זולת הידיעה לא הי' חוטא וזה פי' מקראי קודש לדעתי ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה ואם לא אדעה והכונה שבאם השחיתו נפשם כ"כ אשר מדעתם היו עושים כערך צעקתם הבאה אלי כלה. ואם לא אצדיק דינם שזולת

ידיעתי לא הי' עושים ואך ידיעתי גרמה להם. וזה פי' אדעה וזה כונת חז"ל בפסיקתא שהקב"ה נוטל העונות ומטמינן תחת פורפריא שלו שהוא ידע מזה והאדם מוכרח מפאת כן. והשטן בא ואינו מוצא עון וכיון שהשטן רואה כך אמר רבש"ע נשאת עון עמך שאתה הרימות העון תחת ידיעתך א"כ כסית כל חטאתם סלה. שלפ"ז אין שום חטא ועון שעל הכל המה מוכרחים וע"ד זה פירשתי מקרא קודש וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים ופירשו המפרשים שמלת וידע הוא לשון חבה ולפי דברינו הכוונה לפמ"ש במדרש שראה שעתידין לחטא ויהי' פי' וידע שלא סילק ידיעתו שלא יגיע להם עונש מזה. וזאת הכונה במדרש ש"ט שהאומות מקטרגין על ישראל וכו' אמר להם א"כ כל אומה ואומה תרד עם אלהיה הכונה שהענין האלוהית שיודע מה שעתיד להיות כביכול גורם העבירה ואז הקב"ה יתמלא רחמים למען ישראל אוהבו וזה שאמרו כי באש ד' נשפט והוא שאמר דוד גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי:

ב **ויש** לפרש דברי הילקוט והפסיקתא בדרך זה. דהנה הגם שישראל בעוה"ר עושים עבירות עכ"ז רוב עונות תכלית כונתם לדבר מצוה דישראל עמוסין בהוצאות לת"ת והוצאת שבת וע"כ אף אם יקרה שעושים עול לא נקרא הפעולה אך על שם תכליתו כמ"ש העקידה בפירוש הקרא בתתך אתנן ואתנן לא ניתן לך לכן זונה וכו'. וע"כ הקב"ה נוטל עונות ומניחין תחת פורפריא שלו. ובפתחי תשובה מביא בשם הגאון ר' מאיר עראמה בנו של בעל העקדה שפי' בזה מקרא בעובדי' מחמס אחיך יעקב תכסך בושה. והיינו שהם עושין עבירות ג"כ לשם שמים וזה שאמר בילקוט כל אומה ואומה תרד עם אלהיה הכונה האם גם האומות חטאו בכונת מצותם להחזיק יראתם ואמונתם:

ג **ויש** לפרש נוטל העונות וכו' דהנה אמרו חז"ל גדולה תשובה שזדונות נעשה לו כזכיות יש לדקדק למה אמר שזדונות נעשה ולא כלל גם השגגות ויובן במקראי קודש במיכה ז' ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו ותשליך במצילת ים כל חטאתם. והכונה לפי שזה שזדונות נעשה כזכיות יובן עפמ"ש חז"ל לפום צערא אגרא. ולכן במקום שבע"ת עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד לפי שהבע"ת לוחם נגד תכונת נפשו והרגלו ביתר חוזק ואמיץ כח ועבודה קשה ע' בעקדה פ' וילך תחת כן בכל אשר הרגיל והסכין בעבירות יתרבה זכותו ועבודתו עתה בעת תשובתו כי קשה לפניו יותר להפרש מלימודו. וזה בפעולותי' שעשה בשאט נפש לא מאשר בא לידו בשגגה מהשגגות לא נעשה זכיות. לכן אמר הנביא יכבוש עונותינו והושע אמר נושא עון שהקב"ה מגביה אותם ועושה זכיות אמנם בחטאות שהוא שגגות אמר ותשליך במצולת ים כל חטאתם דהיו כלא היו. וזה אמרו בפסיקתא דהקב"ה נוטל עונות ומטמינן תחת פורפריא שלו דנעשה מהם זכיות

כשעושין תשובה זה שאמר אשרי נשוי פשע שמהפשע נעשה זכיות והחטא מתכסה כי לא נעשה ממנו זכיות:

ד **ואמרו** בגמ' נדרים פרק ואלו מותרין תני' ובעבור תהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא מכאן אמרו סימן יפה לאדם שהוא ביישן וזאת התשובה האמיתית שיתבייש מהבורא ית"ש שעשה עמו טובות והוא הי' כפוי טובה ובמדת הבושה יכופרו רוב העונות אשר יחטא האדם ע"י קנאה שנאה לשון הרע רכילות שכל אלו יבואו מגבהות הלב והכליון הנכסף שיהי' הוא הראש והתכלית והאנשים סביבותי' יהי' כלם סיבה לתכליתו לא כן המתבייש והירא מעבירות אל יהין לחשוב עצמו כקוטב המציאות ודהמע"ה אמר שויתי ד' לנגדי תמיד וגו' לכן שמח לבי ויגל כבודי אף בשרי ישכון לבטח ויפורש עפ"י דברי של"ה הקדוש באמרו נועמו שדוד המלך הקים עלו של תשובה ולכן צייר הקב"ה כנגדו ימינו של הקב"ה נגד שמאלו אבל בצדיק גמור הקב"ה נצב עלי' כמ"ש ביעקב והנה ה' נצב עליו שההולך בדרכי' השכינה למעלה בראשו דבוק בו יד תחת יד ועמש"ל בשו"ת סי' ח' אות ח' בישוב קו' בעל העיטור וע' בדברי ז' הת"ש עירובין י"ג ויפורש בזה מדרש שיר השירים פיסקא ישקני מנשיקות פיהו. וז"ל וכיצד הי' הדיבור יוצא מפי הקב"ה רשב"י אומר מלמד שהי' הדיבור יוצא מימינו של הקב"ה לשמאלו של ישראל וחוזר ומקיף מימין של ישראל לשמאלו של הקב"ה ורבנן אמרי וכי יש שמאל למעלה והא כתוב ימינך ד' נאדרי בכח אלא הדיבור הי' יוצא מפי הקב"ה מימינו לימינו של ישראל וכו' ובמחלוקת של התנאים האלו מרומז השכלה זאת דרשב"י דרש שהקב"ה עמד במצב הקדוש על הר סיני כנגד ישראל ימין כנגד שמאל והדיבור יצא מימינו של הקב"ה לשמאלו של ישראל. וחכמים דרשו שהקב"ה עמד עליהם למעלה מראשן דבוק יד כנגד יד והדיבור הקדוש הי' יוצא מימינו של הקב"ה לימינם של ישראל וזה ששאלו וכי יש שמאל למעלה וכוונתם כיון שד' נצב עליהם למעלה לא הי' שמאלו נגד ימינם (וע"ד הסמך מביא ראי' מקרא דימינך ד' נאדרי בכח דראי' זו צריך הבנה בלא"ה דכי בשביל דכתיב ימינך אין שמאל) וזה שאמר דוד שויתי ד' לנגדי תמיד שהוא מצב בעל תשוב' לכן שמח לבי מקור תשוקות הערב ויגל כבודי מקור תשוקת המועיל אשר נכסף האדם לאהבת הכבוד כי מגמת הבושה והענוה ישביחו שאון המית גלי עשתנותי'. ואף בשרי ישכון לבטח ע"ד שאמרו ורקב עצמות קנאה מי שיש לו קנאה עצמותי' מרקיבין והקנאה בכור שטן מדת הגאות וציר שלוח מאתו בחרון אף למי אשר לא יכנע תחתי' ואם מדת הבוש' והענוה מצאה קן בנפשו אין בו קנאה ואף בשרי ישכון לבטח:

ה **ואמרו** בגמ' גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד נ"ל פי' ע"פ דבריהם ז"ל בחגיגה אלף אלפין ישמשוני' שנאמר נהר דינור נגיד ונפיק מן קדמוהו אלף אלפין ישמשוניה מהיכן נפיק מזיעתן של חיות ולהיכן שפיך א"ר זוטרא בר טובי' א"ר על ראש רשעים בגיהנם שנאמר הנה סערת ד' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול ופי' החסיד בעל עשרה מאמרות דהחיות נראית נושאות והם נשואות עם הכסא אמנם בעת שהרשעות פרשה כנפי' בעולם הקב"ה רוצה לסלק שכינתו והשגחתו ובעוה"ר החיות באמת נושאות הכסא בכבדות והם מזיעות מעבודתן . ולכן מזיעתן נפק נהר דינור על ראש רשעים שהם גורמים הזיעה בעוה"ר וע"ז אומרו גדול' תשוב' שמגעת עד כסא הכבוד. שהתשוב' תגיע עד כסא הכבוד שנשאת מהחיות ואין נושאות החיות כמבואר בפיוט. וע"ז בעצמו הצורך לעשות תשובה וזה היא תשובה זכה וברורה:

ויש לפרש גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד עפ"ד הצדיק מובאים בס' אפיקי יהודא א' קדוש מדבר וז"ל ובטרם העולם בראת הדורות מראש קראת וכמה דורות עלו במחשב' וסוף לא באו לגמר פעולה בהיותו צופה קודם תולדותיהם מעשיהם ומחשבותיהם מנעת יצורתם למנוע פשעם וחטאתיהם ואם הייתי מכללם לא הוצאתני לאור העולם ואחר שעמהם לא כללתני להיטיב לי יצרתני ואם חטאי מגיעים לכל המעלות אפשר שהנחת לי מקום במחתרת לקבל אותי מצדי עתרת עכ"ל. והיא תשובה מעולה מאוד דבודאי לטובה נברא האדם ואיזה כבוד ותכלית מבריאת רשעים וע"כ הניח מקום במחתרת לקבל בתשובה וזהו כוונתם ב' דברים שקדמו לעולם ותשובה אחת מהם וזו תשובה שמגעת עד כסא הכבוד:

ו **והנה** כבר כתבתי שמדת הענוה היא מדה מעולה והיא מקור התשובה ובמדה זאת נשתבח רבינו אדון הנביאים ויש לפרש מקראי קודש בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא ודרשו חז"ל בסוטה שאין ת"ל היום ומה ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום ויש להבין למאן דס"ל יבמות נ' זכה מוסיפין לו ואמרינן בחגיגה ה' דלצורבא מרבנן שמעביר על מדותי' מוסיפין שנים ואיך ידע משה שימות היום שמא יוסיפו לו ומי לנו עניו כמשה אך י"ל דמשה רבינו בעצמו החזיק עצמו לאדם קטן ערך עד אשר לא ידע אם הי' עניו דגבר ענותן משובח אם יש לו מעלות ותכונת נכבדות יותר על בני גילו ואין מחזיק טובה לעצמו. אמנם אם אינו מוכתר בכהונת פאר תכונת המעלות אין מבוא לומר שהוא גבר ענותן ואחרי שמשה רבינו לא החזיק עצמו למאומה ואמר ואנחנו מה ולזה אמרו אין לגבי משה מילתא זוטרתא ולכן אמר היום מלאו ימי ושנותי. ובזה מיושב קו' התוס' מנחות

כ"ח דע"כ משה רבינו כתב זאת בע"ש וידוע שמשה רבינו מת בשבת דבאמת נשלם שנותי' בע"ש וגם ימי' ולכן אמר משה היום מלאו ימי ושנותי אך הוסיפו לו משמים לפי שהי' גבר ענוותן. ואמנם יש לפרש למה שדרשו חז"ל לא אוכל עוד לצאת ולבוא שנסתמו ממנו מעיינות החכמה ובודאי לא יוסיפו לו. אך בבוא יום השבת והתרפק על דודינו שבשמים כמדת הצדיקים זרחה אור חכמתו והוסיפו לו אותו יום בלבד מזה יש ללמוד איך להתנהג במדת הענוה שגם הידיעה שהוא עניו הוא ענין גיאות:

ז **והנה** אמרו חז"ל ביומא על מקרא בנחמי' ויזעקו בקול גדול אל ה' אלקיהם במאי אמר א"ר בייא בייא היינו האי דאחרבי' למקדש וקלי' להיכלא וכו' ועדיין מרקד ביניינו נפל פיתקא מרקיעא דהוה כתיב בי' אמת אר"ח ש"מ חותמו של הקב"ה אמת אותיבו בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילותי מסרוה נהלייהו נפק אתא כי גירא דנורא עבית קדשי הקדשים א"ל נביא לישראל היינו יצרא דע"א שנאמר ויאמר זאת הרשעה בהדי דתפסי' לי' אישתמיט בינותא ומזיא ורמא קלא ואזל קלא ארבע מאה פרסי אמרו היכי נעביד דילמא ח"ו מרחמי' לי' מן שמיא א"ל נביא שדי' בדודא דאברא וחפי לפומי'. ומאמר זה אומר דרשוני ונ"ל לפרש כי הנה הם צעקו על יצרא דע"ז ונפל פיתקא מרקיעא אמת הכונה שהי' להם התגלות האלהי ואור גדול נגלה להם להבין במופת מציאה ד' גם מרומז בזה דהנה אמת הוא משורש אמונה כמ"ש באפיקי יהודא בביאור דברי חז"ל שאומרים על בשורו' רעות ר"ל ברוך דיין האמת והכונה שהוא מאמין שדבר טוב צפון בהמקרה אשר קרהו ונראה אך לעיננו שהוא רעה כי אין דבר רע יורד משמים ועיי"ש עוד מ"ש מקרא כל ארחות ד' חסד ואמת והנה נחוץ להאמין ולדעת שיותר ממה שהאדם מבין ומשיג מדעתו מחויב להאמין באלהותו יתברך. ולכן אמרו ש"מ חותמו של הקב"ה אמת שהוא שורש אמונה ע"ד שנאמר באברהם והאמין בה' ויחשבה לו צדקה. אותיבו בתעניתא תלתא יומין מסרו נחלייהו נפק אתיא כי גירא דנורא מבית קדשי הקדשים הבינו שיצרא דע"ז בא מדעת האדם שמשכנו במוח כי כבר המשילו האדם לבית המקדש וג' חשוקות האדם להערב והמועיל והכבוד מתיחסים לג' איברי האדם ונמשל הכבד למזבח החיצון והלב למזבח הפנימי והמוח לבית קדשי הקדשים ששם משכן הארון ותשוקת הערב יתייחס לכבד ותשוקת המועיל ללב ותשוקת הכבוד למוח. ולכן אמרו שראו גירא יוצא מבית קדשי הקדשים כי כל תשוקת הע"ז הוא גאות האדם אשר יהינו לשפוט על ענינים גבוהים אשר רגלוהי דבר נש לא יוכלו להפג על רצפת מנינים כאלו ולכן ישתבשו בדעת ויסורו מאלקי האמת:

ח **ובמק"א** ביארנו דאם אמנם רע לעם אשר אמונת שקר בלבם ומחסה כזב נושא דגליהם אך לגלות שקרם על פניהם שישארו בלי אמונה כלל הוא יותר רע ואין להתל באמונת איש ועם כל עוד שלא נדע שאמונת האמת הכה שורש ותשא פרי. וע' מדרש רבה פ' נח וז"ל שנאו בשער מוכיח שהי' א"ל שוטים שבעולם אתם מניחים מי שקולו שובר ארזים ומשתחוים לע"ז וכיון שהי' שטופים בגזל נימוחו מהעולם שקשה להבין מה דפתח בע"ז ומסיים בגזל אך הכוונה דכל עוד שהחזיקו באמונתם לא פשטו ידיהם בגזל מיראתם מע"ז אך אחרי שרשל אותם מעבודתם פשטו ידיהם בגזל וע' ת"כ פ' אחרי כמעשה ארץ מצרים וכו' וכמעשה ארץ כנען שהי' גרועים מכל אומות ומי גרם להם ישיבתן גרם ומ' באפיקי יהודא שכיון לזה ועמ"ש במדרש בא פ' ט"ז שאמר משה להקב"ה על הציוי שישחטו צאן אי אתה יודע שהצאן אלהיהו של מצרים והכונה ע"ד הנ"ל ומקור הדבר רמוז בזוה"ק על קרא איש כי יקלל אלהיו ונשא חטאו וע"כ אמרו בהדי דתפיס להו אישתמיט בינתא הכונה כשנתן הקב"ה בלבם חכמה ודעת להראות לעין כל שאין בע"ז ממש אישתמיט בינתא הכונה שהתחילו לגלות טמירותי' כי השערות מכסין הראש וענין התגלות השקר של ע"ז קראו חז"ל אישתמיט בינתא נזדעזע א"י ד' מאות פרסא הכונה כיון ששמעו אוה"ע שאין בע"ז ממש נתרשלו מעבודתם ולא הי' להם שום אמונה והחל השיד והגזל להשתרר בא"י אמרו אולי ח"ו מרחמים עליו מן שמיא דמן השמים מסכימים שלא לגלות שקר שלהם למען ייראו לפחות מאמונתם א"ל נביא שדי' בדודא דאברא וחפי' לפומי' הכוונה שלא רצו לגלות ולבטל כל יצרא דע"ז אך הניחו אותו בתוך עופרת הכונה שיש מיני מתכת זהב כסף נחושת ובדיל הוא המתכת הגרוע אשר אך בהריחו אש יתך ויזיל כמים שמו זאת למשל שהניחו יצרא דע"ז בתוך מתכת קל שבכל עת שירצו ימחה בתוך אש ההתבוננות ומי הדעת ויהי' לאפס ותוהו או י"ל הכונה שהניחו אותו בתוך עופרת שהוא עפר ולעת האדם ישח וישפל יהי' כעפר או אז יכנע לבבו הערל ומי הזדונים הגאה והגאון יצרא דע"ז ימאס ויבוטל כאמור:

ט **וכאשר** מדת הענוה מדה יקרה. כן תכלית' להצמיח השלום בישראל כי כל א' יחשוב עצמו כאפס ותוהו. אך בהצטרף לכללתו מציאתו חזק ולכן אמרו חז"ל חבור עצבים אפרים הנח לו בזמן שישראל עושין שלום ביניהם אפי' הן עע"ז מוחלין להם והכונה שאם ידעו ליקר מציאתם הכללות ע"ד האמור אז נמחל עון ע"ז שבא ממדת הגאוה כנ"ל. וזה עיקר הכפר' ביוה"כ בעת שישראל עושין שלום ביניהם והקב"ה משגיח עליהם בכללות והכללות הוא טוב ובר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון והקב"ה צופה על כל או"א ולכן יש לחרוד מאימת הדין עד יוה"כ שישראל עושין שלום ויתאחדו

לתכלית אחד לאהב' את ד' ובעל החשבון רואה זאת איך הכללות חשוב במספר העיגול הנקרא נוללע שהוא אפס ומאומה ועכ"ז אם במספר המאה יחסר תוארו חסר תשעים מהמספר ומאלף יחסר תשע' מאות כן הגוי הזה בפ"ע אינו נחשב מאומה ובכללות מצטרף לחשבון גדול ובצדק אמרו חז"ל וחסרון לא יוכל להמנות זה שמנאוהו חבירו לדבר מצוה והוא לא נמנה עמהם כי ההכרח לכל דבר מצוה ומנין לבל יחסר המזג ויצטרפו כל אחד לטובת העדה והקהלה וכל עדת ישראל:

י **ויסוד** התשוב' לקבל עליו שלא לחלל שבת כי אמרו חז"ל כל השומר שבת כהלכתו אפילו עובד ע"ז כאנוש מוחלין לו וביאור כוונתם עפ"י דבריהם כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר אז תתענג על ד' ויתן לך משאלות לבך. ע"כ אם הוא מענג את השבת ועושה תשובה ושואל מאת ד' שימחול לו כל עונותיו נותנין לו משאלות לבו ומוחלין לו. וזה מ"ש במשנה יו"ט של ר"ה שחל בשבת במקדש הי' תוקעין אבל לא במדינה לפי שקול השופר מעורר חרדה ויראה כמ"ש הבעל עקדה ובשבת הקב"ה מקבל תשוב' מרוב שמח' ועונג וא"צ לקול חרדה אמנם במקדש הי' יראי' גדול' מאהב' דמה"ט אין עשה דוחה ל"ת במקדש למ"ש הרמב"ן דעשה כנגד האהב' ול"ת כנגד יראה ואהב' גדולה מירא' על כן עשה דוחה לל"ת לא כן במקדש דשם יראה גדולה דכתיב ומקדשי תיראו ואין עשה דוח' שם ולכן במקדש היו תוקעין אף בשבת. ובזה מבוארין דברי המדרש שהצגנו בסוף דרוש הקדום דאדם ראה קין שיצא שמח והכיר שעשה תשוב' מתוך שמחה. ולכן פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת. כן ד' יקבל תשובותינו ונשמור מצותיו בלב שמח:

סימן ג

דרוש לשבת הגדול:

א **מדרש** רבה פ' ה' ויאמר אליהם מלך מצרים למה משה ואהרן מהו למה אמר להם אתם למה ודבריכם למה לכו לסבלותיכם אריב"ל שבטו של לוי פנוי הי' מעבודת פרך: **נ"ל** לפרש עפמ"ש החוקרים שנימוסי מצרים הי' כי כל יושבי' היו נחלקים לכתות ומצבות ולכל מצב הי' זכיו' ושעבודים משונים ממצב אחרת מצב הכהנים מצב הצבא מצב בעלי מלאכה ולכל מיני המלאכות ג"כ מדרגות מיוחדו' והמדרג' הנמוכה מכלן הי' העבדים והי' הנימוס ודת הממלכה שלא תצא שום מדריגה ממחיצה הראשונ' לדורות עולם וישראל היו עבדים לפרעה וכפי נימוסיהם לא היו יוצאין לעולם וע"כ אמר המגיד אלו לא הוציא הקב"ה וגו' משועבדים היינו כי אף אם היינו יוצאין לחרות בע"כ אבל הנימוס לא ישתנה.. אך בעת שהוציא הקב"ה את ישראל אמר פרעה הרי אתם ב"ח הרי

אתם לעצמיכם כמבואר במדרש והנה הדת והנימוס הזה שהי' במצרים הי' לאות על אמונת המצרים שהכל תלוי במזל ע"כ אם נולד איש במשפחה ומדרגה עליונה נשאר לנצח הוא ובניו אחריו מהשרים והפחתים לא כן אם נולד רש במחשכים הושיבותו עד לנצח כן דעותיהם שונות בעניים ודלים לדעתם אין לתמכם ולסעדם ע"ד ששאל הצדוקי לר"ג אם הקב"ה אוהב את העניים מפני מה אינו מפרנסם. כן רדפו אחרי בני ישראל ועבדו אותם בפרך אחרי שנולדו בעם עבדים למו ומזלם רע כמאמר הקרא ראו כי רעה נגד פניכם ופי' חז"ל שראה מזל מאדים כנגדם. אמנם לא כן תתחייב הדת האלהית והשכל הישר האדם סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמים ולפעמים יקרה שאיש בער נולד במשפחת הסגנים והפחתים וחכם וצדיק בשפל המשפחה ואמרו חז"ל מפני מה אין ת"ח מצוים לצאת מבניהם ת"ח שלא יאמרו ירושה הוא לנו וע"כ אמרו ג' שמות יש לו לאדם א' שקרא לו הקב"ה וא' שקרא לו אביו ואמו חביב הוא האדם שנקרא בשמו ופי' הבינה לעתים שהוא שלמות שקנה לעצמו כן הדת תתחייב שיעזור האדם לחבירו אף אם מזלו לא טוב כי יש בכח האנושי ללחום נגד המזל ואין מזל לישראל ע"כ אמר הקב"ה לאברהם צא מאצטגיניות שלך כ"א הראת כחך הגדול לגמול חסד ולתמוך צדק ללחום נגד משטרי השמים גם אתה צא מאצטגיות שלך הרבה ארבה זרעך:

ולפי שדקדקו בדברי פרעה שאמר למה משה ואהרן תחת אשר הי' לאמור כמשפט הלשון אתם משה ואהרן למה תפריעו לכן אמרו במדרש אתם למה ודבריכם למה שאם הדבר כאשר אתם אומרים שאין לאדם להשגיח על הלידה והבטן אך רוח הוא באנוש ונשמת שדי תבינהו למה בחר הקב"ה בשבט לוי מכל שבטי ישראל אשר ע"כ בחר פרעה גם הוא להיותם פנויים מעבודה כהני משרתי עליון וזאת לאות ששלימות האדם קשור בו מלידה ומבטן ורשות וזכות לנולד במצב גבוה לעבוד עבודת עבד בהנולד במצב נמוך הנכבד בהנקלה ולא השיג' דעתו המזוהמת כי עיקר הדבר תלוי במי שמכוין להבדל מגילולי התאוות ודורש את האלהים בכל לבבו ונפשו ולכן זכו שבט לוי להיות לגיון המלך לפי שנבדלו מדרכי העולם לעבוד את ד' כמ"ש רבינו הרמב"ם ז"ל ספי"ג מהל' שמטה ויובל וז"ל הזהב ולא שבט לוי לבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם ה"ז נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ולוים כו' יעו"ש:

ב **ואמרו** במדרש שיר השירים פיסקא גן נעול בזכות די דברים נגאלו ממצרים שלא שינו את שמם ולא שינו את לשונם ולא אמרו לה"ר ולא נמצא בהם א' פרוץ בעריות ובדבריהם ז"ל השליכו נצוצי ברק אור נוגה על כל תהלוכות ומשמרת פקודי בני ישראל שיהי' גדורין בעריות נמשלו ליונה ולא יעשו כמתכנת המתחדשים אשר בניהם מנעוריהם בעמים יתבוללו וילמדו דרך לא טוב לצעירי הימים וישנו שמם ולשונם ומאחיהם יתנכרו לא בזאת בחר ד' אך בזכות שהי' מצויינים בלשונם ושמם כי זאת הכח האלהי אשר בנפש הישראלי אשר לא התיאשו מהגאול' ולא המירו כבודם ויראתם כאשר לא ימר נמר חברברותי' ולזה אמר שהי' גדורים בעריות לא התערבו בגוים ואשר לא דברו לה"ר הי' להם אחדות ושלום ואשר לא שינו לשונם ושמם הי' מצויינים לגוי קדוש כ"ז ראה ד' ויוכח אמש ישמע חכם ויוסף לקח לבל יפרץ פרצות וידבר סרה על רעהו:

ואמרו חז"ל בחגיגה י"ד לא נתקררה דעתו של ישעי' עד שאמר ירהבו הנער בזקן. וזה קשה ההבנה איך יתקרר דעתו של הנביא אשר בלי תפונה לבו בער כאש לטובת ישראל בענינים כאלו אמנם יתכן לפ"מ דאמרשו בסוטה בעוקבתא דמשיחא חוצפא יסגי' ולהבין למה זאת יבואר לפי הנודע מדברי הרמב"ן דעיקר יסוד התורה הוא האמונה וראיתי שפי' בטל אורות מקרא מי כמוך חסין יה ואמונתך סביבותיך אף שהקב"ה הוא גבור לשדד הטבע ולתראות בכל יום מעשה בראשית וא"צ לאמונה לפי שענין אמונ' הוא מה שאין עיניו רואות אך מאמין לאחרים מ"מ אמונתך סביבותיך שכובש כחו ומעציר ידו למען יתחזקו ישראל באמונתם את אשר לא ראו עיניהם ועיקר אמונ' תלוי במה שהאבות מוסרים לבנים כידוע שהאבות לא ינחלו לבניהם שקר ע"כ בעוה"ז מדת הבוש' גדול' מאוד להדר פני זקנים להאמין בדבריהם ובלקח שפתותיהם. אך בעוקבא דמשיחא אשר אז קודם שנזכה שעינינו רואות את מורינו ומלאה הארץ דעה ואז חוצפא יסגי וירהבו הנער בזקן באמרם עוד מעט והנה בן דוד בא ואז כל העד' כולם קדושים יהיו כמאמר המדרש סוף בהעלותך בעוה"ז נבאו יחידים ונעה"ב כל ישראל יהי' נביאים ולכן נתקררה דעתו של ישעי' הנביא לאות על ביאות משיח שנהי' כלנו למודי ד' ומזה מוסר השכל איך לגדל י"ח על ברכי האמונה ולא נתרחק אף מדרך כף רגל מהדרך אשר דרכו בו אבותינו הקדושים:

ג **ואמרו** בת"כ ר"פ צו אין צו אלא זירוז מיד ולדורות אר"ש ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס יש לפרש דשם פ' צו נאמר זאת תורת העולה והעולה בא לכפר על הרהור הלב שמו חז"ל פני הלוט בטעם הכפרה על הרהור הלב לפי שהקב"ה ברא הלב בכיס למען יצמצם מחשבותיו ולא ירבו שרעפותיו לצאת חוץ מגבולם לבקש גדולות ונפלאות

וכשחטא בהרהור הלב לחשוב מחשבות לא טובות צריך כפרה ולכן אמר שיותר צריך זירוז במקום שיש חסרון כיס שהלב יצא חוץ נגדרו וכיסו וכעת נראה לפרש בדרך תוכחה עפמ"ש במדרש ריש איכה וצבא תנתן על התמיד בפשע בפשעה של תורה כ"ז שישראל משליכין דברי תורה לארץ הגזיר' על ישראל מצלחת שנאמר ותשלך אמת ארצה ואין אמת אלא תורה והכונה להם שהתורה היא לבוש מלכות ואין ללמדה אך לתכלית לקיים מצות הבורא ית"ש ולהשלים הנפש. אך הלומד תורה לתכלית גשמי והלימוד סבה לתכלית דבר פחות הוא מקיל בכבודה וזה אמרם כ"ז שישראל משליכין ד"ת לארץ שעניני ארץ מגמת ומטרת לימודו אז גזירתן מצלח' ובדקדוק אמרו חז"ל הלומד לשמה זוכה לדברים הרבה ובמדרש אמרו זאת תורת העולה כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה. ולכן אמרו שצריך זירוז ללמוד לשמה ביותר במקום שיש חסרון כיס ואולי ע"י כן ילמוד לתכלית פחות הערך. ע"כ אחי ורעי התאוששו ושימו לבבכם על דרכיכם:

ד **ואמרו** בשבת קי"ח אר"י א"ר אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטו בהם אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו והקשה מהרש"א מברכות פ"ב שעל מה שרפו ידיהם מדברי תורה בא עמלק . וי"ל עפמ"ש במדרש ויקהל עשה לך קהילות ודרוש להם ה' שבת בשבת והיוצא מדבריהם ז"ל שמצות שבת ללמוד תורה ולקיים שלימות הנפש. וזה הטעם שבדברות ראשונות נאמר כי ששת ימים עשה ד' וכו' שיורה ששבת הוא לאות על בריאת שמים וארץ . ובדברות אחרונות נאמר זכר ליציאת מצרים לפי ששבירת הגוף זכר ליצי"מ ומצות שבת לקנות שלימות הנפש זכר למעשה בראשית לפי מה שיתבונן האדם מהבריאה שנברא האדם בגוף להורות שהוא התכלי' שבא בסוף. וכשנברא האדם ונברא התכלי' שבת הקב"ה מלברוא יותר ותכלי' האדם הוא הנפש כמ"ש בפתח הבית על כן זכר למע"ב לאות על קנין השלימות בשבת קודש והנה מה שיצאו ביום השביעי ללקוט לא חיללו שבת שהרי לא מצאו. אך מ"מ לא למדו בשבת זה ולא קיימו מצות שבת כדת מה לעשו' ולכן הטיבו אשר דברו שרפו ידיהם מד"ת שזה הי' עיקר החטא הדור אתם ראו המכשלה הגדולה אשר ביניינו בעוה"ר כי כל יום השבת יבלו אך בדברי ריק והבל וטיול והחוב הקדוש על כל איש ואיש אף על בעל מלאכה ועוסק במסחר ללמוד תורה בשבת איש כפי מדריגתו:

ה **והנה** י"ל בדרך צחות לקחת מוסר דברי המכילתא הובא בטור הטעם שקורין שבת הגדול לפי שלקחו ישראל איש שה לפסחו מבעשור וקשרו אותו בכרעי המטה ושאלו המצרים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם וכו' הנה מה שסיפר בזה המאמר שקשרו אותו בכרעי המטה נ"ל לפרש לפי שהדת הישראלי יבדל מדתות

זולתו שבדתו' אחרו' עיקר הדת הוא בבתי התפילו' שלהם אך בביתם ובמעונתם אין מקושרים בדת והדת הישראלי עיקרו בבית משכבו ובביתו לשמור שבת ונדה ולבל יתגאל במאכלות אסורות וע"ז נאמר ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. כי לכל פעולה ובכ"מ הצורך לשמור חוקי ומצות ד'. וע"ז מרומז שהי' הטלה שהוא מזל המצרים קשור במטה שהכניע הקב"ה כח המזל לפני קדושת ישראל אשר ישמרו חוקי ד' על משכבם ולכל עת וזמן ע"ד אמרו בלבבכם על משכבכם ומזת יש להוכיח איך החוב על כל איש ישראל להזהיר לב"ב שישמרו פתחי נדתן ובעוה"ר רבים חללים הפילו:

ו ונחזור לדברי המדרש שהצגנו בפתח דברינו אתם למה ודבריכם למה לכו לסבלותיכם אריב"ל שבטו של לוי פנוי הי' מעבודת פרך ומקודם יבוארו דברי המגיד שאמר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח. ואלו הן פסח מצה ומרור. והכונה נ"ל דהנה נשמת האדם תראה בג' כחות שונות כח החיות והוא התנועה בלי רצון ויראה פעולתה בכח הגידול והצמיחה ובה' פעולותי' המושך והמחזיק והמעכל והדוחה והמוליד בדומה. וכ"ז תפעול גם בשינה בבלי דעת הב' הכח המתעורר ויראה פעולתו בכח המדמה והזוכר ויתעורר ברוחו למדות שונות כעס חמלה וחנינה שמחה ותוגה וכח זה יראה במקצת גם בבהמה שיש לה כח המדמה והמתעורר:

הג' הדעת והיא הבחירה הרצונית ודעת עצמו אשר בזה יבדל מבהמה וכח זה יראה בפקחות השכל אשר ישיג מושכלות והוא הדבר אשר האדם כאחד ממלאכי מרום וימאס ברע ויבחור בטוב והוא עצם רוחני נבדל לדעת קצת יבקע כשחר אורו אחרי עלותו במעלות החכמה והמדע לחדש עליו הוי' רוחניות ולדעת חז"ל בעת הולדו יכהן פאר בצורה הזאת כמו שאמרו בנדה שמלמדין אותו כל התורה ומקצת חוקרים רצו מפאת כן להמציא דעה נפסדת שאין לשפוט האדם על מפעלו אם טובה או רעה כי בפעולתו הנעשה בגופו ע"י כח המתעורר הוא משתתף בבהמה ונתעורר בו מצד סבות שונות אשר הוא עושה כן בהכרח. אך על מחשבות האדם בעניני אמונות ודעות יש להאשימו דזאת תלוי ברצונו וחפצו וכפי הנראה שקרח הי' מעדת כת הזאת הנפסדת שאמר אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום וזאת התורה לבדה אחרי שאין האדם בידו כי בשני הכחות ישתתף לבהמה וכבר סתרו זאת חז"ל ואמרו הרשעים הם מסורים ביד לבם אבל הצדיקי' לבם מסור בידם. והכוונה שאם אמנם הכח המתעורר בל יבוא מעצמו ויתפעל ע"י מראות וחזיונות עכ"ז ביד האדם לעצור ברוחו הן להפך תשוקותי' מהיפך אל היפך או לפעול בתשוקותי' בדרך ישר וטוב וגם כח המתאוה ביד האדם להניעו לחפצו

ורצונו. והנה י"ל דמצות אכילת פסח מצה ומרור מורה על תיקון ג' כחות האלו פסח הוא תיקון הנפש המשכלת העצם רוחני הנבדל כי הוא מורה על אחדותו יתברך אשר פסח על בתי בני ישראל וע"כ אמרו בבית אחד יאכל ראשו על כרעיו ועל קרבו להורות על האחדות ואכילתו הסעודת מצוה אשר הנפש המשכלת מקושרת בגוף על ידה ונהנית ממנה ע"ד הקרא כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך ושמה סכין בלועך אם בעל נפש אתה כמ"ש בעל העקדה פ' ויחי והנפש הזאת המשכלת מתיחסת למוח ומצה מורה על מדת עניוות והוא תיקון המדות וכח המתעורר המתיחס ללב. ומרור הוא לתקן כח החיות ויראה כחה בהאות אכילה תכסף לכל נתח ערב ונעים ובאכילת מרור לאות שמררו המצרים חיי אבותינו ישביח שאון המית התשוקה הזאת וכח זה מהיתה לכבד ואף שהנפש אחת כחותי' יתראו בג' איברים הללו וג' מצות האלו יסבבו ג' תשוקות שבאדם הערב והמועיל והטוב אל פנה יקרת הדת על צירי היראה לשמור בכל אלו את דרך עץ החיים וע"כ אמרו במדרש בא פיסקא החודש הזה לכם הה"ד בי מלכים ימלוכו וכונתם כי במצות החודש הזה יתוקן ג' כוחות שבנפש המתיחסות למוח לב וכבד אותיות מלך, ובכח המצות ימלוכו האיברים האלו מקום משכן בת מלך ויכהנו פאר וע"כ אמר ר"ג כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא י"ח כי שלשתן ילבישו הנפש היקרה עדי תפארת ונזר העטרה. והנה ידוע המחלוקת אשר נולד על ברכי הפיליסופים ובעלי תוה"ק וחכמי האמת. והי' הראשון אלכסנדר הפרדוסי אשר לא בא לחקר אלוקי ולדעתו הנפש הוא הכנה לקבל שלימות ההשכלה לא זולת זה ולדעתו לא נשאר אחרי המות אך שלימות ההשכלה לא לכל ישראל אך מי שנפשו גבוה והוא ידבק בשכל הפועל וע' באפיקי יהודא דרוש מי חטאות איך ד' מראות נגעים יצמחו מדיעה זאת הנפסדת אבל לא כן דעת תוה"ק אך שהנפש נצוצה מתחת כסא הכבוד עצם נבדל באה בשלימות בעת הבריאה מכותרת בתכונות יקרות כעצם השמים לטוהר כמאמר הגמ' נדה קודם שנברא הילד מלמדין אותו כה"ת עיין בבעל עקדה שהוא רמז על שלמות הנפש והנפש נתונה בגו שיוציא שלימתה מכח אל הפועל להוציא יקר מזולל לעשות מלאכת האלכימיאה לקחת מפרי האדמה להניח לפני ד' ולעומת זה כל ישראל יש להם חלק למוה"ב כי טוהר נפשותם מזוקקות שבעתים:

ז **והנה** יש מופת לדעת חז"ל מהשופט הפנימי אשר בנפש כי הנה כן דרכו להתחרט ולהתעצב על מעשה הרע ולשמוח על מעשה הטוב כמאמר הקרא שמחה לצדיק עשות משפט ומחתה לפועלי און והנביא ירמיה אמר תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך ודעי וראי כי רע ומר עזבך ד' וכו' ולא פחדתי אליך ופי' העקרים שראוי שתיסר אותך הפעולות

מצד טבען לא מצד פחדתי ע' בעקרים ח"ג פ"ו שהאריך בתכונת הנפש הזאת וזה לאות שהנפש בא תבוא הנה משובצה בנופך ספיר הקדושה והטהרה והאלשיך הקדוש פי' מקראי קודש ויקם דוד ויכרות את כנף המעיל אשר לשאול בלט ויהי אחרי כן ויך לב דוד וגו' ויאמר דוד לאנשיו חלילה לי מד' אם אעשה הדבר הזה לשלוח יד במשיח ד' ופי' דדוד הי' מסופק אם רשות בידו להכות לשאול אחרי שהוא רודפו וקודם שעשה שום דבר לא ידע אם יש בזה עול לכן כרת כנף המעיל ועשה מקצת הפעולה ואז שפטו השופט הפנימי וכאשר התחרט ויכהו לבו אז ידע כי חלילה לנגוע במשיח ד'. והנה בעקרים שם חקר אחרי שיוכל האדם להבחין הפעולות הטובות והרעו' מתוך הצער או מתוך השמחה שימשך לנפש אחר עשייתן למה חייבה החכמה העליונה להמציא דרך בו יודעו הדברים הנרצים אצל ד' והבלתי נרצים ע"י השפעת שפע הנבואה על העם הקדוש ע"י איש נבחר למעלה מטבע האנושי ועיי"ש פ"ז. אמנם י"ל דההכרח מצד השופט הפנימי א"א לדעת קודם הפעולה בעיד התשוקה בוערת בלבו רק אחר הפעולה שכבר נכבו גחלי התאוה כאמור ולכן הוא בטובו יתברך השפיע שפע נבואתו לדעת קודם הפעולה איזה דרך שיבור לו האדם. ובזה פירשתי מקראי קודש אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ולבעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו הכונה דאף שהאדם בעצמו יכול לדעת הדרך הטוב לאחר הפעולה ע"י השופט הפנימי אבל הקב"ה רצה שיהי' יראתו על פניכם ולא תצטרכו לחטא ואח"כ לדעת הדרך הטוב. אמנם יש בו עיד טעם נחמד עפמ"ש בפתח הבית אות . כי במה שהאדם עושה פעולת הטוב מצד השכל יש בו שכר בעולם הזה אבל אין הפעולה נותנת עוז לנפש לחייב העוה"ב אך מצד המצוה וכן פי' העקרים והי' מעשה הצדקה שלום ועבוד' הצדקה השקט ובטח עד עולם הכונה דפעולת הצדקה תצמיח שלום ותיקון המדיני. אך הצדקה מצד העבודה פועלת השקט ובטח עד עולם גם אחר המות א"כ הי' הדבר בהכרח להשפיע שפע נבואתו שיהי' כמצוה ועושה למען תאור הפעולה על הנפש לעולמי עד. והנה לדעת חז"ל דרך האמת והברור שהנפש עצם נבדל נצוצה מתחת כסא כבודו בתכונת יקרות והקב"ה נראה ונתנה לתוך הגוף להוציא יקר מזולל להביא שלימות הכוחני לפעול' אדם באמצעות הגוף על כן כל ישראל יכולים לבוא לתכלית הזה אך לדעה הנפסדת מהפרדוסי אין כל ישראל יכולין לבוא לתכלי' זה אך המשכיל ואף גם הוא לא יעשה צמח בפעולות הטוב אך עיקר תלוי בשלימות ההשכלה:

[ח] **ובמדרש** רבה פ' י"ז בשעה שבא הקב"ה לבראת את האדם וכו' הביא לפניהם את הבהמ' וכו' העבירן לפני אדם א"ל זה מה שמו וכו' ואתה מה שמך א"ל אני נאה להקרא

אדם שנבראתי מן האדם. כל המפרשים תמהו בזה למה לא קרא לעצמו ע"ש הנפש היקרה. כי אך זאת תפאר' האדם לא מה שנברא מן האדמה והטיב אשר דבר באפיקי יהודה ח"ב כי מה שהקב"ה נתן בו נשמה ונפש המשכלת אין זאת תפארת האדם אך מה שיוציא יקר מזולל בפעולת המעשיו' באמצעו' הגו זאת תפארתו לעומת המלאכים משרתי עליון אשר אין להם שלימו' המעשה אך שלימו' ההשכל' ולכן קרא לעצמו אדם להיות מלאכת האלכימי' תפארתו. ובזה בארנו דבריהם ז"ל (יבמו' ס"א) אתם קרויין אדם ואין אוה"ע קרוין אדם עפ"ד המדרש ילקוט וירד ד' על הר סיני משל למלך שקבע קרמוסין בני רומי לא יחסין לסורי' ובני סורי' לא יחסין לרועי וכיון שהשיא בתו מסוריא התיר קרטוסין כך עד שלא ניתנת תורה השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם ומשנתנה תורה ומשה עלה אל האלהים. ובמ"א הגירסא אמר מכאן ואילך יעלו תחתונים אל עליונים ולוטה בדבריהם הענין הזה שקודם מ"ת לא הי' באפשרי לקנו' שלימו' הנפש אך בדברים רוחנים שלימות ההשכלה קראים שמים ולא הי' מבוא לבוא לאיזה מדריגה גבוה במעשה אשר יעשה האדם וחי בהן לחיי עלמא אך לאחר מ"ת בההגלו' אדונינו יתברך והופיע בהר הקודש להשמיע דברות קדשו אז נתעלו באמצעות מרע"ה פעולת העשי' בקיום המצוות בלבוש גשמי לבוא על ידם לשלימו' הנפש והאומות שלא נתן הקב"ה להם תורה נשארו על עמדם ואין להם רק שלימו' ההשכל' לכן אמר אתם קרוין אדם שזאת תפארתכם מה שאתם מוציאים יקר מזולל באמצעות שלימו' המעשה ע"ד הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה והנחתו לפני ד' אלוקיך ואין אוה"ע קרוין אדם שלא זאת תפארתם אך שלימות ההשכלה ולא זאת שלמת חדרתם שנבראו מן האדמה:

וכן יש לפרש מ"ש בגמ' דשבת פ"ח ואף מלאך המות מסר לו מתנה למה בשכר שקראוך אדם וכונתם כי הוא מסר לו סוד מצות קטורת מעלה עשן אשר בענן יראה בבואו אל הקודש ובזה מרומז כמו האדים העולים מן הארץ ישובו לעננים באויר וימלאו גשם נדבות רב ברכות כן פעולת האדם בעשיות המצות מתמר ועולה למעלה להרעיף דשן ושפע רצון משמי על. ולכן אמר בשכר שקראוך אדם עושה מלאכת האלכמיאה. ולכן בישראל האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני הרי זה בן עוה"ב לפי שבישראל שלימות המעשה עיקר:

ט **וזה** כונת מרע"ה זה הדבר אשר צוה ד' תעשו וירא אליכם כבוד ד' ואמרו בילקוט אותו יצה"ר תעבירו מלבבכם ותהי' כלכם בדעה א' ועצה א' לשרת לפני המקום. והכונן לפי שישראל נכספו לקבלת פני השכינה בבנין המקדש כמ"ש רש"י ולזה עמדו צפופים והתבודדו במחשבתם אולי יהגנה להם אור האלהי ואמר משה זה הדבר אשר צוה ד'

תעשו אתם אין לכם אך שלימות העשי' ואז יראה אליכם כבוד ד' כי הוא בכבודו יתברך יראה אליכם לא שאתם תשכילו אותו על דרך הפילסופיא כי לא זאת תפארתכם. וע"ז אמרו במדרש אותו יצה"ר תעבירו מלגבכם הכונה שהדיעה נפסדת שאין מבוא לבוא בשער ד' אך בשלימות ההשכלה. ולכן לא יוכלו כל ישראל לבוא לתכלית השלימות תעבירו מלבבכם אך תהי' כלכם בדעה א' ובעצה א' כי כל ישראל יוכלו לבוא לתכלית הנרצה באמצעות פעולת העשי' כאמור. והנה פרעה הרשע תפס בשיטת הפרדוסי אמר לכו נא הגברים ועבדו את ד' כי לעבוד ד' נחוץ שלימות ההשכלה ואין יכול לעבוד רק א' בעיר לא כל אדם ולכן אמר אתם למה ודבריכ' למה שאתם משכילים ואנכי הרואה תפארתכם ולכן אתם תעבדו את ד'. ודבריכם למה שכל ישראל ילכו לחוג במדבר לעבוד ד' הן רבים עתה ע"ה אשר אין להם חלק בשלימות ההשכלה למה השבתם אותם מסבלותם כדת מה לעשו' שאתם תהי' פנוי' לעבדות ד' והעמי הארץ יעבדו את האדמה. ומשה רבינו השיב לפרעה בנערינו ובזקנינו נלך וכו' לפי ששלימות המעשה עיקר עבדות ד' וכל ישראל מוכשרים לעבודת ד':

י **וזה** הי' הויכוח שבין החכם והרשע בדברי המגיד. כי הנה החכם שואל מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ד' אלקינו אתכם הכונה דאחרי שהוא מאמין בשלימות הנפש הנצוצה מתחת כסא הכבוד ובאמצעו' השופט הפנימי מעצמו יש לו הבחנה לדע' איזה דרך הטוב למה הוצרך הקב"ה לצוות ע"ז. ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ולא יאכלו דבר אחריו למען ישאר הטעם כל הלילה כן הקב"ה חפץ שתשאר הפעולה אחר המות לזכות לחיי העוה"ב ומדריגה גבוה כזו א"א להשיג אך ע"י מה שאנו עושין המצות מצד הקבלה כמצוין ועושין ולא מצד השכל וההכרה מעצמינו. אמנם הרשע אשר הולך בדרך הפרדוסי שכל השלימות אך שלימות ההשכלה ואין בחלק המעשים חפץ וקנין לזכות לחיי העוה"ב שואל מה העבודה שהוא עבודת הגוף לכם אנו אין לנו חלק אך בשלימות ההשכלה ואף אתה הקהה את שניו ואמור לו בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים ואלו הי' שם כדעת שלו לא הי' נגאל כ"א דרכו דרך הטוב והאמת כי אז פרעה אמר בצדק לכו נא הגברים ועבדו את ד' ואז לא הי' נגאל. כן אחי ורעי שמרו משפט ועשו צדקה מצות ומע"ט ואז ד' ישקיף משמים עליכם לטובה:

סימן ד

דרשתי בלבוב ביום ג' ט' לחודש אדר שני ובו הספד על ש"ב הרב הגאון רשכב"ה צדיק יסוד עולם נשיא הלוים מ' יוסף שאול הלוי נאטינזאהן האבד"ק לבוב זצלה"ה בעהמ"ח

ס' מפה"י וי"ש ושו"ת שואל ומשיב אשר נאסף אל עמיו כ"ז אדר ראשון שנת. אבל יחיד עשי לך כי גדל הכאב מאד (תרל"ה):

א **ירמיה** המקונן קרא בחיל בשם ד' התבוננו וקראו למקוננות ותבואינה ואל החכמות שלחו ותבואנה ותמהרנה ותשאנה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעת ועפעפינו יזלו מים כי קול נהי נשמע מציון איך שדרנו בושנו מאוד כי עזבנו ארץ כי השליכו משכנותנו. להבין למה הצורך לקרוא למקוננות אם השבר גדול יתעוררו מעצמם לבכי נ"ל כי הנה אם א' יחזיק בידו אבן טוב ויפול מידו יבכה כבנות יענה על אבדן כלי תפארת אך אם ישליך מעצמו ארצה בשחט נפש הכלי חפץ אם כי אח"כ נפשו עלי' האבל יבוש לבכות כי הוא זה אשר איבד מעצמו הכלי יקר. אך אחרים ישתוממו עלי' איך איבד כלי תפארת כן אמר הנביא התבוננו וקראו למקוננות ותבואנה וגו' ותמהרנה והשאלה עלינו נהי ותרדנה עינינו דמעה כי אנחנו נבוש לבכות מעצמינו כי בחטאינו נעשה כ"ז וידנו הי' במרד ובמעל כי קול נהי נשמע מציון איך שדדנו בושנו מאוד כי עזבנו ארץ כי אנחנו מעצמינו עזבנו הארץ הקדושה וע"י כן השליכו משכנותינו. כן אנחנו הפעם באבדנו גאון הדור בחטאינו עלה המות בחלונינו ולקח את עטרת ראשינו. עלי' נאמר (מקרא בזכרי' י"ח). הילל ברוש (הם אילנות קטנות) כי נפל ארז אשר אדירים שדדו הלילו אלוני בשן כי ירד יער הבציר (היא עיר לבוב אשר הי' עיר מבצר בעת ישב בה גאון עולם ועתה נהייתה ליער קול יללת הרועים (המה הרבנים מכל המדינות) כי שדדה אדרתם קול שאגת כפירים (המה צעירי ת"ח אשר הריני אליו יום יום שאלתם והוא השיב להם) כי שדד גאון הירדן ומי יאיר להם עתה הדרך ישכון אור עלי' נאמר מקרא (עמוס ח') והי' ביום ההוא נאום ד' והבאתי השמש בצהרים והחשכתי לתרץ ביום אור. ואמרו חז"ל זה יומו של יאשיהו והכונה לפי שבכל יום ויום תבוא השמש ותזרח ואין זה צער לכל העולם כי בעת יבא השמש במדינתינו אז תזרח במדינה אחרת נוכח רגלינו לא כן לו תבוא השמש בצהרים נכל העולם נפש מי בל תמס יהלוך ויהי כמים בכל חלקי העולם כן המשילו חז"ל מיתת זקנים לביאת השמש בערב שאף אם רע נגוף אם יגוע אבל לנפש אשר קנתה שלימו' מה טוב המו' אמנם מיתה איש צעיר לימים נמשל לביאת השמש בצהרים שרע לגוף ורע לנפש ועתה אסיפת הרב הגאון זצ"נ נמשל ביתר שחת לביא' השמש בצהרים לכל העולם שיוסף הי' שליט על הארץ הוא הי' המשביר לכל המדינות כלם באו לשבור אוכל ומזון הנפש וכל חלקי העולם יבכו עליו כבנות יענה. וע"כ הורידו דמעה אנשי לבוב ופלגי בכי אשר בך נאסף נזר תפארת ארון הקודש כמוהו:

ב **ומלבד** זה אשר הי' גאון עולם וצדיק הי' איש שלום וטוב לב ובעל גמ"ח ועליו נאמר מאמר הקרא ויקח משה את עצמות יוסף עמו ואמרו חז"ל חכם לב יקח מצוות זה משה שכל ישראל הי' עוסקין בבזה והוא הי' עוסק בעצמות יוסף ולהבין איזה עסק תמידי הי' לו בקחתו את עצמות יוסף כמשמעות הלשון י"ל עפ"י מקראי קודש ויראו אחי יוסף כי מת אביהם וגו' ויאמר אליהם יוסף אל תיראו וגו' וישבע יוסף את בני ישראל לאמור פקוד יפקוד וגו' והעליתם את עצמותי מזה אתכם. ומצאתי באיזה ס' לפרש עפ"ד חז"ל (שבת קנ"ב) ורקב עצמות קנאה מי שיש לו קנאה עצמותיו מרקיבין ומי שאין לו קנאה אין עצמותיו מרקיבין. ואחי יוסף יראו פן יטור יוסף קנאה בלבו לכן אמר יוסף פקוד יפקוד והעליתם את עצמותי לאות שאין לו קנאה בלב עליהם ע"כ לא ירקבו עצמותיו. וזאת מובן מלבד הקבלה גם בשכל כי מי שהוא ממזג החם יבול עד מהרה. ולכן כאשר משה רבינו הוציא ישראל ממצרים ויהי בישורן מלך ירא לנפשו אולי לא ישמעו ישראל לקולו ויטור בלבו שנאה לכל איש ואיש ולכן לקח עמו עצמות יוסף להורו' לו הדרך ישרה והציור המדותי שלא ישמור עברתו לנצח. וע"ז אמרו שישראל היו עוסקין בעושר הגשמי כסף וזהב ומשה עסק לקנות לנפשו עושר הרוחני מוסר ודעת. כן מהראוי שכל הדם יקח עצמות יוסף עמו הוא הגאון מלבוב ז"ל שיצייר ברעיונו פעולות הנשגבות שעשה הגאון ז"ל לקחת דעה ומוסר לעשות כמתכונתו ועליו נאמר מתוקה שנת העובד כי כל ימיו הי' עבד נאמן לבית ישראל כשכיר יקוה פעלו כי מבוקר עד ערב עסק בתורה ובעבודה ובשו"ת בלי שום תשלום גמול עד להפליא. אוי לו לדור שאבד מנהיגו. וכבר תמשילו מיתת ת"ח כמוהו לספינה המוטרפת בים והי' בה סחורות שונות יקרות וההכרח יאלץ להקל המשא מעליו ולהשליך הסחורות לים אז אמר רב החובל הצילו לכם איש איש כרצונו החפץ ימלא ידו כן הפעם באבדן ספינה יקרה מלאה פז ופנינים אודם פטדה וברקת עשו נא כמתכונתו ומלאו היום ידכם לד' זה בתורה וזה בעבודה וזה בגמ"ח משכו וקחו את עצמות יוסף עמכם:

ג **ודוד** המלך ע"ה בקוננו על מיתת שאול ויונתן אמר ללמד את בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר. ונראה לפרש בהקדם ביאור מקרא וידרכו את לשונם קשתם שקר ולא לאמונה גברו בארץ (ירמיה ט') ולדעתי הכונה עפמ"ש חז"ל מקרא כחצים ביד גבור כן בני הנעורים אלו התלמידים ופי' המהר"ם מינ"ץ בדרשותיו שחז"ל רמזו בזה על הענין שלימוד עם התלמידים דומה לחץ שאינו פועל פעולתו בעת בעל החץ מותח קשתו אך בעת הגיעה למטרה. לא כן החרב פועלת בעוד השולף חרב מחזיקה בידו. כן לימוד התלמידים לא נכרת הפעולה בעת הלימוד אך אחרי שיגדל הלמד וישא פרי תנובה אז

הלימוד משך הזרע מנעורי' נושא אלומותיו אולם לא אך לימוד תלמידים תמשילו לקשת וחץ פועלת אחר זמן אך גם כל מלות ומע"ט נמשלו לקשת יפעלו ויראו שכר בעמלם לאחר זמן לא בעת עשיית הפעולה. ולעומת זה דרך הרע לדבר לשה"ר להכות רעהו בשבט שפתיו יקרא חץ שחוט ע"ד הקרא בני אדם שניהם חנית וחצים ואמרו במדרש ר"פ אמור דיתיב ברומי וקטיל בסוריא. ואחרי שגם פעולה לטוב גם מעשה רשע נמשלו לחץ ורובה קשת לכן אמר הנביא בתוכחתו וידרכו את לשונם קשתם שקר תחת אשר הי' להם נמלאות בני אשפתם במצות ומע"ט דרכו קשתם לשקר לירות בעו אופל לישרי לב ולא לאמונה גברו בארץ להשתמש בפעולות הקשת לדברים טובים ולימוד התורה ועשיית מצותיו ואחרי אשר מתו צדיקים האלו שאול ויונתן ע"י לשון הרע שאמר דואג על אחימלך וע"י הרגו נוב עור הכהנים ולכן אמר נלמד את בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר הכונה שהתורה הלמדנו איך ידרוך קשתו קשת לשונו לאמונה. ולכן דרשו בילקוט ספר הישר זה ספר משנה תורה דכתיב ועשית הישר והטוב:

ד **ואמר** הצבי ישראל על במותך חלל נראה לפרש עפ"ד חז"ל בכתובות קי"ב למה נמשלה ארץ ישראל לצבי לומר לך מה צבי אין עורו מחזיק בשרו כך א"י. ופרש"י שהעור גמד וכווץ לאחר תפשיטו וכמו עור הצבי כל עוד שחלקי הגוף מקושרים בנות חיים העור שומר הבשר מקיפהו. ובעת הסתלק הרוח חיים גם עורו נגמר ונתכווץ. כן לעת רוח חיים בתעם גם המלך השומר והמעציר יסוכך עליהם בצל אברתו וישמרם. אך לעת כבה בעם גחלת רוח חיות תכנני הרוח הלחומי המחייהו ותמעוררהו להשתתף בחפץ ורצון לתכלית הטוב גם המלך שומר העם קרסוניו ימעדו. ועליהו יבול ובתכונה זאת נמשנה א"י לצבי ולכן אמר הצבי ישראל אם כן הוא כי לצבי נמשלת על במותך חלל דמיתת הצדיקים האלו אצליך המה אשר רפו ידיך וכהתה כל רוח חיים בקרבך:

ה **ואמר** בנות ישראל אל שאול בכינה המלבישכם שני עם עדנים צר לי עליך אחי יהונתן נפלאת לי אהבתך מאהבת נשים יש לפרש דיותר יקר אהבת ידידים ורעים בעת צרה ולחץ יחלקו בתוגת נפשו מאוהב ורע בעת שמחה אשר ירבו אוהביו. לכן נאמר ואח לצרה יולד ופי' המפרשים שההכרח שיולד כי עוד לא נולד. והנה שאול המלך הלביש לבנות ישראל שני עם עדנים. וזאת ילבשו הנשים בעת שמחה וגיל. ולכן אמר בנות ישראל אל שאול בכינה המלבישכן שני עם עדנים צר לי עליך אחי יהונתן נפלאתה לי אהבך מאהבת נשים הכונה מנשים המבכות על מות שאול שהיא הי' בחמלת לב עליהם בעת שמחה לא כן אחי יהונתן הי' אוהב ורע בעת צרה ויגון וזאת יקר המציאו':

וכן הנני אומר בנות ישראל אל שאול בכינה הוא הרב הגאון מלבוב אשר הי' אח ואב בכל צרה ויגון לנשים העגונות מבעליהן ונשים אשר הזה עליהם מי טהרה לטהרם במי חכמתו וכח תורתו ואל מי יפנו הרבנים הגדולים בשאלותיהם ומי יפוץ ענן אור על כל הארץ בדור יתום ואלמן הלזה אוי לו לדור שאבד מנהיגו ואוי לספינה שאבדה קברניטה ואמרו בילקוט ר' נחמי' אומר בנות ישראל הנאות שבישראל אלו סנהדרין אל שאול בכינ' שבשמה שהי' שומע טעם הלכה יוצא מפי ת"ח עומד ומנשקו על פיו ובמדה זאת נתפאר ביתר שאת הרב הגאון מהר"י שאול ז"ל שדברי תורה יקרו מאוד עליו והשיב לכל ת"ח והי' כאב לכל בעלי תורה חבל על האי שמש גדול שאבד מן העולם:

ואמרו במדרש פ' ויחי כי גרים אנחנו לפניך כצל ימינו עלי ארץ ואין מקוה והלואי כצלו של כותל או כצלו של אילן אלא כצלו של עוף הכל יודעים ואומרים בפיהם שימותו אברהם אמר ואנכי הולך ערירי יצחק ואברכך לפני מותי אף יעקב אמר ושכבתי עם אבותי אימתי בשעה שנטה למות ויש להבין למה באברהם ויצחק לא אמרו במדרש בשעה שנטה למות אך ביעקב אמרו מלת אף וגם שלא אמר אך בשעה שנטה למות ובילקוט ריש קהלת שלמה אמר מי יודע מה טוב לאדם בחיים מספר ימי חיי הבלו ויעשם כצל איני יודע כאיזה צל ופי' דוד אביו כצל עובר. נראה לפרש לפמ"ש השל"ה הקדוש דמית' הנגזר לאדה"ר אינ' מיתת עונש דהרי עשה תשובה אך טובה לאדם לפי שבימי חלדו לא יוכל להשיג השגת השלימות דהגוף הוא מסך המבדיל וקודם שאכל מעץ הדעת הי' חומר זך. ועתה אין בידו להשיג שלימות הרוחני עד קיצו ע"כ גזר הקב"ה המיתה לצדיקים ולכן אמר כצל ימינו הכונה כמו שהצל נעשה מגשם חושך ע"י אשר נצוצי קוי השמש לא יוכלו לעבור דרך שמה כן מציאת הזמני כל עוד שהנפש בקישור הגוף לא יוכלו קוי האור להאיר על הנפש ובזה ממש נמשלה מציאת ימינו כצל ולכן אמר המלך בחכמתו מי יודע מה טוב לאדם בחייו מספר ימי' חייו הבלו ויעשם כצל. הכונה שיבין בשכלו שימי חיי הבלו הם כצל והנה הדבר המעכב השלימות הוא בקשת הצרכים בעניני חומרו ויותר מזה הכח המדמה ורוח המתעורר הן המה בעוכרי האדם לבוא לתכלית השלימות. ולכן אמר הלואי לא הי' ימינו אך כצל אילן או כותל שהוא חומר גשמי המשילו בזה בקשת צרכי הגוף שהוא לבדו יהי' מפריע השלימות אך שהוא כצל עוף המשילו בזה כח המדמה והרוח המתעורר שהוא ביותר יעמוד לשטן ויפריע מלשמור דרך עץ החיים ולכן מסיים המדרש אחרי שמציאת הזמני יאפיל בעד קרני זוהר הנפש המטוהרת הכל מודים ואומרים בפיהם שימותו והנה ידוע שמדת אברהם עומדת לנס במדת החסד ויצחק התפאר במדת הגבורה להתגבר על יצרו. ויעקב במדת האמת

הוא התוה"ק ולכל מדה יש קץ ותכלי' אך לשלימו' התורה אין גבול וקץ ע"ד שאמר החסיד בתהנותיו רחבה מצותך מאוד והטיבו אשר אמרו במדרש הנ"ל אברהם אמר ואנכי הולך וכו' אף יעקב אמר אימתי בשעה שנטה למות כי הנה אברהם ויצחק באו לכלל קץ שלימותן לכן נכספו למות אבל יעקב שלמדתו אין גבול וקץ. לא אמר שימות אך בשעה שנטה למות וכבר החילו כוכבי נשפו להתמוטט:

ז **ובש"ס** דברכות פ' הרואה ויאמר למלאך המשחית בעם רב מאי רב אר"א א"ל הקב"ה למלאך טול הרב שבהן שיש לי ליפרע מהן כמה חובות באותו שעה מת אבישי בן צרוי' ששקול כרובה של סנהדרין ובהשחית ראה ד' וינחם על הרעה מאי רעה א"ר יעקב אבינו ראה שנאמר ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר אלהים יראה לו השה ר"י נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר ולקחת את כסף הכפורים ור"י אמר ביהמ"ק ראה דכתיב בהר ד' ע' בריי"ף שנתעורר דמשמע מה שאמר טול הרב וזבחן לכפר על ישראל ואיך אח"כ כאשר נפל הרב עדיין הי' המלאך מכה בעם והתפלל דוד אל ד' תהי ידך בי ובבית אבי ואח"כ ובהשחית ראה ד' ופליגי בגמ' מה ראה ואיזה קישור יש למחלוקתן במה שראה ד' למה שאמר טול רב שבהן.

ונ"ל לפרש אחרי אשר נתחקה מקודם אל תועלת הרב בעירו וחובות אשר עמוס עלי' להשגיח על בני עדתו כאשר עפעפינו מישרים חזו בהגאון מ' יוסף שאול זצ"ל וראינו התועל' לבני דורו נחלקת בארבעה פנים כפי החובות העמוסים על כל איש ישראל והרב הוא הראש להשגיח על כל עדתו שימלאו חובות האלה תחת עין השגחתו. הא' ללמוד תורה ולהשלים נפשו בלימוד ודת תוה"ק ללמוד וללמד לשמור ולעשות וביען שרוב האנשים טרודים בבקשת הצרכים ממצוה הרב להשגיח ע"ז שילמד לבני דורו דת ומדת המוסרי כמאמר חז"ל ויקהל משה עשה לך קהילו' ברבים ודרוש להם ה' שבת בשבת ה' חג בחג. ואמרו חז"ל סנהדרין צ"ט אר"ל כל המלמד את בן חבירו מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו ר"א אמר כאלו עשאו לדברי תורה רבא אמר כאלו עשאו לעצמו. הנה רבא הוסיף על האמוראים הקודמים במה שאמר כי אור הלימוד שמלמד את בן חבירו חוזר עליו בעצמו וזה מ"ש כאלו עשאו לעצמו ומי לנו גדול בתורה כהגאון מהרי"ש זצ"ל אשר האיר על כל העולם באור תורתו ותשובותיו הנשגבות:

ח **ואמרו** חז"ל במדרש בראשית פ' צ"א כד דמך ר' סימן בר' זביד עאל ר' אילפא ופתח עליו והחכמה מאין תמצא וגו' תהום אמר לא בי הוא וגו' ד' דברים הן תשמישו של עולם וכלם אם אבדו יש להם חליפין ואלו הן כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזוקו ברזל מעפר יקח ואבן יוצק נחושה ת"ח שמח אין אנו מוצאין תמורתו וביאור לדבריהם ז"ל לפי שכל

א' מהדברים שחשב יש להם שורש בעולם התחתון אבל התורה יש לה שורש בנפש המשכלת הנאצלת מהעולם העליון וכל ת"ח יש לו חלק בהתורה וכ"כ בנזה"ק וע"כ אף אם אמרו חז"ל וזרח השמש ובא השמש מ"מ אותו חלק בהתורה שנאבדה במיתת ת"ח זה אין לה תמורתה. ובזה פי' בנזה"ק מ"ש חז"ל בהלוית המת למאן דקרי ותני ס' ריבוי דנטילתה כנתינתה ויש להבין הכי ח"ו ניטלה תורה מישראל בשביל מיתת ת"ח א' ועוד כבר אמרו וזרח השמש וכו'. אבל כונתם דחלק התורה של אותו ת"ח נאבד מהעולם כאמור. וזה שאמר ר"א הובא למעלה במלמד בן חבירו תורה כאלו עשאו לד"ת לפי שהוא מוציא חלק התורה של תלמידו מכח אל הפועל. ובזה יש לבאר מדרש רבה פ' נצבים אם ברכת בתורה לעצמך אתה מברך וביאור הדבר לדעתי עפמ"ש בספרי היראים דע"י הברכה שאדם עושה מתרבה כח השפע וסמכו זאת בדרך רמז על מאמר חז"ל אין הברכה שורה אלא ע"ד הסמוי מן העין שענינו דע"י הברכה נתרבה כח הצמיחה והגידול וכח זה סמוי מהעין וביארתי בזה דברי חז"ל כל הנהנה מהעה"ז בלא ברכה כאלו מעל בקדשי שמים לפי שהוא ממעט המציאות ע"י האכילה אך ע"י הברכה נתרבה כח השפע וכשאינו מברך הוא גוזל וממעט הדמות ובזה סרה קו' תוס' בברכות כ' בהא דמיבעי' לן אי נשים בברכת המזון דאור' ופירש"י לפי שאין להם חלק בארץ והקשו דא"כ כהנים ליבעי' לן שגם להם לא הי' חלק בארץ ולפמ"ש האיבעי' הוא לפי שאין להם חלק בארץ אין כח בידם להרבות כח השפע בברכתן משא"כ בכהנים דכל עיקר השפע על ידם שנוטלים תרומת ומעשרו' כמ"ש המפרשים ואמרו כשאינו מעשר רעב של בצורת בא דכל עיקר השפע ע"י הכהנים ולכן לא מיבעי' לן בכהנים ולפמ"ש דכח התורה היא בנפש האצולה בת"ח וכבר אמרו בקידושין ת"ח שמחל על כבודו מחול משום דאורייתא דילי' היא ולכן אמרו אם ברכת בתורה לעצמך אתה מברך דבנפשך נתרבה כח התורה ואם אמרו זאת בכל ת"ח כמה גדול השבר אשר אבדנו גאון הדור מרן דכולא תלמודא וכל הפוסקים כשלחן ערוך לפניו להשיב ולפלפל ללמוד וללמד להבין ולהורות. ועד להפליא הי' אהבתו לתורה וכל חייו הי' תלויין בה כאשר אמר המלך החסיד לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני וביאור הדבר כמו שלא ישכח האדם צרכי הגוף כי רעב וכי צמא כן לא ישכח פקודי אורי' כי הוא חייו:

ט **ואמרו** חז"ל במדרש פ' פקודי ובראשית פ' מ"ב זבדי בן לוי ור"י בן פטרום וריב"ל כל או"א קראו בשעת מיתתן אחד קרא ע"ז יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק מים רבים אליו לא יגיעו והאחד קרא מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך והא' קרא כי בו ישמח לבנו ובן עזאי קרא יקר בעיני ד' המותה לחסידיו. וביאור הדבר עפמ"ש בבעל עקדה בנעילת

שערים אם כי יש לכל עושה מלאכה שמחה בכל עת וזמן שיגמור חלק מהמלאכה אך עיקר העונג הוא באחרונה בעת יגמור המלאכה יבוא לתכליתו וע"כ אמר המלך החכם טוב יום המות מיום הולדו וע"כ מראה הקב"ה לצדיקים בעת מיתתם המתוקן לעתיד לבוא והם שמחים כמבואר במדרש פקודי הנ"ל:

ואמנם לדעתינו אינו דומה שמחת עושה המלאכה שבכל חלק וחלק לא בא לתכליתו וע"כ אין לו רק שמחה חלקית. אמנם הצדיקים בשעה שלומדים תורה ועושין מצות בכל מצוה ומצוה או בכל לימוד הוא בא לתכליתו כי אך זאת הוא תכלית חייו וע"כ בכל מצוה ולימוד יש להם שמחה תכליתית ולכן אמרו במדרש פ' וירא אתה אמרת יקח נא מעט מים חייך שאני פורע לבנך אתה אמרת ורחצו רגליכם חייך שאני פורע לבנך וכן בכל פעולה. ונחזי אנן אם אומן עושה כלי יקר או מורה שעות אם ישולם לו חלף עבודתו עבור כל גלגל או יתד אז המלאכה יעלה לחשבון גדול. אמנם לו יחשב המלאכה בכללות ולמה בהמצוה שעשה אברהם הבטיח לו הקב"ה שכרו עבור כל פעולה אך דעת לנבון נקל דבכלי חפץ התכלית יתמלא בעת נגמר כל החפץ בכללות. אמנם בעשות המצוה בכל פעולה ופעולה יושלם התכלית כי תכלי' המצות הוא עשיית' ומי שזוכה לראות השמח' והשתפכות הנפש של הצדיקים בעת עשיית המצות יבין הדבר לאשורו. ולכן הקב"ה משלם עבור כל פעולה ופעולה. וזה דלא כמ"ש בעקידה שאין שמחה תכליתית רק ביום המיתה. ובזה נתוכחו במדרש חד אמר ע"ז יתפלל כל חסיד אליך לעת מצוא רק לשטף מים רבים שהוא יתפלל שהקב"ה ישמרו מיד יצה"ר וחד אמר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך כמ"ש בעל עקידה שאז בעה"ב יש לו שמחה תכליתית וחד אמר כי בו ישמח לבנו חולק על הראשון שאין לו שמחה תכליתית רק בעוה"ב והוא אמר עולמך תראה בחייך לפי שבכל מצוה יש לו שמחה תכליתית כמש"ל וכן אמר בן עזאי יקר בעיני ד' המותה לחסידיו דהן אמת שיש לצדיקים שמחה תכליתית בכל עת עשיית המצוה. אך בעיני ד' יקר עת המות כי בא מועד לשלם שכר כי זאת שמחת הבורא ית"ש לשלם שכר:

י **ואמרו** במדרש איכה פיסקא טומאתה בשולי' כד דמך ר' יוסי ממולחיא סליק ר"י ור"ל לגמילות חסדא וסליק עמהון ר' יצחק והוה תמן חד סב בעי למיזל ומיפתח עלוי ולא שבקונה א"ל ר"י פסאקא קדם אילן אריותא דאור' את פתח פומך א"ל ר"י שבקינה דהוא גבר סב ויעול וישתבח באתרי' עאל ופתח מצינו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה יותר ממאה תוכחות חסר ב' שבמשנה תורה ומחורבן ביהמ"ק בתוכחת כתיב והפלא ד' את מכותך ובחרבן כתיב ותרד פלאים אבל בסילוקן של צדיקים כתיב לכן כה אמר

ד' הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא וכ"כ למה ואבדה חכמת חכמים ובינת נבונים תסתתר א"ר יצחק פסאקא יהי גברא דין ברוך פומי' א"ל ר"י אלו לא שבקתי' מין הויין שמעין דא מרגניתא ורוח הקודש צוחת ואומרת ראה ד' והביטה כי הגדיל אויב כרו לי זדים שיחות ר' אבא אמר לא תקח האם על הבנים וכאן אם על הבנים רוטשה ר' אבא בר כהנא אמר להכרית עולל מחוץ ולא מבתי כנסיות בחורים מרחובות ולא מבתי מדרשות להבין מה חידש בזה ההוא סבא עד שאמר ר"י פסאקא יהי גברא דין ברוך פומי' גם למה אמר ברוך פומי' ולא בירך אותו בעצמו. ואמנם הי' קשה לו על מקרא זה שאמר ואבדה חכמת חכמיו הקדים הפעולה ובינת נבוניו תסתתר הקדים השם לפעולה גם איזה הפלא יש שהקב"ה התפלא ע"ז. ולכן פי' הוא דקאי על מיתת צדיקים שמתו לפני זמנן ולכן אמר מצינו שסילוקן של צדיקים קשה לפני הקב"ה הכונה שנסתלק קודם שהקב"ה העד עלי' שימות אך נאסף בפשע הדור ואמר שהקב"ה יתפלא איך החטא גרם שתאבד חכמת חכמי' לפמש"ל דבמיתת הצדיק נאבד חלק חכמתו. ואף אם החטא גרם הי' להיות שבינת נבוניו תסתתר ולא שיאבד לגמרי וזאת הוא ההפלא ופלא וכיון שלא נודע לו פי' המקרא אך מקריאת הקרא וקול קורא לכן אמר יהי גברא דין ברוך פומי' ורוח הקודש צוחת ראה ד' והביטה כי הגדיל אויב וביארו דברי רוח הקודש כרו זדים שיחות אשר לא כתורתיך לפי שלא למדו הבחורים תורה ונמצאו בחוצות עוללים ובחורים ולא בבתי מדרשות ולכן בעוה"ר החטא גורם למיתת צדיקים דתורה למי אם נפרצה הפרצה בעוה"ר וכן במוה"ר עלה המות בחלונינו בעון ביטול תורה ונאסף הצדיק אך בחטאינו:

יא **הביטו** נא וראו איך נחוץ לימוד התורה לאחב"י ואמרו חז"ל בשבת פ"ח ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית א"ל אם אתם מקבלין התור' כו' מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבה אעפ"כ הדר קבלוהו בימי אחשורוש ולהבין אם באמת יש להם טענת אונס למה כפה אותם הקב"ה ויובן לפמ"ש הגאון מהר"ל מפראג דישראל אין להם מציאת אך בתוה"ק ולכן אמרו חז"ל אשריכם ישראל בזמן שאתם ערצש"מ אין כל אומה ולשון יכולין לשלוט וכשאין עושין רצש"מ הקב"ה מוסרן ביד אומה שפלה לפי שאין לישראל מציאו' אך בתור' וכשאין שומרין התורה המה בשפל המדריגה ולכן הי' התורה הכרחיו' לישראל כי היא חייתם וההכרח לכוף אותם כי לא נכוף מחוקי המדינה להאדם אם אין רוצה לאכול בשר ולשתו' יין אך אם לא ירצה לאכול אף להחיו' נפשו וימות ברעב החיוב לפתוח פיו ולתת לו בע"כ לאכול וע"כ לא כפה לאומות כי יש להם מציאו' זולת התורה ואין זה חייתם. ופירשנו בזה מ"ש חז"ל בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצאה ב"ק ואמרה מי גילה רז זה לבני לשון

שמלאכי השרת משתמשין בו והכונה כי הנה מלאכי השרת מוכרחין במעשיהם ואין להם בחירה. ואחרי שהתורה חיותן של ישראל והחיוב לכוף אותם הם מוכרחים לקבל' התור' כמלאכי השרת והנה בדבר שהבחירה ביד האדם לעשו' מה שיצוה עליו או לחדול יאמר אשמע ואדע אם לעשות. אמנם מה שיעשה על כל אופן אומר אעשה ואשמע לכן אשר אמרו נעשה ונשמע הוא לשון שמלאכי השרת משתמשים בו לאו' על הבנה שכלי' שהתורה נושא דגליהם. וזולתה אין להם מציאו'. אמנם אח"כ שכחו ישראל הענין היקר הזה בימי אחשורוש שהקב"ה מסרם ביד אומה שפלה והי' הדבר לאות על ידם בידעם שזאת תפארת עדים ומגן קרנם. ולכן אמר הדר קבלוהו בימי אחשורוש:

יב **התועלת** הב' שיש מהרב ואשר הוא חוב קדוש להשליך נפשו מנגד בדבר הנוגע ליסוד הדת כמאמר חז"ל אם הרב דומה למלאך ד' יבקשו תורה מפיו כי מפיו כידודי אש יתמלטון. ואמרו חז"ל בברכות כ' מ"ש ראשונים דמתרחיש ניסא וכו' עד אלא משום דמסרו נפשייהו אקדושת השם ואמרו חז"ל בילקוט יונה א"ר נתן לא הלך יונה אלא לאבד עצמו לים שנאמר שאוני והשליכוני אל הים וכן אתה מוצא באבות ובנביאים שנתנו נפשם על ישראל משה אמר ואם ככה אתה עושה לי הרגני ודוד אמר הנה אנכי חטאתי ואלה הצאן מה עשו ובילקוט תשא משה נתן נפשו על התורה ונקראת על שמו שנאמר זכרו תו"מ נתן נפשו על ישראל ונקראו על שמו שנאמר כי שחת עמך:

ואמרו חז"ל על משה רבן של ישראל לפי שנתעצל אצל זמרי לפיכך לא ידע איש את קבורתו ובסוטה אמרו וכבר שלחה מלכות אצל גיסטרא של בית פעור הראוני איך משה קבור בעמדו למעלה נדמה להן למטה למטה נדמה להן למעלה. ויש לבאר עפמ"ש בדרוש לז' אדר דלפי שהי' משה צינור הממשיך אור התור' משמים לארץ הי' ההכרח שיהי' מובחר האנושי ושיהי' מדת הענוה שבו עד קצה האחרון ושלא יהי' במדותיו שום מתנגד למדת הענו' ולכן אף שכל אדם הצורך שיהי' בו ב' מדות מדת הענוה ומדת הרוממות ע"ד שנאמר ויגבה לבו בדרכי ד' ובזה הכח יאזר חיל לרדוף שונאי ד' ולהתגבר עליהם לא כן משה רבינו שהי' נחוץ לו התפשטו' מדת הענוה עד קצה האחרון ולכן אמרו חז"ל במדרש פ' תצוה כשאמר הקב"ה ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך הרע למשה ולכן אמר לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי הכונה דמדת הענו' עד קצה האחרון לפרקים לא טוב ולולא תורתך שעשועי שהי' לו הצורך למדה זאת אז אבדתי בעניי ואמר זאת בעת שנבחר אהרן לכ"ג כמו שמבואר בדרוש הנ"ל דע"י שהי' לעשה נפש הרוחני למעלה מטבע אנושית הי' שפע שבע רצון ההשפע' ע"י אהרן. ולכן אמרו חז"ל מי שעמד למעלה לקברו של משה נדמה לו למטה והכונה לפי שמשה רבינו מת מחטא מי מריבה

וביאר בעל העקרים דחטא משה הי' מה ששאל להקב"ה ולא גזר בעצמו על הסלע שיתן מים והי' רואין כל ישראל שהטבע נכנעת לפני בעלי תורה ואמנם ענות משה הי' הסיבה לחטאתו ולכן אמר מי שעמד למעלה שהי' מעלה גדולה בעיניו שהיו בו מדת הענוה בסאה גדולה כל כך לפי שע"י כן קיבל התורה כאמור נדמה לו למטה שלפרקים ההכרח להשתמש במדת הרוממות ומי שעמד למטה שחשב זאת לחסרון נדמה לו למעלה דע"י כן הי' ראוי שתנתן התורה ע"י:

פנו נא הביטו איך נחוץ שיהי' בהרב מדות הגבורה לעמוד כשחל על משמרת התורה ומי לנו גדול מרבן הגאון זצ"ל אשר הי' כאש בוער למי שלא שמע לדבריו כאשר זאת צורך גדול לדת אלהי להשליך נפשו מנגד ומי יעמוד על הפרץ לגדור גדר בדור יתום הלזה:

יג **התועלת** השלישי הוא אשר ישגיח על עניים ודלים לתמכם ונסעדם לראות שבני דורו ימלטו מצרות נפשות אביונים הנאנחים והנאנקים. ומצות צדקה וגמ"ח גדולה מאוד אשר על ידה נבדת השמים יערפו אגלי טל וכל ההשפעה אך מכחה כמבואר במדרש פ' אמור על הקרא וירא לכרובים תבנית יד אדם א"ר ברכי' זו הצדקה שאדם עושה ביד שמעמיד עליונים ותחתונים שנאמר וצדקתך אלקים עד מרום ע' פתח הבית מ"ש וכמה גדול כח הצדקה עפעפינו ישורו ממאמר הילקוט וירא והוא יושב ישב כתיב בקש לעמוד א"ל הקב"ה שב אתה סימן לבנך מה אתה יושב ושכינה עומדת כך בניך יושבים ושכינ' עומד' שנאמר אלהים נצב בעדת אל ובזה נוטה כונה עמוקה. דהנה המקרא אלהים נצב בעדת אל סובב הולך על דבר המשפט שהקב"ה נצב אצל הב"ד בהשפטם לבל ינוזו מלשפוט צדק. וכבר נתעורר בעל עקידה על חלק המשפטים אחרי שכל המלאכות והעסקים והחקירות לפי מדריגות הנוסח אשר בו יהי' העסק נבדל. הנה חלק המשפטים אשר החומר והנושא גשם כסף וזהב מהראוי שלא יהי' יקר כל כך לפי הצורה שבו לעומת שאר חלקי התורה צורות נכבדות מופשטות מחומר ולמה החדיר הקב"ה כל החרדה הזאת. אמנם הדבר נכון בהשקיף על יקר הכסף אשר היקים מעמיד האדם על רגלו בעשותו צדקה ומע"ט קונה עולמו בשעת ח' בהחיותו נפשות האומללים והנדכאים אז יבחן כי חלק המשפטים יקר הערך והנושא עלה יעלה ממצב שפלותו אל מרום שבתו וע"ז נסמך תמיד משפט לצדקה. והנה אחע"ה הי' הראשון אשר נתעלה בשכלו לגמול חסד וצדקה עם רעהו כאשר הנביא רמז עלי' במקרא קודש מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו. וע"י גם חלק המשפטים לבש בגדי רקמתו עד שהקב"ה נצב בעדת אל כאמור. וזה כונתם במדרש שאברהם אבינו ישב על פסח האוהל לראות עובר ושב להכניסו לביתו כפרש"י להשפיע מדת חסדו וצדקתו וביקש לעמוד א"ל הקב"ה שב ועשה כמדת צדקתך

ואתה סימן לבנך שבכחך הגדול אשר תלמד לבנך לעשות צדקה וחסד יתעלה חלק המשפטים עד שבניך ישבו למשפט ושכינה עומדת להשקיף עליהם לבל ינגפו רגליהם על תרי נשף בהשפטם והענין יקר וכן עשה הגאון מלבוב צדקה וחסד עם כל דורו:

יד **התועלת** הרביעי והחוב הקדוש העמוס על הרב הוא להלהיב בני דורו ליראת השם ולאהבתו יתברך בכל פעולה ודיבור כמאמר חז"ל בשעה שמכניסין אדם לדין שואלין אותו עסקת באמונה קבעת עתים לתורה וכו' ואפ"ה אי איכא יראת שמים אין ואמרו חז"ל מאן דאית בי' תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ולא מסרו לו מפתחות החיצוניות:

ואמרו חז"ל במ"ק אמרו לשמואל נח נפשי' דרב קרע עלי' תליסר מני אמר אזל גברא דמסתפינא מיני'. ויש להבין איך הצטער כ"כ על גבר שהי' מתירא ממנו ואמנם הכונה כמ"ש חז"ל אבו יראה מילתא זוטרתא אין לגבי משה מילתא זוטרתא הוא ופירשו שהי' משה מלא ביראה כ"כ עד שהיראה הי' נובעת גם לאחרים כמו כלי מלא שנשפך מחמתה גם למקום עמידתה וכן אמר שמואל אזיל גברא דמסתפי מיני' הכונה שהי' מלא כ"כ ביראת שמים עד שיראתו נטפה גם עליו נטפי מר. כן הי' הגאון מלבוב מלא ביראת שמים עד שהי' משפיע יראת שמים לכל בני דורו:

טו **ועתה** נחפשה דרכינו אם אבדנו גאון וצדיק אשר קבלנו ממנו התועליות האלו איך נחוץ להשלים התכליתים האלו שיהי' כל או"א לומד תורה וישגיח שילמדו גם אחרים ושישליך כל א' נפשו מנגד לטובת ישראל ושיתן כ"א צדקה כברכת ד' הטובה עליו ע"ד שאמר הקרא קחו מאתכם תרומה לד' והכונה ע"ד שאמרו כבד את ד' א"ת מהונך אלא מגרונך והיינו מדבר הנחוץ שיצמצם מאכילתו ויתן לעניים ולכן אמר קחו מאתכם ממה שנחוץ לכם ושיהי' כל או"א מלא ביראת ד':

וזה ביאור מאמר הפונה קדימה אמר הקב"ה למלאך טול רב שבהן וכשראו העם איך נטלו מאתם הרב שהי' שלם בד' מעלות ותכונות תכליתית האלו השלימו עצמם בד' ענינים יקרים האלו ובהשחית ראה ד' וינחם. מה ראה. חד אמר יעקב ראה והוא מדת התוה"ק המיוחסת ליעקב איש תם יושב אוהלים וחד אמר אפרו של יצחק ראה שהוא מדת מסירת נפש להשליך נפשו מנגד לטובת ישראל. וחד אמר כסף כפורים ראה והיא מרת הצדקה. וחד אמר ביהמ"ק ראה שהוא תכונת יראת שמים ע"ד שאמר וממקדשי תיראו שהוא שער השמים לירא מלפניו יתברך כן יראה וינחמנו מעצבונינו ומיגון לבנו:

טז **ונבאר** מקראי קודש ביחזקאל ל"ז היתה עלי יד ד' וגו' ויאמר אלי בן אדם התחיינה העצמות האלה ואומר אד' ה' אתה ידעת. בהקדם ביאור דברי הש"ס דסנהדרין שאלו

רומיים את ריב"ח מנין שהקב"ה מחי' מתים ויודע מה שעתיד להיות א"ל תרווייהו מן המקרא הזה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה ודילמא וקם העם הזה וזנה א"ל נקוטו מיהו פלגא בידייכו שיודע מה שעתיד להיות איתמר נמי אר"י משום רשב"י מנין שהקב"ה מחי' מתים ויודע מה שעתיד להיות שנאמר הנך שוכב . והדבר יפלא דאחרי שהקשו בגמ' ומסקי דלא מוכח אלא דבר אחד איך מייתי איתמר נמי להוכיח על ב' הדברים ונ"ל בעזה"י דהנה העקרים ח"ד חקר איך יהי' השכר הנצחי אם לגוף אם לנפש ופי' מ"ש חז"ל עתידין צדיקים שיעמדו בלבושיהן תכונה שיהי' התחי' לגוף הזה שגם לו שכר חלף הפעולה. לא לנפש לבד שהוא הכח המתעורר והמתנוטע ומסבב הפעולות ולעומת זה יש סברא שאחרי שהגוף מוכרח לעשות כפי אשר הנפש תנועתו אין לו שכר בעמלו אך לנפש לבדה. ואמנם אחרי שהקב"ה יודע מה שעתיד להיות והנפש גם היא מוכרחת במקצת אם כי אין לנו חלק להבין מחשבותיו יתברך כמ"ש הקדמונים. ולפ"ז עיקר השכר המיועד הוא אשר הוציא מחשבת הקב"ה מכח אל הפועל וזאת יגיע גם לגוף חלף אשר הי' הנני יקר להוציא לפעולת אדם רצונו יתברך. וזה ששאלו מנין שהקב"ה מחי' מתים הכונ' באותן הגופים כפי המבואר שם בסוגיא. ויודע מה שעתיד להיות ומוכח מקרא ומקש' ודילמא וקם העם הזה וזנה ומשני נקיט מיהא פלגא בידייכו שהקב"ה יודע מה שעתיד להיות וממילא ידעי' מזה שמגיע שכר גם לגו מוציא מכח אל הפועל רצונו יתברך ולכן בצדק אמר שם איתמר נמי דתרתי ש"מ:

וזה הפי' בקרא דיחזקאל בן אדם התחיינ' העצמות האלה האם יהי' תחיית המתים לאותו הגו נושא הנפש ואומר אד' ה' אתה ידעת הכונה דאחרי שאתה ידעת א"כ עיקר השכר אשר הביא רצונו יתברך מכח אל הפועל גם לגו שכרו ופעולתו לפניו תי' יחי' כן יערה עלינו ד' רוח ממרום מלך ביפיו יחזו עינינו וזכותו של הגאון הצדיק ז"ל תגן עלינו ועל כל העיר ועל כל ישראל. בלע המות לנצח ומחה ד' דמעה מעל כל פנים:

סימן ה

לכבוד הספידו של אדם גדול אעתיק מה שכתבתי אז הנוגע לענין זה:

שלום וברכה וכ"ט להמופלג החריף מ' מאשיל נ"י ב"א החריף הגביר מ' סענדר נ"י מקראקא.

אשר שאלת בהא דר"ע שהי' מכה עצמו על ר"א שנפטר עד שהי' דמו שותת לארץ וכ' התוס' בסנהדרין ס"ח ויבמות י"ג דמשום שרט לנפש ליכא דמשום תורה קעביד כדאמר הרב' מעות יש לי ואין שולחני להרצותן. והקש' דנהי דלא התכוין רק משום תור'. אבל מ"מ אסור משום פסיק רישא ונהי די"ל כיון דעביד בשביל תור' הוי כעוש' שריטה על

ספינה שטבעה בים דממעט מקרא אך אינו דומה דכאן דעביד שריט' לנפש בשביל התור' הוי פ"ר כיון שיש לו מת ועושה שריטה. הנה י"ל דלא הי' פ"ר לעשו' חבלה וגם התוס' לא הקשו רק לס"ד דהוכה בשביל ר"א ואיך לא חש שמא יעשה חבורה. ולכן תי' דלא נתכוין רק להכות רק בשביל התורה ואף אם יעשה חבורה הוי דשא"מ ופ"ר ל"ה איברא דלדעת רש"י בכורות כ"ה שפי' אהא דס"ל לריב"מ בשתי שערות שראשן משחיר גוזז במספרים ול"ה פס"ר כיון שאין מתכוין לגזיזה רק לתקן הפרה היה הכא אף שמכוין לשריטה כיון שאינו מתכוין לנפש רק בשביל התורה ל"ה פס"ר אבל התוס' חלקו על רש"י שם ובדף ל"ד. ועיין בתוס' ביצה ל"ג דהיכא דמכוין לעשות מה שהוא עושה לא מיקרי דשא"מ ולעיל סי' ו' אות ד' כתבתי שסותרים לדבריהם בכתובות דף ו' ד"ה ואת"ל בסופו ולפי דבריהם בכתובות דמיקרי דשא"מ י"ל כיון דגלי קרא דדוקא שריטה לנפש חייב היכא דאין מכוין לנפש א"ח משום פס"ר. מיהו גם בקציצת בהרת כ' הרשב"א שבת קל"ג אף שמכוין לקציצה כיון דכתיב השמר בנגע הצרעת הכונה שלא יטהרנו אלא בהוראת כהן. וע"כ אם הוא קוצץ שלא לטהרה אך לשם מילה הו"ל דשא"מ ומ"מ הו"ל פס"ר. וה"ה הכא אף דכתיב לנפש כיון ששורט לנפש רק משום התורה הו"ל פס"ר ולכאורה י"ל עשה דכבוד התורה דוחה ל"ת דשריטה ואף דאיכא כמה לאוין דגדידה ושריטה. ואם הוא שורט לעצמו עובר בב' לאוין בשריטה כמו מקיף לעצמו מ"מ עשה אחד דוחה כמה לאוין וע' בשבועות ל' דעשה דכבוד התורה דוחה עשה דועמדו. וע' מ"ש בתשובה בסוף ספרי הקטן שיח יצחק וכבוד מת ה"ח עדיף דלא איתיהב למחילה ומה"ט אמרו במגילה דכבוד התורה עדיף ממקרא מגילה ואין מועד בפני ת"ח כש"כ חנוכה ופורים וכ' התוס' אף שמבטלין ממקרא מגילה דעדיף מעבודה אך התוס' הקשו שפיר דכיון דכתיב סתם ושרט לנפש וכו' אף ת"ח בכלל ואין עשה דוחה לל"ת כיון דגילתה התור'. ולזה תי' דהיכא דמכוין לנפש באמת אין חילוק בין ת"ח משא"כ היכא דבשביל תור' עביד לא גילתא התור' בפירוש ושוב עשה דוחה לל"ת אף דאמרינן בשבועות דבאיסורא אין חכמה ואין עצה ות"ח צריך להעיד שם משום דאיתיהב למחילה. מיהו ל"מ דעשה דכבוד התורה ידחה לל"ת בקום ועשה בל"ת תשוה בכל כמו דכבוד הבריות א"ד לל"ת בקום ועשה בל"ת השוה בכל. ועוד דאפשר לקיים שניהם שיקיים כבוד התורה בדבר אחר ולא שישרוט שריטה ושמעתי שבתשו' מאהבה כ' כנ"ל דעשה דכבוד התורה דוחה ול"נ:

ובגט פשוט סי' קכ"ד כ' בישוב הקו' בגט שכתבו בכתובת קעקע איך כשר והרי הסופר עבר אלאו ופסול וכ' דהוי משאצל"ג דא"צ לכתובת קעקע רק לגט. וזה צ"ע דמשאצל"ג

חייב בשאר איסורין לכ"ע. ושמא כונתו דהוי פס"ר דלא ניחא לי' כשיטת הערוך דאף בשאר איסורין אין איסור אבל אין הלכה כערוך:

ב **ובעיקר** קושיתך י"ל לפמ"ש במרכבת פ"א דשבת דכל היכא דאפשר למיעבד בלא פס"ר כי עביד נמי בפ"ר לא מיקרי פס"ר וחילי' מזבחים צ"א ברש"י שכ' דכיון דאפשר למיעבד בטיפין דקות לא מקרי פס"ר. ולפ"ז יש ליישב קושיתך כיון שאפשר להכות שלא יעשה חבורה ל"ה פס"ר כשאינו מכוין לחבורה רק להכאה. והנה במרכבת האריך מאוד בפרט זה שם ובה' כלאים הובא בפתחי תשובתה סי' ש"א ואחרי כל האריכות לא ביאר הסברא דמה בכך שאפשר הדבר לעשות בלי פס"ר מ"מ עתה עושה בפ"ר שהרי מזלף יין בטיפין גסות וא"א שלא יכבה. ולכן נלע"ד עפ"י דברי רש"י מנחות ל"ח ע"ב ד"ה מידי ציבעא גרים ותוס' שם שפי' דקרא ברוב טליתות מיירי שהם לבנות וכיון דכתיב הכנף מין כנף הוה כאלו כתב בהדיא תן לבן תחלה. ולכן אפילו בטלית תכלת לבן קודם עיי"ש:

ולפ"ז נאמר דהיכא דא"א הדבר לעשות זולת זה הוי כנכתב בפירוש עד"מ לו לא הי' אפשר לזלף יין בלי כיבוי אף שנאמר בקרא לא יכבה הוי כנכתב בפירוש שלא יזלף. ולכן כשמכוין לזילוף ולא לכיבוי עובר משא"כ כשאפשר לזלף בלא כיבוי ל"ה כנכתב בפירוש וא"ע בזילוף כשאינו מכוין לכיבוי. וכן במילה בצרעת אף שנכתב בפירוש השמר בנגע צרעת וכונת הקרא שלא יכוין לטהר כמ"ש הרשב"א. כיון דאם חותך א"א שלא יטהר הוה כנכתב דפירוש שלא יחתוך. והרי הוא מתכוין לחתוך וחייב אף אם אינו מכוין לטהר. וכן בכלאים כשלובש להבריח המכס כיון שא"א בלי חימום הוה כנכתב בפירוש שלא ילבוש להבריח מכס. ולפ"ז בהך דר"ע כיון שאפשר להכות א"ע שלא יעשה חבור' ל"ה כנכתב בפירוש שלא יכה וכשמכוין להכות ואינו מכוין לחבור' ל"ה פס"ר. ומיושב קו' הנ"ל לשיטת רש"י בזבחים. ולפמ"ש במרכב' המשנה פ"א דשבת דר"ע דס"ל ב"ק קי"ג מותר ללבוש כלאים להבריח המכס ס"ל פ"ר ג"כ אינו איסור. ואביי ורבא ל"א רק מודה ר"ש בפ"ר ולא ר"ע מיושב קו' בפשיטות אבל דברי' צריכין ביקור ולפי שהענין רחב מאוד וצריך עיון רב אקצר הפעם. ואתה בן אחי יקירי שקוד בלימודך וצלח ורכב על דבר אמת והנני דודך הדו"ש באהבה ומברכך ובזש"ק.

סימן ו

דרוש לז' אדר תרל"ג ובו הספד על הגאון המפורסים מ' ליבוש נ"ז זצ"ל מברעזאן אביו של הגאון המפורסים מ' יוסף שאול הלוי אבד"ק לבוב ועל ש"ב נ"ד הרב הה"ג מ' נפתלי הירץ בערינשטיין מלבוב נאספו בחודש שבט תרל"ג.

א **דוד** המלך ע"ה אמר תפלה למשה איש האלהים ואמרו במדרש זש"ה וזרח השמש ובא השמש לא שקעה שמשו של משה עד שזרחה שמשו של יהושע. ולהבין קישור הדברים למה שאמר תפלה למשה איש האלהים נ"ל עפמ"ש בגמ' בהמן ששמח שמחה גדולה שהפיל פור ונפל על ירח שמת בו משה רבן והוא לא ידע שבז' באדר מת ובז' באדר נולד. להבין מת זה שבז' באדר נולד הרי מ"מ מת בז'. נ"ל דמה ששמח על מיתת משה הוא דהנה מזל אדר הוא מזל דגים ואמרו בגמ' דע"ז י' ותעשה האדם כדגי הים מה דגים שבים כל הגדול מחבירו בולע את חבירו וזה מה ששנינו שאלמלי מוראה איש את רעהו חיים בלעו ע' ברטנורה וע"כ עפ"י המזל יש כח לאומות הגדולים בכח ומספר לבלוע ולהרע לישראל ולעומת זה נולד משה רבינו אשר הוכיח בשבט שפתיו בתורה הקדושה לבל יבלע רשע צדיק ממנו ואת הרשע שהכה ישראל תמית בשבט שפתיו ובכח משה רבינו ע"ה אין ביד המזל להרע לישראל כמאמר הקרא ויוציא משה את העם לקראת האלהים כי הוציאם מכח המזל תחת ממשלת אדונינו יתברך ובראות המן שמשה רבינו מת בחודש אדר בתחלת החודש בעוד כח המזל בתקפו וגבורתו שמח לאשר יוכל להרע לישראל אימת גבור על חלש. אבל לא ידע דבחודש זה זרחה שמשו של יהושע מזרעו דיוסף שברכו וידגו לרוב בקרב הארץ ואמרו חז"ל מה דגים שבים אין עין הרע שולט בהן ועליו נאמר שאין זרעו של עשו נופלים אלא ביד זרעו של יוסף וביד יוסף הכח לשלוט על מזל דגים שענינו שכל הגדול מחבירו בולע את חבירו ולאשר הקש' למדרש למה לא נתקבל תפלת משה איש האלהים אשר הי' בכחו לשדד המזל ולשבור תקפו ואיך מת בחודש אדר מזל דגים שכל הגדול מחבירו בולע חבירו והוא הי' מתנגד לענין זה וע"כ אמר וזרח השמש שכבר זרחה שמשו של יהושע בחידש זה המפרק כחו של מזל דגים מברכתו של יעקב. וזה כוונתם על שמחת המן ולא ידע שבחודש זה מת משה אבל בחודש זה נולד משה היינו שזרחה שמשו של יהושע שהוא מזרעו של יוסף מפרק כח המזל לבל יהי' אימת גבור על חלש:

ב **והנה** מהראוי לקונן ולבכות על מיתת אדונינו מרע"ה כדאיתא בספרים ומבואר ברא"ש פ' ע"פ דאומרים בשבת במנחה צדקתך צדק על שנסתלק משה רבינו בשעת המנחה ואם בשבת מצדיקין עליו הדין איך מהראוי לבכות כבנות יענה ביום הזה אשר בו חלקת מחוקק ספון ונוסף ע"ז שנאסף ידידי הגאון המפורסים מ' ליבוש זצ"ל מכירו הייתי היטב שהי' גאון וגדול ומימיו לא מש מתוך אהלו של תורה ושבר גדול נשמע מלבוב שנאסף אל עמיו הרב הגדול המפורסים מ' נפתלי הירץ ב"ש ת"ח גדול וגביר נכבד נזר תפארת ישראל ומהראוי לשפוך דמעות ולקונן ולבכות על הני תרי גברא רברבי מוקירי

ואצילי מדינתינו. אשר מעולם לא נהנו מטל התורה ופזרו צדקות הרבה ואהבת התורה הי' נזר ומגן קרנם. והי' גדולים בתורה ובחכמה ובשלימות ויראת ד' הי' אוצרם עליהם נאמר מ"ש חז"ל אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם עמדו כל גדולי אומות העולם ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהגינו ואוי לה לספינה שאבד קברניטה. כמ"ש זה כבר אם כי רע ומר למדינה אשר אבדה השר אשר המשרה על שכמו ונשארו באין שר ומושל. אבל מאוד גדול מזה משרת מונים אם נאסף ונאבד הרב החובל מהספינה והיא נשארה באין תופס משוט בלב ים זועף ורב מצולה בסכנה גדולה כן אנחנו כהיום הזה בדור יתום הלז אשר פעמים רבות המו גלי האפיקורסית לפרוץ פרצה ולהרוס גדר שגדרו הראשונים כאשר רוח החפשית והמינות מתחולל במדינתינו וחשב לשבר סלמי הדת והרב הגדול מ' הירץ ז"ל לחם מלחמות ד' ועמד בפרץ בעיר לבוב להעמיד הדת על תלו. והרב הגאון מ' ליבש נ"ז בכל כחו ומאודו התאמץ לבל ישוב הרוח החדשה המפרק מוסדות הדת בשערי העיר ברעזאן ומי ילחום עתה מלחמות ד' להציל נפשות רבות לבל ינגפו רגליהם להפיג אחת על רצפת המתעים הפורצים גדר התורה. ובהמות שאון דכים ישאפו להכשיל כל נערי בני ישראל שכלם ישליכו נזר תפארת הדת ומה תהוי עלן בדור יתום ואלמן הלזה:

ג **והנה** להבין מקראי קודש ויהי אחרי מות משה עבד ד' ויאמר ד' אל יהושע בן נון משרת משה לאמור משה עבדי מת ועתה קום עבור את הירדן וכו' רק חזק ואמץ מאוד לשמור ולעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי. להבין מלת לאמור במקרא זה:

וגם דברי הגמ' עירוכין ט"ז ג' אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה אמרו לו ליהושע שאל א"ל לא בשמים הוא אר"י א"ר בשעה שנפטר משה רבינו לג"ע תשש כחו של יהושע ונשתכחו ממנו ג' מאות הלכות ונולדו לו ז' מאות ספיקות ועמדו כל ישראל להורגו א"ל הקב"ה לומר לך א"א לך וטורדן במלחמה. להבין איך הקב"ה יצוה לטרוד במלחמה לשואל בדבר הלכה. ויבואר עפ"י מקראי קודש סוף האזינו עלה אל הר העברים וגו' על אשר לא קדשת' אותי בתוך בנ"י כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא וגו' ומקרא דכי מנגד אינו מובן דמשמע דהוא נתינת טעם וביארתי עפ"י מדרשם ז"ל פ' ואתחנן אתה החילות אר"ל אמר לפניו רבש"ע עצמותיו של יוסף יכנסו לארץ ואני איני נכנס לארץ א"ל הקב"ה מי שהודה בארצו יקבר בארצו ומי שלא הודה בארצו אינו נקבר בארצו. ביארנו כונת דבריהם. לפמ"ש האלשיך הקדוש בפ' בהעלותך על מקראי קודש מאין לי בשר לתת לכל העם הזה שכתב דלפי איכות נפש הרועה כן הוא השפע אל עם מרעיתו על ידו וע"כ לא יאות שפע לישראל בזכות משה רק מן שהוא מזון

עליון מתיחס אל איכות גדולת נפשו אך לא דברים עכורים ארציים כבשר וכיוצא בו. והאריך שם שע"כ הסכים הוא יתברך למנות אנשים שעל ידם יושפעו בספוק צרכיהם לפי שמשה עיקר ענינו הי' ללמד תורה עיי"ש ולפי דרכו בקודש יובן מה שהנתבאו אז השני אנשים במחנה משה מת ויהושע מכניס. לפי שכחו של משה הי' להשפיע מזון הרוחני ואמנם משבאו לארץ נפסק המן כי רצונו יתברך שישבעו מטוב הארץ ארץ אשר עיני ד' דורש אותה ואחרי שענין ההשפעה הזאת לא יאות שיושפע ע"י משה ע"כ לא הכניס משה לארץ אך יהושע הכניסם. וע"כ בעת ישראל התאוו תאוה למזון הגשמי והסכים הקב"ה שיהי' באמצעות הזקנים נתגלה אז הנבואה משמים שגם לארץ הקדוש' מתנגד יכניסם להאכילם מטוב הארץ שהוא לא לטבעו ולזה אמר מרע"ה מי יתן והי' כל עם ד' נביאים כי אז יהי' לכלם מזון הרוחני מזון העליון המתיחס לנשמת משה ואז גם הוא יוכל לבוא לארץ וע"כ אמרו במדרש יוסף הודה בארצו משה לא הודה בארצו הכונה שאיכות נפשו לא הי' להשפיע דברים ארציים אך ענייני רוחניות וע"כ לא נכנס לארץ (ומה שאמר אח"כ במדרש שיוסף אמר כי גנב גנבתי מארץ העברים ג"כ הכונה ע"ד זה שיוסף תודה בארץ הקדושה שהי' כפי איכות טבעו והוא הי' המשביר לכל הארץ משא"כ משה שכל השפעות מזון הגשמיי לא הי' כפי טבעו) וזה כונת המקראות הנ"ל עלה על הר העברים על אשר מעלתם במי מריבת קדש מדבר צין. שאלו הי' מדברים לסלע והי' קידוש השם גדול הי' ישראל בארץ הקדוש' במדריגה גבוה מאוד וגם בארה"ק הי' מזונם רוחני מתאחד לתכונת משה. אמנם יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בנ"י על כן אך מזון הארציות מנח כוסם המתנגד לתכונת מזגך כי מנגד תראה את הארץ אחרי שמזון הגשמי מתנגד לתכונת נפשך לכן ושמה לא תבוא אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל ובמקרא קודש הוא יהי' לך לפה ואתה תהי' לו לאלהים מרומז הענין הזאת אחרי שמשה הי' במדרגה גבוה מאור עומד בין ד' ובינינו לקבל תורה משמים ולתתה על הארץ ע"כ לא הי' לפי מדרגתו להשפיע ענייני מזונות. וע"כ אהרן יהי' לך לפה הרצון להשפיע הצרכים ואתה תהי' לו לאלהים להשפיע ענייני אלוקית:

יד **ואחרי** שמת משה אמרו לא בשמים הוא כי לא עת הפעם להוריד תורה מן השמים כי לענין זה ההכרח למדרגה גבוה מאוד וכששאלו את יהושע ונשכחו ממנו ההלכות. וא"ל שאל והשיב לא בשמים הוא ורצו להרגו לפי שהי' נגד כבודם שישא נזר הקודש שלהם איש אשר אינו במדריגה גבוה להוריד משמים גשם מטרות התורה. וא"ל הקב"ה צא וטרדן במלחמה והכונ' הראה להם נפלאות תמים דעים בעניני מלחמות הארץ הקדוש' ואז יבינו הדבר לאשורו שאלמלא גם אתה היית במדרגה גבוה בתכונת נפש הרוחני

להוריד תורה משמים כאדונינו משה גם עתה לא באת לידי מדה זו להביא ישראל לארץ הקדוש' כאמור. ומייתי ראי' שנאמר ויהי אחרי מות משה דקדקו מלת לאמור ופירשו שהקב"ה צוה זאת לאמור לישראל להתרפס דעתם אשר אין בכחו להוריד תורה משמים וצוה לאמור משה עבדי מה הכונה משה שהי' עבדי להוריד עוז מבטחת משמים לארץ מת אחרי שאין בטבעו ותכונתו להשפיע אך מזון הרוחני ועתה יהושע קום עבור את הירדן וכו' רק חזק ואמץ לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי (לא תוסיף ולא תגרע). ובזה תפעול לבל יתגעשו נגד יהושע כדברי הגמ' ומכ"ז הביטו וראו איך נתעלה נשמת משה רבינו המובחר במין אנושי אשר לא הי' מעולם עד עולם איש קדוש במדרגה גבוה כזו כאשר מקרא קודש קראו עומד בין ד' וביניכם הרצון שהי' ממוצע ואיך יש לבכות על מות המובחר מהיצורים שבעולם:

וכן צר לי מאוד על מות הני תרי המובחרים שבבעלי בתים ממדינתינו אשר לא השתמשו בכתרה של תורה והי' למחסה ולמסתור לת"ח ושקדו על דלהי התורה והי' גדולים בחכמ' ובירא' והגאון מהר"ל בחייו לא רצה ליהנות גם מזה להוציא חיבוריו על פני תבל מרוב הענוה אשר התלבש וכהן פאר:

ה **ואמרו** חז"ל בסנהדרין א"ל האי צדוקי לר' אבהו אלקיכם כהן הוא כי קבר למשה במה טבל וכ"ת במיא והא כתיב מי מדר בשעלו מים א"ל בנורא טביל דכתיב כי הנה ד' באש יבוא ומי סלקא טבילותא בנורא א"ל אדרבה עיקר טבילותא בנורא דכתיב וכל אשר לא יבא באש יעבירו במים. ע' בחיבורי הקטן שיח יצחק מ"ש. וכעת נ"ל לפרש דהנה בחטא משה רבינו רבו הדיעות והרמב"ם אמר שחטא במדת הכעס במה שאמר שמעו נא המורים והמקדים כ' שחטא משה רבינו הי' על שלא הראה כחו ועוצם ידו שהטבע נכנע לפני איש האלהים עד שהוצרכו משה ואהרן לברוח מפני הקהל אל פתח אהל מועד ולא עשו מעצמם כמו שאמר אליהו ואם איש אלקים אני תצא אש מן השמים ותאכל אותך ואת חמישיך ויהושע אמר בעצמו שמש בגבעון דום וכן עשו התנאים רחב"ד ור' פנחס בן יאיר וכן עשה אלישע וע"כ תתראה בזה כמסתפק בכח שבידו שישתנה הטבע על ידו. והנה לדעת הרמב"ם הי' החטא בתכונ' האש הכעסני ששפך אדונינו חמתו על ישראל והכעס מידה פחותה. ולדעת העקרים הי' בהיפך שהרא' משה מדת הקרירות והעניוות לירא ולבלי לעשו' מה שעליו לעשות לצות ולפקוד על הטבע לשנותה כפ' חפצו ורצונו. וזה כונתו במה ששאל לר"א אלהיכם כהן היא והוא מקור הצדק והיושר כי קא קבר למשה במה קטבל הכונה במה רחץ השאלה הגדול' על מות מבחר היצורים כמוהו ומה חטא משה וכ"ת במים היינו שחטא במדת הכעסני ולא ירד למ' הדעת לקרורי נפשו אך

כאש שפך חמתו והא כתיב מי מדד בשעלו מים והיינו מי יוכל לשלוט ברוחו ולבוא עד סוף הקרירות כאשר נתעל' אדונינו במדותיו יתברך להיותו ארך אפים. א"ל בנורא הכונה כדרך שפי' העקרים שלא הי' לו האש התמימות להראות בכחו נפלאות לשלוט בטבע דכתיב כי הנה ד' באש יבוא לפרקים יתקדש שם שמים ע"י מדת האש והוא הראות כחו הרב ע"ד שנאמר ויגבה לבו בדרכי ד' ומי סלקא טבילותא בנורא הכונה וכי המד' הזאת מעוטרת ומוכשרת לעבודה אדון כל א"ל אין דכתיב כל דבר אשר לא יבוא באש תעבירו במים והכונה דטוב לאדם שיעבוד בשתי כחותי' במדת האש והוא הכח המתעורר יתלבש בהפעל פעולת הטוב אשר עליהם מצוה כמצות עשה. ולעומת זה במצות ל"ת ואשר ממנו נזהר וזה דבר אשר לא יבוא באש יעבור במים ויאחז במדת הקרירות כמ"ש הבינה לעתים צנים פחים בדרך עקש היינו שלמצות עשה אשר נצטוה לעשות הוא בקרירות ולמצות ל"ת אשר ממנו מוזהר הוא חם שומר נפשו ירחק מהם:

ו **ואמנם** מדת אדונינו מרע"ה אשר לא התלבש במדה זו הי' לפי רוב ענותנותו אשר לא הרהיב בנפשו כאשר אמרו ואנחנו מת. ואמרו חז"ל גדול מה שנאמר במשה ממה שנאמר באברהם וע"כ הצטדק משה רבינו בפ' ואתחנן ואמר אתה החילות להראות את עבדך את גדלך וכו' אעברה נא והרצון שאחרי שהראה לו הקב"ה את תוקף גדלו איך לא יבוש לחשוב עצמו כדבר מה בראותו כבוד אדונינו יתברך וע"כ אין לו אשמה במי מריבה אשר לא התלבש במדת העוז ע"ד ויגבה לבו בדרכי ד' וע"כ אעברה נא:

ז **ואמרו** חז"ל במת השתמש משה בז' ימי המלואים בחלוק לבן שאין בו אימרא והכונה דהנה הבגדים נקראים מדות כמ"ש העקדה פ' תצוה ובכל המדות ההכרח לשנות מידותי' לפרקים כגון במדת החמלת והחנינה ההכרח לפרקים שלא לחמול כמ"ש בתורה על מסית לא תחמול ולא תכסה וכן במדת האהבה אמר דהמע"ה תכלית שנאה שנאתים. וע"כ אמרו ביומא כ"ג שאול באחת ועלתה לו דוד בשתים ולא עלתה לו ומרומז בזה דשאול באחת לפי שלא הי' לו אך הכונה אחת עדת הטוב ועלת' לו לדעת במעשה דאגג שחמל עלי' וחטא בזה חטא גדול (וזה כונה הגמ' דאמעשה דאגג כתיב נחמתי עיי"ש) ודוד בשתים דהתלבש בעדות שונות האמורות למעלה ולא עלתה לו לדעת ובזה יש לפרש מקרא ויסב שמואל ללכת ויחזק בכנף מעילו ויקרע (שמואל א' ט"ו) הכונה ששמואל קרע כנף מעיל שאול כפי' המפרשים ורמז לו דבכל בגד עושין כנף שלא תתפשט הבגד ותקרע וכן לכל מדה יש גבול לאמור עד פה תבוא וההכרח שלא לעבור גבולו. ואחרי שלמידת חמלתך אין לך גבול ההכרח לקרע הכנף ואמנם לפי שמשה רבינו הוצרך לקבל התורה וההכרח שיהי' לו מדת הענוה עד קצה האחרון ע"כ

לא התלבש במדות המתנגדים לטבעו בשום פעם וזה כונתם בחלוק לבן שאין בו אימרא שלא הי' שום ענין המתנגד למדת הטוב:

ד **הנה** בעינינו ראינו כמה גדול מדת הענוה ומדת האמת וכן התלבשו הרבנים הגדולים אשר הזכרנו ורחוק עתה מהמציאות גבירים נכבדים אשר מדת האמת נושא דגליהם ולא ידברו א' בפה וא' בלב ובמנחות ל"ז הביאו תוס' מדרש שאשמדאי הוציא מתחת קרקע אדם שיש לו ב' ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה והוליד בנים כיוצא בו בשני ראשים וכיוצא באשתו בראש אחד וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם מי שיש לו ב' ראשים שאל שני חלקים ובא לדין לפני שלמה. ויש לפרש דבריהם ז"ל ע"ד המוסר דהאשמדאי שהוא ראש המזיקים הוציא מן הארץ אדם שיש לו ב' ראשים היינו אדם חנף המראה פנים בפנים ומראה עצמו כירא והולך בדרך הטוב ובאמת רוח אחרת עמו ולפרקים עושה פעולת הטוב ולעתים ישליך צבי תפארתו וילבש בגדים כמדו והרא' לו שבעוה"ר אדם כזה יתבע שני חלקים בארץ הנשי' הכוזבת לעומת האיש האמת אשר לא לפניו חנף יבוא אשר אך חלק קטן ודל לו בארץ כאשר האמת נעדר' באמצעו' המזיקים אשר רבו כמו רבו ובאו לפני שלמה שהוא בחכמתו יוכיח במישור שהאמת תוציא זרעה כגנה זרועי' תפריח:

ט **ואמרו** בשבת קנ"ג וסבבו בשוק הסופדים בני גלילאי אמרו עשה דברי' לפני מיטתך בני יהודה אמרו עשה דברים לאחר מיטתך ול"פ מר כי אתרי' ומר כי אתרי'. והכונה לדעתי כי הנה ת"ח העוסקים בתורה וברוב השכלתם יחוקקו בעט ברזל דבריהם לעד אשר ע"י כן שפתותם דובבות בקבר דבריהם זכרונם בספריהם ולעומתם ימצאו עשירים נכבדים אשר צדקות פזרונם מגן קרנם והנה ע"י הת"ח המחוקקים נמצא שלימו' גם אחר המות לעת יצאו דבריהם לאור עולם אמנם להעשירים אך בעוד אדם שליט ברוחו וכל הון יקר אתו יוכל לקנות שלימו' בנפשו באמצעות מעשים טובים. והנה בגליל הי' עשירים גדולים כמ"ש תוס' בחגיגה כ"ה. אבל לא הי' בני תורה כ"כ כמו ביהוד' כדאיתא בעירובין נ"ד לכן אמרו עשה דברים לפני מיטתך הכונה שיעשה פעולות לצדקה בעודו בחיים ובני יהודה שהי' מוכתרים בתורה אמרו עשה דברים לאחר מטתך היינו שיראה לקנות שלימו' הנפש ולזכות בני דודם אף לאחר המטה עוד דבריהם יאירו ויהיו למזכרת נצח. ולכן אמרו מר כי אתרי' ומר כי אתרי' וכן הרבנים האלו עשו דבריהם לפני המטה ולאחר המטה:

י **והמלך** הקדוש אמר בשירותי' צרור המור דודי לי בין שדי ילין. נ"ל עפמ"ש חז"ל (חולין קל"ט) מרדכי מן התורה מנין שנאמר קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן מרי

דכי ובדבריהם לוטה כונה עמוקה. דהנה המן הי' הצר המעיק לישראל להרוג ולאבד כי לדעתו המזוהמת יכול הגבור לעשות עם החלוש מה שירצה ומרדכי שפט בצדק כי כל אדם הוא תכלית לא סיבה ויש לו זכות ומשפט לבלי יעשוק אותו ולבלי לכוף כאגמון ראשו. והנה המור כפי דעת רמב"ן הוא נעשה על לב הצבי בעת יצא לדרור ישמח ברוח הצח על נאות דשא ומזה לקחת הוכחה מוסר שאם החי' בלי דעת ותבונה לא טוב לה לכרוע תחת אסיר ובעת צאתה לחפשי משמחת לבה נעשה בלבה שמן מור איך יכרע האדם איש לעמיתו לשלול ממנו זכיותיו ואיך רע ומר לו לישא עול סבלת אדם כמוהו על צווארו ולכן אמר מרדכי מה"ת מנין איך הוכיח מרדכי במישור לבלתי כרע תחת המן ולבלי ינוח וישקוט אשר יגזלו וישללו זכות ומשפט רעהו שנאמר מר דרור שמקריבין בשמים אלו. על המזבח ומזה הוכיח כדת מה לעשות כאמור. ולכן אמר המלך המשודר צרור המור דודי לי שהקב"ה ישקוף עלי לטובה לבלי ישא עול הגבור ממנו על שכמו ומשמחת חירותי בלבו יעשה שמן המור. וכן הרבנים הגדולים הנזכרים לא העמיסו שום עול על איש והיו לנס לכל בני דורם לעשות משפט צדקה וחסד בפעולותיהם הנשגבות יזכרם אלקינו לטובה וזכות אדונינו מרע"ה יעמוד לכל ישראל להרים קרן התורה וקרן יהודה וירושלים:

סימן ז

מאהבת נפשי לדודי הרב החריף הגביר הישיש הירא וחרד מושלם במעלות ומדות זקן שקנה חכמה מ' שמואל וואהל נ"י מטיסמניץ כעת מקום משכנו בק' יאסי. אעתיק פה מכתבו לשום לו מזכרת בספרי:

א **איתא** פ"א מס' תענית בשינוי קצת אבל במקום אחר ראיתי נוסח זה. וכבר הי' מסובים בסעודה אצל ר' יעקב אמרו לו אמור לנו דברי תורה אמר להם אין משיחין בסעודה לאחר שאכלו אמר להם יעקב אבינו לא מת. א"ל וכי בחנם חנטו חנטייא וספדן ספדייא א"ל מקרא אני דורש:

מה זרעו בחיים אף הוא בחיים:

ונ"ל ע"פ דאיתא בזהר דף רמ"ה ע"ב ובגין כך נשמתהון דצדיקייא עלאין על כל משיריין דלעילא. ואי תימא אמאי נחתין להאי עלמא ואמאי אסתלקו מני' למלכא דאיתילד לי' בר שדר לי' לחד כפר ר למרבא לי' ולגדלא לי' עד דיתרבי ויולפין לי' ארחי דהיכלא דמלכא. שמע מלכא דברי' רב וברחימן דברי' שדר מטרוניתא בגיני' ואעיל לי' להיכלא וחדי עמי' כל יומא. כך קב"ה אוליד בר במטרוניתא ומאי הוא נשמתא קדישא שדר לי' להאי עלמא דיתרבי ויולפון לי ארחי דמלכא. כיון דידע מלכא דברי' אתרבי ועידן

למייתי להיכלי' ברחימו משדר למטרוניתא בגיני' ואעיל לי' להיכלי' נשמתא לא סלקא עד דאתית מטרוניתא בגינה ואעלתי' בהיכלי' דמלכא ויתיבת תמן לעלמין. ועם כל דא אורחא דעלמא דאינון בני כפר בכאן על פרישו דברי' דמלכא מנייהו. חד פקח אמר להון על מה אתון בכאן וכי לאו ברי' דמלכא הוא ולא אתחזי למידר יתיר בנייכו אלא בהיכלי' דמלכא. כך משה דהוה פקח אמר בנים אתם לד' אלקיכם לא תתגודדו:

להבין וכי דרך מלך לשלוח בנו ל לכפר שיולפון לו ארחוי דמלכא? ל אך ידוע שהרבה מדות טובות צריכים למלך ועל כולם חסד ורחמים וצדקה ויראה ועכות יותר מכולם שבמקום גדולתו תהא ענותנותו. ומדות הללו אין יכולת להרגיל עצמו בבית מלך כי למי יעשה חסד וצדקה? ל ועל מי ירחם? או מדת ענוה הלא מלך גאות לבש? אך בני כפר הדחוקים בפרנסתם ובזיעת אפם יאכלו לחם שם יוכל להרגיל עצמו במדות הללו. שם יראה בשפלותם. שם יוכל לרחם עליהם. ולעשות עמהם חסד וצדקה ולחלק להם כל טוב אשר נשלח לו מבית המלך. ולמי שאינו צריך לזה עכ"פ יודיעם וישמחם במכתבי המלך. וכאשר ידע המלך דברי' אתרבי ולמד כל המדות טובות הללו אעיל להיכלי'. כך נשמת הצדיקים אינם יכולים להשלים עצמם בכל מדות שהתורה דורשת מהם שהוא תרי"ג עיטין כאשר השיב מרע"ה למלאכים בעת קבלת התורה. שדר לה לכפר להאי עלמא. וכיון דידע שהשלימה עצמה בכל המדות ועידן למייתי לה להיכלי' ע"ד ידע בעל התאינה מתי ילקט התאנים. שדר בגינה ועאיל לה להיכלי':

ב **ועוד** איתא שם דף ר"ח ע"א פתח ואמר מהאוכל יצא מאכל דא צדיק דכתיב צדיק אוכל לשובע נפשו, יצא מאכל דאלמלא ההוא צדיק לא יפוק מזוני לעלמין ולא יכול עלמא לקיימא. ומעז יצא מתוק אלמלא תוקפא דדינא לא יצא דבש מאי דבש תורה שבע"פ דכתיב מתוקים מדבש ונופת צופים ומעז דא תורה שבכתב דכתיב ד' עוז לעמו יתן יצא מתוק דא תורה שבע"פ. והנה בעליית נשמח הצדיק לאביו שבשמים אחר שלמד כל מדות טובות והי' חכם שומע לעצת התורה ומלמדה לאחרים דרך לעשות אגודות אגודות הללו בוכים שחסר מהם האוכל אשר ממנו יצא מאכל כמו מבן המלך בכפר אשר חלק להם והנבונים שבהם בוכים שהלך מהם אשר עוז לו שיצא ממנו מתוק אמר להם משרבע"ה לא תתגודדו ע"ד לא תבכו למת אך בכו בכה להולך מאתכם אבל לא על דבר הסעודה. רק על דבר הנופת צופים כי הבוכים על אודות המאכל הוא בחינת מצרים כמ"ש בזהר דף רמ"ט אבל כבד זה למצרים ומאי טעמא אתכנת אבלותא דא למצרים דהא אבל ישראל מבעיא לי' אלא הכי אמרו כל האי זמנא דהוה יעקב במצרים

אתברך ארעא ופסק כפנא בגיני' וע"ד מצראי עבדו אבנותא ואהכני עלייהו. ועפ"ז יש לפרש המאמר אשר התחלנו:

ג **וכבר** היו מסובים בסעודה אצל ר' יעקב ר"ל שהיו נזינין בזכותו ע"ד כל העולם. נזונין בשביל חנינא בני. אך לא הי' להם הסעודה לעיקר רק בנופת צופים לכן אמרו לו אמור לנו דברי תורה. והוא רצה להודיע להם בקיצור מה שיאמר להם בסוף א"ל אין משיחין בסעודה ר"ל בהסתלקות הצדיק אין להצטער (מלשון מרוב שיחי) על אודות הסעודה. ואח"כ אמר להם יעקב אבינו לא מת ר"ל יעקב איש ת"ם לא נתהפך למ"ת ותמותו ושלימותו במקומו עומדת אצל זרעו ומה זרעו ומה זרעו בחיים אף הוא בחיים ואין להתאבל על אודות הסעודה כמצרים. ובזה יש לפרש "ויתמו ימי בכי אבל משה" כי הלא הניח לנו תורה שבכתב אשר ממנו יצא מתוק ולא חסרנו דבר ומה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו אשר בעונותינו הרבים אבדנו את כל בנפילת קרן התורה והושם מתוק למר ממש כמו שעושין לתינוק הנגמל מחלב אמו ובני עלי' המה מועטים המחזיקים בניהם ללמוד תורה שבעל פה כמו ש"ב הרב הגדול הדרת ישראל ותפארת משפחתינו מ' יעקב נפתלי הירץ זצלה"ה אשר במקום גדולתו הי' ענותניתו ואיככה אוכל להתאפק מלאונן על פטירתו. וכל הדברים שלמעלה נוכל לפתור עליו כי מי לא יודע רחמיו וחסדיו וצדקת פזרונו לכל הפושט יד בממונו ובגופו לכתת רגליו להיות גדול המעשה לקבץ מן העיר לעזור לעניי ישראל ונגד מי מלומדי תורה לא הי' עניו ליקרם ולכבדם עם שהי' גדול מהם כי מלתא אלבישיהו יקירא והנה אף שלא הגיע לימי זקנה הי' זקן שקנה חכמה הרבה וכבר נתרבה בכל מדות טובות אשר בתורת ד' חפצו וגדל את כל זרעו ע"פ מדותיו ומה זרעו בחיים אף הוא בחיים ובודאי יאות לכון למבכי להולך מאתנו אבל לי יאות למבכי ולמספד בעת אשר אני רואה שנעימת מכתביו אשר הריץ אלי מדי חדש בחדשו לא יתרבו עוד ומהשם אנכי שואל להאריך ימינו עד ביאת הגואל. להשלים הטוב אשר לא פעלנו ולתקן את אשר נואלנו ויבולע המות לנצח ומחה ד' דמעה מעל כל פנים וירום קרן תורתו ומעז יצא מתוק אכי"ר. שמואל וואהל.

סימן ח

דרוש ומספד מר על הלקח ממני בני יחידי הרב החריף ובקי רך בשנים ואב בחכמה מ' אדרן ז"ל נאסף אל עמיו י"ז אדר פה פרעמישלא שנת תרל"א.

א **במדרש** ר"פ ויחי כי גרים אנחנו לפניך כצל ימינו על הארץ הלואי כצלו של כותל או כצלו של אילן אלא כצלו של עוף בשעה שהוא עף נ"ל לפרש עפ"י מדרשם ז"ל פ' הי' יודע ד' ימי תמימים כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים. וביארו דבמה שהאדם

מסגל במצות ובמע"ט בכל יום היום ההוא קונה שלימותו ובמה שהאדם עושה עבירות היום נפגם. כמ"ש האלשי"ך הקדוש בביאור המקרא איפוא האיש אשר עשית עמו היום (רות ב) שפי' עפ"ד חז"ל יותר ממה שהבע"ב עושה עם העני העני עושה עם הבעה"ב ע"כ במעשה הצדקה וחסד שעשה בועז עם רות שניהם תיקנו היום ולכן שאל איפה האיש אשר עשית עמו היום. והנה מדה הצדיקים לסגל בכל יום מצות ומע"ט וללמוד תורה למען לא יחסר לו יום א' משנותיו . אשר ע"כ נאמר בזוה"ק באברהם ואברהם זקן בא בימים שלא הי' חסר אף יום א' משנותי'. וכן יש לפרש ע"ד הרמז ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון שהי' ימי' מחוברין שלא חסר לה אף יום א' אשר לא נטעה זרועי' לצדקה. וזה כונתם במדרש אמור פ' כ"ח שבע שבתות תמימות תהינה אימתי הן תמימות בזמן שישראל עושין רצש"מ. ואמרו חז"ל חגיגה ט' מעות לא יוכל להתקן זה שביטל ק"ש של שחרית או של ערבית וכונתם שבאם לא סיגל יום או לילה א' במצות היום כמ"ש חז"ל במדרש שוחר טוב שבע ביום הללתיך זו ברכת ק"ש שחרית וערבית הלא חסר לו אותו יום ואין שנותי' תמימות וא"א לתקן זולת בתשובה מאהבה שזדונית נעשה כזכיות כאשר שאול ישאלו כנ"י מאת הקב"ה השיבנו ד' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם שאנו מבקשים שהקב"ה יקבל תשובותינו מאהבה שיעשה זדונות כזכיות ואז יתחדשו ימינו. וכ"ז לוטת במדרשם ז"ל כשם שהם תמימים כך שנותיהם תמימים וסמכו זאת אקרא יודע ד' ימי תמימים מלשון חיבה שהקב"ה אוהב ימי תמימים אשר באמצעות הצדיקים הימים באו לשלימותן וליקר מציאותן. והנה צלו של כותל מחובר ביחד וכן צלו של אילן חזק אמנם צלו של עוף בשעה שהוא עף ויפרוש ככפי' אז האור זורח בין הכנפים ואין הצל מחובר ביחד וזה שאמר הלואי שיהי' ימינו אף שאין להם מציאות חזק לפחות כצילו של כותל שיהי' הימים מחוברים ביחד שיסגלו בכל יום ויום מצות ומע"ט. אבל בעוה"ר היא כצלו של עוף שאין מחובר יחד. וכן אין בכחנו להכתיר מציאות זמנינו יום יום שלימות תקונו ע"ד שאמר המלך החסיד בתהלותי' למנות ימינו כן הודע וזה כונתם בילקוט פ' שלח היש בה עץ אם אין זה איוב ששנותי' כעץ ומגין על הארץ כעץ ולפי אשר ביארנו כונתם רצוי' ששנותי' מחוברים יחד כעץ אשר התחברות החלקים חזק ואמיץ וכן הוא הגבר אשר הי' שנותי' תמימים ומחוברים באמצעות תום דרכו וצדקת פעולותי'. וכן ה' בני ז"ל איש תם וישר הוגה בתורת ד' ואך צל תורה תחייהו עד להפליא כעץ שתול על פלגי מים כפן שרשי' ודליותי' לשתות מבאר מים חיים אשר אך בזאת השביע בצחצחות נפשו. עליו אוכל לאמור כמ"ש חז"ל בשבת בדוד כל יומא דשבתא הוה יהיב וגריס כולי יומא ההוא יומא דבעי למינח נפשא קם מלאך המות קמי'

ולא יכול לי' דל"ה פסיק פומי' מגירסא הו"ל בוסתנא אהא מלאך המות סליק ובהיש באילנא נפיק למיחזי סליק בדרגא איפחת דרגא מתותי' אישתיק ונח נפשי' וביאור הדבר כי כל עוד שהיה עסיק בתורה טל תורה החייהו כאשר אמר המלך החסיד לעולם לא אשכח פקודיך כי בם חייתני ומ"כ לא שלט בו מלאך המות. וזאת ראיתי אצל בני ז"ל גם בעת חליו לעת שקד על דלתי התורה פניו האירו כלפיד מרוב שמחתו ודבקתו בתוה"ק חבל על האי שופרא דבלי בארעא:

ב **ובילקוט** ריש קהלת שלמה אמר כי מי יודע מה טוב לאדם בחיים מספר ימי חיי הבלו ויעשם כצל ופי' דוד אביי כצל עובר וכו' שמואל אמר כצל של דבורה שאין בו ממש. כוונת שמואל עפ"י מדרשם ז"ל ר"פ דברים אר"י ב"ר סימן מה הדבורה הזאת מה שהיא מסגלת היא לבעלים כך כל מה שישראל מסגלים מצות ומע"ט הם מסגלים לאביהם שבשמים ורמזו בזה שאין לעשות המצות להתגדר או להתפאר. אך לעשות רצון הבורא יתברך. וזה אשר יעץ המלך החכם בחכמתו מי יודע מה טוב לאדם בחיים שיעשם כצל ובא שמואל ופי' כצל דבורה שאין בו ממש ואל יחשוב עצמו למאומה אך כל פעולותי' יהיו לאבינו שבשמים כדבורה אשר דובשה לבעלי' כאמור וראשית דברי המדרש דברים הנ"ל אמרו אלה הדברים מה הדבורה הזו דובשה מתוק ועוקצה מר כך הן ד"ת כל מי שעובר עליהן נוטל אפופסן שנא' מות יומת הנואף והנואפת מחללי' מות יומת וכל מ' שמקיים אותה זוכה לחיים רמזו בזה חז"ל לדבר אשר הראיתי לדעת בקונטרס שיח יצחק שמה שצותה תוה"ק לענוש החוטאים ולהעבירם מן העולם לא כונה לענות החוטאים ולהכותם מכת בלתי סרה אך להחיות הכנסיה ישראלית כמו אם יחלה אבר א' באדם אז ההכרח לחתוך האבר ולזרה אותו הלאה לבל ישחתו כל חלקי הגוף ע"י חיבורם להאבר הנשחת וכן אנו רואים פעולת הדבורה הטביע הקב"ה בטבעה להפריד הרע מטוב בענין נפלא עד שהרע נבדל לדבר מר ורע בשפל התחתונה. והטוב נשאר נקי מכל סיג וחלאה ויהי למתוק. וכן צותה תוה"ק להבדיל הרשעים ולהעבירם מהעולם למען מי שיקיים התורה יהי כצמר נקי בלא חלאה וזוהמה. ואולי גם לזה כיון שמואל שיעשה ימי' כצל של דבורה שיפריד הרע מטוב ולא יהי' שום תערובת רע בטוב:

ג **והנה** בני הנביאים שאלו את אלישע בעת עלה אליהו שמימה (מלכים ב' ב') הידעת כי היום לוקח אדוניך מעל ראשיך כונתם כאשר אנכי חזיתי איך בני ז"ל מת בעוה"ר נתתי בני בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי ד' יכפר לי. אמנם גם במיתת כל צדיק וצדיק ההכרח על כל איש לחשוב כי בעונו מת כאשר צדיקים יאספו בעון הדור ולכן שאלו בני הנביאים לאלישע הן אמת אנחנו נדע שאדונינו לוקח מעלינו שאנחנו אשמנו

בזה האם גם אתה אדון הנביאים ידעת שהוא לוקח מאתך וידך במעל הזה והשיב גם אני ידעתי. וזה ג"כ מענת אליהו הנביא לאלישע על שאלתו ויהי נא פי שנים ברוחך אלי אם תראה אותי לוקח מאתך שתהי' שפל בדעתך וגבר מנותן לשפוט על מפעלך אשר בעונותיך אסתלק ממך ואז תזכה לאור גדול כמדת הענוים אשר אור גדול זרוע להם ויש לפרש מקרא הידעת כי היום לוקח אדוניך מעל ראשיך בפשטות דהנה האנשים הקרובים להחולה לא יוכלו להציג מצב החולה ברע כמו האנשים שאינם קרובים עד"מ בבוא הרופא הבקי עפעפי' ישורו שלא יארכו ימי החולה ויאמר כי השעות טפחות לו ועכ"ז הקרובים עוד יקוו לבריאתו כי הדבר מאוד נגע בלבם ואין בידם להציג השמה והשערוריה כל עוד נשמה באף קרוביהם ע"כ אמרו בני הנביאים אנחנו אינם קרובים כ"כ ובידינו להציג מסך סף רעל המקרה לא טוב אך הידעת גם אתה שהיום יוקח אדוניך אחרי שאתה קרוב יותר אולי שערי התקוה עוד פתוחות לך. ואמר גם אני ידעתי החשו מלהתפלל אחרי שכבר נגזרה גזרה והנסיון הורני בעוה"ר פי' הפסוק:

ד **ואמרו** בש"ס דכתובות ח' ר"ח ב"א מקרי' דר"ל הוה שכיב לי' ינוקא וכו' דברי' ליהודא ב"נ מתורגימיני' א"ל קים אימא מלתא כל קביל ינוקא פתח ואמר וירא ד' וינאץ מכעס בניו ובנותיו דור שאביו ואמו מנאצים להקב"ה כועס על בניהם ועל בנותיהם ומתים כשהם קטנים וא"ד בחור הוה וכו' עד על בחוריו לא ישמח וכו' ומקשה אתי לנחומי' לעורי קמצער לי' ומשני ה"ק חשוב את לאתפוסי אדרא. ולכאורה במה שהתחיל וירא ד' וינאץ מכעס בניו ובנותיו דור שאביו ואמו מנאצים להקב"ה בזה ציערו מאוד. ואיך משמע מדברים אלו שהוא חשוב לאתפוסי אדרא. אדרבא משמע שאביו ואמו חטאו ונאצו להקב"ה ונ"ל עפמ"ש בנזה"ה להבין הענין דצדיק מגין על הדור ולפרקים הצדיק נאסף בעון הדור ומכפר על הדור כ"ז כשהצדיק בכלל הגזרה ועפ"ז פי' דברי חז"ל בתענית כ"א בסורא הוית דברתא ובשיבבותא דרב לא הוית דברתי' סברי מיני' משום זכותא דרב דנפיש איתחזי להו בחלמא רב דנפישא זכותא טובא הא מילתא זוטרא לרב אלא משום האי גברא דשייל מרה וזיבורא לקבורא ולכאורה איך קאמר דנפישא זכותא טובא הא מילתא זוטרא והלא יש בכלל מאתים מנה ואם הוא נפישא זכותא מ"מ הכי אינו מגין ולכן מפרש עפ"י מה שאמרו חז"ל דמה שאמרו כיון שניתן רשות למשחית שוב אינו מבחין בין צדיק לרשע דוקא בצדיק שאינו גמור אבל לא בצדיק גמור. א"כ בצדיק גמור שאינו בכלל הגזרה אין השכונה ניצלת בעבורו אך בצדיק שא"ג שאז גם הוא בכלל הגזרה כל השכונה ניצלת בעבורו ולכן קאמר לא בזכותא דרב דנפיש זכותא אלא בשביל האי גברא דהוא אינו צדיק גמור וכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין והי' בכלל

הגזרה ובע"כ ניצול כל השכונה בעבורו ובזה פי' מקרא קודש האף תספח צדיק עם רשע וגו' האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים צדיקים אשר בקרבה מה שקשה להבין דבתחלה התפלא שימות צדיק עם רשע משמע שלא ביקש אך על הצדיק ואח"כ ביקש עבור כל המקום ואח"כ קאמר עוד הפעם חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע שוב התפלל אך על הצדיק אך הפי' לפי הנ"ל נכון מאוד וזה ביאור הקרא האף אם הוא עידן רותחא ואף הצדיקים בכלל הגזרה דבעידן ריתחא עונשין אעשה כדאמרינן מנחות מ"ג והצדיקים עוברים בעשה דהוכח תוכיח א"כ תספה צדיק עם רשע דכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין. א"כ האף תספה ולא תשא למקום למען חמשים צדיקים אשר בקרבה דאחרי שהם ג"כ בכלל הגזירה א"כ יגינו על כל העיר חלילה לך להמית צדיק עם רשע והי' כצדיק כרשע. אחרי שהצדיק ג"כ נכלל א"כ השופט כל הארץ בהכרח שלא יעשה משפט והדברים עמוקים ובזה פרשתי מקרא קודש כי רגע באפו חיים ברצונו. הכונה דמה שהקב"ה כועס רגע כמ"ש חז"ל בברכות כמה זעמו רגע. זאת חיים ברצונו דע"י כן הצדיקים בכלל והם מגינים על הדור. וזה דקאמר האי מתורגימיני לר"ל וירא ד' וינאץ מכעס בניו ובנותיו דור שאביו ואמו מנאצין להקב"ה הכונה שהקב"ה עושה עידן ריתחא רגע למען יהי' הצדיקים בכלל הגזרה ויכפרו על הדור וזה דקא"ל חשוב את לאתפוסי אדרא אמנם אם אמרו זאת על האלקי ר"ל לא נאמר זאת עלי איני חשוב אך אדע שבעוני נאסף בני ומה אני ומה חיי:

ה **אמנם** זאת נאמר מ"ש חז"ל ברכות נגעים ובנים אינם יסורים של אהבה ומקשה ובנים לא אילימא דהו"ל ומתו והאר"י דין גרמא דעשיראי ביר. ופרש"י דגברא רבא כר"י לא באו לו יסורין שאינו של אהבה ומשני אלא דל"ה לי' כלל ועל פרש"י יש לדקדק דהכי לא מצינו גדולים וצדיקים שלא הי' להם בנים כלל ואיך הם הוכחו ביסורין שאינו של אהבה ונ"ל לפרש עפמ"ש ביערות דבש דברי הגמ' ברכות ז' מזמור לדוד קינה לדוד מבע"ל אר"ל בן אבישלום משל למה"ד דומה לאדם שיצא עליו שט"ח לאחר שפרעו שמח כן דוד כיון שאמר לו הקב"ה הנני מקים עליך רעה מביתך הי' עצב אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חייס עליו כיון דחזא דאבשלום הוא שמח. מה שקשה להבין דבתחלה אמרו ששמח שפרע שט"ח ואח"כ אמרו שמא עבד או ממזר דלא חייס משמע ששמח שבנו יחוס עליו. ועוד הכי אבשלום חס על אביו ולכן פי' דבבוא על אדם מקרה לא טובה ר"ל אז אם בוא יבוא שלא כדרך הטבע וידע שמאת הקב"ה הוא יפשפש במעשיו ויעשה תשובה והדבר יתהפך עליו לטובה. ועכ"פ יקבל ענשו על חטאיו ולכן יש לשמוח בזה. אמנם כשבוא יבוא על האדם מקרה אשר יוכל לתלות שהוא בדרך הטבע ומגור

תסובבהו אולי לא יפשפש ע"י כן במעשיו בזה יהי' עצב דאולי לא נפרע מחטאיו אך הוא בדרך הטבע. וע"כ אמרו שדוד הי' שמח שנפרע שט"ח והוא מחולל מפשעיו. וזה מה דסיימו שהי' אומר שמא עבד או ממזר דלא חייס עליו ובדרך הטבע שיקום עבד על אדוניו כיון דחזא אבשלום הוא שמח דזה הוה שלא כדרך הטבע ומאת ד' ליפרע לו מעונותיו:

ובזה פי' מקראי קודש (ירמיה ט') על מה אנחנו יושבים פה האספו ונבוא אל ערי המבצר ונדמה שם כי ד' אלהינו הדימנו וישקנו מי ראש כי חטאנו לד' קוה לשלום ואין טוב לעת מרפא והנה בעתה דצריך להבין מה להם לבוא אל ערי המבצר אם גם שם ידמו אמנם זה ביאור הקרא על מה אנחנו יושבים דבעיר פרוצה אין חומה נוכל לתלות שמה שאויבנו יבואו עלינו הוא בדרך הטבע האספו ונבוא אל ערי המבצר ונדמה שם ואז נדע כי ד' אלקינו הדימנו וישקנו מי ראש כי חטאנו לד' קוה לשלום ואין טוב דשם בערי המבצר מקום מקוה לשלום ועכ"ז אין טוב לעת מרפא והנה בעתה הדבר גלוי לעין כל כי מאת ד' הוא:

וזה שאמרו חז"ל אהא דבנים אינן יסורין של אהבה והאר"י דין גרמא דמשיראה ביר. ומדנקט ר"י זאת לחידוש איך הקב"ה הוכיחו במכאוב שלא כדרך הטבע והוא מחולל מפשעיו ע"כ יסורין של אהבה הוא ואת אשר יאהב ד' אותו יוכיח לנקות אותו מכל חלאה וזוהמה וע"כ משני היכא דל"ה לי' יכול להיות שהוא בדרך הטבע אינו יסורין של אהבה כאמור והיכא דהו"ל ומתו הוא עונש שלא כדרך הטבע והוא יסורין של אהבה לנקות מחטאים ומעונות יסרתני ד' ואוסר:

ד' יגדור פרצותינו ברחמיו ונפש בני תהי' צרורה בצרור החיים ואותנו ינחם בכפלים למחות דמעה מעל פנינו ולשמח נפשותינו בבנים וב"ב חיים וקיימים משתעשעים בתורתיך ועושי מצותיך לרפאות שבר לבבנו מהרה אכי"ר:

הגהות ומפתחות

רמזי הענינים הנדברים בפנים הספר אפס קצהו יראה הקורא ובמפתח לסדר הש"ס ימצא מבוקשו:

סימן א

בדבר עשיית טליתים ויש בצמר חשש תערובת פשתן אם מותר לערב צמר גפן שיהי' רוב כנגד הפשתן ובדין סילק את מינו כמי שאינו. ודין אם בס' טומאה ברה"ר מהני ס"ס להחמיר ודין בהרת ושער לבן באו בב"א מה דינו וקו' גדולה מנזיר נ"ח על שי' מהר"ם

דהא דצמר ופשתים פוטרין שלא במינו דוקא צמר ופשתים ביחד ביאור משנה דכלאים פ"ט מ"א ותשו' הר"ן סי' נ"ז ותשב"ץ ח"ב סי' ד' ישוב קו' תוס' פסחים ט'. נדה י"ט מנחות כ"ג. ביאור דברי הר"מ פ"ג דכלאים קו' גדולה מתוס' זבחים ע"ד אתוס' יבמות פ"ב:

סימן ב

בענין הנ"ל ובדין ביטול היתר בהיתר פלפול עצום בזבחים ע"ח ודין אם המיעוט מסנהדרין מוכרחים להגיד כמו הרוב וטעם על מה לא עשו ב"ש כדבריהם ובדין כלאים בבגד בלא הציצית ודין הטיל למוטלת ובל תוסף ביאור דברי הר"מ פ"י דכלאים וירושלמי פ"ב צ"ע על ח"ס יו"ד סימן פ"ג. ישוב קו' תוי"ט פ"א מ"א דמקואות ודברי הר"מ פ"ו מחומ"צ קו' על ריטב"א יבמות ט"ו וישוב דברי ב"י סי' י"א שכ' דהיכא דיכול לקיים אח"כ בלא דחי' אין עשה דוחה לל"ת מה שקשה מש"ס דשבת דמשני דליכא אחר ופלפול במג"א סי' י"ג:

סימן ג

פלפול עצום בסוגיא דמנחות מ"ב ובדין אם נשים מותרין לקשור ולטוות ציצית ואם חייבות בבנין ביהמ"ק ובדין אם מ"ע להעיד הוא מ"ע שהזמ"ג ופלפול בר"ה ל"א וסוכה מ"א. ישוב לדברי הר"מ שפסק דכלאים בציצית דחוי' ובמנחות מ"א משמע הותרה כמ"ש תוס'. ותי' על קו' תוס' סוכה ט' וקושיא בשבועות ל' ביאור דברי הר"מ ה' בית הבחירה והוכחה נפלאה מב"ב ד' דנשים ועבדים חייבין בבנין בהמ"ק:

סימן ד

בדין אם במצות ציצית שייך מצות לל"נ. ובדין אם מוכרי כסות חייבין בציצית למ"ד כלי קופסא חייב בציצית. ואם עשה חמור מל"ת ובדין ח"ש לענין חיוב עשה ובדין יבום בקטנה אם מקיים מצות יבום. ישוב קו' השואל במג"א סי' ח' לענין לועג לרש. ושיטת מהר"ם דבשאר מינים אינו פוטר רק צמר ופשתים ביחד מה שקשה מנזיר נ"ח ופלפול נחמד במנחות מ' לענין מלל"נ קו' על ההמ"ג דיוצא מעשה מותר מש"ס דחולין ק"ך תי' על קו' תוס' ריש יבמות דקטנה לר"מ תתיבם ממנ"פ. ותי' על קו' הגאון ר"ע על תי' תוס' דקיבלה עלי' מיבמות ס"א וקו' תוס' יבמות ס"ו. וביאור דברי פירוש המשניות נדה ר"פ בא סימן פירוש דברי תוס' נדה מ"ו. השגה על מחנה לוי גיטין ל"ג. ותי' לקו' מהרש"א שם מה שהקשו תוס' מנזיר שאמרו לו אל תשתה. והשגה על ס' ארצות החיים סי' א':
(הג"ה. לאות ה' בגוף הסברא שכתבתי בפנים לישב קו' תוס' ריש יבמות דקטנה תתיבם ממ"נ דאם היא איילונית אינה אשת אחי' וכתבתי דכיון דקטן אינו מיבם דל"ש ממ"נ

מקשינין אשה לאיש. וגם בקו' הגאון ר"ע מ"ש מצאתי אח"כ כדברי בתשו' גאוני בתראי סי' ס"ו ונהניתי מאוד):

סימן ה

דרוש בסוגיא דכלאים בציצית ובגדי כהונה ביאור תוס' יומא ס"ט ישוב על קו' השאג"א שם וישוב דברי התוספתא מובא בתוס' מנחות מ"א וישוב קו' השאג"א על הר"מ ביאור דברי נ"י בפ"ב דב"מ ותוס' ב"ב י"ג ותוס' גיטין מ"א. ודברי גמרא יבמות ד' ישוב קו' הר"ן נדרים צ ישוב קו' ישי"ע על המרדכי ביאור דברי גמ' יומא ו' ודברי רש"י שבת כ"ה לענין סדין בציצית ותוס' מנחות מ' ביאור גמ' פסחים צ"א קו' על ר"י דס"ל דסומא פטור מכל המצות ביאור דברי הגמ' ב"ק פ"ו קו' על הרמב"ן והר"ן פ"ב דגיטין ודין אם לר"י דסומא פטור מעונשין אם נסתמא אח"כ מה דינו וביאור דברי הגמ' עירוכין י"ז ישוב על קו' בשמים ראש סי' ע"ג קו' רבתי על תוס' זבחים ע"ד דאברים בעלי מומין בטלים חד בחד ממנחות ה' ופלפול אם הי' לכהנים סוכה בעזרה ואם הי' ציצית בהמעיל של כ"ג:

סימן ו

קו' השואל על הר"מ מה' תפילין ופלפול עצום בעירובין צ"ו בענין שבת זמן תפילין לענין בל תוסיף ודברי השאג"א סי' מ"א ביאור דברי תוס' ביצה ל"ג ורש"י עירובין צ"ו ודברי רבינו יהונתן ביאור דברי תוס' יבמות ה' ישוב קו' תוס' יבמות כ' וקו' תוס' חולין פ"ב לענין או"ב בעגלה ערופה ודברי מהרש"א יבמות כ' התמוהין מאוד. ביאור הגמ' תמורה ה' ישוב למהרש"א קידושין נ"ז התמוהין שכ' דמסתמא ר"י ל"פ על ר' ינאי רבי' דעגלה ערופה נאסר מחיים ומבואר בחולין פ"ב בהיפך. קו' על תוספת חולין שכ' דעגלה ערופה יש לה פדיון. ישוב תוס' סנהדרין מ"ז ע"ב בענין עגלה ערופה נאסר מחיים:

סימן ז

ע"ד סופר שבדקו אחריו ונמצא שאינו בקי בדינים ויש חשש על הבתים שמכר ובו מבואר אם אזלינין בתר רוב בחשש עור בהמה טמאה ובחשש שעשה בכיון כדי להרויח ואם בשין של תפילין פסול חק ירכות ושין הדבוק בעור וענין עיבוד לשמה ואם מהני ב' כונות היכא דבעי לשמה ופלפול בדברי הנתיבות סי' צ"ז ובב"מ י' בתופס לבע"ח ביאור ירושלמי שקלים פ"ז ישוב קו' תוס' שבת כ"ח אהא דתפילין בהדיא כתיבה פלפול במנחות ל"ד ביאור דברי בעה"מ סוכה ט' פלפול בענין העברת קלמוס לשמה:
(הג"ה בש"ה ש' נ"א מיהו בקידושין כ"ה ופסחים נ"ז משני הגמ' מה אף אקמייתא וע' תוס' חגיגה ד בשם הירושלמי וצ"ע):

סימן ח

במה שרצה א' לפסול תפילין של כל ישראל לפי שנוהגין לכרוך הפרשיות מסופה לתכליתה גם בש"י ומבואר בטור דצריך להניח קדש והי' כ"י מימין שמע והי' א"ש משמאל גם בש"י. ובו מבואר דיני בל תוסף ושין של תפילין. ואם בעינן גם בש"י רואה את האויר פלפול בסנהדרין פ"ט ישוב לקו' בעל העיטור למה תפילין מסודרין מימין לשמאל הקורא וחילופא באבני אפוד. ישוב לקו' טורי אבן אהא דבל תוסף משוה כמשא ופי' תוס' פסחים מ"ז ד"ה שה ולא הבכור:

סימן ט

בענין תפילין פסולין שלא כסדרן וס"ת שבלה ותפילין שכתבן בשמאל ושחיטה בשבת כלאחר יד וענין מקלקל בשבת אי הוה איסור דאור'. וקושיא אם משכחת שחיטה כלאחר יד לענין שבת למה פסח דוחה שבת. וישוב קו' המ"ל אם נאמר דבשבת לא ניתן להצילה בנפשה לחייבי כריתות אמאי לא מוקה בסנהדרין ע"ג בשבת. וישוב קו' תוס' כתובות ל"ד:

סימן י

בס"ת שנמצא בה' הראשונה טיפת דיו אי יאי לתקן ואם ל"ב בשם הקודש כסדרן ובדברי מהר"י אכסנדרי אם מותר למחוק לתקן בנדבקה ה' במקצת בנגע פלפול נחמד וחידוד בסוגי' דפסחים כ"ז ובענין ח"ש בשאר איסורין מ"ד ז' הח"ץ ובענין מחיקת השם ואם גם השמות נכתבין בכל לשון. ביאור סוגיא דע"ז נ"ב ובאו בה פריצים וחללוה ופלפול במנין מחיקת השם בסוטה אם היא מטעם עשה דוחה ל"ת וקו' גדולה ביבמות ל"ו:

סימן יא

דרוש להתחלת מצות הנחת תפילין בסוגי' דעירובין צ"ה לענין שבת ז"ת וקידושין ל"ה לענין אי תפילין הוי מ"ע שהז"ג לישב דברי רש"י וריטב"א התמוהין מאוד דמפורש בדבריהם דר"מ ס"ל נשים פטורות מתפילין ולהיפך מבואר בעירובין צ"ו. וישוב לדברי הרמב"ם התמוהין ופלפול עצום ברש"י דאיסור בל תוסיף משוה כמשא תי' לקו' טורי אבן וכמה קו' תוס' ובסוגי' דחנוכה לקשר המאמרים מדליקין מנר לנר ומטילין מבגד לבגד והלכה כר"ש בגרירה:

סימן יב

תפלה אי הוה מ"ע שהז"ג ואם נשים חייבות בהזכרת יציאת מצרים ואם בק"ש שחרית מקיים עשה דשננתם ובענין ב"ת בתפילה ב' פעמים ותפילה בליל שבת אם להקדים קודם לילה ודין הבערה ללאו יוצאת ופלפול בדברי הת"ש באמירת הקרבנות ובדברי

מהרי"ק אם ש"ץ רשאי להתפלל בע"כ ואם שחיטה כשרה בזרים אף לתמיד בשבת ותמי' גדולה בזה מסנהדרין נ"א. ישוב לתוס' יומא מ"ו שכ' דסמוך לאור הבקר מותר להקריב אברים ופדרים של חול בשבת והקשה בישי"ע מפסחים נ"ט תמוה גדולה. ופי' דברי ירושלמי בשבת בזר שהקטיר אמורין בשבת חייב משום מבשל כיון שרוצה בעיכולן כמבשל דמי וזה סותר לש"ס דידן ביבמות ל"ג. ומרגליות טובה במג"א רס"ז לישב מש"ס דברכות כ"ו (וט"ס בפנים ל"ו) ופלפול נחמד בשבת כ"א סוגיא דחנוכה וישוב לדברי הגמ' דמיבעי לי' אי נשים עוברות בבל תאחר והוא ספרי מפורש ופלפול בשיטה מקובצת ב"מ ר"ד ופה"מ סוף נגעים:

סימן יג

עוד בענין אברים ופדרים ש"ס קרבין בשבת ביומא מ"ו ובענין ב"ת ובל תאחר וכהני שלוחא דידן בנדרים ל"ה ביאור דברי ריטב"א קידושין כ"ג שכ' דבכהן הוא שלוחא דידן והרי הוה מחוסר כפרה ושייך ג"כ כמדאלמ"מ ודין אי אמרינן כל מילי דאיהו למ"ע ולא משוה שליח בדרבנן ואם כ"מ דאיהו למ"ע היכא דבדיעבד מהני ובענין השלשת גט בנשהטית ופלפול בב"ק ק"י ואם כהנים הוי פועלים ישוב לכמה קו' תוס' ביאור רחב בתוס' חולין ק"מ בענין אם מועיל שחיטה לבהמת עיר הנדחת שנסתפקו תוס' ותמוהין דבריהם מסנהדרין קי"ב ובמה שכ' דאינו אסור ממשקה ישראל רק היכא דל"ה שעת הכושר תמוה מפסחים מ"ח:

סימן יד

בדין אם יש איסור לנשים ללבוש פאה נכרית ודין חציצה בטבילה ודין שער המת ועוד מגלה ערופה ועור האדם לאה"נ ולטומאה וקו' גדולה אמ"ש תוס' דעור ע"ע מותר ואמאי המקדש בע"ע אינה מקודשת וישוב נחמד דין אם צדיקים שבעיר הנדחת יוצאין בלבושיהן וישוב לרש"י עירוכין ז' שלא יסתרו מרש"י סנהדרין. פי' דברי ירושלמי סוף סנהדרין וישוב קו' תוס' סנהדרין מ"ח הכי גרע עור האדם מתכריכין:

סימן טו

בענין הנ"ל וב' תמיהות על תוס' ב"ק שכ' דשער פסולי המוקדשים מותר ומבואר בהיפך בבכורות כ"ו. ואתוס' זבחים ע"א תמוה גדולה ודין כזית מן המת. ונפל אי טעון קבורה ודין מת נכרי ועבד אי אסורין בהנאה. וישוב דברי תוס' ב"ק נ"ג ד"ה לענין כלים מה שתמה בשעה"מ ופלפול עצום בענין נפל אי נוחל ומנחיל בדברי קצה"ח סי' רע"ו וש"ס דנדה נ"ז דמבואר דנפל אין לו נחלה. ופלפול רחב בש"ס דכתובות ס' בענין בשר אדם והשגה על תשו' ארבעה טורי אבן:

(הג"ה לאות ב' קודם ד"ה והנה. והנה ק' לי לפמ"ש תוס' זבחים הנ"ל דסוגיא כרבנן ומשמע דלר"ע דעור פסולי המוקדשים מותר חייב בטל הבור משום שהמת שלו שיכול ליהנות מעורו ולמה כ' תוס' ב"ק ו' ד"ה שור רעהו דכולהו נזקין פטורין בהקדש דילפינן מקרן ואדם ובור דפטור פסולי המוקדשין וכ"ש שור הקדש והרי שם קאי לר"ע ולדידי' חייב בכל הבור בשור פסול. המוקדשין משום העור. ולפמ"ש בפנים ניחא דגם לר"ע מדרבנן פטור דאסור העור והתוס' בזבחים ל"כ אלא דלר"ע קרא ל"ק להכי ודו"ק):

סימן טז

בענין הנ"ל ובדין שביתת עבד לאיסור דרבנן קו' בשבת דף ד' ובדין לובש כלאים אי חייב משום הוצאה בשבת ובדין מוקצה לבעלים אי הוה מוקצה לאחרים ובסוגיא דיש מוקצה לח"ש שבת מ"ו. ובדברי הרוקח הובא במג"א שמ"ג אי אשת כהן מעוברת מותרת לכנוס לאוהל המת ובדין אם עבד כנעני מקבל טומאה כישראל קו' מתוס' פסחים מ"ט וישוב ארש"י ותוס' פסחים ט':

סימן יז

במה שנוהגים חסידים ויראים לקרות ק"ש ג' פרשיות בבוקר השכם בלא תפילין מיראתם פן יעברו זמן ק"ש אי יאות למיעבד הכי וישוב דברי רש"י בחומש פ' בלק שכ' דק"ש קודם לתפילין ובו מבואר אי נשים חייבות בתפילת מוסף פלפול בש"ס שילהי דברכות כשירד חנינא ב"א ר"י לגולה וכו' התחיל הוא מטמא והם מטהרין ואיך הורו שלא כהלכה:

(הג"ה לאות ה' הנה בדבר הדין אם להניח תפילין בחוה"מ פ' מ"ק י"ט ותוס' שם והנה ר"ע ור"י ס"ל לעצמו מותר לכתוב וכ' תוס' משום דס"ל שבת ז"ת וכ"ש חוה"מ אמנם ר"י ס"ל כותב ומוכר כדי פרנסתו ופי' תוס' דר"י מחמיר ואינו מתיר רק בפועל שאין לו מה יאכל וכ"פ הר"מ פ"ז מיו"ט ומזה הוכיח הה"מ פ' י"ג דאין מניחין תפילין בחוה"מ (והא דשרי לכתוב לעצמו היינו להנותן לאחר חוה"מ כמ"ש המג"א ופמ"ג תקמ"ה ס"ק ו') אמנם לדעתי א"ר מר"י דטעם מאן דפוסק להניח בחוה"מ אף שהוא אות שאסור בעשית מלאכה משום כיון דמותר דבר האבוד אין כאן אות ור"י כשיטתי' מ"ק י"ג דמלאכת מחובר אף דבר האבוד אסור ע"כ יש כאן אות וס"ל אין מניחין בחוה"מ ואנן לס"ל כר"י דיחידאי הוא כדאיתא שם. אמנם מרב דס"ל כר"י ובדף י"ג מבואר דמתיר מלאכת מחובר יש ראי' דאין להניח בחוה"מ וזה ללישנא דרב הורה לר"ח כר"י אבל ללישנא דאמרי לה דרבב"ח הורה לר"ח א"ר מזה וי"ל דר"י כשיטתי' ע"כ הדבר ספק לדינא ודו"ק):

סימן יח

פלפול עצום בפסחים נ"ט וביצה ה' בענין אי היכא דפשע אומרים חטא כדי שיזכה חבירך ואי שכחה מיקרי פשיעה. ובשלד"ע וי"ב מצוה ואם בתרומה טמאה מצות שריפה רק מדרבנן ואם בחציו עבד שייך עשה דלעולם בהם תעבודו לישב דברי הרשב"א שבת התמוה ובקו' הגאון רע"א בהא דלא מוקי במכות ט"ז אקו' אי דקטלה קלב"מ בטרפה ובמשחרר עבדו לצורך תפלה פלפול בברכות מ"ז ובדין מפקיר כל נכסים אם עובר על עבדים בעשה דלעולם בהם תעבודו ופלפול עצום בדין ערבות בנשים ובדין עשית מצוה ע"י נכרי ותמוה אתוס' שבת כ"ה דשריפת תרומה טמאה רק מדרבנן מש"ס דבכורות י"ב. ובדין זר שאכל תרומה טמאה אם הוא במיתה ובסוגיא דיבמות כ"ה בענין א"א מע"ר ופלגינין דיבורא ודין מי שחייב מיתה ועשה תשובה אם כשר לעדות:

(הג"ה לסוף סי' י"ח בהגה"ה הבאתי חידושי רמב"ן שבת צ"א בשם ר"ש דזר שאכל תרומה טמאה אינו במיתה ואמנם בירושלמי פ"ב דבכורים מבואר להדיא דזר שאכל תרומה טמאה במיתה וצע"ג על הר"ש:

סימן יט

בנודר לנשמת רבינו מאיר בעל הנס להדליק נרות אי מותר להדליק נרות או חייב לשלוח המעות לארה"ק. ופלפול עצום על ס' מגיני א"י בענין חזרה בהקדש תכ"ד ובסוגיא דמנחות ק"ט ע"מ שאקריבנה בבית חוני' ובמתנה תנאי אם לאחר מיתת המגרש עברה על תנאו ופלפול בדברי מהרי"ט סי' פ"א ח"ד ורש"י חולין ע' ובקצה"ח ונתיבות המשפט סי' ר"ג:

סימן כ

בענין הנ"ל ובביצה כ' באומר נזיר ואגלח ממעות מע"ש ובענין מתנה עמ"ש בתורה ובכרוז הגאון מ' ליב מבריסק. פי' דברי התוס' מנחות פ"א וביאור דברי פי' המשניות מנחות ך"ט התמוהין מאוד ופי' דברי התוס' נזיר י"א מ"ש על הריני נזיר שאגלח בב"ח וישוב קו' תוס' כתובות נ"ו מב"מ צ"ד בדרך נחמד ופי' דברי הגמ' גיטין פ"ג בענין ע"מ שתאכלי בשר חזיר ופלפול על כל דברי גאוני זמנינו בענין זה:

סימן כא

אם מותר לשנות ממעות א"י ואם הקופות העומדים בבית נדיבי העם למעות א"י יש להם דין חצר לקנות ובו מבואר דין חצר השותפים אם קונים זמ"ז והשגה על קצה"ח והנתיבות ופלפול עצום בגיטין כ"ה אכול דבש וכו' ואם מותר לשנות מעני לעני ודין מכירי כהונה ופלפול בדברי ז' הת"ש סי' ה' ובסוגי' דאוונכרי:

סימן כב
בביהמ"ד שנשרף ורוצים אנשי ביהמ"ד להוסיף מקומות לצד מזרח ועי"ז ישתנה מקום ארון הקודש וטוענים הבעלים ממקומות שהי' להם אצל ארון הקודש שיתנו להם גם עתה מקום בסמוך לארון הקודש פלפול בדברי הח"ס סי' כ"ט ורש"י יומא י"ב:

סימן כג
במקומות ביהמ"ד של רב וצדיק אי בעלי המקומות יש להם חזקה או לא הואיל ובעל הבהמ"ד לא הי' מקפיד ואין להם שטרות:

סימן כד
בא' שצוה לפני מותו שיכתבו ס"ת ממעות טראטע שיש לו בפקדון ואנשי העיר רוצים לשנות מדעת הנותן ובו מבואר דין תלוש ולבסוף חברו שצ"ע על תוס' עירובין ל"א שכ' דמה"ט חשיב כתלוש כיון שיצטרך לעקרו וצ"ע ממעילה כ' ודיני כלי שרת ואבני מזבח ודין הזמנה מילתא לישב דברי הלבוש ומג"א סי' ל"ב מה שקשה מש"ס דמנחות ל"ד:

סימן כה
בא' שנתן מעותיו להרב וצוה שיכתבו ס"ת אם רשאין בני העיר לשנות ודין מצוה לקיים דברי המת ודין ש"מ אם עמד חוזר ואם במיתתו קונה למפרע לישב קו' תוס' גיטין י"ד:

סימן כו
פלפול בדברי המ"ל דהא דאסור להניף ברזל באבני מזבח דוקא לאחר שהקדיש מה שקשה מע"ז נ"ב ובדברי מהר"י אכסנדרי הובא בב"י יו"ד סי' רע"ו:

סימן כז
בענין הנ"ל ובדין מה שא"ר לקדושה אי מותר לשנות לקדושה קלה לישב דברי הטו"ז סי' קנ"א ממנחות ל"ב ובדין שרפת הפרה אי הכהן לובש ד' בגדים של הדיוט ובדין שאלה בקדשים לאחר שחיטה ובפיגול אי מהני שאלה:

סימן כח
בדין מקוה לטבילת נשים שעשה א' מעירו נוסף על מרחץ הישן אם יכולין בני העיר למחות בידו פלפול בדברי צ"צ וביאור דברי הגמ' יומא י"ב ורש"י שמואל ב' ק' ה':

סימן כט
אם מותר למכור מאכלות אסורות לישראלים חשודים ואם מותר למכור מאכלי היתר לאוכלים בלא נט"י ובלי ברכה. ובדין לפ"ע ופלפול בפסחים כ"ב בקו' ז' הגאון מ' העשיל. ישוב לדברי ברטנורא ריש שבת ותמים על הצל"ח ומהרש"א שכ' דגם באיסור הנחה ס"ל לר"ל ח"ש מותר מה"ת וזה להיפך מירושלמי תרומה. וביאור דברי תשו' אמונת שמואל:

(הג"ה העירני הרב החריף מ' חיים קנאללער נ"י מפ"ק ע"ד הפרישה שכ' בטעם הלכות א"י דנשים לא ישחטו דחשודות אלפ"ע וע' פמ"ג סי' ב' וראש יוסף וקצת משמע כן בר"ן ה' יו"כ והקשה מהא דנותן לחמותו מעשר את שהוא נוטל ממנה מפני שחשודה מחלפת ומשמע דוקא באשת ע"ה וגם באשת חבר ליחוש כיון שחשודה אלפ"ע ולק"מ דאחלוכי ל"ח. ואף דשם לטובה נתכונה מ"מ ל"ת באשת חבר ודוקא היכא דאיכא טרחה חשודה אבל שתחליף ל"ח וז"ב. והנה לדברי הפרישה אשה מותרת לשחוט ביו"ט דאם לא תשחוט יפה או בסכין פגום תחלל יו"ט שלא לצורך ולא חשידי רק אלפ"ע. אמנם כ"ז בחי' אבל בעוף דלר"מ בן נח אינו מוזהר אאבר מה"ח אשה אסורה לשחוט דאם לא תשחט יפה תהי' מקלקל ול"ש תיקון להוציא מידי אמ"ה לב"נ. ולפ"ז בכיון נקט במשנה דביצה השוחט חי' ועוף לא ישרוט אא"כ הי' לו עפר מוכן דקשי' יכסה ע"י נשים. היכא דשייך בעידנא כגון בעידן דכחוש קא מכסה דבדידהו ליכא עשה דיו"ט ועשה דכיסוי דוחה ל"ת דיו"ט אך אם נשים אין שוחטין ל"ש שיכסה ע"י נשים דהמצוה על השוחט ובתורת שליחות ל"מ דשוב יעבור המשלח בעול"ת דא"א לחלק השליחות לחצאין אך קשה ישחט ג"כ ע"י נשים אך דוקא בחי' רשאי אשה לשחוט דאם לא תשחוט יפה תתחייב משום חילול יו"ט דהוה תיקון לאמ"ה לב"נ משא"כ בעוף ומ"ה נקט חיה ועוף והרבה יש לפלפל בזה):

סימן ל

דין כזית וכביצה שנתפח לענין נט"י ולענין חלב ונבלה ויוה"כ ולענין שבועה וברכת המוציא והוצאת שבת ואם יוצא ידי מצה ובו יבואר פלפולים שונים בסוגי' דמנחות נ"ד ושבועות כ"ד ע"ב ושבת צ"א פסחים כ"ב ול"ד:

סימן לא

אם פחו' מכביצה צריך נט"י ואם מקבל טומאה ביאור מחלוקת רש"י ור"ת ישוב לב' סוגיות דיומא ע"ט וסוכה כ"ו וחידוש בדברי מאירי שבת צ"א וישוב קו' מהרש"א שבת י"ד וביאור דברי תמ"ל פ"ד מטו"א:

סימן לב

בדין בית שריפת י"ש ושכר איך למצוא היתר בשבת ובו מבוארין סוגי' דע"ז כ"א ודיני שביתת בהמה ושותפו' נכרי ודין מפקיר על תנאי. ודין גרמא בשבת ויו"ט ודברי רבינו יקיר לענין כהן ששכר פרה להאכיל' כרשיני תרומה ושיטת הסמ"ג שמלאכה ע"י עכו"ם איסור דאו' ודיני שכירה לנכרי ודין הערמה. קו' בתו' עירובין ס"ט. וקו' בתוס' עירוכין

ה' ודין כ"מ שאסרו חכמים מפני מ"מ אפי' בחדרי חדרים אסור אם גם באד"ר כן הוא לישב דברי מג"א סי' ש"ה והרבה דיני שבת:

סימן לג

קו' המחבר בתוס' ב"ב כ"ז דקונה אילן ל"א ק"פ כקה"ג דמי הואיל ואם נתיבש אין לו פירו' ותמוה משבת קל"ה דאמרינין במוכר שפחה לעוברה ק"פ כקה"ג דמי ופלפול בסוגי' דשבת ובדברי הקצה"ח סי' ר"ט:

וישוב דברי קו' פ"י גיטין ושיטת ר"י הובא בש"ך יו"ד סי' רס"ז דמילת עבדים אינו דוחה שבת אף בזמנו:

סימן לד

במקלקל בהוצאה אי חייב בשבת ופלפול בשבת צ"א וביצה י"ב ושבת ק"ו ובדברי מהרי"ק שורש קל"ז דין משאצ"ל ודין מקושש אם היה חייב מיתה הואיל וכיון לש"ש וישוב קו' התומים סי' ל"ד אהא דקובר מת ביו"ט פסולים לעדו' ופלפול בסוגיא דכורת.

ותי' לקו' תוס' שבת ל"א בענין סותר ע"מ לבנות:

(הג"ה לאות ו' הנה נשאלתי מהבחור החריף כ' פנחס צימעט בדברי רש"י יחזקאל כ"ג פ' ל"ח את שבתותי חללו שהי' שוחטין בניהם בשבת והרי הוה מקלקל בחבורה ול"ש תי' התוס' סנהדרין ל"ה משום כפרה. והשבתי לו לישב לשי' הריטב"א בכתובות ס' דיש בבשר אדם איסור אמ"ה לב"נ (ע' מש"ל סי' ט"ו אות ו') ולפ"ז שייך באדם תיקון אמ"ה לב"נ. ומיושב קו' וגם קו' תוס' סנהדרין ל"ה במיתת ב"ד לר"ש מיהו יש להסתפק אי מיקרי זאת תיקון הואיל ואינו עומד לאכילה ע' נדרים ל"ח. ואמנם י"ל דרש"י כשיטתי' דס"ל מקלקל הוי איסור דאורייתא עמ"ש סי' ט' בש"ה ומיקרי זאת גם כן חילול שבת):

סימן לה

באשה ששכחה ליטול צפרני' אי מותרת ליטול בשבת ע"י נכרי ובדין מסייע שהקשה השואל על הנקה"כ והטו"ז שנעלם מהם גמ' עירוכין י"א דמוכח להדיא דמסייע יש בו ממש ובדין זר וכהן שעשו עבודה א' אי העבודה כשיר ובדין ב' גיטין וביאור ענין כל שאינו בזא"ז ובדין שנים שעשו מלאכה ודין ס' ברכות להקל ואם ערופת עגלה בעי כהן ודין עבודת טמא בבמה וישוב קו' המחבר בדין זר אי מותר לשחוט תמיד בשבת מסנהדרין נ"א. תי' על הקו' המפורסמת למה מלאכת קרבן ד"ש יעשו ע"י שנים. ובש"ה קו' בחולין ט"ו וישוב דברי ר"י מאורלייניש בע"ז ל"ד דשבעת ימי המילואים היה למשכן דין במה:

סימן לו

פלפול על הקו' למ"ל קרא דמותר למול בשבת והרי חובל א"ח רק משום מפרק ובעי דם כגרוגרות ובמילה ליכא כגרוגרות וקו' למה פריעת מילה דוחה שבת הלא לא היה לפני הדיבור ומבואר כמה דיני חובל ודיני מילה ואם עביד מלאכה ח"ש אי פטור מתשלומין מדין קלב"מ ופלפול בפסחי' ע"ג. ואם טומאת ע"ז נדחה בציבור ואם חייב לאחר שחיטת הרוב משום נטילת נשמה ודין נגעים טהורים ואם שבת הוה עול"ת:

סימן לז

בענין הנ"ל ובדין יבלת ובדין מכשירין שא"א לעשותן מע"ש ואם בעינין תיקון בשעת הקלקול ובענין אי איסור טריפה חל על איסור טמא ביאור תוס' חולין ל"ב ד"ה ורמינהו התמוהין מאוד ובדין מחוסר כפורים שחל ח' שלו בשבת בע"פ ביאור דברי תמים דעים אמאי ל"ג במילה שמא יעברנו ותמוה על מהרלב"ח דבכלים לכ"ע תחומין ל"ד:

סימן לח

דרוש בסוגי' דשבת מ"א וק"ו וקל"ב ויומא ל"ד בסוגיא דפ"ר ודשא"מ וישוב קו' הת"ש סי' כ"ח והרבה קו' בענין הנ"ל:

סימן לט

בקהל שגזרו על איזה דבר בחרם ועבר א' אם מעכבין מילת בנו ע"י כן. ישוב קו' תוס' בנדה ז' אר"א דשמותי הי' איך הניח תפילין ודברי ספרי פ' בהעלותך ודברי ריב"ש ופלפול על הב"י יו"ד סי' של"ד אהא דאיך חל נדוי על דבר מצוה:

סימן מ

בענין הנ"ל ואם עשה דמילה דוח' לתו"ע דנדר ואם נשים אתניהו בערבות ואם היכא דפשע אומרים חטא כדי שיזכה חבירך. ובדיני מילה בשבת ומילה בצרעת ואם בב' מלאכות חייב בדשא"מ לר"י ואם עשה דיבום קאי גם על האשה ופלפול ביבמות כ'. וישוב לדברי חידושי הר"ן סנהדרין נ"ד בענין עול"ת דאלמנה לכ"ג התמוהין מיבמות כ':

סימן מא

פלפול בשבת כ"ד בסוגי' דאין שורפין קדשים ביו"ט ביאור מחלוקת האמוראים בענין לימוד דאין שורפין קדשים ביו"ט המבואר בשבת ובפסחים ולא נודע למ"ל ד' לימודים ובסוגיא דשבת קל"ב ופסחים ס"ז וישוב קו' העולם בענין היתר מצטרף לאיסור בפסחים מ"ד מזבחים צ"ז וביאור דברי המכילתא בענין שריפת קדשים עיין היטב בפנים:

סימן מב

בדין אם מותר לילך ביו"ט ב' של גליות שחל ביום ו' חוץ לתחום למול בן בשבת שאחרי'. וביאור דברי מהרש"א שבת ק"ל ודברי הכ"מ סוף פ"ב דמילה. ואם מותר לאכול בט' באב שנדחה על מילה שלא בזמנו ובדין עמוד וחטא בשבת כדי שתזכה ביו"ט ובדין תחומין י"ב מילין ובדין שבות דשבות דברי נוב"י תנינא סי' מ"ד ודברי ש"ך יו"ד סי' רס"ו. והרבה דיני תחומין והשגה על תשו' זרע אמת בענין זה וביאור כמה סוגיות:

סימן מג

לישב דברי תוס' ב"ב ע"ט שכ' דמשנה לאחר שתשחרר מיירי בח"ש וחב"ח ואמאי הוה דשלב"ל והרי בידו לקדשה עכשיו לחד לישנא בגיטין מ"ג וקידושין מח"ע אי הוה קידושין שאמס"ל וישיב הקו' אתוס' יבמות י' דקידש ולא בעל אסור מדרבנן מה שקשה מסוטה מ"ד ודין אשלד"ע ואם קידושין תופסין היכא דא"ח רק אשם:

(הג"ה בפנים אות ד' כתבתי דהר"מ קאי למשנה ראשונה כמ"ש הלח"מ פי"א מנזקי ממון דהר"מ קאי כמה פעמים למשנה א'. ואמנם לפמ"ש בהפלאה ובטיב גיטין ד' מ"ג דישראל שבא על חצי' שפחה ולדה חצי ישראל וחצי עבד. ובזה אין כופין לשחרר גם למשנה אחרונה דתוס' הקשו ימכור עצמו בעבד עברי ויהי' מותר בשפחה ותי' דמשחרר א"י למכור עצמו משא"כ בזה דחצי ישראל יכול למכור עצמו ואין כופין וכ"כ בט"ג ומיירי הר"מ בכה"ג ודע דמה שתמה בטיב גיטין שם אהא דממעט בא על שפחה חרופה קטנה מקרבן משום דהיא אינה לוקה ואיך משכחת שפחה חרופה קטנה מאורסת לעבד עברי ואיך קיבלה קידושין כיון שאין לה אב. י"ל לשי' רש"י דקידושי קטנה כי גדלה גדלה בהדה ולמפרע הוה קידושין ע' מ"ש סי' מ"ד אות ה"ו א"כ משכחת שנתארסה בקטנותה ונבעלה ואח"כ נתגדלה סד"א דמייתי קרבן כיון דלמפרע הוה ארוסה ודו"ק. ומ"ש בט"ג דמשכחת ש"ח קטנה בישראל שבא על ח"ש דהוה בתה חצי' ישראלית וקיבל אבי' קידושין כ"כ בפמ"ג או"ח פתיחה כוללת ח"ב סוף אות כ"א ובפמ"ג שם נסתפק אח חצי ישראל אם זוקק ליבום ואם בן חצי ישראל פוטר מיבום ולדעתי תלי' במחלוקת אם מקצת בתולה ככל בתולה ובכור אפי' מקצת בכור ובן חצי ישראל פוטר דכתיב אין לו עיין עלי' וזעיר שם בפמ"ג צ"ע מ"ש לענין אי חצי ישראל מיבם דדוחה עשה לל"ת וזה ליתא דצד עבדות משתמש בא"א איסור כרת וע' מנחת חינוך פ' תקצ"ז תקצ"ח נסתפק בכ"ז ולא הביא כל דברי הפמ"ג האלו):

סימן מד

דרוש להכנסה לבר מצוה בסוגי' דמופלא הסמוך לאיש נדה מ"ו ובענין קידושי קטנה כשגדלה אי חלין למפרע ובסוגי' דקטן או"נ אי ב"ד מצוין להפרישו שבת קכ"א ויבמות קי"ד ובדין דם שבשלו במנחות כ"א ובדין דם קרוש לישב קו' הגאון רע"א בתוס' שבועות כ"ג. ובשיעור חיוב לדם אם בכזית או ברביעית ובדין אם בתרומה מב"מ בטל לר"י וישוב קו' ביבמות ס"א וקו' בנדה מ"ז:

(הג"ה נשאלתי מב"א הרב החריף מ' גדלי' נ"י בהא דתנו במשנה דיבמות צ"ט בכהנת שנתערב ולד' בולד שפחתה. דקתני ואין מטמאין למתים ומיירי בקטנים דבסיפא קתני הגדילו התערובת ומוכח מזה דקטן אוכל נבילות ב"ד מצוין להפרישו ואמאי לא פשיט מזה בדף קי"ד. הנה בפשיטות י"ל דמשנה איירי דלא ליטמא להו בידים כדמשני בדף קי"ד לקרא דאמור ואמרת. ואולם י"ל דהתוס' הקשו הא דלא קתני ואין סופגין את הארבעים ותמה מהרש"א דהרי המשנ' מיירי בקטנים. אמנם י"ל דבהא דקתני הגדילו התערובת ישחררו זא"ז משני בגמ' כופין אותן ומשחררין. ולדעתי אין כופין עד שיהי' בן י"ח דחיוב פו"ר הוא מבן י"ח. כדאיתא במשנה דאבות וע' ברטנורא דיליף מדכתיב י"ט אדם. והגם דהב"ש כתב סי' א' משום דחייב ללמוד מקודם וזה ל"ש בחצי עבד דאסור ללמוד ושמא אף במצות דחייב אין ללמדו כדמשמע קצת בכתובות כ"ח מ"מ לטעם הברטנורא ורש"י אין חילוק ולפ"ז מיירי רישא ג"כ בבן י"ג וסיפא מיירי בבן י"ח. ובהכי נלע"ד לישב לשון הגמ' יבמות ק' דמקשה בגמ' ישחררו זא"ז והרי כופין ומשני אימא כופין וכו' הא דלא משני תני כופין נ"ל דבאמת כיון דאין כופין עד בן י"ח מה מקש' בגמ' דילמא פי' הגדילו הוא ן י"ג אך מקשה מדהו"ל למשנ' לאשמועינן דכופין כשהגיע זמן ולזה משני רבא אימא כופין היינו דלשון ישחררו סובל נמי דכופין ונקט סתם משום דמבן י"ג אין כופין ובהכי נ"ל לישב קו' הגאון ר' ישעי' בגיטין מ"ב דמקש' מר' משרשי' ולא מקשה ממתני' להנ"ל נכון דבמשנה י"ל דמיירי בבן י"ג דאין כופין ול"ה מחוסר ג"ש ולכן אוכלין בתרומה ולכן מקשה מר' משרשי' דקתני משחררין משמע דכופין ועכ"פ למ"ש מיושב ק' ב"א הנ"ל והרב' יש לפלפל וע' מ"ש סי' י"ח בסוגיא הנ"ל. וזה דלא כמ"ש בעטרת חכמים חלק אה"ע סי' ל"א דכופין מבן י"ג ויש סברא לומר למאן דס"ל ב"ק י"ב עבדי כמקרקע דמי אפי' במילי דרבנן אין קטן יכול למכור עבדים שירש מאבי' פחות מבן כ' כמו קרקע ולפ"ז אולי אין כופין פחות מבן כ' ומיושב קו' מהרש"א וקו' ב"א הנ"ל בפשיטות דכיון דביבמות מיירי בעבד שירש מאביו אין כופין לשחרר זא"ז פחות מבן

כ' דהרי נותן שטר על דמיו והוה כמוכרו לו מיהו להלכה עבדי כמטלטלי במילי דרבנן ויש לעיין בכ"ז וע' גיטין מ' חד"ה וכתיב משמע ג"כ דעבדי כמטלטלי לענין הפעוטות:)

סימן מה

בדין מה שנטמא ממי חטאת אם חוזר ומטמא מי חטאת לישב דברי תוס' פסחים ס"ט ופלפול נחמד בענין שמא יעבירנו שם וביאור דברי ירושלמי יומא פ' ש"ש ופלפול עצום בדין הזי' בשבת וביוה"כ ובדין אי מותר לספות לקמץ אד"ר מה שקשה מחולין צ"א ובדין פכים קטנים לטומאת משא. ישוב קו' תוס' חולין ב' וקו' מתוס' מנחות ס"ט אנדה כ':
(הג"ה. ע' דרוש וחידוש להגאון רע"א פסחים ס"ג ברש"י שכ' בטעם דר"ל דבעי שהלחם יהי' בעזרה דבעי על בסמוך ואמאי ל"ק דר"ל כשיטתי' דיצא קודם זריקה נפסל ודברי' מבוארין בירושלמי יומא פ' ש"ש שהובא בפנים עיי"ש):

סימן מו

בדין הקדש בשבת ע"י מופלא הסמ"ל ובענין שחיטת קטן ואם יש שליח לקטן במידי דאיתא בדנפשי' ובדין שחיטה בתמיד בזרים בשבת וביאור דברי ירושלמי תרומת בענין שליחות לקטן ודברי המכילתא פ' בא ושחטו אותו בין בחול בין בשבת ופרפרת נאה בפסחים כ"ז בתנור שהסיקו בעצי הקדש ובדברי הט"א בטעם דהקדש שוה מנה שחיללו על ש"פ מחולל. וביאור דברי תוס' ע"ז מ"ט ד"ה שאם נטע:

סימן מז

בסוגי' דמפירין נדרים בשבת שבת מ"ו ובדין אנוס בתקנתא דחז"ל היכא דתחילתו בפשיעה פלפול בתוס' שבת ד' ובדין נותר ודין מוקצה לח"ש ופלפול בש"ס דנדרים ע"ט ופ"ב:

סימן מח

בדין אי אשם בעי סמיכה פלפול בנדה ע' ובדין נזיר שא"י לגלח כל השערות א"ח לגלח מקצתן ובענין שה א' פודה כמה פטרי חמורים ובענין אם בב' אנשים ואשה א' מיקרי ר"ה לענין ס' טומאה לישב דברי הר"ן נדה התמוהין מנזיר נ"ז:

סימן מט

לישב קו' הגאון רע"א בדין סוכת החג בחג ובית שבספינה לענין מזוזה ועירוב ובדין בית שעושין לגנות ופרדסין אם חייב במזוזה. ובדין בורגנין העשוין לצורך זה פלפול בדברי הדגול מרבבה סי' שצ"ח ובדין רשויות דרבנן אם מותר להחליף לישב קו' הגאון ר"ע וקו' תוס' שבת ק"א ובענין מעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' בעירובין ל"ג ובסוגי' דכורת לישב קו' ר"ע על הרמב"ן ובענין קלוטה כמי שהונתה דמיא ברשות א'

ותמוה על תוס' עירובין שכ' דמוציא מרה"י לרה"י דרך ר"ה חייב מכתובות ל"א וביאור דין עקירה פחות מג"ט לישב מה שתמוה בזה. וישוב קו' הגאון רע"א על הפ"ח ה' חנוכה שכ' בגזרת נכרים שיהי' כזבים לבסוף גזרו לשרוף והוא נגד גמ' נדה ל"ד דאין שורפין בטומאה זו:

סימן נ

בענין מהלך כעומד אי דוקא בב' רשויות כדברי הראב"ן ודבר נפלא בשבת ה' ופלפול בכתובות ל"א ודבר חידוש בתוס' רי"ד בענין שמא יעבירנו:

סימן נא

בדין אם מותר להביא חלב ביו"ט מכפר יותר מתחום ע"י עירוב אם ל"ה כשור פטם. ובדין הממלא מים כרגלי הממלא וסוגי' דמגביה מציאה לחבירו:

סימן נב

בדברי הש"ג בנכרי שמשכן ע"ז יכול לבטל. ובדברי המג"א סי' תקפ"ו דישראל שקיבל אחריות על ע"ז דנכרי ל"מ ביטול קו' גדול' מש"ס דבכורות י"ג פלפול בפסחים ע"ב בשוחט ונמצא טרפה. ובדין טעה בדבר מצוה לישב כמה קושיות ובישוב הגאון רע"א פסחים ע"ב בהא דמשני שאני תרומ' דאיקרי עבוד' והרי במשנ' איתא אשה ונתגרש' דל"ש תי' הגמ' רק בחלל וישוב קו' תו' יבמות ל"ד ופלפול בדברי המ"ל פ"ג משגגות דבהמיר ואח"כ הפריש קרבן ל"ה דיחוי מה שקש' מש"ס דהוריות י"א ובענין אם בגברא שייך דיחוי ובדברי הרא"ש סוף מ"ק בענבים שהוריקו ישוב קו' על הרמ"א דבהוליד ממזר קיים פו"ר מיבמות ל"ד:

(הג"ה ע' בתוספי הרא"ש יבמות ל"ד הביא בשם מהר"א דבא על נערה המאורסה א"ח קרבן ולא כרת ודייק כן ממשנה דיבמות מדקתני ובשעת כניסתן לחופה ולא נקט באירוסין ובעל"נ מפלפל עלי' וע' בהגהות שלפני הספר מהר"ם ראטינבורג החדשות מהגאון מלבוב. והנה נלע"ד ברור דאף אם יהיבנא למהר"ם דבר זה מ"מ חייב קרבן על היציאה דאז בעולה היא ובבעולה מודה מהר"ם דחייב כרת וקרבן כמבואר בתוספי הרא"ש. ומהר"ם ל"ק רק על הכנס' א"ח וביבמות ל"ד דמסיק שם בגמ' דל"ח אלא כח ראשון עיי"ש שפיר קאמר מהר"ם דאכח ראשון א"ח קרבן וז"ב. והנה החריף מ' מאיר מיימין נ"י הביא הוכחה לדברי מהר"ם דמהרי"ק בתשו' סי' קס"ח אתוס' כתובות ט' הקשה אמאי אסורה בקיבל אבי' קידושין פחות מג"ש בפתח פתוח הרי הוי ס"ס שמא קטנה ושמא בשוגג ולא ידעה שהוא איסור (ומ"ש מהרי"ק שמא אינו תחתי' צ"ע דהרי קאי בקיבל אבי' קדושין פחות מג' שנים אולי ט"ס בדברי' וצ"ל כמ"ש) ול"ה שם אונס

חד דנ"מ לקרבן עיי"ש ומזה הוכיח דבשוגג כזה נאסרה על בעלה. אבל למ"ש מהר"ם דבנערה המאורסה א"ח קרבן ל"ק קו' מהרי"ק ויפה העיר אבל לפמ"ש דאיציאה ודאי חייב קרבן גם למהר"ם ליתא לדברי' דהאשה ג"כ חייבת איציאה כדאיתא בשבועות ודברי המרדכי בזה תמוהים ועיקר דברי מהר"ם נפלאים גם ק' לדברי' מנ"ל דנערה המאורסה אין קידושין תופסין דבקידושין ס"ז רצה ללמוד א"א מאחות אשה ומקשה שכן יש היתר בחי' אוסרן ויליף מכל אשר יעשה מכל התועבות ונכרתו הוקשו כל העריות ואם נערה המאורסה אינה בכלל ונכרתו ל"ה בהיקשא ומנ"ל שאין קידושין תופסין. אמנם לתי' ראב"י שם דיליף מיבמה ניחא וע' סנהדרין נ"א דהכל הי' בכלל איש אשר ינאף אשת רעהו הוציא הכתוב בת ישראל לסקילה. ולפ"ז צ"ע על מהר"ם דלענין כרת וקרבן בכלל א"א הוא ושמא ס"ל הואיל ויצא לדון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו לכללו כדאיתא בזבחים מ"ט הואיל דאשם מצורע טעון בוהן יד ס"ד דל"ב מתן דמים ולס"ל כתוס' זבחים מ"ט ד"ה לפי דמה שאוב וידעוני טעון כרת ולא בשאר מכשפים לא מיקרי דבר החדש. ולפי שאין לפני המקור מזה אקצר ועדיין צ"ע. ולפמ"ש דאיציאה חייב לא משכחת דין המהר"ם רק בפירש באבר מת ודו"ק. וע' תוס' סנהדרין ע"ג ד"ה חייבי כריתות הקשו ת"ל מדאיתקש כל עריות לדברי מהר"ם מיושב קו' דניתן להצילה כתיב בנערה המאורסה ולמהר"ם ל"ה נערה בכלל ההיקש דא"ח כרת. ולזה העירני הרב החריף מ' יצחק הירש העמערלינג נ"י מפה. מיהו עיקר הדבר תמוה):

סימן נג

דרוש בסוגי' דא"ה בפיקוח נפש אחר הרוב יומא פ"ד וכתובות ט"ו ביאור דין אם מפקחין הגל אגוסס. וישוב דברי הר"מ שפ' דבתינוק הנמצא ברוב נכרים אין מפקחין וביאור דין אי בס"ס מחללין שבת. וישוב דברי הר"מ דבתינוק הנמצא ברוב ישראל אם הרגו אין נהרג עלי' וביאור דברי מהרש"א נדה ח' דביולדת לז' אין עוברה ניכר לשליש ימי' התמיה מסנהדרין. ופי' תוס' ב"ק כ"ז בענין א"ה בממון אחה"ר וכלל חדש דכמ"ש תוס' דתרי ס"ס דסתרי אהדדי ל"א ה"ה דל"א תרי רובא דסתרי אהדדי ופלפול עצום וחריף בחולין ט' ודין קבוע ואי אמרינן כל דפריש מרובא פריש למנין חלק הנשאר ופלפול בדין רוב שכבר הוחזק ובענין ס' מוציא מידי ודאי בריש ב"מ וביבמות ל"ח ובקו' הגאון רע"א אהא דנגח תורא דידי' דמשלם פלגא והרי הוי עשאי"ל ופי' התו' סנהדרין פ"א. וישוב דברי הטור סי' ל"ח מה שהקש' התומים והנתיבות מתוס' סנהדרין הנ"ל וביאור דין ספק בן ז' לענין חילול שבת ודין לאחר מיתת האם אם הולד חשוב עובר לפטור ההורגו:

סימן נד

דרוש בסוגי' דשופרות יומא נ"ד פלפול בתוס' מעילה כ"א ע"ב בנפל' פרוט' של הקדש אי בלא נודע שייך ביטול ובענין שב מידיעתו ופלפול נחמד בעירובין ל"ז לענין ברירה בדרבנן. וישוב קו' תוס' גיטין כ"ה מה שהקשו דר"מ אדר"מ וביאור רחב בסוגי' דיבמות ס"ז לישב קו' נטע שעשועים וישוב קו' תוס' שם ד"ה אוכלין בשביל כל המשפחה וישוב קו' תוס' בהא דפסקינין א"ב בכל חיטה יש לו חצי דא"כ משכחת בכורים לר"ל ופלפול בדברי רבינו יקיר במרדכי יבמות לענין כהן ששכר פרה מישראל וישוב דברי הר"מ פ"ד מא"מ באחין שחלקו ואחד נטל ט' וכלב:

סימן נה

דרוש בסוגי' דאין עירוב והוצא' ליוה"כ כריתות י"ד ובסוגי' דמיגו דהוה דופן סוכ' ז' אמרי נועם בסוגי' דב"מ ל' לענין השבת אבידה בזקן ואל"כ ובחולין ק"ב לענין שבת ויוה"כ בענין דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין ודברי השאג"א לענין כהן ונזיר איך חל דא"א חל על איסור. וישוב קו' תוס' זבחים מ"ה וכלל חדש דאם טומא' דחוי' בציבור אין איסור חל עלי' וה"ה אם עשה דוח' לל"ת דל"ה רק דחוי'. וישוב קו' הר"ן בקידושין י' וקו' תוס' יבמות כ' וישוב שיטת רש"י בברכות י"ט מה שסותר לסנהדרין ל"ה לענין כהן ונזיר ועוש' פסח ודין אם נשים מותרין לטלטל בסוכ' ע"י מיגו דהוה דופן כיון דאין חייבין בסוכ'. ואם התור' ניתן לקולא לטלטל ולהוציא בשבת ע"י מיגו כיון דקודם מ"ת הי' מצות שבת ולא הי' מצות סוכ':

סימן נו

ע"ד מהרש"א שבת ק"ד דאם מדאורייתא הספר כשר אף דמדרבנן פסול חייב משום שבת מה שצ"ע מכמה מקומות ובענין אם במצוה דרבנן נשים חייבות מכח ל"ת דלא תסור ודין מלל"נ במצו' דרבנן וישוב קו' תוס' במגיל' למ"ל היקש דנשים חייבות במצה ה"ל שהן הי' באותו הנס וישוב קו' תוס' שם ארש"י דבמגיל' אשה מוציא לאיש מתוספתא:

סימן נז

בדין אם מותר לשלוח טעלעגראף בשבת. ודין כלי לכבות הדלקה:

סימן נח

קו' בתוס' שבת נ"ח שכ' דמה שנאסר בהנא' חשוב שינוי מעשה וקו' מב"ק צ"ז מגזל חמץ וע"ע הפסח ופלפול בסוף עירובין בשרץ שנמצא במקדש וקו' גדול' בעירובין מ"ד לר"א לא יעמוד בהמ' וכלים והרי ס"ל מכשירי כוכ' דוח' שבת וקו' בתוס' שבת לענין תרי זימני הוה חזק' לרבי:

סימן נט

באחד ששכח למכור סובין של חטים ונזכר לאחר שש אם יש היתר להשליך הסובין לרחוב ושם לוקחין עכו"ם ואם הנכרי מחזיר לאחה"פ אם מותר בהנא' ובו מבואר אם בתשביתו עובר בכל רגע ואם איסור הנא' יש לו בעלים ואם הנכרי קונה כקונה מהפקר. וביאור דברי בעה"ת הובא במ"ל פט"ז ממכירה ודין גל"מ. ופלפול עצום בסוגי' דמקדש בחיטי קורדנייתא לישב דברי הש"ע אה"ע סי' כ"ח ופי' דברי התוס' ב"ק ע"ב:

סימן ס

דרוש בסוגי' דחזקתו בדוק ובדיני בדיקה וביטול ובדברי הכלבו אי מהני ביטול לחמץ ידוע וישוב כמה קו' התוס' בענין זה ודין אם מהני זכי' באה"נ ודין ס"ס באיכא לברורי ואם מהני ביטול בטובת הנאה לסתור דברי המקו"ח וישוב קו' הפ"י בפסחים ה' אהא דש"מ מר"ע תלת ודברי מהרש"א קדושין נ"ז דבנותר פקע שם קודש:

סימן סא

בסוגי' דפסחים ו' ע"ב בסוגי' דהבודק צריך שיבטל ובסוגי' דאין חוששין פסחים ט'. ובו מבואר דין קנין חצר באה"נ ופי' דברי תוס' ד"ה ודעתי' עלי' בענין נפלא. ודין משהה חמץ ע"מ לבערו. ודין ביטול ע"י שליח וחזרה תוך ג' ימים בהפקר וישוב קו' הגאון מ' ענזיל הובא בב"א סי' ס"ו בחולין קל"ט ודין רוב וס"ס בדבר שיל"מ. ודין ס' טומא' ברה"ר לענין טבילה והזי' וחילוק בין טמא מת לשרץ. וישוב כמה קו' תוס' בענין זה:

סימן סב

בסוגי' הנ"ל ישוב דברי הטור יו"ד סי' נ"ז שהביא דברי הסמ"ג דספק דרוסה מותר מטעם ס"ס. פלפול נחמד ונעים בישוב דברי ר"ת בספק דרוסה מה שקשה מזבחים ע"א. ודין אה"נ ואיסור אכילה שנתערבו בשל חבירו כיצד ישלם:

סימן סג

דרוש בסוגי' דפסחים י"א וי"ב לענין טעות בעיבורא דירחי ודין אין הולכין בממון אחה"ר בכל פרטי' פלפול בסוגי' דכתובות י"ח ובדברי חכמי בריסק הובא בחו"מ סי' ל"א היכא דכת א' מכחישים זא"ז אם כשירים לעדות אחרת מה שקשה מאוד משבועות מ"ז וישוב קו' תוס' בב"ב מ"א בדבר נפלא וקו' תוס' בהא דקאמר שזה ידע בעיבורו של חודש ול"ק בחסרונו של חודש ביאור דברי ירושלמי דבב' כיתי עדים המכחישים בחקירו' עדותן בטלה אף דממנ"פ כת אחת אומרת אמת. ותמוה בזה על הנב"י והנתיבות:

סימן סד

בסוגיא דחזקי'. ובדיני חשנ"ב ובדין ח"ש אסור מה"ת פלפול רחב בנזיר כ"ט. ובדין ח"ש לענין אה"נ ובדין מפרכסת. ובישוב קו' הגאון רע"א לענין גה"נ אסור בהנאה ובדין אין בגידין בנ"ט לישב דברי הר"מ בכמה אנפין ופלפול בדם קדשים ואמ"ה ודם שבישלו לישב כמה קו' התוס'. וישוב קו' גדולה בהא דמקשה ולחזקי' למאי איתקש לדם ופלפול בתוס' חולין ק"מ בבהמת עהנ"ד שהקדישו:

(הג"ה. סוף אות י"ז בפנים כתבתי אם עובר בעשה משום לפ"ע תלי' בב' תירוצים בתוס' והנה לא נעלם ממני דמבואר בסוכה מ' דאין מוכרין דמי פירות שביעית לע"ה משום לפ"ע. וכן בכמה מקומות אף דל"ה רק איסור עשה. אך פשוט דמדרבנן ודאי עובר והספק הוא אם עובר מדאור' בלאו דהמכשיל ל"ח מהעובר וע' תוס' יבמות ע"ז לענין חלל מחייבי עשה):

סימן סה

בענין מכשיל לחבירו באד"ר אם עובר מדאור' משום לפ"ע:

סימן סו

בנפל פרוסת פת לבאר מים בע"פ אם מותר לשתות ממי באר בפסח. ובו מבואר אם חמץ של נכרי בטל בפסח בס' וישוב דברי הב"ח שכ' בחיטים שנתבקעו ונאכל מקצת קודם פסח מותר מה שדחה דבריו במק"ח סימן תס"ז:

סימן סז

דין י"ש לפסח שעשו מפסילת דבש שהי' בחביתין מי"ש חמץ אם מותר בפסח ובו מבואר אם בהיתר אמרינן כבוש כמבושל לישב דברי המג"א מהא דאם תרי כולה יומא בחלבא:

סימן סח

בסוגיא דחדש יוחץ פסחים כ"ו כ"ז ובדברי הר"ן בע"ז לענין ילדה שסיבכה בזקנה ישוב דברי הפוסקים בחתיכה שלא נמלחה שנתערבה לישב כמה קו' על מהרש"א ומהרש"ל. ודברי הר"מ ורי"ף ורא"ש וקו' רש"י ותוס' ופלפול בסוטה מ"ג:

(הג"ה ראיתי בבית אפרים חלק או"ח ס"ס ל"ה שכ' להתיר חלב מבהמה של נכרי שאוכלת חמץ בפסח וחילי' דכיון דהנכרי מאכיל בהיתר דלדידי' אין איסור לא מיקרי זאת נתפטמה מאיסור הנאה ודברי' צ"ע דא"כ מה הקשו בגמ' דע"ז מ"ט בשדה שנזדבלה בזבל ע"ז ופרה שנתפטמה בכרשיני ע"ז תני חדא שדה תזרע פרה תשחט ותני' אידך שדה תבור ופרה תרזה ולישני דחד ברייתא מיירי שנתפטמה אצל נכרי. דנכרי אינו מצוה שלא ליהנות מע"ז רק שלא לעבוד ע"ז וכ"כ במנ"ח מ' תכ"ח וז"פ ומדלא משני

הכי ש"מ דאין חילוק ע"כ ההיתר שלו צ"ע ואין להתיר רק אם אוכלת מאכלים המותרים בכל יום כמ"ש הפוסקים):

סימן סט

לישב דברי הרי"ף שפסק בחיטים לתותים דמשכחא בתבשיל מותר משום סד"ר והקשה בשעה"מ דהו"ל מצ"א בא לו שהוא דרבנן ופלפול בדין זה ובברכות כ"א ובו יבואר דין טכ"ע באיסור עשה ודין אבילות יום ראשון וישוב קו' תוס' נדה מ"ד אהא דספיקות אוננין ומתאבלין ובו מבואר אי כהן מטמא לנפל מת מצוה:

סימן ע

דרוש בסוגיא דאוכל חמץ של הקדש לישב כמה קו' התוס' וביאור דין אי לר"ש דכ"ש למכות אם גם בפחות מש"פ חייב מלקות בנהנה מהקדש ופלפול עצום בדברי רש"ל דתפיסה מהני בקלב"מ בלא עבדינן דיני' וישוב קו' הגאון מ' ואלף אהא דר"מ אומר אם הי' שבת והוציאו בפי':

סימן עא

פלפול רחב ועמוק בדברי האבן עוזר סימן המ"ג לישב קו' הגאון מ' יוזפא מזאלקווא ופלפול בסוגיא דאוכל תרומת חמץ פסחים ל"ב וביאור דין פשיעת בהקדש:

סימן עב

בסוגיא דריחא לישב דברי מהרש"א וקו' התוס' ותמוה על החו"ד סי' ק"ה דבתרומה ט"כ לכ"ע ל"ד מש"ס דזבחים:

סימן עג

תשובת בן המחבר מ' אהרן ז"ל בסוגיא הנ"ל וביצה ה'.

סימן עג

עוד בסוגיא דריחא פסחים ע"ו וע"ז ס"ו וישוב דברי התוס' יומא ע"ז בענין סיכה כשתי' ודברי הר"ן חולין דכח היתר מעורב לא מיקרי מב"מ מה שקשה עליו מסוגיא דריחא וישוב קו' מהרש"א בכמה אנפין:

סימן עד

פלפול בדברי תוס' ע"ז ס"ב דהיכא דמשך הנכרי ע"ז מותר לקבל הדמים ובדברי הנתיבות בקונה במשיכה ואינו רוצה לשלם המעות שכ' דהסחורה גזל בידו פלפול רחב וקו' בסוגיא דגרוטאות ובישוב קו' בפסחים קט"ו בענין כריכת מצה ומרור וישוב דברי הרא"ש דל"ב למרור כזית רק משום הברכה מה שהקשה בשאג"א:

סימן עה
להנ"ל בדין בהמה הנרבעת אם מותרת לאכילה בזה"ז ודין אתרוג המורכב ודין מה"ב ואם שייך קרא דבערת הרע בבהמה:

סימן עו
כמה קו' בדין הפקר ויאוש בטעות וביאור הסוגי' דב"ק ס"ו וכריתות כ"ד:

סימן עז
בא' שנאבדה לו סחורה וי"ב חשש חמץ ונתיאשו ממנו אם מותר לאחה"פ ביאור דברי הטור סי' חל"ד ודברי הקצה"ח סי' רס"ב:

סימן עח
בדין מי פירות עם מים פלפול בפסחים ל"ט ול"ח וקו' בחולין כ"ג וחילוק בין לחמי תודה לענין נוקשה פלפול בדברי נוב"י סי' כ"ב ומק"ח:

סימן עט
דין עוף שנמלח עם הזפק בע"פ אחר חצות ולא . הי' ס' נגד החמץ:

סימן פ
דין דנבלה שא"ר לגר וחזר ותיקנו אם חייב עליו ופלפול עצום וחריף בב"ק ק"ו לענין דו"ה באכילת טריפה ובן פקיע ודין אם בן פקוע בעי נחירה וקו' גדולה על השיטה דב"פ טעון נחירה מב"ק ק"ו אכול דבש וכו' וסתירה על הא"ח בדין שולחן של מקדש אם טבלו בשבת ודין מודר ממאכל אם מותר לסחור:

סימן פא
דרוש בסוגיא דהואיל ובדין שאלה בתרומה לב"ש לישב קו' הש"ך סי' רנ"ה ובדין פדיון ביו"ט ע"י מהס"ל ובדברי הר"מ דנדר מבן י"ג הוה נדר אף בלא הביא שערות ובדין כתישה וחרישה ביו"ט ובשביעית משאצל"ג א"ח ופלפול נחמד במכות כ"ב ופסחים מ"ז:

סימן פב
פלפול בביצה י"ב אהא דהבערה ובישול אינה משנה דפתח בהבערה ובישול וסיים בהבערה ובדין גה"נ של נבלה אם מותר בהנאה ודין אם בב"ח נאסר פחות ממאכל בן דרוסאי מדאורייתא וישוב דברי הר"מ בדין אב"ג בנ"ט ופלפול בדברי הגמ' אפיק הבערה ועייל עצי מוקצה וקו' גדולה על הפוסקים דעצים שנשרו בשבת שקודם יו"ט אסור מדאוריי' מסוגיא זו וישוב הקו' בדרך חריף:
(הג"ה שוב מצאתי קו' זו בדרוש וחידוש להגאון רע"א ונהניתי):

סימן פג
ישוב קו' מהרש"א פסחים כ"ו לענין היכא דל"כ אכילה בגופה אי לקי שלכד"א ודין ח"ש:

סימן פד
בסוגיא דקופיץ פסחים ע' ודין אם לבן תימא דחגיגת י"ד דאור' אי דוחה שבת פלפולים בתוס' פסחים ק"ך התמוהים מאוד ותוס' חגיגה כ"א ובדין דכלי שרת נטמא מדאו' מולד הטומאה ואם שחיטה בעי כלי שרת:

סימן פה
בדברי מהרש"א פסחים כ"ג דלריה"ג חמץ לאחה"פ מותר באכילה וישוב דברי המק"ח מה שהקשה עליו הגאון מהר"ז מרגליות ופלפול בפסחים כ"ח בלשון ר"ש שאמר תמה על עצמך:

סימן פו
בסוגיא דטבילת כלים ביצה י"ח פלפול רב בחגיגה ב' וחגיגה י"ז ופסחים ס"ה לענין הזי' בשבת ובתוס' שבת צ"ה דבנין ביו"ט ל"ה רק דרבנן מ"ש בתשו' אמרי אש משבועות י"ד ובדין הזי' וטבילה בשבת ע"י קטן ותמוה על תוס' רי"ד יומא ז' וביאור תוס' יומא מ"ג ד"ה ולא פליג וישוב דברי הר"מ פ"ו מק"פ ודברי הר"מ פ"ו מפרה:

סימן פז
דין נדרים ונדבות אם קריבין לשם שמחה ביאור דברי תוס' חגיגה ופי' דברי תוס' פסחים ע' ודין אם מותר לשחוט חגיגה בשבת לחולה מסוכן:

סימן פח
לחג השבועות פלפול עצום במנחות צ"ה לענין ב' הלחם דוחה שבת וישוב דברי רש"י שם מ"ש במקום זריזין שלא תחמוץ ופלפול בתוס' פסחים מ"ז מה שקשה שם פליאה נשגבה וביאור דין מיגו דהוי דופן ומיגו דהוי שיעור בשבת צ"א:

סימן פט
בסוגיא דבכור שנפל לבור ובדין בכור בזה"ז אם אסור להטיל מום מדאור':

סימן צ
דרוש בסוגיא דשופר ש"ע ר"ה כ"ח לישב קו' גדולה מקדושין נ"ה וקו' הכפ"ת וקו' טורי אבן וכמה קו' תוס' וביאר שיטת הר"מ מהא דאין מעילה בקול ודברי הר"ן בחולין דבהנאה א"ח משום פס"ר ושיטת הרשב"א דבהנאת הגוף נמי אמרינן מלל"נ לישב קו' תוס' ריש המדיר:

סימן צא
בסוגיא דמצ"כ ר"ה כ"ח ופלפול בענין סדין בציצית וישוב קו' הגאון רע"א לדברי הרמב"ן במלחמות ר"ה שכ' דחטאת לשם חולין עולה לשם חוב שתמוה מזנחים מ"ו:

סימן צב
בדין מעילה קו' גדולה בב"ק ע"ו וביאור סוגיא דמעילה י"ט במה דס"ל לר"ש שנפטר מאחריות בהבאה לעזרה שתמו' מכמה מקומות ובדין גר אי חייב אשבועה שנשבע בעודו נכרי:

סימן צג
פלפול בדין הזי' בזמנה מצוה ובדין אם יש חילוק מדאו' בין לכתחלה לדיעבד ובדין הזי' בשבת ובדין שוחט לע"ז חצי סימן לישב דברי הטו"ז יו"ד סי' ב' וענין חדש בגזירה שמא יעבירנו ופי' דברי הגמ' ר"ה כ"ט הא לאו מלאכה היא:

סימן צד
דרוש בסוגי' דמי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל יומא פ"ג ודין פת שעיפשה פסחים ז' וכתובות ע"א בנדר שלא תטעום מכל הפירות וביאור דברי הר"ן בשבועות בענין זה. וישוב קו' העולם בפסחים מ"ד בענין היתר מצטרף לאיסור מה שקשה מזבחים צ"ז ישוב קו' המג"א סי' תרי"ח על הר"מ בכמה אנפין:

סימן צה
בסוגי' דיומא פ"ג אי טבל חמור מתרומה וישוב קו' הפ"י בסוגי' דחנוכה ובדין אם מה שעובר בכל כזית חמור מל"ת דכרת ובדין אוכל טרפה אם עובר בעול"ת לסתור דברי הגאון בעל דברי אמת:

סימן צו
דרוש בדיני תשובה בסוגי' דשבועות י"ג וכריתות י"ז וכתובות ל"ד ושבועו' ל"ד בדיני תפיסה בעדים פסולין דרבנן ותפיסה בקלב"מ ופלפול בחולין י"ד וב"ק ע"א וחולין ק"ב ועל דברי פי' המשניות חולין י"ד:
(הג"ה לאות ט' בפנים הבאתי שיטת לח"מ על משניות דמקלקל איסור דאורייתא בשבת. וע' בש"ה סי' ט' כתבתי דלר"ש ליכא איסור דאוריי' אך לר"י וכעת הראו לי כן בפמ"ג בהקדמה לאו"ח באגרת שני' אות ה'. ובזה מיושבין דברי הר"מ בפה"מ חולין י"ד שכ' דבשוחט בשבת במזיד בתחלת שחיטה נעשה מומר ושחיטתו פסולה והקשו עלי' מהא דמקשה בגמ' שם ונוקמא במזיד ור"מ לפמ"ש מיושב דבאמת בתחילת שחיטה הו"ל מקלקל כמ"ש המפרשים אך הרמב"ם כשיטתי' דס"ל כר"י דמשאצל"ג חייב וגם במקלקל

הוא איסור דאורייי ונעשה מומר והא דמקשה ונוקמא במזיד ור' מאיר היינו דר"מ בר פלוגתא דר"י מסתמא ס"ל משאצל"ג פטור וה"ה מקלקל ליכא איסור תורה. ובדרבנן לא נעשה מומר לשי' תוס' עירובין ס"ט ודו"ק):

סימן צז

פלפול בסוגי' דיומא נ"ד לענין ביאה רקנית ובחולין ק"ב לענין שבת ויוה"כ. ובסוגי' דשבועות י"ג ע"ב לענין כהנים אם יש להם כפרה בשעיר המשתלח. וביומא ס"ו לענין איש להכשיר זר:

סימן צח

ביאור דברי תוס' שבועות ח' בענין אם ליכא שעיר אלא א' אם עושין פנימי ולא חיצון:

סימן צט

בסוכה ל' ביאור דין גזל נכרי ומה"ב ואם קונה בשינוי היכא דשייך קלב"מ ודין גוזל פחות מש"פ אם קנה בשינוי ודברי תוס' רי"ד בענין זה. ופלפול בסוגיא דאונכרי ואם יש איסור לקנות מפועלים נכרים חתיכת צמר שידוע שהצמר גנוב מישראל. ופלפול בגיטין נ"ה בסוגי' דחטאת הגזולה:

סימן ק

בסוגי' הנ"ל בדין קנין דרבנן אי מועיל לדאור' ישוב לכמה קו' תוס' ודין אם מועיל יאוש בעבדים וביאור משנה דגיטין י"ב וקו' תוס' ב"ק ל"ח:

סימן קא

פלפול עצום בסוכה ל"ג בענין יש דיחוי וביאור דברי הרא"ש סוף מ"ק. ותוס' שבת מ"ג בענין מוקצה:

סימן קב

בסוגיא הנ"ל לישב דברי הר"מ שהשמיט תי' דא"ל הושענא אחריתא וקו' המג"א סי' שי"ד בענין פ"ר באד"ר:

סימן קג

בסוכה ל"ה בדין אתרוג של אשירה לישב דברי הראב"ד התמוה מאוד ותוס' חולין ק"מ ופלפול בדין מצה של טבל ישוב קו' שעה"מ ה' לולב:

סימן קד

בדין איך יוצא במתנה ע"מ להחזיר והלא אין בו היתר אכילה. ואם יש חילוק באיסור אכילה בין איסור חפצא לא"ג. וביאור דברי תשו' הרשב"א לענין תרומה טמאה אם אמרינן הואיל וא"ב מיתשל ודין אוכל תרומה שמשלם חולין ונעשה תרומה אם מהני

שאלה ודין אם מהני שאלה בשלישי בתרומה שיחזור ויטהר ואם נטהר ע"י שאלה אם עושה פעם ב' תרומה אם חוזר לטומאה ישנה ובדין תרומה טמאה לענין שלכדה"נ ואם יוצא באתרוג פחות מש"פ. (ושם ט"ס באות ח' בשורה אחרונה וצ"ל דהאפר הוה הפקר) וביאור תוס' קידושין נ"ו בענין שלכד"א ופלפול בגיטין כ"א בכותב על קרן הפרה אם אינו פסול משום ב' גיטין כמו בקרן פרה לענין שופר:

סימן קה

בדין אם מותר לטמא מע"ש ובדין אם מותר להפקיר תרומה ובדין הפקר ב"ד הפקר:
(הג"ה ע' מ"ש בפנים בענין הפקר ב"ד. והנה לכאורה י"ל דבעבד ל"מ קנין דרבנן שיהי' מדאור' שלו מטעם הפקר ב"ד. למ"ד המפקיר עבדו קנה עצמו ב"ח. א"כ קשיא באה"ע סי' קכ"ד בהי' מוחזקים בעבד שהוא שלו וגט כתוב עלי' ויש להאשה חזקה ג"ש מתגרשת ולכמה פוסקים חזקת ג"ש מדרבנן ואיך מהני לדאו' ול"ש הפקר ב"ד דהעבד קונה עצמו וצ"ל דמיירי בעבד קטן דליק עצמו בהפקר להלכה כאבא שאול גיטין ל"ח והרבה יש לפלפל בדבר זה):

סימן קו

פלפול עצום בסוגי' דהילך אתרוג ע"מ שהחזירהו ובדין תנאי בדבר שא"א לקיים ע"י שליח. ובדין אפקעינהו רבנן לקידושין אם מקדש באיסור. וקו' בתוס' יבמות ט"ו ד"ה בני צרות ותי' נכון:
(הג"ה שאלני ב א הרב החריף מ' גדלי' נ"י ביבמות ק"כ בהא דס"ל לר"א באשה שאמרה מת בעלה הואיל והותרה היא ונשאת הותרה גם צרתה ומקשה ודילמא בגיטא אתיא ומשני דאינסוב לכהן. ועדיין קשה שמא שלח לה גט וביטל הגט שלא בפני השליח ואמרינין אפקעינהו לקדושין ומ"ה אינסבא לכהן ולפמ"ש בפנים דעכ"פ מדרבנן ודאי אסורה לכהן כדברי השטמ"ק ק לק"מ ושוב מצאתי הקו' והתי' בספר על"נ. אמנם י"ל דלב"ש דס"ל במשנה דגיטין פ"א דכתב לגרשה ונמלך פסלה לכהונה וכ"ש גירש על תנאי ולא נתקיים התנאי כמבואר במשנה שם וע' תשו' הרא"ש כלל מ"ה סי' נ"ד ולפ"ז ה"ה בקידש על תנאי וגירש ולא נתקיים תנאי קדושין הוי ריח הגט דמ"ש וכיון דר"א מתלמידי ב"ש. שפיר משני לשיטתי' דאפקעינהו רבנן לקדושין הוא משום שקידש על תנאי אם ירצו רבנן ולדידי' ודאי פסולה לכהונה ודוק. מיהו הדבר פשוט דגם לדידן פסולה לכהונה כדברי השטמ"ק):

סימן קז
בדין מי שמכר אתרוג וקיבל אדרויף ומכרו לאחר אם יצא האחר וביאור דין מתי קונה אתרוג בכסף לבד וקו' בב"מ מ"ט ודין היכא שצריך לקבל מי שפרע אם יוצא באתרוג דהוי מה"ב. ואם יוצא באתרוג שקנה בהקפה. ופלפול בתוס' ע"ז ע"א:

סימן קח
בא' שמכר אתרוגים סתם ונתן לו אתרוגים קורסיקאנער אם יכול להוציא מיד המוכר. ודין אם יש באתרוגים דין אונאה כדי שיראה לתגר ודין מקדש באתרוג שאין ש"פ רק למצוה ודין מקדש בספק איסור ומחמת ספיקו אינו ש"פ אם ל"ה קדושין כלל או הוה ס' קדושין ודין מוכר שור ונמצא נגחן:

סימן קט
בסוגי' דחנוכה וביצה ל' ע"ב. ובדין טומאה דחוי' בציבור ודין נגע בזב אם נדחה בציבור ודין הקדש אם ניצול בצמוד פתיל לישב קו' גדולה על הב"ח:

סימן קי
בסוגי' דחנוכה בענין ובאו פרוצים וחללוה. ובענין היסח הדעת. ותי' על קו' הב"י בנר דחנוכה:

סימן קיא
בסוגי' דחנוכה בענין מדליקין מנר לנר:

סימן קיב
בסוגי' הנ"ל ובסוגי' דשבת ט"ו בענין ברכה בדרבנן ובענין ברכה שא"צ ומע"ש ודמאי:

סימן קיג
פלפול ע"ד הריטב"א ריש חולין דהיכא דנפסל בהיסח הדעת ס"ט ברה"ר טמא מה שקשה עלי' כמה קו' וביאור דין היסח הדעת. וקו' בסוגיא דשיקול הדעת:

סימן קיד
פלפול במגילה ט' ויומא י"ג לענין כהן שעבר ודין אם חל ט"ו בשבת אם עושין הסעודה בשבת:

סימן קטו
בדברי המרדכי דאמאי אין עושין פורים ב' ימים משום ספיקא דיומא. ובדין נשים אי יכולין להוציא אנשים ודין מבטלין עבודה למקרא מגילה:

סימן קטז
שייך לה' נשיאת כפים דרוש עצום בסוגיא דנודרת גיטין ל"ה:

סימן קיז

שייך לה' נט"י ונדפס אחר מנחת אהרן. בדין אם מותר למכור משקאות בבית המרחץ בבתי נואי ובו מבואר כמה דינים מברכה ומדיני לפ"ע:

קונטרס מנחת אהרן

סימן א
במנחת אהרן בסוגי' דטבילת כלים ובדין שמא יעבירנו ובדין טועה בדבר מצוה:

סימן ב
בסוגי' דקופץ ובפסחים נ"ט וע"א בסוגיא דבן דורתאי הרחיק עצמו פלפול עצום ובישוב שיטת רש"י בענין יו"ט האחרון אם חייב בשמחה:

סימן ג
בסוגי' דשליח נעשה עד קדושין ע"ג:

סימן ד
בסוגי' דמקדש בפירות שביעית קידושין נ"ב:

סימן ה
לבאר דברי תתוס' פסחים כ"ט:

סימן ו
בכתובת מ' בענין עשה דפשיעה:

סימן ז
בסוגיא דקציצה שבועות מ"ה ובהג"ה שם בדין חשיד על השבועה אם נפסל מדאור' לשבועה או מדרבנן
בעזר אשר לו ההוד והתפארת. תמה המחברת:

השמטות

השמטה לסימן נ"ג. **בפנים** אות י"ז הבאתי סוגי' דסנהדרין פ"א ודברי התוס' שם. והנה כעת אבאר מה דקשי' לי קושי' גדולה בגמ' שם דמי שנתחייב ב' מיתות נידון בחמורה ומקשה פשיטא ומשני כגון שנגמר דינו לקלה ס"ד בר קטלא הוא ומקשה מנ"ל הא ויליף מקרא דיחזקאל י"ח אל ההרים אכל ואת אשת רעהו טמא וגו' וכתיב דמיו בו בסקילה. וע"כ קרא אתי לנגמר דינו וקמ"ל דין זה וקשי' לן ממנ"פ איך דנו הב"ד הב' למיתה. אם כל הב"ד אמרו חייב א"כ אינו חייב מיתה כמבואר בסנהדרין י"ז סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו אם רוב אמרו חייב א"כ הלא התוס' כ' בחולין י"א ע"ב דבין מיתה למיתה לא אזלינן בתר רובא ולפי דברי המיעוט המזכאין חייב מיתה קלה ולדברי הרוב חייב מיתה חמורה ול"א בתר רובא ול"ת דוקא ברובא

דלית' קמן לא אזלינן בתר רובא דהרי התוס' קאי אנתערבו נסקלין בנשרפין. וזה הוה רובא דאית' קמן ומ"מ ל"א בתר רוב וא"כ איך משכחת האי דינא ולומר דרובא דסנהדרין עדיף כמו שכ' תוס' ב"ק כ"ז לענין מה דאזלינן בתר רוב בממון בסנהדרין. דלפמ"ש בקצה"ח בקונטרס הספיקות בביאור דבריהם ולפמ"ש בפנים אות ה' ביאור דברי התוס' אין זה מעלה ארוכה לענין דידן ולומר דמשכחת דאותו המיעוט המזכין אמרו זכאי גם בעת שדנו פעם ראשונה. ולפי דבריהם פטור לגמרי ואזלינן בתר רוב ז"א כיון שכבר נגמר דינו והמיעוט מוכרחין להסכים להרוב א"כ גם הם מוכרחין להגיד שחייב מיתה קלה משום גמר הראשון. ושוב לא אזלינן בתר רוב לחייבו מיתה חמורה. (ודע דזה ודאי בסנהדרין שנחלקו היכא שעשרה אמרו מיתה חמורה ועשרה אמרו מיתה קלה וג' מזכין או שי"א אמרו מיתה חמורה וב' מזכין לא נימא כיון דלדברי הרוב חייב מיתה קטלינן דכמו ב' שאמרו טעם אחד מב' מקראות אין מונין אלא אחד ע' סנהדרין ל"ה ורש"י שם דבודאי האחד טועה כן ה"נ בודאי עשרה טועין ולא נשאר רוב וע' בח"מ סי' כ"ה בש"ך ס"ק י"ט דבאיסור דאוריית' ל"מ רוב הבא מב' טעמים ה"ה וכ"ש דלא קטלינן ברוב הבא מב' טעמים כי יש להסתפק היכא שי"ד אמרו מיתה חמורה ומיעוט אמרו מיתה קלה ומיעוט מזכין מי נימא דבין מיתה למיתה לא אזלינין בתר רובא והיינו ספיקא דידן):

ולכאורה יש לחלק בין דברי התוס' בהא דנסקלין בנשרפין ובין נידון דידן דשם ע"כ יש מיעוט החייבין מיתה קלה. ע"כ ל"א בתר רוב דסברת התוס' כיון דרוב אינו ודאי אך הוא מחוקי התורה מהכרח משפטי' לקיים ובערת הרע מקרבך. לבער קוצים מן הכרם היכא דממנ"פ הוא מבוער ל"א התורה ליזל בתר רוב. אבל זה דוקא היכא דאיכא מיעוט בודאי משא"כ בסנהדרין אמרינן המיעוט טועים בדעתם ואזלינן בתר רוב וליכא מיעוט כמ"ש המרדכי פ"ק דחולין לענין קבוע דל"ש קבוע אלא היכא דאיכא מיעוט משא"כ בסנהדרין וע' מ"ש בראש אפרים בשו"ת סי' ב' בשם ספר רב משולם לזקיני הח"ק שם בביאור יותר דל"ש קבוע אלא היכא שאפשר להספק להיות מהמיעוט משא"כ בסנהדרין ע"כ נידון זה יש בו רוב אין כח בהמיעוט לבטל הרוב וה"ה שי"ל כן לענין קושיתינו וגם לקושיות התוס' ב"ק למה הולכין בסנהדרין אחה"ר בממון והלא אין הולכין אחה"ר:

עוד יש לישב קו' הנ"ל לפי מה דמשמע מרמב"ם ה' סנהדרין פ"ט ה"א דדוקא סנהדרין שפתחו כולו לחובה פוטרין אותו אבל אם תחלה ראו לזכות אף שאח"כ ראו כולן לחובה חייב דבשעת גמר דין יכולין לחזור מזכות לחובה כדאיתא בסנהדרין ל"ד א"כ משכחת לה שבתחלה אמרו זכאי ובשעת גמ"ד אמרו כולן חייב. עוד זאת מצאתי דבר חדש בספר

פני מבון גם בקהלת יעקב לשון חכמים אות פ"א בשם המאירי שפי' גמרא סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו שממהרין להרגו דל"ב הלנת דין ולפ"ז לק"מ:

ודע דקשי' קצת בסנהדרין י"ז שם דמקשה היכא משכחת לרעה עפ"י שנים אם י"א מזכין לא נשאר רק י"ב מחייבין ואם י' מזכין י"ג מחייבין והו"ל תלתא. וקשי' דילמא עשרה מזכין וי"ב מחייבין מיתה קלה ואחד מחייב מיתה חמורה דלא מצרפין אותו. ולא פסקי' כוותי' והו"ל הטי' עפ"י ב'. וצ"ל דכיון דהוא עכ"פ אומר שאינו חייב מיתה קלה שמחייבין הי"ב מצרפין אותו לעשרה והו"ל י"א מזכין ובדבר זה יש לעיין וע' נוב"י תנינא ח"מ סי' ג' ובנוב"י קמא אה"ע סי' מ"ו:

אמנם עדיין מצי לאוקמא בי"ג מחייבין וב' מהם אמרו מב' מקראות דאין מונין אלא אחד כדאיתא סנהדרין ל"ה וצ"ע:

והנני חוזר לקושיתי הנה גוף קושיתי ל"ק רק לתי' ב' של התוס' בישוב הקו' דה"ל עשאי"ל אבל לתי' א' דמיירי שעבר לפני ב"ד ל"ק דבזה ל"ב שיראו קצתן לזכות מטעם דבעי לקיים ובערת הרע מקרבך כמו שיבואר אך לתי' ב' דמיירי שעבר לפני עדים קשה:

ונראה לישב דקשי' לתי' א' בתוס' דמיירי שעבר לפני ב"ד קשי' לר"ע דס"ל מכות י"ב ור"ה כ"ה סנהדרין שראו באחד שהרג נפש אין מחייבין אותו ובודאי ה"ה שאר חיוב מיתה. איך יפרש קרא דיחזקאל דקמ"ל נידון בחמורה וע"כ לאחר גמ"ד דאל"כ פשיטא. וקשי' דהו"ל עשאאי"ל ואם עבר לפני ב"ד אותו הב"ד אין הורגין לר"ע ושוב בעי עדות. ודא קו' רבתי לתי' א' ומתוך כך אני אומר דגם ר"ע מודה במי שנתחייב כבר מיתה ועבר שנית בפני ב"ד. דבר"ה כ"ה אמרינן טעמא דר"ע דלא חזי לי' זכותא. וזה שבלא"ה מחויב מיתה א"צ שיראו זכותו. וכיוצא בזה כ' תוס' בחולין י"א ע"ב ד"ה וכי תימא דמדאזלינין בתר רובא להרוג טריפה אין לילף בעלמא עיי"ש. ובזה נ"ל לישב מה דקשי' בסנהדרין ע ח בטרפה שהרג בפני ב"ד חייב. ולכאורה לא אתי' כר"ע דלדידי' אותו הב"ד אין הורגין ובב"ד אחר שוב בעי עדות והו"ל עשאאי"ל להנ"ל ניחא דבטריפה מודה ר"ע. ובהכי מיושבין דברי הרמב"ם פ"ד מעדות שהקשה הלח"מ על הרמב"ם דלא פסק כר"ע והרי הוא פסק בה' רוצח דגואל הדם אינו נהרג עליו ועל כרחך מוקי קרא דעד עמדו כר"ע. והכ"מ לא הביא ראי' דר"מ ל"פ כר"ע ובאמת הו"ל להביא דברי הר"מ פ"ד מרוצח דטרפה שהרג בפני ב"ד הורגין וזה דלא כר"ע. ובתומים סי' ז' הרגיש בזה. להנ"ל באמת פסק הר"מ כר"ע וא"ר מטרפה כדכתיבנא:

ולפ"ז מיושב קושיתי דכיון שכבר נתחייב מיתה סנהדרין שראו כולן לחובה בעבירה ב' הורגין דל"ב שיראו לזכות כמו דל"ב עדה מצלת לר"ע. ולפ"ז מיושב קו' תוס' ר"ה כ"ה

דלמ"ל הטעם לר"ע משום דבעי עדה מצלת והרי ר"ע יליף מקרא דעד עמדו להנ"ל נ"מ טובא דאם הטעם מקרא דעד עמדו הוא גזה"כ ואף שראו מי שנתחייב מיתה כבר אין הורגין מיתה חמורה וקשי' לר"ע מקראי דיחזקאל דמוכח דהורגין וליכא לתרץ אך בפני ב"ד ולהכי קאמר בגמ' טעם הקרא משום עדה מצלת. וזה ל"ש באם בלא"ה חייב מיתה ואולי יש להעמיס זאת קצת בתי' התוס' ר"ה. ואם לא כונו לזה הדבר נכון בעצמותו וזה מה שרצינו לבאר בעזה"י:

בעזרת אדון עולם ספרי זה נשלם:

בריך רחמנא דסייען עד כען: